

Національна академія наук України
Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника
Науково-дослідний інститут пресознавства

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА

в Україні та світі

XIX–XX ст.

Історико-бібліографічне дослідження

Том 7
1919 р.

Львів-2022

Друкується за ухвалою вченої ради
Львівської національної наукової
бібліотеки України ім. В. Стефаника
Робота виконана у
Науково-дослідному інституті пресознавства
ЛННБ України ім. В. Стефаника

ББК Ч617.3(0)5/6+Ч617.3(4Ук)5/6
УДК 070(=161.2)(477+100)“1919”
У-45

Укладачі:

член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук,
професор *М. М. Романюк*,
доктор наук із соціальних комунікацій, професор *Л. В. Сніцарчук*,
доктор філологічних наук, старший науковий співробітник *М. М. Комариця*,
кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник *Н. М. Кулеша*

Відповідальний редактор

Л. В. Сніцарчук

Рецензенти:

доктор історичних наук, професор *І. В. Крупський*,
доктор філологічних наук, професор *Н. М. Сидоренко*,
доктор філологічних наук, професор *Ю. Е. Фінклер*

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.: історико-бібліографічне дослідження. Т. 7: 1919 р. / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, Науково-дослідний інститут пресознавства; уклад.: *М. М. Романюк, Л. В. Сніцарчук, М. М. Комариця, Н. М. Кулеша*. Львів, 2022. 800 с.

У цьому тому видання докладно досліджено умови виникнення, функціонування і розвитку української преси, яка почала виходити 1919 р. на українських етнічних землях і поза її межами. Основна частина бібліографії української преси цього періоду охоплює бібліографічні описи газет, журналів, бюлетенів, що виходили українською мовою в усіх її історичних, територіальних, діалектних різновидах на різних континентах і двомовних (українською та іншими мовами), а також українських іншомовних часописів.

Алфавітний покажчик часописів, іменний покажчик редакторів і видавців, іменний покажчик, покажчик місць видання часописів, а також додаток «Порічний реєстр часописів» як найважливіші елементи апарату видання підвищують наукову цінність дослідження.

Для пресознавців, істориків, джерелознавців, бібліографів, книгознавців, краєзнавців, працівників ЗМІ та бібліотек, педагогів, архівістів, державних і громадсько-політичних діячів.

ISBN 978-966-02-3162-8
ISBN 978-617-14-0045-0 (Т. 7)

© ЛННБ України ім. В. Стефаника, 2022
© Науково-дослідний інститут пресознавства, 2022

ВІД УКЛАДАЧІВ

Сьомий том історико-бібліографічного дослідження «Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.» містить анотовані описи українських часописів (газет, журналів, бюлетенів, вісників та ін.) українською мовою, двомовних та іншомовних, які почали виходити у 1919 р. на українських етнічних землях і поза їх межами. Основна частина видання складається із двох розділів: «Бібліографія української преси» і «Бібліографія іншомовної преси» (англійською, білоруською, німецькою, російською, французькою мовами).

При відборі української преси доби Визвольних змагань укладачі керувалися методологічними принципами, які виклав В. Ігнатієнко у передмові до праці «Бібліографія української преси 1816—1916» (Харків; Київ, 1930). Якщо для бібліографії дореволюційних українських пресодруків, на думку вченого, «найдоцільнішою системою опису буде система, побудована на принципі територіально-етнографічному в комбінації з ознакою мови», то для видань, що побачили світ після 1917 р., «треба застосовувати принцип державно-територіальний»¹, долучаючи українські часописи Галичини, Закарпаття й Буковини та «українських колоній по інших країнах». Доцільність задекларованого В. Ігнатієнком бібліографічного принципу засвідчив складний процес становлення національної державності України: проголошення чотирьох Універсалів Української Центральної Ради, діяльність гетьмана Української Держави Павла Скоропадського щодо створення професійної армії, заснування Академії Наук та університетів, а згодом Директорії УНР — у напрямі захисту національної самототожності та кордонів. Тому принципи добору видань, запроваджені у п'ятому і шостому томах історико-бібліографічного дослідження «Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.», збережені у сьомому томі. У процесі укладання було використано також методологічні засади, сформульовані Юрієм Меженком при підготовці репертуару української книги. Архівний протокол наради у Бібліотеці АН УРСР 21—22 грудня 1945 р., присвяченої укладанню «Бібліографії української книги 1798—1914 рр.», опублікований Львівською національною науковою бібліотекою України ім. В. Стефаника 1991 р. під назвою «На шляху до створення репертуару української книжки».

Новий етап українського пресовидавничого руху розпочався після революції 1917 р. і був зумовлений зняттям усіх цензурних обмежень з українського друкованого слова: «Протягом уже перших місяців українська преса стала на шлях широкого розвитку. Відроджується в українських містах, появляється в різних провінціальних осередках, народжується в найдаальших кутках української землі і, врешті, охоплює собою українські колонії, частину фронту тощо»¹. Зміна влади Української Центральної Ради й Генерального Секретаріату в травні 1918 р. Гетьманом Павла Скоропадського, а в грудні — урядом Директорії, зумовила появу низки нових офіційних видань — вісників та бюлетенів міністерств і відомств, а також суспільно-політичних, фахових, військових видань. Саме на початок 1919 р. припадає заснування численних пресових проектів — офіційних та інформаційних, що віддзеркалювали політичні процеси й водночас формували суспільну думку,

¹ Животко А. Історія української преси. Мюнхен, 1989—90. С. 220.

як от: «Вістник Державних Законів для всіх земель Української Народньої Республіки», «Бюлетень Інформаційного Бюро Армії Української Народньої Республіки», щоденників «Наш Шлях» і «Вільна Україна», «Волинське Життя» тощо. У Галичині пресовидавний процес теж був пов'язаний з резонансними політичними подіями: внаслідок Листопадового Чину 1918 р. у Львові й регіоні була встановлена українська влада: спершу з центром у Львові, згодом — у Станіславові, що потребувала інформаційного супроводу. Його забезпечували видання «Вістник Державних Законів і Розпорядків Західної Области Української Народної Республіки», «Українське Пресове Бюро при Державнім Секретаріаті Військових Справ», своєрідними політичними трибунами стали «Республіка» й «Республіканець», опозиційний «Народ». Разом із Українськими січовими стрільцями мандрували із Заходу на Схід України «Стрілець», «Стрілецька Думка» та інші армійські газети. Важливою тематичною домінантою були матеріали про Акт Соборності 22 січня 1919 р., що передбачали друк статей із історико-теоретичним обґрунтуванням, інформаційних заміток та дискусійних матеріалів. Тема соборності у пресі — ключовий момент процесу державотворення — була серед пріоритетних у часописах, що виходили на західноукраїнських землях.

Упродовж 1919 р. на теренах України тривало жорстоке збройне протистояння, різні території перебували по чергову під юрисдикцією різних політичних сил — це і більшовицька окупація загонами Червоної армії, і анархістські загони Нестора Махна, і Добровольча армія під командуванням генерала Антона Денікіна, і союзні білогвардійцям французькі війська. Цю політичну строкатість відображали часописи 1919 р., що склали сьомий том, і вплинули, відповідно, на мовну складову. Національно орієнтовані видання виходили українською мовою, радянські та білогвардійські переважно російською, іноді з поодинокими матеріалами українською або ж паралельними двомовними заголовковими даними (зазвичай це стосувалося губернських і повітових «Известий...»), виходили також газети французькою, грецькою, італійською та їдиш. Мовний фактор увиразнює тогочасний суспільно-політичний дискурс, дає змогу простежити вектори ідеологічних та культурних дискусій на сторінках тогочасної преси. Зокрема той факт, що місцеві інформаційні, земські, фахові, літературно-мистецькі російськомовні видання домінували переважно у Східному та Південному регіонах України. Нові періодичні видання виходили друком упродовж 1919 р. також на Закарпатті, Буковині, в умовах еміграції.

Характерною рисою видань, що увійшли до сьомого тому, була варіативність назв, іноді зі збереженням тяглості нумерації річників та чисел. У тих випадках, коли нове видання було продовженням попереднього із дещо зміненою чи цілком іншою назвою, у примітках вказано назву часопису-попередника та часопису-наступника із зазначенням позиції у попередніх томах «Української преси...» (див. т. 5, №), у цьому ж томі або ж зазначенням року (див. 1920 р.), якщо йдеться про наступні томи.

Кожен часопис опрацьовано згідно зі «Схемою повного бібліографічного опису періодичного видання»², розробленою у Науково-дослідному інституті пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника. Бібліографічний опис за усі роки видання часопису складається із таких обов'язкових елементів:

- **назва**, різновиди її подання, паралельна назва іншою мовою;
- **підзаголовок** (підзаголовки — із зазначенням, коли відбулися зміни);
- **періодичність** виходу часопису (іноді є частиною підзаголовка);
- **дата** виходу першого числа видання;
- **редактори** чи **редактори-видавці**, прізвища яких подано зі збереженням правопису оригіналу;
- **місце видання**, його зміни. Топоніми вказано за вихідними даними видання, у випадку їх відсутності — встановлено за бібліографічними джерелами і зазначено у квадратних дужках;

² Романюк М. М., Галушко М. В. Схема повного бібліографічного опису періодичного видання // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Львів, 1994. Вип. 1. С. 271—290.

- **роки виходу** часопису;
- **видавець** або **видавництво**;
- **назви друкарень** та їх **адреси**;
- **адреси редакції, адміністрації, контори, експедиції**;
- **кількісна характеристика** (річники, випуски, числа/номери);
- **формат, тираж, обсяг** (при частій зміні подано тільки мінімальний і максимальний);
- **передплата** річна (при її відсутності — піврічна, квартальна чи місячна); **ціна** окремого числа/номера;
- **наявність чисел** (за роками виходу) у фондах книгозбірень в Україні та за її межами.

У кожному із вказаних елементів опису в круглих дужках зазначено хронологічні межі поданої інформації (рік та число/номер, коли сталися зміни).

Примітки містять відомості про перейменування, варіативність підзаголовка на титульному аркуші чи обкладинці річника й окремих чисел, інформацію щодо наявності гасел або присвят у логотипі, мову видання, а також додатків або ж газет, що друкувалися на сторінках часопису, сучасну назву місця видання тощо. Важливим елементом приміток є відомості про тяглість видання, зокрема тимчасове припинення виходу часопису.

У розширеній **анотації** подано історію створення і функціонування досліджуваного часопису, проаналізовано особливості його структури і змісту, обсяг анотаційної частини залежить від періодичності, тривалості виходу й культурної ваги часопису. У цитатах, назвах статей, тематичних розділів і рубрик, як і у вихідних даних періодичного видання, збережено правопис оригіналу.

Справжні прізвища авторів публікацій, зазначених у часописі під криптонімом чи псевдонімом, які були з'ясовані на основі «Словника українських псевдонімів та криптонімів (XVI—XX ст.)» О. Дея, біобібліографічного т. 1 видання «10 років української літератури (1917—1927)» А. Лейтеса і М. Яшека, «Біографічного довідника до історії українців Канади» М. Марунчака та інших джерел, подано в дужках, наприклад: Олесь Білоусенко (О. Лотоцький), А. Василько (А. Ніковський), А. Войнаровський (В. Піснячевський), Г. Н. (Г. Нарбут), Дмитро Геродот (Д. Івашина), Л. Жигмайло (Л. Біднова), Тиберій Горобець (С. Чарнецький).

Завершальні елементи бібліографічного опису — **Бібліографія, Література, Архівні джерела, Електронні джерела** — містять відомості про досліджуваний часопис із бібліографічних, енциклопедичних, архівних джерел.

Однак не всі бібліографічні описи підготовлено за повними комплектами періодичних видань, і тому деякі з них не можуть бути інформаційно вичерпними. Окремі часописи опрацьовано за неповними комплектами або й за одним числом з огляду на їх наявність у фондах книгосховищ України та недоступність до фондів книгосховищ за межами України. Періодичні видання, які не вдалося розшукати і переглянути *de visu*, позначені астериском та описано на основі опублікованих бібліографічних або літературних джерел та архівних матеріалів.

Усі бібліографічні описи подано за алфавітом назв часописів, однак алфавітний принцип не передбачає врахування літер «Ь» і «ъ» при збереженні їх на письмі. Одноименні видання подано за хронологічним принципом. Цей том, як і попередній, охоплює видання лише одного року. Прізвища авторів зазначено після бібліографічного опису кожного пресодруку.

Для виявлення українських періодичних видань, що вийшли друком у 1918 р., використовувалися бібліографічні праці: «Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР» (Вінниця, 1927—28), «Газети Радянської України 1917—1920 рр. (За матеріалами газетних фондів Центральної наукової бібліотеки Академії наук УРСР)» (Київ, 1979), «Газети України 1917—1920 років у фондах Національної біблі-

отеки України імені В. І. Вернадського» (Київ, 2014), «Київські газети 1838—1940 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Київ, 2015), «Преса України. Газети 1917—1920 рр.» (Київ, 1997), «Одеська періодична преса років революції та громадянської війни 1917—1921» (Одеса, 1929), «Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970» (Едмонтон, 1985), «Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976)» (Міннеаполіс, Міннесота, 2005), «Газеты СССР» у 5 томах (Москва, 1970—1980), «Периодическая печать СССР 1917—1949» у 10 томах (Москва, 1955—1963); матеріали архівів українських видавництв і редакцій періодичних видань початку XX ст., що зберігаються у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника, фондах центральних і обласних державних архівів України, а також наукові праці (А. Животко «Рукописні часописи української молоді» (Львів, 1938) й «Історія української преси» (Мюнхен, 1989—90); ін.) та окремі пресознавчі публікації.

Допоміжний апарат містить: «Порічний реєстр часописів», який фіксує тривалість виходу кожного періодичного видання за роками, іменний покажчик редакторів і видавців (після кожного зазначено номер позиції, під яким описано часопис, що його редагувала чи видавала названа особа), іменний покажчик, покажчик місць видання часописів. До тому додано також список використаних у бібліографічних описах скорочень слів, не передбачених Державним стандартом України «ДСТУ 3582: 2013. Бібліографічний опис скорочення слів і словосполучень українською мовою» та міждержавним стандартом «ГОСТ Р. 7.0.12—2011. Библиографическая запись. Сокращение слов и словосочетаний на русском языке. Общие требования и правила».

Для бібліографування преси використані фонди Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка, Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Державної наукової архівної бібліотеки у м. Києві, Одеської національної наукової бібліотеки, Наукової бібліотеки Одеського національного університету ім. І. Мечникова, Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка, Російської національної бібліотеки, Російської державної бібліотеки, Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, Центрального державного історичного архіву України у м. Києві, Науково-довідкової бібліотеки Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, Державного архіву Львівської області, Державного архіву Тернопільської області тощо. Окремі елементи бібліографічного опису, особливо відомості про наявність періодичних видань у фондах книгозбірень України та інших країн, подавалися за опублікованими каталогами і бібліографічними покажчиками, імідж-каталогами Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Одеської національної наукової бібліотеки, Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки тощо.

У видавничій перспективі Науково-дослідного інституту пресознавства ЛННБ України ім. В. Стефаника — наступні томи національної бібліографії, тож розраховуємо на компетентні зауваги і творчу підтримку фахівців, причетних до вивчення української преси — вагомої складової інтелектуальної спадщини та історичної пам'яті нації. Водночас сподіваємося, що цей том стане надійним джерелознавчим підґрунтям для пресознавчих студій науковців, аспірантів та студентів про Українську Революцію 1917—1921 рр.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

адм.	адміністрація
адр.	адреса
ДАЗО	Державний архів Закарпатської області
ДАЖО	Державний архів Житомирської області
ДАМО	Державний архів Миколаївської області
ДАОО	Державний архів Одеської області
ДАСО	Державний архів Сумської області
ДНАБ	Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ
ДОУНБ	Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія
експ.	експедиція
ІА УГКЦ	Історичний Архів Української Греко-Католицької Церкви, Рим, Італія
ЗОКМ	Запорізький обласний краєзнавчий музей
зол.	золотий
к.	копійка
кор.	корона
ЛННБ	Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника
м. п.	марка польська
міс.	місяць
НБ ЛНУ	Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка
НБ ОНУ	Наукова бібліотека Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова
НБУВ	Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, м. Київ
НДБ ДАЧО	Науково-довідкова бібліотека Державного архіву Чернівецької області
НТШ-А	Наукове товариство ім. Шевченка в Америці
обс.	обсяг
ОДАІ.-Ф.	Івано-Франківська обласна державна адміністрація
ОННБ	Одеська національна наукова бібліотека
п. м.	польська марка
передпл.	передплата
ПМУ	Педагогічний музей України, м. Київ
р.	річник
РДБ	Російська державна бібліотека, м. Москва
РНБ	Російська національна бібліотека, м. Санкт-Петербург
сант.	сантим

сот.	сотик
т.	тираж
ф.	формат
фр.	франк
ХДНБ	Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка
ХОУНБ	Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Гончара
ц.	цент
ч.	число
ЦДАВОВУ	Центральний державний архів вищих органів влади та управління України
ЦДІАУ	Центральний державний історичний архів України, м. Київ
ЦДІАЛ	Центральний державний історичний архів України, м. Львів
ASK	Alaska State Library (США)
BDIC	Bibliothèque de Documentation Internationale Contemporaine (Бібліотека сучасної міжнародної документації; Нантерр, Франція)
BL	The British Library (Британська Бібліотека; Лондон, Великобританія)
BNF	Bibliothèque Nationale de France (Париж, Франція)
BULAC	Bibliothèque universitaire de langues et civilisations orientales (Університетська бібліотека східних мов і цивілізацій; Париж, Франція)
BUSP	Bibliothèque Ukrainienne de Simon Petloura à Paris (Українська бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі; Париж, Франція)
CUL	Carleton University Library (Бібліотека Карлтонського університету; м. Оттава, Канада)
HL	Hoover Library
HUL	Harvard University Library (Бібліотека Гарвардського університету; Гарвард (США).
IHRC	Immigration Histori Research Center (Центр дослідження історії еміграції; м. Міннеаполіс (Міннесота), США)
LSEL	London School of Economics Library (Бібліотека Лондонської школи економіки та політичних наук)
NKČR	Národní knihovna České republiky (Прага)
PUL	Princeton University Library (Бібліотека Принстонського університету)
RL&CUL	Royal Library and Copenhagen University Library (Королівська Бібліотека і Бібліотека Університету Копенгагена; Копенгаген, Данія)
SK	Слов'янська бібліотека (Національна бібліотека Чехії), Прага
SL&A AUGB	Shevchenko Library and Archive & Association Ukrainians in Great Britain (Бібліотека і Архів ім. Тараса Шевченка Союзу Українців у Великій Британії)
SUL	Stanford University Libraries (Бібліотеки Стенфордського університету)

**БІБЛІОГРАФІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ**

1919 р.

1976

БЕРЕЖАНСЬКИЙ ВІСТНИК: Орган Повітової Національної Ради в Бережанах. — Виходить поки що раз на тиждень. Р. І. Ч. 1. 1919, 30 січ.

Начальний ред. Михайло Західний. *За ред. відповідає* Тимотей Старух. — **Бережани, 1919: Видає** Редакційний Комітет. *З друку.* А. Ціхоцького в Бережанах. *Адр. ред. і адм.:* Бережани, Державний Повітовий Комісаріят.

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1—7; *Ф.* 39×25 см (1919 ч. 1—5, 7), 31,5×21,5 см (1919 ч. 6); *Обс.* 4 с., 8 с. (1919 ч. 6); *Передпл.:* річна 20 кор. *Ц.* числа 60 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. І ч. 1—7; **ДНАБ:** 1919 — Р. І ч. 5, 7.

Примітки: У логотипі видання зазначено: «“Бережанський Вістник” се політична, про-світна і господарська часопись».

З метою припинити «зневіру, несовісну, нечесну і злобну роботу... ворогів» української державності повітова Українська Національна Рада у Бережанах вирішила видавати для населення повіту суспільно-політичний часопис, який був би «зеркалом нашого громадського життя». Редакційний комітет у статті «Від Редакції» зазначав, що «прикази і розпорядки, видавані повітовими органами української влади і всякі провірені вісті з дальших країв, з рідної країни і з найблизших повітів» сприятимуть усталенню суспільно-громадського життя повіту, інформуванню про події у світі (ч. 1).

Уже в перших числах часопису були опубліковані стаття «Історичне засідання Української Національної Ради» (ч. 1), виклади законів про землю в Українській Народній Республіці, зокрема: «Земельний закон» (ч. 1) та «Закон про форму укр. влади, ухвалений Конгресом Трудового Народу України» (ч. 3). Починаючи з другого числа в часописі запроваджено «Урядовий Відділ», в якому містилися комунікати Державних секретаріатів й Українського пресового бюро при Державному секретаріаті військових справ у Стані-

славі, обіжник Державного секретаріату скарбових справ, розпорядження Державного повітового комісаріату і повітового комісара І. Масляка тощо. Повідомлення про події громадсько-політичного, економічного і культурно-освітнього життя України і повіту зокрема подавалися під рубриками «У нас, на Україні», «В повіті», «В Бережанах» або «Бережани», про новини міжнародного життя — під постійною рубрикою «В світі».

Злободенні теми дня, як-от міжнародна і внутрішньодержавна політична ситуація, активність українського народу у визвольних змаганнях за національну незалежність і державну самостійність, боротьба з такими негативними явищами суспільного життя, як дезертирство і хабарництво, висвітлювалися у передових і публіцистичних статтях «Дезертири» (ч. 2), Тимотея Старуха «Славна Бережанщина» (ч. 3) і «Як виглядає польська культура» (ч. 6), в яких автор мотивує потребу «поставити сильну і карну армію народню» (ч. 3) і закликає «стати в ряди нашого війська для оборони краю від поляків» (ч. 6); автора під псевдонімом Омета «Хто свій а хто ворог?», в якій йдеться про необхідність організації усіх національно свідомих сил українства повіту і стверджується: «Млявість — наша погибель, наше спасення — то твердість і послідовність в трактуванні ворогів нашої національної самостійности» (ч. 7). Для висвітлення санітарно-медичних і господарських питань у часописі велися «Санітарна частина» і «Господарська частина». На сторінках повітового органу містилися відозва генерального хорунжого М. Омеляновича-Павленка до громадянства Західної України про вступ до «Товариства допомоги раненим і хорим в національній боротьбі», посмертні згадки і спогади М. Західного, Василя Левицького про лікаря і громадського діяча Осипа Ковшевича та о. Захара Оруна, а також спогади очевидців жахливих реалій українсько-польської війни, як, наприклад, М. Яремо-

ва «Як поляки воюють з нами» — про бої під Равою (ч. 5—7).

Останнє (7-ме) число вийшло 12 квітня 1919 р.

Бібліографія: Кривецький І. Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 // Часописи Поділля. С. 16—17; Бібліографія української преси... С. 193; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 25—26.

Література: Бемко В. Бережани — Бережанщина // Бережанська земля: іст.-мемуар. зб. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1970. Т. 1. С. 212; Тернопільський Ю. Л. Українська преса... С. 104; Животко А. Історія української преси. С. 241; Горевалов С. І. Військова журналістика України в національно-визвольних змаганнях. Львів, 1997. С. 134; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. С. 149—150; Галушко М. Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886—1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2008. С. 119—122.

М. Романюк

1977*

БІДНОТА: Орган Смілянського комітету КП(б) України. — Ч. 1. 1919, квіт.

Сміла, 1919: Вид. Смілянського комітету КП(б) України.

Вийшло: 1919 — Ч. 1, [?].

Примітки: Сміла — тепер районний центр Черкаської обл.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 38.

Література: Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни (1919—1920). Київ, 1962. С. 459; Історія міст і сіл Української РСР. Черкаська область. Київ, 1972. С. 491.

В. Габор

1978

БІЛЬШОВИК (1919 № 1, 3, 5—12, 14, 16—32, 34, 35, 37—51, 53—55, 57—104, 106, 107, 117—127, 1920—1925); **БОЛЬШЕВИК** (1919 № 2, 4, 13, 15, 33, 36, 52, 56, 105, 108—116): Щоденна газета робітників і селян (1919 № 1, 3, 5—12, 14, 16—32, 34, 35, 37—51, 53—55, 57—104, 106, 107, 117—127, 1920—1921 № 257—340); Ежедневная газета рабочих и крестьян (1919 № 2, 4, 13, 15, 33, 36, 52, 56, 105, 108—116); Щоденна селянська газета (1921 № 341—409); Газета Київського Губкому Комуністичної партії (більшовиків) України (1922 № 1—24); Газета Київського Губкому Комуністичної партії (більшовиків) України і Губернської Комісії Комнезамів Київщини (1922 № 25—66); Щоденна газета Київського Губкому Комуністичної партії (більшовиків) України і Губернської Комісії Комнеза-

мів Київщини (1923 № 1—204); Орган Київського Губкому Комуністичної партії (більшовиків) України й Київського Губвиконкому (1923 № 205 — 1925). — Виходить тричі на тиждень (1922), щоденно (1923). № 1. 1919, 11 квіт.

Редагує колегія: Ларик, Гр. Харченко, І. Кулик (1919 № 1—116), *Редакційна колегія* (1919 № 117 — 1920 № 97, 253—256, 1921 № 257—323), *колегія* (1923 № 72—204). *Відп. ред.* М. Лан [Г. Хименко] (1920 № 98—115), С. Пилипенко (1920 № 116—138, 152—219), Борис Червоний (1920 № 232—252). *Тимчасовий відп. ред.* Евг. Касяненко (1920 № 139—151), Ліфшиц (1920 № 220—231). *Ред.* Я. Нечай (1921 № 324—409), Б. Червоний (1922 — 1923 № 71), С. Щупак (1923 № 205 — 1925). — **Київ, 1919—1925:** Видання Центрального Комітету Коммуністичної Партії (більшовиків) України (1919 № 1, 3, 5—12, 14, 16—32, 34, 35, 37—51, 53—55, 57—104, 106, 107); *Издание* Центрального Комитета Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 2, 4, 13, 15, 33, 36, 52, 56, 105, 108—116); *Видання* Крайового й Київського Коміт. Коммун. Партії (більшовиків) України (1919 № 117—127); *Видання* Київського Губернського Комітету Коммуністичної Партії (більшовиків) України (1920, 1921 № 295—323); *Видання* Політсекції Правобережжя і Київського Губернського Комітету К.П.(б.)У (1921 № 257—294). *Друк.* Т-ва «Робітничої Книгарні», Хрещатик, 42 (1919 № 1, 3, 5—12, 14, 16—25); *Друк.* «Більшовик», Хрещатик, 42 (1919 № 26—32, 34, 35, 37—51, 53—55, 57—104, 106, 107, 1920 № 4—45); 4-а Радянська *Друк.*, Хрещатик, 42 (1920 № 183); 8-а Рад. *друж.*, Київ (1921); Трест «Київ-Друк», 6-а *друж.*, Київ, вул. Леніна, 19 (1922, 1924 № 75—297); Трест «Київ-друк», 8-а *друж.*, Київ, вул. Л. Толстого, 5 (1923); *Друк.* Видавництва Губкому КП(б)У «Пролетарская Правда», вул. Леніна, 19 (1924 № 74). *Адр. ред.:* Київ, Хрещатик, 42 (1919), Терещенківська, 3 (1920 № 1—95), вул. Леніна, ч. 19 (1920 № 96—176), в «Селянському будинку», на розі вул. Пушк. та вул. Леніна (1920 № 177—256, 1921), вул. Леніна, 17 (1922), вул. Леніна, 8, Губсельбудинок (1924—1925). *Адр. ред. і контори:* Київ, вул. Пролетарська (Кузнечна), 1 (1923 № 1—61), Губсельбудинок (1923 № 62), вул. Леніна (б. Фундук. (бувша Фундуклівська), 8 (1923 № 63 — 1925).

Вийшло: 1919 — № 1—127, 1920 — Р. 2 № 1(128)—256(383), 1921 — Р. 2 № 257(384)—299(426), Р. 3 № 300(338)—409(449), 1922 — Р. 3 № 1—66, 1923 — Р. 4 № 1(67)—296(898), 1924 — Р. 5 № 1(899)—297(1195), 1925 — Р. 6 № 1(1196)—137(1332);

Ф. 53×35 см (1919), від 59,5×41,5 см до 43,5×31,5 см (1920), від 64,5×52,5 см до 44,5×30,5 см (1921), від 61×48,5 см до 47×33,5 см (1922), від 64×45 см до 70,5×52,5 см (1923—1924), 65,5×53 см (1925); Т. 10 000 пр. (1920 № 245), 8000—20 000 пр. (1921), 4055 пр. (1922), 4500—7000 пр. (1923), 11 000 пр. (1924); Обс. 2—4 с. (1919 — 1923 № 204), 6—8 с. (1923 № 205—293), 4—6 с. (1924—1925). Передпл.: на міс. 12—75 крб (1919), 78 крб (1920 № 1—105), 60—1000 крб (1922), 10 крб (знак. 1923 р.) — 200 крб (1923), з доставкою 200—450 крб (1923 № 1—220), 1 крб 50 к. зол. — 1 крб 20 к. зол. (1923 № 221 — 1924); для парт. орг. і комнезам. (колективно) 13—300 крб (1923 № 1—220), 75 к. зол. — 1 крб 50 к. зол. (1923 № 221—293), 1 крб 50 к. зол. — 80 к. зол. (1924), за кордон 1 1/2 дол. (1924 № 213—297). Ц. числа 50—75 к. (1919 № 1—116), 3—10 крб (1919 № 117—1921), 5—30 р. (1922), 50 к. (знак. 1923 р.) — 30 крб (знак. 1923 р.) (1923), 75 к. (знак. 1923 р.) — 1 крб 50 к. (знак. 1923 р.) (1924 № 86—297), в Києві 250—3500 крб (1924 № 59), в Провінції і на станціях залізниць 7 черв. к. (1924 № 62), в Києві, на станціях залізниць і в провінції 7—5 к. (1924 № 60—85), 5 к. (1925).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — № 4, 22, 95, 1920 — Р. 2 № 8, 57, 111, 152—156, 160, 161, 163, 1921 — Р. 3 № 369, 370, 373, 375—382, 389, 390, 392, 395—397, 402, 1923 — Р. 4 № 145—147, 149, 152, 154—162, 164, 165, 172, 176, 188, 192, 207, 218, 219, 223, 224, 235—240, 252—254, 263—296, 1924 — Р. 5 № 1—24, 30—58, 60—70, 72—74, 119, 146, 170, 172, 275, 1925 — Р. 6 № 14—17, 37—43, 48—55, 59—62, 71, 73—81, 83, 94, 101, 102, 136; НБУВ: 1919 — № 1—127, 1920 — Р. 2 № 1—198, 200—256, 1921 — Р. 2 № 257—299, Р. 3 № 300—409, 1922 — № 1—66, 1923 — Р. 4 № 1—293, 1924 — Р. 5 № 1—297, 1925 — Р. 6 № 1—137; НБ ЛНУ: 1919 — № 17, 23, 24, 26—29, 36—38, 1920 — Р. 2 № 149, 153—155, 1924 — Р. 5 № 61; ДНАБ: 1919 — № 1—4, 9, 11, 16—19, 21, 22, 24, 29—61, 65, 66, 68, 69, 74—76, 79—82, 84, 90—95, 119, 1920 — Р. 2 № 1—210, 212—226, 229—256, 1921 — Р. 2 № 257—275, 277, 278, 280, 287, 295—299, Р. 3 № 300—409, 1922 — № 1—66, 1923 — Р. 4 № 2—49, 51—54, 57—59, 62—66, 68—73, 75, 77—115, 117—121, 123—221, 1924 — Р. 5 № 1—48, 50, 52—56, 58—81, 83—88, 91—123, 125, 127—146, 198—229, 231—278, 280—297, 1925 — Р. 6 № 1—30, 32—36, 38—46, 48—137; ОННБ: 1921 — Р. 2 № 281, 287, 1922 — Р. 3 № 1—11, 27—66, 1923 — Р. 4 № 1—21, 23—166, 168—207, 209—252, 284—296; ХДНБ: 1923 — Р. 4 № 1—294.

Примітки: До квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Сільська коммуна» (див. № 2262). Ларик — псевдонім Євгена Касяненка. З кінця липня (останній № 409(449) вийшов 20 липня) 1921 р. до 27 липня 1922 р. газета не виходила, натомість виходили «Вісті Київського губвиконкому Рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів» (див. 1921 р.). У 1921 р. з Р. 3 та 1923 р. з № 98(700) відбулася зміна валової нумерації номерів газети за попередні роки виходу. Тематичні сторінки: у 1919 р. до № 96, 102 — «Сторінка робітничої молоді»; у 1920 р. до № 183, 188, у 1921 р. до № 362, 388, 390, 396, 399, у 1923 р. до № 24, 36, 42, 59, 65, 82, 93, 117, 135, 218 — «Сторінка селянки»; у 1921 р. до № 374, 402 — «Сторінка молоді». Додатки: у 1920 р. до № 155, 163, 169, 180, 194 — «Сторінка селянської молоді» (див. 1920 р.); у 1921 р. до № 259, 265, 304, 351, 379 — «Сторінка Червоної Молоді» (див. 1921 р.); у 1922 р. до № 6, 12, 25, 33, 46, 63 — «Трунівниця» (див. 1922 р.); у 1922—1923 рр. — «Червона Грамота» (див. 1922 р.); у 1923 р. до № 60, 66 і 73 — «Сторінка сільсько-господарського пролетаря» (див. 1923 р.); у 1923 р. до № 15 — бюлетень «Контрактовий Ярмарок» (див. 1923 р.). З 20 липня 1925 р. замість газет «Більшовик» та «Пролетарская Правда» виходила українською мовою газета «Пролетарська Правда» (див. 1925 р.).

Київська газета «Більшовик» пройшла декілька етапів розвитку, і в певні періоди редакція ставила перед собою різні завдання. У 1919 р. газета виходила паралельно з російськомовним «Большевиком» як його україномовний еквівалент, однак окремі номери так і не вийшли мовою оригіналу. Україномовний «Більшовик» побачив світ днем пізніше, ніж російськомовний, № 1 якого вийшов 10 квітня 1919 р. Уже з № 2 російськомовний «Большевик» дублювався українською мовою як № 1 «Більшовика», й обидва ці номери побачили світ одночасно — 11 квітня 1919 р. Верстка обох видань мала певні відмінності, але в них вмішувалися одні й ті ж публікації. Російськомовна поезія нерідко друкувалася у «Більшовику» без перекладу, так само й мета видання була оприлюднена тільки в російськомовному № 1 п. н. «Наша газета». З № 117 від 19 грудня «Більшовик» як «Видання Крайового й Київського Коміт. Коммун. Партії (більшовиків) України» виходить тільки українською.

«Більшовик» як партійний орган відображав передовсім інтереси Комуністичної партії (більшовиків) України, інформував читачів про партійні з'їзди, вмщував рішення та декрети нової влади, зокрема ВЦВК, виступи партійних та радянських керівників, пропагував успіхи радянської влади в Україні й гостро виступав проти національно-визвольного руху.

Історія газети висвітлена в низці статей, опублікованих, зокрема, 1923 р. у № 98(700): С. Товмач «700», Ел. «Зв'язок “Більшовика” з селом», В. Іжевський «Рік існування “Більшовика” та комнезами», Яф. «“Більшовик” і його дописувачі» та ін. Так, С. Товмач зазначає, що в 1919 р., коли Київ захопили денікінці, «Більшовик» припинив вихід на ч. 115, а відновив у кінці грудня. Виходив до 29 квітня 1920 р., коли Київ захопила польська шляхта «з Петлюрою на чолі», а з 19 червня 1920 р. відновив вихід. «Але скрутні матеріальні обставини, що ускладнили вихід “Більшовика”, — зазначає С. Товмач, — примусили скупчити ширення комуністичних думок в одній газеті — в “Вістях Київського Губвиконкому”: 20 липня 1921 року вийшло 536-те число “Більшовика”. Вихід його відновився в кінці липня 1922 року спочатку три рази на тиждень, а з 1-го січня 1923 р. “Більшовик” знов став щоденною селянською газетою». З № 205(807) від 12 вересня 1923 р. «Більшовик» було реорганізовано, як зазначала редакція, «у велику громадсько-політичну і літературну газету» при сприянні Г. Гринька, В. Варейкіса, А. Верхотурського й Е. Касяненка, Петровського, В. Затонського, Д. Мануїльського, С. Щупака, Б. Ліфшиця, С. Драгоманова, М. Семенка, Л. Курбаса, В. Меллера, Г. Клунного, Г. Шкурупія, М. Терещенка, Я. Савченка, Н. Лободи, О. Слісаренка, І. Лакізи та ін. (1923. № 203).

У перші роки виходу редакція вела широку кампанію за союз пролетаріату з селянством й помітне місце відводила подіям на фронтах, боротьбі з арміями А. Денікіна, С. Петлюри, загонами отамана М. Григор'єва. Особливо гостро «Більшовик» нападав на С. Петлюру й пов'язаний з його іменем національно-визвольний рух. Проти них були спрямовані багато публікацій, як-от: Мирон «Петлюрі надходить кінець» (1919. № 74), М. Л. «Жовтоблakitь» (1919. № 117) та багато ін. Симона Петлюру висміювали також у карикатурах (1920. № 59; 1924. № 40) та сатиричних віршах, з якими виступали Червоний Шершень (1920. № 64, 75), Вільховий (1920. № 213), Кость Котко (1921. № 272) та ін.

Окремі статті «Більшовика» були спрямовані й проти гетьмана П. Скоропадського, зокрема публікація

М. Любченка (1920. № 217), а перо карикатуриста пройшлося по Несторові Махну (1924. № 6).

Боротьбі з отаманом Григор'євим та Денікіним редакція присвячувала цілі пропагандистські кампанії, вмщуючи матеріали в багатьох номерах (1919. № 26—32, 48—58). Із закликами до боротьби з отаманом Григор'євим через газету зверталися до українських трудящих й різні політичні партії, зокрема ЦК КП(б)

У, ЦК Української партії соціал-революціонерів комуністів-боротьбистів, Центральне організаційне бюро Української партії лівих соціал-революціонерів (меншости) та Організаційний комітет Української соціал-демократичної робітничої партії незалежних лівих (1919. № 26—27). Кампанії проти Денікіна й Петлюри проводилися із закликами до захисту Харкова, Донецького басейну та Києва (1919. № 48—58, 111—116).

Не сприйняло нову владу й заможне українське селянство, тож «Більшовик» із перших днів виходу повідомляв про куркульські бунти (1919. № 3, 7, 12) й постійно закликав читачів «На боротьбу с куркулями» (1919. № 44, 83), а в 1921 р. — «На куркуля й бандита».

У 1920 р. на сторінках «Більшовика» була широко проведена кампанія проти польського наступу на Україну, закликалося до боротьби з П. Врангелем, а також до укладення миру з Польщею. У виданні вміщено інформацію про події в Кронштадті (Навколо кронштадтського бунту. 1921. № 312, 313).

Новим етапом для газети став 1922 р., коли редакція поставила перед собою нові завдання: гуртувати довкола себе селянство. У цей період та в першій половині 1923 р. «Більшовик» нагадував сільськогосподарське видання. На його сторінках друкувалися надзвичайно багато статей на аграрні теми, різні господарські поради та графічні малюнки сільськогосподарських рослин, тварин та техніки. У 1922—1923 рр. статті цієї тематики нерідко виходили під спільним заголовком «Відбудовуймо сільське господарство», а також «Голос з села — про що дбає село» (1923). У цей період чимало публікацій було присвячено сільськогосподарським комунам та комнезам, електрифікації сільського господарства в Україні, питанням кооперації та колективізації сільського господарства (1922—1923 рр.). Однак з № 205(807) від 12 вересня 1923 р. видання кардинально змінило свій напрям, у ньому почали домінувати суспільно-політичні та особливо яскраво — літературно-мистецькі теми.

Виразною рисою «Більшовика» було й те, що редакція в популярній формі розповідала селянам

про історію більшовицької партії та її завдання. Це доволі вдало робив Гриць Барвінченко в циклі «Соціальних листів до моїх земляків», опублікувавши у 1922—1923 рр. понад тридцять листів. З подібного плану публікаціями виступали також С. Каган (Наша партія і селянство. 1923. № 20—22), С. Пилипенко (Комуністи на Україні. 1923. № 63) та ін.

Систематично редакція висвітлювала діяльність нової влади та партійне життя. Матеріали про засідання ВУЦВК, губвиконкому та різних комісій вміщувалися під рубриками: «В Центральному Виконавчому Комітеті», «В Раднаркомі», «У Губвиконкомі», «У Київській Раді», «У Виконкомі», «У Київській Коммуні».

Редакція постійно друкувала різні закони, декрети й постанови ВУЦВК та Ради народних комісарів, зокрема закони: про землю (1920. № 23), землекористування (1922. № 4), натуральний податок та комітети незаможних селян (1921), земельний кодекс УСРР (1923. № 12, 18, 19), декрет про єдиний сільськогосподарський податок (1923. № 133), постанову ВУЦВК про державне будівництво (1923. № 140).

Редакція проводила передвиборні кампанії до рад, агітуючи за комуністів (1920; 1922), конкурси голів райвиконкомів (1923. № 129—132), вміщувала розлогі «Огляди лікпунктів і конкурс на кращого ліквідатора» (1924) тощо.

Постійно висвітлювалися також діяльність Комінтерну (1920), його конгресів та святкування другого п'ятиріччя (1924), з'їзди РКП(б) (1920—1924) та всеросійських з'їздів рад (1919—1920, 1922), всесоюзних (1925) та всеросійських (1920, 1924) з'їздів профспілок, вміщуючи при цьому доповіді та промови партійних і державних лідерів, зокрема В. Леніна, Л. Троцького, всесоюзного з'їзду КСМ (1924), сесій ЦВК СРСР (1925) тощо.

На сторінках «Більшовика» нерідко виступали з листами, зверненнями, доповідями та промовами партійні й радянські діячі, зокрема В. Ленін (1920. № 13), Л. Троцький (1919. № 32, 34), Х. Раковський (1919. № 14, 25, 63, 105; 1922. № 8), Каменєв (1924. № 2—4) та ін.

Звичними на сторінках «Більшовика» були також розмови з партійними й радянськими керівниками, зокрема із В. Затонським (1920. № 8) та М. Скрипником (1925. № 85).

Окрему групу публікацій «Більшовика» становлять матеріали, у яких порушено національне питання та питання українізації. Редакція вміщувала постанови всеукраїнської наради КП(б)У «Національна справа»

та постанови ВУЦВК з національного питання (1921. № 381). Вперше слово «українізація» редакція «Більшовика» вжила в однойменній назві замітки у № 152 від 10 липня 1923 р., у якій повідомлялося, що Наркомвнусправ запропонував усім губвідділам управління негайно вжити заходів, щоб усе діловодство провадилося українською мовою, а Наркомосвіти — з приводу того, щоб навчання велося українською. 1923 р., у № 174, редакція опублікувала «Декрет про українізацію», виданий ВЦВК, — «про рівноправність мов і сприяння розвитку української мови», а 1925 р. — «Постанову Пленуму ЦК КП(б)У про українізацію» (№ 102) та «Постанову ВЦВК та Раднаркому УСРР про українізацію» — про необхідність завершення українізації радянського апарату до 1 січня 1926 р. (1925. № 114).

Питання українізації порушено в низці редакційних статей у 1923 р., як-от: «Українізація школи» (№ 168), «Українізація на Харківщині» (№ 204), та статтях Х. Раковського «Українізація, комітети незаможних селян і земельний устрій» (№ 170), М. Гладкого «Справа українізації» (№ 210), Т. Голика «До питання про українізацію радянських установ» (№ 214). Ще більше уваги редакція приділила українізації у 1924 р. Вміщувала партійні постанови «Постанова ЦК КП(б)У що до українізації» (№ 72), схвальні передовиці «Пленум Губкому та справа українізації» (№ 210), «Відгукнемося на заклик тов. Чубаря що до українізації» (№ 135) та С. Щупака «Справа українізації на 8-ій Всеукраїнській партконференції» (№ 111), добірки п. н. «Українізація українських установ» (№ 164).

У 1925 р. редакція також приділяла помітну увагу українізації. Про неї йшлося у передовій статті «Про українізацію» (№ 77), публікаціях Сакала-Поповського «Хід українізації Південно-Західної залізниці» (№ 57), С. Щупака «Українізація партії» (№ 83) та його ж «Українізація по-комуністичному» (№ 104), «А. В. Ніковський про українізацію» (№ 108), Ю. Яковенка «До українізації. Червона армія українізується» (№ 109), С. Драгоманова «Українізація та європейські трудящі» (№ 133) та ін.

Іноді редакція інформувала про діяльність наукових установ, зокрема Української Академії наук за 1919 р. (1920. № 57), а значно більше — у 1924 р. У цей період на сторінках газети з'явилася низка статей про Академію наук, які нерідко мали й звинувачувальне спрямування.

Помітну увагу редакція приділяла й вихованню дітей та освіти. У 1922—1923 рр. з циклом статей п. н.

«Розмови про виховання дитини» виступив Я. Чепіга, а під рубриками «Фронт освіти» та «Культурне шефство міста над селом» (1923) об'єднано матеріали на освітні теми. У 1924 р. редакція звертала помітну увагу на боротьбу з дитячою безпритульністю.

У «Більшовику» опубліковано також окремі статті антирелігійного спрямування, зокрема Олеса Панченка (1923. № 6), Буйного (1923. № 37, 39, 43, 62), Івана Ле (1925. № 80).

Прикметною особливістю «Більшовика» було те, що з перших років виходу редакція вміщувала на його сторінках політичну карикатуру, а з 1922 р. — графічні портрети основоположників наукового комунізму, російських та українських партійних лідерів, українських національних діячів й дуже широко — делегатів з'їздів, багато портретів (фотографій та графічних малюнків) командирів Червоної армії під час відзначення п'ятиріччя її заснування (1923. № 43).

Світові події редакція відображала через призму комуністичної ідеології, надаючи перевагу висвітленню діяльності споріднених партій та пролетарських рухів. Редакція писала про першу галицьку комуністичну конференцію (1920. № 91, 92), львівський процес над комуністами (1923. № 15, 16), п'ятдесятиріччя з дня заснування Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1924. № 7), про боротьбу українських робітників у США та Канаді (1923. № 2, 110) тощо. Зі статтями про життя українців у Канаді виступав у 1923 р. Мирон. У 1924 р. збільшилася кількість публікацій про українську еміграцію, як-от: М. В. «Емігрантське болото» — про українську еміграцію в Подєбрадах Чехо-Словацької Республіки (№ 138).

Порушувала редакція й питання пролетарської української культури та історії. З подібного плану статтями виступили тогочасні державні лідери: Д. Мануїльський «На варті української культури» (1923. № 123) та його ж «Національна справа й війна» (1924. № 171), Г. Петровський «Національна культура й неможливість» (1923. № 133) та ін. Водночас редакція гостро критикувала українських діячів та письменників національного спрямування. Про це йшлося, зокрема, у статтях Де-Валя «З жовтоблакитного багна» — критика О. Саліковського й В. Винниченка (1924. № 72), Євг. Касяненка «Про Спиридона Черкасенка, Володимира Винниченка та про українську культуру» (1923. № 137).

Уже з перших чисел «Більшовика» можна почерпнути багато цінних відомостей про червоний терор в Україні під час становлення радянської влади та численні розстріли «контр-революціонерів» (за

означенням редакції). Як довідуємося з публікацій «Більшовика», Київська губерньська надзвичайна комісія вживала надзвичайні заходи — червоний терор — проти повстань Григор'єва і Зеленого, масово розстрілюючи повстанців та російських націоналістів (Червоний терор. 1919. № 35). У цей період в газеті нерідко друкувалися списки розстріляних борців проти нового режиму.

Повідомлення про розстріли білогвардійців та ліквідацію білогвардійських закатів й розстріли їхніх учасників редакція вміщувала постійно (1919. № 3, 11). Газета інформувала також і про жертви білогвардійського й денікінського терору та похорон жертв білого терору (1919. № 124—126).

У «Більшовику» можна знайти чимало публікацій, у яких простежується тотальний наступ комуністів на своїх ідеологічних опонентів — інші партії. У цілу кампанію вилилася боротьба проти Української соціал-демократичної робітничої партії, лівих соціалістів-революціонерів, комуністів-боротьбистів та ін. Як правило, редакція вміщувала не тільки передові статті, а й різні резолюції, а для протидії політичним опонентам створювалися нові відгалуження партій, прихильних до нової влади.

З 1920 р. редакція друкувала різні тематичні сторінки — «Тиждень фронту й транспорту», «Тиждень трудового фронту», «Селянський тиждень», «Тиждень родини червоноармійця», «Тиждень дитини» та ін.

Мистецькі й театральні теми у «Більшовику» редакція почала висвітлювати 1923 р. У цей період та наступні роки у виданні друкувалися: Михайль Семенко «Сучасний стан світового мистецтва» (1923. № 205), Лесь Курбас «Крах академічних театрів» (1923. № 205), О. Лаза «В “Березілі” Лесь Курбаса» (1923. № 138), П. К. «В мистецькому об'єднанні “Березіль”» (1923. № 211), М. Бажан (під псевд. Панфутурист-екструктор) «Лесь Курбас і Всеволод Мейерхольд». 1923. № 138) та ін.

На театральні та музичні теми виступали Д. Зінківець (1923. № 166) та Яків Савченко (1923. № 167), автор під криптонімом Еф. (із циклом публікацій п. н. «Театральна майстерня “Березіля”» (1923. № 173, 176, 178), С. Футорський «Музичне життя в Києві» (1923. № 206) та ін. Про тогочасне кіно писав О. Слісаренко (1923).

На початку виходу газети на її сторінках іноді вміщувалися поетичні твори російською мовою, зокрема Якова Отрути (псевд. Я. Давидова) та Чужбини. Згодом з поетичними творами виступали Валер'ян Поліщук (1920; 1922), Гео (Георгій)

Шкурूपій (1921, 1923—1924), Олекса Слісаренко та Степан Забужний (обидва — 1921), Яків Савченко (1922—1924), Олесь Підгірний, Олелько Володарко, Д. Терешко, С. Михайлів та Роман Домешко (усі — 1922), М. Бажан (за підписом Нік Бажан), М. Коваленко (обидва — 1923), М. Терещенко (1923—1925), Семен Скляренко та Володимир Ярошенко (він же — Вол. Яр-ко) (обидва — 1923—1924), Ант. Шмигельський та Олена Журлива (обидва — 1924—1925), Т. Масенко, Нік Сухомлин, Ю. Яновський, Дм. Фальківський (у газеті подавався як Фальковський), Тан Слюсар (усі — 1924), Грицько Косяченко, Антін Лісовий, Ів. Яременко, В. Яблуненко (всі — 1925) та багато ін.

Із сатиричними та ліричними віршами виступали також автори, які заховалися під псевдонімами: Вільховий, Червоний Шершень (1920), Микита Волокита (Микита Волок) — псевдонім Валеріана Поліщука (1920—1921), Йосиф Гріх (1920), Ледащо (1923) та ін.

Прозові твори редакція вміщувала на сторінках «Більшовика» з 1921 р., зокрема оповідання Григорія Косинки (№ 338), а систематично друкувати оригінальну та перекладну прозу розпочала з 1923 р.

Із зарубіжних творів від початку виходу «Більшовика» було надруковано тільки декілька версій перекладу «Інтернаціоналу» Ежена Котье (1920. № 73, 179; 1921. № 346), однак уже з 1923 р. перекладна проза та поезія вміщувалася в газеті систематично. Зарубіжна проза була представлена такими авторами, як: Анрі Барбюс, А. Зорич, Еміль Золя, Іонас Іонасон, Джек Лондон, Поль Маргернт, Лауренс Мотт, Гестур Пальсон, С. Под'ячев, Джон Рід, Чарльз Робертс, Герберт Уельс, Олександр Юрковський, Р. Хеннінг (усі — 1923 р.).

З малими фейлетонами в «Більшовику» виступали також автор під псевдонімом Купрій Чухало та А. Хвиля (1923 р.), Я. Качура, Омелько Комель, П. Михайлович (усі — 1924 р.), Петро Отава та Бульба (1925 р.), а із сатиричними фейлетонами п. н. «Із записної книжки Рудого Панька» — автор під криптонімом П. С. (ймовірно, Сергій Пилипенко) (1925. № 10, 13, 14, 19).

Художні твори доповнюють літературознавчі й критичні статті про окремих письменників та діяльність тогочасних літературних угруповань (нерідко — з гострими нападками на тих, які сповідували власну естетику), літературні огляди, рецензії тощо.

Окрему групу становлять публікації 1924 р. до дискусії про консолідацію революційно-мистецьких

організацій на зразок таких, як: Ол. Дорошкевич «До питання про утворення Радянського мистецького блоку. Про літературу, критику й ще про де-що» (1924. № 1) та його ж «Консолідація революційно-мистецьких сил України», автор під псевдонімом Веде «Що треба» (обидві — № 276 за 1924 р.),

Наприкінці 1924 р. редакція вела на сторінках видання й дискусію про українську мову.

Особливо багато інформаційних повідомлень про діяльність літературних угруповань та літературно-мистецьке життя редакція вміщувала в 1924 р., зокрема про вечори — зібрання «Плугу» та вечірки «Гарту», діяльність Асоціації комункультивців (АСКК) та Асоціації пан-футуристів (АсПФ), вистави «Березоля», а в 1925 р. — про 2-й Всеукраїнський з'їзд «Плугу» (№ 82) тощо.

Систематично редакція друкувала також рецензії на видання тогочасних українських письменників, зокрема Гео Шкурूपія «Барабан. Вітрина друга. Панфутуристи» (1923. № 66), О. Слісаренка «Поеми Слісаренка» — рецензент Микола Бажан (за підп. Нік Бажан) (1923. № 170).

Надзвичайно різноманітною була рубрикація газети. Серед постійних рубрик у певні роки виходу були такі: «Діяльність Радянської влади», «В Центральному Виконавчому Комітеті», «В Раднаркомі», «У Губвиконкомі», «Засідання Президії Губвиконкому», «У Київській Раді», «У Київській Комуні», «В Радянських Республіках», «По Федерації», «По С.С.Р.Р», «По Україні», «Червоний фронт», «На фронтах», «Фронт праці», «По Червоній землі», «У Києві», «На Київщині», «По Правобережжю», «По провінції», «В селі», «По комунах», «Партійне життя», «Робітниче життя», «Професійне життя», «Селянське життя», «Сільське господарство», «Колективізація й кооперація», «Життя Червоної Армії», «Економічне життя», «Радянське життя», «Студентське життя», «Телеграми», «Хроніка», «Останні вісти», «Перед виходом числа», «Вісти звідусіль», «Військовий огляд», «Новинки науки й техніки», «Всячина», «Народня освіта», «Трибуна освітника», «Народній суд», «Земельний суд», «Господарська всячина», «На залізницях», «Будуймо повітряну флоту», «Огляд преси», «Закордонне життя», «Світова Революція», «В буржуйському світі», «Малий фейлетон», «З селянсько-пролетарської поезії», «Літературна хроніка», «Культура й мистецтво», «Критика й бібліографія», «Нові книги», «Спорт», «Лист до редакції», «Куток цукровика», «Куток селькора», «Куток молоді» та ін.

Серед авторів (зокрема й ті, які виступали під псевдонімами) були: М. Баран, Гриць Барвінченко, В. Блакитний, Леонід Войтко, М. Волохов, Ерде псевд. Д. Райхштейна), В. Іжевський (В. Марцин), Євген Касяненко (також під псевд. Ларик та крипт. Е. К.), І. Кулик, С. Ладунський, Микола Любченко (також під псевд. Кость Котко), Мирон (ймовірно, Матвій Шатунський), Островський (Хлор), Ів. Панафідін, Сергій Пилипенко (він же — Сергій П., С. П.), Валер'ян Поліщук (також під псевд. Микита Волокита й Микита Волок), В. Радиш, Х. Раковський, М. Скрипник, О. Слісаренко, Гордій Сулима, Гр. Татаринів, С. Товмач, Т. Харечко, А. Хвиля (справж.: Андрій Мусульбах), Гр. Хименко (він же — М. Лан, Гр. Хи-ко, Гр. Хим-ко, Гр. Х-ико), Я. Чепіга, С. Щупак (також під крипт. С. Щ.), М. Яловий та ін.

З літературознавчими та мистецькими публікаціями виступали Микола Бажан (за підп. Нік Бажан), Вол. Гадзінський, Григорій Косинка, Лесь Курбас, Яків Савченко (він же — Я. с.), Михайль Семенко, Сав. Футурський. Фелікс Якубовський (також під крипт. Ф. Я.), ін.

Останній (137(1332)-й) номер газети вийшов 19 червня 1925 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 109—110; Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 139; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 7—8; Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 8—9; Газети України 1917—1920 років... С. 14; Київські газети 1838—1940 років... С. 8—9.

Література: Українська Радянська Енциклопедія: у 12 т. 2-ге вид. Київ, 1977. Т. 1. С. 468; Рубан В. А. Формування ленінських традицій української радянської преси. Київ, 1971. С. 90.

В. Габор

1979

БОЛЬШЕВИК = **БІЛЬШОВИК** (1919); **БІЛЬШОВИК** (1920): Орган Каменець-Подільск. Комітета Комуністической партії (большевиків) України = Орган Кам'янець-Подільск. Комітету Комуністичної партії (більшовиків) України (1919); Орган Кам'янецького повітового комітету Комуністичної Партії (більшовиків) України (1920 № 30—37); Орган Кам'янецького Повітового Ревкому і Комітету Комуністичної Партії (більшовиків) України (1920 № 38—72). — № 1. 1919, 1 мая.

Ред. Маренко (1919 № 1, 12—24), Р. Чирский (1919 № 7—11). Вр. ред. Р. Чирский (1919 № 2—6). Редакційна Колегія (1920). — **Кам'янець-Под., 1919—1920:** Изд-во Комітета коммунистической

партії (большевиків) Украины (1919). Тип. Под. Губ. Нар. Управы (1919 № 7); Советская тип. № 2 (1919 № 8—24); Друк. газети «Більшовик» (1920). Адр. ред.: временно в помещении бывшего Губернского по воинским делам Присутствия (Советская пл.) (1919), «Гранд-Отель», № 1, 2 и 3 (1920 № 30—39), просп. Т. Шевченка, ч. 49 (1920 № 40—72).

Вийшло: 1919 — № 1—20, б. н. 28 мая, 21—24, 1920 — № 25—72, [?]; Ф. від 47×30,5 см до 52×35 см (1919), від 61×42 см до 54,6×42 см (1920); Обс. 4 с., 2 с., 6 с. (1919 № 16); Передпл.: за 1 мес. 15 р., с доставкой 17 р. (1919). Ц. номера 75 к. або 1 грн 50 шагів (1919 № 1—22), 90 к. або 1 грн 80 шагів (1919 № 23, 24), 20 крб (1920).

Наявність у фондi: **ЛННБ:** 1919 — № 1—20, б. н. 28 мая, 21—24, 1920 — № 30, 31, 33—35, 37, 39, 42, 43, 45, 47, 49, 52, 57, 60, 62, 64, 67, 69, 71; **НБУВ:** 1919 — № 1, 1920 — № 31; **НБ ЛНУ:** 1920 — № 30, 32, 34, 36, 38, 40, 41, 44, 46, 48, 51, 54, 56, 59, 61, 63, 66, 68, 70, 72; **ДНАБ:** 1919 — № 1—13, 15—22, 24, 1920 — № 32, 35—42, 46, 47, 49, 51, 53—72.

Примітки: До лютого 1918 р. виходила газета «Известия Каменец-Подольского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов» (див. т. 6 № 1747). Періодичність виходу — щоденна. У логотипі — гасла: «Да здравствует Коммунистический Интернационал!», «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!». З червня 1919 р. до липня 1920 р. у зв'язку з відступом більшовицьких військ із Кам'янця-Подільського у виданні газети була перерва: № 24 1919 р. вийшов 3 червня, наявний № 30 1920 р. — 24 липня. 28 травня 1919 р. число без номера вийшло як «Экстренный выпуск». Мова видання — російська та українська. Від листопада 1920 р. газета виходила п. н. «Вісті Кам'янець-Подільського Військового Револуційного Комітету і Кам'янецького Бюро КП(б) України» (див. 1920 р.).

Більшість публікацій газети висвітлювали тогочасне суспільно-політичне життя, однак частково охоплювали й економічні, культурні, освітні питання. Газета подавала законодавчі ініціативи Тимчасового робітничо-селянського уряду України: декрети, постанови, розпорядження, а також укази Кам'янецького повітового військового комісаріату, згодом — виконавчого комітету Кам'янецької повітової ради робітничих та червоноармійських депутатів. Багато матеріалів висвітлювало ситуацію на фронті: друкувалися оперативні зведення про наступ і відступ частин Червоної армії, повідомлення про військові

прорахунки її супротивників. Поточні новини про події в Україні та закордоном подавалися за відомостями телеграфних агентств (БУП, РОСТА, УкРОСТА), радіоповідомленнями.

Матеріали газети обширно інформували про громадсько-політичне життя у Кам'янець-Подільському повіті та безпосередньо у місті. Газета висвітлювала роботу Кам'янецького з'їзду робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, який відбувся у травні 1919 р., учительського повітового з'їзду (липень 1920 р.), з'їзду повітових і волосних революційних комітетів (серпень 1920 р.), повідомляла про збори професійних та партійних спілок, проведення провладних політичних мітингів, організацію перших суботників. Часопис розповідав про діяльність створених при міському ревкомі відділів, зокрема культурно-просвітнього — у напрямі організації дошкільних закладів; шкільного навчання — для подолання неграмотності та продовольчого — щодо забезпечення населення харчами.

Певною мірою публікації «Більшовика» охоплювали культурні події: інформували про вистави в Пушкінському народному домі, науково-популярні лекції в Кам'янець-Подільському державному українському університеті. На шпальтах газети друкувалися відгуки про вистави у місцевих театрах.

Газета містила також віршовані та прозові сатиричні твори: активно критикувала українські національно-патріотичні сили, уряд Директорії УНР та безпосередньо С. Петлюру. Окремі гумористичні публікації торкалися місцевих проблем — висміювали спекулянтів, працівників-саботажників, т. зв. «соціально чужі» прошарки населення.

У газеті «Більшовик» велися рубрики: «Телеграммы», «Местная жизнь», «Хроника», «Официальный отдел», «Иностранная жизнь», «Происшествия», «В стане контрреволюции», «Из партийной жизни», «Обзор печати», «Рабочая жизнь», «Маленький фельетон», «В правительственных кругах», «По Сов. России», «По Украине», «Письмо в редакцию», «Объявления». Окремі рубрики інколи модифікувалися: «В стане врагов» («У наших врагов»), «Из партийной жизни» («Партийная жизнь»), «В мире труда» («В Бирже Труда»), «Маленький фельетон» («Фельетон»). Рубрика «Жизнь Красного Каменца» певним чином перегукувалася з рубрикою «Местная жизнь», однак більш ґрунтовно інформувала про місцеві новини.

Коло авторів становили: М. Баран, К. Блискавицький, Вольфсон, Кичигін, Д. Кін, Б. Корак, Маренко, Михайло Танін, В. Ткачук, Трояновський, Роман

Чирський, Є. Яковлев та ін. Багато статей надруковано під псевдонімами та криптонімами.

Останній наявний (72-й) номер газети датовано 16 вересня 1920 р., на першій сторінці якого вміщено редакційне оголошення про затримку виходу наступного числа через технічні причини: він планувався на суботу, 18 вересня. Однак чи вийшов він — невідомо.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 74, 95; Періодичні видання УРСР 1917—1960. С. 251; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 21; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 264—265; Газети України 1917—1920 років... С. 54; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 57, Спр. 477. Арк. 10, 47—48.

Література: П'ятдесят // Радянське Поділля. 1968. № 28. С. 1; До товаришів читачів // Там само. С. 2; Життя — газетним рядком // Радянське Поділля. 1988. № 29. С. 2; Слободянюк Р. Д., Рубан В. А., Мукомела О. Г. Історія партійно-радянської преси України: підручник. Київ: Вища школа, 1989. С. 94.

О. Палюх

1980

БОМБОМЕТЧИК: Журнал легкої сатири. — Виходить коли сам хоче. Ч. 1. 1919.

Ред.: не подано. — [Білолуцьк], 1919.

Вийшло: 1919 — Ч. 1; Ф. 21×16 см; Обс. 20 с.; Ц. числа 2 крб.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1.

Журнал видавали у перервах між боями вояки одного з полків української армії, який зупинився на постій у с. Білолуцьку. Видання відображало в сатирично-гумористичній формі побут військовиків. Видавці прагнули жартами облегшити долю вояків, піднести їх бойовий дух.

З повідомлення редакції відомо, що вояки полку «ганяли ся по вороніжських степах за большевиками». Після повернення з фронту членів редакції у полку відбулася зміна — «вже носять українські кокарди і давно мріяні пагони, стрій помалу перейшов з “малоросійського” на “хахляцьке” і редакція має велику надію, що скоро перейде на “українське”» («Кілька слів до читачів»).

Автори часописних публікацій висміювали масове вживання російської мови українськими чиновниками та старшинами армії («Старшини кінної сотні хочуть уложити новий підручник української команди на російській мові»), прагнули натомість запровадити у військових частинах українську мову.

У журналі вміщено гумористичні вірші, уривок з комедії Бомби «Попадянки» про стосунки військових і мешканців села, гуморески з вояцького життя, пам-

флет Бомби «В полковій лікарні», у якому йдеться про несприйняття російськомовної «співачки» у вояцькому середовищі.

Під рубрикою «3 газет та журналів!» подано афоризми, передруковані з київських гумористичних журналів «Гедз» і «Репяхи», у яких висміювалася тогочасна політична ситуація в Україні, зокрема проросійська орієнтація гетьмана. Під іншою рубрикою — «3 козацького життя» — вміщено анекдоти військової тематики. Змістовий комплекс «Кажуть...» об'єднував іронічні афоризми на кшталт: «Кажуть, що старший полковий лікар підє на медичинський факультет» або «Кажуть, що старший полковий писар буде учитися української мови».

Усі публікації підписано псевдонімами: І. Задрихвіст, Колька, Оса.

Видання ілюстровано малюнками.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 245.

О. Терещук

1981

БОРОТЬБА: Бюлетень Центрального Комітету Української Комуністичної Партії (Боротьбистів). — Б. н. 1919.

Видає і редагує літ. відділ Ц. К. Укр. Комун. Партії (боротьб.). — **Київ, 1919.**

Вийшло: 1919 — Б. н.; Ф. 44,5×36 см; Обс. 2 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Б. н.

Примітки: Єдиний наявний випуск видання не датований і не нумерований. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!».

Ймовірно, приводом до випуску бюлетеня була необхідність донести до українських громадян позицію Української комуністичної партії (боротьбистів) щодо нечинності мобілізації, яку почала проводити в Україні Добровольча армія. На 2-й сторінці «Боротьби» опубліковано відозву УКП(б) до робітників і селян з цього приводу. У вміщеному нижче наказі йдеться про покарання — аж до негайного розстрілу — радянською владою осіб, що сприятимуть їй. Про важливість публікації цих матеріалів свідчить і подання їх двома мовами — українською і російською.

Крім того, бюлетень вміщував кілька статей із пропагандою ідей світової революції, комуністичного ладу та УКП(б) як провідника пролетарської боротьби в Україні («Комуністична революція», «Повстанський рух», «Перелом», «Культурні звіри» за підписом Ясний), а також низки заміток під рубриками «3 жовтоблакитного табору» й «Революційний рух за кордоном».

Зважаючи на зміст видання, можна припустити, що воно вийшло наприкінці жовтня 1919 р.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 17.

М. Процик-Кульчицька

1982

БОРОТЬБА: Орган Чернігівського Губерніяльного Комітету Української Партії Соціалістів-Револуціонерів (1919 ч. 1—47); Орган Чернігівського Губерн. Ком. Української Партії Соціалістів-Револуціонерів (Комуністів) (1919 ч. 49—96). — Виходить щодня крім днів після свят (1919 ч. 1—81), по вівторкам, четвергам і неділям (1919 ч. 88—96). Ч. 1. 1919, 4 лют.

Редагує редакційна колегія. — **Чернігів, 1919:** Друк. Чернігівського Військово-Револуційного Комітету (1919 ч. 1—62); Друк. Чернігівського Губерніяльного Виконавчого Комітету. Адр. ред. та контори: Чернігів, будинок бывшего Губерніяльного Правління.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—96; Ф. від 46×35 см до 50×39 см; Обс. 2 с., 4 с. (1919 ч. 27); Передпл.: на міс. 27 грн (13 крб 50 к.), поза межі Чернігів 29 грн (14 крб 50 к.) (1919 ч. 1—81), 10 крб, для иногородніх 11 крб (1919 ч. 88—96). Ц. числа 120 шагів (1919 ч. 1—51), 60 к. (1919 ч. 58—96).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Ч. 1, 3—24, 26, 27, 34, 35, 37, 44, 47, 49—51, 58—62, 66, 68, 70—75, 77, 79—81, 88, 89, 91—93, 95, 96.

Примітки: Гасла газети: «Хай живе всесвітня соціалістична революція», «Борітеся — поборе!», згодом — «Пролетарі всіх країн єднайтесь!». Ч. 27 від 11 березня 1919 р., присвячене пам'яті Т. Шевченка, вийшло у збільшеному обсязі.

Щоденна робітничо-селянська газета була започаткована для всебічного висвітлення життя українського пролетаріату й бідного селянства, а також для забезпечення інформаційних і організаційних потреб УПСР на Чернігівщині. На час заснування видання було одним із небагатьох партійних органів в Україні, оскільки УПСР як нелегальна організація через політичні утиски в період Гетьманату не могла мати своєї преси. Пропагуючи встановлення внаслідок всесвітньої соціалістичної революції диктатури пролетаріату, видавці наголошували на тому, що в Україні класова боротьба досягла апогею, але існує багато політичних сил, зацікавлених у незгоді серед пролетаріату. Часопис мав долучитися до підтримки працюючого люду в цей переломний історичний момент, стати на захист його інтересів та соціалістичних ідеалів.

Передові та чільні статті кожного числа присвячено політичним подіям в Україні або засадничим питанням суспільного життя: «Диктатура буржуазії та диктатура пролетаріату» В. Бистрянського (ч. 1), «Національний розбрат чи єднання націй?» (ч. 3), «До сучасної національної політики» В. (ч. 23), «Контр-революціонери і провокатори» В. Блакитного (ч. 71). В багатьох публікаціях інформувалося про зміни ситуації й переломні моменти на фронтах, становище українських міст, розгортання повстанської боротьби, тактику поведінки отаманів тощо. У період наступу військ Денікіна основну увагу було звернено на мобілізацію людей для боротьби за відновлення радянської влади. На перших шпальтах часопису порушувалося і найпекучіші питання міжнародної політики.

Як партійний орган, газета приділяла величезну увагу різним питанням діяльності УПСР. Основні статті про партійну платформу, її організацію й тактику переважно передруковано з київської газети «Боротьба» (органу Центрального комітету партії). Важливим джерелом інформації про розвиток УПСР є статті: «Завдання V-го партійного з'їзду» Г. М-ко (ч. 8—9), «Нариси з історії партії» А. Хвилі (ч. 17, 19), «Роля У.П.С.-Р в національному русі» Ген. Брата (ч. 50), в яких йдеться, зокрема, про її розкол і нелегальне функціонування.

Велику кількість різножанрових публікацій з питань організації, програми й тактики партії опубліковано до та після проведення губернського з'їзду УПСР, що відбувся 26 травня 1919 р., а також з нагоди скликання II всепартійного з'їзду УПСР (комуністів) 20 липня 1919 р. (ч. 45—49).

Часто обговорювалися проблеми продовольчої та аграрної політики, розвиток кооперації в Україні тощо: «Спільна обробка землі» (ч. 11), «Кооперація і Совітська влада» С. (ч. 12), «До аграрної політики» І. Омеляка (ч. 24), «Продовольча справа» К-яна (ч. 34), «Аграрна реформа на Україні» А. Гр. (ч. 60). На основі цих публікацій можна чітко окреслити провідні ідеї лівого крила УПСР. Партія, зокрема, наполягала на важливості національного питання у розв'язанні суспільних проблем і наголошувала, що більшовики мусять враховувати це, якщо хочуть заручитися підтримкою українського робітництва й селянства.

Редакція намагалася якомога більше уваги приділяти робітничому рухові, тому зверталася до всіх професійних організацій, робітничих і селянських спілок з проханням надсилати матеріали про події з їхнього громадського життя. Окремі статті висвітлювали

перебіг боротьби пролетаріату в різних країнах (Гр. Вітринський «Боротьба ірландського народу за національне та соціальне визволення» (ч. 5, 7).

Неодноразово автори «Боротьби» порушували освітні проблеми, визначаючи провідні завдання школи в тогочасних умовах та висвітлюючи проведення з 1 квітня 1919 р. реформу — перехід до трудової школи (ч. 18, 47). Серед провідних тем газети — літературне життя в Україні. Більшість матеріалів опубліковано з нагоди певної дати — роковин смерті П. Куліша (ч. 10), Т. Шевченка (ч. 27) та інших подій. На сторінках газети друкувалися й статті про культурне життя на Чернігівщині. Повідомлялося про театральні та музичні події, новини видавничої справи, роботу музеїв тощо. Здебільшого це були замітки, зрідка — статті. Іноді в часописі друкувалися рецензії на нові книжки: на видання творів Лесі Українки (ч. 34), біографічний твір М. Могилянського «М. М. Коцюбинський» (ч. 93).

Інформаційні матеріали, отримані від РОСТА та БУП, друковано як замітки рубрик «Радіо і телеграми» («На Україні», «За кордоном») та «Хроніка». Серед інших рубрик «Боротьби» — «З партійного життя», «Накази, розпорядження та оголошення», «Театр і музика», «З настроїв», «З газет», «Літературні новини», «Бібліографія».

Найактивніші автори часопису: В. Блакитний (В. Елланський), Гр. Вітринський, Т. Голік, Я. Лівонарський (ймовірно, також під крипт.: Л., Л-ий), Гнат Михайличенко (під псевд. Ген. Брат), М. Могилянський (під псевд. Мих. Андрійко), А. Хвиля, К. Ющенко. Чимало публікацій підписано псевдонімами й криптонімами.

Деякі числа газети (як-от ч. 58, 59) з'являлися із запізненням через незалежні від редакції обставини. Останнє (96-те) число датовано 24 липня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 7; Газети України 1917—1920 років... С. 19.

М. Процик-Кульчицька

1983

БОРОТЬБА: Орган Губерніяльного Комітету Херсонщини Української Партії Соціалістів-Револьюціонерів (комуністів) (1919 № 1—50); Орган Окружного Комітету Української Партії Соціалістів-Револьюціонерів (комуністів) Херсонщини і Таврії (1919 № 51—89); Орган Губерніяльного Комітету Херсонщини Української Комуністичної Партії (Боротьбистів) (1919 № 107, 1920 № 108); Бюлетень Обласного комітету Української Комуністичної Партії

Комуністів-Боротьбистів Херсонщини (1920 № 109); Орган обласного комітету Української Комуністичної Партії Комуністів-Боротьбистів Херсонщини (1920 № 110); Орган обласного комітету Української Комуністичної Партії Комуністів-Боротьбистів Херсонщини і Таврії (1920 № 111); Орган обласного комітету Української Партії Комуністів-Боротьбистів Херсонщини і Таврії (1920 № 114—138). — Виходить що-дня, крім днів після свят (1919 № 1—88), двічі на тиждень (1919 № 89 — 1920). Р. 1. № 1. 1919, 1 трав.

Ред. А. Миколіук (1919 № 1—22). Редагує Редакційна Колегія (1919 № 23—89, 1920 № 112). Відп. ред. П. Боголюб (1920 № 153—154). — **Одеса, 1919—1920: Видає** Губ. Ком. У.П.С.-Р.(К.) (1919 № 1—89); Вид. редакційна колегія (1920 № 108, 109), Обл. Комітет Пар. К.-Б. Херсонщини і Таврії (1920 № 112—138), Обласний Комітет У.К.П.(б) Херс. і Таврії (1920 № 154). Друк. «Дніпросоюзу» (1919 № 3); Друк. Обласного Комітету Української Кому. Партії Боротьбистів Херсонщини, Дерибасовська, № 12 (1920 № 109); Друк. Обласного Комітету Української Кому. Партії Боротьбистів Херсонщини й Таврії, Дерибасовська, № 12 (1920 № 114—117); 4-я Советская тип., Одесса, Дерибасовская, № 12 (1920 № 118—138). Адр. ред. і контори: Гречеська, 12 (1919), м. Одеса, Дерибасовська, 12 (1920 № 109, 114, 132—138), м. Одеса, Садова, № 4 (1920 № 115, 116).

Вийшло: 1919 — Р. 1 № 1—107, 1920 — Р. 2 № 108—154, [?]; Ф. від 35×25 см до 62×41 см; Обс. 1—4 с.; Ц. номери 1 крб (1919), 5 крб (1920 № 109—133), 3 крб (1920 № 137—138), 8 крб (1920).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — Р. 1 № 43, 47, 62, 1920 — Р. 2 № 109, 114—116, 132, 133, 137, 138; **ДНАБ**: 1919 — Р. 1 № 2—4, 7—12, 14, 19, 21, 23, 26, 28—41, 43, 62, 71, 72; **ОННБ**: 1919 — Р. 1 № 1—8, 10—89; **ХОУНБ**: 1919 — Р. 1 № 2—4, 6, 8, 10, 11, 19, 21, 23, 25, 26, 28, 30—41, 71.

Примітки: Газета виходила із гаслами: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!» і «Борітеся — поборете!».

Редакційний колектив видання стояв на лівих позиціях, підтримуючи співпрацю з більшовиками та ратуючи за встановлення у краї влади пролетаріату. Серед провідних завдань газети — задоволення інформаційних потреб читачів, пропагандистська робота, повідомлення про діяльність організацій-видавця. Видання було одним із небагатьох україномовних на той час в Одесі.

Найважливішими темами, що висвітлювалися на сторінках видання, були організація влади в

південному регіоні, зміна політичної ситуації в Україні й світі, розгортання подій на фронтах (акцентування успіхів більшовицьких військ), життя селян та робітників у тогочасних умовах тощо. 1920 р. друкувалися «Аграрно політичні нариси» за підписом Агр-м.

Газета вмішувала важливі матеріали до історії національної революції на Півдні України, зокрема, цінними є надруковані на її сторінках офіційні документи (рубрика «Офіційний відділ»), а також замітки про роботу партії (рубрика «З партійного життя»), репортажі про губернські з'їзди тощо.

Час від часу в газеті порушувалися питання культурного й освітнього розвитку Херсонщини і Таврії, іноді — проблеми функціонування театру.

На сторінках видання вмішувалися окремі статті про розвиток української культури й літератури (зокрема цикл «Літературні постаті» С. Яр.).

У «Боротьбі» публікувалися вірші В. Блакитного, М. Жука, Д. Загула, В. Кобилянського, О. Слісаренка, П. Тичини, П. Филиповича, В. Чумака; оповідання А. Заливчого та Г. Косинки.

Постійними в газеті були численні інформаційні рубрики: «По Радянській Україні», «Вісти з Києву», «Вісти з за кордону», «Ріжні вісти», «В Радянській Росії», «Вісти з Бесарабії» та ін. Відомості з фронтів умішувалися як оперативні звіти п. н. «На Червоних фронтах». Про новини місцевого життя повідомлялося у замітках під рубриками «По повіту», «Одеса», «Море», «Злочинства та випадки».

Під газетними публікаціями 1919 р. дуже рідко зазначено автора. У 1920 р. серед авторів — М. Горайський, М. Літвінцев, М. Михальчук, Х. Мурченко; часто використовувалися псевдоніми.

Під час захоплення Півдня України Добровольчою армією під керівництвом генерала А. Денікіна (кінець 1919 р. — січень 1920 р.) газета, як зазначала редакція, впродовж п'яти місяців лише животіла, час від часу підпільно випускаючи окремі номери, зокрема № 107 і 108.

Останнє (154-те) відоме число «Боротьби» вийшло друком 10 квітня 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 3—4; Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького. С. 24; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 6; Газети України 1917—1920 років... С. 18.

Література: Енциклопедія Сучасної України. Київ, 2004. Т. 3. С. 368.

Електронні джерела: Місцеві газети у фондах Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеси

Гончара, 1865—2009. URL: <https://lib.kherson.ua/mistsevidgazeti-vidani-v-1865-1943-rokah.htm>.

М. Процик-Кульчицька, К. Стецюк

1984

БОРОТЬБА: Орган Українських Соціально-Демократів Галичини й Буковини. — Виходить раз на тиждень (1919 ч. 1, 2), тричі на тиждень (1919 ч. 3—9). Р. 1. Ч. 1. 1919, 12 жовт.

Редагує Колегія. — **Кам'янець-Подільський, 1919:** Електрична друк. Б. В. Вайнбаума. Адр. ред. і контори: Кам'янець-Подільський, Поштова вул., ч. 15 (1919 ч. 1), Поштова вул., ч. 2 (1919 ч. 2—9).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—9; Ф. 54×37 см; Обс. 2 с., 4 с.; Ц. числа 6 грн (1919 ч. 1—6), 10 грн (1919 ч. 7—9), на залізницях 7 грн (1919 ч. 1—6), 11 грн (1919 ч. 7—9).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—9; **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—9; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—9.

Примітки: У надзаголовку — «Українська Соціально-Демократична Робітничая Партія» і гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». Фактично редактором часопису був О. Безпалко.

Часопис був започаткований після переходу Галицького уряду та УГА на Наддніпрянщину. Поява видання була викликана диференціацією політичної думки в середовищі галицького політикуму. Опозиційно налаштовані щодо диктатури Є. Петрушевича галицькі діячі О. Безпалко, С. Вітик домагалися від уряду УНР дозволу видавати свою газету. Тож, оприлюднивши згоду, редакція «Боротьби» заявила, що буде «боротись зі шкідною системою, вказувати на тяжкі провини... диктатора, побивати заходи заскорузлої рутенської ігноранції...» (ч. 3), які, на її думку, перешкоджають створенню єдиної верховної влади, а отже, суперечать інтересам соборної України.

Провідною темою публікацій газети було висвітлення діяльності УСДП та критика Є. Петрушевича як політика і державного діяча, що водночас була реакцією членів партії на «стан дикої окремішності двох урядів...» у відповідальний історичний момент (Як гризу, то серцем гризу. Ч. 3). У «Боротьбі» було опубліковано стенограми урядових засідань (Державна нарада. Ч. 6; Нарада у Петрушевича. Ч. 9), оприлюднено заяву уряду УНР про об'єднання військового командування Армії УНР та УГА.

Матеріали видання засвідчили ідейні суперечності між УСДП та УНДП, зокрема, різко засуджувалася

позиція націонал-демократів, які на Українській конституанті 18 жовтня 1918 р. всупереч соціал-демократам обстоювали ідею проголошення західноукраїнських земель коронним краєм у складі Австро-Угорщини. Комітет УСДП у своєму друкованому органі відмовився від відповідальності за «політичні промахи» диктатури, а галицька громада, яка перебувала на Наддніпрянщині, засудила вчинок М. Тарнавського та політику Є. Петрушевича (Збори Галичан. Ч. 8).

У виданні неодноразово відзначалася роль галицьких залізничників у національно-визвольних змаганнях і зверталася увага на потребу зміцнення їх професійних спілок.

У часописі друкувалися фейлетони, поезії на злободенні теми П. Стаха (справж.: С. Черкасенко).

Рубрики видання: «По Вкраїні», «Хроніка», «З Університетського життя», «Телеграми», «За кордоном», «З закордонної преси».

Автори публікацій: Омелян Карашкевич, Наддніпрянець і Наддністрянecь, М. В.

Останнє (9-те) число вийшло у світ 14 листопада 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 74; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 6—7; Газети України 1917—1920 років... С. 18.

Література: ЕУ. Т. 1. С. 163; Бібліологічні Вісті. 1929. Ч. 2/3. С. 135; Мазепа І. Україна в огні й бурі революції. Київ, 2003. С. 292.

У. Чубай

1985

БОРОТЬБА: Орган Комит. Української партії комуністів (боротьбистів) Катеринославщини (1919 № 2); Видання літературного відділу Катеринославського Губкому У.К.П. (боротьбистів). — № 1. 1919, листоп.

Ред. Редакційна Колегія. — **Катеринослав, 1919—1920:** Вид. Комітет Комуністичної Партії Боротьбистів Катеринославщини (1919), Літвідділ Катеринославського губкому У.К.П. (б.) (1920). 4-та Радянська друк. (1920). Адр. ред. і головної контори: Катеринослав, Проспект, 97 (1919). Адр. ред. і адм.: Катеринослав, на Крутогорній вул. на розі Літейної (1920).

Вийшло: 1919 — № 1—6, [?], 1920 — Ч. 1—19; Ф. від 42×30 см до 60×43 см; Обс. 2 с., 4 с.; Ц. числа 2 крб 50 к. (1919), 4 крб (1920), на ст. залізниць та других містах 3 крб, для сел. волостів, робітничих організацій, просвіт та інших культурно-просвітних товариств 2 крб (1919).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1920 — Ч. 1—19; **ДНАБ**: 1919 — № 2.

Примітки: Наявний № 2 вийшов 25 листопада 1919 р. У надзаголовку: «Українська Комуністична Партія (боротьбистів)» і гасла: «Пролетарі всіх країн — єднайтеся!», «Борітеся — поборете!». Від 15 лютого 1920 р. газета змінила назву на «Український Пролетар» (див. 1920 р.).

Орган губернського комітету Української комуністичної партії боротьбистів трактувався його засновниками і редакцією як «робітничо-селянська газета», що мала «всебічно освітлювати життя українського працюючого люду», а також «рішуче боротись за його класові інтереси», охоплюючи в жанрово-змістовому розрізі «багатий інформаційний і літературний матеріал» (Передплачуйте і поширюйте. 1920. Ч. 4—6).

Значна частина текстового комплексу «Боротьби» присвячена презентації населенню самої партії та її програми — висвітлювались політичні заходи боротьбистів, оприлюднювались накази і меморандуми відповідних партійних структур, велася полеміка із більшовиками, засуджувались принципи капіталістичного способу життя, дії «світової буржуазії» та збройних формувань т. зв. Добровольчої армії.

На шпальтах газети висвітлювалася ситуація на фронтах, різні аспекти соціально-економічного життя України загалом та Катеринославщини зокрема, основні події в Російській Федерації та за кордоном, особливу увагу було звернено на проблеми народної освіти.

Основні рубрики видання: «Оперативний Радіо-Звіт» (про ситуацію на фронтах), «Хроніка», «З партійного життя», «Робітниче життя», «По всьому світу» (підрубрика «По Україні»), «Місцеве життя», «З кооперативного життя», «Бібліографічний відділ», «Листи до редакції».

Серед неназваних авторів «Боротьби» — Я. Вармійкирко, Дібрівський, Юрій Книш, О. Лісовик, О. Ротто, А. Сокіл, Івась Сум, Яблонівський.

У часописі рекламовано катеринославську газету «Шлях до волі» («Путь к свободе»).

Останнє (19-те) число побачило світ 14 лютого 1920 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 6; Газети України 1917—1920 років... С. 233.

Література: Лисиченко Д. Короткий огляд української видавничої діяльності, преси та книгороторгівлі на колишній

Катеринославщині // Бібліологічні Вісті. 1930. № 3(24). С. 46.

В. Ковпак

1986

БОРотьБИСТ: Газета Робітництва та Селянської Бідноти. Видання Центрального та Київського губ. Ком. Укр. Партії С.-Р. (к.) (Комуністів-Боротьбистів). — Виходить в середу та неділю що тижня. № 1. 1919, 1 черв.

Редагує Колегія (1919 № 1—4). *Ред.* В. Елланський (1919 № 5). — **Київ, 1919**: Видає Ц. та К.К.У.П.С.-Р. (К.). *Друк.* Товариства І. М. Кушнерева та Спілки в Києві. *Адр. ред.*: Караваївська, 5. *Адр. контори*: Хрещатик, 35.

Вийшло: 1919 — № 1—5; *Ф.* 55×46 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.*: на міс. 12 грн (6 крб). *Ц.* номера 80 к.

Наявність у фонді: **ДНАБ**: 1919 — № 1—5.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!», «Борітеся — поборете!».

Київські комуністи-боротьбисти видавали газету для посилення свого впливу на українських робітників і селян та для їх організації на боротьбу за соціалістичну радянську владу.

Основні статті видання, які мали агітаційний характер, стосувались політичної боротьби та воєнних подій в Україні (Гр. Косинка «Пан бреше — закон природи» (№ 1); «Диктатура пролетаріату, чи диктатура буржуазії», Крий «Так що-ж таке комуна» (№ 3) і «Послідні потуги» (№ 5); ін.). Деякі публікації привертали увагу до проблеми єврейських погромів, зокрема стаття «Геть погроми!» (№ 3). Великого значення редакція надавала позиції українського селянства — в № 3 вміщено статтю «Що сказало село» за підписом Мих. Кр-ий про підсумки Всеукраїнського селянського з'їзду у Києві (кінець травня — початок червня). Одним із найголовніших завдань, які ставила перед собою УПСР (боротьбистів), було подолання господарської руїни в країні, тому деякі публікації присвячено питанням економічного (як-от: Федір Ст-к. Значіння цукрової промисловости для України. № 4, 5) та кооперативного (З'їзд уповноважених Дніпровського союзу, союзів споживчих товариств України (Дніпро-союзу); 3 життя централу. № 1) розвитку.

Чимало матеріалів містять факти з історії розвитку партії боротьбистів. Чи не найціннішою пізнавальною публікацією такого плану «Боротьбиста» є історичний нарис В. Блакитного (під крипт. В. Б-ий) «Що таке комуністи-боротьбисти» (№ 1, 2), в якому висвітлено

розвиток організації від створення перших угруповань 1915 р., з детальними відомостями про зміни ідеології партії, проведені з'їзди та ін. У цьому матеріалі йдеться й про партійну пресу боротьбистів, зокрема про журнал «Боротьба» та однойменну київську газету.

Окремі числа містять офіційні матеріали: резолюції Всеукраїнського з'їзду представників волосних виконкомів (№ 2), відозву ВУЦВК до пролетарів (№ 5). У № 1 надруковано вірш В. Чумака «Відповідь».

Інформаційні матеріали, переважно у вигляді заміток, вміщувалися під рубриками «По Україні», «У Києві», «На місцях», «По світу», «Ріжні вісти», «З кооперативн. життя», «З життя партії». Основні теми цих публікацій — політичне й економічне життя та розвиток сільського господарства в Україні, рух пролетаріату в різних країнах тощо.

Найактивніші автори «Боротьбиста» — В. Блакитний (В. Б-ий) і М. Яловий (Мих. Кр-ий, Крий).

Останній (5-й) номер датовано 15 червня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 7.

М. Процик-Кульчицька

1987

БОРотьБИСТ: Орган Полтавського Губ. Комітета Укр. Ком. Партії (Боротьбистів). — Щоденна газета (1919 — 1920 № 48), тимчасово тричі на тиждень (1920 № 49—63). № 1. 1919, [груд.].

Редагує Колегія. — **Полтава, 1919—1920:** Видає Губ. Парком. Губерніяльна Друк., Кобеляцька вул. *Адр. ред.:* Петрівська, 19. *Адр. контори:* тимчасово при губ. друк., Кобеляцька вул. (1919 № 2—5), Мало-петрівська вул., буд. Кандиби (1919 № 6 — 1920).

Вийшло: 1919 — № 1—13, 1920 — № 14—63; Ф. 54,5×38 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* тимчасово на міс. 70 крб. *Ц. номери* 3 крб (1919 № 2 — 1920 № 25), 4 крб (1920 № 26—50), 5 крб (1920 № 51—63), на ст. 3 крб 50 к. (1919 № 2 — 1920 № 25), 4 крб 50 к. (1920 № 26—50), 5 крб 50 к. (1920 № 51—63).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 2—13, 1920 — № 14—59, 61—63; **ДНАБ:** 1920 — № 14—62.

Примітки: Гасло газети: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». Нумерація чисел — наскрізна. Мова видання — українська, окремі публікації — російською мовою.

Газета обстоювала ідеї співпраці з більшовиками й встановлення в Україні радянської влади та передусім висвітлювала діяльність УКП (боротьбистів). Багато місця на сторінках видання займали матеріали, присвячені організаційним питанням роботи Полтавського комітету УКП (боротьбистів), серед яких —

оголошення про реєстрацію і перереєстрацію членів партії, скликання зборів та губернських партійних з'їздів. У часописі вміщувалася інформація про важливі для партії події, а також партійні документи і рішення, зокрема: меморандум УКП(боротьбистів) (1919. № 11), резолюції партійного губернського з'їзду УКП(боротьбистів) (1920. № 23), постанова ЦК УКП(боротьбистів) про ліквідацію партії (1920. № 63). Невеликі замітки, що стосувалися роботи партії, друкувалися під рубриками «Партійне життя» та «З життя партії».

У низці публікацій (наприклад: «Комуністична робота на Україні» Панаса Любченка (передрук із газети «Боротьба» (1920. № 19) газета популяризувала більшовицьку ідеологію. Систематично друкувалися матеріали, спрямовані проти ворогів комуністичної влади — передусім проти С. Петлюри, П. Скоропадського й А. Денікіна, та статті про політичну ситуацію в Україні: «Сучасне становище і земельна політика», «Шукаймо життєвої стежки!» Л. Народниченка (1919. № 3), «Погана дипломатія» його ж (1920. № 19), «Продовольча політика» Свого (1920. № 25), «Жовтоблакитна контрреволюція» (1920. № 27) та ін.

«Боротьбист» приділяв багато уваги воєнним діям Червоної армії на фронтах. Статті цієї тематики жанрово найчастіше представлені замітками (матеріали рубрики «Становище на фронтах») та поодинокими статтями («Червоне військо і розвиток революції» М. Голого (1920. № 15).

Серед основних завдань УКП (боротьбистів) і, відповідно, її газети була декларація захисту прав та інтересів працюючого люду України — селян і робітників. Детально інформувалося, наприклад, про перебіг першої повітової безпартійної селянської конференції та прийняті на ній резолюції.

Окрім того, часопис висвітлював процес розвитку професійних організацій та кооперативної справи, часто вміщуючи замітки на основі кореспонденцій полтавських робітників під рубриками «Професійне життя» і «Кооперативне життя». Цій проблематиці присвячено статті «Кооперування торгу» Сем. Фитяненка (1919. № 7), «До питання про організацію професійних спілок» А. Тищенко (1920. № 20) та інші публікації.

Як і кожна тогочасна щоденна газета «Боротьбист» ретельно стежив за подіями політичного життя України і змінами на міжнародній арені. Інформація подавалася у формі хроніки чи заміток і вміщувалася здебільшого під рубриками: «Останні вісти», «Хроніка» та «Телеграми» (остання мала різні підрубрики,

зокрема: «В радянській Росії», «В Італії», «В Німеччині», «В Іспанії»).

Серед провідних тем публікацій часопису — питання розвитку освіти й культури в Україні в тогочасних умовах: «Революція на Україні і культурні вимоги» М. Г. (1919. № 6), «Освітні питання на Вкраїні. Розмова з тов. Гринько» (1920. № 50) тощо. Іноді «Боротьбист» вміщував матеріали про українських письменників, зокрема посмертну згадку про Панаса Мирного (1920. № 30), статті про Т. Шевченка — з нагоди ювілею його народження (1920. № 56). У газеті велася також рубрика «Театральне життя» («Театральний огляд»).

У межах «Офіційного відділу», а часом поза ним, друкувалися накази військового коменданта Полтави, накази і розпорядження військово-революційного комітету Полтавщини та інші офіційні матеріали.

Найактивніші автори часопису: М. Голий, М. Гук, В. Гумінюк, Ів. Далекий, Л. Народниченко, Сем. Фитяненко.

Після того, як В. Ленін пішов на компроміс із УКП (боротьбистів), Центральний комітет партії у квітні 1920 р. прийняв постанову про самоліквідацію УКП (боротьбистів) та перехід її членів до КП(б)У. З огляду на цю постанову літвідділ Полтавського губпарткому УКП(б) у № 63 за 4 квітня 1920 р. оголосив про припинення виходу № часопису «Боротьбист».

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 7; Газети України 1917—1920 років... С. 19.

М. Процик-Кульчицька

1988

БОРЩІВСЬКИЙ ГОЛОС: Урядова часопись Державного Повітового Комісаріату в Борщеві. — (Виходить в міру потреби). Ч. 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Борщів, 1919:** 3 друк. П. Зайдмана в Борщеві. *Адр. ред і адм.:* в Держ. пов. Комісаріаті в Борщеві.

Вийшло: 1919 — Ч. 1, 2, [?]; Ф. 30×23,5 см; Обс. 3 с.; Ц. числа 70 сот.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 2.

Примітки: Наявне ч. 2 вийшло 15 березня 1919 р.

Зміст часопису формували матеріали державних органів, що містилися в «Урядовому відділі». Це, зокрема, «Розпорядок Державного Секретаріату земельних і внутрішніх справ з дня 21 лютого 1919 в справі примусової управи землі на рік 1919», звернення державного повітового комісара Романа Курбаса «До всіх громадських Зверхностей, Двірських Обшарів і парохіяльних Урядів». Під рубрикою

«Оголошення» містилися офіційне повідомлення про курс карбованця та розпорядження повітового комісара «До всіх громадських урядів в повіті» про негайне «представлення» громадських бюджетів на 1919 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 245; *Кревецький І.* Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 // Часописи Поділля. С. 17.

Література: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. С. 150—151; *Галушко М.* Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886—1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2008. С. 122—123.

М. Романюк

1989

БОРЬБА: Орган Центрального Комітету Української Партії Лівих Соціалістів-Револуціонерів (1919 № 1—8); Орган Київського Городського Комітету Української Партії Лівих Соціалістів-Револуціонерів (1919 № 9—36); Орган Київського Центрального Організаційного Бюро Української Партії Лев. Соц.-Рев. (меншинства) (1919 № 37); Орган Центрального Організаційного Бюро Української Партії Лев. Соц.-Рев. (меншинства) (1919 № 38); Орган Центрального Організаційного Бюро Української Партії Лев. Соц.-Рев. і фракції Київського Совета (1919 № 39, 40); Орган Центрального Організаційного Бюро і Київського городського Комітету Української Партії Лев. Соц.-Рев. (1919 № 41—43); Орган Центрального Організаційного Бюро і Київського городського Комітету Української Партії Лев. Соц.-Рев. (меншинства) (1919 № 44—89); Орган Центрального і Київського гор. Комітету Української Партії Л. С.-Р. (борьбистов) (1919 № 90—101); Орган Центрального і Київського губ. Комітету Української Партії Л. С.-Р. (борьбистов) (1919 № 102 — 1920 № 268 1 мая); Орган Київського губ. Комітету Української Партії Л. С.-Р. (борьбистов) (1920 № 268 15 июня—286). — № 1. 1919, 8 февр.

Виходить под ред. В. Качинського, Б. Камкова і Г. Михайличенко (1919 № 1, 2). *Редакционная коллегия:* В. Качинский, Б. Камков, М. Шелонин і Г. Михайличенко (1919 № 3). *Ред. Коллегия* (1919 № 4 — 1920 № 268 1 мая), редакционная коллегия (1920 № 268 15 июня—286). — **Київ, 1919—1920:** *Изд.* Центральный Комитет Укр. Партии Лівих Соц.-Рев. (1919 № 3—8), Киевский Городской Комитет Укр. Партии Лівих Соц.-Револуц. (1919 № 9—36), Центральное Организационное Бюро Укр. Партии Лев. Соц.-Рев. (меншинства) (1919 № 38), Центральное

Организационное Бюро Укр. Партии Лев. Соц.-Рев. и фракции Киевского Совета (1919 № 39, 40), Центральное Организационное Бюро и Киевский городской Комитет Укр. Партии Лев. Соц.-Рев. (1919 № 41—43), Центральное Организационное Бюро и Киевский городской Комитет Укр. Партии Лев. Соц.-Рев. (меньшинства) (1919 № 44—89), Центральный и Киевский городской Комитеты Укр. Партии Лев. Соц.-Рев. (Борьбистов) (1919 № 90—101), Центральный и Киевский губернс. Комитеты Укр. Партии Лев. Соц.-Рев. (Борьбистов) (1919 № 102 — 1920 № 268 1 мая), Киевский губ. комитет Украинской партии левых с.-р. (Борьбистов) (1920 № 268 15 июня—286). *Тип.* Товарищества И. Н. Кушнеревъ и Ко, Караваевская, 5 (1919 — 1920 № 281); *Советская тип.*, Караваевская ул., № 5 (1920 № 282—286). *Адр. ред.:* Киев, Караваевская, 5. *Адр. контори:* Крещатикъ, 35 (1919 № 1—162), временно — Караваевская, 5 (1919 № 163 — 1920).

Вийшло: 1919 — № 1—55/56, 57—173, 1920 — № 174—268 1 мая, 268 15 июня—286; *Ф.* від 52×35 см до 69×49 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на 1 мес. 15 р. (1919 № 1—51), 18 р., иногородн. 21 р. (1919 № 52—66). *Ц.* номери 75 к. (1919 № 1—92), 1 р. (1919 № 93—151). 1 р. 30 к. (1919 № 152—157), 2 р. (1919 № 158—162), 5 р. (1919 № 163, 164, 1920 № 175—236), 4 р. (1919 № 165—173), 8 р. (1920 № 237—261), 10 р. (1920 № 262—268 1 мая), 25 р. (1920 № 268 15 июня—274), 35 р. (1920 № 275—285), 50 р. (1920 № 286), в провинции 85—90 к. (1919 № 37—92), 1 р. 20 к. — 1 р. 50 к. (1919 № 93—157), 2 р. 25 к. (1919 № 158—162).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—6, 9—18, 20—45, 47—76, 78—85, 87—105, 107—173, 1920 — № 175—268 1 мая, 268 15 июня—286; **НБ ЛНУ:** 1919 — № 64, 115, 140, 141, 143, 144, 160, 161; **ДНАБ:** 1919 — № 8, 11, 12, 20, 26, 28—30, 42, 47, 50, 53, 55, 56, 58, 60—62, 87—144, 146, 149, 151, 152, 154—156, 159, 163, 164, 166—262, 268 1 мая, 268 15 июня—271, 273—286; **РДБ:** 1919 — № 4, 7, 27, 50, 124, 157, 167.

Примітки: Після прізвища члена редакції Г. Михайличенка в дужках зазначено: «представитель редакции “Борьба”». У № 38 за 1919 р. вказано склад редакції: М. Алексеев, В. Качинський, А. Топольський і Л. Смолянський. Від № 282 за 1920 р. газету редагувала новопризначена редколегія, до якої входили М. Алексеев та Іван Запорожець. Періодичність виходу: щоденно. Нумерація чисел — валова. У надзаголовку — гасло: «В

борьбе обретешь ты право свое!». Мова видання — російська та українська.

Газета була спершу органом ЦК УПЛСР, пізніше — внаслідок перипетій всередині організації — органом меншості лівих есерів, а згодом — органом Української партії лівих соціалістів-революціонерів (борьбистів, які були так названі власне через назву газети «Борьба»). Партія, що видавала газету, не належала до найвпливовіших політичних організацій України того історичного періоду, проте відігравала помітну роль у суспільному житті країни. Найціннішими на сторінках видання є матеріали, що відтворюють розвиток УПЛСР (борьбистів), ідеологічні й тактичні засади діяльності цієї партії, а також простежити за змінами її взаємин з іншими українськими політичними організаціями.

В одному із перших програмних матеріалів (Б. К. Задачи партии. 1919. № 4) йдеться про те, що в політичних умовах, які склалися, є злочином розпорошувати ідейно й тактично однорідні сили, а також задекларовано наміри лівих есерів проявити ініціативу об'єднання всіх здорових українських соціалістичних сил, а передусім власної партії та УПСР (боротьбистів). У низці наступних публікацій наголошувало на важливості виключно ідейної міжпартійної боротьби — задля уникнення братовбивчої війни (Наша позиція. 1919. № 5). Проте вже публікації № 14 за 1919 р. відобразили зміну настроїв серед членів УПЛСР: зі статті «Товарищам “боротьбистам”» за підписом Ваш старий товариш зрозуміло, що відносини між організаціями погіршилися через жорсткі звинувачення боротьбистів у спорідненості лівих есерів з центральною течією УПСР.

Наприкінці березня 1919 р. відбувся 2-й з'їзд УПЛСР, на якому через ідейні розходження стосовно партійної програми й тактики відбувся розкол партії: на знак протесту засідання покинула меншість членів пленуму ЦК, яка працювала над підготовкою резолюцій зібрання. «Борьба», що стала тепер органом меншості, детально висвітлювала всі події, пов'язані з цим розколом. Провідна думка цих матеріалів — криза всередині організації, а надто — політика терору владної більшовицької партії (розстріли лівих есерів, утиски їхньої преси, фальсифікація результатів виборів), призвели до того, що частина делегатів з'їзду виступила проти співпраці з КП(б)У. 25 березня 1919 р. став днем створення УПЛСР (борьбистів) й на 3-му партійному з'їзді, 25 травня 1919 р., її ідеологічну платформу підтримала вся організація.

Зі вступом до Києва українських військ УПЛСР пішла в підпілля й припинила випуск «Борьби»

(перерва у виданні газети тривала близько три з половиною місяця: № 162 датовано 30 серпня 1919 р., № 163 — 19 грудня 1919 р.). Починаючи з березня 1920 р. на сторінках «Борьби» стали з'являтися матеріали, в яких схвально сприймалося приєднання УКП (боротьбистів) до КП(б)У: П. Н. «От разделения к единству» (1920. № 226), В. Зам-тин «На пути к слиянию» (1920. № 234).

На початку липня 1920 р., під час підготовки до 4-го партійного з'їзду, стало зрозуміло, що боротьбистів очікує доля їхніх політичних конкурентів. Проте не всі члени партії сприйняли ідею самоліквідації; особливо активно протестував член Полтавської організації УПЛСР (боротьбистів) Яків Браун. У «Борьбі» вміщено кілька його статей із закликами не піддаватися «волі до смерті», оскільки свою історичну роль партія ще не виконала: «Воля к жизни» (1920. № 275), «На пути творчества» (1920. № 281) та ін. Але вже № 282 «Борьби» вийшов під гаслами «Да здравствует единение всех коммунистических сил! Да здравствует коммунистическая партия (большевиков) Украины!» та декларацією 4-го з'їзду УПЛСР(б) про її влиття до КП(б)У.

Останні кілька чисел «Борьби» заповнювали звіти харківського з'їзду (1920. № 282—284), публікації зі звинуваченнями тих членів партії, які чинили спротив злиттю та оптимістичні матеріали про нібито правильний шлях, який обрали боротьбисти.

У центрі уваги редакції постійно були також теми політичного становища України на міжнародній арені, розвиток подій всередині країни, перебіг воєнної боротьби між українськими, більшовицькими, добровольчими військами й армією союзних держав. У квітні 1919 р. в низці чисел друкувалися матеріали про суд над Б. Донським. Нова хвиля уваги редакції до проблеми воєнної політики більшовиків в Україні спостерігалася від початку 1920 р., що пов'язано з декларацією кардинальних змін у цій політиці — намірами радянської влади створити Українську червону армію (А. Топольський «Два акта» (1920. № 194), «Внутреннее и военное положение Советской Украины» (розмова із Затонським) (1920. № 214) та ін.).

На перших шпальтах видання часто публікувалися гострі матеріали пропагандистського характеру про опонентів радянської влади, наприклад: Вол. Качинський «Директория и Революция» (1919. № 1), А. Топольський «Деревня и Григорьевщина» (1919. № 76), Б. Волін «Петлюровщина» (1919. № 118), П. Никольський «О Махновщине» (1920. № 184) і «Послесловие о Петлюре» (1920. № 199). У фейлетонах

«Борьби» висміювано деякі історичні постаті (як-от П. Босовой «Опереточні герої» (1919. № 1).

У виданні є й офіційна частина — накази, розпорядження та інші документи міністерств, комісарів тощо. Часом друкувалися урядові чи партійні декларації та звернення, іноді — закони.

Важливими для редакції були економічні питання та проблеми розвитку кооперації (О. Ч. «Организация народного хозяйства» (1919. № 18), Г. Л. «Вопросы экономической политики» (1919. № 47), А. Топольський «Кооперация и советская власть» (1919. № 50), Семенич «К вопросу “экономики”» (1920. № 271) та ін.). Автори часопису також висвітлювали роботу раднаргоспів і специфіку розвитку окремих галузей господарства, намагалися віднайти вихід з продовольчої кризи.

Водночас вирішення земельного питання й трактування ролі селянства в соціалістичному будівництві були тими ключовими моментами, через які точилися найгостріші політичні суперечки, зокрема між УПЛСР (борьбистами) й комуністами-більшовиками. Від перших чисел часопис пильну увагу приділяв темі села, наголошуючи на тому, що селянство мусить мати однакові з пролетаріатом політичні права, а також на недопустимості більшовицьких спроб підміни поняття соціалізації землі націоналізацією.

На шпальтах лівоесерівського органу неодноразово порушувалися проблеми робітничого життя й організації профспілок у контексті будівництва соціалістичного господарства: Л. Іпполітов «Профессиональные союзы как организаторы социалистического хозяйства» (1919. № 3), В. Качинський «Социалистическое строительство и профессиональные союзы» (1919. № 25) та ін.

Приблизно до середини 1919 р. у «Борьбі» систематично порушувалося питання розвитку мистецтва в нових суспільних умовах. Через гострі висловлювання стосовно новітніх змін деякі з цих статей публікувалися як дискусійні. Автори звинувачували більшовиків у намаганні загнати мистецтво в надто вузькі рамки, в спробі централізувати царину, контролюючи ситуацію за допомогою спеціально створених державних органів, які однобічно підходили до справи й насаджували певні моделі творчості. Часто автори статей полемізували з авторами публікацій в інших часописах, таких як: «Литературно-художественная неделя», «Пролетарская культура». Згодом тема культури висвітлювалася здебільшого у невеликих інформаційних матеріалах про новини театального та музичного життя.

Борьба

Тема освіти не належала до найважливіших у виданні, проте публікації цієї тематики вирізняються широтою порушуваних питань — від проблеми функціонування дитячих притулків до питань кризи вищих шкіл.

Висвітлюючи усі важливі явища тогочасного життя, редакція вміщувала численні замітки, згруповані відповідно до тематики під рубриками: «Приказы и распоряжения», «Телеграммы», «По Украине», «В Правительстве», «В министерствах», «В Киевском Исполкоме», «Местная жизнь», «Провинция», «Хроника», «Партийная жизнь», «Жизнь партий» («Среди партий»), «События в Галиции», «В Советской России», «На Кавказе», «За границей», «Иностранная жизнь», «На фронтах», «Красный фронт», «Красная армия», «В Черном стане», «Экономическая жизнь», «Кооперация», «Кооперативная жизнь», «Рабочая жизнь», «Фронт труда», «Культурное строительство», «Искусство», «Театр и музыка», «Среди газет» («Печать»), «Маленький фейлетон», «В последний час», «На железных дорогах», «Происшествия» та ін.

Автори видання: Александрович, М. Алексеев, П. Боевой, М. Бреслер, Яків Браун, Б. Волін, Євг. Волков, Л. Іпполітов, О. Залужний, Іван Запорожець (псевд.: Іван), Юрій Калугін, Борис Камков (крипт.: Б. К.), Володимир Качинський, Д. Личков, Г. Львович (крипт.: Г. Л.), Сергій Масловський (псевд.: С. Мстиславський, С. М-ський), І. Мингулін, А. Незнамов, П. Никольський (крипт.: П. Н.), Одарченко, Н. Свирський, Семенич, А. Топольський (крипт.: А. Т.), Л. Фарберг та ін. Серед підписів — чимало псевдонімів і криптонімів.

Останнє (286-те) число газети вийшло 4 серпня 1920 р. Причина припинення видання — самоліквідація партії УПЛСР (борьбистів) та перехід її членів до КП(б)У.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 139; Газеты 1917—1922 годов... С. 63; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 8; Газети України 1917—1920 років... С. 20.

М. Процик-Кульчицька

1990

БОРЬБА: Орган Полтавского Губернского Комитета Украинской Партии Левых Соц.-Рев. (борьбистов) (1919 — 1920 № 10); Орган Полтавського Губерніяльного Комітету Української Партії Лівих Соц.-Рев. (борьбистів) (1920 ч. 11—33). — 3 рази на тиждень. № 1. 1919, 20 дек.

Ред. Редакцион. коллегия (1919 № 1, 2), Колегія (1919 № 3 — 1920). — **Полтава, 1919—1920: Видає**

Губпарком. Губерніяльна друк. (1920 ч. 29—33). *Адр. ред. і контори:* Петрівська вул., б. ч. 21.

Вийшло: 1919 — № 1—3, 1920 — № 4—10, ч. 11—33; *Ф.* від 51,5×35 см до 69×49 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номери 3 р. 50 к. — 3 р. (1919—1920 № 5), 4 р. (1920 № 6—10), 4 крб (1920 ч. 11—33), в провінції і на ст. залізн. 4 крб 50 к. (1920 ч. 11—33).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1920 — Ч. 16, 24, 26, 27, 30, 33; **ДНАБ:** 1919 — № 1—3, 1920 — № 4—10, ч. 13, 15, 16, 18—33.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Борьбою добудеш ти право свое». Фактична періодичність виходу: двічі на тиждень. Мова видання — українська та російська, перші десять чисел вийшли російською мовою.

Газета обстоювала встановлення в Україні радянської влади й всіляко підтримувала політику більшовиків. З метою покращення пропаганди цих ідей серед селянства Полтавський губернський комітет УПЛСР (борьбистів) на засіданні 14 січня 1920 р. прийняв рішення видавати «Борьбу» українською мовою, зазначено у замітці під рубрикою «Партийная жизнь» (1920. Ч. 11).

Провідною темою «Борьби» була діяльність партії та її організаційні питання ([Передова стаття]. 1919. № 2; Топольский А. Собираение сил (К объединению революционно-социалистического народничества). 1920. № 5; ін.). Часто вміщувалися звернення губкому УПЛСР (борьбистів) до робітників і селян (1920. № 8), до робітництва Полтавщини (1920. № 10), до селян Полтавського повіту (1920. Ч. 16) та ін. На першій сторінці часопису друкувалося багато оголошень про заплановані збори членів організації та повітові партійні конференції, перебіг яких згодом детально висвітлювався на сторінках «Борьби» (Ярош О. Повітова партійна конференція. 1920. Ч. 18; Полтавська повітова конференція Української партії Лівих Соц.-Рев. (Борьбистів). 1920. Ч. 19).

На першому плані для редакції завжди було висвітлення політичної і воєнної ситуації в Україні та найближчих завдань партії в цих умовах (Наши ближайшие задачи. 1919. № 1; ін.). Оскільки на березень 1920 р. були заплановані вибори до ради робітничих депутатів, чимало публікацій присвячено передвиборній кампанії (Крагін Симон. Вибори в Ради Робітничих депутатів. 1920. Ч. 28; ін.). Постійно вміщувалися звіти про проведення в губернії різних зібрань, подавалися прийняті резолюції, а часом й аналітичні матеріали про їх підсумки.

Значну увагу редакція приділяла проблемі організації влади в країні, селянському життю та питанню співпраці селян і робітників (статті: Топольський А. Голод и деревня. 1920. № 7; Ярош О. Організуйте трудове село. 1920. Ч. 11; Еров. Хлібна монополія. 1920. Ч. 15). Деякі матеріали присвячено справам у галузі освіти та культури, як-от: С. Лялін «Культурное строительство и белые варвары» (1920. № 8).

Рубрики «Борьби»: «На красных фронтах», «В царстве белого террора», «Зверства белых», «Партійне життя», «Оперативна збірка», «Телеграми» (підрубрики: «По Радянській Росії», «В Германії»), «Деревенская жизнь», «Рабочая жизнь», «Місцеве життя», «На Полтавщині».

Серед авторів газети — Д. Білик, С. Віталін, Забельський, С. Крагін, Семен Лялін, С. Мстиславський, О. Ярош.

Останнє (33-тє) число датовано 24 березня 1920 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 72; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 8; Газети України 1917—1920 років... С. 20.

М. Процик-Кульчицька

1991

БОРЬБА И ТРУД: Органъ Екатеринославскаго Губернскаго Комитета Украинской Партіи Лѣвыхъ Соціалистовъ-Револуціонеровъ (інтернаціонал.). — Ежедневная газета. № 1. 1919.

Ред. Редакціонная коллегія. — **Екатеринослав, 1919.**

Вийшло: 1919 — № 1—17; Ф. 42×29,5 см (1919 № 5), 50×34,5 см (1919 № 17); Обс. 4 с.; Ц. номера 60 к. (1919 № 5), 65 к. (1919 № 17).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 5, 17.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Въ борьбѣ обретешь ты право свое!..» та «Борітеся — Поборете!». Мова видання — російська й українська.

Як орган губернського комітету УПЛСР (інтернаціоналістів), часопис висвітлював з позицій ідеології власної партії політичну та воєнну ситуацію в Україні, а також зосереджувався на власне партійних справах організації-видавця.

Увага багатьох авторів часопису була прикута до питання участі більшовиків у мирних переговорах з країнами-союзниками. У публікаціях висвітлювалися проблеми формування органів влади та рад депутатів (Нрушинский М. Что такое власть Советов. 1919. № 5; продовження у наступних числах).

Серед центральних тем видання — взаємини УПЛСР (інтернаціоналістів) та КП(б)У. Провідний настрій таких публікацій — розчарування від політики комуністів, які звинувачували інтернаціоналістів у контрреволюційній діяльності, арештовували та розстрілювали членів УПЛСР. Часто автори висловлювали нерозуміння, як ті ж комуністи, з якими ще недавно есери боролися пліч-о-пліч проти спільного ворога — Добровольчої армії, сьогодні вдаються до численних нападів у власних пресових органах та фізичного насилля над опонентами. У низці публікацій засуджено більшовицьку політику терору й висловлено протест проти цькування революційної преси.

Новини політичного та громадського життя України й світу публікувалися під рубриками: «На Украинѣ», «За границей», «По Россіи», «Въ стане контрреволюц.», «Мѣстная жизнь» (замітки українською мовою в рубриці «Становище на містах»; № 5). Про зміни воєнної ситуації повідомлялося в рубриці «На фронтѣ» («На фронтах»). У публікаціях рубрики «Партійная жизнь» інформувалося про засідання й прийняті рішення місцевих організацій УПЛСР. Час від часу з'являлися також рубрики: «Рабочая жизнь», «Маленькій фельетонъ» та ін. Випуски часто завершували оголошення від різних відділів (фінансів, продовольчого тощо), надруковані під рубрикою «Официальный отдѣлъ».

Серед авторів видання — Я. Єреснев, М. Нрушинський, Гр. Шепелев. Інформаційні матеріали подано за повідомленнями БУП та радіо.

Останній (17-й) номер датовано 23 лютого 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 8; Газети України 1917—1920 років... С. 20.

М. Процик-Кульчицька

1992

БЮЛЕТЕНЬ БЕРДИЧІВСЬКОГО РАЙОННО-ГО СОЮЗУ КООПЕРАТИВІВ «РАЙОНБАНК»: Видання неперіодичне. — Р. І. № 1. 1919, лют.

Ред.: не подано. — **Бердичів, 1919:** Друк. Я. Барденштейна. Адр. ред.: міститься в помешканні Район банку: Бердичів, Білопільська, № 22.

Вийшло: 1919 — Р. І. № 1; Ф. 25×17 см; Обс. 32 с.; Передпл.: висилається безплатно всім Кооперативним Товариствам, які прилучилися до Союзу.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — Р. І. № 1.

Примітки: Назва журналу на обкладинці: «Бюлетень Бердичівського Районного Союзу Кооперативів».

Бюлетень висвітлював історію розвитку кооперації у Бердичівському повіті, містив огляд діяльності ревізійно-інструкторського відділу за 1918 р., статті про кооперацію і політику, оповіщення правління ощадно-позичкових кредитних і споживчих товариств районного союзу кооператорів, його баланс та поради щодо приєднання, правила отримання позик, списки кооперативних установ тощо.

Номер не мав рубрик. Авторами видання були А. Огородничук, А. Полотай, Л. Щербина та ін.

В. Габор

1993

БЮЛЕТЕНЬ ВІДДІЛУ НАРОДНОЇ ОСВІТИ ПОЛТАВСЬКОГО ГУБВИКОНКОМУ. — Ч. 1/2. 1919, берез./квіт.

Ред.: не подано. — **Полтава, 1919.**

Вийшло: 1919 — Ч. 1/2—4, [?]; Ф. 24,5×17 см; Обс. 60 с.; Ц. числа 3 крб 65 к.

Наявність у фонді: ХДНБ: 1919 — Ч. 1/2.

Спеціалізоване видання, присвячене розв'язанню проблем освітньо-дидактичного характеру на Полтавщині. На сторінках місячника публікувалися матеріали про становлення та орієнтири т. зв. «єдиної трудової школи», про систему «мішаного» (для хлопців та дівчат) навчання, вміщувалися тексти лекцій відомих теоретиків радянської школи (наприклад А. Луначарського), «Роспорядження Відділу Народної Освіти Полтавського Губвиконкому» тощо).

Серед авторів часопису — Р. Войнаровський.

Бібліографія: Периодическая печать СССР 1917—1949. Журналы... по культурному строительству... С. 23; Периодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 213; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 4.

В. Ковпак

1994*

БЮЛЕТЕНЬ ВІЙСЬКОВО-РЕВОЛЮЦІЙНОГО ПОВСТАНЧЕСЬКОГО КОМІТЕТУ УМАНЬЩИНИ. — № 1. 1919, 15 трав.

Умань, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 87.

В. Габор

1995

БЮЛЕТЕНЬ ГАЗ. «ШЛЯХ». — Ч. 1. 1919, 14 серп.

Редакційна Колегія. — **Вінниця, 1919:** Друк. Т-ва «Просвіта», Вінниця.

Вийшло: 1919 — Ч. 1; Ф. 31×23 см; Обс. 1 с.; Ц. числа 1 грн 50 шагів.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Ч. 1.

Примітки: Бюлетень вийшов напередодні появи першого числа щоденної газети «Шлях» (див. № 2329).

Бюлетень анонсував початок видання нової щоденної газети «Шлях» та принагідно подавав повідомлення про новини з України і світу.

Перша публікація бюлетеня — це «Військове звітлення» про ситуацію на Бірзульському, Брацлавському, Христинівському, Козятинському та Шепетівському напрямках фронту станом на 10-ту годину ранку 13 серпня.

Замітка «Приїзд міністрів» повідомляє про прибуття до Вінниці міністрів внутрішніх справ, шляхів та праці. Дві публікації стосуються подій в Галичині — в замітках «Проект автономії Східної Галичини» та «Наміри Польщі що до Галичини» йдеться про плани Польщі стосовно західноукраїнських земель, зокрема про надання Східній Галичині автономії у сфері шкільництва та місцевої адміністрації, запровадження секції українських справ у кожному міністерстві та призначення окремого міністра Східної Галичини.

Решту повідомлень присвячено новинам з-за кордону: «Що діється в Угорщині», «Події в Австрії», «Америка і Колчак», «Грузини і Денікін» та «Большовики гризуться між собою».

У бюлетені проанонсовано початок концертів великого симфонічного оркестру під керівництвом лауреата Віденської консерваторії Б. Крижанівського в Народному літньому саду товариства «Просвіта».

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 74; Периодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 213; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 9; Газети України 1917—1920 років... С. 22.

М. Процик-Кульчицька

1996

БЮЛЕТЕНЬ ГАЗЕТИ «ВОЛИНСЬКЕ ЖИТТЯ». — 1919, 25(12) лют.

Редагує Ред. Комітет. — **Житомир, 1919:** Видає Вол. Губ. Філія Центр. Інформаційного Бюро. Друк. Політичного Відділу.

Вийшло: 1919 — 25(12) лют.; Обс. 2 с.; Ф. 71,5×17 см; Ц. номери 90 шагів (45 к.).

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — 25(12) лют.

Примітки: Місце видання подано за газетою «Волинське Життя» (див. № 2052).

Бюлетень вийшов замість однойменної газети, що не змогла побачити світ, як зазначала редакція, «з при-

чин чисто технічного характеру», тож він продовжив діяльність головного видання.

У виданні було вміщено «Наказ» командира Північної групи військового старшини Сулковського і начальника штабу сотника Максима про оголошення Житомира в стані облоги, здачу зброї тощо.

Серед основних публікацій видання — «Оперативний звіт 23-го лютого», вміщений під рубрикою «По Україні». Редакція інформувала читачів про засідання у Станіславі Української Національної Ради та виступ на ньому президента Ради Державних Секретарів С. Голубовича про міжнародне і внутрішнє становище Галичини та «переведення в життя злуки Західної та Східної України».

Редакція висвітлювала також перебіг селянського з'їзду, а під рубрикою «Хроніка» коротко повідомляла про бойові дії в районі Коростеня, відбудову зруйнованих міст, пограбування відділу постачання Волинського губернського земства тощо.

У бюлетені вміщено художні твори — вірш Є. Стахурського «Не засни!» та малий фейлетон Хоми Селянського «Завідуючі залякуванням».

Видання мало декілька рубрик: «По Україні», «Хроніка», «Маленький фейлетон» та «Об'ява».

Серед авторів публікацій — Рубан, Хома Селянський, Є. Стахурський.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 9; Газети України 1917—1920 років... С. 22.

В. Габор

1997

БЮЛЕТЕНЬ ГАЗЕТИ «УКРАЇНСЬКИЙ КОЗАК». — 1919, 8 черв.

Редагує Комітет (1919 10 черв., 16 черв.). — [Наркевичі (1919 8 черв., 10 черв.); Ставка (1919 16 черв.)], 1919.

Вийшло: 1919 — 8 черв., 10 черв., 16 черв.; Ф. 38×33,5 см (1919 8 черв.), 31,5×14 см (1919 10 черв.), 38×13,5 см (1919 16 черв.); Обс. 1 с., 2 с.; Ц. номера 1 грн.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — 8 черв., 10 черв., 16 черв.

Провідними темами бюлетеня, як і газети «Український Козак» (див. № 2305), була політична ситуація в Україні та розгортання подій на фронтах.

Передові статті («Хоробре військо йде вперед» (8 черв.), «Не пускайте гадюк у хату» Козака (10 черв.) та ін.) присвячено основним ідеям, що гуртували українців у складні часи визвольної боротьби, а саме єдності війська й народу, одностайності й порядку в лавах козаків, переможним перспективам у боротьбі за волю тощо.

У більшості публікацій йшлося про зміни на фронтах, зокрема на лініях Жмеринка — Старокостянтинів і Кременець — Могилів-Подільський, подавалися огляди воєнних подій та оперативні звіти штабу Дієвої армії тощо.

У бюлетені друкувалися також інформаційні матеріали, зокрема повідомлення про ситуацію в окремих населених пунктах України, замітки про політичні події у світі тощо. У випуску від 16 червня 1919 р. вміщено статтю «Справа східної Галичини на мировій конференції», написану на основі інформації, яку подав кореспондент польської газети «Kurier Warszawski».

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 79; Газети України 1917—1920 років... С. 22.

М. Процик-Кульчицька

1998

БЮЛЕТЕНЬ «ДНІСТРЯНСЬКОЇ ХВИЛІ» (1919 15 верес.); **БЮЛЕТЕНЬ ДНІСТРЯНСЬКОЇ ХВИЛІ** (1919 20 жовт.). — Р. 1. 1919, 15 верес.

Редагує колегія (1919 15 верес.). — [Могилів-Подільський], 1919: Вид. Могилівський Комісаріят Преси. Друк. Акслера, Могилів Под. [ільський] (1919 20 жовт.).

Вийшло: 1919 — Р. 1 15 верес., 20 жовт.; Ф. 27,7×24 см (15 верес.), 55×15 см (20 жовт.); Обс. 2 с.; Ц. номера 3 грн (1919 15 жовт.), 5 грн (1919 20 жовт.).

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Р. 1 15 верес., 20 жовт.

Провідною новиною першого випуску бюлетеня був успішний наступ українського війська на Київ, якому активно сприяли селяни, обурені політикою гетьмана, скрутне становище загонів Добровольчої армії генерала А. Денікіна та діяльність у його тилу отамана Зеленого.

В основних повідомленнях другого випуску описано приїзд 19 жовтня 1919 р. до Могилева-Подільського Головного отамана С. Петлюри та його перебування в місті. У випуску надруковано оперативний звіт штабу Головного отамана від 16 жовтня 1919 р.

Решта матеріалів обох випусків — це замітки про внутрішньоукраїнську та міжнародну політику, вміщені під рубриками: «Радіо та телеграми», «По Україні», «По той бік фронту» (15 верес.), «За кордоном» (20 жовт.).

Публікації видання не підписано.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 74.

М. Процик-Кульчицька

1999

БЮЛЕТЕНЬ ІНСПЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНО-ПОЛІТИЧНИХ СПРАВ ПІВНІЧНОЇ ГРУПИ ВІЙСЬК У.Н.Р. — Ч. 1. 1919, 25 берез.

Ред. Кордуба. — Б. м., 1919: Польова друк. Штабу Півн. Групи.

Вийшло: 1919 — Ч. 1; Ф. 50×32,8 см; Обс. 2 с.; Ц. числа 1 грн (50 к.).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1.

Примітки: Ймовірно, вийшов у м. Рівному.

У «Бюлетені...» повідомлялося про актуальну ситуацію на фронтах, зокрема про перелом у боротьбі з більшовиками, зайняття Житомира. На сторінках видання опубліковано подяку начальника штабу Дієвої армії отамана Мельника й наказного отамана Грекова отаманові Оскілку за вдало проведену Сарненську операцію. Подано також оперативний звіт штабу Північної групи військ (станом на різні години).

У виданні вміщено телеграму Головного отамана Петлюри, у якій наказано губернським і повітовим комендантам вжити всіх заходів для скликання місцевих конгресів і рад трудового народу — відповідно до закону. Текст цього закону — «Про місцеві конгреси і ради трудового народу» — найбільший матеріал бюлетеня.

Повідомлення про останні події (часто передруковані з інших джерел, зокрема з «Робітничої газети») надруковано в рубриці «По Україні». У замітках йдеться про зустріч Петлюри із представниками європейської й американської преси (американських видань «Associated Press» й «America», британських «The Times» і «The Daily Mail»), вибори до «всеукраїнського» з'їзду «совітів», виїзд В. Винниченка на конференцію до Швейцарії та ін. Відділ «За кордоном» вміщував дуже коротко описані новини з Франції, Ірландії тощо. У бюлетені був також розділ «Хроніка», в 1-му числі тут вміщено повідомлення про з'їзд у Рівному повітових комісарів Волині.

На першій сторінці бюлетеня надруковано велику за обсягом рекламу газети «Вільна Україна», випуск якої мав розпочатися у Рівному, тож можна припустити, що він виходив (принаймні почав виходити) у цьому місті.

М. Процик-Кульчицька

2000

БЮЛЕТЕНЬ ІНФОРМАЦІЙНО-ВИДАВНИЧОГО ВІДДІЛУ МІНІСТЕРСТВА ШЛЯХІВ. — Виходить щотижня. Р. 1. Ч. 28. 1919, 22 верес.

Офіційн. ред. І. Сапіга. — Кам'янець на Поділлі, 1919: Видання Інф.-Видавн. відділу Міністерства Шляхів. Електрична друк. С. Клігера.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 28—33; Ф. від 35,5×26 см до 38×26,5 см; Обс. 4 с.; Ц. числа 5 грн.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 28—33; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 28, 31, 32.

Примітки: До ч. 27 виходив «Бюлетень Інформаційного Бюро Народного Міністерства Шляхів» (див. № 2002). Редактор І. Сапіга був директором Загального департаменту Міністерства шляхів.

Офіціоз Міністерства шляхів складався з двох відділів. Основний у виданні «Відділ Офіційний» містив постанови та накази Ради Народних Міністрів УНР, Директорії УНР, Кабінету Народних Міністрів УНР, Головної команди Війська УНР, а також телеграми. Опубліковано низку законів Ради Народних Міністрів, зокрема Закон про тимчасові правила керування справами пересування військ та військових вантажів по залізницях та водних шляхах Української Народної Республіки.

У «Відділі неофіційному» опубліковано матеріал «Огляд Діяльності Народного Міністерства Шляхів» (ч. 28—33), в якому приділено увагу найрізноманітнішим аспектам роботи Міністерства, — починаючи від того, які інституції йому підлягають, — аж до штату та бюджету Міністерства та веденню культурно-просвітницької роботи на залізницях. Під рубрикою «Хроніка» друкувалися замітки з різних питань функціонування залізничного господарства, як-от відбудова зруйнованих мостів, створення санітарної ради, рух пасажирських валок, рівень платні залізничникам тощо. Матеріали неофіційної частини «Бюлетеня...» друкувалися без зазначення їх авторів.

Останнє (33-тє) число видання датовано 7 листопада 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 75; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 9.

М. Процик-Кульчицька

2001

БЮЛЕТЕНЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО БЮРО АРМІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ. — Ч. 1. 1919, 10 лют.

Ред.: не подано. — Жмеринка, 1919: Видає Інформаційне бюро армії У.Н.Р. Адр. ред.: тимчасово у круглій залі 1 кляси на вокзалі.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—4; Ф. від 47×31 см до 51×38 см; Обс. 1 с.; Ц. числа 1 грн (1919 ч. 3, 4).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 2; НБУВ: 1919 — Ч. 1—4.

Примітки: Гасла видання: «Міцна армія спасе Україну», «До зброї за рідну країну». 2 січня 1919 р. вийшов «Бюлетень Головного Інформаційного Бюро Армії Української Народної Республіки» (див. № 2010).

В інформаційному армійському виданні, що пропагувало ідею державної самостійності України, основна частину матеріалів присвячена проблемам функціонування армії, виконанню її завдань, дієздатності, а також актуальній військовій ситуації. Одна з провідних думок бюлетеня — сила війська залежить не від його чисельності, а від кількості в ньому сильних духом і свідомих своєї справи вояків. У зв'язку з цим однією з найбільших проблем того часу було «очистити» військо від «невідповідних старшин, провокаторів, контрреволюціонерів, трусів» (Потрібна негайна чистка. Ч. 2). У ч. 3 надруковано наказ Головного отамана С. Петлюри стосовно чистки у війську, що привертав увагу до одного з найбільш актуальних тогочасних питань — перебування в Армії УНР неукраїнців і осіб, байдужих до самостійності України.

Неодноразово йшлося про загрозу нападу військових більшовицьких загонів та про мотиви їхнього наступу, як-от у статті «Чого прийшли московські більшовики на Вкраїну» — «...вони прийшли визволяти український народ не од буржуїв та контрреволюціонерів, а од його хліба, цукру, вугілля та ин.» (ч. 4).

Накази Головного отамана займали чільне місце в кожному числі бюлетеня і вміщувалися під рубрикою «Офіційний відділ». Оперативна інформація з регіонів України про те, які настрої панують в містах і селах; повідомлення про становище на фронтах друкувалися під рубриками «По Україні», «У Києві», «На наших західних окраїнах». Публікації про події міжнародного життя, які також посідали важливе місце на сторінках видання, становили зміст рубрик «В Совдепії» і «За кордоном». У рубриці «Хроніка» вміщувалися повідомлення про події мирного життя, наприклад прочитані лекції чи з'їзди вчителів, а також оголошення про скликання зборів.

Матеріали бюлетеня переважно не підписані, в деяких трапляються посилання на джерело інформації, зокрема на «Ехо де Парі».

Останнє (4-те) число датовано 13 лютого 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 75; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 9; Газети України 1917—1920 років... С. 22—23.

М. Процик-Кульчицька

2002

БЮЛЕТЕНЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО БЮРО НАРОДНОГО МІНІСТЕРСТВА ШЛЯХІВ. — Ч. 1. 1919.

Офіційн. ред. В. Тулюпа. — **Козятин** (1919 ч. 1—10); **Жмеринка** (1919 ч. 15—27), **1919: Друк.** Л. Лившиця, Козятин (1919 ч. 1—10); **Друк.** Грінштейна (1919 ч. 15—27). *Адр. ред.:* ст. Козятин, валка Міністерства Шляхів, вагон ч. 228.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—27; *Ф.* від 35,5×24,5 см до 41×25 см; *Обс.* 1 с., 2 с.; *Ц.* числа 100 шагів (1919 ч. 6), 1 грн (1919 ч. 7—27).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 2, 3, 6—10, 15, 16, 24, 27; НБУВ: 1919 — Ч. 20.

Примітки: Наявне ч. 2 вийшло 6 лютого 1919 р. Від ч. 28 1919 р. газета виходила п. н. «Бюлетень Інформаційно-Видавничого Відділу Міністерства Шляхів» (див. № 2000).

У центрі уваги бюлетеня — основні події політичного життя України в непростих військових умовах. У ч. 8 опубліковано велику за обсягом статтю «Що треба знати кожному козакові Української Республіканської Армії», підписану «Філія Інформаційного Бюро Армії Української Народної Республіки при 1-й козацько-стрілецькій (сірій) дивізії». Часто випуски видання розпочиналися з передових статей, написаних у піднесеному патріотичному дусі, які мали на меті морально підтримати громадян, а передусім вояків, у той складний історичний момент. У виданні порушувалися також такі питання, як роль Галичини у визволенні Великої України, політика «єдиної неділимої Росії», відносини України і Білорусі тощо.

Майже в усіх числах вирізнялися значним обсягом рубрики «Телеграми» і «Радіограми». Час від часу з'являлися також рубрики «За кордоном» і «Звідусіль», в яких повідомлялись новини місцевого й міжнародного життя. Дбаючи про інформаційну наповненість бюлетеня, видавці зверталися до Інформаційного бюро Армії УНР і його філій з проханням надсилати свої матеріали і друковані органи в обмін на бюлетень. Багато місця на шпальтах видання редакція відводила для публікації різних документів, найчастіше наказів, що стосувалися внутрішніх справ Міністерства шляхів.

Матеріали бюлетеня підписані псевдонімами і криптонімами.

Останнє (27-ме) число вийшло 8 березня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 75; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 9; Газети України 1917—1920 років... С. 21.

М. Процик-Кульчицька

2003

БЮЛЕТЕНЬ КАМ'ЯНЕЦЬКОГО СОЮЗУ СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ. — Ч. 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Кам'янець на Поділля, 1919—1920:** *Видає* [Кам'янецький Союз Споживчих Товариств]. *Адр. ред.:* м. Кам'янець на Поділля, вул. Шевченківська, 14.

Вийшло: 1919 — Ч. 1, 1920 — Ч. 2; *Ф.* 35×25 см; *Обс.* 14 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1920 — Ч. 2.

Примітки: Наявне ч. 2 вийшло у січні 1920 р.

«Бюлетень...» — видання економічно-кооперативної тематики. За даними звіту «Праця Кам'янецького Союзу Споживчих Товариств в 2-му Операційному році», ч. 1 бюлетеня було видано наприкінці 1919 р. Число 2 відкривав обширний огляд діяльності Союзу за попередній (1919) рік. Суть кооперації редакція не обмежувала лише торгово-економічною діяльністю і одним з її завдань вважала виховання політично та соціально свідомого громадянина з «активними навиками громадської самодіяльності». У матеріалах часопису наголошувалося на необхідності розширення сфери кооперативної діяльності, зокрема потребі пропагувати кооперативні ідеї через культурно-освітню працю та кооперативні курси. «Бюлетень...» містив статут ощадно-позичкової каси співробітників Союзу, протокол загальних зборів Кам'янецької філії профсоюзу кооперативних робітників України, обіжник інструкторського відділу та грошовий звіт Союзу споживчих товариств за грудень 1919 р.

У рубриці «На біжучі теми» висвітлювано умови розвитку споживчої кооперації.

Інформацію про подальший вихід «Бюлетеня...» не віднайдено.

У. Чубай

2004*

БЮЛЕТЕНЬ ПОДІЛЬСЬКОГО КРЕДИТОВОГО СОЮЗУ КООПЕРАТИВНИХ УСТАНОВ. — № 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Вінниця, 1919:** *Друк.* Т-ва «Просвіта».

Вийшло: 1919 — № 1—7, 9—12, 13/14; *Ф.* 36×22 см; *Обс.* 4—10 с.

Примітки: Періодичність виходу — нерегулярно, № 8 не вийшов друком, № 9 друкувався в м. Кам'янець-Подільський.

Останній (13/14-й) номер датовано 8 листопада 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 75; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 214.

Література: Рекрут В. П. Періодичні видання 1917—1920 років як джерело вивчення історії кооперації Поділля // Структурні зміни у суспільстві та економіці під впливом комунікацій та інформації: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 12—13 травня 2016 року). Полтава, 2016. С. 213.

Р. Бліхарський

2005

БЮЛЕТЕНЬ ФІЛІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО БЮРО АРМІЇ У.Н.Р. ПРИ Х ДІЄВОМУ КОРПУСІ. — Тимчасово виходить по мірі накоплення матеріалу (1919 ч. 2). № 1. 1919, [лют.].

Ред.: не подано. — **Бар на Поділля, 1919:** *Видає* Філія Інформаційного Бюро Армії У.Н.Р. при Х дієв. корпусі.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—8, [?]; *Ф.* 37×26 см (1919 ч. 2), 42×34,5 см (1919 ч. 8); *Обс.* 1 с.; *Ц.* числа 1 грн.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Ч. 2, 8.

Примітки: Наявне ч. 2 вийшло 20 лютого 1919 р. У логотипі ч. 8 гасло: «Нехай живе Українська Народня Республіка!».

На сторінках «Бюлетеня...» основна увага приділялася суспільно-політичній ситуації в Українській Народній Республіці та за кордоном. У редакційному зверненні зазначалося, що «приступаючи до видання бюлетеня просимо всі частини Х дієвого корпусу, Просвіти та інші громадські інституції надсилати з місць повідомлення про всі цікаві події, а також літературний матеріал» із підписами.

У виданні діяли такі рубрики: «По Україні» — повідомлялося про ситуацію у різних населених пунктах Поділля, Херсонщини, Волині, Київщини (зазвичай позитивне сприйняття місцевим населенням Директорії та негативне — діяльності більшовицької влади); «За кордоном» — інформувалося про ставлення інших країн, зокрема Великої Британії та Італії, до незалежності Української держави; «Хроніка», в якій подавалися відомості про наступ петлюрівських військ на більшовиків у різних містах і містечках України та відкрите бажання населення приєднатися до цієї збройної боротьби.

У ч. 2 повідомлялося про вчительський з'їзд у Жмеринці, на якому обговорювалися не лише професійні та економічні проблеми, а й наголошувалося на актуальних того часу політичних питаннях.

У публікації «Трудові ради» ч. 8 зазначалося, що Директорія видала закон про трудові ради селянських та робітничих депутатів. Цей закон передбачав, що у

кожному губернському та повітовому містечку повинні створитися відповідно губернська та повітова трудові ради, які мали на меті боротися з контрреволюцією й анархією, розслідувати злочини, стежити за дотриманням законів УНР.

У бюлетені надруковано оперативний звіт Головного управління Генерального штабу про наступ українських частин на більшовицькі війська на Південно-Східному та Східному фронтах, а також про перебіг українсько-польських бойових дій.

Останнє наявне (8-ме) число вийшло 27 лютого 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 9; Газети України 1917—1920 років... С. 24.

О. Середа

2006*

БЮЛЕТЕНЬ ЦЕНТРАЛЬНОГО УКРАЇНСЬКОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО КООПЕРАТИВНОГО СОЮЗУ. — № 1/2. 1919.

Харків, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1/2.

Бібліографія: Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по сельскому хозяйству. С. 22; Периодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 41.

В. Габор

2007

БЮЛЕТЕНЬ ЩОДЕННОЇ ГАЗЕТИ «ГРОМАДЯНИН». — № 1. 1919, 24 серп.

Редагує Редакційна Коллегія. — **Житомир, 1919:** *Видає* т-во Єднання. *Друк.* Волинської Губерніяльної Народньої Управи, Київська, 11. *Адр. ред. і контори:* Житомир, В.[елика]-Бердичівська, 33.

Вийшло: 1919 — № 1, б. н. 12 верес.; *Ф.* 38×26 см (1919 № 1), 45,5×27,5 см (б. н. 12 верес.); *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 2 грн (1919 № 1), 3 грн (1919 б. н. 12 верес.).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1, б. н. 12 верес.; **ДНАБ:** 1919 — № 1, б. н. 12 верес.

Примітки: Бюлетень друкувався за дозволом військової цензури.

У першому числі бюлетеня редакція зазначила, що, не маючи технічної можливості випустити чергове число газети «Громадянин» (*див.* т. 5 № 793) у звичайному розмірі, вона змушена випустити бюлетень.

Метою видання було інформування широких кіл громадськості про тогочасні події в Україні та світі. Відповідно, значну частину кожного випуску становили телеграми Українського телеграфного агентства, розміщені під рубрикою «Телеграми» («Телеграми»),

та замітки про найновіші події (рубрики «Останні висті», «Хроніка»). Відомості з фронтів подавалися під рубрикою «Оперативний звіт».

Статті бюлетеня найчастіше присвячено політичним подіям, як-от: «Сучасний склад кабінету Міністрів У.Н.Р.» (№ 1), «В царстві чорної сотні», «Інтерв'ю з Румунським консулом України М. Мінзаренко». Передовиці містили звернення до громадськості із закликами до спокою і праці. У них прославлялися героїзм, національна свідомість й патріотизм вояків галицьких військ, які ввійшли до Житомира, тощо. У № 1 видання вміщено також відозву Головного отамана Петлюри й матеріал «В “Чрезвычайці”» — про прибуття слідчої комісії на місце розстрілу людей та результати розкопок.

У бюлетені велися рубрика «Дописи» (де надруковано, зокрема, кореспонденцію «Огнем і мечем» за підписом Заволока, в якій порушено тему більшовицьких погромів на Волині) та «Справочний відділ».

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 24.

М. Процик-Кульчицька

2008

БЮЛЕТЕНЬ ФІЛІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО БЮРО АРМІЇ У. Н. Р. ПРИ ГУБЕРНІАЛЬНІЙ КОМЕНДАНТУРІ КИЇВЩИНИ. — Ч. 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Хвастів, 1919:** *Видає* Філія Інформаційного Бюро Армії У. Н. Р. при Губерніяльній Комендантурі Київщини.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—5, [?]; *Ф.* 35,5×22,5 см; *Обс.* 2 с.

Наявність у фондi: **ДНАБ:** 1919 — Ч. 5.

На сторінках «Бюлетеня...» вміщувалися матеріали офіційного характеру та подавався огляд суспільно-політичного становища в Україні.

У наявному числі опубліковано «Відозву Конгресу Трудового Народу України до війська Української Народньої Республіки» із закликом до українського народу підтримати збройну боротьбу за свою державу.

У публікації «Паніка перед власною фантазією» (без підпису) спростовувалося поширювану низкою радянофільських часописів інформацію про численність та високу боєздатність більшовицьких військ з метою залякування українського населення перед можливим наступом більшовиків на Україну.

Під рубрикою «Телеграми» вміщено інформаційні повідомлення про політичну ситуацію й антибільшовицьку кампанію в селах та містечках Поділля, Волині і Київщини, а під невеликою рубрикою «Закордонне життя» — про події у світі.

Останнє (5-те) число побачило світ 12 лютого 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 10.

О. Середа

2009

БЮЛЛЕТЕНЬ ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА ПОЛТАВЩИНЫ. — № 1. 1919, 23 янв.

Ред. Редакц. Коллектив (1919 № 2—4), Л. Тарский (1919 № 5, 6). — **Полтава, 1919:** Изд. Военно-Рев. Комитет. *Адр. ред.:* здание Крестьянского Поземельного Банка (1919 № 2—5), Котляревская, городск. дом. Контора тип. Фришберга (1919 № 6).

Вийшло: 1919 — № 1—6; *Ф.* 60×44,5 см; *Обс.* 2 с. (1919 № 2, 3), 4 с. (1919 № 4—6); *Ц.* номера 35 к. (1919 № 2—4), 40 к. (1919 № 5, 6).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 2—6.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Періодичність виходу — щоденно. Мова видання — російська й українська. Від № 7 газета виходила п. н. «Известия Военно-Революционного Комитета Полтавщины» (*див.* № 2105).

На сторінках друкованого органу Полтавського губернського комітету Комуністичної партії (більшовиків) України друкувалися переважно матеріали ідеологічного спрямування, в яких пропагувалася радянська влада та діяльність КП(б)У. Натомість гостро критикувалися здобутки попередніх «буржуазних» урядів та переконувалося у правильності більшовицького підходу до налагодження суспільного життя, а також визначалися основні завдання радянської влади — відбудова сіл та організація селянства, боротьба з безробіттям, вирішення освітнього питання: «Сучасне завдання селян на Україні», І. П-р «Наследие старой власти» (№ 3, 4), «Организация крестьянства» (№ 4), Л. Тарський «Агония» (№ 5).

У кількох статтях проаналізовано міжнародну політичну ситуацію після розв'язання Першої світової війни та капітуляції Німеччини, наприклад, засуджувалася поведінка союзників Росії — Бельгії, Великої Британії, Франції: «Горе побежденным», «Безсилые гигантов» (№ 2), «Союзники и Советская власть» (№ 3), Х. Раковский «Планы союзников» (№ 5).

Значний блок становили матеріали, які об'єднувалися в «Официальный отдѣлъ», — численні

накази коменданта Полтави та губернського комісара у воєнних справах Полтавської губернії, постанови та розпорядження голови Тимчасового робітничо-селянського уряду України, начальника дивізії Української радянської армії та ін.

Особлива увага у газеті приділялася виборам до ради робітничих і солдатських депутатів м. Полтави — вміщувалися інструкції стосовно виборчої кампанії, систематично агітувалося голосувати за список від КП(б)У.

Художня творчість представлена байками Дем'яна Бедного, поезіями Дідрікіля, Б. Князева та оповіданням Є. Федорова.

У виданні діяли постійні рубрики: «На Украине» (хроніка суспільно-політичного життя), «В стане контр-революции» (антиденікінська і антипетлюрівська тематика), «В Советской России», «За границей», «Разные известия» (огляд політичної ситуації), «Местная жизнь» (підрубрики: «Рабочая жизнь», «Партийная жизнь», «Хроника»), «На Украинском фронте», «Телеграммы», «Извещения», «Об'явы».

Автори більшості публікацій невідомі. Серед авторів: О. Колонтай, А. Луначарський, Л. Тарський (крипт.: Л. Т.).

Останній (6-й) номер вийшов 29 січня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 183; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 361.

О. Середа

2010

БЮЛЛЕТЕНЬ ГОЛОВНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО БЮРО АРМІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ. — 1919, 2 січ.

Ред.: не подано. — **Київ, 1919:** Друк. Р. К. Лубковського.

Вийшло: 1919 — 2 січ.; *Ф.* 35,5×22 см; *Обс.* 1 с.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — 2 січ.

Примітки: На виданні помилково зазначено рік виходу — 1918. Від 10 лютого 1919 р. виходив п. н. «Бюлетень Інформаційного Бюро Армії Української Народної Республіки» (*див.* № 2001).

«Бюллетень...» — інформаційне видання, у якому висвітлювалося воєнну ситуацію в різних частинах України. Наприклад, у повідомленні з Житомира зазначено, що на селянському з'їзді визнано владу Директорії та висловлено їй подяку за визволення міста 18 листопада 1918 р.

У єдиному випуску часопису інформовано про події на Київщині, Поділлі, Полтавщині, Катеринославщині,

Чернігівщині та Харківщині. Зокрема, повідомлено про роззброєння під Коростенем банд, що називали себе більшовиками, захоплення військами УНР Полтави, а також про бої із німецькими військами, які ще тривали під Фастовом, більшовицькими угруповуваннями на Харківщині й повстанцями Н. Махна біля Катеринослава.

Подекуди вміщена інформація стосувалася культурно-просвітньої роботи в Армії УНР. Зокрема, зазначено, що в 2-му курені січових стрільців у Києві засновано культурно-просвітній гурток, а в 1-му курені влаштовано помешкання для школи.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 9.

М. Процик-Кульчицька

2011

БЮЛЛЕТЕНЬ ИЗЮМСКАГО УЕЗДНАГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННАГО КОМИТЕТА (1919); **БЮЛЛЕТЕНЬ ИЗЮМСКАГО УЕЗДНОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА** (1920). — № 1. 1919, 19 янв.

Ред.-изд. Изюмский Уездный Военно-Революционный Комитет (1919); Изюмский Военно-Революционный Комитет (1920). — **Изюм, 1919—1920: Тип.** Нутиса, Изюм (1919).

Вийшло: 1919 — № 1, 1920 — № 2; Ф. 44×30,5 см (1919); 70×43 см (1920); Обс. 2 с., 1 с.; Ц. номера 50 к. (1919), 3 р. (1920).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 1, 1920 — № 2; **ДНАБ**: 1919 — № 1, 1920 — № 2.

Примітки: У надзаголовку № 2 — гасла: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!» та «Пролетаріі всіх країн, єднайтеся!». Мова видання — російська та українська. 30 січня 1919 р. вийшли «Известия Изюмского Уездного Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (див. № 2489).

Як офіційний друкований орган, бюллетень висвітлював діяльність Изюмського повітового військово-революційного комітету та містив його накази. Автори бюллетеня порушували також питання організації вільних селянських господарств, зокрема, про це йшлося у статті Мірошниченка «Земельні питання» (1920). Окрім того, у бюллетені містилися оперативні повідомлення з фронтів та інформував читачів про революційні події в радянській Україні та Росії.

Повідомлення про міжнародні події редакція вміщувала під рубриками «Иностранная жизнь» та

«За рубежом», зокрема, повідомлення з різних міст Європи — Варшави, Гааги, Ліона та ін.

Бюллетень мав «Часть официальную» та низку рубрик, як-от: «Телеграммы» (підрубрики: «На Украине», «В России», «На Дону и Кубани»), «Вести с фронтов», «Последние известия», «Обязательное постановление», «Иностранная жизнь», «За рубежом» та ін. Редакція часто використовувала інформаційні повідомлення УКРОСТА.

Рубрика «Последние известия» та підрубрика «На Украине» вміщували такі матеріали: «Оперативная сводка Реввоенсовета Украины», «Вечерняя сводка», «Действия и распоряжения Военно-Революционного Комитета», «Распоряжения Упродкома», а «Часть официальная» — накази Изюмського повітового військово-революційного комітету.

У надзаголовку першого номера опубліковано інформацію, що кошти, виручені від реалізації бюллетеня, підуть на потреби «Общества помощи военнопленным».

Останній (2-й) номер побачив світ 16 січня 1920 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 233; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 43; Газети України 1917—1920 років... С. 110.

В. Габор

2012*

БЮЛЛЕТЕНЬ ИЗЯСЛАВСЬКОГО КОМИСА-БРИЯТУ. — № 1. 1919, 24 верес.

Ред.: не подано. — **Заслав на Волині, 1919: Друк.** Трахтенберга. Адр. ред.: Повітовий Комісаріят.

Вийшло: 1919 — № 1, [?]; Ф. 35×24 см.

Примітки: Ізяслав — тепер районний центр Хмельницької обл.

На сторінках часопису висвітлювалися місцеві громадсько-політичні події.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 261.

Р. Бліхарський

2013

БЮЛЛЕТЕНЬ ХОРОЛЬСКОГО ШТАБА РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКОЙ ОБОРОНЫ. — № 1. 1919, 3 июля.

Ред. Редакционная коллегия. — **Хорол, 1919: Изд.** Исполком Хор. уезд. Совдепа и Хор. Уезд. К.П.К.(б.) У. (1919 № 1—8), Хорольский Штаб Рабоче-Крестьянской Оборона (1919 № 9). Хорольская Советская Тип.

Вийшло: 1919 — № 1—9; Ф. від 47×35 см до 50×35 см; Обс. 2 с., 4 с.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1—3, 5, 7—9.

Примітки: Інформаційним джерелом видання було Бюро української преси (БУП). Мова видання — російська й українська. Від № 10 за 15 липня 1919 р. виходили «Известия Хорольского Штаба Рабоче-Крестьянской Обороны и Ком-та Коммунистической Партии» (див. № 2140).

Інформаційне і суспільно-політичне видання як орган Української партії соціалістів-революціонерів (комуністів-боротьбистів) публікувало різножанрові матеріали про події в Україні та за кордоном. Основну частину змістового наповнення становили публікації, які висвітлювали основні фронтові події, діяльність більшовицьких військових штабів, просування червоноармійців захопленими територіями, а також боротьбу з контрреволюційними виступами. У статтях аналізувався революційний рух, лунали заклики та звернення до пролетаріату вступати до лав Червоної армії для боротьби із владою Гетьманату і Директорії.

Під рубриками «На Украине» та «Местная жизнь» редакція подавала інформацію про останні події в Україні загалом та регіонах зокрема у м. Хорол та Полтавській губернії. У замітках йшлося про основні суспільно-політичні та соціально-економічні події: діяльність органів влади і населення у «неспокійний період», організація мітингів та виступів політичних партій, протести пролетаріату, революційні прояви на місцях, становлення радянської влади тощо.

Тематичним урізноманітненням слугували рубрики про закордонне життя («В Советской России», «За границей»), матеріали яких розкривали політику закордонних країн та співпрацю з ними України і Росії.

Постійно на сторінках бюлетеня друкувалися накази, резолюції, звернення, оголошення, інструкції, повідомлення та інші нормативні документи у рубриці «Официальный отдел».

Рубрики бюлетеня: «Телеграммы», «Хроникавести» та ін.

Автори часопису: С. Єрман, А. Савін та ін.

Останній (9-й) номер вийшов 14 липня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 189; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 547; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 13.

Р. Романюк

2014

БЮЛЛЕТЕНЬ ШТАБУ ЗАЛОГИ м. МОГИЛЕВА-ПОДІЛЬСЬКОГО. — Ч. 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Могилів-Подільський, 1919:** Видає Штаб Залоги м. Могиліва-Подільського. Друк. «Слава» Б. Акслера, Могилів-Подільський. *Адр. ред. і контори:* Володимирська вул., буд. Об'єд. Банку.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—6, 6—11; Ф. 48×35 см (1919 ч. 1—6), 36,5×24 см (1919 ч. 7—11); *Обс.* 1 с. (1919 ч. 1—6), 4 с. (1919 ч. 7—11); *Ц.* числа 3 грн.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Ч. 4—6, 6—8, 10, 11; ДНАБ: 1919 — Ч. 8.

Примітки: Друковано з дозволу штабу залоги.

Вийшло два різні за змістом випуски ч. 6, датовані 16 липня 1919 р.

Провідною темою видання були національно-визвольні змагання українців. Кожне число бюлетеня розпочинали матеріали, що акцентували, зокрема, потребу невідмінної та неминучої ліквідації більшовизму (Гадюче шипіння і марні надії. Ч. 4), на важливості національної дисципліни як базису вільної країни (передова стаття ч. 6) й на інших найважливіших питаннях поточного моменту (Козак Свояк-Журба «Життя й громадянство» (ч. 7), Ол. Щадилів «Задачи менту» (ч. 8), М. Ш-кий «Запорука нашої перемоги» (ч. 11) тощо.

У центрі уваги бюлетеня були актуальні проблеми політичного життя. Так, у кількох числах (ч. 6, 6) містилися матеріали про ультиматум голові Українського робітничо-селянського уряду Х. Раковському від отамана Головного штабу Повстанських військ України Юрка Мазуренка та керуючого політичним відділом Головного штабу Труса. У ч. 10 вміщено статтю «Жертви “Соціальної Революції”» — «пом'яник» подолян, яких було розстріляно. У ч. 11 вміщено телеграму Головного отамана Петлюри «Жиди і Українська Республіка», в якій той називає погроми більшовицькими провокаціями та обстоює думку про право на вільне життя кожного народу.

Бюлетень повідомляв про розвиток повстанського руху та друкував різноманітні звернення й послання повстанців: «Привіт до козаків від Головного Штабу повстанців» (ч. 6), «Чому ми повстали» за підписом Повстанця Гадиленка (ч. 8), «До селянства» Козака 7-го пішого «Синього полку» Данила (ч. 11).

Часопис докладно інформував про події політичного і воєнного життя країни та світу, вміщуючи у кожному випуску численні замітки під рубриками: «По Україні», «За кордоном», «Хроніка», «Телеграми» (повідомлення Українського телеграфного агентства). Рубрика «На фронті» («Події на фронті») подавала оперативний звіт воєнних дій.

В «Офіційному відділі» друкувалися передусім накази по Могилівській залозі начальника залози полковника Дідушка й осаула Хвостенка та інші документи.

У поодиноких статтях бюлетеня порушувалося питання культурного життя, як-от «До концерту артиста-кобзаря п. Василя Ємця» (ч. 10).

Незначна частина матеріалів видання була підписана псевдонімами або криптонімами.

Останнє (11-те) число датовано 23 липня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 76; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 10; Газети України 1917—1920 років... С. 34.

М. Процик-Кульчицька

2015

ВЕСТИ КИЕВСКОГО СОВЕТА НАРОДН. ХОЗЯЙСТВА = ВІСТИ КИЇВСЬКОЇ РАДИ НАРОДН. ГОСПОДАРСТВА. — Выходит по понедельникам, средам, пятницам. Ч. 1. 1919, 16 квіт.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Киев, 1919:** *Издание* Редакционно-Издательского Отдела Киевского С.Н.Х. *Тип.* Акц. О-ва «Петр Барський в Киеве», Крещатик, 40. *Тимчасова адр. ред. і контори:* Советская пл. (быв. Думская), 2 (1919 ч. 1—3), Крещатик, 14 (1919 ч. 4—6).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—6; *Ф.* 53×33,5 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на мес. 8 р., с доставкой на дом 10 р. *Ц.* числа 75 к.

Наявність у фондів: **НБУВ:** 1919 — Ч. 1—6; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 1—6.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарії всіх країн, єднатесь!». Мова видання — російська й українська.

Мета видання, як зазначено в оголошенні про передплату на газету, — всебічне висвітлення життя та функціонування всіх галузей народного господарства України і Росії, а також подання в систематизованому вигляді розпоряджень і постанов, що стосуються економіки.

Статті часопису найчастіше присвячено питанням економіки та державної політики в цій сфері. Багато уваги приділялося націоналізації підприємств різних галузей, зокрема, в ч. 2 надруковано статтю «К национализации банков» за підписом Г. Т-а. Продовження теми роботи банків — у статті того ж автора «Операции Народного Банка» (ч. 6). У ч. 3 вміщено статтю Н. П. «Область или губерния» про централізацію управління економікою українських земель в Києві. В окремих матеріалах проаналізовано

загальну картину розвитку економіки в Україні та в окремих її місцевостях.

Низка публікацій — це огляди різних галузей промисловості: «Финансирование сахарной промышленности» (ч. 1), «Организация пищевой промышленности» (ч. 2), «Текстильная и химическая промышленность» (ч. 4), «Сельско-хозяйственное машиностроение на Украине», (ч. 5) та ін.

На сторінках «Вістей...» неодноразово порушувалися проблеми забезпечення українських міст і сіл продовольством, електроенергією та паливом. Іноді автори видання зверталися до теми розвитку сільського господарства, аналізували ефективність посівних кампаній. Більшість із цих матеріалів — інформаційні замітки.

Матеріали, присвячені суто політичним проблемам, подавалися в газеті нечасто. Серед таких публікацій — «К перевороту в Венгрии» (ч. 3), добірка матеріалів до 1 Травня (ч. 4), «К судьбе Данцига» автора за підписом N-у (ч. 6).

У виданні було кілька постійних рубрик, в яких подавалися відомості про роботу керівних органів народного господарства. Під рубрикою «В Киевском Совнархозе» вміщувалося повідомлення від президії та різних відділів цієї господарської структури. «Официальный Отдел», що складався, як правило, з двох підрубрик — «Укрсовнархоз» і «Киевский С.Н.Х.», — містив офіційні матеріали цих керівних органів, серед яких переважали тимчасові положення. Велика за обсягом «Хроника» об'єднувала замітки низки підрубрик: «Промышленность», «Транспорт», «Труд», «Сельское хозяйство», «Товарообмен», «Финансы», «Продовольствие», «Кооперация», «Совнархозы», «Украина и Россия» та «За границей». У деяких числах подано інформацію про те, що обговорювалося в тогочасній пресі (рубрика «Обзор печати»).

Лише окремі матеріали «Вістей...» підписано: Гренов, Майоров, Н. Шацький, часто автори використовували криптоніми.

Останнє (6-те) число датовано 6 травня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 140; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 13; Газеты України 1917—1920 років... С. 36; Київські газети 1838—1940 років... С. 25.

М. Процик-Кульчицька

2016

ВЕСТИ СОВЕТА КОМИССАРОВ ПРАВОБЕРЕЖНОЙ (ЮГО-ЗАПАДНЫХ) ЖЕЛ. Д. = ВІСТИ РАДИ КОМІСАРІВ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ

(ПІВДЕННО-ЗАХІДНИХ) ЗАЛІЗН.: Еженедельный орган железнодорожной мысли и деятельности = Щотижневий орган залізничної думки і діяльності. — Р. 1. № 1. 1919, 8 берез.

Ред.: не подано. — **Київ, 1919:** Изд. Обще-Административный Отдел. *Типо-лит.* Правобережной ж. д. *Адр. ред.:* Киев, Театральная, д. № 8.

Вийшло: 1919 — Р. 1 № 1—4; *Ф.* 55×36 см; *Обс.* 4 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Р. 1 № 1, 3, 4; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 № 2.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн єднайтеся!!!». Мова видання — російська й українська. Від № 5 за 1 травня 1919 р. газета виходила п. н. «Вести Советской Правобережной (Юго-Западных) жел. д. = Вести Радянської Правобережної (Південно-Західних) залізн.» (*див.* № 2017).

Видання було покликане інформувати робітників і службовців галузі про рішення Ради комісарів як головного управлінського органу залізниці, а водночас сприяти обговоренню актуальних суспільно-політичних та професійних питань.

Значну частину публікацій «Вістей...» становили офіційні матеріали — накази й розпорядження уряду, Ради комісарів, головного комісара та комісарів окремих служб і відділів (руху, колії, телеграфу; господарського, фінансово-економічного, продовольчого, загальноадміністративного відділів та ін.), народного комісаріату залізниць та колегії його управління тощо. У багатьох числах вміщено звернення посадових осіб до залізничників із закликами до боротьби за комуністичні ідеали, до дисципліни та якісної роботи (№ 1 — головного комісара Правобережної залізниці Д. Жука; № 3 — народного комісара залізниць України А. Жарка та ін.).

В основних статтях та замітках найбільших за обсягом рубрик видання порушувалися найгостріші проблеми роботи залізниць, спричинені воєнними подіями останніх років. Наголошувалося на важливості залізничного господарства для економіки країни, необхідності відновлення зруйнованих колій та звичного руху потягів. Йшлося також про ведення документації в галузі, вирішення продовольчих та інших нагальних проблем залізничників (Реорганізація продовольственного дела на железных дорогах. № 3).

У «Вістях...» опубліковано чимало статей ідеологічного змісту, в яких пропагувалися ідеї всесвітньої робітничої соціалістичної революції (передові статті

(№ 1, 4); А. Пільчевський «Белка в колесе» (№ 3). Відомості про політичні події в Україні та за кордоном висвітлювалися з позицій радянської влади. Окремі матеріали видання присвячено питанням економічного життя (передовиця (№ 3); С. Чухаєв «Денежный саботаж» (№ 4).

До деяких чисел додавалися окремо надруковані матеріали: до № 3 — проект статуту Всеросійської профспілки залізничників, Конституція УСРР, інструкція для районних житлових комісій; до № 4 — маніфест комуністичної партії до світового пролетаріату, тимчасове положення про управління залізницями УСРР.

Рубрики «Вістей...»: «Наказы и распоряжения правительства по отделу путей сообщения», «Распоряжения и приказы Главного Комиссара», «Совет Комиссаров», «Распоряжения и приказы Комиссаров», «На Правобережной жел. дор.», «Профессиональная жизнь», «Хроника», «Железнодорожная жизнь».

Автори видання часто підписувалися псевдонімами або криптонімами.

Останній (4-й) номер датовано 15 квітня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 149; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 13, 59—60; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 144.

М. Процик-Кульчицька

2017

ВЕСТИ СОВЕТСКОЙ ПРАВОБЕРЕЖНОЙ (ЮГО-ЗАПАДНЫХ) ЖЕЛ. Д. = ВІСТИ РАДЯНСЬКОЇ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ (ПІВДЕННО-ЗАХІДНИХ) ЗАЛІЗН.: Еженедельный орган железнодорожной мысли и деятельности = Щотижневий орган залізничної думки і діяльності. — Р. 1. № 5. 1919, 1 трав.

Ред.: не подано. — **Київ, 1919:** Изд. Обще-Административный Отдел. *Типо-лит.* Правобережной ж. д. (1919 № 5); *Типо-лит.* Правобережной дороги (1919 № 6). *Адр. ред.:* Киев, Театральная, д. № 8.

Вийшло: 1919 — Р. 1 № 5, 6, [?]; *Ф.* 55×36 см; *Обс.* 6 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Р. 1 № 5, 6.

Примітки: До № 4 за 15 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Вести Совета Комиссаров Правобережной (Юго-Западных) жел. д. = Вести Ради Комісарів Правобережної (Південно-Західних) залізн.» (*див.* № 2016). У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн єднайтеся!!!». Мова видання — російська й українська. Від № 8 за 16 червня 1919 р. газета

виходила п. н. «Красный Путь = Червоний Шлях» (див. № 2126).

«Вісти...» продовжували програму видання-попередника, вміщуючи матеріали з питань організації роботи залізниць та документи для врегулювання діяльності галузі.

Основною темою видання був вихід українського залізничного господарства з кризи, спричиненої воєнними подіями та занепадом економіки загалом. Видавці неодноразово наголошували, що дороги — це нерви країни, порядок та дисципліна на яких здатні гарантувати спокій країні (Дамберг. Как оздоровить железнодорожный транспорт. № 6). Чимало уваги приділялося організації праці залізничників та культурно-просвітницькій роботі серед службовців. Надруковано, зокрема, матеріали про виставки картин залізничників і постановки робітничого народного театру в залізничній колонії (Чукаев С. Народный рабочий театр (в колонии). № 5; Н. Ш-н. Виставка картин железнодорожников. № 6). На сторінках «Вістей...» неодноразово вміщувалися й літературні твори (переважно вірші та оповідання) читачів-залізничників.

Другий значний масив публікацій — це замітки про політичне життя в Україні й за її межами та пропагандистські статті на злободенні теми — як-от: відступ Добровольчої армії з Одеси, святкування в Україні 1 Травня. Чимало публікацій № 6 присвячено темі повстання М. Григор'єва («Авантюра Григорьева», «Украинский Муравьев»).

Номер шостий вийшов із запізненням через технічні причини, пов'язані з реорганізацією друкарні.

Серед рубрик видання — «Официальный отдел», «По линии», «Профессиональная жизнь», «Хроника», «Жизнь железнодорожников», «Партийная жизнь», «Пролетарская культура», «Культурное строительство», «В Культурно-Просветительском Отделе Главревкома», «Маленький фельетон».

Автори видання часто підписувалися псевдонімами або криптонімами.

Останній наявний (6-й) номер датовано 22 травня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 149; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 59—60; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 144—145.

М. Процик-Кульчицька

2018

**ВЕСТНИК ВОЛЫНСКОГО ГУБЕРНСКОГО
ОТДЕЛА НАРОДНОГО ПРОСВЕЩЕНИЯ =**

**ВІСТНИК ВОЛИНСЬКОГО ГУБЕРНІАЛЬНОГО
ВІДДІЛА НАРОДНОЇ ОСВІТИ:** Социалистичес-

кий орган общественно-политический, педагогический и научный = Соціалістичний орган громадсько-політичний, педагогічний і науковий. — № 1. 1919, трав.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Житомир, 1919:** Изд. Волынский Губернский Отдел Народного Просвещения. 2-а Волинська Совітська Друк. Адр. *ред.:* г. Житомир, ул. Б.-Бердичевская, 18 (Землемерное училище).

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 22×17 см; Обс. 82 с.; Ц. номера в г. Житомире 5 р., в провинции и на железных дорогах 6 р.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська й українська.

Програмні засади нового спеціалізованого журналу були сформульовані редакцією таким чином: «разработка и освещение вопросов воспитания и образования трудовых классов в связи с новыми условиями социально-политической жизни; разработка и пропаганда новых путей, форм и методов работы; ознакомление работников просвещения с новыми течениями в области педагогической мысли в России и за границей; ознакомление с деятельностью государственных и общественных учреждений по народному образованию» («От Редакции»). Відповідно до задекларованих цілей та завдань змістово-тематичне наповнення журналу складалося із декількох структурних розділів.

Пріоритетне місце в контенті спеціалізованого видання надавалося оприлюдненню офіційних документів вищих органів влади, зокрема Наркомату освіти, — законодавчих актів і розпоряджень уряду, постанов, які регулювали відносини між державою, Церквою та школою («Про релігійні обряди та викладання Закону Божого у Совітській Українській Школі»), інструкції, які роз'яснювали різні аспекти шкільництва, тимчасові положення «Про середню школу», декретів «Про передачу всіх наукових інституцій у завідування Відділа освіти», відозви тощо. Документи друкувалися паралельно російською та українською мовами.

У розділі «Часть неофициальная» висвітлювалися та окреслювалися засадничі принципи радянського шкільництва в Україні («Основы строительства свободной единой трудовой социалистической школы на Украине»), аналізувалися спільні та відмінні риси, атрибути старої і нової шкільних систем.

Редакція видання всебічно інформувала читачів про діяльність Волинського відділу народної освіти в однойменному розділі журналу («Хроника деятельности Волинского отдела народного просвещения»). У структурному підрозділі «Дошкольный подотдел» вміщено доповіді та аналітичні матеріали настановчого-інструктивного характеру, які визначали ідеологічно-політичне та історичне спрямування навчальних підручників та посібників.

Важлива увага в журналі приділялася питанням позашкільного виховання, ліквідації неписьменності та самоосвіті. У «Внешкольном подотделе» опубліковано відповідні накази та публікації («Как организовать в деревне библиотеку-читальню»), матеріали про історію, завдання та організаційні форми позашкільних закладів народної освіти та просвітництва («Народный Дом»).

Особливе місце у структурі часопису займала художньо-мистецька проблематика. Під рубрикою «Подотдел искусства» надруковано накази підвідділу мистецтва відділу народної освіти при губревкомі, доповіді та доповідні записки про мету діяльності цього відділу, його секцій і підсекцій, інструкції для різних секцій, доповідні записки про організацію позашкільної професійної освіти і т. ін.

На сторінках видання вміщено також матеріали соціально-економічної тематики — оглядові статті про тогочасний стан народного господарства Волині, значення та використання фізичної праці школярів для потреб радянської економіки, які обґрунтовувалися відповідною базою нормативно-правових актів.

Контент пресодруку містив також рубрику «Библиография» (рецензія М. Михалевича на щомісячний педагогічний журнал «Математика в школе»).

У кінці видання, під рубрикою «Объявления», вміщено оголошення про прийом передплати на нові педагогічні видання тощо.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 215.

С. Блавацький

2019

ВѢСТНИКЪ КРЕДИТНОЙ КООПЕРАЦИИ. — Выходитъ два раза въ мѣсяцъ. № 1. 1919, 1 окт.

Ред. Н. Н. Шкорбатовъ (1919 № 1, 2), Редакціонная Коллегія (1919 № 3/4, 5/6). — **Харьковъ, 1919:** Изданіе Харьковскаго Кредитнаго Союза Кооперативовъ «Союзъ-Банкъ». Книгоиздательство «Союзъ» Харьковскаго Кредитнаго Союза Кооперативовъ. Тип. А. А. Ли-

бинъ, Харьковъ, Рыбная ул., № 17. Адр. ред.: Харьковъ, Московская, 18.

Вийшло: 1919 — № 1, 2, 3/4, 5/6; Ф. 32,5×22,5 см; Обс. 32—40 с.; *Передпл.:* по 1 января 1920 г. за шесть номеровъ 60 р. Ц. номера 10 р.

Наявність у фонді: ХДНБ: 1919 — № 1—5/6.

Примітки: На звороті обкладинки зазначено: «Издание Харьковскаго Кредитнаго Союза Кооперативовъ». Мова видання — російська та українська (редакція декларувала: «Языкъ журнала украинскій и русскій»).

Своє завдання редакція журналу вбачала у розробці питань теорії та практики кооперації, переважно кредитної, але прагнула також висвітлювати загальні питання кооперативного будівництва, культурно-просвітню діяльність в нових умовах, коли Україна відокремилася від Москви і на українських землях почала розвиватися т. зв. кооперативна автономія на федеративних началах.

Редакція висвітлювала діяльність Харківського кредитного союзу кооперативів, Українського народного кооперативного банку на Слобожанщині та «Українбанку», кредитних союзів кооперативів різних повітів Харківської губернії, містила звіти з першого крайового з'їзду з кооперативної освіти і культурно-просвітньої діяльності кооперативів тощо (Український Народний Кооперативний Банк на Слобожанщині; Нѣмчиновъ Т. Культурно-просвѣтительная дѣятельность Кооперативныхъ Союзовъ Полтавской и Херсонской губ. № 3/4; В. К. О союзном строительстве и центрo-кооперативах. № 5/6).

Автори порушували питання кооперативного страхування, стану тогочасної кооперації, а також її важливості у процесі національного відродження українського народу. «Кооперація на Україні повинна бути українською», — наголошував С. Зарудний у статті «Культурно-просвітня діяльність кооперації» (№ 1).

У полі зору редакції була також культурно-просвітня діяльність кооперативних союзів Полтавської та Херсонської губерній, питання розбудови сільськогосподарської кооперації, історія кооперативного руху, зокрема Рочдельських товариств, ставлення радянської влади до кооперації.

У журналі функціонували такі рубрики: «По области», «Изъ жизни Харьковскаго Кредитнаго Союза Кооперативовъ», «Корреспонденції», «Библиография», «Хроника», а також «Культурно-Просвітній відділ» і «Справочный Отдѣлъ».

На шпальтах видання рекламовано такі періодичні видання, як газета «Наш Путь», журнали «Вістник кооперативного страхування», «Южно-Русский Потребитель», «Мирь Труда», нові книги з проблем кооперації.

Серед авторів видання: А. Бахер, А. Євдокимов, С. Зарудний, В. Капінос, Т. Нємчинов, В. Попівський, Г. Свіренко, М. Соболев, П. Фомін, О. Шелест.

Останній (5/6-й) номер датовано груднем 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 39.

В. Габор

2020

ВЕСТНИК ОДЕССКОГО ГУБ. ОТДЕЛА НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ (1919 — 1920 № 4); **ВЕСТНИК ОДЕССКОГО ГУБ. ОТДЕЛА НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ** = **ВІСНИК ОДЕСЬКОГО ГУБ. ВІДДІЛУ НАРОДНОЇ ОСВІТИ** (1920 № 5, 6): Орган общественно-политический, педагогический и научный. — Выходит два раза в месяц (1919 № 1). № 1. 1919, июнь.

Редакция: Редакционная коллегия Одесского Губернского Отдела Народного Образования (1920 № 4). — **Одесса, 1919—1920: Издание** Одесского Губернского Отдела Народного образования (1920 № 4, 5). Четвертая Советская Тип., Херсонская, 15 (1919); 3-я Советская Тип. (1920). *Адр. ред.:* Одесса, Институтская, 15, Губ. Отдел Народного Образования (1919 № 1), Одесса, пл. Карла Маркса (Екатерининская пл.), № 8, Губ. Отдел Народного Образования (1920 № 5).

Вийшло: 1919 — № 1, 2/3, 1920 — № 4—6; *Ф.* від 30×22 см до 23×16 см; *Обс.* 30—60 с.; *Ц.* номери 8 р. (1919 № 1).

Наявність у фонді: **НБ ОНУ:** 1919 — № 1, 2/3; **ОННБ:** 1919 — № 1, 2/3, 1920 — № 4—6.

Примітки: У надзаголовку зазначено: «Украинская Социалистическая Советская Республика» (1919), «Украинская Социалистическая Советская Республика = Українська Соціал. Радянська Республіка» (1920 № 4), У.С.Р.Р. = У.С.С.Р. (1920 № 5, 6) та вміщено гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». У виданні журналу була перерва: № 2/3 вийшов у липні 1919 р., № 4 — у червні 1920 р. Мова видання — російська й українська.

У передовиці «От редакции», вміщеній у першому номері журналу, окреслено шляхи розвитку народної освіти в Україні в нових суспільно-політичних

умовах. Коли після тривалої та напруженої боротьби українським робітникам вдалося вирвати владу в імперіалістів і Україна, зокрема Одещина, стали на шлях радянського будівництва (також у галузі освіти), необхідно скористатися дворічним досвідом роботи в цій сфері в радянській Росії. Тому в журналі друкуватимуться статті з окремих галузей народної освіти, висвітлюватиметься діяльність Одеського губернского відділу народної освіти, функціонуватиме бібліографічний відділ й особлива увага приділятиметься листуванню з читачами.

Більшість опублікованих на сторінках видання статей друкувалися під рубрикою «Часть неофициальная», згодом — «Общий отдел».

Загальноосвітні проблеми аналізувалися у публікаціях А. Малєєва «Ближайшие задачи в школьном строительстве», Д. Кардашева «Прошлое и настоящее педагогики», І. Каменя «Старое и новое в средней школе», А. Б. «Ближайшие перспективы школьного строительства», А. Р. «Школа и религия», Л. Рямова «Задачи Наркомпроса в настоящем и будущем» та «Техническое образование». Я. Ряппо у статті «Народное образование и национальный вопрос на Украине» наголошував, що гордіїв вузол національного питання в Україні може розрубати тільки радянська влада, викорчовуючи, з одного боку, петлюрівщину та «мелко буржуазную сорную траву» на ниві культурного будівництва України, з іншого боку, необхідно безжально ліквідувати залишки російського шовінізму. Про значення національного питання свідчить наявність у журналі спеціального відділу, в якому друкувалися статті про діяльність німецької та єврейської секцій губнаросвіти («Отдел просвещения национальных меньшинств»).

Окрему увагу було приділено т. зв. «трудовій школі» (Г. Пекарський «Теория и практика трудовой школы», Є. Щепкін «Трудовая Школа г. Мюнхена», А. Малєєв «Как надо мыслить единую трудовую школу», М. Балкас «Постановка преподавания рисования в единой трудовой школе», Г. Пешеходов «Труд в школе», А. Осипович «Труд и наука в социалистическом государстве»).

У газеті друкувалися матеріали про дошкільне та позашкільне виховання, роботу вищих навчальних закладів: «Детские дома и коммуны», А. Осипович «Задачи высшей Советской школы», Борин «Трудовая студенческая коммуна: о социалистическом обеспечении студенчества», «Отдел школьного образования», «Отдел внешкольного образования», «Высшая Советская школа».

Освітні питання розглядалися в контексті загальнокультурних: різні аспекти радянського культурного будівництва аналізувалися у статтях М. Жезмера «О ликвидации неграмотности», Н. Гредескула «Интеллигенция на переломе», П. Фридленлера «Искусство и плакат», Г. Пешеходова «Школа и книга» та «О пролетарском искусстве», М. Козирева «Создание пролетарской поэзии».

Редакція подавала статистичні відомості про розвиток народної освіти в регіоні: під рубрикою «Отдел информации и статистики» друкувалися інструкції для статистичних відділень при повітових відділах народної освіти Одеської губернії — таблиці зі статистичними даними про різні категорії навчальних закладів Одеси та Одеської губернії та кількість учнів у них.

У межах офіційної частини («Часть официальная») функціонували рубрики: «Приказы Народного Комиссариата Просвещения в Киеве», «Приказы Комиссариата Просвещения г. Одессы», «Приказы Одесского Губ. Отдела народного образования», «Отчеты», «Предначертания» («Предначертания подотделов»), «Съезды», «Хроника», «Объявление», в інформаційних повідомленнях яких йшлося про роботу шкільного й дошкільного відділів, театральної та бібліографічної секцій, кіносекції, секції книгопостачання, а також про передання навчальних закладів у розпорядження народного комісаріату освіти, правила вступу до вишів, обов'язкове викладання місцевих мов, вибори шкільних працівників, викладання релігії у школі тощо.

Останній (6-й) номер журналу вийшов у серпні 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 112; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 40; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 20—21. Периодическая печать СССР 1917—1949. Журналы... по культурному строительству... С. 8.

М. Комариця

2021

ВЕСТНИК СВЯЗИ И ИНФОРМАЦИИ НАРОДНОГО КОМИССАРИАТА ПОЧТ И ТЕЛЕГРАФОВ УКРАИНЫ = ВІСНИК ЗВ'ЯЗКУ І ІНФОРМАЦІЇ НАРОДНОГО КОМІСАРІАТУ ПОШТ І ТЕЛЕГРАФІВ УКРАЇНИ: Двухнедельный журнал = Двохтижневий журнал. — Г. 1. № 1. 1919, 1/15 черв.

Ред. Коллегія (1919 № 1, 2/3). Редакционная Коллегия: Горбунов, Глембоцкий, Таранский (1919 № 2/3). — **Київ, 1919:** Вид. Народний Комісаріат пошт

і телеграфів України. *Друк.* Т-во «Печатня С. П. Яковлева», Киев, Золоторотская ул., № 11. *Адр. ред.:* Киев, Гимназическая, № 7, Наркомпочтельукр.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1, 2/3; *Ф.* 24×15,5 см; *Обс.* 52 с.; *Ц.* номера 3 р. 50 к. (1919 № 2/3).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 1, 2/3; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 1, 2/3; **РНБ:** 1919 — Г. 1 № 1, 2/3.

Примітки: Завідувач політичного відділу журналу — Горбунов, офіційної частини — Глембоцкий, технічної сторони — Таранський. У надзаголовку — гасло: «Пролетарії всіх країн, єднайтеся!». Мова видання — російська й українська.

У першому номері фахового журналу опубліковано «Письмо к почтово-телеграфным работникам Украины» народного секретаря пошт і телеграфів І. Халепського, в якому наголошено на необхідності подальшої боротьби за встановлення радянської влади в Україні, фахового вдосконалення працівників поштово-телеграфного відомства та водночас їх політпросвіти, налагодження роботи професійних спілок. Мету журналу редакція окреслила у передовій статті, вміщеній у № 2/3: «Задачами нашего журнала служит желание не только дать п.-т. служащим официальный материал, но, главным образом, по силе возможности, разрешить те вопросы, которые наиболее интересуют и тревожат наших товарищей» («От редакции»).

У № 1 статті та замітки суспільно-політичної й економічної тематики, зокрема про особливості роботи поштово-телеграфної служби, публікувалися у відділі «Часть неофициальная», під тематичними рубриками: «Политика», «Профессиональная Жизнь», «Техника народных сношений», а в № 2/3 така тематична рубрикація відсутня. У низці проблемних статей дискутувалися загальнополітичні проблеми, що заторкували перш за все завдання соціалістичного будівництва як у країні загалом, так і в поштово-телеграфній галузі зокрема (В. Пчелінчев «На защиту революции», В. Лисенко «О новом строительстве», Почтовик «Мы справимся» та «Наши губкомы и их работа»).

Історичні аспекти розвитку поштово-телеграфної справи та особливості функціонування галузі в нових політичних умовах аналізувалися у статтях А. Свободного «Телеграф в его историческом развитии», І. Халепського «Задачи союза работников народной связи и информации Украины», Почтовика «Умудренные опытом», «Отчет о Губернском

С'їзде Потельработников Киевской губернии», а економічні — у статтях Кадлубовського «Дорого-визна жизни» й А. Свободного «Гигиена и п. т. учреждения».

Під рубрикою «Пролеткульт» у № 1 опубліковано вірш М. Єгорова «Революционные мотивы» та низку агітаційних матеріалів.

У другій частині журналу — «Часть Официальная» — під рубрикою «Действия и распоряжения правительства» друкувалися декрети Ради Народних Комісарів та її голови Х. Раковського, постанови Всеукраїнського центрального виконавчого комітету, накази Ради робітничо-селянської оборони, декрети, накази й постанови народного комісара пошт і телеграфів І. Халепського. У відділі функціонували рубрики: «Почтовый отдел», «Телеграмный отдел», «Телеграфный отдел», «Телефонный отдел», «Финансово-хозяйственный отдел», «Инспекторский отдел», «Общий отдел», «Вести з мест».

Під рубрикою «Объявления» подано інформацію від редакції про структуру видання, періодичність та умови співпраці з авторами.

Останній (2/3-й) номер датовано 15 червня/15 липня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 40; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по транспорту... С. 59.

М. Комариця

2022

ВИЗВОЛЕННЯ: Соціал-демократична газета. Орган Кам'янецького Комітету Української Соціал-Демократичн. Робітничої Партії. — Виходить щодня окрім днів після свят (1919 ч. 1—26), в неділю, середу і п'ятницю (1919 ч. 27—33). Ч. 1. 1919, 24 черв.

Редагує Колегія. — **Кам'янець-Подільський, 1919:** Електр. друк. Б. Вайнбаума. *Адр. ред. і адм.:* Кам'янець-Подільський, в гост. «Гранд-Отель», № 20 (1919 ч. 1—7), вул. Соборна, № 6 (1919 ч. 8—33).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—33; Ф. 51×36 см (1919 ч. 1—9, 11—33), 48×36 см (1919 ч. 10); *Обс.* 2 с.; Ц. числа 1 грн 50 шагів — 3 грн.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1—33; НБУВ: 1919 — Ч. 2—4, 7—9, 11—13, 16—22, 24—32; ДНАБ: 1919 — Ч. 1—33.

Газета «Визволення» широко висвітлювала різні аспекти державного, партійного та громадського життя краю та України упродовж червня—серпня 1919 р. Часопис уже з перших чисел зайняв чітку позицію у політичних та національно-державних питаннях — об-

стоював ідею єдності українського народу, засуджуючи політику Державного Секретаріату (Політика зневіри. Ч. 3), та сприяв консолідації державотворчих сил для спільної боротьби проти зовнішніх і внутрішніх ворогів української державності (Безпалко О. Борімося з деморалізацією. Ч. 27). Щодомер у передових статтях висвітлювалися актуальні проблеми того часу — боротьба українського народу проти більшовицької агресії та денікінського наступу (Не час зневіря! Ч. 12), організація органів місцевого самоврядування (Проект закона про місцеve самоврядування. Ч. 11), суспільно-політична пасивність частини українського населення (Ім однаково. Ч. 10), антидержавницькі тенденції проросійського елементу (Карась І. З ким ми будемо державу? Ч. 7).

«Визволення» засуджувало розпалювання міжнаціональної ворожнечі, зокрема погроми єврейського населення, в яких вбачало «істинно-руську» таємницю» (Страшна провокація. Ч. 7).

Як орган УСДРП, часопис на першій сторінці містив оголошення місцевого партійного комітету, а з ч. 12 — «Офіційний відділ», в якому публікував урядові розпорядження, накази Міністерства народної освіти, накази обласного коменданта українських військ та ін.

Матеріали другої сторінки були згруповані під низкою рубрик, як-от: «По Україні» (важливі події суспільно-політичного життя), «Діяльність уряду», «На фронтах» та «По той бік фронту» (оперативні звіти штабу Дієвої армії), «З газет» (огляд зарубіжної преси), «З робітничого життя». Оперативна інформація подавалася у хронікальних замітках рубрик «Останні новини», «Телеграми У. Т. А.», «Хроніка».

Автори видання: О. Безпалко, Ф. Гальченко, Федір Дудко, І. Карась, З. Фрадкін та ін.

Останнє (33-тє) число часопису вийшло у світ 17 серпня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 76; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 17; Газети України 1917—1920 років... С. 41.

Література: Всячина // Український Прапор. Відень, 1919. Ч. 5. С. 4; Тимошик М. «Лишусь навіки з чужиною...». Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження. Вінніпег; Київ, 2000. С. 292.

У. Чубай

2023

ВІЛЬНА УКРАЇНА: Безпартійна демократична газета. — Виходить щодня, крім днів після свят. Ч. 1. 1919, 26 берез.

Ред. С. І. Кордуба. — **Рівне, 1919**: Польова друк. Штабу Північної Групи. *Адр. ред.*: Рівне, Гоголівська вул., проти Народної Управи.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—25; *Ф.* 50×32,5 см; *Обс.* 2—4 с.; *Передпл.*: на один міс. 20 грн (1919 ч. 1—17), 30 грн (1919 ч. 18—25). *Ц.* числа 1 грн (50 к.) (1919 ч. 1—13), 1 грн 40 шагів (70 к.) (1919 ч. 14—25).

Наявність у фондi: **ЛННБ**: 1919 — Ч. 1—20; **НБУВ**: 1919 — Ч. 3, 6, 10, 12—25; **НБ ЛНУ**: 1919 — Ч. 3; **ДНАБ**: 1919 — Ч. 11, 14, 16, 18, 22, 23.

Примітки: Під логотипом — гасло: «Нехай живе Українська Народна Республіка!». 29 квітня вийшов «Спеціальний випуск газети “Вільна Україна”» (див. № 2267).

Газета була заснована для інформування українців в умовах, коли суспільно-політичне становище щоразу змінювалося. Як зазначила редакція в ч. 1, «ніколи так не відчувалось в нашій повіті браку української народної газети, як отсе тепер: відтяти від столиці і від цілого світа живем мов той Робінзон на острові, не знаючи, що діється не то в цілм нашім краю, але навіть в нашім повіті». Оскільки справді пекучою була потреба у достовірній інформації, редакція підкреслювала свою політичну незаангажованість.

Серед великих матеріалів, присвячених актуальним подіям політичного життя, — «Як большевики відносяться до селян», «Політичні трупи», «Поїздка Головного Отамана Петлюри по північному фронті», «Вражіння з подорожі на фронт», стаття Б. Палащука «Руїни і будова».

Найбільше місця на шпальтах відводилось для публікування новин. Вони були об'єднані під рубриками: «По Україні» (відомості про те, що діється в різних містах, насамперед у Рівному, Коростені, Новограді-Волинському, Здолбунові, Острозі, Житомирі, а також на решті території України, зокрема у Львові, Києві, Одесі, Кам'янці), «Ріжні вісти», «За кордоном» (повідомлення про події в Німеччині, Великій Британії, Росії, Польщі, Франції, Палестині та ін.), «Хроніка» і «Телеграми» (в ч. 20 — «Радіо-телеграми»).

Газета стежила за воєнною ситуацією, друкуючи новини від Армії УНР у постійній рубриці «Оперативний звіт Північної Групи військ». Починаючи з ч. 7 випуск газети неодмінно відкривала «Офіційна частина», в якій вміщувалися оповіщення, накази, обіжники, протоколи. Перед великодніми святами (у ч. 17) редакція закликала надсилати пожертви «в грошах або в натурі» на адресу редакції «Вільної України», щоб переслати їх через штаб армії на фронт.

У кількох числах опубліковано художні твори. Це, зокрема, вірші за підписом Грицько Правденко, поезія С. Іванченка, гумореска Є. Познякова «З минулого життя» на злободенні теми. У часописі вміщено також посмертні згадки про Семена Совенка-Ометинського та Й. Пеленського.

Від ч. 10 на останній сторінці газети, під рубрикою «Справочний відділ», друкувалася корисна для громадян, особливо зважаючи на нестабільні умови того часу, інформація про адреси міністерств, управ, години прийому їх керівників тощо. Остання шпальта традиційно вміщувала багато оголошень.

Більшість матеріалів друкувалася без підпису, за винятком художніх творів. Великі статті іноді підписувалися криптонімами.

Останнє (25-те) число вийшло 26 квітня 1919 р.

Бібліографія: Павлюк І. Українські часописи... С. 18—19; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 18; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 45; Газети України 1917—1920 років... С. 42; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1828.

Література: Сірий. На злобу дня // Вістки сірих. Луцьк, 1919. Ч. 5. С. 3; Вішка О. Преса української еміграції... С. 405.

М. Процик-Кульчицька

2024

ВІСТУ: Інформаційний орган тернопільської групи. — Появляється в міру потреби. Ч. 1. 1919, 14 черв.

Видає і за ред. відповідає Мирослав Капій. — **Ляницкорунь, 1919.**

Вийшло: 1919 — Ч. 1; *Ф.* 29×22,5 см; *Обс.* 10 с.

Наявність у фондi: **ЛННБ**: 1919 — Ч. 1; **ЦДІАУ**: 1919 — Ч. 1.

Примітки: Рукописне видання.

Рукописний часопис «Вісти» — інформаційний орган Тернопільської групи — належить до військових видань періоду Директорії. Єдине його число вийшло у Ляницкоруні. Щоб вояки не піддавалися впливу різних агітаторів і не вірили чуткам, редакція вирішила видавати «Вісти» («Цілею... інформаційною листка є подавати час до часу ріжні вістки, які можна роздобути і подавати їх нашій тернопільській громаді»). У часописі вміщено накази військового міністра УНР Г. Сиротенка, зокрема залозі Кам'янця-Подільського та Головній управі військ УНР, спрямовані проти дезорганізації та розпорошеності військових частин УНР, і заборони під карою розстрілу реквізувати у селян без попереднього дозволу місцевої влади підводи, коней, сіно та інші речі.

Редакція інформувала читачів про становище військових частин Тернопільського округу та успішну офензиву УГА, яка зайняла Чортків, Бучач та Тереховлю. Різні військові та фронтові відомості вміщувалися у короткому викладі під рубриками: «Найновіші вісти», «Оперативний звіт», «Відомости з фронту», «Новинки». Так, зі штабу Дієвої армії вміщено оперативну інформацію про остаточне звільнення від большевицьких банд залізничної лінії Проскурів—Кам'янець-Подільський, а на Бердичівському напрямку — м. Старокостянтинів тощо. Доповнюють ці відомості повідомлення Пресової кватири УГА.

Коротким телеграфним рядком редакція повідомляла про продовження наступу українських військ, угоду з повстанцями, розброєння селянами більшовиків у м. Городку, мобілізацію, нові газети, що виходили в Кам'янці-Подільському, дорожнечу та ін.

У часописі був і «Веселий кутик». Під цією рубрикою вміщено стрілецькі жарти та вірш «Лянц-корунська Думка».

Література: Вішка О. Преса української еміграції... С. 71, 405.

В. Габор

2025

ВІСТИ ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ КИЇВСЬКОЇ РАДИ РОБІТНИЧИХ ДЕПУТАТІВ = ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА КИЕВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ. — Г. 1. № 4. 1919, 18 февр.

Редакционная коллегия: В. Алгасов, А. Бубнов, Ларик, М. Литваков, Г. Смолянский (1919 № 4—9, 11—35), В. Алгасов, А. Бубнов, Ларик, О. Шумский (1919 № 10). — **Київ, 1919:** Издаєт Исполнительный Комитет Киевского Совѣта рабочих депутатов (1919 № 4—9, 11—35), Киевский Областной Комитет Коммунистической партии (большевиков) Украины (1919 № 10). Советская тип., Фундуклеевская, 19 (1919 № 4—29), ул. Ленина, 19 (1919 № 30—35). *Адр. головної контори:* Фундуклеевская, 19 (1919 № 4—29), ул. Ленина, 19 (1919 № 30—35).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 4—35; Ф. від 65×52 см до 69×53 см; *Обс.* 4 с., 6 с.; *Передпл.:* на мес. 12 р. (1919 № 4—13), 15 крб (1919 № 14—35). *Ц.* номери 50 к. (1919 № 4—13), 60 к. (1919 № 14—35).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Г. 1 № 11; НБУВ: 1919 — Г. 1 № 4—7, 9—35; НБ ЛНУ: 1919 — Г. 1 № 18; ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 4—35; РДБ: 1919 — Г. 1 № 8, 9, 11—14, 17—23, 25—29, 31, 32, 34.

Примітки: До № 3 за 1919 р. включно газета виходила п. н. «Извѣстія Киевскаго Совѣта Рабочихъ Депутатовъ» (див. т. 5 № 816). Назва видання подана паралельно мовою їдиш. Періодичність виходу: щоденно. Ларик — псевдонім Є. Касяненка. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». Мова видання — українська та російська. Від ч. 9(36) за 1 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Вісти Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Рад Робітничих, Селянських і Червоноармійських Депутатів і Виконавчого Комітету Київської Ради Робітничих Депутатів» (див. № 2026). Додатки: до № 4 від 18 лютого («Список лиц, обложенных единовременным чрезвычайным налогом во исполнение постановления Исполкома о 200 миллионном обложении»), до № 7 від 21 лютого (рубрика «Наказы и распоряжения» та ін.), до № 20 від 11 березня («Декреты Временнаго Рабоче-Крестьянскаго Правительства Украины»), до № 23 від 15 березня («Декреты Рабоче-Крестьянскаго правительства Украины и распоряж. Сов. власти в Киеве»). Додатки вміщували матеріали, які не ввійшли в звичайне число газети. На кожному з додатків вказувалося: «Приложение к №... “Известий Киевскаго Совета Рабочих Депутатов”» (обс. 2 с., ф. 52,5×33 см).

Видання засноване для висвітлення діяльності виконавчого комітету Київської ради робітничих депутатів, публікування офіційних матеріалів, прийнятих Радою, та для ведення відповідної агітаційної діяльності серед киян у часи революційної боротьби.

«Вісти...» постійно вміщували матеріали воєнної тематики, оперативні повідомлення з фронтів та статті з антиукраїнською пропагандою. Причому часто матеріали, які мали за мету дискредитувати в очах громадськості діяльність Директорії, друкувалися українською мовою.

Багато уваги приділялося роботі органів радянської влади на місцях, а найбільше — Київського виконкому (публікувалися матеріали про його засідання, прийняті документи тощо). Низка публікацій присвячена підготовці до проведення чергового з'їзду рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, а потім і перебігові цього зібрання (№ 19). У № 25 надруковано Конституцію УСРР. Висвітлювалося партійне життя в Україні, проте переважно

справи комуністів-більшовиків; виняток — розмова з лідером УПСР Михайличенком п. н. «Соединение партии украинских социалистов-революционеров и коммунистов», вміщена у № 8 за 1919 р.

На сторінках «Вістей...» порушувалося і національне питання (І. Кулик «Національне питання і Совітська Влада» (№ 6); вміщено замітки про життя київської єврейської громади (№ 11), звіт про проведення всеукраїнської конференції «Поалей-Ціон» (№ 26) та ін.

Одним із основних завдань редакції було висвітлення проблем економічного розвитку України, тому вона заохочувала авторів надсилати відповідні матеріали. Серед найпомітніших публікацій цієї тематики — А-й «Задачи Советской власти в горно-заводской промышленности» (№ 7, 12), Д. Холодін «О сахарной промышленности» (№ 10), І. Борисов «Безработица и борьба с ней» (№ 17), Д. Ленах «Советская власть и кооперация» (№ 28), Г. Г-вич «Денежная разруха» (№ 35).

Чимало авторів акцентували увагу читацької аудиторії на нових процесах у сучасному мистецтві, спричинених революційними суспільними змінами (Г. Гітаєв «О новом искусстве» (№ 5, 9), А. Ротський «Революция и искусство» (№ 15), І. Владимиров «Великий немой» (№ 27), Г. Гітаєв «О современном искусстве» (№ 32) та ін.).

У центрі уваги редакції завжди був розвиток освіти. У багатьох статтях порушувалися питання укладу нової т. зв. радянської школи, методів навчання у ній, добирання відповідних педагогічних кадрів тощо. Найзмістовніший матеріал цієї тематики — стаття за підписом Ал. Гр-м «Советская школа» (№ 18, 21). У № 25 надруковано декларацію комісії при комісаріаті освіти щодо реформи школи п. н. «Основи будівництва свободної, єдиної, трудової, соціалістичної школи на Україні».

Окремі числа вміщували фейлетони — спершу переважно І. Румського, пізніше — за підписом Gramen.

Інформаційний матеріал друкувався, як правило, у вигляді заміток під відповідними рубриками. Більшість повідомлень подавалися на основі інформації РОСТА і власних кореспондентів. Рубрики газети: «На Красном фронте», «В стане контр-революции», «Телеграммы», «Иностранная жизнь», «Хроника», «Наказы и распоряжения» (згодом — «Действия и распоряжения правительства»), «В Совете Раб. Депутатов», «К текущему моменту», «Национальная жизнь», «Народное просвещение», «Народное

здоровоохранение», «Социальное обеспечение», «Провинциальная жизнь».

Автори «Вістей...» (часто підписувалися псевдонімами або криптонімами): І. Борисов, Г. Гітаєв, І. Кулик, Т. Лубенець, Славін, Г. Смолянський (Г. С-кий), С. Храмов та ін.

Останній (35-й) номер «Вістей...» вийшов 30 березня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 43; Русские газеты периода 1917—1922 гг. ... С. 118; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 47—48; Київські газети 1838—1940 років... С. 31.

М. Процик-Кульчицька

2026

ВІСТИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ РАД РОБІТНИЧИХ, СЕЛЯНСЬКИХ І ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКИХ ДЕПУТАТІВ І ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ КИЇВСЬКОЇ РАДИ РОБІТНИЧИХ ДЕПУТАТІВ (1919 ч. 9, 10, 35—130); **ВІСТИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ РАД РОБІТНИЧИХ, СЕЛЯНСЬКИХ І ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКИХ ДЕПУТАТІВ І ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ КИЇВСЬКОЇ РАДИ РОБІТНИЧИХ ДЕПУТАТІВ** = **ИЗВЕСТИЯ ВСЕУКРАИНСКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСК. И КРАСНОАРМЕЙСК. ДЕПУТАТОВ И ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА КИЕВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ** (1919 ч. 11—34). — Р. 1. Ч. 9(36). 1919, 1 квіт.

Редакційна Колегія В. Алгасов, А. Бубнов, Ларик (1919 ч. 9—13, 24, 28, 71—130), В. Алгасов, Ларик (1919 ч. 14—23, 25—27, 29—70). — **Київ, 1919:** Вид. Всеукраїнська Центральн. Виконавча Рада Робітничих, Селянських та Червоноармійських депутатів. Радянська Друк., вул. Леніна, ч. 19 (1919 ч. 9—28, 55—130); Перша Радянська Друк., вул. Леніна, ч. 19 (1919 ч. 29—54). *Адр. головної контори:* вул. Леніна, 19.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 9(36)—130(157); *Ф.* від 52×54 см до 63×52 см; *Обс.* 2—6 с.; *Передпл.:* 18 крб (1919 ч. 9), 15 крб (1919 ч. 10—56), 25 крб (1919 ч. 57—130). *Ц.* номери 75 к. (1919 ч. 9—56), 1 крб (1919 ч. 57—130).

Наявність у фондів: **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 10(37)—127, 130(157); **НБ ЛНУ:** 1919 — Р. 1 ч. 10(137), 78, 112, 128(155); **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 12(39), 15—21, 25—30, 32, 35—50, 52—54, 56—59, 61—64, 66—76, 83, 87—

89, 91—95, 98, 99, 101, 102, 104, 105, 111—121, 123, 124, 130(157); РДБ: 1919 — Р. 1 ч. 12(39)—14, 16, 17, 21, 23—26, 30, 37, 44, 46, 48, 49, 52, 53, 55—61, 63, 64, 66—72, 76—79, 82—85, 87—130(157).

Примітки: До № 35 за 30 березня 1919 р. газета виходила п. н. «Вісти Виконавчого Комітету Київської Ради Робітничих Депутатів = Известия Исполнительного Комитета Киевского Совета Рабочих Депутатов» (див. № 2025). У ч. 11(38)—34(59) назва видання подавалася паралельно мовою їдиш. Періодичність виходу: щоденна. Ларик — псевдонім Є. Касяненка. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!». Газета видавалася паралельно російською мовою (див. № 2110). Ч. 39 за 11 травня 1919 р. вийшло із додатком «Приложение к № 39(66) “Известий Центрального Исполнительного Комитета” и “Коммуниста” № 55(83)» (обс. 1 с.). До ч. 74 за 25 червня 1919 р. додано «Приложение к № 74(101) “Известий Ц.И.К.”», у якому подано «Список лиц, обложенных контрибуцией» (обс. 2 с.).

Основним завданням газети «Вісти...» було висвітлення роботи найвищого органу державної влади в тодішній УСРР — ВУЦВК. Водночас видання мало продовжувати ведення агітації за зміцнення радянської влади в Україні та провадити інформаційну діяльність у руслі більшовицької пропаганди.

Автори основних статей часопису зосереджували увагу на справі розгортання радянського будівництва на місцях і пропаганді комуністичних ідей (Р. Місін «Чистка Радянських Інституцій» (ч. 11, 12, 15); А. Тарасов-Родіонов «Радянська пропаганда» (ч. 23); Лаціс «Про Надзвичайні Комісії по боротьбі з контрреволюцією» (ч. 44, 47, 52, 53); Хургін «Комунальне управління» (ч. 58); Підвойський «Наука революції» (ч. 115); ін.). У виданні постійно вміщувалися звіти про засідання ВУЦВК та Київської ради робітничих депутатів, статті про з'їзди рад (Сергій Орловський «До з'їзду представників волосних виконкомів» (ч. 52); «Наука з'їзду» (ч. 53); Вальцевий «З'їзд представників волосних виконкомів» (ч. 55), а також документи — декрети, накази, обов'язкові постанови Ради Народних Комісарів і комісаріатів тощо. Що стосується діяльності українських партій, то у виданні поза діяльністю КП(б)У лише від часу до часу подавалися новини з таборів лівих есерів та боротьбистів.

Велика кількість матеріалів «Вістей...» присвячена війсьній тематиці — зміцненню Червоної армії,

мобілізації робітництва й селянства на боротьбу з опонентами радянської влади, подоланню проблеми дезертирства тощо: В. Алгасов «Сторінка горожанської війни на Україні» (ч. 17); В. А. «Повстання куркулів, розбішак і білогвардійців (Григорівщина)» (ч. 40); Вальцевий «Агонія партизанщини» (ч. 63); Ів. Панафідін «Все на захист Донецького Басейну» (ч. 68). Вміщено також цикл «Листи з армії» І. М. Бика. Традиційно подавалися т. зв. «розмови» з Х. Раковським, Д. Мануїльським, Л. Троцьким з приводу актуальних подій. Головною темою низки публікацій було становище Києва з огляду на наступ Добровольчої армії.

Неодноразово порушувалася тема політичних симпатій українського селянства. Здебільшого це були звинувачення селян у підтримці партизан і трактування цієї верстви як запеклого ворога радянської влади.

Серед інших питань, які порушувалися у виданні та стосувалися українських селян, була земельна політика радянського уряду (В. Мещеряков «Земельний закон» (ч. 58); Євг. Паславський «Перші ступні (Земельна політика на Україні)» (ч. 68).

Однією з основних тем упродовж усього часу випуску видання була ліквідація економічної руйни, в якій опинилася країна внаслідок постійних політичних і воєнних змін. Друкувалися матеріали під загальною назвою «Господарське становище України» (наприклад: Т. Г. Буряково-цукрова промисловість. Ч. 21), численні статті про налагодження роботи транспорту, забезпечення промисловості паливом, вирішення продовольчих проблем (А.К.О.Н. Необхідний захід. Ч. 57; Шліхтер А. Біжучий мент та харчова політика. Ч. 72, 84; ін.). У газеті вміщувалися також статті з питань професійного життя та матеріали про зібрання працівників різних галузей.

Автори видання часто зверталися до теми соціального захисту дітей та їх виховання (Вас-ий Л. Малолітні злочинці. Ч. 81; Мих. Діти Радянської Влади. Ч. 90). У центрі їх уваги був і розвиток школи, зокрема перетворення її на загальнодоступну обов'язкову трудову: Л. «Реформа школи» (ч. 35), Л. Борисова «Підготівля вчителів єдиної трудової школи» (ч. 52). У низці статей йшлося про реорганізацію навчальних закладів духовного спрямування на загальних засадах трудової школи.

Постійно друкувалися фейлетони на злободенні теми за підписом Gramen, часто із промовистими назвами, як-от: «Казка про теж-соціаліста» (ч. 21), «Радянські службовці» (ч. 57), «Клясова самосвідомість» (ч. 59)

та багато ін. Іноді публікувалися літературні твори, зокрема «Червоні рядки. Із блокноту “чекиста”» Лева Крайнього (ч. 110, 113, 117), оповідання за підписом Юхим Зозуля.

У виданні було багато інформаційних рубрик, у замітках яких висвітлювалися політичне життя України, воєнна ситуація, події за кордоном тощо: «Останні вісти», «Телеграми», «На Червоному фронті», «Червона армія», «У таборі контр-революції», «Під п'ятою Денікіна», «Життя за кордоном», «Хроніка». Значна увага приділялася вміщенню відомостей про роботу центральних органів радянської влади та публікації їх офіційних матеріалів (рубрики: «В Центр. Вик. Комітеті», «В Урядових колах», «Діяльність та розпорядження уряду», «Діяльність та розпорядження Радянської влади у Києві»). Відомості про роботу КП(б)У та повідомлення про партійні зібрання тощо друкувалися під рубрикою «Партійне життя». Регулярно вміщувався «Огляд преси», підготовлений на основі матеріалів таких газет, як: «Правда» (Москва), «Червоний Прапор», «Револуційна Борьба» (Київ) та ін. Низка рубрик вміщувала інформацію з різних сфер суспільного життя: «Народне господарство», «Соціальне забезпечення», «Харчі та постачання», «Професійне життя», «На залізницях», «Народна охорона здоров'я», «Народна освіта», «Пролетарська культура», «Театр та музика», «Критика та бібліографія». Постійною рубрикою був «Маленький фельетон».

Автори «Вістей...»: В. Алгасов, А. Аросєв, І. Бик, Вальцевий, Ерте, С. Конарський, Лаціс, Г. Львович, Л. Майзель, А. Маковський, В. Мещеряков, Р. Місін, М. Рафаїл, Г. Смолянський, Тель, М. Хайчик та багато ін.

Навесні 1919 р. через відсутність у Києві запасів рулонного паперу газета виходила переважно на двох сторінках і для економії місця назву видання стали подавати однією мовою.

Останнє (130(157)-те) число «Вістей...» вийшло 30 серпня 1919 р. Випуск видання було припинено через захоплення Києва військом А. Денікіна 31 серпня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 19; Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 144; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 19—20; Русские газеты периода 1917—1922 гг. ... С. 118; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 34; Газети України 1917—1920 років... С. 44—46.

М. Процик-Кульчицька

2027

**ВІСТИ ЖИТОМИРСЬКОГО СОВІТСЬКОГО
ВІЙСЬКОВО-РЕВОЛЮЦІЙНОГО
КОМІТЕТУ = ИЗВЕСТИЯ ЖИТОМИРСКОГО
СОВЕТСКОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО
КОМИТЕТА.** — Г. 1. № 1. 1919, 17 марта.

Ред. Организационно-Агитационная Коллегия при Ревком. — **Житомир, 1919:** Изд. Ревком. Волынская Губернская Советская Тип. Адр. ред.: Киевская ул., б. дом губ. комиссара (1919 № 1), Б.-Бердичевская, №10 (1919 № 2—4).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—5; Ф. 58×42 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* на 1 мес. 15 р. Ц. номера 75 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 1—4; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 1—3.

Примітки: Періодичність виходу — щоденна. Назва подана українською, російською мовами та їдиш. Мова видання — російська та українська. Від № 1(6) за 22 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Волынского Губернского Революционного Комитета = Вісти Волинського Губерніяльного Револуційного Комітету» (див. № 2108).

Матеріали газети інформували про реалії українського життя. Тут друкувалися офіційні документи: декрети Тимчасового робітничо-селянського уряду України, накази Волинського губернського військового комісаріату, радянських комісарів губернських та повітових установ Житомира. Часопис критикував діяльність колишніх українських урядів, звинувачував їх у погромах єврейського населення, запродавстві.

У добірці новин переважали відомості про воєнні дії між республіканською і більшовицькою арміями: сповіщалося про наступ більшовицьких частин у напрямі Новограда-Волинського, Сарн, повідомлялося про захоплення Бердичева й Херсона.

Видання висвітлювало події за межами України. Першочергово подавалися вісті з Росії: було окреслено зміст відповіді-спростування наркома Г. Чичеріна на протест Папи Римського стосовно гоніння духовенства в Росії, повідомлено про наказ Л. Троцького щодо встановлення військової нагороди — ордена Червоного Прапора, сповіщалося про бої з Добровольчою армією.

Серед закордонних новин переважали повідомлення про революційні настрої та робітничий рух у різних країнах, зокрема, інформувалося про революційні зміни в Німеччині, посилення «лівих» настроїв у робітничому середовищі Польщі, діяльність професійних спілок гірників у Великій Британії, поширення більшовицьких ідей в Австралії.

Основний інформаційний масив подано російською мовою, окремі статті часопису: «Директорія й Антанта» (№ 2), «Революція в Германії» (№ 3), «Тези прийняті з'їздами У.П.С.Р. як основа нового програму партії» (№ 4) опубліковано українською мовою.

Рубрики часопису: «Красный фронт», «По Украине», «Разные», «Иностранная жизнь», «Местная хроника», «Рабочая жизнь».

Більшість публікацій газети неавторизована, ідентифіковано авторство лише низки матеріалів, серед таких авторів — Вербицький, Григорій Михайлов, Тнанський, Холмський.

Видавання часопису перерване у зв'язку з відступом більшовиків та відновленням влади українських сил у Житомирі 22 березня 1919 р.

Останній наявний (4-й) номер вийшов 20 березня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 494; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 82; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 19; Газети України 1917—1920 років... С. 103.

О. Палюх

2028*

ВІСТИ ЗВЕНИГОРОДСЬКОЇ ПОВІТОВОЇ РАДИ РОБІТНИЧИХ І СЕЛЯНСЬКИХ ДЕПУТАТІВ = ИЗВЕСТИЯ ЗВЕНИГОРОДСКОГО УЕЗДНОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И КРЕСТЬЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ. — № 78. 1919, 17 лип.

Звенигородка, 1919.

Вийшло: 1919 — № 78—81, [?].

Примітки: До № 21 за 1 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Коммуна» (див. № 2158). Мова видання — українська та російська. Від ч. 29 за 6 червня 1920 р. виходила газета «Вісти» (див. 1920 р.).

Останній (81-й) відомий номер датовано 21 липня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 504, 505.

М. Комариця

2029

ВІСТИ ЗОЛОТОНІШЬСЬКОГО НАРОДНОГО ВКОМІСАРІЯТУ. — № 1. 1919, 30 січ.

Видає і редагує Золотонішський Народний Комісаріят. *За ред. відповідає* Ол. Грудницький. — **Золотоноша, 1919:** Друк. Лепського і Вурмана, Золотоноша.

Вийшло: 1919 — № 1, [?]; Ф. 39×29 см; Обс. 4 с.; Ц. числа 50 к.

Наявність у фондi: НБУВ: 1919 — № 1.

Примітки: Під логотипом — гасло: «Хай живе соціальна революція!». Мова видання — українська й російська. Від лютого 1919 р. виходила газета «Український Комунар» (див. № 2306).

Газету видавали передусім для ознайомлення з декретами, наказами та розпорядженнями влади — повітового народного комісара О. Грудницького, місцевого військово-революційного комітету (до формування повітової ради робітничих і селянських депутатів йому належала вся влада) — та іншими офіційними матеріалами. Документи друкувалися паралельно українською і російською мовами.

Основні газетні публікації вміщувалися лише українською мовою й торкалися найчастіше проблем політичного життя в Україні. У статті «Хто родився плазуном, той літати не зможе» З. Євтушенка порушено питання скликання Директорією Трудового конгресу (що потрактовано як спробу дезорієнтувати трудовий народ) та розкритиковано діяльність українського уряду.

Інформаційні матеріали друкувалися на основі повідомлень БУП і РОСТА під рубриками: «Телеграмми», «Останні відомості», «На Україні», «Київ», «В Советской России», «Иностранная жизнь».

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 20—21; Газеты СССР 1917—1960. Т. 5. С. 428; Газети України 1917—1920 років... С. 56.

М. Процик-Кульчицька

2030

ВІСТИ ОДЕСЬКИХ ФІЛІЙ ЦЕНТРАЛЬНИХ ВУКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТИВНИХ УСТАНОВ: Бюлетень що-місячний. — Р. 1. Ч. 1. 1919, листоп.

Ред. Г. В. Ходько, Н. С. Шушара й О. В. Коренчевський (1919 ч. 1), Редакційна Колегія (1919 ч. 2), Редакційна Колегія в особі Г. В. Ходька (1920). — **Одеса, 1919—1920:** Вид. Дніпросоюз, Українбанк і Централ. Друк. Одеського Союзу Споживчих Товариств «Споживсоюз», Одеса, В.-Арнаутська, 38 (1919 ч. 2 — 1920). *Адр. ред. і контори:* Одеса, Ланжеронівська, 2, пом. «Централу».

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1, 2, 1920 — Р. 1 ч. 3/4; Ф. 24×16 см; Обс. 42—62 с.; Ц. номери 20 крб (1919 ч. 1), 30 крб (1919 ч. 2), 40 крб (1920).

Наявність у фондi: ОННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1, 2, 1920 — Р. 1 ч. 3/4.

Примітки: Під логотипом — гасло: «Слава Роддельським Піонерам!» (1919 ч. 2). Нумера-

ція чисел у 1920 р. — валова. На останній сторінці обкладинки вміщено зміст числа.

Публікації журналу висвітлювали розвиток кооперативного руху в регіоні. Завдання видання в контексті розвитку українського кооперативного будівництва в країні загалом окреслено в редакційній передовій статті, що відкривала перше число часопису. У ній охарактеризовано взаємини між українськими кооперативними установами та місцевими осередками «Сельсько-союза», «Одосоюза» тощо, що представляли інтереси всеросійських кооперативних центрів: українські кооперативні центри, наголошувала редакція, прагнули бути в рівних умовах з іншими на підставі кооперативного закону «й мати право провадити свою роботу без стороннього втручання». Таким чином, часопис мав на меті «освітлювати завдання й біжучу працю Одеських Філій Дніпросоюзу, Українбанку й Централу, а також з'ясувати діяльність і найближчі перспективи споживчої, кредитової та сільсько-господарської кооперації в Одеському Краю» (1919. Ч. 2).

Теоретичні підвалини розвитку кооперативного руху аналізували вміщені в журналі статті К. Воблого «Народне господарство й кооперація», С. Заленського «Чергові завдання нашої сільсько-господарської кооперації», С. Бородаєвського «Організація гуртових закупів», О. Гааза «Про улаштування прокатних станцій при сільських кооперативах» та ін.

Низка публікацій висвітлювала діяльність українських профільних економічних інституцій — Українбанку, Централу, Дніпросоюзу.

Історичні аспекти розвитку кооперативного руху висвітлювали матеріали, вміщені у ч. 2, присвяченому ювілею перших кооператорів («До ювілею Рочдельських Піонерів», С. Б. «Соціальне значіння Рочдельських піонерів», М. С-ко «Тіни минулого»).

«Офіційний Відділ» журналу містив обіжники одеських філій Централу, Дніпросоюзу та інших загальноукраїнських кооперативних організацій, протокол наради представників крайових кредитних кооперативних об'єднань. У кінці кожного числа друкувалися статистичні дані у формі таблиць, наприклад «Баланс Одеських філій Централу та Дніпросоюзу», за певний період.

Під рубрикою «Хроніка» («Хроніка: з життя українських кооперативних центрів») з підрубриками: «Централ», «Одеська філія Централу», «Українбанк», «Дніпровський Союз Споживчих Союзів України та його Одеська філія» друкувалися замітки.

У межах рубрики «Огляд кооперативної преси» вміщено інформацію про публікації в часописах «Сіль-

ський Господарь», «Южный Кооператор», «Бюллетень Сельскосоюза», «Рабочий Кооператор».

Інші рубрики видання: «З життя кооперації», «Вісти з-за кордону», «Бібліографія», «Список книжок кооперативної літератури на українській мові».

Редакція журналу вшанувала пам'ять Павла Вікторовича Вікторова — члена правління Дніпросоюзу та Бориса Микитовича Кречуна, вмістивши їхні некрологи.

На сторінках часопису рекламовано книги сільськогосподарської, зокрема кооперативної, тематики та Дніпросоюзу, Український Народний кооперативний банк, Дніпровський союз Споживчих спілок України, Крайсоюз, Укострахсоюз.

Окрім згаданих авторів, у журналі брали участь А. Вільчинський, Д. Зосимато, І. Керножицький, В. Коваль, В. Коліух, Т. Компанієць, О. Коренчевський, Д. Маркович, М. Слабченко та ін.

Останнє (3/4-ге) число датовано січнем/березнем 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 107; Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького. С. 7.

Література: Пархітько О. Одеська періодична преса періоду Визвольних змагань: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2005. С. 12.

М. Комариця

2031

ВІСТИ ОСТЕРСЬК. ПОВІТ. ВИКОНАВЧ. КОМІТ. = ИЗВЕСТИЯ ОСТЕРСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА (1919); ИЗВЕСТИЯ ОСТЕРСКОГО УЕЗДИСПОЛКОМА (1920). — № 1. 1919, 5 мая.

Ред.: не подано. — **Остер, 1919—1920.** *Адр. ред.:* Остер, Отдел Управления (1919 № 6), Комис. Продов. (1919 № 9).

Вийшло: 1919 — № 1—10, 1920 — [?]; Ф. 55×35 см (1919 № 6), 50,5×35 см (1919 № 9); *Обс.* 2 с.; *Ц.* номери 60 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 6, 9.

Примітки: Наявний № 6 вийшов 18 червня, № 9 — 2 липня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!» («Пролетарии всех стран, соединяйтесь!»). Мова видання — російська й українська.

У суспільно-політичній газеті, яка друкувалася за розпорядженням Остерського повітового виконкому, містилися повідомлення цього органу влади, а також накази Ради робітничо-селянської оборони

УСРР, постанови Народного комісаріату охорони здоров'я, Народного комісаріату внутрішніх справ та ін.

У виданні публікувалася інформація про бойові зіткнення на українсько-російському фронті, заклиалося вступати до лав Червоної армії, висвітлювалася військово-політична ситуація за кордоном.

Інформаційні замітки подавалися під рубрикою «Хроника», у виданні діяла також рубрика «Об'явления».

Останній відомий (10-й) номер побачив світ 12 липня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УСРР 1917—1960. Газети. С. 281; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 526.

І. Зубрицький

2032

ВІСТИ ХОРОЛЬСЬКОГО ПОВІТОВОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ РАД РОБІТНИЧИХ, СЕЛЯНСЬКИХ І ЧЕРВОНО-ВОЯЦЬКИХ ДЕПУТАТИВ: Ежедневная рабоче-крестьянская и красноармейская газета. — № 1. 1919, 10(28) апр.

Ред. А. Ворон. — **Хороль, 1919:** Изд. Хорольський Повітовий виконавчий комітет. *Тип.* Затурського. *Адр. ред.:* в доме Дионисевой.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 42×29 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* с доставкой на 3 мес. 54 р. *Ц.* номера 70 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1, 2.

Примітки: Мова видання — українська та російська.

Газета позиціонувалася як місцевий орган радянської влади, що пропагував радянську ідеологію у Хорольському повіті, інформував про українські та закордонні суспільно-політичні події та вів хроніку місцевих подій.

Однією з основних тем газети було висвітлення революційних подій на території України. Її розкривали оперативні повідомлення рубрик «Телеграммы» та «На Украине», які повідомляли про збройні сутички між добровольчими загонами та червоноармійськими частинами у боротьбі за владу, фронтові зведення про захоплені східноукраїнські міста. Про прихід більшовиків до влади в Одесі йшлося у матеріалах «Взятие Одессы» (№ 1) і «Виды на будущее» (№ 2).

Значну частину друкованого тексту часопису становили накази і розпорядження більшовицької влади (наказ Ради Народних Комісарів «О наказуемости разрушения путей сообщения и вспомогательных технических сооружений» (№ 1) та ін.), а також матеріали рубрик «Официальный отдел» та «Дей-

ствия и распоряжения Правительства». У № 2 були надруковані розпорядження місцевої влади.

У публікаціях видання регулярно обговорювалися селянсько-робітничі питання, зокрема утворення і функціонування комітетів бідноти та розкуркулення заможних селян.

Матеріали газети ознайомлювали читачів із закордонним життям, зокрема з розвитком робітничого руху в Європі та світі, приходом до влади комуністичних партій, веденням мирних переговорів між країнами тощо.

Регулярно у газеті друкувалися місцеві новини у рубриці «Хроникавести». Проблеми духовного виховання хорольських дітей порушено у статті М. Н. С. «Свободное воспитание» (№ 1).

У газеті функціонував «Официальный отдел», а також рубрики: «Телеграммы», «Хроникавести», «На Украине», «За границей».

Останній наявний (2-й) номер вийшов 13(31) квітня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УСРР 1917—1960. Газети. С. 189.

Р. Романюк

2033*

ВІСТКА: Інформаційний Орган Галицького Стрілецтва. — Ч. 1. 1919.

[**Вінниця**], 1919: Вид. Начальна Команда Галицької Армії. Друк. Вінницького Міського Самоуправління.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—5; *Ф.* 36×27 см; *Обс.* 6—4 с.

Примітки: Мова видання — українська.

Останнє наявне (5-те) число вийшло 22 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 76.

В. Габор

2034

ВІСТКИ СІРИХ. — Виходить неперіодично. Ч. 1. 1919.

Редагує Редакційний комітет Філії. — **Луцьк, 1919:** Вид. філія Інформбюро Армії У.Н.Р. при 1-й козацько-стрілецькій (сірій) Дивізії. Друк. Л.П.Н. Укр. (1919 ч. 2); Друк. Луцьк. Пов. Нар. Укр. (1919 ч. 5). *Адр. Філії:* Луцьк, Ріг Шосейної та Олександрівської (1919 ч. 2), Кредиторська вул., 6 (1919 ч. 5).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—11; *Ф.* від 35,7×26 см до 39,7×28 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* числа 1 грн (1919 ч. 2), 2 грн (1919 ч. 5, 11).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 2, 5, 11; НБУВ: 1919 — Ч. 5, 11; ДНАБ: 1919 — Ч. 5.

Примітки: У газеті вміщено гасла та заклики: «Хай живе Народня Українська Республіка!»; «Хай живе й міцніє Українська Народня Армія!»; «Сам прочитай і другому передай!»; «Із рук до рук, із хати до хати!». Повідомлення в рубриці «Телеграми» підписано: «Інформбюро Волгубкома».

Як орган інформбюро Армії УНР, газета чимало уваги приділяла воєнній тематиці, подаючи оперативні звіти, зокрема, Північної групи військ. Здебільшого воякам адресовано оголошення, що вміщувалися на останній сторінці кожного числа.

Видання було розраховане також і на селян, які мали орієнтуватися у справах української армії. Редакція обстоювала думку про те, що, тільки маючи добре військо, яке захищає рідну землю і волю, можна запровадити у державі омріяний лад, а відтак працювати над розбудовою державності. Такі статті мали просвітницький характер, сприяли підвищенню національної свідомості читачів.

Неодноразово газета порушувала питання міжнародних відносин (публікації: «Антанта і Україна», «Нота України мирній конференції»), проблеми державного життя (про гострі відносини між українськими партіями). Багато статей висвітлювали події місцевого життя. Деякі матеріали стосувалися культурного життя краю, зокрема, опубліковано інформацію про відкриття клубу «Луцька українська хата».

Відносно постійною була в газеті рубрика «Телеграми», що об'єднувала короткі інформації переважно з волинських міст і містечок (Кременця, Дубна, Рівного та ін.).

Серед найактивніших авторів видання — Гаркун, Дубрівний, Росенко, Сірий.

Останнє (11-те) число датовано 4 травня 1919 р.

Бібліографія: Павлюк І. Українські часописи... С. 20—21; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 20; Газети України 1917—1920 років... С. 61.

Література: Павлюк І. Українська легальна преса Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя 1917—1939, 1941—1944 рр. Львів, 2001. С. 155—156.

М. Процик-Кульчицька

2035*

ВІСНИК. — № 1.
1919.

Ред. Є. Бачинський. — **Женева, 1919—1920:** Видає Українсько-швейцарська торгівельна палата.

Вийшло: 1919 — № 1, [?], 1920 — [?].

Примітки: Мова видання — українська. Контент журналу дублювався французькою та англійською мовами: паралельно виходили окремі видання п. н. «Le Messenger» (див. № 2765) і «The Herald» (див. № 2773).

Журнал був створений з ініціативи Українсько-швейцарської торгової палати, заснованої П. Чижевським 1919 р. у Женеві. Мета видання була задекларована в одному з анонсів, вміщених у газеті «L'Ukraine»: «Вісник буде слугувати покращенню розвитку торговельних відносин між Україною і Швейцарією та інформуватиме всі зацікавлені кола цих обох країн, так само, як і закордон, про ресурси України і т. д». Фінансування видавання цього пресодруку здійснювалося передплатою, комерційними оголошеннями, рекламою та субвенціями Українсько-швейцарської торгової палати.

Бібліографія: The Batchinsky Collection. Carleton University Library: Finding Aid / Prepared by J. S. Jaworsky, and O. S. A. Szkabarnicki; Edited by J. Palin. Edmonton, 1995. P. 4.

Література: Projet de statuts de la Chambre de Commerce Ukraino-Suisse à Geneve // L'Ukraine. Lausanne, 1919. № 94. P. 3; Blavatsky S. The Ukrainian English-language press in the Swiss Confederation (1915—1931) // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2017. Вип. 7. С. 13.

С. Блавацький

2036

ВІСНИК ДЕРЖАВНИХ ЗАКОНІВ ДЛЯ ВСІХ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ. — Ч. 1. 1919, 18 січ.

Ред.: не подано. — **Київ** (1919 ч. 1—4); **Вінниця** (1919 ч. 5—18); **Кам'янець-Подільський** (1919 ч. 19—40); **[Тарнів (1920—1921)], 1919—1921:** Видає Департамент Преси й Друку при Управлінні Преси й Інформації (1919 ч. 19—35), Департамент Преси й Друку при Міністерстві Преси й Пропаганди (1919 ч. 36—40), Департамент Законодавчих Справ Державної Канцелярії (1920); *Вид.* Державної Канцелярії (1921). *Друк.* «Дніпро», Київ, Костельна, 9 (1919 ч. 1); Державна *Друк.*, Київ, Московська, 8 (1919 ч. 3); *Друк.* Вінницького Міського Самоврядування (1919 ч. 5—18); *Друк.* Подільської Губерн. Народної Управи (1919 ч. 19, 20); 1-ша *друк.* Міністерства Преси й Інформації (1919 ч. 21—35); 1-ша *друк.* Міністерства Преси й Пропаганди (1919 ч. 36—38); 1-ша *друк.* Подільської Губ. Нар. Управи (1919 ч. 39, 40); *Друк.* Ставропигійського Інституту у Львові (1920). *Адр. ред.:* Київ, Хрещатик, 38 (1919 ч. 1—4); Вінниця, Миколаївський просп., 25 (1919 ч. 5—18); Кам'янець на Поділлі (1919 ч. 19—40).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—40, 1920 — Ч. 1, 2, 1921 — Ч. 1—4; Ф. від 30×23 см до 39×26 см; Обс. 8 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1, 3, 5—10, 12, 13, 19—40, 1920 — Ч. 1, 2, 1921 — Ч. 1—4; НБУВ: 1919 — Ч. 1—9, 21, 1920 — Ч. 1, 2; НБ ЛНУ: 1919 — Ч. 11, 13; ДНАБ: 1919 — Ч. 1—39, 1920 — Ч. 1, 2, 1921 — Ч. 1—4.

Примітки: Періодичність виходу: нерегулярно.

Передруки: у Вінниці: 1919 — Ч. 1—4; у Кам'янці-Подільському: 1919 — Ч. 1—18.

«Вістник...» — джерело офіційної інформації, яке відображало законодавчу політику уряду Директорії в усіх сферах державного життя. Видання публікувало нормативно-правові акти Ради Народних Міністрів, а саме: закони, постанови; статuti. У 1921 р. було надруковано закони, які регулювали життя української еміграції.

Останнє (4-те) число датовано 17 грудня 1921 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 76; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 20; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 50; Газети України 1917—1920 років... С. 62.

Література: Бібліографія // Галицький Голос. 1919. Ч. 1; Вішка О. Преса української еміграції... С. 69, 175—176, 405.

У. Чубай

2037

ВІСНИК ДЕРЖАВНИХ ЗАКОНІВ І РОЗПОРЯДКІВ ЗАХІДНОЇ ОБЛАСТИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛИКИ. — Вип. 1. 1919, 31 січ.

Ред.: не подано. — **Станиславів, 1919:** Друк. Льва Данкевича в Станиславові.

Вийшло: 1919 — Вип. 1—13; Ф. 28×21 см; Обс. 2—24 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Вип. 1—12; НБ ЛНУ: 1919 — Вип. 1—13; ДНАБ: 1919 — Вип. 1, 3—10.

Примітки: Часопис виходив неперіодично: у січні — вип. 1, лютому — вип. 2, березні — вип. 3—7, квітні — вип. 8, у травні — вип. 9—13.

Пагінація валова, обс. річника — 98 с.

У виданні, офіціозі ЗО УНР, друкувалися закони Української Національної Ради про «доповняючий статут УНР» та ін.

На сторінках «Вістника...» також публікувалися розпорядження Державних секретаріатів фінансів, судівництва, внутрішніх справ щодо різних питань.

Останній (13-й) випуск вийшов 26 травня 1919 р.

Література: ЕУ. Т. 1. С. 288; І. К. Українська преса Західної України // Републіка. Станиславів, 1919. Ч. 1. С. 3;

Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918—19 рр. // Новий Час. Львів, 1936. Ч. 176. С. 5; Галушко М. Українські часописи Станіслава... С. 147—148.

М. Романюк

2038

ВІСНИК ДЕРЖАВНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ОСВІТИ І ВІРОІСПОВІДАНЬ. — В міру потреби. Р. 1. Ч. 1. 1919, 1 марта.

Ред.: не подано. — **Станиславів, 1919:** Видає в міру потреби Державний Секретаріат освіти і віроісповідань. Печатня Е. Вайденфельда, Станіслава.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—3; Ф. 28×21 см; Обс. 16—17 с.; Ц. числа 2,40 кор. (1919 ч. 1), 4,80 кор. (1919 ч. 2).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—3; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 1, 2.

Примітки: Пагінація валова (50 с.). У січні 1919 р. вийшли: «Обіжник Державного Секретаря освіти і віроісповідань до всіх Дирекцій середніх і фахових шкіл... на території Західної Области Української Народної Республіки»; «Розпорядки і обіжники Державного Секретаріату освіти і віроісповідань».

На сторінках «Вістника...» друкувалися т. зв. шкільні закони, що були видані в лютому і квітні 1919 р., а також Резолюції Української Народної Ради про виплату вчителям народних і виділових шкіл «тимчасового воєнного додатку» на 1919 р. тощо.

У «Вістнику...» публікувалася низка «розпорядків» і «заряджень» Державного секретаріату освіти і віросповідань, містилися обіжники для всіх повітових шкільних комісаріатів і дирекцій державних шкіл у справах щодо «дорожніх додатків» (25%) і допомоги для народного вчителства (35%), «подання урядових степенів професорів» тощо.

Під заголовком «Особисті вісти» подавалися списки членів кваліфікаційної комісії у Станиславі для учителів народних шкіл на 1919 р., списки про службові призначення і присвоєння вищих службових рангів у середньому шкільництві.

Останнє (3-тє) число датовано 1 травня (мая) 1919 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 245; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 20; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 51.

Література: ЕУ. Т. 1. С. 288; І. К. Українська преса Західної України // Републіка. Станиславів, 1919. Ч. 1. С. 3; Галушко М. Українські часописи Станіслава... С. 154—156.

М. Романюк

2039

ВІСТНИК КООПЕРАТИВНОГО СТРАХУВАННЯ: Неперіодичний орган Українського Кооперативного Страхового Союзу (1919 ч. 1—3); Щомісячний журнал Українського Кооперативного Страхового Союзу (1919 ч. 4 — 1920). — Р. 1. Ч. 1. 1919, 25 квіт.

Редагує Колегія. — **Київ, 1919—1920:** Друк. «Союзбанку», Київ, Вел.-Володимирська, 30. *Адр. ред. і контори:* у Києві, Хрещатик, № 30 (1919 ч. 1—3), вул. Костельна, 9 (1919 ч. 4—1920).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—5, 6/7, 8, 9, 1920 — Р. 2 ч. 1/5; *Ф.* 29,5×21,5 см; *Обс.* 28—52 с.; *Передпл.:* до кінця року 36 крб, з пересилкою 42 крб (1919). *Ц.* числа 10 крб, з пересилкою 11 крб, подвійного числа 20 крб.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—3; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1; **ОННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1; **ХДНБ:** 1919 — Р. 1 ч. 4—6/7.

Примітки: До редакційної колегії входили В. Г. Ганчель, О. Г. Олехнович, П. Н. Пожарський та ін. Щомісяця почав виходити з липня 1919 р. Мова видання — українська та російська.

«Вістник...» був першим українським виданням, присвяченим страховій справі. 1 лютого 1919 р. було зареєстровано статут Українського кооперативного страхового союзу, 14 березня 1919 р. відбулися його установчі збори. І вже у квітні 1919 р. Союз приступив до видавання «першого і єдиного поки-що на Україні друкованого органу по страховій справі» (ч. 1).

Часопис був покликаний до життя тогочасними суспільно-політичними подіями: у березні 1919 р. в Україні радянською владою було порушено питання щодо націоналізації страхової справи. Приватне (акційне), земське та міське страхування повинні були припинити свою діяльність, натомість мала існувати тільки одна галузь громадського страхування — кооперативна. Отже, завданням часопису визначалось висвітлення усієї роботи «по націоналізації страхування, а також по кооперуванню його на Україні як з практичного, так і з теоретичного боку...» (ч. 1).

Основну увагу редакція приділяла діяльності Українського кооперативного страхового союзу та виконанню його завдань. У виданні вміщено статут Союзу, протоколи установчих зборів Союзу і звернення його правління до всіх кооперативних союзів України, друковано повідомлення про наради у правлінні та сесії ради Страхо союзу, подавалися практичні поради тощо.

Автори часопису виступали зі статтями, у яких роз'яснювали найближчі завдання кооперативного страхування, порушували питання націоналізації страхової справи в Україні, формування пайового капіталу і тарифної політики страхового союзу, наводили страхову статистику та ін.

На сторінках журналу вміщувалися також публікації про досвід кооперативного страхування у радянській Росії, декрет від 1 грудня 1918 р. щодо організації страхової справи в Російській Республіці тощо.

У журналі функціонували такі рубрики: «В Українському кооперативному Страховому Союзі», «З життя Українського Кооперативного Страхового Союзу», «Хроніка», «Хроніка страхового життя на Україні», «Хроніка Російського страхового життя» тощо.

Серед авторів журналу були К. Воблий, В. Ганчель, О. Олехнович, В. Поліщук, Д. Треяк.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 44; Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького. С. 7; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 54.

В. Габор

2040

ВІСТНИК КРАЄВОГО КОМІСАРІАТУ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ НА ХОЛМЩИНУ, ПІДЛЯШЕ Й ПОЛІССЯ. — Виходить раз на тиждень. Р. 2. Ч. 1/2 (18/19). 1919, 12 січ.

Ред. П. Базилевич. — **Бересть, 1919:** Друк. Краєвого Комісаріату. *Адр. ред.:* Бересть, вул. В (Медова), д. 39. *Адр. контори:* Бересть, вул. № 2 (Шосейна), дім № 8.

Вийшло: 1919 — Р. 2 ч. 1/2(18/19), 3, 4(21); *Ф.* 35,6×26 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.:* на пів року 9 грн (4 крб 50 к.). *Ц.* числа 40 шагів, або 20 к., або 30 фен.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 2 ч. 1/2(18/19)—4(21).

Примітки: Газета продовжує нумерацію річників «Вістника Холмського Губерніяльного Староства» (див. т. 6 № 1380). Бересть — тепер м. Брест (Республіка Білорусь).

Часопис був офіційним державним друкованим органом на зазначеній в назві території і розповсюджувався через повітові комендатури, яким надсилалася велика кількість примірників — по 1—2 примірники на кожне село. Зміна назви видання пов'язана з адміністративною реформою Директорії: назви «староство», «староста» замінено на «комісаріят», «комісар».

Зміст газети складали дві великі частини. У першій друкувалися офіційні урядові матеріали — універсали, декларації, звернення, закони, накази, постанови, а також документи (переважно накази), які видавали холмський губернський староста (крайовий комісар) О. Скоропис-Йолтуховський, інші державні службовці Холмщини. В офіційній частині публікувалися і роз'яснення від державної варті, народної міліції, представника Міністерства юстиції, важливі оголошення.

Друга — неурядова — частина містила статті інформаційного, пізнавального характеру, переважно на теми війська, шкільництва, здоров'я та ін. На останній сторінці друкувалися платні приватні оголошення, реклама деяких періодичних видань, зокрема газети «Рідне Слово».

Для ознайомлення читачів із новинами у виданні започатковано рубрики: «По Україні», «В Німеччині» і «З місцевого життя».

Найактивніші автори часопису — лікар В. Дмитріюк і С. Романський.

Останнє (4-те) число датовано 28 січня 1919 р.

Бібліографія: Павлюк І. Українські часописи... С. 22.

М. Процик-Кульчицька

2041*

ВІСТНИК МАТЕРІАЛЬНОГО ШТАБУ: Начальник Команди Галицької Армії. — № 1. 1919. **Ходорів, 1919.**

Вийшло: 1919 — № 1, [?].

Примітки: Рукописне видання. Виходило нерегулярно.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 245.

В. Габор

2042

ВІСТНИК МИРГОРОДСЬКОЇ ПОВІТОВОЇ РАДИ РОБ., СЕЛ. ТА ВОЯЦ. ДЕП. — Виходить двічі на тиждень. № 1. 1919, 20 лют.

Ред. Редакційна Колегія. — **Миргород, 1919:** Вид-во Миргородська Повітова Рада Р.С.С.Д. (1919 № 3); *Изд.* Уездный Исполнительный Комитет (1919 № 8). *Друк.* Ш. В. ШИК. В., Миргород, В.-Сорочинська вул. (1919 № 3). *Адр. ред.:* Миргород, б. Нестеренка.

Вийшло: 1919 — № 1—18; *Ф.* 45×31 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* приватним передплатникам на міс. 2 крб 25 к. (1919 № 3), 4 крб (1919 № 8). *Ц.* числа 50 к.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — № 3, 8.

Примітки: До 14 лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Миргородське Життя» (див. № 2176).

Наявний № 3 вийшов 6 березня, № 8 — 26 бе-

резня 1919 р. Волосним і селянським радам, амбулаторіям, лікарням і школам газета висилалася безплатно.

Часопис започатковано з метою проведення агітації на користь комуністів-більшовиків, встановлення у регіоні радянської влади та висвітлення політичних подій з позицій комуністичної ідеології.

Основні публікації часопису — це агітаційні матеріали, що пропагували єдність трудового люду та революційного фронту, незалежно від національності. Передова стаття «Проти кого?» (№ 3) за підписом Т. Т. мала на меті зупинити селян, готових рушити відвойовувати Полтаву від російських більшовицьких військ. Із пропагандистською метою вміщувалися «Листи до робітника селянина», в яких автор під псевдонімом Робітник переконував у необхідності об'єднання за класовою ознакою. Газета вміщувала офіційні матеріали: постанову народного комісара праці Тимчасового робітничо-селянського уряду УСРР, накази миргородського повітового військового комісара Волощенка, губернського комісара поліції Полтавщини Т. Скиби та ін.

Новини, що стосувалися внутрішньополітичних подій і міжнародного політичного життя, вміщувалися під рубрикою «Телеграми» переважно на основі повідомлень БУП. Інформацію про події в повіті подано у замітках рубрик «Хроніка» й «По уезду».

Останній (18-й) номер датовано 1 серпня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 21; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 107.

М. Процик-Кульчицька

2043

ВІСТНИК НАРОДНОГО МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ. — Виходить два рази на місяць. Р. 1. Ч. 1/2. 1919, 30 верес.

Редакційний Комітет. — [Кам'янець-Подільський], 1919. *Адр. ред.:* М-во Внутр. Справ, Інформаційно-Видавничий Відділ.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1/2; *Ф.* 34,5×22 см; *Обс.* 24 с.; *Передпл.:* на рік 240 грн. *Ц.* числа 20 грн.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1/2; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 1/2.

«Вістник...» був започаткований з метою «дати змогу адміністративним, громадським і державним інституціям відомства Міністерства Внутрішніх Справ мати завше в своєму розпорядженні збірник біжучих розпоряджень, інструкцій, обіжників і законів, які безпосередньо стосуються їх службових обов'язків,

а також законів і розпоряджень інших Міністерств, які мають широке громадсько-державне значіння». Завданням часопису було також ознайомлювати широке коло українського суспільства, а насамперед селянство, з державним і громадсько-правовим устроєм УНР та інших країн, повідомляти про діяльність адміністративного апарату та органів місцевого самоврядування. Редакція наголосила, що «широко одчиняє сторінки журналу для людей думки», які з «одвертою душею бажають працювати на користь і для загального щастя Республіки».

Часопис складався із двох частин — офіційної та неофіційної. В офіційній частині публікувалися закони, обіжники, накази міністра внутрішніх справ І. Мазепи, інформувалося про посадові призначення у Міністерстві внутрішніх справ. У статті «Про тимчасову організацію влади на місцях» було оприлюднено правила тимчасової організації адміністративного апарату. Неофіційна частина містила огляд законодавчої діяльності МВС, ознайомлювала зі структурою органів місцевого самоврядування у країнах Західної Європи.

«Хроніка» інформувала про нові закони, ухвалені Радою Народних Міністрів, висвітлювала діяльність законодавчої комісії при МВС.

Автори видання підписувалися криптонімами.

Література: Вішка О. Преса української еміграції... С. 2.

У. Чубай

2044

ВІСТНИК ТРУДОВОЇ РАДИ РІВЕНЬСЬКОГО ПОВІТОВОГО ТРУДОВОГО КОНГРЕСУ: Безпартійна інформаційна тижнева газета. — № 1. 1919, 7 трав.

Ред. Л. Гаврильчик, Зубковський, Кентржинський. — Рівне, 1919: Вид. Трудова Рада Рівенського Повітового Трудового Конгресу. Друк. бр. Сухарчук, Рівне. Адр. ред.: Рівне, Гоголевська ул., д. Зафрана, в помешкані «Благородного Собрания».

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 51×35,5 см; Обс. 4 с.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1919 — № 1.

Примітки: Єдиний наявний у фондах ЛННБ номер газети дефектний.

Газета мала служити насамперед інтересам видавців, допомагати їм реалізовувати функції місцевого парламенту, а також провадити культурну й інформаційну діяльність серед селянства й робітництва Рівненського повіту. До редакції «Вістника...» входили ті самі особи, що й до президії тимчасової Трудової ради.

У першому числі видавці наголошували, що випускатимуть селянську газету, яка б ознайомлювала читачів насамперед із новинами повіту, а також повідомляла про події за його межами й у світі загалом. Зазначалося, що «народ Рівненщини» вступив від 28 квітня на новий шлях, пов'язаний зі скликанням Повітового Трудового конгресу краю. «Вістник...» як його офіційний орган мав піднімати свідомість і культурність селянства, гуртувати їх навколо своїх представників — конгресу й ради, а також містити все, що потрібно селянинові, аби той був у курсі всіх подій.

Зміст «Вістника...» редакція бачила таким: «а) офіційні накази, що торкаються особливо селянства, розпорядження державних і громадських мійських інституцій, б) з'ясування цих наказів і розпоряджень, статті загального характеру, в) діяльність Трудової Ради, органів влади, г) повідомлення з сел, місцеві події, д) військові події на фронтах, е) найважливіші телеграми з всесвітнього життя».

Як засвідчує перший номер часопису, видавці дотримувалися цих визначених засад. Більшість матеріалів газети присвячено діяльності Повітового Трудового конгресу й Трудової ради. Вміщено також статтю про «переворот» Оскільки у Рівному і близько десяти заміток про події місцевого життя (вони розподілені у рубриках «Хроніка» та «На Волині»).

У виданні підписані тільки офіційні матеріали (голова, члени й секретар Трудової ради). Авторами інформаційних заміток є, ймовірно, члени редакції видання. Інформації про те, як довго виходив «Вістник...» та чому припинився його випуск, немає.

Бібліографія: Павлюк І. Українські часописи... С. 22.

М. Процик-Кульчицька

2045

ВІСТНИК УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА. — Ч. 13. 1919, черв.

Ред.: не подано. — Кам'янець на Поділлі, 1919: Виходить на зарядження диктатора Західної області УНР. Виконано черенками «Стрільця», друком Б. Вайденбаума (Вайденбавма).

Вийшло: 1919 — Ч. 13—19; Ф. 33×20,6 см; Обс. 4 с. (1919 ч. 16—17, 19), 6 с. (1919 ч. 18).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1919 — Ч. 16—19; НБУВ: 1919 — Ч. 16, 17; ДНАБ: 1919 — Ч. 16.

Примітки: До ч. 12 за 1 травня 1919 р. виходив п. н. «Вістник Державного Секретаріату Військових Справ» (див. т. 6 № 1364). Нумерація чисел валова.

Наявні у фондах числа «Вісника Українського Війська» містили «розпоряди» диктатора ЗО УНР Євгена Петрушевича про «іменования» в українському війську, «Закон про вислуженину військових осіб ЗО УНР», «Спис іменований у війську Західної області Укр. Нар. Республіки».

Останнє (19-те) число вийшло 10 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 77; Бібліографія української преси... С. 193; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 22; Газети України 1917—1920 років... С. 66.

Література: ЕУ. Т. 1. С. 288; Галушко М. Українські часописи Станіслава... С. 158.

М. Романюк

2046

ВІСНИК УКРАЇНСЬКОГО ГЕОЛОГІЧНОГО КОМІТЕТУ = ИЗВѢСТІЯ УКРАИНСКОГО ГЕОЛОГИЧЕСКОГО КОМИТЕТА = BULLETIN DU COMITÉ GÉOLOGIQUE DE L'UKRAINE (1919, 1922); **ВІСНИК УКРАЇНСЬКОГО ВІДДІЛУ ГЕОЛОГІЧНОГО КОМІТЕТУ = ИЗВЕСТИЯ УКРАИНСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ ГЕОЛОГИЧЕСКОГО КОМИТЕТА = BULLETIN DE LA SECTION DE L'UKRAINE DU COMITÉ GÉOLOGIQUE** (1924—1927); **ВІСНИК УКРАЇНСЬКОГО ВІДДІЛУ ГЕОЛОГІЧНОГО КОМІТЕТУ = BULLETIN DE LA SECTION DE L'UKRAINE DU COMITÉ GÉOLOGIQUE** (1928—1929). — Вип. 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Київ, 1919, 1922, 1924—1929:** Видання Українського Відділу Геологічного Комітету (1928—1929). Друк. «Ради Народ. Господ.», Хрещатик, 40 (1919); Трест «Київ-Друк» 7-а друк., вул. Житомирська, 20 (1922), вул. Горовиця, 20 (1924); Друк. Київської Філії Книгоспілки у Києві, вул. Свердлова, 8 (1925—1929).

Вийшло: 1919 — Вип. 1, 2, 1922 — Вип. 3, 1924 — Вип. 4, 5, 1925 — Вип. 6, 1926 — Вип. 7—9, 1927 — Вип. 10, 1928 — Вип. 11, 1929 — Вип. 12, 13; Ф. 26×18 см; Т. 700 пр. (1924 вип. 5), 1000 пр. (1924 вип. 4, 1925—1929); Обс. 56—64 с. (1919, 1922, 1926 вип. 7), 116—218 с. (1924—1925, 1926 вип. 8—1929); Ц. випуску 75 к. (1919), 1 крб 50 к. — 2 крб 75 к. (1922, 1924 — 1926 вип. 7, 1927), 3—4 крб (1926 вип. 8, 9, 1928—1929).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Вип. 1, 1922 — Вип. 3, 1924 — Вип. 4, 5, 1925 — Вип. 6, 1926 — Вип. 7—9, 1929 — Вип. 12, 13; **НБУВ:** 1919 — Вип. 1, 2, 1922 — Вип. 3, 1924 — Вип. 4, 5, 1926 — Вип. 7—9, 1927 — Вип. 10, 1928 — Вип. 11, 1929 — Вип. 12, 13; **НБ ЛНУ:** 1919 — Вип. 1, 1926 — Вип. 7, 8, 1927 —

Вип. 10, 1928 — Вип. 11, 1929 — Вип. 12; **ХДНБ:** 1919 — Вип. 1, 2, 1922 — Вип. 3.

Примітки: Надруковано по розпорядженню Українського Геологічного Комітету (1919); Друковано по розпорядженню Українського Відділу Геологічного Комітету (1922—1929). Мова видання — українська та російська, резюме до публікацій і зміст видання дублювалися французькою мовою. До кожного випуску подавалися мапи, графіки чи фотографії геологічних об'єктів. Від вип. 14 за 1929 р. видання виходило п. н. «Вісник української районної геолого-розвідкової управи = Bulletin...» (див. 1929 р.).

«Вісник...» був спеціалізованим науковим виданням, у якому друкувалися матеріали досліджень бурого вугілля на Донбасі (І. І. Гінзбург), родовищ Київщини та Херсонщини (М. Безбородько), графітових родовищ Побужжя (О. Зеленко), цементних мергелів Амвросіївки (Х. Полонський), геологічної будови та корисних копалин Маріуполь-Бердянського району (П. Двойченко), а також геології ізюмських фосфоритів (О. Зеленко), про причини утворення височин України в Подільському і Канівському районах (Р. Виржиківський, В. Різниченко) та ін. У цей період з відродженням порцелянової та паперової промисловості, почалися дослідження каолінових родовищ України, а згодом і видобуток каоліну.

У виданні надруковано праці з геології і геоморфології дослідника Б. Лічкова (наприклад «До гідрогеології міст Поділля»). Не менш вагомими були й дослідження з мінералогії, кристалографії, вивчення корисних копалин та гірських порід України В. Чирвинського: «Глиняные катуны и сидериты из окрестностей Канева и Трактемирова Киевской губ.» (1924. Вип. 4), «З наслідків вивчення габронорітових порід України» (1925. Вип. 6). Ще один вчений, який займався вивченням гідрогеологічних умов Волині, — В. Різниченко, ґрунтовно висвітлив стратиграфію і тектоніку Середнього Придністров'я, особливо Канівських гір: «Природа Канівських дісліокацій», «Головніші родовища жорнових пісковців на Україні» (1924. Вип. 4). В. Лучицький у «Віснику...» вмістив праці з петрографії та гідрогеології України: «Данные по гидрогеологии северо-восточной Украинской артезианской мульды в связи с вопросами водоснабжения сел и городов» (1926. Вип. 8), «Гидрогеологические особенности артезианских горизонтов г. Киева» (1927. Вип. 10). ґрунтовними є публікації з палеонтології і палеоботаніки Н. Думитрашка «Фавна

середземноморських покладів» та Д. Персидського «Про відбитки рослин в третинних пісковиках Аджамки».

У виданні републікувалися матеріали, надруковані в інших наукових виданнях, як-от: «Київські наукові вісті» (під ред. Н. П. Гуля), що зазначалося на звороті титульної сторінки. Це — матеріали Б. Л. Лічкова «До гідрогеології міст Поділля» і Є. Л. Лічкової «До питання про причини утворення Поліських боліт» (1922. Вип. 3).

Час від часу у «Вістнику...» подавалися «звідомлення» про діяльність Українського відділу Геологічного комітету (УВГК), як-от звіт за 10-річну роботу Укргеолкому. Цій річниці присвячено ювілейний випуск, де, крім матеріалів про підсумки роботи, вміщувалися і телеграфні вітання колег з інших наукових установ. Підсумкові статті В. Чирвинського «О научных достижениях Украинского Отделения Геологического комитета в области региональной геологии за 10 лет его существования» і О. Зеленка «Про досягнення УВГК в галузі застосовної геології за 10 років існування» довели необхідність наукових досліджень геології в Україні та їхнього практичного застосування в економіці.

Публікації авторів-науковців виходили під рубриками: «Відділ регіональної геології», «Відділ застосованої геології» з підрубриками («Підвідділ корисних копалин» і «Підвідділ гідрогеології»), функціонував також «Відділ офіційний».

Найактивніші автори видання: М. Безбородько, Р. Виржиковський, Б. Лічков, В. Лучицький, В. Різниченко, В. Чирвинський та ін.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 46; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 56; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по технике... С. 79.

Р. Романюк

2047

ВЛАСТЬ СОВЕТАМ!: Издание Сумского Революционного Комитета (1919 — 1920 № 94); Издание Сумского Исполнительного Комитета (1920 № 95—171); Издание Сумского Ревкома и Паркома К.П.(б.)У. (1920 № 172—301). — № 1. 1919.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 — 1920 № 94, 189—301), В. Барчук (1920 № 112—116), Козлов (1920 № 117—130), Караваев (1920 № 147, 172—182), В. Колчин (1920 № 148—171, 183—188). — **Сумы, 1919—1920:** Издаёт Револ. Комитет (1919 — 1920 № 94, 172—296), Исполком (1920 № 112—171). 1-я Советская тип., Сумы (1919 — 1920 № 130), 2-я Со-

ветская тип. (1920 № 147—301). **Адр. ред.:** на Красной пл. в дому б. Копылова (1920 № 112—301).

Вийшло: 1919 — № 1—23, 1920 — № 24—266, 270, 272—273, 275—286, 288—290, 292—301; **Ф.** від 62×37,5 см до 42,5×31,5 см (с. 1—2); від 56×25 см до 44×30 см (с. 3—4); **Обс.** 2 с., 4 с.; **Ц.** номери 2 р. 50 к. — 3 р. (1920).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1920 — № 37—41, 43, 45—51, 53—61, 65, 67, 68, 93, 94, 112—123, 126, 127, 129, 130, 146—183, 185—202, 204—218, 220—232, 234—238, 240, 242, 244, 246—249, 257, 261, 262, 264, 266, 270, 272, 275, 276, 278, 280—286, 288, 289, 292, 293, 295, 296; **ДНАБ:** 1920 — № 24, 25, 32, 37—41, 43, 45—51, 53—61, 65, 67, 68, 70—111, 113—148, 150—183, 185—218, 220—225, 227—238, 240—242, 244—251, 257, 261, 262, 264—266, 270, 272, 275, 276, 280—286, 288, 289, 292, 293, 295—297, 301.

Примітки: До 8 серпня 1919 р. виходила газета «Коммуна» (див. № 2552). Наявний № 24 вийшов 1 січня 1920 р., № 68 — з приміткою: «Крестьянский номер». Періодичність виходу газети: щоденна. Мова видання — російська та українська. № 267—269, 271, 274, 287, 291 вийшли п. н. «Бюллетень газеты “Власть Советам!”» (див. 1920 р.). 1920 р. на сторінках № 81—112 друкувалася газета «Работница-гражданин» (див. 1920 р.), у січні 1920 р. — «Приложение к газете “Власть Советам!”» № 7 (див. 1920 р.). Газета виходила з дозволу місцевої військової цензури із зазначенням: «Р. В. Ц.». Від 1 січня 1921 р. виходила п. н. «Стяг праці = Знамя труда» (див. 1921 р.).

Газета висвітлювала діяльність Сумського ревкому, згодом — Сумського виконкому, їхні засідання, з'їзди і прийняті на них резолюції.

На сторінках газети вміщувалися офіційні документи, зокрема: «Закон Рабоче-Крестьянского Правительства о земле» (1920. № 60), «Закон о хлебной разверстке» (1920. № 73), «Общие директивы Российского и Украинского советских правительств по военной политике на Украине» за підписом Л. Троцького і Х. Раковського (1920. № 77), накази, урядові звернення, промови та листи керівників радянської Росії.

Про військові дії на фронтах редакція інформувала читачів в оперативних повідомленнях, добірках матеріалів п. н.: «На борьбу с польской шляхтой» (1920. № 129, 130), «На Врангеля!» (1920. № 212, 213), «На борьбу с Врангелем!» (1920. № 214, 215), «Разгром Врангеля» (1920. № 270) та агітаційно-

пропагандистських статтях, спрямованих проти С. Петлюри та П. Врангеля.

В окремих матеріалах йшлося про відміну смертної кари, воєнне становище у радянській Росії, ратифікацію миру з Польщею, порушувалася проблема дезертирства, повідомлялося про Першу українську трудову армію.

Продовольче питання порушено у статті Козлова «Продовольственный вопрос» (1920. № 116, 117) та в інших публікаціях. Автори вели мову про завдання комнезамів та незаможне селянство і його завдання і ратували за боротьбу із заможним селянством (Колчин В. За горло кулака! 1920. № 155).

В україномовних статтях інформувалося про сільськогосподарські, виробничі та кооперативні питання, зокрема у публікаціях М. Агата «Врятуймо жнива» (1920. № 127), Т. Пушкаря «Цукрова промисловість і кооперація» (1920. № 151), у матеріалі без зазначення авторства «Кооперація площі цукрових буряків» (1920. № 152).

Під рубрикою «Местная жизнь» вмішувалися повідомлення про святкування у Сумах 3-ї річниці Жовтня, роботу фабрик і заводів «Сумцукру», вибори до міської ради тощо.

У 1920 р. газета мала такі тематичні сторінки: «Страничка Красной молодежи» (у № 40, 47), «Страничка молодежи» (у № 79, 84, 90, 201, 213, 265), «1-ая страничка красноармейца» (у № 78), «Страничка красноармейца» (у № 120), «Страничка женщины-работницы» (у № 227, 232, 246), у яких відповідно висвітлювалися молодіжне, армійське та жіноче питання.

Звичними 1920 р. також були для видання різні кампанії, як-от: «Неделя Красной молодежи» (№ 211), «Неделя Трудового фронта» (№ 116—120), «Неделя раненого и больного красноармейца» (№ 203), «Неделя крестьянина» (№ 220—221), «Неделя защиты детей» (№ 283—288), «Неделя ребенка» (№ 289, 295).

Видання мало такі рубрики: «Красный фронт», «Фронт труда», «По Советской России» («По России»), «По Советской Украине» («По Украине»), «По Харьковской губернии», «В Ревкоме», «В Упродкоме», «В стане империалистов», «За рубежом», «В стане белогвардейцев», «Уголок Красноармейца», «В госпиталях и больницах», «Суд революции», «Революционное движение», «Профессиональная жизнь», «Рабочая жизнь», «Местная жизнь», «Жизнь деревни» («Как живет деревня»), «По газетам», «Почтовый ящик».

Серед авторів газети — М. Агат, А. Верхотурський, П. Голота, М. Гор, В. Колчин (ймовірно, й під крипт.

В. К.), Г. Левинський (також під крипт. Г. Л-ський), Д. Лобов, Д. Овчаренко, Є. Приходченко (крипт.: Е. П.), Т. Пушкар, Федько (ймовірно, й під крипт. Ф. В.), А. Хвиля (також під крипт.: А. Х.), В. Б. (ймовірно, В. Барчук).

Останній (301-й) номер вийшов друком 30 грудня 1920 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 210; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 368—369; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 28; Газеты України 1917—1920 років... С. 68.

В. Габор

2048

ВЛАСТЬ СОВЕТОВ (1919 — 1920 № 24); **ВРАДЯНСЬКА ВЛАДА** (1920 ч. 25—119): Орган Полтавского Губернского Комитета К.П.У. (1919 № 1—6); Орган Полтавского Губернского Военно-Революционного Комитета и Полтавского Губ. Комитета Коммун. Партии (больш.) Украины (1919 № 7 — 1920 № 24); Орган Полтавского Губ. Військово-Револуц. Комітету і Полтавського Губ. Комітету Комуністич. Партії (больш.) України (1920 ч. 25—96); Орган Полтавського Губ. Виконавчого Комітету Р.Р.С. та Ч. Д. і Полтавського Губ. Комітету Комуністич. Партії (больш.) України (1920 ч. 97—119). — № 1. 1919, 13 дек.

Ред. Коллегия (1919 № 2 — 1920 № 19). *Отв. ред.* С. Мазлах (1920 № 20—24). *Відп. ред.* С. Мазлах (1920 ч. 25—72). *Ред.* Редакційна Колегія (1920 ч. 74—119). — **Полтава, 1919—1920:** *Изд.* Полт. Губпарком (1919 № 2—6), Полт. Губ. Военн.-Рев. Комитет и Полт. Губпарком (1919 № 7 — 1920 № 24). *Вид.* Полтав. Губ. Військово-Рев. Комітет і Полт. Губпарком (1920 ч. 25—96), Полтав. Губ. Виконавчий Комітет і Полт. Губпарком (1920 ч. 97—101), Виконком і Губ. ком. Ком. Партії (больш.) України (1920 ч. 103—105), Полтавський Виконком і Губпарком (1920 ч. 106—119). *Типолитография* И. Л. Фришберга, Полтава, Котляревская ул. (1919 — 1920 № 24); *Друк.* бувш. І. Л. Фришберга (1920 ч. 25—119). *Адр. ред. і контори:* Полтава, Типография И. Л. Фришберга, Котляревская ул. (1919 № 1—6). *Адр. ред.:* угол Александровской и Спасской, в здании Губ. комитета К.П.У. (1919 № 7 — 1920 № 11), в здании бывш. губернат. дома за Корпусным садом (1920 № 12—24), Полтава, бывш. буд. губернатора (1920 ч. 25—47), Комунхоз (1920 ч. 48—96), Губвиконком (1920 ч. 97—119).

Вийшло: 1919 — № 1—15, 1920 — № 1(16)—24(39), ч. 25(40)—119(134); *Ф.* від 44×36 см до 69×50,5 см,

42×36 см (1920 № 13); Обс. 2—6 с.; Передпл.: за 1 мес. 60 р. (1919 № 2 — 1920 № 4), 80 р. (1920 № 5—24, ч. 25—84), 100 р. (1920 ч. 85—103), иногородним з доставкой 70 р. (1919 № 10—14). Ц. номера 3 р. (1919), 3 р. 50 к. (1920 № 2—4), 4 р. (1920 № 5—119), в провинции и на ст. ж. д. 3 р. 50 к. (1919 № 6—15), 4 р. (1920 № 2—4), 4 р. 50 к. (1920 № 5—24).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 1—15, 1920 — № 1(16)—22, 24, ч. 25—42, 44—72, 74—80, 82—88, 90—101, 103—111, 113—118(133); **ДНАБ**: 1919 — № 1—15, 1920 — № 1(16)—24, ч. 25—85, 87—119(134).

Примітки: До 27 липня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Полтавского Губисполкома, Губкома Коммунистическ. Партии (большеви-ков) Украины и Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (див. № 2131). У надзаголовку: «Коммунистическая партия (большеви-ков) Украины» (1919 № 1—6) та гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!» (1919 — 1920 № 24), «Пролетарі усіх країн, єднайтеся!» (1920 ч. 25—119). Періодичність виходу — щоденно, крім понеділка. Мова видання — російська й українська. Додатки: у 1920 р.: «Вестник Отдела агитации и пропаганды», «Сторінка комуністичної молоді», «Страничка красной молодежи» (усі див. 1920 р.). «Страничка женщины-работницы», «Сторінка загмуштри». Від 30 травня 1920 р. продовжили виходити «Вісти Полтавського губернського виконавчого комітету Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів = Известия Полтавского губернского исполнительного комитета Советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов» (див. № 2131).

Видання універсального характеру «Власть Советов», орієнтоване здебільшого на селян і робітників, розпочало свою історію через кілька днів після входження загонів Червоної армії до Полтави, яка перед тим протягом п'яти місяців перебувала під владою частин Добровольчої армії, очолюваної генералом А. Денікіним (Ітоги власти буржуазии. 1919. № 1).

Текстовий комплекс щоденника формували матеріали, присвячені різним аспектам радянського життя як на Полтавщині (рубрики «Местная жизнь», «На Полтавщині» та ін.), так і в інших регіонах України та в Росії. Проводячи ідеологічну та політичну пропаганду, автори публікацій різко критикували провідних українських військово-політичних

діячів, як-от С. Петлюру та Н. Махна, а також опозиційні політичні партії, перш за все боротьбистів (Михлин А. Конец Петлюровщины. 1920. № 10; Михлин А. Махновщина. 1920. № 12; Затонский В. Украинский Марксизм и боротьбистская логика. 1920. № 24). Матеріали мемуарного характеру, зокрема присвячені революційним подіям 1905 р., мали на меті сформувати сприйняття аудиторією радянської влади (Буденко. Итоги революции. 1920. № 1; Евнитский-Зализняк С. На Катеринославщині. 1920. № 4, 7).

У виданні анонсувалися і висвітлювалися найважливіші заходи — з'їзди рад селянських, робітничих та червоноармійських депутатів, т. зв. «тижні трудового фронту», порушувалися важливі питання охорони здоров'я, зокрема боротьби з епідеміями, розкривалися суть, значення і розвиток радянського будівництва в Україні та Росії (відділ «Советское строительство»; рубрики: «В Полтаве», «На Полтавщині»). Тему радянзації висвітлив, зокрема, Т. Лільїн (Радянська політика на Україні. 1920. Ч. 33). Автори видання розповідали про партійних лідерів, як-от В. Леніна (Н. В. Вождь мировой революции. 1920. Ч. 90), та політичних опонентів радянської влади — меншовиків, боротьбистів, білогвардійців, куркулів, капіталістів тощо (Речь бывшего петлюровца. 1920. Ч. 100). В українському контексті найбільша увага співробітників газети приділялася постаті Т. Шевченка, життю і творчості якого присвячено кілька нарисів та заміток.

Серед публіцистичних, проблемних, аналітичних та інформаційних матеріалів — «Перспективы» Д. Стонова (1920. Ч. 111), «Международное положение советских республик» С. Логвинського (1920. Ч. 118), нариси «Як пишуть історію» С. М. (1920. Ч. 29), «Жінка сучасного і минулого» М. (1920. Ч. 38), «Кто защищает независимость наций» П. (1920. Ч. 47), «Завоюем новое життя» В. Григор'єва (1920. Ч. 84).

У виданні велася тематична сторінка «Красный боец» (вийшло п'ять номерів), у якій висвітлювалося різноаспектне життя у частинах, гарнізонах, бригадах та інших структурах Червоної армії. Інша тематична сторінка — «Сторінка загмуштри» — була покликана переконати читачів газети у необхідності проходження військового вишколу для обстоювання радянської влади та комуністичного способу життя і мислення загалом.

Важливим елементом у системі формальних структур щоденника став «Официальный отдел» (згодом — «Офіційний відділ»), де публікувалися накази військово-революційних штабів, комітетів, виконавчих радянських структур. Окремі — найбільші

або найвагоміші — документи друкувалися у «само-
стійному» форматі.

Пильну увагу було звернено на поточні події,
що знайшли відображення у замітках рубрик: «На
Червоних фронтах», «Телеграми» (підрубрики: «На
Україні», «В Радянських республіках»).

Видання містило, крім згаданих, також рубрики:
«Телеграммы» (інформація про ситуацію на фрон-
ті та ін.), «Хроніка», «Последния известия»,
«Разныя известия», «Красноармейская жизнь»,
«Рабочая жизнь», «Професійне життя», «Партійне
життя», «Театр и музыка» («Театр і музика»),
«Алые блести» (здебільшого т. зв. «Маленькі
фейлетони» авторства Кручиніна), «Объявления»
(«Оповіді», «Оголошення») (повідомлення про
мітинги, конференції, з'їзди, культурні заходи), «Лист
до редакції».

На шпальтах газети публікувалися твори таких
поетів, як Кручинін, В. Осауленко (іноді під крипт.
В. О-ко), а також публіцистів і журналістів Л. Аржана,
Г. Бергмана, Б. Богопольського, С. Валентинова,
Дробніса, С. Козюри, Є. Преображенського, Льва
Тонкого, Холмського.

Авторами видання були також Б. Алий, Беноні,
А. Буценко, Дробніс, Г. Зінов'єв, Є. Миронов,
Гриць Педанич, деякі підписані псевдонімами та
криптонімами.

Останнє (119(134)-те) число датовано 29 травня
1920 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960.
Газети. С. 184; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 361;
Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 25; Газети
Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 10; Газети України
1917—1920 років... С. 58—59.

В. Ковпак

2049

ВОЕННЫЙ = ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ: Воен-
но-научный журнал, издающийся при ближайшем
участии Высшей Военной Инспекции. — № 1. 1919,
1/15 июня.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 1). *Ред.-изд.*
Редакционная Коллегия (1919 № 3). — **Киев, 1919:**
Изд. Народный Комиссариат по военным делам
Украины (1919 № 1). *Тип.* Наркомвоен'а № 3, Киев,
Александровская, 45 (1919 № 1), ул. Революции, 45
(1919 № 2, 3). *Адр. ред.:* Киев, Коммунистическая
(Банковая), 10.

Вийшло: 1919 — № 1—3; Ф. 30,5×22 см; *Обс.*
56 с. (1919 № 1), 50 с. (1919 № 2), 32 с. (1919 № 3);

Передпл.: на 10 номеров с доставкой 45 р. Ц. номера
5 р. (1919 № 1, 2), 8 р. (1919 № 3).

Наявність у фондi: ХДНБ: 1919 — № 1—3; РНБ:
1919 — № 1.

Примітки: У логотипі — гасло: «Пролетарии
всех стран, соединяйтесь!». Періодичність ви-
ходу: раз на місяць. Мова видання — російська
й українська. Додатки: до № 1 — «Мирный
договор союзных держав с Германией», до
№ 3 — «Мобилизации, объявленные по
Киевскому Военному Округу до 1 июля 1919 г.».

Основною метою журналу, за визначенням його
редакції, було розповсюдження у лавах Червоної армії
військово-наукових знань. При цьому планувалося
«надавати слово» різним фахівцям для обміну досвідом
та для ознайомлення широкого загалу з науковою, але
«зрозумілою для розвиненого червоноармійця» мовою
із передовим військово-теоретичним та практичним
досвідом (Від Редакційної Колегії. № 1).

Матеріали часопису групувалися в межах таких
проблемно-змістових блоків: 1) статті військово-
технічного, -наукового, -педагогічного та -історичного
характеру, з питань загального військового навчання,
організації армії, здійснення в ній політичної
пропаганди; 2) огляд діяльності редакційної колегії;
3) огляд наказів (для усіх структур, що перебували
під юрисдикцією військового відомства); 4) хроніка;
5) бібліографія тощо.

Автори видання заторкували різні аспекти вій-
ськової науки (питання стратегії й тактики, розвитку
артилерії, авіації, морського флоту, військово-інже-
нерної справи та ін.), висвітлювали ситуацію на
фронтах громадянської війни, червоноармійську
подієвість на місцях, повідомляли про політичний
та військовий розвиток за кордоном. Окрім того,
на шпальтах журналу друкувалися найважливіші
постанови, декрети, накази (наркома у військових
справах України, окремих відомств тощо) та інші
документи. Серед найпримітніших матеріалів
військово-наукового органу — статті: В. Полянського
«Теория “приказа”» (№ 1), «Авиация на Украине в
настоящее время» (№ 2), В. Сотниченка «Бережіть
архиви» (№ 3).

Рубрики журналу: «Хроника», «Официальный
отдел», «Из жизни Красной Армии» (на територіях
Київщини, Ізюмщини, Полтавщини, Харківщини,
Херсонщини та інших регіонів), «Иностранный
отдел», «Обзор деятельности редакционной коллегии»,
«Библиография» (статті та література на військові теми
різного характеру) тощо.

Серед авторів часопису — І. Аргаматов, Є. Бабін, В. Бойс.

Останній (3-й) номер датовано 1 серпня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 49; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 13—14.

В. Ковпак

2050

ВОЛИНСЬКА ДУМКА: Щоденний демократичний часопис. — Р. 1. Ч. 1. 1919, 10 жовт.

Редагує колегія. — **С.-Костянтинів; Житомир, 1919:** Друк. Л. М. Калюжного,

Старокостянтинів. *Адр. адм.:* м. С.-Костянтинів, Олександрівська вул. б. Рапопорта, ч. 23 (1919 ч. 1), Олександрівська вул. б. Рапопорта, ч. 42 (1919 ч. 2).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1, 2; *Ф.* 51,5×32 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* на міс. 140 грн. *Ц.* числа 7 грн.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 1, 2; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1, 2.

Примітки: Старокостянтинів — тепер районний центр Хмельницької обл.

У першому числі часопису редакція зазначала, що обстоюватиме суверенність українського народу на його етнічній землі, дотримання закону та сумлінне виконання кожним своїх обов'язків. Газета, що була започаткована в розпал визвольних змагань, мала на меті допомогти знесиленому й втомленому населенню Волині розібратися в тогочасних подіях, пропагувала ідеї згоди та миру, але передусім — діяльної допомоги демократичному урядові Української Народної Республіки. Редакція наголошувала, що закликає до співпраці всіх, кому дорогої народоправство та рідний край, незалежно від того, якої він віри, національності чи партійності.

Провідною думкою статей, надрукованих у газеті, була необхідність побудови вільної української держави, перемоги над ворогами, що насуваються зі всіх боків. Чимало уваги «Волинська Думка» приділяла болючому для цього краю питанню українсько-польських відносин. Автори низки публікацій акцентували увагу читачів на шкоді від зміни урядів, що призводить до руйнування засад людського життя, руйнування добробуту і господарства, до зневіри та занепаду права.

Серед найважливіших публікацій часопису — звернення Союзу українок «До жінок усього світу!» (ч. 1), в якому висловлюється прохання зняти заборону на імпорту медикamentів до України; репортаж Миколи Добренка «Свято в м. Старому

Костянтиніві» (ч. 1) — про складання військової присяги у присутності чільних українських діячів — С. Петлюри і Є. Коновальця.

Важливе місце на сторінках «Волинської Думки» займали публікації інформаційного характеру — переважно замітки про події в Україні і світі, а також на Волині, що вміщувалися під рубриками: «По Україні», «Телеграми на радіо», «По за межами України», «Житомир», «У С.-Костянтиніві». Часопис уміщував і офіційні документи, серед яких — накази волинського губернського комісара.

Іноді у газеті порушувалися питання культурного й мистецького життя Волині, зокрема, друкувалися рецензії на театральні вистави.

Автори часопису: Микола Добренко, В. По-братимець.

Останнє (2-ге) число вийшло 13 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 23; Газети України 1917—1920 років... С. 70—71.

М. Процик-Кульчицька

2051

ВОЛИНСЬКА РАДА: Демократичний часопис. — Виходить 3 рази в тиждень. Р. 1. Ч. 1. 1919, 5 листопада.

Редагує колегія. — **С.-Костянтинів, 1919:** Друк. Л. М. Калюжного, Старокостянтинів. *Адр. ред.:* С.-Костянтинів, Меджибізьська вул., б. Горенштейна.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—5; *Ф.* 53×43 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* числа 8 грн.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1, 2, 4, 5.

Газета підтримувала політику Директорії УНР, обстоювала незалежність України та ідею національного відродження.

У передовій статті «Наш шлях», вміщеній у першому числі, увагу читачів привертано до проблем різних галузей суспільного життя, що виникли як наслідок революційних і воєнних подій; а проте редакція зазначала, що закликатиме народ до життя і державного будівництва. В основних статтях часопису, написаних із просвітницькою метою, наголошувалося на найважливіших проблемах (зокрема на бракові фахівців для державного апарату й кваліфікованих службовців, недостатньому матеріальному забезпеченні армії тощо) та роз'яснювалося, яким чином можна їх подолати. Найчастіше йшлося про політичні та воєнні справи, викривалися загарбницькі настрої ворогів України тощо. У ч. 3, 4 надруковано статтю Ж. «Генерал Скоропадський і генерал Денікін, або Однакові сили родять однакові події». Часто

порушувалося питання відсутності на Волині освічених, національно свідомих керівних кадрів (Дідуник Микола. Для будучого. Ч. 1). У ч. 5 вміщено спогади про повернення до Києва українського демократичного уряду п. н. «Листопад 1918 р. у Києві» авторства М. С.

Основна інформаційна рубрика видання — «Телеграми та радіо», під якою вміщувалися «Оперативний звіт Штабу Головного Отамана» та замітки, розподілені під підрубриками: «По Україні» й «За кордоном». Найсвіжіші відомості подавалися на основі інформації УТА й УПБ. Варто зазначити, що серед подій за кордоном редакція висвітлювала передусім ті, що стосувалися українців, — інформувала про реакцію на події всередині України закордонних політиків, діяльність українських організацій у світі тощо. Про місцеве життя йшлося у замітках рубрик «По Волині» та «Хроніка». Під рубрикою «Жарини» публікувалися нариси на злободенні теми, підписані псевдонімом Воа. Окрім того, в газеті друкувалися офіційні матеріали, найчастіше — накази губернського комісара Ф. Сумневича.

Останнє (5-те) число датовано 16 листопада 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 23.

М. Процик-Кульчицька

2052

ВОЛИНСЬКЕ ЖИТТЯ: Щоденна народня газета. — Р. 1. № 1. 1919, січ.

Редагує Редакційний Комітет. — **Житомир, 1919:** Видає Волинська Губерніяльна Філія Центр. Інформаційного Бюро. *Друк.* політичного відділу. В.-Бердичівська, № 33. *Адр. ред.:* Житомир, Київська, 4 (1919 № 1—8), В.-Берд., Ч. 38 (1919 № 9—42).

Вийшло: 1919 — Р. 1 № 1—42; *Ф.* від 58×45,5 см до 71×45,5 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* на 3 міс. 56 грн (28 крб). *Ц.* номера 1 грн (50 к.) — 1 грн 40 шагів (70 к.).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 № 23; **НБУВ:** 1919 — Р. 1 № 2—10, 12—23, 25—31, 33—42; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 № 1, 4, 17, 22, 35—37, 39, 42.

Примітки: Наявний № 2 вийшов 16(3) січня 1919 р. На перших сторінках друкувалися гасла: «Вся влада Трудовому Конгресу селян і робітників», «Хай живе Українська Трудова Народня Республіка!». Додаток: «Бюлетень газети “Волинське Життя”» (*див.* № 1996).

Щоденну народну газету видавала в Житомирі Волинська губерньська філія інформаційного бюро при Директорії УНР, тож періодичне видання було

передовсім її офіційним органом, однак воно стало також виразником інтересів трудового народу Волині.

«Волинське Життя» відкривалося колонкою важливих оповісток, оголошень та «об'яв», відтак вміщувалися закони й розпорядження, постанови та відозви Директорії, зокрема закони про землю та ліси в Українській Народній Республіці (№ 2, 3, 10), додаткове наділення землею козаків УНР (№ 7), розпорядження про звільнення заарештованих осіб у часи Гетьманату (№ 3), «Універсал Директорії У. Н. Р. до трудового селянства» (№ 2), ухвалені Радою Народних Міністрів закони про вищий уряд Української автокефальної православної соборної церкви (№ 21) тощо.

Систематично друкувалися й інші урядові документи, зокрема обіжники Міністерства фінансів та інструкції Міністерства продовольчих справ (№ 5), декларація міністра єврейських справ в Україні (№ 6) та урядова інструкція про порядок наділення трудового народу УНР землею в користування (№ 34).

Часопис висвітлював справу оборони українських земель та зміцнення національної свідомості народу. У низці статей редакція інформувала про Акт злуки УНР та ЗУНР і урочистості з цієї нагоди в Києві та Житомирі (№ 7—9), а у № 17 опубліковано «Передвступний договір про державну злуку двох Українських Народніх Республік».

Серед центральних тем газети був Трудовий конгрес, тож редакція систематично вміщувала повідомлення під рубрикою «До Трудового конгресу» та статті про його підготовку, проведення повітових та губернських з'їздів в Україні щодо обрання його делегатів.

Від № 8 редакція широко висвітлювала відкриття та роботу Трудового конгресу, вміщувала звіти з його засідань, витяги з промов В. Винниченка, Є. Коновальця, міністра фінансів Б. Мартоса (№ 13), прем'єр-міністра В. Чеховського (№ 14), С. Петлюри (№ 15) та ін., а у № 15 опублікувала «Універсал Трудового Конгресу Українського народу».

У низці статей автори різко виступали проти скинутого уряду гетьмана П. Скоропадського, який, на їхню думку, зруйнував усі здобутки української революції й висловлювалися за необхідність «Само-стійної Української Трудової Народньої Республіки» (№ 23).

Не оминула увагою редакція й болючої теми єврейських погромів в Україні. Вела про це мову в передових статтях, друкувала резолюцію ЦК УСДРП з цього приводу (№ 41) та інтерв'ю з губернським

комісаром Ф. Сумневичем «Що зроблено в справі вияснення винуватців Житомирського погрому» (№ 21).

Цікаво й активно висвітлювалося на сторінках газети місцеве життя. Культурно-освітні проблеми краю відображено у низці статей. Редакція чимало місця відводила фейлетонам та малюнкам, які відображали настрої населення.

У «Волинському Житті» була розлога рубрикація, як-от: «Телеграми», «Телеграми (Українського Телеграфного Агентства)», «Об'ява» (урядові повідомлення), «Діяльність уряду», «В міністерстві земельних справ», «В міністерстві праці», «Ріжні вісти», «По Вкраїні», «По Волині», «За кордоном», «Вісти з Росії», «В Московщині», «Що робиться в Москві?», «Останні відомості», «Хроніка», «Мійська хроніка», «Дописи», «З газет», «З партійного життя», «Маленький фейлетон», «Оголошення» та ін.

Серед авторів газети були: І. Козаченко, С. Кравчук, І. Ониськович, А. Сиротенко, О. Сопко, Хведір Сташинський, Василь Яницький та, ймовірно, Яків Савченко (під псевд.: Я. Можейко, Курсист Жак, Курсист Жан та крипт. Я. С.); особливо активно публікувалися автори під псевдонімами та криптонімами.

З фейлетонами та малюнками з натури на сторінках газети виступали В. Воронько, Семен Далекозорий, Юрій Савченко (під псевд. Юрій), Хома Селянський, Терпкий, Шпонька, з оповіданнями — С. Васильченко, Канівець-Василенко, Х. Майстренко та Семен Далекозорий, з віршами — П. Горовий, Юрась Залізник, Віктор Кіпчук (псевд. Черкасенка С.), О. Олесь, ймовірно, Яків Савченко (під псевд. Курсист Жак та крипт. Я. С.), Андрій Ситаренко, Є. Стахурський та ін.

Останній (42-й) номер датовано 10 березня (25 лютого) 1919 р.

Бібліографія: Павлюк І. Українські часописи... С. 29—30; Газети України 1917—1920 років... С. 71.

В. Габор

2053

ВОЛЫНСКАЯ ЗАРЯ: Ежедневная независимая демократическая газета. — № 1. 1919, 1 янв.

Ред. Александръ Новиковъ (1919 № 1—26), И. П. Вороницынъ (1919 № 52 — 1920). — **Житомиръ, 1919—1920:** *Изд.* В. Я. Файнштейнъ (1919 № 1—53), Издательское т-во (1919 № 4(79) — 1920). Волинская Губернская Тип. (1919 № 1—4, 4(79), 5(80); *Тип.* Р. Л. Розенблатъ, Б.-Бердичевская, № 20 (1919 № 7—53); *Тип.* Ш. Хорожанскаго (1920 № 107). *Адр. ред. і контори:* Б.-Бердичевская ул., № 43 (1919

№ 1—26), Б.-Бердичевская ул., № 6 (1919 № 52, 53), Б.-Бердичевская ул., № 20 (б. Черкеса) (1919 № 4(79), 5(80), Б.-Бердичевская ул., № 6 (1920 № 107).

Вийшло: 1919 — № 1—75, 1(76)—3(78), Г. 1 № 4(79), 5(80), [?], 1920 — Г. 2 № [1]—107; Ф. від 55×36 см до 68×52 см; *Обс.* 2 с., 3 с. (1919 № 4(79); *Передпл.:* на мес. 11 р. (1919 № 1—17), 13 р. (1919 № 18—26), 15 р. (1919 № 52—53), 49 р. (1919 № 4(79), 5(80), 250 крб (1920 № 107). *Ц.* номери 50 к. (1919 № 1—17), 60 к. (1919 № 18—26), 75 к. (1919 № 52, 53), 1 р. 50 к. (1919 № 4(79), 5(80), 10 крб (1920 № 107).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1920 — Г. 2 № 107; НБУВ: 1919 — № 1—4, 7, 8, 11—21, 24—26, 52, 53, Г. 1 № 4(79), 5(80).

Примітки: У рекламі видання зазначено, що в ньому беруть участь: С. А. Бржозовський, С. П. Вороницин, С. С. Горелик, А. А. Івановський, А. Мурич, А. А. Ришков, Н. А. Соколов, С. Сурич, П. О. Таран, А. Я. Щур та ін., а також літератори А. Гінзбург (Г. Наумов) і В. Дрелінг (В. Рудин). Наявний № 5(80) вийшов 25 серпня 1919 р. Від № 2 за 1919 р. вказано, що видання виходило за дозволом цензури. 20 січня 1919 р. вийшов екстрений бюлетень газети «Волинская Заря» (див. № 2730), присвячений Дню Злуки. У газеті були конфіскації. Мова видання — російська й українська.

Редакція мала на меті створити якісний інформаційний орган, який би всебічно висвітлював питання як місцевого, так і загальнополітичного життя. Видавці, сповідуючи демократичні погляди, підтримували політику Директорії та її боротьбу проти більшовиків та Добровольчої армії.

У передових статтях йшлося про найбільш гострі проблеми сучасності — наслідки воєнних дій, людське горе, що стоїть за оперативними зведеннями, які передруковувалися у всіх тогочасних газетах; пасивність людей, втомлених калейдоскопічними змінами в політичному житті, тощо. У центрі уваги авторів часопису постійно була політика українського уряду, його зовнішньополітична діяльність. Низка передовиць привертала увагу до відносин України та Росії, що після ноти Раднаркому трактувалися як війна. На перших шпальтах вміщувалися офіційні матеріали — «Бюлетені головного інформаційного бюро армії УНР», накази Головного отамана С. Петлюри, постанови та звернення Директорії тощо.

У низці матеріалів, переважно інформаційних жанрів, висвітлювалося життя єврейської національної меншини на Волині. Після погрому в Житомирі, коли

загинула велика кількість місцевих євреїв, основні газетні публікації були присвячені саме цій темі: «Жертвы Житомирского погрома» (1919. № 12), М. Франкель «Когда умолк голосъ человеческой совѣсти...» (1919. № 14) та ін.

Після тривалої перерви у випуску газети — від кінця квітня до середини серпня 1919 р., спричиненої захопленням Житомира більшовиками, автори основних статей зверталися до теми жайхіть «комуністичного раю», з яким нещодавно мали змогу ознайомитися безпосередньо (наприклад: Л. Н. «Не нужно мести», Ш. Юлін «Намъ нужна справедливая оцѣнка» (1919 № 4(79).

Цікавою є власне публіцистика часопису на злободенні теми, що посідала важливе місце на його сторінках, — цикли фейлетонів п. н. «Pro domo sua» за підписом Mortalis та «Дни нашей жизни (Записки журналиста)» (в яких автор звертався й до проблем випуску преси, цензурних утисків тощо) Г. Галіна (відомо, що це псевдонім), а також «Письма къ читателямъ» Оббаріуса (в іншому випадку — І. О.).

У виданні друкувалися окремі статті на теми економіки й кооперації: «Борьба со спекуляцией» (1919. № 4), Марк Волохов «Хозяйственные перспективы» (1920. № 107) та ін. Частина матеріалів присвячена проблемі професійної діяльності різних груп фахівців, зокрема залізничників.

Основними темами інформаційних повідомлень, поданих з посиланням на УТА або на повідомлення власних кореспондентів, були засідання Директорії, воєнна ситуація на різних українських землях, новини з-за кордону, серед яких чимало заміток про події в Німеччині, тощо.

Редакція дбала й про висвітлення місцевого життя, подавала відомості з питань гарантування порядку в місті, забезпечення людей продовольством, організації шкільництва, медичної допомоги, транспортного забезпечення, аграрного питання, проблем кооперації та ін. Друкувалися звіти про з'їзди (передусім селянські), що відбулися на Волині, та враження від них. Вмішувалися також замітки про постановки місцевих театрів, анонси концертів тощо.

Друкувалася й поезія — Гірша Бродського, Василя Карпова, Б. Кондратьєва, Г. Ротенберга, Ольги Сергєєвої, А. Северного, Л. Спіріна.

Рубрики часопису: «Телеграммы», «По Украинѣ», «Постановления Директоріи», «Въ совѣтской Россіи», «Разные извѣстія», «Послѣднія извѣстія», «Обзоръ печати», «Еврейская жизнь», «Из погромной галле-реи», «Рабочая жизнь», «Среди желѣзнодорожниковъ»,

«Мѣстная хроника», «На Волини», «Въ городѣ», «Те-атръ и музыка», «Городской театръ».

Серед авторів газети — Алін, Комар, Саша Нин-ч, Солігор.

Останній (107-й) номер побачив світ 23 травня 1920 р.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 71.

М. Процик-Кульчицька

2054

ВОЛЯ: Орган української соціал-демократичної партії. — Виходить що тижня (1919 ч. 1—4), що четверга і неділі (1919 ч. 5), кожного тижня що суботи (1919 ч. 6/7—11). Ч. 1. 1919, 27 цвітня.

За ред. відповідає Роман Яросевич. — **Станиславів, 1919:** Видає Управа У. С. Д. П. Друк. Окружної Військ. Команди під управою Ореста Кузьми в Коломиї (1919 ч. 1, 2); *Друк.* Окружної Військ. Команди під управою Антона Гринцишина в Коломиї (1919 ч. 3, 4); *Печатня* Льва Данкевича, Станиславів, вул. Липова, ч. 5 (1919 ч. 5—11). *Адр. ред. і адм.:* Станиславів, вул. Цегельського, ч. 2 (давн. Лелевеля) (1919 ч. 1—4), вул. Сапіжинська, ч. 15 (1919 ч. 5—11).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—5, 6/7, 8—11; *Ф.* 31,5×22 см (1919 ч. 1—5), 40×28 см (1919 ч. 6/7—11); *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* річно 48 кор. *Ц.* числа 1 кор.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1—11; НБУВ: 1919 — Ч. 8; НБ ЛНУ: 1919 — Ч. 2—4, 6/7—11; ДНАБ: 1919 — Ч. 6/7, 8.

Примітки: Редактором газети був М. Струтинський, участь у редагуванні брали: Р. Скибінський, Б. Чайківський, М. Кордуба.

«Маніфестом української соціал-демократичної партії» із гаслами: «Пролетарі всіх країв, єднайтеся!», «Пролетарі української країни, єднайтеся!» та закликом «Нехай живе перемога соціалізму!» газета у першому ж числі заявила, що стоятиме на позиціях соціалізму як єдино справедливої ідеї, покликаної захищати інтереси трудівників.

Основною впродовж усього часу видання газети була тема державотворення України, що розглядалася, зокрема, в історичному аспекті як оцінка спроб творення української держави Б. Хмельницьким, І. Виговським, П. Дорошенком.

У газеті переважали публікації політичного спрямування, у яких наголошувалися переваги соціалізму, засуджувалася політична роздробленість України.

Червоною ниткою через усі публікації політичного спрямування проходила тема класової боротьби,

боротьби проти капіталізму та доморощеної буржуазії, зокрема клерикалів та попівства (Новочасні фарисеї. Ч. 4).

Багато місця у газеті відводилося статтям, у яких з числа в число обговорювалися питання теорії соціалізму, політичні (Федерація і автономія. Ч. 6/7—9) та економічні (Безземелле та малоземелле. Ч. 6/7—11) питання, а також питання національного відродження України й управління державою (Диктатура чи демократія? Ч. 11), влади та її неспроможності себе зреалізувати; аналізувалися причини неготовності українського народу обстоювати у новій політичній ситуації свою державу.

Подвійне число (6/7-ме) було майже повністю присвячене пам'яті І. Франка, якого соціал-демократична партія (такої думки дотримувалася редакція) вважала своїм натхненником, хоча тут же додавала, що, за словами самого ж І. Франка та його побратимів М. Павлика та О. Терлецького, були вони «соціялістами... більше по почуванням, як по переконанням» (В 3-ту річницю смерті творця «Мойсея». Ч. 6/7).

Газета постійно відгукувалася на найважливіші політичні події в Україні та поза її межами.

У рубриках «З газет» та «Новинки» повідомлялося про проблеми селян і робітників, страйки, новини з міст та містечок усієї Західної України, про Міжнародний соціалістичний конгрес у Люцерні, про відновлення Інтернаціоналу.

В останньому (11-му) числі, датованому 23 серпня 1919 р., у замітці «Від редакції», повідомлялося про припинення видання часопису з незалежних від редакції причин.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 194; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 24; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання... С. 57; Газети України 1917—1920 років... С. 73.

Література: Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918—19 рр. // Новий Час. Львів, 1936. Ч. 176. С. 5; Олесницький Ю. Станіславів як новий Галич і його преса // Станіславівські Вісті. Станіславів, 1937. Ч. 2. С. 3; *Галушко М.* Українські часописи Станіслава... С. 156—158.

М. Романюк

2055

Воля: Тижневик (1919 — 1920 т. 2 ч. 7/8); Український тижневик (1920 т. 2 ч. 9 — 1921). — Р. 1. Т. 1. Ч. 1. 1919, черв.

Під ред. Андрія Горленка (А. Войнаровського). *Відп. ред.* Володимир Мурський (1919 т. 1 — т. 2 ч. 1), З. Адельсбергер (З. Адельсберг) (1919 т. 2 ч. 2 — 1920

т. 1 ч. 10), Лев Шопак (1920 т. 1 ч. 11 — 1921). — **Відень, 1919—1921:** Вид-во «Наша Воля» (1920 — 1921 т. 2); *Видає* Об'єднання українських видавництв (1921 т. 3). *Друк.* Вальдгайм—Еберле (1919 — 1920 т. 4 ч. 7/8); *Друк.* «Форвертс» (1920 т. 4 ч. 9 — 1921). *Адр. ред. та контори:* Wien VI, Linke Wienzeile, Nr. 40/38 (1919 — 1920 т. 4 ч. 1), Linke Wienzeile, Nr. 40 (1920 т. 4 ч. 2 — 1921).

Вийшло: 1919 — Р. 1 т. 1 ч. 1—4, т. 2 ч. 1—5, т. 3 ч. 1—4, т. 4 ч. 1—4, т. 5 ч. 1—5, т. 6 ч. 1—4, 1920 — Р. 2 т. 1 ч. 1—13, т. 2 ч. 1—6, 7/8, 9, 10, т. 3 ч. 1—9, 10/11, 12, 13, т. 4 ч. 1—6, 7/8, 9—13, 1921 — Р. 3 т. 1 ч. 1—6, 7/8, 9—13, т. 2 ч. 1, 2, 3/4, 5, 6/7, 8, 9/10, 11/12, т. 3 ч. 1/2, 3/5, 6/8; *Ф.* 23×15 см; *Обс.* 46—48 с. (1919 — 1921 т. 2), 102 с. (1921 т. 3); *Передпл.:* на міс. 10—24 кор. (1919 т. 1 — т. 3 ч. 1, т. 6, 1920 т. 1 ч. 1—11), 40—60 кор. (1920 т. 1 ч. 12 — т. 4 ч. 9), 80—120 кор. (1920 т. 4 ч. 10 — 1921), на 3 міс. 48 кор. (1919 т. 3 ч. 2 — т. 5), в Швейцарії 4—2 шв. фр. (1919 т. 6 — 1920 т. 4 ч. 9), у Франції 4 фр. (1919 т. 6 — 1921), в Америці 2 дол. (1919 т. 6 — 1920 т. 4 ч. 9), в Німеччині 8—12 марок (1919 т. 6 — 1920 т. 4 ч. 5), на пів року в Англії 10 шіл. (1920 т. 4 ч. 10 — 1921) в Італії 35 лір (1920 т. 4 ч. 10—1921), в Румунії 80 леї (1921 т. 2 ч. 9/10—т. 3). *Ц.* числа 3—6 кор. (1919 — 1920 т. 1 ч. 11), 10—25 кор. (1920 т. 1 ч. 12 — 1920 т. 4 ч. 9), в Австрії 25 кор. (1920 т. 4 ч. 10 — 1921 т. 2 ч. 5), 50—40 кор. (1920 т. 2 ч. 6/7 — 1921), в Франції 1 фр. (1919 т. 6 — 1921), в Швайц. 1 фр. — 50 сант. (1919 т. 6 — 1921), в Америці 50—15 ц. (1919 т. 6 — 1921), в Німеччині 2—4 марок (1919 т. 6 — 1921), в Польщі і Галичині 25 п. м. (1920 т. 4 ч. 10 — 1921 т. 2 ч. 6/7), 50 п. м. (1921 т. 2 ч. 9/10 — 1921 т. 3), в Англії 6 п. (1920 т. 4 ч. 10 — 1921), в Чехії 4 чes. кор. (1920 т. 4 ч. 10 — 1921), в Італії 1,5 лір (1920 т. 4 ч. 10 — 1921), в Румунії 4 леї (1921 т. 2 ч. 9/10 — т. 3).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 т. 1 ч. 1—4, т. 2 ч. 1—5, т. 3 ч. 1—4, т. 4 ч. 1—4, т. 5 ч. 1—5, т. 6 ч. 1—4, 1920 — Р. 2 т. 1 ч. 1—13, т. 2 ч. 1—10, т. 3 ч. 1—13, т. 4 ч. 1—13, 1921 — Р. 3 т. 1 ч. 1—13, т. 2 ч. 1—11/12, т. 3 ч. 1/2—6/8; **НБУВ:** 1919 — Р. 1 т. 1 ч. 1, т. 2 ч. 1, т. 3 ч. 1, т. 4 ч. 1, т. 5 ч. 4, 5, т. 6 ч. 1—4, 1920 — Р. 2 т. 1 ч. 1—13, т. 2 ч. 1—10, т. 3 — ч. 1, 2; **НБ ЛНУ:** 1919 — Р. 1 т. 1 ч. 1, 2, т. 2 ч. 5; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 т. 1 ч. 1—4, т. 2 ч. 1—5, т. 3 ч. 1—4, т. 4 ч. 1—4, т. 5 ч. 1—5, т. 6 ч. 1—4, 1920 — Р. 2 т. 1 ч. 1—13, т. 2 ч. 1—10, т. 3 ч. 1—13, т. 4 ч. 1—13, 1921 — Р. 3 т. 1 ч. 1—13, т. 2 ч. 1—11/12, т. 3 ч. 1/2—6/8.

Примітки: За літературними джерелами встановлено, що журнал у 1920—1921 рр.

редагували також Іван Кедрин, Андрій Хо-мик та Володимир Мурський. На обкладинці зазначено: «Зареєстровано Дирекцією Поліції у Відні ч. 918/19» (1919 т. 3 ч. 2 — 1921). Від т. 2 за 1919 р. пагінація у межах томів наскрізна. У 1921 р. ч. 1/2—6/8 вийшли паралельно п. н. «Воля» та «Воля України». Від ч. 9/10 за 3 жовтня 1921 р. журнал виходив п. н. «Воля України» (див. 1921 р.).

Фундаторами та організаторами видавання громадсько-політичного часопису «Воля» стали представники української емігрантської інтелігенції в Австрії. Ключову роль в організації виходу нового журналу соборницького спрямування відіграв Віктор Піснячевський (псевд.: Андрій Горленко). Видання створили для того, щоб у трансформаційний період національно-визвольних змагань сконсолідувати українців, які з різних причин опинились в еміграції. Мета видавання нового журналу полягала у тому, щоби «зв'язати живим рідним словом до купи всіх тих “біженців”, скупчити їх під одним українським прапором, дати їм змогу висловити свої враження, свої спостереження, свої думки» (На чужині. 1919. Т. 1. Ч. 1). Часописові вдалося завоювати популярність серед читачів, і через рік редакція відзначала, що це найпопулярніший закордонний український журнал.

«Воля» була позапартійним виданням. У своїх публікаціях на сторінках журналу головний редактор В. Піснячевський часто виступав з гострою критикою прорадянської орієнтації українського політикуму, зокрема Директорії УНР та особисто С. Петлюри.

Упродовж функціонування часопису редакція визначила декілька пріоритетів у редакційній політиці, головним з яких було збирання якомога більшої кількості фактів про розвиток подій в Україні, перевірка і подання цієї інформації для європейської громадськості. Іншим завданням визначався скрупульозний моніторинг реакцій світової спільноти на політичну ситуацію в Україні, а також огляд та аналіз публікацій у закордонній пресі, а відтак лаконічні передруки найбільш резонансних матеріалів.

Суттєве місце на сторінках «Волі» відводилося темі політичного життя на Наддніпрянщині та зовнішніх зносин екзильного уряду УНР С. Петлюри з ключовими геополітичними суб'єктами у Європі, у зв'язку з чим друкувалися офіційні документи (ноти, комюніке, декларації). У часописі було опубліковано «Деклярацію Українського Національно-Державного Союзу» (1920. Т. 2. Ч. 2).

Однією з тем, яку постійно порушували автори видання, була ситуація у Східній Європі. У серії статей А. Хомик обґрунтовував ідею створення східноєвропейської спілки колишніх колоній Російської та Австро-Угорської імперій та аналізував роль і значення усіх східноєвропейських народів, які би змогли разом протистояти російській гегемонії у Східній Європі (Братання народів. 1919. Т. 3. Ч. 4; Роль і значіння слов'янства в Європі й Азії. 1919. Т. 4. Ч. 2; Значіння східно-європейських націй для цілого людства. 1919. Т. 5. Ч. 1).

Низка статей висвітлювала антиукраїнську політику Польщі в Галичині, де поляки чинили щодо українців воєнні злочини, «вогнем і мечем прищіплюючи українському народові ідею польської державності», арештовуючи й ув'язнюючи галицьку інтелігенцію в концтаборах.

Окрім інформування, журнал був організатором різних громадських заходів. 1 липня 1919 р. у редакції відбулося відкриття Українського клубу у Відні з ініціативи О. Олесея, В. Піснячевського та О. Степаненка (1919. Т. 1. Ч. 4), у серпні того ж року вона оголосила збір пожертв для родин інтернованих галицьких українців та в'язнів польських концтаборів, створивши при редакції «Фонд для допомоги інтернованим, вдовам й сиротам» (1919. Т. 2. Ч. 4).

Редакція підтримувала контакти з українцями в усьому світі, які надсилали для публікації у журналі матеріали під рубрикою «Лист з ...» — Бельгії, Данії, Латвії, Югославії, Італії, Німеччини, США, Білорусі, Єгипту, Закарпаття, Волині, Варшави, Парижа, Одеси, Вінниці, Києва, Тарнова, Львова, Лондона, Стокгольма та багатьох інших країн і міст світу. В матеріалах з-за кордону автори інформували про життя українців на чужині (зокрема в таборах для інтернованих вояків армій УНР та ЗУНР), про життя у цій країні загалом та економічне, політичне, культурне становище держави, особливо акцентуючи ставлення влади й громадян до української справи. Багато статей присвячено відносинам різних держав та народів, зокрема, в багатьох числах розміщена серія матеріалів Соломона Гольдельмана про українсько-єврейські взаємини, яку пізніше було випущено окремим виданням п. н. «Листи жидівського соціал-демократа про Україну».

У виданні опубліковано багато наукових розвідок теоретичного характеру, в яких авторитетні автори зверталися, зокрема, до таких тем і проблем, як основи українського націоналізму, самовизначення народів, роль і значення слов'янства в Європі й Азії, соціалізм і Схід Європи, релігійна та національна толерантність,

розділеність України, більшовизм і майбутня ситуація, державні борги в міжнародному праві та ін.

Редакція приділяла багато уваги аналізу впливу національної еліти й інтелігенції на політико-економічне та культурне життя України, публікуючи полемічні статті авторів, які займали інколи діаметрально протилежні позиції (В. П. За рік. 1920. Т. 2. Ч. 1; Його ж. Наш песимізм. 1920. Т. 3. Ч. 11; Вишиваний В. Сектанти. 1920. Т. 2. Ч. 2; Горленко А. Скандалисти. 1920. Т. 2. Ч. 2; Лисяк П. Світ нечестивих. 1921. Т. 1. Ч. 1; Піснячевський В. Старі помилки. 1920. Т. 2. Ч. 9).

У серії матеріалів аналізувалася воєнна проблематика. Авторами таких публікацій часто були досвідчені військові фахівці, які компетентно аналізували воєнний стан і коментували ті чи інші події. Журнал регулярно вміщував для доповнення і унаочнення інформації ілюстрації, зокрема карти.

Видання друкувало також матеріали про економічне життя О. Даскалюка (майже у кожному числі був «Огляд соціально-економічного життя», окремі матеріали стосувалися розвитку кооперативного руху, ролі комунікацій, аналізу глобальних криз — фінансово-економічної, «бавовняної» та «углевої», пивоварної галузі й т. ін.).

У полі зору редакції постійно перебували питання культурного життя українців. На сторінках часопису регулярно публікувалися матеріали про гастролі у різних країнах Української республіканської капели під керівництвом О. Кошиця, про театр («Молодий театр» Леся Курбаса), видавничу діяльність українських товариств («Вернигора», «Всесвіт», «Дзвін», «Українська школа» тощо), дерев'яні церкви в Україні, український фольклор та мистецтво.

З перших номерів журнал друкував літературні твори — упродовж першого року це була головно лірика Василя Вишиваного, Гейне з Пирятини, Тиберія Горобця, Олекси Коваленка, Ол. Неприцького-Грановського, Олександра Олеся, переклади віршів Рабіндраната Тагора. Згодом редакція приділяла художній літературі дедалі більше уваги й запровадила від 1920 р. (т. 3, ч. 3) постійний відділ красного письменства («Літературне життя»). У журналі було надруковано переклади творів таких авторів, як Горацій, Н. Каркавіцас, Янка Купала, Марціал, Джон Г. Меке, М. Метерлінк, М. Салтиков-Шчедрін, Кияр Фібих, Анатоль Франс, Оскар Вайлд, А. Чехов, та багатьох ін. Редакція підтримувала українську літературу. Із творів вітчизняних авторів найчастіше публікували Миколу Вороного, Марійку Підгірянку,

Клима Поліщука, Павла Тичину. Вміщено також багато статей з літературознавства.

Рубрикація журналу залишалася майже незмінною упродовж усього часу його функціонування: «Огляд міжнародної політики», «Україна», «Польща», «Росія», «Огляд преси», «Огляд світових подій», «За кордоном», «З українського життя на чужині», «На фронтах», «Критика і бібліографія», «Економічна хроніка». Згодом редакція запровадила інші рубрики: «Літературне життя», «Листування редакції» (читацькі дописи та листи в редакцію), «Справочний відділ» (довідкова інформація), гумористичні: «Пір'я з хвоста», «Смітник», «Tutti-frutti», «Як живуть і працюють».

Із виданням співпрацювало надзвичайно широке коло авторів, як-от: І. Базяк, Б. Бутенко, Остап Грицай, Орест Даскалюк, Станіслав Дністрянський, В. Залозецький, С. Золотаренко, Іван Кедрин, О. Ковалевський, В. Кушнір, Модест Левицький, М. Лозинський, О. Лотоцький, Осип Назарук, Я. Окуневський, В. Оренчук, Віктор Піснячевський (псевд.: Андрій Горленко), Степан Рудницький, Ф. Слюсаренко, Є. Сокович, А. Хомик, Андрій Чекановський, Павло Чижевський та ін. Багато матеріалів подані з псевдонімами: С. Сіренський, Ціпківець (фельетони), Політик (політичні нотатки), Старий Журналіст, Spectator (справж.: Андрій Чекановський) (огляд міжнародного життя), а також з криптонімами.

У січні-лютому 1920 р. частина співробітників журналу перейшла до іншого віденського часопису — «На переломі»: взаємні обвинувачення, подробиці конфлікту та полеміка між ними знайшли відображення на сторінках «Волі» (Лист до редакції. 1920. Т. 1. Ч. 12; Від редакції. 1920. Т. 1. Ч. 13). Вихід частини редакції був зумовлений різкою трансформацією редакційної політики «Волі», зокрема «поправлінням лінії» часопису (Від редакції. 1920. Т. 1. Ч. 13).

Домінантними жанрами у часописі були аналітичні (лист, стаття, кореспонденція, огляд) та художньо-публіцистичні (нарис, фейлетон, замальовка, пародія).

У часописі вміщувалася реклама медичних й адвокатських послуг, новинок книговидавництва.

Останнє (6/8-ме) число «Волі» датовано 17 вересня 1921 р.

Бібліографія: Книжка. Станіславів, 1921. № 3. С. 58; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 57; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 57. Спр. 477. Арк. 1238—1240.

Література: Енциклопедія Українознавства: слов. частина. Париж; Нью-Йорк, 1955. Т. 1. С. 316; EU. Vol. 5. P. 637—638; Калинович І. Показчик авторів та їх творів у тижневику «Воля» за 1919 рік: Томи I—VI (26 чисел).

Відень, 1920. XI с.; *Животко А.* Історія української преси. С. 282; *Сидорчук Т.* Культурная, образовательная и религиозная деятельность украинской эмиграции в Австрии в межвоенный период // *Acta Slavica Japonica*. Kyoto, 1998. № 16. С. 155; *Наріжний С.* Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919—1939. С. 70; *Богуславський О.* Дискусія про роль політичної еліти на сторінках віденського тижневика «Воля» (1919—1921) // *Вісник Запорізького осередку дослідження діаспори*. Запоріжжя, 2004. Вип. 2. С. 45—56; *Богуславський О.* Дискусія про роль політичного проводу й інтелігенції для української еміграції на сторінках віденського тижневика «Воля» (1919—1921) // *Журналістика: наук. зб.* Київ, 2005. Вип. 4(29). С. 140—146; *Литвин Н.* Віденський період уряду ЗУНР // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2009. Вип. 18. С. 268.

С. Блавацький

2056

ВОЛЯ: Орган Кам'янецької організації У.С.Д.Р.П. — Виходить щодня. Р. 1. Ч. 1. 1919, 1 груд.

Редагує колегія. — **Кам'янець-Подільський, 1919:** Видає комітет Кам'янецької організації У. С. Д. Р. П. Художня друк. І. М. Гутмана. *Адр. ред.:* Кам'янець-Подільський, просп. Шевченка, 51.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—6; *Ф.* 51×35 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* за міс. 230 грн з пересилкою. *Ц.* числа в Кам'янці-Подільському 10 грн, на провінції 12 грн.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—6; **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 1, 3—6; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—6.

Примітки: Часопис виходив з дозволу військової цензури.

Суспільно-політичний щоденний часопис «Воля» мав на меті сприяти об'єднанню українських сил для боротьби за незалежність в умовах більшовицького наступу та денікінської окупації. Щодомере у передових статтях та інформаційно-аналітичних матеріалах висвітлювалося складне політичне та соціально-економічне становище України, спричинене громадянською війною, більшовицьким господарюванням та політикою Денікіна, загостренням соціального антагонізму та економічного занепаду у повоєнний період (ч. 2); розкривалися політичні інтереси Антанти у Східній Європі (ч. 4) та аналізувалися перспективи української державності (Політик. Перспективи. Ч. 2, 4, 6), порушувалося питання про потребу координації повстанського руху.

Як соціалістичний орган, «Воля» пов'язувала з побудовою соціалізму вирішення важливих державотворчих завдань, яких «не може розв'язати капіталістичний світ» і які забезпечать українському народу

вихід із суспільно-економічної кризи (Ганкевич М. Завдання соціалізму. Ч. 1, 3). Матеріали часопису акцентували увагу політичних сил на потребі відкинути партійну ворожнечу та об'єднати зусилля задля задоволення соціальних потреб українського народу (Дещо про орієнтацію. Ч. 1, 2), сприяли формуванню активної громадянської позиції.

Суспільно-політичні події в Україні висвітлювалися у рубриці «По Україні», а про міжнародне політичне життя, зокрема про соціалістичний рух за кордоном, читачі дізнавалися з матеріалів рубрик «Ріжні вісти», «Телеграми». Публікації про місцеве суспільне життя подавалися у «Хроніці», «Оповідках».

Автори часопису — М. Ганкевич, Олександр Копровський, Політик, Шкільник.

Останнє (6-те) число вийшло 8 грудня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 78; Газети України 1917—1920 років... С. 73.

У. Чубай

2057

ВОЛЯ НАРОДА: Орган української соціал-демократичної партії на Буковині (1919); Орган української соціал-демократичної партії на Буковині (1920). — Виходить що четверга. Р. 1. Ч. 1. 1919, 7 серп.

Видає і за ред. відповідає Михайло Ганек (1919), Михайло Ганек (1920). — **Чернівці, 1919—1920:** Спілкова друк., ул. Паньська, ч. 13 в Чернівцях (1919); *Друк.* Й. Балана, ул. Ратушева, ч. 27 в Чернівцях (1920). *Адр. ред. і адм.:* Чернівці, ул. Шкільна, 6, «Робітничий Дім».

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—13, [?], 1920 — Р. 2 ч. 1—7; *Ф.* 31,5×23 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* до кінця року 10 кор. (1919), на рік 20 кор. (1920), за границю 15 кор. (1919). *Ц.* числа 50 сот. (1919), 1 кор. (1920).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 1, 3—13; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 3—9, 11—13, 1920 — Р. 2 ч. 7.

Примітки: За даними бібліографічних і літературних джерел, газету редагував С. Канюк. Ч. 13 вийшло 30 жовтня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». У виданні багато конфіскацій, на місці вилучених рядків — напис «Цензуровано!».

Газета була покликана обстоювати права українського робітництва. Редакція наголошувала на потребі поширення соціалістичних ідей рідною мовою, маючи

за вірці часописи інших народів — німецьку газету «Vorwärts», румунську — «Vremea Nouă» і єврейську — «Das Neue Leben». Серед завдань «Волі Народу», зазначено у зверненні від редакції (1919. Ч. 1), — «прояснювати політичні і господарські відносини в нашій суспільності... бороти ся о визволене робочого народу з ярма капіталістів». Видання повідомляло читачам, що вони мусять дбати про утримування свого часопису й робити, крім передплати, додаткові пожертви, оскільки соціалістична газета не має інших джерел фінансування.

Відповідно до ідеологічного спрямування газети багато місця відводилося для висвітлення і пропагування ідей соціалізму: «О мир» (1919. Ч. 1), «Соціалізм» (1919. Ч. 6), «Соціалістичний лад» (1919. Ч. 10) та ін. Водночас УСДП на Буковині через агітацію у своєму пресовому органі прагнула збільшити кількість членів організації, «яка одинока справедливо, бодро і по геройски обстоює за правами робочих мас» (1919. Ч. 4). Втілення ідей соціалізму редакція пов'язувала з традиціями Великої французької революції: у статті «День “Волі народу”» йшлося про святкування французами в лютому дня Волі народу, що призвело, зрештою, до проголошення республіки.

Провідною темою газети «Воля Народу» була політична ситуація — на Буковині, в Україні та світі, підтвердження цього — постійна рубрика «З політичного життя». Систематично друкувалися замітки про події у Східній Галичині, в Україні, подавалася інформація про діяльність уряду УНР тощо. На перших шпальтах видання вмішувало також публікації, що порушували різні питання, пов'язані з Першою світовою війною: втрати, кількість жертв, матеріальні збитки різних країн від війни тощо.

Великого значення редакція надавала роз'ясненню змін, запроваджуваних у краї, зокрема, аналізувала проекти виборчої (Виборче право. 1919. Ч. 4; Вибори а ми; Ще раз про голосоване та вибори. 1919. Ч. 7; ін.) і земельної (Земельне питанє. 1919. Ч. 6) реформ. Неодноразово порушувалися питання освіти, наприклад: «Новий шкільний рік», «Черновецкий університет» (1919. Ч. 8).

Однією із провідних тем часопису було становище українців на Буковині. Автори неодноразово змушені були акцентувати увагу читачів на утисках, яких ті зазнавали від румунської влади в різних сферах суспільного життя: «Українських учителів нагоняють» (1919. Ч. 7), «Ромуншене вивісок (шільдів)» (1919. Ч. 9), «Ромуншене» (1919. Ч. 10).

Газета неодноразово звертала увагу на значення преси в суспільному житті. У ч. 8 за 1919 р. надруковано статтю «Часопись», у якій підкреслено залежність ідеологічного спрямування газет від джерел їх фінансування. Провідна думка публікації: часописи, які роздають задарма, мають на меті обман народу, натомість єдиною правдомовною є соціалістична газета.

«Воля Народу» подавала інформацію про видавання у світі українських (не тільки україномовних) часописів: «Вперед» (Львів), «Шлях» (Зальцведель), «Український Прапор» (Відень), «La Voce del' Ukraine» (Рим), «L'Ukraine» (Женева). Такі замітки друкувалися, як правило, під рубрикою «Всячина», поряд з іншими повідомленнями про події українського культурно-мистецького життя.

Серед рубрик часопису — «По широкий Україні», «Дописи», «Дрібні вісти», «Що чувати в світі», «Із партії», «Мудрі слова», «Пресовий фонд».

Останнє (7-ме) число датовано 12 лютого 1920 р. *Бібліографія:* Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 57; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 24; Газети України 1917—1920 років... С. 74.

Література: Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 635; 3 літопису української преси на Буковині // Засоби масової інформації Чернівецької області: довідник. Чернівці, 1996. С. 9; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини (1918—1940 рр.). Львів, 1996. С. 17; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 1999. С. 291; Романюк М. Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.). Львів, 2000. С. 299—301; Добржанський О., Старик В. Змагання за українську державність на Буковині (1914—1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 442—447.

М. Процик-Кульчицька

2058

ВООРУЖЕННАЯ БЕДНОТА: Орган Реввоенсовета Полтавской группы войск. — № 1. 1919, 27 июля.

Ред.: не подано. — **Полтава, 1919.** *Адр. ред.:* місцева: Александровская пл., Коммунистический дворец; *поштова:* Политотдел Штаба Полтавской группы войск.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 42×30,5 см; Обс. 4 с.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!»; «Прочитай, передай другому!». Мова видання — російська й українська.

Редакція декларувала суспільно-політичне видання як газету для червоноармійців, селян і робітників. Часопис мав чітко виражені агітаційно-пропагандистські ознаки: ратував за радянську владу та переваги радянського господарювання і закликав читачів до боротьби проти добровольчих частин генерала Денікіна та «куркульських» повстань.

На газетних шпальтах містилися оперативні повідомлення Полтавської групи військ, сповіщення про події на Південному фронті, розгром військ Колчака та бої червоних кубанців у тилу денікінської армії, а також короткі повідомлення про будні та бойові дії Полтавської групи військ і пропагандистські статті про боротьбу з повстанцями та проти дезертирства.

Періодичне видання мало такі рубрики: «Оперативная сводка», «Жизнь Красной Армии», «Красноармейские беседы», «Селянське життя», «В черном стане», «Від редакції».

Автори газети виступали як під справжніми прізвищами, так і під псевдонімами, зокрема: Бувалий, О. Максимов, Мирон, Науменко, Холмський.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 136.

В. Габор

2059

ВПЕРЕД: Орган группы соц.-демократов интернационалистов. — № 1. 1919, 14 февр.

Ред. Редакционная коллегия. — [Кіев], 1919: Изд. Группа интернационалистов Р. С.-Д. Р. П. Тип. Бывш. Газеты «Последняя Новости», Думская пл., № 8.

Вийшло: 1919 — № 1—16; Ф. 63,5×42 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* на 1 мфс. 15 р. Ц. номера 75 к., в провинции 85 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1—16.

Примітки: У надзаголовку — напис: «Российская социал-демократическая рабочая партия» та гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!».

Мова видання — російська та українська.

На сторінках видання публікувалися статті, присвячені ідеології соціалізму, висвітлювалася діяльність приналежних до цього політичного руху організацій на території України та Росії.

У газеті регулярно друкувалися повідомлення про роботу профспілок працівників харчової промисловості, порушувалося питання боротьби з безробіттям, створення єдиної біржі праці, налагодження судової системи в Києві тощо (К кризису професіонального руху; Учреждение народных судов. № 2; Суд и советская власть. № 3; ін.).

«Официальный отдѣлъ» містив накази військовим частинам та установам Київського окружного військового комісара по санітарній частині, а також розпорядження Надзвичайної комісії по боротьбі з контрреволюцією, саботажем, спекуляцією та посадовими злочинами.

Редакція газети інформувала про події у політичному та суспільному житті України, а також Великої Британії, Грузії, Литви, Німеччини, Росії, Угорщини, Франції та ін. (Переговоры Директории с Антантой. № 5; Международное положение Украины. № 13; Эсеры об изменении своей позиции. № 3; ін.).

На шпальтах видання публікувалися огляди преси більшовиків, соціал-демократів, Бунду, зокрема часописів «Борьба», «Кіевский Коммунист», «Червоний Прапор», «Найе Цайт», «Извѣстія Ц.И.К.».

Рубрики видання: «Советская Россия», «Советская власть в Киевѣ», «Кіев», «На фронтах», «В нашей партии», «В советских учреждениях», «Городское хозяйство», «По Украине», «Профессиональное движение», «Маленький фельетон», «В лагерь контр-революции», «Среди политических партий», «Официальный отдѣлъ», «В нашей партии», «Городское хозяйство», «На Украинѣ».

Автори газетних публікацій: Я. Винецький, М. Севрук, В. Шубін та ін.

Останній (16-й) номер датовано 7 березня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 24; Газети України 1917—1920 років... С. 72; Київські газети 1838—1940 років... С. С. 41.

Р. Бліхарський

2060

ВПЕРЕД = VPERED = FORWARD: Соціалістично-наукова часопись для працюющего люду = Ukrainian Montly. — Виходить раз на місяць. Р. 1. Ч. 1. 1919, 15 цвѣтня.

Редагує Редакційний Комітет. — Нью-Йорк, 1919: Видає Український Агітаційний Комітет Соціалістичної Робітничої Партії. *Адр. ред.:* 433 E. 9th St., New York, N. Y.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1, 2; Ф. 28×19 см; Обс. 12 с.; *Передпл.:* на рік 1 дол.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1.

Газета «Вперед» видавалася з метою згуртувати українських робітників США в єдину економічну і політичну організацію, схилити їх до ідей Соціалістичної робітничої партії. Редакція закликала українців до повалення існуючого ладу і створення

«соціалістичної республіки праці». Робітникам, щоб виконати це завдання, необхідно було оволодівати політичними знаннями й організуватися.

Відповідно до видавничої програми на сторінках газети опубліковано статтю К. Готсона «Завдане Соціалістичної Робітничої Партії», у якій роз'яснювалися головні ідеї цієї партії; матеріали про К. Маркса і Ф. Енгельса. Редакція також наголошувала на необхідності відродження соціалістичного промислового юніонізму, розкривала його переваги над Американською федерацією праці.

Останнє (2-ге) число вийшло 15 травня 1919 р.

Бібліографія: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики... С. 261.

Л. Сирота

2061

ГАЛИЦЬКИЙ ГОЛОС. — Виходить раз в тиждень. Р. 1. Ч. 1. 1919, 16 серп.

Редагує Колегія. — **Кам'янець на Поділля, 1919:** 1-ша Друк. Міністерства Преси й Інформації (1919 ч. 1, 2); Друк. Под. Губ. Нар. Управи (1919 ч. 3—6). *Адр. ред. і адм.:* Кам'янець-н./П., пер. Івана Предтечи, ч. 2.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—6; Ф. 44×35 см; Обс. 4 с.; Ц. числа 5 грн (1919 ч. 1—4), 7 грн (1919 ч. 5, 6).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—6; НБУВ: 1919 — Р. 1 ч. 1—6; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—6.

«Галицький Голос» — орган Міністерства галицьких справ (МГС), яке утворила Директорія у відповідь на проголошення диктатури Є. Петрушевича, визнаючи МГС єдиним легальним представником Галичини. Діяльність часопису була спрямована на утвердження ідеї єдиного політичного проводу та дискредитацію диктатури.

Перше число розпочиналося «Маніфестом правительства УНР», в якому висловлювалася подяка об'єднаним арміям УНР і УГА за звільнення значної території України від більшовицького гніту, а також закликалося демократів України всіх національностей підтримати заходи уряду УНР, спрямовані на встановлення демократичного ладу в Україні. Провідною темою низки статей була консолідація державотворчих сил Галичини і Наддніпрянщини з метою продовження національно-визвольних змагань (Сапіга І. Дещо про нас самих; Карманський П. Киньте зневіру!; Нв. На пекучі теми. Ч. 1).

У циклі статей п. н. «Критичні uwagi до акту злуки з 3 січ. 1919 р.» (ч. 2—4) С. Стебельський, аналізуючи юридичний аспект названого акту, обґрунтував

неможливість вважати чинним акт проголошення диктатури Є. Петрушевича.

Чимало матеріалів присвячено українсько-польським відносинам. На шпальтах часопису засуджувалася експансійна політика Польщі (Ярослав І. Заборчість Польщі. Ч. 3; М. Польська програма на Сході. Ч. 4), а водночас подавалися матеріали, які засвідчили тимчасову консолідацію українців і поляків з метою створення антибільшовицького фронту. У публікаціях «З українських земель під польським забором» (ч. 2) та «Справа українських земель під чужими заборами» (ч. 4, 6) висвітлювалося важке національно-соціальне становище українців на Холмщині і Волині, у Східній Галичині та Закарпатській Україні.

Усвідомлюючи важливість економічного розвитку для розбудови молодой держави, автори часопису порушували проблеми росту бюджетного дефіциту (П. С. На фінансово-економічні теми. Ч. 4), організації промисловості на основі оптимального використання природних ресурсів України (Горницький З. Промисловість на Україні. Ч. 5), функціонування транспортної системи (Сапіга І. Справа нашого транспорту. Ч. 2).

Важливого значення редакція надавала проблемам реформування освітньої сфери, а саме — створенню концепції національної освіти. У низці матеріалів висвітлювалося проведення шкільної реформи, спрямованої на створення єдиної триступеневої української школи (Алискевич А. Нова Українська школа. Ч. 1—3), питання українізації державних шкіл (ч. 6) та організації вищої освіти (ч. 5).

З метою забезпечення свободи друкованого слова редакція виступала за скасування попередньої цензури і утворення пресових судів (Про цензуру. Ч. 2).

У період діяльності «Галицького Голосу» у Кам'янці-Подільському перебував евакуйований Державний військово-історичний музей, діяльність якого висвітлювалася у статті Ол. Благодіра (ч. 5).

На шпальтах видання публікувалася поезія громадянської тематики П. Карманського, В. Пачовського.

Про події суспільно-політичного життя інформували рубрики: «З тижня» (підрубрики «Огляд воєнних дій» та «З закордонних справ»), «Політичні записки». Інформаційно насиченою була рубрика «З діяльності Міністерства галицьких справ», у якій висвітлювалася, зокрема, робота департаменту допомоги галицьким виселенцям. Діяльність часопису сприяла облаштуванню життя галичан на Наддніпрянщині, надаючи їм корисну інформацію та повідомляючи про їхні потреби під рубрикою

«Хроніка». «Бібліографія», між іншим, подавала перелік подільських періодичних видань, а також видань Управління преси й інформації.

Автори часопису — А. Алиськевич, З. Горницький, А. Ортоскопченко, І. Сапіга, Стефан Стебельський.

Діяльність МГС та його органу не сприяла унормуванню відносин між Директорією та ЗО УНР, а тому у вересні Кабінет Міністрів УНР прийняв рішення про скасування Міністерства галицьких справ та утворення «Комітету по справах допомоги біженцям галичанам», про що повідомлялося в останньому (6-му) числі «Галицького Голосу», датованому 12 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 78; Бібліографія української преси... С. 194; Газети України 1917—1920 років... С. 76.

Література: ЕУ. Т. 1. С. 341; Тимошик М. «Лишусь навки з чужиною...». Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження. Вінніпег; Київ, 2000. С. 292; Тимошик М. Історія видавничої справи. Київ, 2003. С. 303; Мазепа І. Україна в огні й бурі революції. Київ, 2003. С. 270; Лозовий В. Внутрішня та зовнішня політика Директорії Української Народної Республіки (Кам'янецька доба). Київ; Кам'янець-Подільський, 2005. С. 92.

У. Чубай

2062

ГАЛИЦЬКИЙ КОМУНІСТ (1919, 1920 ч. 2—32); **ГАЛИЦЬКИЙ КОММУНІСТ** (1920 ч. 1): Орган Тимчас. Комітету Комуністів Східної Галичини (1919 ч. 1, 2); Орган Комітету Партії Комуністів Східної Галичини і Буковини (1919 ч. 3, 4); Орган Краєвого ком. Коммун. Партії (більш.) України, Східної Галичини та Буковини (1920 ч. 1—10); Орган Краєвого ком. Східної Галичини та Буковини Комун. Партії (більш.) України (1920 ч. 11—32). — Виходить два рази на тиждень (1919), щодня (1920 ч. 11—24). Р. 1. Ч. 1. 1919, 10 трав.

Редагує Колегія. — **Київ, 1919—1920:** *Друк.* Т-ва «Робітнича Книгарня», Хрещатик, 42 (1919 ч. 1, 2); *Радянська друк.* (Б. Польська), Хрещатик, 38 (1919 ч. 3, 4); *Друк.* «Більшовик», Хрещатик, 42 (1920). *Адр. ред. і контори:* Хрещатик, 41 (1919), Терещенківська, 3 (1920).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—4, 1920 — Р. 2 ч. 1(5), 5—32(36); *Ф.* 52×34 см (1919), від 62×44 см до 65×49 см (1920); *Обс.* 4 с. (1919 ч. 1—2), 2 с. (1919 ч. 3 — 1920); *Передпл.:* на міс. 10 грн (1919). *Ц.* числа 1 грн (1919), 3 крб (1920).

Наявність у фондах: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—3, 1920 — Р. 2 ч. 1(5), 5, 6, 12, 32(36); **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—4, 1920 — Р. 2 ч. 1(5)—32(36); **НБ ЛНУ:** 1919 —

Р. 1 ч. 1, 2; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—4, 1920 — Р. 2 ч. 1(5)—30(34).

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». Від 20 липня 1920 р. замість газети почав виходити однойменний журнал (*див.* 1920 р.).

Видання було органом Комуністичної партії Східної Галичини та Буковини — організації, що утворилася з ініціативи наддніпрянських комуністів-більшовиків та була підконтрольною КП(б)У. Після виходу чотирьох чисел у травні—червні 1919 р. у виданні газети настала перерва, що тривала до березня 1920 р. й була зумовлена, ймовірно, вирішенням організаційних проблем партії-видавця.

Мета газети — пропагувати на західноукраїнських землях комуністичні ідеї та проводити агітацію на підтримку діяльності КП(б)У. Більшість передових статей містила заклики до робітників та селян організовуватися на боротьбу проти контрреволюції задля перемоги світового пролетаріату тощо: «На передодні» (1919. Ч. 2), «До бою» М. Лана (Г. Хименка) (1920. Ч. 1), «Без сантіментів» Л. (1920. Ч. 3), «Без вагання» Червоного князя (1920. Ч. 5) та ін. Наголошувалося, що Галичина стоїть на порозі вирішальних для неї історичних подій, і тому повинна врешті зробити крок назустріч Наддніпрянській Україні й стати радянською. Друга важлива тема передовиць — таврування національної влади в Галичині та Києві, звинувачення політичних провідників у власних матеріальних зацікавленнях, нехтуванні інтересів нижчих верств суспільства та готовності до будь-яких вчинків задля того, щоб втриматися біля владного керма: «Галицька революція і контр-революція» Ол. Досвітнього (1919. Ч. 1), «Петлюрівщина» Гр. Хименка (1920. Ч. 5), «Націоналізм багно» Ол. Досвітнього (1920. Ч. 8) та низка подібних матеріалів.

У ч. 6—9 за 1920 р. вміщено публікацію Д. Підгірського «Останки первісного комунального устрою в Галичині й на Буковині і їх вага для сучасної комуністичної ідеї».

У перших числах «Галицький Комуніст» неодноразово переконував, що місцевий люд повинен радісно вітати більшовицьку армію, яка саме готова ступити на галицькі терени «твердим невблаганним кроком переможця» (Михайлик «Небезпека» (1919. Ч. 1). У 1920 р. у часописі вміщено багато публікацій про діяльність ЧУГА, наприклад «Про Галицьку Червону Армію» Кр. (1920. Ч. 14), численні замітки, тексти т. зв. розмов з головнокомандувачем армії

В. Порайком («Східна Галичина під польським ярмом» (1919. Ч. 2), «Червоні січовики» (1920. Ч. 14) або його помічником М. Михайликом («Галицька Армія» (1919. Ч. 2).

Окремі статті «Галицького Комуніста» присвячено аграрній проблемі, зокрема питанню власності на землю (Д. Кучерівський «Як гадають верховоди розв'язати земельне питання в Галичині?» (1919. Ч. 2), М. Козоріс «Земельні відносини у Схід. Галичині» (1920. Ч. 21), та проблемам місцевої господарки (Конар «Економічні відносини в Прикарпатській Україні» (1920. Ч. 27).

Як партійний орган, часопис багато уваги приділяв справам КПСГ. Більшість матеріалів цієї тематики мали інформаційний характер аж до першої партійної конференції (23 квітня 1920 р.). Відтак до завдань «Галицького Комуніста» додалося обговорення проблем організації.

У ч. 9 за 1920 р. опубліковано матеріал Г. Іваненка «Доля Українців Галичан у Сибірі» про життя галичан, закинутих воєнними подіями на чужину. У публікації «Сибірські хруні» (1920. Ч. 29) Г. Іваненко зосередився на критиці вихідців з Галичини, які не поділяли комуністичних ідей.

В окремих публікаціях (здебільшого в інформаційних матеріалах невеликого обсягу) порушувалося питання культури, науки й освіти. Серед більш значущих матеріалів цієї тематики — статті «Шевченко й Галичина» І. Тиверця, «Кобзарь» М. Лана, «Співець пригноблених» М. Угриня-Безгрішного (1920. Ч. 2) та репортажі про святкування ювілею поета в різних українських містах: «Шевченківське свято» (1920. Ч. 3).

Під різними рубриками редакція вмішувала повідомлення про українську пресу, зокрема про газети «Вісти Київського Губревкому» (1920. Ч. 9) і «Червона Правда» (1920. Ч. 16), журнали «Красне пролетарське письменство» (1920. Ч. 23) і «Техніка та Народне Господарство» (1920. Ч. 26). У ч. 17 за 1920 р. є інформація про паризьку газету «Франція і Україна», що виходила французькою мовою.

Загалом же, часопис приділяв велику увагу подіям у Наддніпрянській Україні, що зумовлено місцем його видання і ефемерною підтримкою більшовицької політики на Галичині. Друкувалося багато інформаційних матеріалів про діяльність радянського уряду, звіти про перебіг різноманітних більшовицьких зібрань.

Видання провадило численні тематичні рубрики: «По Україні», «Радянська Республіка», «В таборі

контр-революції», «За кордоном», «Мирні переговори», «Зі світа», «Страйкова хвиля», «В буржуйському світі», «В країнах гніту і неволі», «Громадянська війна в Німеччині», «Фронт праці», «Галицька Україна», «У Києві», «Телеграми», «З життя червоних стрільців», «Партійне життя», «З газет», «Економічне життя», «Наука і умілість» («Наука й мистецтво»), «Ріжні звістки», «Маленький фейлетон» та ін.

Найактивніші автори видання: М. Баран, Е. Дністренко, О. Досвітній (крипт.: Ол. Д.), Гриць Іваненко, І. Кулик, Д. Кучерівський, Федір Палащук (псевд.: Конар), М. Паньків, Г. Хименко (псевд.: М. Лан).

Останнє (32(36)-те) число часопису вийшло 30 квітня 1920 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 21; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 29—30; Газети України 1917—1920 років... С. 76; Київські газети 1838—1940 років... С. 42.

М. Процик-Кульчицька

2063

ГАСЛО: Літературний щомісяшний орган українського середньшкільницького юнацтва м. Прилуки (1919 ч. 1); Літературно-науковий щомісячний орган української молоді Прилуки (1919 ч. 2). — Ч. 1. 1919, верес.

Ред. Редакційна колегія. — **Прилука, 1919:** Вид. Ініціативна група середньшкільників (1919 ч. 1), Прилуцьке Т-во «Просвіта» (1919 ч. 2). *Друк.* Н-в Р. М. Лінкової. *Адр. ред.:* Прилука (на Полтавщині), вул. Олександрівська, друк. Лінкова.

Вийшло: 1919 — Ч. 1, 2; *Ф.* 24×16 см; *Обс.* 32 с.; *Передпл.:* на міс. 10 крб (1919 ч. 1). *Ц.* числа 20 крб.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 2; ХДНБ: 1919 — Ч. 2.

Примітки: Ч. 1 вийшло з присвятою: «З глибокою пошаною присвячується пам'яті Івана Котляревського, з нагоди півторасталітніх роковин його народження». Журнал виходив з дозволу військової цензури. Опис 1-го числа здійснено на основі його фотокопії, яка опублікована на сторінках культурологічного часопису «Прилуки. Фортеця» (Прилуки, 2011. № 6).

Засновником журналу був Василь Полуботко, який очолював Українську учнівську спілку середньшкільників м. Прилуки. Рішення цієї організації про видавання «свого друкованого ученьського слова» було ухвалене ще на початку 1919 р. Однак 1-ше число побачило світ лише у вересні цього року, а друге — після тривалої перерви, зумовленої «цензурними

перешкодами з боку деникинської влади», — у грудні. До кола осіб, за участі яких виходив часопис, належав й І. Н. Капустянський.

Основне завдання «Гасла» — сприяти об'єднанню «учнів в єдину культурну сем'ю, в котрій запанує знання й світло... з метою занести той здобуток знання в темну душу вбогого селянина» (Полуботко В. [Передова стаття]. Ч. 1).

У журналі опубліковано низку статей, автори яких порушували такі питання, як: використання пам'яток старовини Прилукщини як наочних матеріалів для вивчення історії краю (Капустянський І. Використання архівів Прилукщини в школі. Ч. 2), роль та завдання учителів у вихованні молодого покоління, співпраця учнів і педагогів, організація самоосвіти школярів та ін. (Олександра Г. В. Перед початком шкільного року. Ч. 1; Ф. У. Необхідність самоосвіти. Ч. 2).

Публікації просвітницького спрямування зорієнтовані на популяризацію величних постатей української минувшини (Ів. К-г. Гр. Сав. Сковорода. Ч. 2; Його ж. Д-р Ом. Огоновський. Ч. 2), народної календарно-обрядової поетичної творчості (Полуботко В. Колядки та щедрівки. Ч. 2).

В окремих матеріалах порушувалися проблеми збереження, раціонального використання природних ресурсів Волині і Наддніпрянщини (Зінько. Треба краще використовувати наші природні багатства. Ч. 1), розвитку кооперації (Крамаренко О. Кооперативне свято. Ч. 2) та висвітлювалися різні напрями роботи місцевої Спілки споживчих товариств (Культурно-просвітня діяльність Прилуцької Спілки Споживчих Товариств. Ч. 2).

Художня література у журналі представлена низкою ліричних, патріотичних віршів (за підписами: Ігор Вороний, Олесь К., І. Кмета-Іченський, Віра Нечаївна, Микола Самотний, М. Сірома, Маруся Ч.) та прозових творів малих літературних жанрів, які актуалізували певні проблеми тогочасної української освітянської сфери, зокрема полонізація української школи на Підляшші (Дубовик, В. Лобода, Олександра Г. В.).

Під рубрикою «Огляд нової української поезії» надруковано відгуки на поетичні збірки Д. Загула «На грані», М. Семенка «П'єро задається», О. Слісаренка «На березі Кастальському», А. Худоби «Цвіт серця і душі».

Відомості про діяльність прилуцьких шкільних організацій, місцевих культурницьких інституцій публікувалися під рубрикою «Хроніка», оголошення редакції часопису, товариства «Просвіта», інших місцевих організацій — під рубрикою «Об'ява».

Серед активних авторів: Кость Величко, Іван Капустянський (під крипт.: Ів. К-й), О. Крамаренко, Василь Полуботко, Олександра Г. В.

Останнє (2-ге) число вийшло у грудні 1919 р. Його вихід став можливий завдяки матеріальній підтримці прилуцького товариства «Просвіта» і місцевої Спілки споживчих товариств.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 215; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 17.

Електронні джерела: Зоць Т. Прилуцькому краєзнавчому музею ім. В. І. Маслова — 120! URL: <http://prostir.museum.ua/post/33592>; Учнівський журнал «Гасло» з Прилук (1919). URL: <http://www.istpravda.com.ua/artefacts/2012/01/18/69449/>.

О. Дроздовська

2064*

ГОЛОС БІДНОТИ. — № 1. 1919, лют.

Кобеляки, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1, [?].

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 75—76.

Література: Енциклопедія Сучасної України. Київ, 2014. Т. 14. С. 110.

В. Габор

2065

ГОЛОС БУКОВИНИ: Тижнева газета для буковинського народу (1919—1921); Орган демократичний (1933 ч. 1—4); Демократичний орган (1933 ч. 5 — 1935). — Виходить один раз на тиждень (1919—1921), щонеділі (1933—1935). Р. І. Ч. 1. 1919.

Відвічальний ред. Теофіл Манескул (1919—1921); *Red. responsabil* Dimitre Sidorius [*Відп. ред.* Дмитро Сидорук] (1933—1935). — **Чернівці, 1919—1921, 1933—1935:** *Видає* Редакційний Комітет (1919—1921); Institut de Arte Grafice Glasut Bucovinei, Cernăuți (1933—1935). З Університетської друк. (Й. Бріль) (1919). *Адр. ред. і адм.:* Чернівці, Банкова ул., ч. 1 (1919), вул. Фльондор, 33 (1920—1921), str. I. Flondor, 33 (1933—1935).

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1—41, 1920 — Р. II ч. 1—26, [?], 1921 — Р. III ч. 1, [?], 1933 — Р. IV ч. 1—43, [?], 1934 — Р. V ч. 1—45, 1935 — Р. VI ч. 1—28; *Ф.* від 31×23 см до 44×25 см; *Обс.* 4—8 с.; *Передпл.:* на рік 80 левів (1933—1935). *Ц.* числа 40 сот. (1919), 2 леви (1933—1935).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1933 — Р. IV ч. 43; **НБУВ:** 1919 — Р. I ч. 20; **ДНАБ:** 1933 — Р. IV ч. 1—43, 1934 — Р. V ч. 1—45, 1935 — Р. VI ч. 1—28;

НДБ ДАЧО: 1919 — Р. I ч. 23, 39, 40, 41, 1920 — Р. II ч. 2, 26, 1921 — Р. III ч. 1.

Примітки: Наявне ч. 20 вийшло 8 червня 1919 р. У 1922—1932 рр. видання не виходило.

У перший рік видання редакція газети інформувала про повоєнне відновлення політичного й економічного життя в Європі, становище українців в умовах окупації Буковини Румунією. У зв'язку з цим влада держави оголосила про військову повинність, що поширювалася і на українців, а редакція радила виконувати це розпорядження.

Інформаційні замітки повідомляли про поширювані на Буковині чутки про те, що військові з Галичини прибудуть захистити місцевих українців. Це дало формальний привід румунським військам «на випередження» вступити на територію Галичини у кінці серпня і зайняти Коломию. Редакція газети, загалом лояльна до нової влади, не засуджувала цю експансію (Ромунські війська в Галичині. 1919. Ч. 20).

Зі статті «До читачів» (1933. Ч. 1) дізнаємося, що, незважаючи на період економічної та фінансової кризи, редколегія після довшої перерви продовжує видавати часопис для українського населення (видавався румунською Ліберальною партією), щоб розтлумачити складні стосунки України й Румунії та запобігти ворожнечі між народами.

У зв'язку зі складною ситуацією на Буковині автори публікацій висвітлювали політичні процеси в країні, а саме: діяльність Ліберальної партії Румунії, причини усунення правлячої Націонал-цараністичної партії та критику її союзників, серед яких опинилась Українська національна партія, непорозуміння в Націонал-хліборобській партії, ставлення більшовицького ладу до селянства, перипетії в парламенті, передвиборні процеси та правління нового уряду на Буковині, а також супутні проблеми різних сфер господарювання країни, які виникали в ході політичної діяльності. Редакцією простежувалися законодавчі зміни та процеси прийняття нових нормативних актів, що стосувалися життя українського народу, велася критика тих, які обмежували права і свободи українців у всіх сферах.

Помітне місце у виданні займала економічна тематика. Оскільки часопис в основному був орієнтований на сільських жителів, то автори матеріалів аналізували проблеми, пов'язані не тільки з прийняттям бюджету, організацією виробництва, ціноутворенням, оподаткуванням, а й зі сільськогосподарською політикою. Теоретичні статті, поради селянам-

хліборобам щодо господарювання друкувалися у рубриці «Часть господарська».

Тема релігії неодноразово порушувалася на сторінках видання. Автори звертали увагу на висвітлення дискусії, пов'язаної з «релігійним фондом», багатство якого складалося з «мошіїв і лісів», монастирів і скитів, призначених для «удержання священників і дяків», і було власністю Церкви, а не держави, яка намагається привласнити це добро собі, приймаючи відповідні закони. Також редакція регулярно вміщувала у газеті повідомлення про проведення єпархіальних зборів, відкриття нових храмів та насильну руйнацію існуючих, вітала читачів з релігійними святами.

З матеріалів рубрики «Що чувати в світі» читачі дізнавалися про події закордонного життя, зокрема про політичну ситуацію на Заході: роботу Паризької мирної конференції, заснування «дирекції апровізації» для Буковини з осідком у Чернівцях за рішенням ради міністрів Румунії для організації забезпечення населення харчами, паливом, промисловими товарами, у 30-х рр. XX ст. — про розгортання діяльності гітлерівської партії; стихійні лиха в Аргентині, США та Китаї, кривавий бунт на Кубі, революцію в Німеччині, китайсько-японську війну, військову диктатуру в Греції, селянські заворушення в Росії та ін., а рубрика «Новинки» містила замітки й повідомлення, у яких йшлося про важливі аспекти життя населення Чернівців та області.

Автори часопису часто порушували питання культурного виховання населення, звертаючи особливу увагу на освіту селян, проблеми шкільництва та діяльності товариств, організацій, освітніх установ, як-от: «Українська Школа», «Народний Дім», «Руська Бесіда», «Українська Дівоча Бурса». Ця тема розкривається у публікаціях: «Школа це будучність народу» (1933. Ч. 20), «Учителі та правительство» (1934. Ч. 33), «Ліберали і школа» (1934. Ч. 4) та ін.

У межах розважальної рубрики «Веселий куток» друкувалися гуморески, жартівливі оповідки, казки, наприклад: «Як циган чорта перехитрив», «Як жида з раю витягнули» (1933. Ч. 2), вірші: Т. Шевченка «Не завидуй багатому...» (1933. Ч. 6), оповідання: Б. Лепкого «Дочекався» (1933. Ч. 13—17) тощо.

Частими були повідомлення про візити чиновників румунської влади, перших осіб Церкви, редакція містила і посмертні згадки про відомих людей зі світлинами.

Публікації у виданні виходили без підпису, крім виступів, звернень, доповідей, листів.

Рубрики часопису: «Новинки», «Що чувати в світі» («Відомости із всего сьвіта»), «Що чувати в Росії», «Дописи», «Веселий куток», «Оголошене», «Календар».

Останнє (28-ме) число вийшло 4 серпня 1935 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 25; Газети України 1917—1920 років... С. 77.

Література: Сімович В. Видавнича справа на Буковині в останньому десятилітті (1918—1928) // Книголюб. Прага, 1928. Кн. 1/2. С. 34; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 637; Животко А. Історія української преси. С. 270; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини (1918—1940 рр.). Львів, 1996. С. 13, 47—48; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.): іст.-бібліогр. дослідження. Львів, 1999. С. 290—291.

М. Романюк, М. Комариця

2066

ГОЛОС КАЛУША: Орган Д. П. Комісаріяту. — Виходить що суботи. Р. 1. Ч. 1. 1919, 4 січ.

Ред. Михайло Струтинський. — **Калуш, 1919:** Вид. Д. П. Комісаріят. Друк. Ст. Хованця в Станиславові. *Адр. ред. і адм.:* Держ. Пов. Комісаріят.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—7, 8/9; *Ф.* 30×23 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* річно 24 кор. *Ц.* числа 50 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—8/9; **НБ ЛНУ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—3, 5—8/9.

Перше число газети вийшло через три місяці після звільнення Калуського повіту від польських військ та переходу влади до Українського державного повітового комісаріату. Останній став ініціатором та видавцем часопису. У програмній статті повідомлялося про основну мету видання — «інформувати як найширші круги про біжучі події».

Найбільший (за обсягом) тематичний блок серед газетних матеріалів формують урядові повідомлення та розпорядження.

Особливого значення надавав часопис земельному питанню, розвитку національної культури та загальнонародної освіти. У статті «Чергова потреба» (ч. 3) наголошувалося на необхідності розвитку книго- та пресовидання, підтримки наукових товариств, навчання молоді за кордоном. У публікаціях часопису простежується впевненість у тому, що розвиток національної освіти, культури та економіки є першочерговою справою державного керівництва та кожного громадянина зокрема.

Різноматематичні повідомлення, лаконічні замітки подавалися під такими рубриками: «Загранична

політика» (про місію України у Лізі Націй, її відносини з ними, їх ставлення до України (ця інформація базувалася на повідомленнях, опублікованих у загальнонаціональних газетах — «Республіканські Вісті», «Трибуна»); «Вісти з Києва» («З Києва», «З України») (про події у Лівобережній Україні); «З повіта»; «Дрібні вісті» (різноманітні господарські поради, кулінарні рецепти); «З Польщі» (замітки про політичне та економічне становище цієї держави); «Економічні вісті» (вперше з'явилася у ч. 8/9).

Традиційно останню сторінку часопису займали оголошення послуг фахівців, спілок, громадських закладів, повідомлення про проведення зборів різних товариств, організацій.

Активні автори газетних матеріалів: І. Макух, М. Струтинський, О. Чорненко.

Останнє (8/9-те) число газети датовано 3 березня (марта) 1919 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 194; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 61.

Література: І. К. Українська преса Західної України // Республіка. 1919. Ч. 1. С. 3; Власт Ю. Українська преса на Західній Області Української Народної Республіки // Визвольний шлях. 1959. Кн. 11. С. 1309; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. С. 154, 155.

О. Дроздовська

2067

ГОЛОС КОМУНІСТА: Орган Полтавського Губернського і городського комітетов комуністической партії (большевиків) України. — № 1. 1919, 26 янв.

Ред. Редакц. Коллегия. — **Полтава, 1919:** Изд. Полт. Гор. и Губ. Ком. Коммун. Пар. Укр. Тип. т-ва «Печатное Слово», Кобелякская ул., 18 (1919 № 1—41); Третья Советская тип., бывшее «Печатное Слово» (1919 № 42—54). *Адр. ред.:* здание Крестьянского Банка (1919 № 1), Котляревская ул., городской дом, тип. Фришберга (1919 № 2—9), Кобелякская ул., № 18, тип. «Печатное Слово» (1919 № 10—54). *Адр. контори:* Кобелякская, 18 (1919 № 1—28).

Вийшло: 1919 — № 1—54; *Ф.* 43,5×33 см (1919 № 1), 52,5×39 см (1919 № 2—54); *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера 35 к. (1919 № 1—44), в Полтаве 35 к., на ст. ж. д. и в провинции 45 к. (1919 № 45—54).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 9—28, 30, 32—51, 53, 54; **ДНАБ:** 1919 — № 1—14, 16—54.

Примітки: Періодичність виходу — щоденно. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — росій-

ська й українська. У квітні 1919 р. влилася в газету «Известия Полтавского Губисполкома и Полтавского Губернского Комитета Коммунистической Партии» (див. № 2131).

У статті «Наша задача» (№ 10) окреслено основні завдання часопису: закликати робітництво й селянство до активної класової боротьби, позбавляти читачів «застарілих міщанських забобонів» та сприяти формуванню і поглибленню їхньої революційної свідомості. При цьому зі звернення редакції, вміщеного в тому ж числі, зрозуміло, що видання більшовицької преси на Полтавщині натрапляло на перешкоди, найсерйозніша з яких — несприйняття насаджуваної комуністичної ідеології серед місцевих людей.

Перші шпальти видання заповнювали звіти з партійних з'їздів і повідомлення про скликання рад різних рівнів. Чимало матеріалів присвячено справам РКП(б) — у багатьох числах публікувався проект програми партії, звіти про проведення 8-го Всеросійського з'їзду більшовиків.

У багатьох статтях порушувалося питання внутрішньополітичного життя в Україні, відносин різних партій, зокрема комуністів-більшовиків та есерів («“Лево” эс-эрское падение» А. Марка (№ 11), «“Слияние” или контакт» його ж (№ 18), в яких йшлося про можливість співпраці, але категорично відкидалося ідея об'єднання. У негативному світлі подавалася інформація про діяльність Директорії, показовою у цьому плані є стаття М. Анатольєва «Разложение украинской “демократии”» (№ 17).

Багато уваги приділено ситуації на фронтах, становищу різних українських міст; регулярно друкувалися оперативні зведення штабу радянських військ.

Автором більшості пропагандистських, ідеологічних матеріалів був А. Марк: «Идея пролетариата и государство» (№ 6, 7, 9), «Революция» (№ 25), «Неизбежное» (№ 54). У статті «Селянські комуні» (№ 2) М. Орлик намагався довести переваги колективної власності на землю супроти приватної.

Важливими для редакції були теми міжнародної політичної ситуації, поширення комуністичного руху в різних країнах.

Час від часу на сторінках газети висвітлювався стан таких галузей, як економіка, медицина, освіта тощо. Такі матеріали часто передруковувалися з інших періодичних видань, передусім з «Известий Харьковского Совета».

Значний за обсягом інформаційний матеріал кожного числа подавався у вигляді телеграм та повідомлень (РОСТА, БУП) під рубриками: «Телеграммы»,

«На Украине», «На Харьковщине», «На Полтавщине», «На фронтах», «За границей», «В Советской России», «На Дону», «На Кавказе», «Партийная жизнь», «Рабочая и профессиональная жизнь», «Местная жизнь», «Хроника». Для публікації літературних творів читачів та їхніх дописів у № 50 за 1919 р. започатковано рубрику «Голос массы».

У газеті вміщено пропагандистські та сатиричні вірші авторства Дем'яна Бедного, Герасима Дубицького, Сашка Рудніва та ін., деякі — українською мовою.

Найактивніші автори видання — М. Анатольєв, Винокуров, А. Марк (ймовірно, також під крипт. А. М.), М. Подвойський, Л. Тарський, К. Шелавін та ін.

Останній (54-й) номер побачив світ 17 квітня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 30; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 182; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 78.

М. Процик-Кульчицька

2068

ГОЛОС КРАСНОАРМЕЙЦА (1919—1925, 1928 № 1); **ГОЛОС ЧЕРВОНОАРМІЙЦЯ** (1928 № 2—1929): Издание политотдела штаба 1-й Заднепровской дивизии (1919 № 1—4); Издание Политотдела Реввоенсовета 3-й Украинской Советской Красной Армии (1919 № 5, 6); Издание Политотдела Реввоенсовета N-й Украинской Советской Красной Армии (1919 № 7—49); Издание Политотдела Н-ской дивизии (1920 № 150); Орган Политотдела Н-ой Советской Стрелковой Дивизии (1920 № 205—232); Орган Политотдела 45-й Советской Стрелковой Дивизии (1921 № 284—314); Орган Политотдела Н-ской Стрелковой Дивизии (1921 № 315—400); Юбилейная газета 45-й Волынской Краснознаменной Стрелковой Дивизии (1923 б. н. 1 июля); Юбилейный номер 45-Волынской Краснознаменной стрелковой дивизии (1924 б. н. 29 июня, 1925 б. н. 26 июня); Орган Политотдела 45-ой Стрелковой Волынской Краснознаменной Дивизии (1928 № 1); Орган Політвідділу 45-ої Стрілецької Волинської Червонопрапорної Дивізії (1928 № 2—1929). — Выходит ежедневно вечером (1919 № 1—4). № 1. 1919, 13 апр.

Ред. Редакционная коллегия (1919 № 18 — 1920 № 205), ГРУНАУ (1921 № 400), Ю. Яковенко (1928), Політвідділ 45 дивізії (1929 № 17—18). *Отв. ред.* Львовскій (1920 № 221—230). *Редагує* Колегія (1929 № 13—16). — **Одесса** (1919—1920); **Умань** (1921),

Київ (1922—1925, 1928—1929), **1919—1925, 1928—1929**: *Изд.* Политотдел штаба 1-ой Заднепровской дивизии (1919 № 1—4), Политотдел Реввоенсовета N-ой Украинской Советской Красной Армии (1919 № 7—49), Подива 45 дивизии (1923), Подив 45 (1928—1929). *Тип.* Штаба К.В.Р. (1923); Походная *тип.* Штадива 45 (1928); *Друк.* Штадиву 45, Комуністична, 9 (1929). *Адр. ред. і контори:* Ланжероновская, 26 (1919 № 18).

Вийшло: 1919 — № 1—49, [?], 1920 — № [?], 150 — 232, [?], 1921 — № [?], 284—400, 1922 — б. н. 1 июля, 1923 — б. н. 1 июля, 1924 — б. н. 29 июня, 1925 — б. н. 26 июня, 1928 — № 1(372)—12(283), 1929 — № 13(284)—18(289); *Ф.* від 61×45 см до 47×30 см (1919—1921), від 34×26 см до 51,5×34 см (1928—1929); *Т.* 800 пр. (1929 № 13), 1000 пр. (1929 № 14—18); *Обс.* 2—6 с.; *Ц.* номера 75 к. — 1 р. 50 к. (1919 № 1—33).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1920 — № 205, 220, 221, 223, 224, 226—230, 232, 1929 — № 15, 18; **НБУВ:** 1919 — № 18, 1921 — № 284—286, 288, 289, 296—302, 304—311, 313—322, 334, 348, 349, 357—360, 380—386, 391, 392, 395, 399, 400, 1923 — б. н. 1 июля, 1924 — б. н. 29 июня, 1925 — б. н. 26 июня, 1928 — № 1(372)—3, 5, 7—12(283), 1929 — № 13(284)—18(289); **ДНАБ:** 1921 — № 378, 379; **ОННБ:** 1919 — № 1—49; **РДБ:** 1921 — № 302, 312, 340.

Примітки: До 4 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Борец за коммунизм» (*див.* № 2345). № 49 вийшов 15 червня 1919 р., № 150 — 18 лютого 1920 р., № 232 — 15 вересня 1920 р., № 400 — 15 липня 1921 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Деякі числа друковано на кольоровому папері. Мова видання — російська, українська, їдиш. 1 липня 1922 р. вийшов спільний випуск видань «Голоса Красноармейца» і «Пролетарской правды» (*див.* 1922 р.); ювілейні випуски друкувалися на сторінках газети «Красная Армия» (*див.* № 2163): за 1 липня 1923 р. — у № 679, за 29 червня 1924 р. — у № 976, за 26 червня 1925 р. — у № 1247. На сторінках газети вміщувалися: «Страничка политработника» та випуски «Странички крестьянина» за 28 січня, № 5 (5 лютого), № 6 (8 лютого), № 7 (9 лютого). Упродовж 1921 р. виходили: додатки за 9 січня, 30 січня (№ 4), «Бюллетень газеты Голос Красноармейца» (*див.* 1921 р.).

«Голос Красноармейца» — газета суспільно-політичного, військового спрямування, що була

почергово офіційним органом політичних відділів кількох армійських формувань.

На сторінках «Голоса Красноармейца» інформувалося про пересування червоноармійських збройних формувань по території України та Росії, публікувалися офіційні документи, оперативні зведення з фронтів, порушувалися питання щодо діяльності та організації війська тощо.

У низці матеріалів автори видання торкалися питань проведення культурно-освітньої роботи в межах частин Н-ської дивізії, організації паливного та продовольчого забезпечення Червоної армії.

Серед інших тем, які висвітлювались у газеті, були політичні події, що відбувались в Україні та за її межами, зокрема в Росії, Угорщині, Румунії тощо, повідомлялось про бойові дії, в яких брали участь підрозділи Червоної армії, вміщувалися спогади учасників, критикувалась військово-політична діяльність сторін радянсько-української війни (От победы к победе; На Одесском рейде. 1919. № 18; ін. матеріали).

Рубрики газети: «В Исполкоме», «Жизнь нашей дивизии», «Жизнь Советских Республик», «Красная армия и деревня», «На красных фронтах», «Мысли бойца», «Мирные переговоры», «Мировая революция», «По железных дорогах», «Продовольствие», «Приказы военных властей», «Там, где нет Советов», «Топливо», «Маленький фельетон», «Фронт труда», «По Радянському Союзу», «Повідомлення з фронту», «Останні відомості».

Автори видання: Абрамов, Алексеев, П. Антонов, В. Барабаш, В. Богданов, М. Гончаров, Дубовий, Дубровський, Б. Зорін, К. Іванов, К. Ігнатенко, А. Козловський, Литвиненко, А. Натанзон, Несторенко, Арк. Неженцев, Олесинський, Писочанський, Троянов, С. Ушеревич та ін.

Останній (18-й) номер вийшов 22 вересня 1929 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 24; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 183; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 30; Газеты Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 33—34; Русские газеты периода 1917—1922 гг. в фондах Государственной библиотеки СССР имени В. И. Ленина: алфавит. кат. Москва, 1982. Часть 1 / сост.: Т. Н. Ленкова, И. А. Капелевич, В. Н. Яковлева [и др.]. С. 69; Газеты Радянської України 1926—1929 рр. С. 36; Общество независимых художников в Одессе: биобиблиогр. справ. / сост., авт. вступ. ст. О. М. Барковская. Одесса, 2012. С. 69, 85—86, 88, 175; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 76; Київські газети 1838—1940 років... С. 45—46.

Література: Бунин И. А. Окаянные дни. Дневники, рассказы, воспоминания, стихотворения. Тула, 1992. С. 48, 81, 86.

М. Процик-Кульчицька, Р. Бліхарський

2069

ГОЛОС КРЕСТЬЯНИНА И РАБОЧЕГО: Орган Революцион. К-та г. Овруча и Овручск. К-та Коммун. Партии (Больш.) Украины. Ежедневная политическая газета (1919 № 12—17); Орган Революцион. К-та г. Овруча и Овручск. уезда и К-та Коммун. Партии (больш.) Украины. Ежедневная политическая газета (1919 № 30—41); Орган Исполнительного К-та Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских депутатов г. Овруча и уезда и Овручск. К-та Коммун. Партии (Больш.) Украины. Ежедневная политическая газета (1919 № 66—69). — Г. 1. № 1. 1919, [май].

Ред. Редакционная Коллегия. — **Овруч, 1919:** *Изд-во* Овручский Ревком (1919 № 12—41), Овручский Исполком (1919 № 66—69). 1-я Советская *тип.*, Овруч. *Адр. ред. і контори:* Овруч, Львовская ул., № 10 (1919 № 12—41), Костельная, 3 (быв. гост. Векслера) (1919 № 66—69).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—69; Ф. 58×44,5 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* на 2 мес. 28 р. (1919 №12—17), 50 р. (1919 № 30—69). *Ц.* номера 60 к. (1919 № 12—17), 1 р. (1919 № 30—69).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 12, 14—17, 30, 31, 34, 36—38, 40, 41, 66—69.

Примітки: № 10 датовано 18 травня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська та українська. Від 31 липня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Овручского Уездного исполнительного комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских депутатов» (див. № 2504).

«Голос Крестьянина и Рабочего» — громадсько-політичне видання, спрямоване на селянську та робітничу аудиторію. Серед основних завдань, що втілювала редакція, було здійснення широкої ідеологічної та політичної пропаганди в умовах висвітлюваної авторами громадянської війни, боротьби з бандитизмом, численними військовими формуваннями (поляків, Добровольчої армії, загонів Григор'єва та ін.) на території України, зокрема Овручського повіту.

Із названими положеннями тематично узгоджуються публіковані проблемні матеріали, замітки та статті, а також регулярні звернення до цільової аудиторії з питань допомоги (матеріальними ресурсами, продуктами харчування, мобілізацією, здачею зброї тощо) Червоній армії, культивування ідейної лояльності до радянської влади, переорієнтації опонен-

тів політичного режиму, послідовної та ефективної боротьби зі злочинністю (грабіж, бандитизм) та «куркулями» (Соколов М. Григорьевская авантюра. № 14; Вспомни о немцах и подумай о поляках. № 31; Не віру вони свою захищають, але живіт свій ратують. № 40; Селянин, земля твоя в небезпеці. № 69).

Реалізації редакційних намірів мали сприяти також періодично висвітлювані та аналізовані міжнародні події з акцентами на перспективи світового пролетаріату, інваріантність робітничого життя в країнах капіталістичного, а також радянського (наприклад новоутворена Угорська республіка) ладу (Мишкович М. Версальский конгрес. № 15; Рафес М. Двадцать первого Июля. № 69).

Актуалізації окремих злободенних питань сприяло ведення редакцією відділу «Маленький фельетон», де опубліковано матеріали сатирично-гумористичного наповнення: Лоренцо «Собрания Советских служащих» (№ 16), М. Мишкович «Ведь грабить не надо» (№ 36) тощо. Офіційні документи, постанови, накази уряду та інструкції друкувалися переважно під рубрикою «Официально».

Частина фактологічного ресурсу подавалася під рубриками: «Телеграммы», «Красный фронт», «Хроника», «Оперативная сводка», «Разные известия», «Объявления» тощо.

Останній (69-й) номер газети вийшов 30 липня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 523.

В. Ковпак

2070

ГОЛОС ПРАЦІ: Орган українських анархістів комуністів. Місячник. — Ч. 1. 1919, 19 мая.

Ред. [В. Пташников]. — **Нью-Йорк, 1919.** *Адр. ред.:* 133 Іст, 15-та ул., Нью-Йорк, Н. Й.

Вийшло: 1919 — Ч. 1, [?]; Ф. 29,5×21 см; *Обс.* 8 с.; *Ц.* числа 5 ц.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1.

Примітки: У виданні вміщено гасла: «Від кожного по спосібности. Кождому по здібности», «Дух руйнуючий Є дух будующий».

Редакція «Голосу Праці» через видання журналу прагнула ознайомлювати широкий загаль з ідеями анархістського комунізму та здобувати нових прихильників, доступно роз'яснюючи засади цього руху. Анархісти-комуністи обстоювали необхідність ліквідації приватної власності як фактора пригноблення людини. Відповідно до пропагованого вчення, економічної й індивідуальної свободи можна досягти

тільки через експропріацію приватної власності, тобто лише в суспільстві, що не поділяється на клас багатих і клас бідних. Анархісти спонукали до соціальної революції і вважали її єдиною можливістю для досягнення свободи й рівності.

У всіх матеріалах, опублікованих у виданні, — починаючи від редакційного звернення до читачів і закінчуючи найбільшою за обсягом статтею, — пропагувалися анархо-комуністичні ідеї. Кожна з публікацій першого числа «Голосу Праці» рясніла нищівними критичними висловлюваннями щодо власності та влади й закликами приєднуватися до анархістів-комуністів. Засади цієї течії викладено у статті «Комунізм і Анархізм», вміщеній на першій сторінці видання. У статті «Легалізм і анархія» француза Елізе Реклю обстоюється ідея об'єднання людей у вільні спілки без жодної влади. Редакція надрукувала також початок праці авторитетного російського анархіста П. Кропоткіна «Анархістичний комунізм», в якій автор стверджує, що будь-яке суспільство, відкинувши приватну власність, неодмінно організується на основах анархо-комунізму.

У першому числі часопису було вміщено статтю «В борбі за анархію» (про французького анархіста Еміля Котіна, що скоїв замах на прем'єр-міністра Франції), вірш (без підпису) «Марш анархістів» та «Відозву До Всіх Тов. Робітників» української групи «Голосу Праці». У «відозві» йдеться про намір групи поширювати анархістські ідеї через розповсюдження відповідної наукової і популярної літератури українською мовою (додано перелік видань із зазначенням цін).

Ймовірно, «Голос Праці» був заборонений через ідеологічну позицію редакції часопису — ще в першому числі вона висловила впевненість у тому, що видання зазнаватиме утисків влади.

Бібліографія: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики... С. 44.

М. Процик-Кульчицька

2071

ГОЛОС СЕЛА: Орган Проскурівської Повітової Село-Спілки. — Виходить тричі на тиждень у Неділю, Вівторок і П'ятницю (1919 ч. 1—3), у Понеділок, Середу і П'ятницю (1919 ч. 4—18), щоденно, крім свят (1919 № 23). Ч. 1. 1919, 28 верес.

Редагує Колегія. — **Проскурів, 1919:** Вид. Проскурівська Повітова Село-спілка. Друк. Шильмана, Проскурів (1919 ч. 1). *Адр. контори і ред.:* б. Комісаріату.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—23; Ф. 50×39 см; Обс. 2 с.; *Передпл.:* на міс. 70 грн. Ц. числа 7 грн (1919 № 1—18), 8 грн (1919 № 23).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1, 2; НБУВ: 1919 — Ч. 1—12, 16, 18; ДНАБ: 1919 — Ч. 1—12, 16, 23.

Примітки: Проскурів — тепер м. Хмельницький.

Як орган місцевої організації Селянської спілки, видання підтримувало політику Директорії та пропагувало національно-патріотичні ідеї. За визначенням редакції, мета газети — інформувати про суспільне життя в Україні й за її межами, обстоювати інтереси трудових верств населення та висвітлювати події місцевого життя.

Передові статті присвячено актуальним питанням політичного, суспільного й військового життя в Україні, зокрема труднощам у діяльності уряду (ч. 1), проблемі безвідповідальності представників влади різних рівнів (ч. 5, 6), антиукраїнській політиці Денікіна й укладові життя на територіях під його владою (ч. 2—4). В окремих статтях порушено проблеми життя українців на теренах під Польщею (Волиняк. «Демократична Республіка». З окупованих поляками частин України (стаття людини, яка тільки що звідти прибула). Ч. 12). Газета вміщувала матеріали про міжнародні відносини. Зокрема, в статті «Україна та Польща» (ч. 8) йшлося про різні можливості відносин між Києвом, Варшавою та Москвою; у статті, написаній на основі розмови з представником Української надзвичайної місії в Румунії А. Стрижевським (ч. 2; передрук із газети «Україна»), — про політичні й торговельні зв'язки України й Румунії.

У кожному числі друкувалися оперативні звіти штабу Головного отамана — повідомлення з більшовицького й денікінського фронтів, які готував генерал-квартирмейстер В. Курманович. «Голос Села» вмістив також низку публікацій, присвячених проведенню «Тижня Козака», інші агітаційні матеріали із закликами підтримати військо УНР.

У газеті надруковано офіційні матеріали Директорії, штабу Армії УНР, органів місцевої влади: «Декларація Високої Директорії і Правительства Соборної України» (ч. 1), накази Головної команди військ УНР (ч. 2), обіжник Подільського губернського комісаріату (ч. 18) та ін.

Чимало матеріалів газети присвячено земельним справам (Правник. Закон про землю. Ч. 3; Агроном І. Червінський. Про сільське господарство. Ч. 11—12, 16); окремі публікації мали просвітницький характер

(Чи український селянин може бути більшовиком-комуністом? Ч. 16).

Редакція приділяла багато уваги життю в Проскурові та повіті, повідомляючи про народні зібрання, освітнє й культурне життя, санітарну ситуацію тощо. У багатьох публікаціях увагу акцентовано на проблемі шкіл для українців: Кома «Мійське Самоврядування і Українська Школа» (ч. 5), «Шкільна справа в Проскурівському повіті» (ч. 6), «Проскурівська біржа патріотизму (Патріотизм Мійської Думи)» (ч. 18).

Іноді на сторінках видання публікувалися вірші М. Баронця й П. Стаха, фейлетони тощо.

У газеті були постійні рубрики: «Телеграми», «По Україні», «За кордоном», «Хроніка», «Війна з Московщиною», «З життя повіту», а також такі, що з'являлися тільки в окремих числах: «В царстві Денікіна», «Кооперативне життя», «На злобу дня», «Театр» та ін.

Більшість авторів «Голосу Села» підписувалися псевдонімами або криптонімами: М. Баронець, Де-ка, Кома, Куля, Правник, Просвітянин, П. К., П. Ком. та ін.

Останнє (23-те) число газети вийшло 18 листопада 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 78; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 26; Газети України 1917—1920 років... С. 81.

М. Процик-Кульчицька

2072

ГОЛОС ТАБОРА. — Виходить кожної суботи (1919 ч. 1—8), раз в тиждень (1919 ч. 9/10 — 1920 ч. 2), неперіодично (1920 ч. 3—9). Р. І. Ч. 1. 1919, 11 жовт.

Редагує Осип Залеський (1919 ч. 1—5), Ф. Матієк (1920 ч. 6/7, 8), Ст. Ріпецький (1919 ч. 9/10 — 1920 ч. 1), Комітет (1920 ч. 2—9). — **Німецьке Яблонне, 1919—1920:** Видає Просвітний кружок. *Адр. ред.:* в бараку Б. 29. Правий вхід (1919 ч. 1—5), в старшинськiм бараку на «Захід. Обл.» (1919 ч. 6/7, 8), в бараку L2 в кімнаті «Просьв. Кружка» (1919 ч. 9/10, 1920 ч. 5—9), в бараку К.15, ч. 4 (1920 ч. 2, 3).

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1—5, 6/7, 8, 9/10, 1920 — Р. II ч. 1—9; *Ф.* 30,5×24 см; *Обс.* 16 с.; *Ц.* числа 60 сот. (1919 ч. 1—5), 1 кор. (1919 ч. 6/7, 1920 ч. 2, 3), 80 сот. (1919 ч. 8 — 1920 ч. 1), 1 кор. 50 сот. (1920 ч. 5—9).

Наявність у фондi: **ЛННБ:** 1919 — Р. І ч. 1, 5—9/10, 1920 — Р. II ч. 1—3, 5—9; **ДНАБ:** 1919 — Р. І ч. 1—9/10, 1920 — Р. II ч. 1—9.

Примітки: Часопис гектографований.

«Голос Табора» належить до перших таборових видань. Виходив у таборі для інтернованих українсь-

ких вояків, який знаходився у Німецькому Яблонному (Чехо-Словаччина), як подають А. Животко та О. Мороз. М. Мартинюк вказує Ліберці як місце видання. Часопис писаний від руки, багато ілюстрований, відбитий на гектографі.

Українські військовики в еміграції відчували велику потребу в пресовому органі, який би допомагав організовувати культурне життя в таборах і підтримував бойовий дух інтернованих військовослужбовців (1919. Ч. 5).

«Голос Табора» підтримував лінію безпартійності. Тут друкувалися передові статті, матеріали про життя українців за кордоном, спогади українських військовиків, аналіз дій військових частин і підрозділів у роки визвольних змагань, поетичні твори, рецензії на нову літературу, яка реалізувалася у таборі; містилися рубрики «З таборового театру», «Політика», «Таборове життя», «Редакційна пошта».

Останнє (9-те) число датовано 15 серпня 1920 р.

Бібліографія: Мороз О. В. Українська національна військова преса (1921—1939 рр.). Львів, 1993. С. 30—31; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 62; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1142.

Література: Савка М. Українська еміграційна преса у Чехословацькій Республіці (20—30-ті рр. XX ст.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2002. С. 109—110.

М. Савка

2073

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КОНТРОЛЬ: Официальный орган Народного Комиссариата Государственного Контроля У.С.С.Р. — № 1. 1919, 1 июля.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Київ, 1919:** Изд. Народный Комиссариат Государственного Контроля. Товарищество «Печатня С. П. Яковлева», Київ, Золотоворотская, 11. *Адр. ред.:* Київ, Владимирская, 10.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 22×18 см; *Обс.* 128 с., 132 с.; *Ц.* номери 10 р.

Наявність у фондi: **ДНАБ:** 1919 — № 1, 2; **ХДНБ:** 1919 — № 1; **РНБ:** 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська й українська. Додаток: до № 1 — «Декрет о правилах производства Народным Комиссариатом Государственного Контроля ревизий» (8 с.).

Журнал висвітлював діяльність Народного комісаріату державного контролю УСРР та роз'яснював його основні завдання. Видання мало дві частини:

офіційну та неофіційну. В офіційній частині вмішувалися декрети та розпорядження, накази і циркуляри уряду по Народному комісаріату держконтролю за підписом наркома держконтролю М. Скрипника та щодо організації й функціонування його відділів у різних галузях народного господарства України, а також звіти про діяльність. У неофіційній частині друкувалися статті та виступи керівників радянського уряду, в яких порушувалися проблеми державного контролю.

Про діяльність Наркомдержконтролю та його відділів йшлося у статтях Є. Денисова «Бытовые узоры», звіти наркома держконтролю «по 1-му Гражданскому отделу» від 1 лютого до 25 травня 1919 р. та Київсько-го губдержконтролю «за время со дня вступления в Киев Советской власти по 15 мая 1919 мая» тощо.

Помітну увагу редакція відводила висвітленню бюджетно-кошторисних правових норм РСФРР і УСРР, а також контрольній статистиці та пропагуванню передового досвіду контролерів.

В «Обзоре экономической печати» подано аналіз публікацій в українських виданнях, зокрема у «Вестнике Народного Комиссариата Труда», «Вестнике Народного Хозяйства», «Экономической Жизни».

У журналі функціонувала також рубрика «Хроника», під якою вмішувалися матеріали про нові штати закладів Наркомдержконтролю, витрати на утримання та посадові оклади його працівників.

Останній (2-й) номер видання датовано 15 серпня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УСРР 1918—1950: Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. С. 53; Периодическая печать СССР 1917—1949... Вып. 1. С. 163; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 24—25.

В. Габор

2074

ГРОМАДА: Громадсько-кооперативний і літературний, народний журнал. — Виходить тричі на місяць. Р. 1. № 1. 1919, 23(10) січ.

Редателе Комітет. — **Київ, 1919:** Видає Дніпровський Союз Споживчих союзів України. Друк. Дніпровського Союзу споживчих союзів України, Київ, Володимирська, 43. *Адр. ред.:* Київ, вул. Володимирська, 46.

Вийшло: 1919 — Р. 1 № 1, 2/3, 4/5, 6/7, 8/9, 10/12; Ф. 35×25,5 см; *Обс.* 20—28 с.; *Передп.*: на рік 50 грн. Ц. номера 4 грн.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Р. 1 № 1—10/12; **НБ ЛНУ:** 1919 — Р. 1 № 1—8/9; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 № 1—10/12; **ХДНБ:** 1919 — Р. 1 № 1—10/12; **РНБ:** 1919 — Р. 1 № 2/3—8/9.

Примітки: Журнал ілюстрований фотографіями, малюнками автора під криптонімом О. С. Логотип прикрашено графікою Осуда.

Журнал «Громада» був призначений для населення Києва та Київщини і тих територій, які знаходилися під владою уряду УНР. Він більш повно, ніж задекларовано у підзаголовку, висвітлював тогочасне життя, зокрема, звертав увагу на політичні та культурні події. Здебільшого редакція розповідала про суспільно-політичну боротьбу за незалежність українського народу, культурне піднесення у 1919 р., підтримувала громадських діячів, які обстоювали український рух в умовах наступу більшовицьких військ. Метою журналу було сприяти залученню значної національно свідомої частини українського народу до державного будівництва.

У виданні опубліковано кілька редакційних статей, у яких зазначалося про економічний занепад, а населення закликалося до активної культурно-просвітньої та кооперативної праці. З метою критики надруковано оглядову статтю «Як повстала Скоропадщина на Україні» (№ 4/5). Актуальністю відзначалися статті М. Грушевського «Відродження Української Республіки» (№ 1), К. Грушевської «Що таке держава» (№ 2/3), у яких автори давали характеристику держави, аналізували історію боротьби за українську державу.

Автори «Громади» (С. Андрієнко, Расенко, А. Сербиненко та ін.) закликали інтелігенцію до громадської єдності, намагалися захопити народ загальнонаціональною ідеєю кооперації, просвіти. Під рубриками першого номера («Діяльність уряду», «Вісти з Києва») вмішували нові закони уряду УНР, некрологи, повідомлення про відзначення Дня Злуки, конгреси тощо. У підрубриках «В кооперативних осередках», «З життя союзів», «Кооперація за кордоном» рубрики «Історичний календар світової кооперації» об'єднувалися матеріали про кооперативні з'їзди, діяльність відомих кооперативних організацій і їхніх діячів, економічний розвиток Росії.

У журналі висвітлено культурно-просвітній розвиток: «Громада» наводила приклади активного піднесення духовного життя, зокрема, інформувала про сільський театр, Київський народний університет, відзначення роковин Т. Шевченка, І. Нечуя-Левицького (рубрики «По Україні», «Новини»). Вміщено рекла-

му книг видавництва «Дніпросоюзу», періодичних видань з проблем кооперації.

Під рубрикою «Із закордонного життя» надруковано статті Д. Кубанського «Люде й природа: (Про містаси)» (№ 2/3, 4/5), С. Драгоманова «Міжнародне значення кооперації» (№ 4/5) та ін., які ознайомлювали з новими тенденціями в організації господарства.

Помітне місце у журналі займали вірші та оповідання патріотичної тематики, авторами яких були С. Васильченко, О. Кобець, О. Олесь, К. Поліщук та ін. Оpubліковані художні твори відображали трагічні переживання народу, його віру в успіх боротьби. У журналі також надруковано уривок драматичної поеми А. Міцкевича «Дзяди».

Бібліографія: Українські періодичні видання у фонді ХДНБ. Вип. 2. С. 25.

Л. Сирота

2075

ГРОМАДА: Соціалістична газета. — Виходить щодня, крім днів після свят (1919 ч. 1—8), щодня, крім понеділків і днів після свят (1919 ч. 9—15). Р. 1. Ч. 1. 1919. 4 черв.

Редагує Комитет. — **Кам'янець-на-Поділля, 1919:** Вид. Селянсько-Робітничий Клуб ім. І. Франка (1919 ч. 3—15). Друк. Подільської Губерніяльної Народньої Управи. *Адр. ред. і контори:* м. Кам'янець-на-Поділля, вул. Т. Шевченка, 51 (1919 ч. 1—5), ріг Богдана Хмельницького і Кішинівської (1919 ч. 6—15).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—15; *Ф.* від 34,5×25,5 см до 52,5×36 см; *Обс.* 2 с. (1919 ч. 1—6), 4—6 с. (1919 ч. 7—15); *Передпл.:* на 1 міс. 30 грн (1919 ч. 1—8), 50 грн (1919 ч. 9—15). *Ц.* числа 1 грн 50 шагів.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—15; **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 2—9, 11—15; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 9, 11, 13, 15.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Борітеся — поборете!» (1919. ч. 1—8), «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!» (1919 ч. 9—15).

«Громада» — часопис соціалістичного спрямування, який сприяв утвердженню політичної та соціальної стратегії соціалістичного уряду Б. Мартоса. Як свідчать матеріали газети, основним завданням «Громади» було «плекати партійну думку, бо це є думка викристалізована... дисциплінована й відповідальна...» і протиставляти її «обивательській балаканині» (Кам'янець-на-Поділля 6-го червня 1919 р. Ч. 2).

Усвідомлюючи злочинність більшовицького режиму, редакція закликала до створення антибільшовицького

соціалістичного фронту, пропагувала орієнтацію «на власні сили, на наш трудовий нарід» (Кам'янець-на-Поділля 13-го червня. Ч. 7), звертала увагу на потребу уникання державними установами руйнівного впливу російських «фаховців» (Ані-ко. Пора зрозуміти. Ч. 12; Вони працюють. Ч. 13). У низці редакційних статей було задекларовано підтримку влади рад робітничих і селянських депутатів, зокрема, наголошено на потребі надання їм усієї повноти влади та залученні до рад трудової інтелігенції (Кам'янець-на-Поділля 6-го червня 1919 р. Ч. 2).

У полі зору редакції перебували проблема нищення більшовиками світоглядних засад українського народу, зокрема «втискання» українського індивідуалізму в «уродливі форми примусового російського комунізму» (По той бік фронту. Ч. 11), руйнація української економіки, спричинена загарбницькою політикою Москви (Нестарий В. Економічна політика Російсько-більшовицького уряду на Україні. Ч. 10), питання військової організації (Мицюк О. Армію, армію і армію! Ч. 10).

Редакція «Громади» негативно оцінювала політику Державного секретаріату, зокрема, проголошення диктатури Є. Петрушевича в ЗО УНР розцінювалося як зрада загальнодержавних інтересів (Ів. Ор. Одна чи дві українські республіки? Ч. 15).

Автори часопису усвідомлювали негативний вплив проявів антисемітизму на державотворчий процес, а тому неодноразово виступали проти єврейських погромів (Геть антисемітизм. Ч. 10).

Інформаційні повідомлення містилися під рубриками: «Телеграми», «По Україні», «Хроніка», «За кордоном». Діяльність УСДРП та УПСР, зокрема причини розколу останньої, висвітлювалися під рубрикою «З партійного життя». В «Офіційному відділі» подавалися урядові накази, розпорядження, циркуляри тощо.

Автори «Громади» здебільшого підписувалися псевдонімами та криптонімами: В. Нестарий, Хо (псевд. А. Животка), Ані-ко, П. К., Д. Б.

Останнє (15-те) число вийшло 22 червня 1919 р. Причиною закриття «Громади», як повідомлялося у часописі «Новий Шлях», було невиконання розпорядження Міністерства преси й інформації про обов'язкову доставку всіх періодичних і неперіодичних видань для попередньої перевірки (1919. Ч. 11).

За інформацією О. Вішки, «Громаду» перейняла партія місцевих есерів і вона почала виходити п. н. «Трудова Громада» (автор помилково назвав її «Трудовою Україною»).

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 78; Газети України 1917—1920 років... С. 84.

Література: Животко А. Історія української преси. С. 225; Бібліографія // Галицький Голос. 1919. Ч. 1; Резолюція партії соціалістів-федералістів з приводу цензури // Трудовий Шлях. 1919. Ч. 5. С. 4; Новий Шлях. 1919. Ч. 11. С. 4; Вішка О. Преса української еміграції... С. 72; Мацько В. Друковане слово Поділля. Хмельницький, 1998. С. 8.

У. Чубай

2076

ГРОМАДСЬКА ДУМКА. — Р. І. Ч. 1. 1919, 30 січ.

Редагує Видавничий Комітет. *За ред. відповідає* Іван Роздольський. — **Рудки, 1919:** Друк. Г. Візенберга в Самборі (1919 ч. 2—4); Друк. І. Туміма в Рудках (1919 ч. 7—10). *Адр. ред. і адм.:* Рудки, Народний Дім.

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1—14; *Ф.* 31,5×24 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* чвертьрічно 9 кор. *Ц.* числа 80 сот.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. І ч. 2—4, 7—10; НБ ЛНУ: 1919 — Р. І ч. 1, 4, 5.

Примітки: За спогадами П. Голинського редактором газети був Михайло Фецин. Періодичність виходу — раз у тиждень. Від 18 березня (ч. 7) до 1 квітня (ч. 8) у видаванні часопису була перерва.

Газету створено з метою інформування населення Рудківського повіту про суспільно значущі події, які відбувалися у Рудках, в адміністративно підпорядкованих їм населених пунктах, у ЗОУН, УНР загалом та світі. Пріоритетні напрями публікацій тижневика: оборона державної незалежності соборної України, розпорядча, управлінська діяльність Державного секретаріату і його структурних підрозділів, польсько-українські стосунки, перебіг Паризької мирної конференції. Основною формою жанрового втілення інформаційних матеріалів газети окреслених тематичних спрямувань була замітка.

У нечисленних публікаціях аналітичного плану порушувалися питання несправедливості рішення місії Антанти щодо визначення правового статусу західноукраїнських земель, небезпеки для України з боку більшовиків, земельної реформи, причин інфляції, завдань повітової торговельно-господарської спілки. Серед інших матеріалів — серія присвячених життю Рудок і повіту фейлетонів п. н. «Письмо Івана Причепи» (підписані псевдонімом «Ваш Іван Причепи»), передруки з «Стрільця» та «Республіки».

Згідно з розпорядженням Державного секретаріату внутрішніх справ у 8-му числі «Громадської Думки»

було відкрито «Урядовий відділ», у межах якого мали друкуватися регулятивні та нормативні документи. У зазначеному та наступних числах опубліковано «Розпорядок Державного Секретаріату земельних і внутрішніх справ з дня 21. лютого 1919. в справі примусової управи землі на рік 1919».

Рубрики: «З Рудеччини», «З краю», «Новинки», «Зі світа», «В Польщі».

Автори газети: Юрій Кміт, Кость Кульчицький, Юрко Пастернак.

Останній відомий (12-й) номер вийшов 16 травня 1919 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 194; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 67.

Література: Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918—19 рр. // Новий Час. 1936. Ч. 169; Тернопільський Ю. Л. Українська преса... С. 104; Голинський П. Рудки у днях 1 і 2 листопада 1918 р. // Над Сяном: Матеріали до історії Української Галицької Армії. Вінніпег, 1976. Т. V. С. 48; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. С. 155—156.

О. Дроздовська

2077

ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ: Економічно-кооперативний сільсько-господарський та літературний тижневик. Орган Уманського кооперативного союзу (1919 № 1—14); Орган Уманського кооперативного союзу (1919 № 15, 16/17). Р. І. № 1. 1919, 28 серп.

Редагує Колегія. — **Умань, 1919:** Видання Уманського Кооперативного Союзу. Друк. «Порядок», м. Умань. *Адр. ред.:* Умань, Садова вул., Кооперативний Союз.

Вийшло: 1919 — Р. І № 1—15, 16/17; *Ф.* 24×17 см; *Обс.* 24—40 с.; *Передпл.:* в міс. 20 крб. *Ц.* числа 5 крб (1919 № 1—3, 5, 9).

Наявність у фонді: НБ ЛНУ: 1919 — Р. І № 1—7, 9—16/17; ДНАБ: 1919 — Р. І № 16/17; ХДНБ: 1919 — Р. І № 1—7, 10—12, 14; РНБ: 1—4, 6, 10—16/17.

Примітки: За даними літературних джерел, журнал редагував Петро Курінний.

Журнал «Громадське Життя» був покликаний висвітлювати економічне та культурне життя в Україні, зокрема на Уманщині, в час визвольних змагань. Основна тематика публікацій — консолідація українського народу на засадах кооперації та просвіти, додання господарської руїни і піднесення культури, освіти і добробуту серед найширших мас населення. Цю спрямованість часопису добре розкрито у редакційній статті і передовицях, автори яких не

тільки інформували читачів про збройну боротьбу, а й аналізували економічний матеріал: особливості розвитку кооперації, торгівлі, сільського господарства. Редакція прагнула перш за все дати широкий аудиторії основні відомості про розгортання кооперативного руху в Україні, ознайомлювала із діяльністю знаних кооператорів та Уманського кооперативного союзу.

Друкована площа журналу чітко була поділена на рубрики, одна частина яких містила статті, інша — хроніку. Мета першого, основного, блоку рубрик, що відкривав журнал, — висвітлити складні питання доби, допомогти зорієнтуватися у суспільно-політичній, економічній і культурній ситуації, а другого — інформувати про конкретні події.

«Економічно-кооперативний відділ» подавав узагальнюючу інформацію про розвиток кооперації та сільського господарства в Україні. Його автори також з'ясовували роль, місце і завдання кооперативів. Під рубрикою «Сільське господарство» («Сільсько-господарський відділ») здебільшого друкувалися фахові статті з вузьких проблем цієї галузі, що свідчило про таке: матеріали часопису розраховані на різні за освітою категорії читачів. Частина статей мала практичне значення, ґрунтувалася на фактах проведених досліджень. У «Літературно-історичному відділі» було розміщено вірші І. Яремського, статтю з історії боротьби українського народу за свою самостійність, матеріали про громадсько-культурних діячів Умані тощо. Рубрика «Наукове життя» об'єднувала найрізноманітнішу інформацію про досягнення науки, зокрема розвідки про народну пісню і її роль у формуванні національної свідомості, а «Відділ освіти» — огляд про становище шкіл на Уманщині.

Частина наступних рубрик тематично повторювала попередні, однак новим фактажем і сухим лаконічним способом його подання вирізнялися у газеті. Серед них такі: «Кооперативна хроніка», «Відомість» (інформація про українське життя в Україні і за кордоном), «Хроніка шкільна», «Об'яви». Усі рубрики мали продовження у наступних числах газети.

Журнал «Громадське Життя» не обмежувався лише повідомленнями про події всеукраїнського чи світового масштабу, а й звертав увагу на дрібніші, друкуючи замітки про економічний розвиток і культурно-освітнє становище міст і сіл України. Матеріали подавали постійні автори — О. Борзаковський, І. Олексієв, П. Рендо, Д. Рудик, Г. Шумило, К. Ясеницький та ін.

Останнє (16/17-те) число журналу вийшло у грудні 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 53; Українські періодичні видання у фондї ХДНБ. Вип. 2. С. 25.

Література: Ралдугіна Т. П. Щоденник П. Ф. Курінного: свідчення сучасника Української революції // Проблеми вивчення історії Української революції 1917—1921 років: зб. наук. статей. Київ, 2008. Вип. 3. С. 163—171.

Л. Сирота

2078

ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС: Орган Української радикальної партії (1919 ч. 1—6); Орган Селянської радикальної партії (1919 ч. 7—13). — Виходить раз на тиждень. Р. 1. Ч. 1. 1919, 15 лют.

Видає і відповідає за ред. Кир. Трильовський. — **Коломия, 1919:** Друк. Окружн. військ. Команди під управою Ореста Кузьми (1919 ч. 1—11); Друк. Окружн. військ. Команди під управою Антона Гринцишина в Коломий (1919 ч. 12—13). *Адр. ред. і адм.:* Коломия, Шевченка, 36.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1, Р. 21 ч. 1—13; Ф. 31×22,5 см; *Передпл.:* річно 25 кор. Ц. числа 50 сот.

Наявність у фондї: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1, Р. 21 ч. 1—13.

Потреба відновити видавання часопису «Громадський Голос» (вихід якого був припинений у час Першої світової війни), як заявили у першому числі часопису керівники Головної управи УРП і президії селянсько-радикального клубу на чолі з К. Трильовським, виникла, коли край став незалежним і було проголошено Українську Народну Республіку. Саме тим пояснюється вихід двох ідентичних перших чисел — одне перше число вийшло у перший рік видання, інше перше число — 21-го року видання часопису.

Як орган УРП, а згодом — Селянської радикальної Партії, часопис насамперед висвітлював різні аспекти діяльності партії. Зокрема, тут подавалися виклади програми партії, матеріали конференції тощо. Введено спеціальну постійну рубрику «Життя партії». Однак провідною впродовж усього періоду видання була тема становлення і розбудови самостійної Української держави.

Важливе місце на сторінках часопису займали проблеми національного і соціального визволення та захисту української державності від польських та російських імперіалістичних зазіхань. Публікації про воєнні дії на польсько-українському та російсько-українському фронтах друкувалися постійно в усіх числах року. У традиційних рубриках «Війна з Польщею» і «Війна з Москвою» подавалися повідом-

лення штабу Галицької армії і штабу війська УНР. Вмішувалися матеріали про підтримку, допомогу і поповнення селянами Покуття і Гуцульщини українського війська, а також публікації про тих, які відзначилися у боях за волю і незалежність Української держави.

Найбільш важливі події із світового життя подавалися у рубриках «Телеграми і вісті», «Зі світа».

Патріотичні та громадянські мотиви — характерна особливість поезій, які час від часу друкувалися на сторінках часопису. Зокрема, це — «Смерть гетьмана Павлюка» О. Колесси, «Вертається братерська сила й воля» Марійки Підгірянки, «Указ проти голоду» І. Франка.

Активними авторами часопису були: В. Андрієвський, Г. Герман, У. Зайшла, О. Кисілевська, М. Петрук, Г. Скасків, К. Трильовський, А. Чайковський.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 245.

Література: Політичний бруд в «Громадському голосі» // Коломийське Слово. Коломия, 1914. Ч. 21. С. 3; Українська преса на Західній області Української Народної Республіки // Визвольний шлях. 1959. Р. 6(12). Кн. 11(71). С. 1308; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Коломиї (1865—1994): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 1996. С. 87—89.

М. Романюк

2079

ГУРТОВЕ ГОСПОДАРСТВО: Популярний сільсько-господарський двохтижневик. Орган Земельної Колегії Губземвідділу Київської Ради Робітничих та Селянських Депутатів (1919); Народнопопулярний хліборобський двотижневий часопис Київського губернiального земельного відділу (1920). — № 1. 1919, 1 черв.

Видає і редагує Губземколегія. — **Київ, 1919—1920: Друк.** б. Київськ. Губерн. Нар. Управи. *Адр. ред. і контори:* вул. Володимирська, 33.

Вийшло: 1919 — № 1, 2/3, 1920 — № 1—3; Ф. 25,5×17 см; Обс. 32 с.; *Передпл.:* на місяць 8 крб. Ц. номера 4 крб.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — № 1; РНБ: 1919 — № 1, 2/3.

Примітки: № 2/3 датовано липнем 1919 р. Деякі джерела подають назву «Гуртове (трудове) Господарство» у 1920 р.

Київський губземвідділ у друкованому органі «Гуртове Господарство» мав на меті обговорювати усі питання нового земельного устрою та обробітку ґрунту, роз'яснювати зв'язок між «гуртовим господарством» і соціалістичним ладом, давати поради селянам щодо

сільського господарства, робити усе можливе, щоб «земля раз і на завше твердо осталась в руках дійсно трудового люду, а не розпливалась по руках великих і малих кулакiв-куркулiв» («Товаришi бiднiше селяне i робiтники!»). Підтвердженням цього були регулярні публікації економічної тематики, про шкільну та позашкільну сільськогосподарську освіту, дописи про село в Україні та радянських республіках.

Значна частина змістового наповнення видання — статті про колективне господарство і сільськогосподарську кооперацію та матеріали з усіх галузей сільського господарства: ґрунтознавства, рослинництва, лугівництва, скотарства, молочарства, бджільництва, шовківництва, птахівництва, рибальства, садівництва, городництва, ветеринарії, як-от: Кравчук «Торф — наше природне багатство», «Стан посівів на Україні».

У журналі публікувалися розпорядження уряду України та керівних органів Київщини, а також реферати, рецензії, огляди літератури, бібліографічні відомості. Також редколегія листовно спілкувалася з читачами та публікувала відповіді на їхні запитання у часописі.

Під рубрикою «Хроніка» подавалися замітки про роботу Київського губземвідділу та інших організацій, проведення конференцій, з'їздів, нарад та ін. «Рiжнi звiстки» — рубрика, творена повідомленнями про найважливіші події з українського сільськогосподарського життя: хвороби худоби, стихійні лиха, проблеми нестачі землі, вказувалися шляхи їх вирішення.

Автори публікацій: Омелько Косташ, Кравчук, Марк Лесновський, Ю. Мазановський, І. Око, Є. Рауде.

Останнє (3-тє) число журналу вийшло у 1920 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 53; Періодичні видання з агрономії в Україні 1918—1940: Журнали, «Бюлетені», «Вісті», «Наукові записки», «Збірники наукових праць», «Труди»: наук.-допом. ретросп. бібліогр. покажч. / уклад.: В. А. Вергунов, О. П. Анікіна. Київ, 2002. С. 14.

Р. Романюк

2080

ДЕРЕВЕНСКАЯ КОММУНА: Орган Губернск. Исполнительн. Комитета Екатеринославск. Совета Рабоч., Крестьянск. и Красноарм. Депутатов. — № 1. 1919, [февр.].

Ред. Редакционная Коллегия: П. Уралов, Н. Карташев и Скварчевский. — **Екатеринослав, 1919: Изд.** Губерн. Исп. К-т Екатер. Совета Рабоч., Крестьянск. и Красноарм. Депутатов. *Тип.* Отдела Управления

Губ. Испол. К-та, Екатеринослав (1919 № 20); 1-я Советская тип., Екатеринослав (1919 № 55). *Адр. ред. і контори:* в помещении быв. газ. «Слово», Просп., д. Хренникова.

Вийшло: 1919 — № 1—58; Ф. 44,5×30 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на 1 мес. 10 р. (1919 № 55). *Ц.* номера 40 к. *Наявність у фонді:* ДНАБ: 1919 — № 20, 55.

Примітки: Наявний № 20 вийшов 22 березня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська та українська.

Суспільно-політична газета висвітлювала події в Україні, Росії та світі з радянських позицій: із захопленням повідомляла про зростання комуністичних настроїв у світі, успіхи Червоної армії у боротьбі з ворогами, зокрема захоплення Вінниці, розвиток народного господарства країни. Автори видання гостро виступали проти влади Директорії УНР та адмірала О. Колчака, повідомляли про втечу військ Директорії з Бердичева та селянські повстання проти неї.

Редакція вміщувала агітаційні та пропагандистські статті на зразок публікації «Большевик» П. Трудового.

Автори видання висвітлювали розвиток сільського господарства та наголошували на важливості вирішення продовольчого питання, роз'яснювали необхідність вчасного проведення засівної кампанії та організації комун на селі та боротьби із т. зв. куркулями.

З україномовними публікаціями на сторінках газети виступав Володимир Павленко, зокрема зі статтями «З війною урвався бас» та «Між двома безоднями».

На шпальтах видання друкувалися вірші Б. Дорошевського та листи із села автора під псевдонімом Дед Серм'яжний.

У газеті функціонували такі рубрики: «По России», «Письма в редакцию», «Разные известия», «Свободная деревня», «В советской деревне», «В советской Венгрии», «Почтовый ящик» та «Красноармейская страничка».

Серед авторів газети були: М. Карташев, Володимир Павленко, Г. Торчинський, П. Трудовий, Л. Угрюмов.

На останніх шпальтах видання під заголовком «Что нужно читать крестьянину» редакція містила списки агітаційно-пропагандистських видань діячів та письменників радянської Росії, зокрема Дем'яна Бедного, Є. Преображенського, К. Радека, Л. Троцького.

Останній (58-й) номер датовано 10 травня 1919 р. *Бібліографія:* Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 216.

Електронні джерела: Документи з історії сільськогосподарських комун на Катеринославщині (1919—1920 рр.) в державному архіві Дніпропетровської області. URL: <http://www.museum.dp.ua/article0215.html>.

В. Габор

2081

ДЗВІН: Вістник Олександрівського Відділу Українського Національного Союзу. Соціалістична і демократична часопись. — Виходить тричі на тиждень. № 1. 1919.

Ред. Редакційна комісія. — **Олександрівськ, 1919:** Друк. школи глухонімих, Олександрівськ. *Адр. ред. і контори:* м. Олександрівськ, Земська Управа.

Вийшло: 1919 — № 1—13; Ф. 43×29 см (1919 № 7, 8), 38×28 см (1919 № 9—13); *Обс.* 2—6 с.; *Ц.* номера 80 шагів (40 к.) (1919 № 7—12), 1 грн (50 к.) (1919 № 13).

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 7—13.

Примітки: Олександрівськ — тепер м. Запоріжжя.

Газета була органом місцевого відділу Українського національного союзу — координаційного осередку партій, що домігся усунення від влади гетьмана П. Скоропадського, тому основну увагу приділяла висвітленню діяльності Директорії, зокрема через публікацію її офіційних документів — декларацій, наказів та універсалів. У газеті порушувалися проблеми організації влади, політичних прорахунків періоду Гетьманату, реакції міжнародної спільноти на політичні події в Україні та інші питання національного значення. Було надруковано склад нового кабінету міністрів (№ 8), статтю про голову Ради Міністрів В. Чехівського (№ 10; передрук із «Відродження») та ін.

Зважаючи на актуалізацію справи об'єднання УНР і ЗУНР, «Дзвін» вмістив кілька статей просвітницького характеру про історію, географію, економіку, соціальний, національний та духовний розвиток Галичини (№ 11; автор — О. Каленників) і Буковини (№ 12; автор — Козак Канцибер), а також статті «Приєднання Галичини до Української Республіки» (№ 10) і «Українсько-польська боротьба в Галичині» (№ 13).

Часопис вміщував і офіційні матеріали, що стосувалися життя повіту, серед яких — накази коменданта Олександрівська й повіту сотника Гладніва, звернення до народу з приводу нагальних потреб війська.

У деяких числах «Дзвону» надруковано вірші О. Маковея, О. Олеся, оповідання С. Васильченка.

Постійні рубрики газети — «Телеграми» і «Місцеве життя», під якими публікувалися новини міжна-

родного, українського та місцевого життя. Серед них траплялися повідомлення про заснування нових періодичних видань (як-от київського щоденника «Україна»; № 12).

Автори часопису: Ол-дер Верходуб, Т. Верхола, О. Діденко, О. Калеників та ін. Низка матеріалів підписана псевдонімами: Козак Канцибер, Холмшак, С. Чалий.

Останнє (13-те) число газети вийшло 19 січня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 29; Газети України 1917—1920 років... С. 86.

М. Процик-Кульчицька

2082

ДЗВІН: Щоденник Інформаційного Бюро Армії У.Н.Р. — Виходить щоденно крім понеділків і днів після свят. Ч. 1. 1919, 18 квіт.

Редагує Комітет. — **Здолбунів** (1919 ч. 1—12); **Радивилів** (1919 ч. 13—20), **1919. Тимчасова адр. ред.:** Здолбунів, Інформаційне Бюро Армії У.Н.Р. (1919 ч. 5—12); Радивилів, Інформаційне Бюро Армії У.Н.Р. (1919 ч. 13—20).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—20; *Ф.* 38,5×26 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на міс. 25 грн. *Ц.* числа 1 грн.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Ч. 5—13, 15—20; **НБУВ:** 1919 — Ч. 1—17, 19, 20; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 1, 3—17, 19, 20.

Примітки: Перша сторінка часопису відкривалася гаслом: «Нехай живе Українська Народна Республіка!». Здолбунів і Радивилів — тепер районні центри Рівненської обл.

Часопис «Дзвін» належить до військових видань Української Народної Республіки періоду Директорії. Програма видання викладена у передовій статті без назви, але із зазначенням місця (Ст. Здолбунів. 18. 4. 1919 року. Ч. 1).

У «Дзвоні» вміщувалися накази та постанови Директорії УНР, накази Головної управи (команди) військ УНР, Головного отамана і голови Директорії С. Петлюри, оперативні звіти штабу Дієвої армії, які друкувалися майже в кожному номері, тощо.

Редакція систематично висвітлювала діяльність українського уряду, міністерств освіти та земельних справ, інформувала читачів про засідання Директорії й Кабінету Міністрів, призначення нових послів, зокрема М. Порша в Німеччину.

Автори часопису порушували важливі політичні питання та вели мову про налагодження державного та громадського життя на звільнених територіях

республіки, зокрема Павло Мазюкевич у статті «Що треба робити нашому урядові», яка друкувалася з продовженням (ч. 4—5, 7—9, 11, 13, 15), та Осип Назарук «Військо й політика» (ч. 18—19).

В окремих публікаціях редакція розкривала протидержавні дії командувача Північною групою військ отамана Оскілка, який, порозумівшись з російськими добровольцями та гетьманцями, намагався заарештувати Головного отамана, уряд Директорії і штаб Дієвої армії. У ч. 9 вміщено наказ Головного отамана військ УНР Симона Петлюри про арешт Оскілка, а також статтю про нього п. н. «Авантюра Оскілка» й фейлетон П. Михайловича «Кар'єра отамана Оскілка».

У часописі друкувалися відозви президії і комісії Трудового конгресу УНР до російських робітників, селян та козаків із закликом до братерства (ч. 6), комісії Всеукраїнського трудового конгресу до козаків і селян (ч. 2), відозва ЦК Української соціал-демократичної партії до козаків, робітників та селян (ч. 20) та ін.

Редакція повідомила про становище українських полонених у Німеччині й відвідина Українською військовою місією таборів у Зельцведелі та Вецлярі (ч. 6), оприлюднила наказ Головного отамана про необхідність формування українських частин з полонених у Німеччині для оборони краю (ч. 7).

Про міжнародні події редакція поінформувала читачів у статті М. М. «Дебати про Україну в Французькому парламенті» (ч. 4) за матеріалами зарубіжних видань та пресових агентств.

Серед активних авторів газети: С. Іванченко, Павло Мазюкевич, Осип Назарук та автори, які виступали під псевдонімами О. Дац-ко (йому ж належить і криптонім О. Д.) та Козак.

У «Дзвоні» опубліковано чимало художніх творів стрільців та стрілецької старшини. З віршами виступили: С. Іванченко, Павло Мазюкевич, Біленький, а з фейлетонами — П. Михайлович (псевд. Павла Губенка) та Соловей. Окремі художні твори передруковано з часопису «Самохотник» (ч. 9).

Ймовірно, що періодичне видання виходило під редакцією завідувача інформаційного бюро Армії УНР П. Мазюкевича, який активно виступав на сторінках часопису з важливими статтями та поетичними творами.

У часописі функціонував «Офіційний відділ», а також рубрики: «В Міністерствах», «В Міністерстві Освіти», «По Україні», «Вісти з за-кордону», «Останні вісти», «Телеграма», «Маленький фельєтон»,

«Партійне життя», «3 газет», «Всячина», «Веселий кутик», «Лист до Редакції» та ін.

Останнє (20-те) число часопису вийшло 16 травня 1919 р.

Бібліографія: Павлюк І. Українські часописи... С. 46—47; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 29; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 71; Газети України 1917—1920 років... С. 86; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1941.

Література: Животко А. Історія української преси. С. 226.

В. Габор

2083

ДЛЯ ГРЯДУЩИХ ПОКОЛІНЬ!: Додаток до «Стрілець» Ч. 58. — 1919, 21 серп.

Ред.: не подано. — **Кам'янець на Поділля, 1919.**

Вийшло: 1919 — 21 серп.; Ф. 43×26 см; Обс. 1 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — 21 серп.

Примітки: Додаток до ч. 58 за 1919 р. газети «Стрілець» (див. № 2270).

Додаток видано у зв'язку з початком роботи над упорядкуванням «Пропамятної книги Галицької Армії», що мала на меті документування участі УГА у визвольній боротьбі українського народу. Книга призначалася не тільки для українського читача, а перш за все для «суду історії»: «І для цих народів Європи, які в своїй несвідомості посередно заподіяли нам кривду, для будучих провідників цих народів, які критично будуть дивитися на діла своїх попередників — ми маємо дати документи».

Основну частину видання складає розділ «Пропамятна книга Галицької Армії (практичні вказівки до збирання матеріалів)», у якому докладно з'ясовано структуру видання: до першого розділу мали ввійти документи про історію організації УГА та її бої, до другого — мемуарні матеріали. Написання історії боїв передбачало призначення старшини при кожній бригаді з метою фіксації історії бригади на основі записок і наказів, що зберігаються у канцеляріях, а також розповідей очевидців, з огляду на втрату значної частини документів під час воєнних дій. Історія мала бути доповнена картами маршів і боїв бригад із докладним описом принципів побудови такої карти. Планувалися також збірка світлин, прилюдні читання спогадів з метою їх доповнення іншими очевидцями подій.

У додатку зазначено, що наказ диктатури й Начальної команди у справі підготовки книги вміщено в ч. 55 за 1919 р. газети «Стрілець».

Література: Олійник С. В. Пам'ятна Книга Української Галицької Армії: організація написання та реалізація

задуму // Освіта, наука і культура по Поділля: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2011. Т. 17. С. 537—544.

М. Комариця

2084

ДНІСТРЯНСЬКА ХВИЛЯ: Щоденна Народня Газета. — Р. 1. Ч. 1. 1919, [серп.].

Редагує колегія. — **[Могилів-Подільський], 1919:** Вид. Могилівський Комісаріят Преси. Друк. Б. Акслера. *Адр. ред. і контори:* Володимирська вул., буд. Поповського, ч. 3.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—43; Ф. 55×35,5 см (1919 ч. 2—7, 14—46), 44×35 см (1919 ч. 10—13); Обс. 2 с.; *Передпл.:* на міс. 100 грн. Ц. числа 4 грн (1919 ч. 2—13), 5 грн (1919 ч. 14—43), в інших повітах 5 грн (1919 ч. 7—13).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 2, 4, 7, 10, 11, 13—19, 21—23, 25—43; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 10, 11, 15—19, 21, 30, 32—43.

Примітки: Наявне ч. 2 вийшло 31 серпня 1919 р. Гасла газети: «Хай живе вільна Українська Народня Республіка!»; «Всі до зброї за рідний край, за волю!»; «Вітчизна кличе всіх нас стати до останньої боротьби. Хто не відчува цього, той не є син народу, а зрадник і ворог краю»; «Всі до зброї, і проти царських злодіїв, і проти комуністів, що прийшли обдирати й обкрадати нашу Батьківщину». Окремим виданням виходив «Бюлетень “Дністрянської Хвилі”» (див. № 1998).

Газета стояла на виразних демократичних позиціях, пропагуючи ідеї розбудови Української Народної Республіки, активного громадського життя й українізації всіх суспільних сфер. Передові статті пронизані закликами до активної й творчої громадської діяльності, організованого національного життя, до боротьби з темрявою, провокаціями та внутрішніми й зовнішніми ворогами. Редакція прагнула долучитися до культурного й освітнього поступу України як європейської держави, вважаючи основною передумовою цього процесу скинення з себе «московського намулу» та позбавлення ознак «азіатщини». Газета підкреслювала вагу єдності суспільства в тогочасних політичних умовах і намагалася гуртувати довкола ідей державності все громадянство, незалежно від віку, статі, національності й віросповідання.

«Дністрянська Хвиля» вміщувала значну кількість статей, які виховували в українців патріотизм та відповідальність за майбутнє держави: «До спільної

праці» (ч. 4), «Праці і праці» (ч. 7), «Чого вимагає від нас сучасний мент?» (ч. 13), «Національне виховання» (ч. 19) та ін. Автори публікацій закликали до спільної будівничої праці представників всіх національностей, а передусім євреїв, які на той час становили велику частину мешканців Поділля. Газета заохочувала організувати єдиний громадянський фронт у боротьбі проти ворогів, брати активну участь в роботі українських організацій Могилева — «Українського клубу», «Союзу Українок», «Просвіти» та Українського товариства Червоного Хреста.

Особливого значення автори «Дністрянської Хвилі» надавали проблемі державної мови, наголошуючи, що ставлення до неї є показником ставлення до державної ідеї. У численних матеріалах цієї тематики наводилися приклади інших народів та країн, які зуміли чітко й твердо поставити в себе питання про національну мову (В. С. Пора знати українську мову. Ч. 27; Кий Сільва. Державна мова. Ч. 29, 30).

Однією із провідних тем газети було українське церковне життя, зокрема проблема залежності духовенства від московського патріарха. У низці публікацій, найпомітнішою з яких була стаття «До церковної справи на Україні» Сулими (ч. 31, 33, 34), порушувалося питання доцільності фінансування церковних діячів, підпорядкованих московській владі, з церковної скарбниці. Йшлося також про те, що в жодній державі чужому духовенству не дозволено втручатися в політичні справи, та про відповідальність Міністерства віросповідань за ситуацію.

Серед питань, які неодноразово порушувалися на шпальтах «Дністрянської Хвилі», були також проблеми розвитку кооперації, окремих галузей народного господарства, національного шкільництва, події мистецького життя та ін. Зі статтями театральної тематики та рецензіями на постановки місцевих театрів часто виступав на сторінках газети автор під псевдонімом Sigma.

Значна частина всіх публікацій видання — інформаційні матеріали про події в Україні та світі. Під низкою рубрик друкувалися численні замітки на основі повідомлень Українського телеграфного агентства та радіотелеграм, а також хроніка місцевого життя. Часто найважливіші поточні події були об'єктом аналізу в окремих статтях (як-от: Справа східної Галичини на мировій конференції. Ч. 22—23; численні матеріали про події на фронті, народні повстання тощо) або предметом розмови з політичними чи військовими діячами. Газета вміщувала й офіційні матеріали — накази, відозви, резолюції місцевих з'їздів тощо.

Час від часу видання публікувало вірші (Панька, В. Самійленка (під псевд. В. Сивенький), С. Черкасенка (під псевд. П. Стах) й фейлетони (цикл «Листи старого журналіста» за підписом Старий журналіст, окремі фейлетони за підписами: П. Карабінович, Sigma й ін.).

Рубрики газети: «Офіційний відділ», «Радіо-телеграми», «За кордоном», «По Україні», «Події на фронті», «Місцева хроніка», «Ріжні звістки», «Всячина», «Мистецтво», «Фельетон», «Справочний відділ», «Оголошення».

Найактивніші автори «Дністрянської Хвилі» — Сільва Кий, Данило Нечай, Сулима, Sigma, а також невідомі автори, що підписувалися криптонімами.

Останнє (43-тє) число газети побачило світ 22 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 79; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 29; Газети України 1917—1920 років... С. 87.

М. Процик-Кульчицька

2085

ЕЖЕДНЕВНЫЙ БЮЛЛЕТЕНЬ ГУБЕРНСКОГО СТАТИСТИЧЕСКОГО БЮРО УЧЕТНО-СТАТИСТИЧЕСКОГО ОТДЕЛА КИЕВСКОГО ГУБИСПОЛКОМА = ЩОДЕННИЙ БЮЛЕТЕНЬ по м. КИЇВУ ГУБЕРНІАЛЬНОГО СТАТИСТИЧНОГО БЮРО УЧЕТНО-СТАТИСТИЧНОГО ВІДДІЛУ КИЇВСЬКОГО ГУБВИКОНКОМУ = טעגליכע ביורא פון דער אפטיילונג פאר סטאטיסטיק און ביולעטן פאר קיעוו גיבערניאלע סטאטיסטישע אויטשאט פינ'ם קיעווער אויספיר"קאם (1919 № 30—115). — 1919, 1 мая.

Ред.: не подано. — Киев, 1919.

Вийшло: 1919 — б. н. 1 мая — б. н. 29 мая, № 30—115; Ф. 35×22 см; Обс. 2 с.

Наявність у фондi: НБУВ: 1919 — б. н. 1 мая — б. н. 29 мая, № 30—47, 51—55, 57—61, 63—115.

Примітки: Перші 29 випусків (1—29 травня) не нумеровані, надруковані літографічним способом. До № 110 бюллетень виходив російською мовою, з № 111 — українською й російською.

У бюллетені у вигляді табличного матеріалу подавалася оперативна статистична інформація, яка характеризувала соціально-економічний стан у Києві: міграція населення, ситуація на біржі праці, надзвичайні події, рівень злочинності та правопорушень, надходження до міського бюджету штрафів, накладених міліцією, діяльність виправних закладів,

лікарень та поліклінік, надання першої медичної допомоги, транспортне обслуговування населення (курсування трамваїв), громадське харчування. Фіксувалися показники надання комунальних послуг (електроенергія, водопостачання).

Діяла рубрика «Бюлетень о ценах на главнейшие предметы продовольствия», де, орієнтуючись на київські ринки, подавалися середні ціни на борошно, хліб, крупи, картоплю, м'ясо, молоко, масло, яйця, сіль, цукор та ін. Друкувалася інформація про стан міських запасів пшениці та фуражу, кількість випеченого за день хліба. Відображалися дані про надходження до продовольчих органів товарів першої необхідності.

Подавалася метеорологічна інформація (атмосферний тиск, кількість опадів, температура), а також дані про рівень води у Дніпрі, що мало значення для судноплавства та діяльності деяких промислових підприємств.

Останній (115-й) випуск датовано 26 серпня 1919 р.
Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 44.

К. Стецюк

2086

ЕКСТРЕННИЙ ВИПУСК ФРОНТГАЗЕТИ «УКРАЇНСЬКИЙ КОЗАК». — 1919, 8 жовт.

Ред. Юрій Чубук. — **[Жмеринка], 1919:** Видання Польового Відділу Міністерства Преси.

Вийшло: 1919 — 8 жовт.; *Ф.* 53×21 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* вип. 3 грн.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — 8 жовт.

Екстрений випуск газети «Український Козак» (*див.* № 2305) цілком присвячено темі розгортання Україною потужного повстанського руху.

Більшу частину випуску становлять публікації («Вибух повстання», «Перші перемоги», «Паніка серед золотопогонників», «Організація і сили повстанців», «Погромів немає!») під загальною назвою «Грандіозний пожар повстання». Ці матеріали підготовлено на основі інформації посланця, що прибув із офіційними документами з охоплених визвольним рухом східноукраїнських земель. Повідомляється про те, що повстанням, організованим за наказом Головного повстанського комітету, охоплені майже вся Катеринославщина та кілька повітів Херсонщини; повстанцям вдалося здобути низку важливих перемог й посіяти паніку серед добровольчих військ.

Решта матеріалів випуску — це замітки під рубрикою «Серед повстанців». У них повідомляється про розгортання визвольного руху в різних частинах

України. На особливу увагу заслуговує матеріал «Пожар повстання на Київщині», в якому на основі повідомлення старшини, що прибув від отамана Зеленого, йдеться про поширення повстанського руху в Київському, Васильківському й Канівському повітах. Перші досягнення повстанців на Київщині дозволили авторів оптимістично стверджувати, що «скоро “зазеленіє” на всій Україні».

Ймовірно, екстрений випуск фронтової газети «Український Козак» був єдиним за час випуску газети.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 79.

М. Процик-Кульчицька

2087

ЕКСТРЕННИЙ ВИПУСК ТЕЛЕГРАМ УКРАЇНСЬКОГО ТЕЛЕГРАФНОГО АГЕНТСТВА (У.Т.А.) (1919 9 лип., 19 лип.); **ЕКСТРЕННИЙ ВИПУСК ТЕЛЕГРАМ У.Т.А.** (1919 17 лип.). — 1919, 9 лип.

Редагує Департамент Інформації Мін. Преси (1919 9 лип.). — **[Кам'янець на Поділлі], 1919:** *Видає* Мін. Преси (1919 9 лип.). 1-ша друк. Міністерства Преси й Інформацій (1919 9 лип.); *Електр. друк.* С. Д. Клітера (1919 17 лип.).

Вийшло: 1919 — 9 лип., 17 лип., 19 лип., 11 серп., [?]; *Ф.* 22×18 см (1919 9 лип.), 45×19 см (1919 17 лип., 19 лип.); *Обс.* 1 с.; *Ц.* вип. 1 грн.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — 9 лип., 17 лип.

Примітки: Випуски не нумеровано.

Екстрені випуски «Телеграм...» виходили у дні найбільш важливих перемог Армії УНР.

Єдиний матеріал випуску від 9 липня інформував про взяття Армією УНР Жмеринки, кількість захоплених потягів і зброї, а також про те, що більшовицькі загони під час відступу, найімовірніше, натраплять на українську кінноту.

Випуск від 17 липня присвячено перемозі українського війська над більшовицькими полками на лінії Бар—Могилів-Подільський, зокрема, описано вдалий воєнний маневр груп отаманів О. Удовиченка, Ю. Божка й Ю. Тютюнника. Йдеться також про розгром частин Червоної армії в Ярмолинцях Запорізькою групою військ під командуванням отамана В. Сальського та наступ Волинської групи й корпусу Січових стрільців на лівому крилі.

У випуску від 19 липня інформувалося про заходи, які вживало Міністерство народного господарства для забезпечення армії та мешканців Кам'янця продуктами, а також про проблему зниження цін на харчі.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 79; Газети України 1917—1920 років... С. 91.

М. Процик-Кульчицька

2088

ЕКСТРЕННИЙ ЛИСТОК ГАЗЕТИ ГРОМАДЯНИН. — 1919, 1 верес.

Редагує Редакційна Коллегія. — **Житомир, 1919:** Видає т-во Єднання. Друк. Волинської Губерніяльної Народньої Управи, Київська, 11.

Вийшло: 1919 — 1 верес.; Ф. 44×35 см; Обс. 2 с.; Ц. листка 2 грн (1 крб).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — 1 верес.; **ДНАБ:** 1919 — 1 верес.

Примітки: У підзаголовку та колонтитулах — гасла: «Хай живе Самостійна Соборна Українська Народня Республіка»; «Слава Українським Орлам-Січовикам — Слава! Слава невтомним Українським Повстанцям — Слава!». Друкувався за дозволом військової цензури.

Основна тема публікацій екстреного листка — вступ до Києва військ Директорії 30 серпня 1919 р.: «Яким щастем поймається кожне українське серце на сю вістку. Не тільки українське, але й усіх тих, кому дорога культура... Бо всяке друге “визволення”, захоплення Києва не Українським військом не було б визволенням».

Інформаційні повідомлення згруповано під рубриками «Оперативний звіт», «Телеграми», «Ріжні вісти», «Хроніка», «Справочний відділ», «Оповідки» — постійними рубриками щоденної газети «Громадянин». Основною темою інформаційних повідомлень був вступ військ УНР до Києва, однак редакція інформувала також про початок дебатов щодо українського питання на мировій конференції в Парижі, ситуацію на Кубані та в Польщі.

Окремо виділено оголошення про те, що в середу, 3 вересня, у Житомирі урочисто святкуватиметься визволення Києва.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 90.

М. Комариця

2089

ЖИВЕ СЛОВО: Щоденний часопис філії Інформаційного Бюро Армії УНР при Губерніяльній Комендатурі Київщини (1919 ч. 6); Щоденний часопис Інформаційного Бюро Губерніяльної Комендатури Київщини (1919 ч. 7—13). — Ч. 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Хвастів** (1919 ч. 6, 7); **Бердичів** (1919 ч. 11—13), **1919:** Вид. Філія Інформаційного Бюро

Армії УНР при Губерніяльній Комендатурі Київщини (1919 ч. 6); Інформаційне Бюро Губерніяльної Комендатури Київщини (1919 ч. 7—13).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—13; Ф. 46×36 см (1919 ч. 6, 7), 67,5×47,5 см (1919 ч. 11, 13); Обс. 2 с.; Ц. числа 1 грн (1919 ч. 13).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Ч. 6, 7, 11, 13; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 6, 7, 11, 13.

Примітки: В оголошенні (ч. 11) зазначено, що продавати часопис заборонено, видається для безплатного розповсюдження серед населення і козаків Київщини.

Газета підтримувала політику Директорії УНР, обстоювала ідею активної збройної боротьби за державну незалежність України.

Основний зміст часопису становили великий офіційний відділ та інформаційний матеріал, більша частина якого формувала рубрику «Телеграми». Редакція «Живого Слова» опублікувала, зокрема, закон, ухвалений Конгресом трудового народу України, про форму української влади (ч. 7), закон про добові гроші для землемірів і «рисовників», закон про мобілізацію для проведення земельної реформи агрономів, лісників, гідротехніків та військових топографів (ч. 11), розпорядження по Україні міністра народного господарства Чопівського та міністра закордонних справ Архипенка, накази Головного отамана військ УНР С. Петлюри.

Рубрика «Телеграми» мала багато підрубрик: «По Україні», «Київщина», «Поділля», «Херсонщина», «Волинь», «Діяльність Уряду і Директорії», «Закордонне життя», «У большевиків».

На сторінках «Живого Слова» друкувалися заклики до громадян братися за зброю та докладати всіх сил для захисту незалежності України. У ч. 6 вміщено звернення Січових стрільців до селян, в якому пропонувалася допомога.

Останнє (13-те) число газети вийшло 24 лютого 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 31; Газети України 1917—1920 років... С. 92.

М. Процик-Кульчицька

2090

ЗАЛІЗНИЧНИК: Орган Всеукраїнського Залізничного Союзу. Тижднев професійна газета. — Р. 1. Ч. 1. 1919, 1 верес.

Редагує колегія. — **Кам'янець-Подільський, 1919:** Друк. при Центральному Бюро Професійних Спілок

Залізниць УНР. *Адр. ред. і контори:* тимчасово станція, вагон ч. 61.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1; Ф. 35×26 см; Обс. 4 с.; Ц. числа 3 грн.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Новим шляхом — нове життя. В єднанні сила».

Друкований орган Союзу українських залізничників був започаткований з метою сприяти відродженню професійного життя в Україні та бути «культурною зброєю» в боротьбі за робітниче право. У період економічної кризи, зумовленої революційними подіями, редакція часопису ставила перед собою загальнонаціональні завдання: «з'єднатись всім розпорошеним силам наших товаришів залізничників по цей і по той бік Збруча» і спільно з братами-галичанами, які перебували на території Наддніпрянщини, піти тернистим шляхом боротьби за визволення України.

У ч. 1 порушувалися проблеми інфляції, продовольчої кризи на подільських залізницях, висвітлювалися недоліки в організації харчомів.

«Хроніка» висвітлювала потреби працівників залізниць та інформувала про політичні події. «Бібліографія» ознайомлювала з діяльністю видавничого товариства «Всесвіт».

Автори «Залізничника»: В. Горбачевський, Гарасим Орловський, А. Семиренко.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 80.

Література: Бібліографія // Україна. 1919. Ч. 16. С. 4.

У. Чубай

2091

ЗАПИСКИ ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК = BULLETINS DE LA SECTION HISTORIQUE-PHILOLOGIQUE DE L'ACADÉMIÉ DES SCIENCES D-OUKRAÏNE (1919); ЗАПИСКИ ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ (1923, 1925—1929, 1931): Праці Історичної Секції (1925 кн. VI, 1927 кн. XI, 1928 кн. XVII, XX, 1929 кн. XXIV, 1931). — Кн. I. 1919.

Під ред. Павла Зайцева (1919 кн. I). *За ред.* Василя Дем'янчука (1923 кн. II/III). *За голов. редагуванням* Агатангела Кримського (1923, 1925 кн. V, 1926 — 1927, 1928 кн. XVI, XVIII, XIX, 1929 кн. XXI/XXII, XXIII, XXV), Михайла Грушевського (1925 кн. VI). *За редагуванням* Михайла Грушевського та Олександра Грушевського (1927 кн. XI, 1928 кн. XVII, XX, 1929 кн. XXIV, 1931). — **Київ, 1919, 1923, 1925—1929,**

1931: *Печатня* Видавничого Товариства «Друкарь», Інститутська, 16 (1919); *Друк.* Всеукраїнської Академії Наук (1923, 1928 кн. XVII — 1929 кн. XXIII); *Друк.* Української Академії Наук (1925 — 1928 кн. XVI); *Друк.* Всеукраїнської Академії Наук, Печерське (Цитадель, 9) (1929 кн. XXIV — 1931).

Вийшло: 1919 — Кн. I, 1923 — Кн. II/III, IV, 1925 — Кн. V, VI, 1926 — Кн. VII/VIII, IX, 1927 — Кн. X—XII, XIII/XIV, XV, 1928 — Кн. XVI—XX, 1929 — Кн. XXI/XXII, XXIII—XXV, 1931 — Кн. XXVI; Ф. від 23,7×15,5 см до 27×18 см; Обс. 240—440 с., 632 с. (1926 кн. VII/VIII); Ц. книги 15 крб (1919), 2 крб — 2 крб 50 к. (1925), 7 крб (1926 кн. VII/VIII), 3 крб 50 к. — 6 крб 10 к. (1926 кн. IX — 1931).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Кн. I, 1923 — Кн. II/III, IV, 1925 — Кн. V, VI, 1926 — Кн. VII/VIII, IX, 1927 — Кн. X—XV, 1928 — Кн. XVI—XX, 1929 — Кн. XXI/XXII—XXV, 1931 — Кн. XXVI; НБУВ: 1919 — Кн. I, 1923 — Кн. II/III, IV, 1925 — Кн. V, VI, 1926 — Кн. VII/VIII, IX, 1927 — Кн. X—XV, 1928 — Кн. XVI—XX, 1929 — Кн. XXI/XXII—XXV, 1931 — Кн. XXVI.

Примітки: На обкладинці й на титульному аркуші кн. XI, XVII, XX, XXIV та лише на обкладинці кн. XVI і XXVI зазначено: «Праці Історичної Секції». Періодичність виходу: 1—2 (1919, 1923, 1925—1926, 1931), 4—5 (1927—1929) разів на рік. У 1920—1922, 1924 та 1930 рр. «Записки...» не виходили.

«Записки...» були засновані як періодичний орган УАН, в якому мали публікуватися повідомлення та наукові праці дослідників, бібліографічні матеріали й офіційні документи. Потребу у випуску такого видання обґрунтовано в «Пояснюючій записці до проекту організації Історично-Філологічного Відділу Української Академії Наук», яку підготували професори Д. Багалій, А. Кримський, Г. Павлуцький і Є. Тимченко. Однак складні обставини суспільно-політичного життя, що поставили під загрозу існування самої УАН, суттєво вплинули і на її видавничі плани. Видання мало бути щоквартальним, однак воно виходило нерегулярно. Після випуску у світ 1919 р. першої книги щойно 1923 р., коли Академія наук уже мала власну друкарню, вдалося видрукувати здвоєний наступний випуск (хоча на обкладинці першої книги вміщено відомості про те, що кн. II друкується, а кн. III готується до друку). Фінансові труднощі й надалі часто ставали на заваді плановій роботі видавців (так, кн. XI, підготовлена влітку 1926 р., вийшла лише влітку наступного року).

Основний зміст часопису становили статті з мовознавства, літературознавства, фольклористики, краєзнавства, археології та історії. Історична тематика представлена надзвичайно широко — це, зокрема, публікації з історії України загалом, історії українського війська, Церкви, освіти, мистецтва, видавничої справи тощо. Виключно історичній тематиці присвячено публікації спеціальних випусків Історичної секції, що почали виходити з дозволу президії Відділу по одному щороку, починаючи з 1925 р. (1928 р. було підготовлено два томи).

Офіційні матеріали «Записок...» є джерелом для вивчення історії Академії наук й Історично-філологічного відділу, оскільки в них друкувалися протоколи засідань, «звідомлення» відділу й усіх його постійних комісій, секцій, товариств і окремих науковців (загалом — понад двадцять установ) про роботу протягом кожного з років, списки публічних доповідей, які виголосили науковці відділу, а також бібліографія їхніх праць.

До ювілеїв провідних науковців УАН або круглих дат їх наукової діяльності на сторінках часопису друкувалися життєписи дослідників та списки опублікованих праць. Так, у кн. I вміщено відповідні матеріали про академіків: Дмитра Багалія, Агатангела Кримського, Миколу Петрова й Степана Смаль-Стоцького, у кн. IX — про академіка Андрія Лободу, у кн. X — професора Андроника Степовика, у кн. XII — про академіка Володимира Перетца. Кн. XIII/XIV присвячена 70-річчю з дня народження і 50-річчю наукової діяльності академіка Дмитра Багалія.

В окремих статтях видання висвітлено питання національної журналістики, як-от у вміщеному в кн. XXI/XXII матеріалі Л. Грищенка «До історії української журналістики». На сторінках «Записок...» друкувалися також відгуки на періодичні видання наукового характеру, серед яких: рецензія Олександра Новицького на видання Українського наукового товариства «Збірник секції мистецтв» (кн. IV), рецензія Петра Клименка на «Український археографічний збірник» (кн. XII), а також його матеріал з приводу виходу перших чотирьох випусків журналу «Архівна справа» (кн. XVI). У кн. XV вміщено публікацію Павла Лозіїва «Україна в сучасній турецькій пресі».

Публікації «Записок...» супроводжувалися табличним та ілюстраційним матеріалом (найчастіше мапами, фотопортретами). Зокрема, в кн. IV вміщено діалектологічну карту України, в кн. XVII — план Кам'янецького замку за рисунками Володимира

Сіцинського, в кн. XX — багато світлин до матеріалу Миколи Макаренка про археологічне дослідження Чернігівського Спасу — однієї з найдавніших і найцінніших українських сакральних архітектурних споруд.

Рубрики видання: «Замітки й матеріяли», «Критика й рецензії», «Бібліографія», «Частина офіційна».

У журналі публікувалися видатні українські науковці: Ієремія Айзеншток, Дмитро Багалій, Петро Бузук, Наталя Василенко-Полонська, Всеволод Ганцов, Осип Гермайзе, Михайло Грушевський, Олександр Грушевський, Василь Данилевич, Леонід Добровольський, Дмитро Дорошенко, Сергій Єфремов, Павло Зайцев, Михайло Карачківський, Климент Квітка, Петро Клименко, Наталя Коцюбинська, Гнат Крачковський, Агатангел Кримський, Олена Курило, Катерина Лазаревська, Андрій Лобода, Микола Макаренко, Сергій Маслов, Олена Маслова, Вадим Модзалевський, Андрій Ніковський, Олександр Оглоблин, Володимир Перетц, Микола Петров, Павло Попов, Петро Рулін, Сергій Смеречинський, Петро Стебницький, Теоктист Сушицький, Микола Ткаченко, Павло Филипович, Юхим Філь, Сергій Шамрай, Володимир Щербина та ін.

Відомо, що здвоєну кн. XXVI/XXVII, яка вийшла 1929 р., було знищено через арешти науковців у справі «Спілки визволення України», а замість неї пізніше, у 1931 р., видано кн. XXVI (праці Історичної секції), що стала останньою в історії видання.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 12; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы...по языкознанию... С. 9; Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького. С. 92; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 65.

Література: Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ, 2005. Т. 3. С. 250—251; Рева Л. Вітчизняна періодика як одне з джерел дослідження краєзнавства // Вісник Книжкової палати. 2011. № 9. С. 37—39.

М. Процик-Кульчицька

2092

ЗАПИСКИ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ДОСЛІДУВАННЯ Й ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК СТАРОВИНИ ТА МИСТЕЦТВА НА ПОЛТАВЩИНІ = BULLETIN DE LA SOCIÉTÉ UKRAINIENNE SCIENTIFIQUE POUR ÉTUDIER ET CONSERVER LES MONUMENTS DE L'ANTIQUITÉ ET D'ART DANS LE GOUVERNEMENT DE POLTAVA. — Т. I. Вип. I. 1919.

Полтава, 1919: Друк. М. Г. Амчиславського, Полтава, вул. Пушкіна, 45. *Адр. Товариства:* Археологічний музей. Будинок Губерніяльного земства у Полтаві.

Вийшло: 1919 — Т. I вип. I; Ф. 27×19,5 см; Обс. XVI+111 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Т. I вип. I.

Примітки: Зміст випуску та анотації до статей дублюються французькою мовою.

Рішення про видання «Записок...» було прийняте 23 січня 1919 р. на засіданні Товариства, присвяченому пам'яті Федора Вовка. Видання відкривають видрукувані на додаткових сторінках стаття «Історія Товариства дослідження й охорони пам'яток старовини та мистецтва на Полтавщині» про історію створення й завдання Товариства й звіти про засідання інституції за період від 17 листопада 1918 р. до 28 вересня 1919 р.

До випуску ввійшли наукові статті з проблем української археології, історії та етнографії: «Географічний термін “Україна” в народніх піснях» В. Щепотьєва, «З побуту української старшини кінця XVII віку» Н. Мірзи-Авакянца, «Розкопки палеолітичного селища в с. Гонцях Лубенського повіту в 1914—1915 рр.» В. Щербаківського та «Дюнні стації неолітичної доби з побережжя Ворскла» М. Рудинського (дві останні — з присвятою «Світлій пам'яті Федора Вовка»).

Окрім того, у виданні велися інформаційні рубрики «Хроніка» й «Бібліографія». У «Хроніці» вміщено замітки й повідомлення про діяльність Полтавського губернського комітету охорони пам'яток старовини, мистецтва і природи, науковців, етнографічних та археологічних музеїв Полтавщини та інших місцевих інституцій, покликаних до вивчення й збереження пам'яток минулого. Матеріали рубрики впорядковувалися в межах підрозділів: «Діяльність Музеїв» (подаються докладні описи діяльності Полтавського земського археологічного музею та його відділів, Етнографічного музею, “Образової Галереї” за 1912—1919 рр. та Центральної наукової бібліотеки), «Охорона пам'яток старовини та мистецтва» (детально розкривається діяльність Губернського комітету охорони пам'яток старовини, мистецтва і природи (Губкоміса) за 1919 р. у містах і селах Полтавщини), «Праця Губкоміса у м. Полтаві» та «Праця Губкоміса при Сейфкомісії».

У «Бібліографії» подано список «матеріалів до вивчення Полтавщини», що вийшли як окремими книгами, брошурами, так і друкувалися на сторінках преси впродовж 1915—1919 рр.

О. Дроздовська

2093

ЗАПОРІЖСЬКА СІЧ (бувш. «ЛІВІЙ БЕРЕГ»). 1919. — Виходить тричі на тиждень. Ч. 1. 1919, [лют.].

Редагує ред. колегія. — **Умань, 1919:** Друк. Т-ва «Прогрес», Умань. *Адр. ред. і контори:* політично-інформаційний відділ штабу Запор. корп.

Вийшло: 1919 — Ч. 1, 2(6), [?]; Ф. 54×35; Обс. 4 с.; Ц. числа 2 грн 20 шагів (60 к).

Наявність у фонді: РНБ: 1919 — Ч. 2(6).

Примітки: Ч. 2(6) побачило світ у неділю, 23 лютого 1919 р.

Наявне число 2 відкривалося передовицею, де йшла мова про надзвичайно важке становище України. Анонімний автор наголошував, що з огляду на «зграю ворогів», зокрема «безсоромне правительство большевицької Росії» та військо Антанти, «треба бути тверезими політиками і спертись на одну з тих сил, яка може допомогти нашій державності, твердо пам'ятаючи, що це одна із безчисленних життєвих скороминаючих комбінацій». Опубліковано також «Отвертий лист до большевицького міністра війни українця Коцюбинського» п. н. «Тіни забутих предків» Андрія Чекановського (псевд. Осипа Назарука), статтю «Наслідки європейської війни» Михайла Білика, вірш-казку «Острів Лелек» П. Михайловича (псевд. Петра Гаєнка). Вміщено низку наказів по Запорізькому корпусу, підписані повітовим комендантом Уманщини Фещуком і начальником штабу Панченком.

Рубрики видання: «Останні вісті», «Телеграми (У.Т.А.)» (підрубрики: «По Україні» та «В Совдепії», «Оголошення»).

Л. Сніцарчук

2094

ЗБАРАЖСЬКЕ СЛОВО (1919 ч. 1); **ЗБАРАСЬКЕ СЛОВО** (1919 ч. 2—8): Орган Держ. Комісаріату в Збаражі (1919 ч. 1, 2); Орган Держ. Комісаріату (1919 ч. 3, 4); Орган Держ. Пов. Комісаріату (1919 ч. 5—8). — Виходить раз в тиждень. Ч. 1. 1919, 4 лют.

Ред.: не подано. — **Збараж, 1919:** Друк. Дубінера в Збаражі.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—8; Ф. 34×21 см; Обс. 4 с., 2 с. (1919 ч. 6); *Передпл.:* в міс. 5 кор. Ц. числа 1,30 кор.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1—6, 8; НБ ЛНУ: 1919 — Ч. 8.

Примітки: За спогадами З. Храпливого, редактором газети був державний повітовий

Збірник Указонень та Роспоряджень Всеукраїнського Революційного Комітету

комісар Мирон Вітошинський. Збараж — тепер районний центр Тернопільської обл.

«Отсей листок» почав видавати державний повітовий комісаріат у Збаражі для того, щоб «подавати до відома населення єго розпорядки урядові» та інформувати населення «про найновіші світові події» і «освітлювати справи повітові», — зазначалося у редакційній статті, опублікованій у першому числі.

Перше число офіційного органу починається статтями «Український Народе!», яка закликає «до зброї все, що живе і спосібне до неї» проти панування поляків на землях Східної Галичини, та «Завелика воля заведе в неволю», яка пропонує замислитися усім, хто «дорожить політичною свободою і соціальною рівністю» українського народу, але прагне радикально вирішити всі проблеми, «бо всі благодати тої свободи прийдуть щойно поступенно дорогою розумних демократичних законів». Тут же опубліковано повідомлення «Під розвагу населення Збаражського повіту» — про затвердження Директорією УНР закону про те, що всі приватні та громадські ліси з луками, нивами, торфовищами, річками стають державними лісами, тобто власністю УНР, та «Обіжник» державного повітового комісара про заміну всіх «надписів» і вивісок приватних підприємств та магазинів з німецької і польської мов на українську.

Від другого числа в тижневику започаткувалася «Урядова часть», яка містила відозви, розпорядження і обіжники Державного повітового комісаріату «у справі паші», «причинків військових», «списів українських жовнірів», «в справі знесення поліції», про ставлення до жандармів тощо та Державних секретаріатів внутрішніх, закордонних і військових справ, а також інформаційні повідомлення Українського телеграфного агентства з Києва.

Чільне місце на шпальтах тижневіку займала неурядова інформація, яка з ч. 5 компонувалася в «Неурядовій часті», як-от: повідомлення «Наш новий союзник» — про Францію, «Збори П.К.П.» — про земельну реформу, «Відозва до громадянства Галицької України» генерального хорунжого М. Омеляновича-Павленка, а також статті, репортажі і дописи, серед яких — найбільша за обсягом репортажна публікація голови повітової комісії Андрія Шмигельського «Свято злуки з Україною і Трудовий конгрес у Києві» (ч. 2, 3), в якій йшлося про засідання Трудового конгресу у Києві (23—28 січня 1919 р.) та ухвалення на ньому закону про «форму укр. влади».

У запровадженій рубриці «Вісти зі світа» (згодом — «Зі світа» або «Зі Світа») містилися інформація УТА про події українсько-російської війни, передруки цікавих інформаційних повідомлень із часописів «Український Голос», «Czas», «Република». Під рубрикою «З тижня» друкувалися повідомлення про укладання українсько-польської угоди та кореспонденції «Більшовики на Україні», «Поміч Антанти Українським республіканським військам» тощо, під рубрикою «В повіті» — інформація про події повітового життя, під рубрикою «З фронту» — офіційні повідомлення начальника штабу українських військ полковника Мишковського про бої українських військових частин та перебіг бойових дій на фронті. Передруки інформаційних повідомлень з «Українського Голосу» та інших часописів про тогочасне міжнародне становище України подавалися під рубрикою «Вісти з часописів».

Останнє (8-ме) число вийшло 24 березня 1919 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 195; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 90.

Література: Пролом. Станіславів, 1919. Ч. 1; Кривецький І. Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з р.р. 1882—1927 // Часописи Поділля. С. 17; Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918—19 рр. // Новий Час. 1936. Ч. 169; Власт Ю. Українська преса на Західній області Української Народної Республіки // Визвольний шлях. 1959. Кн. 11. С. 1309; Храпливий З. Збараж у 1918—1920 роках // Збаражчина: зб. ст., матеріалів, споминів / ред. В. Жила. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1980. Т. 1. С. 633; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. С. 159—160; Галушко М. Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886—1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2008. С. 123—126.

М. Романюк

2095

ЗБІРНИК УКАЗОНЕНЬ ТА РОСПОРЯДЖЕНЬ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМІТЕТУ. — Ч. 1. 1919/1920, 26 груд./10 лют.

Ред. С. Канарський. — Харків, 1919—1920: Видавництво Народнього Комісаріату Справ Юридичних У.С.Р.Р. Друк. Вукопспілки, Харків.

Вийшло: 1919/1920 — Ч. 1, 1920 — Ч. 2, 3; Ф. 24,5×16,5 см; Т. 1000 пр.; Обс. 12—24 с.

Наявність у фондi: ХДНБ: 1919/1920 — Ч. 1, 1920 — Ч. 2, 3.

Примітки: У надзаголовку: «1-ше Видання Українське (офіційне)» та гасло: «Пролетарі усіх країн, єднайтеся!». Пагінація валова.

У журналі публікувалася офіційна інформація від найвищих владних структур на території УСРР, зокрема постанови, положення, декрети, декларації, обіжники, інструкції, роз'яснення, відозви від ЦВК та Раднаркому УСРР, Всеукраїнського ревкому тощо.

У відомостях розкривалися аспекти законодавчого регулювання різних сфер державного, суспільного та економічного розвитку. Наприклад, друкувалися матеріали: «Про об'єднання діяльності УСРР та РСФРР», «Про вживання найвищої кари на Україні» (1919/1920. Ч. 1), «Про націоналізацію вугільної промисловості» (1920. Ч. 2), «Про порядок притягнення працюючих до праці» (1920. Ч. 3).

Останнє (3-тє) число датовано 18/26 лютого 1920 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 73; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 104—105.

В. Ковпак

2096*

ЗІРКА: Орган Вінницької юнацької спілки. — Виходить щомісяця. Ч. 1. 1919, жовт.

Редагує Колегія. — **Вінниця, 1919.**

Вийшло: 1919 — Ч. 1; Ф. 22×14,5 см; *Обс.* 28 с.

Примітки: Надруковано на гектографі.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 80; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 215.

С. Блавацький

2097

ЗНАМЯ БОРЬБЫ: Органъ Екатеринославскаго Губернскаго Комитета Украинской Партіи Лѣвыхъ Соціалистовъ Революціонеровъ (Интернаціон.). — Ежедневная газета. № 1. 1919.

Ред. Редакціонная коллегія. — **Екатеринославъ, 1919:** *Типо-Лит.* «Культура», Воскресенская, 15.

Вийшло: 1919 — № 1—5; Ф. 46,5×31 см; *Обс.* 4 с.; Ц. номера 60 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 4, 5.

Примітки: Гасла видання: «Въ борьбѣ обрѣтешь ты право свое!..»; «Борітеся — Поборете!».

Мова видання — російська й українська.

Газета обстоювала соціалістичні ідеали та відповідно до платформи партії-видавця підтримувало ідею встановлення в країні радянської влади. Редакція газети мала на меті інформувати про діяльність катеринославської організації УПЛСР (інтернаціоналістів) та повідомляти про воєнну й політичну ситуацію в Україні й за кордоном.

Провідні теми видання — відносини між Директорією та радянською владою в Україні, ді-

яльність українських політичних партій (КП(б)У, УПЛСР(інтернаціоналістів), Бунду) та професійних організацій робітників. Більшість матеріалів про партійне життя стосувалися лівих соціалістів-революціонерів (інтернаціоналістів). Друкувалися також офіційні партійні матеріали — резолюції, звернення, оголошення. Варто виокремити цикл статей п. н. «Что такое власть Совѣтов?» Крушинського (Всеобщее избирательное право. № 4; Учредительное собрание. № 5).

Під рубрикою «Мѣстная жизнь» вмішувалися повідомлення про роботу Катеринославського виконавчого комітету. Замітки рубрики «Крестьянская жизнь» привертала увагу читачів до нагальних проблем селян, зокрема до браку необхідної літератури.

Серед авторів газети — Каминівський, Крушинський.

Останній (5-й) наявний номер датовано 31 січня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 380; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 97.

М. Процик-Кульчицька

2098

ЗНАМЯ СОВЕТОВ: Орган Черниговского Губернского Революционного Комитета Российской Коммунистической партии (большевиков) (1919 № 48—73); Орган Черниговского Губернского Революционного Комитета и Губернского Комитета Коммунистической партии (большевиков) Украины (1920 № 2—18, 109—155); Орган Черниговского Губернского Революционного Комитета (1920 № 19—27); Орган Губернского Исполнительного Комитета Черниговщины (1920 № 28—106); Орган Губисполкома Черниговщины и Губернского Комитета К. П. (больш.) Украины (1920 № 156 — 1921). — № 47(227). 1919, 27 нояб.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 48 — 1920 № 227). *Отв. ред.* В. Барчук (1920 № 228—241, 253—259), К. Кокошко (1920 № 260—286), И. Пашковский (1921 № 25—27). *И. д. ред.* А. Зорич (1920 № 242—251), Ал. Безвестный (1920 № 287 — 1921 № 24).

Чернигов, 1919—1921: Печатано в *Туп.* Черниговского Губревкома (1919 № 48—63); в Черниговской 2-ой Советской *Туп.* (1919 № 64 — 1921). *Адр. ред.:* помещ. Губревкома, ком. № 18 (1919 № 48 — 1920 № 11), помещ. Губревкома, ком. № 10 (1920 № 14—79), Губисполком, ком. № 10 (1920 № 82—106), б. Петрог. гост., ком. № 1 (1920 № 109—113), Губревком, ком.

№ 14 (1920 № 115—118), Губревком, ком. № 16 (1920 № 119—136), Петроградская, ком. № 2 (1920 № 138—152), Бывший Государственный Банк, вход со двора (1920 № 153—232), «Дом печати», уг. б. Шоссейной и Воздвиженской ул. (1920 № 235 — 1921 № 27). *Адр. контори:* помещ. Губревкома, ком. № 1 (1919 № 48 — 1920 № 11), помещ. Губревкома, ком. № 10 (1920 № 14—79).

Вийшло: 1919 — № 47(227)—75(255), 1920 — № 1(256)—301(557), 1921 — № 1(558)—27(584); *Ф.* від 24×35 см до 50×36 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* в мес. 60 р. (1919 № 48 — 1920 № 9). *Ц.* номера 3 р.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1920 — № 60(316), 71—75, 77, 79, 83, 92—94, 102, 105, 131—153, 155—173, 217, 228, 229, 235—239, 241—248, 250—253, 255—263, 265, 267, 269—271, 273—275, 280, 282, 283, 285—287, 292—294, 296, 301(557), 1921 — № 1(558)—11, 13, 15—27(584); **ДНАБ:** 1919 — № 48(228)—51, 53—55, 58—64, 66, 68, 70—74(254), 1920 — № 2(257)—11, 14—35, 37, 39—44, 49, 55, 60, 70—75, 77, 79, 82, 83, 92—94, 99—106, 109, 110, 112, 113, 121—123, 126—136, 138—173, 224—229, 232, 235—239, 241, 242, 251, 253, 255, 258—261, 263, 264, 270, 271, 273—277, 279—293, 296, 299, 301(557), 1921 — № 5(562)—7, 9—27(584); **РДБ:** 1920 — № 47(302), 172—174, 178, 179, 191, 192, 194, 203, 209—213, 217, 223, 227, 230, 232, 233, 242, 245, 252, 254, 256, 259, 260, 263, 264, 275, 277, 292, 298(554), 1921 — № 21(578), 22(579).

Примітки: До № 46 за 29 листопада 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Черниговского губернского революционного комитета и губернского комитета Российской Коммунистической партии (большевиков)» (див. № 2532). Наявний № 48(228) датовано 28 листопада 1919 р. Періодичність виходу: щоденно. Мова видання — російська й українська. На сторінках газети друкувалися: у 1919 р. — «Путь Победы» (див. № 2161), «Известия Черниговского Губернского Совета профессиональных союзов» (див. № 2536), «Страничка молодежи» (див. № 2696); у 1920 р. — «Бюллетень красной кооперации», «Известия Губернского Комитета Рос. Коммун. Партии (большевиков)», «Страничка трудовой повинности», «Трудовой путь», «Сторінка Червоної Молоді = Страничка красной молодежи», «Страничка работницы» (усі див. 1920 р.). До № 165(421) за 22 липня 1920 р. — «Приложение к газете “Знамя Советов”», що містило «Приказы и распоряжения». 12 січня

1920 р. вийшов «Бюллетень газеты Знамя Советов» (див. 1920 р.). Від № 28(585) за 8 лютого 1921 р. газета виходила п. н. «Известия Черниговского Губ. Исп. Комитета Советов Раб., Крест. и Красноарм. депутатов и Черниговского Губ. Комитета К.П.(б.)У.» (див. 1921 р.).

Газета слугувала інформаційно-пропагандистським рупором органів радянської влади. У газетних передовицях висвітлювалося просування Червоної армії Україною та формування радянської владної вертикалі на завойованій території, необхідність формування нового типу суспільних та економічних відносин в Україні — соціалістичних. Особливу увагу звернено на факт здобуття більшовиками столиці України — Києва, що відкривало шлях до укріплення їх на всій українській території. Водночас редакція газети наголошувала на неприпустимості використання факту розколу між російськими більшовиками та українськими комуністами-боротьбистами з метою «контрреволюційної пропаганди». Ідеологічне питання було особливо актуальним: у низці передових статей звернена увага на необхідність посилення просвітньої роботи в армії серед червоноармійців. Також у редакційних статтях порушувалися проблеми міжнародних відносин, йшлося про розвиток робітничого руху за кордоном, різнобіжні тенденції в європейському політикумі, про факти втручання західноєвропейських держав у політичну карту світу аж до спроб відновлення «єдиної неділимої» Росії. Деякі редакційні статті нав'язували до тогочасних подій історичний досвід першої російської революції. Все ж як першочергові завдання редакція визначала збройну перемогу над армією Врангеля та на російсько-польському фронті, вбачаючи у них історичну незворотність. У газеті також йшлося про підписання мирної угоди між Росією та Естонією.

Спочатку всі зусилля були зосереджені на боротьбі на зовнішньому фронті, однак із часом першочерговим стало завдання відновлення економіки (з цією метою влада запровадила т. зв. суботники та недільники), заходи щодо розвитку освітньої мережі, запобігання епідеміологічним захворюванням («9-ое января 1905 г.», «К падению правительства Севера России», «Перемирие», «За дня свята комунізма», «Коммунистические субботники», «Крестный путь народного просвещения», Н. Семашко «Без чистой воды нет здоровья», «Борьба с холерой — дело самого народа»). Деякі публікації містили фальсифіковані дані з пропагандистською метою: так, у статті Івашка

«Нечуване дикунство» йдеться про те, що Петлюра, захопивши з поляками Київ, начебто зруйнував електростанцію, водопровід і Володимирський собор. Під рубрикою «Что делается в деревне» («Новая деревня») вміщено цикл публікацій Остапа Чернігівського п. н. «Беседы с крестьянином», у яких йдеться про необхідність боротьби з неграмотністю та економічну відбудову.

Окреслені в передовицях проблеми конкретизувалися в авторських публікаціях. У них стверджувалася історична закономірність перемоги соціалістичної революції в Росії, необхідність поширення її завоювань на території інших держав («Наш праздник», М. Волохов «Источник живой воды», А. Зорич «Прошлый Октябрь в Чернигове», С. Чернооченко «Уроки прошлого»).

У статтях «Винниченко кається», К. Г. «Путаница» та «Лозунг дня», Г. Б. «Меч пролетариата», О. Безвестного «Помогите семьям красноармейцев», И. Б. «О переходе Махно на нашу сторону», Н. С. «Конец шляхты», «Советская Галиция» наголошено на необхідності завершення збройної боротьби з політичними опонентами радянської влади — П. Врангелем, С. Петлюрою, завоювання Криму, перемоги над польськими військами й поступового просування Червоної армії Галичиною, а також доцільності ситуативного партнерства з військовими формуваннями отамана Н. Махна. Редакція закликала матеріально підтримувати Червону армію та цитувала заяву В. Винниченка про те, що єдино можливою формою влади в Україні можуть бути ради робітничих і селянських депутатів.

Принципи формування нових урядових і громадських структур обговорюються у статтях: Я. Лівшиц «Чрезвычайные Комиссии в Советских республиках», М. Зайчик «Задачи Рабоче-Крестьянской Инспекции», його ж «Ячейки содействия Рабоче-Крестьянской Инспекции», Б. Бляхер «Профсоюзы на Черниговщине прежде и теперь», С. Арбузов «Коммунисты в профсоюзы». Назви публікацій засвідчують особливу увагу більшовиків до профспілок: окреслено їх функції, фінансування, наголошено, що профспілки повинні стати основою соціалістичного господарства. Заходи держави у сфері охорони праці висвітлювали публікації: «Охрана народного здоровья: От Наркомвнудел во все Губ., Гор. и Уездкомунотделы», А. Пейсахович «Охрана труда в Сов. России». Натомість про недоліки (бюрократизм, безгосподарність) в організації місцевих владних структур йдеться у статтях і замітках «Смерть разгильдяйству», Альфа «Недостатки меха-

низма»: для успішного подолання повоєнної кризи необхідне формування на місцях контролюючих органів та скорочення неефективних чиновницьких штатів.

Редакція, декларуючи як першочергове завдання боротьбу за панування світового пролетаріату, все ж не була байдужою до думки міжнародного співтовариства. У публікаціях міжнародної тематики йдеться про результати виборів у Франції, про безперспективність нової польсько-російської війни та несамостійність політики нового урядового кабінету Польщі, який начебто лише виконує вказівки Антанти щодо підтримки Денікіна («Что говорят о Советской России», «Россия и Антанта» (із заяви Литвинова кореспондентові агентства Рейтер у Копенгагені), Я. Леонтьєв «Польша и советская власть», О. Зарицкий «Где мы остановимся?», Н. Славін «Очередь за Баку», Ильич «Две блокады»). Матеріали про робітничий та страйковий рух у різних країнах світу, переважно Західної Європи, друкувалися під рубриками «Мировая революция», «Революционное движение на Западе», «На дальнем Востоке».

Матеріали економічної тематики торкалися питань підвищення продуктивної організації праці, боротьби з паливною кризою. Першочерговими були завдання відновлення транспорту як передумови відбудови всього господарства. Влада намагалася також забезпечити житлом робітників, переселивши їх з підвальних приміщень («На борьбу с топливным кризисом», Івашко «Давай сировину», Н. Патрікеєв «Причина продовольственного кризиса», Павлов «Организация труда, производительность и продовольственный вопрос», його ж «Жилищный вопрос», Владіміров «Восстановим хозяйство», Гришук «Трудовая мобилизация»). Базовим для підняття економіки було також продовольче забезпечення робітників. На той час діяла система продрозкладки, що викликала масові протести серед селян, зокрема заможніших. Тож на сторінках газети, як і інших офіційних видань того часу, активно велася пропаганда боротьби з «куркулями» — прихильниками вільної торгівлі хлібом. Радянська влада в українському селі була слабкою і не мала ґрунту, бо основна маса селян мали антикомуністичні переконання: щоб змінити ситуацію у селах, формувалися класові організації бідноти й середняцтва, тривала реформа кооперації, головним завданням якої було створення єдиного центрального кооперативного центру, який би керував кооперативним рухом на Чернігівщині. Також пропагувалися суботники та недільники, з метою використання понаднормової неоплачуваної праці

робітників і селян («Долой кулака из кооперации», Івашко «Петлюровський закон про землю», О. Зарицький «Кулаки и хлебная разверстка», Н. Славін «Наши задачи в деревне», А. Гриневич «Три года борьбы с голодом», Е. «Борьбисты и земля», В. Гришук «Где же субботники?»).

Культурно-просвітня діяльність була тісно пов'язана з ідеологічною. Основне завдання працівників освіти — формування в молоді соціалістичного світогляду, тому народний комісар освіти Г. Гринько наголошував у своєму зверненні на необхідності покращення забезпечення продуктами вчителів і вихователів («Советская власть и работники просвещения»). Відновлена мережа «Просвіт» мала виконувати нове завдання: пробудження народних мас до нового трудового комуністичного життя замість плекання «самостійництва» (Т. Нечипоренко «Советская власть и “Просвита”»). Особлива роль відводилася пресі: у статтях «Уездная “пресса”», М. Волохов «Журналисты», П. Полевой «Наша печатная агитация» наголошено на необхідності здобути агітації у селах з метою підтримки селянами радянської влади, подані ідеологічні настанови щодо пріоритетності змісту регіональних періодичних видань, технічних вимог, надійності журналістських кадрів. Проблему специфіки пролетарської літератури порушено у статті М. Волохова «Литературные заметки: Пролетарская поэзия», а історію виникнення, розвитку та завдань молодіжного комуністичного руху в Росії — у статті О. Скара «Коммунистическое движение молодежи в России».

Статті інформаційного характеру висвітлювали діяльність Всеукраїнського з'їзду комнезамов, губернських з'їздів рад, загальних зборів Чернігівської організації КПУ, хід організації комуністичних осередків на Чернігівщині, друкувалися й прийняті на з'їздах та зборах постанови.

Серед документів — «Обращение Совнаркома Р.С.Ф.С.Р. по поводу ноты Керзона», «Закон о земле: Официальное распоряжение Всеукраинского ревкома», звернення III Інтернаціоналу до робітників і селян України, промова Леніна про роботу в селах на Всеросійській нараді 1919 р. Більшість документів друкувалися під рубрикою «Приказы и распоряжения».

У газеті функціонували рубрики: «На красных фронтах» («Вести с фронта»), «Военный обзор», «По Украине» («По красной Украине»), «По Чернигову», «По губернии» (підрубрики: «В Кролевском уезде», «В Ворзненском уезде»), «По нашему краю», «За границей», «В Советской России», «В стане белых»

(«У белых»), «Местная жизнь», «Телеграммы», «Партийная жизнь» («Партийная жизнь в губернии»), «Трудовые победы», «Рабочая жизнь», «В отделе труда», «В союзах», «Культурное строительство», «Театр и искусство», «Народное образование», «Последние сообщения» («В последнюю минуту»), «Вести отовсюду», «Извещения», «Письмо в редакцию», «Объявления». Додаток до № 165(421) газети «Знамя Советов» містив виключно матеріали рубрики «Приказы и распоряжения».

У газеті вміщено низку поетичних творів пропагандистського характеру М. Бардіна, В. Шампаніна, Тита, деякі автори підписані криптонімами, а також подано некролог Івана Гая-Грищенка.

Серед незгаданих авторів: Г. Бродський, Ф. Верховцев, В. Гришук, Б. Докудовський, Б. Семенюк, а також підписані псевдонімами: Червоний, Чміль.

У підзаголовкових даних редакція друкувала гасла або ж інформацію про зайняті Червоною армією території.

Останній (27(581)-й номер) датовано 6 лютого 1921 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 279; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 217; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 37—38; Газеты Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 173—174; Газеты України 1917—1920 років... С. 98—99.

М. Комариця

2099

ЗНАМЯ ТРУДА: Орган Губернского Комитета Украинской партии лѣвых социалистов-революционеров. — Выходит 2 раза в неделю: по средам и воскресеньям. № 1. 1919, 6 февр.

Ред. Коллегія. — **Полтава, 1919:** Изд. Губернский Комитет партии. *Адр. ред.:* Александровская пл., бывш. дворянское собрание (1919 № 1—3), Александровская ул., д. 46 (1919 № 4, 5).

Вийшло: 1919 — № 1—5; Ф. 45,5×36 см; Обс. 4 с.; *Передп.:* по 1-е марта с пересылкой 3 р. 60 к. Ц. номера 45 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—5; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 4, 5.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «В борьбѣ обрѣтешъ ты право свое». Мова видання — російська й українська.

Газета, за визначенням редакції, мала стати лабораторією творчої, істинно революційної думки. Три головні завдання видання — «призывы к неослабленной борьбѣ с заклятым врагом трудящихся», «возстановление в Полтавщинѣ послѣ Гетьмано-

Німецько-Петлюровського господарства, істинної Совітської влади робочих і трудового крістьянства», «разработка насущнейших вопросов созидательной работы в разоренной контрреволюцией области» (От редакції. № 1).

Значне місце на шпальтах часопису відводилося матеріалам, які мали посилити авторитет радянської влади серед населення Полтавщини, пояснити завдання соціалістичного будівництва у соціально-економічній та земельній сферах, як-от: Талін «Не мытьем, так катаньем!», М. Алексіїв «Влада Рад (Совітів) и земельне питання» (№ 1).

Хоча редакція «Знамени Труда» загалом обстоювала радянську модель розвитку суспільного життя і перехід влади до рук робітництва і селянства, закликала до збройного виступу на захист інтересів радянської влади, однак водночас гостро критикувала політику більшовиків в Україні, зокрема їхній тиск на місцеве населення та навішування «контрреволюційних» ярликів, що не сприяло посиленню їхньої влади та диктатури Комуністичної партії. Ці проблеми порушувалися у статтях: «Мажоритарная система и буржуазные предрасудки» (№ 4), В. Абраменко «Творцы жизни или по прежнему исполнители?» (№ 4, 5) і «Новый заговор» (№ 5), М. С. «Кое-что о “средняках и большевистском понимании”» (№ 5). Особливе обурення авторів газети викликали дії більшовиків на Харківському губернському з'їзді та виборах до ради робітничих і селянських депутатів в Опішні, де вони силою та тиском здобували собі місця: «Впечатлѣніе Харьковскаго С'ѣзда», А. М. «Свобода выборов» (№ 5).

Детальніше позиції лівих соціалістів-революціонерів стосовно міжнародного становища України та соціально-економічної політики більшовиків розкрито у «Резолюціях конференції Лівобережної України партії лівых Соц.-Рев.» (№ 4).

Видання агітувало голосувати за прибічників радянської влади на виборах до Полтавської ради робітничих депутатів, а саме лівих соціалістів-революціонерів, натомість гостро виступало проти правого крила есерів та меншовиків: В. Абраменко «О выборах в Полтавскій Совѣт Рабочих Депутатов» (№ 1), М. Большін «О зубах, которые не могут укусят» (№ 4). Питання ймовірного злиття партії лівих есерів з Українською партією соціалістів-революціонерів розглядав М. М. у замітці «К слиянію с У.П.С.-Р.» (№ 5).

Не залишилося поза увагою редакції і місцеве суспільно-політичне життя, зокрема діяльність професійних спілок фабрик та заводів: А. Генс

«Професійні спілки м. Полтави», С. Григор'єв «На макаронной фабрицѣ» (№ 1). У № 1 вміщено некролог М. Степанова-Богданова.

У газеті діяли такі рубрики: «Телеграммы» (підрубрики: «В Совѣтской Россіи», «На Кавказѣ», «В Крыму», «В станѣ врагов», «В Германіи», «Во Франціи», «В Англіи» тощо), «Послѣдній час», «Рабочая жизнь», «Селянське життя», «Професіональная жизнь».

Серед авторів видання — В. Абраменко (також під крипт. Вл. А.), М. Алексіїв, А. Генс.

Останній (5-й) номер побачив світ 28 лютого 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 32, 33.

О. Середа

2100

ИЗВЕСТИЯ АЛЕКСАНДРИЙСКОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННАГО КОМИТЕТА (1919); **ВИСТИ ОЛЕКСАНДРІЙСЬКОГО ВІЙСЬКОВО-РЕВОЛЮЦ. КОМІТЕТУ** = **ИЗВЕСТИЯ АЛЕКСАНДРИЙСКОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦ. КОМИТЕТА** (1920—1921). — № 1. 1919.

Временный ред. Н. Мазуренко (Ш.) (1919). *Ред.-изд.* Ревком (1920 ч. 1—7). *Ред.* Редак. Коллегия (1920 ч. 20, 21). — **Александрія, 1919—1921:** *Изд.* Александрійский Ревком. *Тип.* Ф. Х. Райхельсона (1919 № 7 — 1920 ч. 1); Александрійская Советская *тип.* (1920 ч. 7—21). *Адр. ред. і контори:* Центральная ул., дом Райхельсона (1919). *Адр. ред.:* ріг Інгульської та Центральної вул., д. Райхельсона (1920 ч. 1), ріг Інгульської та Центральної вул., помешкання Радянської друкарні (1920 ч. 7—21).

Вийшло: 1919 — № 1—21, [?], 1920 — Ч. 1—21, [?], 80, 1921 — Ч. 1—4; *Т.* 600 пр.; *Ф.* від 44,5×35 см до 68×42 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номери 1 р. (1919), 3 крб (1920).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 7, 10, 12, 1920 — Ч. 1, 7, 20, 21.

Примітки: Наявний № 7 вийшов 18 лютого, № 21 — 7 березня 1919 р., ч. 1 — 14 січня, ч. 21 — 21 березня, ч. 80 — 18 грудня 1920 р. Від 26 березня до 31 травня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Александрійского Уездн. Исполнит. Комитета Совета Рабочих, Селянских и Красноармейских Депутатов» (*див.* № 2101, від 24 квітня до 2 жовтня 1920 р. — «Известия Александрійского уездного исполнительного комитета Советов рабоче-крестьянских и красноармейских депутатов» (*див.* 1920 р.). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран,

соединяйтесь!». Мова видання — російська й українська. Олександрія — тепер районний центр Кіровоградської обл. Від червня 1921 р. виходила газета «Серп и молот» (див. 1921 р.).

Газета була покликана пропагувати комуністичну ідеологію в Олександрійському повіті, тому більшість публікацій з питань політики, міжнародного життя, воєнних справ мала виразний агітаційний характер: Л. Когаленко «Не бойтесь и верьте!» (1919. № 7), Н. Мазуренко (Ш.) «Слово и Дело», М. Подвойський «Дайте хлеб Революции», А. Митрофанов «Что такое коммунистическая партия?» (1919. № 12) та ін. Вмішувалися протоколи засідань Олександрійського комітету Комуністичної партії (більшовиків) України, замітки про його діяльність тощо. Наголошувалося, що тільки КП(б)У є партією, яка має очолити всі суспільні перетворення, оскільки інші партії зрадили соціалістичним ідеалам (Мазуренко Н. (Ш.). Уроки жизни. 1919. № 10). Особливо ретельно висвітлювалася ситуація на фронтах — друкувалися телеграми, оперативні зведення штабу отамана Григор'єва (1919), а пізніше — оперативні зведення Реввійськради УСРР (1920). У ч. 7 за 1920 р. вміщено перше оперативне зведення 1-ї трудової армії.

Друге завдання газети — інформувати про роботу місцевого військово-революційного комітету — реалізувалося через публікацію протоколів засідань військревкому та інших офіційних документів (переважно наказів) різних його відділів та окремих посадових осіб (військового комісара, комісара фінансового відділу та ін.). Окремі числа вміщували документи загальнодержавного значення (Положення про соціалістичний землеустрій. 1919. № 10). У 1920 р. друкувалися матеріали про перебіг місцевих з'їздів — селянського, волосних революційних комітетів Олександрійського повіту та ін.

Окрім того, заторкувалося професійне життя в повіті, зокрема, подавалися відомості про зібрання діячів мистецтва, фармацевтів та ін.

В інформаційних матеріалах висвітлювалися воєнні події, політична ситуація в Україні та за кордоном, з особливим акцентом на робітничому рухові та діяльності Комуністичної партії.

Деякі числа вміщували вірші (як-от: Дем'яна Бедного і Л. Когаленка) (1919. № 12) та сатирично-гумористичні матеріали (наприклад фейлетон «Думы белого» Очевидця (1920. Ч. 7).

Рубрики «Известий...»: «Радио и Телеграммы», «Красный фронт», «По Украине и России», «За границей», «Официальный отдѣл», «Мировая

революция», «Партийная жизнь», «Профессиональная жизнь», «Действия местной власти», «Местная жизнь», «По уезду», «Крестьянская жизнь», «В Отнархозе».

Найактивніші автори газети — Н. Мазуренко (Ш.) і Л. Когаленко.

Окремі матеріали видання надруковано українською мовою, наприклад, статтю «Наші сили» за підписом Свій (1920. Ч. 7), в якій порушено проблему піднесення рівня культурно-просвітньої роботи та діяльності товариств і гуртків.

Останнє (4-те) число вийшло 29 січня 1921 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 127; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 484; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 24; Газеты України 1917—1920 років... С. 58.

Література: Базака Р. Преса Кіровоградщини (1874—1921 рр.): історико-функціональний аспект, типологічна характеристика: монографія. Кропивницький, 2018. С. 205, 263.

М. Процик-Кульчицька

2101

ИЗВЕСТИЯ АЛЕКСАНДРИЙСКОГО УЕЗДН. ИСПОЛНИТ. КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, СЕЛЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919); **ИЗВЕСТИЯ АЛЕКСАНДРИЙСКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ** (1920). — № 1. 1919, 26 марта.

Ред. Редакционная коллегия (1919). *Ред.-изд.* Редакцион. Коллегия (1919 № 37). — **Александрия, 1919—1920: Изд.** Александрийский исполком (1919). Александрийская Советская тип. (1919). *Адр. ред. і контори:* Центральная ул., дом Райхельсона (1919).

Вийшло: 1919 — № 1—40, 1920 — № 35—79; *Ф.* від 50,5×35 см до 44×32,5 см; *Обс.* 4 с., 2 с. (1919 № 37, 40); *Передпл.:* в мес. 17 р. (1919 № 13), 19 р. 50 к. (1919 № 28—31, 37—40), иногородним с пересылкой 22 р. (1919 № 13, 28—31, 37—40). *Ц.* номера 1 р.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1, 3, 4, 7, 13, 38; **ОННБ:** 1919 — № 28—31, 37, 39, 40.

Примітки: До 7 березня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Александрийскаго Военно-Революционнаго Комитета» (див. № 2100). Періодичність виходу — щоденно. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». До № 30 мова видання —

російська, від № 30 — російська й українська. Від 18 грудня 1920 р. — «Вісти Олександрійського Військово-Револуц. Комітету = Известия Александрийского Военно-Револуц. Комитета» (див. 1920 р.). Додатки: у 1920 р. — «Листок приказов и объявлений».

Основне завдання газети — це пропаганда ідей комунізму, всесвітньої пролетарської революції. Майже всі номери вміщували статті, в яких йшлося про міжнародну ситуацію, «світову пожежу», комуністичний рух за кордоном, про провідників пролетаріату в різних країнах (Мазуренко Н. (Ш.). Крах «союзной» політики. № 3; Його ж: Венгерская Социалистическая Республика; Социалистическая Революция Венгрии. № 4; ін.). Багато матеріалів присвячено діяльності Російської комуністичної партії, зокрема, у № 4 вміщено дискусійну статтю щодо проекту програми партії, у № 13 — звіт про проведення VIII з'їзду РКП.

Другою важливою темою публікацій видання було утвердження в Україні радянської влади. У № 13 вміщено матеріал Л. Лєскова про зайняття Одеси п. н. «Крупнейшая победа». В «Известиях...» надруковано багато офіційних документів, зокрема у № 1 — Конституцію Української Соціалістичної Радянської Республіки. Висвітлювалася діяльність Олександрійського виконкому рад депутатів та самої ради, у № 1 вміщено резолюції 3-го Олександрійського повітового з'їзду рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, у № 3—13 — детальний звіт про роботу цього повітового з'їзду. Систематично публікувалися протоколи засідань місцевого виконкому, накази голови виконкому тощо.

Ще однією метою видання була підтримка Червоної армії та інформаційна війна з контрреволюційними силами. Редакція формувала у свідомості читачів образ ворога, пропагувала ідею боротьби з опозиційними більшовикам «елементами», які, об'єднуючись, чинили грабінництво, культивували бандитизм, розпалювали ворожнечу на національному ґрунті.

На шпальтах газети було вміщено інформацію про злочини чорносотенців у с. Знам'янка і заклики до фізичної розправи з погромниками, зокрема з тими, хто воював у загонах отамана М. Григор'єва: «Погромы дело Григорьева дело Кулацкой Контр-Революции!», «Банды Грабителей Детище Григорьева Уничтожим их!», «Григорьев, как хищный волк бежит от Красной армии но быть ему на виселице!». Для інформаційної політики видання характерним було розпалювання класової ворожнечі, ненависті селян до «кулаків», пролетаріату до «буржуїв»: «Кулаки запят-

нали себя кровью невинных жителей. Смерть кулакам погромщикам!», «Смерть провокаторам! Провокация дело контр-революции!». Редакція диктувала потребу ведення бойових дій до повного знищення будь-яких проявів контрреволюції, зокрема Добровольчої армії генерала А. Денікіна: «Банды Григорьева разбиты очередь за Деникиным!». Публікації у виданні мали виразний імперативний характер, спрямований на підтримання у народних масах агресії та несприйняття альтернативних точок зору.

Багато уваги приділялося професійному життю у повіті, публікувались, наприклад, протоколи зборів службовців міського самоврядування та відомості про зібрання членів профспілок.

Поодинокі матеріали присвячено темі виховання дітей (Тур Р. Пролетариат и дошкольное воспитание. № 3), потребі організувати в повіті театральні курси (Панченко Л. А. Украинский народный театр. № 1), настроям митців під час революції (Ра-ро. От старого к новому. № 4) та ін.

«Официальный отдел» та рубрика «Местная жизнь» містили протоколи засідань комісії особливого відділу боротьби з контрреволюцією та бандитизмом, відділу народної освіти тощо, а також списки вбитих червоноармійців.

Редакція стежила за рішеннями та діями своїх політичних ворогів і висвітлювала останні новини у рубриці «В стане контр-революции». У рубриці «Действия местной власти» публікувались накази та розпорядження місцевого значення. Рубрика «Телеграммы» містила інформацію про переміщення лінії фронту, успіхи та поразки Червоної армії. У низці окремих інформаційних повідомлень йшлося про воєнні події, соціалістичний рух у різних країнах, а також місцеве життя.

Рубрика «Партийная жизнь» була заснована для інформування членів повітового виконавчого комітету про збори, питання, винесені на порядок денний, тощо. Для висвітлення актуальних подій у країні та світі була розроблена чітка система рубрикації за географічним принципом — новини розподілялися по рубриках: «За границей», «На Украине», «По уезду», «В Крыму». Інші рубрики видання: «Радио и телеграммы», «Иностранная жизнь», «Профессиональная жизнь» тощо.

Останній (79-й) номер датовано 2 жовтня 1920 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 484—485; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 24; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 22; Газети України 1917—1920 років... С. 58.

М. Процик-Кульчицька, О. Філіпова

ИЗВЕСТИЯ АХТЫРСКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛКОМА СОВЕТА РАБОЧИХ КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ И УЕЗДНОГО КОМИТЕТА КОМУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ (БОЛЬШЕВИКОВ) УКРАИНЫ (1919); ИЗВЕСТИЯ = ВІСТИ ОХТИРСЬКОГО ПОВІТВИКОНКОМУ І ПОВІТОВОГО КОМІТЕТУ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ (БІЛЬШОВИКІВ) УКРАЇНИ (1920 № 103—104); ИЗВЕСТИЯ = ВІСТИ ОХТИРСЬКОГО ПОВІТВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ І ПОВІТПАРКОМУ КОМУНІСТІВ-БІЛЬШОВИКІВ УКРАЇНИ (1920 № 105—127); ИЗВЕСТИЯ АХТЫРСКОГО УЕЗДИСПОЛКОМА СОВЕТОВ И УЕЗДПАРКОМА К.П.(Б.)У. (1920 № 128—157); ИЗВЕСТИЯ АХТЫРСКОГО УЕЗДИСПОЛКОМА СОВЕТОВ И УЕЗДПАРКОМА К.П.(Б.)УКРАИНЫ (1920 № 158 — 1921 № 35); ИЗВЕСТИЯ АХТЫРСКОГО УЕЗДИСПОЛКОМА СОВ. Р. К. И К. Д. И УЕЗДКОМА К.П.(Б.) УКРАИНЫ (1921 № 37—46); ИЗВЕСТИЯ АХТЫРСКОГО УЕЗДИСПОЛКОМА СОВ. Р. К. И К. Д. И УЕЗДКОМА К.П.(Б.) УКРАИНЫ И УСОВПРОФА (1921 № 47—49). — Г. 1. № 1. 1919, 9 февр.

Ред. Редакционная Коллегия (1919, 1920 № 103—133, 164 — 1921), М. Кицис (1920 № 134—163). — **Ахтырка, 1919—1921:** Изд. Ахтырский Исполком (1919). Адр. ред.: г. Ахтырка, Бульвар им. Шевченко, дом Уездисполкома (1920—1921).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—53, [?], 1920 — № [?], 103—167, 1921 — № 1(168)—12(179), 13/14(180/181), 15(182)—49(216); Ф. 48×32 см (1919), від 44×31 см до 65×44 см (1920—1921); Т. 1000 пр. (1921 № 39—49); Обс. 2 с., 4 с.; Передпл.: на 1 мес. 12 р. (1919), 30 р. (1920 № 128—157). Ц. номера 1 р. (1919), 2 р. 50 к. (1920 № 103—157), 3 р. (1920 № 158 — 1921).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 19, 1920 — № 110, 129, 130, 132—134, 136, 137, 144, 148, 1921 — № 1(168), 3, 4, 7, 8, 12(179); **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 53, 1920 — № 103—110, 113—124, 126—128, 132—140, 142—145, 148—151, 153—164, 1921 — № 2(169), 10, 13/14, 16, 18, 19, 21, 23, 25—37, 40—42, 44—47, 49(216).

Примітки: Від № 65 за 11 січня до № 102 за 22 квітня 1920 р. газета виходила п. н. «Известия Ахтырского Уездисполкома и Уездн. комитета Коммунистической партии (большевигов) Украины» (див. 1920 р.). № 53 датовано 22 червня 1919 р., № 103 — 23 квітня 1920 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех

стран, соединяйтесь!», поміж публікаціями — гасла: «Прочитай газету неграмотному», «В труде — наша победа!», «Гоните провокаторов из села!». У заголовкових даних подано зміст числа («В газете»). Мова видання — російська й українська. Між № 154 за 24 вересня і № 155 за 31 жовтня 1920 р. вийшов «Бюллетень Ахтырских Известий Ахтырского Уездисполкома Советов и Упарткома К.П.(Б.)У.» (див. 1920 р.). Від № 1(50) за 27 серпня 1921 р. виходила газета «Голос незаможника» (див. 1921 р.).

У газетних публікаціях наголошувалося перш за все на необхідності якнайшвидшої перемоги над ворогами радянської влади, безкомпромісності класової боротьби в контексті перспектив світової пролетарської революції, труднощах переходу від воєнних змагань до мирного будівництва (на т. зв. трудовому фронті): «В муках и испытаниях переходного периода всеобщей разрухи и недостатков быть всегда напряженной энергией, готовым к неустанной борьбе на красном и трудовом фронтах» (Кицис М. Недели. 1920. № 153). Першочерговими проголошувалися завдання подолання економічної повоєнної кризи, перш за все голоду, забезпечення Червоної армії продуктами харчування, боротьби з політичними опонентами. У статтях М. Киціса «Борьба с бандитизмом», «Подкрепления фронту», А. Єрмакова «Разгром Врангеля», Красноармійця Д. К. «Кто такой Махно», М. Тимофєєва «Идите в красные командиры», Г. Сергієнка «Трохи пояснения» наголошено на труднощах будівництва нового соціалістичного ладу, необхідності активнішої допомоги робітників і селян Червоній армії. Про необхідність об'єднання зусиль робітників і селян для перемоги радянської влади йдеться і у статтях Приходька «Краще усім заодно», Б. Давидова «В чому наша сила», Г. Чутьмій «В чім заклад перемоги?». Б. Давидів наголошував, зокрема, на необхідності працювати в тилу для наближення перемоги на основному фронті: «Шляхом кривавої запеклої боротьби, шляхом червоного терору ми йдемо до свободи, рівенства й братерства» (На два фронти. 1920. № 129).

З метою зосередження уваги на суспільно-політичних проблемах радянська влада проводила в Охтирському повіті тижневі чи місячні кампанії, що, як правило, слугували назвами редакційних передовиць, — «Недели», «Трудовой фронт», «Неделя крестьянина», «Неделя ребенка», «Неделя профдвижения», «Месяц Красного Права», «Месяц Красного Курсанта», «К партийному двухнедельнику»

тощо. Напередодні виборів до місцевих рад та посівних кампаній особливу увагу було звернено на українське селянство: матеріали цього тематичного блоку друкувалися під рубрикою «Неделя крестьянина». Йшлося, зокрема, про необхідність перевиборів правління місцевих кооперативів, проведення мітингів, залучення робітників до ремонту сільських будівель, доріг, мостів. Для інтенсифікації процесу відбудови радянська влада запровадила суботники та недільники, на яких робітники й селяни працювали безоплатно.

Низка статей торкалася тогочасних міжнародних проблем, однак ці публікації мали пропагандистський, а не інформаційний характер. Редактор М. Кіціс наголошував, що чергові перемоги Червоної армії над польськими військами суттєво розширюють територію радянських республік, сприяють зростанню робітничого руху в Західній Україні, Центральній та Західній Європі, на Сході й наближають перспективи світової пролетарської революції («К III Конгресу Коминтерна», «Планы наших врагов», «Интернационал единой воли и действия», «Варшава», «Отживающий мир», «Окно в Европу», О-р «К дню помощи английским шахтерам»).

Поступове згортання воєнних дій висунуло на порядок денний економічні питання, яким все більше приділялася увага на сторінках газети, перш за все — розвитку кустарної промисловості, боротьбі з паливною кризою. Одними з першочергових були питання кооперації сільськогосподарського виробництва, забезпечення населення продуктами харчування та паливом, з'ясування сутності поняття «продподаток», що прийшов на зміну продрозкладки («Задачи немыслимого крестьянства», Ленін «Первая задача — помощь крестьянству», М. Светличний «Роль кооперации в советском строительстве», «Немыслимый, — в кооперацию!», О-р «К посевной кампании», «От “военного коммунизма” через частный оборот к социалистическому продуктообмену», «От чего и к чему мы переходим», Незаможный Л. Хуторянин «Наша коротка історія і роля в революції на селі...», Б. Давидів «Незаможний, будь на поготові» про необхідність боротьби із т. зв. куркулями, важливість вчасної посівної кампанії, знищення сільської буржуазії як шлях до визволення селян, Й. Хуторянин «Мусимо сказати — годі», «Организация и деятельность комнезамовей в Ахтырском уезде», П. Д. «Незаможный и кулак»).

Тривалі воєнні дії призвели не тільки до руйнування економіки, а й до складних соціальних проблем — відсутності систематичної освіти дітей та

молоді, зростання кількості дітей-сиріт, що потребували опіки, та морального занепаду. Особлива роль у їх вирішенні належала жінці (Т. «К женщинам: Беседа», «О крестьянских будинках», «Инструкция по организации живых (устных) газет»). Ширше освітня тематика висвітлювалася у статтях «К постановке культурно-просветительной работы в деревне», М. Д. «Народная освіта», Г. Сергієнко «На увагу завідувачим хатами-читальнями», Й-ко «Чупахівка», О-р «Производственное воспитание». Стаття С. Кропиви «Щось, ніби фельстон (Стара пісня)» розкриває проблеми українського вчителства на тлі частих політичних змін. Про необхідність дотримання гігієни та здійснення профілактичних щеплень йдеться у публікації І. Вайдешнера «Як берегтись від холери».

Особливу увагу було звернено на святкування Першого травня: у публікаціях «Великий день», Приходька «Од свята до праці» наголошено, що основні завдання робітників та селян регіону — на трудовому фронті. Інтерв'ю «Беседа с тов. А. В. Луначарским» розкриває окремі аспекти політичних і економічних перспектив країни. Взимку 1921 р. однією з найрезонансніших подій був т. зв. «Кронштадтський заколот» — причини його виникнення та методи придушення, ставлення українців до цієї події розкриває стаття «Пролетариат Украины и флот в мятеже» (за інформацією УКРОСТА).

У листопаді 1920 р. кілька публікацій були присвячені 3-річному ювілею Жовтневої революції 1917 р. із відомостями про святкування в Охтирському повіті, а взимку 1921 р. — 4-й річниці Лютневої революції. Серед ювілейних матеріалів — статті М. Довгополюка «Іван Франко (1856—1916)» й «Шануймо наших борців за волю (До п'ятилітніх роковин смерті Івана Франка)». У 1921 р. редакція вмістила під рубрикою «Памяти Т. Г. Шевченко» статті Б. Давидова «Велетню пролетарської поезії», П. Хуторянина «Про Тараса Шевченка» та Бандуриста «Борець всесвітнього пролетаріату (1814—1861)».

Серед інформаційних матеріалів — замітки й повідомлення про чергові з'їзди рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів Охтирського повіту, конференцію робітничих організацій, з'їзд представників волосних виконкомів повіту, 1-й з'їзд комнезамовних селян, повітові конференції профспілок, учительський з'їзд та міську конференцію охтирських робітників освіти, хід т. зв. «продовольчого місяця», а також оперативні повідомлення про події на фронті та пересування Червоної армії

територією України, про суботники та недільники на підприємствах Охтирщини.

«Официальный отдел» містив постанови й оголошення центральної та місцевої влади, зокрема накази Охтирського повітового виконавчого комітету ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, повітового військового комісаріату, комісарів продовольства, Охтирської особливої комісії повітового комітету з загальної трудової повинності, головного санітарного лікаря (сандиктатора). Серед інших документів — закон про комітети незаможних селян, резолюція IX з'їзду комуністичної партії з питань кооперації, виписка з протоколу комісії по перевиборах шкільних працівників Охтирського повіту 5 травня 1920 р., повідомлення про порядок видачі продовольства та фуражу тощо. Також подані списки членів Комуністичної партії Охтирського повіту (за волостями).

У тематичному відділі «Страничка молодежи» («Страничка коммолоджи», «Сторінка молоді») друкувалися матеріали, що закликали вступати до лав Червоної армії з метою якнайшвидшої перемоги над військами барона Врангеля, інформували молодих читачів про створення регіональних осередків молодіжної Комуністичної спілки, конференцію робітничо-селянської молоді, підготовку до II Всеукраїнського з'їзду Комуністичної спілки молоді України в 1920 р. та про роботу III Охтирського повітового з'їзду КСМУ в 1921 р., наголошували на необхідності загальної освіти для молоді (А. Богданов «Наши ряды растут», «Всеобщее обучение» і «Еще один враг», И. Г. «Конференция рабоче-крестьянской молодежи», «Набег польской шляхты и юные коммунары»). У межах рубрики вміщено «Золотая доска: Список красных добровольцев Союза Коммолоджи Ахтырского уезда» та «Черная доска» (список дезертирів).

Матеріали тематичної «Странички работницы» висвітлювали роботу жіночих організацій, участь робітниць у виборах до місцевих рад та висунення делегаток для участі в раді народного харчування, а також містили заклик до активнішої громадської діяльності та пропаганди у підтримці радянської влади (Робітниця Бондаренко «До товаришок жінок та дівчат», Данилова «Помогайте детям!»).

Під рубрикою «Профессиональное движение» друкувалися інформаційні замітки про діяльність профспілок. Згодом, у 1921 р., рубрика переросла в тематичну «Страничку профдвижения», в межах якої друкувалися статті, зокрема А. Сизоненка «Задачи местных комитетов», Андрія Деревинського «Из життя робітників освіти Охтирщини». Нетривалий час існувала також «Страничка красноармейца».

Під рубрикою «На Украине» («По Украине», «По Советской Украине»), що іноді подавалася як підрубрика рубрики «Телеграммы», вміщені замітки про процес мобілізації до Червоної армії та покарання за дезертирство, зосередження боїв у районі Донецького басейну, приїзд делегації Комуністичного інтернаціоналу, відновлення роботи рад, відкриття «трудового фронту», боротьбу за відновлення промисловості та сільського господарства.

Серед постійних інформаційно-хронікальних рубрик: «Телеграммы» (підрубрики: «Оперативная сводка», «На Бессарабском фронте», «По Советским Республикам» та окремими замітками: «Мирные переговоры», «Солидарность пролетариата», «Украинская Червоная Армия», «Всеукраинская конференция», «Донбасс», «Заседание Крымского Горсовета», «Вестник в честь годовщины Т. Г. Шевченко»), «Оборона рабоче-крестьянских республик: Оперативная сводка», «Красный фронт» («Из оперативной сводки»), «В Ахтырке и уезде» («По Ахтырке», «По уезду»), «Хроника» (замітки «Трудовая сводка», «Детский праздник», «Загальні збори Просвіти»), «За границей» («За рубежом»), «В Советской России», «Партийная жизнь», «Объявление» («Объява»), «Письма в редакцию» («Почтовый ящик»). Тимчасові рубрики: «На трудовом фронте», «Помощь мировому пролетариату», «Местная жизнь» («Местная хроника»), «На черную доску» (списки дезертирів).

Художні твори нечисленні — це переважно пропагандистські вірші українською та російською мовами, зокрема авторів: Олексій Бодров, А. Єрмакова, А. Кліппо, О. Чернова, за підписами Робочій Петров, Пролетарій, деякі підписані криптонімами.

У газеті вміщені некрологи Василя Мятєжа (П. Васильченко «Вечная память революционеру»), Михайла Штафінського (А. Богданов «Некролог»), кавалеристів Охтирського кавзводу Прокопа Бородаєва та Олексія Семєську, лікарів І. Брюховецького, В. Якуба, К. Прівалова, командира взводу Йосифа Китайчука. Друкувалися приватні оголошення про втрачені документи.

Серед незгаданих авторів — Р. Аронов, А. Гуревич, І. Лабаторін, Г. Хмурий та ін.

Останній (49(216)-й) номер датовано 19 серпня 1921 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 206; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 39; Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 103; Газети України 1917—1920 років... С. 103.

М. Комариця

ІЗВЕСТИЯ БЕРДИЧЕВСКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА = ВІСТІ БЕРДИЧІВСЬКОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМІТЕТУ (1919 № 27, 1920 № 1(140)—162); **ІЗВЕСТИЯ БЕРДИЧЕВСКОГО УЕЗДНОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА = ВІСТІ БЕРДИЧІВСЬКОГО ПОВІТОВОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМІТЕТУ** (1920 № 82(128)—84(130), 163—175); **ВІСТІ БЕРДИЧІВСЬКОГО ПОВІТОВОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМІТЕТУ** (1920 ч. 176—218, 236 — 1921). — Г. 1. № 1. 1919, нояб.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 27, 1920 № 82—162), А. Бинов (1920 № 163—175), А. Гадось (1920 ч. 176—184), М. Кузик (1920 № 185—193), Макаревич (1920 ч. 236—247), П. Лысенко (1920 ч. 248—259). *Редагує* Коллегия (1920 № 194—200). *Відп. ред.* Ст. Вільний (1920 ч. 201—218). *Отв. ред.* П. Лысенко (1920 ч. 260—273), А. Гадось (1920 ч. 274 — 1921 ч. 119), Растрипенко (1921 ч. 120—147). — **Бердичев, 1919—1921: Изд.** Военно-революционный комитет (1920 № 1(140), 2(141), Революционный Комитет (1920 № 142—175), Уездвотройка (1920 ч. 236, 248, 249), Уездревком (1920 ч. 237—247, 250 — 1921 ч. 147). 1-ша Радянська друк., м. Бердичів (1920 № 192—218). *Адр. ред. і контори:* вул. Лібкнехта, 1 (1920 № 1(140)—200).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—46, 1920 — Г. 2 № 1(47)—93(139), 1(140), 2(141), 142—175, ч. 176—185, № 186—199, ч. 200—222, 236—292, 1921 — Г. 2 ч. 1(293)—147(439) 9 лип., 147(439) 10 лип.; *Ф.* від 46×30 см до 70×50 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 2 р. (1919 № 27), 3 р. (1920 № 82—84), 15 р. (1920 № 1(140), 10 р. (1920 № 2(141), 163—200), 5 р. (1920 № 142—162).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 27, 1920 — Г. 2 № 1(140), 2(141), 143—175, ч. 176—185, № 186—199, ч. 200—218, 236—292, 1921 — Г. 2 ч. 1(293), 2, 4—33, 36—45, 50, 51, 69—71, 74, 75, 79, 82, 140, 141, 143, 146, 147(439) 9 лип., 147(439) 10 лип.; **ДНАБ:** 1920 — Г. 2 № 82(128)—84(130), 144—148, 150—175, ч. 180, 181, № 188, 192—194, 197—199, ч. 200, 201, 204, 208, 209, 236—243, 245—248, 252, 257, 260—268, 270, 272, 273, 277, 279, 281, 292, 1921 — Г. 2 ч. 4(296), 7, 11—14, 18(309), 18(310), 19, 23—38, 40, 41, 74, 82, 116—139, 147(439) 10 лип.

Примітки: До серпня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Исполнительного комитета Советов рабочих и крестьянских депутатов» (див. № 2493). Наявний № 27 датовано 3 грудня 1919 р. Від кінця квітня до початку

червня 1920 р. газета не виходила. У 1920 р. ч. 223—235 вийшли п. н. «Вісти Бердичівської Повітової Військово-Революційної Тройки» (див. 1920 р.). У 1921 р. вийшло два № 147(439) — 9 та 10 липня. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Періодичність виходу: щоденна. Мова видання — українська й російська. У 1920 р. на сторінках ч. 208 друкувалася газета «Червоний Юнак» (див. 1920 р.), ч. 266 — газета «Червона Молодь = Красная Молодежь» (див. 1920 р.). Від № 148(440) за 12 липня 1921 р. газета виходила п. н. «Вісти Бердичівського Повітового Виконавчого Комітету» (див. 1921 р.).

28 жовтня 1919 р., після кількомісячної боротьби між військами Директорії та Червоною армією, Бердичів у черговий раз перейшов до рук радянської влади. Невдовзі було створено місцевий ревком і вирішено відновити видавання партійної преси, відтак започатковано «Известия...», які ідеологічно й тематично повністю продовжували лінію свого друкованого попередника. Відновлена газета також мала на меті висвітлення воєнних та міжнародних суспільно-політичних подій, пропагування здобутків радянського будівництва у різних сферах суспільного життя, закріплення авторитету нової влади серед місцевого населення та робітництва тощо.

Редакція активно виступала на підтримку політики більшовиків — перші сторінки видання зазвичай були заповнені статтями пропагандистського характеру на кшталт: «Лозунги дня» (1920. № 83), К-ов «Все внимание селу!» (1920. № 144), «Пролетариат и советское строительство» (1920. № 146), Г. Осовський «Радянська влада на селі» (1920. Ч. 177), А. Гадось «Селу на поміч!» (1920. Ч. 181) і «Что осталось позади и что предстоит впереди» (1921. Ч. 129), «Украина советская» (1920. Ч. 236), М. Х. «Роковини трьохрічної боротьби пролетаріата» (1920. Ч. 246), «Наша відповідь» (1921. Ч. 33), «Дійсне становище» (1921. Ч. 51), «З Радянською владою ми підемо» (1921. Ч. 71). У газеті було розгорнуто агресивну кампанію проти українських демократичних сил на чолі з С. Петлюрою та селян і робітників Бердичівщини, які їх підтримували: Блакитний «Не допоможуть і брехні» (1920. № 153), Г. Дольберг «Запоздалое признание» (1920. № 164), «У.Н.Р. не існує» (1920. № 167), А. Л. «Кто поддержит Петлюру на Украине» (1920. Ч. 239), А. Л. «В интересах селянства добить Петлюру» (1920. Ч. 253), Е. К. «Знищимо Петлюрівщину» (1920. Ч. 260) та ін.

Автори «Известий...» активно висвітлювали та обговорювали перебіг радянсько-польської війни, підкреслювали успіхи Червоної армії та повідомляли про хід мирних переговорів між сторонами: М. Богатирьов «С поста ни шагу!» (1920. № 159), Марко Черниговець «Ворог ще не розбитий» (1920. № 163), «Бить контр-революцию до конца» (1920. № 167), П. Ткачук «Брав Київ, даси Варшаву» (1920. № 174), «Залог міцного миру» (1920. Ч. 180), «К мирным переговорам с Польшей» (1921. Ч. 29), «Наші успіхи» (1921. Ч. 34). Детально інформувалося про ситуацію на фронтах — оперативні зведення вміщувалися під рубрикою «На Червоному фронті» («Красный фронт»), а також заклиалося населення надавати матеріальну підтримку фронтам та вступати до лав армії: «На коні» (1920. № 198), «На фронт» (1920. № 199), С. П-ко «Хочете мира ідіть у Червону армію» (1920. Ч. 200), «Тыл фронту» (1920. Ч. 239).

Багато уваги на шпальтах видання приділялося виборам до ради робітничих, селянських і червоно-армійських депутатів, зокрема, автори агітували голосувати за список комуністів: О. Осіпов «Все на выборы в Совет, все за коммунистов» (1920. № 82), С. Б-ий «Все голоса коммунистам-большевикам» (1920. № 83), Б. Вакс «Выбирайте коммунистов» (1921. Ч. 116), М. Сігал «Крестьяне, выбирайте коммунистов и незаможных» (1921. Ч. 125). У часописі детально інформувалося про численні селянські та робітничі конференції, з'їзди на підтримку радянської влади: «Селянська конференція» (1920. № 151), «Открытие беспартийной общегородской конференции рабочей молодежи» (1920. № 155, 160), «Беспартийна селянська конференція» (1920. № 156), А. П. «Районна конференція селян» (1920. Ч. 180), «Уездная конференция представителей волостных Наробразов» (1920. Ч. 266) тощо.

Автори газетних публікацій аналізували політичне становище у світі (через призму інтересів радянської влади), активізацію міжнародного пролетарського руху: Номо «Последняя Бастилия» (1920. Ч. 2(141), Вургафт «Победа за нами» (1920. № 144), «Капитуляция Антанты и наша бдительность» (1920. № 165), «Время дорого» (1920. Ч. 204), Н. К. «Всеобщая стачка в Англии» (1920. Ч. 239), К. Н. «Знаменательный конфликт» (1921. Ч. 6), «Чем хуже, тем лучше» (1921. Ч. 17), «В пазурах Антанты» (1921. Ч. 35), «Италия й Радянська Росія» (1921. Ч. 42), М. Г. «Борьба за першество» (1921. Ч. 138).

Важливою темою, яку редакція також не обходила увагою, було подолання продовольчої кризи,

налагодження ефективного господарювання та розвиток кооперативної галузі: «Продработа» (1920. № 158), Лесков «Советская кооперация» (1920. № 170), Й. Зорук «Продовольча справа на селі» (1920. № 199), Ю. Вишневецький «Землю треба засіяти всю» (1920. Ч. 212), «Очередные вопросы хозяйственной политики» (1920. Ч. 254), О. Стравдий «Готуйтеся до посіву» (1921. Ч. 24), Б. М. «Ні клаптика незасіяного!» (1921. Ч. 31), «Организация революционной кооперации» (1921. Ч. 128). Автори газети закликали селян об'єднуватися в комітети незаможних селян, наголошували на їхніх завданнях та діяльності: Митрофанов «Що до формування комнезамів» (1920. № 192), О. М. «До з'їзду комнезамов» (1920. Ч. 201), Павловець «З'їзд комнезамів» (1920. Ч. 208), В. «Завдання комнезамов» (1920. Ч. 238), С. П. «Головне завдання комнезамів» (1920. Ч. 256), Петро «Що необхідно зробити в першу чергу» (1920. Ч. 273), Ю. С. «Незаможнику, підтягни куркуля» (1920. Ч. 277), «До праці, незаможні» (1921. Ч. 32).

У публікаціях «Известий...» акцентувалася потреба реформування освітньої сфери, зокрема шкільництва, а також розвитку т. зв. трудової школи: «Реформа школ» (1920. № 171), К. Ткачук «До шкільного будівництва» (1920. Ч. 178), Головенко «Як збудувати трудову школу» (1920. № 191, 192), К. «Справа позашкільної освіти на селі» (1920. Ч. 205), Б. Новосадський «Анархістична чи соціалістична школа?» (1920. Ч. 214). Про призначення робітничого театру йшлося у замітці Ю. Вишневецького «Пролетарське мистецтво» (1920. Ч. 214). На необхідність підвищення просвітнього рівня селянства вказувалося у статті А. д'Ельбе «Як на селі читають літературу» (1920. Ч. 201). порушувалися і важливі соціальні питання — виховання та захист дітей (Г-ий. Неотложная задача. 1920. № 166; С. Т. Радянська влада й охорона матери та дітей. 1920. Ч. 258; Еф-ов М. Состояние детских домов. 1920. Ч. 271; Манин. Берегите ребенка. 1920. Ч. 20; Чужий. Радянська влада й діти. 1921. Ч. 26; Громадське виховання дітей. 1921. Ч. 123), профілактика і боротьба з поширеними у той час захворюваннями (Бро. Неделя борьбы с венерическими болезнями. 1921. Ч. 138).

Хроніка суспільно-політичного життя Бердичівщини відображалася в матеріалах рубрик «Местная жизнь» (підрубрики: «Партийная жизнь», «Профессиональная жизнь») і «Хроника» (підрубрика «Життя повіту» («На Повіті»), в замітках яких здебільшого йшлося про розбудову місцевих партійних осередків,

роботу волосних ревкомів, діяльність робітничих спілок, проведення агітаційних заходів серед селянства на підтримку радянської влади.

Офіційний блок представлено наказами бердичівських повітових ревкому, відділів праці, народної освіти, розпорядженнями повітового військового комісара, які друкувалися під рубрикою «Официальный отдел».

Основний зміст «Известий...» становили інформаційно-хронікальні рубрики: «На красном фронте», «Обзор печати», «Телеграммы» (підрубрики: «Мировая революция», «В Черном стане», «По Украине», «За границей», «В Советской России», «В Польше», «В Турции»), «Последние известия», «По Советской федерации», «За границей» («Мировая революция»), «К мирным переговорам», «Хроника», «Красноармейский отдел», «Извещения». З метою заохочення активного вступу місцевої молоді до комсомолу редакція започаткувала «Страничку Красной Молодежи» («Страничка Молодежи», «Правда Молодежи»), яка мала суто агітаційний характер і до якої дописували Гарольд, Й. Лез., Михайлов, А. Равдель. Також діяла «Страничка работницы», висвітлювала діяльність робітничих професійних спілок, акції жінок-робітниць на підтримку радянської влади тощо. 1921 р. редакція відкрила у газеті рубрику «Пролетарское око», яка мала на меті повідомляти про будь-які порушення з боку установ чи окремих осіб стосовно радянського пролетаріату.

Окрім згаданих авторів, у газеті публікувалися: М. Аннексський, І. Бірман, І. Волинський, С. Вольний, К. Кузьмін, Я. Мірвін, Ф. Мовчарський, О. Перекотиполе, Ростріпенко, М. Шефлер, а також автори під псевдонімами та криптонімами.

Останнє (147(439)-те) число побачило світ 10 липня 1921 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 93; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 18; Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 129—130; Газети України 1917—1920 років... С. 54.

Література: Громенко І. Є., Павлов О. О. Бердичів // Історія міст і сіл Української РСР: Житомирська область. Київ, 1973. С. 172—178.

Електронні джерела: Історія міськрайонної газети «Земля Бердичівська» («Радянский шлях»). URL: <http://berdychiv.in.ua>.

О. Серета

2104

ИЗВЕСТИЯ БОГОДУХОВСКОГО СОВЕТА РАБОЧ. И КР. ДЕП. И ОРГАН БОГО-

ДУХОВСКОГО КОМИТЕТА КОМУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ (БОЛЬШЕВИКОВ) УКРАИНЫ. — Г. 1. № 1. 1919.

Ред. Редакционная коллегия. — Богодухов, 1919.

Адр. ред. і контори: дом Панченко.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—107; Ф. 48×33 см (1919 № 102), 53×35 см (1919 № 107); Обс. 4 с.; Передпл.: на мѣс. 24 р. Ц. номера в Богодуховѣ 80 к., в провинции и на ст. ж. д. 90 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Г. 1 № 107; ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 102.

Примітки: № 12 вийшов 15 лютого, наявний № 102 — 13 червня 1919 р. Гасла: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», «Мир хижинам — Война дворцам!». Мова видання — російська та українська.

Як типовий орган місцевої ради робітничих і селянських депутатів та комітету КП(б)У, газета пропагувала більшовицьку ідеологію й повідомляла про партійні справи. В офіційному відділі друкувалися накази, постанови, розпорядження, протоколи, повідомлення тощо Богодухівського повітового партійного комітету, а також документи місцевої робітничо-селянської міліції, повітового земельного відділу та ін. В основних статтях порушувалися проблеми боротьби проти Добровольчої армії та питання будівництва радянської влади (Ц-вич. Кто они?; Васін Петро. Новая разновидность саботажа. № 107). Друкувалися також матеріали про життя Богодухівського повіту, зокрема резолюції селянських мітингів, рецензії на різноманітні культурні акції — вистави, концерти тощо. У № 107 українською мовою надруковано відгук Гр. Карого «Чи воно ще де так робиться?» про виставу «Просвіти».

Найбільшою рубрикою були «Телеграммы» з повідомленнями БУП про ситуацію на фронтах та новини з різних царин суспільного життя. На основі інформації БУП формувалися й рубрики «На Украине» та «За границей». Місцеве життя висвітлювалося в замітках рубрик «Наша жизнь» і «Происшествия».

Більшість авторів підписувалися псевдонімами й криптонімами, або публікувалися без підписів.

Останній (107-й) номер, який зберігся, датовано 19 червня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960: библиогр. справ. Москва, 1976. Т. 2. С. 489; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 40; Газети України 1917—1920 років... С. 104.

М. Процик-Кульчицька

ИЗВЕСТИЯ ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА ПОЛТАВЩИНЫ. — № 7. 1919, 30 янв.

Ред. Л. Тарский. — **Полтава, 1919:** Изд. Военно-Рев. Комитет. *Адр. ред.:* Котляревская, городской дом. Контора тип. Фришберга.

Вийшло: 1919 — № 7—16; *Ф.* 60×44,5 см (1919 № 7—9), 53×40 см (1919 № 10—16); *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 40 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 7—16.

Примітки: До № 6 за 29 січня 1919 р. газета виходила п. н. «Бюллетень Военно-Революционного Комитета Полтавщины» (*див.* № 2009). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська й українська. Від № 1(17) за 11 лютого 1919 р. газета виходили п. н. «Известия Полтавского Совета рабочих депутатов» (*див.* № 2133).

«Известия...» структурою і тематикою продовжили лінію «Бюллетеня Военно-Революционного комитета Полтавщины». Найчисленнішу групу у виданні становили матеріали ідеологічного та агітаційного характеру, в яких наголошувалося на здобутках радянської влади, інформувалося про комуністичний рух у світі, а також пропагувалася діяльність КП(б)У на Полтавщині, натомість гостро критикувалися дії Директорії УНР та Добровольчої армії.

Однією із центральних тем газети було вирішення російського питання на міжнародному рівні — у світі активно дискутувалася потреба залучення армій інших держав для наведення ладу на території Росії та землях, які раніше входили до складу імперії: «Декларация союзных держав», «“Русский вопрос” и союзники», «Англия и вмешательство в русские дела» (№ 8), М. Глебов «Докатились...» (№ 14) і «Культура Антанты» (№ 16), Н. Нюрін «Вмешательство или соглашение» (№ 15). Міжнародній тематиці також присвячено замітки: «Черные дни Бессарабии», «Аграрная программа венгерских коммунистов» (№ 10), М. Глебов «Ложный маневр» (№ 13), «Волнение рабочих и солдат в Англии» (№ 14).

На сторінках «Известий...» наголошувалося на потребі реформування шкільництва у радянській Україні та створення т. зв. «трудової школи»: І. П-р «Советская власть и школа» (№ 8). Про соціальний захист дітей за важких післявоєнних обставин йшлося у замітці А. Козлова «К с'езду по охранению детей» (№ 9).

Значний блок становили офіційні матеріали — накази відділу юстиції Полтавського губернського військово-революційного комітету, коменданта м. Полтави, комісарів із воєнних справ, декрети Х. Раковського, які переважно вмішувалися в «Официальном отделе». Також в «Известиях...» опубліковано Декларацію Тимчасового робітничо-селянського уряду України (№ 7), в якій проголошувалася солідарність із Російською Федеративною Радянською Республікою, висловлювалася підтримка встановленню радянської влади, схвалювалася нота українського радянського уряду до Пішона про виведення союзних військ з України (№ 16).

У виданні діяли постійні рубрики: «На Украине» (хроніка суспільно-політичного життя), «В Советской России», «В Харькове», «В Сибири», «На Дону», «В Петрограде», «За границей», «Разные известия» (огляд політичної ситуації), «Рабочая жизнь» (діяльність професійних союзів, робітничі рухи), «Хроника» (події місцевого життя), «В освобожденных местностях» (господарське життя на відвоєнованих більшовиками територіях), «Телеграммы», «Извещения», «Объявления».

На останній сторінці вмішувалися оголошення про втрачені документи, вакансії, а також приватні повідомлення; анонси театральних вистав і концертів тощо.

Серед авторів газети: М. Анатольев, М. Глебов, А. Стальченко, Л. Тарський.

Останній (16-й) номер вийшов 9 лютого 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 183.

О. Серeda

ИЗВЕСТИЯ ВОЛЫНСКОГО ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА (1919 № 54, 55); ИЗВЕСТИЯ ВОЛЫНСКОГО ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 56); ИЗВЕСТИЯ ВОЛЫНСКОГО ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ = ВІСТІ ВОЛИНСЬКОГО ГУБЕРНІАЛЬНОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ РАДИ РОБІТНИЧИХ, СЕЛЯНСЬКИХ ТА ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКИХ ДЕПУТАТІВ (1919 № 57—104); ВІСТІ ВОЛИНСЬКОГО ГУБЕРНСЬКОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ РАДИ РОБІТНИЧИХ, СЕЛЯНСЬКИХ ТА ЧЕРВО-

НОАРМІЙСЬКИХ ДЕПУТАТІВ (1921). — Г. 1. № 54(49). 1919, 20 июня.

Ред. Редакционная коллегия (1919 № 54—56, 101—104, 1921), Редакционная коллегия: И. Лес, Ф. Гизе, Трилеская (1919 № 57—89), Прокофьев, Ф. Гизе, Трилеская (1919 № 93—97). — **Житомир, 1919, 1921:** *Изд.* Волынский Губернский Революционный Комитет (1919 № 54); Волынский Губернский Исполнительный Комитет (1919 № 55—104). *Первая Волынская Советская Тип.* (1919); 3-тя Волинська Державна Друк. (1921). *Адр. ред.:* Киевская, гостинница Метрополь № 2 (1919 № 57—97), Киевская, гостинница Франсуа № 1 (1919 № 101—104). *Адр. головної контори:* Б.-Бердичевская, № 20 (1919 № 57—97), Киевская, 14, гостинница Франсуа, комн. № 31 (1919 № 101—104). *Адр. ред. і контори:* вул. Леніна, ч. 8 (1921).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 54(49)—104, 1921 — № 233—335; *Ф.* 73×53 см (1919), 60×43 см (1921 № 234—296), 43×37 см (1921 № 297—335); *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на мес. 18 р. (1919 № 54—56), 20 р. (1919 № 57—104), 25 000 крб (1921 № 332—335). *Ц.* номера 1000 крб (1921 № 332—335).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1921 — № 312; **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 54(49)—64, 66—74, 77—80, 82—84, 86, 87, 89(84), 93, 96, 97, 101—104, 1921 — № 234, 246, 248, 250, 256, 262, 287, 289, 291—293, 296, 297, 299—306, 308—310, 312, 313, 316—320, 322—335; **НБ ЛНУ:** 1921 — № 307; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 56—62, 64, 65, 67—70, 73, 76, 77, 79, 81—84, 88—96, 98, 99, 101—104, 1921 — № 233—272, 275—299, 301—304, 307, 308, 311—327, 329, 332—334.

Примітки: До № 53 за 19 червня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Волынского Губернского Революционного Комитета = Вісти Волинського Губерніяльного Революційного Комітету» (*див.* № 2108). Нумерація чисел — валова. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!». Мова видання у 1919 р. — українська та російська, у 1921 р. — українська. У 1920 р. газета під цією назвою не виходила. У 1921 р. до № 232 за 3 липня виходила п. н. «Вісти Вол. Губ. Виконавчого Комітету Ради Робітничих, Селянських та Червоноармійських Депутатів і Губкома К.П.(б.)У = Известия Вол. Губернского Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Губкома К.П.(б.)У.» (*див.* 1921 р.). Додатки у 1919 р. до № 80, 88.

Газета була органом Волинського губернского виконавчого комітету рад депутатів, що прийшов на

зміну військово-революційному комітетові. Історія випуску газети під зазначеною назвою має два періоди: червень—серпень 1919 р. та липень—листопад 1921 р.

Одне з основних завдань «Вістей...» — друкувати накази та обов'язкові постанови місцевої влади, рішення з'їздів рад депутатів, вміщувати звіти зібрань всеукраїнських політичних організацій. Кожне число містило значний за обсягом блок матеріалів інформаційних жанрів, переважно на теми внутрішньополітичного життя України, воєнної ситуації та соціалістичного руху за кордоном. Чимало газетних рубрик було започатковано для всебічного висвітлення життя Волині.

Передові статті були покликані пропагувати радянську ідеологію, а також дискредитувати діяльність тих, хто її не підтримував, — заможних громадян, священників, інтелігенцію (Ільин. За горло буржуазію. 1919. № 66; Прокофьев. Поп, ксендз и раввин. 1919. № 71; ін.).

Аналітичні матеріали газети часто присвячено питанням господарського будівництва, зокрема продовольчого забезпечення, торговельних зв'язків з іншими країнами, розвитку окремих галузей промисловості, проблем кооперації, вирішенню паливної і паперової криз тощо (А. Ф-н. Роль кооперации в распределении продовольствия. 1919. № 70; Шкіряна промисловість Волині. 1921. № 300; А. В. З новою енергією на новий фронт. 1921. № 318). Від липня 1921 р. однією з основних тем став голод в Україні та в окремих губерніях Росії й т. зв. харчподаток. Заклики організувати допомогу населенню постраждалих регіонів вміщувалися як у передових статтях (Л. В. Суцільними лавами. 1921. № 250; Ягів В. Допомогайте голодним. 1921. № 256; ін.), так і в численних замітках газети.

У виданні чимало публікацій, що стосувалися організації сільського господарства, зокрема ролі комнезамів, а також публікацій практичного характеру, як-от поради агронома Вороніна щодо боротьби з луговим метеликом (Посівками, будьте на сторожі. 1921. № 234) та ін.

Деякі статті порушували питання освіти, зокрема шкільної реформи (Н. Б-в. Будуймо нову школу на селі. 1921. № 248; П. Ківірев. Як допомогти освіті. 1921. № 334).

Восени 1921 р. на сторінках «Вістей...» з'явилися статті з питань розвитку місцевого театру, автором яких був Я. Савченко: «Театр (Дійсність і перспективи)» (1921. № 303, 305), «Незалежний укр. театр» (1921.

№ 320) та його ж рецензія на першу виставу цього театру п. н. «Український театр» (1921. № 324).

«Вісти...» вміщували й сатирично-гумористичні матеріали, переважно фейлетони, підписані псевдонімами та криптонімами: Кость Котко (справж.: Микола Любченко), Н. Було започатковано окремі рубрики: «Рифми дня» — з творами Семена Наумова, «Газетні кришки» — Валентина Плугіва. Друкувалися також вірші А. Хвилі та Як. Савченка українською мовою, А. Б-рг — російською.

Рубрики газети: «Красный фронт», «Телеграммы», «На Украине», «Разные известия», «По Радянській Федерації» («Україна», «Росія»), «Діпломатичні справи», «В капіталістичних країнах», «Торгівля з закордоном», «Рабочая жизнь», «Паливна кампанія», «На фронті праці», «Наша промисловість», «Боротьба з голодом», «Волинь — голодуючим», «Харчподаток», «Харчподаток на Волині», «Життя Волині», «Місцеве життя», «Офіційний відділ», «З газет», «Мистецтво», «Маленький фельетон». 1921 р. у газеті вміщувалася «Сторінка Червоної молоді: Орган Волгубкому К.С.М.У.» з окремою нумерацією, але без окремих вихідних даних.

Найактивніші автори видання: А. Івановський, П. Ківірев, Г. Михайлов, Я. Савченко (ймовірно, також під криптонімом Я. С.), М. Слюсар та ін. Окремі матеріали передруковано з газет «Вісті ВУЦВК» та «Комуніст» (Харків).

Останній (335-й) номер газети вийшов 7 листопада 1921 р., після цього «Вісти...» влилися у часопис «Волынский пролетарий».

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 82; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 19; Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 122—123; Газети України 1917—1920 років... С. 105.

М. Процик-Кульчицька

2107*

ИЗВЕСТИЯ ВОЛЫНСКОГО ГУБЕРНСКОГО КОМИТЕТА РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКОЙ ОБОРОНЫ. — № 6. 1919, 25 сент.

Житомир, 1919.

Вийшло: 1919 № 6—87, [?].

Примітки: До № 4 за 23 вересня 1919 р. виходила газета «Известия Волынского губернского революционного комитета = Вісти Волинського Губерніяльного Революційного Комітету» (див. № 2108). Мова видання — російська та українська. У 1920 р. газета виходила п. н. «Вісти Волин. Губерн. Революц.

Комитету = Известия Волынского Губернского Революционного Комитета» (див. № 2108).

Останній (87-й) номер датовано 28 грудня 1919 р. Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 494.

М. Комариця

2108

ИЗВЕСТИЯ ВОЛЫНСКОГО ГУБЕРНСКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА = ВІСТИ ВОЛИНСЬКОГО ГУБЕРНІАЛЬНОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМИТЕТУ (1919, 1920 № 154—175, 2—5); ИЗВЕСТИЯ ВОЛЫНСКОГО ГУБЕРНСКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА (1920 № 106); ВІСТИ ВОЛИН. ГУБЕРН. РЕВОЛЮЦ. КОМИТЕТУ = ИЗВЕСТИЯ ВОЛЫНСКОГО ГУБЕРНСКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА (1920 № 73—87, 1921). — Выходит ежедневно кроме дней послепраздничных (1920). Г. 1. № 1(6). 1919, 22 апр.

Ред. Редакционная коллегия (1919, 1920 № 106, 2—87, 1921). — **Житомир, 1919—1921:** Изд. Волынский Губернский Революционный Комитет (1919, 1920 № 106, 2—87, 1921). Первая Волынская Советская Тип. Адр. голов. ред. и контори: Б.-Бердичевская, № 6 (1919), Б. Бердичевская ул., № 10 (1920 № 106—175), Б. Бердичевская ул., № 20 (1920 № 2—5), Киевская ул., № 8 (1920 № 73 — 1921).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1(6)—40(45), 46(41)—53(48), 1—4, 1920 — № [?], 106—175, [?], 1—87, 1921 — № 88—102; Ф. від 45×34 см до 72×54 см; Обс. 2 с., 4 с.; Передпл.: (временно) на 1 мес. 18 р. (1919), для учреждений 150 р. (1920—1921). Ц. номера 75 к. (1919 № 1—46), 1 р. (1919 № 47—52), 8 р. (1920 № 106—175), 5 р. (1920 № 2—5).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 1(6)—4, 8—10, 12—17, 19—33, 35—40(45), 46(41)—52(47), 1920 — № 106, 154, 156, 169, 175, 2, 4, 5, 1921 — № 94, 95, 97, 99; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 1—3, 6, 8—10, 12—15, 17—29, 31, 32, 34—40, 51—53, 1920 — № 73, 75—78, 81, 83, 84, 87, 1921 — № 88—99, 101, 102.

Примітки: До 20 березня 1919 р. виходила газета «Вісти Житомирського Совітського Військово-Революційного Комітету = Известия Житомирского Советского Военно-Революционного Комитета» (див. № 2027). Нумерація чисел валова, подається в дужках. 1919 р. паралельна назва подана також мовою їдиш. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!». Мова видання — українська й російська. Від № 6 за 25 вересня до № 87 за 28 грудня 1919 р. виходила газета «Известия

Волынского Губернского Комитета Рабоче-Крестьянской Оборона» (див. № 2107). 1920 р. вдруге відбулася зміна нумерації: № 175 датовано 18 квітня, № 2 — 18 червня 1920 р. Від № 54(49) за 20 червня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Волынского Губернского Исполнительного Комитета» (див. № 2106). Від № 103 за 25 січня 1921 р. виходили «Вісти Волин. Губ. Революц. Комитету и Губкому К.П.У. = Известия Волынского Губернского Революционного Комитета и Губкома К.П.У.» (див. 1921 р.). Додатки: 1919 р. до № 15, 20, 27, 34, 36; 1920 р. до № 106, 153.

Газета почала виходити після зайняття частини Волинської губернії Червоною армією. Після реформування системи влади часопис виходив як орган Волинського виконавчого комітету, а в 1920 р. та в січні 1921 р. — знову як орган місцевого ревкому. Як і всі більшовицькі часописи того періоду, «Известия...» ставили перед собою кілька основних завдань: вміщувати офіційні розпорядження місцевих органів радянської влади, повідомляти про актуальні події політичного, економічного, культурного життя в Україні та за її межами, висвітлювати події у губернії.

На початках виходу газети найбільшу частину шпальт займали накази, розпорядження, постанови Волинського губревкому, завідувачів окремих його відділів, губерньського військового комісаріату, керівництва гарнізону Житомира тощо. У № 8 за 1919 р. вміщено Тимчасове положення про середню школу та Декрет про передання всіх наукових інституцій у підпорядкування відділу освіти, у № 95 за 1921 р. — постанова Ради Народних Комісарів про проведення весняного засіву. Найважливіші офіційні матеріали друкувалися паралельно українською і російською мовами. Великої ваги редакція надавала публікації звітів про міські та губерньські політичні зібрання, як-от: засідання Житомирської ради депутатів, з'їзд рад Волині, збори членів міської організації КП(б)У.

Основними темами публікацій були політика й партійне життя, воєнна ситуація на теренах України, робітничий рух у різних країнах, а також події у Житомирі та на Волині. Більшість новин подавалася на основі радіоповідомлень та інформації БУП.

Воєнна тема була однією з центральних у часописі — низку статей присвячено як оглядові загальної ситуації на фронтах, так і окремим воєнним подіям, як-от повстанню М. Григор'єва (1919. № 32, 46) та розвиткові махновського руху (1919. № 47, 106). Багато публікацій вміщувалося з метою привернути

увагу читачів до проведення різних акцій, як, наприклад, «Тиждень фронту» тощо.

Статті політичної тематики мали переважно пропагандистський характер і були покликані в негативному світлі подати діяльність противників радянської влади (Семенов. Бандит Петлюра. 1920. № 2; ін.). Завжди багато уваги редакція приділяла проведенню виборів, особливо до Житомирської міської ради у квітні 1920 р.

Важливою була економічна тема, зокрема проблема продовольчого забезпечення населення (Вопросы продовольствия (Об организации карточной системы и распределении продуктов потребления). 1919. № 15; Все на продовольствие. 1919. № 31; Экономическое обозрение. 1919. № 38). Було започатковано цикл статей п. н. «Экономические перспективы», в якому надруковано, зокрема, статтю за підписом Кашт. «Кожевное производство на Украине» (1919. № 12, 21, 32).

Час до часу «Известия...» вміщували статті про розвиток культури в Україні в нових умовах (Пролетарская культура. 1919. № 22; Крилецкий О. К вопросу о борьбе с порнографией. 1919. № 46; Пролетарское искусство. 1919. № 48; ін.). Друкувалися також вірші, підписані псевдонімами та криптонімами: М. Зоркий, М. В-ко. Сатирично-гумористичні твори представлено на сторінках газети жанром фейлетону.

Додатки до окремих чисел — це додаткові 3-тя й 4-та сторінки газети переважно з офіційними документами та оголошеннями. Випуск своєрідних додатків зумовлений, ймовірно, великою кількістю офіційних матеріалів, які не вдавалося розмістити в числі звичного обсягу.

Рубрики видання: «Красный фронт», «В колчакском стане», «Стан белых», «Телеграммы» («По Украине», «Въ Киевѣ», «Въ Одессе», «Въ Крыму»), «Партийная жизнь», «Разные известия», «Советское строительство», «Фронт труда», «Советские Республики», «Мировая революция», «За советским рубежом», «Обзор печати», «Местная жизнь», «По Волини», «Хроника», «Маленький фельетон», «Действия и распоряжения советской власти в Житомир» та ін.

Серед авторів видання — Д. Анатольєв, А. Латонін, Г. Михайлов, Семенов, Рильський, Г. Шевельов.

Останній (102-й) номер вийшов 22 січня 1921 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 82; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 19; Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 122—123; Газети України 1917—1920 років... С. 105.

М. Процик-Кульчицька

ИЗВЕСТИЯ ВРЕМЕННОГО РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ И ХАРЬКОВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 19—62); **ИЗВЕСТИЯ РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ И ХАРЬКОВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ** (1919 № 63, 64). — № 19, 1919, 14 янв.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Харьков, 1919:** *Изд.* Издательский Отдел Врем. Раб.-Кр. Правительства (1919 № 19—62), Издательский Отдел Раб.-Кр. Правительства (1919 № 63, 64). *Советская тип.* (б. «Южного Края») (1919 № 19—32); *Первая Советская тип.*, ул. Либкнехта, № 13 (1919 № 33—64). *Адр. ред. і контори:* Харьков, Сумская, 13 (1919 № 19—30), ул. К. Либкнехта, № 13 (б. Сумская) (1919 № 31—64).

Вийшло: 1919 — № 19—64; *Ф.* від 62,5×44 см до 62×30 см; *Обс.* 4—8 с.; *Передпл.:* в мес. 12 р. (1919 № 19—28), на 3 мес. 36 р. (1919 № 29—64). *Ц.* номера в Харькове 50 к. (1919 № 19—62), 60 к. (1919 № 63, 64), в провинции и на ст. ж. д. 60 к. (1919 № 19—62), 70 к. (1919 № 63, 64).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 19—64; **ДНАБ:** 1919 — № 19, 21—25, 27—64; **РДБ:** 1919 — № 29—64.

Примітки: До № 18 за 12 січня 1919 р. виходила газета «Известия Харьковского Совета Рабочих Депутатов» (*див.* т. 6 № 1764). Мова видання — російська та українська. Додатки: до № 56 і 64 — «Литературно-Художественная Неделя» (*див.* № 2170), до № 61 — «Профессиональное движение» (*див.* № 2658). Від № 65 за 10 березня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Всеукраинского Центрального Исполкома Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Харьковского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (*див.* № 2483).

Як офіційний урядовий орган, газета насамперед висвітлювала діяльність Тимчасового робітничо-селянського уряду України (Робітничо-селянського уряду України) та Харківської ради робітничих депутатів.

Редакція вміщувала урядові документи — накази та постанови Тимчасового робітничо-селянського уряду України, військради, коменданта міста, різні декларації та ноти, як-от: «Декларация Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины»

(№ 30), «Нота Российскому Советскому Правительству Украинского Советского Правительства» (№ 63) з приводу переговорів радянської Росії з Директорією, «Нота Греческому Правительству» (№ 58) за підписом Х. Раковського, звернення і телеграми голови Тимчасового робітничо-селянського уряду України Х. Г. Раковського, зокрема до козаків Донської області (№ 38) та до голови мирової конференції Клемансо і президента Вільсона (№ 40) тощо.

Редакція практикувала також публікувати листи і заяви російських та українських лідерів з приводу тогочасної суспільно-політичної ситуації в радянських республіках, зокрема «Письмо к рабочим Европы и Америки» Леніна (№ 31), «Заявление т. Раковского» (№ 35).

У передових статтях автори «Известий...» порушували теми класової боротьби, встановлення радянської влади в Україні та відбудови народного господарства в країні (№ 37), гостро виступали проти Директорії та Трудового конгресу (№ 31), а в публікації «Совнарком и Директория» редакція вмістила навіть ноту Директорії уряду Росії про перебування на території України регулярних військ Росії та відповідь на неї наркома закордонних справ Чичеріна (№ 21).

З публікацій газети читачі мали змогу довідатися про захоплення Києва (№ 38), ознайомитися з позицією нової влади, яка розпустила Харківську міську думу (Торчинский Г. Остановливаться-ли? № 19), та про необхідність встановлення революційного порядку в Харкові (Надеждин Н. О революционном порядке. № 20), дізнатися про становище в Харкові перед приходом Червоної армії (Эпштейн Я. На переломе (Последние дня Болбачовской власти в Харькове). № 58) та про похорони борців за радянську владу в Харкові (№ 19).

Номер 64 присвячено Червоній армії, тут уміщено декрет про її створення. Про завдання Української Червоної армії вів мову В. Юдовський (№ 34).

Автори часопису критикували меншовиків та есерів. Про це йшлося у статтях: В. Чорний «Чего в них больше?» (№ 36) та «Критикам из “критической партии”» (№ 39), Я. Епштейн (під крипт. Я. Э.) «Провокация и ложь» (№ 48), І. Дашковський «Меншевики обижаются» (№ 55), Его «“Новая” ориентация» (№ 42) та ін. Зокрема, В. Чорний полемізував з автором публікації у газеті меншовиків «Борьба», заперечуючи їхню тезу про автоматичне перенесення законів радянської Росії в Україну.

Извѣстія Екатеринославскаго Совѣта Рабочихъ и Красноармейскихъ Депутатовъ

Деякі україномовні статті належали перу В. Фідорського, зокрема «До творчої роботи!» (№ 22), «Незадоволені та покривджені» (№ 30).

Для газети характерна тематична розмаїтість рубрик, як-от: «Действия и распоряжения Вр. Раб.-Кр. Прав. Украины», «Действия и распоряжения Х.С.Р.Д», «Действия и распоряжения Совета Народных Комиссаров У.С.С.Р.», «В Исполкоме» («В Исполнительном Комитете С.Р.Д.»), «В президиуме Исполнительного Комитета С.Р.Д.», «Официальный отдел», «Телеграммы», «На Украинском фронте», «Оперативная сводка штаба Реввоенсовета», «На Украине», «В Советской России», «Иностранная жизнь», «Из жизни Красной армии», «Военно-Революционный Трибунал», «Местная жизнь», «Партийная жизнь», «Рабочая жизнь», «Профессиональное движение», «Театр и искусство», «В стане контр-революции», «Разные известия», «Уголовная хроника», «Извещения» та багато ін.

Серед авторів газети — Р. Арський, С. Васильченко, І. Дашковський, Я. Епштейн, Е. Квірінг, І. Кулик, Д. Лебедь, М. Надєждін, Г. Торчинський, В. Фідорський, В. Чорний.

Останній (64-й) номер вийшов 9 березня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 19; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 546; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 19—20; Русские газеты периода 1917—1922 гг. в фондах Государственной библиотеки СССР имени В. И. Ленина: алфавит. кат. Москва, 1982. Часть 1 / сост.: Т. Н. Ленкова, И. А. Капелевич, В. Н. Яковлева [и др.]. С. 111; Українська преса у фонді ХДНБ... С. 35—39; Газети України 1917—1920 років... С. 106.

В. Габор

2110

ИЗВЕСТИЯ ВСЕУКРАИНСКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСК. И КРАСНОАРМЕЙСК. ДЕПУТАТОВ И ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА КИЕВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 9—10, 35—130); ИЗВЕСТИЯ ВСЕУКРАИНСКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСК. И КРАСНОАРМЕЙСК. ДЕПУТАТОВ И ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА КИЕВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ = ВІСТІ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ РАД РОБІТНИЧИХ, СЕЛЯНСЬКИХ І ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКИХ ДЕПУ-

ТАТІВ І ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ КИЇВСЬКОЇ РАДИ РОБІТНИЧИХ ДЕПУТАТІВ (1919 № 11—34). — Г. 1. № 9(36). 1919, 1 апр.

Редакционная коллегия В. Алгасов, А. Бубнов, Ларик. — **Киев, 1919:** Изд. Всеукраинский Центральный Исполнительный Комитет и Исполком Киевского Совета. Советская тип., ул. Ленина, 19. *Адр. головної контори:* ул. Ленина, 19.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 9(36)—130(157); *Ф.* від 56×52 см до 67×54 см; *Обс.* 2 с., 4 с., 6 с. (1919 № 16, 25, 31); *Передпл.:* на мес. 18 р. (1919 № 9), 15 р. (1919 № 10—56), 25 р. (1919 № 57—130). *Ц. номери* 75 к. (1919 № 9—56), 1 р. (1919 № 57—130).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 10(37), 12(39)—15(42), 17(44)—20(47), 25(52), 26(53), 28(55)—31(58), 33(60), 36(63), 39(66)—47(74), 50(77), 55(82), 57(84), 59(86)—69(96), 71(98)—78(105), 107(134), 118(145), 120(147); **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 9(36)—130(157); **РДБ:** 1919 — Г. 1. № 9(36), 12—14, 16, 17, 21, 23—26, 30, 37, 44, 46, 48, 49, 52, 53, 55—61, 63, 64, 66—72, 76—79, 82—85, 87—130(157).

Примітки: Газета продовжує нумерацію чисел видань: до № 35 за 30 березня 1919 р. виходили «Вісти Виконавчого Комітету Київської Ради Робітничих Депутатів = Известия Исполнительного Комитета Совета Рабочих Депутатов» (*див.* № 2025), до № 8(72) за 21 березня — «Известия рабоче-крестьянского правительства Украины и Харьковского Совета рабочих депутатов» (*див.* № 2109). У № 11(38)—34(59) назва видання та гасло подавалися російською, українською мовою та їдиш. Періодичність виходу — щоденно. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Паралельно видавалася українською мовою (*див.* № 2026).

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 19; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 19, 20; Русские газеты периода 1917—1922 гг. ... С. 118; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 34; Газети України 1917—1920 років... С. 44—46.

М. Процик-Кульчицька

2111

ИЗВѢСТІЯ ЕКАТЕРИНОСЛАВСКАГО СОВѢТА РАБОЧИХЪ И КРАСНОАРМЕЙСКИХЪ ДЕПУТАТОВЪ (1919 № 1—4); ИЗВЕСТИЯ ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 5—39). — № 1. 1919, 30 янв.

Известия Жмеринского Исполкома Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов

Ред. Редакционная коллегия. — **Екатеринослав, 1919:** Изд. Исп. Ком. Екатер. Сов. Раб. и Красн. Депутатов. Тип. И. Е. Когана, Екатеринослав. Адр. ред. и конторы: Исп. С. Р. и К. Д. помещ. по Проспекту в д. Хрѣнникова (1919 № 4—39).

Вийшло: 1919 — № 1—40, [?]; Ф. від 44,5×33 см до 70×45 см; Обс. 2—4 с.; Передпл.: иногородняя в мѣс. 15 р. Ц. номера 60 к. (1919 № 1—4), 65 к. (1919 № 5—19), в Екатеринославе 70 к., в провинции и на ст. ж. д. 75 к. (1919 № 30—39).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—6, 8, 10, 11, 15, 16, 18, 19, 30, 39; **ДНАБ:** 1919 — № 6, 10.

Примітки: До 21 березня 1918 р. газета виходила п. н. «Извѣстія Совѣтовъ Рабочихъ, Солдатскихъ и Крестьянскихъ Депутатовъ Гор. Екатеринослава и Екатеринославской Губерніи» (див. т. 6 № 1758). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всѣхъ странъ, соединяйтесь!». Мова видання — російська й українська. Від № 41 за 21 березня 1919 р. виходили «Известия Исполнительного Комитета Екатеринославского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов» (див. № 2116).

Газета була заснована для підтримки робітничо-селянської влади на Катеринославщині, інформування у вигідному їй світлі про воєнні й політичні події та для проведення агітаційної роботи серед місцевих робітників. Передові статті найчастіше присвячено роботі місцевої ради депутатів, всеукраїнським і губернським з'їздам рад, пропаганді соціалістичних цінностей тощо. Чимало матеріалів інформують про просування Червоної армії та новини з фронтів. Важливе місце на сторінках «Известий...» займали статті з критикою українського уряду, інтелігенції та самої ідеї незалежності України: Н. Карташов «Крах “демократии”» (№ 6), Співчуваючі «“Самостійність” и комунізм» (№ 8). В окремих статтях порушувалося питання аграрної політики радянської влади, зокрема створення комітетів бідноти. Іноді редакція зверталася до теми економіки та продовольчої кризи, а також до надзвичайно актуальної теми боротьби з епідеміями. Як і всі органи місцевих рад депутатів, «Известия...» вміщували багато офіціозу — декларації та декрети тимчасового робітничо-селянського уряду України, накази й постанови Катеринославського губернського виконавчого комітету тощо.

Інформаційний матеріал газети традиційно формувався переважно на основі телеграфних повідомлень (рубрики: «На Украине», «Въ совѣтской Россіи», «За границей», «В Германии», «На красных фронтах»,

«Продвижение Красных войск», «Победы и поражения красной армии», «В стане контр-революции», «Хроника», «Последние известия»). Під окремими рубриками вміщувалися документи («Действия и распоряжения исполкома», «Официальный отдел») та гумористичні матеріали («Маленький фельетон»).

Автори «Известий...»: Віктор Вірін, Л. Владимиров, Гриф, Н. Карташов, Д. Лебедь, Л. Чайкін та ін.

Останній наявний (39-й) номер датовано 18 березня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 53; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 501; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 41, 42; Газеты України 1917—1920 років... С. 101.

М. Процик-Кульчицька

2112

ИЗВЕСТИЯ ЖМЕРИНСКОГО ИСПОЛКОМА СОВЕТА РАБОЧИХ И КРЕСТЬЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ: Официальный орган. — Г. 1. № 43(77). 1919, 15 июля.

Ред. Шехватов. — **Жмеринка, 1919:** Издает Исполком Жмеринского Совдепа. 1-я Советская Тип.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № [?], 43(77)—62(96); Ф. 44×36 см; Обс. 4 с.; Передпл.: (врем.) 1 мес. 15 р. Ц. номера 1 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 43(77).

Примітки: До № 34 за 12 травня газета виходила п. н. «Жмеринский коммунист» (див. № 2456). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська й українська. Від січня 1920 р. виходили «Вісті Жмеринського Револьюційного Комітету» (див. 1920 р.).

Друкований орган Жмеринського виконкому ради робітничих і селянських депутатів, що вийшов невдовзі після зайняття 7 липня міста більшовицькими військами, був орієнтований на місцеве селянство та робітництво. Редакція заохочувала читачів дописувати до газети, яку видають люди «от плуга и молота».

Основне завдання «Известий...» — пропаганда соціалістичних ідеалів і налаштування місцевого населення проти українських національних сил. Зміст більшості публікацій газети зводився до закликів не вірити С. Петлюрі, натомість покладатися тільки на ради (Ш-в. Тов. крестьяне!; [народний комісар з воєнних справ] Подвойський. Останні судороги вмираючого старого ладу. № 43). Частина матеріалів присвячена революційним подіям у Росії та за кордоном (Ш-в. Факел Русской революции; Баратов. В Красной Венгрии. № 43).

У виданні друкувалися офіційні матеріали — накази по Жмеринському гарнізону та місцевого повітового військового комісаріату.

Інформаційні матеріали зосереджувалися на темах боротьби більшовиків з денікінцями та армією С. Петлюри, ситуації в містах, захоплених Добровольчою армією, а також страйків пролетаріату за кордоном. Усі вони друкувалися під рубрикою «Телеграммы».

Остання шпальта «Известий...» вміщувала оголошення переважно офіційного характеру.

Автором більшості матеріалів газети був її редактор Шехватов, який часто підписувався криптонімом Ш-в.

Останній (62-й) номер датовано 5 серпня 1919 р., 10 серпня місто перейшло під контроль військ УНР та УГА.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 504; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 42. 43; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 35; Газети України 1917—1920 років... С. 108.

М. Процик-Кульчицька

2113

ИЗВЕСТИЯ ЗЕНЬКОВСКОГО УЕЗДНОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И СЕЛЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 1—19); **ВІСТИ ЗІНКІВСЬКОЇ ПОВІТОВОЇ РАДИ РОБІТНИЧИХ І СЕЛЯНСЬКИХ ДЕПУТАТІВ** = **ИЗВЕСТИЯ ЗЕНЬКОВСКОГО УЕЗДНОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И СЕЛЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ** (1919 ч. 20—33); **ВІСТИ ЗІНКІВСЬКОЇ ПОВІТОВОЇ РАДИ РОБІТНИЧИХ І СЕЛЯНСЬКИХ ДЕПУТАТІВ** (1919 ч. 34—41). — Выходит три раза в неделю (1919 № 1—19), тричі на тиждень (1919 ч. 20—41). Г. І. № 1. 1919, 15 марта.

Ред. Редакционная Комиссия (1919 № 1—14). *Редагує* Комітет (1919 № 15—19, ч. 20—22), Редакційна Колегія (1919 ч. 23—41). — **Зіньків, 1919:** *Издание* Информационно-Организационного Отдела Исполкома (1919 № 2—14), Инф.-Орган. Подотд. Уездисполкома (1919 № 15—19, ч. 20, 21). *Видає* Инф.-Инструк. Під'відділ Виконкому (1919 ч. 22—41). *Советская Тип.* (1919 № 1—19, ч. 20, 21); *Радянська друк.* (1919 ч. 22—41). *Адр. ред. і контори:* в Инф.-Орг. Пд.-Отд. Исполнительного Комитета.

Вийшло: 1919 — Г. І № 1—19, ч. 20—41; *Ф.* від 39×26 см до 46×28 см; *Т.* 350 пр.; *Обс.* 4 с., 6 с.; *Передпл.:* на 2 мес. 8—12 крб. *Ц.* номера 35—50 к.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — Г. І № 2, 4—7, 9—19, ч. 20—41.

Примітки: До 7 березня 1919 р. виходила газета «Червоний Прапор» (див. № 2320). Наявний № 2 вийшов 19 березня 1919 р. Мова видання — російська й українська. Матеріали у виданні публікувалися на основі інформації з БУП.

Суспільно-інформаційний часопис, на сторінках якого регулярно друкувалися декрети, накази, циркуляри, положення, статuti, програми партій, інструкції, звернення, резолюції, прийняті на партійних з'їздах, а також основні положення «Конституции Украинской Социалистической Советской Республики».

Особливу увагу автори видання приділяли політико-економічному і громадському життю України, інформували про фронтіві події, зокрема про просування радянських військ територією України, бої з петлюрівцями та денікінцями, протистояння у боротьбі за українські міста; діяльність органів влади у Києві та на місцях, ведення агітаційних кампаній за радянську владу, утворення трудових комун (рубрики: «Последние вести» і «Хроника»).

Велику частину друкованого матеріалу становили повідомлення з-за кордону про політичні, економічні та суспільні настрої в Польщі, Бельгії, Німеччині, Сербії, Угорщині, в Сибіру, США, Франції, Румунії, Італії; акцентувалося висвітлення революційних подій.

Художню літературу на шпальтах видання представлено різножанровими творами, як-от: казка «Як бджола зробила з селянина комуніста» (Петро Бурлака), оповідання-притча «Іудин Гріх», фейлетон «На біжучі теми», вірші (М. Горников, І. Ромашко, Д. Ярошенко). Про останні театральні і музичні дійства читачі дізнавалися з рецензій на вистави та концерти у рубриці «Театр і музика».

На сторінках видання друкувалися листи дописувачів, у яких автори ділилися наболілими проблемами (нестача земельних угідь, примусове збирання хліба і голод).

Рубрики газети: «По повіту», «В Советской Украине», «В Советской России», «Вести из деревни», «Местная жизнь», «На Красных фронтах» та «Офіційний відділ», де друкувалися нормативні документи.

Автори газети: Р. Бродський, М. Горников, С. Савотній та ін.

Останнє (41-ше) число вийшло 23 липня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 186; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 505.

Р. Романюк

ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛН. КОМИТЕТА МОГИЛЕВ-ПОД. СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМ. ДЕПУТАТОВ (1919 № 1—16); **ИЗВЕСТИЯ МОГИЛЕВ-ПОД. УЕЗДНОГО ИСПОЛКОМА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ** (1919 № 17—37); **ИЗВЕСТИЯ МОГИЛЕВ-ПОДОЛЬСК. УЕЗДНОГО ИСПОЛКОМА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ** (1919 № 38—52). — № 1. 1919, 30 апр.

Ред. коллегия А. Арфин, М. Думагорин, И. Цекиновский (1919 № 1, 2), А. Арфин, И. Цекиновский (1919 № 5—13), А. Арфин, Б. Сонин, Л. Леонидов (1919 № 17—37, 39—52). *Редактирует* Редакционная коллегия (1919 № 3, 4, 15). — **Могилев-Подольский, 1919: Издание** Могилев-Подольского Исполкома (1919 № 1—16), Могилев-Подольского Уездного Исполкома (1919 № 17—52). *Адр. ред. і контори:* ул. Мельника, № 7.

Вийшло: 1919 — № 1—52; *Ф.* від 36×22 см до 52×35 см; *Обс.* 1—4 с.; *Передпл.:* на мес. 18 р. (1919 № 1—37, 40—47). *Ц.* номера 75 к. (1919 № 1—47), 1 р. (1919 № 48—52).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—17, 19, 21—31, 35—49, 52.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Періодичність виходу газети — щоденна. 19 і 26 травня 1919 р. вийшов «Экстренный выпуск Известий Могилевского Уездного Исполкома Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов» (див. № 2733). Мова видання — російська й українська. Від червня 1921 р. газета виходила п. н «Вісти Могилів-Подільських Повітових Виконкому та Паркому КП(б)У» (див. 1921 р.).

Перше число видання побачило світ невдовзі після обрання й скликання місцевого виконавчого комітету ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів. У передовій статті № 1 один із редакторів М. Думагорін потрактував вихід «Известий...» як чергову перемогу пролетаріату й заявив, що це перша могилівська радянська газета. Упродовж понад трьох місяців випуску видання провадило активну агітацію за радянську владу, інформувало про актуальні події різних сфер суспільного життя, а також привертало увагу до найактуальніших проблем міста.

Перші шпальти заповнювали публікації спершу про відкриття, а потім про роботу місцевого виконкому ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів; також публікувалися численні офіційні

матеріали: накази голови виконкому О. Круца, могилів-подільського військового комісара Н. Кошелева, постанови й оголошення відділу народного господарства, відділу юстиції, ревізійного відділу, відділу продовольства та ін. Друкувалося багато документів центральної радянської влади, як-от декрет про охорону лісів (№ 4).

Постійно вмішувалися статті, що стосувалися актуальних питань місцевого життя — проблеми налагодження роботи апарату радянської влади, загрози профспілок та економічної скрути Могилів-Подільського загалом, важкого матеріального стану службовців і вчителів тощо. Для низки статей характерний настрій очікування позитивних змін унаслідок встановлення радянської влади (Сонін «Театр и искусство» (№ 2), М. М. Л. «О внешкольном образовании» (№ 5), І. Бейдер «Вопрос о школьном зубоочечивании» (№ 15); ін.), проте в багатьох опублікованих матеріалах відображено реальний — не надто оптимістичний — стан речей, зокрема щодо продовольчої кризи (Марков «Продовольственный вопрос» (№ 7)). Новини щоденного життя Могилів-Подільського подавалися у вигляді хроніки.

Значну частину кожного числа «Известий...» займали невеликі інформаційні матеріали, у більшості з яких повідомлялося про події політичного життя та воєнну ситуацію. У статтях цієї тематики автори часто зосереджувалися на негативному висвітлюванні політичних опонентів більшовиків, зокрема С. Петлюри та провідників селянського партизанського руху (Арфін «Планы империалистов» (№ 36), «Долой партизанщину» (№ 38)). Новини партійного життя обмежувалися інформацією про діяльність КП(б)У та «Поалей-Ціон».

У часописі надруковані пропагандистські вірші, зокрема «Перший май» за підписом В. Біскупець.

Рубрики газети: «Телеграммы», «В Советской Украине», «В Советской России», «Красный фронт», «Иностранная жизнь», «Хроника», «Партийная жизнь», «Профессиональная жизнь», «Театр и Искусство», «Местная жизнь», «Происшествия», «Справочный отдел».

Найактивнішими авторами «Известий...» були передусім редактори видання — А. Арфін, Михайло Думагорін (який публікував, окрім статей, і свої вірші), Л. Леонідов (Л. Л.), Б. Сонін, І. Цекиновський (И. Ц-ский), а також Гефесін, Марков та ін.

Останній (52-й) номер датовано 2 липня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 80; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 36; Газеты СССР

1917—1960. Т. 2. С. 158; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 45; Газети України 1917—1920 років... С. 114.

М. Процик-Кульчицька

2115

ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА ВОЛЧАНСКОГО УЕЗДНОГО СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМ. ДЕПУТАТОВ (1919); **ВІСТИ ВОВЧАНСЬКОГО ПОВІТОВОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ РАДИ РОБІТНИЧИХ-СЕЛЯНСКИХ І ЧЕРВОНОАРМІЙСКИХ ДЕПУТАТІВ І ПАРТІЙНОГО КОМІТЕТУ К.П.(Б.)У. = ИЗВЕСТИЯ ВОЛЧАНСЬКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ И ПАРТІЙНОГО КОМИТЕТА К.П.(Б.)У.** (1920). — Виходить 3 рази на тиждень (1919 № 26—37, 1920), 4 рази на тиждень (1919 № 38—64), 5 разів на тиждень (1919 № 65—70). Г. І. № 26. 1919, 26 марта.

Ред. Коллегия (1919), Редакционная Коллегия (1920). — **Волчанск, 1919—1920: Изд.** Исполком (1919), Уисполком и Упарком (1920). *Тип.* Кассы Мелкого Кредита, Волчанск, ул. Республики (1919 № 26—51); 1-ая Советская *Тип.*, ул. Республики (1919 № 52—1920). *Адр. ред. і контори:* г. Волчанск, ул. Республики, д. Кассы Мелкого Кредита (1919), Духовная ул. (1920).

Вийшло: 1919 — Г. І № 26—70, [?], 1920 — Г. ІІ № [?], 74—90; *Ф.* від 53×35,5 см до 59×43 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на 3 міс. 30—45 р. (1919). *Ц.* номера 75—90 к. (1919).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1920 — Г. ІІ № 74—76, 78—83, 86—88; **ДНАБ:** 1919 — Г. І № 26—29, 31—35, 38—43, 46, 51—58, 60, 61, 63—67, 69, 70, 1920 — Г. ІІ № 74—84.

Примітки: До № 8 за 7 лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Волчанского Уездного Революционного Комитета» (*див.* № 2482).

У виході газети була перерва: № 70 датовано 11 червня 1919 р., № 74 — 8 липня 1920 р. Від № 91 за 2 жовтня 1920 р. виходила п. н. «Вісти» (*див.* 1920 р.).

«Известия...» як інформаційно-політичний, економічний і суспільний орган системно друкував у виданні матеріали про українське і міжнародне життя. Основу публікацій становили матеріали, які виходили під рубрикою «Телеграммы» та у її підрубриках, де автори аналізували проблеми виробничого процесу, налагодження продовольчої системи, розвитку сільського господарства, ведення політичної боротьби

та закріплення комуністичної ідеології у суспільстві. На сторінках газети обговорювалися проблеми релігійної тематики. У цих матеріалах публікувалися основні думки та роз'яснення форм співіснування віри (релігії) і комунізму (радянської влади), свідомого вибору віросповідань громадян і атеїстичних переконань, як-от: Наташина «Свобода совести» (1919. № 28), В. Куличенка «Наука и религия» (1919. № 43) та ін.

Закордонні події міжнародного значення системно висвітлювалися у публікаціях видання. Наголос автори робили на інформації про ведення переговорів із «союзниками» щодо перебігу світової революції і встановлення комунізму, про знущання над євреями, страйки працівників підприємств, світові кризи та їх вплив на Україну.

Окреме місце на шпальтах часопису посідали матеріали місцевого значення, у яких редакція окреслювала основні етапи політико-економічного та громадського життя міста Вовчанськ та губернії, вміщувала замітки і повідомлення під рубриками «Местная жизнь», «По уезду». У публікаціях йшлося про професійне і шкільне життя, діяльність Народних судів та інші проблеми міста і губернії.

Революційна тематика у виданні представлена інформаційними замітками та оперативними повідомленнями з фронту. Підрубрики «На Красном фронте» та «В стане белогвардейцев» містили також події публікації про антиреволюційні виступи, втрати Червоної армії, захоплення нових територій та ін.

У виданні регулярно друкувалися повідомлення щодо проведення офіційних заходів: з'їздів комуністичної партії, нарад, конференцій та ін. Доповненням служила рубрика «Официальный отдел», де вміщено тексти прийнятих декретів, постанов, маніфестів, наказів Ради Народних Комісарів та влади на місцях.

Редакція листувалася з читачами та дописувачами видання.

Джерелом інформації часопису служило БУП (Бюро української преси).

Рубрики: «Телеграммы» (підрубрики: «По Советской Украине», «По России», «На Красном фронте», «В стане белогвардейцев», «Официальный отдел», «За границей»), «Местная жизнь», «По уезду», «Справочный отдел», «Разные известия», «Театр и музыка», «Объявления» та ін.

Найактивніші автори: Іван Денченко, Ісаков, Кошелов, Глеб Лескев, Наташин та ін.

Останній наявний (88-й) номер вийшов 15 вересня 1920 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 220; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 16; Газети України 1917—1920 років... С. 52.

Р. Романюк

2116

ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 41); ИЗВЕСТИЯ ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОГО ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 42—115); ИЗВЕСТИЯ ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОГО ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМ. ДЕПУТАТОВ = ВІСТИ КАТЕРИНОСЛАВСЬКОГО ГУБЕРНІАЛЬНОГО ВИКОНАВЧОГО КОМИТЕТУ РАД. РОБ., СЕЛ. ТА ЧЕРВОНОАРМЕЙСК. ДЕПУТАТІВ (1920). — № 41. 1919, 21 марта.

Ред. Редакционная Коллегия (1919), Редакционная Коллегия Е.Г.Р.К. (1920 № 88—96), Редакционная Коллегия Е.Г.И.К. (1920 № 97—108). — **Екатеринослав, 1919—1920:** *Изд.* Екат. Губ. Исп. Комит. Совета Раб. и Красноарм. депут. (1919), Екатеринославский Губернск. Революцион. Комитет (1920 № 88—96), Екатеринославский Губернск. Исполнит. Комитет (1920 № 97—108). 1-я Советская *Тип.*, проспект Карла Маркса, № 106. *Адр. ред. і контори:* 1-я Советская тип., бывш. Копылова, Проспект, д. № 106 (1919 № 41, 53—86), Проспект Карла Маркса, 106 (1919 № 94—115). *Адр. ред.:* Проспект, д. 6. Хренникова (1919 № 42—47). *Адр. контори:* Просп., 1-ая Совет. тип. (1919 № 42—47). *Адр. ред. та контори:* Просп. Карла Маркса (б. Катерининська), № 106 (1919 № 53 — 1920).

Вийшло: 1919 — № 41—115, 1920 — № 88—108; *Ф.* від 62×45 см до 70×52 см; *Обс.* 2—8 с.; *Передпл.:* иногородняя в мес. 17 р. 50 к. (1919). *Ц.* номера в Екатеринославе 70 к., в провинции и на ст. ж. д. 75 к. (1919), 3 р. 50 к. (1920).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 41, 42, 44, 46, 47, 53, 70, 83, 85, 86, 94, 96, 98, 99, 102, 115, 1920 — № 88, 89, 91—108; **ДНАБ:** 1919 — № 45, 56, 61, 71, 75, 77, 96, 100.

Примітки: До № 39 за 18 березня 1919 р. газета виходила п. н. «Извѣстія Екатеринославскаго Совѣта Рабочихъ и Красноармейскихъ Депутатовъ» (*див.* № 2111). Періодичність

виходу — щоденно. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!». № 115 датовано 22 червня 1919 р. Від № 2 за січень до № 87 за квітень 1920 р. газета виходила п. н. «Известия Екатеринославского Губернского Революционного Комитета = Вісті Катеринославського Губерніального Революційного Комітету» (*див.* 1920 р.). № 89 1920 р. — святковий, присвячений Першотравню, видрукований червоною фарбою. Від № 109 за 26 травня 1920 р. виходили «Известия Екатер. Губернского Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноарм. Депутатов и Екат. Губкома К.П.У. = Вісти Катеринославського Губерніального Виконавчого Комітету Рад. Роб. Сел. та Червоноармейск. Депутатів і Кат. Губкому К.П.У.» (*див.* 1920 р.). М. Катеринослав — тепер м. Дніпро.

Газета мала на меті обстоювати інтереси радянської влади та місцевого пролетаріату. Значна частина публікацій висвітлювала боротьбу більшовиків за владу в Україні та повідомляла про міжнародні новини й соціалістичний рух за кордоном: (Сеймович І. Наши задачи на Востоке. 1919 № 42; Павленко Вл. Дви провокації. 1919. № 46; Ольшевец. Перед новыми задачами. 1920. № 88; ін.). Часто друкувалися матеріали про губернські зібрання, зокрема про засідання Катеринославської ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів.

Великого значення надавалося пропагандистській роботі серед місцевого селянства й робітництва, тому низка статей агітувала за партію комуністів-більшовиків та робітничо-селянський уряд (Карташов Н. Жива революция. 1919. № 70; Motto. Вартуй. 1920. № 94). У багатьох публікаціях акцентувалося необхідність боротьби з ворогами радянської влади — українськими політиками, поляками, військовими формуваннями Н. Махна (Павлуш. Визволителі. 1920. № 91; О-ец. Махно взят в плен. 1920. № 93; ін.).

У поодиноких матеріалах порушено питання економіки, продовольчої справи та кооперації в Україні загалом і в Катеринославській губернії зокрема (Положение и перспективы продовольственного дела в губернии. 1919. № 42; Анютин. Украинская промышленность. 1920. № 88).

Решту площі шпальт газети займали телеграми про суспільно-політичні події, оперативні повідомлення з фронтів, замітки про різні сфери місцевого життя, відозви, накази й розпорядження влади та величезна

кількість оголошень і реклами. Іноді публікувалися вірші, підписані криптонімом І. П. (1920. № 92), та нариси, як-от «Вниз по Днепру» Марка Волохова (1920. № 100).

Рубрики видання: «На Украине», «За границей», «Вести о Колчаковщине», «На красных фронтах», «Вокруг грабительского мира», «Мировая революция», «По советским республикам», «Ликвидация махновщины», «Борьба с польской шляхтой», «Местная жизнь», «Действия и распоряжения исполкома», «Страничка женщины-работницы», «Маленький фельетон» та ін.

Серед авторів публікацій — М. Голий, Микола Глуховцев, Н. Калюжний, Н. Карташов, Михайло Красний, Ольшевець (ймовірно, також під крипт. О-ец), Віктор Подревський, А. Савич, І. Сеймович, Херсонєць. Україномовні публікації вміщувалися найчастіше за підписами Вл. Павленко, Павлуш, Motto та І. П.

Останній (108-й) номер «Известий...» датовано 25 травня 1920 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 53; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 501; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 41—42.

М. Процик-Кульчицька

2117

ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА КОНСТАНТИНОГРАДСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ, КРАСН. И СЕЛЯН. ДЕПУТАТОВ (1919 № 1, 2); **ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА КОНСТАНТИНОГРАДСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТ. И КРАСН. ДЕПУТАТОВ** (1919 № 3); **ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА КОНСТАНТИНОГРАДСКОГО УЕЗДН. СОВЕТА РАБ., КРЕСТ. И КРАСН. ДЕПУТАТОВ** (1919 № 4); **ВІСТІ ВИКОНАВЧОГО КОМИТЕТА КОНСТАНТИНОГРАДСЬКОЇ ПОВІТ. РАДИ РОБІТ., СЕЛЯНСЬК. ТА ЧЕРВОНОАРМ. ДЕПУТАТІВ = ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА КОНСТАНТИНОГРАДСКОГО УЕЗДН. СОВЕТА РАБ., КРЕСТ. И КРАСН. ДЕПУТ.** (1919 № 5—17). — № 1. 1919, 3 апр.

Отв. ред. Складевский. — **Константиноград, 1919:** Изд. Уездный Исполком, Кон.-град. Советская Тип. Адр. ред.: в помещении быв. Земской Управы, 1 этаж.

Вийшло: 1919 — № 1—17; *Ф.* від 35×24 см до 51×34,5 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера 35—80 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1—8, 10—17.

Примітки: Мова видання — російська й українська. 9 червня 1919 р. між № 16 і 17 редакція газети видала одноднівку «Детская Правда» (див. № 2446). Додаток до № 4 «Экстренная Телеграмма», до № 13 — екстрений випуск п. н. «Известия Уездного Исполкома». Від січня 1920 р. виходив «Бюллетень Константиноградского Уездного Революционного К-та и Уездного Бюро К.П.(большев.)У.» (див. 1920 р.). Основним джерелом інформації видання було Бюро української преси (БУП).

«Известия...» — інформаційне суспільно-політичне видання, у якому друкувалися матеріали, присвячені діяльності партій України, завданням профспілок, вирішенню питань дошкільної освіти, висвітленню ролі жінки в будівництві комунізму, веденню ідеологічної роботи в суспільстві, проблемам села та ін. На сторінках газети подано повідомлення і замітки про розвиток української революції та активізацію революційних настроїв у світі, поширення ідеології соціалізму в інших країнах.

Під рубриками «Телеграммы», «Разные известия» та «Местная жизнь» подавалися публікації, які висвітлювали громадську, політико-економічну тематику на місцях, інформували про визвольні змагання, подавали докладні відомості про події у регіонах України та ін. Значну частину матеріалів цієї рубрики становили замітки про політико-економічне та суспільне життя Росії, Італії, Польщі, Румунії й ін.

Накази, декрети, циркуляри, протоколи, доповіді, резолюції та інші офіційні документи друкувалися в «Официальном Отделе», наприклад «Действия и распоряжения местной власти» (№ 6). У виданні також вміщено матеріали просвітнього характеру, як-от: «Короткі розмови з історії нашої мови» (№ 11, 13—15), «День пролетарской культуры» (№ 14).

У часописі надруковано оголошення про вихід одноднівки «Детская правда» на Пасху та на Трійцю. Редколегія закликала юних читачів надсилати свої матеріали, які мали бути вміщені в одноднівці.

Рубрики видання: «Разные известия», «Местная жизнь», «По уезду», «Партийная жизнь», «Телефонограмма».

Найактивніші автори: Капустін, І. Маркін, Складевський.

Останній (17-й) номер газети вийшов у світ 13 червня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 230; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 480, 481.

Р. Романюк

2118

ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА КРИВОРОГСКОГО СОВЕТА РАБОЧ., КРЕСТ. И КРАСНОАРМЕЙСК. ДЕП. — № 1. 1919, март.

Ред. Редакционная Коллегия. — Кривой Рог, 1919: Изд. Исполком Крив. С. Р., К. и К. Д. Тип. Я. Б. Галла, Кривой Рог (1919 № 9, 10); Лито-тип. Я. Б. Галла (1919 № 11, 12). Адр. ред.: Кривой Рог, по Почтовой ул., дом Лисового (быв. клуб инвалидов).

Вийшло: 1919 — № 1—12, [?]; Ф. 45,5×30,5 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 70 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 9—12.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Періодичність виходу — два-три рази на тиждень. Від 1920 р. газета виходила п. н. «Известия Криворожского уездисполкома» (див. 1920 р.).

Криворізькі «Известия...» — громадсько-політичне видання, присвячене актуальним питанням партійного, економічного, політичного, суспільного та культурного розвитку в УСРР та поза її межами.

Автори часопису висвітлювали перебіг громадянської війни (бойові дії Червоної армії із загонами Добровольчої армії генерала А. Денікіна, військами С. Петлюри) на українських та російських етнічних землях (рубрика «Телеграммы»).

Редакція регулярно вміщувала матеріали ідеологічного спрямування, які характеризувалися революційною риторикою, аргументами про переваги радянського ладу і комуністичного світосприйняття, різкою критикою внутрішніх і зовнішніх опонентів радянської влади. Це насамперед звіти про показові судові процеси Криворізького ревтрибуналу (Дело Оли Прагер и Василия Мунштейна. № 9); декрети, постанови та інші важливі документи, видані Раднаркомом УСРР та РСФРР (наприклад, у № 11 було опубліковано окремі положення конституції УСРР); статті про невідворотність перемоги комуністичних ідей у світі (В тупике. № 10; Сиволап. Революция победит. № 12).

На сторінках газети розглядалися питання відновлення народного господарства, активізації кооперативного руху, робітничого життя в УСРР та поза її межами (рубрики: «Местная хроника», «Отдел кооперации», «Телеграммы», «Рабочая жизнь»).

Автори видання звертали увагу на культурно-мистецький розвиток регіону (рубрика «Театр и искусство»), а також на проблеми і недоліки у цьому напрямі (стаття Щирого «Театр і мистецтво» (№ 9).

Рубрики часопису: «Письмо в редакцию», «Объявления».

Останній наявний (12-й) номер газети вийшов у світ 8 квітня 1919 р.

В. Ковпак

2119

ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ г. УМАНИ (1919 № 13—20); ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬН. КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧ. И КРЕСТЬЯН. ДЕПУТАТОВ г. УМАНИ (1919 № 22—24); ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ И КРЕСТЬЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ УМАНЬЩИНЫ = ВІСТИ ВИКОНАВЧОГО КОМИТЕТА РОБІТНИЧИХ І СЕЛЯНСЬКИХ ДЕПУТАТІВ УМАНЬЩИНИ (1919 № 42—48); ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТ. КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧ. И КРЕСТ. ДЕПУТ. УМАНЬЩИНЫ (1919 № 69). — № 1. 1919, 15 апр.

Отв. ред. Редакционная Коллегия. — Умань, 1919: 2-ая Советск. тип. Адр. ред. и конторы: Николаевская ул., дом Гостин. «Франция», б. маг. Бонфельда.

Вийшло: 1919 — № 1—71, [?]; Ф. від 51×35 см до 73×44 см; Обс. 2—6 с.; Передпл.: на 1 мес. (без доставки и пересылки) 13 р. (1919 № 13—22), 18 р. (1919 № 24—48), 25 р. (1919 № 69). Ц. номера 75 к. (1919 № 13—20), 1 р. (1919 № 22—69).

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 13, 20, 22, 24, 42, 44—46, 48, 69.

Примітки: До 14 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Военно-Революционного Комитета г. Умани» (див. № 2478). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська й українська. Від 23 липня 1919 р. виходила газета «Красная Правда» (див. № 2570).

Як і кожен тогочасний друкований орган місцевого виконавчого комітету ради робітничих і селянських депутатів, «Известия...» були покликані стати трибуною для агітації за радянську владу, комуністів-більшовиків, ідею всесвітньої пролетарської революції тощо, водночас у відповідному світлі подавати інформаційні матеріали.

Передові статті газети присвячено найчастіше темі міжнародного комуністичного руху та воєнній ситуації в Україні, зокрема боротьбі більшовиків проти війська отамана М. Григор'єва, махновських військових формувань, армії С. Петлюри та збройних угруповань поляків (Ліквідація уманського повстання. № 22; К

истории Григорьевской авантюры. № 24; ін.). Цій проблематиці присвячено вміщені в часописі інтерв'ю з більшовицькими провідниками — Х. Раковським (О международном, внутреннем и военном положении Украины. № 13), М. Подвойським (Польско-петлюровский фронт. № 48).

Чималий пласт публікацій (від статей до протоколів та заміток) присвячено партійним справам в Україні. Найбільшу увагу приділяли КП(б)У та її Уманській організації — вміщувало відомості про партійні збори, успіхи агітаційної діяльності в повіті тощо. У № 45 надруковано статтю «Самое большое зло», в якій йшлося про хиби партії. Значно рідше публікувалися відомості про діяльність українських лівих соціалістів-революціонерів та ін.

Видання висвітлювало місцеве життя — починаючи від оперативних зведень по Уманському повіті місцевого повітвійськкому та завершуючи хронікою про продовольчі, медичні, комунальні проблеми міста й повіту. Більшість чисел вміщувала значний за обсягом офіційний матеріал — накази уманського військового комісаріату, місцевого повітвиконкому, політичного емісара Уманського району та інших посадових осіб тощо.

Друкувалися також матеріали з питань профспілкової роботи на Уманщині, розвитку освіти, відомості про культурно-мистецькі події, зокрема театральні вистави тощо.

В окремих числах вміщено фейлетони Gramena (Признание Колчака. № 48) та поезію (у № 13, присвяченому 1 Травню).

Рубрики «Известий...»: «Телеграммы», «По Украине», «На красном фронте», «В стране контрреволюции», «Иностранная жизнь», «На фронте мировой революции», «Местная жизнь», «По уезду», «В центральном бюро профессиональных союзов», «Народное просвещение», «Театр и музыка», «Хроника», «Распоряжения и действия Советской власти», «Собрания», «Маленький фельетон».

Підписи під матеріалами часопису траплялися зрідка.

Останній (71-й) номер вийшов 22 липня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 544; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 17—18; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 265; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 44.

М. Процик-Кульчицька

2120

ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ И КРЕСТЬЯНС-

КИХ ДЕПУТАТОВ И ГАДЯЧСКОГО УЕЗДНОГО КОМИТЕТА ПАРТИИ КОММУНИСТОВ (БОЛЬШЕВИКОВ). — Выходит ежедневно. № 1. 1919.

Отв. ред. Комитет Коммунистической партии. — **Гадяч, 1919:** Изд. Гадячский уездный Исполнительный Комитет С. Р. и Кр. Д. Гадячская *Туп.* Отнархоза (1919 № 16—110); *Туп.* местн. коммунальн. хозяйства (1919 № 111—121). *Адр. ред. и контори:* Роменская, д. № 6.

Вийшло: 1919 — № 1—121; *Ф.* 47×35 см; *Обс.* 2—6 с.; *Передпл.:* на мес. 10 р. (1919 № 16—37), 11 р. (1919 № 38—103), 19 р. 25 к. (1919 № 104—119), 33 р. (1919 № 120—121). *Ц.* номера 50 к. (1919 № 16—92), 75 к. (1919 № 93—119), 1 р. 20 к. (1919 № 120, 121).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 55, 76, 77, 79, 89—92, 94, 96, 119—121; **ДНАБ:** 1919 — № 16—22, 24—31, 34—41, 43, 45—58, 60—65, 67—79, 81—100, 102—116.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська й українська. Додатки до № 37 і 38: на двох додаткових сторінках подано списки осіб, що пройшли атестацію на знання військової справи. У 1920 р. газета виходила п. н. «Зоря» (див. 1920 р.).

Газета була органом Гадяцького виконкому ради робітничих і селянських депутатів та місцевої організації КП(б)У, тому головне її завдання — домогтися підтримки радянської влади серед місцевих людей, чому сприяло подання відповідної інформації про новини всередині країни й за кордоном, а також публікування пропагандистських матеріалів. Видання було зобов'язане друкувати офіційні документи органів влади різних рівнів — повітових, губернських і республіканських, зокрема декрети Тимчасового робітничо-селянського уряду та Ради Народних Комісарів УСРР, розпорядження та накази повітового виконавчого комітету й завідувачів окремих його відділів, а також розпорядження повітового комісара у військових справах, начальника місцевої радянської міліції, звернення повітового продовольчого комітету тощо.

Передові статті та матеріали перших шпальт «Известий...» пропагували комуністичні ідеали, зокрема щодо класового поділу суспільства, містили агітацію за радянський державний устрій та проти українського демократичного уряду (Mens Sana «Они б рады да не могут» (№ 16), М. Чайка «Что дает советская власть народу?» (№ 47), «Крестьянская беднота, бойся кулаков!» (№ 63), «Красная звезда» (№ 65), Л. Стрелянов «О классовой советской

политике» (№ 97); ін.). Детально висвітлювалися робота з'їздів, засідання владних органів і партійні збори — Всеукраїнський з'їзд робітничих і селянських депутатів, 3-й Всеукраїнський з'їзд КП(б)У, засідання виконавчого комітету ради робітничих і селянських депутатів Гадяцького повіту.

Часто провідні публікації порушували питання війни та стану більшовицької армії: М. Чайка «Для чего нам, пролетариям, необходима Красная Армия» (№ 48), О. Коллонтай «За что мы воюем?» (№ 63), майже всі числа вміщували оперативні зведення про події на фронтах. У травні 1919 р. у численних матеріалах йшлося про військо М. Григор'єва — аж до вбивства провідника. Влітку 1919 р. однією з найактуальніших проблем було дезертирство: Петров «Дезертир, остановись», І. Стефанський «В чем разница» (№ 99) та ін.

Серед провідних тем газети — міжнародний комуністичний рух, робітничі демонстрації, мітинги, страйки за кордоном, зокрема у Великій Британії, Німеччині, Сербії, США, Фінляндії та інших країнах.

В окремих статтях порушено проблему зв'язків між державною владою, Церквою та школою: «Почему нужно отделение церкви от государства» (№ 18), С. Д. «Відокремлення церкви від держави і школи від церкви» (№ 38). Актуальною була також проблема реформування освітньої галузі (Манівка С. Єдина трудова школа. № 119, 120). Окремі публікації присвячено культурно-просвітній роботі в селах повіту, подіям мистецького життя тощо.

«Известия...» постійно вміщували значний за обсягом інформаційний матеріал, представлений переважно замітками рубрик: «Телеграммы Б.У.П.», «В Советской Украине», «В стане союзников», «В стане контр-революционеров», «В Советской России», «Рабочая жизнь». Публікувалася також хроніка місцевого життя: «Хроника», «Местная жизнь», «По уезду», «Театр и музыка». Гумористичні матеріали вміщувалися під рубрикою «Маленький фельетон». Для публікацій розпоряджень, наказів та інших документів існував «Официальный отдел».

Найактивніші автори видання: Г. Бергман, Петров, Л. Райський, І. Стефанський, М. Чайка, Mens Sana. Фейлетони підписано переважно псевдонімами: Вовк Сіроманець, Кірсанов, Gramen.

Останній (121-й) номер датовано 27 липня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 38; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 187; Газети України 1917—1920 років... С. 100.

М. Процик-Кульчицька

2121

ИЗВЕСТИЯ КИЕВСКОГО ГУБЕРНСКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА = ВІСТИ КИЇВСЬКОГО ГУБЕРНІАЛЬНОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМИТЕТУ (1919 — 1920 № 57); **ВІСТИ КИЇВСЬКОГО ГУБЕРНІАЛЬНОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМИТЕТУ = ИЗВЕСТИЯ КИЕВСКОГО ГУБЕРНСКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА** (1920 ч. 58—95, 107—111); **ВІСТИ КИЇВСЬКОГО ГУБЕРНІАЛЬНОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМИТЕТУ** (1920 ч. 123—228); **ВІСТИ КИЇВСЬКОГО ГУБРЕВКОМУ** (1920 ч. 229 — № 40(285); **ВІСТИ КИЇВСЬКОГО ГУБЕРНСЬКОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМИТЕТУ** (1920 № 41(286) — 1921 № 189(434). — № 1. 1919, 19 дек.

Редагує Редакційна колегія (1919 — 1920 ч. 111), Евг. Касяненко, М. Граціанський (1921 № 127—168), Колегія (1921 № 169—189). *Ред.* Микола Любченко (1920 № 123 — ч. 37(282), Евг. Касяненко (1920 № 38 — 1921 № 126). — **Київ, 1919—1921: Вид.** Київський Губревком. *Тип.* Лубковського, Фундуклеевская, 19 (1919 № 1, 3, 4), Советская *тип.*, Фундуклеевская, 19 (1919 № 2, 5 — 1920 ч. 95); Радянська *друж.*, вул. Леніна, 19 (1920 ч. 107—111, 125—189); *Тип.* Товарищества И. Н. Кушнерева и К-о, Караваевская, № 5 (1920 ч. 124); 6-а Радянська *друж.*, вул. Леніна, 19 (1920 ч. 190 — 1921 № 189). *Адр. ред.:* ул. Ленина, № 19 (1920 № 27—95, 107—111, 123—231), Музичний пер., 2 (1920 ч. 232 — 1921). *Адр. контори:* вул. Леніна, 19 (1920 ч. 58—95, 150 — 1921).

Вийшло: 1919 — № 1—10, 1920 — № 11—57, ч. 58—95, 107—111, 123—246, 2(247)—37(282), № 38(283)—45(290), 1921 — № 46(291)—190(435); Т. 2500—9000 пр.; Ф. від 52×33 см до 71×53 см; Обс. 2 с., 4 с.; Ц. номери 3 р. (1919 — 1920 № 95, 107), безплатно (1920 ч. 108—111), 15 крб (1920 ч. 137 — 1921 № 189).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1920 — Ч. 181, 183; НБУВ: 1919 — № 1—10, 1920 — № 11—57, ч. 58—95, 107—111, 123—177, 179—216, 218—246, 2(247)—37(282), № 38(283)—45(290), 1921 — № 46(291)—189(434); НБ ЛНУ: 1920 — Ч. 192, 194; ДНАБ: 1920 — № 11—57, ч. 28—95, 109, 110, 123—147.

Примітки: До 30 березня 1919 р. виходили «Вісти Виконавчого Комітету Київської Ради Робітничих Депутатів = Известия Исполнительного Комитета Киевского Совета Рабочих Депутатов» (див. № 2025). У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». Мова видання — українська й

російська. № 96—106 у 1920 р. вийшли п. н. «Вісти Виконавчого Комітету Київської Ради Робітничих, Селянських і Червоно-армійських Депутатів» (див. 1920 р.), № 112—122 — п. н. «Вісти Київського Губерніяльного і Черкаського Повітового Революційних Комітетів» (див. 1920 р.). Нумерація чисел — валова. У 1920 р. після ч. 246 нумерація змінена, наступне ч. 2(247). Додаток у 1920 р. за 23 грудня «Додаток до № 38 «Вістей Київського Губревкому»». Після № 190(435) 1921 р. газета виходила п. н. «Вісти Київського Губернського Виконавчого Комітету» (див. 1921 р.).

Випуск газети розпочався після того, як у середині 1919 р. більшовики втретє захопили Київ, — передусім для поширення інформації про діяльність губернського революційного комітету та доведення до відома громадськості рішень влади, а також для висвітлення подій тогочасного життя з позицій інтересів радянського керівництва.

Найважливішою темою для видання була діяльність радянської влади, її досягнення. На початках редакція зосереджувала увагу на висвітленні роботи місцевого ревкому та його відділів. Більшість публікацій — це накази, постанови, розпорядження й інші документи, а також звіти про засідання губревкому, склад і діяльність його частин тощо. Крім того, офіційний відділ «Вістей...» вміщував директивні матеріали керівництва Київського військового округу, постанови зібрань КП(б)У та інші вагомні для того часу документи. Часто публікувалися й офіційні матеріали російської більшовицької влади та Комуністичної партії Росії, що були причетні до України. У центрі уваги часопису був процес формування органів влади в Україні (рад різних рівнів, ревкомів, комнезамів), а також конгреси Комуністичного інтернаціоналу й усі значні партійні збори, наради, конференції тощо.

Другою важливою для «Вістей...» темою були воєнні дії більшовицьких військ на теренах України, що висвітлювалися у регулярно вміщуваних воєнних оглядах, через подання новин РОСТА й оперативної інформації з різних напрямків фронту та через публікацію розмов із членами Реввійськради Червоної армії. Від серпня 1920 р. і до листопада того ж року на перших шпальтах часопису друкувалося багато матеріалів про боротьбу з військами Врангеля. Із наступом українських та польських військ більшість публікацій воєнної тематики подавалася під постійною рубрикою «Війна з панами». Водночас у «Вістях...» постійно наголошувалося, що успіх на фронті значною

мірою залежить від справ у тилу, тому на сторінках газети постійно вміщувалися агітаційні матеріали для успішного проведення акцій, як-от «Тиждень фронту» тощо. Через війну особливо гостро поставала проблема боротьби з різними хворобами, про вирішення якої неодноразово йшлося на сторінках газети.

Видання постійно провадило потужну агітаційну діяльність на користь радянської влади, що мала переконати читацьку аудиторію в невідмінній перемозі світового пролетаріату (В. Порайко «На великий шлях всесвітньої революції» (1919. № 6), Олександр Зарев «За нашу і вашу волю (Про Білоруську Республіку)» (1920. № 177). Автори окремих статей підсумовували революційні події в Україні, оцінювали значення національного питання в контексті недавніх історичних подій, робили спроби певних узагальнень та накреслення перспектив подальшого розвитку країни (Хименко Гр. Буфера контр-революції. 1919. № 7; Блакитний В. Діалектика революції. 1921. № 145).

Однією з найважливіших тем часопису була тема партійної діяльності в Україні. Крім офіційних матеріалів про проведення партійних заходів українських комуністів-більшовиків, на сторінках «Вістей...» опубліковано важливі аналітичні матеріали про діяльність КП(б)У, як-от стаття В. Блакитного «Комуністична партія України і шляхи її зміцнення» (1920. № 262, 263). На початку 1920 р. увагу редакції неодноразово привертала діяльність і рішення керівників українських боротьбистів і борьбистів, їх вступ до органів влади, відмова харківської організації УКП(б) від участі у виборах на користь комуністів, а відтак і перехід членів цієї партії до КП(б)У: «Вступление борьбистов во Всеукраинский Ревком» (1919. № 8), «Вступление борьбистов и борьбистов в Губревком» (1920. № 16) та ін. Діяльність усіх партій, крім КП(б)У, потрактовано дуже критично, часто автори висловлювалися про них як про внутрішніх ворогів більшовицької організації.

Редакція «Вістей...» завжди надавала великої ваги викриттю негативної — із позицій редакції — діяльності опонентів радянської влади. У багатьох статтях кінця 1919 — початку 1920 рр. йшлося про проблеми Києва після витіснення з міста формувань Добровольчої армії й наголошувалося на шкоді, якої завдало панування білогвардійців практично в усіх царинах суспільного життя (С. З. «Промышленная жизнь при денкинках» (1919. № 5), «Жертвы белого террора» (1919. № 7), Михайло Кручинський «Спасатели отечества» (1919. № 8); ін.); подавалися

численні факти закриття промислових підприємств, лікарень і притулків, публікувалися списки загиблих тощо. Злочинства польського війська, що перебувало в Києві трохи більше місяця навесні 1919 р., були предметом аналізу у багатьох матеріалах № 123 за 1919 р. — першого числа, що вийшло після повернення до міста більшовиків.

Друкувалися численні викривальні публікації про діяльність провідників українського національного руху («Кінець петлюрівщини» (1920. № 182), М. Любченко «Божевільні» (1920. № 196), М. Граціанський «Закордонні будівники Української держави» (1921. № 146); ін.). У травні 1921 р. увага редакції була прикута до т. зв. процесу над В. Голубовичем — друкувалися звіти про судові засідання, з усіма виступами обвинувачів, підсудних і свідків, аж до виголошення присуду (1921. № 146, 148, 151—154), а на перших шпальтах — досить емоційні коментарі до цієї ситуації, як-от: В. Блакитний «Вирок» (1921. № 152) та М. Граціанський «Ідеологи бандитизму» (1921. № 153).

Особливу увагу приділяли в газеті й міжнародному становищу, зокрема переговорам Росії та Естонії, інтересам Польщі щодо українських земель, внутрішнім справам Польщі, подіям у Німеччині тощо, а з часом на першому плані опинилося питання мирних переговорів між Росією та Польщею. З серпня 1920 р. справа миру стала центральною для часопису.

Питання господарського життя спочатку спорадично розглядалися на сторінках «Вістей...»; вмішувалися матеріали переважно про необхідність трудових зв'язів громадянства задля успішної боротьби із зовнішніми ворогами. Окремі статті привертали увагу до найпекучіших тогочасних проблем, як-от: нестача продовольства, спекуляція, транспортна, паливна та паперова кризи. Значну увагу автори приділяли кооперації, наголошуючи спершу на нібито негативному її значенні (Кооперативное зло. 1920. № 13; Кураш І. О кооператорах и кооперативах. 1920. № 16; Надо очиститься. 1920. № 27), а згодом — на цілковитій зміні її ролі в радянському суспільстві.

Про зацікавлення справами кооперації свідчить публікування в газеті зокрема таких ґрунтовних статей: П. Хоменко «На нові шляхи» (1921. № 154), «Кооперація як фактор у відродженню народного господарства» (1921. № 160). У № 173, 179 за 1921 р. було вміщено «Кооперативну сторінку». Як зазначала редакція, розпочинається новий етап в історії розвитку кооперації, тому для початку в газеті опубліковано основні галузеві документи (інструкції, положення, статут про кооперативні комітети тощо) й

заохочувано кооператорів-практиків до обговорення найважливіших питань їхньої роботи у «Вістях...».

Важливою для часопису була тема робітничого життя, зокрема питання організації та функціонування професійних спілок. Постійно висвітлювалися події з життя робітництва в Україні та за кордоном. Підвищення продуктивності праці набуло особливої ваги з початку 1921 р. й трактувалося як одну з провідних загальнодержавних проблем.

Об'єктом вивчення в низці статей були проблеми села й сільського господарства. Здебільшого йшлося про організацію українських селян, класове розширення села, роботу комнезамів, певні плани радянської влади стосовно села тощо (Г. М. «Сучасне становище села» (1920. № 138), Андрій «Роля комнезамів в організації сільсько-господарськ. промисловости» (1920. № 281).

Окремі матеріали присвячено релігії, яку по-трактовано як спосіб маніпулювання суспільною думкою. Автором найпомітніших публікацій цієї тематики був Володимир Гадзінський.

Завжди актуальною для газети була тема освіти, зокрема її реформування в умовах радянського будівництва, розвиток на Київщині тощо: С. Король «Безграмотність і робота Губнаросвіти» (1920. № 139), В. Гадзінський «Проблема пролетарської освіти на Україні» (1920. № 143, 152), М. Запорожець «Політична освіта серед трудящого люду і стан її на Київщині» (1921. № 121); ін.

У низці статей висвітлювано справи української науки, передусім — функціонування Всеукраїнської академії наук. Автором більшості статей цієї тематики був академік А. Кримський: «Українська Академія Наук» (1921. № 70), «Сумні сторінки в житті Академії Наук» (1921. № 82), ін. У цих публікаціях йшлося про вагомі досягнення цієї інституції, про успіхи в роботі близько 30 академічних установ та комісій, проте не замовчувано й проблем цієї наукової структури, пов'язаних з її фінансовим забезпеченням, труднощами у виданні наукових праць тощо.

У «Вістях...» публікувалося й чимало статей самих членів ВУАН — наукових розвідок, що популяризували знання, зокрема, з природничих і гуманітарних наук.

Тема культурного будівництва розглядалася в контексті змін політичного життя України. Йшлося здебільшого про нове пролетарське мистецтво, систему управління та про різноманітні організації й об'єднання в цій царині. Серед найцікавіших статей цієї тематики: В. Коряк «Організація пролеткультів» (1920. № 142), М. Б-ло «Може, не треба пролеткультя» (1920. № 258).

У 1920 р. на шпальтах «Вістей...» вміщено низку матеріалів про тогочасний розвиток театрального мистецтва. Найважливіші публікації на цю тему: В. Гадзінський «Театральне мистецтво і диктатура пролетаріату» (1920. № 196), Л. Левитський «Справа мистецтва в Київі» (1920. № 203) та «Тези в справі оперного мистецтва» Сектора художньої пропаганди Губнаросвіти (1921. № 74).

На сторінках газети опубліковано чимало фейлетонів. Серед них: «Чи праві, чи ліві» Івана Запорожця (1920. № 176), «Як врятувати Росію» (1920. № 234), «На пам'ять Врангелеві (Анкета-некролог)» (1920. № 260), фейлетони Миколи Любченка (під псевд. Кость Котко), кілька матеріалів під спільною назвою «Бризки мислі. З блокноту молодого філософа, якого життя приперчило» Валер'яна Поліщука під псевд. Філософ з головою хлопчика (1920. № 234, 240).

Часом друкувалися художні твори («Петлюрія (Оперета на українські мотиви)» автора під псевдонімом Коко (1920. № 123), оповідання Григорія Косинки «Мистецтво праці» (1920. № 67) тощо. У № 263 за 1920 р. вміщено статтю за підписом М. Б-ло про нове літературне угруповання «Гроно» та анонс однойменного літературно-мистецького збірника з уривками творів Валер'яна Поліщука, Дмитра Загула, Миколи Любченка та інших членів угруповання.

У «Вістях...» вміщувалися рецензії на нові періодичні видання, а також анонси про вихід нових газет і журналів, зокрема журналу «Комуніст», газет «Голота» й «Киевский Пролетарий».

Тема преси як одного з найвагоміших чинників у побудові нового радянського устрою була в центрі редакційних інтересів. Особливо важливим з огляду на глибокий аналіз проблеми є цикл статей Миколи Любченка п. н. «З нарисів про червону пресу» (1920. № 247, 248, 250), в якому автор наголошував на занедбаності цієї справи в Україні та невиконанні газетами покладених на них завдань, а також розглядав причини катастрофічної ситуації у пресовиданні.

На увагу заслуговують й інші статті з проблем розвитку української преси: М. Паньків «Державне видавництво, преса і Укроста» (1920. № 258), Є. Касяненко «В справі Української журналістики» (1921. № 62), М. Бездомний «До питання про провінційну пресу (Голос провінції)» (1921. № 150); ін.

Значну частину публікацій кількох чисел присвячено видавничій справі в Україні. Автори прагнули привернути увагу широких громадських кіл до жалюгідного стану справ у цій галузі (Т. Валеріян «Книжкова справа» (1920. № 247), «Голод на друковане слово» (1921. № 50).

У період, коли видання виходило російською мовою, найважливішими рубриками були: «Официальный отдел», «Приказы и распоряжения», «В Губревкоме», «На Красном фронте», «В стане контр-революции», «О войне и мире», «Телеграммы и радио», «В Киеве», «В Киевской коммуне», «Народное образование», «Культурное строительство», «Театр и искусство», «Провинция» та ін., більшість із яких існували й після українізації газети. З другої половини 1920 р. у «Вістях...» було кілька постійних рубрик: «Війна з панями», «В Радянській Україні», «По Радянській федерації» та «За кордоном», а крім них, низка інших, що відображають увесь спектр тематичного зацікавлення часопису, — «На Вкраїні», «Справа миру», «Світова революція», «Події в Німеччині», «Допомога фронтові», «Серед білих», «На Врангеля», «Діяльність Київського Губревкому», «Партійне будівництво», «Народне господарство», «Торг з закордоном», «Фронт праці», «Харчова справа», «Робітниче життя», «Засівна кампанія», «Культура і мистецтво», «Література й мистецтво», «Нові видання» та багато інших.

Серед авторів видання було чимало визначних осіб, передусім літераторів та науковців, — Дмитро Дорошенко (Книголюб), Василь Елланський (виступав здебільшого під псевд. В. Блакитний), Мирослав Ірчан (Емпе), Агатангел Кримський, Микола Любченко (М. Л., Кость Котко), Панас Любченко, Юрій Меженко, Сергій Пилипенко, Валер'ян Поліщук (Філософ з головою хлопчика), Клим Поліщук (Л-вич К.), Тадей Секунда, Павло Тутковський, Микола Шарлемань та ін. Загалом, за кілька років існування до «Вістей...» дописували чимало авторів, найактивніші з яких — М. Баран, М. Бездомний, Марк Волохов, Володимир Гадзінський, М. Граціанський, Євген Григоруку, Іван Запорожець, Володимир Коряк (справж.: Блумштейн), Н. Кузьмин, І. Кулик, Л. Левитський, Яків Можейко (справж.: Савченко), Михайло Орлов, В. Орловський, Гр. Осовський, М. Паньків, К. Прокопенко (Власівський), М. Стасюк, Гордій Сулима.

Останній (190(435)-й) номер газети побачив світ 18 липня 1921 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 109; Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 144; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 21; Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 24—25; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 34; Газети України 1917—1920 років... С. 47—48; Київські газети 1838—1940 років... С. 26.

М. Процик-Кульчицька

ИЗВѢСТІЯ ЛОХВИЦКАГО УѢЗДНАГО ИСПОЛНИТЕЛЬНАГО КОМИТЕТА СОВѢТА РАБОЧИХ, СЕЛЯНСКИХ И КРАСНОАРМ. ДЕПУТАТОВ И ГОРОДСКОГО ИСПОЛКОМА (1919 № 23—28); **ИЗВѢСТІЯ ЛОХВИЦКАГО ИСПОЛНИТЕЛЬНАГО КОМИТЕТА СОВѢТА РАБОЧИХ, СЕЛЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ** (1919 № 29—117); **ИЗВѢСТІЯ ЛОХВИЦКАГО УЕЗДНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНАГО КОМИТЕТА СОВѢТА РАБОЧИХ, СЕЛЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ И ЛОХВИЦКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ПАРТИИ КОММУНИСТ. (БОЛЬШЕВИКОВ) УКРАИНЫ** (1919 № 127); **ИЗВѢСТІЯ ЛОХВИЦКАГО ИСПОЛНИТЕЛЬНАГО КОМИТЕТА И КОМИТЕТА КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ (БОЛЬШЕВИКОВ) УКРАИНЫ** = **ВІСТИ ЛОХВИЦЬКОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ І КОМІТЕТУ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ (БІЛЬШОВИКІВ) УКРАЇНИ** (1920 № 243); **ВІСТИ ЛОХВИЦЬКОГО ПОВІТВИКОНКОМУ ТА ПОВІТКОМУ К.П.(Б.)У.** (1921—1922): Ежедневная газета (1919). — Выходит периодически (1920 № 243), двічі на тиждень (1922). Г. І. № 18. 1919, берез.

Ред. Редакційна Колегія. — **Лохвица, 1919—1922:** Вид. Лохвицький Виконавчий Комітет (1919, 1920 № 243, 1921 № 11); Вид. Лохвицький Повітвиконком та Повітком К.П.(Б.)У. (1922). Лохвицька *Раддрук.* (1921—1922). *Адр. ред.:* Лубенская ул., дом быв. Земской Управы (1919), ул. Шевченко, дом бывшей Земской Управы (1920 № 243), Лохвиця, Повітвиконком (1922). *Адр. контори:* Лубенская ул., тип. быв. З. Браславского (1919 № 23—116).

Вийшло: 1919 — Г. І № 18—127, [?], 1920 — Г. ІІ № [?], 243—258, 1921 — Р. ІІІ № 1(259)—11(269), [?], 1922 — Р. ІІІ № 1—28; Ф. 53×35 см (1919—1920), від 44×37 см до 46×29 см (1921—1922); Т. 600 пр. (1921 № 11), 500—1300 пр. (1922); *Обс.* 2—6 с.; *Передпл.:* на 3 мес. 24 р. (1919 № 23—51), 45 р. (1919 № 52—127), на міс. 120—250 крб (1922). Ц. номери 60 к. (1919 № 23—54), 65 к. (1919 № 55—127), 15—50 крб (1922).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. І № 38, 54, 55, 61, 62, 68, 73, 75, 78, 81—88, 91, 93—105, 110—112, 1920 — Г. ІІ № 243, 1921 — Р. ІІІ № 11(269), 1922 — Р. ІІІ № 1—3, 5—12, 16—25, 27, 28; **ДНАБ:** 1919 — Г. І № 23—117, 127, 1922 — Р. ІІІ № 26.

Примітки: До № 16 за 3 березня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Лохвицкого военно-революционного Комитета» (див. № 2123), від

початку грудня 1919 р. до № 19з за 1920 р. — «Известия Лохвицкого Революционного Комитета = Вѣсти Лохвицкаго Революційнаго Комітету» (див. № 2123). Нумерація річників і чисел валова. Наявний № 23 за 1923 р. датовано 14 березня. У надзаголовку: «Украинская Соц. Федеративн. Совѣтск. Республика» (1919 № 23—28); «Украинская Социалистическ. Советская Республика» (1919 № 30—127) та гасла: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», «Да здравствует власть советов!». У 1919 р. до № 46 додаток: «Бюллетень “Известий Лохвицкого Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Селянских и Красноармейских Депутатов”» (див. № 2355). Мова видання у 1919—1920 рр. — російська та українська, у 1921—1922 р. — українська.

«Известия...» проводили агітаційну та пропагандистську роботу на користь радянської влади, інформували про її успіхи у господарській, соціальній та культурній сферах, а також висвітлювали події міжнародного, внутрішньодержавного й місцевого життя.

Важливого значення редакція видання надавала інформуванню читачів про подробиці міжнародних та українських політичних подій, використовуючи передусім повідомлення інформаційного бюро. Коли через певні обставини телеграми від бюро не надходили, газета виходила у зменшеному обсязі. Часто подавалася інформація з фронтів — про зміну влади у містах, просування більшовицьких військ тощо. Серед новин з-за кордону переважали відомості про соціальний рух, виступи робітників та подібні події, що були, на думку редакції, свідченням поширення соціалістичної революції в усьому світі.

У кожному номері містилися одна або кілька статей, як правило, передовиць, з ідеологічних питань, проблем внутрішньої політичної ситуації, земельної, продовольчої та кооперативної політики, робітничого і селянського життя: «Социализация или национализация?» С. Луценка (1919. № 40), «Перспективы мировой революции» Г. Смолянського (1919. № 30), «Продовольственный вопрос» (1919. № 48) та ін.

Серед найцікавіших концептуальних публікацій — «Одвертый лист» Миколи Марченка (1919. № 61) про події у світі після Першої світової війни й розгортання революційних подій у Росії й Україні та його ж стаття «Рано опускать руки» (1919. № 81) із закликами не

розчаровуватися, а об'єднатися і відстояти Донецький регіон.

Редакція видання намагалася досить докладно висвітлювати роботу чергових українських з'їздів, нарад, засідань рад радянських робітничих, селянських та червоноармійських депутатів, пленумів компартії (більшовиків).

Час від часу на сторінках газети публікувалися матеріали, спрямовані на критику як конкретних осіб, так і політичних партій, зокрема УСДРП (незалежних), які мали сміливість висловлювати незгоду з діяльністю панівної політичної сили або й вести відверту боротьбу із владою (Партия незалежников самоопределилась. 1919. № 55; Режко Михаил. Лево-эссеровская авантюра. 1919. № 28).

У 1921 р. редакція газети також значну увагу приділяла боротьбі з ворогами радянської влади, намагаючись всіляко таврувати й дискредитувати інакодумців. У багатьох публікаціях вміщено погрози на їхню адресу.

На тлі контенту газети вирізняються нечисленні статті з питань мистецького життя: «Театр и его культурно-просветит. задачи (Мысли вслух)» А. Дунаєвського (1919. № 91), «Антисемитизм в... искусстве» Ник Т-о (1919. № 90), «Об элементах революционности в пролетарской и художественной литературе» Е. К. (1919. № 103).

Окремі статті присвячено питанням освіти й дошкільного виховання: «Свободная школа и закон Божий» Д. Прилипіна (1919. № 73), «До батьків» (1919. № 112, 116) та ін. Принагідно публікувалися матеріали, в яких порушувалося питання про роль друкованого слова у реалізації завдань соціалістичної революції.

У 1922 р. проблемам освіти та медичного обслуговування громадян УСРР приділялося значно більше уваги. Окреслені питання порушувалися у публікаціях: «Школи та лікарні існувати будуть» Ф. С. (1922. № 1), «Школа і вчитель» Бегеря (1922. № 7).

Зрідка друкувалися ювілейні статті та статті-присвяти з нагоди річниць смерті, життєписні нариси про відомих українських літераторів та громадсько-політичних діячів минулого, зокрема, вміщено публікацію М. С. «Апостол правди і науки» (1920. № 243) про М. Драгоманова. Номер 26 за 1922 р. приурочено до святкування 200-річчя з дня народження Г. Сковороди. Тут опубліковано кілька його поезій, опис встановлюваного у Лохвиці пам'ятника, кілька нарисів та статей про життя, творчість і діяльність поета й мислителя, про його

значення для українського радянського суспільства та історико-краєзнавчий нарис О. Гермайзе «М-ко Чорнухи — батьківщина Г. С. Сковороди».

Значними за обсягом були офіційні матеріали (рубрика «Распоряжения местной власти» у кожному номері газети): здебільшого розпорядження місцевої влади повітового виконавчого комітету й численних його відділів. Часто на сторінках газети публікувалися постанови і накази центральних та губернських органів влади: Тимчасового робітничо-селянського уряду України, Ради Народних Комісарів України, згодом — Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету, губернських комісаріатів міліції, продовольства та ін. (Циркуляр Народного Комиссариата почт и телеграфов Украины. 1919. № 33; Положение о социалистическом землеустройстве и о переходных мерах к социалистическому земледелию. 1919. № 85—87). У № 31 за 1919 р. опубліковано основні положення Конституції УСРР.

У деяких номерах вміщено вірші Іллі Іонова, І. Логінова, П. Лучанського, М. Філянського та автора під псевдонімом Робітник (єдиний україномовний поет «Известий...»), в інших — фейлетони Дем'яна Бедного та белетристику П. Подорожнього (псевд. Павла Слюніна).

Більшість рубрик наповнювали короткі замітки та хроніка подій з різних царин суспільного життя: 1919 р. — «Телеграммы» (підрубрики: «Официальный отдел», «На красном фронте» і «В стане контр-революции»), «В Советской Украине», «В Советской России», «За границей», «По уезду», «Местная жизнь», «Театр и искусство», «Хроника»; у 1921—1922 рр. — «По Радянській федерації» (підрубрики: «По Україні», «По Росії»), «Закордонне життя», «Місцеве життя» (іноді п. н. «Місцева хроніка»), «На Полтавщині», «Театр і музика». Дописи з місць друкувалися під рубриками «Деревенский листок» (1919), «Червоне село» (1921), «По волостям та селам» (1922).

У 1922 р. в газеті було відкрито тематичні рубрики: «Куток молоді» (діяльність сільських, волосних і повітових осередків КСМУ та злободенні проблеми радянської молоді), «Література і мистецтво» (вірші, замітки про роботу Лохвицької центральної бібліотеки) та «Сільське господарство» (замітки утилітарного характеру і про роботу Лохвицької дослідної станції, сільськогосподарської комісії тощо).

Рубрики, що функціонували впродовж усіх років існування видання: «З газет», «Фельєтон», «Професійне життя», «Об'яви»; 1921 р. — «У товариському суді», «Лист червоноармійця»; 1922 р. —

«По підприємствах», «Офіційний відділ», «Поштова скринька».

Автори часопису: М. Березовський, Ісаак Дунаєвський (також підписувався крипт. И. Д-ий), Г. Жуків, Ст. Луценко, М. Марченко, Вл. Мещеряков, Д. Л. Прилипін, М. Равич-Черкаський, А. Райченко, Михайло Режко, В. Сердюк, Г. Смолянський, Л. Стрелянов, П. Усенко, Ів. Ястреба, Хв. Ястреба (також під крипт. Х. Я.) та ін.

19 серпня того року Лохвиця була захоплена денікінцями, що зумовило перерву у видаванні газети, радянську владу в місті було відновлено 5 грудня 1919 р. Також, ймовірно, що після № 11(269) за 27 травня 1921 р. газета знову не виходила, оскільки у редакційному зверненні «До читачів» (1922. № 1) зазначалося: «Для читача селянина й робітника знову відживають “Вісти” Лохвицького Виконкому та К-ту К.П.У.».

Останній (28-й) номер вийшов 30 грудня 1922 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 186; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 43—44; Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 28; Газети України 1917—1920 років... С. 113.

Електронні джерела: Щодо історії газети «Зоря». URL: <http://lohvitsa.org.ua/forum/30-22-4>.

М. Процик-Кульчицька, О. Дроздовська

2123

ИЗВЕСТИЯ ЛОХВИЦКОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА (1919); **ИЗВЕСТИЯ ЛОХВИЦКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА** = **ВИСТИ ЛОХВИЦЬКОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМІТЕТУ** (1920 № 152—193); **ИЗВЕСТИЯ ЛОХВИЦКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА И КОМИТЕТА КП(Б)УКРАИНЫ** = **ВИСТИ ЛОХВИЦЬКОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМІТЕТУ І КОМІТЕТУ КП(Б)УКРАЇНИ** (1920 № 194—257); Ежедневная газета (1920 № 190). — Г. І. № 1. 1919, 8 февр.

Ред. Редакційна Колегія. — **Лохвиця, 1919—1920:** Вид. Лохвицький Революційний Комітет. *Адр. ред.:* Лубенская ул., дом бывшей Земской Управы (1920 № 177), ул. Шевченко, дом бывшей Земской Управы (1920 № 190).

Вийшло: 1919 — Г. І № 1—16, [?], 1920 — Г. ІІ № [?], 152—257; *Ф.* 53×36 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* на мес. 75 р. *Ц.* номера 3 р.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1920 — Г. ІІ № 177, 190.

Примітки: № 16 вийшов 3 березня, від № 18 за 6 березня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия

Лохвицкаго Уѣзднаго Исполнительнаго Комитета Совѣта Рабочих, Селянских и Красноарм. Депутатов и Городского Исполкома» (див. № 2122). № 152 датовано 2 січня, наявний № 177 — 24 лютого 1920 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!». Нумерація чисел валова. Мова видання — російська (1919), російська й українська (1920). Від 1921 р. виходила газета «Известия Лохвицкого уисполкома и укома КП(б) Украины = Вісти Лохвицького повітвиконкому і повіткому КП(б) України» (див. 1921 р.).

5 грудня 1919 р. Лохвицький повітовий виконавчий комітет ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів та місцевий осередок КП(б)У передали усю повноту влади у місті та повіті до рук революційного комітету. Діяльність цих органів місцевого самоврядування було відновлено лише навесні 1920 р. Газета була покликана виконувати дві основні функції — пропагандистську й інформаційну.

Більшість публікацій «Известий...» — це статті та замітки на такі актуальні теми, як: боротьба за владу в Україні, зміни ситуації на фронтах, міжнародні контакти радянського уряду, реакція на політичні події за кордоном тощо. Серед найважливіших тем часопису — проведення чергового всеукраїнського з'їзду рад, налагодження роботи всієї вертикалі радянських органів влади тощо. Неодноразово автори газети зверталися до проблеми організації селянства та потреби поширення серед бідних верств класової свідомості (Марченко М. Необхідність професійних союзів бідноти і батраків. 1920. № 177). Місцеве життя висвітлювалося переважно завдяки надісланим до редакції дописам.

Як і кожен більшовицький часопис того періоду, «Известия...» вміщували багато офіційних матеріалів, зокрема накази та обов'язкові постанови місцевого революційного комітету. У № 190 за 1920 р. надруковано низку документів атестаційної комісії Лохвицького ревкому (наказ, інструкцію про прийняття на роботу в радянські установи співробітників тощо).

Рубрики газети: «Красный фронт», «В Советской Украине», «В Советской России», «В стане белых», «За границей», «Местная жизнь», «Этого быть не должно», «Селянський листок», «Распоряжения местной власти» та ін. Для того, щоб «організовувати, навчати, надихати на боротьбу юних комуністів», у № 177 за 1920 р. було започатковано «Страничку молодежи».

Известия Народного Комиссариата Здравоохранения УССР

Серед авторів видання — М. Шустова, А. Яковлев, деякі підписані псевдонімами, як-от Злой, однак більшість матеріалів друкувалися без підписів.

Наявний (190-й) номер вийшов 15 березня, а останній (257-й) номер — 18 грудня 1920 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 516—517; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 44; Газеты України 1917—1920 років... С. 113.

М. Процик-Кульчицька, О. Дроздовська

2124

ИЗВЕСТИЯ ЛУБЕНСКОГО РЕВКОМА (1919); **ВІСТИ ЛУБЕНСЬКОГО РЕВКОМА** (1920): Видання періодичне (1920). — № 1. 1919.

Редагує Редакційна Колегія (1920). — **Лубни, 1919—1920:** Видає Ревком (1920). Друк. Б. Левитанського, буд. Шемета (1920). *Адр. ред.:* вул. Пирятинська, буд. Овденка (1920).

Вийшло: 1919 — № 1—4, 1920 — № 2—6; Ф. 45×35 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 5 крб.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1920 — № 4—6.

Примітки: До липня 1919 р. виходила газета «Вісти Ради Робітничих, Селянських та Червоноармійських Депутатів м. Лубен = Известия Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов г. Лубен» (*див.* № 2137). № 4 за 1919 р. датовано 31 грудня, № 4 за 1920 р. — 14 січня 1920 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!», під логотипом: «Нехай живе влада Рад на Україні!» та «Слава Червоній Армії!». Перший номер у 1920 р. вийшов п. н. «Новогодний номер Известий Лубенского Ревкома и Политотдела Н-ской дивизии» (*див.* 1920 р.). Мова видання — російська (1919) та українська (1920).

Газета Лубенського революційного комітету інформувала про зовнішні та внутрішні суспільно-політичні події, висвітлювала хід революційних подій в радянській Україні та пропагувала більшовицьку ідеологію серед населення Лубенського повіту.

Значну частину змістового наповнення газети становили матеріали революційної проблематики, зокрема присвячені боротьбі Червоної армії з Денікінською. Тематичну палітру доповнювали замітки рубрики «Оперативні зводки».

В інших публікаціях розглядалися важливі аспекти ведення політики більшовицькою владою в Лубнах (Майбутня політика Радянської влади на Україні. 1920. № 4; Українська справа. 1920. № 5).

В окремих статтях порушувалися питання кооперації (Самарський К. Кооперація і продукція краю. 1920. № 5) і розподілу землі (Січовик К. Навколо земельної справи. 1920. № 6) та впливу революційних подій на результат їх вирішення.

Постійно у виданні велася хроніка місцевого і театрального життя.

У 1920 р. газета мала «Офіційний відділ» і рубрику «Оперативні зводки».

Одним з авторів видання був І. Ладоха.

Останній (6-й) номер датовано 18 січня 1920 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 224.

Р. Романюк

2125

ИЗВЕСТИЯ НАРОДНОГО КОМИССАРИАТА ЗДРАВООХРАНЕНИЯ УССР = ВІСТИ НАРОДНОГО КОМІСАРІЯТУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УСРР (1919); **ИЗВЕСТИЯ НАРОДНОГО КОМИССАРИАТА ЗДРАВООХРАНЕНИЯ = ВІСТИ НАРОДНОГО КОМІСАРІЯТУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я** (1920). — Р. І. № 1/2. 1919, 1 серп.

Ред. М. А. Кост (1919), М. Г. Гуревич (1920). — **Київ** (1919); **Харьков** (1920—1923), **1919—1920, 1922—1923:** *Изд.* Народный комиссариат Здравоохранения У.С.С.Р. *Тип.* «Большевик», Киев, Крещатик, 42 (1919); 6-я Советская *тип.*, Харьков, Конторская, Клещевский пер., № 3 (1920). *Адр. ред.:* Київ, Рейтарська, 22, Наркомздрав (1919).

Вийшло: 1919 — Р. І № 1/2, 1920 — Г. II № 1, 2/3, 4, 5/6, 1922 — № 1/4, 1923 — № 1—4; Ф. 25,5×17 см (1919), 34×25 см (1920); *Обс.* 88 с. (1919), 30 с. (1920); *Передпл.:* до 1 січня 25 крб (1919). *Ц.* номера 8 крб (1919).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Р. І № 1/2; **ХДНБ:** 1919 — Р. І № 1/2, 1920 — Г. II № 5/6; **РНБ:** 1919 — Р. І № 1/2, 1920 — Г. II № 2/3, 4, 5/6, 1922 — № 1/4, 1923 — № 1—4.

Примітки: У надзаголовку: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!», «У.С.С.Р.». Мова видання — російська й українська. У виході журналу була перерва: № 5/6 датовано червнем/липнем 1920 р., № 1/4 — січнем/травнем 1922 р. Від 1925 р. журнал виходив п. н. «Вісник Народного комісаріату охорони здоров'я УРСР» (*див.* 1925 р.).

Журнал мав на меті відображати усю «творческую работу» радянської медицини, аспекти її становлення, процес подолання проблемних явищ у системі охорони здоров'я (От редакции. 1919. № 1/2).

Матеріали видання згруповано у двох частинах — «офіційний» та «неофіційний». В офіційній частині публікувалися постанови та розпорядження уряду, декрети, обіжники, положення та накази Наркомату охорони здоров'я, а також оголошення у справі проведення низки профілактичних, санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів на території УСРР.

У неофіційній частині обговорювалися питання покращання санітарних умов у сільській місцевості, поширення елементарних медичних знань, удосконалення системи охорони здоров'я у радянській Україні: М. Баранов «К вопросу о снабжении» (1920. № 5/6), С. Томілін «Проект мероприятий по улучшению санитарных условий сельского населения Украины» (1919. № 1/2), М. Гуревич «Организация здравоохранения на Украине» (1920. № 5/6). Читачів інформували про перебіг та результати всеукраїнських з'їздів і нарад представників різних галузей медицини (Коган В. Первый Всеукраинский Съезд бактериологов и эпидемиологов. 1920. № 5/6), функціонування структур Наркомздоров'я (відділи фізіатрії, психофізичного виховання та розвитку, постачання й ін.) — центральних (губернські) та регіональних (Одещина, Полтавщина, Луганщина тощо); подавалися статистичні дані про рівень захворюваності (рубрики: «На местах», «Хроника», «Корреспонденции», «Деятельность отделов»).

Серед авторів часопису — Л. Білейкін, М. Кост, Л. Майзель, В. Марков, А. Нагорний, Г. Паперін та ін.

Бібліографія: Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по здравоохранению... С. 30—31; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 20; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 40; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 53.

В. Ковпак

2126

ИЗВЕСТИЯ НАРОДНОГО КОМИССАРИАТА ПРОДОВОЛЬСТВИЯ УКРАИНЫ: Ежедельный бюллетень (1919 № 1/2); Двухнедельный журнал (1919 № 3/4—7/8). — № 1/2. 1919, февр./март.

Ред.-изд. Народный Комиссариат Продовольствия Украины (1919 № 1/2). *Ред.* Редакционная Коллегия (1919 № 3/4—7/8). — **Харьков** (1919 № 1/2); **Киев** (1919 № 3/4—7/8), **1919:** *Изд.* Народный Комиссариат Продовольствия Украины (1919 № 3/4—7/8). 6-я Сов. тип., Харьков (1919 № 1/2); 1-я Советская тип., Киев, Московская, 8 (1919 № 5/6). *Адр. ред.:* Харьков, ул. Губернаторская, № 13 (1919 № 1/2). *Адр. ред. и конторы:*

Киев, ул. Красноармейская, гост. «Империаль» (1919 № 3/4—7/8).

Вийшло: 1919 — № 1/2, Г. 1 № 3/4, 5/6, 7/8; Ф. від 33,5×26 см до 26,5×18 см; *Обс.* 20—72 с., 152 с. (1919 № 7/8); *Передпл.:* на мес. 8 р. Ц. номера 2 р. 50 к. (1919 № 1/2), 6—4 р. (1919 № 3/4—7/8).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Г. 1 № 3/4; **ДНАБ:** 1919 — № 1/2, Г. 1 № 3/4—7/8; **ХДНБ:** 1919 — № 1/2, Г. 1 № 3/4—7/8; **РНБ:** 1919 № 1/2, Г. 1 № 3/4, 5/6.

Примітки: Мова видання — російська й українська. Додатки: «Приложение к № 3/4 Известий...», «Приложение к № 5/6 Известий...» (обс. 4 с., 1 с.).

«Сейчас же по своем вторичном приходе на Украину Советская власть стала перед необходимостью организации продовольственного дела», — зазначила редакція в одній з передових статей (№ 3/4). Новостворений офіційний орган став рупором пропаганди радянської політики в галузі продовольства України свого засновника.

Редакція систематично висвітлювала діяльність Народного комісаріату продовольства та сприяла налагодженню тісних зв'язків із галузевими органами «на місцях», вміщуючи матеріали про діяльність Наркомпрода, його колегій, огляди роботи головних управлінь комісаріату (№ 3/4, 5/6) тощо.

Основне завдання часопису чітко зазначено в анонсованій передплаті: «Журнал посвящен разработке и освещению вопросов Советской продовольственной политики на Украине. Журнал ставит своей задачей — постоянно следить за ходом продовольственной работы на местах» (№ 3/4).

За змістом і тематичним наповненням «Известия...» — це офіційне видання, у якому домінують урядові матеріали — декрети, постанови, розпорядження, накази, програми, інструкції, доповіді тощо. У часописі опубліковано «Декрет Раб.-Кр. Прав. Украины об организации продовольственного дела на Украине», «Об образовании военно-продовольственного фонда» (№ 1/2), «Декрет Совета Народных Комиссаров о мерах осуществления продовольственной политики» (№ 5/6), низку постанов і розпоряджень, інструкцій та положень щодо організації роботи в органах Наркомпрода України. У цьому ж відділі друкувалися «Сведения об отправке Наркомпродом продуктов на Север» (у радянську Росію) та відправлені «Совнархозу Великороссии» телеграми Наркомпрода України О. Шліхтера (№ 1/2).

Офіційні матеріали друкувалися і в додатках. У «Приложении к № 3/4 Известий Народного Комисариата Продовольствия Украины» опубліковано «Декрет від Всеукраїнського Центрального Виконкома» (продубльований їдиш) та «Декрет про розклад зайвини врожаю 1918 р. і попередніх років», у «Приложении к № 5/6 “Известий...”» — «Декрет Ради Народних Комісарів про заходи до здійснення продовольчої політики».

Звичними були у виданні розлогі доповіді з обговоренням, зокрема доповідь народного комісара продовольства України О. Шліхтера на пленумі Московської ради робітничих і селянських депутатів (25 березня 1919 р.), у якій йшла мова про «Снабжение Великороссии», та доповідь, виголошена на засіданні ВУЦВК (12 квітня 1919 р.) п. н. «Продовольственная политика на Украине», заключне слово доповідача та прийнятий декрет про продовольчу диктатуру (№ 3/4).

Низка публікацій присвячена споживчій кооперації та споживчим комунам. Про неї йшлося у статтях Л. Потоцького «Рабочая Кооперация на Украине» та М. Орлова «Предварительные итоги» (№ 7/8).

У часописі друкувалися й окремі аналітичні статті (Ивин А. Источники дороговизны на Украине. № 5/6) та публікації пропагандистського спрямування (И. Т. Советская продовольственная политика. № 3/4; Його ж. Продовольственная диктатура. № 5/6; Комаров Н. Классовые элементы разверстки. № 3/4).

У часописі функціонували відділи та рубрики, як-от: «Официальный Отдел», «В Коллегии Нарком-прода», «В Юридическом отделе», «Общие обзоры», «Организация снабжения», «Сельскохозяйственные продукты», «Продукты промышленности», «Транспортные средства», «На местах», «В Советской России», «За-границей», «Кооперация», «Хроника» та ін.

Останній (7/8-й) номер вийшов у липні 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 79; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 40, 41; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 79; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. С. 140.

В. Габор

2127

ИЗВЕСТИЯ НЕЖИНСКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА. — № 1. 1919, 14 февр.

Ред. Коллегия (1919 № 1—35). *Отв. ред.* А. Безвестный (Этингин) (1919 № 36). — **Нежин,**

1919: *Изд.* Нежинского Военно-Революционного Комитета. *Адр. ред.:* ул. Стефано-Яворская.

Вийшло: 1919 — № 1—37, [?]; *Ф.* 55×35 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* на міс. 10 р. *Ц.* номера 40 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 29, 33, 34, 36.

Примітки: Наявний № 29 вийшов 26 березня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська та українська. Від № 39 за 9 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Нежинского Уездного Исполкома» (*див.* № 2128).

Ніжинські «Известия...» — це інформаційний громадсько-політичний часопис Чернігівської губернії. Матеріали видання у вигляді коротких заміток компонувалися під рубриками. Переважну більшість цих публікацій присвячено внутрішньому життю України та Ніжина зокрема. Постійними були рубрики «По Україні», «Хроника», «По уезду», які містили повідомлення про повстання голодуючих безробітних, брак сільськогосподарського інвентарю, проблеми фінансування продовольчої, медичної, освітньої галузей та ін.

Замітки політико-економічної тематики містили зазвичай інформацію про діяльність партійних органів, уряду, шляхи вирішення кризи сільського господарства і промисловості та покращання рівня життя населення. Значну частину матеріалів становили публікації під рубрикою «Червоний фронт», автори яких висвітлювали перебіг революції, останні «сводки» та новини з фронту, про події закордонного життя читачі дізнавалися з рубрики «За кордоном».

На шпальтах видання часто друкувалися «объявления», накази, програми, звернення офіційних представників та керівників Ніжинського відділу юстиції, керівника Ніжинського повітового військового комісаріату та ін.

Рубрику «Официальная жизнь» представлено інформаційними замітками про діяльність місцевих органів влади, політичних партій та високопосадовців.

Інші рубрики газети: «По Україні», «Хроника», «По уезду», «Червоний фронт», «За кордоном» та ін.

Найактивніші автори: Олександр Безвестний, Учитель.

Останній наявний (36-й) номер вийшов друком 4 квітня, останній (37-й) — 5 квітня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 89; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 279—280; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 240.

Р. Романюк

2128

ИЗВЕСТИЯ НЕЖИНСКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛКОМА (1919 № 39—49); **ИЗВЕСТИЯ НЕЖИНСКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ** = **ВІСТИ НІЖИНСЬКОГО ПОВІТОВОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ РАДИ РОБІТНИЧИХ, СЕЛЯНСЬКИХ ТА ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКИХ ДЕПУТАТІВ** (1919 № 50—145); **ИЗВЕСТИЯ НЕЖИНСК. УЕЗДН. ИСПОЛНИТЕЛЬН. КОМИТ. И УЕЗДН. КОМИТ. КОММУН. ПАРТИИ (БОЛЬШЕВИКОВ) УКРАИНЫ** = **ВІСТИ НІЖИНСЬК. ПОВІТ. ВИКОНАВЧОГО КОМІТ. І ПОВІТ. КОМ. КОММУН. ПАРТІЇ (БІЛЬШ.) УКРАЇНИ** (1920). — Р. І. № 39. 1919, апр.

Ред. А. Безвестный (Этингин). — **Ніжин, 1919—1920: Издание** Нежинского Уездного Исполнит. Комит. Совет. Раб., Крестьян. и Красноарм. Депут. Печатано в Советской тип. (1919 № 59—73); Советская тип., г. Нежин, ул. Стефано-Яворская, № 3 (1919 № 74—145).

Вийшло: 1919 — Р. І № 39—145, 1920 — № 35—37; Ф. 55×35 см; Обс. 2 с., 4 с.; Передпл.: на мес. 13—15 р. Ц. номера 60—75 к.

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — Р. І № 74, 104, 105, 108—110, 112, 126, 131, 133, 145; **ДНАБ**: 1919 — Р. І № 59—61, 63, 64, 66, 68—70, 72—74, 78, 79, 81, 83, 89, 92, 97, 99, 100, 103, 105—108, 110, 111, 113—115, 120, 122, 127—129, 131, 1920 — № 35—37.

Примітки: До № 36 за 4 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Нежинского Революционного Комитета» (див. № 2127). У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтесь». Мова видання — українська та російська. Від грудня 1919 р. до № 34 за лютий 1920 р. і від № 38 газета виходила п. н. «Известия Нежинского Уревкома и Уездного Комитета РКП(б)» (див. № 2129).

«Известия...» — інформаційний та суспільно-політичний часопис, який регулярно інформував читачів про політичні й економічні події в Україні та Ніжині. Сторінки «Вістей...» заповнені замітками про повсякденне життя місцевого населення, діяльність місцевих виконавчих комітетів, депутатських рад та профспілок тощо. Ці та інші новини друкувалися під рубриками: «Хроника», «На Украине» («По Советской Украине»), «Местная жизнь». У 1920 р. редакція порушувала такі важливі тогочасні питання, як діяльність партій та уряду, освіта населення і боротьба з неграмотністю, друкувала основні положення щодо

землеустрою та землекористування. Про це йшлося, зокрема, у публікаціях: О. Безвестний «Кое-что о борьбистах», «Закон о земле» (№ 35), «Стройте школы грамоты» (№ 36).

Останні бойові зіткнення на фронтах, революційні настрої суспільства, культурно-просвітницька робота в Червоній армії та багато іншого висвітлювалося у матеріалах рубрик «На красных фронтах» та «Красный фронт». У статтях також критикувалися політика генерала А. Денікіна та контрреволюційні виступи, як-от: «Заботливость ген. Деникина» (1919. № 97), «На жизнь и смерть» (1919. № 99), «Меньшевики и Колчак» В. Карпінського (1919. № 100).

Редакція інформувала про події культурного життя, ознайомлювала читачів з політико-економічним життям закордонних країн, розповідала про проблеми населення у матеріалах під рубриками: «За границей», «Иностранная жизнь», «Театр и музыка».

Систематично на сторінках видання висвітлювалися воєнні події — переважно це інформаційні повідомлення з Північного, Південного, Західного фронтів. Не меншу увагу приділено ролі пролетаріату, зокрема молоді, у революційному процесі, наголошено на важливості встановлення соціалістичного ладу як на українських землях, так і на світових теренах.

В «Официальном отделе» регулярно друкувалися нормативні документи та накази, розпорядження органів радянської влади щодо регулювання політичних, економічних та суспільних процесів у країні. У 1920 р. ці матеріали вміщувалися під рубрикою «Приказы и распоряжения советской власти».

Інші рубрики видання: «По Советской России», «В стане врагов», «На фронте труда», «Оборона революции» та ін.

Автори публікацій: В. Агаєв, І. Волошко, В. Сибіряков (Віленський), Г. Хмурий.

Останній (37-й) номер вийшов 24 лютого 1920 р.
Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 286; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 89; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 279, 280; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 240.

Р. Романюк

2129

ИЗВЕСТИЯ НЕЖИНСКОГО УРЕВКОМА И УЕЗДНОГО КОМИТЕТА РКП(Б) (1919 № 1—16); **ИЗВЕСТИЯ НЕЖИНСКОГО УРЕВКОМА И УЕЗДНОГО КОМИТЕТА КП(Б) УКРАИНЫ** = **ВІСТИ НІЖИНСЬКОГО ПОВІТРЕВКОМУ ТА ПОВІТОВОГО КОМІТЕТУ КП(Б) УКРАЇНИ** (1920

№ 17—77); ИЗВЕСТИЯ НЕЖИНСКОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА (1920 № 78). — № 1. 1919, дек.

Отв. ред. Ал. Безвестный. — **Ніжин, 1919—1920:** Изд. Нежин. Уревком.

Вийшло: 1919 — № 1—16, 1920 — № 17—34, 38—78, [?].

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1920 — № 78.

Примітки: До 28 серпня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Нежинского Уездного Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов = Вісти Ніжинського Повітового Виконавчого Комітету Ради Робітничих, Селянських та Червоноармійських Депутатів» (див. № 2128). № 5 датовано 10 грудня 1919 р. № 35—37 за 17—21 лютого 1920 р. вийшли п. н. «Известия Нежинск. Уездн. Исполнительн. Комит. и Уездн. Комит. Коммун. Партии (большевиков) Украины = Вісти Ніжинськ. Повіт. Виконавчого Коміт. і Повіт. Ком. Коммун. Партії (більш.) України» (див. № 2128). Мова видання — російська й українська. Від 27 червня 1920 р. виходила газета «Червоне Слово» (див. 1920 р.).

«Известия...» — це інформаційне громадсько-політичне видання, у якому регулярно висвітлювалися події українського та закордонного життя. У зв'язку з політичними подіями, встановленням більшовицької влади і боротьбою з буржуазією в Україні та світі публікації рясніли повідомленнями про нові захоплені Червоною армією території і мобілізаційні процеси у ній, оперативними зведеннями з місць боїв та повідомленнями про перебіг мирних переговорів на світовій арені. Ця тематика розкривалася у матеріалах рубрики «Оборона революции».

Під рубрикою «Местная жизнь» редакція часто вміщувала хронікальні повідомлення про життя Ніжина та Чернігівської губернії, висвітлюючи основні напрями діяльності професійного руху: новини з «Реввоентрибунала», звернення офіційних організацій та осіб до громадян, повідомлення про проведення конференцій, з'їздів та нарад.

Регулярно друкувалися матеріали про події закордонного життя, які певною мірою містили характеристику суспільства та діяльності органів влади. Українське життя теж розглядалося у контексті міжнародної подіївості, зокрема у напрямі співпраці з іноземними державами. Публікації зазначеної тематики вміщувалися під рубрикою «Разные вести».

На останній сторінці газети зазвичай подавалися оголошення про загублені посвідчення, військові квитки, продовольчі чеки та інші документи.

Рубрики видання: «Разные вести», «Оборона революции», «Местная жизнь».

Автори: Ол. Безвестный, С. Гуревич та ін.

Останній (78-й) номер побачив світ 23 червня 1920 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 286; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 279—280; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 240.

Р. Романюк, М. Комариця

2130

ИЗВЕСТИЯ ПИРЯТИНСКОГО УЕЗДНОГО СОВЕТА РАБ., КР. И КР.-АРМ. ДЕПУТАТОВ. — Выходит 3 раза в неделю (1919 № 1—37), 2 раза в неделю (1919 № 38—45). — Г. 1. № 1. 1919.

Ред. Редакционная коллегия. — **Пирятин, 1919:** Изд. Пирятинский Уездный Совет раб., кр. и кр.-арм. депутатов. Вторая Советская Тип., Пирятин. *Адр. ред.:* Золотоношская ул., д. бывш. Кагана.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—45, [?]; Ф. 53,5×35,5 см; Обс. 4 с., 2 с.; Ц. номера 70 к.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 24, 25, 28—39, 41—43, 45.

Примітки: Наявний № 24 вийшов 9 травня, № 45 — 15 липня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська та українська. Від № 21 за 28 квітня 1920 р. виходили «Известия Пирятинского Исполкома и Паркома = Вісти Пирятинського Виконкому і Паркому» (див. 1920 р.).

«Известия...» належали до видань суспільно-політичного типу. Зазвичай на першій сторінці газети вміщувалися офіційні урядові повідомлення: декрети, накази, ноти, звернення, телеграми, інструкції, оголошення тощо. Зокрема, редакція опублікувала декрет ВУЦВК від 17 травня 1919 р. про мобілізацію (1919. № 28), ноту голови Раднаркому Х. Раковського Східній Галичині (1919. № 25), повідомлення ВУЦВК про оголошення отамана М. Григор'єва поза законом (1919. № 25) тощо.

Із пропагандистською метою на сторінках газети вміщувалися статті очільників радянської України та Росії, зокрема «Единство советских республик» Г. Петровського (1919. № 31), «Исдыхающая контр-революция» Л. Троцького (1919. № 25).

Систематично і детально редакція інформувала читачів про воєнні дії на Західному, Південному, Східному фронтах, а також на Волочиському, Рівненському, Кам'янець-Подільському напрямках, висвітлювала діяльність виконкому та Пирятинської повітової продуктової комісії з 1 квітня до 15 травня 1919 р., вміщувала витяги з виступів, прийняті резолюції з продовольчого, земельного та ін. питань (1919. № 35—41).

У центрі уваги газети були й загальноукраїнські події, зокрема в Києві, Одесі та інших містах України, заготівля продовольства в Полтавській губернії. Автори порушували питання розвитку цукрової промисловості, всебічної освіти, створення сільських комун та діяльності кооперації. Про це йшлося, зокрема, у публікаціях: «Деревенская коммуна и ее толкователи» А. Халімоненка (1919. № 24), «Декрет, который изменен» В. Мещерякова (1919. № 30), «До світла» А. Кушніренка, «Доморощенные кооператоры» Сафрамівича (1919. № 32).

Місцева подієвість відображалася у публікаціях про вибори до рад, у яких редакція закликала населення голосувати за комуністів-більшовиків, про роботу «Клубу комуністів в м. Пирятині» (1919. № 35) та ін.

Серед важливих рубрик газети були такі: «Телеграммы», «Красный фронт», «На Украине», «В Великобритании», «Разные известия», «Последние известия», «Последние сообщения», «За рубежом», «В стане белогвардейцев», «Партийная жизнь», «Профессиональное движение», «Местная хроника», «По уезду», «Театр и искусство», «Письмо в редакцию».

Автори видання: Ільїн, А. Кушніренко, Володимир Мещеряков, Сафрамівич та ін.

Останній (45-й) номер датовано 15 липня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 186; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 213—214.

В. Габор

2131

ИЗВЕСТИЯ ПОЛТАВСКОГО ГУБИСПОЛКОМА И ПОЛТАВСКОГО ГУБЕРНСКОГО КОМИТЕТА КОМУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ (1919 № 55—89); **ИЗВЕСТИЯ ПОЛТАВСКОГО ГУБИСПОЛКОМА, ГУБКОМА КОМУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ (БОЛЬШЕВИКОВ) УКРАИНЫ И СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ** (1919 № 90—128); **ВІСТІ ПОЛТАВСЬКОГО ГУБЕРНСЬКОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ РАД РОБІТНИЧИХ,**

СЕЛЯНСЬКИХ І ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКИХ ДЕПУТАТІВ = ИЗВЕСТИЯ ПОЛТАВСКОГО ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧИХ, СЕЛЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ (1920 — 1921 № 72); **ВІСТІ ПОЛТАВСЬКОГО ГУБЕРНІАЛЬНОГО ВИКОНКОМУ РАД РОБІТНИЧИХ, СЕЛЯНСЬКИХ ТА ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКИХ ДЕПУТАТІВ І ПОЛТАВСЬКОГО ГУБКОМУ К.П.(Б)У.** (1921 № 192 — 1922). — № 55(71). 1919, 25 апр.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 55—59, 90—128), М. Ткач (1921 № 192—266, 1922 № 37—70). *Редагує* Редакційна Колегія (1920 ч. 1—№ 136, 1921 № 11—72). *Отв. ред.* С. Л. Энтин (1919 № 61—89), В. Радыш (1920 № 137 — 1921 № 10). *Врид. ред.* Д. Коварцев (1922 № 19—36). — **Полтава, 1919—1922: Изд.** Совет Рабоч. Депут. (1919 № 55—59), Губисполком (1921 № 192 — 1922 № 68). *Издание* Полтавского Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Полтавского Губернского Комитета Коммунистической партии (1919 № 60—128), Губисполкома (1922 № 69—70). *Видає* Полтавській Губвиконком (1920 — 1921 № 72). *Друк.* бувш. І. Л. Фришберга, Полтава, Котляревська вул. (1920 ч. 1); 1-ша Советська *друж.* (1920 ч. 2 — 1921 № 42); 1-я Советская *тип.*, Кобелякская ул., № 2 (1921 № 43 — 1922). *Адр. ред.:* Котляревская, городск. дом. Контора тип. Фришберг (1919 № 55—59), Рабочий Коммунистический Дворец (бывш. Дворянское Собрание), Александровская пл. (1919 № 61—128), Губвиконком, перший поверх, кім. № 3 (1920 ч. 1—7), Кобелякська вул., № 7 (1920 ч. 8 — 1921 № 72). *Адр. контори:* Друж. бувш. Фришберга, Котляревська вул. (1920 ч. 1—12), Кобелякська вул., № 7 (1920 ч. 13 — 1921 № 72). *Адр. ред. і контори:* Кобелякская ул., № 7 (1921 № 192—197), Александровская ул., № 34 (1921 № 201—219), Александровская ул., № 24 (1921 № 220—250), Сретенская ул., № 24 (1921 № 257), Сретенская ул., № 18 (1921 № 259 — 1922).

Вийшло: 1919 — № 55(71)—128(145), 1920 — Ч. 1—74, № 75—175, 1921 — Г. 2 № 1(176)—45(220), 45(221), 46(222)—72(248), 192(362)—289(459), 1922 — № 1(459)—72(522); *Ф.* від 46×34 см до 70×46 см; *Т.* 4000 пр. (1921 № 1—62), 3000 пр. (1921 № 63—70), 2000 пр. (1921 № 71, 72), 2500—3500 пр. (1921 № 171 — 1922); *Обс.* 2—8 с.; *Ц.* номери в Полтаве 50—75 к. (1919 № 55—100), 1 р. — 1 р. 25 к. (1919 № 101—128), 4 крб (1920 ч. 1—65), 3 р. (1921 № 42, 44—72), 5 р. (1921 № 43, 45, 46), 2000 — 2600 р. (1922

№ 19—43), 5900 р. (1922 № 44—48), 8000 р. (1922 № 60—70), 10000 р. (1922 № 49—53), на ст. жел. дороги и в провинции 60 к. (1919 № 55—83), 80 к. (1919 № 87—100), в др. гор. и на ст. 2500—2680 р. (1922 № 19—43), 6050 р. (1922 № 44—48), 12050 р. (1922 № 49—53), 10 000 р. (1922 № 60—70).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 55(71)—59, 61—64, 66—70, 75—78, 83, 87, 89—94, 97—102, 105, 120—127(144), 1920 — Ч. 1—74, № 75—175, 1921 — Г. 2 № 1(176), 3, 4, 6—24, 26—45, 47—71, 192, 193, 195—197, 201—204, 209—212, 218—220, 222—225, 227—229, 231—234, 236—241, 244, 245, 247—250, 257, 259, 266(436); **НБ ЛНУ:** 1921 — Г. 2 № 220(390); **ДНАБ:** 1919 — № 55(71)—128(145), 1920 — Ч. 1—74, № 75—130, 133—166, 169—173, 1921 — Г. 2 № 1(176)—45(220), 45(221), 46—72, 1922 — № 19(478)—25, 27, 28, 31, 33, 34, 36—53, 60—70(520); **РДБ:** 1919 — № 61(77), 1920 — Ч. 7, 9—19, 21—29, 31—40, 43—45, 48—53, 55—62, 64—74, № 75—77, 80, 82, 85, 88, 90, 92, 97—104, 106—110, 112—118, 120, 122—124, 126—130, 133—138, 143, 144, 147—152, 157, 158, 169, 170, 173, 1921 — Г. 2 № 6(181)—12, 33—37, 39, 40, 45, 47, 50, 59, 61—64, 67, 68, 70, 72, 192, 193, 195—197, 228, 229, 232, 238, 241, 245, 287, 289(459).

Примітки: № 54(70) газети за 24 квітня 1919 р. вийшов п. н. «Известия Полтавского Совета и Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крест. и Красноарм. Депутатов» (див. № 2132). № 128 датовано 27 липня 1919 р. Від 13 грудня 1919 р. до 29 травня 1920 р. виходила газета «Власть Советов» (див. № 2048). У 1920 р. № 1 датовано 30 травня. У 1921 р. від № 73(248) за 12 квітня до № 189(359) за 4 вересня газета виходила п. н. «Вісті = Известия» (див. 1921 р.). У редакційній замітці № 85 за 1920 р. зазначено, що відповідальний редактор газети — С. Ерман. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!» («Пролетарі всіх країн, єднайтеся!»). Періодичність виходу: щоденно. На сторінках часопису друкувалися видання: «Красная молодежь», «Красный боец», «Красноармейский голос», «Красный командир», «Страничка женщины-работницы», «Страничка работницы», «Страничка коммунистической молодежи», «Страничка красной молодежи» (усі див. 1920 р.). Мова видання — російська й українська. Від № 1(523) за 1 квітня 1922 р. виходила газета «Голос Труда» (див. 1922 р.).

Редакція «Известий...» послідовно дотримувалася програмних засад, задекларованих попередниками цього друкованого органу. Основний зміст газети становили матеріали ідеологічного змісту та пропагандистського характеру, які мали на меті закріплювати авторитет радянської влади серед українського населення та висвітлювати досягнення комуністичного будівництва у різних ділянках суспільного життя. Більшість із них вміщувалися на першій сторінці, як-от: Б. Толін «Под красные знамена» (1919. № 60); Дробніс «Основные задачи нашей партии» (1919. № 79), К. Жарновецький «Задачи коммунистической партии в деревне» (1919. № 99), Г. Пятаков «Да здравствует красный террор» (1919. № 100).

Серед суспільно-політичних питань, яким редакція приділяла найбільше уваги, — боротьба із повстанськими загонами Н. Махна, Добровольчою армією генерала А. Денікіна, О. Колчака й М. Григор'єва та аналіз ситуації на фронтах: Холмський «Оружие против Колчака» (1919. № 58), В-рг «Махно капитулировал» (1919. № 90), «Мировой империализм и поход Деникина» (1919. № 108), Г. В. «“Колчаковцы” о себе» (1919. № 122).

1920 р. чи не найбільший блок становили матеріали, автори яких закликали населення мобілізуватися на захист інтересів радянської республіки у боротьбі із «польською шляхтою», мотивуючи це тим, що «панська» Польща століттями гнобила український народ. Зокрема, акцент робився на загарбницьких намірах польської армії та захисті радянськими військами інтересів українства, подавалася хроніка воєнних подій: С. Ерман «На западный фронт» (1920. Ч. 1), Холмський «Польский фронт» (1920. Ч. 5), Г. Горський «Геть білогвардійських шептунів!» (1920. Ч. 25).

Із початком контрнаступу Червоної армії у газеті детально висвітлювалися її успішні операції та давалися позитивні прогнози щодо подальшої воєнної тактики: В. Порайко «Перший удар» (1920. Ч. 10), С. Логвинський «Затея польских панов сорвалась» (1920. Ч. 14), Н. Простой «“Победители” бегут...» (1920. Ч. 39), а також замітки під рубрикою «Военный обзор» та у підрубриці «Военные наброски» (вів Холмський).

Коли у квітні 1920 р. білогвардійський рух очолив барон Врангель і розпочав успішний наступ проти більшовиків, поступово витісняючи Червону армію, у виданні багато уваги приділялося боротьбі із «білим терором»: Холмський «Отупели» (1920. Ч. 20),

«Полтава на Врангеля» (1920. № 102), Н. Простой «Добить барона Врангеля» (1920. № 76) та ін. Редакція скептично оцінювала пропозицію британського уряду стосовно укладення перемир'я між Червоною армією та військами Врангеля і пропагувала думку, що діями «білого командира» від початку керували західні політики і це був спланований крок на знищення більшовицького режиму: Дм. Стонов «Не поможет», Холмський «Крымский вопрос» (1920. Ч. 43), Броневой «Против монархического барона» (1920. № 106).

Однією із провідних тем видання у 1921—1922 рр. була боротьба із голодом — редакція інформувала про перебіг кампанії на допомогу голодуючим, закликала селян Полтавщини активно приєднуватися до збору продподатку та пожертв: «Соглашатели и голод» (1921. № 193), Холмський «Трудовая помощь голодающим» (1921. № 201), С. Ярославенко «Надходит зима; что будет с голодующими?» (1921. № 248). Продовжували діяти рубрики «Борьба с голодом» («Голод») (підрубрики: «В Полтаве» («Голод на Полтавщине»), «По федерации») і «Помощь голодающим», які подавали оперативну інформацію про всі допоміжні заходи.

Міжнародну хроніку репрезентували статті: С. Е. «Брест-Литовск, Версаль и К. Каутский» (1919. № 62), Дм. Стонов «Язык капитала» (1920. Ч. 17), В. Радиш «Новый удар по Антанте» (1920. № 155), «Вашингтонский маскарад» (1921. № 149), «В Румынии» (1921. № 203), «Забастовочная волна в Польше» (1921. № 204); ін. Редакція підкреслювала намагання Європи налагодити відносини із Росією з огляду на голод та продовольчу кризу, що свідчило про визнання статусу радянської Росії та зміцнення її авторитету у світі. Із кінця липня 1920 р. дедалі більше публікувалося статей, автори яких роздумували над можливими шляхами розв'язання радянсько-польського конфлікту.

У 1921—1922 рр. найбільше автори часопису обговорювали дипломатичні взаємини між радянськими республіками та європейськими країнами, особливо вирішення питання про укладення мирного договору із Польщею: Холмський «Польский вызов» (1921. № 204) і «Соглашение с Польшей» (1921. № 220), «Империалисты и Сов. Федерация» (1921. № 212), рубрика «Дипломатические дела». Також дискутувалися питання, які радянська влада планувала розглядати на Генуезькій конференції: «Наши задачи» (1922. № 27), «Надо стремиться к худшему» (1922. № 47), «Планы монархистов» (1922. № 69).

Дуже тенденційно у газеті висвітлювалася постанова С. Петлюри, всі оцінки зводилися до особистих образ головного отамана, засудження його «контрреволюційної діяльності» та зближення з Антантою, гострої критики його оточення та прихильників: «Розмова с тов. В. Винниченко» (1920. Ч. 3, 7, 9, 10, 12, 18), «Українська інтелігенція готується до іспиту» (1920. Ч. 10) і «Ще один союз Петлюри» (1920. Ч. 11), В. Радиш «Петлюровско-гетьманская комбинация» (1920. № 141); ін.

Не менше уваги у виданні приділялося і проблемі хлібозаготівлі — редакція переконувала тих селян Полтавщини, які не надто охоче відреагували на заклики місцевої влади віддавати свій урожай на потреби держави, у необхідності такого кроку для майбутнього їхньої країни, а також закликала сільську бідноту та робітників долучитися до упорядкованого «витрясання засіків куркулів». Про це йшлося у статтях: Л. Тонкий «Хлеб — залог победы» (1920. Ч. 1), М. Лан «Задача должна быть решена» (1920. Ч. 2), Я. Вінц «К продовольственным мобилизациям» (1920. Ч. 24), М. Паньків «Даймо фронту людей і корм» (1920. Ч. 33), А. Туманов «К вопросу о разверстке хлебов» (1920. № 85).

Ще одним важливим завданням, яке ставили перед собою «Известия...», була організація влади у сільській місцевості — створення т. зв. комітетів незаможних селян, які мали стати центром революційного життя на селі. Цьому присвячені статті: М. Паньків «Незаможні селяни, організуйте владу на селі!» (1920. Ч. 45), «Нові форми організацій й роботи комнезамів незаможного селянства» (1921. № 250), В. Качинський «Задачи незаможных» (1922. № 23); ін.

Радянська модель ефективного господарювання пропагувалася у матеріалах: М. К. «Советская власть и кооперация» (1920. № 130), А. Туманов «Посевные комитеты и их задачи» (1921. № 17), А. Горбенко «Продналоговая кампания на Полтавщине во вторую половину августа» (1921. № 193, 195), Дробніс «Свободная торговля и коммунальное хозяйство» (1921. № 225), О. Крижановський «Сухе землеробство» (1922. № 19, 23, 31), В. Яковенко «К предстоящей сельско-хозяйственной кампании» (1922. № 50), Е. Селицький «Великая сельско-хозяйственная кампания» (1922. № 68).

Автори часопису підкреслювали актуальність організації промисловості в губернії, відновлення та нарощення виробничих потужностей для потреб держави, підвищення рівня економіки: Ес. «Борьба за транспорт» (1919. № 61), Ель «Мукомольная

промышленность в Полтавской губернии и хлебная монополия» (1919. № 64), М. М. «Дороговизна и булочные деньги» (1919. № 101), «Весенняя опасность» (1922. № 21) тощо.

Про нові завдання, поставлені радянською владою перед освітньою галуззю, йшлося у публікаціях: «К организации трудовой школы на Украине» (1919. № 85), Яків Страдін «Долой неграмотность» (1921. № 19), М. Гаврилів «Освітня політика радянського державного будівництва» (1922. № 60), а також під рубрикою «Народня освіта».

У виданні обмірковувалися важливі того часу соціальні проблеми: А. Генс «Социализация медицинской помощи в Полтаве» (1919. № 57), «Жилищный вопрос в Полтаве» (1919. № 83), «На борьбу с эпидемиями» (1922. № 25). Питання виховання дітей та опіки над ними порушувалися у статтях: Вітерок «Не треба забувати про дітей» (1921. № 193), О. К. Лиж «Дитячі установи не зачинаються» (1922. № 47).

Нові завдання пролетарського мистецтва розкрито у публікаціях: М. Баскін (Шліфштейн) «Пролетарское творчество в области кинематографического искусства» (1919. № 59) і «О пролетарской литературе» (1919. № 65), Г. Шишкін «Музыкальное развитие пролетариата» (1919. № 81). У замітках Б. Толіна «Театральные отклики» (1919. № 96) та Н. С. «О театре» (1919. № 112) театрові відводилася роль могутнього засобу агітації, який повинен бути зрозумілим масам, творитися колективно і містити елементи пропаганди.

Творчі здобутки українського робітництва представлені переважно літературними спробами робітників та червоноармійців, суспільно-політичної тематики — Марка Баскіна, М. Воловича, Шури та ін., а також під рубрикою «Красноармейская поэзия».

Основний зміст «Известий...» становили інформаційні замітки, систематизовані під численними рубриками: «Телеграммы» (підрубрики: «По Украине», «В Крыму», «В Советской России», «В Германии», «В Латвии», «В Италии» тощо), «В белогвардейской Польше», «Положение Советских Республик», «В Советской Федерации» («По совет. федерациям»), «Борьба с врагами Советской власти» («Борьба с врагами Республики»), «Красный фронт» (підрубрики: «Борьба с польскими панами», «Война с Деникинцами», «Оперативная сводка»), «События дня», «Помощь из заграницы», «За границей» («Иностранная жизнь»), «Хроника», «Разные известия» («Разные»), «В стане контр-революции», «Всемирная революция», «Красный фронт», «В странах капитализма» («В стра-

нах капиталистов»), «Вокруг мира», «Кооперация», «Экономическая жизнь», («Страница кооперации», «Уголок кооперации»), «Приказы и распоряжения», «Партийная жизнь» («Жизнь К.П.Б.У.»), «Профессиональная жизнь», «Библиография», «Из газет», «Борьба за будущий урожай», «Официальный отдел» (підрубрики: «От Исполкома», «От Отдела Советского Управления», «От Земельно-Жилищного отдела», «От Губернского Отдела Труда», «От Горпродкома», «Від Губкомздраву» й ін.), «Красноармейская жизнь» («Уголок красноармейца»), «Извещения», «Отклики и письма», «Объявления» та ін. У газеті вміщувалися тематичні сторінки: «Красноармейская звезда», «Листок красноармейца», «Страничка работницы».

Місцеве життя висвітлювалося під рубриками: «По губернии», «По Полтаве» («В Полтаве»), «В Полтавской Коммуне», «Местная жизнь», «На местах», «Жизнь Полтавщины» («На Полтавщине»), «По фабрикам и заводам», «Рабочая жизнь» та в низці дописів. Рубрика «Театр и музыка» («Театр», «Культура і мистецтво») вміщувала рецензії на вистави (більшість авторства Алеко та О. В-ова) місцевих та приїжджих театральних колективів.

Серед найактивніших авторів видання: М. Ардін, Валентин Базарев, М. Баскін (Шліфштейн), С. Валентинов, Я. Вінц, М. Гаврилів, А. Генс, А. Горбенко, Г. Гринько, В. Довгань, Лев Журбін, С. Ерман (крипт. С. Ер.), С. Ентін (також під крипт. С. Е.), К. Жарновецький, А. Жуковский, Як. Збарський, О. Крижановський, О. К. Лиж, А. Луговий, Ан. Марк, К. Марченко, І. Мещеряков, Т. Миронов, Г. Мороз, В. Олексієнко, С. Онисимов, Мих. Орлов, М. Паньків, Г. Петровський, І. Пирогов, М. Подвойський, М. Поляков, В. Порайко, Ніколай Простой (крипт.: Н. П.), В. Радиш, Г. Рудаков, Дм. Стонов, А. Суранов, С. Товмач, Л. Тонкий, М. Ткач (під крипт. М. Т-ч), Б. Толін, А. Туманов, Григорій Хименко (псевд.: Микола Лан, М. Лан), Холмський, М. Чабан, Лев Цветогорев, К. Шевич, Г. Шишкін, Я. Шохат, В. Яковенко, а також під псевдонімами та криптонімами.

«Экстренные телеграммы “Известий Полтавского Губисполкома”» (обс. 1 с., ц. 50 к.), які вийшли 15 травня 1919 р., вміщували оперативні зведення військово-революційного штабу про ситуацію на фронтах, в яких акцентувалося перемоги радянських військ.

Останній 72(522-ий) номер вийшов у світ 31 березня 1922 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 183; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 361—362; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 24—25;

Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 10—12;
Газети України 1917—1920 років... С. 58—59.

О. Середа

2132

ИЗВЕСТИЯ ПОЛТАВСКОГО СОВЕТА И ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧ., КРЕСТ. И КРАСНОАРМ. ДЕПУТАТОВ. — № 54(70). 1919, 24 апр.

Отв. ред. Редакционная Коллегия. — **Полтава, 1919:** Изд. Совет Рабоч. Депут. *Адр. ред.:* Котляревская, городск. дом. Контора тип. Фришберг. *Адр. конторы:* Котляревская, пом. конторы тип. Фришберга.

Вийшло: 1919 — № 54(70); *Ф.* 57×42 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* в Полтаве 50 к., на ст. жел. дороги и в провинции 60 к.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 54(70); **ДНАБ:** 1919 — № 54(70).

Примітки: До № 53(69) за 18 квітня 1919 р. виходила газета «Известия Полтавского Совета рабочих депутатов» (див. № 2133). Періодичність виходу: щоденна. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська й українська. У квітні 1919 р. «Известия Полтавского Совета...» об'єдналися з газетою «Голос коммуниста» (див. № 2067). Від № 55(71) 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Полтавского губисполкома и Полтавского губернского комитета Коммунистической партии» (див. № 2131).

Основний зміст «Известий...» становили інформаційні замітки про місцеве життя Полтавщини.

У розлогій публікації «Полтавский губернский съезд Советов» подано продовження детального звіту про хід губернського з'їзду рад у Полтаві, зокрема, вміщено повний текст промови народного комісара землеробства Мещерякова.

Більшість матеріалів газети систематизовано у численних рубриках та підрубриках: «Телеграммы» (підрубрики: «По Украине», «В Венгрии», «В Румынии», «В Германии»), «Разные известия», «В Красной Армии», «Партийная жизнь», «Рабочая жизнь», «На Полтавщине», «Извещения», «Хроника», «Письма в редакцию», «Официальный отдел» (підрубрики: «От Исполкома», «От Отдела Управления Полтавского Губисполкома», «От Полтавского Уездного Военного Комиссара», «От Юридического отдела», «От окротдела записей актов гражданского состояния»,

«От Губернской комиссии по расквартированию войск», «Вид Наркомпроса»), «Объявления». Зокрема, суспільно-політичне життя в Україні та світі аналізувалося у підрубриках «Телеграмм». Діяльність різних робітничих організацій та професійних спілок висвітлено під рубрикою «Рабочая жизнь». Рубрика «Хроника» вміщувала переважно україномовні замітки про культурне та освітнє життя Полтавської губернії.

Серед авторів видання: Вете та С. Ентін (крипт. С. Е.).

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 183; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 361—362; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 24—25; Газети України 1917—1920 років... С. 58—59.

О. Середа

2133

ИЗВЕСТИЯ ПОЛТАВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ. — № 1(17). 1919, 11 февр.

Ред. Л. Тарский (1919 № 4—48), Редакц. Коллегия (1919 № 49—52). — **Полтава, 1919:** Изд. Совет Рабоч. Депутатов. *Адр. ред.:* Котляревская, городской дом. *Адр. конторы:* Котляревская, помещение конторы тип. Фришберга.

Вийшло: 1919 — № 1(17)—53(69); *Ф.* від 53×38 см до 59,5×41 см; *Обс.* 4—8 с.; *Ц.* номери 40 к. (1919 № 1—15), в Полтаве 50 к. (1919 № 18—52), в провинции 60 к. (1919 № 18—42), на ст. жел. дороги і в пров. 60 к. (1919 № 43—52).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 4(20)—21, 27, 39—45, 49, 51, 52(68).

Примітки: До № 16 за 9 лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Военно-Революционного Комитета Полтавщины» (див. № 2104). Мова видання — російська й українська. № 54(70) вийшов п. н. «Известия Полтавского Совета и Губернского исполнительного комитета Советов Рабоч., Крест. и Красноарм. Депутатов» (див. № 2132).

Типова більшовицька агітаційна газета. Її змістовий блок становили пропагандистська публіцистика, звіти про засідання та з'їзди організацій лівих соціалістів-демократів, інші офіційні документи.

В усіх публікаціях як аналітичних, так і інформаційних жанрів акцентовано постійне збільшення прибічників радянської влади, воєнні перемоги більшовиків, а також їхня діяльність для покращання добробуту українських селян і робітників (К с'езду Советов. № 19; Зиновьев Г. Коммунистический

Интернационал. № 21; Марк А. Революция. № 23). У виданні публікувалися звернення до трудового народу вступати у Червону армію або ж матеріально її підтримувати (Народный Комиссар по военным делам Подвойский. Рабочие и крестьяне Украины! № 7).

Критика авторів газети спрямовувалася як на діяльність закордонних «буржуазних» урядів (Тарский Л. Интернационал. № 5; Стеклов Ю. С фальшивой бородой. № 14; Две линии контрреволюции. № 40), так і на «внутренних врагов» «партийных противников Советской власти, как левые с.-р. ... украинских шовинистов и... бандитов имени Гетмана и Петлюри» (Ахматов Л. Итоги. № 14; Конец Директории. № 32).

Майже у кожному числі редакція вміщувала звіти про засідання та з'їзди ради робітничих, селянських та солдатських депутатів, як-от: «Заседание Полтавского Совета рабочих депутатов (стенографический отчет)» (№ 30), «С'езд Советов Полтавского уезда» (№ 40), «Полтавский Губернский С'езд Советов» (№ 51, 52).

Публікації українською мовою з'являлися лише зрідка — це були офіційні звернення органів місцевої влади, накази, повідомлення під рубрикою «Народна освіта» (№ 45).

Рубрики видання: «Телеграммы», «За границей», «Местная жизнь», «В Советской России», «Хроника», «Рабочая жизнь», «Партийная жизнь», «Объявления»; «Официальный отдел» містив накази, розпорядження та постанови здебільшого повітових владних структур.

Серед авторів — Лев Ахматов, М. Бухарін, М. Глебов, В. Керженцев, А. Марк, І. Мгеладзе, Л. Тарський.

Останній (53(69)-й) номер датовано 18 квітня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 183; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 361; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 24—25; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 58—59.

3. Наконечна

2134

ИЗВЕСТИЯ ПРИЛУКСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 16—38); **ИЗВЕСТИЯ ПРИЛУКСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ = ВІСТИ ПРИЛУЦЬКОГО ВИКОНКОМУ РАДИ РОБІТНИЧИХ, СЕЛЯНСЬКИХ І ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКИХ ДЕПУТАТІВ** (1919 № 39—81). — Виходить 3 рази на

тиждень (1919 № 16—38), щоденно (1919 № 39—81). № 1. 1919, 12 февр.

Ред. Редакционная коллегия (1919 № 16—48). *Ред.-изд.* Исполком С. Р. и К. Д. (1919 № 49—81). — **Прилуки, 1919:** *Изд.* Исполком С. Р. и К. Д. (1919 № 16—48). *Типо-лит.* А. Я. Мирова, Прилуки. *Адр. ред. і контори:* ул. Карла Лібкнехта, в д. А. Мирова.

Вийшло: 1919 — № 1—34, 36—81, [?]; Ф. 52×34 см; *Обс.* 4 с., 6 с.; Ц. номера 70 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 22, 23, 26, 28—32, 34, 36—45, 48, 49, 53—55, 58, 59, 61—63, 66, 67, 80, 81; **ДНАБ:** 1919 — № 16—24, 26—30, 32, 34, 68, 74.

Примітки: Наявний № 16 датовано 19 квітня 1919 р. Випуск за 16 червня та № 35 за 18 червня 1919 р. вийшли як екстрений п. н. «Известия Прилукского Военно-Революционного Комитета» (див. № 2512). Мова видання — російська та українська. Від 13 грудня 1919 р. виходили «Известия Прилукского Уездного Ревкома = Вісти Прилуцького Повітового Рев'кому» (див. № 2135).

«Известия...» — пробільшовицьке суспільно-політичне видання, яке слугувало джерелом інформації про життя міста Прилуки, України та світу. У газеті регулярно вміщувалися повідомлення про партійне життя, діяльність уряду та інших організацій; матеріали, у яких висвітлювався стан народного господарства, зокрема промисловості та обговорювалися болючі питання села. Надіслані до редакції листи вміщувалися під рубриками «По селам и деревням» та «Письма в редакцию».

Значну частину публікацій становили повідомлення із фронтів протистоянь червоноармійських частин та угруповань контрреволюціонерів, статті червоноармійської проблематики. Матеріали рубрик «Телеграммы» та «Красный фронт» — оперативні зведення з фронтів про захоплені чи звільнені території, про перемоги і втрати, єврейські погроми тощо.

Щодо закордонної тематики видання, то зазвичай висвітлювалися актуальні політико-економічні події на світовій арені, міждержавні відносини: увага приділялася розвитку світової революції та статусу радянської України за кордоном. Про життя Прилук та губернії читачі дізнавалися з невеликих публікацій (питання управлінського апарату, місцевого господарювання, освіти; вплив революції на прилучан).

На сторінках газети регулярно публікувалися офіційні документи, що регламентували роботу державних структур, наприклад: наказ губернського відділу праці та підвідділу охорони праці «Об учете

промышленных заведений и котлов в Полтавской губ.», наказ Народного комиссариату праці України «Положение о восьмичасовом рабочем дне», накази Прилукського виконкому ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів тощо.

Україномовні публікації становили незначну частину змістового репертуару. Це — замітки дописувачів про культурні заходи у селах, освітні проблеми, повітове життя.

Як тематичні додатки до газети видано «Экстренные выпуски» (два датовані відповідно 21 квітня та 25 квітня за 1919 р., а один без зазначення номера та дати).

Рубрики: «Официальный отдел», «По Украине», «По России», «За границей», «По уезду», «По губернии», «Профессиональное движение», «Телеграммы», «Местная жизнь», «Хроника», «Объявления».

Найактивніші автори видання: Я. Гафт, А. Гельфгал, М. Чернявський, І. Южний та ін.

Останній (81-й) наявний номер вийшов 21 серпня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 285; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 26; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 83; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 60.

Р. Романюк

2135

ИЗВЕСТИЯ ПРИЛУКСКОГО УЕЗДНОГО РЕВКОМА = ВІСТИ ПРИЛУЦЬКОГО ПОВІТОВОГО РЕВКОМУ (1919 — 1920 № 89, 92—106); **ВІСТИ ПРИЛУЦЬК. ПОВІТРЕВКОМУ Й ПОВІТПАРКОМУ** К. П. У. (БІЛЬШОВИКІВ) = **ИЗВЕСТИЯ ПРИЛУК. УЕЗДРЕВКОМА И УЕЗДПАРКОМА** К. П. У. (большеви́ков) (1920 № 90, 91). — Виходить щоденно. № 1. 1919, 13 дек.

Ред. Ред. Коллегия. — **Прилуки, 1919—1920:** *Издание Прилукского Уездного Ревкома. Типо-лит.* А. Я. Мирова, Прилуки. *Адр. ред. і контори:* в б. Мірова, вул. Карла Лібкнехта.

Вийшло: 1919 — № 1—16, 1920 — № 17—69, 71—101, 103—106; *Ф.* від 50,5×33,5 см до 44×36 см, 33,5×22 см (1920 № 90, 91); *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 3 крб.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1920 — № 17—25, 27—32, 34—36, 38, 39, 44, 47—49, 51, 71, 72, 82, 90, 91, 95—101, 104—106; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 2, 4—16, 1920 — № 17—25, 27, 29—56, 59—64, 69, 71, 72, 78, 79, 83—89, 92—101, 104—106.

Примітки: До серпня 1919 р. виходили «Известия Прилукского Исполнительного комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Де-

путатов» (див. № 2134). У 1920 р. замість № 70 та № 102 вийшли: «Бюлетень Повіт. Безпарт. Робітничо-Селянської та червоноармійської конференції = Бюлетень Уездн. безпартійн. Рабоче-Крестьянской и Красноармейской Конференции» (див. 1920 р.) та «Бюлетень Повітового З'їзду Рад Робітничих, Селянських й Червоноармійських Депутатів = Бюлетень Уездного С'їзда Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (див. 1920 р.). Прилуки — тепер районний центр Чернігівської обл. Від № 107 за 23 квітня 1920 р. виходили «Вісти Прилукського Повітвиконкому і Паркому Прилукської організації К. П. (більш.) Укр. = Известия Прилукск. Уездисполкома и паркома Прилукской организации К. П. (больш.) Укр.» (див. 1920 р.). Мова видання — російська й українська.

Основним спрямуванням видання була пропаганда та агітація за радянську владу та її переможне утвердження в Україні.

Редакція систематично висвітлювала події на фронтах, ситуацію в країні та світі, діяльність місцевих органів влади, порушувала актуальні для того часу земельне та продовольче питання тощо.

В «Официальном отделе» редакція друкувала накази Прилукського повітревкому, повітового військового комісаріату, повітового відділу народної освіти, начальника гарнізону м. Прилуки тощо. Окремі офіційні звернення подавалися українською та єврейською мовами, як-от «До єврейського громадянства м. Прилуки» (1920. № 100) — про збирання книжок для «Єврейської книгозбірні».

Із загальноукраїнських подій у 1920 р. редакція інформувала читачів про роботу четвертого Всеукраїнського з'їзду рад та вміщувала прийняті на ньому резолюції, зокрема щодо продовольчого питання, «чистки» радянських закладів.

Чимало публікацій присвячено виборам до рад та їх результатам. При цьому редакція гостро виступала проти участі в Радах меншовиків (1920. № 96).

Окремою темою на сторінках «Известий...» було влиття у КП(б)У інших українських партій. Про це йшлося у статтях «Вступление боротьбистов во Всеукраинский Ревком» (1920. № 19), «Разрыв большевиков с боротьбистами в г. Прилуках» (1920. № 30) та «Телеграмма из Полтавы Прилукскому Уездпаркому» (1920. № 90).

Особливо гостро редакція критикувала український національний рух (Величко К. Розвал Петлюрівщини. 1920. № 19, 29).

Автори часопису ратували також за «Беспощадную борьбу с бандитизмом» (1920. № 39), революційний фронт, демократію і радянську владу (1920. № 90, 91).

Надзвичайно широко редакція висвітлювала місцеві події. У публікаціях 1920 р. йшлося про повітові конференції прилуцької організації КП(б)У (№ 33—35) та організацію «Тижня фронту» (№ 34, 35), про вибори до рад і роботу Прилуцького повітового з'їзду рад (№ 104, 105) та ін.

Місцева подієвість висвітлювалася у публікаціях під рубрикою «Телеграммы», яка мала дробрику «Наш край» та зазначала міста, у яких ці події відбувалися (Полтава, Хорол, Лубни, Пирятин та ін.).

Традиційним для газети у 1920 р. були тематичні тижні (на зразок «Крестьянской Недели» у № 82).

У виданні вміщено російською мовою революційні вірші Д. Гросова, Робочого, Свободіна, Старого Бурлаки та Червоноармійця Герасимова.

Газета мала широку рубрикацію: «Телеграммы», «Разные известия», «Последние известия», «Красный фронт», «На фронте труда», «За границей», «В черном стане», «В Советской России», «В Советской Украине», «Официальный отдел», «Местная жизнь», «По уезду» («По повіту»), «По городу», «Из приказа Уездревкома», «Ревтрибунал», «Партийная жизнь» («Партійне життя»), «Профессиональная жизнь», «Маленький фельетон», «Письмо в Редакцию» («Лист до Редакції») та ін.

Автори «Известий...» виступали як під справжніми прізвищами, так і під псевдонімами, як-от: Вдовиченко, К. Величко, А. Верхотурський, Ф. Вигонський, Б. Гречаний, Іван Капустянський, тов. Левко, Лещенко, Юр. Мостовий, Є. Розін, І. Ромашко, Є. Селюк, Сергієнко, М. Сігал, Сірко, Григорій Хименко (під псевд. М. Лан), Б. Чередниченко, С. Янський та ін.

Останній (106-й) номер побачив світ 22 квітня 1920 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 285; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 26; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 83; Газеты Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 108—109; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 60.

В. Габор

2136

ИЗВЕСТИЯ РОМЕНСКОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА (1919 № 3—21); **ИЗВЕСТИЯ РОМЕНСКОГО В.-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА** = **ВІСТИ РОМЕНСЬКОГО В.-РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМІТЕТУ** (1920 № 49—101). — № 1. 1919, фебр.

Ред. Б. М. Туревский (1919), Редакционная Коллегия (1920). — **Ромны, 1919—1920: Изд. В.-Революционный Комитет.** *Тип.* Военно-Революц. Комитета (1919). *Адр. ред.:* Гостиница «Гранд-Отель», ул. Полтавская (1920).

Вийшло: 1919 — № 1—21, [?], 1920 — Г. 2 № [?], 49—101; *Ф.* від 53×34 см до 60×42 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* городск. на 3 мес. 36 р., иногородск. 39 р. (1919), на міс. 65 р. (1920 № 49), 80 р. (1920 № 58—101). *Ц.* номери 60 к. (1919), 3—4 р. (1920).

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — № 3, 1920 — Г. 2 № 49, 58, 62, 63, 65, 67—101.

Примітки: Наявний № 3 вийшов 24 лютого 1919 р. Від № 22 за 18 березня 1919 р. до № 132 за 3 серпня 1919 р. виходили «Известия Исполнительного Комитета Роменского Совета Рабочих и Селянских Депутатов» (*див.* № 2492). Від № 1 за 5 серпня до № 8 за 13 серпня 1919 р. виходила газета «Голытьба» (*див.* № 2435). Мова видання — російська та українська. Від № 102 за 20 квітня 1920 р. газета виходила п. н. «Пламя Революции» (*див.* 1920 р.). Інформаційне джерело газети — повідомлення УКРОСТА.

Щоденний інформаційний радянський орган Роменського військово-революційного комітету повідомляв про діяльність Комітету під час громадянської війни, інформував про місцеві новини та висвітлював суспільно-політичне й економічне становище в Україні, Росії та за кордоном.

Наскрізною темою видання було висвітлення революційних подій на українських землях та боротьби проти Добровольчої армії А. Денікіна, білополяків: «Поляки и Деникин» (1920. № 58), Г. П'ятаков «Опасные признаки» (1920. № 63), «Кровавые памятки» (1920. № 65, 67). Низку публікацій № 72 присвячено річниці створення Червоної армії та вшануванню полеглих бійців. Матеріали з нагоди річниці революції (С. Волгіна «Великая революция», «Празднуй свою победу, пролетарий!», «Как это было») вміщувалися у № 75 за 1920 р.

У газеті друкувалися статті про співпрацю України та Росії у політико-економічній сфері, наприклад: W. «Экономическая схватка» (1920. № 68), «Государственные отношения Советской Украины и Советской России» (1920. № 69), «Экономическая политика Советской власти» (1920. № 74).

Регулярно часопис інформував про діяльність центрального партійного апарату та подавав його накази й постанови, висвітлював реформаторські

процеси у сфері освіти, економіки; повідомляв про проведення всесоюзних та всеукраїнських нарад, селянських безпартійних конференцій і т. д.

Редакція вела агітаційно-пропагандистську роботу серед населення, про що свідчили матеріали Б. Туревського «От оружия критики к критике оружием» (1920. № 3), «Власть буржуазная и власть пролетарская» (1920. № 58), Г. П'ятакова «Опасные признаки» (1920. № 63) та ін.

Серед головних тем міжнародного життя виокремлено проведення мирних переговорів (Мирный договор между Россией и Эстонией. 1920. № 58; Чего хотят союзники. 1920. № 70); торгівля із закордоном, відносини з державами-союзниками (О взаимоотношениях Укр. и Рос. Соц. Республик. 1920. № 67; Перемена политики союзников. 1920. № 68); поширення світової революції та перспективи встановлення радянської влади у країнах Європи. Час від часу статті газети заторкували політичні взаємини України з Польщею, Румунією та Росією.

У публікаціях рубрики «Жизнь и нужды селян» запропоновано вирішення нагальних питань розподілу землі, розвитку сільського господарства та організації посівних кампаній, ведення культурно-просвітньої і політико-агітаційної діяльності, роз'яснено роль пролетаріату у революційних змаганнях, висвітлено процес залучення молоді та жінок до будівництва соціалістичної республіки, подолання неграмотності серед селян та ін.

Низку матеріалів рубрик «Фронт труда» і «Вести с фронта труда» автори присвятили питанням робітничого життя, ознайомлювали громадськість з роботою галузей промисловості, етапами відбудови транспортних шляхів, розробкою та видобутком корисних копалин, розвитком сільського господарства та ін.

В україномовних матеріалах газети розглянуто різноматичні питання освіти та просвітницької діяльності в селах, боротьби з алкоголізмом, бандитизмом та дезертирством; охарактеризовано проблеми народного господарства і виборчого процесу. Серед них — «Вороги робітників та селян» (1920. № 49), «Молодь працює» (1920. № 63), Селянин «Темність — найбільше зло» (1920. № 67), «Ще поле не почате» (1920. № 77), «Які бувають іноді вибори?» (1920. № 83) тощо.

У хронікальних повідомленнях рубрики «Местная жизнь» йшлося про діяльність місцевих органів влади, проведення виборів до ради, підвищення рівня освіти та професійних знань роменців, роботу кооперативів

та профорганізацій, проведення чисток партійного апарату тощо.

У 73-му та 74-му номерах 1920 р. вміщено ювілейні публікації до Дня пам'яті Т. Г. Шевченка. З цієї нагоди було організовано шевченківське свято у Ромнах, вшановано Т. Шевченка проведенням літературного вечора.

Рубрики видання: «Красный фронт», «В Советской Украине», «В Советской России», «Жизнь и нужды селян», «Местная жизнь», «Фронт труда», «Дело мира», «Последние известия».

Автори публікацій — С. Волгін, Горін, П. Лавський, Я. Лях, М. Палов та ін.

Останній (101-й) номер датовано 18 квітня 1920 р. *Бібліографія*: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 216; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 255.

Р. Романюк

2137

ИЗВЕСТИЯ СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ г. ЛУБЕН (1919 № 18—40, 123, 124); **ВИСТИ РАДИ РОБІТНИЧИХ, СЕЛЯНСЬКИХ ТА ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКИХ ДЕПУТАТІВ м. ЛУБЕН** = **ИЗВЕСТИЯ СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ г. ЛУБЕН** (1919 № 41—121). — № 1. 1919, 21 февр.

Ред. Редакционная коллегия. — **Лубны, 1919**: *Изд.* Лубенский Совет Рабочих, Крестьянских и Красноармейских депутатов. *Адр. ред.*: г. Лубны, ул. Пирятинская.

Вийшло: 1919 — № 1—124, [?]; *Ф.* від 45×40 см до 56×36 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.*: на мес. с пересылкой 15—18 р. *Ц.* номера 65—85 к., 1 р. (1919 № 79).

Наявність у фондів: **НБУВ**: 1919 — № 18, 21, 22, 25, 31—33, 37, 41, 43, 44, 47—52, 58, 59, 61, 62, 71, 72, 75—77; **ДНАБ**: 1919 — № 21—29, 32—56, 58—62, 64—95, 121, 123, 124.

Примітки: До 20 лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Военно-революционного комитета г. Лубен» (*див.* № 2477). Від № 44 — паралельна назва мовою їдиш. Склад редакційної колегії: Козаков, Беліков, Мульнер, Бухбіндер, А. Ракітін, Анти. Мова видання — російська й українська. Від грудня 1919 р. виходили «Известия Лубенского Ревкома» (*див.* № 2124).

Лубенські «Известия...» як інформаційне видання регулярно висвітлювали події в Україні, відображаючи найхарактерніші політичні, економічні та громадські вияви життя. Коло досліджуваних авторами проблем

охоплює діяльність партій, уряду та профоб'єднань, функціонування сільського господарства, дефіцит продовольства, дорожнечу товарів першої необхідності тощо. Ці та інші проблеми аналізуються у публікаціях М. Подвойського «Почему нам нужна Красная Армия» (№ 25), А. Рубльова «Революция и культура», В. С-кого «Народный суд и задачи рабочего класса» (№ 28), Холмського «Наши задачи» (№ 52).

Інформаційний блок часопису становили матеріали рубрик «За границей», «В Советской России», «На Украине», «Телеграммы», «Местная хроника», які ознайомлювали читачів із виявами місцевого життя, а саме: відкриття дитячих будинків, надання безкоштовної медичної допомоги, вирішення проблеми недостачі хліба; найновішими подіями на теренах країни (джерелом новин були оперативні зведення з фронту, зокрема про перемоги Червоної армії та успіхи у протистоянні з білогвардійцями) та закордону. У багатьох статтях не тільки висвітлено повсякденне життя, а й визначено основні політико-економічні напрями розвитку і революційних процесів.

Значну частину публікацій видання становили офіційні документи, що регулювали життєдіяльність краю. Серед надрукованих матеріалів — постанови, накази та звіти про засідання Лубенського виконавчого комітету та Всеукраїнського з'їзду Рад.

В україномовних матеріалах К. Старенького «Чергове завдання в культурно-просвітній роботі» (№ 26), Бутира не-Бухановського «До земельного питання» та В. Михайловича «Позашкільна освіта у Лубенському повіті» (№ 38) тощо заторкувалися різноматичні проблеми, їх автори пропонували свої вирішення поставлених перед суспільством злободенних питань.

На шпальтах часопису вміщувалися дописи читачів, приватні оголошення і некрологи.

Рубрики видання: «Партийная жизнь», «Официальный отдел», «Театр и музыка», «На Лубенщине», «Деревенский листок» та ін.

Серед активних авторів — Беліков, В. Михайлович, М. Нагородський, М. Резцов, М. Славінський.

Останній (124-й) наявний номер вийшов 31 липня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 198; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 224; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 22; Газети України 1917—1920 років... С. 57—58.

Р. Романюк

ИЗВЕСТИЯ ТИРАСПОЛЬСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 1—36); **ИЗВЕСТИЯ ТИРАСПОЛЬСКОГО СОВЕТА КРЕСТЬЯНСКИХ И РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ** (1919 № 37—88). — № 1. 1919, апр.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Тирасполь, 1919:** *Изд.* Тираспольский Исполком Совдепа. *Тип. помещ.* по Покровской ул., № 52. *Адр. ред.:* по Базарной, уг. Двор. д. Ройтбурда.

Вийшло: 1919 — № 1—88, [?]; *Ф.* 49,5×32 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номери 1 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 36.

Примітки: № 29 вийшов 6 червня, наявний № 36 — 15 червня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська, молдавська, українська. Тирасполь — тепер столиця самопроголошеної Придністровської Молдавської Республіки. Від лютого 1920 р. виходили «Известия Тираспольского Военно-Революционного Комитета = Вести Тираспольского Військово-Революційного Комітету» (див. 1920 р.).

«Известия...» інформували про суспільно-політичні події в УСРР, світі та безпосередньо в Тирасполі.

У колі українських новин містилися повідомлення про постанову Ради Народних Комісарів радянської України стосовно переведення часу на годину вперед, про підготовку Народним комісаріатом освіти документів щодо обов'язкового шкільного навчання з метою подолання неграмотності серед робітників і селян тощо. Повідомлялося також про нормалізацію життя в Одесі завдяки встановленню твердих цін на продукти харчування.

Закордонні вісті переважно стосувалися розвитку страйкової боротьби та поширення комуністичної ідеології у світі.

Часопис висвітлював діяльність місцевих партійних та радянських структур — публікував накази завідувачів відділів Тираспольського повітового виконкому Акімова і Василевського, начальника Надзвичайної комісії Громобоя, начальника Тираспольського гарнізону Анісімова, вміщував оголошення про скликання зборів комуністів Тирасполя та організацію агітаторсько-пропагандистських курсів. Для посилення ідеологічного впливу було опубліковано статтю Л. Троцького «Южный фронт, подтянись!», що роз'яснювала труднощі роботи радянського апарату у воєнний час.

Проблеми організації профспілок та членства у них колишніх власників підприємств у гротескній формі порушувала стаття Х. «Кое что о некотором Тираспольском Союзе».

У газеті велися рубрики: «Объявления», «Телеграммы», «Хроника».

Публікації часопису не авторизовані.

Останній (88-й) відомий номер вийшов у світ 16 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 542; Указатель периодических изданий // Клобуцкий В. С. Роль печати МАССР в формировании молдавской социалистической нации. Кишинев, 1976. С. 190; Газети України 1917—1920 років... С. 120; Kulikovski L., Șcelcikova M. Presa Basarabeană de la începuturi pînă în anul 1957: catalog [carte tipărită] / ed. îngr. de Lidia Kulikovski; Alcăt. și culeg. comp.: Margarita Șcelcikova. Chișinău, 2002. S. 121.

О. Палюх

2139

ИЗВЕСТИЯ УЕЗДСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И КРЕСТЬЯНСКИХ И КОЗАЦКИХ ДЕПУТАТОВ ЧЕРКАЩИНЫ: Орган Черкасского Исполкома. — № 26(39). 1919, 13 апр.

Отв. ред. Редакционная Коллегия. — **Черкасы, 1919:** Изд. Исполком. *Адр. ред.:* Исполком в помещении Земской Управы (1919 № 97—99).

Вийшло: 1919 — № [?], 26(39)—107(120), [?]; *Ф.* 45,5×32 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на мес. 15 р. (1919 № 97—99). *Ц.* номера 80 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 98(111), 99, 101—104, 106(119); **ДНАБ:** 1919 — № 97(110), 98, 99(112).

Примітки: До № 11 за 8 березня 1919 р. газета виходила п. н «Беднота» (див. № 2340). Наявний № 97 датовано 26 липня 1919 р. Періодичність виходу: щоденно. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь». Мова видання — російська й українська. Від січня 1920 р. виходила газета «Вісти Черкаського Повітового Революційного Комітета» (див. 1920 р.).

Основним завданням газети було обстоювання інтересів пролетаріату та агітація на користь робітничо-селянської влади. Регулярно вміщувалися накази та розпорядження й інші офіційні матеріали радянського уряду. Провідна тема видання — воєнна ситуація в Україні. Більшість статей містила заклики про допомогу фронту й Червоній армії продовольством та зброєю (За хлеб; Петров. Дайте оружие фронту. № 99; Фронт и тыл. № 101; Сдавайте оружие;

Формируйте продовольственные отряды. № 102; ін.). Великого значення надавали також агітації за всезагальну військову та фізичну підготовку, а також боротьбі з дезертирством: «Всеобщее военное обучение» (№ 101), «В серьезный момент дезертиров не должно быть» (№ 106). Інші питання, зокрема освіти, культури, місцевого життя, висвітлювалися переважно в невеликих замітках відповідних тематичних рубрик. У кожному числі вміщувалися оперативні зведення про воєнні події та значні за обсягом інформаційні блоки про суспільно-політичні новини в Україні та світі, більшість яких — на матеріалі БУП. Іноді у виданні публікувалися вірші (у № 102 — Криці Возошина).

Рубрики газети: «Распоряжения Правительства», «Телеграммы», «На красном фронте», «Внутренний фронт», «В России и на Украине», «За-границей», «Иностранная жизнь», «Обзор печати», «Местная жизнь», «Жизнь в уезде», «Профессиональная жизнь», «Жизнь красноармейца», «Распоряжения местной власти», «Партийная жизнь», «Театр и искусство».

Серед нечисленних зазначених авторів — А. Наумов, М. Р-цов.

Останній наявний (107(120)-й) номер датовано 7 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 544; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 27; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 265; Газети України 1917—1920 років... С. 122.

М. Процик-Кульчицька

2140

ИЗВЕСТИЯ ХОРОЛЬСКОГО ШТАБА РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКОЙ ОБОРОНЫ И КОМ-ТА КОМУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ. — № 10. 1919, 15 июля.

Ред. Редакционная коллегия. — **Хорол, 1919:** Изд. Хорольский Штаб Рабоче-Крестьянской Обороны. Хорольская Советская Тип.

Вийшло: 1919 — № 10—14; *Ф.* від 45,5×35 см до 48,5×35 см; *Обс.* 2 с.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — № 10—14.

Примітки: До № 9 за 14 липня 1919 р. виходив «Бюллетень Хорольского Штаба Рабоче-Крестьянской Обороны» (див. № 2013). Мова видання — російська й українська. Від січня 1920 р. виходили «Вісти Хорольського Військово-Революційного Комітету і Партиї-ного Бюро К. П. У. (Більшовиків) м. Хорола і повіту = Известия Хорольского Военно-Революционного Комитета и Партийного

Бюро К. П. У. (Больш.) г. Хорола и уезда» (див. 1920 р.). Джерело інформації видання — БУП.

Мета видання — інформувати читачів про останні події в Україні, Росії та світі. Тематичну палітру часопису представлено суспільно-політичними та економічними замітками про позбавлення житла буржуазії в м. Гомель та викорінення «націонал-буржуазної ідеї», діяльність комуністичних партій за кордоном, організацію «комбедів» та багато ін.

Значну частину змістового наповнення становили публікації під рубрикою «Красный фронт», в яких інформувалося про перебіг боїв, втрати Червоної армії, ведення переговорів тощо.

В газеті висвітлювалися події місцевого значення, наголошувалося на важливості розбудови комуністичного суспільства та активної участі у цьому процесі пролетаріату, подавалися «звідомлення» про проведені збори, наради, мітинги; повідомлялося про важливі суспільні події під рубрикою «Местная жизнь».

У матеріалах рубрики «Обзор печати» подавався аналіз актуальних публікацій у популярних виданнях, наприклад: «Известия ВЦИК», «Правда», «Коммунист», «Борьба».

На сторінках газети часто друкувалися віршові твори (як-от: Заславський «Призыв», без зазначення автора «Улыбки солнца» (№ 12) та оголошення.

Рубрики видання: «На Украине», «За Границей», «Местная жизнь», «Советская Россия», «Обзор печати», «Официальный отдел».

Серед активних авторів — А. Савін.

Останній (14-й) номер побачив світ 19 липня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 189; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 547.

Р. Романюк

2141

ІЛЮСТРОВАНІЙ ДОДАТОК ДО «ШЛЯХУ». — Р. І. Ч. 1. 1919.

Ред.: не подано. — Зальцведель, 1919—1920.

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1—8, 1920 — Р. II ч. 1(9)—3(11); *Ф.* від 27,5×22 см до 31×22,5 см; *Обс.* 4 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. І ч. 4—8, 1920 — Р. II ч. 1(9)—3(11); ДНАБ: 1919 — Р. І ч. 6, 1920 — Р. II ч. 1(9), 3(11).

Примітки: Додаток з'являвся неперіодично.

Кожне число формувалося за певною темою. Так, у ч. 4 (20 серпня 1919 р.) додатка вміщено портрет тодішнього посла УНР у Відні В. Липинського та світліну українського посольства у Відні, у ч. 5 (17 вересня 1919 р.) — портрет голови дипломатичної

місії УНР у Празі М. Славинського та фото української військово-санітарної місії у Празі. Поряд подавалися біографічні довідки про цих діячів, які підготував Василь Верниволя (В. Сімович).

Шосте число (27 вересня 1919 р.) присвячено «жертвам катастрофи в повітрі» — полковнику Вітовському та четару Чучману, ілюстроване їхніми фото-портретами, світлинами з траурної процесії.

Сьоме число (8 листопада 1919 р.) ознайомлювало з відкриттям 16 серпня пам'ятника полоненим українцям (скульптор М. Паращук), які померли у Вещлярі. Число 8-ме (17 грудня 1919 р.) присвячено темі «Образки з воєнних літ на Україні». Воно містило світлини С. Петлюри у прифронтовій смузі, воєнні трофеї війська УНР і т. ін.

Перше число (7 січня 1920 р.) п. н. «Із днів Денікіна на Україні» вийшло у сатиричному виконанні: карикатури п. н. «Що несе Денікинське військо селянам», «Як Денікинці дбають про освіту на селі» та ін. яскраво зображали зазначені теми.

Друге число (6 березня 1920 р.) присвячено шевченківським дням, наступне ч. 3 (26 травня 1920 р.) інформувало про Українську республіканську капелу під орудою О. Кошиця, яка своїм успішним гастрольним туром країнами Європи виконувала місію привернення уваги до української культури та української справи загалом. Текст споряджено фотопортретом О. Кошиця, М. Лисенка, К. Стеценка, світлинами Української республіканської капели.

Більша частина площі додатку відводилася під ілюстративний матеріал, який ознайомлював з визначними особистостями української політики, літератури, мистецтва, буднями таборового життя українських вояків. Постійно вміщувалися світлини з інформаційними повідомленнями про таборовий побут українських полонених: «Бібліотека й читальня у зальцведельському таборі» (1919. Ч. 4), «Рада табору Цербет», «Українська Громада в Кведлінбурзі», «Драматичне Товариство в Кведлінбурзі» (1919. Ч. 5), «Українська Громада Табору Целле», «Друкарня часописі «Шлях»» (1920. Ч. 3).

В окремих числах вміщувалися поезії Г. Чупринки, М. Славинського.

Останнє (3(11)-те) число датовано 26 травня 1920 р.

Бібліографія: Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 243.

Література: ЕУ. Т. 10. С. 3878; Верниволя В. Діяльність Української Військової Місії в Німеччині за рік // Шлях. 1919. Ч. 64; Кулеша Н. «Для розради читачів і для науки»: український часопис у Зальцведелі «Шлях» (1919—

1920 рр.) // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 24—26 жовт. 2003 р. Львів, 2003. С. 94—107; Кулеша Н. М. Українська преса у Німеччині 1919—1945 рр.: формування та функціонування: монографія. Львів, 2009. С. 95—96.

Н. Кулеша

2142

ІЛЮСТРОВАННИЙ ТИЖНЕВИК = ILUSTROWANY TYZNEWYK: Просвітно-Економічна, Поступова Часопись для Українського Народу в Зл. Державах. — Published every Saturday. P. I. Ч. 1. 1919, 15 Nov.

Editor [ред.] Stephen I. Mostowy. — **Нью Йорк, Н. Й., 1919—1920:** Published by Stephen I. Buchewsky. *Адр. ред. і адм.:* 351 East, 14-th Street, New York, N. Y. *Адр. адм.:* на м. Нью Йорк 41-а Іст, 7-ма ул.

Вийшло: 1919 — Р. I ч. 1—7, 1920 — Р. II ч. 1—9; *Ф.* 40×28,5 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.:* 1 Year 3.50 \$. *Ц.* числа в Нью Йорку 5 с. [ц.], на Провінції 6 с. [ц.].

Наявність у фондi: ЛННБ: 1919 — Р. I ч. 4, 1920 — Р. II ч. 1, 3.

Примітки: На с. 4 вихідні дані часопису дублювалися англійською мовою.

Часопис як своєрідний просвітньо-інформаційний дайджест оперативно інформував про найважливіші події в Україні. Зазвичай номери часопису відкривалися рубрикою «Вісти з України». Коротким «телеграфічним» рядком повідомлялося про бойові зіткнення українських військ під керівництвом С. Петлюри з армією генерала А. Денікіна, наступ більшовицьких військ на Україну та мирні ініціативи й переговори. При цьому редакція вміщувала під рубрикою заголовків, який відображав найактуальнішу подію, як-от: «Українці здобули Полтаву, Катеринослав і Бердичів» (1919. Ч. 4). Редакція зазначала, з яких міст і коли саме отримала інформацію: «Лондон, 3 грудня» (1919. Ч. 4), «Копенгаген, 29 грудня» (1920. Ч. 1) тощо.

Редакція додатково вміщувала відомості про бойові дії на українсько-денікінському фронті, спростовувала дезінформації про єврейські погроми в Україні тощо.

На сторінках «Ілюстрованого Тижневика» вміщувалося багато фотографій, репродукцій картин та скульптур, а також карикатур, які надають часопису візуальної привабливості. Іноді до карикатур додавалися жартівливі «усмішки» англійською мовою.

Серед тем, які висвітлювала редакція, було питання щодо політично-правового вирішення статусу Східної Галичини та національного й економічного розвитку української нації. Про це йшлося у статтях

М. Лозинського «Міжнародно-правне положення східної Галичини» (1920. Ч. 1), М. Грушевського «Життява сила народу» (1920. Ч. 3), К. Кульчицького «Споживчі спілки а ошадність» (1919. Ч. 4) та ін.

Значне місце в часописі займали великообсягові пізнавальні статті, які друкувалися з продовженням («Чи роля жінки в громадськiм житю низша від ролі мушини», «Про повстанє нашої землі» (1919. Ч. 4); ін.).

Редакція вміщувала передруки з інших видань, зокрема з віденської «Воли» (Наддніпрянець. Як ми втратили Галичину. 1919. Ч. 4), з «Нашої Меті» (І. Кв. Становище жінки в большевицькій Росії. 1920. Ч. 3).

У тижневику опубліковано оповідання Михайла Івченка «Марійка» (3 нарисів «Хутір») (1920. Ч. 1—3) та вірш Володимира Сиротенка «Щасливого року» (1920. Ч. 1).

Останні сторінки видання містили рекламу нових книг, передплату газет — гумористичної «Оси» та зальцведельського «Шляху», театральні та комерційні оголошення.

Останнє (9-те) число вийшло 28 лютого 1920 р.

Бібліографія: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики... С. 51.

В. Габор

2143*

ІНДУСТРІАЛІСТ = THE INDUSTRIALIST. — Vol. 1. № 1. 1919, 1 листоп.

New York, 1919: Видає Industrial Workers of the World [Промисловці Світу].

Вийшло: 1919 — Vol. 1 № 1.

Наявність у фондi: НТШ-А: 1919 — Vol. 1 № 1; ІНRC: 1919 — Vol. 1 № 1.

Примітки: Періодичність виходу газети: раз на місяць.

Бібліографія: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики... С. 52.

С. Блавацький

2144

К СВЕТУ: Орган Ассоциации Анархистов г. Харькова. — № 1. 1919, 2 февр.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Харьков, 1919:** Изд-во Ассоциация. *Тип.* Шепшелевича, Рыбная, 34 (1919 № 1); *Тип.* Харьк. Комитета Укр. Партии Левыхъ Соц.-Револ. (1919 № 2); *Тип.* Пушкинская ул., № 31 (1919 № 3); *Тип.* М. Дрейшпульт и С-вья, Плетневский, 14 (1919 № 4—5). *Адр. ред.:* Временно-Горяиновский пер., в доме «Россия», при группе «Набат».

Вийшло: 1919 — № 1—5; *Ф.* від 31×22 см до 36×26 см; *Обс.* 8 с.; *Ц.* номера 60 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1, 2, 4, 5; ДНАБ: 1919 — № 1, 3—5.

Примітки: Гасла газети: «Анархия — мать порядка», «Освобождение рабочих — дѣло самих рабочих». Мова видання — російська й українська.

Газета обстоювала ідеї анархізму, пропагувала ліквідацію будь-якої влади і, відповідно, державності, інституту сім'ї, приватної власності, релігії тощо. Автори ідеологічних статей керувалися висловлюваннями відомого російського діяча-анархіста Б. Воліна, який у ті роки працював в Україні.

Редакції газети доводилося постійно відстоювати свої погляди й вести заочну дискусію з більшовиками, оскільки ті неприховано вороже ставилися до анархістського руху в Україні, начебивши йому традиційну налічку «контрреволюційної діяльності».

Більшість публікацій газети не була прив'язана до українських реалій чи проблематики, лише окремі матеріали порушували теми, близькі саме українському читачеві, як-от короткий нарис «К слову» в № 1 або ж вірш «Дайте бідним» М. Смоленого (№ 4).

Часто друкувалися поетичні твори, що пропагували ідеї анархізму та нарис на злободенні теми.

Газета вміщувала, як правило, статті, твори художньо-публіцистичних жанрів, уникаючи звичних для тогочасної періодики інформаційних публікацій.

Матеріали часто підписувалися псевдонімами й криптонімами.

Останній (5-й) номер газети вийшов 14 березня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 36; Газети України 1917—1920 років... С. 124.

М. Процик-Кульчицька

2145

К СВЕТУ И ТРУДУ = ДО СВІТЛА І ПРАЦІ: Ежемесячный журнал для детей среднего возраста. — № 1. 1919, июль.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Київ, 1919:** Изд. Культурно-Пролет. Отдел при Главревкоме Правобер. ж. д., Київ, Святославская, 4. *Тип.* бр. М. и А. Заездных, Київ, Красноармейская, 38.

Вийшло: 1919 — № 1; *Ф.* 24,5×16 см; *Обс.* 32 с.; *Ц.* номера 7 р. 50 к., для железнодорожн. 5 р.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!» = «Пролетарії всіх країн, єднайтесь!». На титульній сторінці вміщено зміст публікацій номера. Мова видання — російська та українська.

У вступному слові «Вместо предисловия» висловлено сподівання, що це видання, яке з'явилося на зламі історичних епох, стане вчителем і порадиником для юних читачів. У статті «Тарас Шевченко» Л. Яновська пропонувала дітям популярний виклад біографії видатного українського поета.

Редакція, друкуючи низку розважальних матеріалів під рубриками «Мелочи и смесь», «Шарады», водночас пропонувала дітям у вільний час вчитися самотужки опрацювати книги («Переплетайте сами: Как переплестать книги без особых инструментов»).

Серед вміщених у журналі поетичних творів — М. Жук «Перші квіти», Піючіні «Детское утро», А. І. П-й «Вперед!»; прозових — С. Кондаков-Чукаєв «Петр: Рассказ», Н. Семенович «Медвежье гульбище», А. Іванов «Среди природы», «Июнь», «Из автобиографии Букера Т. Вашингтона» (переклад з англійської А. Ш.).

На сторінках часопису подано один некролог: В. Родников «Памяти детского писателя Н. А. Скворцова».

Редакція зверталася до читачів із проханням надсилати невідомі або ж маловідомі матеріали про Т. Г. Шевченка для друку в часописі («К читателям»).

У журналі рекламувалися заплановані до друку дитячі видання — «Барвинок» та «Весняні хвилі».

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 82.

М. Комариця

2146

КАМЕДУЛА: Гумористичний часопис. — Ч. 1. 1919.

Німецьке Яблонне (1919); Ліберець (1920), ЧСР, 1919—1920.

Вийшло: 1919 — Ч. 1, 1920 — Ч. 2 (26 верес.), ч. 3 (4 жовт.); *Обс.* 12 с.; *Ц.* числа 1.5 Кш..

Наявність у фонді: НКСР: 1920 — Ч. 3.

Рукописний гумористичний часопис інтернованих вояків УГА. Відбитий на гектографі.

Зміст видання складають прозові та віршовані твори сатиричного змісту і малюнки (підписані монографією з літер М і Т). Автори усіх публікацій заховані за псевдонімами, серед яких багато разів трапляється Той Самий (і очевидно від нього ж утворений криптонім Т. С.), а також Пік, Рак, Боський.

Останнє (3-тє) число датовано 10 жовтня 1920 р.

Бібліографія: Труды русской, украинской и белорусской эмиграции, изданные в Чехословакии в 1918—1945 гг. (Библиография с биографическими данными об авторах). Прага, 1996. Т. 1, ч. 3. С. 887; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання... С. 98.

Література: Зленко П. Друки української еміграції в Ч.С.Р. // Книголюб. 1930. Кн. 4. С. 235; Животко А. Десять років Українського історичного кабінету (1930—1940). Прага, 1940. С. 32; Животко А. Історія української преси. С. 280; Сидоренко Н. Національно-духовне самоствердження. Част. 1. С. 6; Част. 2. С. 13, 18.

Н. Брайлян

2147

КАМЕНЯРІ: Орган Окремого Залізного Загону У. Н. Р. — Виходить у вівторок, четвер і суботу. Р. 1. Ч. 1. 1919, 3 лип.

Редагує комітет. — **Кам'янець-Подільський, 1919:** Друк. Окремого Залізного Загону. *Адр. ред. і адм.:* Кам'янець-Подільський, Центр. пл., 1 (ріг Торг. Пер.) (1919 ч. 1), вул. Поштова, ч. 22 (1919 ч. 2—8).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—8; *Ф.* 35×26 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* числа 1 грн 50 шагів, для козаків 1 грн (1919 ч. 1).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—8; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 1, 3—8.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Добути або дома не бути!»; «Геть із неробством!».

Часопис «Каменярі» був започаткований 1919 р. гуртком залізничних робітників, які «вирішили зі зброєю в руках підтримати прапор державної самостійності України на території Галичини» (ч. 1). Видання зобов'язувалося висвітлювати актуальні проблеми громадського життя, «витворювати та скріплювати розуміння потреби організації, як також почуття відповідальності в громадянському життю...» (ч. 1).

Редакція підтримувала ідею об'єднання УНР і ЗУНР та наголошувала на одноцільності військових операцій (Під теперішню хвилю. Ч. 5). Коментуючи суспільно-політичні події в Україні, видання повідомляло про перехід УГА за Збруч та окупацію Галичини (Похід польської культури. Ч. 4), містило наказ Головної команди військ УНР про об'єднання армії УНР та УГА (ч. 8), порушувало питання про торгівельні відносини з Румунією (До питання про наше фінансове положення. Ч. 5). Низка матеріалів висвітлювала ставлення Антанти до українського питання на Паризькій мирній конференції (Гадзінський В. Мир. Ч. 5). Оперативна суспільно-політична інформація подавалася також під рубрикою «Телеграма».

Час від часу «Каменярі» публікували фейлетони.

Автори часопису — В. Гадзінський, Демон, Sigma. Останнє (8-ме) число «Каменярів» вийшло 26 липня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 80.

Література: Бібліографія // Галицький Голос. 1919. Ч. 1; Всячина // Український Прапор. 1919. Ч. 5. С. 4.

У. Чубай

2148

КАНАДІЙСЬКИЙ УКРАЇНЕЦЬ (1919—1927 ч. 30, 1930—1931); **КАНАДІЙСЬКИЙ УКРАЇНЕЦЬ** (1927 ч. 34 — 1929) = CANADIAN UKRAINIAN: Офіційний орган Української Народної Ради в Канаді (1919—1921); Передовий український католицький тижневик в Канаді, посвячений інтересам працюючих людей (1923 ч. 25 — 1927 ч. 30, 1929); Передовий український католицький тижневик, посвячений інтересам працюючих людей (1927 ч. 34 — 1928); Передовий український греко-католицький тижневик в Канаді. Посвячений інтересам працюючих людей (1930—1931). — Виходить кожного вівторка і п'ятниці (1919 ч. 1—38), кожної середи і суботи (1919 ч. 43 — 1920), кожної середи (1921—1931). Р. 8. Ч. 1. 1919, [15 квіт.].

Голова ред. комітету П. Олексів. *Ред.* В. Біберович (1924 ч. 16, 1930 № 1—14), В. Босий (1927 ч. 1), Д. Будка (1930 № 15 — 1931). *Гол. ред.* В. Біберович (1930 № 15 — 1931). — **Вінніпег, 1919—1931:** *Вид. та друк:* Canadian Ukrainian Publishing Company (1919 — 1924 ч. 8); Canadian Ukrainian Publishing Company, Limited (1924 ч. 16 — 1925); Ukrainian People's Press Limited (1926 — 1929 ч. 30); 579 McDermot Ave, Winnipeg, Man. (1926 — 1927 ч. 30); National Press Limited, 293 Market St., Winnipeg, Man. (1929 ч. 32 — 1931); Advertising & Printing Offices, 619 McDermot Ave., Winnipeg, Man. Canada (1923 ч. 25 — 1926); 579 McDermot Ave. (1927 ч. 1—30); 120 King Street (1927 ч. 34 — 1929 ч. 30); 293 Market Street (1929 ч. 32 — 1931). *Адр. вид-ва:* Limited 590 Pritchard Avenue, Winnipeg, Man. (1919 — 1924 ч. 8), 619 McDermot Ave (1924 ч. 16 — 1925), 579 McDermot Ave (1926 — 1927 ч. 30), 120 King Street (1927 ч. 34 — 1929 ч. 30), 293 Market St. (1929 ч. 32 — 1931). *Адр. ред.:* 112 King Street, Winnipeg, Man. Canada (1927 ч. 34 — 1929 ч. 30), 293 Market Street (1929 ч. 32 — 1930).

Вийшло: 1919 — Р. 8 ч. 1—70, 1920 — Р. 9 ч. 1—76, 1921 — Р. 10 ч. 1—44, [?], 1922 — Р. 12 ч. 1—52, 1923 — Р. 13 ч. 1—52, 1924 — Р. 14 ч. 1—53, 1925 — Р. 15 ч. 1—52, 1926 — Р. 16 ч. 1—52, 1927 — Р. 17 ч. 1—51, [?], 1928 — Р. 18 ч. 1—51, [?], 1929 — Р. 19 ч. 1—53, 1930 — Р. 20 № 1—26, 27/28, 29—52, 1931 — Р. 21 ч. 1—9; *Ф.* від 62×43 см до 54×42 см (1919—1927), від 58×44 см до 55,5×44 см (1928—1931); *Обс.* 4—8 с.; *Передпл.:* 2 дол. (1919—1920,

1923—1931), 2.50 дол. (1921—1922), за кордоном 2.50 дол. (1919—1920), 3 дол. (1921—1931), до Сполучених Держав 2.50 дол. (1923—1931).

Наявність у фондї: ЛННБ: 1919 — Р. 8 ч. 36—38, 43, 44, 47—59, 61—68, 70, 1920 — Р. 9 ч. 1—14, 23—25, 27, 28, 47—50, 66, 70, 1921 — Р. 10 ч. 3, 20, 31, 43, 1922 — Р. 12 ч. 7, 16, 18, 23, 25, 38, 41, 42, 45, 47, 49—52, 1923 — Р. 13 ч. 8, 17, 23, 25, 38, 41, 42, 45, 47, 49—52, 1924 — Р. 14 ч. 1, 3, 5—8, 16, 20, 21, 24, 26—38, 40, 41, 43—47, 49—51, 1925 — Р. 15 ч. 2, 4, 6, 8, 10, 12—17, 19—25, 28—33, 37, 38, 40, 42, 44—52, 1926 — Р. 16 ч. 1—13, 15—24, 26—31, 34—49, 51, 52, 1927 — Р. 17 ч. 1—28, 30, 34—51, 1928 — Р. 18 ч. 1—11, 14—34, 37—39, 41, 46, 49—51, 1929 — Р. 19 ч. 1—5, 7, 8, 10, 11, 13—16, 20, 27, 30—32, 34, 37, 43—45, 49—52, 1930 — Р. 20 № 1, 7, 12, 15, 16, 20—23, 31, 32, 34, 36, 37, 41, 44, 45, 49—52, 1931 — Р. 21 ч. 1, 2, 5, 9; НБ ЛНУ: 1920 — Р. 9 ч. 1, 6, 7; ДНАБ: 1919 — Р. 8 ч. 43, 1920 — Р. 9 ч. 24, 28, 53, 55, 76, 1921 — Р. 10 ч. 14, 31—34, 38, 40—44, 1922 — Р. 12 ч. 16, 45, 48—52, 1923 — Р. 13 ч. 1—15, 18, 33, 39, 40, 1924 — Р. 14 ч. 3, 20—22, 24—39, 41—53, 1925 — Р. 15 ч. 1—9, 11—25, 27—33, 52, 1926 — Р. 16 ч. 14, 21, 33, 34, 37, 41—45, 1927 — Р. 17 ч. 2, 10, 11, 27, 29, 30, 32, 34, 37, 38, 40—43, 1928 — Р. 18 ч. 28, 39, 41, 46, 49—51, 1929 — Р. 19 ч. 11, 15, 16, 20, 23, 29, 30, 37, 50, 51, 53, 1930 — Р. 20 № 1, 3, 8, 15, 18, 21, 27/28, 31, 34, 40—45, 50, 52, 1931 — Р. 21 ч. 1—4, 7—9.

Примітки: До 1918 р. газета виходила п. н. «Канадйський Русин» (див. т. 4 № 513). За бібліографічними джерелами, редакторами й співредакторами часопису були: Р. Кремар (Солонуха), І. Рудачек, Т. Марцінів, А. Загарійчук. У ч. 16 за 1924 р. серед членів редакційного комітету були: Й. Дик — адвокат і нотар, о. М. Григорійчук — секретар єпископа Никити Будки, І. Рудачек та А. Загарійчук — заступники голови комітету (в. р.). У № 15 за 1930 р. подано склад редакційного комітету відділу «Молода громада»: С. Вовк, Е. Туркула, В. Калинюк, І. Саківський, А. Гриньковська, Р. Ковальська під наглядом учителя М. Борисика. 1926 р. ч. 18 помилково позначено як ч. 17, ч. 19 як ч. 18 і так до ч. 22 [23] (у ч. 24 помилку виправлено), ч. 31 як ч. 30; 1927 р. ч. 24 позначено ч. 23, ч. 30 — ч. 29; 1929 р. ч. 44 зазначено як ч. 43. У 1927 р. оголошено акцію — «Цілий місяць март даром “Календар “Канадйського Українця” новим передплатникам». У ч. 1 за 1928 р. зазначено, що Гр. І. Курдидик став абсолютним

правним власником видавництва «National Press». У ч. 2 за 1929 р. подано, що президент і генеральний управитель видавничо-друкарської спілки «National Press» — Г. Курдидик. Частина матеріалів друкувалася англійською мовою. У 1927—1929 рр. — гумористичний додаток «Вуйко» (див. 1927 р.).

«Канадйський Українець» — український католицький часопис, що виходив у Канаді й був, фактично, продовженням «Канадйського Русина», який виходив до 1918 р. Редакція газети прагнула об'єднати через друковане слово розсіяних по різних провінціях українських емігрантів. Часопис виходив за підтримки греко-католицької Церкви в Канаді, зокрема єпископа Никити Будки: у питаннях політики й моралі обстоював ідею вірності Богові й Нації. Редакція прагнула до розвитку свого видання і з цією метою організувала в 1924 та 1927 рр. пресові кампанії, сподіваючись вберегти часопис від впливу економічних криз, а також збільшити обсяг, залучити нових співробітників, запровадити кабельну службу з Європи, додати ілюстрації. У редакційних статтях — «Що таке поступ?», «Боротьба за українські душі в Канаді», «Про що і як писати до газети?», «Не читайте злих газет» — порушено і загальнофілософські питання і подано відгуки на проблеми сьогодення. Редакція наголошувала на потребі єдності українців з огляду на партійне й релігійне протистояння, нагадуючи про принцип Стародавнього Риму «діли і пануй». Засуджувалися і модерні гасла псевдопоступу, що начебто вимагав відмовитися від усіх духовних надбань людства на користь науково-технічного прогресу: поступ, твердить редакція, означає вдосконалення старого, а не його руйнацію. Визначальною є і роль релігії у суспільному житті: релігійний релятивізм частини української інтелігенції був, як зазначено, однією із причин поразки нації у визвольних змаганнях («Діти правого і неправого ложа»).

Чільне місце у часописі займали новини тогочасного суспільно-політичного життя. Про важливі події у світі інформували читача матеріали рубрики «Зі світа» («Зі сьвіта»), «Що чувати в світі?», «Вісти з різних країв». Політичні новини висвітлювалися у часописі крізь призму інтересів України — повідомлення про становище на фронтах упродовж 1919—1920 рр., про Версальську угоду та Генуезьку конференцію, підтримку урядом Канади української позиції на засіданні Союзу народів. Тогочасне політичне напруження у світі спонукало також до певних філософсько-теоретичних

узагальнені у статтях «Два світогляди» В. Залозецького, «Ідея пацифізму — в теорії та практиці» М. Коновальця, «Християнство і большевизм» О. Назарука, «Українські большевики як новочасні москвофіли» та ін. Дотичні до цього типу публікацій статті з проблем етнопсихології: «Уміти мовчати — це золото» І. Німчука, «Як українці розуміють свободу» М. Б., а також «Наша найбільша народна хиба», «Ми не любимо себе», автори яких вбачали причину національних бід в особливостях українського характеру — невизнанні авторитету власної влади, зраді батьківщини задля приватних інтересів, надмірній балакучості при браку реальних дій.

Редакція «Канадйського Українця» прагнула зберегти духовний зв'язок українців з батьківщиною, систематично інформуючи читачів про події в Галичині та у Східній Україні («Вісти з рідного краю», «Вісти з нашої України», «З України», «Вісти з рідної землі», «Вісти з українських земель»). У період війни існували також тимчасові рубрики: «З Галичини», «З Камениця на Поділля», «Послідні вісти»; у рубриці «Вісти з рідного краю» недовго існувала підрубрика «З української історії», а рубрика «В ріднім краю» була якийсь час підрубрикою «Господарського світу». Часопис зафіксував хроніку визвольних змагань: інформація про найважливіші події подана на перших сторінках, заголовки якої виділялися великими буквами, подавалася часто у формі лозунга, як-от: «Українська армія здобула Дубно, Винницю і другі міста» (1919). У 1919—1920 рр. інформація про події на фронтах, підписання дипломатичних угод була першочерговою. Багато матеріалів присвячено, зокрема, діяльності С. Петлюри: від висвітлення його військової тактики, розуміння, що проблеми Східної Європи не можна вирішити силами чужих держав, до дискусій навколо судового процесу в Парижі над вбивцею С. Петлюри Шварцбардом («Парижська трагедія»). У 1920 р. багато матеріалів присвячено висвітленню рішень мирової конференції в Парижі щодо України, які гостро дискутувалися у тогочасній пресі. Українська громадськість була обурена фактом, що європейські держави поділили Україну між Польщею та Росією, небажаючи змін усталеного політичного статусу без огляду на історичну справедливість («Зрада України», «Що таке Мирові конференція?»). У часописі було опубліковано звернення за підписом М. Грушевського до секретарів соціалістичних партій із проханням організувати протести щодо рішення конференції. Редакція також наголосила факт, що Ватикан визнав Україну

незалежною державою, а Директорія делегувала до Рима дипломатичну місію. У 20-ті рр. головними темами стали пацифікація Галичини, з одного боку, та процес т. зв. «українізації» в радянській Україні — з другого. «Канадйський Українець» висвітлював факти польського урядового терору над українським населенням Галичини, містив передруки деяких публікацій «Діла», а також численні власні матеріали із промовистими назвами: «Документи українського мучеництва під Польщею», «Польський варварський наїзд на монастир оо. Василіян в Жовкві», «Дальші арешти у Львові і краю»; повідомлення про мітинги протесту в Канаді на захист українців Галичини й коментарі щодо цих акцій канадської, американської та англійської преси. Особливе занепокоєння викликало переслідування митрополита Андрея. У газеті також упродовж 1924—1925 рр. друкувався цикл публікацій п. н. «Царський в'язень» про перебування митрополита в російському полоні. У часописі вміщувалося публікації про боротьбу за український університет, збереження українського шкільництва, розвиток політичних партій і громадських організацій.

Однак ще більше занепокоєння викликали події на Сході України. Незважаючи на ілюзії багатьох українців щодо оголошеної тут «українізації», «Канадйський Українець» розкривав фарисейство більшовиків, називав «українізацію» спробою «загнати могутній потік української культури у вузьке й брудне річище московського большевизму» («Чи влада на Україні українська чи московська?», М. Яровий «Українізація й українці», М. Данько «Українізація»). Особливу стурбованість викликала нетерпимість більшовицької влади до релігії, нищення церков, репресії проти української інтелігенції. Часопис вмістив протест німецьких учених та американського Товариства хіміків проти розстрілу без суду 49 важливих урядовців СРСР, серед яких було багато визначних учених світової слави. Редакція постійно друкувала свідчення українців, яким вдалося втекти з країни, розповідала про радянські методи господарювання, мовну політику, провокації ДПУ, враження іноземців від відвідин СРСР.

У повоєнні роки дедалі пильнішу увагу було звернено на проблеми організації української спільноти в Канаді: про це та інше розповідали матеріали рубрик: «Вісти з Канади» = «З Канади», «Канада Галичині», «Ріжні вісти», «Місцева хроніка», «Місцеві вісти». Базовими елементами розбудови національного життя на чужині були сім'я та школа, тож редакція постійно наголошувала на необхідності

національного виховання дітей, з одного боку, та здобуття вищої освіти, з іншого, полемізувала з канадськими часописами з приводу необхідних змін у шкільній системі Канади («Наша державна освіта», «Десяткам українських шкіл в Канаді грозить зачинення з причини нестачі фондів»). Інтенсивно розвивалася інфраструктура українських громадських організацій: будувалися нові Народні доми, будинки «Просвіти», поставали різноманітні товариства. Важливе значення мала організація українського жіноцтва: у газетних матеріалах неодноразово наголошувалася роль жінки як виховательки нації («До українського жіноцтва в Канаді», «Перед новим завданням»). Редакція систематично інформувала читачів напередодні чергових виборів про доцільність підтримки конкретного кандидата: якщо раніше це були переважно англіїці, то вже з середини 20-х рр. з'явилося чимало українців («Виберіть українських кандидатів», «Українські кандидати до парламенту Манітоби»). Не втрачала актуальності проблема національного представництва в чужій країні: важливою була потреба однакового імені для усіх членів нації при статистичних дослідженнях уряду Канади («Не цурайтеся свого імені», «Новий перепис населення»). Газета пише, зокрема, про внесення до бланку перепису у США національності «українець» («Побіда українців на будучім переписі в Злучених Державах»). У рубриках, що інформували про життя українців у Канаді, вміщено також матеріали пізнавального характеру, господарські поради тощо.

Публікації історичної тематики — чи не найчисленніші в часописі — охоплюють період від часів Київської Русі до XX ст. Так, про видатних постатей нашої історії йдеться у статтях: «Перша українська автобіографія» («Поучення дітям» Володимира Мономаха), «Князь Яропол І-ий» В. З., «Велитень української нації і держави: з приводу 280 роковин вїзду Богдана Хмельницького до Києва», «Симон В. Петлюра», «Михайло Грушевський і його історія релігійної думки на Україні». Термінологічних аспектів торкаються публікації «Термін Русь і Україна» П. Божика та «Назви “Русь” і “Україна” і їх історичне значіння» В. Липинського, дотична до цих проблем також стаття «Україна перед 300 роками: Опис України 17-го віку французького інженера Г. Боплана». Особливо актуальним було звернення до новітньої української історії — аналіз перемог і поразок у час визвольних змагань: «Популярна історія України і правда про Листопад» А. Загарійчука, «Перший Листопад, 1918» В. Б-кого.

Редакція «Канадійського Українця» ставила завдання релігійно-моральної просвіти читачів, а з огляду на палкі релігійні дискусії серед тогочасних українських емігрантів твердо захищала догми католицької Церкви. Матеріали релігійної тематики друкувалися під рубрикою («Церква і школа», 1919—1921 рр.; «Церква»). У часописі повідомлялося про укладення 1929 р. угоди між Папою Пієм XI та Муссоліні, внаслідок чого було відновлено незалежність Апостольської столиці («Ватикан суверенною державою»), про новообраного 1922 р. Папу Пія XI та посмертну згадку про Папу Венедикта XV, який надав допомогу Галичині у повоєнні роки на прохання митрополита Андрея: вміщено розповідь «Історія і опис Ватикану». Тему єдності Церкви порушено також у матеріалах про свмч. Йосафата. У часописі вміщено цикл публікацій п. н. «Найважливіші питання з історії нашої католицької Церкви», розповіді про життя святих, релігійні та моральні повчання, замітки про найважливіші церковні події в Галичині й Канаді, щорічне «Роспорядження на великий піст». Автори публікацій торкалися проблем конфесії та обряду, доводили унікальність значення для українців унії. Питання церковної унії висвітлено також у статтях: «Рим і Візантія», «Звідки Україна приймила християнство» та Е. Крістіча «Церковна унія: велика організація для переведення в життя церковної унії» (передрук із журналу «Америка» (Нью-Йорк)). Недоцільність створення автокефальної Церкви з огляду на її потенційну залежність від держави з'ясовано у публікаціях: «Що таке національна церква і до чого вона доводить», Г. Костельника «Народна чи Вселенська Церква?». На шпальтах газети знайшли відгомін гостро дискутовані в цей час в Галичині питання celibату й заміни календаря, у яких, на відміну від публікацій у галицьких релігійних виданнях, підкреслено переваги celibату, натомість не згадано про фактор формування національної інтелігенції, що вийшла в Галичині переважно зі священничих сімей. У часописі друкувалися також переклади творів іноземних авторів, зокрема «Католицький народний катехизм» о. Ф. Шпіраго та цикл його розповідей про католицьку Церкву. Видання містило також хроніку церковного життя українців Канади, розповіді про діяльність єпископів Никити Будки та Василя Ладики, різноманітні місії, будівництво нових храмів. Чимало публікацій присвячено проблемам взаємовідношення християнського світогляду й сучасної епохи, новітнім формам переслідування Церкви, міжконфесійним

стосункам, подано думки тогочасних європейських учених про віру й науку. У рубриці функціонували також підрубрики: «Замітки на часі», «Порядки Богослужень», «З католицького світа».

Літературознавчі статті, опубліковані в часописі, мають ідейно-виховний і просвітницький характер. Найбільше публікацій присвячено Т. Шевченкові («Чим великий для нас Шевченко?», «Тарас Шевченко і Україна»), вони дотичні до політичних проблем. Часопис друкував також статті про Б. Лепкого, Ю. Федьковича, І. Франка, про проблеми дитячої літератури, розвиток кінематографії тощо.

На сторінках «Канадйського Українця» друкувалися поетичні твори Р. Купчинського, А. Курдидика, Б. Лепкого, С. Семчука, І. Франка, Т. Шевченка, прозові — О. Кобилянської, Б. Лепкого, О. Маковея, І. Нечуя-Левицького, Ю. Опільського (автонім — Ю. Рудницький), К. Поліщука, А. Чайковського та ін. Варто згадати про перекладну белетристику — твори М. Зошенка, Фенімора Купера, Джека Лондона, Едгара По, Л. Толстого, А. Чехова.

Рубрика «Фармерські справи» («Фармерські ради», «Фармерський куток», «Сторінка для фермерів») містила не тільки різноманітні господарські поради, а й численні науково-пізнавальні матеріали. Це статті історичної тематики: «Загибель континентів», «Тайни старинного Єгипту», «Цікаві річі про часописи: Як повстали й як виглядали найдавніші часописи», «Старі індіанські нахідки»; розповіді про природні явища, новинки науки й техніки — «Радіо і радіо телефонічна індустрія», «1150 винаходів Едисона», матеріали медичної тематики. Редакція прагнула ознайомити читачів з історією та географією «нової батьківщини», друкуючи розповіді: «Чудовий край: Дещо про Канаду», «Богатства Канади» тощо. З кінця 1924 р. до 1928 р. замість рубрики «Фармерські справи» існувала рубрика «Господарський світ» («Господарський куток», «Господарський кутик», «З господарського життя») із підрубриками «Помічення з природи», «Пшеничний узол», «Пасічний куток» тощо.

Рубрика «Дописи» («Дописи») містила, як правило, розповіді про актуальні питання з життя української еміграції: на основі дописів читачів із різних провінцій Канади формується комплекс політичних, релігійних і культурних проблем: під рубрикою багато полемічних матеріалів, зокрема відгуків; публікації з «Канадйського Ранку», «Українського Голосу» та інших українських еміграційних видань. Особливий інтерес для дослідників становлять матеріали про Різдвяні й Великодні святкування,

Шевченківські вечори. На початку рубрики у кожному числі зазначено: «Отсю сторінку посвячуємо нашим передплатникам і прихильникам як свобідну трибуну для висловлювання своїх думок і поглядів».

Упродовж 1927 р. існувала рубрика «Робітничі справи», що висвітлювала проблеми робітників з позицій християнського, а не марксистського світогляду.

Інші рубрики: «Суспільні питання», «Всячина», «Дещо з гігієни», «Сатира й гумор», «Торговельні вісти», «Дрібні вісти», «Нові книжки».

У часописі існувало кілька постійних відділів. Відділ «Січ в Канаді: Офіційна частина канадйської січової централі в Йорктоні» («Офіційна частина Канадйської січової централі у Вінніпегу») функціонував упродовж 1926—1927 рр. Його публікації популяризували ідеологію гетьманського руху з метою обґрунтування тези про монархію як найвідповіднішу форму державного устрою України. Відділ містив персоналії, спогади, інформаційні матеріали, тексти, ілюстровані численними фото. Багато публікацій належало перу О. Назарука.

Упродовж 1921—1927 рр. (з перервами) у часописі існував спеціальний відділ «Діточий світ» обсягом пів сторінки. У 1925—1926 рр. він мав окрему нумерацію (1925 Р. 1 ч. 1—45, 1926 Р. 2 ч. 46—104). Відповідальним редактором «Діточого світу» був М. Кумка. Тут друкувалися казки, вірші й оповідання, прислів'я, загадки й ребуси. Серед авторів — як відомі письменники (М. Вороний, Б. Грінченко, С. Калинець, А. Лотоцький, В. Пачовський), так і співробітники часопису (Я. Вільшенко, М. Магир, о. П. Олексів, С. Шкаврон). Друкувалися народні казки, релігійні розповіді й молитви, історичні оповідання. Редакція містила також казки, написані дітьми, — читачами «Діточого світу» — й листувалася з маленькими читачами за посередництва ведучого рубрики — дідуся Осипа («Листи від читачів»). У межах «Діточого світу» існували підрубрики: «Діточі помічення», «Загадки», «Веселий куток» («Смішне»). Редакція вміщувала також фото дітей, що відзначилися у навчанні.

У 1930 р. існували «Відділ діточого товариства «Молода громада»» та «Зі студентського кружка» («Студентський відділ»).

У «Канадйському Українці» рекламовано періодичні й книжкові видання — часописи «Поступ», «Світ Дитини», «Нива», «Вуйко», календарі, книги видавництва «Ukrainian people's press Ltd», українські освітні заклади в Канаді — Колегію св. Йосифа в Йорктоні, Митрополічу бурсу в ст. Боніфас.

Святкові числа часопису — з нагоди Різдва, Великодня, Шевченківських свят — ілюстровано чорно-білими репродукціями ікон, фотографіями, художніх полотен. Містилися також портрети українців у Канаді, що досягли успіхів у політиці, портрети релігійних діячів: на фото зображено також новинки техніки — машини, кораблі тощо. Також ілюстровано деякі рекламні матеріали.

Останнє (9-те) число датовано 11 березня 1931 р.

Бібліографія: *Swyripa A. F. Guide to Ukrainian Canadian Newspaper, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 on microfilm.* Edmonton, Alberta, 1985. Р. 106; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 900, 951, 965, 985, 990, 1007, 1014.

Література: ЕУ. Т. 3. С. 949; ЕУ. Vol. . Р. 413, 667; Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для українських меншин в Канаді. Мюнхен, 1977. С. 96, 174, 175; Марунчак М. Історія українців Канади. 2-ге вид. Вінніпег, 1991. Т. 1. С. 154, 156; *Martynowych O. Ukrainians in Canada: The Formative Years, 1891—1924.* Edmonton, 1991. Р. 461, 462, 464, 472, 474—476, 487, 502, 503, 505, 506; *Woycenko O. The Ukrainians in Canada.* Ottawa; Winnipeg, 1967. Р. 228.

М. Комариця

2149*

КАССИНСЬКИЙ УКРАЇНЕЦЬ: Ілюстрований тижневик. № 1. 1919.

Кассіно, Італія, 1919—1920.

Примітки: Ймовірно, стінна таборова газета.

Часопис видавали полонені старшини колишньої австрійської армії.

Бібліографія: Інформаційний листок Українського пресового бюро у Відні. 1920. Ч. 24. 5 лют. С. 1.

Література: Сидоренко Н. Національно-духовне самоствердження: у 3 част. Київ, 2000. Част. 1: Українська таборова періодика часів Першої світової війни. С. 5, 116, 127.

В. Габор

2150

КИЇВЩИНА: Щоденна громадська, політична і літературна газета. — Р. 1. Ч. 1. 1919, 17 жовт.

Ред. Меженко (Іванов). — **Бердичів** (1919 ч. 1), **Вінниця** (1919 ч. 2—5), **1919:** Вид. Інформаційний відділ Київського Губерніяльного Комісаріяту. Друк. Вінницьк. Міськ. Самовр. Адр. ред. і контори: м. Бердичів, Білоп[ільська], 22, Готель Савой (1919 ч. 1); м. Вінниця, вул. Петра Великого, буд. Окружного Суду (1919 ч. 2—5).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—5; Ф. 56×41 см; Обс. 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на міс. 150 грн (1919 ч. 2). Ц. числа 7 грн (1919 ч. 1), 10 грн (1919 ч. 2—5).

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Р. 1 ч. 1—5; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—4.

Примітки: Редактор «Офіційного відділу» — М. Т. Саєнко. Друк дозволено цензурою.

Газету було засновано, коли Київ захопили війська Денікіна, а українська армія перебувала в критичному стані через брак одягу, харчів та медикаментів.

Основною темою «Київщини» був пошук виходу з політичної, воєнної, економічної кризи, в якій опинилася Україна. Цій темі присвячено передовиці та низку статей: «На часі» І. Майданського (ч. 1), «Політичне шулерство» Т. С. (ч. 3), «Проблема влади» Т. Смолювського (ч. 5) та ін. Детально висвітлювалася діяльність уряду (у ч. 2, 3 — репортаж «Державна Нарада в Кам'янці»), публікувалися закони УНР (зокрема про карну відповідальність за образу національної честі та достоїнності (ч. 3), накази уряду, обіжники, постанови київського губернського комісара тощо. Газета приділяла значну увагу реакції урядів різних країн на ситуацію в Україні й висвітлювала події за кордоном відповідно до їх стосунку до українських справ та інтересів.

Цікавими є публікації, в яких автори звертаються до історичних подій: «Дві стихії нашої революції» Ю. О. І.-М. (ч. 1) та «Роковини 1. падолиста» В. Ч. (ч. 2).

Обов'язковим для кожного випуску часопису був оперативний звіт штабу Головного отамана, в якому подавалася найсвіжіша інформація про стан справ на добровольчому, більшовицькому та інших фронтах.

Незважаючи на складні і навіть трагічні тогочасні обставини, часопис повідомляв про розвиток освітньої справи в Україні, роботу Української Академії Наук, життя українців в Америці, культурно-освітню діяльність полонених у німецьких таборах тощо. Змістовними й інформаційно насиченими були добірки новин українського видавничого руху, що вміщувалися під рубрикою «Бібліографія» й охоплювали інформацію про роботу вітчизняних видавництв, переговори з авторами, проекти видавничих організацій, заснування періодичних органів та новинки українського книжкового ринку.

На основі повідомлень Української телеграфної агенції подавалися новини зі всього світу під рубрикою «Телеграми» (підрубрики: «По Україні», «В царстві Денікіна», «За кордоном», «Ріжні звістки»).

Під однойменною рубрикою «Київщина» редакція вміщувала огляди преси, які ґрунтувалися на повідомленнях публікацій з відповідними коментарями таких українських газет, як: «Україна»,

«Народня Воля», «Трудова Громада» та ін. Кілька разів з'являлася рубрика «З Київської преси», в якій оцінювалися «Молва», «Кієвская жизнь», «Промінь» та інші місцеві газети.

Публікації часопису рідко були підписані: Юр. Меженко З. Панасович, Т. Смолюєвський, Ю. О. І.-М., Козак Титаренко; частіше трапляються криптоніми.

Задумана як щоденна, газета фактично такою не була. Як зазначала редакція в ч. 3, через технічні причини «Київщина» тимчасово виходитиме через день, проте виходила значно рідше.

Останнє відоме (5-те) число «Київщини» вийшло у світ 12 листопада 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 80; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 36; Газети України 1917—1920 років... С. 131.

М. Процик-Кульчицька

2151

КІЄВСЬКІЯ НОВОСТИ: Органь незалежної думки (1919). — № 1. 1919, 10 янв.

Ред. І. М. Факторович (1919). *Ред.-изд.* Група журналістів (1920). — **Кієвъ, 1919—1920:** *Изд.* Издательство «Кієвскія Новости» (1919). *Тип.* газ. «Народня Воля» (1919 № 1, 2); *Тип.* Село-Спілки, ул. Б.-Васильковская, 38 (1919 № 3); *Тип.* Л. В. Хмільовскаго, Думская пл., № 3 (1920). *Адр. ред. і контори:* Крещатикъ, 25 (1919); Думская пл., № 3, Тип. газеты «Последнія Новости» (1920).

Вийшло: 1919 — № 1—3, [?], 1920 — № 1—19, [?]; *Ф.* від 47×35 см до 57,5×42,5 см; *Обс.* 4 с. (1919), 2 с. (1920); *Ц.* номери 75 к. (1919), 20 р. керенками (10 р. «ніколаєвками» = 10 крб = 20 грн) (1920).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—3, 1920 — № 15; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 3, 1920 — № 1, 3, 5, 8, 19.

Примітки: № 3 за 1919 р. датовано 26 січня, № 1 за 1920 р. — 9 травня, № 1—8 за 1920 р. вийшли як екстрені випуски. Мова видання — російська й українська.

«Кієвскія Новости» — видання суспільно-політичного спрямування, на шпальтах якого насамперед висвітлювалися події польсько-української війни, зокрема, повідомлялося про зайняття низки міст силами воюючих сторін, переміщення українських військ та проведені ними окремі воєнні операції, також публікувались офіційні повідомлення Генерального штабу Війська Польського.

У газеті вміщувалися документи, офіційні звернення політиків та військових: у № 5 за 1919 р. проект

закону про державний устрій Української Народної Республіки, у № 1 за 1920 р. — лист С. Петлюри «Народе України» українською та російською мовами і звернення «Ко всьмъ жителямъ Украины» Верховного головнокомандувача Війська Польського Юзефа Пілсудського.

Муниципальна тематика видання репрезентована опублікованими статтями та інформаційними замітками, в яких порушувалися питання розвитку інфраструктури та економіки Києва, організації нової міської управи тощо.

Уміщувалися повідомлення Українського телеграфного агентства про суспільно-політичне становище у європейських країнах, зокрема в Німеччині, Франції, Італії, Польщі, Румунії. Тут друкувались огляди вітчизняних та закордонних видань, як-от: «Громадське Слово», «Нова Рада», «Столичный Голосъ», «Трибуна», «Dziennik Kijowski», «Narod», регулярно публікувались нариси, фейлетони, вірші.

Рубрики газети: «Телеграммы», «По Украинѣ», «За границей», «Городскія дѣла», «Хроника», «Еврейскія дѣла», «Въ послѣднюю минуту», «Театръ и музыка», «Кієвскіе негативи», «Вѣсти съ фронта», «Въ городѣ», «Въ Кієвѣ», «Въ совѣтской Россіи», «Народное просвѣщеніе», «Денежный вопросъ въ Кієвѣ», «Положеніе на фронтахъ», «Хроника» та ін.

Останній (19-й) номер газети вийшов у світ 30 травня 1920 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 37; Газети України 1917—1920 років... С. 127; Київські газети 1838—1940 років... С. 116.

Р. Бліхарський

2152

КНИЖНИЙ ВІСТНИК: Журнал бібліотекознавства і просвіти. Трьохмісячний часопис. — Кн. 1. 1919, січ./берез.

Ред. Іг. П. Житецький. — **Київ, 1919:** Вид. Всенародня (Національна) Бібліотека в м. Києві. Друк. А. І. Гросман, Володимирська, 49. *Адр. ред.:* Київ, Гоголівська вул., б. 22.

Вийшло: 1919 — Кн. 1, 2; Т. 1500 пр.; Ф. 23×15,5 см; *Обс.* 64—112 с.; *Ц.* числа 4 крб.

Наявність у фонді: **ЛНБ:** 1919 — Кн. 1, 2; **ДНАБ:** 1919 — Кн. 1; **ОНБ:** 1919 — Кн. 2; **ХДНБ:** 1919 — Кн. 2.

Примітки: До кн. 2 — додаток «Справоздання Головної Книжної Палати в м. Києві».

Рішення про заснування часопису «Книжний Вістник» весною 1919 р. ухвалив Тимчасовий комітет

для заснування Національної бібліотеки Української держави в Києві. Метою видання було висвітлення діяльності Всенародної бібліотеки, інформування про важливі поповнення її фондів, друк офіційних розпоряджень, що стосуються бібліотечної справи, а також публікація фахових й просвітніх статей з бібліотекознавства, бібліографії і книговидавництва.

Чимало місця на сторінках видання відводилося для матеріалів, що мали сприяти організації роботи Національної бібліотеки, формуванню її фондів, налагодженню співпраці комітету зі створення бібліотеки з видавцями й громадськістю. Публікувалися списки видань з приватних бібліотек, які були передані установі, і переліки придбаних видань (з описами найбільш цінних із них). Національній бібліотеці у 1919 р. подарували свої приватні бібліотеки такі відомі діячі, як: Д. Багалій, Ю. Вагнер, П. Житецький, Ю. Кулаковський, І. Лучицький, Н. Молчановський, В. Науменко, Е. Трегубов, К. Якубовський, М. Яснопольський.

В окремому великому відділі журналу вміщувалися закони, накази й інші офіційні матеріали, що стосувалися бібліотечної і видавничої справи. Здебільшого це були передруки з періодичних видань («Боротьба», «Київський комуніст» та ін.).

Центральною темою «Книжного Вістника», якій присвячено основні й найбільші за обсягом статті, були проблеми бібліотеко- й книгознавства. Зокрема, надруковано цікаві розвідки про бібліотечну роботу «Просвіти» і «Старої громади», започатковано цикл публікацій п. н. «По першорядних книгозбірнях», до якого увійшли статті Я. Колубовського про бібліотеку конгресу у Вашингтоні і Британський музей. Ґрунтовні публікації присвячено Харківській громадській бібліотеці та окремому єврейському відділу в складі Національної бібліотеки.

У часописі вміщувалось чимало матеріалів просвітнього характеру. Основну увагу звернено на діяльність Української академії наук, роботу наукових і бібліотечних установ за кордоном, окремі періодичні видання тощо.

Серед постійних рубрик журналу — «Урядові накази і розпорядження», «Вісти, заяви та інші повідомлення про книжкові і просвітні справи», «Про видання Української Академії наук в Києві» і «Оголошення». В останньому вміщувались повідомлення про передплату на періодичні видання (журнали «Вільна українська школа», «Книгарь», «Літературно-Науковий Вістник», «Україна», «Вісти природничої секції» тощо) й про нові книжки.

У додатку до ч. 2 «Справоздання Головної Книжної Палати в м. Києві» надруковано список періодичних видань за 1919 р. У передмові завідувач справ Палати Ю. Іванів-Меженко зазначив, що матеріали не є вичерпними, оскільки немає досить інформації про регіональну пресу. Переліки видань подано в окремих підрозділах, сформованих на основі періодичності випуску (щоденні й ті, що виходять кілька разів на тиждень; тижневі й двотижневі; місячні й з більш довгим періодом; ті, періодичність яких не вказано) й мови видання (українські, російські, польські та французькі).

Авторами публікацій «Книжного Вістника» були: Д. Багалій, І. Житецький, Я. Ізраєльсон, М. Ішуніна, Я. Колубовський, В. Науменко.

Остання (2-га) книга датована квітнем—червнем 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 91; Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького. С. 13; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 95; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1022.

Література: Животко А. Історія української преси. С. 231.

М. Процик-Кульчицька

2153

КОЗАК: Вістник 3 пішої дивізії. Безпартійна демократична військова газета (1919 № 7); Вістник 3 пішої дивізії (1919 № 8—15). — Виходить 3 рази на тиждень. № 1. 1919.

Редагує Редакційна Колегія. — **Могилів-Подільський** (1919 № 2—4, 15), **Нова-Ушиця** (1919 № 7—10), **1919:** *Видає* видавнич секція Нац. Пр. відділу 3 п. дивізії (1919 № 7); Державна Інспекція військ Подільської Групи (1919 № 8—15). *Друк.* Н.-Ушицької Повітової Народної Управи, м. Н.-Ушиця (1919 № 7—10); *Друк.* «Слава» Б. Акслера, [Могилів-Подільський] (1919 № 15). *Адр. ред. і контори:* м. Нова Ушиця, Почтова вул., д. Хазина (1919 № 7—10); м. Могилів-Под., Володимирська вул., буд. Об'єднаного Банку (1919 № 15).

Вийшло: 1919 — № 1—15; Ф. 33×23 см (1919 № 7—10), 43×35 см (1919 № 15); *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на міс. 12 грн. Ц. номери 1 грн 50 шагів (1919 № 7—10), 3 грн (1919 № 15).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 2—4, 7—10, 15; **ДНАБ:** 1919 — № 7, 8, 10.

Часопис було засновано, щоб мобілізувати всі творчі, працездатні й боєздатні сили українського

громадянства до боротьби за незалежність та право самостійного управління у власній державі.

Однією з основних ідей, пропагованих у виданні, був обов'язок кожного українця брати участь в обороні Української Народної Республіки.

«Козак» трактував більшовиків як російських завоювників та неодноразово наголошував на тому, що більшовицькі експерименти психологічно деморалізували українське громадянство. У № 15 вміщено ґрунтовну статтю «Стратегічні перспективи всемирної большевицької революції» полковника А. Корського, в якій стверджується, що, якби більшовики знали життя європейських народів, вони ніколи не проголосили б ідеї світової пролетарської революції.

Серед найважливіших у виданні була тема організації українського війська та його боєздатності. У цьому контексті в передовій статті № 15 автор звертається до досвіду більшовиків, які кілька років тому, після перших невдач, почали відбудову війська з гасла «для армії дисципліна — це все» та створення військового комісаріату, що відповідав за контроль й карність.

У багатьох матеріалах газети автори звертаються до теми об'єднання всіх сил задля переможної боротьби: «Єдиним фронтом», «За що бється армія Української Народної Республіки».

Редакція просила читачів, а передусім — старшин, надсилати статті, дописи та біографічні матеріали про вбитих чи тяжко пораних козаків — «щоб слава наших героїв-борців за волю Рідного краю не загинула марно і була зразком товаришам і нащадкам нашим».

У часописі вміщено кілька віршів: «Пісня козаків» М. Вдовиченка, «Сумні часи» В. Авраменка.

Великий за обсягом інформаційний матеріал подавався у виданні під рубриками: «По Україні», «На фронтах», «За кордоном», «Місцеве життя» та «Телеграми».

Публікації часопису підписано псевдонімами або криптонімами.

Останній відомий (15-й) номер «Козака» вийшов 8 серпня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 81; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 39; Газети України 1917—1920 років... С. 132.

М. Процик-Кульчицька

2154

КОЗАК: Вістник 16 пішого загону. Газета військова безпартійна. — Виходить двічі на тиждень. Ч. 1. 1919, 11 черв.

Ред.-вид. Культурно-просвітній Відділ 16 п. загону. — **Кам'янець-Подільський, 1919:** Електрична друк. Б. В. Вайнбаума в м. Кам'янці на Поділлі. *Адр. ред. і контори:* Кам'янець-Подільський, вул. Почтова, гостиниця «Петроградська».

Вийшло: 1919 — Ч. 1—4; Ф. 43×33 см (1919 ч. 1), 49×34 см (1919 ч. 2—4); *Обс.* 4 с.; Ц. номери 1 грн.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1—4; ДНАБ: 1919 — Ч. 2, 3.

Примітки: У підзаголовку — гасло: «Свою Україну любіть, любіть її во время люте!». Головним редактором часопису, за публікацією «Лист до редакції», був С. Черкасенко.

Усвідомлюючи потребу українського війська у власному друкованому органі, культурно-просвітній відділ 16-го пішого загону розпочав видавання військової газети «Козак». Редакція часопису звернулася до «усіх щирих громадян, козаків і старшин» з проханням надсилати «дописи з фронту, а особливо згадки про убитих і тяжко ранених товаришів-козаків і звідки вони», наголосивши, що «всьяке слово козацьке має велике значінне...» (Від редакції. Ч. 1).

Чільне місце на сторінках видання займали матеріали, присвячені висвітленню проблем українського війська, зокрема, С. Русова у статті «Чергова праця» (ч. 1) наголосила на потребі матеріальної підтримки вояків та «організації тилу» — активної участі громадянства у визвольній боротьбі. Часопис сприяв національному вихованню борців (Небезпека. Ч. 1), засуджував міжпартійну ворожнечу в армії (ч. 4), закликав вояків до послуху та дисципліни.

Редакція «Козака» докладала зусиль, щоби залучити широкі кола українського громадянства до процесу державотворення (Заборовський М. Лист до української інтелігенції з Наддніпрянської України; Козак з Лугу. Хто винен? Ч. 1; ін.), порушувала питання про позицію національних меншин у державотворчому процесі (Самовидець. Будьмо обережними хоч тепер! Ч. 2), висвітлювала проблему організації тимчасової місцевої влади. Часопис не оминув увагою складне фінансове становище у країні, пов'язане з падінням курсу гривні (Де що про дорожнечу і папірові гроші. Ч. 3).

На сторінках газети подавалася оперативна інформація з фронту бойових дій Галицької армії, друкувалися урядові розпорядження, накази про мобілізацію, оголошення правобережної філії Українського видавництва в Катеринославі.

Рубрики часопису: «По Україні» (хроніка місцевого громадсько-політичного життя), «Війна» (оперативні повідомлення з фронту).

Літературну частину «Козака» представлено фейлетонами на актуальні громадсько-політичні теми, історичним оповіданням «Запорожці» І. Нечуя-Левицького, віршами М. Коломацького, П. Стаха.

Автори часопису: М. Заборовський, А. Коршневський, С. Русова, С. Черкасенко (також під псевд. і крипт.: Самовидець, Козак з Лугу, П. Стах, Характерник, С. Т-ко).

Видання «Козака» було короткотривале (вийшло лише чотири номери). Не бажаючи позбавляти українське військо друкованого органу, С. Черкасенко відмовився від редакторства, бо не міг «ворога не називати ворогом...». Проте ч. 4, яке вийшло 20 червня 1919 р., виявилось останнім.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 81; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 39.

Література: Хроніка // Новий Шлях. 1919. Ч. 2; Черкасенко С. Лист до редакції // Новий Шлях. 1919. Ч. 11; Лисий А. К., Лойко А. Г. Часописи Поділля періоду визвольних змагань українського народу (1917—1920 рр.) // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф. 21—22 грудня 1994 р. Львів; Житомир, 1994. С. 40; Вішка О. Преса української еміграції... С. 71.

У. Чубай

2155

КОЗАЦЬКЕ СЛОВО. — Виходить тричі на тиждень. Р. 1. Ч. 1. 1919, 7 січ.

Ред. Д. Бузько (1919 ч. 1—4), Б. Божовський (1919 ч. 5). — **Тирасполь, 1919:** Видає Інформаційне Бюро військ Української Народної Республіки на Херсонщині. *Друк.* Г. Красного в м. Тирасполі. *Адр. контори:* Тирасполь, Друк. Красного.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—5; Ф. 35×26 см; Обс. 4 с.; *Передпл.* на 1 міс. 8 крб. *Ц.* номера 75 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—5.

Примітки: У логотипі — гасло: «Хай живе Українська Народна Республіка!».

У редакційній передовиці газети, що мала завдання інформувати вояків Армії УНР про тогочасну політичну ситуацію, наголошено на необхідності підтримки Директорії — виразника інтересів українського трудового народу — як у боротьбі проти військ гетьмана П. Скоропадського, так і проти потенційної загрози з боку більшовиків. Інші аспекти тогочасного суспільно-політичного життя аналізувалися у статтях: «Нота Директорії Совіту і відповідь на її», «Німці та Україна», «Філія Національного Союзу в Тирасполі». Історію поселення українців на Кубані після розгрому

Запорізької Січі Катериною II висвітлювала стаття «На Кубанщині».

Низка статей торкалася економічної сфери, перш за все земельного питання: «Про землю», «Справа з розрішенням земельного питання на Україні», «Про російські гроші».

Статті «Повітовий Тираспільський з'їзд селян», «Про вибух в педагогічному музею в Києві», «Годі по панському», «Як ховали наших козаків у Одесі, що склали голову за волю України» інформували про організацію місцевого селянства, урочистості з нагоди поховання загиблих українських вояків Армії УНР.

Під рубриками «Ріжні звістки», «За кордоном», «В Катеринославі» вміщено інформаційні повідомлення як про важливі міжнародні події, так і про внутрішньополітичні («Мирова конференція», «Директорія й Союзники», «З'єднання України з Галичиною», «Селянський з'їзд», «Трудовий Конгрес», «Що робиться в Одесі», «Передача дворянських будинків народу»). Також на сторінках газети друкувався «Бюлетень Головного Інф. Бюро Армії Укр. Нар. Респ.» із зазначенням датування.

У часописі вміщено низку документів: нота Директорії «До Совіту Народних Комісарів Російської Республіки» за підписом голови та членів Директорії (рубрика «Війна з Великоросією»), «Наказ військовому міністрові», «Закон про землю в Українській Народній Республіці», «Закон про ліс в У.Н.Р.» тощо.

На сторінках газети опубліковано вірш В. Козловського «Янівська сотня 18 гр. 1918 р.» та передрукований з «Народної Воли» сатиричний вірш Оси «Сон “хлібороба”» (рубрика «Теревені»), фейлетон «Про собачий хвіст» (рубрика «Маленький фелетон»).

Останнє (5-те) число вийшло 20 січня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 39.

М. Комариця

2156

КОЗАЦЬКИЙ ГОЛОС: Військова часопись (1919 ч. 1—22); Часопись для війська (1919 ч. 24—43); Орган Прес-Бюро І Г. К. (1919 ч. 45—50); Часопись для укр. війська (1919 ч. 68). — Виходить що четверга та неділі (1919 ч. 1—6). Ч. 1. 1919, 16 берез.

Начальний ред. Михайло Старосольський (1919 ч. 1—43). *Редагує* Пресове Бюро І Гал. Корп. (1919 ч. 45—50). — **Камінка Струм[илова]** (1919 ч. 1—6); **Тернопіль; Кам'янець-Подільський; Вінниця, 1919:** Видає Редакційний Комітет (1919 ч. 1—6); Пресове

Бюро 1 Гал. Корп. (1919 ч. 46—50); Пресова Кватира Н.К.У.Г.А. (1919 ч. 68). *Печатня* ОО. Василян в Жовкві (1919 ч. 6). *Адр. ред. і адм.*: Камінка Стр[умилова] (1919 ч. 1—6).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—68; *Ф.* від 60×33 см до 65×40 см; *Обс.* 4 с. (1919 ч. 6), 2 с. (1919 ч. 22—68); *Передпл.*: на пів року 24 кор. (1919 ч. 6). *Ц.* числа 60 сот. (1919 ч. 6), 1 грн 50 шагів (1919 ч. 22), 2 грн (1919 ч. 24, 25), 3 грн (1919 ч. 26—45), 4 грн (1919 ч. 46—50), 6 грн (1919 ч. 68).

Наявність у фондів: ЛННБ: 1919 — Ч. 1—16, 22, 24—26, 28, 32, 36—38, 42, 43, 45—50, 68; НБУВ: 1919 — Ч. 18, 19, 22, 24, 26—31, 33—52, 55, 58—65, 67, 68; НБ ЛНУ: 1919 — Ч. 6, 22; ДНАБ: 1919 — Ч. 1—5, 10, 12, 18, 19, 24, 26, 27, 29—31, 33—52, 58—62, 64, 65, 67, 68.

Примітки: До ч. 22 — «Надзвичайний додаток» за 2 липня 1919 р. (обс. 1 с.).

Газета національно-патріотичного спрямування для українського війська; виходила до 15 травня у Кам'янці-Струмиловій, змінюючи місце видання залежно від перебігу бойових дій і дислокації Української галицької армії (УГА). Із 68 виданих чисел 24 вийшло у Галичині.

З переходом УГА за Збруч з'явилися провокаційні чутки про причини перебування галичан на східних землях України. Спростовуючи їх, «Козацький Голос» подавав достовірну інформацію про причини переходу і роль Галицької армії у визвольних змаганнях (Чому ми тут прийшли? Ч. 26; Не теряйте духа. Ч. 28; Чи нас знають? Ч. 32), висвітлював позитивне ставлення населення Поділля до вояків УГА при звільненні Вінниці та інших міст і протистояння українського населення Добровольчої армії генерала А. Денікіна (Ріпецький М. Шляхом боротьби і слави. Ч. 32; Денікін а ми. Ч. 37; Свято Х Бригади. Ч. 49).

На шпальтах часопису друкувалися повідомлення про перебіг бойових дій на фронті: «Ситуаційний звіт І Гал. Корп[усу]», «Ситуаційний звіт з фронту», «Оперативний звіт Штабу дієвої Армії», «Оперативний звіт Штабу Головного Отамана», «Офіціальні звідомлення І. Г. К.», а також звернення командування 1-го Галицького корпусу до старшин і стрільців: «До борби за самостійність, землю і волю українського народу» (ч. 47). Постійно аналізувалися національно-політичні й суспільні проблеми українців на етнічних українських землях, захоплених Польщею, Росією та Угорщиною (Наше політичне положення. Ч. 36; Заміна політики Польщі. Ч. 42; З Угорської України. Ч. 43; Відомости про Холмщину. Ч. 47; Муравлиний бій в

Галичині. Ч. 68). У контексті цих проблем розкривалася злочинна суть більшовизму (Большевицька небезпека а Україна. Ч. 49, 50). Важливе значення для усвідомлення цих реалій мала публікація «Документів з польської інвазії» (ч. 22—25), а також матеріалів на кшталт: «Доки ми жиємо» (ч. 22), «Поляки в світлі власних документів» (ч. 25) — про необхідність наполегливої боротьби з поляками за досягнення національної свободи тощо.

У запроваджених рубриках «Новини», «Телеграми», «Вісти Галичини», «Почтова скринька Галичини», «Зі світа» подавалися інформаційні повідомлення цієї ж тематики.

Під рубриками «З галицьких українських часописей», «З болгарських часописей» містилися огляди цікавих публікацій із вказаних видань.

На сторінках часопису друкувалися листи до редакції Гната Правди, козака Івана Сокири та інших дописувачів про добровольців, які йшли на війну з «ляхами», щоб боронити рідну землю, рідний край, та закликали вступати до лав борців за свободу.

Публікувалися у виданні і художні твори — вірші та оповідання Володимира Хрононовича («За Збруч!», «Галичино!», «Біль матери», оповідання «Переконав» й ін.), вірші С. Руданського і Ю. Шкрумеляка. Від 37-го числа запроваджено «Веселий кутик».

Автори публікацій: Павло Микитин, Михайло Несторович, Мирослав Ріпецький.

Останнє (68-ме) число вийшло 22 грудня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 81; Бібліографія української преси... С. 195; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 39; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання... С. 102; Газети України 1917—1920 років... С. 132. ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202, спр. 30. Арк. 910.

Література: ЕУ. Т. 3. С. 1069; *Марітчак Т.* Часопис для війська «Козацький Голос» (1919) // Літопис Червоної Калини. 1938. Ч. 3; *Власт Ю.* Українська преса галицької Надбужанщини // Надбужанщина: іст.-мемуар. зб. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1986. Т. 1. С. 142—143; *Крупський І. В.* Преса Галичини у боротьбі за державність України (1918—1920 рр.) // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф. 21—22 груд. 1994 р. Львів; Житомир, 1994. С. 44—46; *Горевалов С. І.* Військова журналістика України в національно-визвольних змаганнях. Львів, 1997. С. 139; *Дроздовська О.* Становлення та розвиток української преси повітових міст Галичини (1865—1920 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Львів, 2001. Вип. 9. С. 39; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. С. 163—165.

М. Романюк

2157

КОМАР: Орган Савета Басових, Тенорових, Сопранових та Альтових Депутатів і біднейших Курієрів Капели (1919 ч. 1); Орган Савета Басових, Тенорових, Сопранових, Альтових та Безголосих Депутатів і біднейших Курієрів Капели (1919 ч. 2). — Ч. 1. 1919, 7 верес.

Ні перед ким не відповідаючий ред. Вовк (1919 ч. 1), той же (1919 ч. 2). — **Відень, 1919.**

Вийшло: 1919 — Ч. 1, 2; *Ф.* 29×23 см; *Обс.* 8 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1, 2.

Примітки: Нумерація сторінок наскрізна.

Видання друковане на шапірографі.

Редакція журналу в першому числі, у зверненні «До наших і не наших читачів», роз'яснювала: наш «Комар» родом з України — народився на кордоні Великої і Малої України, вилетів близько пів року тому, робить турне Європою й буває всюди, навіть у приватних помешканнях. При цьому редакція наголошувала, що «Комар» боляче кусає в найвразливіші місця всіх, хто живе на болоті або із життя робить болото. Своїх читачів часопис називав капелянами й у багатьох матеріалах, що публікувались на його сторінках, з гумором зображав учасників капели, диригента тощо.

Увесь текст «Комара» — починаючи від підзаголовка й аж до заміток редактора — написано з гумором. У журналі друкували поетичні твори з нотами, невеликі усмішки, загадки, оголошення й дуже багато рисунків, карикатур, шаржів. Об'єктом висміювання найчастіше виступали негативні явища з життя українців-емігрантів, антинародна політика більшовиків.

Постійні рубрики журналу: «Останні новини», «Поштова скринька» й «Оголошення».

Більшість матеріалів не підписано, деякі підписані К. Соле. Автори рисунків — Блоха, Малий та ін.

М. Процик-Кульчицька

2158

КОММУНА: Орган Звен. Уездн. В.-Р. Комитета. — № 1. 1919, 14 лют.

Редактирует Коллегия Пропаганды. — **Звенигородка, 1919:** Изд. В.-Р. Комитет. *Адр. ред. і контори:* Просп. ул., д. Чернобыльского.

Вийшло: 1919 — № 1—21, [?]; *Ф.* 35,5×27 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 50 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 13, 21.

Примітки: Наявний № 13 вийшов 24 березня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии

всех стран, соединяйтесь!!!», у підзаголовку: «Хай живе рада робітничих, селян. та червоно-армейських депутатів!!!». Мова видання — російська й українська. Звенигородка — тепер районний центр Черкаської обл. У липні газета виходила п. н. «Вісти Звенигородської Повітової Ради робітничих і селянських депутатів = Известия Звенигородского Уездного Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов» (див. № 2028).

Часопис вміщував в основному офіційні та пропагандистські матеріали — накази й заклики воєнного коменданта Фіша, оголошення керівника мобілізаційного відділу, комісара фінансів та інших посадових осіб; публікації про провідників революції, зокрема з приводу загибелі Свердлова (Г. Герасун. Звенигородка 24 марта. № 13), про соціалістичну революцію (Смолянський Г. Перспективы мировой революции; З. Н-ий. Пожар на Балканах. № 21) тощо. Редакція щомісяця зверталася до місцевих партійних комітетів, професійних спілок, рад селянських депутатів, культурно-просвітницьких організацій, щоб вони інформували про свою роботу та надсилали протоколи засідань (у № 21 — протокол засідання аптечних службовців «В союзе фармацевтов служащих»).

Інформаційний блок становили зведення із фронтів та повідомлення про ситуацію в таборах опонентів більшовиків — у Ростові, Одесі, Криму, Вінниці (за інформацією БУП). У часописі вміщено замітки про соціалістичний рух у Європі, зокрема: в Угорщині, Австрії та Польщі. Висвітлено також життя у Звенигородському повіті. До прикладу, в № 13 вміщено матеріал «Ценный пример» про те, що селяни с. Чаплинське Тарашанського повіту засудили до розстрілу кількох односельчан за самовільне вирубування лісу й передали їх Боярському революційному комітетові.

Під рубрикою «Телеграммы» вміщено інформаційні повідомлення, згруповані за місцем подій: «Київ», «Житомир», «Варшава», «Париж».

Інші рубрики газети: «По уезду», «Хроника», «В стане контрреволюции», «Миниатюры», «Объявление».

На шпальтах «Коммуны» вміщено багато художніх творів на злободенні теми: «Перехваченные письма» за підписом «Антон Кукуруза, бывший правопорядец буржуй, ныне большевик. Перехватил и списал Прозелит» (№ 13), вірші, підписані псевдонімами Глаз N., 12-ти летний коммунист, Прозелит тощо.

Останній (21-й) наявний номер датовано 1 квітня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1920. Газети. С. 268; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 144; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 17; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 51.

М. Процик-Кульчицька

2159

КОММУНИСТ: Еженедельное приложение К «Известиям Совета Рабоче-Крестьянской Обороны Украины». Издание Центрального Комитета Коммунистической партии Украины. — № 1. 1919, сент.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Чернигов, 1919:** Изд. Центральный Комитет К. П. У. *Тип.* Губсовнархоза, Чернигов. *Адр. ред.:* Чернигов, редакция «Известий Совета Обороны», для «Коммуниста».

Вийшло: 1919 — № 1, 2; Ф. 33×23 см; *Обс.* 16 с.; Ц. номера 3 р.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 2.

Примітки: У надзаголовку: «Коммунистическая партия (большевиков) Украины» і гасло «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська та українська.

Щотижневий додаток до «Известий Совета Рабоче-Крестьянской Обороны Украины и Губ. Исп. Ком. Советов Р. К. и Кр. Деп. Черниговщины» (див. № 2517) п. н. «Коммунист» належав до суспільно-політичного типу видань з яскраво вираженою агітаційно-пропагандистською метою. Основні його публікації були спрямовані проти керівника Добровольчої армії генерала А. Денікіна, українського національного лідера Симона Петлюри, українського повстансько-партизанського руху й одного з його очільників Нестора Махна.

З приводу боротьби з А. Денікіним, С. Петлюрою і Н. Махном редакція вмістила звернення ЦВК ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів України «К трудящимся Украины». Цю ж тему порушували у статтях «Закон стратегии» — Марк Волохов (про боротьбу з Добровольчою армією), «Кулацкая и империалистическая контр-революция» — С. Яглов та «Повстанчество, партизанство и малая война» — А. Бубнов.

Редакція, постійно висміюючи лідера українського національного руху С. Петлюру, опублікувала сатиричні «Послание Петлюры Антанте» та «Лист Щирога до атамана Петлюри» (№ 1, 2).

Основну тематику видання доповнювали матеріали єдиної рубрики «В Советской России». У ній вміщено добірку повідомлень, у яких висвітлювалися такі

питання, як: радянська преса про денікінський наступ, мамонтовщина, партія та її поточні завдання, боротьба з контрреволюцією.

Автори часопису вели мову про партійне будівництво, зокрема, це питання розкривав М. Карташев у статті «Задачи партийного строительства», а В. Порайко роз'яснював «Перспективы социалистической революции в Галичине» (№ 2).

Серед авторів часопису були А. Бубнов, Марк Волохов, М. Карташев, В. Порайко, М. Савельев, С. Яглов.

Останній (2-й) номер вийшов 1 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 216; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. С. 36.

В. Габор

2160

КОММУНИСТ (1919 № 1—3, 1920 № 96—1921); **КОМУНИСТ** = **КОММУНИСТ** (1919 № 4); **КОММУНИСТ** = **КОММУНИСТ** (1919 № 5—11, 1920 № 12—95); Орган Киевского Областного и Губернского Комитетов Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 1—3); Орган Київського Крайового і Мійського Комітетів Комуністичної Партії (більшовиків) України = Орган Киевского Областного и Городского Комитетов Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 4); Орган Киевского Областного и Городского Комитетов Коммунистической Партии (большевиков) Украины = Орган Київського Крайового і Мійського Комітетів Комуністичної Партії (більшовиків) України (1919 № 5); Орган Киевского Губернского Комитета Коммунистической Партии (большевиков) Украины = Орган Київського Губерніального Комітету Комуністичної Партії (більшовиків) України (1919 № 6 — 1920 № 95); Орган Киевского Губернского Комитета Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1920 № 96—134, 187—251); Орган Киевского Губернского Комитета Коммунистической Партии (большевиков) Украины. Ежедневная газета (1920 № 135—186, 252—259, 1921). — Г. 1. № 1. 1919, 18 дек.

Ред. Редакционная коллегия (1919 — 1920 № 104). *Отв. ред.* С. Пилипенко (1920 № 105—122), Гр. Хименко (1920 № 123—183), Евг. Касяненко (1920 № 184—233). *Ред.* Гр. Хименко (1920 № 252 — 1921 № 64, 80—124, 126—176), Гр. Хименко й М. Любченко (1921 № 65—79). — **Київ, 1919—1921:**

Тип. Лубковского, Фундуклеевская, 19 (1919 № 1, 2); Советская *тип.*, Фундуклеевская, 19 (1919 № 3—9), ул. Ленина, 19 (1920 № 95—104); *Тип.* «Большевик», Крещатик, 43 (1919 № 10 — 1920 № 94, 105—170); 4-ая Советская *тип.*, Крещатик, № 42 (1920 № 171 — 1921). *Адр. ред. і контори:* ул. Ленина, 19 (1920 № 29—259). *Адр. ред.:* Музыкальный пер., № 2 (1921 № 1—68), ул. Ленина, 12 (1921 № 69—124, 126—176). *Адр. контори:* Фундуклеевская, 19 (1921 № 1—44), ул. Ленина, 19 (1921 № 45—176).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—11, 1920 — Г. 1 № 12—259, 1921 — № 1(260)—124(383), 126(385)—176(435); Ф. 49,5×32,5 см (1919 № 1—10), від 68×52 см до 64×53,5 см (1919 № 11 — 1920 № 46—248, 252—259), 49×41 см (1920 № 249—251), від 69×44,5 см до 55×36,5 см (1921); Т. 5000 пр. (1921); Обс. 2 с., 4 с.; Ц. номери 4 р. (1919 — 1920 № 112), 15 р. (1920 № 113—1921).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1920 — Г. 1 № 154, 155; НБУВ: 1919 — Г. 1 № 1—11, 1920 — Г. 1 № 12—259, 1921 — № 1(260)—124(383), 126(385)—176(435); ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 2—11, 1920 — Г. 1 № 12—14, 17—46, 48—54, 72, 73, 82, 84—88, 90—92, 94, 98, 100, 107, 108, 110—134, 136—213, 215—219, 221—259, 1921 — № 1(260)—124(383), 126(385)—176(435).

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». Газета виходила щоденно з дозволу військової цензури з позначкою «Р. В. Ц.». 7 листопада 1920 р. замість «Коммуниста» і «Вістей Київського Губревкому» вийшла одноденна газета «Жовтнева (Октябрьская) революція» (див. 1920 р.). 1921 р. замість № 125(384) газети за 14 червня вийшов «Бюллетень Коммуниста» (див. 1921 р.). Мова видання — російська та українська. У 1920—1921 рр. на шпальтах газети друкувалися тематичні «Страничка женщины», «Страничка красной молодежи», «Страничка молодежи» і «Страничка работницы», у 1920 р. — додатки: «Бюллетень Профессионального Движения» (див. 1920 р.), «Бюллетень газ. “Коммунист”» (див. 1920 р.), «Приложение к № 207 газеты “Коммунист”» (1 с.). У серпні 1921 р. «Коммунист» об'єднався з газетою «Киевский Пролетарий», і з 19 серпня 1921 р. виходила газета п. н. «Пролетарская правда» (див. 1921 р.).

Газета належить до суспільно-політичного типу видань, на шпальтах якого широко відображалися події в радянській Україні та Росії.

На початку свого виходу в 1919 р. редакція повідомляла читачів про захоплення Києва червоноармійськими частинами, бої на Київщині та жертви білого терору, друкувала звернення Тимчасового військово-революційного комітету м. Києва до горожан міста (№ 1) та Всеукраїнського революційного комітету за підписами В. Затонського і Д. Мануїльського до робітників і селян України (№ 10), накази нової влади в «Официальном отделе»: «От Председателя революционного военного совета республики». «От Киевского временного военно-революционного комитета», «От Начальника гарнизона города Киева».

1919 р. на сторінках часопису вміщувалися пропагандистські статті В. Затонського «Исторические вехи» (№ 4) і «Раніш та тепер» (№ 6), Давидова «Диктатура пролетариата — диктатура коммунизма» (№ 5), передовиця «Коммунистическая партия и Советская власть» (№ 11) та ін.

Наступного, 1920, року автори часопису висвітлювали політику радянської влади щодо національного та земельного питань, мови тощо. Про це йшлося у статтях Фелікса Кона «Национальный вопрос у угнетенных национальностей» (№ 57), бесідах з членом Реввійськради та Всеукраїнського ревкому В. Затонським щодо поточних питань (№ 19, 50), а в 1921 р. на подібну тему виступив Славін у статті «Украинская интеллигенция и Советская власть» (№ 120).

Редакція інформувала читачів про роботу з'їздів рад та профспілок, про відміну червоного терору, перебування у Києві делегатів 2-го конгресу Комінтерну та керівників радянської України — Х. Раковського і Г. Петровського, відкриття у Києві залізничного мосту, жовтневі урочистості в Києві.

Багато газетної площі у 1920 р. відводилося висвітленню роботи конференцій: безпартійних робітничої та селянської, галичан-комуністів, загальноміської та Всеукраїнської КП(б)У, виборам до міської ради та проведенні її перших засідань тощо.

Систематично велася рубрика «В Киевской Коммуне», у якій друкувалися матеріали про діяльність міських та губернських органів влади.

У 1921 р. на сторінках газети друкувалося багато офіційних — урядових та партійних — матеріалів, постанов Раднаркому УРСР, доповідей, промов, тез та проектів тез для агітаторів.

Редакція осмислювала економічне життя в Україні (1921. № 62, 64, 68, 82, 88) та новий курс економічної політики (1921. № 173), проблеми села (Пилипенко С. Еще больше внимания селу! 1920. № 160), закликала

на боротьбу з голодом (1921. № 156—176), «Все на помощь Донбассу» (1921. № 24).

Інші теми окреслювали статті В. Порайка «Перехід галичан на нашу сторону» (1920. № 14), Вол. Газдівського «Доборолась “біла Польща” до самого краю» (1921. № 5).

У 1920 р. автори «Коммуниста» нищівно критичували українських боротьбистів та їхнє періодичне видання — газету «Боротьба». Про це йшлося у багатьох публікаціях та відкритих листах, зокрема Гр. Хименка «Жовтоблакитний максималізм» (№ 12), публікації Київського губкому КП(б)У «Наше отношение к “Боротьбистам”» (№ 26), В. Затонського «Казанские сироты» та Г. Левіта «Борьбистско-боротьбистское единение» (№ 56), Іл. Вардіна (Мгеладзе) «Боротьбизм и коммунизм» (№ 61, 65), фейлетоні Антіна «Ой, держіть же мене, а то вдарю!» (№ 16) тощо.

Друк цього плану доповнювали публікації, спрямовані проти Н. Махна (Фрунзе М. Махно и Советская власть. 1920. № 244); С. Петлюри (Касяненко Евг. Згадаймо Петлюру! 1920. № 219); П. Врангеля (Любченко М. После разгрома (Эмигрантская пресса о конце врангелевщины). 1920. № 236), звіт з процесу Всеволода Голубовича (Миронов А. Жовто-блакитный министр перед красным судом. 1921. № 105); покаєння «Открытое письмо атамана Ю. Мордалевича» з приводу добровільної явки (1921. № 128) тощо.

Від початку виходу редакція «Коммуниста» вмішувала на шпальтах звернення, відозви, промови та листи лідерів радянської Росії, зокрема Л. Троцького, В. Леніна, М. Бухаріна, Й. Сталіна, Г. Зінов'єва та ін.

На сторінках видання висвітлювалися події в Росії: 9-й та 10-й з'їзди РКП та виступи на них лідерів радянської Росії (1920. № 90—93; 1921. № 55—59), 8-ий Всеросійський з'їзд рад і виступ на ньому В. Леніна (1920. № 254—259; 1921. № 1, 2), про повстання у Крондштадті та його ліквідацію (1921. № 54—56), 3-й конгрес Комінтерну (1921. № 134—148), міжнародну конференцію комуністок (1921. № 128) та ін.

Із художніх творів у «Коммунисте» друкувалися етюди Анатолія Гака, вірші Сергія Гладилина та Дем'яна Бєдного, переклад «Інтернаціоналу» Ежена Пот'є, який здійснив Єв. Григорук, нарис К. Поліщука «В деревне (Путевые заметки)» та ін.

Звичними були в газеті у 1920 р. «Неделя фронта», «Неделя фронта и транспорта», «Недели раненного и больного красноармейца», «Тижень захисту дітей», а в 1921 р. — «Неделя профессионального движения».

Особливістю газети «Коммунист» було те, що впродовж 1920—1921 рр. на її сторінках дуже часто вмішувалися тематичні «Страничка женщины», «Страничка красной молодежи», «Страничка молодежи» та «Страничка работницы» без зазначення нумерації, але згодом у деяких з них вказувалися, чийми друкованими органами вони є.

Серед рубрик газети — «Официальный отдел», «Приказы и распоряжения», «Красный фронт», «На фронтах Республики», «Телеграммы и радио» та «Телеграммы» (підрубрики: «В Советской Украине», «В Советской России», «Разные»), «Хроника», «В последний час» («В останній час»), «По Украине», «По России», «По губернии», «По провинции», «В Киеве», «По городу», «В Киевской Коммуне», «В Губревкоме», «Партийная жизнь», «Рабочая жизнь», «Пресса», «Обзор печати», «Из московской печати», «За границей», «Фронт мировой революции», «В стане белых», «Извещения», «Маленький фельетон» та ін.

Авторами газети були: Іл. Вардін (Мгеладзе), Володимир Газдівський, М. Грінченко, Давидов, В. Затонський, Євг. Касяненко (під псевд. Ларик), А. Островський (також під псевд. Хлор), Сергій Пилипенко, В. Порайко, Гр. Хименко (як під справжнім прізвищем, так і псевд. М. Лан), Я. Яковлев, ін.

Останній (176(435)-й) номер вийшов 18 серпня 1921 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 109; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 51; Газети України 1917—1920 років... С. 134.

В. Габор

2161

КОМУНІСТИЧНА БОРТЬБА. — Ч. 1. 1919, 17 груд.

Редагує Микола Литвиненко, Володимир Яковлів (1919 ч. 1—5), Микола Литвиненко (1919 ч. 6). — **Чернігів, 1919:** Вид. Літвідділ Чернігівського Губерніяльного Комітету Української Комуністичної Партії (боротьбистів). Чернігівська Перша Радянська друк. *Адр. ред. і контори:* Воздвиженская, 46.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—6, [?]; *Ф.* 60×24 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* числа 3 крб.

Наявність у фондів: ДНАБ: 1919 — Ч. 1—3, 5, 6.

Примітки: У надзаголовку зазначено: «Українська Комуністична Партія (боротьбистів)» та гасло: «Пролетарі усіх країн, єднайтеся!». Мова видання — українська та російська.

На шпальтах газети вмішувалися публікації, що роз'яснювали ідеологію цієї політичної організації,

також змальовувались її окремі аспекти, завдання та цілі. У замітках редакція закликала читачів вступати до лав партії. У статтях із позиції боротьбистів висвітлювалася політична та економічна ситуації в Україні, прогнозувались напрями її розвитку.

У виданні регулярно друкувались повідомлення, які надходили від Чернігівських губернського та міського партійних комітетів і стосувались поточних питань організації роботи осередку, у них узгоджувалася процедура реєстрації та зібрання членів тощо.

Вміщувались офіційні документи, як-от: «Резолюції Центрального Комітету Російської Комуністичної Партії (більшовиків) про Радянську Владу в Україні», резолюцію поліської конференції УКП (боротьбистів) щодо актуального воєнно-політичного становища в Україні. «Меморандум Української Коммунистической Партии (боротьбистов) Исполнительному комитету III Коммунистического Интернационала».

До газети виходив однойменний додаток. У випуску, який супроводжував ч. 3 видання, вміщено єдину публікацію п. н. «Наша сучасна політика (Записка подана до Ц.К.Р.К.П.(б) Українською Секцією при Московській Організації Р.К.П.)».

Рубрики видання: «Від Міського Паркому», «Промова», «Хроніка», «Дописи», «З партійного архіву», «Проект декларації» та ін.

Р. Бліхарський

2162*

КООПЕРАТИВНИЙ КРЕДИТ (КОМАШНЯ): Кооперативний тижневик. — Р. 7. № 7/8. 1919.

Редагує комітет. — **Київ, 1919:** Вид-во Київського союзу кооперативних установ. Друк. Союзбанку, Київ, вул. Велико-Володимирська, № 30. Адр. ред.: Київ, вул. Інститутська, № 3.

Вийшло: 1919 — Р. 7 № 7/8, 9—40, 41/50; Передпл.: на рік 25 крб.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — Р. 7 № 21—25; **ХДНБ:** 1919 — Р. 7 № 7/8, 9—40, 41/50.

Примітки: У 1912—1919 рр. (до № 6 включно) виходив п. н. «Муравейник (Комашня)» (див. т. 4 № 553). Додаток до № 41/50 «20-ті загальні збори уповноважених Союзбанку».

Журнал популяризував серед українського населення ідеї кооперації, висвітлював діяльність кредитних товариств, «Союзбанку» та друкував художні твори — нариси і вірші — на теми кооперативного життя.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 92; Беляева Л. Н., Зиновьева М. К., Никифоров

М. М. Библиография периодических изданий России (1901—1916): [в 4 т.]. Ленинград, 1959. Т. 2. С. 366; Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького. С. 13; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ. Вип. 2. С. 45, 46.

В. Габор

2163

КРАСНАЯ АРМИЯ (1919 — 1925 № 1219); **КЧЕРВОНА АРМІЯ** (1925 № 1220—1938):

Ежедневная газета. Орган Народного Комиссариата по военным делам Украины (1919 № 1—4); Ежедневная газета. Орган Народного Комиссариата по военным делам (1919 № 5—117); Ежедневная газета. Орган Политического Управления Реввоенсовета Н-ской армии (1919 № 118 — 1920 № 270); Ежедневная газета. Орган Политического Управления Реввоенсовета 12-ой армии (1920 № 271—508); Орган Политуправления Киевского Военного Округа (1921 — 1922 № 299); Красноармейская газета Киевского Военного округа (1922 № 300—375); Красноармейская газета. Орган Политуправления вооруженных сил Украины и Крыма (1922 № 376 — 472); Красноармейская газета Украинского Военного Округа (1922 № 473—1923 № 740); Газета Украинского Военного Округа (1923 № 741, 742); Ежедневная газета Украинского Военного Округа (1923 № 743 — 1925 № 1206); Ежедневная газета Политического Управления Украинского Военного Округа (1925 № 1207—1219); Щоденна газета Політичного Управління Української Військової Округи (1925 № 1220 — 1929 № 2346); Щоденна газета Політичної Управи Української Військової Округи (1929 № 2347 — 1930 № 2613); Щоденна газета Реввійськради Української Військової Округи (1930 № 2614 — 1934 № 3843); Щоденна Червоноармійська газета Української військової округи (1935 № 3844— 4030); Щоденна червоноармійська газета Київської військової округи (1935 № 4031 — 1938). — № 1. 1919, 26 марта.

Ред. В. Мордвинкин (1919 № 1—117), Макар (1919 № 118—221), И. Яновский (1919 № 222—226), А. Юрченко (1920 № 370—508), Блискавицкий (1921 № 1—113, 144—174, 1922 № 269—410, 425—442, 446—1923 № 642), С. Якубовский (1921 № 114—143), Г. Коренев (1921 № 175—268), З. Серебрянский (1923 № 643 — 1924 № 915), М. Гус (1924 № 916 — 1925 № 1008, 1043—1268, 1292 — 1926 № 1496), М. Ткач (1926 № 1534 — 1927 № 1700, 1927 № 1722 — 1928 № 1949, 1928 № 1990 — 1929 № 2124), М. Ческіс (1929 № 2125—2341, 1930 № 2398—2555, 2613—

2654), І. Щербина (1931 № 2697—2846, 2864—2879, 1931 № 2893 — 1932 № 3005, 3013—3036, 3043—3056, 3061—3064, 3069—3078, 3086—3103, 3117—3155, 3160—3166, 3178—3183, 3190—3209, 3238—3254, 1933 № 3260—3284, 3288—3292, 3302—3313, 3319—3354, 3369—3371, 3377—3391, 3403—3421, 3429—3487, 3493—3512, 1934 № 3560—3602, 3606—3819, 1935 № 3844—3881), Редакционная Коллегия (1920 № 307—313). *Отв. ред.* І. Яновский (1920 № 239—306), Г. Тасин (1920 № 314—369). *Зам. ред.* З. Серебрянский (1922 № 443—445), М. Ткач (1924 № 1009—1042). *Врид. ред.* З. Серебрянский (1922 № 411—424). *Т.в.о. ред.* М. Ткач (1925 № 1269—1291), Кириєнко (1927 № 1701—1721, 1928 № 1950—1957, 1929 № 2342—1930 № 2397, 2582—2612), М. Ческіс (1928 № 1958—1989), І. Лунін (1930 № 2556—2581, 2655 — 1931 № 2696, 2880—2891, 1932 № 3037—3042, 3065—3067, 3079—3085, 3104—3116, 3184—3189, 3210—3237, 3255—3259, 1933 № 3285—3287, 3293—3301, 3314—3318, 3355—3368, 3372—3376, 3392—3402, 3422—3428, 3513—3549, 1934 № 3553—3559, 3603—3605), П. Матюхов (1931 № 2847—2863, 2892, 1932 № 3006—3012, 3057—3060, 3068), Леонтьев (1932 № 3156—3159), Г. Боротьбенко (1932 № 3167—3177), П. Пшеничний (1933 № 3488—3492, 1934 № 3550—3552, 3820—3843, 1935 № 3882—3943, 4099—4110, 1936 № 13—31, 38—44, 50—93). *Тимчас. ред.* М. Ткач (1926 № 1497—1533). *Відп. ред.* П. Пшеничний (1935 № 4047), П. Івангородський (1936 № 94—103, 175—204, 213—216, 254 — 1937 № 17, 27—110, 121—126). *Т.в.о. відп. ред.* П. Пшеничний (1935 № 3994—4038, 4048—4049), Г. Нікітін (1935 № 4039—4046). *Заст. ред.* М. Лучинов (1935 № 4111—4129, 1936 № 32—36, 45—49), С. Мешанець (1937 № 227—231). *Заст. відп. ред.* П. Пшеничний (1936 № 104—174, 205—212, 217—253, 1937 № 18—26, 111—120). *В.о. ред.* П. Пшеничний (1935 № 4050—4098, 1937 № 127—226, 232—285), О. Яблоков (1937 № 286—291). — **Київ** (1919 — 1925 № 1202), **Харків** (1925 № 1203 — 1934 № 3671), **Київ** (1934 № 3672 — 1938), **1919—1938**: *Изд.* Народный Комиссариат по военным делам Украины (1919 № 1—117), Политическое Управление Реввоенсовета Н-ской армии (1919 № 118 — 1920 № 270), Политическое Управление Реввоенсовета 12-ой армии (1920 № 271—508), Политуправление Киевского Военокруга (1921 — 1923 № 747), Политуправление Украинского Военного Округа (1923 № 748 — 1925 № 1202), ПУУВО (1925 № 1203—1219). *Вид.* ПУУВО (1925 № 1220 — 1930 № 2613), РВРУВО

(1930 № 2614 — 1935 № 3880). *Вид-во* «Червона Армія» (1935 № 3674—4080). *Тип.* № 1 Наркомвоенна, Советская пл., № 8 (1919 № 1—117), Реввоенсовета, Советская пл., № 3 (1919 № 118—226); 1-ая Советская *тип.*, ул. Московская, 8 (1920 № 239—508); Советская *тип.*, ул. Караваевская, д.5 (1921 № 1—57); 8-а *тип.*, ул. Льва Толстого, д. 5 (1921 № 58—167); Государственная *тип.* № 8, ул. Льва Толстого, № 5 (1921 № 168 — 1922 № 374); *Тип.* Штаба К.В.Р., ул. Александровская, № 8 (1922 № 375 — 1923 № 773); *Тип.* Военно-Редакционного Совета УВО (1923 № 774 — 1924 № 1115); Трест «Київ-Печать». *Тип.* № 9, ул. Воровского, № 40 (1924 № 1116—1124); Трест «Київ-Печать». *Тип.* № 3, ул. Воровского, № 40 (1924 № 1125 — 1925 № 1202); *Типо.-лит.* ПУУВО ім. тов. Фрунзе (1925 № 1203—1219); *Друк.-літ.* ПУУВО ім. тов. Фрунзе (1925 № 1220—1291); Урядова *друк.* ім. тов. Фрунзе (1925 № 1292 — 1928 № 1910); 3-я *друк.* «Харків—Друк» ім. тов. Фрунзе (1928 № 1911—2064); Трест «Харків—Друк». 2-а *друк.* ім. Блакитного (1928 № 2065 — 1929 № 2142); Держтрест «Харполіграф». 2-а *друк.* ім. Блакитного (1929 № 2143 — 1930 № 2485); Укрполіграфоб'єднання. 2-а *друк.* ім. Блакитного, Харків, вул. Лібкнехта, 13 (1930 № 2486—2531); Газетна фабрика ім. Блакитного, Харків, вул. Лібкнехта, 13 (1930 № 2532—2539); Укрполіграфоб'єднання. Газетна фабрика ім. Блакитного, Харків, вул. Лібкнехта, 13 (1930 № 2540 — 1933 № 3291); Газетно-журнальна фабрика ім. В. Блакитного (1933 № 3292 — 1934 № 3673); *Друк.* Вид-ва «Пролет. Правда» (1934 № 3674 — 1935 № 3854); Республіканська поліграффабрика УПКПТ, Київ, Воровського, 16 (1935 № 3855—3865); 6-а республіканська поліграффабрика Укрполіграфканцтресту, Київ, Воровського, 16 (1935 № 3866—3874); 4-а республіканська поліграффабрика ім. Леніна Укрполіграфканцтресту, Київ, Воровського, 16 (1935 № 3875—4080); *Друк.* Київської Військової Округи ім. тов. Якіра (1935 № 4081 — 1937 № 66); *Друк.* червоноармійських газет Київської Військової Округи (1937 № 67—291). *Адр. ред. і контори:* Думская пл., № 3 (1919 № 1—221), Поезд-типография Политуправления Реввоенсовета Н-ской армии (1919 № 222—226), ул. Садовая, № 1 (1920 № 239—389), Поезд-типография Политуправления Реввоенсовета 12-ой армии (1920 № 390—508), Киев, ул. Караваевская, д. 5 (1921 № 1—57), ул. Льва Толстого, д. 5 (1921 № 58—157), Киев, ул. Коммунистическая, № 5 (1921 № 158 — 1922 № 374), Штаб К.В.Р., ул. Александровская, № 8 (1922 № 375—479), Киев, Крещатик,

25 (1922 № 480—768), Воровского, 25 (1923 № 769 — 1925 № 1202), Харьков, 2-й Советский пер., д. № 1 (1925 № 1203—1219), Харків, 2-й Радянський пров., № 1 (1925 № 1220 — 1926 № 1438), Спартаківський пров., № 6 (1926 № 1439 — 1934 № 3671). *Адр. ред.*: Київ, вул. Короленка, 56 (1934 № 3672 — 1937).

Вийшло: 1919 — № 1—226, 1920 — № 227—508, 1921 — № 1—268, 1922 — № 269—400, 402—534, 1923 — № 535—830, 1924 — № 831—1126, 1925 — № 1127—1375, 1926 — № 1376—1394/1395, 1396—1578, 1927 — № 1579—1778, 1928 — № 1779—2077, 1929 — № 2078—2377, 1930 — № 2378—2678, 1931 — № 2679—2971, 1932 — Р. 14 № 2972—3259, 1933 — Р. 15 № 3260—3549, 1934 — Р. 16 № 3550—3843, 1935 — Р. 17 № 3844—4130, 1936 — Р. 18 № 1(4131)—293(4423), 1937 — Р. 19 № 1(4424)—291(4714), 1938 — № 1(4715)—9(4723); *Ф.* від 42×30 см до 65×44 см; *Т.* 20 000 пр. (1920—1921), 15 000 пр. (1922 № 269—375), 10 000 пр. (1922 № 376 — 1923), 8500 пр. (1924 № 831—861), 9000 пр. (1924 № 862—905), 10 000 пр. (1924 № 906—1925), 5500 пр. (1926). *Обс.* 2—8 с., 12 с. (1924 № 1000, 1928 № 1824); *Передпл.* на мес. 75 р. (1922 № 388—432), 125—175 р. (1922 № 433—476), 300—400 р. (1922 № 477—524), 800 р. (1922 № 525—1923 № 541), 8 р. (1923 № 542—545), 15—25 р. (1923 № 546—625), 30 р. (1923 № 626—660), 50—60 р. (1923 № 661—694), 80—90 р. (1923 № 695—730), 200—220 р. (1923 № 731—743), 350 р. (1923 № 744—755), 500 р. (1923 № 756—760), 750 р. (1923 № 761, 762), 1 р. 50 к. зол. (1923 № 763 — 1924 № 830), 1 р. 50 к. — 1 р. 60 к. (1924 № 831—932), 1 крб 20 к. (1925 № 933 — 1926 № 1395), с доставкой и пересылкой 70 000 р. (1922 № 269—320), 100 000 р. (1922 № 321—330), 250 000 р. (1922 № 331—347); для партийных раб., организаций, военных учрежд., хат-читален, вол- и уисполкомов и комнезамов 50 000 р. (1922 № 269—322); гражданским учреждениям 480 тис. р. (1922 № 348—358); военведу 350 тис. р. (1922 № 348—358), военведу без доставки 500 000 р. (1922 № 359—387), военведу с доставкой 700 000 р. (1922 № 359—387); гражданским учреждениям без доставки 800 000 р. (1922 № 359—387), с доставкой 1 000 000 р. (1922 № 359—387); для красноармейских частей 50 р. (1922 № 388—507), 100 р. (1922 № 508—524), 200 р. (1922 № 525 — 1923 № 541), 2—5 р. (1923 № 542—602), 6—8 р. (1923 № 603—660), 10—12 р. (1923 № 661—694), 15—25 р. (1923 № 695—730), 40 р. (1923 № 731—738), 75 р. (1923 № 739—743), 120 р. (1923 № 744—755), 200—250 р. (1923 № 756—762), 30 к. зол. (1923

№ 763 — 1924 № 859), 40—60 к. (1924 № 860 — 932), 75 к. (1924 № 933 — 1926 № 1390); для червоноармійських частин 50—60 к. (1928 № 1391 — 1929 № 2107); для т. т. червоноармійців 40 к. (1925 № 1391 — 1928 № 2052); для червоноармійців і начскладу 30 к. (1928 № 2053 — 1929 № 2107); для інших осіб та організацій 80 к. — 1 крб (1925 № 1391 — 1929 № 2107); для червоноармійських частин та цивільних установ 60 к. (1929 № 2018—2345); для індивідуальних та колективних передплат військових службовців 30 к. (1929 № 2108—2346). *Ц.* номера 30—40 к. (1919 № 1—86), 70 к. (1919 № 87—221).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1919 — № 35, 1929 — № 2078—2370, 1930 — № 2378—2395; **НБУВ**: 1919 — № 1—53, 55—126, 222, 226, 1920 — № 242, 253, 254, 257—260, 262, 263, 266—286, 288—312, 314—319, 347, 370, 388—402, 447—457, 459, 460, 465—471, 478, 480, 481, 497, 508, 1921 — № 1—129, 131—268, 1922 — № 269—400, 402—534, 1923 — № 535—830, 1924 — № 831—1126, 1925 — № 1129—1133, 1136, 1203—1375, 1926 — № 1376 — 1394/1395, 1396 — 1578, 1927 — № 1579—1778, 1928 — № 1779—2077, 1929 — № 2078—2085, 2087—2127, 2129—2180, 2182 — 2186, 2188 — 2193, 2195—2199, 2201—2217, 2219—2222, 2225—2239, 2241—2245, 2247—2251, 2253—2263, 2265—2280, 2282—2287, 2289—2304, 2306—2310, 2312—2316, 2318—2332, 2334—2368, 2370—2377, 1930 — № 2378—2475, 2477—2508, 2510—2518, 2520—2678, 1931 — № 2679—2704, 2706—2764, 2766—2971, 1932 — Р. 14 № 2973—2982, 2984—3004, 3006—3044, 3046—3153, 3155—3257, 3259, 1933 — Р. 15 № 3261—3297, 3299, 3301—3310, 3313—3322, 3324—3340, 3343—3348, 3350, 3352—3361, 3363—3373, 3375, 3377—3383, 3386—3408, 3410, 3411, 3413—3416, 3422—3425, 3429, 3431, 3435, 3437—3449, 3453—3481, 3483—3509, 3511, 3513, 3516—3519, 3523—3549, 1934 — Р. 16 № 3550—3556, 3558—3560, 3662, 3653, 3670—3672, 3674—3697, 3711, 3724, 3754, 3756, 3759, 3761, 3762, 3764—3766, 3768—3771, 3774, 3776—3778, 3781—3784, 3786—3792, 3794—3802, 3805, 3806, 3808—3812, 3815—3817, 3819—3826, 3829—3835, 3837, 3838, 3841, 3842, 1935 — Р. 17 № 3845—3867, 3875—3882, 3885, 3886, 3888—3894, 3896—3921, 3923—3941, 3943—3959, 3961—3981, 3983—4015, 4017—4067, 4069—4097, 4099—4101, 4103—4105, 4107—4129, 1936 — Р. 18 № 13(4143)—15, 17—19, 21—43, 45—98, 100—111, 113, 115, 118—177, 179—196, 202—252, 254—256, 258—269, 271—293(4423), 1937 — Р. 19 № 2(4425)—9, 11—15, 17—19, 22—30,

33—42, 44—56, 58—75, 77—251, 253—268, 270—272, 274—291(4714); ДНАБ: 1919 — № 2—32, 34—53, 55—107, 109—114, 116—125, 202, 203, 208, 214, 219, 221, 222, 1920 — № 239—249, 255, 257—259, 279, 286, 289, 291, 293, 298, 299, 303, 304, 308, 311, 312, 316, 329—335, 338—340, 342, 343, 346—349, 351—362, 367—369, 371—373, 376—387, 389—395, 397—400, 402, 408, 416, 422, 423, 429, 434, 437, 492, 1921 — № 29, 40, 42—48, 55, 58, 59, 61, 62, 65, 68—122, 124—128, 130—241, 243, 246—262, 264, 265, 1922 — № 269—272, 275—282, 284—305, 307—338, 340—390, 402—427, 429—497, 504—533, 1923 — № 535—538, 542—548, 566—568, 570—583, 585—590, 592—642, 644, 645, 647, 649—652, 654, 1924 — № 831—1126, 1925 — № 1127—1375, 1926 — № 1376—1578, 1927 — № 1579—1778, 1928 — № 1779—2077, 1929 — № 2078—2377, 1930 — № 2378—2678, 1931 — № 2901—2971, 1932 — Р. 14 № 2972—3244, 1933 — Р. 15 № 3260—3549, 1934 — Р. 16 № 3550—3768.

Примітки: Від 22 грудня 1920 р. до 8 лютого 1921 р. виходила газета «Оборона труда» (див. 1920 р.). Від № 1220 за 19 травня 1925 р. газета «Червона Армія» стала україномовною, натомість однойменна щотижнева територіальна газета Українського військового округу змінила назву на «Червоноармієць» (див. 1925 р.). Від № 1 за 4 червня 1925 р. виходила російською мовою газета «Красная Армия: Ежедневное издание газеты Политуправления Украинского военного округа “Червона Армія”» (див. 1925 р.). Мова видання: російська (1919 — 1925 № 1219), українська (1925 № 1220 — 1938). Спільні випуски: у 1925 р. за 22 лютого № 3(1167) — «Червона армія: об’єднаний номер “Красной Армии” та “Червоної Армії”, присвячений сьомим роковинам Червоної армії»; у 1934 р. за 25 березня № 3614/1477 — «Червона Армія/Красная Армия»; у 1938 р. за 12 січня № 10(4591)/10(2604) — «Червона Армія/Красная Армия», після якого припинився випуск газети українською мовою, натомість продовжила виходити російськомовна «Красная Армия». Екстрені випуски: у 1919 р. — б. н. за 7 квітня, № 5 за 24 травня; у 1922 р. — б. н. за 9 серпня; у 1925 р. — «Нагальний випуск» б. н. за 4 листопада. Спеціальні випуски: у 1922 р. за 27 серпня — «Юбилейная газета 30-ой Иркутской имени ВЦИК дивизии»; за 1 вересня — «Юбилейная газета 51-ой Перекопской стрелковой дивизии»;

за 15 жовтня — «Юбилейный номер Седьмой Владимирской Краснознаменной дивизии»; за 7 листопада — «Пятая Годовщина Октябрьской Революции»; за 8 листопада — «В память славных Сивашских боев»; у 1923 р. за 10 січня — «Специальный выпуск посвященный юбилею Червоного Казачества»; за 23 лютого — «Юбилейный номер, посвященный пятой годовщине Красной армии». У 1922 р. під № 401 вийшов випуск газети п. н. «Часовой Революции» (див. 1921 р.). Додатки: «Красноармейское Творчество» (див. 1921 р.); «Красная Звезда» (див. 1921 р.); «Листок Пограничника» (див. 1922 р.); «Красная Грамота» (див. 1922 р.); у 1922 р. до № 1 за 22 грудня — «Киевская Контрактная Ярмарка 1923 г.» (див. 1922 р.); у 1923 до № 679 за 1 липня — «Голос Красноармейца: Юбилейная газета 45-й Волынской Краснознаменной Стрелковой Дивизии»; у 1924 р. до № 976 за 29 червня — «Голос Красноармейца: Юбилейный номер 45-й Волынской Краснознаменной стрелковой дивизии»; у 1923 р. до № 772 за 20 жовтня — «7-ая Владимирская: Специальное приложение к № 772 газеты “Красная Армия”» (див. 1923 р.); у 1923 р. до № 787 за 7 листопада — «1-я конная Запорожская дивизия Червоного казачества: Специальное приложение к № 787 газеты “Красная армия”» (див. 1923 р.); у 1924 р. за 27 липня — «Специальное приложение к 1000-му номеру» (див. 1924 р.); у 1926—1927 рр. — «Військор» (див. 1926 р.); у 1927 р. до № 1749 — «Ілюстрований додаток до жовтневого номеру газети» (див. 1927 р.); до № 1694 за 30 липня та № 1711 за 1 вересня — «Військор на маневрах» (див. 1927 р.); у 1928 р. — б. н. б. д. «Ілюстрований додаток, присвячений десятиріччю Червоної армії» (див. 1928 р.); у 1929 р. за 23 лютого — «Червона армія для малописьменных червоноармійців: Додаток до ювілейного номера газети» (див. 1929 р.); «Бюлетень “Ударника”» (див. 1930 р.); «За техніку» (див. 1931 р.); «Методична розробка для агітаторів, пропагаторів та груповодів» (див. 1932 р.); «ЗВК: Орган Політичної Управи Української військової Округи і Військово-кооперативної Управи У.В.О.» (див. 1932 р.). Спільні випуски газет: у 1922 р. № 38(151) — «Пролетарская правда» / «Красная Армия» (див. 1922 р.); «“Червона Армія” / “За бойову

підготовку» в Н-ській частині» (див. 1932 р.); «“Зоря” / “Червона армія” / “Красная армия” на обласному з’їзді кращих бригадирів передових колгоспів Дніпропетровщини» (див. 1933 р.); «Червона Армія» / «Шлях Леніна» (див. 1933 р.), «Червона армія» / «Коллективіст Краснокутчини» (див. 1933 р.); у 1934 р. № 3614; у 1936 р. № 189, 226; у 1937 р. № 17, 20, 24 — спільні випуски «Червоної Армії» та «Красной Армии». Виїзні редакції: «“Червона Армія” на окружних маневрах» (див. 1930 р.); «“Червона Армія”» на фронті колективізації села Халявин та Петрушин Чернігівського району» (див. 1930 р.); у 1930—1933 рр. — «“Червона Армія” в частинах Київської залози» (див. 1930 р.), «“Червона Армія” на маневрах», «“Червона Армія” на маневрових полях», «“Червона Армія” у волинців», «“Червона Армія” у Перекопців», «“Червона армія”: щоденна виїзна газета Реввійськради УВО» (див. 1931 р.), «“Червона Армія” в Гніванських таборах» (див. 1932 р.); «“Червона Армія” у селі Пирогох» (див. 1933 р.).

Військова газета, заснована у Києві Народним комісаріатом з військових справ України, стала засобом, яким редакція прагнула посприяти «військово-політичному вихованню й навчанню молодих бійців; пояснити саму суть Червоної армії, її устрій, її дисципліну, взаємини з начальницьким складом; проводити загально-політичне виховання — пояснювати політику партії, а надто відносно селянства; правильно виховати червоноармійців щодо справ міжнародніх» (Як працюють округові газети ПУУВО. 1926. № 1530).

У вересні 1919 р., у зв’язку з воєнною ситуацією, штаб 12-ї армії разом із редакцією «Красной Армии» був переведений у м. Новозбіків, що входило тоді до складу Гомельської губернії РСФРР (тепер — Брянська обл. Російської Федерації). Упродовж першої половини 1920 р. редакція пересувалась разом із червоноармійськими загонами потягом, а восени того ж року знову передислокувалась до Києва. У 1922 р. через матеріальні труднощі газета виходила з перервами.

У передових статтях, інформаційних замітках та оперативних фронтових звідомуваннях інформувалося про ситуацію в осередках бойових дій у період радянсько-української війни, на фронтах в Україні, просування загонів Червоної армії та її супротивників, повідомлялося про становище радянської влади в Росії та Україні. Зокрема, висвітлювалось воєнне протистояння з армією Української Народної Республіки,

союзними з нею польськими військами, частинами Добровольчої армії тощо (С. Л. Очередная провокация польского правительства. 1922. № 383; Польша с СССР. 1923. № 674).

Зі шпальт «Червоної Армії» лунали заклики до читачів-українців вступати до червоноармійських лав, редакція агітувала цивільне населення долучатись до розбудови радянської системи державного устрою. Для пропаганди воєнних успіхів червоноармійських загонів вміщувалися листи бійців, спогади учасників революційних подій та боїв громадянської війни у Росії. Редакція газети героїзувала учасників жовтневих подій 1917 року та червоноармійців під час громадянської війни у Росії 1917—1921 рр., цій темі також присвячувались окремі ювілейні випуски газети (Петровський Д. Красные курсанты и ликвидация кронштадтского мятежа. 1921. № 47; В-ий. Юбилей 45-й Волинской. 1923. № 680).

У виданні регулярно друкувалися декрети Всеукраїнського центрального виконавчого та Всеукраїнського революційного комітетів, накази Народного комісаріату з військових справ УСРР; матеріали, в яких висвітлювалась поточна робота губернських конференцій КП(б)У та червоноармійських конференцій, органів ВКП(б) і ЦК КП(б)У (Мобилизация рабочих. Декрет Всеукраинского Центрального Исполнительного Комитета. 1919. № 44; Действия и распоряжения Всеукраинского Ревкома. 1920. № 258; Девятый С’езд Советов Украины. 1925. № 1209).

Для розвитку політичної компетенції червоноармійців подавалися тексти виступів, доповіді та звіти радянських державних діячів, присвячені економічній, суспільно-політичній, гуманітарній сферам життя в регіонах України, Росії та за кордоном, міжнародній воєнно-політичній ситуації, характеризувались обороноздатність СРСР та УСРР, рівень бойової підготовки Червоної армії (И. Л. Все в Донецкий бассейн! 1919. № 68; Международное положение и задачи военного строительства. 1923. № 774; Америка и Советские Республики. 1919. № 19; та ін.).

Редакція видання постійно інформувала читачів щодо суспільно-політичного та економічного життя за кордоном, зокрема, містила хроніку робітничих виступів у країнах Європи, Азії та Америки, визнання Радянського Союзу на міжнародному рівні. У першій половині 1920-х рр. особливу увагу редакція приділяла темі політичної і воєнної напруги в Німеччині та Румунії, а також висвітлювала процес повоєнного врегулювання міжнародних відносин між країнами-учасниками Першої світової війни, налагодження співпраці між

радянським урядом та політичним керівництвом країн Європи — Великої Британії, Італії, Угорщини, Франції тощо (Яновський І. Гражданская война в Европе. 1920; Экономический кризис на Западе. 1921. № 119; Япония и СССР. 1923. № 567; Накануне диктатуры в Германии. 1923. № 761; Вооруженные силы революции и контрреволюции в Германии. 1923. № 782; Революционные вспышки в Румынии. 1924. № 909). Наприкінці 1930-х рр. у «Червоній Армії» акцентувалася тема озброєння армій країн світу, методика іноземних розвідок, пропагувалася антивоєнна позиція СРСР та критикувалася антирадянська політика низки держав, зокрема Великої Британії та Німеччини.

У виданні систематично публікувалися матеріали, присвячені основам стратегії і тактики ведення військових операцій, розкривалося призначення, особливості функціонування різного роду військ, методи військово-ідеологічної підготовки новобранців, організація тренувань особового складу червоноармійських частин, описувалися нові види озброєння. Автори статей обмінювались бойовим досвідом, зокрема з основ ведення бою, облаштування побуту бійців, інфраструктури тилу (Обозреватель. Обзор стратегической обстановки украинского военного театра. 1919. № 8; Икич В. Техника в современной войне. 1921. № 227; Дядя Леша. Авиация с конницей против конницы. 1923. № 596; А. Сазонов. Чему и как обучать допризывника. 1923. № 764; та ін.).

У міжвоєнний період на сторінках видання висвітлювався процес нарощення радянською владою бойового потенціалу, заходи радянського уряду щодо формування ефективної системи збройних сил і територіальної оборони радянських республік, порушувалося питання реформування та переозброєння підрозділів Червоної армії, впровадження кадрової системи її комплектування тощо (Я. Идите на командные курсы! 1921. № 119; Еленин К. В. Командир и красноармеец. 1922. № 365; Криштопенко. Милиционно-территориальная система. 1923. № 818).

Упродовж 1920-х рр. редакція регулярно порушувала питання ліквідації неписьменності та підвищення загальноосвітнього виховання червоноармійців. Для подолання недоліків у сфері освіти та культури у часописі публікувалися дидактичні матеріали, велися тематичні сторінки та спеціальні додатки. Також висвітлювалися процеси коренізації та українізації, зокрема серед загонів Червоної армії (Закрепите позиции грамоты! 1923. № 578; «Червона Армія» та українізація. 1934. № 836; Москвич. Полкова преса на фронте українізації. 1930 № 2491; ін.).

У статтях та замітках ішлося про впровадження української мови як обов'язкової у школах командного складу, водночас відзначалася нестача україномовної літератури, підручників, періодичних видань, що впливало на загальну відвідуваність занять з української мови. Помітна увага приділялась ідеологічному вихованню військових та цивільного населення, активно велась комуністична, антирелігійна пропаганда, поширювались ідеї класової боротьби, необхідності колективізації сільського господарства в Україні, «змички села з містом» (Земельные права красноармейцев. 1920. № 391; Шумлянський А. Розмови про сільське господарство. 1923. № 681; та ін.).

У 1930-х рр. публікації «Червоної Армії» здебільшого торкалися економічних проблем у радянській Україні, зокрема, висвітлювалися процеси індустріалізації, творення системи колгоспів, радгоспів, зміцнення військово-промислового комплексу. Систематично вміщувалися тексти доповідей урядовців та партійних діячів, виголошених під час різноманітних з'їздів і конференцій, присвячених процесам планової економіки, окреслювались поточні завдання щодо нарощення виробничих потужностей, подавалися плани політичних, військових та промислових установ щодо покращення роботи. У цей період тематика газети доповнилася питаннями ведення аграрної справи, залучення червоноармійців до поточних сільськогосподарських робіт та ін.

На сторінках часопису вміщувалися огляди радянської суспільно-політичної та військової преси, активно висвітлювалися діяльність військових кореспондентів, розвиток комсомольського руху тощо (Из боевого прошлого красноармейской печати. 1923. № 632; Про роботу наших газет. 1927. № 1611; та ін.).

У численних тематичних сторінках газети вміщувалася спеціалізована інформація щодо політико-ідеологічної роботи серед призовників та діючого особового складу Червоної армії. Регулярними у виданні були сторінки, присвячені художній творчості та самоосвіті військових, де, зокрема, друкувалися творчі доробки червоноармійців. Шпальти «Червоної Армії» були багатоілюстровані. Фотографії зазвичай супроводжували публікації видання і були їхнім тематичним доповненням, окремими випусками видавались ілюстровані додатки, в яких вміщувалася фотохроніка.

У газеті друкувались ювілейні сторінки, присвячені життю та творчості українських і російських письменників — Т. Шевченка, М. Коцюбинського, О. Горького, В. Маяковського, М. Салтикова-Щедріна та ін., при-

нагідні матеріали про життя та діяльність війських діячів — М. Кутузова, С. Будьонного, С. Орджонікідзе.

У виданні «Червона Армія» постійно вміщувались нумеровані та нумеровані тематичні сторінки, присвячені проблематиці допризовної, бойової підготовки червоноармійців, побуту бійців, політичній роботі серед особового складу червоноармійських частин, зокрема: «Страничка молодого красноармейца и допризывника» (1921), «Страничка допризывника-спортсмена» (1922), «Страничка допризывника» (1923), «Женщина в Красной армии» (1924), «Страничка тербойца» (1924), «Страничка терчасти» (1924).

Поряд із додатками, присвяченими художній творчості військовиків, як-от «Литературный еженедельник “Красной Армии”» (1921), упродовж 1922—1937 рр., у газеті діяла «Литературная страничка», де друкувалися літературні спроби червоноармійців. Тематична сторінка «Військор» (1922), що згодом почала видаватися окремим додатком до газети, висвітлювала діяльність військових кореспондентів.

Новини зі світу науки, останніх досягнень технології та виробництва, історичні довідки вміщувались у межах тематичних сторінок «Наука і техніка» (1927) та «Історична сторінка» (1933).

Кожну значущу для ідеології видання подію редакція «Червоної Армії» супроводжувала у черговому випуску сторінкою-присвятою, зокрема: «Первая годовщина авио-эскадры № 2» (1922. № 514), «5 лет АБО-8» (1923. № 763), «Шість років 45-ої Волинської Червонопрапорної дивізії» (1925 № 1247).

Рубрики газети: «На Украине», «В Советской Украине», «По России», «По Советской федерации», «Партийная жизнь», «Красноармейская жизнь», «Телеграммы», «Жизнь деревни», «Народное хозяйство», «Казарма—Завод—Село», «Беседы по сельскому хозяйству», «Победы человеческого ума», «Рабочая жизнь», «Красный курсант», «Культурное строительство», «Фронт труда», «На борьбу с голодом», «В странах капитализма», «В стане белогвардейцев», «Рабочие Запада с нами», «В белой Польше», «Переписка с товарищами», «Мировая революция», «На границах республики», «Из наших газет», «Уголок коммуниста», «Лагерная жизнь», «Культура и просвещение», «Учись военному делу», «По СССР», «По Радянських республіках», «Дисципліна — запорука перемоги», «З рідних країв», «По Радянській Україні», «Наша казарма на огляді», «Військові вісті», «В комуністичних лавах», «Відповіді та поради», «Спорт», «За червоними кордонами», «За кордоном», «Огляд полкової преси», «Новини дня», «Спорт» та ін.

Авторами видання були: Антін, А. Голуб, Г. Бєдний, Гальський, М. Гордієнко, М. Дерябін, В. Ініч, С. Каменєв, Д. Кін, дядя Кондрат (автоном — В. Гранов), А. Костенко, Б. Лопатін, М. Лебедев, З. Львов, М. Михалюк, В. Мордвінкін, М. Муралов, М. Мосійчук, Г. Новий, А. Орлов, А. Розен, З. Серебрянський, Г. Тасін, М. Холмський, І. Яновський та ін.

Останній (9-й) номер «Червоної Армії» вийшов у світ 11 січня 1938 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917 — 1960. Газети. С. 26, 114; Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 48; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 205, 235; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 53; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 246—247; Газеты Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 64, 164—165; Газеты Радянської України 1926—1929 рр. ... С. 96, 208; Газеты України 1930—1934 рр. ... С. 471; Газеты України 1917—1920 років... С. 168; Київські газети 1838—1940 років... С. 148—151.

Література: 50 лет на боевом посту / ред. А. П. Долгушин. [Вюнсдорф], 1969. С. 11, 16—17, 18—19, 21; ЕУ. Т. 10. С. 3700.

Р. Бліхарський, Р. Романюк

2164

КРАСНАЯ ЗВЕЗДА: Газета Х.Г.К.К.П.У. и полит. упр. Харьк. окр. воен. ком-а (1919 № 1—16); Газета Харьковского Губернского Комитета коммунистов-большевиков и полит. управления Харьк. военного округа (1919 № 17—61). — Г. 1. № 1. 1919, 4 апр.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 1—32). — **Харьков, 1919:** Изд. Х.Г.К.К.П.У. и политич. управл. Х. Окрвоенкома (1919 № 1—32). Первая Советская тип., ул. Либкнехта, № 13. *Адр. ред. і контори:* ул. Либкнехта, № 13.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—77; Ф. 45×32 см; Обс. 2 с., 4 с.; *Передпл.:* в месяц для тт. рабочих, крестьян и красноармейцев 10 р., для остальных 12 р. Ц. номера везде 40 к. (1919 № 1—26), в Харькове 40 к. (1919 № 27—43), 70 к. (1919 № 44—61), в провинции и на станц. ж. дор. 50 к. (1919 № 27—43), 80 к. (1919 № 44—61).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 13, 14; **НБ ЛНУ:** 1919 — Г. 1 № 27; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 1—8, 11—48, 50—61.

Примітки: Періодичність виходу газети — щоденна. Мова видання — російська й українська.

У передовиці «От редакции», вміщеній у першому номері часопису, наголошено, що червоноармійці та робітники потребують газети, яка б відображала усі явища тогочасного життя, інформувала про важливі

події, закликаючи водночас потенційних читачів стати майбутніми співробітниками часопису. Тому редакційні статті були короткими, переважно мали агітаційний характер і були спрямовані на залучення якнайширших трудових мас до лав Червоної армії. Водночас у газетних публікаціях «Мы придем!», «Союз рабочих и крестьян — залог нашей победы», «Смерть негодяям!», «Решили без хозяина», «Что замышляют белые», «Советская власть выполняет волю трудящихся», «Буржуазия думает, а революция решает», «Колчак и борьба с ним», «Мнимые победы», «У стен Харькова» висвітлено актуальні політичні завдання, перш за все — встановлення радянської влади на завойованих українських територіях та її зміцнення через застосування військового потенціалу Червоної армії, формування ідейної та організаційної єдності між робітниками, червоноармійцями та незможними селянами в регіоні, боротьбу з політичними противниками — військами О. Колчака, А. Денікіна, Армією УНР під проводом С. Петлюри. Радянські політичні лідери, коментуючи відомі факти масових грабунків сільського населення червоноармійцями та збройних нападів на селян, називали їх епізодичними та застерігали від незаконних конфіскацій («Приказ Троцкого», «Приказ Подвойского: “Не проливайте лишней крови!”», В. Ленін «Не смей командовать!»).

Про необхідність налагодження роботи промисловості та сільського господарства йшлося у статтях: «Будет-ли вода в городе?: Положение на городском водопроводе», К. Стуре «К делу, время не ждет!», «Отправка мануфактуры на Украину», «Света в деревню!». Задля відвоювання Донецького басейну, який забезпечував економічний потенціал радянської влади, було оголошено загальну робітничу мобілізацію на Харківщині, щоб гарантувати успішний наступ Червоної армії: «Тов. Троцкий в Харькове: Красный вожьд Красной Армии», «Советская власть выполняет волю трудящихся», Рабочий большевик «Об анархистах, меньшевиках и эсерах», Рабочий «Оставим на время станки — освободим Донецкий бассейн», ЭР. «Опасность Махновщины».

Присвячений Першотравневим святкуванням, номер газети містив публікації: «Первое мая. С праздником, товарищи!», «Красный юбилей (1889 г.—1919 г.)», «1-е мая и Красная Армия», «Пролетарский праздник», А. Юр'єв «Из праздников праздник (Рассказ-быль)», у яких наголошено, що 1 Травня — це день звільнення українських робітників, бо ще минулого року Україна була «під п'ятою» іноземних імперіалістів, а тепер це — вільна робітничо-селянська республіка.

Низка інформаційних матеріалів висвітлювала перебіг всеукраїнських і регіональних з'їздів, нарад та засідань («Мобилизация коммунистов», «Да здравствует всеукраинский съезд профессиональных союзов!», «Заседание Харьковского Уездисполкома»).

На першій сторінці газети публікувалися документи — оперативні повідомлення штабу головнокомандувача всіх збройних сил України, накази по окружному військово-санітарному управлінню Харківського військового округу, накази уповноважених радянської оборони народних комісарів з проведення робітничої мобілізації.

Під рубрикою «Красная Армия» (підрубрики: «Жизнь Красной Армии», «Жизнь Красной Армии на фронте и в тылу»), «В частях» йшлося про мотиви та принципи формування оновленої Червоної армії, подано короткий огляд зміни політичної ситуації в Україні — наступу німецьких, а згодом денікінських військ та Армії УНР, вишколу молодих червоноармійців («Как своими силами разбили петлюровцев», «Надо подтянуться!», «Собрание красноармейцев — учеников школы губкомзапаса»).

Інформація про робітничий рух у країнах Західної Європи вміщена під рубрикою «Мировая революция (События последних дней)».

Під рубрикою «Наше народное хозяйство» подано публікації економічної тематики — «Украинское сукно», «Общая работа России и Украины», «Продовольствие в Харьковской губернии», «Земледельческие машины», «Постройка железных дорог», «Опыт образцового землеустройства», «Сколько отпущено денег на улучшение сельского хозяйства Украины».

Під рубрикою «Среди крестьян и рабочих» («Среди рабочих», «По селам и деревням») вміщені замітки: «Как рабочие идут в красную армию», «Живое слово», «Побольше бы таких женщин», «Электричество в селах», «Партийная работа идет успешно», «Только кулаки защищают попа», «Мануфактура — крестьянам», «Постановление крестьянского схода», «Юный пролетариат на помощь старшим рабочим».

Успіхи на освітньому «фронті» висвітлювали матеріали рубрики «Культурно-просветительная работа», зокрема: «Работа школьной секции при Губвоенкоме», «Школы искусства открыты», «Открытие сада и кинематографа», «Посещайте клубы, пишите в газеты», В. Г. «В красноармейском клубе», «Театр 4-й Советской украинской дивизии».

Редакція містила також листи читачів («О чем пишут», «О чем нам пишут», «Письма», «Письма в деревню», «Почтовый ящик»), у яких висвітлювалися

суспільно-політичні мотиви необхідності боротьби з капіталістичною системою, заснування на Харківщині мережі партійних більшовицьких осередків і організації у селах комнезамів.

Серед інших інформаційно-хронікальних рубрик: «Телеграммы» («Подсчет трофеев», «Украинское Советское правительство хочет жить в мире с Восточно-Галицийской Народной Республикой»), «Оперативная сводка», «На Украине», «На фронте», «В частях» («В военных учреждениях»), «Партийная жизнь» («Идите в Красную Армию»), «В последнюю минуту», «На Черном море», «Календарь революции», «Луганск — Советский», «О чем говорят утренние газеты», «Черная доска» («Сбежали с поста», «За непосещение партийных собраний»), «Справочник», «Извещения».

Художні твори нечисленні — вірші «Ты помнишь?», Цішки Гартного «Красный май», «Поход (перевод с белорусского)», «За труд!», мала проза — «Белогвардейские порядки (Бытовая картинка)», Цішка Гартний «За свободу (с белорусского)» в авторському перекладі, М. Д. Углев «За что-же?».

Поміж публікаціями вміщено політичну карикатуру — «Уплотнение», «Французская политика», «Березовая каша», «Конец Григорьевшине», «Мечты, мечты — где ваша сладость!..», «Шкурничество и его результаты», «Кто такие григорьевцы» (автори ілюстрацій не вказані).

Останній (77-й) номер датовано 16 липня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 228; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 221; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 54; Газеты України 1917—1920 років... С. 134.

М. Комариця

2165

КРАСНОЕ ЗНАМЯ: Орган Херсонской организации партии левых с.-р. интернационалистов на (Украине). — Г. 1. № 1. 1919, 22 марта.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Херсон, 1919: Изд.** Херсонский Комитет Партии Лев. с.-р. Интернационал. *Тип. тов. преемников* О. Д. Ходушиной. *Адр. ред. і контори:* Херсон, уг. Днепровскаго пер. и Эрделевской ул., дом Линкэ.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—17; Ф. 51×36 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* на мес. 13 р. Ц. номера 60 к., 75 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 1—14, 17.

Примітки: До складу редколегії видання (як редактор) входив Г. П. Поляков. У надза-

головку — гасла: «Земля и Воля!», «Боритесь Поборете!», «Въ борьбе обретешь ты право свое!». Мова видання — російська й українська.

Суспільно-політична газета агітаційно-пропагандистського спрямування. Редакційна політика часопису була зорієнтована на підтримку та захист завоювань «революційної демократії» (Херсон, 22 марта 1919 г. № 1).

Домінантне місце на сторінках видання надавалося висвітленню актуальної суспільно-політичної та воєнно-політичної тематики того періоду. Під рубрикою «Радио и Телеграммы» вміщено оперативні зведення із різних фронтів бойових дій між Червоною та Добровольчою арміями, про дислокацію та переміщення різних бойових підрозділів червоноармійців і «добровольців» тощо.

У виступах політичної проблематики роз'яснювалися принципи, ідеологеми партії соціалістів-революціонерів (інтернаціоналістів), ставлення цієї політичної організації до її тогочасних конкурентів (Чаплынецв Г. Какова должна быть наша тактика по отношению к партии правых соц.-рев. и к партии соц.-дем. меньшев. интернационалистов? № 3). Тут вміщено інформаційні звіти про підготовку, перебіг, порядок денний, резолюції та ухвали повітового з'їзду рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів у Херсоні (№ 11, 12), відозви, звернення повітового виконкому рад селянських, робітничих і червоноармійських депутатів до селянства, робітництва та червоноармійців Херсонщини (№ 14).

На шпальтах газети регулярно вміщувалися (рубрика «Официальный Отдел») накази, декрети військових комендантів Херсонського повіту, військового комісара Херсонського гарнізону, які регулювали мобілізацію та призов до лав Червоної армії (Мобилизация буржуев. № 17). Тут надруковано серію відозв, заяв Центрального комітету Партії лівих соціалістів-революціонерів (інтернаціоналістів) до місцевого населення, які підтверджували або спростовували участь цієї політичної сили в підготовці, організації тих чи інших заходів (наприклад терактів проти більшовиків), телеграми українськи воєначальників, зокрема отамана М. Григор'єва до керівництва Добровольчої армії (№ 5).

У низці публіцистичних виступів роз'яснювалися ключові ідеологеми партії лівих соціалістів-революціонерів (інтернаціоналістів), зокрема ставлення цієї політичної сили до «буржуазії», приватної власності, ролі робітництва та селянства в соціальній

структурі постреволюційного суспільства (Дарьев А. До последнего издыхания. № 3). Авторы видання відгукнулися на взяття Одеси червоноармійськими підрозділами та загонами отамана М. Григор'єва, наступ радянської армії на Півдні Росії та України (Дарьев А. Дальше... на Кубань! № 14).

Під рубрикою «Партийная жизнь» висвітлювалася діяльність партійців, зокрема херсонського осередку Партії лівих соціалістів-революціонерів (інтернаціоналістів), в Україні. Тут вміщено також декларації цієї політичної організації.

У низці редакційних і передових статей соціально-економічної проблематики аналізувалися різні варіанти розв'язання земельного питання, зокрема справедливого розподілу землі між селянами (Херсон, 23 марта 1919 г. № 2; Поляков Г. Выгоднали кулакам социализация земли? № 11). У рубриці «Профессиональная жизнь» вмішувалися інформаційні повідомлення та хронікальні замітки про роботу трудових організацій Херсона, зокрема організаційні процеси в спілках робітників суднобудування, металістів, швейної та харчової промисловості, тощо. Тут також публікувалися колективні договори між працівниками та працедавцями в різних галузях промисловості, широко висвітлювався профспілковий рух, захист трудових прав і інтересів.

У газеті надруковано масив матеріалів, присвячений різним аспектам освіти. У низці аналітичних статей аналізувалися засади організації нового шкільництва (Поляков. Школьная жизнь. № 2, 3; Принципы старой и новой школы. № 6, 10).

Висвітлюючи міжнародну проблематику, редакція та співробітники часопису акцентували солідарність із західноєвропейським пролетаріатом, зокрема британським робітництвом (Поляков. Мы — англофилы. № 1), закликали до всесвітньої комуністичної революції (Дарьев А. Смелее!.. № 17). Зарубіжна подієвість висвітлювалася як під рубрикою «Радио и Телеграммы», так і позарубриково.

Під рубрикою «Из тюремных мелодий» регулярно публікувалися взірці громадянської лірики невідомих поетів-революціонерів (дореволюційної епохи) (В. Б. До мамы. № 3), а також зразки патріотичної лірики поетів-сучасників (Вершинин А. Красная мука. № 17).

Реклама та оголошення у виданні здебільшого вмішувалися на першій шпальті. В оголошеннях переважали повідомлення про надання приватних послуг (зокрема медичних фахівців), а в рекламному контенті — реклама закладів громадського харчування, театральних установ Херсона і т. ін.

Останній (17-й) номер вийшов у світ 12 квітня 1919 р.

Електронні джерела: Сентиментальное путешествие (підготовка тексту, примітки — Д. В. Белий). URL: <http://muscity.kherson.ua/journal/konstanty11/sentimen.html>.

С. Блавацький

2166

КРАСНЫЙ ПУТЬ = ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ: Орган Советской Правобережной (Юго-Зап.) ж. д. = Орган Радянської Правобережної (Півд. Зах.) залізниці (1919 № 8 — 1920 № 81); Орган Дорполита Юго-Зап. ж. д. (1920 № 97—152); Орган Дорполита и Дорпрофсожа Юго-Зап. ж. д. (1920 № 153—185); Орган железнодорожников и водников Ю.-З. (1920 № 186 — 1921 № 253, 255—257(4 берез.); Орган железнодорожников Ю.-З. и водников (1921 № 254, 257(5 берез.)—334). — Щотижнева газета, виходить по понеділкам (1919 № 10 — 1920 № 21), по понеділкам та четвергам (1920 № 22—32), по понеділкам, середам та п'ятницям (1920 № 33—40). № 8. 1919, 16 черв.

Ред. Редакционная коллегия (1920 № 20—34). *Отв. ред.:* Л. Жмудский (1920 № 35—58), С. Эчдин, В. Ярмушевский (1920 № 186—195), М. Киселев (1920 № 196 — 1921 № 334). *Ред. и изд.* Дорожный Политический Отдел Ю.-З. ж. д. (1920 № 60—185). — **Київ, 1919—1921:** *Изд.* Обще-Административный Отдел (1919 № 8—18); Дорполитотдел (1920 № 20—185); Доркпрофсож Ю. З., Дорполит, Райполитвод, Райкомвод (1920 № 186 — 1921 № 218); Доркпрофсож Ю. З., Райкомвод (1921 № 219—241, 245—263, 265—334); Доркпрофсож Ю. З. (1921 № 242—244, 264). *Типолит.* Правобережной дороги (1919 № 8—18); *Типолит.* Управления Юго-Западных жел. дорог (1920 № 19—58); 6 Советская тип. (1921 № 274—334). *Адр. ред.:* Київ, Театральна, № 8 (1919 № 8 — 1920), Святославская, 5 (1921).

Вийшло: 1919 — № 8—18, 1920 — № 19—213, 1921 — № 214—257 (4 берез.), 257 (5 берез.), 258—334; *Ф.* від 44×36 см до 69,5×44,5 см; *Т.* 1000—3000 пр.; *Обс.* 1—6 с.; *Ц.* числа бескоштно (1919 № 17 — 1920 № 21), 2 крб (1920 № 22—81), 5 р. (1920 № 97 — 1921).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 8—18, 1920 — № 19—58, 60—213, 1921 — № 214—334; **ДНАБ:** 1919 — № 8—13, 15—17, 1920 — № 19, 21—28, 68—142, 145, 147, 150, 153—155, 160—165, 170, 172, 174—183, 185—187, 189—190, 192—213, 1921 — № 214—333.

Примітки: До № 4 за 15 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Вести Советской Правобереж-

ной (Юго-Западных) жел. д. = Вісти Радянської Правобережної (Південно-Західних) залізні.» (див. № 2017). Нумерація чисел валова. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». 1921 р. вийшло два № 257 — один датований 4 березня, другий — 5 березня. Додатки: 1920 р. до № 96 — «Бюллетень приказов и распоряжений по Юго-Западным железным дорогам» (див. 1920 р.); 1921 р. до № 238 — «Неделя профессионального движения» (див. 1921 р.). Мова видання — російська та українська. Від 2 грудня 1922 р. виходила газета «Эх гудка» (див. 1922 р.).

Газету «Красный Путь» видавали для задоволення інформаційних та фахових потреб працівників залізниці як однієї з найважливіших адміністративно-господарських галузей країни. Водночас видання, за визначенням редакції, «меч в руках железнодорожного пролетариата» (1919. № 8), слугувало засобом для пропаганди радянської ідеології серед українських робітників і службовців.

Автори видання привертали увагу громадськості до катастрофічної руїни залізниці, жахливого стану рухомого складу, браку палива й мастил, падіння продуктивності праці (Ларзин С. Вопросы транспорта. 1919. № 8; Сигма. Очередные задачи красного транспорта. 1920. № 23; Куценко. Спасайте транспорт. 1920. № 45; Борьба за восстановление транспорта не окончена. 1921. № 248; ін.). Агонію галузі пояснювали насамперед воєнними подіями на території України. Однією із найбільш ґрунтовних у висвітленні впливу збройної боротьби на залізничне господарство країни є стаття «Итоги пятилетия 1914—1918 г.г. для Юго-Западных жел. дор.» (1919. № 10, 12, 14, 17), написана на основі цінних кількісних показників про обсяги перевезень на залізниці, наявність локомотивів і вагонів, відомостей про їхній технічний стан та ін.

«Красный Путь» всебічно висвітлював життя залізничників, інформуючи про з'їзди, конференції та інші професійні і партійні заходи. Серед найважливіших матеріалів цієї тематики — статті, що передували проведенню безпартійної конференції залізничників, звіт про роботу конференції та прийняті резолюції (1920. № 129—137). Автори багатьох публікацій звертали увагу на питання соціального забезпечення службовців та охорону їх здоров'я. У зв'язку з продовольчою кризою неодноразово йшлося про гарантування працівникам галузі всього необхідного, зокрема про заготівлю продуктів, боротьбу зі спекуляцією. Великої ваги надавалося

викриттю негативних моментів в організації праці на залізниці, випадкам халатності та безвідповідальності, недотримання трудової дисципліни тощо (Арський Р. На борьбу с прогулами. 1920. № 29; Вак. Что разрушает наш транспорт. 1921. № 92). Чимало матеріалів присвячено культурно-просвітницькій роботі серед працівників галузі; друкувалися відомості про зібрання Комітету зі справ мистецтва й літератури, повідомлення про постановки міського залізничного театру, рецензії Н. Н. Кузьміна (Нікса) на вистави робітничого народного театру в колонії. Неодноразово порушувалося питання фахової освіти, наголошувалося на бракові спеціальних середніх і вищих шкіл, — на той час існувала лише залізнична гімназія в Києві (Бошко Владимир. Железнодорожный университет. 1920. № 21; О железнодорожных технических училищах. 1921. № 318; ін.).

Через об'єднання залізничного й водного транспорту в одну галузь у листопаді 1920 р. в газету влилося видання «Красный моряк», відтак починаючи з № 186 за 1920 р. «Красный Путь» обстоював інтереси фахівців обох транспортних галузей.

Газета регулярно вміщувала протоколи засідань і доповіді про роботу різних відділів, а також партійних, професійних, культурно-просвітніх і художніх організацій Правобережної залізниці; розпорядження Народного комісаріату залізниць, накази управлінських органів, повідомлення про діяльність головвєрвкому залізниці, кадрові призначення та інші офіційні матеріали.

Кожне число часопису «Красный Путь» містило інформацію про політичні та воєнні події, часто також аналітичні матеріали з найгостріших питань та звернення чільників державних інституцій. Від початку 1920 р. на сторінках газети з'являлося чимало матеріалів про партійне життя в Україні, які містили агітацію за Комуністичну партію (більшовиків) й заклики голосувати за неї на виборах. У № 45 за 1920 р. надруковано статтю Л. Жмудського «Две смерти» з приводу припинення існування партії комуністів-боротьбистів та закриття їхнього провідного органу — газети «Борьба».

На сторінках газети друкувалися й художні твори — вірші (Василя Князева, А. Петровича, Синеблзника), фейлетони (Фоми Брута, Миколи Іванова та ін.). Окремі числа містили карикатури злободенної, переважно політичної, тематики.

У газеті було багато рубрик, під якими містилися повідомлення про правобережну залізницю, роботу її керівних органів тощо: «Деятельность Главвєрвкома»,

«Приказы и распоряжения», «По линии», «Жизнь железнодорожника», «Фронт труда», «Культурно-пролетарское строительство», «Театр», «Хроника», «Назначения», «Вопросы продовольствия». Згодом додалася рубрика, призначена для фахівців водного транспорту — «Жизнь водника». Чимало рубрик об'єднували замітки про політичні події та воєнну ситуацію: «Телеграммы», «Советская Украина», «Советская Россия», «Красный фронт», «За-границей», «На Западе», «В Польше», «Мировая революция», «За неделю», «На внутреннем фронте», «Последние сообщения», «В стане белых», «Дело Голубовича» та ін. Окрім того, провадилися рубрики: «Обзор печати», «Библиография», «Маленький фельетон».

Серед найактивніших авторів видання завжди були його редактори — С. Ечдін, Л. Жмудський, М. Кисельов; крім них, активно друкувалися: Іл. Вардін, Ю. Калугін, Н. Кузьмін (Нікс), С. Ларзін, К. Нікітін, М. Харитонов, В. Червінський, І. Чухманенко.

У випуску газети було кілька перерв: перша тривала понад 4 місяці (№ 18 датовано 25 серпня 1919 р., № 19 — 5 січня 1920 р.), друга — понад місяць (весною 1920 р.). Кілька менших перерв були спричинені здебільшого технічними проблемами, зокрема перебоями енергопостачання. Через брак паперу, починаючи з листопада 1920 р., видання виходило у зменшеному обсязі — 1-2 с. (часто друкувалося й на зворотному боці чистих або використаних бланків звітності). У № 334 за 1921 р. редакція вмістила повідомлення про те, що через паперову кризу вона змушена тимчасово призупинити випуск газети. Проте, незважаючи на намагання видавців якнайшвидше вирішити цю проблему, «Красный Путь» припинив існування.

Останній (334-й) номер датовано 15 червня 1921 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 113, 117; Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 149; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 59, 60; Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 183; Газети України 1917—1920 років... С. 144, 145; Київські газети 1838—1940 років... С. 361.

М. Процик-Кульчицька

2167

КРЕСТЬЯНИН И РАБОЧИЙ (1919); СЕЛЯНИН КІ РОБІТНИК = КРЕСТЬЯНИН И РАБОЧИЙ (1920—1921): Издание Военно-Революционного Комитета (1919 № 1); Издание Лебединского Военно-Революционного Комитета (1919 № 2—8); Издание Лебединского Исполнительного Комитета (1919 № 9—57); Часопис Лебединськ. Повіт. Коміт. Комун.

партії (більш.) України і Лебединського Комітета Спілки Комуністичної Молоді = Газета Лебединск. Уездн. Комитета Коммунистической партии (больш.) Украины и Лебединского Комит. Союза Коммунистической Молодежи (1920 № 1(78)—13(90); Щотижнева газета Лебединського Повітового Виконавчого Комітету Рад Селянських, Робітничих та Червоноармійських Депутатів і Лебединськ. Повіт. Комітету Комуністичної партії (більш.) України = Еженедельная газета Лебединского Уездного Исполнительного Комитета Совета Крестьянских, Рабочих и Красноармейских Депут. и Лебединск. Уездн. Комитета Коммунистической партии (Б.) Украины (1920 № 1—2, 1921 № 4). — № 1. 1919, 26 янв.

Ред. Редакционная Коллегия Коммунистов большевиков (1919 № 1—4), И. Борисенко (1919 № 6—14), Редакционная коллегия (1919 № 15—57, 1921 № 4), Г. Грановський (1920 № 3(80)—13(90), 2). — **Лебедин, 1919—1921:** Изд. Военно-Революционный комитет (1919 № 1—8), Лебединский Исполнительный Комитет (1919 № 9—57). *Тип.* Военно-Революционного комитета (1919 № 1—3); *Тип.* в помещ. Советской тип. (1919 № 4—8); *Тип.* Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (1919 № 9—57); *Тип.* Потреб. О-в Лебединск. Уезда (1920); 1-ая Советская *тип.* (1921). *Адр. ред.:* ул. Ахтырская (1919 № 1—33), ул. Капниста (1919 № 34—57), в помещ. Ревкома (1920 № 3(80), 4(81), в помещ. Паркома (1920 № 5(82)—13(90), ул. Карла Маркса (1920 № 2).

Вийшло: 1919 — № 1—77, 1920 — № 1(78), 2, Р. 2 № 3—13(90), [?], 2, [?], 1921 — Р. 3 № 4, [?]; *Ф.* від 43×36 см до 60×40 см; *Т.* 250 пр. (1921); *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на мес. с доставкой 5 р. (1919 № 1—33), 7 р. (1919 № 34—57). *Ц.* номера 40 к. (1919 № 1—5), 50 к. (1919 № 6—33), 60 к. (1919 № 34—57), 4 крб (1920 № 3(80)—13(90), бесплатно (1920 № 2, 1921 № 4).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 51—57, 1920 — Р. 2 № 3(80)—13(90), 2, 1921 — Р. 3 № 4; **ДНАБ:** 1919 — № 1—4, 6—11, 13—22, 34, 39, 51, 53, 56, 57, 1920 — № 1(78), 2, Р. 2 № 3—13(90).

Примітки: 1920 р. нумерація чисел газети змінювалася: № 13(90) вийшов 18 лютого, а у грудні видання почало виходити з № 1. У логотипі — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». Мова видання — українська та російська.

Суспільно-інформаційний часопис, орієнтований на селянсько-робітничу аудиторію, метою якого було інформувати про останні події з життя міста, країни,

союзних республік та закордоння. У публікаціях неодноразово висвітлювалася діяльність військово-революційного, а пізніше виконавчого комітетів, повітового комітету КП(б)У та Спілки комуністичної молоді й повітового виконкому рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів; розповідалося про організацію з'їздів, конференцій та нарад, про що свідчать публікації: «Что мы сделали за год и чего мы еще не сделали» (1919. № 6—8), «Как организуется Советская власть» (1919. № 7, 8) тощо.

Серед матеріалів політичного характеру, в яких пропагувалася більшовицька ідеологія, — «Еще о лебединских левых “с.-р.”» (1919. № 10), «Что такое коммунистическая партия» (1920. № 5), «Украинский марксизм и борьбистская логика» (1920. № 8), «Еще о меньшевиках» (1920 № 12).

Робітниче-селянську проблематику висвітлено у публікаціях: «Задачи Советской власти в земле-делии» (1919. № 13—14), «Основные начала организации земельного дела на Украине» (1920. № 6), «На укрепление сельского хозяйства» (1921. № 4) тощо.

Значну частину перших шпальт часопису 1919 р. становили оголошення, накази, розпорядження, постанови, звернення, резолюції тощо. Інші офіційні документи вміщувалися під рубрикою «Официальный отдел».

Різноматематичні матеріали порушували актуальні питання релігії («Что означает закон о свободе совести и отделения церкви от государства» (1919. № 9, 10), Н. «Попы и кости» (1919. № 34), національні питання («Борьба с антисемитизмом» (1919. № 10), проблеми школи (Селянин «Школьные учительские советы» (1919. № 34) тощо.

Місцева хроніка у газеті подавалася під рубриками «По уезду» і «Местная хроника», де автори повідомляли про вибори до Лебединської ради робітничих і селянських депутатів, професійне та партійне життя Лебединя; організацію посівних кампаній, нові вимоги до трудової повинності, проведення 3-го та 5-го з'їздів незможних селян Лебединського повіту; вміщено розгорнутий звіт про роботу Лебединського повітвиконкому та обговорене на його засіданні земельне питання тощо. У замітках вміщувалися звернення до молоді брати активну участь у громадському житті, допомагати червоноармійцям тощо.

Номер 52-й присвячувався Дню дитини у Лебедині. Публікації цього номера закликали до покращання соціального забезпечення дітей (харчування, освіта та здоров'я), яке є важливою складовою у будівництві

соціалізму (Ю. «Дорогу детям»; А. К. «Детям — свободу»; Кремнев «Дети и трудовая школа») тощо.

Револьюційна проблематика газети представлена матеріалами: «Единый фронт белогвардейцев и задачи трудящихся» (1919. № 3), «Дайте хлеб революции» (1919. № 13), «Перемога за нами» (1920. № 2), М. Пилипенка «Все для армії — всі на фронт» (1920. № 3), які не тільки інформували про революційне життя й подавали фронтові зведення з місць воєнних дій, а й роз'яснювали ідейно-концептуальні засади соціалістичної революції.

Важливі теми закордоння висвітлювалися у публікаціях рубрики «За рубежом», в яких інформувалося про революційні настрої в Росії та країнах Європи, стан справ в імперіалістичних державах (Н. Тайные и явные враги. 1919. № 54).

Видання вело листування з читачами, про що свідчить низка листів, опублікованих на шпальтах часопису.

Рубрики газети: «Партийная жизнь», «Профессиональная жизнь», «На Украине», «По России», «За границей», «По уезду», «Местная хроника», «Театр и искусство», «Голос деревни», «В последнюю минуту», «Телеграммы» тощо.

Автори публікацій: Ба-ров, С. Карський, М. Пилипенко, Суровий та ін.

Останній (4-й) наявний номер вийшов 22 січня 1921 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 214; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 320; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 74; Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 143; Газети України 1917—1920 років... С. 201—202.

Р. Романюк

2168

КУБАНСЬКА ЗОРЯ: Тижнева народня газета. — № 1. 1919, 1 січ.

Ред. і вид. Іван Ткаченко. — **Катеринодар, 1919:** Кооперативная тип., бывш. Т-ва «Печатник». *Адр. ред. і контори:* Катеринодар, книгарня «Слово».

Вийшло: 1919 — № 1—5, 6/7, [?]; *Ф.* 34,5×22 см; *Обс.* 16 с.; *Передпл.:* з пересилкою на 1 міс. 2 р. 40 к. *Ц.* номера 60 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1.

Примітки: За довідковими джерелами, вийшло близько десяти номерів видання.

Газета «Кубанська Зоря», ініційована національно свідомими українцями, була покликана обороняти народні права, «допомогти народові творити свою

нову вільну духовну культуру і багатство, понести... світло правдивої науки» на теренах Кубанщини. На її сторінках планувалося висвітлювати життя українських шкіл, місцевих осередків товариства «Просвіта», кооперативів — «могутньої» основи «народного труда і добра» («Провідне слово»), однак революційні події, а також пасивність місцевої української громади спричинили недовготривалість виходу часопису.

Зміст наявного номера становили публіцистичні статті («Кубанська політика», «Що зробилося на Україні?»), коментовані повідомлення і хронікальні замітки під рубрикою «На Україні», які сприяли політичній просвіті читачтва. Літературні твори — вірш «З днів плачу і сліз на Україні» автора під криптонімом М. М. (ймовірно, М. Мандрика) та оповідання «Дві краси» Гр. Якименка — спрямовували громадськість на захист інтересів та потреб українського народу. У № 6/7 містилося кілька статей, присвячених Т. Шевченкові.

Авторів газети переважно не вказано, серед згаданих — Микола Левитський.

Бібліографія: Українські й тематично українські періодичні й серійні видання в Російській Федерації та її попередниках) / склав Олександр Малицький. Друге вид. пробної версії. Калгарі, Альберта, Канада, 2006. С. 23.

Література: ЕУ. Т. 4. С. 1217; Орел В. Українська преса на Кубані // Наша культура. Варшава, 1969. № 4.

Електронні джерела: Кубань — Україна: питання історико-культурної взаємодії / уклад. А. М. Авраменко. Краснодар—Київ: Видавництво ЕДВІ, 2001. Вип. 5. URL: prosvita.uscoz.ru/load/0-0-0-39-20; Польовий Р. Кубанська Україна (Кубанская Украина). Київ: Діокор, 2002. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Poliovyi_Renat/Kubanska_Ukraina.pdf?PHPSESSID=adko0ks5ancel3ibub4vrrimin5; Українці на Кубані, історичний огляд. URL: uk.wikisource.org/wiki/c на https://www.twirpx.com/file/2446676/).

3. Наконечна

2169

ЛИСТОК БОРЮТЬБИ: Українська комуністична партія (боротьбистів). — Видається не періодично (1919 ч. 1, 2), виходить що понеділка (1919 ч. 3). Ч. 1. 1919, 11 жовт.

Редагує Комітет. — **Житомир, 1919:** Видає Житомирська мійська організація Укр. Ком. партії (боротьбистів). Перша Волинська Губерніяльна Друж. Адр. ред. і контори: В. Бердичівська, ч. 33.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—3, [?]; Ф. 44×34 см; Обс. 2 с., 4 с.; Ц. числа 4 грн.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — Ч. 1—3.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!».

У передовиці, вміщеній у першому числі видання, наголошено, що соціальна боротьба щораз більше окреслює два непримиренних табори — пролетаріат і буржуазію: «Ведеться останній бій за перемогу червоного прапора, ознаки всесвітнього об'єднання біднішого селянства і робітництва...». Об'єднання лівого крила УПСР(К) і УСДРП (незалежних) в одну партію — Українську комуністичну партію (боротьбистів) 6 липня 1919 р. редакція трактувала як перший крок до об'єднання в єдину комуністичну партію. Натомість вона звинуватила у зрадництві та угодовстві деяких українських соціал-демократів та соціал-революціонерів, що не підтримали це рішення.

На сторінках видання вміщено низку статей, у яких «буржуазна» націоналістична просвіта протиставлена революційній: Б. Кабе «Революція на Україні й «Просвіти»» з епіграфом із вірша Б. Грінченка; його ж «Просвіти революційного напрямку». Стаття «Війна з поміщиками» («Гірка наука», «Догадалися, що треба робити», «Причини повстанського руху») роз'яснювала сутність пролетарської ідеології, «У Житомирі» — першочергові заходи після відновлення у місті радянської влади.

Економічні аспекти налагодження господарського механізму після встановлення радянської влади, зокрема необхідність подальшого розвитку кооперативного руху, розкривали публікації Немка «На селі», «Що треба робити на селі», «Через що у нас нема соли і нафти?», С. Б. «Кооперація і радянська влада», С. Б. «25-літній ювілей хліборобських артілів».

Постійна рубрика «Оперативний звіт» висвітлювала дислокацію частин Червоної армії, друкуючи матеріали в межах тематичних підрубрик: «Київський напрям», «Мозирський напрям», «Сарненський напрям», «Бердичівський напрям», «Житомирський напрям» тощо.

Під рубрикою «По Україні» вміщувалися інформаційні повідомлення: «Нехай не задаються», «Нехай і чорна сотня, аби українська!», «Буржуазія свариться між собою», «Бердичів галичане залишили», а під рубрикою «За кордоном» — «Теж проти генералів», «За землю», «Перемога комуністів в Болгарії», «Комуністи в Польщі», «Відома буржуазна політика», «Пролетаріат Європи піднімається», «Домагання дрібних націй».

У газеті опубліковано вірш «Товаришам!», некрологи Опанаса Руденка та Якова Рудзія («Жертва темноти»), накази Волинського губерньського відділу народної освіти, житомирської міліції, накази та обов'язкові постанови Волинського губерньського

комітету робітничо-селянської оборони, заклики до українських селян вступати до Червоної армії.

В останньому (3-му) числі, датованому 27 жовтня 1919 р., зазначено, що надалі видання виходитиме в подвійному розмірі раз на тиждень, однак про випуск подальших чисел відомостей немає.

М. Комариця

2170

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННАЯ НЕДЕЛЯ: Приложение к «Известиям» №... — № 1. 1919, 28 февр.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Харьков, 1919:** Изд. Бюро В. О. И. Адр. ред.: ул. Мироносицкая, 48. Всеукр. Отдел Искусств.

Вийшло: 1919 — № 1—9; Ф. від 62,5×33 см до 61×43,5 см; Обс. 1 с., 2 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—9; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 4, 8.

Примітки: Додаток: № 1 і 2 вийшли до № 56 і 64 часопису «Известия Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины и Харьковского Совета Рабочих Депутатов» (див. № 2109), № 3 — до № 8(72) газети «Известия Всеукраинского Центрального Исполкома Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Харьковского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (див. № 2483); № 4—9 — до № 74, 80, 86, 91, 99, 104 часопису «Известия Харьковского Совета и Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (див. № 2526). Додаток до № 64 від 9 березня — без нумерації, тому № 2 є умовним. Окрему нумерацію сторінок мав лише № 1. В роботі редакції брав участь Григорій Петников. Мова видання — російська й українська.

Додаток «Литературно-Художественная Неделя» був присвячений, як декларувала редакція у вступному слові, «главным образом произведениям т. т. рабочих писателей и поэтов» (№ 1). Редакція передруковувала й кращі твори відомих поетів Росії, зокрема О. Мандельштама, В. Маяковського, В. Хлебникова та багатьох ін.

Безумовно, що на сторінках додатка домінували художні твори революційної тематики, але, крім них, широко представлено статті про мистецтво та культуру. З подібними статтями виступали: В. Перцов «Искусство и государство» (№ 1), В. Рижков «Об

отношении буржуазного искусства к пролетариату» (№ 2) та «Борьба за пролетарское искусство» (№ 6), Девайон «Художественные коммуны» — про театр і його репертуар (№ 5) та «Монументальное искусство Революции» (№ 6).

Під широко представленою рубрикою «Летопись», яка мала багато підрубрик («Во Всеукраинском Литературном Комитете», «В Музыкальном Комитете», «В театральном комитете», «Во Всеукраинском комитете охраны старины и искусства» («В губ. комитете охраны старины»), «Во Всеукраинском Комитете Изобразительных Искусств», «В культурно-просветительном отделе Губвоенкома», «В литерат.-издат. бюро Всеукр. отд. искусств», «Отдел искусств Х.С.Р.Д.», «Отдел искусств в Киеве», «В Культe пролетарских искусств», «В Московском пролеткульте», «Рабочий театр Республики», «Дом просвещения им. Луначарского» та ін.), редакція систематично висвітлювала діяльність названих комітетів та організацій, а також друкувала повідомлення про літературно-мистецьке життя в Україні та Росії. Так, читачі мали змогу довідатися про Всеросійський театральний з'їзд (№ 3), виступи державного симфонічного оркестру та органний концерт Сигізмунда Скіргелло, про приїзд до Харкова Художнього театру та Літературного потяга ім. Луначарського (№ 6), театральну виставу Бомарше «Доля Фігаро» (№ 7), постановку на єврейській сцені комедії Гальдоні «Господиня готелю» (№ 9) та ін. Про театральне життя друкували дописи Б. Яковський та Spectator під рубрикою «За неделю».

Серед публікації українською мовою в додатку вміщено звернення п. н. «Всеукраїнський Літературний Комітет (Колегія по улаштуванню Шевченківського Свята)» за підписами В. Коряка, В. Елланського (В. Еллана-Блакитного), С. Любодюка, С. Шорника, Г. Петникова, В. Алешко, М. Доленко (№ 1) та під рубрикою «В Українській секції» (№ 4) (про заснування 20 лютого 1919 р. при Всеукраїнському літературному комітеті Української секції та її діяльність). Зокрема, в «Об'яві От Української секції при Всеукраїнському Літературному Комітетові» (№ 5) йшлося про організацію видання літературно-художнього двотижневика «Січ».

З поетичними творами на сторінках додатка виступали російські та українські письменники, уже згадані О. Мандельштам, В. Маяковський, В. Хлебников, а також Є. Бражнев, Г. Власовський, О. Гастев, М. Герасимов, М. Доленко, І. Злобний, М. Зорев, Р. Івнев, В. Каменський, І. Кулун, Лінд,

П. Орешин, Г. Петников, П. Софієв, С. Спаський, І. Урезов, К. Хохлов та ін.

Прозові твори (оповідання, фейлетони, «замальовки») друкували: Павло Безсалько, Олексій Гастєв, Іван Злобний, Рюрик Івнєв та ін.

Іноді редакція вмішувала переклади творів зарубіжних письменників, зокрема добірку віршів Моріса Буке в перекладі А. Луначарського (№ 3).

Редакція дбала й про жанрову палітру додатка, тому рецензувала літературні новинки та публікувала тексти інтерв'ю з провідними тогочасними літераторами. Так, на сторінках часопису «Літературно-Художественная Неделя» опубліковано рецензії на книгу Г. Петникова («Беседа с А. К. Гастевым» (№ 2).

Додаток мав декілька рубрик, як-от: «Летопись», «Хроника», «В Українській секції», «За неделю», «Среди книг и журналов».

Серед активних авторів додатка, які публікували статті на літературно-мистецькі теми, були: О. Гастєв, Девайон, В. Перцов, Г. Петников, В. Рижков, Б. Яковський та ін.

В. Габор

2171*

ЛІРА: Літературний журнал. — № 1. 1919.

Цєшин, 1919—1920.

Примітки: Періодичність виходу: раз на три місяці.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 55.

С. Блавацький

2172

ЛУБЕНИЧИНА: Щоденна газета політична, громадська і літературна. — [Виходить по неділях, вівторках та четвергах]. Бюлетень № 1. 1919, [січ.].

Відп. ред. П. Капельгородський (1919 бюлетень № 4—8). — **Лубні, 1919:** *Видає* Лубенський відділ Полтавської Спілки Споживчих Товариств (1919 бюлетень № 4—6); *Видавці:* Лубенська Повітова Народня Управа і Лубенський Відділ Полтавської Спілки Споживчих Товариств (1919 бюлетень № 7—8). Лубні, електр. друк. Б. Левітанського, буд. Шемета.

Вийшло: 1919 — Бюлетень № 1—8; *Ф.* 51×20 см (1919 бюлетень № 2, 4—8), 51×25 см (1919 бюлетень № 3); *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 30 к.

Наявність у фондї: **НБУВ:** 1919 — Бюлетень № 2—8.

Примітки: Бюлетень газети виходив почергово з однойменним часописом (див. № 2173).

Суто інформаційне видання — його зміст становили повідомлення та замітки під рубриками «Телеграми», «Вісти», «Останні вісти», «Становище на Україні», «Становище в Галичині», що стосувалися переважно загальноукраїнських новин (як-от: події на фронтах, ухвали, затвердження уряду Директорії, більшовицькі повстання), місцеве життя відображали матеріали рубрик «Хроніка», «Дописи» (про земські збори, лекції в товаристві «Просвіта», проведення різноманітних лотерей, кримінальна хроніка), «Театр і музика» (анонси театральних вистав, кінокартин, вечорів, наприклад студентського активу «Просвіти», що мали відбутися в Лубнах).

Поза рубриками опубліковано лише кілька офіційних документів, зокрема: «Наказ Лубенського Повітового комісара», «Ухвалена Директорією інструкція для виборів на конгрес трудового народу України» (№ 3).

Ймовірно, редакція, не маючи можливості реалізувати свої плани — видавати щоденник, вирішила це компенсувати за допомогою «допоміжного» часопису, який хоча й мав удвічі менший обсяг від основної газети (за рахунок відсутності публіцистики та художньої літератури), однак регулярно висвітлював актуальні загальноукраїнські та місцеві події.

Останній (8-й) номер вийшов 26 січня 1919 р. (за день до виходу останнього числа однойменної газети).

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 148.

3. Наконечна

2173

ЛУБЕНИЧИНА: Щоденна газета політична, громадська і літературна. — Тимчасово виходить по понеділках, середах та п'ятницях. № 1. 1919, 1 січ.

Відп. ред. П. Капельгородський. — **Лубні, 1919:** *Видає* Лубенський відділ Полтавської Спілки Споживчих Товариств (1919 № 1—6); *Видавці:* Лубенська Повітова Народня Управа і Лубенський Відділ Полтавської Спілки Споживчих Товариств (1919 № 7—10). Лубні, друк. Б. Левітанського, буд. Шемета. *Адр. контори та ред.:* м. Лубні, Земська Управа, хід з Банної вул. (1919 № 1); м. Лубні, буд. Шемета, читальня «Просвіти» (1919 № 3—10).

Вийшло: 1919 — № 1—10; *Ф.* 52×37,5 см; *Обс.* 4 с., 6 с.; *Передпл.:* тимчасово на 1 міс. 6 крб (1919 № 1), на 1 міс. з бюлетенями 10 крб, без бюлетенів 6 крб (1919 № 3—10). *Ц.* номера 50 к.

Наявність у фондї: **НБУВ:** 1919 — № 1, 3—10.

Примітки: Газета виходила почергово з однойменним бюлетенем (див. № 2172), про що

свідчить повідомлення у логотипі: «По неділях, вівторках та четвергах випускаються бюлетені».

Повідомляючи про заснування «своїх» газети, редакційна колегія закликала до спільної роботи «всіх, кому дорога наша рідна національна справа» (Громадяне-українці! № 1).

Як і було задекларовано у підзаголовку, в «Лубенщині» висвітлювалися громадсько-політичні та культурні події в Україні, а також публікувалися художні твори. Основну увагу авторський колектив видання приділяв аналізу суспільно-політичної ситуації, наголошуючи, що Українська держава повинна бути незалежною (передові статті, історичний нарис «Боротьба українського народу за незалежність і волю зі старих часів» (№ 8) та ін.). У публікаціях П. Засульського «Чи потрібна нам федерація з Москвою» та К. Успенського «265 літ Московської неволі» (№ 7) розкритиковано політику російської влади стосовно українського народу.

Зрідка у газеті порушувалися економічні проблеми, а саме — потреба кооперації для стабільного існування держави (Шاپовал М. Роля кооперації в відродженні самостійної України. № 6). На необхідності організації у кожному селі культурно-просвітніх закладів, «які могли б дати селянам і добру газету, і добру пораду, і добрий відпочинок», наголосив П. Засульський у статті «Позашкільна освіта на Лубенщині» (№ 9).

На початку газети (переважно в «Офіційному відділі») публікувалися офіційні документи (накази, розпорядження уряду Директорії та місцевої влади), серед них: «Декларація Директорії Української Народної Республіки» (№ 1), «Наказ по народньому министерству земельних справ по охороні лісів» (№ 4), «Закон про землю в Народній Республіці» (№ 6), «Закон про наділення козаків землею» (№ 9). Редакція також інформувала про «Повітовий Селянський З'їзд» (№ 1), «Надзвичайні Повітові Земські Збори» (№ 5), «Трудовий Конгрес» (№ 10) та інші громадсько-політичні заходи.

Інформаційно-пізнавального характеру були публікації, присвячені біографіям дружини етнографа П. Єфименка (Успенський К. Пам'яті О. Я. Єфименкова. № 3) та письменниці Н. Кибальчич (Стеллецький Г. Надія Матвіївна Кибальчич. № 7).

У кожному номері редакція під рубрикою «Наш альбом» вміщувала поетичні твори. Це, зокрема, вірші П. Капельгородського «Селянська пісня» (№ 1), «До народу» (№ 2), М. Кононенка «Ісусе, милий Боже» (№ 2). Проза представлена перш за все фейлетонами, які публікувалися під однойменною рубрикою:

П. Капельгородський «Святий вечір» (№ 3) та «Спекуляція» (№ 5), Як. Петрович «Наші “добродіи” (з недавніх часів)» (№ 6) тощо.

Рубрикація «Лубенщини» була такою ж (і за назвами, і за наповненням), як і в однойменному бюлетені: «Хроніка», «Телеграми», «Останні вісти», «Театр і музика», «Оголошення», «Дописи», «З газет».

Серед найактивніших авторів газети — П. Засульський, П. Капельгородський, М. Кононенко, Й. Пеленський, Г. Стеллецький, К. Успенський.

Можна припустити, що видання припинило свій вихід на 10-му номері (вийшов 27 січня 1919 р.), оскільки останній наявний номер однойменного бюлетеня датовано 26 січня.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 41; Газети України 1917—1920 років... С. 148.

3. *Наконежна*

2174

ЛЯЗАРОНІ: Сатир.-гумористичний журнал. Додаток до «Полоненого» (1919 ч. 1); Сатирично-гумористичний додаток до Полоненого (1919 ч. 2—6/7). — Ч. 1. 1919, 25 січ.

Редагує «Редактор». — **Кассіно, 1919:** Видає «Видавець». Друк. «П'ять пальців».

Вийшло: 1919 — Ч. 1—5, 6/7; Ф. 32,5×22,5 см; Обс. 18 с.

Наявність у фонді: **ЦДАВОВУ:** 1919 — Ч. 1—5, 6/7; **SL&A AUGB:** 1919 — Ч. 1—6/7.

Примітки: Рукописне видання, додаток до журналу «Полонений» (див. № 2213). На обкладинці першого числа зазначено: «За редакцію не відповідає ніхто, бо немає за що». За даними Н. Сидоренко, редактор — Володимир Яворський. Ч. 2—6/7 не датовані.

Редакційна політика журналу була спрямована на сатиричне викриття злочинних соціальних, побутових і громадсько-політичних явищ у середовищі українських інтернованих вояків у таборі Кассіно (Італія): «Легше медведя скакати навчити, корову газету читати... і т. д., і т. д., як тут у таборі, серед української громади, гумористичну часопись видавати. Редакція не бере на себе обов'язок шановну громаду поучати, але перестерігає мудрою засадою: “Не нарушай поважних осіб, звірят і речей”» (Від редакції слів кілька... Ч. 5). Редакція заохочувала зворотний зв'язок із читацькою аудиторією, зокрема, закликала читачів надсилати «різні дописи, як: різні пльотки, сплетні, таборні “ля тріни”, сварки, бійки і пр., і пр.» (Лязароні. Ч. 6/7).

У низці виступів, зокрема у віршах різних авторів, сатирично висвітлювалися таборове життя, політичні перипетії, особистий світ сентиментів, філософські погляди та перспективи на майбутнє.

На сторінках журналу вміщувалися головню літературні твори українських інтернованих вояків у таборі Кассіно: казки (Побідник. Ч. 6/7) та байки (Республіка. Ч. 6/7) Івана Бордейного (під псевд. Іван Орленко), Арістіда Годованського та вірші неідентифікованих авторів під різними псевдонімами.

Важливе місце у часописі займав епістолярій, зокрема дописи, листи з Парижа невідомого автора під різними псевдонімами (Грицько Злий де Лазарон, Пантелеймон де Смик Черепашка).

З метою інтелектуального розвитку українських таборовиків у журналі вміщувалися загадки, кросворди, ребуси, конкурси пізнавально-розважального змісту.

Журнал містив рубрики: «Оповідки» (побутові оголошення), «Надіслане» (кореспонденції, дописи, листи гумористичного змісту), «Зі світа. Дописки» (дописи про соціальні обставини життя українських полонених у Кассіно), «Гранатні відломки» (афоризми, прислів'я українських вояків у таборі Монте-Кассіно, подані під псевдонімами: А. Биндик, Барабальчак Козельчастий, Козелець Острий), «Література і штука» (огляди самвидавної діяльності українських полонених, зокрема рецензії на книги таборовиків-старшин (Бордейний І. Пан Мацей, виставок художньої творчості українців у таборі Кассіно. Ч. 5), «Відповіді Редакції» (оперативні відгуки, реакція редакції на запитання читачів), «Телеграми» (оперативні повідомлення про хроніку суспільно-політичного життя в Італії та за кордоном сатирично-гумористичного змісту).

На сторінках видання вміщувалися згадки про видання «Нові Вісти» та «Касинський Українець» (Кассіно).

Часопис ілюстрований рисунками з галереї «Касинські типи», графічними замальовками про таборовий побут, шаржами і карикатурами. Автор більшості ілюстрацій — В. Касіян.

Література: Срібняк І. Табір полонених українських старшин у Кассіно (Італія) в 1918—1920 рр. // Перша світова війна і слов'янські народи: матеріали Міжнар. наук. конф. 14—15 трав. 1998 р. Київ, 1998. С. 96—100; Сидоренко Н. Національно-духовне самоствердження: у 3 част. Київ, 2000. Част. 1: Українська таборова періодика часів Першої світової війни. С. 116—118, 121—123.

С. Блавацький

2175

МАКСИМАЛИСТ: Орган Полтавського Губернського Совета Союза С.-Р.-М. — № 1. 1919, 24 дек.

Ред. Полтавський Губернський Совет. — **Полтава, 1919.** Адр. ред. і контори: Ново-Кременчутської ул., д. бывш. Зеленського, № 7.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 49×33 см; Обс. 2 с.; Ц. номери 3 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Вся власть и земля, все фабрики и заводы — трудящимся!». Мова видання — українська й російська.

«Максималист» — друкований орган Полтавської губернської ради Союзу соціалістів-революціонерів-максималістів, на сторінках якого проголошувалися програмні засади організації, висловлювалися позиції щодо актуальної ситуації в політиці України та Росії.

У матеріалах видання обстоювались принципи реформування суспільного устрою та державного ладу, пропонувалися шляхи соціалізації землі, фабрик та заводів, роз'яснювались методи ведення пропагандистської роботи серед населення сіл Полтавської губернії.

Автори окремих статей критикували політику більшовиків, а саме — їхні методи боротьби за владу, методи реформування соціального та господарського устрою на території колишньої Російської імперії.

У повідомленні про відкриття в Полтаві «Робочого Клуба» подано перелік представників політичних організацій, серед яких згадано Українську партію соціалістів-революціонерів, Паолей Ціон, Українську комуністичну партію (боротьбистів), Українську партію лівих соціалістів-революціонерів (борьбистів), Союз соціал-революціонерів-максималістів, Групу анархістів «Набат».

У газеті друкувались вірші суспільно-політичної тематики та некрологи загиблих членів СРМ.

Автори видання підписувалися переважно псевдонімами.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 41; Газети України 1917—1920 років... С. 147.

Р. Бліхарський

2176

МИРГОРОДСЬКЕ ЖИТТЯ. — Виходить двічі на тиждень. № 1. 1919, [січ.].

Ред. «Редакційна Комісія». — **Миргород, 1919:** Видається на кошти Ради Робітничих, Селянських

та Вояцьких Депутатів. Друк. Ш.В. ШИК, Миргород, Велико-Сорочинська ул., № 15. Адр. ред.: Миргород, бувш. будинок Повітової Управи.

Вийшло: 1919 — № 1—7, [?]; Ф. 45×36 см; Обс. 4 с.; Передпл.: на рік 25 крб. Ц. номера 50 к.

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 6, 7.

Примітки: Наявний № 6 вийшов 11 лютого 1919 р. Волосним радам, амбулаторіям, лікарням і школам газета висилалася безплатно; вказану передплатну ціну сплачували приватні передплатники. Від 20 лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Вістник Миргородської Повітової Ради Роб., Сел. та Вояц. Деп.» (див. № 2042).

Видання обстоювало необхідність зосередження влади в руках пролетаріату — в радах робітничих і селянських депутатів, провадило пропаганду на захист соціалістичних робітничих ідеалів, інформувало про події в Україні, а особливо детально — у Миргородському повіті. На сторінках «Миргородського Життя» вмішувалися гасла на підтримку всесвітньої соціалістичної революції, червоного Інтернаціоналу та всесвітньої федерації соціалістичних республік.

Значної ваги редакція часопису надавала публікації офіційних матеріалів й зверталася до всіх партійних, професійних, кооперативних, освітніх організацій надсилати свої постанови та звіти засідань. Повідомлено також, що для керування різними справами повіту призначено комісарів, подано інформацію щодо компетенції, обов'язків і місця праці кожного з них. Окрім того, в часописі друкувалися декрети й розпорядження Ради народних комісарів України, накази повітового комісара з військових справ та інші документи.

Серед провідних тем газети — політичне життя в Україні, зокрема прорахунки в діяльності Директорії. У № 7 вміщено звернення Центрального комітету Української партії соціалістів-революціонерів «Що таке “Центральна Течія” У.П.С.-Р.» та звернення «Від Відділу Зовнішніх Зносин Центр. Ком. Укр. П. Соц. Рев.», в яких наголошувалося на ідеологічних відмінностях між Комуністичною партією і «центристами» й на тому, що УПСР не брала участі у формуванні останнього уряду, відтак не несе відповідальності за його дії.

У численних замітках повідомлялося про політичні новини з Києва, Харкова, Катеринослава, Миколаєва й інших українських міст, а також з-за кордону, передусім з Росії. Багато уваги приділялося своєчасному інформуванню про воєнні події, подавалися зведення штабу українських радянських військ тощо. Відомості

про міжнародні події здебільшого зводилися до повідомлень про робітничий рух в Іспанії, Німеччині й інших країнах. Інформація з іншої періодики вмішувалася під рубрикою «З газет та журналів».

Місцеве життя висвітлювалося переважно в коротких замітках на теми економіки, освітнього й культурного життя тощо.

Іноді редакція «Миргородського Життя» вмішувала художні твори, як-от: «Щоденник селянина» Ів. Тверденка (№ 6).

Постійні рубрики газети: «Офіційний відділ», «Телеграми», «По Україні», «В Світській Росії», «За кордоном», «Хроніка», «Дописи».

Останнє (7-ме) з наявних чисел видання датовано 14 лютого 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 192; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 490; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 61; Газети України 1917—1920 років... С. 150.

М. Процик-Кульчицька

2177

МИСТЕЦТВО: Літературно-мистецький тижневик Української Секції Всеукрлітком (1919 ч. 1—4); Літературно-мистецький тижневик відділу мистецтв при Наркомпросі (1919 ч. 5/6 — 1920). — Ч. 1. 1919, трав.

Редагують Гнат Михайличенко, Михайль Семенко (1919 ч. 1). *За редакційну колесію відповідає* (1919 ч. 2—5/6), *ред.* (1920) Михайль Семенко. — **Київ, 1919—1920**: Державне вид-во У.С.Р.Р. (1920). Друк. «І. І. Чокотов», Київ, В.-Житомирська, ч. 20 (1919); Друк. І. М. Кушнерева та Спілки, вул. Караваївська, 5 (1920). Адр. ред.: б-р Тараса Шевченка (Бібік. бульв.), б. ч. 7 (1919).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—4, Т. II ч. 5/6, 1920 — Ч. 1; Ф. 28×21 см (1919), 31×22 см (1920); Т. 50 пр. на кращому папері (нумерованих), 2950 пр. на звичайному папері (1919); Обс. 34—38 с. (1919 ч. 1—4), 55 с. (1919 ч. 5/6), 81 с. (1920); Ц. числа 8 крб 50 к. (1919).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1919 — Ч. 1, 3, Т. II ч. 5/6; **ДНАБ**: 1919 — Ч. 1, 2, Т. II ч. 5/6; **ОННБ**: 1919 — Ч. 1—4; **ХДНБ**: 1919 — Ч. 1—4.

Примітки: У виході видання від серпня 1919 р. до березня 1920 р. була перерва: ч. 5/6 1919 р. вийшло у липні, а ч. 1 1920 р. — у квітні. Художнє оформлення обкладинки Г. Нарбути (1919 ч. 3 — 1920).

«Мистецтво» — журнал пролетарського мистецтва в Україні, заснований комуністами-боротьбистами

при Народному комісаріаті просвіти. Перший випуск редагували Гнат Михайличенко і Михайль Семенко, а після загибелі Г. Михайличенка редакційну колегію очолив М. Семенко. Кожне число часопису відкривав відділ «Поезія», в межах якого вміщено рефутурпо-ему «Тов. Сонце», поезофільми «Весна» та «Степ» Михайля Семенка, вірші Василя Еллана «Повстання» (з присвятою Андрію Заливчому), Кліма Поліщука «З весняного», «Перемога», Олексі Слісаренка «Царівна останнього: Прогнози», Павла Тичини «На могилі Шевченка», Василя Чумака «Братові — руку» (підп.: С. Віче), «З ранкових настроїв», а також В. Алешка, Д. Загула, В. Тарноградського, М. Терещенка, В. Ярошенка та ін.

У відділі «Красне письменство» опубліковано малу прозу Михайла Івченка «Місто вмерло», Володимира Коряка «Чистилище», Кліма Поліщука «Проти течії» (підп.: К. Лаврінович), «Останній день...», «Подіялось щось...», Марії Проскурівни (автонім: Марія Семенко) «Перед жнивими», Ніни Трикулевської (підп.: Гордій Юрич) «Рефлекси», Василя Чумака «Бризки пролісок», зарубіжна проза Марії Ебнер-Ешенбах «Прометей» (переклад з німецької П.-Т.).

У низці концептуальних теоретичних розвідок окреслено проблеми дефініції пролетарського мистецтва, взаємозв'язку між колективним та індивідуальним у мистецькій творчості, еволюції театру, розвитку музики й малярства, а також низку персоналій. Якщо Гнат Михайличенко протиставляв у статті «Пролетарське мистецтво» буржуазне «мистецтво святкової лінії» та пролетарське «мистецтво праці», то Василь Елланський розмежовував колективну й колективістичну творчість. Пропагування колективної творчості загрожує поверненням до первісних форм буття людства: «Проте гурт людей, група, нація, кляса, вселюдство не творять нічого самі безпосередньо, а через індивідів, які найяскравіше схоплюють і відбивають думки та імпульси колективу, виразником, формулятором думок якого вони є на поверхні. Така творчість колективу через найбільш яскравих, найбільш виразних своїх представників — індивідів і є творчість колективістична» (Елланський В. До проблеми Пролетарського Мистецтва: Теоретичний шкід. 1919. Ч. 5/6). Все ж автор протиставляв колективістичній творчості творчий індивідуалізм: якщо перша форма орієнтована на задоволення суспільних інтересів і характерна для митців соціалістичного світогляду, то друга орієнтована на задоволення індивідуальних творчих запитів і характеризує митців «буржуазних». Володимир Коряк

у статті «Нове мистецтво: Твердження», подібно як і В. Блакитний, вважав, що творцями є не класи, а таланти та генії, і, не заперечуючи класового характеру мистецтва, трактував його як рух, що йде «попліч з новотворами психічними, з новими типами людини» (1919. Ч. 1).

Питання новаторства в театральному мистецтві дискутував Лесь Курбас: Молодий театр, незважаючи на зміну характеру, творчого обличчя, світогляду й внутрішньої організації, не йде «на поводи “досвідченого вчителя”», а, переосмислюючи традиції, шукає власний шлях, долаючи те, що не має волі до життя, відваги і темпераменту. Молодий театр «на Україні з'явився першим протестом проти такого стану і носить в собі всі симптоми нового, самостійного шукання, нової волі» (На грані: Про «Молодий Театр». 1919. Ч. 1). Серед інших літературознавчих розвідок — «Театральні замітки: Про молодий театр» С. Бондарчука, «Мистецтво переходною доби» М. Семенка (підп.: П. Мертвопетлюйко), «Занедбані й забуті» К. Поліщука (підп.: К. Лаврінович), «Портрети пролетарських поетів» В. Чумака (підп.: С. Віче), статті, присвячені пам'яті талановитих українських митців Андрія Заливчого й Олександра Мурашка, — «Той, чие життя було твором мистецтва» Г. Михайличенка (підп.: І. Михайлич), «Мак червоний» В. Коряка та «О. О. Мурашко: Перша характеристика» М. Бурачка.

Питання образотворчого та музичного мистецтва дискутувалися у публікаціях Я. Тугендхольда (переклад Леся Горенка) «Пейзаж у французькому малярстві» з чорно-білими репродукціями картин Клода Моне, Ніни Трикулевської «Наші музики», Юхима Михайліва «Ткачування на Україні».

На сторінках часопису вміщено низку інформаційних матеріалів, зокрема: «Перше травня», «Київський Пролеткульт», В. Чумак (підп.: В. Ч.) «Бюро пропаганди Всеукрліткому. Українська секція: Звіт». У статті «Київський пролеткульт», серед іншого, висвітлено хід 1-ї міської конференції київських пролетарських культурно-просвітніх організацій, дискутовані на ній проблеми й обрання ради Пролеткульту, подано тези доповідей учасників конференції.

У журналі функціонували рубрики: «Хроніка» (підрубрики: «Письменство», «Праця митців слова», «Мистецтво») та «Бібліографія» (прорецензовано книги Андрія Баб'юка, Дмитра Загула, Антона Павлюка, ілюстрований збірник «Богдан-Олександр Зарудний», упорядкований С. Зарудним і Г. Михайличенком).

Журнал багато ілюстрований портретами українських митців — Андрія Заливчого, Леся Курбаса, Анатолія Петрицького, а також репродукціями малюнків Анатолія Петрицького.

Останнє (1-ше) число вийшло у квітні 1920 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 107; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по языкознанию... С. 110; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ. Вип. 2. С. 61; Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького. С. 14.

Література: УРЕС. Т. 2. С. 398; Животко А. Історія української преси. С. 231; Літературознавчий словник-довідник. 2-ге вид., випр., доп. Київ, 2007. С. 447, 448.

М. Комариця

2178

МОЛОТ (1919 ч. 1), МОЛОТ = MOLOT (1919 ч. 2 — 1924): Сатирично-гумористична ілюстрована часопись (1919 — 1920. ч. 8); Ілюстрований сатирично-гумористичний часопис (1920 ч. 9 — 1921); Сатирично-гумористичний ілюстрований часопис (1922—1924). — Виходить 1-го і 15-го кожного місяця. Р. I. Ч. 1. 1919, 15 верес.

Ред.: не подано. — **Нью-Йорк, 1919—1924:** Вид. «Molot» Co. *Адр. ред.:* 13 St. Marks Place, New York, N. Y. (1919), 414 East 9-th Str. (1920—1924).

Вийшло: 1919 — Р. I ч. 1—7, 1920 — Р. II ч. 1—24, 1921 — Р. III ч. 1—24, 1922 — Р. IV ч. 1—24, 1923 — Р. V ч. 1—24, 1924 — Р. VI ч. 1—10; Ф. 32×24 см, 27×22 см (1921 ч. 18); *Обс.* 16 с.; *Передпл.:* на рік 1 дол. (1919 — 1920 ч. 3), 2 дол. (1920 ч. 4 — 1924). Ц. числа 5 ц. (1919 — 1920 ч. 3), 10 ц. (1920 ч. 4 — 1924).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. I ч. 3, 1920 — Р. II ч. 3—5, 7, 10, 11, 13, 21, 1921 — Р. III ч. 5, 6, 14, 17, 18, 20, 21, 1922 — Р. IV ч. 1, 4, 10, 17, 19—21, 23, 24, 1923 — Р. V ч. 1, 4, 5, 19, 23, 24, 1924 — Р. VI ч. 3—5, 10; **ХДНБ:** 1919 — Р. I ч. 1—7, 1920 — Р. II ч. 1—24.

Примітки: Вихідні дані двотижневика на с. 2 подано паралельно українською та англійською мовами.

Суспільно-політичну позицію двотижневика розкривав його контент, що мав антимонархічний, антибуржуазний, антипольський, атеїстичний характер, засвідчував прихильність засновників та авторів часопису до радянського устрою, комуністичної ідеології і дозволяв говорити про нього як про одне з українських «большевицьких» видань (І назви не розбере / З поміж гнилі життя. 1920. Ч. 10).

Повноцінній реалізації цільових орієнтирів «Молота» сприяло використання широкого жанрового спектра публікацій: у ньому вміщувалися фейлетони, гуморески, анекдоти, пародії і шаржі (вербального та візуального характеру), сатиричні вірші й поеми, запитання і відповіді, загадки і прогнози, монологи й діалоги, мініатюри, повідомлення, листи і поради, ілюстрації та портрети, новели та короткі п'єси. Частина матеріалів виходила у перекладі з російської мови (як-от сатира Дем'яна Бедного), рідше — з польської.

Найбільше увагу публіцистів було прикуто до явищ в українському контексті: висвітлювалося і аналізувалося громадсько-політичне (рідше — економічне) життя співвітчизників у США, Канаді та Європі, критикувалася діяльність деяких інституцій (наприклад нью-йоркських «Народного Дому» та «Українського Народного Комітету»), а також деяких національних лідерів (В. Винниченка, С. Петлюри, А. Шептицького та ін.) — політиків, громадських діячів, духовництва; велася полеміка здебільшого із північно-американською українською пресою (серед часописів — «Америка», «Народна Воля», «Свобода», «Український Голос»), засуджувалася політика національно-патріотичних сил (урядів УНР, ЗУНР, зокрема й українських «есерів»), акцентувалися злочинні проблеми (пияцтво, безробіття, низький рівень освіти), актуалізувалися також певні прояви приватного життя робітничого люду. Матеріали цього тематичного блоку подавалися як рубриковано («Новинки з Канади», «Дещо з Єлизабет», «Величина», «Се і те», «Мої троблі» (цю колонку вів Хведір Шпичка), так і поза рубриками («зоологічна розвідка» М. Фед-ука п. н. «Попи» (1920. Ч. 5), «монолог» теолога «Хай діє воля божа...» (1920. Ч. 7), Остапа «Пісня про Петлюру» (1920. Ч. 11), акростиhi А. К. Геркімерського «Що це за одні?» (1921. Ч. 5), вірш Зуба «Акафист Винниченкові» (1921. Ч. 6), репортаж «Смерть за Україну або “Жертви большевизму”» (підп.: Ріжок) (1921. Ч. 14), М. Теплицького «Молебень графови Андрухови Шептиусі» (1921. Ч. 17), вірш Емануїла «Справа Галичини» (1921. Ч. 18), «оперета на українські мотиви» Костя Котка «Петлюрія» (1922. Ч. 4); ін.).

У міжнародному контексті сатирики різко критичували діяльність законодавчих і виконавчих установ Польської держави, низки капіталістичних країн, міжнародних інституцій (Антанти, Ліги Націй та ін.), політичних опонентів радянської влади (як-от «білогвардійців», О. Колчака, А. Денікіна);

досліджувалися особливості розвитку закордонного робітничого руху. Повідомлення до рубрик «Всячина» та «Телеграми» надходили з Естонії, Канади, Китаю, Нідерландів, Німеччини, Польщі, Росії, США, Франції та ін.). Серед публікацій цього змістового комплексу — «Десять заповідей буржуя» (1920. Ч. 7), «соціальна казка» «Приватна власність» (1921. Ч. 20), «уваги на розум» Швидкого «До світових подій» (1922. Ч. 23), «стенограма» М. Луцкевича «У польському парламенті» (1924. Ч. 3), а також вірші Юрка Каменяра «Танта-Антанта» (1922. Ч. 23) і Панаса «Капіталістичний лад» (1923. Ч. 24).

Прагнучи до стабільного «зворотнього зв'язку», редакція видання запровадила регулярні рубрики: «Від редакції», «Переписка редакції», «Відповіді “Молота”», «Кореспонденції» (листи реципієнтів здебільшого з Північної Америки; у поетичній формі — у ч. 19 за 1923 р. та у ч. 3 за 1924 р.); місячні, кварталні або піврічні фінансові «справоздання» журналу (1920. Ч. 13; 1921. Ч. 18; 1922. Ч. 4, 17; 1924. Ч. 3). У часописі функціонувала рубрика «Пресовий фонд “Молота”».

Жанрову палітру двотижневика збагачували такі сатирично-гумористичні, прозові та поетичні тексти, як: «вчений трактат по географії» Я. Окунєва у перекладі «Дядька Миколи» п. н. «Європа» (1923. Ч. 5), «за-сценічна картина» Бамбіса «Штука про штуку» (1923. Ч. 5), фейлетон Тараса Довбні «Пригода Федька Швайки» (1924. Ч. 10), байка Хеміка «З лихого сирівця поганий продукт» (1922. Ч. 2), прогнози-повідомлення «Ходять слухи» (1922. Ч. 21, 23, 24) та перекладене з російської мови оповідання А. Аверченка «Преступники» (1920. Ч. 10).

На сторінках видання друкувалися твори Дем'яна Бедного, Ф. Коковський (ймовірно, саме він виступав під крипт.: Ф. К., Ф. К-ко, Ф. Ко-ко), С. Руданського. Більшість текстів підписано псевдонімами. Ілюстраторами були: Далекий, В. С., Art Young, Stuart Davis.

Серед формальних структур «Молота» — рубрики «Питання і відповіді», «Цвітки-замітки», «Зі світа», «Ходять слухи», «Блискавиці» (вів Ріжок), «З книги мудрости» (вів Електротремпл), «Сюди-туди й он куди», а також відділи «Трішки поезії, а решта правда», «З поміж гнилі життя», «Хведір Шпичка пише», «Панько Люшна каже» та «Михайло Чкайло деклямує».

На шпальтах сатиричного журналу републікувалися матеріали видань: «Більшовик» (Київ), «Вперед» (Львів), «Правда», «Українські Робітничі Вісти». У ньому анонсувалися часописи «Червоний шлях» (Харків), «Наша правда» (Австрія), «Робітниця» і

«Робітники» (обидва — Нью-Йорк), «Українські Щоденні Вісти» (Нью-Йорк), «Українські Робітничі Вісти» (Вінніпег); рекламувалася наукова і популярна література, драматичні, прозові і поетичні твори, книги видавництв «Культура» і «Молот», пропонувалися медичні послуги, оголошувався продаж річних комплектів «Молота», іноді практикувалися звернення до ймовірних жертводавців, наприклад для допомоги населенню радянської України.

Бібліографія: Українські періодичні видання у фонді ХДНБ. Вип. 2. С. 62, 63; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики... С. 81.

В. Ковпак

2179

МУЗАГЕТ: Місячник літератури і мистецтва. — Р. 1. Ч. 1/3, січ./лют./берез.

Редагує Колегія. — **Київ, МСМХІХ [1919]:** Вид-во «Сяйво». *Друк.* «Друкарь Польський», В. Володимирська, № 34. *Адр. ред.:* Назарівська, 15. *Адр. контори:* Діонісіївський пер., 10.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1/3; *Ф.* 27,5×22 см; *Обс.* 170 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1/3; **ХДНБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1/3.

Примітки: Часопис ілюстрований мистецькими роботами М. Жука.

Журнал «Музагет» — орган однойменного товариства українських письменників і митців — задекларований редакцією як «вільна трибуна мистецької думки». Це оригінальне літературно-мистецьке видання мало розділи: «Поезія», «Проза», «Статі», «Критика і бібліографія», «Хроніка». Члени редакції — молоді митці — звернулися до українського суспільства з надією знайти у ньому моральну опору для власного духовного існування.

Серед поетичних творів, уміщених у «Музагеті», — вірші М. Жука, Д. Загула, К. Поліщука, О. Слісаренка, П. Тичини, П. Филиповича та інших українських митців, переважно символістів. Серед авторів опублікованих у місячнику прозових творів — Галина Журба, Павло Вірин (Комендант), І. Михайлич (Михайличенко).

Різні сфери літературно-мистецького життя аналізовано у статтях, присвячених проблемам взаємозв'язку творчої людини й колективу (Ю. Іванів-Меженко «Творчість індивідуума і колектив»), природі поетичної творчості (І. Майдан (Д. Загул) «Поезія як мистецтво»), а також розвитку мистецьких напрямів (М. Бурачек «Мистецтво у Києві»), новітній

західноєвропейській драматургії (Л. Курбас «Нова німецька драма»).

Розділ «Критика і бібліографія» не містить суто бібліографічних досліджень, а лише рецензії на тогочасні українські літературні й мистецькі видання, зокрема періодичні, що вийшли друком 1919 р., — «Літературно-Науковий Вістник» (т. 72), «Шляхи» (ч. 1) та «Наше Минувле» (ч. 1—3).

Розділ «Хроніка» ознайомлює із новинами культурного життя: літературними вечорами, мистецькими виставками, театральними постановками, творчими планами окремих митців, роботою товариств та організацій, новими книжковими й періодичними виданнями.

Редакція планувала продовжувати видання, ознайомлювати з новинами не лише українського літературно-мистецького життя, а й «з новими здобутками мистецької творчості народів всього світу», випускаючи числа обсягом 5—7 аркушів друку. Однак воєнні обставини перешкодили цим планам.

Редакція «Музагету» декларувала, що не дотримується якогось одного певного напрямку, а друкуватиме твори, які мають мистецьку вартість, але водночас рішуче відмежовувалася від старих традицій, що, на її думку, перешкоджають розвитку української культури в загальноєвропейському руслі.

Серед існуючих і потенційних співробітників видання — М. Жук, Галина Журба, Д. Загул, Й. Зоранчук, М. Івченко, В. Кобилянський, Л. Курбас, Я. Савченко, П. Тичина.

Високий фаховий рівень місячника «Музагет» засвідчує творчий потенціал українських митців, що не зміг повністю реалізуватися через воєнні обставини та встановлений невдовзі більшовицькою владою тотальний ідеологічний контроль та репресії.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 109.

Література: ЕУ. Т. 5. С. 1658; ЕУ. Vol. 3. Р. 499—500; Українська Літературна Енциклопедія. Київ, 1995. Т. 3. С. 429; Ніковський А. «Музагет» // Книгарь. Київ, 1919. Ч. 23/24. С. 1587—1594; Животко А. Історія української преси. С. 232; Журба Г. Від «Української хати» до «Музагету» // Україна. 1990. № 45—47; Літературознавчий словник-довідник. Вид. 2, випр. і доп. Київ, 2006. С. 470, 471; Gazda G. Słownik europejskich kierunków i grup literackich XX wieku. Warszawa, 2000. S. 318—320.

М. Комариця

2180*

МУЗЫКАЛЬНЫЙ ВЕСТНИК: Еженедельный бюллетень. — № 1. 1919, 25 июня.

Ред. Заведующий репертуарно-концертной и историко-теоретической секциями. — **Київ, 1919:** *Изд.* Всеукраинский комитет Отдела искусств при Народном комиссариате просвещения.

Вийшло: 1919 — № 1—5.

Примітки: Мова видання — російська та українська.

«Музыкальный Вестник» — журнал, який видавав створений 1919 р. у Харкові Всеукраїнський музичний комітет відділу мистецтв — підрозділ Народного комісаріату просвіти УСРР. Мета видання була у пропаганді політики більшовиків у галузі культури та музичного мистецтва.

На сторінках бюлетеня вміщувалися статті, в яких висвітлювалися музичні заходи в різних районах Києва, зокрема концерти на території культурних установ за участі симфонічних оркестрів, хорових капел, солістів із виконанням творів українських композиторів: М. Лисенка, Я. Степового, К. Стеценка та ін. У журналі повідомлялося про заснування різноманітних культурно-освітніх закладів, зокрема про відкриття 28 липня оперного театру «Державна українська музична драма», а також про постановки, що відбувались у його стінах, інформувалось щодо започаткування київських районних музичних шкіл тощо.

Бібліографія: Периодика по литературе и искусству... С. 279.

Література: Довженко В. 40 лет украинской советской музыки // Советская музыка. 1957. № 12. С. 21; История Украинской ССР: в 10 т. Киев, 1983. Т. 6. С. 199; Історія міст і сіл Української РСР. Київ. 1968. Т. 1. С. 279; Орлик О. Журнальні видання України 1917—1920 років як джерело історії української преси // Вісник Книжкової палати. 2008. № 5. С. 37.

Електронні джерела: Музика. URL: http://ukrmy.com/index.php?option=com_content&view=article&id=62:2011-07-18-12-54-09&catid=13:2011-07-17-20-17-19&Itemid=11.

Р. Бліхарський

2181

МЫСЛЬ КОММУНИСТА = ДУМКА КОММУНИСТА (1919 № 3); **МЫСЛЬ КОММУНИСТА = ДУМКА КОММУНИСТА** (1919 № 23—25): Ежедневная газета Проскуровского райкома и горкома (1919 № 25). — № 1. 1919, 30 апр.

Ред. Редакцион. кол. — **Проскуров, 1919:** *Изд.* Проскуровский Райком и Горком партии коммунистов (большевиков) Украины. *Тип.* Ревкома № 1. *Адр. ред. і адм.:* Александ. ул., дом Коммуны.

Вийшло: 1919 — № 1—25, [?]; Ф. від 70×33 см до 55×37 см; *Обс.* 4 с., 2 с.; *Передпл.:* на 1 мес. 15 р., с доставк. 17 р. *Ц.* номера 1 р.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — № 25; ДНАБ: 1919 — № 3.

Примітки: Наявний № 3 вийшов 7 травня, № 23 — 31 травня 1919 р. Під логотипом зазначено: «Коммунистическая партия (большевик) Украины» та вміщено гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська й українська. Проскурів — тепер м. Хмельницький.

«Мысль Коммуниста» присвячено політичним, соціальним, а також воєнним подіям, які відбувались в Україні та за кордоном.

На сторінках видання вміщувались циркуляри та резолюції уряду більшовиків, звіти про засідання з'їзду виконавчих комітетів. Висвітлювались події радянсько-української війни, зокрема, публікувались оперативні зведення штабу командувача збройних сил Червоної армії, що діяли на території України, інформувалося про перебіг протистояння між більшовицькими частинами та військовими формуваннями під командуванням О. Колчака (Червоним походом на Галичину. 1919. № 25).

Редакція приділяла увагу міжнародній тематиці, повідомлялося про процеси повоєнного врегулювання, політичне становище в країнах Західної та Східної Європи.

Рубрики видання: «Телеграммы», «Украина», «Революция в Европе», «В Турции», «Советская Россия», «Красный фронт», «Наше хозяйство».

Останній (25-й) номер датовано 3 червня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 82; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 258; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 524.

Р. Бліхарський

2182

НАДІЯ УКРАЇНИ: Народня демократична газета. — Виходить щодня, крім днів після свят. Р. 1. Ч. 1. 1919, 11 трав.

Ред.: не подано. — **Рівне, 1919:** Видання Державної Інспекції північних груп. *Адр. ред.:* Рівне, Гоголівська вул., проти Народньої Управи.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—7, [?]; *Ф.* 59,5×35 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на один міс. 30 грн. *Ц.* числа 1 грн 40 шагів (70 к.).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1, 2, 4—6; НБУВ: 1919 — Р. 1 ч. 2, 3, 6, 7; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 2, 3, 6.

Часопис був задекларований як «рішуче безпартійна газета», що стоятиме на національно-

демократичному ґрунті. Одними з найважливіших своїх завдань редакція часопису вважала: поширювати національну свідомість в армії, будити любов до волі й незалежності в час, коли Україна з усіх боків оточена ворогами. Водночас у рубриці «Дієва армія» зазначено, що газету доводиться видавати у скрутних обставинах, долаючи різні технічні перешкоди через «напів бродяче життя редакції, брак сталого складу робітників». З огляду на згадані обставини не було перспективи тривалого виходу видання.

Більшість газетних публікацій становлять інформаційно-хронікальні матеріали. Так, на сторінках часопису висвітлено новини тогочасного військового, господарського та культурного життя України, а також дискусії між політичними діячами різних країн стосовно оцінки мирних переговорів і наслідків підписання Версальського миру. Рубрика «Радіо і телеграми» інформувала про спробу більшовиків об'єднати свої розрізнені війська в єдиний фронт, блокаду військами Антанти Чорноморського узбережжя України, новини політичного життя з Праги, Брюсселя, Парижа, Будапешта. Проблемам українсько-російських стосунків присвячено рубрику «Війна з Московщиною». Також у дописах рубрики «Письма з Києва» йдеться про методи більшовицького господарювання у столиці України, складну економічну та епідеміологічну ситуацію в окупованому більшовиками місті.

В «Офіціальній частині», вміщеній на перших шпальтах газети, подано відозви, накази для військ Армії УНР, зокрема наказ головного отамана С. Петлюри щодо організації постачання армії. Публікація «Користування землею» містить коментар до Земельного кодексу.

На сторінках видання — поетичні твори М. Вороного, Є. Гребінки, О. Олеса, С. Руданського та ін. Постійна рубрика «Маленький фельєтон» містила сатиричні твори П. Городецького: «Новолюдні дворяне», «Тверда влада», «Комуна».

Основні рубрики часопису: «Дієва армія», «Огляд преси», «Радіо і телеграми», «Листування редакції», «З місцевого життя», «Життя фронту», «Вісти з місць» та ін. У кінці кожного числа — оголошення.

Газета «Надія України» виконувала у складних умовах воєнного життя не тільки інформативну функцію, а й формувала у воєнків національний державницький світогляд.

Останнє (7-ме) число датовано 18 травня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 43; Павлюк І. З. Українські часописи... С. 73; ЛННБ.

Від. рукописів. Ф. 202, спр. 30. Арк. 1316; Газети України 1917—1920 років... С. 153.

М. Комариця

2183

НАРОД: Радикальна політична часопись. — Виходить раз в тиждень (1919 ч. 1—8), щодня крім понеділків (1919 ч. 9—33). Ч. 1. 1919, 20 лют.

Начальний ред. Микола Балицький (1919 ч. 1—8). *За ред. відповідає* Микола Балицький. — **Станіславів, 1919:** Видає Головна Управа Української Радикальної партії. Друк. Ст. Хованця в Станіславові. *Адр. ред.:* Станіславів, вул. Хмельницького (Середна), ч. 1 (1919 ч. 1—6), вул. Хмельницького, ч. 20 (1919 ч. 7—33). *Адр. адм.:* Станіславів, вул. Хмельницького, ч. 1 (1919 ч. 1—6), вул. Хмельницького, ч. 20 (1919 ч. 7—8), при вул. Грушевського, ч. 3 (1919 ч. 9—33).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—8, Р. 1 ч. 9—33; Ф. 31,5×23 см (1919 ч. 1—8), 46,5×31 см (1919 ч. 9—33); *Обс.* 8 с. (1919 ч. 1—8), 4 с. (1919 ч. 9—33); *Передпл.:* до кінця року 26 кор. (1919 ч. 1—5), місячно 28 грн (1919 ч. 6—33). *Ц.* числа 70 сот. (1919 ч. 1—5), 80 сот. (1919 ч. 6—8), 1 грн, на провінції 1 грн 20 шагів (1919 ч. 9—33).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Ч. 1—8, Р. 1 ч. 9—33; **НБУВ:** 1919 — Ч. 4, 5, Р. 1 ч. 12—32; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 1, Р. 1 ч. 13, 14, 19, 32.

Примітки: У вихідних даних поряд із адресою редакції у числах 9—33 зазначено: «Редакція має дописувачів у всіх важніших містах України та за кордоном».

У редакційній статті «Наша часопись» першого числа повідомлялося, що «назва часопису є відновленням назви, яку видавала радикальна партія протягом 5 літ для селянства». (Йшлося про орган УРП «Народ», що виходив у 1890—1895 рр. у Львові і Коломиї за редакцією І. Франка та М. Павлика.) Про завдання і програму новозаснованого радикального часопису у цій же статті зазначалося: «Передовсім земельній справі присвятимо пильну увагу та будемо старатися в кождім числі подати щось нового про розвиток тої справи. ...про програму нашої часописі скажемо тільки те, що будемо придержуватися в наших статтях партійної програми...».

Спершу видання виходило як тижневик, а від ч. 9 стало щоденником. З цього приводу редакція зауважила: «По спровадженню черенок з Відня “Народ” стане найбільшим українським дневником в Галичині, а добір співробітників, які згодилися у нас працювати, дає запоруку про добірність змісту» (ч. 9).

Окреслені завдання і програмні напрями вже з першого числа реалізувалися через різножанрові публікації про розбудову Української Народної Республіки, боротьбу за самостійність української держави, про вирішення земельних проблем, кореспонденції: «Над чим радив Трудовий Конгрес», «Над чим радила Українська Національна Рада», «Національна Рада»; оперативні повідомлення штабу Української галицької армії п. н. «Становище на фронті». Інформаційні повідомлення про громадсько-політичні події на Станіславщині систематично подавалися у запроваджених рубриках: «Оповідки», «Вічевий рух», «Дрібні вісті», «З театру»; в Україні та світі — під рубриками «Що чувати у світі», «По Україні», «Довкола мира», «Новинки», «Телеграми УПБ», «Останні вісті». Кожне число часопису відкривала редакційна або авторська стаття, присвячена актуальним питанням часу. Наприклад, ч. 2 відкривала стаття «Земля і воля», ч. 6 — «Наша програма» (виклад програми УРП в справі устрою УНР), ч. 9 — «На новий шлях», ч. 15 — «В дванадцятю годину» М. Євшана, в якій автор заторкував проблеми «партійної пошесті» та розвитку української державної думки, ч. 16 — «Трагедія України» Р. Заклинського, ч. 22 — «Нова ситуація», головна ідея якої — «відстоювати самостійність України», ч. 25 — «Зміна більшовицької політики на Україні».

Чільне місце на сторінках часопису займали публікації, в яких висвітлювано проблеми земельної політики в УНР. Зокрема, у статті «Земельна справа» порушувалися такі важливі питання земельної реформи, як: «чи сконфіскувати (т. є. відібрати безоплатно) велику земельну власність, чи за заплатою», «чи знести цілковито велику власність, чи тільки поменшити» (ч. 1—2). У статтях «Кого не наділиться землею?» (ч. 1), Льва Бачинського «Земельна справа» (ч. 9—11), Северина Данилевича «Чого жде від нас село» (ч. 16), М. Новаківського «Статистичні числа (до дискусій в земельній справі)», Олекси Герасевича «Як ділять землю» (ч. 25—26, 28—31), висвітлювалися важливі соціально-економічні проблеми українського села. У статтях М. Ковалевського «Селянська Спілка на Великій Україні» (до неї подано редакційні зауваги про те, що «такі селянські Спілки треба позакладати також і в Галичині та загалом в цілій Західній Україні. Сі спілки повинні, — на думку редакції, — належати до Всеукраїнського Союзу Селянських Спілок в Києві, щоби усе трудове селянство цілої соборної

України було разом згуртовано в одній величезній організації» (ч. 1) та «Закладайте українську селянську спілку» (ч. 5—6) розглядалася проблема організації селянських спілок у Галичині.

Належна увага на сторінках часопису приділялася також питанням національної культури як запоруки державності нації. Актуальними і повчальними у цьому плані були статті М. Євшана: «Порожнє місце» (ч. 15—16), «Безплатні пасажери» (ч. 18), в якій акцентувалося «патріотичні і горожанські обов'язки» української інтелігенції, «Національна культура — підстава державности нації» (ч. 20—24), «Національне виховання» (ч. 32) та ін. Про реформу шкільництва йшлося у публікації «Справа відлучення шкільництва від адміністрації» (ч. 30).

Розбудова УНР, незалежність і державність України — провідні теми публікацій часопису впродовж усього періоду його видавання. Тут надруковано матеріали про злуку Наддніпрянщини з Наддніпрянщиною в єдину Українську Народну Республіку, низка статей М. Євшана про Україну, її державність, зокрема: «Серце України» (ч. 11), «Українські кордони» (ч. 14), «Suprema lex (Історична перспектива)» (ч. 17), а також статті А. Крушельницького «Зміна політики на Україні?» (ч. 26), Г. В. Кобилянського «Корона чи гривня» (ч. 27), В. Миколаїва «Куди далі?» (ч. 18).

Зосереджуючи увагу читача на політиці більшовиків в Україні, часопис публікував матеріали про суть більшовизму (Осип Назарук «Більшовизм», Володимир Гіжовський «Що таке соціалізація»), висвітлював розбіжності Директорії та більшовиків у ставленні до незалежності УНР, трудових рад, поділу землі («Директорія та большевики?» (ч. 3). Про хвилю повстань, «перелому в настроях народних мас» в Україні, де народ виступав проти російських більшовиків як «проти грабіжників і проти таких, що заводять комуну» (ч. 20), йшлося у статті О. Назарука «З Великої України» (ч. 20, 21) та статті «Про більшовиків» (ч. 20).

Не залишилися поза увагою редакції часопису і польсько-українські взаємини. Зокрема, у перших числах опубліковано такі статті, як: «Звірства польських легіоністів» (ч. 3), «Як воюють з нами поляки?» (ч. 4), «На польсько-українським фронті» (ч. 5).

З художніх творів у «Народі» надруковано історичну трагедію В. Пачовського «Роман Великий» і байку А. Стріндберга «Право власності».

Найбільш активними авторами часопису, починаючи від ч. 9 (у перших восьми номерах автори

статей не подавалися), були: Л. Бачинський, М. Євшан, М. Ковалевський, О. Назарук. Із статтями також виступали: Р. Заклинський, К. Коберський, А. Крушельницький, В. Миколаїв та ін.

Останнє (33-тє) число часопису вийшло у світ 25 травня 1919 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 196; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 43; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 154; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1079.

Література: ЕУ. Т. 5. С. 1684; Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918—19 рр. С. 5; Галушко М. Українські часописи Станіслава... С. 151—154.

М. Романюк

2184

НАРОДНИЙ ГОЛОС: Орган української громадської думки. — Виходить щодня крім понеділків. Р. І. Ч. 1. 1919, 31 груд.

Редагує Колегія. — **Вінниця, 1919—1920:** Друк. Винницького Міського Самоврядування. *Адр. ред. і контори:* Миколаївський просп., ч. 25 (Мури).

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1, 1920 — Р. І ч. 2; Ф. 58,5×41 см; Обс. 2 с.; Ц. числа 10 грн.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1920 — Р. І ч. 2; НБУВ: 1920 — Р. І ч. 2.

«Народний Голос» виходив у Вінниці в період УНР й мав яскраво виражене соборницьке спрямування. Другий номер часопису відкриває повідомлення «Від Правительства Української Народної Республіки» про злуку Української галицької армії з Придніпрянською «в єдину армію Самостійної Соборної України».

У вступній статті «З Новим роком!» відтворено основні віхи боротьби за соборну УНР, коли «де тільки не побував державний центр України». На думку редакції, саме 1919 р. був часом піднесення національних українських сил, періодом зросту свідомості народу, котрий завершив формування української нації.

Помітне зацікавлення в «Народному Голосі» викликають місцеві події, які редакція висвітлювала під рубрикою «Хроніка». Тут вміщено повідомлення про наради коменданта Вінниці з представниками органів самоврядування та ін. Матеріали про місцеві події вміщувалися в «Офіційному відділі» (накази коменданта Вінниці з різних важливих питань, зокрема щодо здачі населенням зброї, заборони торгувати спиртними напоями тощо).

Міжнародні події коротко висвітлювалися під рубрикою «За кордоном».

Структурні частини видання: «Офіційний відділ», «По Україні», «За кордоном» та «Хроніка».

Останнє (2-ге) число датовано 1 січня 1920 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 82, 101; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 45; Газети України 1917—1920 років... С. 156; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1437.

В. Габор

2185

НАРОДНОЕ ПРОСВЕЩЕНИЕ: Издание Народного Комиссариата Просвещения Украины. — Выходит раз в месяц. № 1. 1919, июль.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Киев, 1919:** Изд. Нар. Комис. Просв. У.С.С.Р. *Тип.* Т-ва Кушнерев и К°, Киев, Караваевская, 5. *Адр. ред.:* Киев, б-р Тараса Шевченко (быв. Бибиковский), № 14.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 27×17 см; *Обс.* 96 с. (1919 № 1), 112 с. (1919 № 2); *Ц.* номера 12 р.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1, 2.

Примітки: У надзаголовку: «У.С.С.Р. Народный Комиссариат Просвещения, г. Киев». Мова видання — російська та українська. № 1 вийшов паралельно українською мовою п. н. «Народня Освіта» (див. № 2187).

Основне завдання видання — розкриття найважливіших положень радянської політики у сфері освіти, головних принципів державної ідеології у царині культурного будівництва, а також висвітлення основних подій окресленого спрямування (Программа журнала. № 1).

На сторінках місячника популяризувалися засади соціального виховання, розкривалися аспекти становлення та еволюції загальноосвітньої системи, обговорювалися принципи формування та розвитку трудової школи, акцентувалися вектори радянського виховання для розвитку культури і мистецтва, оцінювався закордонний досвід реалізації програм підготовки керівних кадрів на виробництві, зокрема у статтях: Л. Позіна «Соціалістична Трудова школа» (№ 1), «Университет труда в Шарлеруа», В. Дюшен «Основные принципы Социального Воспитания», Я. Браун «Культура революционного крестьянства» (№ 2); ін.

Редакція часопису вміщувала матеріали про діяльність окремих підрозділів (як-от позашкільного) Наркомосвіти (відділ «Хроніка»), перебіг з'їздів у справах народної освіти, публікувала постанови та розпорядження влади з питань народної освіти («Официальный отдел»), рецензії та рекомендовані переліки дотичної літератури (рубрика «Библи-

ография»), інші повідомлення, зокрема про діяльність всеукраїнського кінокомітету (рубрика «Кино-Театр»), культурно-мистецьку подієвість у радянській Україні (відділ «Хроніка» із рубриками «Литература», «Музыка», «Театр», «Культурное строительство» тощо).

Автори видання: І. Вєков, Л. Дегтярів, А. Дембо, Д. Копосова, О. Меншикова, З. Родников, Р. Сергєєв та ін.

Другий номер журналу датовано серпнем 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали: бібліогр. довід. Харків, 1956. С. 113.

В. Ковпак

2186

НАРОДНЯ ДУМКА. — [Виходить тричі на тиждень]. № 1. 1919, 25 серп.

Редагує колегія (1919 № 1—12). *Ред.* Л. Миронюк (1919 № 13—19). — **Гайсин на Поділля, 1919:** Видається при Гайсинським Повітовім Комісаріаті. *Друк.* Н. В. Вайнштейна, Гайсин.

Вийшло: 1919 — № 1—19; *Ф.* 51,5×37 см (1919 № 1—14, 16—17, 19), 45×36 см (1919 № 15, 18); *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера 3 грн (1919 № 1—11), номера на 2 с. 4 грн, номера на 4 с. 8 грн (1919 № 12—19).

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1—19; ДНАБ: 1919 — № 19.

Примітки: Гасло видання: «Нехай живе незалежна Українська Народня Республіка!».

Газету було засновано після звільнення Поділля від більшовицьких військ. Редакція обстоювала українські національні інтереси та інформувала читачів про актуальні політичні події.

Як і більшість періодичних видань того періоду, «Народня Думка» на перших шпальтах вміщувала велику кількість офіційних документів уряду й місцевої влади: звернення голови Ради Народних Міністрів Б. Мартоса (№ 1), обіжник Міністерства внутрішніх справ про тимчасову організацію влади на місцях (№ 4), ноту до держав світу голови Ради Народних Міністрів І. Мазепи (№ 10), тощо.

У передових статтях порушувалося болючі питання — наслідки перебування в краї більшовицького війська, тяжке матеріальне становище української армії, руйнування господарства, грабежі по місцевих селах та інші внутрішньодержавні клопоти. Обсяговий репортаж, вміщений у № 13, присвячено перебуванню в Гайсині Головного отамана С. Петлюри та представників іноземних держав — США і Румунії.

Чимало уваги автори часопису приділяли політиці та руйнівним наслідкам перебування в Україні ворогів

української державності — більшовиків та денікінців (статті: «З недавнього минулого» Л. (№ 2), «Україна та Денікін» (№ 12) і «Єдина неподільна Росія» Данила Гая (№ 13) та ін.).

Серед тем, які порушувалися на сторінках «Народньої Думки», — економічний розвиток України, міжнародні торговельні відносини та кооперація, проблема браку фахівців у різних царинах тощо.

«Народня Думка» вміщувала чимало віршів (часто за підписом Л. з Побожжа) та гумористичних матеріалів, з яких на увагу заслуговує «Словник російсько-український» (склав та опрацював Знайомий), що публікувався в кількох числах, починаючи з № 8.

Під традиційними рубриками («Телеграми», «Хроніка» і «Звіт Штабу Головного Отамана») публікувалися місцеві новини та повідомлення з фронтів. Непостійними були рубрики: «По повіту», «Заняття Києва», «Театр і музика», «З газет» (повідомлення про деякі статті в «Україні», «Робітничій газеті», «Шляху» та ін.), «Маленький фейлетон».

Публікації часопису часто підписано псевдонімами та криптонімами.

Останнє (19-те) число газети вийшло у світ 8 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 82, 83; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 45; Газети України 1917—1920 років... С. 157.

М. Процик-Кульчицька

2187

НАРОДНЯ ОСВІТА: Видання Народнього Комісаріату Освіти України. — Виходить раз у місяць. Ч. 1. 1919, лип.

Ред. Ред. Колегія. — **Київ, 1919:** Вид-во Нар. Комис. Освіти У.Р.С.Р. *Друк.* І. М. Кушнерева та Спілки, Київ, Караваївська, ч. 5. *Адр. ред.:* Київ, б-р Тараса Шевченка (б. Бибиговський), ч. 14.

Вийшло: 1919 — Ч. 1; *Ф.* 27×17 см; *Обс.* 96 с.; *Ц.* числа 12 крб.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — Ч. 1.

Примітки: У підзаголовку — «У.С.Р.Р. Народній Комісаріат Освіти. Київ». Ч. 1 вийшло паралельно російською мовою п. н. «Народное Просвещение» (див. № 2185).

Журнал «Народня Освіта» було призначено для висвітлення засад радянського будівництва у царині освіти та культури, для сприяння «організованим колективній боротьбі» з буржуазною ідеологією, для підтримки «творимої» панівним режимом

«комуністичної революції і в справі духовної культури» («Програм часопису»).

Редакція вміщувала у цьому виданні матеріали про становлення та розвиток загальноосвітньої системи, розвиток позашкільної освіти, про справи і перспективи розвитку вищої та трудової школи, принципи радянського виховання культурно-мистецького напрямку, суть і завдання пролетарського мистецтва (Л. Позіна «Соціалістична Трудова школа»; С. Гопнера «До питання про нові завдання позашкільної освіти на Україні»; Д. Копосова «Про музичне виховання з перших днів дитинства» та ін.).

На шпальтах журналу подавалися публікації про культурно-мистецьку подієвість у радянській Україні (рубрика «Хроніка» із підрубриками: «Література», «Музика», «Театр», «Культурне будівництво» тощо), рецензії, анотації та списки літератури (рубрика «Бібліографія»), розпорядження, постанови та інструкції органів влади у галузі освіти («Офіційний отдел»). У рубриці «Дом освіти» повідомлялося про «спробну книжкову станцію», структурно ідентичну бібліотеці.

Серед авторів — І. Веков, Л. Дегтярів, А. Дембо, З. Родников та ін.

Бібліографія: Периодическая печать СССР 1917—1949. Журналы, труды и бюллетени по культурному строительству, народному образованию и просвещению. Москва, 1956. С. 14; Периодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 113.

В. Ковпак

2188

НАРОДОВЛАСТІЄ: Орган Екатеринославського Губернського і Городського Комитетів Партії Соціалістів Революціонерів (1919 № 1—8); Ежедневная политическая, экономическая и литературная газета. Орган Екатеринославського Губернського і Городського Комитетів Партії Соціалістів Революціонерів (1919 № 9—10). — № 1. 1919, нояб.

Ред. Редакційна колегія. — **Екатеринослав, 1919:** Изд. Екат. Комитет Партії С.-Р. *Адр. ред.:* Воскресенская, 15.

Вийшло: 1919 — № 1—10; *Ф.* 48,5×35,5 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* в городѣ 3 р., в провинції 3 р. 25 к.

Наявність у фондi: НБУВ: 1919 — № 8—10; ДНАБ: 1919 — № 7—10.

Примітки: Наявний № 7 вийшов 2 грудня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «В боротьбі обретьш ты право свое!». Мова видання — російська й українська.

Газета «Народовластіє» насамперед відображала інтереси партії (правих есерів) й висвітлювала суспільно-політичні події в Україні та Росії. Редакція агітувала за проведення виборів до Всеросійських Установчих зборів, що мали скликатися на основі загального, прямого, рівного і таємного голосування і на яких вирішувалася б доля народів Російської держави, та ратувала за справжнє народовладдя і будівництво «новой Росії» (№ 7).

Видання виходило на території, контрольованій повстанськими загонами Н. Махна, тому на її сторінках систематично вміщувалися оперативні повідомлення штабу Револуційної повстанської армії України (махновців) про бої на Катеринославському, Полтавському, Херсонському, Миколаївському та Кримському напрямках тощо.

Автори газети різко виступали проти більшовиків, зокрема їхньої тактики щодо виборів до Установчих зборів та заборони в Катеринославі анархістської і меншовицької соціалістичної преси.

Серед пріоритетів редакції було проведення аграрної реформи та обстоювання інтересів селянства Партією соціалістів-революціонерів.

Газета «Народовластіє» широко висвітлювала місцеве життя, інформувала про роботу Катеринославської залізниці, припинення навчального процесу у Катеринославському університеті через воєнні події, труднощі в роботі міського водопроводу, електростанції, спілки друкарів тощо.

З віршами на шпальтах видання виступали Маврикій та Ем Дє.

Газета мала такі рубрики: «Местная жизнь», «Желѣзнодорожная жизнь», «Кооперация», «Послѣднія извѣстія», «Послѣдній час», «Оперативная сводка Штаба Револуційной Повстанч. Арміи Украины (махновцев)», «Маленькій фельетон», «Об'явлення» та ін.

Більшість авторів газети друкувалися під псевдонімами та криптонімами.

Останній (10-й) номер вийшов у світ 10 грудня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 45; Газети України 1917—1920 років... С. 157.

В. Габор

2189

НАШ ГОЛОС: Робітничий тижневик. Орган української соціал-демократії. — Виходить щотижня в понеділок. Р. І. Ч. 1. 1919, 3 черв.

За ред. відповідає А. Вітик. — **Перемишль, 1919:** Видає Місцевий Комітет У.С.Д.П. Накладова Печатня

А. Блюя в Перемишлі. *Адр. ред. і адм.:* Перемишль, вул. Костюшка, ч. 5.

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1; Ф. 41,5×27 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* чвертьрічно 7 кор. Ц. числа 60 сот.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. І ч. 1.

Примітки: Видання вийшло замість «Української Робітничої Газети» (див. т. 6 № 1583). Гасло часопису: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!».

Соціал-демократичну газету «Наш Голос» почало видавати українське робітництво Перемишльщини, відчуючи потребу власного друкованого органу, адже щоденний головний партійний орган «Вперед» у Львові був «ще від 18 марта завішений». Основними ідеалами редакція вважала волю та свободу, рівність і братерство всіх народів, усунення панування одного народу над іншим, ліквідацію привілеїв та зрівняння усіх класів, одне слово — «заведення справедливого ладу, де не буде гнобителів ні гноблення», тож найкращим «оружжям» у боротьбі за свої права редакція вважала друковане слово.

Провідною темою публікацій часопису були українсько-польські стосунки та «справа» Східної Галичини. Видання обстоювало ідею самостійності Галичини й утворення незалежної української республіки, засуджувало національну політику польського уряду.

З актуальними статтями про українсько-польські взаємини та нерівноправне становище українських і польських робітників виступили в «Нашому Голосі» Л. Г. («Дорога меча») та Залізничник («Доля українського робітника»). На думку Л. Г., українсько-польське порозуміння вирішується не «дорогою меча», а «дорогою вільного самовизначення народів, яке поклав соціалізм за свою основу».

Про взаємини двох народів йшлося також у статті «В справі східної Галичини» та повідомленнях, уміщених у рубриці «Новинки», зокрема, інформувалося про закриття львівських часописів «Вперед» і «Наша Мета».

Із соціал-демократичних позицій оцінював сорокарічну діяльність І. Франка на благо «поневолених та визискуваних мас українського народу» автор статті «В треті роковини смерті І. Франка» (під крипт. І. К.).

Редакція інформувала читачів про події у Наддніпрянській Україні, як-от про новий український кабінет міністрів, українську бригаду у складі Чехословацької армії в Росії (на теренах Сибіру) тощо.

Серед рубрик газети були такі: «Вісти про Україну», «Новинки», «Оповістки», «Надіслане» та «Оголошення».

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 72; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1046.

Література: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.). С. 169.

Архівні джерела: ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 57. Спр. 477. Арк. 11 330.

В. Габор

2190

НАШ ШЛЯХ: Щоденна демократична безпартійна газета. — Р. 1. Ч. 1. 1919, 23 листоп.

Ред. Іларіон Косенко (1919—1920 ч. 83), Степан Шишковський (1920 ч. 84—138). — **Кам'янець-Подільський, 1919—1920:** Вид. Український Клуб у Кам'янці (1919 — 1920 ч. 16); Українське Кооперативне Видавниче Товариство «Селянин» (1920 ч. 17—138). *Друк.* Под. Губерн. Народної Управи (1919 — 1920 ч. 42); *Друк.* Кам.-Под. Українського Університету (1920 ч. 43—83, 85—138); *Друк.* Фукса й Рехтера (1920 ч. 84). *Адр. ред. і адм.:* Кам'янець, Ріг Петроградської та Кишинівської, помешкання Українського Клубу (1919 — 1920 ч. 61), Центральна пл., дім Крайза, ч. 16 (1920 ч. 62—138).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—29, 1920 — Р. 2 ч. 1—138; *Ф.* від 46×36 см до 54×36 см; *Обс.* 2—4 с.; *Ц.* числа 8 грн (1920 ч. 1—5), 16 грн (1920 ч. 43—56), 24, 25 грн (1920 ч. 57—59), 15 крб (1920 ч. 60—73), 20 крб (1920 ч. 74—138), на провінції 15 грн (1919 ч. 1, 2), 12 грн (1919 ч. 3—29), 10 грн (1920 ч. 1—5).

Наявність у фондів: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—29, 1920 — Р. 2 ч. 1—134, 136—138; **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—29, 1920 — Р. 2 ч. 1—82, 84—138; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1, 27—29, 1920 — Р. 2 ч. 1—17, 24—36, 38—41, 45, 48, 49, 51—57, 59—82, 84—86, 88—90, 92, 98, 134, 137; **РДБ:** 1920 — Р. 2 ч. 87, 88, 106—121, 123—138.

Примітки: 1920 р. ч. 57, 60, 69, 72, 82, 86, 89 вийшли з літературно-науковим додатком «Наш шлях». Від ч. 6 за 1919 р. видання виходило з дозволу цензури.

«Наш Шлях» — суспільно-політичний та культурно-економічний часопис національного спрямування, створений з метою об'єктивно інформувати громадянство «про внутрішнє і зовнішнє життя Української держави і народу», поборювати «байдужість обивательської більшості населення», поширюючи ідеї об'єднання, «міжгромадського порозуміння» та спільної праці на користь рідного краю. Газета широко висвітлювала національно-політичні та соціально-економічні змагання українського народу у період Директорії, інформувала про важливі

суспільно-політичні події за кордоном, розкриваючи їх значення для українства. Для видання характерне жанрове розмаїття — передові, проблемні статті, огляди, інтерв'ю, хронікальні замітки, фейлетони, звіти, історичні нариси, рідше — відкриті листи, етюди.

Традиційно часопис розпочинався редакційними статтями, проблематика яких охоплювала широке коло питань суспільно-політичного, воєнного та культурного життя України, а саме — потреба національної консолідації українського народу, створення національних збройних сил та організація запілля, роль інтелігенції в українському державотворенні та ін. Важливе місце на сторінках видання займали проблеми української державності в контексті європейської політики, зокрема стан української справи на Паризькій мирній конференції та ін. (1919. Ч. 20—27).

Газета була зорієнтована на виховання почуттів патріотизму та громадянського послуху українській владі на чолі з С. Петлюрою, про що свідчать, зокрема, матеріали про перебування Головного отамана у Кам'янці-Подільському (1920. Ч. 84), історичний нарис «Хресним шляхом» Я. Винника про події листопада 1918 р. (1920. Ч. 76, 77).

«Наш Шлях» послідовно обстоював інтереси національної Церкви і виступав за її українізацію (Баран С. За реформу православної церкви на Україні. 1920. Ч. 72, 73; Парахвіянин. Про церковну мову. 1920. Ч. 121).

Автори часопису подавали своє бачення розвитку національної освіти: С. Чалий «На розпутьті» (1920. Ч. 36—39, 82, 83), І. Кішковський «Думка про освітню справу на Україні» (1920. Ч. 121—124).

Важливу роль редакція відводила висвітленню місцевого суспільно-політичного життя, зокрема діяльності громадських організацій товариства «Червоний Хрест». На сторінках видання неодноразово ініціювалося створення фондів для навчання обдарованої молоді, обґрунтовувалася потреба створення українських благодійних організацій.

«Наш Шлях» вміщував статті економічної тематики, присвячені пошуку шляхів стабілізації національної валюти, питанням розвитку кооперації та її ролі в національно-економічних змаганнях українського народу.

Часопис містив багатий культурознавчий матеріал, який сприяв засвоєнню читачами духовних цінностей та надбань національної культури. Значну увагу було звернено на тогочасний стан та перспективи розвитку

українського книговидавництва, яке було невід'ємною складовою процесу відродження української культури. Низку статей присвячено виступам Української республіканської капели під керівництвом О. Кошиця та діяльності місцевого хору, публікувалися інформація про театральне життя.

Літературна критика відгукнулася на нові поетичні збірки М. Семенка, В. Чумака та Ю. Гринюка (Н. Н. Критика й бібліографія. 1920. Ч. 121).

Серед персоналій трапляються статті про творчість українських митців і науковців — М. Євшана, М. Кропивницького, М. Петрицького, І. Пулюя, С. Руданського, Д. Січинського та ін. Ювілейні випуски повністю присвячено творчості Т. Шевченка (1920. Ч. 48, 49), Б. Грінченка (1920. Ч. 86), М. Драгоманова (1920. Ч. 127). Цей тематичний блок доповнювали матеріали рубрики «Історичний календар».

«Наш Шлях» публікував науково-пізнавальні матеріали, які сприяли підвищенню освітнього рівня громадян. Йдеться, зокрема, про цикл статей С. Івановича п. н. «Угорська Україна» (1919. Ч. 27 — 1920. Ч. 4), статті про розвиток повітряного транспорту за кордоном та його перспективи в Україні (Справа повітряного транспорту у Англіїців. 1919. Ч. 22).

На сторінках видання друкувалися художні твори: фейлетони В. Свіденка та Клапоуха, «Імпресії весняного дня» П. Богацького, оповідання О. Вайлда «День народження Інфанти», а також поезія М. Обідного.

Для часопису характерна широка рубрикація. Більшість рубрик можна умовно згрупувати за тематикою у два блоки — суспільно-політичний та культурно-освітній. До першого належали такі рубрики: «Вісти», «Вісти з фронту», «Новини дня», «Діяльність уряду УНР», «Міське життя», «З преси», «Хроника». До другого — «Культурне життя», «Церковна справа», «Академічне життя» = «Шкільне життя», «Наукова хроника», «Історичний календар», «Театральне життя» = «Театр і мистецтво», «Літературна хроника», «Бібліографія». Окремо варто згадати рубрики «Кооперативне життя» та «Оповідки».

Автори часопису: Л. Биковський, В. Біднов, П. Богацький, М. Грінченко, П. Клепатський, Б. Манжос (підп.: Ем-бе), М. Плевако, В. Поліщук, О. Юрчинський, С. Якимович та ін.

Останнє (138-ме) число вийшло 10 липня 1920 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 83, 101; Газети 1917—1922 годов... С. 94; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 47; Газети України 1917—1920 років... С. 160.

Література: ЕУ. Т. 5. С. 1745; ЕУ. Vol. 3. Р. 537; Тернопільський Ю. Українська преса... С. 35; Животко А.

Історія української преси. С. 225; Жмурко О. І. Часописи доби Директорії як джерело вивчення культурного життя Кам'янця-Подільського у 1919—1920 рр. // Матеріали ІХ Подільської історико-краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський, 1995. С. 282; Мацько В. Друковане слово Поділля. Хмельницький, 1998. С. 7; Вішка О. Преса української еміграції... С. 72; Тимошик М. Історія видавничої справи. Київ, 2003. С. 303; Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопед. слов. / за ред. М. М. Романюка. Львів, 2004. Вип. 11. С. 468.

У. Чубай

2191

НАШ ШЛЯХ: Комуністична Робітнича газета. — Виходить що місяця. Р. 1. Ч. 1. 1919, December.

Ред. Е. Крук. — **New York, N. Y., 1919—1920.** *Адр. ред.:* 407 E. 5th St., New York, N. Y.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1, 1920 — Р. II ч. 1; Ф. 40×28 см; *Обс.* 16 с.; *Передпл.:* на рік 1 дол. Ц. числа 10 ц.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1, 1920 — Р. II ч. 1; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1, 1920 — Р. II ч. 1.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Нехай живе комуністичний інтернаціонал!», «Вся власть робітникам!».

Газета утвореної у серпні—вересні 1919 р. Комуністичної робітничої партії США видавалася Українським відділом у Нью-Йорку, будучи створеною «з крайньої нужди пояснити українським робітникам стремління, цілі, завдання і способи боротьби нової пролетарської партії» (Наш Шлях. 1919. Ч. 1). Редакція часопису звернулася до читачів за підтримкою, пообіцявши «стало і точно стежити за тим, що в дійсності діється серед робітництва на Україні, тут в Америці і в усім світі».

Ідеологічні вподобання видавців газети проявилися у «прохолодному» ставленні до національно-патріотичних сил (у США та Європі), до українських опонентів у Сполучених Штатах (полеміка з нью-йоркським часописом «Робітник», серйозні розбіжності з «Федерацією Українців» тощо), натомість продемонстровано підтримку представників окремих ланок комуністичного руху (йдеться про російських «колег» по партії у США, творців і послідовників Жовтневої революції), у розлогу презентацію на шпальтах видання програмних засад та платформи нещодавно утвореної партії, аспектів становлення і розвитку соціалістичного руху тощо (Комуністична робітничка Партія; Радек К. Розвиток соціалізму від науки до акції. 1919. Ч. 1; 1920. Ч. 1; Нашим критикам. 1920. Ч. 1).

Незначна частина матеріалів претендувала на відносно «позапартійний» змістовий статус, зокрема, було опубліковано повідомлення про події у Східній Галичині (Галичина в неволі. 1919. Ч. 1), поезії О. Олеса та Ю. Будяка.

Рубрики видання: «З організаційного руху», «З газет і журналів» та ін.

Серед авторів часопису — Г. Ван Горн, В. Колодницький, Е. Сокович.

Останнє (1-ше) число датовано січнем 1920 р. Припинення функціонування видання найімовірніше пов'язане з переходом 1920 р. Комуністичної робітничої партії США на нелегальне становище.

Бібліографія: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики... С. 92, 93.

Література: Чиж. Я. Пів століття української преси в Америці / Календар Українського Робітничого Союзу на рік 1939. Scranton, Pa., 1938. P. 123.

В. Ковпак

2192

НАША КООПЕРАЦІЯ: Органь Одесского Союза Потребительных О-въ «Споживсоюз» (1919 № 1); Органь Одесского Союза Потребительных О-въ «Споживсоюз». Двухнедельный журнал (1919 № 2/3—9); Орган Одесского Союза Споживчих Товариств «Споживсоюз». Двохтижневий журнал (1920). № 1. 1919, авг.

Ред. Е. К. Брижицкий и В. Г. Сальоме (1919 № 1), Е. К. Брижицкий и Д. Г. Зосимато (1919 № 2/3—8), Редакційна колегія (1919 № 9 — 1920). — **Одеса, 1919—1920:** Вид. Одеський Союз Споживчих Товариств «Споживсоюз». Друк. Одесского Союза Споживчих Товариств «Споживсоюз», Одеса, В.-Арнаутська, 38. *Адр. ред. і контори:* Одеса, Троїцька, 12.

Вийшло: 1919 — № 1, 2/3, 4/5, 6/7, 8, 9, 1920 — № 1/2, 3, 4/5; *Ф.* 27×17 см; *Обс.* 20—44 с.; *Ц.* числа 5 р. (1919 № 2/3—8), 10 р. (1919 № 9), 10—15 крб (1920).

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1—9, 1920 — № 1/2—4/5.

Примітки: Мова видання — російська та українська.

У передовиці першого числа журналу зазначено, що перший рік існування Споживсоюзу минув майже непомітно. Тож для активізації роботи товариства вирішено заснувати часопис, який допоміг би з'ясувати складні питання кооперативного будівництва. Фінансові та організаційні здобутки Споживсоюзу за перший рік діяльності висвітлено у статтях «О совмѣсной работѣ кооперативов» та Зосима «Наслідок боротьби і праці одного року». Боротьба з приватним

капіталом оголошувалася першочерговим завданням, тому необхідно усунути національні та соціальні незгоди, поступитися особистими інтересами, щоб об'єднати кооперативні сили для перемоги в цій боротьбі. Водночас важливо зберегти повагу до організації, адже кооперація була «святим місцем», наголошувала редакція, полемізуючи з Н. Малицьким, автором статті у «Вѣстнике Одобсоюза» (Г. А. Зуб-о-в «Требование момента», «Казка про німецькі марки»).

У більшості публікацій висвітлювалися суто економічні аспекти кооперативної діяльності — поради щодо ведення документації, організації торговельної діяльності, розвиток кооперації у регіонах, а також вплив політичної ситуації, зокрема небезпека руйнування кооперативів унаслідок масового зубожіння селян через систематичні реквізиції на користь Добровольчої армії генерала А. Денікіна (Я. Некраха «Как составитъ месячный отчет по форме “оборотная ведомость”», Л. Донець «З життя Українбанку» та «Кооперація потребує грошей», М. Блажовський «“Дніпросоюз” (Всеукраїнський Центр Споживчої Кооперації)», В. Дудич «Кооперація при новій владі»).

Про роль інтелігенції в культурно-економічному розвитку нації, поступі національної школи, позитивний вплив освіти на господарську діяльність, перш за все самоосвіти, йшлося у статтях: В...ч «Культурно-просвѣтительныя задачи сельских кооперативов», Я. Некраха «Лист до селян-кооператорів», Н. Петринський «Кооперація и просвѣщеніе».

Низка статей медичної тематики інформувала про принципи профілактики та лікування інфекційних захворювань (А. Бурнштейн «Эпидеміи в наше время», «Что нужно знать каждому о сыпномъ тифе?»).

Номер 8-й журналу за 1919 р. присвячений пам'яті рочдельських піонерів кооперативного руху — Роберта Оуена та Чарльза Говартса (споряджений також портретами цих відомих діячів). Також з нагоди 75-річного ювілею цих зачинателів кооперативного руху редакція вмістила нариси про піонерів української кооперації — В. Доманицького, М. Левитського та М. Туган-Барановського. Номер 3-й за 1920 р. вийшов із присвятою «Світлій пам'яті генія українського народу Тараса Шевченка». У ювілейному номері вміщено як вірші Т. Шевченка «До мертвих і живих...» та «Заповіт», так і низку розвідок про поета: Юр. Стрижавський «Співець кривди і любови», Н. П. «Шевченко и Кирилло-Мефодиевское Общество», Ів. Личко «Шевченкова Марія», Причепя «Язык Шевченка»,

Н. «Изъ цензурныхъ гонений на Шевченка», «Свято Шевченка в Одесі».

Серед опублікованих у журналі художніх творів — вірш Б. Лепкого «Святий вечір», Трохима Недолі «Деся далеко», Б. Юрківського «До гурту!», фейлетони Причепа «Яка там політика — дайте спокій», Арктур «Каїнова праця» (під рубрикою «Казки життя»).

У номері 4/5-му за 1920 р. виділено «Офіційну частину», в якій вміщено циркуляр особливої губернської військово-промислової комісії («Управление Губпродукт») щодо заборон на вивезення будь-якої промислової продукції поза межі Одеси.

У журналі функціонували рубрики: «Хроніка» («Кооперативная хроника»), «Жизнь Споживсоюза» (новини про діяльність союзних товариств, зокрема про чергові збори спілки, деякі статистичні дані), «Вопросы практики», «Инструкторский Отдѣлъ», «З журналів та газет» («Из газет и журналов», «Из газет», «Из кооперативных журналов», «Из кооперативных журналов и газет»), «Корреспонденції», «Дописи». Під рубрикою «Бібліографія» вміщені рецензії на книги з проблем кооперації українських та зарубіжних авторів.

На сторінках журналу рекламовано часопис «Сільський Господарь», книжкові видання кооперативно-видавничого товариства «Українська Книжка», послуги банківських та кооперативних установ, споживчих товариств.

Останній (4/5-й) номер побачив світ у березні 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 130, 131; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 216; Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького. С. 15.

М. Комариця

2193

НАША МЕТА: Орган укр. студентів. — Виходить раз на тиждень. Р. І. Ч. 1. 1919, 30 січ.

За ред. відповідає Степан Сілецький. Вид. і нач. ред. Степан Терлецький. — Дрогобич, 1919: Черенками Й. Левенкофа в Дрогобичі.

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1, 2, [?]; Ф. 30×23 см; Обс. 4 с.; Ц. числа 60 сот.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. І ч. 2.

Основна мета функціонування часопису — сприяти об'єднанню студентства західноукраїнських і східноукраїнських земель, залучати молодь до активної участі в житті суспільства, зокрема у розбудові української державності, та ширити ідею формування

загальноукраїнської молодіжної організації. У газетних публікаціях окреслювалися мета створення та завдання такої спільноти, акцентувалася увага на вагомості участі молоді у суспільно-політичному житті народу, що бореться за державну незалежність тощо.

В окремих матеріалах порушувалися питання завдань Української Національної Ради, Державного Секретаріату, мети скликання Українських Установчих Зборів (Бл. І. «З нагоди нової сесії національної Ради в Станіславові»), диференціації сфер впливу світської та церковної влад, свободи слова і віросповідання («Клерикалізм і вільнодумність»).

У часописі функціонував відділ «Загальні записки», який складався із рубрик «З академічного життя», «З Дрогобиччини» та «Сатиричний куток».

Останнє відоме (2-ге) число тижневика вийшло у світ 8 лютого 1919 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 196; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 137.

Література: Новий орган укр. студентів «Наша мета» // Дрогобицький Листок. Дрогобич, 1919. Ч. 11(19). С. 4; Тернопільський Ю. Українська преса... С. 104; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939). С. 172; Галушко М. Українські часописи Станіслава... С. 30, 172.

О. Дроздовська

2194

НАША МЕТА: Часопис робітного жіноцтва. — Виходить два рази на місяць, 1-го і 15-го (1919 ч. 1—6, 1920 ч. 1—5), кожного тижня в неділю (1919 ч. 7—24), раз в місяць, кожного 1-го (1920 ч. 6—8). Р. 1. Ч. 1. 1919, 1 лют.

Видає і відповідає за ред. (1919), за ред. відповідає (1920, 1922) Дарія Старосольська. Редагує комітет (1919). — Львів, 1919—1920, 1922: Видає Управа УСДП (1920, 1922). Друк. Ставропігійського Інституту під управою Ю. Сидорака. Адр. ред. і адм.: Львів, вул. Руська, 3.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—24, 1920 — Р. 2 ч. 1(25)—8(32), 1922 — Р. 3 ч. 1; Ф. від 31×24 см до 29,5×21 см (1919—1920), 41,5×31,5 см (1922); Обс. 4—8 с.; Передпл.: на рік 12 кор. (1919 ч. 1—6), 20 кор. (1919 ч. 7, 8), на міс. 4 кор. (1919 ч. 9—10), на квартал 8 кор. (1919 ч. 11—24), річно 15 кор. (1920 ч. 1, 2), 24 кор. (або 17 марок) (1920 ч. 3—5), 12 марок (1920 ч. 6—8). Ц. числа 40 сот. (1919 ч. 1—8), 1 кор. (1919 ч. 9, 10, 1920 ч. 3—5), 60 сот. (1919 ч. 11 — 1920 ч. 2), 1 марка (1920 ч. 6—8), 20 м. п. (1922).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—24, 1920 — Р. 2 ч. 1(25)—8(32), 1922 — Р. 3 ч. 1; НБ ЛНУ:

1919 — Р. 1 ч. 1—24, 1920 — Р. 2 ч. 1(25)—8(32); ДНАБ: 1920 — Р. 2 ч. 1(25), 4, 6—8(32), 1922 — Р. 3 ч. 1; ЦДІАУ: 1919 — Р. 1 ч. 1—24.

Примітки: У надзаголовку ч. 3—5 за 1919 р. зазначено: «Надзвичайне видання». 1919 р., після виходу ч. 8 за 9 березня, видавання «Нашої Мети» припинено владою, наступне ч. 9 вийшло 24 серпня 1919 р.

Виданий у березні 1922 р. номер 1 «Нашої Мети» як Р. 3 був спробою редакції газети «Вперед», знову забороненої владою, скористатися назвою уже не функціонуючого часопису для жінок, щоб продовжити випуск газети. У надзаголовку числа: «Пролетарі всіх народів, єднатесь!».

«Наша Мета» почала виходити як часопис для «всього жіноцтва без огляду на суспільні чи партійні ріжниці». На початку 1919 р. «Наша Мета» була єдиним українським періодичним виданням у Львові, оскільки на той час інші («Вперед», «Добра Новина») закрила польська влада. Фінансове становище часопису було важким, редакція неодноразово зверталася до читачів із проханням сприяти у поширенні передплати. На початку 1920 р. через нестачу коштів часопис став власністю Української соціал-демократичної партії і виданням для «жінок пролетаріату і тих, що хочуть змінити лад» (1920. Ч. 1). Зміна спрямування «Нашої Мети» викликала нарікання постійних авторів — зі сторінок часопису зникли їхні матеріали.

Упродовж 1920 р. зміст «Нашої Мети» помітно збіднів — на її сторінках друкувалися дописи окремих читачів та редакційні матеріали.

На початку «Наша Мета» ставила перед собою завдання «обзнайомити загал нашого жіноцтва з правами, які прислугують усім горожанам Української Республіки» (1919. Ч. 1). Це було актуальне завдання, оскільки на українських етнічних землях тривали визвольні змагання і стояло питання про створення незалежної держави. Визвольній темі на сторінках видання 1919 р. присвячено низку публікацій, що відкривали окремі числа: «Республіка» (ч. 1), «Свобода преси» (ч. 3), «Витривалости» (ч. 7), «До народної служби!» (ч. 16). Під промовистими заголовками на сторінках часопису друкувалися матеріали про хід визвольної боротьби: «Побіда Директоріату на Україні», «Українська Національна Рада», «З України» (1919. Ч. 4), «За незалежність України», «Столицею України Винниця» (1919. Ч. 9).

У той час на порядку денному було питання про роль і місце жінки у визвольній боротьбі. У статтях М. Рудницької (підписувалася також крипт. М. Р. Л.)

завдання жінки початково визначалися винятково як феміністичні (Нова доба культури; Жіноче безробіття; Трагічний конфлікт. 1919. Ч. 1, 2, 10, 12). У її публікаціях порушуються питання надання жінкам можливості здобувати вищу освіту, про рівну з чоловіками оплату праці, запровадження охорони прав материнства державою. Часопис опублікував дискусійні статті М. Рудницької та автора, що підписався криптонімом А. Ч., про те, чи потрібно створювати окрему жіночу політичну партію (1919. Ч. 10—13). Від початку 1920 р. феміністичні тенденції у публікаціях часопису відступають на другий план і питання рівноправності у виданні трактується з позицій соціалізму.

Про активізацію діяльності українського жіноцтва свідчать опубліковані у виданні звіти делегаток Українського Червоного Хреста про перевірку таборів полонених та інтернованих у Домб'є, Вадовіце, Кракові, Баранові (1919. Ч. 6, 7). Про зростання значимості жіночих організацій у політичному та громадському житті свідчать: лист-привітання С. Петлюри «Союзові Українок» в Кам'янці (1919. Ч. 21), опубліковане у часописі звернення «До жінок всього світа» (1919. Ч. 18), кореспонденція «Участь представниці жіноцтва в першій Державній Нараді» (1919. Ч. 20) та інші матеріали.

Обговорювалась у виданні потреба активного залучення жінки до життя суспільства. Кілька вагомих статей про роботу жінок на різних ділянках господарського та економічного життя опублікував автор, що підписувався А. Ч. (Про фахове формування. 1919. Ч. 2; В справі фахової організації нашого робітничого жіноцтва. 1919. Ч. 16). О. Кисілевська у низці публікацій («Реформа домашнього господарства», «Про виховання», «Економічна незалежність жінки» (1919. Ч. 6, 7, 10—15) простежила залежність жінки від організації домашнього господарства і поставила питання про потребу навчати жінку прогресивним методам ведення господарства. Тема участі жінки в громадському житті була продовжена у публікаціях 1920 р. (виступ В. Целевича на зборах «Союзу Українок» у Львові п. н. «Громадянська праця українського жіноцтва в часі світової війни» (ч. 8, 9), кореспонденція «Жінка й політичне життя» (ч. 8).

Вагомий фактичний матеріал про діяльність українських жінок подала С. Кабарівська в огляді «Шлях організації українського жіноцтва» (1919. Ч. 22—24). Заслугує уваги кореспонденція М. Рудницької «Львівське жіноцтво підчас падолистового перевороту» (1919. Ч. 22, 23), що розкриває маловідомі факти цієї історичної події.

У виданні порушувалося питання організації українського шкільництва, національно-патріотичного виховання дітей (публікації М. Галушинського, зокрема його розвідка «Дещо про народню освіту і виховання» (1919. Ч. 8, 10, 14—21), в якій йдеться про важке становище української школи в Галичині та про шляхи поліпшення національної освіти). Інформаційна рубрика «Оповідки» була багатою на повідомлення про діяльність гуртків товариства «Просвіта», роботу вищих навчальних закладів, професійних шкіл та курсів.

У часописі діяли рубрика «З жіночого руху» та інформаційна колонка (назва змінювалась: «Новини», «Політичні новини», «Всячина»), в яких друкувалися відомості про досягнення жінок у різних галузях науки та культури, діяльність громадських жіночих організацій у Росії, Чехословаччині, Австрії, Німеччині, Бельгії, Франції, США, а також міжнародних жіночих організацій.

На сторінках «Нашої Меті» публікувалися огляди матеріалів тижневика «Świat», повідомлялося про видання для жінок «Рання Зоря», що виходило у Чикаго, анутовалися перші випуски часописів «Світ Дитини» (Львів), «Дзвін» (Київ), літературного збірника «Терем».

Літературна сторінка ознайомлювала читачів з прозовими творами Н. Кобринської, П. Стаха, М. Яцківа, перекладами оповідань Л. Андреева, І. Вазова, Д. фон Ліліенкорна. Друкувалися у виданні легенди на морально-етичні теми та ліричні мініатюри маловідомих авторів.

Зміст ч. 1 за 1922 р. не був характерним для часопису «Наша Мета». Тут було надруковано, зокрема, привітання Головної управи Української соціал-демократичної партії з'їздові представників трьох Інтернаціоналів, лист-спростування В. Винниченка про неправдивість інформації щодо обрання його до Політичного комітету національної України.

У 1919 р. ч. 7 було конфісковано за передову статтю «Витривалости», про що редакція повідомила у наступному ч. 8.

Останнє (1-ше) число датовано 3 квітня 1922 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 78; Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853—1939 рр.): анот. кат. / уклад. В. А. Передирій. Львів, 1996. С. 17—20; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання... С. 137; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1034. *Література:* УЗЕ Т. 1. С. 1000; ЕУ. Т. 2. С. 692; Т. 9. С. 3398; *Власт Ю.* Українська преса на Західній області Укр. Нар. Республіки // Український Прапор. Відень, 1919. Ч. 23/25. С. 13; До наших передплатників (Листівка редакції

газ. «Вперед»). 1922. 31 марта; *Малицька К.* Про значіння власної преси для жінок і як вона у нас розвивалася // Ілюстрований календар-альманах «Жіночої долі» на звичайний рік 1927: На новий шлях. Коломия, 1926. С. 5; *Бурачинська Л.* Про завдання жіночої преси // Нова Хата. 1933. Ч. 1. С. 3, 4; *Животко А.* Історія української преси. С. 258—261; Українські часописи Львова... Т. 2. С. 628—634.

В. Передирій

2195*

НАШЕ СЛОВО: Щоденник. — Ч.1. 1919.

Ред. Й. Зновицький, К. Голобродський (1919 ч. 1—16); Комітет (1919 ч. 17). — **Нова Ушиця, 1919:** Вид. Ушицької Повітової Нар. Управи. Друк. М. Наїмана.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—17; Ф. 50×33 см; Обс. 2 с.; *Передпл.:* на 3 міс. 6 крб. Ц. числа 30 к.

Примітки: Ч. 7 вийшло 16 січня 1919 р. Часопис надруковано на сірому пакувальному папері.

Останнє (17-те) число газети датовано 10 квітня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 83; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 555.

М. Пелипець

2196

НЕДЕЛЯ ВСЕВОБУЧА: Однодневная газета Исполкома по устройству праздника «Неделя Всеобуча». — 1919, 25 июля.

Ред. Редакционная коллегия. — **Київ, 1919:** Тип. Наркомвоена № 1, Советская пл., № 8.

Вийшло: 1919 — 25 июля; Ф. 50,5×42 см; Обс. 2 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — 25 июля; **ДНАБ:** 1919 — 25 июля.

Примітки: Мова видання — українська та російська.

Одноденне видання було випущено з нагоди проведення тижня загального військового навчання — для висвітлення завдань цієї акції та відповідної пропаганди. Більшість статей присвячено темі організації допомоги більшовицькому війську, створенню нових робітничо-селянських батальйонів і необхідних для перемоги резервів: В. Мердонський «Это въ нашей власти», Аз-в «Цели Всеобуча», Д. Петровський «Огненный язык революции». Цієї ж теми стосується звернення до українських селян «Нащо нам Загальне Військове Навчання» за підписом Селянин, в якому наголошено, що революція в небезпеці, а «Неделя Всеобуча» — це не мобілізація,

а тільки навчання. У кінці випуску надруковано детальний, розписаний за днями, план святкування акції та перелік літератури, випущеної з цієї нагоди.

У газеті надруковано статтю Якобинця «Страничка прошлого (1792 год во Франции)», пропагандистські матеріали, розраховані на молодіжну аудиторію, із закликами записуватися у так звані «юки» — організації юних комуністів («Страничка рабочей молодежи»), а також пропагандистські вірші на злободенні теми.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 63; Газети України 1917—1920 років... С. 164; Київські газети 1838—1940 років... С. 213.

М. Процик-Кульчицька

2197

НЕДІЛЯ СЕЛЯНИНА: Одноденна газета. — 1919, 19/25 верес.

Ред.-вид. Полит-видділ 14-ой Черв. Армії. — **Б. м., 1919:** Видання Політвідділу 14 Радянської Армії.

Вийшло: 1919 — 19/25 верес.; *Ф.* 47,5×34 см; *Обс.* 2 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — 19/25 верес.; **ДНАБ:** 1919 — 19/25 верес.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!».

Одноденна газета «Неділя Селянина» вийшла напередодні «тижня селянина», який мав розпочатися в районі дислокації 14-ї радянської армії («На допомогу селу»), і була присвячена саме цій події. Водночас редакція мала за мету пропагування єдності міста і села, вважаючи, що пережиті селом вікові утиски виховали в ньому недовір'я й почуття ворожості до міста, тому їх треба ліквідувати. Необхідно також показувати, «що місто робітників не ворог, не гнобитель і не експлуатор села», і прагнути ще «тісніше з'єднати всіх працюючих в одну велику армію борців за комунізм».

Темі порозуміння між містом і селом була присвячена стаття С. Ткача «Братерська спілка» — про спілку робітника і незаможного селянина, публікація А. Трояновського — відродженню сільського господарства, що було у той час «черговим завданням Совітської влади».

У добірці коротких заміток редакція повідомляла про тиждень селянина у Росії, який розпочався 1 серпня 1919 р., і старт «Неділі Селянина» в Україні.

Окремі публікації були спрямовані проти т. зв. куркулів, зокрема допис селянина Тараса «Прозріли».

«Неділя Селянина» не мала рубрик.

Авторами одноденної газети були С. Ткач, А. Трояновський та ін.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 64; Газети України 1917—1920 років... С. 165.

В. Габор

2198

НОВА РАДА: Безпартійний, політично-літературний щоденник (1919 ч. 1—29); Політично-суспільна часопись (1919 ч. 30—76). — Виходить кожного дня крім неділей і свят (1919 ч. 1—29). Р. І. Ч. 1. 1919, 31 серп.

Відп. ред. А. Лотоцький. — **Львів, 1919—1920:** Вид. Осип Застирець (1919 ч. 1—29); Видавничий Комітет (1919 ч. 30 — 1920). Друк. Ставропігійського Інститута у Львові під управою Ю. Сидорака (1919—1920). *Адр. ред. і адм.:* Ринок, ч. 10, дім «Просвіти», локаль Повітового Товариства Кредитового (1919 ч. 1—29), вул. Бляхарська, ч. 11 (1919 ч. 30 — 1920).

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1—76, 1920 — Р. II ч. 1(77)—49(125); *Ф.* 44×30 см; *Обс.* 4 с., 6 с. (1920 ч. 9, 12, 33, 39, 42); *Передпл.:* міс. 12 кор. 50 сот. (1919 ч. 1—29), кварт. 36 кор. (1919 ч. 30—76), 50 кор. (1920 ч. 1—39), 70 марок або 100 кор. (1920 ч. 40—49). *Ц.* числа 60 сот. (1919 ч. 30—76), 80 сот. (1920 ч. 1—39), 1 марка або 1 кор. 40 сот. (1920 ч. 40—49).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. І ч. 1—76, 1920 — Р. II ч. 1(77)—46(122); **НБУВ:** 1919 — Р. І ч. 1, 2, 71, 74, 76, 1920 — Р. II ч. 22(98)—24, 27, 28, 30, 34, 38—40, 42(118); **НБ ЛНУ:** 1919 — Р. І ч. 1—25, 27—30, 1920 — Р. II ч. 1(77)—49(125); **ДНАБ:** 1919 — Р. І ч. 2—4, 29, 34, 35, 73, 75, 1920 — Р. II ч. 7(83), 10, 11, 16, 20, 42, 46, 47, 49(125).

Примітки: 7 січня 1920 р. вийшло «Святочне число» (обс. 12 с.). Додатки: 1919 р. до ч. 10 (2 с.), до ч. 11 — «Популярне число» (2 с.).

У вступній статті «Наш часопис, його історія і програма» редакція детально подала причини, що спонукали її «взятися за видавництво безпартійного щоденника», та свою програму. «Усі наші часописи припинено й наша суспільність остала нараз без свого часопису, без свого рідного слова, — писала газета, — на численні наші прохання до окупаційних властей о дозвіл видавати часопис п. з. “Республіка” відмовлено. Та ми поновляли наші старання аж поки не одержали дозволу. І ось Вам, Вп. Читачі, перше число “Нової Ради”». Щодо програми, то редакція висловила наміри «чистими руками, незалежні ні від кого так як незалежною є думка чоловіка, у найідеальнішому намірові сіяти здорове зерно, плекати для дорогої

України й поглиблювати поступові республіканські й культурні змагання та гуртувати людей до діла, до праці, бо время важке...» (1919. Ч. 1). У жовтні 1919 р. «Нова Рада» перейшла у власність «Видавничого Комітету» і почала виходити як «політично-суспільний дневник». У програмній статті «Від Видавничого Комітету» чітко підкреслено відокремленість від попереднього напрямку й зазначено мету — «концентрувати працю около одного огнища добра дорогої Вітчизни, Соборної Неньки України. Нам треба лиш вказувати суспільності на її завдання у сучасну хвилю та будити почуття відвічальности» (1919. Ч. 30). Комітет висловив провідну ідею «дневника» жити відповідно до християнських засад, любити ближнього та свій край не словом, а ділом (1919. Ч. 30).

У формуванні змістової наповненості часопису простежується два періоди. Редактором «Нової Ради» спочатку був Йосип Застирець — священник, громадський діяч та письменник, викладач у львівській гімназії. На шпальтах газети неодноразово підкреслювалося прагнення видання бути позапартійним (1919. Ч. 1) та намір «послужити обороні нашого народу і його zagrożеної старої культури».

Другий період характеризують чітко сформульовані політичний напрям «у внутрішньо-національним життю, що числиться з інтересом української демократії», і національна позиція нової редакції щодо вирішення проблеми незалежності Галичини, діяльності Української Національної Ради та Директорії Республіки. Щоденник формував у читача нове бачення суспільно-політичних та культурних подій: «щоби не лиш духові, але і матеріальні вартости українського мужика і робітника були забезпечені, щоби животіння українських робучих мас на пребогатій українській землі замінилося у правдиве життя» (1919. Ч. 30).

Часопис вирізнявся своїм стилем подання поточних інформаційних повідомлень. Перші сторінки кожного числа «Нової Ради» починалися зі стрічкових повідомлень про окремі події, які вмішувалися під рубрикою «Найновіші вісті»: «Петлюра новий Лис Микита! Моральний упадок в Кракові. Чехи в злуці з Українцями приготавлиють ся до війни. Українець Родзянко обняв начальну команду армії Юденича» (1919. Ч. 2). Безпосередньо у рубриці містилася детальна інформація про ці та інші події. Зокрема, у газеті зазначено, що саме завдяки впливу М. Грушевського президент Чехословаччини Масарик прийняв представників Народної Ради з угорської України, очолюваної А. Волошином, та обіцяв «завес-

ти українську адміністрацію і полагодити шкільні справи». Частіше рубрика починалася із повідомлень про події на фронтах, тут друкувалися «комунікати» польського генерального штабу, «Український комунікат», «Большевицький комунікат».

Теми статей охоплювали широкий спектр суспільних та громадських питань. Однією з провідних тем, які висвітлював часопис упродовж першого року свого виходу, у рубриці «Найновіші вісті», були події на литовсько-білоруському та галицько-волинському фронтах, які щоденно подавалися шефом генерального штабу полковником Галлером. У 1919 р. лаконічні й чіткі звіти з місць бойових дій відображали напрями наступів, визначали важливість бою та матеріальні здобутки або втрати сторін. Повідомлення надходили з Лисої Гори, Олеська, Житомира, Бобруйська (1919. Ч. 11), про наступи армії Денікіна біля Христинівки (ч. 19), відображали складне становище більшовиків біля Чернігова (ч. 20), бомбардування залізничних станцій у Жлобині і Ретечові (ч. 21), зайняття Туган-Барановським Одеси (ч. 11) тощо.

Доповнювали ці повідомлення матеріали, що систематично друкувалися під запровадженими 1920 р. рубриками: «З України», «З Росії», «З Польщі». В замітках йшлося, зокрема, про наступ Червоної армії під Києвом та зайняті позиції (1920. Ч. 1), полонення біля Проскурова «бригади С. С. отм. Коновальця і частин “Запороського корпусу”» (1920. Ч. 8).

Незважаючи на складні зовнішні обставини, газета своїми публікаціями намагалася підтримувати дух відновлення добрих міжнаціональних взаємин. Так, вмішувалися виступи «Проти війни» періодичних видань Варшави та Львова (1920. Ч. 18).

Важливе місце на сторінках видання займали матеріали, які заторкували проблеми української державності і Східної Галичини у контексті європейської політики. На шпальтах щоденника надруковано «Статут для Східної Галичини» з додатком, відредагований трьома мовами, та скорочений варіант критики Статуту для Галичини п. н. «Проф. Д-р Дністрянський про Статут для Галичини» (1920. Ч. 1, 3—5, 8, 12—16). Питання самостійності Галичини розглядалися у статтях: «Ціна за Галичину» (1920. Ч. 4), «В чію користь?» (1920. Ч. 2), «Польща й Галичина» (1920. Ч. 3). Подавалися також передруки з польських часописів, у яких відображено пошук «політичного пляну що-до України» (1920. Ч. 17).

Тема соборності, самостійності Української держави була провідною протягом другого року виходу часопису. Редакція вмістила відповідь на

статтю В. Старосельського «Дві методи» у публікації «Не ходім манівцями!», у якій підкреслено: «Народ бажає передусого зєдинення усіх своїх розірваних частей українських земель, знайде і витворить силу, щоби мати свою власну независиму державу і то без призову тих, що нині диктують народам Європи» (1920. Ч. 3). Часопис передруковував повідомлення з англійських газет «Liverpool Courier» і «Glasgow Herald», які підтримували право України на самостійність (1920. Ч. 12). Повідомлялося також, що «Італія признала самостійну Україну» (1920. Ч. 13).

Порівняно невелика за обсягом літературна частина газети. У 1919 р. з нагоди 40-річчя поетичної творчості В. Масляка подано біографічну довідку та надруковано цикл його віршів і балад (ч. 2, 4—6, 8—11, 13, 14). Події культурного життя відображено у статтях І. Свенціцького: «Національний Музей у 1919 р.» (1920. Ч. 8), в якій автор розповів про надходження безцінних експонатів XVI—XVIII ст.; «Памяти Модеста Сосенка» (1920. Ч. 31); О. Барвінського «Замітка до історії української живописи в Галичині» (1920. Ч. 45). На шпальтах щоденника опубліковано дослідницьку розвідку Я. Гординського «Естетика й мораль у літературі», у якій стверджується, що українська література спирається на живе життя народу, й визначено завдання письменників обстоювати ідею єдності всіх українських земель (1920. Ч. 6). Відділ «Бібліографія» інформував про видання у Львові унікальної праці І. Свенціцького «Про музеї та музейництво», відзначивши «початок формування неопрацьованої досі царини музейознавства» (1920. Ч. 12). Редакція висвітлювала проблеми українського театру (статті: «Український театр» (1919. Ч. 15), «З Львівського укр. театру» (1919. Ч. 20), численні рецензії на вистави та оголошення репертуару Українського народного театру (1919. Ч. 15).

Редакція постійно робила огляд публікацій таких періодичних видань, як: «Czas», «Kurjer Lwowski», «Trybuna Polska», «Gazeta Panorama», «Gazeta Wieszczorna», «Głos Naroda» та ін., які обговорювали питання припинення війни на Сході, з'ясовували цілі польського уряду щодо білоруської землі та Галичини тощо. Часописи канадських українців «Український Голос» та «Канадійський Українець» здебільшого повідомляли про воєнні події в Україні та порушували питання «справедливого порішення вкраїнської справи в Європі» (1919. Ч. 11). Передруки статей та коментарі до них містилися під рубрикою «Мандрівка по часописах».

Упродовж усього періоду існування газета мала чітку рубрикацію. Найбільш змістовними рубриками

були «Найновіші вісти», «Новинки» (систематичне висвітлення подій суспільно-політичного життя Галичини та на фронтах), «Зі світа», «Мандрівка по часописах», «Хатня господарка», «Оповістки», «З України», «З Росії», «З Польщі», «Що пишуть газети», «Бібліографія», «Переписка», «Оголошення».

Редакція «Нової Ради» використовувала рубрику «Новинки» для публікування повідомлень про свої внутрішні справи. Зокрема, у статті п. н. «Від попереднього видавця» йшлося про передачу газети «в руки окремого Видавничого Комітету» (1919. Ч. 30).

У публікаціях «Нової Ради» простежується важлива думка про те, що створення самостійної держави тісно пов'язане із всебічним вихованням молоді. Часопис приділив увагу питанню відновлення системи освіти у післявоєнний час. Надії на позитивні зміни відображено в редакційній статті «На школу, на рідну школу!» (1919. Ч. 4). Заслужували на увагу пропозиції щодо створення приватних народних шкіл та запропоновані газетою шляхи збирання коштів цільового призначення на створення «школ фахових, ремісницьких, технічних, торговельних щоби розвиток суспільства звернути на практичний шлях і відтворити независимі верстви суспільства» (Барвінський О. Які науки треба нашому народові по війні? 1920. Ч. 6).

На сторінках газети знайшли відображення події, що розгорталися навколо університету в Галичині. Надруковано «Інтерв'ю редактора “Нової Ради” в ректораті Львівського університета» (1919. Ч. 18), «По забороні» (1919. Ч. 19), в яких йшлося про позбавлення можливості вчитися в університеті української молоді. Щодо змагань до просвіти, поширення знань, плекання рідної науки і культури редакція з упевненістю стверджує, що вони «свідчать про невмирущість нашої ідеї, свідчать, що ніяка сила не зможе вбити життя нашого народу, винародовити нас!» (1919. Ч. 10).

Цикл публікацій присвячено вирішенню соціальних проблем, серед яких — відбудова зруйнованого війною житла, шкільних закладів, бібліотек тощо. У редакційній статті «О хату для людини» наголошувалося на необхідності виділення грошей та надання кредитів населенню для відбудови житла «без бюрократичних міркувань» (1919. Ч. 11). Проведенню аграрної реформи присвячено редакційну статтю «Якої реформи нам треба?» (1919. Ч. 20), в якій розглянуто наслідки еміграції та війни і запропоновано шляхи відродження села.

Видавничий комітет визнавав «велику вагу церкви у культурному життю народу» й мав намір «обстоювати

її інтереси, щоби при суспільних реформах було забезпечене її матеріальне буття» (1919. Ч. 30). На сторінках щоденника друкувалася велика кількість матеріалів, що стосувалися відродження духовності, культури. «Нова Рада» орієнтувала своїх читачів на підтримку Церкви та українських священників. 7 січня 1920 р. вийшло святкове (різдвяне) число. У низці публікацій йшлося про потребу реформи Церкви, зокрема: «Доконечність реформи нашої церкви» (1919. Ч. 4—6, 8), «Ще дещо про реформу нашої церкви» (1919. Ч. 13), «Реформа нашої церкви» (1919. Ч. 23—25).

3 дня виходу першого числа часопису редакція приділяла особливу увагу поширенню видання. Газета неодноразово зверталася до читачів із проханням «надсилання передплат і поширювання його в усіх сферах, де бється українське серце й де живе любов до України» (1919. Ч. 14). Редакція вважала селян своїми потенційними читачами, тому мала намір «писати про господарські справи» (1919. Ч. 9). На увагу селян була розрахована «Хатня господарка» (1919. Ч. 16, 21, 27), в якій подавалися рекомендації щодо раціонального ведення господарства.

Щоденник зазнавав цензурних утисків, наслідком яких були конфіскація і видання другим накладом ч. 10, 11, 44, 57, 60, 61 за 1919 р., ч. 9, 12, 28, 33, 39, 42, 48, 49 за 1920 р., що призводило до значних матеріальних збитків.

На останній сторінці щоденника публікувалися різні рекламні оголошення, повідомлення тощо.

Останнє (49(125)-те) число побачило світ 6 березня 1920 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 85; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 49; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання... С. 144; Газети України 1917—1920 років... С. 166; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1417.

Література: УЗЕ. Т. 2. С. 867; ЕУ. Т. 5. С. 1777; Українські часописи Львова... Т. 2. С. 634—646.

Л. Кульчицька

2199

НОВА УКРАЇНА: Щоденна газета. — Ч. 1. 1919, 5 серп.

Ред.: не зазначено. — **Камянець, 1919:** Вид. Прес-кватири Штадарм. Друк. Когана і Дунаєвського. *Адр. ред. і контори:* Тараса Шевченка вул., буд. 49.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—4; Ф. 63,5×47,5 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* на 1 міс. 120 грн (1919 ч. 1, 2), 148 грн (1919 ч. 3, 4). *Ц.* числа 5 грн (1919 ч. 1, 2), 7 грн (1919 ч. 3, 4).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1—4; НБУВ: 1919 — Ч. 1—4; ДНАБ: 1919 — Ч. 3, 4.

Примітки: До 3 серпня 1919 р. виходила газета «Українське Слово» (див. № 2302). На останній сторінці кожного числа зазначено: «Дозволено військовою цензурою Штадарм». Від 9 серпня 1919 р. газета виходила п. н. «Україна» (див. № 2290).

Основне завдання газети як органу Пресової квартири штабу Дієвої армії — подавати оперативну інформацію з фронтів, повідомляти про стан мобілізації, події воєнного життя тощо. Цим питанням присвячено матеріали, що вмішувалися на перших шпальтах видання, і, зокрема, традиційні передові статті («Дієва Армія»). У кожному числі друкувався оперативний звіт штабу Дієвої армії. Деякі публікації присвячено загиблим військовикам, а у числі 4-му вміщено цікавий матеріал «Наші герої» про історію створення Сірої дивізії.

У частині матеріалів висвітлено політичну ситуацію в Україні та світі, наприклад: «В чім їхня загибель» і «Нарікаймо сами на себе» С. Черкасенка, «Зміцняймо наші позиції» Федора Дудка, «Крах большевизма» (про політичні події в Угорщині). Найбільший відділ часопису — «Радіо та телеграми», в якому вмішувалися повідомлення з різних країн, здебільшого надані Українською телеграфною агенцією. Однією з провідних тем видання була діяльність уряду і зміст нових законопроектів. Так, у 3-му числі докладно проаналізовано проект податкової реформи, підготовлений Міністерством фінансів.

Видання не обмежувалося висвітленням тільки воєнних і політичних питань. Чимало публікацій стосуються діяльності наукових й освітніх закладів, кооперативних організацій, подій культурного життя. Майже у кожному числі друкувалися художні твори, зокрема вірші, підписані П. Стахом (псевд. С. Черкасенка), поезії під рубрикою «На теми дня» (автори — В. Сивенький (псевд. В. Самійленка), П. Михайлович), оповідання С. Васильченка.

Традиційні рубрики газети: «Діяльність Уряду», «З військового життя», «По той бік фронту», «Висока Директорія», «Академічне життя», «Кооперативне життя», «Народне хазяйство», «Місцеве життя», «Вісти з місць», «Театр і Мистецтво», «Бібліографія» і «Справочник».

Автори часопису: Федір Дудко, Я. Сабіба, С. Черкасенко. Більшість матеріалів підписано псевдонімами й криптонімами.

Інформація Енциклопедії Українознавства й Encyclopedia of Ukraine про те, що газета виходила до

листопада 1919 р. є помилковою. Фактично після (4-го) числа, що вийшло 8 серпня, випуск газети було припинено.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 83; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 49; Газети України 1917—1920 років... С. 167; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1291.

Література: ЕУ. Т. 5. С. 1778; ЕУ. Vol. 3. Р. 617; Бібліографія // Галицький Голос. 1919. Ч. 1. С. 3; Закриття газети «Нова Україна» // Україна. 1919. Ч. 1. С. 4; Животко А. Історія української преси. С. 225; Мацько В. Друковане слово Поділля. Хмельницький, 1998. С. 8; Гутковський В., Крупський І., Федоришин П. Українська журналістика Наддніпрянщини. Львів, 2001. С. 174; Губа П. І. Українське відродження: спроба джерелознавчої оцінки вітчизняної преси 1917—1920 рр. Черкаси, 2002. С. 194.

У. Чубай

2200

НОВА ШКОЛА: Орган народного учительства Дрогобиччини. — Виходить раз на місяць. Р. 1. Ч. 1. 1919, 20 марта.

Відвічальний ред. Дмитро Беч. — **Дрогобич, 1919:** *Видає* «Взаїмна поміч учительська» в Дрогобичи. *Друк.* А. Г. Жупника в Дрогобичи.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1, 2; *Ф.* 31,5×23,8 см; *Обс.* 8 с.; *Ц.* числа 1 кор. 60 сот.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1, 2.

Газета, яка почала виходити у період становлення ЗУНР, ставила за мету брати активну участь у розбудові «одного з найважливіших чинників народного організму» — «нової народної школи». Одним із найважливіших питань, яке часопис намагався вирішити, було те, «якою повинна бути в теперішніх умовах життя і в теперішній емансипації духа нова народня школа».

Видання намагалося слугувати інтересам народної школи, висловлювати думки та прагнення українських педагогів Дрогобиччини.

На шпальтах газети друкувалися статті, в яких розглядався стан української народної школи за часів Австро-Угорської імперії та на тогочасному етапі (1919 р.), наводилися статистичні відомості, друкувалися звіти про діяльність відділу «Взаїмної Помочи учительської», нові шкільні закони, постанови повітового шкільного комісаріату. Видання подавало низку аналітичних статей, які порушували важливі теми, зокрема: «яка школа — такий народ», позашкільна освіта, жінка-педагог, права та обов'язки вчителів.

У часописі велися невеликі рубрики: «З фрагментів» (поезії), «Новинки» (короткі повідомлення суто

шкільної, педагогічної тематики), «Послідні вісти» (новини, повідомлення з інших сфер громадського життя). У кожному числі публікувалися некрологи під загальною назвою «Померли в часі війни».

Під заголовком «З чорної книги польського інспектора» друкувалися уривки із таємного записника колишнього польського інспектора, що потрапив до рук дрогобицької повітової влади.

Автори публікацій часопису: С. Сірополко, І. Л. (Іван Ліщинський — шкільний повітовий комісар).

Останнє (2-ге) число побачило світ 20 квітня 1919 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 196; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 146; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1030.

Література: Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918—19 рр. // Новий Час. 1936. Ч. 171; Власт Ю. Українська преса на Західній Області Української Народної Республіки // Визвольний шлях. 1959. Кн. 11. С. 1309; Модрич-Верган М. Українська преса в Дрогобичі // Дрогобиччина — земля Івана Франка: зб. геогр., іст. та етногр.-побут. і мемуар. матеріалів. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1973. С. 769; Тернопільський Ю. Українська преса... С. 104; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. С. 173, 174.

О. Дроздовська

2201

НОВЕ ЖИТТЯ: Орган Полтавського Губерніяльного Комітету У. П. Соц.-Рев. (1919 № 1—15); Орган Полтавського Губерніяльного Комітету У. П. Соц.-Рев.-Ком. (1919 № 16—76). — Виходить щодня, окрім понеділків і днів після великих свят. № 1. 1919, 26 лют.

Редагує Колегія (1919 № 1—10), Редакційна Колегія (1919 № 12—75). — **Полтава, 1919:** *Видає* Полт. Губерн. Комітет Укр. Партії Соц.-Рев. (1919 № 1—15), Полт. Губерн. Комітет Укр. Партії Соц.-Рев.-Ком. (1919 № 16—75). Губерніяльна *Друк.* (1919 № 1—31); 1-а Радянська *Друк.* (1919 № 32—76). *Адр. ред. і контори:* Полтава, Кобеляцька, 7.

Вийшло: 1919 — № 1—76; *Ф.* 51,5×35 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на міс. 10 крб (1919 № 1—5), 12 крб (1919 № 6—49), 15 крб (1919 № 5—75). *Ц.* номери 45 к. (1919 № 1—5), 50 к. (1919 № 6—15), 50 к. (1919 № 16—49), 60 к. (1919 № 50—73), 75 к. (1919 № 73—75), на ст. зал. 60 к. (1919 № 16—49), 65 к. (1919 № 50—73), 80 к. (1919 № 73—75).

Наявність у фондi: НБУВ: 1919 — № 1—10, 12—42, 44—56, 58—75; ДНАБ: 1919 — № 1—55, 58—76.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Борітеся — поборете!». Від № 1(77) за 11 червня 1919 р. газета виходила п. н. «Шлях Боротьби» (див. № 2331).

Газета «Нове Життя» була покликана провадити агітаційну й пропагандистську роботу на Полтавщині на користь Української партії соціалістів-революціонерів. Основна ідея, яку видання намагалося ширити серед читачів, — це неминуча перемога світової пролетарської революції.

На той час в УПСР завершився процес значного ідеологічного та організаційного реформування, спричиненого розколом партії на 4-му з'їзді організації та її подальшою реорганізацією на 5-му з'їзді. Автори низки публікацій досить детально висвітлювали перипетії внутрішньопартійних розходжень та акцентували правильність обраного шляху. Роман Войнарович у статті «Відповідь Лівим Соціалістам-Революціонерам» (№ 2) стверджував, що постала цілком нова партія з пролетарсько-класовою ідеологією, яка тільки формально пов'язана з тією УПСР, що діяла за часів Центральної Ради. Обстоюючи соціалістичні ідеали та необхідність встановлення влади рад, автор наголошував на відмінностях між позиціями соціалістів-революціонерів і більшовиків.

Газета постійно вміщувала велику кількість різножанрових публікацій, що є джерелом історії УПСР: «Полтавська губерніяльна конференція Української пар. Соц.-Рев.» (№ 2), «Автобіографічні нариси» Андрія Заливчого (№ 7—10), «V-й Всеукраїнський з'їзд У.П.Соц.-Рев.» (№ 7, 8, 11, 13, 16, 17), «Етапи Української революції» Ант. Прийди (№ 10), «Роля У.П.С.-Р. в національному русі» Ген. Брата (№ 11), «Фракція Української Партії С.-Р. на III Всеукраїнському з'їзді Рад» (№ 21), «Політичні кроки» Віктора Чугая (№ 49), «На програмові теми» В. Чопала (№ 55) та ін.

Перші шпальти «Нового Життя» наповнені пропагандистськими й просвітницькими статтями, присвяченими політичному та воєнному становищу й призначеними для селянства й робітництва Полтавщини: «Вимоги менту» Того Самого (№ 1), «Будьмо обережні» О. Бондаря (№ 5), «До з'їзду Рад» Дімата (№ 8), «Геть національну ворожнечу!» (№ 9), «Інтелігенція і революція» Ів. Ока (№ 12), «Диктатура пролетаріату» Задністрянського (№ 17) і «Вороги і “приятелі”» (№ 29) та ін. До провідних тем публікацій належить і розгортання пролетарської революції та діяльність Комуністичного Інтернаціоналу. Висвітлювалися і проблеми економічної та земельної політики (у № 44—46, 50, 52 надруковано «Земельний закон») тощо.

Редакція видання вміщувала багато інформаційних публікацій, переважно заміток, про новини в Україні та світі, про відомості професійного життя робітництва. Деякі важливі події висвітлено в окремих статтях (переговори Директорії і радянського уряду, ситуація на Волині, зміни на внутрішніх фронтах тощо). Значним за обсягом був «Офіційний відділ», у якому друкувалися накази та розпорядження місцевої влади.

У деяких числах «Нового Життя» вміщено статті з питань освіти (Капиця Г. Забезпечте школу! № 4; Педагог. До питань про нову школу. № 14; Хоменко О. В справі освіти. № 50, 51), замітки про події мистецького й театрального життя.

Зрідка порушувалися питання преси, зокрема радянської. Серед рекламних повідомлень регулярно вміщувалося відомості про заснування нових (журнал «Соціалістичне хліборобство», «Бюлетень Відділу Народньої Освіти», часопис «Мистецтво», двотижневик В. Елланського й Г. Михайличенка «Зшитки боротьби», журнал «Прийдешне», газета «Селянская Беднота») та про передплату на вже існуючі українські періодичні видання (газета «Боротьба»).

У виданні опубліковано вірші Василя Чумака, авторів під криптонімами, іноді також нариси. До Шевченківських днів надруковано матеріали про життя й творчість поета.

Сатирично-гумористичні твори на сторінках газети представлено здебільшого фейлетонами Тодора Дністрянського, Ниріва, Василя Задири.

Рубрики «Нового Життя»: «Офіційний відділ», «Партійне життя», «Телеграми», «Останні вісти», «На Україні», «В стані контр-революції», «За кордоном», «В Росії», «Революційна Німеччина», «Ріжні звістки», «В інших газетах», «Робітниче життя», «Кооперативне життя», «Шкільне життя», «Народня освіта», «Театральний огляд», «Театр та Мистецтво», «Маленький фейлетон», «Літературний куток», «На Полтавщині», «Місцеве життя», «Хроніка», «Оповідки».

Багато публікацій передруковано з інших українських періодичних видань, а найбільше — з газети «Боротьба».

Найактивніші автори газети: О. Бондарь, С. Вдовиченко, Роман Войнарович, В. Гаєвський, А. Герні, І. Дашковський, Задністрянський, Г. Капиця, О. Саліковський (під псевд. О. Хоменко), Л. Юрченко, Онуфрій Щербина та ін.

Деякі числа газети виходили із запізненням, як було зазначено, «по незалежним від редакції обставинам».

Останній (76-й) номер вийшов 7 червня 1919 р.
Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 168.
 М. Процик-Кульчицька

2202

НОВИЙ ШЛЯХ: Щоденна політична і економічно-літературна газета. — Р. 1. Ч. 1. 1919, 11 черв.

Видає і редагує Колегія. *Ред.* Білецький. — **Кам'янець на Поділлі, 1919:** *Видає* Колегія. *Друк.* Подільської Губерської Народньої Управи, ч. 2. *Адр. ред. і адм.:* у Кам'янці-Подільському поки що в друкарні бувш. Св.-Тр. Братства (1919 ч. 1, 2), в Просвіті (1919 ч. 3—15).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—15; *Обс.* 4 с.; *Ф.* від 45×33 см до 51×33 см; *Передпл.:* на 1 міс. 20 крб. *Ц.* числа 1 крб.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—7, 9—13; **НБ ЛНУ:** 1919 — Р. 1 ч. 11; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 4—7, 10, 11, 13; **РДБ:** 1919 — Р. 1 ч. 3, 4.

Примітки: Від 26 червня 1919 р. газета виходила п. н. «Трудовий Шлях» (див. № 2286).

«Новий Шлях» репрезентував ідеологію правих опозиціонерів до соціалістичного уряду УНР. Редакція мала на меті орієнтувати українське громадянство на «новий шлях» у суспільно-політичному житті — шлях міжпартійної та міжнаціональної згоди, який «забезпечить наше державне життя як внутрішнє, так і міжнародне» (ч. 1). Співробітниками часопису «згодились бути ш.п.п. професори Кам'янець-Подільського Державного Університету й видатніші діячі України». Часопис стояв на позиціях подолання партійної диференціації та об'єднання усіх партій «в одну українську партію» з метою створення єдиного фронту демократичних сил України.

Закликаючи до національної «одностайності», автори висловили низку критичних зауваг до політичної діяльності українських соціалістичних партій, зокрема, відзначали «туманність програм» і «непослідовність тактики» (Член трудового конгресу. Гріхи наших партій і творення держави; Ясність політики. Ч. 4), засуджували «комуністичні спроби наших ultra-соціалістів» (Ф. Зруйноване господарство. Ч. 2) та несвоєчасні «політичні експерименти» (Око. Не повторюймо старих гріхів. Ч. 3). Водночас матеріали видання сприяли утвердженню української демократичної влади (Державник. Більше поваги до влади. Ч. 5) та піднесенню рівня політичної свідомості народу (Степовий В. Негайна справа. Ч. 1), інформували про перебування С. Петлюри у Кам'янці-Подільському (ч. 3, 4). У часописі різко засуджувалася

спроба державного перевороту на чолі з П. Болбочаном (Коли вже зникнуть всякі авантюри. Ч. 4).

У низці статей розкривалася злочинна суть більшовизму (Більшовики і українська справа. Ч. 4, 5), висвітлювалася загарбницька політика російських окупантів (Ближчі перспективи. Ч. 1; Все на оборону!; Зруйноване господарство. Ч. 2). Про намагання Росії вирішити проблему голоду у своїй державі коштом України свідчила стаття «Транспорт голодних дітей з Великої Росії на Україну» (ч. 2).

Усвідомлюючи загрозу московського імперіалізму у формі більшовизму, редакція задекларувала чітку позицію щодо зовнішньополітичного курсу України — орієнтацію на Антанту, що обґрунтовувалося у низці статей (Не дипломат. Антанта і ми. Ч. 1, 3; Ф. Чи могла б Україна задовольнити свою потребу в мануфактурі від Москви? Ч. 3; Так яка ж орієнтація? Ч. 6).

Значну частину матеріалів часопису присвячено економічній тематиці. Відгукуючись на важкий стан національного господарства, редакція виступала за проведення земельної реформи, порушувала проблему забезпечення господарств сільськогосподарським інвентарем (Бор-ла Дм. До питання про земельну справу. Ч. 6). Одним із шляхів подолання продовольчої кризи в Україні було скасування державної монополії на хліб (Бувший хлібоїд. Нема хліба. Ч. 9).

Актуальною для редакції була військова тематика, зокрема створення національної армії, організація гарнізонної служби (Око. Дещо про справи військові. Ч. 5, 9).

У часописі подавалася інформація про здобутки у сфері освіти (Хлібороб. Поважання до культури. Ч. 5), як-от про створення учительських семінарій (К... Щодо обов'язкового навчання на Україні. Ч. 6), опубліковано закон Міністерства народної освіти «Про безплатне і обов'язкове навчання всіх дітей шкільного віку громадян України» (ч. 1).

Літературна сторінка «Нового Шляху» представлена патріотичними віршами І. Іванченка, М. Обідного, Речмеда.

Рубрики часопису: «Офіційний відділ» (урядові накази та розпорядження), «Телеграми» (оперативні звіти штабу Армії УНР, повідомлення зі східно-більшовицького фронту), «На Поділлі», «Хроніка».

Автори часопису підписувалися здебільшого псевдонімами та криптонімами — Віденко, В. Степовий (В. Біднов), І. Чопівський та ін.

Дату виходу останнього (15-го) числа не вдалося встановити. У часописі «Трудовий Шлях» зазначено, що причиною закриття «Нового Шляху» були

«недоладности цензурного характеру» (Трудовий Шлях. 1919. Ч. 5).

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 83; Газети 1917—1922 годов... С. 95; Газети України 1917—1920 років... С. 228; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1035.

Література: ЕУ. Т. 5. С. 1784; М. С. Бібліографія // Галицький Голос. 1919. Ч. 1. С. 4; Трудовий Шлях. 1919. Ч. 5; І. Старий Шлях // Громада. 1919. Ч. 7; Хо. Політичний ієзуїтизм // Громада. 1919. Ч. 9; Животко А. Історія української преси. С. 225; Мацько В. Друковане слово Поділля. Хмельницький, 1998. С. 8; Тимошик М. «Лишусь навіки з чужиною...». Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження. Вінніпег; Київ, 2000. С. 288, 292; Гутковський В., Крупський І., Федоришин М. Українська журналістика Наддніпрянщини. Львів, 2001. С. 180; Вішка О. Преса української еміграції... С. 72; Тимошик М. Історія видавничої справи. Київ, 2003. С. 303, 304.

У. Чубай

2203

НОВИНИ: Листок Інформаційного Бюро Армії Української Народної Республіки. — [Виходить щоденно]. Ч. 1. 1919, [січ.].

Ред.: не зазначено. — **Київ, 1919:** Видає Інформаційне Бюро Армії У. Н. Р. (Інформбюро Армії У. Н. Р.). Друк. Р. К. Лубковського, Київ, Фундуклівська, 19.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—7; Ф. 52,5×32 см (1919 ч. 1), 34×26,5 см (1919 ч. 2—7); Обс. 1—4 с., 8 с. (1919 ч. 2).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1, 4, 6; НБУВ: 1919 — Ч. 1—7; ДНАБ: 1919 — Ч. 1, 7.

Примітки: Від ч. 8 за 15 лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Новини Інформаційного Бюро Армії Української Народної Республіки» (див. № 2206).

Місяць і рік видання у перших числах часопису не зазначено. У ч. 1 «Новин» вміщено «Наказ Головної Управи Українського Народного Війська» від 31 грудня 1918 р., тому можна стверджувати, що часопис почав виходити на початку січня 1919 р.

Анотацію подано в повідомленні про офіційний друкований орган «Новини Інформаційного Бюро Армії Української Народної Республіки» (див. № 2206).

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 168; Київські газети 1838—1940 років... С. 214; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1446.

В. Габор

2204

НОВИНИ: Інформаційний Щоденник. — Виходить у годині 11 дня. Р. 1. Ч. 1. 1919, 13 марта.

За ред. відповідає Мик. Бобикевич (1919 ч. 1—11), Корн. Заклинський (1919 ч. 12—23). — **Коломия, 1919:** Видає Коломийська Філія Центрального Інформаційного Бюро при Директорії Української Народної Республіки. Друк. Окруж. Військ. Команди під управою Ореста Кузьми в Коломийі.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—23; Ф. 32×22,5 см; Обс. 2 с.; Передпл.: місячно 10 грн. Ц. числа 40 шагів.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—23; НБ ЛНУ: 1919 — Р. 1 ч. 1—4, 9, 10, 14, 15, 19; ОДАІ.-Ф.: 1919 — Р. 1 ч. 3—6, 8, 9, 12—17, 20, 21.

З метою поширення серед громадян Покуття, угорської України та Буковини офіційної інформації та публікацій національно-державного і політико-економічного характеру філія Центрального інформаційного бюро при Директорії УНР (створена 1 березня) уже в березні 1919 р. почала видавати бюлетені та популярні інформаційні видання на актуальні теми. Одним із таких видань був інформаційний щоденник «Новини», який виходив 1919 р. як орган філії Центрального інформаційного бюро в Коломийі з 13 березня до 8 квітня включно і широко висвітлював поточні політичні та національно-державні події. На шпальтах «Новин» постійно містилися повідомлення Українського пресового бюро про важливі події суспільно-політичного життя України та інших країн світу, які подавалися під рубриками: «З України», «З Угорщини», «З Угорської України», «З Буковини», «З Англії», «З Польщі», «По Галичині», «По світу», «Телеграми УПБ» та ін. Багато інформації про діяльність влади УНР містилося під рубрикою «Вісти Коломийської Філії Центрального Інформаційного Бюро при Директорії Укр. Народної Республіки». Актуальні політичні та національно-державні питання, як-от огляд української закордонної політики, переговори з Польщею щодо припинення війни та східні кордони Польщі, про праводержавний лад як запоруку самостійного існування держави, регулярно висвітлювалися у редакційних передовицях щоденника: «Чуйно!» (ч. 5), «Короткий огляд української закордонної політики» (ч. 8), «Будування української держави» (ч. 12), «Початок отверезіння» (ч. 22) та ін.

Часопис постійно друкував повідомлення та оперативні звіти штабу Української галицької армії і штабу Головної команди Українського війська про хід подій на українсько-польському і українсько-російському фронтах, а також відомості про культурне життя Покуття, які подавалися під рубриками: «Польсько-українська війна»,

«Українсько-російська війна», «Літературно-просвітне життя Покуття».

В останньому (23-му) числі за 8 квітня 1919 р., у замітці «Від видавництва», повідомлялося про те, що «з причин комунікаційних та технічних трудностей» окружна Національна Рада вирішила припинити видання щоденника «Новини». Однак, щоб інформувати читачів про «вісти зі світа», вирішено замість видання «Новин» збільшити періодичність до тричі на тиждень часопису «Покутський Вістник».

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 196; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 149; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1449.

Література: УЗЕ. Т. 2. С. 370; ЕУ. Т. 2. С. 1784; Б. Р. Українські видавництва і періодичні видання в Коломиї в 1865—1939 рр. // Коломия й Коломийщина: зб. споминів і статей про недавнє минуле. Філадельфія, 1988. С. 332; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 1996. С. 89, 90.

М. Романюк

2205

НОВИНИ. — Р. 1. Ч. 1.
1919, 14 жовт.

Редагує колегія. — **Кам'янець-Подільський, 1919:** Видає Міністерство Преси та Пропаганди (1919 ч. 1—11); Накладом Міністерства Преси та Пропаганди (1919 ч. 12—17). Друк Под. Губ. Земської Управи, ч. 2 (1919 ч. 1—9); Друк. Под. Губ. Народної Управи (1919 ч. 10—17). *Адр. ред.:* Кам'янець-Подільський, Центральна пл., ч. 35.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—17; Ф. від 44×35 см до 61×37 см; *Обс.* 2 с.; Ц.: безкоштовно (1919 ч. 1—9).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—17; НБУВ: 1919 — Р. 1 ч. 1—17; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—17.

«Новини» — друкований орган Міністерства преси і пропаганди, призначений для селян. Діяльність часопису була спрямована насамперед на інформування українського селянства «про все, чим живе зараз Українська народня Республіка...», а саме: «про життя нашого фронту, про повстання, про те, як стоїть справа нашої республіки за кордоном, про діяльність Директорії й Уряду, особливо про законодавство, яке торкатиметься селянства...» (Від редакції. Ч. 2).

Розраховане на селянську аудиторію, видання намагалося подолати такі явища, як непоінформованість селянства та дезінформація. З цією метою часопис повідомляв про діяльність уряду, розкривав

суть денікінщини (статті Я. Л. п. н. «На увагу селянам» у ч. 13 і 16), спростовував провокаційні чутки, які поширювали агенти денікінців.

Важливе місце на сторінках видання займали проблеми українського війська. Усвідомлюючи критичний стан армії, часопис заохочував складати пожертви на користь захисників Батьківщини, аргументував потребу мобілізації селянства, засуджував дезертирство.

«Новини» інформували про становище України на міжнародній політичній арені, зокрема, тут опубліковано резолюції щодо України, ухвалені міжнародною конференцією у Люцерні.

Надаючи важливого значення культурно-духовному відродженню, редакція наголошувала на потребі створення широкої системи національної освіти як запоруки успішного державного будівництва, публікувала статті на захист Української автокефальної православної церкви.

Газета публікувала поезію Олени Журливої, С. Іванченка, Григорія Цвигуна.

Широкий інформаційний матеріал був структурований під рубриками: «По Україні», «Діяльність Уряду», «Праця міністерств», «Останні звістки» (подавалися на першій сторінці поруч з назвою часопису), «По той бік фронту», «Благоденствие» в Денікії.

Автори видання — С. Данилович, Свій, Скляр, Явір.

Останнє (17-те) число вийшло 12 листопада 1919 р. *Бібліографія:* Часописи Поділля. С. 84; Газети України 1917—1920 років... С. 168; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1447, 1448.

Література: ЕУ. Т. 5. С. 1784; Тимошик М. «Лишусь навіки з чужиною...». Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження. Вінніпег; Київ, 2000. С. 292; Вішка О. Преса української еміграції... С. 72, 407; Губа П. І. Українське відродження: спроба джерелознавчої оцінки вітчизняної преси 1917—1920 рр. Черкаси, 2002. С. 127, 198; Тимошик М. Історія видавничої справи. Київ, 2003. С. 303; Кость С. Воєнно-політична думка і військова преса часів визвольних змагань // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Львів, 2005. Вип. 13. С. 200, 201.

У. Чубай

2206

**НОВИНИ ІНФОРМАЦІЙНОГО БЮРО
АРМІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕС-
ПУБЛІКИ.** — Ч. 8. 1919, 15 лют.

Ред.: не подано. — **Жмеринка** (1919 ч. 8—33); **Проскурів** (1919 ч. 36/37—43/44); **ст. Кузьминчик** (1919 ч. 46); **Рівне** (1919 ч. 50), **1919:** Видає Інформаційне Бюро Армії У. Н. Р. (Інформбюро

Армії У. Н. Р.). *Польова друк*. Головн. Інф. Бюро Армії У. Н. Р. (1919 ч. 26—32). *Адр. ред.*: в вагоні першої кл. № 188 (1919 ч. 10—19), в вагонах на колесах ст. Рівне проти будинку Рівенської Залізничної Вищої Початкової Школи (1919 ч. 50).

Вийшло: 1919 — Ч. 8—35, 36/37, 38—42, 43/44, 45—50; *Ф.* від 52,5×32 см до 51×37,5 см; *Обс.* 1—4 с.; *Ц.* числа 1 грн (1919 ч. 8—50).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1919 — Ч. 8, 10, 16, 19—22, 24, 26, 27, 29, 32, 36/37, 41; **НБУВ**: 1919 — Ч. 9—14, 17—29, 31—34, 36/37—43/44, 46; **ДНАБ**: 1919 — Ч. 18—33, 36/37—41, 46, 50.

Примітки: До ч. 8 газета виходила п. н. «Новини: Листок Інформаційного Бюро Армії Української Народньої Республіки» (*див.* № 2203). Періодичність виходу — щоденно. У підзаголовку видання друкувалися гасла і заклики: «Міцна армія спасе Україну! — До зброї за рідну країну!» (ч. 8—19); «Закладайте Трудові Ради Селянських та Робітничих Депутатів! Збирайте міцну армію для оборони землі!» (ч. 20—27); «Скликайте Трудові Конгреси! Вибірайте Ради Трудового Народу! Збирайте міцну армію для оборони землі!» (ч. 29—41).

Часопис детально висвітлював політику Директорії, вміщував її розпорядження та заяви голови, постанови уряду, накази Головної управи Українського народного війська (пізніше — Головної команди Українських республіканських військ) та Міністерства шляхів, особливого коменданта м. Жмеринки та околиць полковника Соломинського тощо.

Урядові та військові накази й розпорядження публікувалися в «Офіційному відділі» та під рубриками: «Постанови уряду», «Наказ Головної Управи Українського Народнього Війська», «Накази Міністерства Шляхів», «Бюлетень Інф. Б. А. У. Н. Р.», «Оп. Звіт Ген. Штабу Ч.», «Телеграма» та ін.

У «Новинах» вміщено такі офіційні матеріали, як: «Закон про місцеві конгреси і ради трудового народу» (ч. 31, 32), виданий Директорією закон про трудові ради селянських та робітничих депутатів (ч. 17), накази «Головної Команди Українських Республіканських Військ» за підписами головного отамана С. Петлюри та начальника штабу А. Мельника про діяльність на залізничних дорогах (ч. 8), та ін.

У часописі домінували переважно короткі повідомлення, а передових та аналітичних статей було небагато. Серед них — «Історія повторється» (ч. 16) та «Спільники» (ч. 21) — про підступну політику більшовиків під час окупації України; «Що треба

зараз робити?» (ч. 29) — про політику Директорії у земельній справі.

Під рубрикою «Бюлетень Інф. Б. А. У. Н. Р.» друкувалися короткі повідомлення про ситуацію у різних містах (Балта, Вінниця, Гайсин, Житомир, Жмеринка, Кам'янець, Фастів та ін.) і регіонах України (Волинь, Галичина, Київщина, Поділля, Полтавщина, Херсонщина тощо), під рубрикою «Оп. Звіт Ген. Штабу Ч.» — відомості з фронтів (із місця боїв південно-східної, східної та північної груп, також із Галицького фронту). Доповнювали ці повідомлення «Вісти з фронту».

Під рубрикою «За кордоном» друкувалися повідомлення про міжнародні події, зокрема про ситуацію в Росії, Німеччині, Польщі, Франції, проблеми більшовиків та укладення більшовиками миру тощо. Водночас редакція друкувала відгуки закордонної преси про Україну (ч. 45, 46).

Редакція часопису відводила чимало місця висвітленню політичної ситуації в Україні та підготовці й проведенню Трудового конгресу (ч. 2), його відкриттю й роботі (ч. 5—7), виступів на ньому представників галицької делегації Л. Бачинського й М. Любинського (ч. 5), промові, виголошеній С. Петлюрою (ч. 7), а також опублікувала «Декларацію Трудового Конгресу до народу України», ноту та універсал Трудового конгресу (ч. 7).

Черпаючи відомості з більшовицької преси, зокрема з київського «Червоного Прапора», редакція «Новин» постійно розвінчувала грабіжницьку політику московських більшовиків (ч. 32).

Гострій критиці піддано грабіжницьку більшовицьку політику в Україні у низці статей: «Московські дурисвіти!» (ч. 28), «Схаменулись» (ч. 33), «Всесвітні крутії» (ч. 34), «Підвалини “федерації”» (ч. 42), «Чому ми воюємо з росіянами?» (ч. 43/44), та в малих фейлетонах, зокрема «Сповіді большевика» (ч. 25), у драмі на одну дію «Суд» (ч. 45, 46) й ін.

У виданні зазначено авторство лише окремих публікацій, проте і вони підписані різними псевдонімами та криптонімами.

Іноді в часописі друкувалися й поетичні твори, зокрема вірш Біленького «Зруйновані села — неорані ниви...» (ч. 45, 46) та без підпису «Отаман Гармидер» (ч. 8).

Часопис мав багато рубрик: «Постанови уряду», «Розпорядження Директорії Української Народньої Республіки», «Наказ Головної Управи Українського Народнього Війська» (пізніше — «Наказ Головної Команди Українських Республіканських Військ»),

«Оперативний звіт Головного Управління Генерального Штабу», «Накази Міністерства Шляхів», «Офіційний відділ», «Бюлетень Інф. Б. А. У. Н. Р.», «Телеграма» («Телеграми»), «По Україні», «Вісти з фронту», «У Києві», «Політичні новини», «За кордоном», «В Совдепії», «В більшовицькім царстві», «Радіотелеграми», «Хроніка», «Політичні справи», «Військові справи», «Робітничі справи», «Земельна справа», «З газет та журналів», «Всячина», «Голос народу», «Маленький фейлетон», «Оповідка», «Оголошення» та ін.

Останнє наявне (50-те) число вийшло 9 квітня 1919 р.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 168; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1446.

В. Габор

2207*

НОВІ ВІСТИ. — № 1.
1919.

Кассіно (1919—1920); Ліберці (1920), 1919—1920.

Примітки: Рукописна стінна таборова газета.

Газету видавали полонені українські старшини й козаки спочатку в м. Кассіно (Італії), а після того, як їх наприкінці липня 1920 р. розвезли в інші країни і частина з них потрапила до Чехії, продовжили там своє видання у м. Ліберці в таборі українських інтернованих вояків. Тут газета виходила одним примірником. У 1920 р. ще в Італії два номери газети передали через звільнених вояків в Україну.

Бібліографія: Труды русской, украинской и белорусской эмиграции, изданные в Чехословакии в 1918—1945 гг. (Библиография с биографическими данными об авторах). Прага, 1996. Т. I. Часть 3. С. 898.

Література: Сидоренко Н. Національно-духовне самоствердження: у 3 част. Київ, 2000. Част. 1: Українська таборова періодика часів Першої світової війни. С. 5, 116, 126, 127.

В. Габор

2208

НОВІ ШЛЯХИ: Щоденна політично-літературна, економічна та кооперативна газета (1919 № 1—17); Щоденна політично-літературна, економічна та кооперативна газета (1919 № 18—23). — Р. 1. № 1. 1919, 9(24) берез.

Ред.-вид. Ол. Крижановський. — **Одеса, 1919:** Друк. «Дніпросоюз», Катеринінська, 27—29. *Адр. ред.:* Ніжинська, 65. *Адр. контори:* Дерибасовская, 12.

Вийшло: 1919 — Р. 1 № 1—23; Ф. від 52×42 см до 55×42 см; *Обс.* 2 с., 4 с. (1919 № 2, 4, 6); *Передпл.:* на

1 міс. 12 крб (1919 № 1—18), 18 крб (1919 № 19—23). Ц. номера 50 к. (1919 № 1—18), 80 к. (1919 № 19—23).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Р. 1 № 3, 5, 7, 11, 13, 19, 20; ОННБ: 1919 — Р. 1 № 1—23.

Примітки: Газета виходила з дозволу цензури.

Редакція часопису визначала «Нові Шляхи» як демократично-прогресивну українську національну газету, «не націоналістичну, і ні в якому разі не шовіністичну». Видання трактувалося як безпартійне: «Не вдаючися у ту безмежну балаканину теоретично-заядлої партійности, від якої так багато страждають держави, ми підтримуємо загально-єдиний національний фронт...» (Наші завдання. № 1). Часопис виходив у період військової присутності Антанти в Одеському регіоні.

У газетних публікаціях відчувалося розчарування в українських політичних силах: у той час, коли Директорія шукала зовнішньої допомоги, редакція вбачала вихід із політичної кризи у «згуродженні культурних сил українських». Державна політика стосовно «українського питання» була ключовою проблематикою газети. Обстоювалися права українського народу на самовизначення, зокрема на вільне використання та розвиток рідної мови (Б. М. Культуртрегери. № 8—10), поширення українського друкованого слова (Єрмонах Микита. Національна книгозбірня. № 5), освіту українською мовою (Хуторянин. Українська мова в середніх школах Одеси. № 3; «Малорусській языкъ» замість «украинской мовы». № 12). Боротися за національну ідею в умовах одеського «російського патріотизму» було складно.

У газетних публікаціях простежувалися соціалістичні настрої, однак цей соціалізм мав передусім національне забарвлення, що виразно відбивалося у статтях Єрмонаха Микити, Б. Комарова, Г. Комарової, М. Слабченка. Водночас тексти характеризувалися антибільшовицькою спрямованістю. Зокрема, висловлювалося негативне ставлення до тотальної націоналізації не тільки виробничих потужностей країни, а й закладів культури, освіти, науки.

На шпальтах видання порушувалися гострі фінансові та економічні проблеми: «Девальвація» (№ 2), «Сучасне грошове та економічне становище» (№ 6), «Завдання Української Кооперації» (№ 11), «Справа з карбованцями» (№ 18). Створення Центрального всеукраїнського сільськогосподарського союзу та Українського народного кооперативного банку, послуги якого рекламувалися на сторінках «Нових Шляхів», розглядалося як важливий крок на шляху до вітчизняної господарської самостійності.

У газеті друкувалися художні твори, насамперед — вірші: В. Лашенко «Співи з моря» (№ 6), «Марево» (№ 13), Г. Комарова «Сьогодні вже весна» (№ 9), А. Грабовський «Байка» (№ 19). Публікувалися й прозові твори, зокрема «Несподіване» В. Леонтовича (№ 12—16) — цей твір сам автор вважав загубленим.

Розширений 2-й номер був приурочений до 105-річчя від дня народження Т. Шевченка. До постаті поета і його творчості на шпальтах газети зверталися дуже часто: йому присвячені статті «Шевченко і “Книга биття”» Ф. Шумського, «Тарас Шевченко і міський обиватель» М. Дейнеки, «Впливи месіанства на Шевченка», вірш Галини Комарової (Комарівни) «Чи є де сонце, сміх рухливий?». Частинами друкувалася праця літературознавця Ф. Сушицького «Щоденник Т. Шевченка» (№ 2—5), яка згодом вийшла окремою брошурою.

Деякі публікації присвячувалися іншим визначним постатям української культури: Ф. Петрович «П. І. Ніщинський» (№ 7), «І. С. Левицький» (№ 20), Конотопець «Пам'яті М. Аркаса» (№ 15), Б. Комаров «Пам'яті Дмитра Сигаревича» (№ 22).

У газеті переважали короткі інформаційні замітки. Видавці стверджували: «газета добре інформована, має своїх дописувачів як за кордоном, так і в головніших містах України». Усі важливі відомості про політичні, економічні, культурні події всеукраїнського значення подавалися під рубрикою «На Україні»: йшлося насамперед про становище Директорії, її відносини з Антантою, захоплення влади більшовиками, події на фронтах. У межах рубрики функціонували підрубрики: «Вісти з Криму», «Вісти з Бесарабії», «Вісти з Дону», «У Києві», про закордонні новини повідомлялося у рубриці «Телеграми». Під заголовком «Одеса» вміщені замітки про діяльність органів місцевого самоврядування. Багато уваги приділялося висвітленню скрутної ситуації на промислових підприємствах міста, продовольчій кризі, фіксувалися випадки, що свідчили про голод. Окремо компонувалася рубрика «Торговельно-промислові відомості».

У виданні функціонувала рубрика «Морська хроніка», присвячена подіям в Одеському порту, що стосувалися торгово-економічних та військових питань. В «Офіційному відділі» друкувалися укази та оголошення, переважно пов'язані з воєнним станом. У його межах подавалася хроніка фронтових подій.

Газета містила також рубрики: «Маленький фелетон» (постійний автор — Михайло Дейнека), «За кордоном», «В Свіській Росії», «На повіті», «Злочинства й випадки», «Професійне життя»,

«Лист до редакції», «Дописи», «Бібліографія», «Оголошення».

Із виданням співпрацювали М. Аксельруд, Х. Барановський, К. Васильченко, А. Грабовський, К. Гриневич, М. Кожин (під псевд. Микита Єрмонах), Б. Комаров (під псевд. Хуторянин), М. Криниченко, О. Олесь, А. Ревуцький, Ф. Шумський та ін.

Часопис припинив своє існування із захопленням більшовиками влади в Одесі. Останній (23-й) номер вийшов у світ 5 квітня (23 березня) 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 5; Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького. С. 28.

Література: Варнеке О. Українська періодична преса в Одесі 1917—1921 рр. // Записки Українського бібліографічного товариства в Одесі. Одеса, 1929. Ч. 2/3. С. 112; Зеленко Г. Д. Від ідеї «Землероба» до реальних «Нових Шляхів»: до становлення української преси в Одесі (кінець XIX — початок XX ст.) // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. Всеукр. наук.-теорет. конф. 22—23 грудня 1995 р. Львів, 1995. С. 41—44; Пархітько О. Одеська україномовна періодика 1917—1920 рр. // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Львів, 2002. Вип. 10. С. 52—63; Верига В. Визвольна боротьба в Україні 1914—1923 рр.: у 2 т. Рівне, 2005. Т. 2. С. 19.

Електронні джерела: Музичко О. «Несподіване» Володимира Леонтовича: Текст твору видатного українського письменника-націстворця виявлено в Одесі // День. URL: <http://m.day.kiev.ua/uk/article/kultura/nespodivane-volodimira-leontovicha>; 90 років тому в Одесі вирішували, як облаштувати Росію // Gazeta.ua. URL: http://gazeta.ua/articles/history-newspaper/_90-rokiv-tomu-v-odesi-virishuvali-yak-oblashtuvati-rosiyu/283861?mobile=true.

К. Стецюк

2209

ОДЕССКИЙ КОММУНИСТ (1919 № 23 — 1920 № 151), **ОДЕССКИЙ КОММУНИСТ** = **ОДЕСЬКИЙ КОМУНИСТ** (1920 № 152—200), **ОДЕССКИЙ КОММУНИСТ** = **ОДЕСЬКИЙ КОМУНИСТ** (1920 № 201—311): Орган Областного и Общегородского комитета Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 23—40); Орган Одесского комитета Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 41—101); Орган Губернского комитета Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 102—129); Орган Губернского и Городского Комитета Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 130/131, 1920 № 148); Орган Губерн. и Городского Комитета Партии Коммунистов-Большевиков Украины (1919 № 132/133); Орган Областного и Городского Комитета

Партии Коммунистов-Большевиков Украины (1919 № 134/135—145, 147); Орган Областного и Городского Комитета Коммунистической Партии Большевиков Украины (1920 № 146); Орган Обще-городского комитета партии коммунистов (большевиков) Украины (1920 № 149—151); Орган Обще-городского комитета партии коммунистов (большевиков) Украины = Орган загально-місцевого комітету партії комуністів (большевиків) України (1920 № 152—153); Орган губ. и обще-городского комитета партии коммунистов (большевиков) Украины = Орган губ. и загально-місцевого Комітету партії комуністів (більшовиків) України (1920 № 154—240); Орган губернского комитета партии коммунистов (большевиков) Украины = Орган губерніального комитета партії комуністів (більшов.) України (1920 № 241—257); Орган губерн. комит. коммунистич. партии (большевиков) Украины = Орган губерн. загально-міськ. комітету комуніст. партії (більшов.) України (1920 № 258—311). — № 23. 1919, 13 апр.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 40—53, 122—124, 127 — 1920). *Редакционная Коллегия:* Лаврентий, Ян и Верхотурский (1919 № 64—121, 125, 126). — **Одесса, 1919—1920:** *Изд.* Обще-городской комитет партії коммун. (больш.) Украины (1920 № 150 — 1920 № 240), Одесский губернский комитет партии коммун. (больш.) Украины (1920 № 241—311). Печатано во 2-й советской *тип.* Ланжероновская, 8 (1919 № 40—122); 2-я Советская *тип.* (1919 № 123—198); *Тип.* произв. кооператива «Печатник», Екатерининская, 8 (1920 № 199—219); *Тип.* произв. кооператива «Печатник», ул. Карла Маркса, 8 (1920 № 220—299); 9-ая Советск. *тип.* (1920 № 300—311). *Адр. ред. і контори:* по Ланжероновской ул., № 8 (бывш. «Од. Листок») (1919 № 41—125). *Адр. ред.:* Екатерининская, № 8 (1920 № 148—219), ул. Карла Маркса, 8 (1920 № 220—310). *Адр. контори:* Ланжероновская, 26 (1920 № 150—219), ул. Ласточкина, 26 (1920 № 220—310).

Вийшло: 1919 — № 23—129, 130/131, 132/133, 134/135, 136/137, 138/139, 140/141, 142, 143, 1920 — № 144—148, б. н. за 8 лют., 149—192, 193, за 4 квіт., 193 за 8 квіт., 194—311; *Ф.* від 70×54 см до 31×26 см (1919), від 43×32 см до 72×55 см (1920); *Обс.* 4 с., 6 с. (1919), 1—4 с. (1920); *Передпл.:* на 1 мес. 110 р. (1920 № 209), 160 р. (1920 № 234). *Ц.* номера 50 к. (1919 № 29—36), 1 р. (1919 № 41—85, 130/131—142), 1 р. 25 к. (1919 № 86—127), безплатно (1920 № 143—148), 3 р. (1920 № 149—204), 5 р. (1920 № 205—220), 8 р. (1920 № 221—311), при коллективной подписке 50 к. (1919 № 41—85), 75 к. (1919 № 86—125).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 41, 67, 79, 83, 87—89, 92, 94—98, 105, 1920 — № 154, 161, 162, 164, 174—177, 179—185, 187—199, 221—228, 230—232, 244, 245, 265—268, 270, 271, 273—277, 279, 280, 282—284, 287, 290—311; **ДНАБ:** 1919 — № 29, 41, 45, 53, 64—66, 69, 72, 73, 75—80, 82, 83, 85—101, 103, 104, 106, 110, 111, 119, 121, 122, 124, 125, 134/135, 136/137, 1920 — № 146, 148, б. н. за 8 лют., 149—192, 193 за 4 квіт., 193 за 8 квіт., 194—219, 221—238, 240—248, 250—263, 284—298, 301—310; **ОННБ:** 1919 — № 36, 91, 93, 100, 113, 115, 117—123, 126, 127, 130/131—143, 1920 — б. н. за 8 лют., № 149—156, 158—192, 193 за 4 квіт., 193 за 8 квіт., 194—234, 241—245, 247—256, 273, 306—310.

Примітки: До № 22 за 25 березня 1919 р. виходила газета «Коммунист» (*див.* т. 6 № 1783). Від № 130/131 за вересень 1919 р. до № 148 за лютий 1920 р. виходила нелегально. Сергій Інгулов був членом редколегії газети. Періодичність виходу: тричотири рази на тиждень. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!» (українською та російською мовами). Деякі номери друкувалися на кольоровому папері або картоні. Мова видання — у 1919 р. російська, у 1920 р. — російська й українська. 1920 р. у газеті функціонували тематичні сторінки: «Страничка работницы», «Страничка красной молодежи». 19 квітня 1920 р. вийшов спільний випуск одноденної газети «Известия Одесского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов. Одесский Коммунист» (*див.* 1920 р.). Додатки у 1920 р.: «Особое прибавление к № 233 “Одесский коммунист”», «Особое прибавление к № 234 “Одесский коммунист”», «Особое прибавление к № 292 “Одесский коммунист”», «Особое прибавление к № 295 “Одесский коммунист”», «Особое приложение к № 305 “Одесский коммунист”», що друкувалися на останніх сторінках. У вересні 1920 р. «Одесский Коммунист» об'єднався з «Известиями Одесского Губернского Революционного Комитета...» (*див.* 1920 р.).

Відновлюючи видання часопису місцевого осередку Одеського комітету КП(б)У «Коммунист», що раніше виходив нелегально, редакція зазначала: «Теперь же мы приступаем к выпуску “Коммуниста” при совершенно новой обстановке и совершенно иных условиях» (1919. № 23). У редакційних та авторських передовицях окреслено головні завдання встановлення

та зміцнення радянської влади в регіоні: перемога над політичними опонентами, розбудова партійного та державного апарату, впровадження соціалістичних методів господарювання (націоналізація промисловості та колективізація сільського господарства, розвиток кооперативів на нових, соціалістичних, принципах). На першочерговості встановлення диктатури пролетаріату з метою утвердження радянської влади в Україні та на Одещині зокрема наголошено у статтях: «Задачи сегодняшнего дня», «Неотложная задача», «Вторая годовщина», Ель «Наши задачи», Консуелла «Пора ответить», Паля «Октябрьская революция и роль партии коммунистов-большевиков», деякі з них присвячені річниці більшовицького перевороту. Іноді замість передовиць редакція публікувала статті, промови та інтерв'ю тогочасних державних та партійних діячів України й Росії на перших шпальтах газети («Письмо тов. Ленина к рабочим и крестьянам Украины», Х. Раковский «Через победу к миру», «Тов. Раковский о положении Украины», Л. Троцкий «Горе дезертирам», М. Бухарин «На фронте и в тылу», К. Радек «Программа социалистического строительства», «О международном положении Советской республики: Беседа с тов. Подвойским», «Беседа с А. В. Луначарским»). Важливим чинником становлення радянської влади була судова гілка влади, що на той час мала фактично форму військового трибуналу: про категоричність присудів для ворогів революції та їх політичну мотивацію йдеться у публікаціях: «Правосудие в руках пролетариата», «Деятельность Одесской губ. чрезвычайной комиссии», «Список расстрелянных чрезвычайкомом», «К отмене смертной казни: Обращение наркомюста». Існувала також окрема рубрика «Красное право» («Революционный трибунал», «Народные суды»).

Серед актуальних проблем суспільно-політичного життя, що висвітлювалися на сторінках газети, було об'єднання земель колишньої Російської імперії з метою побудови нової, радянської, владної вертикалі на цій території, боротьба з політичними опонентами — арміями генералів Врангеля та Колчака за підтримки союзних військ Антанти, з об'єднанням українсько-польським військом під проводом С. Петлюри та Ю. Пилсудського, а також з формуваннями Григор'єва та отамана Нестора Махна («Положение Советской Украины. Из речи тов. Раковского», «Конец Колчака», «Деникин, помни судьбу Колчака», «Против польских империалистов. Рабочим и крестьянам Украины», «Иосиф Пилсудский (Идеология польского наступления)», Т. Костров

«Агония белой Польши», Х. Раковский «Последствия григорьевщины», І. Мещеряков «Белогвардейские кооператоры» «Авантюра Григорьева (От штаба третьей Украинской Советской Красной Армии)», Л. «Анархисты петушатся», Гаевський «Разгром Колчака»). Інформаційні повідомлення про події на фронтах друкувалися під рубриками «В стане черных», «В стане белогвардейцев» («В стане белых»), «Сомкнутом фронтом против шляхетской Польши»). Відомості про зайняті Червоною армією міста подавалися як у хронікальних рубриках, так і в формі гасел на перших шпальтах газети. Редакція засуджувала фінансування Антантою антибільшовицьких збройних виступів на території України та Росії, окремих партизанських груп, водночас містила повідомлення про розправи білогвардійців над більшовиками під час окупації Одеси союзними військами («Два фронта», «От обороны к наступлению», «Советское правительство в Бессарабии», «Да здравствует освобожденный Екатеринослав», Паля «Мы победим», Тарас Костров «Эпоха великих переворотов», Непримирий «Зверская расправа царских палачей “Свободной” России со своими пленниками», «Нельзя молчать», рубрика «Белый террор в Одессе»).

Тогочасні міжнародні проблеми — мирне врегулювання наслідків Першої світової війни, розвиток робітничого руху в західноєвропейських країнах, налагодження дипломатичних і торговельних взаємин з країнами Західної Європи висвітлювалися у статтях: «На пороге мира», «Протест против грабительских условий мира», «Национальный и колониальный вопрос на с'езде третьего Интернационала», «Красная Венгрия и Красная Украина», «Нужно усилить фронт», Гаевський «Восток или юг?», М. Палевич «Украина как объект международного империализма», А. Меньшой «Большевизм в Америке и в Англии», Туркестанец «Английский империализм в Персии», «Европа накануне революции», «Революционные перспективы во Франции», «Гражданская война в Германии». Ці проблеми висвітлювали також матеріали окремої інформаційно-хронікальної рубрики «Рост революционного движения».

У низці публікацій «Одеського Комуніста» дискутувалися питання міжпартійної боротьби, що засвідчували протистояння між більшовиками, меншовиками й боротьбістами, яке актуалізувалося у зв'язку з виборами до Одеської міської ради 1919 р. («Независимые и коммунисты», «Крах коалиции в рядах У.К.П. (боротьбистов)», Тарас Костров «Лицемерие или глупость?», Н. Мещеряков «Развал

партии меньшевиков», Чемеринський «Гражданская война»). Вже у № 149, що вийшов легально після тривалого існування газети в умовах підпілля, вміщено спільне звернення Одеських комітетів партій комуністів-більшовиків, лівих есерів та боротьбистів «От Военно-Революционного Комитета гор. Одессы», що свідчило про об'єднавчі тенденції.

На необхідності розбудови зруйнованого тривалими воєнними діями народного господарства, вирішенні земельного питання, націоналізації промисловості та банків, організації місцевого кооперативного будівництва, відновленні транспортної інфраструктури наголошено у статтях: «Очередные задачи хозяйственного строительства (Тезисы ЦК РКПБ 9 партийному съезду о трудовом под'еме)», «От штыка к молоту», «Основные начала организации земельного дела на Украине», «Выкуп земли и проценты», «Кое-что о коммуне», «Инструкция сельским комитетам бедноты», Л. Тарський «Организация народного хозяйства», П. Б. «Кооперация и наши продовольственные задачи», О. Чемеринський «Единое потребительское общество». У низці статей підкреслювалося виняткове значення Донбасу для економіки України та Росії, тож у період окупації цього регіону військами генерала А. Денікіна друкувалися статті із закликами про необхідність відвоювання Донбасу Червоною армією («Наш товарообмен», Шлехнадзе «Об одном советском хозяйстве», Ладо «Несколько цифр...», Е. Ріхтер «Донецкий уголь и водный транспорт», «Рабочие Одессы и Николаева на защиту Донецкого бассейна: Статья тов. Подвойского»). У замітках спеціальних тематичних рубрик «Продовольствие и снабжение», «Продовольственный вопрос», «Экономическая Жизнь», «В Совнархозе» йдеться про розвиток промислового виробництва в регіоні, налагодження комунального господарства, боротьбу зі спекуляцією, ціни на продукти харчування, норми видачі т. зв. хлібного пайка.

Одним із важливих завдань соціалістичного будівництва було формування класової єдності робітників та селян-незаможників, сприяння процесові суспільного розшарування українського села, залучення незаможників до місцевих виконавчих владних структур. Ці тенденції були сформульовані як у зверненні Центрального виконавчого комітету України «Союз рабочих и незаможных селян (Обращение Ц.И.К. к рабочим Украины)» за підписом Г. Петровського, Д. Мануїльського, так і в низці статей — «Деревня должна расслоиться», Ол. Бондарь

«До праці», О. Бондарь «О союзе работников земли», Як. «Пролетариат и крестьянство». Водночас впроваджувалися нові традиції: святкування 1 Травня та 8 Березня, робітників закликали до масової участі у т. зв. суботниках і недільниках, «Недели фронта и транспорта», «Недели чистоты» тощо. Активно велася освітня робота серед молоді: першочерговим було завдання створення української комуністичної спілки молоді («Коммунистическая молодежь (К открывающемуся губернскому съезду коммунистической молодежи)», А. Палич «На помощь детям»).

Історичний характер з виразним публіцистичним забарвленням і проекцією на тогочасні проблеми мають матеріали, присвячені річниці Паризької комуні та першому розподілу Польщі (А. Паліч «Парижская Коммуна», Т. Костров «Польша 1772 года»). Чільне місце у формуванні нових світоглядних стандартів займала пропаганда, перш за все школа та преса, про що йдеться у публікаціях: «Культурно-просветительная конференция», «Губернский съезд учителей», Лікін «О задачах нашей печати», Я. Ряппо «Искусство на перепутье». Особливості культурного розвитку висвітлювали також інформаційні замітки та повідомлення на кшталт: «В Пролеткульте», «Молодая студия пролетарского искусства», «Расширение деятельности кино-секции», «Из области рабочего творчества», «Детские площадки и сады для детей пролетариата», що переважно друкувалися під рубрикою «Пролетарская культура» («Очаги пролетарской культуры»). У них йшлося про розвиток народної просвіти на Одещині, заснування нових вищих навчальних закладів, зокрема Одеського вищого сільськогосподарського інституту, візуальні засоби революційної пропаганди — пересувні театри й революційні картини, недільні мітинги-концерти, діяльність окружних воєнно-агітаційних курсів. У 1920 р. в часописі функціонувала рубрика «Искусство».

Радянська влада не поборювала традиційний в Україні культ Тараса Шевченка, а прагнула трансформувати цей культ, пристосовувавши до соціалістичної ідеології через акцентування соціальних мотивів у творчості поета. У № 174 1920 р. вміщено його портрет та кілька шевченківських матеріалів.

Важливою складовою нового світогляду була антирелігійна пропаганда, що мала на меті довести з «наукової точки зору» хибність релігійного світогляду та його начебто шкідливість у суспільному житті («Происхождение христианства (научно-популярный очерк)»).

Численні інформаційні статті повідомляли про чергові з'їзди, пленуми, наради та конференції партійних і громадських організацій, візити до Одеси відомих тогочасних політичних діячів — М. Подвойського, А. Луначарського, делегатів конгресу III Інтернаціоналу («Конгрес III Интернационала», «7-й съезд советов об угнетенных нациях», «О перевыборах в Одес. С.Р. и Кр. Д.», «Пленум одесского Совета Раб. и Кр. Депутатов», «Общегородская партийная конференция», «Беспартийная конференция», «Тов. Луначарский в Одессе», Китайгородський «Вожди мирового пролетариата в Одессе»).

У газеті 1920 р. функціонувала тематична «Страничка работницы», в межах якої друкувалися пропагандистські статті про потребу залучення жінок до громадсько-політичної діяльності, О. Коллонтай «Трудовая повинность и раскрепощение женщины», «Неделя больного и раненого красноармейца» тощо).

У 1920 р. функціонувала також «Страничка красной молодежи», в якій вміщено публікації «Тов. Ленин и пролетарская молодежь», «Международный съезд рабочей молодежи», «Защита молодого труда», «Польское наступление и рабочая молодежь», а також пропагандистські вірші на кшталт «Юный пролетарий» Л. З., «Нужно взяться самим» Винокура.

У замітках хронікальної рубрики «На Украине» («По Украине», «В Советской Украине»), що іноді функціонувала в межах рубрики «Телеграммы» висвітлювалося становище на фронтах, питання забезпечення червоноармійців продовольством, чергові партійні, громадські та профспілкові форуми, економічне становище. Роботу місцевих партійних та державних органів, відомості про найновіші документи виконавчої влади подавалися під рубриками «Местная Жизнь», «В совете обороны», «В президиуме исполкома»).

Інші рубрики видання: «Телеграммы» (підрубрики: «Красный фронт», «В России и на Украине», «В Крыму», «В Советской России», «За рубежом» («За границей»), «Хроника», «На фронтах» («В Красной Армии», «Успехи красных войск», «Бои на всех фронтах»), «Оперативная сводка», «Военный обзор», «Профессиональная жизнь» («Профессиональная и рабочая жизнь»), «На фронте армии труда» («На бескровном фронте»), «Крестьянская жизнь», «Рабочая жизнь», «Одесса», «Продовольствие и снабжение», «Морская хроника», «Партийная жизнь», «Советское строительство», «Из рабочей жизни» («Рабочая хроника»), «На темы дня», «На железных дорогах», «Собрания», «Среди газет» («На полях газет», «Из

столичной печати»), «Почтовый ящик» («Письма в редакцию», «Из писем читателей»), «Происшествия», «Объявления» («Извещения»).

Художні твори, що друкувалися на сторінках газети російською та українською мовами, — це переважно віршована політична сатира, підписана псевдонімами Дем'ян Бедний, Григорій Зоркий, а також публіцистичні Володимира Гумного, Івана Злобного, вірші Грицька Красного, В. Нарбута, Івана Радіонова, М. Шумського, мала проза С. Інгулова.

В останньому (311-му) номері за 5 вересня 1920 р. редакція повідомляла, що з огляду на об'єднання лівих соціал-революціонерів і боротьбистів з комуністами немає доцільності видавати окремі партійні газети, тож згідно з постановою Одеського губвиконкому пресові видання об'єднуються, а «Одесский Коммунист» припинив свій вихід.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 58—60; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 600; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 169; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 65, 66; Російськомовна преса України... Газети. Бюлетені. С. 59, 60; Газети України 1917—1920 років... С. 172.

М. Комариця

2210

ОСТАННІ НОВИНИ УКРАЇНСЬКОГО ТЕЛЕГРАФНОГО АГЕНТСТВА (У.Т.А.). — Ч 1. 1919, 7 лип.

Редагує Департамент Інформацій Мін. Преси (1919 ч. 6—27). — **Кам'янець на Поділлі, 1919:** *Видає* Міністерство Преси У.Н.Р. (1919 ч. 1—3, 5), Міністерство Преси та Інформацій (1919 ч. 4), Міністерство Преси (1919 ч. 6—27). *Електрична друк.* С. Клігера, Кам'янець на Поділлі (1919 ч. 1—12); *Друк.* Под. Губ. Нар. Управи, ч. 1 (1919 ч. 13); 1-ша *друк.* Под. Губ. Нар. Управи (1919 ч. 15—27).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—27; *Ф.* від 38,5×25 см до 35×22 см (1919 ч. 1—7), від 50,5×18 см до 38×15 см (1919 ч. 9—25); *Обс.* 2 с. (1919 ч. 1—4, 9—27), 4 с. (1919 ч. 5—7); *Ц.* номери 1—1 грн 20 шагів (1919 ч. 1—4), 3 грн (1919 ч. 5—27).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Ч. 1—7, 9—26; **НБУВ:** 1919 — Ч. 1—4, 6—27; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 1—8, 10—27.

Інформаційне видання, яке містило повідомлення про суспільно-політичні та воєнні події в Українській Народній Республіці та світі, діяльність уряду і різних міністерств, зокрема земельних справ та народного здоров'я й опікування, а також оперативні звіти штабу

Дієвої армії, згодом — штабу Головного отамана С. Петлюри, офіційні звідомлення Начальної команди Галицької армії, «большевицькі оперативні звіти», накази Головної команди військ УНР, звернення та обіжники Головного отамана С. Петлюри, зокрема до губернських і повітових комісарів, п. н. «До оборони Республіки», тощо.

Редакція друкувала багато матеріалів про більшовицькі звірства та «білий» терор у різних містах України, про ситуацію в Києві перед його захопленням денікінцями та «Київ в ярмі Денікіна».

У часописі функціонували такі рубрики: «Діяльність Уряду» («З діяльності Уряду»), «Радіо та телеграми», «У Полтаві», «В Одесі», «В Чигирині», «З Харкова», «З Ямполью», «В Ямпільщині», «На Кубані», «У Відні», «З Німеччини», «З Франції», «В Польщі» та ін.

Останнє (27-ме) число датовано 13 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 84; Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 52.

В. Габор

2211

ОСТАННІ НОВИНИ УКРАЇНСЬКОГО ТЕЛЕГРАФНОГО АГЕНТСТВА. — Ч. 1. 1919, 8 верес.

Ред. Департамент Інформацій Мін. Преси. — **Винниця, на Поділля, 1919:** Видає Відділ Міністерства Преси та Пропаганди у Винниці. Друк. Йосипа Файнгольда, Винниця.

Вийшло: 1919 — Ч. 1, [?]; Ф. 35×22 см; Обс. 1 с.; Ц. числа 4 грн.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — Ч. 1.

Часопис виходив у період Директорії УНР. На його шпальтах відображалися головним чином воєнні події на території України.

Основна кількість матеріалів періодичного органу (здебільшого це були повідомлення) присвячені оцінці дій Добровольчої армії (на той час її підрозділи захопили Київ), висвітленню характеру її просування українськими територіями, а також антиденікінських повстань, що вибухали у різних повітах («Україна і Денікін»; «Денікін і селянство»; «Повстання проти Денікіна»; «Повстання в Білоцерківському повіті»). Журналісти видання повідомили про перехід двох полків кубанських козаків на бік УНР для подальшої боротьби проти «добровольців» («Кубанці переходять на нашу сторону»).

На шпальтах часопису було опубліковано відомості про позитивні результати діяльності дивкорпусу УНР:

наслідком переговорів з представниками румунської влади стала згода про незастосування зброї однієї держави супроти другої, а також дозвіл уряду Румунії на вільний вивіз представниками УНР зброї, амуніції та харчів («Згода України з Румунією»).

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 85.

В. Ковпак

2212

ПАВЛОГРАДСКАЯ КОММУНА: Орган Городского и Уездного Исполнительных Комитетов Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Уездного и Городского Комитетов Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 16); Орган Городского и Уездного Исполнительных Комитетов Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Комитета Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 32—34). — Г. 1. № 1. 1919, [март].

Ред. Коллегия. — **Павлоград, 1919:** 1-я Советская тип. (1919 № 33, 34). *Адр. ред. і контори:* ул. Либкнехта (быв. Дворянская), в д. Педуна.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—36, [?]; Ф. 43×31,5 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* на ½ года 33 р. (1919 № 16—32), 49 р. 50 к. (1919 № 33, 34). *Ц. номери* 50 к. (1919 № 16), 75 к. (1919 № 32—34).

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 16, 32—34.

Примітки: У січні 1919 р. виходила газета «Коммунист» (див. № 2557). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська та українська.

«Павлоградская коммуна» — громадсько-політичне та партійне видання, зорієнтоване здебільшого на робітників та селян. Серед головних проблемно-тематичних акцентів часопису — громадянська війна (висвітлювалися події як на території УСРР, так і поза її межами), складові політики партії, агітація місцевого населення для ідеологічної, матеріальної та військової (йшлося насамперед про мобілізацію) підтримки радянської влади: в умовах боротьби з отаманом Григор'євим та іншими ворогами режиму така агітація — як протиположна здійснюваній антирадянській політичній пропаганді на місцях — набувала виняткового значення (Луганск Советский. № 32; *Працюючий люде України, товариші селяне і робітники; Борьба с Григорьевым; Миронов Е. Еще усилие.* № 33; *К оружию.* № 34). Частина матеріалів подавалася в рубриках «Телеграммы» та «Действия советской армии».

На шпальтах часопису обговорювалися місцеві проблеми (продовольче питання, економічні відносини), професійне життя, аспекти діяльності регіонального союзу службовців торговельно-промислових, радянських, кооперативних та соціальних установ (рубрики: «На местные темы», «Местная жизнь», «По уезду»).

Редакція видання вмішувала повідомлення про життя в окремих регіонах УСРР (рубрика «На Украине»), в інших радянських республіках (рубрика «В советской России»), а також за кордоном: особливий інтерес журналістів викликали події в тодішній радянській Угорщині (рубрика «В Советской Венгрии»), факти про розвиток компартії Німеччини (Воззвание Коммунистической партии Германии. № 33).

Окрім статей, заміток і повідомлень, змістовий комплекс часопису формували публікації іншого жанрового спрямування, зокрема бувальщина Варсона «Крестьянская сказка» (№ 16) і наповнені революційною риторикою вірші А. Тетеріна «К гражданам Украины» (№ 16), Василя «Життєва буря» (№ 34).

Рубрики видання: «Партийная жизнь», «За границей», «В буржуазных государствах», «Официальный отдел», «Объявление».

Серед авторів газети були Г. Зінов'єв та Г. Остапенко тощо.

Останній (36-й) відомий номер часопису вийшов 29 травня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 15.

В. Ковпак

2213

ПЕРЕМИШЛЬСЬКІ ЕПАРХІЯЛЬНІ ВІДОМОСТІ (1919—1939 ч. V); **ПЕРЕМИШЛЬСЬКІ ЕПАРХІЯЛЬНІ ВІДОМОСТІ** = PEREMYŃSKI EPARCHIJALNI WIDOMOSTI (1939 ч. VI—IX). — Ч. I. 1919, 26 лют.

Ред. Микола Денько (1939 ч. VI—IX). — **Перемишль, 1919—1939:** Вид. гр. кат. Єп.[ископська] Консисторія в Перемишлі (1939 ч. VI—IX). *Друк.* гр. кат. Капітули в Перемишлі.

Вийшло: 1919 — Ч. I—III, 1920 — Ч. I—IV, 1921 — Ч. I—IV, 1922 — Ч. I—IV, 1923 — Ч. I—IV, 1924 — Ч. I—IV, 1925 — Ч. I—IV, 1926 — Ч. I—IV, 1927 — Ч. I—IV, 1928 — Ч. I—XII, 1929 — Ч. I—X, XI/XII, 1930 — Ч. I—VII, VIII/IX, X—XII, 1931 — Ч. I—IX, X/XII, 1932 — Ч. I—IV, V/VI, VII/VIII/IX, X—XII, 1933 — Ч. I—VII, VIII/XI, XII, 1934 — Ч. I—VII, 1935 — Ч. I—VI, VII/IX, X/XI, XII, 1936 — Ч. I—III,

IV/V/VI, VII, VIII/IX, X—XII, 1937 — Ч. I—VII, VIII/IX/X—XII, 1938 — Ч. I—VII/VIII, IX/X, XI, XII, 1939 — Ч. I—IX; *Ф.* 24×16 см; *Т.* 1000 пр. (1928); *Обс.* 4—32 с.; *Передпл.:* на рік: 10 кор. (1919), 15 кор. (1920), 100 Mk. (1921), 1000 Mk. (1922), 5000 Mп. (1923), 4 зл. (1924—1927, 1934—1935), 5 зл. (1938—1939), 6 зл. (1928, 1933), 8 зл. (1932), 10 зл. (1929—1931).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Ч. I—III, 1920 — Ч. I—IV, 1921 — Ч. I—IV, 1922 — Ч. I—IV, 1923 — Ч. I—III, 1924 — Ч. I—IV, 1925 — Ч. I—IV, 1926 — Ч. I—IV, 1927 — Ч. I—IV, 1928 — Ч. I—XII, 1929 — Ч. I—XI/XII, 1930 — Ч. I—XII, 1931 — Ч. I—X/XII, 1932 — Ч. I—XII, 1933 — Ч. I—XII, 1934 — Ч. I—VII, 1935 — Ч. I—XII, 1936 — Ч. I—XII, 1937 — Ч. I—XII, 1938 — Ч. I—XII, 1939 — Ч. I—IX; **НБ ЛНУ:** 1922 — Ч. I—IV, 1923 — Ч. I—IV, 1924 — Ч. I—IV, 1925 — Ч. I—IV, 1926 — Ч. I—IV, 1927 — Ч. I—IV, 1928 — Ч. I—XII, 1929 — Ч. I—X, 1930 — Ч. I—XII, 1931 — Ч. I—X/XII, 1932 — Ч. I—XII, 1933 — Ч. I—XII, 1934 — Ч. I—VII, 1935 — Ч. I—XII, 1936 — Ч. I—XII, 1937 — Ч. I—XII, 1938 — Ч. I—XII, 1939 — Ч. I—VII; **ДНАБ:** 1920 — Ч. III, 1937 — Ч. VII; **Бібліотека монастиря Василиянського чину св. Йосафата в Римі:** 1919 — Ч. I—III, 1920 — Ч. II, III, 1921 — Ч. III, 1922 — Ч. I, 1923 — Ч. I—IV, 1924 — Ч. I—IV, 1925 — Ч. I—III, 1926 — Ч. I—IV, 1927 — Ч. I, II, 1928 — Ч. I, 1929 — Ч. I—IV, 1930 — Ч. I—IV, 1931 — Ч. I, II, 1932 — Ч. I, II, 1933 — Ч. I—IV, 1934 — Ч. I—III, 1935 — Ч. I—3, 1936 — Ч. I; **Центр ім. Митрополита Андрея Шептицького (Львів):** 1921 — Ч. I, 1928 — Ч. III, 1933 — Ч. VI, 1934 — Ч. I—VII, 1938 — Ч. I—XII.

Примітки: У 1889—1918 рр. — назва «Вѣстникъ Перемыской Епархіи» (*див.* т. 1 № 156). Періодичність виходу: нерегулярно (1919—1921), щоквартально (1922—1927), щомісячно (1928—1939). Відомості про редактора і видавця часопису подавалися від ч. VI за 1939 р. Неофіційну частину видання (частина II) редагувала видавничка секція товариства «Епархіяльна Поміч» у Перемишлі (від липня 1927 р.). У 1936—1937 рр. відомостей про передплату немає. Від ч. VI за 1939 р. усі вихідні дані дублювалися польською мовою. У межах річників — валова пагінація. Додатки: до ч. IV за 1924 р. і ч. IV за 1926 р. «Перемишльські Епархіяльні Відомості» — пресовий орган Перемишльської греко-католицької єпархії, який виходив з дозволу та благословення єпископа Йосафата Коциловського.

Журнал видавався заходами й на кошти єпископської консисторії. Цільова аудиторія часопису — священники означеної церковно-адміністративної одиниці. Основні завдання видання: сприяти централізованій організації діяльності служителів греко-католицьких церков, які належали до Перемишльської єпархії; ознайомлювати парафіяльних отців з рішеннями та розпорядженнями верховних духовних осіб, Консисторії та Ординаріату; інформувати про важливі події у житті Української католицької церкви візантійського обряду.

У виданні публікувалися послання, енцикліки Папи Римського Бенедикта XV, а згодом — Пія XI, пастирські листи єпископа Йосафата Коциловського, інструкції св. Конгрегації, повідомлення Єпископського ординаріату про настанови, рекомендації верховних понтифіків, зокрема щодо проведення спеціальних богослужінь.

У перші роки функціонування часопису після Першої світової війни на його сторінках друкувалися переважно матеріали організаційного та розпорядчого характеру (кожен документ мав реєстраційний індекс), які, виконуючи основне завдання, відображали й діяльність Єпископської консисторії та Ординаріату. Серед таких публікацій: настанови щодо відправи богослужінь, здійснення церковних обрядів, повідомлення про проведення щорічних реколекцій для духовенства Перемишльської єпархії, роз'яснення обов'язків парафіяльних отців, сотрудников, деканів, рекомендації стосовно норм морально-етичної культури священників, повідомлення про зміни у літургійних текстах, про час проведення конкурсних випробувань «з догматики, морального і церковного права», нагадування про складання звітів «з відбух місій», розпорядження щодо організації збору коштів на добродійні цілі, списки вакантних парафій і тарифів на канцелярські послуги Консисторії та ін. Розпорядчі документи стосувалися і таких питань, як: налагодження діяльності парафіяльних комітетів і церковнопарафіяльних шкіл, мова відправи служби Божої і ведення метричних книг у греко-католицьких храмах єпархії, навчання релігії у середньошкільних навчальних закладах, передплата українських церковно-релігійних та світських пресових видань. Низка документів рекомендаційного характеру стосувалася проблем організації навчання дяків, забезпечення матеріальної та моральної допомоги вдовам і сиротам священників, збору відомостей про арештованих та інтернованих священників у часи Першої світової й польсько-української воєн тощо.

Виствітлювалася у часописі й місійна та душпастирська діяльність УГКЦ у селах Перемишльського повіту, на Лемківщині, а також поза межами українських земель, зокрема у Німеччині. Також порушувалися питання засилля релігійних сект, актуальні проблеми світського життя, як-от еміграція, голод на Наддніпрянщині у 1922 р.

У виданні друкувалися повідомлення, які відображали діяльність церковно-релігійних (товариство «Апостольство молитви», Товариство св. Апостола Петра в Перемишлі, Українська християнська організація та ін.) і світських (Американське українське бюро у Нью-Йорку, Комітет опіки над українськими інвалідами, Союз українських приватних урядників Галичини, страхове товариство «Карпатія», торговельно-промисловий дім «Доставка» та ін.) українських товариств й організацій.

У 1921 р. зміст часопису було збагачено неофіційною частиною п. н. «П. Часть. Додаток до Епарх. Відомостей» (згодом — «П. Часть»). Мета такої новації — «оживити духа у нашого, воєнним лихоліттям прибитого духовенства і затіснити зв'язь, яка його лучить зі своїм Єпископом» (1921. Ч. I). Спочатку у відділі домінували матеріали, які відображали роботу товариства «Епархіяльна Поміч». Від 1928 р. його зміст значно розширився. Зокрема, тут друкувалися дискусійні та аналітичні статті богословського спрямування, статті присвячені історії Католицької Церкви у різних країнах світу та історії викристалізації уже традиційних церковних обрядів, зокрема Божественної літургії. Також у відділі публікувалися витяги з книг Старого завіту і Євангелій (переважно під спільним заголовком «Під розважання душпастирів»), спеціальні молитви, катехитичні матеріали, у яких тлумачилися біблійні тексти, розкривався зміст основних християнських цінностей тощо. Водночас тут друкувалися тексти рефератів, виголошені отцями на різних заходах, з приводу різних нагод.

В окремих публікаціях неофіційного відділу увага священників приверталася й до таких проблем, як: небезпека пропаганди російського православ'я в Галичині та США, яка активно провадилася перед Першою світовою війною, антирелігійна кампанія у радянській Україні й Росії. Такі матеріали переважно вміщувалися під рубрикою «З Католицького світа». Однак домінували у ній повідомлення про події церковно-релігійного життя в Ватикані, Ірландії, Китаї, Кореї, Мексиці, Німеччині, Польщі, США, Франції й ін. країнах Європи та світу.

У часописі регулярно публікувалися матеріали, які сприяли популяризації серед священників нової україномовної духовної літератури (т. зв. «доброї книжки»), яка «много помагає в душпастирській праці».

Упродовж років функціонування часопису у ньому публікувалися практичні поради для священників (під рубрикою «Практична частина»), вміщувалися матеріали, спрямовані на роз'яснення обов'язків парафіяльних отців, поради щодо здійснення богослужінь, ведення катехитичної роботи та ін. (рубрика «Случаї з моральної богословії»).

Під рубрикою «Хроніка» (підрубрики: «Іменования», «Канонічну інституцію одержали», «Завідательства одержали», «Сотрудництва одержали», «Померли») публікувалися списки священників, які отримали благословення і освячення, крилошанські титули, призначення сотрудниками відповідних парафій, посади у навчальних закладах Перемишльщини, ввійшли до складу суду присяжних та ін.

Інші рубрики видання: «Літопис дієцезії», «Случаї з моральної богословії», «Жертви», «Оголошення», «Оповідки».

Серед інших авторів матеріалів у неофіційній частині видання: Онуфрій Гадзевич, Володимир Голинський, Василь Гриник, Михайло Дороцький, Онуфрій Орський, В. Р. Рабій, Мирослав Ріпещкий.

Останнє (9-те) число журналу, присвячене відзначенню 500-річчя «Флорентійського з'єдинення», побачило світ у серпні 1939 р. У Перемишлі 2003 р. почали виходити «Перемиські Архієпархіальні Відомості», які продовжили традицію «Вісника Перемиської Єпархії», відповідно й «Перемиських Єпархіальних Відомостей».

Бібліографія: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики... С. 125; Бібліографія української преси... С. 92; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання... С. 52, 154.

Література: ЕУ. Т. 5. С. 1994, 2007; *Калинович І.* Показчик української культури за 1925 рік. Львів; Київ, 1926. С. 11; *К. І.* Українська преса в Польщі в 1930 р. // Нова Зоря. Львів, 1930. Ч. 46. С. 6; Належитість за Єпарх. Відомості на р. 1927 // Перемиські Єпархіальні Відомості. Перемишль, 1927. Ч. I. С. 13; Належитість за Шематизм і Єпарх. Відомості на р. 1926 // Там само. 1926. Ч. I. С. 20; Належитість за Шематизм і пренумерата «Єпарх. Відомостей» на р. 1924 // Там само. 1924. Ч. I. С. 20; *П.* «Перемиські Єпархіальні Відомості» (Кілька дат з нагоди сорокаліття існування) // Там само. 1929. Ч. 2. С. 22—24; Передплата за Єпархіальні Відомості на 1929 рік // Там само. 1929. Ч. III. С. 49; Передплата за Єпархіальні Відомості на 1930 рік // Там само. 1930.

Ч. I. С. 5; Українське економічне бюро. Другий річник на рік 1934. Варшава, 1934. С. 119; IV Український статистичний річник. 1936—1937. Варшава; Львів, 1938. С. 223; *Животко А.* Історія української преси. С. 200; *Дроздовська О.* Місце української преси повітових міст Галичини (20—30-ті рр. XX ст.) у боротьбі за національне відродження України // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Львів, 1999. Вип. 6. С. 440—447; *Канчалаба О.* Релігійно-церковна періодика XIX — першої половини XX ст. у фондах ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11—13 трав. 2000 р. Львів, 2000. С. 190.

О. Дроздовська

2214

ПЛУГ И МОЛОТ: Орган партійного Комітета комуністів и Уездревкома (1919); Орган партійного Комітета комуністів и Уездисполкома (1920 № 61); Орган Упаркома и Уисполкома (1920 № 104—110); Орган Упаркома и Уревкома (1920 № 111—140); Орган Конотопского Исполнительного Комитета Советов и Уездбюро К.П.(б.)У. (1920 № 141—145); Районный орган Конотопского Уисполкома и Упаркома. Ежедневная Рабоче-Крестьянская газета (1920 № 146 — 1921 № 191); Районный орган Конотопского Уисполкома и Упаркома. Рабоче-Крестьянская газета (1921 № 192—218); Орган Конотопского Уисполкома и Упаркома К.П.(б.)У. (1922 № 9); Орган Конотопского Упаркома К.П.У. и Конотопского Уисполкома (1922 № 35). — № 1. 1919, 13 дек.

Ред. Д. Петровский (1919), Ярмошенко (1920 № 61), Редакционная коллегия (1920 № 104—112, 127—140, 160—165), Леонидов (1920 № 113—126), Ив. Крипец (1920 № 141—145), Ю. Золотарев (1920 № 173, 174, 1921 № 184—192). *Отв. ред.* Ю. Золотарев (1920 № 146—159, 166—172, 175—179), Ю. Марута (1922 № 9), Ф. Виленский (1922 № 35). *Редактирует* Коллегия (1921 № 193—218). — **Конотоп, 1919—1922:** *Издает* Ревком (1919 № 1—8), Конотопский Уисполком (1922 № 9), Уисполком (1922 № 35). *Тип.* Уотнархоза, Конотоп (1920—1921); *Тип.* Уисполкома (1922). *Адр. ред.:* помещение Ревкома (1919), Варваринская ул., кв. Кричевского (1920 № 61—146), уг. Варваринской и Соборной (1920 № 147 — 1921 № 207), Красногорская ул., бывш. д. Костенецкого (1921 № 208—217), Гоголевская ул., № 1 (1921 № 218), Красногорская ул., № 19 (1922 № 9), Красногорская ул., № 2 (1922 № 35). *Адр. конторы:* Красногорская ул., № 2 (1922).

Вийшло: 1919 — № 1—18, 1920 — № 19—179, [?], 1921 — Г. 2 № [?], 184—218, [?], 1922 — Г. 3 № [?], 9(221)—35(246), [?]; *Т.* 500—1000 пр. (1920—1922); *Ф.* від 33×26,5 см до 54×35 см (1919—1921), 64×42 см (1922); *Обс.* 2—4 с. (1919—1922), 6 с. (1919 № 6, 8); *Передпл.:* на 1 мес. 150 000 р. (1922 № 9), за август 50 р. с доставкой (1922 № 35). *Ц.* номери 3 р. (1919), 4 р. (1920 № 61—113), 2 р. (1920 № 116 — 1921), 100 000 р. (1922 № 9).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1920 — № 104, 105, 108, 112, 116, 135—138, 140—143, 146—164, 166—175, 177—179, 1921 — Г. 2 № 184—188, 191—195, 197, 199—203, 205—218, 1922 — Г. 3 № 9(221), 35(246); **ДНАБ:** 1919 — № 6—18, 1920 — № 61, 106—129, 131, 132, 134—176, 1921 — Г. 2 № 184—186, 192, 193, 198, 206, 207, 209—213, 216—218.

Примітки: Нумерація річників починається з г. 2 (від № 176 за 15 грудня 1920 р.). Гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Додаток 15 грудня 1919 р. «Ко дню открытия рабочего клуба молодежи: Бесплатное приложение к газете “Плуг и Молот”». У 1921 р. виходив «Бюллетень газеты “Плуг и Молот”» (див. 1921 р.). Мова видання — російська й українська.

Газету випускав Конотопський повітовий виконавчий комітет спільно з місцевою організацією КП(б)У з метою проведення пропагандистської роботи в повіті. Водночас «Плуг и Молот» був покликаний повідомляти про накази та постанови влади, інформувати про події суспільного життя в Україні та поза її межами.

Кожне число складалося зі значного за обсягом інформаційного матеріалу, статей на злободенні теми та офіційного відділу. В останньому друкувалися документи губернських і повітових органів влади — Чернігівського губвиконкому, Конотопського повітового революційного комітету, начальника тилу повіту, начальника Конотопського гарнізону та ін. Окрім того, публікувалися розгорнуті звіти про проведення в повіті різноманітних зібрань, як-от: конференція КП(б)У (1920. № 137), з'їзд незаможних селян (1920. № 158).

Новини з фронтів, відомості про політичне життя і міжнародні відносини подавалися, як правило, у замітках численних тематичних рубрик. Перші шпальти вміщували багато пропагандистських матеріалів, часто присвячених проведенню певних кампаній — тижня сім'ї червоноармійця, тижня фронту (Н. В. Слово за нами. 1920. № 167; Золотарев Ю. Неделя пролетарской

общественности. 1920. № 168) чи свят або ювілейних дат. Відділ агітації і пропаганди ЦК КПУ вміщував рекомендації для агітаторів, як-от для проведення місяця допомоги Донбасу (1920. № 193) чи організації боротьби проти бандитизму (1921. № 211). «Плуг и Молот» публікував і антирелігійні пропагандистські статті, переконуючи, що віра є путями рабства, а священники — контрреволюціонерами: Ю. Зо-в «Поборники тьмы» (1920. № 146), Я. М. «Отцы духовные действуют» (1921. № 192).

Основні газетні матеріали присвячено темам війни, політики й партійного життя, а також міжнародного становища (Павло Дніпровський «Чума многопартийности» (1920. № 112); «Борьба с польской шляхтой» (1920. № 116); «Киев наш» (1920. № 134); Іл. Винницький «Винниченко з нами» (1920. № 156) та ін.). Часто вміщувалися воєнні огляди актуальної ситуації на фронтах в Україні за підписом В. Л. (1920. № 128, 131, 135).

Низку статей і звернень місцевих органів влади присвячено різним аспектам економічного розвитку країни, як-от: забезпечення населення продовольством, впровадження продуктового податку (С. Діденко «Натуральный налог» (1921. № 207). Багато уваги приділялося темі села, зокрема, висвітлювалися питання земельної політики, відносин села й міста, організації комітетів незаможних селян тощо (В. Заботін «В украинской деревне» (1920. № 136); С. Васильченко «Сельское хозяйство и земельная политика» (1920. № 185); «Город и село» (1921. № 207). Наприкінці 1921 р. — на початку 1922 р. однією з основних тем газети був голод в Україні: друкувалося багато матеріалів, що містили відомості про надання допомоги жителям постраждалих місцевостей.

Чимало публікацій присвячено освітнім справам, а найчастіше — проблемі боротьби з неграмотністю робітників і селян, питанню військової освіти для найширших верств громадян тощо (І. Безкрайній «Долой безграмотность» (1920. № 167); А. С. М. «К годовщине всеобуча» (1921. № 209). В окремих статтях розглядалися питання реформи шкільництва й заміни старих вчительських кадрів (П. Дніпровський «Переборы школьных работников» (1920. № 156).

«Плуг и Молот» завжди вміщував багато матеріалів (переважно інформаційних жанрів) про місцеве життя, зокрема присвячені розвитку театру і мистецтва. Зрідка порушувалися теми розвитку літератури — як правило, в контексті суспільно-політичних змін (Ю. Золотарев «Три года в литературе» (1920.

№ 170). Іноді публікувалися й літературні матеріали — здебільшого вірші за підписом Ю. Золотарьова, О. Недолі, Павленка, а також етюди та нариси (І. Безкрайній «Пролетарские именины» (1920. № 170).

Сатирично-гумористичні матеріали на сторінках часопису — це здебільшого фейлетони авторів під псевдонімами і криптонімами. На шпальтах часопису друкувалися й пропагандистські вірші, зокрема українською мовою.

Інформаційні рубрики газети: «На Красных фронтах», «Вести з фронта», «Последние сообщения штаба Н-ской армии», «В черном стане», «По Украине», «По Радянській Україні», «В Крыму», «По Советской Республике», «К миру с Польшей», «По Советской России», «Антанта и Россия», «Дела дипломатич.», «За границей», «За рубежом», «Революция на Западе», «Революция труда», «Бескровный фронт», «Революционное движение», «Революционная борьба», «Рост коммунизма», «Профессиональная жизнь», «Партийная жизнь», «Борьба с голодом», «По нашему краю», «На местные темы», «В революционном трибунале», «По Конотопу», «В уезде», «Наше село», «З культурного життя», «Хроника», деякі з них — україномовні: «По Радянській Україні», «Всячина», «Наше село», «Наша пошта». Рубрики з офіційними матеріалами: «Действия и распоряжения губернской власти», «Действия и распоряжения местной власти», «Официальный отдел». Рубрики, під якими публікувалися просвітницькі й науково-популярні матеріали: «Страничка знания» та «Сельскохозяйственная страничка».

Найактивніші автори: В. Бабко, Павло Дніпровський, Ів. Докудовський, І. Еде, Ю. Золотарьов (Ю. Зо-в), Л. Леонідов, Віра Толлоз, П. Чабан. Чимало авторів підписувалися псевдонімами або криптонімами.

Останній наявний (35(246)-й) номер видання датовано 7 листопада 1922 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1920. Газети. С. 216; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 67—68; Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 44. Газети України 1917—1920 років... С. 173.

М. Процик-Кульчицька

2215

ПОВСТАНЕЦЬ: Орган Штабу Коша Українських повстан. вільно-казачих військ на Катеринославщині (1919 ч. 1—3); Орган штаба кошу Українських повстанських вільно-казачих військ на Катеринославщині (1919 ч. 4—7). — Ч. 1. 1919, 22 листоп.

Редагує Редакційна Колегія. — **Кам'янське** (1919 ч. 1—3); **Верходніпровськ** (1919 ч. 4—7), **1919:** *Видає* Штаб Кошу Пов. Вільно-Козачих військ Катеринославщини. *Адр. ред.:* м. Кам'янське, буд. Був. Комісаріату.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—7; Ф. 54×35 см (1919 ч. 1, 2), 44,5×34 см (1919 ч. 3—7); *Обс.* 2—4 с.; *Ц.* числа 7 грн (3 р. 50 к.).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Ч. 1—7.

Часопис «Повстанець» повинен був закликати український народ до спротиву окупантам, активізувати його в найтяжчі періоди національно-визвольної боротьби. Матеріали газети пронизані ідеєю про неминучість перемоги над усіма ворогами Української держави — як над російськими більшовицькими окупантами, так і над військами Денікіна.

На першій сторінці «Повстанця» друкувалися офіційні матеріали — накази комендантів міст Кам'янське та Верхньодніпровськ, звернення штабу Українських повстанських вільно-казачих військ Катеринославщини та інші документи.

Передові статті мали на меті вселити віру в серця українських повстанців, сприяти підняттю їхнього бойового духу та окреслити шляхи майбутньої боротьби.

Часопис постійно друкував інформацію про розгортання бойових дій, новини з різних населених пунктів Катеринославщини. У кількох статтях повідомлялося про настрої регулярної української армії «В стані Українського Республіканського Війська» І. Паливоди (ч. 3), та серед українців Кубані.

У «Повстанці» вміщувалося враження козаків від бойових дій (як-от «Хвилини повстанського життя» за підписом Мла (ч. 5), часто подані у формі поезій: «Пора проснутися» (ч. 1) й інші М. Вечірка, «Марш повстанця» Грицька Лихого (ч. 5), «Борець-Повстанець» М. Захмарного (ч. 7).

У газеті було кілька рубрик, під якими публікувалися інформаційні матеріали: «Оперативна свідка», «Телеграми», «Хроніка», «Вісти з за кордону» і «Залізничний рух». У ч. 5 започатковано рубрику «Маленький фельетон».

Серед авторів «Повстанця» активністю вирізнявся І. Паливода. Більшість матеріалів підписано псевдонімами.

Останнє (7-ме) число вийшло 2 грудня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 53; Газети України 1917—1920 років... С. 176.

М. Процик-Кульчицька

ПОДОЛЬСКАЯ ЖИЗНЬ: Ежедневная газета (1919). — Г. 1. № 1. 1919, 22 нояб.

Ред.-изд. Л. Кипичиницеръ (1919 — 1920 № 26, 30, 31), В. М. Можевитиновъ (1920 № 27, 28). — **Каменець-Подольскъ, 1919—1920:** Друк. Видавничого Вид. «Дністер» (1919 № 1—5); Друк. Видавничого Т-ва «Дністер» (1919 № 6—18); *Тип.* А. Кипичиницера (1920). *Адр. ред. і контори:* по Центр. пл. (Журавлевка), д. Крайза (1919), вь «Славянской гостинницѣ», д. Крайза (Журавлевка) (1920).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—18, [?], 1920 — Г. 2 № 1—31; *Ф.* від 44,5×34 см до 53,5×35,5 см (1919), 37×23 см (1920); *Обс.* 2 с. (1919), 4 с. (1920); *Передпл.:* на 1 міс. 120 р., на 3 міс. 300 р. *Ц.* номера 5 р.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Г. 1 № 2, 3, 5—9, 11—14; **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 5—10, 12—16, 18, 1920 — Г. 2 № 24—28, 30, 31; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 1—11, 14—18, 1920 — Г. 2 № 24—31.

Примітки: № 18 датовано 13 грудня 1919 р., № 24 — 24 січня 1920 р. Газета виходила з дозволу цензури. Мова видання — російська та українська.

Щоденна газета «Подольская Жизнь» мала яскраве демократичне спрямування, була виразником інтересів єврейського населення м. Кам'янець-Подільський і систематично висвітлювала суспільно-політичне життя українців.

Дотримуючись погляду, що поняття національних свобод органічно входить у поняття політичної свободи, а політичної свободи не існує там, де нема гарантованих національних свобод, натомість мирне співіснування, співдружність і співпраця різних народів забезпечуються лише повною свободою їхнього національного самовизначення, редакція обіцяла розкривати ці засади стосовно всіх народів колишньої Російської імперії й українського народу зокрема (Вмѣсто передовицы. 1919. № 1).

Стверджуючи, що виразником волі кожного народу є його національне зібрання, редакція обіцяла вести боротьбу з тими партіями, які намагатимуться применшити значення і роль такого органу, та рішуче боротися з тими, хто веде антиєврейську погромну агітацію.

У передових статтях порушувалося питання щодо національного відродження українців (1919. № 6), обговорювалися закон Української Центральної Ради про національно-персональну автономію, зокрема єврейську, та необхідність передати управління нею

єврейському народу (1919. № 10), українсько-єврейські стосунки (1919. № 18) тощо.

Центральною темою видання було суспільно-політичне становище євреїв в Україні й світі. Газета всебічно висвітлювала історію й діяльність сіоністської організації «Цейре-Ціон» (1919. № 8, 12, 13) та єврейської громади у Кам'янці-Подільському. Про це йшлося, зокрема, у циклі статей п. н. «Наша программа» (згодом — «Наша программа и Палестина» З. Фраткіна (1919. № 8, 10—12, 14, 16, 18), «Здоровая дифференциация» (1919. № 7) та «Община и благотворительность» З. Беніна (1919. № 5), «Проблемы общинной жизни» Доктора Кнопінга (підп.: Доктор К.) (1919. № 2, 5, 8) тощо.

«Позицію єврейства вь міровомь переворотѣ» роз'яснював Доктор Кнопінг (1919. № 9), ідею національно-персональної автономії розкривав З. Бенін у статті «Еврейское самоуправление» (1919. № 11, 13, 15, 17). У публікації цього ж автора висвітлювалися діяльність єврейської організації «Червоний Хрест» (1919. № 9).

Матеріали вказаного спрямування доповнювали передові статті, в яких редакція порушувала питання щодо національних прав литовського єврейства (1919. № 3), виступала проти чорносотенців (1919. № 13) тощо.

Особливо інформативно насиченими були рубрики «Мѣстная жизнь» та «Мѣстная хроника», у яких широко висвітлювалися місцеві події. Редакція друкувала бесіду з головою Кам'янець-Подільської єврейської громадської управи (1919. № 1), звіти із засідань санітарної комісії при головноуповноваженому уряду УНР (1919. № 15) та Кам'янецької єврейської громади (1920. № 28) тощо.

З україномовних публікацій у газеті було вміщено велику статтю Хв. В. «Ще про урядовців...» (1920. № 29—31), в «Офіціальному відділі» — накази Головноуповноваженого уряду УНР міністра І. Огієнка (1919. № 4, 5, 14), губерньського комісара до населення Поділля (1919. № 2), а під рубриками «Мѣстная жизнь» та «Мѣстная хроника» — протокол наради представників шкіл Кам'янця про відкриття навчання у місцевих школах (1919. № 8).

Із фейлетонами виступали Ніка Гофманенко та Оль Райт.

У газеті функціонували «Офіціальный відділ» («Официальный Отдѣль») та численні рубрики, якот: «Телеграммы», «Хроника», «Мѣстная хроника», «Мѣстная жизнь», «Еврейская жизнь», «Проблемы общинной жизни», «По уѣзду», «По городу»,

«Университетская жизнь», «Происшествия», «Театр и музыка», «Маленький фельетон», «Юморески», «Смѣсь», «Отъ редакції».

Активними авторами газети були: З. Бенін, Доктор Кнопінг (Доктор К.), В. М. Можевітінов (під крипт. В. М-въ), З. Фраткін та ін.

Останній (31-й) номер видання датовано 1 лютого 1920 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 85, 102; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 53; Газети України 1917—1920 років... С. 177.

В. Габор

2217

ПОДОЛЬСКИЙ КОМУНИСТ: Орган Подольского Губкома и Винницкого Горкома Коммунистической партии Украины (1919 № 1, 2); Орган Подольского Губкома и Винницкого Горкома (1919 № 3—73); Орган Подольского Губернского Партийного Комитета (1919 № 76—104). — № 1. 1919, 28 марта.

Издает и редактирует Подгубком и Вингорком партии коммунистов (большевиков) Украины (1919 № 1). [*Отв. ред.* Островский (1919 № 2)]. *Ред.* Островский (1919 № 13—35, 46—61), Петров (1919 № 62—87). *Ред. коллегия:* Островский и Филиппов (1919 № 36—45), Петров и Островский (1919 № 49), Петров и Зыков (1919 № 68—108). — **Винница, 1919:** *Издает* Подгубком и Вингорком партии коммунистов (большевиков) Украины (1919 № 1—73), Подольский Губернский Комитет партии коммунистов (большевиков) Украины (1919 № 76—108). Винницкая Советская Тип. Адр. ред. і адм.: Винница, Николаевск. пер., № 25.

Вийшло: 1919 — № 1—108; *Ф.* від 50,5×33,5 см до 55×35 см (1919 № 1—47), 68×48 см (1919 № 49—108); *Обс.* 4 с. (1919 № 25—35), 2 с. (1919 № 36—108); *Передпл.:* на 1 мес. 15 р. (1919 № 25—47), 17 р. (1919 № 68—79), 20 р. (1919 № 49, 94—108). *Ц.* номери 80 к. (1919 № 1—47, 68), 1 р. (1919 № 49, 94—108).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — № 25—28, 33, 36, 38—47, 88, 90; **НБУВ:** 1919 — № 1, 44, 47, 49, 68—73, 76, 79, 94—96, 98, 99, 103, 108; **ДНАБ:** 1919 — № 44, 46, 47, 49, 68—73, 76, 103, 105, 106.

Примітки: Мова видання — російська та українська.

«Подольський Комуніст» — рупор Комуністичної партії (більшовиків) України, пропагандист будівництва соціалістичного суспільства. Займаючи активну позицію у боротьбі за утвердження радянської влади,

редакція переконувала у її перевагах, а саме — в захищеності інтересів робітників і селян, колективізації на добровільній основі, релігійній свободі (Воззвание к крестьянам. № 36; Иван. Обдурене селянство. № 39; Ткач С. Де що про щирих. № 40), повідомляла про прихід більшовиків до влади у Бендерах, Станіславі, Коломиї (№ 26), Жмеринці (№ 88), висвітлювала способи комуністичної пропаганди (Красный поход в деревню. № 41). У низці статей відображено продовольчу політику більшовиків. Постійний забір збіжжя та інших продуктів сільського господарства для армії та міста, розподіл продовольства за картковою системою й інші «блага» політики воєнного комунізму висвітлювалися у статтях «Деревня, революция и продовольствие» (№ 33), «Деревня должна прийти на помощь» (№ 90). У часописі опубліковано «розмови» з народним комісаром освіти В. Затонським та головою Раднаркому Х. Раковським стосовно революційних подій у Станіславі та воєнного стану в УСРР (№ 27).

У матеріалах на міжнародні теми активно обговорювалися умови Версальського мирного договору, який, на думку більшовиків, був ударом по міжнародному пролетаріату (Мирная конференция. № 40; Вокруг мирного договора. № 40, 46).

Темою низки статей та заміток була боротьба «з петлюрівськими бандами». Нетерпимістю відзначалися матеріали про представників антирадянської боротьби А. Волинця (Визволитель України. № 36), М. Григор'єва (К восстанию Григорьева; Зверства григорьевских банд. № 41).

На сторінках газети провадилася тотальна пропаганда соціалістичного будівництва, складовою якого була боротьба з епідеміями тифу та віспи (Соловьев В. Тяжелое наследство. № 26). Часопис систематично інформував про розширення та зміцнення світового комуністичного та робітничого руху у Німеччині, Франції, Єгипті, Корей.

Газета націлювала трудівників на розгортання революційної боротьби, сприяла мобілізації робітників і селян до лав Червоної армії (И. Б. Пора опомниться. № 88; Сибиряков Вл. За что воюют рабочие и крестьяне. № 90).

Значну увагу редакція звертала на культурно-просвітницьку роботу серед робітників, метою якої було їхнє виховання у радянському дусі (Культурное строительство. № 33).

У низці матеріалів обґрунтовано переваги трудової школи, де навчання поєднувалося із суспільно корисною працею (Л. Лекция о трудовой школе. № 25; П-ский Г. Трудовая школа. № 25, 26).

Час від часу у часописі публікувалися оповідання та вірші революційного спрямування Сергія Зоревого, В. Женіна, Н. Остраниці.

Рубрики видання: «Телеграммы», «Профессиональная жизнь», «Хроника», «По местам», «По уезду». Під рубриками «Театр и музыка», «Театр и искусство» (№ 88, 90) містилися відгуки Мз-ркого на концерти та вистави у радянському театрі. На останній сторінці функціонував «Официальный отдел», у якому публікувалися протоколи Подільського губернського виконкому рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, накази Подільського губернського воєнного комісаріату та Вінницького комітету КП(б)У.

Автори «Подольского Коммуниста»: І. Бараб-Тарле, Н. Гольцман, Ф. Коген-Альтман, Вл. Сибіряков, С. Ткач, Яков Шихельман.

Останній (108-й) номер вийшов друком 7 серпня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 86; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 33; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 115; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 16; Газети України 1917—1920 років... С. 53.

У. Чубай

2218

ПОДОЛЬСКОЕ СЛОВО. — № 1.
1919, 27 февр.

Ред. А. К. Поляцкій (1919 № 1). *Отв. ред.* П. Н. Петропавловскій (1919 № 2—15). — **Винница, 1919:** Изд. Винницкій издательскій Кооперативъ «Логось». *Тип.* Винницкого Городского Управления. *Адр. ред. і контори:* Николаевск. пр., № 25.

Вийшло: 1919 — № 1—16; *Ф.* від 48×34 см до 66×35 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на 1 мес. 15 р. *Ц.* номера 85 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1, 2, 4, 6, 14, 15; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 2, 4, 14.

Примітки: Періодичність виходу — щоденно.

На останній сторінці зазначено: «Дозволено Воєнної Цензурою». У вересні 1919 р. під такою ж назвою виходила «Ежедневная общественно-политическая и литературная газета» (див. № 2219).

Мова видання — українська та російська.

У газеті «Подольское Слово» публікувалися різноматеріальні матеріали про події в Україні й за кордоном у 1919 р. На шпальтах часопису вміщувалися повідомлення про основні політичні, економічні та громадські події як місцевого, так і міжнародного значення — видання було одним із джерел інформації для подільян.

Основну частину змістового наповнення газети становили матеріали рубрики «Телеграммы» і її підрубрик («На Украинѣ», «За границей», «Въ Россіи»). У низці публікацій розкривалася політична ситуація на українських землях, інформувалося про діяльність уряду Директорії, прийняті ним законодавчі акти та підтримувалася політика УНР, про що свідчать опубліковані офіційні документи. Неодноразово в авторських матеріалах висвітлювалися гучні поразки більшовиків, фронтові події, вказувалися економічні методи подолання фінансової кризи, інформувалося про більшовицьку агітацію у Франції та важливі події у Німеччині, Іспанії, Сербії та Чорногорії, Польщі та інших країнах.

У рубриках «Мѣстная жизнь», «По уѣзду» та «Правительство въ Винницѣ» висвітлювалися місцеві події суспільно-політичного значення, а саме: діяльність органів влади на місцях та їх компетенція в управлінському апараті УНР, проведення засідань місцевої ради та прийняті нею рішення, введення охорони міста через розбійні напади і самогубства, організація землемірно-технічних курсів, проведення загального зібрання кооперативного видавництва «Наука», відкриття нового автомобільного зв'язку Літин — Вінниця та багато ін. Також автори подавали короткі інформаційні замітки про події у Києві, Одесі та в Криму.

На сторінках газети публікувалися дописи і листи читачів.

Накази, оголошення й повідомлення центральної та місцевої влади друкувалися українською мовою.

Рубрики видання: «Телеграммы», «На Украинѣ», «За границей», «Въ Россіи», «Мѣстная жизнь», «Въ послѣднюю минуту», «Послѣднія извѣстія», «По уѣзду», «Театръ и музыка», «Официально».

Найактивніші автори: М. Германов, Ф. Горський, С. Ільницький, П. Петропавловський, Сай.

Останній (16-й) номер вийшов 18 березня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 86; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 53; Газети України 1917—1920 років... С. 178.

Р. Романюк

2219

ПОДОЛЬСКОЕ СЛОВО: Ежедневная общественно-политическая и литературная газета. — № 1. 1919, 6 сент.

Ред. Н. Г. Милеантъ. — **Винница, 1919:** Изд. Винницкій Издательскій Кооперативъ «Логось». *Тип.* Винницкого Городского Самоуправления. *Адр. ред. і контори:* г. Винница, Муры, Николаевскій пр., 25.

Вийшло: 1919 — № 1—13; Ф. від 47×32 см до 54×46 см; Обс. 2 с., 4 с.; Ц. номери 2 р. (1919 № 1—12), 3 р. (1919 № 13).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 8, 10, 11; **ДНАБ**: 1919 — № 3, 5—13.

Примітки: У книзі «Часописи Поділля» вказано, що в оголошенні № 1 подано: редактор газети — М. Германов. Співпрацівниками редакції були: В. Багінський, Ф. Горський, О. Длугач, С. Ільницький, М. Корнфельд, П. Ординський, Є. Радбиль, С. Рапопорт, І. Слуцький, М. Мілеант, А. Сокольський та ін. Мова видання — українська та російська. Від лютого до березня 1919 р. виходила однойменна щоденна газета (див. № 2218).

У суспільно-інформаційній та літературній газеті «Подольское Слово» системно вмішувалися публікації про вітчизняне та закордонне життя, у яких висвітлювалися політичні, економічні та громадські події. У зв'язку з такою концепцією та дещо прихованою політичною позицією видання значна частина матеріалів містилася під рубриками «Телеграммы У.П.Б.», «Разныя известия» та «Хроника», подаючи різноматичну інформацію про діяльність уряду УНР та видані ним офіційні документи, офіційні візити українських урядовців за кордон, проблему знецінення радянських грошей і т. д. Тему боротьби проти більшовиків на українських землях та важливу роль у ній Головного отамана С. Петлюри розкривали автори у матеріалах рубрики «Война съ большевиками».

Редакція газети регулярно ознайомлювала читачів із закордонним життям у важливих його проявах та акцентувала ті аспекти діяльності, які стосувалися України. Ця інформація подавалася під рубрикою «За рубежом». Серед інших висвітлюваних тем чільне місце займала й регіональна тематика. Автори публікацій інформували про події в Одесі, Харкові, Києві, Вінниці та багатьох інших містах, а також про нагальні проблеми тогочасного суспільства. У матеріалах рубрики «Театръ и музыка», аналізувалися мистецькі проблеми, а короткі анотаційні матеріали авторства С. Мироня інформували про події зі світу театру й музики.

Літературна частина видання представлена невеликими віршами, як-от «Усталъ...» Леоніда Шварца (№ 13), та сатиричними оповіданнями на злободенні теми під рубрикою «Маленькій фельетонъ», наприклад: А. Сокольський «Въ Бѣломъ Залѣ» (№ 12), «О чемъ мечтаєть осенью Поэтъ», «Спекулянтъ» (№ 8).

Оголошення та розпорядження відповідно до законів і постанов УНР друкувалися українською мовою.

Часто на сторінках газети вмішувалися оголошення про концерти і вистави, розклад роботи банків і т. д.

Рубрики видання: «Телеграммы У.П.Б.», «Война съ большевиками», «Разныя известия», «За рубежомъ», «Хроника», «Театръ и музыка», «Происшествия» та ін.

Найактивніші автори публікацій: Ф. Горський, С. Ільницький, Л. Сокольський.

Останній (13-й) номер вийшов 21 вересня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 86, 87; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 53; Газети України 1917—1920 років... С. 178.

Р. Романюк

2220*

ПОДСНЕЖНИК. — № 1. 1919.

Кременец, 1919—1920.

Примітки: Мова видання — російська й українська.

Шкільний журнал-альманах видавався учнями Кременецької української гімназії. Містив, зокрема, вірш та оповідання учнів гімназії українською мовою.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 403.

Література: Май В. Гурток «Юнацтво» (Спомини з життя волинської молоді) // Розбудова Нації. Прага, 1928. Ч. 7/8. С. 276; *Галушко М.* Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886—1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2008. С. 129, 130.

М. Романюк

2221

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА: Додаток до № 86(113) «Вістей Всеукр. Ц. В. К. Рад України» (1919. Ч. 1). — Виходить що-тижня. Ч. 1. 1919, 9 лип.

Виходить під ред. Позашкільного Відділу Наркомоса. — **Київ, 1919**: Вид. Позашкільний Відділ Народнього Комісаріату України. Радянська друк., вул. Леніна, ч. 19. *Адр. ред.*: Бульвар Шевченка, 14, Наркомос, позашкільний відділ.

Вийшло: 1919 — Ч. 1, 2; Ф. 68×52 см; Обс. 2 с.

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — Ч. 1, 2; **ДНАБ**: 1919 — Ч. 1, 2.

Примітки: Газета паралельно виходила російською мовою п. н. «Внешкольное Образование» (див. № 2419).

Щотижнева газета, присвячена питанням позашкільної освіти в Україні, стояла на позиціях більшовизму й першим з основних своїх завдань

вважала налагодження роботи освітньої галузі в країні та систематичне інформування всіх працівників відповідної сфери. Окреслення своїх завдань «Позашкільна Освіта» розпочала із критики інтелігенції, яка, на її думку, заплуталася у вирі революційних подій, та з акцентування творчих пошуків на шляху розвитку нової «революційно-класової освіти».

Маючи за зразок організацію роботи у відповідній сфері в радянській Росії, газета приділяла значну увагу перебігові Всеросійського з'їзду з позашкільної роботи, що відбувся 6—19 травня, й у якому брала участь українська делегація. У 1-му та 2-му числах надруковано резолюції з'їзду, викладено позицію зібрання стосовно завдань позашкільної освіти національних меншин, організацій шкіл для дорослих тощо.

Провідна тема часопису — висвітлення діяльності відділів позашкільної освіти у різних губерніях. У ч. 1 розглянуто стан справ у Харківській, Катеринославській, Полтавській, Херсонській та Чернігівській губерніях; у ч. 2 — на Київщині.

У ч. 2 надруковано статті: «Освіта і революційна пропаганда» С. Гопнера та «Шкільні бібліотеки» В. Родникова.

Газета повідомляла про роботу різних підвідділів і секцій позашкільного відділу Народного комісаріату освіти: бібліотечного підвідділу (зокрема секції дитячих бібліотек), секції шкіл, консультаційно-інформаційного бюро, секції народних університетів і лекцій.

Рубрики видання: «Позашкільної Освіти»: «По губерніях» та «У Позашкільному Відділі Наркомосу».

Останнє (2-ге) число вийшло 27 липня 1919 р.

Література: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 69; Газети України 1917—1920 років... С. 179.

М. Процик-Кульчицька

2222*

ПОЛЕВА ГАЗЕТА П-ГО ГАЛИЦЬКОГО КОРПУСА. — Ч. 1.

Ред. Комітет. — **Б. м.** (1919 ч. 1, 2); **Постій** (1919 ч. 3), **1919:** *Друк.* Вінницького міського самоврядування (1919 ч. 3).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—3; *Ф.* 36×26 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* числа 5 грн.

Останнє (3-тє) число датовано 25 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 87; Бібліографія української преси... С. 245.

Література: *Вовк Н.* Інформаційне забезпечення Української Галицької Армії в період українсько-польської війни: історіографічно-джерелознавчий аналіз // *Україна — Європа — Світ: міжнар. зб. наук. пр.* Тернопіль, 2015.

Вип. 16: у 2 част. Част. 2. С. 185, 187 (Серія: Історія, міжнародні відносини).

М. Комариця

2223

ПОЛОНЕНИЙ: Белетристичний неперіодичний журнал полонених українців в Кассіно (1919); Белетристичний неперіодичний журнал полонених українців-старшин у Кассіно (1920). — Б. н. 1919, 25 січ.

Редагують І. Бордейний, Е. Вацик, Р. Навроцький (1919 б. н. 25 січ.—ч. IV), Ів. Бордейний, П. Гошовський, Р. Навроцький (1919 ч. V—IX), Гриць Дубик (1920 ч. 4), Володимир Яценків (1920 ч. 5). *Відвіч. ред.* Р. Навроцький (1919 25 січ.—ч. III). — **Кассіно, 1919—1920.** *Адр. ред.:* Кассіно, Бар. 12. *Адр. адм.:* Кассіно, Бар. 24 (1919).

Вийшло: 1919 — б. н. 25 січ., ч. II—V, VI/VII, VIII, IX, 1920 — Р. II ч. 1, 2, 3(12)—5(14); *Ф.* 32×23 см; *Обс.* 24—32 с. (1919), 40—60 с. (1920).

Наявність у фондi: **ЦДАВОВУ:** 1919 — б. н. 25 січ., ч. II—V, VI/VII, IX, 1920 — Р. II ч. 3(12), 5(14).

Примітки: Рукописне видання. Періодичність виходу — раз на місяць. Додаток: сатирично-гумористичний журнал «Лязароні» (*див.* № 2174).

Видаючи дебютне число белетристичного журналу, редакція зазначила, що він був створений «в неволі, та вольний від усякого лукавства», ним керує «вдвічна сила людського духа». У вступній статті сформульовано мету видання: «...плекати тут на скалистій італійській землі наше рідне слово в усіх його проявах. А щоби ніжна наша рослина не загинула, ні не завмерла перед розцвітом, но щоби розрослася у могуче дерево, — повинно бути старання нас усіх» (Від редакції. 1919. 25 січ.).

На сторінках журналу друкувалися головню поетичні й прозові твори українських таборовиків-літераторів: Івана Бордейного (під псевд. Іван Орленко, Петро Задума), П. Балицького, Арістіда Годованського, Франца Маслиника, Р. Навроцького (як під автонімом, так і під крипт.: Р. Н., Р. Н-цький), М. Стрільцова, Д. Щиголя, Володимира Яценкова.

Квінтесенція виступів актуальної суспільно-політичної проблематики полягала в плеканні українських традицій і звичаїв у Італії, збереженні національної ідентичності та свідомості, консолідації українців-таборовиків і вшануванні пам'яті видатних українських поетів (Гошовський П. Немає гірше... 1919. Ч. 3; Задума Петро. Генієві І. Ф.; Зі споминів

про Івана Франка; Р. В. Іван Франко. 1920. Ч. 5). У виданні публікувалися пізнавальні матеріали про історію розвитку української мови, її відмінності від інших слов'янських мов (Котелко Дмитро. Причинок до української правописі. 1919. 25 січ.), фольклор українців (Український народ а його пісня. 1919. Ч. 4).

На сторінках журналу вміщувалися твори інших авторів під їхніми автонімами (Франц Білас, Євген Вацик, Михайло Гринів, Корнило Крушельницький, Іван Мельницький, Роман Мійський, Михайло Проців, Теодор Чернописський), псевдонімами та криптонімами.

Видання вирізнялося високим рівнем художньо-технічного оформлення. Ілюстраторами видання, авторами більшості віньєток, карикатур, шаржів, графічних малюнків були С. Дзидза, В. Касіян (В. Кассиан), Ю. Теодорович, Я. Фартух. За технічну частину видання журналу, зокрема за написання текстів від руки, відповідав Я. Ліщота.

Провідними в контенті часопису були художньо-публіцистичні (нарис, замальовка) й аналітичні (стаття, звернення) жанри.

Останнє (5(14)-те) число датовано 28 травня 1920 р.

Література: Срібняк І. Табір полонених українських старшин у Касінно (Італія) в 1918—1920 рр. // Перша Світова війна і слов'янські народи: матеріали Міжнародн. конф. 14—15 трав. 1998 р. Київ, 1998. С. 96—100; Сидоренко Н. Національно-духовне самоствердження: у 3 част. Київ, 2000. Част. 1: Українська таборова періодика часів Першої світової війни. С. 116—123.

С. Блавацький

2224

ПОСТУП: Орган незалежної соціалістичної думки. Щоденна газета. — Виходить щодня, крім понеділків та днів після свят. Р. 1. Ч. 1. 1919, 1 січ.

Відп. ред. С. Лимарь. — **Харьків, 1919:** Видає Т-во співробітників. *Тип.* «Ренессансъ», Харьків, Клочковская, 31. *Адр. ред. і контори:* Пушкінська, 20.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1, [?]; *Ф.* 53×35,5 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* на міс. 12 крб. *Ц.* по всіх місцях 50 к.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 1.

Примітки: Під логотипом подано: «Постійним дописувачам висилається дурно».

Мету і завдання громадсько-політичного часопису «Поступ» (функціонував у період Директорії УНР) його редакція вбачала в «обстоюванні інтересів трудових кіл України», в намаганні «будити думку трудового селянства» та зміцнювати політичну та національну свідомість мас («Від редакції»).

Зміст газети відображав тодішні суспільно-політичні реалії як в УНР, так і навколо неї. Зокрема, «трагізмом української демократії» журналісти називали те, що «на Вкраїну сунуть як Добровольча Армія, так і Соціалістичні полки» більшовицької Росії (Міхельсон. Сучасний стан). Радянській владі, що запевнила Директорію у невтручанні в «українські справи», публіцисти закидали порушення домовленостей з УНР (О. А. Фальсифікатори).

Редакція часопису вміщувала матеріали про перспективи соціалістичного руху (Євдокименко К. Кому ви помагаєте?) громадсько-політичне та культурне життя в Україні (рубрика «Телеграми»), публікувала «Дописи» (з Полтави, Охтирки, Валок), повідомлення про смерть Андрія Заливчого (члена УПСР) та некролог Олександри Єфименко.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 55.

В. Ковпак

2225

ПОЧТОВО-ТЕЛЕГРАФНАЯ ЖИЗНЬ: Орган Коллегии Служащих Киевского Главного Телеграфа. Еженедельный профессиональный журнал. — № 1. 1919, 4 марта.

Ред. А. Ковень. — **Киев, 1919:** Изд. Коллегия служащих Киевского Главного Телеграфа. *Тип.* Л. І. Райциса. *Адр. ред.:* Київ, Бол. Владимирская, 23 (зданіе Главного Телеграфа).

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 27×17 см; *Обс.* 12 с.; *Передпл.:* в мес. 4 р. *Ц.* номера 1 р.

Наявність у фондi: НБУВ: 1919 — № 1, 2.

Примітки: Мова видання — російська та українська.

«Почтово-Телеграфная жизнь» — фаховий періодичний орган працівників пошти і телеграфу міста Києва. У ньому висвітлено формування і розвиток системи зв'язку Київщини та деяких інших українських регіонів, розглянуто окремі події громадського життя. Необхідність виходу часопису означеного спрямування підкреслено у вступному зверненні (Потребность. № 1).

Важливою справою галузевого поступу, — вважали автори, — було об'єднання поштовиків «під дахом» профспілкової організації, здатної забезпечити соціальний захист зв'язківцям тощо (С. Н. Що до організації п.-т. робітників. № 2).

Редакція видання вміщувала матеріали про перспективи українського професійного руху зв'язківців, становлення і розвиток Поштово-телеграфної спілки,

засідання та інші масові заходи службовців галузі (Фальковскій В. Эволюція поштово-телеграфного Союза. № 1; Ковень А. Единственный путь профессионального движения. № 2).

У рубриці «Официальный отдѣлъ» публікувалися найважливіші постанови і накази Міністерства пошт і телеграфів.

Рубрики часопису: «Профессиональная жизнь», «Разныя извѣстія», «Общественная жизнь», «Из области науки», «Хроника».

Серед авторів часопису, крім названих, значиться прізвище І. Путятова.

Останній (2-й) номер журналу вийшов друком 12 березня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 134.

В. Ковпак

2226

ПРАВДА: Щоденна Народня Газета. — Р. 1. Ч. 1. 1919, 10 січ.

Редагує Комітет. — **Жмеринка, 1919:** Видає Т-во Співробітників. Друк. А. В. Грінштейна, Жмеринка. Адр. ред. і контори: Ст. Жмеринка, мебліровані кімнати, № 2.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—11, [?]; Ф. 47×30 см; Обс. 4 с.; Передпл.: на міс. 20 грн. Ц. числа 90 шагів (1919 ч. 1—3), 120 шагів (1919 ч. 4—11).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 4, 5, 8, 11; **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—10.

Примітки: Дату виходу перших семи чисел подано за старим й новим (у дужках) стилями, з ч. 8 — за новим. Гасла газети: «Хай живе Українська Народня Республіка», «Вся влада трудовому селянству і робітництву». Мова видання — українська та російська.

Про призначення газети, її напрям і політичні позиції інформує повідомлення-заклик, вміщене у перших числах: «Передплачуйте і пошируйте щоденну робітничо-селянську газету “Правда”. Єдиний безпартійний орган Жмеринської соціалістичної незалежної думки». Тут також декларувалося основне завдання газети — обороняти права «працюючого люду», під яким розуміли українське селянство, робітництво й інтелігенцію. У передовицях видання наголошувало на важливості тогочасного моменту для майбутнього українського народу, а також на складності внутрішніх і зовнішніх обставин, що в них опинилася Україна. Гасло «Правди», як зазначено в передовій статті у ч. 1, — «Самостійна Українська Трудова Республіка»,

а завдання — піднімати на її захист усіх громадян, які в цей грізний і відповідальний час мусять стати до боротьби єдиним революційним фронтом.

На сторінках видання публікувалися статті, замітки й повідомлення, що інформували про тогочасні події громадсько-політичного життя молоді Української держави. Особливу увагу приділено темі скликання Трудового конгресу, потрактованого як важливу історичну подію, що здатна покласти край політичній невизначеності в країні. Низку статей присвячено виборам до цього представницького зібрання та питанням, які планувалося вирішити на конгресі: «Трудовий Конгрес» (ч. 2), «Хто більше?» (ч. 3), «“Большевицкам” на увагу» Гриця Самотнього (ч. 9) та ін. Автори статей аналізували міжнародне становище України, висвітлюючи мотивацію втручання ворогів у її внутрішні справи («Новий шлях» (ч. 1), «Що-ж-робить» (ч. 9; ін.).

У низці газетних матеріалів висловлювалися оптимістичні сподівання на припинення воєнного лихоліття й початок мирного відновлення та розбудови країни (редакційна замітка «Новий рік!» й замітка «1918» Хмурого (ч. 4).

Актуальною для «Правди» залишалася воєнна тема. Проблеми українського війська розглядалися в публікаціях різних жанрів — від коротких повідомлень до ґрунтовних статей, серед яких — «Геть зрадників з армії!», «Схаменіться» (ч. 10). У ч. 3 опубліковано статтю «Хто такі Українські Січові Стрільці й яка їхня ідея», автор якої, О. Н., зауважував, що, якби все військо пройнялося таким духом, як галичани, жодна загроза не була б страшною для нас.

Газета інформувала читачів про діяльність уряду Директорії (що, зрештою, було основним, хоч і не задекларованим завданням часопису) — передусім про законотворчу та зовнішньополітичну роботу нової української влади. Такі відомості переважно об'єднувалися під рубрикою «Телеграми». У ч. 4, зокрема, надруковано такі матеріали: «Грошова справа» (про постанову Міністерства фінансів щодо поступової реформи грошової одиниці — заміну російської на українську) та «Земельний закон», в ч. 5 — низку повідомлень про переговори Директорії з керівництвом більшовицької Росії. З цією ж метою було відкрито рубрику «Діяльність уряду». У газеті друкувалися відозви та звернення уряду до населення УНР, статті й кореспонденції, що пропагували правильність рішень Директорії, виступали на її захист, як-от: відозва-протест, яку підписали В. Винниченко та

члени уряду (Ф. Швець, Андрієвський, А. Макаренко та С. Петлюра), проти єврейських погромів в окремих містах України, п. н. «От Директорії Української Народної Республіки» (ч. 5), «Хто агітує проти Директорії» (ч. 8) й ін. На сторінках газети надруковано чимало важливих офіційних матеріалів, серед яких — «Нота до Московщини» (ч. 3) тощо.

Важливим напрямом діяльності часопису було висвітлення місцевого селянського та робітничого життя. Увагу читачів акцентовано на визначальному факті української історії: трудовий люд засвідчив свою непохитну волю до незалежного життя, за коротких півтора року пройшовши шлях національної революції й реакції, який інші народи проходили десятиліттями. У статті «Трудовий Конгрес і робітництво на Україні» О. Іль-ка (ч. 1) подано аналіз розвитку робітничого руху, в якому зазначено, що більшість робітників в Україні (через різні обставини, основна з яких — тенденційна економічна політика) — або євреї, або росіяни, і якщо перші частково розуміють підвалини української революції, то другі всіляко перешкоджають справі, тягнучи до «єдиної неділимої».

Деякі матеріали «Правди» (як-от «Сучасний стан православної церковної справи на Україні» Священника (ч. 1), «Сучасні проповідники» Парафіянина, «Справа арешту Владик» (ч. 9) та ін.) порушують питання церковного життя в Україні, наголошуючи на тому, що Церкві потрібна не зміна осіб, а зміна напряму її діяльності.

Іноді в «Правді» друкувалися нариси, вірші та фейлетони.

Відомості про місцеве життя, зокрема повідомлення про особливості соціально-економічного, культурно-просвітницького та кооперативного життя, об'єднувалися під рубриками: «Хроніка» (здебільшого російськомовні замітки про кримінальні події) та «На жмеринські теми» (матеріали художньо-публіцистичного жанру з критикою негативних аспектів місцевого соціально-побутового життя, людських взаємин тощо). Під рубрикою «За кордоном» вмішувалися інформаційні матеріали про міжнародне політичне життя. Час від часу з'являлася рубрика «З газет», що була реакцією редакції на висловлювання авторів періодичних видань-опонентів. Традиційно на першій та останній сторінках вмішувалися оголошення — здебільшого повідомлення місцевих урядових структур про набуття чинності нових законів Директорії, відомості про діяльність місцевих громадських установ та організацій тощо. У виданні друкувалися оголошення приватних

осіб та «Інформаційного бюро Жмеринської Філії Українського Національного Союзу».

Автори газетних публікацій здебільшого не вказувалися.

Останнє наявне (11-те) число «Правди» побачило світ 24 січня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 87; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 55; Газети України 1917—1920 років... С. 181.

О. Дроздовська, М. Процик-Кульчицька

2227

ПРАВОСЛАВНЕ ПОДІЛЛЯ: Двохтижневик Подільської Єпархії. — Ч. 1. 1919, 15 берез.

Редагує Тимчасовий Комітет. — **Кам'янець-Подільський, 1919:** Друк. Подільської Губ. Народ. Управи (Ар. у Св.-Тр. Братства), Кам.-Под.

Вийшло: 1919 — Ч. 1, [?]; Ф. 25,5×17 см; Обс. 8 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1.

Примітки: Двохтижневик вийшов замість запланованого «Подольського Церковного Вѣстника».

З огляду на вимогу комісаріату видавати єпархіяльний часопис українською мовою редакційний комітет «Подольського Церковного Вѣстника» у ч. 1 двохтижневика повідомив, що заплановане видання не виходитиме, а замість нього випускатиметься «Православне Поділля».

«Православне Поділля» — часопис православного духовенства, який повідомляв про найважливіші події у церковному житті єпархії, містив повідомлення єпископа Подільського та Брацлавського Пімена, інформував про порядок архієрейських богослужень у Кам'янці-Подільському, службові зміни священників.

«Хроніка» висвітлювала важливі події місцевого громадсько-церковного життя, рубрика «З життя Богословського факультету Українського Університету» подавала перелік дисциплін, які викладалися на цьому факультеті.

Останні сторінки часопису інформували про новий склад Ради Народних Міністрів УНР, вільні посади священників і дияконів тощо.

Серед авторів згадано лише Н. К.

Подальша доля часопису невідома.

Література: Від редакційного комітету «Подольського Церковного Вѣстника» // Православне Поділля. 1919. Ч. 1; Єпархіяльний часопис // Життя Поділля. 1919. Ч. 53; Крупський І. В. Українська релігійно-церковна журналістика і проблеми національного державотворення // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Львів, 1999. Вип. 6. С. 398.

У. Чубай

2228

ПРАПОР УКРАЇНИ. — Ч. 1. 1919,
10 листоп.

Ред.: не подано. — **Кам'янець-Подільський, 1919:** Видання Культурно-Освітньої Управи. Худ. друк. «І. М. Гутмана» на Под. *Адр. ред.:* Кам'янець-Подільський, просп. Тараса Шевченка, Духовна семінарія, серед. будинок.

Вийшло: 1919 — Ч. 1; *Ф.* 31×23 см; *Обс.* 18 с.; *Ц.* числа 50 грн. Для козаків по вимогах командирів частин 20 грн.

Наявність у фондi: **ЛННБ:** 1919 — Ч. 1; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 1.

Примітки: Видання ілюстроване. На обкладинці зображено встановлення українського прапора та портрет С. Петлюри.

Розпочинаючи видання ілюстрованого часопису «Прапор України», культурно-освітня управа ставила перед собою завдання «освідомити вояків і громадянство наше про наш Український уряд, його працю і державне життя наше, становище на фронтах і по всіх усюдах нашого краю, а також по всім світі». Ідея соборності, яку видання задекларувало у ч. 1 («Від редакції») і яка єдина «дасть спромогу утворити незалежне державне життя і... принесе щастя Українському народу», визначала підбір матеріалів. На перших сторінках видання містилися фото членів Директорії та біографічні довідки про кожного з них.

Часопис містив матеріали з історії України (К. Туркало «Соборна Україна»), оповідання з військового життя (М. Бондарь-Обмінаний «Ти...спав на варті!»), повідомляв про діяльність військової юнацької школи у Житомирі та її випускників, які відзначилися на фронті.

У «Прапорі України» було започатковано низку рубрик: «Життя фронту (військовий огляд)» (події культурно-громадського життя, зокрема відкриття Українського державного університету у Кам'янці-Подільському), «Герої фронту» (з фотографіями учасників бойових дій). Останні сторінки ознайомлювали читачів з українськими бойовими відзнаками, подавали «Реєстр юнаків I випуску Спільної Військової школи, підвищених до першої старшинської ранги 5 листоп. 1919 р.».

Автори «Прапора України»: Кость Журба, О. І. Поздняків, К. Туркало.

У світ вийшло лише одне число часопису.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 87.

У. Чубай

2229

ПРОБІЙ: Політично-просвітний тижневик для селян. — Р. 1. Ч. 1. 1919, 9 падолиста.

Вид. і одвічальний ред. Витовт Демянчук. — **Львів, 1919—1920:** «Друкарня Уділова», Львів, вул. Коперніка, ч. 20. *Адр. ред. і адм.:* Львів, вул. Тиха, ч. 1 (1919 ч. 1, 2), вул. Коперніка, ч. 20 (1919 ч. 3 — 1920).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—8, 1920 — Р. 2 ч. 1—29; *Ф.* 40,5×28 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* щомісячно 4 кор. *Ц.* числа 60 сот. (1919 — 1920 ч. 13), 1 кор. (1920 ч. 14—29).

Наявність у фондi: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—8, 1920 — Р. 2 ч. 1—29; **НБУВ:** 1920 — Р. 2 ч. 28; **НБ ЛНУ:** 1920 — Р. 2 ч. 1—29.

Примітки: У 1919 р. ч. 6 помилково позначено як ч. 5.

У статті-зверненні «Хлібороби» редакція характеризує історичний момент як вирішальний у політичному становищі народу. Редакція повідомляє, що організатором часопису є група людей, яких турбує доля батьківщини. Газета зобов'язується надавати слово кожному бажаючому і зацікавлена у найширшому співробітництві, «бо лише голос загалу а не одиниць можна уважати за голос народу» (1919. Ч. 1).

Центральною темою публікацій газети було обговорення воєнного становища Галичини в останні роки визвольних змагань. На сторінках видання 1919 р. опубліковано кореспонденцію про рішення Антанти віддати Східну Галичину під протекторат Польщі на 25 років (ч. 3). Подальше обговорення проблеми відносин Галичини і Польщі на сторінках видання розгорталося у руслі позитивного трактування. До думки про потребу укладання угоди з поляками схиляв читачів надрукований у газеті «Польський проект статуту для Східної Галичини», в якому було визначено межі між Східною і Західною Галичиною тощо (1919. Ч. 5, 6).

У матеріалах, опублікованих 1920 р., питання потреби угоди між поляками й українцями було аргументовано більш докладно і на найвищому рівні. На сторінках видання було надруковано «Маніфест отамана Петлюри до Українського народу», в якому йшлося про загрозове для української армії становище на фронтах і про перспективи, що їх відкріє об'єднання української та польської армій у боротьбі проти більшовиків. Цікавим є опублікований поруч, у цьому ж числі, «Маніфест Пілсудського до Українців», де звучать запевнення, що польська армія

буде гарантом безпеки в період організації державної влади в Україні (1920. Ч. 17). У добірці публікацій п. н. «Про польсько-український «договір» (1920. Ч. 17) читачі могли ознайомитися з матеріалами на цю тему, передрукованими з періодичних видань: «Громадська Думка», «Kurjer Lwowski», «Kurjer Poranny».

Редакція акцентувала увагу на загрозі, яку несе європейському суспільству більшовицька армія. Важке становище, у якому перебувала українська армія, змушувало українців у певний період війни шукати миру з більшовиками. Матеріали про це друкувалися під рубрикою «Політика», одна із заміток якої має красномовний заголовок «Мир за всяку ціну» (1920. Ч. 8).

У низці публікацій обговорювалося воєнно-політичне становище України, вияснялися причини поразки армії. На сторінках видання ретроспективно аналізувалися листопадові події 1918 р. (публікація «Як прийшло до польсько-української війни?»). У статті «Посол Будзиновський о соціалістах» з'ясовувалися причини розгрому українських військ (1920. Ч. 10, 14).

Дошукуючись правди про причини поразки визвольних змагань, редакція часопису не уникала назвати винуватців. У 1919 р. на сторінках видання вміщено передруки полемічних виступів з газет «Вперед», «Нова Рада», «Пробій», у яких прозвучали звинувачення колишнього «начального команданта» Галицьких військ генерала М. Тарнавського та шефа його штабу А. Шаманека у змові з Денікіним (ч. 3).

Редакція часопису зверталася також до матеріалів про діяльність воєначальників, на яких покладалися надії українського народу у визвольній боротьбі. Кілька публікацій присвячено життю та діяльності С. Петлюри, зображеного у цих матеріалах як лідера, що щиро вболіває за долю українського народу, тривожиться критичним становищем армії, активно шукає шляхів розв'язання складної ситуації (1919. Ч. 4; 1920. Ч. 20). У часописі було передруковано уривки з книги «Життєписи Українських Вождів», виданої 1919 р. пресовим органом Галицької армії «Стрілець». Ці публікації ознайомили читачів з біографіями та політичною діяльністю диктатора Західно-Української Народної Республіки Є. Петрушевича, військовими звиятами генерала М. Омеляновича-Павленка, генерала В. Курмановича, генерал-поручника О. Грекова, генерал-четаря М. Тарнавського (1920. Ч. 20).

Останні числа часопису відтворюють зростання воєнно-політичної напруги в Україні. У виданні

надруковано «Деклярацію Правительства Української Народної Республіки з дня 2 червня 1920 р.» (1920. Ч. 23). У документі повідомлено, що через надзвичайно важке становище української армії, Київ знову опинився у руках більшовиків, але уряд покладає великі надії на розгортання спільних бойових дій української та польської армій, що може змінити ситуацію на фронті. На сторінках видання надруковано «Відозву до Українського Населення Галичини», в якій Головна команда військ УНР охарактеризувала становище на фронті як вирішальне для долі всієї України і закликала всіх, хто хоче обороняти державу, взятися до зброї (1920. Ч. 28).

На сторінках останнього (29-го) числа часопису під заголовком «Війна» надруковано добірку актуальних матеріалів. Тут повідомлялося про генеральний наступ більшовиків по всій лінії фронту, про виступ у Московській раді Троцького з воєнною програмою, висловлювалася стурбованість тим, яку позицію у війні, що розгортається, займе Польща.

Обговорення політичних подій на сторінках видання велося також під рубрикою «Політичний огляд» («Політика»). Тут друкувалися короткі (одним-двома реченнями) повідомлення про події у різних регіонах України та інших країнах — Австрії, Великій Британії, Єгипті, Корей, Німеччині, Румунії, Угорщині.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 100; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 55; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання... С. 165; Газети України 1917—1920 років... С. 185.

Література: Українські часописи Львова... Т. 2. С. 655—659.

В. Передирій

2230

ПРОЛЕТАРСЬКА БОРТЬБА: Щоденна газета (1920 ч. 46—51). — Ч. 1. 1919.

Редакційна колегія: Левко Ковалів, Іван Косач, Олександр Шумський (1919 ч. 8—11). *Редагує* Іван Косташ (1919 ч. 19—29/30), Колегія (1920). — **Житомир, 1919—1920:** Видає Житомирська міська організація Укр. Ком. партії (боротьбистів) (1919 ч. 8—11), Гублітвідділ Волинського Комітету Укр. Ком. партії (боротьбистів) (1919 ч. 19 — 1920). Друга Волинська Радянська Друк., [Київська вул., ч. 11]. *Адр. ред. і контори:* В.-Бердичівська вул., ч. 33 (1919 ч. 8—11), Київська вул., ч. 11 (Друга Радянська друк.) (1919 ч. 19—29/30), В.-Бердичівська вул., ч. 48 (1920).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—28, 29/30, 31—33, 1920 — Ч. 34—51, [?]; *Ф.* від 47×39 см до 56×39 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* числа 6 грн або 3 крб.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Ч. 8, 9, 11, 19, 20, 23, 24, 1920 — Ч. 34—36, 38, 46, 51; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 1, 3, 6—10, 12—15, 17, 19—22, 27, 29/30.

Примітки: Нумерація чисел — валова. Гасла видання: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!», «Хай живе Українська Соціалістична Радянська Республіка!», «Хай живе III Комуністичний Інтернаціонал». Мова видання — українська та російська.

Газета «Пролетарська Боротьба» як орган житомирської організації Української комуністичної партії (боротьбистів) хоча й обстоювала ідею класової революції, пропагувала комуністичні ідеали та основною метою вважала побудову Української соціалістичної радянської республіки, але робила це з урахуванням українських національних інтересів та наголошуючи на пріоритеті місцевого населення в організації влади на різних рівнях.

Провідною темою матеріалів видання була боротьба проти ворогів робітників і селянства — «світового імперіалізму, білогвардійських банд Колчака, Юденича й Денікіна, армії Галлера та петлюрівщини». З метою ведення успішних військових дій проти цих опонентів газета пропагувала ідею створення міцної Української червоної армії та закликала: «Все для червоного фронту! Все для перемоги!».

До найважливіших на шпальтах часопису належали й питання державного будівництва радянських республік, відносин між ними та форми управління. Від вирішення цих актуальних проблем залежав, на думку редакції, успіх революції в Україні.

Багато матеріалів присвячено впровадженню в життя соціалістичних ідей та відмінностям у трактуванні комуністичної ідеології різними партіями. Про засади партійної політики Української комуністичної партії (боротьбистів) йдеться у статтях: «Об Украинской Советской Власти» В. Демидова (1919. Ч. 19), «Меншовики і буржуазія» М. Черешневого (1919. Ч. 20), «До організації влади» (1920. Ч. 38) та ін.; у репортажах про збори міської організації та партійний з'їзд Волині тощо. Вбачаючи суттєві відмінності між політикою боротьбистів та більшовиків, редакція все ж вважала, що не час на суперечки між комуністами «різних відтінків», обстоювала ідею тісної співпраці різних комуністичних течій у роботі над створенням УСРР. У ч. 34 за 1920 р. опубліковано матеріал «Вступ Української Комуністичної Партії (Боротьбистів) до Всеукраїнського Ревкому», в якому викладено основні положення угоди, укладеної між УКП (боротьбистів) та КПУ (більшовиків) 17 грудня 1919 р. в Москві.

Автори багатьох публікацій наголошували на актуальній проблемі організації робітників, оскільки вважали аксіомою те, що без класового й національного самоусвідомлення сільського люду неможливе закріплення здобутків революції (Мих. Кр-ий «Перед старим завданням» (1920. Ч. 38; ін.). У ч. 51 за 1920 р. вміщено відозву III Інтернаціоналу до робітників і селян України.

Час від часу редакція полемізувала з іншими житомирськими виданнями, як-от: «Роста», «Селянська правда» та «Известія». З одним із авторів «Рости» зав'язалася дискусія з приводу належності України до «єдиної і неділимої» — «Пролетарська Боротьба» наполягала на утопічності цілковитого централізму. Два інші видання робили «періодичні наскоки» на часопис житомирських боротьбистів, звинувачуючи їх у тому, що вони нічого не зробили для встановлення радянської влади в Україні.

Серед постійних рубрик видання — «По Україні», «За кордоном», «В стані контр-революції», «Оперативний звіт», «Вісті з фронту», «В Радянській Росії», «Партійне життя» та «З газет». Замітки інформаційних рубрик подавалися переважно на основі інформації Російського телеграфного агентства.

Багато публікацій газети підписано криптонімами або псевдонімами; повністю зазначено прізвища лише кількох авторів: В. Демидов, М. Черешневий.

Останнє (51-ше) число газети побачило світ 1 лютого 1920 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 56; Газети України 1917—1920 років... С. 186—187.

М. Процик-Кульчицька

2231

ПРОЛЕТАРСЬКА ПРАВДА: Орган Губпаркому Харківщини Української Комуністичної партії (боротьбистів) (1919 ч. 2—4); Орган Паркому Харківщини Української Комуністичної партії (боротьбистів) (1919 ч. 5 — 1920 ч. 32, 45); Орган Губерніяльного Комітету Харківщини Української Комуністичної партії (боротьбистів) (1920 ч. 33—44, 46—50); Орган Центрального Комітету і Харківського Губкому Української Комуністичної партії (боротьбистів) (1920 ч. 51—56). — Ч. 1. 1919, 25 груд.

Редагує Редакційна колегія: В. Десняк, В. Коряк, Хведір (1919 ч. 1, 2), Редакційна Колегія (1919 ч. 3 — 1920). — **Харків, 1919—1920:** Видає Губпарком Харківщини У.К.П. (боротьбистів) (1919 — 1920 ч. 51), Ц.К. і Губком Харківщини У.К.П. (боротьбис-

тів) (1920 ч. 52—56). *Друк. і літографія* (Фабрично-Заводського Комітету б.) М. Зільберберг і Сини, вул. Донець-Захаржівська, ч. 6 (1919 — 1920 ч. 44); *Друк. «Печатник»*, вул. Рибна, 28 (1920 ч. 45—56). *Адр. ред. і контори*: вул. Донець-Захаржівська, 8.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—6, 1920 — Ч. 7—56; *Ф.* від 45×32 см до 71×46 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* числа 4 крб (1919 — 1920 ч. 39), 5 крб (1920 ч. 40—56).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1920 — Ч. 8, 10—16, 19, 20, 22—24, 27—31, 43, 45—50, 52—56; **ДНАБ**: 1919 — Ч. 2—6, 1920 — Ч. 7—56; **ХДНБ**: 1919 — Ч. 1—6, 1920 — Ч. 7—56; **РДБ**: 1920 — Ч. 52—55.

Примітки: Періодичність виходу — чотири-п'ять разів на тиждень. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». Мова видання — українська та російська. 10 січня 1920 р. вийшов «Бюлетень газети Пролетарська правда» (див. 1920 р.).

Основна мета часопису — поширювати серед читачкої аудиторії ідеї, на яких ґрунтувалася політика Української комуністичної партії (боротьбистів). «Пролетарська Правда», як і партія-засновник, намагалася обстоювати національні інтереси українського народу та своє право бути керівною силою революції в Україні. Багато в чому ідеологічна платформа УКП(б) відрізнялася від засад діяльності більшовицької комуністичної партії, й довкола цієї теми на початку 1920 р. точилися доволі гострі дискусії, що відображалися на шпальтах газети.

Спростовуючи безпідставні звинувачення на свою адресу з боку КП(б)У, боротьбисти вміщували в «Пролетарській Правді» публікації, що висвітлювали різні аспекти внутрішньої і зовнішньої політики партії. У передових статтях, опублікованих у перших числах видання, редакція звертала увагу на щораз гіршу ситуацію всередині країни: голод, холод і матеріальні труднощі дедалі частіше призводили до того, що люди зневірювалися й сумнівалися у правильності розпочатої боротьби, а закордонний пролетаріат у той же час ніяк не міг повстати остаточно. У таких умовах усяке ухиляння від революційної «творчості» ставало «третьою силою», пасивною контрреволюцією. Найгірше ж з усього — це «одтирання» від роботи комуністичних сил, коли вони мусять провадити революцію та керувати цією роботою. УКП(б) не погоджувалася з необхідністю створення єдиного революційного центру всесвітнього пролетарського руху й обстоювала першочергове право на керівництво соціалістичною розбудовою кожної окремої республіки «місцевих» комуністів, обізнаних

зі специфікою країни та її народу. У передовиці та в статті «Побратались» (1920. Ч. 8) за підписом Вік. порушено тему професійної якості керівних партійних кадрів на місцях; зазначено, що посади обіймають другорядні, часто абсолютно не відповідні працівники, ті, хто в Росії не мав жодних шансів зробити політичну кар'єру, керують усім в Україні та ведуть запеклу боротьбу з неіснуючим ворогом.

Проблеми боротьби з основними ворогами радянської влади порушувалися, зокрема, у статтях: «В тилу контр-революції» К. (1920. Ч. 13), «Польська експансія на Україну» В. Т-ого, «Нова авантюра Антанти» В. Блюмштейна (1920. Ч. 19). У тісному зв'язку з цими питаннями висвітлювалася тема функціонування армії: «Все для армії всі на фронт» М. Михальчука (1920. Ч. 12) та ін.

Найактуальнішим для УКП(б) було питання створення самостійної Української Соціалістичної Радянської Республіки; у багатьох статтях порушено тему радянського будівництва, яке ніяк не розпочнеться в Україні. У передовиці ч. 11 за 1920 р. йшлося про те, що радянська влада ніяк не може самоорганізуватися, і річ не так у контрреволюційних виступах, як у методах, використовуваних керівництвом партії більшовиків. Автор закликав більшовиків визнати факт, що УКП(б) є виразницею інтернаціонального комунізму в Україні, й саме вона об'єднує місцеві творчі, революційні, комуністичні сили — і українські, і російські, і єврейські.

«Пролетарська Правда» доносила до читачів роздуми з приводу найгостріших тогочасних політичних проблем визначних партійних діячів УКП(б), зокрема Г. Гринька (представника партії у Всеукраїнському ревкомі) та П. Любченка. Розмову з Г. Гриньком про підсумки роботи Зарубіжного бюро у Москві опубліковано у ч. 10 за 1920 р., а його статтю «К вопросу об очередных задачах в развитии революции на Украине» про право українських трудових мас на прийняття рішень щодо подальшого розвитку революції в своїй країні — у ч. 11 за 1920 р. У числі 27 вміщено матеріал Г. Гринька «Вопросы военной политики Советской Украины», у ч. 29 — його ж статтю «Економічний фронт».

Неодноразово на шпальтах газети висловлювалася думка про те, що вплив російських фахівців тільки відштовхує українське селянство й пролетаріат від радянської влади. «Геть партійне самолюб'є, до праці!» закликав К. Б., автор статті «Радянська влада на Україні і наша участь в ній» (1920. Ч. 11). УКП(б) послідовно обстоювала думку про необхідність

реалізації культурних вимог українського селянства і робітництва, врахування їхніх національних почуттів, вважаючи неможливим розташування економічного й культурного центру поза межами України (Шаг на месте. 1920. Ч. 43).

Водночас у ч. 22 за 1920 р. «Пролетарська Правда», прагнучи бути близькою та зрозумілою не тільки робітничо-українцю, а й усьому харківському пролетаріатові, незалежно від його національності, декларувала подальший свій вихід російською мовою. Насправді в кількох наступних числах помітно збільшало російськомовних матеріалів, але цілком російським часопис не став.

Боротьбисти мали чітке бачення розвитку сільсько-го господарства України й основи своєї політики щодо земельного питання виклали в численних газетних публікаціях: «Материалы партийной конференции У.К.П.(боротьбистов). Тезисы по земельному вопросу» (1920. Ч. 43), «Загальні моменти аграрної політики на Україні» Ф. К. (1920. Ч. 48) та ін. Йшлося, зокрема, про необхідність задовольнити земельний голод сільської бідноти, неможливість створення в українських селах примітивних сільськогосподарських комун через високий рівень розвитку місцевих індивідуальних селянських господарств тощо. На шляху до перетворення місцевого сільського господарства на соціалістичне УКП(б) пропонувала створення на перехідному етапі спільних (пайових) господарств як альтернативи комунам.

У гуманітарній сфері боротьбисти пропагували творення нової пролетарської культури українською мовою. Як стверджував В., автор статті «Від просвіт до Пролеткультів» (1920. Ч. 56), «сучасний розвиток української мови вже давно переріс межі і обрії селянського життя», настав час творення нових форм втілення нової культури — пролеткультів, які б у традиційне українське мистецтво вкладали новий зміст. Газета неодноразово публікувала замітки про українських літературних діячів та художні твори, зокрема вірші В. Алешка, В. Елланського та В. Чумака.

На шпальтах видання друкувалося багато офіційних матеріалів — наказів Парткому УКП(б), репортажів про партійні засідання, а також оголошення про різні партійні заходи — конференції, збори тощо.

Невеликі за обсягом матеріали інформаційних жанрів подавалися під рубриками: «Телеграми», «На Україні», «По-за Україною», «Радіо-звіт», «За кордоном», «По Росії», «Світова революція», «Події в Германії», «В царстві жовтоблакитних», «В таборі

білих», «Хроніка», «На червоних фронтах», «Партійне життя», «К.Ю.С.», «По газетах», «Дописи», «На селі», «З місцевого життя», «В Харькові», «Робітниче життя», «Культурне будівництво». Гумористичні матеріали, переважно за підписом Мокре Рядно, публікувалися під рубрикою «Фельетон».

Серед авторів газети були: М. Бакаївський, В. Блюмштейн, М. Голий, Г. Гринько, П. Діброва, П. Любченко, М. Михальчук, А. Пряйда. Багато публікацій підписано псевдонімами та криптонімами.

Останнє (56-те) число газети вийшло 25 березня 1920 р. — після невеликої перерви, зумовленої, за словами редакції, технічними причинами. У ньому надруковано постанову Центрального комітету УКП(б) про ліквідацію партії. Це рішення обґрунтовано постановами партійних з'їздів і конференцій, в яких йшлося про необхідність об'єднання всіх комуністичних сил України в єдиній комуністичній організації. З огляду на це вирішено припинити випуск «Пролетарської Правди» як органу партії. У публікаціях останнього числа газети боротьбисти підбивали підсумки своєї діяльності, констатували прогрес власних політичних поглядів («ми позбулись націоналістичних забобонів») та окреслювали найближчі плани: «...чергове завдання партії є вступ в ряди міжнародного пролетаріату».

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 106; Газеты 1917—1922 годов... С. 95; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 56; Українська преса у фонді ХДНБ... С. 59—60; Газети України 1917—1920 років... С. 187.

М. Процик-Кульчицька

2232

ПРОЛОМЪ: Юмористично-сатирный журналъ. — Выходитъ разъ въ мѣсяцъ (1919 № 1—6, 1920 № 9). Г. I. № 1, апр.

Ред. П. А. Андрейко (1919—1920). — **New York, 1919—1922:** Изд. Карпато-Русскимъ Общѣствомъ «Наша Родина». Адр. ред.: 643 East 13 St., New York, N.Y.

Вийшло: 1919 — Г. I № 1—7/8, 1920 — Г. II № 9, 10, [?], 1921 — Г. III № [?], 1922 — Г. IV № 25, 26; Ф. 34×24 см; Обс. 16 с. (1919—1920, 1922); Передпл.: въ Соед. Штатахъ 1 дол., до Канады и за границу 1.50 дол. (1919—1920, 1922). Ц. номера 10 ц.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1922 — Г. IV № 25; ASK: 1919 — Г. I № 3, 1920 — Г. II № 9; HUL: 1919 — Г. I № 1—6; NKČR: 1919 — Г. I № 1—6; University of Illinois at Urbana-Champaign Library: 1919 — Г. I № 1—6.

Примітки: Підзаголовок в оголошенні на останній сторінці: «Проломъ: Юмористично-сатирный журналъ, для русскаго народа въ Соединенныхъ Штатахъ и Канадѣ». Журнал виходив із порушенням зазначеної періодичності. Часопис друкувався етимологічним правописом.

Карпато-русинський журнал сатирично-гумористичного спрямування був заснований з ініціативи членів карпато-русинського товариства «Наша Родина». Редакцією часопису задекларовано, що «наше стремление къ воссоединенію зъ Россіей является самой важнѣйшей задачей» (Привѣтъ борцамъ за русскую идею. 1919. № 3). Ця ідея значною мірою визначила редакційну політику журналу, спрямовану на звільнення «Прикарпатської Русі» (Галичини) від польської влади та відповідно її «возз'єднання» із Росією. Редакція видання регулярно зверталася до своїх читачів з проханням пожертвувати кошти з метою матеріальної підтримки жителів галицького краю (На бой, русскій народъ! 1920. № 9).

Домінантне місце на сторінках часопису займали художньо-публіцистичні твори авторів — американських українців. Тут, зокрема, вміщено перші взірці літературної творчості карпато-русинських поетів, письменників і головно — публіцистів. Квінтесенція виступів (фейлетонів, публіцистичних статей, етюдів, нарисів, замальовок тощо) цієї тематики полягала у консолідації карпато-русинів у США, зокрема у штаті Нью-Йорк, гострій критиці читацької культури, інформаційних запитів українських іммігрантів на польську та українську періодику в Америці (Подорожний. Часъ намъ мати розумъ. 1919. № 4), викриванні негативних соціальних явищ, як-от класової нерівності, соціальної несправедливості у середовищі українських емігрантів, актуалізації історичних тем у контексті українсько-російських відносин в ретроспективі XVII—XVIII ст. та їхньої проекції на тогочасні реалії суспільно-політичного життя українців на малій Батьківщині — в Галичині та в еміграції — в Америці.

У виданні опубліковано цикл уривків із літературних творів, спрямованих на освідмлення карпато-русинських іммігрантів у США щодо етимології їхньої мови, правопису в Галичині, мовознавчі дискусії щодо актуальних процесів у сфері розмовно-побутової лексики на галицьких теренах, етнонаціональну ідентифікацію галичан із російським етносом, а також полемічні відгуки на критику опозиційних друкованих органів, зокрема газети «Правда» (Хаосъ: Гумористически-сатирическое potpourri. 1919. № 2, 3).

У виданні регулярно друкувалися драматичні (Луцькь Я. Въ Вѣчной Неволѣ. 1919. № 2—5; Полянскій А. Г. Поученіе о театральныхъ представленняхъ. 1922. № 25) та ліричні (Суниця. На родинѣ. 1919. № 3; Д. В-ый. Родина. 1919. № 4; Пилиповъ Анастасія. Наша доля. 1919. № 5; Сысакъ Д. Н. Съ Новымъ Годомъ. 1922. № 25) твори із патріотичними та громадянськими мотивами. Тут також опубліковано низку прозових творів: історичні оповідання (Война (підписаного Мурашка). 1920. № 9; ін.), повісті І. Г. Наумовича (О бѣдѣ. 1922. № 25; ін.).

Автори поетичних творів регулярно акцентували необхідність просвітництва, важливість освіти, шкільництва для поступу карпато-русинів (Козакъ А. С. Къ солнцу — читальнѣ. 1922. № 25). У віршах громадянського звучання автори апелювали до своїх читачів передплачувати карпато-русинські видання, головно — часопис «Проломъ» (Вербовый. Совѣтъ. 1919. № 4).

Під рубрикою «Веселый Кутокъ!» вміщено добірку гуморесок на злободенні соціально-побутові та громадянські теми (підп.: Сокира).

Редакція видання критикувала політичну та міжнародно-дипломатичну діяльність українських громадсько-політичних і релігійних діячів — Владики Андрея Шептицького та графа М. Тишкевича (Графъ Шептицкій. 1922. № 25). Тут вміщено передрук листування графа Шептицького із М. Тишкевичем із паризького журналу «L'Europe Nouvelle», де висвітлено його ставлення до Добровольчої армії та її провідників (Письмо гр. Шептицкого къ гр. М. Тышкевичу. 1922. № 25).

У художньо-публіцистичних виступах, віршах авторів-співробітників та дописувачів часопису чітко простежувалася антисемітська тенденційність (Гуцикъ. Фейлетонъ жида. 1919. № 3; Мотузъ В. Дружина въ ряды стройся. 1919. № 4).

На сторінках видання висвітлювалося громадсько-політичне та релігійне життя української спільноти у США під рубриками «Новости» та «Дописи».

Редакція інформувала своїх читачів про пресо-видавничі процеси в середовищі американських українців, зокрема, вміщено оголошення про вихід, прийом передплати на карпато-русинські видання у США: «Голос Народа» (Нью-Йорк), «Голос Церкви» (Піттсбург), «Народна Обрана» (Піттсбург), «Правда» (Оліфант), «Прикарпатская Русь» (Нью-Йорк).

У виданні опубліковано некрологи карпато-русинських діячів галицького походження, зокрема М. Ковзуна (1919. № 9).

Окрім зазначених, на сторінках журналу функціонували рубрики «Переписка редакції» та «Письма» (листування редакції зі своїми читачами-передплатниками, читачські дописи, листи, побажання, рекомендації і т. ін.).

Видання вирізнялося добротним художньо-технічним оформленням та широким застосуванням ілюстративного ряду. Тут вміщено фотографії видатних діячів, провідників карпато-русинського руху в Америці — вихідців із Галичини.

Реклама та оголошення займали у пресодруці маргінальне місце і зазвичай друкувалися на останніх сторінках. У рекламному контенті переважали оголошення про надання приватних послуг, перекази коштів через різні організації, нотаріальні та інформаційно-довідкові послуги. На сторінках журналу регулярно друкувалися каталоги книг та оголошення про новинки книговидавничої галузі, наявні у російських та карпато-русинських книгарнях у США.

Співробітниками часопису також були Д. Н. Сисак і І. Шуткар.

Останній (26-й) номер вийшов у світ у лютому 1922 р.

Бібліографія: Вергунь Д. Н. Новѣйшая карпато-русская библиография. Нью Йорк, 1920. С. 15; A Guide to Newspapers and Periodicals: Carpatho-Ruthenian Microfilm Project / compiled by F. Renkiewicz. Minneapolis, 1979. Р. 9; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики... С. 138; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 346.

С. Блавацький

2233

ПРОЛОМ: Місячник літератури, науки, мистецтва і громадського життя. — Ч. 1. 1919, 1 верес.

Ред. Іван Ставничий. — **Станиславів, 1919:** Видає Видавничий Комітет Товариства «Молода Громада». Друк. Льва Данкевича в Станиславові. Адр. ред. і адм.: Станиславів, вул. Липова, ч. 8.

Вийшло: 1919 — Ч. 1; Ф. 22,5×15 см; Обс. 80 с.; Передпл.: 60 грн річно, 6 грн окреме число. Ц. числа 15 грн.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1.

Багаторічне воєнне лихоліття, виснажлива боротьба за здобуття української державності, постійна загроза існуванню молодой республіки з боку польських шовіністів та більшовиків знекровили український народ. На шпальтах часописів здебільшого з'являлися статті політичного змісту та інформаційні повідомлення. У цих умовах назріла потреба створення друкованого органу, який би заповнив ла-

куни в духовному житті народу. Саме таким органом мав стати журнал «Пролом».

«Нашою ціллю є розвиток української мови і культури... Журнал повинен виповняти поступовий демократичний зміст на національному ґрунті», — так було заявлено у редакційній статті першого числа. Відкривалося перше число часопису поезією Юри Шкрумеляка — «У вольні дні» та «З вольних сонет» — своєрідним гімном свободі та героїчній боротьбі за волю Батьківщини. Було надруковано також добірку поезій Марійки Підгірянки та Д. Казарміва.

Часопис ставив собі за мету ознайомити українського читача з творами відомих закордонних письменників. Відбір, очевидно, робився з огляду на доступність твору для сприйняття широкими верствами читачів та близькість ментальності українців.

Серед прозових творів опубліковано: психологічний образок Ю. Міськевича «Прірва», оповідання «Різдвяна симфонія», підписане криптонімом В. К., оповідання Марка Черемшини «Йордан», уривок з історичної драми В. Пачовського «Роман Великий».

М. Лепкий почав друкувати у часописі спогади про Першу світову війну п. н. «З воєнного записника».

Часопис мав намір публікувати також літературно-критичні статті, як-от: дослідження Юліяна Чайківського «Національно-політичний підклад Шевченкової поезії», та статті наукового характеру. Для цього було вибрано статтю з біології В. Брайдера «Початки життя і смерть», першу подачу якої було здійснено в 1-му числі «Пролому».

У кінці числа подано інформаційну замітку про Український чернівецький театр. У рубриці «Бібліографія» розглядалися два номери київського часопису «Наше минуле».

У зв'язку з важким політичним та економічним становищем часопис «Пролом» не зміг далі існувати. У світ вийшло єдине число.

З часописом мали намір співпрацювати відомі письменники і науковці того часу: М. Євшан, О. Карманський, Н. Кобринська, І. Кревецький, І. Ставничий, В. Стефаник та багато інших.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 100; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 167; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1111.

Література: Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918—19 рр.; Галушко М. Українські часописи Станіслава... С. 133—135.

М. Романюк

2234

ПРОМІНЬ. — Виходить що-дня окрім понеділків і днів після свят. № 1. 1919, 14(27) верес.

Ред.-вид. Ю. Авдіїв. — **Київ, 1919:** Друк. «Робітничої Книгарні», Хрещатик, 42 (1919 № 1—55); Друк. А. І. Гросмана, Володимирська, 49 (1919 № 56). *Адр. контори:* Інститутська, ч. 22 (1919 № 1—55). *Адр. ред. і контори:* Вел. Підвальна, № 36.

Вийшло: 1919 — № 1—56, [?]; Ф. 53,5×35,5 см; Обс. 2—4 с., 6 с. (1919 № 29); *Передпл.:* на міс. 100 крб (1919 № 34—55). Ц. номери 3 крб (1919 № 1—6), 4 крб (1919 № 6—55), 5 крб (1919 № 56).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — № 13, 15; НБУВ: 1919 — № 1—56; ДНАБ: 1919 — № 1—56; РДБ: 1919 — № 40.

Примітки: Від № 3 зазначено: «Дозволено військовою цензурою», у тексті — численні конфіскації.

Газета почала виходити після витіснення з Києва більшовиків і приходу формувань Добровольчої армії. Як зазначала редакція, обставини життя міста кардинально змінилися — стало можливим повернення до культурних справ, з'явилася надія на віднайдення шляхів порозуміння в питаннях національного й політичного характеру. Видання, на відміну від значної частини тогочасної преси в Україні, не було партійно заангажоване, а обстоювало демократичні позиції національного уряду та інтереси різних верств суспільства.

У міру своїх можливостей, що були суттєво обмежені постійним втручанням цензури, газета висвітлювала події політичного, соціального, економічного та культурного життя в Україні. Автори публікацій «Променя» намагалися вселити своїм читачам віру в успішний розвиток національно-визвольної боротьби, морально підтримати українців, втомлених ненастанними змінами влади й руїною всередині країни.

У багатьох статтях, розміщених на перших шпальтах газети, проаналізовано різні аспекти політичної ситуації в Україні, а також політику збройного конфлікту 1917—1919 рр. більшовиків і добровольців. У № 3 вміщено статтю Павича «Український Революційний максималізм та українська реакція», в якій автор обстоює думку про парадоксальність революційного максималізму на ґрунті української національної вдачі та стверджує, що українська есерівщина як життєдайний центр українського максималізму якнайкраще ілюструє всю неприродність у наших ідеологічних обставинах розпочатої нею соціально-революційної бурі.

У № 7—9 надруковано статтю О. Саліковського «Про український народ (присвячується російським

і малоросійським письменникам)», до написання якої автора підштовхнули публікації з українського національного питання в російських часописах. Вдаючись до історичного екскурсу та опираючись на дослідження народних пісень М. Драгоманова, автор довів, що українці завжди усвідомлювали себе окремою нацією, не маючи, проте, до XIX ст. державної свідомості. Відзначаючи значний поступ суспільної свідомості внаслідок революційних подій 1917 р., О. Саліковський прогнозував швидке відродження українців — відповідно до законів відродження пригноблених націй.

Перші шпальти газети завжди були заповнені статтями з найгостріших національних і політичних питань: «Національний більшовизм» А. Ніковського (№ 11), «Русь, Україна, Малоросія» його ж (№ 18), «Ідеї та особи» Павла Мазюкевича (№ 31) тощо. Багато матеріалів пронизано ідеєю небезпечності більшовицької ідеології: за визначенням П. Мазюкевича, «більшовизм це психоз, що повстав наслідком перевтоми людського розуму... внаслідок війни». Опубліковано також некрологи видатних діячів, які загинули від рук більшовиків (як-от П. Дорошенка у № 1).

Газета друкувала дописи з місць та статті із враженнями від подорожі Україною та поза її межами. Найцікавіші з них — «Вражіння з-за кордону» (невідомого автора, який побував у Румунії, Чехії, Сербії, Австрії та Угорщині) (№ 3), «Донські та Полтавські вражіння» М. Слинська (№ 4), «Большевики в Конотопі (Лист із Конотопу)» Василя Різниченка (№ 18), «Під владою Махна» П. Е. (№ 37), «До тихого Дону (Враження подорожі, зустрічі й спостереження)» О. Саліковського (№ 54—56).

Автори деяких статей аналізували міжнародне становище («Становище за кордоном» (№ 11), «Німеччина в міжнародній політиці» Петра Собчинського (№ 31), торкалися важливого питання подальшого політичного майбутнього Галичини («Доля Галичини» (№ 28), «По тім боці» П. Мазюкевича (№ 33).

Важливою для видання була тема релігії, а саме — питання розвитку української Церкви, можливості вжитку в цій сфері української мови тощо («Воля віри» Павича (№ 2), «Де-що про наші церковні справи» Vigilans (№ 4), «Кризис» (№ 6), «Підрахунки» П. Мазюкевича (№ 9), «Релігія будучини» його ж (№ 24, 26) та ін.). Деякі автори зосереджували увагу на мистецькому характері церковних богослужінь, художній цінності церков як пам'яток архітектури тощо. Про давні традиції українського церковного

співу й важливість спільної співаної молитви у відродженій українській Церкві розмірковував П. Козицький у публікації «Про українську церковно-співочу справу» (№ 23). Велика ґрунтовна стаття П. Мазюкевича «Окремішности української церкви», що друкувалася частинами в багатьох числах (№ 37, 38, 42, 44, 49, 50), присвячена специфічним рисам національної Церкви, в яких відображено духовну вдачу українців.

Багато уваги приділялося темі економіки, зокрема, опубліковано статті з різних аспектів розвитку кооперації в Україні: «Перемога кооперації» (№ 1), «Кооперативний централізм на Україні» Valle (псевд. Валентина Галевича) (№ 2), «Економічні перспективи» (№ 33) тощо. Автори цих публікацій обстоювали важливість кооперації в часи загальної руїни — і промислово-економічної, і моральної, наголошували на шкоді від московського централізму в цій сфері. Найчастіше питання розвитку кооперації порушував А. Харченко: «Українська кооперація за большевиків» (№ 1, 3) та інші статті, в яких він звертав увагу на нерівну боротьбу між українською кооперацією і більшовиками.

У низці матеріалів газети порушено важливі питання розвитку науки й освіти в Україні. Зокрема, у статтях «Академія Наук» А. Ніковського (№ 7), «Не некролог» С. Єфремова (№ 9) проаналізовано становище Української академії наук, статус якої 1919 р. намагалися змінити з національного на київський.

Серед найважливіших для «Променя» тем — проблеми національної освіти. Шкільництву й організаційним питанням освітньої справи присвячено статті: «В учительському союзі» (№ 1), «В Товаристві Шкільної Освіти» (№ 29), «Центр і периферія» О. Дорошкевича (№ 39), «Тернистим шляхом» (передовиця; № 53) та ін. Низку матеріалів з питань шкільної реформи, матеріального забезпечення освітніх закладів, зв'язку освіти й політики О. Дорошкевич опублікував на сторінках «Променя» під псевдонімом С. Дорош: «Школа й учитель» (№ 16, 17, 19, 21, 28), «Організація фінансування Українських Шкіл» (№ 40), «Педагогіка і політика» (№ 46), «Українська школа» (№ 56).

У «Промені» іноді вміщували статті про природні багатства України, як-от стаття «Багатства України» Х. Майстренка (Федота Шелудька) (№ 10), підготовлена на основі досліджень професорів Є. Опокова (про торф) та П. Тутковського (про бурштин).

В окремих публікаціях висвітлено питання розвитку української культури й мистецтва, зокрема

діяльність Української академії мистецтв, розвиток театрального мистецтва тощо. У № 2 «Променя» надруковано матеріал про панахиду по К. Широцькому. М. Могилянський вмістив на сторінках газети спогади про М. Коцюбинського (№ 46) та М. Євшана (№ 54), а М. Зеров — матеріал «З літературної спадщини В. Кобилянського» (№ 56). У деяких числах публікувалися нариси: «Думки мого приятеля (Замість оповідання)» А. Чулого (№ 2), «Думки і мрії» Михайла Могилянського під псевдонімом Борис Ковдра (№ 5), «Осінні хмари» (№ 20) та інші твори П. Стебницького (П. Смутка) тощо.

Деякі публікації присвячено видавничій справі — у № 4 надруковано матеріал М. Л. «Всеукраїнський Кооперативний Видавничий Союз», у якому йдеться про потужну роботу цього культурно-просвітнього закладу, вдаль залучення до співпраці найвидатніших інтелектуальних сил, успіхи у видавничій і книго-торговельній справі. У таблицях подано перелік видань, які вже вийшли та готуються до друку, а також повідомлено про започаткування журналу «Книга й освіта». Автор статті підкреслював, що інституції вдалося здійснити колосальну роботу організаційного й творчого характеру за складних умов, провокацій і спроб завадити діяльності Союзу. У № 1 вміщено статтю «Книжка в небезпеці» про намагання влади боротися проти «небезпечної» літератури (до цієї проблеми автори часто зверталися й у матеріалах іншої тематики як до надзвичайно загрозливої тенденції).

Автори «Променя» часто порушували тему української преси, слушно наголошуючи на її вазі в тогочасних історичних обставинах. Уже в № 4 надруковано статтю «Вічний попіхач», в якій йдеться про розвиток преси на території, зайнятій Добровольчою армією. Зазначено, що з витісненням із Києва більшовиків становище преси трохи покращало, але громадська думка й надалі не може виявлятися вповні. Їй хоча офіційні кола запевняють, що політичної цензури немає, видавці (особливо українських газет) далі гостро відчувають цензурні утиски — аж до закриття однієї з газет «за направлення» та відмову виділити папір для іншої. Озвучено й проблему з висвітленням міжнародних подій. Більшовики свого часу намагалися вбити незалежне друковане слово відразу, добровольці поводяться не так жорстко, але наслідки їхньої діяльності щодо видання періодики аналогічні.

У передовій статті № 24 «Цензурні перспективи» йшлося про функціонування київської преси й гостру проблему цензури, яка зв'язує руки, не

даючи спокійно виконувати необхідну роботу щодо заспокоєння громадянства. Автор вказує й на те, що інформація, безкарно надрукована в російській пресі, на сторінках української газети з'явитися не може — ніби українська мова надає повідомленню такого одіозного відтінку, який не в силі стерпіти органи цензури.

Неодноразово автори газети вступали в полеміку з іншими періодичними виданнями, спростовували опубліковану в них неправдиву інформацію. Так, у статті «Про союзників» А. Ніковський (№ 16) звертав увагу на неправдиві повідомлення газет «Кієвлянинъ» і «Кієвское Эхо» про нібито союз Петлюри з більшовиками. При цьому автор доводив, що ці видання свідомо «перекручували» інформацію, провокуючи суспільство до громадянської війни в тилу.

Після випуску в Києві брошури А. Савенка «Украинцы или Малороссы», в якій газету «Нова Рада» звинувачено в отриманні субсидії від гетьманського уряду, на сторінках «Променя» було надруковано кілька матеріалів, автори яких спростовували цю інформацію. У № 36 вміщено «Лист редактора “Нової Ради”» А. Ніковського, який, окрім полеміки з А. Савенком, містить багато цікавих відомостей з історії видання газети «Нова Рада». У № 36 і 37 С. Єфремов, не в змозі пробачити А. Савенкові його наклепу, опублікував статтю «Субсидія, рептилія і українська преса». У ній С. Єфремов дав особисту відповідь авторові брошури, який дописував до багатьох київських газет, зокрема, до «Кієвлянина», назвавши його «газетним скорописом» і «патентовою рептилією». У другій частині публікації С. Єфремов подав також «громадянську відповідь», порушивши питання т. зв. «рептильної преси» — відверто куплених видань, що свідомо фальшували інформацію й маніпулювали громадською думкою, маючи при цьому мінімальну вагу в суспільному житті. Основною тезою статті С. Єфремова була надія на розвиток національної преси за зразком інших поневолених європейських народів (фінів, чехів), становлення якої відбувалося повільно, крок за кроком, але впевнено.

Відомості про заснування нових газет і журналів чи про зміст свіжих чисел вже існуючих видань («Воля», «Комашня», «Вільна українська школа», «Книгарь», «Українська кооперація», «Вістник кооперативного страхування», «Наше минуле» та ін.) традиційно вміщувалося під рубрикою «Література. Наука». Крім того, на останній сторінці газети публікувалися оголошення про передплату на деякі видання,

реклама видавничих організацій. Під рубрикою «Хроніка» в № 15 надруковано замітку «Поновлення видання «Ради» — про ймовірний офіційний дозвіл на відновлення випуску цієї газети й про можливе об'єднання «Променя» й «Ради» в одне видання (у цьому випадку випуск «Променя» планувалося припинити до закінчення паперової кризи).

Інформаційні матеріали друкувалися під численними, традиційними для тогочасної преси рубриками: «На фронті», «Телеграми», «По Україні», «В стані Директорії», «У Києві», «За кордоном», «Хроніка», «Всякі звістки», «Повідомлення». Водночас у «Промені» було запроваджено рубрики, під якими вміщувалися повідомлення про події у сфері науки, культури, літератури тощо: «Українське життя на чужині», «Література. Наука», «Театр і музика». Роздуми Д. Надрія, А. Яриновича про найпекучіші події того часу в формі фейлетонів «Промінь» вміщував під рубрикою «На біжучі теми». Окрім зазначених, були ще рубрики: «Справи кооперації», «Українська школа», «З газет і журналів», «Дописи» та «Лист до редакції».

Серед найактивніших авторів газети — О. Дорошкевич (псевд.: С. Дорош), С. Єфремов (іноді під псевд. Ромул), М. Зеров, І. Ковалик, П. Мазюкевич (псевд.: Павич), М. Могилянський (часом як Борис Ковдра), А. Ніковський (псевд.: А. Василько), О. Потоцький, О. Саліковський, П. Собчинський, П. Стебницький (псевд.: П. Смуток), А. Харченко, Федот Шелудько (псевд.: Х. Майстренко) та ін. В останньому числі газети серед тих, хто бере участь у виданні «Променя», було згадано також Л. Абрамовича (Л. Бурчак), М. Вороного, П. Зайцева, М. Івченка, В. Міяковського, В. Прокоповича, Н. Романович-Ткаченко, В. Садовського та П. Тичину.

Номер 55 від 24 листопада (7 грудня) став останнім в історії «Променя» як щоденної газети. У своєму зверненні редакція повідомляла, що досвід випуску видання упродовж трьох місяців засвідчив: газета в ці складні часи є надто великою розкішшю, яку не кожен може собі дозволити, «при ціні 4—5 карб. за число газета робиться абсурдом». Цензурні утиски, подорожчання послуг і паперу, відсутність зв'язку з провінцією — основною читацькою аудиторією, звуження кола розповсюдження самим Києвом спричинили непросте для редакції рішення призупинити випуск «Променя» як щоденника.

Під час третього наступу більшовиків на Київ вийшов у світ останній номер газети — № 56 (датовано 2/9 (15/22) грудня 1919 р.), вже як тижневик. Редакція

задекларувала спробу змінити попередню політику видання, основну увагу планувалося сконцентрувати на справах культурного життя та інформації про поточні події, а вже по змозі порушувати політичні й економічні проблеми. Зважаючи на інформацію про облогу Києва та подальші події, можна припустити, що видання припинило існування через зміну влади в місті.

Бібліографія: Газеты 1917—1922 годов... С. 95; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 56; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 187; Київські газети 1838—1940 років... С. 254.

М. Процик-Кульчицька

2235

ПРОСВЕЩЕНИЕ: Еженедельный журнал. — № 1. 1919, апр.

Ред. Коллегия Издательского Под'отдела в лице З. С. Давыдова. — **Чернигов, 1919:** *Изд.* Черниговский Губернский Отдел Народного Образования. *Тип.* Черниговского Совета Народного Хозяйства.

Вийшло: 1919 — № 1—7; Ф. 25×17,5 см; *Обс.* 34 с.; Ц. номера 2 р.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 2, 3, 6, 7.

Примітки: Наявний № 2 вийшов у квітні 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединитесь!». Мова видання — російська й українська.

«Просвещение» — друкований орган Чернігівської ради народного господарства, який мав на меті висвітлювати здобутки соціалістичного будівництва в освітній галузі. Важливу роль редакція відводила культурно-просвітницькій діяльності серед інтелігенції Чернігівщини, яка, на її думку, із приходом більшовицької влади зайняла нейтральну позицію і стояла осторонь революційних прагнень пролетаріату: Т. Голік «Новая армия (Учительство и народ)» (№ 2).

Матеріали часопису систематизовані у кількох рубриках: «Единая трудовая школа», «Внешкольное образование», «Искусство», «Летопись просвещения», «Литературное обозрение», «Театральные листки», «По губернии».

Автори «Просвещения» обстоювали ідею побудови в Україні єдиної трудової школи, переконуючи, що основою шкільного життя має слугувати насамперед трудове виховання і навчання: С. Іванов «Этюды о трудовой школе» (№ 1, 2, 7). Позашкільній роботі серед населення присвячено матеріали: «Внешкольное образование в новом строе» (№ 2), W. «Луначарский о Пролеткульте» (№ 3), «Первый Губернский С'езд по внешкольному образованию» (№ 5, 6). Серед

інших важливих освітніх питань, які порушувалися у виданні, — «Учительство современной школы», Т. Голік «Шкільне самоврядування і виховання» (№ 6). На потребі організації бібліотечної справи йшлося у замітках «Библиотечное дело» (№ 2), А. В. «К открытию обществ библиотеки в Чернигове» (№ 6).

На шпальтах журналу детально висвітлювалася робота численних підрозділів Чернігівського губернского відділу народної освіти (рубрика «В Губернском отделе»). Також повідомлялося про діяльність створеного при Всеукраїнському комісаріаті просвіти Відділу мистецтв, який мав на меті формувати художні смаки широкого загалу робітництва і селянства України.

Не залишилося поза увагою редакції і місцеве театральне життя: З. Давидов «Советский Драматический Театр» (№ 2), П. Александров «Организация театра в Черниговской губернии» (№ 3), «Украинский Театр» (№ 6). Серед матеріалів літературознавчої тематики — «Творческий путь М. М. Коцюбинского» М. Могилянського (№ 3).

Рубрика «Литературное обозрение» охоплювала рецензії на художні збірки, періодичні видання та педагогічні книги, авторами яких були: П. Александров, А. Архангельский, М. Могилянський. Художня творчість у журналі представлена поезіями М. Альтмана, Томаса Гуда, К. Маріогодова, Лади (Лідії) Могилянської (під псевд.: В. Калентьев, М. Д. Яснов), оповіданнями Ю. Сльозкіна.

Серед авторів видання — В. Дубровський, А. Риндич, С. Сергеев тощо.

Останній (7-й) номер побачив світ у червні 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали: бібліогр. довід. Харків, 1956. С. 142.

О. Серада

2236

ПРОСВІТЯНИН-КООПЕРАТОР: Кооперативно-Культурно-Просвітний журнал. Видання тов-ва Просвітянин-кооператор. — Виходить 2 рази на місяць (1919 ч. 5 — 1920). Ч. 1. 1919, 18 трав.

Ред. Ф. Т. Черненко (1920). *Редактує* Редакційна Комісія. — **Ромни, 1919—1920:** *Видає* т-во «Просвітянин-Кооператор». Українська *Друк.* Ромен (1919); *Друк.* Союз-Банк (1920). *Адр. контори і ред.:* м. Ромен, на Полтавщині, Народний дім (1919 ч. 1—6/7), м. Ромен, на Полтавщині, ріг Московської і Залізної вулиць, Головна контора Спілки Спож. т-в Ром. району, редакція (1919 ч. 12), Ромен, ул. Толстого, Союз Банк (1920).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—5, 6/7, 8—12, 1920 — Ч. 1/2, 3/4; *Ф.* 24×16 см; *Обс.* 24 с. (1919 ч. 1), 44 с. (1919 ч. 5), 47 с. (1919 ч. 6/7), 72 с. (1920 ч. 1/2), 64 с. (1920 ч. 3/4); *Передпл.:* на міс. 8 крб (1919 ч. 1), 10 крб (1919 ч. 5, 6/7), 40 крб (1919 ч. 12 — 1920). *Ц.* номери 2 крб (1919 ч. 1), 6 крб (1919 ч. 5), 10 крб (1919 ч. 6/7), 20 крб (1919 ч. 12), 40 крб (1920).

Наявність у фонді: **ПМУ:** 1919 — Ч. 1, 4—6/7, 12, 1920 — Ч. 1/2, 3/4; **РНБ:** 1919 — Ч. 1, 2, 4—6/7, 12, 1920 — Ч. 1/2, 3/4.

Примітки: До лютого 1919 р. журнал виходив п. н. «Просвітянин» (див. т. 6 № 1520). Періодичність виходу — раз на тиждень (1919 ч. 1). У надзаголовку — гасла: «В єднанні — сила» та «Знання — то сила» (1919 ч. 1). На с. 2 обкладинки вміщено зміст числа. Ч. 3/4 1920 р. присвячене Шевченковим роковинам.

Фаховий журнал висвітлював діяльність кооперативних і просвітніх товариств на Роменщині. У першому числі часопису редакція подала коротку ретроспективу українських періодичних видань у регіоні після революції 1917 р., серед яких — «Наша Спілка», «Вістник Роменського Союзу Кредитових кооперативів» та «Просвітянин». Унаслідок об'єднання двох останніх і постав «Просвітянин-Кооператор»: «Ми ясно відчуваємо потребу в живому слові для сільських кооператорів і діячів на ниві культурно-просвітній і по мірі сил і уміння маємо надію задовольняти цю потребу. Кооперативи і Просвіти — це єдині зараз організації на селі, в яких наш нарід може проявити організовану самодіяльність, як з матеріального, так і з боку культурно-просвітнього» (Від редакції. 1919. Ч. 1). У вступному слові зазначено також, що редакція не ставить перед собою «широких завдань», а прагне, щоб видання дало кооператорам і просвітянам хоча б частину потрібного знання, заклало підвалини будови «великого майбутнього Народного Дому».

Докладніше спрямування журналу висвітлювала стаття П. Полтарева «Наші завдання», в якій відзначено тісний взаємозв'язок між економічним становищем народу та його духовною культурою. Життя засвідчує, твердив автор, що кооперативи не можуть розвиватися без розвитку культурно-освітньої справи й навпаки. Підводячи підсумки своєї діяльності за 1919 р., редакція зазначала, що такі фактори, як відсутність постійного кола співробітників, пасивність місцевих кооператорів і просвітян, дорожнеча паперу та друку, загроза ліквідації журналу під час окупації міста Добровольчою армією, не сприяли роботі, та все ж «вдалось пережити» (Від редакції. 1920. Ч. 1/2).

Огляд освітньої діяльності українських кооперативних товариств подав В. Сазонов у статті «Культурно-просвітня робота кооперації в 1918 р.»: у ній, незважаючи на зазначені хронологічні рамки, подано огляд української кооперативної преси упродовж 1913—1918 рр., а також висвітлено принципи організації книгозбірень і читалень, товариських вечірок, театральних вистав, концертів, кіносеансів, заснування недільних і вечірніх шкіл для дорослих, фінансування кооперативними товариствами навчальних закладів. Окрему увагу звернено на діяльність Центрального українського кооперативного комітету, наведено статистичні дані щодо окремих кооперативних товариств (статтю передруковано з часопису «Українська кооперація»).

Загальнотеоретичні питання кооперативного руху порушено у низці журнальних публікацій, як-от: В. Сазонів «Сучасне завдання кредитової кооперації та її взаємовідносини з кооперацією сільсько-господарською», В. Ганчель «Завдання Кооперативного Страхового Союзу», С. Бабка «Короткий нарис розвитку Споживчої Кооперації в Роменському повіті», Т. Черненко (підп.: Т. Ч.) «Кооперативні спекулянти». Принципи розподілу майна та фінансів висвітлювали статті М. Ковальського «Про пайовий капітал Українського Кооперативн. Страхового Союзу» та Г. Імшенецького «Про паї в споживчій товаристві» (передрук із «Чернігівського Кооператора»).

На сторінках журналу дискутувалися актуальні політичні події в Україні та світі: йшлося, зокрема, про те, що часті політичні зміни зумовили формування певної ідеологічної безпринципності та пристосуванства в народі («Політичні події на Україні в 1919 році», Лютець «Циганська віра», М. Хуторянський «Економічне життя на Україні в 1919 році»).

Незважаючи на нетривалий час виходу журналу, тут побачили світ цінні культурологічні матеріали. Так, у публікаціях «Яку користь можуть дати товариства “Просвіта” і “Народній Дім?”», «Про “Просвіти” та їх значіння задля народньої культури» окреслено основні завдання та функції товариства — гуртування народу, заснування бібліотек і читалень, вечірніх і недільних шкіл для дорослих, різноманітних курсів, влаштування театральних вистав, а також роль товариства у піднесенні рівня освіти й культури українського селянства.

Питання розвитку національної школи порушувала С. Русова, покладаючи відповідальність за її освітній рівень перш за все на самих українців. На прикладі

досвіду інших слов'янських народів автор доводила, що можна створити систему національної освіти від початкової до вищої школи, незважаючи на несприятливі політичні обставини. Окреслено й принципи формування шкільної програми та її національного характеру (Русова С. Про національну школу. 1920. Ч. 1/2).

Видання «Просвітянин-Кооператор» особливо цінне з огляду на публікацію в ньому циклу етнографічних публікацій Павла Гнідича («З щоденника етнографа», «До етнографічної праці Просвіт», «Етнографічний нарис»), що містили також інструкції щодо впорядкування районних бібліотек на Роменщині. Серед етнографічних матеріалів — «Українські легенди» у записах В. Дроботка із зазначенням джерела (наприклад: «розказала баба Уляна Калюжка з х. Хирівки Лохвицького повіту»), «Як утворився вік чоловіка», «Кому краще бути старшим».

Просвітний характер мали інші публікації, зокрема: К. Вільний «Вода в природі», Т. Черненко «Поет-громадянин» — про Т. Шевченка, М. Х. «Роковини смерті Т. Шевченка», В. Івченко «Олександр Яковлевич Кониський» й «Борис Грінченко», «Пам'яті Панаса Мирного (1849—1920)». М. Грушевський у статті «Як виникли назви “Україна”, “Український”» доводив їх історичну тяглість, оскільки згадувалися вже у XII—XIII ст., про політичні спекуляції довкола термінів «русин», «руський», що побутували до початку XX ст. в Галичині.

У журналі вміщено низку документів і законодавчих актів під рубрикою «Розпорядження Радянського уряду України по кооперації», зокрема постанову про кооперативний відділ Ради Народного Господарства України, закони про кооперативні відділи при губернських радах народного господарства, про реєстрацію кооперативних товариств і союзів тощо.

У межах «Кооперативного відділу» опубліковано статті В. Кузнецова «Сучасний кооперативний рух», С. Бабки «Шляхи кооперації», М. Ренського «До історії тютюнництва в Роменському повіті», П. Савченка «Тантієм в практиці Кредитових Товариств», Переяславця «Спроба історії Городського Центрального Споживчого Кооператива», Т. Ч. «Кооперативно-рахівничі курси в Ромні».

Під рубрикою «З кооперативного життя» («Кооперативне Життя») друкувалися дописи про організацію та роботу місцевих кооперативів, а також десять «Кооперативних заповідей».

Рубрика «Хроніка» («Хроника») містила замітки: «Шевченківське свято на селі», «Хмелівське Т-во

“Просвіта”», «З життя слобідської Просвіти», «Гурток Котляревського в Ромні», «З життя Западинського т-ва “Просвіта”», «Загребельська Просвіта», «З життя Гаївської Просвіти».

У виданні друкувалися вірші Б. Карого, Е. Минюри, О. Олесь, М. Приходька, А. Семінка, П. Яковенка, зокрема присвячені Т. Шевченкові, мала проза Михайла Івченка «Роковини (Сільські вражіння)», а також оповідання О. Вайлда «Соловей і троянда», «Судилище» у перекладі О. Т-к (Т-к), Рабіндраната Тагора «Місячний серп» у перекладі Юх. Мих. (ймовірно, Михайль Семенко).

Інші рубрики: «Кооперативна хроніка», «По Україні», «По нашому краю», «По світу», «Від відділу освіти», «По товариствах», «Про нові книжки», «Справочна сторінка».

На сторінках видання рекламовано журнал «Вільна Українська Школа».

Останнє (3/4-те) число журналу датоване лютим 1920 р.

Література: Сівков О. Колекція «Педагогічна україніка 1842—1923 рр.» у фондах Педагогічного музею України // Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 7—9 квітня 2015 р., Національний авіаційний університет. Київ: Талком, 2015. С. 155—156.

М. Комариця

2237

РАДА: Газета політична, економічна і літературна. — Виходить щодня, окрім понеділків і днів після великих свят. № 1(28). 1919, 3(16) верес.

Ред. Андрій Ніковський. — **Київ, 1919:** Друк. «Робітничої Книгарні», Хрещатик, 42. *Адр. ред. й контори:* Київ, Інститутська, 22.

Вийшло: 1919 — № 1(28)—8(35); Ф. 51×33,5 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* тимчас. на міс. 75 р. Ц. номери 3 крб.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — № 2(29); НБУВ: 1919 — № 1(28)—8(35); ДНАБ: № 1(28)—8(35); РДБ: 1919 — № 1(28), 2, 4, 6(33).

Примітки: До № 27 за 6 лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Нова Рада» (див. т. 5 № 872).

«Рада» — універсальне видання, продовжувач справи однойменної київської газети, закритої 1914 р., та «Нової Ради», що припинила виходити через більшовицьку окупацію Києва. Відновлений часопис мав на меті сприяти забезпеченню ладу й спокою «у нашому од межі до межі розбурханому краєві» та повернення людям надії у світлі перспективи Української держави.

Основні питання, що обговорювалися в передових та проблемних статтях, — це завдання українців у виборюванні державного суверенітету, об'єднання всіх національно свідомих сил заради цієї одвічної мети українського народу. Автори таких публікацій вели мову про необхідність зберегти розважливість і спокій, припинити «фракційну гризню» в українських політичних колах (П. Мазюкевич «Перспективи» (№ 1); передова стаття «Чергові завдання» (№ 2); П. Стебницький (під псевд. П. Смуток) «Слова та діла» (№ 4); С. Єфремов «Непримиренні» (№ 4—7); П. Мазюкевич «На обріях» (№ 8) та ін.), окреслювали особливості культурного життя Києва і соціально-політичної ситуації у місті під час другої окупації більшовицькими військами. У статтях № 2 А. Ніковського «Наша сила» і П. Мазюкевича «Довкола» увагу авторів акцентовано на україно-більшовицьких стосунках та ставленні місцевого населення до влади рад. У більшості чисел редакції доводилося друкувати некрологи та відомості про видатних діячів, які загинули від рук більшовиків: С. Єфремов «Пам'яті В. П. Науменка» (№ 1), П. Зайцев «К. Широцький (Некролог)» (№ 7) та ін.

Водночас редакція газети дбала й про роз'яснення аудиторії нюансів політичної ситуації — на сторінках ч. 2 вміщено популярну статтю О. Саліковського «Про широку автономію».

Особливого значення «Рада» надавала висвітленню теми національної школи. Редакція зазначала, що ця проблема, така гостра перед війною, не буде актуальною в нових політичних обставинах. Але, зважаючи на видання у той час двох указів, які дозволяли функціонування освіти українською мовою тільки у приватних навчальних закладах, на шпальти газети часто вміщувалося матеріали з цієї проблеми, як-от статті: «На старих позиціях» (№ 1), «Школа і громада» Якова Зеленкевича (за підп. Я. Чепіга) (№ 3), передовиці № 5 «Обтрусить порох» та № 8 «Боротьба за освіту», численні замітки.

У газеті вміщено матеріали, приурочені важливим ювілеям українського письменства. У № 1 опубліковано статтю С. Єфремова «Фенікс», присвячену 150-річчю від дня народження І. Котляревського. У № 5 вміщено репортаж про святкування ювілею видатного письменника «Свято І. Котляревського в Полтаві», підготовлений на основі публікації в місцевій газеті «Рідне Слово». Під рубрикою «Література. Наука» у № 8 надруковано замітку «До святкування сотих роковин з дня народження П. О. Куліша» (також за «Рідним Словом»).

Неодноразово газета привертала увагу читачів до проблеми національної пресовидавничої справи. Так, у № 7 вміщено цікавий гумористичний матеріал «Замість фельєтона», в якому автор Павло Мазюкевич дає поради різним періодичним виданням, завершуючи матеріал побажанням новозаснованій газеті «Слово» уникнути помилок інших газет. Редакція «Ради» усіляко підтримувала новий київський український часопис, вміщувала рекламні повідомлення про його вихід, а у № 8 під рубрикою «3 газет і журналів» надруковувала матеріал про перші числа «Слова». Багато відомостей про становище української преси в тогочасному Дніпропетровську містить матеріал Валер'яна Поліщука «Життя в Катеринославі» (№ 8). Редакція «Ради» найчастіше вступала в полеміку з газетою «Кієвлянин» й мріяла, що колись опоненти перетворяться з «кієвлян» на українців. Цікаву замітку про протизаконну ревізію київської книгарні «Книгоспілки» щодо виявлення «шкідливої» літератури надруковано в № 6 п. н. «Справа з «Книгоспілкою»».

Часопис часто порушував проблему розвитку кооперації в Україні, присвячуючи цій темі замітки рубрик «У Централі» та «3 життя кооперації».

Основний зміст щоденника становили матеріали інформаційних журналістських жанрів, які відповідно до тематики об'єднувалися під численними рубриками. Відомості про перебіг подій на фронтах, офіційні повідомлення зі штабів військових підрозділів друкувалися під рубрикою «На фронті». Під рубриками «По Україні», «Справи Директорії», «Телеграми» вміщувалися замітки про новини з різних сфер життя країни. Замітки рубрики «Хроніка» подавали відомості з тогочасного життя Києва, що стосувалися комунальних, продовольчих, культурних та інших справ столиці.

Повідомлення, замітки й огляди (переважно за «Екатеринославским Вѣстникомъ») про політико-економічну ситуацію на Кубані подавалися під рубрикою «Вісті з Кубані», відомості про міжнародне політичне життя — під рубриками «За кордоном» і «По Росії».

Новини українського культурного життя Києва, рецензії на вистави тощо друкувалися під рубрикою «Театр і Музика». Інформаційно насиченою була рубрика «Література. Наука», що об'єднувала новини з відповідних царин, а також відомості про видання нових книжок і періодичних видань.

У щоденнику відкрито й рубрику «Жертви Черевичайки», в якій редакція подавала некрологи та

переліки прізвищ осіб, які загинули за час майже піврічної окупації міста більшовиками.

У «Раді» друкувалося багато реклами й оголошень — здебільшого українських організацій та установ, сприяючи цим організації громадянства й взаємній допомозі українців.

Автори газетних публікацій: С. Єфремов, М. Жуковський, П. Зайцев, Яків Зеленкевич (псевд.: Я. Чепіга), Григорій Коваленко (псевд.: Гриць Самотній), Олександр Кузьмінський (псевд.: Кий Киянин), Павло Мазюкевич, А. Ніковський (псевд.: А. Яринович, Ан. Василько), Валер'ян Поліщук, Ол. Саліковський, Петро Собчинський, П. Стебницький (псевд.: П. Смуток) та ін.

Останнє число газети (№ 8) вийшло 11 вересня. Джерела повідомляють, що видання було закрито з приходом до Києва Добровольчої армії. Естафету обстоювання українських національних інтересів у складних обставинах окупації міста ворожими військами перейняла в «Раді» газета «Промінь», над випуском якої працювали ті ж творчі сили, й редакція залишилася в тому ж приміщенні. У № 15 «Променя» є відомості про ймовірне відновлення газети «Рада» та подальше об'єднання двох часописів, але цього не сталося.

Бібліографія: Газети 1917—1922 годов... С. 95; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 58; Газети України 1917—1920 років... С. 191; Київські газети 1838—1940 років... С. 257—258.

О. Дроздовська, М. Процик-Кульчицька

2238

РАДІОТЕЛЕГРАФІЧНІ ЗВІДОМЛЕННЯ. — 1919, 9 верес.

Ред.: не подано. — **Відень, 1919—1920:** Видає Українська Пресова Служба.

Вийшло: 1919 — 9 верес., 12 верес., 13 верес., 17 верес., 23 верес., 24 верес., 27 верес., 4 жовт., 8 жовт., 10 жовт., 22 жовт., 25 жовт., 29 жовт., 1 листоп., 3 листоп.—5 листоп., 8 листоп., 11 листоп., 14 листоп., 15 листоп., 17 листоп.—19 листоп., 21 листоп., 22 листоп., 27 листоп., 3 груд., 5 груд., 6 груд., 8 груд., 9 груд., 11 груд., 16 груд., 17 груд., 19 груд., 20 груд., 23 груд., 24 груд., 27—31 груд., 1920 — 2 січ., 3 січ., 5 січ., 6 січ., 8 січ.—10 січ., 12 січ., 13 січ., 15 січ., 16 січ., 19 січ.—21 січ., 23 січ., 25 січ.—27 січ., 29 січ.—31 січ., 2 лют.—7 лют., 9 лют.—14 лют., 16 лют., 17 лют., 19 лют.—21 лют., 23 лют.—26 лют., 1 берез., 3 берез., 5 берез., 6 берез.,

8 берез., 10 берез.—14 берез., 16 берез.—21 берез., 23 берез.—27 берез., 29 берез., 30 берез., 1 квіт. — 3 квіт., 14 квіт.—16 квіт., 17 квіт.; *Ф.* 28×22 см; *Обс.* 1—4 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — 9 верес., 12 верес., 13 верес., 17 верес., 23 верес., 24 верес., 27 верес., 4 жовт., 8 жовт., 10 жовт., 22 жовт., 25 жовт., 29 жовт., 1 листоп., 3 листоп.—5 листоп., 8 листоп., 11 листоп., 14 листоп., 15 листоп., 17 листоп. — 19 листоп., 21 листоп., 22 листоп., 27 листоп., 3 груд., 5 груд., 6 груд., 8 груд., 9 груд., 11 груд., 16 груд., 17 груд., 19 груд., 20 груд., 23 груд., 24 груд., 27 груд., 31 груд., 1920 — 2 січ., 3 січ., 5 січ., 6 січ., 8 січ., 9 січ., 10 січ., 12 січ., 13 січ., 15 січ., 16 січ., 19 січ.—21 січ., 23 січ., 25 січ.—27 січ., 29 січ.—31 січ., 2 лют.—7 лют., 9 лют.—14 лют., 16 лют., 17 лют., 19 лют.—21 лют., 23 лют.—26 лют., 1 берез., 3 берез., 5 берез.—6 берез., 8 берез., 10 берез.—14 берез., 16 берез.—21 берез., 23 берез.—27 берез., 29 берез., 30 берез., 1 квіт. —3 квіт., 14 квіт. —17 квіт.

Примітки: Видання машинописне. У надзаголовку: «Строго довірено». Від 19 квітня 1920 р. виходило п. н. «Радіотелеграфічні звідомлення Російської телеграфної агенції» (див. 1920 р.).

«Радіотелеграфічні звідомлення», які у Відні видавала Українська пресова служба, інформували про бойові дії, суспільно-політичні та економічні події в Україні та за кордоном. Подавалися військові операційні звіти та телеграми, републікувалися повідомлення українських та російських часописів, зокрема московських, київських, полтавських, харківських.

На сторінках видання інформувалося про різноаспектну подієвість на теренах України та за кордоном. Основний масив повідомлень — це замітки про громадянську війну в Україні та Росії, зокрема, публікувались звіти про військові операції у регіонах України. Редакція інформувала про перебіг боїв у Київському, Житомирському, Черкаському, Кременчуцькому, Мелітопольському, Луганському районах, а також на Маріупольському, Кам'янець-Подільському напрямках тощо.

Відомості про хід та результати боїв, зайняті сторонами позиції та захоплені об'єкти, інформацію про кількість захопленої зброї і військовополонених та прийнятих перебіжчиків згруповано за місцем ведення бойових дій у рубриках («Москва», «Київ», «Полтава» та ін.).

Р. Бліхарський

РЕВОЛЮЦІЙНА БОРОТЬБА: Робітничо-Селянська газета. Орган Миколаївської організації Української партії соц.-рев. (Комуністів) (1919 № 1—13); Робітничо-Селянська газета. Орган Микол. Район. Організ. Української партії соц.-рев. (Комуністів-Боротьбистів) (1919 № 16—19). — Виходить тимчасово двічі на тиждень. № 1. 1919, 24 трав.

Редагує Колегія. — **Миколаїв, 1919:** Видає комітет. *Адр. ред. і контори:* Чернігівська, № 26.

Вийшло: 1919 — № 1—19; *Ф.* від 54×35 см до 57,5×36 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номери 80 к., на залізницях і за городом 90 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—3, 5, 11, 16, 17; **ДНАБ:** 1919 — № 1—9, 13, 17.

Примітки: Секретарем редакції був Микола Лагута. У надзаголовку — гасла: «Пролетарі всіх країн — єднайтеся!», «Борітеся — поборете!».

У статті «Од редакції», вміщеній у № 1, зазначено, що газету призначено передусім для селян, оскільки якщо в місті знають, що відбувається й чому, то селяни часто належно не поінформовані і тому опиняються у ворожих таборах. Мета видання, крім звичного висвітлення подій життя країни та Херсонщини, — подання місцевому людові правильних орієнтирів у тогочасному житті. У передових статтях читачів застерігали від довіри до тих, хто насправді не брав участі в революції, а тепер намагається використати її здобутки для своєї користі, втягнути дезорієнтований люд у «націоналістичну війну» або у війну між селом та містом. Одним із головних завдань сучасної ситуації редакція вважала виправлення хиб «в практиці переведення революції», а саме — необхідність звернути пильнішу увагу на національний аспект, відносини між містом і селом, на поширення думки про те, що диктатура пролетаріату — це не диктатура «дармоїдів “москалів”, або євреїв», а диктатура всього (і міського, і сільського) пролетаріату України.

Чимало публікацій «Револьюційної Боротьби» присвячено основам пролетарської ідеології та пропаганді диктатури пролетаріату. Водночас пошанування специфічних національних рис потрактовано як головний чинник успішного розвитку всесвітньої пролетарської культури. Автори передовиць заохочували селян відкинути націоналістичні змагання та боротися через представницькі органи — ради, а не шляхом погромів. У матеріалі П. «До перевиборів ради (совіту) м. Миколаєва» пояснено

принципи реалізації народовладдя через вибори до представницьких органів. У низці матеріалів здійснено спробу виправдати радянську владу, що не була популярною серед селян, та затаврувати керівників демократичних сил і повстанських військ — Григор'єва, Махна та ін. Ці теми були провідними й для гумористичних матеріалів (як-от фейлетон Будяка «Жовто-блакитне безглуздя (Діється на Марсі, а не на Вкраїні)» (№ 3). Чимало матеріалів (серед яких — звернення Всеукраїнського центрального виконавчого комітету) вміщено з метою привернути увагу селян до загрози військ Денікіна, яку українське селянство спершу недооцінювало.

Офіційні матеріали, опубліковані в газеті, стосувалися насамперед діяльності партії-засновника. У «Деклярації Губерніяльного Комітету Херсонщини Української партії Соціалістів-Револьюціонерів 10 квітня 1919 року» (№ 1) губком УПСР висловив підтримку рішення V партійного з'їзду щодо перейменування організації на УПСР(Комуністів).

Автори видання багато уваги приділяли темі селянського господарювання та ліквідації наслідків його руйнування під час воєнно-революційних подій. У статті Ш. «Що краще?» (№ 1) підраховано, наскільки менше часу витрачали б селяни на обробіток землі, якби об'єднували по кілька господарств в одне та працювали спільно. Статтю Ш. «Земельна реформа» (№ 3) присвячено першочерговому завданню державної політики у селі — соціалізації землі.

В окремих статтях порушувалося питання національного та культурного життя на Півдні України. Так, у № 16 вміщено матеріал «Миколаївське Т-во “Просвіта”».

Редакція «Револьюційної Боротьби» вміщувала листи читачів (рубрика «Дописи з сел») та замітки про місцеве життя («По Червоній Херсонщині», «У Миколаїві»), новини з різних сфер («Ріжні вісті», пізніше із підрубриками «По Вкраїні», «За кордоном»), часом також — повідомлення про події культурного життя («Пролетарська культура»). З № 11 почали друкуватися огляди воєнних подій під рубрикою «Огляд подій», а з № 16 — добірки повідомлень п. н. «На Червоних фронтах». Матеріали рубрики «В царстві Денікіна» цілком присвячено новинам з табору Добровольчої армії.

Публікації газети підписано переважно криптонімами. Авторів матеріалів невеликого обсягу здебільшого не вказувало.

Останній (19-й) номер «Револьюційної Боротьби» датовано 13 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 183; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 58; Газети України 1917—1920 років... С. 192—193.

Електронні джерела: Яковлева А. До 120-ї річниці від дня народження М. Д. Лагути, миколаївського краєзнавця, археолога, педагога. URL: <http://mk.archives.gov.ua/pubonsite/716-pub-laguta.html>

М. Процик-Кульчицька

2240

РЕПУБЛИКА. — Що дня, крім понеділків. Р. 1. Ч. 1. 1919, 2 лют.

Редагує і за ред. відповідає Іван Кривецький. — **Станіславів, 1919:** Друк. Е. Вайденфельда і Брата в Станіславові. *Адр. ред. і адм.:* Станіславів, дім Дирекції залізниць.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—94; Ф. 40×25 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* міс. 24—25 кор. (1919 ч. 1—13, 50—82), 20 кор. (1919 ч. 14—49), 30 грн (1919 ч. 83—94). *Ц.* числа в Станіславові 60 сот. (1919 ч. 1—49), 80 сот. (1919 ч. 50—82), 1 грн (1919 ч. 83—94), деінде 80 сот. (1919 ч. 1—49), 1 кор. (1919 ч. 50—82), 1 грн 20 шагів (1919 ч. 83—94).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—94; **НБ ЛНУ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—94; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 30, 44, 52, 79, 81, 91, 92.

Примітки: Додаток до ч. 94 «Надзвичайне видання “Републіки”» (ціна — 50 шагів).

Із перенесенням столиці ЗУНР зі Львова до Станіслава та у зв'язку із закриттям більшості українських газет у Львові й по всій Галичині виникла потреба створення газети, яка стала би політичною трибуною українського народу, що боровся за своє визволення. Газету, по суті, єдину такого плану (крім часопису «Вперед» у Львові), почав видавати у Станіславі відомий історик та публіцист, член НТШ, просвітянський діяч Іван Кривецький. У першому числі часопису редакція заявила, що «Републіка» «буде, розуміється, часописом республікансько-демократичним і безпартійним» і «стоятиме рішуче на становищі української державности... повної державної незалежності всіх українських земель...».

Часопис чотири місяці не тільки інформував своїх читачів про події на українсько-польському та українсько-російському фронтах, друкуючи повідомлення українського генерального штабу, головного командування українських військ та з Галицького фронту п. н. «Війна за визволення Західної України», пізніше (з ч. 50) — «Війна за визволення України», подавав дані про полонених у польських та італійських військових таборах, а й запровадив «Урядовий

відділ», в якому публікував розпорядження, обіжники, комунікати Державних секретаріатів, повідомлення про «Зміни в Директорії», «Закон про право горожанства на Західній області Укр. Народної Республіки», а також оглядові та проблемні статті на зразок «Українсько-польські переговори про перемир'я» (ч. 1), «Петлюра про положення України» (ч. 10), «Переговори з місією Антанти розбиті» (ч. 26), «Основи земельної реформи» (ч. 31), «Політичне положення на Україні» (ч. 42) тощо. Майже у кожному числі щоденника друкувалися статті Т. Кормоша «Спомини з останніх днів» — про революційні події у Перемишлі; В. Дорошенка «У Львові» — про переслідування поляками українських діячів, письменників, про закриття видавництв, єврейські погроми, вчинені поляками; в окремих числах — статті М. Богуна «Будівництво Української Державности в російській соціалній революції» (ч. 43, 45—49), Луки Мишуги «З Волині» (ч. 56—94), М. Лозинської «Жінка в Українській Народній Республіці» (ч. 61—63), С. Сірополька «Завдання нової школи» (ч. 70—78, 81—86) та ін. Часопис опублікував низку політичних статей визначного публіциста та політичного діяча ЗУНР Михайла Лозинського, серед яких «Будова нашої держави» (ч. 31).

У першому числі І. Кривецький подав перегляд української преси Галичини і Угорської України «Українська преса Західної України».

Регулярно подавалися ґрунтовні інформаційні огляди політичного становища та подій на Закарпатті і на Буковині, про відносини України та держав Антанти. Особливо було відзначено прихильне ставлення до молоді республіки Японії, де було навіть видано японською мовою усі Універсали Центральної Ради.

У рубриках «З українських міжнародних відносин», «Зі світа», «З краю» часопис інформував про світові події, як, наприклад, про здобуття незалежності Ісландією, відносини України з іншими країнами, стан справ у Великій Україні під «наїздом большевиків» та в Галичині. Під рубрикою «З газет» републікувалися також повідомлення з польського органу «Głos Prawdy», що виходив у Станіславі, та із закордонних видань: британських «Times», «Evening News», французьких «Temps», «L'humanite», «Le Matin», німецької «Berliner Zeitung am Montag» тощо.

Часопис регулярно публікував матеріали сесій Української Національної Ради, з'їздів учителів та інженерів. Редакція часопису «Републіка» непохитно стояла на національному ґрунті, рішуче виступала з осудом шкідливих та небажаних для української державности виступів різних політиків та організацій.

Видання намагалося якнайширше охопити всі сфери політичного та громадського життя, тому літературних публікацій небагато. У часописі опубліковано фейлетон В. Винниченка «Сон», поезії О. Олеся та І. Франка, літературно-критичну статтю про Грицька Чупринку на честь десятиліття його творчості, рецензію на журнал «Наше Минувле», також редакція вшанувала пам'ять Миколи Сумцова, вмістивши некролог, та інформувала про концерти Української републіканської капели під керівництвом О. Кошиця.

У «Надзвичайному виданні “Републики”» до ч. 94 опубліковано «Офіційний комунікат» стосовно управління залізницею на лінії Станіслав — Надвірна.

Активними авторами часопису були М. Богун, С. Витвицький, М. Грушевський, В. Дорошенко, К. Левицький, М. Лозинський, Лука Мишуга, Б. Чайковський та ін.

Останнє (94-те) число вийшло 25 травня 1919 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 197; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 59; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання... С. 175; Газети України 1917—1920 років... С. 193; ЛННБУ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1238, 1263, 2124.

Література: ЕУ. Т. 7. С. 2495; І. К. Українська преса Західної України.; *Бачинський В.* Преса ЗУНР в 1918—19 рр. Ч. 165. С. 5; *Галушко М.* Українські часописи Станіслава... С. 149, 150.

М. Романюк

2241

РЕПУБЛІКАНЕЦЬ (1919 ч. 1—8); **РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ** (1919 ч. 9—33): (Революційно-демократичний тижневик). Орган Селянсько-робітничого Союзу (1919 ч. 1—8); (Соціал-демократичний часопис). Орган Селянсько-робітничого Союзу (1919 ч. 9—20); Орган Селянсько-робітничого Союзу (1919 ч. 21—33). — Виходить кожної суботи (1919 ч. 1—7), що четверга і неділі (1919 ч. 8—32), в міру догідних обставин (1919 ч. 33). Р. 1. Ч. 1. 1919, 1 січ.

Відповідає за ред. Дмитро Демянчук (1919 ч. 1—3). *Начальний ред.* Володимир Гадзінський (1919 ч. 2, 3), Дмитро Демянчук (1919 ч. 9—32). *Начальний і відвічальний ред.* Дмитро Демянчук (1919 ч. 4—8). *Відвічальний ред.* Осип Устіянович (1919 ч. 9—33). *Редагує* Д. Демянчук (1919 ч. 33). — **Станіславів, 1919: Друк.** Льва Данкевича, Станіславів. *Адр. ред. і адм.:* Станіславів, Сапіжинська, 23 (1919 ч. 1—8), Грушевського, ч. 11 (1919 ч. 9—33).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—33; Ф. 31×24 см (1919 ч. 1—32), 35,5×26 см (1919 ч. 33); *Обс.* 4 с. (1919

ч. 1—32), 2 с. (1919 ч. 33); *Передпл.:* річно 20 кор. (1919 ч. 1—7), 40 кор. (1919 ч. 8—30), 96 грн (1919 ч. 31—32). *Ц.* числа 50 сот. (1919 ч. 1—30), 1 грн (1919 ч. 31—33).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—33; НБ ЛНУ: 1919 — Р. 1 ч. 1—33; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 20.

Примітки: У підзаголовку ч. 1—20 — епіграф: «Боротьбою здобудеш ти право своє», ч. 21—32 — епіграф і гасло: «Боротьбою здобудеш ти право своє»; «Пролетарі всіх країв, єднайтеся!».

«Пристаємо до видавання “Републіканця” в дуже скрутні часі, — писалося у статті «Від Редакції» першого числа. — Се час творення нових організацій, ідей і держав...». Проголосивши клич «Вільна Україна, вільний селянський і робітничий стан», редакція про свої погляди та спрямування часопису зазначала: «Ми хочемо мати “Самостійну, вільну Україну”, “без хлопа і пана”, себто щоб селянин — мужик і робітник стали свідомими письменними членами народу, а “пан”, щоб не чувся чимось більш вартним, висше поставленим. Се велика демократизація народу!..

Тому є “Републіканець” демократичний. А для того, що стоїть на становищі повного уділу робітника і селянина в формуванні держави, є також революційний... “Републіканець” є заступником селянських і робітничих верстов» (ч. 1).

У статті «Селянсько-робітничий Союз» йшлося про створення Селянсько-робітничого союзу у Станіславі як центру політичної праці з метою «організування селянської і робітничої маси», який «обстоює негайну і дійсну сполуку всіх українських земель в демократичну Републіку, домагається українізації всіх державних урядів, шкіл і законодавчих тіл. Союз стоїть твердо при погляді, що земля належить до селян, фабрика до робітника» (ч. 1).

Відповідно до спрямування і означеної мети кожне число часопису відкривала передова редакційна стаття соціально-політичного змісту з життя молодії української держави, наприклад: «Велике свято єднання в Києві (22 і 23 січня 1919)» (ч. 5), «На передодні важних подій» (ч. 7), «Декларація депутатів у Національну Раду, вибраних селянсько-робітничим трудовим з'їздом» (ч. 20). Тут публікувалися також статті, присвячені головному отаману С. Петлюрі (ч. 9), роковинам Т. Шевченка (ч. 12), 1 Травню тощо.

Майже у кожному числі друкувалися статті Володимира Гадзінського: «Сучасна хвиля а українське селянство» (ч. 1, 2) — про злуку всіх українських земель і земельну реформу, «За єдність фронту» (ч. 3) —

про соціально-національні проблеми, «Час не жде» (ч. 18) — про організацію трудового люду; Северини Кабаровської «Слово до загалу українського жіноцтва» (ч. 5) — про організацію українського жіноцтва; В. К. «Українська республіка», «Виборче право для жінок» (ч. 1); Е. Оліярика «Товариші! Робітники» — про домагання робітників; Д. Д. «Ліквідуймо австрійське вихованне» — про національне виховання; Станіслава Керницького «Чому військовим старшинам належить більша платня як мужві» (ч. 26—29), а також матеріали «Партійне життя на Галицькій Україні» (ч. 3), «Звідки пішла неправда між людьми» (ч. 8—17), «Земельна реформа», «Про культурність державної влади», «Вільна школа» та ін., що заторкували соціально-економічні питання.

Часопис намагався якнайширше охопити всі сфери політичного та громадського життя держави і краю, подаючи огляди-інформації про відносини України та Польщі (Національна автономія українців в Польщі. Ч. 7; Чи миритись з Польщею? Ч. 29), інформуючи про світові новини та події суспільно-політичного і національно-культурного життя України і краю у рубриках «Новинки», «З краю». Як орган Селянсько-робітничого союзу часопис регулярно друкував обширні інформаційні огляди про діяльність Союзу п. н. «Ціль і робота Селянсько-робітничого Союзу», «Програма “Селянсько-робітничого Союзу”», «Із діяльності Селянсько-робітничого Союзу», «Урядові Вісти обласної управи “Селянсько-робітничого Союзу”» та ін.

Часопис публікував також матеріали за ухвалами Національної Ради, селянсько-робітничого трудового з'їзду, конференції українських залізничників та виклади «Інструкції комісарам по Міністерству шляхів України» (ч. 21—24), «Маніфесту упр. соціал-демократичної партії» (ч. 27) тощо.

Публікувалися у виданні й полемічні статті — відгуки на публікації часопису «Республіка» (Стара пісня на новий лад. Ч. 25; Пошесть. Ч. 26) щодо «пошесть» з'їздів та «манії брати до керма держави людей недосвічених та молодих» (ч. 25), а також на статтю В. Гериновича «Під розвагу нашій владі і суспільності» в часописі «Стрілець» (Схаменіться! Ч. 29).

Авторами публікацій часопису були: В. Гадзінський, С. Кабарівська, Е. Оліярик, Є. Яворівський та ін.

Матеріали трьох чисел (2, 5, 17-го) позначені контролем цензури, про що свідчать білі плями із зазначенням «сconfіковано». Останнє (33-тє) число вийшло у світ 10 червня 1919 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 197; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 175.

Література: І. К. Українська преса Західної України.; Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918—19 рр. // Новий Час. Львів, 1936. Ч. 170. С. 5; Галушко М. Українські часописи Станіслава... С. 135—138.

М. Романюк

2242

РІДНЕ СЛОВО: Безпартійна демократична газета. — Виходить двічі на тиждень. Р. 2. № 1. 1919, 3 січ.

Ред. Редакційно-Видавничий Комітет. — **Лохвиця, 1919:** Друк. Б. Я. Пунянської. *Адр. ред. і контори:* м. Лохвиця на Полтавщині, Земський книжний склад.

Вийшло: 1919 — Р. 2 № 1, 2; *Ф.* 53×35 см; *Обс.* 4 с. (1919 № 1), 2 с. (1919 № 2); *Передпл.:* на 1 міс. 2 крб 40 к. *Ц.* номери 40 к.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — Р. 2 № 1, 2.

Примітки: Р. 1 газети до № 30 за 25 грудня 1918 р. виходив п. н. «Провесінь» (див. т. 6 № 1517).

Змінити назву газети «Провесінь» на «Рідне Слово» було вирішено членами літературного гуртка Лохвицької повітової спілки «Просвіта», які 1919 р. перейняли видавання часопису. Своє рішення вони обґрунтували у передовій статті, наголосивши, що значення слова «провесінь» є невідомим широкому загалу, а назва видання повинна бути зрозумілою, «в якій звучало б що-небудь рідне серцю» (№ 1).

Тематично газета була значно обмеженою від попередниці — вона висвітлювала суто громадсько-політичні події (переважно під рубриками «По Україні», «Хроніка») та містила документи нової влади (Деклярація Української Директорії. № 1). Лише у № 2, «різдвяному», крім аналізу політичної ситуації, подано вірш Кл. Подхалюзина «До різдвяної зірки» та «різдвяне оповідання» П. Стодолі (псевд. Павла Слюніна) «Помилка».

Останній (2-й) номер вийшов 7 січня 1919 р. Можливо, на цьому номері історія газети і припинилася, оскільки, як засвідчувала редакція, актуальними залишалися фінансові проблеми.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 59; Газети України 1917—1920 років... С. 194.

3. Наконечна

2243

РІДНЕ СЛОВО: Літературно-громадська і політична газета. — Виходить що-дня, крім понеділків і днів після великих свят (1919 № 15—79). № 1. 1919, 26 лип.

Ред. П. Тищенко (1919 № 1—66, 68—79), За-
лищенко (1919 № 67). — **Полтава, 1919: Вид.**
І. Ротмистров, В. Щепотьєв, М. Рудинський (1919
№ 1—30), В. Щепотьєв, М. Рудинський (1919
№ 31—54), М. Рудинський (1919 № 56—79). *Друк.*
Рабиновича (1919 № 1); *Друк.* Рабинович, орендована
видавцями газети «Рідне Слово» (1919 № 2—54);
Друк. бр. Рабинович, орендована газетою «Рідне
Слово» (1919 № 56—79). *Адр. ред. і контори:* Полтава,
Олександрівська вул., № 19 (Городський ряд) (1919
№ 16—43), Шевченківська, буд. Сіяльського, № 18
(1919 № 45—47), Шевченківська, буд. Сіяльського,
№ 8 (1919 № 48—73), Шевченківська, № 17 (1919
№ 74—79).

Вийшло: 1919 — № 1—79; Ф. 44,5×35,5 см (1919
№ 1—15), 62,5×45 см (1919 № 16—79); *Обс.* 2 с.,
4 с.; *Передпл.:* на міс. без пересилки 30 крб (1919
№ 1—53), 39 крб (1919 № 54), 60 крб (1919 № 55—79),
з пересилькою 36 крб (1919 № 1—53), 45 крб (1919
№ 54), 62 крб 50 к. (1919 № 55—61), 65 крб (1919
№ 62—79). *Ц.* номери 1 крб 30 к. (1919 № 1—31),
3 грн — 1 крб 50 к. (1919 № 32—51), 4 грн — 2 крб
(1919 № 52—53), 5 грн — 2 крб 50 к. (1919 № 54—79),
на повіт. і залізниц. 6 грн (3 крб) (1919 № 63—79).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—17,
19—22, 25, 29—43, 45, 47—54, 56, 57, 59—79; **ДНАБ:**
1919 — № 1—79.

Примітки: Накази на вимогу влади друкувалися
в газеті російською мовою.

Щоденна газета «Рідне Слово» пропагувала
серед полтавчан ідеї національного відродження та
намагалася в своїх публікаціях охопити весь спектр
актуальних поточних питань суспільного життя.
Як зазначала редакція в передовій статті першого
числа часопису, видання потрібне і громадянству, і
владі: першому дає можливість стежити за подіями,
переданими рідним словом, другій — «як засіб
почути голос людности українського краю, який
прагне національної свободи, розвитку національної
культури».

З пильністю часопис стежив за розгортанням
політичних подій в Україні, не лише інформуючи
про них, а й подаючи глибокий аналіз та пропонуючи
варіанти виходу зі скрутною ситуації. Про це свідчить
низка публікацій: «Завдання сучасного менту» Н.
(№ 16), «Культура чи політика?» Рудого Шершня, «З
думок звичайного обивателя» Звичайного Обивателя
(№ 17), «Большевизм і національність» Р. Т. (№ 19),
«Революція і ідея федералізму» І. Л. (№ 32), «Наша
сила» Ф. Сушицького (№ 52), «Підсумки» Михайла

Рудинського (№ 74) та ін. Провідні ідеї, висловлені в
цих статтях, — необхідність організації громадськості,
утворення єдиного національного фронту, до якого б
належали всі українські організації — професійні,
кооперативні, просвітні й ін. Отже, пробудження й
поглиблення національної свідомості сприяли вагомим
культурним здобуткам — появі низки нових товариств,
організацій та закладів. Після останніх подій жодні
зусилля не зможуть спинити змагань українців до
здійснення свідомої волі нації, бо в Україні немає й
ніколи не було ґрунту для більшовизму, це винятково
результат російської революції. У № 20 надруковано
два важливі для історії України документи — грамота
Української Народної Ради про об'єднання ЗУНР з
Великою Україною і Універсал Директорії УНР про
об'єднання українських земель, які на той час не
вдалося втілити в життя.

У газеті не раз порушувалося питання міжна-
ціональних відносин, зокрема позиції, яку в час
національно-визвольних змагань зайняло українське
єврейство. З цього приводу на сторінках часопису
розгорнулася полеміка, що допомогла читачам чітко
з'ясувати мотиви саме такої позиції єврейської мен-
шини.

Для «Рідного Слова» дуже важливим було питання
української мови, використання її у різних сферах
суспільного життя, зокрема в освітній галузі. Загалом
тема розвитку освіти після національної революції
була однією з провідних у газеті. Наголошувалося,
що за два роки вільного розвитку шкільництва всі
початкові школи в повітах на Полтавщині перейшли
на українську викладову мову, відкрито нові середні
і вищу школи (Бемко. Становище Полтавських шкіл.
№ 2; Яровий М. Школа на Полтавщині за два роки
волі. № 16). Висвітлювалися питання дошкільного
виховання (Справа дошкільного виховання у
м. Полтаві і на Полтавщині. № 38), функціонування
різних видів навчальних закладів (Дубняк К. Державна
гімназія. № 3; Полтавська учительська Семинарія
ім. Б. Грінченка. № 22; О. Художньо-промислові
керамичні школи і майстерні для допомоги кустарям.
№ 25; Кротевич Л. Наша Вища Школа. № 37), а також
проблеми організації освітніх закладів (Поради, як
відкривати та утримувати приватні школи. № 59) і
діяльності просвітніх союзів (М. О. Просвітні союзи
та їх завдання. № 59; Юр. Праця Просвітнього Союзу
«Українська Культура» з заснування до сього часу.
№ 61).

У «Рідному Слові» вміщувалося статті про визначних
українських письменників та національних діячів,

переважно приурочені до днів народження чи смерті (як-от: В. Щепотьєва «Сумні роковини» (про річницю смерті І. Стешенка) (№ 1), Марії Савицької «Володимир Боровиковський» (№ 4), «Пам'яти Івана Франка» (№ 8) і «Забуті роковини» (до роковин смерті Г. Квітки-Основ'яненка) (№ 11), М. Сумцова «П. О. Куліш» (№ 41), «Український філософ» — про Григорія Сковороду (№ 61), «Пам'яти байкаря» — про Леоніда Глібова (№ 65). Найбільше публікацій (№ 16, 30) присвячено творчості І. Котляревського, 150-річчя від дня народження якого гучно святкували в Полтаві.

До кола провідних тем «Рідного Слова» належить й тема економічного розвитку Полтавщини. У газеті публікувалися, зокрема, статті, в яких обстоювалася ідея необхідності поширення кооперації як основної форми громадського господарювання: Лівобережець Цоб «Господарча руїна і Кооперація» (№ 16), Я. Чemez «Кооперація, як чинник громадського виховання» (№ 33). У № 5, 7, 10 вміщено статистично-економічний нарис М. Рклицького «Земля та земельні справи на Полтавщині». Низку статей про промисловий розвиток краю та його природні багатства опублікував на сторінках часопису відомий український науковець К. Дубняк: «Дрібний промисел на Полтавщині» (№ 22), «Минеральні багатства Полтавщини» (№ 31), «Цукрово-бурякова промисловість Полтавщини» (№ 63), «Промислові підприємства Полтавщини» (№ 74).

Неодноразово порушувалися питання мистецького життя Полтави. Окремі публікації присвячено створенню театрального пайового товариства (№ 69), діяльності музичного товариства «Боян» (№ 76). Автори деяких статей зверталися до теми збереження архітектурних пам'яток міста й краю: цикл статей Михайла Рудинського «Архитектурне обличчя Полтави» (№ 15, 21), М. Р. «Диканський палац» (№ 66).

Із публікацій рубрики «Бібліографія» читачі мали можливість дізнатися про нові періодичні та неперіодичні українські видання, як-от мистецький літературний журнал «Прометей» (№ 4).

Іноді «Рідне Слово» вмішувало гумористичні твори, серед яких — фейлетони авторства Таки-да (Як я став комуністом. № 12).

У газеті друкувалося дуже багато оголошень: про набір на навчання на Полтавський історико-філологічний факультет, до Української гімназії ім. І. Стешенка; а також реклама банків, друкарень тощо. Редакція приймала від населення пожертви у Фонд національної освіти, створений Бюро губернської учительської спілки.

Рубрики «Рідного Слова»: «На Україні», «За кордоном» (підрубрики: «Навколо війни», «Навколо миру», «Америка», «Англії», «Німці», «Угорщина», «Польща», «Туретчина», «Кавказ», «Росія», «У Криму», «На Дону»), «Місцеве життя», «Хроніка», «Офіційний відділ», «Накази і офіційні оповістки», «Збори і наради», «Професійне життя», «Кооперативне життя», «Вистави й лекції», «Академічне життя», «Театр і музика», «З преси», «Бібліографія», «Маленький фейлетон», «Оповістки», «Рух потягів».

Найактивніші автори газети: К. Дубняк (крипт.: К. Д.), І. Карбоненко, Г. Коваленко, Л. Кротевич, А. Ніковський, С. Нінківський, І. Рибаків, Є. Рудинська, М. Рудинський, М. Савицька, Ф. Сушицький, К. Шаревський, В. Щепотьєв, М. Яровий та ін., а також автори, що підписувалися псевдонімами й криптонімами.

Останнє (79-те) число часопису побачило світ 10 грудня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 59; Газети України 1917—1920 років... С. 194; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1277.

Література: Полтавщина: енциклопед. довід. / за ред. А. В. Кудрицького. Київ, 1992. С. 835.

М. Процик-Кульчицька

2244

РША: Інтимний орган домашнього тепла і розваги Т-ва Н.Л.Т. (1919 ч. 1—3); Інтимний орган домашнього тепла і розваги (1919 ч. 4); Інтимний орган домашнього тепла і розваги Н.Л.Т. при НКУГА (1919 ч. 5/6); Інтимний орган домашнього тепла і розваги Нов. Львов. Укртеатру (1919 ч. 7). — Р. 1. Ч. 1. 1919, 27 черв.

Редагує Коллегія Редакторів (1919 ч. 3), Коллегія (1919 ч. 7). — **Тернопіль** (1919 ч. 1—2); **Борщів** (1919 ч. 3); **Камінець—Проскурів** (1919 ч. 4); **Винниця** (1919 ч. 5/6, 7), **1919:** Видає Коллегія редакторів (1919 ч. 1—2, 4—5/6).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—4, 5/6, 7, [?]; Ф. 29×23 см (1919 ч. 1—4, 7) 31,5×24 см (1919 ч. 5/6); *Обс.* 4 с. (1919 ч. 1—3), 6 с. (1919 ч. 4, 7) 10 с. (1919 ч. 5/6).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—7.

Примітки: Видання гектографоване. Часопис переважно виходив один раз на місяць, у виході була перерва: ч. 4 датовано 10 серпня, ч. 5/6 — 25 листопада 1919 р.

«Ріпа» — рукописний пресовий орган Нового Львівського театру (НЛТ), утвореного в грудні 1918 р. за ініціативою акторів (В. Колина і Ф. Лопатинського) київського «Молодого театру», який у 1919 р. обслу-

говував українські військові частини у місцях їх дислокації. Саме зміною місць дислокації військових частин Української галицької армії зумовлено місце видання чисел часопису, що намагався «розробити нові пляни в будованю молодого театру і актерства нового покоління» (ч. 1).

Змістове наповнення органу НЛТ становили здебільшого замітки і повідомлення про культурно-мистецькі події та з життя театральної трупи під рубриками: «Ситуаційний звіт» (подавало прес-бюро НЛТ), «Звідомлення Н.Л.Т.», «Хроніка», «Новинки», «З наших кругів», «Кальварійська капеля», «З мирної конференції (Радіо)», «З театральних кругів», «Новинки театральні», «Послідні вісти», «Оповістка» тощо.

У ч. 2 вміщено публікацію «Тайна нарада», в якій повідомляється про ухвалений «тринадцять-годинний робучий день», про те, що «кожен член трупи має право проявляти свою індивідуальність», про ухвалу «дати спробу постановок артистам», та критичну статтю В. М. «Театр і мистецтво» — про п'єсу М. Гальби «Молодість». У двох перших числах — публікація у формі діалогу «з актів полишених на Команді міста Тернопіль» п. н. «З польського пекла». У третьому і четвертому числах вміщено «Причинки до нео-одиссеї Н.Л.Т.» — опис подорожі театральної трупи з Тернополя до Борщова, а також «рефлексії на теми дня» п. н. «Мистецтво вмірає».

Поділ НЛТ (улітку 1919 р.) на дві групи (одна, очолювана М. Бенцалем, друга — Г. Юрою, що залишилася у Вінниці) зумовив зміст ч. 5/6, яке вмістило «некрольог» п. н. «Скритовбійчим замахом руки темних сил пало жертвою Т-во Н.Л.Т. Злочинців висліджує Р.В.Н.К. УГА», алегоричну публікацію «Небожественна комедія Аллэгро Анданте...», вірш «Адієкусалія “Ріпа”» авторства Прихильника Ріпи, повідомлення у вигляді протоколу «Перше Інавгураційне засідання Нового Львівського Театру Н.К.У.Г.А.» та «Телеграми надіслані з нагоди смерти четара Т-ва “Новий Львівський Театр”».

В окремих числах часопису велася рубрика «Бібліографія», у ч. 5/6 — «Веселий кутик», в якому п. н. «Чому» містилися гумористичні запитання і відповіді про вихід і читання «Ріпи» та фальшивий спів театрального хору.

Останнє (7-ме) число, що вийшло 19 грудня 1919 р. як орган Нового Львівського українського театру, містить віршований опис тогочасних подій п. н. «Поема 39,3°» за підписом Фавст, а також критичну публікацію «Прозо-віршо-гуморо-манія», в якій йдеть-

ся про своєрідну хворобу «прозовірошогумороманії», що «навістила» українську армію.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 245; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 2131.

Література: ЕУ. Т. 5. С. 1783; *Галушко М.* Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886—1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2008. С. 130—132.

М. Романюк

2245

РОБІТНИК: Орган української соціал-демократичної партії на Буковині. — Раз на тиждень. Р. 1. Ч. 1. 1919.

За ред. відповідає Михайло Ганек (1921 ч. 1—32). *Вид. і відп. ред.* Кость Кракалія (1921 ч. 33—50), Андрій Піщуряк (1922 ч. 1—16), Микола Коцюк (1922 ч. 35, 36, 38, 39). — **Чернівці, 1919—1923:** *Друк.* «Руська Рада», Чернівці, вул. Петровича, 4 (1921 ч. 1—11); *Буковинська печатня і накладня*, Чернівці (1921 ч. 13—50, 1922). *Адр. ред. і адм.:* Чернівці, вул. Шкільна, 6 (Робітничий Дім).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—[?], 1920 — Р. 2 ч. [?]-76, 1921 — Р. 3 ч. 1—15, 27—51, 1922 — Р. 4 ч. 1—39, 1923 — Р. 5 ч. 1, [?]; *Ф.* 48,5×32 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* річно в Румунії 48 левів (1921), 60 левів (1922 ч. 11—34), 100 левів (1922 ч. 35—39). *Ц.* числа 1 лев (1921), 1,50 лева (1922 ч. 11—34), 2,50 лева (1922 ч. 35—39). За границею 56 левів (1921), 120 левів (1922) річно, в Америці і Канаді 2 дол. річно.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1921 — Р. 3 ч. 1, 3—15, 27, 33—46, 50, 1922 — Р. 4 ч. 11, 14—16, 35, 36, 38, 39; **ДНАБ:** 1921 — Р. 3 ч. 13, 14, 34, 43.

Примітки: Від ч. 1(16—92) до ч. 11(26—102) виходила газета «Вперед» (див. 1921 р.) через заборону «Робітника» румунською владою на три місяці.

Газета «Робітник» була органом єдиної на той час української партії у Румунії. Жоден номер часопису не виходив у світ без дозволу цензури, яка категорично забороняла гострі політичні матеріали.

У ч. 15 за 1921 р. вміщено звернення редакції «До наших читачів», у якому повідомлялося, що адміністративна влада Буковини на три місяці припиняє видання «Робітника», який стояв на сторожі покривджених прав українства, критикував політику румунської влади. Випуск «Робітника» відновлено із ч. 27 за 1921 р.

Часопис за змогою відгукувався на політичні події у світі. На сторінках газети постійно друкувалися статті про видатних людей України, висвітлювалося

важке життя буковинських трударів. Редакція часопису вела активну боротьбу за українізацію шкіл.

Оскільки видання було друкованим органом Української соціал-демократичної партії, працівники редакції ставили за мету пропаганду соціалістичних ідей на Буковині, закликали ставати під «червоний стяг праці». Так, значна частина редакційних статей популяризувала засади вчення соціал-демократів, головним чином серед робітників та селян. Це, зокрема, передові статті «Соціалізм», «Класова боротьба», «Ідеологія і орієнтація», «Спільний фронт світового пролетаріату» та ін.

Редакція газети регулярно подавала матеріали про роботу румунського парламенту, його засідання та ухвали, а також про засідання соціалістичного парламентарного клубу і діяльність послів від соціал-демократичної партії К. Кракалії та І. Глинки. Кость Кракалія згодом став редактором «Робітника» й найактивнішим його автором.

На початку 1921 р. у «Робітнику» надруковано статтю «Законопроект про заводські організації». Матеріал містив текст законопроекту, підготовленого тогочасним румунським міністром праці Гранку-Ямом. Висновком цього документа була константа — профспілкові організації не повинні бути військовими і страйковими. Автор, що залишився невідомим, натомість наголошував на важливих соціальних функціях профспілок.

Широко висвітлювалась та обговорювалась на сторінках видання аграрна реформа, яку мав на меті здійснити сенат. Зазначалося, що вона спричиниться до ще більшого розшарування на селі. З одного боку, крайнє зубожіння основної маси селян, з іншого — збагачення невеликої частини селян і дідачів. Однак, незважаючи на застереження соціалістів, земельну реформу на Буковині було проведено. Це призвело до погіршення ситуації на селі та ще більшої колонізації українських земель.

Редакція вела своєрідний літопис робітничого руху в Україні та у світі загалом. Цьому суспільному явищу присвячено гострі публіцистичні матеріали, аналітичні статті, а також постійна рубрика «З робітничого руху», яка ознайомлювала читачів із хронікою подій. Так, у ній інформувалося про заснування у Відні Української ради, в якій брали участь майже всі партії України.

На сторінках «Робітника» ретельно висвітлювалась підготовка та проведення Віденської міжнародної соціалістичної конференції та передконференції, що їй передувала, у Берні. На них обговорювалося питання класової боротьби як однієї із теоретичних засад

пролетарського вчення. Крім теоретичних проблем, на конференції розглядалися питання, пов'язані із практичною діяльністю партій та організацій.

Редакція газети вела непримиренну боротьбу зі своїми ідейними ворогами, а також з ідейними «хитаннями» у лавах соціал-демократів.

У низці статей автори гостро засуджували захоплення представників робітничого руху більшовицькими методами. Зокрема, К. Кракалія з цього приводу писав: «Хто осліплений большевизмом і очікує від нього спасення, тому не лежить на серці доля робітничого народу, а сповнення манії» (1921. Ч. 2).

У подальших публікаціях повідомлялося, що на порядку денному постала «сепарація» соціал-демократів від комуністів у робітничому русі, зокрема в Румунії та на Буковині. У багатьох статтях засуджувалися дрібнобуржуазні елементи в робітничому русі, що заважали єдності та боротьбі за перемогу світового пролетаріату.

Турбували авторів «Робітника» наслідки розколу соціалістичних партій, який відвернув частину робітників, розчарованих цією незгодою, від політичної боротьби і робітничого руху.

Ідейним опонентом соціал-демократії був націоналізм. А. Зільберман у статті п. н. «Націоналізм» порівнює його з канібалізмом. Він стверджував, що обнова світу ніколи не відбудеться за напрямками націоналістичних ідей. Для єдності світу та його процвітання необхідне панування інтернаціонального духу, існування інтернаціональних організацій і партій. У гострій полемічній формі у публікаціях «Робітника» засуджувалися нападки на Соціал-демократичну партію Буковини румунської Ліберальної партії та її заклики до ретельнішого цензурування друкованого органу та ще більшого урядового тиску на соціал-демократію.

«Український народ на Буковині став парієм, тим нещасним штуркачем, над котрим усі знущаються і котрого позбавлено найпримітивніших прав», — так оцінювала газета трагічні наслідки румунізації. Ця проблема постійно висвітлювалась на сторінках часопису.

Варто відзначити, що соціал-демократична партія дбала про поширення свого впливу на різні верстви буковинського суспільства. Зокрема, на сторінках видання вміщувалися публікації, в яких автори наголошували на необхідності навернення молоді до соціалістичних ідей, бо саме їй належить майбутнє.

Серед проблем зовнішньої і внутрішньої політики та міжнародного життя у «Робітнику» широко диску-

тувалися питання незалежності Східної Галичини, що вирішувалося Радою Союзу Народів, яка засідала в Парижі.

Редакція газети друкувала і наукові дослідження. Серед них — філософську розвідку Івана Дошівника «Картини з панського раю а мужицького пекла», що ґрунтувалася на дослідженні соціальних тем у поемах Т. Шевченка. Інтерес становило дослідження І. Мазепи «Росія і Україна перед революцією», що розглядало суспільно-політичні обставини у цих краях напередодні соціальних потрясінь.

Серед творів художньої літератури, які публікував «Робітник», — проза І. Франка, Леся Мартовича, Мавриція Фаста, але пальма першості належала К. Кракалії — у «Робітнику» надруковано велику кількість його оповідань.

Значну частину газетної площі займали короткі статті та повідомлення, які вміщувалися під постійними рубриками: «Українські справи», «З широкого світу», «З наших сіл», «Новини», «Всячина». Зокрема, під останньою рубрикою серед новин суспільно-політичного та культурного життя друкувалися рецензії на вистави робітничих театральних гуртків.

Через цензуру більшість матеріалів виходила без підписів або під псевдонімами.

Головними дописувачами до «Робітника» були О. Бабій, Отто Бауер, Іван Дошівник, О. Задума, К. Кракалія, І. Мазепа, О. Турянський, Маврицій Фаст.

Бібліографія: Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 179.

Література: ЕУ. Т. 7. С. 2533; Сімович В. Видавнича справа на Буковині в останньому десятилітті (1918—1928) // Книголюб: Видання Українського товариства прихильників книги. Прага, 1928. Кн. 1/2. С. 35, 36; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 617; Тернопільський Ю. Л. Українська преса... С. 42; Животко А. Історія української преси. С. 269; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини (1918—1940 рр.). Львів, 1996. С. 19—22; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 1999. С. 291—295.

М. Романюк

2246

РОБІТНИК: Орган Лохвицького комітету Української С.-Д. Р. Партії. — Виходить двічі на тиждень. Р. 1. № 1. 1919, лют.

Редагує Комітет. — **Лохвиця, 1919:** Адр. ред. і контори: м. Лохвиця, на Полтавщині, Земський Книжковий Склад.

Вийшло: 1919 — Р. 1 № 1—3, 4/5, 6—8, 9/10; Ф. 53,5×35,5 см; Обс. 4 с., 2 с.; *Передпл.:* на міс. 2 крб 40 к., на 3 міс. 7 крб. Ц. номера 80 к. (1919 № 4/5), 40 к. (1919 № 6—8), 1 крб (1919 № 9/10).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Р. 1 № 4/5—9/10.

Примітки: Наявний № 4/5 вийшов 7 березня 1919 р. У надзаголовку: «Українська Соціально-Демократична Робітнича Партія» та гасло: «Пролетарі усіх країн, єднайтеся!».

Суспільно-політичний часопис «Робітник» як друкований орган Лохвицького комітету Української соціал-демократичної робітничої партії почав виходити в умовах, коли владу захопили більшовики. Стосунки редакції з новою владою були складними, публікації «Робітника» нерідко виходили з білими плямами або вилучалися. Про ці взаємини преси УСДРП та влади йшлося у передовій статті від 28 березня 1919 р. (№ 9/10). Виступаючи проти пресового контролю партії влади, редакція «Робітника» констатувала, що їхній орган «щоразу цензурується».

У передових статтях, зокрема від 26 лютого 1919 р., редакція висловила ставлення УСДРП до Центральної Ради й уряду П. Скоропадського (№ 6).

Періодичне видання «Робітник» інформувало читачів про загальноукраїнські та місцеві події: взяття більшовицькими частинами Херсона (№ 8), Вінниці, перше засідання ЦВК та створення уряду (№ 9/10), збори комуністів-більшовиків (№ 7), «Крадіжки і злочинства в повіті» (№ 8); вмішувало наказ губернського комісара міліції Полтавщини (№ 8), звіт Варвинського товариства «Народний Дім» Лохвицького повіту за 1918 р., а в «Хроніці» — протокол загальних зборів центральної ради профспілок та чергові збори споживчих товариств (№ 4/5), збори і засідання міського «совдепу» (№ 7, 8) тощо.

Серед помітних публікацій газети — статті М. М. «Церква та держава в капіталістичному світі і майбутні перспективи» (№ 3, 4/5), П. Стодолі «Національні організації пролетаріату» (№ 4/5) та «Культурна робота в червоній армії» (№ 8).

Під рубриками «За кордоном» та «В Східній Росії» редакція подавала цитати п. н. «Товарищ Троцький про становище на фронтах» (№ 7) та повідомлення з приводу продовольчого питання і проблем транспорту в радянській Росії (№ 9/10).

Із поетичними творами у «Робітнику» виступали Василь Алешко та автор під криптонімом Т. Т., з «маленькими фельстонами» — Цурка.

Серед рубрик газети були такі: «По Україні», «В Східній Росії», «За кордоном», «Хроніка», «З

партійного життя», «Кооперативне життя», «Допис», «Театр і музика», «Фелетон», «Маленький фельетон», «Об'ява».

На сторінках газети більшість авторів друкувалася під псевдонімами та криптонімами, зокрема П. Стодоля (справж. : Павло Слюнін), лише деякі — під власними прізвищами, як І. Озерний.

Останній (9/10-й) номер вийшов 28 березня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 170.

В. Габор

2247

РОБІТНИЧИЙ ВІСТНИК = THE WORKERS' HERALD: Популярно-науковий місячник. — Р. 1. Ч. 1. 1919, жовт.

Ред.: не подано. — **Нью Йорк, 1919:** Видає Екзекутивний Комітет Української Федерації Комуністичної Партії в Америці. *Адр. ред.:* 222 E., 5-th Street, New York, N. Y.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—3; Ф. 31×23,5 см; *Обс.* 32 с.; *Передпл.:* на рік \$ 1.75 (1919 ч. 1), \$ 2.00 (1919 ч. 2, 3). *Ц.* числа 15 ц. (1919 ч. 1), 20 ц. (1919 ч. 2, 3).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—3.

Примітки: Гасло журналу: «Пролетарі всіх країн єднайте ся!». Вихідні відомості дублювалися англійською мовою.

«Робітничий Вістник» було засновано з просвітницькою метою: щоб, за окресленням редакції, «орати буряном порослу пролетарську ниву», проте зміст видання засвідчує насамперед прагнення видавців пропагувати комуністичні ідеї серед українських робітників США й закликати їх вступати до Української федерації Комуністичної партії (УФКП).

Планувалося, що науково-популярний місячник вміщуватиме матеріали з різних царин науки — історії, економіки, соціології, астрономії, фізики, хімії, біології, психології, філософії, мистецтва тощо. Однак головним завданням журналу залишалася організація пролетаріату навколо УФКП.

Усі публікації у виданні пронизані ідеями комунізму та переконанням, що це єдино можливий і правильний шлях розвитку суспільства. Ця думка безумовно проходила у статтях, присвячених найрізноманітнішим питанням: «Земельне питанє» М. Дурдели, «Становище жінки в суспільности» і «Начерк розвитку матеріальної культури» М. Андрейчука, «Індивідуалізм, колективізм і комунізм» В. Шопінського (ч. 1); «Мистецтво і комунізм» (ч. 2); «Нова історична доба» П. Олина, «Роля церкви в суспільстві» за підписом О. (ч. 3)

та ін., у 2 ч. надруковано психологічний нарис «Маркс і Ленін».

Низка статей мала пізнавальне значення для читачів журналу, наприклад матеріали, що пояснюють закономірності розвитку природи: «Що то є електрична сила» (ч. 1), «Богацтво України» М. Дурдели, «Земля» (ч. 2) та деякі ін.

У кожному числі «Робітничого Вістника» друкувалися художні твори — переважно вірші А. Н. Кушляка, М. Тарновського і М. Тарновської, а також «картини з життя»: «Сліпець» (ч. 1), «Оля» (ч. 2), «Пашпорт» (ч. 3) В. Шопінського.

У журналі було започатковано кілька рубрик: «Бібліографія» (рецензії на видання УФКП у США), «Важніші події світа» та «Міжнародний робітничий рух» (замітки про новини з життя робітників, пролетаріату в різних країнах — США, Великій Британії, Німеччині, Франції, Болгарії, Австрії, Угорщині, Росії, Аргентині, Бразилії та Україні).

Журнал вміщував рекламу, зокрема своїх видавців — УФКП та її книжкових видань, а також відомості про передплату на комуністичні газети («Українські Робітничі Вісти», «Робітник» і «Молот»).

Найактивніші автори «Робітничого Вістника»: М. Андрейчук, М. Дурдела (крипт.: Д-а, Д.) і Василь Жоночин (під псевд. В. Шопінський та крипт.: Ш-кий, Ш-й, Ш.).

У першому числі часопису редакція наголошувала на перешкодах у виданні свого журналу, пов'язуючи передбачувані негаразди насамперед з його пролетарським спрямуванням та з невеликими коштами на випуск. Ймовірно, видавці припинили випуск місячника після ч. 3 у 1919 р. у зв'язку із забороною комуністичної періодики у США.

Останнє (3-тє) число датовано груднем 1919 р.

Бібліографія: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики... С. 145.

М. Процик-Кульчицька

2248

РУССКАЯ ЗЕМЛЯ: Народная газета (1919 ч. 1—12, 1937 ч. 5 — 1938); Народная еженедельная газета (1919 ч. 13 — 1929 ч. 16); Еженедельная народная газета (1929 ч. 19/20 — 1937 ч. 2). — Раз въ недѣлю (в тиждень) (1919 ч. 1—12), будетъ появляться пока 2 раза въ мѣсяць, а то 8 и 22 (1938). Ч. 1. 1919, 7 июня.

Отв. ред. Димитрій Вислоцкій (1919 ч. 1), Владимиръ В. Ничай (1919 ч. 2 — 1920), Андрей М. Гагатко (1921 ч. 7, 1922 ч. 1, 1925 ч. 48 — 1928 ч. 32), И. Ю. Цуркановичъ (1922 ч. 31, 1923

ч. 1—20, 1928 ч. 35 — 1938), Г. Г. Перевузняк (1923 ч. 22—32), Димитрій Симулик (1924 ч. 33—44, 1925 ч. 1—43). — **Ужгород, 1919—1938: Издаєть** Издательское Дружество «Русская Земля» въ Ужгородѣ (1924 ч. 33—44, 1925 — 1935 ч. 18), Издательскій Комитетъ въ Ужгородѣ (1935 ч. 20, 1936—1938). *Тип.* Общества «Унію» въ Ужгородѣ, Сейчени-ул., 10 (1919 ч. 1—12); *Тип.*, Телеки-ул., 11 (1919 ч. 13—16); Гражданская *тип.* въ Ужгородѣ, Телеки-ул., 11 (1919 ч. 17 — 1920 ч. 11); Державна *тип.*, Ужгородъ, Телеки-ул., 11 (1920 ч. 14—23); Словенская *тип.*, Кошицы, Звонарская ул., 19 (1921 ч. 7); *Тип.* «Школьной Помощи», Ужгородъ, Радванская ул., 47 (1922 ч. 1, 31, 1923 — 1927 ч. 6), Радванская ул., 49 (1927 ч. 7 — 1934 ч. 18), ул. Мункачи, 49 (1934 ч. 19 — 1938). *Адр. ред. і адм.*: Ужгородъ, Другетъ-ул., 22 (1919 ч. 1—2), Dayka Gábor-ул. (дѣвичья школа) (1919 ч. 3—10), Телеки-ул., 11 (1919 ч. 11— 1920 ч. 3), Кошутова пл., 4 (1920 ч. 4—8), Масарикова пл., 4 (1920 ч. 9—23, 1921—1930), Масарикова пл., 10 (1931 — 1932 ч. 18), набережная Палацкаго (около храма-памятника русскимъ воинамъ) (1932 ч. 19 — 1933 ч. 22), ул. Мункачи, 49 (1933 ч. 23 — 1938).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—4, б. н. 19 авг., 5—24, 1920 — Ч. 1—35, 1921 — Ч. 1—49, 1922 — Ч. 1—31, 1923 — Ч. 1—32, 1924 — Ч. 1—51, 1925 — Ч. 1—54, 1926 — Ч. 1—52, 1927 — Ч. 1—52, 1928 — Ч. 1—46, 1929 — Ч. 1—47/48, 1930 — Ч. 1—39, 1931 — Ч. 1—48, 1932 — Ч. 1—39, 1933 — Ч. 1—30, 1934 — Ч. 1—34, 1935 — Ч. 1—20, [?], 1936 — Ч. 1—16, [?], 1937 — Ч. 1—10, [?], 1938 — Ч. 1—6, [?]; *Ф.* від 29×21 см до 38×30,5 см (1919—1920), від 47,5×31 см до 42×28 см (1921—1930), 37×31 см (1931—1938); *Обс.* 4—8 с.; *Передпл.*: На годъ 14 кор. (1919 ч. 1—15), 20 кор. (1919 ч. 16—24, 1920 ч. 3—16, 1938), 30 кор. (1920 ч. 17—23, 1924—1937), 40 кор. (1921—1923), въ Америку 2 дол. (1919 ч. 4—24, 1920 ч. 3—16), 3 дол. (1920 ч. 17 — 1925 ч. 36), въ Америку и другія страны 3 дол., Югославію, Польшу, Румынію и Австрію 1 дол. 50 ц. (1925 ч. 37 — 1938). *Ц.* номера 30 гел. (1919 ч. 1), 40 гел. (1919 ч. 2—12), 50 гел. (1919 ч. 13—24, 1920 ч. 3—16), 80 гел. (1920 ч. 17—23), 1 кор. ч. (1921—1923), 60 гел. (1924—1938). 20 гел. (1919 б. н. 19 авг.).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1—4, б. н. 19 авг., 5—19, 21—24, 1920 — Ч. 3—11, 14—17, 19, 22, 23, 1921 — Ч. 7, 1922 — Ч. 1, 31, 1923 — Ч. 1—20, 22, 23, 25—29, 31, 32, 1924 — Ч. 33—37, 41—44, 1925 — Ч. 1—43, 48—50, 52—54, 1926 — Ч. 3—11, 13, 14, 16—20, 22—31, 33—52, 1927 — Ч. 1—52, 1928 — Ч. 2, 3, 7, 13—15, 17, 19—24, 26—32, 35—41,

44—46, 1929 — Ч. 1—4, 7—9, 11, 12, 14—16, 19—35, 37, 47/48, 1930 — Ч. 1—15, 17—21, 24—28, 31, 32, 34—39, 1931 — Ч. 1—35, 37—48, 1932 — Ч. 2—10, 12—39, 1933 — Ч. 1—30, 1934 — Ч. 1—34, 1935 — Ч. 1—6, 11—18, 20, 1936 — Ч. 1, 2, 4, 6—10, 12—16, 1937 — Ч. 1, 2, 5/6, 9, 10, 1938 — Ч. 1, 6; **НБ ЛНУ**: 1919 — Ч. 2—4, 1920 — Ч. 5, 6; **ДНАБ**: 1920 — Ч. 34, 35, 1921 — Ч. 49, 1924 — Ч. 39, 1925 — Ч. 1—8, 12, 14, 15, 19—25, 46, 50, 51, 1926 — Ч. 7, 12, 13, 19, 1928 — Ч. 29, 1929 — Ч. 34, 35, 1930 — Ч. 1—6, 8—15, 17—36, 1931 — Ч. 12, 15, 21—24, 26, 27, 29, 1934 — Ч. 6, 1938 — Ч. 2.

Примітки: На одній сторінці виходили ч. 44 за 1928 р. та ч. 17 за 1930 р. У 1919 р. між ч. 4 та ч. 5 вийшов 19 серпня «Сверхочередный выпускъ» газети на двох сторінках. Ч. 17 за 1930 р. було видано як «чрезвычайное издание!», присвячене замаху на життя о. Євменія Сабова.

Газета «Русская Земля» мала виразний москвофільський характер. Видання було органом «Карпаторусской Трудовой Партіи», однак редакція офіційно цього не зазначала.

У програмній статті «За правду и волю народа» ч. 1 за 1919 р. редакція писала про мету й основні завдання часопису. Вона закликала: «Если желаємъ самимъ собѣ и нашимъ дѣточкамъ добра и счастья, мусимъ взятись сейчасъ щиро до работы и чѣмъ скорѣе освободитись отъ темноты и глупоты». Редакція вважала, що для національного розвою поневоленого народу найкраще можуть прислужитися школа і рідна мова. Однак рідною мовою закарпатських українців-русинів газета вважала російську.

Хибний погляд редакції на закарпатських українців як складову російського народу негативно вплинув на позиції газети. Редакція додавала, що політично населення Підкарпатської Русі належить до чехословацького народу, з яким творить одну державу, але «языково мы належимъ и всегда будемъ належати до **русскаго** народа, бо мы думаемъ по-русски, говоримъ по-русски» (1919. Ч. 5).

Провідною темою часопису було мовне питання: стоячи на хибних наукових позиціях, редакція боролася за російську мову, сіючи цим розбрат серед українського населення Закарпаття.

«Русская Земля» відображала інтереси москвофільського «Общества им. А. Духновича» і детально висвітлювала його діяльність. Про це йдеться, зокрема, у таких публікаціях: «Юбилейное годичное собрание Общества им. А. Духновича (1923—1928)» (1928. Ч. 19), «Докладъ делегатовъ о языковой комисіи (Изъ

протокола О-ва А. В. Духновича» (1931. Ч. 13/14—18) та ін. Редакція газети широко писала про дні «русской культуры» тощо. Детально інформувала читачів про замах на голову «Общества ім. А. Духновича» Є. Сабова. Цьому присвячено публікацію «Карпаторусские крестьяне осудили аттентатъ. Покушавшійся на о. Евменія Сабова Федоръ Тацинецъ приговоренъ къ 1 году, а его сообщница Стефанія Новаковская къ 5 годамъ тюремнаго заключенія» (1930. Ч. 34). 1931 р. багато місця відведено для статей Є. Фенцика, які він написав у 1885—1886 рр.: «Свидѣтельство дѣдовъ о языкѣ Карпатской Руси» (ч. 5/6), «Руѣены» (ч. 7), «Кириллика или латиника» (ч. 9), «Путаница въ нашей письменности» (ч. 16).

Важливе питання автономії Підкарпатської Русі, яке допомагало завойовувати кожній газеті ширше коло читачів, також перебувало в центрі уваги редакції «Русской Земли». Активно виступила редакція 1927 р. проти обмеження прав автономії. Цьому було присвячено багато публікацій, а також екстрений випуск (ч. 6), що вийшов на двох сторінках під «шапкою»: «Протестъ противъ сокращенія нашей автономіи». Редакція практикувала подавати на сторінках газети і різні виступи діячів москвофільського напрямку, як-от: «Въ защиту автономныхъ правъ Подк. Руси (Рѣчь депутата д-ра А. Гагатко произнесенная 15/II 1927 г.)» (1927. Ч. 8), «Губернаторъ д-ръ Бескидь объ автономіи» (1928. Ч. 19) та ін.

Активну участь брала редакція газети і в різних передвиборних кампаніях. Агітувала голосувати за «Карпаторусску Трудову Партію» (цьому було присвячено ч. 44 за 1928 р.); «Русскій Блокъ», в який входили «Карпаторусская Трудовая Партія» «со своей найстарейшей карпаторусской газетой «Русская Земля», а також за «Автономный Земледѣльческий Союзъ», «Русское Народное Соединеніе» та «Русская Народная Партія въ Пряшевѣ» (1929. Ч. 31).

Редакція газети вела потужний наступ на все українське. Особливу неприязнь викликали україномовні часописи на Закарпатті, зокрема «Свобода», публікації якої редакція газети постійно піддавала гострій критиці. «Нападала» редакція також на вчених, діячів української культури — А. Волошина, І. Панькевича, Г. Костельника. 1930 р. «Русская Земля» у своєму неприйнятті всього українського дійшла до того, що зарахувала Т. Шевченка до російських письменників, чим викликала обурення закарпатських українців, що відображає й україномовна преса.

На сторінках газети «Русская Земля» трапляються сатиричні та критичні публікації під постійними

рубриками: «Письмо изъ подъ соломенной стрѣхи» за підписом Кум Гнат, «Письмо до Олексы Демократа отъ Василя Свата» та ін.

Видання багато уваги приділяло російській культурі та її діячам. Багато газетної площі відводилося публікаціям про відзначення річниць видатних російських письменників — Ф. Достоевського, М. Лермонтова, О. Пушкіна, Л. Толстого та ін. До сторіччя від дня народження Л. Толстого опубліковано статтю Л. М. Савелова «Графъ Левъ Николаевичъ Толстой (1828—1928)» (1928. Ч. 28), а самому святкуванню присвячено багато матеріалів у 32-му числі газети. 1931 р. у виданні вміщено, зокрема, статті «50 лѣтъ со дня смерти Достоевскаго» (ч. 5, 6), «М. Ю. Лермонтовъ» (ч. 29) та «Памяти русскихъ поэтовъ А. Блока и Н. Гумилева» (ч. 34/35), до століття смерті О. Пушкіна (1937. Ч. 1) та ін.

Редакція писала і про події у радянській Росії. Про це йдеться у публікаціях: «Тревога въ Россіи. Въ Москвѣ убиты безъ суда 20 чоловѣкъ» (1927. Ч. 24), «Голодь въ совѣтскомъ раю» (1928. Ч. 38/39), «Диктатура въ Россіи усиливается» (1929. Ч. 14/15), «Якъ рѣшаютъ языковой вопросъ въ Россіи» (1935. Ч. 1/2), «Въ СССР аресты, растрелы, аресты без конца...» (1937. Ч. 9) та ін.

У газеті панував своєрідний культ Катерини Брежневської, «бабушки русской революції». Про неї йдеться у низці публікацій упродовж багатьох років, зокрема: «Бабушка русской революції въ Карпатской Руси» (1919. Ч. 10), «85-тилѣтіе Бабушки Катерины Брежневской» (1929. Ч. 2), «Бабушка К. Брежневская, русская эмиграція и мы» (1929. Ч. 7). У виданні також вміщувалися статті самої Катерини Брежневської: «За нашихъ дѣтей» (1923. Ч. 1), «Женскій интернатъ “Школьной Помощи” въ Мукачевѣ» (1927. Ч. 5). Багато писала редакція «Русской Землі» і про кончину цієї революціонерки та її похорон (1934. Ч. 25—28).

Широко подано в часописі матеріали відомого Мармарош-Сиготського судового процесу 1914 р. Про нього йдеться, зокрема, у таких публікаціях: «Мармарошъ-Сиготський процессъ. 20-лѣтъ со дня объявленія приговора 3.III.1914—3.III.1934» (1934. Ч. 6), «Къ исторіи мармарошскаго процесса» (1934. Ч. 9—15), «20-лѣтіе процесса Богатырца, Цуркановича и тов. 16 чоловѣкъ были приговорены къ смертной казни — 3 смертника на Подкарпатской Руси» (1937. Ч. 2). Про життєвий шлях відомого москвофільського лідера І. Цуркановича йдеться у

публікації «Сенаторъ И. Ю. Цуркановичъ» (1929. Ч. 33) автора під криптонімом С.

У часописі приділено також увагу літературі, аналізу літературного процесу на Закарпатті. У цьому плані цікавою є розлога публікація Р. Русина «Обзоръ изученій Карпатской литературы за послѣдніе годы» (1931. Ч. 21—23, 25—27), стаття Н. Средин (псевд. Є. Недзельського) «Андрей Карабелешъ» (1929. Ч. 47/48), А. Гартла «Русскій народный повѣствователь: Козикъ» (1937. Ч. 10).

У газеті друкувалися художні твори А. Аверченка, А. Карабелеша, Є. Недзельського, О. Павловича, Л. Толстого, казки та легенди із записів А. Афанасьєва, народні пісні із збірника Ф. Тарахонича і В. Юртина та ін.

Рубрикація видання впродовж виходу газети змінювалася і доповнювалася. Постійними були такі: «Вѣсти изъ свѣта», «Новости», «Изъ мѣстъ и сель» («Изъ сель и мѣстъ»), «Изъ русскихъ земель» (підрубрики: «Лемківщина», «Галиція», «Россія» та ін.), «Изъ Пряшевской Руси», «На Подкарпатской Руси», «Внѣшнія событія», «По Чехословацкой республикѣ», «Найновѣйшіи Вѣсти», «Разные известія», «Дописи», «Фельетонъ», «Письма изъ Америки», «Изъ хлопской политики», «Изъ партійной жизни», «Изъ жизни православной церкви», «Изъ культурной жизни», «Изъ господарской практики», «Новости экономической жизни», «Господарская бесѣда», «Среди газетъ», «Библиографія», «Смѣшное», «Анекдоты», «Загадки» та ін.

Активними авторами газети були: А. Бескид, К. Брешковська, В. Ваврик, Д. Вислоцький, А. Гагатко, І. Жидовський, Й. Камінський, Є. Недзельський, О. Петров, Р. Русин, А. Сивак.

А. Волошин охарактеризував «Русскую Землю» — ужгородський тижневик галицьких москвофілів, редактором якого був Цурканович, буковинський москвофіл, — як поширювачку православ'я у краю, однак помилково вказує, що часопис заснований 1921 р.

А. Волошин відзначає, що видання засноване за сприяння д-ра Брейхи, противника автономістських змагань Центральної Народної Ради, і Григорія Жатковича.

О. Воронівська вважала «Русскую Землю» органом цареславних русофілів, що найближче стоять до російської білогвардійської еміграції, а редагували часопис галицькі та буковинські москвофіли.

Останнє наявне (6-те) число датовано 14(1) вересня 1938 р.

Бібліографія: Загальна бібліографія Подкарпаття / зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. Унгварь, 1943. С. 48; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання... С. 184.

Література: EU. Vol. 4. Р. 197, 472; ЕУ. Т. 7. С. 2651; Перегляд печатки на Подкарп. Руси // Русинь. 1923. Ч. 248; *Волошин А.* Ко історії нашого новинарства // Русинь. 1923. Ч. 117; *Волошин А.* Спомини. Ужгород, 1923. С. 66; *Наша преса* // Свобода. 1923. Ч. 30; *Воронівська О.* Сучасна українська преса на Закарпатській Україні // Західня Україна. 1931. Ч. 4/5. С. 113, 114; *Животко А.* Преса Підкарпатської Руси // Учительський Голос. 1934. Ч. 8. С. 153; *Каминський І.* Карпаторусская журналистика послѣ 1919 года // Подкарпатская Русь за годы 1919—1936. Ужгород, 1936. С. 137; *Животко А.* Преса Карпатської України. Прага, 1940. С. 6; *Стерчо П.* Національне відродження Карпатської України // Організація Українських Націоналістів: 1929—1954. Париж, 1955. С. 196; *Животко А.* Історія української преси. С. 274; *Ліхтей І.* Періодична преса Закарпаття 20—30-х рр. // Нариси історії Закарпаття. Ужгород, 1995. Т. 2: 1918—1945. С. 406; Періодика Західної України 20—30-х рр. ХХ ст.: матеріали до бібліографії / за ред. М. М. Романюка. Львів, 1999. Т. 2. С. 204—210; *Габор В.* Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2003. С. 175—182.

В. Габор

2249

РУСЬКА КРАИНА. — Виходить кожного тижня в середі (1919 ч. 1—7). Ч. 1. 1919, 1 януар.

Голов. ред. Августинъ Волошинъ. *Отв. ред.* Викторъ Желтвай. *Помочникъ ред.* Емилій Бокшай (1919 ч. 7). — **Унгварь, 1919:** Печатано буквами акційного товариства «Уніо» в Унгварѣ. *Адр. ред. і адм.:* Szerkesztőségének Ungvár, Széchenyi-tér 10-ik szám (Saját ház) (1919 ч. 1—7).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—20; Ф. 40,5×26 см (1919 ч. 1—7); *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на годъ в Руськой Краинѣ 10 кор., изъ за границѣ 12 кор. *Ц.* числа 20 фил.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1919 — Ч. 7.

Примітки: Газета «Руська Краина» є продовженням ХХ року видання «Науки» (див. т. 2 № 211). Наявне ч. 7 датовано 12 лютого 1919 р.

Як пише А. Животко, вийшло тільки 20 чисел «Руської Краини», бо з ч. 21 (17 вересня 1919 р.) редакцію перебрав А. Волошин і повернув часопису попередню назву — «Наука».

З одного числа «Руської Краини», наявного у фондах ЛННБ, проблематично визначити мету та завдання часопису. У газеті домінують статті про масовий терор угорської поліції щодо українського населення Закарпаття. Матеріали подавалися переважно без підписів.

Бібліографія: Загальна бібліографія Подкарпаття / зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. Унгварь, 1943. С. 48; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання... С. 185; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1078, 1248.

Література: EU. Vol. 4. Р. 197; *Волошин А.* Ко історії нашого новинарства // Русинь. 1923. Ч. 112; *Волошин А.* Спомини. Ужгород, 1923. С. 63; *Животко А.* Преса Підкарпатської Русі // Учительський Голос. 1934. Ч. 8. С. 153; *Каминській І.* Дополненіє къ статѣ «Карпаторусская Журналистика» // Русскій Народный Голосъ. 1935. Ч. 86; *Животко А.* Преса Карпатської України. Прага, 1940. С. 2; *Животко А.* Історія української преси. С. 272; *Габор В.* Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2003. С. 174.

В. Габор

2250

РУСЬКА ПРАВДА: Політична тиждньова газета. Урядові извѣщення Русько-Краинского Комісарства (1919 ч. 1); Політична тиждньова газета. Урядові извѣщення Русько-Краинского Комісарства (1919 ч. 2—5). — Выходить еженедѣльно въ Субботѣ (1919 ч. 1), кождоѣ Суботы (1919 ч. 2). Г. 1. Ч. 1. 1919, 12 априля.

Ред.: не зазначено. — **Мукачево** (1919 ч. 1—4), **Будапештѣ** (1919 ч. 5), **1919:** *Адр. ред. і адм.:* Мукачево, Руськокраинска Губернія.

Вийшло: 1919 — Г. 1 ч. 1—5; Ф. 41×29 см; *Обс.* 4 с., 6 с. (1919 ч. 2); Ц. числа 10 сот.

Наявність у фондї: ДНАБ: 1919 — Г. 1 ч. 1—5.

Примітки: Від ч. 6/7 за 28 червня 1919 р. газета виходила п. н. «Русько-Країнська Правда» (*див.* № 2251). Нумерація сторінок річника наскрізна.

Політична газета «Руська Правда» виходила у період Руської Країни (так офіційно називалося Закарпаття у 1918—1919 рр., коли угорський уряд надав краю у грудні 1918 р. автономний статус, а угорський комуністичний уряд у березні—серпні 1919 р. його зберіг) і мала виразну проугорську орієнтацію, означену редакцією у підзаголовку однієї зі статей як «Союзн братскій Угорщини съ Руськимъ народомъ» (ч. 1).

«Уже один місяць є, што в Руськой-Краинѣ и в Угорщинѣ пролетарство панує!», — зазначила редакція у статті «Оружіє до рук Братя!», опублікованій у ч. 3.

У ч. 1 «Руської Правди» редакція вмістила «Конституцію Руськой Краины», укази «Революційного Управляющого Совѣта», основні завдання нової влади репрезентовані публікаціями і текстом виступу очільника краю: «При зачатку народной влады», «Руська-Краина — самостойна губернія», «Августинъ

Штейфанъ якъ руського народа правдивый водитель» та «Слово товариша Августина Штейфана Русько-Краинского народного комиссара до Руського народа».

Укази «Революційного Управляющого Совѣта» мали політичний та господарський характер, як-от: «Кто самосильныя распоряженія чинить тотъ продатель дѣлъ пролетаріята», «Малѣ именія (газдовства) не будутъ отбирати» (ч. 1).

На сторінках «Руської Правди» редакція вміщувала різні розпорядження, зокрема: «1-ое розпорядженіє Народного Руського Комісарієта обѣ основаню Червеноѣ Гарды» (ч. 2), «Установленіє платнѣ работ ремесельныг. Розпорядженіє 44 Револуційного управляющаго Совѣта» (ч. 3), постанова «Кожда дѣтина законна» — «розказ руськаго комісара» А. Штефана (ч. 4), під рубрикою «Розказ» — розпорядження від імені «Военні Комісарі» про обов'язковий вступ до Червоної армії колишніх офіцерів (ч. 3).

Про важливість створення нових формувань Червоної армії йшлося в багатьох публікаціях, як-от: Г. М. «Вступи во Армію червену!» (ч. 1), «Слово до вояков» (ч. 2), а у зв'язку з нападом Румунії на Руську Країну це питання стає ще актуальнішим; редакція та автори видання помітну увагу приділяли захисту краю і в передових статтях та авторських публікаціях закликали «Оружіє до рук Братя!» (ч. 3), «Русько-Краиньски Рады єднайтеся!» (автор — Георг Мойш) (ч. 5), Георг Мойш «Спасим Револуціонную Власть!» (ч. 3) та інформували про «Постановленіє Руськой Червеной Арміи» й «Осмотр товариша Штефана над Русько-Краинською Червеною Гардою» (ч. 5).

У низці статей редакція роз'яснювала суть диктатури пролетаріату та влади пролетаріату: «Прошто є нужна диктатура?», «Што значить пролетарска влада?», «Школа пролетаровъ» (ч. 2), «Теперь обертается судьба свѣта пролетарского» (ч. 4).

Редакція також приділяла увагу виборам (Чисті вибори. Ч. 2, 3), різним господарським питанням (Малое купецство продавство, малое ремеслеництво, малое газдовство. Ч. 3) та проблемам виховання дітей (Руська пролетарска дѣтина. Ч. 5) тощо.

Під рубрикою «Новини» редакція вмістила повідомлення про керівництво Руської Країни, її окружне й головне місто Мукачево, відокремлення Церкви від держави (ч. 1), вибори членів Ради в Руській Країні (ч. 2), вибори до Мукачівської ради (ч. 4), святкування 1 Травня (ч. 3).

В окремих публікаціях редакція висвітлювала події в Росії та Україні в міжнародному контексті (Новий

союз Републічного Совету; Антант и Украина. Ч. 5) і гостро критикувала за національну орієнтацію братів Брацкайків (Українці: неприятели наші. Ч. 2, 4).

Зі статтею «Як писалось по руськи перед триста роками» (ч. 2) на сторінках «Руської Правди» виступив Гіядор Стрипський під псевдонімом Ядор., а з віршами — Ісидор Білак (Піснь Руськимъ Братямъ. Ч. 1) та Теодозія Підгаєцька (Ах Боже мой сильний. Ч. 4).

Газета мала «Урядовый Отдѣлъ» і рубрики: «Новини», «Розказ» і «Розпорядок» (дві останні — офіційні).

Останнє (5-те) число вийшло 14 червня 1919 р.

Бібліографія: Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 185.

Література: Животко А. Преса Підкарпатської Руси // Учительський Голос. 1934. Ч. 8; Каминський І. Карпаторусская журналистика послѣ 1919 года // Подкарпатская Русь за годы 1919—1936. Ужгород, 1936. С. 137; Животко А. Преса Карпатської України. Прага, 1940. С. 2; Лісовий П. Комуністична преса Закарпаття 20—30-х років. Львів, 1982. С. 9—14; Животко А. Історія української преси. С. 271.

В. Габор

2251

РУСЬКО-КРАЇНЬСЬКА ПРАВДА: Просвітно-політична тижнева газета. Урядові звіщення Русько-Країнського Комісарства. — Виходить кожної суботи. Р. 1. Ч. 6/7. 1919, 28 юнія.

Ред.: не зазначено. — **Будапешт, 1919:** Печатня Русько-Країнського Комісарства (Гараі, Будапешт, V Золтан-утца, 12). *Адр. ред. і адм.:* Мукачево, Русько-Країнська Губернія.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 6/7, 8/9; Ф. 41,5×28,5 см; Обс. 6 с.; Ц. числа 10 сот.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 6/7, 8/9.

Примітки: До ч. 5 газета виходила п. н. «Руська Правда» (див. № 2250). Зі с. 23 «Русько-Країнська Правда» продовжила нумерацію сторінок своєї попередниці.

«Русько-Країнська Правда» — одне з яскравих просвітньо-політичних і національних видань закарпатських українців, яке виходило в добу Руської Країни. Фактичним редактором часопису був Гіядор Стрипський. У замітці «Комісія для русько-країнської печати» (ч. 8/9) йдеться про те, що за рішенням провідників відділів Русько-Країнського Комісарства під головуванням Августина Штефана було ухвалено затвердити «членами комісії для руської новинки “Русько-Країнська Правда” др-а Гіядора Стрипського та Еміліяна Фанковича, а для угорської газети “Ruszká-

Krajna” Варнаву Енеді, Емриха Гериб та Івана Яцковича».

Число 6/7 (фактично перше число «Русько-Країнської Правди» відкривала передова стаття «Слово до Русько-Країнської громади» Гіядора Стрипського під криптонімом (Я), у якій зазначалося, що «с теперішнім числом нашої газети заводжуємо деякі зміни, и то так в назвиску самої газети, як и в правописі її... В політичнѣм житю идуть великі перевероты-реформы соціалістичного думаня, и то всюди в имени народа робучого, тому повинно сесе статися і в просвітнѣм ділі, штобы народ добився свого права и в хоснованю свого простого, але красного языка в печатнѣм письмі, в літературі».

У «Русько-Країнській Правді» були опубліковані матеріали: «Важні постановы Державного Собора Советѣв в Будапешті», «Предложено Народного Комісаря до Державного Собору Советѣв Угорщини, в Будапешті» (ч. 6/7) та «Бесіда товариша д-ра Августина Штефана народного комісаря на першѣм русько-країнськѣм концерті» (ч. 8/9). Народний комісар Руської Країни Августин Штефан у своїх пропозиціях виступав за повне право Руської Країни на автономію: «Як добрий знавець робучих Русинѣв, можу сміло выповісти, што од тогди, од коли перестала стара влада — котра так страшно давила та гнобила немадьярські народы — Русины спочувають зовсім по братньому с Угорськими голодранцями, и хотять мати спѣльну долю с ними», і тому «належиться Русько-Країнському пролетаріатови повне право саморозпоряженя на цілѣм просторі, де Русины живут».

Під рубрикою «Новини» редакція інформувала про події в Руській Країні та Угорщині, зокрема про «Першу пробу нашої культури» — русько-країнський концерт (ч. 6/7) та «Другий концерт русько-країнський» (ч. 8/9), призначення нового командувача «Червеної гвардії» в Руській Країні (ч. 6/7), про роботу комісії русько-країнської преси (ч. 8/9) тощо.

У «Русько-Країнській Правді» помітне місце займає закарпатський фольклор — яскраві зразки казок, народних оповідок, усмішок та пісень, які вміщувалися під рубриками «Бесідка Русько-Країнської Правди», «Образки з Руської-Країны» та «Русько-Країнські співанки». Під рубрикою «Бесідка Русько-Країнської Правди» під спільною назвою «Из уст народа» надруковано казки із зазначенням місця запису; під рубрикою «Образки з Руської-Країны» — народні оповідки, а під рубрикою «Русько-Країнські співанки» — народні пісні.

Під рубрикою «Бесідка Русько-Країнської Правды» опубліковано оповідання 1637 р. Стефана Тесловича «Змій и донька королева» (ч. 6/7).

Редакція вмістила на сторінках часопису (як самостійні матеріали) народні усмішки: «Як розумний выручиться в біді» (ч. 6/7), «И неписьменный має деколи крихту розума», «Про Анріш бачія» (ч. 8/9) та прислів'я, в яких відображено ментальність євреїв, угорців і русинів (ч. 8/9).

Одним із найактивніших авторів, який задавав тон виданню і вміщував багато цікавих публікацій, був Гіядор Стрипський. Під справжнім прізвиськом він опублікував «Порадник господарський из 1791-го року» (ч. 6/7), «Порадник господарський Николая Теодоровича, из 1791-го року» (ч. 8/9), а під криптонімом (Я) — мовознавчу статтю «Всім до знання про основы нашої освіти» (ч. 6/7).

Останнє (8/9-те) число вийшло 19 липня 1919 р.

Бібліографія: Загальна бібліографія Подкарпатя / зложили Н. Лелекач и И. Гарайда. Унгварь, 1943. С. 48; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання... С. 185.

Література: Животко А. Преса Підкарпатської Руси // Учительський Голос. 1934. Ч. 8; Животко А. Преса Карпатської України. Прага, 1940. С. 2; Животко А. Історія української преси. С. 271.

В. Габор

2252

СВІТ ДИТИНИ: Ілюстрований часопис для українських дітей і молодіжи (1919—1922); Ілюстрований журнал для дітей (1923—1925); Альманах для дітей (1926—1936); Журнал для українських дітей (1937—1939). — Виходить два рази в місяць, кожного 1-го і 15-го (1919—1924), один раз на місяць, кожного 15-го (1925—1931), два рази на місяць (1932 [січ.-верес.]), один раз на місяць (1932 [жовт.-груд.] — 1939). Р. 1. Ч. 1. 1919, 1 листоп.

Видає і за ред. відповідає Михайло Таранько. — **Львів, 1919—1939:** Накладом М. Таранька. 3 друк. Наукового Товариства ім. Шевченка (1919—1922); 3 друк. О. О. Василян у Жовкві (1923—1939). *Адр. ред. і адм.:* Львів, Ринок, ч. 10 (1919—1920), вул. Зіморівича, 3 (1921 — жовт. 1936), вул. Зіморівича, 2 (листоп. 1936 — 1939).

Вийшло: 1919 — Р. I ч. 1—4, 1920 — Р. I ч. 5—28, 1921 — Р. II ч. 1—4, 5/6, 7—24, 1922 — Р. III ч. 1—12, 13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 1923 — Р. IV ч. 1—24, 1924 — Р. V ч. 1—24, 1925 — Р. VI ч. 1—12, 1926 — Р. VII ч. 1—6, 7/8, 9/10, 11, 12, 1927 — Р. VIII ч. 1—12, 1928 — Р. IX ч. 1—12, 1929 — Р. X ч. 1—12, 1930 — Р. XI ч. 1—12, 1931 — Р. XII ч. 1—12, 1932 —

Р. XIII ч. 1—12, 1932 — Р. XIV ч. 1—5, 1933 — Р. XIV ч. 6—11, 1933 — Р. XV ч. 1—4, 1934 — Р. XV ч. 5—15, 1934 — Р. XVI ч. 1—4, 1935 — Р. XVI ч. 5—16, 1936 — Р. XVII ч. 1—12, 1937 — Р. XVIII ч. 1—5, 6/7, 8/9, 10—12, 1938 — Р. XIX ч. 1—5, 6/7, 8/9, 10—12, 1939 — Р. XX ч. 1—6; *Ф.* 31×24 см (1919—1922, 1932), 24×16 см (1930—1931, 1933—1939); *Обс.* 8—16 с. (1919—1924), 32 с. (1925—1939); *Передпл.:* місячно у Галичині 8 кор., на Україні 8 крб, для Польщі та Німеччини 5—8 марок, для Франції 4 фр., для Америки і Канади 1—2 дол. (1919—1920), річно для краю 360—1200 Mk., 6 зол. (1925—1926), 12 зол. (1927—1929), 10—12 зол. (1930—1932), 5 зол. (1933—1936), 4 зол. (1937—1939), для Америки і Канади 1 дол. (1921, 1933—1939), 1,5 дол. (1925—1926, 1930—1932), для Чехословаччини 42 кор. (1925—1926), 40 кор. (1927—1929), 50 кор. (1930—1932), 25 кор. (1933—1939), для Закарпатської України 50 кор. (1930—1932), 25 кор. (1933—1936), для Румунії 240 леїв (1930—1932), 100—150 леїв (1933—1936), 150—200 леїв (1937—1939), для Аргентини 4 пези, для Бразилії 20 мільрайсів (1937—1939). *Ц.* числа 2—4 кор. (1919—1920), 15—50 Mk. (1921), 50 сот. (1925—1926), 1 зол. (1927—1929), 40 сот. (1937—1939).

Наявність у фонді: **ЛННБУ:** 1919 — Р. I ч. 1—4, 1920 — Р. I ч. 5—28, 1921 — Р. II ч. 1—24, 1922 — Р. III ч. 1—24, 1923 — Р. IV ч. 1—24, 1924 — Р. V ч. 1—23/24, 1925 — Р. VI ч. 1—12, 1926 — Р. VII ч. 1—12, 1927 — Р. VIII ч. 1—12, 1928 — Р. IX ч. 1—12, 1929 — Р. X ч. 1—12, 1930 — Р. XI ч. 1—12, 1931 — Р. XII ч. 1—12, 1932 — Р. XIII ч. 1—12, 1932 — Р. XIV ч. 1—5, 1933 — Р. XIV ч. 6—11, 1933 — Р. XV ч. 1—4, 1934 — Р. XV ч. 5—10, 1934 — Р. XVI ч. 1—4, 1935 — Р. XVI ч. 5—16, 1936 — Р. XVII ч. 1—12, 1937 — Р. XVIII ч. 1—12, 1938 — Р. XIX ч. 1—12, 1939 — Р. XX ч. 1—6; **НБ ЛНУ:** 1919 — Р. I ч. 1—4, 1920 — Р. I ч. 5—28, 1921 — Р. II ч. 1—19, 1922 — Р. III ч. 2—23/24; **ДНАБ:** 1921 — Р. II ч. 1—11, 13, 15—17, 19—24, 1922 — Р. III ч. 2—23/24, 1924 — Р. 5 ч. 2, 3, 1927 — Р. VIII ч. 1—12, 1935 — Р. XVI ч. 11, 1937 — Р. XVIII ч. 2, 3, 10, 11, 12.

Примітки: 1923—1924 рр. журнал виходив як постійний додаток для найменших дітей до часопису «Молода Україна» (див. 1923 р.). 1932—1934 рр. річники подаються за шкільним навчальним роком: січень—червень, вересень—грудень.

1919 р. учитель львівської приватної школи ім. Б. Грінченка Михайло Таранько заснував у Львові на власну моральну та матеріальну відповідальність видавництво «Світ Дитини» (далі — «СД») і з

листопада цього ж року почав видавати однойменний часопис, який призначався для найменших дітей та школярів молодшого віку (від 3 до 12 років).

У різні роки співробітниками журналу були: Антін Лотоцький, Катря Гриневичева, Володимир Радзикович, Михайло Галушинський, Володимир Гнатюк, Юра Шкрумеляк, Святослав Лакуста (Румунія), Михайло Кумка (Канада), Богдан Заклинський, Іванна Блажкевич, Олена Цегельська, Ярослава Мандюкова та ін., які працювали безкоштовно. Незмінним редактором журналу впродовж усього його існування був М. Таранько.

Основною метою «СД» поставив виховання повновартісної національно свідомої та культурної особистості. Необхідність у часописі відчувало також українське вчителство: при загальному бракові підручників та книжок для дітей журнал міг використовуватись як необхідна шкільна лектура.

Зміст річників «СД» складали вірші, байки, казки, легенди, оповідання, науково-пізнавальні та інформаційні статті з природознавства, історії, географії та літератури, сценічні картинки, події з дитячого життя, бібліографічні та рекламні матеріали, загадки, ігри, забави, пісні і ноти, редакційне листування.

У розділі віршів, який упродовж 1919—1929 рр. за кількістю уміщених творів був найбільшим, публікувалися такі відомі митці слова, як Ю. Шкрумеляк (псевд. і крипт.: Ігорків, Ю., І. Ю., Ю. Ш.), В. Радзикович (вуйко Влодко), А. Лотоцький (Я. Вільшенко), Б. Лепкий, Марійка Підгірянка, О. Бабій, О. Цегельська (Галя), М. Ліщинська (Соня Веселка), Ю. Пантелейчук (Остап Вільшина), Р. Завадович, В. Хронович, Уляна Кравченко, С. Черкасенко. Журнал також ознайомлював своїх читачів із поетичними творами о. Дмитра Волохатюка (Тарас Дмитренко), С. Калинця, М. Кумки, Т. Курпіти (Топіль Галинич), І. Трешневської-Савицької, О. Цукорника, А. Волощак, І. Наріжної, Ю. Яремкевича та ін. Вірші, опубліковані у «СД», переважно настроєво-патріотичного та повчального змісту, легкі і ритмічні, вчать любові до рідного краю, виховують пошану до сім'ї, людини, навчають розуміти красу і добро.

«СД» вміщував також багато перекладів зарубіжної поезії. Це — твори М. Конопницької, А. Квенціцької, Я. Поразінської, Я. Каспровіча, Г. Збершовського, Я. Вжесницького, А. Асника, Я. Неруди, Ю. Тувіма, В. Буша, Ж. Лафонтена, А. Опмана, Р. Тагора та ін. Серед творів російських авторів — вірші О. Пушкіна, М. Лермонтова, К. Бальмонта, О. Блока, М. Германова, А. Майкова, І. Тютчева, А. Кольцова, А. Плещєєва та ін.

Улюбленими дитячими творами у журналі були байки і казки, яким належить особливе місце в духовній сфері дитини. Десятки байок, казок, народних переказів, полишив на сторінках «СД» видатний український етнограф, провідний співробітник журналу Володимир Гнатюк.

Поряд з народними «СД» друкує багато авторських байок, казок і легенд, творцями яких були: Катря Гриневичева, Ярослава Мандюкова, Марійка Підгірянка, Наталена Королева, Олена Звойницька, Олена Цегельська, Текля Білецька, Микола Кокольський, Микита Магир, Осип Назарук, Михайло Середа, Василь Софронів-Левицький, Степан Король, Олесь Бабій (псевд.: Олесь Чмелик), Роман Завадович, Юра Шкрумеляк.

Один із найпопулярніших дитячих письменників і творців літературної казки А. Лотоцький спеціально для «СД» створив цикл п. н. «Казки дідуса Тараса». Це побудовані у формі бесіди з дітьми оповідання з казковими сюжетами про життя і творчість відомих представників української культури, українські товариства, організації, а також про видатних зарубіжних дитячих письменників.

Переклади зарубіжної літератури відіграють одну з провідних ролей у програмі культурного виховання «СД». У першу чергу — це переклади казок і байок. Найбільше місця на сторінках часопису було відведено творам Г.-Х. Андерсена та братів Грімм. Були надруковані також байки і казки Х. Педерсена, К. Евальда, Ш. Перро, Ж. Лафонтена, О. Вайлда, Г. Піре, В. Буша та ін.

Зі слов'янської літератури найчастіше публікувалися переклади російських казок, байок і оповідань. Це — твори М. Гаріна, В. Гаршина, І. Крилова, М. Лескова, О. Рогової, Л. Толстого та інших авторів.

З чеських письменників друкувалися Я. Грушка, П. Зеднічек, А. Їрасек, Й. Кожішек, Й. Ходачек.

Помітне місце в часописі займали байки Езопа та Федра (у перекладах і переспівах).

«СД» представляє багатство казкового епосу зарубіжних країн, публікуючи, поряд з авторськими, народні англійські, французькі, чеські, хорватські, сербські, японські, ескімоські, індійські, китайські, норвезькі, єврейські, арабські, болгарські, естонські, кабардинські, чеченські, російські, румунські, корейські, німецькі, турецькі, африканські казки, байки, легенди.

Велику увагу «СД» приділяв художнім творам про події недавнього минулого українського народу, зокрема воєнним спогадам з часу визвольних змагань

та участі у них дітей. 1921 р. журнал започатковує рубрику «Малі герої», яка ознайомлює з низкою героїчних дитячих постатей. Найчастіше трапляються оповідання про юних борців за волю України колишнього вояка УСС, учасника воєнних подій Юри Шкрумеляка (псевд.: Олег Підгірський), а також О. Далекого, Ф. Коковського, А. Курдидика, А. Лотоцького, М. Середи, І. Яремського.

«СД» розповідає дітям і про давнє минуле українського народу, початки його державності.

У 30-х рр. зміст «СД» поповнюється новим жанром художньої прози — дитячою повістю. Це — твори П. Артемюка (псевд.: Павло Носувець) та А. Лотоцького, присвячені українському краєзнавству; П. Вірного та Ю. Шкрумеляка, які звертали увагу на різні ділянки українського промислу та торгівлі; повісті та оповідання, що відображають світ сільських дітей, І. Блажевич, С. Короля, О. Лотоцького (псевд.: Олесь Білоусенко), І. Марківа, М. Петріва, О. Цегельської та ін.

У 20—30-х рр. «СД» реєструє всі дитячі театральні шкільні колективи, друкує звіти про вистави (часто із світлинами), а головне — налагоджує працю над відповідним репертуаром, зорієнтованим як на міських, так і на сільських дітей. На сторінках журналу друкувалися п'єси А. Животка, Л. Лотоцького, Лесі Верховинки, А. Лотоцького, О. Бабія, Ю. Шкрумеляка, Р. Завадовича, В. Хроновича, Б. Заклинського, О. Заклинської (псевд.: Соня Берізка), О. Звойницької, Є. Янчевської, Л. Горбачевої, К. Малицької, Т. Курпіти, Марійки Підгірянки, П. Мерчука та ін. Переважно це «сценічні картинки» до дня св. Миколая, вертепи та п'єси до Різдвяних свят, драматизовані байки і казки (віршем або прозою), сценічні образки та багато сміховинок і комедій із життя дітей.

Велике значення у часописі мали науково-популярні та пізнавальні статті, тематична палітра яких була різноманітною. На одне з чільних місць серед цих матеріалів висуваються наукові статті з історії України. Уже з 1-го числа «СД» починає друкувати «Коротку історію України (для маленьких читачів)» М. Галушинського. Значний тематичний блок становлять статті, підписані автором під псевдонімом Малий історик. Це популярно написані оповідання — своєрідні короткі курси українознавства для дітей.

Упродовж 1938 р. у кожному числі друкується цикл статей для дітей та молоді під загальною назвою «Історія України: Найновіші часи».

Обширну та різноманітну програму мали науково-пізнавальні статті з інших галузей знання.

Насамперед — це науково-пізнавальні статті з географії та про природу, особливо про життя звірів, авторами яких були: відома популяризаторка та перекладачка С. Куликівна, відомий російський вчений М. Рубакін, професор філософії Д. Гриневич-Витанович та ін.

Інші статті ознайомлювали читачів з різними дослідженнями та винаходами у галузях науки, культури і мистецтва. 1931 р. у виданні відкрито рубрику «Розмова з області природи». 1935 р. уперше вводяться наукові матеріали з українського мовознавства — це статті Б. Заклинського під загальною назвою «Українська мова та її говірки».

Дбав часопис і про фізичне здоров'я дітей, закладаючи основи медичних знань.

У науково-популярному викладі подано також статті-персоналії про видатних українців (Б. Грінченко, П. Куліш, С. Русова, А. Шептицький) та відомих письменників, педагогів, винахідників, музикантів інших народів, таких, як Д. Дефо, Г. Песталоцці, В. Буш, Г.-Х. Андерсен, Т. Масарик, С. Морзе, Л. Бетховен, М. Менціцький та ін. Переважно це ювілейні та принагідні статті.

Дуже обширним був розділ розваг, більшу частину якого становили різні загадки (перехресні, звукові, складові, орнаментальні, географічні, фігуральні, рахункові, зоологічні), ребуси, ломиголовки, скриванки. Значна їх кількість придумувалася самими дітьми.

У розділі розваг друкувалися ігри та забави для дітей різного віку, які поділялися на: кімнатні дитячі забави, розваги та різні «штучки» для гостей, забави на повітрі під час прогулянок і фестин. Особлива увага редакції зверталася на інтелектуальні ігри для старших дітей типу «запитання і відповіді».

Для ознайомлення малих українців із життям їх ровесників за кордоном часопис друкує кореспонденції про «Рідну Школу» у Відні, Кракові, Братиславі, Везін-Шалет (Франція), Парижі, Амстердамі, а також у канадських містах: Оттаві, Брендоні, Вінніпегу, Кенорі. 1929 р. журнал вводить рубрику «Хочемо познайомитись», де подаються адреси дітей-читачів «СД» з України та українських дітей у діаспорі.

«СД» виконував також важливу функцію керівництва дитячим читанням. У часописі постійно діяли рубрики рекомендаційного характеру: «Читайте діти», «Нові книжки», «Інтересна книжка», «Образкові книжки» (для найменших), друкувалися списки дитячої літератури видавництва «СД», «Просвіти» та інші, а також «викази» книг, допущених до шкільних бібліотек.

Шукаючи юні українські обдарування, бажаючи залучити дітей до творчості, насамперед у селах, уже в першому річнику «СД» відкривається рубрика «Перші спроби молодих авторів», пізніше — «Праці наших читачів».

У художньому оформленні часопису брали участь видатні українські митці: Олена Кульчицька, Осип Курилас, Антін Манастирський, Едвард Козак, Павло Ковжун, Лев Гец, Юрій Вовк, Микола Бутович, Віктор Цимбал.

Останнє (6-те) число датовано червнем 1939 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 110; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 188.

Література: ЕУ. Т. 2. С. 517; Т. 7. С. 2725; Українські часописи Львова... Т. 2. С. 644—655.

Л. Кусий

2253

СВЯТО ПРАЦІ: Додаток до 62(119) числа щоденної газети «Боротьба», органу Ц.К.У.П.С.Р. (комуністів). — 1919, 1 трав.

Ред.: не зазначено. — **Київ, 1919.**

Вийшло: 1919 — 1 трав.; *Ф.* 64×44 см; *Обс.* 2 с.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — 1 трав.

Примітки: Одноденна газета як додаток до «Боротьби» (див. т. 5 № 715). У надзаголовку — гасла: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!», «Борітеся — поборете!».

Одноденна газета «Свято праці» вийшла з нагоди Дня солідарності трудящих, тому її зміст становили пропагандистські матеріали, в яких подавалася історія і пояснювалася суть цього свята, його важливість для консолідації українського робітництва у побудові соціалістичного суспільства. Серед них — «Свято праці», Г. М. «Перше травня».

Художня творчість у виданні представлена нарисом Г. Коцюби «Два світи», революційною поезією В. Еллана і В. Коряка. Також опубліковано тексти «Марсельези» і «Варшав'янки».

Під рубрикою «1-го травня в театрах» вміщено анонси театральних вистав, урочистих вечорів та концертів, присвячених першотравневому святу, які мали проводитися у театрах, клубах та парках Києва.

О. Серета

2254

СЕЛЬСЬКА БІДНОТА (1919); **СІЛЬСЬКА БІДНОТА** (1920): Селянський орган Кам'янецького Комітету Комуністичної партії (більш.) України (1919); Орган Кам'янецького Повітового Комітету

Комуністичної Партії (більшовиків) України (1920). — Виходить раз на тиждень (1920 ч. 4, 5). Ч. 1. 1919, 23 трав.

Редагує Баран (1919), Колегія (1920). — **Кам'янець на Поділлі, 1919—1920:** *Изд-во* Комітету Комуністичної партії (більшовиків) України (1919). *Совітська друк.* № 1 (1919); *Університетська друк.* (1920 ч. 1, 2); *Друк.* газети «Большевик» (1920 ч. 3—5). *Адр. ред.:* Просп. Тараса Шевченка, ч. 49 при ред. «Большовик» (1920).

Вийшло: 1919 — Ч. 1, 2, 1920 — Ч. 1—5; *Ф.* 60×45 см (1919), 28×20 см (1920); *Обс.* 4 с. (1919), 6 с. (1920 ч. 1, 2), 8—12 с. (1920 ч. 3—5); *Ц.* числа 1 грн 50 шагів (1919), 10 крб (1920).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1, 2, 1920 — Ч. 3; **НБУВ:** 1920 — Ч. 1.

Примітки: У підзаголовку — гасла: «Хай живе Влада рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів!», «Хай живе міжнародне об'єднання робочого люду!», «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!», «Нехай живе Робітничо-Селянська Червона Армія!» (1920).

Часопис «Сільська Біднота» мав на меті мобілізувати селян і робітників на революційну боротьбу проти «буржуазної Директорії, Петлюри, Коновальця» та сприяти утвердженню радянської влади.

Редакція «Сільської Бідноти» запевняла читачів у ефективності радянської влади у сфері селянської політики, сприяла згуртуванню незаможних селян навколо Комуністичної партії, а також розпалювала ворожнечу між бідними та заможними селянами (Бідне селянство і його вороги; Куркулі і бідне селянство. 1919. Ч. 1).

У ч. 1, 2 за 1919 р. надруковано заклики організовувати ради селянських депутатів, створювати сільські комуни (Що таке комуна; Сільська комуна. 1919. Ч. 2). В. Карпінський ознайомлював читачів з організаційними формами, методами та прийомами діяльності рад у циклі статей п. н. «Що таке радянська влада і як її будувати?» (1919. Ч. 1, 2).

У ч. 1 за 1919 р. опубліковано доповідь Леніна, виголошену на 8-му з'їзді Російської комуністичної партії (більшовиків), «Ноту Правительству Восточно-Галиційської Народньої Республіки» з пропозицією припинити «ворожі чинности» проти УСРР та згодитися на встановлення демаркаційної лінії між обома республіками.

Часопис відгукувався на важливі події суспільно-політичного життя краю, України, Європи, звертаючи особливу увагу на поширення ідей комунізму та

більшовицьку агітацію. Увазі читачів представлено рубрики «На Україні», «По повіту», «За кордоном» (1919. Ч. 1, 2), «По білому світу» (1920. Ч. 3). У рубриці «З Росії» (1919. Ч. 1, 2) повідомлялося про звірства білогвардійців та ліквідацію наступу О. Колчака. «Телеграми» (1919. Ч. 1, 2) містили оперативний звіт про події на фронті.

Найактивнішими авторами «Сільської Бідноти» у 1919 р. були В. Гриченко, В. А. Карпінський, Людмила, Х. Раковський, В. Ткачук. Автори публікацій ч. 3 за 1920 р. — Г. С. Бачинський, К. Струмок.

Останнє (5-те) число побачило світ 11 вересня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 90, 103; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 263; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 77; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 223; Газети України 1917—1920 років... С. 205.

У. Чубай

2255

СЕЛЯНИН: Ежедневная советская газета (1919); Ежедневная газета для Селян. Газета Кременчугского Уездного Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Кременчугского Уездного Комитета Коммунистической партии (большевиков) Украины (1920). — Г. 1. № 1. 1919.

Ред. Редакционная Коллегия (1920). — **Кременчуг, 1919—1920:** Издание Уездного Исполнительного Комитета Совета Селянских Депутатов (1919). Первая Советская тип. (19

19). *Адр. ред. і контори:* Петровская, 64 (1919).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—43, 1920 — 16 трав., [?]; *Ф.* від 43×32 см до 63,5×39 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на мес. 12 р. (1919). *Ц.* номери 50 к. (1919).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 5, 12, 31, 1920 — 16 трав.; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 32, 43.

Примітки: Гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Наявний № 5 датований 17 червня 1919 р. Від 9 жовтня 1920 р. газета виходила п. н. «Незможний» (див. 1920 р.). Мова видання — українська та російська.

Пропагандистські й агітаційні основні статті газети присвячено боротьбі «пролетаріату проти буржуазії», перемозі радянської влади, єднанню міста й села тощо, частина з них — україномовні (Сидельников. Рабочий — селянам; Нота. Мертва хватка; Емельян. Деревня и город. № 5; Чекаленко. Світова пожежа; Зрячий. Хвилі революції 26—27 лютого 1917 р. № 12; Осенко Г. Чим міцніла до сього часу

буржуазія. № 32; Стонов Д. Полтава пала! Да здравствует победа! № 43; ін.). Головні ідеї публікацій, адресованих українським селянам, — не зважати на провокації, підтримувати комуністів-більшовиків і їхню політику. Наголошувалося, що комуні — «діло не страшне» (О. Н. Комуністи і земля. № 12), натомість найбільше зло для радянської України — це т. зв. куркулі (Родионов Иван. С кулаком время разделается. № 32).

Вміщувалося чимало публікацій на тему боротьби з ворогами більшовиків — повстанськими військами та денікінцями: Д. Стонов «Что представляет собой Григорьев, Махно, Ангел, Струк и подобные им?» (№ 5), Г. Петровський «Атамани батьки или просто контр-революционеры», Д. Стонов «Пора покончить» (№ 32), Н. Михайлович «Панські брехні» (16 трав.) та ін. У № 5 надруковано наказ командувача військ Харківського військового округу Ворошилова, що стосувався розгрому війська Григор'єва. Решта матеріалів на цю тему — це традиційні для тогочасної преси повідомлення з фронтів.

Частина матеріалів, здебільшого заміток, привертала увагу до питань освіти й виховання дітей, проблеми військового навчання населення (Селянин. Всеобуч. № 43). Вміщувалися також матеріали з антирелігійною пропагандою.

Інформаційний блок газети становили здебільшого повідомлення про міжнародний робітничий рух. Із подій місцевого життя найчастіше висвітлювалися виробничі питання, порядок у містах і селах тощо. Про кожен волость подавалися окремі замітки.

Окремі числа вміщували художні твори (вірші за підписом Сергій Заревой, Марк Красний).

Рубрики «Селянина»: «Наш фронт», «Красный фронт», «Последние новости», «Церковь и Советская Власть», «По городу», «По нашему краю».

Найактивнішим автором можна назвати Дмитра Стонова; інші автори або подавали матеріали тільки один раз, або підписувалися псевдонімами.

Останнє наявне число — нумероване.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 64; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 226; Газети України 1917—1920 років... С. 165.

М. Процик-Кульчицька

2256

СЕЛЯНЬСКА БІДНОТА = СЕЛЯНСКАЯ БЕДНОТА (1919 № 1—4); **СЕЛЯНЬСКА БІДНОТА** (1919 № 5—31): Орган Полтавського Губ. Уездн. и Городского К-та К.П.(Больш.)У. Газета деревни =

Орган Полтавськ. Губерн. Повіт. та Місцевого К-ту К.П.(Больш.)У. Сільська газета (1919 № 1—4); Орган Полтавськ. Губернськ. повіт. та міського к-ту К.П. (больш.) України. Сільська газета (1919 № 5—31). — № 1. 1919, 15 июня.

Ред. Ред. Коллегия. — **Полтава, 1919:** *Изд.* Губ. Ком. К.П.У. (1919 № 1), Губ. Уез. и Гор. Ком. К.П.У. (1919 № 2—31). 1-я Советская *Тип. Адр. ред.:* м. Полтава, бувш. Селянський Банок (1919 № 1—12), Ком. Дворец (1919 № 15—31).

Вийшло: 1919 — № 1—31, [?]; *Ф.* 44×34 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на міс. 15 крб. *Ц.* номери 60 к. (1919 № 1—24), 75 к. (1919 № 25—31).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—12, 15, 17—19, 21—31; **ДНАБ:** 1919 — № 1—12, 15, 17—32.

Примітки: До № 4 вихідні дані дублювалися російською мовою. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». Мова видання — українська й російська.

Газета була покликана ширити серед читацької аудиторії комуністичну ідеологію, слугувати засобом пропаганди й агітації на користь радянської влади та Червоної армії. Ідеологічну платформу видання окреслено у статті «Наш путь» (ч. 1), зокрема, зазначено, що «Селянська Біднота» прагне бути пролетарською, більшовицькою, комуністичною газетою, що поборює поширену в українських селах брехню про комуністів.

У багатьох числах часопису вміщено популярні статті про комунізм, адресовані насамперед малоосвіченим бідним селянам: «Та що-ж таке комуна?» (№ 3), «О крестьянских коммунах» (№ 6) тощо.

До кола найдетальніше висвітлюваних на сторінках газети тем належали: воєнна боротьба на території України, перемоги й просування більшовицьких військ, настрої серед селянства та робітництва, мобілізація до війська, загартівницькі плани «ворогів» радянської влади тощо: «Дезертиры — предатели революции», Красноармеец «Красная Армия защитница трудового народа» (№ 21), Павлюч. «Кому революция хуже ножа — тот встает против советской власти» (№ 25), И. И. «О Петлюровщине» (№ 26) та багато ін. У № 5 вміщено статтю «Почему враги трудящихся бьются за Донецкий бассейн» за підписом Красний, в якій обґрунтовано стратегічно важливе значення цього регіону для країни.

Центральною темою багатьох чисел «Селянської Бідноти» були події довкола Харкова — повідомлялося про загрозу втратити місто, настрої міських мешканців, оточення його військами Денікіна.

Значний обсяг газетної площі заповнювали оперативні повідомлення про події на фронтах та замітки Бюро української преси про нібито значне поширення робітничого революційного руху у різних країнах світу.

Як газета, адресована передусім селянам, «Селянська Біднота» приділяла значну увагу питанням розподілу землі й права власності на неї (наприклад: Є. Пославський «Земельна політика Радянської влади на Україні» (№ 15). У багатьох публікаціях висвітлювано організацію селян у комуні; цій темі присвячено й низку надісланих до редакції листів, що друкувалися під рубрикою «Слово селянина».

Автори газети часто зверталися до теми освіти й просвіти селян і робітників, наголошуючи на тому, що у старі часи навчання не було доступне біднішим верствам (Райський Леонід. Кулачы понимает что просвещение народа — смерть им. № 4; Какой была школа при старом режиме? № 9). У газеті вміщувалися й статті з корисними для селян відомостями (як-от: «Лист до селян про народне здоров'я» Д. Заболотного (№ 17).

Однобоко висвітлювалося й місцеве життя: читачі отримували відомості лише про діяльність більшовиків.

У газеті було кілька рубрик: «На красных фронтах», «Последние известия», «По белу свету», «На Украине», «По Советской России»; іноді з'являлися також «В Полтаве» й «На Полтавщине».

Автори «Селянської Бідноти»: І. М. Бик, Вікторов, М. Глебов, А. Дивильковський, Г. Дмитров, Леонід Райський, Євген Пославський, Л. Стрелянов, Гр. Хименко, Хомов та ін. Окремі матеріали підписано криптонімами й псевдонімами.

Останній (31-й) номер газети вийшов 25 липня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 184; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 321; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 74; Газеты України 1917—1920 років... С. 202.

М. Процик-Кульчицька

2257

СЕЛЯНСЬКА ГАЗЕТА: Орган Харківського Губерніяльного Комітету Української партії лівих соціал.-революціон. — Виходить щотижня. № 1. 1919.

Ред. Коллегия. — **Харьковъ, 1919:** *Изд.* Губерн. Комитетъ Укр. Парт. Лів. Соц.-Рев. *Тип.* Харьковского Комитета Укр. Партіи лѣвыхъ соц.-рев.

Вийшло: 1919 — № 1, 2, [?]; *Ф.* 44×31 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* числа 80 шагів (40 к.).

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — № 2.

Примітки: Гасла газети: «Въ борьбѣ обрѣтешъ ты право свое», «Борітеся — поборете». Мова видання — українська та російська.

Головне завдання «Селянської Газети» — агітація за українських лівих соціалістів-революціонерів перед виборами до рад, пропаганда серед населення ідеології лівих есерів та роз'яснення переваг їхньої програми (порівняно з програмою партії комуністів-більшовиків).

Орган УПЛСР закликав до проведення волосних з'їздів селянських депутатів та «пропонував» обирати серед кандидатів тих осіб, які б обстоювали їхні інтереси на Харківському губернському з'їзді рад, запланованому на 15 лютого 1919 р. Основний матеріал № 2 — «Головне завдання» — присвячено темі виборів й подано одночасно українською і російською мовами. Ліві есери виступали за соціалізацію землі й тому розраховували на підтримку українських селян (В. К. «Совѣтскія партіи и крестьянство», М. Алексієв «Влада Рад (Совітів) и земельне питання»). Газета спонукала селян боротися за рівні з робітниками права, рівне представлення обох верств у радах.

Другою важливою темою видання була війна між більшовицькими та білогвардійськими військами (замітка про примусову мобілізацію до армії Колчака «Силування над селянами», стаття про захоплену добровольцями Одесу «Чорне гніздо» та ін.).

У «Селянській Газеті» вміщено інформаційний матеріал, присвячений в основному боротьбі пролетаріату за кордоном, воєнним успіхам Червоної армії тощо.

У часописі надруковано вірші авторства В. К-а, окремі матеріали художньо-публіцистичних жанрів (Микола «Як їх виряджали в далеку дорогу»).

Рубрики газети: «Червоний фронт», «Телеграми», «За кордоном».

Останній (2-й) наявний номер датовано 3 лютого 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 62.

М. Процик-Кульчицька

2258

СЕЛЯНСЬКА ГРОМАДА: Часопис для селян, робітників і козаків. — Виходить один раз на тиждень (1919 ч. 6—21). Ч. 1. 1919, 22 черв.

Ред.: не подано. — **Кам'янець на Поділля** (1919 ч. 1—11); **Винниця на Поділля** (1919 ч. 12—21), **1919:** Видання Міністерства Преси УНР. *Друк.* Под. Губ. Нар. Управи (1919 ч. 1—9); *Друк.* Міністерства

Преси і Інформації (1919 ч. 10, 11); *Друк.* Йосипа Файнгольда у Вінниці (1919 ч. 12); *Друк.* Польська у Вінниці (1919 ч. 13—21). *Адр. ред.:* Кам'янець на Поділля, вул. Архирейська, буд. В. початкової школи (1919 ч. 1—11); Винниця на Поділля, вул. Богдана Хмельницького, ч. 10 (1919 ч. 12—21).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—21; Ф. 31×24 см (1919 ч. 1—3), 34×27 см (1919 ч. 4, 6), 40×27 см (1919 ч. 5), 37×25 см (1919 ч. 7—9, 14—15, 18—21), 35×22 см (1919 ч. 10—13, 17); *Обс.* 8 с. (1919 ч. 1—11, 13—16, 18—21), 4 с. (1919 ч. 12, 17); *Ц.* числа 3 грн (1919 ч. 1—11), 5 грн (1919 ч. 12), 6 грн (1919 ч. 13—21).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Ч. 1—15, 17—19; **НБУВ:** 1919 — Ч. 1—15, 17—20; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 1—21; **РДБ:** 1919 — Ч. 14.

Міністерство преси започаткувало часопис «Селянська Громада» з метою правдивого інформування населення України про події в державі та діяльність уряду УНР. Ідеєю видання було визволення українського народу від «совітсько-грабіжницької» влади та «денікінсько-московського» ярма. Злочинну суть більшовизму розвінчано у низці статей, де йшлося про руйнівні наслідки більшовицького панування (Правда про большевиків. Ч. 1), зокрема про промислову політику більшовицького уряду, спрямовану на дезорганізацію економічного життя УНР (Нестарий В. Як большевики дбають про Україну. Ч. 2; ін.), загрозу вивезення у Москву українського хліба, господарського інвентаря, транспортних засобів (Шляхи України. Ч. 4; За серп чи за рушницю? Ч. 5). Ця тематика доповнювалася матеріалами рубрик «Війна з большевиками» та «З царства чорної сотні», які висвітлювали становище на українсько-більшовицькому фронті та боротьбу з денікінцями.

Важливе місце на сторінках видання займали питання організації внутрішньополітичного життя УНР (Бал. М. Влада народу на Україні. Ч. 11), матеріали про діяльність міністерств, різноманітна урядова інформація: офіційні урядові розпорядження, ноти, звернення до народу, накази з приводу мобілізації та ін.

У спеціально запровадженій рубриці «Привітання Головному Отаманові, Правительству і військові» друкувалися листи, звернення, привітання, які мали на меті підтримку українського уряду.

Намагаючись побороти політичну індиферентність частини українського селянства, часопис постійно закликав його до організованого громадського життя (Чи не пора покінчити з безладдям? Ч. 7) та сприяв

формуванню активної громадянської позиції селян (Костенко П. Наші селянські справи. Ч. 8, 9, 11).

Окремий тематичний блок становили публікації-звернення, які висвітлювали потреби українського війська: закликали до пожертв на користь армії, організації відділів «Червоного Хреста» та ін. (наприклад: Северіян О. Козакам помагати свій добробут рятувати. Ч. 18).

У виданні порушувалося питання фінансової політики УНР, зокрема, автори виступали проти визнання радянських грошей законними платіжними документами в Україні (Г-ський. Чи треба признати дійсними большевицькі гроші? Ч. 12); аналізовано причини інфляції (Паперові гроші і дорожнеча. Ч. 9, 11), розглянуто перспективи розвитку торговельних відносин з Польщею (Обмін товарами України з Польщею. Ч. 19).

Матеріали «Селянської Громади» сприяли розвитку українського кооперативного руху шляхом ознайомлення читачів з основними поняттями кооперації, діяльністю кредитних та сільськогосподарських кооперативів (Фраткін З. Кооперація. Ч. 9, 10, 13, 15).

Літературна частина видання представлена патріотичною поезією С. Руданського, В. Самійленка, В. Сосюри, І. Франка.

Часопис містив низку рубрик: «Із робітничого життя» та «Селянські з'їзди» (від ч. 13), «Що діється за кордоном?», «Всячина» (публікувала «сміховинки»).

Автори видання: П. Костенко, І. Нераденко, В. Нестарий, А. Степаненко, П. Феденко, З. Фраткін.

Останнє (21-ше) число часопису датовано 2 листопада 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 89, 90; Газети 1917—1922 годов... С. 96; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 62; Газети України 1917—1920 років... С. 203.

Література: ЕУ. Т. 7. С. 2743; Мацько В. Друковане слово Поділля. Хмельницький, 1998. С. 8.

У. Чубай

2259

СЕЛЯНСЬКА ПРАВДА: Щоденна газета. Орган Волинського Губерніяльного Комітету Партії Комуністів (большовиків) України (1919 — 1920 ч. 87); Робітниче-селянська газета. Орган Волинського Губерніяльного Комітету Комуністичної партії (большовиків) України (1920 ч. 1—8); Орган Волинського Губерніяльного Комітету Комуністичної партії (большовиків) України (1920 ч. 10—29). — Виходе трічі на тиждень (1920 ч. 1—29). Ч. 1. 1919, 28 груд.

Відп. ред. Д. Бужанін (1919 — 1920 ч. 28). *Редагує* Редакційна Колегія (1920 ч. 87, 1—29). — **Житомир, 1919—1920:** Вид. літературн. відділ Волинськ. Губпаркому К.П.У. (1919 — 1920 ч. 87); *Видає* Волинський Губерніяльний Комітет К.П.(б.) У. (1920 ч. 1—29). 2-я Волинская Советская тип. (1919 — 1920 ч. 87); 1-а Волинська Губерніяльна друк. (1920 ч. 1—10); Перша Волинська Радянська друк. (1920 ч. 11—29). *Адр. ред.:* вул. Київська, 11 (1919 — 1920 ч. 87). *Адр. ред. й контори:* вул. Велико-Бердичевська, ч. 20 (1920 ч. 1—18), вул. Київська, ч. 8 (1920 ч. 19—29).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—3, 1920 — Ч. 4—91, 1—12(8 серп.), 12(11 серп.), 12(13 серп.)—29, [?]; Ф. 39×28 см (1919 — 1920 ч. 87), 60×34 см (1920 ч. 1—12), 55×34 см (1920 ч. 15—29); *Обс.* 4 с., 2 с.; Ц. числа 3 крб (1919 ч. 1, 1920 ч. 19—28, 87), 2 крб (1919 ч. 2 — 1920 ч. 5), 5 крб (1920 ч. 11—18).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1920 — Ч. 19—22, 24, 28; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 1, 2, 1920 — Ч. 4, 5, 87, 1—3, 7, 8, 10—12(8 серп.), 12(11 серп.), 12(13 серп.), 15—22.

Примітки: Від 20 квітня (датовано ч. 87) до 13 липня 1920 р. газета не виходила. З відновленням виходу 14 липня 1920 р. нумерацію було розпочато від ч. 1. У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!». У ч. 19 (25 серп.) та ч. 22 (3 верес.) — 87, 1, 2 за 1920 р. — «Сторінка Червоної молоді» (див. 1920 р.).

Цільовою аудиторією інформаційно-пропагандистської газети передусім були мешканці сіл Волинської губернії. Головними завданнями визначаються такі: сприяти формуванню у селянському середовищі прихильного ставлення до КП(б)У (Од редакції. 1919. Ч. 1), захищати його «класові інтереси» та задовольняти духовні потреби (1920. Ч. 1 (14 лип.)).

Передові статті «Селянської Правди» спрямовано на популяризацію основних ідеологічних засад, насаджуваних радянською владою на теренах України, критику її військово-політичних опонентів, окреслення завдань соціальної революції і комітетів незаможників на селі та переконання читачів у необхідності всілякого сприяння Червоній армії (За ким іти? 1919. Ч. 1; Климів. Селяне на допомогу червоноармійцям. 1920. Ч. 20 (27 січ.); Партійна праця на селі. 1920. Ч. 7; Хименко Гр. Міжнародний натиск і міжнародний наступ. 1920. Ч. 12).

На сторінках видання велася ідеологічна полеміка з авторами житомирської газети УКП(боротьбистів) «Пролетарська Боротьба» (Климів. Нічого не забу-

ли й нічому не навчилися. 1920. Ч. 21 (28 січ.) й надруковано кілька заміток про В. Винниченка з приводу його приїзду до Москви (Любченко Микола. Володимир Винниченко. 1920. Ч. 3).

Низка публікацій виконували організаційні завдання — містили поради про те, як проводити агітаційну, роз'яснювальну роботу серед селян, яким чином засновувати у селах т. зв. «комячейки», «селянські будинки», комуністичні спілки молоді, комітети незаможників, відновлювати роботу на всіх напрямках мирного життя тощо (Увага до робітників, які ідуть на села. 1919. Ч. 1; Пилипенко С. Комітети незаможних селян. 1920. Ч. 1—3; Хвиля Андрій. Творить культуру. 1920. Ч. 16). Принагідно друкувалися огляди роботи чергових з'їздів рад та ревкомів (З'їзд Волревкомів і Военкомів Житомирського повіту. 1920. Ч. 22 (3 верес.) й офіційні матеріали на зразок: «Тимчасове положення про організацію влади на Україні» (1920. Ч. 22 (29 січ.), «Закон про комітети незаможних селян» (1920. Ч. 1).

Серед інших публікацій — просвітницькі статті (Бідняков. Про заразні та примитивні хвороби. 1920. Ч. 19) і матеріали, присвячені пошукам шляхів вирішення тогочасних злободених проблем економічного життя республіки (Лан М. Чому на селі немає краму соли та інших продуктів? 1920. Ч. 1; Хвиля Андрій. Чогож це так? 1920. Ч. 11; Д. Геть спекуляцію. 1920. Ч. 16).

Наприкінці серпня 1920 р. у газеті було розпочато друк тематичної сторінки п. н. «Сторінка Червоної Молоді». Матеріали, що подавалися у її межах, використовувалися для агітаційної роботи в середовищі селянської та робітничої молоді губернії і висвітлення діяльності місцевих осередків КСМУ.

Загалом, у виданні домінували інформаційні журналістські тексти. Серед них — замітки про події місцевого життя (діяльність районних ревкомів, селянських молодіжних спілок, т. зв. «комітетів бідноти», відкриття у селах хат-читалень, робота місцевих сільськогосподарських товариств і відновленої «Просвіти», відкриття курсів українознавства і т. ін.), які публікувалися під рубриками «Вісти з червоного села» («Праця на селі») та «У Житомирі».

Хроніка подій в Україні й Росії, маніфестаційно-страйкового руху у країнах Європи (переважно на основі повідомлень РОСТА та УКРОСТА), повідомлення, які покликані були переконати читачів у цілковитій солідарності робітників різних країн світу зі змаганнями робітничо-селянської влади радянських республік тощо, а також оперативні

зведення з фронтів подавалися під відповідними рубриками: «В Радянській Україні», «В Червоному Києві», «В Радянській Росії», «За кордоном», «Світова революція», «Червоний фронт».

Інші рубрики видання: «У стані білих», «Останні відомості», «Ріжні вісти», «Телеграми», «Питання й відповіді», «Оголошення».

Автори часописних публікацій: Д. Бужанін, І. Грицько, А. Земляний, М. Лан (справж.: Григорій Хименко), С. Пилипенко, Андрій Хвиля (справж.: Андрій Мусульбах).

Останнє (29-те) відоме число газети вийшло 19 вересня 1920 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 75; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 324; Газети України 1917—1920 років... С. 203.

О. Дроздовська

2260

СЕЛЯНСЬКЕ СЛОВО: Тижневий Орган Ради Селянських Депутатів Старокостянтинівського повіту. — Виходе кожної середи. Ч. 1. 1919, 10 січ.

Редагує Комітет. — **Старокостянтинів, 1919:** Видає Рада Селянських Депутатів Старокостянтинівського повіту. *Друк.* Л. М. Калюжного, Старокостянтинів. *Адр. ред.:* Старокостянтинів, Селорада, пошт. скр. 25.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—7; *Ф.* 35,5×22,5 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на міс. 4 крб. *Ц.* числа 1 крб.

Наявність у фондів: **ЛННБ:** 1919 — Ч. 7; **НБУВ:** 1919 — Ч. 1—7.

Примітки: До ч. 5 — додаток (Закон про ліс).

Часопис попри своє основне завдання — всебічно висвітлювати світові події та життя краю — особливо дбав про підвищення національної й громадянської свідомості селянства. «Селянське Слово» підтримувало політику Директорії, інформувало про прийняття найважливіших для селянства законодавчих актів, закликало читачів обстоювати здобутки революції — землю й волю.

Основні статті, в яких роз'яснювалися нюанси поточних і недавно минулих політичних подій, мали популярний характер та сприяли просвіті громадян: Местник «Під Суд» (ч. 1), Селянин П. Г. «Трудовий конгрес» (ч. 2), П. М-ий «Революція перемагає» (ч. 5). У ч. 1 вміщено розмову з прем'єр-міністром Володимиром Чехівським про стан України як держави (загальні питання внутрішньої політики, відносини з Росією та країнами Антанти тощо). Проблемам організації та національної свідомості українського війська присвячено статтю ч. 3 «Чи почуваємо ми

себе безпечно?» Селянина П. Г. Автори передовиць тижневика порушували актуальні проблеми тогочасного громадсько-політичного та економічного життя повіту, серед яких — розкрадання «державного майна», злочинство та спекуляція (О. В. Чи так може бути? Ч. 7).

Зважаючи на основну читачку аудиторію газети, редакція приділяла велику увагу земельному питанню. У ч. 4 опубліковано Закон про землю в Українській Народній Республіці та статтю без назви С. Лопати з поясненням значення цього документа. Про основні завдання земельних управ йдеться у ч. 5 (матеріал за підп. Селянин П. Г.). У ч. 2, 3 під рубрикою «Сел.-госп. відділ» вміщено низку заміток про земельну власність, врожай хліба та його лишки в 1918 р., посівні площі земель в Україні та цукрову промисловість, написані на основі багатого фактичного матеріалу по окремих губерніях, поданого в таблицях. Питанню розвитку кооперації присвячена стаття «Кооперативні Т-ва по Селах» Кооператора П. Г. (ч. 3).

Місцевому життю відводилося одне з провідних місць на шпальтах часопису. У період випуску «Селянського Слова» відбувалась підготовка до важливих повітових з'їздів — селянського й учительського, вагу яких редакція підкреслювала в багатьох числах часопису, зокрема, у ч. 1 вміщено публікацію «Два з'їзди» Селянина Гаврищука та програми обох заходів. Після проведення з'їздів у газеті було вміщено детальні протоколи засідань.

Газета постійно інформувала населення Старокостянтинівського повіту про діяльність місцевої ради селянських депутатів, друкуючи постанови про розподіл коштів, отриманих як «контрибуцію» від поміщика с. Немирівка, інструкції про правила користування колишніми поміщицькими садками й ставками, накази голови повітової ради Гаврищука тощо.

Ідеологічно часопис був скерований проти більшовизму. Це засвідчує зміст анонімного вірша «Царь і Большевик», у якому царська і більшовицька влада ототожнювалась, зокрема, у ставленні до українського народу.

Повідомлення про події міжнародного політичного й економічного життя, новини польсько-української війни на теренах Волині й відомості про діяльність уряду УНР друкувалися під рубриками: «За межами України», «За кордоном», «На Україні», «По Волині», «Хроніка», «В Старокостянтинівському повіті», «Що робиться на фронті», «Сводка про події на Україні і по за межами її Старокостянтинівської Філії

Інформаційного Бюро». «Офіційний відділ» було запроваджено для публікацій розпоряджень Директорії та інших владних інституцій.

Більшість публікацій підписано псевдонімами й криптонімами.

Останнє (7-ме) з відомих нам чисел вийшло 19 лютого 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 63; Газети України 1917—1920 років... С. 204.

О. Дроздовська, М. Процик-Кульчицька

2261

СІЛЬСЬКА БІДНОТА: Щоденна Селянська газета. — Ч. 1. 1919.

Редагує Колегія. — **Умань, 1919:** Вид. Агітаційний відділ при Уманському Виконкомі (1919 ч. 47, 48); Інструкторсько Агітаційний відділ при Виконкомі (1919 ч. 50, 51). *Адр. ред.:* агітком, б. окр. суда кімната ч. 1.

Вийшло: 1919 — Ч. 1[?]-51; Ф. 53×35 см; Обс. 2 с.; *Передпл.:* на міс. 18 крб. Ц. числа 1 крб.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Ч. 47, 48, 50, 51; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 47.

Примітки: Гасло видання: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». Від 5 липня 1919 р. замість «Сільської Бідноти» почала виходити газета «Червона Зоря» (див. № 2317).

Часопис стояв на більшовицьких позиціях, декларував захист інтересів селянства й пропагував ідею встановлення в Україні радянської влади.

У виданні друкувалося багато пропагандистських матеріалів, спрямованих на те, щоб налаштувати читачів проти української демократичної влади, армії УНР і повстанських військ, а також статті проти поляків і Денікіна як основних ворогів більшовизму. Більшість таких публікацій мала на меті поширити серед народу звияжний настрій і віру в перемогу пролетаріату: «Змагайся!» О. Т. (ч. 47), статті «Вороги трудящих» (ч. 48), «Захищайте!» (ч. 50) і «Сила духа перемагає силу зброї» автора за підписом О. (ч. 51). У ч. 50 вміщено статтю «Гуртом до праці» З., автор якої переконував у неправдивості негативної інформації про більшовиків.

Редакція «Сільської Бідноти» інформувала про події у світі, приділяючи увагу робітничому рухові й пропагуючи ідею поширення пролетарської революції: «Заклик комуністичного інтернаціоналу» (ч. 47), «Друга германська революція» (ч. 50).

Газета неодноразово зверталася до теми організації бібліотек: Розентул «Бібліографічний кабінет» при

Уманській Єдиній Бібліотеці» (ч. 47), Сільський «На увагу» (ч. 50) — про те, що треба переглянути фонди книгозбірень й знищити «шкідливу» літературу — релігійну, патріотичну, антисемітського змісту.

У «Сільській Бідноті» було багато рубрик, під якими вміщувалися, як правило, невеликі замітки: «Оперативний звіт штаба Н-ської армії», «Оперативний звіт Уманського Повітвоєнкому», «Останні вісти», «За кордоном», «В таборі контр-революції», «На Уманщині» (підрубрики: «В місті», «Партійне життя», «Кооперативні вісти», «На повіті»), «Офіційний відділ», «Ріжні вісти».

Більшість підписів під газетними публікаціями — це псевдоніми або криптоніми.

Останнє (51-ше) число часопису вийшло 4 липня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 77, 88; Газети України 1917—1920 років... С. 205.

М. Процик-Кульчицька

2262

СІЛЬСЬКА КОММУНА. — Виходить щодня. № 1. 1919, 11 берез.

Редагує колегія: Ларик, Науменко, Слинько. — **Київ, 1919:** Видає Виконавчий Комітет Ради Робітничих та Селянських Депутатів Київщини. Друк., Хрещатик, 42. *Адр. ред. і контори:* Київ, Хрещатик, 42 (1919. № 1), Хрещатик, 41 (1919. № 2—22).

Вийшло: 1919 — № 1—22; *Ф.* 54×34 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* 1 міс. 24 грн (12 крб). *Ц.* числа 100 шагів (50 к.).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—22; **ДНАБ:** 1919 — № 1—22.

Примітки: Гасло газети: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». 10 квітня 1919 р. видання реорганізовано в робітничо-селянську газету «Більшовик» (див. № 1978).

Перше число видання, яке, за визначенням редакції, мало бути першою газетою сільського робітника і вбогого селянина в Україні, символічно вийшло в день народження «революційного поета, співця трудового народу» Т. Шевченка. Нове видання мало сприяти об'єднанню пролетаріату міста й села, боротися проти капіталістичного ладу, обстоювати справу «всесвітньої республіки рад робітничих і селянських депутатів».

Кожне число «першої масової селянської газети» розпочинала передова стаття, за допомогою якої громадянам навіювалися думки щодо близькості «світлого дня» перемоги революції і світового пролетаріату та інші ідеологічні аксіоми комунізму.

У виданні вміщувалися пропагандистські статті, що порушували різні питання суспільного життя. Чимало публікацій присвячено Червоній армії, яка начебто несе визволення всьому світу й героїчно бореться з «петлюрівцями», «білими», «буржуазією» та іншими ворогами більшовизму: Гр. Хименко «Червона армія» (№ 1), Г. «Червона армія і буржуазія» (№ 2), Г. Х. «Буржуазія ворухиться» (№ 7) та ін. Серед найважливіших було й питання організації селянського життя — створення комун тощо: Грицько «Сучасні потреби села» (№ 3), П. О. «Сільсько-господарські коммуні у Великоросії» (№ 12). Неодноразово автори зверталися до теми релігії, пропагуючи атеїзм та намагаючись дискредитувати священнослужителів (Палій. Попи та школа. № 1; Северіян О. Світ без Бога. № 5; Панафідін І. Отці духовні. № 14; ін.). Час від часу порушувалися теми освіти в нових умовах (Н. До питання про нову школу. № 20), значення мови у виданні преси (Ларик. Про мову. № 21) тощо. Кілька статей присвячено проблемі міжнародних відносин в Україні: Гр. Татаринів «Єврейські погроми» (№ 8) та його ж «Національне питання» (№ 10).

Значну частину кожного випуску «Сільської Коммуни» становили офіційні матеріали, що стосувалися діяльності комуністичної партії та радянського уряду. Так, у № 1—16 частинами друкувалася «Програма комуністів (більшовиків)» М. Бухаріна, з № 8 — Конституція УСРР, затверджена на 3-му Всеукраїнському з'їзді рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів, з № 17 — Маніфест Комуністичної партії до пролетарів усього світу. Вміщувалися і важливі доповіді (Леніна, Зінов'єва), виголошені на 8-му з'їзді партії.

Інформаційний матеріал — короткі замітки про події в країні й світі — подавався у виданні під численними рубриками й підрубриками: «По Україні», «У Києві», «По чужих краях», «По світу» («На Московщині», «У Німеччині», «В Польщі», «У Франції», «В Англії»), «По червоній землі», «Під буржуйським ярмом».

Окрім того, провадилася рубрика «Преса» («Огляд преси»), що вміщувала повідомлення з коментарями про зміст окремих чисел українських періодичних видань: «Червоний Прапор», «Боротьба», «Комуніст» та ін.

Газета друкувала також художні твори (переважно вірші за підписом Д. Полонянка) й гумор (під рубрикою «Маленький фельєтон» вміщено твори Гриця Репяха, Шершня та інших авторів).

Серед найактивніших авторів «Сільської Коммуни» — її редактори: Ларик (псевд. Євгена Касяненка), Науменко (також під прибраним прізвищем Заступець) та Слинько (псевд.: П. Сидоренко), а також О. Северіян, Г. Татаринов, Г. Хименко, Грицько, Палій та ін. Автором більшості фейлетонів був Клим Поліщук (під псевд. Червоний Шершень).

Останнє (22-ге) число газети вийшло 6 квітня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 110; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 7—8; Газети України 1917—1920 років... С. 205.

Література: Рубан В. А. Формування ленінських традицій української радянської преси. Київ, 1971. С. 90.

М. Процик-Кульчицька

2263

СЛОВО: Щоденна громадсько-політична і літературна газета. — № 1. 1919, 8(21) верес.

Ред.-вид. О. П. Мішта. — **Київ, 1919:** Тип. «Робітничої Книгарні», Хрещатик, 42. *Адр. ред.:* Михайлівський пр., 35.

Вийшло: 1919 — № 1—60; *Ф.* від 43×35 см до 69×48 см; *Обс.* 2 с., 4 с. (1919 № 1—9, 38); *Передпл.:* на 1 міс. 75 крб (1919 № 1—11), 100 крб (1919 № 12—60). *Ц.* номера у Києві, в провінції і на вокзалах 3 крб (1919 № 1—11), 4 крб (1919 № 12—60).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—60; **ДНАБ:** 1919 — № 1—60; **РДБ:** 1919 — № 4, 38, 40, 44.

Примітки: На останній сторінці зазначалося: «Дозволено військовою цензурою».

Газета «Слово» мала виразне антибільшовицьке спрямування і, за визначенням редакції, провадила «лінію української реальної соціально-демократичної політики» (№ 25), обстоюючи інтереси українського робітництва. У редакційній замітці «Наші завдання», вміщеній у першому номері, аналізувалося тогочасне політичне становище України та подавалося власне бачення шляхів виходу із кризи. Редакція насамперед наголошувала на потребі консолідації та порозуміння всіх українських громадських сил у боротьбі з «більшовицькими і напівбільшовицькими експериментами» та іншими «реставраційними спробами і заходами».

У передових статтях, які публікувалися у кожному номері, акцентувалося увагу на актуальних для Української держави проблемах внутрішньої та зовнішньої політики, обговорювалося становище України на арені воєнних дій. У статтях В. «Про максималізм і максималістів», Д. Заславського «Кінець ілюзіям» (№ 1) та В. С. (крипт. В. Садовського)

«Російське громадянство і українська справа» (№ 34) йшлося про політичну оманливість намірів російської соціально-демократії щодо українського питання.

У розвідці «Самостійність і федерація» (№ 3, 5) В. Садовський у контексті міркувань над майбутнім державним устроєм України за тогочасних реалій підкреслював, що проголошення самостійності Української держави у січні 1918 р. було виправданим тактичним кроком, однак треба бачити «об'єктивну необхідність подальшої співпраці українських політичних сил із Добровольчою армією. Тему федерації було продовжено у матеріалі Д. Заславського «Федерація чи реставрація» (№ 11).

Висвітлюючи боротьбу із більшовицькими військами, автори видання підтримували армію Денікіна, виступали за об'єднання військ Петлюри із Добровольчою армією, вбачаючи у цьому єдину можливість остаточного визволення України з-під більшовицького панування (В. Н. До згоди. № 2). На сторінках «Слова» з'являлося багато матеріалів, в яких висловлювалося незадоволення урядовою лінією Добармії через реакційну політику та недотримання задекларованих зобов'язань — розроблення проєкту поділу України на три генерал-губернаторства, затвердження списку заборонених українських видань, закриття часописів, заборона богослужінь українською мовою тощо: В. С. «Теорія і практика» (№ 7), «Проклята спадщина» (№ 10) і «Перспективи реакції» (№ 18), Л. Б. «Слова і діла» (№ 9), «Боротьба культур» (№ 11) і «В атмосфері ненависти й підозріння» (№ 43), «Союз міст про біжучий момент» (№ 9). Редакція підтримувала змагання Кубанського краю за право входження до складу Росії як частини федеративної демократичної держави (Меморандум Кубанської делегації. № 9; Кубанські справи. № 42; Дмитро Недоля. Шляхом унтера Пришибєєва. № 54) тощо.

У № 25 опубліковано лист В. Садовського, в якому він повідомляв, що його виключено із Української соціально-демократичної робітничої партії за співпрацю із часописом «Слово», яке провадить «антінаціональний курс, проповідує ідею федерації з Росією і угоду з Добровольчою Армією». Коментуючи цей закид, редакція відзначила, що часопис стоїть на позиціях української соціально-демократії, а такі заяви у найважчий для України момент лише сприяють роз'єднанню українських демократичних робітничих сил.

Автори часопису полемізували із російськомовними часописами «Кієвлянин» та «Эхо», які подавали неправдиві відомості про співпрацю Директорії із більшовиками (В. Н. Винних знайдено. № 20), а також намагалися

загострити ситуацію довкола взаємин Галичини і Наддніпрянщини у світлі тогочасних військових подій (Н. Н. «Галичане» й «наддніпрянці». № 34).

Ще однією важливою темою було вирішення долі Східної Галичини та політика Польщі у розв'язанні українського питання: Н. Н. «Політика Польщі супроти України» (№ 45), О. Хоменко «Польща й Східна Галичина» (№ 56). Обговоренню підписання угоди між керівництвом УГА та командуванням Добармії також присвячено кілька публікацій і передових статей.

На шпальтах газети подавався огляд політичного становища у світі та обмірковувалися його ймовірні наслідки для України: М. І. «Антанта і східні справи» (№ 14), «Західна Європа й Росія», Н. Н. «Ліга Націй» (№ 19), «Реформи в Німеччині» (№ 22), «В Прибалтійських державах» (№ 51), М. К. «Шанси соціалістичної революції в Західній Європі» (№ 26), «Німецька орієнтація» (№ 40).

У «Слові» акцентувалася також тема відновлення національного шкільництва, яку взяло на себе Товариство шкільної освіти. Редакція закликала українську громадськість підтримати морально і матеріально зусилля товариства у розбудові рідної школи, підкреслюючи, що лише у такий спосіб вдасться «боронити свою національну гідність і культуру»: Л. Б. (крипт. Леоніда Абрамовича) «Діло честі» (№ 4) і «Що до справи боротьби за українську школу» (№ 6), «Українські середні школи на території Добармії» (№ 21), «Юридичне становище української школи» (№ 49), Дмитро Недоля «Шлях до національної перемоги» (№ 59).

Освітній тематиці також присвячено колонку «Справи української школи», під якою, зокрема, вміщено міркування про стан та перспективи розвитку вищої школи в Україні.

Про стан української культури в еміграції йшлося у статті К. Л-ич «Між людьми», де, зокрема, відзначалося, що навіть у найважчий для України час економічного занепаду українці підтримують і розвивають національну культуру за кордоном. У виданні неодноразово наголошувалося на потребі ґрунтовного реформування українського театру та підвищення його художньо-естетичного рівня (Мішта О. Театр — справа громадська. № 13; Л. Б. Невідкладна справа. № 27). Під рубрикою «Театр» редактор газети (під крипт. О. М-та) публікував рецензії на театральні вистави.

Літературознавча тематика представлена статтями з нагоди ювілеїв українських письменників: Бурчак Л.

(псевд. Л. Абрамовича) «Національне свято» (№ 1), М. Чорнецький «В Шашкевичеві роковини» (№ 32).

Зважаючи на те, що газета була орієнтована насамперед на робітництво, у ній висвітлювалися проблеми робітничого руху, зокрема соціального захисту робітників: Д. Заславський (крипт.: Д. З.) «Робітництво і комісія по робітничому законодавству» (№ 4) та «Народне господарство і робітники» (№ 7), В. С. «Криза робітничого руху» (№ 29), Б. Ч. «Особлива нарада і робітниче законодавство» (№ 31). Не залишилися поза увагою редакції і актуальні того часу соціальні проблеми, зокрема безробіття, виховання дітей і їхній захист: Л. К. «Безробіття» (№ 6, 47) і «Боротьба з безробіттям» (№ 57), Я. Чепіга «Культурні обов'язки» (№ 13), О. Д. «Дошкільне виховання» (№ 16).

Роль національної преси за тогочасних складних реалій обмірковував В. С. у матеріалі «Українська преса і український читач» (№ 38). Редакція подавала огляд тогочасних часописів: «Вільна Українська Школа», «Літературно-Науковий Вістник», «Наше минуле», «Об'єднання», «Українська кооперація».

У виданні друкувалися політичні фейлетони (рубрика «Малий фельетон») Ель Бе (Л. Б.) (крипт. Л. Абрамовича), Їжака, Дмитра Недолі, Василька Ріднесенького, Валеріана Тарноградського, Філософа Холяви; бувальщини М. Васильчука, М. Івченка, спогади Д. М. Л. тощо.

У газеті вміщено некрологи і посмертні згадки: Кость Широцький (№ 3), А. Пінчук (№ 19), О. Огоновський (№ 29), Г. Сковорода (№ 35), Гуго Гаазе (№ 38), Б. Камінський (№ 41, 44), Л. Жебуньов (№ 43), О. Стороженко (№ 51), І. Осадчий (№ 53), Ф. Матушевський (№ 54) та ін.

У «Слові» діяли рубрики: «По Україні», «З газет» (огляд дискусійних матеріалів у тогочасних часописах із редакційним коментарем до них), «Війна з більшовиками» («На фронтах») (офіційні повідомлення штабу головнокомандувача Збройних сил Півдня Росії та Добровольчої армії), «Хроніка» (новини суспільно-економічного життя Києва), «В таборі Директорії» («Під владою Директорії») (призначення представників Директорії за кордоном, міжнародні угоди, наради представників українського уряду), «За кордоном», «З робітничого життя» («Робітниче життя») (діяльність Київської ради професійних союзів, проблеми українського робітництва та його соціальна незахищеність), «З життя українського вчителства» (діяльність учительських товариств), «На території Добармії», «В Радянській Росії» («В Совітській Росії»), «В Сібірі», «В Гали-

чині», «На Кубанщині», «На Дону», «Ріжні вісти», «Кооперативний рух» («З життя кооперації», «З царини кооперації») (український кооперативний рух, діяльність Українського кооперативного комітету), «Література, наука, мистецтво», «Література і наука» (функціонування мистецьких навчальних закладів та наукових інституцій, відновлення часописів, рецензії на збірки поезій), «Театр» («Театр і музика») (хроніка театрального життя, репертуар українських театрів, рецензії на вистави і концерти), «Повідомлення» («Оповідки»), «Нові книжки» (видання «Книгоспілки», видавництва Українського робітничого клубу у Києві та «Криниці»), «З партійного життя» (діяльність Київської організації соціалістично-революціонерів), «Бібліографія» (нові видання та огляд змісту часописів).

Серед інших авторів видання: П. Зайцев, Я. Краєвський, В. Міяковський, Іл. Порський, Іван Хмарний, О. Хоменко, Я. Чепіга, В. Чумак, а також під псевдонімами та криптонімами.

Останній (60-й) номер газети побачив світ 28 листопада 1919 р.

Бібліографія: Газети 1917—1922 годов... С. 96; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 63; Газети України 1917—1920 років... С. 206.

Література: Животко А. Історія української преси. С. 225.

О. Середа

2264

СМІХ І ГОРЕ СІЧОВОГО СТІЛЬЦЯ. — Ч. 1. 1919, трав.

Редагує Пресова Кватира. — **Кремінець, 1919:** Видає Кіш Корпусу С. С. *Адр. ред:* ред. поміщається в Пресовій Кватирі Коша С. С. (тепер) в Кременці, будинок Семінарії.

Вийшло: 1919 — Ч. 1; Ф. 30×15 см; Обс. 2 с.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Ч. 1.

Примітки: Наявний примірник сильно пошкоджений, в ньому бракує багатьох фрагментів тексту.

«Сміх і горе Січового Стільця» — один із сатирично-гумористичних часописів січових стрільців, т. зв. «похідне видання», головним завданням якого було за допомогою гумору піднімати і зміцнювати дух українським воякам.

У добірці усмішок «Свій до свого!» автор Купець звертався з оголошенням-пропозицією до всіх начальників постачання, що готовий купити скільки-то мішків борошна, а «за тайну ручається», а Пирцьо

закликав усіх прибуд, які були колись у рядах українського війська і в часі «відвороту» відбилися від своїх частин, записуватися до Коша С. С. «бодай на кілька днів на харчі».

Автори газети виступали під псевдонімами.

Бібліографія: Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 197.

В. Габор

2265

СОБРАНИЕ УЗАКОНЕНИЙ И РАСПОРЯЖЕНИЙ РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ (1919, 1922); ЗБІР ЗАКОНІВ І РОСПОРЯДЖЕНЬ РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКОГО УРЯДУ УКРАЇНИ І УПОВНОВАЖЕНИХ Р.С.Ф.Р.Р. = СОБРАНИЕ УЗАКОНЕНИЙ И РАСПОРЯЖЕНИЙ РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ И УПОЛНОМОЧЕННЫХ Р.С.Ф.С.Р. (1920 ч. 4—21); СОБРАНИЕ УЗАКОНЕНИЙ И РАСПОРЯЖЕНИЙ РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ (1920 ч. 22—28); ЗБІР ЗАКОНІВ І РОСПОРЯДЖЕНЬ РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКОГО УРЯДУ УКРАЇНИ (1921 ч. 1—6); ЗБІРНИК ЗАКОНІВ ТА РОСПОРЯДЖЕНЬ РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКОГО УРЯДУ УКРАЇНИ (1921 ч. 7—1923 ч. 53, 1929—1937); ЗБІР УЗАКОНІВ ТА РОСПОРЯДЖЕНЬ РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКОГО УРЯДУ УКРАЇНИ = СОБРАНИЕ УЗАКОНЕНИЙ И РАСПОРЯЖЕНИЙ РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ (1923 ч. 54—1928); СОБРАНИЕ ЗАКОНОВ И РАСПОРЯЖЕНИЙ РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА УКРАИНСКОЙ СОВЕТСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ (1938); СОБРАНИЕ ЗАКОНОВ И РАСПОРЯЖЕНИЙ РАВИТЕЛЬСТВА УКРАИНСКОЙ СОВЕТСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ (1939). — Ч. 1. 1919, 15 янв.

Ред. Отдела Народн. Комис. Юстиции по публикации законов А. Крипс (1919 ч. 1—18), В. Черный (1919 ч. 19—23), М. Сіак (1920 ч. 13—1923), В. Семенко (1924—1927), А. Чорний (1928—1929). *Редагують* редактори-консультанти НКЮ (1930—1932). *Відп. ред.* М. Петренко (1933 № 1—51), Н. Касьян (1933 № 52—55, 1934 № 1—23/24), А. Вікторов (1934 № 26—35), А. Ф. Евтихийев (1934 № 38), Брагін (1935—1936), В. Сосновский (1937 № 1—29), А. Каплан (1937 № 31—34, 36 — 1939 № 12, 18—39), В. Гладштейн (1939 № 13—17). — **Харьков, 1919—1934; Київ,**

1935—1939, 1919—1939, продовж.: *Издание* Бюро Печати при Рабоче-Крестьянском Правительстве Украины (БУП) (1919 ч. 1—9), Управления делами Совнаркома Украины (1919 ч. 10—19), Народного Комиссариата Юстиции (1919 ч. 20—23), Народного Комісаріату Юстиції У.С.Р.Р. (1919—1922), Народного Комісаріату Юстиції УРСР (1923—1930). *Издание* официальное НКЮ УССР (1935—1939). *Видає* НКЮ (1931—1938). *Вид-во* «Пролетар» (1931 № 1—35); *Изд-во* ВУЦИК «Советское строительство и право» (1931 ч. 36 — 1938); «Вісті Рад депутатів трудящих УРСР» (1939). *Печатня* С. П. Яковлев, Киев (1919); 4-я *Тип.* «Транспечати» НКПС имени В. И. Межлаука, Гончаровский бульв., № 2 (1920 ч. 4—12), Шоста Радянська *Друк.*, Харків (1920 ч. 13—1921 ч. 1—5), Друга Радянська *Друк.*, Гончаровский бульв., № 2(6) (1921 ч. 6—26); *Тип.* Харьковского Губсоюза (б. ПОЮР) (1922 ч. 1—8); 4-я *Тип.* Транспечати, Гончаровский бульв., № 6(2) (1922 ч. 15, 24); *Тип.* Вукопспілки, Харьков (1922 ч. 22—32); Укрполіграфоб'єднання. Газетна ф-ка ім. В. Блакитного.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—28; 29—38, 1920 — Ч. 1—28, 1921 — Ч. 1—26, 1922 — Ч. 1—56, 1923 — Ч. 1—46, 1924 — Ч. 1—56, 1925 — Ч. 1—104/105, 1926 — Ч. 1—80, 1927 — Ч. 1—67, 1928 — № 1—30, 1929 — № 1—30, 1930 — № 1—30, 1931 — № 1—38, 1932 — № 1—40, 1933 — № 1—56, 1934 — № 1—38, 1935 — № 1—48, 1936 — № 1—58, 1937 — № 1—60, 1938 — № 1—43, 1—16, 1939 — № 1—39; *Ф.* 24×17 см (1919—1923), 25,5×17 см (1924—1928), 20×14 см (1929—1939); *Т.* 1000 пр. (1920 ч. 4—10), 500 пр. (1920 ч. 11—12), 5000 пр. (1921), 6000 прим. (1922), 7000—9000 прим. (1923—1927), 10 000 прим. (1928—1929), 11 000 прим. (1930), 12 000 прим. (1931), 23000—23 800 прим. (1933), 25000 прим. (1934), 27—28 000 прим. (1935), 31 500 прим. (1936), 25 000—25 600 прим. (1937), 24 000 прим. (1939); *Обс.* 14—18 с. (1919), 26 с. (1920 ч. 4—5), 32 с. (1920 ч. 6), від 22 до 32 с. (1924—1934).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1920 — № 6, 21, 1921 — № 1—6, 1922 — № 12—18, 42—56, 1923 — № 1—46, 1924 — № 1—3, 4/5, 6, 13—15, 41—43, 45—50, 1925 — № 1—52, 89, 91, 94/95, 96, 99, 101, 102, 1926 — № 6, 42, 59, 63, 67/69, 1927 — № 9/10, 11—13, 16—22/23, 24, 31, 34, 44—46, 49.50, 51/52, 65, 66, 1928 — № 7—30, 1929 — № 1—16, 23—30, 1930 — № 7, 13—17, 18—30, 1931 — № 1, 8, 33, 1932 — № 25, 28, 1933 — № 1, 5—14, 16—26, 29, 1934 — № 7, 1936 — № 1—14, 15—37, 39—44, 55—56, 1938 — № 1—8, 9/10, 11, 12, 13/14, 15—24, 25—42,

1939 — 1—10, 12—22, 24, 26—39; **НБУВ**: 1919 — № 1—23, 1919 — № 1—28, 1920 — № 1—28, 1921 — № 1—26, 1922 — № 1—8, 25—32, 1923 — № 1—46, 1924 — Ч. 1, 3, 4.5, 9, 11, 13, 14, 15, 18—21/22, 23/24, 25, 26/27, 28—30, 31/32, 33—35/36, 37/38—50, 52, 1925 — № 1—104/105, 1926 — № 1—80, 1927 — № 1—67, 1928 — № 1—30, 1929 — № 1—30, 1930 — № 1—30, 1931 — № 1—30, 32, 33—38, 1932 — № 1—40, 1933 — № 1—27, 28—55, 1934 — № 1—15, 16—22, 23/24, 26, 28, 30—38, 1935 — № 1—7, 8/9—19, 29/30—48, 1936 — № 2—37, 39—58, 1937 — № 1—60, 1938 — № 1—24, 1939 — № 1, 2—37, 39.

Примітки: У надзаголовку: «1-ое Издание» (1919), «1-е Видання Українське. Офіційне» (1920—1930); «Відділ перший» (1924—1930) та гасло видання: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся» (українською та російською мовами). Журнал виходив у трьох різних виданнях («Офіційне. 1-е видання», «Неофіційне» (Житомир) та «Официальное. 2-ое Издание» (із примітками, уточненнями та роз'ясненнями). Друге видання (виходило у світ згідно із постановою Президії ВУЦВК (від 30 травня 1919 р.) містило «точні виправлення» текстів нормативно-правових і регуляторних актів радянських інститутів влади в УСРР. Від 1924 по 1930 р. виходило в двох відділах. Від 1931 р. виходив без поділу на відділи. Пагінація річників — валова (1919—1938). Виходив із дозволу воєнної цензури із позначкою «Р.В.Ц.» (1919—1920), «Д.В.Ц.» (1921—1922), «Р.У.П.» (1923—1924) (дозволено управлінням друку), «Головліт» (1925—1939). Мова видання — російська (1919), українська та російська (1920—1922), українська (1923—1928), російська та українська (1929—1936), російська (1937—1939). Видання продовжувало виходити у 1940—1941, 1945—1949 рр.

Спеціалізоване юридичне видання було створене з ініціативи Народного комісаріату юстиції УСРР та було його офіційним органом. Збірник вміщував маніфести, універсали, декрети, постанови, розпорядження вищих органів влади та управління УСРР (згодом — УРСР), а також інструкції, обіжники, накази Всеукраїнського центрального виконавчого комітету, Ради Народних Комісарів УРСР та РНК РСФСР, Народного Комісаріату Охорони Здоров'я, Наркомату Юстиції, НКВС, Наркомзему, Народного комісаріату соціального забезпечення, Продовольчих справ, фінансів та інших відомств.

На сторінках збірника часто вміщувалися декларації, звернення, маніфести різних радянських політичних інститутів влади.

У 1921—1923 рр. на сторінках журналу було вміщено серію міжнародно-дипломатичних договорів УСРР із зарубіжними країнами.

Тут регулярно публікувалися типові, зразкові форми різних регуляторних документів, зокрема статутів різних організацій, державних відомств, наркоматів, трастів, бланки, шаблони договорів страхування, соціального забезпечення, трудових угод, службових відряджень, лікарняних листків і т. д.

У зв'язку з ухваленням Конституції УРСР 1937 р. і на підставі постанови РНК УРСР за 16 серпня 1938 р. видання перетворене на офіційне періодичне видання РНК УРСР й змінено назву на «Збірник постанов і розпоряджень Уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки».

Видання — ілюстроване, його логотипом був герб СРСР (від 1923 р.).

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 73; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. 1958. С. 207, 208.

Література: Енциклопедія історії України. Київ, 2005. Т. 3. С. 302.

С. Блавацький

2266

СОЮЗ ТРУДА: Орган Губернского Бюро и Полтавской Организации Союза Социал.-Революционеров-Максималистов. — Выходит 2 раза в неделю. № 1. 1919, 23 марта.

Ред. Коллегия. — **Полтава, 1919:** Издатель Губ. Бюро и Полтавская Организация Союза. *Адр. ред.:* Ново-Кременчугская ул., дом бывш. Зеленского.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; Ф. 45,5×36 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 15 к., в провинции 60 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1, 2.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Вся земля, все фабрики, все заводы и вся власть Трудящимся!». Мова видання — російська та українська.

Основною метою суспільно-політичної газети «Союз Труда» редакція визначала пропаганду серед трудового народу України, передовсім — селянства, ідей максималізму, соціального перевороту і повного зруйнування основ капіталістичного ладу. Вона обстоювала гасло «Власть Советам, но не партиям!», бо вважала, що партійна боротьба за владу веде соціалістичну революцію до загибелі, тож закликала

робітників і селян, зокрема комуністів-більшовиків із низів, до об'єднання (Від партійної сварки до клясового Союзу. № 1).

На шпальтах видання містилися статті про взаємини робітників і працевлаштувачів-млинарів та полемічні публікації, спрямовані проти часопису У.П.С.-Р. (комуністів) «Нове Життя». Також редакція широко інформувала читачів про місцеві події.

Для жанрового урізноманітнення видання редакція друкувала художні твори — революційні вірші російською та українською мовами під загальною назвою «Песни труда и борьбы» Євгена Машина і М. Каменюка, «Гимн Максималистов» Миколи Ривкіна та фейлетон «Взято на учет» М. Солнцева.

Видання мало такі рубрики: «Жизнь рабочего», «Жизнь деревни», «Красный фронт», «Письмо в редакцию», «3 газет та журналів і стін канцелярій», «От редакции».

Автори газети виступали як під справжніми прізвищами: Євген Забіцький, М. Каменюк, Євген Машин, М. Солнцев, так і під псевдонімами.

Останній (2-й) номер вийшов 13 квітня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 336.

В. Габор

2267

СПЕЦІАЛЬНИЙ ВИПУСК ГАЗЕТИ «ВІЛЬНА УКРАЇНА». — 1919, 29 квіт.

Редагує М. Черкаський. — **Рівне, 1919.**

Вийшло: 1919 — 29 квіт.; Ф. 49×32 см; Обс. 2 с.; Ц. числа 1 грн 40 шагів (70 к.).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — 29 квіт.; НБУВ: 1919 — 29 квіт.; ДНАБ: 1919 — 29 квіт.

Спеціальний випуск вийшов у день спроби здійснення державного перевороту отаманом Володимиром Оскілкою. Основний матеріал видання — «Наказ ч. 1. По військам Української Народньої Республіки» головнокомандувача усіх збройних сил Наддніпрянської Народньої Республіки отамана Оскілка, його звернення («До Українського Республіканського війська», «До Губерніяльних, повітових, волостних, народніх управ, до всіх земельних управ, до міських самоврядувань», «До всіх урядовців», «До українського селянства»), а також звернення «До населення» комісара цивільних справ при головнокомандувачі військами Української Народньої Республіки Є. Архипенка.

Бібліографія: Павлюк І. Українські часописи... С. 18; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 18; Газети України 1917—1920 років... С. 209.

М. Процик-Кульчицька

2268

СТЕННАЯ ГАЗЕТА КИЕВСКОГО БЮРО РОСТА (1919 № 1); **СТЕННАЯ ГАЗЕТА КИЕВСКОГО БЮРО РОСТА** (1919 № 2 — 1920). — № 1. 1919, 20 дек.

Ред. Редакционная коллегия. — **Київ, 1919—1920:** *Изд.* Российское Телеграфное Агентство (1919 — 1920 № 10, 32—92), Телеграфное Агентство (1920 № 12—31). *Тип.* Роста, Советская пл., № 3 (1920 № 7—41), Крещатик, 25 (1920 № 42—92).

Вийшло: 1919 — № 1—4, [?], 1920 — № [?], 7—92; *Ф.* від 44,5×35 см до 71×43 см; *Обс.* 1 с.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1—4, 1920 — № 7—92.

Примітки: № 4 вийшов 24 грудня 1919 р., № 7 — 9 січня 1920 р. У надзаголовку — гасла: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», «Хай живе Вільна Радянська Україна» (1919 № 1). Мова видання — російська й українська. Від № 93 за 16 квітня 1920 р. газета виходила п. н. «Стенная газета Киевского Бюро Укроста» (*див.* 1920 р.).

Як кожна настінна газета комуністичного спрямування, видання вирізнялося тотальною патетикою у висвітленні перемог більшовицьких військ на території України. Водночас велася пропаганда проти армії Української республіки.

У газеті порушувалося питання, що стосувалося щоденного життя громадянства Києва, як-от робота водотягів, функціонування телеграфу тощо. Деякі матеріали висвітлювали діяльність місцевого губернського революційного комітету.

Світові події подавалося тенденційно, з акцентом на подіях у середовищі робітництва різних країн. Чимало заміток стосувалося виключно подій у Росії.

Кілька чисел містили публікації українською мовою: «Земельний програм на Вкраїні» (1920. № 14), «Декларация Всеукраїнського Ревкому» (1920. № 18), «Нова зрада Петлюри» (1920. № 24) та деякі матеріали до дня народження Т. Шевченка (1920. № 59).

Серед рубрик газети: «Красный фронт», «В последний час», «Телеграммы», «По Украине», «Въ Польше», «На фронте мировой революции», «Фронт труда».

Майже всі матеріали вміщено в газеті без підписів, часом трапляються криптоніми; єдиний автор, прізвище якого зазначено, — А. Ландау.

Останній (92-й) номер датовано 15 квітня 1920 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 50; Газети України 1917—1920 років... С. 129; Київські газети 1838—1940 років... С. 134—135.

М. Процик-Кульчицька

2269

СТЕПОВА УКРАЇНА: Політична економічна і літературна часопись. Орган Миколаївської філії Центрального Інформаційного Бюро. — Виходить тимчасово тричі на тиждень у середу, п'ятницю і в неділю. Ч. 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Миколаїв, 1919:** *Видає* Редакційний Комитет. *Адр. ред. і контори:* Московська, № 3, у помешканню «Просвіта».

Вийшло: 1919 — Ч. 1—7; *Ф.* 69×43 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* числа 100 шагів.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — Ч. 3, 5—7.

Примітки: Гасло газети: «Хай живе Українська Народня Республіка». Мова видання — українська та російська.

Газета обстоювала позиції суверенної Української держави та пропагувала ідеї національно-визвольної боротьби до переможного кінця.

Чільне місце на сторінках газети займали публікації, присвячені темі розгортання політичних і воєнних подій в Україні. У виданні висвітлювалися настрої селян і робітників, повідомлялося новини з різних міст. Неодноразово порушувалася проблема навчання в рідній школі українською мовою. У ч. 5 вміщено матеріал «С. В. Петлюра», де подано біографію державного діяча.

Газета друкувала багато сатиричних матеріалів, передусім фейлетонів, а також вірші (найчастіше за підписом: А. Кирилишин).

Сьоме число «Степової України» від 11 березня 1919 р. присвячено 58-м роковинам смерті Т. Шевченка.

Рубрики газети: «Последняя извѣстия», «По Україні», «Телеграмми», «Хроника», «За границею» і «Малый фельетон».

Найактивніші автори видання: Філ Клітенецький, Микола Лагута, О. Олізаренко, С. Павлюк. Деякі статті в часописі підписано псевдонімами чи криптонімами (Ель Бе, Г. Д.).

Останнє (7-ме) відоме число «Степової України» датовано 11 березня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 65.

М. Процик-Кульчицька

2270

СТРІЛЕЦЬ: Часопись для українського війська (1919 ч. 1—33); Часопис для Українського Війська (1919 ч. 34, 39—42, 48—62, 78—95); Щоденний часопис для українського війська (1919 ч. 43—46); Орган Галицького правительства й Н.К.Г.А. (1919

ч. 63—67); Орган Начальної Команди Гал. Ар. (1919 ч. 68); Орган Начальної команди Галицької Армії (1919 ч. 69—77). — Виходить тричі на тиждень (1919 ч. 1, 34, 49—95), що тижня (1919 ч. 2—13), три рази на тиждень (1919 ч. 13—33). Р. 1. Ч. 1. 1919, 1 січ.

За ред. відповідає Василь Пачовський (1919 ч. 1—13). Редагує редакційний Комітет (1919 ч. 1), Комітет (1919 ч. 2—34, 38—95), «Пресова Кватура НКГА» (1919 ч. 34 (14 черв.)). За пресовий Комітет Н.К.Г.А. і ред. відповідає Іван Ерденбергер (1919 ч. 13, 14). За пресовий відвічальний Комітет НКГА Іван Ерденбергер (1919 ч. 15—33). — **Тернопіль** (1919 ч. 1, 38); **Станіславів** (1919 ч. 2—13); **Стрий** (1919 ч. 13—33); **Заліщики** (1919 ч. 34); **Борщів** (1919 ч. 39—47); **Камянець на Поділлі** (1919 ч. 48—53); **Камянець** (1919 ч. 54—95), 1919: Друк. Й. Степка в Тернополі (1919 ч. 1); Друк. Е. Вайденфельда і Бр. в Станіславові (1919 ч. 2—13); Друк. А. Ольбріха в Стрию (1919 ч. 13—33); Друк. С. Гляса в Заліщиках (1919 ч. 34); Друк. «Стрільця» (1919 ч. 39, 40); Друк. П. Зайдмана в Борщеві, черенками «Стрільця» (1919 ч. 42—46); Друк. Когена і Дунаєвського в Камянці на Поділлі (1919 ч. 48, 49); Друк. Б. Вайнбаума (Вайнбавма), черенками «Стрільця» (1919 ч. 50—82); Черенками «Стрільця», друком Б. Вайнбавма (1919 ч. 83—95). Адр. ред.: Тернопіль, готель Адлера (1919 ч. 1); Пресова Кватура Н.К.Г.А. Полева поштова контора «А» (1919 ч. 13—33). Адр. ред. і адм.: Станіславів, в друк. Е. Вайденфельда (1919 ч. 2—13); Камянець на Поділлі, вул. Поштова, ч. 9 (1919 ч. 63—95). Адр. адм.: Стрий, при вул. Франка, ч. 3 (1919 ч. 13—33).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—13 (26 марта), 13 (25 марта)—34 (14 черв.), 38—95; Ф. 30×22 см (1919 ч. 1—13), від 43×26,5 см до 47×31,5 см (1919 ч. 13, 14, 20, 39—46), від 49×31 см до 53×37 см (1919 ч. 15—18, 21, 23—33, 48—63), 36,5×22 см (1919 ч. 34), від 53×45,5 см до 50×45 см (1919 ч. 64—66), від 42×35 см до 45×34 см (1919 ч. 67—95); Обс. 4—8 с. (1919 ч. 1—33, 66, 70, 75, 76, 78, 80), 2 с. (1919 ч. 34, 39, 40, 42—46, 48—65, 67—69, 71—74, 79—95); Передпл.: місячна 10 кор. (1919 ч. 1), 5 кор. (1919 ч. 2—13), 5 грн (1919 ч. 13—19), 12 грн (1919 ч. 20—33). Для козаків по 50 шагів (1919 ч. 13—20), 6 грн (1919 ч. 21—33). Для козаків на фронті 1 грн (1919 ч. 39—55), 2 грн (ч. 56—62). Ц. числа 80 сот. (1919 ч. 1), 1 кор. (1919 ч. 2—13), 1 грн (1919 ч. 13—33), 2—4 грн (1919 ч. 34, 39—62), 4 грн 50 шагів (1919 ч. 63—65, 67—69), 5 грн 50 шагів — 6 грн (1919 ч. 71—74, 77, 79—88, 90—95), 7—8 грн (1919 ч. 66, 70, 75, 76, 78), 10 грн (1919 ч. 89).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—13 (26 марта), 13 (25 марта)—34, 39, 40, 42—46, 48—95; НБУВ: 1919 — Р. 1 ч. 7, 8, 11, 14—28, 30—34, 38—95; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 3, 5, 8, 11, 12, 15—30, 34, 39—46, 48—68, 70—78, 81, 82, 84, 87, 88, 91; НБ ЛНУ: 1919 — Р. 1 ч. 1—13, 18, 29, 31, 32.

Примітки: Від ч. 34 за 15 червня до ч. 37 за 22 червня часопис виходив п. н. «Український Стрілець» (див. № 2309). У березні вийшло два 13-х числа: за 25 березня у Стрию і за 26 березня у Станіславі; ч. 34 за 14 червня вийшло у Заліщиках. У підзаголовку ч. 15—33 — гасло: «Нехай живе Українська Народня Республіка!». Додатки: «Додаток до “Стрільця” ч. 31» (2 с.); «Для грядущих поколінь!: Додаток до “Стрільця” ч. 58» (див. № 2083). У логотипі ч. 51—95 ілюстрація — тризуб. У вихідних даних ч. 69—75 зазначено: «Підлягає цензурі при Диктатурі ЗО УНР».

Наприкінці 1918 р. в Тернополі із власної ініціативи й за допомогою державного секретаря військових справ Д. Вітовського Василь Пачовський заснував для українського, фактично ж — для галицького, війська часопис «Стрілець» — перше військове крайове видання з часу відступу зі Львова.

Головна мета газети «Стрілець» — ознайомити широкий читацький загал із воєнними подіями в Україні та за її межами, політичними подіями в країні і світі, сприяти вихованню вояків у дусі патріотизму, любові до рідної землі, відтворювати героїчні сторінки історії, які свідчили про боротьбу українського народу за своє визволення, збереження давніх традицій та обрядів.

Перше число часопису відкривалося зверненням редакції до українського народу п. н. «Робучий Народе Український!», у якому йшлося про необхідність об'єднати всі українські землі в єдину державу, а для цього потрібно підтримувати українське військо.

Загалом, об'єднання українських земель було провідною темою публікацій у подальших числах часопису, редакція «Стрільця» подавала її у різних газетно-публіцистичних жанрах. У ч. 2 (на чотирьох сторінках) редакція розверстала великий звіт про засідання Української Національної Ради, яке відбувалося 2—3 січня у Станіславі. Цій темі, зокрема, присвячено опубліковані у цьому ж числі редакційну статтю «Нова радість стала», звернення державного секретаря військових справ Д. Вітовського п. н. «Жовніри!», резолюцію із зборів Української Ради в Угорщині, в якій йшлося про те, що 18 грудня

1918 р. 225 тисяч русинів заснували у Мармароші Українську Раду, яка «однодушно виповіла, що хоче прилучитися до України».

У ч. 3 опубліковано публіцистично-пропагандистську статтю «З'єдинена Україна на міжнароднім суді», добірку заміток п. н. «Внутрішнє життя» та ін. Загалом з-поміж усіх матеріалів, надрукованих у газеті впродовж 1—22 січня, публікації, в яких розглядалася тема об'єднання українських земель, займали майже 70 відсотків газетної площі. Завершальним фрагментом газетного блоку цієї тематики була стаття В. Пачовського «Історичне право злуки українських земель» (ч. 4), де автор стверджував, що об'єднання українських земель — це вікова мрія багатьох поколінь.

Демонструючи закономірний інтерес до цієї проблеми, редакція часопису вміщувала кореспонденції про життя українців в угорській Україні.

Свою програму газета виклала лише 25 березня 1919 р. «Мета... часопису є удержання української Армії через скріплення її моральної сили», — наголошувалося у редакційній статті «Наша програма» (ч. 13). Відзначаючи право кожного народу на свою державу, редакція зазначала, що день волі інших народів, зокрема Росії і Польщі, «не сміє бути днем похоронів України. Українська Держава мусить рівночасно величати закріплення своєї самостійності і означення державних границь» (ч. 13).

Провідний тематичний напрям часопису — незалежність і державність України, це визначало і поточний коментар перебігу воєнних і суспільно-політичних подій, які відбувалися в Україні, перш за все у Галичині, 1919 р. Серед публікацій цієї тематики виокремлюються інформаційні повідомлення про засідання і ухвали Української Національної Ради, діяльність Директорії, про селянські та робітничо-селянські з'їзди, інші суспільно-політичні, соціально-економічні та воєнні події, вміщені під запровадженими рубриками: «З українського життя» («З життя України»), «Послідні вісти», «Радіо-телеграми», «Телеграми» («Телеграми й звідомлення»), «Загранична політика», «Останні вісти», «Хроніка», «Новинки» тощо. Оперативна інформація з фронту бойових дій УГА проти польських та більшовицьких військових загонів подавалася під рубриками: «З начальної Команди Укр. Військ», «Звідомлення укр. генерального штабу», «З боїв бригади УСС» та «Звідомлення Головної Команди», «Протибільшовицький фронт», а також у добірках публікацій п. н.: «Війна за визволення України», «Вій-

на з Московщиною», «Звідомлення Пресової Кватири НКГА», «Оперативний звіт штабу головного отамана», «Оперативний звіт штабу Української Дієвої Армії». Ці повідомлення здебільшого готував спеціально для української преси начальник оперативного штабу діючої армії полковник Краснівський.

Тема української державності та єднання українських земель порушувалася у статтях В. Геріновича «Значіння України під нинішню пору» (ч. 28), Володимира Гадзінського «Два відвороти» та В. Пачовського «Невміруща сила українського народу» (ч. 34), А. Ч. «Коли ми закріпимо Українську Державу?» (ч. 35), Костя Левицького «Куди дорога» (ч. 71), Осипа Назарука «На роздоріжжі» (ч. 74), у низці передових статей і публіцистичних нарисів: «Українське військо а Укр. Нар. Республіка» (ч. 15), «Україна — для Українців» (ч. 29—31), «За що боремся?» (ч. 56), у матеріалах Пресової квартири НКГА: «На проломі» (ч. 19), «Злука всіх земель України а українське військо» (ч. 20) та ін.

Редакція «Стрільця» прагнула виробити спільні підходи до вирішення важливих державотворчих питань, залучаючи до цього найширші кола українського громадянства. Так, коли Антанта, всіляко намагаючись допомогти Польщі, робила все для того, аби українські землі потрапили під протекторат Польщі, редакція «Стрільця» 29 січня 1919 р. опублікувала статтю В. Пачовського «Битися чи миритися?» (ч. 5), в якій пропонувалося провести з цього питання «публичну дискусію». «На доказ негодовання народу до всяких компромісів» публікувалися листи до редакції під рубрикою «Голос з фронту», які пронизувала єдина думка: «Радше чесно полягти, як нечесно впасти!» (ч. 11).

Важливою темою публікацій часопису є творення українського війська. Прагнення консолідувати всі українські сили, уникнути міжпартійної боротьби, аби армія залишалася поза впливом тих чи інших політичних партій, яскраво відтворено у статтях: «Проч з партійними роздорами» (ч. 25), «Дещо про організацію армії» (ч. 51), «Про окремішність Галицької Армії» (ч. 72).

Для отримання кваліфікованих військових кадрів уряд ЗУНР звернувся до наддніпрянських українців. Така допомога була надана: про це неодноразово йшлося у матеріалах рубрики «Внутрішнє життя» (замітка «Допомога галичанам та буковинцям», кореспонденція Михайла Обідного «Ми поборемо», опублікована з підзаголовком «Фронтіві враження») (ч. 12, 13). Такі публікації на сторінках «Стрільця»

переконливо свідчили, що в боях за Галичину відзначилися і представники Наддніпрянщини.

Редакція часопису докладала багато зусиль до створення міцної дисциплінованої армії, запровадивши рубрику «За дезерцію» та друкуючи матеріали про історію, завдання і бойові етапи Української галицької армії, зокрема програмно-практичні статті: «Організація й завдання етапу армії» (ч. 50), «Просвітна діяльність Галицької Армії» (ч. 69, 72), статті «Однострій Української Армії» (ч. 25), Тараса Франка «Про військову дисципліну або карність» (ч. 33), «Для грядущих поколінь (В справі історії Армії Західної області УНР)» (ч. 55). Під рубриками «Життєписи вождів Української Армії» та «Життєписи українських вождів» друкувалися статті про генералів Олександра Греківа, Віктора Курмановича, Михайла Омеляновича-Павленка, Мирона Тарнавського, Г. Ціріца.

З метою викриття планів польської та російської вояччини щодо України редакція друкувала як офіційні директивні матеріали, так і власні матеріали, основною ознакою яких була доступність сприйняття навіть для малограмотних. Зокрема, це публікації «Наші вороги», в якій пояснювалася суть польської агресії, та «Чого хотять московські большевики» (ч. 17, 18); кореспонденція Пресової квартири НКГА «Два фронти» (ч. 16).

Помітне місце в часописі займали публікації, які розкривали злочинну суть більшовизму та звірства польських військ на зайнятих територіях (Більшовицьке панування в Кам'янці. Ч. 34; Ф. М. З тайних документів Кацапсько-більшовицької «чрезвычайки» в Кам'янці на Поділлі. Ч. 35, 37, 51; Звірства польських військ. Ч. 39, 40; Польські звірства. Ч. 42, 45, 46, 50; І. К. В польських пеклі. Ч. 73).

Проблема Східної Галичини порушувалася у публікаціях: «Галичина буде наша» (ч. 77), «Боротьба за Галичину» (ч. 79), «Справа Східної Галичини» (ч. 80), «Вимирання Східної Галичини під польським наїздом» (ч. 86), «Східна Галичина в заграничній політиці» (ч. 92).

16 липня 1919 р. УГА змушено перейшла на територію Східної України для возз'єднання з військом С. Петлюри. З цього приводу опубліковано такі статті: «Завдання галицького війська» (ч. 51), «Завдання Галицької Армії» (ч. 60), Л. М. «Завдання етапу армії» (ч. 64).

Незважаючи на спільність інтересів військ УНР і ЗУНР, між цими братніми арміями почали виникати непорозуміння, про що йшлося у статтях

«Схаменіться, будьте люди», О. Назарука «До булави треба голови, або про парад і наказ» (ця публікація була недвозначним викликом С. Петлюрі).

Заслугує на увагу робота редакції щодо історичного відтворення подій національно-визвольного руху. Цікавими і пізнавальними в цьому плані є статті Ю. Шкрумеляка «В четверту річницю боїв на горі Маківці» (ч. 26), М. Ірчана «Про українські повстання. Махно і Махнівці» з приміткою О. Назарука про те, що ця «інтересна записка може послужити на зразок як опису вам українські повстання» (ч. 78) та ін. Відтворювати тогочасні історичні події зобов'язані «не тільки провідники народу, а й усі хто брав тільки... участь в подіях наших історичних часів», — наполягав відомий український історик Іван Кривецький у статті «Пишім записки і спомини!» (ч. 70). З цього приводу були надруковані практичні вказівки і пояснення п. н. «Як писати мемуари» І. Кривецького і О. Назарука (ч. 75, 76), спомини Романа Купчинського п. н. «З перших вражень на фронті. Бригади УСС» (ч. 81), О. Назарука «Рік моєї праці на Великій Україні» (ч. 95), стаття Романа Заклинського «Українські кольонії» в Європі, Азії і Америці (ч. 93) та ін.

Часопис постійно інформував читачів про тих, хто відзначився або поліг у боях за незалежність УНР, друкуючи листи і кореспонденції під рубрикою «Поклик з фронту», списки загиблих п. н. «Лягли головами».

Час від часу у виданні друкувалися вірші громадянсько-патріотичної тематики В. Пачовського («Два Стрільці Січові», «Мункачівський князь», «Тим, що упали!», «Плач у крові», «Зайняли Київ!»), Ю. Шкрумеляка («Дума», «Пісня кінноти», «У вольні дні»), Є. Мандичевського («Стрілець»), О. Олеса (псевд. Олександра Кандиби) «О дивний мент! О дивний час!», оповідання і нариси І. Косинина («Містер Гопкінс на Вкраїні», «Берлінський газетник на Вкраїні», «Третій напад монголів на Київ»), О. Слимаковича «Настрій на фронті», О. Благодіра «Отаман Долуд», О. Назарука «Казка про державу», казка В. Пачовського «За голову Івана» та ін. Відомості про нові видання бібліотечки «Стрільця» подавалися під рубрикою «Нові книжки». У часописі вівся «Веселий кутик».

Інформаційні повідомлення про міжнародні події у контексті подій, які відбувалися у Наддніпрянській Україні та Галичині, містилися під запровадженими рубриками: «Що чувати в світі!», «Зі світа», «Останні вісти», а кореспонденції — під рубриками «З угорської України», «З Італії», «Переворот на Угорщині»,

«Політичні події в Чехії», «Америка. Англія. Росія», «Письмо з Праги» (матеріали до неї подавав Й. Іванович) тощо. Друкувалися також відгуки преси інших країн, як, наприклад: «Що говорить про нас польська преса», «Французька преса про Україну».

Найактивніші автори часопису: В. Гадзінський, В. Геринович, Р. Заклинський, І. Кревецький, О. Назарук, В. Пачовський, Ю. Шкрумеляк.

Останнє (95-те) число датовано 16 листопада 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 17; Бібліографія української преси... С. 198; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 65; Газети України 1917—1920 років... С. 221.

Література: ЕУ. Т. 8. С. 3073; І. К. Українська преса Західної України.; *Брилинський М.* Сірі однострії. Львів, 1924. С. 83; *Омелянович-Павленко М.* Українсько-польська війна 1918—1919 р. Прага, 1929. С. 36; *Бачинський В.* Преса ЗУНР в 1918—19 рр. // *Новий Час.* Львів, 1936. Ч. 166, 167. С. 5; *Горєвалов С. І.* Військова журналістика України в національно-визвольних змаганнях. Львів, 1997. С. 137, 138; *Його ж.* Українське військо та його преса на завершальному етапі визвольних змагань (1919—1920 рр.) // *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики.* Львів, 1998. Вип. 5. С. 199—208; *Галушко М.* Українські часописи Станіслава... С. 138—147; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. С. 176—180.

М. Романюк

2271

СТРІЛЕЦЬКА ДУМКА: Орган Корпусу С.С. (1919 ч. 1—40); Часопис Січових Стрільців (1919 ч. 43—63). — Виходить неперіодично. Ч. 1. 1919, 2 трав.

Редагує Колегія (1919 ч. 1—26), Видавничий Відділ Прес.-Кватири (1919 ч. 43—60), Колегія стрільців (1919 ч. 63). *Відповідає за ред.* Степан Рудик (1919 ч. 45—49). — **Шепетівка** (1919 ч. 1); **Кривін** (1919 ч. 2); **Здолбунів** (1919 ч. 3—5); **Проскурів** (1919 ч. 19—26, 40); **Дунаївці** (1919 ч. 32—35); **Старокостянтинів** (1919 ч. 43—63), **1919:** *Видає* Пресова Кватирка С.С. (1919 ч. 43—51, 63). *Друк.* Корпусу С.С. (1919 ч. 1—5); *Друк.* С. Лехтмана, Дунаївці (1919 ч. 32—35); *Друк.* С. Ойстачера, м. Старокостянтинів (1919 ч. 43—48); *Друк.* «Стрілецької Думки» (1919 ч. 49, 50); *Друк.* Пресової Кватири С. С. (1919 ч. 51); *Друк.* Групи С.С. (1919 ч. 52); *Друк.* С. С. (1919 ч. 53—63). *Адр. ред.:* тимчасово на ст. Шепетівка (1919 ч. 1); тимчасово на ст. Кривін (1919 ч. 2); тимчасово на ст. Здолбунів (1919 ч. 3—5); в м. Проскурів, Старо-Бульварн. вул., ч. 18 (1919 ч. 19—26, 40); м. Дунаївці (1919 ч. 32—35). *Адр. ред. і Видавничого Відділу Прес. Кватири С.С.:*

м. Старокостянтинів, при вул. Олександрівській в домі Цацкіса (1919 ч. 50—63).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—65; *Ф.* від 39×25 см до 54×33 см; *Т.* 4000—6000 пр.; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* числа 2 грн (1919 ч. 1—26), 3 грн (1919 ч. 32—40), 6 грн (1919 ч. 43), 5 грн (1919 ч. 45—63).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Ч. 2, 5, 43, 45, 48—53, 55, 60, 63; **НБУВ:** 1919 — Ч. 3, 19, 20, 23, 32, 35, 40, 43, 45—52, 55; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 1—3, 26, 40, 45—48, 51, 52, 55.

Примітки: За джерелами, редактором газети деякий час був Ярослав Чиж, до редакції входили Іван Чмола, Омелян Кучерішка, М. Опока. Гасла: «До зброї за рідну Україну, землю та волю», «А ми туго червону калину підніmemo...», «Україна мусить бути самостійною Народною Республікою!».

Засновуючи «Стрілецьку Думку», «Січове Козацтво задалось метою освітлювати своїм органом і провадити через нього в життя всі ті бажання свого рідного народу, які нам будуть вимагатись і які будуть вважатись необхідними за для добробуту українського населення, та незалежності України» (ч. 1). Газета, що була офіційним органом січового стрілецтва, мала також сприяти обміну переживаннями, враженнями, емоціями — часопис мав бути справжнім висловом стрілецької думки, виразником почуттів і волі. Видання виходило у різних місцях — там, де перебував у той час Корпус СС. Через воєнні обставини «Стрілецька Думка» не могла з'являтися періодично. Найдовша перерва, про яку зазначала редакція, тривала майже місяць — до 4 вересня 1919 р.

Орієнтуючись насамперед на стрілецтво, редакція, проте, визнавала, що обставини вимагають, щоб часопис задовольняв потреби ширших кіл громадянства. У зв'язку з цим редакція поставила собі за мету поєднати в «Стрілецькій Думці» «фронт і запілля», підтримувати тісні зв'язки і з військом, і з громадянством: з одного боку, допомагати січовим стрільцям відчувати за собою тих, задля кого вони йдуть у бій, з іншого — подавати людям відомості про їхніх оборонців.

Провідна тема «Стрілецької Думки» — боротьба січового стрілецтва, успіхи та проблеми війська. У всіх числах друкувалися оперативні звіти з фронтів, звідомлення штабу Головного отамана, звіти Корпусу СС. Велика кількість статей (наприклад: «Сила стрілецька», «Стрілецький прапор», «Будьмо сильні») присвячена тяжкій, героїчній боротьбі стрілецтва на фронті. Такі матеріали

розповідали передусім про бойові успіхи війська, значення січових стрільців для України й мали на меті вселити стрільцям впевненість у власних силах, підтримати їх морально. У виданні часто друкувалися описи боїв, розповіді про уклад життя в різних частинах («З дневника Січевого Стрільця», «Бій під Сушками», «Під Симонами», «На фронті 2-ої Дивізії Січових Стрільців», «Мій пам'ятник 1917—1918 р. при С. С.», «В 6-ому пішому полку С. С.»), авторами яких були самі стрільці. У газеті друкувалися статті зі згадками про події недавньої історії: «Спогади про Денікінщину», «Революція чи реакція», «Небуденна хвиля» та ін.

Багато аналітичних матеріалів розглядають відносини України з іншими державами («Наші близькі сусіди», «Наші далішні сусіди», «Україна і Польща» тощо).

У поодиноких публікаціях порушувалась тема культурного життя (стаття «Театр Просвіти в Старокосянтинові») і розвитку української періодики (під рубрикою «Ріжне» в кількох числах публікувався матеріал Х. Горбенка «Галицька преса»).

Менше матеріалів присвячено актуальним політичним подіям, тому редакція заохочувала читачів надсилати матеріали «на тему дня».

Чимало місця на сторінках часопису редакція відводила для публікації віршів та прозових творів стрільців. У багатьох числах друкувалося оповідання Омеляна Кучерішки «Хрестини на літуна», часто вміщувались поезії Олександра Бабія (під справжнім прізвищем і під криптонімом О. Б.). Більшість художніх творів підписані псевдонімами.

Серед постійних рубрик «Стрілецької Думки» — «За кордоном», «Телеграми», «По Україні», «У большевицькому стані», «Огляд друку», «Театр і містечтво», «Ріжне» (багато заміток, опублікованих під цими рубриками, — це повідомлення Української телеграфної агенції й Українського пресового бюро). Посмертні згадки про загиблих стрільців публікувались у відділі «Наші втрати». У виданні вміщувались й гумористичні твори — під рубрикою «Радіо й телеграми Грицька Босого», а згодом — у «Кутику вільного слова».

Автори публікацій «Стрілецької Думки»: Гр. Гладкий, Х. Горбенко, Дмитро Гринюк, О. Думін, Роман Народний, Іриней Чмола та ін. Багато матеріалів підписані псевдонімами й криптонімами.

Останнє наявне (63-тє) число газети вийшло 23 листопада 1919 р.; загалом відомо про випуск 65 чисел, останнє з яких датовано листопадом 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 65; Часописи Поділля. С. 90; Газети України 1917—1920 років... С. 221.

Література: Ріпецький Степан. Українське січове стрілецтво. URL: <http://exlibris.org.ua/uss/part4.html>.

М. Процик-Кульчицька

2272

СТРІЛЕЦЬКИЙ ШЛЯХ: Часопис для війська. — Р. 1. Ч. 1. 1919, 14 жовт.

Відвічальний ред. Остап Кoberський (1919 ч. 1). — **Постій, 1919:** Видає Просвітний кружок III Г.[алицького] Корпуса. Друк. Винницького Міського Самоврядування.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—3; Ф. 40,5×26 см (1919 ч. 1), 58,5×41,5 см (1919 ч. 2, 3); *Обс.* 2—4 с.; *Ц.* числа старшинам по 8, стрільцям по 4 грн (1919 ч. 3).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 2; НБУВ: 1919 — Р. 1 ч. 1—3.

Примітки: За бібліографічними довідниками, газета виходила у «Просвітному Кружку» неперіодично в місцях постою третього корпусу УГА. Додаток до ч. 3 — «Стрілецький Шлях» (див. № 2273).

Фронтovu газету «Стрілецький Шлях» неперіодично випускав просвітний гурток 3-го корпусу Української галицької армії насамперед для підтримання бойового духу й патріотичного настрою українських вояків, а також для інформування їх про воєнні події. Перше число «Стрілецького Шляху» починається гаслом: «Добути, або дома не бути!».

Багато опублікованих на сторінках видання матеріалів — про необхідність боротьби за самостійну Українську державу: «Правда горою» (ч. 1), «Більше віри, більше кріпких нервів!» Василя Чайківського (ч. 3). Розмірковуючи про національне визволення, автори газети неодноразово зверталися до теми поневолення українців іншими народами. Так, у ч. 1 та ч. 3 надруковано статтю Р. Ч. «В ляцькому раю» про тяжке становище українців у Галичині, у ч. 1 — матеріали «В Денікінському царстві» та «Геть кацапську наволоч».

Кілька статей присвячено подіям 1 листопада у Львові («День Свободи», «Перша річниця народного відродження» (ч. 2).

Багато уваги редакція приділяла повідомленням з фронтів, подаючи їх у відділах «Звідомлення Штабу Головного Отамана» («Оперативний Звіт Штабу Головного Отамана») та «Події на фронті». У відділі «Померли» висловлювались співчуття близьким загиблих вояків і подавалася коротка інформація про них.

Деякі статті, як-от: «Культурний нарід чи убійці?» (ч. 2) (про жахливі умови утримання полонених у таборі в Бресті-Литовському) та «Наші полонені в Німеччині» (ч. 3) (про таборову працю українців) написано на основі публікацій в інших часописах — у цьому випадку за матеріалами варшавської газети «Robotnik» та часопису «Україна».

Міжнародні новини подавались у рубриці «Телеграми» («Телеграми і радіо»).

Автори матеріалів «Стрілецького Шляху» здебільшого не зазначалися. Окремі статті належать Михайлові Петрицькому, Василю Чайківському (ймовірно, і публікації під крипт. В. Ч.).

Останнє (3-тє) число вийшло 9 листопада 1919 р.
Бібліографія: Часописи Поділля. С. 95; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 65; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання... С. 203; Газети України 1917—1920 років... С. 222.

Література: ЕУ. Т. 8. С. 3074.

М. Процик-Кульчицька

2273

СТРІЛЕЦЬКИЙ ШЛЯХ: Часопис для війська. Надзвичайний додаток до ч. 3. — 1919, 11 падолиста.

Відвічальний ред. Остап Коберський. — **Винниця, 1919:** Видає й редагує Просвітний Клубок ІІІ Г. К.

Вийшло: 1919 — 11 падолиста; Ф. 55×27 см; Обс. 2 с.; Ц. числа 6 грн.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — 11 падолиста. Додаток до газети «Стрілецький Шлях» (див. № 2272) випущено з метою поінформувати загаль про зміни в керівництві Української галицької армії на початку листопада 1919 р.

У часописі вміщено наказ військам нового «начального вождя» Галицької армії генерал-четаря Осипа Микитки.

У надзвичайному додатку вміщено й офіційне повідомлення штабу Головного отамана від 9 листопада 1919 р., в якому йдеться про те, що генерал М. Тарнавський 10 жовтня 1919 р. підписав договір із добровольцями, передавши в розпорядження Денікіна всю Галицьку армію. Зазначено, що за це Головний отаман і Президент ЗУНР Є. Петрушевич видав наказ арештувати генерала й віддати його під надзвичайний суд. У матеріалі «Завіщення оружжя з Добровольчою Армією» йдеться про перемир'я між Галицькою та Добровольчою арміями, укладене на 48 годин.

Єдину статтю випуску за підписом В. Ч. (ймовірно, це криптонім Василя Чайківського) теж присвячено темі воєнних подій, у ній вміщено заклики

спокійно очікувати нові накази керівництва армії і держави.

У випуску надруковано й низку інформаційних матеріалів — повідомлення під рубрикою «Оперативний звіт Штабу Головного Отамана з 9.XI.1919» та добірку заміток під рубриками «Радіо» і «З нашого життя». Повідомляється, зокрема, про святкування річниці від дня заснування українського університету в Кам'янці-Подільському та про обов'язок священників відправляти богослужіння й виголошувати проповіді українською мовою.

Ймовірно, надзвичайний додаток до ч. 3 газети «Стрілецький Шлях» був єдиним випуском за 11 листопада без номера.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 222.

М. Процик-Кульчицька

2274

ТАРАСОВЕ СВЯТО: Одноденна газета Всеукраїнського Літературного Комітету при Міністерстві Освіти Української С. С. Р. пам'яті роковин Тараса Шевченка (народився 10 березня 1814 р., помер 11 березня 1861 року). — 1919, 11 березня.

Редагує Ред. колегія. — **Харків, 1919.**

Вийшло: 1919 — 11 березня; Ф. 61×44 см; Обс. 2 с.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — 11 березня; **ДНАБ:** 1919 — 11 березня.

Примітки: У надзаголовку зазначено: «Приложение к № 65 “Известий”».

Одноденна газета «Тарасове свято» як самостійний додаток до № 65 «Известий Всеукраинского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (див. № 2483) вийшла українською мовою. Винятком є коротке повідомлення «От комиссии по организации празднества памяти великого батрацкого поэта Тараса Шевченка».

Відкриває газету передова стаття «З нагоди великих роковин», яка доносить до читачів рішення Тимчасового уряду «Украинской Советской Социалистической Республики» про вшанування пам'яті Т. Шевченка на державному рівні.

Основу видання становили статті про Кобзаря, як-от: Павло Діброва «Тарас Григорович Шевченко в народній легенді», В. Коряк «Великий Єретик», М. Доленго «Шевченко і релігія» та скорочений варіант статті А. Луначарського «Великий народний поет (за перекладом з рукопису М. Богуна, із львівського видання подав Г.)».

Пам'яті Кобзаря присвячено поетичні твори Вас. Алешка «Над-Рівному» та Гр. Петникова «В день волі й долі рідних піль...» у перекладі М. Доленга.

У кінці газети вміщено «Видгуки життя» — ще два вірші молодих українських пролетарських поетів Івана Кривцова та Лигора Лейбенка.

Серед чільних авторів одноденної газети були Павло Діброва, М. Доленго та В. Коряк.

В. Габор

2275

ТЕАТР = ТЕАТР = театр: Газета, посвященная театру и искусству = Газета присвячена театрові та мистецтву. — № 1. 1919, 7/8 апр.

Председ. Ред. Колегии С. Храмов. — **Киев, 1919**: *Изд.* Управления Государственных театров (1919 № 1—8); *Изд.* Комиссии по национализации театров (1919 № 9). *Тип.* «Возрождение», Киев, Б[ольшая]-Васильковская, 72 (1919 № 1, 2); *Тип.* Киевской Губернской Земской Управы, Владимирская, № 33 (1919 № 3—9). *Адр. ред. і контори*: Б[ольшая]-Васильковская, 72 (1919 № 1, 2), Б[ольшая] Владимирская, 33 (1919 № 3—9).

Вийшло: 1919 — № 1—9; *Ф.* 53×35 см (1919 № 1, 2), 35×27 см (1919 № 3—9); *Обс.* 4—16 с.; *Ц.* номера 1 р. (1919 № 1—3), 1 р. 50 к. (1919 № 4—8), 2 р. (1919 № 9).

Наявність у фондів: **НБУВ**: 1919 — № 1—9; **ДНАБ**: 1919 — № 6, 7, 9.

Примітки: Мова видання — українська і російська. Підзаголовки подано паралельно на їдиш.

Газету «Театр» було засновано для інформування читачького загалу про розвиток театрального мистецтва в Україні й з метою фахового обговорення на її сторінках найважливіших проблем галузі.

Редакція газети приділяла увагу теоретичним проблемам розвитку театру в Україні, роблячи спробу організувати дискусію митців з приводу таких концептуальних питань, як осучаснення репертуару та вплив політики на театральне мистецтво (розмова з В. Л. Юрєною «В эти дни» (№ 2); статті: Юрій Кістер «Искусство и политика» (№ 2); Ігор «О театре», Самуїл Марголін «Современность в искусстве (К вопросу о лирической драме)» (№ 3); Б. Манджос «Искания новой красоты (Размышления о молодом украинском искусстве)» (№ 5); Юрій Калугін «Искусство грядущего дня» (№ 8, 9). З № 8 для з'ясування цього питання в газеті було започатковано рубрику «Каким должен быть новый театр».

На сторінках газети обговорювалися фінансові й організаційні питання роботи театрів — власності, державного фінансування, безплатного відвідування вистав (С. Храмов «О национализации театров» (№ 1), Л. Б. «Бесплатные спектакли, как система» (№ 3), «Об отмене бесплатных театральных билетов» (№ 5), «В национализированных Государственных театрах (Месячные итоги)» (№ 6).

Керівником редакційної колегії газети був С. Храмов, який на той час обіймав посаду комісара державних театрів, тому «Театр» часто публікував важливі офіційні матеріали (як, наприклад, накази по управлінню державних театрів, оголошення від Всеукраїнського театрального комітету тощо) та інформував про діяльність низки профспілок: Київської професійної спілки працівників театру, Професійної спілки сценічних діячів, Профспілки художників слова.

Для дослідників розвитку українського театру найціннішим є цикл публікацій Михайла Могилянського (під псевд. Борис Ковдра) про важливі події у національному театральному житті. У № 1 надруковано його статтю «Сучасне в античному» про постановку в «Молодому театрі» Л. Курбаса «Царя Едіпа»; у № 5 — «Свідомість чи несвідомість» — про байдуже ставлення громадянства до «Молодого театру», що зважився стати на шлях новаторства. У газеті часом вмішувалися також рецензії цього автора, зокрема в № 7 — відгук на виставу «Енеїда» 2-го міського театру.

Окрім згаданих статей, українською мовою друкувалися повідомлення про вистави українських театрів та окремі матеріали, як-от стаття, присвячена натуралістичному театрові й постановці «Ткачів» Гавптмана в театрі ім. Т. Шевченка в Києві.

Велику увагу газета приділяла створенню і розвитку єврейського театру в Україні. Проблему висвітлювано практично в кожному числі часопису: «Организация нового еврейского драматического театра» (№ 1), І. Брегман «Пути еврейского театра» (№ 2), Я. Е. «О еврейском театре» (№ 4), М. Кац «Заметки о еврейском театре» (№ 6, 8).

У кожному числі вмішувалося багато рецензій на постановки українських театрів, відгуки про гастролі приїжджих труп, концерти тощо. Під криптонімом Ю. К. (ймовірно, Юрій Кістер) у кількох номерах «Театру» публікувалися враження від різних дійств під загальною назвою «Из записной книжки критика».

«Театр» мав чимало постійних рубрик: «Официальный отдел», «Вокруг театра», «В профессиональных

союзах», «Хроника театра», «Рецензии». Важливою і значною за обсягом частиною газети була рубрика «В театрах», що була своєрідною афішею театральних подій на день, коли виходило число, чи на кілька днів. Подавалися адреси театрів, розклад вистав, відомості про виконавців ролей, режисера тощо. Найчастіше це була інформація про київські театри: Державний оперний театр ім. Лібкнехта, 2-й міський театр ім. Леніна, 1-й театр У.С.Р.Р. ім. Т. Шевченка, Драматичний театр Червоної армії, Троїцький народний театр, Театр «Підвал Кривого Джиммі», 2-й міський театр, Літературно-артистичний клуб та деякі єврейські театри.

У колі зацікавлень газети «Театр» було не лише широке коло тем, що стосувалися розвитку театального мистецтва, а й проблеми українського кінематографа, музики, музейної справи, архітектури і навіть видавничої справи. Найцікавіші зі статей цієї тематики — «Новые мотивы в творчестве Р. М. Глиера» Юрія Кістера (№ 3), цикл статей п. н. «Заметки об экране» Михайла Кольцова й низка матеріалів № 7, які майже повністю присвячено пам'яті Скрябіна.

Серед найактивніших авторів газети — І. Брегман, О. Гройнім, Юрій Калугін, М. Кац, Юрій Кістер, Михайло Кольцов, Самуїл Марголін, Б. Манджос, Михайло Могилянський (під псевд. Борис Ковдра), І. Мордкевич, С. Морин, Павло Орешников, М. Рузин, С. Храмов.

Останнє (9-те) число «Театру» датовано 4/7 травня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 84; Газети України 1917—1920 років... С. 224.

М. Процик-Кульчицька

2276

ТЕАТРАЛЬ: Ежедневная газета. — № 1. 1919, янв.

Ред. Як. Эйдельманъ. — **Києвъ, 1919:** Изд. Т-во «Театраль». *Тип.* «Культура и Знание», Александровская ул., № 45 (1919 № 2, 3), бр. Заѣздныхъ, Б.-Васильковская ул., № 38 (1919 № 4). *Адр. ред. і контори:* Мар.-Благовѣщенская, № 9.

Вийшло: 1919 — № 1—4; *Ф.* 24×17 см; *Обс.* 16 с.; *Передпл.:* съ доставкой и пересылкой 20 р. *Ц.* номера 1 р.

Наявність у фондї: **НБУВ:** 1919 — № 2—4.

Примітки: Мова видання — українська та російська.

«Театраль» — видання журнального типу, що зосереджувалося на висвітленні подій театального життя Києва. Головним редактором «Театрала» був

журналіст і театральний критик Яків Ейдельман. Тут публікувалися насамперед відгуки та рецензії на вистави місцевих театрів і гастрольних труп. Лівову частку обсягу видання займали анонси та програми спектаклів Державного драматичного театру, Молодого театру, Інтимного театру, Театру Соловцова, Театру мініатюр, театрів-кабаре «Бі-Ба-Бо», «Пел-Мел», «Підвал Кривого Джима».

У часи громадянської війни вітчизняні театри переживали занепад не тільки через матеріальну скруту чи політичну цензуру постійно змінюваної влади. У «Театрале» було надруковано декілька статей, фейлетонів, есе відомого актора, антрепренера, театрознавця Веніаміна Нікуліна (публікації підписував своїм сценічним псевдонімом — Анжеліка Саф'янова), який писав про застій українського театру як наслідок переважаючих віджитих традицій, застарілого репертуару, прагнення публіки в умовах важких реалій шукати розради у розважальному низькопробному мистецтві (Неприятности. № 4).

Автори видання вболівали за долю очолюваного Лесем Курбасом українського Молодого театру, що ще не завоював значної аудиторії глядачів, але впевнено намагався сказати нове слово у театральному мистецтві (Е. М. Молодий театр. № 2). У № 4 опубліковано позитивний відгук на виставу театру за мотивами етюду Олександра Олеса «Танець життя» (Манджос Борис «Кілька слів про Молодий Театр»).

У рубриці «Хроника» часто з'являлися повідомлення стосовно політики Директорії у питаннях культури, зокрема щодо організації театальної справи (державне фінансування та українізація театрів, надання міському драматичному театру статусу національного оперного театру та ін.).

Окрім того, діяла рубрика «Музыкальные замѣтки», де подавалися новини про музичні події у Києві, замітки про тенденції сучасного музичного мистецтва з його модними віяннями. У кількох випусках світ побачили вірші Миколи Агнівцева (Очень просто. № 2) та Юліуса Клугмана (Стихи о Рыжемъ Джонѣ. № 3). Також тут передруковано фейлетон Д. Донцова «Поет гріха (Германъ Зудерманъ)» (№ 3).

На титульних сторінках видання вміщувалися шаржі на театральних діячів художників Г. Заруби й М. Кайсарова.

Останній (4-й) номер газети датовано 21/22 січня 1919 р.

Бібліографія: Периодика по литературе и искусству... С. 281; Газети України 1917—1920 років... С. 224.

К. Стецюк

ТЕАТРАЛЬНЫЙ ВЕСТНИК: Издание Театрального Комитета Харьковского Губернского Отдела Народного Образования. — Выходит еженедельно. № 1/2. 1919, 1/4 мая.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Харьков, 1919—1920:** Изд. Театральный Комитет Х.О.Н.О. 3-я Советская Тип., Харьков. *Адр. ред.:* Садово-Куликовская, 9/2. *Адр. голов. контори:* Садово-Куликовская, 9/2.

Вийшло: 1919 — № 1/2, 3/4, 5/6, 8—18, 1920 — № 1; Ф. 33×26 см; *Обс.* 8 с., 6 с.; *Ц.* номера 1 р. 50 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1/2, 5/6, 8, 9, 11, 13, 18; **ХДНБ:** 1919 — № 5/6, 8, 9, 11, 13, 18; **РДБ:** 1919 — № 5/6, 12, 16, 17.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Від № 2 1920 р. видання продовжило виходити п. н. «Театральные Известия = Театральні Вісти» (див. 1920 р.). Мова видання — російська та українська.

«Театральный Вестник» містив матеріали про діяльність театрального комітету Харківського губерньського відділу народної освіти та розвиток театру і театрального життя в Харкові зокрема і в Україні загалом.

«Театральный комитет ставит пред собой широкую задачу, — зазначалося у статті А. Гладштейна «Наши идейные задачи», — об'єдинения лучших научных художественных сил в области исторического и теоретического изучения вопросов, относящихся ко всем видам театрального искусства» (1919. № 1/2).

Перша сторінка часопису відкривалася оголошеннями та анонсами про вистави в різних харківських театрах та гастролі театральних труп. Редакція систематично вміщувала відгуки на нові постановки в харківських театрах, таких як «1-й Советский Драматический Театр», «Рабочий Театр Республики», «1-й Украинский Советский Театр», «Театр коммерческого клуба» та ін. Анонси в «1-ом Украинском Советском Театре» подавалися російською та українською мовами.

У 1919 р. на сторінках часопису друкувалися статті на театральні теми на кшталт О. Трепльова «Кризис репертуара» (№ 7, 8) та А. Луначарського «Революция и кризис в театре» (№ 9), Георгія Шенгелі «Вечный театр — новый театр» (№ 1/2), П. Кельвера «Бернард Шоу и новый театр» (№ 5/6), Аргуніна «Королевский Брадобрей» — про трагедію А. Луначарського (№ 9) тощо. А під рубрикою «Театральный дневник»

вміщувалися відгуки театральних критиків на нові вистави, зокрема А. Трепльова на драму Генріка Ібсена «Северные богатыри» (№ 5/6), комедію Лопе де Веги «Собака садовника» (№ 8), Єв. Подбереського на «Горячее сердце» О. Островського (№ 9), В. Георгі на «Суесту» М. Старицького (№ 9), а О. Смирнов — «О балете вообще и о балете Седовой» (№ 18) та його ж враженнями про концерти-спектаклі Московського художнього театру (№ 16).

Редакція інформувала читачів про роботу Всеукраїнської ради мистецтв, всеукраїнський з'їзд оркестрантів тощо.

Власну рубрику «Музыкальный дневник» вів у часописі відомий тогочасний композитор і диригент, музичний критик і педагог Борис Яновський (виступав також під криптонімом Б. Я.). Він вмістив свої нотатки про «1-й Советский симфонический оркестр» (1919. № 16, 18) та статтю «Музыка в драме» (1919. № 18), а під криптонімом Б. Я. — спогад про оперну співачку Н. Забеллу-Врубель (1919. № 8).

Редакція постійно вміщувала повідомлення про вистави у харківських театрах в 1919 р.: у 1-му Українському радянському театрі — «За волю і правду» Г. Колесниченка, «Суеста» І. Карпенка-Карого та «Про що тирса шепотіла» С. Черкасенка (№ 5/6), «Циганка Аза» і «Маруся Богуславка» М. Старицького (№ 8), у «1-м Советском Драматическом Театре» — п'єсу «Євреї» Єв. Чирикова та комедія «Собака садовника» Лопе де Веги (№ 5/6), в «Рабочем Театре Республики» — п'єси «Вільгельм Телль» Ф. Шиллера, «Северные богатыри» Генріка Ібсена та «Уриэль Акоста» Карла Гуцкова (№ 5/6), комедію «Укрощение строптивой» Шекспіра та «Горячее сердце» О. Островського (№ 9), в «Театре коммерческого клуба» — оперу Ж. Бізе «Кармен» (№ 5/6) тощо.

Під рубрикою «Программы и либретто» друкувалися повідомлення про п'єси та короткі розповіді про їхніх авторів.

В окремих статтях автори порушували питання кооперації і народного театру (1919. № 5/6), розповідали про заснування Харківської спілки працівників мистецтва (1919. № 18) тощо.

Часопис мав такі рубрики: «Факты» (хроніка театральних подій), «Театральный дневник», «Музыкальный дневник», «Текущий репертуар», «Календарь», «Программы и либретто» та ін.

Серед активних авторів видання були: А. Гладштейн, Павло Кельвер, О. Смирнов, О. Треплев, Б. Шапіровський, Георгій Шенгелі (крипт.: Ш.), Борис Яновський (крипт.: Б. Я.).

Останній наявний (18-й) номер датовано 18/20 червня 1919 р.

Бібліографія: Периодика по литературе и искусству... С. 253; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 174; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 110.

Література: Полякова Ю. Ю. Театральная периодика Харькова (1917—1933): типология, тематика, проблематика // Вісник Одеського національного університету. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. Одеса, 2011. Т. 16. Вип. 1/2(5/6). С. 114.

В. Габор

2278

ТЕЛЕГРАММЫ УКРАИНСАГО ТЕЛЕГРАФНОГО АГЕНТСТВА (УТА). — № 1. 1919, 17(4) янв.

Ред. Брандт. — [Київ], 1919: *Изд.:* Брандт, С. А. Шамбань. *Друк.* О. Б. Шамбань, Андреевская, № 8.

Вийшло: 1919 — № 1—5, [?]; *Ф.* від 48,5×30 см до 48,5×37 см; *Обс.* 1 с.; *Ц.* номера 50 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—3, 5; **ДНАБ:** 1919 — № 2.

Примітки: Мова видання — українська й російська.

У газеті публікувалися повідомлення Українського телеграфного агентства, що стосувалися політичної ситуації, воєнних подій, економічного становища в Україні, замітки про події за кордоном тощо, а також офіційні матеріали — накази, декларації та ін.

У № 1 надруковано оповістку комісара преси Осипа Назарука з проханням до всіх команд тих сотень, які здобували Київ, надіслати розповіді про свої звичаги у період від 14 листопада до 14 грудня 1918 р. — для видання окремої книжки про цю історичну подію.

Останній наявний (5-й) номер датовано 24(11) січня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 66; Газети України 1917—1920 років... С. 224.

М. Процик-Кульчицька

2279

ТЕЛЕГРАМЫ УКРАИНСКОГО ТЕЛЕГРАФНОГО АГЕНТСТВА. — Ч. 1. 1919, 22 верес.

Редагує Винницька філія УТА. — **Винниця, 1919:** Видає Винницький Комісаріят Преси і Пропаганди (1919 ч. 1), Відділ Преси й Пропаганди (1919 ч. 2, 3, 5—9), Відділ М-ва Преси (1919 ч. 4). *Друк.* Польська у Винниці (1919 ч. 1—3, 5—9); *Друк.* Вин. Міськ. Самовр. (1919 ч. 4).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—9, [?]; *Ф.* від 35×21 см до 45×25 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 4 грн.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Ч. 1—9.

Примітки: У липні та серпні 1919 р. вийшло чотири «Екстренних випуски Телеграм Українського Телеграфного Агентства» (див. № 2086).

Зміст кожного числа видання становили повідомлення Українського телеграфного агентства, кожне з яких мало свій заголовок. Окремі матеріали — це інформація Українського пресового бюро.

Тематика повідомлень найрізноманітніша — від найвагоміших політичних подій до відомостей про допомогу вінницьким дитячим притулком.

Систематично подавалися новини політичного життя — про діяльність уряду та окремих його міністерств, скликання Трудового конгресу тощо. У ч. 2 опубліковано звернення Директорії до народу п. н. «Від Правительства Соборної України», у ч. 6 — її ж звернення (без назви) із запевненням дати народові можливість вільно вибрати всенародне представництво і встановити постійну владу. У виданні друкувалися також повідомлення про події за кордоном, зокрема про розгляд питання Східної Галичини на мирній конференції.

Воєнну тематику представлено інформаційними матеріалами про боротьбу з Добровольчою армією, дії партизанських загонів, окремі бої тощо. Деякі числа містять оперативні звіти або повідомлення штабу Головного отамана про ситуацію на фронті. Значну увагу приділялося станом української армії, зокрема питанню її матеріального забезпечення.

Часто публікувалися відомості про економічне життя, зокрема про торговельні зносини з різними країнами, товарообмін тощо.

У низці заміток подано факти розвитку освітньої справи в Україні та події мистецького життя.

Останнє відоме (9-те) число «Телеграм...» вийшло 3 листопада 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 91; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 66; Газети України 1917—1920 років... С. 224.

М. Процик-Кульчицька

2280

ТРУДОВА ГРОМАДА: Орган українських соціалістів-революціонерів (1919 ч. 1—4); Соціалістична газета (1919 ч. 5); Орган Місцевої організації У.П.С.Р. (1919 ч. 6—85); Орган Ц.К. У.П.С.Р. (1919 ч. 1(86)—23(108); Орган Кам'янецької організації

Української Партії Соціалістів Революціонерів (1919 ч. 111 — 1920). — Виходить щодня, крім понеділків і днів після свят (1919 ч. 1—24, 30 — 1920), у вівторок, четверг і суботу (1919 ч. 25—29). Р. 1. Ч. 1. 1919, 1 трав. (1 мая).

Редагує (1919 ч. 1—109, 113 — 1920), редагує і видає (1919 ч. 110—112) Колегія. — **Рівне** (1919 ч. 1—4); **Кам'янець-Подільський** (1919 ч. 5 — 1920), **1919—1920: Вид.** Кам'янецька організація У.П.С.Р. (1919 ч. 5—85), Ц.К.У.П.С.-Р. (1919 ч. 1(86)—23(108), К.О.У.П.С.-Р. (1919 ч. 113 — 1920). *Друк.* Подільської Губерніяльної Народньої Управи № 1 (1919 ч. 6—15, 60—23(108); 1-ша *друк.* Міністерства Преси й Інформацій (1919 ч. 16—59); *Друк.* Подільського Видавничого Т-ва «Дністер» (1919 ч. 109 — 1920). *Адр. ред.:* тимчасово — м. Рівне, Вокзал, вагон 61 (1919 ч. 1), ст. Рівне, вагон 61 (1919 ч. 2—4); Кам'янець-Подільський, вул. Троїцька, гост. «Метрополь», № 1 (1919 ч. 5—23(108), вул. Троїцька, № 9 (1919 ч. 110—112), вул. Троїцька, № 8 (1919 ч. 113 — 1920).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—85, 1(86)—23(108), 109—144, 1920 — Р. 2 ч. 145—150, 7(151)—22(166); *Ф.* від 36×27 см до 44×36 см (1919 ч. 1—83), від 63×42 см до 72×45 см (1919 ч. 84—13(98), 55×3 см (1919 ч. 14(99) — 1920); *Обс.* 2—8 с.; *Передпл.:* на 1 міс. від 40 до 230 грн (1919), 250 грн (1920). *Ц.* числа 1 грн 50 шагів — 2 грн 50 шагів (1919 ч. 1—18), 3—5 грн (1919 ч. 19—74), 7—8 грн (1919 ч. 75—94), 10—12 грн (1919 ч. 95 — 1920 ч. 13(157), на провінції 4—6 грн (1919 ч. 19—74), 8—9 грн (1919 ч. 75—94), 11—13 грн (1919 ч. 95 — 1920).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—3, 5—144, 1920 — Р. 2 ч. 145, 146, 148, 150, 7(151)—22(166); **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 4—85, 1(86)—13(98), 1920 — Р. 2 ч. 145—150, 7(151)—22(166); **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1, 6—21, 23, 24, 26, 27, 29—39, 41—48, 50—107, 112, 114, 115, 117—144, 1920 — Р. 2 ч. 145—150, 7(151)—19, 21(165); **РДБ:** 1919 — Р. 1 ч. 38.

Примітки: Подвійна нумерація чисел часопису подана 1919 р. після ч. 85 і 1920 р. після ч. 150 від ч. 7(151). У надзаголовку ч. 5 і 109 за 1919 р. зазначено: «Бюлетень газети».

«Трудова Громада» сприяла утвердженню соціалістичного уряду УНР та пропагувала основні засади його політичного курсу. Газета друкувала матеріали суспільно-політичної, військової, економічної та культурної тематики, присвячені проблемам державотворення.

Публікації видання сприяли згуртуванню революційно-демократичних сил навколо соціалістичного уряду, публікувалися накази ЦК УПСР та Головної управи військ УНР, інтерв'ю з міністрами, повідомлялося про партійне життя. У низці передових статей редакція висвітлювала антибільшовицькі настрої серед селянства, викривала антиукраїнську політику режиму А. Денікіна, а також регулярно подавала некрологи жертв більшовицької агресії. На сторінках часопису обговорювалося широке коло питань тогочасного суспільно-політичного життя, а саме: утворення передпарламенту, проблеми аграрної політики, шляхи організації народної міліції, скрутне становище евакуйованої інтелігенції та ін. «Трудова Громада» порушувала проблему оновлення державного організму та знищення спадщини самодержавної Росії в органах влади і державних закладах через очищення їх від ворожого елемента (Наддніпрянець. Гнилий демократизм. 1919. Ч. 68), закликала до активізації громадсько-політичного життя на місцях (Стодоля Назар. Треба швидче жити, жвавіше робити. 1919. Ч. 66).

Висвітлюючи міжнародне становище України, редакція неодноразово вказувала на потребу «накреслення відповідними актами наших міжнародних політичних завдань», що дасть змогу запобігти «шаленій провокаційній агітації» (1919. Ч. 13; На увагу нашим антантофілам. 1919. Ч. 19).

Чільне місце у виданні займала проблема порозуміння між урядами УНР і ЗУНР та консолідації галичан і наддніпрянців, яка актуалізувалася з переходом уряду Галичини та Української галицької армії через Збруч. В аналітичних та інформаційних матеріалах, присвячених цьому питанню, автори звертали увагу на потребу збереження та використання в державних інтересах «великого національного скарбу» — УГА та галицької інтелігенції (Христюк П. До переходу Галичан на Наддніпрянщину. 1919. Ч. 21), аналізували відмінності у формуванні політичного світогляду наддніпрянців і наддністрянців (Ів. Ор. Галичина і більшовики. 1919. Ч. 25, 28), виступали за утворення єдиного апарату державного управління та об'єднання військового командування (До фактичної злуки двох областей Республіки. 1919. Ч. 30; Євшан М. Українські кордони. 1919. Ч. 39).

Військову тематику у виданні представлено матеріалами, у яких автори накреслювали концепцію формування національної армії. Необхідними умовами її утворення, на їхню думку, було реформування інструкторських військових шкіл, які б забезпечували армію вояцтвом, позбавленим впливу російської військової школи та вихованим «в дусі дисципліни і

національної свідомості», налагодження санітарної справи у збройних силах (Палащук Б. Старим шляхом (вражіння з фронту). 1919. Ч. 10, 11; Зборовець В. Коло військової справи. 1919. Ч. 22).

Однією з провідних у виданні була економічна тематика. Розвиток кредитної споживчої та сільсько-господарської кооперації у регіоні, роль Подільського земства в активізації кооперативного руху висвітлювалися у статтях З. Фраткина та Р. Кнопінга. Останній був автором аналітичних матеріалів про перспективи розвитку економічних відносин між Україною і Європою, економічне становище країн Західної Європи (Боротьба з капіталами в Німеччині. 1919. Ч. 113; Перспективи світового господарства. 1920. Ч. 19(163)).

Усвідомленню важливості історичного моменту сприяли історичні та військові огляди подій, що відбувалися упродовж двох останніх років політичного життя УНР (Нестарий В. Мене такел фарес. 1920. Ч. 145).

Редакція видання не була байдужою до культурно-освітньої проблематики, зокрема, порушувала питання про охорону Кам'янецького замку (1919. Ч. 39) та інших пам'яток місцевої старовини, ознайомлювала з діяльністю народного університету, місцевого робітничо-селянського клубу ім. І. Франка. У низці статей А. Животко звертав увагу сучасників на потребу охорони дітей у бурхливий час державних перетворень.

Для висвітлення актуальної проблематики автори видання використовували інформаційні (замітки, інтерв'ю, кореспонденції), аналітичні (статті, коментарі, огляди) та художньо-публіцистичні (фейлетони) жанри.

«Трудова Громада» містила літературну критику на поетичні збірки Ю. Гринюка, М. Семенка, ознайомлювала із творчістю В. Стефаніка. Часопис регулярно друкував фейлетони Тиберія Горобця (псевд. Степана Чарнецького), П. Грунського (псевд. П. Губенка), К. Лавриновича, В. Сиса, поезію Кліма Поліщука.

Рубрики часопису: «Офіціальний відділ», «Останні відомості», «3 життя Міністерств», «3 життя партій», «На Поділля», «По той бік фронту», «В Галичині», «Різні відомості», «За кордоном», «3 професійного життя», «Хроніка», «3 життя Кам'янець-Подільського Університету», «Театр і мистецтво», «Справочний відділ».

Автори видання: К. Безталанний, З. Бенін, Ф. Бойченко, А. Животко, Р. Кнопінг, П. Костенко,

Наддніпрянець, Гр. Наш (Н. Григоріїв), І. Шевченко та ін.

Останнє (22(166)-ге) число вийшло 19 лютого 1920 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 91, 105; Газети 1917—1922 годов... С. 96; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 67; Павлюк І. З. Українські часописи... С. 124—126; Газети України 1917—1920 років... С. 226; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 823, 830.

Література: Животко А. Історія української преси. С. 224.

У. Чубай

2281

ТРУДОВА ШКОЛА: Орган відділу народної освіти хорольського повітового виконкома. № 1. 1919, 20 квіт.

Відп. ред. С. Стеценко. — **Хорол, 1919:** Видання Відділу народн. освіти Хорольськ. Повіт. Виконкому. Друк. Ш. Д. Хайкина, Хорол.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 30×22 см; Обс. 32 с.

Наявність у фондів: ХДНБ: 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарії всіх країн — єднайтесь!».

Видання освітньо-виховного спрямування. На його сторінках публікувалися проблемні матеріали про шкільну, дошкільну та позашкільну освіту, статті дидактичного характеру, положення про функціонування єдиної трудової школи, програми та завдання шкіл для дорослих, «Справоздання про діяльність Хорольського Повітового Відділу Народної Освіти», а також інструкції, обіжники та «Накази Хорольського Повітового Комісаріату Освіти».

У наявному номері часопису надруковано замітку «Нові погляди на гру», статтю «Університет і дитячий сад», нарис «Пролетарська культура». Рубрики видання: «Позашкільна освіта», «Об'яви», а також «Відділ дошкільний» та «Шкільний відділ».

Бібліографія: Українські періодичні видання у фондів ХДНБ. Вип. 2. С. 121.

В. Ковпак

2282

ТРУДОВАЯ СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ ШКОЛА = ТРУДОВА СОЦІАЛІСТИЧНА ШКОЛА (1919 № 1); **СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ ТРУДОВАЯ ШКОЛА = СОЦІАЛІСТИЧНА ТРУДОВА ШКОЛА** (1919 ч. 2); **СОЦІАЛІСТИЧНА ТРУДОВА ШКОЛА** (1919 ч. 3). — № 1. 1919, 3 июня.

Ред. Редакционная Коллегия Школьного Отдела Наркомпрос'а (1919 № 1); Редакционная Коллегия

Отдела Единой Трудовой Школы Наркомпроса (1919 ч. 2), Редакційна Колегія Відділу Єдиної Трудової Школи Наркомосу (1919 ч. 3). — **Київ, 1919: Изд. Школьного Отдела Народ. Комиссар. Просвещения У.С.С.Р. = Вид. Шкільного Відділу Народн. Комісар. Освіти У.Р.С.Р. (1919 № 1); Издание отдела единой трудовой школы Нар. Комиссариата Просвещения У.С.С.Р. = Видання відділу єдиної трудової школи Нар. Комісаріату Освіти У.С.Р.Р. (1919 ч. 2); Вид. відділу єдиної трудової школи Нар. Комісаріату Освіти У.С.Р.Р. (1919 ч. 3). Советская тип. ул. Ленина, № 19. Адр. ред.: Школьный отдел Наркомпроса, Терещенская, 2 (1919 № 1); [ул. Чудновского, 2] (ч. 2).**

Вийшло: 1919 — № 1, ч. 2, 3; *Ф.* 68×51 см (1919 № 1), 69,5×54 см (1919 ч. 2), 46×32 см (1919 ч. 3); *Обс.* 2 с., 4 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1; **ДНАБ:** 1919 — № 1, ч. 2, 3.

Примітки: У надзаголовку зазначено: «Бюлетень № 1» (№ 1), «Бюлетень № 2» (№ 2). Мова видання — російська та українська, ч. 3 вийшло в україномовному та російськомовному варіантах.

Видання було засновано Народним комісаріатом освіти з метою інформування читачів щодо завдань, методів, навчальних планів, програм занять та концепції навчально-виховної роботи освітніх закладів. Основне завдання друкованого органу — створювати зв'язок між Наркомосом та вчительськими колективами трудових шкіл.

У редакційній статті обґрунтовувалась необхідність створення в Україні трудової соціалістичної школи, окреслювалась її концепція, структура, методика викладання (Позина Л. Советская трудовая школа. № 1). У низці публікацій подавалися схема та поетапний опис реформ української освіти з позиції соціалістичної ідеології, редакція закликала читачів долучатись та сприяти реалізації цих ідей (О ближайших перспективах трудовой школы на Украине. № 1).

Увага авторів газети також зосереджувалась на питаннях освітнього напрямку в межах навчального курсу та шкільних предметів. У часописі друкувалися урядові постанови щодо організації та функціонування єдиної трудової школи, розпорядження та інструкції Наркомпросу, присвячені вирішенню кадрових питань у трудових школах, нормуванню навчального процесу.

У газеті функціонували рубрики: «Библиография», «Распоряжения и постановления Наркомпроса»,

«Хроніка шкільного життя», «Шкільна реформа на місцях», «Хроніка шкільного життя провінції», «Шкільне будівництво в Росії», «Оголошення».

Автори видання: Л. Позина, В. Рожицин, Т. Сафонов, Я. Скаржинська, Я. Чепіга, деякі виступали під криптонімами.

Останнє (3-тє) число датовано 17 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 78; Газети України 1917—1920 років... С. 226; Київські газети 1838—1940 років... С. 326.

М. Процик-Кульчицька, Р. Бліхарський

2283

ТРУДОВЕ ЖИТТЯ: Селянська газета Волинського Губерніяльного Комітету Укр. партії лів.-есер.-боротьбистів. — Ч. 1. 1919, 18 груд.

Редагує Редакційна колегія. — **Житомир, 1919:** **Видає** Вол. Губ. Комітет Укр. партії лів. есер. боротьбистів. *Первая Волинская Советская Тип. Адр. ред. i контори:* В[елика]-Бердичівська, ч. 1.

Вийшло: 1919 — Ч. 1; *Ф.* 49,5×37 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* числа 3 крб.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Ч. 1.

Примітки: Гасла газети: «В боротьбі здобудеш ти право своє!», «Хай живе Українська Соціалістична Радянська Республіка!».

Видання було засноване для пропагування на Волині ідей лівого крила Української партії соціалістів-революціонерів-боротьбистів, основні з яких — співпраця з більшовиками та встановлення радянської влади.

Багато надрукованих у газеті матеріалів мали відверто агітаційний характер та містили заклики вступати до партії (як-от «Що повинно робити українське трудове селянство» та «Трудове село, організуйся!»).

«Трудове Життя» висвітлювало події в Україні, окремо подаючи замітки про новини з різних її частин — Херсонщини, Полтавщини, Поділля тощо, та приділяло особливу увагу ситуації в Росії. Порушуючи питання воєнних подій, газета зосереджувалася на успіхах та невдачах більшовицьких військ. У колі зацікавлень часопису було й земельне питання.

У «Трудовому Житті» започатковано рубрики «По Україні», «Червоний фронт» та «Маленький фель'єтон» (під останньою надруковано «Казку про відьму Антанту та Червону Звізду»).

Більшість матеріалів не підписано, часом трапляються псевдоніми.

Причини припинення видання невідомі.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 67; Газети України 1917—1920 років... С. 228.

М. Процик-Кульчицька

2284

ТРУДОВЕ ЖИТТЯ: Селянська газета Української Парт. Лівих Соціалістів-Революціон. (борьбистів). — Ч. 1. 1919, 25 груд.

Редагує А. Топольський (1919 — 1920 ч. 10), Колегія (1920 ч. 11—25). — **Київ, 1919—1920:** Видає Українська партія лів. соц.-рев. (борьбистів). Друк. Т-ва Кушнерев та С-ка, Київ, Караваєвська, 5. Адр. ред. і контори: Київ, Караваєвська, 5.

Вийшло: 1919 — Ч. 1, 2, 1920 — Ч. 3—25; Ф. 54,5×37 см; Обс. 2 с.; Ц. 3 крб.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Ч. 1, 2, 1920 — Ч. 3—25; **ДНАБ:** 1920 — Ч. 3, 5—25; **РДБ:** 1920 — Ч. 9—11, 13—19, 21, 23—25.

Примітки: Гасло газети: «В боротьбі здобудеш ти право своє!». Нумерація чисел — наскрізна.

Періодичність виходу — двічі на тиждень.

Редакція газети, як і її видавець, стояла на позиціях, близьких до більшовицьких: пропагувала створення Української Радянської Соціалістичної Республіки, обстоювала інтереси працюючих верств громадянства — робітників і селян, у воєнній боротьбі підтримувала Червону армію. Метою видання було дати селянству розуміння того, що і як воно повинно робити «для перемоги справи соціалізму».

Провідна тема публікацій видання, що було розраховане передусім на селянство, — це організація влади в сільській місцевості, пропаганда серед селян комуністичних ідеалів, земельне питання тощо. Редакція «Трудового життя» у численних статтях закликала до організованого життя, самовідданої праці, обираючи до місцевих рад відповідних представників, налагодження культурної роботи тощо («Трудове село, будуй своє життя!» (ч. 1); «Головне завдання селянства» В. Качинського (ч. 2); «Селянство та інтернаціонал» (ч. 4); «Організація влади на селі» В. Качинського (ч. 6); «Культурна праця на селах» (ч. 9); «Вибірайте свої Ради» Сел. (ч. 25). Водночас автори низки матеріалів намагалися дискредитувати боротьбу українських повстанців і застерегти селян від участі в повстанському русі: Свій «Не слухайте провокаторів!» (ч. 3), Старий дід «Геть махновщину!» (ч. 6).

У статтях просвітницького характеру газета роз'яснювала селянству позицію влади щодо різних питань, найчастіше — земельного, до прикладу:

«Що обіцяє влада» В. Качинського (ч. 3), «Земельна програма уряду» В. К. (ч. 10), «Соціалізація землі, як шлях до соціалізму» И. Д. (ч. 11).

У «Трудовому житті» вміщувалося і різні документи (як-от: ч. 2 — відозва 7-го з'їзду рад до селянства; ч. 10 — Постанова Всеукраїнського революційного комітету про землю; ч. 17 — звернення Всеукраїнського ревкому «До всіх повстанців та партізанів України»; ч. 19 — Інструкція Ради Народних Комісарів України всім губревкомам), репортажі зі з'їздів та зібрань.

Меншою мірою газета зверталася до інших тем, зокрема до теми функціонування промисловості в складних умовах визвольної боротьби.

Серед рубрик «Трудового Життя» — «Червоний фронт», «В таборі контр-революції», «Телеграмми» («По Україні», «В Росії», «За кордоном»), «На селах», «Кооперація», «Партійне життя» («З життя нашої партії»), «Маленький фельетон».

Найактивніші автори публікацій: В. Качинський, А. Туманов, А. Топольський та ін.

Останнє (25-те) число «Трудового Життя» датовано 28 березня 1920 р.

Бібліографія: Газеты 1917—1922 годов... С. 96; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 68; Газети України 1917—1920 років... С. 228.

М. Процик-Кульчицька

2285

ТРУДОВЕ СЛОВО. — Виходить щодня, окрім понеділків і днів після великих свят. № 1. 1919.

Ред. Редакційна Колегія. — **Полтава, 1919:** Вид. Кооперативне Т-во «Українське Націонал. Видавництво» (1919 № 2); Видає кооперативне товариство (1919 № 9—27). Губерніяльна Друк. Адр. ред. і контори: Полтава, Кобеляцька, 7.

Вийшло: 1919 — № 1—27; Ф. 63×46 см (1919 № 2), 49,5×35 см (1919 № 9—27); Обс. 4 с.; Передпл.: тимчасово на міс. 10 крб. Ц. номера 100 шагів (50 к.) (1919 № 2), 90 шагів (45 к.) (1919 № 9—27).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 2, 9, 23—27.

«Трудове Слово» позиціонувало себе як робітничо-селянська газета, що мала на меті всебічно висвітлювати життя українського трудового люду й боротися за його класові інтереси.

Провідною в часописі була тема організації влади. У зв'язку з тим, що Директорія поклала в основу формування влади трудовий принцип, на місцях мали відбутися вибори депутатів від селян, робітників та інтелігенції. Цим питанням присвячено статті: М. П.

«Організація влади» (№ 1), «Готуймось до виборів» (№ 9), А. Довгаль «До організації влади» (№ 22), Г-ук «Негайні завдання» (№ 23), Роман Войнарович «Як ми дійшли до радянської совітської влади і якою ця влада мусить бути» (№ 26) та ін.

Дуже багато уваги редакція часопису приділяла інформуванню читачів про діяльність Української партії соціалістів-революціонерів, перебіг з'їзду УПСР, завдання чергового партійного з'їзду та про роботу Полтавського губернського комітету УПСР. У № 24 вміщено матеріал «Коротенька історія Української партії Соціалістів-Револьюціонерів» за підписом Валер Б., у якому викладено основні відомості про діяльність УПСР до та під час революції 1917—1918 рр., у період Гетьманату та впродовж 1918—1919 рр.

Чимало місця на сторінках «Трудового Слова» відводилося публікації офіційних матеріалів — ноти Директорії УНР до Ради Народних Комісарів Росії (№ 2), резолюції об'єднаних зборів повстанського війська (№ 9), наказів коменданта Полтави, звернень Полтавської міської управи тощо.

Час від часу у «Трудовому Слові» публікувалися вірші Василя Скарги, Т. Т. та ін.

У газеті друкувалося дуже багато оповісток, оголошень і реклами — переважно на першій та останній сторінках. Серед них — повідомлення про передплату на різні українські періодичні видання, зокрема на київські часописи «Рілля», «Нова Рада», «Шлях», «Робітничая Газета», одеську газету «Наше Село».

Актуальні події політичного життя України й світу висвітлювалися у замітках під рубриками: «Останні події», «По Україні», «Закордонне життя», «Ріжні звістки», «На Полтавщині», «Місцеве життя», «Хроніка». Крім того, запроваджувалися інші рубрики, зокрема: «Офіційний відділ», «З партійного життя», «З газет», «Шкільне життя», «Робітниче життя», «Театральний огляд».

Автори газети: Роман Войнарович, А. Довгаль, Тодір Темний, Валер Б. (псевд. В. Елланського), Г-ук.

Починаючи з № 24 правління кооперативного товариства, яке видавало газету, повідомляло, що через незалежні від нього причини «Трудове Слово» незабаром має припинити свій вихід.

Останній (27-й) номер побачив світ 22 лютого 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 68; Газети України 1917—1920 років... С. 228.

М. Процик-Кульчицька

ТРУДОВИЙ ШЛЯХ: Щоденна політична і економічно-літературна газета. — Р. 1. Ч. 1. 1919, 26 черв.

Ред. Білецький. *Видає і редагує* колегія. — **Кам'янець-Подільський, 1919:** Видає Колегія. *Друк.* Подільської Губерніяльної Народньої Управи (1919 ч. 1—15); І-ша *друк.* Міністерства Преси й Інформації (1919 ч. 16—18). *Адр. ред.:* в Просвіті.

Вийшло: 1919 — Р.1 ч. 1—18; Ф. 50×38 см (1919 ч. 1—5, 15—18), 47×35 см (1919 ч. 6—11), 42×30 см (1919 ч. 12—14); *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на міс. 20 крб. *Ц.* числа 1 крб (1919 ч. 1, 2), 1 крб 25 к. (1919 ч. 3—18).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—18; НБУВ: 1919 — Р. 1 ч. 1—18; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 2, 3, 5—15.

Примітки: До 25 червня 1919 р. газета виходила п. н. «Новий Шлях» (*див.* № 2202).

«Трудовий Шлях» — речник легальної опозиції до соціалістичного уряду УНР, який репрезентував її ідеологію у державотворчих питаннях.

Провідне місце у виданні займали аналітичні матеріали, у яких редакція обстоювала принципи парламентаризму та демократії, виступаючи проти диктатури пролетаріату (На передодні... Ч. 7). Не підтримуючи політику соціалістичного кабінету, редакція часопису опублікувала «Меморандум громадських діячів Поділля» (ч. 3), в якому було висунуто низку вимог до уряду УНР (скасувати трудові ради, утворити діловий кабінет з безпартійних та ін.). На основі критичного аналізу політичних програм соціал-демократів і соціал-революціонерів І. К. аргументував неможливість втілення ідей соціалізму в Україні (Соціалізм і реальна політика. Ч. 12, 13, 15). У виданні висвітлювалися проблеми державного значення — відносини між урядами УНР і ЗУНР (Галичина в її правних відносинах до Наддніпрянщини. Ч. 4), боротьба українського народу проти більшовицької окупації (Повстання на Україні. Ч. 5; Українсько-більшовицькі справи. Ч. 8), питання організації місцевої влади (З'їзд Голів і Секретарів волостних народніх управ 17—18 черв. 1919 р. Ч. 7), нарада членів Трудового конгресу.

Редакція інформувала читачів про міжнародну політику УНР, звертаючи особливу увагу на позицію Антанти щодо визнання суверенних прав українського народу (Нота Директорії до держав Антанти. Ч. 6; Трагедія народу. Ч. 11).

Низку статей присвячено другій річниці проголошення І Універсалу (ч. 3).

У газеті опубліковано резолюцію соціалістів-федералістів з приводу цензури (ч. 5), статут Українського національного державного союзу (ч. 17), закон про спекуляцію (ч. 2).

Значне місце у часописі займали матеріали, присвячені військовій тематиці, зокрема питанням національно-патріотичного виховання та дисципліни в армії (Полк. Омо. Де які думки про утворення армії. Ч. 9, 10, 12, 17), висвітлювалися роль та завдання державного інспекторату у військових частинах (ч. 2), роботи з'їзду державних інспекторів військ УНР (ч. 12), мобілізації інтелігенції (ч. 5). І. Огієнко виступив із закликом до активної участі громадянства у роботі кам'янець-подільського відділу Українського Червоного Хреста (ч. 4).

Чимало статей присвячено питанням розвитку кооперації як важливого державотворчого чинника: висвітлювалася діяльність Дніпровського союзу споживчих товариств (Боронило Дм. Кооперація та її місце в державному будівництві. Ч. 8), пропагувалося створення кооперативних союзів (Кооперативна праця і єднання. Ч. 15). У статті «Кооперація і більшовизм» (ч. 9) Віденко відзначав руйнівний вплив більшовиків на українську кооперацію.

Усвідомлюючи значення друкованого слова в час державотворення, редакція часопису порушувала проблему нестачі україномовної книжкової продукції (Жигмайло Л. Перед грізною небезпекою. Ч. 18), сповіщала читачам про припинення більшовиками українського книговидання у видавничому відділі при губернській народній управі (ч. 4). С. Русова була автором статей про діяльність філії Катеринославського видавництва, заснованої у Кам'янці-Подільському (ч. 1, 6).

Значна частина суспільно-політичної інформації подавалася під рубриками «Діяльність Уряду», «Телеграми» (про хід бойових дій на українсько-польському та українсько-російському фронтах), «З преси» (про суспільно-політичне життя в Україні за матеріалами часописів «Słowo Polskie», «Głos Polski», «Українські Вісти»), «За кордоном». «Офіційний відділ» містив накази головної команди війська УНР, постанови подільського губернського комісара, накази по залозі м. Кам'янця на Поділля. «Хроніка» інформувала про події у місцевому громадському житті, повідомляла про збори учительського профсоюзу, товариства дошкільного виховання ім. Песталотці.

Перша сторінка часопису ознайомлювала з умовами вступу до Кам'янець-Подільського державного

українського університету, а також містила оголошення та рекламу.

Автори часопису: С. Бачинський, С. Безрідний, Л. Білецький, Дм. Боронило, Віденко, В. Гут-Ковалів, Л. Жигмайло (псевд. Л. Біднової), І. Огієнко, І. Пазенко, К. Петрик, С. Русова, В. Степовий (справж.: В. Біднов).

Враховуючи те, що «Кам'янець-Подільськ має вже безпартійну газету “Українське Слово”», а також через брак паперу редакція часопису вважала за доцільне припинити видання «Трудового Шляху» «поки м. Кам'янець і Поділля не буде почувати потреби в безпартійній газеті...» (ч. 18).

Останнє (18-те) число вийшло 30 липня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 92; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 68; Газети України 1917—1920 років... С. 228.

Література: Тернопільський Ю. Л. Українська преса... С. 35; Животко А. Історія української преси. С. 225; Мацько В. Друковане слово Поділля. Хмельницький, 1998. С. 8; Тимошик М. «Лишусь навки з чужиною...». Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження. Вінніпег; Київ, 2000. С. 292; Гутковський В., Крупський І., Федоришин М. Українська журналістика Наддніпрянщини. Львів, 2001. С. 180; Вішка О. Преса української еміграції... С. 72; Тимошик М. Історія видавничої справи. Київ, 2003. С. 303.

У. Чубай

2287

У.С.С. — Ч. 1. 1919,
8 марта (березня).

Ред. [А. Баб'юк]. — Б. м., 1919: Видає Команда Бригади Січових Стрільців. Адр. ред.: при Команді Бригади Полевий поштовий пост, Ч. 9.

Вийшло: 1919 — Ч. 1; Ф. 33,5×25 см; Обс. 4 с.; Ц. числа 1 грн (кор.) для частин Бригади У. С. С. 50 шагів (сот.).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1919 — Ч. 1.

Примітки: За бібліографією І. Шендрика, місце видання часопису — м. Дрогобич. На першій шпальті видання — гасло: «Нехай живе самостійна Українська Народня Республіка!!!».

Видання було адресовано воякам УСС, які, перебуваючи на фронті, могли дізнатися про події на рідних землях. На шпальтах видання публікувалися повідомлення про останні бої, перемоги та поразки січових стрільців (друкувалися списки полеглих вояків). Регулярно подавалися відомості зі стрілецького життя, зокрема про офіційні візити Головного отамана С. Петлюри та генерал-хорунжого В. Павленка, нагороди і подяки хоробрим усусівцям за здобуті

перемоги у боях та ін. Ці матеріали друкувалися під рубрикою «Зі стрілецького життя».

У рубриці «Вісти з краю» містилися замітки про важливі події у Золочеві, Тернополі, Перемишлі, Рогатині, Стрию, Коломиї та інших містах і селах — на малих батьківщинах стрільців. Окрім того, редакція часопису інформувала читачів про політико-економічні та культурні події у світі й Україні під рубриками «З широкого світа» та «По Україні».

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 200; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 229; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1499, 1681.

Р. Романюк

2288

УКРАЇНЬСЬКА СПРАВА: Щоденна демократична газета. — Р. 1. Ч. 1. 1919, 7 квіт.

Ред.-вид. В. Войцехович. — **Рівне, 1919:** Друк. Фейгеля та Літвака. *Адр. ред.:* Рівне, вул. Гоголівська, ч. 2.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—3; Ф. 46×30 см; Обс. 2 с.; *Передпл.:* на міс. 30 грн. Ц. числа 1 грн 40 шагів.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 1.

Примітки: Від 22 квітня 1919 р. виходив часопис «Українське Діло» (див. № 2297).

Розпочинаючи видавання «Української Справи», редколегія повідомила «українське громадянство, що газета ставитиме своєю основною метою одбудування Української Держави, даватиме на своїх шпальтах місце всякій державній мислі і поборюватиме шкідливі прояви партійного сепаратизму і сектантства в українським життю».

Виконуючи означені програму та завдання, редакція вміщувала у газеті матеріали, у яких висвітлювано українську політичну проблематику з огляду на суттєву перевагу серед членів Директорії представників Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП) й Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР) та оголошену ними співпрацю з більшовиками, водночас зазначалося, що такий політичний курс не підтримали партії — прихильники парламентської демократії, оскільки вони стояли «на ґрунті чесної державної плятформи» (стаття «Новий курс»).

Земельне питання знайшло своє висвітлення у публікації «Земельна справа», в якій акцентовано правовий бік земельного питання в Україні за часів існування Центральної Ради та гетьманування П. Скоропадського, відсутність законодавчої бази та фахового керівництва, неспроможність

Директорії, представленої здебільшого соціалістами-революціонерами, вирішувати земельні справи.

Інформаційну частину видання становлять матеріали рубрик «У Києві» і «Телеграми», в яких йшлося про події регіонального, державного та міжнародного значення: «націоналізацію» театрального мистецтва більшовиками (перейменування театрів та «насадження» репертуару); закриття українських журналів через відмову друкувати матеріали, які би пропагували комуністичну ідеологію; неможливість отримання місць праці українським робітництвом та посад інтелігенцією; проведення арештів С. Єфремова, Стебницького та ін.

Належну увагу редакція звертала на діяльність уряду та партійне життя України. У публікаціях йшлося про формування нового соціалістичного Кабінету міністрів Директорії УНР на чолі з Б. Мартосом та розподіл міністерських посад між представниками УПСР та УСДРП; діяльність Української народної республіканської партії та створення її філії у Рівному тощо.

Рубрики газети: «Телеграми», «Партійне життя», «У Києві», «Оперативний звіт».

Матеріали публікувалися без підпису. Джерелом інформації видання слугувало Українське телеграфне агентство.

Після виходу 3-го числа за розпорядженням Головного отамана С. Петлюри газета була закрита.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 130; Павлюк І. Українська легальна преса Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917 — 1939 рр.): анот. покажч. Львів; Луцьк, 1997. С. 65; Газети України 1917—1920 років... С. 231.

Література: От Контори // Українське Діло. 1919. Ч. 1. С. 1.

Електронні джерела: Горак В. Боротьба двох отаманів. Володимир Оскілко проти Симона Петлюри // День. 2006. № 16. 4 лют.

Р. Романюк

2289

УКРАЇНА: Політичний, економічний, літературний і науковий часопис. — Виходить щодня, окрім понеділків і днів після свят. Р. 1. Ч. 1. 1919, 14(1) січ.

Ред.-вид. Володимир Самійленко. — **Київ, 1919:** Друк. Р. К. Лубковського, Київ, вул. Фундуклеєвська, 19. *Адр. ред. і адм.:* Київ, Театральна площа, 48-а, пом. бувш. газ. «Відродження».

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—16; Ф. 65×34 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* на 3 міс. 84 грн. Ц. числа 1 грн 20 шагів — 1 грн 70 шагів.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—10, 12—14; НБУВ: 1919 — Р. 1 ч. 1—16; НБ ЛНУ: 1919 — Р. 1 ч. 1; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—11, 13—16.

Примітки: За повідомленням редакції, перші числа газети з огляду на технічні причини друкувалися без дотримання українського правопису щодо літер «ї», «є», «г» та м'якого знака.

Ідея суверенності та соборності Української держави була визначальною в діяльності політично-економічного та літературно-наукового часопису «Україна». За висловом редакції, це був «той кут зору, з якого ми маємо роздивлятися у всіх подіях і фактах нашого життя...», і саме він окреслював завдання часопису, головне з яких — «підпирати все те, що... спричиняється до сцementsування держави в сильну міжнародну одиницю і зміцнює наше державно-правне і економічно-правне становище» (ч. 2). Видання зобов'язувалося обстоювати «цілковиту толерантність в правах національних і професійних» та «боронити інтереси людей праці».

Газета всебічно висвітлювала суспільно-політичне життя в Україні, однак, попри наявність широкого інформаційного матеріалу, у часописі домінували аналітичні статті, які заторкували низку проблем із різних сфер політично-економічного та культурно-громадського життя України у період національно-визвольних змагань. Суспільно-політична тематика була представлена статтями та розширеними замітками про діяльність Трудового конгресу, аграрну політику уряду, стратегічне значення Криму для Української держави, потребу подолання стереотипу національної меншовартості шляхом знищення атрибутів царської Росії (монументи царів, двоголові орли тощо) (Тиміш-Мищенко П. Символ рабства. Ч. 10). Видання містило офіційну інформацію: закони, накази Головної управи війська УНР, постанови ЦК Української партії самостійників-соціалістів та ін.

Висвітлюючи зовнішньополітичні відносини держави, автори часопису осмислювали всю складність становища України на міжнародній політичній арені, аналізували причини невизнання Антантою незалежності України (Бородаєвський С. Україна і Антанта. Ч. 6), сприяли формуванню почуття національної самодостатності українців без уваги на позицію щодо УНР коаліції держав-переможниць (Чи потрібне Україні міжнародного признання? Ч. 4), розглядали перспективи розвитку українсько-чеських політичних відносин (Зборовський М. Київ і Прага. Ч. 2—4).

Економічну тематику представлено статтями про необхідність подолання економічної кризи, спричиненої політикою фінансово-економічного централізму Росії (Левченко Я. Наші економічні перспективи. Ч. 5), про завдання кооперації та її роль у політичному житті країни.

Процес державотворення супроводжувався змінами в духовно-культурному житті суспільства, а тому «Україна» зверталася до проблеми українізації православної Церкви, зокрема до з'ясування ідеологічних відмінностей між українським та російським православ'ям (Майданський І. Православ'є московське і православ'є українське. Ч. 7), друкувала аналітично-оглядові матеріали, які висвітлювали тенденції розвитку національної освіти (Українська освіта в 1918 р. Ч. 13), повідомляла про діяльність Книжкової палати у Києві, розглядала питання про охорону пам'яток церковної архітектури як носіїв національної традиції.

У полі зору літературної критики — збірка П. Тичини «Соняшні кларнети» та творчість Н. Романович-Ткаченко. У виданні опубліковано поезію О. Олеся, В. Кіпчука.

Широкий інформаційний матеріал подавався під рубриками «Телеграми», «По Україні», «Діяльність Уряду», «У Києві», «В дипломатичних колах», «За кордонне життя», «З робітничого життя», «З кооперативного життя». Подіям у культурно-громадському житті присвячено рубрики: «З академічного життя», «Театр і мистецтво», «Книжна полиця».

Серед авторів видання — М. Боднар, Хома Брут, Ол. Грушевський, І. Зілінський, Ю. Іванів-Меженко, Яків Левченко, І. Майданський (Д. Загул), Слобожанин, О. Титло, А. Хамардук.

Останнє (16-те) число вийшло 20 січня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 68; Газети України 1917—1920 років... С. 230.

Література: Сидоренко Н. Самійленко Володимир Іванович // Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопед. слов. Львів, 2002. Вип. 9. С. 266.

У. Чубай

2290

УКРАЇНА: Щоденна газета. Р. 1. Ч. 1. 1919, 9 серп.

Редагує Колегія (1920). — **Кам'янець-Подільський** (1919, 1920 ч. 113—126); **Умань** (1920 ч. 94, 95); **Вінниця** (1920 ч. 99—111); **Проскурів** (1920 ч. 114); **Станіславів** (1920 ч. 127—140); **Коломия** (1920 ч. 141—144), **1919—1920:** *Вун.* Прес-Кватири Штаб-дарм (1919 ч. 1—69, 82), Особливого Відділу Штабу

Наддніпрянської Дієвої Армії (1919 ч. 83—91), Штаб військ Київської групи УНР (1920 ч. 94, 95), Бюро Інф. (1920 ч. 99—111), Інформ. Бюро (1920 ч. 113—144). *Друк.* Когана і Дунаєвського (1919); *Тип.* «Порядок», Умань (1920 ч. 94, 95); *Друк.* Вінницького Міського Самоврядування (1920 ч. 99—111); *Друк.* Кам.-Под. Українського Державного університету (1920 ч. 113—126); *Друк.* Ст. Хованця в Станіславові (1920 ч. 127—140); *Друк.* А. Кисілевського в Коломиї (1920 ч. 141—144). *Адр. ред. і адм.:* Кам'янець-Подільський, вул. Тараса Шевченка, буд. 49 (1919), [Умань], тимчас. міст. Садов. пом. «Руського для зовнішньої торгівлі банку» (1920 ч. 94—95), вул. Троїцька, буд. 24 (1920 ч. 113—126), Вінниця, Миколаївський проспект, ч. 25 (Мури) (1920 ч. 99—111), Станіславів, вул. Шопена, міська школа (1920 ч. 127—140), ст. Коломия, ваг. ч. 19—605 (1920 ч. 141—144).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—18, б. н. 1 верес., ч. 19, 20, б. н. 3 верес., ч. 21—26, б. н. 11 верес., ч. 27, 28, б. н. 15 верес., ч. 29—48, б. н. 10 жовт., ч. 49—69(81), 82—91, вечірнє видання: б. н. 17 верес., б. н. 25 верес., б. н. 6 жовт., б. н. 10 листоп., 1920 — Р. 2 ч. [?], 94—144, вечірнє видання: б. н. 28 трав., б. н. 1 черв., ч. 113, 114, 115; *Ф.* 66×49 см (1919 ч. 1—25, 58), 71×49 см (1919 ч. 26, 32, 34, 40, 46—90), 71×44 см (1919 ч. 27—31, 33, 35—39, 41—45, 1920 ч. 100—110), 58×47 см (1919 ч. 91), 32×25 см (1919 б. н. 1 верес.), 63×25 см (1919 б. н. 3 верес.), 45×35 см (1919 б. н. 11 верес., б. н. 15 верес.), 35×24 см (1919 б. н. 10 жовт.), 71×41 см (1920 ч. 99), 54×45 см (1920 ч. 111—126), 47×44 см (1920 ч. 127—140), 52×42 см (1920 ч. 141—143), 45×18 см (1919 — 1920, вечірнє вид.); *Обс.* 2—4 с.; *Передпл.:* тимчасово на 1 міс. 168 грн (1919 ч. 1—63), 148 крб (1919 ч. 64—68), 144 крб (1919 ч. 69(81), 82—91), 750 крб (1920 ч. 99—126), 40—60 марок (1920). *Ц.* числа 7—8 грн (1919 ч. 1—63), 6 крб (1919 ч. 64—69(81), 82—90), 20—25 крб (1919 ч. 91 — б. н. 10 листоп., 1920 ч. 99—126), 2—3 марки (1920 ч. 127—144), у провінції 8 грн (1919 ч. 23—29).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—18, б. н. 1 верес., ч. 19, 20, б. н. 3 верес., ч. 21—26, б. н. 11 верес., ч. 27, 28, б. н. 15 верес., ч. 29—48, б. н. 10 жовт., ч. 49—69(81), 82—91, б. н. 1 верес., б. н. 3 верес., б. н. 11 верес., б. н. 15 верес., б. н. 10 жовт., вечірнє видання: б. н. 17 верес., б. н. 25 верес., б. н. 6 жовт., б. н. 10 листоп., 1920 — Р. 2 ч. 94, 95, 99—111, 113, 115—143, вечірнє видання: б. н. 28 трав., б. н. 1 черв.; НБУВ: 1919 — Р. 1 ч. 1—78, 83, 1920 ч. 100—133; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 3—68, 82—84, 87—91, 1920 — Р. 2 ч. 125.

Примітки: Газета «Україна» виходила замість закритої 8 серпня 1919 р. «Нової України» (див. № 2197). У 1920 р. вечірні видання датовано: ч. 113 — 22 червня, ч. 114 — 23 червня, ч. 115 — 24 червня. У 1920 р. вийшло вечірнє видання «Україна: (Бюлетень)» (див. 1920 р.). Газета видавалася з дозволу військової цензури. Деякі номери виходили на пакувальному папері. Додаток «Україна» у 1919 р. — до ч. 16, 91; у 1920 р. — до ч. 144.

Редакція наголошувала на безпартійності й демократичності газети, так визначила її ідеологічне спрямування: «“Україна” стоятиме на ґрунті державности та незалежности; буде освітлювати життя України, захищати інтереси селян та робітників, відстоювати демократичні реформи; буде об'єднувати всі інтелігентні кола України для загальної культурно-освітньої праці та будівництва держави; буде давати широку інформацію по всіх галузях життя державного, партійного, громадського та мистецького; відстоюватиме міцну дисципліновану армію» (Читайте велику українську газету «Україна». 1919. Ч. 91). Окреслені завдання реалізовувалися через різножанрові публікації, що висвітлювали процеси розбудови Української держави, її внутрішню і зовнішню політику, офіційні звіти, повідомлення штабу Дієвої армії УНР, кореспонденції, вміщені під рубриками: «Життя фронту», «Вісти з фронту», «По той бік фронту», «Військовий огляд», «Війна з Московщиною».

Кожний номер газети відкривала редакційна стаття, присвячена актуальній проблематиці. Під рубриками «Діяльність Правительства», «Висока Директорія», «З життя Головного Отамана» газета постійно містила урядові розпорядження, повідомлення про створення міністерств, зміни у складі Директорії УНР, друкувала інтерв'ю з головою Кабінету Міністрів, міністрами та військовими діячами (Б. Мартос, М. Юнаків, отаман Зелений, С. Єфремов). Матеріали рубрик «Україна і закордон», «Українська армія та її завдання», ознайомлювали з діяльністю Головного отамана С. Петлюри, Української дипломатичної місії, позицією Антанти щодо української справи. У газеті порушувалися також питання про утворення передпарламенту, залучення національних меншин до державотворчого процесу, необхідність захисту державного майна.

Відновлюючи після вимушеної перерви видавання газети в травні 1920 р., редакція у 99-му числі зазначала, що її головним завданням є популяризація серед широких верств населення ідей «Великої, незалежної,

самостійної і Державної України» та створення власної регулярної армії. У 127-му числі подано «Лист Головного Отамана» до Ю. Пілсудського про приєднання українців Східної Галичини до спільної польсько-української боротьби проти московського імперіалізму. Низка публікацій висвітлювала події на територіях України, зайнятих більшовиками, інформувала про становище справ у «совітській Росії», про встановлення української влади на звільнених від більшовицьких військ землях. Переважно такі матеріали містилися під рубриками «По Україні», «Ріжні відомости».

Редакція видання звертала увагу на висвітлення потреб українського національного війська як запоруки незалежної держави, сприяла піднесенню бойового духу на фронті (Борозна В. З віри не відходьте. 1919. Ч. 4), стежила за становищем військовополонених в Італії та Німеччині. Тема боротьби українського народу з більшовицькими окупантами була провідною: матеріали часопису викривали стратегію й тактику більшовиків, методи провокацій, підкупів тощо (К-ий. Крах большевицької ідеї. 1919. Ч. 2). Вагома частина публікацій висвітлювала ідеологію та завдання Добровольчої армії під проводом А. Денікіна, їхній вандалізм щодо української культури (Денікінські вандали. 1919. Ч. 46).

На сторінках часопису розглядалися можливі шляхи економічного відродження країни: подолання продовольчої кризи через державну монополізацію окремих галузей промисловості, перспективи розвитку торговельних відносин з іншими країнами, а також становище української кооперації за кордоном. У статтях «Про найближчі перспективи економічної політики», «Кооперація в будівництві держави», «Пекучі питання» економічні проблеми тісно пов'язані із соціальними.

Велика увага приділялася національній культурі й духовності нації: розвитку української мови як державної, народної освіти, українського театру: «Національна культура є річ невмируча, і маючи її ми рано-пізно збудуємо державу, а не маючи її ми рано-пізно втратимо державу» (Клименко П. Проблеми національної культури. 1919. Ч. 53). У газеті вміщено цикл публікацій про С. Єфремова, М. Лисенка (йому повністю присвячено ч. 83), М. Садовського, Я. Степового, К. Стеценка, І. Франка. Стаття І. Михайловича «Боротьба за український університет в Австрії до 1914 року» інформувала про культурні змагання українців Галичини, а В. Борозни «Де що про пісні у війську» — про роль етнокоду у розвитку національної свідомості та естетичного розвитку

(1919. Ч. 19). У циклі статей п. н. «Про український театр» за підписом Самовидець (1919. Ч. 8, 9, 12) проаналізовано розвиток українського театрального мистецтва на тлі особистих колізій між театральними діячами, наслідки державного втручання у діяльність театрів. Читачі дізнавалися з публікацій «України» про історію розвитку січових товариств. Ч. 58, присвячене річниці заснування українського університету в Кам'янці-Подільському, містило біографічний нарис про його ректора І. Огієнка та інтерв'ю з ним.

Літературна частина видання представлена художніми творами С. Васильченка, фейлетонами П. Городецького, Ф. Дудка та Того Самого (псевд. С. Черкасенка), циклами подорожніх нарисів п. н. «Пішки з Києва» Л. Старицької-Черняхівської та «По рідним Палестинам» Ф. Дудка. На сторінках газети друкувалася поезія П. Стаха (псевд. С. Черкасенка), В. Сивенького (псевд. В. Самійленка), а також фейлетони на злобу дня з українського і зарубіжного життя.

Річниці повстання лідерів Українського національного союзу проти гетьмана П. Скоропадського присвячене 91-ше число газети. У публікаціях П. Стаха «Рік тому», І. Залуського «Україна й Антанта», І. Ющишина «Перші роковини державности Західної області УНР», «Злука Західної і Східної України», І. Городницького «Політика Директорії» висвітлено події листопада—грудня 1918 р. у Києві та проголошення ЗУНР у Львові. Під рубрикою «Історична сторінка» подано першу відозву і першу декларацію, головні закони та розпорядження Директорії УНР, портрети й автобіографічні відомості про політичних діячів ЗУНР Євгена Петрушевича та Ізидора Голубовича, голову Директорії і Головного отамана військ УНР С. Петлюру, членів Директорії В. Винниченка, А. Макаренка, В. Чеховського.

У газеті також функціонували рубрики: «Радіо та телеграми», «Вісти з місць», «З місцевого життя», «З єврейського життя», «Театр і мистецтво», «Церковне життя», «Академічне життя», «Наші лицарі», «Листи до редакції», «Справочник».

Авторами часопису були: Б. Біленький, П. Борис, В. Борозна, С. Васильченко, П. Гай, Д. Геродот (справж.: Івашина), П. Городецький, В. Дубровський, Ф. Дудко, О. Журлива, Б. Забіла, С. Кобра, М. Крига, П. Крижанівський, М. Кульчинський, І. Михайлович, Я. Можейко, О. Олесь, Певний, Я. Савченко, В. Самійленко, К. Стеценко, П. Українець, Я. Христин, С. Черкасенко, І. Юшин.

Останнє (144-те) число часопису вийшло у світ 28 серпня 1920 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 93, 94, 105; Бібліографія української преси... С. 127; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 68; Газети України 1917—1920 років... С. 230.

Література: ЕУ. Т. 9. С. 3307; Бібліографія // Галицький Голос. 1919. Ч. 1. С. 3; *Животко А.* Історія української преси. С. 225; *Крупський І.* Національно-патріотична журналістика України. Львів, 1995. С. 131; *Романюк М., Галушко М.* Українські часописи Коломиї (1865—1994): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 1996. С. 91—94; *Мацько В.* Друковане слово Поділля. Хмельницький, 1998. С. 8; *Гутковський В., Крупський І., Федоришин П.* Українська журналістика Наддніпрянщини (II пол. XIX — 1920 р.). Львів, 2001. С. 186; *Губа П. І.* Українське відродження. Спроба джерелознавчої оцінки вітчизняної преси 1917—1920 рр. Черкаси, 2002. С. 194.

М. Романюк, У. Чубай

2291

УКРАЇНА: Щоденна газета. Додаток до ч. ... — 1919, 29 серп.

Ред.: не подано. — **Кам'янець-Подільський** (1919); **Коломия** (1920), **1919—1920:** Вид. Прес-Кватири Штадарм (1919 29 серп.), Особого Відділу Штабу Наддніпрянської Дієвої Армії (1919 15 листоп.), Інформ. Бюро (1920). *Друк.* Когана і Дунаєвського (1919 15 листоп.); *Друк.* А. Кисілевського в Коломиї (1920). *Адр. ред. і контори:* Кам'янець-Подільський, вул. Тараса Шевченка, буд. 49 (1919); Ст. Коломия, ваг. ч. 19—605 (1920).

Вийшло: 1919 — 29 серп., 15 листоп., 1920 — 29 серп.; *Ф.* 41,5×26 см (1919 29 серп.), 71×45,5 см (1919 15 листоп.); *Обс.* 1 с. (1919 29 серп.), 1 с. (1919 15 листоп.); *Передпл.:* на 1 міс. 144 крб (1919 ч. 91). *Ц.* числа 4 грн (1919 29 серп.), 6 крб (1919 15 листоп.).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1919 — 29 серп., 15 листоп.; 1920 — 29 серп.

Примітки: Випуск за 29 серпня 1919 р. був додатком до ч. 16, за 15(2) листопада — до ч. 91, у 1920 р. — до ч. 144. Виходив із дозволу військової цензури. Вип. за 15(2) листопада 1919 р. зберігав нумерацію річників і чисел основного видання (*див.* № 2290) — Р. 1 ч. 91, одночасно з ним вийшло святкове ч. 91 за 15(2)/16(3) листопада на 16 сторінках, присвячене річниці Директорії УНР.

У додатку до ч. 16 містилися короткі повідомлення з оперативного звіту штабу Головного отамана за 28 серпня 1919 р. про відбуття на фронт Головного отамана С. Петлюри, зміни в уряді Директорії та нараду з новим прем'єр-міністром І. Мазепою із його короткою біографією.

Значно ширше змістове й тематичне наповнення мав додаток до ч. 91. У ньому редакція опублікувала універсал Директорії УНР з нагоди річниці її утворення та із закликом до подальшої боротьби за соборну Україну, наказ Головної команди військ УНР, статті про урочисте святкування перших роковин Директорії, а також висвітлювала діяльність уряду й місцеве життя, інформувала читачів про події в Україні та світі, ситуацію на фронтах тощо. Жанрово урізноманітнювали додаток полемічні статті й художні твори, зокрема дискусія із часописом «Стрілець», вірш Дмитра Геродота (справж.: Дмитро Івашина) «По черзі».

Редакція активно використовувала в часописі інформаційні повідомлення Українського телеграфного агентства та Українського пресового бюро.

Додаток мав такі рубрики: «Оперативний звіт Штабу Головного Отамана», «Війна з Московщиною. Оперативний звіт Штабу Головного Отамана», «По той бік фронту», «Радіо та телеграми», «Діяльність Правительства», «Вісти з місць», «Бризки життя», «Місцеве життя», «Військове життя», «Кооперативне життя», «Театр і мистецтво», «Суд», «Листи до редакції», «Справочник» та «Оголошення».

Матеріали друкувалися здебільшого без зазначення авторства, і лише в одному виступив автор під прізвищем В. Борозна.

Література: Романюк М., Галушко М. Українські часописи Коломиї (1865—1994): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 1996. С. 91; Галушко М. Українські часописи Станіслава... С. 160.

В. Габор

2292

УКРАЇНСКА ГАЗЕТА. — Р. 1. № 1. 1919, 8 лют.

Ред. Еміль Рев'юк (1919 № 1—11), Мирослав Січинський (1919 № 12—188). — **Нью-Йорк, 1919:** Видає [Українська Федерація Сполучених Штатів Америки].

Вийшло: 1919 — Р. 1 № 1—188; *Ф.* 50×27 см; *Обс.* 4 с.

Наявність у фондi: NTShs: 1919 — № 3—134, 136—188; MnUIs: 1919 — № 3—134, 136—188.

Примітки: Головний редактор — Омелян Рев'юк (виконував одночасно функції редактора-управління, міського редактора та репортера), М. Цеглинський (за відомостями М. Настасівського). Видання замінило тижневик «Народ» (*див.* т. 5 № 853). Періодичність виходу: три рази на тиждень, нерегулярно.

У грудні 1918 р. на загальних зборах Української федерації Сполучених Штатів Америки у Вашингтоні було зібрано кошти для видавання громадсько-політичного часопису — друкованого органу цієї організації. Ідейним натхненником, ініціатором та фундатором нового видання був Мирослав Січинський.

Редакційна лінія цього часопису була позапартійною, тож він у своїй діяльності не афілювався із жодною організацією українських емігрантів у США. Цілі видання полягали в консолідації, освідженні українських читачів щодо своєї національної ідентичності в Америці, інформуванні про суспільно-політичну ситуацію на Батьківщині — в Україні. У перших номерах газети містилося чимало інформаційних повідомлень, звітів, матеріалів про діяльність новоствореного Українського Бюро Української федерації США у Вашингтоні (Українське бюро у Вашингтоні. 1919. № 115), а також заклики, відозви до українських емігрантів. Газета широко інформувала читачів про офіційний візит дипломатичного посланця УНР Ю. Бачинського та очолюваної ним делегації до США в серпні 1919 р. у справі міжнародного визнання незалежності УНР американською владою (№ 117).

Окрім інформування, агітації та пропаганди, редакція газети організовувала різні акції, заходи, наприклад матеріальну підтримку із боку заможних американських українців, своїх співвітчизників в Україні, головню — у Східній Галичині. Тут вміщено численні звернення, відозви, заклики до читачів стосовно необхідності благодійності тощо.

Пріоритетне місце у змістово-тематичному наповненні цього часопису надавалося висвітленню та осмисленню суспільно-політичної проблематики. Квінтесенція виступів цієї тематики полягала в самоідентифікації американських українців, згуртуванні їх у відповідних діаспорних організаціях, в аналізі суспільно-політичної ситуації, головню — оперативної ситуації на фронтах бойових дій у Наддніпрянській та Надністрянській Україні, солідаризації українських емігрантів з українцями Великої України та всілякій підтримці українських визвольних змагань.

Вихід газети у світ часто затримувався через технічні і фінансові причини.

Провідними авторами часопису були О. Рев'юк, М. Січинський, М. Цеглинський (редакційний співробітник).

Останній (188-й) номер вийшов у світ 4 жовтня 1919 р. Припинення випуску газети було зумовлене браком коштів. Для головного редактора часопи-

су — М. Січинського — це був завершальний етап у пресовидавничій діяльності.

Бібліографія: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики... С. 218.

Література: EU. Vol. I. P. 870; Park R. The Immigrant Press and its Control. New York; London, 1920. P. 336; Настасівський М. Українська імміграція в Сполучених Державах. Нью Йорк, 1934. С. 186, 187—189, 191.

Електронні джерела: Sichynsky M. URL: <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5C%5C1%5CSichynskyMyroslav.htm>.

С. Блавацький

2293

УКРАЇНСКА РАДА КАТОЛИКІВ ЗА КОРДОНОМ. — 1919, 1 Avr.

Ред. [Володимир Поліссадів]. — **Lugano, 1919:** *Видає* [Українська Рада Католиків за Кордоном].

Вийшло: 1919 — 1 Avr., 11 Mai, 12 Mai, 17 Mai, 19 Mai, [?]; *Ф.* 27×22 см; *Обс.* 1—4 с.

Наявність у фондi: ЦДІАЛ: 1919 — 1 Avr., 11 Mai, 12 Mai, 17 Mai, 19 Mai.

Примітки: Машинописне видання. У підзаголовку — гасло: «Відъхом Свѣт истинный; Приахом ДХа небеснаго; обрѣтоХом Вѣру истинную; Тебе Нераздѣльная Троице покланяемся і славим Отца, Сына і Св. Духа і Бога. Аминь». Наскрізна нумерація повідомлень у змісті (загалом — 24). Мова видання — французька та українська. Логотип видання ілюстровано зображенням геральдики організації.

На сторінках бюлетеня друкувалися здебільшого програмні матеріали Української ради католиків за кордоном і звіти про її діяльність у Швейцарській Конфедерації та Франції ([Une Rada Catholique Ukrainienne [Українська Католицька Рада]. 1 Avr.). У низці матеріалів постійно звучала тема права українців на самовизначення у власній, національній, державі.

У виданні вміщувалися оперативні повідомлення про хроніку офіційних подій як в Україні (з'їзди наукових товариств, зокрема Конгрес географів), так і за кордоном (перебіг Паризької мирної конференції 1919—1920 рр.). Помітне місце у бюлетені відводилося космологічній проблематиці, зокрема інтерпретаціям космології у радянській астрономії, та католицькому дискурсу (Compte rendu des negotiations entre le Congress des astronomies Bolsheviks de Moscou et la Rada Catholique Ukrainienne [Звіт про перемовини між Конгресом більшовицьких астрономів Москви та Українською католицькою радою]. 19 Mai).

Особливий акцент робився на висвітленні роботи Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Західній Європі, зокрема у Швейцарії і Франції, та дипломатичній і релігійній діяльності графа М. Тишкевича. У матеріалах про відносини України із Західною Європою наводився історичний екскурс.

У виданні публікувалися пізнавальні матеріали про історію українських визвольних змагань XVII—XVIII ст. Постійно порушувалися теми специфіки віросповідання та релігійного обряду українців у Галичині, топоніміки українських етнічних земель та етнографії українського народу. На сторінках часопису друкувалися огляди новинок книговидавничої галузі та картографії щодо України в західноєвропейському регіоні.

Останній наявний випуск бюлетеня датовано 30 липня 1919 р.

Бібліографія: Blaser F. Bibliographie der Schweizer Presse mit Einschluss des Fürstentums Liechtenstein. 1. Halbband. Basel, 1956. S. 170.

Література: Бачинський С. Українка в Швейцарії // Україна. Париж, 1950. Ч. 4. С. 251; Листування Євгена Деслава / упорядкув., вступ. ст. і комент. Ю. Мицика. Київ, 2009. С. 281.

С. Блавацький

2294

УКРАЇНЬСЬКА РЕСПУБЛІКА. — Виходить щотижня (1919—1920), двічі на місяць (1921—1922). Р. I. Ч. 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Париж** (1919—1920, 1921 ч. 80 — 1922); **Фонтенбльо** (1921 ч. 73—79), **1919—1922.** *Адр. ред.:* Monsieur Savtchenko, 11 rue Bassano, Paris (16) (1919 — 1921 ч. 72), Mr. Savtchenko, 67, Avenue du Chemin de Fer, Avon-Fontainebleau (Seine et Marne) France (1921 ч. 73—78), Mr. Savtchenko, 38, rue de Varenne Paris (7), France (1921 ч. 79 — 1922).

Вийшло: 1919 — Р. I ч. 1—42, 1920 — Р. II ч. 1(43), 2—67, [?], 1921 — Р. III ч. 71—84, 1922 — Р. IV ч. 85—93; Ф. 30,5×21 см; *Обс.* 2—6 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1920 — Р. II ч. 1(43), 2, 51—53, 55—61, 67, 1921 — Р. III ч. 73, 75—84, 1922 — Р. IV ч. 85—93.

Примітки: Видання друкувалося на друкарській машинці. Ч. 67 датовано 18 червня 1920 р.

Інформаційний тижневик, який видавався Українською Національною Радою в Парижі під керівництвом Ф. Савченка, був орієнтований в основному на українців за кордоном (військовополонених, втікачів, ув'язнених, військовиків), регулярно повідомляв читачів про події в Україні, діяльність Української Центральної Ради, Генерального Секретаріату та

російського Тимчасового уряду. Центральними були питання його політики щодо українських земель, народу, свавілля нової більшовицької влади. Редакція інформувала про воєнні дії на Батьківщині: погроми Денікіна, протистояння українських формувань більшовикам (втрачені та відвойовані території), антибільшовицькі повстання під проводом С. Петлюри, повідомляла про нових полонених та визволених.

У часописі висвітлювано перебіг справ на території Росії, особливо зверталася увага на життя українців на Кубані, в Сибіру, на Зеленому Кліні, де панували біда і голод, а також міжнародні відносини України та Великобританії, Франції, Польщі, США, Югославії, Чехії та їхня позиція щодо подій в Україні, яку озвучували на конференціях, з'їздах та нарадах міжнародної ваги. Друкувалися відомості про діяльність українських інституцій за кордоном. Містив тижневик і передруки зі «Шляху», «Волі» та ін.

Число 52 «присвячується пам'яті нашого батька Тараса», у якому опубліковано біографію Т. Г. Шевченка та його невеликі твори: «Заповіт», «Іван Підкова» та ін.

Останнє число видання вийшло у травні 1922 р.

Бібліографія: Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 215; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1536.

Література: Огляд преси // Соборна Україна. 1922. Ч. 15 (26 квіт.). С. 2.

Р. Романюк

2295

УКРАЇНЬСЬКА СТАВКА: Часово виходить з газ. «Республіканські Вісти» (1919 ч. 39—57). — Ч. 14. 1919, 1 січ.

Редагує Комітет (1919 ч. 39—66). — **Київ** (1919 ч. 14—38); **Вінниця** (1919 ч. 39—66), **1919:** Видає Інформаційне Бюро Армії Української Народної Республіки. *Друк.* Р. К. Лубковського, Київ, Фундуклеєвська, 19 (1919 ч. 14—38); *Нова друк.* Полішер, Вінниця (1919 ч. 39—61); *Друк.* Винницького Міського Самоврядування (1919 ч. 62—66). *Адр. ред. і контори:* Київ, Фундукліївська, 19 (1919 ч. 14—38); Вінниця, Миколаївська, 43 (1919 ч. 39—66).

Вийшло: 1919 — Ч. 14—66; Ф. від 54×32 см до 46×37 см; *Обс.* 2—8 с.; *Передпл.:* на міс. 8 крб (1919 ч. 14—38), 22 грн (1919 ч. 39—66). *Ц.* числа 70 шагів (1919 ч. 14—23), 80 шагів (1919 ч. 24—38), 1 грн (1919 ч. 39—66).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 16, 20, 23, 27, 29—37, 42, 47—49, 52, 54, 56—59; **НБУВ:** 1919 —

Ч. 14—60, 62, 64—66; ДНАБ: 1919 — Ч. 14—24, 26—38, 40—51, 53—59, 62, 64, 66.

Примітки: До ч. 13 за 31 грудня 1918 р. газета виходила п. н. «Ставка» (див. т. 6 № 1556). За поданням Encyclopedia of Ukraine, спершу редактором газети був Н. Григорієв, згодом — Д. Будка. Періодичність виходу — щоденно. Гасло видання: «Хай живе Українська Народня Республіка!». Для військових гуртових передплатників, а з ч. 39 — і для культурно-освітніх закладів була передбачена знижка на передплату.

«Українська Ставка» продовжувала втілювати видавничу програму «Ставки», обстоюючи ідею національної самостійності та зосереджуючи увагу читачів на боротьбі Армії УНР. Основна теза часопису — без дієздатного війська неможливе існування держави.

Завдяки висвітленню з відповідними акцентами внутрішніх політичних подій, міжнародного життя та місцевих справ редакція прагнула виховувати національну гідність читачів. У передових статтях пропагувалися демократичні цінності, часто роз'яснювалися найважливіші питання політичного життя, війни, міжнаціональних відносин тощо: О. Н. «Хто такі Українські Січові Стрільці й яка їх ідея» (1919. Ч. 14), «Яка різниця між Директорією та більшовиками» (1919. Ч. 18), «Народ і армія» (1919. Ч. 19), А. Б. «Дискусія в польській справі» (1919. Ч. 51), «Про шовінізм і самообразу» (1919. Ч. 53), Є. Тичина «Антисемітизм на Україні» (1919. Ч. 65) та ін. У статті А. Б. «Про Самостійну Українську Державу і про її ворогів» йшлося про відносини України з найближчими сусідами — «кацапами» (1919. Ч. 43, 44) і «ляхами» (1919. Ч. 45, 46). Автором окремих статей виступало Інформаційне бюро Армії УНР: «Про галичан» (1919. Ч. 16), «З ким і за що ми боремося», «Хто агітує проти Директорії?» (1919. Ч. 22) або Інформаційне бюро фронту — «Чому ми воюємо з росіянами?» (1919. Ч. 66).

Основні політичні події висвітлювалися в матеріалах різних інформаційних жанрів, переважно в замітках й інтерв'ю, як-от: І. В. «Голова Директорії Української Народньої Республіки про сучасне становище України» (1919. Ч. 14). Детально повідомлялося про роботу уряду та його міністерств, переїзди Головного отамана С. Петлюри тощо. Неодноразово порушувалося питання злуки УНР і ЗУНР (Стр. «До з'єднання Українських Республік» (1919. Ч. 15). Багато матеріалів присвячено виборам до Трудового конгресу,

серед них — «Інструкція для виборів на Конгрес трудового народу України» (1919. Ч. 16).

У центрі уваги редакції завжди була військова тема — в провідних статтях «Української Ставки» наголошувалося на потребі створення міцного, добре організованого й дисциплінованого українського війська: О. Пилькевич «Якої нам треба зараз армії» (1919. Ч. 17; початок у ч. 5, 9 за 1918 р.), Ф. Селецький «Робота в війську» (1919. Ч. 19) та ін. У ч. 15 1919 р. порушено також питання про необхідність створення українського флоту. На сторінках газети обговорювалася й проблема військового судівництва, зокрема, в матеріалі «Утворення Надзвичайних Військових Судів» (1919. Ч. 41). Низка статей присвячена воєнній історії України: Г. Яким «Приїзди II-го і III-го боевого ешелону стрільця до Хвастова (До історії останнього повстання українського народу)» (1919. Ч. 22), його ж «Перші бої Січовиків у Мотовилівському лісі» (1919. Ч. 24, 25) та «Похорони Січовиків, упавших в бою під Києвом (До історії останнього повстання українського народу)» (1919. Ч. 28). Кожне число вміщувало інформаційні матеріали з цієї теми — повідомлення з фронтів, часом відомості про загиблих військовиків тощо.

Чимало уваги приділяли пресовим справам: у ч. 16 за 1919 р. вміщено текст розмови з комісаром у справах преси О. Назаруком, у ч. 62 за 1919 р. — статтю «Справа “Селоспільки” і “Народньої Волі” в Києві». Число 55 за 1919 р. містить інформацію про те, що невдовзі розпочнеться випуск нової армійської газети п. н. «Єдиний Фронт».

Літературний матеріал «Української Ставки» — це переважно вірші, підписані найчастіше псевдонімами чи криптонімами: О. К., О. Кобець (справж.: Олексій Варавва), П. М-вич, П. Михайлович (справж.: Павло Губенко), Іван Стешенко (псевд.: Ів. Степура). Сатирично-гумористичні жанри представлено в газеті тільки фейлетонами — Гальченка, Киянина (ймовірно, Спиридон Черкасенко), П. Михайловича, Одуда (псевд. Федора Дудка).

Редакція надавала значної ваги ретельному висвітленню поточного політичного, воєнного, економічного та культурного життя в Україні й світі шляхом публікації заміток і хроніки під рубриками: «По Україні», «Діяльність Уряду», «У Києві», «Вісти з-за кордону», «Телеграми», «Політичні вісти», «З партійного життя», «З місцевого життя», «Хроніка» та ін. Чи не найбільшим за обсягом був «Офіційний відділ “Української Ставки”». Час від часу з'являлися інші рубрики — «З газет і журналів», «Театр і музика», «Маленький фельетон», «На теми дня».

Окремі матеріали передруковувалися з інших газет — «Трибуни», «України» та ін.

Останнє (66-те) число датовано 16 березня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 12; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 69; Газети України 1917—1920 років... С. 231; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1601.

Література: ЕУ. Т. 8. С. 3010; ЕУ. Vol. 5. Р. 471; Животко А. Історія української преси. С. 224.

М. Процик-Кульчицька

2296

УКРАЇНЬСЬКА СТАРОВИНА: Орган Комісії для охорони пам'яток старовини і мистецтва при головнім управлінні мистецтв і національної культури. — Р.1. Ч. 1. 1919, 1 листоп.

Ред. Комітет: П. Клименко, О. Назарук, Ів. Кривецький. — **Камінець, 1919:** Коштом Диктатури Зах. Обл. У.Н.Р. Черенками «Стрільця».

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1; Ф. 33×22 см; *Обс.* 10 с.; Ц. числа 25 грн.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1; **НБ ЛНУ:** 1919 — Р. 1 ч. 1; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1.

Звертаючись у першому номері до читачів, редакція часопису зазначила: «Серед невеликого кола громадян, що працюють у Комісії для охорони пам'яток старовини та мистецтва... виникла думка видавати часопис «Українська Старовина», хоча «малі сили й нечисленні кошти, одержані від Галицького Уряду... не дозволяють поставити зразу видавання часопису, як належить». Завданням редакції «Української Старовини» було привернути увагу освіченого громадянства до справи збирання та збереження культурних цінностей українського народу. Культивування «останків культурної роботи наших попередників», на думку редакції, було запорукою досягнення основної мети — «ширення української національної культури».

Перший номер часопису розпочинався статтею О. Благодіра про занепад музейної справи в Україні та проблему централізації археологічних цінностей у Росії («З мартирології української старовини»). Продовженням цієї теми були статті П. Клименка та М. Обідного про загрозу знищення архівів. М. Обідний у статті «Військово-архівна справа на Україні» аргументував потребу у відокремленні архівних матеріалів українського війська та створенні комісії з метою об'єктивного висвітлення історії визвольної війни українського народу.

«Українська Старовина» інформувала про урядові заходи для охорони та збирання пам'яток старовини,

відзначаючи, що «український Уряд зумів майже на всіх полях національної культури і мистецтва... зробити за оден рік без порівняння більше, чим чужі уряди зробили для України за сотки літ їх панування» («Український Уряд а справа національної культури й мистецтва»).

Долю галицьких королівських інсигній простежував І. Кривецький, звертаючи особливу увагу на корону короля Данила, вивезену «делегатом Петроградської Академії Наук» («З історії української старовини»). Стаття О. Назарука «Українська старовина й українська новочасна творчість» спонукала замислитись над тим, як розвал державності «викривлював» розвиток української культурної творчості.

«Українська Старовина» друкувала доповіді й повідомлення про знищені пам'ятки старовини, «Закони й обіжники в справі охорони пам'яток старовини та мистецтва», витяги з протоколів Комісії для охорони пам'яток старовини та мистецтв.

У часописі опубліковано хронологічний перелік подільських фортифікаційних укріплень («Пам'ятки фортифікаційної штуки на Поділлі»).

Поглиблюючи ерудицію читачів, «Українська Старовина» ознайомлювала з науковим доробком німецького вченого Стжиговського, зокрема з його останньою працею «Вірменське будівництво а Європа» («Рим чи Схід?»).

Останню сторінку часопису займала рубрика «Ріжні замітки» та бібліографія.

Серед авторів часопису були: Л. Биковський, П. Клименко, І. Кривецький, О. Назарук, М. Обідний, Й. Пеленський, Ол. Прусевич.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 92; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 198; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1508, 1689.

Література: 3 журналів // Нова Думка. 1920. Ч. 1/2. С. 69.

У. Чубай

2297

УКРАЇНСЬКЕ ДІЛО: Щоденна газета. — Р. 1. Ч. 1. 1919, 22 квіт.

Ред. В. Вержбіцький. — **Рівне, 1919:** Друк. Фейгеля та Літвака, Рівне. *Адр. ред.:* Рівне, Гоголівська вул., ч. 2.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1; Ф. 46,5×29,5 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* на міс. 30 грн. Ц. числа 1 грн 40 шагів.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 1.

Примітки: Газета вийшла замість закритої у квітні 1919 р. «Української Справи» (див. № 2288). Гасла газети: «Хай живе Українська

Народня Республіка», «Хай живе Влада Трудового Українського Селянства через Українські Всенародні Збори».

«Українське Діло» засновано після того, як на третьому числі за розпорядженням Головного отамана С. Петлюри було закрито «Українську Справу» та призначено до відповідальності її редактора.

Темі припинення випуску газети-попередниці присвячено кілька матеріалів єдиного числа часопису. Автори статті «Знайомим шляхом...» переконані, що переслідування думки — це загроза свободі, праву та парламентаризму, це перший крок до терору, що нагадує добре знайомі більшовицькі методи, які є ґрунтом для диктатури.

У щоденнику вміщено сатиричний матеріал «Вінок на могилу. Надгробний фельетон», що складається з двох частин, підписаних В. та Партізан. У першій частині описано, як відбувалося цензурування «Української Справи» під час великодніх свят, а в другій висловлено припущення, що «Українське Діло» може спіткати така ж доля — «багато бо змінилося з часів царського режиму, але свобода преси не підлягає жадним змінам».

Опозиційність до політики есерів та есдеків газета підкреслила в матеріалі «Отаман Сиротенко», в якому описано кар'єрний злет члена УСДРП Григорія Сиротенка — вчорашнього «общероса», кадета, підпоручика, сотника, який за часів Директорії став начальником Головного юридичного управління, згодом — виконувачем обов'язків міністра військових справ.

До провідних тем, які розкривалися на сторінках «Українського Діла», належить боротьба війська УНР з більшовиками. Цій темі присвячено статтю «Дві армії», у якій акцентовано на протилежності ідей обох військ.

Під рубрикою «Оперативний звіт» подано інформацію про розгортання подій на Житомирському й Новоград-Волинському напрямках фронту.

У газеті було започатковано й інші рубрики: «По Україні» (замітки про вибори до Острозького повітового трудового конгресу та про стан сіл Луцького повіту після війни), «Загадки й афорізми» (невеликі сатиричні матеріали).

Публікації єдиного відомого числа «Українського Діла» підписано псевдонімами або криптонімами.

Досить різко задекларована опозиційність часопису до урядових партій дозволяє припустити, що влада заборонила випуск видання.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 131; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 69; Газети України 1917—1920 років... С. 231.

М. Процик-Кульчицька

2298

УКРАЇНСЬКЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ БЮРО. — 1919, 6 жовт.

Ред.: не подано. — **Стокгольм, 1919.** *Адр. ред. і адм.:* Drottninggatan, 83, 4 tr., Stockholm.

Вийшло: 1919 — 6 жовт., 8 жовт., 15 листоп.; *Ф.* 26×20 см; *Обс.* 1 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — 6 жовт., 8 жовт., 15 листоп.

Примітки: Видання машинописне.

У випусках подавалися повідомлення про діяльність шведського літератора і лектора Івана Блееса — дослідника української культури, історії та економіки. Анонсувалися також його лекції: «Про стару Київську Державу», «Київська держава розпадається», «Козаки і Україна», «Карло XII і Українське визволення», «Україна під московським панованем».

Увазі читачів пропонувалися замітки про святкування у Стокгольмі 60-річчя Арвельда Енсина та вихід його книжки про українську культуру, мистецтво й економіку.

У матеріалах порушувалося білоруське питання під час громадянської війни. Зокрема, у публікації, надрукованій у випуску за 15 листопада п. н. «До сусідів єдиної неделимої Росії», описувалися стратегії та плани керівництва Добровольчої армії стосовно утворення автономного уряду Білорусії у складі Російської держави.

Р. Бліхарський

2299

УКРАЇНСЬКЕ ПРЕСОВЕ БЮРО В ГААЗІ (1919 б. н. 12 листоп.); **УКРАЇНСЬКЕ ПРЕСОВЕ БЮРО В ГОЛЯНДІЇ** (1919 б. н. 13 листоп. — 1920 б. н. 19 лют.); **УКРАЇНСЬКЕ ПРЕСОВЕ БЮРО В ГАЗІ** (1920 ч. 25—34); **Внутрішній бюлетень** (1920 ч. 25—34). — Б. н. 1919, 12 листоп.

Ред.: не подано. — **Гаага, 1919—1920:** *Видає* Українське пресове бюро в Гаазі. *Адр. ред. і адм.:* 36 Laan Copes van Cattenburch, Gravenhage (1919 б. н. 12 лист. — 1920 б. н. 19 лют.), 3a Kneuterdijk, Gravenhage (1920 ч. 34).

Вийшло: 1919 — б. н. 12 листоп., б. н. 13 листоп., [?], 1920 — б. н. 2 лют., б. н. 13 лют., б. н. 19 лют., ч. 28—34; *Ф.* 28,5×21 см; *Обс.* 6—2 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — б. н. 12 листоп., б. н. 13 листоп., 1920 — б. н. 2 лют., б. н. 13 лют., б. н. 19 лют., ч. 28—32, 34; CUL: 1920 — Ч. 25, 27—34.

Примітки: Машинописне видання. Наявне ч. 28 вийшло 27 квітня 1920 р.

Видання було створено з ініціативи Українського пресового бюро при Надзвичайній дипломатичній місії УНР у Голландії й призначалося для цільової аудиторії представників дипломатичного корпусу та державного апарату України. Мета дайджесту полягала у систематичному всебічному відстеженні реакцій західноєвропейської, зокрема голландської, преси на резонансні події, процеси, явища у суспільно-політичному, економічному та культурному житті як в Україні, так і в середовищі української еміграції в Західній Європі й США. Ключовий акцент робився на передруки й витяги із матеріалів нідерландської («La Metropole», «Algemeen Handelsblad», «De Telegraaf», «De Tijd», «La Gazette de Hollande», «De Hofstad», «De Nieuwe Courant», «De Schelde», «De Standaard», «De Volksgazet», «De Maasbode», «Het Nieuw van den Dag»), бельгійської («L'Express») та британської («The Times», «The Daily Telegraph», «Morning Post», «Daily Herald») періодики щодо української проблематики.

У висвітленні цієї тематики визначено декілька пріоритетів. Помітне місце на сторінках видання займали огляди суспільно-політичної ситуації в Україні впродовж 1919—1920 рр. (Україна. 1919. б. н. 12 листоп.; 1920. Ч. 28; Головний отаман Симон Петлюра. 1920. Ч. 28; Незалежна Україна. 1920. Ч. 29). Пріоритетне місце у 1919 р. відводилось аналізу розвитку української економіки, зокрема її конкурентних переваг на світовому ринку товарів та капіталів. Акцентувалося висвітлення українсько-польсько-російських взаємин та геополітичне значення незалежності України (Польсько-українська офензива 25 квітня б. р. в освітленню голландської преси. 1920. Ч. 30, 31; Польща і Україна. 1920. Ч. 31; Польща, Україна, Росія. 1920. Ч. 32; Росіяне й Польща. 1920. Ч. 34).

У 1920 р. редакція часопису приділяла більше уваги популяризації українського культурного процесу за кордоном, зокрема гастролям Української республіканської хорової капели у Європі (Фландрія і Українська республіканська капела. 1920. 13 лют.).

Із виданням співпрацював Н-р.

Останнє наявне (34-те) число побачило світ 9 липня 1919 р.

Бібліографія: The Batchinsky Collection: Carleton University Library / prepared by John S. Jaworsky and

Olga S. A. Szkabarnicki; edited by Jeremy Palin. Edmonton, 1995. Р. 67, 68.

С. Блавацький, О. Дроздовська

2300

УКРАЇНСЬКЕ ПРЕСОВЕ БЮРО В КОПЕНГАЗІ: Данська Преса (1919—1920 ч. 30, 32—42); ДАНСЬКА ПРЕСА. БЮЛЕТЕНЬ (1920 ч. 31). — Ч. 1. 1919, [лют.].

Ред. [Гехтер Максим Григорович]. — **Копенгаген, 1919—1920:** Видає Українське пресове бюро в Копенгазі.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—21, 1920 — Ч. 22—42, [?]; Ф. від 35×22 до 32,5×20,5 см, 25,5×22 см (1920 ч. 38); Обс. 2—4 с. (1919—1920), 1 с. (1919 ч. 18, 21), 7 с. (1920 ч. 27), 5 с. (1920 ч. 29, 36).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1920 — Ч. 31, 32, 37, 41; ЦДАВОВУ: 1919 — Ч. 14—18, 20, 21, 1920 — Ч. 22—38, 41, 42.

Примітки: Машинописне видання, відбите на гектографі. Наявне ч. 14 вийшло 14 грудня, ч. 21 — 31 грудня 1919 р., ч. 22 — 9 січня. 1920 р. У 1919—1920 рр. Українське пресове бюро в Копенгагені видавало «Bulletiner fra det Ukrainske Pressbureau» (див. № 2744) данською та «Bulletins from the Ukrainian Press-Bureau» (див. № 2745) англійською мовами.

Бюлетень «Українське Пресове Бюро в Копенгазі» — це своєрідний дайджест закордонної преси з україністики. Його видавці ставили перед собою подвійну мету: інформувати як українську, так і міжнародну громадськість про цікаві новини й актуальні питання, що стосувалися України та опосередковано більшовицької Росії як ворога України й порушувалися на сторінках данської преси та інших закордонних видань. Водночас у бюлетені вмішувалися повідомлення і про оригінальні публікації Українського пресового бюро в Копенгагені в данській пресі. Так, у часописі «Морзе Соціалдемократ» від 13 березня републіковано статтю «Україна і європейський ринок» із «бюлетеня У.П.Р. в Копенгазі з дня 21/2 ч. 4». У 23 газетах, зокрема у «Політікен», було передруковано телеграму Українського пресового бюро від 10 березня 1920 р. про початок українського наступу на більшовиків (1920. Ч. 32).

1920 р. у бюлетені вміщено повідомлення з таких видань: «Остелянд Фолкеблядт», «Берлінгське Тіденде», «Політікен», «Національтіденде», «Дагес Нюгедер», «Соціалдемократен» та ін. У цих публікаціях йшлося про потребу налагодження прямих

торговельних зв'язків країн Антанти з українськими кооператорами, а не через посередництво В. Леніна і Л. Троцького, однак для цього державам необхідно визнати самостійність українського народу (ч. 31), про реорганізацію фінської армії та великі поступки більшовицької Росії при негайному укладенні мирних договорів з Фінляндією й Литвою (ч. 31), про дозвіл уряду Польщі зайняти військам С. Петлюри Ямпіль, Брацлав і Ольгопіль (ч. 32).

У ч. 27 за 1920 р. опубліковано огляд діяльності «Української пресової служби в Данії» за період від 15 жовтня до 15 листопада 1920 р. та список матеріалів у данській пресі, що стосувалися України.

За свідченням Симона Наріжного, Українське пресове бюро в Копенгагені було «заложене при Надзвичайній Дипломатичній місії УНР в Данії, видавало в 1919 і 1920 рр. інформаційні бюлетені про Україну данською мовою в кількості 3000 по 8 с., а також українською мовою витяги з данської преси про Україну, розсилали пресовий матеріал до данських часописів і інформаційні матеріали особам і установам про Україну. Бюлетені розсилалися також до Швеції і Норвегії. Головою інформаційного бюро данської місії був п. Гехтер».

Останнє наявне (42-ге) число побачило світ 12 травня 1920 р.

Література: Наріжний С. Українська еміграція: культурна праця української еміграції 1919—1939: матеріали, зібрані до частини другої. Київ, 1999. С. 130.

Архівні джерела: ЛННБ. Від. рукописів. ИП. Ф. 9. Спр. 4088.

В. Габор

2301

УКРАЇНСЬКЕ ПРЕСОВЕ БЮРО ПРИ ДЕРЖАВНІМ СЕКРЕТАРІЯТІ ВІЙСЬКОВИХ СПРАВ: Комунікат. — Ч. 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Станіславів, 1919.**

Вийшло: 1919 — Ч. 1—130, [?]; Ф. 30×20,5 см; Обс. 2 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 130.

Примітки: Видання рукописне (машинопис).

Зміст комунікату становлять: «УПБ. Офіційне повідомлення Н. К. Г. Армії з дня 7 мая 1919», повідомлення УПБ: «Протест угорського правительства», «Умови договору поставлені Румунією», «Положення на Угорщині» та інформаційні повідомлення Головної команди українських військ від 7 травня 1919 р., угорського пресового бюро про становище «На всіх фронтах», начальника штабу

Дієвої армії полковника Красіцького п. н. «На фронті ріки Збруча без змін» тощо.

Останнє наявне (130-ге) число вийшло 8 травня 1919 р.

Література: Сирота Л. Осип Назарук і діяльність Пресових Бюро УНР і ЗУНР у Станіславові 1919 року // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2009. Вип. 18. С. 547, 548.

М. Романюк

2302

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО: Щоденна народня газета. — Р. 1. Ч. 1. 1919, 26 лип.

Ред.: не зазначено. — **Кам'янець-Подільський, 1919:** Видання Прес-квартири Штадарм. Друк. Когана і Дунаєвського. *Адр. ред. і адм.:* Кам'янець-Подільський, вул. Тараса Шевченка, буд. 49.

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—8; Ф. 62×47 см; Обс. 2—4 с.; *Передпл.:* на 1 міс. 96—120 грн. Ц. числа 4 грн (1919 ч. 1, 2), 5 грн (1919 ч. 3—8).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—8; **НБУВ:** 1919 — Р. 1 ч. 1—8; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 2—8.

Примітки: Від 5 серпня замість «Українського Слова» виходила газета «Нова Україна» (див. № 2199).

«Українське Слово» — суспільно-політичний і літературний часопис, який видавала Прес-квартира штабу Дієвої армії УНР з наказу С. Петлюри.

У ч. 1 редакція видання зазначила, що завдання часопису полягатимуть у боротьбі за досягнення соціально-політичних і національних ідеалів українського народу. Захищаючи національні інтереси та «пропагандуючи... ідеї всесвітнього братерства й солідарності...», редакція висловила намір рішуче боротися проти тих, хто «сіє міжнародну ворожнечу, провокує його (населення. — У. Ч.) на погроми... які руйнують творчі сили нашої Республіки» (ч. 1). Ще одним не менш важливим завданням часопису було проведення широкої культурно-просвітньої роботи серед селян і козаків, вміщуючи на сторінках видання життєписи видатних діячів України та висвітлюючи героїчні сторінки української історії.

Відповідно до задекларованої програми провідною темою видання було творення ідеї української державності, плекання національно-громадянських ідеалів. Цьому насамперед прислужилися передові статті, які не лише інформували читачів про важливі політичні події, а й спонукали до осмислення складних національних проблем,

сприяли формуванню національної свідомості та державного мислення. «Українське Слово» пропагувало об'єднання державотворчих сил та створення єдиного національного фронту (Дієва Армія. Ч. 1). Часопис звертав увагу на організацію та «політичне освідмлення» селянства як важливого чинника державного будівництва (Дієва Армія. Ч. 2, 3), закликав до політичної активності інтелігенцію, вважаючи її головним носієм ідеї національного відродження (Інтелігенція і будовання Республіки. Ч. 4).

Беручи до уваги факт зібрання в Кам'янці-Подільському інтелігентних сил Галичини й Наддніпрянщини, М. Гладкий у статті «Пора на конференцію» закликав до активізації наукового життя, зокрема проведення конференцій, присвячених «численним проблемам нашої мови» (ч. 7).

Низка статей висвітлювала перебування місії Антанти у Кам'янці-Подільському (Приїзд закордонних представників. Ч. 6; До приїзду місії Антанти. Ч. 7).

Щодо питань зовнішньополітичної орієнтації України, часопис стояв на позиції «орієнтації на себе» та «вишукуванні спільників не на далекому заході, а серед споріднених нам по соціальному устрою народів...» (Міжнародня орієнтація України. Ч. 2).

Дбаючи за розбудову національних сил, «Українське Слово» порушувало питання організації українського війська (Карський. Про національне військо; Армія і її організація. Ч. 2).

Літературну частину часопису представлено поезією В. Борозни, П. Михайловича, О. Олеса, та оповіданнями С. Васильченка, С. Черкасенка (також під псевд. П. Стах).

В «Українському Слові» постійно публікувалися оперативні звіти штабу Дієвої армії, накази та розпорядження уряду подавалися під рубрикою «Діяльність уряду». Багата хроніка громадсько-політичного, суспільно-економічного та військового життя містилася під рубриками «Радіо та телеграми», «Політичні вісти» (про умови перемир'я між Антан-тою і Колчаком), «З військового життя», «Кооператив-не життя», «Місцеве життя», «З закордонного життя». Для боротьби з дезертирством започатковано «Чорну дошку», яка містила перелік втікачів з армії. Рубрика «Академічне життя» інформувала про діяльність студентських наукових гуртків, містила інтерв'ю з ректором Кам'янець-Подільського державного університету І. Огієнком (ч. 6). Про культурні події в краю читачі дізнавалися з публікацій рубрики «Театр і мистецтво».

Автори видання — М. Гладкий, Даценко, Карський, Кульчинський, Позняков, В. Самійленко.

Видання «Українського Слова», що виходило з дозволу військової цензури, було короткотривалим — останнє (8-ме) число вийшло 3 серпня 1919 р. Як свідчать матеріали газети, причинами закриття часопису могли бути непорозуміння з Управлінням преси й інформації, яке звинуватило часопис у тому, що він не зареєстрований (ч. 5), а також небажання редакції виконати наказ начальника штабу залоги і комендатури Кам'янця-Подільського про обов'язкове публікування наказів на першій сторінці газети (ч. 8) — зазвичай «Українське Слово» друкувало їх на останній сторінці.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 92; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 69; Газети України 1917—1920 років... С. 232; ЛННБУ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1459.

Література: Бібліографія // Галицький Голос. 1919. Ч. 1. С. 3; Всячина // Український Прапор. Відень, 1919. Ч. 5. С. 4; Гутковський В., Крупський І., Федоришин П. Українська журналістика Наддніпрянщини (II пол. XIX ст. — 1920 р.): генезис, проблематика виступів, державотворча функція. Львів, 2001. С. 174; Вішка О. Преса української еміграції... С. 73.

У. Чубай

2303

УКРАЇНСЬКИЙ ВІСТНИК: Селянський часопис. — Ч. 1. 1919, 3 берез.

Редагує Ред. Комісія Видавн. Відділу Ц.І.Б. — **Винниця, 1919:** Видає Центральне Інформаційне Бюро при Директорії У.Н.Р. *Друк.* Й. Файнгольда, Винниця, коло пошти. *Адр. ред.:* Винниця, ул. Богдана Хмельницького, ч. 12.

Вийшло: 1919 — Ч. 1, 2; Ф. 38×26 см; Обс. 2, 4 с.; Ц. числа 1 грн 20 шагів.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — Ч. 1, 2; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 1.

Примітки: Виходить замість часопису «Український Тижневик» (див. № 2310).

«Український Вістник» обстоював українські національні інтереси, інформував про розвиток подій на фронтах та про новини міжнародного життя.

Редакція газети підтримувала повернення до влади Директорії УНР, публікувала найважливіші нормативні акти, видані українським урядом для врегулювання ситуації в країні, й відповідні роз'яснення та коментарі: ч. 1 — «Що треба зараз робити?» (пояснення закону про організацію трудових рад селянських і робітничих депутатів, а відтак — формування Трудового конгресу); ч. 2 — відозва Президії і комісії Трудового конгресу до селянства, робітництва і

вояцтва України та відозва до селян і козаків Комісії Трудового конгресу з оборони держави.

У ч. 1 «Українського Вістника» надруковано статтю «Про погроми на Україні» М. Г., в якій засуджено напади на євреїв та потрактовано такі випадки як провокацію проти української влади. Число друге містить передрук публікації з «Української Ставки» п. н. «Чим одрізняються Трудові Ради від совѣтів».

Значний обсяг газетних шпальт займали повідомлення про політичну ситуацію в Україні — утворення місцевих трудових рад, селянські повстання в різних місцевостях та інші важливі події (рубрика «На Україні»). Під рубрикою «Большовики на Україні» подавалися замітки про просування Червоної армії. Постійною була рубрика «На фронті», що містила оперативний звіт про воєнні події. Інформацію з-за кордону друкували під рубрикою «По чужих краях».

У ч. 2 надруковано «Казку про свячене яйце, про чорта і про Христю в намисті» С. Васильченка.

Відомо про вихід двох чисел «Українського Вістника». Друге число вийшло 7 березня (22 лютого) 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 93; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 70 Газети України 1917—1920 років... С. 232.

М. Процик-Кульчицька

2304

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС: Політично-економічний орган Перемиської України (1919 ч. 1—13); Політично-економічний орган (1919 ч. 14 — 1930 ч. 2); Орган націоналістичної думки (1930 ч. 3 — 1931 ч. 14). — Виходить що тижня. Р. І. Ч. 1. 1919, 2 лют.

Видає і за ред. відвічає Дмитро Грегोलінський (1919 — 1920 ч. 6), Лев Новак (1920 ч. 7), Євген Любкович (1920 ч. 8—10), Володимир Загайкевич (1920 ч. 11 — 1921 ч. 41), Степан Навроцький (1927 ч. 43 — 1928 ч. 40), Осип Сенечко (1928 ч. 41 — 1929 ч. 44), Зенон Пеленський (1929 ч. 45 — 1930 ч. 31). *За ред. відвічає:* Володимир Загайкевич (1921 ч. 42 — 1922 ч. 43), Лаврентій Павловський (1922 ч. 44 — 46), Юліан Лісикевич (1922 ч. 47 — 1923 ч. 13), Микола Вовкунець (1923 ч. 14 — 1925 ч. 36), Степан Навроцький (1925 ч. 37 — 1927 ч. 42), Володимир Зиблікевич (1930 ч. 32 — 1932 ч. 3), Степан Гинилевич (1932 ч. 4—35). *Ред.* Володимир Зубрицький (1931 ч. 15 — 28). — **Перемишль, 1919—1932:** *Друк.* Кнолера і Сина в Перемишлі (1919—1920 ч. 14, 16 — 1931 ч. 9, 15—42); *Друк.* А. Блюя в Перемишлі (1920 ч. 15, 1931 ч. 10—14, 1931 ч. 43 — 1932). *Адр. ред. і адм.:*

Перемишль, «Народний Дім» (1919 ч. 1—21), вул. Побереже, ч. І (1919 ч. 22 — 1920 ч. 3, 1921 ч. 12 — 1929 ч. 50), вул. Костюшки, ч. 3 (1920 ч. 4 — 1921 ч. 11), вул. Побереже, ч. 1/1 (1929 ч. 51 — 1932).

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1—38, 1920 — Р. II ч. 1—38, 1921 — Р. III ч. 1—52, 1922 — Р. IV ч. 1(130)—52(177), 1923 — Р. V ч. 1(178)—51(227), 1924 — Р. VI ч. 1(228)—52(279), 1925 — Р. VII ч. 1(280)—52(331), 1926 — Р. VIII ч. 1(332)—52(383), 1927 — Р. IX ч. 1(384)—52(435), 1928 — Р. X ч. 1(436)—53(488), 1929 — Р. XI ч. 1(489)—52(538), 1930 — Р. XII ч. 1(539)—38(576), 1931 — Р. XIII ч. 1(577)—47(623), 1932 — Р. IV ч. 1(624)—35(661); *Т.* 17000 пр. (1920—1929); *Ф.* 35×52 см (1919 — 1931 ч. 14, 1932 ч. 17—35), 29×41 см (1931 ч. 15 — 1932 ч. 16); *Обс.* 4—8 с.; *Передпл.:* в краю: чвертьрічна з пересилкою 5—17 кор. (1919 — 1920 ч. 15), 20—1 000 000 мар. (1920 ч. 16 — 1924 ч. 21), 2 зл. (1924 ч. 22 — 1925 ч. 49), річна 10 зол. (1925 ч. 50 — 1932); за кордоном: для Америки річна 2 дол. (1921 — 1925 ч. 9), 2,5 дол. (1925 ч. 10 — 1932), для Чехії на чверть року 12—18 чes. кор. (1922 ч. 32 — 1930 ч. 5), на рік 72 чes. кор. (1930 ч. 6 — 1932), для Франції на рік 30—80 фр. (1923 ч. 40 — 1930 ч. 5), на пів року 35 фр. (1930 ч. 6 — 1932), для Німеччини на рік 10 мк. (1930 ч. 6(544) — 1932), для Бельгії на рік 18—90 б. фр. (1930 ч. 6 — 1932). *Ц.:* 40—80 сот. (1919 — 1920 ч. 8), 1 кор. (1920 ч. 9), 1—250 000 мк. (1920 ч. 10 — 1924 ч. 26), 15—25 с. (1924 ч. 27 — 1932).

Наявність у фондi: **ЛННБ:** 1919 — Р. І ч. 1—38, 1920 — Р. II ч. 1—38, 1921 — Р. III ч. 1—52, 1922 — Р. IV ч. 1(130)—52(177), 1923 — Р. V ч. 1(178)—51(227), 1924 — Р. VI ч. 1(228)—52(279), 1925 — Р. VII ч. 1(280)—52(331), 1926 — Р. VIII ч. 1(332)—52(383), 1927 — Р. IX ч. 1(384)—52(435), 1928 — Р. X ч. 1(436)—53(488), 1929 — Р. XI ч. 1(489)—52(538), 1930 — Р. XII ч. 1(539)—38(576), 1931 — Р. XIII ч. 1(577)—45, 47(623), 1932 — Р. XIV ч. 1(624)—35(661); **НБ ЛНУ:** 1919 — Р. І ч. 1—38, 1920 — Р. II ч. 1—38, 1921 — Р. III ч. 1—21, 23, 25—36, 38—52, 1922 — Р. IV ч. 2(131)—33, 35—38, 40—52(177), 1923 — Р. V ч. 1(178) —51(227), 1924 — Р. VI ч. 1(228)—52(279), 1925 — Р. VII ч. 1(280)—52(331), 1926 — Р. VIII ч. 1(332)—52(383), 1927 — Р. IX ч. 1(384)—52(435), 1928 — Р. X ч. 1(436)—53(488), 1929 — Р. XI ч. 1(489)—52(538), 1930 — Р. XII ч. 1(539)—38(576), 1931 — Р. XIII ч. 1(577)—47(623), 1932 — Р. XIV ч. 1(624)—35(661); **ДНАБ:** 1919 — Р. І ч. 7, 19—22, 24, 31, 1920 Р. II ч. 2, 7, 11—20, 22, 25—31, 33, 34, 36, 37, 1921 — Р. III ч. 1—34, 36, 39—43, 45,

46, 50, 51, 1922 — Р. IV ч. 5(133) — 7, 9, 10, 13—16, 19—21, 23—52, 1923 — Р. V ч. 2(179)—51(227), 1924 — Р. VI ч. 1(228)—27, 30—52(279), 1925 — Р. VII ч. 1(280)—52(331), 1926 — Р. VIII ч. 1(332), 2, 4—11, 13—23, 25—35, 37, 38, 41, 42(373), 1927 — Р. IX ч. 18(401), 20, 22—24, 27, 42—52(435), 1928 — Р. X ч. 1(436) — 35, 37—48, 50, 52, 53(488), 1929 — Р. XI ч. 1(489)—52(538), 1930 — Р. XII ч. 1(539)—36(574), 1931 — Р. XIII ч. 1(577)—47(623), 1932 — Р. XIV ч. 1(624)—31(657); **НБУВ**: 1919 — Р. I ч. 35, 37, 1920 — Р. II ч. 7, 1921 — Р. III ч. 19, 1922 — Р. IV ч. 27(154)—50(175), 1923 — Р. V ч. 8(185), 11—15, 19, 21—27, 29, 30, 37, 41(217), 1924 — Р. VI ч. 7(234), 10—13, 17, 19—22, 24—28, 31, 32, 34—37, 40(267), 1925 — Р. VII ч. 1(280), 1926 — Р. VIII ч. 10(341)—13, 21—28, 45—52(383), 1927 — Р. IX ч. 1(384)—52(435), 1928 — Р. X ч. 16(451), 18, 22, 28—47, 49, 50, 52, 53(488), 1929 — Р. XI ч. 1(489) — 14, 16—52(538), 1930 — Р. XII ч. 1(539)—38(576), 1931 — Р. XIII ч. 1(577) 19, 22—47(623), 1932 — Р. XIV ч. 1(624), 4, 11, 14(637).

Примітки: У 1920 р. замість «Українського Голосу» вийшли одноднівки: «Українська Зоря» (див. 1920), «Українська Хата» (див. 1920), «Український Дзвін» (див. 1920), «Український Молот» (див. 1920). У зв'язку з постійним зростанням цін на друкарські послуги, інші видатки передплата та ціна примірника у 1919—1925 рр. змінювалися майже щодня. «Український Голос» зазнавав утисків цензури. Від ч. 14 за 27 квітня 1919 р. за наказом перемишльського старости редакція була змушена вилучити з підзаголовку словосполучення «Перемишльської України». Перерви у виданні газети, спричинені заборонами польською владою: у 1919 р. ч. 21 вийшло 15 червня, ч. 22 — 7 вересня; у 1920 р. ч. 31 — 10 жовтня, ч. 32 — 14 листопада; ч. 38(576) — 28 вересня 1930 р., ч. 1(577) — 6 січня 1931 р. Другим накладом, з лакунами, вийшли: 1919 — ч. 8, 9, 11—13, 15, 16, 31, 33, 34, 1920 — ч. 21, 28, 1921 — ч. 8, 1922 — ч. 2(131), 5, 7, 9, 11, 14, 15, 26, 36, 45, 47, 48(174), 1923 — ч. 23(200), 29, 31, 37, 42(218), 1928 — ч. 50(485), 1929 — ч. 20(508), 1930 — ч. 8(546), 1932 — ч. 25(648), 28, 29(652). Додатки: до ч. 49 за 1927 р. — «Додаток до «Українського Голосу», у 1929—1930 рр. — «Наука і Розвага» (див. 1929).

Упродовж років функціонування «Український Голос» був публічною трибуною для висвітлення

насушних питань українського суспільно-політичного життя у 20–30-х рр. XX ст. Її засновником та власником (у 1919—1929 рр.) був Д. Гроголинський. У цей час видання підтримувало діяльність Української трудової партії та Є. Петрушевича, згодом — Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО). У листопаді 1929 р. газета перейшла у власність Зенона Пеленського і таким чином стала першим легальним пресовим органом Організації українських націоналістів (ОУН).

Основні проблемні напрями часопису впродовж 1919—1923 рр. — політична доля Східної Галичини, події національно-визвольної боротьби на Наддніпрянщині. У цей час на шпальтах тижневика домінували матеріали, які привертали увагу читачів до різних міжнародних подій, які могли мати вплив на вирішення болючого для українців Галичини питання: повідомлення про перебіг міжнародних конференцій, конгресів та переговорів, оглядові публікації, які відображали погляди різних сторін — представників українського політикуму, Польщі, більшовицької Росії, Англії та інших країн. Одним зі знакових здобутків Національно-визвольних змагань 1917—1921 рр. редакція вважала створення Української Держави на чолі з гетьманом П. Скоропадським, а великою поразкою й невинною помилкою — антигетьманський переворот.

Головні політичні позиції редакції, які впродовж 1919—1929 рр. активно артикулювалися на сторінках «У. Г.»: 1) вимога від польської влади встановлення територіальної і культурної автономії усіх етнічних українських земель; 2) скасування закону про двомовність навчальних закладів; 3) створення українського університету у Львові; 4) перегляд закону про парцеляцію та зрівняння прав українців і поляків; 5) прийняття закону, який би дозволяв українцям обіймати державні посади; 6) надання українській мові права мови державної на теренах Східної Галичини й інших етнічних українських землях.

Зі зміною власника газети її структура не зазнала змін. Однак, від того часу передовиці були спрямовані на пояснення і популяризацію ідейних засад українського націоналізму. У цей період функціонування часопису основними проблемними напрямами публікацій аналітичного і критичного спрямування були такі: політична організація на національно-державницьких позиціях української студентської молоді, осіб середнього віку, колишніх військовиків; діяльність фінансово-економічних інституцій, виробничої та споживчої кооперації на

конто національних інтересів; аналіз помилок, що призвели до поразки національно-визвольних змагань; критика діяльності старшої генерації українського політикуму, яка була спрямована на пошук компромісів з польською владою чи громадських, культурних діячів, яка давала підстави звинувачувати їх у радянофільстві; висвітлення і засудження злочинної діяльності комуністичної верхівки СРСР проти населення УСРР.

Серед проблем і подій українського церковного, політичного, культурного та громадського життя, до яких упродовж функціонування газети приверталася увага читачів: діяльність глави Православної церкви Польщі Діонісія, арешт Митрополита Андрея Шептицького у 1923 р., вибори до сейму і сенату, судові процеси над членами Української військової організації, Організації українських націоналістів, сфабрикований процес Спілки визволення України, жорстокі дії каральних загонів стосовно українського населення Галичини, зростання безробіття та ін. Також порушувалися питання церковного календаря, celibату, полонізації українських дітей через створення двомовних навчальних закладів, позашкільної роботи з дітьми, фахової освіти, ролі юнацьких організацій, мистецтва і спорту у поступі нації, завдання преси, її функцій, місця та ролі в інформуванні, просвітництві, вихованні цільової аудиторії, розвитку мережі українського кінопрокату, земельної реформи, «національно освідомлюючої» праці серед селянства, ін. Висвітлювалася діяльність Наукового товариства імені Шевченка, Товариства прихильників освіти у Львові, товариств «Просвіта», «Рідна Школа», «Сільський Господар», Пласту, Українського товариства допомоги інвалідам у Львові, Центросоюзу, українських освітніх інституцій у Празі та ін.

Від 1927 р. у газеті зросла кількість аналітичних статей, присвячених аналізу міжнародної політичної та економічної ситуацій, дискусійних (наприклад, щодо завдання української історичної науки) матеріалів. Публікувалися пізнавальні статті, присвячені історії українських земель, народній творчості та етнографії, історії, географії інших країн і народів, про новітні досягнення науки і техніки, політичні течії та рухи у світі, спрямовані на правову, фінансову, медичну, господарську просвіту читачів, подорожні нариси, спогади (зокрема про становлення Української Держави на чолі з П. Скоропадським, відкриття Університету у Києві, події листопада 1918 р. в Галичині, День Соборності України).

Окрім того, у газеті публікувалися статті з нагоди ювілейних дат життя і діяльності, життєписні нариси, есе, некрологи як добре знаних загалу української громадськості, так і мало відомих перемисьльських, церковних, громадсько-політичних, літературно-мистецьких постатей (О. Барвінський, М. Галушинський, В. Гнатюк, С. Городецький, М. Гурський, М. Грушевський, В. Карпак, М. Кос, І. Коссак, З. Кузеля, І. Куровець, А. Крушельницький, Є. Левицький, О. Маковей, Б. Муссоліні, Ф. Нансен, С. Петлюра, Ю. Романчук, О. Саліковський, І. Снігурський, К. Студинський, О. Твердовський, А. Я. Чайковський, Є. Чикаленко, Й. Штраус та ін.), інтерв'ю з провідними діячами українських товариств і організацій, зокрема «Просвіти» та «Сільського Господаря».

Впродовж років функціонування редакція «У. Г.» полемізувала (переважно з приводу розбіжностей світоглядних переконань) з іншими українськими пресовими виданнями: спочатку з львівським «Впередом», згодом зі станіславівською «Новою Зорею», а від листопада 1929 р. – львівськими виданнями «Діло», «Громадський Голос», «Новий Час», тернопільською «Нашою Думкою». Часопис мав власних кореспондентів, які регулярно надсилали матеріали, на Волині, Закарпатті та Лемківщині, у Бельгії, Швеції, Югославії, Берліні, Відні, Женеві, Парижі, Празі. Багата подієва хроніка часопису географічно охоплювала усі регіони України та світу й відображала актуальні події життя українців як на етнічних українських землях, так і в еміграції, інформувала про яскраві епізоди політичного, культурного, громадського життя інших країн і народів.

Художня література на сторінках видання представлена творами І. Бордейного (під псевдонімом О. Задума), Степана Васильченка, В. Винниченка, Остапа Вишні, М. Вороного (під псевдонімом Олег Віщий), К. Гамсуна, М. Годованця, М. Голубця (під псевдонімом Микола Віконський), Катрі Гриневичевої, С. Калинця, П. Карманського, О. Кисілевської (також під псевдонімом О. Галичанка), Г. Костельника, Уляни Кравченко, О. Купріна (у перекладі Т. Мартинця), Р. Купчинського, А. Курдидика, Ж. Леметра, Б. Лепкого, Є. Маланюка, О. Маковей, К. Міксата (у перекладі І. Франка), Олександра Олеся, В. Островського, К. Поліщука, В. Стефаника, Д. Соляничя, Л. Томи (у перекладі Марка Черемшини), І. Франка, С. Чарнецького (під псевдонімом Тиберій Горобець), Марка Черемшини (також під справжнім іменем — Іван Семанюк), В. Щурата та ін.

Рубрики видання: «Що чувати в світі?», «З української політики», «По всій Україні», «З української еміграції», «З Радянської України», «З Польщі і про Польщу», «З життя Галичини», «Малий фейлетон», «З театру», «З мистецького життя», «Господарські поради», «З техніки і природи», «З життя і мистецтва», «З судової салі», «Студентські справи», «Міжнародні політичні події», «Союзи і Товариства», «Цікаві вісти», «З преси», «Нові книжки й видання», «Послідні вісти», «Новинки», «Веселий куток», «Всячина», «Зі спорту», «Курс грошей і товарів», «Оповідка», «Надіслане».

Серед авторів тижневика – Д. Андрієвський, К. Антонович, О. Бабій, С. Баран, О. Барвінський (також під криптонімами Ал. Б-ий, Ол. Б-ий), Л. Бачинський (також під псевдонімом Л. Прижмуренко), О. Бойдуник (також під псевдонімом О. Грузченко), В. Весоловський, С. Витвицький, М. Вовкунець, Б. Волинець, Р. Гамчикевич, М. Галушинський, І. Гарматій, Ю. Гасенко, І. Герасимович, О. Грицай, Є. Грицак, Д. Гроголинський, А. Дівнич (під псевдонімом Аді), Р. Дмоховський, С. Дмоховський, В. Загайкевич, Я. Заремба, І. Кедрин, Ф. Коковський, Д. Коренець, Т. Кормош, М. Кос, Б. Кравців (також під криптонімом Б. К.), А. Крушельницький, Ф. Крушинський, А. Курдидик, С. Куликівна, І. Лятишевський, Є. Ляхович, Г. Микитей, О. Назарук, Т. Окуневський, Є. Онацький (також під криптонімом Є. О.), О. Павлів-Білозерський (також під криптонімом О. П. Б.), М. Пасіка, В. Пачовський, Зенон Пеленський (також під криптонімом З. П.), Зиновій Пеленський, Й. Пеленський (також під криптонімом др. Й. П.), Ю. Редько, Ю. Романчук, Т. Савойка, Г. Семенчук, В. Сіменович, М. Сціборський (також під криптонімом М. С.), М. Струтинська, М. Струтинський, М. Таранько, Є. Тишинська, Ф. Федорців, І. Филипчак, Є. Форостина, А. Я. Чайковський, К. Чехович, Є. Чикаленко, П. Шкурат, О. Ярема, Л. Ясінчук. Окрім того, у газеті опубліковано багато неавторизованих або підписаних криптонімами і псевдонімами матеріалів.

У другій половині 1932 р. у Львові відбувся суд над учасниками I Конгресу ОУН (Відень, 1929). На лаву підсудних потрапили співробітники і автори видання (О. Бабій, О. Бойдуник, Є. Зиблікевич, З. Пеленський). 16 жовтня 1932 р. вийшло останнє (35-те) число газети. Її функціонування було припинено рішенням польської влади.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 134; Преса України: Газети 1917–1920 рр. С. 70; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 223.

Література: ЕУ Т. 2. С. 994; Енциклопедія Українознавства: слов. частина. Париж; Нью-Йорк, 1980. Т. 9. С. 3421; ЕУ. Vol. 5. Р. 481; Ігнатієнко В. Українська преса в 1922 році // Бібліологічні Вісти. Київ, 1923. Кн. 2. С. 16; К. І. Українська преса в Польщі в 1930 р. // Нова Зоря. Львів, 1930. Ч. 46. С. 6; Калинович І. Показчик української культури за 1925 рік. Львів; Київ, 1926. С. 11; Українське економічне бюро. Річник перший на рік 1933. Варшава, 1933. С. 97; Животко А. Історія української преси. С. 242, 246; Власт Ю. Українська преса... С. 1308; Качмар В., Савчак В. Громадське і політичне життя в Перемишлі між двома світовими війнами // Перемишль — західний бастион України. Нью-Йорк; Філадельфія, 1961. С. 171, 172; Дроздовська О. Місце української преси повітових міст Галичини (20—30-ті рр. XX ст.) у боротьбі за національне відродження України // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Львів, 1999. Вип. 6. С. 440—447; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. С. 185–191; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 57. Спр. 477. Арк. 1347.

О. Дроздовська

2305

УКРАЇНСЬКИЙ КОЗАК: Газета Української Народної Армії (1919 ч. 1—26); Фронтowa газета Української Народної Армії (1919 ч. 27—93). — Виходить щоденно крім понеділків і днів після свят. Ч. 1. 1919, 17 трав.

Редагує Комітет (1919 ч. 1—26). *Ред.* Юрій Чубук (1919 ч. 27—93). — **Радивилів** (1919 ч. 1); **Волочиськ** (1919 ч. 2); **Наркевичі** (1919 ч. 3); **Чорний Острів** (1919 ч. 4—6); **Ставка** (1919 ч. 7—29); **Жмеринка** (1919 ч. 30—88); **Проскурів** (1919 ч. 90—93), **1919: Видання** Міністерства Преси (1919 ч. 1—40), Польового Відділу Міністерства Преси (1919 ч. 41—66), Польового Відділу Міністерства Преси і Пропаганди (1919 ч. 67—93). *Тимчасова адр. ред.:* Радивилів, Інформаційне Бюро Армії У.Н.Р. (1919 ч. 1); Наркевичі, Міністерська валка, вагон ч. 61 (1919 ч. 3); Чорний Острів, Міністерська валка, вагон ч. 61 (1919 ч. 4—6); Ставка, потяг друк. Мін. Преси й Інф., вагон ч. 2392 (1919 ч. 7—26), потяг друк. Міністерства Преси, вагон ч. 2255 (1919 ч. 27—29); Жмеринка, потяг друк. Міністерства Преси, вагон ч. 2255 (1919 ч. 30—66), потяг Польового Відділу Міністерства Преси і Пропаганди, вагон ч. 2255 (1919 ч. 67—88); Проскурів, потяг Польового Відділу Міністерства Преси і Пропаганди, вагон ч. 2255 (1919 ч. 90—93). *Адр. експ.:* Жмеринка, потяг Польового Відділу Міністерства Преси і Пропаганди, вагон 2392 (1919 ч. 67—88); Проскурів, потяг Польового Відділу Міністерства Преси і Пропаганди, в вагоні 2392 (1919 ч. 90—93).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—93; Ф. 38×26 см (1919 ч. 1—27), 51×37,5 см (1919 ч. 28—80), 57×37 см (1919 ч. 83—93); *Обс.* 2—4 с.; *Передпл.*: на міс. 25 грн (1919 ч. 1), 50 грн (1919 ч. 2—26). *Ц.* числа 1 грн (1919 ч. 1), 2 грн (1919 ч. 3—26), 3 грн (1919 ч. 27—31, 33—35, 38—40, 42, 44, 47—53), 5 грн (1919 ч. 32, 37, 41, 43, 46, 87—88), 6 грн (1919 ч. 54, 59, 67, 71, 77), 4 грн (1919 ч. 55—58, 60—76, 78—84, 86), 8 грн (1919 ч. 85), 7 грн (1919 ч. 90—93).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 1, 3, 25, 28—30, 40, 42, 43, 51—56, 58, 59, 61, 62, 65—67, 70, 71, 74, 75, 77, 78, 83, 84, 86—88, 90—93; НБУВ: 1919 — Ч. 1—11, 13—30, 32—35, 37—44, 46—57, 59—61, 63—70, 73—80, 83—85, 88; ДНАБ: 1919 — Ч. 1—44, 46—80, 83, 84, 87; РДБ: 1919 — Ч. 6, 11, 13, 71, 77.

Примітки: У підзаголовку — гасло: «Нехай живе Українська Народня Республіка!». Додатки: «Бюлетень газети “Український Козак”» (див. № 1997), «Екстрений випуск фронтгазети “Український Козак”» (див. № 2086).

Часопис «Український Козак», як зазначено у редакційній статті в першому числі газети, засновано насамперед для того, щоб вояки Української народної армії могли звернутися до видання зі своїми проблемами, розповісти про важливі для них події, поділитися з побратимами радістю або смутком. Редакція закликала козаків надсилати свої матеріали й обіцяла, що газета буде воякам вірним другом та приятелем і завжди намагатиметься дати відповіді на поставлені запитання.

Багато матеріалів газети друкувалося з просвітньою метою, щоб роз'яснити сутність тогочасної політичної ситуації, сформувані позиції читачів стосовно певного питання: «Чому ми повинні боротися із більшовиками-комуністами?», «Чи буде всесвітня революція?», «Дбаймо про своє військо», «Стережіться провокації», «Обов'язок вояка і людини», «Більшовицька федерація — це нова неволя України» та ін.

Видання вмішувало чимало звернень урядів, офіційні документи — статuti, накази, універсали й обіжники. Багато чисел відкривають звернення уряду та головного отамана С. Петлюри до народу чи окремо до війська тощо. Окремі документи вмішувано з огляду на їх історичне значення, як-от І Універсал Центральної Ради про автономію України (ч. 21).

Військова тематика була однією з найголовніших у виданні. Темі війська присвячено матеріали таких рубрик, як: «З військового життя», «Оперативний звіт

Штабу Дієвої армії», «По той бік фронту», «Листи з фронту». Традиційно вмішувалися матеріали, в яких вшановували пам'ять загиблих вояків.

Одним із завдань видання було також інформувати українських козаків про все, що відбувається в державі й за кордоном. Для цього в газеті велися постійні рубрики: «По Україні», «У Києві», «Діяльність Уряду», «З місць», «Вісти з-за кордону» (пізніше — «Що робиться в світі»), «Ріжні вісти. Радіо і телеграми».

Окрім вказаних, провадилися також рубрики: «Офіційний відділ», «На теми дня», «З газет» і «Всячина».

На сторінках газети іноді вмішувалися художні твори — переважно вірші. Найчастіше друкувалися поезії за підписом М. Вдовиченко, С. Іванченко, П. Михайлович і П. Стах.

Серед авторів «Українського Козака» — Карський, В. Потішко, Т. Проценко, О. Телешівський. Чимало матеріалів підписано псевдонімами чи криптонімами. Замітки інформаційних рубрик сформовано за даними Інформаційного бюро армії, Української телеграфної агенції та Українського пресового бюро.

Останнє (93-тє) число «Українського Козака» вийшло 20 листопада 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 93; Газеты 1917—1922 годов... С. 97; Павлюк І. Українські часописи... С. 140; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 70; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 225; Газети України 1917—1920 років... С. 233; ЛННБУ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1746.

Література: Павлюк І. Українська легальна преса Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя 1917—1939, 1941—1944 рр. Львів, 2001. С. 152, 153; Тернопільський Ю. Л. Українська преса... С. 93.

М. Процик-Кульчицька

2306*

УКРАЇНСЬКИЙ КОМУНАР. —

№ 1. 1919, лют.

Золотоноша, 1919: Вид. Ревком.

Вийшло: 1919 — № 1—8, [?].

Примітки: У січні 1919 р. газета виходила п. н. «Вісти Золотоніського Народнього Комісаріату» (див. № 2029). Від січня 1920 р. виходили «Вісти Золотоношського Повітового Революційного Комітету» (див. 1920 р.).

Офіційно-пропагандистське видання Золотоніського повітового революційного комітету.

Газета виходила до серпня 1919 р. Припинила своє існування через повалення радянської влади у Золотоноші.

Останній (8-й) відомий номер датовано 20 березня 1919 р.

Бібліографія: Газети СССР 1917—1960. Т. 2. С. 505; Т. 4. С. 428.

Електронні джерела: Біля витоків. URL: <http://zolotonosha.osp-ua.info/>.

О. Дроздовська

2307

УКРАЇНСЬКИЙ ПОВСТАНЕЦЬ: Орган повстанських військ. — Ч. 1. 1919.

Редагує колегія при Дівізії Отамана Зеленого. — **Козятин, 1919:** *Адр.:* Козятин, «Українськ. Повстанець».

Вийшло: 1919 — Ч. 1—3; *Ф.* 50,5×35 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* числа 4 грн.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Ч. 3.

Примітки: Гасла газети: «Хай живе Самостійна Українська Народня Республіка!», «І вражою злою кровю Волю окропіте!», «Шабля гостра то родина, Кінь вороний — то мій брат!».

Метою газети було підняття селян і робітників на боротьбу проти більшовицьких і денікінських військ, поширення серед них патріотичних настроїв. Успіх визвольної боротьби залежить від того, чи зможе народ піднятися проти ворогів у єдиному могутньому повстанні, — це провідна ідея, обстоювана в часописі.

Єдине наявне у фондах число «Українського Повстанця» містить, окрім передовиці, статтю Марка Линчука «Тернистим шляхом», в якій йдеться про значення єдності народу для перемоги й про боротьбу пліч-о-пліч з повстанцями галицьких українців.

У газеті надруковано наказ Головної команди військ УНР про мобілізацію населення до української регулярної армії, вірш М. Явіренка «Доле, проснися!» та низку заміток під рубрикою «Ріжні вісти» — про те, як селяни потерпають від свавілля денікінських військ; про закриття у Києві газети «Рада» через публікацію в ній статті С. Єфремова «Непримиренні» тощо.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 70.

М. Процик-Кульчицька

2308

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР = UKRAINSKYJ PRAPOR. — Виходить що тижня в п'ятницю (1919 ч. 1), два рази на тиждень (1919 ч. 2 — 1920 ч. 25), раз на тиждень (1920 ч. 26 — 1924 ч. 1), 1 і 15 кожного місяця (1924 ч. 2 — 1929), 1 кожного місяця (1930—1931), jeden Monat [щомісяця] (1932). — Р. I. Ч. 1. 1919, 8 серп.

Вид. і начальний ред. Степан Баран (1919 ч. 1—36). *Відвічальний ред.* (1919 ч. 1—36), *начальний ред.* (1919 ч. 37 — 1920 ч. 25) Павло Лисяк, Іван Проць (1923 ч. 45). *За ред. відвічає* Василь Будз (1919 ч. 37 — 1920, 1922 ч. 1—41). *Редагує* Комітет (1920 ч. 25—44). *Hauptredacteur* [Голов. ред.] Iwan Proc (1923 ч. 46—48). *Відп. ред.* Василь Будз (1922 ч. 42—50, 1923 ч. 1—44), Евзебій Радик (1923 ч. 45). *Verantwortlicher Redakteur* (Schriftleiter) [відп. ред.] Eusebius Radyk (1923 ч. 46 — 1932). — **Відень** (1919 — 1923 ч. 44); **Берлін** (1923 ч. 45 — 1932), **1919—1932:** *Вудає* Відділ Преси і Пропаганди Зах. УНР (1920 ч. 45—55/56), Уряд Преси і Пропаганди Зах. УНР (1920 ч. 57 — 1922 ч. 41); *Вид. і власник* Уряд Преси і Пропаганди ЗУНР (1922 ч. 42—44), Василь Будз (1922 ч. 45 — 1923 ч. 44), Евзебій Радик (1923 ч. 45); *Verlag* [Вид.] Eusebius Radyk (1923 ч. 46 — 1932). *Друк.* Енгля і Сина у Відні II (1919 — 1920 ч. 55/56); *Друк.* «Адрія» тов. з огр. пор. Відень II (1920 ч. 57 — 1923 ч. 44); Börsenbuchdruckerei Denter & Nicolas. Berlin C2 (1923 ч. 45 — 1932). *Адр. ред. і адм.:* Wien, VI. Windmühl., 15/7 (1919 ч. 1). *Адр. ред., адм. і експ.:* Wien, VII., Mariahilferstrasse, 88A (1919 ч. 2—39). *Адр. управи:* Wien, VII., Mariahilferstrasse, 88A (1920 ч. 1—56), VIII., Langeasse, 5 (1920 ч. 57 — 1923 ч. 44); Berlin-Schöneberg, Mühlen-Strasse, 8B (1923 ч. 45—49), Martin-Luther-Straße, 45 (1924 ч. 1), Eisenacher Strasse, 59/IV (1924 ч. 2—9), Eisenacher Strasse, 53/IV (1924 ч. 10 — 1930 ч. 7), Eisenacher Strasse, 59/III (1930 ч. 8 — 1932).

Вийшло: 1919 — Р. I ч. 1—9/10, 11/12—22, 23/25, 26, 27, 28/29, 30, 31/32—39, 1920 — Р. II ч. 1—9/10, 11—48, 48/49, 50—55/56, 57—65, 1921 — Р. III ч. 1—52, 1922 — Р. IV ч. 1—50, 1923 — Р. V ч. 1—49, 1924 — Р. VI ч. 1—17, 1925 — Р. VII ч. 1—15/16, 17—20/21, 22/23, 1926 — Р. VIII ч. 1—24, 1927 — Р. IX ч. 1—14/15, 16—24, 1928 — Р. X ч. 1—4/5, 6, 7/8, 9—11/12, 13/14, 15—17/19, 1929 — Р. XI ч. 1/2—12, 1930 — Р. XII ч. 1/4, 5/6—11, 1931 — Р. XIII ч. 1/4, 5/8, 9/12, 1932 — Р. XIV ч. 1—4; *Ф.* від 45×31 см до 48×31,5 см; *Обс.* 4—8 с., 10 с. (1920 ч. 48/49), 12 с. (1928 ч. 17/19), 20 с. (1919 ч. 23/25); *Передпл.:* в Австрії: місячно без доставки 16 кор. (1921 ч. 1—30), 32 кор. (1921 ч. 31—43), 80 кор. (1921 ч. 44 — 1922 ч. 1), 120 кор. (1922 ч. 2—24), 240 кор. (1922 ч. 25—30), 600 кор. (1922 ч. 31—34), 1600 кор. (1922 ч. 35—59), з поштовою пересилкою 18 кор. (1921 ч. 1—30), 34 кор. (1921 ч. 31—43), 84 кор. (1921 ч. 44 — 1922 ч. 1), 125 кор. (1922 ч. 2—24), 250 кор. (1922 ч. 25—30), 640 кор. (1922 ч. 31—34), річно 68 кор. (1920), 1600 кор. (1923 ч. 1—17), 4000 кор. (1923 ч. 18—44), 48 000 з. кор.

(1923 ч. 45—49, 1924 ч. 1—3), 24 000 а. К. (1924 ч. 4 — 1927 ч. 17), 24 а. шіл. (1927 ч. 18 — 1928 ч. 10), 2.40 а. шіл. (1928 ч. 11/12—1929), 1.60 а. шіл. (1930—1931); за границею: на Україні 80 грн (1920), в Чехо-Слов. 30 чеськ. кор. (1920, 1924 ч. 4 — 1929), 40 чеськ. кор. (1921 ч. 1—30), 50 чеськ. кор. (1921 ч. 31 — 1924 ч. 3), 15 чеськ. кор. (1930—1931), в Юго-Слав. 56 югослав. кор. (1920), 100 югослав. кор. (1923 ч. 1—19), 100 динар. (1923 ч. 20 — 1924 ч. 3), 60 динар. (1924 ч. 4 — 1929), 30 динар. (1930—1931), в Німеччині 24 Mk (1920 — 1922 ч. 24), 100 н. мар. (1922 ч. 25—34), 200 н. мар. (1922 ч. 35—50), в краях латинської Унії 10 Frs. (1920—1922), 10 фр. (1923 ч. 1—17), 16 фр. (1923 ч. 18 — 1924 ч. 3), 8 фр. (1924 ч. 4 — 1929), 4 фр. (1930—1931), в Англії: 8 sh. (1920—1922), 8 шіл. (1923 — 1924 ч. 3), 4 шіл. (1924 ч. 4 — 1929), 2 шіл. (1930—1931), в Америці: 2 дол. (1920—1922, 1923 — 1924 ч. 3), 1 дол. (1924 ч. 4 — 1929), 0.50 дол. (1930—1931), в Бразилії: 1 дол. (1924 ч. 2, 3), 0.50 дол. (1924 ч. 4 — 1929), 0.30 дол. (1930—1931), в Радянських Соц. Республ. річна рівновартність 2 дол. (1923 ч. 45 — 1924 ч. 3), рівновартність 1 дол. (1924 ч. 4 — 1929), 0.50 дол. (1930—1931). Ц. числа 60—80 сот. (1919 ч. 1—10, 13—22, 26, 27, 30, 33—39, 1920 ч. 1—8, 11—14, 16—28), 1 кор. 20 сот. (1919 ч. 11/12, 28/29, 31/32), 1 кор. 60 сот. (1920 ч. 9/10, 15, 29—48), 2 кор. (1919 ч. 23/25), 2.60 кор. (1920 ч. 48/49—62), 2 кор. 50 сот. (1920 ч. 63—64), 4 кор. (1921 ч. 1—30), 8 кор. (1921 ч. 31—42), 20 кор. (1921 ч. 44 — 1922 ч. 1), 30 кор. (1922 ч. 2—24), 60 кор. (1922 ч. 25—30), 150 кор. (1922 ч. 31—34), 500 кор. (1922 ч. 35—50), 400 кор. (1923 ч. 1—17), 1000 кор. (1923 ч. 18—44), 20 зол. пфеніг. (1923 ч. 45 — 1931), 25 зол. пфеніг. (1932).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. I ч. 1—5, 7—18, 20—39, 1920 — Р. II ч. 1—64, 1921 — Р. III ч. 1—52, 1922 — Р. IV ч. 1—50, 1923 — Р. V ч. 1—49, 1924 — Р. VI ч. 1—17, 1925 — Р. VII ч. 1—22/23, 1926 — Р. VIII ч. 1—24, 1927 — Р. IX ч. 1—24, 1928 — Р. X ч. 1—17/19, 1929 — Р. XI ч. 1/2—12, 1930 — Р. XII ч. 1/4—11, 1931 — Р. XIII ч. 1/4—9/12, 1932 — Р. XIV ч. 1—4; НБ ЛНУ: 1919 — Р. I ч. 1—39, 1920 — Р. II ч. 1—22, 25—65, 1921 — Р. III ч. 1—52; ДНАБ: 1919 — Р. I ч. 1—39, 1920 — Р. II ч. 1—65, 1921 — Р. III ч. 1—52, 1922 — Р. IV ч. 1—50, 1923 — Р. V ч. 1—49, 1924 — Р. VI ч. 1—17, 1925 — Р. VII ч. 1—22/23, 1926 — Р. VIII ч. 1—24, 1927 — Р. IX ч. 1—24, 1928 — Р. X ч. 1—17/19, 1929 — Р. XI ч. 1/2—12, 1930 — Р. XII ч. 1/4—11, 1931 — Р. XIII ч. 1/4—9/12, 1932 — Р. XIV ч. 1—4.

Примітки: У 1920 р. порушена нумерація чисел: ч. 48 датовано 12 вересня, ч. 48/49 — 18 вересня. Додатки: 1920 р. до ч. 55 і 56 — «Відозва до українського народу Галицької землі (з нагоди других роковин нашої державности»; обс. 1 с.); 1921 р. до ч. 31 — «Відповідь Управи “Укр. Мистецької Накладні (УМИ)” на заяву п. Осипа Турянського в числі 28. “Укр. Прапору” з 16-го липня 1921 р.» (обс. 1 с).

Громадсько-політичний часопис виходив у світ від 8 серпня 1919 р. до 10 листопада 1923 р. у Відні, від 24 листопада 1923 р. до 15 вересня 1932 р. у Берліні. Заснований Степаном Бараном і фінансований урядом Євгена Петрушевича, на початках був друкованим органом Української народної трудової партії, а від 22 серпня 1920 р. став офіційним органом уряду ЗУНР за кордоном. Постійними співробітниками у віденський період часопису були Кость Левицький та Осип Назарук, які почергово обіймали посади уповноважених у справах преси й пропаганди у закордонному уряді ЗУНР. Перед екзильним урядом диктатора ЗУНР була поставлена головна мета: домагатися відновлення незалежності ЗУНР дипломатичними засобами, висвітленню цієї діяльності мав слугувати «Український Прапор».

Спираючись на ст. 91 Сен-Жерменського договору (1919 р.), закордонний уряд ЗУНР провадив міжнародний процес за визнання державності Західно-Української Народної Республіки.

«Український Прапор» був єдиним політичним репрезентантом для тодішньої великої української галицької громади Відня і набув доволі значну популярність, друкуючи універсальну інформацію: крім офіційної частини, неодмінна стаття редактора аналізувала актуальні події; фахово організовані літературна частина й розділ бібліографії ознайомлювали з новітніми мемуарами відомих громадсько-політичних діячів, белетристичними творами тогочасних українських письменників, нагадували про пам'ятні дати видатних українців і привертати увагу до їхніх творчих надбань, своєчасно анонсували новинки в українських книговидавництві та пресі (рубрики «Бібліографія», «Нові журнали», «З книжок та журналів»). Визначальною особливістю часопису була насиченість новинарськими та аналітичними матеріалами, які представляли у широкому спектрі численних тематичних рубрик («Міжнародне положення», «Політичний огляд», «На українських землях», «З Великої України», «З Надніпрянщини», «З Галичини», «З Угорської

України», «В Польщі», «Економічний огляд» та ін.). Постійно моніторилася іноземна преса (для цього слугувала рубрика «Чужа преса про події у Східній Галичині»), зокрема на предмет розгляду в ній питання Східної Галичини, приверталася увага до актуальних матеріалів української преси, що виходила на етнічних українських землях і на еміграції.

Часопис проводив значну освідлюючу роботу, пропагуючи значення Східної Галичини в загальноєвропейському масштабі. Трагічний програв Визвольних змагань, які розвели УНР і ЗУНР та їхніх прихильників по різні ідеологічні сторони, зумовив політику взаємного поборювання урядів ЗУНР та УНР, що спричинювало на сторінках «Українського Прапора» постійну полеміку, переважно — гостро-критичними статтями. Розглядаючи Польщу найзапеклішим і найнебезпечнішим ворогом Східної Галичини, союз із більшовиками вважався меншим злом, чим пояснюється відповідний характер частини опублікованих матеріалів політичної тематики.

Одним із пріоритетів Закордонного центру ЗУНР у відновленні незалежного державно-правового статусу Східної Галичини було формування якісної інформаційної політики щодо становища українського громадянства на захоплених Польщею українських теренах. Для організації масованої пресової пропаганди про страхітливі факти буття українців у Східній Галичині редакція часопису налагодила збір конкретної інформації серед очевидців, яка оперативно констатувалася на шпальтах «Українського Прапора».

Не отримавши підтримки європейських країн (14 березня 1923 р. Східна Галичина була передана під протекторат Польщі), президент ЗУНР змушено перебрався зі своїм представництвом та видавництвом свого офіційного до Берліна. На п'ятому році існування видавці часопису «Український Прапор» остаточно визначилися з орієнтиром своєї політики — курс на співробітництво із радянською Україною. Заява урядового органу представниками української спільноти за кордоном сприйнялася як нова форма москвофільства. Зміна місця видавництва часопису не вплинула на його програмне завдання: консолідація активних національних сил, збереження і культивування ідеї української державності на західноукраїнських землях.

Берлінський період часопису зберіг традиції віденського періоду у формальних ознаках. Незмінною залишилася попередня архітектоніка видання: перша сторінка газети відводилася під редакційні статті на актуальні теми, друга—третя

містили політичні огляди, полеміку з крайовою та еміграційною пресою, публікації на загальнополітичні теми, тематичні рубрики. Періодично у «підвалі» розміщувалися культурницькі матеріали. Останню сторінку формували рубрики: «Ріжні вісти», «Міжнародний політичний огляд», «Бібліографія», «Від Адміністрації», «Надіслане», а також рекламних оголошень. Незмінним залишився формат газети — Berliner.

У період українізації Є. Петрушевич з найближчим оточенням потрапив під вплив ілюзій щодо зміни національної політики радянської влади в Україні. В «Українському Прапорі» і надалі друкувалися ноти протесту проти діяльності польської окупаційної влади, заяви та меморандуми Є. Петрушевича до Ліги Націй та повідомлялося про інші дипломатично-пропагандистські акції на захист поневоленого українського народу Східної Галичини. Проте, на відміну від віденського періоду, політично-ідеологічні матеріали газети набули відверто радянофільського характеру, декларуючи постулат здійснення українського державного права на західних українських землях, злуку українського народу в єдиній державі, апіорну готовність до лояльної співпраці в умовах радянської системи. Контент часопису охоплював також матеріали із суцільним позитивом повідомлень про розквіт українства в радянській республіці. Активно відгукнулася газета на процес у Харкові над СБУ, виправдовуючи позицію радянської влади. Радянофільські настрої Є. Петрушевича, як і багатьох його співвітчизників, розвіялися на зламі 1930-х рр., коли в Україні розгорнулися масові репресії і терор органів ДПУ—НКВС, однак «Український Прапор» на цей час уже не існував, припинивши свій вихід 15 вересня 1932 р.

Літературною частиною часопису у 1926—1929 рр. опікувався Остап Грицай, літературознавці та критичні статті якого постійно передруковувалися з «Українського Прапора» в інших українських періодичних виданнях. Зокрема, були опубліковані його матеріали, присвячені творчості О. Кобилянської, М. Коцюбинського, В. Стефаника, Ю. Федьковича, І. Франка та багатьох інших літераторів і науковців, літературно-критичні огляди.

Із часописом співпрацювало чимало визначних українських публіцистів: у 1920—1929 рр. постійним співробітником був Андрій Жук (не користувався своїм прізвищем, тільки псевдонімами та криптонімами: А. Беволит, Observator, А. Б., А. В, А. Ж., А. І., А. Крий), публікації якого порушували зловоденні політичні

та культуральні проблеми; Михайло Лозинський, статті якого у 1921—1924 рр. публіцистично підтримували акцію Є. Петрушевича на міжнародному полі; постійно дописував Петро Карманський, який у 1922—1925 рр. був представником ЗУНР в Аргентині та Бразилії; активними співробітниками берлінського періоду були Юліан Бачинський, Роман Перфецький.

Звітуючи про десятирічну діяльність часопису, редакція серед постійних авторів згадувала Володимира Бандрівського, «який ще з 1919 р. дає для «Українського Прапора» кореспонденції і статті ідеологічного характеру з оригінально і глибоко передуманим змістом» (В десятій рік. 1928. Ч. 16), однак не вдалося цього автора ідентифікувати серед псевдонімів і криптонімів видання, а повним іменем він у часописі не користувався, багато ж матеріалів були анонімними. Постійно або ж спорадично до часопису дописували Володимир Біберович, Станіслав Дністрянський, Петро Карманський, Іван Коссак, Осип Лука, Теодор Марітчак, Григорій Микитей, Лука Мишуга, Василь Пачовський, Мілена Рудницька, Льонгін Цегельський, Володимир Шухевич.

Останнє (4-те) число вийшло у світ 15 вересня 1932 р.

Бібліографія: Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 227; Газети України 1917—1920 років... С. 269; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1524, 1168, 1716—1721.

Література: ЕУ. Т. 9. С. 3437; ЕУ. Vol. 4. Р. 481; Жученко М. Український видавничий рух в першій половині 1921 р. // Хліборобська Україна. 1921. 36. V/VI. С. 201; Обозненко М. Листи з Відня // Українське Слово. 1921. Ч. 6. С. 3; Назарук О. Про новий тип кирилі. Причинок до історії еміграції. Відень: Накладом «Українського Прапора», 1922. 30 с.; Кр. Слав'янська програма й Українці // Нова Україна. 1923. Ч. 7/8. С. 318; Український Прапор // Народний ілюстрований Календар товариства «Просвіта» на звичайний рік 1926. Львів, 1925. С. 76; Витвицький М. С. Українці в Німеччині (вражіння з подорожі по Німеччині) // Новий Час. Львів, 1930. Ч. 79—83; Тернопільський Ю. Л. Українська преса... С. 42; Кедрин І. Життя — події — люди: Спомини і коментарі. Нью Йорк: Видавничка кооператива «Червона Калина», 1976. С. 72, 80—83, 98; Животко А. Історія української преси. С. 282; Субтельний О. Україна. Історія. Київ: Либідь, 1991. С. 377; Дві короткі автобіографії Андрія Жука // Молода нація. 2002. № 3. С. 224; Кулеша Н. Українська преса у Німеччині 1919—1945 рр.: формування та функціонування: монографія. Львів, 2009. С. 56—61; Кулеша Н. «Український Прапор» (1919—1923 рр.): віденський період часопису уряду ЗУНР// Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2014. Вип. 4(22). С. 91—108; Кулеша Н. «Український Прапор»

(1923—1932 рр.): берлінський період часопису Президента Української Національної Ради // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2019. Вип. 9(27). С. 13—33.

Архівні джерела: ЦДІАУ. Ф. 359. Оп. 1. Спр. 301. Арк. 3—5; Ф. 309. Оп. 1. Од. зб. 898. Арк. 1—19; ДАЛО. Ф. 11. Оп. 1. Спр. 3911. Арк. 1—10; Ф. 11. Оп. 3. Спр. 1969; Ф. 11. Оп. 29. Спр. 3880.

Н. Кулеша

2309

УКРАЇНСЬКИЙ СТРЕЛЕЦЬ: Часопис для українського війська. — Виходить тричі в тиждень. Ч. 34. 1919, 15 черв.

Редагує Комітет. — **Камянець на Поділлі, 1919:** Друк. Когена і Дунаєвського в Кам'янці на Поділлі. *Адр. ред. і адм.:* Камянець на Поділлі, Губерніяльна площа, дім Консисторії.

Вийшло: 1919 — Ч. 34—37; Ф. 47×31,5 см; *Обс.* 6 с., 4 с.; *Передпл.:* міс. 24 грн. Для козаків 12 грн. *Ц.* числа 2 грн.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Ч. 34—37; **НБУВ:** 1919 — Ч. 34—37; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 34.

Примітки: До ч. 34 за 14 червня та від ч. 38 за 30 червня газета виходила п. н. «Стрілець» (див. № 2270).

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 93; Бібліографія української преси... С. 200; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 70; Газети України 1917—1920 років... С. 221.

Література: Галушко М. Українські часописи Станіслава... С. 158, 159.

М. Романюк

2310

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК: Селянський Часопис. — Ч. 1. 1919, 23(10) січ.

Редагує редакційний підвідділ Видавничого відділу Ц.І.Б. (1919 ч. 1). *Ред.* Комісія Видавничого Ц.І.Б. (1919 ч. 2, 3). — **Київ** (1919 ч. 1); **Винниця** (1919 ч. 2, 3), **1919:** Видає Центральне Інформаційне Бюро при Директорії У.Н.Р. *Друк.* Акц. Т-ва М. Т. Корчак-Новицького, вул. Мерінгівська, № 6 (1919 ч. 1); *Друк.* Йосипа Файнгольда, коло пошти (1919 ч. 2, 3). *Адр. ред.:* Київ, Хрещатицький пер., № 5 (1919 ч. 1); Винниця, ул. Богдана Хмельницького, Ч. 12 (ч. 2, 3).

Вийшло: 1919 — Ч. 1—3; Ф. від 35×25 см до 39×25 см; *Обс.* 4—8 с.; *Ц.* номери 60 к. (1919 ч. 1), 1 грн 20 шагів (1919 ч. 2, 3).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Ч. 1, 2; **НБ ЛНУ:** 1919 — Ч. 1; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 1.

Примітки: Із 3 березня (18 лютого) 1919 р. газета виходила п. н. «Український Вістник» (див. № 2303).

У часописі, видаваному Центральним інформаційним бюро при центральному органі влади Української Народної Республіки, системно публікувалися не тільки інформаційні, а й офіційні матеріали про діяльність Директорії. Значну частину змістового наповнення «Українського Тижневика» становили універсали та закони уряду, які регулювали життя населення, а головню земельні проблеми селянства, про що свідчать, зокрема, «Універсал Директорії Української Народної Республіки до трудового селянства» (ч. 1), «Універсал Трудового конгресу до українського народу» (ч. 2) та «Закон про землю в Українській Народній Республіці». Також у нормативних документах визначалися територіальні та мовні засади як чинники ідентифікації нації, про що свідчить «Універсал Директорії про приєднання Наддністрянської України» за 22 січня 1919 р., присвячений об'єднанню Західно-Української Народної Республіки і Наддністрянської України, та закон «Про державну мову на Вкраїні», згідно з яким державною мовою офіційно визнавалася українська.

Інформаційну тематику видання представлено у публікаціях під рубриками «На Україні» та «По чужих краях», у яких редакція висвітлювала внутрішнє життя країни та важливі події закордонного значення.

Останнє наявне (3-тє) число вийшло 27(14) лютого 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 93; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 70; Газети України 1917—1920 років... С. 232.

Р. Романюк

2311

УКРАЇНСЬКІ ВІСТИ: Щоденний, політичний, економічний і літературний часопис. — Р. 1. Ч. 1. 1919, 4 трав.

Ред.-вид. Федір Булат (1919 ч. 1—13). *Ред.* М. Малицький (1919 ч. 14). *Відвічальний ред.* М. Малицький (1919 ч. 15—17), П. Карманський (1919 ч. 25—36). *Редагує* Комітет. *Відвіч. ред.-вид.* Ф. Булат (1919 ч. 18—24). — **Тернопіль, 1919:** *Вид.* Федір Булат (1919 ч. 14—17). Власна *друку* часопису «Українські Вісти», м. Тернопіль (1919 ч. 1—24); *Друк* часопису «Українські Вісти», Тернопіль, ул. Лесі Українки (1919 ч. 25—36). *Адр. ред. і контори:* Тернопіль, вул. Лесі Українки, ч. 8 (1919 ч. 1—5, 25—36), вул. Шевченка, готель Подільський (1919 ч. 6—24).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—36; Ф. 47,5×31 см; *Обс.* 2 с. (1919 ч. 1—6, 8, 10—14, 16—18, 20—36), 4 с.

(1919 ч. 7, 9, 15, 19); *Передпл.:* на 3 міс. 84 грн (1919 ч. 1, 2), 70 грн (1919 ч. 3—24), на місяць 32 грн (1919 ч. 25—36). *Ц.* числа 1 грн (50 к.) (1919 ч. 1—24), 1 грн 50 шагів (1919 ч. 25—36), подвійні числа 2 грн.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—25, 29—36; НБУВ: 1919 — Р. 1 ч. 5; НБ ЛНУ: 1919 — Р. 1 ч. 1, 3—5, 7, 14, 15, 17, 19—22, 26—34; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—8.

Примітки: Склад редакційного комітету: Микола Малицький, Іван Галушинський, Семен Сидоряк, Ілярій Брикевич, Федір Булат, Євген Мацелюк. До ч. 15 — «Надзвичайний додаток...» (1 с.; Ц. 50 сот.).

Видаваний «наддніпрянцями» щоденний часопис «Українські Вісти» — наступник припиненого у травні 1919 р. урядового органу «Український Голос» — стояв на «сторожі Демократичної Державности Українського Народу, повної самостійности і цілковитої незалежности Української Держави» (ч. 1). Провідна тема публікацій часопису — державність України. Намагаючись писати «про все, що має не лише вузько-місцевий інтерес, а загальногромадський, суспільний, державний» (Слово до читача. Ч. 16), редакція запровадила «Офіційний Відділ», в якому містилися різнопланові звернення й обіжники Державного секретаріату військових справ до українського народу і вояків Галицької армії, постанови Української Національної Ради для Західної області Української Народної Республіки, оголошення повітової влади, управи місцевого відділу Товариства Червоного Хреста в Тернополі, розпорядження Державного Секретаріату, Маніфест УНРади до українського народу та редакційні статті на злобу дня. Час від часу на шпальтах видання друкувалися політично-публіцистичні матеріали (статті Е. М. «Галичина та її значіння для української державности»; Вадимка «З політичного життя Наддніпрянської України», «Який мусить бути державний Устрій України»; С. Барана «Як живеться нашим людям під польським панованнем»), кореспонденції і замітки під рубриками «В Києві», «Вісти з Київва», «У Львові», публікації Євгена Мацелюха «Наші герої», передруки з часописів «Свобода», «Вільна Україна», «Стрілець».

У газеті постійно велися рубрики: «По Україні», «Місцеве життя», «Новини», «Закордонне життя».

Під рубрикою «Телеграми» або «Послідні Вісти» друкувалися офіційні повідомлення штабу Галицької армії та Пресової квартири Начальної команди Галицької армії про події на Західному фронті та повідомлен-

ня Українського пресового бюро про ситуацію у Німеччині, Росії, Угорщині тощо. Під рубрикою «З газет і журналів» подавалися відгуки зарубіжних, зокрема польських, газет і журналів на події в Україні. Інформація про культурне життя у Тернополі містилася під рубрикою «Театр і мистецтво». У часописі публікувалися громадянсько-патріотичні вірші Біленького, М. Вороного, П. Карманського, «казка тогочасних днів» В. Пачовського п. н. «За голову Івана» тощо.

Останнє (36-те) число вийшло 3 липня 1919 р. Про подальше видання часопису відомостей нема.

Бібліографія: Кревецький І. Часописи Галицького Поділля: іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 // Часописи Поділля. С. 16; Бібліографія української преси... С. 200; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 70; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 231; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1183.

Література: Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918—19 рр. // Новий Час. Львів, 1936. Ч. 164. С. 5; Конрад С. Шляхами Золотого Поділля. Філадельфія, 1960. С. 186; Галушко М. Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886—1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2008. С. 144—146.

М. Романюк

2312

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ = UKRAINIAN LABOR NEWS: Часопис для робочого люду (1919—1934); Часопис для робочого люду, одинока українська щоденна газета в Канаді (1935—1937). — Виходить раз в тиждень (1919 — 1920 ч. 13), два рази на тиждень (1920 ч. 14 — 1924 ч. 17), три рази на тиждень (1924 ч. 18 — 1934), щодня, крім неділей (1935—1937). Р. І. Ч. 1. 1919, 22 берез.

[Ред. Данило Лобай (1919), Данило Лобай, Матвій Шатульський (1920—1935), Матвій Шатульський (1936—1937)]. — **Вінніпег, 1919—1937:** Видає Вінніпегська Ремісничо-Робітнича Рада (1920 ч. 1—13), Видавниче Товаришене Українських Робітничих Вістей (1920 ч. 14—91), Товаришене «Українських Робітничих Вістей» (1921 — 1924 ч. 93), Робітничо-Фармерське Товариство, заїнкорпороване в Манітобі (1924 ч. 118 — 1937). *Адр. ред., адм. і друк.:* Укр. Роб. Дім на розі вул. Прічард і Макгрегор у Вінніпегу, Ман.

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1—30, 1920 — Р. II ч. 1—91, 1921 — Р. III ч. 1—105, 1922 — Р. IV ч. 1—104, 1923 — Р. V ч. 1—104, 1924 — Р. VI ч. 1—148, 1925 — Р. VII ч. 1—158, 1926 — Р. VIII ч. 1—156, 1927 — Р. IX ч. 1—157, 1928 — Р. X ч. 1—154, 1929 — Р. XI ч. 1—156, 1930 — Р. XII ч. 1—155, 1931 — Р. XIII

ч. 1—157, 1932 — Р. XIV ч. 1—157, 1933 — Р. XV ч. 1—156, 1934 — Р. XVI ч. 1—156, 1935 — Р. XVII ч. 1—313, 1936 — Р. XVIII ч. 1—313, 1937 — Р. XIX ч. 1—208; Ф. 59,5×44 см; Т. 10 000 пр.; Обс. 4—8 с., окремі числа 12—24 с.; *Передпл.:* на рік 2.00 дол. (1919 — 1920 ч. 13), 4.00 дол. (1920 ч. 14 — 1934 ч. 56), 3.00 дол. (1934 ч. 57—156), 5.00 дол. (1935—1937). Ц. числа 2 ц. (1935 ч. 8 — 1937).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1920 — Р. II ч. 1—10, 70, 71, 82—84, 1921 — Р. III ч. 32—34, 46—63, 71, 75—79, 81, 91, 93—95, 97, 1922 — Р. IV ч. 4, 7, 49—52, 65—67, 1923 — Р. V ч. 28—30, 66—68, 83—95, 99—104, 1924 — Р. VI ч. 1, 2, 12—14, 37—42, 67—75, 79—81, 88—93, 118—126, 1925 — Р. VII ч. 94, 96, 1927 — Р. IX ч. 77, 80—103, 140—142, 1928 — Р. X ч. 8, 25—31, 41—43, 48—53, 60—65, 72—77, 84—108, 132—143, 150—154, 1929 — Р. XI ч. 1, 13—24, 35—39, 50—54, 80—94, 105—114, 135—148, 152—156, 1930 — Р. XII ч. 1, 5—10, 22—30, 37—39, 49—70, 81—84, 93—116, 118—120, 126—141, 146—153, 1931 — Р. XIII ч. 3, 6—17, 30—33, 39—45, 50, 78—81, 93, 96—98, 123, 135, 137, 138, 155—157, 1932 — Р. XIV ч. 1—6, 14—19, 22—25, 30—33, 46—49, 52, 55—58, 67—74, 79—86, 91—95, 104—112, 123—127, 156, 157, 1933 — Р. XV ч. 1, 2, 7—10, 19—26, 51—58, 67—78, 96—103, 108—115, 135—138, 155, 156, 1934 — Р. XVI ч. 1—156, 1935 — Р. XVII ч. 7, 8, 25, 26, 75, 76, 81—85, 90, 91, 103—105, 118—120, 131—134, 137, 138, 149—152, 159—161, 166—243, 252, 253, 258—278, 281—313, 1936 — Р. XVIII ч. 1—128, 130—198, 202—243, 250—264, 275—301, 305—313, 1937 — Р. XIX ч. 4—32, 39—53, 57—74, 78—92, 105—130, 137—145, 152—196, 200—208; ДНАБ: 1920 — Р. II ч. 10, 22, 51, 1921 — Р. III ч. № 1—21, 23—80, 86—97, 100—105, 1922 — Р. IV ч. 1—21, 23—43, 54—56, 58—70, 72—85, 87—104, 1923 — Р. V ч. 1—46, 48—50, 54—95, 97—99, 104, 1924 — Р. VI ч. 3—7, 17—20, 25—27, 34, 40, 41, 65, 67—71, 86, 89—91, 1925 — Р. VII ч. 94, 96, 125—143, 145—154, 1926 — Р. VIII ч. 2—5, 7—129, 132—140, 142—146, 148—153, 1927 — Р. IX ч. 1—11, 13, 16—67, 1928 — Р. X ч. 8—15, 17—36, 41—43, 60—65, 1930 — Р. XII ч. 31, 33—42, 53—55, 65—67, 93—98, 103, 140—142.

Примітки: Секретар редакції — Матвій Попович (1924—1926), І. Карач (1926—1928). Від листопада 1921 р. газета виходила під гаслом «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». Від 1 вересня 1937 р. виходила «Народна газета» (див. 1937 р.).

Історія газети «Українські Робітничі Вісти» (далі — «УРВ») розпочинається 1919 р., коли канадський уряд заборонив діяльність Української соціал-демократичної партії Канади й заклав її друкований орган — «Робочий Народ». Ініціаторами заснування нового робітничого часопису стали колишні співробітники «Робочого Народу», найактивнішим із яких був Іван Навізівський. Дістати дозвіл уряду на заснування газети українською мовою допоміг «Traid and Labor Council» у Вінніпезі, що видавав тоді свій часопис «Western Labor News» [«Західні Робітничі Вісти»]. Українську газету вирішено назвати подібно — «Українські Робітничі Вісти», щоби склалося враження, що видавець обох видань є той самий. Перше число (в одному примірнику, якого ніколи не бачили читачі) підготували наприкінці січня М. Попович та Д. Лобай і надіслали до Оттави міністрові внутрішніх справ. Відповідь із дозволом на випуск видання надійшла через два місяці. Перші п'ять чисел вийшли двома мовами — українською і англійською, числа 6—8 — тільки українською; проте ще до 1920 р. над назвою газети зазначалося: «This Publication is Licensed by Secretary of State of Canada».

10 травня 1919 р. у Вінніпезі почався страйк, і «УРВ» припинили виходити. Під час перерви, яка тривала два місяці, у редакції побувала поліція, яка конфіскувала весь матеріал, завдавши цим значної шкоди видавництву та друкарні. Випуск газети відновився 12 липня 1919 р., і з того часу «УРВ» виходили регулярно. У наступні періоди «УРВ» зазнавали утисків цензури, обмежених словесними попередженнями, через пропаганду на сторінках газети більшовицького й революційного руху.

Від початку заснування «УРВ» займали прокомуністичну позицію, тісно співпрацювали з Робітничою партією Канади, а від 1924 р. — з її наступницею — Комуністичною партією Канади. Ідеологічне спрямування газети не змінювалося упродовж 19 років її випуску, незважаючи на зміну редакторів і перелом в суспільно-політичному житті України й світу.

У другій половині 1935 р. розгорівся найбільший конфлікт за всю історію видання: редактор «УРВ» Данило Лобай випустив друком книжку «Про дійсне положення на Радянській Україні». У виданні автор викрив злочини радянської влади, а своїх колишніх співробітників (М. Шатульського, І. Навізівського, П. Лисця) звинуватив у тому, що вони «б'ють Постишеву поклонами». Після цього в кожному числі «УРВ» у значній частині матеріалів, серед яких було

і чимало дописів читачів, ганьбилося колишнього редактора й у агресивній формі звинувачувалося його в «контрреволюційному націоналізмі».

Мета часопису — служити інтересам українського робітництва і, як це окреслювала редакція, «непохитно тримати прапор класового освідмлення й організування працюючих». Газета прагнула бути вчителем, організатором і оборонцем своєї аудиторії, яка, своєю чергою, вірила виданню й активно підтримувала його матеріально.

Одним із найголовніших завдань часопису було «правильне» висвітлювання всіх подій, що відбуваються у світі й Україні. Таким чином «УРВ» протиставляли себе (й постійно підкреслювали це) іншим українським періодичним виданням у Канаді, називаючи їх «облудними пророками робітництва», «чорносотенними часописами» й подібними словами. Натомість тільки «УРВ», на думку редакції, подавали народові правдивий духовний корм — пролетарське знання. Другим важливим завданням «УРВ» як робітничого часопису було висвітлювати життя робітничого класу, його боротьбу за свої права, а також вказувати робітництву шлях до визволення й комунізму. «УРВ» намагалися організовувати українських робітників і фермерів Канади, закликаючи їх вступати до комуністичних і робітничих організацій (зокрема до Комуністичної партії Канади та її Української секції, «Товариства Український Робітничо-Фармерський Дім», Робітничого запомогового товариства тощо), вміщуючи на своїх сторінках багато інформації про їх діяльність.

Публікації часопису присвячено передусім актуальним світовим подіям. Як зазначала редакція у статті «УРВ поширити в маси», «ні одна газета не подає так багато інформаційного матеріалу, як «Українські Робітничі Вісти» — це матеріал на біжучу тему дня, який охоплює усі галузі й усі країни». У більшості таких матеріалів висвітлювалися події громадсько-політичного життя різних країн («Сучасне положення в Італії», «Земельна реформа в Румунії», «Вибрали господаря білого дому» та ін.), причому часто з акцентом на проблемах та негативних тенденціях: «Соціальна криза в Іспанії», «Криза в капіталістичних краях», «Закервавлена Європа» тощо. Протягом 1930-х рр. газета вміщувала дуже багато матеріалів про фашизм, зокрема про Гітлера і Муссоліні, і загрозу світової війни: «Що таке фашизм?», «Фашистська Німеччина гарячково готується до війни», «Фашизм, загроза війни і завдання Комуністичних Партій», «Напад на

Радянський Союз — це сигнал до світової революції», «Війна і її наслідки».

Водночас на першому плані для видавців завжди залишалася ситуація в СРСР й Радянській Україні. Події в Україні висвітлювались у руслі всієї тогочасної радянської преси, з відповідними акцентами й тавруванням «буржуазних націоналістів», «плазунів» та «зрадників». У кожному числі друкувалися статті на кшталт: «“Народна Республіка” чи група авантюристів», «Як свої генерали й “диктатори” запродували український нарід?», «Директорія перед судом», «Контр-революційні змовники “СВУ” перед пролетарським судом», «Жовтоблакитна переважає» тощо. Автором найдошкульніших матеріалів, що вміщувались традиційно на другій сторінці газети, був найчастіше редактор «УРВ» Матвій Шатунський (під псевд. Волинець).

В «УРВ» публікувалися статті, що аналізували стан різних царин українського життя: політики, економіки, війська, науки, освіти, культури й мистецтва. На противагу статтям про політичне й економічне життя різних країн світу новини з радянської України подавалися в надміру оптимістичному світлі; навіть у 1932—1933 рр., коли за кордоном не могли не знати про Голодомор в Україні, сторінки «УРВ» рясніли повідомленнями про чергові досягнення в УРСР (як-от: «Радянський Союз зібрав 1933 р. найбільший врожай в історії», «Зріст економічної сили Радянського Союзу»).

Подавалося багато інформації про складну економічну ситуацію в Галичині й про конфлікти між українцями і поляками, поляками і євреями («Голод і нужда в Східній Галичині», «Західна Україна котиться в безодню господарської руїни», «Кров ллється на західно українських землях»). У кінці 20-х — на початку 30-х рр. Галичина й радянська Україна на сторінках «УРВ» постійно порівнювалися, щоб переконати читачів в успіхах радянської влади. Чимало матеріалів про події у Західній Україні — це передруки з львівської газети «Вперед».

У центрі уваги редакторів було також розгортання революційного та робітничого руху. Цій темі присвячено величезну кількість матеріалів — від хроніки до великих статей: «Рух робітниць в Латвії», «Революційний рух в Японії», «Сучасне положення робітничої класи в Злучених Державах», «Робітничий рух в Австралії», «Міжнародний професійний рух під теперішню хвилю» тощо. У багатьох публікаціях розглядалося становище робітників і їхні проблеми, подавалися відомості про боротьбу робітництва в

усьому світі за свої права — про страйки, протести, демонстрації. На початку 20-х рр. газета приділяла багато уваги подіям довкола ув'язнення, засудження, а потім страти на електричному стільці 1927 р. робітників Ніколи Сакко і Бартоломео Ванцетті.

У багатьох статтях популяризовано ідеї комунізму («Моральна сила комунізму», «Комуністи і безпартійні», «Головні етапи в розвитку комуністичного Інтернаціоналу», «Ставайте членами комуністичної партії») й діяльність національних комуністичних партій в Європі («З'їзд чехословацьких комуністів», «Комуністичний рух в Болгарії», «З'їзд англійської компартії», «Жорстоке переслідування комуністів в різних країнах світа»). Найбільше матеріалів присвячено діяльності комуністичної партії в Радянському Союзі. Друкувалися звіти ЦК КП(б)У, доповіді комуністичних високопосадовців, промови Сталіна тощо.

«УРВ» дуже докладно інформували про діяльність робітничих і комуністичних організацій Канади — «Товариства Український Робітничо-Фармерський Дім», Робітничого заповомого товариства, Комуністичної партії Канади, Товариства допомоги визвольному рухові на Західній Україні, особливу увагу приділяючи з'їздам і зборам, а згодом публікуючи тексти маніфестів, ухвал та резолюцій цих організацій.

На сторінках газети порушувалась і тема релігії, а саме: вміщувалися статті з антирелігійною пропагандою. Наголошувалося на негативній ролі Церкви в суспільстві, на тому, що вона стримує розвиток науки.

Автори газети висвітлювали деякі питання економіки: «Економічні фази в всесвітній історії», «Походження фінансів», «Про кооперацію», «Земельні реформи в буржуазних краях», «Богацтво України», «Промислова революція в 18-ім столітті» та ін. У статтях просвітницького характеру порушувались також теми історії України, природи, здоров'я, друкарської справи, спорту тощо.

Значну частину публікацій «УРВ» присвячено подіям у сфері культури. Повідомлялося про видання українських книжок, гастролі хорів й оркестрів, концерти з нагоди різноманітних свят. У деяких матеріалах порушувались питання національної музейної справи, роботи бібліотек. Висвітлювались проблеми українського кінематографа. Низку цікавих статей присвячено літературному процесові й відомим письменникам («Життя Шевченкове», «Михайло Коцюбинський», «Архип Тесленко»,

«Микола Григорович Хвильовий», «Шукач правди — М. Горький», «Поет революції» (про Д. Бедного) та ін.).

Від початку випуску «УРВ» великого значення надавали проблемі преси, насамперед робітничої та комуністичної: «Значінє преси», «Преса — як засіб агітації й пропаганди», «Перший май і робітнича преса», «Робітнича преса — нерв суспільства працюючих», «Комуністична преса в капіталістичних країнах», «Світова червона преса» та подібні. Час від часу публікувалися матеріали про розвиток періодичних видань у радянській Україні: «Українська пролетарська преса на Україні», «Українська преса на Радянській Україні в цифрах», «Розвиток преси на Радянській Україні» — переважно невеликі замітки з кількісними показниками, а також у Галичині: «Українська легальна преса і партії на Західній Україні під Польщею», «Робітничо-селянська преса на землях Західної України».

Більшість рубрик газети не були постійними. Серед тих, які тривали певний час, — «Новинки», «Петлюріяда і повстанці», «Із Радянської України», «На землях Західної України», «Огляд міжнародних подій», «В Польщі», «З Східної Росії», «С. Р. С. Р. в ілюстраціях», «За тиждень», «Місцеві вісти», «Нотатки на теми дня», «Вісти з Українського Робітничого Дому в Вінніпегу», «Читай і думай», «З соціалістичного руху», «Страйки», «Сторінка Української Секції Комуністичної Партії Канади», «З міжнародного робітничого руху», «Фармерська сторінка», «Сторінка робітничих кореспондентів», «Сторінка Робітничого Запомогового Товариства», «Сторінка Товариства Український Робітничо-Фармерський Дім», «Революційний календар», «Ленінський кутик», «Сторінка Української Робітничої Діточої Школи», «Відділ молоді», «Що нам треба знати з історії України», «З поля науки і техніки», «Чи знаєте ви що», «Хвороби та їх лікування», «Літературна сторінка», «Бібліографія», «Робітник і книжка», «З газет», «Делікатні дісонанси», «Театр і музика», «Колючки», «Як ми працювали для нашої преси», «Надіслане», «Куток наших читачів» та ін. Починаючи з 1934 р. в «УРВ» з'явилося кілька рубрик, що вміщували англomовні матеріали: «The Comrades Corner», «With our Readers», «On the Booster Front», «Youth Forum».

Чимало місця на сторінках «УРВ» займали оригінальні й перекладені художні твори. Друкувалися вірші М. Бажана, П. Грабовського, Д. Дубини, Г. Епіка, Д. Загула, М. Ірчана, А. Малишка, Л. Первомайського, Д. Плужака, Михайла Семенка, В. Сосюри,

М. Тарновської, М. Тарнавського, М. Терещенка, П. Тичини, Лесі Українки, П. Филиповича, І. Франка, М. Чернявського, С. Черкасенка (під псевд. П. Стах) та ін. Деякі поезії підписано псевдонімами й криптонімами. Серед авторів прозових художніх творів газети були: В. Винниченко, Остап Вишня, Мирослав Ірчан, М. Коцюбинський, В. Стефаник, М. Хвильовий та ін. Публікувалися твори зарубіжних авторів, зокрема М. Горького, Джека Лондона, Е.-М. Ремарка, Джима Тулі. Більшість гумористичних творів, серед яких переважали фейлетони, підписано псевдонімами.

Серед авторів газети — редактор Матвій Шатунський (під псевд. Волинець), М. Андрейчук, Андрій Баб'юк (під псевд. М. Зезик), Я. Барнський, Михайло Биковець, О. Білецький, В. Блакитний, Володимир Блумштейн (під псевд. В. Коряк), Л. Величко, С. Гіряк, С. Гопнер, Євген Гуцайло, Осип Зозуляк, П. Іванов, П. Колесник, І. Кулик, М. Лисець, М. Лозинський, А. Лозовський, Марко Луцкевич, Микола Любченко, Василь Матчук (під псевд. В. Мизинець), І. Навізівський, М. Панків, Валер'ян Поліщук (псевд.: Василь Сонцвіт), М. Самусь, С. Семковський, С. Сірий, Л. Смілянський, І. Сокира, Юрко Тютюнник, Іван Цинковський (псевд.: І. Страх), Юліян Чайківський та багато інших. Низку матеріалів підписано псевдонімами й криптонімами.

Упродовж усього часу випуску видання вміщувало велику кількість оголошень, зокрема комерційних (підприємств, фабрик, лікарень, юридичних контор тощо) і приватних (про пошук роботи чи родичів), а також повідомлень про вистави, концерти, покази фільмів. Традиційно публікувалися відомості про передплату на різноманітні періодичні видання, якот: «Молот», «Українські Щоденні Вісти», «Світло» (Нью-Йорк), «Голос Робітниці», «The Worker» (Вінніпег), «Червоний Шлях» (Харків), «Нова Культура» (Львів).

208-ме число за 31 серпня 1937 р. стало останнім в історії «УРВ» — за рішенням всекрайового з'їзду українських робітничо-фермерських організацій і зборів «Товариства Український Робітничо-Фармерський Дім» газета поступилася місцем новому робітничому періодичному виданню п. н. «Народна Газета».

Бібліографія: Swyripa F. A. Guide to ukrainian canadian newspapers... Р. 107; Газети України 1917—1920 років... С. 269; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1188, 1685—1687.

Література: ЕУ. Т. 9. С. 3448; ЕУ. Vol. 5. Р. 476.

М. Процик-Кульчицька

2313

УЧИТЕЛЬ И ШКОЛА: Ежемесячный профессионально-педагогический орган Харьковского губернского учительского союза. — Г. I. № 1. 1919, 3 янв. (21 дек.).

Редакционная Коллегия: А. И. Гендриховская, Г. Ф. Гринько, И. И. Ососков, З. С. Фиалковский (1919 № 1, 2/3), К. Н. Жуков (1919 № 4). — **Харьков, 1919:** Изд. Харьковский Губернский Учительский союз. Тип. Харьк. Гор. Школы Печатного Дела. Адр. ред.: Харьков, Михайловский переулок, № 10.

Вийшло: 1919 — Г. I № 1, 2/3, 4; Ф. 26×17 см; Обс. 16 с. (1919 № 1), 34 с. (1919 № 2/3), 18 с. (1919 № 4); Ц. номера 2 р. 50 к. (1919 № 1, 4), 4 р. (1919 № 2/3).

Наявність у фонді: ХДНБ: 1919 — Г. I № 1—4.

Примітки: Мова видання — російська та українська.

Редакція часопису, констатує, що у краї тривав «глубочайший процесс, связанный с возрождением украинского народа, с созданием условий для развития его самостоятельной культуры», вбачала основне завдання журналу у можливості стати джерелом «идейного руководства» для педагогів, а також «живым центром» «идейного общения» та «собирания и кристаллизации всех творческих сил учительства» Харківської губернії (От редакции. № 1).

На сторінках видання висвітлено діяльність учительських інституцій губернії, відповідних професійних з'їздів, обговорено аспекти зростання авторитету вчителів у школах, проблеми підвищення профрівня педагогів; порушено питання позашкільної освіти, взаємозв'язку школи і дитини; проведено огляд спеціалізованої літератури, опубліковано положення про єдину трудову школу (наприклад: Попова Г. Трудова школа й дитячі клуби. № 1—4) тощо.

Значну частину матеріалів вміщено у відділах «Жизнь учительских организаций Харьковской губернии», «Информационный отдел», «Отдел профессиональной жизни», рубриці «Обзор новых книг».

Серед авторів журналу — Г. Гринько, І. Ососков та ін.

Останній (4-й) номер журналу датовано 20 квітня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 203; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ. Вип. 2. С. 124.

В. Ковпак

2314

УЧИТЕЛЬСКИЙ ГОЛОС: Орган народного учительства (1919 ч. 1); Орган укр. народ. учительства (1919 ч. 2—4). — Виходить раз на місяць (1919 ч. 1), два рази на місяць (1919 ч. 2—4). Р. 1. Ч. 1. 1919, 26 лют.

Відвічальний ред. Онуфрій Власійчук. — **Коломия, 1919:** Видає Виконуючий Комітет укр. народнього Учительства в Коломійі. Друк. Округ. Військ. Команди під управою Ореста Кузьми в Коломійі. Адр. ред. і адм.: Коломия, вул. Собіського, ч. 31 (1919 ч. 1), вул. Килінського, ч. 4 (1919 ч. 2—4).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—5; Ф. 31,5×22,5 см; Обс. 4 с. (1919 ч. 1), 8 с. (1919 ч. 2, 4); *Передпл.:* до кінця року 1919 22 кор. Ц. числа 1 кор. (1919 ч. 1), 1.50 кор. (1919 ч. 2—4).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1, 2, 4.

У редакційному «вступному слові», вміщеному у першому числі, зазначено, що з'їзд представників народного вчительства, який відбувся у Станіславові 3—4 лютого 1919 р., обрав «Виконуючий Комітет народнього учительства» (далі — ВКНУ) і доручив йому видавати тимчасово учительський орган у Коломійі п. н. «Учительський Голос» з метою інформування загалу народного вчительства і широких верств українського громадянства про соціальне і матеріальне становище вчителів, реорганізацію народного шкільництва, видання шкільних підручників. ВКНУ передбачав подавати в ньому «звідомлення від властей, звіти з руху в учительських організаціях, в справах оборони нар. учительства...».

До складу редакції часопису входили голова президії ВКНУ Онуфрій Власійчук, його заступник Володимир Кабаровський, секретар Комітету Осип Завадовський і Книш.

Часопис стояв на захисті соціальних і матеріальних інтересів учительства, порушував питання реорганізації народного шкільництва, розглядав проблему шкільних підручників у контексті національного відродження (Кабаровський В. Справа шкільних підручників; Кузьмова М. Про наші шкільні підручники. Ч. 2). На сторінках часопису широко публікувалися матеріали з'їздів представників народного вчительства, членів ВКНУ. Під рубрикою «З руху організацій нар. учительства» подавалися найбільш важливі події з життя учительських організацій, у рубриках «Послідні події» і «Послідні вісти» — повідомлення про політико-громадські події в УНР та найбільш важливі урядові повідомлення стосовно вчительства, розпорядження Державного секретаріату

освіти. Поряд із шкільними проблемами в часописі детально розглядалися принципи позашкільної освіти, спрямованої на виховання національної свідомості українського народу (Сірополко С. Принципи позашкільної освіти. Ч. 4).

У часописі з проблемними статтями, присвяченими питанням народного шкільництва, соціальним потребам учителів, виступали Володимир Кабаровський, Марія Кузьмова, Олександр Рудавський, Степан Сірополко.

Загалом, видання часопису було короткотривалим — два місяці. Останнє наявне (4-те) число датовано 17 квітня 1919 р.

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 140; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 234; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1546.

Література: Власт Ю. Українська преса на Західній області Української Народної Республіки // Визвольний шлях: суспільно-політичний і науково-літературний місячник. Лондон, 1959. Р. 6(12). Кн. II/71. С. 1308; Б. Р. Українські видавництва і періодичні видання в Коломиї в 1865—1939 рр. // Коломия й Коломийщина: зб. споминок і статей про недавнє минуле. Філадельфія, 1988. С. 334; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.): іст.-бібліограф. дослідж. Львів, 1996. С. 94—96.

М. Романюк

2315

ХЛІБОРОБСЬКА СПРАВА: Універсальний ілюстрований часопис практичного сільського й хатнього господарства (1919 ч. 1); Ілюстрований часопис практичного сільського і хатнього господарства (1919 ч. 2, 3). — Виходить щотижня. Р. 1. Ч. 1. 1919, 1 січ.

Ред. Єв. Архипенко, Ф. Зайко-Заїкин та Пав. Облап. — **Київ** (1919 ч. 1); **Кам'янець-Подільський** (1919 ч. 2, 3), **1919:** Вид. Видавниче т-во «Хлібороб». *Тип.* «Польській Друкарь», Київ, (1919 ч. 1). *Друк.* Под. Губ. Нар. Управи ч. 2-ге (1919 ч. 2, 3). *Адр. ред. та контори:* Київ, Стрілецька, 2 (1919 ч. 1). *Адр. ред.:* постійна Київ, Стрілецька, 2; тимчасово Кам'янець, пр. Шевченка, 35 (1919 ч. 2, 3).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—3; Ф. 25×17 см; Т. 10 000 пр. (1919 ч. 1); *Обс.* 30 с. (1919 ч. 1), 22 с. (1919 ч. 2), 14 с. (1919 ч. 3); *Передпл.:* на рік 24 крб (1919 ч. 1), до кінця 1919 р. 30 крб (1919 ч. 2, 3). *Ц.* числа 1 крб (1919 ч. 1), 6 грн (1919 ч. 2, 3).

Наявність у фондів: **ЛННБ:** 1919 — Р. 1 ч. 2, 3; **ДНАБ:** 1919 — Р. 1 ч. 1.

Примітки: Ч. 2 вийшло 7 вересня 1919 р. Пагінація валова в межах річника.

Уже на початку свого існування засноване в Києві видавниче товариство «Хлібороб» «з метою видання часописів та книжок по сільському господарстві, кооперації та економіці» вирішило випускати часопис практичного сільського й хатнього господарства п. н. «Хліборобська Справа». Вихід його у світ, зазначалося у слові «Від видання», був зумовлений тим, «що на Україні нема широкого популярного хліборобського часопису. А справа вимагає дати хліборобові нове хліборобське знання, зв'язати всіх хліборобів України в тісну хліборобську родину» (ч. 1).

«Служити нашому хліборобові, кликати його до нового господарства і вчити тому новому господарству» — визначалося головним завданням «Хліборобської Справи» (До читачів. Ч. 1). У ч. 1 вміщено детальну програму журналу, яка налічувала 23 пункти. Ключовими були статті «по всім галузям сільського господарства наукового змісту практичного значіння», статті з практичного досвіду, які висвітлювали життя сільськогосподарських товариств та їх союзів, повідомлення «З діяльності Міністерства Земельних Справ» тощо.

У зв'язку із захопленням Києва більшовиками та евакуацією з міста більшості авторів видавання тижневика було припинено на першому ж числі. Після семимісячної перерви діяльність часопису відновили у Кам'янці-Подільському. Як зазначила редакція у слові «До читачів», на долю видання випала «поважна і почесна роль — нести сільсько-господарське знання нашому хліборобові», адже потреба підвищення сільськогосподарської культури гостро постала напередодні проведення земельної реформи (ч. 2).

Матеріали тижневика охоплювали широке коло сільськогосподарських проблем: участь фахівців з агрономії у проведенні земельної реформи, потреба збереження садових культур під час перерозподілу землі, вдосконалення методів господарювання та ін. Питання земельної реформи порушували Ф. Зайко-Заїкин у статтях «Що таке дослідні поля та станції і навіщо вони потрібні» (ч. 1) та «Земельна реформа і громадська агрономія» (ч. 2), П. Облап «Садові та інтенсивні культури і земельна реформа» (ч. 2), М. Щербина «Промисловий асортимент плодівих дерев для Киїщини» (ч. 1) й ін.

Систематично редакція повідомляла читачів про діяльність Міністерства земельних справ Директорії УНР, вміщуючи ці матеріали під рубрикою «В Міністерстві Земельних Справ». Окремі публікації

тижневика були присвячені розвитку хліборобства у Західній Україні, зокрема стаття Л. Цегельського «Хліборобська справа в Галичині» (ч. 1).

На сторінках часопису обґрунтовувалися переваги кооперації у дрібному селянському господарстві, порушувалася проблема піднесення селянської будівельної культури (для розгляду цього питання мала бути започаткована окрема рубрика в часописі).

На сторінках «Хліборобської Справи» постійно вміщувалися практичні поради для сільських господарів. Збагаченню знань із сільського господарства сприяли статті Вол. Рудого-Панька «Догляд за бжолами серед зімівлі» (ч. 1), Юрія Рудича «Як годувати худобу добре, а дешево» (ч. 3) та ін.

На агрономічні теми виступали також Ф. Іосипович та О. Ялтушківський, тваринництва — В. Омелянович, а лісівництва — Б. Іваницький.

Іноді редакція друкувала художні твори, зокрема вірші Василя Дем'янка «До хліборобів» (ч. 1), Степана Руданського «Циган пасічник» (ч. 2) і «Без'язика коняка» (ч. 3).

Серед постійних рубрик видання — «Хроніка», «В Міністерстві Земельних Справ», «З практики для практики», «Дописи», «Що пишуть другі», «Відповіді на запитання», «Огляд сільсько-господарської літератури», «Про книжки» («Про книжки та часописи»), «Хатня справа», «Всячина», «Оповістки передплатників» тощо.

Активними авторами часопису були: Є. Архипенко, Ф. Зайко-Заїкин, Борис Іваницький, Надія Любарська, Павло Облап, Василь Омелянович, Ол. Османовський, Володимир Рудий-Панько, Юрій Рудич, Євген Сердюк, М. Щербина, О. Ялтушківський та ін.

Останнє (3-тє) число побачило світ 25 вересня 1919 р.

Бібліографія: Список повременных изданий за 1918 год. С. 229; Часописи Поділля. С. 94; *Зленко П.* Періодичні видання Надніпрянщини в 1918 р. // Українська книга. 1938. Ч. 6/7. С. 16; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 205.

Література: Нові видання // Бюлетень інформаційного відділу Міністерства Земельних Справ. 1919. № 20. С. 6.

В. Габор, У. Чубай

2316

ХОЛМСЬКА ДУМКА: Народня газета. — Виходить три рази на тиждень. Р. 1. Ч. 1. 1919, 10 трав.

Ред. М. Соловейчук. — **Луцьк, 1919:** *Адр. ред. і контори:* Луцьк, Ст.-Ковельська, Гостинниця «Вокзал».

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—3; Ф. 54×32 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на один міс. 40 грн. *Ц.* числа 2 грн.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 ч. 1, 3.

Газета була створена з метою протистояти агресивній політиці польської держави, яка була спрямована на окупацію й асиміляцію українського населення Холмщини, Підляшшя, Полісся та Західної Волині. У програмній статті «Від редакції» (ч. 1) основне завдання часопису декларувалося так: «...об'єднання всіх свідоміших сил Холмщини для праці й оборони інтересів цього краю перед зазіханням на нього сусідів, розбудження холмського люду від сну й неволі, пробудження в ньому стремління до вільного національного життя та найширше інформувати суспільство України про сучасний стан українського народу Холмщини».

Наголошуючи на понадпартійних позиціях, редакція заявляла, що її «газета стоятиме на становищі повної незалежності Української Народньої Республіки і обстоюватиме об'єднання всіх українських земель в одну демократичну Республіку». Через це, окрім риторики, відвертої пропаганди соціалістичних ідей видавців на її сторінках немає.

Передовиці часопису (друкувалися без назви; зазначалися лише місце й дата виходу числа у світ) були спрямовані на виконання як інформативних, так і пропагандистських функцій. Ці статті редакція присвячувала актуальним проблемам тогочасного суспільного буття українського населення Холмщини, як-от: вплив війни як на матеріальний добробут, так і на духовність холмщан, партійно-політичний розбрат у середовищі українського населення краю (ч. 1).

Основний тематичний напрям проблемних статей і низки кореспонденцій газети — польсько-українські стосунки. Автори цих публікацій порушували такі питання, як: закриття польською владою українських шкіл, церков, різних культурно-громадських організацій і товариств, переслідування української інтелігенції, зокрема вчителів і священників (стаття: Вони і ми. Ч. 1; кореспонденція: Як це назвати? Ч. 3), побутові проблеми міста (зімтка: Питання про електрику в Луцьку. Ч. 3).

Висвітлюючи міжнародне життя, редакція газети акцентувала події воєнного протистояння країн Європи й більшовицької Росії (огляд: Хто тепер б'ється з большевиками? Ч. 1).

Відомості (жанри зімтки і повідомлення) про діяльність уряду УНР на кшталт: запровадження безкоштовного й обов'язкового навчання, прийняття законів, постанов про недоторканність особи, про амністію, про випуск нових казначейських знаків, а також про антибільшовицькі повстання в Україні

подавалися переважно за повідомленнями Українського телеграфного агентства та друкувалися під рубриками «Телеграми» й «На Україні».

Листи читачів про життя у селах Волині (зокрема Луцького повіту), Холмщини та Підляшшя редакція подавала під рубрикою «Дописи», хронікально-довідкові відомості про діяльність українських громадських інституцій та освітніх закладів у Луцьку — «Хроніка», а короткі повідомлення про міжнародне політичне життя й міжнародну діяльність уряду УНР — під рубрикою «Ріжні звістки».

Автори газетних матеріалів не зазначалися або підписувалися криптонімами чи псевдонімами.

Останнє (3-тє) відоме число побачило світ 15 травня 1919 р.

Бібліографія: Павлюк І. З. Українські часописи... С. 141. О. Дроздовська

2317

ЧЕРВОНА ЗОРЯ: Орган інформ.-інстр. відділу Виконкому та Агітац.-просв. відділу повітвійському. Щоденна газета для селян, робітників та червоноармійців. — Ч. 1. 1919, 5 лип.

Редакційна колегія: Х. Черпаха [Черепакін], К. Савіцький, Ф. Мотузюк, А. Замірець. — **Умань, 1919:** Вид. Інформ.-Інстр. відділ Виконкому Уманщини, Агітаційно-просвітний відділ Повітвійськомату.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—11; Ф. 45×35 см (1919 ч. 1—4, 9—11), 50,5×34 см (1919 ч. 6); *Обс.* 2 с., 4 с.; Ц. числа 1 крб.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Ч. 1—4, 6, 9—11; **ДНАБ:** 1919 — Ч. 11, 14.

Примітки: До 4 липня 1919 р. виходила газета «Сільська Біднота» (див. № 2261). У надзаголовку — гасло: «Пролетарії всіх країн, єднайтеся!». Від 23 липня 1919 р. замість «Червоної Зорі» та «Известий Исполнит. Комитета Совета Рабоч. и Крест. Депут. Уманщины» (див. № 2119) почала виходити газета «Красная Правда» (див. № 2570).

«Червона Зоря», як і її попередниця, декларувала захист інтересів селян та робітників, закликаючи їх до боротьби з «ворогами трудівників» — панамі, заохочувала надсилати до друку різноманітні матеріали.

Головним завданням газети було викриття «ворогів радянської влади», й це завдання виконували передусім передовиці й великі пропагандистські статті: О. Тирса «Добре діло» (ч. 1), А. З. «Не ридай, а добувай!» (ч. 4), Ф. Кон. «До зброї! До боротьби! До перемоги!» (ч. 9), Т. «Добиваймо ворога» (ч. 10).

Багато уваги редакція часопису приділяла Червоній армії та закликала селян і робітників поповнювати її ряди. Інформації про події на фронтах надавалося особливе значення у кожному числі «Червоної Зорі». У ч. 3 вміщено розмову із Х. Раковським стосовно становища більшовицьких військ. У низці матеріалів у зв'язку з воєнними подіями порушено питання матеріального забезпечення й постачання армії харчами: «Боротьба за хліб», «Революція й хліб» (ч. 3).

Багато статей присвячено організації сільського господарства: А. Митрофанов «Громадська обробка поля» (ч. 4), «Машини в селянських господарствах» (переклад з російської публікації А. Замірця) (ч. 10) та ін.

Серед провідних тем газети — виховання дітей і реформа системи освіти. Автори «Червоної Зорі» обстоювали ідею світської, безплатної та національної за суттю трудової школи: О. «Хоч багато та не досить» (ч. 1), К. О. «Діти найдорожчий скарб народу» (ч. 2), І. О. «Єдина трудова школа» (ч. 3). У ч. 1 опубліковано матеріал Комісії з організації єдиної трудової школи при шкільному відділові Народного комісаріату УССР п. н. «Основи будівництва вільної, єдиної, трудової соціалістичної школи на Україні».

Зрідка часопис друкував вірші читачів.

У «Червоній Зорі» запроваджено традиційні рубрики: «На червоному фронті», «Останні вісти» («По Україні», «За кордоном»), «На Уманщині» («В місті», «Партійне життя», «На повіті»), «Офіційний відділ», «Ріжні вісти».

Серед підписів найчастіше трапляються: О. Тирса, А. Замірець, А. Митрофанов, чимало публікацій підписано криптонімами.

Останнє (11-тє) число газети вийшло 18 липня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 275; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 88; Газети України 1917—1920 років... С. 239.

М. Процик-Кульчицька

2318

ЧЕРВОНА УКРАЇНА: Однодневник виданий на празник Святкування другої річниці Октябрської революції с розрішення Самаркандського Областного Комітета Р. К. П. Одділом комуністів Української часті Р.К.П. вокзальної організації при ст. Самарканд. — 1919, 7 падолиста.

Ред.: не подано. — **Самарканд, 1919:** [Вид.] Комитет Одділа комуністів Р.К.П. (больш.) вокзальної місцевості.

Вийшло: 1919 — 7 падолиста; *Ф.* 54×35 см; *Обс.* 4 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — 7 падолиста.

Примітки: Гасло газети: «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!».

Єдине число газети присвячено темі святкування другої річниці жовтневої революції в Росії. Основний матеріал — стаття «Під хвилю», в якій подано огляд діяльності радянської влади починаючи від перевороту 1917 р. та зроблено наголос на остаточному переконанні мусульманського населення Туркестану в правильності всесвітньої пролетарської боротьби. В іншій публікації — «Українському пролетаріатові в Туркестані під розвагу» — також йдеться про недавнє історичне минуле (зокрема, порівнюється життя в дореволюційній Україні та тепер — після низки важливих історичних подій) і про становище українців у Туркестані. Провідна думка статті — лише радянська влада здатна гарантувати належний розвиток кожній країні.

Випуск містить тексти «Інтернаціоналу» й «Марсельези»; невідомі поезії («Похоронний революційний марш», «Робітникам і селянам», «Гімн українського пролетаря», «Пісня червоного борця», «Заповідь українця», «Заповіт півця і пророка України Т. Г. Шевченка») та уривок з поеми Т. Шевченка «Сон», вірш В. Підпалого «Празник визволення». а також українську народну пісню «Золоті слова».

Газета друкувала гасла із закликами гуртуватися довкола партії комуністів.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 89; Газети України 1917—1920 років... С. 270, 271.

М. Процик-Кульчицька

2319

ЧЕРВОНА УКРАЇНА: Орган Української Комуністичної групи. — Виходить раз на тиждень. Р. І. Ч. 1. 1919, 24 мая.

Ред.: не зазначено. — **Будапешт, 1919.** *Адр. ред.:* Будапешт, VI, Рожа-Утца ч. 61.

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1—6; *Ф.* 36×24 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* місячно 2 кор. Ц. числа 40 сот.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — Р. І ч. 1—3, 5, 6.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарі всіх країв, єднайтесь!».

Газета обстоювала більшовицькі позиції. У вміщеному у першому числі «Передньому слові» редакція пояснювала доцільність появи видання на чужині — стати джерелом інформації для українців, доля яких закинула в Угорщину, які без знання чужої

мови не могли прилучитися до суспільно-політичного життя у світі та були відірвані від своєї батьківщини.

Часопис мав на меті «служити для об'єднання нашого трудового пролетаріату в сильну свідому організацію борців для боротьби з гнетом капіталізму і пізнати основи найліпшої організації людей — соціалізму» (Передне слово. Ч. 1). У низці агітаційних публікацій пояснювалися завдання пролетарської революції, серед них головне місце відводилося соціальному визволенню робітництва, зокрема українському: «Чого ми хочемо від революції?» (ч. 1), «За всяку ціну» (ч. 2).

У виданні друкувалися статті про соціалістичні рухи та досвід боротьби пролетарів різних країн світу із контрреволюційними силами, як-от «Будапешт 21 червня» та «Протиреволюція» (ч. 5). Автор замітки «Шлях до перемоги» наголошував на потребі організованого виступу міжнародного робітництва проти капіталізму.

Також у часописі вміщувалися звернення Угорської соціалістичної партії до робітників Угорщини про потребу зміцнення диктатури пролетаріату та протистояння капіталістичним силам: «До робучого народу Угорщини» (ч. 1), «До всіх жовнів Червоної Армії!» (ч. 6).

Не залишилася поза увагою редакції і міжнародна політична ситуація — найбільше авторів газети обурювали дії Антанти щодо подальшого перерозподілу сфер впливу у світі та її збройні втручання у внутрішню політику України, Росії та Угорщини, які стали на соціалістичний шлях розвитку: «Дві коаліції» (ч. 1, 2), «Буржуазна лекція» (ч. 2), «Не допоможе!» (ч. 3), «Троцький проти імперіалізму антанти» (ч. 6).

Тенденційно газета висвітлювала події, які відбувалися в Галичині, критикуючи «галицьких буржуазних націоналістів» за те, що вони намагалися порозумітися з Антантою та нібито ставили національні інтереси вище від інтересів усього народу: «Галицькі патріоти на службі в антанти» (ч. 2).

Ще одне завдання, яке ставила перед собою редакція «Червоної України», — консолідувати і сприяти організації українського робітництва на еміграції та обстоювати його інтереси на чужині, а також дбати за культурну та господарську співпрацю з угорськими українцями. Зокрема, культурологічна тематика у виданні представлена заміткою «Мистецький концерт в користь “русінської” червоної гвардії» (ч. 2).

У газеті діяли рубрики: «Допись»: (переважно кореспонденції з Галичини і Наддніпрянщини), «Хроніка» (аналіз суспільно-політичних та воєнних

подій, огляд іноземної преси тощо). Офіційну частину матеріалів газети становили військові накази та розпорядження, вміщені під рубрикою «Прикази, розпорядження, вказівки».

Публікації без зазначення авторства.

Бібліографія: Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 241.

О. Середа

2320

ЧЕРВОНИЙ ПРАПОР: Радянська соціалістична газета. — Виходить тричі на тиждень. Р. 1. Ч. 1. 1919.

Редагує Комітет. — **Зіньків, 1919:** Видає Зінківське Інформаційне Бюро. Радянська Друк. Адр. ред. і контори: містить в Інформаційному Відділі Ради Селянських, Робітничих та Вояцьких Депутатів (помешкання бувшого З'їзду мирових суддів).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—15; Ф. 39×26 см; Обс. 4 с.; Передпл.: на 1 міс. 4 крб. Ц. числа 70 шагів.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 15.

Примітки: Мова видання — українська та російська. Зіньків — тепер районний центр Полтавської обл. Від 15 березня 1919 р. виходила газета «Известия Зеньковского Уездного Совета Рабочих и Селянских Депутатов» (див. № 2113).

Суспільно-політична газета «Червоний Прапор» відображала загальноукраїнські та місцеві події й помітну увагу приділяла висвітленню діяльності Зіньківської ради селянських, робітничих та солдатських депутатів. Редакція вміщувала документи Раднаркому УСРР, зокрема декрет про організацію відділів запису актів громадянського стану тощо.

Редакція порушувала теми організації сільсько-господарських артілей, інформувала читачів про засідання Зіньківського повітового медично-санітарного бюро, запланований виступ у Народному домі лектора Сергія Подгаєвського та вміщувала оголошення про втрачені документи.

Міжнародні події висвітлювалися під рубрикою «За кордоном» — страйки в Німеччині, висунені Польщею умови перемир'я, створення у Фінляндії спеціальних поліцейських органів з нагляду за підозрілими приїжджими, замах на Вільсона та ін.

У виданні функціонували рубрики: «По Україні», «По повіту», «Хроніка», «Об'ява» та ін.

Останнє (15-те) число вийшло 7 березня 1919 р.

В. Габор

2321

ЧЕРВОНИЙ ПРАПОР: Орган Організаційного Комітету фракції незалежних У.С.-Д.Р.П. (1919 № 1—45); Орган Тимчасового Комітету Робітничої С.-Д. Партії Незалежних України (1919 № 46—58); Орган Організаційного Комітету Української Комуністичної Партії (У.С.-Д.Р.П. Нез.) (1919 № 59); Орган Організаційного і Київського Комітетів Української Комуністичної Партії (У.С.-Д.Р.П. незалежних) (1919 № 60—83); Орган Центрального Комітету Української Комуністичної Партії (1920 ч. 1 — № 24/25); Орган Правобережного Бюро Центрального Комітету Української Комуністичної Партії (1920 № 12 (4 квіт.) — 15 (1 трав.). — Виходить два рази на тиждень (1919 № 1—5), щодня (1919 № 6—58), тричі на тиждень: у вівторок, четвер і неділю (1920 ч. 1—№ 24/25). № 1. 1919, 22 січ.

Ред.-вид. Організаційний Комітет фракції незалежних У.С.-Д.Р.П. в особі тов. М. Авдієнка (1919 № 1—6), Організаційний Комітет фракції незалежних У.С.-Д.Р.П. (1919 № 7—45), Правобережне Бюро Ц.К.У.К.П. (1920 № 12 (4 квіт.) — 15 (1 трав.), Ц.К.У.К.П. (1920 № 16/17—24/25). Редакційна Колегія: Береза, Власівський, Зінько (1919 № 46—52), Анд. Річицький, Вол. Чумак, М. Авдієнко (1920 ч. 1 — № 15(16 трав.). Редагує Колегія (1919 № 53—58). Редакція: Анд. Річицький, Вол. Чумак (1919 ч. 60—83). — **Київ** (1919 — 1920 № 15 (1 трав.); **Харків** (1920 ч. 12 (29 квіт.) — № 24/25 (11 лип.), **1919—1920:** Вид. Тимчас. Ком. Роб. С.-Д.П. Незалежних України (1919 № 46—58), Організаційний Комітет Української Комуністичної Партії (У.С.-Д.-Р.П. Незалежних) (1919 № 59), Ц.К.У.К.П. (1920 ч. 5 — № 15(16 трав.). Друк. Т-ва «Робітнича Книгарня», Хрещатик, 42 (1919 № 11—58); Друк. «Більшовик», Хрещатик, 42 (1919 № 61 — 1920 ч. 4); 6-та Радянська друк., Київ, Радянська пл., 3 (1920 ч. 9 — № 15 (1 трав.); Кооперативна Друк., Харків, Конторська, 16 (1920 № 12(29 квіт.)—24/25). Адр. ред.: вул. В. Володимирська, № 61-6 (1919 № 1—9). Адр. ред. і контори: Київ, Михайловський пр., № 35 (1919 № 10—58), Хрещатик, 42 (1919 № 61—83), В. Володимирська, 60 (1920 ч. 1—5), Михайлівський пер., 35 (1920 ч. 6 — № 15(1 трав.); Харків, Конторська, 16 (1920 № 12(29 квіт.)—24/25).

Вийшло: 1919 — Р. 1 № 1—58, Р. 2 № 59—68, 1920 — Р. 2 № 69—83, ч. 1—7, № 8—11, 12(4 квіт.), 12(29 квіт.), 13(9 квіт.), 13(5 трав.), 14 (24 квіт.), 14 (9 трав.), 15(1 трав.), 15(16 трав.), 16/17, 18/19, 20/21, 22/23, 24/25; Ф. від 50×35 см до 68×45 см; Обс. 2 с., 4 с.; Передпл.: на 1 міс. 10 грн (1919 № 5), 26 грн

(1919 № 6—52), 40 грн (1919 № 53—58). Ц. номери 120 шагів (1919 № 1—52), 150 шагів (1919 № 53—58), 4 крб (1919 № 60 — 1920 № 11, 12 (4 квіт.)—13 (8 квіт.), 7 крб (1920 № 12(29 квіт.)—24/25), 8 крб (1920 № 14(24 квіт.)—15(1 трав.).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 № 1, 3, 11, 12, 57; НБУВ: 1919 — Р. 1 № 1—11, 14—58, Р. 2 № 61—68, 1920 — Р. 2 ч. 1—7, № 8, 9, 12(29 квіт.)—15(16 трав.), 16/17, 18/19, 20/21, 22/23; ДНАБ: 1919 — Р. 1 № 1—57, Р. 2 № 59—68, 1920 — Р. 2 № 69—83, ч. 1—7, № 8—11, 12(4 квіт.), 12(29 квіт.), 13(9 квіт.), 13(5 трав.), 14(24 квіт.), 14(9 трав.), 15(1 трав.), 15(16 трав.), 16/17, 18/19, 20/21, 22/23, 24/25.

Примітки: Автонім Андрія Річицького — Анатолій Андрійович Пісоцький. № 83 датовано 22 січня, ч. 1 — 27 січня 1920 р., від ч. 12 до ч. 15 1920 р. газета виходила одночасно з 29 квітня до 16 травня у Харкові як орган ЦК УКП та з 4 квітня до 1 травня у Києві як орган Правобережного бюро ЦК УКП, № 16/17 датовано 26 травня. Періодичність виходу — щоденно (1919 № 59 — 1920 № 83), раз на тиждень (1920 № 12(4 квіт.)—15(1 трав.). У надзаголовку — «Українська Комуністична Партія» та гасло: «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!», у підзаголовку — гасла: «Визволення робітників є справа самих робітників», «Хай живе III Комуністичний інтернаціонал!», «Хай живе всесвітня Соціальна Революція!». Окремі числа друковано на кольоровому папері. Ч. 6 у лютому 1920 р. вийшло з літературним додатком, присвяченим пам'яті М. С. Ткаченка (див. 1920 р.). 6 липня 1920 р. вийшов «Бюлетень Червоного Прапора» (див. 1920 р.).

Газета «Червоний Прапор» — суто партійне видання, що висвітлювало події кінця 1919 р.—початку 1920 р. під кутом зору фракції незалежних Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП незалежних). У партії відбулася еволюція за цей період, зумовлена прагненням віднайти оптимальні методи та форми державного будівництва, тож редакція газети пропагувала створення пролетарської за змістом, радянської за формою і національної за сутністю держави. У «Деклярації фракції незалежних Укр. Соціально-Демократичної Роб. партії», вміщеній у першому номері газети за 1919 р., окреслено причини відходу від УСДРП та пріоритети новоствореної партійної організації. У газеті розкритиковано промову В. Винниченка на Трудовому конгресі, що тривав у Києві, за звинувачення прихильників влади

рад у пробільшовицьких настроях та зрадництві («Многоликий сфинкс», «Контр-революція пристосовується», «З приводу однієї промови», М. Авдієнко «Фатальна помилка», А. Пісоцький «Програмові нариси»).

Наступ більшовиків змусив уряд і військо Директорії відступити з Києва, провід фракції висловив своє ставлення до політичної ситуації у редакційній статті «Між двох сил». Зайняття столиці України більшовиками й формування ними нових владних органів суттєво змінили проблематику публікацій «Червоного Прапора». Перш за все це стосувалося трактування більшовиками національного питання — ігнорування права українців на рідну мову, фальшування результатів перепису населення, відвертих спроб федеративного об'єднання України з Росією. У статті «Незалежність і федерація» редакція наголошувала, що співпраця з республіками майбутньої Росії була б доцільною лише в економічній сфері, а державний лад федеративної Росії не може механічно поширитися на територію України. Про намагання спотворення волевиявлення народу, шовіністичний підтекст федералістичних ідей йдеться у статтях «Во славу “єдиної неділимої”», «Федерація в світлі російської конституції», «Пора опам'ятатися», Анд. Мих. «Національна справа і соціальна революція», К. Друченка «Это все равно», П. Онасенка «Русифікація чи українізація». Після друку однієї з найгостріших антиросійських передовиць «Старі методи» напередодні Першого з'їзду рад у Харкові редакція зазначила у наступному числі, що ця стаття не була схвалена до друку редколегією і загалом є помилковою. Згодом пріоритетними в публікаціях стали питання консолідації робітництва й селянства, залучення інтелігенції до організації рад робітничих і селянських депутатів, ролі інформації, агітації та пропаганди в успішному здійсненні пролетарської революції («Трудова інтелігенція і пролетаріат», Кость Власівський «Що до нашої тактики», М. Авдієнко «Наші організаційні завдання», П. Сиротенко «Робота на селі»).

У газеті дедалі виразніше звучала думка про необхідність об'єднання усіх комуністичних сил, незважаючи на розбіжності у поглядах. Процес створення Української комуністичної партії внаслідок реорганізації фракції УСДРП (незалежних) започатковано влітку 1919 р. на конференції організаційного комітету. Автором «Проекту Програми Української Комуністичної Партії» був А. Річицький, а подальші кроки висвітлювали публікації про перший

установчий з'їзд УКП та ухвалені на ньому резолюції. Хоча редакція вбачала органічний зв'язок своєї партії з робітниками, масовий вступ яких свідчив про необхідність перетворення програми УКП на програму всіх революційних сил, об'єднання з КП(б) У відбулося на умовах, висунутих комуністами-більшовиками. Цей факт зумовив зміни в трактуванні національного питання: у статті А. Річицького «Геть національні партії» наголошено на необхідності розрубати гордіїв вузол національного питання, яке начебто гальмує соціальну революцію. Стаття викликала «хвилю невдоволення», тож у коментарі на ці відгуки автор відзначив пріоритетність об'єднання усіх комуністів, незалежно від їх походження, та шкідливу роль соціал-демократичних ідей у справі комуністичного будівництва. Однак у статті В. Чумака «Сучасна політика» знову актуалізовано факт «спорідненості» УКП з низами українського робітництва та селянства.

Редакція твердила, що є два шляхи побудови суспільного ладу — силовий та з урахуванням потреб народу, й висловлювала сподівання, що нова українська влада обере другий («Яким шляхом»). Однак висвітлені в публікаціях газети події та факти засвідчили прихильність більшовиків до силового методу, особливо в економічній сфері: масові хлібні ревізії продзагонів під гаслами «радянська Росія зараз голодає» майже цілком розорили зруйноване війною село, а з індустріальних регіонів України масово вивозили до Росії майно, продукцію, обладнання та сировину фабрик і заводів. Знищувалися й українські видавництва через накладені урядом контрибуції і зменшення обігу книг. Унаслідок цих дій Україною прокотилася хвиля повстань, іноді збройні протести очолювали самі комуністи. В основу аграрної політики було покладено принципи націоналізації та колективізації, методи реалізації яких висвітлювали статті: «Аграрна політика пролетар'яту», «Основні підстави земельної справи на Україні», «Кооперація і совітська влада», П. О. «Сільсько-господарські комуни чи хліборобські спілки-артілі». Редакція висловлювала застереження щодо форм впливу «буржуазії» (петлюрівців) на місцеве населення через допомогу Антанти товарами.

Питання організації праці було актуальним і в системі державного управління: принципи делегування владних повноважень через депутатів рад різних рівнів з'ясовано у статтях: Коваль «Готуймось до виборів в Ради», Гаврило «Влада працюючим», М. Авдієнко «Організація радянської влади на місцях»,

А. Річицький «В тисках бюрократизму». Редакція відзначала негатив у антиукраїнській управлінській політиці: щоб забезпечити підготовлених для державної служби працівників, необхідно скеровувати їх на навчання в Москву або ж організувати відповідні школи в Україні, а не надсилати службовців із Росії.

На тогочасну міжнародну ситуацію впливало становище на фронтах. Тож інформування про успіхи Червоної армії корелювало із закликами вступати до її лав, щоб перешкодити спробі поляків «знову запанувати на Україні» за сприяння С. Петлюри. Автори газети дискутували питання внутрішньої природи, форми організації та ролі Червоної армії для західних революцій, вбачали пріоритетність соціального чинника супроти національного у збройному протистоянні («Директорія і Антанта», «Міжнародне становище Росії і самостійна Україна», «Криваві події в Берліні (за "Робітничою газетою")», «Хвилі революції», Ю. Мазуренко «До бою, товариші», А. Річицький «Надії і результати: До характеру війни з Польщею», К. Власівський «Червоне козацтво»).

Матеріали культурологічної тематики мали доволі широкий проблемний діапазон. Це й статті освітнього характеру, матеріали про реорганізацію бібліотек, шкіл та університетів, заснування т. зв. «партійних шкіл», роль ідеологічного фактора у вихованні. Не замовчувалися й такі факти «денонсування» українських культурних вогнищ, як реквізиція університетських приміщень для артилерійського училища («До націоналізації бібліотек», Л-д-а «Будівництво пролетарської культури на Україні», Косаль «Ідімо всі до партійної школи», «Нова школа», «Український університет в небезпеці», Соха «Вічна ідея»). У часописі певний час функціонувала рубрика «Народня освіта». Номер 29-й за 1919 р. присвячено 58-м роковинам з дня смерті Т. Шевченка.

Низка публікацій інформувала про організацію владної вертикалі в Києві — перехід влади від Директорії до виконавчого комітету Київської робітничої ради, заходи щодо збереження порядку, прохід Трудового конгресу, Київського губернського з'їзду рад, першого з'їзду УСДРП незалежних, Всеукраїнського з'їзду професійних союзів, а також про події на фронтах — боротьбу з Армією УНР та військами Антанти, новини з-за кордону.

На сторінках газети вміщено низку документів, зокрема: «Резолюція фракції незалежних, запропонована VI Конгресу У.С.-Д.Р.П.», «Закон про фабрично-заводські комітети (Комітети робітників і служащих)», «Інструкція Центрального Бюро

Всеукраїнської Учительської Спілки до всіх місцевих учительських організацій», «Деклярація Української Комуністичної Партії на IV Всеукраїнському з'їзді Рад», звернення голови Тимчасового робітничо-селянського уряду України і народного комісара закордонних справ Х. Раковського «Всім народам і урядам», «Нота Антанті», накази міністрів і міністерських комісій, комісарів, коменданта Києва, згодом — президії виконавчого комітету Київської ради робітничих депутатів та інші документи містив «Офіційний відділ».

У «Червоному Прапорі» опубліковано низку інтерв'ю: «Розмова з членом виконавчого комітету ради Роб. Деп. тов. Ческісом», «Розмова з т. Бубновим», некрологи композитора М. Левицького, партійних діячів М. Ткаченка, Є. Лассмана, В. Литвинюка, О. Дорогова.

Під рубрикою «Огляд преси» прокоментовано публікації у часописах «Большевик», «Боротьба», «Известия В.Ц.И.К.», «Київський Комуніст», «Правда», «Сільська Комуна», а під рубрикою «Бібліографія» вміщено рецензії на нові партійні книги.

Інші рубрики видання: «Червоний фронт», «Партійне життя» («З життя незалежних»), «Робітниче життя» («З робітничого життя»), «Світова революція», «У Києві», «На місцях», «Ріжні вісти», «Святкування роковин Тараса Шевченка», «Дописи», «Театр та музика» («Театр»), «Наука і мистецтво», «Кооперативне життя» («Кооперація»), «Фронт праці», «В останню хвилину», «Оповідки», «Оголошення».

У часописі вміщено кілька пропагандистських віршів: «Нова пісня» і «Певний шлях» Ф. Гаврильченка, «Червоний прапор» (у перекладі Микуша). Під рубрикою «Малий фельстон» («Замість фельстону») друкувалися сатиричні матеріали, автори яких зазвичай підписувалися псевдонімами і криптонімами, як-от: Зет «Диктатура пролетаріату», «Як я був інтерв'юєром», Дідич «Хто шовіністи?», Івась Зірка «З піни життя», політичні байки.

У газеті подано анонси театральних вистав, програму курсів бібліотекознавства, лекцій з історії європейських революцій, організованих культурно-просвітньою комісією в Українському робітничому клубі Києва, рекламовано партійні видання видавництва «Червоний Прапор», альманах «Земля», часописи «Вільна Українська Школа», «Мистецтво», «Музагет», «Червоний Шлях» та ін.

Останній (24/25-й) номер датовано 11 липня 1920 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. С. 149; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 72; Газети України

1917—1920 років... С. 241; Київські газети 1838—1940 років... С. 351.

Література: Животко А. Історія української преси. С. 237.

М. Комариця

2322

ЧЕРВОНІЙ ПРАПОР: Соціалістична одиниця. — 1919, 1 мая.

Вид. і відп. ред. А. Вітик. — **Перемишль, 1919:** Друк. Антона Блюя в Перемишлі. *Адр. ред. і адм.:* Перемишль, вул. Борельовського, ч. 3.

Вийшло: 1919 — 1 мая; *Ф.* 42×27 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* 60 сот.

Наявність у фондів: ЛННБ: 1919 — 1 мая.

Примітки: У логотипі гасло — «Пролетарі всіх країн, єдналися!».

Газета вийшла з нагоди Міжнародного дня праці. Опубліковані матеріали спрямовані на популяризацію ціннісних орієнтирів і цілей соціал-демократії, ідеї державної незалежності й соборності України. В окремих публікаціях порушено питання класової та національної просвіти українського робітництва, як основного завдання товариства «Воля» (Робітник. Наші завдання під сучасну хвилю. С. 3), підтримки видавання у Перемишлі популярного часопису, який «стоятиме на сторожі робітничо-хлоських інтересів» (Товариші!.. С. 4) та забезпечення освітнього процесу для учнів української гімназії (В справі науки в українській гімназії. С. 4).

Усі матеріали підписано псевдонімами і криптонімами. Серед них: Леонід (справж. І. Квасниця).

Бібліографія: Бібліографія української преси... С. 244; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 241.

Література: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. С. 196.

О. Дроздовська

2323

ЧЕРВОНІЙ СТЯГ: Орган Тимчасового Комітету Укр. С.-Д. Р. П. Незалежних Лівих (1919 ч. 1—9); Орган Центр. Комітету Української С.-Д. Робітн. Партії — Незалежних Лівих (1919 ч. 10—60); Щоденна робітничо-селянська газета (1919 ч. 64—80). — Виходить що дня крім днів після свят. Р. 1. Ч. 1. 1919, 22 трав.

Редагує колегія (1919 ч. 1—61), колегія: М. Паньків, В. Еланський (Блакитний) (1919 ч. 62—80). — **Київ, 1919:** Видає Тимчасовий Комітет У.С.Д.Р.П. Незалежних Лівих (1919 ч. 1—12); Центральний

Комітет У.С.Д.Р.П. Незалежних Лівих (1919 ч. 13—60); Видання Центр. Комітету Української Комуністичної Партії (Боротьбистів) (1919 ч. 61—80). Друк. Хрещатик, 42 (1919 ч. 1); Друк. «Більшовик», Київ, Хрещатик, 42 (1919 ч. 2—80). Адр. ред. і контори: Київ, Михайлівський пр., № 35 (1919 ч. 1—7), Златовратська вул., № 15 (1919 ч. 8—80).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—80; Ф. 55×35,5 см; Обс. 2 с., 4 с.; Передпл.: на міс. 15 крб (1919 ч. 1—46), 25 крб (1919 ч. 47—80), з пересилкою 30 крб (1919 ч. 47—80). Ц. числа 75 к. (1919 ч. 1—46), 1 крб (1919 ч. 47—80).

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Р. 1 ч. 1—80; НБ ЛНУ: 1919 — Р. 1 ч. 60, 62, 76, 78; ДНАБ: 1919 — Р. 1 ч. 1—27, 29—73, 75.

Примітки: Гасла газети: «Визволення робітників є справою самих робітників»; «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!».

Як орган Тимчасового комітету Української соціал-демократичної робітничої партії (незалежних лівих), а згодом — Української комуністичної партії (боротьбистів), часопис мав на меті донесення до суспільства ідеології цих організацій та популяризацію їхньої діяльності серед громадян. Відповідно до платформ обох партій газета прагнула також сприяти просвіті трудового люду та його організації для боротьби за свої права.

Провідною темою перших чисел «Червоного Стяга» була історія відокремлення від УСДРП фракції незалежних, а відтак й історія розколу самої УСДРП (незалежних), унаслідок якого постала партія УСДРП (незалежних лівих). У статтях «Нові шляхи» (ч. 1, 3) і «До організації партії» Сурмача, «Наші завдання» (ч. 7) та ін. детально висвітлено передумови кожного з цих «розламів», перебіг зібрань, на яких вирішувалася доля партії, та плани щодо організаційного і тактичного її реформування.

Перша з перелічених статей акцентувала увагу на проблемах розвитку української соціал-демократії, найвагоміша з яких — це перенасичення партій людьми, що не мали жодного зв'язку з пролетаріатом, були «запхані інтелігентським багажом» і тому не могли якісно виконувати завдань, визначених революційною ситуацією. Автор статті звинувачував діячів УСДРП у неоднозначному ставленні до диктатури пролетаріату, що призвело до поділу організації в лютому 1919 р., на шостому партійному конгресі, на два табори. Діяльність незалежних соціал-демократів — «найбільш послідовних революційних елементів», які відокремилися задля

планомірної боротьби за об'єднання світового пролетаріату, — також не була позбавлена хиб. На думку Сурмача, окружний комітет партії не мав права декларувати декількох важливих положень, зокрема щодо успішного розвитку соціалістичної революції винятково в рамках національних кордонів та щодо важливості пропорційного представництва робітників і селян у радах депутатів. Діяльність окружного комітету було потрактовано як реакційну та невідповідну моменту, й після того, як через різні причини не відбувся призначений на 30 березня з'їзд УСДРП (незалежних), на партійній нараді 4 квітня обрано Тимчасовий комітет, що був покликаний вести організацію новими, «дійсно пролетарськими» шляхами.

У другій частині публікації «Нові шляхи» (ч. 3) наголошено на труднощах у роботі комітету (відсутності необхідних матеріальних засобів та неможливості заснування власного періодичного органу) і вміщено документи, які є важливим джерелом вивчення історії УСДРП (незалежних лівих): «Резолюцію по сучасному менту та питанню тактики», запропоновану (але не прийняту) загальним збором київської організації 22 квітня, «Заклик членів фракції С.-Д. незалежних (лівої течії) Ради Роб. Деп. від 25 квітня», «Резолюцію зборів УСДРП (незалежних) від 4 травня» та «Резолюцію до сучасного менту Тимчасового Комітету У.С.Д.-Р.П. Незалежних Лівих». У резолюції зборів найкращі сили УСДРП (незалежних) закликало гуртуватися довкола нової партії під тимчасовою назвою У.С.Д. Незалежні (ліві), яка буде вірною інтересам пролетаріату та співпрацюватиме з іншими соціалістичними радянськими партіями.

Черговий розкол партії «вніс деяке замішання серед її членів», відтак автори низки публікацій звертали увагу на нагальну потребу визначення стійких ідеологічних основ нової організації. У статті «Наші завдання» викладено дві важливі тези, які враховували національну специфіку: земельна реформа (впровадження комун) має відбуватися поступово — через запровадження колективного обробітку спершу тільки тих земель, які ніколи не були власністю селян; визнання за національною українською культурою права на існування та всебічний розвиток — не на папері, а реально. У ч. 10 вміщено «Деклярацію Української Соціал-Демократичної Партії Незалежних Лівих», в якій врешті подано основні ідеологічні підвалини її майбутньої діяльності. Підставовою програмною відмінністю незалежних лівих соціал-демократів від незалежних була відмова від вимоги

самостійного державного устрою для України та опертя на селянство, яке, крім бідноти, нібито становило на той час потужну контрреволюційну силу.

У ч. 62 опубліковано звернення У КП(б), в якому йдеться про об'єднання незалежних лівих соціал-демократів із соціалістами-революціонерами (комуністами-боротьбистами) в Українську комуністичну партію (боротьбистів).

Проблемам діяльності партії присвячено чимало інших статей (М. Михальчук «До першого партійного з'їзду» (ч. 35); Солов'їв «Про виховання членів партії» (ч. 43) та велику кількість заміток, що друкувалися під рубрикою «Партійне життя». Перші шпальти часопису постійно містили оголошення, що стосувалися організаційних питань партійної роботи, майбутніх зібрань тощо.

Редакція «Червоного Стяга» приділяла значну увагу й висвітленню подій у різних сферах вітчизняного суспільного життя та за кордоном. У часописі передусім висвітлювалися політичні події, ситуація на фронтах та боротьба з опонентами радянської влади. Газета обстоювала ідею об'єднання соціалістичних радянських республік тимчасово у формі федерації (Л. «До об'єднання Радянських Республік» (ч. 6) та ін.). Неодноразово порушувалося тему патріотизму. Провідною думкою статей «Про інтернаціоналізм і націоналізм» Якубовського (ч. 11), «Патріотизм — найтвердіша опора контр-революції» І. Байди (ч. 34) та ін. була шкідливість поширення націоналістичних настроїв, що стають на перешкоді об'єднанню пролетаріату з усього світу. Низку матеріалів вміщено з метою очорнення імен українських державних діячів, які обстоювали самостійність України, та проти керівництва Добровольчої армії: Л. «Усе на боротьбу з денікінськими бандами» (ч. 16), Т-а «Кінець Петлюрівщини» (ч. 38), Ф. Забара «Нашим ворогам скрутно» (ч. 70), М. М. «Що несе народові Петлюра» (ч. 74), О. Боговий «Денікин і Українці» (ч. 75), М. В. «Хоч тяжке становище — революція переможе» (ч. 78), М. М. «Чортові мрії» (ч. 79) та ін. Водночас всіляко заохочувався вступ робітництва й селянства до лав Червоної армії (Галін «Про минуле й сучасне червоної армії» (ч. 2); Г. «Червона мобілізація» (ч. 31); І. Б. «Дезертир — ворог народу, зрадник робітничо-селянській владі!» (ч. 62). Окрім статей, вміщувалося велику кількість інформаційних матеріалів невеликого обсягу, об'єднаних під рубриками: «По Україні», «У Києві», «Становище Києва», «По чужих краях» («По інших краях»), «Вісти зі всього світу», «На червоному фронті», «В комісаріатах».

Іноді «Червоний Стяг» друкував офіційні матеріали, як, наприклад, відозву Раковського щодо ліквідації повстання Григор'єва (ч. 10), звернення Українського центрального виконавчого комітету радянської України (ч. 47) тощо.

Велике значення для часопису мала тема розвитку робітничого руху та боротьби пролетаріату різних країн. Як зазначено в рекламі часопису, «...ми будемо писати вам, як живе працюючий люд всього світу, та освітляти всі справи пролетаріату з точки погляду доцільності їх». Цим проблемам присвячено статті (П.-О. «Серед Чешських соціалістичних партій» (ч. 12), Г. «Нова соціалістична течія в Польщі» (ч. 20), Трембіта «Справа революції й Антанта» (ч. 25), М. Михальчук «Авангард пролетарської революції в Європі» (ч. 28), І. Байда «Німеччина перед великими подіями» (ч. 29), а також численні замітки постійної газетної рубрики «Робітниче життя».

Натомість життя села було практично поза увагою газети: це питання представлено лише статтею Якубовського «Аграрне питання на Україні» (ч. 75).

У «Червоному Стягові» традиційно порушувалися питання розвитку економіки та кооперації, як-от кооперація в соціалістичній країні тощо. Найпомітніші публікації на цю тему — «Кооперація й соціальне будівництво» за підписом Олесь-ов (ч. 49, 52) та «Робітництво і кооперація в минулому» ОПЕ (ч. 70, 75). Відомості про поточне життя кооперативних організацій та вирішення актуальних економічних проблем друкувалися в рубриках «З життя кооперації» і «Господарські справи».

Неодноразово автори часопису зверталися до теми розвитку освіти в Україні, про що свідчать, зокрема, статті С. Ш.: «Стара й нова школа» (ч. 70, 72), «Як будують нову школу» (ч. 74); публікація Ю. Лизуна «Шкільна справа» (ч. 70) та ін.

Про події культурного життя й розвиток української науки зазвичай повідомлялося в невеликих замітках постійних рубрик: «Наука й мистецтво» і «Література й мистецтво». З більшою увагою представлено проблему культурного розвитку українських сіл, якій, наприклад, присвячено статтю А. Добрянського «Про культурну роботу на селі» (ч. 55). Час від часу на шпальтах газети з'являлася інформація про нові періодичні видання. Так, у ч. 10 надруковано замітку «Нові журнали», в якій повідомлялося про започаткування нових мистецьких часописів — україномовного «Мистецтва», російськомовної «Зори» та єврейського видання «Багінен». Про часописи з питань освіти — «Народна

Освіта» й «Народное Просвещение» — йшлося в замітці ч. 68 підрубрики «Нові видання».

Газета вміщувала й сатирично-гумористичні матеріали з актуальних питань суспільного життя, серед яких переважали фейлетони під рубрикою «Малий фелетон». Найчастіше такі публікації підписувалися псевдонімами.

Зрідка «Червоний Стяг» публікував літературні твори, як-от у ч. 37 — вірші Омелька Качайла.

Часопис провадив також рубрику «Огляд преси», під якою подано «міркування» редакції щодо публікацій в інших українських періодичних виданнях, здебільшого київських. Висвітлення подій місцевого життя обмежувалося, як правило, вміщенням у газеті дописів з провінції під однойменною рубрикою.

Серед найактивніших авторів газети — І. Байда, О. Боговий, Василів, Вільховий, Галін, Дзюба, А. Добрянський, Ф. Забара, Ю. Лизун, М. Михальчук, Солов'їв, Сурмач, Якубовський.

Останнє (80-те) число видання вийшло 30 серпня 1919 р. Основна тема публікацій у ньому — загроза нападів на Київ військових частин Денікіна, тому ймовірно, що «Червоний Стяг» перестав виходити через захоплення міста Добровольчою армією.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 72, 73; Газети України 1917—1920 років... С. 241; Київські газети 1838—1940 років... С. 352.

М. Процик-Кульчицька

2324

ЧЕРНИГІВЩИНА. — [Щоденна газета]. № 1. 1919. 1 січ.

Ред. Ів.[ан] Коновал. — **Чернігів, 1919:** *Видається* при участі Чернігівської філії Українського Національного Союзу. *Друк.* Губерніяльного Правління. *Адр. ред. і контори:* Чернігів, буд. Губерніяльного Правління.

Вийшло: 1919 — № 1—7; *Ф.* 45,5×36,5 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на міс. 6 крб. *Ц.* номера 60 к.

Наявність у фондів: **НБУВ:** 1919 — № 1—7; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 2, 4—6.

У передовій статті № 1 редакція зазначала, що «Чернігівщина» боротиметься за високі ідеали людства, докладатиме всіх зусиль для організації темного й зденаціоналізованого люду Чернігівської землі, боротиметься за народ, волю і правду.

Матеріали газети присвячено переважно актуальним подіям того часу та містять роздуми про можливості подальшого розгортання державного будівництва, наприклад: «Питання дня» Михайла

Могилянського (№ 1), «Розмова з Винниченком» (№ 2), «3 потоку життя» Василя Червоненка (№ 5), «У хвилину втоми» В. Анського (№ 7). У № 1 й № 2 надруковано продовження й закінчення матеріалу «Що таке Український Національний Союз» М. Шрага (початок — у «Чернігівських Губерніяльних Вістях»).

Величезного значення редакція надавала публікації повідомлень про справи державної ваги, зокрема друкові різноманітних законопроектів й інших офіційних матеріалів.

Деякі статті газети присвячено творчості українських письменників (Михайло Могилянський «Микола Вороний» (№ 2) і «Памяти О. Я. Ефименко» (№ 3). З № 2 часопису друкувалася друга частина «Книги биття українського народу» Кирило-Мефодіївського братства, яку редакція вирішила вмістити через її «Безпосередній стосунок до історії українського народу». Час від часу на сторінках «Чернігівщини» публікувалися вірші — Дмитра Могилянського, М. Письменного, П. Тичини.

У газеті надруковано оголошення про передплату на «Чернігівську земську газету» — щотижневий видання Чернігівського Губерніяльного земства.

Рубрики часопису: «На Чернігівщині», «Телеграми», «За кордоном», «Радіотелеграми», «Оголошення», «Маленький фел'етон».

Серед авторів «Чернігівщини» — В. Анський, М. Могилянський, В. Червоненко, М. Шраг. Низку публікацій підписано псевдонімами й криптонімами.

Останній (7-й) номер газети вийшов 12 січня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 74; Газети України 1917—1920 років... С. 245.

Література: Кузеля З. З культурного життя України. Зальцведель, 1918. С. 16; Оголошення // Народне слово. Чернігів, 1918. № 8; *Животко А.* Історія української преси. С. 226.

М. Процик-Кульчицька

2325*

ЧОРНОГОРА: Орган радикальної партії на Косівщині. — Виходить раз на тиждень. Р. І. Ч. 1. 1919.

Ред. Микола Угрин-Безгрішний. — **Косів, 1919.**

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1, [?]; *Ф.* 21×17 см; *Ц.* числа 1 грн.

Примітки: У літературних джерелах зазначається, що тижневик «по кількох числах перестав виходити».

На сторінках громадсько-політичного часопису публікувалися матеріали, присвячені актуальним проблемам життя Косівського повіту та Гуцульщини загалом. Особлива увага приділялася висвітленню проблем українського війська, як зазначається у літературних джерелах, — «Чорногора» «живо цікавиться нашим військом».

У газеті друкувалися офіційні матеріали («розпорядки влади»), хроніка поточних подій та оголошення.

Бібліографічні джерела: Бібліографія української преси... С. 201; Показчик часописів, газет і статей бібліотеки на літери «Р — Я» // ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 838. Арк. 196.

Література: Нові часописи // Републіка. 1919. Ч. 93. С. 3; Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918—19 рр. // Новий Час. Львів, 1936. Ч. 169. С. 5; Преса на Західній Україні в роках 1918—19 // Народна Воля. 1939. Ч. 13. С. 3; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. С. 196.

О. Дроздовська

2326

ЧОРТКІВСЬКИЙ ВІСТНИК. — Виходить раз в місяць. Р. І. Ч. 1. 1919, 13 цвітня.

Відвічальний ред. Видавничий комітет «Селянської Спілки». — **Чортків, 1919:** Печатня М. Маргулеса в Чорткові. *Адр. адм.:* Пов. Нац. Рада в Чорткові.

Вийшло: 1919 — Р. І ч. 1, 2; Ф. 31,7×22 см; *Обс.* 4 с. (1919 ч. 1), 6 с. (1919 ч. 2); Ц. числа 80 сот.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. І ч. 1, 2.

Повітовий часопис був політичною трибуною Української селянської партії в Чорткові, яка своєю метою ставила розбудову Української держави. У зверненні «Братя селяни!», яким відкривалося перше число часопису, УСП, висвітлюючи земельну політику більшовиків, закликала «постояти за своєю власттю і помагати своїм селянським урядам» і наголошувала: «Українська держава стоїть не на панах з міста, не на мійській голоті, а на селянстві. Чого село хоче, то наша рідна держава зробить, що ухвалить повітова рада зложена зі селян, те власть зробить... земля буде між селянами поділена, але не так як хочуть більшовики але так як хочуть селяни».

Для інформування українського громадянства повіту про суспільно-політичне життя у краї та повіті у віснику публікувалися повідомлення під рубриками «З пов. труд. Нац. Ради», «З послідного тижня». З другого числа виділялася «Урядова часть», під якою подавалися розпорядження і оголошення державного повітового комісаріату: «До Гром. Комісаріатів

граничних сіл повіта», «До всіх Гром. Комісаріатів Чортківського повіта» тощо. У ньому містилися також публікації на кшталт: «Чому українські гроші є ліпші від австрійських Корон?», «Як тепер з грішми!», «Віче» — про віча українців Чортківського повіту і Чорткова, на яких обговорювалися загальне політичне становище та заходи «для закріплення суверенности УНР» (ч. 2), «Хитрий ворог» (передрук з «Українського Голосу») — про політично-воєнне становище у Східній Галичині.

Значне місце на шпальтах вісника займає низка публікацій, автори яких висловлювали категорично-різко несприймання ідей більшовизму і засуджували політику більшовиків у Наддніпрянській Україні, де, як зазначалося у замітці «З України» (ч. 2), «за большевиків Москалям хочеться панувати над робучим волом, українським мужиком». Здебільшого це публіцистичні статті «Чому Москалі зробили ся большевиками?» (ч. 1), «Як то в світі доля колесом вертить ся!» (ч. 1), «Большевицькі наймити» (ч. 2), передруковані з часописів «Наша Земля» і «Українські Вісти».

Під рубрикою «З Західного фронту» в часописі подавалися відомості про бойові дії на фронті.

Особливістю змістового наповнення часопису є те, що власні матеріали редакція подавала у вигляді коротких повідомлень, заміток, а статті передруковувалися з інших періодичних видань.

Останнє відоме (2-ге) число вийшло 13 травня 1919 р.

Бібліографія: Кревецький І. Часописи Галицького Поділля: іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 // Часописи Поділля. С. 8; Бібліографія української преси... С. 201; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1177, 1192.

Література: Животко А. Історія української преси. С. 242; Галушко М. Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886—1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2008. С. 146—148; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. С. 196, 197.

М. Романюк

2327

ШЛЯХ: Газета Катеринославського Губерніяльного Земства. — Виходить тимчасово три рази на тиждень. Ч. 1. 1919, 14 січ.

Тимчас. вик. об. ред. М. О. Кіященко (1919 ч. 1, 2). *Ред.* Редакційна Колегія (1919 ч. 3—5). — **Катеринослав, 1919:** Вид. Катеринославська Губ. Управа. *Друк.* Катеринославського Губерніяльного Земства. *Адр. ред. і контори:* Катеринослав, вул.

Гостинна, 4, відділ Народної освіти Катерино-славського Губерніяльного Земства.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—5; Ф. 60×44 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на 1 міс. 8 крб. Ц. числа 120 шагів (1919 ч. 1), 120 шагів (60 к.) (1919 ч. 2—5).

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Ч. 1—5; ДНАБ: 1919 — Ч. 2.

Примітки: Мова видання — українська та російська.

«Шлях» — безпартійна соціалістична газета (за визначенням редакції), яка була правонаступницею «Народного Життя», що виходило у Катеринославі до середини червня 1918 р. і було закрито через мовне протистояння редакторів українського та російського відділів часопису. Рішення про започаткування «Шляху» було прийнято на губернському надзвичайному земському зібранні, що відбулося у грудні 1918 р. у Катеринославі, — відновлена газета мала уникнути лінгвістичних непорозумінь свого попередника, тому основною мовою газети було прийнято українську, однак планувалося надавати газетну площу і під російськомовні замітки (Від редакції. Ч. 1).

Завдання «Шляху» було задекларовано у вступній статті без назви — вести українство «шляхом єднання дійсних народніх сил, шляхом культурної праці на користь народу» (ч. 1) до спільної мети — здобуття вільної Української держави, встановлення народовладдя, здобуття громадянських свобод, зокрема вільної волі і праці тощо. Видання адресувалося сільській інтелігенції, учительству, селянам та робітникам і розсилялося всім повітовим і волосним земствам, кооперативам, філіям «Просвіти» та іншим установам на Катеринославщині.

Редакція «Шляху» обстоювала чітку національно-патріотичну позицію, і провідною темою у виданні була ідея розбудови нової форми революційної влади в УНР — трудової демократії, налагодження суспільно-політичного, господарсько-економічного та культурного життя українців тощо. Про це йшлося у статтях: Оверченко «Декларація Директорії і трудовий конгрес» (ч. 1), «Чорні хмари» (ч. 2), З. Р. «Очередные задачи земской работы» (ч. 4), Н. М. «Необходимая отсрочка» (ч. 5). Також наголошувалося на потребі консолідації територіально розрізної української нації: «Про галичан» (ч. 1), А. Хомик «Злука українських земель» (ч. 2). Автори газети підтримували ініціативу українського уряду у релігійній сфері — «Українська автокефальна церква з її синодом і духовною ієрархією ні в якій залежності од всеросійського патріарха» не стоятиме (Автокефальна церква. Ч. 2).

Багато уваги у виданні приділялося обговоренню непорозуміння між Україною та Росією, яке набувало дедалі більшого загострення. Особливе обурення авторів «Шляху» викликав наступ більшовицьких військ на Україну, з приводу чого Директорія вислала відповідну ноту до уряду Росії: «Конфлікт України з Росією» (ч. 1), С. В. «Війна» (ч. 3). З метою своєчасного надання інформації про українсько-радянські переговори та оперативних даних з місць бойових дій редакція запровадила спеціальні рубрики: «Україна і Росія», «Війна з Росією», «На фронтах».

Офіційний блок у газеті становили декларації, універсали Директорії, адресовані трудовому селянству і робітництву, про найважливіші завдання поточного моменту та подальші кроки у царині суспільно-економічного життя, зокрема стосовно вирішення земельного питання. У ч. 5, під рубрикою «Мобілізація на Украинѣ», багато уваги приділено наказу Директорії про термінову мобілізацію українських громадян на захист інтересів Української держави.

У газеті інформувалося про роботу численних з'їздів та прийняті на них резолюції, як-от: «Селянський з'їзд Катеринославщини» (ч. 2), «Постанова селян» (ч. 3). На потребі реформування освітньої галузі та вирішення низки організаційних питань наголошувалося у замітках: «Організація школи» (ч. 2), «Більше освіти», А. Слуцький «На Катеринославщині» (ч. 3), І. Сокіл «Шкільне виховання» (ч. 4). Проблемам ефективного господарювання та ведення пасіки присвячені публікації: І. Пургайло «Борьба съ израиваніємъ пчель» (ч. 4), О. Щадилів «Про сівооборот» (ч. 5; передрук із «Народної Волі»).

Художня творчість представлена поезіями М. Бум., М. Глухенького, К. Котова, оповіданням Н. Степаненко та ін.

У виданні діяли такі рубрики: «Телеграми», «Народня освіта» (підрубрики: «На Київщині», «На Поділлі»), «На Україні», «За кордоном», «Місцеве життя» («На Катеринославщині») (підрубрики: «У повітах», «Хроніка»), «Оголошення»,

Багато матеріалів подавалися без підпису. Серед авторів: З. Ленський, П. Михайлов, Оверченко, А. Слуцький, І. Сокіл, А. Хомик.

Останнє (5-те) число побачило світ 24 січня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 74; Газети України 1917—1920 років... С. 245; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 57. Спр. 477. Арк. 1193.

Література: Лисиченко Д. Українська преса в Катеринославі // Бібліологічні Вісти. Київ, 1923. № 2. С. 4; Лисиченко Д. Короткий огляд української видавничої

діяльності преси та книготоргівлі на колишній Катеринославщині // Бібліологічні Вісті. Харків, Київ, 1930. № 3(24). С. 47.

О. Середа

2328

ШЛЯХ = «SCHLJACH» (1919 ч. 85 — 1920): Часопис для українців у Німеччині. — Виходить що середи й суботи (1919), два рази на тиждень (1920 ч. 1—55), раз на тиждень (1920 ч. 56). Р. I. Ч. 1. 1919, 26 лют.

Редагує Комітет Укр. Військової Місії (1919 — 1920 ч. 23/24). Відп. ред. (1919 — 1920 ч. 55), Видає і відповідає за ред. (1920 ч. 56) З. Кузеля. — **Зальцведель, 1919—1920:** Видає Українська військова місія (1919 — 1920 ч. 5); Видає Військово-Санітарна Місія (1920 ч. 6—56). 3 друк. «Союза визволення України» в Зальцведелі (1919). Адр. ред.: Зальцведель, Grosser Stegel, 23 (1919). Адр. адм.: Ukrainerlager (1919 ч. 1—13). Адр. ред. і адм.: Salzwedel, Grosser Stegel, 23 (1920 ч. 1—18, 21—56), Reichstrasse, 25—27 (1920 ч. 19—20).

Вийшло: 1919 — Р. I ч. 1—17/18, 19—53/54, 55—86, 1920 — Р. II ч. 1(87)—23/24, 25/26—39, 40/41, 42—46/47, 48/49—57(142); Ф. 46×30 см; Обс. 4 с., спарені числа 6 с.; Передпл.: на 3 міс. 2 марки 25 фен. (1919 ч. 1—34), 3 марки (1919 ч. 35—86), 6 марок (1920 ч. 1—16), 9 марок (1920 ч. 17—23/24), в Америці 0,50 дол. (1920), Австрії 5 кор. (1920 ч. 1—16), 7 кор. (1920 ч. 17—39), 9 кор. (1920 ч. 40/41—56), Чехо-Словачії 2,50—3 кор. (1920 ч. 1—23/24), 4 кор. (1920 ч. 25/26—39), 9 кор. (1920 ч. 40/41—56), у Франції, Бельгії і Швейцарії 1—2 фр. (1920), в Польщі 6 марок (1920 ч. 17—39), 12 марок (1920 ч. 40/41—56), в Італії 1—2 ліри, в Румунії 1—2 леви (1920). Ц. числа 10 фен. (1919 ч. 1—34), 15 фен. (1919 ч. 35—86) 25 фен. (1920 ч. 1—16), 35 фен. (1920 ч. 17—23/24), 45 фен. (1920 ч. 25/26—39), 50 фен. (1920 ч. 40/41—56).

Наявність у фондів: **ЛННБ:** 1919 — Р. I ч. 1—41, 46—72, 74—86, 1920 — Р. II ч. 1(87)—56(141); **ДНАБ:** 1919 — Р. I ч. 1, 3—86, 1920 — Р. II ч. 11(97), 18, 25/26, 31, 33, 36, 38, 40/41—43, 45, 52, 54(139).

Примітки: Додатки: у 1919—1920 рр. — «Ілюстрований додаток до “Шляху”» (див. № 2141); 1920 р. до ч. 21 — одноднівка для полонених білорусів «З Роднага Краю. Памятка Беларусам палонным».

Зенон Кузеля — один з головних організаторів таборової видавничої роботи — найзмістовнішим часописом у німецьких таборах для українських

військовополонених назвав зальцведельську газету «Вільне Слово» (виходила з 1 березня 1916 р. під керівництвом П. Карманського). Саме на зміну їй прийшла нова газета «Шлях», перше число якої з'явилося наприкінці лютого 1919 р. і яка перестала бути «спеціально таборовою газетою», а стала єдиним на той час часописом для всіх українців у Німеччині.

Основні аспекти роботи Української військової місії у справах полонених українців у Німеччині визначалися так: відправлення полонених громадян України додому, надання їм матеріальної і духовної допомоги, ведення культурно-просвітньої роботи — «освідомлювати полонених у громадському і національному розумінні». Для реалізації цієї мети Українська Військова Місія почала видавати часопис «Шлях», «щоби інформувати полонених і не полонених українців про події на Україні, діяльність українського правительства і щоби розрадити читачів у їхньому сумному становищі» ([Від редакції]. 1919. Ч. 1).

У програмній статті редакція часопису обіцяла виступати проти рухів, ворожих ідеї єдиної самостійної Української держави, звертати особливу увагу на життя України, інформувати читачів про життя усього світу. Редакція зверталася до полонених з різних таборів із закликом присилати їй дописи про їхнє життя і проблеми, щоб надавати їм широкого звучання. «Надіємося, що ми принесемо бодай маленьку користь і розраду читачеві, який, змучений і обездолений довгими роками тяжкого полону, читаючи наш “Шлях” буде промощувати свій шлях життя, по якому освіта, культура і свідомість своєї сили поведуть читача до кращого життя, вирвуть його з кайданів рабства і поставлять на рівні з іншими культурними народами світа» ([Від редакції]. Ч. 1).

Газета несла спраглим за рідною мовою читачам інформацію про життя в рідному краї, останні міжнародні події, давала змогу завдяки оголошенням розшукувати своїх рідних, розповідала про таборове життя полонених українців у Німеччині, українських емігрантів у Берліні, дарувала розраду на дозвіллі фельстонами «з дня насущного», намагалася просвітницькими статтями підвищувати загальний культурний рівень читачів, плекати їхню українську самоідентифікацію, виховувати політичну думку, готувала їх до повернення на батьківщину свідомими громадянами української держави.

Зміст часопису «Шлях» цікавий і різноманітний, багато публікацій не втратили актуальності і на сьогодні. Перша сторінка завжди містила авторські передовиці, але частіше — редакційні статті, повідом-

лення про ротації в українському уряді, відозви Головного отамана С. Петлюри до українського народу, повідомлення про останні міжнародні події, які стосувалися України, і т. ін.

На початках виходу часопису більшість політичних повідомлень друкувалися з посиланням на Українське пресове бюро в Берліні. У коло політичних публікацій потрапляли всі актуальні українські і міжнародні питання, про що свідчить короткий перелік постійних рубрик часопису: «Міжнародне становище України», «Вісті з України», «Вісті із світа», «Німеччина», «Із Польщі», «З під польської окупації», «Із радянської України», «Із Угорської України», «Довкола Росії» і т. д.

Статті на політичні теми вирізнялися доступністю викладу непростих політичних колізій, поєднанням роз'яснювальної, виховної і освідлюючої функцій. Спектр проблем, заторкуваних у них, був цікавим для всіх категорій читачів.

Із трактатом про українські політичні партії виступив на сторінках часопису Павло Гайдалемівський, який виклав своє бачення становлення і розвитку українських партій починаючи від М. Драгоманова до 20-х рр. XX ст., і подав ґрунтовний аналіз їхніх програм та діяльності (Українські політичні партії. Ч. 16, 17/18, 20, 22, 24). В поле зору автора потрапили тільки партії Наддніпрянської України, західноукраїнські партійні організації згадані ним лише побіжно (пізніше ця стаття була видрукована Українською військово-санітарною місією окремим виданням). Свій погляд на розвиток політичних рухів у Великій Україні подав Андрій Жук, зупинившись на власне витоках цього явища (З початків новочасного українського політичного руху на Україні наддніпрянській. 1920. Ч. 16(102), 17(103).

Одним із ключових питань, винесених на Паризьку мирну конференцію, що визначала нову післявоєнну територіальну структуру Європи, було питання Східної Галичини. Активне обговорення проблеми мирного врегулювання у світі коштом певних земель вилилося на сторінки часопису «Шлях» низкою публікацій К. Н-ва ([Зальцведель, 22 березня 1919 р.]. 1919. Ч. 8; Криза на мировій конференції. 1919. Ч. 17/18; Нова ситуація. 1920. Ч. 6(92); ін.).

Перипетії українсько-польських переговорів під егідою Антанти, висловлювання чільних представників української і польської влади щодо українсько-польських проблем, повідомлення про місцеперебування С. Петлюри та Ю. Пілсудського були в центрі уваги редакційних повідомлень.

Особлива увага видавцями надавалася найпекучішим питанням українсько-польської та українсько-російської проблематики. Саме публікації цієї тематики містилися на перших сторінках часопису, їм надавалося найбільше місця на газетних шпальтах.

«Шлях» уважно відстежував перебіг несанкціонованого вторгнення у Східну Галичину легіонів Юзефа Галлера, яке вилилося у варварську війну насамперед з українським населенням (Армія Галера. 1919. Ч. 17/18), супроводжувалося цинічним насильством над українською інтелігенцією (Польські насильства. 1919. Ч. 30), принизливим для людської гідності поводженням з полоненими (Польське варварство. 1919. Ч. 7) та організацією підступних провокацій в українських селах, куди виїжджали польські агітатори з великими грошовими сумами для підбурювання селян до виступів проти поміщиків, а малозабезпечених міщан — до єврейських погромів, щоби пізніше під гаслом боротьби з більшовизмом в Україні просити допомоги в Антанти і таким чином дістати в руки дуже жадані українські землі (Поляки підбурюють. 1919. Ч. 7).

Наведенням фактів, «які кличуть до неба о справедливисть», складалася хроніка окупації «варварської» Західної України «цивілізованою» Польщею. Заборона читання українцями українських газет на Холмщині, Підляшші і Волині, провадження навіть судового слідства проти adeptів такого «злодійства» (Не вільно українцям читати своїх газет. 1920. Ч. 3(89); арешти українських діячів, реквізиція останнього майна у селян, колонізація й латинізація українського населення (Мир чи війна? 1920. Ч. 5(91); бездіяльність польської адміністрації щодо ситуації з поширенням тифу у Східній Галичині, де епідемія охопила понад 100 000 осіб, а польська влада ставилася до цього «цілком рівнодушно. Нема ані опалу, ані ніяких способів проти епідемії» (Масове вимирання людности у Східній Галичині. 1920. Ч. 6(92); дворуш-на політика щодо відкриття українського університету у Львові (подання проекту заснування цього закладу Паризькій мирній конференції для маніфестації застереження прав української народності під польською адміністрацією і одночасно відсутність «навіть гадки» про його реалізацію) (Хоч не гонорово, але здорово! 1920. Ч. 6(92); не тільки «знесення всіх прав чоловіка й горожанина» до українців на території площею понад 56 000 км² з населенням понад 5 млн, історично і національно українського, де українці складали понад 70%, а й просто фізичне винищення українського населення: «Розстріли і

шибениці, довголітні кари в'язниці, коло 100.000 інтернованих, яких... віддавали на муки і смерть в таборах, де жорстокі знущання військової сторожі, голод й тиф косили тисячі осіб денно, — це тільки сухе твердження фактів... Додаймо виключення українських робітників від праці в державних, комунальних і приватних польських підприємствах, виключення українських урядовців від публичної служби, виключення українських селян від набування землі. Так цілий нарід... засуджений на моральну і фізичну смерть» (До народів цивілізованого світа. Ч. 8(94) — такі криваві підсумки привнесення «європейської культури» по-польськи українському народові західним сусідом.

Такою ж агресивно-загарбницькою і нецивілізованою була політика «більшевицького правительства» Росії. Скориставшись тим, що українські війська були зайняті на лінії польського наступу, російські війська захопили значну частину України, кинувши туди найкращі сили армії. Повільна, але послідовно успішна експансія російського більшовизму на східноукраїнські землі призвела до повної втрати української незалежності, остаточно узаконеної Ризьким договором. Констатація твердження, що існування російської держави проблематичне без посідання нею України підтверджувалося фактами вивезення з України в Москву ешелонів хліба (Волимо під царя православного. 1919. Ч. 7); великої кількості різних продуктів, зокрема тільки цукру 1 млн 600 тис. пудів вартістю 160 млн крб (Більшевицька добича на Україні. 1919. Ч. 8); насадження в Україні проросійського уряду (Волимо під царя православного. 1919. Ч. 7; Проголошення радянської влади на Україні. 1920. Ч. 4(90); Більшевики на Україні. 1920. Ч. 15(101); ліквідація будь-яких проявів самостійного устрою радянської України і підпорядкування її Москві всупереч декларацій рівноправності (Правдиве обличчя московських більшовиків. 1920. Ч. 21(107); Аз. Самостійність Східної України. 1920. Ч. 27(112); розправа над українськими дітями (Убивство Тугана-Барановського більшовиками. 1919. Ч. 7; Дальші жертви більшевицького наїзду на Україну. 1919. Ч. 8) та ін.

Така ситуація викликала хвилю спротиву українського населення, що вилилося у потужний повстанчий рух, який охопив схід і південь України. Низка заміток інформувала про успіхи повстанських загонів, про запеклі бої з більшовицькими і денікінськими дивізіями (Поширення українського селянського повстання проти більшовиків. 1919. Ч. 21; Селянське

повстання в Ставропілщині. 1919. Ч. 23; Українські повстанці проти більшовиків. 1920. Ч. 5(91); ін.).

Показовою щодо відображення суспільно-політичної ситуації в Україні 1920 р. була стаття «Положення на Україні з початком квітня ц. р.» (ч. 45(130)—46/47(131/132), у якій викладені враження очевидця від побаченого під час перебування на сході України.

Рубрика «З життя полонених у Німеччині» інформувала про діяльність українських громад у таборах для полонених українців і у змішаних таборах, знайомила з творчістю театральних гуртків, хорових колективів, роботою бібліотек, читалень, освітніх закладів. Особливою увагою користувався театральний гурток «Молода Україна» у Зальцведелі, репертуар якого складався з багатьох п'єс українських драматургів, а після перебрання Українською Військовою Місією театру на своє утримання весь збір від вистав театральна трупа передавала в таборову касу (З життя полонених у Німеччині. 1919. Ч. 5).

Визначною подією для українських емігрантів у Німеччині стало зорганізування «заходами гуртка свідомих українців з Наддніпрянщини та з Західної України» першого українського товариства у Берліні «Українська Громада», установчі збори якого відбулися 25 жовтня 1919 р. (Українська Громада в Берліні. 1920. Ч. 3(89). Діяльність «Української Громади» полягала в організації зібрань українського товариства, влаштування відчитів, рефератів, дискусій, диспутів на основі публікацій в українській і закордонній пресі, організації бібліотеки, читальні, концертів заснованого при громаді хору і т. д. (З діяльності «Української Громади» в Берліні. 1919. Ч. 72).

Не залишалося поза увагою українське питання і в інших регіонах. Рубрики «З життя українців в Чехії», «З життя американських українців», «З українського життя у Владивостоці», «З українського життя в Бельгії» та ін. постійно інформували читачів про справи і проблеми їхніх співвітчизників в усіх кутках світу.

Велика частина газетної площі відводилася просвітницьким матеріалам, авторами яких були найчастіше Даренко і Богдан Лепкий. Цікавими і пізнавальними для читачів-наддніпрянців, які кількісно переважали серед полонених у Німеччині, була стаття Даренка «Галицька Україна», у якій поряд з географічним, економічним, статистичним аналізом та поясненням причин економічного відставання Галичини наголошувалося на необхідності злуки її з Україною з огляду на одновічне прагнення українського

народу до соборності (1919. Ч. 5). Просвітницькі статті «Що таке революція і чи вона потрібна» (1919. Ч. 3), «Директорія» (1919. Ч. 4), «Чому на Україні тепліше в літі, а холодніше у Німеччині» (1919. Ч. 11), «Робочий народ в нашій київській державі» (1919. Ч. 6), «Земельна справа на Україні» (1919. Ч. 12), «Найменчі єства на світі» (1919. Ч. 14) виконували певну освітню функцію, роз'яснювали ужиткову політичну термінологію, унаочнювали її на прикладах з недавньої історії, вводили в курс природничих наук і т. п. Своєрідним коротким курсом з історії можна назвати цикл статей: «Заведення панщини на українських землях» (1919. Ч. 7), «Суспільний лад в козацько-українській державі» (1919. Ч. 9), «Герб України» (1919. Ч. 22), «Польща» (1919. Ч. 23—30), «Дещо з історії Німеччини» (1919. Ч. 34), «Іван Гус і гусити» (1919. Ч. 38). З великою статтею «Вплив природи на утворення націй» виступив у часописі М. Г. (1919. Ч. 66—70).

Просвітницькі матеріали Богдана Лепкого «Говори дальше!» (1919. Ч. 61) і «Наші Генії» (1920. Ч. 15(101)—16(102)) знайомили з видатними українцями державних, культурних, освітніх, мистецьких царин. Стаття «Дещо про гроші» (1920. Ч. 3(89), 4(90)) ознайомлювала з нумізматичними поняттями, публікація «Чужі слова» (1920. Ч. 7(93)—8(94)) тлумачила іншомовні слова, пояснювала ці терміни на прикладах з історії, також і безпосередньо пов'язаної з українським народом.

Передруковуючи з продовженням на шпальтах газети брошуру агронома А. Григоровича «Машини в сільському хазяйстві» (1919. Ч. 16, 19, 28, 34, 36) у матеріалах з однойменною назвою, редакція пропонувала читачам ознайомитися з новітніми методами ощадного й продуктивного обробітку землі, заохочуючи до вивчення основ успішного й сучасного ведення господарства.

Великого значення надавали видавці газети діяльності Української республіканської капели під орудою Олександра Кошиця. Цикл публікацій був присвячений європейському турне мистецького колективу, «який має завдання об'їхати головні міста Чехії, Франції, Італії, Швейцарії й Англії, щоби познайомити широкий світ із українською музикою та народною й штучною піснею» (Українська республіканська капеля у Празі. 1919. Ч. 27).

Відстежуючи концертний маршрут капели посередництвом репортажів, читачі дізнавалися про схвальні відгуки музичної критики, чудові рецензії в усіх найбільших щоденниках європейських столиць, про присутність на концертах видатних політичних

діячів. З особливим тріумфом пройшли концерти капели у Лондоні, де колектив виступав у найбільших концертних залах світу — Queens Hall (були присутні члени королівської родини), Westminster Hall, Albert Hall (Н-р. Концерти Української Республіканської Капели в Лондоні. 1920. Ч. 21(107)).

Літературну частину часопису представляли вірші поетів-аматорів з числа українських полонених. Поряд з поезіями Б. Лепкого, Т. Шевченка часто з'являлися поетичні спроби Грицька Кругового. Друкувалися оповідання німецьких авторів Вернера Гайдестама, Г. ф. д. Габеленга, українських авторів І. Липи, Б. Лепкого, який засвідчував своє авторство як власним ім'ям, так і низкою псевдонімів і криптонімів (Богдан Л., Нестор Літинський, Сновида, Гринь Сновида, Сень Сновида, Сень С..., Аз., Н. Л., Б. Л.), серед них ідентифіковано кілька досі не відомих.

Крім літературних творів, на сторінках «Шляху» друкувалися його літературознавчі тексти Б. Лепкого, як-от: «Важке слово» (1920. Ч. 25, 26(110—111)) (оригінальна спроба порівняльного аналізу української та російської ментальності на прикладі творчості Ф. Достоєвського); «Бориславське пекло» (1920. Ч. 52(137)) (про І. Франка і Стефана Коваліва — знавців бориславської тематики); «Шевченко про мистецтво» (1919. Ч. 77—80); політичні статті «Самостійність Совітської України» (1920. Ч. 25—26(110—111)); матеріали загальногуманітарної проблематики «Більше серця!» (1920. Ч. 32(117)) та ін.

Виховно-політичне сатирично-гумористичне звучання мали фейлетони Синежупанця, які поєднували в собі актуальне реагування на останні події українського і світового життя з викриванням вад людської натури. «Пам'ять» (1919. Ч. 5), «На літакові» (1919. Ч. 15), «Пантруйте!» (1919. Ч. 23), «Наче казка» (1919. Ч. 25), «Протест» (1919. Ч. 29), «Тхорі» (1919. Ч. 68), «Біла гарячка» (1919. Ч. 85), «Пригода» (1920. Ч. 2(88)), «Чутки» (1920. Ч. 9(95)), «Орієнтація» (1920. Ч. 14(100)), «Титул» (1920. Ч. 44(129)) — це лише вибірково короткий перелік фейлетонів автора Миколи Синежупанця, який повчав і «оздоровлював» читача майже у кожному числі часопису.

Гігієнічно-медичні поради на сторінках часопису надавали лікарі Степан Сукованченко та В. Зелінський. Популярні статті С. Сукованченка «Як охоронити себе перед заразливими недугами» (1920. Ч. 1(87), 2(88)), «Про черевний, плямистий та поворотний тифи» (1920. Ч. 28(113)) та інші розповідали про захворювання, викликані мікроорганізмами, про їх поширення між людьми, про імунітет, вакцини, догляд

за хворими тощо. Рекомендації здорового способу життя містилися в публікаціях лікаря В. Зелінського «Добра хата сохрanya здоров'я чоловіка» (1919. Ч. 58), «Про венеричні хвороби» (1919. Ч. 60), «Про сифіліс» (1919. Ч. 75).

Під рубрикою «Листи й дописи» друкувалися переважно листи читачів «Шляху» — українських емігрантів та полонених українців, які перебували на той час у різних таборах у Німеччині, Італії та тих, яким вже вдалося вибратися з полону.

Рубрика «Література, наука й мистецтво» ознайомлювала з новими книгами українських авторів, іноземними перекладами українських творів, анонсувала вихід нових українських часописів в Україні і світі, повідомляла про концерти українських колективів у Німеччині та виступи німецьких виконавців з українськими творами у німецьких перекладах і т. ін.

Рубрика «Переписка редакції» відстежувала листування з передплатниками. З повідомлень цієї рубрики дізнаємося, зокрема, про проблеми часопису «Шлях» з закордонною цензурою, що не допускала його на територію своїх країн (Переписка Редакції. Ч. 2(88)).

У матеріалах під рубрикою «Ріжні вісти» йшлося про події в житті української громади у Німеччині, приїзд і від'їзд політичних і громадських діячів, анонсували проведення різноманітних акцій емігрантського життя.

В окремій рубриці «На пресовий фонд “Шляху”» повідомлялося про пожертви, які надсилалися часопису товариствами, українськими громадами змішаних таборів і окремими жертводавцями.

Окремі числа приносили сумні звістки про відхід з життя визначних українських діячів: «Проф. Іван Левинський» (1919. Ч. 40), «Нова втрата» (1919. Ч. 46) (про загибель Дмитра Вітовського і Юліана Чучмана), «Смерть Наталії Кобринської» (1920. Ч. 9(95)), «Модест Сосенко помер» (1920. Ч. 17(103)) та ін. Траплялося, що часопис вміщував повідомлення про обставини смерті деяких українських діячів, які в наступних числах спростовувалися з посиланням на достовірні факти.

Практикувалися у часописі і передруки актуальних та резонансних матеріалів відомих українських авторів з інших періодичних видань («Воля», «Вперед», «Нова Рада» та ін.).

Разом із часописом виходив «Ілюстрований додаток до “Шляху”», у якому друкувалися портрети визначних українських політичних, громадських і мистецьких діячів, подавалися короткі біографічні

дані; містилися фотографії з життя українських громад у таборах для полонених, «образки з воєнних подій на Вкраїні» і т. п. Усього до диспозиції — ч. 4—8 за 1919 р. та ч. 1(9)—3(11) за 1920 р.

Серед активних авторів часопису, крім вже згаданих, — Павло Гайдалемівський, Даренко, К. Н-ва.

У ч. 56(141) за 1920 р. редакція повідомила читачів про припинення 15 липня цього року діяльності «Української Військово-Санітарної Місії для справ полонених у Німеччині» і передачу всіх справ по опіці полоненими посольству УНР у Берліні. Там було повідомлено і про припинення виходу часопису «Шлях» з 15 серпня. Останнє 57(142) число газети «Шлях» вийшло 12 серпня 1920 р.

Бібліографія: Газеты русской эмиграции... Вып. 1. С. 504; Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 243; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики... С. 162; ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1566.

Література: ЕУ. Т. 2. С. 739; Т. 10. С. 3878; Наші полонені в Німеччині // Дзвін. 1919. Ч. 6; Передплатуйте українську старокраєву газету «Шлях» // Рання Зоря. 1919. Ч. 6 (листоп.); Передплатуйте українську старокраєву газету «Шлях» // Україна. Шікаго, 1919. Ч. 45. С. 3; Кузеля З. Українські таборів часописи у Німеччині // Літопис політики, письменства і мистецтва. 1924. Ч. 5. С. 73, 74; В. Я. Життєвий шлях Зенона Кузеля // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Праці філологічної та історико-філософської секцій. Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто; Сідней, 1962. Т. 169: Збірник на пошану Зенона Кузеля. С. 7; Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI—XX ст.). Київ, 1969. С. 97, 495; Баран М. Із журналістської діяльності Зенона Кузеля // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Львів, 2000. Вип. 8. С. 445—450; Її ж. Фрагменти із журналістської діяльності Зенона Кузеля // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф., 11—13 трав. 2000 р. Львів, 2000. С. 484, 485; Сидоренко Н. Національно-духовне самоствердження: у 3 ч. Київ, 2000. Ч. 1: Українська таборова періодика часів Першої світової війни. С. 14, 41, 133; Кулеша Н. «Для розради читачів і для науки»: український часопис у Зальцвделі «Шлях» (1919—1920 рр.) // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф., 24—26 жовтня 2003 р. Львів, 2003. С. 94—107; Її ж. Українсько-польські відносини у 20-х рр. XX ст. (За матеріалами української еміграційної періодики у Німеччині) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Львів, 2003. Вип. 11. С. 245—260; Її ж. Українська преса у Німеччині 1919—1945 рр.: формування та функціонування: монографія. Львів, 2009. С. 29—39.

Архівні джерела: ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 258. Спр. 370, 372—391.

Н. Кулеша

ШЛЯХ: Щоденна газета. — Ч. 1. 1919, 15 серп.

Редагує Колегія (1919 ч. 1—6, 14—70), Комітет (1919 ч. 7—13). *Ред.* В. Островський (1919 ч. 71—99). — **Вінниця, 1919:** Видання Т-ва «Просвіта» (1919 ч. 1—15); *Видає* гурток «Наш Шлях» (1919 ч. 71—99). *Друк.* Т-ва «Просвіта», Вінниця. *Адр. ред. і контори:* Вінниця, Миколаївський просп., 54.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—99; *Ф.* від 44×31,5 см до 52×35 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на міс. 30 крб (1919 ч. 1—35), 60 крб (1919 ч. 36—58), 100 крб (1919 ч. 59—99). *Ц.* числа 3—4 грн (1919 ч. 1—18, 20—32), 5—6 грн (1919 ч. 19, 30, 33—58), 8 грн (1919 ч. 59—76), 5—4 крб (1919 ч. 77—99).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Ч. 1—99.

Примітки: Від ч. 4 на останній сторінці зазначено: «Дозволено цензурою». У виданні багато конфіскацій, особливо з ч. 38.

Українці заснували у Вінниці газету «Шлях» для оборони власних прав і національних стремлень. У передовиці першого числа редакція зазначила, що «історія України — це багатовічна історія самооборони», й тому для обстоювання волі й щастя народу треба братися до зброї — до слова. Головним завданням часопису було донесення національних ідей до українського селянства, щоб його неосвіченістю не скористалися вороги. «Шлях» пропагував ідеї міжнародної злагоди, мирного державного будівництва й об'єднання всіх демократичних сил довкола соціалістично-демократичної влади.

Перше число часопису вийшло кілька днів після звільнення Вінниці від більшовицьких військ, тому провідною темою «Шляху» була відбудова державного життя після завданих руйнувань. На початках майже всі автори порушували тему наслідків більшовицького панування на Поділлі, викриваючи брехню більшовиків стосовно всіх сфер політики й господарства. У кількох газетних публікаціях підтверджено, що саме більшовики довели до апогею міжнародну ворожнечу на Поділлі, протиставляючи міське єврейство й українське селянство (Євреї і ми. Ч. 7, 8). Редакція також друкувала «Жалібні списки» осіб, яких розстріляли комуністи, та просила подавати доповнення до опублікованих відомостей.

Часопис вміщував статті про новини з різних сфер політичного життя, подавав інформацію про діяльність уряду тощо. Неодноразово увагу читачів було звернено на проблеми налагодження роботи державного апарату, який потребував

щоразу більше висококваліфікованих працівників в умовах тогочасної руйни, а також наголошено на необхідності об'єднання української інтелігенції задля державотворчої праці.

З метою просвіти селян-українців на перших шпальтах вміщувалося статті з актуальних політичних і воєнних тем: Мирний «Агітаційно-просвітня праця» (ч. 6) і «Галицьке військо» (ч. 7), В. Дудич «Українці й Денікін» (ч. 12), «Значіння здобуття Києва» (ч. 14), А. М-ий «Революція, реакція та наші революційні здобутки» (ч. 30), Мирний «Міжнародна політика» (ч. 33), В. Дудич «На переломі» (ч. 34), М. Новаківський «До моменту» (ч. 35), «Політичний маятник» (ч. 97) та багато ін. Велику увагу редакція приділяла висвітленню економічного життя й розвитку кооперації. Автором багатьох статей цієї теми був О. Мицюк — тимчасовий заступник міністра народного господарства (Районова кооперація. Ч. 7; Клопіт з грошовими знаками. Ч. 10; ін.), розмову з яким стосовно різних аспектів політичного життя вміщено в ч. 9. Різні питання сільськогосподарської кооперації розглядали у своїх публікаціях також К. Клішко, П. С-чук та ін. У ч. 31 надруковано текст розмови з міністром праці С. Гольдельманом. Для друку заміток цієї тематики було започатковано рубрику «Економічне життя».

У газеті часто друкувалися важливі офіційні матеріали, як-от: «Нота Українського Правительства до держав світу» (ч. 23), звернення Директорії «Від Правительства Соборної України» (ч. 34), «Промова Головного отамана на Державній нараді» (ч. 61). Документи меншої ваги (накази, обіжники) вміщувалися під рубрикою «Офіційний відділ».

До провідних тем «Шляху» належить тема освіти, про що свідчать численні різножанрові публікації, які з'являлися впродовж усього часу випуску видання. Найпомітніші з них: «Роля вчительства» Свого (ч. 15), «Народня освіта: Розмова з товаришем міністра народньої освіти п. Григорієвим» (ч. 22), репортажі про учительський з'їзд (ч. 25—27), проект статуту єдиної школи (ч. 50—52) та його критика у статті Х. П. С. (ч. 65). Автори цих та інших публікацій намагалися привернути увагу громадськості насамперед до проблеми українізації шкільництва та освітньої реформи. Новини освітньої сфери становили і зміст рубрик «В Шкільній раді» та «Шкільне життя».

Часопис дбав про розвиток національної культури, вміщуючи публікації на кшталт «Рятуймо культуру!» (ч. 93). У цій статті йшлося про те, що українські школа, книгарня, крамниця, видавництво, друкарня,

банк, газета є національним скарбом, ланцюгом, в якому кожна ланка є зв'язком і підтримкою для інших. У замітках рубрики «Театр і музика» повідомлялося про новини мистецького життя або подавалися рецензії на нові театральні вистави, концерти тощо.

Усвідомлюючи значення Церкви для виховання молодого покоління, редакція часто зверталася й до цієї теми. Особливо актуальною на той час була проблема запровадження богослужінь українською мовою. Автор публікації «Кирило-Методієвські брацтва» (ч. 60) Пилип Волиняк звертав увагу на те, що однойменна організація в Кам'янці-Подільському домоглася ведення богослужінь рідною мовою, й тому у Вінниці теж варто створити братство, яке б дбало про позитивне вирішення цієї проблеми. Замітки, в яких висвітлювалися релігійні питання, друкувалися під рубрикою «Церковні справи».

Серед інших тем, до яких іноді зверталися автори часопису, — життя робітництва й розвиток професійного руху, роль жінки в суспільстві, проблеми здоров'я і санітарного стану в місті тощо.

У часописі опубліковано чимало віршів В. Максимця, М. Нарушевича, В. Островського, Кліма Поліщука, Юри Шкрумеляка та інших авторів. Більшість надрукованих у виданні оповідань належать перу В. Островського, редактора газети. Під рубрикою «Маленький фелетон» вміщено сатиричні публікації К. Лавриновича та автора під псевдонімом Стелля.

Окрім згаданих, у газеті була низка рубрик, під якими вмішувалося короткі інформаційні матеріали (часто повідомлення Української телеграфної агенції й Українського пресового бюро): «Телеграми і радіо», «Оперативний звіт», «Діяльність правительства», «Хроніка», «По Поділлю», «За кордоном» та ін. Для друку оглядів преси започатковано рубрики «З Київських газет» та «З газет» («З газет і журналів»).

Найактивніші автори «Шляху»: В. Будзилло, В. Дудич, С. Ільницький, К. Клішко, В. Максимець, О. Мицюк, М. Нарушевич, В. Островський. Чимало матеріалів підписано псевдонімами та криптонімами.

Газета не змінювала своїх позицій впродовж усього часу виходу, незважаючи на те, що в місті відбулася зміна влади.

Останнє (99-те) число видання датовано 8 грудня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 94; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 74; Газети України 1917—1920 років... С. 245.

М. Процик-Кульчицька

ШЛЯХ БОРОТЬБИ: Орган Харківського Комітету У. П. Соц.-Рев. Щоденна газета. — Г. 1. Ч. 1. 1919, лют.

Редагує Колегія. — **Харків, 1919:** Видає Харківський Комітет Укр. П. С.-Р. *Тимчасова адр. ред. і контори:* Харків, Губернат. вул., 14.

Вийшло: 1919 — Г. 1 ч. 1—13; *Ф.* 37×27 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на 1 міс. 10 крб. *Ц.* числа в Харкові 40 к., по за Харківом і на заліз. 50 к.

Наявність у фондів: ДНАБ: 1919 — Г. 1 ч. 13.

Примітки: У надзаголовку: «Українська Партія Соціаліст.-Революціонерів» та гасло: «Борітеся — поборете!».

Газета була партійною трибуною губернського та міського комітетів УПСР і разом з тим широко відображала події в Україні та світі. Підтримуючи озброєну боротьбу у Лівобережній Україні за владу рад і ратуючи за соціалістичну революцію в Україні, редакція в передовій статті наявного числа стверджувала, що соціалістична революція мала надзвичайно великий успіх саме завдяки об'єднанню в єдиний революційний фронт усіх сил — комуністів, українських соціалістів-революціонерів і лівих соціалістів-революціонерів, але зазнала спаду через порушення цієї єдності.

У повідомленні про передплату редакція декларувала, що «Шлях Боротьби» є робітничо-селянською газетою, яка буде «всєбічно освітлювати життя українського працюючого люду і рішуче боротися за його класові інтереси».

Про спрямування газети та її позицію засвідчували як заголовки-гасла, які вмішувалися на шпальтах номерів (на зразок: «Хай живе всєсвітня революція! Нехай живе Українська Соціалістична Республіка Рад!»; «Вся влада Радам Робітничих та Селянських депутатів!»), так і вимога Харківського губкому УПСР до нової влади з приводу арештів своїх політичних опонентів. Зокрема, у замітці «До арешту Лівих С.-Р.» Харківський губком УПСР, дізнавшись про арешт українських лівих соціалістів-революціонерів, висловлював обурення з приводу таких засобів боротьби комуністів зі своїми політичними супротивниками і вимагав негайного звільнення заарештованих із в'язниць (ч. 13).

Основу видання становили короткі замітки, підготовлені за матеріалами Бюро української преси, які друкувалися під рубрикою «Телеграми» (підрубрики: «По Україні» та «По за Україною»).

Редакція інформувала читачів про повстання на Поділлі проти Директорії, розкол Директорії після виходу з неї В. Винниченка, захоплення вояками Н. Махна листування керівництва Добровольчої армії, про вибори делегатів на Всеукраїнський з'їзд рад тощо.

Із заявою з приводу майбутнього Української академії наук, працівники якої відмовилися від евакуації, та прихильне ставлення до неї нової влади у газеті виступив професор А. Кримський.

Повідомлення про міжнародні події, зокрема в європейських країнах, вміщувалися під рубрикою «По за Україною». Місцеві події у Харкові висвітлювалися під рубрикою «Хроніка».

Публікації на сторінках видання подавалися без зазначення авторства.

Останнє (13-те) число датовано 27 лютого 1919 р.

В. Габор

2331

ШЛЯХ БОРЮТЬБИ: Робітниче-Селянська газета. Орган Полтавського Губкомітету Української Партії Соц.-Рев. (Комуністів-Борютьбистів). — Виходить щодня, окрім понеділків і днів після великих свят. № (1)77. 1919, 11 черв.

Редагує Редакційна Колегія. — **Полтава, 1919:** *Видає* Полт. Губ. Комитет Укр. П. Соц.-Рев. Ком. (1919 № 1—35), Полт. Губ. Комитет Укр. П. Соц.-Рев. Ком.-Бор. (1919 № 36, 37). 1-я Радянська Друк. Адр. ред. і контори: Полтава, Кобеляцька, 7.

Вийшло: 1919 — № (1)77—37(113); *Ф.* від 44×35 см до 62×44,5 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на міс. 15 крб (1919 № 1), 20 крб (1919 № 2—37). *Ц.* числа 75 к., на ст. зал. 80 к.

Наявність у фондi: НБУВ: 1919 — № (1)77—6(82), 8(84)—15(91), 21(97)—28(104), 30(106)—37(113); ДНАБ: 1919 — № (1)77—37(113).

Примітки: До № 76 за 7 червня 1919 р. газета виходила п. н. «Нове Життя» (див. № 2201). Нумерація чисел валова. Гасла газети: «Пролетарі всіх країн, єдналися!» і «Борітеся — Поборете!».

Як спадкоємиця «Нового Життя», газета «Шлях Борютьби» продовжувала визначену попередницею редакційну політику: висвітлювала партійне життя УПСР (комуністів), пропагувала серед читачів соціалістичні ідеали та ідею перемоги світового пролетаріату, інформувала про найновіші події у країні й за її межами.

Перша сторінка вміщувала важливі статті, що роз'яснювали селянству і робітництву нюанси полі-

тичної ситуації, як правило, подавали заклики до продовження боротьби за свої права: «Сучасний мент» Романа Войнаровича (№ 8, 12), «До питання про злиття України з Росією» Т. З-ського (№ 8), «Червона мобілізація» С. Гуменюка (№ 14), «Внутрішні фронти» Кумини (№ 25), «“За шмат гнилої ковбаси” (Перспективи самостійницької жовтоблакиті)» В. Б-ого (№ 28, 30) та ін.

Детально висвітлювалися зібрання УПСР, зокрема повітова конференція. У статтях, присвячених діяльності партії, автори намагалися роз'яснити читачській аудиторії відмінність між власною політичною платформою та планами комуністичної партії. Неодноразово (як-от у статті С. Вдовиченка «Перспективи сучасного менту» (№ 2) акцентувалося на тому, що інтернаціоналізм КПУ «пропущений через призму московського шовінізму», і тому комуністи повинні передати всю революційну ініціативу в руки УПСР. Багато ідеологічних статей «Шлях Борютьби» передруковував із газети «Борютьба», як, наприклад, історичний нарис В. Б-ого (ймовірно, псевд. В. Елланського) «Що таке комуністи-борютьбисти» у № 10.

Великого значення редакція надавала порушенню в газеті тем народної освіти та розвитку сільського господарства й кооперації. Решту публікацій «Шляху Борютьби» становили замітки про політичні, воєнні, економічні, мистецькі новини зі світу, України й Полтавщини, а також офіційні матеріали.

У деяких числах надруковано літературні твори за підписами Старий, Тодір Темний, фейлетони Василя Задири.

«Шлях Борютьби» мав традиційні для більшості тогочасних газет рубрики: «Телеграми», «По Україні», «По Росії», «На фронтах», «В стані контр-революції», «За кордоном», «В Революційній Німеччині», «Серед Держав Згоди», «Кавказ», «По Полтавському повіту», «Партійне життя», «Театральний огляд», «Професійне життя», «Народня освіта», «В інших газетах», «Бібліографія», «Літературний куток», «Маленький фейлетон», «Ріжні», «Хроніка», «Дописи».

Серед авторів газети — С. Вдовиченко, Роман Войнарович, С. Гуменюк, Ів. Кумина, О. Курай, О. Лісовик, Гриць Червоний, а також особи, які підписували свої матеріали псевдонімами чи криптонімами.

Останнє (37(113)-ме) число «Шляху Борютьби» побачило світ 27 липня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 75; Газети України 1917—1920 років... С. 246.

М. Процик-Кульчицька

ШЛЯХ ДО ВОЛІ: Щоденна газета революційних повстанців України (махновців). — Ч. 1. 1919, 26 листоп.

Редагує Редакційна колегія. — Катеринослав, 1919: Вид. Культ.-Просв. Відділ Револ.-повстанської армії України (махновців). *Адр. ред. і голов. контори:* Катеринослав, Проспект, ч. 97.

Вийшло: 1919 — Ч. 1—9; Ф. 37×28 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* числа у Катеринославі 2 крб 50 к., поза Катеринославом 3 крб, організаціям 1 крб, повстанцям дурно.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Ч. 1—9.

Примітки: Від 17 травня 1919 р. до 11 листопада 1920 р. виходило однойменне видання російською мовою «Путь к Свободе» (див. № 2661).

Газету було засновано для задоволення інформаційних і організаційних потреб революційних повстанців під керівництвом Н. Махна в час, коли повстанські війська знову захопили Катеринослав. Видання декларувало дотримання безпартійного революційного напрямку.

Свій орган махновці максимально використовували для агітації серед місцевого народу. У більшості публікацій засуджувало діяльність усіх, хто за роки визвольної боротьби був при владі, за недостатню активність й нефаховість критиковано діячів усіх можливих партій, які так і не зуміли вирішити господарських питань. Авторів-повстанців наголошували на бездіяльності інтелігенції, яка поховала надії українців на розгортання успіхів революції. Пропагуючи будівництво нового життя на підставі «вільної, безвладної, економічної, об'єднуючої з низу організації працюючих, робітників та селян», махновці закликали під прапор революційних повстанців увесь пригноблений люд — для боротьби «за утворення вільного українського радянського ладу». Ці ідеї редакція газети пропагувала через публікацію передовиць та статей, як-от: Олелько «Урок минулого» (ч. 1), «Чого прагнуть повстанці-махновці», «Перемога працюючим, а не партіям» (ч. 2), Тутешній «Шлях до волі» (ч. 3), М. «До нового життя», Х. Оненько «Геть всякі мури і перешкоди» (ч. 4), а також циклу публікацій п. н. «Розмови про владу і безвладдя» Воліна.

«Шлях до Волі» друкував звернення Батька Махна, зокрема у ч. 2 — відозву до хворих повстанців, що перебувають у шпиталях, у ч. 4 — матеріал «Усякий наклеп в народній справі є злочин», у ч. 9 — звернення «До всего працюючого люду України».

У деяких статтях порушувалися неприємні питання почастішання серед повстанців випадків грабіжництва, бандитизму, єврейських погромів: «Наші хиби» Я. (ч. 5), «Геть гризоту» Повстанця Калашникова (ч. 6), «Ганьба!» Воліна (ч. 9).

Багато уваги автори статей приділяли боротьбі повстанських військ з денікінцями: «Конання» Марина (ч. 1), «Доконаємо» Яшина (ч. 3).

Газета друкувала вірші Капельгородського, Антона Лелеки, Х. Оненька, Івана Франка, Махновця. У ч. 1 вміщено «Веселу казку з сумним кінцем про Федору-Дуру та про Генерала Шкуру, або-ж як із Шкури вийшов... ремінець», підписану: Дірка з бублика.

Газета провадила рубрики «Оперативний Звіт Штабу Революц.-Повст. Армії України (махновців)» і «Телеграми».

На сторінках «Шляху до Волі» найактивніше публікувалися: Волін, Марин, Х. Оненько, Старий стратег, Сіндікаліст, Махновець та Тутешній.

Останнє (9-те) число газети вийшло 7 грудня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 75; Газети України 1917—1920 років... С. 246.

Література: Животко А. Історія української преси. С. 224.

М. Процик-Кульчицька

ЩИРЕ СЛОВО: Щоденна національно-народно-правна часопись. — Р. 1. № 1. 1919, 12 квіт.

Ред. А. О. Родіонов (1919), А. Онуфрієнко (1920). — Владивосток, 1919—1920: Вид. П. П. Хмельницький. *Тип.* «Коммерческая», Бородинская, д. 9. *Адр. ред. і контори:* Владивосток, Світланська, 49 (1919), Владивосток, Світланська, клубний барак (1920 № 2, 4).

Вийшло: 1919 — Р. 1 № 1—54, [?], 1920 — Р. 2 № 1—10, [?]; Ф. 54×39,8 см; *Обс.* 4 с., 2 с. (1919 № 37); *Передпл.:* на рік 80 крб (1919 № 19—42), 150 крб (1919 № 54). *Ц.* номери 50 к., 70 к. (1919 № 54), 15 р. (1920 № 2, 4).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1920 — Р. 2 № 2, 4; РНБ: 1919 — Р. 1 № 19, 23, 33, 34, 37, 38, 40—42, 54.

Примітки: У 1920 р. зазначено: «Тимчасово виходить два рази на тиждень». № 54 за 1919 р. датовано 17 липня.

Одним із рішень І Українського далекосхідного з'їзду, який відбувся 11—14 червня 1917 р. в Микольську-Уссурійському, було забезпечення розповсюдження друкованого слова рідною мовою для українського населення Зеленого Клину. На цей час у

Владивостоці вже почала виходити перша українська газета «Українець на Зеленому Клині» (перше число датовано 30 квітня 1917 р.), яка з'явилася стараннями і під редакцією відомого в краї громадсько-політичного діяча Дмитра Боровика. А на початку квітня 1919 р. у Владивостоці почав виходити щоденник «Щире Слово».

Редакторами «національно-народоправної часописі» були член крайового секретаріату А. Родіонов (1919 р.) (дослідник А. Попок подає редактором газети у 1919 р. І. Гадзамана) та А. Онуфрієнко (1920 р.). Серед співробітників видання редакція згадувала В. Кийовича, М. Новицького, Ю. Мову (псевд. Юрія Глушка, голови крайового секретаріату), Д. Будяка, Л. Горенка, Вуйка-Дорка (Часопись при участі... 1919. № 23).

Щоденна газета Далекосхідного українського секретаріату намагалася бути універсальним джерелом інформації для широкого кола читачів.

Редакційні передовиці аналізували останні події в Україні та актуальні місцеві теми (друкувалися під «календарною» назвою (наприклад: «Владивосток 8-го червня» (1919. № 23), «25-го Березіля» (1920. № 2), однак переважно обговорювали нагальні проблеми українства в ширшому і вузкому контекстах.

Під рубрикою «Звістки з часописів» (подекуди займала першу-другу сторінки) розлого вміщувалася аналітично опрацьована інформація, пріоритетно висвітлюючи події, дотичні до багатоаспектного українського питання. Нерідко її доповнювала підрубрика «Українська справа в американських журналах». Постійна рубрика «Телеграми» містила короткі повідомлення з усього світу, у найменуванні яких актуалізовано назви міст.

Рубрики «Вісти з України» («Вісти про Україну», «Звістки про Україну»), «Крайове життя», «Місцеве життя», «Наше життя» подавали матеріали аналітичного й публіцистичного характеру.

З метою отримання достовірних статистичних даних Владивостоцька окружна рада запрошувала українців на реєстрацію, про що нагадувалося у всіх числах газети впродовж її виходу. Отримана інформація була вкрай необхідною для забезпечення українцям прав щодо створення у майбутньому автономного державного утворення у складі Далекосхідної Республіки, оскільки, незважаючи на розгорнуту національно-культурну та господарську діяльність і кількісно переважаюче українське населення краю, національним ініціативам та інституціям доводилося постійно долати спротив і несприйняття місцевої влади, яка традиційно належала росіянам.

Підтримуючи прагнення українських підприємців до економічної незалежності і кількісного їх зростання, видавці газети спонукали краян ставати членами новостворених українських спілок і товариств, кидаючи заклик: «Українці! Свій до свого!». Зокрема, широко популяризувалося на сторінках щоденника позичково-кооперативне товариство «Чумак» у Владивостоці.

Особлива увага видавців часопису приділялася питанню українського шкільництва. Друкувалися обіжники секретаріату крайової ради (як-от «Обіжник № 77» (Всім Окружним Радам на Далекому Сході. 1919. № 19, 23) за підписом секретаря «по освітнім справам» Гадзамана), де йшлося про боротьбу за українську школу для українського громадянства з вимогою до Сибірського уряду виділення бюджетних коштів на українські школи: пропонувалася «Анкета № 2» з 12 пунктів щодо потреби навчання українською мовою.

Низка публікацій конкретизувала місцеві перешкоди, з якими зіштовхувалися організатори освіти українською мовою, зокрема, стаття М. Качановського «Шкільне життя» (1919. № 19) підсумовувала основні проблеми далекосхідного українського шкільництва: відсутність національної гідності і самосвідомості селян у результаті успішної довготривалої роботи російської пропаганди, яка зображала український рух як ганебне явище; рабська психологія української інтелігенції, яка майже беззастережно піддалася русифікаторським впливам; імперська політика дореволюційної Росії і наслідування її тогочасним сибірсько-далекосхідним урядом. Як результат — три українські школи на Далекому Сході (у Владивостоці, Хабаровську і Харбіні) з переважаючим українським населенням краю. Революція в Україні, орієнтація на українську владу в Києві дали могутній поштовх для українізації далекосхідних українців, відновленню їхньої самоідентифікації і зростанню вимог до змісту і форми суспільного життя на різних рівнях, зокрема в освіті. Долання спротиву російської влади будь-яким проявам українізації, потужний рух за рідну школу, розгорнутий і на сторінках українських далекосхідних часописів, також й у «Щирому Слові» (Качановський М. Шкільне життя. 1919. № 19), незабаром дали свої плоди: повсюдно почали відкриватися українські школи (незважаючи на нестачу учительських кадрів, на початку 1920-х рр. у краї функціонувало близько 700 українських шкіл).

Дбаючи про якісну освіту рідною мовою та захищаючи права народних учителів, яким доводилося працювати в надзвичайно важких умовах, не лише

долаючи труднощі матеріального змісту, а й виховуючи поряд з дітьми і почасті зденаціоналізованих батьків, провадячи як освітню, так і просвітню діяльність, часопис запропонував на порядок денний питання їхнього фінансового забезпечення (Пенсії народним учителям. 1919. № 33).

У Харбіні заходами Маньчжурської окружної ради на замовлення українського відділу міністерства національностей Далеко-Східної Республіки були надруковані абетка та читанка для початкових шкіл, укладені С. Т. Кукурдзюю, та «Історія України» А. Клюка, рекламовані на сторінках «Щирого Слова» (1920. № 2).

Багато публікацій стосувалися питання створення далекосхідного українського війська: «Представники населення на своїх з'їздах вже не раз заявляли, що вони не дадуть своїх дітей для служби в чужій армії, а коли виникає потреба мати армію, то на Далекому Сході повинна бути армія українська», — відзначалося у «Щирому Слові» (1919 р. № 29).

Долаючи опір усіх діючих на той час у Сибіру і на Далекому Сході урядів та присутніх іноземних регулярних армій, навесні 1919 р. у Владивостоці було сформовано 1-й Український Далекосхідний Ново-Запорозький курінь вільного козацтва. Спротив омського уряду Колчака щодо визнання за українцями права на самовизначення і створення власної армії, постійні контрибуції із селян та примусова мобілізація українців до російської армії спонукали крайовий секретаріат на чолі з Ю. Глушком-Мовою прийняти на таємному засіданні рішення про створення партизанських загонів, які мали стати в майбутньому основою Української армії. Однак наміри Крайової ради стали відомі колчаківській контррозвідці, і 20 червня 1919 р. за наказом губернатора Примор'я генерала С. Розанова було заарештовано вояків українського куреня у Владивостоці та Юрія Глушка-Мову (йому був винесений вирок смертної кари, замінений пізніше на тюремне ув'язнення; лише після повалення влади генерала Розанова у Владивостоці 31 січня 1920 р. заарештовані були звільнені). Вже 22 червня «Щире Слово» надрукувало «Виняток із протокола 13 засідання» про «Про розформування І українського куреня» та репресії проти чільних діячів українського руху (1919. № 34). Перші сторінки подальших чисел містили матеріали цієї справи під рубрикою «Розформування Українського війська»: «З приводу заарештування українського куреня» (1919. № 38), «Похід на українство Далекого Сходу», «Протест Українських організацій міста Владивостока», «Трус у "Просвіті"» (1919. № 40) та ін.

Для «вичерпуючого» знання про події в Україні у газеті друкувалися «портретні» статті про визначних українських діячів, причетних до творення новітньої української історії (Королів В. Український діяч Симон Петлюра. 1920. № 4; ін.), не залишаючи поза увагою і діячів місцевого суспільно-політичного життя (Стешко Федір. Член секретаріату далекосхідної крайової ради. 1920. № 2; ін.).

Своє місце на сторінках часопису знаходили і публіцистичні статті, переважно української проблематики (як-от: Еле. Український рух і його наслідки. 1919. № 33; Ільченко І. Ціль самостійности. 1919. № 40; ін.), у публікаціях обговорювалися також економічні питання краю, передовсім сільськогосподарського спрямування, оскільки далекосхідна українська діаспора була переважно селянською (Косозуб Денис. Становище хлібороба. 1919. № 23), і політичні перспективи континенту (Свій. Чи буде мир. 1919. № 23).

У підвалі другої-третьої сторінок часопису розташовувався літературний відділ, де переважно вміщувалися фейлетони на злобу дня закриптонізованих і запсевдонімізованих авторів, як-от: Терня «Хто краще?» (1919. № 38—41), Будяк «Страждання» (1919. № 42), Хімера «Звістки з часописів» (1919. № 54). Час до часу тут вміщувалися твори малих літературних форм: оповідання Бурлаки «Мрії» (1919. № 23), О. Бартоша «Хто повідумував всякі штуки» (1919. № 33) та ін. У перших числах 1920 р. друкувалася повість-казка Марка Вовчка «Кармелюк».

У часописі з продовженням подавався «критично біографічний нарис» В. Краніхфельда «Тарас Шевченко співак України» (1919. № 38—54).

У липні 1919 р. В. Гнилосир започаткував авторську рубрику «З подорожі по краю», ділячись враженнями про розвій українського життя на Далекому Сході в епістолярному стилі (Лист 1-й. 1919. № 54). Одночасно з'явилася рубрика «По Сибіру», яку відкривала стаття «Наші завдання» автора Свій, певним чином доповнюючи попереднього автора, задаючи напрямні організованого життя українського громадянства краю. Не залишалися поза увагою й українці в інших країнах регіону, про що свідчить стаття автора Дзвінок «Українська справа в маньчжурській окрузі» (1919. № 41) (окрім того, в часописі функціонувала рубрика «Вісти з Маньчжурії»).

З початком весни 1920 р. секретаріат Далекосхідної української ради розпочав підготовку до проведення чергового, 5-го, Українського далекосхідного з'їзду (початково був запланований на 20 квітня 1920 р. у Владивостоці), ознайомлюючи українське

громадянство краю із першочерговими завданнями, нагальність реалізації яких вважав на часі: прийняття конституції українства Далекого Сходу, розгортання організаційної роботи серед українців Зеленого Клину щодо національно-культурних потреб, вирішення економічних питань (розподіл землі, переселення, покращання господарювання, придбання сільськогосподарського реманенту, на-сінневого матеріалу, заснування кооперативів і т. ін.), шкільництва та освіти, створення війська і т. п. (До українського населення далекого сходу. 1920. № 2, 4). З різних причин, пов'язаних зі швидкою зміною воєнно-політичної ситуації, цей з'їзд не відбувся.

У 1920 р. остання сторінка газети була відведена під «Русскую Страницу», нагальна потреба в якій обґрунтовувалася необхідністю інформування російської спільноти про українство загалом та події у житті українського суспільства зокрема, оскільки, незважаючи на особливе зацікавлення російської преси українським питанням, «наблюдается отсутствие самых элементарных понятий и сведений по всем вопросам украинской жизни», а в російському середовищі переважна більшість осіб, кіл і партій ставляться до українства вороже, користуючись «мутными источниками для получения сведений об украинстве» (Редакция. О «Русской» странице. 1920. № 2).

Редакція одразу застерегла, що не буде вдаватися до надмірних дискусій: «Полемика с враждебными силами будет занимать незначительное место в нашей газете, т. к. по нашему мнению — самый сильный полемический прием — это выяснение действительной правды событий» (Редакция. О «Русской» страницѣ. 1920. № 2). Підкреслюючи прагнення сприяти мирному співробітництву двох великих слов'янських народів, редакція пропонувала вивчення основних етапів української історії, зокрема історії української революції. Одразу ж було розпочато публікацію нарису «Опять Украинский Вопрос» (1920. № 2—4) з викладом історії з часів першого тисячоліття від Р. Х.

Бажаючи роздобути кошти на випуск щоденника, редакція надавала газетну площу під друк приватних оголошень, на сторінках видання постійно вміщувалися рекламні матеріали українських товариств, які пропонували свої послуги і запрошували до членства і співпраці. Окрім того, вміщувалася реклама кіоску товариства «Просвіта» з переліком пропонованої друкованої продукції, а також окремих новодруків, анонси концертів, театральних вистав, «етнографичних» вечорів і т. п.

У 1919 р. постійно подавалася відповідна інформація під рубриками: «Театри», «Цирк», «Рух потягів», «На залізниці» і т. ін. Вміщувалися різноманітні повідомлення під рубрикою «Оголошення» (закликалося подавати оголошення різними мовами).

Для підбиття підсумків діяльності української громади Зеленого Клину від початку революції 1917 р. секретаріат Далекосхідної української крайової ради ухвалив організувати у Владивостоці виставку, яка мала відкритися 20 квітня 1920 р., про що йшлося в рекламних оголошеннях «Українська виставка» (1920. № 2, 4).

Малий наклад часопису і відсутність достатніх коштів від платних оголошень поставили під загрозу видавання щоденника (Видавництво. Відозва. 1919. № 54(17 лип.), це змусило видавців звертатися до читачів за підтримкою. Ймовірно, що на цьому його видавання могло призупинитися. Річник другий розпочався наприкінці березня 1920 р. (зокрема, № 2 датовано «25 Березіля»).

Останній наявний (4-й) номер датовано 1 квітня, а останній відомий (10-й) — 25 квітня 1920 р.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1546, 1167, 1168; Ф. 556. Спр. 477. Арк. 1398.

Література: ЕУ. Т. 2. С. 776; *Світ І.* Суд над українцями в Чіті. Лондон, 1964. С. 5, 16; *Світ І.* Українсько-японські взаємини 1903—1945: історичний огляд і спостереження. Нью-Йорк, 1972. С. 35; *Животко А.* Історія української преси. С. 234; *Попок А.* Діяльність української преси на далекому Сході // Альманах УПСОюзу на 1998 р. Парсіппані; Нью-Йорк, 1997. С. 201, 202; *Попок А. А.* Громадсько-політичне та релігійне життя українців на Далекому Сході в ХХ ст. // Український історичний журнал. Київ. 1998. № 6. С. 57; *Мамай А.* За Сибирью, где солнце восходит, или Почему не состоялась в Зеленом Клине вторая Украина // Зеркало недели. 1999. № 42; *Попок А.* Українські поселення на Далекому Сході: історико-соціологічний нарис. Київ, 2001. С. 134—136, 138, 139, 251; *Дроздовська О.* Гадзаман Іван // Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопед. слов. 2006. Вип. 13. С. 89; *Кулеша Н.* «Щире Слово» (1919—1920 рр.) з Владивостока — українська газета на Зеленому Клині // Збірник праць НДЦ періодики. Львів, 2010. Вип. 2(18). С. 128—138..

Електронні джерела: Андрусяк М. Державні змагання українців на Далекому Сході в 1917—1920 рр. URL: http://etno.uaweb.org/lib/zklyn_1.html; Каліберда Ю. Ю. Український військовий рух на Далекому Сході Росії (1917—1922). URL: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2010/Istoria/65468.doc.htm; *Попок А.* Україномовна преса в регіоні. URL: <http://kobza.com.ua/content/view/841/1/>; *Чорномаз В.* Українські акценти // Зовнішні справи. 2008. № 12. URL: <http://uaforeignaffairs.com/article.html?id=279>.

Н. Кулеша

2334*

ЯМПІЛЬСЬКЕ СЛОВО: Щоденна народня газета. — Р. 1. Ч. 1. 1919, серп.

Ямпіль, 1919: Видання Ямпільського Комісаріату преси. Друк. Бурмана (1919 ч. 3).

Вийшло: 1919 — Р. 1 ч. 1—3; *Ф.* від 56×46 см до 52×37 см; *Обс.* 1 с., 2 с.; *Передпл.:* тимчас. на міс. 80 грн. Ц. числа 3 грн.

Примітки: Місце видання не зазначено.

Останнє (3-тє) число датовано 10 серпня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 94.

В. Габор

2335*

DZIENNIK URZĘDOWY STAROSTWA WŁODZIMIERSKIEGO = ДНЕВНИК УРЯДОВИЙ СТАРОСТВА ВОЛОДИМИРСЬКАГО. — № 1. 1919.

Włodzimierz Wołyński = Володимир-Волинський, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — польська й українська.

Бібліографія: Biuletyn Bibliograficzny. Warszawa, 1920. № 1. S. 55; Бібліографія української преси... С. 32, 150; Павлюк І. Українські часописи... С. 48.

В. Габор

2336*

UŘEDNÍ NOVINY ZEMSKÉHO ÚŘADU PRO ZEMÍ PODKARPATORUS = УРЯДОВА ГАЗЕТА ЗЕМСКАГО УРЯДА ДЛЯ ПОДКАРПАТО-РУССКАГО КРАЯ. — Выходить по потребности. Ч. 1. 1919.

Отвѣтств. ред. Ольрих Шроньек, Карель Горейш. — **Ужгород, 1919—1938:** *Выдаетъ* Земскій Урядъ въ Ужгородѣ. *Адр. ред. і адм.:* Ужгородъ.

Вийшло: 1919—1938 [?]; *Ф.* 31×23,5 см.

Примітки: Додаток: «Priloha = Прилога». Мова видання — чеська і українська.

Бібліографія: Загальна бібліографія Подкарпатя / зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. Унгвар, 1944. С. 50; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання... С. 232.

Література: *Животко А.* Преса Карпатської України. С. 18; *Габор В.* Українські часописи Ужгорода (1867—1944): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2003. С. 182.

В. Габор

БІБЛІОГРАФІЯ ІНШОМОВНОЇ ПРЕСИ

2337

АЛЕКСАНДРОВСКИЙ ТЕЛЕГРАФЪ. — Выходитъ ежедневно за исключеніемъ дней послѣ праздничныхъ. Г. 1. № 1. 1919, 22 іюля.

Ред.-изд. Я. С. Щеголевъ. — **Александровскъ, 1919:** Тип. Э. Торговицкой. Адр. ред. і контори: Жуковская ул., Коммерческое училище.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—39; Ф. від 50×42 см до 44,5×35 см; Обс. 2 с., 4 с.; Ц. номера въ Александровскѣ 1 р. 75 к., на ст. ж. д. и въ другихъ городахъ 2 р.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 1, 25; **ДАЗО:** 1919 — Г. 1 № 1—39.

Примітки: Газета друкувалася за дозволом цензури. Мова видання — російська. Олександрівськ — тепер м. Запоріжжя.

Перший номер газети, як зауважувала редакція, довелося випускати у важких обставинах воєнного часу: близькість лінії фронту та господарська руїна значно ускладнили видавничий процес. Водночас більшовицька репресивна система, що знищувала тих, хто становив навіть потенційну загрозу цьому режиму, наклала відбиток на свідомість людей, позбавила їх ініціативності: «Все было задавлено, принижено и обезличено» (Е. М. Александровскъ, 22 Іюля 1919 г. № 1). Ідеологічне спрямування часопису було виразно антибільшовицьким: автори публікацій висловлювали підтримку Добровольчій армії генерала А. Денікіна, закликали інтелігенцію об'єднатися задля спільної праці. Редактор газети наголошував на необхідності підтримки друкованого слова, бо й самі більшовики, розуміючи силу пропаганди, ніколи не шкодували грошей на агітаційну роботу. Серед публіцистичних матеріалів, які висвітлювали тогочасні політичні реалії, — лист В. Л. Бурцева до більшовиків, що друкувався також в інших часописах. Його автор відзначав дволичність нової російської влади, яка, проголошуючи гасла свободи та рівності, переслідує тих, хто за них боровся в умовах імперського панування.

На першій сторінці, як правило, містився «Официальный отдѣлъ», у межах якого друкувалися різні розпорядження — накази, витяги з документів, телеграми, зокрема наказ очільника Катеринославської, Курської, Полтавської та Харківської губерній, що перебували на той час під окупацією Добровольчої армії А. Денікіна; про відновлення інституту земства та заборону реквізиції земського майна.

Особливу увагу було звернено на вирішення проблем промисловості та сільського господарства — основи подальшого економічного розвитку: головні напрями реформування цих галузей окреслено в інтерв'ю з посадовцями («Состояніе Екатеринославской промышленности (Бесѣда съ фабричнымъ инспекторомъ г. Дмитрашъ)», «Проектъ земельного закона»).

Редакція прагнула представити армію А. Денікіна союзником українських державницьких сил, стверджуючи, що начебто навіть «самостійническое теченіе охотно пойдёт на дружескую федерацию съ Россіей и полный братскій союзъ съ ней» (Е. В. «Украинцы о декларации генерала Деникина»).

Під рубрикою «Оперативные сводки» подано інформацію з фронтів: йшлося передусім про успіхи Добровольчої армії («Никопольское направленіе», «Сумское направленіе»). Редакція прагнула представити діяльність білогвардійців як повстанський рух, запровадивши однойменну рубрику, героїзувала діяльність ватажків повстанських загонів: Соколовського, Григор'єва, Зеленого («Повстанческое движеніе на Украинѣ», «Послѣднія вѣсти»). Редакція проводила т. зв. «Дни добровольца», нагадувала про обов'язкову військову повинність захищати «єдину Росію» тих, кому виповнилося 18 років. Часопис інформував також про наступ військ УНР під проводом С. Петлюри (М. Зубов «Группа Петлюры»).

Матеріали культурологічного характеру стосувалися реформування освіти — школа як частина

суспільного механізму не може пасивно спостерігати за суспільно-політичними процесами, а повинна формувати нове суспільство. Чимало запроваджених більшовиками реформ були руйнівними для шкільної освіти («Школьные дѣла», «Новые штаты для учебных учреждений», «Революционная школа»).

Театральне життя теж трактувалося як елемент суспільної пропаганди в час політичної нестабільності, тож опубліковані в газеті відгуки про вистави театрів Олександрівська, а також численні анонси нових театральних спектаклів мали на меті популяризувати візуальне мистецтво пропаганди й агітації і водночас пожвавити культурне життя міста.

У газеті велася «Литературная страница»: тут друкувалися різножанрові матеріали — оповідання (часто сатиричного характеру), нариси, есе, фейлетони, а також поетичні твори. Змальовуючи реалії тогочасної дійсності засобами сарказму та іронії, автори намагалися пробудити суспільну свідомість населення, актуалізували факти нищення більшовиками культурної еліти нації (REX «Смерть дядька-письменника, або Дещо про пір'я», Цзун-Гар «Къ мобілізації учасихся»).

Інші рубрики видання: «Телеграммы», «Хроника», «Мѣстная жизнь», «Рабочая жизнь», «Письма въ редакцію», «Справочный отдѣлъ», «Расписание движенія поѣздовъ».

На сторінках газети друкувалися також приватні та комерційні оголошення.

Останній (39-й) номер газети вийшов 7 грудня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 5.

Література: Хітрова Т. Періодичні видання Запорізького краю початку ХХ ст.: типологічна система: Монографія. Каталог видань. Хрестоматія. Запоріжжя, 2011. С. 54, 90, 129—133, 168.

М. Комариця

2338*

АНАРХИСТ: Орган Ассоциации Анархистов г. Одессы. — № 1. 1919, июнь.

По уполномочию ассоциации *ред.* С. Мартынов. — **Одесса, 1919:** Изд. Ассоциация Анархистов г. Одессы. Одиннадцатая Сов. тип.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 35×26 см; Обс. 8 с.; Ц. номера 2 р.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Дух разрушающий дух созидающий». Мова видання — російська.

Є відомості про вихід лише одного номера, ймовірно, видання було закрито радянською владою.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 108.

Електронні джерела: Периодические издания анархистов в России и в эмиграции. 1917—1963 / сост. А. В. Дубовик. URL: http://socialist.memo.ru/books/biblio/periodika_posle_1917.htm.

М. Комариця

2339

АНАРХИСТ-ПОВСТАНЕЦ: Орган Губернск. Федерации Анархистов-Повстанцев Полтавщины. — № 1. 1919, 27 дек.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Полтава, 1919:** Изд. Губернская Федерация. *Адр. ред., контори і експ.:* Полтава, Ново-Кременчугская ул., № 7.

Вийшло: 1919 — № 1, [?]; Ф. 56×35 см; Обс. 2 с.; Ц. номера всюду 5 р.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1.

Примітки: Гасла газети: «Да здравствует Украинская Безвластная Трудовая Федерация!», «Высшее право — право Восстания!», «Где власть — там нет свободы!». Мова видання — російська.

Газета пропагувала серед місцевого населення ідеали анархізму та вільного безвладного устрою держави, а також постійно наголошувала на необхідності боротьби за самостійну Україну.

Основні публікації присвячено актуальній політичній ситуації в країні та перспективам розвитку революції. Єдиним надійним гарантом суспільних перетворень видавці вважали партизан-повстанців — анархістів і махновців — як силу, що найбільше відповідає прагненням українців до волі та зберігає традиції, закладені на Запорізькій Січі (Дьявол Черный «Самостийность Украины и Анархисты», Д. Ч. «За что борются Махновцы?»). Анархістський і махновський рух трактувався як самобутній національний рух, здатний забезпечити волелюбному й анархістському за своєю суттю народові єдиний відповідний для нього устрій — безвладної трудової федерації. У згаданих статтях, а також у передовиці «Завоевательная политика коммунистов на Украине» наголошувалося, що центральна російська радянська влада намагається будь-що нав'язати свої порядки в Україні та захопити якомога більше території, при цьому цілковито ігноруючи інтереси українців та вдаючись до свавілля й терору. Авторі підкреслювали, що протидіяти владі комісарів-комуністів можна лише шляхом формування повстанського війська та серйозного ставлення селян до облаштування власного життя (Воленко «Насущная задача»).

Інформаційний матеріал «Анархиста-Повстанця», а також огляд публікацій у пресі (в газетах «Борьба», «Максималист», «Власть советов») теж в основному містив відомості про анархістський повстанський рух — оперативні повідомлення про маневри повстанської армії, відомості про сили махновців на Полтавщині тощо. Частина заміток містить факти про поширення соціалістичного руху в різних країнах світу.

У газеті надруковано також лист Всеволода Дябла про події, що передували захопленню Олександрівська махновцями (раніше вміщений у полтавській газеті «Власть советов»), п. н. «Одна из всплывших истин», а також вірш «Вставайте» за підписом В. Гонти.

Рубрики газети: «По столбцам печати», «Анархическое движение на Украине».

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 5.

М. Процик-Кульчицька

2340*

БЕДНОТА: Орган Черкаського ревкома. — 1919. № 1, фебр.

Черкаси, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—11.

Примітки: У 1918 р. газета виходила п. н. «Знамя Коммунизма» (див. т. 6 № 1733). Наявний № 3 вийшов 26 лютого 1919 р. Від квітня 1919 р. виходили «Известия Уездного Совета Рабочих Крестьянских и Козацких Депутатов Черкащины» (див. № 2139).

Останній (11-й) номер датовано 8 березня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 265; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 544.

Література: Чупанова Д. О. Газета «Черкаський Край»: історичні віхи становлення та розвитку // Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє: матеріали Міжвуз. наук. інтернет-конф. молодих науковців, курсантів, студентів та слухачів (23 квітня 2015 р., м. Черкаси). Черкаси, 2015. С. 152.

М. Комариця

2341

БЕДНОТА: Ежедневная рабочая и крестьянская газета. Издание Юзовского Районного Комитета Российской Коммунистической Партии (большевиков). — Г. 1. № 105. 1919, 29 апр.

Ред.: не подано. — **Юзовка, 1919.** *Адр. ред.:* Юзовка, ул. Урицкого, 16. *Адр. контори:* Юзовка, ул. Урицкого, 40.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 105; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на 2 мес. 13 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 105.

Примітки: Описано за машинописним перекладом № 105 газети, на якому зазначено: «Для Библиотеки Акад. Наук УССР». У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Деякі дослідники трактують наявний номер газети як денікінську провокацію: аероплан Добровольчої армії скидав на станцію Міллерово разом із бомбами газету «Беднота», випущену під виглядом видання Юзівського комітету РКП, що мала на меті деморалізувати бійців Червоної армії.

Публікація К. Розенфельда «Изменники трудового народа» інформувала про резолюцію з'їзду трудових соціалістичних партій в Омську щодо підтримки намірів уряду О. Колчака вести боротьбу з більшовиками до перемоги, зберегти неподільність території та відновити міжнародне становище революційної Росії як контрреволюційну. Представники соціалістичних партій постановили, що «правительство» Колчака «отвечает стремлениям рабочего населения» и «как таковое будет ими всячески поддерживаться».

У дописі І. С. «Контр-революционеры “приглашают”» йшлося про листівки із наказом генерала Денікіна про заборону самочинних розстрілів червоноармійців, які вояки добровольчих формувань скидали над Луганськом.

Заяву уповноваженого британським воєнним командуванням генерала Мільна про рішення британського уряду надати всебічну допомогу антирадянській Росії в боротьбі з більшовизмом висвітлювала публікація «Международная борьба с большевизмом» за підписом Коммунист. Автор висловив сподівання, що хоч армія О. Колчака налічувала 550 тис. осіб, мобілізація 75% комуністів, оголошена робітничо-селянським урядом, дасть змогу їй перемогти.

Замітка С. Т. «В стане контр-революции» інформувала про становище в Уфі, що перебувала під юрисдикцією уряду О. Колчака, та про запевнення місцевих робітників у підтримці ними політики адмірала О. Колчака.

Матеріали рубрики «Восточный фронт» інформували про просування збройних формувань під проводом адмірала Колчака до Волги з наміром захопити Сизрань і Казань, про заяву очільника більшовиків В. Леніна на виступі в Петрограді щодо допомоги Східному фронту і гострою критикою масового дезертирства (матеріали рубрики авторства Л. Лібермана).

Інші рубрики: «Вести с фронта», «На красном фронте: Северный фронт. Южный фронт. Восточный фронт», «Разные известия», «Письма в редакцию».

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 313; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 10.

Електронні джерела: Наши китайцы. URL: <http://donjetsk.com/retro/3259-nashi-kitaycy.html>; Московские старости. URL: <https://echo.msk.ru/programs/oldmsk/2424427-echo/>; Этот день 100 лет назад. 13 мая 1919 г. URL: https://nik191-1.ucoz.ru/publ/novosti_dnja/ehdot_den_100_let_nazad/ehdot_den_100_let_nazad_13_maja_1919_g/4-1-0-7978.

М. Комариця

2342

БЕССАРАБСКАЯ ПРАВДА: Орган Временного Бессарабского Комитета партии Коммунистов (большевиков) и Политотдела Н-ской Стрелковой Дивизии (Отдельной Бессарабской). Ежедневная газета (1919 № 8—11); Ежедневная газета. Орган Временного Бессарабского Комитета партии Коммунистов (большевиков) и Политотдела Н-ой Бессарабской Стрелковой Советской Дивизии (1919 № 22—26). — № 1. 1919, 27 мая.

Ред. Редакционная коллегия. — **Одесса, 1919:** *Изд-во* Временный Бессарабский комитет партии коммунистов (большевиков) и Политотдела Н-ской Стрелковой Дивизии (Отдельной Бессарабской) (1919 № 8—11); Временный Бессарабский комитет партии коммунистов (большевиков) и Политотдела Н-ой Бессарабской Стрелковой Совет[с]кой Дивизии (1919 № 22—26). *Одиннадцатая Советская Тип. Адр. ред. i конторы:* ул. Карангозова, № 16.

Вийшло: 1919 — № 1—31; *Ф.* 56×45 см (1919 № 8), 46×32 см (1919 № 11—26); *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 1 р.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 11; **ОННБ:** 1919 — № 22, 26.

Примітки: Наявний № 11 датовано 19 червня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Автори публікацій військового суспільно-політичного видання зосереджувалися перш за все на висвітленні міжнародного становища пореволюційної Росії, значна увага була прикута до Версальського мирного договору, що викликав резонанс і незадоволення майже всіх воюючих сторін (Вокруг мирного договора. № 22; Вокруг грабительского мира. № 26).

Редакція ознайомлювала читачів із тенденціями світового робітничого руху та пролетарської революції, яка начебто стрімко почала охоплювати Болгарію, Велику Британію, Данію, Іспанію, Канаду,

Німеччину, Словаччину, Францію та інші країни, про що повідомлялося у рубриках «Мировая революция» і «За границей» та в окремих публікаціях (Германские коммунисты спешат нам на помощь. № 22; Канада — Советская республика. № 26).

Про діяльність комуністичної партії на теренах України та Росії йшлося у матеріалах рубрики «Партийная жизнь». Інформаційні замітки рубрик «Советская Украина», «Советская Россия» і «Советское строительство» повідомляли про найважливіші події політичного, економічного, культурного та освітнього життя на шляху соціалістичної перебудови країни. Натомість у рубриці «В Одессе» друкувалися місцеві новини, що головню стосувалися важкого становища Одеси у воєнних умовах. Тут також публікувалися резолюції Тимчасового бессарабського комітету комуністичної партії.

Повідомлення про події на різних фронтах громадянської війни подавалися під рубриками: «Телеграммы», «Бессарабский фронт», «Революционный фронт», що інформували читачів про важливі події з життя Червоної армії: зібрання, мітинги, продовольче забезпечення, проведення культурно-просвітніх заходів тощо (рубрики «Красная Бессарабия» та «Красноармейская жизнь»).

На сторінках газети друкувалися підбадьорливі «Письма красноармейцам-бессарабцам», покликані розбурхати ненависть до чорносотенців. Найбільшою загрозою досягненням робітничо-селянської революції в Україні розглядали Добровольчу армію генерала А. Денікіна (Давид. К выдержке! № 26). Нещадної критики зазнали також дії М. Григор'єва та Н. Махна (Т. Советские Иуды. № 11). Багато уваги приділялося боротьбі з контрреволюцією в межах країни і за кордоном, чому присвячувалася окрема рубрика «В стане контр-революции».

У рубриці «Маленький фельетон» переважно висміювалася «обмеженість» румунських окупаційних сил, що активно придушували прояви більшовизму, порушували права та свободи населення (Кишеневец. Бессарабские отзвуки. № 11). Митарства бессарабців під пильним оком румунської жандармерії стосувалися й господарсько-економічних аспектів життя: хабарництво, що унеможливлювало розвиток торгівлі (Жандармские грабежи. № 22), непосильне оподаткування робітників та селян (Налоги на рабочих. № 22). Цим темам присвячена низка ілюстративних карикатур.

На шпальтах газети друкувалися агітаційні вірші, що прославляли соціалістичну революцію (Бедный Демьян. Правда. № 22; Дед-Нефед. Деревенская коммуна. № 26).

Останній (31-й) номер датовано 13 липня 1919 р.
Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 7, 8; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 45; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 4; Газети України 1917—1920 років... С. 12.

К. Стецюк

2343

БЪШЕННАЯ ТЕТКА: Органъ независимаго Юмора. — № 1. 1919.

Ред. И. А. Сухій и Д. И. Шперлингъ. — **Одесса, 1919:** Изд. Р. И. Оргѣвскій (Rio) и Л. А. Бѣльцъ. Тип. Лебединскаго и Вепринскаго. Адр. ред.: Ремесленная ул., № 6.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 33×22,5 см; Обс. 6 с.; Ц. номера съ юмористами обоого пола 6 р.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1.

Примітки: Наявний номер не датовано. У надзаголовку: «Издание официальное». Мова видання — російська.

«Бъшенная Тетка» — журнал сатири та гумору, який з'явився в Одесі в другій половині 1919 р. Зміст наявного номера становили фейлетони, жарти, гуморески, в яких гротескно відтворювалися реалії суспільно-політичного життя в Одесі.

У публікаціях висміювалися надмірна політизація громадського життя, спроби реновації актуальних у недавньому минулому суспільно-політичних ідей, як-от скликання Установчих зборів; саркастично висвітлювалася діяльність більшовиків та їхніх лідерів — В. Леніна і Л. Троцького (А. Аверченко «Размышление о совнаркомѣ и о собаках»).

Сатира видання була спрямована проти багатьох негативних явищ, породжених складнощами воєнного часу, зокрема пристосуванців — тих, що з готовністю служили будь-якій владі (Юнгъ-Юнгъ «Свѣжая орієнтація»), а також ділків і спекулянтів, які використовували тогочасні продовольчі, квартирні, грошові проблеми для власного збагачення (Є. Захаров «Современное (Изъ Одесскихъ картинокъ)»; І. Нілус «Отступное»).

У гумористичній формі подавалися новини літературного та театрального життя Одеси («Въ щелку», «Театральная хроника»). Низка матеріалів висвітлювала проблеми книго- та пресовидання (С. Си-я «Кто о чемъ пишетъ»; «Новости книжного рынка»). З іронією сповіщалося про зміни у редакторському складі окремих одеських газет — «Южного Слова», «Одесскихъ Новостей» та «Одесской Почты»: про припинення виходу низки часописів, як-от: «Огонек»,

«Бомба», «Возрождения», «Живая Крокодила», «Сучок въ глазъ», «Коммерческий Курьер», «Одесский День», «Вечерний Часъ», «Свободное Слово», та заснування лише одного нового видання — «Современное Слово» («Расписание редакторовъ»).

Номер мав структуру «серйозних» пресових видань і містив такі типові рубрики: «Оперативная сводка», «Телеграммы», «Обрабатывающая промышленность», «Хроника», «Письмо въ редакцію», «Объявления». У них подавалися жартівливі новини, різна кумедна й завідомо неправдива інформація.

Авторами публікацій були письменники-сатирики: Аркадій Аверченко, Борис Бобович, Євген Захаров, Лазар Митницький, Петро Нілус (І. Нілусъ).

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 11; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 113; Бельский М. Р., Ижик Л. В. Журналы старой Одессы. С. 8.

О. Палюх

2344

БЛАГОВѢСТЬ. — № 1. 1919, 16/28 февр.

Ред.: не подано. — **Одесса, 1919:** Народное религиозно-просвѣт. изд-во Е. И. Фесенко въ Одессѣ. Тип. Е. И. Фесенко, Ришельевская, № 49.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 25×17,5 см; Обс. 8 с.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Необхідність видання релігійно-просвітницького православного часопису «Благовѣсть» обумовлювалася обставинами війни, яка зачепила всі суспільні верстви та структури, зокрема Церкву. Єдиним виходом із міжусобиць, тим, що могло б зупинити «преступное опьянение русскаго народа произвольнымъ одичаніемъ», його засновниками бачилися «живая сердечная вѣра въ Бога... надежда на всесильную помощь Господа Бога...» і «молитвенное обращеніи къ Богу». Саме ці думки мав доносити «Благовѣсть», водночас роз'яснюючи, що в цих обставинах лише «водвореніе мира на землѣ, только братское объединение русскихъ людей между собою могут насъ спасти». Дату виходу першого номера у лютому 1919 р. було обрано невипадково — вона збігалася з початком великого посту, у зв'язку з чим усіх вірян закликалося «къ подвигу поста и всепрощенія».

У журналі вміщено: церковний календар на два найближчих тижні — з 15 до 28 лютого, низка публікацій релігійного змісту щодо мети великого посту (без заголовка) та на тему покаяння і віри («Я —

свѣтъ міру. Я — истина и жизнь»), житіє святого великомученика Теодора Тирона і богослужбові пісні (тропар і кондак) на його честь, вірш автора під криптонімом Н. К. «Прощеный день» та духовні настанови під рубрикою «Мудрыя изречения».

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 108, 109; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 6; Бельский М. Р., Ижик Л. В. Журналы старой Одессы. С. 8.

О. Палюх

2345

БОРЕЦ ЗА КОММУНИЗМ: Фронтная газета. Издание Политотдела 1-й Заднепровской дивизии. — № 1. 1919, февр.

Ред. Г. Астахов. — **ст. Ново-Алексеевка, 1919:** Изд. Политотдел 1-й Заднепровской дивизии. Подвижная тип. политотдела при штабе 1-й Заднепровской дивизии. *Адр. ред.:* ст. Ново-Алексеевка, штаб Заднепровской бригады.

Вийшло: 1919 — № 1—57, [?]; *Ф.* 39,5×30 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 50 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 57.

Примітки: Гасла газети: «Силой красной винтовки — к социализму!», «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», «Все для Красной Армии!» та «Пролетарии всех стран — к винтовкам!». Мова видання — російська. Від 13 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Голос Красноармейца» (*див.* № 2068). Станція Новоолексіївка — тепер вузлова проміжна залізнична станція Запорізької дирекції Придніпровської залізниці.

Військова газета «Борець за коммунизм» висвітлювала життя і бойові успіхи Задніпровської дивізії, містила накази по 2-й Задніпровській бригаді та оперативні повідомлення штабу 1-ї Задніпровської дивізії і 2-ї — бригади, повідомляла про бої Задніпровської бригади на Чонгарському півострові, в результаті чого червоноармійці підійшли до берегів Криму.

Щоб деморалізувати офіцерів і рядових бійців Добровольчої армії, на шпальтах видання друкувалися «Письма белогвардейцам» про безглуздість опору Червоній армії та її успіхи.

Під рубрикою «Разные известия» містилися неправдиві повідомлення про т. зв. повстання в Галичині — проти «галицеского правительства», а в Кам'янці-Подільському — проти Директорії, яке чомусь було «подавлено войсками белых», про

жорстокий розстріл у Польщі урядовими військами робітників тощо.

Події у світі мали, на погляд газети, винятково революційний характер, про що свідчили навіть назви повідомлень: «Социальная революция в Венгрии», «Индия накануне восстания», «Большевизм в Америке», «Восстание в Египте», «Беспорядки в Нью-Йорке» тощо.

Більшість матеріалів друкувалися без зазначення авторства або отримувалися із Російського телеграфного агентства (РОСТА). Із фронтовими ескізами п. н. «У ворот Крыма» та «Коршун» виступив редактор Г. Астахов.

Газета мала такі рубрики: «На красных фронтах», «По фронту», «Разные известия», «В Советской Венгрии», «За границей» та ін.

Останній (57-й) наявний номер вийшов 4 квітня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 9; Газети України 1917—1920 років... С. 15.

В. Габор

2346

БОРЕЦ ЗА СВОБОДУ: Фронтная газета. Издание Штаба Особой Группы Укр. Сов. армии. — № 1. 1919.

Ред.: не подано. — **[Катеринослав], 1919:** Изд. Бюро Полит. роты при Штабе Особой Группы (1919 № 8—28); Политотдел Особой Группы (1919 № 35).

Вийшло: 1919 — № 1—35, [?]; *Ф.* 62×44 см; *Обс.* 2—4 с., 8 с. (1919 № 20); *Ц.* номера 50 к. (1919 № 8—13), 60 к. (1919 № 15—18), 70 к. (1919 № 20—35).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 8, 11—13, 15—18, 20—22, 25, 26, 28, 35.

Примітки: Періодичність виходу — щоденно. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Газета стояла на пробільшовицьких позиціях, пропагуючи встановлення в Україні радянської влади. Матеріали перших чисел висвітлювали повернення більшовицьких військ до Катеринослава. У подальшому видання вмішувало спогади і враження учасників захоплення міста (у № 21 — воєнний огляд акції, проілюстрований мапою).

Провідні теми основних газетних публікацій — просування «червоного» війська, підтримка фронту тилом та шляхи розгортання революційних подій. У № 15 вміщено статтю Фурсіна «Пути революции Украины», в якій той переконував у важливості

класової боротьби, а відтак — у неминучій перемозі більшовиків. На увагу заслуговує також стаття «Победили красные газеты» (№ 20), в якій матеріально обмеженій робітничій пресі протиставляється заможна «жовта» буржуазна преса.

На перших шпальтах друкувалося багато наказів — начальника гарнізону Катеринослава Язикова, коменданта міста Шишкіна, повітового військового комісара Мартиненка та інших посадовців; на останніх — оголошення, серед яких багато приватних.

Повідомлення про здобутки радянської армії, події на фронті тощо становили зміст рубрик «На Украине» і «На Красных фронтах». Подіям у світі, зокрема боротьбі пролетаріату за кордоном, присвячено замітки рубрик: «Мировая революция», «За границей» та «Революционное движение в Европе». Гумористичні матеріали представлено у виданні фейлетонами за підписами Максимка і Южанин (рубрика «Маленький фельетон»).

«Борец за Свободу» вміщував передруки з української та закордонної преси, як-от «Предсмертная статья Розы Люксембург» з німецької газети «Красное Знамя» [«Rote Fahne»] чи матеріал М. Подвойського «К основам воспитания армии» з московської «Правды».

Серед авторів газети — Г. Астахов, Д. Вехтєв, А. Кислев.

Останній наявний (35-й) номер датовано 27 лютого 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 9; Газети України 1917—1920 років... С. 15.

М. Процик-Кульчицька

2347

БОРЬБА: Орган Волин. Губерн. Комитета Укр. Партии Левых С.-Р. (борьбистов). — № 1. 1919.

Ред. Редакцион. Коллегия. — **Житомир, 1919:** *Изд.* Волинский Губерн. Комитет Украинской Партии Левых С.-Р. (борьбистов). Первая Волинская Советская тип. *Адр. ред. і контори:* Житомир, Б. Бердичевская, № 1.

Вийшло: 1919 — № 1—4, [?]; *Ф.* 49×32 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 3 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 4; **ДНАБ:** 1919 — № 3.

Примітки: Наявний № 3 вийшов 1 грудня 1919 р. Періодичність виходу — один раз на тиждень. Гасло газети: «В борьбе обрешь ты право свое!». Мова видання — російська.

Житомирська «Борьба» була органом місцевої організації УПСР (борьбистів), що обстоювала

соціалістичні ідеали та не відкидала співпраці з КП(б)У. Газету почали випускати після звільнення Волині від формувань Добровольчої армії під командуванням А. Денікіна, одразу після налагодження партійної роботи в цьому регіоні.

Головною темою видання було партійне життя в Житомирі та повітових містах Волинської губернії. В окремих публікаціях викладено погляд українських боротьбистів на політичну, війсьну, економічну ситуацію в країні (Топольський «Город и деревня», Фронтвик «На Южном фронте», Селянин «Почему не разрешен до сих пор земельный вопрос?» (№ 3), Фронтвик «Продвижение фронта», В. Качинський «Трудовая деревня и задачи советской власти» (№ 4). Розглядалися проблеми партійного життя, зокрема у замітці «К объединению революц. социал. Народничества» (№ 3), основний зміст якої становить інструкція організаційного бюро щодо об'єднання «революційно-соціалістичного народництва», розіслана всім партіям «революційного комунізму» із Москви. Чимало уваги приділялося агітаційній та організаційній роботі серед українських селян (Топольський А. Просвещение деревни. № 4). У полі зору редакції перебували політичні події і партійна діяльність у Росії (7-й с'езд советов. № 4) та за кордоном.

Інформаційний блок газети становили замітки рубрик: «Телеграммы», «Партийная жизнь», «Красный фронт», «В стане контр-революции», «В Советской России», «За границей», «Крестьянская жизнь», «Профессиональная жизнь».

Серед авторів газети — В. Качинський та А. Топольський — провідники українських боротьбистів, члени Київської організації партії; ймовірно, що матеріали їх авторства передруковувалися з київської «Борьбы». На останній сторінці газети рекламувалися книжки й брошури, що вийшли у видавництві «Борьбы», згаданих провідників українських боротьбистів, їх розповсюджувала Житомирська організація УПСР (борьбистів).

Останнє наявне (4-те) число газети вийшло 8 грудня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 6; Газети України 1917—1920 років... С. 17.

М. Процик-Кульчицька

2348*

БОРЬБА: Орган революционного социализма. — Кн. 1. 1919.

Под ред. С. Д. Мстиславского и В. М. Качинского. — **Киев, 1919:** *Изд.* Укр. партия левых социал-революционеров (борьбистов).

Вийшло: 1919 — Кн. 1.

Наявність у фондi: РНБ: 1919 — Кн. 1; РДБ: 1919 — Кн. 1.

Примітки: С. Д. Мстиславський — псевдонім Сергія Масловського. Мова видання — російська.

Редактори журналу брали активну участь у становленні радянської влади на теренах України. В. Качинський був одним з ініціаторів розколу Української партії лівих соціал-революціонерів на 2-му з'їзді у березні 1919 р. після невдалої спроби змусити делегатів визнати владу більшовиків та співпрацювати з ними. Виокремлена радикальна група стала Українською партією лівих соціал-революціонерів (борьбистів), представники якої захопили партійну газету «Борьба». Окрім редагування разом із С. Д. Мстиславським журналу «Борьба», працював лектором партійної школи при секретаріаті ЦК. У часописі друкувалися твори О. Мандельштама.

Література: Протасов Л. Г. Люди Учредительного собрания: портрет в интерьере эпохи. Москва, 2008.

М. Комариця

2349

БОРЬБА: Рабоче-крестьянская газета. Орган Николаевск. организации Независимых Левых Социалистов-Революционеров. — Выходит по вторникам и пятницам. № 1. 1919, июнь.

Редакционная коллегия Николаевской организации независимых левых соц.-рев. — Николаев, 1919. Адр. ред.: Б.-Морская, 44 (1919 № 3), Б.-Морская, 31 (1919 № 4—10).

Вийшло: 1919 — № 1—10; Ф. від 46,5×42 см до 64,5×43 см; Обс. 2 с.; Ц. номери 80 к., для иногородних 90 к.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — № 3, 4, 6, 10.

Примітки: Гасло газети: «В борьбе обрешь ты право свое!». Мова видання — російська.

Газету видавалася для проведення політичної пропаганди серед селянства й робітництва краю. Редакція декларувала свій намір обстоювати інтереси цих верств населення та закликала надсилати матеріали про місцеве життя й діяльність міських робітничих організацій.

Основною темою публікацій «Борьбы» була політична й воєнна ситуація в Україні та партійна тактика в цих обставинах. Особливу увагу автори газети приділяли земельному питанню, часто полемізуючи з цього приводу із комуністами-більшовиками та газетою

«Известия Центрального Исполнительного Комитета...» (А. Соколов «О земельном вопросе и еще кой о чем», А. С. «Расслоение в деревне в освещении коммунистов» (№ 3), «Путь к социализму в деревне» (№ 10). Основною підставою для дискусій було різне ставлення партій до ролі в революції т. зв. селян-середняків.

У № 4 надруковано ґрунтовну статтю А. Соколова «Из истории украинской партии левых социалистов-революционеров». Окрім того, кожне число містило багато партійних оголошень — від місцевого комітету партії та його президії, Миколаївської організації молодих лівих соціалістів-революціонерів тощо. В чималій кількості заміток подавалися відомості про партійні справи Херсонської організації. У зв'язку з виборами до Миколаївської ради депутатів друкувалися агітаційні заклики голосувати за список лівих есерів (незалежних), які йшли на вибори під гаслом єднання міста й села.

Частково висвітлювалося й життя інших українських партій, зокрема Партії лівих соціалістів-революціонерів (борьбистів) — у № 3, 6 вміщено резолюції 3-го з'їзду цієї організації.

У передових статтях, автор яких Г. Г., часто робилися спроби аналізу міжнародного становища та перспектив розвитку революційного руху в Україні та за кордоном. У деяких матеріалах порушено питання необхідності реформ у різних сферах суспільного життя через політичні зміни (В. Д. О специалистах. № 10).

Інформаційний матеріал газети — це, як правило, хроніка та замітки про воєнні події в Україні, соціалістичний рух у світі, події у селах Миколаївщини тощо. Місцевому життю іноді присвячувалися й окремі статті (Дзюбинский С. О крестьянском съезде. № 4).

Рубрики «Борьбы»: «Телеграммы», «Последние известия», «В революционном трибунале», «Партийная жизнь», «На красных фронтах», «Деревенская жизнь», «Местная жизнь», «Отклики прессы».

Серед авторів газети — Г. Євгеньєв, Л. Поповкін, А. Соколов.

Останній (10-й) номер датовано 25 липня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 7.

М. Процик-Кульчицька

2350

БОРЬБА: Орган Одесского Комитета Партии Левых Социалистов-Революционеров (борьбистов) (1919 № 1—3, 79—82, 84); Орган Одесского Комитета Украинск. Партии Левых Социалистов-

Революционеров (борьбистов) (1919 № 83, 85—114); Орган Одесского Областного Комитета Украинск. Партии Левых Социалистов-Революционеров (Борьбистов) (1919 № 115 — 1920 № 119, 122—210); Орган Одесской организации Украинск. Партии Левых Социалистов-Революционеров (Борьбистов) (1920 № 121); Орган Южного Бюро Центрального Комитета и Одесского Губернского Комитета Украинской Партии Левых Социалистов-Революционеров (Борьбистов) (1920 № 211—275). — Выходит ежедневно, кроме дней послепраздничных. № 1. 1919, 9 июля.

Ред. Редакционная коллегия. — **Одесса, 1919—1920:** Изд. Комитет одесск. организации партии Л. С.-Р. Тип. Новосельская ул., № 89 (1920).

Вийшло: 1919 — № 1—3, 79—116, 1920 — № 117—275; *Ф.* від 52,5×35 см до 43,5×26 см, 30×22,5 см (1920 № 119), 57,5×36 см (1920 № 169); *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера 1 р. 20 к. — 5 р. (1919), 5—10 р. (1920).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1920 — № 151, 152, 154, 155, 158; **ДНАБ:** 1919 — № 81—89, 91, 93—97, 99—111, 113, 114, 1920 — № 117, 119, 121—237, 275.

Примітки: № 3 газети вийшов 11 липня 1919 р., 12 липня вона об'єдналася з газетою «Знамя Борьбы» (див. № 2466), продовживши її нумерацію: замість № 4 вийшов № 79. № 115 за 1919 р. вийшов підпільно. № 139 за 1 березня 1920 р. та № 154 за 19 березня 1920 р. вийшли із зазначенням: «Экстренный выпуск». Гасло газети: «В борьбе обретишь ты право свое!». Мова видання — російська.

У часописі широко висвітлювано революційні події в Україні та Росії, інформовано читачів про перемоги Червоної армії, зокрема про захоплення Єкатеринбурга та Катеринослава (1919. № 84), боротьбу більшовицьких загонів із Добровольчою армією під командуванням А. Денікіна, оприлюднюючи з цього приводу звернення губернського комітету УПЛСР (боротьбистів) (1919. № 95) та засуджуючи французьку окупацію Одеси (Камень Ив. О цивилизованнейшей нации. 1919. № 82), повідомлено про боротьбу з «бандитами» та наступ військ Польщі (1920. № 137) тощо. Матеріали про бойові дії Червоної армії вміщувалися під рубрикою «Красный фронт (Оперативная радиосводка полевого штаба Реввоенсовета Республики)».

Після визнання радянської України «самостоятельным государственным образованием» (1920. № 119) редакція постійно висвітлювала діяльність радянського уряду в Україні, містила його декларацію (1920. № 133), різні розпорядження, маніфест 4-го

Всеукраїнського з'їзду рад (1920. № 214) та уривки з виступів на цьому з'їзді лідерів радянської України (1920. № 215—218).

У той же час редакція гостро критикувала український повстанський і національний рух та дії його провідників (С. Б-ой. Конец Григорьева. 1919. № 99; Мотя. К ликвидации кулацкого восстания. 1919. № 100; А. М. (Алый). О Петлюре и петлюровщине. 1919. № 108; Антанта, Польша и Петлюра. 1920. № 142; Польско-петлюровская авантюра. 1920. № 197; ін.).

У часописі читачів інформовано про події в Києві та Одесі, зокрема про партійне та профспілкове життя, кооперацію, життя села; детально висвітлено безпартійну робітничу конференцію в Одесі (1920. № 146—154), на якій виступили й представники УПЛСР (боротьбистів). Дев'ятому дню роботи конференції редакція присвятила «Экстренный выпуск» (№ 154 за 1920 р.), опублікувавши у ньому «Резолюцию по продовольствен. вопросу».

У центрі уваги редакції були суспільно-політичні події у краї: створення місцевих рад в Одеській губернії та вибори до них (1920. № 154—158), діяльність Одеської ради робітничих депутатів та робота її пленумів, на яких виступали й представники УПЛСР (боротьбистів) (1920. № 173, 178, 191, 192, 199, 219, 223), губернський з'їзд рад та прийняті на ньому резолюції (1919. № 81; 1920. № 181—185), з'їзд трудового селянства (1920. № 170) тощо.

Автори часопису вели мову про «Продовольственные перспективы» (1919. № 86) і «Террор революции» (1919. № 94); порушували важливі тогочасні питання — «Земельная политика на Украине» (1920. № 151); проводячи передвиборну агітацію, роз'яснювали програму УПЛСР (боротьбистів) та закликали голосувати за її представників до Рад.

У 1920 р. редакція детально повідомляла про діяльність Одеської губернської надзвичайної комісії, зокрема про її боротьбу з контрреволюціонерами. Звіти про діяльність одеських чекістів вміщувалися під рубриками «Работа О.Ч.К.» та «Работа Ч.К.» (№ 165, 177) й подавалися під самостійними заголовками (Задачи и деятельность Ч.К. № 179; Деятельность О.Г.Ч.К. № 212, 215, 218, 229). Нерідко друкувалися переліки розстріляних (за означенням редакції — злодіїв, підпільників та колишніх білогвардійців), зокрема, про 60 розстріляних осіб зазначено у № 179 та 71 особу — у № 229.

Серед матеріалів про міжнародні події на сторінках газети домінували публікації про революційні змаган-

ня у світі. Так, № 158 за 1920 р. редакція присвятила громадянській війні в Німеччині.

Історія газети завершилася із припиненням існування УПЛСР (борьбистів), коли Центральний комітет партії прийняв рішення об'єднатися із партією більшовиків. Про завдання УПЛСР (борьбистів) у союзі з КП(б)У йшлося в резолюції пленуму ЦК УПЛСР (борьбистів) (1920. № 142) та в «Постановлении Совета партии Л.С.-Р. (борьбистов)» (1920. № 199).

Редакція вміщувала багато статей про УПЛСР та історію її розвитку, зокрема про критику боротьбистів. Так, 1920 р. в газеті були опубліковані статті Н. Тасіна («Несколько слов о борьбистах» (№ 129) та «Не диктатура партии, а диктатура трудовых классов» (№ 142), М. Лаврова («Еще немного о борьбистах» (1920. № 133), А. Соколова («Из истории повстанческого движения на Украине (Левые соц.-рев. (борьбисты)» и «Баштанская республика» (1920. № 134) та М. Алексеева «Путь Партии (25 марта 1919 — 18 июля 1920 г.)» — про злиття УПЛСР (борьбистів) з більшовицькою партією та закриття партійного органу УПЛСР (борьбистів) — газети «Борьба» (1920. № 275).

У виданні часто вміщувалися інформаційні повідомлення УКРОСТА.

Газета мала широку рубрикацію: «Распоряжения Советской власти», «Партийная жизнь», «Красный фронт», «Дела на фронтах», «Фронт труда», «В Советской России», «В Советской Украине», «В Красной Одессе» («В Советской Одессе»), «В Киеве», «Под Херсоном», «В Крыму», «В уезде», «В Исполкоме», «В Ревкоме», «За рубежом», «В стане Деникина», «Профессиональная жизнь», «Рабочая жизнь», «Красная деревня», «Красный суд», «Работа О.Ч.К.», «Продовольствие и снабжение», «Кооперация», «Пролетарская культура», «Коммунальное хозяйство», «Маленький фельетон».

Серед активних авторів видання — Л. Григоров, І. Камень, В. Качинський, Г. Кежемський, М. Лавров (псевд.: Мотя; крипт.: Л., М. Л.), Г. Лесновський, М. Рошин, Г. А. Сергеев, А. Топольський.

Останній (275-й) номер газети вийшов 15 серпня 1920 р., на цьому її випуск разом з діяльністю УПЛСР (борьбистів) було припинено (Алексеев Н. Путь Партии (25 марта 1919 — 18 июля 1920 г.). 1920. № 275).

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 7, 8; Одеська періодична преса років революції... С. 9, 31; Газети України 1917—1920 років... С. 18.

В. Габор

2351

БЮЛЛЕТЕНИ ЛУГАНСКОГО СОЮЗА ПОТРЕБИТЕЛЬНЫХ ОБЩЕСТВ И СЛАВЯНОСЕРБСКОГО СОЮЗА КРЕДИТНЫХ КООПЕРАТИВОВ. — № 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Луганськ, 1919:** *Издание* Правлений Луганского Союза Потреб. О-въ и Славяносербского Союза Кредит. Кооператив. *Тип.* Союза Кред. Коопер. и Луганского Союза Потреб. О-въ.

Вийшло: 1919 — № 1, 2/3; *Ф.* 29,5×22 см; *Обс.* 27 с.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 2/3.

Примітки: На обкладинці вміщено цитату: «Въ борьбѣ съ несчастьемъ и бѣдствіями есть одно средство, которое имѣетъ удивительную силу, это — товарищество» (підпис — Дюранъ). Мова видання — російська.

Бюлетень виходив під час окупації території Луганщини частинами Добровольчої армії під керівництвом генерала А. Денікіна. У редакційній статті «Луганськ, 14-го Августа 1919 г.» наголошено на необхідності відбудови господарського життя, зруйнованого тривалими воєнними діями. Першочергове значення мало відновлення вільної торгівлі та кооперації з огляду на факт, що більшовицька влада знищила основи кооперативного руху.

Під рубрикою «Распоряжение и мѣропріятія Правительства» вміщено наказ головнокомандувача Збройних сил Півдня Росії генерала А. Денікіна про відміну хлібної монополії, а також накази командування Добровольчої армії про заборону вивезення з території розташування армії продовольства, фуражу, обмундирування, автомобільної техніки тощо. Бюлетень подав також інформацію про інтерв'ю кореспондента «Южного Края» із сенатором Никифоровим щодо розвитку кооперації.

У замітці «Русская кооперация въ оцѣнкѣ Британскаго департамента морской торговли» йшлося про публікацію в газеті «Times» щодо планів налагодження британсько-російських торговельних відносин, а в замітках «Кооперативные курсы» та «Кооперация и дѣти» — про необхідність запровадження кооперативних курсів для підвищення ефективності кооперативного руху, розвиток якого спричинили важкі воєнні обставини, про організацію т. зв. «дитячих клубів» при кооперативах.

Під рубрикою «Изъ жизни и дѣятельности Правлений» вміщено відомості про діяльність правління Луганського союзу споживчих товариств та Союзбанку, а матеріали рубрики «Кооперативная хроника» окреслювали напрями розвитку кооперативного будівництва й банківської справи на території,

підконтрольний Добровольчій армії. Огляд діяльності кооперативних філій містила рубрика «По союзным кооперативам».

В «Инструкторском Отдѣлѣ» друкувалися повідомлення про скликання чергового загально-інструкторського з'їзду 16—20 вересня 1919 р., про книги, що зберігаються на складі Союзу споживчих товариств («Книжный складъ Союза»), необхідність закупівлі паперу для союзної друкарні («Типографія Союзовъ»).

Перелік цін на основні продовольчі та промислові товари подавав «Справочный отдѣлъ».

Останній (2/3-й) номер датовано 14 серпня 1919 р.
М. Комариця

2352

БЮЛЛЕТЕНЬ. ИЗВЕСТИЯ НИКОЛАЕВ-БСКОГО СОВЕТА РАБОЧ., КРАСНОАРМ. И КРАСН. ФЛ. ДЕП. — 1919, 29 мая.

Ред. Редакционная коллегия. — Николаев, 1919.
Адр. ред.: ул. Розы Люксембург.

Вийшло: 1919 — 29 мая; Ф. 47×40 см; Обс. 2 с.; Ц. номера в Николаеве 80 к., на станциях и внегорода 90 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — 29 мая.

Примітки: Мова видання — російська.

У бюлетені публікувалися інформаційні й суспільно-політичні матеріали, в яких висвітлювалися основні події з життя України та сусідніх держав. Замітки рубрик «На Украине», «В Советской России» і «Разные известия» повідомляли про стан сільського господарства та діяльність громадських комун, проведення культурних заходів, партійні з'їзди, організацію страйків та мітингів. Значну частину змістового наповнення становили публікації про місцеве життя: політичну діяльність на місцях, поширення комуністичної ідеології серед пролетаріату і його роль у будівництві комунізму, організацію вечірньої освіти для дорослих та підвищення кваліфікації працівників, роботу місцевих медичних закладів і стан медицини, що друкувалися в межах рубрик «События в Николаеве», «Местная жизнь». Оперативні зведення під рубрикою «На Красных Фронтах» висвітлювали фронтове життя та революційні змагання за кордоном («В красной Венгрии»).

Р. Романюк

2353

БЮЛЛЕТЕНЬ АГИТАЦИОННО-ПРОСВЕТИТЕЛЬНОГО ОТДЕЛА ПРИ ЧИГИРИНСКОМ ВОЕННОМ КОМИССАРИАТЕ. — 1919, [16 апр.].

Ред.: не подано. — Чигирин, 1919: Советская тип., Чигирин (1919 25 июля).

Вийшло: 1919 — [16 апр.], 22 апр., 25 июля; Ф. від 35×13 см до 35×23 см; Обс. 1 с. (1919 [16 апр.], 22 апр.), 4 с. (1919 25 июля).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — [16 апр.], 22 апр., 25 июля.

Примітки: Під текстом зазначено: «Уездный военный комиссар Ворона, зав. агит. отделом Чудновский» (1919 [16 апр.], 22 апр.), «Зав. агитпросвет Чаров» (1919 25 июля). Мова видання — російська.

Зміст усіх випусків бюлетеня становили інформаційні повідомлення і телеграми про події на Західному, Південному та Східному фронтах («На красных фронтах»), про покарання дезертирів («Вне закона»), зайняття частинами Червоної армії Сімферополя, а також про зріст активності робітничого руху за кордоном, блокадне становище в Німеччині, парад червоноармійців в Угорщині, спробу проголошення радянської влади в Туреччині, з'їзд селян і робітників Галичини у Станіславі тощо. Іноді назвою інформаційного повідомлення слугувала назва населеного пункту, наприклад: «Київ», «Кронштадт», «Лохвиця», «Москва». Зміст липневого випуску становили матеріали єдиної рубрики «Телеграммы». У кінці випуску вміщено низку оголошень парткому, військкому, начальника канцелярії («Об'явление»).

М. Комариця

2354

БЮЛЛЕТЕНЬ АГРОНОМИЧЕСКОГО БЮРО ПОЛТАВСКОГО ГУБЕРНСКОГО ЗЕМСТВА. — № 1. 1919, 20 сент.

Ред. М. В. Рклицкий. — Полтава, 1919: Изд. Полтавское Губернское Земство. Электрич. Типо-лит. И. Л. Фришберга.

Вийшло: 1919 — № 1—4; Ф. 35,5×27 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 3 р.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1, 2, 4.

Примітки: У складі редакційної комісії — відповідальний редактор М. Рклицкий та секретар редакції С. Сахаров. Мова видання — російська.

Агрономічне бюро Полтавського губерньського земства заснувало видання для налагодження обміну інформацією тих агрономічних сил регіону, які продовжували працювати після відступу більшовицького війська. У зверненні «Отъ Редакции», вміщеному в № 1, наголошено на руйнівній силі

удару, якого завдали більшовики економіці України загалом та її сільському господарству зокрема. Зміна влади й воєнні дії на Полтавщині особливо негативно позначилися на земській агрономічній справі: зруйнували найважливіше — агрономічну організацію. Через складну політичну й воєнну ситуацію видавці вирішили випускати бюллетень як найбільш адекватний сучасним обставинам розвитку галузі видання.

Значну частину площі бюллетенів займали офіційні матеріали — урядові розпорядження (про підготовку полів до осіннього засіву) (№ 1), витяги з положення про спрощене через воєнний час управління сільським господарством (№ 1, 2), тимчасові правила передання в оренду польових угідь (№ 2). Публікувалися звіти про проведення нарад Агрономічного бюро при губернській земській управі.

Чимало уваги приділяли висвітленню розвитку агрономічної справи в губернії та вирішенню поточних проблем галузі («Заготовка посѣвныхъ сѣмянъ для населенія губерніи», «Состояніе сельско-хозяйственной метеорологической сѣти Губернск. Земства», «Въ ожиданіи чумы рогатого скота» (№ 2), «Изъ дѣятельности Энтомологическаго Бюро Губернскаго Земства» (№ 4). У № 1—4 вміщувалися матеріали під спільною назвою «Состояніе агрономической помощи населенію». Друкувалися також окремі матеріали з історії агрономічної справи на Полтавщині (Къ исторіи Бюро по опытному дѣлу. № 1). У № 1 вміщено некрологи місцевих діячів агрономічної галузі: Н. Курдюмова, С. Третьякова, А. Шимкова, Д. Ярошевича.

Про події місцевого життя йшлося під рубриками «Изъ земской жизни», «Изъ дѣятельности Агрономическаго Бюро»; інформація, надана статистичним бюро, — під рубрикою «Статистико-экономическія свѣдѣнія». Відомості про нову літературу сільсько-господарської тематики публікувалися під рубрикою «Новыя изданія».

Останній (4-й) номер датовано 2 листопада 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 10; Газети України 1917—1920 років... С. 25.

М. Процик-Кульчицька

2355

БЮЛЛЕТЕНЬ БЕРДИЧЕВСКОГО ГОРОДСКОГО КОМИТЕТА КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ (БОЛЬШЕВИКОВ) УКРАИНЫ. — Будет выходить 2—3 раза в неделю. Г. I. № 1. 1919, 19 апр.

Ред. Гришин-Булыжников. — **Бердичев, 1919: Изд.** Бердичевский Городской Комитет Коммунистической

Партии (Больш.) Украины. *Адр. ред.:* Махновская ул., № 4.

Вийшло: 1919 — Г. I № 1—4; Ф. 35×25 см; *Обс.* 4—8 с.; *Ц.* номера в Бердичеве 60 к., в провинции и на ст. ж. д. 75 к.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — Г. I № 1, 2, 4.

Примітки: Мова видання — російська.

Редакція розглядала бюллетень як зародок майбутньої партійної газети. Вона ставила перед собою мету пропагувати й поширювати ідеї комунізму, подаючи огляди його історичного розвитку, а також висвітлювати нові форми державної влади, «целью которой является проведение в жизнь диктатуры пролетариата» (От редакции. № 1).

Кожен номер відкривався передовою статтею без назви та зазначення авторства (тільки із вказівкою міста та дня написання), а далі вміщувалися статті на важливі суспільно-політичні теми.

Редакція інформувала читачів про урочисте засідання пленуму новообраної ради робітничих депутатів м. Бердичева 16 квітня 1919 р. (№ 1) та пленуму радянських профспілок (№ 2); розповідала про революційні події у країнах Європи (№ 4) тощо.

На сторінках бюллетеня вміщено маніфест Компартії до пролетарів усього світу (№ 1), звернення Київського губернського комітету КП(б)У «Всем уездным и волостным Паркомам К.П.У. (Бердичевского уезда)» (№ 4).

Закликаючи всіх до співпраці з радянською владою, редакція гостро виступала проти місцевої буржуазії. Про це йшлося, зокрема, у статтях Б-ова «К мобилизации буржуазии» (№ 2) та Из-ла «О трудовой повинности буржуазии» (№ 4).

У бюллетені вміщувалися чимало повідомлень інформаційної агенції (БУП).

Видання мало низку рубрик: «На революционном фронте», «Партийная жизнь», «Профессиональная жизнь», «Мировая революция» та ін.

Автори бюллетеня виступали переважно під криптонімами, зокрема: Б-ов (справж.: Ш. Борисов).

Останній (4-й) номер побачив світ 28 квітня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 83; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 10; Газети України 1917—1920 років... С. 24.

В. Габор

2356

БЮЛЛЕТЕНЬ БЮРО ПЕЧАТИ ПРИ ПОЛТАВСКОМ ГУБИСПОЛКОМЕ. — № 1. 1919, 19 мая.

Бюллетень Всеукраинского Центрального Совѣта Профессиональных Союзовъ...

Ред. Губ. Бюро печати. — **Полтава, 1919: Изд.** Губисполком.

Вийшло: 1919 — № 1—14; *Ф.* 44×35 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номери 60—75 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 7, 8; **ДНАБ:** 1919 — № 1—7, 9—12, 14.

Примітки: Мова видання — російська.

Агітаційно-пропагандистське видання як офіційний друкований орган висвітлював діяльність Полтавського губвиконкому зокрема та органів радянської влади в Україні загалом. Велику кількість публікацій присвячено висвітленню бойових дій на фронтах, наступу Червоної армії на Східному фронті та подіям у захопленому денікінцями Харкові тощо.

Однією з актуальних тем для редакції була боротьба проти отамана М. Григор'єва та наступу частин Добровольчої армії А. Денікіна на Харків і Донецький басейн, тому в бюллетені вміщувалося багато агітаційних передових статей на зразок: «В дни испытаний» (№ 1), «Мобилизация пролетариата» (№ 5), авторських публікацій — «Решительная борьба» А. М. (№ 6), «Смерть Деникинским бандам» Н. Ж. (№ 9).

Ситуації в Харкові присвячено окремий № 8 бюллетеня. У редакційній передовиці «Харьков умер, да здравствует Харьков!» та статті Тупіцина «Проснись, Украина!» йшлося про захоплення Харкова військами під командуванням А. Денікіна. Редакція повідомляла читачів про «Перелом на фронте» (№ 10) та вміщувала статті, спрямовані проти дезертирства (И. П. Дезертиры! № 11).

На сторінках бюллетеня друкувалися офіційні матеріали під рубрикою «В Центральном Исполнительном Комитете» (№ 12), накази голови Реввійськради республіки Л. Троцького арміям Південного фронту (№ 1), накази полтавського повітового комісара з військових справ (№ 4, 5) тощо.

Редакція інформувала читачів про відкриття Всеукраїнського з'їзду волосних виконкомів (№ 4) та події в радянській Росії, зокрема в Петербурзі, у публікаціях А. М.: «Красный Петербург», «Угроза красному Питеру» (№ 3) та «Оборона красного Питера» (№ 4).

Під рубриками «Местная жизнь», «На Полтавщине» та «В Полтавском уезде» вміщувалися повідомлення про місцеві події, зокрема про збори Полтавського губкому КП(б)У і прийняту на них постанову з приводу мобілізації (№ 4), події у різних містах

краю — Полтаві, Миргороді, Ромнах, Кременчуці, Золотоноші, Лохвиці, Кобеляках та ін.

Редакція використовувала чимало повідомлень Бюро української преси.

Для бюллетеня характерним було широке друкування закликів та різноманітних гасел.

Видання мало низку рубрик: «На красных фронтах» (підзаголовок «Оперативные сводки»), «В Центральном Исполнительном Комитете», «Официальный отдел», «Важнейшие известия», «Последние известия», «В Красном Харькове», «На Полтавщине», «В Полтавском уезде», «Местная жизнь», «Работа на местах», «Партийная жизнь», «За границей», «В стане контр-революции», «Под сапогом белых» та ін.

Серед авторів бюллетеня — Громов, Тупіцин.

Останній (14-й) номер побачив світ 28 липня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 184; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 10; Газети України 1917—1920 років... С. 24.

В. Габор

2357

БЮЛЛЕТЕНЬ ВСЕУКРАИНСКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО СОВѢТА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ СОЮЗОВЪ (УЦЕНТРОПРОФ). — № 1. 1919, 20 марта.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Харьковъ, 1919: Изд.** «УЦЕНТРОПРОФ». *Тип.* Т-ва Потребительных О-въ Юга Россіи. *Адр. ред.:* Харьковъ, Николаевская пл., д. Россія.

Вийшло: 1919 — № 1; *Ф.* 35×21 см; *Обс.* 16 с.; *Ц.* номери 1 р. 50 к.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

У бюллетені публікувалися матеріали з питань організації, діяльності і завдань незалежних професійних спілок, як-от: «Ко всѣмъ Профессиональнымъ Союзамъ на Украинѣ», «Реорганизация Уцентропрофа», доповіді з організації виробництва і ведення продовольчої політики, розвідки з тарифної і соціальної кооперації, проведення культурно-просвітницької роботи та ін.

Значну частину контенту видання становили нормативні документи щодо регулювання робочого часу на підприємствах, розв'язання спірних питань між «трудомъ и капиталомъ», а також положення «О Тарифномъ Совѣтѣ», «Комитете Труда» і законодавча робота «Наркомтруда».

Редакційна колегія видання велику увагу приділяла галузям промисловості, зокрема висвітленню питань тарифної політики та діяльності професійних організацій: гірничодобувних, хімічних, металургійних, друкарських, текстильних й інших товариств. Однією із публікацій цієї тематики був матеріал «Примѣрная схема производств. союзовъ на Украинѣ», в якому подавалася чітка класифікація «союзовъ» з відділами і підвідділами та напрямом роботи для повного розуміння функціонування професійних організацій.

Під рубрикою «Сообщения съ мѣстъ» друкувалися повідомлення з Бахмута, Луганська, Полтави та багатьох інших міст про контрольно-ревізійні заходи, зібрання та проведення нарад щодо регулювання діяльності професійних союзів на місцях.

Рубрики видання: «Въ краевыхъ Объединенияхъ» і «Сообщения съ мѣстъ».

Одним із найактивніших авторів був А. Шульпін.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 213; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 11.

Р. Романюк

2358

БЮЛЛЕТЕНЬ «ИЗВЕСТИЙ ЛОХВИЦКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, СЕЛЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ». — 1919, 15 апр.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Лохвица, 1919:** Изд. Лохвицкий Исполнительный Комитет.

Вийшло: 1919 — 15 апр.; *Ф.* 52×35 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 50 к.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — 15 апр.

Примітки: Бюлетень вийшов як додаток до № 46 газети «Известия Лохвицкого Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Селянских и Красноармейских Депутатов» (див. № 2122). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Бюлетень вийшов, ймовірно, через брак місця для публікації всіх матеріалів у самій газеті. Підтвердженням цього є зміст видання, який становили в основному замітки традиційних для «Известий...» інформаційних рубрик: «Телеграммы», «В стане контр-революции», «В Советской Украине», «В Советской России», «За границей» та «Хроника».

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 11; Газети України 1917—1920 років... С. 26.

М. Процик-Кульчицька

2359

БЮЛЛЕТЕНЬ ИЗВЕСТИЙ СЛАВЯНСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ, КРАСНОАРМЕЙСКИХ И КРЕСТЬЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ. — № 1. 1919, 27 апр.

Ред. коллегия: Скибин, Денисенко, Кузьмин. — **Славянск, 1919:** 2-я Советская тип.

Вийшло: 1919 — № 1; *Ф.* 45×32 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 50 к.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1.

Примітки: Гасло бюлетеня: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Основні матеріали видання пропагували радянську ідеологію з метою поширити її серед громадянства. Так, на першій шпальті вміщено звернення до юних пролетарів із закликами вступати до Спілки комуністичної молоді. Проблеми підготовки кадрів та забезпечення належного освітнього рівня тих, що займають управлінські посади, порушено в статті «Рабочий клас и образование». Водночас наголошено, що радянська влада відкрила доступ до вищих шкіл усім охочим і організувала низку необхідних курсів, тому не можна виправдати неосвіченість робітників.

Решта матеріалів бюлетеня — це невеликі замітки про події на фронтах в Україні, інформація з таборів опонентів радянської влади та численні повідомлення про робітничий рух, страйки і діяльність комуністів за кордоном. Окремі матеріали містили відомості про місцеве життя, а передусім про збори, мітинги, культурно-просвітницьку діяльність у селі тощо.

Рубрики видання: «На фронте Красной Украины», «В стане контр-революции», «За границей», «Местная хроника», «Официальный отдел».

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 11; Газети України 1917—1920 років... С. 26.

М. Процик-Кульчицька

2360

БЮЛЛЕТЕНЬ КИЕВСКАГО ВРЕМЕННОГО РЕВОЛЮЦИОННО-ВОЕННОГО КОМИТЕТА. — № 1. 1919, 17 дек.

Ред.: не подано. — **Киев, 1919.**

Вийшло: 1919 — № 1; *Ф.* 58×45 см; *Обс.* 1 с.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1; **ДНАБ:** 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська. У номері, що зберігся, бракує нижньої частини.

Бюлетень почав виходити відразу після чергового захоплення міста Червоною армією —

для інформування війська та громадськості про прийняті рішення, публікації наказів та проведення пропагандистської роботи.

Основні матеріали видання — це «Приказ Председателя Революционного Военного Совета Республики по красным Войскам, вступающим в пределы Украины», накази Київського тимчасового військово-революційного комітету, начальника Н-ської дивізії та коменданта міста. Вміщено також звернення тимчасового комітету до громади Києва та радіозвернення про воєнні події 13—15 грудня 1919 р. Бюлетень ряснів гаслами на кшталт: «Да здравствует Славная Красная Армия!».

Про вихід наступних чисел — невідомо.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 11; Газети України 1917—1920 років... С. 26.

М. Процик-Кульчицька

2361*

БЮЛЛЕТЕНЬ КИЕВСКОГО ГОРОДСКОГО БСАМОУПРАВЛЕНИЯ. — № 1. 1919, авг.

Київ, 1919: Изд. Бюро прессы при городской Думе. Вийшло: 1919 — № 1—3.

Примітки: Мова видання — російська.

Останній (3-й) номер датовано 2 вересня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 12.

М. Комариця

2362

БЮЛЛЕТЕНЬ КИЕВСКОГО РАЙОННОГО БСОЮЗА КООПЕРАТИВОВ «ПОТРЕБИТЕЛЬ». — Выходит раз в неделю. № 1. 1919, 10 авг.

Ред. Коллегия (1919 № 1—3), Г. Н. Рогатинский (1919 № 4). — Киев, 1919: Изд. Киевский Районный Союз Ко-вов «Потребитель» (1919 № 1—3), «Потребитель» (1919 № 4). Типо-Литография насл. Круглянского, Спасская ул., № 6 (1919 № 1—3); Тип. насл. Круглянского (1919 № 4).

Вийшло: 1919 — № 1—4; Ф. 35,5×26,5 см; Обс. 4 с.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1, 2; ДНАБ: 1919 — № 1—4.

Примітки: Мова видання — російська.

«Бюллетень...», за визначенням редакції, мав на меті вчасно і якомога повніше висвітлювати діяльність Київської районної спілки кооперативів «Потребитель» та повідомляти про розвиток кооперативного руху в Україні. На тижневик покладалися насамперед інформаційні функції, оскільки для висвітлення

питань розвитку місцевої кооперації існував щомісячний журнал «Голос Кооперации» (Бюллетень «Потребителя». № 1).

У № 1 надруковано звіт про збори уповноважених «Потребителя», в якому подано відомості про розглянуті на них питання, склад правління, ревізійної комісії та кредитного комітету, викладено затверджені на зборах положення.

Більшість матеріалів видання систематизовано в інформаційних рубриках: «В “Потребителе”», «Среди Союзных Обществ», «На Украине», «В России», «Рынок и цены», «Въ кооперативѣ “Жизнь”», «Кооперативная хроника», «Извещения». Зокрема, у низці заміток повідомлялося про роботу окремих структурних частин спілки, подавалися новини про діяльність товариств — членів «Потребителя» тощо, як-от: «В Правлении», «В Учетном Комитете» (№ 1), «Перерегистрация членов О-в», «Итоги обследования Союзных О-в» (№ 2), «Сводный баланс Союзных Обществ» (№ 3), «Въ правлении» (№ 4). У № 3 вміщено список кооперативів, які входили до складу Київської районної спілки кооперативів «Потребитель» станом на 15 серпня 1919 р., а також список тих товариств, яким у той час було дозволено чи відмовлено у членстві в спілці. Також багато уваги приділялося культурно-просвітницькій роботі кооперативних організацій.

У виданні також повідомлялося про видавничу діяльність статистико-економічного відділу південного управління Центросоюзу, зокрема про підготовку до друку низки фахових праць, присвячених розвитку різних галузей української промисловості та сільського господарства, їхнім перспективам та шляхам ефективного функціонування (Издательская деятельность Центросоюза на Украине. № 2).

В окремих дописах порушувалися питання розвитку економіки та кооперативної галузі в Україні: «Товарообмен с Западом», «Обмен Украины и Великороссии» (№ 1), «Рабочая Кооперация», «Кооперация в школе», «Запасы текстильного сырья на Украине» (№ 2). Редакція систематично друкувала відомості про ціни на продукти в Києві, іноді в Москві. Вмішувалося багато заміток про розвиток російської кооперації.

Матеріали подавалися без зазначення авторства.

Останній (4-й) номер побачив світ 17 вересня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 16; Газети Радянської України 1917—1920 рр.

... С. 69; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 12; Газети України 1917—1920 років... С. 179.

М. Процик-Кульчицька, О. Середа

2363

**БЮЛЛЕТЕНЬ КИЕВСКОГО СОВЕТА
ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ РАБОЧИХ СОЮЗОВ.** — № 1. 1919.

Ред. Коллегия. — **Киев, 1919—1920:** Изд. Ц. Б. Киев. Сов. Проф. Союзов. Тип. «Культура и Знание», Александровская, 45 (1919 № 7 — 1920 № 9); Друк. «Більшовик», Хрещатик, 42 (1920 б. н. 16 марта).

Вийшло: 1919 — № 1—7, [?], 1920 — № [?], 9, б. н. 16 марта; Ф. 50×31 см; Обс. 2 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 7, 1920 — № 9.

Примітки: Наявний № 7 датовано 24 грудня 1919 р., № 9 — 24 січня 1920 р. У надзаголовку нумерованого випуску за 16 березня 1920 р., що вийшов як додаток до газети «Профессиональное движение», зазначено: «Экстренный выпуск». Від березня 1920 р. газета виходила п. н. «Профессиональное движение» (див. 1920 р.). Мова видання — російська.

Газетні публікації одного з перших профспілкових видань, що розпочало свій вихід у перші дні після відходу з Києва частин Добровольчої армії А. Денікіна, висвітлювали діяльність пленуму Київської ради професійних спілок, тези доповідей центрального бюро та доповідь про напрями подальшої діяльності організації, довибори у президію центрального бюро. На пленумі дискутувалися також питання профспілкових внесків, страхування робітників, роботи організаційно-інструкторського та культурно-просвітнього відділів.

Про долю політичних і громадських діячів, що були заарештовані під час зайняття Києва військами генерала А. Денікіна, йшлося у публікаціях «В местах заключения» та «Киевская тюрьма в Василькове». Замість колективного некролога було опубліковано замітку «Погибшие товарищи».

Докладніше напрями роботи профспілок висвітлювали статті «Текущий момент и задачи Профсоюзов», «Тарифная политика», «Социальное обеспечение и охрана труда», «Снабжение рабочих».

Під рубрикою «В Союзах» подано інформацію про діяльність профільних відділень організації, згруповану в межах підрубрик: «В союзе “Транспорт”»,

«В союзе “Пищевик”», «В Союзе Леч.-Санит. дела», «В Союзе Рабочей Молодежи».

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 12, 72; Газети України 1917—1920 років... С. 185, 186; Київські газети 1838—1940 років... С. 254.

М. Комариця

2364

**БЮЛЛЕТЕНЬ КИЕВСКОЙ ОБЩЕГОР. БОЛЬН.
КАССЫ И СТРАХОВОГО БЮРО КИЕВСК.
СОВЕТА ПРОФ. РАБОЧ. СОЮЗОВ.** — Выходит
раз в месяц. Г. 1. № 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Киев, 1919:** Друк. Київського Кредитового Союзу Кооперативних Установ «Союз-банка», Київ, вул. В.-Володимирська, № 30. Адр. ред.: ул. Большая Владимирская, № 49.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1, 2; Ф. 31×22 см; Ц. номера 1 р.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 2.

Примітки: Мова видання — російська.

Бюлетень висвітлював розвиток справи страхування в Україні через призму діяльності Київської загальноміської лікарняної каси та страхового бюро Київської ради робітничих профспілок. Метою цих організацій було надання трудящим усіх можливих видів соціального і виробничого страхування, забезпечення їх виконання.

Основні статті ознайомлювали читачів з видами страхування (хвороба, пологи, смерть працівника) та безоплатної медичної допомоги (перша медична допомога, амбулаторне лікування, лікування вдома, лікування в стаціонарних умовах, санаторне і курортне лікування); роз'яснювали права застрахованої особи у разі настання страхового випадку, відшкодування якого в обсязі заробітної плати здійснював працедавець. Нововведенням були матеріальні відшкодування жінкам-породіллям упродовж двох місяців до і після пологів, а також грошова допомога та скорочення робочого дня для тих жінок, що годують грудьми.

Характеризувалася робота лікарняних страхових кас, до яких переходили усі лікувальні установи підприємств, визначалися їхня структура та керівництво, яке здійснювалося за допомогою обраних застрахованими особами делегатів. Каси були загальноміські для великих міст та округні — для округів.

Інші матеріали інформували про відкриття нових лікарень, організацію Товариства загальноміської лікарської каси в Києві, збори правління Київської загальноміської лікарської каси, адреси її установ та порайонні списки лікарів, які їх обслуговували;

вмішувалися протоколи засідань, звіти діяльності центральної амбулаторії тощо.

До бюлетеня додавався помісячний проєкт кошторису загальноміської лікарської каси Києва за 1919 р.

Одним із зазначених авторів був Б. Чорний.

Останній (2-й) номер вийшов у травні 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 16.

Р. Романюк

2365

БЮЛЛЕТЕНЬ КРАСНАЯ ПРАВДА: Экстренный выпуск. — Б. н. 1919.

Ред.: не подано. — Б. м., 1919.

Вийшло: 1919 — Б. н.; Ф. 50×36 см; Обс. 1 с.; Ц. номера 75 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Б. н.

Примітки: Випуск вийшов без дати і номера при газеті «Красная Правда» (див. № 2569).

Гасло видання: «Бѣдняки сожмуте крѣпче наши кулаки, стисните зубы побѣда близко!». Мова видання — російська.

Бюлетень вміщував два матеріали, основний зміст яких редакція окреслила як «разоблачення позорной дѣятельности Директоріи». У статті «Нейтралитетъ и война на всѣхъ фронтахъ» розкрито позицію нейтралітету України, в матеріалі «Мертворожденное дѣтище Директоріи — Трудовой Конгрессъ» — діяльність Трудового конгресу, який названо слухняним дитям владі, спроможним тільки на висловлювання їй своєї підтримки.

Публікації бюлетеня не підписано.

М. Процик-Кульчицька

2366

БЮЛЛЕТЕНЬ КРЕМЕНЧУГСКОГО ПУНКТА БОТДѢЛА ПРОПАГАНДЫ. — № 1. 1919.

Ред.: не подано. — Кременчуг, 1919: [Вид.] Кременчугській пунктъ Отдѣла Пропаганды.

Вийшло: 1919 — № 1—18; Ф. 43,5×34 см; Обс. 2 с.; Ц. номера 1 р. 25 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 18.

Примітки: Мова видання — російська.

Газета виходила в період перебування Кременчука під контролем Добровольчої армії генерала А. Денікіна. У передовій редакційній статті наявного номера «Кременчуг, 13-го сентября. На Москву!» подано коротку історію формування російської держави, згідно з російською імперською версією, що претендувала на історичний спадок Київської Русі. У

цьому контексті висвітлено зростання ролі Москви як політичного центру Росії та необхідність звільнення її від більшовицької влади: «Это нужно твердо помнить, въ особенноти теперь, когда разрушено и приходится возсоздавать то, что строилось въ теченіе столѣтій, что мы унаслѣдовали отъ нашихъ предковъ и обязаны передать потомкамъ».

У газеті функціонували рубрики: «Телеграммы» (із зазначенням міст та інформацією про події у Франції та Фінляндії, а також у Ростові-на-Дону та Харкові); «Военный обзоръ» (відомості про пересування окремих частин Білої армії територією Росії та України); «По уѣзду» (новини місцевого життя); «Объявленія». На другій сторінці вміщено таблицю п. н. «Отчетъ» щодо коштів, зібраних на добродійному концерті-балу, влаштованому в офіцерському зібранні Кременчуцького артилерійського складу 31 серпня на користь сиріт.

Автори публікацій газети не вказані, деякі підписані криптонімами.

На першій сторінці вміщено рекламу установ та підприємств, зокрема «Українського народного кооперативного банку», «Хіміко-фармацевтичної фабрики» та газети «Народный Голосъ».

Останній (18-й) номер вийшов 13 вересня 1919 р.
Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 28.

М. Комариця

2367

БЮЛЛЕТЕНЬ КРОЛЕВЕЦКОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА. — № 1. 1919.

Ред. И. Усенко. — Крелевец, 1919: Изд. Крелевецкий Военно-Револуційный Комитет.

Вийшло: 1919 — № 1—10; Ф. 45×20 см; Обс. 2 с.; Ц. номера 25 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 6—10.

Примітки: Наявний № 6 вийшов 7 квітня 1919 р. Від № 11 за 1919 р. виходив «Бюллетень Крелевського Уездного Исполнительного Комитета» (див. № 2368). Мова видання — російська.

Бюлетень мав на меті інформувати читачів про поточні справи м. Крелевец та Чернігівської губернії, а головне — про перебіг революційної боротьби на українських та закордонних територіях, становлення радянського ладу. Основну частину матеріалів становили публікації рубрики «Телеграммы», які повідомляли про бойові дії червоноармійських загонів із військовими частинами С. Петлюри та

білогвардійцями А. Денікіна на Коростенському, Шепетівському, Рівненському, Житомирському та інших напрямках. Тематика міжнародного життя охоплювала діяльність комуністичних партій, поширення за рубежом більшовицької ідеології та зміни у політичному житті.

На сторінках газети вміщувалися матеріали агітаційно-просвітнього відділу Крелевецького повітового комісаріату у військових справах, у яких заклиалося пролетаріат вступати до лав Червоної армії, вести боротьбу з буржуазією для створення соціалістичного суспільства (стаття «Воззвание»). У публікації «Россия и союзники» йшлося про надання Росії міжнародної продовольчої допомоги у зв'язку з важким економічним становищем.

У часописі неодноразово друкувалися офіційні документи Крелевецького військово-революційного комітету, як-от: «Резолюция Волостных Комиссаров Крелевецкого уезда» та «Инструкция партийным ячейкам» (№ 7). Джерелом інформації часопису слугувало Бюро української преси.

Рубрики видання: «Телеграммы», «Объявления».

Останній (10-й) номер вийшов 20 квітня 1919 р.

Р. Романюк

2368

БЮЛЛЕТЕНЬ КРЕЛЕВЕЦКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА. — № 11. 1919, 25 апр.

Ред. И. Усенко (1919 № 11—13). — **Крелевец, 1919:** Изд. Крелевецкий Уездный Исполнительный Комитет.

Вийшло: 1919 — № 11—39; Ф. від 38×23 см до 45×20 см; Обс. 2 с., 4 с.; Ц. номера 25—50 к.

Наявність у фондi: НБУВ: 1919 — № 38; ДНАБ: 1919 — № 11, 12, 14—21, 25—28, 30—35, 37—39.

Примітки: До № 10 за 20 квітня 1919 р. виходив «Бюллетень Крелевецького Военно-Революционного Комитета» (див. № 2367). Мова видання — російська.

У виданні друкувалися інформаційні повідомлення з революційних фронтів та матеріали про події міжнародного життя. Вони були представлені замітками й оперативними зведеннями, у яких йшлося про ведення боїв більшовицьких угруповань з військовими частинами О. Колчака, М. Григор'єва, суспільно-політичне життя краю та політико-економічну ситуацію за кордоном, наприклад: «Украинская оперативная сводка» (№ 15), «Италия накануне революции», І. Балзукевич «Профессиональное

движение» (№ 16), «Конец Петлюровщины» (№ 20), «Восстание в Сибири» (№ 27).

Редакція задля проведення військово-просвітницької роботи неодноразово на сторінках газети у публікаціях закликала жителів Крелівця до військового навчання та поповнення лав Червоної армії, роз'яснювала значення робітничо-селянського руху у побудові соціалістичного суспільства: Смоленський «Всеобщее военное обучение» (№ 15), Г. Рашин «Годовщина Всеобуча» (№ 18), Локоненков «К оружию!» (№ 19) та «Воззвание» (№ 26); ін.

Значну частину матеріалів становили офіційні документи, наприклад: «Резолюция С'езда Совета Рабочих, Селянских и Красно-Армейских Депутатов Черниговщины по земельному вопросу, об общественной обработке земли, по садоводству» (№ 17—20); різні накази та інструкції.

На шпальтах видання друкувалися вірші: С-ко «Голос крестьянина», І. Балзукевич «Восход» і «Поэтам», Локоненков «Боевой клич пролетариата».

Джерелами інформації для часопису слугували Бюро української преси (БУП) та Російська телеграфна агенція (РОСТА).

Рубрики видання: «Телеграммы», «На красном фронте» та «Объявление».

Серед авторів часопису — І. Балзукевич, Г. Рашин, Г. Щеглов.

Останній (39-й) номер вийшов у світ 13 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 76; Газети України 1917—1920 років... С. 203.

Р. Романюк

2369*

БЮЛЛЕТЕНЬ ОБЩЕСТВА ПОТРЕБИТЕЛЕЙ «САМОПОМОЩЬ». — № 6. 1919.

Кременчуг, 1919.

Вийшло: 1919 — № 6—8.

Примітки: Мова видання — російська.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 213.

М. Пеліпець

2370

БЮЛЛЕТЕНЬ ОДЕССКОГО КРЕДИТНОГО СОЮЗА КООПЕРАТИВОВ. — Издание непрерывное. № 5/6. 1919, июнь.

Ред. И. Н. Керножицкий, Б. Н. Коварский. — **Одесса, 1919:** Изд. Одесский Кредитн. Союз Кооперативовъ. XI Советская Тип. (1919 № 5/6); Тип. «Техникъ» (1919 № 9/11, 12/13). Адр. ред.: ул. Жуковского, 15.

Вийшло: 1919 — № 5/6, 7/8, 9/11, 12/13; Ф. 24×17 см; Обс. 34—36 с.; Ц. номера 1 р.

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 5/6, 7/8, 9/11, 12/13.

Примітки: До № 3/4 за квітень та від № 14/15 за листопад 1919 р. виходили «Извѣстія Одесскаго Кредитнаго Союза Кооперативов — Союзкредита» (див. № 2506). Мова видання — російська.

Видання виходило під новою назвою без зміни концепції його змісту. Основні публікації стосувалися проблем економіки й кооперації, як-от Б. Н. Коварського «О “пятаковских” и бумажных деньгах вообще» (№ 12/13), а також діяльності видавця часопису — Одеської кредитної спілки кооперативів, її правління, інструкторського і сільськогосподарського відділів, книжково-бібліотечного бюро, роботи окремих кооперативів — членів Спілки.

На шпальтах видання актуальною була тема розвитку кооперації в період панування в Одесі більшовиків. У № 5/6 надруковано статтю І. Керножицького «Условия кооперативной работы», в якій автор з розпачем стверджував, що кооперація вдається до всіх можливих заходів, аби зберегти хоча б мінімально необхідну свободу діяльності. Той же автор у передовій статті № 12/13 (після зайняття міста частинами Добровольчої армії під командуванням А. Денікіна) вже більш відкрито писав про надзвичайно складні відносини із т. зв. робітничо-селянською владою.

Редакція іноді вміщувала публікації на інші теми, наприклад статті про забезпечення селян електроенергією (Коварский Б. Н. Къ вопросу о снабженіи деревни электрической энергіей. № 9/11; Вайц М. М. Организация сельских электрических станцій въ Херсонщинѣ. № 12/13) або проблеми освіти (Сквери М. П. Вопросы внѣшкольного образования. № 9/11).

У виданні вміщувалися й офіційні матеріали — накази Раднаркому по кооперативному відділу, циркуляри комісара фінансів тощо.

Рубрики часопису: «Официальный отдѣлъ», «Статьи», «Изъ дѣятельности Правленія», «Экономический Отдѣлъ», «Товарный Отдѣлъ», «Инструкторскій Отдѣлъ», «Сельско-хозяйственный Отдѣлъ», «Изъ дѣятельности Книжно-Библиотечнаго Бюро», «Изъ жизни кооперативовъ», «Изъ жизни Кооперативныхъ Товариществъ».

Серед авторів — М. Вайц, І. Керножицький, Б. Коварський, Я. Коцарев, Д. Шапошников та ін.

Останній (12/13-й) номер вийшов у жовтні 1920 р.
Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 124; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 80.

М. Процик-Кульчицька

2371

БЮЛЛЕТЕНЬ ОДЕССКОГО ГУБЕРНСКОГО БОТДЕЛЕНИЯ ВСЕУКРАИНСКОГО ИЗДАТЕЛЬСТВА Ц.И.К. СОВЕТОВ УКРАИНЫ. — Выходит 2 раза в месяц. № 1. 1919, авг.

Ред.-изд. Коллегия Одесского Губернского Отделения Всеукраинского Издательства. — **Одесса, 1919:** Четвертая Советская тип., Одесса, Херсонская, № 15.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 33×24 см; Обс. 12 с.; Ц. номера 2 р.

Наявність у фонді: **ОННБ**: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

У передовиці А. Аросьєва «Всеукраинское Издательство» окреслено одне із найважливіших завдань Всеукраїнського видавництва — «об'єднати все издательское дело на территории Украины и распространить советскую литературу так широко, чтобы каждый рабочий и крестьянин Украины мог получать газеты, брошюры и книги». Для виконання цього та інших поставлених перед видавництвом завдань необхідне пильне керівництво редакційної колегії, матеріал для друку, папір та мережа друкарень.

З огляду на ці завдання у бюлетені вміщено такі публікації: «Схема организаций Губотделения Всеиздата», «Статистические данные о брошюрах, выпущенных в Одессе»; доповідні записки Одеського губвідділення до Всеукраїнського видавництва ЦВК Рад України про результати діяльності; повідомлення про діяльність художньої секції Всевидаву та ін.

У публікаціях висвітлювалися проблеми співпраці Всевидаву з паперово-поліграфічним відділом Раднаргоспу, відновлення видавання книг та паперова криза в Одесі. На сторінках бюлетеня друкувалися офіційні документи, подавалася бібліографія нових видань та каталоги книг, що знаходилися в друці.

Рубрики видання: «Официальная часть», «Декреты», «Библиография».

Матеріали у номерах подавалися без підпису.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 110; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 213.

Р. Романюк

2372*

БЮЛЛЕТЕНЬ ОДЕССКОГО СОВЕТА НАРОДНОГО ХОЗЯЙСТВА (1919 № 1, 2); **БЮЛЛЕТЕНЬ ОДЕССКОГО ГУБ. СОВЕТА НАРОДНОГО ХОЗЯЙСТВА** (1919 № 3—12). — № 1. 1919, 1 мая.

Одесса, 1919: *Издание* Одесского Совнархоза. *Тип.* Всерос. Земского Союза (1919 № 1, 2); *Тип.* быв. Всерос. Земского Союза (1919 № 3); IX Советская *тип.* (1919 № 4—12).

Вийшло: 1919 — № 1—12; *Ф.* 42×27 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 1 р. 50 к. (1919 № 8—12).

Примітки: № 2 вийшов 10 травня, № 3 — 17 травня 1919 р. Мова видання — російська. Додаток: до № 2 за 1919 р. — накази Одеської ради народного господарства (із самостійною валовою нумерацією сторінок).

Останній (12-й) номер датовано 23 серпня 1919 р. *Бібліографія:* Одеська періодична преса років революції... С. 13.

М. Комариця

2373*

БЮЛЛЕТЕНЬ ОТДЕЛА ОХРАНЫ ДЕТСТВА НАРОДНОГО КОМИССАРИАТА СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ. — № 1. 1919.

Київ, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 24.

М. Пелитець

2374

БЮЛЛЕТЕНЬ ОТДЕЛА УПРАВЛЕНИЯ ПРИ КУПЯНСКОМ ИСПОЛКОМЕ (ИНФОРМАЦИОННО-ИНСТРУКТОРСКИЙ ПОД'ОТДЕЛ). — № 1. 1919, [февр.].

Ред.: не подано. — **Купянск, 1919:** *Тип.* Совета Рабочих, Крестьянских и Красноарм. Депутатов г. Купянска.

Вийшло: 1919 — № 1—5; *Ф.* 50×35 см; *Обс.* 2 с.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1—5.

Примітки: Випуски не датовано. Мова видання — російська.

Видання вміщувало виключно офіційні документи (декрети, постанови, розпорядження, резолюції, оголошення тощо) різних органів влади: Тимчасового робітничо-селянського уряду України, Куп'янського повітового виконкому та його відділів, повітової ради робітничих, селянських і червоноармійських депута-

тів, волосних і сільських виконкомів Куп'янського повіту тощо, а також звіти про засідання цих органів. Усі матеріали публікувалися під єдиною загальною рубрикою — «Официальный Отдел».

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 12; Газети України 1917—1920 років... С. 29.

М. Процик-Кульчицька

2375

БЮЛЛЕТЕНЬ «ПОЛТАВСКОГО ДНЯ». — Г. 1. 1919, 14 окт.

Ред. Л. Г. Ефимович. — **Полтава, 1919:** *Изд.* Т-во Полт. День. Губернская *Тип.*, Полтава.

Вийшло: 1919 — Г. 1 14 окт.; *Ф.* 45×30 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 2 р.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Г. 1 14 окт.

Примітки: Мова видання — російська.

Значну увагу на сторінках інформаційного бюлетеня пропагандистського характеру приділялося висвітленню оперативної воєнно- та суспільно-політичної ситуації у Полтаві та полтавському регіоні. У виданні як позарубриково, так і під рубрикою «Телеграммы» вміщено офіційні звернення головнокомандувача військ Полтавської губернії Добровольчої армії генерала М. М. Кальницького до місцевого населення, рядових вояків Збройних сил Півдня Росії, повідомлення, телеграми від генерального штабу Добровольчої армії, оперативні зведення про бойові дії між підрозділами «добровольців» і червоноармійців, витяги з інтерв'ю співробітника видання із генералом і т. ін.

У виданні широко висвітлювалася соціальна, зокрема криміногенна, ситуація в Полтаві та її околицях восени 1919 р. («Тревожные дни в Полтаве»).

На сторінках бюлетеня знайшла відображення зарубіжна подієвість, міжнародна тематика. Тут вміщено хронікальні замітки та інформаційні повідомлення про міжнародні відносини, актуальну геополітичну ситуацію, суспільно-політичні настрої та процеси в західноєвропейських країнах тощо.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 29.

С. Блавацький

2376

БЮЛЛЕТЕНЬ ПОЮР'А. — Выходит, приблизительно, 2 раза в неделю (1919), еженедельно (1920 № 3/4), 2 раза в месяц (1920 № 5/6—13/14). Г. 1. № 1. 1919, [окт.].

Ред. М. И. Ржевусский (1920). — **Харьков, 1919—1920:** *Издание* справочно-организационного

отдѣла Областного Союза Потребительскихъ О-въ Юга России (ПОЮРЪ). Епархіальная *тип.*, Харьковъ, Куплуновская ул., № 2 (1919 — 1920 № 3/4); *Тип.* «ПОЮР», Нетеченская набережная, 14 (1920 № 5/6—13/14). *Адр. ред.*: Харьков, ул. Черноглазовск[ая], 7—9 (1920).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—4, 1920 — Г. 2 № 1/2, 3/4, 5/6, 7/8, 9/10, 11/12, 13/14; *Ф.* 28,5×19 см; *Обс.* 10—12 с.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 3, 4; ХДНБ: 1920 — Г. 2 № 3/4—13/14; РНБ: 1920 — Г. 2 № 13/14.

Примітки: Наявний № 3 вийшов 14 жовтня 1919 р. Мова видання — російська.

Часопис висвітлював діяльність Обласного союзу споживчих товариств Півдня України («Юг России»), т. зв. «ПОЮРа», роботу його відділів, зокрема промислового, транспортного, торговельного, статистико-економічного, культурно-просвітнього та видавничого, містив статистичні відомості про торговельні обороти «ПОЮРа» та огляди роботи сесій ради товариства і звіти про засідання різних відділів.

Редакція коротко інформувала читачів про розглянуті на правлінні ПОЮРа тогочасні актуальні питання, зокрема про видавання газети «Нашъ Путь» та її програму, вибори до міської думи та вирішення господарських проблем і нові ставки службовців товариства.

Багато публікацій присвячено проблемам та розвитку кооперації, а також перспективам торговельної роботи південної кооперації. Автори часопису вели мову про поліпшення побуту кооперативних службовців, відзначали порушення представниками Добровольчої армії діяльності кооперативів у Бахмутському повіті, інформували про установчі збори харківського кооперативу «Объединение» та приїзд до Харкова британських кооператорів Гордона і Томпсона та їхню зустріч у Центросоюзі.

На шпальтах видання висвітлювалася діяльність російських кооператорів, зокрема, надруковано звіт про кооперативний з'їзд у Ростові-на-Дону.

Під рубрикою «Сообщения съ мѣстъ», що містила повідомлення власних кореспондентів, подано інформацію про діяльність Катеринославського союзу споживчих товариств, Новомосковського союзу кооператорів та 1-го Заводяньського товариства споживачів.

Часопис мав такі рубрики: «Изъ жизни Совѣта Т-ва» («Изъ жизни Совета Союза»), «Засѣданіе Правленія Т-ва» («Заседание Правления Союза»), «Хроника

ПОЮР'а» (підрубрики: «Дѣятельность статистико-экономическаго отдѣла», «Въ издательскомъ отдѣле», «Въ культурно-просвѣтительномъ отдѣле»), «Областная кооперативная хроника», «Сообщения съ мѣстъ» та ін.

Більшість публікацій подано без зазначення авторства.

Останній (13/14-й) номер вийшов у травні 1920 р. *Бібліографія*: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 26; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 12; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 29.

В. Габор

2377

БЮЛЛЕТЕНЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО БСОЮЗА СЛУЖАЩИХ В ТОРГОВЫХ, ТОРГОВО-ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ И ОБЩЕСТВЕННЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ г. ХАРЬКОВА и ХАРЬКОВСКОЙ ГУБ. — Выходит 2 раза в мѣсяц. № 1. 1919, 18 марта.

Ред. М. Я. Бабинъ. — **Харьков, 1919**: Изд. Проф. Союзъ. Харьковъ. *Тип.* «Труженикъ», Екатериносл. ул., 19. *Адр. ред. і контори*: Горяиновскій пер., № 11.

Вийшло: 1919 — № 1—4; *Ф.* 36×27 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 40 к. (1919 № 1), 1 р. (1919 № 4).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 4; ХДНБ: 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетаріи всѣхъ стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Фаховий бюлетень висвітлював діяльність професійної спілки службовців торгових і торгово-промислових підприємств та громадських установ Харкова і Харківської губернії.

У 1918 р. харківська профспілка службовців зберегла повну незалежність від радянської влади, а її різка опозиція щодо націоналізації дозволила зберегти торговий апарат. 1919 р. профспілка службовців закликала всіх залишатися «на старих позиціях», тобто бути незалежними від будь-якої державної влади і зміцнювати Спілку як незалежний орган класової боротьби робітників і службовців.

У бюлетені аналізувався ріст чисельності членів профспілки службовців за останніх три місяці, містилися повідомлення про відродження фонду безробітних, зміну членських внесків, денационалізацію книжкової торгівлі, а також звернення до всіх членів з приводу секційних зборів та їхній порядок денний.

Редакція розповідала про зустріч представників Харківської ради профспілок із комендантом міста генерал-майором Шевченком на третій день після вступу частин Добровольчої армії у Харків, про діяльність окремих відділень профспілки службовців у різних містах Харківської губернії тощо.

Під спільним заголовком «Рыцари гражданского долга» редакція розповідала про доносителів у період радянської влади, а також про численні випадки неправдивих доносів керівництву Добровольчої армії на членів профспілки — службовців та інших громадян міста, яких звинувачували у співпраці з більшовиками, що нерідко закінчувалося розстрілом невинних людей.

Бюлетень мав рубрики «Отдѣленія союза» та «В “Райкожѣ”».

Останній (4-й) номер вийшов 23 липня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 13; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 30.

В. Габор

2378

БЮЛЛЕТЕНЬ РЕВОЛЮЦИОННОГО ВОЕННОГО СОВЕТА ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОГО КРЕПОСТНОГО РАЙОНА (1919 № 1); **БЮЛЛЕТЕНЬ РЕВОЛЮЦИОННОГО СОВЕТА ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОГО КРЕПОСТНОГО РАЙОНА** (1919 № 2). — № 1. 1919, 11 июня.

Ред.-изд.: Политотдел Реввоенсовета Екатеринослав. Крепост. Района. — **Екатеринослав, 1919:** 1-я советская тип.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 54×39 см; *Обс.* 1 с.; *Ц.* номера 70 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

«Бюллетень...» — офіційне видання, орган Революційної військової ради Катеринославського укріпленого району, утвореної в червні 1919 р. постановою пленуму Катеринославської ради робітничих і червоноармійських депутатів разом із керівництвом профспілок та фабзавкомів з метою оборони міста від наступу частин Добровольчої армії. Того ж місяця організовано реввійськграду Катеринославського укріпленого району.

На сторінках часопису вміщувались накази реввійськгради, якими регламентувалась робота з продовольчого та амуніційного забезпечення армійських підрозділів, та накази політичного відділу ради щодо залучення членів Катеринославського

осередку КП(б)У для пропагандистської роботи в окремих пунктах укріпленого району, а також проведення серед населення міста мобілізаційних заходів до підрозділів Червоної армії.

Рубрики видання: «Приказы Революционного Военного Совета Екатеринославского Крепостного Района», «Приказы Политотдела Реввоенсовета Екатеринославского Крепостного Района», «Хроника Реввоенсовета», «Телеграммы» та ін.

Останній (2-й) номер вийшов 12 червня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 12; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 94; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 30.

Література: Центральный государственный архив Советской армии: путеводитель: в 2 т. 1993. Т. 2. С. 359; Дніпропетровськ: віхи історії. Дніпропетровськ, 2001. С. 123—147.

Р. Бліхарський

2379

БЮЛЛЕТЕНЬ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ (БОЛЬШЕВИКОВ) УКРАИНЫ: Приложение к газете Коммунист. — № 1. 1919, 11 мая.

Ред.: не подано. — **Киев, 1919:** Советская Тип.

Вийшло: 1919 — № 1—9; *Ф.* 51×32 см (1919 № 1), 33×26 см (1919 № 2—9); *Обс.* 2 с. (1919 № 1), 4 с. (1919 № 2—9).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—9; **НБ ЛНУ:** 1919 — № 2, 3; **ДНАБ:** 1919 — № 1—9.

Примітки: Тижневий додаток вийшов до № 55, 61, 66, 77, 88, 100 і 126 «Коммуниста» (див. т. 6 № 1440). Мова видання — російська.

Видання засновано з конкретною метою — допомогти місцевим організаціям КП(б)У вийти на шлях активного партійного будівництва й широкої творчої роботи. «Бюллетень...» мав допомогти губернським і повітовим партійним комітетам уникнути тих помилок, яких уже припускалися інші організації, й використати чужий досвід боротьби з негативними явищами в партії. Загалом, видання мало посилити дисциплінованість та сприяти більшій централізації в КП(б)У. Секретарі місцевих комітетів партії повинні були регулярно надсилати редакції відомості про роботу в своїх губерніях і повітах — із висвітленням як позитивних, так і негативних її сторін, а також подавати офіційний матеріал, як-от постанови чи інструкції. Видання було призначене для подальшого використання, тому відповідно було продумано і його поліграфічне втілення.

Незважаючи на те, що основний зміст бюллетеня, як зазначено в редакційній статті «Против кустарничества — за партию!» (№ 1), мали становити статті з організаційних питань і проблем розбудови партії, більшість уміщених матеріалів — це звіти про роботу місцевих організацій КП(б)У, підготовлені відповідно до анкети центрального комітету. За час виходу «Бюллетеня...» надруковано детальні відомості про роботу комуністів-більшовиків у катеринославській, донецькій, полтавській, херсонській, київській, подільській, волинській, таврійській, харківській організаціях та в Криму.

У нечисленних статтях з проблем партії загалом акцентовано загрози, які очікують КП(б)У в зв'язку з тим, що партія стала правлячою, на відповідальності її членів та на оптимальних шляхах подолання т. зв. контрреволюції («Заботьтесь о партии» (№ 2), «Задачи партии в деревне» (№ 3). У виданні друкувалися також організаційні документи.

Серед нечисленних рубрик видання — «Инструкции» та «На черную доску» (під останньою вміщувалися повідомлення про виключення членів партії).

Останній (9-й) номер «Бюллетеня...» датовано 6 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 13; Газети України 1917—1920 років... С. 30; Київські газети 1838—1940 років... С. 21.

М. Процик-Кульчицька

2380

БЮЛЛЕТЕНЬ СОВЪЩАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ СОЮЗОВЪ ЮГА РОССИИ. — № 1. 1919, 3 авг.

Ред.: не подано. — **Харьковъ, 1919:** Харьк. Город. Тип. аренд. инж. С. А. Уманскимъ, Сергіевская пл., № 2 (1919 № 2, 3).

Вийшло: 1919 — № 1—3; Ф. 36×27 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 2 р. 50 к.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1; **ДНАБ:** 1919 — № 1—3.

Примітки: Мова видання — російська.

Матеріали «Бюллетеня...» висвітлювали перебіг і резолюції чотириденної наради представників профспілкових організацій південних регіонів Росії, скликаної у період перебування Лівобережної України під владою денікінського режиму у зв'язку з нагальністю обговорення питання щодо подальшої діяльності профспілок та їхньої участі в комісії Особливої наради з розробки нового робітничого законодавства.

Зміст видання становили щоденні стенограми наради, вміщені у відповідних рубриках: «Первый день», «Второй день», «Третий день», «Четвертый день».

Значна увага була прикута до ситуації в регіоні: висвітлювалася діяльність профспілок на цих українських теренах, зокрема працівників гірничодобувної та металообробної промисловості — «Горнотрудъ» та «Металлистъ», а також робітників хімічної і цукрової галузей, землемірів. Публікації видання відтворювали також настрої у професійних організаціях Дону, Криму, Північного Кавказу.

На сторінках «Бюллетеня...» друкувалися доповіді профспілкового активу про становище професійного руху під час воєнного протистояння та зміни влади.

У часописі друкувалися прийняті на нараді резолюції, подавалися результати виборів до Особливої наради та в «Югпроф» тощо.

Останній (3-й) номер вийшов 5 серпня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 13.

О. Палюх

2381

БЮЛЛЕТЕНЬ СТАТИСТИКИ ТРУДА УКРАИНЫ: Приложение. — № 1. 1919, июль.

Ред. М. П. Романов. — **Киев, 1919:** Изд. Народный Комиссариат Труда. Тип. А. И. Гроссмана, Киев, Владимирская, 49.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 32,5×22 см; Обс. 56 с.

Наявність у фондi: **ХДНБ:** 1919 — № 1.

Примітки: Бюлетень вийшов як додаток до № 3 «Вестника Народного Комиссариата Труда Украины» (див. № 2392). Мова видання — російська.

Бюлетень мав інформувати читачів про актуальні відомості у галузі статистики (здебільшого йдеться про статистику праці в УСРР). Зокрема, читачів повідомляли про становлення і розвиток самої галузі, зростання ринку праці в Україні, динаміку конфліктів у системі найманої праці тощо (М. Романов «Статистика Труда»; В. Песчанський «Рынок Труда на Украине»; ін.).

У відділі «Официальная часть» опубліковано, зокрема, положення про державну статистику в УСРР, у «Хронике» подано лаконічний огляд розбудови відділів статистики «на місцях», у матеріалах рубрики «Библиография» презентовано нові книги та публікації, дотичні до змісту бюллетеня.

Авторами видання були: С. Коновалов, В. Мишкіс, Я. Уліцький та ін.

В. Ковпак

Література: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 13.

В. Габор

2382*

БЮЛЛЕТЕНЬ ТРЕТЬЕГО ОБЪЕДИНЕННОГО БСЪЕЗДА ТРУДЯЩИХСЯ В САХАРНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ И ВЕЛИКОРОССИИ: Приложение к журналу «Голос Труда». — № 1. 1919.

Київ, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—5.

Примітки: Додаток до газети «Голос Труда» (див. т. 5 № 790). Мова видання — російська.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 31.

В. Габор

2383

БЮЛЛЕТЕНЬ ХАРЬКОВСКАГО ГОРОДСКОГО ОБЩЕСТВЕННОГО КОМИТЕТА. — № 1. 1919

Ред.: не подано. — **Харьковъ, 1919:** Издание Харьк. Гор. Общ. Комитета. Тип. газ. «Южн. Край», Харьковъ.

Вийшло: 1919 — № 1—3; Ф. 44×31 см; Обс. 1 с.; Ц. номера 1 р. (1919 № 1, 2), 2 р. (1919 № 3).

Наявність: ДНАБ: 1919 — № 2, 3.

Примітки: Наявний № 2 вийшов 28 листопада (11 грудня) 1919 р. Мова видання — російська.

«Бюллетень...» видавав Харківський міський тимчасовий громадський комітет період, коли місто перебувало під контролем Добровольчої армії, містив короткі звіти про діяльність засновника видання, виконавчого бюро комітету, звернення з приводу охорони порядку в місті, а також накази начальника штабу 1-го армійського корпусу Добровольчої армії з мобілізації в міську охорону і накази генерал-майора Пожарського по гарнізону м. Харкова і його околиць.

Бюлетень інформував читачів про засідання Харківського міського громадського комітету, становище в місті, збір коштів для потреб армії, стан лікувальних закладів тощо.

Серед рубрик бюлетеня були: «Хроника», «Въ Исполнительномъ Бюро Общественнаго Комитета», «Въ Городскомъ Общественномъ Комитетѣ» («Въ Общественномъ Комитетѣ»).

Останній (3-й) номер побачив світ 29 листопада (12 грудня) 1919 р.

2384*

БЮЛЛЕТЕНЬ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСЕУКРАИНСКОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СОЮЗА ЗЕМЛЕМЕРОВ. — № 1. 1919.

Київ, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1, 2/3.

Примітки: Періодичність виходу — щомісяця.

Мова видання — російська.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 34.

В. Габор

2385

БЮЛЛЕТЕНЬ ЮГПРОФА. — Выходит 2 раза в мѣсяцъ. Г. 1. № 1. 1919, 1 сент.

Ред. С. В. Фаеръ. — **Харьковъ, 1919:** Изд. Бюро Краевыхъ Объединеній Проф. Союзовъ Юга Россіи (1919 № 1), Центральный Совѣтъ Проф. Союзовъ Юга Россіи (1919 № 2—4). Тип. Кооп. Издат. «Наша Мысль», Дѣвичья ул., № 14. Адр. ред.: Харьковъ, Горяиновскій пер., 11.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—4; Ф. 28×21 см (1919 № 1), 28×23 см (1919 № 2—4); Обс. 16 с.; Ц. номера 4 р.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 1—4.

Примітки: На першій сторінці вміщено зміст номера. Мова видання — російська.

У передовій статті, що відкриває перший номер видання, подано історію розвитку профспілкового руху після Лютневої революції 1917 р., заснування 12 червня 1919 р. ЮГПРОФА, який мав би об'єднати професійні організації регіону: «Через нашъ “Бюллетень” должны дѣлиться опытомъ союзы Одессы и Екатеринодара, Кіева и Севастополя, Ростова и Николаева и т. д.» (Отъ редакціи. № 1). Бюлетень даватиме відповіді на запити місцевих організацій і водночас оприлюднюватиме відомості про їх діяльність для обліку економічних і політичних умов, тому редакція запрошувала представників місцевих осередків до співпраці. Основні завдання руху висвітлювала стаття «Ближайшія задачи проф. союзовъ» (№ 4).

У журналі описано складну ситуацію, що виникла на засіданні комісії з робітничого законодавства, коли делегація робітників покинула перше ж засідання комісії через заборону виголосити складену

робітниками декларацію. Цей факт викликав «нападки всей правой печати» та публікації з провокативними назвами на кшталт «Большевики и самостійники», члени комісії назвали робітників самозванцями. Редакція висвітлювала позиції обох сторін конфлікту, вмістивши у другому номері низку матеріалів: «Къ уходу рабочей делегации», «Изъ портфеля Рабочей Делегации» і «Гласный отвѣтъ Комиссии по рабочему законодательству».

Під рубрикою «Въ Югпрофѣ» висвітлювалися питання, що обговорювалися на чергових засіданнях Союзу, а також вміщено резолюцію щодо згаданої конфліктної ситуації, яка виникла в комісії з робітничого законодавства. Під назвою «Дѣятельность Рабочаго Секретариата» подано витяги зі звітів за 10 червня — 31 серпня 1919 р.

Рубрика «Въ краевыхъ объединеніяхъ» містила підрубрики: «Металлисты», «Химики», «Печатники», «Трудосахаръ», «Трудбанкъ», «Кожевенники», «Фельдшера», матеріали яких висвітлювали діяльність зазначених фахових об'єднань.

Під рубрикою «Корреспонденції» подано відомості про діяльність регіональних осередків у Києві, Катеринославі, Кременчузі, Олександрівську, Юзівці та в Криму, а також на Північному Кавказі.

«Справочный отдѣлъ» містив адреси регіональних представництв ЮГПРОФА.

На шпальтах бюлетеня рекламовано «Южную Газету», журнал «Горнотрудъ», книги видавництва «Наша Мысль», а також Харківський міський народний університет, школу для підготовки інструкторів професійного руху і робітничої кооперації.

Останній (4-й) номер датовано 15 жовтня 1919 р.

Електронні джерела: Професійний рух на залізницях України в роки революції і громадянської війни (1917—1919 рр.) // 100 років на захисті трудящих. Історія профспілкового руху залізничників і транспортних будівельників України. Київ, 2005. URL: <http://zalp.org.ua/content/view/696/207/lang.ukrainian/>

М. Комариця

2386*

ВЕСТНИК АКЦИОНЕРНЫХ ПАЕВЫХ И ТОВОВО-ТЕХНИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ. — № 1. 1919.

Київ, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1.

Примітки: Періодичність виходу — щомісяця.

Мова видання — російська.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 38.

В. Габор

ВѢСТНИКЪ АРМЕНИИ: Ежедневная общественно-политическая и литературная демократическая газета. — № 1. 1919, 15 марта.

Ред.-изд. (1919 № 1—4, 8 — 1920), *ред. по полномочию редакционной коллегии* (1919 № 5—7) Я. К. Багдасарянцъ. — **Одесса, 1919—1920:** *Тип.* подъ фирмою «Вѣстникъ Винодѣля», Одесса, Большая Арнаутская ул., № 38 (1919 № 1—7); *Тип.* С. М. Чобручера (1919 № 8); *Тип.* Л. А. Бржозека, Ланжероновская, 28 (1919 № 9—11); *Тип.* «Спожив-союз», Одесса, Б.-Арнаутская ул., № 38 (1919 № 12 — 1920). *Адр. ред. і контори:* Одесса, Екатерининская ул., № 1.

Вийшло: 1919 — № 1—24, 1920 — № 1, Г. 2 № 2, 3; *Ф.* 45×27,5 см; *Обс.* 4 с. (1919 № 1—4, 6, 7), 2 с. (1919 № 5, 8 — 1920); *Ц.* номера 1 р. (1919 № 1—7), 3 р. (1919 № 8—17), 5 р. (1919 № 18 — 1920 № 2), 10 р. (1920 № 3).

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1—24, 1920 — № 1, Г. 2 № 2, 3.

Примітки: У виході газети була перерва: № 7 датовано 3 травня, № 8 — 8/26 вересня 1919 р. Видання видавалося з дозволу військової цензури російською мовою.

Часопис був заснований силами трудової інтелігенції Одеської вірменської колонії та мав стати «органомъ армянской демократіи юга Россіи», що пояснювалося нагальною необхідністю «всесторонне и точно информировать относительно новой политической жизни и работы армянъ какъ нашихъ великихъ союзниковъ, такъ и, въ особенности, краевое правительство и мѣстное население» (Наши задачи. 1919. № 1). Головною темою публікацій слугувала суспільно-політична ситуація у Вірменській республіці та на Кавказі, у виданні подавалися також місцеві новини.

Газета виходила у період перебування Одеси під владою союзницьких (французьких) військ у березні 1919 р. У час захоплення міста Червоною армією вийшло три номери: № 5, 6 у квітні та № 7 у травні 1919 р., після чого видавання часопису припинилося. Зі вступом Добровольчої армії в Одесу вихід «Вѣстника...» було відновлено у вересні 1919 р.

Основна увага у публікаціях акцентувалася на питаннях здобуття національної незалежності Вірменією та відновлення її територіальної цілісності (О независимости Армении. 1919. № 5). На сторінках газети обговорювалися проблеми повернення територій, анексованих Туреччиною (Дзамоевъ Г. Правда

о Карсѣ. 1919. № 1; Турция и армяне. 1919. № 7) та внутрішніх взаємин між республіками Закавказзя (Къ истории армяно-грузинского конфликта. 1919. № 1; Договор между Арменией и Грузией; Армяно-азербайджанская конференция. 1919. № 19; цикл матеріалів («Зангезурскіє бои», «Правда о Зангезурѣ», «Соглашение между Арменией и Азербайджаном») під загальною назвою: «К событіям в Зангезурѣ» (1919. № 22), висвітлювалася діяльність вірменського уряду щодо здобуття республікою суверенітету, зокрема кроки по зарученню підтримкою на міжнародній арені — порушення цього питання на Паризькій мирній конференції (Армяне и мирный конгресс. 1919. № 1; Новая Армения. 1919. № 2) та залучення до його вирішення урядів країн Антанти і США (Тер-Григорян С. С. Америка и Армения. 1919. № 9; Гаскель въ парламентѣ Республики Армения; Андроник в Лондоне. 1919. № 11; Миссия ген. Гарборда. 1919. № 16; Нота парламента Армения. 1919. № 13; ін.). Хроніка перебігу подій у Вірменії подавалася за матеріалами інформаційного бюро при генеральному консульстві Республіки Вірменія в Україні.

Упродовж виходу часопису редакція намагалася дотримуватися анонсованої видавничої програми, адаптуючи її певним чином до нових суспільно-політичних реалій під час змін влади. У період радянської влади у газеті висвітлювалася позиція більшовицьких лідерів щодо вирішення національного питання — друкувалися витяги із промов М. Бухаріна та В. Леніна на 8-му Всеросійському з'їзді РКП(б). У низці статей розглядалося розв'язання вірменського національного питання з позицій політичних ідеологій імперіалізму та комунізму (Империализм и армянский вопрос; Коммунизм и национальная проблема. 1919. № 6), розповідалося про історію вірменської революційно-соціалістичної партії «Дашнакцутюн» та діяльність в Одесі Вірменського комісаріату.

У період зайняття Одеси денікінцями у публікаціях газети порушувалися питання відносин між Росією та Вірменією, інформувалося про пошук порозуміння з командуванням Добровольчої армії (Бенян А. Колчак и Закавказские Республики. 1919. № 8; Армянская делегация у ген. Деникина. 1919. № 13).

Місцева хроніка висвітлювала різні аспекти життя вірменської громади Одещини: сповіщалося про діяльність Одеської вірменської національної ради, роботу комітету біженців, створення Одеського вірменського видавничого товариства, зібрання вірменських громадських організацій.

У газеті друкувалися також матеріали на теми вірменської історії та літератури (Завриев Д. История армянского народа в его поэзии. 1919. № 7), № 5 був присвячений ювілею — 50-річчю від дня народження та 30-річчю літературної діяльності вірменського поета і письменника Ованеса Туманяна.

Рубрики газети: «Последняя Известия», «В Армени», «Армения», «Армения и ея сосѣди», «Армения и Антанта», «Обзор печати», «Кавказъ», «Мѣстная Жизнь», «Отвсюду», «Мысли и отзывы друзей Армени», «Библиография».

Авторське коло видання: О. Багдасарян, О. Бенян, С. Газієв, С. Городецький, О. Зурабов, С. С. Тер-Григорян.

Останній (3-й) номер вийшов 15 січня 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 21; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 106; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 10.

Література: Боровой С. Армянская газета в Одессе // Историко-филологический журнал. 1966. № 3. С. 294—298.

О. Палюх

2388*

ВЕСТНИК КРЕДИТНОЙ КООПЕРАЦИИ. — № 1. 1919, 1 окт.

Харьков, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1, 2, 3/4, 5/6: Издание Харьковского кредитного союза кооперативов. Тип. «Союз».

Наявність у фондi: РНБ: 1919 — № 1—3/4.

Примітки: № 3/4 вийшов у листопаді 1919 р.

Мова видання — російська.

Останній (5/6-й) номер датовано груднем 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 39.

О. Палюх

2389

ВЕСТНИК ЛЕВОБЕРЕЖНЫХ И СТРОЯЩИХСЯ ЖЕЛЕЗНЫХ ДОРОГ: Орган Главного Революционного Комитета Левобережных ж. д. и Комиссариата постройки новых линий М.-К.-В. ж. д. (1919 № 1); Орган Главного Революционного Комитета Левобережных жел. дор. (1919 № 2, 3). — № 1. 1919, май.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Київ, 1919:** Изд. Главный Революционный Комитет Левобережных ж. д. (1919 № 1, 2), Главный Революционный Комитет (1919 № 3). Т-во Печати С. П. Яковлева, Київ, Золотоворотская, № 11 (1919 № 2, 3). *Адр. ред.:* Київ, пл. Маркса, № 4.

Вийшло: 1919 — № 1—3; Ф. від 34,5×26 см до 34,5×22 см; Обс. 16 с. (1919 № 1), 18 с. (1919 № 2), 26 с. (1919 № 3); Ц. номери 4 р. 50 к. (1919 № 2).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 1—3; **ДНАБ**: 1919 — № 1, 2.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Періодичність виходу — щомісяця. Мова видання — російська.

Галузевий журнал залізничників розпочав виходити після утвердження радянської влади в Україні, щоб відображати роботу працівників Лівобережної залізниці, інформувати їх про урядові рішення та об'єднати в єдину залізничну «трудовую семью» (От редакции. № 1).

На перших шпальтах видання вміщувалися накази і розпорядження Тимчасового робітничо-селянського уряду про створення відділу шляхів та націоналізацію усіх приватних залізничних доріг, телеграми і накази Головного революційного комітету та витяги з протоколів його засідань, резолюції і протоколи засідань Чернігівської губернської ради народного господарства щодо будівництва нових залізничних шляхів та ін.

Автори журналу порушували питання термінового будівництва залізничної лінії Київ—Чернігів, відновлення залізничного транспорту, розвитку залізничних кооперативів. У журналі вміщувалися пізнавальні статті, а також матеріали антирелігійного спрямування.

Особливістю видання була активна участь у його творенні залізничників. Їхні пропагандистські статті, спогади, оповідання та вірші революційного спрямування і фахової тематики вміщувалися у «Литературно-политическом отделе».

У виданні функціонували такі відділи: «Официальный отдел» (підвідділи «Левобережные дороги» та «Строящиеся дороги»), «Литературно-политический отдел», «Технический отдел», «Приказы по Левобережным дорогам», «Приказы по строящимся дорогам», «Железнодорожное строительство», «Железнодорожный транспорт», «Кооперация» та рубрика «Хроника».

Серед авторів журналу були: Тихон Іванов, А. Колесніченко, І. Ліпатников, Степанов-Юрковский та ін.

Останній (3-й) номер вийшов у серпні 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 39.

В. Габор

2390

ВЕСТНИК N-ой ДИВИЗИИ: Орган Полит'-отдела. — Выходит 3 раза в неделю, по Средам, Пятницам и Воскресеньям. — № 1. 1919, 4 авг.

Ред. Добрый. — **Одесса, 1919**: Изд. Полит'-отдел N-ой дивизии. *Тип.* Ришельевская ул., № 20. *Адр. ред. і контори*: Пушкинская ул., № 3.

Вийшло: 1919 — № 1—9; *Обс.* 4 с. (1919 № 1—4, 8, 9), 2 с. (1919 № 5, 6); *Ф.* 54×34 см (1919 № 1—4), 47×32 см (1919 № 5—9).

Наявність у фонді: **ОННБ**: 1919 — № 1—6, 8, 9.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». У № 1—4 друга шпальта обрізана (формат: 54×17 см). Мова видання — російська.

Головним завданням органу політвідділу стрілецької дивізії було інформування про перебіг бойових дій на всій лінії фронту. Редакція також ставила перед собою мету пропагування ідеї єдності більшовицької армії, марності будь-яких заходів контрреволюції, історично зумовленої приреченості буржуазії, необхідності «розкуркулювання». У передовій статті першого номера зазначалося: «Красная армия спасает человечество от самодурства убийц и сумасшедших, красная армия создает господство труда и разума» (І. Аксьонов «4 августа»).

Головний ворог червоноармійців, до боротьби з яким закликала видання, — Добровольча армія під керівництвом генерала А. Денікіна. Однак публікації газети були спрямовані й проти інших проявів «контрреволюції». До українців, які виступали за національну й державну окремішність, редакція зверталася як до ошуканих жертв «буржуазної» контрреволюційної пропаганди. У статті «К обманутым братьям» пролунав заклик до об'єднання українців та росіян у боротьбі за соціалізм під спільними гаслами.

У постійній рубриці «Оперативная сводка» відображалася пересування лінії фронту. При цьому значно більшу увагу редакція приділяла досягненням червоноармійців, а про поразки та втрати армії — замовчувала або подавала інформацію максимально коротко й стисло. У рубриці «В стане белогвардейцев», навпаки, акцентувалося скрутне становище Добровольчої армії А. Денікіна, а також махінації і злочини білогвардійських офіцерів та солдатів. Рубрика «Телеграммы» містила оперативні повідомлення інформаційних агентств з Києва, Москви та інших міст України й Росії. Рубрики «За границей» та «Мировая революция» висвітлювали

міжнародні події, соціально-економічне становище в Німеччині, Угорщині, Франції й в інших державах, реакції урядів та населення країн на події в колишній Російській імперії.

Авторство передовиць у газеті належало І. Аксьонову. Статті пропагандистського спрямування підписані псевдонімом Емельян Пугачев. Аналітичні публікації про «виступи контрреволюції» готував для видання Василь Савей. Поетичні твори агітаційного характеру опубліковані під псевдонімом Даль.

Останній (9-й) номер датовано 22 серпня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 15; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 10.

Література: Фокин И. Одесский кинематограф в смутное время 1917—1920 годов: региональный аспект // Гражданская война в России (1917—1922 гг.): взгляд сквозь десятилетия: сб. материалов науч. конф. Самара, 2009. С. 469.

О. Філіпова

2391

ВЕСТНИК НАРОДНОГО КОМИССАРИАТА ВНУТРЕННИХ ДЕЛ: Двухнедельный журнал. — № 1. 1919, 23 февр.

Ред. Редакционная Коллегия: Власенко, Круссер, Орловский (1919 № 1—6), Редакционный Коллектив (1919 № 7—11). — **Харьков** (1919 № 1—3), **Киев** (1919 № 4—11), **1919:** Изд. Комиссариат Внутр. Дел. *Тип.* Кооперативного Издательства «Наша мысль», Харьков, Каплуновская ул., № 2—4 (1919 № 1—3), Т-во «Печатня С. П. Яковлева», Киев, Золотоворотская ул., № 11 (1919 № 4—11). *Адр. ред.:* Народный Комиссариат Внутренних Дел, Харьков, Мироносицкая ул., № 22 (1919 № 1—3), Киев, ул. Энгельса (б. Лютеранская), № 32 (1919 № 4—11).

Вийшло: 1919 — № 1—11; *Ф.* 32×22 см; *Обс.* 20—32 с.; *Передпл.:* в год 30 р. (1919 № 1—6), 48 р. (1919 № 7—11), без пересылки 27 р. (1919 № 1—6), 45 р. (1919 № 7—11). *Ц.* номери 1 р. 50 к. (1919 № 1—6), 2 р. 25 к. (1919 № 7—11).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1—11; ХДНБ: 1919 — № 1—10; РНБ: 1919 — № 1—11.

Примітки: На обкладинці — назва: «Вестник Народного Комиссариата Внутренних Дел Украинской Социалистической Советской Республики». У надзаголовку: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», «Украинская Социалистическая Советская Республика». Мова видання — російська.

Мета двотижневика — розкриття основних аспектів державного будівництва на території УСРР. Матеріали згруповано у двох текстових блоках. В «Часті офіційній» друкувалися: постанови, декрети, інші важливі документи (у № 1 подано маніфест про відновлення радянської влади в Україні; у № 5 — положення конституції УСРР), а також відозви уряду республіки до населення, до з'їздів рад; декрети Раднаркому, циркуляри та розпорядження НКВС, інструкції від ЦВК (напередодні Всеукраїнського з'їзду рад) тощо.

Публікації «Часті неофіційної» присвячено питанням організації радянського будівництва на місцях (новий адміністративно-територіальний поділ, відносини держави та Церкви, становлення системи освіти, діяльність виконкомів, продовольче питання, боротьба з бандитизмом та ін.), а також роз'яснювали політику компартії, інформували про масові громадські заходи тощо.

Рубрики журналу: «Положение на местах» (у повітах на території УСРР), «Об'явление».

Серед авторів часопису — В. Будаєвський, А. Круссер, Л. Маріанський, Л. Стреляков.

Останній (11-й) номер вийшов 1 серпня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 39; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. Вып. 1. С. 163; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 7, 8.

В. Ковпак

2392

ВЕСТНИК НАРОДНОГО КОМИССАРИАТА ТРУДА УКРАИНЫ: Ежемесячный орган Наркомтруда. — Г. 1. № 1. 1919, апр.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Киев, 1919:** Изд. Народный Комиссариат Труда. *Тип.* А. И. Гроссман, Киев, Владимирская, 49. *Адр. ред. і контори:* Киев, Б-р Тараса Шевченко, 12 (1919 № 2, 3).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—3; *Ф.* 32×25 см; *Обс.* 60—68 с. (1919 № 1, 3) 138 с. (1919 № 2); *Ц.* номери 5 р. (1919 № 1), 10 р. (1919 № 2), 20 р. (1919 № 3).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 1—3; ХДНБ: 1919 — Г. 1 № 1—3.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Додаток до № 3: «Бюллетень Статистики Труда Украины» (див. № 2381). Мова видання — російська.

Видання призначалося для висвітлення і аналізу усіх питань, що входили до обов'язків Народного

комісаріату праці України, зокрема питань, пов'язаних із соціальним забезпеченням робітників, безпекою на виробництві, ринком праці, розвитком професійного руху тощо (От редакції. № 2).

Матеріали кожного номера місячника умовно поділялися на дві частини. У першій (загальна) оцінювалися досягнення і перспективи профспілкового руху в УСРР, досліджувалися окремі аспекти трудового законодавства, вивчалися проблеми страхування працюючих, з'ясовувалися особливості тарифної політики у державі тощо (Народный Комиссариат Труда на Украине. № 1; Финкельштейн А. Конфликтное право и конфликтный процесс; Ярославский И. Профессиональное движение в Киеве. № 2; Гин Л. Текущие вопросы тарифной политики на Украине. № 3).

У другій частині вісника публікувалися офіційні документи (відповідні декрети та постанови влади), матеріали про функціонування Наркому праці та його підрозділів, а також деякі новини професійного життя «на місцях».

Рубрики та відділи місячника: «Официальная часть», «Иногородне-инструкторский отдел», «Юридический отдел», «Отдел Охраны Труда», «Статистический отдел», «Сообщения с мест» тощо.

Серед авторів часопису — С. Кабалкін, М. Колчинський, Б. Магідов, В. Мишкіс.

Останній (3-й) номер датовано липнем—серпнем 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 39; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 46; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. Вип. 2. С. 8.

В. Ковпак

2393

ВЕСТНИК НАРОДНОГО ХОЗЯЙСТВА: Двухнедельный орган Киевского СНХ. — Г. І. № 1. 1919, 15 апр.

Ред. Редакционная коллегия. — **Киев, 1919:** Изд. Редакционно-издательского отдела Киевского Совета Народного хозяйства. *Адр. контори:* Киев, Думская, 2 (1919 № 1), Крещатик, 14 (1919 № 2, 3).

Вийшло: 1919 — Г. І № 1—3; Ф. 33,5×24,5 см; Обс. 40—56 с.; *Передпл.:* с доставкой на дом 9 р в мес. Ц. номера 4 р. (1919 № 1), 5 р. (1919 № 2, 3).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Г. І № 1—3; **НБУВ:** 1919 — Г. І № 1—3; **ДНАБ:** 1919 — Г. І № 1—3; **ХДНБ:** 1919 — Г. І № 1—3.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Додаток до № 1: «Приказы и распоряжения Киевского Совета Народного Хозяйства» (обс. 8 с.). Мова видання — російська. Від № 1/2(4/5) за 15 червня 1919 р. журнал виходив п. н. «Экономический Вестник» (див. № 2728).

Завдання новоутвореного пресового органу редакція вбачала у висвітленні розвитку усіх галузей народного господарства, розкритті засад економічної політики радянської влади в Україні (От редакции. № 1).

Автори двотижневика акцентували питання становлення і діяльності Київської ради народного господарства, її політики в економічній, промисловій та інших сферах, створення і функціонування відповідних спеціалізованих підрозділів. Низка відомостей про устанovu публікувалася у відділі «Деятельность Киевского СНХ».

На шпальтах журналу публікувалися матеріали про становлення і розвиток мережі раднаргоспів в УСРР (Біла Церква, Звенигород, Умань, Фастів, Черкаси тощо) та радянській Росії; висвітлювався стан промисловості, транспорту, фінансів, сільського господарства, кооперації, подавалися огляди економічних подій за кордоном (Великобританія, Німеччина, Франція), а також відомості про перспективи економічної співпраці між Україною та Грузією.

Означена проблематика розкривалася у статтях А. Ашуп-Ільзена «Наши хозяйственные задачи на Украине», С. Тітова «Совнархозы на Украине» (№ 1), М. Чорнобаєва «Продовольственные перспективы на Украине» (№ 2), Л. Аптекаря «Кооперация на Украине» (№ 2), А. Голетіані «Украина и Грузия» (№ 3).

Зазвичай публікації згруповувалися в рубриках та відділах: «Хозяйственная жизнь Украины», «Из жизни провинциальных Совнархозов», «Хроника», «Библиография», «Справочный отдел», «Извещения».

Серед авторів видання — А. Берсенєв, М. Мілаковський, Г. Орнатський, Л. Яснопольський.

Останній (3-й) номер журналу датовано 15 травня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 40, 56; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. Вип. 1. С. 156; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 8; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 46.

В. Ковпак

2394

ВЕСТНИК ОДЕССКОГО ГУБЕРНСКОГО ЮРИДИЧЕСКОГО ОТДЕЛА: Издание неперiodическое. — № 1. 1919, июнь.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Одесса, 1919:** Издаёт Одесский Губ. Юротдел. Четвертая Советская тип., ул. Херсонская, 14. Адр. ред. і контори: ул. Торговая, 4.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 22×15 см; Обс. 30 с.; Ц. номера 4 р.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1; **НБ ОНУ:** 1919 — № 1; **ОННБ:** 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку: «Украинская Социалистическая Советская Республика» та гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Від липня 1920 р. виходив «Вестник Одесского Губернского Отдела Юстиции» (див. 1920 р.). Мова видання — російська.

Метою редакції «Вестника...» було переоцінювати в теоретичних статтях законодавчий досвід минулого і поширювати нові правові норми; вмішувати закони і розпорядження українського уряду; коментувати та роз'яснювати незрозумілі в них моменти; висвітлювати правове життя країни і Одеської губернії, відповідати на запитання читачів і публікувати їхні дописи тощо (Наша программа. № 1). Характерними у цьому контексті були вміщені на сторінках журналу офіційні документи Одеського губерньського юридичного відділу, звіти про діяльність його підвідділів (судового, тюремно-карального, господарського, технічного, лікарсько-санітарного, фінансового, інспекторського, культурно-просвітницького, юрисконсультського) та ін.

У публікації О. Д. «Задачи красноправового строительства» розкрито характерні особливості тогочасної судової системи, представлено методи її удосконалення, звернено увагу на важливі завдання і цілі судочинства, окреслено майбутні перспективи роботи тощо. Ґрунтовно розтлумачено «Положения о порядке рассмотрения дел, возникающих между рабочими и служащими и нанимателями на почве исполнения трудового договора» у матеріалі І. Х. «Иски за труд».

Редакція вела юридично-судову хроніку Одеси, інформуючи про діяльність народних судів та їх суддів, справи Одеського революційного трибуналу і роз'яснювала нові аспекти їхньої роботи відповідно до змін законодавства.

Матеріали у виданні компонувалися на офіційну та неофіційну частини.

Рубрики видання: «Разъяснения и толкования», «Юридическая и судебная хроника», «Обзор печати» та ін.

Автори публікацій: О. Діман (крипт.: О. Д.), І. Х. *Бібліографія:* Одеська періодична преса років революції... С. 111—112; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 40.

Р. Романюк

2395

ВЕСТНИК ОДЕССКОГО ГУБФИНОТДЕЛА: Еженедельный орган финансового отдела исполкома Одесского Сов. раб. деп. — № 1. 1919, 27 мая.

Ред. Б. Духовный (1919 № 5—8). — **Одесса, 1919:** Издание Одесского Губфинотдела. Одесская третья советская тип., Александрьевский просп., № 11. Адр. ред. і контори: при Информационном под'отделе Губфинотдела, Маразлиевская, 34.

Вийшло: 1919 — № 1—8; Ф. 45,5×28,5 см; Обс. 4—8 с.; Ц. номера 2 р. (1919 № 5—8).

Наявність у фондi: **ДНАБ:** 1919 — № 3; **ОННБ:** 1919 — № 2, 3.

Примітки: Мова видання — російська.

Тижневик висвітлював діяльність місцевої — Одеської — фінансової інституції та фінансову політику українського уряду, вмішуючи в «Официальном отделе» постанови і розпорядження Ради Народних Комісарів України та народного комісара фінансів УСРР тощо.

Про діяльність Одеського губвиконкому і його відділів, підвідділів та комісій інформувалося під рубриками «Деятельность Одесского Губфинотдела» та «В коллегии Губфинотдела». Тут друкувалися повідомлення про роботу підвідділів прямих та непрямих податків, банківського та контрольно-розподільного підвідділів, бюджетної комісії фінвідділу та ін.

Під рубрикою «Хроника финансовой жизни» висвітлювалася діяльність Одеського повітового фінвідділу, друкувалися звіти зі зборів банківських службовців тощо, а під рубрикою «Провинциальная почта» — кореспонденції з Балти, Вознесенська та інших міст.

Жанрову палітру видання збагачували «Беседа с тов. Фр. Земитом» — заступником наркома фінансів України та практичні поради, зокрема, як скласти кошторис.

У виданні вміщено офіційні матеріали Ради Народних Комісарів РСФРР, у яких порушувалися фінансові питання, а також статті «Финансы Р.С.Ф.С.Р.» та «Второй всерос. финансовый съезд».

Часопис мав відділи та рубрики: «Официальный отдел», «Действия и распоряжения Правительства», «Приказы, распоряжения и объявления от Одесского Губфинотдела», «Деятельность Одесского Губфинотдела», «В коллегии Губфинотдела», «Хроника финансовой жизни», «Провинциальная почта (От наших корреспондентов)» та ін.

Наявний (3-й) номер вийшов 10 червня, останній (8-й) — 22 липня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 15.

В. Габор

2396

ВѢСТНИК ОДОБСОЮЗА (1919 № 1); **ВѢСТНИКЪ ОДОБСОЮЗА** (1919 № 2). — № 1. 1919, июль/авг.

Ред. Инструкторскій Отдѣлъ Од. Обл. Союз Потребительныхъ Обществ. — **Одесса, 1919: Издание** Одесскаго Областнаго Союза Потребительн. Обществ. *Тип.* «Техник», Одесса. *Адр. ред.:* Пушкинская, 26.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 26×16 см; *Обс.* 36 с. (1919 № 1), 30 с. (1919 № 2).

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1, 2.

Примітки: На обкладинці вміщено зміст номера. Мова видання — російська.

Ідея видавання журналу, який би висвітлював діяльність Одобсоюзу, виникла ще в червні 1919 р., коли постало питання про об'єднання Одобсоюзу та Споживсоюзу, однак виконком не надав дозволу на створення нового кооперативного часопису, погрожуючи навіть закрити існуючі пресові видання. Лише падіння більшовицької влади уможливило вихід «Вѣстника Одобсоюза».

У концептуальних статтях М. Малицького «Единый кооперативный план» та «Очередная задача», що відкривали відповідно перше та друге числа журналу, окреслено найважливіші тогочасні завдання кооперативного будівництва: досягнення єдності, праця в інтересах споживача, а не посередників-торгівців, відмова від внутрішньої конкуренції. На ринку Одещини конкурували Центросоюз, Одобсоюз, Споживсоюз, Дніпросоюз, ПОЮР та ін., тож, щоб уникнути цього, автор пропонував «привести кооперативное строительство в систему»: сформувати районні та обласні спілки, які підпорядковувалися б центральним органам. Як прихильник всеросійських організаційних форм, він виступав проти форм національної кооперації, перш за все української, називаючи їх сепаратистськими. М. Малицький

вбачав також необхідність реорганізації з метою розмежування сфер діяльності Центросоюзу та Одобсоюзу.

Створення місцевих споживчих товариств висвітлювала стаття «История Одесскаго Областнаго Союза»: лише Лютнева революція відкрила дорогу для ширшого розвитку кооперації, незважаючи на те, що спеціальна комісія розробляла статут ще від 1913 р. У березні 1917 р. Тимчасовий уряд прийняв закон про споживчу кооперацію, а в травні відбувся III кооперативний з'їзд. Про подальші організаційні процеси йшлося у публікації «Доклад Правления Одобсоюза по вопросу о слиянии Одобсоюза со "Споживсоюзом"».

Детальніше окреслені процеси висвітлювали публікації М. Булгакова «Наша годовщина и наши итоги» та П. Інбера «Выступление объединенной Российской кооперации за границей».

Зосередження кооперативних організацій в Одесі зумовило певну «периферійність» суміжних територій, зокрема Бессарабії. Це викликало протести місцевих діячів, які прагнули до інтеграції, — про це йшлося у відкритому листі бессарабських біженців-кооператорів членам Одобсоюзу, які констатували, що їхні спроби продовжувати співпрацю з представниками Одобсоюзу на Одещині не увінчалися успіхом, тож не тільки бессарабські товари, а й ідеї виявилися заблокованими («При особом мнѣніи»). Особливості кооперативного будівництва в регіонах з'ясовували публікації: «Выдержки изъ обследованія Елисаветградскаго Союза Потребительныхъ Обществъ», П. Богацький «Из докладов по обследованію союзовъ» та «Бѣглый взгляд на кооперацию въ Аккерманскомъ уѣздѣ Бессарабской губерніи».

Матеріали рубрики «Хроника» повідомляли про діяльність різних кооперативних товариств і процеси, спрямовані на їх об'єднання, інформували про порядок їх реєстрації тощо.

У межах рубрики «Бібліографія» прорецензовано нові фахові книжкові й періодичні видання, зокрема книгу О. Меркулова «Что такое Центросоюз?», пресові видання «Областной бюллетень Сельско-Союза» і «Рабочій Кооператор».

Інші рубрики видання: «Изъ дѣятельности Товарнаго Отдѣла», «Изъ дѣятельности Инструкторскаго Отдѣла».

У виданні рекламовано журнал «Южный Кооператор», а також послуги Московського народного банку.

Останній (2-й) номер датовано вереснем/жовтнем 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 115; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 21; *Бельский М. Р., Ижик Л. В.* Журналы старой Одессы. С. 16.

М. Комариця

2397

ВЕСТНИК ОТДЕЛА УПРАВЛЕНИЯ ВОДЕССКОГО ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛН. КОМИТЕТА СОВЕТА Р., К. И КР. ДЕП. (1919 № 1); **ВЕСТНИК ОТДЕЛА УПРАВЛЕНИЯ ОДЕССКОГО ГУБИСПОЛКОМА** (1919 № 2/3, 4/5): Еженедельный журнал (1919 № 2/3, 4/5). — № 1. 1919, май.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Одесса, 1919:** *Изд.* Отдел — Управления Одесск. Губ. Испол. Ком. (1919 № 1), Информационно-инструкторск. Под'отдела отдела Управления (1919 № 2/3, 4/5). *Тип.* Отдела Управл. при С. Р. Д., ул. Польская, 8 (1919 № 1); *Первая Советская тип.* (1919 № 2/3, 4/5). *Адр. ред.:* Николаевск. бульв., 11, Лондонская гостиница.

Вийшло: 1919 — № 1, 2/3, 4/5; *Ф.* від 23×16 см до 31×24 см; *Обс.* 16 с. (1919 № 1), 62 с. (1919 № 2/3), 84 с. (1919 № 4/5); *Передпл.:* для частных лиц и учреждений с перес. 30 р., без перес. 27 р. *Ц.* номера 1 р. 50 к. (1919 № 1), 4 р. (1919 № 2/3, 4/5).

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1—4/5.

Примітки: У надзаголовку: «Украинская Социалистическая Советская Республика» та гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Редакція вісника мала на меті висвітлювати діяльність організації-видавця та бути її ідейною трибуною. Видання мало офіційну та неофіційну частини. У першій друкувалися накази, розпорядження та постанови українського уряду і влади на місцях: «Конституция Украинской Социалистической Советской Республики», «Декрет и постановления Рабоче-Крестьянского Правительства Украины», «Распоряжения Комиссариата Внутренних Дел», «Приказы и постановления Отделов Одесского Губернского Исполкома» тощо. Від № 2/3 публікації офіційної частини подавалися у рубриках: «Отдел коммунального хозяйства», «Отдел труда», «Отдел здравоохранения», «Продовольственный отдел», «Юридический отдел», «Отдел социального обеспечения», «Финансовый отдел» тощо.

Низку публікацій становили аналітичні матеріали щодо актуальних тогочасних питань та проблем, зокрема про функціонування управлінського апарату Одещини, у яких автори висвітлювали діяльність

управлінського апарату на місцях, роз'яснювали офіційні документи, які регламентували діяльність Одеського губвиконкому, тощо: «Очередные задачи Советской власти на местах» С. Орловського (№ 1), «Фронт и тыл» Доненка (№ 2/3), «Общества и Союзы» Д. Козловського (№ 4/5).

Для удосконалення роботи одеських державних організацій редакція закликала читачів дописувати на теми місцевого життя, подавати пропозиції щодо успішного ведення господарства, розповідати про свої потреби та проблеми тощо. Інформаційні замітки цієї тематики виходили у рубриці «Положение на местах». Функціонувала також рубрика «Хроника».

Найактивніші автори публікацій: В. Алексеев, К. Борисов, З. Краев, А. Трофимов.

Останній (4/5-й) номер вийшов у серпні 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 112, 113; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 214; *Бельский М. Р., Ижик Л. В.* Журналы старой Одессы. С. 16.

Р. Романюк

2398

ВЕСТНИК ОТДЕЛА УПРАВЛЕНИЯ ПРИ ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОМ ГУБ. ИСП. КОМИТЕТЕ. — Выходит еженедельно. № 1. 1919, 1 марта.

Ред. Коллегия Отдела Управления при Екатеринославском Губернском Исполнительном Комитете. — **Екатеринослав, 1919:** *Изд.* Отдела Управления при Екатеринославском Губернском Исполнительном Комитете. *Тип.* Губ. Земства (1919 № 1); *Тип.* Отдела Упр. Губ. Исполк. (1919 № 6—9). *Адр. ред.:* угол Екатерининского просп. и Ново-Дворянской ул., № 2 (1919 № 1—6), угол Екатерининского просп. и Воскресенской ул., д. Отд. Упр. (1919 № 9).

Вийшло: 1919 — № 1—13; *Ф.* 35,5×26,5 см; *Обс.* 12—16 с.; *Передпл.:* на рік 52 р. (1919 № 1), 104 р. (1919 № 6—9). *Ц.* номера 1 р. (1919 № 1), 2 р. (1919 № 6—9).

Наявність у фонді: **ДОУНБ:** 1919 — № 1, 6, 9.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Видання було засноване для ознайомлення читачької аудиторії з офіційними матеріалами уряду УСРР та місцевих органів радянської влади.

Найбільша структурна частина видання — «Часть официальная» — вмішувала декрети, положення, обов'язкові постанови, правила, оголошення Раднаркому і

окремих комісаріатів: соціального забезпечення, фінансів, продовольства, охорони здоров'я та ін. Матеріали цього інформаційного блоку друкувалися під рубриками: «Действия и распоряжения временного рабочего и крестьянского правительства Украины», «Действия и распоряжения Екатеринославского исполкома» (пізніше — «Действия и распоряжения Исполкома и коменданта гор. Екатеринослава») и «По Екатеринославу». Серед найбільш важливих документів Раднаркому — «Временное положение об организации местных органов советской власти и порядке управления» (№ 1), «Положение о денежных средствах и расходах местных советов» (№ 6), «Декрет об объявлении бывшего имения Фальц-Фейна Аскания Нова народным заповедным парком» (№ 9). У № 6 опубліковано Конституцію УСРР, остаточну редакцію якої затверджено на засіданні ВУЦВК 14 березня 1919 р. Постійно друкувалися розпорядження Катеринославського губвиконкому та окремих його відділів тощо.

«Часть неофициальная» вміщувала переважно агітаційні матеріали (часто передруки з інших газет, зокрема з «Известий Укр. Ц.И.К.», «Известий Екат. Губисполкома», московського видання «Власть Советов») — «Письмо к другу» Л. Троцького (№ 1), «Поездка Товарища Раковского по Украине» (№ 6).

Окрім уже згаданих, у «Вестнике...» були рубрики «Последние известия» і «Последние распоряжения».

Наявний (9-й) номер вийшов 26 квітня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 214.

М. Процик-Кульчицька

2399

ВЕСТНИК ОТДЕЛА УПРАВЛЕНИЯ ХАРЬКОВСКОГО ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ: Еженедельное издание (1921 № 1); Периодическое издание (1921 № 2/3—5). — Выходит периодически (1919). № 1. 1919, май.

Ред. Редакционная коллегия (1919). *Отв. ред.* Сербиченко (1921). — **Харьков, 1919, 1921:** Изд. Отдел Управления Губисполкома (1919), Отдел Управления Хар. Губисполкома (1921). 8-я Советская тип., Харьков (1919); 1-ая Советская тип., Харьков (1921). *Адр. ред. і контори:* Советская площадь, издание Губисполкома.

Вийшло: 1919 — № 1, 1921 — Г. 1 № 1, 2/3, 4, 5; Ф. 31×22,5 см; Т. 2500 пр.; Обс. 8 с.; Ц. номера 4 р. (1919), 5 р. (1921).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1921 — Г. 1 № 1—5; ХДНБ: 1919 — № 1, 1921 — Г. 1 № 1, 2/3; РНБ: 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку зазначено: «У.С.С.Р.» (1921) та вміщено гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Виходив раз (1919, 1921 № 1), двічі (1921 № 2/3—5) на місяць з дозволу військової цензури з позначкою «Р.В.Ц.» російською мовою. № 1 за 1921 р. вийшов 1 січня.

«Вестник...» висвітлював адміністративне й політичне життя Харківщини. На його сторінках публікувалися офіційні матеріали центральної та губернської влади, а установи, посадові та приватні особи мали змогу дізнаватися про законодавчий і довідковий матеріал, що видавався губвиконкомом та його відділами.

Видання мало чітку структуру — «Официальную часть» і «Неофициальную часть». У першій частині вміщувалися «Действия и распоряжения Губисполкома и его Отделов», циркулярні розпорядження губернського відділу управління, перелік декретів і постанов центральних органів влади УСРР, а в другій частині — статті з питань адміністративного управління, зокрема щодо роботи повітових відділів управління та секції міськради, організації народного суду.

Редакція інформувала читачів про 5-й губернський та повітовий з'їзди рад, діяльність комітетів незаможних селян на Харківщині, вела мову про відділення Церкви від держави тощо.

У віснику функціонували також рубрика «По губернии» і «Справочный отдел».

Серед авторів часопису були: Віктор Конотоп, А. Рислін (крипт.: А. Р.), Олександр Сербиченко, І. Фальневич.

Останній (5-й) номер вийшов 28 березня 1921 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 40; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. С. 56; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 47.

В. Габор

2400

ВЕСТНИК ПОДОЛЬСКОЙ СОВЕТСКОЙ ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОГИ: Еженедельный орган железнодорожной мысли и деятельности. — № 1. 1919, 29 марта.

Отв. ред. А. Дубинин, Е. Петров. — **Киев, 1919:** Издание Подольской Советской железной дороги. Тип. «Подожедо», Киев, Крещатик, № 36.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; Ф. 33×25,5 см; Т. 1500 пр. (1919 № 2); Обс. 23 с. (1919 № 1), 44 с. (1919 № 2); Ц. номера 3 р.

Наявність у фондів: ЛННБ: 1919 — № 1; НБУВ: 1919 — № 2.

Примітки: У надзаголовку: «Украинская Советская Социалистическая Республика», на обкладинці — гасла: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», «Да здравствует всемирный железнодорожный союз!» та «Вперед! К объединению трудящихся всего мира». Мова видання — російська.

Поява журналу була зумовлена необхідністю згуртування залізничників для відбудови зруйнованого під час громадянської війни залізничного транспорту, «приняться с энергией за труд для поднятия транспорта», а тих осіб, які надумали б саботувати і несумлінно ставитися до роботи чи провокувати інших «к неточному исполнению власти революции», Головний революційний комітет Подільської залізниці у зверненні до читачів обіцяв карати «по всем строгостям революционных законов» (№ 1). Редакція закликала всіх підтримувати друкований орган, щоб він міг стати джерелом знань і відповідати на болючі запитання й запити залізничників.

У журналі функціонувала офіційна частина, в якій друкувалися декрети, накази та розпорядження уряду УСРР тощо, і літературна частина, де містилися вірші, оповідання молодих авторів та пізнавальні статті.

В офіційній частині вміщувалися конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки, маніфест і декларація Тимчасового робітничо-селянського уряду України (№ 2), декрети Народного комісаріату шляхів сполучень та Тимчасового уряду УСРР, зокрема про націоналізацію залізниці, тимчасові положення про управління шляхами сполучень, циркуляри правління Подільської радянської залізниці.

Під рубриками «Наказы и распоряжения Правительства по Отделу Путей Сообщения», «Распоряжения и приказы Главревкома», «Телеграммы Наркомпут Украины» друкувалися накази та розпорядження уряду УСРР і Комітету шляхів сполучень, Головревкому та ін.

Редакція інформувала читачів про Всеукраїнський з'їзд залізничників у Харкові, містила хроніку подій на залізничному транспорті.

У літературній частині друкувалися вірші й оповідання, спогади залізничників про революційні події, науково-пізнавальні та літературознавчі статті,

зокрема Езри Левонтіна «Революционные предчувствия Александра Блока».

У часописі діяли «Литературный отдел» (згодом — «Литературно-научный отдел») та рубрики (окрім вказаних): «Распоряжения и приказы Главревкома», «Телеграммы Наркомпут Украины», «Распоряжения Комиссаров Служб и Районов», «Телеграммы», «Железнодорожная жизнь», «Хроника» та ін.

Серед авторів літературного блоку були: Павло Георгієв, Н. Голоскоп, Езра Левонтін, А. Нілов, М. Новий, Н. Ракович, Т. Щеголев.

Останній (2-й) номер вийшов 31 травня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Журнали. С. 40.

В. Габор

2401

ВЕСТНИК СОВЕТА НАРОДНОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ: Еженедельный журнал. — Г. 1. № 1. 1919, 10 июня.

Ред. А. А. Рутковский. — Киев, 1919: Изд. Совет Народного хозяйства Украины (1919 № 1), Редакционно-Издательский отдел Совета Народного Хозяйства Украины (1919 № 2—4). Издание Редакционно-издательского Отдела Укрсовнархоза (1919 № 5). Тип. Акц. Общ. Н. Т. Корчак-Новицкого. Адрес конторы: Киев, Крещатик, 22.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—7; Ф. 30,5×22 см; Обс. 32—44 с.; Передпл.: на 1 мес. 10 р. (1919 № 1—5). Ц. номера 2 р. 50 к.

Наявність у фондів: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 1—6; ХДНБ: 1919 — Г. 1 № 1—6; РНБ: 1919 — Г. 1 № 1—6.

Примітки: На обкладинці — підзаголовок: «Еженедельное изд. редакционно-издательского отдела Укрсовнархоза». У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!» (1919 № 2—6). До складу колегії редакційно-видавничого відділу входили: М. Савельєв, А. Прасолов та А. Рутковский. Обкладинка Г. Нарбута. Мова видання — російська.

В офіційному виданні Раднаргоспу УСРР редакція планувала відображати «жизнь и деятельность органов, управляющих и регулирующих народное хозяйство на Украине», розкриваючи у систематизованому вигляді роботу «центру» і «периферії» (От редакции. № 1).

Значну частину шпальт тижневика було відведено під офіційні та хронікальні матеріали, зокрема, друкувалися декрети, постанови, положення, інструкції та циркуляри найвищої влади, зокрема Раднаргоспу (відділ «Официальная часть»), відомості про діяль-

ність центральної та місцевих (Київщина, Полтавщина, Харківщина тощо) керівних структур, про розвиток окремих секторів економіки, роботу профспілок.

Серед публікацій (подавалися як у межах формальних структур, так і самостійно) — замітка «Автотяга на Україні» (№ 5), огляд «Положение винокурения на Украине» (№ 6).

Чимало фактажу було сконцентровано у відділах «Жизнь Укрсовнархоза» і «На Украине». Рубрики видання: «Почтовый ящик», «Объявления», «Извещения», «Библиография».

Авторами часопису були: В. Адріанов, І. Богданов, П. Орнатський, В. Полонський, А. Семченко, Є. Фіштейн, Л. Яснопольський та ін.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 40; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 8, 9; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. Москва, 1958. Вип. 1. С. 154.

В. Ковпак

2402

ВЕСТНИК ТРУДА: Орган Волынского Губернского Отдела Труда и Совета профессиональных Союзов. — № 1. 1919, июнь.

Ред. Редакционная Коллегия Совета Профессиональных Союзов. — **Житомир, 1919:** Издание Волынского Отдела Труда. 2-я Волынская Советская тип., Житомир, Киевская, 11.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; Ф. 30×20 см; Обс. 24 с.; Ц. номера 1 р. 50 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

У фаховому журналі функціонувало два відділи: «Отдел Труда» і «Совет Професс. Союзов». Редакція зазначала, що укладання першого номера тривало під час реорганізації Ради професійних спілок, тому в ньому вміщено лише терміновий матеріал.

У першому відділі («Отдел Труда») опубліковано статті про завдання та діяльність відділу праці як організаційного центру профспілкового руху в регіоні, а також статті про проблеми організації та охорони праці, вплив профспілок на законодавство: «Задачи Отделов Труда», «Охрана труда при Советской власти», «Советское Рабочее законодательство», «Обзор деятельности Отдела Труда с момента его организации по настоящее время».

У межах відділу виділено «Официальную часть», в якій друкувалися накази та оголошення волинського губерньського відділу праці та «Список узаконе-

ний, находящихся в Отделе Труда», а під рубрикою «Хроніка» — інші офіційні документи, згруповані в межах підрубрик: «По Украине», «В Великороссии», «Циркуляры в провинцию».

У другому відділі («Совет Професс. Союзов») вміщено звернення «Ко всем профессиональным союзам гор. Житомира» секретаріату Ради професійних спілок м. Житомира, статті «Деятельность Совета Професс. Союзов г. Житомира», Лесного «1-ый Всеукраинский съезд профессиональных союзов», а також прийняті на цьому з'їзді резолюції — про завдання та структуру профспілок, з питань організації виробництва, охорони праці та соціального забезпечення, тарифної політики. Редакція зазначала, що вважає за необхідне подати також резолюції 2-го Всеросійського з'їзду профспілок, оскільки вони були орієнтиром для рішень Всеукраїнського з'їзду («Резолюции 2-го всероссийского съезда проф. союзов»).

Дату виходу (2-го) номера не встановлено.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 41; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. Москва, 1958. Вип. 2. С. 8.

М. Комариця

2403

ВѢСТНИКЪ ТРУЖЕНИКОВЪ РѢКИ: Еже-недельный Органъ Союза Тружениковъ Днѣпровскаго Коммерческаго Флота. — Г. 1. № 1. 1919.

Ред. Редакціон. Коллегія: Л. В. Ливеръ, Тасельскраутъ, В. М. (Вѣтовъ), М. Ю. Родовичъ, А. Голомштонъ. — **Київ, 1919:** Изд. Союзъ тружениковъ «Днѣпрофлотъ». Тип. «Ниръ», Київ, Борисоглѣбская, 11. *Адр. ред.:* Київ, Александровская, 36, въ Упр. Пар. О-въ.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1, 2; Ф. 35×26 см; Обс. 6 с.; Ц. номера 80 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Г. 1 № 2.

Примітки: Наявний № 2 за 14 березня 1919 р. — дефектний (відсутні 3-тя і 4-та сторінки). У надзаголовку — гасло: «Пролетаріи всѣхъ странъ, соединяйтесь!», у підзаголовку — «Дѣло Союза Твое Дѣло». Мова видання — російська.

У редакційній передовиці фахового видання, підписаній В. М. Ветовим, зазначено, що воєнні дії, тривалий страйк, низька оплата праці робітників порту зумовили ситуацію, коли більшість кораблів Дніпровського флоту потребували ремонту, було майже відсутнім матеріальне забезпечення, перш за все вугілля та дрова, однак висловлено водночас

сподівання, що прийняті радянською владою декрети й постанови сприятимуть процесу економічного відродження. Докладні відомості про «Союз труженниковъ Днѣпровскаго коммерческаго флота» подав М. М-кин у статті «Союзъ Днѣпрофлотъ»: автор висвітлив завдання, діяльність та перспективи організації, зазначивши, що в першому номері йшлося про історію виникнення організації та її заснування.

У статті Г. «Проф. рабоч. движеніе», що складалася із двох основних частин: «Возникновение профессионального рабочего движения» та «Проф. движ. въ Англіи. Трэдъ-Уніоны», подано короткі відомості про історію розвитку профспілкового руху та економічні причини, які його спричинили, а також про досвід роботи профспілкових організацій Англії.

Під рубрикою «Приказы и распоряжения Правительства» вміщено постанови виконавчого комітету Київської ради робітничих депутатів і накази голови Ради народного господарства.

У часописі функціонували також рубрики: «Рабочая Жизнь» (замітки: «Охрана труда», «Въ биржѣ труда», «Всеукраинскій съездъ рабочей кооперации», «Культурно-просвѣтительная дѣятельность») та «Городская жизнь» (інформація про ціни на основні продукти харчування).

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 41; Газети України 1917—1920 років... С. 36.

М. Комариця

2404

ВЕСТНИК ХАРЬКОВСКОГО ОКРУГА ПУТЕЙ СООБЩЕНИЯ: Ежемесячный журнал. — № 1. 1919, 1 мая.

Ред. А. Близниченко. — **Харьков, 1919:** Изд. Харьковского округа путей сообщения. *Адр. ред. і контори:* Харьков, пл. Розы Люксембург, д. б. «Гранд-Отель».

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 32×24 см; Обс. 28 с.; Ц. номера 5 р.

Наявність у фондів: **НБУВ:** 1919 — № 1; **ХДНБ:** 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Випускаючи перший номер місячника, редакція зазначила, що часопис покликаний доповнювати щоденні «Известия Народного Комиссариата Путей Сообщения Украины». Завдання часопису — сприяти вирішенню організаційно-економічних, технічних та соціальних питань залізниці УСРР, стати

органом революційних волі та думки «работников железнодорожного дела Украины» («От Редакции»).

Автори видання висвітлювали розвиток регіональної мережі шляхів сполучення, повідомляли про різноманітні заходи медичного спрямування на залізниці. Означена проблематика розкривалася також у рубриках «Из жизни округа» й «Технический отдел».

В «Литературном отделе» публікувалися статті про важливість свята солідарності трудящих («День свободы и радости», «Праздник трудящихся»), оповідання, вірші та нарис про пролетарський рух п. н. «О творчестве настоящего» Г. Петникова.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 41; Українські періодичні видання у фондів ХДНБ... Вип. 2. С. 10.

В. Ковпак

2405

ВЕСТНИК ЦЕНТРОПРОФА: Еженедельный Орган Одесского Совета Профессиональных союзов. — № 1. 1919, 13 июня.

Ред. Редакционная коллегия: А. И. Чемеринский, Х. Н. Кантор (Олин), И. Перепечко. — **Одесса, 1919:** Изд. Одесский Совет Профессиональных Союзов. Одесская третья Советская тип., Александровский просп., 11. *Адр. ред.:* ул. Кондратенко, 15, «Центропроф».

Вийшло: 1919 — № 1—10; Ф. 54×35 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 1 р. 50 к.

Наявність у фондів: **НБУВ:** 1919 — № 2, 5; **ОННБ:** 1919 — № 1—10.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Додаток до № 2: «Тарифный сборник: Приложение к № 2 «Вестника Центропрофа». Нормы заработной платы для домовых служащих и рабочих порта и железно-дорожного узла гор. Одессы». Мова видання — російська.

У «Вестнике Центропрофа» порушувалися проблеми розвитку професійного руху в Україні, висвітлювалася діяльність місцевих фахових об'єднань.

Активність українських профспілок у суспільному житті відображали замітки і повідомлення про низку фахових з'їздів, конференцій, які відбувалися у той час. Зокрема, інформувалося про 3-й об'єднаний з'їзд робітників і службовців цукрової промисловості України та Росії, з'їзд завідувачів відділів праці, Всеукраїнську конференцію голкарів. Періодично висвітлювалася робота фахових товариств Києва та Харкова.

На шпальтах газети обговорювалися засадничі принципи організації професійних спілок, питання заробітної плати, проблеми соціального страхування, робота бірж праці. Публікувалися нормативні документи про встановлені тарифи для працівників різних галузей.

У низці статей розглядалося питання участі профспілок у забезпеченні українських робітників продовольством і паливом.

У матеріалах пропагандистського змісту агітувалося чинити опір Добровольчій армії А. Денікіна та вступати до лав Червоної армії. Інформувалося про оголошення додаткової мобілізації серед членів профспілок.

Діяльність українських фахових організацій часто розглядалася у тісному взаємозв'язку з робітничим рухом у радянській Росії. У газеті вміщувалося багато інформаційних матеріалів про перебіг всеросійських з'їздів працівників різних сфер виробництва, у роботі яких брали участь представницькі делегації з України.

Значна частина публікацій торкалася безпосередньо діяльності Одеської ради професійних спілок (Центропроф) та місцевих фахових організацій. Зокрема, висвітлювалася робота організаційно-інструкторського відділу та відділу безробітних Центропрофу, окреслювалася діяльність профспілок харчовиків, аптекарів, вантажників та перевізників, шкіряників та ін.

За тематикою матеріали були згруповані у рубрики: «С'езды и конференции», «Деятельность Центропрофа», «Тарифы», «В союзах», «Производственные объединения», «Социальное страхование», «По району», «За неделю (По союзам)», «Организация производства», «Из печати».

Авторське коло часопису: Клімов, Б. Козелев, З. Лікіп, І. Новак, Х. Олін, Іван Перепечко, Яків Фін, О. Чемеринський, Шмідт.

Останній (10-й) номер вийшов 18 серпня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С.15. Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 111; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 15; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 11; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 37.

О. Палюх

2406*

ВЕСТНИК ЧЕРНИГОВСКОГО ГУБЕРНСКО-ГО ЗЕМЕЛЬНОГО ОТДЕЛА. — Еженедельный журнал. — № 1. 1919, апр.

Чернигов, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—8, 9/10, 11, 12, 13/14, 15/16.

Наявність у фонді: РНБ: 1919 — № 3—7, 9/10—13/14.

Примітки: Мова видання — російська.

Публікації журналу висвітлювали процес становлення радянської влади на Чернігівщині та формування нових, колективних, методів господарювання у сільському господарстві.

Останній наявний (13/14-й) номер датовано липнем 1919 р.

Бібліографія: Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по сельскому хозяйству. С. 22; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 41.

В. Габор

2407*

ВЕЧЕРНЕЕ ВРЕМЯ. — № 1. 1919.

Ред. Б. Суворин. — **Харьков, 1919:** Изд. Т-во на паях Б. А. Суворина. Тип. Харьк. губ. правления.

Вийшло: 1919 — № 1—125.

Наявність у фонді: РНБ: 1919 — № 77, 78, 81—86, 95, 113—115, 121, 125.

Примітки: Наявний № 77 датовано 2 жовтня 1919 р. Мова видання — російська. Однойменне видання за редакцією Б. Суворина побачило світ у Ростові-на-Дону.

Газета, що виходила під час перебування міста під контролем Добровольчої армії генерала А. Денікіна, мала виразне монархічне спрямування, виступала за реставрацію Російської імперії та гостро критикувала лідерів української національно-визвольної революції. Водночас автори газети різко негативно оцінювали діяльність більшовиків, публікуючи відомості про злочинні дії т. зв. надзвичайних комісій на території Харківщини.

Незважаючи на це, редактор Б. Суворін був покараний генерал-лейтенантом В. Май-Маєвським, що на той час був військовим очільником білогвардійців на Харківщині, штрафом у 5 тис. рублів із заміною на 10 діб арешту за публікування в № 35 газети статті М. Брешко-Брешковського «Дайте же твердую власть», в якій піддавав критиці деякі дії тогочасної влади.

Останній (125-й) номер видання вийшов у світ 28 листопада 1919 р.

Бібліографія: Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 24.

Література: Сюдюков І. Українська трагедія 1919 року очима ад'ютанта Симона Петлюри // День. 2013. Ч. 38. 1 берез.

Електронні джерела: Хронологія: 23 августа. URL: <http://kornilov.name/page/31/>.

М. Комариця

2408

ВЕЧЕРНИЕ ОГНИ. — № 1.
1919, 31 авг.

Ред. Івковъ. — Петроградъ; Київ, 1919: Изд. Киевское бюро Союза Освобождения России. Тип. Т-ва Кушнаревъ и К° въ Київѣ, Караваевская, № 5 (1919 № 1—3); Тип.: отд. снабжения штаба войск Киев. обл. Крещатик, № 42 (1919 № 4—86). Адр. ред.: Караваевская ул., 5 (1919 № 1—3), Крещатик, № 42 (1919 № 4—86). Адр. контори: Крещатикъ, 25 (1919 № 1—3), Крещатикъ, № 42 (1919 № 4—86).

Вийшло: 1919 — № 1—86; Ф. 53×45 см (1919 № 1—3), 53×35 см (1919 № 4—86); Обс. 2 с., 4 с.; Передпл.: на 3 мѣс. 100 р. (1919 № 1—19), 180 р. (1919 № 20—52), 200 р. (1919 № 53—86). Ц. номера 2 р. (1919 № 1—9), 3 р. (1919 № 10—31), 4 р. (1919 № 32—61), 5 р. (1919 № 62—86).

Наявність у фондi: НБУВ: 1919 — № 1—36, 39—67, 69—84, 86; РНБ: 1919 — № 44, 45, 47, 56—58, 66, 69, 70.

Примітки: Мова видання — російська.

«Вечерніе Огни» — суспільно-політичний часопис, офіційний друкований орган Київського бюро Союзу звільнення Росії. У виданні відображалися суспільно-політичні події, які відбувалися в Україні та за її межами, а також перебіг радянсько-української війни, громадянської війни в Росії, детально висвітлювалося просування формувань Добровольчої армії на території України (Добровольческая Армія, Галиційське Командованіє и Петлюра. № 4).

На сторінках газети вміщувалися накази керівників частин Добрармії, офіційні відозви, в яких проголошувалися позиції очільників Білого руху щодо вирішення низки політичних та економічних питань на підконтрольній території, публікувалися повідомлення комендатури Києва щодо проблем продовольчого забезпечення та налагодження адміністративної роботи у місті (О государственномъ языкѣ. № 2; Ген. Деникинъ о рабочемъ вопросѣ; Наши цѣли (За что мы боремся). № 4; Гражданское управление г. Киевомъ. № 8; Добровольческая армія и украинцы. № 9).

Значну увагу редакція приділяла критиці військово-політичної діяльності своїх опонентів — Директорії Української Народної Республіки, зокрема Симона Петлюри, махновського руху, Червоної армії (Соловьев Мих. Въ гостяхъ у Петлюры. № 22; Петлюра и

большевики. № 44; О чемъ мечтають украинцы. № 52).

Низка публікацій присвячувалася темі договору між Українською галицькою армією та Добровольчою армією (Галичане и Добрармія. № 59; Соглашеніє съ галичанами. № 63).

Рубрики видання: «Въ послѣднюю минуту», «Война съ большевиками», «Въ освобожденной Россіи», «Галиція и Россія», «Въ городѣ и земствѣ», «Въ Совѣтской Россіи», «Иностранная жизнь», «Хроника», «Происшествія», «Объявленія», «Послѣднія сообщенія», «Положеніє на фронтѣ», «Церковная жизнь», «Продовольствіє Києва», «На петлюровскомъ фронтѣ», «Въ станѣ Петлюры», «Добрармія, Галиційське командованіє и Петлюра», «Київскій фронтъ», «Литературная недѣля», «Бои за Київъ», «Петлюра и большевики», «Радіо», «Америка и Россія», «Среди газетъ», «Телеграммы», «На фронтахъ», «Фронтъ адм. Колчака», «Россія и союзники» та ін.

Автори газетних публікацій: В. Борисов, С. Войцеховський, В. Іртенъев, І. Невич, М. Соловйов, Н. Шнейдер та ін.

Останній (86-й) номер датовано 2(15) грудня 1919 р.

Бібліографія: Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 25; Газети України 1917—1920 років... С. 38; Київські газети 1838—1940 років... С. 27.

Література: Стрілець В. В. Київський осередок українських соціалістів-федералістів за денікінської та радянської влади (1919—1920 роки) // Історична пам'ять. 2014. № 30. С. 107; Бойко О. Д. Нариси життя Києва. 1919 рік: політика і повсякденність. Київ, 2015. С. 94, 107, 108, 114, 136; Шехтман І. Б. История погромного движения на Украине 1917—1921 гг. Москва; Берлин: Директ-Медиа, 2015. Т. 2. С. 105.

Р. Бліхарський

2409

ВЕЧЕРНИЕ ОТКЛИКИ: Газета общественная, политическая и литературная. — Выходить вечеромъ по воскреснымъ и праздничнымъ днямъ. № 1. 1919, янв.

Ред. И. Г. Столяръ. — Київ, 1919: Тип. «Днепр» Костельная, 9. Адр. ред. і контори: Крещатикъ, 5.

Вийшло: 1919 — № 1—7, [?]; Ф. 52×33 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 75 к.

Наявність у фондi: НБУВ: 1919 — № 2—7.

Примітки: Наявний № 2 вийшов 5 січня 1919 р. № 3 за 1919 р. вийшов як святковий «Рождественскій номеръ». Мова видання — російська.

На сторінках часопису висвітлювалося суспільно-політичне життя в Україні та за кордоном, подавалася інформація про місцеві новини, а також події культурного життя. Обстоюючи ідеали мирного й демократичного розвитку держави та суспільства, редакція неодноразово публікувала статті, що пропагували лояльні відносини представників різних національностей, можливість їх порозуміння на основі культурних цінностей тощо (Б. М. Единий фронт. № 5; Теплов Леонид. Нельзя молчать. № 6).

У статтях та інформаційних замітках йшлося про новини політики, економіки, культури. В окремих публікаціях висвітлювалися взаємини української влади з урядами європейських країн.

Редакція подавала огляди матеріалів української преси, зокрема київських часописів «Наш Путь», «Столичный Голос», «Трибуна», що торкалися питань внутрішньої та зовнішньої політики. У газеті вміщено передрук есе Осипа Назарука «Раб» із часопису «Україна», републіковано статті з «Робітничої газети», деякі матеріали ілюстровано карикатурами.

Літературну частину видання складали фейлетони А. Аверченка, А. Бухова, Анжеліки Саф'янової; нерідко ці матеріали мали сатирично-гумористичний характер, порушували як політичні, так і побутові проблеми й друкувалися зазвичай під рубрикою «Маленький фельетон». У різдвяному номері газети переважали літературні й сатирично-гумористичні твори.

У газеті функціонували також рубрики: «Последняя известия», «Киевская жизнь», «О чем пишут», «Театр».

Серед авторів видання, окрім згаданих, — Аркадій Бухов, Л. Карелін, Макс.

Останній наявний (7-й) номер газети датовано 2 лютого 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 17; Газети України 1917—1920 років... С. 38; Київські газети 1838—1940 років... С. 27.

М. Процик-Кульчицька, Р. Бліхарський

2410

ВЕЧЕРНІЙ БЮЛЛЕТЕНЬ (1919 № 34); **ЕЖЕДНЕВНИЙ БЮЛЛЕТЕНЬ** (1919 № 84); **ЕЖЕДНЕВНИЙ ВЕЧЕРНІЙ БЮЛЛЕТЕНЬ** (1919 № 116): Офиц. сообщ. Штаба Добровол. армии: Для Харьк. отд-ния Отд. пропаганды, изготовлен газ. «Народное Слово» (1919 № 116). — № 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Харьковъ, 1919:** Изд. Харьковское Отдѣленіе Отдѣла Пропаганды. Тип.

«Ренесансъ», 70. Харьковъ (1919 № 34—84); Тип. М. Дрейшпуль и с-въ (1919 № 116).

Вийшло: 1919 — № 1—116; Ф. 60,5×43,5 см; Т. 3500 пр.; Обс. 1 с.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 34; РНБ: 1919 — № 84, 116.

Примітки: Наявний № 34 вийшов 26 липня 1919 р. Мова видання — російська.

Бюлетень стисло інформував читачів про події на фронтах, бойові дії Добровольчої армії генерала А. Денікіна та суспільно-політичну ситуацію в Україні та Росії. Редакція містила повідомлення про контрнаступ військ адмірала О. Колчака в районі Оренбурга, червоноармійські бунти в Одесі тощо.

Під єдиною рубрикою «Официальное Сообщение Штаба Добровольческой Армии» друкувалися повідомлення про наступ Добровольчої армії на Сумському, Ромаданському та Катеринославському напрямках.

Останній (116-й) номер вийшов у світ 4 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 47.

В. Габор

2411

ВЕЧЕРНІЙ КУР'ЄРЪ: Воскресная общественно-политич., лит. и экономич. газета (1919 № 1); Ежедневная общественно-полит., литерат. и экономич. газета (1919 № 3). — Выходит по воскресеньямъ въ 3 часа дня. № 1. 1919, 25 сент.

Ред.-изд. (1919 № 1), *ред.* (1919 № 3) Д. Шперлингъ. — **Одесса, 1919:** Тип. Лебединскаго и Вепринскаго, Пантелеймоновская, 46 (1919 № 1); Тип. И. Цисина и Ройхмана, Троицкая ул., 28 (1919 № 3).

Вийшло: 1919 — № 1—3; Ф. 43,5×31 см; Обс. 2 с.; Ц. номера 3 р.

Наявність у фонді: ОННБ: 1919 — № 1, 3.

Примітки: Мова видання — російська.

«Вечерній Кур'єр» подавав оперативну інформацію про поточні суспільно-політичні події в країні, за кордоном та безпосередньо в Одесі.

У часописі домінували повідомлення воєнної тематики — розгром більшовицького флоту британськими військовими суднами у Фінській затоці, наступ армій Юденича і Мамонтова на Петроград та Москву, а також польських військ на Вітебськ.

Значна увага приділялася подіям на теренах радянської Росії: повідомлялося про кризу більшовицької влади, робітничі повстання у Москві, утиски

прогресивної преси, репресії проти інакомислячих. Спробою розібратися у складних політичних перипетіях того часу була стаття Д. Доніна «Летающий голландец» (№ 1), присвячена діяльності О. Керенського.

Зарубіжна хроніка презентувала суспільно-політичні новини з різних країн світу — Болгарії, Румунії, США, Франції, Японії.

У газеті друкувалося чимало місцевих повідомлень — про відновлення залізничного сполучення Одеси з іншими містами, проблеми з вилученням радянських грошей; подавалася також кримінальна хроніка.

У газеті велися рубрики «Положение въ Совдепии» та «Происшествіе».

Публікації переважно не авторизовані або підписані псевдонімами чи криптонімами, зазначено єдине прізвище — Д. Донін.

Останній (3-й) номер вийшов у світ 30 вересня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 45.

О. Палюх

2412

ВЕЧЕРНІЙ ЧАСЪ: Вечерняя газета (1919 № 1—58). — Выходитъ ежедневно въ 3 часа дня. № 1. 1919, 24(11) янв.

Ред.-изд. Л. М. Камышниковъ. — **Одесса, 1919:** *Тип.* 6. «Вільне Життя» Екатерининская, 29 (1919 № 1); *Тип.* 6. «Укр. Нац. Р.» Екатерининская, 29 (1919 № 2—28); *Тип.* «Дніпросоюз», Екатерининская, 29 (1919 № 29—58); *Тип.* Л. А. Бржозека, Одесса (1919 № 61—64). *Адр. ред.:* Екатерининская, 29 (1919 № 1—58), Малый пер., 7 (1919 № 61—64).

Вийшло: 1919 — № 1—64; *Ф.* 43,5×27,5 см (1919 № 1—58), 53×40 см (1919 № 61, 62), 53×30 см (1919 № 63, 64); *Обс.* 4 с. (1919 № 1—58), 2 с. (1919 № 61—64); *Ц.* номери 50 к. (1919 № 1—37), 60 к. (1919 № 38—44), 80 к. (1919 № 45—55), 1 р. (1919 № 56—58), 3 р. (1919 № 61—64).

Наявність у фондi: **ОННБ:** 1919 — № 1—58, 61—64.

Примітки: У випуску газети була перерва: наявний № 58 датовано квітнем, а № 61 — вереснем 1919 р. Мова видання — російська.

Нагальність видавання суспільно-політичного часопису редакція обґрунтовувала загостреною увагою громадськості Одеси до поточних подій у зв'язку з напруженістю і мінливістю життя після Першої світової війни. Головним його завданням було надання

повної і достовірної інформації про ситуацію на вітчизняних теренах, за кордоном та безпосередньо в Одесі. Редакція обіцяла формувати інформаційний блок часопису на демократичних засадах, «не задаваясь партійними цѣлями», протегуючи високі суспільні ідеали.

Газета виходила у період перебування Одеси під контролем військ Антанти та Добровольчої армії А. Денікіна — від січня і до початку квітня та у вересні 1919 р. Упродовж більшовицької окупації міста у квітні—серпні 1919 р. вона не видавалася.

Зміст часопису становили головню інформаційні повідомлення, замітки та невеликого обсягу статті на актуальні теми.

Багато місця відводилося воєнно-політичному становищу в Україні — інформувалося про наступ Червоної армії на Київ та його захоплення більшовиками (Григорьевъ І. Письмо изъ Кіева. № 4; Нашествіе вандаловъ. № 5; добірка повідомлень під спільною назвою «Что съ Кіевомъ?» (№ 7), окреслювалася також ситуація в Армії УНР — сповіщалося про її підкріплення галицькими військовими частинами та контрнаступ на столицю (Петлюровскія войска. № 2; Украинцы и Галичане. № 3; М. Кл-въ. Помощь Галиции. № 35; ін.).

Значна увага приділялася діяльності Директорії: повідомлялося про від'їзд уряду до Вінниці, зміни в кабінеті міністрів, заходи щодо налагодження зв'язків з країнами Антанти — прибуття до Одеси української делегації на чолі з М. Остроградським, а також інших представників уряду УНР для переговорів з союзниками про спільні дії (Украинская делегация въ Одессѣ. № 5; Тов. мин. д-ръ Галипъ о моментѣ. № 7; а також у рубриках «Украинцы и Антанта» та «Украина и Антанта»).

У низці статей обговорювалися проблеми в аграрному секторі України у зв'язку з невирішеністю земельного питання (Когда успокоится деревня? № 7; Что думаетъ деревня? № 8). Інформувалося про зростання невдоволення серед селян та появу збройних угруповань під керівництвом «отаманів» у різних регіонах України (Атаманъ Волоховъ. № 3; Кто такой Махно? № 22). Порухувалося питання щодо відповідальності за скоєні воєнні злочини проти мирного населення, зокрема єврейські погроми (Погромная волна. № 4; Ужасы в районѣ Балты. № 63).

Із зміщенням лінії фронту на південь сторінки газети зарясніли повідомленнями про бої під Миколаєвом та Херсоном (Событія въ Николаевѣ и Херсонѣ. № 35) і про організацію оборони Одеси

від більшовицьких військ (добірка матеріалів під спільною назвою «Одессу будуть захищати» (№ 40); «Осадное положение въ Одессѣ» (№ 41); «Оборона Одессы» (№ 48); ін.).

Зайняття Одеси частинами Добровольчої армії А. Денікіна зумовило відновлення виходу газети та появу на її сторінках публікацій на підтримку нової влади — закликів про організацію збору коштів та вступ до її лав (Євреї на военній службі; Мобілізація в Одессѣ. № 63), повідомлялося також про спроби командування УНР налагодити переговорний процес із денікінцями.

У зарубіжних новинах головно відтворювалися складнощі суспільно-політичного та соціально-економічного життя у повоєнній Європі. Особливу увагу приділялося перебігу Паризької мирної конференції та ситуації в Бессарабії у зв'язку з її захопленням Румунією.

На тлі небезпеки більшовицької агресії пильно відстежувалися наслідки воєнно-політичного протистояння на російських теренах. Зокрема, чималі надії щодо припинення кровопролиття автори часопису покладали на мирну конференцію з російського питання, яка мала відбутися на Принцевих островах (Поїдуть ли большевики на Принцевы острова. № 3; Союзные державы и России. № 4; Съ большевиками сговариваться невозможно. № 6).

Різномасштабно подавалася хроніка громадського життя в Одесі: інформувалося про ліквідацію за наказом А. Денікіна органів самоврядування — міської думи в Одесі (Къ роспуску думы. № 3; Роспускъ думы и продовольственное дѣло. № 4) та передачу повноважень міській управі (Что дѣлать? № 3); повідомлялося про продовольчі і паливні проблеми у місті, проблеми зв'язку та електропостачання, оплати житла і праці.

На сторінках часопису окреслювалася складна епідеміологічна ситуація у місті через поширення тифу та віспи (Можно ли бороться съ эпидеміями тифа? № 1; Эпидемія черной оспы. № 58), публікувалися відомості з біржі та кримінальна хроніка.

Контрасти суспільної картини в Одесі відтворювали фейлетони О. М. Толстого «На святкахъ суженый» (№ 1) та «Мысли по поводу» (№ 8), нариси А. Деліна під загальною назвою «День», публікації рубрики «Маленькій фельетон».

Про культурне життя розповідали матеріали рубрик «Театръ и искусство», «У рампы», «Рампа», в яких подавалися анонси і відгуки на вистави (переважно Л. Камишнікова) в театрах Одеси. Красне письменство презентувала рубрика «Наши рассказы», де

публікувалися оповідання авторів під псевдонімами Джокер та Л. Гана. На шпальтах газети друкувалися також вірші поета-сатирика Валентина Горянського (Іванова).

У виданні висвітлювався спортивний рух у місті — головно перебіг та результати футбольних матчів.

Серед рубрик — «Телеграммы», «Сегодня утрюмъ въ газетахъ», «За рубежомъ», «Въ послѣднюю минуту», «Разныя извѣстія», «Событія ночи», «Въ Совдепии», «Жизнь Одессы», «Въ Одессѣ», «Чѣмъ живеть Одесса?», «Море», «Происшествія», «Биржа», «Спортъ».

Публікації переважно не авторизовані або підписані псевдонімами чи криптонімами, окремі належали Івану Григор'єву, Петру Нілусу, Олексію Толстому.

Останній (64-й) номер вийшов 17 вересня 1919 р. Про припинення виходу газети «Вечерній Часъ» та ще багатьох інших видань місцевої преси повідомив у жовтні того року одеський сатирично-гумористичний журнал «Бѣшеная Тетка».

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 11, 16; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 12.

О. Палюх

2413*

ВЕЧЕРНЯ НОВОСТИ: Ежедневная газета (1919 6(23) янв.); Экстренный выпускъ (1919 4 апр.) — 1919, 6(23) янв.

Ред.-изд. М. Л. Бриль. — **Одесса, 1919:** *Типо-Литогр.* Цисина и Ройхмана (1919 4 апр.).

Вийшло: 1919 — 6(23) янв., 4 апр.; *Ф.* 53×35 см, 49×40 см; *Обс.* 1 с.; *Ц.* номери 50—65 к.

Примітки: Мова видання — російська.

Суспільно-політична і комерційна газета.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 18.

О. Палюх

2414

ВЕЧЕРНЯ ОДЕССКІЯ НОВОСТИ. — № 1. 1919, 17 окт.

Отв. ред. А. И. Злыгостева. — **Одесса, 1919—1920:** *Изд.* Акціонерное о-во «Одес. Нов.» въ лицѣ членовъ правленія Б. Е. Окомскаго (предсѣд.), И. Л. Соколовскаго и А. А. Аренберга. *Тип.* «Одес. Нов.» Екатерининская, 8. *Адр. ред.:* Екатеринин., 8.

Вийшло: 1919 — № 1—60, 1920 — № 61—78; *Ф.* 46×31,5 см (1919 № 1—30, 42—46), 54×39,5 см (1919 № 31—41, 47 — 1920); *Обс.* 4 с. (1919 № 1—20, 22—30, 42—46), 2 с. (1919 № 21, 31—41, 47 — 1920);

Ц. номери 3 р. (1919 № 1—41), 5 р. (1919 № 42 — 1920 № 76), 10 р. (1920 № 77, 78).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1920 — № 63; ОННБ: 1919 — № 1, 2, 4—55, 57—60, 1920 — № 61—69, 71—78.

Примітки: У 1920 р. — валова нумерація чисел. Періодичність виходу: п'ять-шість разів на тиждень. Мова видання — російська.

У газеті «Вечернія Одесскія Новости» висвітлювалися важливі суспільно-політичні події на теренах держави, за кордоном та у місцевому житті. Зміст її становили невеликого обсягу статті, замітки і повідомлення. Редакція обстоювала ідею єдиної і неподільної Росії, підтримувала Добровольчу армію під командуванням генерала А. Денікіна.

Центральною темою публікацій слугувала воєнно-політична ситуація у державі. На шпальтах часопису друкувалися розпорядження Верховного головнокомандувача А. Денікіна та накази генералітету Добровольчої армії (Приказ Донского отамана. 1919. № 17; Приказ ген. Деникина. 1920. № 62; ін.), публікувалися інтерв'ю з представниками командування (В. А. Степанов о строительстве новой России. 1919. № 9; Генер. Май-Маевский о фронтѣ и тылѣ. 1919. № 33). Регулярно подавалися звідомлення штабу Добровольчої армії про військове протистояння із Червоною армією, сповіщалося про становище в союзницьких військах (Союзники и Доброармия. 1919. № 54) та в стані національно-патріотичних сил (В Петлюрии. 1919. № 10; Петлюровцы в Варшавѣ. 1919. № 27; ін.), боротьбу із повстанськими загонами Н. Махна (Разгром махновских гнѣзд. 1919. № 16; Разгром махновцев. 1919. № 42).

Значна увага була прикута до подій на українських теренах: повідомлялося про бої між денікінцями й більшовиками на різних напрямках, зокрема Вінницькому, Житомирському та особливо в Києві і його окрузі. Із зміщенням лінії фронту на південь нагальним стало питання оборони Одеси (Положение Одессы; Оборона Одессы. 1919. № 59) та проведення мобілізації в регіоні (К мобилизации учащихся. 1919. № 33; Призыв женщин-врачей; Призыв врачей, фельдшеров и фельдшериц. 1919. № 59; Призыв на военную службу. 1920. № 61).

В умовах постійного воєнного протистояння 1919—1920 рр. актуалізувалася тема захисту мирного населення від насильства, передусім припинення єврейських погромів (Погромные эксцессы. 1919. № 1; День еврейского траура. 1919. № 33; Мирцев Б. Жертвы. 1920. № 62; ін.).

На шпальтах видання порушувалися питання відновлення економічної та фінансової системи країни: виняткове значення надавалося розвитку кооперації, аналізувалася ситуація на Одеській біржі, обговорювалися заходи боротьби із спекуляцією та облаштування в Одесі вільної гавані (Возрождение русской промышленности. 1919. № 5; Борьба со спекуляцией. 1919. № 7; ін.).

У зарубіжних новинах відтворювалося становище на міжнародній арені — повідомлялося про роботу Ліги Націй, суспільно-політичне й економічне життя у повоєнній Європі (Львович Г. Совет десяти. 1919. № 41), оголошення провідними державами світу економічної блокади радянської Росії (Ч. Блокада Совдепии. 1919. № 7; Германия и блокада Совдепии. 1919. № 12).

Багато місця відводилося хроніці місцевого життя — подіям у Херсонській губернії та Одесі. Інформувалося про перебіг виборів до Одеської міської думи (Избирательная кампания в Одессѣ. 1919. № 8; Голос кандидатов. 1919. № 9), висвітлювалися заходи щодо вирішення транспортних, продовольчих, паливних, квартирних проблем (Мирцев Б. Без топлива. 1919. № 7; Вздорожаніе хлеба. 1919. № 8; ін.), порушувалося питання протиепідемічного захисту у зв'язку із захворюваністю на висипний тиф, сповіщалося про складну криміногенну ситуацію.

У гротескній формі актуальні суспільні проблеми того часу відтворені у віршованих пародіях Жгута, вміщених у рубриці «Гримасы дня», та у численних сатиричних картинах автора під псевдонімом Незнакомец, як-от: «Прививка молодости» (№ 4), «Осколки» (№ 7).

Культурне життя Одеси висвітлювалося у рубриках «Театр и искусство» та «Сегодня в театрах», де публікувалися анонси і відгуки на нові вистави, концерти в театрах міста — в міському, драматичному, мініатюр, Соболящикова-Самаріна. Короткі замальовки закулісного життя подавав автор під псевдонімом Лепорелло у рубриці «Театральные сувениры».

Література представлена перекладами зарубіжних творів, зокрема з англійської, іспанської та німецької мов.

Спортивні новини переважно відтворювали перебіг та результати футбольних матчів в Одесі.

Рубрики газети: «Что слышно на фронтах», «На фронтѣ», «С петлюровского фронта», «В Киевѣ», «В Киевѣ и под Киевом», «Вѣсти отовсюду», «Что случилось в городѣ», «Одесскій день», «По нашему краю», «Воѣнно-администр. вѣсти», «На административныя темы», «В иностранных колониях».

Одессы», «На продовольственные темы», «Осколки», «Спорт», «Торговля и промышленность», «Биржевой бюллетень». Рубрика «Из утренних газет» мала підрубрики: «Въ России», «За рубежомъ», «Въ Одессѣ», «Положение Одессы». Практикувалося також об'єднання тематично споріднених повідомлень під одним заголовком, як-от: «Против погромов», «На защиту родины», «Избирательная кампания в Одессѣ», «Фронт и тыл».

Публікації переважно неавторизовані або підписані псевдонімами чи криптонімами. Серед авторів вказані: К. Бархін, Г. Львович, П. Масляковський, Б. Мірцев, А. Муров.

Останній (78-й) номер вийшов 23 січня 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 45; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 12.

О. Палюх

2415

ВЕЧЕРНЯЯ ГАЗЕТА РОСТА. — Г. 1. № 1. 1919, 25 дек.

Ред. Редакционная коллегия. — **Киев, 1919—1920:** Изд. Российское Телеграфное Агентство. Тип. РОСТА, Советская пл., № 3. *Адр. ред. і контори:* Думская пл., № 3 (1919 № 1—3, 1920 № 9—11), Советская пл., № 3 (1919 № 4—6, 1920 № 7—8, 12—17).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—6, 1920 — Г. 1 № 7—17; *Ф.* від 43,5×33,5 см до 53×35 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 5 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 1—6, 1920 — Г. 1 № 7—17; **ДНАБ:** 1920 — Г. 1 № 8—17.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Періодичність виходу: щоденно. Мова видання — російська.

Радянське суспільно-політичне видання агітаційно-пропагандистського спрямування. Інформуючи читачів про події в Україні загалом та Києві зокрема, редакція намагалася позитивно налаштувати українців до нової влади. У статті «Украинцы и советская власть» (1919. № 1) йшлося про те, що раніше національні кола в Україні негативно ставилися до радянської влади, а тепер виявили бажання вести культурну й економічну роботу в тісному контакті з нею.

У 1919 р. на сторінках видання багато місця відводилося оперативним повідомленням з фронтів, зокрема про захоплення Червоною армією Кременчука, Ізюма, організацію міського ревкому та створення при Київському губревкомі комісії з розслідування злочинів Добровольчої армії тощо.

Редакція вміщувала матеріали, в яких інформувалося про діяльність губревкому та його засідання, висвітлювалося житлове питання в Києві, проблеми опалення, соціального забезпечення та продовольчий стан міста, боротьби із висипним тифом, розкривала проблеми кооперації після захоплення більшовиками Києва, потреби провінції, а також агітаційні статті на зразок «Год побед» А. Ландау (1920. № 7).

Про тогочасну ситуацію в Україні йшлося в інтерв'ю із Затонським (1920. № 12) та комендантом Києва Савицьким (1920. № 16), у повідомленнях про з'їзд незаможників у Києві (1920. № 9), настрої киян відображено у циклі нарисів п. н. «В городе» А. Денисова (під крипт.: А. Д-сов та А. Ден.) (1919. № 2, 4, 6; 1920. № 9—11, 13, 15, 17).

На шпальтах газети широко висвітлювалося театральне життя Києва, порушувалися питання існування київських театрів, реорганізації театральної справи та проблем українського театру, становища єврейських артистів.

Під рубрикою «По Советской Украине» висвітлювалися важливі події в Україні, зокрема в Радомиському повіті.

Щодо міжнародних подій, то редакція вмістила повідомлення про перемовини радянської Росії з Естонією, Всеросійський з'їзд «трудових казаков» та встановлення радянської влади в Грузії (1920. № 8), надрукувала уривок із доповіді Л. Троцького про події в Петрограді (1919. № 3).

У редакційних публікаціях критично оцінювалося діячів Директорії та становище військ С. Петлюри (Судьба членов Директории. 1920. № 10; В стане Петлюры. 1920. № 16).

Редакція запровадила тематичні «Недели раненого и больного красноармейца» та «Неделя фронта».

У газеті функціонували такі рубрики: «Красный фронт», «В последний час», «На фронте мировой революции», «По Советской Украине», «В Киеве», «В провинции», «В Советской России», «За границей», «В черном стане», «Жизнь театра», «Дневник театрала», «Маленький фельетон» та ін.

Більшість публікацій у газеті вміщувалося без зазначення авторства, лише окремі — під прізвищем А. Ландау та псевдонімами й криптонімами: А. Д-сов та А. Ден. (під ними виступав А. Денисов) тощо.

Останній (17-й) номер вийшов 17 січня 1920 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 15; Газети України 1917—1920 років... С. 39; Київські газети 1838—1940 років... С. 28.

В. Габор

2416

Винницкая Жизнь: Ежедневная общественно-политическая и литературная газета. — № 1. 1919, 26 сент.

Ред.-изд. Ф. Ивановъ. — **Винница, 1919:** Тип. Вин. Гор. Самоуправления. Адр. ред. і контори: Винница, Муры, Николаевскій просп., № 25.

Вийшло: 1919 — № 1—7; Ф. 60×36 см; Обс. 2 с.; Ц. номера 2 р. 50 к.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — № 2; ДНАБ: 1919 — № 1—7.

Примітки: Газета виходила з поміткою: «Дозволено Военной Цензурой». Мова видання — російська.

Значну частину контенту видання становили інформаційні повідомлення про внутрішнє життя України, їх джерелом були Українське пресове бюро й Українське телеграфне агентство. Матеріали зазначеної тематики доповнювала низка важливих статей, передрукованих зі столичних та всеукраїнських видань («Вечерние Огни», «Кіевлянин», «Кіевский журнал», «Стрілець», «Український Козак» та ін.).

Українську подієвість, зокрема революційну та воєнну, представлено повідомленнями з фронтів та оперативними зведеннями про боротьбу більшовицьких військ із Добровольчою армією А. Денікіна.

У матеріалах видання редакція звертала увагу на невпорядковане вирубування селянами лісів, що завдавало великої шкоди лісовим господарствам України. Її вирішення вбачалося в узаконенні вирубки лісів, забезпечення їх охорони та проведення роз'яснювальної роботи серед населення щодо використання цих угідь (Гавриловъ П. Лѣсная вакханалія. № 5; ін.).

На сторінках газети розкривалася актуальна на той час проблема нестачі м'ясної продукції у Вінниці та висока ціна на неї, яка вирішувалася з допомогою налагодження міської м'ясної торгівлі (Къ вопросу о муниципализации мясной торговли. № 1, 6).

У центрі уваги видавців були питання освітлення вулиць міста; нестачі палива, зокрема дров; кризи цукрової промисловості, проведення земських зборів, повітового селянського та кооперативного з'їздів, а також новини міського театру.

Про інші події суспільно-економічного й культурного життя Подільської губернії й Вінниці читачі дізнавалися з матеріалів під рубриками: «Хроника», «Рабочая жизнь», «Театръ и музыка».

На сторінках часопису редакція вміщувала рекламні оголошення та інформаційні повідомлення,

більша частина з яких публікувалася під рубрикою «Объявления».

Рубрики щоденника: «Телеграммы У.Б.П.», «Изъ Украинской прессы» («Изъ кіевскихъ газетъ»), «Хроника», «Театръ и музыка», «Рабочая жизнь», «Объявления».

Автори газети: Б. Багінський, Ф. Горський, О. Длугач, С. Ільницький, М. Корнфельд, М. Мілеант, П. Ординський, Є. Радбиль, С. Рапопорт, І. Слуцький, А. Сокольський та ін.

Останній (7-й) номер вийшов 4 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 76.

Р. Романюк

2417*

ВЛАСТЬ СОВЕТОВ: Рабоче-крестьянская газета. — № 1. 1919.

Александровск, 1919: Изд. ЦИК Советов р., к. и к. д. Украины.

Вийшло: 1919 — № 1—6.

Примітки: Мова видання — російська. Олександрівськ — тепер м. Запоріжжя.

Останній (6-й) номер вийшов у світ 14 червня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 118.

В. Габор

2418

ВНЕШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ. — № 1. 1919, 25 марта.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Харьков, 1919:** Издание Внешкольного Подотдела Харьковского Губернского Отдела Народного Образования. 3-я Советская Тип., Харьков.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 32×23 см; Обс. 18 с.; Ц. номера 2 р.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1; ХДНБ: 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». У надзаголовку подано: «Основная задача внешкольного образования — создание очагов социалистической культуры». Мова видання — російська.

У № 1 «Внешкольного Образования» його видавці і редакція підкреслили важливість реалізації «свободи просвещения» на радянських теренах, необхідність залучення широких верств населення до системи позашкільної освіти, перспективність «союза науки и мировой революции» («Товарищи рабочие и работницы, крестьяне и крестьянки»).

Автори часопису обговорювали цільові засади і можливі шляхи розвитку системи позашкільної освіти (зокрема на території УСРР), звертали увагу на різні аспекти культурно-мистецького та освітнього поступу у середовищі пролетаріату та на місцях (участь у діяльності літературних та художніх майстерень; формування бібліотечної мережі на селі).

На шпальтах видання вміщувалася інформація про діяльність відділів та підвідділів народної освіти у структурах радянської влади в УСРР (зокрема на території Харківської губернії), а також регіональної та місцевих філій Комуністичної спілки молоді України (рубрика «Хроника»).

Серед авторів часопису — Е. Маляр, А. Розовська.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918 — 1950. Журнали. 1956. С. 48; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 12, 13.

В. Ковпак

2419

ВНЕШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: Приложение к № 86(113) «Известий Всеукр. Ц.И.К. Советов Украины» (1919 № 1). — Выходит еженедельно. № 1. 1919, 9 июля.

[Ред.] Редакция. Выходит под ред. Внешкольного Отдела Наркомпроса Украины. — Киев, 1919: Советская тип., ул. Ленина, № 19.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; Ф. 66×49 см; Обс. 2 с.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1, 2; ДНАБ: 1919 — № 1, 2.

Примітки: Мова видання — російська. Газета паралельно виходила українською мовою п. н. «Позашкільна Освіта» (див. № 2221).

Останній (2-й) номер видання побачив світ 27 липня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 69; Газети України 1917—1920 років... С. 67; Київські газети 1838—1940 років... С. 36.

М. Процик-Кульчицька

2420

ВОЗРОЖДЕНИЕ: Иллюстрированный Литературно-Художественный Еженедельник. — № 1. 1919, сент.

Ред. Я. Чухненко. — Одесса, 1919: Изд. Николаевъ и др. Тип. Лебединскаго и Вепринскаго. Адр. ред.: ул. Жуковского, № 6.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 25,5×16,5 см; Обс. 12 с.; Передпл.: на 3 мѣс. 75 р. Ц. номера въ Одессѣ 7 р., въ другихъ городахъ и на станціяхъ жел. дорогъ 7 р. 50 к.

Наявність у фонді: ОННБ: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

У наявному номері друкувалися художні твори місцевих, а також позамісцевих російських та інших зарубіжних авторів. У журналі вміщено поезії О. В. Антонова «Призывъ», М. Гданова «Къ вечернѣ», Я. Чухненка «Море». Проза репрезентована оповіданнями і нарисами М. Горького («Праздникъ»), М. Карпова («Золото»), Луїджи Капуана («Заноза»).

Редакція підтримувала монархічні ідеї та закликала співгромадян жертвувати кошти на допомогу Добровольчій армії під командуванням А. Денікіна. На «Страничке юмора» публікувалися карикатури на актуальні теми того часу, де передусім домінувала критика більшовизму.

У номері подавалися також різні життєві, історичні та статистичні цікавинки, як-от: інформація про способи використання паперу у США і статистика випуску газет у країнах світу, публікувалася бібліографія нових видань, друкувалися головоломки, містилися приватні оголошення про пошук роботи та реклама окремих одеських фірм.

На сторінках щотижневика велися рубрики: «Смѣсь», «Книжная полка», «Конкурсный листокъ».

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 45; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 112; Бельский М. Р., Ижик Л. В. Журналы старой Одессы. С. 20.

О. Палюх

2421*

ВОЛЬНОЕ ГУЛЯЙ-ПОЛЕ: Орган Революционной повстанческой армии Украины (махновцев). — № 1. 1919, 4 июля.

Гуляй-Поле, 1919: Изд. Отдел культпросвета РПАУ.

Вийшло: 1919 — № 1—7.

Наявність у фонді: ЗОКМ: 1919 — № 1—7.

Примітки: Мова видання — російська.

Останній (7-й) номер вийшов 24 жовтня 1919 р.

Література: Хітрова Т. В. Періодичні видання Запорізького краю початку ХХ ст.: типологічна система. Монографія. Каталог видань. Хрестоматія. Запоріжжя, 2011. С. 127, 170.

М. Комариця

2422*

ВОЛЬНОЕ ОРЕХОВО: Орган Революционной повстанческой армии Украины (махновцев). — № 1. 1919, 12 сент.

Орехово, 1919: Изд. Отдел культпросвета РПАУ(м).

Вийшло: 1919 — № 1—3.

Наявність у фонді: ДАЗО: 1919 — № 3.

Примітки: Мова видання — російська.

Останній (3-й) номер датовано 24 жовтня 1919 р.

Література: Хітрова Т. В. Періодичні видання Запорізького краю початку XX ст.: типологічна система: Монографія. Каталог видань. Хрестоматія. Запоріжжя, 2011. С. 127, 171.

М. Комариця

2423*

ВОЛЬНЫЙ БЕРДЯНСК: Орган революционных повстанцев (махновцев) Бердянского района. — Выходит три раза в неделю: по вторникам, четвергам и субботам. № 1. 1919, 21 окт.

Бердянск, 1919. Адр. ред.: Бердянск, Биржевой пр., № 9.

Вийшло: 1919 — № 1—4; Обс. 2 с.; Ц. номера 1 р. 50 к., 1 р. 30 к.

Примітки: Мова видання — російська.

На сторінках анархістського видання друкувалися редакційні публіцистичні статті, зокрема «О вольном городе», а також републікувалися важливі матеріали із газети «Путь к Свободе» (1919—1920), де критикувалися як демократичні організації за недостатню активність у революційному пориві, так і політика керівників Добровольчої армії. У газетних публікаціях наголошувалося на життєздатності ідей анархізму, заклиалося до возз'єднання Латвії та Фінляндії, Сибіру й України, Кавказу та Кубані, адже ідея «единой, великой, неделимой России» була на той час ще більш утопічною, на їх думку, ніж анархістська.

Під рубрикою «Оперативная сводка» подано інформаційні повідомлення за підписом начальника штабу Революційної повстанської армії України В. Білаша, також друкувалися вірші махновських поетів.

У першому номері газети вміщено оголошення про скликання 27 жовтня 1919 р. у м. Олександрівськ військово-революційною радою з'їзду селянських і робітничих повстанців та подано гасло «Да здравствует рабоче-крестьянский и повстанческий съезд!».

Останній (4-й) відомий номер вийшов 26 жовтня 1919 р.

Література: Чоп В., Лиман І. «Вольный Бердянск»: місто в період анархістського соціального експерименту (1918—1921 роки). Запоріжжя, 2007. С. 365.

Електронні джерела: Персональний сайт історика Ігоря Лимана. URL: <http://www.i-lyman.name/FreeBerdjansk/1919-2/Commune.html#Ref365>; Нестер Махно. Крестьянское

движение на Украине. 1918—1921: док. и материалы. URL: <http://mnib.malorus.org/ocrsloj/275/962.html>; Газеты гражданской войны. URL: <http://reibert.info/forum/showthread.php?t=91557>.

М. Комариця

2424*

ВОЛЬНЫЙ ГОЛОС: Орган Елисаветградской федерации анархистских групп «Набат». — № 1. 1919, 19(6) февр.

Елисаветград, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1, 2.

Примітки: Мова видання — російська. № 3 газети за 12 березня вийшов п. н. «Елисаветградский Набат» (див. № 2453).

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 232.

М. Комариця

2425*

ВОЛЬНЫЙ МЕЛИТОПОЛЬ: Орган Революционной повстанческой армии Украины (махновцев). — № 1. 1919, 7 июля.

Мелитополь, 1919: Изд. Отдел культпросвета РПАУ(м).

Вийшло: 1919 — № 1—4, [?].

Примітки: Періодичність виходу — один раз на тиждень. Мова видання — російська.

Газета виходила легально під час зайняття Мелітополя Революційною повстанською армією України (махновців). Виходила орієнтовно до листопада 1919 р., тобто до окупації міста частинами Добровольчої армії під керівництвом генерала А. Денікіна.

Література: Хітрова Т. В. Періодичні видання Запорізького краю початку XX ст.: типологічна система: Монографія. Каталог видань. Хрестоматія. Запоріжжя, 2011. С. 171.

Електронні джерела: Дубовик А. В. Периодические издания анархистов в России и в эмиграции. 1917—1963. URL: http://socialist.memo.ru/books/biblio/periodika_posle_1917.htm; Перечень анархистской периодической печати России. URL: <http://karaultheca.ru/bibliogr/35.htm>.

М. Комариця

2426

ВСЕВОБУЧ: Двухнедельный популярный военный журнал Управления Всеобщего Военного Обучения Штаба Наркомвоен. — № 1. 1919, 27 июля.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Київ, 1919:** Изд. Управление Всевобуч Штаба Наркомвоен Украины. Тип. Наркомвоен'а № 5, Красноармейская, 38. Адр. ред.: Прорезная ул., № 2.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 34,5×25 см; Обс. 24 с.; Ц. номера 5 р.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Видання з'явилося в рамках популяризації радянською владою УСРР ідей і методів запровадженого ще 1918 р. загального військового навчання («всеобуч»), що розглядалося як етап переходу до т. зв. міліційної системи. Редакція видання, яке мало віддзеркалювати становлення і розвиток системи загального військового навчання, планувала свою роботу у журналі за такими напрямками: популярний військово-науковий («всеобуч» та дотична проблематика), політичний, історичний, критичний, фізичного виховання та спорту, військово-літературний («От Редакционной Коллегии»).

У значній частині матеріалів часопису розкривалися суть, завдання і значення військового навчання, питання його поширення, підготовка відповідних інструкторів (Л. Елісман «Годовщина Всеобуч Р.С.Ф.С.Р.»; Л. Фукс «Кому опасно всеобщее военное обучение»); розглядалися перспективи військового навчання на теренах УСРР (Дега «Что сделал Всеобуч на Украине»).

Редакція журналу вмішувала матеріали фізкультурної тематики (М. Головинський «Об организации Спортивных Коммун»), про розвиток тіловиховання в Україні (рубрика «Спортивная хроника») і за кордоном (К. «Спорт в различных странах»).

Зміст часопису становили також оповідання «Гибель Марса» А. Золина, фотоілюстрації про масові заходи загального військового навчання і матеріали рубрики «Почтовый ящик».

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950: Журнали. С. 50.

В. Ковпак

2427

ВЫСШАЯ ШКОЛА: Бюллетень Одесского Сквуз'а. — № 1. 1919, июль.

Ред. Редакционная Коллегия Совета Комиссаров Высших Учебных Заведений г. Одессы. — **Одесса, 1919:** Изд. Совет Комиссаров Высших Учебных Заведений г. Одессы. IX-ая Советская тип., Красный пер., № 11. *Адр. ред.:* ул. Херсонская, № 56.

Вийшло: 1919 — № 1, [?]; Ф. 27×22 см; Обс. 24 с.

Наявність у фонді: ОННБ: 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку: «У.С.С.Р. Народный Комиссариат Просвещения Украины». Мова видання — російська.

Фаховий бюлетень видавався Радою комісарів вищих навчальних закладів м. Одеси, метою якої було створення «новой пролетарской трудовой школы, могущей впитать в себя все творческие силы трудового народа» («От редакции»), через реформування діючої системи вищої освіти з допомогою низки методів, які стосувалися перебудови вищих шкіл у науковому, науково-навчальному і просвітницькому напрямках («Основные тезисы по реформе высшей школы для ближайшей работы»; «Очередные задачи по реформе Высшей школы») та ін.

З метою заохочення народних мас до здобуття вищої освіти у вищих створювалися робітничі факультети, після закінчення яких студенти отримували теоретичні знання та набували практичні професійні навички (М. Малич «Рабочий класс и высшая школа»; М. Шульгін «Школа и трудовой метод преподавания»; М. Ланге «Единство университета и система факультетов»).

В інших матеріалах розглядалося питання участі студентів в управлінні вищими навчальними закладами (Д. Третьяков «Высшая школа и студенчество»).

У блетені вмішувалися офіційні матеріали (постанови) та публікації про діяльність Одеської РКВНЗ («Очерк деятельности Одесского Сквуз'а»).

У виданні вівся «Официальный отдел».

Автори публікацій: М. Ланге, М. Малич, Д. Третьяков, М. Шульгін.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 114; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 215; Російськомовна періодична преса України у фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені М. Горького. Журнали. С. 29; *Бельский М. Р., Ижик Л. В.* Журнали старой Одессы. С. 22.

Р. Романюк

2428*

ГАЗЕТА ДЛЯ ЖЕНЩИНЪ: Еженедѣльное издание. — № 1. 1919.

Ред.-изд. Ш. С. Айзенбергъ. — **Одесса, 1919.**

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 43×31 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 1 р.

Примітки: Мова видання — російська.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 23.

Р. Бліхарський

2429*

ГИЛЬОТИНА: Самый центральный орган местной центрофуги (1919 № 1); Еженедельный орган, играющий светские и духовные мотивы (1919 № 2). —

Если выходит, то по субботам, если не выходит, то, исключительно, по независящим обстоятельствам (1919 № 2). № 1. 1919, апр.

Ред.-изд. по уполномочию Редакционно-издательской коллегии А. Коган (1919 № 2). — **Одесса, 1919.**

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 44×31 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 1 р. 50 к. (по новому времени) (1919 № 1), 1 р. 50 к. (в Константинополе одесситам еще хуже). «Лучше сидеть на горохе, чем на бобах» (1919 № 2).

Примітки: У надзаголовку — гасло: «На Ллойд-Джорджа надейся, а сам удирай. Клемансо» (1919 № 1). Номери не датовано. Мова видання — російська.

Гумористично-сатиричний ілюстрований журнал (редакція називала його то журналом, то газетою) почав виходити в Одесі після виходу з міста французьких військ і встановлення в ньому радянської влади.

Редакція декларувала, що «газета виходит при участии наборщиков, печатников и т. п. незаменимых специалистов, имеющих право не стоять на советской платформе, но тем не менее стоящих на таковой. Буржуазию, сидящую и лежащую на платформах с мусором (см. приказ коменданта № 23), решено [к] участию в газете не привлекать, дабы эта нация могла сохранить свой непривлекательный вид» (1919. № 1).

У № 2 редакція так визначала небажаних потенційних читачів: «Спекулянтов и прочих мародеров тыла просят не беспокоиться и вообще лучше было бы, если-бы их не было. То-же самое буржуазия».

Останній (2-й) номер журналу вийшов наприкінці квітня або на початку травня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 23, 24; *Стыкалин С., Кременская И.* Советская сатирическая печать 1917—1963. Москва, 1963. С. 99.

В. Габор

2430*

ГОЛОС РЕВОЛЮЦИИ: Крестьянская и рабочая газета. Орган Губкома Херсонщины и Елисаветградской организации Украинской партии левых соц.-революционеров (интернационалистов). — № 1. 1919, 15 февр.

Херсон, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—5.

Примітки: № 4 вийшов 12 березня 1919 р. Мова видання — російська.

Останній (5-й) номер датовано 16 березня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 192.

М. Пелипець

2431

ГОЛОСЬ РЕВОЛЮЦІЇ: Вечерній випуск. — № 1. 1919, 7 февр.

Ред.-изд. Редакційна Коллегія. — **Київ, 1919:** *Тип.* Я. В. Ельника, Фун., 18.

Вийшло: 1919 — № 1; *Ф.* 44,5×23 см; *Обс.* 1 с.; *Ц.* номера 75 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Часопис вийшов друком через кілька днів після того, як Директорія та військо УНР під тиском частин більшовицької армії залишили Київ: у місті почали функціонувати органи радянської влади, з'явився новий міський комендант, набули чинності Київська рада робітничих депутатів та відповідний виконком. Матеріали видання розкривали здебільшого проблеми становлення й утвердження влади більшовиків у Києві, в регіоні, на інших українських землях, аспекти економічного (наприклад продовольче питання), громадського (селянський і робітничий рух) життя на теренах Російської Федерації та за кордоном.

Окрім лаконічної замітки п. н. «Большевики въ Одессѣ» (на той час місто перебувало під контролем білогвардійців) та розлогої рубрики «Положення въ Києвѣ», контент наявного номера видання формували короткі повідомлення на кшталт «Движение совѣтской арміи». Відомостей про авторів та подальшу долю видання не зафіксовано.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 31; Газети України 1917—1920 років... С. 79; Київські газети 1838—1940 років... С. 44.

В. Ковпак

2432

ГОЛОСЬ СЕМЬИ: Ежедневная газета посвященная вопросам Семьи и Брака. — Выходит по Воскресеньям. № 1. 1919, 17 нояб.

Ред.-изд. А. Пильчевский. — **Киев, 1919:** *Электр.-печ.* Г. Шульц, Киев, Б. Владимирская, 28. *Адр. ред.:* Киев, Владимирская, № 28.

Вийшло: 1919 — № 1, 2, [?]; *Ф.* від 35×28 см до 35×15,5 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на 3 м. 60 р. *Ц.* номера 4 р., в провінції 5 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1, 2.

Примітки: Мова видання — російська.

Зміст і сама назва видання були «співзвучні» зі сформульованими редакцією завданнями ново-заснованої газети: «знакомить съ историей семьи въ прошломъ, говорить о ея настоящемъ, выявлять всѣ стороны семейной жизни, поддерживать огонь»

семеиноу счасья; звать всѣхъ уставшихъ отъ одиночества къ семеиноу очагу и помочь придти къ нему» (Семеинный очагъ. № 1). Тематично змістові сюжети зосереджувались навколо родинних стосунків, особистості жінки, внутрішнього світу і взаємин закоханих тощо. Автори газети користувалися багатьма можливостями жанрового втілення. Зокрема, на шпальтах тижневика вміщено інформаційно-аналітичні та публіцистичні тексти (як-от нарис Л. Толстого «О ревности, бракѣ, о любви, о женщине» (№ 2), поезії (за підп.: Ася Ішуніна, А. Радзієвський, І. Герцовський, Ник. Янковъ) та прозові твори: новела Як. Линъ «Обманутые» (№ 1), оповідання А. И. П. «Болотные огни» (№ 2). Проблемно-змістове різноманіття доповнювали анекдоти і цікаві історії (частково публікувалися у рубриці «Смѣсь»).

У виданні функціонували також рубрики «Почтовый ящикъ» та «Объявления» (подавалися здебільшого шлюбні оголошення).

Останній наявний (2-й) номер газети вийшов 24 листопада 1919 р. Відомостей про подальше функціонування видання не зафіксовано.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 80; Київські газети 1838—1940 років... С. 44.

В. Ковпак

2433*

ГОЛОС ТРУДЯЩИХСЯ: Газета Революционного Союза Анархистов. — № 1. 1919, апр.

Клинцы, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

У Клинцях було створено «Революційний союз анархістів», що видав кілька листівок та один номер газети «Голос Трудящихся». За наказом більшовиків у квітні 1919 р. газету було конфісковано, а клуб закрито, згідно з резолюцією повітового з'їзду рад про необхідність боротьби з «анархістськими елементами».

Електронні джерела: Савченко В. А. Анархістський рух в Україні в 1903—1929 рр.: організаційні форми, комунікації і механізми функціонування: кваліф. наук. праця на правах рукопису: подається на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук. Київ, 2017. С. 250. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/Dysertatsiya-Savchenka-V.A..pdf>.

М. Комариця

2434

ГОЛОСЪ ЮГА: Ежедневная общественно-политическая и литературная газета. — № 1. 1919, 4 авг.

Ред.-изд. Б. А. Бартошевичъ (1919 № 1—25). *За ред.* А. И. Поповскій (1919 № 26—28). *Ред.* А. И. Поповскій (1919 № 29—83). — **Полтава, 1919:** *Изд.* Б. А. Бартошевичъ (1919 № 26—83). *Тип.* Фришберга, Полтава, Котляревская ул. *Адр. ред. і контори:* Котляревская ул., Городской Домъ.

Вийшло: 1919 — № 1—83; *Ф.* від 56×41 см до 44×35 см; *Обс.* 2—6 с.; *Передпл.:* в мѣс. мѣстная 50 р., иногородняя 60—75 р. (1919 № 60—80). *Ц.* номера 1 р. 30 к. (1919 № 1—21), 1 р. 80 к. (1919 № 22—41), 2 р. 50 к. (1919 № 42—76), 3 р. (1919 № 77—83), в провинції и на ст. ж. д. 1 р. 50 к. (1919 № 1), 1 р. 75 к. (1919 № 2—21), 2 р. 10 к. (1919 № 22—41), 3 р. (1919 № 42—76), 3 р. 50 к. (1919 № 77—83).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 2—21, 23—81; **ДНАБ:** 1919 — № 1—83; **РНБ:** 1919 — № 79, 80.

Примітки: Мова видання — російська.

Громадсько-політична та літературна газета проденікінського спрямування була заснована з метою агітації за відновлення монархічного ладу на теренах колишньої Російської імперії, підтримки Білого руху, Добровольчої армії під командуванням генерала А. Денікіна та протидії антимонархічним силам.

Домінантне місце у структурі видання займали публікації суспільно-політичної тематики. У низці матеріалів висвітлювалася й аналізувалася ситуація у тогочасній Росії, зокрема політика й практики більшовицького режиму, та пропонувалися альтернативні рішення від прихильників Добровольчої армії, які редакція та автура видання розглядали як оптимальні для вирішення проблем організації влади, територіальної цілісності колишньої Російської імперії (Первые шаги. № 1). Автори часопису акцентували необхідність зв'язку, координацію тилу із фронтом, зокрема налагодження комунікацій, інфраструктури, відновлення закону та порядку (Мѣры къ оздоровленію тыла. № 79).

Редакція газети заперечувала право українського народу на самовизначення, а майбутнє України розглядала тільки у складі єдиної Росії, із можливістю надання українцям автономії у перспективі (Самоопредѣленіе народовъ. № 8). На думку авторів видання, функціонування альтернативних та опозиційних політичних режимів на теренах колишньої Російської імперії (зокрема Директорії УНР) були небажаними та деструктивними в умовах протидії більшовизму (Янчевецкій Дмитрій. «Самостійность» Украины. № 3; Викторскій С. Гдѣ-же Петлюра? № 15). У газеті опубліковані «Воззваніе Генерала Деникина къ населению Малороссіи» (№ 9), допис анонімного пастира

про ставлення російської православної Церкви до української самостійності (Православный Пастиръ. Голосъ Церкви объ украинской самостійности. № 25), інтерв'ю із російським публіцистом В. М. Дорошевичем (В. М. Дорошевичъ о Малороссіи, землѣ и самостійности. № 33), критич-ний огляд українських пресовидавничих процесів на Наддніпрянщині, зокрема в полтавському регіоні на початку XX ст. (Петренко Степанъ. Украинская печать. № 74). У цьому плані в одній із редакційних статей газети акцентувалося на небажаності впровадження державного статусу української мови, названої «австро-галицький языкъ», бо це суперечить ідеї відновлення державної єдності колишньої Російської імперії (Къ украинскому вопросу. № 6).

На сторінках видання під рубриками «Гражданская война» та «Разныя Извѣстія» відображено воєнно-політичний конфлікт між прибічниками різних політичних сил на території колишньої Російської імперії. Тут вміщено хронікальні замітки, зведення офіційних повідомлень (Союзъ галичанъ съ Добровольческой Арміей. № 64), кореспонденції військовців газети про події на фронтах воєнних дій між «добровольцями» та більшовиками в Наддніпрянській Україні та на Півдні Росії, генштабу А. Денікіна та штабів армійських корпусів; про дислокацію та переміщення військових угруповань, розбудову та діяльність білогвардійського флоту.

У низці передових та проблемних статей аналізувалися відносини між різними соціальними групами населення та інститутами влади, зокрема ставлення селянства до денікінського режиму; роз'яснювалася офіційна позиція командування Добровольчої армії у земельному питанні (Проф. Плетневъ. Земельный вопрос и крестьяне. № 22; М. Б. Принципы аграрной реформы. № 47).

Під рубрикою «Телеграммы» подано повідомлення про розвиток кооперативного руху в регіонах Наддніпрянщини, антибільшовицькі виступи селянства та інших суспільних верств; відновлення і функціонування транспортної інфраструктури Правобережжя, політичні настрої робітництва, пресовидавничі процеси тощо.

У низці матеріалів автори газети гостро критикували політичні прийоми та практики більшовиків в Україні, зокрема переслідування, арешти та розстріли політичних опонентів (Янчевецкій Дмитрій. Изверги. № 6; Кровавыя страницы из истории кievской чрезвычайки. № 29).

Редакція та авторський колектив газети акцентували негативні наслідки правління більшовиків у різних

сферах діяльності, зокрема в охороні здоров'я, з огляду на погіршення санітарно-епідеміологічної ситуації у різних регіонах Росії (Пучковский Б. А. Холера и борьба съ ней. № 7).

Під рубрикою «Петлюровщина» вміщено повідомлення про політику режиму С. Петлюри, зокрема розстріл полковника П. Болбочана, зовнішньополітичну діяльність Директорії, ротації у складі Директорії і т. ін.

Міжнародна тематика висвітлювалася у виданні здебільшого крізь призму міжнародних відносин Росії з її союзниками — країнами—членами Антанти (Янчевецкій Дмитрій. Международное положение России. № 1). На шпальтах газети знайшла відображення зарубіжна хроніка подій у країнах близького та далекого зарубіжжя, що подавалася як позарубриково, так і під рубрикою «Телеграммы».

Окреме місце у газеті займала локальна хроніка подій, об'єднана під рубриками «Полтавская жизнь», «По нашему краю», «Хроника» та висвітлювана позарубриково. Тут подано інформації про соціально-економічну, криміногенну ситуацію в Полтаві та полтавському регіоні, звільнення денікінцями заручників більшовиків, збір пожертв на підтримку Добровольчої армії; рецензії на вистави полтавського театру Н. Б-ского (підрубрика «Театръ и Музыка») тощо.

На першій та останній сторінках газети під рубрикою «Часть официальная» друкувалися офіційні документи денікінської адміністрації, зокрема накази гарнізонного командування, головнокомандувача Катеринославської, Харківської, Полтавської та Курської губерній В. Май-Маєвського, обов'язкові постанови полтавського губернатора, головнокомандувача збройних сил Півдня Росії.

У виданні вміщено серію історіографічних нарисів про історію зародження Білого руху, становлення, розвиток та тогочасний стан Добровольчої армії (Бошичъ А. Кубанскій походъ. № 1), причини розповсюдження більшовицької ідеології в Росії (№ 23—25), її фундаторів, зокрема М. В. Алексеєва (№ 41); філософські нариси про російську культуру, філософію, ментальність, ідеологічні складові державності Росії (Россия — русское. № 81—83), політичні та державотворчі процеси на території тогочасної України (К. Т. Малороссія и «самостійность». № 11, 12, 33, 34), діяльність українських націоналістичних організацій за кордоном під час Першої світової війни (Роменец. Прогулка по садамъ «украинскаго самостійничества». № 52).

Грядущий День

На сторінках газети опубліковано літературознавчі розвідки про творчість М. Горького (Борись Лаза-ревській. О Горькомъ. № 50), новітні напрями та течії літератури. Редакція видання відгукнулася на 150-ту річницю від дня народження українського поета, драматурга Івана Котляревського (Янчевецкій Дмитрій. Поэтъ смѣха и радости. № 20; ін.).

Провідними авторами часопису були: О. С. Корнєв, П. Люсін, І. Ф. Павловський, П. Селіхов, М. Яблонський, Дмитро Янчевецкій.

У пресодруці вміщено взірці політичної сатири антибільшовицького характеру та серію закликів до читацької аудиторії жертвувати кошти «добровольцям». Газета — ілюстрована.

Останній (83-й) номер побачив світ 20 листопада 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 27; Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 38.

С. Блавацький

2435

ГОЛЫТЬБА: Ежедневная газета Роменского Исполнительного Комитета Сов. Р. и С. Д. и Уездного Комитета К. П. (большевиков) У. — № 1. 1919, 5 авг.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Ромны, 1919:** Изд. Исполком и У.К.К.П. (большевиков) У. *Адр. ред.:* в гост. «Гранд Отель».

Вийшло: 1919 — № 1—8; Ф. 53,5×36,5 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 1 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 3.

Примітки: До 3 серпня 1919 р. виходила газета «Известия Исполнительного Комитета Роменского Совета Рабочих и Селянских Депутатов» (див. № 2492). Наявний № 3 вийшов 7 серпня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. У 1920 р. газета виходила п. н. «Голос Селянина» (див. 1920 р.).

Часопис побачив світ у період запеклих боїв громадянської війни на території України; на Наддніпрянщині тоді були активізовані війська УНР, Добровольчої армії А. Денікіна та радянські війська. Воєнні події, а також проблеми становлення радянської влади жваво обговорювалися журналістами щоденника. Зокрема, автори газети закликали читачів «сомкнуть ряди», вести боротьбу із дезертирами, білогвардійцями, поміщиками, експлуататорами, бандитами, активізувати спільну роботу в тилу і на фронті; висвітлювали аспекти радянського життя на

Сумщині, а також події на українських територіях, підвладних А. Денікіну; повідомляли про розвиток робітничого руху за кордоном; найважливіші рішення і постанови керівних органів радянської влади.

Більшість публікацій видання охоплено рубриками: «На красном фронте», «Обзор печати», «На защиту революции», «Весь мир горит», «Там, где царствует нагайка», «Местная жизнь», «Хроника», «Красная армия», «Жизнь деревни», «Извещения», «Объявления», «Официальный отдел».

Серед авторів видання був Ф. Бронев, що вів рубрику «Местная жизнь».

Останній (8-й) номер побачив світ 13 серпня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 211; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 31; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 255; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 80.

В. Ковпак

2436

ГРЯДУЩИЙ ДЕНЬ: Политический, экономический и литературно-критический журнал. — Выходит 1-го и 15-го числа каждого мѣсяца. № 1. 1919, мартъ.

Ред. Редакционная коллегия въ лицѣ В. А. Канторовича. — **Одесса, 1919:** Изд-во «Грядущий День» въ лицѣ Т. А. Канторовича и О. Г. Зелюка. *Тип.* Всероссийского Земского Союза, Красный пер., 11.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; Ф. 27×21 см; Обс. 38 с. (1919 № 1), 34 с. (1919 № 2); Ц. номера 5 р.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1, 2.

Примітки: Під заголовком зазначено: «Издаваемый при ближайшемъ участіи редакціи газеты “День”: С. О. Загорскаго, Д. О. Заславскаго, Ст. Ивановича, Вл. Канторовича, П. С. Юшкевича». На звороті обкладинки — підзаголовок: «Двухнедѣльный политический, экономический и литературно-критический журнал». Виходив з дозволу військової цензури (1919 № 2). Мова видання — російська.

Видання групи петербурзьких меншовиків в Одесі мало виразний антибільшовицький характер. Редакція у складі відомих російських публіцистів виступала з критикою диктатури пролетаріату, наполягала на потребі скликання Всеросійських Установчих зборів. Д. Овсянко-Куликовський у статті «Самодержавіе» стверджував: «Идея коммунизма, осуществляемого кровью и желѣзомъ, есть быть можетъ, самая абсурдная, самая дикая изо всѣхъ идей, какія когда-либо западали въ темные умы фанатиковъ» (№ 1). Автор

наголошував на тому, що більшовики на чолі з В. Леніним лише продовжать історію російського самодержавства та абсолютизму, а російський народ, звиклий жити у постійному страху перед сильним лідером, знову стане жертвою соціально-політичних спекуляцій тих, хто прагне влади.

Схожі ідеї були висловлені у публікаціях П. Юшкевича «Диктатура пролетаріата» (№ 1) та І. Бунакова «О диктатурѣ» (№ 2). Питання міжнародної політики і налагодження взаємовигідної комунікації з іншими країнами порушувалися у статтях «Россия и союзники», С. Загорського «Экономические интересы России на мировом конгрессѣ» (№ 1), В. Мякотина «Россия и союзники», А. Соколова «Экономические интересы России и союзниковъ» (№ 2).

В. Канторович у статті «Еврейскій вопросъ» (№ 1) зазначив, що повна рівність передбачає, зокрема, рівність національну, тому «єврейське питання» має залишитись у минулому як таке, що втрачає свою актуальність у справді демократичному суспільстві. У статті «Аграрный вопросъ» (№ 2), І. Ходоров розглядав питання націоналізації землі, також її користування приватними особами на основі довготривалої оренди.

Рубрика «Американскіе силуэты» містила нариси про політиків США.

Серед авторів журналу були: М. Вишняк, Л. Гроссман, В. Канторович, О. Кугель, О. Пешехонов, Н. Теффі, П. Толстой.

Опублікований перелік статей, підготовлених для друку у наступних випусках журналу, свідчив про видавничі плани редакції, які через політичні причини так і не вдалося втілити у життя.

Другий номер, що вийшов у квітні 1919 р., став останнім. У № 1 однойменної газети В. Канторовича від 2 вересня 1919 р. містилося повідомлення про те, що у світ має вийти № 3 журналу «Грядущий День», який було закрито у зв'язку із становленням більшовицької влади в Одесі, однак подальших згадок про це видання немає.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 118; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 215; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 112; Бельский М. Р., Ижик Л. В. Журналы старой Одессы. С. 23.

О. Філіпова

2437

ГРЯДУЩИЙ ДЕНЬ. — Газета выходит по понедельникамъ и послѣпраздничнымъ днямъ. № 1. 1919, 2 сент.

Ред. Редакционная коллегія въ лицѣ С. О. Загорскаго. — **Одесса, 1919:** Изд-во «Грядущий День» въ лицѣ О. Г. Зелюка и Б. Л. Лившица (1919 № 1—3). Изд. Трудовой кооперативъ «Грядущий День» (1919 № 4—15). *Печ. в соб. типографіи* (1919 № 1—3); *Тип.* Л. А. Бржозека, Ланжерон., 30 (1919 № 4—15). *Адр. ред. і контори:* Польская, 10 (1919 № 1—3), Ланжероновск., 30 (1919 № 4—15).

Вийшло: 1919 — № 1—15; *Ф.* від 52×35 см до 66×48 см; *Обс.* 2 с. (1919 № 1, 2, 4—9), 4 с. (1919 № 3, 10—15); *Ц.* номера 5 р.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1—15.

Примітки: У підзаголовку зазначено: «Выходитъ при ближайшемъ участіи: С. О. Загорскаго, Д. О. Заславскаго, Ст. Ивановича, В. А. Канторовича, П. С. Юшкевича». Випускалася з дозволу військової цензури (1919 № 13—15).

Мова видання — російська.

Газета видавалася петербурзькими публіцистами, членами літературно-громадської групи, що гуртувались довкола газети «День», підтримували меншовиків і виступали проти диктатури пролетаріату. Після закриття більшовиками їхнього друкованого органу видавці перебрались до Одеси і заснували нову газету, що також стояла на платформі демократичних цінностей і заперечення монополізації влади. Політичним ідеалом редакції була «единая, освобожденная отъ большевизма Россія, укрьпляемая довѣріемъ народныхъ массъ и власти...» (Наши задачи. № 1).

Українську державну самостійність редакція не визнавала, оскільки в «єдиній Росії» не мало бути ні класового, ні національного розмежування: «Не все ли равно, кто одолѣетъ Россію: погромщики “интернационалисты” или погромщики “националисты”?» (Иванович Ст. Братья во погромѣ. № 9).

У публікаціях видання, окрім актуальних політичних тем, розглядалися соціально-економічні й побутові проблеми. Змістове наповнення газети охоплювало також події літературно-мистецького життя. Зокрема, на шпальтах видання були опубліковані рецензії і відгуки на літературні твори, регулярно друкувалася театральна афіша Одеси.

У рубриках «Новости дня», «На фронтах» повідомлялося про останні події на лініях фронту, звільнення та захоплення міст і сіл військами різних політичних сил, які перебували при владі. Рубрики «Телеграммы» та «Послѣднія извѣстія» містили повідомлення з-за кордону інформаційних агентств. Рубрика «Из заграничной жизни» була присвячена

подіям соціально-економічного життя країн Європи. Огляд місцевої преси містила рубрика «Среди газет». Інші постійні рубрики: «Вѣсти и слухи», «Блокнот», «Искусство», «Кооперация».

На виборах до Установчих зборів газета агітувала за об'єднаний республікансько-демократичний список депутатів. Редакція ставила за мету виховання у читачів активної громадянської позиції, відповідальності за свій вибір і свою бездіяльність. На сторінках видання опубліковано списки делегатів, пам'ятку виборця.

Останній (15-й) номер газети датовано 30 листопада 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 28; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 16.

О. Філіпова

2438

ГУЛЯЙПОЛЬСКИЙ НАБАТ: Орган Гуляйпольской Группы Анархистов «Набат». — № 1. 1919, 1 марта.

Ред. Редакционная коллегия. — **Гуляй-Поле, 1919:** Изд. Гуляйпольская группа Анархистов «Набат». *Адр. ред. і контори:* Рабочий Клуб.

Вийшло: 1919 — № 1—8, [?]; *Ф.* 48×34 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 60 к.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — № 8; ДАЗО: 1919 — № 1—7.

Примітки: Гасло: «С угнетенными против угнетателей всегда!». Мова видання — російська.

Видання заснували анархісти, що від початку 1919 р. працювали у війську Н. Махна й мали визначальний вплив на формування ідеології повстанського руху. Газета була органом як конфедерації «Набат», так і Гуляйпільської групи анархо-комуністів.

Основні статті єдиного наявного числа покликані роз'яснити читацькій аудиторії позицію українських анархістів і повстанців у тогочасній військовій та політичній ситуації, а також висвітлити їхнє бачення майбутнього України. У статті за підписом А-т «Два пути» наголошено, що настає найважчий етап у житті країни — творення нового життя і суспільне будівництво, й тут важливо не повторити помилки Росії, трудовий народ якої віддав владу більшовикам, а ті забули власні обіцянки й розправляються з народом через створені для цього «чрезвычайки». Українці повинні обрати інший шлях — самодіяльності, творчої ініціативи, без влади, що базується на принципах рівності, економічного й духовного звільнення та веде до анархічної комуні. У матеріалі Б. «За і против»

особливо чітко сформульовано основні ідейні тези анархістів конфедерації «Набат», які обстоювали звільнення робітників та селян від будь-якої влади; принцип економічної рівності; свободу вибору людей, які можуть об'єднуватися у різні спілки, федерації, конфедерації; керівництво країною безпартійними робітничими й селянськими організаціями.

У виданні широко висвітлювалися відносини анархістів з більшовиками, які дуже загострилися на початку 1919 р. Важливі відомості про утиски організацій «Набат» і їхніх членів у Києві, Харкові, Полтаві, розгроми клубів анархістів, знищення літератури й преси та інші показові факти подано у статті Ю-ва «Большевики “углубляют” революцию». Про ворожість селянства до комуністів йшлося у замітці С. Дарочкіна «Бойтесь, коммунисты, своей работы». У № 8 вміщено низку документів, які були відповіддю місцевих селянських громад на безпідставні арешти.

Газета публікувала й офіційні матеріали, зокрема резолюції, прийняті на з'їзді військово-революційної ради в Гуляй-Полі за участю представників 32 волостей від 7 березня 1919 р.

Рубрики видання: «Жизнь окрестностей», «Оперативная сводка», «Маленький Фельетон».

Є відомості про те, що газета виходила щотижня до червня 1919 р. Припинення видання пов'язане з розгромом радянською владою махновського руху.

Останній наявний (8-й) номер датовано 13 квітня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 28.

Література: Чоп В. М. Газети махновського руху // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. Запоріжжя, 2004. Вип. 17. С. 239—258; Кушніренко І. К. Преса Гуляйпільщини: Матеріали з історії газетярської та друкарської справи на Гуляйпільці Запорізької області. Запоріжжя, 2005. Ч. 1. С. 6, 26; Хітрова Т. Періодичні видання Запорізького краю початку ХХ ст.: типологічна система: Монографія. Каталог видань. Хрестоматія. Запоріжжя, 2011. С. 125, 171.

Електронні джерела: Дубовик А. Периодические издания анархистов в России и в эмиграции. 1917—1963. URL: http://socialist.memo.ru/books/biblio/periodika_posle_1917.htm.

М. Процик-Кульчицька

2439*

ДАМСКОЕ СЧАСТЬЕ. — № 1. 1919, февр.

Ред. Голосов. — **Київ, 1919.**

Вийшло: 1919 — № 1; *Т.* 3000 пр.

День Красного Командира

Примітки: Мова видання — російська.

Жіночий журнал. Про його вихід вміщено повідомлення у № 2 «Книжного вісника» за 1919 р.

Бібліографія: Периодика по литературе и искусству... С. 278.

В. Габор

2440*

ДЕЛО: Орган южного бюро партии социалистов-революционеров. — № 1. 1919.

Одесса, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—13.

Примітки: Мова видання — російська.

Бібліографія: Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 42.

М. Комариця

2441

ДЕЛО РЕВОЛЮЦИИ: Орган Полтавского губернского комитета К.П.У. — № 1. 1919, 5 сент.

Ред. Коллегія. — **Полтава, 1919:** Изд. Полтавский Губпарком.

Вийшло: 1919 — № 1—6; Ф. 40×30 см; Обс. 2 с. (1919 № 1), 1 с. (1919 № 3).

Наявність у фондї: ДНАБ: 1919 — № 1, 3.

Примітки: Наявний № 3 вийшов 23 вересня 1919 р. У надзаголовку зазначено: «Коммунистическая партия (большевиков) Украины».

Мова видання — російська.

Газета «Дело Революции» виходила напівлегально у зв'язку із захопленням Полтави частинами Добровольчої армії під командуванням генерала А. Денікіна. Перед виданням було поставлено чіткі завдання — пропагувати більшовицькі ідеї серед робітництва і селянства Полтавщини та сприяти зміцненню авторитету радянської влади на місцях.

Основний зміст газети становили матеріали ідеологічного характеру. Редакція видання гостро виступала проти політики головнокомандувача А. Денікіна, звинувачуючи його у погромах українського населення у Полтаві, та закликала пролетаріат приєднатися до боротьби проти меншовиків під егідою радянської влади: «Что несет Деникин», «Меньшевики и деникинская власть», Я. Муравник «Письма к рабочим», С. Ерман «Мы вернемся» (№ 1), «К повстанцам Полтавщины», «Коммунисты и рабочий вопрос» (№ 3).

У виданні діяли такі рубрики: «Телеграммы», «В Советской России», «Рабочая жизнь» (підрубрики: «Крестьянская жизнь», «Местная жизнь»).

Більшість матеріалів подавалися без підписів.

Останній (6-й) номер побачив світ 26 листопада 1919 р.

Бібліографія: Периодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 184; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 214.

О. Серeda

2442*

ДЕНЬ ГОЛОДНОГО РЕБЕНКА: Однодневная газета. — 1919, 24 марта.

Редкол.: М. М. Могилянский, В. П. Семенников. —

Чернигов, 1919: Издание Черниговского профсоюза литераторов и журналистов.

Вийшло: 1919 — 24 марта; Обс. 4 с.

Наявність у фондї: РНБ: 1919 — 24 марта.

Примітки: Мова видання — російська.

Бібліографія: Однодневные газеты СССР 1917—1983 (по фондам ГПБ им. М. Е. Салтыкова-Щедрина); алф. кат. / сост.: Т. В. Акопян, А. А. Егорова, В. П. Ельфинова [и др.]. Ленинград, 1988. Ч. 1. С. 124.

М. Комариця

2443

ДЕНЬ КРАСНОГО КОМАНДИРА. — № 1. 1919, 29 июня.

Ред. Редакционная коллегия. — **Киев, 1919:** Изд. Управление Военно-Учебных Заведений. Тип. Наркомвоенна № 1, Советская пл., № 3. *Адр. ред.:* Прорезная, 2.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 54×43 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 35 к.

Наявність у фондї: НБУВ: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

На сторінках одноднівки опубліковано матеріали, приурочені до Дня червоного командира, зокрема статті-присвяти, розклад святкових заходів (лекцій, концертів, вистав). Уміщено перелік правил прийому на навчальний курс командного складу Червоної армії у Києві.

У газеті надруковано статті, які висвітлювали актуальне воєнно-політичне становище в Україні й на теренах колишньої Російської імперії, а також нариси, оповідання, спогади учасників революційних подій 1917 р., громадянської війни у Росії та ін.

Автори видання: Е. Бабін, Г. Бодров, П. Вінйон, К. Несопов, Л. Троцький.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 32; Газети України 1917—1920 років... С. 84; Київські газети 1838—1940 років... С. 50.

Р. Бліхарський

2444

ДЕНЬ ПРОЛЕТАРСКОЙ КУЛЬТУРЫ: Одно-
дневная газета. — 1919, 6 апр.

[Ред.] Редакционная Коллегия комиссии по устрой-
ству «Дня пролетарской культуры». — **Киев, 1919:**
Тип. Наркомвоенна № 4, ул. Жертв Революции, 5.

Вийшло: 1919 — 6 апр.; Ф. 39,5×26 см; Обс. 4 с.;
Ц. номера 1 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — 6 апр.

Примітки: Мова видання — російська.

Одноденну газету було випущено з нагоди прове-
дження в Києві Дня пролетарської культури, а всі
кошти від її продажу планувалося передати у фонд
київського пролеткульту. Основна ідея проведення
акції та випуску цього видання — залучити якомога
більше людей до участі в культурному житті країни,
формування комуністичної творчості. У низці пуб-
лікацій наголошено на значенні руйнівної сили
революції для оновлення всіх сфер суспільного
життя, зокрема мистецтва (М. Прахов «Без заглавия»,
Я. Черняк «Благословение разрушению», М. Дадикін
«Пролетариат и культурное наследие прошлого»).
До сміливого бунту проти старого в мистецтві
закликали Валентин Рожицин у статті «Красная
Армия Искусства» та Самуїл Марголін у матеріалі
«Организуйте народные дома и пролетарские клубы!».
У газеті надруковано також статтю про заходи, що
плануються у сфері охорони культурної спадщини, —
«Во Всеукраинском Комитете по Охране Памятников
Искусств и Старины». Частина публікацій присвячено
темі розвитку театру: стаття «Наш театр» Михайла
Бонч-Томашевського та замітки під рубрикою «Хро-
ника театра».

У газеті вміщено вірші, серед яких —
«Поэт — рабочий», «Приказ по армии искусства»
В. Маяковського.

Поміж матеріалами газети вміщено гасла україн-
ською, російською мовами та мовою їдиш: «Потрібно
знати, щоб уміти; треба вміти, аби сотворити; потрібно
створити, аби створене було невмірущим!», «Дорогу
мистцеві майбутнього!», «Мистецтво на майдани!»,
«Вивчайте старе — творіть нове!» та ін.

На останній сторінці редакція зазначала, що
через брак місця й часу до газети не ввійшов увесь
запланований матеріал — статті із загальних питань
пролетарської культури, філософії та техніки буде
вміщено в наступних випусках видання.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр.
... С. 32; Газети України 1917—1920 років... С. 84.

М. Процик-Кульчицька

2445

ДЕРЕВЕНСКАЯ ЖИЗНЬ: Орган Уездн. Комитета
У. Партии Коммунистов (большев.) (1919 № 23,
24); Орган Уездн. Коммунистическ. Партии Украины
(большев.) (1919 № 25—34); Орган Конотопского
Уездного Комитета Коммунистическ. Партии
(большевиков) Украины (1919 № 35—37). — Г. 1.
№ 22(1). 1919, май.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Конотоп, 1919:**
Тип. 1-й трудовой рабочей артели «Печатное Дело»
(1919 № 30). Адр. ред. і контори: Путивльська ул.,
№ 15 (1919 № 23—29), Соборная ул., № 9 (1919
№ 30—37).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 22(1)—37(16); Ф. 54×35 см;
Обс. 2—4 с., 1 с. (1919 № 36); Передпл.: на мес.
12 р. Ц. номера 50 к. (1919 № 23—33), 75 к. (1919
№ 34—37).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1
№ 23(2)—35(14); **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 23(2)—26(5),
34(13)—37(16).

Примітки: За даними Енциклопедії Сучасної
України, від лютого 1919 р. виходила газета
«Наша Правда», в березні—квітні — «Правда».
Наявний № 23(2) вийшов 17 травня 1919 р.
Гасло газети: «Пролетарии всех стран, со-
единяйтесь!». Мова видання — російська. Від
№ 38(17) за 15 липня 1919 р. виходили «Из-
вестия Конотопского Уездн. Исполнительного
Комитета Советов Рабочих, Селянских и Крас-
ноарм. Депутатов» (див. № 2494).

Конотопський повітовий комітет Комуністичної
партії України створив газету «Деревенская Жизнь»
для привернення на свій бік місцевого селянства та
проведення агітації за радянську владу.

У публікаціях часопису наголошено на соціальній, а
не національній природі революції, різко критиковано
т. зв. контрреволюцію, яку представляли, з позицій
редакції, «чорносотенці, петлюрівці, буржуазія,
кулаки» та інші «провокатори». Показовими в цьому
плані є публікації «Долой кулацких проходимцев!»
Г. Д. (№ 26(5)), «Рост и падение атамана Григорьева»
А. Сергеева (№ 29(8)) та «Что принес Деникин
рабочим и крестьянам» за підписом Рабочие
Донецкого бассейна (№ 35(14)). Використовуючи
звичну більшовицьку риторичку, у статтях заклиалося
селян до збройної боротьби під прапорами Червоної
армії проти ворогів радянської влади: «Рабочие,
Красная Армия ждет вас!» (№ 28(7)), «Вперед —
на борьбу!» Івана Чорного (№ 33(12)), звернення
Політичної мобілізаційної комісії Конотопського

повітвійському «Товарищи Рабочие и Крестьяне!» (№ 29(8) тощо.

Перші шпальти видання рясніють численними гаслами та пропагандистськими матеріалами: «К новой жизни!» (№ 27(6) і «Проснись!» (№ 34(13) Светлова, «Теснее ряды!» Ж. К. (№ 32(11). Чимало публікацій мали сприяти поширенню серед українців комуністичних ідей. Газета часто вміщувала різні офіційні матеріали, зокрема декрети радянської влади, резолюції повітових з'їздів рад. У № 28(7) під рубрикою «Хроника», вміщено замітку «Дело Петровицкого» про те, як насправді поводитися більшовики в Україні.

Автори низки матеріалів видання торкалися продовольчої проблеми, яка гостро постала в той час у Конотопі, через що радянська влада вдавалася до конфіскації «лишків» продовольства в населення під гаслами допомоги трудящим.

Окремі статті привертали увагу до значення освіти та науки для успішної класової боротьби, проблеми ліквідації неписьменності серед дорослого населення.

Сільському господарству присвячено лише окремі матеріали, як-от: «О полевом хозяйстве на песчаных землях» (№ 24(3), «Торопитесь бороться с чесоткой лошадей» (№ 27(6).

У деяких числах подавалися вірші або фейлетони, які тематично відповідали загальній концепції видання. Автори цих публікацій: Борис Бригоф, Д. Гайка, Нітолоб, Михайло Раков.

Невеликі за обсягом інформаційні матеріали публікувалися під рубриками: «Телеграммы» (з підрубрикою про події на фронті «Оперативная сводка»), «В последний час», «Хроника». Однобоко й не завжди адекватно подаючи інформацію про найважливіші внутрішньополітичні події, «Деревенская Жизнь» водночас всіляко намагалася переконати читачів у тому, що тільки червона преса вміщує правдиві відомості та правильно висвітлює значення пролетарської революції та діяльність радянської влади.

Події у Конотопському повіті висвітлювалися в матеріалах рубрики «Местная жизнь». Від № 9 в газеті було запроваджено рубрику «Профессиональная жизнь», під якою друкувалися здебільшого звіти про засідання Центральної ради профспілок (№ 31(10)—33(12). Для публікації заміток про мистецькі події та анонсів вистав започатковано рубрику «Театр и музыка».

Автори публікацій видання переважно підписувалися псевдонімами або криптонімами.

Останнє (37(16)-ме) число газети вийшло 11 липня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 68; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 77; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 173.

Література: ЕСУ. Т. 14. С. 318.

М. Процик-Кульчицька

2446

ДЕТСКАЯ ПРАВДА: Однодневная детская газета. Издание редакции газеты «Известия Константиноградского Уездного исполкома». — 1919, 9 июня.

Отв. ред. Скляревский. — **Константиноград, 1919:** Изд. Уездный Исполком. Советская тип., Конград.

Вийшло: 1919 — 9 июня; *Ф.* 40×34 см; *Т.* 1400 пр.; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 80 к.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — 9 июня.

Примітки: Видання редакції газети «Вісти Виконавчого Комітета Константиноградської Повіт. Ради Робіт., Селянськ. та Червоноарм. Депутатів = Известия Исполнительного Комитета Константиноградского Уездн. Совета Раб., Крест. и Красн. Депут.» (*див.* № 2117). Вихід номера на Пасху (20 квітня 1919 р.), анонсованого в № 3—5 «Вістей...», не підтверджений. Мова видання — російська. Костянтинград — тепер м. Красноград, районний центр Харківської обл.

Випуску одноднівки передували оголошення на перших шпальтах кількох номерів газети «Вісти Виконавчого Комітета Константиноградської Повіт. Ради Робіт., Селянськ. та Червоноарм. Депутатів...». У них редакція інформувала про вихід газети «Детская Правда» на Великдень (№ 3—5), а згодом на Трійцю (№ 10—16), та зверталася до дітей із проханням надсилати власні дописи, вірші, оповідання.

У редакційній статті «Детской Правды» визначено мету газети — дати дітям можливість писати про свої «стремления и нужды», а також заочно спілкуватися на сторінках газети. Структуру газети склали дитячі твори на довільні теми, серед яких — віршовані спроби. У них юні автори ділилися своїми спостереженнями за природою, переживаннями, історіями з власного життя.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 231.

Література: Дети! // Вісти Виконавчого Комітета Константиноградської Повіт. Ради Робіт., Селянськ. та Червоноарм. Депутатів = Известия Исполнительного Комитета Константиноградского Уездн. Совета Раб., Крест. и Красн.

Депут. 1919. № 10—16; Холмов М. И. Становление советской журналистики для детей. Ленинград, 1983. С. 66; Дубецька О. О. Джерела дослідження історії преси для дітей та учнів на території України (XIX—XXI ст.) // Журналістика. Філологія. Медіаосвіта: зб. наук. праць. Полтава, 2014. С. 50.

О. Терещук

2447

ДОНЕЦКАЯ КОММУНА: Орган Военно-Революционного Комитета Донецкого Бассейна и Лисичанского Военревкома (1919 № 1, 2); Орган Воен.-Ревкома Донецкого бассейна и Славянского Совета рабочих, красноарм. и крест. депутатов (1919 № 11—13); Орган Исполкома Советов рабочих, красноарм. и крест. депутатов Донецкого бассейна и Славянского Совета рабочих, красноарм. и крест. депутатов (1919 № 14, 15); Орган Исполкома Донецкого губсовета рабочих и крест. депутатов, Совета рабочих и крест. депутатов Солянского района и Коммунист. партии г. Бахмута (1919 № 18—20); Орган Донецкого Губернского Комитета партии Коммунистов, Исполнительного Комитета Донецкой Губернии и Исполнительного Комитета Соляного Района (1919 № 34—57). — № 1. 1919, 28 февр.

Ред. Редакционная Коллегия. — Лисичанск (1919 № 1, 2), Славянск (1919 № 11—15), Бахмут (1919 № 18—57), 1919: Изд. Ревком Донбассейна (1919 № 1, 2). Адр. ред.: Лисичанск, д. Коваленко (1919 № 1, 2); Бахмут, Харьковская ул., д. Французова (1919 № 34—57).

Вийшло: 1919 — № 1—57(70); Ф. 60×44 см; Обс. 2 с., 4 с.; Ц. номери 40 к. (1919 № 1, 2), 60 к. (1919 № 34, 35), 70 к. (1919 № 45—57).

Наявність у фондi: НБУВ: 1919 — № 1, 2, 34(47), 35(48), 45(58), 47(60)—49(62), 52(64), 57(70).

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Валова нумерація чисел продовжувала нумерацію чисел газети «Известия Славянского комитета партии коммунистов (больш.) Украины и Совета раб., красноарм. и солд. депутатов» (див. № 2515). Періодичність виходу — щоденно. Мова видання — російська.

Газета представляла інтереси органів радянської влади в Донецькій губернії і Соляному районі, подавала значні за обсягом офіційні та інформаційні матеріали. Основні газетні публікації стосувалися питань політичного життя в Україні та світі, а також проблем формування місцевих (губернських) органів радянської влади. Зокрема, у матеріалах

«Глупость или провокация?» П. Ш-кова (№ 1) та «К вопросу о выделении Донецкого Бассейна» Тараса (№ 2) йшлося про виділення Донецького басейну в окрему адміністративну одиницю (у складі двох повітів — Бахмутського і Слов'яносербського) та про призначення урядом Військово-революційного комітету Донбасу. Багато матеріалів присвячено темі промислового розвитку Донецького регіону та перспективам, які відкрилися перед робітництвом. Найчастіше йшлося про створення профспілок тощо (Строение Профессиональных Союзов и Советов. № 47, 48; Советская власть и профессиональное движение. № 57).

«Донецкая Коммуна» приділяла багато уваги роботі місцевих організацій КП(б)У, зокрема проведенню зборів та конференцій (загальноміської конференції харківської організації комуністів) (№ 1); засіданню комітету в Луганську (№ 2); ін.). У поодиноких матеріалах висвітлювалася діяльність інших партій.

У газеті друкувалися постанови й розпорядження уряду, накази губернського комісара, постанови окружного відділу народної освіти, відділів праці, фінансів, юстиції та інші документи.

Автори низки статей зверталися до теми освіти, зокрема до проблеми підвищення освітнього рівня комуністів і до питання зв'язку школи та Церкви (Т. Д. Коммунисты, в школу! № 2; Раден А. Наука и религия в советской школе. № 35); аналізували стан розвитку культури. У публікаціях порушувалося також питання браку необхідної літератури та періодичних видань для села. Іноді публікувалися матеріали сільськогосподарської тематики, що містили, як правило, практичні поради.

Літературну частину газети становили вірші та нариси, зокрема цикл публікацій п. н. «Штрихи» за підписом Ш-ський (ймовірно, псевдонім Шумягського). У № 57 надруковано гумористичний матеріал Морна «Как сделаться гетманом (Необходимое руководство для начинающих)». Посвящается Скоропадскому, Григорьеву и пр.».

Рубрики видання: «Телеграммы», «На красном фронте», «В Советской Украине», «В стане контр-революции», «В Советской России», «За границей», «Хроника», «По Донецкой Коммуне», «Официальный отдел», «Действия и распоряжения Правительства», «Советское строительство», «Народное образование», «Пролетарское искусство», «Сельское хозяйство», «Деревенская жизнь». Більшість інформаційних матеріалів під цими рубриками подавалися на осно-

ві повідомлень Бюро української преси. У газеті функціонувала також рубрика «Что пишут наши враги», де вміщувалися коментарі до публікацій редакцій таких газет, як «Вечернее Время», «Народная Газета».

Автори часопису: Мілятин, С. Погребний, І. Пургайло, Н. Тарас, Шумягський; деякі підписані криптонімами.

Останній (57(70)-й) номер датовано 25 травня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 224; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 33; Газеты України 1917—1920 років... С. 86.

М. Процик-Кульчицька

2448

ДОНЕЦКО-КРИВОРОЖСКИЙ КОММУНИСТ: Ежедневная газета. Орган Донецко-Криворожского Областного комитета Коммунистич. Партии (большевиков) Украины. — № 1(23). 1919, 28 февр.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Луганск, 1919.**
Адр. ред. і контори: Луганск, Петроградская ул., 33, быв. Мальцева.

Вийшло: 1919 — № 1(23)—25(47), [?]; *Ф.* 70×53 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 50 к. (1919 № 1—11), 70 к. (1919 № 16—25).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 16(38), 18(40); **ДНАБ:** 1919 — № 5(27)—11(33), 16(38)—18(40), 21(43), 22(44), 25(47).

Примітки: До № 19 за 13 лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Совет Коммунистов» (*див.* № 2684). Наявний № 5(27) вийшов 5 березня 1919 р. Періодичність виходу — щоденно. У логотипі — гасла: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь», «Кто хочет получить все, тот должен жертвовать всем», «Кто не работает, тот не ест». Мова видання — російська. Від квітня 1919 р. виходять «Известия Луганского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов» (*див.* № 2496).

Газета була органом місцевої партійної організації комуністів-більшовиків, покликана ознайомлювати населення регіону з документами обласного комітету КП(б)У й державних органів влади, висвітлювати внутрішньополітичне життя країни та місцеві справи, а також вести пропагандистську й агітаційну роботу.

Найбільш актуальною темою була зброяна боротьба Червоної армії за встановлення радянської влади в Україні: постійно вміщувалися повідомлення про

ситуацію на фронтах, статті на цю тему та війсьні огляди (Мазанов-Анапський Николай. Последний бой на Дону. № 5; Накануне падения Новочеркасска (Военный обзор). № 18; ін.). Неодноразово йшлося про ключове питання тогочасних військових дій — кому належатиме Донецький басейн. Редакція ознайомлювала з позицією керівників держави та війська щодо армійської теми, як-от тези Л. Троцького «Наша политики в деле создания армии» (№ 6).

Ретельно висвітлювалися (здебільшого в матеріалах інформаційних жанрів) партійні справи більшовиків, проте частіше йшлося про діяльність РКП(б): у № 5, 7, 8 опубліковано проєкт програми партії, у № 25 — звіт про проведення всеросійського партійного з'їзду тощо. Крім того, друкувалися відомості про проведення з'їздів рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів в Україні, накази та розпорядження органів влади.

Основні статті газети часто зосереджували увагу читачів на управлінських питаннях, а також на позиції різних суспільних верств щодо революції (Г. Л-кий. Еще о работе в деревне. 1919. № 16; Загорський І. Интеллигенция и пролетарская революция. 1919. № 18). До кола провідних тем завжди належала тема пролетарської революції у світі. Іноді порушувалися питання змін в освітній сфері (Сырник Леонид. К реформе школы. 1919. № 11), розвитку мистецтва та ін. Ретельно висвітлювалося повсякденне життя мешканців Луганська та Бахмута. Зрідка друкувалися матеріали художньо-публіцистичних жанрів — переважно як відгук на складну політичну й військову ситуацію того часу, а часом — вірші.

Серед постійних рубрик «Донецко-Криворожского Коммуниста»: «На Красных фронтах», «Последние известия», «Телеграммы», «На Украине», «По Советской России», «В стране нагайки и черной сотни», «За границей», «На заре мировой революции», «Революция в Германии», «Партийная жизнь», «Луганская страничка», «Бахмутская жизнь», «Бахмутский исполком», «По Донецкому Бассейну», «Действия и распоряжения Правительства У.С.С.Р.», «Действия и распоряжения Луганской Советской власти», «На темы дня».

Автори газети: С. Духовський, І. Загорський, Б. Ігнатович, К. Коробкін, Микола Мазанов-Анапський, Михайлов, Рутченко (ймовірно, підписувався також Рут.) та ін.

Останній наявний номер (25(47)-й) датовано 30 березня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 225; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 34; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 137; Газети України 1917—1920 років... С. 87.

М. Процик-Кульчицька

2449*

ДУМЫ НАРОДА: Газета народная, политическая и экономическая. — № 1. 1919.

Херсон, 1919: *Тип.* Т-ва преемн. О. Д. Ходушиной. *Вийшло:* 1919 — № 1—5.

Примітки: Мова видання — російська.

Останній (5-й) номер побачив світ 11 грудня 1919 р.

Бібліографія: Місцеві газети у фондах Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеся Гончара, 1865–2009: кат. / уклад. Зелена Л. І. Херсон, 2012. URL: <https://lib.kherson.ua/mistsevi-gazeti-vidani-v-1865-1943-rokah.htm>.

С. Блавацький

2450

ЕДИНАЯ РУСЬ: Ежедневная национально-прогрессивная газета. — Г. 1. № 1. 1919, 13(26) авг.

Ред. Ив. Ниловъ (1919 № 1—52), Ф. Могилевский (1919 № 53 — 1920). — **Одесса, 1919—1920:** *Изд.* Товарищество на паяхъ (1919 № 1—92), Товарищество на паяхъ «Единая Русь» (1919 № 93 — 1920). *Тип.* Александр. просп., д. Покровской церкви (1919 № 1—12); «Славянская» *тип.*, Херсонская, 15 (1919 № 13 — 1920 № 123); *Тип.* Александр. просп., 11 (1920 № 124—134). *Адр. ред. і контори:* Херсонская, 15 (1929 № 28), уг. Дерibasовской и Гаванной (1919 № 32—66).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—114, 1920 — № 115—134; *Ф.* від 51×35 см до 69×53 см; *Обс.* 2—6 с.; *Ц.* номера 1—10 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 1, 28, 32, 36, 41, 66; **ДНАБ:** 1920 — № 115—132; **ОННБ:** 1919 — Г. 1 № 1, 2, 4—114, 1920 — № 115—122, 134; **РДБ:** 1919 — Г. 1 № 98, 99, 1920 — № 133; **РНБ:** 1919 — Г. 1 № 1, 21, 23, 25, 29—33, 35—41, 43—46, 48—53, 55, 56, 59—70, 72—83, 85—91, 93—95, 97, 100, 101, 104, 106, 109.

Примітки: Мова видання — російська. Додаток до № 46 за 8 листопада 1919 р. «La Russie Indivisible» (*див.* № 2762).

Громадсько-політичний часопис, видавці якого підтримували ідеологію Білого руху. Газета розпочала

своє існування від серпня 1919 р., після витіснення полком Добровольчої армії під командуванням Д. Туган-Мірзи-Барановського збройних формувань Червоної армії з Одеси (Последние дни большевиков в Одессе. 1919. № 1).

На сторінках «Единой Руси» публікувалися телеграми про розвиток подій Громадянської війни в Росії 1917—1921 рр. та радянсько-української війни. Автори публікацій писали про зіткнення на Бірзульському фронті, Гайворонському напрямі, маневри військових формувань Добровольчої армії та відступи частин Червоної армії тощо. Регулярно повідомлялося про спроби організації державного апарату, налагодження інфраструктури та відновлення господарської діяльності на зайнятій Добровольчою армією території (Ростов-на-Дону, Новочеркаськ).

В інформаційних замітках, присвячених суспільно-політичній ситуації за кордоном, повідомлялося про події у Великобританії, Італії, Німеччині, Польщі, Румунії, США, Туреччині, Франції, Швейцарії та ін.

У публікаціях мистецької тематики йшлося про життя і творчість художників і письменників — В. Бальца, І. Буніна, П. Нілуса.

Рубрики часопису: «Телеграммы», «Въ России», «Маленький фельетонъ», «За границей», «Одесса», «На фронтахъ», «Организация власти», «Хроника», «Происшествия», «Городскія дѣла», «Театр и музыка», «Часть официальная» та ін.

Серед авторів видання — історик та педагог І. Линниченко, російський політичний діяч і публіцист В. Шульгін, який у своїх публікаціях обстоював ідеї політичної та збройної боротьби з Українською державою і збереження державності та єдності Росії із визнанням автономії окремих її областей, вміщувались матеріали його племінника Ф. Могилевського (публікувався також під псевд. Ефем) — політичного діяча, редактора та публіциста, одного з ідеологів Білого руху та фундаторів Добровольчої армії.

Останній (134-й) номер вийшов у світ 25 січня 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 29; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 19; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 30; Газеты 1917—1922 годов... С. 26, 27; Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 46. Газеты Украины 1917—1920 років... С. 88.

Література: Файтельберг-Бланк В. Одесса в эпоху войн и революций, 1914—1920. Одесса, 2008. С. 223.

Р. Бліхарський

2451*

ЕЖИКЪ ВЪ СМЕТАНЪ. — № 1.
1919, 4 апр.

Ред. Д. И. Шперлингъ. — **Одесса, 1919:** Изд. Е. Ф. Рабиновичъ. Тип. И. Цисина и И. Ройхмана.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 49×33 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 1 р. 20 к.

Примітки: Мова видання — російська.

«Ежикъ въ Сметанъ» — бульварне гумористичне видання. У газеті друкувався Едуард Багрицький під псевдонімом Ніна Воскресенська.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 29.

Література: Луцик З. С. Чудо в пустыне: одесские альманахи 1914—1917 годов // Дом князя Гагарина: сб. науч. ст. и публ. Одесса, 2004. Вып. 3. Часть 1. С. 199.

Р. Бліхарський

2452

ЕКАТЕРИНОСЛАВСКИЙ НАБАТ: Орган Екатеринославской Федерации Анархистских групп «Набат». — № 1. 1919.

Ред. Редакционная коллегия. — **Катеринослав, 1919—1920:** Изд. Федерация Анархистских групп г. Екатеринослава и его окрестностей.

Вийшло: 1919 — № 1, 2, 1920 — № 1; Ф. 45×35,5 см; Обс. 2 с.; Ц. номера 1 р. 50 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 2.

Примітки: Наявний № 2 вийшов 6 листопада 1919 р. У надзаголовку — гасло: «С угнетенными против угнетателей всегда!». Мова видання — російська.

На сторінках «Екатеринославского Набата» — друкованого органу Катеринославської федерації анархістських груп «Набат» — вміщувалися агітаційні матеріали, в яких пропагувалася анархістська ідеологія та подавалися її основні принципи: І. Чарін «Повстанчество и пролетариат», Сімчін «Экспериментаторы». Автор під криптонімом К. у передовій статті наголошував на неминучому краху влади пролетаріату, як і будь-якої «влади osobистостей» загалом, натомість наполягав на перспективності диктатури праці. Проти політики більшовиків та генерала А. Денікіна була спрямована публікація Горіна «Две реакции».

На сторінках номера опубліковано агітаційний вірш М. Ш-на.

У виданні діяли рубрики «На фронтах» (огляд воєнних подій) та «Хроніка» (інформація про загальні

збори робітників і службовців Катеринославщини, на яких були присутні також представники анархістських груп «Набат»).

Останній (1-й) номер датовано 7 січня 1920 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 232; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 30.

О. Середа

2453*

ЕЛИСАВЕТГРАДСКИЙ НАБАТ: Орган Елисаветградской федерации анархистских групп «Набат». — № 3. 1919, 12 марта.

Елисаветград, 1919.

Вийшло: 1919 — № 3.

Примітки: № 1 газети за 19(6) лютого 1919 р. вийшов п. н. «Вольный Голос» (див. № 2424).

Мова видання — російська.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 232.

М. Комариця

2454

ЖИЗНЬ: Органъ Совѣта Съѣздовъ Рабочей Кооперации Украины, Дона и Крыма. — Выходитъ два раза въ мѣсяцъ. Г. 1. № 1/2. 1919, июль.

Ред. Л. Любимовъ. — **Харьковъ, 1919:** Изд. Совѣтъ Съѣздовъ Рабочей Кооперации Украины, Дона и Крыма. Адр. ред. і контори: Харьковъ, Пушкинская, 3.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1/2; Ф. 25×17 см; Обс. 48 с.; Передпл.: на год 80 р. Ц. номера 5 р.

Наявність у фонді: ХДНБ: 1919 — Г. 1 № 1/2.

Примітки: Мова видання — російська.

Виходячи у складних воєнно-політичних умовах (відступ більшовиків і прихід Добровольчої армії), журнал обстоював необхідність розвитку незалежного кооперативного руху. Головним своїм завданням редакція вважала «1) сліяніе отдѣльных кооперативовъ данной мѣстности въ централизованные многолапочные кооперативы и 2) образование кооперативныхъ союзовъ крупно районныхъ и областныхъ».

Окрім публікацій про висвітлення кооперативних проблем, на сторінках «Жизни» вміщувалися ґрунтовні статті загальноекономічної та політичної тематики.

У виданні чільне місце посідали публікації про робітничу кооперацію, історію зародження та розвиток кооперативного руху на Півдні України. Про це йшлося у редакційній передовиці та статтях «Н. П. Баллинъ и Рабочая Кооперация (Къ 15-лѣтію со дня его смерти)» В. Маркова — про одного з піонерів споживчої

кооперації на Харківщині, «Рабочіе кооперативы и законъ 20 марта 1917 г.» В. Брука та ін.

Під рубрикою «Кооперативная жизнь» редакція висвітлювала діяльність Ради робітничої кооперації України, Дону і Криму, Київського обласного з'їзду робітничих кооперативів, уміщуючи його звіт про роботу та виголошені доповіді, інформувала про зустріч харківських кооператорів з представниками міністерства торгівлі і промисловості, на якій було порушено питання репресій Добровольчої армії А. Денікіна щодо кооперативів тощо.

У полі зору авторів часопису була крайова кооперація та її освітні проблеми (В. Комарицький «Изъ жизни кооперации нашего края (Вмѣсто обзора)»; О. Ткачова «Рабочая школа»; М. Карнаухов «Предѣлы нашей просвѣтительной работы»; тощо).

У часописі друкувалися статті про відомих світових та російських громадсько-політичних діячів (С. Девдаріані (псевд.: Сан) «Карль Марксъ (Къ 101 годовщинѣ рожденія 5 мая 1818 г. — 5 мая 1919 г.)», Раф. Григор'єв «Памяти Г. Плеханова и В. Засуличъ» та ін.).

З ґрунтовними економічними статтями виступили: Л. Любимов «Политическая экономія», М. Соболев «Финансовое положеніе Россіи» та А. Корнєєв (крипт.: А. К.) «Твердыя цѣны и дороговизна».

Окремі статті присвячено літературній творчості робітників (Л. Повицький «Рабочая поэзія в Россіи»).

У часописі функціонували відділи («Научно-популярный отдѣлъ», «Кооперативно-юридическій отдѣлъ») та рубрики («Внѣшнее обозрѣніе», «Кооперативная жизнь», «Желѣзнодорожная кооперація», «Хроника» та ін.).

З часописом тісно співпрацювали провідні автори щотижневого наукового марксистського журналу «Мысль», що виходив у Харкові 1919 р., зокрема С. Девдаріані, Раф. Григор'єв, Лев Повицький та Л. Любимов (також під крипт. Л. Л.).

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 58; Українські періодичні видання у фондi ХДНБ... Вип. 2.С. 33, 34.

В. Габор

2455

ЖИЗНЬ: Еженедѣльное изданіе (1919 № 3—10, 12—14); Еженедѣльное изданіе. Вечерній выпускъ (1919 № 11). — № 1. 1919, сент.

Ред. Н. Е. фонъ-Киницъ (1919 № 1), П. Л. Орѣшниковъ (1919 № 3, 4), М. Вайнтробъ (1919 № 6—13), М. Г. Карантъ (1919 № 14). Ред.-изд. Группа со-

трудниковъ (1920). — **Кієвъ, 1919—1920:** Изд. А. С. Вайншенкеръ (1919 № 1—9). Издательство «Новъ» (1919 № 10—14). Т-во «Печатня С. П. Яковлева» (1919 № 1); Тип. А. М. Лепскаго, Фундуклеевская, 24 (1919 № 3—9); Тип. Т-ва А. Лепскаго и Ф. Атрана, Фундуклеевская, 24 (1919 № 10 — 1920). *Адр. контори і ред.:* Золотоворотская ул., № 11 (1919 № 1), Лютеранская, 2 (1919 № 3—8), Нестеровская, 25 (1919 № 9—14), Нестеровская, 25 (1920).

Вийшло: 1919 — № 1—14, 1920 — Г. 2 № 1—4; Ф. 69×52 см; *Обс.* 2 с.; Ц. номера 3 р. (1919 № 1—3), 4 р. (1919 № 4), 5 р. (1919 № 5—14), 10 крб (1920 № 1—3), 15 крб (1920 № 4).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 3—14, 1920 — Г. 2 № 1—4, **ДНАБ:** 1919 — № 8, 13, 1920 — Г. 2 № 1, 3.

Примітки: Наявний № 3 вийшов 16(29) вересня 1919 р. У виході газети була перерва: № 14 датовано 8 грудня 1919 р., № 1 — 17 травня 1920 р. На першій сторінці подано зміст публікацій номера. Мова видання — російська. Додаток до № 8 за 23 жовтня (6 листопада) 1919 р. «Прибавленіє къ № 8 газеты “Жизнь”».

Газета «Жизнь» почала виходити друком у період захоплення Києва частинами Добровольчої армії під командуванням генерала А. Денікіна, однак уже невдовзі повідомляла про перехід влади до Директорії. Уряд Директорії, осідок якої був на той час у Вінниці, намагався налагодити політичне й господарське життя України. Реформи були необхідні у всіх сферах життя, наголошував К. Оленін у статті «Въ наши дни» (1920. № 1). Київ утратив на той час роль політичного центру внаслідок руйнування міста більшовиками, більш того, дискутувалося питання доцільності перенесення столиці до Вінниці чи Одеси. Хибність таких намірів обґрунтовано у статті «Кієвъ какъ столица».

Зміна кабінету міністрів, в основу формування якого було покладено принципи персональності та демократичності, теж викликала чимало дискусій. Редакція наголошувала, що, якими б успішними не були урядові заходи, для відновлення зруйнованої більшовиками та Добровольчою армією економіки потрібно чимало часу: адже радянська влада націоналізувала усю промисловість, зруйнувавши існуючі економічні зв'язки, а уряд А. Денікіна наклав на місто контрибуцію у 300 млн рублів (Е. В. «Въ политическихъ кругахъ», К. Волинський «Новый кабинетъ», «Валюта и банки»).

Політичну орієнтацію лідерів Директорії на союз із поляками та проведення нового етапу перемовин

з німцями теж оцінені неоднозначно: автори газети виступали проти «сепаратизму», стверджували, що українці можуть отримати політичну свободу тільки в межах відродженої Росії, а відродження можливе шляхом культури та просвіти, а не через революційні зміни. Не менш актуальною була й проблема нестабільності політичної орієнтації, викликана тим, що влада в Києві змінювалася 11 разів: тож чи повинна інтелігенція проявити принциповість, якщо її не питають? (Борис Ковдра «Русь и Украина», Г. Карант «Между молотомъ и наковальней»). Роль України на міжнародній арені, питання необхідності національно-територіальних автономій у демократичних державах, актуальні міждержавні відносини з'ясовано у статтях Мірова «Союзъ націй» та «Восточная проблема», «Жизнь Западной Европы», «Лига борьбы съ антисемитизмомъ», «Вопросъ о Палестинѣ и Мировая конференція», «Америка и Армения», Л-иъ «Промышленность Польши: Письмо изъ Варшавы».

Культурно-мистецьке життя було тісно пов'язане з політичним. Більшовицька влада, декларуючи ідеї нового пролетарського мистецтва, насправді зробила для мистецтва дуже мало, а сама ідея створення пролетарського мистецтва була штучною і вмерла з відходом більшовиків. У низці статей окреслено перспективи українського театру, необхідність поєднання творчих пошуків із національними традиціями. Актуальною була й проблема рецепції в ширшому сенсі: газети вмирають тому, що помер читач, бо ж більшовики навіть свободу слова трактували як пережиток минулого (Л. Біренс «Бѣлка въ колесѣ», Г. Крижицький «“Коза-Дерева” и Оскаръ Уальдъ», «Нѣчто объ искусствѣ», Марголін «Максимализмъ въ искусствѣ», Гамма «Газеты умираютъ», Старий журналіст «Ауто-да-фе»). Політичні реформи та зміни влади відбулися на сфері шкільництва: у статті «Гимназія или “единая школа?”» йшлося про переваги й недоліки гімназійної освіти та єдиної трудової школи, про збільшення кількості уроків української мови, правописні проблеми.

Серед різноматематичних інформаційних заміток — «Праздникъ признанія Палестины», «Заговоръ въ Москвѣ», «Финансовое положеніе Европы: Беседа съ Х. А. Барановскимъ», «Положеніе кооперативныхъ служащихъ», Марголін «Въ Крыму».

Під рубрикою «Хроника» друкувалися повідомлення про роботу органів місцевого самоврядування, подолання фінансової кризи, діяльність пошт, телеграфів, банківських установ, реєстрацію

державних підприємств, забезпечення Києва продуктами харчування, а також реорганізацію вищої школи та відновлення деяких київських часописів, зокрема газет «Нова Рада», «Вечернее Эхо», «Кіевская Мысль», організацію Союзу українських жінок тощо.

Інші інформаційно-хронікальні матеріали та документи вміщено під рубриками: «Телеграммы», «Приказы и распоряженія», «Политическія вѣсти» («Политическія новости»), «За границей», «Военныя извѣстія» («Съ фронта», «На фронтѣ»), «Послѣдній часъ», «Кооперація», «Жизнь рабочихъ», «Разныя извѣстія» («Послѣднія извѣстія»), «За рубежомъ», «Борьба съ большевиками», «Въ станѣ Директоріи», «Экономическіе перспективы Украины», «Календарь литературы» («Календарь литературы и искусства»), «Литература и искусство» («Театръ и искусство», «Театръ»).

У додатку «Прибавленіе къ № 8 газеты “Жизнь”» вміщено низку офіційних звернень та документів: «Борьба съ большевиками: Официальное сообщеніе Штаба Войскъ Кіевской Области», «Воззваніе адм. Колчака», «Отставка Тодорова». Серед інформаційних матеріалів — відомості про стан кооперативного господарства, боротьбу з безробіттям, згруповані під рубрикою «Въ Кіевѣ» інтерв'ю з відомими політичними діячами.

На сторінках «Жизни» надруковано низку поетичних і прозових творів авторства П. Агнівцева, Конрада Тихого, авторів, підписаних псевдонімами, а також зразки політичної сатири («Не анекдоты»). Деякі художні твори друкувалися під рубрикою «Маленькій фельетонъ».

Останній (4-й) номер датовано 7 червня 1920 р.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 90; Київські газети 1838—1940 років... С. 60.

М. Комариця

2456

ЖМЕРИНСКИЙ КОММУНИСТ: Ежедневная Рабоче-Крестьянская Газета Жмеринскаго Комитета Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 1—30); Ежедневная Рабоче-Крестьянская Газета. Официальный орган исполкома Жмеринск. С. Р. и К. Депут. и Жмер. Комитета Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 31—34). — Г. 1. № 1. 1919, 29 марта.

Редактирует Редакционная Коллегия. — **Жмеринка, 1919:** Издаёт Жмеринский Комитет Коммунистической Партии (больш.) Украины

(1919 № 1), Исполком Жмеринского Совдепа (1919 № 23—34). 1 Советская тип. Адр. ред.: ул. Банковская, д. Сафриса.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—34, [?]; Ф. 46×34 см; Обс. 2—4 с.; Передпл.: на міс. 15 р. Ц. номера 50 к. (1919 № 1—30), 60 к. (1919 № 31—34).

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Г. 1 № 1, 23, 25—28, 31—34.

Примітки: Гасло газети: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від № 43(77) газета виходила п. н. «Известия Жмеринского Исполкома Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов» (див. № 2112).

Основним своїм завданням газета вважала висвітлення діяльності органів влади — центральної та на місцях, інформування про суспільно-політичні й економічні події в Україні та за кордоном.

Основні матеріали часопису були покликані поширювати більшовицьку ідеологію, вести роз'яснювальну роботу серед населення щодо політичних процесів у країні в період громадянської війни та висвітлювати роль пролетаріату в цьому процесі. Цю тематику розкривають публікації: «Пролетарская революция и школа» (№ 25), «Красная армия» (№ 27), «Советская власть — наша власть» (№ 32) та ін.

Інформаційний блок газети представляла рубрика «Телеграммы», яка вміщувала замітки про важливі події в Україні та Жмеринці зокрема — хроніка революційних змагань, оперативні повідомлення і телеграми. У радіограмах йшлося про перемоги червоноармійців та відвойовані у «контрреволюціонерів» міста, встановлення в них більшовицької влади.

Події закордоння висвітлено у невеликих матеріалах рубрики «За границей», основна увага приділялася співпраці закордонних країн із радянськими республіками.

Регулярно на шпальтах газети друкувалися офіційні документи (накази, постанови, декрети, резолюції тощо).

Рубрики видання: «Партийная жизнь», «За границей», «Телеграммы», «Хроника».

Серед авторів — Х. Урланг.

Останній наявний (34-й) номер вийшов у світ 12 травня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 504; Периодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 35; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 42; Газети України 1917—1920 років... С. 106.

Р. Романюк

2457*

ЖУРНАЛЬ о. 4. Г.[ИМНАЗИИ]. — № 1. 1919, 7 марта.

Отв. ред. Александръ Пекелись, Иванъ Потоловъ, Борисъ Сокулинъ. — **Одесса, 1919: Издательство «Журналь О. 4 Г.»** в лице А. Генкина. Тип. «Акц. О-ва бр. Кульбергъ въ Одессѣ».

Вийшло: 1919 — № 1, 2; Ф. 27×22 см; Т. 200 пр.; Обс. 15 с.; Ц. номера для учен. О. 4. Г. 2 р. 50 к., для пост. 3 р.

Примітки: Секретар редакції — Антон Повані. У надзаголовку — гасло: «Viribus unitis» [«Шляхом об'єднання зусиль»]. Мова видання — російська.

Редакція уникала висвітлення політичної проблематики у виданні.

Останній (2-й) номер вийшов 26(13) березня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 121.

Р. Бліхарський

2458

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ. — № 1. 1919, июль.

Редакционная Коллегия. — **Одесса, 1919: Издание Губсобеса. Четвертая Советская тип., Одесса, Херсонская ул., 15.**

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 19,5×13,5 см; Обс. 68 с.; Ц. номера 7 р.

Наявність у фонді: ОННБ: 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Видання було покликане дати відповіді на запитання щодо організації соціального захисту і піклування про трудівників в умовах становлення радянської влади та висвітлити діяльність у цьому напрямі Одеського губернського відділу соціального захисту («От Редакции»).

У журналі обговорювалися проблеми формування структури установ соціального захисту (І. Зільберман «К вопросу о конструкции центральных учреждений (Проект конструкции Отдела Охраны Детства)»), а також порушувалися питання, які безпосередньо стосувалися їхньої діяльності. Значна увага приділялася трудовому вихованню дітей і молоді (А. П. «Московское О-во “Детский труд и отдых”», Л. Григоров «Как создавались детские трудовые колонии», С. Лозинський «Труд в трудовой школе»). Важливе

місце на сторінках номера займали теми догляду за дітьми з особливими потребами (Н. Тарасевич «Дефективные дети»), боротьби із жебрацтвом та дитячою злочинністю (М. Калінвер «К вопросу о борьбе с нищенством», О. Бенісович «К вопросу о борьбе с детской преступностью»), дошкільного виховання (М. Стахорська «Образцовый детский сад»), допомоги калікам війни (И. З. «К вопросу о помощи военноувечным»).

У публікаціях висвітлювалася робота Одеського губернського відділу соціального забезпечення і його підрозділів (охорони материнства і дитинства, охорони дитинства, опіки і піклування, господарсько-технічного, фінансово-кошторисного, інструкторсько-інформаційного) за квітень—червень 1919 р. та сповіщалося про здійснені заходи щодо підтримки людей похилого віку, удів, сиріт, інвалідів.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 121; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 215; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 35; Бельский М. Р., Ижик Л. В. Журналы старой Одессы. С. 28.

О. Палюх

2459

ЗА ЗЕМЛЮ И ВОЛЮ: Орган Одесского Областного Комитета Украинской партии Лев. Соц. Револ. (меньшинства). — Выходит два раза в неделю. № 1. 1919, 27 мая.

Редакционная Коллегия Парт. Лев. Соц. Револ. (меньшинства). — **Одесса, 1919.** *Адр ред. і контори:* Новосельская, 89.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 50×35 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 1 р.

Наявність у фонді: ОННБ: 1919 — № 1, 2.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «В борьбе обрешь ты право свое!». Мова видання — російська.

Як зазначала редакція, в публікаціях часопису селяни мали віднайти «ответы на все запросы», зокрема щодо відмінностей у програмах усіх політичних сил, «как должна строится “Советская власть”», «о том, что делается на фронтах», «о продовольственном вопросе, о земельном». Завданням часопису було також пояснювати урядові декрети та максимально висвітлювати проблеми сільського життя, друкувати листи місцевих жителів.

У газетних матеріалах роз'яснювалися основні ідейні засади УПЛСР (меншості) (Г. К. Мы говорим. № 1), передусім її позиція у вирішенні земельного

питання (Миров В. Земля и Воля; За Землю и Волю. № 1).

На шпальтах газети велася активна агітація за утвердження радянської влади в Україні та спонукалося до її підтримки українське селянство. У часописі викривалася підступність «класових ворогів» селян — поміщиків і т. зв. куркулів — заможних селян (Крестьяне и помещики; Алексеев Н. Долой кулаков. № 1), акцентувалася увага на спільності інтересів трудівників села із робітничим класом (Рабочий. № 2) та ратувалося за створення комітетів бідноти (А. М. О комитетах бедноты. № 2).

У низці матеріалів закликалося до збройної боротьби проти «буржуазії» та вступу до лав Червоної армії (Все крестьяне и рабочие — в красные батальоны! № 1; А. М. Крестьяне и армия! № 2).

Редакція інформувала про підтримку радянської влади селянами Одещини: висвітлювала перебіг і публікувала резолюції повітового з'їзду рад селянських і робітничих депутатів у травні 1919 р. (Резолюция Уездного Крестьянского С'езда по текущему моменту; Голос трудового крестьянства (Уездный с'езд Советов крестьянских и рабочих депутатов). № 2), повідомляла про відповідні рішення зборів місцевих сільських громад (Резолюция, принятая на общем собрании села “Кривая балка”. № 1; Голос из деревни. № 2).

Питанню відокремлення школи від Церкви була присвячена стаття «Школа для знания, а церковь для веры» (№ 2).

Серед авторів часопису — М. Алексеев (А. М.) та В. Миров.

Останній (2-й) номер вийшов 31 травня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 30; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 251; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 20.

О. Палюх

2460

ЗА ПРАВДУ: Орган Политотдела 57 дивизии Советской Армии (1919 № 1—22); Орган Политотдела Н-й дивизии Советской Армии (1919 № 28—35). — № 1. 1919, авг.

Ред.-изд. Политотдел. — **Б. м., 1919:** Подвижная тип. Политотдела 57 стр. дивизии. *Адр. ред.:* Действующая армия. Политотдел 57 дивизии (1919 № 1—9), Действующая армия (1919 № 15—35).

Вийшло: 1919 — № 1—35, [?]; *Ф.* 44×34 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* на міс. 8 р. *Ц.* номера 3 р.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 5, 9, 15, 16, 18, 20—22, 28—30, 35.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Наявний № 5 вийшов 18 серпня 1919 р. За джерелами, часопис виходив у таких містах: Кременчук, Ромодан, Кролевець, Короп. Мова видання — російська. Сmt Короп — тепер районний центр Чернігівської обл.

Інформаційний орган політичного відділу вказаних у титулі підрозділів Червоної армії, засобом якого здійснювалась організаційно-політична та агітаційно-пропагандистська робота серед цих радянських збройних формувань.

У газеті висвітлювалась військова кампанія дивізій Червоної армії на Західному (Лужанський, Псковський, Двинський райони, Лунинецький напрямок), Південно-Західному (Новгород-Волинський, Переяславський напрямки), Південному (Борисоглібський район, Суджанський, Білгородський, Кулянський, Павловський, Усть-Медведицький напрямки), Східному фронті (Троїцький, Курганський райони, Орський напрямок).

На сторінках видання поряд із воєнною хронікою вміщувалися матеріали пропагандистського характеру, замітки про побут бійців червоноармійців, у низці статей містився огляд соціальної та економічної політики більшовиків.

Публікувались інформаційні повідомлення про події в міжнародній політиці, значну частину яких присвячено повоєнному врегулюванню між країнами — учасниками Першої світової війни.

Рубрики видання: «Под Киевом», «Защита Советских Республик», «Последние известия», «Жизнь Красной Армии», «На разные темы», «В стане белых», «За рубежом».

Автори публікацій: С. Гусев, О. Лев, М. Мирovich, П. Уралов, деякі підписані псевдонімами.

Останній (35-й) номер вийшов 12 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 35; Газети України 1917—1920 років... С. 91.

Література: Сегеда С. П. Форми інформаційних війн 1917—1921 рр.: протистояння національно-патріотичної та більшовицької військової преси в Україні // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: наук. вісн.: зб. наук. пр. Київ, 2010. Вип. 37. С. 88—95.

Р. Бліхарський

2461*

ЗАРЯ. — № 1(16). 1919,
16 марта.

Херсон, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1(16).

Наявність у фонді: **ХОУНБ:** 1919 — № 1(16).

Примітки: Періодичність виходу — щоденно. Мова видання — російська. Від 21 березня 1919 р. виходила п. н. «Новая Заря» (див. № 2623).

Газета була органом Російської соціал-демократичної робітничої партії.

Електронні джерела: Місцеві газети у фондах Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеся Гончара, 1865—2009: каталог / уклад. Зелена Л. І. Херсон, 2012. URL: <https://lib.kherson.ua/ru-mistsevi-gazeti-vidani-v-1865-1943-rokah.htm>.

М. Комарця

2462

ЗАРЯ РОССИИ: Ежедневная Литературная Общественно-Политическая газета. — № 1. 1919, [15 серп.].

Глав. ред. А. Ренниковъ. *Прифронт. ред.* Л. Бергъ. — **Харьковъ, 1919:** Изд-во «Заря России». *Тип. и литография* М. Зильберберг и С-вья, Донецъ-Захаржевская ул., № 6. *Адр. ред.:* Донецъ-Захаржевская, 6.

Вийшло: 1919 — № 1—72; Ф. від 52×34 см до 67×52 см; *Обс.* 4 с., 2 с.; *Ц.* номери вь городе 1 р. 50 к., вь провинции 2 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 25, 26, 42, 61, 65; **РНБ:** 1919 — № 15, 16, 35, 36, 43, 61, 65, 68, 71, 72.

Примітки: Наявний № 15 вийшов 3 вересня 1919 р. Паралельно виходило київське видання «Заря России» (див. № 2463). Мова видання — російська.

«Заря России» — літературний суспільно-політичний щоденник, який у співпраці з ОСВАГом («Осведомительное Агентство») видавав письменник, журналіст та публіцист, прибічник ідеології Білого руху А. Ренников.

На шпальтах газети публікувались різноманітні офіційні документи, зокрема звернення штабу Головнокомандувача Збройними силами Півдня Росії та штабу Добровольчої армії щодо воєнно-політичної ситуації в Україні та Росії, накази начальника гарнізону міста Київ, а також відозви лідерів збройних формувань, що входили до складу Білої армії.

У виданні регулярно вміщувалися замітки про просування білогвардійських військ під командуванням Колчака, Корнілова, Шкуро, а також частин Червоної армії. Окремі публікації газети мали антиукраїнське та антибільшовицьке спрямування (Близокъ часъ. № 25;

Неудачи Петлюри; Иностранные корреспонденты о судьбѣ Украины. № 26).

В інформаційних матеріалах, присвячених суспільно-політичній проблематиці за кордоном, висвітлювалися події у країнах Європи та Азії, зокрема в Австрії, Болгарії, Великій Британії, Литві, Німеччині, Польщі, Сербії, Туреччині, Угорщині, Фінляндії, Японії, коментувались політико-економічні відносини між Росією та Великою Британією тощо.

Рубрики видання: «Телеграммы», «По Росії», «Въ Совдепѣ», «На Кавказѣ», «Официальное сообщеніе», «На фронтахъ», «За границей», «Хроника», «Въ Сибири», «Внѣшнія извѣстія», «Въ Германіи», «Въ послѣдній часъ», «Официальное сообщеніе», «Совѣтская оперативная сводка», «Маленькій фельетонъ», «За границей», «Хроника» та ін.

Автори публікацій: С. Башмаков, Герасименко, Гікант, А. Джапарідзе, С. Єліходов, В. Кузнецов-Свідерський, М. Суворін, Ю. Танський та ін.

Останній (72-й) номер вийшов 5 листопада 1919 р.
Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 31; Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 53; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 93.

Література: Рудий Г. Київська газетна періодика за денікінського окупаційного режиму // Бібліологічний вісник. 2016. № 4. С. 27, 31.

Р. Бліхарський

2463

ЗАРЯ РОССІИ: Ежедневная Литературная Общественно-Политическая газета. — № 1(26). 1919, 17(30) сент.

Главн. ред. А. Селитренниковъ (А. Ренниковъ). *Ред. прифронт.* Київскаго изданія А. Петровъ. — **Київ, 1919:** *Изд-во «Заря Росії».* Государственная тип., Московская, 8. *Тимчас.. адр. головн. ред.:* Ростовъ на Дону, Казанская, 42. *Адр. врем. прифронтной Київской редакції:* Крещатикъ, 25 (1919 № 1—17), Фундуклеевская, 65 (1919 № 18—32/33).

Вийшло: 1919 — № 1(26)—21(46), 22—32/33; *Ф.* 69×50,5 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* Ежемѣс. городскимъ 50 р., иногороднимъ 60 р. *Ц.* номера 2 р. (1919 № 1—7), 3 р. (1919 № 8—32/33).

Наявність у фондї: **НБУВ:** 1919 — № 1(26)—21(46), 22—32/33.

Примітки: У 1919 р. паралельно виходило харківське видання «Заря Росії» (*див.* № 2462). Мова видання — російська.

Щоденник «Заря Росії» спільно з ОСВАГОм («Осведомительное Агентство») видавав письменник, журналіст та публіцист А. Ренников.

Основне завдання газети — пропаганда ідеології Білого руху, а також поширення антиукраїнських та антибільшовицьких ідей (Проф. Плетневъ В. Что дастъ крестьянину добровольческая армія. № 1; Герасименко. Петлюровцы. № 4; Шабовъ А. Кровавое царство большевиковъ. № 4; Ухотскій К. Почти годъ «самостійности». № 8, 9, 12; ін.).

На шпальтах видання публікувалися звернення лідерів та ідеологів Білого руху, штабу Головнокомандувача Збройних сил Півдня Росії, офіційні повідомлення штабу військ Полтавського підрозділу, штабу Добровольчої армії тощо (Воззваніе Адм. Колчака. № 1; Вл. В-въ. Наши вожди и дѣла ихъ. № 2).

У хронікальних замітках редакція інформувала своїх читачів про просування збройних формувань Добровольчої армії на території України та Росії, вмішувала кореспонденції, в яких йшлося про повонення налагодження інфраструктури населених пунктів України та Росії, спроби створення органів місцевого самоврядування.

Серед повідомлень, які торкалися міжнародної суспільно-політичної проблематики, були: укладання мирних договорів між країнами — учасницями Світової війни, та процес повонного врегулювання дипломатичних відносин між державними утвореннями на території Східної та Західної Європи (Новыя тучи надъ Балканскимъ полуостровомъ. № 12).

У газеті вмішувалися фейлетони, вірші ідеологічного спрямування, низка літературознавчих статей (Кречетовъ Сергій. Константинъ Бальмонтъ. № 16; ін.).

Рубрики видання: «Приказъ», «Телеграммы», «По Росії», «Возрожденіе Росії», «Наши корреспонденты», «Внѣшнія извѣстія», «На фронтахъ», «За границей», «Въ Совдепѣ», «Совѣтская оперативная сводка», «Объявленіе», «Въ послѣдній часъ», «Хроника», «Маленькій фельетонъ» та ін.

Автори публікацій: Святослав Башмаков, Герасименко, П. Гронський, О. Дроздов, Ю. Зубовський, В. Кузнецов-Свідерський, Б. Лазаревський, К. Острожський, М. Суворін, Чирський, Шиллінг та ін.

Останній (32/33-й) номер вийшов 31 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 31; Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 53; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 93; Київські газети 1838—1940 років... С. 98.

Література: Российское зарубежье во Франции, 1919—2000 = L'Émigration russe en France, 1919—2000: биогр. слов.: в 3 т. / под общ. ред. Л. Мнухина, М. Авриль, В. Лосской. Москва: Дом-музей Марины Цветаевой: Наука, 2010. Т. 2. С. 605; *Рудий Г.* Київська газетна періодика за денікінського окупаційного режиму // Бібліологічний вісник, 2016. № 4. С. 27, 31.

Р. Бліхарський

2464

ЗВЕЗДА ЗАПОРОЖЬЯ: Орган Нікопольск. К-та Комуніст. Партиї (большевиків) України. — № 1(44). 1919, 20 лютого.

Ред. Редакційна Коллегія. — **Нікополь, 1919:** *Изд.* Нікопольск. К-т К.П.Б.У. 1-я Советская Тип., Нікополь. *Адр. контори і ред.:* в д. Совета (б. Азов. банк).

Вийшло: 1919 — № 1(44)—5(48); *Ф.* 45×29 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* в мес. 10 р. с доставкою; організаціям, волостным и сельским советам 20 % скидки. *Ц.* номера 50 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1(44).

Примітки: До № 2(43) за 18 липня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Нікопольского Районного Военно-Революционного Комитета» (*див.* № 2502). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Суспільно-політична газета «Звезда Запорожья» широко відображала суспільні, політичні події та висвітлювала стан і розвиток економіки в Україні та світі: бойові дії Червоної армії (захоплення Катеринослава, прорив денікінського фронту і звільнення Харкова), революційні події в Європі, зокрема в Німеччині, тощо.

Редакція повідомляла читачів про примусову здачу зброї для Червоної армії, бо всі інші оголошувалися ворогами революції та народу.

У центрі уваги редакції було питання об'єднання Олександрівської та Нікопольської організацій КП(б)У та партійне життя КП(б)У загалом: під рубрикою «Партийная жизнь» надруковано протоколи загальних зборів цих структур та засідань новообраного партійного комітету, а також повідомлення про роботу партійців в армії («Коммунисты в армии»).

Велику добірку становили статті, присвячені життю села. Редакція вела мову про організацію комуністичних осередків у селі, а Сільський учитель виступив із дописом п. н. «Вот кому принадлежит власть» — комітетам бідноти.

На сторінках «Звезды Запорожья» вміщувалися пропагандистські замітки на зразок: «Песенка Колчака спета», «Как попы встречают белогвардейцев».

Серед рубрик видання були такі: «На красных фронтах», «Революция на Западе», «Партийная жизнь», «Жизнь в деревне».

Авторство матеріалів переважно не зазначалося.

Останній (5(48)-й) номер вийшов 1 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 371.

В. Габор

2465

ЗНАМЯ: Органь Харківського Комітету Укр. П. Лів. Соціал.-Революц. (меньшинства). — № 1. 1919, 6 мая.

Ред. Коллегія. — **Харьков, 1919:** *Изд.* Х.К.У.П.Л.С.-Р. 5-я Харьковская Советская тип. *Адр. ред.:* Сердюковский пер., 2. *Адр. контори:* ул. Либкнехта, № 11.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 50×37,5 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера в Харькове 50 к., в провинции и на ст. ж. д. 60 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 2; ДНАБ: 1919 — № 1, 2.

Примітки: Гасло газети: «Въ борьбѣ обрѣтешъ ты право свое». Мова видання — російська.

У центрі уваги редакції були актуальні питання партійного життя, історія та перспективи розвитку УПЛСР. Автор основних матеріалів цієї тематики підписувався скорочено — Гавр. Ник. У № 1 вміщено його статтю про історичний шлях УПЛСР «На пути к возрождению», у № 2 — його ж матеріал про правих есерів, головним завданням яких, на думку автора, було відмежування від «контрреволюційних елементів» та зміцнення позицій радянської влади. У часописі порушувалися й питання очищення партійних лав від невідповідних за своїми якостями людей (Тиртай. Обыватель у власти. № 2), політика УПЛСР стосовно земельного питання (К-а. Социалистическая революция и трудовое крестьянство на Украинѣ. № 2) та ін. «Знамя» вміщувало оголошення для членів партії — про перереєстрацію, проведення всеукраїнського з'їзду тощо. Друкувалися офіційні матеріали, як-от «Резолюция по вопросам политики, принятая центральнымъ Комитетомъ Укр. партии Л.С.-Р.» (№ 1), в якій висловлено протест Комітету проти безпідставних звинувачень з боку більшовиків у контрреволюційності.

Видання часто вміщувало статті про опонентів радянської ідеології — повстанців отамана Григор'єва,

добровольців та інших як основних ворогів у збройній боротьбі за владу в Україні: «Ликвидация возстания» (№ 1), «Я, Колчакъ» (№ 2).

Значну частину газетних шпальт займали матеріали інформаційних жанрів (переважно замітки) про воєнну ситуацію в країні, політичні події, новини зі сфери культури. Найбільшим різноманіттям тем вирізнялися матеріали про місцеве життя, в яких порушувалися питання виробництва, робітничого руху, мистецтва, освіти, побуту харків'ян тощо.

Рубрики газети: «Послѣдняя почта», «Телеграммы», «Въ Харьковѣ», «Партійныя извѣщенія», «Театръ и музыка», «Хроника театра», «Зрѣлища».

У газеті зазначено, що вона тимчасово виходить у зменшеному обсязі.

Останній (2-й) номер датовано 7 травня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 380; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 33; Газети України 1917—1920 років... С. 95.

М. Процик-Кульчицька

2466

ЗНАМЯ БОРЬБЫ: Орган Одесского Комитета Партии Левых Социалистов-Революционеров (1919 № 6—15); Орган Одесского Комитета Партии Левых Социалистов Революционеров (меньшинства) (1919 № 16—78). — Выходит ежедневно, кроме дней послепраздничных. № 1. 1919, [квіт.].

Ред. Редакционная коллегия. — **Одесса, 1919:** Изд. Комитет одесской организации партии Л. С.-Р. *Адр. ред. і контори:* ул. Новосельскаго, № 69.

Вийшло: 1919 — № 1—78; *Ф.* від 42×35 см до 49×36 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера 1—2 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 66; **ОННБ:** 1919 — № 6, 15, 16, 78.

Примітки: Гасло газети: «В борьбе обретаешь ты право свое!». Мова видання — російська. Від № 79 за 12 липня воно злилося з газетою «Борьба» (див. № 2350), продовживши нумерацію чисел «Знамени Борьбы».

Видання представляло інтереси лівих есерів на Одещині, пропагувало соціалістичні цінності, подавало значний інформаційний матеріал з різних галузей життя в Україні, регіоні й частково в інших країнах.

Серед провідних тем видання — впровадження нових форм організації життя й праці після революційних перетворень та труднощі, пов'язані з процвітанням бюрократії у владних органах різних рівнів (А. М. (Алий) «Что лучше?» (№ 66). Автори

видання наголошували, що це не провина лівих соціалістів-революціонерів, а насамперед правлячої партії. У статті «В борьбе за хлеб», вміщеній у тому ж числі, вказано на хибу більшовицької політики в галузі сільського господарства, а саме небезпеку, що криється в запровадженій насильницькій системі розподілу хліба.

Відомості про воєнні події, політичну ситуацію в Україні та за кордоном, місцеве життя тощо подавалися, як правило, в замітках рубрик: «На красных фронтах», «Борьба с дезертирством», «За границей», «В стане контр-революции», «В Советской Одессе», «Красная деревня», «Город — деревне», «Партийная жизнь», «Рабочая жизнь», «Пролетарская культура» та ін.

Останній (78-й) номер видання датовано 11 липня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 31; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 21, 22; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 33; Газети України 1917—1920 років... С. 95.

М. Процик-Кульчицька

2467*

ЗНАМЯ ВОССТАНИЯ. — № 1. 1919, июль.

Гуляй-Поле, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—34, [?].

Наявність у фонді: **ДАЗО:** 1919 — № 24, 27, 29, 31.

Примітки: Відомий № 22 датовано 11 вересня 1919 р. У липні 1919 р. у Гуляйполі виходила однойменна газета (див. № 2468) як орган формувань Добровольчої армії. Мова видання — російська.

Газета була друкованим органом лівих есерів і репрезентувала політичну позицію представників цієї партії.

Література: Хітрова Т. Типологічні особливості періодичної преси Запорізького краю (1904—1920 рр.). Київ, 2007. С. 133, 174.

М. Комариця

2468*

ЗНАМЯ ВОССТАНИЯ. — № 1. 1919, июль.

Гуляй-Поле, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—3, [?].

Примітки: Наявний № 3 вийшов 12 липня 1919 р. Упродовж липня—грудня у Гуляйполі виходила однойменна газета (див. № 2467) як орган партії лівих есерів. Мова видання — російська.

Білогвардійці видавали в Гуляйполі газету з метою проведення ідеологічної роботи в тилу ворога, тобто в осередку анархістського махновського руху. Редакція газети наголошувала: «У загонах Махна чимало політично малосвідомого населення. Ставимо своїм завданням відірвати його від анархії і залучити на бік служіння державі» (1919. № 3). Видавався часопис до кінця серпня 1919 р., доки Олександрівщина перебувала під контролем Добровольчої армії під командуванням А. Денікіна.

Література: Хітрова Т. Типологічні особливості періодичної преси Запорізького краю (1904—1920 рр.). Київ, 2007. С. 133, 174.

М. Комариця

2469

ЗНАМЯ КОММУНАРА: Орган Николаевского Комитета Коммунистической партии (больш.) Украины. — № 1. 1919, 23 июня.

Ред.-изд. Николаевский Комитет К.П.(б).У. — **Николаев, 1919.** *Адр. ред.:* ул. Розы Люксембург, уг. Московской.

Вийшло: 1919 — № 1—10; *Ф.* 54,5×36 см (1919 № 1—4), 44×41 см (1919 № 5—10); *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера в Николаеве 80 к. (1919 № 1—6), 1 р. (1919 № 7), 1 р. 30 к. (1919 № 8—10), на станц. ж-д. и в др. городах 90 к. (1919 № 1—6), 1 р. 15 к. (1919 № 7), 1 р. 50 к. (1919 № 8—10).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1—10.

Примітки: До лютого 1918 р. виходила газета «Пролетарское Знамя» (*див.* т. 5 № 1222). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран — соединяйтесь!». Мова видання — російська.

На сторінках часопису більшовицького спрямування «Знамя Коммунара» друкувалися переважно пропагандистські та воєнні повідомлення.

В опублікованій у першому номері редакційній статті «Под знаменем мирового коммунизма» чітко не декларувалися завдання видання, однак вони впливали зі змісту публікацій — пропагувати ідеологічні засади більшовизму серед якнайширшого кола робітництва Миколаївщини та сприяти побудові української соціалістичної республіки: «Победа будет за нами» (№ 5), Х. Раковский «Кулацкие восстания», Д. Бужанін «Главнейшие задачи» (№ 8), «Надо просвещать деревню» (№ 9). Видання адресувалося селянам, робітникам та червоноармійцям і обстоювало їхні інтереси, тому редакція заохочувала своїх читачів дописувати до «Знамени Коммунара».

Основний зміст газети становили хронікальні замітки про суспільно-політичну ситуацію у світі й Україні та повідомлення про хід воєнних дій на фронтах. Ці замітки здебільшого систематизувалися під тематичними рубриками. Низку дописів присвячено антиденікінській тематиці та боротьбі із контр-революційними силами: «Деникин наступает» (№ 2), «Поражение Колчака» (№ 3).

У часописі діяли такі рубрики: «На красных фронтах» (підрубрики: «Оперативная сводка», «Военный обзор»), «Накануне событий» («Последний час»), «За границей», «Последние известия», «В стане контр-революции» («Борьба с контр-революцией»), «Партийная жизнь», «Партийная хроника», «Местная жизнь», «Из жизни деревни» («В красной деревне»), «Официальный отдел», «Рабочая жизнь», «Телеграммы».

Більшість матеріалів не підписано. Серед авторів видання: Д. Бужанін (крипт.: Д. Б.), А. Грінберг, Іволгін, С. Орлов, Гр. Хименко.

Останній (10-й) номер датовано 11 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 389; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 160; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 36; Газети України 1917—1920 років... С. 98.

О. Середа

2470

ЗОЛОТОНОШСЬКИЙ БЮЛЕТЕНЬ. — Выходит ежедневно. 1919, 14 окт.

Ред.: не подано. — **Золотоноша, 1919:** *Тип.* Ленского и Вурмана.

Вийшло: 1919 — 14 окт., 15 окт., 16 окт., 17 окт., 20 окт., 21 окт.; *Ф.* 52×18 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 2 р.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — 14 окт., 15 окт., 16 окт., 17 окт., 20 окт., 21 окт.

Примітки: Бюлетень виходив із дозволу військової цензури. Мова видання — російська.

Офіційний інформаційний бюлетень був створений з ініціативи місцевого відділення Добровольчої армії в Золотоноші та був його рупором. Пріоритетне місце на сторінках пресодруку відводилося хроніці офіційної події, зокрема воєнно-політичної тематики. У виданні вміщувалися оперативні зведення повідомлень про бойові дії між підрозділами Добровольчої та Червоної армій на різних напрямках, лініях зіткнень у Наддніпрянській Україні, на Дону та Кубані тощо.

На сторінках бюлетеня вміщено офіційні документи органів виконавчої влади Збройних сил Півдня Росії,

зокрема розпорядження уряду про українські школи (15 окт.), витяги і коментарі до закону про оренду землі на 1920 р. (16 окт.), а також накази та відозви вищого військового командування, генерального штабу Добровольчої армії, зокрема генерала Май-Маєвського.

У виданні функціонували рубрики «Местная Жизнь» і «Хроника», у яких широко висвітлювалася локальна подієвість у Золотоноші та Золотоніському повіті. Тут вміщено інформаційні повідомлення, замітки про перебіг мобілізації місцевого населення до лав Добровольчої Армії, кооперацію, вибори до місцевої думи, «квартирне питання», різноманітні аспекти шкільництва, роботу Золотоніського повітового «Союзбанку», ринкову кон'юнктуру.

Під рубрикою «Объявления» (остання сторінка бюлетеня) регулярно друкувалися оголошення про надання приватних послуг, оренду нерухомості.

С. Блавацький

2471*

ЗОРИ: Орган Центра пролетарских культурно-просветительных организаций «Пролеткульт» в Кременчуге. № 1. 1919, 26 апр.

Кременчуг, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—3.

Примітки: Мова видання — російська.

У № 1 видання вміщено, зокрема, статтю А. Луначарського про специфіку роботи таких організацій, як Наркомпрос та Пролеткульт, і відмінність між ними.

Останній (3-й) номер вийшов у червні 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 478.

М. Комариця

2472*

ЗОРИ: Двухнедельник отдела искусств при Наркомпросе. — № 1. 1919, июль.

Ред. С. Мстиславский. — **Киев, 1919:** Изд. Всеукраинский литературный комитет.

Вийшло: 1919 — № 1.

Наявність у фонді: РНБ: 1919 — № 1.

Примітки: Обкладинка роботи Георгія Нарбута.

Мова видання — російська.

У журналі, що був виданням російської секції Всеукраїнського літературного комітету, опубліковані теоретичні статті письменниці Ольги Форш та мистецтвознавця Георгія Лукомського, театральні рецензії Г. Крижицького та Є. Кузьміна.

Бібліографія: Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по языкознанию... С. 110.

Література: Історія міст і сіл Української РСР: у 26 т. Київ: Київ, 1968. С. 276.

Електронні джерела: Звід пам'яток історії та культури. URL: http://pamyatky.kiev.ua/streets/shevchenka-bulv/gotelpalast-kin-19-poch-20-st_-v-yakomu-pidpisav-zrechennya-getman-skoropadskiy-p-p_-mistilisya-pidrozdzili-narodnogo-komisariatu-osviti-usrr-prozhivali-vidomi-diyachi-nauki-i-kulturi.

М. Комариця

2473

ИЗВЕСТИЯ АЛЕКСАНДРОВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И СОЛДАТСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 1); ИЗВЕСТИЯ АЛЕКСАНДРОВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 14—32); ИЗВЕСТИЯ АЛЕКСАНДРОВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 36—88). — № 1. 1919, 22 февр.

Ред. Редакционная коллегия. — **Александровск, 1919:** Изд. Александровский Совет Рабочих и Красноармейских Депутатов. 1-я Сов. тип., Александровск. *Адр. ред. і контори:* ул. Р. Люксембург, 6. С'езд Мировых Судей.

Вийшло: 1919 — № 1—88; Ф. 53,5×35,5 см; Обс. 2 с.; *Передпл.:* на 2 мес. 30 р. Ц. номера 65 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 88.

Примітки: Мова видання — російська. Від січня 1920 р. газета виходила п. н. «Известия Александровского военно-революционного комитета» (див. 1920 р.).

«Известия...» мали на меті пропагувати серед робітничих мас Олександрівщини революційно-соціалістичні ідеї з метою зміцнення авторитету більшовицької влади на місцях.

З огляду на це у газеті публікувалися ідеологічні матеріали на кшталт: К. Л. «Рабочие не отдадут свободы» (№ 88), повідомлення Олександрівського комітету КПУ тощо.

Офіційний блок становили розпорядження і постанови Олександрівської ради робітничих і червоноармійських депутатів з питань народного господарства, водного транспорту, систематизовані в «Официальном отделе».

У виданні діяли такі рубрики: «Телеграммы» (оперативні повідомлення, підготовлені Російським телеграфним агентством та Бюро українського друку), «Хроника», «Происшествия», «Рабочая жизнь», «Профессиональная жизнь».

Місцеве життя репрезентували замітки під рубрикою «Местная жизнь», у яких йшлося про порядок розподілу продовольчих товарів, функціонування

хутору для глухонімих людей та закладів, які при ньому діяли; мистецька хроніка висвітлювалася під рубрикою «Театр і музика».

Матеріали здебільшого подавалися без авторства.

Видання припинило вихід на 88-му номері 19 червня 1919 р. у зв'язку із захопленням Олександрівська військами генерала А. Денікіна.

Бібліографія: Газеты СССР. 1917—1960. Т. 2. С. 331, 332.

Література: Кобинець А. В. «Запорізька правда» (1917—2009 рр.): соціальна проблематика як головний складник тематичної палітри регіонального видання // Наукові записки Інституту журналістики. Київ, 2010. Т. 39. С. 26—31.

О. Середа

2474

ИЗВЕСТИЯ АНАНЬЕВСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА С.Р.К. И К.Д. (1919 № 8—26); **ИЗВЕСТИЯ АНАНЬЕВСКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ** (1919 № 42). — № 1. 1919.

Ред.-изд. Отсовпроп (1919 № 13), Издательский Отдел (1919 № 26). *Ред.* Редакционная коллегия (1919 № 42). — **Ананьев, 1919:** Изд. Отдел управления (1919 № 42). 1-ая Советская *Тип.* в Ананьеве (1919 № 26). *Адр. ред. і контори:* временно в здании Городской управы (1919 № 8), по ул. Петра I, д. Литвака (1919 № 13).

Вийшло: 1919 — № 1—42; *Ф.* від 52×35 см до 45×34 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на 1 мфс. 11 р. (1919 № 8), 20 р. (1919 № 26). *Ц.* номера 60 к. (1919 № 8—13), 75 к. (1919 № 13), 1 р. (1919 № 26), 1 р. 25 к. (1919 № 42), на ст. ж. д. 80 к. (1919 № 13).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 8, 13, 26, 42.

Примітки: Наявний № 8 датовано 3 травня 1919 р. У логотипі — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. У 1920 р. газета виходила п. н. «Известия Ананьевского уездного ревкома и паркома» (див. 1920 р.).

На сторінках газети вміщено низку документів органів радянської влади, що стосувалися регулювання питань націоналізації банків, взяття на облік та націоналізації усіх автомобілів, конфіскації залишеного майна, передання театрів і кінотеатрів відділам освіти місцевих органів радянської влади, обов'язкового медичного страхування («Декреты Рабоче-Крестьянского Правительства Украины»).

Чергове засідання Всеукраїнського центрального виконавчого комітету ради, що відбулося 5 травня 1919 р., висвітлювали матеріали: «Заседание В.Ц.К. Комитета», «Речь Председателя Совета Народных

Комиссаров», «Речь т. Антонова» (інформацію подано Бюро української преси). На ньому вирішувалися питання кадрових призначень, переходу БУП під юрисдикцію ЦВК. Із доповіддю про воєнну політику радянської України та становище на фронтах виступив Антонов, голова Ради народних комісарів Х. Раковський повідомляв про подальше просування червоноармійських військ на територію Галичини.

Важливим напрямом політики радянської влади була боротьба з духовенством, трактованим як «контрреволюційний» суспільний прошарок. У замітці «Борьба с контр-революционным духовенством» (№ 13) редакція нагадувала про нещодавно прийнятий закон щодо відокремлення Церкви від держави.

Редакція видання інформувала про нову продовольчу політику радянської влади, діяльність центральних та місцевих профспілок, повідомляла про вибори до Ананьєвської міської ради.

У № 13 вміщено «Бюллетень Ананьевского Чрезвычайного Военно-Революционного Штаба», в якому йшлося про необхідність згуртування у боротьбі з військами УНР під командуванням С. Петлюри, білогвардійськими частинами, формуваннями отамана М. Григор'єва.

У газеті подано зразки літературних спроб («Пролетарское творчество»).

Матеріали рубрики «Телеграммы» (підрубрики: «На Украине», «В Великороссии», «За границей») систематизовано за географічним («Київ», «Жмеринка», «В Криму», «Рига», «Варшава») та тематичним («Народный университет», «Мобилизация коммунистов», «Сплав леса») принципами.

Інші рубрики видання: «Официальный отдел», «Красный фронт» («Оперативная сводка»), «Местная жизнь», «Обзор печати».

Матеріали в газеті друкувалися без зазначення авторства.

Останній (42-й) номер побачив світ 20 липня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 485.

М. Комариця

2475

ИЗВЕСТИЯ БЕРДЯНСКОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА (1919 № 1—48). — Г. 1. № 1. 1919.

Ред. А. Яковлев. — **Бердянск, 1919:** Бердянская Советская *тип.*

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—58; *Ф.* 71×35 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 70 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 48.

Примітки: Наявний № 48 вийшов 18 травня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від № 59 за 1 червня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Бердянского Уездного Исполкома Совета Раб., Крест. и Красноарм. Депутатов» (див. № 2476).

Інформаційно-пропагандистська газета була рупом радянської влади у Бердянському повіті, зокрема висвітлювала підготовку і хід третього повітового з'їзду рад, містила його вітальні телеграми, подавала протоколи засідань та враження учасників з'їзду, накази повітового комісаріату з військових справ про призначення волосних комісарів тощо.

Редакція інформувала читачів про надзвичайну нараду центральної ради профспілок, мобілізацію до Червоної армії, засідання колегії повітового земельного відділу, в передових статтях відображала тогочасні актуальні питання.

Під рубрикою «Телеграммы» містилися повідомлення про події в Україні та світі.

У газеті функціонували такі рубрики: «Официальный отдел», «Телеграммы», «Хроника», «Объявления».

Матеріали друкувалися без зазначення авторства, за винятком підписаних псевдонімом Борей.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 257.

В. Габор

2476

ИЗВЕСТИЯ БЕРДЯНСКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛКОМА СОВЕТА РАБ., КРЕСТ. И КРАСНОАРМ. ДЕПУТАТОВ. — Г. 1. № 59. 1919, 1 июня.

Ред. А. Яковлев (1919 № 60). — Бердянск, 1919.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 59—61, [?]; Ф. 53×36 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 70 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 60.

Примітки: До № 58 газета виходила п. н. «Известия Бердянского Военно-Революционного Комитета» (див. № 2475). Мова видання — російська.

Тематично газета ідентична до попереднього пресового видання. У часописі функціонував «Официальный отдел» та рубрики — «Телеграммы», «Местная жизнь», «Хроника».

Оскільки більшість матеріалів офіційні та інформаційні повідомлення, авторів не зазначалося.

Останній відомий (61-й) номер датовано 4 червня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 106, 107; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 257.

3. Наконечна

2477

ИЗВЕСТИЯ ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА г. ЛУБЕН. — № 1. 1919, февр.

Ред. Анти. — Лубны, 1919: Издание Информационного Бюро Военно-Революционного Комитета (1919 № 2—7); Издание Комиссариата печати (1919 № 9—11). Адр. ред.: Лубны, Базарная пл., д. Шемета.

Вийшло: 1919 — № 1—11; Ф. 52×31 см; Обс. 2 с., 4 с.; Ц. номера 35—50 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 2—7, 9—11.

Примітки: Наявний № 2 вийшов 9 лютого 1919 р. Періодичність виходу: щоденно. Мова видання — російська. Від 21 лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов г. Лубен» (див. № 2137).

Газета військово-революційного комітету Лубен висвітлювала розвиток революційних змін у радянській Україні, українські та закордонні суспільно-політичні події; вміщувала хроніку місцевих новин.

Однією з основних тем газети було інформування про революційні події на території України. Її розкривали оперативні повідомлення рубрик «Телеграммы» та «На Украине», які сповіщали про збройні сутички між Добровольчою армією та червоноармійськими формуваннями, зведення про відвойовані східноукраїнські міста.

Низка публікацій видання мала політико-ідеологічний характер, як-от: «Что дала октябрьская революция. Что мы сделали за год и чего мы еще не сделали?» (№ 4), «Планы контр-революции рушатся» (№ 9), «К первому съезду коммунистического интернационала» (№ 11).

Автори постійно висвітлювали проблеми губернского та повітового життя: бойові успіхи Червоної армії на Полтавщині та в Лубенському повіті, діяльність Лубенської ради робітничих і солдатських депутатів та організація виборів до рад.

На сторінках часопису публікувалися офіційні розпорядження центральної та накази місцевої влади, а також оголошення.

Матеріали газети інформували читачів про міжнародне становище, розвиток пролетарського руху

в Європі та світі, прихід до влади у деяких країнах комуністичних партій.

У газеті функціонували «Официальный отдел» та рубрики: «Телеграммы», «На Украине», «Местная хроника», «На Полтавщине» («По Полтавщине»), «За границей».

Останній (11-й) номер вийшов 20 лютого 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 224.

Р. Романюк

2478

ИЗВЕСТИЯ ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА г. УМАНИ. — № 1. 1919, 11 марта.

Редакционная коллегия (1919 № 4). *Отв. ред.* К. В. Клейман (1919 № 10—17). — **Умань, 1919:** *Изд.* Издательская комиссия при Ревкоме (1919 № 4), Военно-революционный Комитет г. Умани (1919 № 10—17). *Адр. ред. і контори:* Николаевская ул., дом Гостинницы «Франция» (1919 № 10—17).

Вийшло: 1919 — № 1—25; Ф. 53×36 см; *Обс.* 4 с. (1919 № 1—15), 2 с. (31 марта); *Передпл.:* на 1 мес. без доставки и пересылки 13 р. (1919 № 13—17). Ц. номера 75 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 4, 10, 13, 15, 17.

Примітки: Наявний № 4 вийшов 14 березня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь». 31 березня 1919 р. вийшов «Экстренный бюллетень газеты». Мова видання — російська. Від 15 квітня 1919 р. видання виходило п. н. «Известия Исполнительного Комитета Совета Рабочих Депутатов г. Умани» (*див.* № 2119).

Основну частку обсягу газети займала рубрика «Официальный отдел», де публікувалися укази, постанови, оголошення військово-революційного комітету Умані про мобілізацію до Червоної армії, боротьбу з дезертирством, контрреволюцією, покарання (розстріл) за ухилення від військового обов'язку та допомогу солдатам армії Директорії, спрямування всіх матеріальних та людських ресурсів на благо радянського війська.

У центрі уваги газети перебували зіткнення частин Червоної армії із загонами армії С. Петлюри, що розгорнулися на Уманщині (рубрики «Вести из района», «На красном фронте»). Видання скептично висловлювалося про політичні «потуги» Директорії та боєздатність петлюрівських «банд»

(Воззвание! № 10; Умань, 30 марта. № 13). Резонансу набуло підписання договору між Директорією й урядами Великобританії, Франції, Польщі, Греції та командуванням Добровольчої армії про спільну боротьбу проти більшовиків (Военный договор Директории с союзниками. № 4; Они соглашаются. № 10).

Проголошуючи «Вся власть советам рабочих, красноармейских и крестьянских депутатов!», видання виступало проти монархічного руху. У рубриках «В Советской Украине», «В России» висвітлювався хід військових протистоянь з Добровольчою армією.

«Известия...» давали читачам комплексне уявлення про стан економіки й торгівлі регіону, процес націоналізації промислових виробництв. Гостро постало питання забезпечення населення продовольством, висвітлювалися акції із забезпечення продуктами жителів голодуючих районів повіту та країни загалом, конфіскацію «надлишків» хліба у населення. Автори газети торкалися питань освіти, місцевого книго- та пресовидання, кооперативної діяльності, соціального забезпечення, медичного обслуговування містян та селян Уманщини (рубрики «Местная жизнь», «Школьная жизнь», «Последняя известия», «По уезду», «В деревне»). Розкривалися основні напрями й пріоритети роботи Уманської ради робітничих депутатів, що диктувалися наведеними проблемами.

Багато уваги приділялося тенденціям вітчизняного та закордонного робітничого руху. У рубриках «Профессиональная жизнь» і «Рабочая жизнь» висвітлювалася робота професійних спілок регіону.

У виданні діяли рубрики: «За границей» (підрубрики: «В Германии», «В Аргентине», «В Австралии»), «На железной дороге», «Телеграммы», «Письмо в редакцию».

Останній (25-й) номер вийшов 14 квітня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 544; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 103.

К. Стецюк

2479*

ИЗВЕСТИЯ ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА ГОРОДА СОСНИЦЫ И УЕЗДА. — № 1. 1919, 23 февр.

Сосница, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—11.

Примітки: Мова видання — російська. Селище Сосниця — тепер районний центр Чернігівської обл. Від № 12 газета виходила п. н. «Известия

Сосницького уездного исполнительного комитета» (див. № 2521).

Останній (11-й) номер побачив світ 30 березня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 493.

Р. Бліхарський

2480*

ИЗВЕСТИЯ ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО СОВЕТА ГУЛЯЙПОЛЬСКОГО РАЙОНА. —

№ 1. 1919, март.

Гуляйполе, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1; *Обс.* 2 с.

Примітки: Мова видання — російська.

Офіційний друкований орган селянсько-повстанського руху 1918—1921 рр., лідером якого був суспільно-політичний та військовий діяч Н. Махно.

Література: Чоп В. Газети махновського руху // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. Запоріжжя, 2004. Вип. 17. С. 239; Хітрова Т. Періодичні видання Запорізького краю початку ХХ ст.: типологічна система: Монографія. Каталог видань. Хрестоматія. Запоріжжя, 2011. С. 125, 174.

М. Пеліпець

2481

ИЗВЕСТИЯ ВОЗНЕСЕНСКОГО СОВЕТА РАБОЧ., КРАСНОАРМЕЙСКИХ И КРЕСТЬЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ. — Г. 1. № 91. 1919, 19(6) июня.

Редакционная коллегия. — **Вознесенск, 1919:** Уездная Советская тип., г. Вознесенск. *Адр. ред. і контори:* уг. Энгельса (Александровской) и Меринга (Манежной) (1919 № 91—109), уг. Ленина, д. Бродского (1919 № 110—127).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № [?], 91—127; *Ф.* 47×34 см; *Обс.* 2 с., 4 с., 6 с. (1919 № 100), 1 с. (1919 № 112); *Передпл.:* на 1 мес. 20 р. 50 к. (1919 № 91—127). *Ц.* номера 80 к. (1919 № 91—127).

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — Г. 1 № 91—95, 99—116, 118—123, 125—127.

Примітки: До № 41 за 13 квітня 1919 р. виходили «Известия Вознесенского Военно-Революционного Комитета» (див. т. 6 № 1739). Періодичність виходу: щоденно. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, объединяйтесь!». Мова видання — російська. У 1920 р. газета виходила п. н. «Вісти Вознесенського Повітового Революційного Комітету = Известия Вознесенского Уездного Революционного Комитета» (див. 1920 р.).

У передових редакційних і авторських статтях суспільно-політичного видання наголошувалося на необхідності боротьби з політичними опонентами — білогвардійськими військами й Армією УНР під проводом С. Петлюри, сформульовано основні принципи комуністичної ідеології («Смерть красного героя (Из писем красноармейцев)», М. Клещев «Кто такие коммунисты и чего они хотят», Кара-Моско «За красным рубежом»). Більшість публікацій цього типу мають суто пропагандистський характер і містять у назві та в тексті заклики до збройної боротьби в лавах Червоної армії заради захисту радянської влади («Все за винтовку!», «Фронт — под красные знамена!», «Мы еще повоюем», «Бандитам нет пощады»).

Міжнародна проблематика переважно обмежувалася статтями про розвиток пролетарського руху в країнах Центральної та Західної Європи, зокрема: «Революционное движение», «Горбатого могила исправит (Одесские буржуи в Константинополе)», Б. Г. «Перспективы германской революции», Кара-Моско «Победа красной Венгрии».

Особливу увагу було прикуто до Донецького басейну, названого серцем радянських республік, бо вугілля рухає потяги й кораблі, які забезпечують заводи й фабрики сировиною. Редакція стверджувала нагальну потребу відвоювати цю територію в армії генерала Денікіна, об'єднавши зусилля робітників, селян і червоноармійців. Про політичні максими того часу йдеться у статтях: «Снова о Доне», «Все к оружию», «Что дает Деникин крестьянам», Е. Фабрикант «Чем сильна советская власть?», його ж «Сердце должно быть здоровым», Красноармеец Гонтарев «Все на бой». Іноді публікації цієї тематики об'єднувалися в межах тимчасової рубрики «В стане белых».

У газетних матеріалах ішлося також про необхідність охорони фабрик і заводів, забезпечення продуктами армії і покращення матеріального становища родин червоноармійців («Хлеба хлеба армии», Б. М-вич «Об урожае», «Увеличение пайка семьям красноармейцев»). Поступово формувалася нова модель народного господарства: читачів переконували в перевагах націоналізованих підприємств і різних форм сільської кооперації супроти дрібних одноосібних господарств, гостро критикувалися дрібні торгівці як «спекулянти» (П. Літинський «Советские хозяйства», М. Клещев «Организируйте комитеты бедноты», П. Хомченко «Страдная пора и мешочники»).

У газеті вміщено текст промови народного комісара військових справ Миколи Подвойського

(«Что нужно для победы?»), інтерв'ю з ним («О международном положении Советской республики (Беседа с тов. Подвойским)») та інтерв'ю з Христомфором Раковським щодо необхідності мобілізації («Все под ружье!»).

Серед культурологічних матеріалів — статті Е. Фабриканта «К 15-летию со дня кончины Антона Павловича Чехова», Даймона «Бастилия (К 130-летию со дня взятия французским народом Бастилии)».

«Официальный отдел» містив документи центральної та місцевої влади: циркуляр про новий декрет радянської влади щодо забезпечення червоноармійців та їх сімей, наказ про мобілізацію у Вознесенському повіті, постанови повітового фінансового й продовольчого відділів, відділу праці. Документи публікувалися також під рубриками «Действия и распоряжения Народных Комиссаров У.С.С.Р.» та «От исполкома».

Події в регіоні висвітлювали інформаційні повідомлення рубрик «Местная хроника», «По уезду». Під рубрикою «Телеграммы» друкувалися оперативні зведення з фронтів («На красных фронтах») та інформаційні повідомлення, згруповані в підрубриках: «В Советской России», «На Украине» («В Советской Украине»), «Мировая революция», або ж під самостійними назвами на кшталт «Обращение ЦИКА Украины к пролетариям всех стран», «Вокруг грабительского мира», «В районе Харькова», «Всеукраинский съезд коммунистических организаций», «Вести из Херсона» тощо.

Інші рубрики: «За-границей» («Заграничная жизнь»), «Профессиональная жизнь», «Партийная жизнь на Украине», «Крестьянская жизнь» «В последнюю минуту», «Объявления».

На сторінках ювілейного, 100-го, номера газети опубліковано статтю «Красным печатникам», в якій подано історію створення та виходу газети, труднощі друкування, пов'язані як зі збройною боротьбою, так і з тим, що місцеві друкарні не були пристосовані для випуску газет — бракувало паперу, фінансів і фахових працівників. Також на сторінках цього номера було вміщено «Литературное приложение к юбилейному 100 номеру «Известий Вознесенского Совета» п. н. «Пролетарская культура» з гаслом «Знание и искусства пролетариату!». У ньому, зокрема, опубліковано статті «Искусство на улице» та А. Щербакова «Прежде и теперь», в яких протиставлено буржуазне «домашнє» мистецтво масовому пролетарському, наголошено на необхідності здобувати освіту представникам

пролетаріату зі згадкою про Тараса Шевченка, а також кілька поетичних творів Івана Филипченка, решта підписані псевдонімами. Редакція зверталася до читачів із проханням надсилати свої дописи для друку.

Останній (127-й) номер газети датовано 31(18) липня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 493; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 23.

М. Комарича

2482

ИЗВЕСТИЯ ВОЛЧАНСКОГО УЕЗДНОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА. — Г. 1. № 1. 1919, [янв.].

Ред. Коллегия. — **Волчанск, 1919:** Изд. Ревком. Тип. Кассы Мелкого Кредита, Волчанск, Духовная ул. *Адр. ред. і контори:* Волчанск, Духовная ул., д. Кассы Мелкого Кредита.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—8, [?]; Ф. 54×36 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* на мес. 10 р. Ц. номера 75 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 8.

Примітки: Гасло видання: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від травня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Исполнительного Комитета Волчанского Уездного Совета Рабочих, Крестьянских и Красноарм. Депутатов» (див. № 2115).

Видання вміщувало значний за обсягом офіційний матеріал — накази й розпорядження Тимчасового робітничо-селянського уряду України, Вовчанського революційного комітету та інші документи. Передові статті агітаційного характеру присвячено злободенним темам політичного життя та подіям на фронті. У ключових статтях порушено питання організації місцевого робітництва та культурно-просвітницької роботи серед трудового люду (Нитеус «Об открытии рабочего клуба в г. Волчанске»).

В «Известиях...» висвітлювалися події з життя Вовчанського повіту — починаючи від значного поширення епідемічних захворювань (Нитеус «Враг у ворот») і закінчуючи рецензіями на нові вистави місцевого театру (Théâtral «Шельменко-денщик»).

Рубрики газети: «Официальный отдел», «Телеграммы», «Местная жизнь», «По уезду», «Театр».

Останній (8-й) номер вийшов 7 лютого 1919 р.

Бібліографія: Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 16.

М. Процик-Кульчицька

2483

ИЗВЕСТИЯ ВСЕУКРАИНСКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО ИСПОЛКОМА СОВЕТОВ РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ И ХАРЬКОВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ. — № 65. 1919, 11 марта.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Харьков, 1919:** Изд. Издательский Отдел Раб.-Кр. Правительства. Первая Советская тип., ул. Либкнехта, № 13. Адр. ред. і контори: Харьков, ул. К. Либкнехта, № 13 (б. Сумская).

Вийшло: 1919 — № 65—69, 6(70)—8(72); Ф. від 62,5×44 см до 62×30 см; Обс. 4—8 с.; Передпл.: на 3 мес. 36 р. (1919 № 65—6(70), 45 р. (1919 № 7(71), 8(72)). Ц. номера в Харькове 60 к., в провинции и на ст. ж. д. 70 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 65—69, 6(70)—8(72); **ДНАБ:** 1919 — № 65—69, 6(70)—8(72).

Примітки: До № 65 газета виходила п. н. «Известия Рабоче-Крестьянского Правительства Украины и Харьковского Совета Рабочих Депутатов» (див. № 2109). Від № 6(70) за 18 березня 1919 р. змінено нумерацію чисел. Мова видання — російська. Додатки: до № 65 — «Тарасове свято» (див. № 2274), до № 7(71) — «Профессиональное движение» (див. № 2655); до № 8(72) — «Литературно-Художественная Неделя» (див. № 2170). Від № 73 за 22 березня 1919 р. виходили «Известия Харьковского Совета и Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (див. № 2526).

Продовжуючи лінію газети-попередниці, «Известия...» вміщували офіційні матеріали — декрети, накази, розпорядження та постанови Ради народних комісарів УСРР, «Конституцію Украинской Социалистической Советской Республики» (№ 6(70)), «Положения о денежных средствах и расходах местных советов» (№ 8(72)), протест УСРР міністерству іноземних справ Франції «О белом терроре в Одессе» (№ 68), висвітлювали роботу 3-го з'їзду Рад України, виступи на ньому М. Скрипника та Х. Раковського (виголосив доповідь «Коммунисты и левые эс-эры»), 8-го з'їзду РКП (№ 8(72) тощо).

У передових статтях редакція інформувала про єврейські погроми (№ 65), переїзд українського уряду з Харкова до Києва (№ 69), захоплення Червоною

армією Вінниці та її наступ на Галичину (На помощь Галиции. № 8(72) та ін.

Окрім рубрик, які були в попередньому виданні, редакція додала нові: «Оклики печати», «Кооперация».

Останній (8(72)-й) номер побачив світ 21 березня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 19; Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 145; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 19, 20; Газеты України 1917—1920 років... С. 42, 43.

В. Габор

2484

ИЗВЕСТИЯ ГЛУХОВСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧ., КРЕСТЬЯНСК. И КРАСНОАРМ. ДЕПУТАТОВ (1919); ИЗВЕСТИЯ ГЛУХОВСКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВ. РАБ., КРЕСТЬЯН. И КРАСНОАРМ. ДЕПУТАТОВ И УПАРКОМА (1920 № 3, 4); ИЗВЕСТИЯ ГЛУХОВСКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО К-ТА СОВЕТОВ Р., К. И К. ДЕПУТАТОВ И УЕЗДНОГО КОМИТЕТА К. П. (Б.) У. (1920 № 6—13). — № 1. 1919, 19 мая.

Ред. В. Мирин (1919), Глуховское Агентство печати (1920 № 3—5). Отв. ред. Ив. Крипец (1920 № 5—13). — **Глухов, 1919—1920:** Изд. Глуховский Исполком С.Р.К.К.Д. (1919), Уисполком (1920). Советская Тип. Глуховского Исполнительного Комитета (1919); Тип. Глуховского Уисполкома (1920). Адр. ред. і контори: ул. К. Либкнехта, д. Снежко (1919). Адр. ред.: Уездное Агентство печати (1920).

Вийшло: 1919 — № 1—4, [?], 1920 — № 3—9/10, 11—13; Ф. 45×31 см (1919); від 47,5×50 см до 47,5×36,5 см (1920); Обс. 2 с., 4 с.; Ц. номера 4 р. (1920 № 5—8), 10 р. (1920 № 9/10—13).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 2, 3, 1920 — № 3, 5—13; **ДНАБ:** 1919 — № 2—4.

Примітки: № 1 і 2 1920 р. вийшли п. н. «Глуховские Известия» (див. 1920 р.). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Періодичність виходу: раз на тиждень. Мова видання — російська.

Як орган Глухівського повітового виконкому рад, а згодом і повітового комітету КП(б)У, газета насамперед висвітлювала діяльність своїх засновників, друкувала офіційні документи органів радянської влади та інформаційно-пропагандистські матеріали.

На сторінках «Известий...» 1919 р. публікувалися звернення Глухівського виконавчого комітету, пові-

домлення про діяльність місцевого виконкому, зокрема повітового фінансового відділу (№ 3), офіційні матеріали — накази виконкому та по Глухівському повітовому військовому комісаріаті й ін., 1920 р. — «Закон о комитетах незаможных селян» (№ 11), звернення Глухівського повітового комітету праці з приводу «Недели трудового фронта» (№ 3) тощо.

У 1919 р. в основних статтях «Известий...» йшлося про значення III Комуністичного Інтернаціоналу, всесвітньої пролетарської революції, боротьби проти контрреволюції тощо (Революционные перспективы. № 2; Красный Киев. № 3; ін.). Багато публікацій було присвячено успіхам та завданням Червоної армії (Красная звезда. № 3; Что такое солдат красной армии?; Помни, товарищ-красноармеец! № 4).

Центральною темою періодичного видання у 1920 р. була боротьба з Польщею та пропаганда успіхів радянської влади. Редакція інформувала читачів про події на Західному фронті, вміщуючи оперативні повідомлення польового штабу Реввійськради республіки, звернення та уривки з промов керівників радянської Росії, зокрема «Все для войны, все для победы!» В. Леніна (№ 6), «Добровольцы, на польский фронт» Л. Троцького (№ 9/10), та повідомляла читачів про антивоєнні маніфестації у Харкові проти польського наступу (№ 7) тощо.

У той період на сторінках «Известий...» домінували статті та добірки матеріалів пропагандистського спрямування на зразок: «Польское нашествие» (№ 5), «Под сапогом польского пана» та «Как пан Петлюра продал Украину» (№ 9/10). У виданні вміщено, зокрема, звернення червоних командирів та передові статті, присвячені проблемі дезертирства в Червоній армії (1920. № 7—9/10).

Щодо міжнародних подій, то увага редакції приділялася мирним перемовинам з Фінляндією (1920. № 13).

Помітне місце в часописі у 1920 р. займали матеріали про регіональні і місцеві події. Автори публікацій порушували питання долі безпритульних дітей (№ 9/10), висвітлювали роботу повітових конференцій КП(б)У (№ 9/10) та профспілок (№ 13), театральне життя міста тощо.

Під рубрикою «Из жизни деревни» вмішувалися матеріали про боротьбу з повстанцями (1920. № 5) та статті на зразок «В поход, на бандитов!» червоноармійця Назаренка (1920. № 12).

В окремих матеріалах порушувалися питання розвитку кооперації, зокрема в статті «О потребительских обществах» А. Бочарнікова (1919.

№ 2) наголошувалося на потребі централізації в кооперативній сфері, В. Мірін надрукував цикл матеріалів популярного характеру п. н. «Беседа с крестьянином», метою яких було переконання місцевого населення в правильності ідеології комуністів-більшовиків.

1919 р. у кінці кожного числа друкувалися вірші за підписом Красноармеец Кононенко, а 1920 р. — М. Белугіна, Шахтаря, Цветкова.

1919 р. у газеті вміщувався значний за обсягом інформаційний матеріал, структурований під рубриками: «Телеграммы», «На красном фронте», «В уезде», «В городе». 1920 р. до цих рубрик додалися нові і видозмінилися старі, як-от: «Оперативная сводка Полевого Штаба Реввоенсовета Республики», «Приказы и распоряжения», «По городу», «По Глухову», «Из жизни деревни», «Партийная жизнь», «В Киеве» («В Красном Киеве»), «По России», «За границей», «За фронтом», «На борьбу с панами», «Объявления». У газеті було вміщено «Страничку Красноармейца» (1920. № 13).

Найактивнішими авторами видання були його редактори В. Мірін та Іван Крипець (під крипт. І. К.), а також дописувачі І. Докудовський (також під крипт. Ів. Д.), Назаренко.

1919 р. № 4 вийшов 28 травня, 1920 р. № 3 — 24 квітня, останній наявний (13-й) номер — 22 червня 1920 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 41; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 213; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 498; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 105.

М. Процик-Кульчицька, В. Габор

2485

ИЗВЕСТИЯ ГОЛТИНСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И КРЕСТЬЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 26—37); **ИЗВЕСТИЯ ПЕРВОМАЙСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И КРЕСТЬЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ** (1919 № 38—53). — Г. 1. № 1. 1919.

Редакционная Коллегия (1919 № 26—34). *Ред.* М. Мельник (1919 № 35—53). — **Голта** (1919 № 26—37); **Первомайск** (1919 № 38—53), **1919: Изд. Совет Рабочих и Крестьянских Депутатов. 1-ая Советская Тип., Голта; Первомайск. Адр. конторы и ред.: Советская ул., гостиница «Бристоль».**

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—53; Ф. від 45×34 см до 56×45 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* на 1 мес. 25 р. (1919 № 26—29), 37 р. 50 к. (1919 № 30—53). *Ц. номери* 1 р. (1919 № 26—28), 1 р. 50 к. (1919 № 29—53).

Наявність у фонді: ОННБ: 1919 — Г. 1 № 26—53.

Примітки: Наявний № 26 вийшов 1 липня 1919 р. Періодичність виходу — щоденна. Гасла: у надзаголовку — «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», у логотипі — «Да здравствует Украинская Советская Социалистическая Республика!». Голта — тепер м. Первомайськ, районний центр Миколаївської обл.

У редакційних передовицях газети, що була покликана висвітлювати процес встановлення радянської влади у Первомайську, зокрема діяльність рад робітничих і селянських депутатів, порушувалися питання необхідності згуртування робітників і селян, залучення інтелігенції до підтримки революційних процесів, розвитку культурно-освітнього життя у регіоні («Война есть война», «Необходимы ежевые рукавицы», «Экзамен на честность», П. Антінський «Комитеты бедноты в деревни», Євг. Орлов «Детский праздник в Одессе (От нашего корреспондента)» та «Губернский делегатский съезд учителей (От нашего корреспондента)», Андрій Бурлак «История революционных гимнов»).

У газетних публікаціях наголошено, зокрема, що тимчасові успіхи армій А. Денікіна й О. Колчака пояснюються згуртованістю білогвардійських рядів, однак через відсутність підтримки місцевого населення їхні військові успіхи не будуть тривалими («Что принесет Деникин городу и деревне?», Л. «Пора, пора опомниться», «Последние дни авантюриста Григорьева», Соколов «Что делает Деникин?», К. Н. «Ликвидация колчаковской авантюры»). Саме непримиренністю боротьби з ворогами революції мотивується необхідність активної матеріальної підтримки селянами Червоної армії, вступу добровольців до її лав, оскільки червоний терор трактувався як єдиний засіб повної перемоги над буржуазією («Красный террор», «Мобилизация», «Красные командиры — дети революции»).

Актуальні питання міжнародного життя, перш за все підписання міждержавних мирних угод і перспективи світової революції, висвітлювали публікації Г. «Накануне мировой революции», «Будет буря», «Победит революция», «Версаль и Брест», А. М-м «Мимо, мимо!», «Германия накануне второй революции», «В Бессарабии и Румынии ждут красную армию».

У статтях економічної тематики дискутувалися й пропагувалися соціалістичні принципи розподілу сільськогосподарської продукції, наголошувалося на необхідності вчасної сплати податків (М. Скрипник

«Письмо из Киева», Я. Ярослав «Хлеб и уголь», «Миллиард пудов хлеба», «О подоходном налоге»).

Статті інформаційного характеру повідомляли про важливі міжнародні, внутрішньодержавні та регіональні події, як-от: підписання Німеччиною мирного договору, з'їзд комуністичної молоді в Києві, роботу губернського делегатського учительського з'їзду.

На сторінках газети вміщено інтерв'ю з головою ВУЦВК Григорієм Петровським та з лідером німецької соціал-демократії Гуго Гаазе.

Матеріали постійної рубрики «Мѣстная жизнь» висвітлювали діяльність виконкому місцевих рад, збори й засідання профспілкових і громадських організацій, а також різноманітні аспекти господарського життя.

Інші інформаційно-хронікальні матеріали згруповано в межах рубрик: «Телеграммы» (оперативні зведення), «По Украине», «За рубежом», «Последние известия», «Рабочая Жизнь», «На красных фронтах», «Вести отовсюду», «В России», «В Сибири», «Происшествия», «Письмо в редакцию», «Театр».

Серед документів — постанови голови Раднаркому України Х. Раковського, декрет про реєстрацію товариств та спілок, протокол засідання міськвиконкому про перейменування міста Голта у Первомайськ, інструкції сільським комуністичним спілкам молоді тощо.

У газеті друкувалися фейлетони, що відображали актуальні події тогочасного політичного життя, часто містили сатиру на негативні суспільні явища й були переважно підписані псевдонімами.

На сторінках газети опубліковано урядові накази та оголошення, зокрема оголошення про відкриття недільних шкіл, а також анонси театральних і циркових вистав, фільмів «2-го передвижного киноматографа».

Останній (53-й) номер датовано 2 серпня 1919 р.

Бібліографія: Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 23.

М. Комариця

2486*

ИЗВЕСТИЯ ГОРОДНЯНСКОГО УЕЗДНОГО КОМИТЕТА КП(б) УКРАИНЫ И ИСПОЛКОМА СОВЕТОВ. — 1919. № 1, май.

Городня, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1, [?].

Примітки: До листопада 1917 р. газета виходила п. н. «Извѣстія Городнянскаго Уѣзднаго Исполнительнаго Комитета» (*див.* т. 5 № 812). Мова видання — російська. Від травня 1920 р.

виходила «Стенная газета Городнянского уездного военно-революционного комитета» (див. 1920 р.).

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 122.

М. Комариця

2487

ИЗВЕСТИЯ ЕЛИСАВЕТГРАДСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И КРЕСТЬЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 15—40); **ИЗВЕСТИЯ ЕЛИСАВЕТГРАДСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ** (1919 № 41—126). — № 1. 1919.

Ред.-изд. Редакционная Коллегия Елисаветградского Совета Рабочих Депутатов (1919 № 39). — **Елисаветград, 1919:** 1-я Советская тип. в г. К-градъ (1919 № 39). *Адр. ред.:* при типографии Н.-Донская ул., д. бр. Броунъ. *Адр. контори:* Ингульская ул., д. Костенко (1919 № 39).

Вийшло: 1919 — № 1—126, [?]; *Ф.* 70×42 см (1919 № 39); *Обс.* 4 с. (1919 № 39); *Передпл.:* на 1 мес. 12 р. 50 к. *Ц.* номера 60 к., на ст. ж. д. 65 к. (1919 № 39).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 39.

Примітки: У 1918 р. виходила газета «Извѣстія Елисаветградскаго военно-революціоннаго комитета» (див. т. 6 № 1742). № 15 вийшов 1 березня, наявний № 39 — 3 квітня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», у підзаголовку — «Да здравствует советская Украинская Социалистическая Республика». Від січня 1920 р. газета виходила п. н. «Известия Елисаветградского Уездного Революционного Комитета» (див. 1920 р.).

У газетних публікаціях йшлося про актуальні питання суспільно-політичного й економічного життя. Передова редакційна стаття наявного номера «Бои под Одессой» інформувала про зайняття червоноармійцями Одеси, яку країни Антанти сподівалися зробити базою для своїх союзних військ. У публікації Борисова «Наши разногласия» окреслювалися політичні незгоди між більшовиками й меншовиками. Редакція вмістила також передрук із газети «Наша жизнь» статті Л. Троцького «Обращение к крестьянам».

Особливу увагу було звернено на події в Угорщині: повстання в Будапешті та формування радянських органів влади в цій країні висвітлювали матеріали рубрики «Советская Республика-Венгрия» («В дни восстания в Будапеште»), «Мероприятия революционного правительства», «Союзническая пресса у венгерской

революции» та ін.). У замітці «Товарищ Белла Кун» Є. Преображенського йшлося про долю угорського комуністичного діяча, обраного на той час комісаром іноземних справ.

На шпальтах газети висвітлювався процес націоналізації великих промислових підприємств, зокрема, 4 липня 1919 р. газета інформувала про закриття кількох заводів сільськогосподарського машинобудування через відсутність необхідних матеріалів. Однією з найбільшочіших проблем регіону була нестача палива, що зумовлювала труднощі з випічкою хліба.

У газеті друкувався цикл публікацій п. н. «Галле-рия советских деятелей» — стаття Євгена Варравіна «Трибун революции», присвячена В. Володарському (справж.: Мойсей Гольдштейн).

У газеті функціонував «Официальный отдел», в межах якого публікувалися накази центральної та місцевої влади, більшість з яких за підписом Єлисаветградського повітового військового комісара Тенгіза Жгенти.

Більшість інформаційних заміток зосереджені під рубриками «Иностранная жизнь» і «Телеграммы» (підрубрики: «На Украине», «Иностранная жизнь», «В Советской России», «В Австрии», «В Германии», «В Польше», «В Америке»). Інші рубрики газети: «Местная советская хроника», «Жизнь уезда», «Профессиональная жизнь», «Хроника», «Объявления». На останній сторінці друкувалися також приватні оголошення.

Останній відомий (126-й) номер датовано 8 серпня 1919 р., а вже 12 серпня місто зайняли частини Добровольчої армії під проводом А. Денікіна.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 502; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 42; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 107.

Література: *Поліщук В.* Зроблено в Єлисаветграді: книга публікацій. Кіровоград, 2014. С. 47.

М. Комариця

2488

ИЗВЕСТИЯ ЗЛАТОПОЛЬСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И КРЕСТЬЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ. — № 1. 1919, 5 марта.

Ред.-изд. Редакционная коллегия при Златопольском Совдепе. — **Златополь, 1919:** Издание Редакционной Коллегии при Златопольском Совдепе.

Вийшло: 1919 — № 1—4; *Ф.* від 53×35,5 см до 50,5×35,5 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 25 к. (1919 № 1), 60 к. (1919 № 2—4).

Наявність у фондi: **ДНАБ:** 1919 — № 1—4.

Извѣстія Импортно-Распредѣлительной Комиссіи Земскихъ и Городскихъ...

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!» та «Да здравствует Интернационал!». Періодичність виходу — щотижня. Мова видання — російська.

Розпочинаючи видавання газети, Златопільський виконком планував містити на її сторінках звіти про свою діяльність, постанови і накази, а також повідомляти читачів про новини в Україні, Росії та в усьому світі.

Газета широко висвітлювала діяльність Златопільської ради — засідання виконкому та пленумів, роботу комісії праці. На її шпальтах друкувалися накази й офіційні оголошення виконкому та урядові звернення, вміщувалися оперативні повідомлення Штабу групи військ Київського напрямку тощо.

У центрі уваги редакції видання було суспільно-політичне та культурне життя міста і Златопільського повіту. Воно було темою передових статей, а також публікацій на зразок «Об'їзд сел и деревень Златопольской волости» та матеріалів під рубриками «Местная жизнь» і «Театр».

На шпальтах видання містилися також статті про шкільну освіту, три Інтернаціонали, відокремлення Церкви від держави тощо.

До 58-ї річниці з дня смерті визначного поета в газеті опубліковано статтю А. Колесникова «Памяти Т. Г. Шевченко» (№ 3).

Жанрово урізноманітнювали газету художні твори — вірші революційного характеру та сатиричні поезії Венедиктова, А. Волзького, Нежданова та вірші у прозі І. Зінкова.

Окрім згаданих, газета мала ще такі рубрики: «Телеграммы», «Профессиональная жизнь», «Официально», «Фельетон», «Хроника», «Почтовый ящик», «Объявления».

Активними авторами газети були: П. Александров, А. Колесников, Д. Кохно, М. Надеждина, Г. Устиловський, Л. Щиголь та ін.

Останній (4-й) номер вийшов 30 березня 1919 р.

В. Габор

2489

ИЗВЕСТИЯ ИЗЮМСКАГО УЕЗДНАГО ИСПОЛНИТЕЛЬНАГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ. — № 1. 1919, 30 янв.

Ред.-изд. Изюмский Уездный Исполком. — **Изюмъ, 1919:** *Тип.* Нутиса, Изюмъ.

Вийшло: 1919 — № 1; *Ф.* 43×30 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 60 к.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — № 1.

Примітки: 19 січня 1919 р. вийшов № 1, а 16 січня 1920 р. — № 2 видання «Бюллетень Изюмского Уездного Военно-Революционного Комитета» (*див.* № 2011). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Редакція планувала видавати газету раз на тиждень, вбачаючи своє завдання в інформуванні жителів повіту про роботу волосних і сільських виконкомів та розпорядження Тимчасового робітничо-селянського уряду, тому зверталася до виконкомів із проханням надсилати «точные сведения о положении дел в волостях и селах».

У передовій статті В. В. «Товарищи за работу», що мала пропагандистський характер, окреслено структуру місцевих органів влади та їхні функції, міжнародну та внутрішньополітичну ситуацію, боротьбу з Армією УНР і т. зв. «внутрішньою контрреволюцією» — суспільними верствами, інтереси яких, на думку редакції, ворожі інтересам пролетаріату. Інформаційні повідомлення зосереджені в межах рубрики «Телеграммы» — це зведення штабу Реввійськради групи українських радянських військ харківського напрямку про зайняття Катеринослава, а також про становище в Києві, Полтаві, Харкові, Ромодані (у газеті — Ромодант) за повідомленнями БУП.

Більшість контенту видання складали офіційні документи — декларація Тимчасового робітничо-селянського уряду України, розпорядження начальника губернської міліції, завідувача земельного відділу, протоколи засідання повітового виконавчого комітету тощо. Оголошення подані під рубриками «Объявление» та «Извещения».

М. Комариця

2490

ИЗВЕСТИЯ ИМПОРТНО-РАСПРЕДЕЛИТЕЛЬНОЙ КОМИССИИ ЗЕМСКИХЪ И ГОРОДСКИХЪ САМОУПРАВЛЕНИЙ И КООПЕРАТИВНЫХЪ ОРГАНИЗАЦИЙ. — Выходятъ два раза въ мѣсяцъ. № 1. 1919, 1 апр.

Ред. А. Н. Токаревичей. — **Одесса, 1919:** *Тип.* Всероссийскаго Земскаго Союза. *Адр. ред.:* Союзкредитъ, Одесса, ул. Жуковскаго, 15.

Вийшло: 1919 — № 1; *Ф.* 21×14 см; *Обс.* 22 с.

Наявність у фондi: ОННБ: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

У вступній редакційній статті відзначено той важкий стан, в якому перебувало господарство регіону після кількарічних військових руйнувань. Закриття кордонів, нищення транспорту, відсутність сировини розірвали економічні зв'язки як між регіонами, так і між окремими галузями економіки. З цього огляду постала необхідність імпорту низки важливих товарів, але, оскільки їх закупівля окремими підприємцями загрожує спекуляцією, редакція відзначає необхідність утворення на кооперативних принципах кооперативного об'єднання, яке б представляло громадські організації у торгівлі із закордонними партнерами. З цією метою в Одесі було організовано Імпортно-розподільчу комісію, яка мала б виконати такі основні завдання: об'єднати громадсько-економічні організації для протидії організованим групам приватних підприємців, координувати працю на міжнародних ринках, збирати, розробляти і публікувати підсобні економічні та статистичні матеріали щодо імпорту.

У статтях А. Мухіна «Товарообмін з заграницею», П. Інбера «Рынки Дальнего Востока», С. Аваліані «О торговых сношениях с Грузией» проаналізовано особливості ведення міжнародної торгівлі кооперативними організаціями, деякі доповнені статистичними даними, поданими у формі таблиць.

Серед рубрик часопису — «Иностранная валюта», «Специальная комиссия по распределению предметов первой необходимости», «Деятельность Импортно-Распределительной Комиссии земских и городских самоуправлений и кооперативных организаций». На останній сторінці подано звіт про фінансову діяльність організації («Денежная отчетность Импортной Комиссии за время с 19-го января по 31-ое марта н. ст. 1919 года»).

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 123; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 47.

М. Комариця

2491*

ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА КУПЯНСКОГО УЕЗДНОГО СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ. — № 1. 1919.

Купянск, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—15.

Примітки: До 2 лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Красные Известия» (див. № 2579). Мова видання — російська. № 10 вийшов 1 травня 1919 р.

Останній (15-й) номер вийшов 1 червня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 507; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 280; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 85.

О. Палюх

2492

ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА РОМЕНСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И СЕЛЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ. — № 22. 1919, 18 марта.

Ред. Б. М. Туревский (1919 № 22—38), Редакционная Коллегия (1919 № 39—132). — **Ромны, 1919:** *Изд.* Исполком (1919 № 59—132). *Тип.* Исполн. Ком. раб. и селян. деп. (1919 № 22—28); *Тип.* Известия исполкома (1919 № 29—132).

Вийшло: 1919 — № 22—132; *Ф.* 53×37 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на 2 мес. иномгородним 26 р. (1919 № 22—27), городским и иномгородним 40 р. (1919 № 28—132). *Ц.* номера 60 к. (1919 № 22—27), 75 к. (1919 № 28—117), 1 р. (1919 № 118—132).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 43; **ДНАБ:** 1919 — № 22—33, 39—44, 46—55, 57, 59—120, 127, 128, 131, 132.

Примітки: До № 21 за 1919 р. виходили «Известия Роменского Военно-Революционного Комитета» (див. № 2136). Періодичність виходу газети — щоденна. Мова видання — російська. Від серпня 1919 р. виходила газета «Голытьба» (див. № 2435).

В інформаційному виданні «Известия...» висвітлювалися різноманітні місцеві, як-от діяльність Роменського виконкому ради робітничих і селянських депутатів, та міжнародні події; велася хроніка життя Ромен та подавалися відомості з фронтів.

Редакція регулярно вміщувала політико-пропагандистські матеріали, метою яких було розкрити діяльність радянської влади у важливих сферах соціалістичного будівництва: Я. М. «Зміцнюймо владу» (№ 28), «Советское хозяйство на Украине» (№ 43), «Что нужно знать каждому крестьянину» (№ 95); ін.

Автори регулярно ознайомлювали громадськість з актуальними суспільно-політичними подіями: проведення III Всеукраїнського з'їзду рад, низка партійних та безпартійних конференцій тощо;

висвітлено організацію політико-просвітницької роботи та багато ін. Доповненням цієї тематики слугували замітки рубрики «В Советской Украине».

На першій шпальті редакція друкувала накази, постанови та інші офіційні документи, зокрема робітничо-селянського уряду. Серед них — «Конституция Украинской Социалистической Советской Республики».

Революційну подієвість розкрито у публікаціях про боротьбу між радянськими військами та «контр-революціонерами» під проводом О. Колчака (К борьбе с Колчаком. № 52), А. Денікіна (Программа Деникина. № 99; Деникин и рабочие. № 131). У низці інформаційних матеріалів йшлося про революційні події в Одесі та Криму, висвітлено етапи становлення в них радянської влади.

У низці матеріалів «Известий...» пропагувалися революційні ідеї, як-от: О. Коллонтай «За что мы воюем?» (№ 68) та «Ориентация на большевизм» (№ 76); «К мобилизации украинского пролетариата» (№ 74), «Революция и искусство» (№ 80), «Что нужно знать каждому крестьянину» (№ 95).

У низці заміток і оперативних повідомлень висвітлено українсько-більшовицьке та українсько-польське протистояння, політику С. Петлюри та Директорії, а згодом — її розпад (Распад Директории. № 32). Ці публікації вміщувалися під рубриками: «В стане Директории», «На Украинском фронте» і «На Петлюровском фронте».

Автори характеризували проблеми взаємин Церкви і влади, як-от: «Церковь и советская власть» Г. Сафарова (№ 65).

Не залишалися поза увагою редакції освітні питання, своє бачення розв'язання яких пропонував Горін у публікаціях «Наши дети и старая школа» (№ 22) та «О внешкольном образовании» (№ 96).

Помітне місце на шпальтах газети відводилося сільськогосподарським проблемам України, які аналізували В. Кузнецов («Кооперативный огород» (№ 22), «Организуйте коммуны» (№ 30), М. Дашковський («Средний крестьянин» (№ 51).

Інформаційну частину видання представлено матеріалами рубрик: «За границей», «В Советской России» і «Разные известия», у яких системно висвітлювалася хроніка подій закордоння, як-от: робітничий рух у Великобританії та США; поширення революційних настроїв у Європі (Бельгії, Болгарії, Німеччині, Румунії, Угорщині та ін.); мирні переговори (українське питання на мирних конференціях);

Версальський договір і статус радянських республік; події на фронтах російської громадянської війни та боротьба політичних сил у країні; участь Росії у мирному процесі.

Належна увага у часописі приділялася місцевому життю. У публікаціях розкрито суспільно-політичні події у м. Ромни і губернії, подано інформацію про діяльність Роменського виконкому та його відділів, робітничі проблеми, висвітлено святкування Першого травня, проведення партійної конференції та земельного з'їзду, інформовано про господарство міста та ін.

Рубрики видання: «За границей», «В стане Директории», «В Советской Украине», «В Советской России», «Местная жизнь», «Рабочая жизнь», «На Украинском фронте», «Разные известия», «На Петлюровском фронте», «Официальный отдел», «Обзор печати».

Автори публікацій: Бортуров, Горін, О. Коллонтай, Б. Ревський, Г. Сафаров, Холмський та ін.

Останній (132-й) номер вийшов 3 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 255; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 31; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 80.

Р. Романюк

2493

ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 28); **ИЗВЕСТИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧИХ И КРЕСТЬЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ** (1919 № 49—95). — Г. 1. № 10. 1919, 19 апр.

Ред. А. Кадишов (1919 № 49—95). — **Бердичев, 1919:** *Изд.* Исполнительный комитет (1919 № 49—95). *Адр. ред.:* ул. Либкнехта, д. Райхштейна, № 1 (1919 № 28, 49). *Адр. контори:* ул. Свердлова, № 16 (1919 № 28—49). *Адр. ред. і контори:* ул. Либкнехта, № 1 (1919 № 66—95).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 10—104, [?]; *Ф.* від 47×35 см до 67×51 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на мес. 18 р. (1919 № 28—90), 20 р. (1919 № 91—95). *Ц.* номери 75 к. (1919 № 28—90), 1 р. (1919 № 91—95).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 66, 67; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 28, 49, 88—92, 94, 95.

Примітки: До № 9 за 18 квітня 1919 р. виходили «Известия Революционного Комитета» (див. № 2514). Наявний № 28 вийшов 15 травня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии

всех стран, соединяйтесь!». Періодичність виходу — щоденна. Мова видання — російська. Від листопада 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Бердичевского Революционного Комитета = Вісти Бердичівського Революційного Комітету» (див. № 2103).

«Известия...» мали на меті висвітлювати діяльність місцевих органів виконавчої влади, подавати воєнну хроніку, проводити активну прорадянську пропаганду серед населення Бердичівщини.

Основна увага у виданні приділялася воєнним подіям, зокрема обговоренню причин війни та її наслідків, успіхів Червоної армії: «Харьков — Перм!» (№ 67), «Война должна быть закончена к зиме» (№ 88), Л. Петров «Кончайте войну» (№ 89), «Наши успехи и мировая революция» (№ 92). Більшість оперативних зведень із фронтів вміщувалися під спеціальними рубриками «На красном фронте» (підрубрики: «Оперативная сводка», «Среди белых») та «Лагерь контр-революции». У низці публікацій редакція закликала населення вступати до лав Червоної армії та мобілізуватися на фронт: «Идите в армию!» (№ 28), «К оружию!» (№ 49).

У виданні публікувалися матеріали ідеологічного спрямування на кшталт: «Все на борьбу» (№ 66), Нол. «Мировая победа за нами» (№ 67), «Рабочий класс и интеллигенция» (№ 95).

На сторінках «Известий...» аналізувалася політична ситуація у світі: Н. Гурецький «Неизбежный ход истории» (№ 66), «Первый опыт» (№ 88), «Маски срываются» (№ 89) та ін.

На потребі подолання господарської кризи в умовах воєнної розрухи та вирішення актуальних соціальних питань наголошували автори таких публікацій: А. Ашуп-Ільзен «Лесные заготовки» (№ 89), А. Шляхнадзе «Наша жилищная политика» (№ 90).

Офіційні урядові матеріали друкувалися у рубриці «Действия и распоряжения правительства», накази відділу управління ради робітничих депутатів, продовольчого комітету, повітового військового комісара — в «Официальном отделе».

Громадсько-політичне життя Бердичівщини представлено замітками про проблеми освіти (В коллегии народного образования. № 28; Ж. О школах политической грамоты. № 89), роботу місцевих профспілкових осередків та відділів соціального забезпечення (В комиссии по инструктированию профсоюзам при Паркоме. № 66; Уездный съезд уособов. № 67), дописами про розгляд справ у еволюційному трибуналі.

У виданні діяли постійні рубрики: «На красном фронте», «По Украине», «В Советской России», «На фронте мировой революции», «Иностранная жизнь», «Местная жизнь», «Рабочая жизнь», «Профессиональная жизнь», «Хроника», «Печать», «Отклики».

Серед авторів газети: А. Ашуп-Ільзен, Н. Гурецький, А. Кожушко, Л. Петров, А. Шляхнадзе, а також під псевдонімами та криптонімами.

Останній (104-й) відомий номер побачив світ 16 серпня 1919 р. Газета призупинила вихід через вступ у Бердичів військ Директорії на чолі із С. Петлюрою.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 18; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 283; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 52.

Література: Історія міст і сіл Української РСР: Житомирська область. Київ, 1973. С. 172—178.

Електронні джерела: <http://my.berdychiv.in.ua>.

О. Серода

2494

ИЗВЕСТИЯ КОНОТОПСКОГО УЕЗДН. ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧИХ, СЕЛЯНСКИХ И КРАСНОАРМ. ДЕПУТАТОВ. — Г. 1. № 38(17). 1919, 15 июля.

Ред. редакционная коллегия. — **Конотоп, 1919.** *Адр. ред. і контори:* Соборная ул., № 9.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 38(17), 39(18); *Ф.* 53×36 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 75 к.

Наявність у фондів: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 38(17), 39(18).

Примітки: До № 37(16) за 11 липня 1919 р. виходила газета «Деревенская Жизнь» (див. № 2445). Нумерація чисел валова. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від № 1(40) за 21 червня 1919 р. газета виходила п. н. «Правда» (див. № 2649).

Як орган Конотопського виконкому ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, газета з позицій радянської влади інформувала про актуальні події в Україні та світі, а також провадила відповідно агітаційно-пропагандистську роботу. Головна тема газети — це боротьба більшовицького війська проти Добровольчої армії та становище на фронтах. Деякі матеріали торкалися також теми дезертирства і необхідності належної військової підготовки населення (наказ Чернігівської губернської комісії щодо боротьби з дезертирством (№ 38, 39); «Воззвание» вербувального бюро агітпросвіту Конотопського повітвійськревкому про набір на командні курси (№ 38).

Окремі матеріали передруковувалися з інших періодичних видань, як-от стаття «Тов. Троцкий о харьковских уроках» (№ 39) — із газети «Правда».

Видання вміщувало численні інформаційні матеріали, згруповані під рубриками: «Телеграммы», «Красный фронт», «Последние известия», «Хроника», «В Конотопе», «Письмо из деревни».

Автори опублікованих матеріалів переважно не вказувалися.

Останній (39(18)-й) номер датовано 19 липня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 68; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 77; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 173.

М. Процик-Кульчицька

2495

ИЗВЕСТИЯ КРЕМЕНЧУГСКОГО ГОРОДСКОГО И УЕЗДНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ И КРЕМЕНЧУГСКОГО КОМИТЕТА КОМУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ (БОЛЬШЕВИКОВ) УКРАИНЫ. — № 83. 1919, 28 мая.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Кременчуг, 1919:** Первая Советская тип. *Адр. ред.:* просп. Революции, 64.

Вийшло: 1919 — № 83—138; *Ф.* від 49×35 см до 70×47 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на мес. 22 р. 50 к. *Ц.* номера 90 к. (1919 № 83), 1 р. (1919 № 84—137).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 83, 98; **ДНАБ:** 1919 — № 84—86, 88, 90—93, 96, 97, 99—101, 104, 113, 121, 122, 126, 128—130, 132, 134, 137.

Примітки: До № 82 від 27 травня 1919 р. виходила газета «Дѣло Революції» (*див.* т. 5 № 796). Нумерація чисел валова. Періодичність виходу — щоденна. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від 1 січня 1920 р. продовжила виходити газета «Дело Революции».

В основі концепції газети було проведення більшовицької агітації серед місцевого населення за встановлення радянської влади, інформування про перемоги й поразки Червоної армії та висвітлення внутрішньо- і зовнішньополітичної ситуації.

Основна частина газетних матеріалів — це пропагандистські статті із закликами до діяльності та збройної боротьби проти ворогів КП(б)У, налаштуванням читачської аудиторії проти заможного селянства і

його спроб організувати антибільшовицькі повстання (Диктатура пролетариата победит. № 84; Долой позорную григорьевщину. № 85; Гудимов А. На борьбу с Деникиным! № 88; Савин А. Только Советская власть. № 132; Борьба с контр-революцией. № 97; *ін.*). Особливу увагу редакція звертала на висвітлення у негативному світлі боротьби українського селянства проти влади, про що свідчать, зокрема, статті С. І. «Кулачество и борьба с ним» (№ 134), А. Савіна «Борьба с кулачеством» (№ 137).

У виданні вміщувалися оперативні зведення про воєнну ситуацію, замітки, присвячені пам'яті загиблих більшовиків, тощо.

Як і в «Дѣле Революции», в «Известиях...» друкувалися нариси Артема Русанова на злободенні теми під загальною назвою «Красные брызги» (№ 84, 86, 88, 93 та *ін.*).

На сторінках газети публікувалися інформаційні матеріали про справи в Україні (насамперед у Кременчуці) та Росії, робітничий рух за кордоном, новини профспілкового життя тощо (рубрики: «Телеграммы», «Красный фронт», «На Украине», «По России», «За рубежом», «В стане контр-революции», «Продовольствие и снабжение», «В профессиональных союзах», «Среди газет», «Страничка храбрых», «Местная жизнь»).

Найактивніші автори «Известий...» — А. Гудімов, Марк Красний, Артем Русанов, А. Савін (ймовірно, також під крипт. А. С.) і Дмитро Стонов.

Останній (138-й) номер датовано 2 серпня 1919 р. Газета перестала виходити через захоплення Кременчука частинами Добровольчої армії під командуванням генерала А. Денікіна.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 194; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 433, 434, 513; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 21, 22; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 110.

М. Процик-Кульчицька

2496*

ИЗВЕСТИЯ ЛУГАНСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ. — № 1. 1919.

Луганск, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—17.

Примітки: До березня 1919 р. виходила газета «Донецко-Криворожский Коммунист» (*див.* № 2445). Мова видання — російська. Від грудня 1919 р. виходили «Известия Ревкома» (*див.* № 2513).

Останній (17-й) номер вийшов 26 квітня 1919 р.
Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 516.

О. Палюх

2497*

ИЗВЕСТИЯ МАРИУПОЛЬСКОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА. — № 1. 1919, 4 апр.

Мариуполь, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—9.

Примітки: До 30 квітня 1918 р. виходила газета «Революционное Слово» (див. т. 6 № 1884). Мова видання — російська. У 1920 р. видавалася п. н. «Известия Мариупольского паркома и ревкома» (див. 1920 р.).

Останній (9-й) номер датовано 21 травня 1919 р.
Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 85.

М. Комариця

2498

ИЗВЕСТИЯ МЕЛИТОПОЛЬСКОГО УЕЗДНОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА. — № 1(12). 1919, 1 апр.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 15), М. П. Лотов (1919 № 32). — **Мелитополь, 1919—1920:** *Изд.* Мелит. Уездн. Военно-Революцион. Комитет. *Тип.* Т-ва «Надежда». *Адр. ред. і контори:* Борицовская ул., д. д-ра Гильдебранда (1919 № 15), ул. «Карла Маркса», д. д-ра Гильдебранда (1919 № 32).

Вийшло: 1919 — № 1(12)—32(43), 1920 — № 6—62; *Ф.* 47×35 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на мес. 12 р. (1919 № 15), 15 р. (1919 № 32), культурно просв. кружкам, общедоступн. и бесплатным библиотекам 10 р. (1919 № 15), 12 р. (1919 № 32). *Ц.* номера 60 к. (1919 № 15), 75 к. (1919 № 32).

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — № 15(26), 32(43).

Примітки: Газета продовжувала валову нумерацію чисел видання «Южная Правда» (див. № 2736), № 10 якого вийшов 29 березня 1919 р. Наявний № 32(43) датовано 14 травня 1919 р., № 6 — 23 січня 1920 р. Періодичність виходу — щоденна. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від № 1(44) за 1919 р. до № 25(68) за 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Мелитопольского уездного совета рабочих, крест. и кр.-арм. депутатов» (див. т. 6 № 1750) і відновила вихід під цією назвою у 1920 р.

Як офіційний орган Мелітопольського військово-революційного комітету, «Известия...» були покликані висвітлювати діяльність цієї установи та її відділів. Одним із основних завдань часопису була публікація наказів, обов'язкових постанов, оголошень і розпоряджень військревкому та його структурних частин (продовольчий комітет, відділ праці тощо), а також офіційних матеріалів інших органів місцевої влади, зокрема військового комісаріату Мелітопольського повіту, повітової ради народного господарства, комітету мелітопольської організації КП(б)У. Окремі числа вміщували документи, видані центральними органами державної влади (наприклад: Раковский Х. Декрет об упорядочении производства дел о лицах, содержащихся под стражею. 1919. № 32). Усі офіційні матеріали публікувалися на перших шпальтах видання, здебільшого під рубрикою «Официальный отдел».

Важливе місце на сторінках газети займали пропагандистські статті на політичні та військові теми, в яких йшлося здебільшого про поширення соціалістичних ідей у світі (Лотов М. Сдвиг политики союзников. 1919. № 15). Окремі статті присвячено проблемі ідеологічного впливу на українське селянство, яке, на думку більшовиків, не мало визначеної позиції й нерідко схилялося до ідей анархізму (Лотов М. Измена Григорьева. 1919. № 32).

«Известия...» традиційно вміщували матеріали про перебіг повітових зібрань та прийняті на них резолюції: «1-й С'езд Коммунистических ячеек Мелитопольского уезда» (1919. № 15), «С'езд Советов Мелитопольского уезда» (1919. № 32); ін.

Інформаційні матеріали, що стосувалися насамперед політичної та військової ситуації, подані переважно на основі повідомлень БУП, друкувалися під рубриками: «Телеграммы», «Красный фронт», «На Украине», «В России», «За границей», «В последнюю минуту». Події масштабу Мелітопольського повіту та самого Мелітополя висвітлювалися завдяки вміщенню в «Известиях...» заміток рубрик: «Местная жизнь», «Профессиональная жизнь», «По уезду», «Происшествия».

Автором більшості статей, надрукованих у газеті, був її редактор М. Лотов.

Останній (62-й) номер датовано 4 квітня 1920 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 44; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 102; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 515, 517, 518.

М. Процик-Кульчицька

ИЗВЕСТИЯ НАРОДНОГО КОМИССАРИАТА ПУТЕЙ СООБЩЕНИЯ УКРАИНЫ: Ежедневная газета. — Временно выходит два раза в неделю (1919 № 1—3), три раза в неделю (1919 № 7—12). Г. 1. № 1. 1919, 23 марта.

Ред. А. Жарко. — **Харьков, 1919:** Изд. Народный Комиссариат Путей Сообщения Украины. 8-я Советская тип. Адр. ред. і головної контори: Харьков, ул. К. Либкнехта, № 17/19 (1919 № 1—3), пл. Р. Люксембург, д. б. «Грандотель» (1919 № 7—13).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—13; Ф. 43×31 см (1919 № 1), 52,5×35,5 см (1919 № 2—13); Обс. 4—6 с.; Ц. номера в Харькове 50 к., в провин. и на ст. ж. д. 60 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 1—3, 7, 9—13; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 2, 4—7, 9—13.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Від № 14 за 1 травня 1919 р. виходили «Известия Харьковского Округа Путей Сообщения Украины» (див. № 2525).

Видання було органом установи, що об'єднувала й скеровувала роботу всіх залізниць України й від якої залежало вироблення політики в галузі залізничного транспорту. У передовій статті редакції «Наши задачи» (№ 1) йшлося про центральне значення транспорту для радянського будівництва та про три групи найважливіших для газети питань — організаційно-економічні, технічні та соціальні.

Як у кожному тогочасному періодичному виданні, перші шпальти «Известий...» заповнювали агітаційно-пропагандистські матеріали та звернення радянських високопосадовців із традиційною риторикою стосовно актуальних політичних і воєнних подій усередині країни й за кордоном. Окрім того, надруковано цикл статей п. н. «Научные беседы», в яких роз'яснювалися ідеологічні питання («Научный социализм» (№ 9, 11), «Исторический материализм» (№ 13).

Головним завданням Народного комісаріату залізниць був пошук оптимальних шляхів відродження галузі та подолання технічної кризи залізничного транспорту, й цим питанням присвячено основні статті «Известий...»: А. П. «Пути восстановления транспорта» (№ 9), Н. Р-ский «Нужно ли давать иностранцам концессии?» (№ 11, 13) та ін., а також звернення наркома залізниць А. Жарка. Неодноразово йшлося про матеріальне забезпечення галузі, постачання матеріалів ремонтним майстерням, а також про рівень зарплат залізничників, вирішення питання продовольства

тощо. У низці матеріалів наголошувалося на особливій важливості залізничного транспорту з наближенням весни та ймовірною активізацією воєнних дій. Окремі публікації присвячено найскладнішим проблемам, які змушені вирішувати фахівці галузі у сфері воєнних дій (А. М. «Работа Украинских ж. д.» (№ 7).

Важливим для редакції було питання освіти та культурно-просвітньої роботи серед залізничників (П. Ф. «Железнодорожный университет» (№ 2); В. Р. «Школа социально-инженерных наук» (№ 7), а також побутові проблеми працівників галузі.

У газеті іноді друкувалися матеріали, які за жанром наближалися до художньо-публіцистичних (найчастіше вони були україномовними, авторства А. Скорохода), а також вірші Дем'яна Бедного та А. Скорохода.

Постійні рубрики газети «На Украине» та «В Советской России» (підрубрики: «Железнодорожное хозяйство», «Топливо», «Труд и быт», «Съезды и собрания», «Техника и сооружения») об'єднували невеликі за обсягом інформаційні матеріали з проблем залізничної галузі. Робота комісаріату та офіційні дані подавалися під рубриками «Деятельность Комиссариата Путей Сообщения» і «Статистические сведения». Новини суспільно-політичного життя й інформація загального характеру вмішувалися під рубрикою «Важнейшие события».

Серед найактивніших авторів «Известий...» — А. Жарко, А. Мюнцер, А. Скороход, І. Стегній. Багато матеріалів підписано криптонімами.

Останній (13-й) номер датовано 30 квітня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 48; Газети України 1917—1920 років... С. 112.

М. Процик-Кульчицька

2500*

ИЗВЕСТИЯ НЕЖИНСКОГО УРЕВКОМА И УЕЗДНОГО КОМИТЕТА РКП(б). — № 1. 1919. Нежин, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—16.

Примітки: До 28 серпня 1919 р. виходила газета «Известия Нежинского Уездного Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов = Вісти Ніжинського Повітового Виконавчого Комітету Ради Робітничих, Селянських та Червоноармійських Депутатів» (див. № 2128). № 5 датовано 10 грудня 1919 р. Мова видання — російська. Від січня 1920 р. виходили «Известия Нежинского уревкома и уездного

Известия Никопольского Районного Военно-Революционного Комитета

комитета КП(б)Украины = Вісті Ніжинського повітревкому та повітового комітету КП(б) України» (див. 1920 р.).

Останній (16-й) номер побачив світ 30 грудня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 279, 280.
М. Комариця

2501

ИЗВЕСТИЯ НИКОЛАЕВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 1—39); **ИЗВЕСТИЯ НИКОЛАЕВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ, КРАСНОАРМЕЙСКИХ И КРАСНОГО ФЛОТА ДЕПУТАТОВ** (1919 № 40—113): Ежедневная газета. — № 1. 1919, 23 марта.

Ред. Редакционная коллегия. — **Николаев, 1919.**
Адр. ред.: угол Никольской и Московской ул., в помещен. бывш. «Труд Газ.» (1919 № 1—23), ул. Розы Люксембург (1919 № 24—113).

Вийшло: 1919 — № 1—52, 54—113, [?]; *Ф.* від 53×35 см до 64×44 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера в Николаеве 50 к.—1 р. 50 к., на станциях и внегорода 90 к.—1 р. 75 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 18, 46, 47, 49, 50, 57—62, 68—72, 74, 77—100, 102, 105, 110; **ДНАБ:** 1919 — № 1—6, 9—28, 30—35, 37—46, 48—52, 54—85, 89—93, 95—100, 102—104, 107—113; **ОННБ:** 1919 — № 75—79, 86—89, 98, 99.

Примітки: До 22 березня 1918 р. виходила газета «Власть Труда» (див. т. 6 № 1675). Замість № 53 29 травня 1919 р. без зазначення номера вийшов «Бюллетень. Известия Николаевского Совета Рабоч., Красноарм., и Красн. Фл. Деп.» (див. № 2352). Мова видання — російська. У 1920 р. виходили «Известия Николаевского Революционного Комитета» (див. 1920 р.).

На сторінках щоденної інформаційної газети публікувалися матеріали про міжпартійну боротьбу в Україні, зокрема між більшовиками й боротьбистами, про економічні проблеми — нестачу хліба, робочих місць, велику смертність через хвороби, занепад сільського господарства, інші актуальні суспільно-політичні проблеми. Значну частину змістового наповнення становили нормативні документи, які містив «Официальный отдел».

Военно-політична ситуація, зокрема збройне протистояння між Червоною армією та білогвардійцями, новини про розвиток робітничого руху в європейських країнах та інша актуальна інформація висвітлювалися в оперативних зведеннях та оглядах,

вміщуваних під рубриками: «На красных фронтах», «Мировая революция», «В стане контр-революции» тощо.

Матеріали рубрик «На Украине», «В Советской России», «Местная жизнь» системно інформували про найрізноманітніші події та питання з життя населення певних територіальних одиниць; замітки про закордонне буття (політика, економіка, шляхи вирішення проблем та ін.) друкувалися під рубриками «Вокруг мира», «За границей».

Новини внутрішньополітичного характеру, першочергову та подієву інформацію висвітлювали на сторінках часопису публікації рубрик: «Телеграммы», «Последний час», «Хроника», «Извещения», культурні події — «Театр и музыка», а професійно-робітничого життя — рубрик «Рабочая жизнь» і «На заводах». На шпальтах газети час від часу друкувалися художні твори.

До номерів 26, 49, 55, 62, 65, 67, 68, 69, 89, 90, 91, 93, 107 були тематичні додатки, які слугували продовженням видання, де публікувалися оголошення про проведення культурних заходів, купівлі-продажу, діяльності організацій та об'єднань.

Найактивніші автори газети: І. Бездомний, Д. Бужанін, С. Гіллер, М. Миронов, Л. Тарський, Федоров.

Останній (113-й) номер побачив світ 15 серпня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 159; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 45; Газети СССР 1917—1960. Т. 4. С. 468; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюллетені. С. 23; Газети України 1917—1920 років... С. 113.

Р. Романюк

2502

ИЗВЕСТИЯ НИКОПОЛЬСКОГО РАЙОННО-ГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА. — № 1(42). 1919, 16 июля.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Никополь, 1919:** 1-я Советская Тип., Никополь. *Адр. контори і ред.:* в д. Совета (б. Азов. банк).

Вийшло: 1919 — № 1(42), 2(43); *Ф.* 47×28 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* в месяц с доставкой 8 р., организациям, волостным и сельским советам 10% скидки. *Ц.* номера 80 к.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — № 2(43).

Примітки: До № 37(41) за 11 липня 1919 р. виходили «Известия Никопольского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов» (див.

№ 2503). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від № 1(44) за 20 липня 1919 р. газета виходила п. н. «Звезда Запорожья» (див. № 2464).

Видання мало виразно пропагандистський характер та послідовно продовжувало лінію свого попередника — «Известий Никопольского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов»: висвітлювало події в радянській Україні та Росії, діяльність Нікопольського районного військово-революційного комітету. Видання вміщувало накази по Нікопольській дільниці водного транспорту та ін.

Редакція повідомляла читачів про бойові дії на фронтах, розгром армії О. Колчака; закликала на боротьбу з т. зв. куркулями. Міжнародні події висвітлювалися у добірці матеріалів п. н. «Большевизм со всех сторон».

Пропагандистське спрямування простежується у багатьох публікаціях газети. М. С. у статті «Крах левоэсеровщины и анархистов» стверджував, що «борьбой с капиталом на Украине и во всем мире руководит коммунистическая партия, партия тружеников города и деревни»; Федот Петренко у «Голосе трудового крестьянина» закликав до того, що «кулачество необходимо уничтожить, как класс»; Никифор Проскурін вважав, що саме робітники повинні брати найактивнішу участь у будівництві соціалістичного життя (Стыдно, рабочие. № 2).

Інформаційно наповненою була рубрика «Деревенская жизнь», у якій вміщувалися протоколи загальних зборів у селах Покровське, Анастасівка, Городище, Шолохово та ін. Катеринославської губернії з приводу осуду М. Григор'єва, О. Колчака, А. Денікіна і С. Петлюри, висловлення підтримки радянської влади та організації комуністичних осередків тощо.

Іноді редакція вміщувала гумористичні вірші агітаційного спрямування, як-от: М. С. «Что для помещика порядок, то для крестьянина смерть»..

Видання мало такі відділи та рубрики: «Официальный Отдел», «От отдела труда», «На красных фронтах», «Хроника», «Деревенская жизнь».

Більшість публікацій друкувалися в газеті без зазначення авторства. Серед тих, хто виступав під справжніми прізвищами, були Федот Петренко і Никифор Проскурін.

Останній (2(43)-й) номер вийшов 18 липня 1919 р.
Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 371.

В. Габор

2503

ИЗВЕСТИЯ НИКОПОЛЬСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И КРЕСТЬЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ. — Временно будут выходить 2 раза в неделю. № 1(5). 1919, 24 февр.(9 марта).

Ред. А. Я. Флаум. — **Никополь, 1919:** *Изд.* Отдел печати и агитации Никопольского Совета. *Тип.* С. М. Вайнштейна, Никополь. *Адр. контори і ред.:* в д. Совета (бывш. Азовский банк).

Вийшло: 1919 — № 1(5)—37(41); *Ф.* від 55,5×26 см до 52×25,5 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* в мес. с доставкой 6 р., организациям, волостным и сельским советам 10% скидки. *Ц.* номера 80 к. (1919 № 1—4), 1 р. (1919 № 5—8).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 4(8)—6, 8(12).

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від № 1(42) за 16 липня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Никопольского Районного Военно-Революционного Комитета» (див. № 2502).

«Известия...» мали суспільно-політичне спрямування, висвітлювали події в радянській Україні та Росії і діяльність Нікопольської ради робітничих і селянських депутатів, а опубліковані на сторінках видання офіційні матеріали мали бути обов'язково доведені до уваги всіх верств населенням.

Редакція планувала вміщувати в «Известиях» «статьи по вопросам текущего момента... политической, экономической и культурной жизни» та приділяти «много внимания событиям местной жизни профессиональных организаций, союзов рабочего быта... жизни деревни...».

На шпальтах газети переважали насамперед офіційні матеріали: урядові звернення, декрети, накази та розпорядження, обов'язкові постанови.

Редакція вміщувала статті керівників радянської Росії, зокрема «Ответ на запрос крестьянина» В. Леніна (№ 6), «Письмо к крестьянам-середнякам» Л. Троцького (№ 5).

Видання інформувало читачів про події на фронтах, захоплення Червоною армією Миколаєва, Херсона, дезертирство в армії С. Петлюри (Развал петлюровцев. № 4), висвітлювало пленарні засідання Нікопольської ради робітничих і селянських депутатів і прийняті на ньому рішення, а також діяльність продовольчого відділу. У часописі порушувалися питання про створення Нікопольського повіту (№ 8) та організації водного транспорту.

На сторінках газети друкувалися матеріали про пагандистського спрямування, як-от статті В. Мещерякова «Земельная политика коммунистов» (№ 7, 8) та Учителя-коммуниста «Единая трудовая школа» (№ 4, 5).

У газеті функціонували такі відділи і рубрики: «Официальный Отдел», «Продовольственный отдел», «Военный отдел», «Телеграммы», «Хроника», «В последнюю минуту», «На красных фронтах», «Партийная жизнь», «За границей».

Серед авторів були: А. Луговий, Володимир Мещеряков, А. Я. Флаум (також під крипт. А. Я. Ф.).

Наявний (8(12)-й) номер датовано 3 квітня, а останній (37(41)-й) номер — 11 липня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 371.

В. Габор

2504

ИЗВЕСТИЯ ОВРУЧСКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ: Ежедневная политическая газета. — Г. 1. № 70. 1919, 31 июля.

Отв. ред. М. Соколов. — **Овруч, 1919:** 1-я Совет. тип., Овруч. Адр. ред. і контори: Костельная ул., № 3 (быв. гост. Векслера).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 70—88; Ф. 57,5×43 см; Передпл.: на 1 мес. 25 р. Ц. номера 1 р.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 70, 73.

Примітки: До № 69 за 30 липня 1919 р. виходила газета «Голос Крестьянина и Рабочего» (див. № 2069). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від вересня 1921 р. газета виходила п. н. «Серп и молот» (див. 1921 р.)

Суспільно-політичне видання мало виразний агітаційно-пропагандистський характер. Цьому сприяли також статті очільників радянської Росії, які редакція вміщувала на сторінках газети, зокрема Л. Троцького «До зимы закончить» — з А. Денікіним (№ 70) та «Урожай и война» — в Україні (№ 73).

Редакція друкувала оперативні повідомлення про бойові дії на різних напрямках в Україні, криваві події у містах Юзівка та Харків після їхнього захоплення частинами Добровольчої армії під командуванням генерала А. Денікіна тощо.

У виданні систематично вміщувалися офіційні матеріали — накази Овручського виконавчого комітету та начальника гарнізону м. Овруч і повіту, витяги

з наказів Комітету оборони, циркуляр «Всем губ. и уездным Исполкомам» (№ 70) та ін.

Помітну увагу редакція приділяла агітації серед селян, щоб вступали до лав Червоної армії та вели активну боротьбу із т. зв. куркулями — заможним українським селянством (Казаков В. Кулаком по кулаку. № 70), а в рубриці «Разные известия» подавала повідомлення про підтримку селянами радянської влади в Україні.

Селянську тематику розвивали матеріали рубрики «Крестьянская жизнь», які інформували читачів про відкриття курсів Наркомпраці, боротьбу комітетів бідноти проти куркульських повстань (№ 73) та ін.

Серед інших публікацій — повідомлення про роботу відділів управління, соціального забезпечення Овруцького виконкому, організацію курсів з підготовки працівників фінансово-податкової справи, плани діяльності Спілки комуністичної молоді Овруча, демонстрацію кінофільмів та дитячий спектакль.

Міжнародні події висвітлювалися через призму світової революції у світі, зокрема, в одній із публікацій йшлося «о близости пролетарской диктатуры во Франции» (№ 70).

Газета мала такі відділи і рубрики: «Официальный отдел», «Красный фронт», «Телеграммы», «Разные известия», «Иностранная жизнь», «В Отделе Социального Обеспечения», «В Союзе Коммолодежи», «Местная хроника», «По уезду», «Крестьянская жизнь», «В театрах» та ін.

Лише окремі публікації виходили із зазначенням авторства. Серед авторів були В. Казаков та Червоноармієць Шилов.

Останній (88-й) номер побачив світ 21 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 523.

В. Габор

2505

ИЗВЕСТИЯ ОДЕССК. ГУБ. КОМИССАРИАТА ПРОДОВОЛЬСТВИЯ. — № 1/2. 1919, 21 июня.

Ред.: не подано. — **Одесса, 1919:** Одесская третья Советская тип., Александровский просп., № 11. Адр. ред. і контори: при Информационном Подотделе Губпродкома (Петроградская гост.).

Вийшло: 1919 — № 1/2, 3; Ф. 44×30 см; Обс. 6 с.

Наявність у фонді: ОННБ: 1919 — № 1/2, 3.

Примітки: Додаток «Сборник приказов, обязательных постановлений и об'явлений Хер-

сонского Губернского Комиссариата Продовольствия (б. Особой Продкомиссии)» до № 1/2 (обс. 9 с.). Мова видання — російська. Від № 4 за 5 липня 1919 р. виходили «Известия Херсонского губ. продовольств. комитета» (див. № 2528).

На першій сторінці газети, під рубрикою «Официальный отдел: Действия и распоряжения правительства», вміщено низку документів — постанови народного комісара продовольства та голови Ради робітничо-селянської оборони, зокрема: «План снабжения Украины и вывоза на север на июнь мес. 1919 г.», «О твердых отпускных ценах на зерновые хлеба», «План снабжения Украины сахаром населения Херсонской губернии», «План разверстки чая для населения Херсонской губ.».

У програмних статтях «Продовольственная политика Советской власти: Из доклада т. Степанидина» та «Внешний товарообмен Украины» (з приводу однойменної статті в «Известиях ЦИК») висвітлено державні напрями радянської продовольчої політики. Редакція спростувала доволі поширені тоді звинувачення про те, що «Великороссия эксплуатирует Украину» і «Север выкачивает все продовольственные запасы»: насправді, стверджувалося на сторінках видання, населення розорила війна, спричинивши продовольчу кризу, тож її наслідки є лише результатом збігу цих подій із встановленням радянської влади на теренах України. Редакція інформувала читачів про розгляд продовольчого питання на Всеукраїнському з'їзді виконкомів.

У статті «Херсонский Губпродком, его структура и деятельность» виділено окремі розділи: «Губпродком и его отделы», «Дѣятельность отделов Губпродкома», «Инструктора Губпродкома», «Инструкторские курсы»; докладно роз'яснено структуру та завдання цієї державної організації.

Під постійною рубрикою «Из бюллетеня нарком-прода» друкувалася інформація про основні матеріали видання.

Постійні хронікально-інформаційні рубрики часопису: «Продовольственная хроника», «По Херсонской губ.», «В Губпродкоме».

Усі журнальні публікації подавалися без підпису.

Останній (3-й) номер датовано 28 червня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 123; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 215; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 24.

М. Комариця

2506

ИЗВѢСТІЯ ОДЕССКАГО КРЕДИТНАГО СОЮЗА КООПЕРАТИВОВ — СОЮЗКРЕДИТА (1919 № 1/2, 3/4); ИЗВѢСТІЯ ОДЕССКАГО КРЕДИТНАГО СОЮЗА КООПЕРАТИВОВЪ (1920 № 14/15, 16/17). — Выходят по мѣрѣ надобности (1919 № 1/2, 3/4), Издание неперіодическое (1919 № 14/15, 16/17). № 1/2. 1919, 1 марта.

Ред. И. Н. Керножицкій (1919 № 1/2, 3/4), И. Н. Керножицкій, Б. Н. Коварскій (1919 № 14/15, 16/17). — **Одесса, 1919—1920:** Изд. Одесскій Кредитн. Союзъ Кооперативовъ (1919 № 3/4, 14/15, 16/17). Тип. «Техникъ», Екатерининская, 58. Адр. ред.: ул. Жуковского, 15.

Вийшло: 1919 — № 1/2, 3/4, 14/15, 16/17, 1920 — № 18/19, 20/21; Ф. 24×17 см; Обс. 16—28 с.; Ц. номера 1 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1/2, 3/4, 14/15, 16/17; **ОННБ:** 1919 — № 1/2.

Примітки: Від № 5/6 за липень до № 12/13 за жовтень 1919 р. виходив «Бюллетень Одесскаго Кредитнаго Союза Кооперативовъ» (див. № 2370). Правлінням кооперативів і осередкам, що входили до кредитної спілки, видання надсиалося безкоштовно. Мова видання — російська. Додаток до № 16/17 за 1919 р. — брошура, присвячена роцдельським піонерам кооперації.

Засновуючи свій орган, правління Одеської кредитної спілки кооперативів мало на меті привернути увагу суспільства до ролі кооперації у відновленні й розбудові сільського господарства, а відтак й у подоланні господарської руїни в масштабі всієї країни. У вступній статті «Задачи “Извѣстий”» (1919. № 1/2) наголошувалося на значенні кооперативного збуту сільськогосподарської продукції для подолання спекуляції, проблема якої гостро постала в революційний час. Новий журнал мав сприяти скоординованій роботі окремих кооперативів — через вчасне й повне інформування їх про діяльність Спілки кооперативів, а також висвітлювати життя окремих членів Спілки й умішувати окремі статті з питань кредитної кооперації.

Основні статті «Извѣстий...» присвячено проблемам економіки, фінансів, загальних питань кооперації тощо (Къ вопросу о товарообмѣнѣ. 1919. № 1/2; Керножицкий И. Н. Очередныя задачи кредитной кооперации. 1919. № 14/15; ін.). Значна частина публікацій привертала увагу до діяльності самої Спілки: В. Ш. «Бліжайшія задачи Союзкредита

въ дѣлѣ содѣйствія сельскому хозяйству» (1919. № 1/2), «Кредитование Союза въ Государственномъ Банкѣ» (1919. № 2/3), Н. А. Сетницкий «О планѣ статистическихъ работъ при Союзкредитѣ» (1919. № 16/17), а також окремих її частин, як-от правління, інструкторського та сільськогосподарського відділів, книжково-бібліотечного бюро. Вміщувалися замітки про збори уповноважених Спілки (або й протоколи таких зборів), повідомлення про діяльність різних кооперативів і спілок, що входили до неї.

Видання виходило впродовж доволі тривалого періоду, незважаючи на зміни влади в Одесі. Його зміст майже цілковито відсторонений від політики, єдиним свідченням революційних подій була публікація в № 14/15 за 1919 р. офіційних документів уряду А. Денікіна («Правила пользования землей», «Временные правила о сдачѣ въ аренду полевыхъ угодий»).

Редакція прагнула бачити своє видання більш інформаційним, ніж аналітичним, тому, коли з'явилася інформація про появу на Одещині нового економічно-кооперативного органу друку, відразу заявила, що зосереджуватиметься на висвітленні роботи кредитної спілки (От редакції. 1919. № 14/15).

Рубрики часопису: «Отдѣлъ Официальный», «Статьи», «Изъ дѣятельности Правленія», «Культурно-просвѣтительная дѣятельность Союза», «Инструкторскій Отдѣлъ», «Сельско-хозяйственный Отдѣлъ», «Изъ жизни кредитныхъ кооперативовъ Союза».

Найактивніші автори видання — І. Керножицький, Б. Коварський, А. І. Манішевський.

Останній (20/21-й) номер датовано травнем 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 124; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 80; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 50.

М. Процик-Кульчицька

2507

ИЗВЕСТИЯ ОДЕССКОГО ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ И ОДЕССКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919); **ВІСТИ ОДЕСЬКОГО ГУБЕРНСЬКОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ РАД РОБІТНИЧИХ, СЕЛЯНСЬКИХ І ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКИХ ДЕПУТАТІВ І ОДЕСЬКОЇ РАДИ РОБІТНИЧИХ І ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКИХ**

ДЕПУТАТІВ = ИЗВЕСТИЯ ОДЕССКОГО ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ И ОДЕССКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ (1920). — № 89. 1919, 17 июля.

Ред. Редакционная коллегия (1920). — **Одесса, 1919—1920:** *Изд.* Одесский Губ. Исп. Ком. Сов. Раб., Крест. Красн. Деп. и Одесск. Совета Рабочих и Красноарм. Деп. (1920). *Тип.* производствен. Кооператива «Печатник», ул. Екатерининская, № 8 (1920). *Адр. ред.:* ул. Екатерининская, № 8 (1919 — 1920 № 146), вул. Карла Маркса, № 8 (1920 № 147—173). *Адр. контори:* ул. Ланжероновская, № 26 (1919 — 1920 № 146), ул. Ласточкина, № 26 (1920 № 147—173).

Вийшло: 1919 — № 89—121, 1920 — № 136—173; *Ф.* від 68×55 см до 72×57 см; *Обс.* 2—4 с.; *Передпл.:* на міс. 30—36 р. (1919). *Ц.* номера 1.50 р. (1919), 5—8 р. (1920).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 94, 1920 № 136—144, 146—148, 150—172; **ДНАБ:** 1919 — № 89, 90, 92, 94, 96, 97, 102—104, 106—111, 113, 114, 1920 — № 136—173.

Примітки: До № 88 за 16 липня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Одесского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов», від № 122 за 10 квітня до № 135 за 27 квітня 1920 р. — «Вісти Одеської Ради Робітничих і Червоноармійських Депутатів = Известия Одесского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов» (*див.* т. 6 № 1431). Періодичність виходу газети — щоденна. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. До № 157, 162, 167 за 1920 р. вийшли тематичні додатки. Від № 174 за 16 червня 1920 р. виходила газета «Вісти Одеського Губерніального Революційного Комітету, Губерніального Виконавчого Комітету Рад Робітничих, Селянських і Червоноармійськ. Депутатів і Одеської Ради Робітничих і Червоноармійськ. Депутатів» (*див.* 1920 р.).

Основне завдання газети полягало у висвітленні роботи органів влади, діяльності ЦК КП(б)У та суспільно-економічних проблем України, губернії і закордоння. Важливі політичні події (проведення пленумів, з'їздів, нарад та конференцій), міжнародні перемовини уряду та відносини з країнами Європи знайшли відображення у матеріалах рубрик «Партийная жизнь» і «Телеграммы».

Значне місце редакція газети відводила проблемам економіки, а саме — мілітаризації праці, питанню трудової повинності, розвитку сільського господарства (Наши задачи в деревне. № 147), вирішенню продовольчих питань, діяльності профспілок, процесам кооперації в Україні, відбудові транспортної галузі та іншим характерним для того періоду темам.

Закордонна тематика на шпальтах газети — ведення мирних переговорів на поствоєнному просторі, україно-російські зовнішньополітичні відносини з країнами—союзниками після Версальського договору тощо. У замітках рубрики «За рубежом» акцентувалися поширення революційних настроїв у світі, встановлення більшовицької влади і пропагування комуністичної ідеології, роль світового пролетаріату у революційному процесі та ін.

Телеграми та оперативні повідомлення інформували про протистояння військової формації червоноармійців і Добровольчої армії А. Денікіна на українських фронтах, бої за звільнення Криму від білогвардійської окупації (Белогвардейцы в Крыму. № 142); наступи об'єднаним фронтом проти польської шляхти (Польская авантюра. № 147); сповіщали про оперативні дії щодо ліквідації О. Колчака, врангелівців та їхніх прибічників і тих, хто виступав проти більшовизму.

Блок новинних публікацій Одещини становили повідомлення рубрик «Местная жизнь» і «Одесса», в яких висвітлювалися господарські питання, профілактичні заходи щодо епідемічних захворювань; проблеми реконструкції промисловості, розвитку водної галузі та транспортних шляхів, покращання умов праці та амортизації виробничих фондів тощо. Автори звертали увагу на роль Одеси в інфраструктурі радянського будівництва.

Рубрики видання: «Телеграммы», «Местная жизнь», «Экономическая жизнь», «За рубежом», «Одесса», «Красный фронт», «На фронтах», «В Советской России», «На Украине», «Война со шляхтой», «Голос рабочего», «Профессиональная жизнь», «Официальный отдел», «Среди газет», «В последнюю минуту» тощо.

Автори часопису: Валевський, А. Верхотурський, В. Волинський, В. Тарський, А. Фролов та ін.

Останній (173-й) номер вийшов 15 червня 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 34, 35; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 168; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 23; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 455; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 24, 25; Газети України 1917—1920 років... С. 47, 48.

Р. Романюк

ИЗВѢСТІЯ ОДЕССКОЙ ВИНОДѢЛЬЧЕСКОЙ СТАНЦИИ = BULLETIN DE LA STATION OENOLOGIQUE D'ODESSA. — Выходятъ по мѣрѣ накопленія матеріала. Т. 1. Вып. 1. 1919, 23 янв.

Под ред. В. Е. Таирова и В. А. Гернета. — **Одесса, 1919:** Тип. п. ф. «Вѣстникъ Винодѣлія», Б.-Арнаутская, 38. *Адр. ред.:* Комитетъ Одесской Винодѣльческой Станціи: Одесса, ул. Полтавской Побѣды, № 19.

Вийшло: 1919 — Т. 1 вып. 1; Ф. 26×17,5 см; Обс. 100 с.; Ц. номера 8 р.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — Т. 1 вып.1.

Примітки: Мова видання — російська; вихідні дані подано паралельно французькою мовою.

Журнал видавала Одеська виноробна станція — єдина на той час науково-дослідна установа відповідного профілю в Україні — замість «Вѣстника Винодѣлія», випуск якого було тимчасово призупинено через складні умови друку. На відміну від свого попередника, призначеного для широкого кола читачів, «Извѣстія...» мали стати вузькоспеціальним органом, який вміщував би теоретичні праці й дослідження, своєчасна публікація яких була важливою насамперед для інших наукових установ галузі. Редакція наголошувала на важливості наукових розробок у підвищенні продуктивності праці виноградарів і виноробів, а отже, і для економіки України.

Основний зміст журналу становили статті працівників Одеської виноробної станції та установ, що входили до неї, а також матеріали кореспондентів з питань виноградарства, виноробства, хімії, мікробіології, фітопатології, прикладної ентомології, проблем фальсифікації виноробства тощо (у першому випуску надруковано статті: А. Мержаніан «Объ осыпани и мелкоягодности винограда», І. Сербінов «Къ вопросу о “физиологической пятнистости” листьевъ американскихъ сортовъ винограда», В. Маматаєв «Къ опредѣленію кремневой кислоты въ винѣ» та ін.). Усі статті проілюстровано великою кількістю рисунків і таблиць, подано також розгорнуті анотації їх змісту французькою мовою (переклад Л. Горіса).

Уміщувалося багато матеріалів, в яких інформувалося про діяльність спеціальних дослідницьких установ в Україні й за кордоном та про новини галузі загалом. У першому випуску вміщено, зокрема, звіти про перебіг у Києві в липні 1918 р. Першого всеукраїнського з'їзду виноградарів і виноробів та Першого всеукраїнського з'їзду садівників. Значна частина інформаційних матеріалів — це повідомлення про різні аспекти роботи Одеської станції, як-от: «Закрытіе Высшихъ

Известия Очаковского Совета Рабочих, Крестьянских и Красно-Арм. Депутатов

Курсовъ виноградарства и винодѣлія при Одесской Винодѣльческой Станціи, а также Отдѣловъ Фитопатологии и Энтомологии», «Расширение земельного участка Станціи». Оpubліковано також матеріал «Одесская Винодѣльческая Станція» — про історію створення Станції, мету її діяльності та структуру. Друкувалися рецензії на фахові видання з виноградарства й виноробства (зокрема рецензія В. Гернета на французьке видання П. Карля «Les dérivés tartriques du vin»).

Планувався також випуск додатків до журналу — вказівок щодо використання у виноробстві різних машин та пристроїв, роз'яснення щодо боротьби з хворобами й шкідниками винограду, настінні таблиці-плакати та окремі видання Комітету Станції популярного характеру.

На сторінках видання функціонували рубрики: «Работы персонала Винодѣльческой Станціи», «Критико-библиографический Отдѣлъ», «Хроника».

У першому (ймовірно, єдиному) випуску журналу зазначено: «Настоящий выпускъ законченъ печатаніемъ 5 февраля/23 января 1919 года».

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 80.

М. Процик-Кульчицька

2509*

ИЗВЕСТИЯ ОЛЬГОПОЛЬСКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА. — № 1. 1919, 11 июня.

Ольгополь, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—3.

Примітки: Мова видання — російська. Ольгопіль — тепер село Гайсинського р-ну Вінницької обл.

Останній (3-й) номер газети вийшов у світ 27 червня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 525.

В. Габор

2510

ИЗВЕСТИЯ ОЧАКОВСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНО-АРМ. ДЕПУТАТОВ. — Г. 1. № 1. 1919, май.

Ред. Редакционная коллегия. — **Очаков, 1919:** 1-я Советская Тип. Адр. ред.: Пролетарская ул. (д. быв. Мошковича).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—45, [?]; Ф. 47×30 см; Обс. 2 с.; *Передпл.:* на мес. 25 р. Ц. номера 1 р. (1919 № 31—37), 1 р. 50 к. (1919 № 40—44).

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — Г. 1 № 31, 37, 40—44; **РНБ:** 1919 — № 2—45.

Примітки: Наявний № 2 вийшов 23 травня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Очаків — тепер м. Миколаївського р-ну. Від жовтня 1920 р. газета виходила п. н. «Известия Очаковского Революционного Комитета и Райпаркома КП(б)У» (*див.* 1920 р.).

Громадсько-політичне інформаційне видання місцевих рад висвітлювало актуальні політичні події, перш за все — боротьбу з ворогами радянської влади та процес утвердження цієї влади в регіоні. У передових статтях редакція закликала до боротьби за ідеали соціалізму («На баррикады!», «В наступление, товарищи!»), пропагувала розвиток робітничого руху за кордоном («За русско-венгерскую революцию», «Вести из Франции (Интервью с русскими солдатами)», «Обращение Красного Питера к пролетариату союзных стран»).

З огляду на масовий наступ армії генерала А. Денікіна редакція газети в передових статтях наголошувала на необхідності гідного збройного опору, напруження усіх сил для боротьби з ворогом. Було оголошено загальну мобілізацію, особливості проведення якої з'ясовували статті Марата «Казачи Разина и казаки Деникина», Нового «Долой трусость, долой сентиментальность, просыпайтесь скорее, ибо будет поздно». Автор за підписом Пролетарій Д. Р. висловив свої роздуми щодо внутрішньої мотивації робітників вступати до лав Червоної армії («Пролетарская мысль»).

Редакція висловлювала обурення з приводу масованого обстрілу міста союзними А. Денікіну французькими військами в липні 1919 р., відзначаючи факти руйнувань міста («Обстрел Очакова францускими пиратами», РУЖ «Возликуйте, пираты»).

Улітку 1919 р. було заплановано вибори до місцевих органів влади, процес підготовки до яких висвітлювала публікація РУЖ «За кого мы будем голосовать».

«Официальный отдел» містив накази виконкому Очаківської ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, Очаківського повітового військового комісаріату, а також накази, звернення й оголошення відділів управління, народного господарства, фінансів, охорони здоров'я тощо.

Рубрика «На красных фронтах» із підрубриками «Западный фронт», «Южный фронт», «Восточный

фронт» наповнювалася оперативними зведеннями про події на фронтах та інформаційно-пропагандистськими повідомленнями на кшталт «Наши победы» і «Взятие Екатеринослава».

Під рубрикою «На Украине» вміщено інформаційні повідомлення про події в Києві, Одесі, Кременчуці, Конотопі, Єлизаветграді. Редакція, зокрема, критикувала українського національного лідера С. Петлюру («Торгуют Украиной») на основі інформації про його спроби «столковаться со штабом Деникина» через страх захоплення України денікінськими військами.

Інші рубрики видання: «За границей», «Вести из Франции», «Хроника», «Последний час», «У белых», «Жизнь красноармейца», «Письма от Красноармейцев», «Партийная и профессиональная жизнь», «В мире искусств», «Объявление».

Більшість матеріалів друкувалися без зазначення авторства, деякі підписані псевдонімами та криптонімами.

На газетних шпальтах вміщено офіційні та приватні оголошення, поміж текстом подано гасла.

Газета, очевидно, перестала виходити після зайняття міста військами генерала А. Денікіна.

Останній (45-й) відомий номер датовано 20 липня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 527; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 26.

М. Комариця

2511

ИЗВЕСТИЯ ПОЧЕПСКОГО УЕЗДНОГО ИЗЧРЕЗВЫЧАЙНОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО ШТАБА. — Выходит по Вторникам, Четвергам и Субботам. № 35(62). 1919, 1 апр.

Ред. Редакционная коллегия. — **Почеп, 1919.** *Адр. ред. і контори:* в доме быв. Либермана, ул. имени Володарского.

Вийшло: 1919 — № 35(62); *Ф.* 45×35 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* с доставкой и пересылкой на 1 мес. 7 р., на 3 мес. 20 р. *Ц.* номера 50 к.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 35(62).

Примітки: Від № 36(63) газета виходила п. н. «Известия Почепского Уездного Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (*див.* т. 6 № 1745). Мова видання — російська. Почеп (Чернігівська губ.) — тепер районний центр Брянської обл. (Російська Федерація).

Суспільно-політичне видання відображало події в радянській Україні, Росії та світі з більшовицьких позицій. Редакція інформувала читачів про бойові дії на Східному, Південному і Західному фронтах, про революційні зрушення в «червоній» Угорщині, суспільно-політичне та економічне життя в радянській Росії.

Під рубрикою «На Украине» друкувалися повідомлення про захоплення в полон отамана І. Кирієнка, бажання французьких військовополонених відправитися на Одеський фронт спеціалістами із керування захопленими танками.

Про проблеми шкільної освіти та опіки над дітьми йшлося у публікаціях активного автора часопису — М. Бедного.

У газеті функціонували рубрики: «Радиограммы», «По России», «На Украине», «За границей», «Красный фронт».

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 530; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 46; Газети України 1917—1920 років... С. 116.

В. Габор

2512

ИЗВЕСТИЯ ПРИЛУКСКОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА: Экстренный Выпуск (1919 16 июня). — Выходит три раза в неделю (1919 № 35). 1919, 16 июня.

Ред.: не вказано. — **Прилуки, 1919:** *Типо-лит.* А. Я. Мирова. *Адр. ред. і контори:* ул. Карла Либкнехта (1919 № 35).

Вийшло: 1919 — б. н. 16 июня, № 35; *Ф.* 51×34 см; *Обс.* 1 с. (1919 б. н. 16 июня), 4 с. (1919 № 35); *Ц.* номера 50 к. (1919 б. н. 16 июня), 70 к. (№ 35).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — б. н. 16 июня, № 35; **ДНАБ:** 1919 — № 35.

Примітки: До № 34 і від № 36 1919 р. виходила газета «Известия Прилукского Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов = Вісти...» (*див.* № 2134). Мова видання — російська. Джерелом інформації видання було Бюро української преси (БУП).

Редакція «Известий...» першочергово інформувала читачів про протистояння більшовиків з контрреволюціонерами в Україні, проведення мобілізації до лав Червоної армії та висвітлювала розвиток подій світової революції. Ці публікації виходили під рубриками «Мировая революция» та «Красный фронт».

У випуску за 16 червня автори звертали значну увагу на висвітлення місцевого життя: проведення лекцій з бібліотекознавства і початок роботи міської бібліотеки, розпуск Прилуцького виконавчого комітету та організацію «зачисток» у місцевому управлінському апараті, діяльність відділу народної освіти тощо.

Рубрики видання: «Мировая революция», «Красный фронт», «В Советской Украине», «Местная жизнь» (підрубрики: «Хроника», «По уезду», «Объявления») та ін.

Автори публікацій: Я. Андріяшев, І. Йозефович та ін.

Номер 35-й вийшов у світ 18 червня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 26; Газети України 1917—1920 років... С. 58.

Р. Романюк

2513*

ИЗВЕСТИЯ РЕВКОМА. — 1919, дек.

Луганск, 1919.

Примітки: У квітні 1919 р. виходила газета «Известия Луганского Совета рабочих и красноармейских депутатов» (див. № 2496). Мова видання — російська. Від 16 січня 1920 р. виходили «Известия Донецкого Губернского Военно-Революционного Комитета и Бюро Губернского Комитета Коммунистической Партии Украины (больш.)» (див. 1920 р.).

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 137.

О. Палюх

2514*

ИЗВЕСТИЯ РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА. — № 1. 1919.

Бердичев, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—9.

Примітки: Мова видання — російська. Від № 10 за 19 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Исполнительного Комитета Совета Рабочих Депутатов» (див. № 2493).

Останній (9-й) номер датовано 18 квітня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 283.

М. Комариця

2515*

ИЗВЕСТИЯ СЛАВЯНСКОГО КОМИТЕТА ПАРТИИ КОММУНИСТОВ (БОЛЬШ.) УКРАИНЫ И СОВЕТА РАБ., КРАСНОАРМ. И СОЛД. ДЕПУТАТОВ (1919 № 15—25); **ИЗВЕСТИЯ**

СЛАВЯНСКОГО КОМИТЕТА ПАРТИИ КОММУНИСТОВ (БОЛЬШ.) И СОВЕТА РАБ., КРАСНОАРМ. И СОЛД. ДЕПУТАТОВ (1919 № 31—49). — № 15. 1919, 22 февр.

Славянск, 1919.

Вийшло: 1919 — № 15—25, 31—49.

Примітки: № 14 газети за 20 лютого 1919 р. вийшов п. н. «Известия Славянского Совета Районных Красноармейских и Крестьянских Депутатов» (див. № 2517). Від 22 березня до 4 квітня 1919 р. замість «Известий...» виходила газета «Донецкая Коммуна» (див. № 2447). 27 квітня вийшов «Бюллетень Известий Славянского Совета Рабочих, Красноармейских и Крестьянских Депутатов» (див. № 2359). Мова видання — російська. У 1920 р. виходили «Известия Славянского революционного комитета» (див. 1920 р.).

Останній (49-й) номер датовано 29 травня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 172.

М. Комариця

2516*

ИЗВЕСТИЯ СЛАВЯНСКОГО РАЙОННОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА. — № 1. 1919.

Славянск, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—12, [?].

Примітки: № 9 вийшов 8 лютого 1919 р. Мова видання — російська. Газета продовжила виходити п. н. «Известия Славянского Совета Районных Красноармейских и Крестьянских Депутатов» (див. № 2517).

Останній відомий (12-й) номер датовано 15 лютого 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 172.

М. Комариця

2517*

ИЗВЕСТИЯ СЛАВЯНСКОГО СОВЕТА РАЙОННЫХ КРАСНОАРМЕЙСКИХ И КРЕСТЬЯНСКИХ ДЕПУТАТОВ. — № 14. 1919, 20 февр.

Славянск, 1919.

Вийшло: 1919 — № 14.

Примітки: До № 12 за 15 лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Славянского районного военно-революционного комитета» (див. № 2516). Мова видання — російська.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 172.

М. Комариця

2518

ИЗВЕСТИЯ СОВЕТА РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКОЙ ОБОРОНЫ УКРАИНЫ И ГУБ. ИСП. КОМ. СОВЕТОВ Р. К. И КР. ДЕП. ЧЕРНИГОВЩИНЫ. — № 1(181). 1919, 6 сент.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 1—3). — **Чернигов, 1919:** *Тип.* Чернигов. Губ. Совета Народного Хозяйства (1919 № 1—3).

Вийшло: 1919 — № 1(181)—33(213); *Ф.* 45,5×36 см (1919 № 1—3); *Обс.* 2 с. (1919 № 1—3); *Ц.* номера 1 р. (1919 № 1—3).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1(181), 3(183).

Примітки: До № 17(179) за 5 вересня 1919 р. газета виходила п. н. «Серп и молот» (*див.* № 2682). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Нумерація чисел валова. Мова видання — російська. Від № 34(214) за 12 листопада виходили «Известия Черниговского губернского революционного комитета и губернского комитета Российской Коммунистической партии (большевиков)» (*див.* № 2534). Додаток — «Коммунист» (*див.* № 2159).

Зміна назви газети була спричинена вимушеною евакуацією до Чернігова Робітничо-селянського уряду України у зв'язку із захопленням Києва денікінцями. Основною темою публікацій був відступ Червоної армії та втрата Києва. У провідних статтях зроблено спробу проаналізувати причини поразок та вселити читачам упевненість у тому, що складна ситуація мусить змінитися (Йоффе А. Почему мы отступаем. № 1; Победа за нами. № 3). Друкувалися також оперативні зведення з фронту, військові огляди і тексти бесід з командувачами бригад. Як і раніше, в газеті публікувалися документи революційної влади, відомості про роботу Ради робітничо-селянської оборони та Військово-революційного трибуналу.

Рубрики газети: «На красных фронтах», «Радио и телеграммы», «В царстве белых», «Под пятою Деникина», «В Советской России», «Под Черниговом», «Приказы и распоряжения», «Пролетарская трибуна», «Страничка красноармейца», «Жизнь и борьба Красн. Армии».

Більшість матеріалів уміщено без підписів, серед авторів газети — Марк Волохов, А. Йоффе.

Останній (213-й) номер датовано 11 листопада 1919 р.

Бібліографія: Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общесвенно-политическим и социально-

экономическим вопросам. С. 36; Газеты СССР 1917—1960. С. 217, 218; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 37, 38; Газети України 1917—1920 років... С. 96, 97.

М. Процик-Кульчицька

2519*

ИЗВЕСТИЯ СОВЕТА РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ Г. ХЕРСОНА И ЕГО ОКРЕСТНОСТЕЙ. —

Г. 1. № 6. 1919, 19 марта.

Ред.-изд. Исполком. — **Херсон, 1919:** Херсонская губернская советская *тип.*

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 6—11; *Ф.* 70×50 см.

Наявність у фондi: **ХОУНБ:** 1919 — Г. 1 № 6, 8—11.

Примітки: До № 5 за 18 березня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Херсонского военно-революционного комитета и Херсонского комитета коммунистической партии (большевиков)» (*див.* № 2527). Мова видання — російська. Від № 12 за 26 березня 1919 р. виходили «Известия Херсонского Губернского Исполнительного Комитета Советов» (*див.* № 2529).

Останній (11-й) номер побачив світ 25 березня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 89.

Електронні джерела: Місцеві газети, видані в 1865—1943 роках. URL: <http://lib.kherson.ua/en-mistsevi-gazeti-vidani-v-1865-1943-rokah.htm>.

М. Комариця

2520

ИЗВѢСТІЯ СОВѢТА ХАРЬКОВСКИХЪ ОБЛАСТНЫХЪ КООПЕРАТИВНЫХЪ СЪѢЗДОВЪ. — Временно выходятъ непериодически. № 1. 1919, 1(14) іюля.

Ред. Б. Одеръ (1919 № 1—4), Г. К. Архиповъ (1919 № 5). — **Харьковъ, 1919:** *Издательство* «Союзъ» Харьковского Кредитнаго Союза Кооперативовъ. *Тип.* Т./Д. А. М. Сухановъ и А. М. Ивановъ, ул. Московская, 19 (1919 № 1, 2); *Тип.* Всероссийского Центрального Союза Потребительскихъ О-въ «ЦЕНТРОСОЮЗЪ» (1919 № 3—5). *Адр. ред. і контори:* г. Харьковъ, Николаевская пл., № 5 (1919 № 1, 2), ул. Чернышев-ская, 55, при Совѣтѣ Харьковскихъ Областныхъ Кооперативныхъ Съѣздовъ (1919 № 3—5).

Вийшло: 1919 — № 1—5; *Ф.* 25,5×17 см; *Обс.* 48—60 с. (1919 № 1, 2, 5), 32 с. (1919 № 3, 4); *Ц.* номера 7 р. (1919 № 1), 11—15 р. (1919 № 2—5).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1—5; **ДНАБ:** 1919 — № 1—5.

Известия Уездного Исполкома Советов Крестьянских, Рабочих и Красноармейских...

Примітки: Мова видання — російська.

Редакційна стаття ознайомлювала читачів із програмою часопису, яка передбачала публікувати передовиці про кооперацію міста Харкова та краю, звіти про діяльність «Совѣта Харьковских Областных Кооперативных Съѣздовъ» і його відділів, огляди і повідомлення про культурно-просвітницьку та інструкторсько-ревізійну роботу; висвітлювати проблеми юридичного захисту і допомоги у функціонуванні кооперативів і діяльності кооператорів.

Регулярно у матеріалах друкувалися дослідження з питань кооперативного життя в Україні, Росії і за кордоном, публікувалися положення, що визначали напрями і завдання кооперації, її роль і участь у державному будівництві, характеризувався стан народного господарства, земельних угідь, транспортної галузі, промисловості, діяльність арбітражних судів та ін.

Системними були повідомлення і розгорнуті звіти про проведення кооперативних з'їздів, нарад, виголошені доповіді, роботу комісій (фінансових, житлово-експлуатаційних, торговельних та ін.), функціонування бюро в межах організації. Офіційна частина видання містила розпорядження, резолюції, накази влади з питань кооперації.

Автори під рубрикою «Хроника» вміщували матеріали про «союзне» кооперативне життя, інформували про заяви і скарги щодо перешкод для вільної кооперативної діяльності чинної військової і цивільної влади. Часто друкувалися огляди журналів і книг з теорії і практики кооперації.

На шпальтах журналу подавалися списки організацій та їхніх членів, які входили до складу «Совѣта Харьковских Областных Кооперативных Съѣздовъ».

Останній (5-й) номер вийшов друком 28 грудня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 80.

Р. Романюк

2521*

ИЗВЕСТИЯ СОСНИЦКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА. — № 12. 1919, апр.

Сосница, 1919.

Вийшло: 1919 — № 12—25.

Примітки: До № 11 газета виходила п. н. «Известия Военно-Революционного Комитета

Города Сосницы и Уезда» (див. № 2479). Мова видання — російська. Селище Сосниця — тепер районний центр Чернігівської обл.

Останній (25-й) номер датовано 18 травня 1919 р.
Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 539.

Р. Бліхарський

2522

ИЗВЕСТИЯ УЕЗДНОГО ИСПОЛКОМА СОВЕТОВ КРЕСТЬЯНСКИХ, РАБОЧИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ. — Г. 1. № 1. 1919, 24 мая.

Ред. Редакционная коллегия. — **Херсон, 1919:** Изд. Уездный Исполком Советов. 1-я Народная тип., Херсон. *Адр. ред.:* В бывш. Дворянском Собрании.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—5; Ф. 70×50 см; Обс. 2 с.; Ц. номера 75 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 1—5; **ХОУНБ:** 1919 — Г. 1 № 1—5.

Примітки: До 22 травня 1919 р. виходила газета «Известия уездного с'езда советов крестьянских, рабочих и красноармейских депутатов» (див. № 2523). Під логотипом — гасло: «Да здравствует единый революционный фронт всех трудящихся!». Мова видання — російська. Від № 1(51) за 31 травня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Херсонского Губернского Революционного Комитета» (див. № 2530).

У передовій редакційній статті редактор А. Дар'єв закликав об'єднатися перед наступом військ П. Врангеля та А. Денікіна.

Під рубрикою «В Советской Украине» вміщено інформаційні повідомлення про ситуацію на фронтах, стан продовольчого забезпечення регіону.

У публікації «“Пролеткульт” и индифферентизм рабочих» йшлося про підсумки двох місяців діяльності організації в ідеологічній, культурній та освітній сферах.

Інформаційні повідомлення згруповано під рубрикою «Телеграммы и радио».

Документи друкувалися як у межах «Официального отдела» (рубрики: «В уездном исполкоме», «Мандатная комиссия», «Отдел финансов», «Окросовнархоз», «Отдел народного образования»), так і під рубрикою «В ревкоме», зокрема накази тимчасового революційного комітету Херсона, Херсонського губернського військового комісаріату.

Серед інших рубрик — «Хроника».

Останній (5-й) номер датовано 29 травня 1919 р.

Електронні джерела: Місцеві газети, видані в 1865—1943 роках. URL: <http://lib.kherson.ua/en-mistsevi-gazeti-vidani-v-1865-1943-rokah.htm>.

М. Комариця

2523

ИЗВЕСТИЯ УЕЗДНОГО С'ЄЗДА СОВЕТОВ КРЕСТЬЯНСКИХ, РАБОЧИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ. — № 1. 1919, 16 мая.

Ред. А. Дарьев. — **Херсон, 1919:** Изд. Временный Ревком г. Херсона и уезда. 1-я Народная тип., Херсон.

Вийшло: 1919 — № 1—6; Ф. 70×49 см; Обс. 2 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 3—6; **ХОУНБ:** 1919 — № 1—6.

Примітки: До № 50 за 15 травня 1919 р. виходила газета «Известия Херсонского Губернского Исполнительного Комитета Советов» (див. № 2529). Під логотипом вміщено гасло: «Да здравствует единый революционный фронт всех трудящихся!». Мова видання — російська. Від 24 травня 1919 р. виходили «Известия Уездного Исполкома Советов Крестьянских, Рабочих и Красноармейских депутатов» (див. № 2522).

У передових статтях редакція газети наголошувала на необхідності об'єднання зусиль робітників і селян задля перемоги соціалістичної революції, формування «єдиного фронту трудящихся».

Газета містила хроніку з'їзду, виступи і тексти дискусій, вміщені під рубрикою «Уездный С'езд Советов Крестьянских, Рабочих и Красноармейских Депутатов».

Документи та розпорядження місцевої влади містив «Официальный отдел», інформація в межах якого була систематизована за відділами: «Отдел управления», «Отдел труда», «Отдел народного образования», «От Под'Отдела Внешкольного Образования», «От окрсовнархоза» тощо. Серед важливих документів — «Обязательное постановление» про розподіл землі, прийняте на Херсонському повітовому з'їзді рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів.

Інші рубрики видання: «Хроника», «В ревкоме», «Справочный отдел».

У газеті подано анонси театральних вистав, комерційні та приватні оголошення.

Останній (6-й) номер датовано 22 травня 1919 р.

Електронні джерела: Місцеві газети, видані в 1865—1943 роках. URL: <http://lib.kherson.ua/en-mistsevi-gazeti-vidani-v-1865-1943-rokah.htm>.

М. Комариця

2524

ИЗВЕСТИЯ ХАРЬКОВСКОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА. — № 1.

1919, 14 дек.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 1—11), Н. Овсянников (1919 № 12 — 1920). — **Харьков, 1919—1920:** Издание Харьковского Военно-Революционного Комитета. Первая Харьковская Советская тип. Адр. ред. і контори: в помещении бывш. редакции «Южного Края» (1919), ул. К. Либкнехта, № 13 (бывш. Сумская) (1920).

Вийшло: 1919 — № 1—14, 1920 — № 15—19; Ф. від 44×36 см до 50,5×37 см; Обс. 2—4 с.; Передпл.: с пересылкой и доставкой на дом на 1 мес. 75 р. Ц. номера 2 р. (1919 № 1—11), 3 р. (1919 № 12 — 1920).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1920 — № 17—19; **НБУВ:** 1919 — № 1, 2, 8, 10, 12, 13, 1920 — № 15—19; **ДНАБ:** 1919 — № 7, 12—14, 1920 — № 15—19.

Примітки: До 24 червня 1919 р. виходила газета «Известия Харьковского Совета и Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (див. № 2526). Від № 20 за 10 січня 1920 р. виходили «Известия Всеукраинского революционного комитета и Харьковского губернского революционного комитета» (див. 1920 р.).

Як офіційне видання, «Известия...» першою чергою висвітлювали діяльність Харківського військревкому, вміщували його накази та постанови, звернення до інтелігенції (1919. № 13).

Детально розповідала редакція про підпільну роботу більшовиків у Харкові (1919. № 12), вступ боротьбистів до Всеукраїнського ревкому (1919. № 13), з'їзд волосних ревкомів Харківського повіту (1920. № 15) тощо.

Редакція друкувала також офіційні документи радянських органів влади та з'їздів, зокрема постанову 7-го Всеросійського з'їзду рад про поневолені нації (1919. № 2), інформувала про події в Росії, як-от про розкриття змови в Петрограді (1919. № 1).

Автори газети порушували теми світової кризи, опозиції в пролетарській державі, революції та контрреволюції в селі.

Із художніми творами виступав автор під псевдонімом Валь.

Серед рубрик газети — «Красный фронт», «Оперативная сводка полевого штаба Реввоенсовета Республики», «Действия и распоряжения Советской власти», «По Советской Украине», «По Советской России», «В Ревкоме», «Телеграммы», «За границей»,

Известия Харьковского Совета и Губернского Исполнительного Комитета Рабочих...

«В стане белых», «Советское строительство», «По губернии», «Местная хроника», «Партийная жизнь», «Профессиональная жизнь», «Извещения», «Маленький фельетон».

Авторами газети були: В. Владіміров (також під псевд.: Валь та Вал. Владімірович), Ерде, М. Норов, М. Овсянников та М. Овчинников, В. Танін, О. Ярош та ін.

Останній (19-й) номер вийшов у світ 7 січня 1920 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 19; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 19, 20; Українська преса у фонді ХДНБ... С. 35; Газети України 1917—1920 років... С. 42—44.

В. Габор

2525

ИЗВЕСТИЯ ХАРЬКОВСКОГО ОКРУГА ПУТЕЙ СООБЩЕНИЯ УКРАИНЫ: Ежедневная газета. — № 14. 1919, 1 мая.

Ред. А. Близниченко. — **Харьков, 1919:** Изд. Харьковский Округ Путей Сообщения. 8-я Советская тип. *Адр. ред. і голов. контори:* Харьков, пл. Р. Люксембург, д. б. «Грандотель».

Вийшло: 1919 — № 14; *Ф.* 52,5×35,5 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера в Харькове 50 к., в провинц. и на ст. ж. д. 60 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 14; **ДНАБ:** 1919 — № 14.

Примітки: До № 13 за 30 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Народного Комиссариата Путей Сообщения Украины» (*див.* № 2499). Нумерація чисел — валова. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Незважаючи на зміну назви, видання цілковито дотримувалося концепції свого попередника. Оскільки перше число «Известий...» вийшло 1 травня, більшість вміщених у ньому матеріалів приурочено до Свята праці. Надруковано також чергову статтю із циклу «Научные беседы» — «Теория классовой борьбы». Серед найважливіших тем газети — питання роботи залізниць в Україні, забезпечення транспорту паливом, культурно-освітньої праці серед працівників галузі тощо.

Збереглася й загальна структура газети, а також продовжувалися започатковані в «Известиях Народного Комиссариата Путей Сообщения Украины» рубрики: «На Украине», «В Советской России», «Иностранная жизнь», «Статистика», «Важнейшие события».

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 546; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 48; Газети України 1917—1920 років... С. 120.

М. Процик-Кульчицька

2526

ИЗВЕСТИЯ ХАРЬКОВСКОГО СОВЕТА И ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 73); **ИЗВЕСТИЯ ХАРЬКОВСКОГО СОВЕТА И ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ** (1919 № 74—146). — № 73. 1919, 22 марта.

Ред. Редакционная коллегия. — **Харьков, 1919:** Изд. Издательский отдел Раб.-Кр. Правительства (1919 № 73, 75—79), Бюро В. С. И. (1919 № 74, 80); *Издание* Х. С. Р. Д. и Губисполкома Совета Раб., Крест. и Кр. Деп. (1919 № 83—146). Первая Советская тип., ул. Либкнехта, № 13. *Адр. ред. і контори:* ул. К. Либкнехта (б. Сумская), № 13.

Вийшло: 1919 — № 73—146; *Ф.* від 60,5×44 см до 60,5×39 см; *Обс.* 4—8 с., 2 с. (1919 № 132, 134, 137, 143); *Передпл.:* на 1 мес. 15 р. *Ц.* номера в Харькове 60 к. (1919 № 73—116), 70 к. (1919 № 117—143), в провинции и на ст. ж. д. 70 к. (1919 № 73—116), 80 к. (1919 № 117—143).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 73—143, 146; **ДНАБ:** 1919 — № 73—92, 94—102, 105—116, 118—145.

Примітки: До № 8(72) за 21 березня 1919 р. виходили «Известия Всеукраинского Центрального Исполкома Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Харьковского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (*див.* № 2483). Періодичність виходу — щоденна. Додатки: «Профессиональное движение» (*див.* № 2658); до № 74, 80, 86, 91, 99, 104 — «Литературно-Художественная Неделя» (*див.* № 2170). Від 14 грудня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Харьковского Военно-Революционного Комитета» (*див.* № 2524).

Як урядовий орган, газета систематично висвітлювала діяльність інституцій своїх засновників, пленуми Харківської ради, засідання губвиконкому; друкувала постанови та розпорядження нової влади під рубриками «Действия и распоряжения Совета Народных Комиссаров У.С.С.Р.» та «Действия и

распоряжения Х.С.Р.Д.», а також накази за підписом Голови Реввійськради Л. Троцького: про створення надзвичайного військово-революційного трибуналу (Ликвідація махновщини; Перебежчикам к Махно — расстрел. № 133), вміщувала виступи радянських партійних лідерів, зокрема Л. Троцького, В. Косіора, О. Коллонтай та ін., висвітлювала їхню участь у засіданні Харківської ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів та оприлюднювала виголошені промови (Т. Троцкий в Харькове. №119) тощо.

Широко висвітлювала редакція 1-й Всеукраїнський з'їзд профспілок (№ 99—105) та гостре продовольче питання в Україні (№ 74, 75). Однак центральною темою «Известий...» у 1919 р. була боротьба проти партизанських загонів Н. Махна, угруповань отамана М. Григор'єва та військ генерала А. Денікіна, тож на сторінках газети часто вміщувалися редакційні статті на зразок: «Долой махновщину» (№ 97), «Махно и меньшевики» (№ 132), «Ликвидация Григорьевых и освобождение Донецкого бассейна» (№ 121), а також статті Л. Троцького «Махновщина» (№ 129) та «Украинские уроки» (№ 116) — про повстання М. Григор'єва, доповідь Каменєва «Авантюра атамана Григорьевых» (№ 111), статті О. Коллонтай «Социальные основы “Григорьевских” авантур» (№ 119). Повстанню отамана М. Григор'єва присвячено редакційні статті «Григорьев изолирован» і «Перелом на григорьевском фронте» (№ 112) та «Беседа с товарищем Троцким» (№ 130).

У багатьох публікаціях йшлося про підготовку до оборони Харкова від наступу військ А. Денікіна. Становищу на фронті було присвячено окреме засідання пленуму Харківської ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, на якому виступив з доповіддю Л. Троцький (№ 133). Газета вміщувала агітаційні статті «На борьбу с Деникиным» (№ 141), а під рубриками «На борьбу с Деникиным за Донецкий бассейн» та «В Харьковской крепостной зоне» друкувала накази про мобілізацію харківських робітників і комуністів та повідомлення про становище на фронті.

У цей же період у низці статей йшлося про дезертирства та зраду в Червоній армії. Про це вели мову Л. Троцький у статті «Булат и злато (К вопросу о предательствах в Красной Армии)» (№ 142) та Ерде — у статті «Неделя явки дезертиров» (№ 141).

Особливо активно виступали на сторінках «Известий...» 1919 р. М. Равич-Черкаський, О. Коллонтай та автор під псевдонімом Ерде (ЭРДЭ). Зокрема,

О. Коллонтай опублікувала низку пропагандистських статей: «Красная Армия и ее культурно-созидательная работа» (№ 105), «За что мы воюем?» (№ 106), «Две жизни — две реки» (№ 108). М. Равич-Черкаський вів у газеті постійну рубрику «Штрихи», вміщуючи під нею різноматичні, полемічні й агітаційні статті, у яких роз'яснював переваги радянської влади та висвітлював міжнародне становище тощо. Ерде виступив зі статтями, спрямованими проти меншовиків, як-от: «Меншевизм на закате» (№ 77), «Меншевики, большевики и крестьянский вопрос» (№ 96).

Окрему групу становлять публікації І. Гроссман-Рощина: «Отцы и дети (Психологический этюд)» (№ 105), «Неблагонамеренные специалисты и специалисты благонамеренности» (№ 109), ін.

Іноді редакція друкувала літературознавчі статті, зокрема «Футуризм и социальная революция» (№ 80) під рубрикою «Штрихи».

У газеті було багато рубрик: «Действия и распоряжения Совета Народных Комиссаров У.С.С.Р.», «Действия и распоряжения Х.С.Р.Д.», «Телеграммы» (підрубрики: «На Украине», «В Советской России», «За границей»), «Извещения» (підрубрики: «Советских организаций», «Партийные», «Профессиональные», «Культурно-просветительные», «Справочные», «Разные»), «Последние известия», «По Губернии», «Партийная жизнь», «Рабочая жизнь», «Местная жизнь», «Иностранная жизнь», «Профессиональное движение», «Кооперация», «Штрихи», «Театр и искусство», «Отклики печати» та ін.

Серед авторів газети були: Гайворонський, І. Гроссман-Рошин, Ерде (ЭРДЭ), О. Коллонтай, І. Ломакін, Г. Ольгін, Л. Полонська, М. Равич-Черкаський (він же — М. Равич, М. Р-ч).

На останніх сторінках вміщено багато реклами.

Останній (146-й) номер вийшов друком 24 червня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 19; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 19, 20; Українська преса у фонді ХДНБ... С. 35, 36; Газети України 1917—1920 років... С. 42—44.

В. Габор

2527*

ИЗВЕСТИЯ ХЕРСОНСКОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА И ХЕРСОНСКОГО КОМИТЕТА КОМУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ (БОЛЬШЕВИКОВ). — Г. 1. № 1. 1919, 14 марта.

Известия Херсонского Губернского Исполнительного Комитета Советов

Ред.-изд. Редакционная коллегия. — **Херсон, 1919:** Тип. Херсонского военно-революционного совета (бывш. губернская). *Адр. ред. і контори:* д. бывш. Дворянского собрания (угол Эрделевской и Потемкинской улиц).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—5; Ф. 70×50 см.

Наявність у фонді: **ХОУНБ:** 1919 — Г. 1 № 5.

Примітки: Мова видання — російська. Від № 6 за 19 березня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Совета рабочих депутатов г. Херсона и его окрестностей» (див. № 2519).

Останній (5-й) номер вийшов 18 березня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 89.

Електронні джерела: Місцеві газети, видані в 1865—1943 роках. URL: <http://lib.kherson.ua/en-mistsevi-gazeti-vidani-v-1865-1943-rokah.htm>.

М. Комариця

2528

ИЗВЕСТИЯ ХЕРСОНСКОГО ГУБ. ПРОДОВОЛЬСТВ. КОМИТЕТА. — № 4. 1919, 5 июля.

Ред.: не подано. — **Одесса, 1919:** Одесская третья Советская тип., Александровский просп., № 11. *Адр. ред. і контори:* при Информационном Подотделе Губпродкома (Петроградская гост.).

Вийшло: 1919 — № 4—9; Ф. 44×30 см; Обс. 8 с.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 4—9.

Примітки: До № 3 за 28 червня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Одесск. губ. комиссариата продовольствия» (див. № 2505). Мова видання — російська.

Видання повністю зберігало структуру «Известий Одесск. губ. комиссариата продовольствия». На першій сторінці друкувалися матеріали відділу «Официальный отдел: Действия и распоряжения правительства» із рубриками: «От Совета Народных Комиссаров Украины», «Приказы Херсонского Губпродкома», «От Совета рабоче-крестьянской обороны», в якій, зокрема, вміщено документи: «Декрет об ответственности за нарушения поставлений продовольственных органов», «Декрет о распределении машин и орудий для уборки урожая 1919 г.», «Приказ народного комиссара по военным делам Украинской ССР».

У статтях «Уборка урожая», «Слабые стороны нашей работы», «Постановка работы в информационных отделах», «Губернское Продовольственное Сопровождение в Одессе», «Коммунальное питание» наголошено на ролі центральної та місцевої виконавчої влади у

централізації збору врожаю на тлі доволі успішної діяльності рад, дискутувалося питання покращення сільськогосподарського інвентарю для успішного збирання зернових та ін. У виданні продовжено публікацію статті «Херсонский Губпродком, его структура и деятельность» (початок — в «Известиях Одесск. губ. комиссариата продовольствия»).

Замітки «Положение в Одесском уезде», «Снабжение железнодорожников», «Положение советских хозяйств на Украине», «В коллегии Губпродукта», «В междоуведомственной семенной комиссии», «Продовольственная помощь Северу» інформували про стан різних галузей народного господарства як в Україні загалом, так і в Південному регіоні зокрема.

Постійні інформаційно-хронікальні рубрики видання: «Продовольственная хроника», «В Губпродкоме», «По Херсонской губернии» («Продовольственные губернии»), «В уездпродкоме», «Из бюллетеня Наркомпрода» та «Библиография», в межах якої прорецензовано «Рабочий кооператор» (Одеса, 1909) й «Известия Народного комиссариата Украины» (Київ. 1919. № 5/6).

Останній (9-й) номер датовано 9 серпня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 123; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 215.

М. Комариця

2529

ИЗВЕСТИЯ ХЕРСОНСКОГО ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ (1919 № 12—50, 53—89), ИЗВЕСТИЯ ХЕРСОНСКОГО ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ И ГУБЕРНСКОГО КОМИТЕТА КП(б) УКРАИНЫ (1919 № 90—112). — Г. 1. № 12. 1919, 26 марта.

Ред.-изд. Губ. Исполком (1919 № 17—23), Отд. сов. проп. (1919 № 34—50). *Ред.* Редакционная Коллегия (1919 № 54—112). — **Херсон, 1919:** Изд. Херс. Губисполком (1919 № 54—89), Херс. Губисполком и Губпартком (1919 № 90—112). Херсонская Губернская Советская Тип. (1919 № 17—33); 1-я Народная тип. (1919 № 34—50, 53—112). *Адр. ред. і контори:* ул. Карла Либкнехта (Суворовская), дом Паскера, уг. Торгового пер.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 12—50, 53—112; Ф. від 43×34 см до 70×50 см; Обс. 4 с. (1919 № 17—23), 2 с. (1919 № 47—76); *Передпл.:* на 2 мѣс. 32 р. (1919

№ 47—50). Ц. номери 50 к. (1919 № 17—23), 75 к. (1919 № 47—76).

Наявність у фонді: **ОННБ**: 1919 — Г. 1 № 17, 23, 47, 48, 50, 54—60, 62—65, 67—76; **ХОУНБ**: 1919 — № 12—20, 22—31, 33—50, 53—87, 88—112.

Примітки: До № 11 за 25 березня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Совета Рабочих Депутатов г. Херсона и его окрестностей» (див. № 2519). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». № 50 датовано 15 травня 1919 р., від 16 до 22 травня виходили «Известия Уездного С'езда Советов крестьянских, рабочих и красноармейских депутатов» (див. № 2523), № 1(51) за 31 травня і № 2(52) за 1 червня вийшли п. н. «Известия Херсонского губернского революционного комитета» (див. № 2530). Вихід газети відновлено від № 53 за 3 червня 1919 р. Мова видання — російська. Додаток до № 103, 104. У 1920 р. газета виходила п. н. «Бюллетень революционного комитета г. Херсона и его уезда» (див. 1920 р.).

У редакційних та авторських статтях ішлося про підготовку глав провідних держав світу до мирної конференції, збройне протистояння, що тривало на території Півдня України в той час, утверджувалися ідеологічні пріоритети соціалістичної ідеології, в основі якої — ідея класової боротьби (В. Кіпотін «Не могут поделиться», його ж «Авантюра Григорьева», И. Ф. «Освобождение рабочих — дело самих рабочих», А. Кральков «Социалистическая революция живет!»).

У газеті наголошувалося на важливості економічних підвалин для захисту радянської влади, вугільного басейну для розвитку економіки, що передбачало необхідність збереження контролю над Донбасом («Все на защиту Донецкого бассейна»). Серед інших економічних проблем — прийнята на нараді комуністів-більшовиків Херсонщини резолюція щодо земельного питання, впровадження карткової системи («Аграрный вопрос», М. Четвергов «О карточной системе»).

«По вопросу о школах национальных меньшинств» (підп.: Гимназистка старой школы) — про необхідність збору статистичних даних відділами народної освіти з метою формування освіти національними мовами.

Статті інформаційного характеру — «С'езд исполкомов Украины», «С'езд Советов Раб., Крестьянских и Красноармейских Депутатов Днепровского уезда».

Під рубрикою «В Советской Украине» йшлося про загальну мобілізацію населення, діяльність

Х. Раковського, розвиток військового потенціалу та відновлення промислового виробництва.

Новини міжнародного життя згруповано під рубрикою «За границей», а місцевого — під рубрикою «Херсон» (з підрубриками «Профессиональная жизнь» та «Партийная жизнь»): у них ішлося про херсонський повітовий з'їзд селянських депутатів та херсонський повітовий з'їзд волосних продорганів тощо.

Документи і коментарі до них уміщував «Официальный отдел», а також рубрика «Действия и распоряжения Х.С.Р.Д. и Губисполкома», що містила підрубрики: «Военный отдел», «Земельный отдел», «Совнархоз», «Отд. народоздоровия»; тут, зокрема, друкувалися накази Херсонського губернского військового комісаріату, комісаріату Одеського поштово-телеграфного округу, відділів фінансів, народної освіти, охорони здоров'я при Херсонському губвинкомі, обов'язкові постанови міського продовольчого відділу Херсонської губернской ради, спеціальні інструкції.

Інші рубрики видання: «Телеграммы» («Телеграммы и радио»), «За границей», «В Крыму», «Хроника», «Рабочая и профессиональная жизнь», «Партийная жизнь», «Театр и музыка», «Справочный отдел».

У газеті публікувалися вірші пропагандистського характеру поетів-аматорів.

Останній (112-й) номер датовано 13 серпня 1919 р. *Бібліографія*: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 89.

Електронні джерела: Місцеві газети, видані в 1865—1943 роках. URL: <http://lib.kherson.ua/en-mistsevi-gazeti-vidani-v-1865-1943-rokah.htm>.

М. Комариця

2530*

ИЗВЕСТИЯ ХЕРСОНСКОГО ГУБЕРНСКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА. — № 1(51). 1919, 31 мая.

Ред. Коллегия. — **Херсон, 1919**: Изд. Херсон. Губревком. 1-я Народная тип.

Вийшло: 1919 — № 1(51), 2(52); Ф. 70×50 см.

Наявність у фонді: **ХОУНБ**: 1919 — № 1(51), 2(52).

Примітки: До 29 травня газета виходила п. н. «Известия Уездного Исполкома Советов Крестьянских, Рабочих и Красноармейских Депутатов» (див. № 2522). Мова видання — російська. Від № 53 виходили «Известия Херсонского Губернского Исполнительного Комитета Советов» (див. № 2529).

Останній (2(52)-й) номер вийшов 1 червня 1919 р. *Бібліографія*: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 89.

Електронні джерела: Місцеві газети, видані в 1865—1943 роках. URL: <http://lib.kherson.ua/en-mistsevi-gazeti-vidani-v-1865-1943-rokah.htm>.

М. Комариця

2531*

ИЗВЕСТИЯ ЦЕНТРАЛЬНОГО ТАРИФНОГО КОМИТЕТА ГОРНОЙ И МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ. — № 1. 1919.

Харьков, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 216.

С. Блавацький

2532

ИЗВЕСТИЯ ЧЕРНИГОВСКОГО ВРЕМЕННОГО ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА. — № 1. 1919, 17 янв.

Ред. Редакционная Коллегия при Черн. Рев. Комитете. — **Чернигов, 1919:** Печатано в Черниговской Губернской Тип. (1919 № 3—15); Тип. Черниговского Временного Военно-Революционного Комитета (1919 № 16—32). *Адр. ред.:* в помещении Военно-Революционного Комитета (1919 № 3, 4). *Адр. ред. і голов. контори:* здание бывшего губернского правления (1919 № 5—32). *Адр. контори:* Николаевская ул., Епархиальный дом.

Вийшло: 1919 — № 1—37; *Ф.* від 46×36 см до 54×36 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера 50 к. (1919 № 3), 60 к. (1919 № 4—32).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 3—6, 8—13, 15—18, 20—32; **ДНАБ:** 1919 — № 1—3, 5, 7—10, 12, 13, 15—24, 26—30, 32.

Примітки: Мова видання — російська. № 24 за 14 лютого 1919 р. вийшов із додатком. Від № 38 за 6 березня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Черниговского Губернского Революционного Комитета, Черниговского Уездного Исполнительного Комитета и Городского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (див. № 2535).

«Известия...» засновано для пропагування соціалістичних ідей та зміцнення позицій радянської влади в Чернігові, для доведення до відома громадян її офіційних розпоряджень, а також для інформування про події з різних царин життя, починаючи від міжнародної ситуації та закінчуючи подіями в губернії.

Основні теми статей «Известий...» — боротьба пролетаріату різних країн за свої права, ситуація на фронтах України та події суспільно-політичного життя в Україні. Питання економіки, освіти, культури висвітлювалися переважно у масштабі Чернігівської губернії. Досить детально аналізувалася робота місцевих установ і організацій: комісаріатів Чернігівського військово-революційного комітету, місцевої спілки літераторів і журналістів, партійних організацій та ін. Видання містило велику кількість різноманітних оголошень, зокрема і рекламу місцевої преси (у № 20 надруковано повідомлення про відновлення випуску друкованого органу Чернігівського комітету КП(б)У «Рабочий и Крестьянин», який досі виходив підпільно, та про випуск односторонньої літературно-суспільної газети Чернігівського професійного союзу літераторів і журналістів п. н. «День журналиста»).

Значну частину обсягу видання становили офіційні матеріали: партійні резолюції, накази губернського військкредитному, коменданта Чернігова, губернських комісарів (продовольства, фінансів та ін.), інструкції сільським військово-революційним комітетам тощо.

Номер 24-й вийшов із «Прибавлением», в якому вміщено «Список домовладельцев г. Чернигова, обложенных контрибуцией по требованию Военно-Революцион. Комитета» з переліком відповідних осіб за вулицями.

«Известия...» провадили традиційні інформаційні рубрики з матеріалами, підготовленими переважно на основі повідомлень БУП: «Радио и телеграммы», «На Украине», «В Советской России», «За границей», «Оперативная сводка», «Хроника». Документи вміщувалися під рубрикою «Официальные приказы и распоряжения» (згодом — «Приказы и распоряжения революционной власти»), гумористичні матеріали — п. н. «Между строк».

Серед авторів газети — Криця, Ем., Кас.

Останній (37-й) номер датовано 5 березня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 217; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 37, 38; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 96, 97.

М. Процик-Кульчицька

2533

ИЗВЕСТИЯ ЧЕРНИГОВСКОГО ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧИХ, СЕЛЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919 № 72); **ИЗВЕСТИЯ ГУБЕРНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТОВ РАБОЧИХ, СЕЛЯНСКИХ**

И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ ЧЕРНИГОВЩИНЫ (1919 № 74—162). — № 72. 1919, 24 апр.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 72—120).
Отв. ред. Ив. Крипец (1919 № 121—162). — **Чернигов, 1919:** *Тип.* Черниговского Революционного Комитета (1919 № 72); *Тип.* Черниговского Губернского Исполн. Комитета (1919 № 74—162). *Адр. ред. і голов. контори:* здание бывшего губернского правления.

Вийшло: 1919 — № 72—162; *Ф.* від 44,5×36 см до 54×36 см; *Обс.* 2—6 с.; *Передпл.:* на мес. для городских 13 р. 50 к. (1919 № 74—91), 17 р. (1919 № 92—143), для иногородних 14 р. 50 к. (1919 № 74—91), 18 р. (1919 № 92—143). *Ц.* номера 60 к. (1919 № 72—90), 75 к. (1919 № 91—162).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 72, 74—95, 97—136, 138—162; **ДНАБ:** 1919 — № 91, 92, 94—162.

Примітки: До № 71 за 18 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Черниговского Губернского Революционного Комитета, Черниговского Уездного Исполнительного Комитета и Городского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (*див.* № 2535). Періодичність виходу — щоденна. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Додаток до № 77 за 30 квітня 1919 р.: «Устав Коммунистической партии Украины». Від 13 серпня 1919 р. виходила газета п. н. «Серп и Молот» (*див.* № 2682).

Орган Чернігівського губвиконкому був покликаний провадити пропагандистську роботу в губернії, поширюючи ідеї соціалізму та пролетарської революції. Основні статті присвячено міжнародній ситуації, зокрема розвитку робітничого руху за кордоном, та внутрішньополітичним українським проблемам. Великої ваги газета надавала формуванню негативної суспільної думки про опонентів радянської влади — Н. Махна, М. Григор'єва, генералів Добровольчої армії та ін. (Еврейские погромы и контр-революция. № 81; Уроки Григорьевщины. № 99; Махно и Григорьев. № 156). Тривалий час провідною темою «Известий...» було захоплення Харкова військами Добровольчої армії під проводом А. Денікіна. Багато матеріалів публікувалося для пропаганди загальної військової повинності, що були підготовлені, як правило, у відповідних місцевих інстанціях, як-от Чернігівське повітове відділення всезагального військового навчання та окружний відділ військового навчання.

Автори низки статей порушували питання економіки, реформування системи освіти, дошкільного

виховання та позашкільного навчання і культурного будівництва загалом. Неодноразово редакція звертала увагу на значення преси в тогочасних суспільно-політичних умовах та на її якість (Роль Советской печати в наши дни. № 88; Ив. Докудовский. Газету в деревню! № 114).

Кожне число видання містило також накази, декрети, розпорядження і постанови різних органів влади, матеріали про проведення з'їздів партійних і профспілкових організацій та велику кількість телеграфних повідомлень РОСТА, що публікувалися без творчої адаптації. Лише іноді друкувалися гумористичні матеріали та вірші.

У виданні було багато рубрик: «На красных фронтах», «Радио и телеграммы», «На Украине», «В Советской России», «За границей», «В Красной Венгрии», «Приказы и распоряжения революционной власти», «Экономическая жизнь», «По губернии», «Местная жизнь», «Продовольствие и снабжение», «Профессиональная жизнь», «Коммунальное хозяйство», «По нашему краю», «Культурное строительство», «Библиография», «Обзор печати», «Литературная жизнь», «Маленький фельетон», «Страничка красноармейца».

Серед найактивніших авторів — Сергій Брянцев, С. Волковиський (можливо, також під крипт. С. В.).

Номер 77-й вийшов із двосторінковим «Приложением», в якому вміщено статут Комуністичної партії України.

Останній (162-й) номер датовано 12 серпня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 279; Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 217; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 37, 38; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 96, 97.

М. Процик-Кульчицька

2534*

ИЗВЕСТИЯ ЧЕРНИГОВСКОГО ГУБЕРНСКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА И ГУБЕРНСКОГО КОМИТЕТА РОССИЙСКОЙ КОМУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ (БОЛЬШЕВИКОВ). — № 34(214). 1919, 12 нояб.

Чернигов, 1919.

Вийшло: 1919 — № 34(214)—46(226).

Примітки: До № 33(213) за 11 листопада 1919 р. виходили «Известия Совета Рабоче-Крестьянской Обороны Украины и Губ. Исп. Ком. Советов Р. К. и Кр. Деп. Черниговщины» (*див.* № 2518). Мова видання — російська.

Від № 47(227) за 27 листопада 1919 р. газета виходила п. н. «Знамя Советов» (див. № 2098).

Останній (46(226)-й) номер видання датовано 29 листопада 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 217.

М. Комариця

2535

ИЗВЕСТИЯ ЧЕРНИГОВСКОГО ГУБЕРНСКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА, ЧЕРНИГОВСКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА И ГОРОДСКОГО СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ. — № 38. 1919, 6 марта.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Чернигов, 1919:** Тип. Черниговского Временного Военно-Революционного Комитета. *Адр. ред. і голов. контори:* здание бывшего губернского правления.

Вийшло: 1919 — № 38—71; *Ф.* 54×36 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера 60 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 42—44, 47.

Примітки: До № 37 за 5 березня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Черниговского Временного Военно-Революционного Комитета» (див. № 2532). Нумерація чисел валова, в нумерації є помилки. Мова видання — російська. Від № 72 за 24 квітня 1919 р. виходили «Известия Черниговского Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Селянских и Красноармейских Депутатов» (див. № 2533).

Газета продовжувала дотримуватися концепції свого попередника, зосереджуючись на розгляді проблем утвердження радянської влади на Чернігівщині, на висвітленні поширення робітничого руху в світі та інформуванні про воєнні й суспільно-політичні події в Україні. У № 47 надруковано статтю «Новый этап», в якій висловлено переконання, що після Третього всеукраїнського з'їзду рад розпочнеться нова епоха організації країни, під час якої революційні комітети замінятимуться радами.

У виданні публікувалося багато пропагандистських матеріалів, офіційні документи, прийняті органами влади; звіти про засідання губернской ради депутатів, робітничі та селянські конференції; замітки про новини місцевого життя тощо. У № 47 вітали вихід у світ «Вестника Губземотдела Черниговщины», що мав на меті доступно для селян пояснювати основи соціалістичної аграрної політики.

Чимало інформаційних матеріалів публікувалося за повідомленнями БУП та РОСТА.

Рубрики газети: «Радио и телеграммы», «На Украине», «По губернии», «В Советской России», «За границей», «Оперативная сводка», «Хроника», «Приказы и распоряжения революционной власти», «Библиография».

Більшість статей подано без підписів.

Останній (71-й) номер датовано 18 квітня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 217; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 37, 38; Газеты України 1917—1920 років... С. 96, 97.

М. Процик-Кульчицька

2536

ИЗВЕСТИЯ ЧЕРНИГОВСКОГО ГУБЕРНСКОГО СОВЕТА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ СОЮЗОВ (1919 — 1920 № 5); **ИЗВЕСТИЯ ГУБ. СОВЕТА ПРОФСОЮЗОВ И ГУБ. ОТДЕЛА ТРУДА ЧЕРНИГОВЩИНЫ** (1920 б. н. 29 січ. — № 12). — № 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Чернигов, 1919—1920.**

Вийшло: 1919 — № 1—4, 1920 — № 5, б. н. 29 січ., № 7—12; *Ф.* 46×33 см; *Обс.* 1 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1920 — № 10—12; **ДНАБ:** 1919 — № 3, 4, 1920 — № 5, б. н. 29 січ., № 7—10, 12.

Примітки: Наявний № 3 вийшов 11 грудня 1919 р. Видання друкувалося від № 58(238) за 1919 р. до № 49(305) за 1920 р. на сторінках газети «Знамя Советов» (див. № 2098). Мова видання — російська.

Газета мала вузьке фахове спрямування, звертаючи увагу на проблеми реформованих у пореволюційні роки професійних спілок. У статтях Н. В. «Освобождение Украины и профсоюзы», «Профессиональная жизнь в губернии», «Созыв III С'езда Проф. Союзов», О. З. «Два С'езда», «К вопросу о натурализации заработной платы», С. Р. «Старые и новые Советы союзов», «Беседы с рабочими» особливу увагу звернено на питання охорони праці й соціального забезпечення трудящих, з'ясовано, чому професійні ради побудовані за виробничим принципом.

Економічні пріоритети в побудові нового соціалістичного устрою з огляду на зменшення зовнішньополітичних загроз, історична зумовленість у відмінностях організації праці в місті та селі й кооперація як шлях взаємного зближення, шкідливість насильницької колективізації та націоналізації сільського виробництва — ці та інші проблеми об-

говорюються у статтях О. З. «Снятие блокады и восстановление народного хозяйства», О. Зарицького «Социализм в городе и собственность в деревне», С. Єлизаветіна «Госконтроль и задачи профсоюзов».

Не менш пильну увагу було звернено на культурно-просвітню діяльність: у країні запроваджувалася обов'язкова початкова освіта (подано інструкцію про організацію шкіл грамотності), створювалися бібліотеки на підприємствах, поширювалися періодичні видання тощо.

У матеріалах інформаційних рубрик та відділів («Рабочая жизнь», «Местная жизнь», «Партийная жизнь», «В Губпросвете», «Официальный отдел», «Культурно-просветительная работа», «Извещения») друкувалися повідомлення про збори Чернігівської організації КП(б)У, з'їзд повітових агітпросвітів, роботу опродкомгубів, відкриття партійної школи при губнаркомі тощо: вміщено інформацію про роботу окремих відділів ради профспілок, зокрема про культурно-просвітню працю.

Останній (12-й) номер датовано 4 березня 1920 р.
Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 105.

М. Комариця

2537*

ИНТЕРНАЦИОНАЛ: Орган Харьковской организации Российской социалистической рабочей партии интернационалистов (1919 № 1); Вечерняя политическая газета. Орган Харьковской организации Российской социалистической раб. партии интернационалистов (1919 № 2—4). — № 1. 1919, 17 дек.

Харьков, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—4.

Примітки: Мова видання — російська.

Останній (4-й) номер вийшов у світ 27 грудня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 553.

В. Габор

2538

ИНФОРМАЦИОННЫЙ ЛИСТОК (НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ У.С.С.Р.). — № 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Харьков** (1919 № 1); **Киев** (1919 № 2, 3), **1919:** *Издание* Информационного Отдела Н.К.С.О. *Тип.* Ю. М. Беркманъ, Харьков (1919 № 1); *Тип.* акц. о-ва «Петр Барский», Киев (1919 № 2, 3).

Вийшло: 1919 — № 1—3; *Ф.* від 26×17 см до 36×27 см; *Обс.* 4 с. (1919 № 1, 2), 32 с. (1919 № 3).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 3; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 2.

Примітки: Мова видання — російська.

У часописі регулярно друкувалися оглядові матеріали діяльності Народного комісаріату соціального забезпечення. Згідно з декретом про створення Комісаріату соціального забезпечення, зазначалося, що його метою «является планомерная организация помощи нетрудоспособным и лишенным средства к существованию гражданам У.С.С.Р.» (Организация комиссариата. № 1). Про діяльність відділів («Охраны материнства и младенчества», «Опеки и попечительства», «Помощи увечным воинам», «Пенсий», «Помощи пострадавшим от контр-революции») та підвідділів комісаріату інформовано у публікаціях: «Отчет о деятельности отдела охраны материнства и младенчества», «Обзор деятельности отдела охраны детства наркомсобеза за истекший период» (№ 3), ін.

Помітне місце на сторінках журналу займали аналітичні матеріали про дитячу смертність (причини і методи подолання), значення дитячих притулків і сиротинців для тогочасного суспільства; системи принципів та порядку нарахування пенсій; мети і завдань охорони дитинства тощо: Б. С. «Задачи и цели охраны материнства и младенчества», «Каковы причины детской смертности и как с ними бороться», «Чем были приюты, и чем они должны быть», «Порядок назначения пенсии» (усі — № 3).

Частину змістового наповнення часопису становили декрети та розпорядження Народного комісаріату соціального забезпечення, які публікувалися в «Известиях Временного Рабочего Крестьянского Правительства Украины» та на сторінках «Информационного листка», наприклад: «Распоряжения отдела помощи увечным и нетрудоспособным и павшим в нужду за май мес.», «Законы и распоряжения по пенсионному делу».

Інформаційно-хронологічну частину журналу представлено замітками та кореспонденціями рубрик «Работа на местах» та «Разные известия», у яких висвітлювалися проблеми соціального забезпечення регіонального значення.

Рубрики видання: «Работа на местах», «Разные известия» та ін.

Автори публікацій: А. Гройнім, В. Мойрова та ін. Останній (3-й) номер вийшов у світ у липні 1919 р.

Бібліографія: Газеты Украины 1917—1920 років... С. 123.

Р. Романюк

2539

ИНФОРМАЦИОННЫЙ ЛИСТОК СОВЕТА НАРОДНОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ. — Выходит два раза в неделю. № 1. 1919, [февр.].

Ред.: не подано. — **Харьков, 1919:** Изд. Информационного Подотдела Укрсовнархоза (1919 № 4); Информационного Подотдела Иногородного Отдела Укрсовнархоза (1919 № 5—14). 7-я Советская тип., Харьков, Пушкинская, 31. *Адр. ред. і контори:* Харьков, ул. Либкнехта, 18—20.

Вийшло: 1919 — № 1—14; Ф. 44,5×29 см; Обс. 2—6 с.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 4—14; **ДНАБ:** 1919 — № 4—14.

Примітки: Мова видання — російська.

Видання інформувало про роботу Української ради народного господарства загалом і численних її організаційних частин зокрема. Газета прагнула повідомляти водночас про функціонування центрального раднаргоспу і про досягнення його місцевих відділів.

Значну частину шпальт видання редакція відводила для публікування офіційних матеріалів, важливих як для розвитку економіки країни загалом (як-от постанови Тимчасового робітничо-селянського уряду України), так і для окремих галузей народного господарства — металургійної, хімічної, електротехнічної та багатьох інших. Друкувалися також постанови президії Укк-раднарго-спу України та різноманітні положення, постанови, документи, затверджені у відповідних відділах Раднарго-спу.

Інформаційну частину кожного числа становили матеріали, надані різними відділами та підвідділами Укк-раднарго-спу, серед яких: фінансово-економічний, юридичний, матеріально-транспортний, водного транспорту.

Майже традиційною для кожного числа «Информационного листка...» була публікація хроніки Укк-раднарго-спу.

У виданні друкувалися інформаційні матеріали: найчастіше замітки про роботу раднарго-спів у невеликих українських містах та в Росії (відомості подавалися часто на основі публікацій в московських газетах).

Постійні рубрики часопису: «Часть официальная», «Часть информационная», «Хроника Укрсовнархоза», «На Украине», «В Советской России».

Від № 10 на сторінках газети з'явилася оголошення про переїзд майже всіх відділів Укк-раднарго-спу до Києва. Через обставини, пов'язані з цим переїздом,

що мав відбутися 1 квітня, останній (14-й) номер «Информационного листка...» за 31 березня 1919 р. вийшов у зменшеному обсязі.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 25; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 49; Газети України 1917—1920 років... С. 123.

М. Процик-Кульчицька

2540*

ИСКАТЕЛЬ ПРИКЛЮЧЕНИЙ = L'AVENTURIER: Ежедневная Иллюстрированная Газета (1919 № 1, 2); Ежедневный Иллюстрированный Журнал (1919 № 3). — Г. 1. № 1. 1919, янв.

Одесса, 1919: Изд. «Новинки». Тип. 3. Лебединского и Г. Вепринского.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—3; Ф. 36×27 см (1919 № 1, 2), 27×18 см (1919 № 3); Обс. 4—8 с.; Ц. номера 60 к.

Примітки: Мова видання — російська.

Останній (3-й) номер вийшов у світ в лютому 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 37, 125; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 216; *Бельский М. Р., Ижик Л. В.* Журналы старой Одессы. С. 40.

С. Блавацкий

2541

К ПОБЕДЕ! Органъ Полит'отдела Н-ской дивизии. — № 1. 1919, 27 сент.

Ред.-изд.: Полит'отдел Н-ской дивизии. — **Б. м., 1919:** Передвижная тип. полит'отдела Н-ской дивизии. *Адр. ред.:* Действующая армия.

Вийшло: 1919 — № 1—38; Ф. 43×31 см (1919 № 1—35), 48,5×34 см (1919 № 37, 38); Обс. 4 с. (1919 № 1—35), 2 с. (1919 № 37, 38).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1—3, 6, 11—13, 15—17, 20, 22, 23, 26, 27, 30, 34, 35, 37, 38.

Примітки: У надзаголовку — напис: «Бесплатно» та гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Перед виданням стояло завдання сприяти організаційно-політичній та агітаційно-пропагандистській роботі політичного відділу Н-ської дивізії Червоної армії.

У газеті публікувалися накази, повідомлення про воєнні дії, в яких брали участь Н-ська дивізія та інші підрозділи Червоної армії. У ній інформувалося про суспільно-політичну ситуацію на території, підконтрольній Збройним силам Білого руху. Зокрема, йшлося про бої на Південному, Північному, Західному,

Східному, Туркестанському фронтах, вказувались напрямки та райони бойових дій. Низка статей порушувала питання дисципліни в дивізії та побуту солдатів.

На сторінках газети вміщувалися замітки, присвячені суспільно-політичним подіям у країнах Східної та Західної Європи, Азії, Африки тощо.

Рубрики часопису: «Важнейшие известия», «На красных фронтах», «Телеграммы», «Красноармейская жизнь», «Заграницей», «Официальный отдел», «Там, где белые», «Черная Доска», «По Советской России».

Автори газетних матеріалів: А. Логінов, Лугін, Мусін та ін.

Останній (38-й) номер вийшов у світ 17 листопада 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 49; Газети України 1917—1920 років... С. 149.

Р. Бліхарський

2542

К СВЕТУ: Издание Политотдела 2-ой Дивизии У.С.А. — № 1. 1919.

Отв. ред. Грицевская. — **Б. м., 1919:** Тип. Политотдела 2-ой Дивизии Укр. Сов. Армии.

Вийшло: 1919 — № 1—10; *Ф.* 44,5×32 см; *Обс.* 4 с.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 10.

Примітки: Гасла газети: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», «Мы путь земле укажем новый, Владыкой мира будет Труд!». Мова видання — російська.

Пробільшовицьке видання, орієнтоване на червоноармійців. Значну частину змісту кожного числа становили замітки на основі радіоповідомлень про події політичного життя в Україні й Росії, міжнародні відносини, становище на фронтах.

Основна тема наявного номера — це перемога Червоної армії над військами отамана М. Григор'єва, внаслідок чого було захоплено важливі населені пункти. Надруковано звернення голови Робітничо-селянського уряду України Х. Раковського до червоноармійців із закликами до боротьби проти «зрадника» М. Григор'єва. Окремі замітки акцентують увагу читачів на відмові Н. Махна допомагати повстанцям під проводом М. Григор'єва та на дореволюційному минулому повстанського отамана.

У наявному номері вміщено звернення Комуністичного Інтернаціоналу до трудящих усього світу; повідомлення про успіхи більшовицького війська в боротьбі проти армії О. Колчака на території Росії; нова інформація щодо мирних переговорів тощо.

У газеті вміщувалися літературні твори, як-от: оповідання Марка Криницького «Белая кость», вірші І. Деменка та ін.

Публікувалися карикатури на злободенні теми, зокрема про боротьбу селянства й робітництва з ворогами.

Серед рубрик — «По России», «В царстве белых».

Останній (10-й) номер датовано 20 травня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 49; Газети України 1917—1920 років... С. 124.

М. Процик-Кульчицька

2543

КИЕВСКАЯ БЪДНОТА: Экстренный выпуск. — 1919, [6 февр.].

Ред.: не подано. — **Київ, 1919:** Тип. «Днѣпръ», Київ, Костельная, 9.

Вийшло: 1919 — [6 февр.]; *Ф.* 54×40,5 см; *Обс.* 1 с.; *Ц.* номера 75 к.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — [6 февр.].

Примітки: Наявний російськомовний випуск нумерований і недатований.

Газета почала виходити після чергового захоплення Києва радянськими військами та відновлення влади Київської ради робітничих депутатів. Про її встановлення Тимчасовим робітничо-селянським урядом України йдеться у зверненні міського виконкому.

У випуску вміщено також дві статті з критикою роботи Директорії, зокрема її спроб скликати Трудовий конгрес. Особливо гостро редакція висловилася щодо діяльності українського уряду на внутрішній та зовнішній політичній арені в публікації «Слѣпая политика Директоріи», де порівняно ситуацію в ті ж місяці 1918 й 1919 рр.

Відомостей про інші екстрені випуски газети нема.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 50; Газети України 1917—1920 років... С. 124.

М. Процик-Кульчицька

2544

КИЕВСКАЯ ЖИЗНЬ. — № 1. 1919, 25 авг. (7 сент.).

Ред.-изд.: К. П. Василенко, Н. В. Калишевичъ. — **Київ, 1919:** Тип. Р. К. Лубковскаго, Фундуклеевская ул., 19. *Адр. ред. і контори:* Київ, Фундуклеевская, 19.

Вийшло: 1919 — № 1—75; *Ф.* від 65×51,5 см до 54,5×52,5 см (1919 № 1—25), від 70,5×52,5 см до 70×43 см (1919 № 26—75); *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера 3—4 р. (1919 № 1—51), 5 р. (1919 № 52—75).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 1—72, 74; **ДНАБ**: 1919 — № 1—59, 61—75; **РНБ**: 1919 — № 1, 4, 54.

Примітки: Газета виходила щоденно за участі К. П. Василенка, Гарольда, М. О. Іоселевича, М. В. Калишевича, М. С. Мільруда, Д. М. Одинця, В. В. Португалова, В. А. Чаговця. Друкувалася з дозволу військової цензури. Мова видання — російська.

Щоденна суспільно-політична газета функціонувала в умовах окупованого білогвардійцями Києва та відображала події в Україні і Росії, на які суттєво впливав стан війни. Центральною темою публікацій видання було відродження Росії, і в цьому контексті Україна трактувалася як її частина і як соратник у боротьбі проти більшовиків. Чи не найкраще ілюструвала великоросійську ідею стаття «Объединіе Россіи и національный вопрос» Д. Одинця. Ратуючи за єдину неподільну Росію, автор радив забути про «самостійність» України, бо в новій демократичній Росії може бути надане право тільки на мову, літературу та мистецтво і на те, що їх створює, — школи і всеможливі «просвіти» для кожної національності і української зокрема.

Редакція інформувала читачів про бойові дії Добровольчої армії, наступ формувань О. Колчака, допомогу Добровольчій армії та святкування другої річниці з нагоди її заснування, більшовицькі розстріли в Москві тощо. У виданні вміщено спогади очевидців про пережиту більшовицьку окупацію Києва на кшталт публікацій Всеволода Чаговця «Въ туманѣ пережитого» та «Кровавое дѣйство», Д. Одинця «Уроки пережитого» та про розслідування більшовицьких злочинів під постійним заголовком «Чрезвычайка».

Окремий сегмент матеріалів висвітлював єврейські погроми в Україні та в різних містах, наприклад у Фастові.

В офіційному відділі друкувалися накази за підписами головнокомандувача військами Київської області генерала А. Драгомирова та київського військового губернатора генерал-лейтенанта М. Бредова, офіційні повідомлення штабу головнокомандувача збройних сил Півдня Росії та штабу військ Київської області про бойові дії проти більшовиків, накази по гарнізону Києва тощо.

На шпальтах видання містилися рецензії «Изь истории украинской державности» без зазначення авторства (№ 16, 18) на книгу Л. М. Неманова «Финансовая политика Украины»; під рубриками

«Въ лагерѣ Директоріи», «Политика Директоріи» та «Украинская Директорія» подано повідомлення української преси про діяльність Директорії, наказ С. Петлюри про мобілізацію до Армії УНР тощо.

Газета мала «Официальный отдѣлъ» і такі рубрики: «Хроника», «Война съ большевиками», «Другіе фронты», «Разные извѣстія», «Распоряженіе властей», «Административныя вѣсти», «Городскіе дѣла», «Положеніе въ Кіевѣ», «Въ освобожденной Россіи», «Въ Одессѣ», «Въ Сибири», «Заграницей», «Рабочая жизнь», «Печать», «Военный обзоръ», «На желѣзныхъ дорогахъ», «Театръ», «Объявленія», «Письмо въ редакцію» та ін.

Серед авторів часопису були відомі українські та російські журналісти: Микола Василенко, Іван Лукаш, В. Португалов, Олександр Яблонський. Особливо активно виступали на сторінках «Кіевской Жизни» Ілля Еренбург (статті на різні актуальні теми) і Гарольд (вірші п. н. «Рифмы дня» та «Миніатюри»).

Останній (75-й) номер вийшов 29 листопада (12 грудня) 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 36; Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 65; Газети України 1917—1920 років... С. 125; Київські газети 1838—1940 років... С. 110.

В. Габор

2545

КІЕВСКАЯ РѢЧЬ: Ежедневная вечерняя газета. — № 1. 1919.

Ред. М. Н. Евреиновъ. — **Кієвъ, 1919**: Изд. Тип. Штаба войскъ Кіевской области. *Тип.* штаба войскъ Кіевской области. *Адр. ред. і контори*: Типографія Штаба войскъ Кіевской области.

Вийшло: 1919 — № 1—12; Ф. 47×35 см; Обс. 2 с.; *Передпл.*: на мѣс. 60 р. Ц. номера 3 р.

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 3—5, 7—12.

Примітки: Наявний № 3 вийшов 18 листопада 1919 р. Мова видання — російська.

У газеті суспільно-політичного спрямування висвітлювалися події радянсько-української війни та Громадянської війни в Росії.

На шпальтах газети вміщувались офіційні повідомлення штабу військ Київської області Збройних сил Півдня Росії, а також оперативні зведення Червоної армії.

В окремих статтях та інформаційних повідомленнях розкривалася робота кооперативів, які діяли на території України, вміщувалася поточна адміністративна хроніка Київщини, зокрема про нала-

годження інфраструктури, відновлення економіки міста і прилеглих повітів.

Рубрики видання: «Военный обзор», «На фронтъ», «Въ Кіевѣ», «Телеграммы», «Хроника», «Наши кооперативы», «Театръ», «Рабочая жизнь», «Происшествія».

Останній (12-й) номер газети вийшов у світ 28 листопада 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 37; Газети України 1917—1920 років... С. 126; Київські газети 1838—1940 років... С. 114.

Р. Бліхарський

2546

КІЄВСКАЯ РУСЬ. — № 1. 1919,
4 нояб.

Ред.-изд. А. Г. Москвичъ. — **Кієвъ, 1919:** Тип. Т-ва Кушнарева и К°, Кієвъ, Караваевская, 5. Адр. ред. і контори: ул. Терещенковская, 11.

Вийшло: 1919 — № 1—5; Ф. 60×44,5 см; Обс. 2 с.; Ц. номера 4 р. (1919 № 1), 5 р. (1919 № 2—5).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1—5; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 4, 5.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Боже, утверди, Боже, укрѣпи, чтобъ есми во вѣки вси едино были» («слова нашихъ предковъ на Переяславской Радѣ»). Виходила з дозволу військової цензури. Періодичність виходу — раз на тиждень. Мова видання — російська.

Громадсько-політична газета монархічного спрямування ставила за мету відновлення російської державності у її довоєнних кордонах та всіма силами обстоювала лозунг «єдиної та неділимої Росії». Редакція видання позиціювала його таким чином: «Мы — малороссы, и наша газета будетъ органомъ малорусской национально-общественной мысли» (Кієвъ, 3 нояб. 1919. № 1). У редакційній політиці чітко простежується проденікінська заангажованість часопису, підтримка політики та воєнної стратегії Збройних сил Півдня Росії.

У низці публікацій провідні співробітники часопису актуалізували геополітичні ідеологеми видатних українських державних діячів у ретроспективі, зокрема рішення Б. Хмельницького укласти військово-політичний союз із Московією (Савенко Ан. По завѣтамъ Богдана Хмельницкаго. № 1). У цих та інших матеріалах рефреном звучала гостра критика т. зв. «сепаратистських» тенденцій в українському політичному середовищі, «самостійництва», державницьких позицій «галицийских украинцев»,

«петлюрівщини» (Грушевскій С. Уроки петлюровщины. № 3) і т. ін.

Редакція видання вела систематичний скрупульозний моніторинг бойових зіткнень між Збройними силами Півдня Росії та військами Директорії УНР й оперативно інформувала читачів про ситуацію на фронтах. Тут подано зведення із фронтів воєнних дій (у рубриці «Передъ выпускомъ номера»), кореспонденції (Передъ выпускомъ номера. № 4) та огляди (Лаврецкій. Мощная операция генерала Шиллинга. № 5).

Один із провідних авторів газети, А. Савенко, викривав позицію російських лібералів, «общественниковъ» щодо неприйнятності в Росії «реакции», позицій «конституційних демократів» (Савенко Ан. Три дороги. № 3).

Тут опубліковано відозви, звернення агітаційно-пропагандистського характеру українських отаманів (Закусила, Клименка, Кожа, Лазаренка, Струка, Приходька), адресовані українському селянству, із закликами долучатися до боротьби з російськими комуністами (Малороссійскіє партизаны. № 5).

На сторінках газети надруковано низку інтерв'ю, зокрема із професором М. В. Бернацьким, про фінансові перспективи, відновлення економіки Росії і т. ін.

В окремих передруках публікацій російської емігрантської преси (зокрема паризької газети «La Cause Commune»), зарубіжних кореспонденціях осуджувалося ставлення російських більшовиків до політичних опонентів (Бурцев Вл. Борьба съ большевиками на жизнь и на смерть. № 1).

Міжнародна тематика висвітлювалася як позарубриково, так і під рубрикою «За рубежомъ». Тут вміщено інформаційні та розширені замітки про подієвість 1919 р., міжнародні відносини, діяльність різних дипломатичних місій, перебування союзницького експедиційного корпусу в різних регіонах колишньої Російської імперії, зовнішньоторговельні відносини тощо. У поодиноких зарубіжних кореспонденціях, оглядових матеріалах подано звіти про перебіг Паризької мирної конференції 1919—1920 рр., зокрема перемовини очільників дипломатичних місій «чужорідних/українних народів» із представниками країн—членів Антанти. Тут вміщено інтерв'ю ростовського кореспондента газети із президентом Чехословаччини про ймовірні варіанти конфедерації слов'ян (Славянскій вопросъ. № 1).

На сторінках видання надруковано матеріали пізнавального змісту про визначні історичні місця Київщини, біографічні нариси про військових діячів Збройних сил Півдня Росії (Тимофеевъ Е. Генераль Непенинъ. № 5) тощо.

Серед провідних авторів — Сергій Грушевський, О. Москвич, Анатолій Савенко.

Останній (5-й) номер вийшов у світ 25 листопада 1919 р. Редакція планувала видати ще один номер (2 грудня), але відомостей про його вихід не віднайдено.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 37; Газети України 1917—1920 років... С. 126; Київські газети 1838—1940 років... С. 115.

Література: Енциклопедія історії України: у 10 т. Київ, 2009. Т. 4. С. 319.

С. Блавацький

2547

КИЕВСКИЙ ВЪСТНИКЪ: Утреннее издание (1919 № 3, 6—11); Вечернее издание (1919 № 5). — Выходить по праздничнымъ днямъ (1919 № 1), по праздничнымъ и послѣпраздничнымъ днямъ (1919 № 3—11). № 1. 1919, 1(14) сент.

Ред.-изд. Л. А. Валентиновъ. — **Київ, 1919:** *Тип.* М. В. Глезера. Думская пл., № 3 (1919 № 1); *Тип.* 1-й Киевской Артели Печатнаго Дѣла. Київ, Трехсвятительская ул., № 5 (1919 № 3, 7—10); *Тип.* Л. В. Хмѣлювскаго. Київ, Думская пл., № 3 (1919 № 5, 6); *Тип.* Р. К. Лубковскаго. Фундуклеевская, № 19 (1919 № 11). *Адр. ред. і контори:* Думская пл., № 3 (1919 № 1), Трехсвятительская ул., № 5 (1919 № 3).

Вийшло: 1919 — № 1—11; *Ф.* від 50×35 см до 68×51 см; *Обс.* 2 с. (1919 № 1, 5, 7—11), 4 с. (1919 № 3, 6); *Ц.* номера 3 р. (1919 № 1—5), 4 р. (1919 № 6, 7), 5 р. (1919 № 8—11).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1, 3, 5—11.

Примітки: Газета друкувалася з дозволу військової цензури. Мова видання — російська.

Суспільно-політична газета монархічного спрямування виходила у захопленому військом А. Денікіна Києві. Центральною темою видання була воєнна кампанія Збройних сил Півдня Росії проти більшовиків з метою захоплення Москви (Соколовъ П. Съ казаками къ Москвѣ. № 1; А. М. Воронежъ—Курскъ—Бахмачъ. № 3). У газетних публікаціях описувалися деталі очолюваного К. Мамонтовим рейду 4-го корпусу Донської армії 10 серпня—19 вересня 1919 р. (Рейдъ ген. Мамонтова. № 1; Соединеніе генерала Мамонтова съ Мироновымъ. № 3).

У матеріалах рубрик «Война съ большевиками», «Съ фронта», «Военный обзоръ», а також в «Официальныхъ сообщеніяхъ Штаба Добровольческой Арміи», «Официальныхъ Сообщеніяхъ Штаба Главнокомандующаго Вооруженными силами на Югѣ Россіи» передавалися перипетії контрнаступу військ Південного фронту Червоної армії, масштабних

бойових дій на території Орловської губернії, Воронежа, Курська. Регулярно публікувалася інформація про мобілізацію до лав Добровольчої армії.

На шпальтах видання розгорталася антибільшовицька пропаганда, часто містилися повідомлення про низький бойовий дух та деморалізацію у лавах Червоної армії (рубрика «Въ Совдепии»).

У газеті приділялася увага єврейським погромам у Києві, що чинили солдати Добровольчої армії. На відміну від інших монархічних видань, «Київській Вѣстникъ» намагався об'єктивно дивитися на ці криваві події, спростовувати чутки про участь єврейського населення у збройних виступах проти добровольців (Необходимо раскрыть истину... № 7). Матеріали рубрики «Еврейская жизнь» висвітлювали життя місцевої єврейської громади.

Видання ознайомлювало читачів з актуальними новинами Києва: вибори до міського управління, устійнення церковного устрою після більшовицького втручання, функціонування вищих освітніх закладів тощо.

На сторінках часопису діяла рубрика «Театръ», під якою подавалися огляди репертуару київських театрів, рецензії на різні вистави.

У № 7 започатковано рубрику «Юридическая помощь», де читачам надавалася юридична консультація.

У газеті публікувалися літературно-критичні есе (Кречетовъ С. Константинъ Бальмонтъ. № 5), фейлетони суспільно-політичної тематики (Треплець К. Побѣда. № 6; А. В. Кровавые этапы. № 8), оповідання (А. Канитель. № 5).

Інші рубрики видання: «По Киеву», «За-границей», «Телеграммы», «Мировая война», «Разные», «Справочный отдѣлъ», «На Дону», «Вѣсти изъ Одессы», «Цѣны въ Харьковѣ», «Маленькій фельетонъ».

Матеріали газети часто піддавалися конфіскації військової цензури.

Останній (11-й) номер вийшов 11 листопада 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 37; Газети України 1917—1920 років... С. 126; Київські газети 1838—1940 років... С. 118.

К. Стецюк

2548

КИЕВСКИЙ КУРЬЕРЪ: Газета Ежедневная Утренняя. — Г. 1. № 1. 1919, 16 нояб.

Ред.-изд. С. И. Бразуль-Брушковскій. — **Київ, 1919.** *Адр. ред. і контори:* Думская пл., № 3.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1; *Ф.* 58×43 см; *Обс.* 2 с.

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — Г. 1 № 1.

Примітки: Наявний примірник дефектний.

Мова видання — російська.

Газета суспільно-політичного спрямування, на шпальтах якої вмішувались офіційні повідомлення штабу військ Київської області Збройних сил Півдня Росії. Зокрема, інформувалося про взяття низки українських міст силами Добровольчої армії, просування частин Червоної армії.

В інформаційних замітках щодо місцевої проблематики йшлося про налагодження системи продуктового забезпечення Києва, порушувалося питання виплати заробітної платні працівникам низки підприємств тощо.

В окремих статтях та інформаційних замітках здійснювався огляд актуального суспільно-політичного становища України, а також країн Східної та Західної Європи.

Рубрики видання: «Въ послѣдній часъ», «Въ Києвъ», «Хроника», «На желѣзныхъ дорогахъ», «Театръ».

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 37; Газети України 1917—1920 років... С. 127; Київські газети 1838—1940 років... С. 118.

Р. Бліхарський

2549

КИЕВСКОЕ СЛОВО: Ежедневная социалистическая газета. — № 1. 1919, 6 февр.

Редактирует Бюро Коллегии. — **Київ, 1919**: Изд. Редакционная коллегия. *Тип.* бывш. газеты «Послѣднія Новости», пл. Думская, № 3. *Адр. ред., голов. друк. і контори*: пл. Думская, № 3.

Вийшло: 1919 — № 1—4; *Ф.* 66×43 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: на мес. на утр. изд. 20 р., на веч. изд. 20 р., на оба изд. 40 р. *Ц.* номера 85 к.

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 1—4; **ДНАБ**: 1919 — № 1, 3.

Примітки: У надзаголовку № 1, 3 зазначено: видання «утреннее», № 2, 4 — «вечернее».

Періодичність виходу — двічі на день. Мова видання — російська.

Соціалістична газета виходила замість закритої російськомовної газети «Послѣднія Новости» (Київ, 1906—1919), основні матеріали якої висвітлювали суспільно-політичне життя Києва після залишення його військами Директорії 5 лютого 1919 р. й вступу до столиці більшовицької армії.

Основну частину газетних публікацій становили інформаційні повідомлення про організацію радянсь-

кої влади, засідання ради робітничих депутатів (№ 2, 3) та її виконавчого комітету, Київської міської ради та комісії з охорони міста. Паралельно подавалася хроніка життя столиці у добірці матеріалів п. н. «Вступленіє совѣтскихъ войскъ въ Києвъ».

Редакція ознайомлювала читачів з роботою Робітничо-селянського уряду України та діяльністю українських політичних партій (Українська партія соціалістів-революціонерів, Українська соціал-демократична робітничая партія, Українська партія самостійників-соціалістів, Українська соціал-демократична партія та ін.); інформувала про створення революційного трибуналу й національних комісаріатів та призначення тимчасових комісарів у міністерствах.

У газеті друкувалися офіційні повідомлення та накази «нової» влади (Воззваніє отъ Исполнительнаго Комитета Совѣта Рабочихъ Депутатовъ. № 2, 3).

Для інформування читачів про закордонне життя у газеті велася рубрика «За границей», невеликі матеріали якої висвітлювали боротьбу світового пролетаріату за його права і свободи, зокрема в Італії, Німеччині та Франції, роботу міжнародної мирної конференції в Парижі, поширення ідей соціалізму у світі тощо.

Про роботу місцевих театрів, консерваторій та гастролі музичних колективів читачі дізнавалися з рубрики «Театръ и искусство».

Остання сторінка номера зазвичай містила оголошення, повідомлення та рекламу товарів і послуг.

Рубрики видання: «Политическія партіи и моментъ», «Театръ и искусство», «За границей», «Мирная конференція», «Телеграммы».

Автори публікацій: Карпов, М. Петрович.

Останній (4-й) номер вийшов 7 лютого 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 146; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 37; Газети України 1917—1920 років... С. 127, 234.

Р. Романюк

2550

КИЕВСКОЕ ЭХО. — № 1. 1919, 13 янв.

Ред. И. Василевскій (Не-Буква) (1919 № 1—4), В. Г. Финкъ (1919 № 1(6)—61(66)). *Ред.-изд.* И. Василевскій (Не-Буква) (1919 № 5). — **Київ, 1919**: *Издательское Товарищество* (1919 № 1(6)—61(66)). *Тип.* Т-ва И. Н. Кушнеревъ и К° въ Києвъ, Караваевская, 5. *Адр. ред.*: Києвъ, Александровская ул., 41 (1919 № 1(6), Крещатикъ, 25 (1919 № 2(7), 3(8)). *Адр. ред. і голов. контори*: Києвъ, Александровская ул., 41 (1919 № 1—4), Крещатикъ, 25 (1919 № 4(9)—61(66)).

Вийшло: 1919 — № 1—5, 1(6)—61(66); *Ф.* від 64×44 см до 50×44 см; *Обс.* 4 с., 2 с.; *Ц.* номери 85 к. (1919 № 1—5), 2 р. (1919 № 1(6)—5(10), 10(15), 3 р. (1919 № 6(11)—23(28), 4 р. (1919 № 24(29)—55(60), 5 р. (1919 № 56(61)—61(66).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — № 4; **НБУВ:** 1919 — № 1—5, 1(6)—61(66); **ДНАБ:** 1919 — № 1—5, 1(6)—33, 35—40, 42—46, 48—51, 53—61(66); **РДБ:** 1919 — № 1(6), 5, 8, 15, 16, 19, 38, 44, 47, 54, 61(66).

Примітки: У виході газети була перерва: № 5 датовано 3 лютого, № 6 — 3 вересня 1919 р. Періодичність виходу: у січні-лютому — один-два рази на тиждень, у вересні—листопаді — шість разів на тиждень. Мова видання — російська.

«Київське Ехо» — суспільно-політична газета ліберального спрямування, яка видавалася у період перебування Києва під владою Директорії у січні і до початку лютого та Добровольчої армії А. Денікіна — у вересні—листопаді 1919 р. У лютому—серпні її випуск був припинений через захоплення Києва частинами Червоної армії. Часопис інформував про перебіг подій у державі і за кордоном.

Центральною темою слугували проблеми воєнно-політичного протистояння в країні. На початку 1919 р. основна увага акцентувалася на відновленні наступу більшовицьких військ на вітчизняні терени та Київ, натомість із зайняттям міста денікінцями у вересні того року в газеті регулярно друкувалися звідомлення з фронтів громадянської війни й передусім висвітлювалося просування Добровольчої армії територією України.

Чільне місце у публікаціях перших номерів займали питання діяльності української влади, зокрема, повідомлялося про скликання Трудового конгресу та проголошення акта Злуки ЗУНР та УНР, інформувалося про направлення урядових делегацій до Одеси для переговорів з представниками Антанти; друкувалися інтерв'ю з міністрами фінансів С. В. Перепелицею та внутрішніх справ О. К. Мицюком.

У період захоплення міста частинами Добровольчої армії на шпальтах часопису превалювали матеріали про діяльність «Правительства Возрождения» (Правительство генерала Деникина. № 1(6); Въ Правительственных кругах. № 6(11), публікувалися накази військового губернатора Києва генерал-лейтенанта М. Бредова та ін.

У низці публікацій відтворювалися настрої в українських громадсько-політичних та військових

колах. Зокрема, інформувалося про партійні суперечності в уряді Директорії, переговори та досягнуті військові домовленості між галичанами і представниками Добровольчої армії.

На шпальтах видання висвітлювалися наслідки тривалого збройного протиборства для суспільства — сповіщалося про злочини більшовиків, особливо Надзвичайної комісії, у Києві та інших містах (Мих. Б. Советская инквизиция (Изъ записной книжки репортера). № 8(13), 11(16), 14(19); Следствие по делу Ч. К. № 10(15); Юрий З. Военная Ч. К. № 13(18), погроми єврейського населення на Київщині та Житомирщині (Помощь пострадавшим отъ погромовъ. № 4; Киевлянинъ. Красный и желто-голубой терроръ. № 10(15); Гольденвейзер Я. С. Трагедия еврейского народа. № 12(17), 13(18).

На тлі перманентної воєнної ескалації багато місця відводилося аналізу соціально-економічних проблем у країні. У газеті повідомлялося про труднощі у вітчизняній промисловості та аграрному секторі, що вело до зростання безробіття (Е. М. Кризисъ украинской промышленности. № 4; Возрождение промышленности (Бесѣда съ зам. уполном. И. В. Поповым). № 11(16); висвітлювалися заходи з відновлення функціонування залізничного й водного транспорту. У газеті обговорювалися питання налагодження фінансової системи і грошового обігу, роботи банківських установ (д'Отава. Валюта и банки. № 4; Реформа денежного обращения. № 6(11).

У зарубіжних вістях відображалися суспільно-політичні та економічні проблеми у повоєнній Європі після укладення мирної угоди між країнами — учасницями Першої світової війни.

Значна увага була прикута до подій в Російській Федерації — інформувалося про політику Ради народних комісарів, викривалися більшовицькі злочини проти власного народу та велася мова про його подальше зубожіння.

Регулярно подавалися новини міського життя Києва. Інформувалося про роботу органів самоврядування, а також висвітлювалися їхні основні завдання в місті — забезпечення киян продуктами і товарами першої необхідності, організація охорони і дотримання правопорядку, відновлення роботи міського транспорту, забезпечення населення паливом, вжиття протиепідемічних заходів у зв'язку з поширенням висипного тифу.

Для відтворення численних проблем у соціумі авторами газети найчастіше використовувався жанр

фейлетону. Серед надрукованого — публіцистичні твори політичного та соціального звучання: О. Купрін «Желтугинская республика» (№ 1), М. Кольцов «Противорѣчія» (№ 3) та «Китайскія будни» (№ 5), І. Василевський «Отрывки» (№ 4), В. Фінк «О показываніи перца» (№ 1(6)).

Часопис ознайомлював читачів із художньою літературою того часу — поезіями Миколи Агнівцева, О. Вознесенського (Бродського), Л. Нікуліна, Михайла Пустиніна (Розенблата), оповіданнями Аркадія Бухова та І. М. Василевського. Матеріали рубрик «Театр и искусство» та «Театры» висвітлювали проблеми сценічного мистецтва й інформували про нові вистави у київських театрах.

У газеті велися рубрики: «Телеграммы и радио», «Фронтъ Возрожденія», «Военный обзоръ», «За рубежомъ», «Въ Совѣтской Россіи», «На Украинѣ», «Въ украинскіхъ кругахъ», «Въ станѣ Петлюры», «Разныя извѣстія», «Въ административныхъ кругахъ», «Въ Києвѣ», «Въ городѣ», «Городскія дѣла», «Вѣсти съ мѣстъ», «На желѣзныхъ дорогахъ», «Экономическая жизнь», «Финансовая жизнь», «Биржа», «Хроника», «Скорбный листокъ».

Авторами публікацій газети були: Л. Арнадський, І. М. Василевський, Михайло Кольцов, О. Купрін, П. Ловчий, В. І. Немирович-Данченко, Б. Сигал, В. Г. Фінк, Л. Фортунатов, О. Шви́ров, Т. Щепкіна-Куперник та ін.

Останній (61(66)-й) номер датовано 21 листопада 1919 р.

Бібліографія: Газеты 1917—1922 годов... С. 30; Преса України. Газеты 1917—1920 рр. С. 38; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 128.

О. Палюх

2551*

КОВЕР-САМОЛЕТ. — № 1. 1919.

Ред. С. Мстиславский. — Киев, 1919.

Примітки: С. Мстиславський — псевдонім Сергія Дмитровича Масловського (1876—1943) — політика, громадського діяча, письменника, публіциста, члена ЦК Української партії лівих есерів (боротьбистів), від травня 1919 р. працював у Києві, був завідувачем редакції відділу Всевидаву. Мова видання — російська.

Бібліографія: Периодика по литературе и искусству... С. 281.

В. Габор

КОММУНА: Ежедневная газета Сумского Ревкома (1919 № 5—44); Ежедневная рабоче-крестьянская и красноармейская газета (1919 № 45—51); Ежедневная газета (1919 № 52—120). — Г. 1. № 1. 1919, 28 янв.

Ред.-изд. Инструкторско-Агитационный отдел при Сумревкоме (1919 № 8, 9), Сумревком (1919 № 12—23), Отдел Народного Образования при Сумском Ревкоме (1919 № 57). *Ред.* М. Г. Резников (1919 № 26—44, 50—55), Редакционная Коллегия (1919 № 45—48, 57—135, 155—160), Редакцион. Комиссия (1919 № 136—152). — **Сумы, 1919:** *Изд.* Сумревком (1919 № 26—44); *Издание* Исполнительного Комитета Сумского Уездного Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919 № 45—55), Исполнительного Комитета Сумского Совета Раб., Крестьянск. и Красноармейск. Депутатов (1919 № 57—120), Сумского Сов. Раб., Крестьянск. и Красн. Депут. и Сумск. Уездного Ком. К.П.(большев.)У. (1919 № 121—148), Харьк. Губисполкома и Харьков. Губерн. Комитета К.П.(большевиков)У. (1919 № 152—160). *Тип.* Ревкома, Сумы (1919 № 5—48); *Тип.* Сумского Исполнительного Комитета (1919 № 50—86); 1-я Советская *Тип.* (1919 № 90—158); 2-я Советская *Тип.* (1919 № 159, 160). *Адр. ред.:* б. Окружной Суд (1919 № 5—48), б. Окружной Суд, Петропавловская ул. (1919 № 50—85), Нижне-Соборная ул., № 8, д. Кабештова (1919 № 86—160).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—160; *Ф.* від 35,5×21,5 см до 55×35 см; *Обс.* 2—6 с.; *Передпл.:* на мес. с доставкой 12 р. 50 к. (1919 № 5—50), 18 р. 70 к. (1919 № 51—108), 25 р. (1919 № 109—120), без доставки 11 р. 25 к. (1919 № 5—50), 15 р. 60 к. (1919 № 51—108), 21 р. (1919 № 109—120). *Ц.* номера 50 к. (1919 № 5—48), 60 к. (1919 № 50—108), 80 к. (1919 № 109—139), 1 р. (1919 № 141—160).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 91; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 5—9, 12, 14—23, 26, 30, 32—45, 48, 50—55, 57, 67, 69, 74—78, 80—83, 85, 86, 90, 91, 93—95, 97, 98, 100, 102, 104, 105, 108—116, 118—130, 132—139, 141—148, 152, 155—160.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Газета була органом виконкому Сумської ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, згодом — повітового комітету КП(б)У. Від № 152 за 31 липня 1919 р. вона стала органом Харківського губвиконкому та місцевої партійної організації — після захоплення Харкова Добровольчою армією.

Метою видання було висвітлення роботи місцевих органів радянської влади й КП(б)У, проведення пробільшовицької пропаганди та агітації серед місцевого населення, повідомлення про новини з різних царин суспільного життя, а найбільш детально — з життя Сумського повіту й Харківської губернії.

Однією з провідних тем «Коммуны» була суспільно-політична ситуація в світі та події на фронтах — війна й дипломатичні переговори між її учасниками: «Политическое положение в Польше» (№ 5), І. Левіна «Гарантия будущего мира» (№ 26), М. Р. «Революция на Западе» (№ 37), Ф. К. «Кто решит судьбу мира» (№ 92), «Победа или смерть» (№ 132), Д. «Еще о венгерских событиях» (№ 160).

У виданні обговорювалися успіхи й поразки Червоної армії, питання мобілізації та дезертирства: І. І. «Строительство Красной Армии» (№ 93), Подвойський «Разгром Григорьева» (№ 94), І. І. «Дезертиры» (№ 111), «Дни всеобщего военного обучения» (№ 155), «Армия, хлеб и тыл» (№ 158). Починаючи з кінця червня 1919 р. увага авторів передових статей була прикута до Харкова, який впав під наступом денікінців. У всіх числах традиційно вміщувалися оперативні повідомлення про воєнні події на території України.

Перші шпальти наповнювали пропагандистські статті на кшталт: М. Долінов «Советское строительство на Украине» (№ 26), Альхімович «Свобода или рабство» (№ 104), Ан. Борисов «Революция должна победить!» (№ 105), П. Кр-в «Выхода нет. В ружье!» (№ 119) тощо. Також багато уваги редакція відводила виборчій кампанії до Сумської міської ради робітничих і червоноармійських депутатів, агітуючи голосувати за комуністів-більшовиків та публікуючи списки їхніх кандидатів, наголошуючи, що лише більшовики «являются истинными защитниками пролетариата».

Постійно вміщувалися матеріали про робітничі і професійні організації та їхню діяльність в Україні й за кордоном. Друкувалося багато заміток про червоний терор, що трактувався як єдиний спосіб боротьби проти «ворогів революції», відповідь на їхнє насилля над робітництвом, як-от: І. І. «Красный террор» (№ 104).

У виданні постійно публікувалися офіційні матеріали більшовицького уряду й місцевого виконкому, протоколи засідань сумської організації комуністів-більшовиків. У № 91 вміщено статтю «Возникновение и первые шаги деятельности Сумского Совета Народного Хозяйства». З усіх публікацій вирізнялася розлога

стаття І. Дашковського «В чем болезнь и где ее лекарство» (1919 № 122, 123, 125), в якій заторкнуто проблему відірваності КП(б)У від робітництва й висловлено міркування стосовно інших прорахунків партійного керівництва.

У публікаціях розкривалася проблема реформи шкільництва та відкриття нових закладів освіти: «Общие положения об единой трудовой школе» (№ 6), С. Стрельбицький «Разрушьте школу» (№ 94). У № 94 вміщено доповідь П. Розанова Сумському відділу народної освіти щодо заснування у Сумах низки спеціальних навчальних закладів типу політехнікуму. У № 33 з нагоди Шевченківських днів надруковано кілька матеріалів, присвячених творчості Кобзаря та вшануванню його пам'яті.

На сторінках «Коммуны» порушувалися питання економіки, ефективного господарювання, організації селянства тощо: В. Мещеряков «Общественная обработка земли» (№ 8), «Разработка торфяных залежей в Сумском уезде» (№ 98). Автори окремих публікацій дискутували з газетою «Борьба» стосовно політики радянської влади в селі та вирішення земельного питання (Советская власть и крестьянство. № 152).

Серед важливих соціальних проблем, які порушувалися в «Коммуне», — статус жінки у радянському суспільстві, дошкільне виховання, охорона дитячої та робітничої праці, профілактика і лікування небезпечних захворювань та ін.

Місцеве життя представлене замітками та повідомленнями під рубриками «Местная жизнь» і «Жизнь деревни», в яких здебільшого йшлося про роботу місцевих партійних осередків, робітничих конференцій, подавалася соціально-культурна хроніка, господарські проблеми.

У виданні діяли такі рубрики: «Телеграммы» (підрубрика «Последние известия»), «На Украине», «В Советской России», «В Крыму», «Красная армия», «Красный террор», «В стане контр-революции», «Вокруг мирного договора», «Рост мирового большевизма», «В буржуазных государствах», «Партийная жизнь», «Красная молодежь», «Действия и распоряжения правительства», «Экономическая жизнь», «Профессиональное движение», «Рабочая жизнь», «Разные известия», «Хроника», «Отклики печати».

Серед найактивніших авторів «Коммуны» — А. Березовський, А. Вологодський, І. Дашковський, М. Долінов, С. Еленський, В. Керженцев, Н. Ковров (крипт.: Н. Кр-ов), І. Левіна, Мороз,

М. Резников, Л. Сосновський, а також автори під криптонімами. Інформаційні матеріали друкувалися за повідомленнями БУП та РОСТА.

Останній (160-й) номер побачив світ 8 серпня 1919 р. Випуск газети було припинено через захоплення Сум формуваннями Добровольчої армії А. Денікіна.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 210; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 28, 50; Газети України 1917—1920 років... С. 66.

М. Процик-Кульчицька, О. Серета

2553

КОММУНАР: Вечерняя Газета. Издание Киевского Областного Комитета Коммунистической Партии (большевиков) Украины. — № 1. 1919, 21 февр.

Ред. Редакционная коллегия: В. Алгасов, А. Бубнов, Ларик (1919 № 1, 2, 20—27), В. Алгасов, А. Бубнов, Ларик, О. Шумський (1919 № 3—19). — **Київ, 1919:** *Изд.* Киевский Областной комитет Коммунистической партии (б.) Украины. Советская тип., ул. Фундуклеевская, № 19 (1919 № 1—23), ул. Ленина, № 19 (1919 № 24—27). *Адр. ред.:* Фундуклеевская, № 19 (1919 № 1—23), ул. Ленина, № 19 (1919 № 24—27).

Вийшло: 1919 — № 1—27; *Ф.* 51×32 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на мес. 10 р. *Ц.* номера 40 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—27; **ДНАБ:** 1919 — № 1—3, 5—9, 11, 13—27.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

«Коммунар» був газетою «рабочих и Красной Армии» і висвітлював як суспільно-політичне життя країни, так і важливі етапи життєдіяльності Червоної армії. У зв'язку з такою концепцією низка матеріалів часопису присвячена проблемам самої армії та червоноармійців, її співпраці з селянами і робітниками та подіям на фронтах, зокрема боротьбі більшовицьких військ проти Добровольчої армії А. Денікіна. Про це йшлося у публікаціях З. Нужного «Для чего нужна гражданская война» (№ 1), Зета «Скоро ли будет мировая революция» (№ 3), «Красная Армия и ее враги» (№ 9) та невеликих матеріалах рубрик «Красный фронт» і «В стане контр-революции».

Шпальти часопису переповнені різноматематичними зверненнями та закликами: «Всем членам партии и всем партийным организациям киевской области»

(№ 1), «Обращение народного комиссара по военным делам к трудящимся Украины» (№ 3), «Дайте хлеб революции», «Воззвание временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины к солдатам директории и к галицийским сечевикам» (№ 7), «Ко всем, кому дорога свободная Советская Украина» (№ 8) тощо.

Найбільшими рубриками газети були «Телеграммы и радио» та «Хроника», замітки яких інформували про важливі суспільно-політичні й економічні події в Україні, Росії та за кордоном, а саме: етапи та методи радянського будівництва радянських республік; перепис населення; проведення Всеукраїнського та губернського з'їздів КП(б)У і відкриття III Комуністичного Інтернаціоналу; поширення міжнародного пролетарського руху; боротьба з «бандитизмом»; грошова реформа; продовольство України.

Серед матеріалів згаданої тематики — «Борьба за власть» В. Алгасова, «Почему союзники против нас воюют» (№ 1), «Европа на кануне событий» (№ 11), «Революция в Германии» (№ 12), «Победа Мировой революции» (№ 23).

Низка матеріалів газети розкривала питання робітничого та професійного життя країни; ознайомлювала з літературними досягненнями пролетарських поетів, шляхами культурного розвитку червоноармійців та інформувала про організацію трудових шкіл-комун тощо.

Місцеві та регіональні події висвітлювалися у повідомленнях і кореспонденціях рубрики «По Киеву».

З метою антирелігійної пропаганди редакція вмістила такі матеріали: Михайлов «“Святые” отцы и их деяния» (№ 10), «Церковь и государство», Б. Зимний «Церковь и школа» (№ 15).

Політика С. Петлюри та діяльність Директорії критикувалися у статтях: «В стане Директории» (№ 12), «Петлюра разбит» (№ 13), «Петлюра протестует» (№ 16).

Рубрики видання: «Телеграммы и радио», «Хроника», «Борьба с бандитизмом», «Рабочая жизнь», «Крестьянская жизнь», «Извещения», «Пролетарская культура и искусство», «Красный фронт», «Маленький фельетон», «Листок красноармейца», «В стане контр-революции» тощо.

Автори публікацій: В. Алгасов, З. Нужный, Михайлов, Муров та ін.

Останній (27-й) номер вийшов у світ 31 березня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 51; Газети України 1917—1920 років... С. 131; Київські газети 1838—1940 років... С. 136.

Р. Романюк

2554

КОММУНАР: Орган Харьковского Губернского Комитета Коммунистической партии (большев.) Украины. Ежедневная газета. — № 1(15). 1919, 15 марта.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Харьков, 1919:** Изд. Х. Г. К., К. П. У. 7-я Советская тип., Пушкинская, 31 (1919 № 1—33); 1-я Интернациональная Советская тип., Пушкинская, 31 (1919 № 34—77). Адр. ред. і контори: Пушкинская, 31.

Вийшло: 1919 — № 1(15)—77(91); Ф. 60×44 см (1919 № 1—37, 51), 54×44 см (1919 № 38—45, 70—77), 45,5×43,5 см (1919 № 46—50), 44,5×36 см (1919 № 52—69); Обс. 4 с., окремі номери — 6 с. (1919 № 20), 2 с. (1919 № 51, 67); Ц. номери в Харькове 50 к. (1919 № 1—24), 60 к. (1919 № 25—45), 90 к. (1919 № 47—77), на ст. жел. д. и в провинц. 60 к. (1919 № 1—24), 70 к. (1919 № 25—45), 1 р. 10 к. (1919 № 47—77).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1(15)—45, 47—59, 61—70, 72, 73, 77(91); **ДНАБ:** 1919 — № 1(15)—6, 8, 9, 11, 12, 15—22, 26, 27, 30, 31, 36, 39, 40, 42, 51, 53—57, 59, 61, 63—75(89); **ОННБ:** 1919 — № 25(39), 31—33, 35, 36, 46, 53, 67—70(84).

Примітки: Газета продовжувала валову (в дужках) нумерацію чисел газети «Коммунист» (див. т. 6 № 1440). У логотипі — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». № 71 за 16 червня 1919 р. вийшов як «Экстренный выпуск». Мова видання — російська.

Партійний щоденник виходив замість газети «Коммунист», редакція якої у березні 1919 р. переїхала до Києва. Головна мета часопису — «широкое освещение рабочей и партийной жизни» (Наша газета. № 14). У «Коммунарі» домінували публікації, присвячені пропаганді радянської форми суспільних взаємин, комуністичної ідеології загалом, т. зв. світової пролетарської революції, та висвітленню й аналізу окремих подій як внутрішньодержавного, так і закордонного суспільно-політичного й господарсько-економічного життя.

Серед тем, що порушувалися на сторінках видання, — остаточне подолання військ Директорії та «белогвардейских банд», «строительство коммунистического общества» як у Наддніпрянській Україні,

так і на західноукраїнських землях, розбудова економічної сфери в УСРР і РРФСР, політичне та економічне об'єднання цих республік, соціальне страхування робітників, завдання профспілок і кооперативних організацій в УСРР, класове протистояння на селі і завдання комітетів незаможників (И. Д. О задачах профессиональных союзов. № 4; Дашковский И. Советская власть и кооперация. № 7; Революция в Галиции. № 8; Экономическое строительство. № 14; У Колчака. № 46; Григорьевщина и Махновщина. № 63; Харьков не будет сдан врагу. № 73).

Час від часу у газеті порушувалися такі питання, як: вирішення житлової проблеми «в социалистическом духе», проведення реєстру земельних ресурсів республіки, освіта дорослого населення, реформа системи вищої освіти, завдання радянського театрального мистецтва і радянської журналістики, особливості пропагандистської роботи з селянами і жіноцтвом (Каратаев П. Школа для взрослых. № 4; Дашковский И. О жилищном вопросе. № 5; И. Д. Что делают коммунисты в деревне. № 24; Ч-ый А. Реформа Высшей Школы и организаций студенчества. № 54). У низці статей наголошувалося на обов'язку українського робітництва і селянства усіляко допомагати радянській Росії.

Багато уваги присвячувалося висвітленню робітничого руху, діяльності комуністичних партій в таких країнах, як: Великобританія, Італія, Німеччина, Угорщина, Франція, Чехословаччина (В Англии. № 1; Венгрия — советская республика. № 7; Что делается в Германии? № 25; Итальянские дела. № 33; Революционное движение во Франции. № 71; Салат Ярослав. Чешско-Словатские жандармы. № 77). Публікувалися огляди роботи різних з'їздів (як-от: 1-й Всеукраїнський з'їзд працівників банківсько-кредитної справи, 8-й з'їзд РКП, 2-й Всеросійський з'їзд радянських журналістів, III конгрес Комуністичного Інтернаціоналу, II Всеукраїнський з'їзд металістів; ін.), партійних та профспілкових конференцій різного рівня, засідань Харківської ради робітничих і селянських депутатів. У 1-му номері надруковано Конституцію УСРР, а у № 12 — «Манифест Коммунистического Интернационала к пролетариям всего мира».

Принагідно друкувалися життєписні нариси про відомих партійних діячів (М. И. Калинин. № 20), вірші й оповідання Дем'яна Бедного, С. Васильченка та інших авторів, імена яких приховані під псевдонімами і криптонімами.

У 42-му номері газети було відкрито щотижневу тематичну сторінку п. н. «Страничка работницы».

Редакція зазначала, що у її межах «будут всесторонне освещаться вопросы, связанные с жизнью и трудом женщины-работницы». Тут вмішувалися невеликі за обсягом статті, замітки про необхідність залучення жінок до громадської роботи, її освіти, наголошено здобутки, які дала українському жіноцтву радянська влада, зокрема створення мережі дошкільних дитячих закладів, велася рубрика «Из жизни работниц Харькова».

Численні повідомлення про діяльність губернського і повітових осередків КП(б)У й КСМУ, роботу профспілкових організацій і кооперативних спілок (зокрема офіційні матеріали), про події місцевого, губернського, республіканського та закордонного економічного, культурного, робітничого і загалом громадсько-політичного життя публікувалися під рубриками: «Партийная жизнь», «Профессиональное движение», «Культурное строительство», «Рабочая жизнь», «По Украине», «По России», «В провинции» («Жизнь деревни»), «Хроника», «Последние вести», «Экономический отдел», «Кооперация», «Театр» («Театр и искусство»), «Телеграммы» (підрубрики: «В Советских Республиках», «Красный фронт», «Рабоче-крестьянская революция», «Мировая революция», «В стане контр-революции», «В оккупированных областях», «В буржуазных государствах», «В последнюю минуту»).

Серед інших рубрик — «Действия и распоряжения Советской власти», «Суд революции», «Библиография», «Печать», «Извещения», «Письмо в редакцию».

Автори видання: І. Бабицький, Д. Белов, С. Васильченко, Л. Дашковська, І. Дашневський, Й. Епштейн (також під крипт.: Й. Еп.), С. Кабалін, Вс. Мірцев, Є. Преображенський, І. Равіч (також за підписом: І. Равіч-Черкаський), К. Самойлова.

Останній (77(91)-й) номер датовано 22 червня 1919 р. Ймовірно, що саме на цьому числі газета припинила вихід, оскільки вже 25 червня того року до Харкова увійшли війська А. Денікіна.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 228; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 154; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 51; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 34; Газети України 1917—1920 років... С. 131.

О. Дроздовська

2555

КОММУНИСТ: Ежедневный орган Елисаветградской организации Коммунистической партии (большевиков) Украины. — № 1. 1919.

Ред. Редакционная Коллегия. — Елисаветград, 1919: Изд. Е-градский Комитет Коммун. парт. (больш.). Тип. Е-градского Сов. Раб. Депут. Адр. ред.: Дворцовая, уг. Ингульской, д. бывш. сельско-хоз. клуба, помещение Коммунистической партии (1919 № 13), Московская ул., угол Ивановской, в д. Бардаха (1919 № 33).

Вийшло: 1919 — № 1—33, [?]; Ф. від 50,5×34,5 см до 56×37 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 50 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 13; ДНАБ: 1919 — № 33.

Примітки: Наявний № 13 вийшов 9 березня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Головні завдання газети — пропагувати серед місцевого робітництва й селянства ідею радянського суспільного устрою, інформувати про діяльність КП(б)У та висвітлювати життя Єлисаветграда.

Чільне місце на шпальтах «Коммуниста» займали матеріали, присвячені пролетарському рухові в Україні та за кордоном — в Угорщині, Німеччині, Франції та Польщі, як-от стаття А. Діманта «Расправа» (№ 33).

Другою важливою темою видання було партійне життя в Україні та Росії, зокрема проблема подолання політичних конкурентів комуністів (більшовиків), зокрема соціалістів-революціонерів, шляхом об'єднання партій (статті: «Будем посмотреть» (передрук із «Правды»), «Коммунистическая партия Украины», «К вопросу об украинских соц.-рев.» (передрук із газети «Известия Исполкома К.К.Р.Д.») (№ 13). Чимало уваги приділялося висвітленню політичної ситуації в Росії (у № 33 вміщено резолюцію з організаційного питання, прийняту на 8-му з'їзді Російської комуністичної партії). Друкувалися також численні повідомлення місцевої організації КП(б)У, звіти про партійні засідання.

Кілька матеріалів № 33 присвячено релігійній темі — статті Єлізар'єва «Отделение церкви от государства» та Н. Мещерякова «Нетленные мощи».

Новини зі світу та України подавалися на основі повідомлень РОСТА й БУП. На останніх шпальтах видання друкувалися замітки про події місцевого значення — мітинги червоноармійців, робітників і селян, загибель провідників місцевого пролетарського руху та ін.

Серед рубрик газети — «Телеграммы» (підрубрики «По Советской Украине» й «По Советск. России»), «За границей» («В Венгрии», «В Герма-

нии», «Вокруг мирной конференции», «В Америке», «В Польше», «В Швеции»), «Крестьянская жизнь» та «Хроника».

Останній наявний (33-й) номер побачив світ 6 квітня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 125; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 51; Газети України 1917—1920 років... С. 131.

М. Процик-Кульчицька

2556

КОММУНИСТ: Орган Константиноградського Комітету партії Комуністів (Большевиків) України. — № 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Константиноград, 1919:** *Изд-во* Константиноградського Комітету партії Комуністів (большевиків) України. Константиноград. Советская тип. *Адр. ред.:* Мужская Гимназия, в помещении «Союза Коммунистич. молодежи».

Вийшло: 1919 — № 1—6; *Ф.* 50×33 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера 50 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 5, 6.

Примітки: Мова видання — російська.

На шпальтах «Коммуниста» регулярно друкувалися матеріали інформаційно-політичної та економічної тематики, у яких обговорювалися нагальні питання тогочасного суспільства, висвітлювалися проблеми становлення української держави, статус якої визначався як Українська Соціалістична Радянська Республіка. Важливі події з життя країни подавалися у замітках під рубрикою «Телеграммы» (БУП), наприклад: монетарна політика у Києві, створення Комуністичного союзу молоді в Луганську, продовження антирадянської агітації соціалістів-революціонерів в Олександрівську та багатьох інших містах.

Рубрики «В России» і «За границей» інформували про основні політико-економічні події на міжнародній арені: революційні змагання та встановлення комуністичного ладу, зміни урядів, кризи та ін., що стосувалися України та інших країн.

У матеріалах під рубрикою «Обзор печати» автори ознайомлювали читачів з актуальними публікаціями тогочасної преси та полемізували з виданнями, наприклад із газетою «Наш Голос» щодо її статті «Еще о Советской власти», вміщеній у № 53 часопису, та висвітлених у ній проблем (№ 5).

Віршовані твори часто становили змістовий репертуар видання. На останніх шпальтах регулярно друкувалися офіційні матеріали: накази, розпоряджен-

ня та інструкції по місту Константиноград і повіті й оголошення.

Серед рубрик видання: «Телеграммы», «Обзор печати».

Автори газети: Пилип, Складаревський, Б. Шульман та ін.

Останній (6-й) номер видання вийшов друком 29 березня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 236; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 164.

Р. Романюк

2557

КОММУНИСТ: Орган Уездного Павлоградського Военно-Революционного Штаба и Павлоградского Уездного Комитета К.П.Б.У. — № 1. 1919.

Ред. Редакцион. Коллегия. — **Павлоград, 1919.**

Вийшло: 1919 — № 1—3.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 2.

Примітки: Наявний № 2 вийшов 21 січня 1919 р. У надзаголовку: «Коммунистическая Партия (Большевиков) Украины» та гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Опис здійснено на основі машинописного передруку № 2 за 1919 р.

Зважаючи на хитке становище радянської влади в Україні на початку 1919 р., газета була покликана насамперед здійснювати пропагандистську роботу в Павлоградському повіті. У передовій статті Є. Миронова «Наши задачи» наголошувалося на необхідності створити боекзатну армію, подбати про озброєння робітників і селян та не втратити впливу на вже здобутій території. У цьому числі часопису вміщено також кілька звернень: «Открытое письмо к сельской интеллигенции» Є. Миронова, «К работницам женщинам» Хуторка, «Ко всем рабочим» Б. Магідова, в яких йдеться про роль учителів і медичних працівників у революції, обов'язок жінки брати активну участь у соціалістичному будівництві та значення професійних організацій для успішної боротьби робітництва за свої права. У номері надруковано спогади автора (за підписом Борис) про розстріляного під Катеринославом Володимира Клочка та події 9 січня 1905 р.

Друкувалися й офіційні матеріали, зокрема наказ Павлоградського повітового військово-революційного штабу за підписом його голови Волкова та наказ начальника гарнізону Панченка.

Важливим завданням газети було також висвітлення подій у Павлоградському повіті — робота повітової

ради, розвиток освітньої справи тощо, відомості про які вміщувалися під рубриками «Местная жизнь» та «Из жизни учителей».

Інформація про воєнні та політичні події подавалася переважно в замітках рубрик: «Телеграммы», «Официальные военные сообщения», «Последние известия», «За границей».

На першій та останній шпальтах надруковано чимало оголошень, здебільшого Павлоградського комітету КП(б)У.

Останній (3-й) номер датовано 29 січня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 168; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 51, 52; Газеты України 1917—1920 років... С. 132.

М. Процик-Кульчицька

2558*

КОММУНИСТ: Орган Стародубовського уезд-Совета к., р. и к. д. и бюро Коммунист. партии (1919); Орган Стародубовського уома РКП(б) (1920). — № 1. 1919, 14 янв.

Стародуб, 1919—1920.

Вийшло: 1919 — № 1—75, 1920 — № 1(76)—42(117).

Примітки: Мова видання — російська. Стародуб — повітове місто Чернігівської губернії, тепер — районний центр Брянської обл. (Російська Федерація).

У газеті працював письменник Григорій Юхимович Риклін, що друкувався як у повітовій, так і в губернській чернігівській пресі. Останній (42(117)-й) відомий номер датовано 27 липня 1920 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 172.

Електронні джерела: Литературная карта Стародубовського району. URL: <http://libryansk.ru/starodub-literaturnaya-karta.22320/>

М. Комариця

2559

КОММУНИСТ: Ежедневная вечерняя рабочая, крестьянская и красноармейская газета. Орган Центрального и Харьковского Комитетов Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 1—42); Ежедневная вечерняя рабочая, крестьянская и красноармейская газета. Издание Центрального и Харьковского Комитетов Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 43—47); Ежедневная вечерняя рабочая, крестьянская и красноармейская газета. Издание Харьковского Губернского Комитета Коммунистической Партии (большевиков) Украины (1919 № 48—53). — № 1. 1919, 21 янв.

Ред. Редакционная Коллегия Ц.К.К.П.У. — **Харьков, 1919:** Изд. Издат. Отдел Ц.К.К.П.У. Первая Советская тип., ул. Либкнехта, 13. *Адр. ред. і контори:* Харьков, ул. Либкнехта, 13.

Вийшло: 1919 — № 1—53; Ф. 43×31 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* на 3 мес. 19 р. 50 к. (1919 № 1—42), 28 р. 50 к. (1919 № 43—53). *Ц.* номера 30 к. (1919 № 1—42), 40 к. (1919 № 43—53), в провинции и на ст. жел. дор. 40 к. (1919 № 1—42), 50 к. (1919 № 43—53).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 7, 22; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 4, 6—8, 12—14, 18—53.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!»; «Коммунистическая Партия (большевиков) Украины». Мова видання — російська. Паралельно із цим виданням у Харкові від 27 лютого до 15 березня 1919 р. виходила однойменна щоденна газета (*див.* т. 6 № 1440).

«Коммунист» — щоденна вечірня газета із широким спектром висвітлюваних питань громадсько-політичного та соціально-економічного спрямування. Видання було розраховане на інтереси робітників, червоноармійців та селян, яких закликали до активної співпраці з часописом (Товарищи в деревне. № 50).

Редакція вміщувала матеріали про діяльність центрального та харківського комітетів КП(б)У, про з'їзди рад селянських та робітничих депутатів, факти з біографій ідеологів комунізму, інструкції та розпорядження влади, роз'яснювала читачам політику партії (Да здравствует коммунистический с'езд советов. № 22; Р. Н. Карл Маркс. № 43).

Багато статей та повідомлень присвячено огляду політичних подій (громадянська війна, міжнародне життя), вивченню соціально-економічної подієвості на території України та поза її межами, проблем в аграрному (продовольче питання; відновлення господарства) та соціальному (допомога малозабезпеченим, особливо на селі) секторах (Магидов Б. Будьте смелыми. № 7; Жизнь в Одессе. № 48). Частково означені аспекти розглядалися в рубриках: «Телеграммы», «По Украине», «За красным фронтом», «Из жизни деревни», «Листок деревенской бедноты».

Спеціально для радянських вояків України на сторінках «Коммуниста» функціонувала тематична сторінка «Красноармейский листок», де йшлося про життя червоноармійців, розвиток окремих військових підрозділів, про партійну, політичну та культурно-просвітницьку роботу серед представників Червоної армії, що відображалося у відповідних підрубриках:

«В частях», «Из жизни армии», «Почтовый ящик», «Партийная работа» тощо.

Останній (53-й) номер газети вийшов 27 березня 1919 р., про що читачів було поінформовано (От редакции. № 53).

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 20; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 173; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 52; Газеты України 1917—1920 років... С. 132.

В. Ковпак

2560

КОММУНИСТ: Орган Хорольського Уездного Комитета Партии Коммунистов (большевиков) Украины (1919 № 38—52); Орган Хорольського Уездного Исполнительного Комитета Сов. Раб., Крестьянск. и Красноармейских Депутатов и Хорольського Уездн. Комитета Коммунистич. Партии (большевиков) Украины (1919 № 53—64); Орган Хорольск. Уездн. Исполкома и Хорольського Уездного Комитета Коммунистическ. Партии (Большевик.) Украины (1919 № 65—92). — Ежедневная газета. № 1. 1919, [февр.].

Ред. А. Ворон (1919 № 38—63), Редакционная коллегия (1919 № 64—92). — **Хорол, 1919:** *Изд.* Хорольский Комитет партии Коммунистов (Большевиков) Украины (1919 № 38—53), Исполком Хор. Уезд. Совдепа и Хор. Уезд. К.К.П.(б.)У (1919 № 54—92). *Тип.* Затурсенского, Хорол (1919 № 38—63); Хорольск. Советск. *Тип.* (1919 № 64—92). *Адр. ред.:* ул. Соборная (1919 № 38—42), в д. Дионисьевой, против Собора (1919 № 43—64), при Коммунист. Клубе им. тов. Ленина (1919 № 65—92).

Вийшло: 1919 — № 1—92; *Ф.* від 41×29 см до 49×34 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* з дост. на 3 мес. 36—66 р. *Ц.* номера 50—90 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 38—43, 45, 47—60, 64—77, 80, 81, 83—85, 90—92.

Примітки: Наявний № 38 вийшов 31(18) березня 1919 р. У надзаголовку: «Коммунистическая партия (большевиков) Украины». Додатки до № 53, 54, 56, 58. Мова видання — російська.

Суспільно-інформаційне видання, в якому системно висвітлювалося політичне й економічне життя України та закордону. Основну частину публікацій становили матеріали про український революційний рух із докладними відомостями про втрати, полонених, руйнацію міст та безлад, що панували під час сутичок більшовицьких військ з армійськими частинами Директорії та білогвардійців: «Борьба

повстанцев Мариупольского уезда с белогвардейцами» (№ 39), з питань ідеологічної діяльності серед населення, партійного життя та культурної роботи. Оперативні зведення подавали термінові повідомлення про «просування» соціалістичного ладу Європою та встановлення нового режиму: «Красная армия в армии других государств» (№ 40), функціонування політико-економічних систем сусідніх держав, діяльність світових конференцій, з'їздів та ін.

Особливу увагу у виданні редколегія звертала на висвітлення місцевого життя Полтавської губернії та міста Хорол. Зокрема, в інформаційних замітках рубрики «Хроникавести» йшлося про діяльність органів влади, успіхи та поразки Червоної армії на фронтах, сільськогосподарську кризу, антисанітарію та нестачу провізії в містах. Під рубрикою «Рабочая жизнь» друкувалися відомості про роботу кооперативів, підприємств, професійне життя працівників.

Частими на сторінках часопису були накази, декрети, резолюції, інструкції, що виходили під рубриками «Приказы по городу Хоролу и уезду» й «Официальный отдел». Художні твори у часописі представлено фейлетонами, розповідями та віршами.

Рубрики газети: «Телеграммы», «За границей», «В Советской России», «Хроника», «На Украине», «Местная жизнь», «На Красном фронте».

Автори часопису: Грановський, Апполон Сергеев, В. Могильницький та ін.

Багато інформації у виданні надано БУП.

Останній (92-й) номер вийшов 30 липня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 190; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 27.

Р. Романюк

2561

КООПЕРАТИВНОЕ СЛОВО: Еженедельная Общественно-кооперативная и экономич. газета. Издание кооперативных союзов Всероссийск. Центральн. Союза потреб. о-в, Киевского Областного Союза кооперативных т-в и Киевского Район. Союза кооперативов «Потребитель». — № 1. 1919, 20 окт.

Ред. В. А. Дрелинг (1919 № 1—6), Редакционная коллегия (1919 № 7, 8), Коллегия (1920). — **Киев, 1919—1920:** *Изд.* «Центросоюз», «Когорсоюз» и «Потребитель». *Тип.* К.Р.С.К. «Потребитель», Крещатик, № 14. *Адр. ред.:* Лютеранская ул., № 2. *Адр. контори і ред.:* Крещатик, 14.

Вийшло: 1919 — № 1—8, 1920 — № 9—20; *Ф.* 70×55 см (1919), від 38,5×27,5 см до 39×31 см

(1920); *Обс.* 2 с. (1919), 4 с. (1920 № 9—11, 13—20), 8 с. (1920 № 12); *Ц.* номери 4 р. (1919 — 1920 № 11, 13—17), 6 р. (1920 № 12), 5 р. (1920 № 18—20).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—8, 1920 — № 9—20; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 3, 5, 1920 — № 9—13, 15, 18—20.

Примітки: До 17 вересня 1919 р. видання виходило п. н. «Бюллетень Киевского Районного Союза Кооперативов “Потребитель”» (*див.* № 2362). № 1—6 1919 р. вийшли за дозволом військової цензури. У надзаголовку — гасло: «В единении сила!». Мова видання — російська. Від № 9 за 4 січня 1920 р. виходила газета «Потребитель» (*див.* 1920 р.).

Суспільно-кооперативний та економічний щотижневик, орган провідних кооперативних товариств, було засновано для роз'яснення питань теорії і практики кооперації та якнайповнішого висвітлення кооперативного руху всередині країни і за кордоном, а також для обстоювання інтересів вітчизняних кооператорів у складних умовах постійних політичних і економічних змін. Стверджуючи, що кооперація — це зброя у боротьбі за краще майбутнє трудящих мас, та всіляко пропагуючи ідею спорідненості кооперації та соціалізму як явищ, що зродилися з класової нерівності, видання сподівалося на визнання важливості вільної та розвиненої кооперації. Через свою газету різні кооперативні спілки намагалися виправдати перед народом своє існування та переконати суспільство й владу в користі від кооперативної діяльності. Цій меті слугували й численні тези, вміщені поміж основними матеріалами та шрифтово виокремлені, як-от: «Та страна первая будет в состоянии разрешить социальный вопрос, которая прежде других сумеет подняться на самую высокую ступень на пути кооперации». Проте основним завданням часопису, на якому наголошували видавці у статті «Наши задачи» (1919. № 1), — це об'єднання кооператорів, їхніх розрізнених сил, а насамперед — стати органом для спілкування між київськими кооперативними організаціями, засобом поширення кооперативних ідей у Києві.

Тему загального розвитку кооперації та її відносин із владою обговорювано в статтях: «О слиянии кооперативов» Д. Лосецького (1919. № 3), «Экономические основы кооперации» Л. Клейнборта (1920. № 11), «Кооперация и социализм» Г.-Н. (1920. № 12), «К современному кризису кооперации» Якова Калиновського (1920. № 18). Проблему стирання

граней між різними видами кооперації — кредитною, виробничою, споживчою, що призвело б до великої шкоди кооперації загалом, порушено у статті «Слияние кооперации» (1920. № 16), питання створення єдиної «многолавки» — в публікаціях «К вопросу о единой “многолавке”» І. Полякова (1920. № 9), «О создании многолавокных кооперативов в Киеве» М. Борздики (1920. № 19) та ін.

Зважаючи на можливу реорганізацію кооперації, а навіть на загрозу її знищення як потужної творчої сили, газета неодноразово наголошувала на позитивній ролі кооперації в умовах загальної руїни й протестувала проти необґрунтованої політики її цькування. Кооперація мала докласти всіх зусиль для забезпечення населення продуктами і для справедливого їхнього розподілу. Ці питання порушено у статтях: «Неотложная задача» А. К. (1920. № 10), «Спекуляция» Я. Пілецького (1920. № 11), «Нападки на кооперацию» (1920. № 13) та ін.

Редакція надавала великого значення висвітленню роботи окремих кооперативних організацій та товариств, систематично подаючи відомості про зміни основ їхньої діяльності, засідання тощо, приділяючи найбільше уваги кооперації в Києві (Д. Лосецький «Положение киевской кооперации» (1919. № 1); «Въ украинскомъ кооперативномъ страховомъ союзѣ» (1919. № 4).

«Кооперативное Слово» розглядало різноманітні аспекти кооперативної роботи. Неодноразово на сторінках газети йшлося про хиби рахівництва у галузі, зокрема про несвоечасність записів та запізнення місячних звітів. Про широту фахових зацікавлень авторського колективу свідчать назви статей: «Кооперация и библиотечное дело» В. Штейна (1920. № 10), «Кооперация и сахарная промышленность» Б.-ва (1920. № 15), «Кооперативная и частная торговля» М. Райхера (1920. № 18). Питання культурної й освітньої роботи також порушувалися на шпальтах видання, зокрема, в № 9 вміщено репортаж про урочистості з нагоди відкриття інституту ім. М. Туган-Барановського.

Низку публікацій «Кооперативного Слова», а також святковий № 12 присвячено відзначенню 75-ї річниці заснування кооперації в англійському місті Рочдейл. До історії кооперативного руху зверталися й автори інших матеріалів видання, як-от Л. Клейнборт (Теория и практика первых кооперативов России. 1920. № 9) та ін.

Замітки багатьох рубрик повідомляли про новини у сфері кооперації, економіки та виробництва:

«Кооперативная жизнь в Киеве» (найбільша за обсягом рубрика), «В обществах», «Собрания и заседания», «На Юге», «Среди служащих», «На киевском рынке». Повідомлення про розвиток кооперації за кордоном та дотичні відомості об'єднано в часописі під рубрикою «За границей». Під рубрикою «Печать» уміщували огляди змісту нових чисел української та російської кооперативної преси. Рецензії на літературу з питань кооперації, фінансів, виробництва й економіки публікувалися в рубриці «Бібліографія», короткі повідомлення з видавничої сфери — в рубриці «Новости литературы». Часом друкувалися фейлетони (рубрика «Маленький фельетон») за підписом Ф-в та ін.

Найактивніші автори тижневика: С. Андерсон, М. Балабанов, М. Барадика, І. Біск, Н. Бойков, І. Брусиловський, І. Давидзон, В. Дрелінг, Л. Зак, Д. Заславський, Я. Калиновський, Л. Клейнборт, Ю. Костецький, В. Мишкіс, Я. Пілецький, І. Поляков, П. Пожарський, В. Португалов, С. Ратнер, Г. Рогатинський, В. Садовський, С. Семківський, С. Сумський, І. Тихомиров, В. Усов, А. Харченко, В. Штейн та ін. Багато матеріалів підписано псевдонімами й криптонімами.

Останній (20-й) номер вийшов у світ 21 березня 1920 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 69, 70; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 40; Газети України 1917—1920 років... С. 179; Київські газети 1838—1940 років... С. 225.

М. Процик-Кульчицька

2562*

КООПЕРАЦІЯ: К Юбилею Рочдэльских Пioneров 1844. — 1919, 8/21 дек.

Редакционная Коллегия: С. О. Загорский, Б. Н. Коварский, І. Е. Ходоров, К. І. Храневич. *Отв. ред.* Б. Н. Коварский. — **Одесса, 1919:** *Изд.* Одесск. Обл. Совѣт Кооперативных Сѣздов. *Тип.* «Техник».

Вийшло: 1919 — 8/21 дек.; *Ф.* від 67×50 см до 49×35 см; *Обс.* 6 с.; *Ц.* номера 6 р.

Примітки: Мова видання — російська.

Газета присвячена діяльності та історії споживчої кооперативної спілки т. зв. «Рочдейльських Пioneрів» (інші назви цієї організації: «The Rochdale Pioneers», «Rochdale Society of Equitable Pioneers», «Equitable pioneers of Rochdale»), створеної працівниками текстильної мануфактури 1844 р. у м. Рочдейл (графство Великий Манчестер на півночі Великобританії).

Спілка заклала основу для діяльності усього кооперативного руху, що розгортався як на території Сполученого Королівства, так і в інших країнах світу.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 38.

Р. Бліхарський

2563

КРАСНАЯ БЕССАРАБИЯ: Орган. Времен. Рабоче-Крестьянского Правит. Бессарабск. Социалистич. Советск. Республики. — № 1. 1919.

Ред. Редакционная Коллегия Врем. Рабоче-Крестьянского Прав. Бессарабии. — **Одесса, 1919:** *Изд.* Временное Рабоче-Крестьянское Правит. Бессарабии. *Адр. ред.:* Базарная, уг. Дворянской при отделе Советской Пропаганды Вр. Рабоче-Крестьянского Правительства Бессарабии.

Вийшло: 1919 — № 1—14; *Ф.* 45×35 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 1 р.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 6, 9; **РДБ:** 1919 — № 14.

Примітки: Наявний № 6 датовано 21 червня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Додаток «Приложение к № 6-му “Красной Бессарабии”». Мова видання — російська.

Ідейна платформа офіційної газети тимчасового уряду в Бессарабії була зумовлена потребою інформаційної підтримки дій Червоної армії та політики більшовиків. Головним ворогом була проголошена Добровольча армія А. Денікіна, яка мобілізувала всі свої сили для боротьби з робітничо-селянською владою. Редакція попереджала читачів про плани «темної сили поміщиків та капіталістів» захопити молоді радянські республіки і скеровувала їх до боротьби проти «загарбників» (Касперовский Г. За веру, царя и отечество. № 9).

Про С. Петлюру редакція відгукувалась як про зрадника наддніпрянських і галицьких селян та робітників, що віддав Галичину полякам (Люсин Г. Приказчик мирового империализма. № 6).

У газеті публікувалися матеріали агітаційного й пропагандистського характеру, що повинні були виховувати аудиторію у єдиному, необхідному більшовицькій партії, дусі. Зокрема, було опубліковано статтю Л. Троцького «Махновщина», яка мала допомогти масам розібратися у питанні визначення внутрішніх ворогів.

Рубрики «В Одессе», «Из Бессарабии», «В Румынии», «Хроника» містили зведення про актуальні події

на лінії фронту, здобутки Червоної армії, відвойовані більшовиками території тощо. Рубрика «За рубезом» подавала повідомлення про зміни у соціально-політичному житті інших країн. Зокрема, на шпальтах газети було вміщено інформацію про розвиток більшовицького руху в Індії, робітничі заворушення у Великобританії та Австралії, встановлення влади рад у Словаччині тощо.

Останній (14-й) номер вийшов 29 липня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 206; Русские газеты периода 1917—1922 гг. ... С. 167; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 35.

О. Філіпова

2564

КРАСНАЯ ГАЗЕТА: Орган Чернобыльского Уездного Комитета Коммунистической партии (большевиков) Украины. — Г. 1. № 1. 1919, 11 окт.

Ред. Редакционная коллегия: Лопатин, Иващенко. — **Чернобыль, 1919:** *Изд.* Чернобыльский Парком. *Адр.* ред.: Чернобыль, ул. Завальная, № 5, Парком.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1; *Ф.* 43×23 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 1 р.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Редакція «Красной Газеты» мала на меті висвітлювати не тільки діяльність уряду, а й важливі суспільно-політичні та економічні події країни. Важливою темою для обговорення у той час були наслідки приходу на українські землі військових частин Добровольчої армії під командуванням генерала А. Денікіна. У передовиці «На Украине» Л. Лопатін стверджував, що для визволення України необхідна рішуча боротьба пролетаріату не тільки з армією А. Денікіна, й з усіма ворогами соціалістичного суспільства.

Інформаційну частину видання становили замітки та повідомлення рубрики «Телеграммы», в яких регулярно подавалися важливі відомості про події регіонального та всеукраїнського значення: утворення нового уряду «Югороссии»; цензурування київських газет; намір країн Антанти окупувати Україну і т. д. Частину публікацій становили матеріали закордонної тематики.

Рубрики видання: «Телеграммы», «Приказы и об'явления».

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 208.

Р. Романюк

2565

КРАСНАЯ ДЕРЕВНЯ: Издание Одесского Комитета Коммунистической партии (большевиков) Украины. — Выходит ежедневно, кроме дней после-праздничных. № 1. 1919, 11 мая.

Ред. Редакционная коллегия. — **Одесса, 1919:** *Изд.* Од. Ком. К.П.У. 7-ая Одесская Советская тип., Пушкинская, 18. *Адр. ред.:* Ришельевская, 4.

Вийшло: 1919 — № 1—19; *Ф.* від 43×34 см до 52×36 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера 50 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 18; ДНАБ: 1919 — № 1—4, 8, 11, 12, 17, 18.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

«Красная Деревня» була покликана поширювати серед громадянства Одещини ідеологію комуністичного ладу, а також подавати інформацію про суспільно-політичне життя в Україні й за кордоном з позицій більшовиків.

Передові статті часопису, автором яких був Іван Квітко, мали пропагандистський характер; насаджували більшовицьку ідеологію й закликали до боротьби з армією Директорії, повстанцями отамана М. Григор'єва, Добровольчою армією та іншими опонентами радянської влади: «Крестьянские советы» (№ 1), «Всех их уничтожим» (№ 3), «Долг крестьянина» (№ 12), «Что же нужно теперь сделать?» (№ 17) та ін.

Серед основних завдань часопису — пропаганда проти заможного українського селянства — т. зв. поміщиків і куркулів. Цієї теми торкалися і численні дописувачі з місць й автори віршів та гумористичних матеріалів газети — Максим Босой (Письма Максима Босого. № 1) та Андрій Лукич (Сказка про кулаков. № 3; ін.).

Провідна тема газети навесні 1919 р. — продовольча проблема в Україні. У матеріалах різних жанрів пропагувалася ідея товарообміну між селом та містом («О продовольствии», «Город — деревне. Деревня — городу» та ін. (№ 18)). Це питання було одним із основних і на селянському повітовому з'їзді, висвітленню якого редакція приділила особливо багато уваги. У низці чисел надруковано звіт про перебіг з'їзду й прийняті на ньому резолюції.

У газеті регулярно подавалися новини про воєнну ситуацію (рубрика «На Красных фронтах») та замітки про місцеве життя, зокрема про боротьбу за новий суспільний устрій сільського пролетаріату повіту,

організацію по селах комітетів бідноти (рубрики: «Как строится новая жизнь» і «В красной деревне»).

Іноді на шпальтах видання вміщувалися карикатури та вірші на злободенні теми, як-от: у № 1 — карикатура на заможного селянина, у № 18 — ілюстрація із закликом передавати місту й фронтові харчі для збереження здобутків революції та вірш «Крестьянам» О. Негіна.

Останній відомий (19-й) номер датовано 1 червня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 38; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 53; Газети України 1917—1920 років... С. 134.

М. Процик-Кульчицька

2566

КРАСНАЯ ЖМЕРИНСКАЯ ПОБЕДА: Издание фронтового поезда Нар. Ком. по воен. делам Украины тов. Подвойского. — № 1. 1919, [7 июля].

Ред.: не подано. — **Жмеринка, 1919:** Первая Советская Тип.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 42,5×33,4 см; Обс. 4 с.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Видання не датовано. Мова видання — російська.

Суспільно-політичне видання мало передовсім пропагандистське спрямування. Газета відкривалася великою статтею М. Подвойського «Значение победы под Жмеринкой». На думку більшовиків, звільнення вузлової залізничної станції Жмеринка не тільки з'єднало всю Україну з Одесою і Чорноморським узбережжям, а й мало важливе політичне значення для радянської України: завдало смертельного удару по С. Петлюрі.

Більшість матеріалів номера були присвячені саме політичній складовій перемоги за Жмеринку, а також бою Червоної армії за залізничну станцію і враженням його учасників.

Редакція опублікувала звернення наркома УСРР М. Подвойського «К солдатам и офицерам Петлюровской армии» із закликом переходити до лав Червоної армії та статті пропагандистського спрямування, зокрема без зазначення авторства «Петлюра в железном кольце» та «Петлюровский маскарад кончился», Я. Майєра «Последние дни Петлюры» та спогади курсанта Галагутського «В плену у Петлюры».

Газета не мала рубрик.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 81.

Література: Войнаровский А., Черняк В. Видання «Красная Жмеринская Победа» як джерело до вивчення подій національної революції 1917—1921 рр. на Жмеринщині // Слідами історії Жмеринського краю: матеріали першої наук.-краєзн. конф., 23 березня 2018 р., м. Жмеринка. Вінниця, 2018. С. 76—78.

В. Габор

2567

КРАСНАЯ ЗВЕЗДА: Орган Киевского Военно-Окружного Агитационно-Просветительного Управления. — № 1. 1919, 16 марта.

Ред. Редакционная коллегия: Наумов, Крицман, Леонидов (1919), Блискавицкий (1922). *Зам. ред.* Серебрянский (1922). — **Киев, 1919, 1922:** Изд. Киевское Военно-Окружное Агитационно-Просветительное Управление. Тип. Киевского Окружного Комиссариата по Военным Дела, Киев, Трехсвятительская, 5. *Адр. ред. и конторы:* Киев, Александровская, 37а (1919).

Вийшло: 1919 — № 1, 2, 1922 — № 1(5), 2(6); Ф. 48×30 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 40 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1, 2, 1922 — № 1(5), 2(6).

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

У передовій статті редакція газети ставила за мету відображати сподівання повсталого пролетаріату, який вийшов на боротьбу проти капіталу та імперіалізму, вести читача-червоноармійця шляхом революційного комунізму.

На шпальтах газети містилися повідомлення БУП про встановлення радянської влади в Житомирі, наліт «банди» (за означенням редакції), а насправді — загону повстанців отамана Дмитра Соколовського на Радомишль і втечу з міста членів виконкому, про «Развал директории», захоплення формуваннями Червоної армії Херсона та налагодження взаємин між радянськими Україною та Росією тощо.

Редакція інформувала читачів про революційні події у радянській Росії та європейських країнах, зокрема в Німеччині, Польщі, Чехословаччині.

Офіційні матеріали — накази, розпорядження та оголошення Київського губернского військового комісаріату — друкувалися на останній сторінці видання. У них йшлося про мобілізацію, кадрові призначення, рішучу боротьбу з дезертирами тощо.

Жанрово і поліграфічно газету урізноманітнювали фейлетони, графічні рисунки (Красноармеец разрушает здание капитала. 1919. № 1).

У виданні функціонували такі рубрики: «Телеграммы», «На Украине», «В Советской России», «Приказы и распоряжения», «Культурное строительство», «За границей», «В Германии», «В Польше», «Маленький фельетон», «Хроника».

З фейлетонами на сторінках газети виступали автори під псевдонімами Кортик та Шрапнель.

Останній (2(6)-й) номер газети вийшов 31 жовтня 1922 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 113; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 54; Київські газети 1838—1940 років... С. 152.

В. Габор

2568

КРАСНАЯ КАВАЛЕРИЯ: Фронтная газета. Орган Политотдела Особой Кавалерийской Бригады I Украинской Советской Стрелковой Дивизии. — № 6. 1919, 19 авг.

Ред.-изд. Литературно-Издат. Отдел Политотдела Особой Кавалерийской Бригады 1-й Украинской Советской Стрелковой Дивизии. — **Б. м., 1919:** 2-я Воынская Советская тип.

Вийшло: 1919 — № [?], 6; Ф. 49×36 см; Обс. 2 с.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — № 6.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Пролетарии всех стран, к винтовкам!» та «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Фронтная газета мала пропагандистський характер та агітувала населення Волині активно вступати до лав Червоної армії, про що йшлося у численних гаслах на шпальтах газети.

Основний зміст видання становили замітки, в яких подавався огляд подій на фронтах та прогнози стосовно позицій більшовиків. Їхні автори гостро критикували отаманів українських повстанських загонів — Зеленого та Соколовського, Головного отамана Армії УНР С. Петлюру, а також закликали населення не підтримувати ворогів радянської влади — керівників білогвардійської армії О. Колчака та А. Денікіна.

Поетична творчість у газеті представлена революційними віршами Дем'яна Бедного. Також надруковано фейлетон автора під псевдонімом Кавалерист.

Більшість матеріалів газети подавалися без зазначення авторства, за винятком двох дописів В. Берсенєва (під крипт. В. Бев.) — «Колчак бежит» та «Не прошел последний маскарад».

О. Серєда

2569

КРАСНАЯ ПРАВДА: Орган N-ой дивизии Советской Армии Украины. — № 1. 1919.

Ред. коллегия: К. Залевский, А. Соловьев. — **Б. м., 1919:** Изд-во N-ской советской Украинской Стрелковой Дивизии. Тип. 1-й Советской Украинской Стрелковой Дивизии.

Вийшло: 1919 — № 1—18; Ф. 50×36 см; Обс. 4 с.

Наявність у фондi: НБУВ: 1919 — № 18; ДНАБ: 1919 — № 18.

Примітки: Гасла: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», «Добьемся мы освобождения своей лишь собственной рукой!». Окремо вийшов недатований екстрений випуск п. н. «Бюллетень Красная Правда» (див. № 2365). Мова видання — російська. У 1920 р. газета виходила п. н. «Путь красноармейца = Шлях Червоноармійця» (див. 1920 р.).

«Красная Правда» — інформаційно-пропагандистське видання для червоноармійців. Основні статті покликані поширювати більшовицьку ідеологію, підтримувати віру військовиків у перемогу соціалістичних ідеалів та радянської влади (Олександр Соловйов «Красный клич» (№ 18). Друге важливе завдання газети — обговорення на її шпальтах проблем червоноармійців.

Значна частина публікацій єдиного наявного числа газети присвячена Першотравню: «Т. Красноармейцам от газеты “Красная Правда”», К. Залевский «Пролетарский праздник», «Призыв всемирного красного союза рабочих и крестьян» та ін.

Два матеріали вміщено з метою антирелігійної пропаганди: «“Святые Мощи” (Протокол вскрытия мощей Сергея Радонежского 11 апреля 1919 года)», «Как теперь поступят с мощами Сергея Радонежского».

Очевидно, газета друкувала багато офіційних матеріалів (у № 18 вміщено черговий наказ народного комісара з військових справ).

Інформаційну частину видання становили замітки й хроніка таких рубрик, як: «На Украине», «В Советской России», «За границей», «Там, где скоро будет Советская власть», «Красноармейская жизнь».

Останній (18-й) номер датовано 1 травня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 72; Газети України 1917—1920 років... С. 186.

Література: Рубан В. А. Формування ленінських традицій української радянської преси. Київ, 1971. С. 95, 96.

М. Процик-Кульчицька

2570

КРАСНАЯ ПРАВДА: Орган исполнит. комитета Совета раб., крест. и красноарм. деп. Уманщины и Уманской организации ком. (большевиков) Украины. — № 1. 1919, 23 июля.

Отв. ред. Редакционная коллегия. — **Умань, 1919:** 2-ая Советская Тип.

Вийшло: 1919 — № 1—8; *Ф.* від 51×34 см до 53×43 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на мес. без доставки и пересылки 25 р. *Ц.* номера 1 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1, 3—5; **ДНАБ:** 1919 — № 8.

Примітки: До 17 липня виходила газета «Червона Зоря» (див. № 2317), до 22 липня 1919 р. — «Известия Исполнит. Комитета Совета Рабоч. и Крест. Депут. Уманщины» (див. № 2119). У № 1 1919 р. зазначено: «С сего числа вместо “Известий” и “Червоні Зорі” будет выходить одна газета в двух изданиях “Красная Правда”». У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від січня 1920 р. газета виходила п. н. «Вісти Ревкому Уманщини» (див. 1920 р.).

Редакція газети — органу повітового виконкому рад та місцевої організації більшовиків — приділяла найбільше уваги публікації пропагандистських і агітаційних матеріалів, відповідному висвітленню поточного життя та повідомленню про рішення радянської влади.

Автори основних статей часопису закликали селян і робітників Уманщини до боротьби проти опонентів радянської влади — повстанців і добровольців (Что должен делать рабочий и крестьянин. № 1; Подвойский И. Военное обучение трудящихся — спасение революции. № 8; ін.). Вміщувалися й агітаційні статті більшовицьких провідників, наприклад, у № 4 — Л. Троцького «До зимы закончить!» та «Урожай и война». Більшість публікацій № 5, серед яких — оповідання та вірші, присвячено Червоній армії — з нагоди святкування Дня армії.

Зі сторінок газети постійно велася пропаганда проти повстанських військ (у № 8 надруковано матеріал за підписом Ж. П-ий «Сендер Журбинский (Посвящаю матерям, у которых есть четырехлетние дети)» — про єврейські погроми і страждання дітей) та заможного українського селянства (Терентьев С. Кулацкое хлебное царство. № 4).

Усі числа вміщували чимало офіційних матеріалів — здебільшого накази голови Уманського повітового виконавчого комітету та радянських чиновників

нижчого рівня, накази військового комісара тощо (рубрика «Распоряжения и действия советской власти»). Друкувалися також відомості про засідання місцевого повітвиконкому, багато оголошень організаційного характеру.

Значний обсяг газетних шпальт займав інформаційний матеріал — замітки рубрик «На фронте мировой революции», «На красном фронте», «Телеграммы», «Разные известия», «По Украине», «Под пятой Деникина», «Местная жизнь», «По уезду», «По району», «В союзах». Відомості подавалися в основному за інформацією БУП.

Автори публікацій переважно не зазначалися.

Останній (8-й) номер вийшов 6 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 544; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 17, 18; Газеты України 1917—1920 років... С. 42.

М. Процик-Кульчицька

2571

КРАСНОАРМЕЕЦ: Орган Политотдела Реввоенсовета Группы Украинских Советских Войск Киевского направления. — № 1. 1919, 16 марта.

Ред. Редакционная Коллегия Политотдела. — **Київ, 1919:** *Изд.* Политотдел Реввоенсовета группы войск Киевского направления. *Тип.* Политотдела Реввоенсовета группы войск Киевского направления, Думская пл., № 3. *Адр. ред.:* ул. Караваяевская, 11.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 40×31 см; *Обс.* 4 с.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — № 2.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!»; «Мы путь земле укажем новый, Владыкой мира будет труд!». Мова видання — російська.

«Красноармеец» — більшовицька армійська газета, яка мала на меті проводити агітаційно-просвітницьку роботу серед групи українських радянських військ київського напрямку, поглиблювати знання основ марксистської ідеології, висвітлювати суспільно-культурне життя червоноармійців тощо.

У виданні друкувалися матеріали суто пропагандистського спрямування із закликами обстоювати інтереси радянської влади та боротися із т. зв. «контрреволюційними силами» — військами Директорії під керівництвом С. Петлюри та білогвардійськими загонами барона П. Врангеля. Зокрема, про це йшлося у передових статтях без назв. Боротися із антисемітизмом в лавах радянської армії закликала у статті Захар'єва «Товарищеские беседы».

Більшість публікацій мали інформаційний характер і подавалися під рубриками: «Красный фронт», «В Советской России», «В стане директории», «Телеграммы» (підрубрики: «По Украине», «В России», «За границей», «В Киеве»). Листи червоноармійців вміщувалися під рубрикою «Наши письма».

Останній (2-й) номер датовано 18 березня 1919 р.
Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 149.

О. Середа

2572

КРАСНОАРМЕЕЦ: Газета общественно-политическая. — Выходит три раза в неделю. Г. 1. № 1. 1919, 21 июня.

Редакционная коллегия. — **Новоградволинск, 1919:** Издается агито-просветом Новоградволинского Уездного Военного Комиссариата. *Тип.* Кармазин. *Адр. ред. і контори:* временно при типографии Кармазин.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—3; *Ф.* 52×37 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* временно на один мес. 12 р. *Ц. номера* 80 к.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 3.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Газета мала пробільшовицьке спрямування, провадила пропагандистську діяльність та публікувала інформаційні матеріали здебільшого на теми політики, міжнародного життя, економіки.

У виданні вміщувалися оперативні зведення з фронтів, замітки на основі повідомлень БУП про події суспільно-політичного життя в Україні та за кордоном тощо. Частина матеріалів присвячена справам повіту, як-от надрукована в № 3 резолюція з організації виробництва, прийнята конференцією робітників Новоград-Волинського повіту у червні 1919 р.

Поодинокі матеріали аналітичних жанрів «Красноармейца» мали агітаційний характер (Ком. Ф. Вольные и невольные контр-революционеры. № 3).

Рубрики газети: «Оперативная сводка», «Разные известия», «В уезде», «В последнюю минуту».

Останній (3-й) номер газети побачив світ 21 червня 1919 р.

Бібліографія: Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 55; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 137.

М. Процик-Кульчицька

2573

КРАСНОАРМЕЙСКАЯ ЗВЕЗДА: Ежедневная газета. Орган Политического Управления

Одесского Окружного Военного Комиссариата (1919 № 3, 4); Ежедневная газета. Орган Политического Управления Одесского Военного Округа (1919 № 5, 6); Ежедневная газета. Орган Политуправления Одесского Военного Округа (1919 № 7—17). — № 1. 1919, 12 мая.

Ред. Редакционная коллегия (1919 № 1, 2, 4—17), Редакционная Коллегия: И. А. Данилов, Н. Л. Лейбович (тов. Валерий) и С. Я. Ниронов (1919 № 3). — **Одесса, 1919:** Изд. Редакционно-изд. отдел Политич. Управления Одесск. Военно-Окружного Комиссариата (1919 № 1), Политичес. Управление Одесского Военно-Окружного Комиссариата (1919 № 2, 3), Политическое Управление Одесского Военного Округа (1919 № 4—17). Вторая Сов. *тип.* (1919 № 1—3); *Тип.* Политического Управления Одесск. Воен. Округа (1919 № 4—17). *Адр. ред.:* Пушкинская ул., № 5.

Вийшло: 1919 — № 1—17; *Ф.* від 44,5×32 см до 53×36 см; *Обс.* 4 с. (1919 № 1—7, 10—12, 17), 6 с. (1919 № 8, 9), 2 с. (1919 № 13—16); *Ц. номера* 1 р. 25 к. (1919 № 1), 1 р. 50 к. (1919 № 2—4), 2 р. (1919 № 5—17), красноармейцам бесплатно (1919 № 4—6).

Наявність у фондi: **ДНАБ:** 1919 — № 3, 4, 6, 7; **ОННБ:** 1919 — № 1—17.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Наше оружие — наше слово» та «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Щотижнева газета «Красноармейская Звезда» видавалася для дислокованих в Одеському окрузі частин Червоної армії з метою пропаганди більшовицьких ідей серед червоноармійців та їх поінформування про суспільно-політичне становище в Україні й закордоном.

Передусім у газеті подавалися воєнно-політичні новини з українських теренів: окреслювалася ситуація на «червоних» фронтах, зокрема, інформувалося про бої Червоної армії з озброєними загонами німецьких колоністів за Одесу в липні 1919 р. (Слава красным героям. На Одесском фронте. № 15). Багато місця на шпальтах часопису займали пропагандистські статті, замітки й карикатури проти ворогів радянської влади, передусім отамана М. Григор'єва, С. Петлюри, генерала А. Денікіна (Местный. Конец петлюровщины. № 2; Ниронов С. Атаман Григорьев. № 3; Потийский. Деникинский рай. № 10). Активно проводилася агітація з приводу обов'язкового загального військового навчання (Тонин А. Всеобщее военное обучение. № 5), мобілізації українського населення до лав Червоної армії (Всеобщая мобилизация рабочих и крестьян.

№ 9; А. П. Мобилизация трудящихся — залог победы. № 12) та боротьби з дезертирством (Левый А. Дезертирство. № 10; Стой, дезертир! № 13). У статтях відтворювалися етапи її створення (С. Ниров. История развития Красной Армии. № 3), командний склад (Командный состав украинской Красной Армии. № 11), пропагувалася її визначна місія у боротьбі зі світовою буржуазією та роз'яснювався тісний зв'язок з народними масами (Красноармеец. Что такое Красная Звезда. № 2; Конотоп В. Наша армия непобедима. № 4).

Значна увага приділялася українським суспільно-політичним реаліям: інформувалося про виступи, заяви і статті наркома УСРР Х. Раковського та російського очільника Л. Троцького щодо поточного моменту, друкувалися інтерв'ю з наркомом держконтролю та з військових справ А. Йоффе і М. Подвойським. Публікувалася офіційна інформація — постанови Ради Народних Комісарів УСРР та наркому військових справ УСРР щодо організації пропагандистської та культурно-просвітницької роботи у військових частинах.

Найбільше матеріалів присвячено червоноармійським будням та діяльності політичного управління Одеського військового округу. У газеті інформувалося про заходи щодо забезпечення її частин продовольством та обмундируванням. Проводилася агітація за створення комуністичних осередків у бойових підрозділах тощо. Висвітлювалася культурно-просвітницька робота політуправління — проведення лекцій, мітингів, інструкторських курсів, постановка театральних вистав та створення пересувних кіно-театрів. Редакція використовувала метод пропаганди «апелювання до народу» — у вигляді листів, адресованих червоноармійцям та селянам. У низці матеріалів обговорювалося питання допомоги дітям червоноармійців.

Часопис висвітлював також воєнно-політичне становище в радянській Росії. У закордонних новинах переважно відтворювалася ситуація у світовому та європейському робітничому русі.

На сторінках газети друкувалися поетичні та прозові твори червоноармійців — вірші Леоніда Бесова, М. Капленка, О. Ківіна, В. Левоцького, О. Поморського, Олександра Тюльпанова, оповідання Сергія Грушина та О. Томіна. Під рубриками «Фельетон» та «Красный фельетон» за підписами Антона Гореміки, Григорія Зоркого, С. Інгулова та ін. друкувалися сатиричні матеріали на різні злободенні теми.

Рубрики газети: «Телеграммы», «Официальный отдел», «Оперативная сводка», «Последний час», «Обзор печати», «Красная печать», «На темы дня», «На фронтах», «На красных фронтах», «По красной земле», «За рубежом», «В стане контр-революции», «В Советской России», «Хроника красноармейской жизни», «Красная хроника», «Жизнь Красноармейца», «Деятельность Политического Управления», «По Округу», «Одесса», «Жизнь деревни», «Обо всем», «Письмо в редакцию».

Більшість публікацій підписано криптонімами і псевдонімами, під окремими зазначені прізвища: Віктор Конотоп, Л. Ларський, С. Ниронов, О. Разумов, М. Подвойський та ін.

Останній (17-й) номер вийшов у світ 14 серпня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 40; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 235; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 36.

О. Палюх

2574

КРАСНОАРМЕЙСКАЯ ПРАВДА: Орган Одесского Губернского Военного Комиссариата. Экстренный выпуск. — № 1. 1919.

Ред. Редакционная коллегия. — **Одесса, 1919:** Изд. Агитпросвет Одес. Губ. Воен. Комис. *Тип.* Агитпросвета О.Г.В.К. *Адр. ред.:* Пушкинская, 5.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 47×37,5 см; *Обс.* 1 с.; *Ц.* номера 2 р.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 2.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Наше оружие — наше слово», «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Метою екстрених випусків газети «Красноармейская Правда» було оперативне інформування складу червоноармійських частин, які розташовувалися в Одесі, про актуальні суспільно-політичні новини у вигідному для більшовицької влади ракурсі.

Зміст наявного номера головно становили отримані телеграфічно повідомлення БУП, які подавалися під рубрикою «Телеграммы». У воєнних звідомленнях інформувалося про наступ Червоної армії на Могилів-Подільський та зайняття прилеглих населених пунктів, про ситуацію на Північному і Західному фронтах, оголошення мобілізації у Києві.

У публікаціях видання сповіщалося про становище у «ворожому» таборі — в Добровольчій армії під керівництвом А. Денікіна, у союзних їй французьких та британських військах.

До боротьби з ворогами трудового народу закликала стаття Віктора Конотопа «Подтянитесь, товарищи!».

У № 2 надруковано «Приказ № 29 по Агитационно просветительному Отделу Губвоенкома» від 18 серпня 1919 р.

Останній (2-й) номер побачив світ 20 березня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 40; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 36.

О. Палюх

2575*

КРАСНОЕ ЖАЛО: Еженедельный орган революционной сатиры. — Г. 1. № 1. 1919, апр.

Ред.-изд. Д. Шперлинг. — **Одесса, 1919:** *Тип.* Цысина и Ройхмана.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—3; *Ф.* 45×27 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 1 р. 50 к.

Примітки: № 3 газети вийшов із позначкою «Первомайский» і був присвячений відзначенню 1 Травня. Видання ілюстроване. Мова видання — російська.

Радянська сатирично-гумористична газета виходила в Одесі від середини квітня до травня 1919 р., після встановлення у місті більшовицької влади. У «передньому слові» редакція з іронією запитувала, чи можуть існувати серйозні пресові видання тоді, коли над світом проноситься небувалий в історії ураган революції. Їй зовсім не смішним видався «Ежикъ въ Сметанѣ», а «Перо въ спину» — занадто слабке покарання для паразитуючої буржуазії, спекулянтів, чорносотенців та подібних елементів, які намагалися стримати «триумфальную колесницу Великой Всемирной Революции».

Останній (3-й) номер побачив світ у травні 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 40; *Стыкалин С., Кременская И.* Советская сатирическая печать 1917—1963. Москва, 1963. С. 144, 145.

В. Габор

2576*

КРАСНОЕ ЗНАМЯ: Орган Уманского комитета ККП(б)У. — № 1. 1919, 28 марта.

Умань, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—3.

Примітки: Мова видання — російська.

Останній (3-й) номер датовано 30 березня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 268.

В. Габор

2577

КРАСНОЕ ЗНАМЯ — № 1. 1919, 1 мая.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Киев, 1919:** *Изд.* Бюро Печати Украины. *Тип.* М. Полонского и А. Сигала, Киев, Крещатик, 3.

Вийшло: 1919 — № 1; *Ф.* 71×53 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 60 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1.

Примітки: У логотипі — емблема БУП авторства Айгенбліха. Видання ілюстроване. Текст друковано лише на с. 1. Мова видання — російська.

Одноденна пропагандистська газета вийшла з нагоди свята 1 Травня та вміщувала художні твори — вірші («Приказ по армии искусства» В. Маяковского, «Первое Мая» Рюрика Івнєва, «Первомайский красный стих: Акrostих» В. Любашина, «Роющим могилу» І. Кулика, «Красный семафор» С. Глаголіна) та уривок з оповідання анонімного автора п. н. «Смерть рабочего».

На ілюстраціях («Черноморское побережье, где работают красные тралера: Борьба Крыма за власть советов», «По волнам прибоя к заветным далям коммунизма: Крым», «Да здравствует Красная Армия: Крым»), присвячених встановленню у Криму радянської влади, зображено місцеві краєвиди.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 40; Газети України 1917—1920 років... С. 137; Київські газети 1838—1940 років... С. 152.

М. Комариця

2578

КРАСНОЕ ЗНАМЯ: Газета городского пролетариата Украины. — № 1. 1919, 30 дек.

Ред. Коллегия (1919 — 1920 № 5), В. Элланский, В. Яковлев (1920 № 6—35). — **Киев, 1919—1920:** *Изд.* Литературный Отдел Центрального Комитета Украинской Коммунистической Партии (боротьбистов). *Тип.* «Большевик», Крещатик, 42 (1919 — 1920 № 31); *Тип.* Т-ва И. Н. Кушнерев и К° в Киеве, Караваевская, 5 (1920 № 32—35). *Адр. ред.:* Караваевская, 5 (1919 — 1920 № 18), Прорезная, 9 (1920 № 28—35). *Адр. центроексп.:* Прорезн[ая], 26 (1920 № 28—35).

Вийшло: 1919 — № 1, 2, 1920 — № 3—35; *Ф.* від 57×44 см до 70×52 см; *Обс.* 2 с. (1919 — 1920 № 23, 25—35), 4 с. (1920 № 24); *Ц.* номера 3 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1, 2, 1920 — № 3—35; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 2, 1920 — № 3—35.

Примітки: У надзаголовку вказано: «Украинская коммунистическая Партия (боротьбистов)» і гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». У колонтитулах — гасла: «Да здравствует всемирная федерация советских республик!», «Да здравствует 3 Коммунистический Интернационал!», «Да здравствует единая всемирная Красная Армия!», «Да здравствует Украинская Социалистическая Советская Республика!». Додаток: до № 21 — звернення партії боротьбистів до робітників з приводу вибору представників на конференцію.

«Красное Знамя» — видання українських комуністів-боротьбистів. Знаковим для визначення напряму редакційної політики є факт, що газета з'явилася у той час, коли більшовики, захопивши східну частину території України, організували альтернативну до уряду Директорії владну вертикаль — тимчасовий Всеукраїнський революційний комітет, у складі якого були: Петровський, Затонський й Мануїльський («Акт об образовании Всеукраинского Революционного Комитета», «Третий этап украинской революции», «Декларация Всеукр. революц. Ком. ко рабочим и крестьянам Украины»).

Більшість передових статей — полемічні. Редакція, активно впроваджуючи у суспільну свідомість комуністичні ідеї, водночас дискутувала як з ідейними опонентами (меншовиками, соціал-революціонерами, «белогвардейцами»), так і з соратниками (більшовиками). Тракувалися як контрреволюційні ідеї незалежнення професійних спілок від державного апарату, вимоги скликати установчі збори (И. Гай «Организация пролетариата и социалистическое строительство»).

Однак полемічне вістря переважно було спрямоване проти комуністів-більшовиків. Українські комуністи-боротьбисти були обурені агітаційною кампанією, розгорнутою проти їхньої партії, доводили неорганічність більшовизму та його відірваність від українського ґрунту, право УКП боротьбистів на провідну роль в єдиному організаційному революційному центрі («На тормозе революции»). Йшлося і про те, що «травля» українських боротьбистів, яка велася певними колами КП(б)У, організована в Росії. У газеті наголошено, що необхідно залучити місцевий пролетаріат для успіху комуністичної революції, який опирався б на ту партію, яка має міцне коріння як у місті, так і серед сільського пролетаріату, про необхідність припинення фракційної «гризні», організованої більшовиками проти боротьбистів на

сторінках більшовицької преси в Україні, а проголошені на робітничій конференції заяви більшовиків щодо їх ставлення до інших партій виразно спрямовані на ліквідацію впливу боротьбистів у масах (В. Демидов «Боги на глиняных ногах», И. Гай «Украинский пролетариат и украинская коммунистическая партия», «К объединению партий», В. Демидов (В. Яковлев) «Коммунизм или кинематограф»).

Серед публікацій економічної тематики — статті: «Всероссийский Съезд Совнархозов», В. Демидов «Роль госконтроля во внешней торговле», І. Ягелко «К новому земельному закону», С. Ц. «Нефть для Советской Украины». Особливу увагу звернено на село, зокрема на проблему впровадження колективізації. В центрі уваги були також проблеми організації виробництва, узгодження інтересів держави та робітників. Одним із свідчень нових підходів до вирішення економічних проблем було запровадження масових «коммунистических воскресников» із обов'язковою участю у таких заходах, а також акцій на зразок «Неделя раненого и больного красноармейца», що зобов'язувала безкоштовно здавати одяг і взуття для Червоної армії.

У світлі гасел просвіти робітництва радянська влада відкривала на протидію українським «Просвітам» т. зв. робітничі клуби, у яких навчання поєднувалося із політичним вихованням, активним залученням робітництва до агітаційно-пропагандистської діяльності.

У часописі вміщено кілька інтерв'ю — «Беседа с тов. Гринько», «Беседа с т. Ковалевым», «Коммунистический Интернационал о Советской Украине: Беседа с тов. Полозом», «Беседа с членами Ревкома Правобережья У.К.П. (боротьбистов) тов. С. Савицким и Ив. Немоловским».

Серед інформаційних матеріалів, до яких можна також зарахувати численні пропагандистські передвиборні публікації, вміщені напередодні міської робітничої конференції, — «Письмо тов. Ленина к рабочим и крестьянам Украины», «Обращение III Интернационала к рабочим и крестьянам Украины». Газета інформувала про проблеми організації більшовицькою владою політичного, економічного та культурно-освітнього життя в столиці України, боротьбу з епідеміями, різноманітні громадські акції, партійну роботу в селі, проблеми шкільництва, відновлення роботи театрів.

Систематично вміщувалися відомості про стан на фронтах: наступ на війська А. Денікіна та поступову ліквідацію його армії, зайняття Червоною армією

українських міст і сіл, що трактувалося як звільнення їх від «белогвардейских насильников» і «петлюровцев», розгром угруповань Н. Махна.

Хронікальні матеріали друкувалися під рубриками: «Красный фронт» («На красном фронте»), «Телеграммы», «Партийная жизнь», «На Украине», «В Киеве», «В Советской России», «Всемирная революция», «Сообщения военного Отдела Ц.К.У.К. партии (боротьбистов)», «Рабочая жизнь», «Пресса», «Объявление», «Приказы и распоряжения», «Профессиональная жизнь», «В последнюю минуту».

Одна з найбільших рубрик — «На Украине» — містила відомості про стан у регіонах, систематизуючи їх у підрубриках («Радомысльский уезд», «Фастов», «В Чернигове», «В Одессе», «Зверства белых»). Згодом рубрикацію було дещо змінено — запроваджено підрубрики: «В советской Украине», «В советской России», «В Польше», «В Германии», «В стане контр-революции», «В черном стане», «Всемирная революция», «Снятие блокады», «Фронт труда», «Разные».

Матеріали, подані під рубрикою «В Киеве», інформували про проблеми організації більшовицькою владою політичного, економічного та культурно-освітнього життя в столиці України, партійну роботу в селі, боротьбу з епідеміями, різноманітні громадсько-політичні події, як-от Всеукраїнський учительський з'їзд («В Губревкоме», «Школьная жизнь», «Продовольственный вопрос», «Состояние сахарной промышленности», «В управлении железных дорог», «Открытие газеты “Красный Путь”»).

Редакція «Красного Знамени» коментувала публікації щодо партійної політики УКП боротьбистів, друкуючи під рубрикою «Пресса» відгуки на статті в українських та російських часописах: «Борьба», «Правда», «Красная газета», «Коммунист», «Жизнь национальностей» («Бунд и Советская Власть», «Мы и “боротьбисты”», «Наболевший вопрос», «Ответ на вопрос»).

Авторами сатиричних матеріалів «В передней боротьбистов», «Страшный сон в Рождественскую ночь», «Собаки», «Свои люди», вміщених, як правило, під рубрикою «Блок-нот фельетониста», були: Коко, С. Кораллов, У. Янсен, а колективне авторство чи не єдиного поетичного твору «Марш грабармии» вміщено під рубрикою «Кол. Ектив».

У газеті надруковано некрологи Ф. Сушицького, О. Мельника, Р. Матяша, К. Яковлевої (Ковальової), Є. Лассмана, В. Лінца: розповідь про колективний похорон партійних товаришів, а також списки роз-

стріляних ЧК за спекуляцію валютою або ж за співпрацю з армією А. Денікіна («По заслугам», «Черная доска»).

Останнє (35-те) число датовано 2 березня 1920 р. Очевидно, газета припинила вихід у зв'язку з самоліквідацією КПУ боротьбистів та входження її до складу КП(б)У.

Бібліографія: Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 40; Газети України 1917—1920 років... С. 137; Київські газети 1838—1940 років... С. 152.

М. Комариця

2579*

КРАСНЫЕ ИЗВЕСТИЯ. — № 1.
1919, 21 янв.

Купянск, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1, 2.

Примітки: Мова видання — російська. Газета продовжувала виходити п. н. «Известия Исполнительного Комитета Купянского уездного Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов» (див. № 2490).

Останній (2-й) номер вийшов 2 лютого 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 507; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 280; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 85.

О. Палюх

2580

КРАСНЫЙ ВАЛ: Орган Исполнительного Комитета Совета рабочих и крестьянских депутатов Соляного района и комитета коммунистической партии г. Бахмута (1919 № 2—14). — Ежедневная газета. № 1. 1919, [берез.].

Ред. Редакционная коллегия. — **Бахмут, 1919:** Изд. Исполком Бахмутского Соляного Района. *Адр. ред.:* дом Исполкома, Лермонтовская, № 22.

Вийшло: 1919 — № 1—17; Ф. 60×44 см; Обс. 22 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 2.

Примітки: Наявний № 2 вийшов 14 березня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від 28 лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Донецкая Коммуна» (див. № 2447).

Офіційний друкований орган партійної та виконавчої влади м. Бахмут.

У виданні публікувалися накази, видані організаціями, які входили до складу зазначеного в титулі видання виконавчого комітету, зокрема відділу з боротьби з контрреволюцією при відділі загального управління виконкому Соляного району Бахмутського

повіту. Документи стосувались організації життя міста, яке перебувало в стані облоги.

На сторінках часопису розглядалося становище інфраструктури, промислової бази та виробничого потенціалу Соляного району, налагодження системи загальної та професійної освіти у місті, порушувалося питання санітарного та епідеміологічного стану тощо. Низка статей, присвячена пропаганді марксизму та комунізму, висвітлювала водночас події громадянської війни у Росії.

Рубрики видання: «Южному фронту», «Хроника», «Приветственные телеграммы», «В профессиональных союзах», «Объявление к Сведению агитаторов».

Автори публікацій: М. Подвойський, В. Серегін, Б. Шумянський та ін.

Останній (17-й) номер вийшов у світ 3 квітня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 57; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 283; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 139.

Література: Попов В. Ж. Зміни в суспільній свідомості населення Донецького промислового регіону в період революції та громадянської війни 1917—1920 рр. // Грані: наук.-теорет. і громад.-політ. альм. 2010. № 6. С. 26—29; Попов В. Ж. Взаємодія громадських організацій з органами управління в індустріальних регіонах України в 1917—1920 рр. // Наука. Релігія. Суспільство. 2012. № 1. С. 24—30; Попов В. Ж. Засоби соціального регулювання в індустріальних регіонах України в 1917—1920 рр. // Схід. 2012. № 2(116). С. 134—138; Попов В. Ж. Медичне обслуговування населення індустріальних районів України в 1917—1920 рр. // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Серія: Історія. 2012. Т. 171. Вип. 159. С. 18—22.

Р. Бліхарський

2581

КРАСНЫЙ ЖУРНАЛ: Еженедельник Политического Управления Одесского Военно-Окружного Комиссариата. — № 1. 1919, май.

Отв. ред. Н. Лейбович. — **Одесса, 1919:** *Издание* Политического Управления Одесского Военно-окружного Комиссариата. *Адр. ред.:* Одесса, Пушкинская, 5.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 35×26 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 1 р. 25 к.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку: «Украинская Социалистическая Советская Республика» та гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Зміст журналу становили ілюстрації пропагандистського характеру, систематизовані в межах тематичних рубрик. На першій сторінці вміщено зображення жінки в російському національному костюмі, що рве кайдани на руках із підписом «Україна в 1919» (автор Крейон). Текстовим супроводом до малюнка є вірш Льоні Сеха «Україна дышит вольной грудью...», опублікований на другій сторінці.

Під рубрикою «В красной Венгрии» вміщено кілька фотографій та рисунків — «Венгерская красная армия», «Первое мая в Будапеште» з короткими коментарями на кшталт: «Гражданская первомайская манифестация перед зданием парламента, где заседает совет».

Під рубрикою «Юмористический уголок» подано тематичні карикатури п. н. «Германия в представлении буржуазии». Інші ілюстрації: «Красный флот», «Новая лодка», «В Баварии», «Смерть», «Еще мгновение» тощо.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 42; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 59—60.

М. Комариця

2582

КРАСНЫЙ КЛИЧ: Еженедельное издание. Орган Волынского Губ. Ком. Коммунистического Союза Рабочей Молодежи Украины. — № 1. 1919.

Ред. Редакционная коллегия. — **Житомир, 1919:** *Изд.* Вол. Губ. Ком. К.С.Р.М. Первая Волынская Советская Тип. *Адр. ред.:* Житомир, Киевская, 12.

Вийшло: 1919 — № 1—3; Ф. 44×35 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 1 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 2, 3; **ДНАБ:** 1919 — № 2.

Примітки: Наявний № 2 датовано 29 липня 1919 р. У надзаголовку — гасла: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», «Будущее принадлежит нам!». Мова видання — російська.

Газету видавала житомирська організація Комуністичної спілки робітничої молоді України з метою пропагування серед юної читацької аудиторії Волині комуністичних ідеалів та залучення її до своїх лав. Редакція заохочувала до активного співробітництва місцеву «червону молодь» (Молодым рабочим и крестьянам. № 2).

Автори публікацій наголошували на ролі робітничої молоді в соціалістичній революції та її значенні для боєздатності Червоної армії. Провідні статті, головню про справи самої Спілки, та звернення до

молоді вміщувалися передусім для агітації (Чего добиваются Коммунистический Союз Рабочей Молодежи Украины; Р. Крестьянская молодежь, а не пора ли тебе за дело?; Яниш. Польское наступление и задачи рабочей молодежи; С. Н. Политический момент и наши задачи. № 3; ін.). Багато матеріалів присвячено проведенню першого з'їзду місцевих комуністичних спілок молоді (Губернский с'езд. № 2; Митин. Задачи Губернского С'езда. № 3). Важливою темою була діяльність інших комуністичних організацій Волині, ідеологічна робота серед місцевих жителів і навіть серед учнів. У замітках газети часто інформовано про рух робітничої молоді за кордоном.

Більшість статей мали пропагандистський характер, як-от: М. Радинський «Лучше смерть, чем возвращение старого» (№ 3). Окремі матеріали, зокрема статті циклу п. н. «Политические беседы» (Мітін «Революция на Востоке» (№ 2); І. Верженін «Мировая революция близка» (№ 3); ін.), були покликані популяризувати ідеї світової пролетарської революції.

«Красный Клич» мав такі рубрики: «Движение красной молодежи», «В Киеве», «Рабоче-крестьянское правительство заботится о нас», «Наши организации на Волини», «В Житомирской организации».

Останній (3-й) номер побачив світ 6 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 58; Газети України 1917—1920 років... С. 140.

Література: Матвій. Перша комсомольська газета // Юнацька правда. 1925. Ч. 26. С. 2.

М. Процик-Кульчицька

2583

КРАСНЫЙ МЕЧ: Еженедельная газета. Орган Политотдела Особого Корпуса войск В.У.Ч.К. (1919 № 1); Еженедельная газета. Орган Политотдела Войск Внутренней Охраны Республики на Украине (1919 № 2). — Г. 1. № 1. 1919, 18 авг.

Ред. Лев Крайний. — **Киев, 1919:** Изд. Политотдел Особого Корпуса войск В.У.Ч.К. (1919 № 1), Политотдел Войск Внутренней Охраны Республики на Украине (1919 № 2). *Тип.* № 4 Наркомвоен, ул. Жертв Революции (б. Трехсвятительская). *Адр. ред. і контори:* Киев, ул. Либкнехта (б. Левашевская), № 30.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1, 2; *Ф.* від 51×46 см до 63×46 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 1 р.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Г. 1 № 1, 2.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Газету було засновано для задоволення інформаційних потреб політвідділу Всеукраїнської надзвичайної комісії та для культурно-просвітньої роботи серед частин її Особливого корпусу (15 серпня 1919 р. перейменованого на Київський сектор військ внутрішньої охорони республіки).

Основні матеріали перших чисел розкривали мету, завдання й засоби діяльності Надзвичайної комісії: Лаціс «Пусть не дрогнет рука!», Сергій Шварц «Да здравствует красный террор!» (№ 1), «Почетный Караул Революции» (№ 2). У цих публікаціях наголошувалося, що т. зв. ЧК дозволено все, оскільки меч її боротьби — це меч святий, піднятий для визволення усіх від рабства й пригнічення; а її Особливий корпус покликаний боротися з контрреволюцією в усіх її проявах. Публікації переповнені твердженнями на кшталт «красной пролетарской косой выкосит всю негодную траву».

«Красный Меч» вміщував «Письма к товарищам-красноармейцам Особого Корпуса войск В.У.Ч.К.» (після реформування цього корпусу — «Письма к товарищам-красноармейцам Войск Внутренней Охраны Республики»), підписані псевдонімом Рулевой: у № 1 — «Письмо первое. Что такое Ч. К. и ее Особый Корпус?», у № 2 — «Письмо второе. Кто наши враги и как с ними бороться?». У газеті друкувалися повідомлення про роботу керівництва Надзвичайної комісії, подавалася інформація про розкриття змов та переліки імен і прізвищ розстріляних. Уміщувалися й художні твори — вірші Івана Безродного та нариси «Из блокнота “чекиста”» Лева Крайнього (№ 1).

Інформаційні матеріали друкувалися під рубриками: «Хроника Ч.К.», «Хроника Особого Корпуса», «Чрезвычайная Комиссия», «Перед выходом номера». Як зазначала редакція, через невеликий обсяг газети публікування значної кількості матеріалів відтерміновувалося.

Останній (2-й) номер датовано 25 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 58; Газети України 1917—1920 років... С. 141; Київські газети 1838—1940 років... С. 153.

М. Процик-Кульчицька

2584

КРАСНЫЙ МОРЯК: Орган Политотдела Днепроградской Военной Флотилии. — Выходит 3 раза в неделю (1920 № 113 — 1921). № 1. 1919, 21 нояб.

Ред. Ред. коллегия (1919 — 1920 № 65—80). *За отв. ред.* І. Петренко (1919 № 13). *Отв. ред.* Е. Алин (1920 № 23, 24), Гр. Тасин (1920 № 51), Ів. Петренко

(1920 № 115—140), Ів. Никитин (1921). — Гомель (1919 — 1920 № 24), Екатеринослав (1920 № 65), Київ (1920 № 67—80, 113 — 1921), 1919—1921: Изд. Политотдел Днепрвоенфлота (1919 № 3 — 1920 № 51). Тип. Днепровского Военного Порто (1919 № 3 — 1920 № 24); Екатеринослав, 4-я советская тип. (1920 № 65); 6-я Советская тип., Киев, Советская площ., № 3 (1920 № 67—80, 136 — 1921); 8-я Советская тип., Киев, Караваевская, д. № 5 (1920 № 115—135). Адр. ред. і контори: Гомель, Советская ул., д. № 14 (1919 № 3 — 1920 № 24). Адр. ред.: Киев, Советская пл., 3 (быв. Думская) (1920 № 67—80), Киев, Караваевская, 5 (1920 № 113—137), Киев, ул. Ленина, 19 (1920 № 138 — 1921).

Вийшло: 1919 — № 1—22, 1920 — Г. 2 № 23—80, 113—140, 1921 — Г. 3 № 1(141)—7(147); Ф. від 53,5×36 см до 36×26,5 см; Обс. 2 с., 4 с.; Ц. номера 2 р. (1919), 1 р. (1920 № 23, 24), 10 р. (1920 № 68—80).

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 3, 13, 1920 — Г. 2 № 23, 24, 51, 65, 68—80, 115—135; ДНАБ: 1920 — Г. 2 № 67, 68, 75, 113—140, 1921 — Г. 3 № 4(144), 5(145).

Примітки: № 81—112 за 1920 р. вийшли п. н. «Красный Моряк и Водник» (див. 1920 р.). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Нумерація чисел валова. Газета виходила з дозволу військової цензури з позначкою «Р.В.Ц., Киев». Мова видання — російська.

Ідея видавати близьку морякам газету виникла на фронті. «Красный Моряк» як офіційний орган заснованої всередині 1919 р. в Києві Дніпровської військової флотилії висвітлював життя моряків водного транспорту та був виразником флотського духу. Через війнні події та переміщення флотилії газета виходила спершу в Гомелі, потім у Києві, згодом на судні, в Катеринославі, а відтак знову в Києві.

На шпальтах періодичного видання містилися статті про воєнну ситуацію, воєнні огляди, про боротьбу з панською Польщею та повідомлення про дії Дніпровської флотилії на Західному і Південно-Західному фронтах, телеграми про актуальні політичні події і надіслані матеріали військових моряків.

Важливою темою періодичного видання було відновлення Дніпровського водного транспорту. Особливо гострою стала криза водного транспорту влітку 1920 р., про що йшлося у статті В. Стабровського та Афанасьєва «К восстановлению водного транспорта» (1920. № 75). І життя змусило Дніпровську військову флотилію підставити плече «молодшому брату» й на нетривалий час (близько двох місяців)

перейменувати газету на «Красный Моряк и Водник».

Редакція широко висвітлювала політроботу в Дніпровській військовій флотилії, містила багато статей на тему політичної освіти військових моряків та пропагандистського спрямування на зразок: «К открытию школы политической грамоты для военморв Днепрвоенфлота» (1920. № 69), К. Віталіна «Грамота и политграмота» (1920. № 126) тощо.

У 1921 р. редакція інформувала читачів про роботу політосвіти Дніпровської військової флотилії, про міжнародні морські події та 2-й Всеросійський з'їзд політпрацівників Червоної армії та флоту, містила статті про К. Лібкнехта і Р. Люксембург, щодо організації «Живої газети» та антирелігійного спрямування тощо.

Вагомою була в газеті т. зв. творча частина. Дописувачі зосереджувалися на спогадах про воєнні події та власних настроях, тож активно надсилали в редакцію спогади про участь у боях та щоденники з фронту, поезії і фейлетони за підписами моряків Олексія Уткіна, А. Перевезенцева, Мещанінова та багатьох ін. Окремі статті було присвячено культурному життю та пролетарській творчості.

Час до часу редакція висловлювала своє бачення щодо пріоритетів вартих уваги проблем у замітках, адресованих дописувачам газети: «О чем писать», «Литературная студия» (1920. № 74), «К вопросу о газетном деле среди моряков» (1920. № 132).

Рубрики газети: «Оперативная сводка», «Последние известия», «Красный фронт», «В Днепровской Флотилии», «В Политпросвете Д.В.Ф.», «Партийная жизнь флотилии», «Красная Украина», «Вести из Киева», «Морские вести», «Вести отовсюду», «На Черноморье», «В Северной флотилии», «По Советской России», «Дипломатический фронт», «За рубежом», «В черном стане», «В царстве шляхты», «Маленький фельетон», «Что читать?», а також «Страничка краснофлотца» і «Страничка военмора».

Активні автори газети: І. Васильєв, Винаров, К. Віталін, І. Григор'єв, А. Гулюк, Долін, С. Ільїн, Олександр Коваленко, І. Петренко (під крипт. І. П. та І. П-ко), П. Светловський, М. Степанов, Олексій Тіме та ін.

Останній (7(147)-й) номер газети вийшов 18 січня 1921 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 149; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 59; Газеты України 1917—1920 років... С. 141, 142; Київські газети 1838—1940 років... С. 153.

М. Процик-Кульчицька, В. Габор

2585

КРАСНЫЙ ОФИЦЕР: Двухнедельный военно-литературный журнал. — № 1. 1919, черв.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Київ, 1919:** Изд. Управление Военно-Учебных Заведений. Тип. Наркомвоен № 1. Адр. ред. і гл. контори: Прорезная, 4 (1919 № 1, 2); Прорезная, 2 (1919 № 3); Музыкальный переул., 1 (1919 № 4). Адр. тип.: Советская пл., № 3.

Вийшло: 1919 — № 1—4; Ф. 29,5×22 см; Обс. 32 с.; Ц. номера 4 р.

Наявність у фондi: **ЛННБ:** 1919 — № 1—4; **ОННБ:** 1919 — № 2—4; **РНБ:** 1919 — № 1—4.

Примітки: Окремі примірники друкувались у два кольори: чорний та червоний. Мова видання — російська.

Журнал має яскраво виражений прорадянський пропагандистський характер, спрямований на підняття «моральної бойової готовності», почуття єдності робітників, селян, солдатів, консолідацію проти спільних ворогів соціалістичної демократичної революції. У передовій статті «Все ли на посту?» (№ 1) І. Подвойський (народний комісар з військових справ України) у досить різкій формі оцінює ситуацію в Угорщині. За підтримки провідних держав Антанти проти новоствореної Угорської Радянської Республіки розгорнулася збройна інтервенція: розпочався наступ румунських, а згодом — чехословацьких військ.

У журналі виділено два тематичні блоки: «Беллетристика» і «Военное дело». У першому друкувались спогади, оповідання, вірші військово-політичної тематики. Серед інших публікувались твори відомого російського письменника українського походження В. Нарбута (Последняя встреча. № 4).

Функціонували рубрики: «Пролетарская культура» (про культурні події та заходи), «Пролетарское искусство» (репродукції образотворчого мистецтва), «Письма с фронта». На останній сторінці розміщувалась рубрика «Красная сатира»: сатиричні віршики та шаржі, які висміювали буржуазію, махновців, «батька» Григор'єва.

У блоці «Военное дело» публікували звіти роботи Управління військово-навчальних закладів, при якому видавався «Красный офицер». Діяли рубрики «Военная педагогика», «Жизнь командных курсов».

В рубриці «Наши гости» друкувались інтерв'ю, витяги з виступів Л. Троцького, І. Дзевалтовського, Т. Самуеллі (наркомвоен Угорщини). Друкувались матеріали з теорії військової справи (Основы военного дела; Значение и тактические свойства воздушного флота. № 4), висвітлювалася ситуація на

різних фронтах (Бабин Евг. Мятаж Григорьева. № 1; Героическая борьба с контр-революцией. № 4).

На обкладинках — портрети військово-політичних діячів соціалістичної України: І. Дзевалтовський, Г. Петровський та М. Подвойський, Х. Раковський.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 97; Російськомовна періодична преса України... Журнали. 1993. С. 60.

К. Стецюк

2586

КРАСНЫЙ СМЕХ: Орган Революционной Сатиры. — № 1. 1919.

Ред.-изд. З. Я. Гелис. — **Одесса, 1919:** Тип. Х. М. Шлуглейта, Кондратенко, 18.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 34×24 см; Обс. 8 с.; Ц. номера 2 р. (золотом).

Наявність у фондi: **ОННБ:** 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Видання засновано з відновленням більшовицької влади в Одесі після тимчасової французької інтервенції. Редакція журналу стояла на більшовицькій платформі і своєю цільовою аудиторією визначала одеський пролетаріат: «До сих пор был у нас Черный смех, смех для богачей. Они смеялись, а бедный народ, пролетариат мог только работать и умирать... Теперь пусть смеется тот, кто имеет право на счастье, на долю, на шутку и смех». «Красный Смех» мав стояти на варті інтересів народу, слугувати його потребам і нищити його ворогів (Редакция. «Красный смех»).

Критику було спрямовано проти капіталістів та «буржуїв», іноземних інтервентів; висміяно їхні спроби врятуватися втечею, засуджено дії тих, хто вирішив залишитись і «перефарбуватись у більшовиків», пристосуватись до нового режиму заради власної вигоди. У виданні викривались політичні наміри держав Антанти та Німеччини, готових примиритися у разі поділу між собою території колишньої Російської імперії. Негативно редакція ставилася і до Добровольчої армії генерала А. Денікіна, і до українського уряду на чолі з С. Петлюрою. Анекдоти про цих політичних діячів зібрані під рубрикою «Брызги смеха».

Редакція доводила переваги соціалістичного устрою, забезпечення народного блага більшовиками, швидке налагодження суспільного й економічного життя.

Видання ілюстроване, матеріали підписані псевдонімами і криптонімами.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 126; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали.

С. 216; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 60; Бельский М. Р., Ижик Л. В. Журналы старой Одессы. С. 42.

Література: Стыкалин С., Кременская И. Советская сатирическая печать. 1917—1963. Москва, 1963. С. 170, 171. О. Філіпова

2587*

КРЕМЕНЕЦКАЯ КОММУНА: Орган Кременецкого ревкома. — № 1. 1919, 7 июня.

Кременец, 1919: Издание Кременецкого уездного революционного комитета.

Вийшло: 1919 — № 1—33.

Примітки: Мова видання — російська. Періодичність виходу: нерегулярно, декілька разів на тиждень. Кременець — тепер районний центр Тернопільської обл.

Агітаційно-пропагандистська газета Кременецького повітового революційного комітету суспільно-політичного спрямування. Припинення виходу було зумовлене політичними обставинами того часу, зокрема зайняттям Кременеччини польськими військами.

Останній номер (33-й) датовано 30 липня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 318.

Електронні джерела: Коблик Тамара. 7 червня в історії Тернопільщини // Терен: Тернопільські експрес-новини. URL: <https://teren.in.ua/2020/06/07/7-cherwnya-v-istoriyi-ternopilshchyny-2020>.

С. Блавацький

2588*

КРЕСТЬЯНСКАЯ ГАЗЕТА: Орган Александровского укома и Гуляйпол. Волкома Укр. Партии левых соц.-рев. интернационалистов. № 1. 1919.

Александровск, 1919: Издание Александровского уездного комитета и Гуляйпол. Волкома Укр. Партии левых социалистов-революционеров интернационалистов.

Вийшло: 1919 — № 1—4.

Примітки: Мова видання — російська. Олександрівськ — нині м. Запоріжжя.

Суспільно-політична газета агітаційно-пропагандистського спрямування, друкований орган Української партії лівих соціалістів-революціонерів-інтернаціоналістів Олександрівського повітового комітету та волосного комітету Гуляйполя.

Останній (4-й) номер вийшов у світ 3 березня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 321.

С. Блавацький

2589

КРЕСТЬЯНСКОЕ ДѢЛО: Народная политическая и сельско-хозяйственная газета (1919 № 1); Народная политическая и экономическая газета (1919 № 2—31). — № 1. 1919, 31 авг.

Ред. Е. С. Шевченко. — **Одесса, 1919—1920:** Изд-во на паяхъ «Русская Культура» (1919 № 5—14); Представитель Изд-ва на паяхъ «Русская Культура» (1919 № 15); Изд. учредитель Изд-ва на паяхъ «Русская Культура» Н. К. Клименко (1919 № 16—31). «Славянская» типо-литогр. (1919 № 1—4); Тип. «Русская Культура», Александровский просп., домъ Покровской церкви (1919 № 5); Тип. Одесса, Александровский просп., домъ Покровской церкви (1919 № 6—23).

Вийшло: 1919 — № 1—31, [?], 1920 — Г. 2 № 1—3; Ф. 48×30 см (1919 № 5, 6), 61×46,5 см (1919 № 7—23); Обс. 4 с. (1919 № 5, 6), 2 с. (1919 № 7—23); Ц. номера 1 р. (1919 № 5—23).

Наявність у фонді: ДАОО: 1919 — № 5—13, 20, 23; РДБ: 1919 — № 23; РНБ: 1919 — № 2, 22.

Примітки: У надзаголовку — напис: «Одесса» й гасло: «Единая, Великая, Недѣлимая, Свободная, Демократическая Россия — черезъ сильную патриотически настроенную Народную армию, созданную единениемъ всѣхъ Народныхъ силъ». Періодичність виходу — двічі на тиждень. № 31 датовано 14 грудня 1919 р. Мова видання — російська.

Газета «Крестьянское Дѣло» видавалася для селян Одещини з метою їх інформування про суспільно-політичні та економічні проблеми в державі, губернії й за кордоном. Редакція підтримувала ідею єдиної неподільної демократичної Росії (О Верховной власти. 1919. № 5) та вважала її військовою опорою Добровольчу армію. На сторінках газети публікувалися звідомлення про бої з більшовицькими військами, віталосся прибуття до Одеси командувача військ генерала А. Денікіна (Слово Вождя Добровольческой Арміи генерала Деникина. 1919. № 6; Пребывание Вождя Добровольческой Арміи въ Одессѣ. 1919. № 9; ін.) та пропагувалася усіляка допомога солдатам-«добровольцям», зокрема, повідомлялося про збір коштів і проведення дня Добровольчої армії в Одесі (Что дастъ крестьянину Добровольческая Армія; День Добровольческой Арміи въ Одессѣ. 1919. № 7, 8). На шпальтах видання публікувалися накази Верховного головнокомандування Добровольчої армії військам та висвітлювалися його кроки у вирішенні найактуальнішого для селянства питання — земельного

(Ш. Правительственная помощь крестьянамъ. 1919. № 8; Приказъ о землѣ; Къ основамъ будущаго закона о землѣ. 1919. № 9; Распоряженіе генерала Деникина объ арендахъ земли. 1919. № 10).

Автори часопису інформували про проблеми суспільно-політичного та економічного життя на теренах держави, зокрема у Київській, Харківській, Полтавській губерніях. Найбільше уваги у замітках і повідомленнях звернено на труднощі у відновленні торговельної та господарської активності в Одесі.

Закордонні новини відображали становище у повоєнній Європі, зокрема у переможений Німеччині, підтримку Добровольчої армії державами Антанти.

Багато уваги приділялося воєнним, суспільно-політичним та економічним подіям у радянській Росії. У низці матеріалів викривалася діяльність більшовиків як німецьких шпигунів.

У газеті моніторилися настрої і потреби селянства: аналізувалося сільськогосподарське виробництво в країні до й у період Першої світової війни (Война и крестьянское хозяйство. 1919. № 12; Крестьянское хозяйство и торговля России. 1919. № 13), інформувалося про збитки, заподіяні селам Одещини більшовицькою владою, та допомогу селянам у відбудові зруйнованих господарств армійців А. Денікіна.

На шпальтах часопису порушувалися питання здобуття селянами сільськогосподарської освіти, велася мова про вітчизняний і закордонний досвід у сільському господарстві; надавалися рекомендації щодо вирощування тих чи інших культур та раціонального господарювання, а також інформувалося про книжкові новинки.

Рубрики газети: «Борьба съ большевиками», «Послѣднія вѣсти съ фронта», «Оперативная сводка», «Военный обзоръ», «Разныя извѣстія», «Въ Совдепіи», «Подъ игомъ большевиковъ», «Изъ чужихъ странъ», «Изъ жизни городовъ», «Письма изъ деревни», «Изъ жизни деревни», «Изъ уездовъ», «Церковныя вѣсти», «Сельско-хозяйственный отдѣлъ», «Книги для крестьянъ», «Отъ Редакціи».

Публікації переважно не авторизовані або підписані криптонімами.

Видавання газети припинилося на (3-му) номері за 12 січня 1920 р. «по непредвидѣннымъ редакціей обстоятельствамъ».

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 43; Газеты 1917—1922 годов... С. 71; Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 68; Бельский М. Р., Ижик Л. В. Журналы старой Одессы. С. 20.

О. Палюх

2590*

КРЫМСКИЙ КОММУНИСТ: Орган Крымского обкома КП(б) Украины. — № 40. 1919, 30 мая.

Симферополь, 1919.

Вийшло: 1919 — № 40—43.

Примітки: До № 39 за 27 травня 1919 р. виходила газета «Таврический Коммунист» (див. № 2699). Мова видання — російська. Від 1920 р. виходила газета «Красный Крым» як орган Губернського військово-революційного комітету і Кримського обкому Російської комуністичної партії.

Останній (43-й) номер датовано 3 червня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960: библиогр. справ.: в 5 т. Москва, 1978. Т. 3. С. 329.

М. Комариця

2591

КУЗЬКИНА МАТЬ: Органъ безпардоннаго обывателя. — № 1. 1919, янв.

Ред. Л. М. Чацкій (Тригоринъ). — **Одесса, 1919:** *Изд.* Х. М. Шлуглейтъ. *Тип.* Х. М. Шлуглейта. *Адр. ред. і контори:* Кондратенко, 18.

Вийшло: 1919 — № 1; *Ф.* 32×25 см; *Обс.* 8 с.; *Ц.* номера 1 р., на ст. ж. д. и въ др. гор. 1 р. 25 к.

Наявність у фондi: **ОННБ:** 1919 — № 1.

Примітки: У верхньому колонтитулі кожної сторінки зазначено: «Юмористический журналъ “Кузькина мать”». Мова видання — російська.

Редакція обіцяла викривати суспільні та людські недоліки засобами сатири і гумору: «Однихъ мы будемъ устрашать, а другихъ приводитъ въ веселое настроеніе» (Фаустъ «Встрѣча з кузькиной матерью»).

На сторінках видання не вказано симпатій жодній політичній силі. Зокрема, критично оцінювалася політика більшовиків. А. Аверченко у фейлетоні «Размышленіе о совнаркомѣ и о собакѣ» порівняв більшовиків з блохами, які шукають безпечного місця, таким чином, звинувативши їх у невмінні ефективно вирішувати державні справи у конфліктній політичній ситуації.

Про несприйняття редакцією проукраїнських політичних партій і української самостійності свідчили інші шаржі, вміщені у журналі. Так, сатиричним малюнком Л. Митницького на обкладинці видання висміяно повалення режиму гетьмана П. Скоропадського українською опозицією.

У журналі опубліковано іронічні поезії А. д'Актиля, В. Горянського. Гумористичні вірші під рубрикою

«Рифмы дня» підписані криптонімом Г. П. Н. Короткі гумористично-сатиричні тексти рубрики «Разсказы съ булавочную головку» (автор: Ори Паша) присвячено проблемам тогочасної нестабільної соціально-політичної ситуації в Одесі (ріст злочинності, моральний занепад суспільства).

У виданні була започаткована рубрика «Театральный альбомъ (портреты на лету)», де, очевидно, планувалося вмішувати нариси артистів театру. У номері опубліковано короткий матеріал про одеситку Ізабелу Кремер і шарж на неї авторства Скиви.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 126; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 113; *Бельский М. Р., Ижик Л. В.* Журналы старой Одессы. С. 43.

О. Філіпова

2592

ЛЕВЫЙ ЭС-ЭР: Орган Правобережного Областного Комитета Украинской Партии Левых Социалистов-Революционеров (Интернационалистов). — № 1. 1919, 18 дек.

Ред. Коллегия. — **Київ, 1919—1920:** *Изд.* Област. Ком. Укр. Партии Левых Соц.-Рев. *Друк.* «Робітничій Книгарні», Хрещатик, 42 (1919 № 2, 3); *Тип.* Т-ва И. Н. Кушнерев и К^о, Караваевская, 5 (1919 № 9—12). *Адр. ред. і контори:* Караваевская, 5 (1919 № 6 — 1920).

Вийшло: 1919 — № 1—12, 1920 — № 13; *Ф.* від 45×35 см до 52×35 см; *Обс.* 1 с., 2 с.; *Ц.* номера 4 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—3, 9, 11, 12; **ДНАБ:** 1919 — № 2, 4—12, 1920 — № 13.

Примітки: Періодичність газети — щоденна.

У надзаголовку — гасло: «В борьбе обрешь ты право свое!». Мова видання — російська.

Газета пропагувала ідеї класової революції, перемоги світового пролетаріату та встановлення влади рад. Вона орієнтувалася насамперед на київське робітництво, про що свідчить, зокрема, заохочення редакції писати до газети про життя й проблеми робітників: «Столбцы ее всегда к вашим услугам».

Кожне число розпочинала офіційна частина — накази голови військово-революційного комітету, коменданта Києва та інших посадових осіб. Далі вмішувалися статті з актуальних питань, якими на той час були: організація влади та налагодження життя в місті (забезпечення людей харчами, продовольством), електрифікація та опалення житла тощо, ліквідація наслідків перебування в Києві частин Добровольчої армії: «Первая ночь советской власти в Киеве» (1919.

№ 1), «Последние дни белогвардейцев в Киеве» А. П. Ляліна (1919. № 2), «На борьбу с голодом-холодом!» М. Кл. (1919. № 3). Ці матеріали пронизані настроєм радості від здобуття Києва та свідчать про бажання радянської влади уникати колишніх помилок, що призвели до її несприйняття серед українців (Все о том же. 1919. № 3), «О советских служащих» В. Капрійського (1919. № 9).

Поряд із цим на першому плані зацікавлення редакції була тема боротьби з військами А. Денікіна та О. Колчака. У виданні надруковано низку статей з нищівною критикою цих армій: «Колчак — Юденич — Деникин» (1919. № 2), «На что они надеются?» М. Римського (1919. № 11). Водночас постійно вмішувалися оперативні радіозведення польового штабу військревкому та повідомлення про успіхи Червоної армії, її просування Україною, ситуацію на фронтах.

Значне місце на шпальтах газети відводилося для заміток (за повідомленнями РОСТА) про події у світі, які обмежувалися здебільшого темою робітничого руху, страйків та інших форм боротьби робітництва в різних країнах.

У газеті діяло кілька рубрик: «Телеграммы», «Последние известия», «В последний час», «За границей», «Красный фронт», «Рабочая жизнь», «Київ». Під останньою з них публікувалися замітки, найбільш різноманітні з огляду на тематику (порядок у місті, проблеми кооперації, освіти тощо).

Автори газетних матеріалів: В. Капрійський, К. Лавін, А. П. Лялін, М. Римський, а також автори, що підписувалися криптонімами.

Упродовж усього часу випуску газети видавці поборювали значні труднощі, найважливіші з яких — відсутність приміщення для редакції та контори. Третій номер вийшов у зменшеному обсязі через перебої у поданні електроенергії.

Останній (13-й) номер датовано 1 січня 1920 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 41; Газети України 1917—1920 років... С. 144; Київські газети 1838—1940 років... С. 156.

М. Процик-Кульчицька

2593

ЛУЧЬ (1919); **ЛУЧ** (1920): Рабочая газета. **ЛУЧ** (1919); **ЛУЧ** (1920): Рабочая газета. **ЛУЧ** (1919); Рабочая газета. Издание Совета Профессиональных Союзов (1920). — Выходит по понедельникамъ и днямъ послѣпраздничнымъ (1919), ежедневно, кроме дней послепраздничных (1920). № 1. 1919, [авг.].

Ред. В. С. Кузнецов. — **Николаевъ, 1919—1920:** Изд. Профессіон. Союзъ Рабочихъ Печатнаго Дѣла (1919 № 7), Союзъ Рабочихъ Печатнаго Дѣла (1919 № 9—17). *Адр. ред.:* при Совѣте Профессіональн. Союзовъ (1919), при Совете Профессіон. Союзов (1920). *Адр. контори:* при тип. «Трудовой Копейки» (1919).

Вийшло: 1919 — № 1—17, [?], 1920 — Г. 2 № [?], 29(52); *Ф.* від 43×33 см до 45×36 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номери 2 р. (1919 № 7), 3 р. (1919 № 9—17), 5 р. (1920).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 7, 9, 17, 1920 — Г. 2 № 29(52).

Примітки: Наявний № 7 вийшов 7 жовтня 1919 р., № 17 — 2 грудня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!» (1920). Мова видання — російська.

Газета виходила у той час, коли територія Миколаївщини перебувала під контролем Добровольчої армії. Позиціонуючи своє видання як профспілкове, редакція різко критикувала політику більшовиків, звинувачуючи їх у руйнуванні політичної та економічної систем країни. У січні 1920 р. у Миколаєві знову було встановлено радянську владу. Змінився і формат, і тематика видання: в газеті висвітлювалися підсумки 7-го з'їзду рад робітничих і селянських депутатів та конференції місцевого осередку партії соціал-революціонерів, що відбулася 22 лютого 1920 р. в Миколаєві. На конференції дискутувалося питання ставлення до радянської влади й було вирішено співпрацювати, залишивши за собою право на свободу політичної думки та критики. На шпальтах газети «Луч» було вміщене інтерв'ю з головою центрального правління кам'яновугільних підприємств Донецького басейну, співробітником УКРОСТА В. Бажановим, в якому було окреслено розвиток цієї базової галузі.

Публікації міжнародної тематики стосувалися взаємин Європи та Росії в історичній ретроспективі, зокрема критики теорії російської самобутності, важкого економічного становища США, реакції британської преси на промову прем'єр-міністра Ллойда Джорджа, політика якого, на її думку, не сприяла економічній стабілізації Великої Британії.

Рубрика «На темы дня» містила фейлетони, що стосувалися актуальних політичних подій, як-от зміни системи виборів з пропорційної на мажоритарну, спроби формування монархічної форми правління під виглядом демократичної (Н. Волжський «Простецы», Б. Миронович «Не республика, а — монархия»). Невдоволення новим виборчим законодавством

спонукало частину суспільства до бойкоту виборів, однак така позиція була, на думку редакції, небезпечна («Противъ бойкота»).

Матеріали рубрики «Телеграммы», систематизовані за географічним («Кієвъ», «Въ Харьковѣ», «Севастополь», «Копенгагенъ», «Ростовъ на Дону») та тематичним («Организація власти», «Рабочій вопросъ», «Гдѣ Юденичъ?», «Къ переговорамъ съ большевиками») принципами, висвітлювали актуальні новини тогочасного політичного життя.

Про новини місцевого життя йшлося в інформаційних замітках рубрики «Въ Николаевѣ», що торкалися суспільно-політичної, економічної та культурної сфер, зокрема засідань міської управи, роботи біржі праці, металообробної галузі, забезпечення міста паливом і продовольством, розвитку шкільництва тощо.

Інші рубрики видання: «Послѣднія извѣстія», «Рабочая хроника», «Въ Югпрофѣ», «Происшествія», «Объявленія».

Автори газети: Ілля Ванін (також під крипт. И. В.), Н. Волжський, Микола Копитов, Б. Миронов.

На останній сторінці друкувалися анонси театральних вистав, концертів, а також приватні оголошення.

Останній (29(52)-й) номер датовано 27 лютого 1920 р.

Електронні джерела: Миколаївщина під час перебування на її території білогвардійських військ генерала А. Денікіна. URL: <http://mk.archives.gov.ua/onlinepresent/153—onlinedenikin.html>.

М. Комариця

2594*

МАЯКЪ: Еженедельная политическая и литературно-художественная газета. — № 1. 1919, 3 марта.

Ред.-изд. В. И. Снарский. — **Винница, 1919:** Тип. Вин. Гор. Управл.

Вийшло: 1919 — № 1—3; *Ф.* 45,5×36 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номери 1 р.

Примітки: Періодичність виходу — один раз на тиждень. Мова видання — російська.

Останній (3-й) номер газети датовано 17 травня 1919 р.

Література: Часописи Поділля. С. 82.

М. Пелипець

2595

МОГИЛЕВСКИЙ КОМУНИСТ: Издание Коммунистической партии Могилев-Подольска (1919 № 1—13); Коммунист. издание Ревкома Могилев-Под.

(1919 № 14—19); Издание Паркома Коммунистов Могилев-Под. (1919 № 20—25). — № 1. 1919, 26 марта.

[Ред.] Редакционная коллегия. — **Могилев-Подольск, 1919.** Адр. ред.: Киевская, 11 (1919 № 1—5), Владимирская, 7 (1919 № 6—13), ул. Мельника, 7 (1919 № 14—25).

Вийшло: 1919 — № 1—26; Ф. від 36×27 см до 53×35 см; Обс. 2 с., 4 с.; Ц. номера 60 к. (1919 № 1), 75 к. (1919 № 2—25).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 1—14, 16—20, 22—25.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!...». Періодичність виходу — щоденно. Мова видання — російська. Від 30 квітня 1919 р. виходила газета «Известия Исполн. Комитета Могилев-Под. Совета Рабочих, Крестьянских и Красноарм. депутатов» (див. № 2114).

Газета почала виходити відразу після захоплення Могилева-Подільського більшовиками наприкінці березня 1919 р. У першому ж числі вміщено наказ місцевого військкредкому КП(б)У про те, що вся влада в місті перейшла до військово-революційного комітету. Пропагуючи ідею всесвітньої пролетарської революції, часопис вміщував маніфести Комуністичної партії та Інтернаціоналу, промови Леніна, численні агітаційні матеріали на підтримку більшовиків і радянської влади.

Провідні теми газети — політичне становище в Україні й за її межами, розгортання воєнних подій на фронтах та місцеве життя. Передові статті часто привертати увагу до проблем радянського будівництва, проникнення у владу непевних і невідповідальних «елементів» («Задачи пролетариата и советская власть» (№ 3, 4), Рабочий Петров «Волки в овечьей шкуре» (№ 4). У деяких матеріалах порушено питання військової участі інших країн у внутрішньому житті України («Зачем пришли союзники и почему они ушли» (№ 5, 6) та міжнародній політичній ситуації загалом («Освобождение Бессарабии» (№ 14).

У виданні вміщувалося статті про проблеми розвитку кооперації в Могилеві-Подільському (В. Л. «Наши кооперативы» (№ 4), освітню справу (Антропос «Школьный вопрос» (№ 6), події мистецького життя, зокрема театрального («Театр и искусство» (№ 20), а найчастіше — про санітарний стан міста (Корольов «Надо спешить» (№ 3), Друг народа «Гром грянул» (№ 7, 12, 25). Про події місцевого значення меншої ваги повідомляла хроніка часопису. У кількох числах

вміщувалися цікаві нариси М. Думагоріна «Зигзаги» про Могилів-Подільський і настрої його мешканців.

На перших шпальтах видання часто публікувалися накази місцевого військкредкому, коменданта міста та накази по гарнізону Могилева-Подільського.

Іноді на шпальтах видання друкувалися вірші Леоніда Алмазова та Ліри, а також вірші В. Бискупця українською мовою.

Рубрики видання: «Телеграммы», «Кіев», «Иностранная жизнь», «Хроника», «Красный фронт», «Местная хроника», «Обзор печати», «Разные», «Справочный отдел».

Автори газети часто підписувалися псевдонімами або криптонімами.

Наприкінці квітня провідною темою часопису стало обрання депутатів до місцевої ради, а в № 25 повідомлялося про урочисте відкриття Могилів-Подільського «Совдепа».

Останній (26-й) номер датовано 27 квітня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 158; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 61; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 148.

М. Процик-Кульчицька

2596

МОЛВА: Вечернее издание. — № 1. 1919, 12(25) окт.

Ред. Б. И. Кринский, А. Х. Калагергий-Алкалаев (1919 № 1—7), Б. И. Кринский (1919 № 8—12), Б. И. Кринский, Н. М. Бялковский (1919 № 13—24). — **Кієвъ, 1919**: Изд. Т-во «Молва». Тип. Л. В. Хмѣлювского, Кієвъ, Думская пл., № 3.

Вийшло: 1919 — № 1—24; Ф. 52×42 см (1919 № 1, 2), 46×32 см (1919 № 3—24); Обс. 4 с.; Ц. номера 4 р.

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 1—15, 17—24.

Примітки: Газета виходила з дозволу військової цензури. Мова видання — російська.

Видання обстоювало ідею реставрації державного устрою дореволюційної Росії і підтримувало «білих» (От редакции. № 1).

Вихід «Молвы» припадає на умовний другий період перебування білогвардійців при владі у Києві, тобто після спроби Червоної армії відбити місто (14—17 жовтня 1919 р.). Повернувшись до Києва, окремі частини та рядові солдати Добровольчої армії вийшли з-під контролю, що дало початок масовим погромам та насильству.

Головним чином це стосувалося єврейських жителів міста. У № 1 вміщена замітка «Евреи —

евреямъ» про надання допомоги єврейському населенню, що постраждало у погромах. У газеті конкретно не згадувалося про антисемітські акції, однак у матеріалах часто проявлялася національна нетерпимість: більшовизм ототожнювався з «жидовським» рухом.

Своє політичне спрямування газета утверджувала шляхом дискредитації більшовизму. На сторінках видання соціалізм було названо «величайшимъ заблужденіємъ нашего вѣка» (Мы, а не народъ. № 1), а більшовизм — це «уничтоженіе всѣхъ проявленій жизни» (Прекратите позоръ. № 2).

У № 4 надруковано статтю М. Бялковського «Бывшіе люди» — саме так автор називав політиків, що прагнули відновити Тимчасовий уряд як альтернативу дворічному більшовицькому безладу. Автор статті пов'язував майбутнє держави з диктатурою адмірала О. Колчака. До цієї теми автор повернувся у статті «Живой трупъ» (№ 17), критикуючи діяльність і погляди О. Керенського.

У публікаціях видання Добровольча армія позиціонувалася як месник доброї волі і визволитель багатостраждального російського народу. У жовтні 1919 р., коли більшовики захоплювали щораз більше населених пунктів, увага редакції була прикута до подій біля Ірпіня, Полтави, Чернігова та інших міст. Під рубрикою «Военныя сообщенія» друкувалися «Официальные сообщенія штаба войскъ Киевской области», «Официальные сообщенія Штаба Главнокомандующаго Вооруженными силами на Югѣ Россіи», що інформували про становище на всіх фронтах. Про перипетії військового протистояння і дії Добровольчої армії йшлося у матеріалах «“Звѣзды” ген. Мамонтова» (№ 5), «Партизаны капитана Фишера» (№ 6) та ін.

Лави армії постійно ріділи, тому зі сторінок «Молвы» до читачів часто звертались із закликом вступати у ряди добровольців (Воззваніе къ населенію Киевской Области о мобилизації. № 5). Був опублікований «Приказъ Главноначальствующаго и Командующаго войсками Киевской Области» (№ 5) про мобілізацію військовозобов'язаних та працівників медичної сфери.

Проблемою було також фінансування армії. У статті «Пора» (№ 3) Б. Кринський запропонував вирішити це питання шляхом встановлення обов'язкового податку. До містян звертались із проханням про пожертвування на потреби армії (Къ гражданамъ г. Киева. № 9).

У статті Марка Бялковського «Ударъ по предателямъ» (№ 23) більшовики розглядались як головна

сила у протистоянні відновленню царського режиму, а всі інші — як підконтрольні їм відгалуження. До петлюрівських військових формувань, як і до червоноармійців, було доволі глузливе ставлення: автори статей «Въ Совдепѣ» (№ 2) та «Плѣнные петлюровцы» (№ 3) стверджували, що нібито там процвітали дезертирство та процес морального занепаду.

У газеті часто з'являлися матеріали, що критикували суспільний уклад у підконтрольній більшовикам частині країни, на зразок «Дѣти въ Совдепѣ»: «Большинство дѣтей умираетъ отъ голода и заразныхъ болѣзней» (№ 5).

Захоплення Києва частинами Добровольчої армії супроводжувалося хвилею російського націоналізму: М. Бялковський у статті «Государство» (№ 2) стверджував, що з перших днів революцію очолила інтернаціональна рада робітників, до складу якої увійшли навіть німецькі та австрійські шпигуни. Розваливши Росію, інтернаціоналізм на окраїнах став перетворюватись на націоналізм.

У контексті Паризьких мирних переговорів (Украинцы въ Западн. Европѣ. № 4) згадувалося і українське питання. Про те, що українці прагнули міжнародного визнання як окремих народ, свідчать численні приклади пропагування української національної ідеї в Європі: згадувалося про започаткування у Швейцарії української газети французькою мовою, але не вказувалася назва видання (про цю газету зневажливо відгукувалися й у № 5). У статті «Украинцы въ Западн. Европѣ» також називали газету «Голосъ Украины», яку видавали в Італії.

У матеріалах видання заперечувалося право українського народу на власну державність (Единая Россия. № 6). У короткому повідомленні «Русскій языкъ» (№ 5) йшлося про те, що викладання в усіх навчальних закладах міста дозволяється лише російською мовою.

Видання висвітлювало проблеми міжнародної політики Росії, спрямованої на налагодження відносин з Польщею та Німеччиною (Возможно-ли Русско-польское соглашение? № 1; Соглашеніе съ Польшей. № 6; Нѣмцы и Россія. № 15) та з «Украинскимъ Пьемонтомъ» (Славянская політика. № 14).

Разом із Добровольчою армією до Києва повернулися іноземні консули, країни яких офіційно не визнавали нової радянської влади, тому були вислані більшовиками. З цього приводу у виданні часто з'являлися короткі повідомлення про представників Великобританії, Франції, Італії, США. Також

друкувалися замітки про іноземні миротворчі місії, гуманітарну допомогу та ін. (Американская миссія вь Кієвѣ. № 4; Чехо-словацкая торговая миссія. № 8).

Скрутна воєнно-політична ситуація в країні загальною і в Києві зокрема відбивалася на повсякденному житті і побуті населення. Постійні військові протистояння у місті, мародерство призвели до руйнувань інфраструктури Києва. З початком жовтня на кілька годин вимикалося електропостачання, почалися перебої з водопостачанням. У середині жовтня влада констатувала повну відсутність запасів палива у місті.

Іншою серйозною проблемою був продовольчий дефіцит, вина за який перекидалася на плечі більшовиків (Вопросы продовольствия. № 1; Хлѣбъ для Кієва. № 15). Вона дискутувалася не тільки у статтях, а й у сатиричних віршах.

У рубриці «По городу» друкувалися нариси про продовольчу кризу, низький рівень медичного обслуговування тощо.

У кожному номері друкувалися соціально-політичні сатиричні вірші та нариси В. Д. Фініті (підп.: Long ongle або L. o.): «Козни капитала» (№ 2), «Великимъ гражданамъ Кієва» (№ 3), «Ночная картинка» (№ 4) та ін. Зазвичай вони теж мали виразно антибільшовицький характер.

Та ж мета і зміст вкладалися у згадані шаржі, що регулярно з'являлись на сторінках «Молвы» (крім трьох останніх випусків). Серед інших сатиричних графічних матеріалів були такі, що висміювали червоноармійців, петлюрівців та ін.

Багато уваги на останній сторінці приділялося театру: статті про діяльність окремих театрів, рецензії на вистави, хроніка театального життя (рубрика «Около театра»); карикатури на акторів, режисерів місцевих театрів.

На шпальтах видання подавалися замітки про кримінальні та адміністративні порушення у місті п. н. «Налеты» і «Кражи» та ін.

У газеті функціонували рубрики: «У Петлюры», «Петлюровщина», «У большевиковъ», «Послѣднія извѣстія», «Литераторы и художники», «Спортъ», «Справки», «Хроника», «Послѣднія телеграммы», «Биржа», «Движеніе поѣздовъ», «Объявленія».

Останній (24-й) номер датовано 24 листопада 1919 р.

Бібліографія: Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 42; Газети України 1917—1920 років... С. 149; Київські газети 1838—1940 років... С. 177.

К. Стецюк

2597

МОЛОТ И ПЛУГ: Издание Народного Комисариата по военным делам Украины. — № 1. 1919, 19 апр.

Ред. В. Мордвинкин. — **Киев, 1919:** Изд. Народный Комисариат по военным делам Украины. *Тип.* Наркомвоена № 2. *Адр. ред. і контори:* Киев, Софийская пл., здание Присутств. Мест.

Вийшло: 1919 — № 1—5; Ф. 70×49 см (1919 № 1), 74×71 см (1919 № 3, 5); *Обс.* 1 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1, 3, 5.

Примітки: Гасла газети: «Вставай, весь мир голодных и рабов!», «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Народний комісаріат з воєнних справ України почав видавати газету «Молот и Плуг» для поширення серед читачів більшовицької ідеології і проведення відповідної агітації, сподіваючись здобути серед робітників і селян підтримку у воєнній боротьбі.

Провідні теми газетних публікацій — розгортання пролетарської революції в різних країнах світу («В Румынии революция», «Венгерские рабочие вооружаются», «В Америке неладно»), переможна хода Україною більшовицьких військ («Движение Советских войск», «Петлюровцы разбиты», «Победы в Крыму») та боротьба проти ворогів радянської влади. Чимало уваги редакція приділяла життю селянства в умовах зміни влади («Крестьяне за власть Советов») та проблемі весняних польових робіт. У низці публікацій містилися заклики до селян обробляти землю, а не відволікатися на непотрібні бунти та повчання, як потрібно жити й працювати.

Переважає більшість матеріалів «Молота и Плуга» — невеликі замітки пропагандистського характеру (як правило, без зазначення авторів), листи до редакції тощо.

Рубрики газети: «Красный фронт», «Всемирная революция разгорается» та ін.

Останній (5-й) номер датовано 4 травня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 62; Газети України 1917—1920 років... С. 150; Київські газети 1838—1940 років... С. 201.

М. Процик-Кульчицька

2598

МУЗЫ: Иллюстрированный еженедельникъ, посвященный литературѣ, театру и обществен. мысли. — № 1. 1919, сент.

Ред.-изд. Коллегія вь лицѣ Б. К. Яновскаго. — **Харьковъ, 1919:** *Тип.* «Печатникъ», Харьковъ, ул. Рыбная, 28. *Адр. ред. і контори:* ул. Рыбная, 28.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 26,5×17,5 см; Обс. 18 с.; Ц. номера 6 р., внѣ Харькова 6 р. 50 к.

Наявність у фондi: ХДНБ: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

У 1919 р. відомий російський та український композитор і диригент, музичний критик і педагог німецького походження Борис Яновський зробив спробу видавати в Харкові власний щотижневий ілюстрований журнал «Музы», який орієнтувався на російськомовного читача, в ньому широко висвітлювалося культурне і мистецьке життя Харкова.

Вийшов єдиний номер журналу, і в ньому було вміщено багато художніх творів (поезій та оповідань) російськомовних авторів, рецензій, статей та нотаток.

Номер відкривався віршем Сергія Яблоновського, у ньому вміщено оповідання Емануїла Бойма «Ринда», М. Федорова «Письмо (Изъ прошлого)», Віри Кулябко-Корецької «Mais pourquoi по?..», поетичні твори Валентина Горянського «Поэма объ уродахъ» та Емануїла Мануйлова з книги «Пѣсни города».

Музичне й театральне життя Харкова висвітлено у статтях Б. Яновського «Музыкальная лѣтопись [Харкова]» та І. Малога «Публика (Вмѣсто рецензiи)» — про театр «Народный Домъ», а Борис Одоєвський порушив питання щодо організації в Харкові театру балету.

Без назви в «Музах» була опублікована стаття-некролог Я. Н. про Леоніда Андреева та вміщена фотографія письменника.

Короткі повідомлення про інших російських письменників редакція подавала під рубрикою «Лѣтопись», зокрема про К. Бальмонта, інформувала читачів про вихід нових книг О. Амфітеатрова, О. Ремізова, Ф. Сологуба та ін., а в «Галлерее современниковъ» надрукувала фотографію І. Буніна та шарж на О. Купріна.

Під рубрикою «Библиография» рецензенти Н. Солнцева та В. Васін аналізували відповідно збірку віршів Натана Венгерова «Сегодня» та книгу «Спутник лектора».

Візуально багатшим робили журнал й опубліковані в ньому репродукції картин М. Клемената, зокрема «За кускомъ хлѣба».

Журнал мав декілька рубрик: «Библиография», «Лѣтопись», «Письма», «Отъ редакци».

Серед активних авторів видання були: І. Малий, Борис Одоєвський, Б. Яновський.

На звороті обкладинки редакція вміщувала багато реклами, зокрема театральної.

Библиография: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 109; Українські періодичні видання у фондi ХДНБ... Вип. 2. С. 64.

В. Габор

2599

МЫСЛЬ: Еженедѣльный научный марксистский журналъ (1919 № 1/2—10); Двухнедѣльный научный марксистский журналъ (1919 № 11—15). — № 1/2. 1919, янв.

Ред. М. Кричевскій (1919 № 3, 4), Редакционная Коллегія (1919 № 5—15). — **Харьковъ, 1919:** Изд. «Социалистическая Мысль». Тип. Т-ва Потребительскихъ О-въ Юга Россіи, Харьковъ, ул. Дѣвичья, д. № 14 (1919 № 1/2—5); Т-во «Печатня С. И. Яковлева», Гончаровскій б-рь, д. № 2—6 (1919 № 6—8); Тип. Кооп. Издат. «Наша Мысль», ул. Каплуновская, 2 (1919 № 9—15). *Адр. ред.:* Харьковъ, Николаевская пл. (1919 № 1/2—5), ул. Карла Либкнехта (Сумская), 6 (1919 № 6—9), ул. Каплуновская, № 2—4, уголь Пушкинской (1919 № 10—15). *Адр. контори:* Харьковъ, пл. Тевелева (Николаевская пл.), д. Городской Управы, почтовый ящикъ, № 260 (1919 № 6—9), Петровскій пер., д. Общественной Библиотеки, почтовый ящикъ, № 260 (1919 № 10—15).

Вийшло: 1919 — № 1/2, 3—15; Ф. 26×16,5 см; Обс. 42 с., 64 с.; *Передпл.:* на 2 м. 17 р. Ц. номера 2 р. 50 к. — 5 р. 50 к. (1919 № 1/2—11), 7 р. (1919 № 12—14), 12 р. (1919 № 15).

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — № 6, 8, 11—15; ХДНБ: 1919 — № 1/2—15.

Примітки: Від № 6 журнал виходив за участі В. Базарова, С. Девдаріані (Сана), М. Кричевського (1919 № 6—15) і Р. Григор'єва (1919 № 13—15). Пагінація валова. Мова видання — російська.

Науково-теоретичний марксистський журнал «Мысль» стояв на соціал-демократичному ґрунті і висвітлював події в Україні та Росії саме із соціал-демократичних позицій. Особливу групу становили публікації, у яких висвітлювалося національне питання в Україні, сприйняття радянської влади громадськими діячами та українським селянством, показано ставлення соціал-демократів до Української Центральної Ради та боротьби Директорії з більшовиками.

У журналі домінували науково-теоретичні публікації на важливі соціальні, економічні та національні теми, зокрема В. Рожицина «Историческое опредѣленіе империализма» (№ 5), П. Колокольникова

«Социализмъ и капитализмъ въ современной Россіи» (№ 12, 13), Л. Мартова «Міровой большевизмъ» (№ 10, 12, 13, 15), С. Девдаріані «Национальное самоопредѣленіе и классовая борьба» (№ 1/2), М. Либера «Национальный вопросъ въ свѣтъ войны и революціи» — про самовизначення націй і бажання України відокремитися від Росії (№ 5) та «Революція и национальный вопросъ» (№ 7).

Виступаючи проти втручання більшовиків у справи в Україні, С. Девдаріані у статті «Два принципа» зазначив, що «большевики признають за собой право на завоеваніе Украины... по весьма простой причинѣ. Наскоро сорганизовавшіеся совѣты рабочихъ и, можетъ быть, крестьянскихъ депутатовъ высказываются за совѣтскую власть. И этого для нихъ достаточно, чтобы начать походъ...» (№ 3), а М. Северський у статті «Завѣты Бульбы и сверхъ-империализмъ» вказував на причини селянських повстань на Україні проти радянської влади (№ 14).

Позитивна оцінка політики Української Центральної Ради та Директорії простежується в багатьох публікаціях журналу, зокрема у статті «Борьба общественныхъ силъ на Украинѣ» (№ 3) М. Попова, в листах з Києва «На Распутьи» Я. Пилецького, який констатував, що «худо-ли, хорошо, но Рада была учрежденіемъ демократическимъ» (№ 1/2).

У центрі уваги журналу були події суспільного та економічного життя України. Редакція систематично висвітлювала діяльність українських профспілок та виступала проти втручання в їхню роботу більшовиків (№ 4), обстоювала незалежність кооперації (№ 4), аналізувала робітничий рух у Харкові (№ 3, 4), обговорювала питання щодо націоналізації донецької металургійної промисловості (№ 10) тощо.

Уже з перших публікацій в журналі «Мысль» простежується критичне сприйняття його авторами більшовицької ідеології (Гинзбургъ М. Идеологическіе корни большевизма. № 9) та каральних органів нової влади — надзвичайних комісій (Мартовъ Л. Новый курсъ въ совѣтской Россіи (Письма изъ Москвы). № 1/2), закриття журналів і зменшення обсягу книговидавання в Росії (Кричевскій М. Гибель культуры (Положеніе печатнаго дѣла въ Россіи). № 1/2) та ін.

Проти більшовицької ідеології були спрямовані також статті С. Девдаріані «Парижская коммуна и “Коммунистическій Интернаціональ”» (№ 9) та «Къ смѣнѣ власти» (№ 14), В. Базарова «Третій Римъ и третій интернаціональ» (№ 12) та ін.

Окремі публікації були присвячені німецьким, російським та українським економістам і діячам

соціал-демократичного руху, зокрема Францу Мерінгу (№ 7), М. Туган-Барановському (№ 10), Карлу Марксу (№ 12, 13), Г. Плеханову (№ 13).

Серед важливих тем, які порушували автори, були питання антисемітизму та становища тогочасної інтелігенції. Про це йшлося у статтях Р. Григор'єва «О “кризисъ” современной интеллигенции» (№ 13) та Л. Мартова «Корни новѣйшаго антисемитизма» (№ 14).

У відділі «Иностранное обозрѣніе» редакція аналізувала міжнародні події в Європі, зокрема перший період німецької революції (№ 1/2), діяльність Антанти (№ 3), Ліги Націй (№ 7), перспективи розвитку профспілкового руху в Росії (№ 7).

Іноді редакція вміщувала в журналі художні твори під рубрикою «Фельетоны “Мысли”», які мали політичне забарвлення, на зразок вірша Еммануїла Германа «Я — Вильсону» (№ 9), а серед літературознавчих публікацій — статті Лева Повицького «Художественное творчество русскихъ рабочихъ» (№ 11) та Семена Губера «Соціальные корни Чехова» (№ 14).

Коротко характеризувалися на сторінках «Мысли» й тогочасні періодичні видання, зокрема журнал «Творчество» (№ 13). М. Бару у статті «Профессиональное движеніе на Украинѣ» (№ 4), висвітлюючи культурну працю профспілок в Україні, вирізняв такі пресодруки об'єднань, як: «Метал-листъ», «Горнотрудъ», «Голосъ Служащаго», «Южный Химикъ и Стекольщикъ», «Голос Труда», «Банковскій служащій», «Печатникъ»; окремих спілок: «Вѣстникъ парашодныхъ и транспортныхъ служащихъ» (Одеса), «[Вестникъ] Фабрично-заводскихъ служащихъ» (Катеринослав), «Южный Вѣстникъ проф. союзовъ аптечн. торговли» (Одеса); серед друкованих органів Одеської, Катеринославської, Харківської та Чернігівської центрспілок відповідно — «Южный Профессиональный Вѣстникъ», «Вѣстникъ», «Профессиональный союзъ», «Рабочій» та ін., керівний орган Всеукраїнської ради профспілок виходив російською мовою («Профессиональный Вѣстникъ», та на івриті («Профессиональный Міръ»).

Журнал мав такі відділи та рубрики: «Внутреннее обозрѣніе», «Иностранное обозрѣніе», «Экономическая жизнь», «Литературное обозрѣніе», «О новыхъ журналахъ», «Фельетоны “Мысли”».

Серед активних авторів журналу були: В. Базаров, Рафаїл Григор'єв, С. Девдаріані (Сан), Павло Колокольников, Михайло Кричевський, Л. Любимов, Лев

Мартов (справж.: Ю. О. Цедербаум), Я. Пилецкий, В. Рожицин, Борис Штейн.

Останній (15-й) номер вийшов у липні 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 107; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 64, 65.

Література: «Мысль», еженедельный научный марксистский журнал. Харьков, 1919 г., № 6 // Пути творчества. 1919. № 1/2. С. 56.

В. Габор

2600

НА ДОСУГЪ: Еженедельный иллюстрированный журналъ. № 1. 1919, 18 окт.

Ред. С. П. Чмелевъ. — **Харьковъ, 1919:** Изд. Е. А. Ященко. Т-во «Печатня С. П. Яковлева», Харьковъ, Гончар. б., № 6/2. *Адр. ред. і контори:* при Тип. С. П. Яковлева, Гончаров. бульв., 6/2.

Вийшло: 1919 — № 1—4; Ф. 24,5×16 см; *Обс.* 16 с.; Ц. номера 6 р. (1919 № 1—3), 8 р. (1919 № 4), въ провинції 8 р. (1919 № 1—3), 10 р. (1919 № 4).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1—4.

Примітки: Мова видання — російська.

Ілюстрований часопис «На досугъ» мав яскраво виражене антибільшовицьке спрямування і був своєрідним рупором Добровольчої армії. Він висвітлював події в Україні, Росії та світі через призму ідей відродження великої Росії. Редакція вмішувала світліни та розповіді про генералів Л. Корнілова, А. Денікіна, О. Кутепова, багато фотографій з фронту тощо.

На сторінках ілюстрованого видання друкувалися фотографії та художні твори — вірші й оповідання, спрямовані проти більшовиків. Зокрема, портрети харківських енкаведистів (тов. Саєнко, комісара Харківської залізниці) містилися під п. н. «Страница позора», під рубрикою «Не-дѣльный фельетонъ» А. Сандро в гостросатиричних віршах висміював життя в «совдепії» та останні промови В. Леніна.

У полі зору редакції було й мистецьке, зокрема театральне, життя Харкова: розповідалося про відомих російських артистів, які приїхали в місто з Москви, зокрема артиста Великого імператорського театру М. Барабашова.

На шпальтах видання друкувалося багато гумористичних матеріалів, карикатур на злобу дня та оповідань, перекладених з французької мови.

Часопис мав такі рубрики: «Военный обзоръ», «Изъ перехваченной корреспонденції», «Не-дѣльный фельетонъ», «Юморъ», «Театръ и искусство».

Серед авторів періодичного видання були: В. Алексеев, М. Брешко-Брешковский, А. Сандро (друкувався також під крипт. А. С.), Сергій Шмельов.

Останній (4-й) номер журналу побачив світ 15 листопада 1919 р.

Бібліографія: Периодика по литературе и искусству... С. 204; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 164.

В. Габор

2601

НА ТЕРНИСТОМ ПУТИ К КОММУНИЗМУ:

Еженедельная газета. Орган Уездного военно-революцион. Комит. и Комитета Коммунистической партии Большевиков Украины на Борзенщине. — № 1. 1919, 29 мая.

Отв. ред. К. Чигирин. — **Борзна, 1919:** Изд. Военно-революц. Комитет. Советская Тип., Борзна. *Адр. ред. і контори:* Моск. ул., Клуб коммунистов.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 44,5×35,5 см; *Обс.* 2 с.; Ц. номера 1 р.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», у підзаголовку — «Да здравствует советская власть!». Мова видання — російська.

Газета висвітлювала складний процес становлення радянської влади на Борзенщині: у публіцистичній передовиці ««Ангел» и задача крестьянина» підсумовано політичні події в Україні загалом та в регіоні зокрема впродовж останніх двох років.

«Официальный отдел» містив накази та постанови повітового військово-революційного комітету Борзенщини та штабу надзвичайної комісії (т. зв. надзвичайного штабу «п'яти»).

У межах інформаційно-хронікальних рубрик «Местная хроника» та «По уезду» вміщено резолюцію, прийняту на мітингу громади м. Борзна 18 травня 1919 р., щодо активної підтримки Червоної армії з метою остаточного знищення капіталістичного ладу, а також висвітлено роботу місцевої надзвичайної комісії.

М. Комариця

2602

НАБАТ: Орган Конфедерации Анархистских Организаций Украины. Экстренный выпуск (1919 № 11); Орган Конфедерации Анархистских Организаций Украины «Набат» (1919 № 13—26); Орган Секретариата Конфедерации анархистских организаций Украины «Набат» и Харьковской

Федерации «Набат» (1920). — Выходит два раза в неделю (1919 № 13, 1920), еженедельно по понедельникам (1919 № 14—26). № 1. 1919.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 13 — 1920). — **Харьков, 1919—1920: Изд.** Конфедерация Анархистских Организаций Украины «Набат» (1919 № 13—25), Секретариат «Набата» (1919 № 26); *Издание* Секретариата Конфед. (1920). 4-я Советская тип. (1920). *Адр. адм.*: Харьковская группа Анархистов «Набат», Харьков, Горяиновский пер., дом о-ва «Россия» (1919 № 14—18). *Адр. ред.*: Харьков, Московская ул., № 6, Книжный маг. «Вольное Братство» (1920 № 1).

Вийшло: 1919 — № 1—27, 1920 — Г. 3 № 1(28)—3/4(30/31); *Ф.* від 41×31 см до 63×43 см; *Т.* 6000 пр. (1920 № 2, 3/4); *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 80 к. (1919 № 13—15), 1 р. (1919 № 16—25), 3 р. (1919 № 26 — 1920).

Наявність у фондах: **ЛННБ**: 1919 — № 13; **НБУВ**: 1919 — № 13, 14, 18, 1920 — Г. 3 № 1(28); **ДНАБ**: 1919 — № 11, 13—18, 20—26, 1920 — Г. 3 № 1(28)—3/4(30/31).

Примітки: Наявний № 11 датовано 11 лютого 1919 р., № 13 виданий з нагоди 1 Травня. Гасло газети: «С угнетенными против угнетателей — всегда!» (1920). Мова видання — російська. До квітня 1919 р. виходила також газета «Харьковский Набат» (*див.* № 2718).

Газета «Набат» була основним друкованим органом українських анархістів. Через низку причин — зайнятість видавців організаційними проблемами Конфедерації, арешти членів організації тощо — газета виходила з тривалими перервами (до двох місяців та навіть року) і не мала визначеної періодичності. Після проведення 2—6 квітня 1919 р. в Єлизаветграді першого з'їзду Конфедерації було вирішено перейти до щотижневого (щопонеділка) видавання газети, а надалі вживати заходи для частішого її випуску. Одним із рішень з'їзду було негайно відновити випуск щотижневого органу конфедерації «Набат» у Харкові, замінивши ним періодичне видання Харківської групи анархістів — «Харьковский Набат».

Провідною темою газети було висвітлення розвитку анархістського руху в Україні та організаційних справ Конфедерації. У № 13, 14 за 1919 р. викладено детальну інформацію про перебіг першого з'їзду організації, серед найвагоміших здобутків якого, на думку видавців газети, — покладення початку великої ідейної анархістської роботи. У № 15 за 1919 р. надруковано резолюції цього з'їзду, що стосувалися ідейної та організаційної анархістської роботи, та

його рішення щодо деяких спеціальних питань, зокрема випуску газети. Резолюції 3-ї конференції Конфедерації, що відбулася 3—8 вересня 1920 р., вміщено в № 1, 2 за 1920 р. Багато матеріалів 1920 р. присвячено черговому з'їздові анархістів, запланованому на 1 грудня 1920 р.

Велика кількість статей, особливо передових, сприяла виробленню ідеологічної платформи анархізму, визначенню позиції анархістів стосовно політичних подій в Україні: Волін «Власть и безвластие. Постановка вопроса» (1919. № 16) та «Анархисты и защита революции (Наша позиция)» (1919. № 21), Б. С. «Анархисты и политические партии», його ж «Диктатура труда в понимании революционного анархизма» (1919. № 26), Марк Мрачний «О нашей культурно-революционной работе» (1920. № 1) та ін.

У низці матеріалів висловлювалося обурення з приводу утисків, насилля, репресій, що їх зазнавали анархісти з боку більшовицької влади в Україні. У статті «Грозный решительный час революции» (1919. № 14) йдеться про те, що більшовицька політика розчарувала багатьох, і якщо більшовицька влада й надалі дезорганізовуватиме революцію, то за всі наслідки невдалого спротиву контрреволюції відповідатиме Комуністична партія (більшовиків). Серед найважливіших публікацій, в яких йдеться про ставлення анархістів до більшовиків, радянської влади та придушення нею повстанського руху, — Волін «На грани» (1919. № 16), «Позорный факт» (1919. № 17) та багато інших, а також найбільш цінний матеріал, задля якого було випущено позачергове число видання (1919. № 23), — «Открытое письмо Партии Коммунистов (больш.)» Секретаріату Конфедерації анархістських організацій України «Набат». У № 21 за 1919 р. редакція зазначала, що «Набат» виходить в неймовірно складних обставинах: «Нет бумаги. Нет средств. Нет транспорта. Все это большевики захватили. Нас-же и нашу газету преследуют». Невдовзі більшовики взагалі закрили газету й лише після чотирьох місяців затишшя — після відвоювання Н. Махном втраченої території — її випуск було відновлено (Я. Алий «“Набат” не убит!» (1919. № 26).

Неодноразово у виданні йшлося і про проблему єврейських погромів. Так, № 16 за 26 травня 1919 р. вийшов із двосторінковим додатком, присвяченим в основному фактові вбивства євреїв у Єлизаветграді: Стеблинський «Позор и урок», І. Карташов «Плач», Федір Трофимов-Тернов «Царство смерти».

У часописі друкувалися й матеріали, що є джерелом до вивчення махновського руху, зокрема статті: Черкесов «Правда о Гуляйпольских событиях», Бутирець «Махно и большевики» (1919. № 21), А. Соколов «Повстанчество и большевизм (Причины разгрома большевиками революционного повстанчества)» (1919. № 22), Марк Мрачний «Повстанчество и Социальная революция» (1920. № 2), а також документи — резолюція, прийнята на 3-му районному з'їзді представників 72 волостей, що відбувся 10 квітня 1919 р. в Гуляйполі під почесним головуванням Н. Махна (1919. № 14) та ін.

На сторінках «Набата» порушувалася й тема співіснування двох значних для того часу рухів — махновського й анархістського. У публікації «Анархизм и махновщина», надрукованій у дискусійному порядку в № 1 за 1920 р., висловлено думку про те, що махновський рух — це масовий повстанський робітничо-селянський рух, в якому армія Н. Махна є його бойовою одиницею, а анархізм має підтримати цей масовий рух, влитися в нього й оберегти його від викривлень.

Чимало матеріалів, зокрема інформаційних повідомлень, стосувалося діяльності російських анархістів.

Редакція газети підтримувала видавців інших періодичних органів анархістського спрямування — на її сторінках друкувалися інформація про випуск газет «Путь к Свободе», «Шлях до Волі» та ін., про започаткування журналу «Путь к Анархии», про припинення виходу часопису «Харьковский Набат» (тому що він став дуже популярним серед робітників) та органу Союзу анархістів «Голос Трудящихся» в Чернігівській губернії. Часто автори торкалися болючого питання перекидання більшості фактів і постійних нападок на анархістську пресу в більшовицьких часописах.

У газеті друкувалися сатирично-гумористичні матеріали (переважно фейлетони І. Карташова) та художні твори, передусім вірші (підписані псевдонімами).

Серед рубрик «Набата» — «Хроника анархистского движения», «Анархистское движение», «Телеграммы», «На Украине», «В России», «За рубежом», «Рабочая жизнь», «Стихи». Перша із перелічених рубрик містила цінний інформаційний матеріал про діяльність місцевих організацій «Набата» в різних містах України, оскільки готувалася на основі повідомлень, які надіслали секретарі цих організацій. На останній шпальті друкувалися «Адреса организац., входящих в

конфедерацию «Набат»», вміщувалася інформація про заплановані акції анархістів — лекції, збори, мітинги.

Автори газети: А. Барон, В. Волін (також під крипт. В. Е.), Давид (Самарський), І. Карташов, І. Кловський, Петро Козлов, Н. Павлов, Н. Петров, А. Соколов, Федір Трофимов-Тернов, Семен Флешин, М. Черкес та ін. Деякі статті підписано псевдонімами, як-от: Марк Мрачний (справж.: Кливанський), Я. Алий (справж.: Суховольський).

Редакція закликала робітників і селян підтримувати газету, бо читачі — це єдине джерело її фінансування. Крім того, часопис зазнавав утисків влади: 24 лютого 1919 р. у Харкові газету закрила місцева ЧК: чотири місяці тривала перерва у видаванні (між № 25 і № 26 за 1919 р.); у № 1(28) за 1920 р. є інформація, що «Набат» не виходив легально понад рік. Закриття часопису Всеукраїнською ЧК було наслідком розгрому Конфедерації українських анархістів і махновського руху загалом.

Останній (3/4(30/31)-й) номер датовано 24 листопада 1920 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 43; Газети України 1917—1920 років... С. 153.

Література: Чоп В. М. Газети махновського руху // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. Запоріжжя: Просвіта, 2004. Вип. XVII. С. 239—258.

Електронні джерела: Дубовик А. Периодические издания анархистов в России и в эмиграции. 1917—1963. URL: http://socialist.memo.ru/books/biblio/periodika_posle_1917.htm.

М. Процик-Кульчицька

2603*

НАБАТ: Орган Градижского комитета КП(б) Украины. — № 1. 1919, июнь.

Градижск, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1, 2.

Примітки: Мова видання — російська. Градижськ — тепер смт Кременчуцького р-ну Полтавської обл.

Останній (2-й) номер вийшов у світ 4 червня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 537.

М. Комариця

2604

НАРОДНАЯ ГАЗЕТА. — № 1. 1919, 29 сент.

Ред. Івковъ. — **Київ, 1919:** Тип. «Робітничої Книгарни», Крещатик, 42. *Адр. ред. і контори:* Київ, Крещатикъ, № 42.

Народная Энциклопедія-Энциклопедій по Разного Рода Доходнымъ Дѣламъ...

Вийшло: 1919 — № 1—22; Ф. 52×35 см; Обс. 2 с.; Ц. номера 1 р. 50 к. (1919 № 1—7), 2 р. (1919 № 8—22).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 1—22.

Примітки: Мова видання — російська.

Суспільно-політична газета була заснована з ініціативи місцевого осередку «Союза освобождения России» під час денікінської окупації Києва. Мета часопису полягала в консолідації російського населення, його етнонаціональній ідентифікації в усіх регіонах колишньої Російської імперії та засвідченні поваги «иностранцев» до Росії та російського народу (Народная Газета. № 1).

Редакційна політика цього «російськоцентричного» часопису була сформульована в кредо: «Россия — для русских». Рефреном у серії проблемних і передових статей газети звучить гостра критика української самостійності та національно-державницьких прагнень інших «чужорідних» народів колишньої Російської імперії (Лукьяновъ. Кому нужна самостоятельность. № 6—8), постаті С. Петлюри, його державницького проєкту в Україні та зовнішніх зносин Директорії УНР із західноєвропейськими державами.

У низці редакційних статей і передовиць автори видання актуалізували та аналізували дилему партійності й патріотизму (Лебедевъ И. Родина или партия. № 6), акцентували пріоритет народовладдя та правопорядку над партійними інтересами певних політичних сил (Лукьяновъ. Народъ решитъ самъ! № 2).

Оперативну хроніку суспільно-політичної події на території колишньої Російської імперії подано як позарубриково, так і під рубриками: «По Бѣлу Свѣту», «Телеграммы», «Послѣднія Известія».

На сторінках видання широко висвітлювалася воєнно-політична ситуація, подавалися зведення оперативних повідомлень з фронтів воєнних дій між підрозділами Збройних сил Півдня Росії та Червоної армії (рубрика «На Всѣхъ Фронтахъ», згодом — «На Фронтахъ»). Тут вміщено низку публіцистичних матеріалів, автори яких закликали до загальної мобілізації населення (Алешин. За святу Русь! № 12), підтримки Добровольчої армії, зокрема шляхом гуманітарних акцій, добровільних пожертвувань коштів, одягу, продуктів харчування тощо.

У газеті знайшла своє відображення й актуальна соціально-економічна проблематика, зокрема т. зв. «спекуляція» товарами першої необхідності та продовольством у Києві та Київській губернії (Спекуляция на народѣ. № 6).

На газетних шпальтах вміщено вірші пропагандистських віршів, авторами яких були солдати Добровольчої армії.

Видання — ілюстроване. Тут вміщено політичну карикатуристику, шаржі, рисунки і замальовки на злободенні теми тогочасної політики та міжнародних відносин.

Провідними авторами видання були як військові Добровольчої армії, так і деякі київські журналісти. Їхні матеріали публікувалися під автонімами (Іван Лебедев, Лук'янов, Альошин) та псевдонімами.

Останній (22-й) номер вийшов у світ 31 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 152; Київські газети 1838—1940 років... С. 210.

Література: Пиріг Р. Я. Джерела з історії Української революції 1917—1921 років: періодична преса // Архіви України. Київ, 2011. № 4(274). С. 139, 145.

С. Блавацький

2605

НАРОДНАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ-ЭНЦИКЛОПЕДИЙ ПО РАЗНОГО РОДА ДОХОДНЫМЪ ДѢЛАМЪ И ПРОМЫСЛАМЪ: Ежемесячный, научный, техническо-промышленный и ремесленно-хозяйственный журналъ. — № 1. 1919, янв.

Ред. И. И. Вернигора. — **Харьковъ, 1919**: Тип. «Печатное Дѣло», Харьковъ. Адр. ред.: Харьковъ, Сумская, № 11.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 26×17 см; Обс. 58 с.; Передпл.: съ доставкой на 1 годъ (12 журналовъ) 35 р. Ц. номера въ гор. Харьковѣ 3 р., внѣ гор. Харькова 3 р. 50 к.

Наявність у фонді: **ОННБ**: 1919 — № 1; **РНБ**: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Заснування журналу зумовлювалося складними економічними обставинами 1919 р., передусім зростанням вартості предметів першої необхідності. Прагнучи допомогти пересічним громадянам, редакція часопису поставила за мету «за незначительную плату дать возможность каждому обывателю города и деревни, собственнымъ трудомъ, безъ затраты особаго капитала, создать себѣ ни отъ кого независимую жизнь». На його сторінках планувалося подавати «цѣлый рядъ статей и рецептовъ, руководствуясь которыми, обыватель... сможетъ вполне обезпечить свое существование внѣ всякой зависимости отъ другого лица и даже дороговизны» (І. Вернигора «Отъ редакціи»).

Наявний номер ознайомлював читачів із положеннями законодавства про авторське право, а також містив численні помічні матеріали рекомендаційного характеру стосовно організації власної справи у промисловості, сільському господарстві чи сфері обслуговування. На його шпальтах надавалися техніко-технологічні рекомендації з організації кустарного шкіряного виробництва («Кустарное кожевенное производство», «Изготовление мазей для кожи — непромокаемых»), виготовлення засобів для догляду за взуттям («Сапожные лаки», «Гуталинъ для чистки и смазки обуви»), миловаріння («Кустарное мыловарение. Варка твердого, жидкого и туалетного мыла»), роз'яснювався принцип роботи гектографа («Устройство гектографовъ», «Гектографическія чернила»), подавалися способи виготовлення сургучу.

У номері містилися поради щодо виробництва цукру («Кустарное производство сахара»), сиру («Изготовление сыра изъ картофеля»), кефіру («Изготовление кефира»), вирощування грибів («Искусственное разведение шампиньоновъ»). Надавалася інформація про засоби дератизації та способи боротьби зі шкідниками («Средство для истребления крыс и мышей», «Средство для истребления таракановъ и пруссаковъ»).

Матеріали правничого характеру публікувалися у відділі «Отдѣлъ домашній адвокатъ».

Єдина авторизована публікація номера — стаття П. Павлова «Какъ сдѣлаться корреспондентомъ газеты» — містила рекомендації початківцям у журналістиці.

У часописі велися інші відділи: «Отдѣлъ научный», «Отдѣлъ техническо-промысловый и ремесленный», «Отдѣлъ хозяйственный и сельско-хозяйственный».

Бібліографія: Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 65.

О. Палух

2606

НАРОДНОЕ ДѢЛО: Народная политическая и литературная газета. Утреннее издание. — № 1. 1919, 25 іюня.

Ред. П. А. Никашинъ. — **Харьковъ, 1919:** Изд. Издательство «Народное Дѣло». *Типо-литографія* М. Дрейшпуль и С-въ, Харьковъ, Плетневскій пер., 17. *Адр. ред. і контори:* Горяиновскій пер., домъ Общества «Россія».

Вийшло: 1919 — № 1—46; *Ф.* 57×40 см; *Обс.* 2—6 с.; *Ц.* номера въ Харьковѣ 1 р. (1919 № 1—9),

1 р. 50 к. (1919 № 16—46), на ст. жел. дор 2 р. (1919 № 28—46).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1, 5, 9, 16, 27—30, 32, 34—41, 44—46.

Примітки: № 34 присвячено річниці взяття Добровольчою армією Катеринодара та пам'яті генерала Корнілова. Від 20 серпня 1919 р. газета виходила п. н. «Народное Слово: Вечѣрнее издание» (*див.* № 2609), від 21 серпня також — «Народное Слово: Утреннее издание» (*див.* № 2610). Мова видання — російська.

Суспільно-політична газета, що виходила під час урядування в регіоні Добровольчої армії. Про засновника і колишнього верховного командувача Добровольчої армії Алексєєва, його життя та діяльність йшлося у статті редактора «М. В. Алексѣевъ». У передових статтях редакція гостро критикувала політику більшовиків, звинувачувала їх в економічній кризі, висвітлювала наслідки масового «червоного терору», який вівся на Харківщині. У виданні інформувалося про ситуацію на фронтах, просування частин Добровольчої армії та їхніх союзників (матеріали рубрик «Оперативна сводка», «Официальное сообще-ние Штаба Главнокомандующаго вооруженными силами на югѣ Россіи», «Положение на фронтахъ»). Ситуація на фронті подавалася із зазначенням датування за напрямками бойових дій («Донской фронтъ», «Одесское направление») та сферами («Положение Совѣтской деревни», «Наслѣдство большевиковъ», «Флотилія противъ крестьянъ»). Друкувалися також замітки з актуальною інформацією про становище у великих містах: «Въ Кіевѣ», «Положение Екатеринослава», «Умирающія столицы», «Послѣдніе дни Астрахани», «Какъ палъ Кремен-чугъ», П. Волжскій «Мертвый городъ», П. Наумов «Звѣри» тощо.

Картину реалій більшовицької дійсності увиразнювали подорожні авторські нариси, як-от: Шианов «Отъ Харькова до Полтавы (Дорожныя очерки)», П. Алексієвскій «Изъ Харькова въ Новочеркасскъ (Отъ нашего спеціального корреспондента)», К. О. «Въ царствѣ коммуны» («Курскъ»; «Красная армія»; «Въ деревняхъ Курской губерніи»), в яких ситуацію у містах подано крізь призму розповідей подорожніх. Йшлося, зокрема, про такі факти, як масове закриття магазинів через дефіцит товарів, особливо продуктів харчування, відсутність електрики, масові грабунки і розстріли т. зв. «буржуїв» та інтелігенції. Як інформація від власних кореспондентів були подані матеріали Т. Г. «Какъ живеть Ленинъ», А. С. «Жизнь въ Крыму (Отъ нашего спеціального корреспондента)»,

N. N. «Изъ дневника “Краснаго Дома”» — спогади колишнього судового радника про перебування в ув'язненні ЧК.

У газеті вміщено цикл публікацій п. н. «Изъ Англійской “бѣлой книги” (Сборник Англійскихъ донесеній о большевизмѣ въ Россіи)» — це телеграфні повідомлення про ситуацію в Росії після перемоги більшовиків, в яких ішлося про масові арешти після замаху на Леніна: список із переліком понад 1000 людей, що підлягали знищенню, вбивство в Петрограді комісара з боротьби з контрреволюцією Урицького, арешти іноземних послів, зайняття приміщення британського посольства червоноармійцями та евакуацію його співробітників з Росії. У газеті вміщено також відкритий лист російського політичного діяча Володимира Бурцева («Проклятіє вам, большевики: Открытое письмо Бурцева»).

Низка матеріалів інформувала про формування нової владної вертикалі — органів законодавчої та виконавчої влади з центром у Новочеркаську («Строение власти на югѣ Россіи»). Економічне становище висвітлювали публікації: «Мировые запасы хлѣба на 1919 г.», В. Рюмін «Новое хозяйство», Е. К. «Экономическое обоснование единства Россіи», його ж «Наше хозяйство. Сахаристые вещества и ихъ приготовление». Принципи вирішення земельного питання окреслено в інтерв'ю з генерал-лейтенантом, колишнім начальником Харківської губернії («Къ земельному вопросу: Бесѣда съ ген. Залѣвскимъ»). У статті «Берегите дѣтей!» висловлено застереження з приводу того, що багато неповнолітніх працюють як кур'єри газет, цигарок та інших товарів.

Складну ситуацію на міжнародній арені, зокрема в контексті мирних перемовин між союзними державами, висвітлювали публікації П. Нікашина «Россія и Америка» та «Побѣжденная Германія». В останній наголошено, зокрема, що мирні угоди завдали сильного удару військовій могутності Німеччини, і лише потужна промисловість, дисципліна німецьких робітників і селян допоможе подолати в майбутньому ці наслідки. Особлива увага до міжнародної ситуації була зумовлена сподіваннями лідерів Добровольчої армії на їх підтримку урядами провідних європейських держав та водночас на крах збудованої більшовиками системи (П. Хоперський «Единый фронт»). Дотичні до цієї теми також статті «Подробности возстанія въ Петроградѣ» про повстання моряків у Кронштадті 1917 р. та П. Нікашина «Падение красной Венгрии» про збройне повстання угорського народу, що призвело до відставки уряду Бели Куна. Публікація під криптонімом

А. В. С. «Польскія притязанія» — це коментар до бесіди з консулом Польщі Квятковським, під час якої той заявив, що кордонами своєї держави вважає кордони до першого поділу Речі Посполитої 1772 р.

Численні повідомлення інформували про політичну підтримку добровольчих формувань урядом Франції (включно з цитуванням заяв французьких високопосадовців), про заходи для боротьби з епідеміями, просування червоноармійських військових підрозділів.

Матеріали рубрики «За границей» висвітлювали події у Туреччині, Румунії, Німеччині, Сербії, США, Чехословаччині, Швейцарії, а також Курдський меморандум, більшовицьку змову в Бухаресті, вибори у Франції, соціалістичну конференцію в Женеві, масове переселення вірмен з Азербайджана до Вірменії.

Під рубрикою «Хроника» подано переважно новини з Харкова — стан комунального господарства міста, забезпечення населення їжею, паливом, одягом, взуттям та іншими товарами першої необхідності, йшлося і про залучення військових до участі в забезпеченні місцевого самоврядування.

У газеті функціонували також рубрики: «Военный обзоръ» («Положение большевиковъ на Украинѣ. Военный обзоръ»), «Въ послѣднюю минуту» («Въ послѣдній моментъ»), «Обзоръ печати», «Хроника», «Телеграммы», «За границей», «Въ уѣздахъ», «Маленькій фейлетонъ», «Театръ», «Справочный Отдѣлъ», «Объявленія».

Серед опублікованих у газеті документів — накази головнокомандувача Збройних сил Півдня Росії А. Денікіна, головноуповноваженого управління торгівлі та промисловості, коменданта м. Харкова, накази по Добровольчій армії за підписом генерал-лейтенанта Май-Маєвського тощо.

На шпальтах газети опубліковано нечисленні художні твори: мала проза Б. Бедова «Безсильные», вірш Юрія Княжедолинського «Въ Москвѣ», вірш на честь генерала Корнілова та віршована «Сказка про Европу съ Азіей да про донца-молодца».

Видання ілюстроване світлинами пейзажів Харкова та околиць, зокрема місць масових захоронень жертв більшовицького ЧК, портретами А. Денікіна, Л. Корнілова, С. Саєнка. Редакція вшанувала пам'ять С. Саєнка (Мелітон Шишкін «Вмѣсто некролога»).

Останній (46-й) номер датовано 20 серпня 1919 р.
Бібліографія: Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 76; Газети України 1917—1920 років... С. 156.

М. Комариця

2607

НАРОДНОЕ СЛОВО: Вечерний бюллетень. — Г. 1. № 1. 1919.

Ред. Редакционная Коллегия: А. А. Богомолов, С. В. Завадский, М. Е. Подтягин, В. П. Фаусек. — **Харьков, 1919:** Изд. Изд-во «Народное Слово», Харьков. *Тип.* М. Дрейшпуль и С-вья, Плетневский пер., № 14. *Адр. ред. і контори:* Горяиновский пер., домъ Общества «Россия».

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—6; *Ф.* 68,5×42,5 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера въ Харьковѣ 1 р. 50 к., на станц. жел. дорогъ 2 р.

Наявність у фондi: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 6.

Примітки: Мова видання — російська.

На сторінках вечірнього бюлетеня містилися офіційні повідомлення штабу Добровольчої армії та штабу головнокомандувача Збройних сил Півдня Росії на Північному та Західному фронтах і на різних напрямках. Редакція інформувала читачів про бойові дії Добровольчої армії, наступи військ адмірала О. Колчака та генерала М. Юденича тощо.

Український національно-визвольний рух редакція видання висвітлювала критично. Під спільним заголовком «Самостійники» містилися короткі повідомлення про взаємини української влади з Румунією («Петлюра и Румынія»), про втрату зв'язку С. Петлюри з повстанськими ватажками та їхнє бажання приєднатися до Добровольчої армії («Петлюровщина») тощо.

На першій шпальті № 6 редакція повідомляла про смерть російського письменника Леоніда Андрєєва.

У бюлетені діяли ті ж рубрики, що й в основному виданні: «Официальное сообщение Штаба Добровольческой Армии», «Изъ официального сообщения Штаба Главнокомандующего вооруженными силами на Югѣ Россіи», «Телеграммы», «Въ освобожденной Россіи», «Новости съ фронтовъ», «Въ Совдепии», «Хроника», «За границей», «Театръ и музыка», «Происшествия» та ін.

Останній (6-й) номер датовано 16 вересня 1919 р.

В. Габор

2608*

НАРОДНОЕ СЛОВО: Выпуск для деревни. — 1919.

Харьков, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1.

Примітки: Додаток до газети «Народное Слово» (див. № 2609). Мова видання — російська.

В. Габор

2609

НАРОДНОЕ СЛОВО: Народная политическая и литературная газета (1919 № 1—28). — Г. 1. № 1. 1919, 20 авг.

Ред. Редакционная Коллегия: А. А. Богомолов, С. В. Завадский, М. Е. Подтягин, В. П. Фаусек (1919 № 1—28), М. Е. Подтягин (1919 № 29—77). — **Харьков, 1919:** Изд. Изд-во «Народное Слово», Харьков. *Тип.* М. Дрейшпуль и С-вья, Плетневский пер., № 14. *Адр. ред. і контори:* Горяиновский пер., домъ Общества «Россия».

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—77; *Ф.* від 57,5×40,5 см до 55,5×35 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на 1 мѣс. 45 р. (1919 № 1—38), въ Харьковѣ съ доставкой на 1 мѣс. 50 р., внѣ города съ пересылкой на 1 мѣс. 60 р. (1919 № 39—77). *Ц.* номера въ Харьковѣ 1 р. 50 к. (1919 № 1—38), 2 р. (1919 № 39—77), на станц. жел. дорогъ 2 р. (1919 № 1—38), 2 р. 50 к. (1919 № 39—77).

Наявність у фондi: НБУВ: 1919 — Г. 1 № 1—17, 19—21, 23—36, 38—46, 49, 51—56, 58, 59, 63, 66—71, 73, 75, 76; ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 1—17, 19—21, 23—31, 33—36, 38—46, 49—71, 73, 75—77.

Примітки: До 20 серпня 1919 р. газета виходила п. н. «Народное Дѣло» (див. № 2606). До № 17 газета виходила як два видання — вечірнє і ранкове (наступного дня). Мова видання — російська. Додаток: 1919 р.: «Народное Слово: Вечерний бюллетень» (див. № 2607), «Народное Слово: Выпуск для деревни» (див. № 2608).

Щоденна суспільно-політична і літературна газета виходила в умовах окупації Харкова Добровольчою армією і мала виразне антибільшовицьке спрямування. Редакція ратувала за боротьбу з більшовиками «до побѣднаго конца» та сповідувала «единство и цѣлостность Россіи», однак вважала, що новий шлях розвитку країни повинні визначити Установчі збори.

На перших шпальтах видання редакція вмішувала офіційні повідомлення штабу Добровольчої армії та штабу головнокомандувача Збройних сил Півдня Росії на різних фронтах. Газета інформувала читачів також про приїзд до Харкова головнокомандувача Збройних сил Півдня Росії генерала А. Денікіна, про підготовку до святкування Дня Добровольчої армії, розповідала про два роки боротьби Добровольчої армії, її історію та відомих діячів, зокрема адмірала О. Колчака.

Багато публікацій газети було присвячено боротьбі з більшовиками, у воєнних оглядах аналізувався

наступ Червоної армії. Редакція друкувала також свідчення читачів про пережите під більшовицьким режимом, більшовицький терор та звірства надзвичайних комісій, зокрема черкаської. У виданні вміщено також нарис Леоніда Андреева «Бѣженцы изъ Совдепіи» та його ж «Посмертное письмо...», однак хибно повідомила про вбивство більшовиками художника Віктора Васнецова (№ 10).

Автори газети висміювали більшовиків у сатиричних віршах, карикатурах та критичних статтях на зразок «Литературные параллели (Большевики и марсиане)». Сатиричні вірші автори друкували під псевдонімами. Дуже часто ці вірші ілюструвалися карикатурами.

У низці публікацій порушувалося питання взаємин Росії з Україною, однак автори газети виступали проти незалежності України, тому критично оцінювали період Української Держави і гетьмана П. Скоропадського та Директорію УНР і С. Петлюру, не схвалювали українізацію та ін. Про це йшлося, зокрема, у статтях Сергія Завадського «Украина противъ Россіи?», Д. Павлова «Самостійники и самостійничество» (№ 67) та без зазначення авторства «Украинскій и русскій языки» (№ 7), «Украина передъ пропастью» (№ 25).

На шпальтах газети порушувалося земельне питання, відродження торгівлі і промисловості та висвітлювалося культурне і мистецьке життя міста. З публікаціями про тогочасні настрої п. н. «Мысли вслухъ» виступав В. Фаусек.

У виданні функціонувало багато рубрик: «Телеграммы», «Положеніе на фронтахъ», «Извѣстія съ фронтовъ», «Военный обзоръ», «Хроника», «Официальное сообщеніе», «Послѣднія новости», «Въ послѣднюю минуту», «Новости дня», «Земская жизнь», «Въ Кіевѣ», «Въ Одессѣ», «На Кавказѣ», «Въ Совдепіи», «Борьба съ большевиками», «Въ освобожденной Россіи», «За границей», «Маленькій фельетонъ», «Театръ и музыка», «Объявленія», а також «Справочный Отдѣлъ».

Серед авторів газети були: Сергій Завадський, Андрій Леонідов, Д. Павлов, М. Подтягін, Сорокін, В. Фаусек, Миколай Шпіт, Сергій Яблоновський.

Останній (17-й) номер вечірнього видання вийшов 10 вересня 1919 р., останній (77-й) номер — 21 листопада 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 44, 45; Газети України 1917—1920 років... С. 154.

В. Габор

НАРОДНОЕ СЛОВО: Народная политическая и литературная газета (1919 № 1—17). — Г. 1. № 1. 1919, 21 авг.

Ред. Редакціонная Коллегія: А. А. Богомоловъ, С. В. Завадскій, М. Е. Подтягинъ, В. П. Фаусекъ. — **Харьковъ, 1919:** *Изд.* Изд-во «Народное Слово». Харьковъ. *Тип.* М. Дрейшпуль и С-въ, Плетневскій пер., № 14. *Адр. ред. і контори:* Горяиновскій пер., домъ Общества «Россія».

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—17; *Ф.* від 57,5×40,5 см до 55,5×35 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера въ Харьковѣ 1 р. 50 к., на станц. жел. дорогъ 2 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 1—17; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 1—17.

Примітки: До 20 серпня 1919 р. газета виходила п. н. «Народное Дѣло» (*див.* № 2606). Газета виходила до № 17 як два видання — вечірнє і ранкове (наступного дня). Мова видання — російська.

Ранкове видання суспільно-політичної і літературної газети «Народное Слово» спочатку суттєво відрізнялося від вечірнього, проте згодом воно почало дублювати значну частину його публікацій.

Зазвичай перші шпальти газети містили офіційні повідомлення штабу Добровольчої армії та штабу головнокомандувача Збройних сил Півдня Росії про бойові дії на різних фронтах.

Систематично редакція висвітлювала суспільно-політичні події в Україні та світі, зокрема відносини України і Німеччини, Росії та її союзників, аналізувала британську політику на Півдні Росії і розповідала про армію С. Петлюри та її боєздатність, останні дні «червоного» Кієва.

Багато публікацій газети присвячено боротьбі з більшовиками та спогадам читачів, які містилися п. н. «Изъ пережитого», зокрема про жорстокість надзвичайних комісій.

З узагальненими картинами тогочасних настроїв, які друкувалися п. н. «Гримасы жизни» та «Мысли вслухъ», виступали Мелітон Шишкін та В. Фаусек.

Автори газети висміювали більшовиків в гумористично-сатиричних творах та карикатурах.

Сатиричні вірші підписувалися псевдонімами. Здебільшого ці твори ілюструвалися карикатурами. У політичних карикатурах висміювався також О. Керенський.

У виданні діяло багато рубрик: «Телеграммы», «На фронтахъ» («На фронтахъ Добрарміи»), «Въ красной арміи», «Военный обзоръ», «Хроника»,

«Официальное сообщение», «Последние новости», «Земская жизнь», «Из пережитого», «Борьба с большевиками», «В Москве», «В Совдепии», «В освобожденной России», «За границей», «Объявления» та ін.

До кола авторів газети належали О. Богомолів (також під крипт. А. А.), Сергій Завадський, М. Португалок, В. Фаусек.

Останній (17-й) номер ранкового видання вийшов 11 вересня 1919 р.

Бібліографія: Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 44, 45; Газети України 1917—1920 років... С. 154.

В. Габор

2611

НАРОДНОЕ СЛОВО: Орган Одесского Комитета Трудовой Народно-Социалистической партии. — № 1. 1919, 28(5) авг.

Ред. А. В. Пѣшехоновъ (1919 № 1—8), П. М. Толстой (1919 № 9—21). — **Одесса, 1919:** *Тип.* Спозивсоюза, Одесса, Большая Арнаутская ул., № 38. *Адр. ред.:* временно помѣщается въ зданіи Сельско-Хозяйств. Об-ва (Городской Сад) (1919 № 1—8), по Софиевской ул., въ д. № 10 (1919 № 9—21).

Вийшло: 1919 — № 1—21; *Ф.* 45,5×28,5 см (1919 № 1—12, 21), 51,5×34 см (1919 № 13—20); *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 3 р. (1919 № 1—12), 5 р. (1919 № 13—21).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 2; **ДНАБ:** 1919 — № 1—4, 6, 8—17, 19—21; **ОННБ:** 1919 — № 1—21.

Примітки: Гасло видання: «Все для народа, все через народъ». Мова видання — російська.

«Народное Слово» — пресовий орган Трудовой народно-соціалістичної партії, який почав виходити із зайняттям Одеси Добровольчою армією під командуванням генерала А. Денікіна. У газеті висвітлювалися суспільно-політичні події у державі, за кордоном, на Одещині. Головними темами були: воєнне становище, більшовицька експансія та її наслідки, організація громадсько-політичного й економічного життя на територіях, підвладних Добровольчій армії, діяльність Трудової народно-соціалістичної партії, вибори до міської думи Одеси та ін.

У газеті друкувалися воєнні звідомлення про просування частин Добровольчої армії у напрямку Москви та Петрограда, публікувалися огляди бойових дій, автором яких був Ю. Ліперовський.

Особлива увага приділялася діяльності Верховного командування Добровольчої армії: аналізувалася суспільно-політична програма

О. Колчака (Сигаль А. Программа Колчака; Його ж. Признаніе адмирала Колчака Союзными Державами. № 1) та прийняті закони у «Собрании узаконеній и распоряженій правительства, издаваемого особымъ совѣщаніемъ при Главнокомандующемъ вооруженными силами на югѣ Россіи». У низці матеріалів обговорювалися перспективи відродження і облаштування майбутньої Росії на демократичних засадах (Организація Южно-Русской власти. № 1; Мякотинъ В. Организація власти. № 4), порушувалося питання народовладдя та скликання Всеросійських Установчих зборів (Толстой П. На путяхъ къ децентрализаци. № 6; Павловъ П. Чему мы научили? № 7; Толстой П. Полновластное Учредительное собрание. № 14).

У виданні акцентувалися необхідність відновлення господарської активності та вирішення фінансових проблем (Пѣшехоновъ А. Аннулирование совѣтскихъ денегъ. № 4; Твердохлѣбовъ В. Денежная проблема. № 8). Особливого значення надавалося розв'язанню земельного питання: аналізувалися причини гостроти аграрної проблеми (Пѣшехоновъ А. Аграрные очерки. № 7, 13, 14) та настрої в селянському середовищі (Крестьянскія настроенія. № 7), роз'яснювалися положення оголошеного наказу про оренду землі (Приказъ объ арендѣ и земельные собственники. № 7; А. Т-й. Новые условия землепользования. № 9).

Багато місця відводилося проблемам внутрішнього протистояння в країні, особливо загрози поширення більшовизму. Автори намагалися з'ясувати причини швидкого сприйняття більшовицьких ідей суспільством, розповідали про пережите під час захоплення Одеси Червоною армією та викривали «перевертнів» — осіб, які пристосовувалися до будь-якої влади (Твердохлѣбовъ В. Совѣтская тюрьма. № 1; Пѣшехоновъ А. Перевертни. № 2; Толстой П. «Середины нѣтъ...». № 3).

Як рупор Трудової народно-соціалістичної партії, газета регулярно висвітлювала її діяльність: інформувалося про зібрання одеського осередку партії, значна увага приділялася перебігу Південно-російської партійної конференції в Ростові-на-Дону у вересні 1919 р. та участі у виборчих перегонах до Одеської міської думи. Зокрема, у зв'язку із виборами до органів самоврядування, у низці статей порушувалося питання про створення коаліції соціалістичних партій (Толстой П. Вопросы городского самоуправления. № 9; Толстой П. Куцое самоуправление. № 16), друкувалися списки кандидатів від спільного блоку «Союз Возрождения Россіи».

У центрі уваги були також проблеми рівноправної діяльності політичних сил різної орієнтації, зокрема, мова йшла про припинення владних утисків друкованих органів просоціалістичного спрямування (А. С. О партийности и государственности. № 9; А. С. Партийная политика. № 10). Окремі матеріали торкалися політизації вищої школи та участі студентів у партійному житті.

Міжнародна тематика часопису головно охоплювала суспільно-політичні події у повоєнній Європі та висвітлювала перспективи налагодження російсько-європейських зв'язків (Твердохлєбов В. Международная политика России. № 14—16).

У газеті друкувалися поезії Т. Щепкіної-Куперник.

Рубрики газети: «Военный обзор», «Внутреннія извѣстія», «Иностранныя извѣстія», «Послѣднія извѣстія», «Телеграммы», «Россия за-границей», «Новые законы на территории Добровольч. Арміи», «На Дону», «Около земельного вопроса», «Изъ газетъ», «Печать за недѣлю», «Изъ бесѣдъ», «На современные темы», «Въ высшей школѣ», «Городская Дума», «Къ городскимъ выборамъ», «Труд. н.-с. партія», «Партийная жизнь», «Краевая жизнь», «Хроника рабочей жизни», «Хроника».

У роботі редакції брали участь: К. Б. Бархін, М. В. Булгаков, М. В. Гольдбаум, Н. Д. Дмитрієва, П. О. Павлова, М. М. Петринський, О. М. Сігал, В. М. Твердохлєбов, П. М. Толстой, С. Г. Уманський, Т. Л. Щепкіна-Куперник.

Авторське коло часопису: К. Бархін, Ю. Ліпєровський, П. Павлов, О. Пешехонов, В. Твердохлєбов, П. Толстой та ін.

Останній (21-й) номер вийшов друком 23 грудня 1919 р. За інформацією з бібліографічних джерел, газета була закрита цензурою за опубліковану в останньому номері статтю «А. Ф. Керенскій и В. А. Мякотинъ».

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 50; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 46; *Бельский М. Р.* Газеты старой Одессы. С. 24; Газеты України 1917—1920 років... С. 154.

О. Палюх

2612

НАРОДНОЕ ХОЗЯЙСТВО УКРАИНЫ: (Ежемесячный орган Укрсовнархоза) (1919 № 1); Ежемесячное издание Укрсовнархоза (1919 № 2/3—7); Ежемесячный журнал (1922—1923). — Г. 1. № 1. 1919, март.

Отв. ред. А. Прасолов (1919 № 1). *Ред.* А. Прасолов (1919 № 2/3—7). *Редакционная Коллегия:* Э. Квириг,

М. Савельев, А. Прасолов (1919 № 2/3, 4/5). *Ред.-изд.* Отдел Сов. Нар. Хоз. Украины (1919 № 2/3—7); *Редакционная Коллегия* (1922 № 7/8, 11/12). — **Харьков** (1919 № 1, 1922—1923); **Киев** (1919 № 2/3—7), **1919, 1922—1923:** *Изд.* Совет Народного Хозяйства Украины (1919 № 1), Украинский Совет Народного Хозяйства (1922 № 7/8, 11/12), Редакционно-издательский отдел УСНХ (1923); *Изд[ание]* Украинского Совета Народного Хозяйства (1922 № 1—4/6). 8-я Советская *тип.*, Харьков (1919 № 1); Университетская *типолит.* Акц. О-ва Н. Т. Корчак-Новицкого, Киев (1919 № 2/3, 4/5); *Тип. Акц. О-ва Н. Т. Корчак-Новицкого* (1919 № 6); *Типо-лит.* Штаба вооруженных сил Украины (1922 № 1); *Тип.* Харьковского Губсоюза, Харьков (1922 № 2/3); *Типо-лит.* «Вукопспілки» (1922 № 7/10); *Типо-лит.* В.-Р.С.У.В.О., Харьков (1922 № 11/12); *Тип.* УСНХ, Харьков, ул. К. Либкнехта, 17/19 (1923). *Адр. ред.:* Киев, Укрсовнархоз; Харьков, пл. Тевелева, д. «Россия», № 3 (1919 № 1); Киев, Михайловское подворье, Братский корпус (1919 № 2/3—7). *Адр. контори:* Киев, Крещатик, 22; Харьков, пл. Тевелева, д. № 13; Екатеринослав, ул. Крутогорская, Губсовнархоз (1919 № 2/3—7).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1, 2/3, 4/5, 6, 7, 1922 — № 1, 2/3, 4/6, 7/10, 11/12, 1923 — № 1/3, 4/6; Ф. 26,5×17,5 см; Т. 3000—1500 пр. (1922), 1000 пр. (1923); *Обс.* 156—228 с. (1919), 74—170 с. (1922), 260—364 с. (1923); *Передпл.:* на 1 год 96 р. (1919 № 1), 120 р. (1919 № 2/3—7), на 3 мес. в Харькове без доставки и пересылки 70 к., с доставкой и пересылкой 75 к. (1922). *Ц.* номера 8 р. (1919 № 1), 12 р. (1919 № 2/3—7), 25 к. золотом (1922 № 1), 50 р. (1922 № 2/3, 4/6), 400 р. (1922 № 7/10, 11/12), 2 р. (зол.) (1923).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Г. 1 № 1—6, 1922 — № 1—4/6, 1923 — № 1/3, 4/6; ДНАБ: Г. 1 1919 — № 1—7, 1922 — № 1—7/10; ХДНБ: 1919 — Г. 1 № 2/3—6, 1922 — № 1—11/12, 1923 — № 1/3, 4/6.

Примітки: 1922 р. — у надзаголовку: «Украинская Социалистическая Советская Республика». Часопис виходив у світ з дозволу військової цензури з позначкою: «Р.В.Ц. Харьков». Мова видання — російська. 1921 р. вийшло два збірники п. н. «Народное Хозяйство Украины: Сборник очерков и статей по хозяйственному строительству Украины».

«Народное Хозяйство Украины» ставило перед собою мету висвітлювати всі проблеми економічного життя України і регулярно публікувати економічно-теоретичні матеріали: як статті, присвячені окремим

галузям народного господарства, так і статті щодо економічної політики радянської влади в Україні. Постановою Президії Раднаргоспу України від 27 березня 1919 р. «Об обязательности публикации в журнале “Народное Хозяйство Украины”» (1919. № 2/3) усі українські підприємства були зобов'язані не менше чотирьох разів на рік подавати в головну контору журналу свої баланси і звіти для опублікування в органі Раднаргоспу України.

Редакція називала своє видання «органом научно-экономической мысли» і першою чергою широко висвітлювала діяльність Української ради народного господарства (Пять лет работы по организации управления Украинской промышленностью. 1922. № 7/10), функціонування та завдання її відділів (Деятельность отдела военных заготовок при Укрсовнарком; Велинский. Задачи финансово-экономического отдела. 1919. № 1), вміщувала наукові статті про стан і перспективи розвитку металургійної, металообробної, транспортної, вугільної, текстильної, хімічної, цукрової, лісової, паперової, шкіряної, винокурної, борошномельної, тютюнової промисловостей тощо. Про це йшлося у публікаціях: «Положение Народного Хозяйства Украины» Е. Квірінга та «Организационные пути народного хозяйства» А. Прасолова (1919. № 1), «Положение химической промышленности на Украине» Гуревича (1919. № 1), «Топливо и транспорт на Украине в 1921 году» М. Діденка (1922. № 1), «Тяжелая индустрия Юга России» А. Кактия (1922. № 4/6), «Посевная кампания 1921—22 сельскохозяйственного года» К. К. (1922. № 1) та багато ін.

Автори часопису інформували про відродження Донецького регіону та видобуток вугілля (1919. № 1), кризу в металургійній промисловості України, становлення лісівництва (1919. № 4/5) та нові методи відбудови і розвитку промисловості в Україні (1922. № 2/3, 4/6), ситуацію в українському селі аналізував М. Савельєв у статті «Экономические причины кулацких восстаний» (1919. № 6).

Чимало статей про розвиток різних галузей української промисловості за п'ять років радянської влади в Україні та підсумки роботи 1921—1922 рр. було опубліковано в № 7/10 за 1922 р., приуроченому до річниці Жовтневої революції.

Звичними були публікації «обследований и изучений» українських заводів металургійної промисловості, хімічних підприємств (1919. № 1), українських заводів металообробної промисловості, текстильних фабрик, вугільних районів Донецького басейну, фабрик паперової промисловості тощо (1919. № 2/3).

У кожному з відділів редакція друкувала «Декреты и постановления» та «Декреты и распоряжения» на зразок: «Положение о центральном Управл. национализ. каменноугольными предприятиями Донецкого Бассейна», «Положение об отделе лесной промышленности», «Декрет об охране лесов», «Национализация сахарной промышленности», «Общие постановления», зокрема щодо кооперативних питань (1919. № 1).

У центрі уваги редакції була нова економічна політика комуністичної партії: Як. Тун «Год опыта и работы» — про економічну діяльність в Україні в умовах непу (1922. № 2/3), А. Маслов «Металлургическая промышленность Юга России в условиях новой экономической политики» (1922. № 2/3), Ю. Юрьев «Рабочее снабжение и заработная плата в условиях новой экономической политики» (1922. № 4/6) та ін.

Висвітлюючи стан та перспективи розвитку усіх галузей народного господарства України, редакція журналу ратувала за його перехід до централізації й об'єднання в єдиний комплекс СРСР. Звичними на сторінках видання були статті, у яких йшлося про економічне життя в радянській Росії та взаємозв'язок радянських республік на зразок: Е. Квірінг «Экономические взаимоотношения советских республик» (1919. № 2/3), В. Іванович «Хозяйственная жизнь Великороссии» (1919. № 4/5), Спектатор «Финансы Советской России» (1919. № 4/5).

Редакція «Народного Хозяйства Украины» інформувала читачів про роботу першого Всеукраїнського з'їзду профспілок (1919. № 2/3), IX Всеросійського з'їзду рад (1922. № 1) та випустила спеціальний номер до першого Всеукраїнського з'їзду трестової промисловості, торгівлі та транспорту (1922. № 11/12).

Міжнародні теми порушено у статтях С-кого «Версальский мир» (1919. № 2/3, 4/5), І. Кушина «Возможен ли мировой картель?» (1919. № 2/3), П-няка «Что может дать Украине советская Галиция?» (1919. № 2/3).

Журнал друкував також статті про розвиток металургійної галузі у Франції, нафтової промисловості у США і Мексиці, промисловості і торгівлі у США та економічне становище Чехо-Словаччини (1923. № 4/6).

Під рубрикою «Библиография» вміщувалися рецензії на економічні книжкові новинки, зокрема Я. Діманштейна на працю професора П. Фоміна «Украина. Экономическая характеристика» (1923.

№ 1/3) та його ж «Обзор журнальной литературы Харькова» (1923. № 4/6), у якому проаналізовано певні номери за 1923 р. таких періодичних видань, як «Вестник Внешней Торговли Украины», «Украинский Экономист», «Хозяйство Донбасса» та «Финансовый Вестник».

У двох збірниках «Народное Хозяйство Украины: Сборник очерков и статей по хозяйственному строительству Украины» за 1921 р. друкувалися статті провідних авторів журналу та діячів радянської України. Зокрема, у першому збірнику вміщено публікації В. Чубаря «Год хозяйственной работы на Украине», П. Фомина «Донецкий Бассейн», А. Кактия «Организация Народного Хозяйства Украины (Краткий обзор организационной деятельности Областного Бюро В.С.Н.Х. на Украине)», М. Полоза «К вопросу о производстве промсырья», Н. Кажанова «Некоторые штрихи изменения сельского хозяйства на Украине», М. Зуева «Сахарная промышленность на Украине и Великороссии осенью 1920 года», В. Криленка «Обзор каменно-угольной промышленности Донецкого бассейна в 1920 г.», Л. Кампенуса «Криворожские железные руды», С. Вейцмана «Центральное правление тяжелой индустрии (ЦПТИ)» та Aigle «Подготовка Украины к внешней торговле».

Журнал мав такі відділи: «I. Отдел хозяйственной политики», «II. Угольный отдел», «III. Отдел лесной промышленности», «IV. Отдел металла», «V. Отдел электротехнической промышленности», «VI. Отдел химической промышленности», «VII. Отдел сахарной промышленности», «VIII. Отдел кожевенной промышленности», «IX. Отдел текстильной промышленности», «X. Отдел военных заготовок», «XI. Материально-транспортный отд.», «XII. Финансово-экономический отд.», «XIII. Иногородный отдел»; від № 2/3 за 1919 р. вони змінилися: «Металлургическая промышленность», «Угольная промышленность», «Сахарная промышленность», «Текстильная промышленность», «Химическая промышленность», «Лесная промышленность», «Бумажная промышленность», «Кожевенная промышленность», «Винокурная промышленность», «Мукомольная промышленность», «Табачная промышленность», «Хозяйство и право» тощо, до них додалися рубрики: «За границей», «Иностранная экономическая жизнь», «Библиография».

Автори часопису: В. Гордін, Гуревич, М. Діденко, Я. Діманштейн, В. Іванович, Арт. Кактинь, Е. Квірінг, Р. Коханович, І. Кушин, А. Маслов, Я. Пілецький, В. Полонський, М. Савельєв,

І. Скальський (крипт.: І. С., А. С-кий та С-кий), Як. Тун, Ю. Юрьєв та ін.

Останній (4/6-й) номер датовано квітнем/червнем 1923 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 113; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 69; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. С. 154.

В. Габор

2613

НАЧАЛО: Ежедневная общественно-политическая марксистская газета. — Г. 1. № 1. 1919, 20(12) июня.

Ред. М. А. Ткаченко. — **Харьков, 1919:** Изд. Т-во «Издательск. Дѣло». *Тип.* «ПОЮР» (Дѣвичья, 14). *Адр. ред. і контори:* ул. Сумская, 26.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—4; *Ф.* від 53×35,5 см до 49,5×34 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на 1 мѣс. 30 р. *Ц.* номера 1 р. 50 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 1—4.

Примітки: Працівникам профспілок, робітникам і при колективній передплаті надавалася знижка. Мова видання — російська.

Суспільно-політична газета «Начало» почала виходити у Харкові перед захопленням міста частинами Добровольчої армії 25 червня 1919 р., але проіснувала в цих умовах нетривалий період. Редакція висвітлювала суспільно-політичну ситуацію в Росії і Україні з марксистських позицій. Вона не поділяла політичних поглядів більшовиків та російських монархістів, однак стояла на позиціях цілісної Росії, розглядаючи майбутню знову об'єднану країну лише при умові широкої автономії, яка гарантувала б повну незалежність у всіх внутрішніх справах колишнім суб'єктам Російської держави (Путь кь объединенію. № 2).

Проти політики більшовиків були спрямовані редакційна передова стаття «На переломѣ», публікація Сана «Отъ диктатуры кь народовластію» тощо.

На штальтах видання вміщувалися оперативні повідомлення штабу головнокомандувача Збройних сил Півдня Росії та Донського штабу, нота адмірала О. Колчака, про події в захопленому Добровольчою армією Севастополі та відступ радянських військ на Західному фронті, про рішення Партії народної свободи з поточного моменту щодо відновлення Російської держави.

Провідні автори газети порушували також важливі на той час проблеми, зокрема щодо вирішення

аграрного питання, розвитку міського самоврядування, соціального страхування.

Блок місцевих подій широко представлено повідомленнями про діяльність міської управи, проблеми міста, розвиток профспілкового руху та культурного життя Харкова.

Жанрово і тематично збагачували газету гумористично-сатиричні вірші Еммануїла Германа, який виступав як під справжнім прізвищем, так і під псевдонімом Еміль Кроткий.

Газета мала такі рубрики: «По Советской России», «На фронтъ гражданской войны», «На Югъ России», «Печать», «Последнія извѣстія», «Хроника», «Рабочая жизнь», «Профессиональное движение», «Кооперация», «Театры и зрѣлища», «На желѣзныхъ дорогахъ», «Объявления».

Серед авторів газети були: Рафаїл Григор'єв, Семен Губер, С. Девдаріані (також під псевд. Сан), Л. Любимов, В. Марков, А. Терпеловський.

Останній (4-й) номер побачив світ 4(17) липня 1919 р.

В. Габор

2614

НАЧАЛО: Ежедневная газета. Орган Главного К-та Р.С.-Д.Р.П. на Украине. — № 1. 1919, 15 июля.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Київ, 1919:** *Изд.* Главный Комитет Р. С.-Д. Р. П. на Украине. *Тип.* Наркомвоен, 5, Красноармейская № 38. *Адр. ред. і контори:* временно помещ. Киев, Бессарабка, Крытый рынок (ход с Бассейной).

Вийшло: 1919 — № 1—19; Ф. 46,5×31,5 см (с. 1, 2), 46,5×20 см (с. 3, 4); *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера в Києве 1 р. 50 к. В провинции и на ст. ж. д. 1 р. 75 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—19; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 3—19.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Суспільно-політична газета «Начало» була єдиним на той час пресовим органом меншовиків не лише в Україні, а й у Росії. Соціал-демократична партія вела на сторінках періодичного видання ідейно-політичну боротьбу з більшовицьким режимом, який, на її думку, був далеким від справді демократичної диктатури пролетаріату, і закликала пролетаріат до оборони революції. Гострій критиці піддавалася також політика А. Денікіна й О. Колчака, яких редакція зараховувала до контрреволюціонерів.

У центрі уваги видання були воєнні події. Редакція містила оперативні повідомлення штабу української групи військ на південному напрямку, штабу Н-ської армії, а під рубрикою «В стане контр-революции» — про події в українських містах, які перебували під контролем армії А. Денікіна тощо.

Редакція висловлювала негативне ставлення до єврейських погромів в Україні та інформувала читачів про події в радянській Росії і світі, зокрема про прийняття бюджету радянської Росії та продовольчу кризу в Москві, революційні події в Німеччині та заворушення у Франції, кризу в США.

Під рубрикою «На Украине» вміщувалися повідомлення та статті про боротьбу з голодом, виступи проти радянської влади, продовольчу кризу та соціальне страхування в Україні тощо.

На сторінках видання велася заочна дискусія з представником радянської влади в Україні — Х. Раковським та більшовицькими друкованими органами, зокрема «Коммунистом». Так, у № 4 вміщено передову статтю «На ложном пути», спрямовану проти червоного терору на селі. На неї публікацією у «Коммунисте» відповів Х. Раковский, С. Сем-ський продовжив дискусію статтею «Основные вопросы» у газеті «Начало» (№ 8, 10, 11).

Позиція незалежної газети «Начало», яка викривала облудну політику влади, викликала гострі нападки більшовицької преси. Тож закономірно, що вона не змогла довго функціонувати.

Газета мала широку рубрикацію: «На Украине», «В Советской России», «На фронтах», «На темы дня», «В последний час», «Последние известия», «В стане контр-революции», «За границей», «Иностранная жизнь», «За Советским рубежом», «Местная жизнь», «Рабочая жизнь», «Жизнь провинции», «Обзор печати».

Серед авторів газети були: Веров, Д. Долін, Л. Мартов, Євген Осипов, С. Сем-ський (він також С. С-кий), Л. Ялін.

Останній (19-й) номер вийшов 5 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 151; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 45; Газети України 1917—1920 років... С. 156; Київські газети 1838—1940 років... С. 211.

В. Габор

2615

НАШЪ ПУТЬ: Ежедневная газета. — Г. 1. № 1. 1919, 10 окт.

Ред. В. И. Шостенко (1919 № 1—3, 40—44), Б. С. Одеръ (1919 № 6—39). — **Харьковъ, 1919:** *Изд.*

П. Д. Андреевъ (1919 № 1—13), Д. И. Гасенко (1919 № 14—44). *Тип.* Всероссийскаго Центрального Союза Потребительныхъ О-въ «Центросоюзъ». Харьковъ, Московская ул., 19. *Адр. ред.:* Харьковъ, Чернышевская ул., 53. *Адр. контори:* Николаевская пл., 5 (1919 № 1—27), Московская ул., 19 (1919 № 28—44).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—44; Ф. 36×26 см (1919 № 1—14), 53×38 см (1919 № 15—44); *Обс.* 8 с. (1919 № 1—14), 4 с. (1919 № 15—43), 2 с. (1919 № 44); *Передпл.:* въ городѣ съ доставкой въ мѣс. 60 р. (1919 № 1—10), 80 р. (1919 № 12—35), 100 р. (1919 № 36—44), внѣ города съ пересылкой 75 р. (1919 № 1—10), 100 р. (1919 № 12—35), 120 р. (1919 № 36—44). *Ц.* номера въ Харьковѣ и на вокзалѣ 2 р. (1919 № 1—8), 3 р. (1919 № 10—34), 4 р. (1919 № 35—44), внѣ Харькова 2 р. 50 к. (1919 № 1—8), 3 р. 25 к. (1919 № 10—34), 4 р. 50 к. (1919 № 35—44).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1919 — Г. 1 № 21, 30, 33; НБУВ: 1919 — Г. 1 № 6, 8, 10, 34, 36, 38; ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 1—3, 6—8, 10, 12—16, 18—23, 28, 29, 31—44; РДБ: 1919 — Г. 1 № 1—8, 10—17, 19—21, 24, 25, 27; РНБ: 1919 — Г. 1 № 4, 6, 10, 14, 18, 26, 28, 33—37.

Примітки: Мова видання — російська.

«Нашъ Путь» — газета суспільно-політичного спрямування, що виходила у підконтрольному Добровольчій армії Харкові. Видання анонсувалося як «демократическій еженедельникъ». Попри тяжіння до соціалістичних ідей, у газеті не було сформульовано чітких концептуальних засад, що свідчили б про її політичну орієнтацію. Намагаючись ужитися з «білими» і продовжити видавничу діяльність, на першій сторінці, під рубрикою «Часть официальная», регулярно друкувалися оголошення, постанови, укази, резолюції білогвардійського командування. Функціонувала рубрика «На территории Добармии», під якою висвітлювалися питання мобілізації, ротації військ, діяльності іноземних воєнних та гуманітарних місій на території дії Добровольчої армії. Приділялася увага широко розгорнутій роботі Союзу відродження Росії, що розповсюджував свої ідеї під гаслом «Возсоздание единой свободной России». У газеті вміщувалися матеріали про хід переговорів щодо створення союзу Дону, Кубані й Тереку та його входження до складу Російської держави (Южно-Русская конференція. № 20; Къ истории переговоровъ о южно-русской власти. № 22).

Перебуваючи у несприятливих політичних умовах, демократи все ж таки наважувалися просувати свої політичні ідеї за посередництвом «Нашего Пути».

Державу у майбутньому вони бачили демократичною республікою з широкою автономією та правом націй на самовизначення і самореалізацію. У газеті друкувалося багато матеріалів, покликаних витлумачити читачам демократичні ідеї, автори часто зверталися до зарубіжного досвіду впровадження цих ідей на державному рівні (Штейнъ Б. Иностранная политика демократии. № 2; Объединение демократии. № 21).

Газета осуджувала більшовиків, що перетворили мрії мільйонів про соціалістичне майбутнє в «отвратительную коммунистическую карикатуру». Радянська влада не справлялася з голодом, розрухою, тривалою громадянською війною, що призвело до диктатури купки комуністів над трудовим населенням, а не до обіцяної диктатури трудовиків. Солдатів Червоної армії звинувачували у розбоях, погромах, мародерстві (Фронтъ и тылъ. № 7; Два года тому назадъ. № 15).

Під рубрикою «Боевые фронты» поруч з оперативними повідомленнями головного штабу Добровольчої армії подавалися радянські радіо-телеграми про хід боїв на різних фронтах громадянської війни. Функціонувала рубрика «У Петлюры», де висвітлювалися події, пов'язані з діяльністю Армії Української Народної Республіки та політикою С. Петлюри. Україну розглядали як надійний тил у боротьбі з Червоною армією (Армия украинской Директории. № 20). Також публікувалися матеріали, покликані дискредитувати Н. Махна та його військові угруповання (Укрѣпление тыла. № 3).

Українське питання рідко фігурувало на шпальтах «Нашего Пути». Траплялося декілька схвальних публікацій, присвячених впровадженню української мови у школах (Зарудный С. Школа на Украинѣ. № 32). У № 18 опубліковано статтю Ієремії Айзенштока «Украинская Академия Наукъ», де автор відзначав важливість роботи УАН з вивчення та збереження пам'яток української культури, укладання українських словників.

Газета висвітлювала політику Управління головнокомандувача Півдня Росії стосовно земельного питання (Челинцевъ А. Къ земельному вопросу. № 1, 2), вміщувала «Временныя правила» про здачу в оренду польових угідь (№ 7, 8).

У виданні друкувалися матеріали про фінансово-економічну, торговельну ситуацію у країні, відновлення промислового сектору виробництва, продовольчу кризу (рубрики: «Промышленность и финансы», «Продовольствие и снабжение», «Кооперация»). Подавалися також новини робітничого руху (рубрики «Профессиональное движение», «Рабочая жизнь»),

культури та науки (рубрики «Академическая жизнь», «Театр и искусство», «О книгах»).

Під рубрикою «За рубежом» подавалися закондонні новини, що першочергово стосувалися врегулювання відносин країн — учасниць Першої світової війни, відновлення їхньої економічної стабільності. Серед іншого тут вміщено повідомлення про перше засідання Ліги Націй, роззброєння Німеччини, борги європейських держав, робітничі страйки та ін.

Газетна «Хроника» містила підрубрики: «Въ городскомъ самоуправленіи», «Земство», «По городу», «На окраинахъ», «Совѣтская Россія», «Судъ», «Справочный отдѣлъ», «На желѣзныхъ дорогахъ». Також діяли рубрики «Обзоръ печати» й «Письмо в редакцію».

Автори видання: М. Біхтер, Н. Брюлова-Шаскольська, Е. Кроткий, В. Соболев, А. Суражський, І. Турський, Б. Штейн, Н. Яворський та ін.

З відновленням більшовицьких позицій у місті Б. Одер був звинувачений у реакціонізмі та заарештований, а газета припинила своє існування. Останній (44-й) номер датовано 24(7) листопада 1919 р.

Бібліографія: Газеты 1917—1922 годов... С. 35; Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 46; Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 79; Газети України 1917—1920 років... С. 157.

Література: Тарадай А. Ветви одного дерева // Мішпоха. № 28. URL: <http://mishpoha.org/n28/28a14.php>.

К. Стецюк

2616*

НАША ПРАВДА. — № 1. 1919, 13 февр.

Конотоп, 1919: Издание Конотопского ревкома.

Вийшло: 1919 — № 1, [?].

Примітки: Мова видання — російська. Від березня 1919 р. газета виходила п. н. «Правда» (див. № 2647).

На початку 1919 р., після зміни влади та суспільно-політичної ситуації в Україні, революційний комітет Конотопа почав видавати агітаційно-пропагандистську газету «Наша Правда».

Література: Боруа Н. На двох іксах століть (ювіл. вид. до 90-річчя г. «Конотопський край»). Суми, 2007. С. 6; Залізнюк О. С., Трашкова С. Ю., Швець І. М. Конотопська преса: до 100-річчя виходу першої конотопської газети (на матеріалах Відділу газетних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ВГФ НБУВ) // Конотопські читання. Конотоп, 2016. Вип. VII: Збірник публікацій за результатами Конотопських читань 2016 р. С. 88.

Електронні джерела: Корнющенко І. П. Конотопський Край // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ, 2014. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=4535.

С. Блавацький

2617*

НАШЕ ЗНАМЯ: Орган Киевского комитета Украинской партии левых соц.-революционеров. — № 1. 1919, 17 апр.

Київ, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1, 2.

Примітки: До 16 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Революционная Борьба» (див. № 2668).

Мова видання — російська.

Останній (2-й) номер вийшов 18 квітня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 151, 152.

В. Габор

2618

НАШЕ СЛОВО: Ежедневная общественная, политическая, литературная и экономическая газета. — Г. 1. № 1. 1919, 27 июня (10 июля).

Ред. Редакционная Коллегия. — **Екатеринославь, 1919:** Изд. Екатеринославское Общество Журналистов. *Тип.* И. Е. Когань, Екатеринославь. *Тимчасова адр. ред. і контори:* Екатеринославь, Гостинная, 2.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—41; *Ф.* 65,5×45 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номери вь Екатеринославѣ 1 р. 50 к., вь другихъ городахъ и на станцияхъ ж. д. 1 р. 75 к.

Наявність у фондї: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 1, 2, 19, 20, 34, 35, 40, 41.

Примітки: Мова видання — російська.

Щоденна газета була створена з ініціативи Катеринославського товариства журналістів. Провідне місце на сторінках часопису надавалося висвітленню актуальної суспільно-політичної проблематики 1919 р. Редакційна політика газети полягала в актуалізації територіальної цілісності Росії в дореволюційних межах (зокрема тези «єдиної та неділимої Росії»), єднання «російського» народу на всіх теренах колишньої Російської імперії (Екатеринославь, 27 июня. № 1). Лейтмотивом виступів суспільно-політичної тематики різних авторів було обстоювання єдності російської демократії (Ладыженский А. Единение демократии. № 2), важливості збереження, захисту демократичних завоювань та подальшої розбудови демократії (Екатеринославь, 28 июня. № 2), солідарності із діями Білого руху (Гронский П. П. Пробуждение. № 1).

У висвітленні національного питання, зокрема права української нації на самовизначення у власній державі, редакція газети зайняла амбівалентну позицію. Заперечуючи український «сепаратизм» у формі створення окремої української державності, вона заохочувала інтеграцію України в єдину Росію як «автономного цілого» (із правом на національно-культурну автономію для українців) (Единая Россия и национальный вопрос. № 40, 41).

Автори газети оперативно інформували читачів про перебіг воєнних дій на усіх лініях зіткнень між підрозділами Добровольчої та Червоної армій. Під рубриками «Военные события последних дней» і «На фронтах» регулярно публікувалися зведення повідомлень від генштабу Збройних сил Півдня Росії. Тут також вміщено накази, розпорядження військового коменданта Катеринослава за відповідний день, які регламентували різні аспекти життя міста.

Під рубрикою «Въ Советской России» повідомлялося про події у радянській Росії та на підконтрольних більшовикам українських землях.

На шпальтах газети широко висвітлювалися партійне життя, політичні процеси та діяльність органів місцевого самоврядування Катеринославщини.

У виданні акцентовано соціально-економічну проблематику: вміщено аналітичні коментарі, проблемні статті, виступи різних авторів про зміни в російському законодавстві, законодавчі новели стосовно регулювання діяльності житлово-комунального господарства (Гальперинъ В. Квартирный законъ. № 40).

Окрема увага приділялася локальній подієвості в Катеринославі та Катеринославській губернії. Під рубрикою «Екатеринославская жизнь» подано повідомлення, замітки, зокрема про мобілізацію місцевого населення до лав Добровольчої армії, роботу органів місцевого самоврядування, робітничу кооперацію, страхування, роботу катеринославських банків тощо.

На сторінках видання вміщено масив матеріалів міжнародної проблематики. В окремих публікаціях цієї тематики аналізувалися геополітичні перспективи міжнародної інтеграції різних країн у післявоєнний період, зокрема Росії (Гальперинъ С. Международные перспективы. № 1). У рубриці «За рубежом» оперативно висвітлювалася зарубіжна подієвість міжнародних відносин 1919 р.

Участь у газеті брали відомі представники катеринославської інтелігенції: А. Вершинін, С. І. Гальперін, Р. І. Гальперін, П. П. Гронський,

І. С. Камінський, Н. Н. Коростовець, Ю. Г. Рошицький, Л. В. Руденський, О. М. Ладиженський, Л. І. Лонгвинович, Б. В. Овсянников, М. Н. Соболев, С. М. Станіславський, М. П. Уральський, Є. А. Флейшиц та ін.

Останній (41-й) номер вийшов у світ 18 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 162.

С. Блавацький

2619*

НЕВРОЛОГИЯ: Ежемесячный журнал Харьковского общества невропатологов и психиатров, посвященный вопросам психиатрии и невропатологии. — Г. 1. № 1. 1919.

Редакционный комитетъ. — Харьковъ, 1919: Изд. Кооп. т-во «Наша мысль».

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1.

Наявність у фонді: РНБ: 1919 — Г. 1 № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Література: Большая Медицинская Энциклопедия. Москва, 1936. Т. 17. С. 571.

М. Комариця

2620

НЕДЕЛЯ ИСКУССТВ, ЛИТЕРАТУРЫ, ТЕАТРА И ДР.: Еженедельник культуры и общественной жизни. — № 1. 1919, 10 марта.

Ред.: не подано. — Киев, 1919: Издание Редакционной Коллегии под председательством Члена Совета Рабочих Депутатов М. Донцова. Тип. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°. Адр. ред. і голов. контори: Лютеранская ул., № 2.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 64×45 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 85 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1.

Примітки: У вихідних відомостях зазначено: «“Неделя” выходит при полном соблюдении праздничного отдыха». Мова видання — російська.

Газету випускали для пропаганди радянської політики в сфері мистецтва, демонстрації досягнень у цій та споріднених царинах, публікації літературної критики тощо. Чимало вміщених у виданні статей присвячено загальним проблемам розвитку різних видів мистецтва в радянській державі та управління ними в оновленому суспільстві, окремі з них стосуються виключно подій та явищ російської культури, проте водночас надруковано чимало матеріалів, присвяче-

них національним проблемам розвитку культури в Україні.

Перший матеріал випуску — текст розмови з комісаром національної культури й мистецтва Ю. Мазуренком п. н. «Завтрашний день украинской культуры», в якій порушено питання пролетаризації мистецтва, націоналізації культурних цінностей тощо, а також наголошено на тому, що планується сприяння розвитку саме української культури й опіка над нею, оскільки вона є культурою більшості громадян України.

Чимало уваги приділено темі театрального мистецтва, зокрема, вміщено текст розмови з Л. Собіновим і К. Марджановим, на яких планувалося покласти відповідальність за реформу оперного й драматичного театрів у Києві («Реорганизация театра»). Надруковано також україномовну статтю за підписом Б. М-с «Шлях українського театру (Думки й враження)», автор якої з сумом відзначав складність мистецьких пошуків національного театру в тогочасних умовах «загального невизнання й погорди». У матеріалі «Джимми» порушено питання «серйозного» театру та «серйозних» акторів, а також висловлено доволі гостру критику театру «Кривого Джимми». Репертуар київського оперного театру, спосіб управління ним і позицію керівника театру Багрова розкритиковано у статті Юрія Кістера «Киевская опера».

Вміщено кілька публікацій щодо організації професійних спілок у сфері мистецтва: Л. Нікулін «Профессиональный союз художников слова», Театрал «В Киевском Профессиональном Союзе Сценических Деятелей».

Окремі матеріали привертають увагу до проблеми зайнятості інтелігенції, її адаптації в суспільстві (Ів. Д. «Лишние люди», О. Лунь «Он умер... (Об интеллигенте)»).

Матеріали видання об'єднано в такі відділи: «Культурное строительство», «Литературная критика», «Профессиональный отдел», «Вопросы театра», «Пролетарская культура», «Бытовой отдел», «Зарубежные письма». Рубрики видання: «Писатели и книги», «Театральные впечатления», «Музыкальные письма».

Серед авторів видання були: І. Клінов, М. Костров, Є. Руссат.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 63; Газети України 1917—1920 років... С. 162; Київські газети 1838—1940 років... С. 213.

М. Процик-Кульчицька

2621*

НЕДЕЛЯ ЛИТЕРАТУРЫ И ИСКУССТВА. — Выходит 1 раз в месяц. № 2. 1919.

Київ, 1919.

Вийшло: 1919 — № 2—11, [?].

Примітки: № 1 вийшов 10 березня 1919 р. як газета п. н. «Неделя искусств, литературы, театра и др.» (див. № 2620). Мова видання — російська.

У № 11 журналу друкувалися твори Осипа Мандельштама.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 123.

М. Комариця

2622

НИКОЛАЕВСКИЙ БЮЛЛЕТЕНЬ: Временное ежедневное издание. — № 1. 1919, [авг.].

Времен. ред.-изд. В. Е. Якушкин. — **Николаев, 1919:** *Адр. ред.:* Таврическая ул., уг. Соборной.

Вийшло: 1919 — № 1—9; Ф. 47×38 см; Обс. 2 с.; Ц. номера 1 р. 50 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 3, 7, 9; **ДАМО:** 1919 — № 2.

Примітки: Наявний № 2 вийшов 8(21) серпня 1919 р. Мова видання — російська.

Громадсько-політичний інформаційно-аналітичний бюллетень був заснований з ініціативи місцевих, миколаївських, кіл — симпатиків політики російського Білого руху та Збройних сил Півдня Росії. В одній із редакційних статей зазначено, що його програма буде «по существу демократической» (Якушкин В. Николаев, 9 авг. № 2). У редакційній політиці часопису та його змістово-тематичному наповненні простежувалася заангажованість політикою та ідеологією Добровольчої армії під керівництвом генерала А. Денікіна (Работник. Будущая Новороссия. № 7).

Провідне місце на сторінках цього пресодруку надавалося висвітленню оперативної хроніки воєнно-політичної події в Наддніпрянській Україні. Під рубриками «Телеграммы» та «На Фронтах» вміщено оперативні зведення інформаційних повідомлень із фронтів бойових дій між підрозділами Збройних сил Півдня Росії та Червоної армії у різних регіонах як України, так і Росії.

Під рубрикою «Официальный Отделъ» регулярно публікувалися офіційні накази начальника та військового коменданта Миколаївського гарнізону, вищого військового командування Добровольчої армії і т. ін. Тут також вміщено кореспонденції та матеріали

агітаційно-пропагандистського змісту про допомогу воякам Збройних сил Півдня Росії (Городъ и Армия. № 9).

На сторінках видання опубліковані окремі матеріали мемуаристичного характеру, зокрема спогади різних «добровольців» про участь в боях Добровольчої армії в 1918—1919 рр. на українських теренах (К. Е. Недалекое прошлое. № 3). Тут також вміщено історичні та біографічні нариси про визначних військовиків Добровольчої армії, зокрема генерала А. Слащева (Ромский Н. Ген. Слащевъ. № 7).

Важливе місце в контенті видання відводилося висвітленню та осмисленню соціально-економічної проблематики, зокрема житлового питання в Миколаєві (Якушкинъ В. Николаевъ, 14 авг. № 7). Під рубрикою «По Николаеву» та позарубриково широко висвітлювалася локальна хроніка подієвості, місцевого життя Миколаєва та миколаївського регіону.

Окрема увага приділялася відображенню зарубіжної хроніки подієвості. Під рубрикою «За границей» вміщено хронікальні замітки та інформаційні повідомлення про актуальну міжнародну тематику 1919 р.

На сторінках бюлетеня (як під рубрикою «Объявления», так і позарубриково) регулярно публікувалися оголошення про проведення панахид за упокій за загиблими «добровольцями», жертвами політичних репресій, некрологи різних діячів, активістів, учасників Білого руху, Збройних сил Півдня Росії тощо.

Останній наявний (9-й) номер вийшов у світ 17(30) серпня 1919 р. Редакція планувала видати ще один номер, але відомостей про його вихід досі не віднайдено.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 164.

Література: Савченко В. Одесский десант (август 1919) // Південний Захід. Одесика: іст.-кресн. наук. альм. Одеса, 2018. Вип. 25. С. 147.

Електронні ресурси: Газети Сходу та Півдня України 1917—1920 рр. (з фондів ВФВГФ НБУВ). URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/ex/ex_files/2018-03_field_ex_files/gazety_shodu_ta_pivdnnya_ukrainy_1917-1920_r.pdf.

С. Блавацький

2623

НИКОЛАЕВСКИЙ ДЕНЬ: Ежедневная газета. — № 1. 1919, 16 нояб.

Ред.-изд. В. Е. Якушкинъ. — **Николаевъ, 1919:** Адр. ред. і друк.: Николаевъ, Таврическая, уг. Соборной.

Вийшло: 1919 — № 1—7; Ф. 47×40 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* для иногородныхъ 75 р. въ мѣс., для городскихъ безъ доставки 60 р. въ мѣс. Ц. номера 3 р.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 7; ДАМО: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Суспільно-політична газета була створена з ініціативи місцевого комітету Збройних сил Півдня Росії. В редакційній політиці щоденного часопису виразно простежувалася ангажованість ідеологією та політикою Добровольчої армії, підтримка Білого руху.

У поодиноких передових і проблемних статтях аналізувалися міжнародні відносини, зокрема кризь призму зовнішніх зносин Росії з її європейськими союзниками.

У газеті широко висвітлювалася діяльність братів Турів, керівників Баштанської республіки («Кошмар Баштанской Республики») та їхнього руху опору проти денікінців (1919. № 1, 7).

На газетних шпальтах головню вміщувалися анонси, оголошення, театральні афіші, некрологи відомих діячів Миколаєва та Миколаївського регіону, рекламні повідомлення, а також широко висвітлювалася локальна хроніка подієвості.

Контент видання складався із таких рубрик: «Телеграммы» (добірка офіційних телеграм про суспільно-політичну ситуацію, зведення повідомлень із фронтів бойових дій), «Въ Одессѣ», «Официальный Отдѣлъ» (хроніка, офіційні повідомлення, накази, розпорядження та постанови місцевих градоначальників і керівництва Збройних сил Півдня Росії, нормативно-правові акти щодо регулювання соціально-економічних проблем тощо), «Последняя Извѣстія» (хронікальні замітки, інформаційні повідомлення про суспільно-політичну ситуацію в різних регіонах Півдня України та зарубіжна хроніка), «Хроника» (некрологи, інформації про місцеві бібліотеки), «Театръ и Музыка» (театральні афіші), «Происшествія» (кримінальна хроніка).

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 164.

Література: Котляр Ю. В. Брати Тури — керівники Баштанської республіки // Історичний Архів. Наукові Студії: зб. наук. пр. Миколаїв, 2015. Вип. 14. С. 63, 65; Левченко Л. Л., Вовчук Л. А., Волос О. В. та ін. Миколаївщина: нариси історії революції 1917—1921 років. Миколаїв, 2017. С. 258.

С. Блавацький

2624*

НОВАЯ ЗАРЯ: Орган Херсонского Комитета РСДРП. — № 1. 1919, 21(8) марта.

Ред.-изд. Херсонский комитет РСДРП. — **Херсон, 1919:** Тип. Т-ва преемников О. Д. Ходушиной (1919 № 1—33); 1-я Народная Тип. (1919 № 34—91).

Адр. ред. і контори: Херсон, д. Витвицкаго (угол ул. Потемкинской и Витовской).

Вийшло: 1919 — № 1—91.

Наявність у фонді: **ХОУНБ:** 1919 — № 1—32, 34—61, 63—65, 67—70, 72—74, 76—91.

Примітки: До 16(3) березня 1919 р. газета виходила п. н. «Заря» (див. № 2461). Періодичність виходу: раз на день. Мова видання — російська.

Суспільно-політична газета агітаційно-пропагандистського спрямування заснована з ініціативи місцевого осередку РСДРП, була його друкованим органом.

Провідне місце на шпальтах видання надавалося висвітленню суспільно-політичної подієвості того періоду. Редакція газети відстежувала та оперативно інформувала про громадсько-політичну ситуацію, події як місцевого життя Херсонського регіону, так і республіканського масштабу. Тут вміщено інформаційні та розширені замітки про збройні сутички, дислокацію, бойові втрати окремих військових підрозділів, частин різних учасників громадянської війни в Україні: Червоної армії, грецького експедиційного корпусу в Херсоні, загонів отамана М. Григор'єва, введення та скасування в Херсоні стану облоги.

На сторінках видання широко висвітлювалися організаційні процеси у політичному середовищі Херсона та Херсонського краю 1919 р., зокрема з'їзди різних громадсько-політичних організацій.

Особлива увага приділялася висвітленню соціально-економічної ситуації в Херсоні та Херсонському регіоні у зв'язку з приходом до влади більшовиків. Тут вміщено низку повідомлень про запровадження обов'язкового податку для заможних мешканців міста на потреби червоноармійців, подано списки осіб, які підлягають обкладанню цим фіскальним збором, суми акумульованих фінансових надходжень та персональні дані осіб-боржників, націоналізацію радянською владою аптечних закладів міста, друкарень тощо.

Редакція інформувала читачів про культурно-просвітницьке життя в Херсоні та провінції. У виданні опубліковано матеріали про заснування закладів середньої та вищої освіти в Херсоні, бібліотечних установ, установчі збори Співки журналістів Херсона тощо.

У полі зору редакції постійно перебувала криміногенна ситуація в головному адміністративному центрі, зокрема, тут вміщено хронікальні та коментовані замітки про запровадження та скасування комендантської години в місті у зв'язку зі зростанням рівня злочинності та порушень правопорядку.

У газеті регулярно публікувалися офіційні документи: накази місцевої комендатури, начальника Херсонського гарнізону Русанова, виконкому ради робітничих депутатів, рішення губвиконкому та ін.

Останній (91-й) номер датовано 18(5) липня 1919 р. У лютому 1920 р. комітет партії звернувся до революційного комітету РСДРП з проханням відновити газету, однак дозвіл не був наданий.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 577; Місцеві газети у фондах Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Гончара, 1865—2009: каталог / уклад. Зелена Л. І. Херсон, 2012. С. 27.

Електронні джерела: День за днем: хроніка подій революції на Херсонщині 1919 р. URL: <http://mycity.kherson.ua/journal/konstanty11/hr-podiy-1919.html>; Мой город — Херсон: Не совсем Официальный сайт истории города. Газеты Херсона. URL: <http://mycity.kherson.ua/gazety.html>.

С. Блавацький

2625

НОВАЯ ИСКРА: Соціалъ-Демократическая Газета. — № 1. 1919, 5 янв.

Отв. ред. К. А. Гвоздевь. — **Київ, 1919:** Изд. Группа членовъ Киевской организации Р.С.-Д.Р.П. въ лицѣ К. А. Гвоздева. Тип. Раб. Кооп. «Жизнь», Б.-Владимірская, 94.

Вийшло: 1919 — № 1—4; Ф. 67×47,5 см; Обс. 2 с. (1919 № 3); Ц. номера 60 к.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — № 3; **НБУВ:** 1919 — № 1—4.

Примітки: У 1918 р. газета друкувалася п. н. «Искра» (див. т. 6 № 1768). Виходила із дозволу цензури. Мова видання — російська.

Унаслідок закриття газети «Искра» на початку 1919 р. у Києві побачила світ нова соціал-демократична газета, яку видавали колишні члени групи київської організації Російської соціал-демократичної робітничої партії (меншовиків). У редакційній політиці часопису простежувалася спадковість його попередника. Однак це видання суспільно-політичного спрямування відрізнялося від свого попередника новим трактуванням національного питання, зокрема права українського народу на самовизначення.

Українська проблематика була провідною в контенті часопису, тому редакція та автура видання ставилися нейтрально-позитивно до функціонування Директорії УНР. Це простежується як в аналітичних і публіцистичних статтях, так і в інформаційних публікаціях, звітах, повідомленнях про партійну діяльність місцевих організацій РСДРП в Україні.

Особливе місце в контенті видання займали висвітлення й аналіз причин, перебіг та наслідки тогочасної російсько-української війни. Лейтмотивом редакційних матеріалів і передовиць цієї проблематики було схвалення права Української держави на оборону, обстоювання здобутків революції в Україні, «української демократії» (Назадъ къ демократіи. № 1). Ідеєю-фікс цих виступів було заперечення диктатури більшовиків, анархістських сил головно в Україні (Карль Марксъ и Несторъ Махно. № 2) та утвердження принципів народовладдя (Демократія і власть. № 1; Оранскій К. Большевизмъ и с.-д. партія. № 4).

У статті А. Лютова здійснено ґрунтовний аналіз витоків російсько-українського воєнного конфлікту в 1917—1919 рр. із проведенням історичних паралелей зовнішньої політики Московії у XVI ст. (часи Івана Грозного) із тогочасною зовнішньополітичною стратегією («империалистической») радянської Росії (Старое в новомъ. № 3).

На думку редакції, можливим варіантом зближення російської та української політичних еліт, перемоги демократії мало бути порозуміння на соціал-демократичному ґрунті «прогресивних елементів» обох країн (Київ, 12 янв. 1919 г. № 2).

У газеті вміщено серію аналітичних звітів про підготовку до проведення, перебіг, а також ключові тези, положення, документи (резолюції) Трудового конгресу в Києві в січні 1919 р. (Лютовъ А. Къ созыву Трудового конгресса. № 2; Трудовой Конгрессъ открылся. № 4).

У поодиноких редакційних матеріалах видання окреслювалися засади зовнішньої політики України, яка повинна ґрунтуватися не на геополітичному нейтралітеті, а на союзі із країнами — членами Антанти (Пути вѣншей политики. № 1).

Суттєвий масив публікацій на шпальтах видання присвячено міжнародній проблематиці, зокрема краху революції в Німеччині восени 1918 р. (С. К. Орієнтація на германскую революцію. № 3; Поражение Спартак. № 4). Тут вміщено дві статті пізнавально-просвітницького характеру про життя та діяльність Р. Люксембург і К. Лібкнехта (№ 4). Редакція відгукнулася статтею на відкриття Паризької мирної конференції на початку 1919 р.

Окреме місце у виданні займали публікації актуальної соціально-економічної тематики. Тут вміщено аналітичну статтю критичного характеру про ухвалення нового земельного закону Директорії УНР та перспективи вирішення аграрного питання

в Україні з урахуванням інтересів селянських мас (Новый земельный закон. № 3).

Редакція оперативно інформувала читачів про суспільно-політичну та соціально-економічну ситуацію на місцях, зокрема в Одеському регіоні. У цьому плані тут подано кореспонденції власкора газети про події в Одесі, зокрема у період «французького протекторату» 1918—1919 рр. (Въ Одессѣ. № 2).

Під рубрикою «Обзоръ печати» вмішувалися витяги, передруки статей з інших київських видань «Нова Рада», «Робітничка Газета», «Новый Путь», які супроводжувалися редакційними коментарями та полемічними нотатками.

Останній (4-й) номер вийшов у світ 27 січня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 50; Газети України 1917—1920 років... С. 165; Київські газети 1838—1940 років... С. 214.

Література: Бойко О. Нариси життя Києва. 1919 рік: політика і повсякденність. Київ, 2015. С. 19.

С. Блавацький

2626*

НОВАЯ ПОЧТА: Ежедневная Общественно-Политическая Народная газета. — № 1. 1919, 14(27) сент.

Ред. по уполномочію редакц. колегії Л. Думскій. — **Одесса, 1919—1920:** *Издание* кооператива б. сотрудников газеты «Одесская Почта» (1919 № 1—8), кооператива б. сотрудников «Одесской Почты»: Л. Думского, М. Камлета, Н. Лившица, А. Шухмана, Г. Бельцера (1919 № 8 — 1920 № 16), кооператива б. сотрудников «Одесской Почты»: Л. Думского, М. Камлета, Н. Лившица, Г. Бельцера (1919 № 17 — 1920 № 51), Кооперативнаго Т-ва сотрудников, служащих и рабочих (1920 № 52—100, 102—105); *Изд.* кооперативное т-во «Новая Почта» (1919 № 1—36), кооператива «Новая Почта» (1919 № 37), кооперативъ «Новая Почта» (1920 № 38—94). *Тун.* «Грядущій день» (1919 № 1—33); *Тун.* «Русская Культура» (1919 № 34, 35); *Тун.* Е. П. Карликъ (1920 № 37—100); *Тун.* вдовы Е. П. Карликъ (1919 № 102—105).

Вийшло: 1919 — № 1—86, 1920 — Г. II № 87—105; Ф. 57×33 см, 43×19 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера 2—5 р.

Примітки: Мова видання — російська.

Інформаційний блок газети підтверджує намагання редакції популяризувати діяльність білогвардійських генералів — О. Колчака, А. Денікіна, М. Юденича.

Одеський часопис «Бешеная Тетка» (1919. № 22) повідомляв про конфлікт між видавцем «Одесской Почты» та її співробітниками, через який вони були змушені покинути редакцію та заснувати нове видання.

Останній (105-й) номер датовано 24 січня (6 лютого) 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 53, 54.

М. Пелинець

2627

НОВОЕ НАРОДНОЕ ДЪЛО: Органъ Всеукраинского Комитета Партии Социалистовъ-Революционеро́въ. — Выходитъ по понедѣльникамъ и послѣпраздничнымъ днямъ. № 78(1). 1919, февр.

Ред. Редакционная Коллегія. — **Київ, 1919:** *Изд.* Всеукраинскій Комитетъ П.С.-Р. *Тип.* Г. Я. Глоубермана, Александровская, 83. *Адр. ред. і контори:* Київ, Бессарабка, № 22, Крытый рынокъ.

Вийшло: 1919 — № 78(1); *Ф.* 52×34 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 75 к., в провинції 80 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 78(1).

Примітки: До № 77 газета виходила п. н. «Народное Дѣло» (*див.* т. 6 № 1461). У надзаголовку — гасло: «Въ борьбѣ обретеши ты право свое!».

Україна за останні два роки переживає вже сьомий державний переворот, — наголошував Яків Браун у статті «Безъ “передышки”». Тож тема політичної нестабільності та можливих способів її врегулювання набула першочергової ваги в газетних публікаціях. У передовиці «Мирная конференція или “карантинъ”?» дискутується хід наради на Принцевих островах та позиція представників України: редакція висловлювала застереження, що тільки абсолютна необхідність могла б стати виправданням тактики вимушеної оборони, насправді ж першочерговим завданням повинен стати захист інтересів трудящих, уникнення каральних операцій проти народу, який вже і так до краю виснажений. У публікаціях «Министерскій кризисъ въ Австріи», Ерен «Надъ тяжбой» проведено історичні паралелі щодо руйнівних наслідків для суспільства частих революційних переворотів.

Процес налагодження державно-правових та господарських відносин за нової, радянської, влади — ліквідація Трудового конгресу, вибори до Київської ради робітничих депутатів висвітлюють публікації: «Въ Киевскомъ Совѣтѣ Рабочихъ Депутатовъ», А. Бейлін «Пролетаріатъ и новая власть», Г. Качоровскій

«Самоупразненіе», «Въ Совѣте земствъ и городовъ юга Россіи» (рубрика «Жизнь Украины»).

Інформаційно-хронікальні рубрики: «Хроника», «Телеграммы», «Въ Россіи», «За рубежомъ», «Рабочая жизнь», «Библиографія».

Бібліографія: Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 44, 51; Газети України 1917—1920 років... С. 167; Київські газети 1838—1940 років... С. 214.

М. Комариця

2628*

НОВОМОСКОВСКИЙ КОММУНАР: Орган Новомоск. воен.-ревкома и парт. комитетов коммунистов (большевиков) Украины (1919 № 1—3); Орган Новомоск. исполкома Совета р., к. и к. д. и парт. ком. коммунистов (большевиков) Украины (1919 № 4—34). — № 1. 1919, [февр.].

Новомосковск, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—34.

Примітки: Мова видання — російська.

Останній (34-й) номер датовано 1 травня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 583.

В. Габор

2629*

НОВОСТИ: Непериодический бюллетень Херсонского уездного Информационного бюро. — № 1. 1919.

Ред. Петро Куш. — **Херсон, 1919.**

Вийшло: 1919 — № 1, 2.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 2.

Примітки: Мова видання — російська.

Інформаційно-аналітичний бюлетень Херсонського повітового інформаційного бюро.

Останній (2-й) номер вийшов у світ 14 лютого 1919 р.

Бібліографія: Газеты Украины 1917—1920 років... С. 167.

С. Блавацький

2630*

НОВОСТИ ЮГА: Ежедневная независимо-демократическая беспартийная газета. — № 1. 1919, 6 авг.

Ред. Я. Л. Яров. — **Харьков, 1919:** *Изд.* Харьковскій Союзъ Военно-Увечныхъ. *Тип.* «Печатникъ». *Адр. ред.:* Харьков, ул. Пушкинская, 4.

Вийшло: 1919 — № 1—4, [?].

Наявність у фонді: **РНБ:** 1919 — № 4.

Примітки: Газета виходила з порушенням зазначеної періодичності. Мова видання — російська.

Провідними темами на шпальтах часопису були: фронтові новини, збір засобів для Добровольчої армії. У виданні опубліковано низку літературних творів.

Останній відомий (4-й) номер часопису вийшов 11 серпня 1919 р., однак, за іншими даними, редакція призупинила випуск газети 12 грудня 1919 р. через вступ Червоної армії до Харкова.

Бібліографія: Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 85.

Література: Газета «Новости Юга» // Новая Россия. 1919. № 65. С. 1.

М. Пелипець

2631

НОВЫЙ ЖУРНАЛ: Литературно-Художественный Ежедневник. — № 1. 1919, сент.

Ред. Улазовскій. — **Одесса, 1919:** *Изд.* Т-во на паяхъ. *Тип.* Грядущий День. *Адр. ред.:* Лермонтовский пер., № 5.

Вийшло: 1919 — № 1; *Ф.* 19,5×16 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.:* на 1 мѣс. въ Одессе 20 р. *Ц.* номера 5 р.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Журнал почав виходити в час, коли більшовики залишили Одесу перед наступом союзницьких військ Антанти. У вступному слові «Къ читателямъ» редакція зазначала, що вважає своїм обов'язком привітати читачів зі звільненням «отъ большевистскихъ “свобод”». Докладніше сутність «червоної окупації» розкриває публікація «Послѣдній день “чрезвычайки”». Изъ воспоминаній заключеннаго К-аго.

Інші твори, вміщені в «Новому Журналі», — це оповідання «Голод» Улазовського про актуальні проблеми тогочасся, «Соперница (з англ. рассказъ Альбанели)» та М. Пр. «Разорительный обед. Рассказ-загадка» на основі розповіді Марка Твена про подорож до Португалії, однак, за твердженням автора, аналогічна історія могла б трапитися в Одесі.

На останній сторінці — рубрика «Объявления». Журнал планувався як тижневик, але відомо лише про один номер.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 131, 132.

М. Комариця

2632

НОВЫЙ ПАХАРЬ: Общественно-политическая и литературная газета (1919 № 19—27); Ежедневная общественно-политическая и литературная (1919 № 29—46). — Выходит ежедневно кромѣ

послѣпраздн. дней (1919 № 19—27). Г. I. № 1. 1919, сент.

Отв. ред. М. Н. Запольский. — **Ромны, 1919:** *Изд.* Изд-во «Другъ Добровольца». *Адр. ред. і контори:* Полтавская ул., д. Баткина.

Вийшло: 1919 — Г. I № 1—46; *Ф.* 45×31 см (1919 № 19—38, 40—46), 51,5×37,5 см (1919 № 39); *Обс.* 4 с., 2 с. (1919 № 39); *Передпл.:* на 3 мѣс.: въ городѣ Ромнахъ съ доставкой 150 р., для иногороднихъ съ доставкой и перес. 168 р. *Ц.* номера 2 р., въ деревнѣ 1 р., на ст. ж. д. 2 р. 50 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. I № 20—22, 25—27, 29, 30, 38, 39, 43—46; **ДНАБ:** 1919 — Г. I № 19—22, 25—27, 29—32, 38—41, 43—46; **ДАСО:** 1919 — Г. I № 8.

Примітки: Наявний № 8 вийшов 20 вересня 1919 р. Мова видання — російська.

Редакція газети вбачала своє завдання у широкому освітленні життя повіту й губернії, у формі зрозумілих для простого селянина статтях і замітках подавати повну картину «всего того, что теперь волнуетъ деревню и что сдѣлано на поприще возсозданія единой, недѣлимой и свободной Россіи» (Продолжается подписка на ежедневную народную, политическую и литературную газету «Новый Пахарь»... № 19). На шпальтах часопису висвітлювалися суспільно-політичні події в державі й за кордоном, а також безпосередньо в Полтавській губернії, зокрема на Роменщині.

У центрі уваги редакції було воєнно-політичне протистояння на українських та російських теренах: на шпальтах газети друкувалися звідомлення генерального штабу Добровольчої армії під керівництвом генерала А. Денікіна та штабу її 5-го Кавалерійського корпусу, телеграми власних кореспондентів. Зокрема, сповіщалося про здобуття денікінцями Києва та Одеси. Подавалися також офіційні документи — накази начальника Роменського гарнізону.

Багато місця займали замітки і повідомлення з підконтрольних більшовикам територій — інформувалося про наростаюче невдоволення політикою Ради народних комісарів на тлі репресій проти громадян й економічного зубожіння населення. Публікації газети мали викривальний характер, їхні автори наголошували на антинародній сутності більшовизму (О Комбѣдахъ. № 25; Къ событіямъ въ Кіевѣ. № 27; Черная работа большевиковъ. № 40; ін.). У низці матеріалів розповідалося про злодіяння більшовиків на Роменщині (Шт.-Кап. 3. Будьте вы прокляты!; Похороны убитыхъ въ бою при хут. Воликово. № 29).

На шпальтах часопису звучала критика на адресу національно-патріотичних сил та обстоювалася неспроможність ідеї державної самостійності України; повідомлялося про посилення суперечностей між галичанами і петлюрівцями у політичному та військовому аспектах, про підписання угоди щодо переходу Української галицької армії на бік денікінців (Большевики и Петлюра. № 27; Заговорь самостійниковъ и эсъ-эровъ; Самостійная Украина и германцы. № 38; Добармія и галичане. № 43).

Затяжний воєнно-політичний конфлікт слугував підставою для обговорення в газеті питання встановлення «твердої» влади для відновлення миру в країні (О твердой власти. № 19; В-въ. «Завоеванія революції». № 27). Настійливо пропагувалася думка щодо «визвольної» місії Добровольчої армії під командуванням генерала А. Денікіна, зокрема, повідомлялося про ліквідацію її частинами збройних бандформувань на Полтавщині (Банды Шубы. № 19; Публичная казнь врага народа. № 21). Автори часопису закликали населення усіляко допомагати денікінським частинам, надавати їм матеріальну та продовольчу підтримку; публікувалися відомості про зібрані жертви.

Повідомлення про події за кордоном переважно висвітлювали суспільно-політичне й економічне становище європейських країн після Першої світової війни, наслідки миротворчого процесу, створення Ліги Націй.

Значна увага приділялася місцевим подіям: моніторилися настрої сільського населення — повідомлялося про подолання загрози «більшовизації» та поступову нормалізацію життя у селах Полтавщини і Роменщини; обговорювалися проблеми життєдіяльності Ромен — забезпечення продовольством і паливом, подорожчання товарів першої необхідності та спекуляцію, заходи з відновлення роботи підприємств, шкіл, земських лікарень, напружена криміногенна ситуація.

Матеріали рубрики «Театръ и музыка» відображали культурне життя на Роменщині.

Редакція ознайомлювала читачів з поетичною і прозовою творчістю місцевих літераторів, зокрема з оповіданням М. Запольського «Мечтатель» та віршами Ольги Терешкевич й автора під псевдонімом Слон.

У газеті велися рубрики й відділи: «Официальное сообщение», «Официальный отдѣлъ», «Телеграммы», «За-границей», «Въ Совдепии», «Обзоръ большевистской печати», «Въ станѣ Петлюры», «Въ Киевѣ», «Послѣдняя почта», «Роменская жизнь», «По уѣзду и

губерніи», «Земская жизнь», «Рабочая жизнь», «Жизнь деревни», «Происшествія», «Объявленія», «Письмо въ редакцію».

Публікації переважно неавторизовані, під окремими зазначено прізвища: Павленко, Севрук.

Останній (46-й) номер вийшов друком 1 листопада 1919 р.

Бібліографія: Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 51; Газети України 1917—1920 років... С. 167.

Електронні джерела: Як більшовики ішли на Сумщину. URL: elections-2015. sumynews. com/history/research/article/554.

О. Палюх

2633

ОБЛАСТНОЙ БЮЛЛЕТЕНЬ СЕЛЬСКО-СОЮЗА: Издание Одесской Агентуры Всероссийского Закупочного Союза Сельскохозяйственной кооперации (1919 № 1, 2); Издание Одесской Агентуры Всероссийского Закупочного Союза Сельскохозяйственной кооперации (1919 № 3). — № 1. 1919, июль.

Ред. Коллегія Інструкторско-Інф. От. Агентуры. — **Одесса, 1919:** Изд. Одесск. Агент. «Сельскосоюза». IX-я Советская тип., Красный переулок, № 11 (1919 № 1); Тип. Всероссийского Земского Союза, Одесса, Кондратенко, 30 (1919 № 2, 3). *Адр. ред.:* Одесса, Театральный переулок, 18.

Вийшло: 1919 — № 1—3; Ф. 28×22 см; Обс. 32 с. (1919 № 1, 2), 28 с. (1919 № 3); *Передпл.:* в год 60 р. Ц. номера 6 р.

Наявність у фонді: ОННБ: 1919 — № 1—3.

Примітки: На обкладинці зазначено: «Район Одесской Агентуры: Херсонская, Таврическая, Бессарабская губ., Черноморский Округ и части Подольской и Екатеринославской губ.» та вміщено зміст числа.

Глибокі суспільно-економічні зміни, пов'язані з війною та революцією, засвідчували, на думку редакції, що кооперація — це один з етапів на шляху країни до «трудовой гегемонии широких масс» (№ 1). Незважаючи на складну суспільно-політичну ситуацію, сільськогосподарська кооперація переживала період інтенсивного розвитку. Кооперативне об'єднання «Сельскосоюз», що мало на той час багато філій на території Росії, значно менше було представлене на Півдні України, тож заснування видання мало на меті залучення до нього нових кооперативних осередків. Варто зазначити, що в той час більш активно розвивалися на території України, зокрема на Півдні, українські кооперативні об'єднання, наприклад

«Споживсоюз», і це створювало серйозне політичне протистояння.

На розвиток економічних відносин виразно впливала політична ситуація. Так, № 1 журналу вийшов друком в умовах радянської влади, коли ж готувався до друку і вже був зверстаний № 2, Одеса опинилася під юрисдикцією Добровольчої армії генерала А. Денікіна. Редакція дещо скоригувала акценти у редакційній передовиці, зауважуючи, що не могла раніше відкрито відобразити боротьбу, яку кооперативні товариства вели «съ произволомъ власти», а вже в № 3 відкрито декларувала, що ті принципи комунізму, які пропагувала й насаджувала більшовицька влада, вели до фактичного знищення кооперації.

Пріоритетні завдання організації визначено у статті «Задачи “Сельскосоюза”»: це забезпечення селян сільськогосподарськими машинами, насінням та добривами, технічними засобами переробки продукції (млинами, сепараторами, олійнями тощо). Публікації журналу висвітлювали шляхи розвитку окремих сфер сільського господарства та перспективи їхньої кооперації («Плодоводство въ Крыму и кооперация», «Огородное сѣменоводство и кооперация», І. Гонтарев «Сады и огороды», його ж «Перспективы кооперативной хлѣбной торговли»), особливості енергетичного забезпечення села (Б. Коварський «Къ вопросу о снабженіи деревни электрической энергіей»), просвітні завдання («Культурно-Просветительная задача Сельско-Хозяйственной кооперации», Т. Ш. «Кооперация и сельско-хозяйственное образование»).

Актуальні організаційні аспекти висвітлювали матеріали рубрик «Всероссийские Центральные Кооперативные Союзы», «Одесская Агентура “Сельскосоюза”».

Інші рубрики видання: «Хроника», «Хроника Одесской Агентуры», «Издания Сельскосовѣта», «Корреспонденции».

Останній (3-й) номер датовано вереснем—жовтнем 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 132; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 68.

М. Комариця

2634

ОБЪЕДИНЕНИЕ. — № 1. 1919, 27 авг.

Ред.-изд. И. П. Демидовъ (1919 № 1). Ред. Сергѣй Назимовъ (1919 № 2—50). — **Кієвъ, 1919:** Изд.

издательское Товарищество «Объединение» (1919 № 2—50). Тип. Р. К. Лубковского, Фундуклеевская ул., № 19. Адр. ред. і контори: Б.-Владимірская, № 61-а.

Вийшло: 1919 — № 1—50; Ф. 65×52 см (1919 № 1—16, 25), 47×52 см (1919 № 17—22), 65×47 см (1919 № 26—50); Обс. 4 с. (1919 № 1, 5, 17, 22), 2 с. (1919 № 2—4, 6—16, 18—21, 25—50); Ц. номера 3 р. (1919 № 1—18), 4 р. (1919 № 19—50).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—22, 25—30, 32—50; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 2, 4—8, 10, 11, 13, 14, 17, 18, 20, 21, 25, 27, 28, 30, 33, 34, 40, 41, 50; **РДБ:** 1919 — № 2, 3, 7, 8, 10, 15, 17, 18, 28, 39.

Примітки: Газета друкувалася з дозволу військової цензури. Мова видання — російська.

Щоденна суспільно-політична газета виходила в окупованому Добровольчою армією під командуванням генерала А. Денікіна Києві й пропагувала на своїх сторінках монархічну ідеологію. Ідейна платформа видання вибудовувалася на позиціях Ради національного об'єднання Росії, комітет якої підпільно діяв у Києві ще у період більшовицької окупації. Основною метою стало об'єднання росіян, українців, білорусів та інших народів під «крилом» Росії (Національное объединение России. № 1; Комитетъ Национального Объединения России. № 5). Хоча більшість представників організації прагнули до встановлення конституційної монархії, право остаточного вирішення питання державного устрою надавалося народу шляхом Всеросійських Установчих зборів (Организация власти. № 6).

Переважна більшість газетних публікацій мала антибільшовицьке спрямування, деякі з них були присвячені жертвам більшовицького терору, що переважно належали до інтелігенції (Євреїновъ Б. Незабываемое. № 4; Слѣдствие о чрезвычайкахъ. № 5; Въ концентраціонномъ лагерѣ. № 8). Під заголовком «Дѣло большевиковъ» друкувалися матеріали про вироки військово-польових судів чекістам та громадянам, звинуваченим у співпраці з більшовиками.

Протистояння Добровольчої та Червоної армій широко висвітлювалися у рубриках «Военный обзоръ», «Война с большевиками», «Военныя разъясненія», «Въ эти дни». Події 14—17 жовтня 1919 р., коли більшовики зробили невдалу спробу захопити Київ, описувалися у матеріалах під рубрикою «Положеніє на Кієвскомъ фронтѣ».

У виданні публікувалися офіційні повідомлення, постанови, розпорядження та укази штабу головнокомандувача Збройних сил Півдня Росії, началь-

ників гарнізонів, військового коменданта Києва («Распоряжения властей»). Нагально ставилися питання мобілізації військовозобов'язаних, допомоги Добровольчій армії продовольством, фуражем, кінями. У матеріалах газети розглядалася система самооподаткування, яку планували впровадити для підтримки війська (Самообложение. № 6, 7).

З метою пропаганди Добровольчої армії як символу доблесті та патріотизму під рубрикою «Вождь Добровольческой армии» подано портрети воєнних діячів (М. Бредова, В. Май-Маєвського, В. Покровського, М. Скобліна, А. Шкуро).

У газеті вмішувалися повідомлення про діяльність Російської політичної наради в Парижі, що представляла інтереси Білого руху на Паризькій мирній конференції: розглядалося питання встановлення кордонів з Польщею, обстоювалися претензії Росії на Білорусь, Наддніпрянщину й Галичину (Международное положение России. № 25). Успіхом, на думку редакції, було підписання угоди з Польщею про спільну боротьбу проти більшовиків (Київ, 13 октября. № 36), а також перехід Галицької армії під провід головнокомандувача Добровольчої армії (Въ украинских кругах. № 46; Соглашение съ галичанами. № 48).

Цінною є серія публікацій В. І. Вернадського під спільним заголовком «Письма о западѣ», підписана псевдонімом Володар (№ 32, 36, 42; першу статтю із серії не віднайдено: у примітці до статті у № 32 вказано, що вона опублікована у випуску за 1 жовтня, однак цього дня газета не виходила). Статті стосувалися геополітичного становища Росії: розглядалися принципи міжнародної ідеологічної діяльності більшовиків, політичні дії Заходу стосовно Росії. Академік запропонував очільникам Добровольчої армії низку стратегічних заходів для успішної внутрішньої та зовнішньої політики. В. І. Вернадський звернувся до української громадськості із закликом змінити антиросійські настрої на антибільшовицькі.

Інший пропагандистський напрям газети — анти-український: заперечувалося право українців на самовизначення та власну державність (Peregrinus. Еволюція. № 17; Украинский вопрос. № 29). У виданні нівелювалися усі завоювання Директорії на поприщі українзації (Київ, 5 сентября. № 8), розглядалася доля українських установ, заснованих у періоді правління П. Скоропадського та більшовиків (Украинская академия наукъ: Бесѣда съ В. И. Вернадскимъ. № 25; Украинский университетъ. № 35; Украинскія гимназіи. № 45).

Про бої Добровольчої армії з Армією УНР під проводом С. Петлюри повідомлялося під рубрикою «На петлюровскомъ фронтѣ».

Розглядалося й питання взаємин Церкви та держави: позитивно оцінювався крок до розмежування цих двох сфер (Передъ великой задачей. № 2; Въ церковныхъ кругахъ. № 12). Підтримувалося придушення прагнення Української православної церкви до відокремлення (Доровскій А. Около церкви. № 10).

У газеті заторкнуто теми державної фінансово-економічної політики, промисловості, торгівлі, освіти та культури, сконцентовано увагу на новинах із життя Києва, що переважно стосувалися ліквідації наслідків бойових дій, відновлення роботи судів, телеграфів, шкіл, театрів, транспортних сполучень та ін. (рубрика «Въ Києвѣ»). На шпальтах часопису згадувалося про єврейські погроми у місті, однак звинувачувалися у цьому більшовики та «самостійники» (Элементарное. № 9). Натомість публікувалися матеріали, що засвідчували начебто прихильність київської єврейської громади до монархічного руху (Воззвание еврейской общины. № 8; Декларация еврейского комитета содѣйствія возрожденію России. № 35).

На шпальтах видання друкувалися художні твори (Шмельовъ И. На Родину: Изъ разсказа «Неупиваемая Чаша». № 2), літературно-критичні (Литературная заметка: О нѣкоторыхъ особенностяхъ русской литературы. № 5), подорожні (Кобецкій О. По новой России: Путевыя впечатлѣнія. № 15, 17, 26) нариси.

У виданні діяли також непостійні рубрики: «Дѣйствія властей», «Послѣднія сообщенія», «Въ совѣтской России», «По России», «На Дону», «Въ Сибири», «За границей», «Телеграммы и радиogramмы», «Среди рабочихъ», «Школьная жизнь», «Среди адвокатовъ», «Театръ и музыка», «На книжномъ рынкѣ», «Въ административныхъ кругахъ», «Движеніе поѣздовъ», «Желѣзнодорожное движеніе», «Справочный отдѣлъ», «Письмо въ редакцію», «Объявленія».

Серед авторів газети — К. Агеєв, Н. Вакар, С. Гіляров, І. Демидов, Б. Кістяковський, П. Кудрявцев, Д. Левін, Б. Личков, Л. Ляховецький, С. Назімов, Д. Одинець, П. Смирнов, П. Ярцев, В. Щеглов.

Останній (50-й) номер вийшов у світ 31 жовтня (13 листопада) 1919 р.

Бібліографія: Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 51; Газеты 1917—1922 годов... С. 38; Газети України 1917—1920 років... С. 168; Київські газети 1838—1940 років... С. 215.

К. Стецюк

2635

ОГОНЕКЪ: Литературно-Художественное и Театральное Издание. — Г. 1. № 1. 1919, окт.

Ред. Незнакомец [Б. Флитъ]. — **Одесса, 1919: Изд.** Г. Телешевский, Б. Флитъ. *Тип.* Спорт и наука. *Адр. ред.:* Театральный переулок, 8.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1; *Ф.* 26×20,5 см; *Обс.* 18 с.; *Передпл.:* на 2 мѣс. 80 р. *Ц.* номера 10 р.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — Г. 1 № 1.

Примітки: На обкладинці подано зміст номера та фотокопію документа Одеської губернської ЧК п. н. «Исторические документы». Мова видання — російська.

Контент журналу, що виходив під час перебування Одеси під контролем білогвардійської армії, становлять переважно художні твори. Із пропагандистською метою під рубрикою «Жертвы красного террора» було вміщено документальний матеріал «Жертвы Одесской ЧК (По данным университетского морга)», анонс якого винесено на обкладинку.

Художні твори представлені оповіданнями Георгія Гребенщикова «Уголок», віршами В. Горянского, Г. Томіліна, поетичною прозою Шарля Бодлера в перекладі російською С. Астрова, а також перекладом з іспанської уривка роману Філіпе Тріго «Против Морали». На сторінках видання побачили світ також передруковані з газети «Юг» «Отрывки из гоголевской “Женитьбы”» (оторвані для подходящего случая)» Аркадія Аверченка.

Серед статей — театрознавчі, зокрема Б. Я. Лоренцо «Гашишъ: Памяти В. В. Воронцовой-Ленни» та А. Мурова «Великий мастер сцены» із портретом одеського актора В. Давидова у різних ролях (обидві публікації в межах рубрики «Театръ»), Незнакомца «Одесская нумизматика (Сильно научная)».

Інші рубрики: «Парижские моды», «Шарады и задачи».

Видання ілюстроване світлинами лідерів Добровольчої армії, зокрема генералів П. Врангеля, К. Мамонтова, М. Шиллінга, А. Шкуро та ін. В «Огоньке» рекламовано книги видавництва «Южная универсальная библиотека» за редакцією Семена Юшкевича, вміщено комерційні оголошення.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 133; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 114.

М. Комариця

2636

ОДЕССКИЙ НАБАТ: Орган Одесской Федерации анархистских групп «Набат» (1919); Орган

объединенных Анархистов (1920). — Выходит еженедельно по понедельникам (1919 № 2—7). № 1. 1919, 1 мая.

Ред.-изд. (1919 № 1—3), *ред.* (1919 № 4—7) Редакционная коллегия. — **Одесса, 1919—1920: Изд.** Одесская Федерация Анархистов «Набат» (1919 № 3—7). *Друк.* Т-ва «Селянська Самоосвіта», Пушкінська вул., № 39 (1919 № 4). *Адр. ред.:* Успенская, угол Кузнечной, театр «Комета». Клуб Одесской Федерации Анархистов (1919 № 1—7).

Вийшло: 1919 — № 1—9, 1920 — № 10; *Ф.* від 44,5×36 см до 51,5×36,5 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера 60 к. (1919 № 1), 80 к. (1919 № 2), 1 р. (1919 № 3—7), 5 р. (1920 № 20).

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — № 7; **ОННБ:** 1919 — № 1—7, 1920 — № 10.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «С угнетенными против угнетателей — всегда!». У видаванні газети були перерви: наявний № 7 вийшов 16 червня 1919 р., № 10 — 16 лютого 1920 р. У № 10 зазначено адресу клубу анархістів: «Тираспольская, 6, бывш. Театр “Мулен. Руж”». Мова видання — російська.

Суспільно-політичний пресовий орган анархістів Одещини, метою якого було критикувати наявні державні форми влади та пропагувати ідеї анархізму: «...с одной стороны... указывать массе на ложность ее увлечения социалистической властью. С другой стороны... предначертать те формы организации, которые могли бы повести революционный пролетариат по истинному пути социального строительства» (Наши задачи. 1919. № 1). Перших сім номерів у 1919 р. та № 10 у 1920 р. вийшли легально, після чого газету було закрито радянською владою. Номери 8-й та 9-й у 1919 р. видані нелегально у період перебування Одеси під владою денікінців.

У публікаціях часопису висвітлювалися історичні витоки анархізму (Семенов К. История развития анархизма. Анархизм с древнейших пор до XV века. 1919. № 3—6) та роз'яснювалися ідеї анархічного комунізму (Семенов. Путь к коммунистическому анархизму. 1919. № 1, 3—6).

Багато місця у виданні відводилося питанням організації суспільства на засадах анархістської ідеології — створенню вільного соціуму з інститутами громадського самоврядування й без влади людини над людиною (Власть и сила; Семенов. Что мы даем?; Його ж. Кто он, анархист? 1919. № 1; Алексей. Анархисты и Советы; Матуличенко А. Надо говорить и делать. 1920. № 10). Значну увагу було приділено формуванню

повстанських загонів в українських губерніях (Некто. Революционеры и контрреволюционеры. 1919. № 2), ситуації у Гуляй-Полі та діяльності Н. Махна (Барон А. Правда о Махно; А-ъ. Чего добиваются Повстанцы-Махновцы; Рейн. Повесть с печальным концом (Еще о Махно). 1919. № 7).

Автори газети виступали проти політики більшовиків, вважаючи їхню владу антиреволюційною, антиробітничою та антиселянською (-дка. Верное средство. 1919. № 2; Красногвардеец. Почему большевики победили. 1919. № 5; Семенов. Путь и цель. 1919. № 6). Закликалося до боротьби з проявами антисемітизму і єврейськими погромами, у провокації яких звинувачувалися більшовики та окремі «народні месники» (А. И. Злые рассказы про евреев; Анархист. Экспроприация экспроприаторов. 1919. № 3; Коваленко А. Григорьевщина. 1919. № 4).

Постійно висвітлювалася діяльність Одеської федерації анархістів «Набат», публікувалися резолюції її зборів та заяви, зокрема щодо відповідальності за наклепи на анархістські організації і несанкціоновані експропріаційні напади на мирне населення, про організацію анархістського батальйону.

У низці публікацій порушувалися питання свободи слова та цензурних утисків, повідомлялося про розгортання антианархістської кампанії радянськими органами влади в Одесі (-дка. Начинается. 1919. № 3; Бунтарь Михаил. Свобода революционному слову и печати. 1919. № 5; Светлов. О свободе слова. 1920. № 10).

У виданні обговорювалися також нагальні завдання із відновлення роботи промислових підприємств (Г. Л. Десять заповедей текущего момента. 1919. № 2; Рейн. Задача пролетариата. 1919. № 3; Рабочий табачной индустрии Гриша. Организация промышленности. 1919. № 6) та проб'язанні земельного питання (Коваленко А. Как быть с землей. 1919. № 5); інформувалося також про діяльність одеських профспілок та настрої у робітничому середовищі.

Художня творчість представлена віршами І. Карташова, Сергія Ромова, Сидорова.

Рубрики газети: «Жизнь федерации», «Мысли и чувства», «Стихи», «Письмо в редакцию "Одесский Набат"», «Письмо в редакцию», «Почтовый ящик».

Авторський склад: Арон Барон, Михайло Бунтар, О. Матуліченко, К. Семенов, Семенов, Рейн.

Останній (10-й) номер датовано 16 лютого 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 60; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 64.

О. Палюх

ОДЕССКИЙ ДЕНЬ: Ежедневная Общественная, Политическая, Литературная и Коммерческая газета. — № 1. 1919, 28 авг.

Ред. Л. І. Трецекъ. — **Одесса, 1919:** *Изд.* Л. І. Трецекъ и А. М. Левицкий. *Тип.* И. Цисина и И. Ройхмана (1919 № 1—9); *Тип.* П. С. Рубенчика, Преображ., 54 (1919 № 10—15). *Адр. ред.:* ул. Успенская, № 111 (1919 № 3—15). *Адр. контори:* Троицкая ул., 28 (1919 № 3—15).

Вийшло: 1919 — № 1—15; *Ф.* 46×30,5 см (1919 № 1—6), 44,5×26,5 см (1919 № 7—13), 50,5×26,5 см (1919 № 14, 15); *Обс.* 4 с. (1919 № 1—13), 2 с. (1919 № 14, 15); *Ц.* номера 2 р. 50 к. (1919 № 1—13), 2 р. (1919 № 14, 15).

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1—15.

Примітки: № 1—9 датовано за новим стилем, № 10—15 — за старим: № 9 — 7 вересня, № 10 — 27 серпня (замість 9 вересня) 1919 р.

Мова видання — російська.

Часопис почав виходити після зайняття Одеси денікінцями. Його заснування обґрунтовувалося необхідністю об'єктивного висвітлення суспільно-політичної ситуації в країні, що уможливлювалося тільки наявністю незалежної преси. Редакція вбачала завданням щоденної газети «безпристрастное освѣщеніе фактовъ и вопросовъ, наилучшую освѣдомленность въ общественной и политической жизни, отзывчивость къ нуждамъ всѣхъ труженниковъ нашего огромнаго города» (Одесса, 28 августа. № 1).

Програмою часопису передбачалося публікування статей з питань внутрішньої та зовнішньої політики, подання політичних, фінансових, літературних, мистецьких, театральних і міських новин, хроніки суспільного життя в країні і за кордоном, кореспонденцій з усіх регіонів, інформування про судові справи, друк фейлетонів на громадські й художньо-літературні теми, а також оригінальної і перекладної белетристики, різних оголошень, карикатур та ін.

У центрі уваги редакції було воєнно-політичне становище в державі: друкувалися звідомлення про наступ Добровольчої армії та тимчасову поразку більшовицьких військ.

Багато матеріалів висвітлювали гуманітарну кризу в країні: інформували про пережиті населенням жахиття під час більшовицької окупації та розстріли мирних громадян у Подільській, Харківській та Херсонській губерніях. Найбільше публікацій було

з Одеси (Жертвы красного террора. № 1; Дѣвушка-палачъ; Похороны жертвъ красного террора. № 2; М. Г-рь. Кошмары нашихъ дней. № 8; ін.).

У газеті акцентувалося потребу захисту представників єврейської громади у зв'язку з частими погромами, зокрема на Одещині (Предотвращенный погромъ. № 3; Игорь В. Пережитый ужасъ и страхъ. № 13). Особливий інтерес до цього питання був зумовлений і тим, що редактор газети — колишній політичний репортер — був рабином.

У передових статтях часопису порушувалося питання майбутнього держави, її розбудови на демократичних засадах та скликання Всеросійських Установчих зборів (А. Новый путь. № 3; Одесса, 3 сентября. № 5).

Регулярно висвітлювалися події на міжнародній арені: підсумки укладення миру країнами — учасницями Першої світової війни, формування нових держав; особлива увага була прикута до подій у Румунії та Польщі.

Багато місця відводилося хроніці одеського життя. У газеті друкувалася офіційна інформація — накази начальника Одеського гарнізону та одеського градоначальника, а також численні замітки і повідомлення про ситуацію у місті та в його окрузі. Зокрема, інформувалося про розпуск міської думи та оголошення виборів, поступове відновлення господарської і фінансової активності в Одесі, про діяльність порту, роботу навчальних закладів, криміногенну напруженість.

Суспільні проблеми слугували темою вміщених у газеті художньо-публіцистичних творів хронікально-документального характеру. Це — оповідання Л. Трецека «На “мушку”», нариси О. Маріна під спільною назвою «Силуэты», авторів під псевдонімами Малсфонтанець — «Мысли вслухъ» та Доріан Грей — «Гримасы дня» й «Совѣтскіе служащіе». Ювілею міста присвячена історична розвідка «Одесса за 125 лѣтъ» І. Авдеєнка (№ 6).

Події культурного життя висвітлювалися під рубрикою «Театръ и музыка», де подавалися анонси вистав та відгуки про спектаклі й концерти в Одесі.

Рубрики газети: «Телеграммы», «Изъ сводки», «Оперативная сводка», «На фронтахъ», «Въ Румыніи», «Въ ворохѣ газетъ», «Слухи», «Наши корреспонденции», «Рабочая жизнь», «Еврейская жизнь», «Разныя извѣстія», «Хроника», «Событія дня», «По Одессѣ», «Въ Одессѣ», «Въ порту».

Автори публікацій: І. К. Авдеєнко, О. Лучинін, О. Марін, Л. І. Трецек.

Останній (15-й) номер датовано 1 вересня 1919 р. (за старим стилем).

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 61—62; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 59.

О. Палюх

2638*

ОДЕССКОЕ СЛОВО: Ежедневная политическая, литературная, общественная и экономическая газета. — № 1. 1919.

Ред.-изд. (1919 б. н. 29/16 авг.), *ред.* (1919 № 3 8/26 сент.) Н. Поскаль. — **Одесса, 1919:** *Тип.* Цисина и Ройхмана.

Вийшло: 1919 — № 1, 2, № 3 28/15 авг., б. н. 29/16 вг., № 3 8/26 сент.; *Ф.* 44×29 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 3 р.

Примітки: Мова видання — російська.

Газета «Одесское Слово» виходила у період перебування Одеси під владою Добровольчої армії генерала А. Денікіна. Через подання недостовірної інформації у № 3 за 28 серпня про начебто військовий виступ Румунії проти держав Антанти та Добровольчої армії на редактора часопису згідно з розпорядженням начальника військового гарнізону Д. Туган-Мірзи-Барановського було накладено грошовий штраф у розмірі 30 000 р., який той відмовився оплатити, у зв'язку з чим видання було тимчасово закрито.

Останній (3-й) номер газети датовано 26(8) вересня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 64.

Література: Закритіє газети «Одесское Слово» // Одесскій День. 1919. № 11; Свободное Слово. 1919. № 4.

О. Палюх

2639*

ОЛЬГОПОЛЬСКИЙ КОММУНИСТ: Орган Ольгопольского уездного ревкома (1919 № 1—5); Орган Ольгопольского укома партии коммунистов (6) Украины (1919 № 6—8). — № 1. 1919, 17 апр.

Ольгополь, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—8.

Примітки: Мова видання — російська. Ольгопіль — тепер село Чечельницького р-ну Вінницької обл.

Останній (8-й) номер вийшов у світ 8 травня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 605.

В. Габор

2640

ОТКРЫТОЕ СЛОВО: Повременный журналъ. — Г. 1. № 1. 1919.

Ред. Р. Е. Коропъ. — **Харьковъ, 1919:** Изд. Харьковскаго Общества содѣйствія нравственному просвѣщенію имени Л. Н. Толстого и трудовой общины-коммуны «Трезвая Жизнь». Издание Товарищества «Сѣятель». Тип. «Ренессансъ», Харьковъ, ул. Ключковская, № 31. Адр. ред. і контори: г. Харьковъ, ул. Мечникова, 4, Вегетаріанская Столовая «Миръ съ Животными». Відділення ред. і контори: г. Полтава, Дворянская, 28, Вегетаріанская Столовая.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1, 2/3, [?]; Ф. 32,5×23 см; Обс. 16 с.; Ц. номера 1 р. 80 к., на ст. жел. дор. 2 р.

Наявність у фондi: ХДНБ: 1919 — Г. 1 № 2/3.

Примітки: Мова видання — російська.

Журнал «Открытое Слово» порушував важливі теми духовного розвитку особистості та сім'ї. Він убачав свою мету в обговоренні важливих життєвих питань, висвітленні родинного і суспільного життя крізь призму ідеалів правди і добра та пошуків способів покращання людського життя. Для виконання цих завдань редакція вміщувала статті з суспільних питань релігійно-моральної тематики, огляди тогочасної преси, твори художньої літератури, відгуки на книжкові новинки тощо.

У номері було опубліковано п'єсу Льва Толстого «Петръ Хлѣбниковъ» та уривок із його статті «Двѣ войны» п. н. «Война противъ войны», дві статті Р. Коропа (під крипт. К.) «Внѣшнее и внутреннее» та «Изъ жизни», Є. Попова «Трудовая община въ Грузіи» та Н. А. «Обмѣнъ мыслей» — про тогочасне воєнне кровопролиття.

У статті «Внѣшнее и внутреннее» К. аналізував революційні події в Росії та Україні і протиборство двох непримиренних сил — «красныхъ и бѣлыхъ», їхню ідеологію війни. У статті «Изъ жизни» він відобразив тогочасні події та настрої населення Харкова.

Релігійні питання порушено у статті Е. П. «О религиозной жизни», передрукованій із газети «Свободное Слово» (1904. № 11), яка виходила у Великобританії; «Декретъ Совѣта Народныхъ Комиссаровъ отъ 4 января 1919 года» — «Объ освобожденіи отъ воинской повинности по религиознымъ убѣжденіямъ» В. Ульянова (Леніна).

Під єдиною рубрикою журналу «Хроника» подано повідомлення про діяльність харківського кооперативного видавничого товариства «Сѣятель» та заснування «Общества содѣйствія Нравственному просвѣщенію имени Л. Н. Толстого въ Харьковѣ».

Окрім віршів «Брату» В. Б., «Въ Новый Годъ» Івана Зверева, «Гимнъ свободно-мыслящихъ христіанъ» А. Черткова, у журналі вміщено також афоризми Сенеки, Л. Толстого та Ламене п. н. «Уголокъ избранныхъ мыслей».

Серед авторів часопису — Р. Е. Короп (крипт.: К.), Є. Попов (крипт.: Е. П.).

Останній наявний (2/3-й) номер журналу датовано січнем/лютим 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1950. Журнали. С. 128; Українські періодичні видання у фондi ХДНБ... Вип. 2. С. 79.

В. Габор

2641

ПАРУСЬ: Еженедѣльный литературы, искусства и общественно-политической мысли. — № 1. 1919, 19 янв.

Ред. Коллективъ. — **Харьковъ, 1919:** Изд. Кооперативное Товарищество Издательства «Харьковъ». Тип. «Печатникъ», Харьковъ, ул. Рыбная, 28. Адр. ред. і контори: Классический пер., № 8.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 33×25 см; Обс. 16 с.; Передп.: за мѣс. (четыре номера) безъ доставки 12 р., съ доставкой 14 р. Ц. номера 3 р.

Наявність у фондi: ХДНБ: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Тижневик літератури, мистецтва і суспільно-політичної думки «Парусь», єдиний номер якого вийшов у Харкові на початку 1919 р., своє спрямування вбачав у розвитку культури. Редакція відмежовувалася від політики і вважала, що «политическія партіи заковываютъ личность, жерновами перемалываютъ ея творческія силы, заставляя идти по узенькой колеекъ, одобренной “фракціей” или “комитетомъ”».

Серед постійних співробітників видавці зазначали багатьох відомих російських письменників та українських вчених, зокрема М. Волошина, Г. Іванова, Б. Лівшиця, О. Мандельштама, М. Сумцова, Г. Шенгелі та ін. У журналі друкувалися також харківські автори, тож широко висвітлювалося культурне, мистецьке і суспільно-політичне життя Харкова.

У № 1 були опубліковані вірші Максиміліана Волошина, Аделаїди Герцик, Олександра Горностаєва, Георгія Шенгелі, Зинаїди Шишової, оповідання П. Рамзаєва «Въ туманѣ ночи», нариси Андрія Соболя «Мои сумашедшіе» та Олександра Станкевича «Маски и жертвы. Писатель», а також статті з питань літератури й мистецтва В. П. Редькіна «Галицко-Русскія театральныя дружины», Г. Шенгелі «Ким-

мерійскія Афины» — про М. Волошина і його творчість.

Редакція присвятила статтю Л. Бермана пам'яті революціонера Германа Лопатіна та розповідала про виставку Художнього цеху і діяльність заснованого 20 жовтня 1918 р. «Кооперативного Товарищества Издательства “Харьков”».

Журнал мав тільки одну рубрику — «Хроника литературы и искусства».

Серед авторів публікацій були: В. П. Редькін, Олександр Станкевич, Г. Шенгелі.

Бібліографія: Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 81.

В. Габор

2642

ПЕРО ВЬ СПИНУ: Издание еженедельное, нецензурное и, вообще подозрительное (1919 № 1); Издание своевременное и, по возможности, частое (сами знаете, какія теперь времена!) (1919 № 2); Органъ прогрессивныхъ... паралитиковъ и независимыхъ обстоятельствъ (1919 № 4); Еженедельное издание для нераскаявшихся самоубийць и всѣхъ прочихъ, въ комъ еще не угасло чувство юмора, любовь къ прекрасному (полу) и стремленію къ вѣчному (поселенію на каторгѣ) (1919 № 5); Газета одновременно подцензурная и нецензурная, печатная и непечатная, острая и мягкая (1919 № 9); Еженедельный и вообще не дѣльный органъ (1919 № 13); Еженедельный органъ зрѣнія и слуха (1919 № 14); Еженедельный сверхъ-дредноутъ политическо-обывательской сатиры (1919 № 15); Официальный еженедельный органъ объединенного блока питерской національно прогрессивной и прогрессивно паралитической боевой группъ на предстоящихъ выборахъ въ Городскую Думу (1919 № 16). — Газета выходитъ... бокомъ редактору, издателю и всѣмъ прочимъ лицамъ (1919 № 1), изъ себя и изъ рамокъ общепринятаго (1919 № 2). № 1. 1919, [янв.].

Ред. В. В. Клопатовскій (1919 № 1—3), Д. И. Шперлингъ (1919 № 13—16). По уполном. *ред.-изд.* кол. *ред.-изд.* (1919 № 4—11), *ред.* (уполн. *ред. коллегіи*) (1919 № 12) Э. И. Соминскій. — **Одесса, 1919:** *Изд.* (по уполномочію *изд. Коллегіи*) Э. И. Соминскій (1919 № 1, 2), Э. И. Соминскій (1919 № 3), Ш. Л. Бурштейнъ (1919 № 12—20). *Тип.* б. Швейцера, арендуемая Бурштейномъ и К°, Троицкая, 28 (1919 № 1—7); *Тип.* «Одесск. Новости», Екатеринин., 8 (1919 № 8—11); *Тип.* Вепринскаго и Лебединскаго, Пантелеймонов-ская, 46 (1919 № 12,

20); *Тип.* «Спортъ и Наука», Екатерининская, 25 (1919 № 13, 14); *Тип.* «Спортъ и Наука», Кондратенко, № 40 (1919 № 15—19).

Вийшло: 1919 — № 1—20; *Ф.* 52×34 см (1919 № 1, 14—16), 41,5×29 см; *Обс.* 4 с. (1919 № 1—13), 2 с. (1919 № 14—16); *Ц.* номера въ гор. Одессѣ 80 к. (1919 № 1—3), 8 грн (1919 № 4), 1 р. (1919 № 5—9), 1 р. 20 к. (1919 № 10), 5 р. (1919 № 12—16).

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1—10, 12—16.

Примітки: Періодичність виходу: два-три рази на місяць. № 1—7, 10—20 не датовано, № 8 і 9 датовано березнем 1919 р. У виході газети була перерва від квітня до серпня 1919 р. Мова видання — російська.

Сатирично-гумористичний часопис, який виходив в Одесі у період зайняття міста союзницькими військами від січня до початку квітня 1919 р., а згодом, від вересня до грудня того ж року, — Добровольчою армією під командуванням генерала А. Денікіна. У квітні—серпні, у період перебування Одеси під владою більшовиків, часопис не видавався. Замість нього читачі мали отримувати сатиричну газету «Гильотина».

Прозові та віршовані публікації часопису (фейлетони, гуморески, памфлети, епіграми) гротескно відображали суспільно-політичні та економічні реалії в державі, за кордоном і безпосередньо в Одесі. На шпальтах газети висміювалося надмірне захоплення «революційністю» в країні, з іронією висвітлювалися зміни у суспільно-політичному житті, боротьба партій та діяльність владних структур (кадетів, більшовиків, Директорії) (Манифестъ Директоріи на Украинѣ; Бор. Б-овичъ. У врача по кадѣтскимъ болѣзнямъ. № 5; Теффи Н. Въ Совдепіи. № 9). Автори ратували за розбудову держави на демократичних засадах та торжество свободи і права (Топузъ Н. Страна чудесъ. № 1; Лев Тигровичъ. Воспоминаніе. № 6).

Низка саркастичних повідомлень і заміток були відгуком на трагічні події, зокрема, торкалися погромів єврейського населення на українських теренах (матеріали рубрики «Еврейская жизнь»; Полоса погромовъ. № 8).

У «Хроніці» міжнародного життя в сатиричній формі «висвітлювалися» закордонні події, як-от: революція в Німеччині («Берлинъ. Здѣсь ожидалась германизация Большеви, а получилась большевизация Германиі» (№ 1), обговорення питання майбутнього країни на Паризькій мирній конференції (№ 3), відмова від переговорів на Принцевих островах (№ 5).

Автори глузували з труднощів щоденного життя в Одесі — господарських і фінансових проблем, проблем із забезпеченням населення паливом, електрикою і продовольством, розгулу спекуляції (До чого доходить спекуляція. № 2; Незнакомецъ. Записки одесского спекулянта. № 14).

У часописі порушувалося питання свободи слова та змальовувалося «політичне обличчя» одеської преси, зокрема газет «Одесскіе Новости», «Одесскій Листокъ», «Призывъ», «Родная Страна», «Россия», «Южная Мысль».

Суспільно-політичні перипетії слугували підґрунтям для «новин» театрального і сценічного життя. Наприклад, повідомлялося: «Воронцова-Ленинъ и Футлинъ выступятъ въ ближайшемъ будущемъ въ совѣтской арлекинадѣ Ан. Луначарскаго — “Цикъ по совдепамъ”» (№ 5). Друкувалися також жартівливі «рецензії» на окремі культурні події, як-от гастролі в Одесі О. Вертинського (Маноля. Судъ надъ А. Н. Вертинскимъ. № 16).

Публікувалися шаржі на відомих в Одесі особистостей (редакторів, журналістів, акторів, художників, адвокатів, лікарів) та подавалася їхня гумористична «характеристика», зокрема, вміщено дотепні «портрети» І. Кремер, П. Нілуса, Н. Осиповича, С. Фазіні, І. Хейфеца.

Соціальні проблеми відтворювалися також у чудернацьких оголошеннях часопису: «За все беремся, но ничего не можемъ сдѣлать, — денегъ нѣтъ! Справиться въ Городской Управѣ» (№ 1) та ін.

Структурно часопис копіював «серйозну» суспільно-політичну пресу: у кожному номері п. н. «Сегодня въ номерѣ» у жартівливій формі «анонсувався» його зміст.

Кожен номер мав власне гумористичне гасло, як-от: «Не тяни къ пятеркѣ!» (№ 1), «Тише будешь, — дальше ѣдешь!» (№ 2).

У часописі функціонували рубрики: «Телеграммы», «Оперативная сводка», «Послѣдній часъ», «О чемъ говорятъ», «Въ дипломатическихъ кругахъ», «Иностранные извѣстія», «Наши телеграммы», «Партійная жизнь», «Еврейская жизнь», «За рубежомъ», «Хроника», «Хроническое», «Валюта и фонды», «Срѣди газетъ», «Отклики печати», «Галлерейя Одесситовъ», «Театръ и музыка», «Спортъ», «Отвѣты читателямъ», «Письмо въ редакцію», «Почтовый ящикъ», «Происшествія», «Объявленія» та ін.

У роботі редакції брали участь письменники-гумористи і сатирики: З. Ашкіназі, О. Григоров, Гершон-бен-Гершон (справж.: Г. Г. Лівшиць), Вален-

тин Горянський (справж.: В. Іванов), Іза Кремер, Н. М. Осипович, Е. Сомінський (псевд.: Маноля), Юрій Олеша, Семен Юшкевич.

Публікації підписані псевдонімами і криптонімами. Серед авторів — Борис Бобович, Аркадій Бухов, Л. Григоров, Є. Захаров, Макс Клячкін, Г. Роксанов, М. Топуз, Роберт Херсонський. Окремі матеріали були передруками з інших часописів, як-от фейлетон Аркадія Аверченка «Записки годовалого ребенка» з газети «Приазовскій край».

Останній (20-й) номер вийшов у грудні 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 23, 65; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 67.

Література: От редакции // Гильотина. 1919. № 1.

О. Палюх

2643

ПЕЧАТНИК-КОММУНИСТ: Орган Харьковской Секции Печатников-Коммунистов. — № 1. 1919, 3 февр.

Ред. Коллегия. — **Харьков, 1919:** Изд. Секция Печатников-Коммунистов. 4-я Советская тип., Харьков, Московская, 10. *Адр. ред.:* 1-я Советская тип. (бывш. Южн. Кр.), тов. Голенищев.

Вийшло: 1919 — № 1—3; Ф. 29,5×21 см; Обс. 16 с.; Ц. номера 50 к.

Наявність у фондi: ХДНБ: 1919 — № 1, 3.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!».

Вузькогалузевий часопис «Печатник-Коммунист» видавався для «освещения широких масс пролетариата, занимающегося в отрасли печатного труда». Редакція мала на меті, щоб її журнал мав суто пролетарське обличчя у плані професійного і просвітнього будівництва життя трудящих (От редакционной коллегии. № 1).

«Печатник-Коммунист» був заполітизованим виданням, ратував за «укрепления Советской власти» в Україні, сповідуючи гасло «И кто не за нас, тот против нас» (Зисман Л. Наши задачи. № 1), та агітував за створення червоної спілки друкарів (Астахов С. Красный союз. № 3).

Автори часопису висвітлювали діяльність 4-ї радянської друкарні (колишньої Сергєєва) у нових умовах та розповідали про діяльність Харківського товариства друкарів за часів Гетьманату (№ 1). У виданні вмішували звіти із загальних зборів секції друкарів-комуністів більшовиків та прийнятий на них протокол (№ 1).

Редакція інформувала читачів про Всеукраїнський з'їзд рад у Харкові та діяльність «Красного союза печатников» у Москві (№ 3), вміщувала тематичну сторінку до річниці Червоної армії з графічними портретами керівників Реввійськради і червоноармійських збройних сил (№ 3), розповідала про життя та діяльність лідерів міжнародного революційного руху Рози Люксембург та Карла Лібкнехта (№ 1).

Від імені друкарів-комуністів більшовиків редакція вела активну боротьбу проти друкарів меншовиків, щоб здобути повну владу в друкарні (№ 3), а також критикувала редакцію журналу «Печатник» і його редактора Л. Каплана (№ 1).

Окремі статті були спрямовані проти гетьмана П. Скоропадського та Директорії УНР (№ 1) та меншовиків, які підтримали Директорію (№ 1, 3).

На сторінках «Печатника-Коммуниста» друкувалися поетичні твори революційного спрямування на зразок «Помни, труженик!», «К несознательному товарищу» тощо, авторами яких були переважно робітники та співробітники періодичного видання.

У журналі функціонувало декілька рубрик, зокрема «Хроника», «Сведения с мест».

Активними дописувачами часопису були: С. Астахов, В. Голенищев, Л. Зісман, І. Іванов, В. Нікольський, І. Савельєв, Скляревський та ін.

Останній (3-й) номер побачив світ 8 березня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 131; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 81, 82.

В. Габор

2644

ПЛАМЯ: Орган Новгород-Северского уездного исполнительного комитета и уездного комитета КП(б)У (1920 № 102—151); Орган Новгород-Северского уездного исполнительного комитета Советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов и уездного комитета КП(б)У (1920 № 152 — 1921). — № 1. 1919, 5 жовт.

Ред. Редакционная коллегия. — **Новгород-Северский, 1919—1921:** *Тип.* «Рабочий Труд» (1920 № 102—104, 131—170); Новгородсеверская Советская *тип.* (1920 № 171 — 1921).

Вийшло: 1919 — № 1, [?], 1920 — № [?], 102—172, 1921 — № 1(173)—13(185); *Ф.* від 45×25 см до 50×25 см; *Т.* 1200 пр.; *Обс.* 2—4 с.; *Передпл.:* на 3 міс. 90 р. *Ц.* номера 2 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1920 — № 102—104, 131, 134, 135, 138—172, 1921 — № 1(173)—13(185).

Примітки: У логотипі видання — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

У суспільно-інформаційному часописі частими були публікації економічної тематики, у яких висвітлювалося виконання господарських планів, зокрема промислового будівництва, транспорту, електрифікації, безробіття. Публікації розкривали і політичний стан в країні, зміни влади, поліпшення роботи радянського апарату; йшлося про партійне життя на місцях, діяльність профспілок та ін. Також у зв'язку з революційними настроями у суспільстві актуальними були вісті з фронту, які виходили під рубрикою «На красных фронтах».

Рубрика «Телеграммы» містила важливі повідомлення з різних міст країни (страйки робітників, боротьба з дезертирами та куркулями, вирішення проблем села) та з-за кордону (мирні переговори з Польщею, торгові відносини з іншими країнами, заяви та звернення політичних діячів, відновлення співробітництва з Чехословаччиною, ставлення до біженців у різних країнах та ін.).

Часто на сторінках видання друкувалися огляди преси, офіційні документи та листи читачів.

«Страничка красной молодежи», датована 1 та 22 січня 1921 р., містила інформацію про політико-просвітницьку та військово-спортивну діяльність, висвітлювала проведення різних зборів та з'їздів для дійсних і майбутніх членів партії.

Джерелом інформації видання були інформаційні агентства РОСТА та БУП.

Рубрики газети: «По нашему краю», «Местная жизнь», «По уезду», «За границей».

Останнє (13(185)-те) число вийшло 18 квітня 1921 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 284; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 67; Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 105.

Р. Романюк

2645

ПОДОЛЬСКАЯ ПОЧТА: Ежедневная газета. — Г. 1. № 1. 1919.

Ред.-изд. М. М. Кипиченицеръ. — **Каменец-Под[ольский], 1919:** *Тип.* С. Д. Клигера. *Адр. ред. і контори:* гост. «Метрополь».

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—27; *Ф.* від 52×33 см до 52×36 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* за 1 мѣс. съ доставкой

12 р. Ц. номера 60 к. (1919 № 3—25), 70 к. (1919 № 26), 75 к. (1919 № 27).

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Г. 1 № 3—7, 9—17, 19, 23—27; ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 25.

Примітки: До № 17 за 1919 р. у газеті зазначалося: «Дозволено цензурою». Мова видання — російська, за винятком деяких наказів, які друкувалися українською мовою.

Судячи із вміщеного в № 3 за 1919 р. оголошення про те, що за згодою редакції газету отримуватимуть передплатники «Подольской Мысли», яка у кінці березня 1919 р. закрилася, «Подольская Почта» була фактичною її спадкоємицею.

На початках випуску головна увага видання зосереджувалася на міських та загальноукраїнських справах. Кожне число відкривав досить значний за обсягом «Официальный отдѣлъ», в якому друкувалися накази губернського коменданта Поділля, особливого коменданта Кам'янця й околиць, та подібні матеріали. Актуальні (здебільшого політичні) проблеми повсякденного життя були об'єктом аналізу авторів передових статей. Під рубрикою «Телеграммы» вмішувалися численні замітки про події зі світу, України й Поділля, згруповані у підрубриках: «Въ Києвъ», «По уѣзду», «За-границей», «Въ Сов. Россіи», «Въ Польшѣ», «Еврейская жизнь», «Оперативная сводка» та іншими, залежно від того, звідки надходили повідомлення.

Окрім воєнного й політичного становища, автори завжди багато уваги приділяли висвітленню життя єврейської громади в місті й губернії. Неодноразово публікувалися і статті про єврейські справи за кордоном, як-от передовиця «По поводу признания мирной конференцией самостоятельнаго еврейскаго государства въ Палестинѣ» А. К. (№ 6).

Різні проблеми життя міста, такі як фінансове та продовольче забезпечення, воєнний стан, засідання міської думи, кримінальна ситуація, порушувалися у публікаціях на перших шпальтах «Подольской Почты» і в коротких замітках чи хронікальних матеріалах у кінці чисел — під рубриками «Мѣстная жизнь», «Хроника» і «Происшествия».

Для висвітлення культурного життя Кам'янця-Подільського було запроваджено рубрику «Театръ и искусство». Тут часто вмішувалися рецензії на театральні вистави, підписані псевдонімами Novus і Ателло не-Отелло.

Редакція «Подольской Почты» постійно друкувала сатиричні та гумористичні матеріали. Найчастіше це були фейлетони під рубрикою «Маленькій фельетон»

за підписом Всѣх знаешь, гуморески авторства А-8-я та гумористичні вірші під псевдонімом Оль Райтѣ. Часто на сторінках газети з'являлася рубрика «На автомобильѣ», постійним автором публікацій якої був Ш. О. Фер.

Час від часу у виданні повідомлялося про появу нових періодичних видань, зокрема про заснування у Кам'янці журналу «Голосъ труда». Однак у № 12 за 1919 р. було вміщено повідомлення видавців цього часопису, в якому йшлося про тимчасове відтермінування його випуску.

У № 16 за 1919 р. кілька публікацій присвячено зміні політичної ситуації у місті («Къ моменту» Старожила, «Къ настоящему положению г. Каменца» та ін.), а починаючи з № 17 тематика публікацій газети суттєво змінилася через зайняття міста радянськими військами — відтепер увага авторів була прикута до дій нової влади. У Кам'янці було створено тимчасовий військово-революційний комітет, до якого перейшла вся влада і постанови та накази якого стали постійно друкуватися на першій шпальті «Подольской Почты».

Останній відомий (27-й) номер газети вийшов 29 квітня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 85; Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 53.

М. Процик-Кульчицька

2646

ПОНЕДѢЛЬНИКЪ: Утренняя общественно-политическая газета (1919 № 1—11); Ежедневная общественно-политическая и литературная газета (1919 № 13, 14). — Выходит по понедельникамъ, съ воскресной хроникой и послѣдними телеграммами (1919 № 2), ежедневно по понедельникамъ (1919 № 3—11). № 1. 1919, 8 июня.

Ред.-изд. П. В. Кохманскій. — **Харьковъ, 1919:** *Тип.* Печатня С. П. Яковлева, Гончаровскій бульваръ, № 6/2 (1919 № 1—4); *Тип.* Т-во «Печатня С. П. Яковлева» (1919 № 5—8, 10, 11, 13); *Тип.* С. П. Яковлева (1919 № 9, 12). *Адр. ред. і контори:* Сумская ул., № 14.

Вийшло: 1919 — № 1—14; *Ф.* від 43×35 см до 53×37 см; *Обс.* 4—2 с.; *Ц.* номера въ Харьковѣ 1 р. 50 к. (1919 № 1—6), 2 р. (1919 № 7—13), внѣ Харькова 2 р. (1919 № 1—6), 2 р. 50 к. (1919 № 7—13).

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 4, 7, 9, 10, 11, 13; ДНАБ: 1919 — № 2—8, 10—12; РДБ: 1919 — № 4, 5, 7, 9—14.

Примітки: Мова видання — російська.

Суспільно-політична газета, яку видавав у Харкові публіцист та редактор П. Кохманський, що також брав

участь у випуску низки часописів, які виходили на території України та Росії, як-от: «Фонарь» (1917) в Москві та «Родина» (1919) у Харкові.

Публікації газети мали антибільшовицьке спрямування, в них також виражалась лояльність ідеології Білого руху, критика військово-політичної діяльності С. Петлюри, поряд з тим, підкреслювалась безпартійність «Понедѣльника» (Отъ редакції. № 10).

Окрім політичної тематики, висвітлювались події Громадянської війни в Росії, здійснювався огляд налагодження міжнародних політичних відносин між країнами — колишніми учасниками Першої світової війни (Я. Н. Организация тыла; Проф. А. Ладыженский. Россия и Франция. № 7; Ген. Май-Маевский въ Курскѣ. № 11; Англія и большевизмъ. № 12; Международное положение России. № 13).

В інформаційних замітках йшлося про суспільне становище та події в політиці України і за її межами, а саме: в Азербайджані, Великобританії, Вірменії, Індії, Італії, Польщі, Росії, Сербії, Туреччині, Франції та ін.

Рубрики видання: «Телеграммы», «Послѣдние извѣстия», «Въ отдѣлѣ пропаганды», «Въ Петроградѣ», «Наши финансы», «Въ Совдепии», «За границей», «Разныя извѣстия», «Мѣстная хроника», «Театр и музыка», «На совѣтскомъ фронтѣ» та ін.

Автори публікацій: Євгеній Ісаєв, М. Клочков, Л. Тарковський та ін.

Останній (14-й) номер вийшов 11 листопада 1919 р.

Бібліографія: Газеты 1917—1922 годов... С. 40; Преса України: Газеты 1917—1920 рр. С. 54; Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 94; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 178.

Література: Российское Зарубежье во Франции, 1919 — 2000 = L'Émigration russe en France, 1919 — 2000: биогр. слов.: в 3 т. / под общ. ред. Л. Мнухина, М. Авриль, В. Лосской. Москва: Дом-музей Марины Цветаевой: Наука, 2008. Т. 1. С. 174.

Р. Бліхарський

2647*

ПРАВДА. — 1919,
март.

Конотоп, 1919: Издание Конотопского ревкома.

Вийшло: 1919 — № 1, [?].

Примітки: У лютому 1919 р. виходила газета «Наша Правда» (див. № 2616). Мова видання — російська. Від травня 1919 р. виходила п. н. «Деревенская Жизнь» (див. № 2445).

Громадсько-політична газета агітаційно-пропагандистського спрямування.

Література: Борута Н. На двох іксах століть (ювілейне видання до 90-річчя газети «Конотопський край»). Суми, 2007. С. 6; Залізнюк О. С., Трашкова С. Ю., Швець І. М. Конотопська преса: до 100-річчя виходу першої конотопської газети (на матеріалах Відділу газетних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ВГФ НБУВ) // Конотопські читання. Конотоп, 2016. Вип. VII: Збірник публікацій за результатами Конотопських читань 2016 р. С. 88.

Електронні джерела: Корнюченко І. П. Конотопський Край // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=4535.

С. Блавацький

2648

ПРАВДА: Орган Херсонского Губернского Комитета Коммунистической партии (большев.) Украины (1919); Орган Херсон. Уездного комитета КП(б)У (1920). — Г. 1. № 47. 1919, 12 июня.

Ред. Редакционная коллегия (1919). — **Херсон, 1919—1920:** Изд. Херсон. К-т К.П.Б.У. (1919). Херсонская Народная тип № 5. *Адр. ред. і контори:* Херсон, в д. быв. Пескера, ул. Карла Либкнехта (Суворовская), уг. Торгового пер. (1919).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 47—75, 1920 — № 76—87, [?]; *Ф.* від 61×40 см до 69×50 см; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* на 2 мес. 32 р. (1919 № 59—61). *Ц.* номера в Херсоні 75 к. (1919 № 59—61).

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 59—61; **ОННБ:** 1919 — Г. 1 № 58, 59, 61—63; **ОУНБХ:** 1919 — Г. 1 № 47—75, 1920 — № 76, 77, 84.

Примітки: До № 46 за 11 червня 1919 р. виходила п. н. «Херсонская Правда» (див. № 2719). У надзаголовку: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!»; «Коммунистическая партия (большевиков) Украины». Мова видання — російська.

Громадсько-політичний часопис, орієнтований на робітничу та селянську аудиторію. Серед основних завдань, втілюваних редакцією на шпальтах газети, — роз'яснення засад державного радянського будівництва та політики партії, здійснення широкої ідеологічної пропаганди з метою збільшення лояльних до більшовицької влади, активізації населення у допомозі Червоній армії продуктами та людським ресурсом. Означені цільові принципи знайшли відображення у статтях і замітках: Г. Ган «Смотрите на факты» (1919. № 59), А. Яковлев «Об'единение советских

республик» (1919. № 60), «За винтовку», Б. Цессарін «Крестьянство на защиту революции» (1919. № 61) тощо.

У виданні широко висвітлювалися події громадянської війни (рубрика «Красная война»), на окремих українських територіях (центральної, східні, південні регіони), а також за кордоном (міжнародна дипломатія, соціально-економічний та політичний розвиток). Ці матеріали подавалися здебільшого під рубриками: «В Советской Украине», «В Красном Харькове», «В стане врагов», «Всемирная революция» та ін.

Матеріали рубрики «Местная жизнь» інформували про діяльність влади, суспільно-економічну подієвість у Херсоні та регіоні. У публіцистичному відділі «Контрасты» аналізувалися злочинні проблеми та явища. Серед інших рубрик газети — «Искусство и пролетариат» (новини про діяльність секцій губвідділу народної освіти), «Пролетарская деревня».

Останній (87-й) номер газети вийшов друком 3 квітня 1920 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 79; Місцеві газети у фондах Обласної універсальної наукової бібліотеки... С. 12, 13.

В. Ковпак

2649

ПРАВДА: Ежедневная газета. Орган Конотопского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Орган Конотопского Уездн. Комитета Коммунистической Партии Большевиков Украины (1919 № 1—3); Орган Конотопского Исполкома и Комитета Коммун. Партии Большевиков Украины (1919 № 4—25). — Г. 1. № 1(40). 1919, 21 июля.

Ред. Ред. Коллегия. — **Конотоп, 1919:** Тип. 1-й Трудовой Рабочей Артели «Печатное Дело», Конотоп (1919 № 6). *Адр. ред. і контори:* Соборная ул., д. № 9.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1(40)—25(64); Ф. 54×36 см; Обс. 2 с.; *Передпл.:* на мес. 20 р. Ц. номера 1 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 1(40)—19, 21, 23—25(64); **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 3(42), 9, 11—17, 23(62).

Примітки: До № 39(18) за 19 липня 1919 р. виходила газета «Известия Конотопского Уездн. Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Селянских и Красноарм. Депутатов» (див. № 2494). Гасла часопису: «Пролетарии всех

стран, соединяйтесь!»; «Мир хижинам — война дворцам». Мова видання — російська. Від 13 грудня 1919 р. виходила газета «Плуг и Молот» (див. № 2214).

Газета продовжувала триматися ідеологічної лінії своїх попередників, хоча й змінила назву, наголошуючи, що головна мета преси — писати правду. Надалі центральною залишалася тема збройної боротьби за владу в Україні, якій присвячено пропагандистські публікації перших газетних шпальт та оперативні повідомлення про перемоги Червоної армії.

Чимало статей присвячено міжнародному робітничому рухові та роз'ясненню ідей соціалістичної революції («Революционное движение разрастается» (№ 1), Бу-жу «Что раз навсегда должен понять селянин?» (№ 7—10); його ж «Несколько слов рабочим (Особенно нашим Конотопским)» (№ 11, 12). У багатьох матеріалах висвітлювалися революційні події в Угорщині та Німеччині.

Деякі числа містили статті з питань культурного розвитку (С. Б. Пролетарский художник. 1919. № 14). У низці матеріалів повідомлялося про зміст тогочасної преси (О чем пишут газеты. 1919. № 2; О чем пишут белогвардейские газеты. № 6; Чем заполнены Харьковские газеты. № 14). У № 11 вміщено рецензію В. Тегер «Марксистский журнал» (про видання «Мысль»).

Традиційним у газеті був офіційний відділ з наказами й розпорядженнями місцевої влади, переважно — начальника конотопського гарнізону. Детально висвітлювалося життя повіту, його партійних організацій, робітничі зібрання, побутові проблеми конотопців тощо.

Рубрики «Правды»: «Красный фронт», «По Советской России», «О белых», «В Красной Венгрии», «Революция в Германии», «Крах мирового империализма», «Разные известия», «Официальный Отдел», «Местная жизнь», «Хроника», «Партийная жизнь», «Пролетарская культура», «Искусство», «Библиография», «Отклики», «Штрихи», «Маленький фельетон», «Происшествия».

Найактивніші автори: В. Євтютов, Мих. Раков, В. Тегер. Серед підписів авторів чимало псевдонімів і криптонімів. Фейлетони публікувалися за підписами Багира та Дип.

Останній (25(64)-й) номер датовано 18 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 68.

М. Процик-Кульчицька

ПРИЗЫВЪ: Общественная, политическая и литературная газета. Вечерній выпускъ (1919 № 1); Общественная, политическая и литературная газета (1919 № 3, 4); Ежедневная общественная, политическая и литературная газета (1919 № 5—21); Народная газета (1919 № 45). — Выходить по понедельникамъ (1919 № 1—3), четыре раза въ нѣделю (1919 № 45). № 1. 1919, 20(7) янв.

Ред.-изд. Е. А. Философовъ (1919 № 1, 2), И. А. Шапошниковъ (1919 № 3—21). *Ред.* Ал. Ксюнинъ, Вилли (Вл. Турокъ) (1919 № 45). — **Одесса** (1919 № 1—21); **Севастополь** (1919 № 22—45), **1919: Изд-во «Призывъ»** (1919 № 3—21); *Изд.* Ал. Ксюнинъ (1919 № 45). *Тип.* «Культурно-Просв. О-ва», Александровскій пр. 11, уг. Скобелева (1919 № 1); *Тип.* «Южно-русс. Культ. Просв. О-ва», Александровскій пр., 11, уг. Скобелева (1919 № 2—21); *Тип.* 1-го агитацион. поѣзда (1919 № 45). *Адр. ред.:* Александровскій просп., № 11, уг. Скобелева ул. (1919 № 1—8), Гостинница Пассажд, № 108 и 46 (1919 № 9—18), Гостинница Пассажд, № 108 и 107 (1919 № 19—21).

Вийшло: 1919 — № 1—45; *Ф.* 67×49,5 см (1919 № 1, 3—21), 59×49,5 см (1919 № 2); 53,5×33 см (1919 № 45); *Обс.* 4 с. (1919 № 1—3), 2 с. (1919 № 5—21, 45); *Передпл.:* в мѣс. 2 р. 50 к. (1919 № 1—3).

Наявність у фондi: **ОННБ:** 1919 — № 1—3, 5—21, 45.

Примітки: № 21 вийшов друком 4 квітня 1919 р. Мова видання — російська.

Суспільно-політична газета, яка почала виходити у час перебування Одеси під патронатом французьких військ Антанти. Із зайняттям міста Червоною армією у квітні—серпні 1919 р. її видавання було перенесено до Севастополя. Редакція стояла на засадах єдиної та неподільної Росії, підтримувала Білий рух і Добровольчу армію. У газеті висвітлювалося громадсько-політичне життя в державі, за кордоном та в Одесі.

Чільне місце на шпальтах часопису займали публікації воєнної групи: друкувалися звідомлення про перебіг бойових дій на російських та українських теренах, характеризувалося становище різних учасників протистояння: білогвардійського війська, Червоної армії, збройних сил УНР.

У газетних публікаціях підкреслено «визвольну» й миротворчу місію Білого руху, зокрема Добровольчої армії під керівництвом генерала А. Денікіна, розповідалося про солдатський і офіцерський героїзм (Космовъ А. Итоги борьбы съ большевиками. № 1;

Ксюнинъ А. Два лагеря. № 3; Брешко-Брешковскій Н. На подвигъ высокій. № 7; Петербуржець. Какъ они умирають. № 10). Пильна увага була прикута до оборони Одеси: інформувалося про мобілізацію у місті й відхід на фронт добровольців. Особливим пафосом пронизані матеріали № 45 газети, присвячені звільненню Одеси від більшовиків Добровольчою армією наприкінці серпня 1919 р. (А. Вялость мысли; Видач. Жажда пощечинъ; Брешко-Брешковскій Н. Одесскіе левантинцы. № 45).

У численних статтях, повідомленнях, замітках висвітлювалося суспільне напруження на підконтрольних більшовикам територіях: сповіщалося про грабунки і знущання над мирним населенням, арешти і розстріли, господарську руїну (Россовъ А. Организованное скотство. № 1; Брешко-Брешковскій Н. Наемные убийцы. О солдатахъ и офицерахъ красной арміи. № 3; Варягинъ А. Социалистическая масленица. № 7; Дань большевикамъ. № 9; ін.). Найбільше вістей було з Києва, Миколаєва, Херсона та Харкова.

Значна увага приділялася діяльності уряду і настроям в Армії УНР: повідомлялося про переїзд Директорії з Києва до Вінниці й суперечності всередині українського командування — заколот під проводом генерала Ф. Колодія (матеріали під спільною назвою: Директорія на Украинѣ. № 1; Переворотъ ген. Колодія. Конецъ Украинской Директоріи. № 14). У низці публікацій звучали звинувачення українських збройних формувань у погромах єврейського населення (Они сняли съ себя отвѣтственность; Погромъ въ Овручѣ; Звѣрства гайдамачины. № 8).

Чимало місця відводилося аналізу відносин різних політичних сил із союзниками, зокрема переговорів між представниками командування Добровольчої армії, керівництвом французьких військ в Одесі та місією уряду УНР. Багато уваги приділялося політиці іноземних очільників — широко висвітлювалося прибуття до міста Верховного комісара Франції на Півдні Росії Л. Франше д'Еспере та ін.

Зарубіжні матеріали газети здебільшого аналізували суспільно-політичне й економічне становище повоєнної Європи та інформували про перебіг мирної конференції у Парижі.

На шпальтах видання регулярно подавали місцеву подієвість: підготовка до виборів до міської думи, проблеми забезпечення одеситів продовольством, паливом, спекуляція, тривожна санепідеміологічна ситуація, а також кримінальна хроніка.

Події культурного життя Одеси відтворювалися у рубриках «Литературный блок-нотъ», «Театръ и музыка», «Театръ и кино», під якими друкувалися відгуки на вистави в театрах міста, повідомлялося про вихід нових книжкових видань, подавалися новинки кіноекрану.

Емоційного забарвлення газеті додавала художня публіцистика, зокрема статті Сергія Горного «Снимите шляпу...» (№ 1), «Гдѣ выхоть?» (№ 2), «Она будетъ» (№ 9), «Точка опоры» (№ 13). Суспільно-політичні реалії відображені гротескно у матеріалах рубрики «Маленькій фельетонъ», переважно підписаних псевдонімами.

Красне письменство представлено поезіями Володимира Мятлева та Дона Амінадо (справж.: Амінодав Петрович Шполянський).

У газеті велися такі рубрики: «Событія дня», «Политическій день», «Телеграммы», «На фронтѣ», «На фронтахъ», «На украинскомъ фронтѣ», «Новая власть», «Совѣтъ обороны», «Оборона Одессы», «Подъ Одессой», «На одесскомъ фронтѣ», «Бои подъ Одессой», «За границей», «Хроника», «Въ послѣдній часъ», «Украинцы», «Директорія на Украинѣ», «Большевики», «Въ Совдепіи», «На Дону», «Крымъ», «Одесса», «Кіевъ», «Вѣсти изъ Кіева», «Винница», «Еврейскіе погромы», «Деньги», «Биржа», «Искусство и художники», «Спортъ», «Уголовный день», «Объявленія».

Редакція мала власних закордонних і місцевих кореспондентів. Зокрема, повідомлення з Парижа і Лондона надсилали Микола Іванович Лісовський та Гаврило Сергійович Веселитський-Божидарович (псевд.: Аргус), військкорами газети були: Микола Миколайович Брешко-Брешковський, І. О. Весеньєв (справж.: Бернштейн), В. Г. Песоцький. З редакцією співпрацювали також московські й петроградські журналісти.

Серед найактивніших авторів — В. Бурцев, О. Варягін, Сергій Горний (справж.: Олександр Авдійович Оцуп), Борис Койранський, Олексій Іванович Ксюнін, Володимир Євсейович Турок (псевд.: Віллі), В. О. Рогінін, Олександр Россов.

Останній (45-й) номер вийшов друком 27 серпня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 66; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 69.

О. Палюх

ПРИЛУКСКАЯ РѢЧЬ: Ежедневный внѣпартійный демократическій органъ группы объединенной интеллигенціи. — № 1. 1919, 22 авг.

Ред-изд. И. А. Борисоглѣбскій. — **Прилуки, 1919:** Типо-лит. А. Я. Мирова. *Адр. ред. і контори:* Александровская ул., д. Мирова.

Вийшло: 1919 — № 1—14; Ф. 48×32 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 1 р. 50 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1, 4, 5, 7, 13, 14.

Примітки: Газета виходила з дозволу військового цензора ротмістра Успенського. Мова видання — російська.

Суспільно-політичний щоденник, редакція якого декларувала принципи позапартійності, опиралась на демократичні антибільшовицькі позиції та проголошувала прихильність Добровольчій армії (Редакціонная коллегія. Наши задачи. № 1). Засобом видання редакція прагнула мобілізувати культурно-громадські сили Прилуччини для боротьби з більшовиками, об'єднати лояльну до ідеології Білого руху інтелігенцію та сприяти успішній організації і проведенню Установчих зборів.

На сторінках газети висвітлювалась діяльність збройних білогвардійських формувань, які перебували на території України. У фронтових звідомленнях інформувалося щодо просування частин Добровольчої армії, висвітлювалась її активність на Східному, Західному, Північному фронтах, повідомлялося про пересування частин Української галицької армії та Армії УНР.

У виданні вміщувались офіційні документи керівництва Добровольчої армії, в яких окреслювались політичні та воєнні цілі, зокрема, друкувались повідомлення штабу військ Полтавського загону Добровольчої армії.

На шпальтах газети регулярно висвітлювались різноманітні суспільні та господарські питання Прилукського повіту. В офіційних повідомленнях публікувались накази коменданта Прилук щодо організації міського самоврядування, створення інфраструктури міста і повіту тощо.

У статтях та інформаційних замітках щодо ситуації за кордоном йшлося про налагодження відносин між урядами держав, які брали участь у Першій світовій війні.

Рубрики видання: «Официальный отдѣлъ», «Фронтъ Возрожденія», «Объявленіе», «Военный обзоръ», «На фронтѣ», «Телеграммы», «Нашъ край», «Мѣстная жизнь», «Театр и музыка», «По уѣзду» та ін.

Автори газетних публікацій: М. Владимиров, С. Полонський, Н. Привалов, С. Семенов та ін.
Останній (14-й) номер вийшов у світ 7 вересня 1919 р.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 183.
Р. Бліхарський

2652

ПРОБУЖДЕНИЕ: Ежедневный, Литературный и Художественный Журнал для детей и юношества. — № 1. 1919, окт.

Ред.-изд. Е. М. Фурмань. — **Одесса, 1919:** Тип. Х. М. Шлуглейта, Одесса, Кондратенко, 18. Адр. ред.: Одесса, Полицейская ул., № 18.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 27×18 см; Обс. 8 с.; Передпл.: на 3 мбс. 75 р. Ц. номера 6 р.

Наявність у фондi: **ОННБ:** 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

У вступній статті «Къ родителямъ и педагогамъ» редакція висловила занепокоєння у зв'язку із заснуванням дитячого журналу з огляду на відсутність досвіду видавання дитячих часописів, за винятком, як стверджувала редакція, двох-трьох «чисто коммерческихъ предприятий». Тож, зважаючи на це, редакція вважала себе піонером у цій сфері. Перш за все у процесі виховання дітей необхідно враховувати вплив на їхню вразливу психіку суспільних обставин останніх років — війну, революцію. Головне завдання свого видання редакція вбачала у пробудженні в дітях «всѣхъ чистыхъ и идеальныхъ сторонъ души, пробуждение чувства благородства, доброты, любви къ искусству и братской любви ко всему человечеству».

На сторінках журналу вміщено низку художніх творів: вірші Ю. Беркова «Осенние мотивы», «Зимняя сказочка», Г. Долинова «Колыбельная песнь куколкѣ», оповідання Ю. Гудвана «Кормилецъ», Е. Намруфа «Кнопка», В. Горянського «Жестокая сказка».

Редакція закликала юних читачів надсилати для публікації власні літературні спроби, а також висловлювати побажання щодо публікації тих чи інших творів. Однак ідею зворотного зв'язку так і не було реалізовано, оскільки вийшов лише один номер журналу.

Рубрики видання: «Развлечения», «Переписка читателей», «Почтовый ящик “Пробуждения”».

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 134, 135; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 74; Бельский М. Р., Ижик Л. В. Журналы старой Одессы. С. 61.

М. Комариця

2653

ПРОЛЕТАРСКАЯ КУЛЬТУРА. — Выходит 2 раза в мес. № 1. 1919, 30 марта.

Ред. Редакционная Коллегия в лице отв. ред.-изд. Э. А. Макара. — **Одесса, 1919:** Изд. Клубная секция Одесского Пролетарского Культурно-Просветительного Совета (1919 № 1); Издание секции клубов и народных домов и клубов и школ рабочей молодежи Губотдела Наробраза Одесского совета рабочих депутатов (1919 № 2). Тип. М. С. Бершадского, ул. Московская, 5 (1919 № 1); Первая Сов. Тип. (1919 № 2). Адр. ред. и конторы: Старопортофранковская, 32.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; Ф. 22×17 см; Обс. 36 с. (1919 № 1), 72 с. (1919 № 2); Ц. номера 3—6 р.

Наявність у фондi: **ОННБ:** 1919 — № 1, 2; **РНБ:** 1919 — № 1.

Примітки: На обкладинці: «Издание клубной секции Одесского Пролеткульта» (1919 № 1). Мова видання — російська.

Літературно-мистецький журнал був заснований з ініціативи членів клубної секції Одеської пролетарської культурно-просвітницької ради. Його ключові цілі, задекларовані редакцією, визначалися так: «1) сделать наиболее яркие проявления этой новой социалистической культуры... любимым достоянием широких масс рабочей демократии; другая его задача — широко раскрыть свои страницы для творческих попыток самых рабочих, объединяя вокруг себя начинающих рабочих поэтов и художников. Третья задача — всесторонне освещать все культурно-просветительные начинания рабочих организаций... отмечая и развивая в них новое и ценное» (Редакционная Коллегия. От Редакции. № 1).

У програмній статті сформульовано завдання нової, пролетарської, культури в протиставленні старій — «буржуазній культурі» (Шоо. Пролетарская культура. № 1).

Пріоритетне місце у журналі відводилося популяризації класики західноєвропейської поезії. Тут вміщено переклади творів видатних представників західноєвропейської літератури, зокрема бельгійського письменника Е. Верхарна (Верхарн Е. Город; Восстание (перев. В. Брюсова). № 1), а також поезію нових радянських літераторів — робітників, членів клубної секції Одеської пролетарської культурно-просвітницької ради, — Зої Аспій, А. Вінницької, К. Гаврилова, А. Поморського, С. Тарханова, І. Яковенко та ін. (усі — № 1).

Помітне місце у виданні відводилося літературній критиці. Тут опубліковано літературознавчу

розвідку про нові напрями в західноєвропейській поезії, зокрема про ліричну творчість представника символізму — Е. Верхарна (Вересов Л. Поэзия эпохи классовой борьбы. № 1).

У поодиноких аналітичних оглядах аналізувалися організаційні процеси в середовищі робітничої молоді у Росії, Україні та країнах близького зарубіжжя (Сергеев. Молодое рабочее движение. № 1).

Автори видання акцентували необхідність проведення культурно-просвітницької роботи серед широких мас пролетаріату. Вона мала провадитися в робітничих клубах (Шотнек. Рабочие клубы. № 1), пролетарських школах (Б. К. Год в пролетарской школе; Крыжановский. Из жизни первой школы. № 1) та на публічних виставках (Поселянина А. Выставка «Социалистическая культура». № 1).

У журналі надруковано посмертну згадку про С. М. Шатуновського, в якій йшлося про його життєвий шлях, громадсько-політичну та головну — просвітницьку і педагогічну діяльність (Сергеев. С. М. Шатуновский (некролог). № 1).

Видання — ілюстроване. Тут вміщено рисунки Жоржа Трібу, Еміля Верхарна, авторства редакційного співробітника Шотнека, а також репродукції рисунків В. Ван Гога.

Провідним автором часопису був Сергеев.

Останній (2-й) номер вийшов у світ у серпні 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 135; Периодика по литературе и искусству... С. 204; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 141.

С. Блавацький

2654

ПРОЛЕТАРСКИЙ ДЕНЬ КУЛЬТУРЫ: В день праздника культуры 6-го апреля. — № 1. 1919, апр.

Ред.: не подано. — **Київ, 1919:** Изд. Киевский Совет Рабочих Профессиональных Советов. Тип. «Возрождение», Б.-Васильевская, № 70/72.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 34×25 см; Обс. 22 с.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська. 6 квітня 1919 р. вийшла також газета п. н. «День пролетарской культуры» (див. № 2444).

Єдиний номер видання присвячений потребі «культурної мобілізації пролетаріату». Редакція обґрунтовувала необхідність створення нового типу мистецтва постреволюційного суспільства з його нормами та настановами, адже революція, «разрушая,

создает новые культурные ценности». Зокрема, цій проблематиці присвячено статті Л. Войтоловського «Искусство и социализм» та О. Бейліна «Задачи пролетариата в области культуры». Тут було окреслено культурні потреби робітничого класу у сфері організації та врегулювання виробництва, а також його загальнопросвітницькі потреби. Акцент було зроблено на зумовленості характеру пролетарської культури і мистецтва умовами праці та побуту робітників.

Стаття О. Єфимова «Психология фабрично-заводского пролетариата» охоплювала питання творення нової пролетарської літератури, зокрема поезії. Молодих поетів-пролетарів було звинувачено у запозиченні літературних форм і тем із творчості «буржуазних» прозаїків та поетів.

У статті «Культурные задачи профессиональных союзов» Альбіна мова йшла про необхідність набуття професійної освіти і поглиблення знань робітників про сутність виробничих процесів.

Публікація «Культурно-Просветительные Конференции Киевского Пролетариата» містила огляд роботи проведених конференцій для представників професійних спілок та інших робітничих організацій.

Окрім того, редакція опублікувала звіт про культурно-просвітницьку роботу Київської ради робітничих професійних кооперативів, її шкільної та лекційної секцій. На сторінках видання також було вміщено поезії, зокрема В. Буречарського («Молнией достали», «Утес», «На заре», «Старому городу»), І. Еренбурга «Слава труда». У рубриці «Стихи рабочих» надруковано вірші Р. Вітовської («Гимн свободы», «Пролетариату», «Мы идем», «Красный праздник», «Грядущей культуре», «Юным пролетариям»), М. Вінтер («У музея») та ін.

Бібліографія: Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 75.

О. Філіпова

2655

ПРОЛЕТАРСКОЕ ТВОРЧЕСТВО: Вестник «Культа Пролетарских Искусств» (1919 № 1—3); Вестник Под'отдела Искусств Х. Губ. Нар. Обр. (1919 № 4). — Временно выходит еженедельно. № 1. 1919, 16 марта.

Ред. Редакционная коллегия. — **Харьков, 1919:** Изд. «Культ Пролетарских Искусств» (1919 № 1—3); Под'отдел искусств Г. О. Н. О. (1919 № 4). 8-я Советская тип. *Адр. ред.:* Харьков, Московская, 2.

Вийшло: 1919 — № 1—4; Ф. 54×37 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 90 к.

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 2, 4; **ДНАБ**: 1919 — № 1—4.

Примітки: Зліва від назви — логотип організації: «Культ пролетарських мистецтв» (№ 1—3). Мова видання — російська.

Редакція часопису мала на меті згуртувати довкола себе творче робітництво та популяризувати й поширювати пролетарське мистецтво серед мас. Як зазначено в першому номері видання, на його сторінках «запечатлеются литературно-художественные творения пролетариата, его мысли и мнения о своей культуре, будут подводиться итоги достигнутого и созданного, поведется дневник культурной жизни и творчества пролетариата» (№ 1).

Провідною темою більшості публікацій було обговорення призначення робітничої творчості та її змістового наповнення. Автори видання обстоювали думку, що потрібно суттєво реформувати пролетарське мистецтво, розвивати насамперед його ідейну складову та колективну творчість: С. Рашба «Пролетарское творчество» (№ 2), Л. Леонідов «Выявления творчества пролетариата и пролетарского творчества» (№ 3).

У газеті підкреслювалося, що чималу роботу у цьому напрямі здійснює харківська організація «Культ Пролетарских Искусств», зокрема її літературний відділ: В. Васін «Возрождение искусства на Украине» (№ 1); Мілов «К вопросу о деятельности Литер. Отдела К. П. И.»; Аспе «Старое искусство и пролетарское творчество» (№ 3). Майже у кожному номері на останній сторінці детально інформувалося про діяльність різних відділів «Культу Пролетарских Искусств» — музичного, літературного, кіностудії. Організаційним питанням також присвячена рубрика «Информационный отдел» («Иногородняя хроника»).

Багато уваги у виданні (рубрика «Театр») приділялося діяльності робітничих аматорських гуртків, перед якими висувалися нові ідейні завдання і творчі принципи — театр мав стати могутнім засобом комуністичної пропаганди: В. Львович «Наши мечты и достижения» (№ 2), Н. Кловський «О маленьких театрах» (№ 3).

Четвертий номер цілковито присвячено святу Першого травня і має суто агітаційний характер. Його зміст становлять поезії, оповідання, спогади, роздуми на першотравневі теми.

Художня творчість в «Пролетарском искусстве» представлена поезіями М. Злотопольського, С. Калашникова, М. Лязгіна, Г. Петникова, ескізами П. Бабаєва, В. Васіна.

Під рубрикою «Хроника» (підрубрики: «Местная» і «Иногородняя») подавався огляд місцевого літературно-мистецького життя, зокрема, йшлося про відкриття у Харкові нового українського робітничого театру, започаткування у селах робітничих клубів та театральних аматорських гуртків тощо. Рецензії на книжкові новинки публікувалися під рубрикою «Новые книги» («Библиография»), а листування редакції охоплював «Почтовый ящик».

Окрім згаданих авторів, до видання дописували: В. Владіміров, Ханович, Южанін.

Останній (4-й) номер побачив світ 1 травня 1919 р.
Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 230; Газети України 1917—1920 років... С. 71; Газети України 1917—1920 років... С. 184.

О. Серада

2656

ПРОМЕТЕЙ: Журнал освобожденного творчества и независимой мысли. — Вып. 1. 1919, [май].

Ред.: не зазначено. — **Україна [Харьков], 1919**: *Адр. ред.*: Петроград, Николаевская, 8; г. Полтава, Панянский б-р, 10.

Вийшло: 1919 — Вып. 1; Ф. 21,5×17 см; Обс. 123 с.

Наявність у фонді: **ХДНБ**: 1919 — Вып. 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Журнал був однією зі спроб спільного видання російських та українських молодих літераторів. Часопис ставив собі за мету «достижение чисто художественных целей, главным образом, намерен способствовать пробуждению творческой потенции украинской и русской молодежи», а до участі у виданні редакція планувала залучити «лучшие литературные силы Украины и России».

У статті І. Смелова «Чиновники от искусства и молодое творчество» зазначено час написання матеріалу: «май 1919 г.». Ймовірно, що й журнал міг вийти у травні того ж року.

На сторінках «Прометей» домінували художні твори молодих авторів, які в майбутньому не залишили суттєвого сліду в історії літератури. У ньому було вміщено пронизані пафосом свободи та боротьби вірші Костянтина Данаєва, Олени Колобкової, Петра Сіяльського, М. С. Штромберга, Якова Шульгіна, оповідання Ольги Горячевої «Львиный лик» та драматичні етюди Антона Монтеллі з циклу п. н. «Злое лоно» і т. д.

Значне зацікавлення викликають стаття І. Смелова «Чиновники от искусства и молодое творчество», у якій зроблено літературознавчий огляд видань

«Пролеткульту» за 1919 р., та рецензія С. Разіна «De arte literarum (Книжные новинки)», у якій проаналізовано поетичні збірки Максиміліана Волошина «Демоны глухонемые» (1919) та Георгія Шенгелі «Раковина» (1918) і критично оцінено журнал «Творчество» та вміщені у ньому вірші Анни Ахматової.

Журнал мав декілька розділів, як-от: «Стихи», «Проза», «Статьи» та «Критика».

Серед цікавих авторів часопису І. Смєлов та С. Разін.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 141; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 87.

В. Габор

2657

ПРОМЕТЕЙ: Двухнедельное иллюстрированное литературное приложение к «Известиям Одесского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (1919 № 1); Иллюстрированный литературный журнал (1919 № 2/3). — Выходит два раза в месяц — 1-го и 15-го числа (1919 № 2/3). Г. 1. № 1. 1919, 8 июня.

Ред. Редакционная коллегия «Известий Одесского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов». *Отв. ред.* Александр Кичнибуров (1919 № 2/3). — **Одесса, 1919:** Первая сов. тип. бумажно-полиграфического отдела при Совнархозе (1919 № 2/3).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1, 2/3; Ф. 32×26 см; Обс. 8 с. (1919 № 1), 20 с. (1919 № 2/3); Ц. номера 2 р. (1919 № 1), 5 р. (1919 № 2/3).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 2/3.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Назву журналу «Прометей» запозичено з античної міфології з метою засвідчити символічну спорідненість пролетаріату з образом грецького героя-рятівника. У редакційній замітці на першій сторінці також зазначалося, що часопис слугуватиме своєрідною трибуною творчого робітництва та популяризуватиме соціалістичну модель розвитку культури.

Матеріали видання систематизовано під рубриками «Статьи» та «Революция и искусство». Основний зміст першої із них становили замітки ідеологічного характеру про активних діячів комуністичного руху — Р. Люксембург, К. Лібкнехта, К. Маркса; розкривалася суть марксистського вчення тощо.

Літературно-мистецький блок представлено публікаціями: Даймон «Максим Горький», «Пролетариат и искусство», Ельде «Пролетарский театр», А. Зарніцин «Погромщики красоты», С. Б. «Музыкальные заметки», а також матеріалами підрубрики «Хроника искусства».

Рецензії на художні твори авторства А. З. та Петрова вміщувалися у підрубриці «В мире книг». На сторінках наявного числа опубліковано поезії О. Блока, В. Брюсова, І. Рукавішнікова; оповідання Шолом-Алейхема (у перекладі Л. К.), Л. Кармена.

Серед авторів видання — К. Кеманов, В. Керженцев, І. Рубін, Шахно Епштейн.

Останній (2/3-й) номер вийшов 1 липня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 135; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 141.

О. Середа

2658

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ДВИЖЕНИЕ: Приложение к «Известиям» В.Р.-К.П.У. и Х.С.Р.Д. № 61; Приложение № 3, 4, 5, 6, 7 к «Известиям». — Б. н. 1919, 6 марта.

Ред.: не зазначено. — **Харьков, 1919.**

Вийшло: 1919 — Б. н. 6 марта, [?], № 3—7; Ф. від 61×32,5 см до 62,5×29,5 см; Обс. 1 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Б. н. 6 марта, № 3, 4, 6, 7.

Примітки: Російськомовний додаток без номера вийшов до № 61 газети: «Известия Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины и Харьковского Совета Рабочих Депутатов» (див. № 2109), № 3 до № 7(71) «Известия Всеукраинского Центрального Исполкома Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Харьковского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (див. № 2483), № 4—7 — до № 77, 88, 94 газети та «Известия Харьковского Совета и Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (див. № 2526).

У додатку вміщувалися статті про професійну діяльність та резолюції з різних аспектів професійного руху, зокрема з організаційних питань, а також різні офіційні звернення, як-от Українського бюро та Харківського відділення військово-продовольчого бюро Всеросійської центральної ради профспілок до

фабрично-заводських комітетів і правлінь профспілок і робітників Харкова (№ 6).

Автори розповідали про роботу 2-го Всеросійського профспілкового з'їзду та прийнятті на ньому резолюції, про професійний рух в Україні та його перспективи (№ 1), про підготовку до з'їзду профспілок України (№ 6), про старі та нові спілки й тарифну політику (№ 3), профспілковий рух у Катеринославі (№ 7), порушували питання про те, якими повинні бути професійні спілки (№ 4), тощо. Під рубрикою «Профессиональные союзы за неделю» систематично виступав А. Шин.

Активно співпрацював із додатком В. Косіор. Зокрема, він опублікував низку статей, як-от: «О забастовках в Советской Республике» (№ 6), «Союзы и организация производства на Украине» (№ 7).

У центрі уваги дописувачів були питання взаємозв'язку профспілок із диктатурою пролетаріату (№ 4).

Серед активних авторів додатка були: Андреев, Борисов, Л. Гін, С. Каплун, Б. Козелев, В. Косіор, Г. Новак, Л. Полонська, К. Самойлова, А. Шин.

В. Габор

2659

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ДВИЖЕНИЕ:

Еженедельный Бюллетень Бюро Юга России Всероссийского Центрального Совета Союзов (1919 № 2—8); Еженедельный орган организ. Инструкт. Бюро Всерос. Центр. Совета Проф. Союзов на Украине (1920 № 1); Орган Орг.-Инстр. Бюро Всерос. Центр. Совета Проф. Союзов (1920 № 3, 4); Орган Южного Бюро Всероссийского Центрального Совета Профессиональных Союзов (1920 № 5—13, 1921 № 41/42—49/50); Орган Южбюро В.Ц.С.П.С. и Харьковского Губпрофсовета (1920 № 14 — 1921 № 39/40, 1922). — № 1. 1919, июнь.

Ред. Б. Козелев (1919 № 2—7), В. Полонский (1919 № 8), Редакционная коллегия (1920 № 24—32, 1922), Редакционная коллегия Южбюро ВЦСПС (1920 № 33 — 1921). Отв. ред. Д. Шварцман (Данильский) (1920 № 20). Ред.-изд. Организ. Инструкт. Бюро Всерос. Центр. Сов. Проф. Союз. на Украине (1920 № 2—4), Южное Бюро Всер. Центр. Сов. Проф. Союз. (1920 № 5—13), Южбюро В.Ц.С.П.С. и Харьковский Губпрофсовет (1920 № 14—19). — **Харьков** (1919 № 2, 1920—1922); **Киев** (1919 № 3—8), **1919—1922: Изд.** Бюро Юга России В.Ц.С.П.С. (1919 № 2—8), Южбюро В.Ц.С.П.С. (1920 № 24—32, 1921 № 5 — 1922),

Политотдел Украинского Сов. Труд. Армии (1921 № 1—3/4). 8-я Сов. Тип. (1919 № 2); Советская Тип., ул. Ленина, 19 (1919 № 3—8); Первая Харьковская Советская тип. (1920 № 1—12); Вторая Советская тип., Харьков (1920 № 13—32); Типо-лит. Штаба Южного фронта (1920 № 33 — 1921 № 3/4); Типо-лит. Вооружил Украины (1921 № 6, 7); Типо-лит. Укрпур'а (1921 № 8—21/22); Типо-лит. Штаба В. С. Укркрыма (1921 № 23/24—29/30); Тип. Южбюро ВЦСПС, Сергиевская пл., 2 (1921 № 31/32 — 1922). Адр. ред. и конторы: г. Харьков, Дворец Труда (б. Россия), кв. № 47 (1919 № 1, 2), пл. Розы Люксембург, д[ом] «Россия», кв. 60 (1920 № 11—13, 19—23), пл. Розы Люксембург, д[ом] «Россия», кв. 66 (1920 № 14—18), пл. Розы Люксембург, д[ворец] Труда, кв. 60 (1920 № 24—32), пл. Тевелева, Дворец Труда, кв. 60 (1920 № 33 — 1921 № 29/30), г. Киев, Караваевская, 11 (1919 № 3—8). Адр. ред.: Харьков, пл. Розы Люксембург, дом «Россия», № 60 (1920 № 1—10), пл. Розы Люксембург, д[ом] «Россия», № 72/73 (1921 № 31/32 — 1922).

Вийшло: 1919 — № 1—8, [?], 1920 — № 1—28, 29/30, 31—35, 1921 — № 1(36), 2(37), 3/4(38/39), 5(40)—20(55), 21/22(56/57), 23/24(58/59), 25/26(60/61), 27/28(62/63), 29/30(64/65), 31/32(66/67), 33/34(68/69), 35/36(70/71), 37/38(72/73), 39/40(74/75), 41/42(76/77), 43/44(78/79), 45/46(80/81), 47/48(82/83), 49/50(84/85), 1922 — № 1(86)—8(93); Ф. від 45×32 см до 61×52 см; Т. 5000—10 000 пр.; Обс. 2—8 с.; Передпл.: на 1 мес. 6 р. (1919 № 2—8), в Харькове 18 к., в провинции 22 к. (1922). Ц. номера 1 р. 50 к. (1919 № 2—8), 2 р. (1920 № 3—25), 10 р. (1920 № 26 — 1921 № 8), 1000 р. (1921 № 31/32—41/42), 10 000 р. (5 к.) (1922 № 8).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 2, 3, 5—8, 1920 — № 1, 3—6, 8—35, 1921 — № 1(36)—5, 7, 8, 11, 13—16, 18—23/24, 31/32—35/36, 41/42—49/50(84/85); **ДНАБ**: 1919 — № 2—8, 1920 — № 6, 9, 12—15, 17, 22, 24, 26, 28, 1921 — № 1(36), 2, 5—49/50(84/85), 1922 — № 3(88), 8(93).

Примітки: Наявний № 2 вийшов 20 червня 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран — соединяйтесь!». № 1 за 1920 р. вийшов п. н. «Бюллетень “Профессиональное движение”». Від № 25 за 1920 р. видання виходило з позначкою «Р.В.Ц., г. Харьков».

Газета ідеологічного спрямування, адресована насамперед робітникам України. Матеріали видання систематизовані в численних інформаційних рубриках. Провідною темою багатьох публікацій було з'ясу-

вання потреб та завдань професійних робітничих спілок, їхньої ролі у соціалістичному будівництві, розвитку промислової та господарської сфери в Україні: А. Андреев «Профессиональные союзы и рабочая мобилизация» (1919. № 2), В. Полонський «Профессиональные союзы и Совнархозы» (1919. № 3), «Вопросы организационного строительства» (1919. № 5), Н. Глебов «Единая воля» (1920. № 11), К.-Р. «Об организации сельско-хозяйственных рабочих» (1920. № 19), М. Р. «Ближайшие конкретные организационные задачи» (1920. № 32), А. П.-ов «Задачи профессиональных союзов в деле восстановления промышленности» (1921. № 14(49)). У 1921 р. на сторінках газети розгорнулася жвава дискусія серед робітників про завдання і роль профспілок у тогочасних обставинах.

Редакція гостро критикувала політику генерала А. Денікіна, зокрема щодо робітничого питання, тому закликала українські професійні робітничі сили до загальної мобілізації на захист своїх інтересів: Б. Козелев «Генерал Деникин о рабочем вопросе» (1919. № 2), «Мы ушли, но мы еще вернемся!» (1919. № 3), В. К. «Наши задачи» (1919. № 5). Таку ж негативну позицію автори видання висловлювали стосовно політики Н. Махна: М. Сербіненко «Махновщина и рабочий класс» (1920. № 32).

Автори видання декларували захист інтересів українського робітництва та порушували важливі соціальні питання у робітничому середовищі, як-от: В. К. «О снабжении рабочих продовольствием на Украине» (1919. № 2), А. Падерін «Социальное обеспечение трудящихся на Украине» (1920. № 4, 5), І. Данишевський «Единая медицина и медицина страховая» (1920. № 6); ін. Під постійною рубрикою «Страхование и охрана труда» порушувалися проблеми соціального страхування робітництва, охорони їхньої праці на виробництві та підвищення заробітної плати.

Про досвід функціонування робітничих профспілок за кордоном йшлося у замітках: Н. Глебов «Начало расплаты» (1919. № 8), «Профессиональное движение в Англии» (1920. № 12). № 43/44 за 1921 р. вийшов з позначкою: «Специальный номер, посвященный «Неделе профинтерна».

Окрім цього, редакція наголошувала на потребі розвитку середньоспеціальної освіти з метою підвищення професійного рівня робітників: «Конкретные задачи профессионально-технического образования» (1920. № 20), Ал. Бейлін «Профессиональное образование заводского ученичества» (1920. № 23).

Господарсько-економічна тематика представлена у газеті низкою публікацій: Б. Козелев «Украинские рабочие и строительство Народного Хозяйства» (1919. № 6), С. Стрельбицкий «Условия здоровой тарифной политики» (1919. № 7), А. Гольцман «Новая экономическая политика и Харьковск. металлопромышленность» (1921. № 23/24(58/59)) та замітками під рубрикою «Хозяйственная жизнь Украины».

На сторінках «Профессионального Движения» як друкованого органу Бюро Півдня Росії ВЦСПС чимало уваги присвячувалося діяльності цієї організації: «Из деятельности Всер. Центр. Совета Проф. Союзов» (1920. № 1). У кожному номері вмішувалися детальні звіти та розпорядження керівництва під рубриками: «В Бюро Юга России В.Ц.С.П.С.» («Из деятельности Южного Бюро В.Ц.С.П.С.»), «В Южбюро Всерос. Обединений»), «Организационный вопрос». У виданні також діяли такі рубрики: «В краевых об'єдинениях», «С'езды» («С'езды и конференции», «С'езды и Совещания»), «В Киевском Совете Профессиональных Союзов» («В Киевских Союзах»), «Провинция» («В провинции»), «По Харьков» («Харьков»), «По югу» (профспілкова діяльність), «По Советской России», «По Украине», «На фронте труда» (робітниче життя та трудові досягнення), «Тариф» (порядок оплати праці робітників), «Продовольствие», «Союзы и Народное Хозяйство», «Рабочие и реализация урожая», «Заготовка и снабжение» (господарські проблеми), «За границей» («Из-за границы», «Международное рабочее движение») (міжнародне профспілкове життя), «Культурно-просветительная работа» (організація культурно-просвітницької пропаганди серед робітників), «Печать» (огляд більшовицької преси), «Литература по профдвижению», «Об'явление».

Серед найактивніших (окрім вже згаданих) авторів видання — В. Бажанов, Н. Бельський, Ф. Булкін, Б. Емдіна, Б. Колесников, А. Лозовський, Л. Немченко, Іван Перепічко, Т. Петухова, І. Побережський, Л. Полонська, М. Рубінштейн, М. Томський, Б. Якерсберг.

Останній (8(93)-й) номер побачив світ 18 березня 1922 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 27; Газети України 1917—1920 років... С. 72; Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С. 116; Газети України 1917—1920 років... С. 136.

О. Серада

2660

ПУТИ ТВОРЧЕСТВА: Журнал Подъотдела Искусств. Отдел народного образования Харьковского губ. исполкома (1919 № 1/2); Журнал Подотдела Искусств отдела народного образования Харьковского губисполкома (1919 № 3, 4); Литературно-художественный ежемесячник (1920). — № 1/2. 1919.

Ред. Редакционная Коллегия (1919), Г. Петников (1920). — **Харьков, 1919—1920:** *Издание* Подъотдела Искусств Отдела Народного Образования Харьковского Губ. Исполкома (1919); *Изд.* Хар. Губ. Отдел Искусств (1920). Харьковская вторая Советская тип. (1919 № 1/2). *Адр. ред.:* Харьков, ул. Садово-Куликовская, д. 7/2 (1919 № 1/2).

Вийшло: 1919 — № 1/2, 3—5, 1920 — № 6/7; *Ф.* від 23×16,5 см до 27,5×20,5 см; *Обс.* 46—64 с. (1919), 100 с. (1920); *Передпл.:* на мес. не менее двух выпусков с доставкой в Харькове и иногородним 10 р. Ц. номера 5 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1/2—5, 1920 — № 6/7; **ДНАБ:** 1919 — № 1/2; **ХДНБ:** 1919 — № 1/2—5, 1920 — № 6/7; **РНБ:** 1919 — № 1/2, 3, 5, 1920 — № 6/7.

Примітки: Місяців виходу журналу не зазначено, за винятком № 4 від 1 травня 1919 р. Мова видання — російська.

Літературно-художній місячник «Пути Творчества», одне із яскравих харківських російськомовних видань кінця 1919 р. — початку 1920-х рр. був близьким російським та російсько-українським футуристам і художникам, які активно друкувалися на його сторінках, суттєво вплинувши на його змістове наповнення та мистецьке оформлення.

Як офіційний орган підвідділу мистецтв Відділу народної освіти Харківського губвиконкому, журнал вміщував постанови президії і губвиконкому з театральних питань та широко висвітлював діяльність своїх засновників, а також Харківської спілки мистецтва, Комітету образотворчого мистецтва, Харківського театального комітету, губерньського літературного комітету, Харківського художнього цеху та Профспілок діячів лівого мистецтва у Харкові, мистецьке й театральне життя Харкова, порушував проблеми всіх видів мистецтва й активно пропагував революційне мистецтво, яке, на думку редакції, було народною справою (1919. № 1/2).

Пустити в хід «нашу фабрику искусства» заклика-ли також робітників і селян від імені «Всеукраїнського

Совета Искусств» О. Гастев, Г. Петников, П. Ільїн, М. Біхтера та Б. Вольський (1919. № 1/2), а В. Пічета (під справж. прізвищем та крипт. В. И.) ратував за пролетарське мистецтво у статтях «Несколько слов о пролетарском искусстве» (1919. № 3) та «Прикладное искусство, как коллективное и для коллектива» (1919. № 4).

Зазвичай номери «Пути Творчества» відкривалися літературними творами. У журналі було опубліковано вірші, етюди, поезії в прозі та оповідання таких російських літераторів: М. Асеев, А. Белий, Божидар (справж.: Богдан Гордеев), Ада Владимірова, О. Гастев, Василіск Гнедов, Олена Гуро, Рюрик Івнев, О. Мандельштам, Б. Пастернак, Г. Петников, В. Хлебников, Г. Шенгелі та ін.

Зарубіжну літературу презентувала комедія бельгійського драматурга Шарля Ван Лерберга «Пан» без зазначення перекладача (1919. № 3—5), а в перекладі Г. Петникова — твір Новалиса «Ученики в Сансе» (1920. № 6/7).

Літературознавчу та культурологічну частину журналу становлять статті Бенедикта Лівшиця «В цитадели революционного слова» (1919. № 3), Віталія Рижкова «О пантеизме» (1919. № 3, 4), Девайона «Диктатура лиризма» (1919. № 4), Віктора Хлебникова «О современной поэзии» — у ній проаналізовано й творчість Г. Петникова та О. Гастева, Осипа Мандельштама «Государство и ритм» (1920. № 6/7) та багато ін.

Прикметною особливістю журналу «Пути Творчества» було й те, що на його сторінках друкувалися малюнки відомих тогочасних українських та російських художників: Ю. Анненкова, В. Бобрицького, В. Кандинського, Б. Косарева, К. Малевича, Марії Синякової та ін. Редакція широко висвітлювала образотворче мистецтво, розповідала про першу пролетарську виставку, ілюструючи публікацію картинами як дітей і робітників, так і професійних художників, друкувала враження про виставку та ескізи оформлення до театральних вистав.

Надзвичайно обсяговим був блок, присвячений театральному життю. Публікації на теми театру вміщувалися під рубрикою «Театркульт». У них автори порушували питання пролетарського театру, який мають створити люди праці (1919. № 1/2), та будівництва нового театру (1919. № 4), висвітлювали діяльність Харківського театру та Дитячого театру в Харкові (1919. № 1/2, 3), Першого радянського драматичного театру та Губерньського пересувного радянського театру (1919. № 3), вміщували огляди

роботи Студії Московського художнього театру (1919. № 1/2) та інформували читачів про майбутні концерти та вистави.

Про театральне життя друкувалися повідомлення і під рубрикою «Вести отовсюду», зокрема з Москви і Петрограда та з Києва.

У «Музыкальном отделе» активно виступав композитор Борис Яновський зі статтями щодо завдань оперного театру (1919. № 1/2—4), хорового співу (1919. № 1/2), музики до певних театральних вистав (Пан и Христос. 1919. № 4) та із замітками «Музыка к “Ганнеле” и “Пану”» (1919. № 4).

У деяких публікаціях йшлося про важливі течії в тогочасній російській музиці, зокрема про імпресіонізм вів мову Йосиф Шиллінгер (1919. № 1/2); С. Дремцов — «О музыке народной»; Яків Назаренко — про «Народное песнетворчество» (1919. № 4).

Під рубрикою «Библиография» автори часопису аналізували нові періодичні видання, зокрема харківські журнали Художнього цеху «Творчество» (1919. № 1/2, 4) і щотижневу наукову марксистську «Мысль» (1919. № 1/2), київське «Революционное Искусство» (1919. № 4), «Сборник нового искусства» (Київ; Харків, 1919) та щорічник мистецтва і гуманітарного знання «Гермес» (Київ, 1919) (1920. № 6/7), поетичні збірки авторів журналу О. Гастева, Г. Петникова та ін.

Журнал мав декілька відділів та рубрик: «Отдел официальный», «Отдел изобразительных искусств», «Театркульт», «Музыкальный отдел», «Местный отдел», «Хроника», «Вести отовсюду», «Библиография».

На сторінках «Путей Творчества» виступали з цікавими й актуальними статтями відомі як російські, так і українські автори: В. Бобрицький, Б. Глаголін, І. Коваленко, Яків Назаренко, Василь Пічета (під справж. прізвищем та крипт. В. И.), В. Перцов, Віталій Рижков, Віктор Хлебников, Йосиф Шиллінгер, Борис Яновський; поети та художники, які жили в Харкові чи були уродженцями Харківщини, як-от: Богдан Гордєєв), О. Гастев, Б. Косарев, Г. Петников, Марія Синякова і згадуваний вже В. Хлебников.

Останній (6/7-й) номер вийшов друком на початку 1920 р.

Бібліографія: Периодика по литературе и искусству... С. 208—209; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 143; Українські періодичні видання у фондї ХДНБ... Вип. 2. С. 94; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по языкознанию... С. 52.

В. Габор

2661

ПУТЬ К СВОБОДЕ: Орган революционных повстанцев и войск Батько-Махно (1919 № 1); Орган революционных повстанцев и Гуляйпольского Союза Анархистов (1919 № 2—3); Орган революционных повстанцев Украины (1919 № 4); Орган революционных повстанцев Украины (Махновцев) (1919 № 7—12); Ежедневная газета революционных повстанцев Украины (махновцев) (1919 № 15—40). — № 1. 1919, 17 мая.

Ред. Коллегия (1919 № 1—3), Редакционная Коллегия (1919 № 4—40). — **Гуляй-Поле** (1919 № 1—3); [б. м. (1919 № 4)]; **Александровск** (1919 № 5—21); **Екатеринослав** (1919 № 22—40), **1919—1920: Изд.** Штаб дивизии войск имени Батько-Махно (1919 № 1—3), Культурно-Просветительная Комиссия Революционной Повстанческой Армии (1919 № 4—7), Культурно-Просветительский Отдел Революционно-Повстанческой Армии (1919 № 11—15), Культ.-Просв. Отд. при Реввоенсовете повст. арм. Украины (махновцев) (1919 № 21), Культ.-Просв. Отдел Револю.-повст. армии Украины (Махновцев) (1919 № 22—40). *Адр. ред. і контори:* Александровская улица, д. № 5 (1919 № 9—21), Проспект, 106 (1919 № 22), Проспект, № 97 (1919 № 24—40).

Вийшло: 1919 — № 1—41, 1920 — № [?]; *Ф.* від 44×35 см до 54×38 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Ц.* номера 50 к. (1919 № 1), 75 к. (1919 № 2), 1 р. 50 к. (1919 № 7—21), 2 р. (1919 № 22), розничная продажа в Екатеринославе 2 р. 50 к., на ст. жел. дор. и в др. местн. 3 р., через организации (для сел, волостей, рабочих ор-ций и т. п.) 1 р., повстанцы — бесплатно (1919 № 24—40).

Наявність у фондї: **ДНАБ:** 1919 — № 1—4, 7, 9, 11, 12, 15, 21, 22, 24, 26—28, 32—34, 36—40.

Примітки: За показником А. Дубовика, редактор — П. Аршинов (1919), І. Тепер (Гордєєв) (1920). Періодичність виходу — щотижня (1919 № 1—11), щоденно (1919 № 12—40). У виході газети були перерви: № 3 вийшов 4 червня, № 4 — 3 жовтня у дорозі з Умані, останній наявний № 41 — 6 грудня 1919 р. Вихід відновлено 5 липня 1920 р. у Гуляй-Полі. Гасла газети: «Свобода неделима. Нельзя урезать часть ее, не убивая целого. М. Бакунин», «Освобождение трудящихся — есть дело самих трудящихся!» (1919 № 1—3). Мова видання — російська. Від 26 листопада 1919 р. виходила газета «Шлях До Волі» (*див.* № 2332).

Газета була основним ідейним органом махновців, реалізованим у травні 1919 р. У редакційній статті (№ 1) зазначалося, що видання повинно бути виразником думок революційних повстанців, ознайомлювати народ України з життям інших революційних народів, «чтобы общими дружными шагами идти по Пути к Свободе в царство настоящего равенства и справедливости — в Анархический Коммунизм».

У № 1 за 1919 р. опубліковано статтю Н. Махна «За вольную волю», в якій, зокрема, зазначено, що партія комуністів-більшовиків спотворила революційні принципи державною владою, а тепер переслідує повстанців та всіх революціонерів, які думають інакше.

Головні теми публікацій газети — боротьба повстанців із військом отамана М. Григор'єва, більшовиками та денікінцями, завдання й проблеми власного війська, що висвітлювалися у численних інформаційних повідомленнях і статтях (Г. С. А. «Новый Петлюра», Рощин «Кто такой Григорьев?» (№ 1); М. Уралов «Как белые расправляются с рабочим людом» (№ 3); Бутирець «Цѣли нашей армии» (№ 4); його ж «Вакханалия деникинцев» (№ 9); Яшин «Безсильная злоба» (№ 37); ін.). Публікувалися воєнні огляди за підписом Старий стратег: «Разгром деникинцев» (№ 4), «Военный обзор» (№ 7), «Борьба за жизнь и смерть» (№ 22), «Наша война» (№ 24, 27), «Общий обзор» (№ 32), «Быть или не быть» (№ 38). Постійно вміщувалися оперативні зведення відомостей із фронтів, що подавалися в газеті від імені штабу 1-ї Української повстанської дивізії, Революційної повстанської армії ім. Батька-Махна, начальника штабу Білаша та тимчасового виконувача обов'язків начальника штабу Тарановського.

У виданні друкувалися важливі документи — розпорядження та накази по Гуляйполю Н. Махна (№ 1), його звернення (Всем, всем, всем! № 3; К железнодорожникам. № 9; К гражданам Александровска. № 21; Ко всему трудовому народу Украины. № 38; ін.), накази коменданта Катеринослава Дороша, заяви контррозвідки за підписом Зінковського тощо. Систематично вміщувалися оголошення від Реввійськради армії махновців, звіти про перебіг її засідань тощо. У № 12—15 за 1919 р. опубліковано «Проект декларации Революционной Повстанческой армии Украины (Махновцев)», прийнятий на засіданні Реввійськради 20 жовтня 1919 р., в якому наголошувалося, що махновський рух — це широкий народний повстанський рух, для якого військо Н. Махна є тільки підтримкою.

Великий масив публікацій газети — це статті, значною мірою визначальні для формування ідеологічного підґрунтя повстанського руху. Ці матеріали є одним із найбільш важливих джерел до вивчення історії махновського руху й анархізму в Україні: А-ъ, Батько Махно «Чего добиваются повстанцы-Махновцы», «Гуляйпольский Союз Анархистов» (№ 1, 2), «Конфедерация анархических организаций Украины» (№ 2), Робітник Валя Семенов «Безвластное строительство» (№ 9), Єлена Келлер «Свобода для всех» (№ 11), цикл матеріалів В. Волина п. н. «Беседы о власти и безвластии» («О политике», «О государстве»; ін.) (№ 32, 33, 35, 36; ін.), його ж «О вольном городе» (№ 26), статті А. Кареліна під спільною назвою «Государство и анархисты» («Определение государства», «Правители») (№ 32, 33, 38, 39) та ін. Нерідко друкувалися статті із критикою негативних явищ у війську Н. Махна, проблем в анархістських організаціях тощо: М. Уралов «Недостаток механизма (Посвящаю некоторым членам Реввоенсовета)» (№ 27), Яшин «Наши недостатки» (№ 32), його ж «Наши недостатки (Разврат и пьянство)» (№ 36).

Багато уваги редакція приділяла висвітленню стосунків повстанців і комуністів-більшовиків, передбачаючи, що обом силам невдовзі доведеться зіткнутися у збройній боротьбі (Марин. Идущий большевизм. № 26) та акцентуючи постійне перекручування більшовиками фактів, безпідставні звинувачення на адресу Н. Махна, демагогію (Горин. Революционная фраза или революционное дело? № 32; Эмигрант Иосиф. Что они себе думают? № 39).

На шпальтах газети друкувалися відповіді на звинувачення повстанців або анархістів у пресі опонентів — катеринославській більшовицькій газеті «Звезда» та місцевому органів правих есерів «Народовластие» (статті: П. Аршинов (псевд.: Марін) «Ложь и правда» (№ 37); Роваза «Ответ старым девам» (№ 33); традиційні огляди преси).

Часом автори зверталися до національного питання, наголошуючи, що національні традиції зміцнюють буржуазію, але є згубними для трудящого люду (Лашкевич. Знамена революции. Национализм и революция. № 40). Неодноразово на сторінках газети з'являлися гасла проти національної ворожнечі, обурливі публікації з приводу єврейських погромів в Україні (Зверское убийство в Колонии. № 1; Могила П. Где же конец насилию? № 2; Волин. Стыдно! № 36; ін.).

Принагідно друкувалися статті, що стосувалися продовольчої проблеми, замітки про робітниче життя,

матеріали, які засуджували низький рівень тогочасного театрального мистецтва тощо.

Окремі числа містили вірші за підписами: Махновець-Повстанець, А. Неволін, Повстанець, Чашарін; фейлетони Ровази, Робітника Валі Семенова; подорожні нотатки Я. Алого. У № 4 за 1919 р. надруковано «Марш повстанцев».

Поодинокі україномовні матеріали, як-от: Праведний «До селянів» (№ 21), Повстанець «До повстання» (№ 25), засвідчують намагання анархістів закріпити свій ідеологічний та політичний вплив на теренах України. Деякі публікації газети ілюстровані політичними карикатурами.

Рубрики видання: «Оперативная сводка», «Военный обзор», «От Военно-Рев. Совета», «Телеграммы», «Из России», «Из за границы», «По району», «В городе», «Разные известия», «Голос повстанцев», «Рабочая жизнь», «Обзор печати», «Маленький фельетон».

Авторами передовиць часопису найчастіше були П. Аршинов (під псевд. Марін), В. Волін та Я. Алий (Яшин; справж.: Суховольський). До найактивніших авторів належали: Бутирець, Емігрант Іосиф, А. Карелін, Єлена Келлер, Петро Могила, Валя Семенов, Олександр Соколов, М. Уралов, А. Черняков та ін.

У випуску «Пути к Свободе» були тривалі перерви. Від початку червня до початку жовтня 1919 р. газета не виходила через заборону радянської влади. Після чергового припинення виходу через відступ махновців з Олександрівська й Катеринослава 5 липня 1920 р. Революційна військова рада Революційно-повстанської армії України відновила видання часопису в Гуляй-Полі — вийшло кілька чисел, віддрукованих у похідній друкарні РПАУ. Останнє, відоме дослідникам, число датовано 11 листопада 1920 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 56.

Література: Кушніренко І. К. Преса Гуляйпільщини: матеріали з історії газетарської та друкарської справи на Гуляйпільці Запорізької області. Запоріжжя, 2005. Част. 1. С. 10—23; Чоп В. М. Газети махновського руху // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. Запоріжжя, 2004. Вип. 17. С. 239—258.

Електронні джерела: Дубовик А. Периодические издания анархистов в России и в эмиграции. 1917—1963. URL: http://socialist.memo.ru/books/biblio/periodika_posle_1917.htm.

М. Процик-Кульчицька

2662

ПУТЬ ПОБЕДЫ: Красноармейский листок. — № 1. 1919, [нояб.].

Ред.: не подано. — Чернигов, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1—20; Ф. 35×24 см; Обс. 1 с.
Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 4—7, 9, 10, 14—20.

Примітки: Від № 48(228) до № 64(244) за 1919 р. листок друкувався на сторінках газети «Знамя Советов» (див. № 2098). Наявний № 4 датовано 28 листопада 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Вперед, красноармейцы, вперед, за нами и с нами народ!». Мова видання — російська.

У передовицях М. В. «Да здравствует Советская Украина!», «Просыпающиеся рабы», «Наши дети», «И они поняли», «Странствующие рыцари капитала» йдеться про тогочасну політичну ситуацію в країні, боротьбу Червоної армії з Армією УНР та військами під командуванням А. Денікіна, необхідність докорінної зміни суспільно-політичного та економічного устрою країни, виховання підростаючого покоління на нових, соціалістичних, ідеалах. У статті «Две Англии» акцентовано факт класового протистояння всередині країни: Англії лордів, які підтримують О. Колчака й А. Денікіна, та Англії робітників, які стоять на боці російського пролетаріату. Редакція наголошувала на необхідності жорсткої збройної боротьби, критикуючи аполітичність «обивателя», підкреслювала роль радянської України для стабілізації радянської влади в Росії (Ф. К. «Конец Петлюры», М. В. «Трусы», «На Киев!»).

У замітках Кр-ц А. К. («Как у нас организовалась комачейка», «Мы и они»), С. М. («Вперед к победе!»), Черного («Как облегчить положение раненых кр-цев во время передвижения») наголошувалося на необхідності цілковитої збройної перемоги над політичними опонентами, перш за все над військовими частинами О. Колчака та А. Денікіна, мобілізації усіх сил для встановлення радянської влади на відвойованій території тощо. У циклі публікацій п. н. «Письма к красноармейцам» В. Дубровського наголошено на необхідності встановлення нової, радянської, влади, яка б своїм першочерговим завданням вважала захист інтересів робітників, зокрема облаштування їхнього побуту.

Поетичні твори: Де Рекрю «К воле!», Н. Оінський «На бой», З. З. «Вперед», Фека «В лазарете», А. Бражин «Враг дрогнул».

У виданні функціонували рубрики: «Военный обзор», «Красная доска», «Письмо с фронта», «День раненого красноармейца», «Из жизни красноармейцев», «Армия труда».

Серед авторів публікацій — Марк Волохов, Баратов, Красов.

Останній (20-й) номер вийшов друком 18 грудня 1919 р.

М. Комариця

2663

ПУТЬ РАБОЧАГО: Органь Організаціонного Комітета по об'єдненію всѣхъ професіональнихъ союзовъ рѣчного транспорта, верфей, железнодорожного транспорта и всѣхъ союзовъ рабочихъ города Кіева. — № 1. 1919, 27 авг. (9 сент.).

Ред. К. Θ. Кирста. — **Кіевъ, 1919:** Изд. Організаціонный Комитетъ по об'єдненію всѣхъ професіональныхъ союзовъ рабочихъ города Кіева. Тип. «Робітничої книгарні», Крещатикъ, 42. Адр. ред. і голов. контори: Михайловская ул., № 24.

Вийшло: 1919 — № 1—59; Ф. від 53×34 см до 71×52 см; Обс. 2—4 с., 1 с. (1919 № 52, 54); Ц. номера 1 р. 50 к. (1919 № 1), 2 р. (1919 № 2—23), 3 р. (1919 № 24—59).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—59.

Примітки: Друкувалася з дозволу військової цензури. Мова видання — російська.

«Путь Рабочаго» — газета, заснована К. Кірстом у період захоплення Кіева збройними формуваннями під проводом А. Денікіна для того, щоб сформувати лояльність київських професійних спілок до ідеології Білого руху, для пропаганди аполітичності робітничого руху та з метою популяризації способу організації професійних спілок країн Західної Європи, зокрема британських тред-юніонів (Е. Н. М-въ, Д. С. Л. Британские профессиональные рабочие союзы. № 6; Профессиональный Союз кооперативныхъ служащихъ въ Великобританіи. № 8; Зиминъ. Д. Задачи профессионального движения. № 23).

На шпальтах видання публікувалися документи організації, в яких проголошувалися засади та принципи діяльності комітету, а також протоколи рад та засідань, інструкції та інші нормативні документи, які стосувалися роботи фабрично-заводських комітетів.

У публікаціях політичної тематики, автори висловлювали підтримку Добровольчій армії, здійснювали антирадянську пропаганду, критикували ідеологію та політику Директорії УНР, аналізували відносини між Росією, Великобританією й Німеччиною, перебіг протистоянь між радянською, Добровольчою армією, Армією УНР, Українською галицькою Армією.

Серед інших тем, які порушувалися на сторінках «Пути Рабочаго», були: роль сільськогосподарських

кооперативів у системі продовольчого забезпечення Кіева, оцінка промислового потенціалу окремих промислових регіонів України, у низці публікацій йшлося про питання науки, релігії, культури та мистецтва (Карлинъ. Совѣтскіе театры. № 2; Съ Донецкаго Бассейна. № 7; Чеховскій. І. Политико-экономическія бесѣды. № 51—57; Златоверхій Михайловскій монастырь. № 57).

Регулярно оглядалася преса, яка виходила в Києві та в інших містах України, зокрема матеріали газет «Кіевская жизнь», «Народное слово», «Кіевское Эхо», «Об'єдненіє».

Рубрики видання: «Официальный отдѣлъ», «Военный обзоръ», «Разныя извѣстія», «Газетный день», «Заграничная жизнь», «Рабочая и професіональная жизнь», «Хроники», «Приказъ», «Дѣла церковныя», «Театръ», «На фабрикахъ и заводахъ», «Военный обзоръ», «На фронтѣ», «Среди газетъ», «Событія въ Кіевѣ», «Въ Кіевѣ», «Въ Петлюровскомъ станѣ», «Въ Совдепіи», «Земская жизнь».

Автори публікацій: І. Косачев, Е. Н. Матросов, Н. Степаненко, Н. Федорович, І. Чеховскій та ін.

Останній (59-й) номер видання вийшов 10 листопада 1919 р.

Бібліографія: Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 56; Газети України 1917—1920 років... С. 187; Київські газети 1838—1940 років... С. 255.

Література: Молчанов Л. А. Газетная пресса России в годы революции и Гражданской войны (окт. 1917—1920 г.г.). Москва: Издатпрофпресс, 2002. С. 41; Бойко О. Д. Нариси життя Кіева. 1919 рік: політика і повсякденність. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. С. 97; Енциклопедія історії України: у 8 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 2007. Т. 4. С. 334.

Електронні джерела: Київ у період боротьби проти іноземних інтервентів та внутрішньої контрреволюції. URL: ukrssr.com.ua/kiyiv/kiyiv-interventiv-3.

Р. Бліхарський

2664

РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКАЯ ГАЗЕТА: Орган Об'єдиненнаго Волинскаго Губернскаго Комітета Украинской партии Левых Соц.-Рев. Интернационалистов. — Временно выходит еженедельно. Г. 1. № 1. 1919, 15 марта.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Житомир, 1919:** Изд. Об'єдиненный Волинский Губ. и Житом. Комитет Укр. партии Лев. Соц.-Рев. Интернационалистов. Советская Тип. Адр. ред. і контори: Б. Бердичевская, 10, зд. Губерн. Тип.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1; Ф. 55,5×34,5 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 75 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Г. 1 № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «В борьбе обрешь ты право свое!», «Боритесь — победите!». Мова видання — російська.

Видання адресувалося робітництву та селянству Житомирщини і мало на меті тамувати їхній «духовний голод», висвітлювати питання партійного і громадського життя, а також бути перехідною ланкою між трудовими масами та політичним світом (От редакции. № 1).

Редакція видання стояла на пробільшовицьких позиціях, тому на сторінках публікувалося чимало агітаційних заміток, автори яких наголошували на правильній політиці радянської влади стосовно пролетаріату та селянства, як-от: Владіміров «Почему трудящемуся люду нужна Советская власть!», А. Кіколенко «Преимущества Совѣтской Власти перед единичной диктатурой».

Водночас редакція гостро критикувала політику Директорії та її лідера С. Петлюру, переконуючи читачів у нецирості його намірів щодо українського народу: П. Зорін «Директория и трудовой народ», Namsire «Острые пера».

У виданні вміщувалися звернення до однопартійців із проханням надсилати до редакції свої біографічні відомості, вірші, оповідання.

Офіційний блок у газеті представлено наказами комісара губернських установ Житомира, які друкувалися під рубрикою «Приказы и распоряжения».

У часописі діяли такі інформаційні рубрики: «Послѣдніе новости», «Рабочая жизнь», «Партийная жизнь», «Жизнь Житомира».

Видавці планували випускати надалі газету щоденно, однак інформації про вихід нових номерів немає.

Бібліографія: Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 57.

О. Середа

2665

РАБОЧИЙ ЖУРНАЛ: Литературный еженедельник Всеукрлиткома. — № 1. 1919, авг.

Ред. Коллегия. — **Київ, 1919:** Изд. Всеукраинский Литературный Комитет. Тип. Наркомвоен'а № 3, ул. Революции, № 45. Адр. ред.: б-р Тараса Шевченка (б. Бибиковский), № 7.

Вийшло: 1919 — № 1, 2, [?]; Ф. 22×17,5 см; Обс. 32 с.; Ц. номера 2 р.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1, 2; ДНАБ: 1919 — № 1; РНБ: 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

«Робочий журнал» — друкований орган Всеукраїнського літературного комітету, який мав на меті популяризувати та розвивати пролетарську культуру, ідейно спрямовувати українське робітництво.

Провідною думкою більшості публікацій журналу було те, що головним завданням соціалістичної революції є культурно-просвітницька робота серед населення та максимальна підтримка маскультури на державному рівні. Про це йшлося у статтях: Т. Жукова «Революция и задача пролеткульта», Альбін «Чья вина?», О. Сирота «Два портфеля» (№ 1), Литвин «Война и революция, пролетариат и культура» (№ 2). Автори наполягали на потребі якнайшвидшої відбудови пролетарської культури, ліквідуванні приватних мистецьких товариств та спілок і започаткуванні централізованого «Пролеткульта», який мав визначати завдання та способи втілення робітничої творчості. Автори видання відводили мистецтву роль могутнього засобу комуністичної пропаганди та знаряддя пролетарської боротьби за соціальне визволення.

Як декларувала редакція, часопис мав на меті виявляти творчі здібності пролетаріату та поглиблювати їх, тому на його шпальтах публікувалося чимало поем, поезій революційного змісту П. Голуба, В. Єлагіна, Г. Коренєва, О. Микільчика, С. Родова. Також друкувалися оповідання й новели таких авторів, як: М. Бильдєєв, П. Голуб, Х. Жезмер, С. Кукін, М. Осипова, в яких змальовувалося життя робітників і селян та їхня боротьба за власні права. Робітнича художня творчість аналізувалася у публікації С. Родова «Очерки пролетарской литературы» (№ 2).

У виданні діяли рубрики: «Стихи», «Рассказы», «Наша литература», «Пролетарская культура», «Хроника», «Библиография».

Під рубрикою «Хроника» вміщено низку заміток про організацію та успішне проведення культурно-просвітницької роботи серед робітництва: «Бюро Пропаганды Всеукрлиткома», «Издательская деятельность Литкома», «Литературно-художественная студия Наркомпроса», «Среди железнодорожников» (№ 1), Т. К-на «В студии Наркомпроса», М. Наумов «Культурная работа среди рабочих сахарной промышленности» (№ 2) та ін. Під рубрикою «Библиография» друкувалися рецензії (авторства Т. Красавіної, Володимира К.) на збірки поезій, оповідань, на повісті

та романи. Також під рубриками «Хроника» та «Библиогра-фия» подавалися огляди літературно-мистецьких журналів, збірників, художніх книг, які виходили в Києві, Харкові у 1918—1919 рр., та друкованих органів пролеткультів в Україні й Росії.

Серед авторів журналу — С. Оленев, І. Ростова, Д. Сварожич тощо.

Останній наявний (2-й) номер вийшов у серпні 1919 р., подальша доля видання невідома.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 144; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по языкознанию... С. 52.

О. Серада

2666

РАБОЧИЙ КООПЕРАТОР: Орган Одесского Союза Рабочих Потребительных Обществ (1919 № 1); Орган Одесского Союза Рабочих Потребительных Обществ (Рабочаго Кооператива Одессы и области «Рабочее Дѣло») (1919 № 2/3 — 1920). — № 1. 1919, июль.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 1). — **Одесса, 1919—1920:** Изд. О.С.Р.П.О. (1919 № 1). Третья Советская Тип. (1919 № 1); Тип. Акц. Южно-Русского Об-ва Печ. Дѣла, Пушкинская, 18 (1919 № 2/3 — 1920). *Адр. ред.:* Одесса, Успенская, 66, Инструкторский отдел Одесск. Союза Рабоч. Потребит. Общ.

Вийшло: 1919 — № 1, 2/3, 4—6, 1920 — № 1/2; Ф. 26×19 см; Обс. 18—48 с.; Ц. номера 3 р. 50 к. — 15 р.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1, 2/3, 1920 — № 1/2; **РНБ:** 1919 — № 2/3.

Примітки: На титульній сторінці вміщено зміст номера. Мова видання — російська.

У редакційній статті першого номера редакція відзначала складний стан кооперації, пов'язаний із руйнуваннями народного господарства тривалими військовими діями, що зумовлював протистояння і економічні конфлікти між містом та селом. Пролетаріатові для здійснення власного ідеалу, наголошено в публікаціях, необхідно здобути політичну владу. Редакція не схвалювала тенденцію до об'єднання усіх кооперативних організацій та наполягала на необхідності відокремлення робітничих кооперативів (От редакции. 1919. № 1). Окреслені завдання конкретизовані у статті «Рабочий кооперативный журнал», у якій задекларовано, що кооперація для робітництва є не самоціллю, а останньою ланкою пролетарського руху разом із робітничою соціалістичною партією та профспілковим рухом. Тому журнал висвітлюватиме

факти з життя робітників крізь призму соціалістичного і професійного руху робітників. Одне з основних питань — об'єднання робітників з інших міст довкола одеського пролетаріату.

У низці статей висвітлювалися питання організації та функціонування осередків робітничих кооперативів, як-от Ю. Грінфельда «Потребительские коммуны и задачи распределения», забезпечення регіону продовольчими товарами, товарообмінні операції між кооперативами та цінова політика.

У журнальних публікаціях ішлося також про розвиток робітничих кооперативів в інших країнах, зокрема у Великій Британії, та в інших містах, про доцільність заснування робітничого банку в Одесі, підводилися підсумки діяльності товариства за 1919 р. (І. Турнер «Финансовое положение Одесского Союза Рабочих Потребительных Обществ за период январь—май 1919»).

Прагнучи пов'язати більшовицький переворот із демократичним рухом у Росії XIX ст., редакція надрукувала статтю Г. Лур'є «А. И. Герцен». Цикл публікацій п. н. «Изъ прошлого» висвітлював історію створення та подальший розвиток регіональних споживчих товариств «Объединение», «Мельникъ» тощо.

Зрідка друкувалися художні твори, як-от вірш Олексія Борисова «Молотобоецъ».

У виданні функціонували рубрики: «Изъ жизни Союза», «Изъ жизни обществъ», «Въ мирѣ кооперации», «Юридический Отдѣлъ», «Библиография».

Серед авторів публікацій — О. Борисов, Ю. Грінфельд, З. Золотарьов, К. Кулібаба, Г. Лур'є, І. Турнер, І. Ходоров.

Останній (1/2-й) номер журналу датовано січнем/лютим 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 136; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 144; *Бельский М. Р., Ижик Л. В.* Журналы старой Одессы. С. 63, 64.

М. Комариця

2667

РАБОЧИЙ ЖУРНАЛЬ: Органъ Областного Совѣта Рабочей Кооперации Юга Россіи (1919 № 1/2, 3); Органъ Совѣта Рабочей Кооперации Юга Россіи (1919 № 5/6). — Выходитъ два раза въ мѣсяцъ. Г. 1. № 1/2. 1919, мартъ.

Ред. Л. Любимовъ. — **Харьковъ, 1919:** Изд. Областной Совѣтъ Рабочей Кооперации Юга Россіи (1919 № 1/2, 3), Совѣтъ Рабочей Кооперации Юга

Россіи (1919 № 5/6). *Тип.* Т-ва Потребительныхъ О-въ Юга Россіи, Харьковъ, ул. Дѣвичья, № 14 (1919 № 1/2); Четвертая Советская *тип.*, Харьковъ, Московская, 10 (1919 № 3—5/6). *Адр. ред. і контори:* Харьковъ, Пушкинская, 3.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1/2, 3, 4, 5/6; *Ф.* 27×18 см; *Обс.* 32—48 с.; *Передпл.:* на годъ 40 р. (1919 № 1/2, 3), 50 р. (1919 № 5/6). *Ц.* номери 1 р. 75 к. (1919 № 1/2, 3), 3 р. 75 к. (1919 № 5/6).

Наявність у фондi: ХДНБ: 1919 — Г. 1 № 1/2, 3, 5/6; РНБ: 1919 — № 1/2—4.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетаріи всѣхъ странъ, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

«Робочій Журналъ» помітну увагу приділяв висвітленню питань розвитку кооперації «въ особенности нашей областной (украинской, донской и таврической)», «профессиональному и политическому движению пролетариата» та внутрішній і зовнішній політиці (Отъ редакції. № 1/2). Ще 1919 р. значна частина авторів «Рбочего Журнала» видавала споріднене видання — орган Ради з'їзду робітничої кооперації України, Дону та Криму — часопис «Жизнь».

Більшість публікацій видання можна поділити на декілька тематичних груп: кооперативні та суспільно-політичні, присвячені рухові пролетаріату.

Про українську кооперацію та її розвиток у складних суспільно-політичних умовах йшлося у статтях А. Левина «Кооперація Юга Россіи въ 1918 г.» — про розвиток кооперації у період влади гетьмана П. Скоропадського (№ 1/2), без зазначення авторства «Союзъ рабочихъ потребительскихъ кооперативовъ г. Екатеринослава и его окрестностей» (№ 1/2) та в публікації Эн-Эн «Внутреннее обозрѣніе» — аналіз політичної ситуації в Україні в період Директорії УНР (№ 1/2) тощо.

Окремо автори висвітлювали проблеми робітничої кооперації, як-от: П. Колокольников «Рабочая кооперация и экономическая политика» (№ 1/2) та Л. Яковлевича «Кооперація (Ея экономическое значеніе)» (№ 5/6).

Кооперативну тематику представляють інформаційні повідомлення та статті, які вмішувалися під рубриками «Кооперативная жизнь», «Кооперативно-юридическій отдѣлъ», «Желѣзнодорожная кооперация», «Профессиональное движение». З них читачі могли дізнаватися про діяльність кооперативів у різних містах України та культурно-просвітню діяльність робітничих кооперативів, зокрема

харківського (Объединеніе. № 3, 5/6), про результати роботи Всеукраїнського з'їзду рад, 3-й Всеросійський з'їзд робітничої кооперації та черговий з'їзд уповноважених «ЦентроСоюзу» в Москві (усі — № 1/2); розповідалося про нові правила реєстрації кооперативних товариств і спілок та права членів споживчих кооперативів (№ 1/2, 3, 5/6) тощо.

Редакція оперативно реагувала на політичні зміни в Україні, друкувала урядові документи, зокрема декрет Раднаркому з кооперативного питання (№ 1/2) та статті «Кооперація и власть въ Совѣтской Украинѣ» і «Кооперація и власть въ Совѣтской Россіи» (№ 1/2, 3, 5/6).

У полі зору авторів була також суспільно-політична та економічна ситуація в Росії (Рудневъ В. Союзники и Россія. № 1/2; Далинъ Д. Наши бумажные деньги. № 5/6).

Редакція «Рбочего Журнала» систематично друкувала статті, присвячені політичному руху та світовим лідерам соціал-демократичного напрямку, як-от: В. Базаров «Имперіализмъ и социализмъ» (№ 1/2), Л. Любимов «Политическая экономія» (№ 5/6), С. Девдаріані (під псевд.: Сан) «На пути къ интернаціоналу» (№ 1/2), Л. Л. «Франкъ Мерингъ» — про лідера німецьких соціал-демократів (№ 1/2) та рецензіях на книгу Карла Каутського «Диктатура пролетаріата» (№ 5/6).

З часописом тісно співпрацювали провідні автори щотижневого наукового марксистського журналу «Мысль», що виходив у Харкові 1919 р., зокрема В. Базаров, С. Девдаріані, Лев Повицький.

Серед авторів часопису — М. Карнаухов, П. Колокольников, Я. Пілецький, В. Руднев, А. Терехов (крипт.: А. Т.), О. Успенська (крипт.: Е. У.).

Часопис мав такі рубрики та відділи: «Внутреннее обозрѣніе», «Иностранное обозрѣніе», «Кооперативная жизнь», «Кооперативно-юридическій отдѣлъ», «Научно-популярный отдѣлъ», «Желѣзнодорожная кооперация», «Профессиональное движение», «Хроника», «Среди книгъ» та ін.

Останній (5/6-й) номер побачив світ у травні 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 144; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. Вып. 2. С. 162; Українські періодичні видання у фондi ХДНБ... Вип. 2. С. 99, 100.

В. Габор

2668

РЕВОЛЮЦИОННАЯ БОРЬБА: Орган Киевского Комитета Укр. Партии Левых Соц.-Рев. — Выходит ежедневно. № 1. 1919, 3 апр.

Ред. Коллегия. Под ред. П. Бойченко, В. Вена и М. Шелони́на. — **Киев, 1919:** Изд. Киевский Комитет Украинской Партии Левых Социал.-Революционеров. Друк. Т-ва «Робітничя Книгарня», Київ, Хрещатик, 42 (1919 № 1—8); 1-я Советская тип. (1919 № 10). Адр. ред. і контори: Крещатик, 42 (1919 № 1—3), Крещатик, 35 (1919 № 4—9), Крещатик, 1, «СВІВ» (1919 № 10).

Вийшло: 1919 — № 1—10; Ф. 53×34 см (1919 № 1—9), 43×32 см (1919 № 10); Обс. 4—8 с.; Ц. номера 75 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—9; **ДНАБ:** 1919 — № 1—10.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «В борьбе обрешь ты право свое!». Мова видання — російська. Від 17 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Наше Знамя» (див. № 2617).

«Революционная Борьба» почала виходити після проведення партійного з'їзду Української партії лівих соціалістів-революціонерів, на якому було визначено політичну платформу партії та обрано її Центральний комітет. Перше число містить звернення ЦК «Ко всем партийным работникам», в якому подано основні тези майбутньої діяльності УПЛСР: Україна та Росія — основні учасники всесвітньої соціалістичної революції, тому партія мусить докласти максимум зусиль для захисту революційних здобутків від контрреволюції, тощо. Важливою проблемою для УПЛСР було виокремлення з її членів групи меншовиків, які спричиняли дезорганізацію в партійних лавах. Тему розколу в УПЛСР порушено й в інших матеріалах першого числа газети («Ушедшие» П. Боевого, «В чем дело?» В. Вена), автори яких з'ясовували розбіжності між різними партійними групами та наголошували на хибності позиції тих, що відкололися. У № 4 вміщено оголошення, адресоване меншовикам, із закликами вийти з меншості УПЛСР під загрозою виключення з партії взагалі, а також відмовитися від використання чужої партійної назви. У перших двох числах опубліковано матеріал «Всеукраинский Съезд укр. пар. лев. с.-р.», а також резолюцію про тактику партії (№ 2).

Чимало газетних публікацій присвячено діяльності інших українських партій. Найбільше уваги приділено КП(б)У як владній партії, що прагнула встановити диктатуру, підмінюючи поняття радянської влади

поняттям власної влади. Серед матеріалів газети — стаття М. Шелони́на про діяльність більшовиків в Україні «Под красным забралом» (№ 1, 5, 8). Критику боротьбистів, які співпрацювали з більшовиками, містить стаття М. С. «К истории одной партии» (№ 8). Короткі відомості про діяльність партій подавалися також під рубрикою «В партиях».

Увагу співробітників газети постійно привертала тема всесвітньої революції, про що свідчать статті П. Боевого «Отзвуки революций» (№ 2, 3) та ін.

У низці статей часопису порушено питання розвитку мистецтва за нових суспільних умов. Більшість публікацій про розвиток літератури й мистецтва належить Юрію Калугіну: «Футуризм и советская власть» (№ 1), «Попытки ведомственного пленения» (№ 4), «Диктатура пролетариата в искусстве» (№ 9). Недільні випуски видання — № 4 і 9 — містили добірку матеріалів п. н. «Литературно-Художественная Неделя», серед яких — дискусійний матеріал І. Еренбурга «Искусство и современность» (№ 4, 9) та стаття Якова Б. «Жизнетворчество и псевдотворчество» (№ 9). У газеті постійно вміщувалися повідомлення про події культурного життя під рубриками: «Культурное строительство», «Хроника искусства» (підрубрики: «Театр», «Литература», «Кино») й «Жизнь искусства». Події з мистецького життя Росії висвітлювалися в замітках рубрики «Искусство в Советской России». Для інформування читачів про новинки книжкового ринку було засновано рубрики «Новые книги» та «Библиография».

Для публікації творів своїх читачів у № 4 редакція започаткувала рубрику «Крестьянско-пролетарское творчество». На сторінках газети часом друкувалися фейлетони за підписами: Буревестник, Сергій Голяр.

Інформаційні матеріали публікувалися під численними рубриками, серед яких: «Телеграммы», «Красный фронт», «Киев», «Хроника», «Провинция», «Политические вести», «Советская Венгрия». Огляди преси, зокрема свіжих чисел «Борьбы» і «Червоного Прапора», містилися під рубрикою «3 газет».

Найактивніші автори часопису: П. Боевой, Юрій Калугін, В. Капрійський та М. Шелонін.

У № 9 за 13 квітня 1919 р. редакція повідомляла, що відповідно до постанови Київського комітету УПЛСР надалі виходитиме газета «Наше Знамя». Останній (10-й) номер вийшов 16 квітня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 58; Газети України 1917—1920 років... С. 190; Київські газети 1838—1940 років... С. 264.

М. Процик-Кульчицька

2669

РЕВОЛЮЦИОННЫЙ СОЦИАЛИЗМ: Еженедельный орган Всеукраинского Организационного Бюро Партии революционного Коммунизма. — Г. 1. № 1. 1919, 22 июля.

Ред.: не подано. — **Київ, 1919.** *Адр. ред.:* Київ, Б. Владимирская ул., 39. *Адр. контори:* Б. Владимир., 39.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1; *Ф.* 53×34,5 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на мес. 7 р. *Ц.* номера 2 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 1; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 1.

Примітки: Гасло: «Властью трудящихся — к социализму!». Мова видання — російська.

Видання представляло інтереси Партії революційного комунізму та мало на меті найбільш яскраво виявляти сутність «революційного соціалізму». У зверненні Всеукраїнського організаційного бюро партії «Всем организациям, группам и отдельным представителям революционного народничества и трудящимся города и деревни» наголошувалося на історичному значенні боротьби за соціалізм у світі та роз'яснювалися ідеологічні основи партії.

Революційні комуністи вважали визначальним вплив людини на хід історії, у земельному питанні обстоювали соціалізацію землі, у виробничому — створення професійних спілок і гарантування робітникам належних умов праці. Водночас вони вважали, що найважливіше завдання держави — забезпечити кожній нації вільний розвиток. Інформацію про засади діяльності організації, зокрема про відносини з іншими політичними силами, містять і матеріали, опубліковані під рубриками «Циркулярные извещения» та «Циркулярные письма Ц. К.». Українські революційні комуністи вважали ідеологічно спорідненими партії, які стояли на радянській платформі (ліві есери-інтернаціоналісти, ліва група есерів-максималістів) та пропагували створення єдиного фронту лівосоціалістичних партій, до якого входила б і правляча партія комуністів-більшовиків. Про проблеми врегулювання відносин із КП(б)У, що була єдиною партією, яка не підписала угоди про спільну діяльність лівих сил, йдеться у статті «К созданию единого революционного фронта трудящихся».

На сторінках газети вмішувалися й статті пропагандистського характеру, в яких роз'яснювалися основні засади комуністичного руху, аналізувалися міжнародні події тощо (Є. Семеновська «Два мира», Юр. Бельський «Коммунизм»); також друкувалися художні

твори — вірші та оповідання на теми соціалістичної боротьби.

Збереглося лише перше число газети, що, як зазначала редакція, випускалося в терміновому порядку. Вихід № 2 був запланований 3 серпня 1919 р. Про його випуск, а також наступних чисел — невідомо.

Бібліографія: Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 59; Газети України 1917—1920 років... С. 190; Київські газети 1838—1940 років... С. 264.

М. Процик-Кульчицька

2670

РОДИНА: Ежедневная общественно-политическая и литературная газета. — Выходит ежедневно, кроме послѣпраздничныхъ дней. Г. I. № 1. 1919, июнь.

Ред.-изд. П. В. Кохманскій (1919 № 4—125); *И. о. ред.* Маркъ Шодханъ (1919 № 127). — **Харьковъ, 1919:** *Изд.* Изд-во «Родина» (1919 № 127). Т-во «Печатня С. П. Яковлева», Гончаровскій бульваръ, № 216 (1919 № 4—56); «Печатня Яковлева», Гончаровскій бульваръ, с. д., № 6—2 (1919 № 57—125), Славянскъ; *Тип.* А. О. Котлярова, Харьковская ул. (1919 № 127). *Адр. ред.:* (временно) въ гостиницѣ «Грандъ-Отель», № 47 (1919 № 4, 5), д. О-ва «Россія», Горьковскій переулокъ (№ 8), Павловская пл., Горьковскій пер., д. страх. О-ва «Россія» (1919 № 10—125), Желѣзнодорожная ул., № 69 (№ 127). *Адр. голов. контори:* д. О-ва «Россія», Горьковскій пер. (1919 № 8—125).

Вийшло: 1919 — Г. I № 1—127; *Ф.* 53×36 см (1919 № 3—124), 61×37,5 см (1919 № 127); *Обс.* 4 с., 6 с., 8 с. (1919 № 74); *Ц.* номера въ Харьковѣ 1 р. (1919 № 3—78), 2 р. (1919 № 79—127), внѣ Харкова 1 р. 50 к. (1919 № 3—78), 2 р. 50 к. (1919 № 79—127).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Г. I № 3, 5, 7, 9, 11, 15, 34, 36, 38, 39, 42, 66, 68—71, 73, 85, 86, 88, 90, 95, 97, 103, 104, 107—110, 113, 115, 118—122, 124; **НБУВ:** 1919 — Г. I № 27, 36, 38—40, 42, 44—74, 77—92, 95, 97—107, 112—114, 116—122; **ДНАБ:** 1919 — Г. I № 4, 5, 8, 10, 13, 14, 20, 24—47, 49, 51, 53—62, 64—69, 75, 76, 80—95, 97—110, 112—118, 120—124, 127; **РНБ:** 1919 — Г. I № 21, 31—35, 37, 41, 51—56, 58, 61, 62, 66, 68, 70, 74—76, 79, 80, 82, 84—88, 91—110, 112—114, 116—122, 124.

Примітки: Мова видання — російська.

Громадсько-політична газета ліберально-демократичної орієнтації була заснована з метою обстоювання і пропаганди ідеологем і політики Добровольчої армії та діяльності її керівників — генерала

А. Денікіна та адмірала О. Колчака, головно — відновлення територіальної цілісності, возз'єднання різних регіонів і територій колишньої Російської імперії згідно із доктриною «єдиної та неподільної Росії» Білого руху. Засобами досягнення цих цілей мали бути координація дій між командним центром прийняття рішень, урядом та армією, всебічна підтримка та зміцнення Добровольчої армії як єдиного шляху до реалізації програмних завдань (К. Кар-овъ. Задачи Добровольческой Армии. № 3; Наши ближайшие задачи. № 37).

У змістово-тематичному наповненні часопису окреслюється декілька ключових напрямів. Перший пріоритет у контенті видання — висвітлення суспільно-політичної подієвості другої половини 1919 р. у Наддніпрянській Україні (як в інформаційних, так і в аналітичних жанрах). Квінтесенція аналітичних та публіцистичних виступів різних авторів цієї проблематики полягає у розкритті різних напрямів розвитку «добровольчого» руху, спрямованих на возз'єднання Росії у її колишніх кордонах (Борьба за возрождение России на Востокъ. № 3).

Лейтмотивом публіцистичних виступів — здебільшого представників харківської інтелігенції — було обстоювання національної самобутності Росії, національного характеру її керівництва, апеляція до її історичної самобутності та критика концепції «варягів» при владі (Лекотъ Т. Новая Россия. № 34), обстоювання процесів демократизації, лібералізації та децентралізації, зокрема реформування та оптимізації діяльності органів місцевого самоврядування (Ге. Дорогу людямъ дѣла. № 32).

У низці редакційних статей та матеріалів постійних авторів видання звучала гостра критика альтернативних політичних інститутів влади на теренах колишньої Російської імперії: Кубанської законодавчої ради (Рада должна уйти. № 3; Диманштейнъ Я. Торжество самостоятельности. № 84; Кохманскій П. Договорились. № 112), політичних лідерів, їхнього внутрішньополітичного (Павловъ П. Григорьевъ и Григорьевщина. № 9) та зовнішньополітичного (Р. Р. «Тайны» украинской дипломатии. № 96) курсів, заперечення національної окремішності українців та їхнього права на самовизначення, створення власної національної держави (Возвание генер. Деникина. № 43; Чебышевъ Н. Самозванцы. № 85; Кохманскій П. Галичане, Россия и Польша. № 104). Тут вміщено низку документів ефемерних українських русофільських організацій Франції, зокрема Комітету карпато-русинів у Парижі (Меморандумъ Прикарпатской Руси. № 93).

Водночас окремі автори видання виступали за національно-культурну автономію України в рамках майбутньої федеративної Росії, відкидаючи надмірний централізм (Трубежинъ Ив. Автономия и украинский сепаратизмъ. № 53).

Автори видання акцентували негативні соціально-економічні наслідки сепаратистських тенденцій та їхні прояви у різних регіонах колишньої Російської імперії (Эксцессы самостоятельности. № 43).

На сторінках видання всебічно висвітлювалася воєнно-політична ситуація в тогочасній Україні та Росії. Під рубриками «На боевыхъ фронтахъ», «Въ послѣдній часъ» та позарубриково подано оперативні зведення із різних фронтів про воєнні дії між Збройними силами Півдня Росії, з одного боку, а з іншого — більшовиками та військами Директорії; офіційні повідомлення генерального штабу Добровольчої армії; воєнні кореспонденції власкорів газети (Съ Корниловцами на Курскъ. № 66; Махновщина и Петлюровщина. № 99; Переходъ галичанъ къ Добрармии. № 103).

У серії аналітичних оглядів аналізувалася оперативна ситуація на фронтах — бойові зіткнення між «добровольцями» та Червоною армією, воєнна стратегія і тактика Добровольчої армії у протистоянні з більшовиками на фронті та на звільнених від них територіях тилу.

У низці кореспонденцій автори видання інформували про діяльність провідників Добровольчої армії — генералів А. Денікіна, А. Шкуро, генерал-лейтенанта В. Май-Маєвського (К. Какъ живетъ и работаетъ ген. Май-Маевскій. № 124), адмірала О. Колчака; їхній бойовий шлях, замаху на їхнє життя тощо.

У виданні опубліковано низку кореспонденцій, свідчень очевидців про політичні переслідування та розправи більшовиків із політичними опонентами (Разсказъ заложника. № 37).

У газеті регулярно публікувалися офіційні документи, зокрема накази вищого військового командування Добровольчої армії, військового команданта Харкова, оголошення харківського губернатора, спрямовані на забезпечення продовольчої безпеки (Отъ Харьковскаго Губернатора. № 3), тощо.

У рубриці «Телеграммы» вміщувалися оперативні телеграми від Руссагентства, де відображалася внутрішньополітична (в Україні та Росії) і зарубіжна подієвість того періоду.

Одним із пріоритетних напрямів редакційної політики видання був моніторинг актуальної міжна-

родної тематики, аналіз міжнародних відносин, зовнішніх зносин Росії та її партнерів (Вознесенській А. Россия и Франция. № 76), зокрема у контексті конфліктів за спірні прикордонні території (Россія и Румыния. № 42), її міжнародного становища, суспільно-політичної ситуації, політичних трансформацій у країнах близького та далекого зарубіжжя. Тут вміщено політологічні розвідки російського філософа, публіциста Петра Струве (Западъ и большевизмъ. № 54).

Особлива увага на сторінках видання приділялася висвітленню економічної тематики: опубліковано нариси теоретичного характеру про значення та важливість відновлення вільної торгівлі (Либераль. Свобода торговли. № 7), аналітичні статті про засади економічної політики «добровольців», зокрема свободу підприємництва, вільний ринок та лібералізм (Диманштейнъ Я. Экономика и политика. № 41), земельну проблему (С. О. Земельная реформа. № 117), матеріали про відновлення повноцінних зовнішньоторговельних зносин між регіонами Півдня України і Росії та країнами — членами Антанти у 1919 р.

У полі зору редакції перебував розвиток кооперативного руху в Харкові та Харківському регіоні в другій половині 1919 р., зокрема, регулярно друкувалися звіти про засідання та зібрання представників товариства споживчої кооперації «ПОЮР».

У низці передових статей постійні співробітники видання актуалізували необхідність матеріально-технічного та продовольчого забезпечення тилу та фронту Добровольчої армії на звільнених від більшовиків територіях (Диманштейнъ Я. Caveant consules. № 7).

У газеті знайшла відображення соціально-економічна проблематика Харкова та регіону другої половини 1919 р. — подано хронікальні та розширені замітки, повідомлення, кореспонденції про стан забезпечення продовольчої безпеки тилу Харкова та Харківської губернії, паливно-енергетичного балансу тощо. На газетних шпальтах опубліковано аналітичні звіти про земельну реформу та нове земельне законодавство (Землевладельцы и новый земельный закон. № 41).

Окреме місце на сторінках видання займали статті про виборювання соціально-економічних прав і свобод найманих працівників профспілками. Під рубрикою «Профессиональное движение» та позарубриково висвітлювалася діяльність професійних спілок, спрямована на вирішення різних видів суперечок, охорону здоров'я працівників, видавання

профспілкової преси і т. ін. Співробітники видання у низці передовиць аналізували перебіг профспілкового життя на Півдні Росії й України та акцентували потребу трансформації соціально-політичної моделі профспілок, відмежування від Інтернаціоналу тощо (Диманштейнъ Я. Итоги совещания профес. Союзовъ Юга России. № 37).

Локальна хроніка подій висвітлювалася під рубриками «Въ Харьковъ» (подієвість у Харкові, діяльність органів місцевого самоврядування Харкова); «По уѣздамъ» (повідомлення, хронікальні замітки про події, політичні та громадсько-політичні заходи, з'їзди у повітах Харківської губернії); «Земская Жизнь» та позарубриково. У низці кореспонденцій повідомлялося про проведені розкопки та розкриття таємних поховань політичних опонентів більшовиків на території Харкова (Новыя раскопки. № 3) тощо. У виданні під рубрикою «Происшествия» та позарубриково відображалася криміногенна ситуація в місті та регіоні.

На шпальтах часопису опубліковано низку матеріалів пізнавального характеру, зокрема історичні розвідки про спроби створення та функціонування комуністичних держав у ретроспективі (Кагаровъ Е. Историческія параллели. № 29), значення та завдання шкільництва у новій Росії (Гриммъ Э. Задачи школы. № 119), статті дискусійного плану про доцільність участі професури у громадському житті (Диманштейнъ Я. Русская наука и русская общественность. № 86). Опубліковано також серію воєнних мемуарів різних авторів про взяття «добровольцями» різних населених пунктів (Подробности взятия Чернигова. № 86; Полк. Л. Кѣмъ была взята Полтава. № 88).

Редакція всебічно висвітлювала пресовидавничий рух у Харкові та Харківському регіоні, інформуючи читачів про появу нових видань на газетно-журнальному ринку міста (Кохманскій П. Южная газета и политическая честность. № 97).

На сторінках видання велася полеміка з іншими харківськими виданнями, зокрема газетами «Вечернее Время», «Кооперация», «Новая Россия», «Новый Путь», «Южная Газета», «Южный Край».

У газеті вміщено вірші громадянського та патріотичного звучання на злободенні теми, зокрема вірші Ф. Косаткіна-Ростовського, А. д'Актиля (№ 32—34).

Окрім зазначених, видання містило рубрики: «Жизнь Школы» (шкільне життя, робота вишів Харкова тощо), «На Кубани», «На желѣзныхъ дорогахъ», «Печать» (огляди місцевої преси, відгуки та передруки статей з інших харківських видань),

«Театр і Музика» (огляди культурного життя Харкова та Києва, театральні рецензії, афіші, репертуар тощо).

Авура видання складалася із гетерогенного кола харківської інтелігенції. Постійними співробітниками видання були: головний редактор газети Павло Кохманський, А. д'Актиль, С. А. Арефін, А. Н. Вознесенський, В. М. Гордон, Е. Д. Грім, Я. Б. Діманштейн, авторами — І. І. Зам'ятін, М. Клочков, П. В. Кохманський, Всеволод Кривобок, В. В. Лашкевич, І. В. Макаров, П. П. Милославський, П. А. Нінашин, П. А. Павлов, М. Ретінов, А. В. Рєпрев, Л. Я. Таубер, М. С. Шадхан та ін.

На першій та останній шпальтах газети друкувалися оголошення про надання приватних послуг, комерційна реклама і т. ін.

Останній (127-й) номер вийшов у світ 4 грудня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 60; Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 100; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 194.

С. Блавацький

2671*

РОССИЯ: Одесское Издание. — № 1. 1919, 22(9) янв.

Глав. ред. В. В. Шульгинь. *Ред.* одесского издания Е. А. Ефимовский. — **Одесса, 1919:** Изд. В. В. Шульгинь и В. Г. Иозефи. *Тип.* «Культурно-Просв. О-ва» (1919 № 1, 2); *Тип.* Южно-Русск. Культурно-Просв. О-ва (1919 № 3—15).

Вийшло: 1919 — № 1—15; *Ф.* 48×34 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 50 к.

Примітки: Мова видання — російська. Від 9(22) лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Южная Русь» (див. № 2737).

Редакційна політика газети була спрямована на всебічну підтримку монархічних і націоналістичних сил Росії.

Припинення видавання часопису було зумовлене політичними чинниками, зокрема розпорядженням французького генерала д'Ансельма. Останній (15-й) номер датовано 25 січня (7 лютого) 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 72, 73.

Література: Шульгин В. В. Отъ Редакции газеты «Россия». Одесса, 1919. 8 февр. С. 1.

С. Блавацький

2672*

РУССКАЯ БЕССАРАБИЯ: Общественная, Литературная и Политическая газета. — Выходит

временно два раза в неделю по средам и воскресеньям. № 1. 1919, 8(21) сент.

Ред. Н. М. Димитриу. — **Одесса, 1919:** Изд-во напаяхъ «Русская Культура». *Тип.* «Грядущий День».

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 61×45 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 20 к. (30 бани).

Примітки: Гасло: «Да здравствуетъ Единая, великая, свободная и демократическая Россия! Да здравствуетъ нераздельная ея часть — русская Бессарабия!». Мова видання — російська та румунська.

Останній (2-й) номер датовано 11(24) вересня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 73.

С. Блавацький

2673*

САХАРНАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ ЛЕВОБЕРЕЖНОЙ УКРАИНЫ: Информ.-изд. отд. Упр. сах. зав. Левобережной Украины. — Г. 1. № 1/2. 1919, апр./май.

Сумы, 1919: Изд. Упр. сахарными з-дами Левобережной Украины.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1/2.

Наявність у фонді: РНБ: 1919 — Г. 1 № 1/2.

Примітки: Мова видання — російська.

Література: Москалюк М. З історії науково-технічного прогресу у цукровій промисловості українських губерній Російської імперії у другій половині XIX — на початку XX ст. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія. 2016. Вип. 2. Ч. 3. С. 124—127.

Р. Бліхарський

2674

СВОБОДА: Теоретический и научно-литературный ежемесячник. — № 1. 1919, сент.

Ред.: не подано. — **Київ, 1919:** Издает Киевская Ассоциация Свободных Анархистов.

Вийшло: 1919 — № 1; *Ф.* 25,5×17 см; *Т.* 5000 пр.; *Обс.* 32 с.; *Ц.* номера 5 р.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 1; ХДНБ: 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «С каждого и каждому — по его желанию». На обкладинці у надзаголовку: «Киевская Ассоциация Свободных Анархистов». Мова видання — російська.

Місячник був друкованим органом Київської асоціації вільних анархістів і насамперед висвітлював

її діяльність та анархістський рух у Росії й Україні та пропагував анархістські ідеї.

Значну частину видання становили теоретичні статті про філософію анархізму на зразок «Анархизм и социализм» Беєса, «Стихия власти» М. Дрікера, «Об анархизме и его осуществимости» Б. Стоянова та ін. М. Дрікер, аналізуючи владу Директорії і «Совдепії», вважав, що будь-яка влада є згубною і зникне тільки з приходом анархії.

Найближчі практичні завдання анархістів, акцентовані на Курській конференції анархістських організацій України, детально проаналізував Антон Левко у статті «О так называемом “неосиндикализме”».

У журналі вміщувалися статті про лідерів російського анархістського руху, зокрема про Михайла Бакуніна як «пионера-борца за Безвластие-Анархию» та пророка анархії (Дрікер М. «Михаил Бакунин (Психологический портрет)»), та аналізувалися художні твори світової літератури крізь призму анархізму (Енге «Анархист доктор Стокман (“Враг народа”) (Отрывок из лекции “Анархистские идеи в произведениях Ибсена”)).

Окремий блок становили публікації художніх творів (віршів, поезій у прозі, казок) самих анархістів, у яких також пропагувалися ідеї анархізму. Це засвідчують і назви творів, зокрема «Черное знамя» І. Лапіна, «Каторжная», «Безвластие», «Пальцы города» та «Гибель Человека» Анатолія Консе.

Номер журналу відкривався без звичної передової статті і вміщував на звороті титульної сторінки «Отчет Киевской Ассоциация Свободных Анархистов с 1 марта по 1 сентября 1919 года» про різні витрати за підписом Інформаційного бюро Київської асоціації вільних анархістів.

Журнал завершувався добіркою «Из материалов гетманской охраны» — таємних телеграм, у яких йшлося про затримку анархістів Миколи Пронузо та Шалви Гогелія, але найбільше — про діяльність анархіста Нестора Махна в Гуляй-Полі.

Серед авторів журналу були: М. Дрікер, Анатоль Консе, Антон Левко, Б. Стоянов.

Бібліографія: Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 105, 106.

В. Габор

2675*

СВОБОДНАЯ МЫСЛЬ: Еврейская газета. — № 1. 1919, март.

Херсон, 1919: Тип. Воен.-революционного комитета.

Вийшло: 1919 — № 1—3.

Наявність у фонді: ХОУНБ: 1919 — № 2, 3; Ф. 53×35 см; Обс. 4 с.

Примітки: Наявний № 2 вийшов 18 березня 1919 р. Періодичність виходу: щоденно. Мова видання — російська.

Останній (3-й) відомий номер датовано 19 березня 1919 р.

Бібліографія: Місцеві газети у фондах Обласної універсальної наукової бібліотеки... С. 13.

Електронні джерела: Місцеві газети у фондах Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеся Гончара, 1865—2009: каталог / уклад. Зелена Л. І. Херсон, 2012. URL: <https://lib.kherson.ua/ru-mistsevi-gazeti-vidani-v-1865-1943-rokah.htm>.

М. Комариця

2676*

СВОБОДНОЕ СЛОВО: Экстренный выпуск. — 1919, февр.

Редактируетъ Комитетъ въ составѣ слѣдующихъ лицъ: И. Я. Слуцкий, П. А. Кавтарадзе, П. П. Ордынский, А. Л. Длугачъ, Е. В. Радбиль, С. А. Ильинский. — **Винница, 1919:** Изд. Винницкий издательский Кооперативъ «Логось». Тип. Винницкаго Городского Управления.

Вийшло: 1919 — Февр.; Ф. 59×36 см; Обс. 1 с.; Ц. номера 50 к.

Примітки: Екстрений випуск вийшов як додаток до № 44 за 4 лютого 1919 р. газети «Свободное Слово» (див. т. 6 № 1539).

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 88.

Р. Романюк

2677

СВОБОДНОЕ СЛОВО: Ежедневная общественно-политическая и литературная газета. — № 1. 1919, 26 авг.

Ред. М. Германовъ (1919 № 1—7 (3 сент.), Н. Г. Корнфельд (М. Германовъ) (1919 № 8—18), *ред.* коллегия в составе: А. Л. Длугача, М. Г. Корнфельда (Германова), Е. В. Радбиля, С. М. Рапопорта (1919 № 19, 20). — **Винница, 1919:** Изд. Винницкий Издательский Кооперативъ «Логось». Тип. Винницкаго Городского Самоуправления. *Адр. ред. і контори:* Винница, Муры, Николаевский пр., 25.

Вийшло: 1919 — № 1 (26 авг.)—8 (4 сент.), 1 (27 нояб.) — 20; Ф. від 50×31 см до 61×48 см (1919 № 1 (26 авг.) — 8 (4 сент.), від 58×40 см до 76×52 см (1919 № 1 (27 нояб.) — 20); Обс. 2 с.; Ц. номера 2 р. (1919 № 1 (26 авг.) — 8 (4 сент.)), 5 р. (1919 № 1 (27 нояб.)—20).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — № 7 (3 сент.), 8 (4 сент.).

Примітки: До 25 березня 1919 р. виходила однойменна газета (див. т. 6 № 1539). У виході видання була перерва: № 8 датовано 4 вересня, № 1 — 14(27) листопада 1919 р. У № 1—8 — «Списокъ сотрудниковъ: Б. Багинскій, Федоръ Горскій, А. Длугачъ, С. Ильницкій, П. Кавтарадзе, М. Корнфельдъ, П. Ордынскій, Е. Радбиль, С. Рапопортъ, И. Слуцкій, Н. Милеантъ, А. Сокольскій и др.». Часопис виходив за дозволом цензури. Мова видання — російська.

Щоденне суспільно-політичне і літературне видання, на сторінках якого публікувалися матеріали з життя України, висвітлювався перебіг революції, більшовицькі та антибільшовицькі протистояння, облоги і штурми міст, захоплення нових територій, а також візити громадських і політичних діячів, повідомлення про з'їзди, конференції, наради та ін. Систематично на сторінках газети друкувалися повідомлення про міжнародне життя з наголосом на подіях політичного й економічного характеру та співпраці зарубіжжя з українським урядом.

Матеріали «Хроніки» регулярно інформували про місцеві політичні, економічні, освітні проблеми Вінниці, у рубриці «Театръ и музыка» йшлося про найновіші театральні вистави, концерти, гастролі, іноді подавалися критичні оцінки.

Редакція листувалася з читачами та вміщувала багато рекламних оголошень на шпальтах газети.

Рубрики видання: «Хроника», «Маленькій фельетонъ», «Письма въ редакцію», «Вѣсти изъ Києва» та ін.

Автори публікацій: М. Германов, Сай, А. Сокольскій та ін.

Останній (20-й) номер видання датовано 6(19) грудня 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля. С. 89.

Р. Романюк

2678

СВОБОДНОЕ СЛОВО: Органъ независимой мысли. — № 3. 1919, 28 авг.

Под ред. С. Н. Отто. — **Одесса, 1919:** Тип. Кооп. Товарищ., Пушкинск., 39 (1919 № 3—6); Тип. Э. П. Карлик (1919 № 7). *Адр. ред. і контори:* временно Кооп. Издат. Т-ва, Пушкинская, 57 (1919 № 3).

Вийшло: 1919 — № 3—7; *Ф.* 37×27 см; *Обс.* 1 с., 2 с.; *Ц.* номера 5 р. (1919 № 3), 3 р. (1919 № 4—7).

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — № 3.

Примітки: До № 2 за 26 травня 1919 р. газета виходила п. н. «Свободное Слово Краснаго Моряка» (див. № 2679). У надзаголовку — гасло: «Оружіе свободныхъ людей — свободное слово». Мова видання — російська.

У вступній статті «Отъ редакціи» подано історію газети, що виходила спочатку п. н. «Свободное Слово Краснаго Моряка» в Миколаєві, та про антибільшовицьке повстання моряків за підтримки військ генерала М. Григор'єва, які скинули уряд «комиссародержавныхъ правителей города». Після його жорстокого придушення розпочато червоний терор, зокрема, арештовано кілька співробітників газети. Після того, як місто опинилося під контролем союзних військ Добровольчої армії, випуск газети було відновлено в Одесі під зміненою назвою. Редакція декларувала: «Здесь мы будемъ работать противъ партійной узости и крайнихъ лѣвыхъ политическихъ теченій, губящихъ и растерзающихъ нашу родину» (№ 3) і зверталася до читачів з проханням повідомляти про осіб, які зазнали переслідувань більшовицької влади.

Усю другу сторінку газети займає відкритий лист Володимира Бурцева «Проклятіе большевикамъ (Открытое письмо)», надісланий зі Стокгольма. У ньому російський письменник і революційний діяч поіменно звинуватив 12 лідерів більшовиків у кривавому терорі й розпалюванні братовбивчої війни. Деякі історики називають автора першим більшовицьким в'язнем.

Під загальною назвою «Хроника рабочего» викладено основні положення проєкту нового законодавства, розроблені Комісією з робітничого питання при особливій нараді за наказом генерала А. Денікіна, що торкалися питань особливостей організації праці та тривалості робочого дня.

Рубрики видання: «Телеграммы», «За-границей» (підрубрики: «Въ Сербіи», «Въ Польшѣ», «На Закавказьѣ», «Въ Арменіи»), «Изъ Совдепіи», «Наука и жизнь», «Школа и жизнь», «Происшествія», «Приказы Одесскаго Градоначальника».

У газеті опубліковано оповідання «Штрихи» за підписом Не зоркий глаз та вірш «Разгнuzданный пир коммунистов...» Є. Захарова, приватні оголошення, на першій сторінці — портрет К. Брешко-Брешковської.

У № 6 редакція газети зазначала, що дехто навмисно поширює чутки про те, наче б повстанська «контрреволюційна» газета перестане виходити, й тому вважає за свій обов'язок заявити, що й надалі проголошуватиме принципи відновлення «єдиной Россіи» за допомогою військової сили Добровольчої

армії. Незважаючи на ці заяви, 6 вересня 1919 р. вийшов останній (7-й) номер газети.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 75.

Література: Кара-Моско. Красным печатникам // Известия Вознесенского Сов. Раб., Красноармейских и Крестьянских Депутатов. 1919. № 100.

М. Комариця

2679*

СВОБОДНОЕ СЛОВО КРАСНАГО МОРЯ-КА. — № 1. 1919, 20 мая.

Николаевъ, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; Ф. 54×40 см.

Примітки: Від № 3 за 28 серпня 1919 р. газета виходила в Одесі п. н. «Свободное Слово» (див. № 2677). Мова видання — російська.

Матроси на чолі з колишнім членом Державної думи С. Юринцем організували в Миколаєві антибільшовицьке повстання, скинули «комиссародержавных правителей города» і, захопивши більшовицьку друкарню, видали перший номер газети. У ній стверджувалося, що радянської влади як влади робітників і селян фактично немає: «Если бы Советская власть была лучше, была бы настоящая, не было б столько врагов у Советской России». Повстанці вимагали загальних виборів до рад усіх рівнів, визнання усіх партій, що стояли «на платформе советской власти», та свободи агітації, а також ліквідації надзвичайної комісії, зменшення кількості чиновників, виборності відповідальних працівників і змін у продовольчій політиці.

21 травня повстання було придушене більшовиками, однак 25 травня місто захопили війська під командуванням генерала М. Григор'єва. 26 травня 1919 р. вийшов останній (2-й) номер газети, а вже 27 травня війська М. Григор'єва були витіснені з міста. В Миколаєві розпочався червоний терор: розстрілювали невинних людей, переважно представників інтелігенції. Після арешту кількох співробітників газети решта змушені були втекти через Херсон до Одеси.

Література: От редакції // Свободное Слово. 1919. № 3; Шубин А. Махно и его время: О Великой революции и Гражданской войне 1917—1922 гг. в России и на Украине. 2013. С. 146.

М. Комариця

2680

С'ЕЗД ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ВОЛОСТНЫХ ИСПОЛНИТЕЛЬНЫХ КОМИТЕТОВ. — 1919, 8 июня.

Ред.: не подано. — Киев, 1919: Издание Всеукраинского Издательства при Ц.И.К. Советская тип., ул. Ленина, № 19.

Вийшло: 1919 — 8 июня; Ф. 69×51 см; Обс. 2 с.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — 8 июня; ДНАБ: 1919 — 8 июня.

Примітки: У надзаголовку: «Украинская Советская Социалистическая Республика». Мова видання — російська.

Газета присвячена Всеукраїнському з'їзду волосних виконавчих комітетів України (31 травня — 6 червня 1919 р.), більшість делегатів якого були комуністами. Наповнення видання — це протоколи та резолюції з'їзду.

Основна увага делегатів зосереджувалася на перспективі збільшення сільськогосподарського землекористування, агрономічної допомоги селянам, організації сільськогосподарських артілей, товариств та комітетів на добровільних засадах («Резолюция по земельному вопросу»). Також були опубліковані «Резолюция по продовольственному вопросу», «Резолюция по докладу Наркомтруда», «Резолюция по докладу о внешкольном образовании», «Резолюция по докладу народного комиссара финансов», «Резолюция по докладу народного комиссара юстиции», «Резолюция по докладу народного комиссара почт и телеграфов».

На з'їзді також лунали заклики до зміцнення регулярної Червоної армії, до мобілізації сил і ресурсів для захисту від військ А. Денікіна та повстанських формувань Н. Махна.

У виданні надруковано виголошені на з'їзді «Приветствие Венгрии», «Приветствие польским коммунистам», «Приветствие рабочим Франции», «Воззвание к чехо-словакам».

Згідно з протоколом, голова засідань М. Скрипник відстояв право ораторів доповідати українською мовою. Усі резолюції на з'їзді виголошувалися російською та українською мовами.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ...С. 84; Газети України 1917—1920 років... С. 221.

К. Стецюк

2681

СЕЛЬСКИЙ РАБОЧИЙ: Двухнедельный журнал для сельско-хозяйственных рабочих. — № 1. 1919, 10 авг.

Ред. Редакционная Коллегия. — Киев, 1919: Издается Рабочим Комитетом Содействия Советским хозяйствам при Народном Комиссариате Земледелия Украины. Тип. бр. М. и А. Заездных, Красноармейская,

38. *Адр. ред.*: Владимирская, 19, Наркомзем «Сельский Рабочий».

Вийшло: 1919 — № 1; *Ф.* 30,5×23 см; *Обс.* 24 с.; *Передпл.*: с доставкой и пересылкой на один мес. 12 р. *Ц.* номера 6 р.

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 1; **РНБ**: 1919 — № 1.

Примітки: На обкладинці — підзаголовок: «Издание Киевского Отделения Издательства Наркомзема». У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Журнал випускав Робітничий комітет сприяння радянським господарствам, що був створений при Народному комісаріаті землеробства України в середині липня 1919 р. і до якого входили два представники Бюро професійних спілок Півдня Росії й три представники Наркомзему. У зверненні від редакції зазначено, що видання розраховане на сільську бідноту — найчисленніший клас в Україні, який зовсім не був організованим, а часто навіть не усвідомлював потреби такої організації й прагнув господарювати індивідуально. Тому основне завдання «Сельского Рабочего» — роз'яснювати селянам основні соціалістичні ідеали, необхідність тісного зв'язку з робітництвом й укрупнення сільських господарств. Планувалося також, що в журналі публікуватимуться статті про професійну організацію сільськогосподарських робітників, охорону їхньої праці, забезпечення в разі хвороби, старості чи безробіття, оплату праці; вмішуватимуться всі офіційні урядові документи галузі.

Основною темою публікацій видання була організація сільського господарства, оскільки на село покладалися великі надії, — хліба потребували робітники міста, а головне — Червона армія («Уборка урожая», Н. Седов «О Советских хозяйствах», М. Ч. «Работники земли, организуйтесь!», Бувалий «Об оплате труда сельских рабочих», А. Мернов «Как обеспечиваются рабочие от несчастных случаев», В. Круглый «Советские хозяйства и Красная Армия», М. Скрипник «Значение сельско-хозяйственных коммун и артелей»).

У журналі надруковано низку проблемних матеріалів про відносини між сільським і міським робітництвом (В. М. «Сельские хозяйства и городские рабочие») та діяльність комітету—видавця часопису як ланки, що об'єднувала б їх (Меньшой «Рабочий Комитет содействия»).

У першому номері вміщено матеріал за підписом Г. «Закон о Советских хозяйствах», у якому роз'яснювалися положення найважливішого на той час документа для селян. У цьому ж числі надруковано кілька офіційних матеріалів: витяги з «Положения о Социалистическом Землеустройстве», «Декрет Совнаркома Украины об уборке в 1919 году урожая озимых и яровых хлебов, многолетних трав, сенокосов и лугов на землях бывшего нетрудового владения».

Рубрики видання: «Вести отовсюду», «По Советским хозяйствам», «Вопросы и ответы», «Что читать сельскому рабочему», «Законы и распоряжения Рабоче-Крестьянского Правительства».

Бібліографія: Журнали, труды и бюллетени по сельскому хозяйству. Москва, 1955. С. 22; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 160.

М. Процик-Кульчицька

2682

СЕРП И МОЛОТ: Орган Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Селянских и Красноармейских депутатов Черниговщины (1919 № 1—7); Орган Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Селянских и Красноармейских депутатов Черниговщины и Губернского Комитета К.П.(Б.)У. (1919 № 8—12). — № 1(163). 1919, 13 авг.

Отв. ред. Ив. Крипец. — **Чернигов, 1919**: Тип. Чернигов. Губ. Совета Народного Хозяйства.

Вийшло: 1919 — № 1(163)—17(179); *Ф.* 44×35 см; *Обс.* 2 с.; *Ц.* номера 75 к.

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1919 — № 1(163)—3, 5—12(174); **ДНАБ**: 1919 — № 3(169).

Примітки: До № 162 за 12 серпня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Селянских и Красноармейских Депутатов Черниговщины» (див. № 2533). Періодичність виходу: п'ять разів на тиждень. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від 6 вересня 1919 р. виходили «Известия Совета Рабоче-Крестьянской Обороны Украины и Губ. Исп. Ком. Советов Р.К. и Кр. Деп. Черниговщины» (див. № 2518).

Редакція прагнула випускати робітничо-селянську газету, що була б передусім пролетарською трибуною та дзеркалом для відображення настроїв революційних мас Чернігівщини, але видання, попри зміну назви, твердо зберігало традиції своїх попередників. Перші сторінки заповнювали матеріали

агітаційно-пропагандистського характеру (М. Калінін «О коммунах» (№ 1); «Побольше веры» (№ 2); «Борьба за средняка» (№ 5); Ів. Докудовський «Грех “самостийности”» (№ 6); Ерде «Победа будет за нами» (№ 8); «Вот кто такой Петлюра и петлюровщина» (№ 10); «Красная армия победит» (№ 12) та ін.). У виданні друкувалися також воєнні огляди та статті про проблеми Червоної армії, зокрема про дезертирство. Інформаційні матеріали на основі повідомлень БУП і РОСТА повідомляли про зміни на фронтах, міжнародне становище, політичні події в Україні та Росії, а також про новини Чернігівської губернії. Неодмінною була публікація офіціозу радянської влади, зокрема її губернських органів, та матеріалів про проведення на Чернігівщині різноманітних з'їздів і зборів.

Рубрики газети: «На красных фронтах», «Радио и телеграммы», «На Украине», «В Советской России», «За границей», «Приказы и распоряжения революционной власти», «Местная жизнь», «Продовольствие и снабжение», «По нашему краю», «Партийная жизнь», «Пролетарская трибуна». У виданні велася «Страничка красноармейца».

Автори видання: Батюк, С. Волковиський, Ерде, Іоффе, А. Одінцов; деякі підписані криптонімами.

Останній (17(179)-й) номер видання датовано 5 вересня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 37, 38; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 279; Газети України 1917—1920 років... С. 98, 99.

М. Процик-Кульчицька

2683*

СЛУЖАЩИЙ: Издание Профессионального Союза Торгово-Промышленных Служащих г. Одессы. — № 1. 1919, 12 апр.

Одесса, 1919: Тип. Акц. Общества «Бр. Кульбергъ въ Одессѣ».

Вийшло: 1919 — № 1—3; *Ф.* 28×18 см; *Обс.* 20 с.; *Ц.* номера 2 р.

Примітки: Мова видання — російська.

На сторінках спеціалізованого профспілкового видання пріоритетне місце надавалося висвітленню діяльності професійної спілки торгово-промислових службовців Одеси. У № 1, що був укладений (за винятком передової статті) до переходу влади до Ради робітничих депутатів, підведено підсумки діяльності Союзу за 1918 р.

Останній номер вийшов у світ у квітні 1919 р. Журнал був закритий радянським комісаром друку

на основі ст. 31 «Збірника законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України».

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 137, 138; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 217; Бельский М. Р., Ижик Л. В. Журналы старой Одессы. С. 69.

Література: Известия Одесского Совета Рабочих Депутатов. Одесса, 1919. С. 17.

С. Блавацький

2684*

СОВЕТ КОММУНИСТОВ: Орган Бахмутско-го и Луган. комитетов КП(б) Украины. — № 1. 1919, 1 февр.

Ред.: не подано. — **Луганск, 1919.**

Вийшло: 1919 — № 1—22.

Примітки: Мова видання — російська. Від № 1(23) за 28 лютого 1919 р. газета виходила п. н. «Донецко-Криворожский Коммунист» (див. № 2448).

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 225.

Електронні джерела: Юбилей Донбасса. «Кочегарке — 90 лет». URL: <http://dn.archives.gov.ua/articles/stat37.htm>.

М. Комариця

2685

СОВЕТСКАЯ ВЛАСТЬ: Ежедневная газета. Издание Исполнительного Комитета Одесского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов. — № 1. 1919, 7 июня.

Ред. Редакционная коллегия. — **Одесса, 1919:** Изд. И.К.О.С.Р.К. и К.Д. 7-мая Одесская Советская тип. *Адр. ред.:* Дерибасовская, 12 (1919 № 1—7), Ланжероновская, 26 (1919 № 8—65).

Вийшло: 1919 — № 1—65; *Ф.* від 46×31 см до 49×37 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 1 р. — 1 р. 25 к.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 16, 26, 29—32, 39, 50; **ДНАБ:** 1919 — № 28; **ОННБ:** 1919 — № 1—65.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Газета щоденно інформувала про суспільно-політичні та економічні події в Одесі, Одеському регіоні та країні. З огляду на таку концепцію видання значну частину його публікацій становили матеріали, які ознайомлювали читачів з діяльністю виконавчих органів влади, перебігом громадянської війни та важливими подіями закордоння. Особливу увагу привертають критичні статті про політичну діяльність

С. Петлюри: «Петлюровский маскарад» (№ 32), «Войска Петлюры разлагаются» (№ 44) та ін.

Революційну тематику часопису представлено регулярними повідомленнями про протистояння Червоної армії та військових загонів Н. Махна й частин А. Денікіна, часту мобілізацію армії, також оперативними зведеннями з усіх фронтів про перебіг воєнних дій і перевагу над противником — більшовицькою армією, зверненнями до селян, робітників і червоноармійців вести як ідеологічну, так і збройну боротьбу з контрреволюціонерами у селах і містах: «Спасем революцию» (№ 2), «Попытка деникинцев не удалась» (№ 43), «Зверства деникинцев» (№ 44) та багато ін.

Часопис був орієнтований на селянську та робітничу аудиторію читачів, тому систематично на шпальтах видання друкувалися матеріали, які висвітлювали проблеми сільського господарства і селян, а саме: нестача реманенту та землі, бідна врожайність, нерентабельність ведення сільського господарства, нестача робітників, невелика зарплата, ведення «війни» з буржуазією та ін. Редколегія повідомляла про погроми та безчинства в містах і селах, закликала вступати до лав Червоної армії для наведення порядку серед населення. Про це йдеться у повідомленнях під рубрикою «Голос деревни».

У низці публікацій висвітлювано події за кордоном, як-от: страйки у Франції і Німеччині, заворушення в Італії, встановлення комуністичної влади в Болгарії, Чехії, Угорщині та поширення пролетарського руху у світі («Волнения в Европе» (№ 32). Події з революційних фронтів Росії знайшли своє відображення у замітках про порятунок російських територій від наступу армії адмірала О. Колчака, боротьбу за Дон та Сибірський край, вплив цих подій на Україну й ін.

Місцеві події висвітлено у матеріалах про роботу виконавчих комітетів на місцях, а особливо у революційний час, проведення з'їздів трудових селян Одещини, співпрацю робітників і селян у боротьбі з ворогами більшовизму. Серед публікацій видання варто виокремити й інформаційні матеріали, у яких автори розкривали основні етапи революції в Одесі та Херсонській губернії.

Рубрики видання: «На Красных фронтах», «В Советской Одессе», «В Одессе», «Голос деревни», «В рабочих рядах», «Хроника» та ін.

Найактивніші автори: А. Аркадьєв, Верхенко, І. Дозорний, П. Літинський.

Останній (65-й) номер вийшов друком 23 серпня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 75, 76; Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 169; Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 78; Газети України 1917—1920 років... С. 205.

Р. Романюк

2686

СОВРЕМЕННОЕ СЛОВО. — Г. 1. № 1. 1919, 13(26) окт.

Ред. Д. Н. Овсянко-Куликовскій. — **Одесса, 1919—1920:** Изд. В. А. Поляков. Тип. Акц. Ю.-Р. О-ва Печ. Дѣла (1919 № 1—38); Тип. Акц. О-ва «Бр. Кульберг в Одессѣ» (1919 № 39 — 1920). Адр. ред.: Одесса, Воронцовский пер., № 10. Адр. конторы: Одесса, Рішельевская, 1 (Акціонерное О-во «Бр. Кульберг»).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—64, 1920 — Г. 2 № 1(65)—20(84); Ф. 62×46 см (1919), 76×48 см (1920); Обс. 6 с. (1919 № 1), 4 с. (1919 № 2—64), 2 с. (1920); Ц. номера 5—10 р. (1919—1920 № 17), 15 р. (1920 № 18—20).

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 1—24, 26, 27, 29—39, 42—55, 56, 58, 1920 — Г. 2 № 1(65), 2, 7—15, 17—20(84); **РНБ:** 1919 — Г. 1 № 1—3, 5—8, 18—21, 27—31, 33, 35, 36, 44, 45, 55, 56.

Примітки: Мова видання — російська. У 1920 р. газета виходила із дозволу французької військової цензури із позначкою «Дозволено военной цензурой». 7 лютого 1920 р. вийшов «Бюллетень газеты “Современное Слово”» (див. 1920 р.).

Суспільно-політична газета ліберально-демократичного спрямування була створена з ініціативи колишніх співробітників одеської газети «Русское Слово», зокрема відомих одеських журналістів, публіцистів — академіка Д. М. Овсянко-Куликовського та В. А. Полякова, з метою заохочення та підтримки Білого руху і Добровольчої армії. Програмні засади редакційної політики часопису збігалися із програмою боротьби Добровольчої армії і полягали у «возрожденіи единой и недѣлимой демократической Россіи» шляхом підтримки діяльності керівників «добровольців» — генерала А. Денікіна та адмірала О. Колчака (Одесса, 13 октября. 1919. № 1).

Пріоритет у змістово-тематичному наповненні часопису надавався висвітленню та аналізу суспільно-політичної тематики кінця 1919 р. — початку 1920 р. в Україні та Росії. Квінтесенція виступів громадсько-політичної проблематики різних авторів полягала в обстоюванні ідеології Добровольчої армії, апології

діяльності її керівників (Овсяннико-Куликовскій Д. Мысли вслух. 1919. № 1), гострій критиці ідейних опонентів денікінців, насамперед більшовиків (Наканунъ. 1919. № 6; Новый курс совѣтской власти и демократія. 1920. № 20), демонстрації несумісності республіканського ладу та більшовицької ідеології (Путь демократіи. 1920. № 5).

Лейтмотивом публіцистичних статей видання була акцентація необхідності трансформації ментальності (Бицилли П. Interim. 1919. № 1—3), формуванні правової культури та свідомості, законослухняності нового громадянина Росії (Немировскій Э. Наканунъ. 1919. № 1), почуття громадянського обов'язку та відповідальності перед державою у російських громадян (S. О гражданственности. 1920. № 10), аналіз та протиставлення двох типів російської ментальності — європеїзму та азіатськості (Овсяннико-Куликовскій Д. Ходоки. 1920. № 15, 16) — як передумови гармонізації та інтеграції російської людності в новий, ліберально-демократичний, суспільно-політичний лад та західну, європейську, систему цінностей. Особлива увага приділялася реформуванню правової системи, зокрема адвокатури, з метою захисту законних прав і свобод громадян (Немировскій Э. Адвокаты или «правозаступники»? 1919. № 3). У низці публіцистичних матеріалів інших авторів аналізувалися внесок та вплив на суспільно-політичну і соціокультурну спадщину двох основних цивілізаційних центрів життя Росії — Петрограда та Москви (Мирскій Бор. Петроград. 1919. № 1; ін.), обговорювалися позитивні та негативні аспекти нового державного устрою — федеративного — як варіанта збереження територіальної цілісності Російської держави (Горскій Э. Единство и федерация. 1920. № 14; Украина и федерация. 1920. № 18; Овсяннико-Куликовскій Д. Драгоманов М. П. 1920. № 20).

На шпальтах газети аналізувалася воєнно-політична ситуація на Півдні України (під рубриками «Военный обзор» і «Фронт» (офіційні повідомлення, телеграми генерального штабу Добровольчої армії про бойові дії на різних фронтах); подавалися оперативні зведення про бої між Добровольчою армією та більшовиками тощо. У виданні регулярно публікувалися відозви, звернення вищого військового командування, зокрема командувача військ Новоросійської області генерал-лейтенанта Шиллінга, до цивільного населення Одеси та Одеського регіону підтримувати добровольців. В окремих кореспонденціях та дописах співробітників видання висвітлювали перспективи

розвитку російського флоту (Попов П. Праздник возрождающагося флота. 1919. № 2).

Стосовно прагнення українського народу до самовизначення та створення самостійної держави редакція зайняла однозначно негативну позицію. У низці авторських статей звучав осуд політичного «сепаратизму», міжнародно-дипломатичної діяльності Директорії УНР (Украинцы, Антанта и Петлюра. 1920. № 14; Украинскій вопрос. 1920. № 17), зокрема графа М. Тишкевича (Як. П. Авантюра графа Тышкевича. № 2), економічних наслідків такої політики для господарства України. На думку деяких авторів газети, взаємозв'язок різних галузей промисловості та загалом економічних комплексів України та Росії унеможлилював їхню дезінтеграцію, а розпад російських економічних зв'язків призведе до економічного краху України (Залшупин Ал. Сепаратизм и экономическая политика. 1919. № 1).

У серії редакційних статей аналізувалися складні міжнаціональні відносини у тогочасній Росії, зокрема єврейське питання крізь призму єврейських погромів того періоду. Редакція різко засуджувала такі погроми (Овсяннико-Куликовскій Д. Затмение. 1919. № 4), а їхніх організаторів та учасників трактувала як зрадників і ворогів Російської держави (Одесса, 15 октября. 1919. № 2).

На сторінках видання аналізувався розвиток кооперативного руху в тогочасній Росії: як у ретроспективі, так і в контексті прогнозів щодо його перспектив (Храневич К. Кооперативный капитал и заграничный заем. 1919. № 1). Під рубрикою «Экономическая Жизнь» опубліковано огляди економічного життя Одеси, роботи Одеської товарної біржі, Одеського біржового комітету, а позарубриково подано хроніку економічного життя в Одеському регіоні тощо. У поодиноких аналітичних матеріалах аналізувалися та прогнозувалися перспективи розвитку інфраструктурних проєктів.

Міжнародна проблематика висвітлювалася крізь призму міжнародних відносин Росії, її міжнародного становища. Автори видання аналізували різні моделі німецько-російських відносин, окреслювали напрями російської зовнішньої політики, зокрема необхідність її «європейської» орієнтації (Миркин-Гецевич Б. Ориентация. № 3), критикували принципи Версальського мирного договору та попереджали про його небезпеки для перспектив німецького реваншизму (Горскій Э. Прочен-ли мир? 1919. № 5), критикувався сепаратний договір країн — членів Антанти із більшовицькою Росією.

На сторінках видання висвітлювався пресо-видавничий рух в Одесі та на Півдні України у 1919—1920 рр., акцентувалася роль й важливість преси для перемоги Добровольчої армії. Із цією метою редакція провела опитування серед своїх читачів — представників місцевої інтелігенції, журналістів, видавців, редакторів місцевих видань, результати якого було опубліковано в одному з номерів під рубрикою «Долг Печати: Анкета Современного Слова» (№ 1).

У газеті знайшла відображення локальна хроніка подієвості в Одесі та Одеському регіоні, яка висвітлювалася під рубриками «Одесса», «Хроника» і позарубриково. Тут опубліковані інтерв'ю з військовим командуванням Новоросійської області, замітки про діяльність британського та французького консульств в Одесі, незаконний вивіз цінностей з Одеси до Константинополя, листи-подяки від командування британських військових суден одеській громаді за концерт на їхню честь, відозви, декларації та заяви керівництва британської військової місії в Одесі до одеситів, діяльність американського евакуаційного комітету, роботу Співки відродження Росії в Одесі, перемовини між представниками УГА в Одеському регіоні та Добровольчої армії про спільний фронт (Галичане. 1920. № 17) тощо. У низці виступів співробітників газети аналізувалися причини та наслідки негативних соціально-економічних реалій Одеси.

У газеті велася рубрика «Бесѣды врача» М. Юшкевича, де подано практичні рекомендації щодо профілактики та лікування різних хвороб.

У виданні надруковано портретні нариси про визначних персон — керівників Добровольчої армії, зокрема генерала М. Юденича (1919. № 3), вміщено некрологи визначних діячів російської культури: літератора Леоніда Андрєєва (Овсяннико-Куликовскій Д. Мысли вслух. 1919. № 3), художника Віктора Васнецова (Койранскій Александр. Памяти Виктора Васнецова. 1919. № 1) та ін.

Тут вміщено вірці громадянської та патріотичної лірики автора під псевдонімом Lolo.

На останній шпальті газети, під рубрикою «Официальный Отдѣл», друкувалися документи: накази військового командування, військового коменданта Одеси.

Окрім зазначених, видання мало такі рубрики: «Происшествія» (хронікальні замітки про надзвичайні ситуації, зведення про криміногенну ситуацію в Одесі та в Одеському регіоні тощо), «Справочный Отдѣл» (довідкова інформація, «Театр», «Искусство»

(театральні рецензії, огляди театального життя Л. Гроссмана, Л. Вальтера, афіші, репертуар одеських театрів), «Союз Возрождения России» (замітки, повідомлення про роботу організації в Одесі та Одеському регіоні).

Автуру видання творило широке коло місцевої інтелігенції: одеських освітян, професорів, доцентів, публіцистів, громадсько-політичних діячів. Провідними авторами газети були: редактор часопису Д. М. Овсяннико-Куликовський, професори П. М. Біциллі, Е. Я. Немировський та С. Виноградський, приват-доцент Борис Мирський, а також Аркадій Аверченко, Аркадій Бухов, Максиміліан Волошин, Є. Гартінг, П. Н. Герлецький, Є. Горський, Л. Гроссман, А. Давид, А. С. Залшупін, О. А. Койранський, М. А. Ліфшиц, Є. А. Могилевський, П. М. Попов, Андрій Соболев, Г. І. Тіктін, М. С. Юшкевич, О. Январський. Газета мала власних кореспондентів у Києві, Харкові, Севастополі та інших містах України, а також за кордоном, зокрема в Константинополі.

На першій та останній сторінках видання друкувалися приватні оголошення та комерційна реклама.

Видання ілюстроване. На газетних шпальтах подано рисунки, шаржі політичних діячів, карикатури на злободенні теми суспільно-політичної дійсності, топографічні карти воєнних дій між «добровольцями» та більшовиками. Над оформленням зображального ряду видання працювали Ре-Мі та інші ілюстратори.

Останній (20(84)-й) номер вийшов друком 25 січня (7 лютого) 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 11, 76; Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 116.

Література: Тэффи Н. А. Так жили. Москва, 2002. С. 433.

С. Блавацький

2687

СОГЛАСІЄ: Органъ свободной демократической мысли. — Выходитъ ежедневно кромѣ дней послѣпраздничныхъ. — № 1. 1919, 1 янв. (19 дек.).

Ред.-изд. Н. И. Пилиповъ. — **Київъ, 1919:** *Тип.* А. И. Гросманъ, Владимирская, № 49. *Адр. конторы:* Б. Владимирская, 49, магазинъ А. И. Гросмана.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 53×34 см; *Обс.* 4 с.; *Ц.* номера 60 к.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1, 2; **ДНАБ:** 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Назва газети «Согласіє» відображала провідну ідею її засновників щодо об'єднання всіх демократичних

сил перед загрозою поширення більшовизму у світі. Основним завданням часопису було висвітлення важливих суспільно-політичних подій в країні, подання закордонних та місцевих новин.

Серед актуальних тем — воєнно-політичне становище на українських теренах у зв'язку із здобуттям влади Директорією, відходом німецьких частин та з черговим вторгненням формувань Червоної армії на територію України. Із офіційних документів друкувалися накази головного отамана УНР С. Петлюри та полковника Є. Коновальця, опубліковано ноту протесту українського уряду Раді народних комісарів супроти порушення демаркаційної лінії більшовицькими військами.

У замітках і повідомленнях окреслювалися діяльність українського уряду та підпорядкованих йому міністерств стосовно нормалізації життя — нові кадрові призначення, врегулювання виробничих питань у Міністерстві праці, створення спеціального Міністерства пропаганди, наміри Міністерства народної освіти українізувати навчання у Київському, Харківському та Миколаївському університетах.

Подавалася поточна інформація з різних місцевостей України, як-от: закриття газети «Черниговская Земля», організація національно-політичного клубу в Кременчуці, надання органами самоврядування в Єлизаветграді допомоги біженцям тощо.

Окремі повідомлення торкалися встановлення політико-економічних взаємин між УНР та ЗУНР. Висвітлювалися також деталі погрому євреїв у Львові, який вчинили поляки одразу після відступу з міста українського війська наприкінці листопада 1918 р.

Міжнародні новини переважно відтворювали проблеми мирного співжиття держав у повоєнній Європі. Публікувалися також воєнні оповістки з російських теренів. В окремих замітках обговорювалися тенденції тогочасного світового суспільного розвитку та чинилися спроби проаналізувати причини і наслідки революційних проявів в Росії та Німеччині.

Глибоку продовольчу кризу в Росії засвідчував, зокрема, надрукований у виданні лист письменника В. Короленка до голови Директорії В. Винниченка з проханням надати Україною допомогу голодуючим дітям у Москві та Петрограді.

У замітках і повідомленнях з Києва окреслювалися санітарно-епідеміологічна ситуація у місті, діяльність міської думи щодо забезпечення населення паливом, інформувалося про відновлення залізничного сполучення з іншими регіонами, покращення продовольчого постачання.

Культурне життя у Києві активно висвітлювали матеріали рубрики «Мирь искусства», де публікувалися відгуки на вистави і концерти у місцевих театрах.

Рубрики газети: «Телеграммы», «По Украинѣ», «Обзоръ печати», «Украинская печать», «Хроника», «Маленькій фельетонъ», «Официальный отдѣлъ», «Объявления».

Публікації часопису переважно підписані криптонімами та псевдонімами. Зазначені прізвища авторів: М. Левін, Первушин.

Останній (2-й) номер датовано 2 січня 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 63; Газети України 1917—1920 років... С. 205.

О. Палюх

2688

СОЛНЦЕ ТРУДА: Двухнедельное издание Укрсовнархоз'а. — № 1. 1919.

Ред. А. Прасолов. — **Київ, 1919:** Издание Совета Народного Хозяйства Украины. Типо-лит. Бр. Б. и Г. Каплун, Киев, Крещатик, 14. *Адр. контори:* Киев, Крещатик, 22, главная контора изданий Укрсовнархоза; Харьков, пл. Тевелева, № 3; Екатеринослав, ул. Круторская, Губсовнархоз.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; *Ф.* 35×26 см; *Обс.* 24 с.; *Передпл.:* на 1/2 года 60 р. *Ц.* номера 5 р.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1, 2; **ДНАБ:** 1919 — № 1; **ХДНБ:** 1919 — № 1.

Примітки: Гасла газети: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!» та «Да здравствует красный социалистический трест!» (№ 1), «Через гражданскую войну — к социализму!» (№ 2). Номери не датовані. Обкладинка та оформлення журналу Георгія Нарбута. Мова видання — російська.

Двотижневик «Солнце Труда» редакція називала «двухнедельным художественно-экономическим органом Укрсовнархоза» і вміщувала в ньому статті, присвячені економічній політиці радянської України, та художні твори революційної тематики. Ймовірно, часопис почав виходити навесні, бо у статті А. П. «Красный трест» згадується публікація І. Кушина «Возможен-ли мировой картель?» з № 2/3 за квітень—травень 1919 р. «Народного Хозяйства Украины».

Завдяки Г. Нарбуту (також підписувався як Г. Н.) та Г. Золотову видання дуже ошатне. Зокрема, Г. Нарбут ілюстрував статті та художні твори, оформлював заголовки й подавав різні заставки. Високомистецькими є його ілюстрації до вірша Павла

Шлеймана «Город» та оповідання Єфима Зозулі «Граммофон веков» (№ 1).

У журналі вміщено статті, у яких домінувала революційна романтика та обговорювалося питання всесвітнього червоного тресту. Про це йшлося у статтях: № 1 — «Красный трест» А. П., «Что такое капиталистический трест» В. Поморцева, «На пути к красному тресту» А. Веріна, «Возможен-ли социализм?» С. С-кого (в Німеччині), № 2 — «Через гражданскую войну — к социализму!» А. П., «К итогам мировой войны» С. С-кого, «Почему союзники наступают на Россию» П. Єлеського, «Причины хозяйственной разрухи» В. Івановича.

Значну частину в «Солнце Труда» займав «Литературный отдел». У № 1 опубліковано вірш Володимира Нарбута «Добровольцы» та віршовану казку М. М'ятіна «Красный терем» з ілюстраціями за підписом К. А., а в № 2 — оповідання Є. Зозулі «Знакомые мертвецы» з ілюстраціями Г. Золотова, новий вірш В. Нарбута «В огне» та фейлетон Андрія Нежданова «Ванькины сапоги».

Під рубрикою «Рабочая энциклопедия» редакція провадила своєрідний економічний лікнеп — друкувала тлумачення слів «синдикат», «национализации», «прибавочная стоимость» та ін. (№ 1), «государственный бюджет», «государственные займы», «монополия» тощо (№ 2).

На останній сторінці обкладинки вмішувалася реклама на передплату видань Уккранаргоспу — «Народное Хозяйство Украины» та «Вестник Совета Народного Хозяйства Украины».

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 163; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 111.

В. Габор

2689

СОЦИАЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ: Ежемесячный журнал Народного Комиссариата Социального Обеспечения Украины и Главной Украинской Комиссии о пленных и беженцах. — № 1. 1919, июнь.

Ред. [Редакционная Коллегия]. — **Киев, 1919:** Тип. «Совнархоза», Крещатик, 40 (бывш. Петр Барский).

Вийшло: 1919 — № 1, 2/3; *Ф.* 25,5×17 см; *Обс.* 92 с. (1919 № 1), 124 с. (1919 № 2/3); *Ц.* номера 6 р. (1919 № 1), 15 р. (1919 № 2/3).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1, 2/3; **ХДНБ:** 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова

видання — російська. Від листопада 1920 р. як «орган Киев. губ. отдела соц. обеспечения» виходив однойменний журнал (*див.* 1920 р.).

Реалізуючи комплекс заходів з організації нового часопису, редакція виступила з ініціативою об'єднати у ньому всіх працівників системи соціального забезпечення та спільно визначити шляхи розвитку галузі на території радянської України (От редакции. № 1). У виданні було вміщено заклики до спеціалістів соціального забезпечення про об'єднання справ — соціального страхування (трудоустрою) та соціального забезпечення (решта населення) в єдиний професійний рух.

На шпальтах журналу акцентувалися питання допомоги і підтримки незахищених верств населення (безпритульних, неповносправних), охорони материнства і дітей; роз'яснювалися особливості соціального страхування для окремих груп і прошарків населення, висвітлювалися діяльність губернських пенсійних відділів Наркомсоцбезпе УССР (Київщина, Полтавщина, Чернігівщина, Херсонщина, Волинь та ін.), обговорювалися проблеми і перспективи галузі.

Тему соціального забезпечення висвітлено у статтях Салтикової «О практическом осуществлении охраны материнства и детства», Новицького «Задачи пенсионного обеспечения» (№ 1), огляді «Деятельность отдела пенсий Наркомсобеда Украины» (№ 2/3).

У рубриках «Обзор провинции» та «Провинция» редакція вмішувала матеріали про події в українських містах — Чернігові, Одесі, Почепі, Катеринославі, Житомирі, Брацлаві тощо. На шпальтах часопису велися також «Партийная страничка», рубрика «Библиография».

Серед інших авторів місячника — Акімов, З. Антонова, Н. Єгорова, А. Єлізарова, В. Мойрова, І. Фрумін, Ф. Шнейерсон.

До обох номерів додавалися «приложения» п. н. «Декреты и распоряжения по Народному комиссариату Социального Обеспечения Украины» обсягом 66 с. (№ 1) та 128 с. (№ 2/3).

Останній (2/3-й) номер журналу датовано липнем/серпнем 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 165; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 112; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. Вип. 2. С. 81.

В. Ковпак

2690*

СОЦИАЛЬНОЕ СТРАХОВАНИЕ: Орган Обл. Бюро объединенных рабочих страх. организаций Донецкого бассейна и Криворож. района (1919); Орган Бюро Исполн. ком. Союза рабочих страховых организаций Украины, Крыма и Дона (1920). — Выходит 2 раза в месяц (1919). № 1. 1919.

Харьков, 1919—1920.

Вийшло: 1919 — № 1, 2/3, 1920 — № 4/6.

Наявність у фонді: РНБ: 1920 — № 4/6.

Примітки: Мова видання — російська.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 166; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. Вып. 2. С. 81.

В. Габор

2691

СПУТНИКЪ ТЕАТРАЛА. — Г. 1. № 1. 1919, 2 сент.

Ред. В. Викторовъ. — **Київ, 1919:** Изд. И. Виноградовъ. Тип. Т-ва «Робітничя Друкарня», Крещатикъ, № 42. *Адр. ред. і контори:* Крещатикъ, № 35.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—29; Ф. 25×17 см; Обс. 8 с., 16 с.; Ц. номера 3 р.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — Г. 1 № 2—9, 11, 13—20, 22, 24—29.

Примітки: Мова видання — російська.

Щоденна газета була провідником читачів у тогочасному київському театральномистецькому світі. Вона інформувала про діяльність театрів та заснування нових (Театр ім. В. Ф. Комісаржевської), висвітлювала важливі театральні події та ознайомлювала із сезонними новинками і прем'єрами.

Низка публікацій присвячувалася театрознавству. У них автори аналізували роль театру у суспільстві, наголошуючи на його важливості для глядача (Крыжицкий Г. Живой театр. № 3; Орфшиниковъ П. Театру — помолодѣть! № 5). У виданні популяризувалася ідея творення театру актора, а не драматурга чи режисера (Крыжицкий Г. Театръ Актера. № 8).

Актуальним на той час було питання створення і розвитку дитячого театру, основне завдання якого вбачалося у формуванні художнього смаку у дітей (Орфшиниковъ П. Театръ для детей. № 27).

В окремих публікаціях йшлося про акторів, гастрольне життя, нові обличчя в театральному світі, повідомлялося про бенефіси та ювілеї відомих митців.

До контенту часопису належать рецензії, критичні статті про прем'єрні вистави київських театрів,

публікації, що містять порівняльні характеристики вистав, але в різних театрах, короткий зміст окремих вистав. У газеті друкувалися також анонси робіт театральних шкіл та студій, реклама нових книг, присвячених театру, повідомлення про новинки кіно та організацію кінопоказів тощо.

Регулярно на сторінках видання вміщувалися програми всіх театрів Києва — Міського театру (Товариство артистів російської опери), Другого міського театру, Інтимного театру, Польського театру, театрів — «Соловцовъ», «Гейманъ», «Пель-мель», «Кривой Джимми», «Бергонье» та ін.

Рубрики газети: «Театръ и Музыка», «Искусство и Жизнь», «Въ послѣдній часъ».

Автори публікацій: Г. Крыжицкий, П. Орешников та ін.

Редакція декларувала, що з нею співпрацюватимуть: В. Вікторов, О. Гатов, О. Грей, О. Дейч, Ю. Кістер, М. Потокер, М. Раймонд та ін.

Останній (29-й) номер вийшов друком 13 листопада 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 167.

Р. Романюк

2692

СТЕННАЯ ГАЗЕТА БУП'А: Ежедневная. — № 1. 1919, 1 авг.

Ред. Бюро Печати Украины. — **[Київ], 1919:** Изд. Отдел Агитации и Пропаганды при Ц.И.К.С.У. Советская тип., Фундуклеевская, 19 (1919 № 1—10), ул. Ленина, 19 (1919 № 13—25); 2-я Советская тип., ул. Ленина, 19 (1919 № 11, 12, 26—28).

Вийшло: 1919 — № 1—28; Ф. 53×36 см (1919 № 1—10), 54×52 см (1919 № 11—28); Обс. 1 с.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1—28; НБ ЛНУ: 1919 — № 28.

Примітки: У надзаголовку зазначено: «У.С.С.Р.», «Газета не продается», «Расклеить на видном месте» та вміщено гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Щоденна настінна газета мала на меті виключно пропаганду комуністичних цінностей та агітацію за радянську владу. Цій меті разом із текстами слугував ілюстративний матеріал, найчастіше карикатури.

Провідні теми газети — оборона радянських республік, події на «червоному» фронті, «звитяжне розгортання» світової революції, боротьба за врожай тощо. Часто вміщувалися витяги з промов чи публі-

кацій С. Косіора, Х. Раковського, Л. Троцького й інших тогочасних радянських політичних діячів. Ненастанно тавровано ворогів пролетаріату, до яких зараховано білих, буржуїв, куркулів, зрадників, дезертирів та ін.

Постійні рубрики газети: «Последние известия», «Красный фронт», «В стане белых», «Мировая революция», «К сбору урожая».

Останній (28-й) номер вийшов 30 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 78; Газети України 1917—1920 років... С. 210; Київські газети 1838—1940 років... С. 293.

М. Процик-Кульчицька

2693

СТЕННАЯ ГАЗЕТА «ВСЕИЗДАТА». — № 1. 1919.

Ред. Редакционная Коллегия Хар. Обл. Отд. Всеиздата. — **Харьков, 1919:** Издание Харьковского Област. Отдел. Всеукраин. Издательства при Ц.И.К. Тип. Союза Кооперативов, Конотоп.

Вийшло: 1919 — № 1—32; Ф. 59×35 см; Обс. 1 с.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 32.

Примітки: Газету розповсюджувало безплатно для розклеювання.

Настінна газета, яку видавало Харківське обласне відділення Всеукраїнського видавництва при Центральному виконавчому комітеті, була призначена для пропагування комунізму й поширення серед читачів більшовицьких ідей. Риторика видання нічим не відрізнялася від звичної риторики пересічної більшовицької газети середини 1919 р.: основні заклики стосувалися наближення перемоги всесвітньої пролетарської революції, надання матеріальної допомоги Червоній армії, необхідності поповнювати її лави й жертвувати війську харчі, здобуті в боротьбі з куркулями, тощо. Редакція газети намагалася переконати свою аудиторію в тому, що революційний рух охопив усю Європу та Америку, та якомога жохливіше змалювати напади «білих», петлюрівців та буржуазних «недобитків» на селян і робітників. Решта матеріалів — це повідомлення про «звитяжну» ходу Україною більшовицького війська, що вміщувалися під рубрикою «На Красном фронте».

Єдиний збережений і останній відомий (32-й) номер газети — це випуск за 26 липня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 78, 79; Газети України 1917—1920 років... С. 208.

М. Процик-Кульчицька

2694

СТЕННАЯ ГАЗЕТА ИЗВЕСТИЙ Х.С. И ГУБ. ИСПОЛКОМА. — № 1. 1919, 4 апр.

Ред.: не подано. — **Харьков, 1919:** Изд. Харьк. Обл. Отделения Всеукраинск. Издательства при Ц.И.К. Первая Советская тип., ул. Либкнехта, № 13.

Вийшло: 1919 — № 1—5; Ф. 60×28 см; Обс. 1 с.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — № 3—5.

Примітки: Ліворуч від логотипа зазначено: «Бесплатно для расклейки». Мова видання — російська.

Інформаційне суспільно-політичне видання, в якому редакція вміщувала матеріали про діяльність Харківської ради та губернського виконавчого комітету, висвітлювала основні напрями керівного процесу губернією під час революційних подій. Значна частина заміток та кореспонденцій висвітлювала революційний процес на території України, особливо на сході країни; боротьбу Червоної армії з військом А. Денікіна; організації опору «білих»; підтримку та допомогу пролетаріату більшовицьким угрупованням на фронті тощо. Революційні події у Росії відображено у матеріалах: «Колчаку не сдобровать», «День «Советской пропаганды»» (№ 5) та ін.

Належну увагу редакція приділяла інформуванню про події міжнародного політичного, суспільного та економічного життя: «Болгарские рабочие и крестьяне ждут Советские войска, но сами не плошают» та «Финляндское правительство трещит по швам» (№ 3), «В Португалии будет восстание» (№ 4), «Революционный пожар разгорается в Турции» (№ 5) та ін.

Помітне місце на сторінках газети відводилося хронікальним повідомленням щодо подій у Харкові та Харківській губернії. Ці публікації інформували про з'їзд волинських рад, роль Донецького регіону у ході революції, мобілізацію полтавських членів профспілок на боротьбу з А. Денікіним тощо; ознайомлювали з перемогами Червоної армії та висвітлювали етапи становлення комуністичної влади на українських землях.

Останній (5-й) номер вийшов друком 14 червня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 228.

Р. Романюк

2695

СТОЛИЧНЫЙ ГОЛОСЪ. — Г. 1. № 1. 1919, 7 янв.

Главн. ред. А. Саликовский. — **Киев, 1919:** Изд. Захарий Бисский. Тип. Товарищества И. Н. Кушнаревъ

и К°, ул. Караваевская, № 5. *Адр. ред.:* Киевъ, ул. Караваевская, № 5. *Адр. контори:* ул. Крещатикъ, № 35.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—20; *Ф.* 65×45 см; *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.:* на 3 мес. 42 р. (1919 № 1—8), 60 р. (1919 № 19, 20). *Ц.* номери 60 к. (1919 № 1—13), 85 к. (1919 № 15—20).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Г. 1 № 10—17; **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 1—20; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 1—5, 7—20.

Примітки: Часопис видавала редакція газети «Трибуна» (*див.* т. 6 № 1567). Періодичність виходу — щоденно. Мова видання — російська.

Розпочинаючи випуск часопису, редакція одразу відмежувалася від тих видань на ринку преси, які намагалися підірвати і дискредитувати українську державність та скомпрометувати український національний рух в очах громадськості. «Столичний Голось», будучи безпартійно-демократичним органом проукраїнського спрямування, визнаючи суверенність Української Народної Республіки та правління Директорії, планував працювати на благо українського народу та допомагати розвитку молодій українській державі (Наши задачи. № 1).

Основні матеріали видання висвітлювали українське суспільно-політичне, економічне й партійне життя та діяльність Директорії УНР. У публікаціях висвітлювалася, зокрема, діяльність Трудового конгресу як законодавчого органу УНР.

Суспільно-політичну тематику продовжив цикл публікацій п. н. «Пути къ соглашенію» (Анкета «Столичного Голоса». № 1, 2). У ньому друкувалися роздуми політичних, громадських та культурних діячів стосовно того, як об'єднати політичні сили «украинской демократии» для праці на благо України.

Питання державності, національної ідентичності та мови порушувалися Л. Красним (Будущее украинской государственности. № 7, 9, 11), О. Саліковським (На новых путях. № 10, 15—19) та С. Шелухиним (Украинская государственность и самоопредѣленіе. № 12, 14).

Серед важливих тем газети була й тема економічної незалежності України від Росії (проведення аграрної реформи та державної індустріалізації), яка досліджувалася у статтях «Можетъ-ли Украина экономически существовать отдѣльно отъ Великобританіи» І. Чеповського (№ 3) та «Сахарная промышленность Украины» Інженера (№ 18).

Значну увагу у виданні приділено земельній реформі, згідно з якою земля залишалася у власності

держави, та законодавчій базі як підґрунтя для її виконання (Земельный законъ. № 2, 3; Общій планъ земельной реформы. № 10; Статутъ земельныхъ управъ. № 13).

Редакція висвітлювала і церковні справи в Україні, зокрема визнання автокефалії Української православної церкви: «Автокефалія Украинской Церкви» (№ 4), «Къ аресту митрополита Антонія и архієпископа Евлогія» (№ 6), тощо.

У газеті вміщувалися телеграми та оперативні повідомлення з фронтів у війні Директорії з більшовиками (Война съ совдепіей; Война съ Великобританіей. № 4).

На шпальтах видання неодноразово обговорювалося українське трудове життя, проблеми селян та робітників.

У найбільшій інформаційній рубриці видання — «Кієвъ» — автори ознайомлювали читачів із різноматичними подіями громадського, освітнього, наукового, військового життя тощо; подавали новини з урядових, дипломатичних та церковних сфер.

Авторський колектив не оминув увагою подію державного значення — возз'єднання Західно-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою та святкування з цього приводу (№ 8, 9, 11).

Редакція інформувала про міжнародні суспільно-політичні події, зокрема в Росії, та повідомляла про ведення закордонної політики Україною (Антанта и Украина. № 18; Проколович В. Украина и Польша. № 19).

Чимало газетних публікацій присвячено життю національних меншин в Україні, як-от: «Положеніе германцевъ на Украинѣ» (№ 1), «Евреи на Украинѣ» (№ 2).

Поза увагою часопису не залишалося питання становлення та розвитку української преси (Какъ возникла украинская печать въ Кієвѣ. № 2; Первая кієвская газета. № 7; Первые шаги украинской прессы. № 9).

Рубрики газети: «Политическія вѣсти», «Кієвъ», «Телеграммы», «Провинція», «Трудовой Конгрессъ».

Автори видання: А. Котлинцев, Л. Красний, І. Кушнір, В. Ольгінський, О. Саліковський, І. Чеповський та ін.

Останній (20-й) номер вийшов у світ 4 лютого 1919 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 65; Газети України 1917—1920 років... С. 214.

Література: Животко А. Історія української преси. С. 235.

Р. Романюк

2696

СТРАНИЧКА МОЛОДЕЖИ: Орган Черниговск. губ. Организац. бюро Росс. Коммунистического союза молодежи (1919 — 1920 № 13); Орган Черниговск. губ. Организац. бюро Коммунистического союза молодежи Укр. (1920 № 14—16). — № 1. 1919, нояб.

Ред.: не подано. — **Чернигов, 1919—1920.**

Вийшло: 1919 — № 1—10, 1920 — № 11—16, [?]; Ф. 49×37 см; Обс. 1 с.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — № 2, 3, 5—7, 9, 10, 1920 — № 11, 13—16.

Примітки: Від № 50(230) за 1919 р. до № 34(290) за 1920 р. видання друкувалося на сторінках газети «Знамя Советов» (див. № 2098) російською мовою. Наявний № 2 датовано 30 листопада 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від 8 липня 1920 р. газета друкувалася п. н. «Сторінка Червоної Молоді» = «Страничка Красной молодежи» (див. 1920 р.).

В опублікованих у виданні редакційних і авторських статтях — «К новой жизни», Н. В. «На помощь крестьянской молодежи», «Коммунистическое движение молодежи в России», «Наша работа в деревне», «Нельзя стать в стороне», «Революция и перелом среди учащихся» та ін. — наголошувалося на необхідності організації в Україні комуністичної молодіжної спілки та мережі її регіональних осередків, використовуючи організаційний досвід російської молоді. Важливими аспектами діяльності молодіжних комуністичних спілок визначено організацію товариських судів при кожній регіональній організації, спортивних гуртків, освітніх акцій, наголошено також на необхідності активної участі молоді в пропагуванні соціалістичних ідей.

В інформаційних повідомленнях йшлося про чергові збори членів Чернігівської організації РКСМ, про те, що мобілізація на фронт значної кількості молодих комуністичних лідерів значно послабила позиції у регіонах, і тому необхідно поповнити регіональні організації новими активними кадрами. У газеті наголошувалося на ролі дисципліни для успішного функціонування комуністичних молодіжних спілок, зокрема систематичного проведення зборів, лекцій тощо. Згодом було утворено офіційну політичну структуру — Комуністичну спілку молоді України, тож газета стала органом її чернігівської губернської організації.

У виданні надруковано документи — «Воззвание к рабоче-крестьянской молодежи», «Резолюция ЦК

РСМ об общеученических организациях», а також кілька поетичних творів — «Дети труда» І. Ридасєва, «К молодежи» В. Шампаніна.

У газеті функціонували рубрики: «Среди молодежи» (підрубрики: «Г. Житомир», «Г. Гомель», «На Урале»), «В Губ. бюро», «В комиссиях».

Останній наявний (16-й) номер датовано 15 лютого 1920 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 38.

М. Комариця

2697

СТУДЕНЧЕСКИЙ ВѢСТНИКЪ: Еженедельный журнал-справочникъ. — № 1. 1919, 10 февр.

Редакційная коллегія: А. Либерманъ, М. Зайцевъ, Л. Гисинъ, І. Рудникъ. — **Київ, 1919:** Изд. Студенческая коллегія. Тип. н-ковъ Іосифа Шенфельда. Адр. ред. і контори: Кузнечная, 46.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; Ф. 25,5×17 см; Обс. 12 с.; Ц. номера 1 р. 25 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 2.

Примітки: Журнал виходив із порушенням зазначеної періодичності, нумерувалися колонки, а не сторінки. Мова видання — російська.

Видання було засновано для інформування київського студентства про новини академічного життя, зміни в системі вищої школи та вміщення необхідних відомостей про різні навчальні заклади Києва.

Основний матеріал № 2 — це текст розмови співробітника журналу з особистим секретарем Затонського і чиновником з особливих доручень Міністерства народної освіти С. Храмовим на тему найближчих завдань міністерства щодо академічного життя вищої школи.

У виданні надруковано кілька літературно-художніх матеріалів: вірші В. Мокршанського та Ю. Деві, оповідання «Грачъ» Вікторії Бенедиктсон (з альманаху світової літератури під редакцією М. Горького).

Про новини студентського життя Москви та Києва йшлося в замітках під рубрикою «Хроника». Під найбільшою рубрикою журналу — «Академическая жизнь г. Киева» — вміщувалася інформація від різних навчальних закладів Києва та окремих факультетів, здебільшого про початок курсів лекцій, зустрічі викладачів зі студентами, дати складання іспитів тощо. У № 2 надруковано інформацію від Університету св. Володимира, Київського політехнічного університету, Комерційного інституту, Вищих жіночих курсів, Юридичного інституту, Жіночого медичного

інституту, Київської консерваторії, Вищого музичного драматичного інституту ім. М. Лисенка, Державного університету і Київського архітектурного інституту. Було започатковано рубрику «Новые книги», матеріали якої мали інформувати про нові видання, зокрема періодичні (у № 2 надруковано замітку за підписом М. І. про московський журнал «Революция и церковь»).

Останній (2-й) номер датовано 24 лютого 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 217.

Література: Соломаха А. Викладацька діяльність М. Цитовича — останнього професора поліцейського права в Університеті Святого Володимира // Адміністративне право і процес. Київ, 2014. № 1(7). С. 213, 214.

М. Процик-Кульчицька

2698

СЫНЪ ОТЕЧЕСТВА: Ежедневная общественная и политическая газета. Вечернее издание (1919 № 5 — 1920 № 114); Ежедневная общественная и политическая газета (1920 № 115—121). — № 1. 1919, 16(29) авг.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 1—9), Конст. Бельговский (1919 № 10—58), М. С. Кельничъ (1919 № 59 — 1920). — **Одесса, 1919—1920:** Изд. Издательство на паяхъ «Русская Культура» (1919 № 1—9, 11—37), Товарищество на паяхъ (1919 № 10), Издательство на паяхъ «Русская Культура» въ лицѣ Н. К. Клименко (1919 № 38—56), Н. К. Клименко учредитель издательства на паяхъ «Русская Культура» (1919 № 57—121). *Тип.* Александровский проспектъ, дом Покровской церкви. *Адр. ред. і контори:* Александровскій проспектъ, 11 (1919 № 1—22). *Адр. ред.:* Александровскій проспектъ, 11 (1919 № 23 — 1920 № 121). *Адр. контори:* Дерибас., 27 (1919 № 23—34), Екатерининская, 21 (1919 № 35—66), Дерибасовская, 11 (1919 № 67 — 1920).

Вийшло: 1919 — № 1—112, 1920 — № 113—121; *Ф.* 45×27,5 см (1919 № 1—11), 56×36 см (1919 № 12—102), 45×31 см (1919 № 103), 46×35 см (1919 № 104 — 1920 № 114), 53,5×42 см (1920 № 115—121); *Обс.* 2 с. (1920 № 1—24, 26, 1920 № 115), 4 с. (1919 № 25, 27 — 1920 № 114, 116—121); *Ц.* номера 2 р. (1919 № 1—66), 3 р. (1919 № 67—104), 5 р. (1919 № 105 — 1920 № 121).

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1919 — № 32, 34—60, 68—72, 75, 76, 80, 82—107, 109—112, 1920 — № 113—115, 117—119, 121; **ОННБ:** 1919 — № 1—5, 7—112, 1920 — № 113—121; **РДБ:** 1919 — № 82, 97; **РНБ:** 1919 — № 32—59, 63, 65—88, 90—95, 97—105, 111, 112, 1920 — № 113, 115, 118—121.

Примітки: Гасло видання: «Единая Великая Недѣлимая Демократическая Россія — черезъ сильную патріотически настроенную народную армію, созданую единеніемъ всѣхъ народныхъ силъ». Газета друкувалася з дозволу військової цензури. З 14 грудня 1920 р. виходила газета п. н. «Отечество» (див. 1920 р.). Мова видання — російська.

Газета суспільно-політичного спрямування, яку видавав журналіст, засновник видавництва «Русская Культура», співробітник відділу пропаганди при уряді Збройних сил Півдня Росії (до 1919 р. — «Осведомительное Агентство») М. К. Клименко. Видання декларувалось як безпартійне (Отъ редакціи. 1919. № 30).

На сторінках часопису публікувалися повідомлення штабу Головнокомандувача Збройних сил Півдня Росії, головнокомандувача та командувача військами Новоросійської області, зокрема декларації та відозви А. Денікіна (Генераль Мамонтовъ. 1919. № 19; У Верховнаго Правителя адмирала Колчака. 1919. № 21; Бесѣда съ генераломъ В. Л. Покровскимъ. 1919. № 29).

Матеріали газети відображали антибільшовицьку та антимахнівську позицію редакції. Низка публікацій містила критику політики Директорії Української Народної Республіки, автори статей прогнозували політичне майбутнє Росії та її міжнародний військово-політичний статус (Будущая Россія. 1919. № 13; Отзвуки махновщины. 1919. № 14; Москвинъ С. Украинцы. 1919. № 32; ін.).

Значну кількість публікацій присвячено військово-політичній діяльності С. Петлюри, темі укладення договору між Українською галицькою армією та Добровольчою армією, розглядалися позиції українського уряду щодо питання приєднання Бессарабії до складу Румунії, взаємини з урядом та військовим керівництвом Франції (Горскій Е. Петлюровский вопрос. 1919. № 4; Румыны и Петлюра. 1919. № 5; Петлюра и французы. 1919. № 27; Л. Г. Подробности соглашения с галичанами. 1919. № 59; ін.).

У звідомленнях повідомлялося про боротьбу між Збройними силами Півдня Росії та Червоною армією за контроль над територією Облaсті Війська Донського. Детально відображалася політична ситуація, яка у зв'язку з громадянською війною розгорталася на території Росії, у хроніках та фронтових повідомленнях висвітлювалося просування формувань Білої армії та ЗСПР (Россія въ настоящее время. 1919. № 11; Наступленіе уральцевъ. 1919. № 20).

У низці публікацій йшлося про події у міжнародній політиці та економіці, друкувались витяги з матеріалів закордонної преси (Росія і Польща. 1919. № 2; Росія і Японія. 1919. № 12).

Рубрики видання: «На фронтах», «На югъ Росіи», «Въ Одессѣ», «Въ Сибири», «Въ Венгрии», «За-границей», «Объявление», «Военное обозрѣніе», «Успѣхи Добровольческой Арміи», «Въ освобожденной Россіи», «Росія и союзники», «Маленькія замѣтки», «Въ Городе», «Въ Києвѣ», «Утромъ въ газетахъ», «Въ районѣ Херсона и Николаева», «Въ Совдепії», «Театръ и искусство», «На Киевскомъ Фронтѣ», «Въ Германіи», «На Урале», «Въ станѣ большевиковъ» та ін.

Авторами газети були: П. Єршов, Е. Максимов, С. Пиленко, Л. Тригорин, Б. Юрлов та ін.

Останній (121-й) номер побачив світ 13 січня 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 80; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 81; Газеты 1917—1922 годов... С. 50, 58; Преса України: Газеты 1917—1920 рр. С. 65; Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 118.

Р. Бліхарський

2699

ТАВРИЧЕСКИЙ КОМУНИСТ: Орган Крымского Областного Комитета К.П.(б)У. — № 1. 1919, апр.

Ред. Редакционная Коллегия. — Симферополь, 1919: Изд. Крымский Областной Комитет К.П.(б) Украины. *Адр. ред.:* Симферополь, Алекс.-Невск., 12. *Адр. контори:* Алекс.-Невск., 11-а.

Вийшло: 1919 — № 1—39; Ф. 50×35 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* на 6 міс. 90 р. Ц. номера в гор. Симферополе 75 к., вне города 80 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 13.

Примітки: № 3 вийшов 5 квітня, наявний № 13 — 25 квітня 1919 р. Мова видання — російська. Від № 40 за 30 травня 1919 р. виходив «Крымский Коммунист» (див. № 2590).

У виданні першочергово висвітлювалися політична ситуація на півострові Крим, в Україні та Росії; становлення комуністичного режиму, проблеми, пов'язані зі зміною влади та керівництва партійних органів; оприлюднено політичну програму Комуністичної партії, нормативні документи, виступи чиновників та ін.

На сторінках газети частими були матеріали про події на фронтах, замітки про поточні справи політико-економічного життя Києва, Чернігова, Жмеринки, Житомира та інших міст.

З матеріалів рубрики «Профессиональная жизнь» читачі дізнавалися про професійне життя працівників підприємств (публікації «За что мы боремся» та «В Рабочем Клубе»).

Рубрики видання: «За границей», «По уезду», «В стане контрреволюции», «Партийная жизнь» та ін.

Останній (39-й) номер датовано 27 травня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 329; Газеты Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 58.

Р. Романюк

2700

ТАРИФНЫЙ БЮЛЛЕТЕНЬ. — Вып. 1. 1919.

Под ред. Л. И. Гинзбурга. — Киев, 1919: Изд. Тарифный Отдел Народного Комиссариата Труда. *Тип.* «И. И. Чоколов», Киев, Б.-Житомирская, № 20. *Адр. ред. і контори:* Киев, Б-р Шевченка (б. Бибиковский), № 12, Народный Комиссариат Труда Украины.

Вийшло: 1919 — Вып. 1—4; Ф. 24,5×16,5 см; Обс. 22 с.; Ц. номера 5 р.

Наявність у фонді: ХДНБ: 1919 — Вып. 4.

Примітки: У надзаголовку: «У.С.С.Р. Народный Комиссариат Труда». Мова видання — російська.

Згідно з постановою Ради Народних Комісарів України від 9 травня 1919 р. «Тарифный Бюллетень» від 4-го випуску мав стати органом Народного комісаріату праці і всі вміщені в ньому затверджені тарифи та окремі тарифні положення значитимуться «официально-обнародованными и обязательными для всех с момента их опубликования» (1919. Вып. 4).

У вступному слові Л. Гінзбурга зазначалося, що в бюлетені будуть вмішуватися затверджені ВУ ЦВК тарифи, які стосувалися всіх груп радянських службовців. «Принимаю во внимание подчиненность союзных органов Украины всероссийским центрам, — зазначав автор статті, — следует признать что и политические мотивы обособления советских служащих потеряли свою остроту».

У вип. 4 зазначено тарифи оплати праці службовців та робітників радянських, громадських, приватних закладів, торгово-промислових підприємств і кооперативів, тарифи для працівників фінансово-податкової сфери тощо. Тарифи щодо оплати праці відповідальних політпрацівників затверджено постановою президії ВУ ЦВК. Вони поділялися на декілька груп відповідно до обійманих посад.

Останній (4-й) випуск вийшов у червні 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С.173; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. С. 17; Періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 3. С. 108.

В. Габор

2701

ТВОРЧЕСТВО: Журналъ Художественнаго Цеха. — № 1. 1919, февр.

Ред. І. Я. Рабиновичъ. *Завѣдующій художественной частью* И. Л. Эренбургъ. — **Харьковъ, 1919:** Изд. «Социалистическая Мысль» (1919 № 1), «Наша Мысль» (1919 № 2—5/6). Харьковская Вторая Совѣтская Тип., ул. Донецъ-Захаржевская, 6 (1919 № 1—4); Тип. М. Зильбергъ и с-въ, ул. Донецъ-Захаржевская, 6 (1919 № 5/6). *Адр. ред. і контори:* ул. Сумская, 14.

Вийшло: 1919 — № 1—4, 5/6; *Ф.* 27,5×26,5 см; *Обс.* 36—48 с.; *Передпл.:* на четыре номера (съ доставкой) 26 р. *Ц.* номера 8 р. 50 к. (1919 № 1—3), 12 р. (1919 № 4, 5/6).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 5/6; **ХДНБ:** 1919 — № 1—5/6.

Примітки: Мова видання — російська.

Літературно-художній журнал був друкованим органом харківської організації художників, поетів, артистів та близьких до них мистецтвознавців і виходив за редакцією художника І. Рабиновича. Журнал висвітлював питання літератури, музики, образотворчого мистецтва і порушував проблеми теорії та історії пролетарського мистецтва.

На сторінках «Творчества» активно виступали провідні російські та українські (тогочасні харківські) російськомовні літератори, митці та науковці. Видання було щедро ілюстрованим, вміщувало багато репродукцій картин, гравюр, літографій та скульптур європейських (французьких імпресіоністів) та східних майстрів з Японії та Китаю, а також художників — членів «Художественного Цеха».

У вступній статті І. Рабиновича «Пушки и музы» (№ 1) зазначено мету видання: «Задача наша — сильное служение искусству вѣчному, бережное отношение къ его прошлому, отметание всего случайного и временного, борьба со всѣмъ застывшимъ, коснымъ, шаблоннымъ, какъ бы цѣнно ни было въ свое время...».

«Творчество» орієнтувалося на радянську Росію, тож у ньому домінували твори і статті російських авторів, але водночас участь у ньому брали й відомі тогочасні українські науковці. У журналі вміщувалися

статті української тематики, у них висвітлювалося мистецьке й театральне життя Харкова.

Значна частина публікацій часопису була присвячена художній літературі. Під рубриками «Стихи, рассказы, пьесы» та «Стихопрозы» друкувалися поетичні твори А. Ахматової, К. Бальмонта, О. Блока, М. Гумільова, А. Іжева, М. Кузьміна, О. Мандельштама, Ф. Сологуба, Г. Шенгелі та ін., оповідання А. Аскалона (псевд. О. Білецького), М. Кузьміна, М. Осоргіна, О. Ремізова та перекладені з італійської мови новели епохи Відродження, п'єса Р. Роллана «Дантонъ» у перекладі з французької В. Малахіїв-Мирович (№ 1—3).

Художня та епістолярна спадщина вміщувалася також під рубриками «Забытые страницы» та «Материалы» (відповідно оповідання російського романтика О. Вельтмана «Эмшанъ» (№ 2) та «Письмо Л. Н. Толстого къ Е. Ф. Коршу» (№ 4).

Вагомою частиною журналу були літературознавчі публікації під рубрикою «Статьи и обзоры» відомих тогочасних літературознавців, як-от: «О революціяхъ въ поэзіи» О. О. Смирнова (№ 1), «Изь истории и теории пролетарской литературы» О. Білецького (№ 1—3), «Забытые страницы Достоевскаго» А. Горнфельда (№ 4).

У центрі уваги редакції було також образотворче мистецтво та театральне життя. Мистецтвознавчі статті вміщувалися під рубрикою «Живопись, ваяние, зодчество, графика» і були присвячені питанням теорії мистецтва (Пичета Вас. О связи между нѣкоторыми теченіями живописи и народнымъ искусствомъ. № 1; О пролетарской живописи (Теорія и жизнь). № 3), українському народному мистецтву (Костенко К. «Мамай» и «Предмѣстье Запорожской Сѣчи» (Къ иллюстраціям). № 4), живопису Сієнської школи (№ 1) та російському лубку (№ 3), виставкам членів свого цеху, зокрема Мане Каца, Е. Штейнберга, К. Костенка. При цьому редакція детально аналізувала їхні роботи (Кацъ Мане. Виставка Художественнаго Цеха въ оцѣнкѣ ея участниковъ. № 1). Більшість статей споряджені ілюстраціями, зокрема публікації К. Костенка — зображенням козака Мамай 1667 р. та репродукцією картини невідомого художника 1880 р.

З українських авторів на сторінках «Творчества», крім О. Білецького, К. Костенка та харків'янина Василя Пичети й ін., виступив також відомий архітектор М. Диканський зі статтею «Замѣтки объ архитектурѣ г. Харькова» (№ 5/6), яка була проілюстрована фотографіями харківської архітектури, зокрема церков — Благовіщенської, на Основі, Лютерансько-

евангелістської церкви та єврейської синагоги. О. Білецький опублікував також рецензію на збірку віршів Сергія Кличкова «Потаенный Сад» (№ 4).

Театральна тематика охоплювала широке коло проблем, що торкалися як минулого, так і сучасного, тож редакція розповідала своїм читачам про театральні звичаї кінця XVIII ст. в Петербурзі, Московського Пролеткульту (№ 1), вистави в Берліні, роботу Петербургського державного театру та камерного театру (№ 3, 4), а в окремих публікаціях відображала театральне життя Харкова, зокрема у статті «Душа средневекового театра (Къ спектаклю Художественнаго Цеха)» (№ 2) та О. Смирнова «Ритмъ и танецъ (Къ хореографическимъ публичнымъ выступлениямъ въ Харьковѣ)» (№ 3).

Звичними на сторінках журналу були рецензії на нові книги російських письменників О. Блока, В. Брюсова, М. Волошина, М. Гумілова, В. Іванова, О. Смирнова та відгуки на праці українських авторів, зокрема, аналіз О. Білецького (під криптонімом А. Аск.) історико-етнографічної розвідки М. Сумцова «Слобожане» (Харків, 1918) (№ 1).

Журнал мав такі рубрики: «Стихи, рассказы, пьесы», «Стихопрозы», «Статьи и обзоры», «Забытые страницы», «Материалы», «Живопись, ваяние, зодчество, графика», «Театръ», «Мемуары», «Хроника» (підрубрики: «За границей», «Въ Петербургѣ и Москвѣ», «Новыя книги» та ін.), «Хроника Художественнаго Цеха» (підрубрики: «Живописно-Скульптурный отдѣлъ»), «De libris» (згодом — «Замѣтки о книгахъ») та ін.

Серед активних і цікавих авторів журналу були: О. Білецький, М. Диканський, Мане Кац, К. Костенко (він же — К.), В. Пічета, О. Смирнов.

Останній (5/6-й) номер датовано червнем/липнем 1919 р. (у ньому було вміщено зміст усього річника).

Бібліографія: Периодика по литературе и искусству... С. 248; Періодичні видання УРСР 1818—1950. Журнали. С. 173; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 116, 117.

Література: «Творчество», Журнал Художественного Цеха. Харьков, 1919 г. Издание «Социалистической Мысли». № 1 // Пути творчества. 1919. № 1/2. С. 56; Разин С. De arte literarum (Книжные новинки) [III. «Творчество», журнал Харьковского художественного цеха, под редакцией Рабиновича. №№ I и II (Февраль и Март 1919 г.)] // Прометей. Украина [Харьков], 1919. Вып. 1. С. 121—123; Дэвэйон. «Творчество», журнал Художественного Цеха № 2 // Пути творчества. 1919. № 4. С. 61; Ос-инъ. [Осокинъ]. Творчество. Журналъ Художественнаго Цеха. № IV. Май. Харьковъ // Мысль. 1919. № 13.

В. Габор

2702*

ТВОРЧЕСТВО ТРУДА: Орган Николаевского пролеткульта. — № 1. 1919.

Николаев, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Бібліографія: Периодика по литературе и искусству... С. 281.

Література: Владиславлев И. В. Русские писатели: опыт библиографического пособия по русской литературе XIX—XX ст. 4-е перераб. и значит. дополн. изд. Москва; Ленинград, 1924. С. 432; Кара-Васильева Т. Нові підходи до історії українського мистецтва XX сторіччя // МІСТ (мистецтво, історія, сучасність, теорія). Київ, 2006. С. 152; Кравченко О. О. Культуротворча діяльність Пролеткульту в умовах освітньо-просвітницького руху 20-х рр. XX ст. // Педагогічні науки: зб. наук. пр. Херсон, 2016. Вип. 73. Т. 1. С. 19.

В. Габор

2703

ТЕАТРЪ: [Ежедневная литературно-театральная газета]. — № 1. 1919, 3/4 нояб.

Ред. М. М. Морозовъ. — **Одесса, 1919:** Изд-во «Искусство». *Тип.* «Русская Культура» (1919 № 1, 2); *Тип.* Всерос. Земск. Союза, Одесса, Кондратенко, 30 (1919 № 4—26). *Адр. ред.:* Пушкинская, 16. *Адр. контори:* Дерибасовская, 11.

Вийшло: 1919 — № 1—26; *Ф.* 23×17 см; *Обс.* 16 с.; *Ц.* номера 5 р.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1—24, 26.

Примітки: Підзаголовок подано за анонсами у газеті. Мова видання — російська.

Часопис «Театръ» виходив у період перебування Одеси під контролем Добровольчої армії генерала А. Денікіна. Його заснування редакція обумовлювала прагненням людей до життя й до мистецтва навіть на тлі жахів воєнного часу (Лаврецькій. Пролог... № 1).

На шпальтах літературно-театральної газети висвітлювалися проблеми театру та сценічного мистецтва, друкувалися новини театрального життя, анонсувалися вистави і концерти у культурних закладах Одеси.

У полі зору авторів часопису був широкий спектр питань, які хвилювали театральну громадськість, починаючи від суто побутових і закінчуючи питаннями добору репертуару, навчання акторській майстерності та загалом майбутнього театрального мистецтва. Зокрема, привертають увагу огляди Лоренцо під загальною назвою «Дневникъ театрала» та Л. Гроссмана «О патриотическомъ театрѣ» (№ 1),

статті М. Пересвєтова «На ученическомъ спектаклѣ» (№ 20) та І. Сидорова «Страданія въ театрѣ» (№ 20), нариси Г. Шенгелі «Театръ единственный» (№ 16, 18), фейлетони Незнакомца «Театральный разговоръ» (№ 1), «Шари-вари» (№ 7), цикл публікацій на тему театрального сьогодення Петра Пільського п. н. «Записки».

Часопис інформував про театральні події в Києві, Харкові, Москві, Криму й найбільше — в Одесі. Так, розповідалося про вечір у залі Літературно-артистичного товариства за участі відомої акторки Ельзи Крюгер, аншлаги на концертах Олександра Вертинського, феєричний бенєфіс Леоніда Утьосова «Кукишъ въ кармане» в Будинку гуртка артистів, а також гастролі київських і московських акторів в Одесі.

Редакція намагалася об'єднати «раздробленную и разрозненную артистическую семью». Зокрема, повідомлялося про організацію співробітниками часопису вечора «Веселые сумерки» за участі молодих поетів, а також поетичного заходу пам'яті Анатолія Фіолєтова у залі Літературно-артистичного товариства (Шенгелі Г. Искусство. Анатолій Фіолєтовъ. № 23).

Публікації О. Дерібаса під загальною назвою «Изъ театральныхъ воспоминаній» знайомили читачів із минулим театру. У газеті подавалися дружні «характеристики» відомих співаків і акторів — О. Вертинського, Б. Карфункеля, В. Селявіна, Л. Утьосова.

Регулярно друкувалися афіші одеських театрів із анонсами вистав. Висвітлювалися також проблеми в кіномистецтві, інформувалося про художні виставки, публікувалися спортивні новини та біржові відомості.

Літературна творчість представлена поезіями Олени Кранцфельд, Олександра Соколовського та Георгія Шенгелі.

Рубрики газети: «Хроника», «Искусство», «Кино», «Банки и биржа», «Спортъ», «Бѣга и скачки», «Около кулисъ», «Посвященія».

Авторське коло часопису складали Борис Варнеке, Борис Геніс (псевд.: Лоренцо), Л. Гроссман, Олександр Дерібас, Лаврецький, М. Морозов, Петро Пільський, Борис Фліт (псевд.: Незнакомец), Георгій Шенгелі та ін.

У художньому оформленні обкладинок номерів брали участь художники Борис Гроссер, Семен Зальцер та Лазар Митницький.

Останній (26-й) номер датовано 17—18 грудня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С.140; Російськомовна періодична преса України... Газети,

бюлетені. С. 85; Бельский М. Р., Ижик М. Р. Журналы старой Одессы. С. 73.

Література: Щурова Т. Душа театрала // Дерібасовская—Ришельевская: Одесский альманах. Одесса, 2001. Вып. 2(5). С. 220—226; Щурова Т. Душа театрала // Благоухающий пепел: по страницам старой одесской периодики / сост. Т. Щурова. Одесса, 2008. С. 447—454; Щурова Т. «Последний луч трагической зари» // Дерібасовская—Ришельевская: Одесский альманах. Одесса, 2015. Вып. 60. С. 324—336.

О. Палюх

2704

ТЕАТРАЛЬНЫЙ КУРЬЕРЪ: Журналъ театра и искусства (1919 № 1—10); Журналъ театра и искусства. Еженедѣльникъ (1919 № 11, 12). — Выходить два раза въ недѣлю по понедѣльникамъ и пятницамъ (1919 № 1—10). № 1. 1919, 11 сент.

Ред.-изд. (1919 № 1—6), *ред.* (1919 № 7—12) Е. А. Егорова. — **Харьковъ, 1919:** Изд. «Бюро рекламъ» (1919 № 7—12). Епархіальная *тип.*, Харьковъ, ул. Каплуновская, 2/4 (1919 № 1—6); *Тип. О-ва «Харьковскій Взаимокредитъ»*, ул. Пушкинская, № 31 (1919 № 7—10); *Типо-лит.* М. Зильбербергъ и С-вья, ул. Донецъ-Захаржевская, № 3 (1919 № 11, 12). *Адр. ред. і контори:* ул. Донецъ-Захаржевская, № 3 (1919 № 1—6). *Адр. ред.:* ул. Донецъ-Захаржевская, № 3 (1919 № 7—12). *Адр. контори:* Горяиновскій пер., домъ «Россія» (1919 № 7—12).

Вийшло: 1919 — № 1—12; *Ф.* від 33,5×25 см до 25,5×17,5 см; *Обс.* 4—6 с. (1919 № 1—9), 12 с. (1919 № 11, 12); *Передпл.:* въ мѣс. 18 р. *Ц.* номера 5 р. (1919 № 11), 7 р. (1919 № 12), на ст. ж. д. 6 р. (1919 № 11), 9 р. (1919 № 12).

Наявність у фондi: ХДНБ: 1919 — № 1—12.

Примітки: У надзаголовку: «Продается во всѣхъ театрахъ». Мова видання — російська.

Одне з театральних мистецьких видань Харкова — журнал «Театральный Курьеръ» — виходило нетривалий період, з 11 вересня до 3 листопада 1919 р., і широко відображало театральне, музичне і художнє життя міста.

Журнал відкривався шаржами та малюнками. На його сторінках друкувалися статті, рецензії на нові вистави та прем'єри, фейлетони, місцева і закордонна хроніка. Органічною складовою журналу був художній розділ, у якому містилися замальовки, шаржі, портрети артистів, заставки, віньєтки.

Для зручності читачів рецензії на театральні вистави вмішувалися під назвами харківських театрів. Читачі мали змогу довідатися про відкриття театральних

сезонів та оцінки театральних критиків на постановки п'єс Ж. Бізе «Кармень», оперети Валентинова «Въ волнахъ страстей» та третю прем'єру вистави «Кривой Джимми» (№ 12) в «Театре Коммерческаго Клуба», а п'єс В. Немировича-Данченка «Новое дѣло» (№ 11) та Анрі Бернштейна «Воръ» (№ 12) — в «Городском театре» тощо.

Редакція розповідала читачам про харківський «Веселый театръ» кабаретного типу (№ 1) та харківське нічне кабаре «Юморескъ» (№ 12), «Театръ Андреева» (№ 3), гастролі київської опери «Фаустъ» (№ 7), вечір скандинавської музики у Харкові (№ 11), камерні концерти Х. О. Р. М. О. і концерт В. Ружицького (№ 12) тощо.

На театральні теми виступали: М. Бонч-Томашевський, Вал. Бородин, О. Гатов, Л. Каплан, Рефіс, І. Турський та ін. Зокрема, перу І. Турського належала стаття «Передъ дрогнувшимъ занавесомъ» (№ 1), а М. Бонч-Томашевському — театральні нотатки «Пустота. Унылые строки» (№ 12) та ін.

Під рубрикою «Лѣтопись» редакція вміщувала повідомлення про відкриття вільного факультету мистецтв у Харкові (№ 3), детальні повідомлення про вистави та вечори у харківських та приїжджих театрах, таких як «Театръ Коммерческаго Клуба», «Городской театръ», «Большой театръ», «Малый театръ», «Веселый театръ», «Театръ Унзеръ Винкль» (єврейський театр), «Театръ Веселая Канарейка», «Театръ Ампиръ», «Театръ Полиглотъ» та ін.

Художні твори друкувалися під рубрикою «Эстрада», зокрема поезії О. Гатова, Сергія Гольденфельда, Лідії Лісної, а також переклад О. Гатова бретонської народної пісні (№ 6). Вірші були також присвячені видавцю журналу — «Бюро рекламъ» (Пѣсенка Бюро рекламъ. № 7) та «Дому Артиста» на вулиці Сумській (№ 11), а доповнював їх «Рекламный фельетонъ» (№ 11).

Іноді редакція присвячувала статті відомим письменникам, зокрема Леоніду Андрєєву з приводу його смерті (№ 3), Кнуту Гамсуну з нагоди присудження йому Нобелівської премії (№ 6).

Із шаржами у «Театральном Курьере» виступав Г. Клінч. Він створив шаржі на М. Тарханова, К. Грекова та ін.

Журнал мав такі рубрики: «Городской театръ», «Театръ Коммерческаго Клуба», «Малый театръ», «Эстрада», «Лѣтопись», «Письма съ мѣстъ», «За рубежомъ», «Въ Совдепии» та ін.

Активними авторами журналу були М. Бонч-Томашевський (також під крипт. М. Б.), Вал. Бородин,

Олександр Гатов, Л. Каплан (також під крипт. Л. К-нь), Рефіс, І. Турський та ін. Редакція зазначала також, що в журналі брали участь професор О. Білецький та О. Смирнов.

На перших і останніх сторінках журналу вміщувалася реклама про вистави у харківських театрах.

Останній (12-й) номер побачив світ 3 листопада 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 174; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 119, 120.

В. Габор

2705

ТЕЛЕГРАММЫ ГАЗЕТЫ «ИЗВЕСТИЯ УЕЗДНОГО ИСПОЛКОМА»: Экстренный вечерний выпуск. — 1919, 20 мая.

Отв. ред. Складьевский. — **Константиноград, 1919:** Изд. Уездный Исполком. Кон.-град. Советская Тип. Адр. ред.: в помещении быв. Земской Управы.

Вийшло: 1919 — 20 мая; Ф. 35×24 см; Обс. 1 с.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — 20 мая.

Примітки: «Телеграммы...» вийшли окремим нумерованим випуском до газети «Известия Исполнительного Комитета Константиноградского Уездн. Совета Раб., Крест. и Красн. Депут. = Вісти Виконавчого Комітета Константиноградської Повіт. Ради Робіт, Селянськ. та Червоноарм. Депутатів» (див. № 2117). Мова видання — російська.

Випуск обсягом в одну сторінку вийшов у вигляді інформаційного листка — телеграми про перебіг революції. У замітках йшлося про останні фронтові події в Україні та Росії: взяття Єлизаветграда, розгром бойових бригад біля Москви, сутички більшовиків із григор'євцями та денікінцями, воєнну ситуацію в Києві, Полтаві та Галичині, розпорядження Раднаркому.

Джерелом інформації у випуску було БУП.

Р. Романюк

2706*

ТОРГОВО-ПРОМЫШЛЕННЫЙ ЮГЪ: Органъ экономического возрождения Одессы. Общественно-политическая и экономическая газета. — Выходитъ два раза въ недѣлю. № 1. 1919, 26 авг.

Ред.-изд. Э. Е. Шестоपालъ. — **Одесса, 1919:** Тип. «Спорт и Наука».

Вийшло: 1919 — № 1, 2; Ф. від 50×40 см до 40×25 см; Обс. 2 с.; Ц. номера 5 р.

Примітки: Мова видання — російська. Одинименний журнал виходив в Одесі впродовж 1912—1917 рр.

Редакційна політика газети була зорієнтована на підтримку Добровольчої армії під проводом генерала А. Денікіна та заможних верств населення регіону.

Останній (2-й) номер датовано 29 серпня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 80, 81; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 86.

С. Блавацький

2707

ТРУДОВАЯ КОММУНА: Орган Клиновского Гор. и Суражского уезд. Комитетов Коммунистической Партии Украины (1919 № 35—118); Ежедневный Орган Клиновского Гор. и Суражского уездного Комитетов Коммунистической Партии Украины (1919 № 119—156). — № 1. 1919.

Ред. Редакционная коллегия. — **Клиновцы, 1919:** *Тип.* «Трудовая Коммуна», Клиновцы, Черн. губ. *Адр. ред. и конторы:* ул. Карла Либкнехта, № 13.

Вийшло: 1919 — № 1—177; *Ф.* 45×35 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на 1 міс. 12—16 р. *Ц.* номера 50—75 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 59, 70—73, 75, 76, 79, 80, 82—96, 98—132, 134—136, 139, 141—143, 145—148, 152, 155, 156, 160, 161; **ДНАБ:** 1919 — № 35, 83, 100, 101, 113—118, 120—125, 128, 144, 145, 152.

Примітки: Наявний № 35 вийшов у березні 1919 р. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Видання інформувало читачів про політичні, економічні й суспільно значимі події в Україні та світі. У різножанрових публікаціях подавалися новини з-за кордону (Німеччина, Франція, Китай, США, Угорщина, Швейцарія тощо), інформувалося про останні події на фронтах Першої світової війни, її завершальний етап, результати переговорів союзників.

Основна увага в часописі зосереджувалася на суспільно-політичній та економічній ситуації в Україні. У публікаціях йшлося про діяльність центральних та місцевих органів влади, хиткість влади у зв'язку з революційними настроями у країні та фронтовими подіями. В оперативних «сводках» із Києва, Харкова, Одеси, Чернігова, Полтави та інших міст вміщувалися відомості про перемоги і втрати Червоної армії, розкриття політичних змов, викриття шпигунів, сутички червоноармійських формувань з військами О. Колчака

та А. Денікіна. Економічна ситуація у країні загалом та в регіонах зокрема в контексті урядової політики висвітлювалася у «звідомленнях», у яких йшлося про промислові проблеми та потреби людей, високу смертність, недостатнє медичне обслуговування та ін.

Під рубрикою «Местная жизнь» друкувалися замітки про події у Клиновцах, у яких висвітлювалися проблеми у сфері політики, економіки, медицини та культури.

Рубрики видання: «Официальное» («Официальные»), «По Советской России», «На красном фронте», «Оперативная сводка», «Жизнь деревни», «Из жизни провинции», «Объявления», «Почтовый ящик».

Автори публікацій: Н. Зенченко, В. Іванников, В. Лебединський, І. Лін, Самарін, Ф. Хільков, К. Стуре, І. Євчихевич, В. Афанасьєв та ін. Авторами прозових і пропагандистських поетичних текстів були П. Гарський, Є. Зозуля, К. Муран, Полозов, А. Сараєв, деякі підписані псевдонімами чи криптонімами.

На шпальтах газети рекламовано «Вестник Черниговского Губернского Земельного Отдела».

Останній (177-й) номер датовано 31 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 85; Газеты СССР 1917—1960. Т. 4. С. 400; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 225.

Р. Романюк, М. Комариця

2708

ТРУДОВАЯ СОВЕТСКАЯ РЕСПУБЛИКА: Еже-недельный Орган Киевской Организации Союза С.Р. Максималистов (1919 № 3—4). — № 1. 1919, 14 июля.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Киев, 1919—1920:** *Изд.* Киевская Организация Союза С.Р. Максималистов. *Тип.* «Друкарь Польский», Б.-Владимирская № 34. *Адр. ред. и конторы:* Киев, Крещатик, 58 (1919 № 1—4), Николаевская, 4 (1919 № 5 — 1920).

Вийшло: 1919 — № 1—6, 1920 — № 7—9; *Ф.* 36,5×26 см; *Обс.* 4 с., 2 с.; *Передпл.:* с ежемесячным приложением на мес. 6 р. (1919 № 1—4). *Ц.* номера 1 р. (1919 № 1—4), 3 р. (1919 № 5), 5 р. (1919 № 6 — 1920).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—6, 1920 — № 7—9; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 1920 — № 6—9.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «В союзе плуга, молота и мысли — сила и право!», «Власть советам, но не партиям!». Мова видання — російська. Додаток до № 1 «Народ-Хозяин» (16 с.) (Ривкін Н. І. «Программа трудового переворота»).

Суспільно-політична газета агітаційно-пропагандистського спрямування. Редакція видання декларувала, що політика видання спрямовуватиметься на викладення «свободного обмену мнений между представителями всех течений» найбільш суттєвих питань школи максималізму (Школа максимализма. 1920. № 9).

Провідне місце на сторінках газети надавалося матеріалам агітаційно-пропагандистського змісту: відозвам, закликам, зверненням, лозунгам, адресованим київській громадськості з метою підтримки Червоної армії — шляхом як мобілізації, так і матеріальної підтримки червоноармійців проти Добровольчої армії генерала А. Денікіна (К всем Максималистам и сочувствующим. 1919. № 1, 2; К трудящимся евреям. 1919. № 5).

У газеті вміщено аналітичні огляди, а також оперативні повідомлення (рубриковані п. н. «Последния известия») про оперативну ситуацію на фронтах, бойові дії між різними учасниками на українських теренах (Васько Б. Военный обзор Украины. 1919. № 1; ін.).

У серії публіцистичних виступів провідного автора газети, М. Ривкіна, аналізувалася стратегія і тактика війни із ворогами революції — головню з Добровольчою армією генерала А. Денікіна, розглядалися питання координації фронту й тилу, акцентувалась організація армії та кооптація партизанських загонів (зокрема армії Н. Махна) у структуру регулярної армії в перспективі (Ривкин Н. И. Фронт и тыл. 1919. № 5 — 1920).

В окремих публіцистичних матеріалах часопису актуалізувалися соціально-економічні проблеми того часу: масове безробіття, падіння купівельної спроможності, зниження соціального статусу робітництва в післявоєнних реаліях та соціальне протистояння між буржуазією і робітництвом Києва (Каспис А. К рабочему вопросу. 1919. № 1; Закрепление позиций. 1919. № 5). Редакція видання акцентувала необхідність трансформації забезпечення продовольчого балансу в тилу шляхом переходу від примусових реквізицій зерна у селянства до його мобілізації та солідаризації з міським середовищем в умовах дефіциту продуктів харчування та спекуляції ними на продовольчому ринку Києва (Киевская организация Союза с. р. Максималистов. Открытое письмо трудовому крестьянству. 1919. № 7).

Один із провідних авторів видання (матеріали якого опубліковані під псевдонімом Старый Волк) засуджував позицію буржуазії Києва за їхню солі-

дарність із білогвардійцями. Він також регулярно друкував нотатки про актуальні проблеми підпільної та відкритої боротьби «соціалістів-революціонерів» за утвердження радянської влади в Росії та Україні (Старый Волк. Подполье—Надполье. 1919. № 3—6).

Міжнародна тематика висвітлювалася крізь призму комуністичних ідеологем про неодмінну перемогу світової соціалістичної революції, конфронтації революційних рухів та контрреволюційних чинників, класової боротьби у країнах зарубіжжя, зокрема у Німеччині, Угорщині.

У виданні опубліковано програмні маніфести, матеріали пізнавального характеру про ключові засади нової соціально-економічної парадигми — соціалістично-революційного максималізму (Обоснование программы социально-трудового переворота. 1919. № 2), статті дискусійного характеру про перспективні напрями соціальної структури (Н. И. Класс или партия? 1920. № 8, 9), історичні нариси про генезу робітничого руху, некрополістика (Васько-Богдан. Первые жертвы защиты Советской Украины. 1919. № 4), історична мемуаристика Києва післявоєнного періоду, настановчі матеріали (Десять заповедей советскому гражданину. 1919. № 4), які супроводжувалися редакційними коментарями (Д. Об'яснение к первой заповеди. 1919. № 4).

На шпальтах часопису вміщено вірці громадянської лірики на актуальні теми тієї доби (Гарбин. Быстрый марш. 1919. № 5; Старый Волк. Мечты Киевского обывателя накануне нового года. 1919. № 8).

Окреме місце в контенті газети займали програмні документи цієї громадсько-політичної організації, зокрема резолюції (Резолюции 7-ой конференции союза с. р. Максималистов. 1919. № 6).

Провідними авторами видання були М. І. Ривкін (його матеріали подані як під автонімом (Н. І. Ривкін), так і під криптонімом (Н. И.) та неідентифікований співробітник (під псевд. Старый Волк).

Останній (9-й) номер датовано 20 січня 1920 р.

Бібліографія: Преса України. Газети 1917—1920 рр. С. 67; Газети України 1917—1920 років... С. 228; Київські газети 1838—1940 років ... С. 326.

С. Блавацький

2709*

ТРУДОВАЯ ШКОЛА. —
№ 1. 1919.

Редакционная коллегия. — Сураж, Черниговской губ., 1919. *Адр. ред.:* г. Сураж, Белорусская ул., редакция журнала «Трудовая Школа».

Вийшло: 1919 — № 1, [?].

Примітки: Мова видання — російська. Сураж Чернігівської губ. — тепер районний центр Брянської обл., Російська Федерація.

Журнал виходив при Центральному учнівському комітеті суразьких радянських шкіл II ступеня. Запрошуючи учнів до співпраці, редакційна колегія зазначала, що приймає матеріали, які висвітлюють усі питання політичного та шкільного життя.

Література: Трудовая Коммуна (Клинцы). 1919. № 75. С. 4; № 76. С. 4.

М. Комариця

2710

УКРАИНСКИЙ КОММУНИСТ: Орган Зарубежного Бюро Центрального Комитета Украинской Коммунистической партии (боротьбистов). — № 1. 1919, нояб.

Редактирует Коллегия. — **Москва, 1919:** Изд. Зарубежное Бюро Центрального Комитета Коммунистической партии (боротьбистов). 15-я Государственная тип.

Вийшло: 1919 — № 1; *Ф.* 24,5×16 см; *Обс.* 48 с.; *Ц.* номера 5 р.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — № 1; НБУВ: 1919 — № 1; ДНАБ: 1919 — № 1; РДБ: 1919 — № 1.

Примітки: За даними джерел, журнал редагував Левко Борисович Ковалів. У надзаголовку — «Украинская Коммунистическая Партия боротьбистов» і гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Журнал присвячено розвитку комуністичного руху в Україні в контексті тогочасних подій в Україні та Росії, зокрема другій річниці «великого октябрського перевороту». У редакційній статті підкреслено, наскільки сильне зацікавлення «широких коммунистических кругов» Україною. Видавці журналу визначили завдання комуністичної партії щодо утримання України у складі Росії, відновлення більшовицької влади в Україні.

У виданні українські комуністи підтверджували думку В. Леніна про приділення особливої уваги «пережиткам национальных чувств» у «трудящихся масс». Наголошувалося, що лише при такій політиці можливе створення умов для «действительно прочного добровольного единства национально разьединенных элементов международного пролетариата» (Гр. Гринько «К вопросу об очередных задачах в развитии революции на Украине»).

Автори публікацій пропонували два методи завоювання авторитету більшовицької влади серед

українства. Зокрема, наголошувалося на поширенні думки про «національне визволення» саме пролетарською революцією і на проведенні «правильної» економічної політики (К. Барбаченко (Т-ко) «Экономическое положение Украины и её перспективы в социалистическом строе»).

У журналі опубліковано документ ЦК Української комуністичної партії (боротьбистів) про приєднання партії до Комуністичного Інтернаціоналу п. н. «Записка о присоединении Украинской Коммунистической партии (боротьбистов) к III Коммунистическому Интернационалу»; до записки долучено «Меморандум Украинской Коммунистической партии (боротьбистов) к III Коммунистическому Интернационалу» і матеріал про об'єднання українських комуністичних сил п. н. «От Украинской Коммунистической партии боротьбистов», а також тези цього Меморандуму.

У виданні вміщено статистичні дані, таблиці про густоту заселення України, національний склад населення, чисельність шкіл у різних регіонах тощо (Г. К. «Материалы к вопросу о земельной политике на Украине»; ін.).

Серед публікацій числа — рецензія Г. К. (ймовірно, Г. Клунний) на працю Є. Бош «Национальное правительство и Советская власть на Украине» (1919).

Література: Гірік С. Селяни й аграрне питання в ідеології Української комуністичної партії (боротьбистів) // Наукові записки: зб. пр. молодих вчених та аспірантів. Київ, 2012. Т. 24. С. 478—491; Довідник з історії України (А—Я): посіб. для серед. загальноосвіт. навч. закл. Вид. 2-ге, доопрац. і допов. Київ, 2002. С. 194.

Електронні джерела: Здоров А. Василь Шахрай в дзеркалі радянської історіографії. Historians. 2020. Feb. 17. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/2726-andrij-zdorov-vasil-shakhrai-v-dzerkali-radyanskoji-istoriografiji>.

М. Галушко, О. Терещук

2711

УКРАИНСКО СЛОВО: Непериодическое издание (1919 № 2—4). — Р. 1. № 1. 1919, [черв.].

Ред.: не подано. — **София, 1919:** Печатница С. М. Стайковъ, София (1919 № 1); Печатница «Право», София, Раковски, 99 (1919 № 2, 3); Печатница и книгоиздательство «Право», София (1919 № 4). *Адр. ред.:* София, ул. Неофитъ Рилски, 24-6 (1919 № 1, 2), ул. «6-й септемврий», № 33 (1919 № 3).

Вийшло: 1919 — Р. 1 № 1—4; *Ф.* 24×16 см; *Обс.* 32 с. (1919 № 1), 36—38 с. (1919 № 2, 3), 41 с. (1919 № 4); *Ц.* номера 50 ст. (1919 № 1).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Р. 1 № 1—4.

Примітки: № 2 вийшов 1 серпня, № 3 — 1 вересня 1919 р. Мова видання — болгарська.

Ідея створення журналу «Украинско Слово» виникла у середовищі гуртка українців у Софії, що прагнули ознайомити болгарського читача з українською історією та культурою, його національно-визвольними змаганнями — зазначено в редакційній статті «Прѣдговоръ» у першому номері часопису. Більшість болгар, будучи вдячними росіянам за допомогу у звільненні від турецького рабства, воліли не помічати факти жорстокої політики Росії щодо України, що виразно засвідчувала тогочасна болгарська преса. Редакційні статті мали, як правило, полемічний характер. Так, коментуючи остаточне рішення Паризької мирної конференції, внаслідок якого Східну Галичину було віддано Польщі, редакція підкреслює неетичність назви публікації «Най нарешті запанує справедливість!» у паризькому часописі «Matin» і доводить, що рішення, прийняте під тиском польської делегації, яка скористалась небезпекою поширення більшовизму як аргументом своїх претензій на Галичину, несправедливе, бо саме український народ бореться з більшовиками.

Опубліковані в журналі статті належать до сфери українознавчих досліджень, висвітлюють міжслов'янські взаємини. До історичних витоків новітніх конфліктів повертає стаття Д. Шелудька «Украина и Русия и Переяславския договоръ отъ 1654 г.», а про подальший розвиток українсько-російських стосунків мова йде у ґрунтовному дослідженні П. Стебницького, згодом виданого окремою брошурою — «Украина и Русия: Икономически основи за украинския сепаратизъмъ». Російська влада, що керувалася в політиці ідеєю державної та національної єдності, трактувала Україну як колонію й експлуатувала її економічно й інтелектуально: така політика зумовила прагнення українців до національно-територіальної автономії, а згодом — державної незалежності, найкращою ж моделлю майбутніх відносин автор вважає дипломатичні стосунки між самостійними державами. Подібні проблеми у загальноєвропейському контексті висвітлює публікація В. Прилучанина «Украина и Славянството», в якій доведено органічність та історичну закономірність українського національно-визвольного руху. Д. Шелудько у статті «Украинския езикъ» подає огляд дискусій, що точилися між європейськими мовознавцями упродовж XIX—XX ст., наводить низку аргументів на доказ самостійності української мови та подає статистичні дані щодо

кількості людей, які розмовляють українською. Інші аспекти українознавства з'ясовано в публікаціях «Украинско-полскитѣ отношения въ Галиция», «Холмщина» Ю. Лемка, «Украинскитѣ училища въ Галиция» Ю. Налісника, «Унгарска Украина», «Михаилъ Петровичъ Драгомановъ», а тогочасне політичне становище в Україні — у статті «Украина и доброволцитѣ» Д. Доленка про боротьбу військ Директорії з армією А. Денікіна.

Більш інформативними щодо поточного політичного моменту були опубліковані в часописі «Украинско Слово» численні документи — переважно ноти української делегації представникам Паризької мирної конференції влітку 1919 р. («Нота къмъ съюзницитѣ», «Нота на Украинската Делегация въ Парижъ до Прѣдседателя на Мирната Конференция»), нота українського уряду до усіх держав світу із закликом об'єднати сили у боротьбі проти військ Денікіна, а також цикл публікацій «Дипломатическата прѣписка въ началото на существоването на Украинската държава» рубрики «Исторически документи и материали».

Редакція «Украинско Слово» друкувала огляд україніки у французькій пресі — часописах «Journal de Genève», «Petit Parizien», «Tribune des nationalités» (часто під загальною назвою на зразок «Френски гласове за Украина»). Серед публікацій рубрики — відкритий лист Жана Пелісьє, директора бюро національностей, вміщений у «Tribune des nationalités», до Густава Херве, у якому з'ясовано справжню роль С. Петлюри у Визвольних змаганнях України, названо образливим і безпідставним звинувачення С. Петлюри в більшовизмі у статті Г. Херве в «Victoire», а його популярність серед українських селян прирівняно до популярності Гарібальді й Наполеона.

У часописі вміщено кілька художніх творів — вірші М. Коваленка «Червоний мак» і «На вічну пам'ять Михайлу Драгоманову в день роковин його смерті», гімн «Ще не вмерла Україна».

Під рубрикою «Хроника» подавалися інформаційні повідомлення про успіхи й поразки української армії під командуванням С. Петлюри, розвиток торгівлі між УНР і європейськими країнами, події в Галичині (заборона української мови, руйнація і закриття греко-католицьких церков, діяльність українських місій у світі, нові дипломатичні призначення, становище інтернованих вояків-українців, міжнародний резонанс у справі рішення Паризької мирної конференції).

Довідкова рубрика «Справоченъ отдѣлъ» містила адреси українських дипломатичних представництв

у Болгарії, Німеччині, Австрії, Угорщині, Голландії, Франції; інформаційних і пресових бюро.

Обкладинку числа ілюстровано чорно-білими фото карти України (вгорі — тризуб в орнаментальному обрамленні), репродукцією картини «Гетьман Полуботко і Петро Великий» Волкова, портретом С. Петлюри. На звороті обкладинки — коментар до ілюстрації («Пояснение към картината на Волковъ», «Симонъ Петлюра: Къ портрета му»).

Останній (4-й) номер датовано 15 жовтня 1919 р.

Бібліографія: Мартинюк М. Українські періодичні видання... С. 219; ЛННБ. Від рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 154.

Література: Животко І. Історія української преси. С. 236; Стоянов І. Біля джерел болгарської україністики (за матеріалами емігрантської преси) // Київська старовина. 2004. № 1(355). С. 92—96.

М. Комариця

2712

УКРАИНСКО-БЪЛГАРСКИ ПРѢГЛЕДЪ: Двуседмично списание. — Излиза на 1 и 15 число вськи мѣсяць. Г. І. Брой 1. 1919, 15 окт.

Урежда се отъ Редакционенъ комитетъ. — **София, 1919—1920:** Печатница С. М. Стайковъ, София. *Адр. ред.:* София, 6 септември, 33 (1919 брой 1, 4 — 1920 брой 11), София, ул. Ботевъ, 11 (1919 брой 2), 6 септември, 24 (1919 брой 3), Люб. Каравеловъ, 29 (1920 брой 12—16).

Вийшло: 1919 — Г. І брой 1—5, 1920 — Брой 6—16; *Ф.* 32×23,5 см; *Обс.* 8—16 с.; *Передпл.:* Абонаментъ за година 10 лева. Отд. брой 50 стотинки.

Наявність у фондї: ЛННБ: 1919 — Г. І брой 1—5, 1920 — Брой 6—16.

Примітки: Пагінація валова (144 с.). У ч. 1—4 подано покажчик змісту. Мова видання — болгарська.

Болгарія та Україна — маловідомі на Заході країни — повинні взаємно пізнавати й допомагати одна одній з огляду на спільні політичні інтереси, — зазначає редакція у статті «Вмѣсто програма», що відкриває перше число часопису. У ній задекларовано обіцянку всебічного інформування болгарського читача про тогочасні події в Україні, ознайомлення з її історією і культурою, висвітлення міжслов'янських зв'язків. Більшість редакційних статей мали полемічний характер і були відповіддю на ту чи іншу публікацію у болгарській періодиці («Идеи на единъ руски публицистъ (По поводу статитѣ на г. Риссѣ)», «Строежът на нова Украина», «Украино-Полскиятъ союзъ», «Прояснени хоризонти»). Часопис обстоював

право українського народу на власну державу, критикуючи проросійську позицію болгарських офіційних кіл. Так, редакція, коментуючи висловлену в часописі «Зоря» (Софія) думку про те, що поразка армії А. Денікіна є невтішною для Болгарії, а політика допомоги одним громадянам Росії супроти інших є найкращою політикою через багато очевидних причин; резюмувала, що коли ці слова перефразувати, то виходить, що допомога одному народу проти права й свободи народу іншого є найкращою політикою. Однак публікації таких видань, як «Украинско Слово» і «Украинско-Български Прѣгледъ», поступово змінювали погляди пересічного болгарського читача на українсько-російські стосунки: «Да хоризонтитѣ се проясняватъ, и ний вѣрваме, че накрай тѣ ще се прояснятъ и за мудната мисль, за закъснѣлата политическа мисль и въ България...». Редакція прагнула якомога краще задовольняти інтелектуальні запити своїх читачів, визнаючи водночас, що за три місяці існування газети ще недостатньо добре знає їх уподобання, однак помічає виразний поділ на дві категорії: інтелектуальну аристократію, яка цікавиться академічними розвідками, і тих, що прагнуть актуальної політичної інформації («Програмни разговори»). Головним, на думку редакції, є знайомство болгарських читачів з Україною, співчуття до долі її народу, розуміння політичних процесів, водночас аналіз партійного життя Болгарії не є предметом редакційної програми. Зазначено також, що більшість інформаційних матеріалів взято з римських і паризьких пресових бюро, затверджених цензурою Антанти.

Прихильникам актуальної політичної інформації адресовано публікації Д. Т. Страшмирова «Керенски, Милуковъ и Украина», «Първиятъ Универсалъ: Съдбата на федеративния принципъ между Украина и Русия» і «Къмъ федеративния принципъ: Противорѣчия прѣди и до Първия Универсалъ», І. Добринина «Впечатлѣния за Украина», Ю. Лемка «Галичани», повідомлення «Спѣшенъ позивъ на украинскитѣ жони», «Единъ обрати» тощо. У них мова йде, зокрема, про військову мобілізацію українського жіноцтва, угоду між А. Денікіним і Січовими стрільцями щодо спільної боротьби проти більшовиків в обмін на відмову від боротьби за самостійну Україну (автор застерігає від трактування цієї угоди як втрати галичанами ідеалу незалежної України), також названо помилковою стратегію Антанти, яка підтримувала А. Денікіна у боротьбі з більшовицькою Москвою, а після його поразки почала шукати шляхи

примирення і співпраці з більшовицьким урядом. Про найпопулярнішого в Україні політика, що очолював боротьбу з денікінською і більшовицькою арміями, повідомляється в публікаціях «Симон Петлюра» (Parus Major) та «Разговоръ съ Петлюра» (переклад інтерв'ю журналіста часопису «Matin»), взятих із французької преси.

Українознавчі статті культурологічного характеру становлять основу аналітичних матеріалів, опублікованих на сторінках газети «Украинско-Български Прѣгледъ». У них досліджуються проблеми походження української національної символіки, мови та назви держави («Произходъ и знакъ на Украинския Гербъ», Ю. Лемко «Терминитъ Русь, Малорусия (Малая Русь) и Украина», Д. Доленко «Украинската държава до Брестлитовския миръ» і «Още за Украинския езикъ», Б. Ханъ «Причинѣ за отцѣпването на Украина отъ Русия»). Усупереч загальноприйнятому погляду, що визначальними підставами створення держави є нація і мова, Д. Страшмиров у статтях «Украинската проблема», «Духътъ на историята» доводить односторонність такого погляду й наводить приклади давніх багатонаціональних імперій та соціальні джерела багатьох революцій, нагадує про випадки успадкування новими демократичними державами старих імперіалістичних тенденцій, зокрема російською більшовицькою. У циклі ж українознавчих публікацій вчений з'ясовує історичні передумови появи Першого універсалу Центральної Ради: формування українського національного руху в Росії у контексті Валуєвського циркуляра й Емського акта як прояву заперечення імперською ідеологічною доктриною існування українського народу та його мови, зміни після революції 1905 р. та нову хвилю реакції у 1914 р. Федералізм, на думку автора, можливий лише при дотриманні принципів економічної взаємовигоди й політичного неутручання, що неможливо для російських політиків, які без огляду на партійні табори мають однакову непримириму «общоруску психику» щодо української проблеми. Характерно, що частину текстів згаданих статей нерідко було вилучено цензурою. Низка газетних публікацій інформує про територію України, її природні багатства, населення, економіку, сільське господарство. Зазначено, що характерною особливістю українського кооперативного руху є його культурно-просвітня діяльність.

Українська тема в контексті міжслов'янських взаємин розглядалася в публікаціях Д. Страшмирова «Украина и България» і «Черноморското съѣдство»,

Добриніна «Украина и България», Ю. Лемка «Украина и Польша», С. Младенова «Украина, България и славянската взаимность» та ін. Історичні традиції міжнаціональної співпраці реалізували ідеї культурного й політичного зближення слов'янських народів на противагу практиці пригадування старих образів і політичного суперництва. Прикладами такої співпраці є приклад особистих дружніх взаємин між видатними діячами різних слов'янських народів: згадано, зокрема, імена Юрія Крижанича, Яна Коллара, Т. Шевченка, М. Костомарова. В економічній сфері підкреслено спільність інтересів Болгарії та України у Чорному морі та вплив на них геополітичних інтересів Росії: Никола Балабанов «Стари украино-български литературни отношения».

Нові аспекти духовної співпраці окреслено у статті С. Младенова «Изъ историята на украинско-българскитѣ литературни отношения». Із творчістю Т. Шевченка, І. Франка, М. Коцюбинського, В. Стефаніка, О. Олесея, В. Винниченка та інших ознайомлює болгарського читача низка літературознавчих розвідок, більшість з яких присвячено життю і творчості Шевченка: «Тарасъ Шевченко и нѣкои наши писатели прѣди освобождението» Н. Балабанова, «Влиянието на Шевченковата поезия върху творчеството на Райко Жинзифовъ» Л. Д. Іхчиева, «Автобіографична бѣлѣжка [Автобіографія Т. Шевченка 1860 р.]», «Тарасъ Шевченко: Рѣчь за 59 годишнината отъ смъртьта на поета» Софійско Внѣнно събрание 21.ІІ.1920 г.» І. Шишманова, «Български прѣводачи на Шевченко» Д. Шелудька. Про святкування українською громадою в Болгарії Шевченківських свят мова йде у численних хронікальних матеріалах. Ч. 11 присвячено Т. Шевченкові. У часописі вміщено також театрознавчу розвідку А. Будевської-Ганчевої «М. Заньковецка».

У газеті друкувалися оригінальні художні твори українських митців та їх переклади болгарською мовою: «Учітеся, брати мої» та «Мені однаково», «Якби ви знали, паничі...», «Думи мої, думи мої», «Заповіт» (перекл. С. Чилингірова та Х. Цанкова-Дерижана) Т. Шевченка: «Каменярі» («Каменари», перекл. Х. Цанкова-Дерижана) І. Франка, «Юнацька пісня» («Борческа пісень», перекл. Х. Цанкова-Дерижана), «Вчорашні спільники на нас здіймають зброю...», «Яка краса: відродження країни!» О. Олесея із перекладом у примітці окремих слів, вірш С. Чилингірова «Тарасъ Шевченко: По случай стогодишната отъ рождението му». З прозових творів — етюд «Цвѣтътъ на ябълката» М. Коцюбинського.

У часописі «Українсько-Български Прѣгледъ» вміщено документи, що стосуються позиції українського уряду на Паризькій мирній конференції, переклад текстів дипломатичного листування між керівництвом української делегації на конференції та представництвом Франції, доповідь депутата Гайара Басера на захист незалежності України на засіданні французького парламенту 6 лютого 1920 р., спільної ноти, адресованої Клемансо, — «За незалежність: Нота прѣдана на Парижската Конференция мира отъ осемъ републики въ Източна Европа», підписаної представниками Азербайджану, Північного Кавказу, Естонії, Грузії, Кубані, Латвії, Литви і України, в якій засуджено дії Антанти щодо держав колишньої Росії у їхній боротьбі за незалежність та сприяння арміям Колчака, Денікіна й Юденича, які укріпили Росію і ослабили антибільшовицький фронт.

Під рубрикою «Свободна трибуна», що була запроваджена для вільного діалогу між читачами з ініціативи болгарських співробітників часопису й проіснувала порівняно недовго, вміщено, зокрема, публікацію В. Дяковича із засудженням проукраїнської редакційної політики як спроби розпалу ворожнечі між слов'янськими народами. Автор звинуватив українців у непослідовності прагнень — від федералістичних гасел до державницьких, вбачаючи в цьому причину поразки визвольних змагань. У відповіді іншого читача на згаданий лист підкреслено однобічність позиції автора, який аналізує українське питання не об'єктивно, а з точки зору політичних інтересів Болгарії («Писмо-отговоръ на единъ украинецъ, Вл. Дяковичъ»).

Рубрика «Разни» містила короткі інформаційно-хронікальні матеріали про становище на фронтах України, факти денікінського та більшовицького терору, організацію більшовиками свого українського уряду, відновлення економічно-культурного життя на звільненій українськими військами території та співпрацю з іншими країнами — Болгарією, Чехословаччиною, США, Бельгією — у сфері кооперації. Про міжнародний резонанс, викликаний подіями в Україні, інформовано в повідомленнях щодо визнання незалежності України іншими державами, діяльність українських закордонних місій, становище інтернованих українських вояків, а також численні відгуки про успішні виступи українських хорових колективів у Франції та Великобританії. Особливу увагу присвячено ситуації у Східній Галичині, що перейшла під юрисдикцію Польщі. Значну частину матеріалів рубрики становить україніка в болгарській,

польській, французькій, британській, датській пресі, зокрема інформація про появу часопису «France et Ukraine» в Парижі. Серед повідомлень рубрики вміщено інтерв'ю з С. Петлюрою кореспондента «Times» від 28 квітня, в якому він повідомляє про свої воєнні й політичні наміри й висловлює жаль з приводу позиції Європи: якби Україні було надано таку підтримку, як Денікіну, то вона вже була б вільною від більшовиків і оберегла від цієї небезпеки Європу. Із «брой» 9 обсяг рубрики «Разни» було суттєво збільшено, частину матеріалів рубрики конфісковано.

Огляд україніки в європейських часописах вміщено також у спеціальних рубриках («Българскиятъ печатъ») або під окремими назвами: «Полски гласове за Украина», «Вопросъ за источна Галиция», «Украина и Германия». Більшість публікацій цього типу були передруками із львівського соціал-демократичного часопису «Вперед», паризького «France et Ukraine» і римського «Voce de l'Ukraina» та стосувалися актуальних політичних подій — «Борба между Украина и Деникинъ», «Що се върши въ болшевишка Украина», «Героятъ на Украина» про масові розстріли без суду, організований опір селянства, невіршеність питання статусу Східної Галичини, сподівання українського народу на С. Петлюру: також дискусії щодо історичних проблем — «Еволюция въ идеитъ на писателя Владимиръ Короленко», більшу частину якої було конфіковано. Вміщено також критичні відгуки щодо публікацій у болгарських виданнях «Трибуна», «Славянски гласъ», «Зора», які стосувалися переважно тенденційного — проросійського — підходу до вирішення українського питання.

Огляд нових книг про Україну вміщено під рубрикою «Нова книга» («Книжина»). Тут обговорено брошуру К. Лоски «La souveraineté ukrainienne dans son passé, son présent et son avenir» («За суверенитета на Украина») про історичні джерела української державності від Київської Русі й доби Литовсько-руської держави до Переяславської ради й перетворення державного статусу України в колоніальний, про причини популярності федералістичних гасел 1917 р. та їх роль у розколі між УНР та ЗУНР, руйнівну роль Антанти. У матеріаліх рубрики йдеться також про книги П. Стебницького «Украина и Русия (Икономически основи на украинския сепаратизъмъ)» (відбиток з № 4 журналу «Украинско Слово») і «Україна» (у двох частинах; співавт.: П. Стебницький, А. Шульгін). Автор книжкових оглядів підписувався криптонімом И. Н. У часописі рекламовано також книги видавництв «Сърпъ» та «Слово» (Софія).

Окремі публікації-персоналії ілюстровані: вміщено портрети Т. Шевченка, І. Франка, М. Коцюбинського, М. Заньковецької, С. Петлюри та ін.

Останній (16-й) брой [номер] датовано 1 червня 1920 р.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. Ф. 202. Спр. 30. Арк. 1690.

Література: Животко А. Історія української преси. С. 236; Стоянов І. Біля джерел болгарської україністики (за матеріалами емігрантської преси) // Київська старовина. 2004. № 1(355). С. 92—96.

М. Комариця

2713

УТРЕННИЙ БЮЛЛЕТЕНЬ ВЕЧЕРНЕГО ГОЛОСА. — № 2. 1919, 2 янв.

Ред.-изд. С. Е. Корманъ. — **Київ, 1919:** Тип. [Акц. О-ва «Южная Копѣйка»]. *Адр. ред. і адм.:* [Київ, Меринговская, 4].

Вийшло: 1919 — № 2; Ф. 46×33 см; *Обс.* 4 с.; Ц. номера 75 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 2.

Примітки: № 1 вийшов 29 грудня 1918 р. п. н. «Вечерній Голосъ» (див. т. 6 № 1665). Мова видання — російська.

«Утренний Бюллетень...» — видання, яке висвітлювало суспільно-політичні події в Україні та за кордоном.

У газеті публікувалися статті про становище української фабрично-заводської промисловості, а також про діяльність різноманітних столичних організацій та установ, як-от: біржа, професійна спілка журналістів тощо.

Редакція подавала інформаційні замітки УТА, в яких повідомлялося про події, пов'язані з діяльністю Директорії, просування більшовицьких збройних формувань територією України.

Рубрики видання: «Телеграммы», «Краткія сообщенія», «Союзники», «Въ Литвѣ», «Въ Америкѣ», «Хроника», «Кіевская биржа», «Объявленія».

Серед авторів бюллетеня — С. Глаголін.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 234; Київські газети 1838—1940 років... С. 339.

Р. Бліхарський

2714

УТРО ОДЕССЫ: Ежедневная Литературная, Экономическая и Общественная Газета. — № 1. 1919, 2 сент.

Ред. Д. Шперлингъ. — **Одесса, 1919:** Тип. И. Цисина и Ройхмана, Троицкая ул., 28.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 43×30,5 см; *Обс.* 2 с.; Ц. номера 3 р.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — № 1.

Примітки: Одноименна газета виходила в Одесі у 1910—1912 рр. Мова видання — російська.

У наявному номері висвітлювалися суспільно-політичні події в країні, за кордоном та безпосередньо в Одесі. Редакція висловлювала підтримку Добровольчій армії.

Зміст видання головно становили повідомлення про військове протиборство між Добровольчою та Червоною арміями — наступ війська М. Юденича на Петроград, зайняття «білими» Бахмача, Борзни, Обояні, розгром більшовицьких частин під Курськом та в районі станиці Олашевська, їхній відступ із Єлизаветграда.

Серед іншого повідомлялося про прибуття до Парижа М. Грушевського, внутріпартійні взаємини в соціал-демократичному середовищі Німеччини та укладення угоди між румунськими буржуазними партіями.

У місцевих новинах сповіщалося про заходи щодо забезпечення міста паливом та продовольством — постачання мазуту, гасу, облік дров, падіння цін на продукти харчування тощо.

Реалії тогочасного життя гротескно відтворено у фейлетоні Юнг-Юнга «Сенсаціонный человекъ».

Рубрики номера: «Оперативная сводка всѣхъ фронтовъ» та «По Одессѣ».

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 81.

О. Палюх

2715*

ФАКЕЛ: Орган Молодого Революціонного Інтернаціонала «Моревинт». — № 1. 1919, фебр.

Одесса, 1919: Изд. Редакционная Коллегия Исп. Ком. «Моревинт».

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 32×24 см; *Обс.* 4 с.

Примітки: Газета вийшла підпільно під час французької окупації. У надзаголовку: «Единый Революционный фронт» і гасло: «Вся власть Советам!». Мова видання — російська.

У редакційній передовій статті наголошено на необхідності протиставити «єдиному імперіалістическому фронту» єдиний революційний фронт борців за соціалізм, за робітничо-селянську радянську владу. Тому газета буде перш за все закликати до єднання під червоними прапорами революційного соціалізму всі революційні сили. У виданні також

задекларовано, що воно не дотримуватиметься жодної партійної програми, а, об'єднуючи всіх, хто стоїть на платформі радянської влади, висвітлюватиме життя трудящих України, закликатиме до сміливої та самовідданої боротьби і буде при цьому «как факел освещать им путь» («От редакцій»).

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 82.

М. Комариця

2716

ХАРЬКОВЬ. — Выходитъ послѣ праздниковъ. Г. 1. № 1. 1919.

Ред. Редакціонная Коллегія. — **Харьковъ, 1919:** Изд. Кооперат. Т-во Изд. «Харьковъ». Тип. М. Дрейшпуль и С-вья, Харьковъ, Плетневскій пер., 14. *Адр. ред.:* Харьковъ, Классическій пер., 8. *Адр. контори:* Классическій пер., 8. *Видділ контори:* Сумская ул., 11.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—4; Ф. 45×32 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 1 р. 50 к.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 4; **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 2, 4; **РНБ:** 1919 — Г. 1 № 2—4.

Примітки: № 2 вийшов 30 червня (13 липня) 1919 р. Мова видання — російська.

Суспільно-політична газета «Харьковъ» виходила в умовах, коли місто було захоплене військами А. Денікіна. Значна частина публікацій присвячена Добровольчій армії, її бойовим діям та головнокомандувачу А. Денікіну.

Редакція критично висвітлювала діяльність гетьмана П. Скоропадського та засуджувала безчинства більшовиків, зокрема в монастирях, повне знищення всього, що було пов'язане з культурою.

Перші шпальти газети зазвичай відводилися рекламі, редакційним статтям і тижневим оглядам. На інших сторінках містилися важливі актуальні та дискусійні публікації, зокрема про проблеми залізничного транспорту в Україні, діяльність Союзу відродження Росії.

У коротких повідомленнях редакція інформувала читачів про події на фронтах, у світі та в місті. Широко висвітлювалося театральне життя Харкова.

Жанрово урізноманітнювали видання науково-популярні статті професорів Федора Шміта «Уличное искусство» та Миколи Голдіна «Къ истории дороговизны (Франція 1794—1796 гг.)», художні твори — поезії А. Прокопенка і переклад вірша Олександра Олеса «Задрожали струны въ глубинѣ души...» (переклад Олександра Сергеева) та рецензії на періодичні

видання, зокрема журнали «Творчество», «Мысль» та «Врачебное Дѣло».

Газета мала небагато рубрик: «Сегодня въ номерѣ», «За недѣлю», «Въ городѣ», «Послѣднія извѣстія», «На боевыхъ поляхъ», «Литература и искусство», «Новыя книги», «Библиографія», «Объявленіе».

Серед інших авторів видання були також М. Самарін, Сергій Сочивко, О. Станкевич. Чимало публікацій підписані криптонімами.

Останній (4-й) номер побачив світ 15(28) липня 1919 р.

Бібліографія: Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С. 131; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 235.

В. Габор

2717

ХАРЬКОВСКІЙ ЗРИТЕЛЬ. — Выходитъ два раза въ недѣлю. № 1. 1919, 25/26/27 іюня.

Ред.-изд. К. Н. Прокоповичъ (1919 № 2, 3). — **Харьковъ, 1919:** Гор. Тип. Аренд. инж. С. А. Уманскимъ, Сергѣевская пл., № 2. *Адр. ред. і контори:* Харьковъ, ул. Сумская, 11.

Вийшло: 1919 — № 1—3; Ф. 27×17 см; Обс. 8 с.; Ц. номера 2 р.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1919 — № 1—3.

Примітки: У надзаголовку зазначено: «50% чистой прибыли поступаетъ въ пользу Добровольческой Арміи». Мова видання — російська.

Літературно-мистецький журнал «нового типа» (як позиціонувало себе новостворене видання) був заснований із метою висвітлення широкого тематичного спектра: театр, музика, кіно, цирк, спорт, футбол, тенісу, авто, авіація, біржа, клуби і т. д. У передовій статті першого номера часопису редакційна політика окреслювалася таким чином: «Освобожденные отъ мертвящего “пролетарского мундира” театръ и искусство, избавленный отъ ферулы бесчисленныхъ “всеобучей” и “губкомовъ” спортъ, оживившая литература, журналистика, словом все, где идетъ живая творческая работа, где слышенъ бьющийся пульсъ жизни, найдете отклькъ на страницахъ “Зрителя”» (Perfectum et futurum. № 1).

З огляду на задекларовані завдання пріоритетне місце на сторінках журналу надавалося висвітленню театральної проблематики. Тут опубліковані театральні афіші, рецензії та огляди, зокрема Харківського художнього театру (Атманъ. Къ гастролямъ Художественнаго театра. № 1), проблемні статті різних авторів, в яких обговорювалися різноманітні аспекти (зокрема естетики, форми і т. ін.) трансформації

російського театрального мистецтва в умовах протистояння із більшовицькою візією театру (Станкевичь А. Неубиваемая Афродита. № 2), новаторські вистави, підхід до театрального мистецтва російського артиста, актора (українського походження) О. М. Вертинського (Горный Е. Вертинизация. № 2).

У поодиноких художньо-публіцистичних виступах співробітників видання аналізувалися декадентські настрої у «смаках», запитах й увазі театральної публіки Харкова під час літнього сезону 1919 р. (Боргесь. Мініатюры. № 2).

У виданні функціонувала рубрика «Хроника», де оперативно відстежувалася подієвість культурно-мистецького життя Харкова. Тут подані інформаційні повідомлення і замітки про мобілізацію акторів театру та кіно, гастролі харківських театральних труп, благодійні концерти, добровільні пожертви харківських театралів, діячів культури та мистецтва м. Харкова на користь Добровольчої армії, агітаційно-театральні заходи акторів харківських театрів на користь «добровольців».

У журналі вміщено вірці громадянської лірики, у яких рефреном звучала підтримка дій Добровольчої армії (Вертинский А. То, что должен я сказать. № 1).

Видання вирізнялося добротним художньо-технічним оформленням, широким застосуванням ілюстративного ряду. На його сторінках (головно — обкладинці, першій та останній сторінках) вміщено шаржі на відомих діячів театального мистецтва, фотографії артистів балетів Державного театру Харкова, театру «Модерн» тощо.

На останній сторінці журналу регулярно публікувалися програми забігів на харківському іподромі, ставок тоталізаторів, лібрето, театральних афіш, репертуарів харківських театрів, реклама закладів громадського харчування, кондитерських Харкова і т. ін.

Матеріали авторів часопису публікувалися як під псевдонімами, так і під автонімами (Є. Горный, О. Станкевич).

Останній (3-й) номер датовано 3/4/5 липня 1919 р.

Література: Мыславский В. Кинематографическая история Харькова 1896—2010. Имена. Фильмы. События: Фильмо-библиогр. справ. Харьков, 2011. С. 388, 416.

С. Блавацький

2718

ХАРЬКОВСКИЙ НАБАТ (1919 № 1); **ХАРЬКОВСКИЙ НАБАТ** (1919 № 5—11): Орган Харьковской Группы Анархистов «Набат». — Выходит

еженедельно по воскресеньям (1919 № 5—11). № 1. 1919, 19 янв.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Харьков, 1919:** *Изд.* Харьковская Группа Анархистов «Набат». Харьк. Гор. Тип. аренд. инж. С. А. Уманскимъ (1919 № 1); *Тип.*, Пушкинская ул., № 31 (1919 № 5); 7-я Советская *тип.*, Харьков, Пушкинская ул., № 31 (1919 № 7—11). *Адр. ред. і контори:* Горяиновский пер., д. Общества «Россия».

Вийшло: 1919 — № 1—11; *Ф.* від 43×28 см до 52,5×36 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: на мес. 2 р. 50 к. (1919 № 5—8), 3 р. 20 к. (1919 № 9—11). *Ц.* номера 50 к. (1919 № 1), 60 к. (1919 № 5—8), 70 к. (1919 № 9—11), в пров. 70 к. (1919 № 5—8), 80 к. (1919 № 9—11).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 8; **ДНАБ:** 1919 — № 1, 5, 7—11.

Примітки: Редактор газети — В. М. Волін, за іншими джерелами — Марк Мрачний (справж.: Кливанський). У надзаголовку — гасло: «С угнетенными против угнетателей всегда!». Мова видання — російська. У 1919—1920 рр. у Харкові виходила також газета «Набат» (див. № 2602).

Орган харківського осередку конфедерації анархістів України «Набат», метою якої було об'єднання розрізнених груп українських анархістів, а також поширення і реалізація ідей анархізму в Україні та Росії.

В опублікованих статтях окреслювалися: ідейна платформа анархізму, напрями консолідації його течій (Ильич. Анархизм. № 1; Волин. Наши задачи; Петин В. Катехизис Анархизма. № 8; Андрей. О едином анархизме. № 9). Низка публікацій присвячувалась критиці поглядів та політичної діяльності ідеологічних опонентів анархістів, зокрема більшовиків, заперечувалась можливість подальшої співпраці як із цією організацією, так з окремими її представниками, висвітлювалися факти політичного переслідування російських анархістів, а саме закриття періодичних видань, арешти активістів, дискредитація їх на сторінках преси комуністичного та соціалістичного спрямування тощо (Карташова И. Возможна ли работа с большевиками. № 1; Рандовский В. О свободе и большевиках. № 5; Произвол и насилие власти «социалистов». № 11; ін.).

У виданні інформувалося про події робітничого руху, що розгортався на території колишньої Російської імперії, а саме про формування та діяльність професійних спілок, фабрично-заводських комітетів тощо.

На шпальтах газети вміщено вірші, фейлетони, присвячені тогочасній суспільно-політичній ситуації, статті, в яких оглядався стан галузей культури та мистецтва, зокрема театру (Павлов В. Театр Розы Люксембург (Бывший Модерн). № 5).

Рубрики видання: «За неделю (печать и жизнь)», «Маленький фельетон», «Рабочая жизнь», «Маленькие заметки», «Театр и искусство», «Почтовый ящик».

Авторське коло часопису: В. Волін, Волков, І. Карташов, Яша Маєрс, К. Михайлова, Марк Мрачний (справж.: Кливанський), Максим Светлий, С. Флешин та ін.

Останній (11-й) номер вийшов 6 квітня 1919 р.

Бібліографія: Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 71; Газети України 1917—1920 років... С. 236.

Література: Чоп В. М. Газети махновського руху // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. Запоріжжя: Просвіта, 2004. Вип. XVII. С. 239—258; Волковинський В. М. «Набат», конференція анархістських організацій України // Енциклопедія історії України. Київ, 2010. Т. 7. С. 145; Савченко В. А. Виникнення та перші кроки Конфедерації анархістських організацій України «Набат» (листопад 1918 — березень 1919 рр.) // Проблеми історії України XIX — початку XX ст. Київ, 2013. Вип. 21. С. 384—401.

Електронні джерела: Дубовик А. Периодические издания анархистов в России и в эмиграции. 1917—1963. URL: http://socialist.memo.ru/books/biblio/periodika_posle_1917.htm.

М. Процик-Кульчицька, Р. Бліхарський

2719

ХЕРСОНСКАЯ ПРАВДА: Орган Херсонского Комитета Коммунистической партии (больш.) Украины. — Г. 1. № 1. 1919, 24 марта.

Ред. Редакционная коллегия. — **Херсон, 1919:** Изд. Херсонск. К-т К. П. У. Тип. Херсонского Комитета Партии Комунистов (Большевиков). *Адр. ред. і контори:* Херсон, ул. Потемкинская, дом бывш. Дворянского Собрания, № 17, ул. Карла Либкнехта, № 20.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—46; Ф. від 44×36 см до 51×36 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на міс. 15 р. Ц. номера 50 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — Г. 1 № 17, 20; **ОННБ:** 1919 — Г. 1 № 15, 16; **ОУНБХ:** 1919 — Г. 1 № 1—7, 9—12, 14—27, 29—36, 38—45.

Примітки: Періодичність виходу газети — щоденна. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська. Від № 47 за 12 червня 1919 р. газета виходила п. н. «Правда» (див. № 2648).

У виданні регулярно публікувалися матеріали про робо-ту партійних органів влади, зокрема Херсонського комітету КП(б)У; подавалася інформація про актуальні місцеві та регіональні події, велася хроніка революційного життя. Характерною у цьому контексті була проблемна стаття, у якій критикувалася політична позиція представників лівого крила Української партії соціалістів-революціонерів («ліві есери»), оскільки вони не могли визначитися, кого підтримувати — контрреволюціонерів чи комуністів (Кирпотин В. О левых с-р. № 7).

У замітках, повідомленнях і кореспонденціях рубрики «Телеграммы» та її підрубрик висвітлювалися основні тогочасні суспільно-політичні події України та Росії. Низка оперативних звідомлень інформувала про революційні події в Україні та інших радянських республіках, а саме: ведення бойових дій на усіх фронтах з білогвардійськими військами, поширення більшовицької ідеології на зайнятих територіях, мобілізація до Червоної армії та армійські проблеми і т. д. Неодноразово на шпальтах газети вміщувалися публікації, автори яких основну увагу звертали на проблеми революційного життя Європи та світу; спалахи повстань та страйків тощо.

Видання висвітлювало найважливіші події місцевого життя, зокрема діяльність губвиконкому, ліквідація ревкомів, націоналізація громадських установ, нестача дров та розробка альтернативного палива, забезпечення функціонування життєво необхідних організацій у період воєнних дій.

У газеті вміщувалися різноматимичні матеріали, як-от: «Мытарства бедноты» (проблеми вільного переміщення населення Херсоном та ускладнення морських торговельних відносин); Азовський «Хоть ты и в другой коже, но сердце у тебя все то же» (критика світового буржуазного ладу); «Об отделения церкви от государства» (№ 17); «Профессиональная и рабочая жизнь» (звіт про засідання ради профспілок та прийняття постанови про боротьбу з безробіттям) (№ 20).

Рубрики видання: «Телеграммы» (підрубрики: «По Советской Украине», «По Советской России», «В стане врагов», «Всемирная революция»), «Красный Херсон», «Справочный отдел», «Партийная жизнь», «Хроника» та ін.

Автори публікацій: К. Мазуренко, Марат, Я. Ярий та ін.

Останній (46-й) номер видання вийшов друком 11 червня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 48; Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 79; Місцеві газети у фондах Обласної універсальної наукової бібліотеки... С. 13.

Р. Романюк

2720*

ХЕРСОНСКОЕ УТРО: Беспартийная, общественно-политическая литературная газета. — № 1. 1919, 19 авг.

Ред. Редакционная Коллегия (1919 № 5—?). *Ред.-изд.* А. С. Панкратов (с 3 окт. 1919). — **Херсон, 1919:** Изд-во «Южная Русь». *Тип.* Т-ва преемников О. Д. Ходушиной. *Адр. ред.:* Херсон, д. бывш. Дворянского собрания (ул. Потемкинская).

Вийшло: 1919 — № 1—100; *Ф.* 52×35 см; *Обс.* 4 с.

Наявність у фонді: **ХОУНБ:** 1919 — № 5—30, 61, 62, 64—100.

Примітки: Мова видання — російська. Періодичність виходу: щоденно.

1 серпня 1919 у Херсоні розпочалися підготовчі роботи зі створення Комітету допомоги Добровольчої Армії. Ця організація ухвалила рішення видавати суспільно-політичну та літературну газету антибільшовицького спрямування.

Провідне місце у виданні відводилося суспільно-політичній тематиці. У цьому контексті тут вміщено публікації прихильників російського Білого руху.

На шпальтах газети висвітлювався перебіг воєнного конфлікту між повстанськими загонами Півдня України, Червоною армією та Добровольчою армією генерала А. Денікіна другої половини 1919 р.

На сторінках видання публікувалися поетичні твори, зокрема громадянська, інтимна та головно патріотична лірика одного із членів Комітету — В. Федорова (Светлой памяти Л. Г. Корнилова. № 8; Осень. № 17; Стихи о Родине. № 28; Москва. № 45; Юность. № 67; Зов. № 73), В. Вінкерта (Азербайджан. № 25; «Жить настоящим...»: Из дневника. № 20).

Із прозових творів у газеті надруковано есе В. Федорова (Лебеди. № 29; Женщины Херсона. № 67) та інших тогочасних херсонських авторів.

Останній (100-й) номер вийшов друком 21 грудня 1919 р.

Бібліографія: Місцеві газети у фондах Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеса Гончара, 1865—1987 рр.: каталог / уклад. Зелена Л. І. Херсон, 1988. С. 14.

Література: Котляр Ю. В. Висунськ-Батурина: топоніміка селянсько-козацької столиці // Записки історичного факультету. Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2005. Вип. 16. С. 135, 138;

«Юморист жесточайшей эпохи...» — Василий Федоров (1895—1959): биограф. очерк и библиогр. указ. лит. / авт.-сост. О. В. Лянсберг. Херсон, 2012. С. 48.

Електронні джерела: Мінлива муза Володимира Вінкерта. URL: <http://biblio.lib.kherson.ua/prodovzhennya26.htm>; Газеты Херсона. URL: <http://www.mycity.kherson.ua/gazety.html>.

С. Блавацький

2721*

ХОЗЯЙСТВО ВОЛЫНИ: Орган Волынского Губернского Совета Народного Хозяйства. — № 1. 1919.

Житомир, 1919: Изд. Волынский Губернский Совет Народного Хозяйства.

Вийшло: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська. 1921 р. у Житомирі виходила однойменна газета (див. 1921 р.), а в 1921—1922 рр. — однойменний журнал (див. 1921 р.).

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 206; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. Вып. 1. С. 155; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 128, 129.

В. Габор

2722

ЧЕРНИГОВСКАЯ ГАЗЕТА. — Выходит ежедневно, кроме дней послѣпраздничныхъ. № 1. 1919, 18(31) окт.

Ред. М. Львовъ. — **Черниговъ, 1919:** *Тип.* Черниговскаго Губернскаго Правленія. *Адр. ред. і контори:* временно помѣщается при Губернской Типографіи (возлѣ Собора).

Вийшло: 1919 — № 1—5; *Ф.* 45×36 см; *Обс.* 4 с., 2 с. (1919 № 5); *Передпл.:* на 1 мѣс. 60 р. *Ц.* номера 3 р. 50 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1, 2, 5; **ДНАБ:** 1919 — № 2.

Примітки: Газета виходила із дозволу військової цензури із зазначенням: «Дозволено воєнною цензурою». Мова видання — російська.

Щоденна газета виходила у складних суспільно-політичних умовах, коли Чернігівщина перебувала під контролем Добровольчої армії А. Денікіна. Своє головне завдання вона вбачала в тому, щоб інформувати читачів про основні тогочасні події в Україні та світі. У виданні широко відображалось міське та губернське життя краю, а на його сторінках виступали відомі українські автори, зокрема М. Могилянський.

У газеті вміщувалися офіційні матеріали тогочасної військової влади, зокрема щодо організації державного ладу, нота світових лідерів адміралу О. Колчаку і його відповідь, нота «русского политического Совѣщанія мировой конференції» (№ 1), аналітичні статті про міжнародне становище Росії та України (№ 2), спогади про російських військових діячів, зокрема генерала М. Алексєєва (№ 2) та адмірала О. Колчака (№ 5).

Під рубриками «Война съ большевиками» та «Въ послѣднюю минуту» редакція вміщувала офіційні повідомлення штабу військ Київської області про бойові дії на фронтах (№ 1, 2), а під рубрикою «Петлюровскій фронтъ» — короткі відомості про ситуацію в армії С. Петлюри (№ 5).

Найцікавіший блок газети становили повідомлення про місцеві події: діяльність губернської земської управи, міське самоврядування, призначення нового чернігівського губернатора тощо.

З відомих авторів у «Черниговской Газете» виступив М. Могилянський зі статтю «Памяти А. А. Бакуринскаго» — про загибель від рук більшовиків відомого громадського діяча Чернігівщини разом із синами (№ 1).

Газета мала такі рубрики: «Разныя извѣстія», «Въ послѣднюю минуту», «Изъ кievскихъ газетъ», «Россия и Союзники», «Война съ большевиками», «Петлюровскій фронтъ», «За границей», «Мѣстная жизнь», «Происшествія».

Серед авторів газети були: М. Гофман, М. Львов, Михайло Могилянський, М. Ярцев.

Останній (5-й) номер вийшов 24(6) листопада 1919 р.

Бібліографія: Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 73; Газети України 1917—1920 років... С. 240.

В. Габор

2723

ЧЕРНИГОВСКОЕ УТРО. — № 1.
1919, [1 янв.].

Ред. А. Д. Разумовскій. — **Черниговъ, 1919:** Изд. П. К. Вишнеvскій. *Тип.* Черниговскаго Губернскаго Правленія. *Адр. ред. і контори:* Николаевская, д. Гольдфайна.

Вийшло: 1919 — № 1—6; *Ф.* 44,5×36 см; *Обс.* 4 с. (1919 № 2, 3), 6 с. (1919 № 6); *Передпл.:* на 3 мѣс. для городскихъ подписчиковъ 39 р., для иногородныхъ 42 р. *Ц.* номера 60 к. (1919 № 2, 3), 1 р. (1919 № 6).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1919 — № 6; НБУВ: 1919 — № 2, 3; ДНАБ: 1919 — № 3.

Примітки: Наявний № 2 вийшов 2 січня 1919 р.
Мова видання — російська.

Видавці позиціонували «Черниговское Утро» як безпартійну демократичну суспільно-політичну газету. Видання виходило в останні дні перебування у Чернігові влади Директорії, перед тим, як місто зайняли більшовики. У часописі висвітлювалися внутрішні та зовнішні політична діяльність Директорії, процес підготовки виборів до Трудового конгресу України — тимчасового вищого законодавчого органу Української Народної Республіки.

У передовій статті № 2 п. н. «Декларация директоріи» розкритиковано декларацію Директорії від 26 грудня 1918 р., в основу якої було покладено т. зв. «трудоу» принцип.

Радикальні підходи більшовиків до встановлення соціалістичного ладу авторами газети оцінювалися негативно (Власть «совѣтовъ» или власть Учредительнаго Собранія? № 3). Передавалися новини з більшовицько-уєнерівського фронту (рубрика «Оперативная сводка штаба 5-го корпуса»).

Видання підтримувало курс Директорії на українізацію: державна мова — українська, викладання у вишах, документація, вивіски громадських закладів та установ — українською мовою. Схвально були сприйняті реформи в інформаційній сфері: зменшення цензурних обмежень, створення управління інформації та преси.

Редакція газети виступала за відновлення та зміцнення демократичної влади на місцях (А. Ю. Къ возобновленію дѣятельности демокр. земствъ. № 2). На сторінках часопису діяла рубрика «Земская жизнь», де повідомлялося про роботу органів місцевого самоврядування. Висвітлювалося кооперативне життя Чернігівщини (рубрика «Кооперация»), функціонування місцевих профспілок (рубрика «Рабочая жизнь»), закладів освіти та просвіти (рубрика «Учебная жизнь»), культури (рубрики «Театръ и музыка», «Книги и писатели»), економічні, промислові, торговельні проблеми регіону (рубрика «Мѣстная жизнь»).

У «підвалі» газети друкувалися нариси суспільно-політичної, історичної тематики (В. И. Изъ итоговъ гетьманской власти. № 2; 14-го декабря. № 3; Левицкий-Близкий В. За землю. № 6).

Окрім згаданих, діяли рубрики: «Событія на Украинѣ», «Хроника», «Телеграммы», «За границей», «По Черниговскому краю», «Маленькій фельетонъ», «Объявленія».

Останній (6-й) номер датовано 7 січня 1919 р.

Бібліографія: Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 73; Газети України 1917—1920 років... С. 242.

К. Стецюк

2724

ЧУГУЕВСКИЙ СЕЛЬСКИЙ ХОЗЯИН. — Г. І. № 1. 1919, май.

Ред. Редакционная Коллегия: В. А. Антонов, В. З. Виноградов, Д. А. Ильев, Д. М. Левашов. — **Чугуев, Харьковской губ., 1919:** Изд. Чугуевское Кооперативное Товарищество Сельских Хозяев. Тип. М. А. Лубенцовой, г. Чугуев. Адр. ред.: «Чугуев-Сельхоз», г. Чугуев, Харьковской губ., Базарная пл., дом быв. А. Эдельмана.

Вийшло: 1919 — Г. І № 1; Ф. 22×17,5 см; Обс. 36 с.; Ц. номера 4 р.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — Г. І № 1.

Примітки: На с. 4 обкладинки вміщено слова Т. Шевченка: «Учітеся, братья мои, / Думайте, читайте, / І чужому научайтесь / Й свого не цурайтесь». Мова видання — російська.

Беручись до видавання журналу, редакція ставила перед собою мету дати хліборобам Чугуївського району таке періодичне видання, у якому вони змогли б знайти поради з усіх галузей сільського господарства, і достатньо місця буде відведено кооперації.

Насамперед редакція висвітлювала історію заснування та діяльність Чугуївського кооперативного товариства сільських господарів і його відділів, розповідала про роботу Чугуївського кооперативного середнього сільськогосподарського училища та сільськогосподарських курсів для учителів, порушувала питання організації Чугуївської районної сільськогосподарської спілки кооператорів та вміщувала статті з порадами, як досягнути прибутковості в садівництві та тваринництві.

Популярні статті мали оригінальну форму викладу, зокрема, Хуторянин писав про «Десять заповідей скотовода селянина», без зазначення авторства друкувалися «Просьба коровы» та «Просьба коня».

Редакція містила також різноматичні повідомлення сільськогосподарської тематики.

Журнал мав єдину рубрику — «Хроника кооперативной жизни», під якою друкувалися дописи кооператорів із сіл.

Серед авторів видання були: В. Антонов (під крипт. В. А.), Д. Левашов, Трушин.

В. Габор

2725

ШКОЛЬНЫЙ ДЕНЬ: Однодневная газета. — № 1. 1919, [22 марта].

Ред. Редакционная К-сия. — **Екатеринославь, 1919:** Тип. И. Клѣткина и И. Литвина.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 40×30 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 1 р.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська.

Випуск газети «Школьный День» приурочений до проведення в навчальних закладах Катеринослава однойменного свята.

У матеріалах видання порушувалися питання налагодження системи середньої освіти у місті, її мети та завдань, організації учнівської самодіяльності, окреслювалися культурно-просвітницькі завдання середньої школи, проблеми фінансового забезпечення навчальних закладів та їхнього матеріального оснащення.

В єдиній рубриці газети — «Школьная хроника» — опубліковано статті про історію шкільного свята та передумови його заснування, подано порядок проведення підготовчих заходів та урочистостей. У рамках рубрики вміщено звернення комісара народної освіти А. Д. Мітяєва та голови виконавчого комітету старост І. І. Хорощанського.

В одній із заміток анонсовано проведення в катеринославських школах циклу лекцій у рамках курсу, присвяченого російській літературі кінця XIX—початку XX ст., а саме творчості А. Л. Андрєєва, К. Д. Бальмонта, І. О. Буніна, В. Я. Брюсова, В. Г. Короленка, О. І. Купріна, Д. С. Мережковського, А. П. Чехова та ін.

На сторінках газети надруковано твори художньої літератури, зокрема оповідання Н. Белостоцького «В ущельи», П. Полозова «Молодость», вірші С. Белкіної, Е. Пінаєвої.

Автори видання: Е. Беркер, Павло Полозов; інші підписані криптонімами.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 243.

Р. Бліхарський

2726*

ЩЕТКОЙ ПО ЛЫСИНѢ: Еженедельный и вообще органъ, выходящий изъ головъ лучшихъ и среднихъ литературныхъ силъ (каждая не меньше 25-ти лошадиныхъ). Просятъ не смѣшивать со слѣпой кишкой (1919 № 1); Отнюдь не музыкальный и отнюдь не физиологический органъ ударной и хлесткой сатиры. Выходитъ въ ненастные погоды въ глубокихъ судамахъ пессимизма. Имѣетъ свой уголь зрѣнія съ

кухней и удобствами (1919 сент.). — Выходит по воскресным дням. № 1. 1919.

Ред.-изд. Б. Бобовичъ. — **Одесса, 1919: Тип.** И. Цисина и И. Ройхмана.

Вийшло: 1919 — № 1, б. н. сент.; Ф. 42×28 см; Обс. 2 с.; Ц. номера 3 р.

Примітки: Гасла видання: «Первый блинъ полит-комомъ!», «Лѣсъ рубятъ — Щепкинъ [Щепкін — комісар народної освіти в Одесі 1919 р.] летятъ!». Мова видання — російська.

Газета мала гумористично-сатиричне спрямування. У нумерованому випуску частина тексту надрукована догори ногами.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 82, 83.

С. Блавацький

2727

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ БЮЛЛЕТЕНЬ УКРСОВНАРХОЗА. — Выходит еженедельно. № 1. 1919.

Ред. Спектатор. — **Киев, 1919: Изд. Ред.-изд. Отд.** Укрсовнархоза.

Вийшло: 1919 — № 1—3; Ф. 32×22 см; Обс. 4—8 с.; Ц. номера 1 р. 50 к., 2 р.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 2, 3.

Примітки: Наявний № 2 вийшов 10 липня 1919 р. Мова видання — російська.

У спеціалізованому виданні друкувалися статистичні дані про роботу всіх галузей сільського господарства та промисловості радянської України. Автори у табличних матеріалах відображали стан посівних площ цукрових заводів в Україні станом на 22 червня 1919 р., цукрової промисловості за 1914—1919 рр.; аналізували результати видобутку і вивозу кам'яного вугілля, зокрема антрациту, в Донецькому басейні, виробництво миловарних заводів України; інформували про розвиток, наявність сировини та результати перевірки шкіряної, паперової, лісової та мукомельної промисловості України тощо.

Помітне місце у виданні займали: статистика ринку праці в Україні за лютий—травень 1919 р., звіт про ринок праці (за професіями) у Києві у 1917—1918 рр. та впродовж першої половини 1919 р. тощо. У кінці бюлетеня містилися балансні відомості текстильного відділу «СНХУ», Державного банку України, порівняльна таблиця «вольных» цін Москви та Києва і плани щодо забезпечення мануфактурою УСРР.

Редакція також інформувала читачів про стан цукрової промисловості у Російській державі за

1914—1919 рр., аналізувала результати видобування і запаси нафти в Баку впродовж 1916—1919 рр. і т. п.

Останній (3-й) номер датовано 30 липня 1919 р.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 90; Газети України 1917—1920 років... С. 246.

Р. Романюк

2728

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК: Двухнедельный Орган Киевских Совнархоза и Губпродкома. — Г. I. № 1/2(4/5). 1919, 15 июня.

Ред. Редакционная коллегия. — **Киев, 1919: Изд.** Киевского Губсовнархоза и Губпродкома. Тип. Совнархоза (бывш. «Петр Барский»), Крещатик, 40. Адр. конторы: Крещатик, 14.

Вийшло: 1919 — Г. I № 1/2(4/5), 3/4(6/7), 5(8), 6(9); Ф. 34,5×25 см; Обс. 40—50 с.; Передпл.: в мес. с доставкой 14 р. (1919 № 1/2), 20 р. (1919 № 3/4—6). Ц. номера 7 р. (1919 № 1/2, 5), 10 р. (1919 № 3/4), 8 р. (1919 № 5, 6).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Г. I № 1/2(4/5)—5(8); **НБУВ:** 1919 — Г. I № 1/2(4/5)—5(8); **ДНАБ:** 1919 — Г. I № 1/2(4/5)—5(8); **ХДНБ:** 1919 — Г. I № 1/2(4/5)—5(8); **РНБ:** 1919 — Г. I № 1/2(4/5)—6(9).

Примітки: До № 3 за 15 травня 1919 р. журнал виходив п. н. «Вестник народного хозяйства» (див. № 2393). У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Обкладинка і заставки Г. Нарбута. Мова видання — російська. Додатки: до № 1/2 — «Декреты и постановления Киевского Губернского Продовольственного комитета» (4 с.); до № 3/4 — «Приказы и распоряжения Киевского Совета Народного Хозяйства» (10 с.); «Временное положение об инструкторах Инструкторского Отдела Губпродкома» (2 с.).

«Экономический Вестник», заснований завдяки об'єднаним зусиллям київських губраднаргоспу та губпродкому, продовжив видавничу історію свого пресового попередника — «Вестника народного хозяйства». Мету журналу редакція визначила так: «освещение и разработка всех вопросов общехозяйственной и продовольственной жизни Киевщины», розкриття аспектів економічного, зокрема промислового, розвитку в УСРР тощо (От Редакции. № 1/2).

На сторінках вісника містилися повідомлення про різні галузі промисловості та сільського господарства, статті, у яких розглядалися ключові питання продовольчого забезпечення, матеріали, що

містили дані виробничої статистики; промислова, сільськогосподарська, кооперативна хроніка, звіти про діяльність київських раднаргоспу, губпромкомітету та підпорядкованих їм структур, матеріали про розвиток народного господарства Київщини та УСРР загалом, висвітлювалися окремі аспекти становлення і поступу іноземної економіки (Финансовая политика французской революции. № 1/2; Франкфурт С. Сахарная промышленность Украины за время ее национализации. № 3/4; Мышкис В. Прожиточный минимум и киевские тарифы; Подвинский А. Потребление Киева. № 5).

Значну частину інформаційних повідомлень об'єднано під рубриками: «Деятельность Киевского С. Н.Х.», «Деятельность Киевского Губернского Продовольственного Комитета», «Справочный отдел», «Библиография», «Хроника» (підрубрики: «Промышленность», «Транспорт», «Сельское хозяйство», «Кооперация», «Продовольствие» та ін.).

Автори часопису: К. Гавеман, Р. Злоторович, І. Стулов, Б. Шейнін, Д. Шлосберг та ін.

Останній (6(9)-й) номер вийшов у світ у серпні 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 56; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. С. 156; Українські періодичні видання у фондї ХДНБ... Вип. 3. С. 46.

В. Ковпак

2729

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ БЮЛЛЕТЕНИ. — Выходят два раза в мѣсяцъ 1-го и 15-го числа (1919); Издание неперіодическое (1920). № 1. 1919, 15 нояб.

Под ред. С. О. Загорскаго (1919), Б. Н. Коварскаго (1920). — **Одесса, 1919—1920:** Издание Одесскаго Областного Совѣта Кооперативныхъ Сѣздовъ. Тип. Всероссийскаго Земскаго Союза.

Вийшло: 1919 — № 1—3, 1920 — № 4; Ф. 34×24 см; Обс. 6—12 с.; Ц. номера 10 р. (1919 № 1), 15 р. (1919 № 2 — 1920).

Наявність у фондї: **ОННБ:** 1919 — № 1—3, 1920 — № 4.

Примітки: У надзаголовку: «Одесскій Областной Совѣтъ Кооперативныхъ Сѣздовъ. Финансово-экономический отдѣлъ». У 1920 р. нумерація чисел валова. Мова видання — російська.

У вступній статті редакція зазначала, що не має наміру доеднуватися до інших кооперативних пресо-

вих видань, натомість планує стати своєрідним періодичним довідником, який би надавав кооперативним діячам практичні відомості щодо питань зовнішньої торгівлі. Відомості про ціни на товари на світових ринках, як сировину, так і готові вироби, стан фінансового ринку, транспорту повинні стати «достоянієм широких кругов одесскихъ кооперативныхъ работниковъ» (1919. № 1). Такий науковий підхід був зумовлений тим, що редактором видання був приват-доцент, завідувач фінансово-економічного відділу ради з'їздів.

Структура бюллетенів передбачала поділ на такі відділи: «Товарныя цѣны» (товарні ціни на Лондонському, Нью-Йоркському, Паризькому, Антверпенському ринках), «Міровая торговля» (зовнішньоторговельні відносини у Сполучених Штатах Америки та Великій Британії), «Міровой транспортъ», «Товарные рынки» (динаміка цін на основні продукти харчування, а також енергетичні носії у різних країнах), «Экономическая и финансовая политика», «Денежный рынок», «Состояние мирового хозяйства». В останньому, 4-му, номері з'явилися нові відділи: «Состояние денежнаго обращенія», «Внѣшняя торговля Россіи».

У межах розділу «Экономическая и финансовая политика» друкувалися проблемні статті щодо закону про фінансову політику у Великій Британії, зокрема прийняття закону про надмірний прибуток і його практичне застосування: «Финансовая политика Англии», «Законъ о чрезмѣрной прибыли въ Англии», «Финансовое положение Франціи». У виданні також дискутувалося питання, чи загрожує Західній Європі хлібний голод, адже, за даними, що їх наводить редакція, у 1919 р. загальний дефіцит зерна в Європі складав 200 млн квінталів.

На останній сторінці вмішувалися таблиці: «Таблица золотыхъ паритетовъ», «Движеніе курсовъ иностранной валюты въ городѣ Одессѣ» та ін.

Останній (4-й) номер датовано 15 січня 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 142, 143.

М. Комариця

2730

ЭКСТРЕННЫЙ БЮЛЛЕТЕНЬ ГАЗЕТЫ ВОЛЫНСКАЯ ЗАРЯ. — 1919, 20 янв.

Житомиръ, 1919.

Вийшло: 1919 — 20 янв., 21 янв.; Обс. 1 с.; Ц. номера 35 к.

Наявність у фондї: **ДАЖО:** 1919 — 20 янв., 21 янв.

Примітки: Спеціальне видання газети «Волынская Заря» (див. № 2053) з нагоди Дня Злуки. Бюлетень виходив за дозволом військової цензури, у вип. за 21 січня 1919 р. частину матеріалів сконфісковано. Мова видання — російська.

У передовій статті «Торжество воссоединения Украины. Отъ канцелярии Директории. (Официально)» (20 січ.) йдеться про те, що 20 січня 1919 р. на Софійській площі в Києві заплановано урочисте оголошення правового акта про об'єднання Східної та Західної Українських Народних Республік.

Замітка «Открытие Трудового Конгресса. Киевъ, 19» (21 січ.) повідомляла про заплановане на 20 січня відкриття Всеукраїнського конгресу, прибуття делегації із Західної України, у складі якої представники Державного Секретаріату (Л. Бачинський, Д. Вітовський) привезли офіційний акт Української національної ради за 3 січня 1919 р. про возз'єднання ЗУНР та УНР (за інформацією УТА).

У бюлетені також подано хронікальну інформацію («Поѣздка ген. Грекова», «Прибытие французского командующаго, «Телеграфная связь на Украине» тощо) (20 січ.).

М. Комариця

2731

ЭКСТРЕННЫЙ ВЫПУСК. — 1919, 25 апр.

Ред.: не подано. — **Прилуки, 1919:** Типо-лит. А. Я. Мирова, Прилуки.

Вийшло: 1919 — 25 апр.; Ф. 50×16 см; Обс. 1 с.; Ц. номера 40 к.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — 25 апр.

Примітки: Екстрений випуск газети «Известия Прилукского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» (див. № 2134). Мова видання — російська.

Екстрений випуск вийшов без зазначення року, місяця та дня під гаслом «Да здравствует непобедимая Красная Армия!». У повідомленні з Одеси за 25 квітня 1919 р. зазначалося, що добровольці, петлюрівці, греки й румуни поспішно евакуювалися з Бендер та відступили з Кишинева, а радянські війська захопили значну частину обозу та зброї.

У випуску містилися також оперативні повідомлення штабу Н-ської армії про наступ Червоної армії в районі Коростеня та Шепетівки.

В. Габор

2732

ЭКСТРЕННЫЙ ВЫПУСК: Приложение к № 96(123) «Известий Центрального Исполнительного Комитета» и «Коммуниста» № 112(140) (1919 21 июля); Приложение к № 108(135) «Известий Центрального Исполнительного Комитета» и «Коммуниста» № 125(153) (1919 4 авг.). — 1919, 21 июля.

Редакционные Коллегии «Известий» и «Коммуниста». — **Киев, 1919:** Советская тип., Киев, ул. Ленина, 19.

Вийшло: 1919 — 21 июля, 4 авг.; Ф. 35×24 см; Обс. 2 с.; Ц. номера 50 к.

Наявність у фонді: НБ ЛНУ: 1919 — 4 авг.; ДНАБ: 1919 — 21 июля.

Примітки: Ненумеровані випуски додатка до газет «Коммунист» (див. т. 6 № 1440) та «Известия Всеукраинского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Исполнительного Комитета Киевского Совета Рабочих Депутатов» (див. № 2110). Мова видання — російська.

Часопис призначався для оперативного інформування читачів про важливі соціально-політичні події і явища та економічні реалії на території УСРР, радянських республік та за кордоном. Матеріали випуску формувалися здебільшого під рубриками.

Редакція вмішувала відомості про ситуацію на фронтах громадянської війни, політику влади на українських та російських етнічних землях, підконтрольних білогвардійцям (рубрики: «На красном фронте», «В стане контр-революции», «Под пятой Деникина»).

Про соціальний та економічний розвиток інформувалося у повідомленнях рубрик «По Украине», «В Советской России», де йшлося про справи в аграрному секторі, про боротьбу з бандитизмом, про перебіг мобілізації та настрої серед мобілізованих.

Під рубрикою «В провинции» (4 авг.) повідомлялося про становище та проблеми «соцзабезів» у Київській губернії, вирішення соціальних питань у регіоні.

В екстрених випусках вмішувалися матеріали, тематика яких заторкувала партійний та внутрішньополітичний розвиток у країнах Центральної, Північної та Східної Європи (рубрики: «В Германии», «В Болгарии», «В буржуазной Латвии», «В Норвегии»).

Автори часопису розглядали суспільно-політичну ситуацію в Австрії та Франції, зокрема у статтях «На

с'езде австрийских советов» (4 авг.), «Социалисты Франции против Версальского мира» (21 июля).

В. Ковпак

2733

ЭКСТРЕННЫЙ ВЫПУСК ИЗВЕСТИЙ МОГИЛЕВСКОГО УЕЗДНОГО ИСПОЛКОМА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ (1919 19 мая); **ЭКСТРЕННЫЙ ВЫПУСК ИЗВЕСТИЙ МОГИЛЕВ-ПОД. УЕЗДНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА СОВЕТА РАБОЧИХ, КРЕСТЬЯНСКИХ И КРАСНОАРМЕЙСКИХ ДЕПУТАТОВ** (1919 26 мая). — 1919, 19 мая.

Ред. коллегия: А. Арфин, Б. Сонин, Л. Леонидов. — **Могилев-Подольский, 1919:** *Издание* Могилев-Подольского Исполкома (1919 19 мая), Могилев-Под. Уездного Исполкома (1919 26 мая).

Вийшло: 1919 — 19 мая, 26 мая; *Ф.* 51×35 см (1919 19 мая), 45,5×21,5 см (1919 26 мая); *Обс.* 1 с. (1919 19 мая), 2 с. (1919 26 мая); *Ц.* номера 75 к. (1919 19 мая), 1 р. (1919 26 мая).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — 19 мая, 26 мая.

Примітки: Випуски нумеровані. У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

Обидва екстрені випуски побачили світ у понеділок, коли «Известия Могилев-Под. Уездного Исполкома Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов» зазвичай не виходили; цим, ймовірно, й зумовлена зміна назви.

Головна тема першого випуску — повстання під керівництвом отамана М. Григор'єва. Про це йшлося на екстреному об'єднаному засіданні Центрального виконавчого комітету, профспілкових організацій та центральних комітетів КП(б)У, УПЛСР(комуністів) та УПЛСР(меншості), звіт про перебіг якого й ухвалена резолюція становлять основний матеріал видання від 19 травня 1919 р. Під рубрикою «Телеграммы» вміщено кілька заміток, що інформували про ліквідацію повстання та засудження діяльності отамана на одеському селянському з'їзді. Крім того, надруковано звернення ЦВК до всіх виконкомів за підписом Петровського та заклик виконкому Комуністичного Інтернаціоналу з приводу подій в Угорщині п. н. «Долой международных разбойников!».

Зміст другого випуску становлять телеграми про воєнні події, зокрема про розгром загонів М. Григор'єва, та оперативні зведення з фронтів. Надруковано також повідомлення про загибель члена президії

губвиконкому Євгенія Ейдельштейна та його некролог авторства Арфіна. Останній матеріал випуску — наказ Могилів-Подільського повітового військового комісара про мобілізацію ветеринарних фельдшерів повіту.

Бібліографія: Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С. 45.

М. Процик-Кульчицька

2734

ЭХО: Иллюстрированный Журнал Литературы, Критики, Театра, Искусства и Кино. — Г. 1. № 1. 1919.

Ред. по уполномочію редакційної колегії Н. Лейбовичъ. — **Одесса, 1919:** *Изд.* по уполномочію из-тва Л. П. Пекарь и И. А. Сухій. *Тип.* Б. Уманского. *Адр. ред.:* Одесса, Кузнечная 38.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1, 2; *Ф.* 25,5×16 см; *Обс.* 20 с.; *Передпл.:* на 1 мѣс. 15 р. *Ц.* номера 2 р. 50 к.

Наявність у фонді: **ОННБ:** 1919 — Г. 1 № 2.

Примітки: У наявному № 2 відсутні с.17, 18.

Мова видання — російська.

Журнал «Эхо» видавався з метою ознайомлення одеситів з новинками літературного, театального і мистецького життя.

Зміст наявного номера головно становили прозові й поетичні художні твори місцевих та позамісцевих працівників пера, зокрема вірші І. Бая, Л. Гордона, О. Купріна, О. Лезіної, І. Сухіна, О. Шатлова, а також нариси й оповідання В. Брюсова, О. Димова, І. Мадробурського та В. Санчова.

Літературну критику презентовано відгуком автора під псевдонімом Wales про творчість футуриста Л. Гроссмана. Повідомлено також про оголошення редакцією журналу літературного конкурсу на краще оповідання на тему «Страсть».

У рубриці «Хроника» висвітлювалися актуальні літературні події, зокрема підготовка низкою видавництва — «Современной библиотекой», «Русским Книгоиздательствомъ въ Крыму», «Омфалось» — нових видань: збірника «Отчизна», творів М. Волошина, Н. Крандієвської, І. Тургенєва, А. Фіолетова, а також про нові письменницькі проекти І. Мадробурського та Ю. Скальдова.

На внутрішньому боці обкладинок друкувалися анонси театральних вистав в одеських театрах і кінотеатрах «Хамелеонъ» та «Дѣтской Сказки Макса Поляновскаго», реклама нових книг та оголошення місцевих фірм.

Останній (2-й) номер вийшов у квітні 1919 р. і, як зазначала редакція, «был отпечатан до перехода

власти к Советам», у зв'язку з чим його заголовок і підзаголовок на обкладинці та на титулі були подані різними правописами.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 143; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 115; *Бельский М. Р., Ижик Л. В.* Журналы старой Одессы. С. 87.

О. Палюх

2735*

ЮЖНАЯ ГАЗЕТА: Органъ Профессиональных Союзовъ и Рабочихъ Кооперативовъ. — № 1. 1919, 19 окт.

Ред. Н. Е. Поповъ. — **Харьковъ, 1919:** Издание Профессиональных Союзовъ и Рабочихъ Кооперативовъ Харькова. *Адр. ред.:* Харьковъ, Сергиевские ряды, 2.

Вийшло: 1919 — № 1, [?].

Примітки: Періодичність виходу — щоденно. Мова видання — російська.

Вихід часопису у світ був санкціонований цензурними органами денікінської адміністрації у Харкові. Необхідність його появи та видавання була зумовлена відсутністю на газетно-журнальному ринку Харкова видання, яке б захищало та обстоювало права, інтереси та прагнення робітничого класу (Санъ. На своемъ посту. № 1). Співробітники видання, що представляли «партію меншовиків-інтернаціоналістів», заперечували будь-яку співпрацю із радянською владою, тому що вона «реакційна». Як було задекларовано редакцією, до участі у видаванні газети залучаються діячі та літератори робітничого руху Харкова та Харківської губернії. Активну участь в редакційній політиці видання, наповненні його контенту брали колишні співробітники петербурзького часопису «Новая Жизнь».

На сторінках газети широко висвітлювалося та аналізувалося тогочасне становище профспілкового руху в Харкові та Харківській губернії.

У низці редакційних та передових матеріалів редакція полемізувала з іншими харківськими виданнями, зокрема газетами «Новая Россия», «Новый Путь», «Родина».

12 листопада 1919 р., за розпорядженням білогвардійської влади Харкова, газета була закрита.

Література: Закритіе Южной Газеты // Русь. Киевъ, 1919. № 69. С. 2; *Кохманский П.* Южная газета и политическая честность // Родина. Харьков, 1919. № 97. С. 2; Обзоръ печати // Наш Путь. Харьковъ, 1919. № 10. С. 2.

С. Блавацький

2736

ЮЖНАЯ ПРАВДА: Орган городской организации большевиков. — № 1. 1919, 16 марта.

Ред. К. И. Бронзос. — **Мелитополь, 1919.**

Вийшло: 1919 — № 1—10.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1.

Примітки: Мова видання — російська. Від 1 квітня 1919 р. газета виходила п. н. «Известия Мелитопольского Уездного Военно-Революционного Комитета» (див. № 2498).

Читацька аудиторія часопису охоплювала Олександрівськ та території прилеглих повітів, зокрема Мелітопольського й Бердянського.

Останній відомий (10-й) номер вийшов 29 березня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 518.

Література: *Хітрова Т. В.* Періодичні видання Запорізького краю початку XX ст. Типологічна система: Монографія. Каталог видань. Хрестоматія. Запоріжжя, 2011. С. 104, 185.

М. Комариця

2737

ЮЖНАЯ РУСЬ. — № 1. 1919, 22 февр.

Ред. Е. А. Ефимовский. — **Одесса, 1919:** Изд. Товарищество «Россия» (1919 № 1—18); Изд-во «Россия» (1919 № 19—34). *Тип.* Южно-Русского Просв. О-ва, Александр. пр., 11, уг. Скобелева. *Адр. ред. і контори:* Александровский пр., 11 (уг. Скобелев. ул.).

Вийшло: 1919 — № 1—34; Ф. 49×33,5 см (1919 № 1—27), 68,5×48,5 см (1919 № 28—34); *Обс.* 4 с. (1919 № 1—27), 2 с. (1919 № 28—34); *Ц.* номера 70 к. (1919 № 1—25), 1 р. (1919 № 26—34).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1, 2, 12, 14, 17, 27; **ОННБ:** 1919 — № 1—34.

Примітки: До 7 лютого (25 січня) 1919 р. виходила газета «Россия» (див. № 2671). Періодичність виходу: п'ять-шість разів на тиждень. Мова видання — російська. Однотомний часопис видавався у 1917 р. (див. т. 5 № 1295).

Суспільно-політична газета виходила у період перебування Одеси під владою союзницьких військ Антанти. Редакція обстоювала ідею побудови єдиної та неподільної Росії на засадах монархізму, військову опору якої вбачала в Добровольчій армії. Часопис висвітлював події на теренах держави, за кордоном та безпосередньо в Одесі.

Головними темами публікацій слугували воєно-політичне становище і боротьба за владу в

державі. У газеті друкувалися фронтові звідомлення та накази головнокомандувача Збройних сил Півдня Росії О. Саннікова, висвітлювалося військове протиборство між білогвардійцями та більшовицькими військами, ситуація у таборі національно-патріотичних сил. Чимало повідомлень із Києва, Вінниці, Житомира, Миколаєва та інших міст відтворювали перебіг воєнного конфлікту на українських теренах.

Тематикою передовиць, переважно авторства Євгена Єфімовського, були причини військового конфлікту та роль Добровольчої армії у відновленні суспільного спокою в країні. У газеті возвеличувалися керманічі Білого руху — генерали М. Іванов та Л. Корнілов, адмірал О. Колчак (Лопуховскій А. Корниловскій походъ. № 1; Левитскій В. Свѣтлой памяти генерала Н. І. Иванова. № 4; Бобринскій В. Адмиралъ Колчакъ и русская армія. № 5); сповіщалося про переговори та досягнуті домовленості із союзниками (Резолюція о франко-руско-украинскихъ отношеніяхъ. № 3; Россія и Державы Согласія. № 28).

Чимало матеріалів окреслювали напружені відносини з іншими учасниками протистояння — більшовиками та Директорією. Автори публікацій висловлювали різко негативне ставлення до своїх опонентів: повідомлялося про жахи червоного та «петлюрівського» терору (Охранка въ Совдепіи. № 4; Желѣзнодорожникъ. Еще одна жертва петлюровцевъ. № 6; Погодинъ А. Большевистская агитація. № 10), відхилялися спроби віднайдіння компромісу й порозуміння, зокрема, підтримувалася відмова участі діячів Білого руху в конференції на Принцевих островах (Бобринскій В. Какъ миноваль насъ позоръ Принцевыхъ острововъ. № 8), критикувалася ідея створення незалежної Української держави (Эфѣмъ. Mania Ucrainosa [Україноманія]. № 1; Бобринскій В. Правда о Галичинѣ. № 2).

Предметом публікацій слугували також економічні проблеми в державі: налагодження роботи фінансового сектору, відновлення діяльності промислових і сільськогосподарських об'єктів, пожвавлення торговельних взаємин із зарубіжними партнерами (Продовольственные перспективы. № 7; Товарообменъ Юга Россіи. № 8; Билимовичъ А. Экономическое единство Россіи. № 11).

Значна увага була прикута до подій на міжнародній арені: висвітлювалася суспільно-політична й економічна ситуація у країнах — учасницях Першої світової війни та наслідки миротворчого процесу для держав-агресорів.

У публікаціях характеризувалася і ситуація на Дону, Кубані, у Сибіру. Регулярно подавалися новини з радянської Росії, які висвітлювали діяльність більшовицького уряду, ситуацію у Червоній армії, економічну скруту та наростаюче невдоволення серед населення.

Багато місця відводилося хроніці місцевого життя: сповіщалося про домовленості щодо управління містом між командуванням французьких військ і керівництвом Добровольчої армії, друкувалися накази військового губернатора Одеси О. Гришина-Алмазова, публікувалися інтерв'ю із представниками влади та фахівцями-економістами, зокрема О. Бакановим, М. Бернацьким, М. Брайкевичем, Н. Савицьким, йшлося про заходи із подолання продовольчих, паливних, енергетичних, транспортних проблем, а також про проведення мобілізації до лав Добровольчої армії й організацію оборони міста.

Суспільно-політичні суперечності в країні були темою сатиричних публікацій газети — «гасел» «Краткого современного самоучителя русского языка» та матеріалів рубрики «Маленькій фельетонъ», а також художньо-публіцистичних листів-нарисів Олексія Єжова під спільною назвою «Изъ неотосланныхъ писемъ».

Культурне життя в Одесі презентували матеріали рубрики «Театръ», де публікувалися відгуки на вистави у місцевих театрах. Інформувалося про пожвавлення літературного життя, як-от: організацію журналістами «виходу» «усної газети»; друкувалися поезії Дмитра Вергуна.

Інші рубрики газети: «По радіо и телеграфу», «Печать», «Борьба съ большевиками», «У большевиковъ», «Большевистское радіо», «Въ Совдепіи», «По Россіи», «На Кубани», «На Дону», «За границей», «У Украинцевъ», «Въ Малороссіи», «Анархія въ Малороссіи», «Въ Винницѣ», «Въ Кіевѣ», «Въ районѣ французской зоны», «Наши бесѣды», «Политическій блокъ-нотъ», «Національно-общественная жизнь», «Финансы и промышленность», «Церковная жизнь», «Одесса», «Оборона Одессы», «На одесскомъ фронтѣ», «Въ краѣ», «Въ городѣ», «Городскія дѣла», «Происшествія», «Судъ», «Письмо въ редакцію», «Объявленія» та ін.

Автори видання: Володимир Бобринський, Олександр Білімович, Олексій Єжов, Євген Єфімовський, В. Іозефі, Валерій Левитський, О. Погодін та ін.

Зі вступом в Одесу частин Червоної армії 6 квітня 1919 р. вихід газети було припинено. Останній (34-й) номер вийшов друком 4 квітня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 85; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 98; Преса України: Газети 1917—1920 рр. С. 76; Газети України 1917—1920 років... С. 247.

О. Палюх

2738

ЮЖНОЕ СЛОВО: При ближайшем участии академиковъ И. А. Бунина и Н. П. Кондакова (1919 № 39 — 1920). — Г. 1. № 1. 1919, 27 авг. (9 сент.).

Ред. Д. Н. Овсяннико-Куликовский (1919 № 1—35), Н. К. Клименко (1919 № 83). Ред.-изд. Н. К. Клименко (1919 № 36—82, 84 — 1920). — **Одесса, 1919—1920:** Изд. Изд-во на паяхъ «Русская Культура» (1919 № 1—33), Изд-во на паяхъ «Русская Культура» въ лицѣ Н. К. Клименко (1919 № 34—35). Тип. изд-ва «Русская Культура», Одесса, Александровскій пр., № 11, домъ Покровской церкви (1919 № 1—20); Тип., Одесса, Александровскій пр., № 11, домъ Покровской церкви (1919 № 21 — 1920). Адр. ред.: Одесса, Александровскій пр., д. № 11 (Покровской церкви) (1919—1920). Адр. контори: Одесса, Александровскій пр., д. № 11 (1919 № 1—28), Екатерининская, 21 (1919 № 29—58), Дерибасовская, 11 (1919 № 64 — 1920).

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1—102, 1920 — Г. 1 № 103—111, Г. 2 № 1(112)—9(120); Ф. від 68×42 см до 51×38 см, 43×54 см (1920 № 5, 7—9); Обс. 2—6 с.; Ц. номера 3 р. (1919 № 1—6, 8—13, 15—26, 28—33, 35—102), 2 р. (1919 № 7, 14, 27, 34), 5 р. (1920).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1920 — Г. 1 № 7(118); **ДНАБ:** 1919 — Г. 1 № 1—19, 21—37, 46, 58, 64, 78—102, 1920 — Г. 1 № 103—111; **ОННБ:** 1919 — Г. 1 № 1—102, 1920 — Г. 1 № 103—111, Г. 2 № 1(112)—9(120).

Примітки: Виходила з дозволу військової цензури. Мова видання — російська. Від 27 січня 1920 р. виходила п. н. «Родное Слово» (див. 1920 р.).

«Южное Слово» — суспільно-політична газета, яка висвітлювала події у країні, за кордоном та безпосередньо в Одесі. У політичному ракурсі підтримувала та протегувала програму адмірала О. Колчака щодо знищення радянської влади силою зброї і викорінення більшовицьких настроїв серед населення та майбутньої побудови держави на демократичних засадах (Одесса, 27 августа. 1919. № 1; ін.).

Основна увага зосереджувалася на воєнно-політичних подіях у державі — регулярно подавалися звідомлення з фронтів громадянської війни, перед-

усім відтворюючи участь Добровольчої армії під командуванням А. Денікіна у воєнному конфлікті. Зокрема, повідомлялося про зупинення наступу більшовицьких військ в Україні наприкінці серпня 1919 р. й здобуття Києва (Въ освобожденномъ Киевѣ. 1919. № 1; у матеріалах рубрики «Въ Киевѣ» (1919. № 2), бої з більшовиками під Одесою (Капитуляція большевиковъ въ районѣ Раздѣльной. 1919. № 1), участь галичан у лавах армій О. Колчака та А. Денікіна (Галичане въ арміи Колчака. 1919. № 1; Въ Галиційской арміи. 1919. № 78).

Перебіг і наслідки військового протистояння детально висвітлювалися в оглядах автора під криптонімом А. С., об'єднаних під спільною назвою «Военный обзоръ», у матеріалах рубрик «На фронтахъ», «Фронтъ», «Въ военныхъ кругахъ», а також в опублікованих інтерв'ю з діячами Білого руху: Г. О. Алексинським, А. Драгомировим, В. О. Степановим, В. О. Харламовим та М. М. Шиллінгом. Газета всіляко толерувала суспільні настрої на підтримку Добровольчої армії: докладно відтворювався приїзд А. Денікіна в Одесу на початку жовтня 1919 р., презентувалася діяльність О. Колчака за рік біля керма влади та подавалися біографічні відомості про нього, закликалося збирати пожертви для її бійців — у рубриці «Помощь Доброарміи» повідомлялося про матеріальну допомогу одеситів.

У виданні окреслювалося становище інших учасників військового протистояння, зокрема у таборі національно-патріотичних сил УНР: сповіщалося про склад уряду Директорії (Петлюровскій кабінетъ. 1919. № 1) та його спроби налагодження контактів на міжнародному рівні (Среди самостійниковъ. 1919. № 2; Одесскіе самостійники у консуловъ. 1919. № 4). Багато матеріалів були спрямовані на підрив авторитету та дискредитацію прихильників незалежності України: «викривалися» злочини проти мирного населення (Мирскій Б. Киевъ. 1919. № 2), «зрадницька» політика щодо Бессарабії (Молдаванъ бессарабець. Romania mari, Украина самостійная и Бессарабія русская. 1919. № 8).

Особливо загрозливим для суспільства автори часопису вважали поширення більшовизму в державі. У численних публікаціях (часто памфлетичного характеру) відтворювалися жахіття радянського режиму та порушувалися питання деморалізації і деградації в усіх царинах життя під впливом більшовицької ідеології (Бенони Н. С. Спина русской революції. 1919. № 1; Юрловъ Б. Комбеды — или

сельскія чрезвычайки. 1919. № 3; Немировскій Э. «Красное» право. 1919. № 5; ін.). У публікаціях газети йшлося також про пережиті населенням Одеси знущання, арешти й розстріли під час більшовицької окупації (Койранскій А. Безуміє. 1919. № 4; Похороны разстрѣлянных Ч. К. 1919. № 6).

З'ясувати причини тривалої міжусобної війни та визначити шляхи виходу зі складної ситуації в країні намагалися Д. Овсянко-Куликовський та М. Іретов (справж.: М. К. Клименко) у циклах суспільно-політичних нарисів п. н. «Мысли вслух» та «На темы дня». У низці статей обстоювалася необхідність скликання Всеросійських Установчих зборів й обговорювалися перспективи майбутнього демократичного розвитку країни (Горскій Е. Децентрализація; Мирскій Б. «Программа» и «цѣль». 1919. № 3; ін.), порушувалося питання активізації міжнародної підтримки (Маркинъ-Гецевичъ Б. С. Русскій вопросъ. 1919. № 4), аналізувався фінансово-економічний потенціал держави (Залшупинъ А. Экономическіе перспективы. 1919. № 5; Його ж. Финансовыя перспективы Единой Россіи. 1919. № 9).

Із відновленням наступу Червоної армії на українські землі наприкінці 1919 р. — на початку 1920 р. шпальти газети зарясніли численними повідомленнями про захоплення міст і сіл більшовиками та криваву розправу з «ворогами», вчинену, зокрема, в Києві, Фастові, Білій Церкві (Послѣдніе дни Кіева. 1919. № 98; Глѣбовъ В. Городъ крови; Кіевъ подъ властью большевиковъ. 1920. № 103).

Наближення лінії фронту до Одеси зумовило появу публікацій про підготовку до збройного захисту міста: друкувалися офіційні матеріали — накази начальника оборони та начальника Одеського гарнізону, статті агітаційного змісту (Лукинъ Г. Мысли русскаго гражданина. 1920. № 3), сповіщалося про мобілізацію місцевого населення до лав «добровольців» (Регистрація офицеровъ. 1920. № 109, 110).

Зарубіжні новини переважно охоплювали суспільно-політичне та економічне становище у повоєнній Європі, підсумки Версальського миру, допомогу країн Антанти Білому руху в Росії.

Матеріали місцевої хроніки різнопланово висвітлювали реалії щоденного життя в Одесі. Предметом уваги слугували продовольчі, житлові, паливні проблеми у місті, труднощі з електро- та водопостачанням, із відновленням руху міського транспорту.

У виданні висвітлювалася діяльність місцевих органів управління — публікувалися розпорядження градоначальника Одеси генерал-майора М. І. Штемпеля, окреслювалася робота міської управи, а згодом — і міської думи, у вирішенні нагальних господарських проблем з метою нормалізації життя у місті.

Центральною темою багатьох публікацій слугували підготовка і вибори до міської думи у грудні 1919 р., у зв'язку з чим актуалізувалося питання діяльності місцевих партійних осередків (Мирскій Б. Демократы и социалисты. 1919. № 5; Въ партіи народной свободы. 1919. № 6).

На шпальтах видання інформувалося про ситуацію в торговельно-промислових колах Одеси, поживавлення у кооперативному русі, відновлення роботи банків та фінансових бірж, активізацію судноплавства і судноперевезень тощо.

У публікаціях обговорювалися проблеми в робітничому середовищі Одеси та висвітлювалася діяльність профспілок стосовно боротьби з безробіттям і надання матеріальної підтримки із втратою працездатності.

Гострими залишалися питання налагодження навчального процесу у місцевих середніх та вищих школах (Бицилли П. Высшая школа послѣ большевиковъ. 1919. № 10), відновлення впливу Церкви та релігійного життя в Одесі (Троицкій С. Передъ великими задачами. 1919. № 3).

Поширення на Одещині внаслідок труднощів воєнного часу важких інфекційних недуг — холери і висипного тифу — зумовило винесення на сторінки часопису проблем санітарно-епідеміологічного контролю у місті (повідомлення у рубриці «Сыпной тифъ»).

Культурне життя представляли матеріали рубрики «Театръ и музыка», анонсує нові вистави, діяльність студій акторської майстерності, гастролі у місті різних театральних труп.

У газеті друкувалися літературні твори — поезії Валентина Катаєва, Олександра Федорова, Георгія Шенгеля, а також оповідання і уривки з повістей І. Буніна, В. Глебова, Г. Гребенщикова, О. Койранського, І. Соколова-Микитова, Н. О. Теффі (справж.: Бучинська). Суспільно-політичні й економічні проблеми в країні та безпосередньо в Одесі відображалися у сатиричних поезіях та есе автора під псевдонімом Lolo в рубриці «Плохія шутки».

У газеті провадилися рубрики: «Телеграммы», «Важнѣйшія извѣстія», «Послѣднія извѣстія», «По-

слѣдній часъ», «Въ Кіевѣ», «Въ Россіи», «Международное положеніе Россіи», «За-границей», «Въ Совдѣніи», «Нашъ край», «Фельетонъ», «Власть», «Въ административныхъ кругахъ», «Одесса», «Оборона Одессы», «Море», «На желѣзныхъ дорогахъ», «Желѣзнодорожныя вѣсти», «Городскія дѣла», «Торговля и промышленность», «Новая дума», «Рабочая жизнь», «Школа», «Учебная жизнь», «Обзоръ печати», «Печать», «Церковная жизнь», «Продовольствіе», «Профессиональная жизнь», «Экономическая жизнь», «Книжная лѣтопись», «Среди книгъ», «Еврейская жизнь», «Происшествія», «Спортъ», «Официальный отдѣлъ», «Справочный отдѣлъ», «Объявленія», «Письмо въ редакцію».

Авторами публікацій були: М. С. Беноні, Б. В. Варнеке, Є. С. Горський, Л. Гроссман, Олександр Койранський, Борис Мирський (справж.: Миркін-Гецевич), Е. Я. Немировський, Д. М. Овсянико-Куликовський, Б. В. Юрлов та ін.

Вихід газети припинився на 9(120)-му номері 25 січня 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 85, 86; Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С. 99; Преса України. Газети 1917—1920 рр.. С. 76.

О. Палюх

2739*

ЮЖНЫЙ МЕДИЦИНСКИЙ ВЕСТНИК: Двухнедельный научный и профессионально-общественный журнал. — № 1. 1919, 15 июля.

Под ред. коллегии в составе: Воронин В. В., Завьялов В. В. и др. *Отв. ред.* А. Н. Нибург. *Секретарь редакции* А. А. Барченков. — **Одесса, 1919:** 7-я сов. тип.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 32×22 см; Обс. 64 с.; Ц. номера 10 р.

Примітки: Журнал ілюстрований. Мова видання — російська.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 144; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 28; Бельский М. Р., Ижик Л. В. Журналы старой Одессы. С. 90.

В. Габор

2740

ЮЖНЫЙ МЕЛЬНИК: Журналъ мукомольнаго и хлѣботорговаго дѣла Юга Россіи. — Выходитъ два раза въ мѣсяцъ. Г. 1. № 1. 1919, окт.

Ред. Д. С. Бердакинъ. — **Одесса, 1919:** Изд. Союзъ Мукомоловъ Одесскаго Района въ лицѣ Председателя

Союза С. М. Банаки. Тип. Всероссийскаго Земскаго Союза, Одесса, Кондратенко, 30. *Адр. ред. і контори:* Одесса, Екатерининская ул., д. № 14.

Вийшло: 1919 — Г. 1 № 1, 2; Ф. 26,5×21 см; Обс. 20 с. (1919 № 1), 16 с. (1919 № 2); *Передпл.:* до конца года ст. ст. 70 р. (1919 № 1). Ц. номера 20 р. (1919 № 1), 15 р. (1919 № 2).

Наявність у фонді: ОННБ: 1919 — Г. 1 № 1, 2.

Примітки: Журнал друкувався за дозволом військової цензури. Мова видання — російська.

Незважаючи на економічну кризу, редакція вважала за необхідне видавати спеціальний журнал, присвячений проблемам мукомельної та хлібної справи. У передовій статті, вміщеній у першому номері, наголошено, що об'єднання «всѣхъ производителей на почвѣ рациональнаго возстановленія своего хозяйства — вотъ одна изъ первыхъ задачъ которую ставитъ себѣ нашъ Журналъ. Освѣщеніе рабочаго вопроса в мукомольномъ дѣлѣ — второй по важности пунктъ нашей программы» (Отъ Редакціи. № 1). Одним із чільних завдань було залучення до справи фахівців, які б змогли зрозуміти всю складність проблем, що поставали тоді перед цією галуззю промисловості. У цьому контексті актуалізовано питання розвитку сільськогосподарської кооперації, яка повинна зайняти провідне місце в народному господарстві.

Розвиток борошномельної промисловості в регіоні упродовж десятиліття аналізували статті Н. Сегнітського «Мукомольная Промышленность Херсонской губ. (1910—1911) годы» та В. Кармазова «Посѣвная площадь, валовой сборъ, потребление и избытки хлѣбовъ Херсонской губерніи въ 1918—1919 с.-хоз. году», а перспективи міжнародної співпраці в цій галузі — статті І. Григоровича «Міровой хлѣбный рынокъ» та П. Інбера «Возстановленіе внѣшняго товарообмѣна и задачи Южно-Русской мукомольной промышленности».

Основні завдання фахової спілки та науково-технічні новини у борошномельній галузі висвітлювали публікації: С. М. Банака «Наши задачи», П. Інбер «Соединенными силами», Україновський «Къ вопросу объ оплатѣ труда мельничныхъ рабочихъ», В. Мартинов «О мельницахъ и просѣивающихъ машинахъ» та ін.

Структуру журналу становили відділи — «Технический Отдѣлъ» та «Экономическій Отдѣлъ», а також рубрики: «Внѣшняя торговля», «Объявленія и распоряженія правительства», «Рабочая Жизнь», «Топливо», «Кооперація», «Хроника Союза», «Наши корреспонденты», «Почтовый ящикъ».

На сторінках журналу вміщено численні комерційні оголошення та рекламу власного видання.

Останній (2-й) номер вийшов у листопаді 1919 р.
Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 144; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 218; Російськомовна періодична преса України... Журнали. С. 109.

М. Комариця

2741

ЮК-СКАУТ: Орган Культпросвета Екатеринославской Дружины Юк-Скаутов. — № 1. 1919, 7 июня.

Ред. Редакционная коллегия. — **Екатеринослав, 1919:** Изд. Штаб дружины Юков. 3-я Сов. Типо-лит.

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 48×30 см; Обс. 2 с.; Ц. номера 1 р.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Будь готов!». Мова видання — російська.

Скаутський рух, що до 1917 р. досяг значного поширення на території Російської імперії, після Жовтневого перевороту був сприйнятий негативно. У 1919 р. на підконтрольних більшовикам територіях скаутські загони були розформовані. Деякий час після цього існували сурогатні організації, що стали своєрідним перехідним етапом до піонерства. Серед них і організація юних комуністів-скаутів, яка продовжувала втілювати засади роботи всесвітньої скаутської організації, однак на передній план виводилося політичне виховання у дусі комуністичної ідеології.

Юні комуністи-скаути Катеринославщини видавали власну газету «Юк-Скаут». Згідно з наведеними у виданні даними, на 1919 р. організація нараховувала близько 500 членів (Сиц. Первые скауты). У першому випуску газети було надруковано гімн «юків» п. н. «Молоды Мы и смелы», де апелювалося до скаутського гасла — «Юк, не дремли, будь готов!». Готовим підростаюче покоління мало бути до оборони радянської влади та соціалістичного устрою, про що свідчать газетні матеріали агітаційного характеру, які становили основний контент видання (М. Ш.-Н. «Реакционный диалог та Новый Коммунистический марш»; С. Ц. «Молодежь, организуйся!»). До організації могли вступати лише діти трудового населення, про що свідчить перший закон «Памятки юка»: «Юк — верный сын трудового народа».

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 250.

К. Стецюк

2742

ЮНЫЙ КОММУНИСТ: Орган Харьковского Комитета Коммунистического Союза Молодежи. — № 1. 1919, 15 апр.

Ред. Редакционная Коллегия. — **Харьков, 1919:** Изд. Харьковский Комитет. Вторая Советская тип., Харьков, Донец-Захаржевская, 6. *Адр. ред. і контори:* Харьков, Куликовская, 6.

Вийшло: 1919 — № 1, 2; Ф. 34,5×26,5 см; Обс. 18 с. (1919 № 1), 16 с. (1919 № 2); Ц. номера в Харькове 1 р. 50 к., на ст. ж. д. и в др. гор. 1 р. 70 к.

Наявність у фонді: ХДНБ: 1919 — № 1, 2.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!». Мова видання — російська.

У вступному зверненні до читачів редакція часопису заявила, що ««Юный коммунист» — 1-й журнал на Украине» комсомольського спрямування. «Справою» часопису вважалася допомога в організації працюючої молоді на місцях, об'єднання нової генерації під прапором єдиної Комуністичної спілки молоді України (От редакции. № 1).

Особливості призначення видання відображено у його змісті, зокрема, редакція вміщувала матеріали про суть, мету і завдання КСМУ, його функціонування на території радянської України (найбільшу увагу приділено характеристиці діяльності харківського, херсонського та деяких інших комсомольських осередків), а також про молодіжне життя за кордоном (Деятельность Харьковского Комитета; Вальх Е. О культурно-просветительной работе; Равич-Черкасский М. О Марксе и Марсистах. № 2).

На сторінках журналу анонсувалися масові комсомольські заходи, подавалися інструкції та рекомендації локальним міським осередкам КСМУ, публікувалася поезія про молодіжний пролетарський рух (за підписами: В. Коробіцин; Э. Верхарн).

Чимало повідомлень групувалися в рубриках: «Из жизни молодежи», «Движение молодежи за границей», «Почтовый ящик».

Авторами часопису також були: О. Алексакіс, А. Боевський, А. Гастев.

Останній (2-й) номер журналу вийшов 6 травня 1919 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С. 212; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 2. С. 145; Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. С. 77.

В. Ковпак

BULLETIN D'INFORMATIONS. — № 1. 1919, 4 mars.

Ped.: не подано. — **Paris, 1919—1920: Publiee** par la Bureau Ukrainien de Presse. [Друк.] Robinet-Houtain, Paris (VI) 17, rue Littre. [Адр. *ped.*]: Paris, 218 bd Raspail (1919 № 1—4), 11, rue Bassano (1919 № 5—7), 28 rue Pauquet (1919 № 8—59), 11, rue Bassano (1919 № 60 — 1920).

Вийшло: 1919 — № 1—92, 1920 — № 93—110/111; *Ф.* від 33×25 до 31×21 см, 28×22 см (1919 № 1, 2); *Обс.* 1—6 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1919 — № 1, 2, 8—91, 1920 — № 95, 96, 100—103, 105—109, 110/111; **НБ ЛНУ**: 1919 — № 55—75, 78, 80, 83—87; **БДІС**: 1919 — № 1—91, 1920 — № 104, 107; **BNF**: 1919 — № 1—5; **HUL**: 1919 — № 33, 36; **PUL**: 1919 — № 8—13, 15—19, 35, 38—40, 43—48, 50—53, 56—60, 62—80, 82—91.

Примітки: У надзаголовку: «Bureau Ukrainien de Presse». Періодичність виходу: нерегулярно, один-три рази на тиждень. Бюлетень розповсюджувався безкоштовно. У першому номері позначка «Supprimé par la Censure» (вилучено цензурою) — біля трьох матеріалів. Мова видання — французька (1919), українська й французька (1920). Односторонній (1919 № 1—76), двосторонній (1919 № 77—92) друк. У 1919 р. — друкарський, з 1920 р. — машинописний тип видання.

Ініціатором та організатором видавання інформаційного бюлетеня для іноземців стало Українське пресове бюро при Надзвичайній дипломатичній місії УНР на Паризькій мирній конференції 1919—1920 рр. Провідну роль у появі пресодруку відіграв Ф. Я. Савченко, який виконував функції головного редактора.

Мета «інформаційного тижневика» полягала у поданні перевіреної, об'єктивної інформації про події в Україні для зарубіжної аудиторії, зокрема представників дипломатичного корпусу у Франції. У бюлетені подавався дайджест «французької, англійської та загалом закордонної преси про українську справу, діяльність Делегації УНР на Міровій Конференції та артикули щодо України» (Діяльність українського пресового бюро в Парижі. 1920. № 101). Згодом була укладена угода з головними телеграфними агентствами Франції (Agence France Presse, Havas, Paris—Telegrammes) щодо передруку повідомлень видання.

Упродовж усього часу функціонування бюлетеня редакція здійснювала роботу у чотирьох ключових напрямках. Перший — це інформаційний супровід дипломатичної діяльності уряду УНР. Другий — це відстеження публікацій у франкомовній (головно «La Petite République», «Le Matin», «Le Tribune de Genève», «L'Humanité», «Le Temps»), англomовній («The Daily News», «Chicago Tribune», «New York Times») та загалом західній пресі щодо української проблематики та передрук їх у формі дайджесту на сторінках видання. Третій — це оперативне висвітлення хроніки подій в Україні. Четвертий напрям — популяризація інформації про Україну, її історії, культури, традицій.

У бюлетені друкувалися головні документи: звернення (Un Appel du President Petlioura à la Democratie Française [Відозва Президента Петлюри до французької демократії]. 1919. № 78), депеші (M. Sydorenko. President de la Delegation de Ukrainienne, a reçu la dépêche suivante [Пан Сидоренко. Президент Української Делегації, отримав наступну депешу]. 1919. № 33), ноти уряду УНР стосовно перебігу Паризької мирної конференції та офіційні документи Директорії.

На сторінках видання вмішувалися декларації і звернення різних міжнародних організацій та української діаспори щодо визнання незалежності України і нових держав Центральної та Східної Європи на міжнародній арені.

Помітне місце на сторінках бюлетеня відводилося висвітленню зовнішніх зносин Директорії УНР (Les Negociations reprennent entre les Ukrainiennes et le Polonais [Перемовини поновлюються між українцями та поляками]. 1919. № 11; Граф Тишкевич мав побачення з новим президентом Французької Республіки. 1920. № 95), діяльності різних місій УНР за кордоном. Редакція приділяла багато уваги аналізу українсько-російських та українсько-польських стосунків.

У центрі уваги бюро перебували й міжнародні економічні зв'язки України (Relations commerciales entre la France et les pays de l'Europe orientale [Торгівельні зносини між Францією та країнами Східної Європи]. 1919. № 29; La France et L'Ukraine [Франція та Україна]. 1919. № 46), розвиток українського кооперативного руху (Les Cooperateurs Ukrainiens au Congress International des Cooperatives [Українські кооператори на Міжнародному Конгресі Кооперативів]. 1919. № 39) та макроекономічний поступ України (La Situation economique de l'Ukraine [Економічна ситуація України]. 1919. № 63).

Іншим пріоритетом у редакційній політиці видання було оперативне висвітлення хроніки подій у Наддніпрянській Україні та Галичині (*La Lutte de Petloura contre le Bolchevisme* [Боротьба Петлюри проти більшовизму]. 1919. № 10), воєнних дій між арміями С. Петлюри та А. Денікіна, ротацій у складі уряду УНР (М. Martos, premier ministre d'Ukraine [М. Мартос, прем'єр-міністр України]. 1919. № 13; М. Мазепа, premier ministre de la Republique Ukrainienne [М. Мазепа, прем'єр-міністр Української Республіки]. 1919. № 74), розвиток української науки та культури (*Appel aux Professeurs, et aux Intellectuels du Monde Entier* [Відозва до професорів, і до інтелектуалів всього світу]. 1919. № 86; *La Culture Ukrainienne* [Українська Культура]. 1919. № 88).

Значну увагу редакція приділяла також складним міжнаціональним відносинам в УНР, зокрема антисемітським погромам та правам євреїв (*Les Juifs en L'Ukraine* [Євреї в Україні]. 1919. № 23; *Le Gouvernement Ukrainien contre le Pogroms Juifs en Ukraine* [Український уряд проти єврейських погромів в Україні]. 1919. № 79).

Видання часто передруковувало інтерв'ю з чільними державними діячами УНР (Французький кореспондент у Головн. Отамана Петлюри. 1920. № 103).

Міжнародна проблематика, зокрема геополітичні реалії поствоєнної Європи, висвітлювалася в контексті українських національних інтересів (*Kouchnir M. Le Problème Orientale et L'Ukraine* [Східна проблема та Україна]. 1919. № 33). На сторінках бюлетеня інколи вміщувалися статті про підтримку Францією генералів А. Денікіна та О. Колчака й ігнорування Парижем національно-державних прагнень українців (*La Reconnaissance du gouvernement de Koltchak* [Визнання уряду Колчака]. 1919. № 31).

Корпус пізнавально-просвітницьких матеріалів висвітлював історію, культуру, традиції України (*La Femme en Ukraine jusqu'au XVIII siecle* [Жінка в Україні до 18-го століття]. 1919. № 7; *Notes Historiques sur L'Ukraine* [Історичні нотатки про Україну]. 1919. № 13, 14, 16, 24, 31, 33; *Le Choeur National Ukrainien* [Український національний хор]. 1919. № 80, 90). У пресодруці публікувалися витяги зі статей закордонних видань про українську літературу (*La Littérature Ukrainienne* [Українська література]. 1919. № 17).

На сторінках видання вміщувалися бібліографічні огляди праць про Україну французькою мовою (*Sur le Problème Ukrainienne* [Стосовно української

проблеми]. 1919. № 20; *Le Problème Ukrainien* [Українська проблема]. 1919. № 21, 36).

Контент бюлетеня рубрикувався таким чином: «*Informations*» [Інформації] (офіційні документи: ноти, комюніке, депеші, прокламації, декларації та хроніка міжнародних відносин); «*La Situation militaire en Ukraine*» [Військова ситуація в Україні] (зведення з фронтів воєнних дій на Наддніпрянщині); «*Nos telegrammes*» [Наші телеграми] (оперативні телеграми з України та з-за кордону з офіційною хронікою); «*Revue de la presse*» [Ревю преси] (огляди матеріалів французьких видань та закордонної преси, присвячені українській проблематиці (підрубрики: «*La Presse Etrangere*» [Зарубіжна преса], «*La Presse Parisienne*» [Паризька преса], «*La Presse Ukrainienne*» [Українська преса], «*La Presse Departementale*» [Континентальна преса])).

На сторінках бюлетеня розміщувалися оголошення про вихід нових українських видань за кордоном: «*La Voce dell'Ucraina*» (*La Voix de l'Ukraine*. 1919. № 32), «*France et Ukraine*» (1920. № 100, 105).

Видання ілюстроване. Для обґрунтування ідей української державності та територіальної цілісності українських етнічних земель у бюлетені часто вміщувалася етнографічна карта УНР періоду Гетьманату П. Скоропадського (*La République Ukrainienne* [Українська Республіка]. 1919. № 54, 56, 61, 64, 66, 68, 70, 74, 75).

Наприкінці 1919 р. редакція оголосила, що «наш бюлетень у його теперішній формі більше не відповідає потребам часу» та заявила про «розширення програми» Українського пресового бюро та нові пріоритети у його діяльності (видання брошур і т. ін.), унаслідок чого видання ставало недоступним для широкої громадськості (*Notre Bulletin...* [Наш бюлетень]. 1919. № 91).

Випусковими редакторами видання були Ж.-Е. Дюранд і М. Утен. З редакцією бюлетеня співпрацювали: І. Борщак, М. Кушнір, М. Лозинський, М. Тишкевич та відомий французький журналіст Жан Пелісьє.

Останній (110/111-й) номер датовано 12 червня 1920 р.

Бібліографія: A catalogue of Paris Peace Conference delegation propaganda in the Hoover War Library. Stanford, 1926. P. 77; *Coeure S. Le fonds Russie du Bureau d'etudes de la presse etrangere 1916—1922: inventaire*. Nanterre, 1994. P. 50; *Chevtchenko J. Ukraine: bibliographie des ouvrages en francais XVII—XXe siecles*. Paris, 2000. P. 166.

Література: The Prime Minister and the Ukraine // *The Ukraine*. London, 1919. № 18. P. 1; *Soutou G-H., Castelbajac G., de et Gasquet S., de. Recherches sur la France et le problemes*

des Nationalites pendant la Premiere guerre mondiale: Pologne, Lithuania, L'Ukraine. Paris, 1995. P. 191, 192, 195, 196; Grimsted P. K. The Postwar Fate of the Petloura Library and the Records of the Ukrainian National Republic // Harvard Ukrainian Studies. Cambridge, 1997. Vol. XXI (3/4). P. 426; Себма Т. Україніка в Берлінській державній бібліотеці Пруської культурної спадщини та Федеральному архіві в Берліні // Архіви України. Київ, 2006. Вип. 1—6(259). С. 211; Блавацький С. Українська франкомовна періодика Європи доби національно-визвольних змагань: ідентифікація, систематизація, класифікація // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2013. Вип. 3. С. 92, 99—101; Blavatsky S. The Ukrainian Francophone Press in France (1919—1921) // Revue des études slaves. Paris, 2018. N LXXXIX (3). P. 358—362.

С. Блавацький

2744

BULLETINER FRA DET UKRAINSKE PRESS-BUREAU. — № 1. 1919, 15 Apr.

Ansvarhavende [Відп. за вун.] I. Smit. — **København, 1919—1920:** [Відає Українське пресове бюро у Копенгагені]. Fr. Bagges Kgl. Hofbogtrykkeri [Друк.] (1919 № 1—7), København; Oscar Fraenckels & Co. Bogtrykkeri [Друк.] (1919 № 8—1920), København. *Адр. ред. і адм.:* 24 Upsalagade, København.

Вийшло: 1919 — № 1—25, 1920 — Aarg. II № 1—4; Ф. 28,5×22 см; Т. 3000 пр.; *Обс.* 10—8 с. (1919), 4 с. (1920).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — № 1—25, 1920 — Aarg. II № 1—4; **RL&CUL:** 1919 — № 1—25, 1920 — Aarg. II № 1—4; **SK:** 1919 — № 15, 17, 18, 20—24.

Примітки: Мова видання — данська. Бюлетень паралельно виходив англійською мовою п. н. «Bulletins From The Ukrainian Press-Bureau» (*див.* № 2745).

Бюлетень був створений з ініціативи Українського пресового бюро Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Данії. Ключову роль у появі видання відіграв Максим Григорович Гехтер, голова Бюро, який, вірогідно, був його головним редактором.

Видання було зорієнтоване на інформаційне обслуговування читачів у Данії та Нідерландах. Бюлетень розповсюджувався також у Норвегії і Швеції.

Упродовж короткотривалого функціонування бюлетеня редакція визначила декілька провідних напрямів у редакційній політиці. Перший — це систематичне та всебічне висвітлення на сторінках видання суспільно-політичної ситуації на Наддніпрянщині та в Галичині. Тут подавалася оперативна

інформація, телеграми українських пресових бюро про хроніку подієвості в Україні, зокрема зведення про бойові дії між УГА та польською армією, зокрема дивізією генерала Ю. Галлера, політичні репресії проти українців і дискримінація їхніх національних прав місцевою адміністрацією. 1919 р. редакція приділяла багато уваги воєнним діям на Наддніпрянщині між військами Директорії й більшовицькими формуваннями, руху опору українських селян проти більшовиків, а згодом — воєнному конфлікту між збройними силами С. Петлюри та Добровольчою армією А. Денікіна, ротаціям у складі українського уряду (Nyt ukrainsk Kabinet [Новий український уряд]. № 2; Den Nye ukrainske Regerings Program [Програма нового українського уряду]. № 3).

Другий напрям — це оприлюднення інтерв'ю з чільними державними діячами УНР та ЗУНР про внутрішньополітичну ситуацію в Україні та зовнішні зносини Директорії (Situationen i Ukraine og Kampen mod Bolshevismen [Ситуація в Україні та боротьба з більшовизмом]. 1919. № 7).

Пріоритетом у роботі редакції 1919 р. було й висвітлення зовнішньополітичної діяльності уряду УНР, зокрема зовнішніх зносин із ключовими західноєвропейськими державами, діяльності спеціальних українських дипломатичних та торгово-економічних місій у різних європейських країнах, зовнішньоекономічної діяльності, перебування місій іноземних держав в Україні та дипломатичної активності представників УНР та ЗУНР на міжнародній арені, зокрема на Паризькій мирній конференції 1919—1920 рр.

З огляду на це на шпальтах бюлетеня 1919 р. розміщувалися офіційні документи: ноти протесту (En Ukraine-Note til Allieredes Regeringer [Записка України до урядів союзників]. № 1; En Protest fra den ukrainske Mission i Paris angaaende Spørgsmaalet om Ostgalizien [Протест української місії в Парижі щодо питання Східної Галичини]. № 9), звернення й т. д. У редакційному фокусі перебувала й діяльність закордонних українських громадських організацій, спрямована на підтримку незалежності та територіальної цілісності УНР та ЗУНР.

Ще одним пріоритетом у роботі редакції було подання оглядів австрійської («Die Zeit», «Die Presse», «Wiener Zeitung»), британської («The Times», «The Daily Mail», «The Daily Telegraph», «The Nation», «The New Europe»), французької («Le Petit Parisien», «Le Matin»), чеської, української («Робітнича газета», «Українська Ставка»), данської («Dagens Nyheder») інформації.

преси про status quo в Наддніпрянській Україні та Галичині у 1919—1920 рр.

Міжнародна проблематика, зокрема ситуація у Східній та Центральній Європі 1919 р., висвітлювалася у контексті реалізації права українського й інших східноєвропейських народів на національне самовизначення та протидії відновленню Російської імперії у колишніх кордонах (Det Ukrainske Sporgsmaal paa den international Socialist-Konference i Lausanne [Українське питання на Міжнародній соціалістичній конференції в Лозанні]. 1919. № 14; En ny Fase i Europas Kamp mod Bolshevism [Нова фаза боротьби Європи проти більшовизму]. 1919. № 22).

Значне місце у виданні відводилося публікаціям про економічний розвиток України в 1919—1920 рр., зокрема, подавався історичний екскурс, аналізувався тогочасний стан та прогнозувалися перспективи української економіки як у 1919 р. (Ukraines import og eksport [Імпорт та експорт України]. № 22), так і в 1920 р. (Ukraine og det Europaeiske Marked [Україна та європейський ринок]. № 4).

Редакція приділяла увагу висвітленню складних міжнаціональних взаємин в Україні, зокрема дотриманню прав єврейської меншини на національну автономію (Jødernes Autonomi i Ukraine [Єврейська автономія в Україні]. 1919. № 10) та єврейських погромів в УНР та ЗУНР.

У 1919 р. на сторінках видання публікувалися пізнавальні матеріали про Україну, етнонаціональний склад країни, її етнографічні межі, літературу (Ukraine: Liv og Litteratur [Україна: Життя і література]. № 6, 11); фольклор, зокрема українські народні пісні (Ukrainske Volkeviser [Українські народні пісні]. № 19, 22 (у перекладі Т. Ланге), історію (En Historisk Opdagelse i det ukrainske Sporgsmaal [Історичне відкриття в українському питанні]. № 21), визначних державних діячів (Simon Petloura [Симон Петлюра]. № 18).

Контент часопису містив такі рубрики: «Udlandet og Ukraine» [«За кордоном та в Україні»] (зовнішні зносини УНР із зарубіжними державами); «Ukraine og Randstaterne» [«Україна та периферія»] (діяльність дипломатичних місій, зовнішньополітична активність представників Директорії на міжнародній арені); «I Danmark» [«У Данії»] (огляди данської преси, висвітлення діяльності Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Данії); «I Ukraine» [В Україні] (хроніка подій в Україні); «Forholdene i Ukraine» [Ситуація в Україні] (суспільно-політична ситуація на Наддніпрянщині); «Krigen mod Denikin» [«Війна з Денікіном»] (конфлікт Директорії та Денікіна); «Ententen og Ukraine»

[«Антанта і Україна»] (відносини між Антантою та УНР).

Із виданням співпрацювали відомий єврейський історик, доктор наук Марк Вішнітцер та данський філософ, публіцист, професор Георг Брандес (Georg Brandes).

Бюлетень ілюстрований. У ньому вміщено карту України періоду Української Держави (1918) та мапу етнічних поселень українців у Росії, фотографії С. Петлюри, І. Франка і данського поета, перекладача Тора Ланге.

Домінантними жанрами у виданні були інформаційні (замітки, звіти) та аналітичні (огляди, статті, інтерв'ю).

Останній (4-й) номер датовано 21 лютого 1920 р.

Бібліографія: Пеленський Є.-Ю. Бібліографія української бібліографії. Українська в західно-європейських мовах: вибр. бібліогр. Едмонтон, 1990. С. 11.

Література: Богуславський О. В. Організація зовнішньої інформаційної пресової діяльності Міністерства закордонних справ Директорії УНР в останній фазі визвольних змагань 1919—1920 рр. // Вісник Запорізького державного університету. Сер. «Філологічні науки». Запоріжжя, 2001. № 4. С. 8; Блавацький С. Періодика українських пресових бюро Європи романо-германськими мовами доби національно-визвольних змагань // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 29—30 листоп. 2013 р. Львів, 2013. С. 115, 116; Блавацький С. Фреймінг єврейських погромів на українських теренах крізь призму української іншомовної преси в Європі (1919—1920 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2019. Вип. 9(27). С. 91, 96, 102, 106, 107, 109—111.

С. Блавацький

2745

BULLETINS FROM THE UKRAINIAN PRESS-BUREAU. — № 1. 1919, 15 Apr.

Ansvarhavende [Відп. за вун.] I. Smith. — **Copenhagen, 1919:** [Видає The Ukrainian Press-Bureau (Українське пресове бюро)]. Fr. Bagges Kgl. Hofbogtrykkeri [Друк.] (1919 № 1—7), Oscar Fraenckels & Co. Bogtrykkeri [Друк.] (1919 № 8—10). *Адр. ред. і адм.:* 24 Upsalagade, Copenhagen.

Вийшло: 1919 — № 1—10; Ф. 29,5×23,5 см; Обс. 10 с., 8 с.

Наявність у фондів: ЛННБ: 1919 — № 1—10; BL: 1919 — № 4; SUL: 1919 — № 1, 2, 6, 9; LSEL: 1919 — № 2, 4; RL&CUL: 1919 — № 1—7.

Примітки: Мова видання — англійська. Паралельно бюлетень виходив данською мовою п. н. «Bulletiner Fra Det Ukrainske Pressbureau» (див. № 2744).

Бюлетень був створений з ініціативи Українського пресового бюро при Надзвичайній дипломатичній місії УНР у Данії. Ключову роль у виході пресодруку відіграв Максим Григорович Гехтер.

Упродовж усього часу функціонування часопису редакція визначила декілька пріоритетів у своїй діяльності. Акцентовано насамперед об'єктивне та всебічне інформування західноєвропейської громадськості про стан справ в Україні, здійснюване декількома способами. Перший — це оприлюднення оперативної інформації, повідомлень українських пресових бюро про хроніку подієвості в Україні, зокрема зведень із фронтів воєнних дій у Галичині між УГА та польською армією, як-от дивізією генерала Ю. Галлера, бойові сутички на Наддніпрянщині між військами С. Петлюри й червоноармійськими формуваннями, рух опору українців проти більшовиків (Ukrainian Rebels [Українські повстанці]. № 3; The Ukrainian Peasants and the Bolsheviks [Українські селяни та більшовики]. № 4).

Другий спосіб — це інформування про політичні переслідування українців та дискримінація їхніх національних прав польською владою (Poland's New Breach of Confidence [Нове порушення довіри Польщею]. № 5; Polish Persecution of the Ukrainians in East Galicia [Польські переслідування українців у Східній Галичині]. № 8).

Третій — це опублікування інтерв'ю з чільними державними діячами УНР та ЗУНР (The Situation in Ukraine and the Struggle against Bolshevism [Ситуація в Україні та боротьба проти більшовизму]. № 7) і висвітлення ротацій у складі українського уряду (The Programme of the New Ukrainian Cabinet [Програма нового українського уряду]. № 3).

Наступний — це подання оглядів австрійської («Die Zeit», «Die Presse»), британської («The Times», «The Daily Mail», «The Daily Telegraph», «The Nation», «The New Europe», «The Manchester Guardian»), французької («Le Petit Parisien», «Le Matin»), української («Робітнича газета») преси про стан справ у Наддніпрянській Україні й Галичині.

Пріоритетним напрямом у роботі редакції визначалося також висвітлення зовнішньополітичної діяльності уряду УНР, зокрема зовнішніх зносин із ключовими західноєвропейськими державами, діяльності спеціальних українських дипломатичних та торгово-економічних місій у європейських країнах (Diplomatic representation of the Ukrainian Republic in Foreign Countries [Дипломатичне представництво Української Республіки в зарубіжних країнах].

№ 2; Changes in the Ukrainian diplomatic corps [Зміни в українському дипломатичному корпусі]. № 9), зовнішньоекономічної діяльності (Commercial Relations between Denmark and Ukraine [Торговельні відносини між Данією та Україною]. № 9), перебування місій іноземних держав в Україні (The Serbian Mission in Ukraine [Сербська місія в Україні]. № 3; A French Mission in Kamenetz Podolsk [Французька місія в Кам'янець-Подільському]. № 9) та дипломатичної активності представників УНР і ЗУНР на міжнародній арені, зокрема на Паризькій мирній конференції 1919 р. .

На сторінках видання друкувалися офіційні документи: ноти (Protest Note from the West Ukrainian Government to the Council of Four [Нота протесту від Західноукраїнського уряду до Ради Чотирьох]. № 5), звернення (An Appeal from the Ukrainian Youth [Заклик від української молоді]. № 10). У редакційному фокусі перебувала й діяльність закордонних українських громадських організацій, спрямована на підтримку незалежності та територіальної цілісності УНР та ЗУНР (Lively National Activity among the Ukrainians in America [Жвава національна діяльність українців в Америці]. № 8).

Помітне місце у виданні відводилось публікаціям, які висвітлювали економічний розвиток України, зокрема, подавався історичний екскурс (Russia and Ukraine [Росія та Україна]. № 6), аналізувався тогочасний стан та прогнозувалися перспективи української економіки.

Редакція приділяла увагу висвітленню складних міжнаціональних взаємин в Україні, зокрема дотриманню права єврейської меншини на національну автономію та єврейських погромів в УНР та ЗУНР.

На сторінках видання публікувалися пізнавальні огляди про топоніміку та етнографічні межі (Remarks Concerning the Establishment of State Boundaries of the Ukrainian Republic [Ремарки стосовно встановлення державних кордонів Української Республіки]. № 4), літературу (Ukraine: Life and Literature [Україна: Життя та Література]. № 6) України.

Із виданням співпрацював доктор наук Марк Вішнітцер.

Пресодрук ілюстрований. У ньому вміщено карту України періоду Гетьманату П. Скоропадського (№ 1) та мапу етнічних колоній українців у Сибірі (№ 4).

Ключовими жанрами у бюлетені були інформаційні (замітки, звіти) та аналітичні (огляди, статті, інтерв'ю).

Останній (10-й) номер датовано 10 серпня 1919 р.

Бібліографія: Пеленський Є.-Ю. Бібліографія української бібліографії. Ucrainica в західно-європейських мовах: вибр. бібліогр. Едмонтон, 1990. С. 11.

Література: Блавацький С. Періодика українських пресових бюро Європи романо-германськими мовами доби національно-визвольних змагань // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 29—30 листоп. 2013 р. Львів, 2013. С. 115; Блавацький С. Українська англомовна періодика Європи (1919—1923 рр.): транснаціональний компаративний аналіз // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2014. Вип. 4(22). С. 36—38.

С. Блавацький

2746

BUREAU UKRAINIEN DE PRESSE: Bulletin Intérieur. — № 1. 1919.

Ред.: не подано. — **La Haye, 1919—1920:** [Видає Українське пресове бюро у Гаазі]. *Адр. ред. і адм.:* 36 Laan Copes van Catterburch, La Haye.

Вийшло: 1919 — № 1—24, 1920 — № 25, [?]; *Ф.* 27,5×21 см; *Обс.* 2—4 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — № 20, 23, 24; CUL: 1919 — № 20—24, 1920 — № 25.

Примітки: Машинописне видання. Мова бюлетеня — французька. У 1919—1920 рр. Українське пресове бюро у Гаазі видавало також «Bureau Ukrainien de Presse: Bulletin» (див. № 2748) та «Bureau Ukrainien de Presse: Bulletin Economique» (див. № 2747).

Ініціатором випуску інформаційного бюлетеня виступило Українське пресове бюро при Надзвичайній дипломатичній місії УНР у Нідерландах та Бельгії. Видання призначалося для франкомовних читачів у цих країнах.

У бюлетені вміщувалися головні огляди бельгійської («Journal de Liège», «La Dernière Heure», «L'Etoile Belge», «La Coopération Belge», «Le Coq», «Le Peuple») та голландської («De Schelde») преси з актуальної української суспільно-політичної, економічної та культурної проблематики 1919—1920 рр. У 1920 р. переважали передруки, витяги із матеріалів, присвячених національно-визвольній боротьбі українців, визнанню міжнародно-правового статусу Східної Галичини, кооперативному розвитку на Наддніпрянщині, воєнному конфлікту між військами Директорії та Добровольчою армією генерала А. Денікіна, українській культурі та мистецтву.

У добірці матеріалів із бельгійської періодики простежувався селективний підхід з акцентуванням аналогій між національно-визвольними змаганнями українців та фламандців.

Останній наявний (25-й) номер датовано 3 січня 1920 р.

Бібліографія: The Batchinsky Collection. Carleton University Library: Finding Aid / Prepared by J. S. Jaworsky, and O. S. A. Szkabarnicki; Edited by J. Palin. Edmonton, 1995. P. 68.

Література: Блавацький С. Періодика українських пресових бюро Європи романо-германськими мовами доби національно-визвольних змагань // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 29—30 листоп. 2013 р. Львів, 2013. С. 111; Блавацький С. Українська франкомовна періодика Європи доби національно-визвольних змагань: ідентифікація, систематизація, класифікація // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2013. Вип. 3(21). С. 108.

С. Блавацький

2747

BUREAU UKRAINIEN DE PRESSE: Bulletin Économique. — № 1. 1919, Juill. 18.

Ред.: не подано. — **La Haye, 1919—1920:** [Видає Українське пресове бюро у Гаазі]. *Адр. ред. і адм.:* 36 Laan Copes van Cattenburch, La Haye.

Вийшло: 1919 — № 1—13, [?], 1920 — № [?], 16—21; *Ф.* 27,5×21 см; *Обс.* 3—5 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1920 — № 18, 19, 21; ІА УГКЦ: 1919 — № 1—13; CUL: 1919 — № 12, 13, 1920 — № 16—21.

Примітки: № 13 датовано 15 грудня 1919 р., № 16 — 2 лютого 1920 р. Машинописне видання. У 1919—1920 рр. Українське пресове бюро в Гаазі при Надзвичайній дипломатичній місії УНР в Бельгії та Нідерландах видавало також «Bureau Ukrainien de Presse: Bulletin» (див. № 2748) та «Bureau Ukrainien de Presse: Bulletin Intérieur» (див. № 2746). Мова бюлетеня — французька, голландська.

Бюлетень був створений із ініціативи Українського пресового бюро в Гаазі (при Надзвичайній дипломатичній місії УНР в Нідерландах і Бельгії) восени 1919 р. з метою регулярного та всебічного висвітлення суспільно-політичної хроніки подієвості в Україні — як у Наддніпрянській, так і в Надністрянській, інформування представників пресового корпусу, інформаційних і телеграфних агенцій Голландії про стан справ на Наддніпрянщині, національно-визвольні змагання українців та головне — фінансово-економічні вигоди від визнання незалежності УНР для бельгійських і голландських капіталістів, комерсантів, інвесторів, фінансистів. Матеріали бюлетеня передруковувалися на сторінках провідних

голландських і бельгійських спеціалізованих видань із економіки та фінансів.

Механізмом реалізації цієї мети було систематичне розміщення на сторінках бюлетеня оглядів макроекономічного розвитку України, аналізу конкурентних переваг української економіки у галузевому та географічному вимірах на світовому ринку природних ресурсів, перевезень та капіталу (Het Ekonomische Leven van Oekraïne [Шульгин О.] [Економічне життя в Україні]. 1919. № 1; La production et l'exportation du blé en Ukraine [Виробництво і експорт зернових в Україні]. 1919. № 2; L'Etat des usines métallurgiques en Ukraine [Стан металургійних заводів в Україні]. 1919. № 3; Orentchouk B. L'importance des ports ukrainiennes [Оренчук В. Важливість українських портів]. 1919. № 10; Koupka S. La coopération ukrainienne à l'étranger [Українська кооперація за кордоном]. 1919. № 11; G. G. L'Industrie sucrière en Ukraine [Цукрова промисловість в Україні]. 1919. № 12; Orentchouk B. L'industrie du tabac en Ukraine [Оренчук В. Тютюнова індустрія в Україні]; Les reserves de blé en Ukraine [Зернові резерви в Україні]. 1920. № 18; L'industrie du sel en Ukraine [Соляна промисловість в Україні]. 1920. № 19; L'importance économique de Kiev [Економічна важливість Києва]. 1920. № 21) та прогнозуванні економічних перспектив у разі відокремлення України від Росії та міжнародного визнання незалежності УНР де-юре (Les causes de séparation de L'Ukraine d'avec la Russie [Причини відокремлення України від Росії]. 1920. № 19).

Іншим засобом досягнення цілей були передруки матеріалів голландської преси («Granen en Meststoffen», «Telegraaf»), бельгійських і французьких періодичних видань («Le Constructeur», «Bulletin de Paris») щодо України та Східної Європи.

Із виданням співпрацювали консул УНР у Мюнхені Василь Оренчук та голландський інтелектуал доктор Бруно Ган.

Останній наявний (21-й) номер вийшов у світ 5 травня 1920 р.

Бібліографія: The Batchinsky Collection. Carleton University Library: Finding Aid / Prepared by J. S. Jaworsky, and O. S. A. Szkabamicki; Edited by J. Palin. Edmonton, 1995. P. 68.

Література: Блавацький С. Періодика українських пресових бюро Європи романо-германськими мовами доби національно-визвольних змагань // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 29—30 листоп. 2013 р. Львів, 2013. С. 111; Блавацький С. Українська франкомовна періодика Європи доби національно-визвольних змагань: ідентифікація, систематизація, класифікація // Збірник праць

Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2013. Вип. 3(21). С. 108, 114.

Архівні джерела: Історичний Архів УГКЦ (Рим, Італія). Фонд Архів уряду ЗУНР. Коробка Арк. 336/VI. Арк. 11—19: «Propagande économique, faite aux Pays-Bas et en Belgique, en 1919: Mission Diplomatique Extraordinaire de l'Ukraine aux Pays-Bas et en Belgique. La Haye. 1919. Déc. 15».

С. Блавацький

2748

BUREAU UKRAINIEN DE PRESSE: Bulletin. — № 50. 1919, [2 жовт.].

Ред.: не подано. — **La Haye, 1919—1920:** [Видає Українське пресове бюро у Гаазі]. *Адр. ред. і адм.:* Buzeidenhout, 125, La Haye (1919 № 50—68); 36 Laan Copes van Cattenburch, La Haye (1919 № 69 — 1920).

Вийшло: 1919 — № 50—69, 1920 — № 70—76, [?]; Ф. 27,5×21 см; Обс. 3 с., 4 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1920 — № 70, 73—75; ІА УГКЦ: 1919 — № 50—69; CUL: 1919 — № 59—69, 1920 — № 70—76.

Примітки: Машинописне видання, односторінковий друк. У 1919—1920 рр. Українське пресове бюро у Гаазі видавало також «Bureau Ukrainien de Presse: Bulletin Économique!» (див. № 2747) та «Bureau Ukrainien de Presse: Bulletin Intérieur» (див. № 2746). Мова бюлетеня — французька.

Інформаційний комунікат випускався Українським пресовим бюро при Надзвичайній дипломатичній місії УНР у Нідерландах і Бельгії (очолюваної А. Яковлівим). Він призначався головно для представників пресового корпусу бельгійських та меншою мірою — голландських видань, а також телеграфних та інформаційних агенцій Бельгії і Нідерландів. Його повідомлення використовували і передруковували провідні та регіональні друковані медіа цих країн, зокрема бельгійська преса.

Мета видання полягала в інформуванні західноєвропейської громадськості про актуальну суспільно-політичну, економічну та культурну хроніку подій на Наддніпрянщині та в Галичині. Ключовим механізмом реалізації цих завдань був моніторинг зарубіжної української («France et Ukraine» (Париж), «L'Ukraine» (Лозанна), «Свобода» (Джерсі-Сіті, США), «The Ukraine» (Лондон), «Вперед» (Львів), «Воля» (Відень), французької («Journal Officiel», «La Petite République», «Le Constructeur»), британської («The Daily Mail», «The Times», «The Sunday Times»), швейцарської («Journal de Genève»), бельгійської («Le Journal de Liège» (Льєж), «Le Peuple» (Брюссель) і голландської

(«Telegraaf» (Амстердам), «La Gazette de Hollande») преси та публікації оглядів цих видань на сторінках бюлетеня.

У висвітленні суспільно-політичної інформації домінувала хроніка воєнно-політичної подіївості на Наддніпрянщині восени 1919 р. — першої половини 1920 р., зокрема селянський рух опору проти Добровольчої армії (*Les paysans ukrainiennes contre les Russes* [Українські селяни проти росіян]. 1919. № 61), реорганізація української армії та ротації у складі Директорії, зведення з фронтів про бої між військами Директорії, Добровольчою армією А. Денікіна та Червоною армією. Тут оперативно й регулярно публікувалися зведення повідомлень про бойові дії, переміщення лінії фронту, дислокацію та передислокацію підрозділів українських і російських військ, а також передруки з українських журналів, газет за кордоном мобілізаційну кампанію Добровольчої армії та плани його керівництва щодо майбутньої реорганізації Російської держави, ставлення до «українського сепаратизму» та ін.

У виданні регулярно публікувалися відозви, звернення від вищого політичного керівництва, Директорії УНР до українського населення щодо воєнно- та суспільно-політичної ситуації на українських територіях, зокрема всебічної підтримки українцями та представниками національних меншин в Україні заходів української влади із встановлення, утвердження закону, відновлення і збереження територіальної цілісності України в її етнонаціональних, міжнародно визнаних, кордонах (*Appel du Gouvernement Ukrainien* [Відозва українського уряду]. 1919. № 53).

Окрема увага приділялася поданню інформації про складну міжнаціональну ситуацію на українських теренах, забезпечення громадянських, політичних, культурних прав і свобод національних меншин у Наддніпрянській Україні 1919 р., єврейські погроми на українських теренах цього періоду (*Denikine en Ukraine: Les Délégations juives dénoncent les pogroms sanglantes organisés par les volontaires panrusses* [Денікін в Україні: єврейські делегації засуджують криваві погроми, організовані панросійськими добровольцями]. 1919. № 56).

Помітне місце у бюлетені приділялося висвітленню зовнішньополітичної орієнтації уряду УНР. Тут, зокрема, вміщено низку хронікальних заміток, інформаційних повідомлень про зовнішні зносини Директорії УНР із сусідніми державами (Румунією, Польщею, Білоруссю, Угорщиною, Чехословаччиною), новими державними утвореннями на теренах колиш-

ньої Російської імперії (Кубанською Народною Республікою, Доном, Грузією, Азербайджаном, Вірменією). В останніх акцентувалося історичні зв'язки між Україною та Кубанню, зокрема, подавалися відомості про демографічний, етнонаціональний, склад населення кубанського регіону, українські пресовидавничі процеси на Кубані, суспільно-політичну ситуацію тощо. На сторінках комунікату також часто передруковувалися повідомлення із західноєвропейської преси про дипломатичну діяльність Міжсоюзницької військової місії в Україні, спрямовану на пошук воєнно-політичного компромісу між Директорією УНР та Білим рухом.

Редакція приділяла багато уваги громадській та дипломатичній діяльності українців у Великобританії, зокрема створенню Українського підкомітету Ліги Націй у Лондоні. У редакційному фокусі перебувала й міжнародна медична допомога Україні, наприклад діяльність Міжнародного Червоного Хреста з протидії епідемії тифу серед українських вояків.

Тут вміщено передруки усних нот протесту, адресовані вищому французькому командуванню військово-морських сил стосовно обов'язковості виконання усіх положень двостороннього договору (від 26 листопада 1918 р.) між Вищим повноважним міністром України в Константинополі — Суковиним і Вищим комісаром Франції в Константинополі, віце-адміралом Аме.

У редакційному фокусі перебувало й українське питання на порядку денному Паризької мирної конференції 1919—1920 рр. та французького парламенту; подавалися передруки із французької преси (зокрема французького журналіста Ф. Тесьє) про порядок денний, перебіг міжнародної конференції за участю делегатів новопосталих республік (чужорідних, неросійських народів) колишньої Російської імперії в Парижі у вересні 1919 р., за посередництвом голови Надзвичайної дипломатичної місії УНР на Паризькій мирній конференції — графа М. Тишкевича. У цьому контексті тут опублікована відозва-звернення уряду УНР до урядів країн — членів Антанти і всіх держав світу (*Un Appel de l'Ukraine* [Відозва України]. 1919. № 59).

На сторінках видання публікувалися передруки, дайджест західноєвропейської преси (бельгійської, французької, швейцарської тощо) стосовно перспектив зовнішньоекономічної колаборації, торгівлі між західноєвропейськими країнами та Україною.

У бюлетені вміщено масив матеріалів пізнавально-просвітницького характеру, спрямованих на

популяризацію української тематики, українці в західноєвропейській публічній сфері, франкомовному дискурсі, ознайомлення читацької аудиторії Бельгії та Нідерландів з історією державотворчих процесів на українських теренах, національно-визвольними змаганнями. В одному із випусків уміщено передрук статті відомого голландського вченого — Ж. Ф. Ніермеєра із антантофільського амстердамського видання «Telegraaf» (за 15 жовтня 1919 р.) п. н. «Oekraïne» (серія публікацій із трьох частин), економічним потенціалом України, українською літературою, мистецтвом, фольклором й т. ін.

У цьому контексті в одному із випусків цього видання вміщено біографічний нарис про одного з очільників Директорії УНР С. Петлюру (Qui est Petlura?: Le Généralissime des armées ukrainiennes [Хто є Петлюра?: Генералісимус українських армій]. 1919. № 50).

Бібліографія: The Batchinsky Collection. Carleton University Library: Finding Aid / Prepared by J. S. Jaworsky, and O. S. A. Szkabarnicki; Edited by J. Palin. Edmonton, 1995. Р. 68.

Література: Блавацький С. Періодика українських пресових бюро Європи романо-германськими мовами доби національно-визвольних змагань // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 29—30 листоп. 2013 р. Львів, 2013. С. 110, 111; Блавацький С. Українська франкомовна періодика Європи доби національно-визвольних змагань: ідентифікація, систематизація, класифікація // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2013. Вип. 3(21). С. 107, 108.

Архівні джерела: Історичний Архів УГКЦ (Рим, Італія). Фонд Архів уряду ЗУНР. Коробка Арк. 336/VI. Арк. 11—19: «Propagande économique, faite aux Pays-Bas et en Belgique, en 1919 : Mission Diplomatique Extraordinaire de l'Ukraine aux Pays-Bas et en Belgique. La Haye. 1919. Déc. 15».

С. Блавацький

2749

BUREAU UKRAINIEN DELA PRESSE (1919); **BUREAU DE PRESSE UKRAINIEN A ROME** (1920): Extraits de la presse. Bulletin (1920). — 1919, б. н. 1 Sept.

[Ред. Євген Онацький]. — **Rome, 1919—1920:** [Видає] Bureau de presse Ukrainien a Rome. *Адр. ред. і адм.:* 163, via Torino, Roma.

Вийшло: 1919 — б. н. 1 sept., б. н. 16 sept., [?], 1920 — № [?], 59/60, 61—63, 64/65—85; Ф. 32×22 см; Обс. 1 с., 2 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1920 — № 59/60, 64/65, 66, 70/74—85; СУЛ: 1919 — б. н. 1 sept., б. н. 16 sept.

Примітки: Бюлетень редагував Євген Онацький. Наявний № 59 вийшов 2 березня 1920 р. Періодичність виходу в 1920 р. — щоденна. Машинописне видання. Мова видання — французька.

Бюлетень був започаткований з ініціативи Українського пресового бюро у Римі, яке розпочало свою діяльність 1 червня 1919 р. Спочатку видання виходило п. н. «Bureau Ukrainien dela Presse» й містило огляди італійської преси щодо актуальної української проблематики. Метою бюлетеня було розповсюдження відомостей про Україну, оперативний і систематичний моніторинг інформації про Україну у зарубіжній, зокрема італійській та французькій, періодиці та подання її у компактній і доступній формі для європейської громадськості. Пресодрук призначався для поширення серед представників дипломатичного корпусу, співробітників міжнародних організацій та торгово-економічних місій.

На сторінках бюлетеня вміщувалися переважно витяги з італійської («Corriere d'Italia», «L'Italia», «L'Idea Nazionale», «Il Tempo», «Volonta», «Corriere della Sera», «Avanti!», «L'Italia», «Il Secolo», «L'Osservatore Romano», «La Stampa», «Giornale d'Italia», «Il Messaggero») та французької («Journal des Débats», «L'Homme Libre», «L'Echo de Paris», «Le Matin») преси щодо української та східноєвропейської проблематики. Пріоритетом у вибірці інформації були повідомлення різних українських пресових бюро в Європі (зокрема у Берні, Варшаві, Відні, Копенгагені), які друкувала європейська преса.

У полі зору редакції перебували значущі події 1919—1920 рр. на Наддніпрянщині: війна між Директорією УНР та більшовиками, наступ Добровольчої армії генерала А. Денікіна, єврейські погроми в Україні, зовнішні зносини Директорії УНР, налагодження торговельно-економічної співпраці між Україною та європейськими державами. Помітну увагу приділено обговоренню українського питання на порядку денному роботи європейських парламентів.

У бюлетені велися рубрики: «Extraits de la presse italienne» [Витяг з італійської преси] та «Extraits de la presse française» [Витяг з французької преси].

Останній (85-й) номер датовано 31 березня 1920 р.

Література: Онацький Є. У вічному місті: записки українського журналіста. Торонто, 1985. Т. 3. С. 15; Блавацький С. Періодика українських пресових бюро Європи романо-германськими мовами доби національно-визвольних змагань // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 29—30 листоп. 2013 р. Львів, 2013. С. 113, 114;

Блавацький С. Українська франкомовна періодика Європи доби національно-визвольних змагань: ідентифікація, систематизація, класифікація // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2013. Вип. 3(21). С. 110, 111.

С. Блавацький

2750

CHRONIQUE UKRAINIENNE: Revue de la presse. — Vol. I. № 1. 1919, 1 Mai.

[Ред. Є. Бачинський]. — **Lausanne, 1919—1920:** [Вудає] Bureau Ukrainien en Suisse. *Адр. ред. і адм.:* Avenue de la Gare, Lausanne.

Вийшло: 1919 — Vol. I № 1—56, Vol. II № 57—134, Vol. III № 135—182, 1920 — Vol. IV № 183—254; Ф. [35x29 см]; *Обс.* 4 с.

Наявність у фонді: **Butler Library/Columbia University Libraries:** 1919 — Vol. I № 1—56, Vol. II № 57—134, Vol. III № 135—182, 1920 — Vol. IV № 183—254.

Примітки: Періодичність: шість разів на тиждень (за винятком неділі). Мова видання — французька.

Дайджест був заснований Українським пресовим бюро у Лозанні з метою поширення інформації про Україну за кордоном, систематичного й ретельного відстеження української проблематики в українській та європейській пресі та донесення її у компактній формі до європейської громадськості. Домінантне місце на сторінках ревію займали передруки, огляди та витяги із західноєвропейської щоденної преси, присвяченої актуальній українській тематиці.

Редакція ревію головну увагу приділяла суспільно-політичній подієвості 1919 р. в Україні: ротаціям у складі уряду Директорії УНР, збройному протистоянню між військами С. Петлюри та Добровольчою армією генерала А. Денікіна, міжетнічним відносинам в Україні, зокрема гарантуванню і забезпеченню прав єврейської нацменшини в контексті єврейських погромів 1919—1920 рр. на українських теренах. Особлива увага приділялась налагодженню торгово-економічних відносин між Україною та західноєвропейськими державами — Великою Британією, Бельгією, Італією, Францією, Данією, Нідерландами.

У 1919 р. провідною в добірці матеріалів була суспільно-політична ситуація на Наддніпрянщині (протистояння між військами Директорії УНР та Червоною армією, наступ Добровольчої армії генерала А. Денікіна, єврейські погроми), в Галичині (зведення

про воєнні дії між УГА та збройними силами Польщі упродовж 1918—1919 рр.), зовнішні зносини УНР (встановлення дипломатичних стосунків та налагодження торгово-економічних відносин між Україною та західними державами (зокрема зі Швейцарською Конфедерацією), діяльність різних дипломатичних місій УНР за кордоном (у Швейцарії, Франції, Великобританії, Данії і т. д.) та українське питання в європейській та світовій геополітиці (резонансні промови, виступи різних державних діячів щодо питання української державності, українське питання на Паризькій мирній конференції 1919 р.).

Міжнародна тематика, зарубіжна хроніка висвітлювалася опосередковано — крізь призму діяльності НДМ УНР на Паризькій мирній конференції 1919—1920 рр., надзвичайної дипломатичної місії УНР і різних українських торговельно-економічних місій у країнах Західної Європи: Швейцарській Конфедерації, Італії, Бельгії, Данії, Великобританії, Фінляндії, Швеції, Греції, Австрії, Угорщині, Німеччині.

Помітне місце на шпальтах видання надавалося дайджесту західноєвропейської преси, зокрема періодики Швейцарії («Neue Zürcher Zeitung», «Der Tages Anzeiger», «Der Basler Anzeiger», «La Gazette de Lausanne», «Neue Freie Zeitung», «Journal de Genève», «La Tribune de Genève», «Die Freie Zeitung»), Німеччини («Berliner Tageblatt», «Neues Winterthurer Tageblatt», «Vossische Zeitung», «Der Bund», «Munchner Neuste Nachrichten»), Австрії («Neue Freie Presse», «Das Neues Wiener Journal»), Великої Британії («The Manchester Guardian», «The Morning Post», «The Daily Mail», «The Daily Chronicle», «The Daily News», «The Times», «The Daily Telegraph»), Франції («Les Temps», «L'Humanité», «Le Figaro», «L'Europe Nouvelle», «Le Petit Journal», «La Victoire», «Le Matin», «L'Information», «Le Journal des Débats», «L'Homme Libre», «La Dépêche»), Італії («Il Corriere d'Italia», «L'Epoca», «La Corriera della Sera», «Il Mattino», «Tribuna», «Il Secolo»). Передруки із західноєвропейських видань інколи супроводжувались редакційними коментарями, роз'ясненнями та історичним екскурсом.

1920 р. відбулася певна трансформація редакційної політики, яка знайшла відображення у розширенні діапазону оглядів зарубіжної преси та диверсифікації рубрикації часопису. Редакція почала приділяти більше уваги оглядам польської («Kurjer Warszawski», «Ziemia Lubelska», «Kurjer Poznański»), швейцарської, німецької, австрійської, угорської, італійської, британської, французької та американської («The New York Herald», «The New York Times», «The Sun») преси — натомість

витяги з публікацій, передруки з української преси відійшли на маргінес.

Видання містило такі рубрики: «Presse Ukrainienne» [«Українська преса»], «Presse ukrainienne d'Amérique» [«Українська преса Америки»], «Presse Polonaise» [«Польська преса»], «Presse française» [«Французька преса»], «Presse suisse» [«Швейцарська преса»], «Presse Italienne» [«Італійська преса»], «Presse Allemande» [«Преса Німеччини»], «Presse autrichienne» [«Австрійська преса»], «Presse allemande et suisse allemande» [«Німецька преса та швейцарська преса»], «Presse anglaise» [«Англійська преса»], «Presse juive» [«Єврейська преса»], «Presse hollandaise» [«Голландська преса»], «Presse suédoise» [«Шведська преса»], «Presse hongrais» [«Угорська преса»].

Останній (254-й) номер вийшов у березні 1920 р.

Література: Блавацький С. Українська франкомовна періодика Європи доби національно-визвольних змагань: ідентифікація, систематизація, класифікація // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2013. Вип. 3(21). С. 93—96.

С. Блавацький

2751*

CLUB UKRAINIEN. —
№ 1. 1919.

[Ред. П. Чижевський]. — **Genève, 1919.**

Вийшло: 1919 — № 1—5, [?].

Примітки: Мова видання — французька.

На початку 1919 р. Український комітет у Женеві, заснований П. Чижевським при сприянні С. Перепелиці, Ф. Короліва та Є. Тимченка, опублікував низку брошур французькою та англійською мовами на захист української державної незалежності. Упродовж 1919—1920 рр. організація видавала комунікати французькою мовою, орієнтовані на франкомовну спільноту Швейцарської Конфедерації.

Наприкінці 1919 р. Комітет був реорганізований в Український клуб у Женеві, де проіснував до 1934 р. Організація під керівництвом П. Чижевського видавала власний франкомовний бюлетень п. н. «Club Ukrainien». Цільовою аудиторією інформаційного видання були франкомовні читачі Швейцарії, зокрема представники швейцарської інтелігенції, громадсько-політичні діячі та газетярі головно Женевського кантону.

На сторінках бюлетеня здебільшого друкувалися офіційні документи про діяльність українських еміграційних організацій у Швейцарській Конфедерації, зокрема протести, відкриті листи та звернення Українського комітету в Женеві. В одному із номерів

опубліковано рідкісний (і майже забутий в українській історіографії) протест проти «несправедливості та політики загально делегатів Паризької Мирної Конференції та очільників Версальської Конференції стосовно Української Держави» (Tchijevsky P. Protestation [Чижевський П. Протест]. 1919. № 5).

Література: EU. Vol. 5. P. 135; Cvengroš G. La République Démocratique Ukrainienne — la République Française (1917—1922). Lviv, 1995. P. 234—237; *Наріжний С.* Українська еміграція: культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Прага, 1942. Ч. 1. С. 115; *Блавацький С.* Українська франкомовна періодика Європи доби національно-визвольних змагань: ідентифікація, систематизація, класифікація // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2013. Вип. 3(21). С. 97.

С. Блавацький

2752

EASTERN EUROPE: For the defence of the new Eastern Republics. — Appears the 1st and 16th of each month [Виходить 1-го та 16-го числа кожного місяця]. 1st Year. № 1. 1919, 1 Sept.

Le Gérant [Бунук. ред.] Gaston Hutin. — **Paris, 1919—1920:** [Видання Комітету незалежної України]. *Imp.* [Друк.] Lang, Blanchong et Cie, 7 Rue Rochecouart, Paris. *Adr. ред. i адм.:* 11 Rue Bassano, Paris (XVIe).

Вийшло: 1919 — 1st Year № 1—8, 1920 — 2nd Year № 9/10; Ф. 24×15,5 см; Обс. 32 с.; *Передпл.:* у Франції на рік 20 фр., в інших країнах 25 фр. Ц. номера 1 фр.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — 1st Year № 1—8, 1920 — 2nd Year № 9/10; НБ ЛНУ: 1919 — 1st Year № 3; BNF: 1919 — 1st Year № 1—8, 1920 — 2nd Year № 9/10; CUL: 1919 — 1st Year № 1—8, 1920 — 2nd Year № 9/10; HL: 1919 — 1st Year № 1—8, 1920 — 2nd Year № 9/10.

Примітки: Редактор — Ф. Я. Савченко. До редакційного комітету входили М. Грушевський (голова), Д. Ісаєвич, М. Лозинський, П. Тирса. Періодичність виходу: два рази на місяць. Пагінація річника наскрізна (1919). Мова видання — англійська. Журнал виходив також французькою мовою (див. «L'Europe Orientale» № 2758).

Журнал був заснований членами Комітету незалежної України. Активну організаційну та фінансову допомогу виданню надавали також Надзвичайна дипломатична місія УНР й Українська національна рада в Парижі. Фінансування випуску журналу здійснювалося переважно пожертвуваннями українських меценатів у США та субсидіями Міністерства закордонних справ Директорії УНР. Мета видання

полягала у боротьбі із «шкідливим, згубним невіглаством» щодо національно-визвольних прагнень східноєвропейських країн. Як було зазначено редакційним комітетом, «за допомогою цих двох видань, одне — французькою, інше — англійською, ми намагатимось пояснити звичаї, історичні традиції, дух, прагнення, інституції, природні багатства країн і народів, які щойно долучились до свободи і які ще борються з найбільшими загрозами» (Our programme [Наша програма]. 1919. № 1).

Квінтесенцією публікацій різних авторів було утвердження права на національне самовизначення східноєвропейських народів: українського (The question of the free disposition of the Ukrainian people [Питання вільного визначення українського народу]. 1919. № 3), азербайджанського (The right of Self-Determination and the Republic of Azerbaïdjan [Питання самовизначення та Азербайджанська Республіка]. № 4) та ін.

На сторінках видання публікувалися матеріали, присвячені міжнародній репрезентації поневолених народів колишньої Російської імперії, зокрема українців на мирній конференції у Парижі 1919—1920 рр., роз'ясненню та легітимзації їхніх державницьких прагнень (Declaration of the Ukrainian Section [Декларація Української Секції]. 1919. № 2; Notes on Eastern Galicia [Нотатки про Східну Галичину]. 1920. № 9/10), білорусів (The Congress of the Representatives of the population of White Russia [Конгрес представників населення Білорусі]. 1919. № 1), естонців (The Independence of Estonia before the Peace Conference [Незалежність Естонії на Паризькій мирній конференції]. 1919. № 3).

Помітну увагу на сторінках журналу редакція приділяла критиці імперіалізму, зокрема російського (Traitors and Patriots [Зрадники та патріоти]. 1920. № 9/10), з українського погляду та у контексті національно-визвольного руху чужорідних народів колишньої імперії.

Редакція журналу в серії статей представників різних східноєвропейських держав «намагалася показати шлях, яким організація Східної Європи слід пройти після ліквідації колишньої Російської імперії» (The Crisis [Криза]. 1920. № 9/10).

Ревю «головним чином пробувало чітко визначити передумови, необхідні для взаєморозуміння між новими республіками та радянською Росією — не лише між урядами, а й між народами» (The Crisis [Криза]. 1920. № 9/10). У серії публікацій критикується проімперська політика держав —

членів Антанти в контексті підтримки територіальної цілісності Польщі, Росії та Німеччини, економічна та військова блокада західними союзниками колишніх колоній цих імперій та ігнорування вимог українців й інших східноєвропейських народів на власну державу (Eastern Galicia under the Polish Yoke [Східна Галичина під польським ігом]. 1919. № 1).

Критичне ставлення простежується у статтях щодо денікінської влади в Україні (The meeting of the armies of Denikin and Petlioura [Зустріч армій Денікіна та Петлюри]. 1919. № 2; The situation in Ukraine [Ситуація в Україні]. 1919. № 4) і на Північному Кавказі (Madness and Crime [Божевільня та Злочин]; To the memory of A. I. Koulaboukhov [Пам'яті А. І. Кулабухова]. 1920. № 9/10).

У журналі вміщувалися пізнавальні статті про історію національно-визвольних змагань, державотворчості та політичні процеси в Україні, Азербайджані (The Azerbaïdjan Republic [Азербайджанська Республіка]. 1919. № 1), Білорусі (A Summary Glance into the history and the situation of White Russia [Резюмуючий погляд на історію та ситуацію Білорусі]. 1919. № 2), Литві (1919. № 4), на Північному Кавказі (The Republic of North Caucasia [Республіка Північного Кавказу]. 1919. № 3; The Fate of the Circassians [Доля черкесів]. 1920. № 9/10). У виданні публікувалися оглядові матеріали про систему та структуру освіти в Україні (1919. № 3), Вірменії (1919. № 4), українську культуру (1919. № 4).

Рубрикація видання: «Documents» [«Документи»] (офіційні урядові та дипломатичні документи: ноти, декларації, прокламації, звернення, накази); «News items» [«Інформаційні замітки»] (оперативні повідомлення, хронікальні замітки про актуальні, резонансні події у східноєвропейському регіоні, зокрема в Україні); «Chronicle» [«Хроніка»] (офіційна хроніка подій), «Press Review» [«Огляд преси»] (огляди західноєвропейської преси, зокрема французької («La Revue Contemporaine», «L'Effort National», «La Dépeche Colonial», «Les Dernières Nouvelles de Midi», «Le Temps», «Le Journal des Débats») та швейцарської («La Tribune de Genève», «La Gazette de Lausanne»)).

Із журналом активно співпрацювали як українці (Д. Донцов, М. Кушнір, А. Хомик, С. Шелухин), так й іноземці (А. Мекер, Г. де Монбранд, А. Намітокофф, Ж. Броше).

Припинення видавання журналу було спричинене низкою чинників: фіаско визнання де-юре незалежності та суверенітету УНР на Паризькій мирній конференції, недофінансуванням та переїздом Комітету

незалежної України з Парижа до Праги. Останній номер (9/10-й) вийшов у світ 16 січня 1920 р.

Бібліографія: A Catalogue of Paris Peace conference delegation propaganda in the Hoover War Library. Stanford, 1926. Р. 79, 80.

Література: Садов А. М. С. Грушевський і Комітет Незалежної України за матеріалами родинного фонду Грушевських (ЦДІАК, ф. 1235) // Український археографічний щорічник. Київ, 2006. Вип. 10/11. С. 710.

С. Блавацький

2753

ΕΛΛΗΝΟ-ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ. — ΕΤΟΣ Α [Р. I]. Αριθμός 1 (№ 1.). ι'θ', 1 ΔΕΚΕΜΒΡΙ [1919, груд.].

Ред.: не подано (1919). [Відп. ред.] ΧΡ. Γ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ (1920). — **ΑΘΗΝΑΙ, 1919—1920:** [Вид. Левицький М. П.]. *ΗΡΑΦΕΙΑ* [Αδρ. ред.]: Ηλίτου, 7.

Вийшло: 1919 — ΕΤΟΣ Α Αριθμός 1, 2, 1920 — ΕΤΟΣ Α Αριθμός 3—5 [1919 — Р. 1 № 1, 2, 1920 — Р. 2 № 3—5]; *Обс.* 8 с.; *Передпл.:* на рік 8 драхм. Ц. номера 20 лепт.

Наявність у фонді: ЦДАВО: ΕΤΟΣ Α Αριθμός 1, 2, 1920 — ΕΤΟΣ Α Αριθμός 3—5.

Примітки: Періодичність виходу: тричі на місяць. У вихідних даних зазначено: «Рукописи, надіслані до редакції, не повертаються». Мова видання — грецька.

Громадсько-політичне ревю було створене з ініціативи Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Греції. Провідну роль у виході газети у світ відіграли Модест Левицький і Федір Матушевський. Мета видання, як було задекларовано редакцією, полягала в тому, щоби «з одного боку, всебічно ознайомлювати греків з Україною, а з іншого — ознайомити українців із сучасною Грецією» (Η ΕΚΔΟΣΙΣ... 1919. № 1).

Провідне місце на сторінках аналітично-інформаційного часопису надавалося пізнавальним матеріалам про Україну, її топоніміку, історію, народознавство (Π. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ. ΤΙΣ Η ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΟΙ ΟΥΚΡΑΝΟΙ [Що є Україна і хто такі українці]. 1919. № 1), географію, демографію й етнографію українців (ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΙΝΙΑΣ [Територія і населення України]. 1919. № 1), видатних суспільно-політичних діячів України, зокрема С. Петлюру (ΟΠΕΤΑΙΟΡΑ. 1919. № 2), історичним нарисам про відносини греків та українців у ретроспективі, зокрема за часів Візантійської імперії, Київської Русі, в епоху Середньовіччя (Π. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ. ΟΥΚΡΑΝΟΙ ΚΑΙ ΕΛΛΙΝΕΣ [Українці та греки]. 1919. № 2),

історичні зв'язки української Церкви із візантійською (Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΔΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ [Історичний зв'язок української Церкви із константинопольською]. 1920. № 5), національно-визвольні змагання українського народу, державотворчі та політичні процеси в Україні впродовж 1917—1920 рр. (Ο ΟΥΚΡΑΙΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ [Українські змагання]. 1920. № 4), українську культуру (Η ΟΥΚΡΑΙΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ [Українське мистецтво]. 1920. № 5).

Лейтмотивом політичних виступів різних авторів, зокрема грецьких інтелектуалів, українських публіцистів, журналістів, західноєвропейських мислителів (Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΡΑΝΤΕΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΟΥΚΡΑΙΝΙΑΝ (Георг Брандес про Україну). 1920. № 3; ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ ΓΚΑΣΠΑΡΕΝ. Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑ [Незалежна Україна]. 1920. № 5) було відстоювання прагнень українців до створення власної національно-демократичної держави, зокрема УНР. На сторінках видання всебічно висвітлювалася воєнна та суспільно-політична хроніка подій у Наддніпрянській та Наддністрянській Україні наприкінці 1919 р. — на початку 1920 р., яка подавалася у добірках новин п. н. «ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ» («Політична Хроніка») та «ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ» («Зведення з фронтів воєнних дій»).

У висвітленні тогочасної суспільно-політичної ситуації в Україні простежувалася тенденція до віктимізації, подання українців як жертв геополітичних амбіцій, претензій «геапполік» ключових європейських держав на Паризькій мирній конференції 1919—1920 рр. (Η ΟΥΚΡΑΙΝΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ [Українська трагедія]. 1920. № 3; ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΘΥΜΑ [Остання жертва]. 1920. № 4). Аналізувалися міжнародні відносини Директорії УНР, зовнішньополітична діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР у різних країнах світу, зокрема Польщі, у контексті укладення міждержавних угод (Η ΟΥΚΡΑΙΝΟΠΟΛΩΝΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ [Українсько-польська угода]. 1920. № 4). У виданні опубліковано низку відкритих листів та звернень, зокрема графа М. Тишкевича (ΑΙ ΣΚΕΣΕΙΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ&ΑΝΤΑΝΤ. 1920. № 4), офіційних представників східноєвропейських країн — «чужорідних народів» Російської імперії на Паризькій мирній конференції (ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΘΥΜΑ [Остання жертва]. 1920. № 4). В одному із номерів уміщено звернення українського жіноцтва до жінок світу на захист державного суверенітету УНР (Αι γυναίκες της Ουκρανίας [Українські жінки]. 1919. № 2).

Окрема увага приділялася аналізу та прогнозуванню економічного розвитку України (Θ. ΜΑΤΟΥΣΤΙΕΦΣΚΗ. ΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ [Матушевський Ф. Економічний потенціал України]. 1919. № 1), економічних відносин між Україною та Росією (Β. ΤΙΜΟΣΙΕΝΚΟ. ΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΟΥΚΡΑΙΝΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝ. ΕΧΕΣΕΙΣ [Тимошенко В. Економічні відносини між Україною та Росією]. 1920. № 3).

Під рубрикою «ΟΥΚΡΑΙ-ΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ» [«Українська література»] опубліковано твори класиків української літератури: поему Лесі Українки «Одне слово» (ΜΙΑ ΛΕΞΗ. 1919. № 1) у перекладі автора під криптонімом Л. П., оповідання М. Левицького «Dura lex» (переклад грецькою Л. П.), у рубриці «ΟΥΚΡΑΙΝΙΚΗ ΔΙΜΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ» [«Українська народна творчість»] вмішувалися фольклорні твори, зокрема бувальщини українських кобзарів (ΤΑ ΔΥΟ ΑΔΕΡΦΙΑ [Двоє братів]. 1919. № 2, 5).

Під рубрикою «ΟΥΚΡΑΙΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΑΙ» [«Українські приказки»] регулярно публікувалися українські народні приказки та прислів'я.

В одному із номерів видання надруковано некролог очільника Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Греції 1919 р. Ф. Матушевського — розповідь про його життя, професійну та громадсько-політичну діяльність (ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΤΟΥΣΤΙΕΦΣΚΥ. 1919. № 1).

Окрім зазначених, видання містило такі рубрики: «ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ» [«Актуальні питання»] (зведення із фронтів воєнних дій, воєнна та суспільно-політична хроніка подій на Наддніпрянщині та Надністрянщині), «ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ» [«Помилки»] (виправлення помилок, допущених у попередніх номерах газети), «ΕΠΙΣΤΟΛΑ» (листи, дописи до газети дискусійного характеру щодо опублікованих матеріалів).

Авторами видання були: П. Кароліду, Федір Матушевський, Модест Левицький, В. Тимошенко.

Видання ілюстроване. На сторінках газети вмішувалися ілюстрації на теми української церковної архітектури Києва, фотографії видатних українських політичних діячів (С. Петлюри), літераторів (Лесі Українки). В одному із номерів видання опубліковано карту етнічних земель українців.

Реклама та оголошення займали маргінальне місце в контенті газети і розміщувалися переважно на останніх шпальтах. У рекламному блоці домінували повідомлення, інформації комерційного характеру.

Останній наявний (ΕΤΟΣ Α Αριθμός 5 [(5-й номер)] датовано 20 лютого 1920 р.

Література: Животко А. Історія української преси. С. 235, 236; Богуславський О. Організація зовнішньоінформаційної пресової діяльності Міністерства закордонних справ Директорії УНР в останній фазі визвольних змагань 1919—1920 рр. // Вісник Запорізького державного університету. Філологічні науки. Запоріжжя, 2001. № 4. С. 8; Якобчук С. О. Щоденник Ф. П. Матушевського як історичне джерело // Архіви України. 2009. № 6. С. 207.

Архівні джерела: ЦДАВО України. Ф. 4441. Оп. 1. Спр. 29. Арк. 104.

Електронні джерела: Юкало В. Він лікував людей і мову (Про Модеста Левицького). URL: http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/theacher/sus_dusct/inf_jukalo.

С. Блавацький

2754

FRANCE-ФРАНЦИЯ (1919 № 1—5); **FRANCE** (1919 № 6); Bulletin météorologique = Метеорологический бюллетень (1919 № 1—5). — An. I. № 1. 1919, 27 Févr.

Ред.: не подано. — **Odessa, 1919: Imp. Française** (1919 № 3, 4) = Французская Тип., Одесса, Конная ул., № 22. *Адр. ред. і адм.:* Одесса, ул. Конная, 22.

Вийшло: 1919 — An. I № 1—6; Ф. 42×36 см; Обс. 2 с., 4 с.; Ц. номери 40 к.

Наявність у фонді: **BDIC:** 1919 — An. I № 1—3.

Примітки: Мова видання — французька та російська (1919 № 1—5), французька (1919 № 6). Додаток «Télégrammes» (див. № 2772).

Газета громадсько-політичного спрямування була створена з метою всебічного інформування місцевого населення про причини, мету та завдання іноземної інтервенції на Півдні Росії, зокрема десанту британсько-французьких військ в Одесі, наприкінці 1918 р. — на початку 1919 р. Як зазначено в редакційній статті, «переборите прѣжде всего Вашу инертность, а затем — анархию, и Вы поймете тогда, ПОЧЕМУ французы находятся здесь» (Симь. Почѣму. № 1). На сторінках видання опубліковано низку публіцистичних статей, в яких аналізувалися соціально-психологічні явища післявоєнної Росії, зокрема феномен «масової лѣни» (Симь. Лѣнь. № 3).

Провідне місце у газеті займала зарубіжна хроніка, що висвітлювалася як позарубриково, так і під рубрикою «Радиотелеграммы»: перебіг Паризької мирної конференції 1919—1920 рр., питання реінтеграції втрачених під час Першої світової війни французьких регіонів (зокрема Ельзас—Лотарингії) у склад Франції, діяльність військових місій Франції та інших країн за кордоном, відносини між Францією та іншими державами, суспільно-політична та соціально-

економічна ситуація у країнах близького та далекого зарубіжжя.

Значна увага приділялася висвітленню суспільно-політичної ситуації у тогочасній Франції, зовнішньоекономічної співпраці Третьої Французької Республіки з іншими країнами.

Останній (6-й) номер вийшов у світ 31 березня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 101.

С. Блавацький

2755

GŁOS KOMUNISTY: Organ Kijowskiego Komitetu Grupy Komunistów Polskich (1919 № 1); Organ Komitetu Kijowskiej Grupy Komunistów Polskich (1919 № 2); Organ Kijowsk. Komitetu Polskiej Sekcji Komunistycznej Partii Ukrainy (1919 № 3); Organ Komitetu Kijowsk. Polskiej Sekcji Komunistycznej Partii Ukrainy (1919 № 4—20); Wydawnictwo Kijowskiego Komitetu Komunistycznej Partii (bolszewików) Ukrainy (1919 № 21—40); Wydawnictwo Centralnego Komitetu Komunistycznej Partii (bolszewików) Ukrainy (1919 № 41—131); Wydawnictwo Biura Polskiego przy Gubernialnym Komitecie Kijowskim Komunistycznej Partii Ukrainy (1920 № 1—90); Pismo codzienne (1920 № 94—97); Organ Biura Polskiego Agit. i Prop. na Prawobrzeżnej Ukrainie przy C.K.K.P.U. (1920 № 204 — 1921 № 10); Organ Biura Polskiego C.K.K.P.(b.)U. (1922). — R. I. № 1. 1919, 11 marca.

Red. Kolegium Redacyjne [Ред. Редакційна колегія] (1919 № 1, 1920—1922), *Kolegium Redacyjne* [Редакційна колегія]: S. Konarski, B. Skarbek, S. Titowski, S. Wójt (1919 № 2—21), S. Konarski, B. Skarbek, S. Titowski (1919 № 22—57), F. Kon, S. Konarski, B. Skarbek, S. Titowski (1919 № 58—61), F. Kon, B. Skarbek, S. Titowski (1919 № 62—110, 112—130), S. Konarski (1919 № 111). *Wychodzi pod redakcją* [Виходить під редакцією] S. Konarskiego, B. Skarbka, S. Titowskiego i S. Wójta (1919 № 2—21), S. Konarskiego, B. Skarbka i S. Titowskiego (1919 № 22—43). *Red. odpowied.* [Відп. ред.] Stefan Borski (1922). — **Kijów** (1919 — 1920 № 90, 107—251, 1921—1922), **Charków** (1920 № 91—106), **1919—1922: Wydawca** [Видавець] Komitet Kijowskiej Grupy Komunistów Polskich (1919 № 1), Komitet Grupy Kijowskiej Komunistów Polskich (1919 № 2, 3), Komitet Kijowski Polskiej Sekcji Komunistycznej Partii Ukrainy (1919 № 4—21), Kijowski Komitet Komunistycznej Partii (bolszewików) Ukrainy (1919 № 22—37), Komitet Kijowski Komunistycznej Partii

(bolszewików) Ukrainy (1919 № 38—40), Komitet Centralny Komunistycznej Partii (bolszewików) Ukrainy (1919 № 41—131), Wydawn. Komun. «Trybuna» (1921 № 77—189). *Druk.* [Друк.] Kijowskiego Komitetu Wykonawczego, Kreszczatyk, Nr. 38 (1919); *Druk.* Rewwojensowietu N-skiej Armii (1920 № 1—14); *Druk.* Rewwojensowietu 12-ej Armii (1920 № 15—90); *Tłoczono w 1-ej Druk.* Międzynarodowej (1920 № 94—106); *Druk.* Wyd. Polskiego przy Wyd. Polit. frontu poł. zach. (1920 № 108—203); *Druk.* Polskiego Wydawnictwa Komunistycznego (1920 № 204 — 1921 № 33); 16 *Druk.* Radziecka (1921 № 35—38); 12 *Druk.* Radziecka (1921 № 39—62); *Druk.* Radziecka, b. «Polizdat» (1921 № 63—189), 4-ta Międzynar. *Druk.* Państwowa (1922). *Adr. red.:* Kijów, Kreszczatyk, 38 (1919 № 1—61). *Adr. red. i adm.:* Kijów, Kreszczatyk, 38 (1919 № 62 — 1920 № 97, 107 — 1922), Charków, ul. Mironosicka, 21-b (1920 № 91—106).

Вийшло: 1919 — R. I № 1—131, 1920 — R. II № 1(132)—251(381), 1921 — R. III № 1(382)—288(669), 1922 — R. IV № 1(670)—34(703); *Ф.* від 40×33 см до 62×42 см; *Т.* 20 000 [пр.] (1920), 5000—3000 [пр.] (1921), 2000 [пр.] (1922); *Обс.* 2—4 с. (1919 — 1920 № 149, 165—251, 1921—1922), 1 с. (1920 № 150—164); *Передп.:* місячне [на 1 міс.] 12 р. (1919). *Цена* [Ц. номера] 60—75 к. (1919 № 1—130), на провінції 75 к. (1919 № 38—76), 1—2 р. (1919 № 77—130), 4 р. (1920 № 1—90), 2 р. (1920 № 94—106), 3 р. 50 к.(= 3,500 р.) (1922 № 32—34).

Наявність у фондів: **НБУВ:** 1919 — R. I № 1—130, 1920 — R. II № 1(132)—90, 94—103, 105, 106, 108—251(381), 1921 — R. III № 1(382)—213, 215—231, 250, 251, 253, 255—257, 260—262, 264—267, 276—281, 288(669), 1922 — R. IV № 26(695)—34(703); **ДНАБ:** 1919 — R. I № 1—18, 20, 22, 24—28, 31, 32, 38—83, 85, 86, 91—100, 103, 104, 106—113, 115—125, 127—129, 1920 — R. II № 6(137)—9, 15, 16, 18, 19, 22, 25—31, 33—68, 70, 71, 73, 75, 76, 78—87, 89, 90, 98, 99, 101—103, 105, 106, 108—129, 131, 133—209, 211—216, 221—251(381), 1921 — R. III № 2(383)—43, 45—81, 83—88, 90—99, 101—126, 128—148, 150, 152, 154—159, 162, 164, 166, 169—172, 189(570), 1922 — R. IV № 26(695)—34(703); **РНБ:** 1919 — R. I № 8, 11, 16, 101, 112—114, 1920 — R. II № 67(197), 85, 108—115, 117, 118, 119, 130, 131, 133, 144—149, 158, 242, 243, 246, 250, 251(381), 1922 — R. IV № 4(695), 8, 11, 17, 22, 25, 31, 33(702).

Примітки: До 8 березня 1919 р. виходила газета «Komunista Polski» (див. № 2757). У надзаголовку — гасло: «Proletaryusze wszystkich

krajów, łączcie się!» [«Пролетарі всіх країн, єднайтеся!»]. У 1919 р. двічі вийшов № 20 за 5 квітня. У виході газети була перерва: № 131 за 1919 р. датовано 25 серпня, № 1 за 1920 р. — 1 січня. Газета виходила з дозволу військової цензури з позначкою «Z p. C. W. (Kijów)» польською мовою. Додатки: 1919 р. до ч. 2 — «Głos Armiji Czerwonej», 1920 р. — «Biuletyn „Głos Komunisty”». На сторінках газети друкувалися нумеровані тематичні сторінки «Głos Młodzieży» у 1922 р. та перший нумерований випуск додатка «Głos Armiji Czerwonej» у № 100 від 18 липня 1919 р.

Суспільно-політична газета «Głos Komunisty» була прямим спадкоємцем «Komunisty Polskiego» і основне своє завдання вбачала в тому, щоб сприяти пролетаріату в Польщі у його боротьбі за утвердження влади народу. Спочатку редакція висвітлювала діяльність Київського комітету Групи польських комуністів, згодом — Польської секції КП(б)У.

Редакція інформувала читачів про події на Східному і Західному фронтах, суспільні та політичні процеси в Україні — з'їзди місцевих рад і виконкомів, губернську партконференцію КП(б)У, висвітлювала розвиток промисловості на Київщині та досягнення більшовицької влади тощо.

У 1922 р. багато публікацій було присвячено боротьбі з голодом на Поволжі та в Україні.

Автори газети активно пропагували класову боротьбу, різко критикували білогвардійців, антисемітизм, висвітлювали хід посівних кампаній, порушували питання розвитку споживчої кооперації тощо. Сільськогосподарські поради містилися у рубриці «Kasik agronoma» [«Куток агронома»].

З матеріалами, які друкувалися з продовженням п. н. «Rozwój socjalizmu od nauki do czynu» [«Розвиток соціалізму від науки до чину»], виступав у 1919 р. Карл Радек.

У виданні широко представлено міжнародні події, однак особливо детально редакція висвітлювала суспільно-політичні процеси в Польщі, перебіг Генуезької конференції, нараду секретарів польських бюро в Москві та ін.

Окремі номери присвячені річницям Жовтневого перевороту, Першотравневим святкам тощо.

Під рубрикою «Sztuka proletaryacka» [«Пролетарське мистецтво»] містилися повідомлення про театральні вистави, зокрема Молодого польського театру.

У газеті функціонували рубрики: «W Kijowie» [«У Києві»], «W Charkowie» [«У Харкові»],

«Telegramy» [«Телеграми»], «Na froncie czerwonym» («Front czerwony» [«Червоний фронт»]), «Kronika» [«Хроніка»], «Na Ukrainie Radzieckiej» [«На Радянській Україні»], «Z Rosji Radzieckiej» [«З Радянської Росії»], «Życie gospodarcze Respublik Radzieckich» [«Господарське життя радянських республік»], «Wiadomości z Polski» [«Вісти з Польщі»], «Z Polski» («Echa z Polski») [«З Польщі»], «Z ostatniej chwili» [«В останній хвилині»], «Z życia partyjnego» [«З партійного життя»], «Z życia prowincyi» [«З життя провінції»], «Z życia proletaryatu» [«З життя пролетаріату»], «Budownictwo radzieckie» [«Радянське будівництво»], «Walka z głodem» [«Боротьба з голодом»], «Kooperacja na Ukrainie» [«Кооперація в Україні»], «Z zagranicy» [«З закордону»], «Z całego świata» [«З цілого світу»], «Przegląd prasy» [«Огляд преси»], «Od Redakcji» [«Від редакції»] та ін.

Тематична сторінка «Głos Młodzieży: Organ Sekcji Polskiej przy Kijowskim Gub. Kom. Zw. Młodzieży Komunistycznej» [«Голос молоді: Орган Польської секції при Київському губернському Союзі комуністичної молоді»] мала свою рубрикацію: «Z życia młodzieży Polskiej w Respublikach Radzieckich» [«З життя польської молоді в радянських республіках»], «Co nam piszą» [«Що нам пишуть»]. У 1922 р. № 21 і 22 тематичної сторінки вміщено відповідно на шпальтах № 30 і 34 основного видання.

Серед авторів часопису були: Стефан Борський, Фелікс Кон (псевд.: Болеслав), С. Конарський, Карл Радек, Болеслав Скарбек (під псевд. Болеслав Шацький), С. Тітовський (також під крипт. S. T.), Червінський.

Редакція містила статті радянських державних діячів: В. Антонова-Овсієнка, В. Леніна, Х. Раковського та ін.

Останній (34(703)-й) номер газети вийшов у світ 2 березня 1922 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 141; Газети України 1917—1920 років... С. 253.

Література: Daszkiewicz J. Prasa polska na Ukrainie Radzieckiej: zarys historyczno-bibliograficzny // Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego. 1966. Т. 5. № 2. С. 117; Ślisz A. Prasa polska w Rosji w dobie wojny i rewolucji (1915—1919). Warszawa, 1968. S. 510—513, 516—519, 522, 523.

В. Габор

2756*

KÁRPÁT. — Sz. 1.
1919.

Ред. Юлій Гаджега.— **Ungvár, 1919:** Буд. Акц. Тов. «Уніо».

Вийшло: 1919 — Sz. 1.

Примітки: До грудня 1918 р. виходила газета «Görög Katholikus Szemle» (див. т. 2 № 322).

Мова видання — угорська.

Як стверджував А. Волошин, редактор часопису «Kárpát» д-р Юлій Гаджега «енергично выступив в интересах народных прав Русинов», а щодо видавця зазначав, що «з возростаньом руської свѣдомости возростала потреба подпорованя руської газети и прото дирекція Акц. Тов. “Уніо” застановила виданье малярської своєї газети».

Література: Волошин А. Ко исторії нашого новинарства // Русинь. 1923. Ч. 119; Волошин А. Спомини. Ужгород, 1923. С. 70; Животко А. Преса Карпатської України. Прага, [1939]. С. 2; Словник історичного життя закарпатських українців: матеріали / відп. ред. І. Мацинський // Дукля. 1970. Ч. 3. С. 79; Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867—1944 pp.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2003. С. 471.

В. Габор

2757

KOMUNISTA POLSKI: Organ Kijowskiego Komitetu Centralnego Polskiej Robotniczo-Włościańskiej Partii Komunistycznej (1919 № 1—8); Organ Kijowskiego Komitetu Polskiej Robotniczo-Włościańskiej Partii Komunistycznej (1919 № 9—13); Organ Kijowskiego Komitetu Polskiej Partii Komunistycznej (1919 № 14—20). — R. I. № 1. 1919, 13 lutego.

Red. Kolegium Redacyjne [Ред. Редакційна Колегія]. — **Kijów, 1919:** Wydawca [Видавець] Komitet Kijowski Polskiej Robotniczo-Włościańskiej Partii Komunistycznej. Druk. [Друк.] Kijowskiego Komitetu Centralnego Polskiej Robotniczo-Włościańskiej Partii Komunistycznej, Kreszcatyk, № 38 (1919 № 1—13); Druk. Kijowskiego Komitetu Polskiej Partii Komunistycznej, Kreszcatyk, № 38 (1919 № 14—20). Adr. red.: Kijów, Kreszcatyk, № 38 (Redakcja byłego «Dziennika Kijowskiego»).

Вийшло: 1919 — R. I № 1—20; Ф. 52,5×35 см; Обс. 4, 2 с.; Передпл.: місячні [на 1 міс.] 12 г. Cena [Ц. номера] 75 к.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — R. I № 1—20; **ДНАБ:** 1919 — R. I № 1—11, 16.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Proletaryusze wszystkich krajów, łączcie się!» [«Пролетарі всіх країн, єднайтеся!»]. Мова видання — польська. Від 11 березня 1919 р. виходила газета «Głos Komunisty» (див. № 2755).

Громадсько-політична газета висвітлювала з більшовицьких позицій події в радянській Україні

та Росії, суспільно-політичну ситуацію в Польщі і світі. Редакція друкувала статті про завдання польських комуністів щодо участі в революційних процесах в Україні та Росії і підготовку до звільнення пролетаріату в Польщі від світового імперіалізму.

На шпальтах видання містилися розпорядження радянської влади, ноти уряду радянської України, відозви, виступи та статті очільників країни, зокрема Х. Раковського, воєнні комунікати, критичні виступи проти Директорії УНР та С. Петлюри тощо.

Редакція повідомляла про події в Києві, діяльність комуністичної партії, перемоги Червоної армії, святкування 1 Травня.

Жанрово урізноманітнювали газету фейлетони та замальовки з натури, зокрема «Szkice kijowskie» [«Київські шкци»] автора під псевдонімом Око.

Помітну увагу редакція присвятила висвітленню суспільно-політичних подій у радянській Росії: у виданні надруковано конституцію РСФР, звернення Максима Горького до російської інтелігенції тощо.

У газеті функціонували такі рубрики: «Telegramy» [«Телеграми»], «Działalność i rozporządzenia rządu» [«Діяльність і розпорядження уряду»], «Wiadomości miejscowe» [«Місцеві новини»], «W naszej partyi» [«У нашій партії»], «Z prasy rosyjskiej i ukraińskiej» [«З преси російської та української»], «Komunikaty wojenne» [«Воєнні комунікати»], «Informacje wojenne» [«Воєнні повідомлення»], «Ostatnie wiadomości» [«Останні новини»], «Wieści z Polski» [«Вісті з Польщі»], «Z Warszawy» [«З Варшави»], «Fejleton kijowski» [«Фейлетон київський»], «Od Redakcji» [«Від редакції»] та ін.

Серед активних авторів видання були: С. Конарський, Леонтович, Х. Раковський, а також ті, які виступали під псевдонімами та криптонімами.

Останній (20-й) номер газети вийшов друком 8 березня 1919 р.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 253; Київські газети 1838—1940 років... С. 366.

Література: Daszkiewicz J. Prasa polska na Ukrainie Radzieckiej: zarys historyczno-bibliograficzny // Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego. 1966. Т. 5. № 2. С. 88, 89, 122; Ślisz A. Prasa polska w Rosji w dobie wojny i rewolucji (1915—1919). Warszawa, 1968. С. 508—510.

В. Габор

2758

L'EUROPE ORIENTALE: Pour la défense des nouvelles républiques d'Orient. — Parait le 1er et le 16 de chaque mois [Виходить 1 і 16 дня кожного місяця]. 1re Année. № 1. 1919, Sept.

Le Gérant [Бідн. ред.]: Gaston Hutin. — **Paris, 1919—1920:** [Видання Комітету незалежної України]. *Imp. Lang, Blanchong et Cie. 7 Rue Rochecouart, Paris.Adr. ред. i адм.:* 11 Rue Bassano, Paris (XVIe).

Вийшло: 1919 — 1re Anée № 1—8, 1920 — 2eme Anée № 9/10; *Ф.* 24×15,5 см; *Обс.* 32 с.; *Передпл.:* у Франції на рік 20 фр., в інших країнах 25 фр. *Ц.* номери 1 фр.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — 1re Anée № 1—8; БНФ: 1919 — 1re Anée № 1—8, 1920 — 2eme Anée № 9/10; СУЛ: 1919 — 1re Anée № 1—8, 1920 — 2eme Anée № 9/10.

Примітки: Редактор видання — Ф. Я. Савченко. За джерелами встановлено, що до складу редакційного комітету входили М. Грушевський (голова), Д. Ісаєвич, М. Лозинський, П. Тирса (репрезентант Кубані). Пагінація річника наскрізна (1919). Мова видання — французька. Журнал виходив також англійською мовою п. н. «Eastern Europe» (див. № 2752).

Ревю було започатковане з ініціативи Комітету незалежної України та за сприяння Надзвичайної дипломатичної місії УНР й Української Національної Ради у Парижі. Фінансування видавання журналу здійснювалося головню двома каналами: пожертвами українських меценатів у США та субсидіями Міністерства закордонних справ Директорії УНР. Мета видання полягала у боротьбі із «шкідливим, згубним невіглаством» щодо східноєвропейських країн: Естонії, Латвії, Литви, Білорусі, України, а також Кубані, Азербайджану, Грузії та Вірменії. Як зазначив редакційний комітет, «за допомогою цих двох видань, одне — французькою, інше — англійською, ми намагатимемось пояснити звичаї, історичні традиції, дух, прагнення, інституції, природне багатство країн і народів, які щойно долучились до свободи і які ще борються з найбільшими загрозами». Метою редакційної політики було «привернути увагу старих західноєвропейських демократій до боротьби молодих східноєвропейських демократій» та «зміцнювати... зв'язки братерської солідарності, яка об'єднує народи й якій варто стояти вище їхніх відносин» (Notre programme [Наша програма]. 1919. № 1).

Рефреном у низці статей звучить тема національного самовизначення народів Східної Європи, насамперед українського (Le droit de la libre disposition des Peuples... [Право на вільне самовизначення народів]. 1919. № 4). Лейтмотивом виступів різних авторів було обґрунтування національного принципу державотворення в колишніх колоніях Російської та Австро-Угорської імперій: З(О)УНР, Азербайджан.

Помітне місце на сторінках видання відводилось висвітленню представницької діяльності східноєвропейських народів на міжнародній арені, зокрема їхній дипломатичній активності на Паризькій мирній конференції: українців, естонців та інших народів.

У виданні публікувалися офіційні документи щодо міжнародної репрезентації українського та інших народів: ноти, декларації, прокламації, звернення, договори (Traité entre la Georgie et l'Azerbaïdjan [Договір між Грузією та азербайджаном]. 1919. № 2), накази, законопроекти, відкриті листи (Une lettre d'Ismael Zangwill a propos des pogroms anti-juifs [Лист Ізраєля Зангвілля з приводу єврейських погромів]. 1919. № 5).

На сторінках видання висвітлювалося визнання суверенітету чужорідних народів колишньої Російської імперії міжнародними організаціями (Les Nationalités allogenes de Russie et l'Internationale ouvriere [Чужорідні національності в Росії та робітничий Інтернаціонал]. 1919. № 1) та аналізувалася неможливість їхнього спільного соціалістичного майбутнього у відновленій Російській імперії більшовиків. Редакція видання у низці матеріалів різних авторів прагнула продемонструвати організаційні моделі співжиття східноєвропейських народів на демократичних, федеративних та економічних засадах.

У редакційному фокусі перебував воєнний конфлікт між військовими формуваннями чужорідних народів Російської імперії, зокрема армією Директорії УНР та Добровольчою армією генерала А. Денікіна.

Міжнародна тематика висвітлювалася головню в антиколоніальному дискурсі східноєвропейських народів. На сторінках видання висувалися прогнози щодо геополітичних перспектив Європи, зокрема німецького реваншизму і наслідків майбутнього союзу Росії та Німеччини для балтійських народів (L'Entente pour l'Alliance Russo-Allemande [Антанта для російсько-німецького альянсу]. 1919. № 3; аналізувалися відносини у трикутнику «Росія, Антанта та поневолені народи Російської імперії» (La Russie, les Allogènes et l'Entente [Росія, чужорідні народи та Антаната]. 1919. № 5).

У журналі друкувалися пізнавальні статті про систему освіти в східноєвропейських країнах: Україні, Вірменії, українську культуру та визначних літераторів України й інших країн. У виданні подавалися оглядові матеріали про територію, топоніміку, історичний екскурс про державотворчі процеси у Східній Європі, статистичні відомості про демографію та географію східноєвропейського регіону.

Журнал містив такі рубрики: «Docu-ments» (офіційні документи), «Chronique» (оперативна хроніка подій в східноєвропейському регіоні, зокрема Україні), «A travers la presse» (витяги, передруки, огляди статей французької преси: «L'Humanité», «Les Temps»).

Із виданням активно співпрацювали як представники української (Д. Донцов, М. Кушнір, А. Хомик), так й іноземної (професор Ж. Броше, Жан Денъс, А. Мекер, Г. де Монбранд, А. Намітокофф, П'єр Ренодель) інтелігенції.

Припинення видавання журналу було зумовлено браком фінансів та переїздом Комітету незалежної України з Парижа до Праги. Останній (9/10-й) номер вийшов 16 січня 1920 р.

Бібліографія: A Catalogue of Paris Peace conference delegation propaganda in the Hoover War Library. Stanford, 1926. P. 79; The Batchinsky Collection. Carleton University Library: Finding Aid / Prepared by J. S. Jaworsky, and O. S. A. Szkabarnicki; Edited by J. Palin. Edmonton, 1995. P. 56.

Література: EU. Vol. 4. P. 214; Жуковський А. Політична і публіцистична діяльність М. С. Грушевського на еміграції 1919—1924 рр. // Український історичний журнал. 2002. № 1. С. 100, 101, 103, 119—122; Садов А. М. С. Грушевський і Комітет Незалежної України за матеріалами родинного фонду Грушевських (ЦДІАК, ф. 1235) // Український археографічний щорічник. Київ, 2006. Вип. 10/11. С. 698, 702, 703, 707, 709—712, 722; Богуславський О. Преса міжвоєнної української еміграції і боротьба за незалежність України: історичний шлях, досвід, дискусії: монографія. Запоріжжя, 2008. С. 46; Луняк Є. Вивчення життя та наукової спадщини Михайла Грушевського українськими істориками у Франції // Українознавчий альманах. Київ, 2012. Вип. 8. С. 256.

С. Блавацький

2759*

L'INTERNATIONALE ROUGE: L'Organe du Comité du Parti Ukrainien des Socialistes-Revolutionnaires d'Odessa. — № 1. 1919, Janv.

Odessa, 1919: Edition du Comité du Parti Ukrainien des Socialistes-Révolutionnaires d'Odessa [Видання Комітету Української Партії Соціалістів-Револьюціонерів Одеси].

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 23×16 см; Обс. 12 с.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Luttez — vous vainerez! (sic!)» [«Борітеся — поборете!»].

Мова видання — французька.

Часопис вийшов як підпільне видання.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 150.

Література: Блавацький С. Франкомовна преса в Україні (1917—1919 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2016. Вип. 6. С. 33.

С. Блавацький

2760

L'UKRAINE COMMENTEE PAR LA PRESSE ROUMAINE: Revue semestrielle. — 1919, 1 Janv./1 Juin.

Ред.: не подано. — **Bucarest, 1919:** Publiée par le Bureau Ukrainien de la Presse en Roumaine [Будає Українське пресове бюро в Румунії]. *Тип. [Друк.]* «Poporul», Societate Anonima [Анонімне товариство], Boulevardul Elisabeta, 27, Bucuresti. *Адр. ред.:* Bucarest, 224, Cale Victoriei.

Вийшло: 1919 — 1 Janv./1 Juin; Ф. 22×16 см; Обс. 68 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — 1 Janv./1 Juin.

Примітки: У надзаголовку: «Bureau Ukainien de la presse en Roumanie [Українське пресове бюро в Румунії]». Мова видання — французька.

Фундатором та організатором видавання піврічного ревью-дайджесту румунської преси був Денис Маєр-Михальський — керівник Українського пресового бюро при посольстві УНР в Румунії. У передмові до першого випуску співробітники УПБ чітко сформулювали мету та головні завдання видання: «Ми публікуємо цю брошуру, яка складається виключно із витягів з румунської преси, для того, щоб з деяких коментарів закордонної преси отримувати характерні висловлювання про Україну, щоби різноманітні журналісти, літератори, історики, політичні діячі, зрештою, усі ті, хто цікавляться політичними і національними питаннями, черпали і формували з них чітку думку. Ось, отже, причина і обґрунтована основа нашої брошури» («Preface» [«Передмова»]).

На сторінках дайджесту публікувалися витяги із статей румунської періодики (головно «Bucovina», «La Victoire», «L'Independence Roumaine», «Universul»), присвячених українській проблематиці. Вибірка матеріалів здійснювалась у контексті україноцентричності тематики того чи іншого видання. Огляди преси подавались у хронологічній послідовності — щомісячно.

Пріоритетом у дайджесті було відображення хроніки подій на Наддніпрянщині, зокрема бойових дій між Армією УНР та Збройними силами Півдня Росії, радянськими збройними формуваннями.

Видання також оглядово висвітлювало перебіг дипломатичних переговорів між представниками Директорії УНР та європейських урядів на Паризькій мирній конференції, подавало офіційну позицію Бухареста щодо визнання незалежності України, інформувало про налагодження економічної співпраці між Румунією та Україною.

Бібліографія: Пеленський Є.-Ю. Бібліографія української бібліографії. Ucrainica в західно-європейських мовах: вибр. бібліогр. Едмонтон, 1990. С. 12; *Chevtchenko J. L'Ukraine: Bibliographie des ouvrages en français XVII—XX siecles.* Paris, 2000. P. 187.

Література: Блавацький С. Періодика українських пресових бюро Європи романо-германськими мовами доби національно-визвольних змагань // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 29—30 листоп. 2013 р. Львів, 2013. С. 114, 115; *Блавацький С.* Українська франкомовна періодика Європи доби національно-визвольних змагань: ідентифікація, систематизація, класифікація // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2013. Вип. 3(21). С. 112, 113.

С. Блавацький

2761

LA LUTTE FINALE: Organe de Groupe (sic!) Internationale (sic!) des Ouvriers Révolutionnaires. — № 1. 1919, 5 Janv.

[Ред.: А. Г. Железняков]. — **Odessa, 1919:** Edition de Groupe Internationale des Ouvriers Révolutionnaires [Видання Інтернаціональної групи робітників-революціонерів].

Вийшло: 1919 — № 1; Ф. 47×32 см; Обс. 2 с.

Примітки: Підпільне видання. Мова видання — французька. Членами редколегії були А. Г. Железняков і Григорій Борзенко.

Анархістська суспільно-політична газета агітаційно-пропагандистського спрямування, створена, зокрема, членами Інтернаціонального бюро для пропаганди серед французьких матросів і солдатів.

Фінансове сприяння у видаванні газети надавали французькі комуністи та головно підпільний обком КП(б)У.

На сторінках видання висвітлювалася діяльність французьких комуністів в Одесі, зокрема пропагандистська робота Жанни Лябурб серед французьких матросів на початку 1919 р. Тут вміщено некролог, присвячений її життю, професійній та громадсько-політичній діяльності.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 102.

Література: Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: енциклопед. довід. Київ, 1987. С. 323; *Cvengros G. La République Démocratique Ukrainienne — la République Française (1917—1922).* Lviv, 1995. P. 64; *Блавацький С.* Франкомовна преса в Україні (1917—1919 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2016. Вип. 6(24). С. 32.

Електронні джерела: «Одесский Набат»: к столетию последних изданий одесских анархистов. URL: <https://vipdis.ru/odesskiy-nabat-k-stoletiyu-poslednih-izdaniy-odesskih-anarhistov/>.

С. Блавацький

2762

LA RUSSIE INDIVISIBLE. — 1919, 8 Oct.

Ред.: не подано. — **Odessa, 1919.**

Вийшло: 1919 — 8 Oct.; Ф. 54×40 см; Обс. 6 с.

Наявність у фондi: **BDIC:** 1919 — 8 Oct.

Примітки: Мова видання — французька. У надзаголовку: «Supplément de 8-X-1919 de “Единая Русь” = Приложение к № 46 газеты “Единая Русь”» (див. № 2450).

Громадсько-політична газета антантофільської орієнтації була заснована з ініціативи діячів — представників Добровольчої армії генерала А. Денікіна в Одесі з метою підтримки британсько-французької інтервенції на Півдні України у 1918—1920 рр.

Лейтмотивом публікацій редакції та окремих авторів була гостра критика позиції країн — членів Антанти, зокрема Франції, у питанні підтримки антибільшовицьких сил на Півдні України восени 1919 р., політики Добровольчої армії з відновлення територіальної цілісності колишньої Російської імперії, «демократичного урядування» у Росії («La véritable démocratie russe» [«Справжня російська демократія»]). На думку авторів видання, причина такого ставлення полягала в непоінформованості офіційного Парижа про реальні мотиви, завдання та прагнення добровольців (V. Choulghine «De la France mal informée à la France mieux informée» [В. Шульгін «Від Франції погано поінформованої — до Франції краще поінформованої»]).

У поодиноких матеріалах дописувачів часопису висвітлювалася політика більшовиків, зокрема прийоми боротьби зі своїми опонентами, ставлення до російської інтелігенції (L. N. Hartevelde «Dans le tourmente» [Л. Н. Артевельд «У бурі»]).

В окремих оглядових статтях висвітлювалися воєнно-політична ситуація, становища тогочасної Росії, аналізувався перебіг воєнного конфлікту між добровольчими та червоноармійськими формуваннями восени 1919 р.

На сторінках газети надруковано історичний нарис публіцистичного характеру про перебіг громадянської війни в Росії упродовж 1918—1919 рр., зокрема про внесок Добровольчої армії та її керівників у боротьбу із більшовиками, перспективи повернення до влади старого режиму в Росії (A. Lorpoukovski «А

la recherche de la Patrie» [О. Лопуковський «У пошуках Батьківщини»]).

Видання — ілюстроване. На його сторінках вміщено фотографії генерала Добровольчої армії М. Алексєєва, прем'єр-міністра Франції Ж. Клемансо, топографічні карти, схеми дислокацій різних частин Червоної та Добровольчої армій восени 1919 р.

Авторами видання були: Л. Н. Артевельд, О. Лопуковський, В. Шульгін.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 102.

Література: Блавацький С. Франкомовна преса в Україні (1917—1919 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2016. Вип. 6(24). С. 31, 32.

С. Блавацький

2763

LA VOCE DELL'UCRAINA: Settimanale del Comitato Centrale Ucraino in Italia. — An. I. № 1. 1919, 9 giugno.

Gerente responsabile [Бідн. ред.] Pio Borani. — **Roma, 1919—1920:** [Видає Українське пресове бюро при Надзвичайній дипломатичній місії УНР в Італії]. Societa Anonima Poligrafica Italiana [Італійське поліграфічне анонімне товариство]. *Amministrazione e redazione* [Адм. ред. і адм.]: Roma, Via Torino, 163.

Вийшло: 1919 — An. I № 1—15, 1920 — An. II № 1—7; *Ф.* [43×30] см; *Обс.* 4 с., 6 с. (1919 № 6), 2 с. (1920 № 7); *Abbonamenti* [Передп.]: Annuo L. 5, *Abbonamento sostenitore:* L. 10. *Numero cent.* 10.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — An. I № 1—3, 7—10, 13, 15, 1920 — An. II № 2—7; **Бібліотека Української Папської Колегії ім. Св. Йосафата в Римі:** 1919 — An. I № 1—3, 5—15, 1920 — An. II № 1—5; **Biblioteca nazionale centrale di Roma:** 1919 — An. I № 1; **CUL:** 1919— An. I № 1—15, 1920 — An. II № 1—7; **HL:** 1919 — An. I № 2, 13, 14, 1920 — An. II № 6, 7.

Примітки: Головний редактор — М. Єремійв (1919 № 1—8), Є. Онацький (1919 № 9—1920). До редколегії входили М. Єремійв, Є. Онацький, І. Гриненко, В. Шебедев, Т. Галіп, Т. Бельман (Млада Липовецька). Періодичність виходу: два рази на місяць (1919 № 1—5, 8—11, 13, 14), раз на місяць (1920 № 6, 7), раз на тиждень (1919 № 15, 1920 № 1, 2, 4, 5), нерегулярно (1920 № 3). Мова видання — італійська. У статті М. Тимошика помилково зазначено, що вийшло 50 чисел газети: 15 — у 1919 р. і 35 — у 1920 р.

Громадське-політичне ревю було створене з ініціативи Українського Центрального Комітету в

Італії. Організаційне сприяння у видаванні газети надавали також Надзвичайна дипломатична місія УНР в Італії (зокрема її голова — Д. Антонович), спеціальна дипломатична місія ЗУНР, Комітет допомоги українським військовополоненим, видатні українські дипломатичні діячі (зокрема очільник Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Ватикані — граф М. Тишкевич) та представники української інтелігенції в еміграції.

У передмові до дебютного номера тижневика зазначалося, що «газета ставить перед собою завдання... звернути увагу італійців на величезну несправедливість, жертвою якої, за загальної байдужості, є сорокамільйонна нація, що має велику та багату територію, блискучу історію (давня незалежність, культура, героїчні подвиги задля захисту своєї свободи), щирий демократичний дух, невідоме бажання мирно працювати заради вселюдського прогресу. Та нація є Україна» (Il giornale che vede... [Газета, яка виходить...]. 1919. № 1).

Домінантне місце на сторінках газети надавалося відображенню оперативної події на Наддніпрянщині та в Галичині 1919—1920 рр., зокрема національно-визвольним змаганням українців під керівництвом С. Петлюри та Є. Петрушевича. Редакція у серії оглядових матеріалів, хронікальних звітів систематично й послідовно висвітлювала бойові дії між військами Директорії та Добровольчою армією А. Денікіна (La situazione in Ucraina [Ситуація в Україні]. 1919. № 7; La vittoria di Pirro [Піррова перемога]. 1919. № 14), селянський рух опору денікінським та більшовицьким військам в Україні ([La lotta dei contadini [Боротьба селян]. 1919. № 7; I veri termini della lotta contro l'imperialismo russo [І справжні цілі боротьби проти російського імперіалізму]. 1920. № 6) та всебічно відстежувала перебіг українсько-більшовицької війни [La disfatta bolscevica in Ucraina [Більшовицький крах в Україні]. 1919. № 6]. У полі зору редакції перебували також війна за Східну Галичину між УГА та армією Речі Посполитої, окупація ЗУНР польськими військами та особливості здійснення польською владою мандата Паризької мирної конференції на адміністрування цієї української території (Dott. Michael Lozynsky. Il regime polacco nella Galizie Orientale [Польський режим у Східній Галичині]. 1919. № 15). Окрема увага приділялася висвітленню воєнно-політичної ситуації на Північному Кавказі та Доні, зокрема на Кубані.

У деяких статтях аналізувалася політика денікінців (Idea nazionale e imperialismo moscovita [Національна

ідея і московський імперіалізм]. 1919. № 1; L'eroea denikiniana [Денікінська епопея]. 1919. № 12;) та більшовиків (Ucraini e bolscevichi [Українці та більшовики]. 1919. № 4) в Україні та інших регіонах Східної Європи.

Рефреном у низці статей звучить критика позиції Антанти щодо ігнорування національно-державницьких аспірацій українців (L'Intesa e L'Ucraina [Антанта і Україна]. 1920. № 3), рішень «Ради П'яти» країн — учасниць Паризької мирної конференції 1919—1920 рр. щодо легітимізації польських претензій на окупацію Східної Галичини, підтримка нею імперської доктрини «єдиної і неділимой Росії», Білого руху та її провідників — військових і державних діячів А. Денікіна й О. Колчака.

Лейтмотивом деяких виступів було викриття сутності російського соціалізму, диктатури пролетаріату, ідеї міжнародної солідарності трудящих у рамках Третього Інтернаціоналу як камуфльованого інструменту московського ідеологічного та політичного експансіонізму в Європі (Dalla teoria alla pratica [Від теорії до практики]. 1920. № 3).

Ідеєю-фікс редакційної політики було утвердження права українського народу на самовизначення у власній, національно-демократичній, державі — УНР та ЗУНР, демонстрація амбівалентності національно-державницьких прагнень окремих націй (зокрема українців) до здобуття власної, самостійної, суверенної держави та імперської моделі співіснування різних народів.

Редакція приділяла багато уваги міжнародно-дипломатичній репрезентації Директорії у Європі, зокрема на Паризькій мирній конференції 1919—1920 рр. Особливе місце в цьому відводилося роботі Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Італії, ротаціям у складі Надзвичайної дипломатичної місії та резонансним політичним заявам, виступам, твердженням українських політичних та державних діячів (Д. Антоновича, І. Гриненка, В. Мазуренка в Італії на захист державної самостійності України (Ucraina e stampa italiana [Україна й італійська преса]. 1919. № 6), громадським заходам, акціям українських діячів у Римі на підтримку незалежності України, популяризації української проблематики серед італійців. У виданні публікувалися документи різних неурядових організацій на підтримку ідеї незалежності України, захисту прав та інтересів українських військовополонених, цивільного населення (Un memorandum dell Croce Rossa Ucraina [Меморандум Червоного Хреста України]. 1919. № 11).

На редакційному порядку денному постійно перебували питання визнання де-юре українських державних утворень — УНР та ЗУНР провідними західноєвропейськими державами, зокрема Італією (L'Ucraina e L'Italia [Україна та Італія]. 1919. № 1).

На сторінках тижневика вміщувалися міжнародно-правові документи: ноти протесту МЗС та Надзвичайної дипломатичної місії УНР, адресовані країнам — учасницям Паризької мирної конференції (1919. № 2, 3, 6). Редакція приділяла багато уваги висвітленню міжнародно-дипломатичної діяльності різних місій УНР у країнах Європи, укладенню двосторонніх мирних договорів про співпрацю між Україною та сусідніми європейськими країнами, зокрема Румунією.

У виданні друкувалися статті, які демонстрували економічні вигоди від встановлення дипломатичних відносин із незалежною, суверенною Україною, зокрема налагодження повноцінних торговельно-економічних, експортно-імпортних операцій між Італією та Україною (Il mercato ucraino e l'Italia [Ринок України та Італія]. 1919. № 1; Grano all'Italia; Prodotti industriali all'Ucraina [Зерно до Італії; Промислові товари до України]. 1919. № 7; La cooperazione ucraina e la ripresa delle relazioni economico-commerciali italo ucraine [Українська кооперація та відновлення італійсько-українських торгово-економічних відносин]. 1920. № 5).

У газеті публікувалися статті про грошово-монетарну реформу в УНР, фінансові звіти про бюджет УНР, кооперативний рух в Україні, зокрема об'єднання українських кооперативів та їхню типологізацію (La cooperazione ucraina [Українська кооперація]. 1919. № 5) тощо. На сторінках тижневика під рубрикою «Notizie commerciale» [«Комерційні новини»] вміщувалися оперативні повідомлення, хронікальні замітки про розвиток кооперації у різних регіонах України і Кубані та ін.

На шпальтах газети в огляді «La stampa europea e le questioni dell'Europa orientale» [«Європейська преса і питання Східної Європи»] подавалися огляди, передруки, витяги із статей західноєвропейської преси («Journal de Genève», «Les Temps», «Le Journal», «Journal des Débats», «Echo de Paris») із східноєвропейської, зокрема української, проблематики. У низці полемічних публікацій А. Пескарцолі розвінчуються заяви, дезінформації російських політичних діячів на еміграції в Італії (зокрема князя Волконського), міфологеми в російській білоемігрантській періодиці Європи («Russia

Nuova») та виступи в італійських газетах («Don Chisciotte», «L'Avanti», «Giornale d'Italia») про Україну, її історію, етнонаціональну специфіку, топоніміку, атрибутику, національно-державницькі прагнення (*Polemiche sull'Ucraina* [Полемика щодо України]. 1919. № 1; *L'Ucraina e Repubblica russa dei Sovieti* [Україна і російська радянська республіка]. 1920. № 3).

Редакція акцентувала необхідність регламентації міжнаціональних відносин, забезпечення прав нацменшин в Україні, зокрема євреїв. У газеті друкувалися відкриті листи відомих єврейських діячів.

У редакційному фокусі постійно перебувала проблема українських військовополонених у таборах для інтернованих вояків у Італії та інших країнах Західної Європи (*Lettere di prigionieri ucraini* [Листи українських в'язнів]. 1919. № 6; *Per i prigionieri ucraini in Italia* [Заради українських в'язнів у Італії]. 1919. № 7). У виданні регулярно вміщувалися оголошення про розшук українських військових бранців від їхніх родичів у Європі та Америці, звернення та відозви вищого військово-політичного керівництва УНР до українських інтернованих вояків у Італії.

На сторінках видання публікувалися історичні нариси про переслідування української національно-культурної самобутності, нівеляцію національної самоідентичності в Російській та Австро-Угорській імперіях і рух опору українців проти своїх гнобителів на початковому етапі національно-визвольних змагань, трансформаційні політичні та державотворчі процеси у різних регіонах України, нариси з історії політичної думки в Україні, заборону української мови, літератури, цензурування книго- та пресовидавничої діяльності у Російській імперії та за тогочасних історичних обставин денікінської окупації України.

У газеті друкувалися розвідки пізнавального змісту про еволюцію національно-державницьких прагнень українського народу в діяхронії, видатних воєнно-політичних діячів, ментальність українців, українську культуру, фольклор, літературу, мову, національні символи, атрибути, топографію, етнографію, народонаселення, природні багатства, сільське господарство, промисловість, кооперацію, продуктивні сили, експортний потенціал, конкурентні переваги України, військові традиції та ін.

На сторінках тижневика вміщувалися витяги, передруки нарисів європейських дипломатів, журналістів, вчених про Україну, її історію (*Deux annees en Ukraine* di Charles Dubreuil [Два роки в Україні від Шарля Дюбрея]. 1919. № 12), видатних постатей, зокрема про Т. Шевченка.

Вагоме місце у виданні відводилося популяризації українських літературних творів в італомовному середовищі. На сторінках газети друкувалася лірика класиків української літератури: Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, О. Кониського, О. Олеся — у перекладі М. Липовецької. На сторінках видання публікувалися нариси про життя, творчість, громадсько-політичну діяльність І. Котляревського (*Iwan Kotliarewskij*. 1919. № 9), Т. Шевченка (*Scvcsenko*. 1919. № 10), літературну творчість В. Винниченка (*Wladimiro Vinnitchenko*. 1919. № 11), О. Олеся (*Oles*. 1919. № 13), розвідки про еволюцію, трансформацію політичного світогляду В. Короленка.

У газеті велася рубрика «*Cronaca nera*» ([«Темна хроніка»] — згодом перейменована на «*Notizie Militare*» [«Воєнні повідомлення»], яку остаточно замінила «*Ultime notizie*» [«Останні повідомлення»]) — тут подавалися хронікальні замітки, оперативні інформаційні повідомлення про воєнно-політичну ситуацію в Наддніпрянській та Наддністрянській Україні, зведення про бойові дії між українськими військами під керівництвом С. Петлюри та Червоною армією, війну між Добровольчою армією та збройними силами УНР, рух опору проти більшовиків та денікінців у різних регіонах України, воєнний конфлікт між УГА та польською армією, вторгнення польських та румунських військ на українські етнічні землі, висвітлювалися переслідування української інтелігенції, факти мародерства, вандалізму в умовах режиму терору та безправ'я у Східній Галичині після приходу до влади польської адміністрації, досягнення українсько-польського перемир'я, спростування політичних заяв у польському парламенті щодо територіальних прав Польщі на Східну Галичину, становище українських військовополонених в Італії.

Окрім неї, контент видання містив такі рубрики: «*Ucraini in America*» (історичні нотатки про українські еміграційні процеси в різних країнах Північної та Південної Америки, культурно-просвітницькі та освітні процеси в середовищі українських емігрантів та інформаційні, хронікальні й розширені замітки про громадсько-політичну діяльність заокеанських українців, зокрема протести провідних українських громадських діячів, об'єднань із вимогами міжнародного визнання незалежності та державного суверенітету УНР, позитивного вирішення статусу українських військовополонених в Італії), «*Indirizzi utili*» [«Корисні адреси»] (реквізити надзвичайних, спеціальних та торговельно-економічних місій УНР,

українських пресових бюро та громадських організацій у різних країнах Європи), «Bibliografia» (перелік видань романо-германськими мовами із української проблематики у хронологічній послідовності їхнього виходу).

Переважає більшість публікацій у газеті — анонімна. Поодинокі матеріали авторів надруковані під їхніми псевдонімами (М. Липовецька, автонім — Таїсія Норляндер (Бельман) та автонімами (Михайло Лозинський). Авторами видання були члени редколегії газети, а також італійський журналіст Антоніо Пескарцолі. Із виданням співпрацював італійський вчений, орієнталіст Енріко Інсабато.

На сторінках видання вмішувалися оголошення, повідомлення про вихід нових часописів («Ufficio Ucraino della Stampa» (Roma, 1919—1920), «L'Europe Orientale» (Париж, 1919—1920), «France et Ukraine» (Париж, 1920) та прийом передплати на українські іншомовні періодичні видання в країнах Західної Європи («L'Ukraine» (Лозанна, 1915—1921).

Видання ілюстроване. На сторінках газети опубліковано факсиміле української грошової одиниці періоду УНР, фотографії видатних українських державних діячів (С. Петлюри), письменників (В. Винниченка, І. Котляревського, Лесі Українки, І. Франка), політичні карикатури стосовно актуальних міжнародних подій. Із метою обґрунтування ідеї української державності на історичних етнічних територіях українців у газеті опублікована карта Української Держави доби Гетьманату П. Скоропадського.

Більша частина накладу газети надсилалася до державних і громадських установ та редакцій газет Італії. Останній наявний (7-й) номер датовано 21 березня 1920 р. Припинення видавання газети було головно зумовлене фінансовим чинником та згоранням діяльності Українського пресового бюро при Надзвичайній дипломатичній місії УНР в Італії.

Бібліографія: Пеленський Є.-Ю. *Ucrainica* в західноєвропейських мовах: вибр. бібліогр. Едмонтон, 1990. С. 12; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упорядкували Г. Миронюк та д-р О. Лужницький. Міннеаполіс, 2005. С. 259.

Література: EU. Vol. II. P. 361; *Онацький Є.* По похилій площі. Записки журналіста і дипломата: в 2 т. Мюнхен, 1964. Т. 1. С. 42—44; *Животко А.* Історія української преси. С. 235; *Сидоренко Н.* Українська періодика в Італії (1905—1995 рр.). Київ, 1997. С. 8, 10—12, 46; *Варварцев М. М.* Україна в міжнародних відносинах: енциклопед. слов.-довід. Київ, 2009. Вип. 1. С. 142; *Блавацький С.* Українська італомовна періодика Італії міжвоєнної доби // Наукові записки Інституту журналістики. Київ, 2014. № 1. С. 355—360; *Tymoshyk M.* The

Ukrainian Press-Bureau of Diplomatic Mission of the Ukrainian People's Republic in Rome as a Lesson for Contemporary National Journalism // Актуальні проблеми інформаційного простору. Київ, 2018. Ч. 1. С. 22—28, 31.

С. Блавацький

2764

LE DRAPEAU ROUGE: Revue Hebdomadaire du Groupe Communiste Français de Kiev (S.F.I.C.) (1919 № 1, 2); Revue Periodique des Groupes Communistes Français d'Ukraine (S.F.I.C.) (1919 № 3). — № 1. 1919, 12 Avr.

Redaction: Groupe Communiste Francais [Ред. Французька комуністична група]. — **Kiev; Odessa, 1919:** *Typ. Soviétiste Polonaise* [Польська радянська друк.] (1919 № 1); *Typ. Soviétiste* [Радянська друк.] (1919 № 2, 3).

Вийшло: 1919 — № 1—3; *Ф.* 28×18 см; *Обс.* 32 с.; *Prix* [Ц. номера] 80 к.

Наявність у фонді: **BDIC:** 1919 — № 1.

Примітки: Журнал виходив із порушенням зазначеної періодичності. Мова видання — французька.

Громадсько-політичне ревію було створене з ініціативи Французької комуністичної групи Києва Третього Інтернаціоналу, зокрема президента цієї організації — Жака Садуля. Домінантне місце на сторінках журналу відводилося аналізу міжнародної тематики, зокрема зовнішнім зносинам між Антантою та Росією, тенденції до мілітаризації, гонитви озброєнь у державах — членах Антанти у 1919 р. (*La militarisation du monde* [Мілітаризація світу]. № 1), питанням порядку денного міжнародної соціалістичної конференції в Берні у березні 1919 р., комуністичній революції в Угорщині (*Rydel. Notre nouvelle alliee* [Рідель. Наш новий союзник]. № 1), причин, перебігу та наслідкам французької інтервенції на Півдні України, зокрема в Одесі, наприкінці 1918 р. — на початку 1919 р. (*L'Expédition française en Ukraine* [Французька експедиція в Україні]. № 1). У цьому контексті у виданні опубліковано проблемну статтю про взяття Одеси Червоною армією на весні 1919 р., наслідки та значення цієї події для України, Росії та Європи (*Laurens J. La prise d'Odessa* [Льоранс Ж. Взяття Одеси]. № 1).

У щотижневій рубриці «*Sur le Front de la Révolution Mondiale*» [«На фронті світової революції»] висвітлювалися організаційні процеси в робітничому середовищі, боротьба пролетаріату за обстоювання своїх громадянських і політичних прав і свобод, революційні настрої у різних країнах та регіонах світу.

На сторінках видання вміщено огляди, ревію, дайджест французької преси, рубрикованої п. н. «Revue de la presse française» [«Ревю французької преси»].

У журналі опубліковано документи, зокрема «Маніфест Комуністичного Інтернаціоналу до пролетарів всього світу», доповідь Ж. Садуля від імені Французької комуністичної групи.

Авторами видання були С. Коста, Ж. Льоранс, Ріделль, Ж. Садуль.

Останній (3-й) номер журналу вийшов у світ 15 червня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 149.

Література: Body M. Les groupes communistes français de Russie, 1918—1921. Paris, 1988. P. 50, 51, 57, 69; Body M. Au coeur de la Révolution: Mes années de Russie 1917—1927 / présentation d'Alexandre Skirda. Paris, 2003. P. 96.

С. Блавацький

2765*

LE MESSENGER. — № 1. 1919.

Redacteur-en-Chef [Голов. ред.] Є. Бачинський. — **Genève, 1919—1920:** *Publiée par* Chambre de Commerce Ukraino-Suisse [Видає Українсько-швейцарська торговельна палата].

Вийшло: 1919 — № 1, [?], 1920 — [?].

Примітки: Контент журналу дублювався англомовними та україномовними виданнями, які виходили паралельно п. н. «Вістник» (див. № 2035) і «The Herald» (див. № 2773). Мова видання — французька.

Спеціалізований журнал був створений з ініціативи Українсько-Швейцарської торговельної палати, заснованої П. Чижевським 1919 р. у Женеві. Мета видання, як було задекларовано видавцем в одному з анонсів, уміщених в газеті «L'Ukraine», — слугувати покращенню розвитку торговельних відносин між Україною і Швейцарією та інформувати всі зацікавлені кола цих обох країн, так само, як і закордон, про ресурси України і т. д.». Фінансування видавання пресодруку здійснювалося передплатою; комерційними оголошеннями, рекламою; субвенціями Українсько-Швейцарської торгової палати, всіма зацікавленими сторонами.

Бібліографія: The Batchinsky Collection. Carleton University Library: Finding Aid / Prepared by J. S. Jaworsky, and O. S. A. Szkabarnicki; Edited by J. Palin. Edmonton, 1995. P. 4.

Література: Projet de statuts de la Chambre de Commerce Ukraino-Suisse à Geneve // L'Ukraine. Lausanne, 1919.

№ 94. Р. 3; Блавацький С. Українська франкомовна періодика Європи доби національно-визвольних змагань: ідентифікація, систематизація, класифікація // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2013. Вип. 3. С. 92, 97, 114; Blavatsky S. The Ukrainian francophone press in the Swiss Confederation (1915—1921s) // Ukrainian Journalism: History and Modernity. LAP: 2020. P. 66.

С. Блавацький

2766

LES RUSSES DES CARPATHES: Bulletin du Comité Carpatho-Russe de Paris. — № 1. 1919, 10 Mai.

Directeur-Gérant [Голов. відп. ред.] Vladimir Jilek (1919 № 1—5). — **Paris, 1919:** [Вид. Vladimir Jilek]. *Imp.* [Друк.] Slave, Paris, 182, rue du Fraubourg-Saint-Martin. *Адр. адм. і ред.:* Paris, 1, rue Racine (6e).

Вийшло: 1919 — № 1—7; Ф. 38,5×28 см; Обс. 4 с., 6 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — № 4; BDIC: 1919 — № 1—7; HL: 1919 — № 1—5.

Примітки: Періодичність виходу: раз на місяць, двічі на місяць (1919 № 2, 3). Мова видання — французька, програмні документи (1919 № 1) дубльовані англійською.

Ініціатором та організатором видавання бюлетеня став Комітет карпато-русинів у Парижі. Ключову роль у створенні часопису карпато-русинів відіграв Дмитро Миколайович Вергун, русофіл, один із видавців бюлетеня. Активну участь у роботі над бюлетенем брали президент Комітету — Дмитро Марков, а також інші члени: В. Гладик, П. Дзвончик та Д. Собін.

Мета видання полягала у консолідації карпато-русинських емігрантів у Франції, обстоюванні їхніх національних інтересів, репрезентації політичних прав на міжнародній арені, зокрема на Паризькій мирній конференції у 1919 р. та, зрештою, возз'єднання з демократичною Росією. На сторінках видання регулярно публікувалися документи головно карпато-русинських організацій: декларації, меморандуми, звернення, відкриті листи, ноти протесту.

У поодиноких проблемних статтях аналізувалися історія політичних, національно-державних процесів у Східній Галичині, на Буковині та обстоювалися права автохтонного населення цих регіонів на самовизначення на Паризькій мирній конференції.

Особливий критиці на сторінках бюлетеня піддавався «польський імперіалізм» та права Польщі на Галичину (Appel de Carpatho-Russes à la Conference Mondiale et aux Imperialistes Polonais [Відозва Карпато-

Русинів до Світової Конференції і до польських імперіалістів]. № 3).

У виданні публікувалися листи-звернення карпато-русинських громадських організацій щодо визнання їхніх державницьких прагнень та протести проти включення Східної Галичини до складу Польщі (*Protestations des émigrés des Carpatho-Russes aux Etat-Unis et au Canada* [Протести карпато-русинських емігрантів у США та Канаді]. № 2, 4).

На сторінках видання друкувалися телеграми про хроніку подій громадсько-політичного життя карпато-русинських емігрантів у Сибіру.

У часописі вміщувалися оглядові статті про громадську, видавничу та культурну діяльність карпато-русинських волонтерів та їхніх організацій у Росії, Україні, Італії (*Les Detachements des Volontaires de Carpatho-Russes* [Добровольчі загони карпато-русинів]. № 4).

На сторінках бюлетеня подавалися пізнавальні матеріали: розвідки з народознавства карпато-русинів (*Dr. Dmitry Markoff. Ce que nous sommes, nous, les Carpatho-Russes* [Д-р Дмитрій Марков. Хто ми є, ми, карпато-русини]. № 2), демографії та етнографії етносів та народів Центральної і Східної Європи (*Situation ethnographique en Bucovine* [Етнографічна ситуація в Буковині]. № 4).

Постійними авторами видання були члени Комітету карпато-русинів у Парижі, а також французи, зокрема О. Дербуї.

Видання ілюстроване. На сторінках бюлетеня регулярно вміщувалася етнографічна карта карпато-русинів (*Russie des Carpathes (Petits Russes)* [Карпатська Русь (Малороси)]. № 2—7).

Останній (7-й) номер вийшов 15 листопада 1919 р.

Бібліографія: A Catalogue of Paris Peace Conference Propaganda in the Hoover War Library. Stanford, 1926. P. 27.

Література: Российское зарубежье во Франции 1919—2000: биогр. слов.: в 3 т. Москва, 2008. Т. 1. С. 158; *Horbal B. Sprawa lemowska na konferencji pokojowej w Paryżu w 1919 roku* // Wrocławskie Studia Wschodnie. Wrocław, 2004. № 8. S. 142, 143; *Блавацкий С. Р.* Украинская русофильская франкоязычная пресса Франции (1919—1921 гг.) // Вестник Московского университета. 2014. № 2. С. 89—91.

С. Блавацкий

2767

MELDUNGEN DES UKRAINISCHEN PRESS-BUREAUS. — Ausgabe XXIII. 1919, [Nov.].

Ред.: не подано. — **Budapest, 1919—1920:** *Видає* Українське пресове бюро в Будапешті.

Вийшло: 1919 — Ausgabe I—XXIV, [?], 1920 — [?], Ausgabe XXXIX — LI; *Обс.* 2—6 с.

Наявність у фонді: **Diasporiana:** 1919 — Ausgabe XXIII—XXIV, 1920 — Ausgabe XXXIX, XL.

Примітки: Ausgabe XXIV [вип. 24] вийшов 15 грудня 1919 р. Машинопис. Мова видання — німецька.

У лютому 1919 р. у структурі Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині було створено прес-бюро, завдання якого полягали в реферуванні угорської та іншої закордонної преси, підготовці інформації про події в Україні та організації спеціального часопису, який незабаром став виходити у Будапешті німецькою мовою п. н. «Ukraine». У спогадах Миколи Галагана, тогочасного очільника Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині, зазначено, що після румунської окупації Угорщини Українське пресове бюро у Будапешті ще впродовж тривалого часу випускало свої бюлетені, які розсилалися до органів угорської преси для інформування про українське питання та події в Україні. Вірогідно, що ініціатором і головним редактором зведень повідомлень від Українського пресового бюро був А. Бачинський — ексредактор німецькомовного бюлетеня «Ukraine».

Пріоритетне місце у контенті цих інформаційних випусків спочатку займала офіційна хроніка подій — тут публікувалися інформації, хронікальні замітки про діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині, зокрема членів Місії та її голови, М. Галагана, в Будапешті.

На сторінках видання висвітлювалася тогочасна воєнно-політична ситуація в Україні, зокрема бойові зіткнення між військами УНР та Добровольчою армією під керівництвом генерала А. Денікіна, перемир'я у більшовицько-польській війні. Тут уміщено відозву керівництва української держави, зокрема С. Петлюри, адресовану українському народу.

Суттєве місце у виданні займав дайджест зарубіжної преси — головню передруки, огляди матеріалів угорських та західноєвропейських видань, присвячених українській проблематиці, потенціалу двосторонньої торговельно-економічної співпраці між Україною та європейськими державами у післявоєнний період, діяльності провідних українських політичних діячів, зокрема С. Петлюри, за кордоном та ін.

Окрему увагу приділено відображенню зовнішньої політики УНР. Тут вміщено витяги з офіційної кореспонденції між очільником Надзвичайної дипло-

матичної місії УНР у Будапешті М. Галаганом та міністром закордонних справ Угорської Республіки щодо внутрішньополітичної ситуації в Угорщині того періоду, угорсько-українських двосторонніх дипломатичних відносин в 1919—1920 рр. тощо.

Останній наявний (LI [51]-й) випуск вийшов 31 січня, а останній відомий нумерований — у березні 1920 р.

Література: Галаган М. З моїх споминів (1880—1920 рр.): док.-худ. вид. Київ, 2005. С. 464, 465; Матяш І. Б., Мушка Ю. Ю. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині (1919—1924 рр.) // Український історичний журнал. 2006. № 1. С. 121; Осташко Т. Дипломатичні представництва УНР у країнах Західної Європи (1918—1921 рр.) // Проблеми вивчення історії Української революції. 2002. Вип. 1. С. 187—231.

Електронні джерела: Бюлетені Українського прес-бюро в Будапешті 1919—1920. URL: <http://diasporiana.org.ua>.

С. Блавацький

2768

NACHRICHTEN FÜR DIE DEUTSCHEN KOLONISTEN. — Erscheint wöchentlich [Виходять щотижнево]. — № 1. 1919, 8 Mai.

Ред.: не подано. — **Odessa, 1919:** Herausgeben von der Deutschen Gruppe der ukrainischen kommunistischen Partei (Spartakusgruppe) in Odessa [Видає Німецька Група української комуністичної Партії (Спартак-Група) в Одесі. *Schriftleitung* [Редакція]: Nowosselskaja, № 68.

Вийшло: 1919 — № 1—16; Ф. 49×33 см; Обс. 4 с.; Ц. номера 1 р. 20 к.

Наявність у фонді: НБУВ: 1919 — № 11.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Proletarier aller Lander, vereinigt Euch!» [«Пролетарі всіх країн, єднайтеся!»]. Мова видання — німецька. Додаток до № 7 «Wirtschaftliche», до № 9—14 «Wirtschaftliche Beilage zu den “Nachrichten für die Deutschen kolonisten”» (див. № 2782).

На сторінках бюлетеня опубліковано проблемні статті із міжнародної проблематики, в яких піддавалися критиці плани зі створення міжнародних союзів, спрямованих проти Німеччини, умови та положення Версальського мирного договору, акцентувалося важливість розбудови та посилення міжнародної солідарності пролетаріату як протизагрози ризикам «реваншизму, імперіалізму та капіталізму» у світі («Wer ist Schuld?» [«Хто винен?»]).

Тут вміщено матеріали політичної проблематики, де з'ясовано спільні та відмінні риси нового і старого німецького політикуму.

У пресодруці вміщено статті економічної тематики, у яких аналізувалися економічні відносини між радянськими республіками.

На сторінках видання друкувалися відозви, звернення від німецької групи (Спартак-групи) Української комуністичної партії до робітництва та селянства Одеського регіону агітаційно-пропагандистського змісту («Wer lugt?» [«Хто бреше?»]).

У рубриці «Die Rote Front» [«Червоний Фронт»] вміщено зведення повідомлень із фронтів бойових дій між Червоною армією, з одного боку, та Добровольчою армією і військами Директорії — з іншого.

Окрім зазначених, видання містило такі рубрики: «Odessa» (актуальна локальна хроніка подій в Одесі та Одеському регіоні), «Schule» [«Школа»] (накази щодо регламентації специфіки функціонування шкільництва та правила виборів учителів для навчальних закладів Одеського регіону), «Letzte Nachrichten» [«Останні Новини»] (зарубіжна хроніка подій), «Weltboshewismus» [«Світовий більшовизм»] (соціалістичний рух за кордоном).

Провідним автором видання був Отто Форбах.

Останній (16-й) номер вийшов у світ 15 серпня 1919 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 95; Газети України 1917—1920 років... С. 253.

С. Блавацький

2769

OEKRAINSCH PERSBUREAU. — № 1a. 1919.

Ред.: не подано. — **Gravenhage, 1919—1920:** [Видає Українське пресове бюро в Гаазі]. *Адр. ред. і адм.:* 36, Laan Copes van Cattenburch, Gravenhage.

Вийшло: 1919 — № 1a—69a, 1920 — № 70a; Обс. 4 с., 2 с.

Наявність у фонді: CUL: 1919 — № 66a—69a, 1920 — № 70a.

Примітки: Машинописне видання. Мова видання — голландська.

Інформаційно-аналітичний громадсько-політичний бюлетень був створений Українським пресовим бюро у Гаазі при Надзвичайній дипломатичній місії УНР у Нідерландах і розповсюджувався серед представників місцевих ЗМІ та телеграфних агентств. Пріоритетне місце у контенті цього видання займали публікації суспільно-політичної тематики.

На сторінках видання відображено хроніку суспільно-політичної події в Україні наприкінці 1919 р. — на початку 1920 р.:

політика генерала А. Денікіна, спрямована на обмеження української культури. Тут опубліковано звернення Центрального бюро Союзу українських учителів до представників інтелігенції всього світу (Oproer aan Professoren en Intellectueelen der geheele Wereld [Звернення до професорів й інтелектуалів цілого світу]. 1919. № 66а), передрук відкритого листа з українського франкомовного видання «Bulletin d'Informations» данського професора, інтелектуала Г. Брандеса до очільника Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Данії, Д. Левицького із висловленням солідарності та поваги до України, її народу та його боротьби за незалежність, передрук текстів із французької газети «La Petite République» із критикою політики країн — членів Антанти щодо їхньої підтримки Білого руху та його очільників — А. Денікіна та О. Колчака — в реставрації колишньої Російської імперії.

У низці матеріалів висвітлювалася санітарно-епідеміологічна ситуація в Наддніпрянській Україні, зокрема поширення тифу та холери, смертність від цих хвороб в Армії УНР та міжнародна допомога Червоного Хреста постраждалим (Het Lijden van Onschuldigen [Страждання невинних]. 1919. № 66а].

Останній (70-й) номер вийшов у світ 15 січня 1920 р.

Література: Блавацький С. Періодика українських пресових бюро Європи романо-германськими мовами доби національно-визвольних змагань // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теор. конф., Львів, 29—30 листоп. 2013 р. Львів, 2013. С. 111.

Архівні джерела: Історичний Архів УГКЦ (Рим, Італія). Фонд Архів уряду ЗУНР. (Файл) Арк. 336/VI. Арк. 11—19: «Propagande economique, faite aux Pays-Bas et en Belgique, en 1919: Mission Diplomatique Extraordinaire de l'Ukraine aux Pays-Bas et en Belgique. La Haye. 1919. Déc. 15».

С. Блавацький

2770

REVUE DE PRESSE DE LA MISSION UKRAINIENNE POUR LES PRISONNIERS DE GUERRE EN ITALIE. — № 1. 1919, Oct.

Ред.: не подано. — **Roma, 1919:** [Видас Українське пресове бюро при Надзвичайній дипломатичній місії УНР в Італії]. *Адр. адм.:* Rome, Grand Hotel.

Вийшло: 1919 — № 1—12; *Ф.* 30×20 см; *Обс.* 3—1 с.

Наявність у фонді: **ІА УГКЦ:** 1919 — № 8—12.

Примітки: Машинописне видання. Мова видання — французька.

Суспільно-політичне видання було створене з ініціативи Українського пресового бюро при Надзвичайній дипломатичній місії УНР в Італії і призначалося для розповсюдження серед представників пресового корпусу, провідних телеграфних агенцій Італії та українських військовополонених в Італії.

Домінантне місце на сторінках цього дайджесту зарубіжної преси надавалося оглядам української («Вперед», «Известия») та італійської («L'Idea Nazionale», «Il Tempo», «La Stampa», «Don Chichotto», «Il Popolo d'Italia», «Avanti») преси стосовно актуальної української і східноєвропейської проблематики 1919 р., зокрема воєнно-політичної ситуації та суспільно-політичного статус-кво у Східноєвропейському регіоні (перш за все на етнічних українських теренах).

Література: Соловійова В. В. Українська дипломатія у країнах Центральної Європи 1917—1920 рр.: монографія. Донецьк, 2004. С. 119.

С. Блавацький

2771

SZTANDAR KOMUNIZMU: Tygodnik poświęcony sprawom ruchu komunistycznego. Organ Sekcji Polskiej przy Federacji Grup Zagranicznych Komunistycznej Partii (bolszewików) Ukrainy (1919 № 1, 2). — R. I. № 1. 1919, 28 czerwca.

Редакція: Feliks Kon, Bolesław Szacki. — **Kijów, 1919:** Drukarnia Sowiecka, Kreszczatyk, 38. *Адр. ред.:* Kijów, Kreszczatyk, 38.

Вийшло: 1919 — R. I № 1, 2, 3/4; *Ф.* 27×17,5 см; *Обс.* 32 с.; *Сена* [Ц. номера] w Kijowie 3 г.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — R. I № 2; **РНБ:** 1919 — R. I № 2.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Proletariusze wszystkich krajów, łączcie się!» [«Пролетарі всіх країн, єднайтеся!»] та «Nasz sztandar płynie po nad trony!» [«Наш прапор майорить понад тронами!»]. Мова видання — польська.

Газету «Sztandar Komunizmu» видавали польські комуністи на чолі з Феліксом Коном — спочатку в Харкові як орган харківської групи Комуністичної робітничої партії Польщі, згодом — у Києві з новою нумерацією чисел. Зі створенням Закордонного відділу ЦК КП(б)У, до організації якого був причетний Ф. Кон, газета почала виходити як тижневик і висвітлювала діяльність Польської секції при Федерації закордонних груп КП(б)У.

На шпальтах видання домінували статті про світову революцію та боротьбу проти імперіалізму, революційний рух у Франції, участь жінок у проле-

тарському русі, перспективи завершення війни та економічне становище Польщі.

Серед авторів газети були: А. Балабанова, С. Вітовський, А. Йоффе, Фелікс Кон, В. Кряжин, Д. Мануїльський, Болеслав Шацький.

Останній (3/4-й) номер датовано 2 серпня 1919 р.
Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 1. С. 144; Газети України 1917—1920 років... С. 254.

Література: Daszkiewicz J. Prasa polska na Ukrainie Radzieckiej: zarys historyczno-bibliograficzny // Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego. 1966. Т. 5. № 2. С. 131, 132; Ślisz A. Prasa polska w Rosji w dobie wojny i rewolucji (1915—1919). Warszawa, 1968. С. 512.

В. Габор

2772

TÉLÉGRAMMES. — An. I. № 3. 1919, 10 Mars.

Ред.: не зазначено. — **Odessa, 1919:** Imprimerie [Друк.] Française, 22, Rue Konnaya.

Вийшло: 1919 — An. I № 3; Ф. 42×36 см; Обс. 1 с.

Наявність у фонді: **BDIC:** 1919 — An. I № 3.

Примітки: Телеграми виходили як додаток до газети «France = Франция» (див. № 2754). Мова видання — французька (№ 3).

Пріоритетне місце на сторінках інформаційного бюлетеня займали оперативні повідомлення, замітки про хроніку подій у країнах далекого та близького зарубіжжя на початку 1919 р., що висвітлювалася як позарубриково, так і рубриковано за географічним критерієм п. н.: «Belgique», «Angleterre», «Amérique», «Roumanie», «Italie», «Pologne», «Hongrie». У добірці новин домінували повідомлення про початок, перебіг, порядок денний роботи Паризької мирної конференції 1919—1920 рр., міжнародні відносини між країнами—членами Антанти та Четвертого союзу після завершення Першої світової війни, відбудову та розвиток транспортної інфраструктури в західноєвропейському регіоні тощо.

С. Блавацький

2773*

THE HERALD. — № 1. 1919.

Editor-in-Chief [Голов. ред.] Є. Бачинський. — **Geneva, 1919—1920:** Published by the Swiss-Ukrainian Chamber of Commerce [Видає Українсько-швейцарська торгівельна палата].

Вийшло: 1919 — № 1, [?], 1920 — [?].

Примітки: Мова видання — англійська. Контент журналу дублювався французькою та

українською мовами: паралельно окремими виданнями виходили часописи п. н. «Вістник» (див. № 2035) і «Le Messenger» (див. № 2761).

Спеціалізований суспільно-економічний часопис був створений з ініціативи Українсько-Швейцарської торговельної палати, заснованої П. Чижевським 1919 р. у Женеві. Мета журналу, анонсована видавцем, — слугувати покращенню розвитку торговельних відносин між Україною і Швейцарією та інформувати всі зацікавлені кола цих обох країн, так само, як і закордон, про ресурси України і т. д.». Фінансування видавання цього пресодруку реалізовувалося: 1) передплатою; 2) комерційними оголошеннями, рекламою; 3) субвенціями Українсько-Швейцарської торгової палати, а також всіма зацікавленими сторонами.

Бібліографія: The Batchinsky Collection. Carleton University Library: Finding Aid / Prepared by J. S. Jaworsky, and O. S. A. Szkabarnicki; Edited by J. Palin. Edmonton, 1995. Р. 4.

Література: Projet de statuts de la Chambre de Commerce Ukraino-Suisse à Geneve // L'Ukraine. Lausanne, 1919. № 94. Р. 3; Blavatsky S. The Ukrainian English-language press in the Swiss Confederation (1915—1931) // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2017. Вип. 7(25). С. 13.

С. Блавацький

2774

THE SOUTH RUSSIAN NEWS. — № 1. 1919, 22 Oct. (4 Nov.).

Editor [Ред.] N. K. Klimenko. — **Odessa, 1919—1920:** Publishers [Вид.]: The Russian Culture Printing Co. [Друкарська компанія «Російська культура»] (1919 № 1); The Russian Culture [Російська Культура] (1919 № 2 — 1920). Printing Office [Друк.] «Griaduchi Dien» (1919 № 4, 5). *Editor's Office* [Адм. ред.]: Odessa, Pushkinskaiia, 11 (1919 № 4, 7, 1920 № 11, 14).

Вийшло: 1919 — № 1—9, 1920 — № 10—14; Ф. 34×30 см; Обс. 2—4 с.; Price [Ц. номери] 1 penny (1919 № 1—4), 5 roubles (1919 № 5 — 1920).

Наявність у фонді: **BDIC:** 1919 — № 7, 9, 1920 — № 11, 14; **BL:** 1919 — № 1—9, 1920 — № 10—14.

Примітки: Періодичність виходу: раз на тиждень (1920). Мова видання — англійська.

Громадсько-політична газета була заснована з ініціативи представників Добровольчої армії в Одесі, зокрема капітана М. К. Клименка, у зв'язку із перебуванням на півдні України (зокрема в Одесі) британсько-французької військової ескадри. На сторінках видання вміщено низку відозв, закликів та звернень агітаційно-пропагандистського та апологетичного змісту, в яких простежувалося схвалення іноземної інтервенції в Росію упродовж 1918—

1920 рр., зокрема діяльності британської військової місії в Одесі та Севастополі, діяльності міністра війни Великобританії — У. Черчилля та інших функціонерів британського уряду того періоду і т. ін.

У висвітленні суспільно-політичної проблематики редакція зосереджувала увагу на відновленні територіальної цілісності колишньої Російської імперії (To our English friends [До наших англійських друзів]. 1919. № 5), національно-визвольних прагнень українського народу, розвінчуванні прийомів та політики більшовицького режиму в Україні та Росії наприкінці 1919 р. — на початку 1920 р. (Shapeka. Questions of the moment [Шапека. Питання моменту]. 1919. № 7), зокрема на роботі Надзвичайної комісії НКВС та відповідно політичних жертвах більшовицького режиму (The Horrors of the Tchresvytchaikas [Жахіття «Чрезвычайок»]. 1919. № 4). На сторінках видання у серії повідомлень, заміток широко висвітлювалася оперативна хроніка воєнно-політичних подій на Півдні Росії того періоду.

Окрема увага приділялася відображенню соціально-економічної проблематики, зокрема комерційній діяльності іноземців в Одесі: британців, французів, італійців та головно греків, постачанню продуктів першої необхідності та промислових товарів для населення.

Помітне місце у виданні займала міжнародна подієвість, зокрема зарубіжна хроніка: перебіг Паризької мирної конференції 1919—1920 рр., внутрішньополітичний стан у Великобританії та зовнішня політика уряду України, функціонування численних британських військових місій у різних регіонах світу, зокрема у Східній Європі, суспільно-політична та соціально-економічна ситуації у Веймарській Республіці тощо.

Авторами видання були головно російські військовики — представники Добровольчої армії генерала А. Денікіна в Одесі: капітан М. К. Клименко, полковник Г. Лукін, Шапека, К. П. Шумський та ін.

Припинення виходу газети було зумовлене воєнно-політичними обставинами початку 1920 р. Останній (14-й) номер датовано 1 лютого (19 січ.) 1920 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 88.

Електронні джерела: Blavatsky S. The English-language press in Ukraine (1919—1920): A case study of the «South Russian News». URL: https://www.researchgate.net/publication/316548272_The_English-language_press_in_Ukraine_1919-1920_A_case_study_of_the_South-Russian_News.

С. Блавацький

THE UKRAINE: Weekly bulletin. — Vol. I. № 1. 1919, 5 July.

Ред.: не подано. — **London, 1919—1920:** Published by The Ukrainian Press Bureau in London [Будає Українське пресове бюро в Лондоні]. *Print.* [Друк.] The Chancery Lane Press. *Адр. ред.:* London, 38, Cursitor Street, E. C. 4.

Вийшло: 1919 — Vol. I № 1—26, 1920 — Vol. II № 27—32, 33/34, 35; *Ф.* 33×22 см; *Обс.* 4—8 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1919 — Vol. I № 1, 2, 4—26, 1920 — Vol. II № 27—30; **БДІС:** 1919 — Vol. I № 1—26, 1920 — Vol. II № 27—35; **БЛ:** 1919 — Vol. I № 1—26, 1920 — Vol. II № 27—35.

Примітки: Періодичність виходу — раз на тиждень. У 1920 р. нумерація чисел — валова. Мова видання — англійська.

Ініціатором створення «The Ukraine» стала спеціальна дипломатична місія (делегатія) УНР у Сполученому Королівстві, яка функціонувала у Лондоні впродовж 1919—1921 рр. При ній було створено Українське пресове бюро, в штаті якого працювало шість осіб. Фундатором та організатором видавання бюлетеня став Микола Стаховський, лікар за фахом, видавець і дипломат. Мета випуску бюлетеня полягала у «наданні громадськості цієї країни [Великобританії] достовірної інформації щодо України» (Foreword [Вступне слово]. 1919. № 1).

Упродовж усього часу функціонування видання редакція здійснювала роботу в декількох напрямках. Ключове місце у редакційній політиці відводилось оприлюдненню офіційних документів, зокрема дипломатичних повідомлень: заяв, нот протесту щодо засудження дій інтервентів у Наддніпрянській Україні та Галичині, декларацій та дипломатичних комюніке, присвячених перебігу багатосторонніх переговорів та результатам Паризької мирної конференції 1919 р., листів-звернень щодо українського питання, маніфестів та прокламацій Директорії УНР під проводом С. Петлюри.

У бюлетені інколи друкувалася офіційна інформація про ротації в уряді та діяльність різних органів влади УНР: призначення нового міністра закордонних справ, обрання прем'єр-міністра І. Мазепи, створення першої Державної Ради.

Ще одним пріоритетом роботи редакції було оприлюднення матеріалів про діяльність спеціальної української делегації у Лондоні (The Ukraine and the League of Nations [Україна і Ліга Націй]. 1919. № 19) та дипломатичних місій УНР в різних країнах Європи

(Koushnir M. Germany and Eastern Europe [Кушнір М. Німеччина і Східна Європа]. 1920. № 30), спрямованих на визнання незалежності УНР країнами — членами Антанти, встановлення дипломатичних відносин між Україною та Великою Британією. Редакція публікувала листи, звернення українських та іноземних організацій щодо визнання української незалежності на міжнародній арені та обстоювання українських національних інтересів (The Voice of Three Million Americans [Голос трьох мільйонів американців]. 1919. № 12). У виданні друкувалися листи, звернення, звіти про виступи різних дипломатів, державних та громадських діячів, які висловлювали моральну підтримку українцям (An Expression of Esteem: Georg Branders' Letter [Висловлення пошани: Лист Георга Брандерса]. 1920. № 28; An American on the Ukraine: Congressman Hamill's Lecture [Американець про Україну: лекція конгресмена Хамілла]. 1920. № 29).

Редакція активно пропагувала українські національні інтереси на міжнародній арені, не тільки інформуючи європейську громадськість про стан справ в Україні й публікуючи офіційні повідомлення, а й коментуючи висловлювання провідних державних діячів щодо українського питання. В окремих матеріалах обґрунтовується суверенітет України та її територіальна цілісність, обстоюється міжнародне визнання УНР та Галичини ключовими геополітичними суб'єктами в Європі (Great Britain's Special Duty Towards the Ukraine [Спеціальний обов'язок Великобританії щодо України]. 1919. № 7; French Policy Towards the Ukraine [Французька політика стосовно України]; The Betrayal of the Ukraine: An Italian view [Зрада України: італійський погляд]. 1919. № 8).

У низці матеріалів рефреном звучить теза про економічну доцільність налагодження експортно-імпортних операцій між європейськими державами та Україною.

Редакція приділяла багато уваги налагодженню добросусідських відносин між Україною та її сусідами — Польщею і Румунією (The Ukraine and Roumania [Україна та Румунія]. 1919. № 15; Agreement between the Ukraine and Poland [Угода між Україною і Польщею]. 1920. № 29). Суттєву увагу в пресодруці звернено на діяльність антибільшовицького союзу східноєвропейських держав на міжнародній арені (The Bloc against Bolshevism [Блок проти більшовизму]. 1919. № 12).

У бюлетені висвітлювалася оперативна хроніка подій, зокрема бойові зіткнення між Армією УНР під керівництвом С. Петлюри та більшовицькими

військами на Наддніпрянщині (Ukraine v. Bolsheviks [Україна проти більшовиків]. 1919. № 4; How the Bolsheviks lost Kiev [Як більшовики втратили Київ]. 1919. № 11), санітарно-епідеміологічна ситуація в Україні, зокрема поширення тифу серед цивільного населення та в українській армії (Meeting of the Subcommittee of the League of Nations Union [Зустріч підкомітету Союзу Ліги Націй]. 1920. № 33/34).

У низці матеріалів знайшли відображення окупація Наддніпрянської України Добровольчою армією генерала А. Денікіна та конфлікт між військами УНР і Збройними силами Півдня Росії (The Vitality of the Ukrainian Army [Життєздатність української армії]. 1920. № 31).

У низці матеріалів аналізувалася перспектива українсько-російських стосунків (Who or What is the Russian Government? [Хто чи що є російський уряд?]. 1919. № 19).

У виданні всебічно висвітлювалася ситуація в Галичині, зокрема, подавались офіційні повідомлення про перебіг війни між УГА та польською армією, переслідування українців польською окупаційною владою (Persecution of Ukrainians in Galicia, Polish Rule in Galicia [Переслідування українців у Галичині, польське правління в Галичині]. 1919. № 2; Dr. Michael Lozynsky. Polish Rule in Galicia [Д-р Михайло Лозинський. Польське правління в Галичині]. 1919. № 12).

Редакція приділяла увагу проблемам міжнаціональних відносин в Україні, зокрема між українцями та євреями (The Ukraine and the Jews, Official Declaration against Pogroms, The Acid Test [Україна та євреї, офіційна декларація проти погромів, вирішальне випробування]. 1919. № 5; Bolsheviks promote pogroms in the Ukraine [Більшовики сприяють погромам в Україні]. 1919. № 10). У газеті вміщено допис відомого українського політичного та громадського діяча єврейського походження А. Марголіна щодо перспектив українсько-єврейських стосунків (The Jews in the Ukraine: By a Ukrainian Jew [Євреї в Україні: Від українського єврея]. 1919. № 8). У цьому ж номері вміщено статтю про національну автономію для українських євреїв (National Autonomy for the Ukrainian Jews [Національна автономія для українських євреїв]), інтерв'ю із президентом Надзвичайної дипломатичної місії УНР на Паризькій мирній конференції Г. Сидоренком («The Jewish Question in the Ukraine» [«Українське питання в Україні»]) та матеріал щодо ролі і значення єврейської меншини в УНР («The Causes of the Jewish Pogroms» [«Причини єврейських погромів»]).

Видання вело систематичну роботу зі спростування неправдивих повідомлень польської та російської сторін у європейській періодиці щодо ситуації у Галичині та на Наддніпрянщині (False News Concerning the Ukraine [Фальшиві новини про Україну]. 1919. № 15; Galicians and Denikin [Галичани та Денікін]. 1919. № 22).

У бюлетені вмішувалися передруки із закордонних видань (здебільшого — франкомовних), присвячені українській проблематиці: українсько-єврейським стосункам, інтерв'ю із тогочасними відомими політичними діячами України, зокрема С. Петлюрою (A Frenchman's Account of his First Interview with Petloura [Звіт француза про його перше інтерв'ю із Петлюрою]. 1919. № 23), ставлення видатних військових полководців до українського питання (Ukraine Independence and Allied Necessity [Незалежність України та союзницька необхідність]. 1919. № 5), політичній ситуації в Україні (Bolshevism and the Ukraine [Більшовизм та Україна]. 1919. № 6).

У виданні друкувалися матеріали пізнавального змісту про Україну (Shoulguin A. The Land and The People of the Ukraine [Шульгин О. Країна та народ України]. 1919. № 5, 6; The Ukrainian National Anthem [Український національний гімн]. 1919. № 11), статті історичної тематики (The Treaty of Pereyaslav [Переяславська угода]. 1919. № 13; Spreading the Light: Relations Between France and the Ukraine in the Past [Проливаючи світло: відносини між Францією та Україною у минулому]. 1920. № 28), хроніка державотворчих і політичних процесів в Україні впродовж 1917—1920 рр., матеріали про українську культуру, зокрема перспективи приходу британського кінематографа в Україну (The British Film Industry in the Ukraine [Британська індустрія фільмів в Україні]. 1920. № 35). У бюлетені вміщено серію статей про гастролі Української республіканської капели в Лондоні та інших західноєвропейських столицях.

У виданні регулярно вмішувалися передруки з інших європейських пресодруків: матеріали голландського професора Дж. Ф. Нермейджека із «Der Telegraaf» (The Ukraine and Denikin [Україна і Денікін]. 1919. № 21; Galicia and the Ukraine [Галичина та Україна]. 1919. № 22), французької газети «L'Eclair» (The Ukrainian problem [Українська проблема]. 1920. № 31).

На сторінках бюлетеня друкувалися літературні твори, зокрема поезія Т. Шевченка: (Legacy [Заповіт]. 1919. № 25/26) у перекладі П. Селвера із його «Антології сучасної слов'янської літератури»; (Not Ours, Though our Land [На рідній, та не своїй землі].

1920. № 27) у перекладі Е. Л. Войнич із збірки «Six Lyrics». У виданні вміщено уривок із повісті М. Гоголя «Тарас Бульба» у перекладі М. Дент (Extract from Taras Bulba [Витяг із Тараса Бульби]. 1920. № 25/26).

Рубрикація упродовж функціонування часопису була такою: «Military Intelligence» [«Військова розвідка»] (зведення військової розвідки УНР щодо перебігу війни в Україні) і згодом перейменована на «The Military Situation» [«Військова ситуація»] (зведення із фронтів бойових дій на Наддніпрянщині та в Галичині); «Official Documents» [«Офіційні документи»] (ноти, комюніке); «Polish Rule in East Galicia» [«Польське правління у Східній Галичині»] (польська політика в окупованій Галичині); «Erratum» [«Помилки»] (про виправлення друкарських помилок і неточностей у поданні інформації).

Від грудня 1919 р. до лютого 1920 р. бюлетень мав у Києві власкора. Як колумніст із виданням співпрацював кореспондент «The Manchester Guardian» Джозеф Маргулайз.

У тижневику вміщено оголошення про вихід першого номера української франкомовної газети в Парижі — «France et Ukraine» (France and the Ukraine: A new periodical [France et Ukraine: нове періодичне видання]. 1920. № 29).

Ключовими жанрами у виданні були інформаційні (замітки) та аналітичні (звернення, листи, огляди, статті).

Для обґрунтування ідей української державності з наочною метою у виданні часто вмішувалася етнографічна карта Української Держави доби Гетьманату П. Скоропадського (1919. № 11, 17, 19, 20, 25/26).

На початку 1920 р. місія прийняла рішення видавати бюлетень не один раз, а двічі на тиждень, однак ці плани не здійснилися. Через фінансові труднощі спеціальна дипломатична місія УНР у Великобританії ухвалила рішення припинити функціонування Українського пресового бюро ще задовго до свого переїзду з Лондона до Парижа, а вся релевантна інформація щодо української проблематики мала оприлюднюватися за сприяння британських журналістів. Радники місії М. Меленевський та Я. Олесницький запевнили міністра закордонних справ УНР, окрім заощадження коштів, це також зніме підозри британського уряду, нібито українці ведуть активну пропаганду своєї справи у Великобританії. У номері від 7 лютого 1920 р. редакція оголосила, що видання бюлетеня незабаром припиняється (To our readers [До наших читачів]. 1920. № 32).

Останній (35-й) номер вийшов друком 28 лютого 1920 р.

Бібліографія: Пеленський С.-Ю. Бібліографія української бібліографії. Ucrainica в західно-європейських мовах: вибр. бібліогр. Едмонтон, 1990. С. 11.

Література: Saunders D. Britain and the Ukrainian question (1912—1920) // English Historical Review. 1988. № 103. Р. 67; Khoroshilova Y. British and American Relations with independent Ukraine in 1917—1921 and 1991—1994. Ph.D. thesis [Unpublished manuscript]. London, 2001. Р. 71, 72; Сидоренко Н. Витоки інформаційних зв'язків між Україною і Великою Британією на початку ХХ століття // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Львів, 2001. Вип. 9. С. 81; Сидоренко Н. Друковане слово як духовний сполучник (українські інформаційні бюлетені та листки на терені Великої Британії у ХХ столітті) // Образ. Київ, 2007. Вип. 5. С. 87; Блавацький С. Періодика українських пресових бюро Європи романо-германськими мовами доби національно-визвольних змагань // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 29—30 листоп. 2013 р. Львів, 2013. С. 116, 117; Блавацький С. Українська англomовна періодика Європи (1919—1923 рр.): транснаціональний компаративний аналіз // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2014. Вип. 4(22). С. 39—41; Блавацький С. Фреймінг єврейських погромів на українських теренах крізь призму української іншомовної преси в Європі (1919—1920 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2019. Вип. 9(27). С. 94—96, 99—102, 105—112.

Електронні джерела: «The Ukraine» — a weekly bulletin of the diplomatic mission of The Ukrainian People's Republic (UNR) in London. URL: www.ukrainiansintheuk.info/eng/01/ukrainebull-e.htm.

С. Блавацький

2776

UFFICIO UCRAINO DELLA STAMPA. — Ann. 1. № 1. 1919, 14 agosto.

Gerente respons. [Відп. випуск. ред.] Pio Borani (1919 № 1, 2, 6—59), Bio Borani (1919 № 4, 5). — **Roma, 1919—1920:** [Видає Українське пресове бюро в Римі]. *Адр. ред. і адм.:* 163 via Torino (1919 № 1—50), 6 Corso d'Italia, Roma (1919 № 51—59).

Вийшло: 1919 — An. 1 № 1—42, 1920 — An. 1 № 43—59; Ф. 33×22 см; Обс. 1 с., 2 с.

Наявність у фонді: CUL: 1919 — An. 1 № 1—4, 6, 8—42, 1920 — Ann. 1 № 43—57, 59.

Примітки: Редактор бюлетеня — Євген Онацький. Машинописне видання. Від № 12 — повідомлення нумеровані (загалом 314). Мова видання — італійська.

Бюлетень був створений з ініціативи Українського пресового бюро Надзвичайної дипломатичної місії

УНР в Італії з метою «підвищення обізнаності про Україну, яка працює і виробляє, Україну, яка прагне стати важливим чинником людського прогресу, Україну, яка є насправді» (Mira, insomma... [Коротко, ставимо за мету...]. 1919. № 1). Ключову роль у появі видання відіграли Євген Онацький та Михайло Єреміїв (керівник бюро). Вихід бюлетеня став можливий і внаслідок активного сприяння Українського Центрального Комітету в Римі, повідомлення та інформації якого редакція анонсувала переддрукувати та оприлюднювати на своїх шпальтах (Il bolletino... [Бюлетень...]. 1919. № 1).

Пріоритетне місце на сторінках бюлетеня відводилось висвітленню оперативної хроніки подій на Наддніпрянщині та в Галичині 1919—1920 рр., зокрема національно-визвольних змагань українців під керівництвом С. Петлюри та Є. Петрушевича. Редакція систематично й послідовно відстежувала оперативні повідомлення з фронтів бойових дій між військами Директорії та Добровольчою армією А. Денікіна, рух опору денікінським військам в Україні та всебічно висвітлювала українсько-більшовицьку війну. У редакційному фокусі також перебувала війна за Східну Галичину між УГА та армією Речі Посполитої. Окрема увага приділялася розкриттю суспільно-політичної ситуації на Північному Кавказі, зокрема на Кубані.

На сторінках бюлетеня регулярно вміщувалися передруки офіційних документів, як-от нот різних дипломатичних делегацій Директорії, адресованих учасникам мирної конференції у Парижі. У полі зору редакції були й дипломатичні відносини УНР й ЗУНР, зокрема зовнішні зносини з Італією, Іспанією, Румунією, Ватиканом, Францією, Великобританією, Данією, Бельгією, Польщею.

У полі зору редакції перебувала діяльність представників уряду Директорії на Паризькій мирній конференції 1919 р. та спеціальних дипломатичних місій УНР у різних європейських країнах, зокрема Надзвичайної дипломатичної місії УНР під керівництвом Д. Антоновича в Італії (Fra il capo della Missione diplomatica Ucraina in Italia... [Від керівника української дипломатичної місії в Італії...]. 1919. № 26). У редакційному фокусі перебувала ситуація з українськими військовополоненими в італійських та німецьких таборах (Prossima liberazione dei prigionieri Ucraini in Italia [Наступне звільнення українських полонених в Італії]. 1919. № 8; Protesta di prigionieri Ucraini in Germania [Протест українських в'язнів у Німеччині]. 1919. № 9).

Вагоме місце на сторінках видання відводилось висвітленню міжнародної діяльності українських громадських організацій за кордоном: Ліги українських жінок, Українського Червоного Хреста за кордоном (*La Croce Rossa Ucraina in Italia* [Український Червоний Хрест у Італії]. 1919. № 17), Ліги українських ветеранів у США та ін.

Редакція приділяла багато уваги культурно-просвітницькій діяльності українських організацій в Італії, зокрема Українського Центрального Комітету в Римі та Української республіканської капели під керівництвом О. Кошиця (*Conferenza pro Ucraina* [Конференція про Україну]. 1919. № 3; *Un corso di lingua Ucraina a Roma* [Курс української мови в Римі]. 1919. № 16; *Il «Coro Nazionale Ucraino» in Italia* [«Український національний хор» в Італії]. 1919. № 17). На сторінках видання вмішувалися пізнавальні матеріали про Україну, її географію, топоніміку, історію, культуру та мистецтво.

У бюлетені висвітлювалися тогочасний стан української економіки, курс та перспективи української валюти, розвиток кооперативного руху в Україні та репрезентація українських кооперативних товариств за кордоном (*La cooperazione Ucraina...* [Українська кооперація...]. 1920. № 53), налагодження двосторонніх торгово-економічних відносин між Україною та західноєвропейськими державами.

У вибірці інформації домінували оперативні повідомлення Українських пресових бюро у Берні, Відні, Варшаві, Парижі, Празі, Копенгагені та огляди українських видань («Вперед», «Шлях», «Воля»).

У роботі над бюлетенем брали участь Іван Грищенко, Раїса Норляндер (під псевд. Таїса Бельмен, Млада Липовецька), Всеволод Християн Шебедев та італійський журналіст Антоніо Пескарцолі.

Останній (59-й) номер датовано 16 березня 1920 р.

Бібліографія: The Batchinsky Collection. Carleton University Library: Finding Aid / Prepared by J. S. Jaworsky, and O. S. A. Szkabarnicki; Edited by J. Palin. Edmonton, 1995. P. 66.

Література: Підручний П., о. Сторінками української преси в Італії // До Світла: Християнський часопис українців в Італії. Рим, 2002. № 10(12). С. 20; Соловійова В. В. Українська дипломатія у країнах Центральної Європи 1917—1920 рр.: монографія. Донецьк, 2004. С. 119; Блавацький С. Українська італомовна періодика Італії міжвоєнного періоду (1918—1939 рр.): генеза, формування і функціонування // Наукові Записки Інституту журналістики. Київ, 2014. Т. 6. С. 355—362.

Електронні джерела: К. Л. Константиненко. Липовецька Млада // Енциклопедія Сучасної України: електронна

версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=54755.

С. Блавацький

2777

UKRAINE: Wochenschrift des Ukrainischen Pressbureaus in Budapest. — Erscheint in Budapest einmal wöchentlich. Jg. 1. No. 1/2. 1919, 30 September.

Verantwortlicher Redakteur [Відп. ред.] A. Bacsinsky. — **Budapest, 1919:** Verlag [Вид-во] des ukrainischen Pressbureaus. Druck [Друк] der Ungarländischen Baptisten Druckerei, Budapest, VII., Hársfa-utca, 33. *Адп. ред., адм. та експ.:* Budapest, IV Bezirk, Hotel Dunapalota, Mária Valéria-utca, 14.

Вийшло: 1919 — Jg. 1 No. 1/2, 3, 4; Ф. 29×21 см; *Обс.* 12 с. (1919 No. 3, 4), 16 с. (1919 No. 1/2); *Передпл.:* monatlich [місячно] 4 Kronen. *Preis* [Ц. номера] 1 Krone, Doppelnummer 2 Kronen.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1919 — Jg. 1 No. 1/2, 3, 4.

Примітки: Мова видання — німецька.

У вступній статті редакція пояснювала започаткування українського друкованого органу необхідністю ознайомити угорський народ з його етнічним сусідом, який в результаті світової війни отримав можливість політично відновити свою державність. Оскільки не вдалося реалізувати вихід часопису угорською мовою, планувалося подавати цією мовою найважливіші матеріали (*Die Redaktion der «Ukraine». An unsere Leser! [До наших читачів!]. No. 1/2.*

Хоча Надзвичайна дипломатична місія УНР в Угорщині почала працювати у лютому 1919 р., одразу створивши пресбюро для інформування угорського загалу про українське питання, випуск часопису затримався до кінця вересня, що було зумовлено низкою зовнішніх причин, серед яких — обмеження громадянських свобод та суворя цензура румунської окупаційної влади (дипломатична місія працювала в умовах політичної нестабільності в Угорщині, де впродовж серпня—грудня 1919 р. змінилося п'ять урядів, додаткові труднощі у двосторонніх контактах робили напруженими відносини УНР з Румунією, війська якої окупували Угорщину), що тривалий час не давала дозволу на друк пресового органу.

Усього вийшло чотири номери часопису, позначені роботою румунських цензорів — «білими плямами».

Для ознайомлення угорського читача з Україною Микита Шаповал (тодішній секретар дипломатичної

місії) подав концентрований аналіз міжнародного становища молодшої держави та особливостей її внутрішньої політики, охарактеризувавши перспективи розвитку економіки, базованої на багатих природних і людських ресурсах. Особливу увагу автор приділив обговоренню відносин та міждержавних інтересів з найближчими сусідами: Росією, Польщею, Угорщиною, Румунією (Sriblianskyj M. Die Ukraine und Europa [Сріблянський М. Україна та Європа]. No. 1/2).

Низка матеріалів акцентує злободенність вирішення питання незалежності України: ґрунтовна лектура «Zur Wiedergeburt der Ukraine» [«До відродження України»] (No. 3, 4) аспектувала історію України від часів Хмельниччини до 1917 р., проблематичність союзнництва у боротьбі зі спільним ворогом розглядалася у публікації «Die Ukraine und Denikin» [«Україна та Денікін»] (No. 3), актуальність суверенності України в європейському вимірі констатувалася у статті «Die Selbständigkeit der Ukraine — eine europäische Notwendigkeit» [«Самостійність України — європейська необхідність»] (No. 4).

Як реакція на публікації в європейській пресі про єврейські погроми в Україні у часописі з'явилися статті «Ukrainische Pogrome» [«Українські погроми»] (No. 1/2) та «Die Ukraine fordert eine jüdische Untersuchungskommission wegen der Pogrome» [«Україна вимагає єврейської комісії з розслідування у зв'язку з погромами»] (No. 4), у яких цю проблему було детально проаналізовано й аргументовано роз'яснено протидію українського уряду С. Петлюри антисемітським акціям в Україні, спровокованим та здійсненим чорносотенцями і більшовиками.

Економіці України присвячено ґрунтовні матеріали, зокрема, під рубрикою «Wirtschaftliche Nachrichten» [«Економічні новини»] опубліковано доповідь М. Ісаєвича «Українська кооперація» на Міжнародному кооперативному конгресі в Парижі 27 червня 1919 р. (No. 3), участь України у міжнародних торговельних відносинах висвітлювалася у статті «Import und Export der Ukraine» [«Український імпорт та експорт»] (No. 4), становлення фінансової системи молодшої держави обговорювалося в публікації «Die ukrainische Valuta» [«Українська валюта»] (No. 4). Цій же проблематиці присвячено переклад «надзвичайно цікавої» праці міністра торгівлі й промислу Івана Фещенка-Чопівського «Einige geographische und ökonomische Mitteilungen über die Ukraine» [«Кілька географічних та економічних повідомлень про

Україну»] (1919. No. 4), продовження якої очікувалося у наступному номері часопису.

Матеріали часопису здебільшого компонувалися у постійні рубрики. Так, під рубрикою «Ukrainisches Leben im Auslande» [«Українське життя за кордоном»] вміщувалися статті про діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Будапешті (Eine ukrainische aussenordentliche diplomatische Mission in Budapest [Українська Надзвичайна дипломатична місія в Будапешті]. No. 1/2; Aufdeckung eines kommunistischen Anschlages gegen die Budapester ukrainische Mission [Розкриття комуністичного замаху проти будапештської української місії]. No. 4), європейські гастролі капели О. Кошиця (Tourné des ukrainisch-respublikanischen A-capelia-Chors [Турне української республіканської капели]. No. 1/2), життя української діаспори (Die Ukrainer in den Vereinigten Staaten verlangen die Anerkennung der neuen Republik [Українці США вимагають визнання нової республіки]. No. 3; Organisation der im fernen Osten lebenden Ukrainer [Організація українців Далекого Сходу]. No. 4).

Під рубрикою «Ukrainische Chronik» [«Українська хроніка»] висвітлювалися різноаспектні події з теренів Великої України і Східної Галичини, під рубрикою «Wochenrundschaу» [«Тижневий огляд»] вміщувався огляд публікацій європейських та українських закордонних видань про найбільш важливі події у житті України. Зокрема, у матеріалах цих рубрик подавалися посилання на віденську «Волю», французькі «Echo de Paris» та «France Libre», польські «Nowa Reforma» і «Gazeta Polska», швейцарську «Neue Züricher Zeitung» та ін. Публікації цих рубрик підписані криптонімами.

Останній (4-й) номер датовано 4 листопада 1919 р.

У своїх спогадах Микола Галаган, тодішній голова Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині, зазначив, що після румунської окупації Українське пресове бюро в Будапешті ще тривалий час випускало свої бюлетені, які розсилалися також до угорських пресових органів для інформування про українське питання та події в Україні.

Література: Нові часописи // Український Прапор. Відень, 1919. Ч. 18; Галаган М. З моїх споминів (1880—1920 рр.). Київ: Темпора, 2005. С. 464, 465; Матяш І. Б., Мушка Ю. Ю. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині (1919—1924 рр.) // Український історичний журнал. 2006. No. 1. С. 117, 121, 122.

Електронні джерела: Дипломатичні представництва УНР у країнах Західної Європи (1918—1921 рр.). URL: <http://histua.com/problemi-vivchennya-ukrainskoi-revoljucii/>

2778

UKRAINISCHER PRESSEDIENST. — № 1. 1919, 14 März.

Ред.: не подано. — **Berlin, 1919—1921:** [Видає Українська пресо́ва служба у Берліні]. *Адр. ред. і адм.:* 12 Wilmersdorf Hohenzollerndamm, Berlin.

Вийшло: 1919 — № 1—192, 1920 — № 193—300, 1921 — № 301—315; *Ф.* [30×22 см]; *Обс.* 1 с.

Наявність у фонді: **CUL:** 1919 — № 2—192, 1920 — № 196—300, 1921 — № 301—315; **HL:** 1919 — № 1—192, 1920 — № 194—300, 1921 — № 301—306.

Примітки: Мімеографічне (рототипне) видання. Мова — німецька.

Бюлетень створений з ініціативи Української пресо́вої служби для систематичного відстеження реакцій української та головно західноєвропейської преси на резонансні події та явища в Галичині і на Наддніпрянщині. У добірці інформацій 1919—1920 рр. переважали оперативні повідомлення про розгляд українського питання на порядку денному Паризької мирної конференції, роботу дипломатичних місій, зовнішньополітичну торгово-економічну діяльність УНР у західноєвропейських країнах, дипломатичну діяльність делегацій західних держав в Україні.

У полі зору редакції перебували воєнні дії між військом Директорії УНР та більшовицькою армією в Наддніпрянській Україні та єврейські погроми.

В оперативній хроніці подій 1921 р. домінувала інформація про рух опору українського селянства на Наддніпрянщині проти більшовицької влади, створення комнезамів та масовий голод в Україні.

На редакційному порядку денному перебували проблеми перебудови українського сільського господарства у післявоєнний період із залученням західноєвропейських капіталовкладень.

Ключовими каналами передання інформації у бюлетені 1919—1920 рр. були радіограми.

Останній (315-й) номер вийшов у лютому 1921 р. *Бібліографія:* The Batchinsky Collection. Carleton University Library: Finding Aid / Prepared by J. S. Jaworsky, and O. S. A. Szkabarnicki; Edited by J. Palin. Edmonton, 1995. P. 66.

Література: Blavatsky S. The Ukrainian German-language press in the Weimar Republic // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2018. Вип. 8(26). С. 19, 20.

С. Блавацький

2779

UKRAINISCHER PRESSEDIENST: Wirtschaftliche Nachrichten. — № 1. 1919, [лип.].

Ред.: не подано. — **Berlin, 1919—1920:** [Видає] Ukrainische Pressedienst. Kurfürstenstrasse, 102.

Вийшло: 1919 — № 1—6, 1920 — № 7, 8; *Обс.* 5 с., 4 с. (1919 № 1, 2, 1920 № 7, 8), 1 с. (1919 № 3—6).

Наявність у фонді: **HL:** 1919 — № 1—6, 1920 — № 7, 8.

Примітки: Машинописне видання (надруковано на мімеографі). Періодичність виходу — раз на місяць. Мова видання — німецька.

Спеціалізований інформаційний бюлетень економічного спрямування видавався Українською пресо́вою службою при Посольстві УНР у Німеччині для вузької цільової аудиторії — працівників преси і телеграфних агентств — та розповсюджувався в обмеженій кількості примірників. Вірогідно, що певну роль у виході цього видання у світ відіграв Д. Донцов, очільник Української пресо́вої служби.

Ключове місце в контенті бюлетеня займала хроніка подій економічного життя в Україні впродовж 1919—1920 рр.: тут подано коментовані замітки, повідомлення та аналітичні огляди про історію, процеси становлення і перспективи розвитку різних галузей української економіки.

На сторінках видання подано матеріали, що містять екскурсе у заснування, описують тогочасність та прогнозують майбутнє українського кооперативного руху — кількісно-статистичного та аналітичного змісту, зарубіжну репрезентацію вітчизняних кооперативів, зокрема про участь представників цих організацій у Паризькій кооперативній конференції у червні 1919 р.

Помітна увага приділялася висвітленню розвитку українського сільського господарства. У виданні вміщено статистичні відомості та аналітичний матеріал про стан посівних площ у різних регіонах України, показники врожайності, валовий збір врожаю зернових культур за 1909—1913 рр., важливість українського зерна для задоволення продовольчих потреб західноєвропейських країн тощо. У бюлетені широко висвітлювалися довоєнні та післявоєнні показники виробництва, структури й експорту різних галузей українського аграрного сектора, зокрема цукрового виробництва і тваринництва (Die Viehzucht in der Ukraine [Тваринництво в Україні]. 1919. № 6).

Важливість налагодження повноцінних товарно-грошових відносин відображено в аналітичному матеріалі про українську монетарну систему, зокрема про запровадження та перспективи функціонування

національної грошової одиниці — гривні (Die Ukrainische Valuta [Українська валюта]. 1919. № 3).

Суттєвий масив матеріалів у виданні присвячений налагодженню зовнішньоторговельних відносин із зарубіжними партнерами, налагодженню взаємовигідних експортно-імпортних операцій із західноєвропейськими країнами (Von Baranowskyj Khrystopher. Vergangenheit und Zukunft der Handelsbeziehungen zwischen der Ukraine und Deutschland [Барановський Х. Минуле й майбутнє торговельних зносин між Україною та Німеччиною]. 1920. № 8), просуванню українських товарів на європейський ринок ([Festschenko-Tscherpiwsky]. Die Ukraine und der Europäische Markt [Фещенко-Чопівський. Україна та європейський ринок]. 1919. № 7), зокрема шляхом створення та розвитку двосторонніх торгових палат. Тут вміщено статтю про заснування першої такої структури в Європі — Українсько-Швейцарської торгової палати в Женеві 1919 р., подано витяги з її статуту та сформульовано ключові цілі, завдання (Die Ukrainische-Schweizerische Handelskammer in Genf [Українсько-Швейцарська торгова палата в Женеві]. 1919. № 5).

Останній (8-й) номер датовано 5 травня 1920 р.

Література: Blavatsky S. The Ukrainian German-language press in the Weimar Republic // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. Львів, 2018. Вип. 8(26). С. 21, 34, 35.

С. Блавацький

2780

UKRAJINSKÁ TISKOVÁ SLUŽBA. — 1919. Č. 1, Led.

Ред.: не подано. — **Praha, 1919—1920:** [Будає Українська пресова служба]. *Адр. ред. і адм.:* Karlova 13, Smíhov.

Вийшло: 1919 — Č. 1—313, [?], 1920 — Č. [?], 382; Ф. 28×18 см; *Обс.* 3 с., 2 с. (1919), 1 с. (1920).

Наявність у фонді: NKČR: 1920 — Č. 382; **ІА УГКЦ:** 1919 — Č. 14—19, 22—37, 39—55, 62—89, 93—125, 128—153, 158—185, 189—197, 202—218, 221—230, 232—247, 252—274, 282—313.

Примітки: Наявне ч. 14 вийшло 16 січня 1919 р. Машинопис. Мова видання — чеська.

Інформаційно-пропагандистська діяльність офіційних повноважних (як і неофіційних) представників ЗУНР на еміграції в міжвоєнній Чехословаччині розпочалася ще від 1918 р. — з часу роботи у республіці С. Смаль-Стоцького — голови Місії ЗУНР у Чехословаччині. У його листі, адресованому

Уповноваженому для справ закордонних ЗУНР С. Витвицькому, зазначено, що у 1918—1920 рр. при цій структурі функціонував афілійований «інформаційний і пресовий відділ», фінансований коштами С. Смаль-Стоцького та його соратників (С. Дністрянський, С. Кордуба).

Можна припустити, що саме С. Смаль-Стоцький доклав зусиль до випуску машинописних комунікатів чеською мовою п. н. «Ukrajinská tisková služba» Українським пресовим бюро (ця структура була афілійована із Місією ЗУНР у Чехословацькій Республіці).

З його ініціативи на початку 1919 р. названа структура почала випускати машинописні комунікати, тиражовані на мімеографі, призначені для розповсюдження серед телеграфних інформаційних агенцій і головно — агентів пресових видань Чехословаччини («Narodni Listy», «Česke Slovo»). Головна мета цієї інформаційно-пропагандистської кампанії у формі випуску щоденних комунікатів — це формування позитивного ставлення чеськомовної аудиторії до українців, української державності, а також до численних представників української еміграції в Чехословаччині післявоєнного періоду.

Змістово-тематична структура видання складалася головно з інформаційних повідомлень, хронікальних і розширених (коментованих) заміток про воєнну та суспільно-політичну, соціально-економічну, релігійну, культурно-освітню ситуацію головно в Наддністрянській та меншою мірою — у Наддніпрянській Україні впродовж 1919—1920 рр.

Домінантне місце в наповненні видання спочатку відводилося відображенню воєнно-політичної хроніки, поданню оперативних зведень із фронтів про бойові дії між Українською галицькою армією та польською армією у Східній Галичині. Тут регулярно публікувалися інформаційні повідомлення та звіти генерального штабу УГА про дислокацію та передислокацію бойових частин, переміщення лінії фронту, статистичні дані про бойові втрати з обох боків (з акцентуванням втрат польської сторони).

У комунікаті регулярно інформувалося про діяльність міжсоюзницької місії країн — членів Антанти в Кам'янці-Подільському в 1919 р., спрямовану, з одного боку, на посередництво у залагодженні польсько-українського конфлікту, а з іншого — на пошук компромісу між вищим політичним і військовим керівництвом УНР та Добровольчої армії (Білим рухом Росії) для вироблення спільної програми заходів задля протидії більшовизму.

Матеріали комунікатів повідомляли про ротації у складі уряду Директорії УНР, вищого військового командування Добровольчої армії (Збройних сил Півдня Росії), передислокацію збройних підрозділів «добровольців» на Півдні України, конфлікти локального масштабу між частинами армії Білого руху та більшовицькими формуваннями військами Директорії УНР, повстанськими загонами отамана М. Григор'єва, подавали зведення із фронтів про бойові дії між різними учасниками воєнного конфлікту на українських теренах в 1919 р., укладення військово-політичного альянсу між УНР та Польщею з метою протидії та боротьби з більшовиками 1919 р. і т. ін.

В одному із комунікатів опубліковано витяг із документа про укладення сепаратного військово-політичного альянсу між УГА та Добровольчою армією (т. зв. Зятківський договір) восени 1919 р., супроводжуваний редакційними коментарями та обґрунтуванням його необхідності.

Видання інформувало читачів про бойові дії між німецькими, французькими та радянськими бойовими підрозділами на Півдні України, зокрема в Миколаївському та Одеському регіонах, повідомляло про бойові втрати, кількість поранених, евакуацію британсько-французького експедиційного корпусу з Одеси на початку 1919 р. тощо.

На його сторінках вміщено хронікальні замітки про суспільно-політичну та соціально-економічну ситуацію в різних регіонах Наддніпрянської України. Тут подано повідомлення про тогочасне соціально-економічне становище в Одесі та на Одещині, зокрема про дефіцит продуктів першої необхідності, енергоресурсів, продовольчу кризу, погіршення криміногенної ситуації.

Особлива увага приділялася санітарно-епідеміологічній ситуації на українських теренах, зокрема спалахам епідемії висипного тифу серед українських вояків та цивільного населення. У комунікаті вміщено статистичні відомості, таблиці (передруки матеріалів із львівської газети «Вперед») про кількість нових хворих за певний календарний період, померлих від тифу в різних повітах Східної Галичини та загалом Наддніпрянської України. Тут подано повідомлення про реакцію та оперативні заходи керівництва Українського Червоного Хреста із профілактики та подолання цієї епідемії в Україні.

Помітне місце на сторінках комунікатів приділялося висвітленню суспільно-політичних процесів у тогочасній Україні. Тут подано інформаційні повідом-

лення про з'їзди, зібрання, конгреси, делегування нових членів і т. ін.

У виданні вміщувалися інформації, замітки про перебіг мобілізаційної кампанії на місцях, культурно-просвітницькі заходи Директорії УНР, спрямовані на оптимізацію мобілізації, тощо. Зокрема низка документів: ухвали, резолюції, відозви комісії Трудового конгресу у Вінниці (на початку березня 1919 р.) до Директорії УНР, до Державного секретаря військових справ тощо.

У поодиноких випусках видання публікувалися звернення (у формі телеграм) від вищого керівництва З(о)УНР (зокрема Президента Української Національної Ради Є. Петрушевича, Державного секретаря І. Голубовича) до очільника Директорії отамана С. Петлюри з приводу воєнно- та суспільно-політичної ситуації на тогочасних українських теренах (*Západní Ukrajina do Petliury* [Західна Україна Петлюри]. 1919. № 57).

Тут також вміщено передруки, дайджест європейської преси стосовно української проблематики, зокрема чеських часописів «Česke Slovo», «Narodni Listy», інформаційні повідомлення із паризької преси («Eclair», «L'Humanité», «France Libre», «L'Homme Libre»).

Зарубіжні події висвітлювалися крізь призму тогочасних зовнішньополітичних відносин України з її сусідами. У виданні подано низку інформаційних повідомлень про концентрацію румунських та угорських військ на румунсько-українському та угорсько-українському кордонах, вміщено ноти протесту Державного секретаріату військових справ УНР, адресовані румунській владі та країнам — членам Антанти, ноти протесту Директорії УНР до представників Вищої ради Паризької мирної конференції з вимогою міжнародного визнання незалежності та державного суверенітету УНР, забезпечення територіальної цілісності в міжнародно визнаних кордонах (згідно із Брест-Литовським мирним договором 1918 р.). На його сторінках повідомлялося про міжнародно-дипломатичну роботу спеціальної місії ЗУНР на Паризькій мирній конференції, діяльність надзвичайних дипломатичних та торгово-економічних місій УНР у європейських країнах, зокрема у Чехословаччині та Польщі, про зовнішні зносини УНР із Кубанню та Кавказьким регіоном: Грузією, Азербайджаном і Вірменією.

У редакційному фокусі перебували: порядок денний роботи Паризької мирної конференції 1919—

1920 рр., позиції та пропозиції ключових сторін (переможців у Першій світовій війні країн — членів Антанти та переможених — Четвірного союзу) міжнародного форуму. Тут також подано низку заміток про зарубіжну подієвість у Центральноевропейському регіоні — Чехословаччині та Угорщині, головню — про суспільно-політичні процеси, ротації урядів, «перекроювання» геополітичної карти MittelEuropa, зміни державних кордонів у повоєнний період та після розпаду Австро-Угорської імперії 1918 р. (у цьому контексті тут оприлюднено інформацію про масові маніфестації чеської діаспори в Парижі на підтримку прилучення до складу Чехословаччини колишніх австрійських земель із значною часткою чеського населення), зовнішніх зносин та регіональної політики цих держав (зокрема вирішення проблем національних меншин (словаків, українців) шляхом надання національно-культурної автономії).

На сторінках видання опубліковано масив матеріалів пізнавально-просвітницького характеру про топоніміку, географію, природні ресурси, економічний потенціал Західної України, історію державотворчих і політичних процесів на західноукраїнських теренах, традиції, культуру, звичаї західноукраїнського населення, ключові осередки національно-патріотичного виховання та культурно-просвітницької діяльності. В окремих випусках комунікату вміщено стислі відгуки на новинки книговидавництва з іншомовної україніки, зокрема із серії «Poznejme Ukrajinu» [«Пізнаймо Україну»], спрямованої на популяризацію української проблематики серед чеської читацької аудиторії. Серед них — рецензії на працю С. Дністрянського «Ukrajinci Čecham» [«Українці — Чехам»], С. Смаль-Стоцького «Vyhliďky práve vzájemnosti Československa a Ukrajinu» [«Вигляди прав взаємності чехословацького і українського народів»] (Прага, 1919), а також «Lvov, srdce západní Ukrajinu» [«Львів, серце Західної України»] (Київ; Прага, 1919), чеського письменника Яна Нечаса «Uprinné slovo o stycích českoukrajinských» [«Чесне слово про чесько-українські відносини»] (Прага, 1919).

Ключовими каналами передання інформації в бюлетені були радіотелеграми.

Останнє (382-ге) число датовано 14 січня 1920 р.

Література: Труды русской, украинской и белорусской эмиграции, изданные в Чехословакии в 1918—1945 гг. Прага, 1996. С. 930; Карпенко В. Історія ЗУНР: у 5 т. Івано-Франківськ, 2004. Т. 5. Част. 2. С. 104; Блавацький С. Українська еміграційна чеськомовна періодика Чехословацької Республіки 1920-х років // Записки

Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. 2015. Вип. 7. С. 259, 260.

Архівні джерела: Лист голови Місії у Празі Степана Смаль-Стоцького Уповноваженому для справ закордонних Степанові Витвицькому про роботу місії 16 серпня 1920 р. // Архів УКУ, Рим. Ф. Архів уряду ЗУНР. Оп. 1. Спр. 297. Рукопис. оригінал.

Електронні джерела: Електронний каталог Слов'янської бібліотеки (Національна бібліотека Чеської Республіки, Прага). URL: http://aleph.nkp.cz/F/JT18NKGU8CS9RBINUUVQST6DI168SEEEER4J57KY93RFU8E3J562-27263?func=full-set-set&set_number=014685&set_entry=000009&format=999.

С. Блавацький

2781

VÖLKERFREIHEIT. — Erscheint wöchentlich [Виходить щотижня]. № 1. 1919, 31 Mai.

Die Redaktion [Редакція] (1919 № 1—7); *Redaktionskollegium* [Редакційна Колегія] (1919 № 8—12). — **Kiew, 1919:** Herausgeben von der Deutschen Gruppe der Ukrainischen Kommunisten Partei (Spartakus-Gruppe) in Kiew [Видав німецька група Української Комуністичної Партії (Група Спартак) в Києві]. 1-я Советская тун., Московская ул., № 8. *Адр. ред.:* Engels-Strasse (Luteranskaja), № 23.

Вийшло: 1919 — № 1—12; Ф. 55×31 см (1919 № 1—5), 51×35 см (1919 № 10), 47×37 см (1919 № 6, 7), 46×32,5 см (1919 № 8), 43×32 см (1919 № 9); *Обс.* 4 с.; *Preis* [Ц. номера] 60 кор.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—12; **ДНАБ:** 1919 — № 2, 5.

Примітки: Мова видання — німецька. Гасло видання: «Proletarier aller Länder vereinigt euch!» [«Пролетарії усіх країн, єднайтеся!»].

Ініціатором створення громадсько-політичної газети комуністичного спрямування стала німецька група Української комуністичної групи (Група Спартак) в Києві. Цільовою аудиторією видання були головню представники німецької громади, зокрема німецькі колоністи на Наддніпрянщині та німецькомовні жителі України. Провідне місце на сторінках часопису займала суспільно-політична проблематика. Як було задекларовано редакцією, завдання нової газети полягало в тому, щоби «бути зброєю пролетаріату в їхній класовій боротьбі» (Ewige Knechtschaft oder Völkerfreiheit? [Вічна кабала чи свобода народу?]. № 1).

Вагоме місце в газеті відводилося аналізу міжнародної подієвості, зокрема перебігу Паризької мирної конференції 1919—1920 рр. У цьому контексті тут опубліковано низку аналітичних і проблемних

статей щодо діяльності Мирної конференції у столиці Франції, укладення мирного договору між країнами — членами Антанти та Німеччиною, його наслідків для поствоєнної Європи, конфігурації міжнародної безпеки та формування нової системи міжнародних відносин в Європейському регіоні після закінчення Першої світової війни (Der Friede zu Versailles [Версальський мир]. № 1). На думку редакції, засобом гарантування миру в європейському та загалом глобальному масштабі мала стати інтернаціональна солідарність робітничого класу (An die Arbeiter aller Lander! [До робітників усіх країн!]. № 10), створення міжнародної Червоної армії та, відповідно, комуністичні революції в різних країнах і регіонах світу (Die Weltrevolution und die Verteidigung Räterusslands [Світова революція та захист Червоної Росії]; Wer bringt Frieden? [Хто приносить мир?]. № 6). З огляду на це тут вміщено низку відозв, звернень, закликів до робітників, селян та солдатів агітаційно-пропагандистського змісту.

У виданні широко висвітлювалася зарубіжна хроніка — у рубриці «Nachrichten aus dem Auslande» [«Новини з-за кордону»] подавалися оперативні повідомлення, хронікальні та розширені замітки про суспільно-політичну та соціально-економічну ситуацію в тогочасній Німеччині (у підрубриці «Aus Deutschland» [«Із Німеччини»]), Франції, Великобританії, Ірландії, Італії, зокрема про активізацію робітничого руху, боротьбу пролетаріату за свої громадянські та соціально-економічні права шляхом мітингів, страйків, ріст революційних настроїв у цьому середовищі в країнах Західної Європи (Revolutionäres proletarisches Erwachen im Auslande [Революційне пролетарське пробудження за кордоном]. № 9), перспективи соціалістичної революції у країнах Центральної, Південно-Східної та Південної Європи, зокрема в Угорщині (у підрубриці «Aus dem Roten Sowjet-Ungarn» [«Із червоної Радянської Угорщини»]), Румунії, Болгарії та Італії (Ein neuer Sieg der Weltrevolution [Нова перемога світової революції]. № 8). У цьому плані тут вміщено огляди, передруки статей німецької преси актуальної проблематики.

На сторінках часопису знайшла відображення суспільно- й воєнно-політична ситуація в Україні (рубрикованих п. н. «Aus der Ukraine» [«Із України»]) та «Letzte Nachrichten» [«Останні новини»]) та Росії літом та восени 1919 р., зокрема, вміщено зведення із фронтів бойових дій між Червоною та Добровольчою арміями в різних регіонах. Ця подієвість висвітлювалася у серії хронікальних

заміток, оперативних повідомлень, рубрикованих п. н. «Von der roten Kampffronten» [«Із червоних бойових фронтів»]. У виданні під рубрикою «Lokal-Nachrichten» [«Місцеві новини»] подано замітки про зібрання німецькомовних жителів Києва.

У виданні вміщено низку літературних творів, зокрема вірші громадянського звучання німецьких комуністів (Der Bolchevik! [Більшовик!]. № 8), художньо-публіцистичних текстів — фейлетонів злободенної тематики тієї доби.

Окрім зазначених, видання містило рубрику «Verschiedens» [«Різноманітне»]: зарубіжна хроніка, соціально-економічна ситуація в тогочасній Німеччині та інших західноєвропейських країнах тощо.

Переважна більшість матеріалів у газеті опублікована на умовах анонімності, поодинокі статті подані із зазначенням автонімів: Анжеліка Балабановф, К. Бергер.

Останній (12-й) номер вийшов у світ 16 серпня 1919 р.

Бібліографія: Газети України 1917—1920 років... С. 254.

С. Блавацький

2782

WIRTSCHAFTSBLATT (1919 № 1); WIRTSCHAFTLICHE BEILAGE ZU DEN «NACHRICHTEN FÜR DIE DEUTSCHEN KOLONISTEN» (1919 27 Jun.—2 Aug.): Beilage zu den Nachrichten für die Deutsche Kolonisten (1919 № 1). — № 1. 1919, 12 Jun.

Ред.: не подано. — **Odessa, 1919.**

Вийшло: 1919 — № 1, б. н. 27 Jun., б. н. 4 Jul., б. н. 11 Jul., б. н. 18 Jul., б. н. 25 Jul., б. н. 2 Aug.; Ф. 31×24 см; Обс. 4 с.

Наявність у фонді: ДНАБ: 1919 — б. н. 11 Jul.

Примітки: Видання виходило як додаток до газети «Nachrichten für die Deutschen Kolonisten» (див. № 2768). Мова видання — німецька.

Спеціалізований економічний додаток. Інформаційно-аналітичний бюлетень видавався для німецьких колоністів у Одесі та Одеській губернії. На його сторінках друкувалися різні інформаційні та аналітичні матеріали про місцеве сільське господарство: збір врожаю зернових у регіоні, стан молочної галузі та перспективи її розвитку, плани посівної кампанії 1920 р. тощо. В поодиноких матеріалах аналізувалися перспективи розвитку ринку сільськогосподарської техніки в Південноукраїнському регіоні.

Тут також вміщено публікації пізнавально-просвітницького характеру про товарно-грошові

відносини, зокрема історію появи та еволюцію паперових грошей у світі.

Окрема увага приділялася зарубіжній подієвості, загалом міжнародній тематиці, зокрема в оглядах макроекономічного життя у США. На сторінках бюлетеня опубліковано статті, де аналізувалися зміни в зовнішньоекономічній діяльності на Півдні України в зв'язку з новими політичними та геополітичними реаліями післявоєнного періоду, зокрема монополізацією зовнішньої торгівлі.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 97.

С. Блавацький

2783

דער אידישער קאמוניסט = ДЕР ИДИШЕР КОМУНИСТ: Орган Евр. секции КП(б)Украины (1919 № 1); Орган Евр. секции Харьк. губкома и ГК КП(б)Украины (1919 трав.). — № 1. 1919, 5 марта.

Харьков, 1919.

Вийшло: 1919 — № 1, [?].

Примітки: Мова видання — їдиш.

Газета виходила до травня 1919 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 2. С. 229.

Література: Киржниц А. Еврейская периодическая печать в СРСР (1917—1927). Минск, 1928. Позиція № 107.

В. Габор

2784

קאמוניסטישע פאך = КОМУНИСТИШЕ ФОН: [Орган еврейской коммунистической секции на Украине]. — № 1. 1919, 29 мая.

[Ред. Редакционная коллегия]. — **Киев, 1919—1924:** [Печатано в *тип.* Т-ва И. Н. Кушнеревъ и К° вь Киевѣ (1919 № 1—32); Напечатано в *тип.* Т-ва И. Н. Кушнеревъ и К° (1919 № 36—4(71)). *Адр. ред.:* Киев, Кузнечная, 21 (1919). *Адр. ред. і контори:* Червоно-Армейская ул., 38 (1920)].

Вийшло: 1919 — № 1—68, 1(69), 2(70), 4(71)—19(86), 1920 — № 1(87)—168(262), 1921 — № 1(263)—268(520), 1922 — № 1(521)—240(760), 1923 — № 1(761)—165(925), 1924 — № 1(926)—89(1014); *Ф.* від 53,5×44 см до 69×48 см (1920 № 27—75), від 55×47 см до 51,5×35,5 см (1920 № 92 — 1921), 71×33,5 см (1922 № 3—17), 53,5×35,5 см (1923 № 27 — 1924); *Обс.* 2—6 с.; *Ц.* номери (в Києві) 75 к. (1919 № 1—11), 1 р. (1919 № 12—4(71)), 1923 № 75—109), 4 р. (1920 № 27—94), 15 р. (1920 № 101 — 1921 № 210, 1922 № 206—214), 1000—1500 р. (1921 № 213 — 1922 № 17), 5 р. (1922 № 82—163), 10 р. (1922 № 190—205), 2000—3000 р. (1922 № 27—42),

5000 р. (1922 № 43—57), 8000 р. (1922 № 58—70), 10 000 р. (1922 № 71), 15 000 р. (1922 № 72—81), 20 р. (1922 № 215—235), в провинции 1700 р. (1921 № 257 — 1922 № 17), 2200—3500 р. (1922 № 27—42), 5500 р. (1922 № 43—57), 10 000 р. (1922 № 58—70), 12 000 р. (1922 № 71), 18 000 р. (1922 № 72—81), 8 р. (1922 № 82—163), 15—20 р. (1922 № 190—235), 1 р. 50 к. (1923 № 75—109), Києве и в провинции 8 р. (1922 № 165—189), 30 р. (1922 № 236—239), 50 р. (1923 № 1—3, 133—141), 50—75 к. (1923 № 4—73), 25—35 р. (1923 № 111—132), 100 р. (1923 № 163, 164), 150—250 р. (1924 № 1—25), 400—500 р. (1924 № 26—45), 1500 р. (1924 № 55—61), 4 к. (1924 № 64—89).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1919 — № 1—11, 18—20, 25—27, 29—35, 42, 46, 50, 56, 57, 60, 61, 1920 — № 6; **ДНАБ:** 1919 — № 1—16, 18—21, 25, 30—32, 35, 36, 38—40, 42—68, 1(69), 2(70), 4(71), 1920 — № 27, 33, 38, 39, 42—60, 64, 65, 68, 70—76, 83—86, 92, 94, 101, 104—137, 140—144, 147, 148, 150, 151, 153—162, 164—168 (262), 1921 — № 1(263)—65, 67, 68, 70—72, 75—80, 82, 110—118, 120—141, 143, 144, 150, 151, 153, 164, 166—168, 170—172, 176—183, 186—192, 194—200, 203—205, 207—210, 213, 247—252, 255, 257—268(520), 1922 — № 3(763), 5—8, 11—13, 15, 17, 27—29, 31—69, 71—87, 89—115, 117—121, 124—144, 146—195, 197—206, 213, 215—219, 221—229, 231, 233, 234, 236—239(759), 1923 — № 1(761)—23, 25—29, 39—45, 47—73, 75—98, 100—109, 111—118, 120, 124—141, 163, 164(924), 1924 — № 1(926), 3—6, 8, 9, 11, 13—32, 34—50, 52, 55, 57—59, 61, 64, 67—72, 76—78, 80, 82—89(1014).

Примітки: Періодичність виходу — щоденно. У 1919 р. № 3 не вийшов. У 1920 р. двічі вийшов № 74(159) — 4 та 6 квітня, № 75(160) — 6 квітня. Мова видання — їдиш. У газеті друкувалися нумеровані додатки: у 1919 р. — «ידיעות» [«Новини»] та «רזיעט ארמיי» [«Червона армія»]; у 1921 р. — «זיבנט פויע» [«Вільна молодь»]; у 1921—1923 рр. — «קאמוניסטשע יוגנט» [«Комуністична молодь»]. Від 17 травня 1925 р. виходила газета «Дер Штерн [Заря]» (*див.* 1925 р.).

Суспільно-політичне видання «Коммунистише Фон» відображало події в радянській Україні та Росії і світі з партійних позицій та систематично висвітлювало діяльність єврейської комуністичної секції ЦК КП(б)У і життя єврейської громади на українських землях.

На перших шпальтах редакція містила передові статті та замітки про лідерів комуністичного руху,

друкувала художні твори, деякі публікації ілюстровано політичними карикатурами.

Тематичні № 47 за 1921 р. та № 59 за 1924 р. були присвячені Т. Шевченку.

У додатках висвітлювалося діяльність комуністичної молоді та боротьба з ворогами Червоної армії.

Останній (89(1014)-й) номер вийшов 24 травня 1924 р.

Бібліографія: Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С. 21; Газети України 1917—1920 років... С. 133; Київські газети 1838—1940 років... С. 136.

В. Габор

2785

קאמוניסטישע שטים = КОМУНИСТИШЕ ШТИМ (1919—1922): [Орган Волинського губкома КП(б) України]. — № 1. 1919.

Ред.: не подано. — **Житомир, 1919—1922:** Первая Волинская Государственная тип.

Вийшло: 1919 — № 1—12, 1920 — № 1—12, 1921 — № 1(25)—34(58), [?], 1922 — № [?], 40(64); *Ф.* 67×44,5 см (1921); *Обс.* 2—4 с.

Наявність у фонді: **ДНАБ:** 1921 — № 6(30)—8(32), 10(34), 28(52).

Примітки: У надзаголовку — гасло на їдиш «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». У 1919—1920 рр. виходив у журнальному форматі та з дозволу військової цензури із зазначенням:

«Р.В.Ц., г. Житомир». Мова видання — їдиш.

Останній (40(64)-й) номер вийшов 7 січня 1922 р.

Бібліографія: Газеты СССР 1917—1960. Т. 3. С. 182.

В. Габор

2786

קאמוניסטישע שטים = КОМУНИСТИШЕ ШТИМ (1919—1920); **קאמוניסטישע שטים = КОМУНИСТИШЕ ШТИМ** (1921): [Орган Одеського Округового та Міського Комітету Всеукраїнської комуністичної спілки] (1919); [Орган бюро єврейської секції міського та губернського Комітету КПБ(У)] (1920 — 1921 № 319); [Орган Одеського Губернського Бюро Євсекції при Губкомі КПБ(У)] (1921 № 320). — Виходить три рази на тиждень (1919 — 1920 № 77), щоденно (1920 № 78 — 1921 № 259), тимчасово тижневик (1921 № 300—310). № 1. 1919, 26 черв.

[*Ред.* Колегія: А. Чемеринський, А. Мережін, Н. Неманов та Ш. Епштейн] (1919 № 1—18), [А. Чемеринський, Ш. Епштейн та С. Рабінсон] (1919 № 19 — 1921). — **Одеса** (1919—1920), **Одесса** (1921), **1919—1921:** 9 радянська *друк.* (1919—1920 № 50); *Друк.* «Омонус» (1920 № 51—123); *Друк.* «Полиграфическое искусство» (1920 № 124—166); 10-я Сов. *тип.* (1921).

Вийшло: 1919 — № 1—50, 1920 — Р. 2 № 51—195, 1921 — № 196—320; *Ф.* від 60×44 см до 30×21 см (1919—1920), від 67×44,5 см до 35×26,5 см (1921); *Обс.* 1—10 с.; *Ц.* номери 1—10 крб (1919—1920), 10—15 р. (1921).

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1920 — Р. 2 № 112; **ДНАБ:** 1921 — № 239, 242, 248, 250—255, 259, 309, 310.

Примітки: Газета мала валову нумерацію. № 50 вийшов, ймовірно, підпільно. У надзаголовку дублювалася назва видання українською, а згодом — російською мовою та містилося гасло на їдиш «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!». Виходила з дозволу військової цензури з позначкою «Р.В.Ц. Одесса», однойменна газета виходила в Житомирі. Мова видання — їдиш.

Газета припинила вихід на 320-му номері 22 жовтня 1921 р.

Бібліографія: Одеська періодична преса років революції... С. 92; Газеты СССР 1917—1960: Т. 3. С. 182; Газеты Украины 1917—1920 років... С. 133.

В. Габор

ПОРІЧНИЙ РЕЄСТР ЧАСОПИСІВ

1919

Александровскій Телеграфъ (1919)	Александровскъ
*Америка (1912—1939, продовж.)	Филадельфія, Па
Анархист (1919)	Одесса
Анархист-Повстанец (1919)	Полтава
Беднота (1919)	Черкаси
Беднота (1919)	Юзовка
Бердянская Жизнь (1917—1919)	Бердянскъ
Бережанський Вістник (1919)	Бережани
Бессарабская Правда (1919)	Одесса
Бѣшеная Тетка (1919)	Одесса
Биржевые Извѣстія (1918—1919)	Одесса
Біднота (1919)	Сміла
Більшовик (1919—1925)	Київ
Благовѣсть (1919)	Одесса
Большевик = Більшовик (1919—1920)	Кам'янець-Под.
Бомба (1917—1919)	Одесса
Бомбометчик (1919)	[Білолуцьк]
Борец за Коммунизм (1919)	ст. Ново-Алексеевка
Борец за Свободу (1919)	[Катеринослав]
Боротьба (1917—1920)	Київ
Боротьба (1919)	Київ
Боротьба (1919)	Чернігів
Боротьба (1919—1920)	Одеса
Боротьба (1919)	Кам'янець-Подільський
Боротьба (1919—1920)	Катеринослав
Боротьбист (1919)	Київ
Боротьбист (1919—1920)	Полтава
Борщівський Голос (1919)	Борщів
Борьба (1918—1920)	Харьковъ
Борьба (1919)	Житомир
Борьба (1919)	Київ

* Курсивом подано назви часописів, які продовжували виходити у 1919 р.

Порічний реєстр часописів

Борьба (1919—1920).....	Київ
Борьба (1919).....	Николаев
Борьба (1919—1920).....	Одесса
Борьба (1919—1920).....	Полтава
Борьба и Труд (1919).....	Екатеринослав
<i>Брачная Мысль</i> (1918—1920).....	Одесса
Бюлетень Бердичівського Районного Союзу Кооперативів «Районбанк» (1919).....	Бердичів
<i>Бюлетень Бершадського Союзу Споживчих Товариств</i> (1918, 1920);	
<i>Бюлетень Бершадського Споживсоюзу</i> (1919) (1918—1920).....	Бершадь
Бюлетень Відділу Народної Освіти Полтавського Губвиконкому (1919).....	Полтава
Бюлетень Військово-Революційного Повстанського Комітету Уманщини (1919)	Умань
Бюлетень Газ. «Шлях» (1919).....	Вінниця
Бюлетень Газети «Волинське Життя» (1919).....	Житомир
Бюлетень Газети «Український Козак» (1919).....	[Наркевичі; Ставка]
Бюлетень «Дністрянської Хвилі» (1919).....	[Могилів-Подільський]
Бюлетень Інспекції Національно-Культурно-Політичних Справ	
Північної Групи Військ У.Н.Р. (1919).....	Б. м.
Бюлетень Інформаційно-Видавничого Відділу	
Міністерства Шляхів (1919).....	Кам'янець на Поділлі
Бюлетень Інформаційного Бюро Армії Української Народної Республіки (1919)...	Жмеринка
Бюлетень Інформаційного Бюро Народного Міністерства Шляхів (1919)	Козятин; Жмеринка
<i>Бюлетень Інформаційного Відділу Міністерства Земельних Справ</i> (1918—1919).....	Київ;
	Вінниця; Кам'янець на Поділлі
Бюлетень Кам'янецького Союзу Споживчих Товариств (1919—1920)..	Кам'янець на Поділлі
Бюлетень Подільського Кредитового Союзу Кооперативних Установ (1919)	Вінниця
<i>Бюлетень Тульчинського Союзу Споживчого</i> (1918—1919)	Тульчин на Поділлі
<i>Бюлетень Українського Народного Кооперативного Банку</i> (1918—1920)	Київ
Бюлетень Філії Інформаційного Бюро Армії У.Н.Р.	
при Х дієвому Корпусі (1919).....	Бар на Поділлі
<i>Бюлетень Центрального Українського Кооперативного Комітету</i> (1918—1919).....	Київ
Бюлетень Центрального Українського Сільськогосподарського	
Кооперативного Союзу (1919)	Харків
Бюлетень Щоденної Газети «Громадянин» (1919)	Житомир
<i>Бюлетень Газети «Республіканець»</i> (1918—1919).....	Катеринослав
<i>Бюлетень Українського Телеграфного Агентства</i> (1918);	
<i>Бюлетень Українського Телеграфного</i>	
<i>Агентства (У.Т.А.)</i> (1919) (1918—1919).....	Київ; Кам'янець-Подільський
Бюлетень Філії Інформаційного Бюро Армії У. Н. Р. при Губерніяльній Комендантурі	
Київщини (1919).....	Хвастів
Бюллетени Луганского Союза Потребительных Обществ	
и Славяносербского Союза Кредитных Кооперативовъ (1919)	Луганськ
<i>Бюллетені Верходніпровського Союзу Кооперативів</i> (1918—1919).....	Верходніпровськ
Бюллетень. Известия Николаевского Совета Рабоч., Красноарм.	
и Красн. Фл. Деп. (1919)	Николаев

Бюллетень Агитационно-Просветительного Отдела при Чигиринском	
Военном Комиссариате (1919)	Чигирин
Бюллетень Агрономического Бюро Полтавского Губернского Земства (1919).....	Полтава
Бюллетень Бердичевского Городского Комитета Коммунистической Партии	
(Большевиков) Украины (1919).....	Бердичев
Бюллетень Бюро Печати При Полтавском Губисполкоме (1919).....	Полтава
Бюллетень Военно-Революционного Комитета Полтавщины (1919).....	Полтава
Бюллетень Всеукраинского Центрального Совета Профессиональных Союзовъ	
(УЦЕНТРОПРОФ) (1919)	Харьковъ
Бюллетень Головного Інформаційного Бюро Армії	
Української Народної Республіки (1919)	Київ
Бюллетень «Известий Лохвицкого Исполнительного Комитета Совета Рабочих,	
Селянских и Красноармейских Депутатов» (1919).....	Лохвица
Бюллетень Известий Славянского Совета Рабочих, Красноармейских	
и Крестьянских Депутатов (1919)	Славянск
Бюллетень Изюмского Уездного Военно-Революционного Комитета (1919—1920)	Изюм
Бюллетень Ізяславського Комісаріату (1919)	Заслав на Волині
Бюллетень Киевского Временного Революционно-Военного Комитета (1919)	Киев
Бюллетень Киевского Городского Самоуправления (1919)	Київ
Бюллетень Киевского Районного Союза Кооперативов «Потребитель» (1919).....	Киев
Бюллетень Киевского Совета Профессиональных Рабочих Союзов (1919—1920)	Киев
Бюллетень Киевской Общегор. Больн. Кассы и Страхового Бюро Киевск.	
Совета Проф. Рабоч. Союзов (1919).....	Киев
Бюллетень Красная Правда (1919)	Б. м.
Бюллетень Кременчугского Пункта Отдѣла Пропаганды (1919)	Кременчуг
Бюллетень Кролевецкого Военно-Революционного Комитета (1919).....	Кролевец
Бюллетень Кролевецкого Уездного Исполнительного Комитета (1919).....	Кролевец
Бюллетень Общества Потребителей «Самопомощь» (1919).....	Кременчуг
Бюллетень Одесского Кредитного Союза Кооперативов (1919).....	Одесса
Бюллетень Одесского Губернского Отделения Всеукраинского Издательства Ц.И.К. Советов	
Украины (1919).....	Одесса
Бюллетень Одесского Совета Народного Хозяйства (1919).....	Одесса
Бюллетень Отдела Охраны Детства Народного Комиссариата	
Социального Обеспечения (1919).....	Киев
Бюллетень Отдела Управления при Купянском Исполкоме (1919).....	Купянск
Бюллетень «Полтавского Дня» (1919).....	Полтава
Бюллетень ПОЮР'а (1919—1920).....	Харьков
Бюллетень Профессионального Союза Служащих в Торговых, Торгово-Промышленных	
Предприятиях и Общественных Учреждениях г. Харькова и Харьковской губ. (1919).....	Харьков
Бюллетень Рабочаго Кооператива «Жизнь» (1918—1920)	Київ
Бюллетень Революционного Военного Совета Екатеринославского	
Крепостного Района (1919)	Екатеринослав
Бюллетень Секретариата Центрального Комитета Коммунистической Партии	
(Большевиков) Украины (1919).....	Киев

Порічний реєстр часописів

Бюллетень Совѣщанія Профессіональныхъ Союзовъ Юга Россіи (1919).....	Харьковъ
Бюллетень Статистики Труда Украины (1919).....	Киев
Бюллетень Харьковскаго Городскаго Общественнаго Комитета (1919).....	Харьковъ
Бюллетень Хорольскаго Штаба Робоче-Крестьянской Оборона (1919).....	Хорол
Бюллетень Центрального Комитета Всеукраинскаго Профессіональнаго Союза Землемеров (1919).....	Киев
<i>Бюллетень Штаба Армій Головнокомандуючого Лівобережної України</i> (1918—1919).....	Кременчук; Полтава
Бюллетень Штабу Залоги м. Могилева-Подільського (1919).....	Могилів-Подільський
Бюллетень Югпрофа (1919).....	Харьковъ
<i>Бюллетень Кооператива «Объединеніе»</i> (1918—1919).....	Харьковъ
Вести Киевскаго Совета Народн. Хозяйства = Вісти Київської Ради Народн. Господарства (1919).....	Киев
Вести Совета Комиссаров Правобережной (Юго-Западных) Жел. Д. = Вісти Ради Комісарів Правобережної (Південно-Західних) Залізн. (1919).....	Київ
Вести Советской Правобережной (Юго-Западных) Жел. Д. = Вісти Радянської Правобережної (Південно-Західних) Залізн. (1919).....	Київ
Вестник N-ой Дивизии (1919).....	Одесса
Вестник Акционерных Паевых и Торгово-Технических Предприятий Украины (1919).....	Киев
Вѣстникъ Арменіи (1919—1920)	Одесса
Вестник Волинскаго Губернскаго Отдела Народнаго Просвещения = Вістник Волинського Губерніального Відділа Народної Освіти (1919)	Житомир
Вестник Кредитной Кооперации (1919)	Харьков
Вѣстникъ Кредитной Кооперациі (1919)	Харьковъ
Вестник Левобережных и Строящихся Железных Дорог (1919).....	Киев
<i>Вѣстникъ «Народнаго Дома»</i> (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вестник Народнаго Комиссариата Внутренних Дел (1919)	Харьков; Киев
Вестник Народнаго Комиссариата Труда Украины (1919)	Киев
Вестник Народнаго Хозяйства (1919).....	Киев
<i>Вѣстникъ Одесскаго Земства</i> (1917—1919).....	Одесса
Вестник Одесскаго Губ. Отдела Народнаго Образования (1919—1920).....	Одесса
Вестник Одесскаго Губернскаго Юридическаго Отдела (1919).....	Одесса
Вестник Одесскаго Губфинотдела (1919).....	Одесса
Вѣстник Одосоюза (1919).....	Одесса
Вестник Отдела Управления Одесскаго Губернскаго Исполн. Комитета Совета Р., К. и Кр. Деп. (1919)	Одесса
Вестник Отдела Управления при Екатеринославском Губ. Исп. Комитете (1919)	Екатеринослав
Вестник Отдела Управления Харьковскаго Губернскаго Исполнительнаго Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919, 1921)	Харьков
Вестник Подольской Советской Железной Дороги (1919).....	Киев

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Вестник Связи і Информации Народного Комиссариата Почт и Телеграфов Украины = Вістник Зв'язку і Інформації Народного Комісаріату Пошт і Телеграфів України (1919)	Київ
Вестник Совета Народного Хозяйства Украины (1919).....	Київ
<i>Вѣстникъ Станиславѳвской Епархіи</i> (1886—1939)	Станиславів
Вестник Труда (1919)	Житомир
<i>Вѣстникъ Тружениковъ Рѣки</i> (1919)	Київ
<i>Вѣстникъ Финансовъ</i> (1918—1919)	Одеса
Вестник Харьковскаго Округа Путей Сообщения (1919).....	Харків
Вестник Центропрофа (1919).....	Одеса
Вестник Черниговскаго Губернскаго Земельнаго Отдела (1919)	Чернігов
<i>Вечеръ</i> (1918—1919).....	Харків
Вечернее Время (1919).....	Харків
Вечерніє Огни (1919)	Петроградъ; Київ
<i>Вечерніє Отклики</i> (1918—1919)	Київ
Вечерніє Отклики (1919)	Київ
Вечерній Бюллетень (1919)	Харків
Вечерній Курьеръ (1919).....	Одеса
<i>Вечерній Телеграфъ</i> (1918—1919)	Харків
<i>Вечерній Телеграфъ</i> (1918—1919)	Харків
Вечерній Часъ (1919)	Одеса
<i>Вечернія Новости</i> (1918—1919)	Екатеринославъ
Вечернія Новости (1919)	Одеса
Вечернія Одесскія Новости (1919—1920).....	Одеса
Вечерняя Газета РОСТА (1919—1920)	Київ
<i>Вечерняя Жизнь</i> (1918—1919).....	Київ
Визволення (1919)	Кам'янець-Подільський
Винницкая Жизнь (1919).....	Вінниця
<i>Вільна Думка</i> (1918—1919).....	Харків
Вільна Україна (1919)	Рівне
<i>Вільна Українська Школа</i> (1917—1920)	Київ
<i>Вільне Слово</i> (1916—1919)	Зальцведель
<i>Вільне Слово</i> (1918—1919)	Жмеринка
<i>Віра та Держава</i> (1918—1919).....	Київ
Вісти (1919)	Лянцкорунь
Вісти Виконавчого Комітету Київської Ради Робітничих Депутатів = Известия Исполнительного Комитета Киевского Совета Рабочих Депутатов (1919)	Київ
<i>Вісти Вінницького Союзу Споживчих Товариств</i> (1918—1919).....	Вінниця на Поділля
Вісти Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Рад Робітничих, Селянських і Червоноармійських Депутатів і Виконавчого Комітету Київської Ради Робітничих Депутатів (1919)	Київ
Вісти Житомирського Совітського Військово-Революційного Комітету = Известия Житомирского Советского Военно-Революционного Комитета (1919)	Житомир
<i>Вісти з Домбѣ</i> (1918—1919)	Домбс

Порічний реєстр часописів

Вісти Звенигородської Повітової Ради Робітничих Селянських Депутатів = Известия Звенигородского Уездного Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (1919).....	Звенигородка
Вісти Золотонішського Народного Комісаріату (1919).....	Золотоноша
Вісти Одеських Філій Центральних Українських Кооперативних Установ (1919—1920).....	Одеса
Вісти Остерськ. Повіт. Виконавч. Коміт. = Известия Остерского Исполнительного Комитета (1919—1920).....	Остер
<i>Вісти Природничої Секції Українського Наукового Товариства</i> (1918—1919)	Київ
Вісти Хорольського Повітового Виконавчого Комітету Рад Робітничих, Селянських і Червоновояцьких Депутатів (1919)	Хороль
Вістка (1919).....	[Вінниця]
Вістки Сірих (1919).....	Луцьк
Вістник (1919—1920).....	Женева
<i>Вістник Волинського Губерніяльного Комісара Діректорії Української Народної Республіки</i> (1918—1919).....	[Житомир]
Вістник Державних Законів для всіх Земель Української Народної Республіки (1919—1921)	Київ; Вінниця; Кам'янець-Подільський; [Тарнів]
Вістник Державних Законів і Розпорядків Західної Области Української Народної Республіки (1919).....	Станіславів
<i>Вістник Державного Секретаріату Військових Справ</i> (1918—1919)	Тернопіль; Станіславів
Вістник Державного Секретаріату Освіти і Віроісповідань (1919)	Станіславів
<i>Вістник Державного Секретаріату Шляхів</i> (1918—1919)	Станіславів
Вістник Кооперативного Страхування (1919—1920)	Київ
Вістник Краєвого Комісаріату Української Народної Республіки на Холмщину, Підляшє й Полісся (1919)	Бересть
Вістник Матеріального Штабу (1919).....	Ходорів
Вістник Миргородської Повітової Ради Роб., Сел. та Вояц. Деп. (1919)	Миргород
<i>Вістник Міністерства Земельних Справ; Української Народної Республіки</i> (1918—1919)	Київ; Кам'янець-Подільськ
Вістник Народного Міністерства Внутрішніх Справ Української Народної Республіки (1919)	[Кам'янець-Подільський]
Вістник Неуконституованої Фондації «Народного Дома» (1918/1919).....	Львів
<i>Вістник Роменського Союзу Кредитових та Позичково-Ощадних Товариств; Вістник Роменського Союзу Кредитових Товариств; Вістник Роменського Союзу Кредитових Кооперативів</i> (1918—1919)	Ромни
Вістник Трудової Ради Рівенського Повітового Трудового Конгресу (1919).....	Рівне
<i>Вістник Українського Відділу Народного Комісаріату Справ Національних</i> (1918—1919).....	Москва
Вістник Українського Війська (1919).....	Кам'янець на Поділля

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Вістник Українського Геологічного Комітету =	
Извѣстія Украинского Геологического Комитета =	
Bulletin du Comité Géologique de l'Ukraine (1919, 1922, 1924—1929)	Київ
Вістник Української Народньої Республіки;	
Вістник Української Народньої Республіки (1918—1919).....	Вінниця; Київ; Кам'янець на Поділля
Власна Хата (1918—1919).....	Київ
Власть Советам! (1919—1920).....	Сумы
Власть Советов (1919).....	Александровск
Власть Советов (1919—1920).....	Полтава
Внешкольное Образование (1919).....	Харьков
Внешкольное Образование (1919).....	Київ
Военный = Військовий Журнал (1919)	Київ
Возрождение (1919).....	Одесса
Волинська Думка (1919)	С.-Костянтинів; Житомир
Волинська Рада (1919)	С.-Костянтинів
Волинське Життя (1919)	Житомир
Волынская Молва (1918—1919)	Житомир
Волынская Заря (1919—1920).....	Житомир
Вольная Мысль (1917—1919).....	Харьков
Вольное Гуляй-Поле (1919).....	Гуляй-Поле
Вольное Орехово (1919)	Орехово
Вольный Бердянск (1919).....	Бердянск
Вольный Голос (1919).....	Елисаветград
Вольный Мелитополь (1919).....	Мелитополь
Воля (1918—1919).....	Бердичів; Б. м.
Воля (1918—1919).....	Ольгопіль на Поділля
Воля (1918—1919).....	Сквира
Воля (1919).....	Станиславів
Воля (1919—1921).....	Відень
Воля (1919).....	Кам'янець-Подільський
Воля Народа (1919—1920)	Чернівці
Вооруженная Беднота (1919).....	Полтава
Вперед (1911—1913, 1918—1922, 1924, 1929, 1931, 1933—1934)	Львів
Вперед (1919).....	[Київ]
Вперед = Vpered = Forward (1919)	Нью-Йорк
Врачебное Дѣло (1918—1920);	
Врачебное Дело (1921—1939) (1918—1939, продолж.)	Харьков
Всеобуч (1919)	Київ
Высшая Школа (1919).....	Одесса
Газета для Женщинъ (1919)	Одесса
Газета Зіньківського Повітового Земства (1918—1919)	Зіньків
Галицький Голос (1919).....	Кам'янець на Поділля
Галицький Комуніст (1919—1920).....	Київ

Порічний реєстр часописів

Гасло (1919).....	Прилука
Гильотина (1919).....	Одесса
Голос Бідноти (1919).....	Кобеляки
Голос Буковини (1919—1921, 1933—1935).....	Чернівці
<i>Голосъ Жизни</i> (1918—1919)	Бердичевъ
<i>Голос з над Буга</i> (1918—1919).....	Сокаль
<i>Голосъ Истины</i> (1918—1920)	Київ
Голос Калуща (1919).....	Калуш
Голос Комуніста (1919)	Полтава
<i>Голосъ Кооперації</i> (1918—1919)	Київ
Голос Красноармійця (1919—1925, 1928—1929).....	Одесса; Умань; Київ
Голос Крестьянина и Рабочего (1919).....	Овруч
<i>Голос Металлиста</i> (1918—1919).....	Харьков
<i>Голосъ Народа</i> (1917—1920).....	New York, NY
<i>Голосъ Права</i> (1918—1919).....	Харьковъ
Голос Праці (1919).....	Нью-Йорк
Голос Революції (1919)	Херсон
<i>Голосъ Революції</i> (1919)	Київ
<i>Голосъ Русскаго Народа</i> (1918—1919)	Прмшевь
Голос Села (1919)	Проскурів
<i>Голосъ Семьи</i> (1919)	Київ
Голос Тавора (1919—1920).....	Німецьке Яблонне
<i>Голосъ Торгово-Промышленнаго Служащаго</i> (1918—1919)	Харьковъ
<i>Голос Труда</i> (1917—1919).....	Київ
Голос Трудящихся (1919).....	Клинцы
<i>Голосъ Юга</i> (1919).....	Полтава
Голытьба (1919)	Ромны
<i>Горнотрудъ</i> (1917—1919).....	Харьков
Государственный Контроль (1919)	Київ
Громада (1919)	Кам'янець-на-Поділля
Громада (1919)	Київ
Громадська Думка (1919).....	Рудки
Громадське Життя (1919).....	Умань
Громадський Голос (1919)	Коломия
<i>Громадянин</i> (1917—1919)	Житомир
Грядущій День (1919)	Одесса
Грядущій День (1919)	Одесса
Гуляйпольский Набат (1919).....	Гуляй-Поле
Гуртове Господарство (1919—1920).....	Київ
Дамское Счастье (1919)	Київ
Дело (1919).....	Одесса
Дело Революції (1919).....	Полтава
<i>Дѣло Революції</i> (1917—1920, 1922—1923)	Кременчуг
День Голодного Ребенка (1919)	Чернигов

День Красного Командира (1919).....	Київ
День Пролетарской Культуры (1919)	Київ
Деревенская Жизнь (1919).....	Конотоп
Деревенская Коммуна (1919)	Екатеринослав
Детская Правда (1919)	Константиноград
Дзвін (1919).....	Здолбунів; Радивилів
Дзвін (1919).....	Олександрівськ
Для Грядущих Поколінь! (1919)	Кам'янець на Поділля
Дністрянська Хвиля (1919).....	[Могилів-Подільський]
Доля (1918—1919)	Перемишль
Донецкая Коммуна (1919).....	Лисичанск; Славянск; Бахмут
Донецкій Коммунист (1918—1919).....	Екатеринослав
Донецкій Пролетарій (1917—1919).....	Харьков
Донецко-Криворожский Коммунист (1919).....	Луганск
Дрогобицький Листок (1918—1919)	Дрогобич
Друг Народа (1918—1919).....	Елисаветград
Думы Народа (1919).....	Херсон
Еврейская Мысль (1917—1920)	Одесса
Единая Русь (1919—1920).....	Одесса
Ежедневный Бюллетень Губернского Статистического Бюро	
Учетно-Статистического Отдела Киевского Губисполкома =	
Щоденний Бюлетень по м. Київу Губерніяльного Статистичного Бюро	
Учетно-Статистичного Відділу Київського Губвиконкому =	
רעד ופ ארויב עשיטסיטאטס עלאינרעביג וועיק ראפ טעלויב דעכילגעט	
מאק"ריפסיוא רעוועיק מיניפ טאשטוא ווא קיטסיטאטס ראפ גגולייטאפ (1919)	Київ
Ежикъ въ Сметанѣ (1919).....	Одесса
Екатеринославский Набат (1919—1920).....	Катеринослав
Екстрений Випуск Фронтгазети «Український Козак» (1919).....	[Жмеринка]
Екстренний Випуск Телеграм Українського Телеграфного Агентства	
(У.Т.А.) (1919).....	[Кам'янець на Поділля]
Екстренний Листок Газети Громадянин (1919)	Житомир
Елисаветградский Набат (1919).....	Елисаветград
Живе Слово (1919)	Хвастів; Бердичів
Жизнь (1919—1920)	Київ
Жизнь (1919).....	Харьков
Життя і Воля (1918—1919).....	Бердичів
Життя Поділля (1918—1919).....	Кам'янець-Подільськ
Жмеринский Коммунист (1919).....	Жмеринка
Журнал о. 4. Г.[имназии] (1919)	Одесса
Журнал Социального Обеспечения (1919).....	Одесса
За Землю и Волю (1919).....	Одесса
За Правду (1919).....	Б. м.
Закон і Право (1918—1919).....	Київ
Залізничник (1919)	Кам'янець-Подільський

Порічний реєстр часописів

Записки Історично-Філологічного Відділу Української Академії Наук = Bulletins de la Section Historique-Philologique de l'Académie Sciences d'Ukraine (1919, 1923, 1925—1929, 1931)	Київ
<i>Записки Наукового Товариства імені Шевченка</i> (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів
Записки Українського Наукового Товариства Дослідження й Охорони Памяток Старовини та Мистецтва на Полтавщині = Bulletin de la Société Ukrainienne Scientifique Pour Étudier et Conserver les Monuments de l'Antiquité et d'art Dans le Gouvernement de Poltava (1919)	Полтава
Запорізька Січ (1919)	Умань
Заря (1918—1919)	Київ
Заря (1919)	Херсон
Заря Росії (1919)	Київ
Заря Росії (1919)	Харків
Збаражське Слово (1919)	Збараж
Збірник Указань та Роспоряджень Всеукраїнського Революційного Комітету (1919—1920)	Харків
Звезда (1917—1920, 1922—1939, продовж.)	Катеринослав
Звезда Запорож'я (1919)	Никополь
Зірка (1919)	Вінниця
Знамя (1919)	Харків
Знамя Борьбы (1919)	Екатеринослав
Знамя Борьбы (1919)	Одесса
Знамя Восстанія (1919)	Гуляй-Поле
Знамя Восстанія (1919)	Гуляй-Поле
Знамя Коммунара (1919)	Николаев
Знамя Советов (1919—1921)	Чернигов
Знамя Труда (1919)	Полтава
Золотоношкiй Бюллетень (1919)	Золотоноша
Золочівське Слово (1918—1919)	Золочів
Зори (1919)	Київ
Зори (1919)	Кременчуг
Известия Александрійскаго Военно-Революціоннаго Комитета (1919—1921)....	Александрія
Известия Александрійскаго Уездн. Исполнит. Комитета Совета Рабочих, Селянских и Красноармейских Депутатов (1919—1920)	Александрія
Известия Александровскаго Совета Рабочих и Солдатских Депутатов (1919)	Александровск
Известия Ананьевскаго Исполнительнаго Комитета С.Р.К. и К.Д. (1919)	Ананьев
Известия Ахтырскаго Уезднаго Исполкома Совета Рабочих Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Уезднаго Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) Украины (1919—1921)	Ахтырка
Известия Бердичевскаго Революціоннаго Комитета = Вісти Бердичівського Революційного Комітету (1919—1921)	Бердичев
Известия Бердянскаго Военно-Революціоннаго Комитета (1919)	Бердянск

Известия Бердянского Уездного Исполкома Совета Раб., Крест. и Красноарм. Депутатов (1919)	Бердянск
Известия Богодуховского Совета Рабоч. и Кр. Деп. и Орган Богодуховского Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) Украины (1919)	Богодухов
Известия Военно-Революционного Комитета Полтавщины (1919)	Полтава
Известия Военно-Революционного Комитета г. Лубен (1919)	Лубны
Известия Военно-Революционного Комитета г. Умани (1919)	Умань
Известия Военно-Революционного Комитета города Сосницы и Уезда (1919)	Сосница
Известия Военно-Революционного Совета Гуляйпольского Района (1919)	Гуляйполе
Известия Вознесенского Военно-Революционного Комитета (1918—1919)	Вознесенск
Известия Вознесенского Совета Рабоч., Красноармейских и Крестьянских Депутатов (1919)	Вознесенск
Известия Волчанского Уездного Революционного Комитета (1919)	Волчанск
Известия Волынского Губернского Исполнительного Комитета (1919, 1921)	Житомир
Известия Волынского Губернского Комитета Рабоче-Крестьянской Обороны (1919)	Житомир
Известия Волынского Губернского Революционного Комитета = Вісти Волинського Губерніяльного Революційного Комітету (1919—1921)	Житомир
Известия Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины и Харьковского Совета Рабочих Депутатов (1919)	Харьков
Известия Всеукраинского Центрального Исполкома Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Харьковского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919)	Харьков
Известия Всеукраинского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянск. и Красноармейск. Депутатов и Исполнительного Комитета Киевского Совета Рабочих Депутатов (1919)	Киев
Известия Глуховского Исполнительного Комитета Советов Рабоч., Крестьянск. и Красноарм. Депутатов (1919—1920)	Глухов
Известия Голтинского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (1919)	Голта; Первомайск
Известия Городнянского Уездного Комитета КП(б) Украины и Исполкома Советов (1919)	Городня
Извѣстія Екатеринославскаго Совѣта Рабочихъ и Красноармейскихъ Депутатовъ (1919)	Екатеринослав
Известия Елисаветградского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (1919)	Елисаветград
Известия Жмеринского Исполкома Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (1919)	Жмеринка
Известия Зеньковского Уездного Совета Рабочих и Селянских Депутатов (1919)	Зіньків
Известия Златопольского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (1919)	Златополь
Известия Изюмского Уездного Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919)	Изюмъ
Извѣстія Импортно-Распредѣлительной Комиссіи Земскихъ и Городскихъ Самоуправленій и Кооперативныхъ Организаций (1919)	Одесса

Порічний реєстр часописів

Известия Исполн. Комитета Могилев-Под. Совета Рабочих, Крестьянских и Красноарм. Депутатов (1919).....	Могилев-Подольский
<i>Извѣстія Исполнительнаго Комитета Почепскаго Уѣзднаго Совѣта Крестьянских, Рабочих и Красноармейских Депутатов</i> (1918—1919)	Почеп
Известия Исполнительного Комитета Волчанского Уездного Совета Рабочих, Крестьянских и Красноарм. Депутатов (1919—1920)	Волчанск
Известия Исполнительного Комитета Екатеринославского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов (1919—1920).....	Екатеринослав
Известия Исполнительного Комитета Константиноградского Совета Рабочих, Красн. и Селян. Депутатов (1919).....	Константиноград
Известия Исполнительного Комитета Криворогского Совета Рабоч., Крест. и Красноармейск. Деп. (1919).....	Кривой Рог
Известия Исполнительного Комитета Купянского Уездного Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919).....	Купянск
Известия Исполнительного Комитета Роменского Совета Рабочих и Селянских Депутатов (1919).....	Ромны
Известия Исполнительного Комитета Совета Рабочих Депутатов (1919).....	Бердичев
Известия Исполнительного Комитета Совета Рабочих Депутатов г. Умани (1919).....	Умань
Известия Исполнительного Комитета Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов и Гадячского Уездного Комитета Партии Коммунистов (Большевиков) (1919).....	Гадяч
Известия Киевского Губернского Революционного Комитета = Вісті Київського Губерніяльного Революційного Комітету (1919—1921).....	Київ
<i>Извѣстія Кіевскаго Совѣта Рабочихъ Депутатовъ</i> (1917—1919).....	Київ
<i>Извѣстія Мелитопольскаго Совѣта Раб., Солд. и Крест. Депутатовъ</i> (1918—1920).....	Мелитополь
Извѣстія Одесскаго Кредитнаго Союза Кооперативов — Союзкредита (1919—1920)	Одесса
Известия Конотопского Уездн. Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Селянских и Красноарм. Депутатов (1919).....	Конотоп
Известия Кременчугского Городского и Уездного Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Кременчугского Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) Украины (1919).....	Кременчуг
Извѣстія Лохвицкаго Уѣзднаго Исполнительнаго Комитета Совѣта Рабочих, Селянских и Красноарм. Депутатов и Городского Исполкома (1919—1922)	Лохвица
Известия Лохвицкого Военно-Революционного Комитета (1919—1920).....	Лохвиця
Известия Лубенского Ревкома (1919—1920).....	Лубни
Известия Луганского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов (1919).....	Луганск
Известия Мариупольского Военно-Революционного Комитета (1919)	Мариуполь
Известия Мелитопольского Уездного Военно-Революционного Комитета (1919—1920)	Мелитополь
Известия Народного Комиссариата Здравоохранения УССР = Вісті Народнього Комісаріяту Охорони Здоровля УСРР (1919—1920, 1922—1923)	Київ; Харьков

Известия Народного Комиссариата Продовольствия Украины (1919).....	Харьков; Киев
Известия Народного Комиссариата Путей Сообщения Украины (1919).....	Харьков
Известия Нежинского Революционного Комитета (1919).....	Нежин
Известия Нежинского Уездного Исполкома (1919—1920).....	Ніжин
Известия Нежинского Уревкома и Уездного Комитета РКП(б) (1919).....	Нежин
Известия Нежинского Уревкома и Уездного Комитета РКП(б) (1919—1920).....	Ніжин
Известия Николаевского Совета Рабочих Депутатов (1919).....	Николаев
Известия Никопольского Районного Военно-Революционного Комитета (1919).....	Никополь
Известия Никопольского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (1919).....	Никополь
Известия Овручского Уездного Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919).....	Овруч
Известия Одесск. Губ. Комиссариата Продовольствия (1919).....	Одесса
Извѣстія Одесскаго Совѣта Рабочихъ Депутатовъ (1918—1920).....	Одесса
Известия Одесского Губернского Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Одесского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов (1919—1920).....	Одесса
Извѣстія Одесской Винодѣльческой Станціи = Bulletin de la Station Oenologique d'Odessa (1919).....	Одесса
Известия Ольгопольского Революционного Комитета (1919).....	Ольгополь
Известия Очаковского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноарм. Депутатов (1919).....	Очаков
Известия Пирятинского Уездного Совета Раб., Кр. и Кр.-Арм. Депутатов (1919).....	Пирятин
Известия Полтавского Губисполкома и Полтавского Губернского Комитета Коммунистической Партии (1919—1922).....	Полтава
Известия Полтавского Совета и Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабоч., Крест. и Красноарм. Депутатов (1919).....	Полтава
Известия Полтавского Совета Рабочих Депутатов (1919).....	Полтава
Известия Почепского Уездного Чрезвычайного Военно-Революционного Штаба (1919).....	Почеп
Известия Прилукского Военно-Революционного Комитета (1919).....	Прилуки
Известия Прилукского Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919).....	Прилуки
Известия Прилукского Уездного Ревкома = Вісти Прилуцького Повітового Рев'кому (1919—1920).....	Прилуки
Известия Ревкома (1919).....	Луганск
Известия Революционного Комитета (1919).....	Бердичев
Известия Роменского Военно-Революционного Комитета (1919—1920).....	Ромны
Известия Славянского Комитета Партии Коммунистов (Больш.) Украины и Совета Раб., Красноарм. и Солд. Депутатов (1919).....	Славянск
Известия Славянского Районного Военно-Революционного Комитета (1919).....	Славянск
Известия Славянского Совета Районных Красноармейских и Крестьянских Депутатов (1919).....	Славянск
Известия Совета Рабоче-Крестьянской Обороны Украины и Губ. Исп. Ком. Советов Р. К. и Кр. Деп. Черниговщины (1919).....	Чернигов

Порічний реєстр часописів

Известия Совета Рабочих Депутатов г. Херсона и его Окрестностей (1919).....	Херсон
Известия Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов г. Лубен (1919)	Лубны
Извѣстія Совѣта Харьковскихъ Областныхъ Кооперативныхъ Съѣздовъ (1919)	Харьковъ
Известия Сосницкого Уездного Исполнительного Комитета (1919).....	Сосница
<i>Известия Старобельского Уездного Совета Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов (1918—1919)</i>	Старобельск
Известия Тираспольского Совета Рабочих Депутатов (1919).....	Тирасполь
Известия Уездного Исполкома Советов Крестьянских, Рабочих и Красноармейских Депутатов (1919).....	Херсон
Известия Уездного С'езда Советов Крестьянских, Рабочих и Красноармейских Депутатов (1919).....	Херсон
Известия Уездного Совета Рабочих Крестьянских и Козацких Депутатов Черкащины (1919)	Черкасы
Известия Харьковского Военно-Революционного Комитета (1919—1920).....	Харьков
Известия Харьковского Округа Путей Сообщения Украины (1919).....	Харьков
Известия Харьковского Совета и Губернского Исполнительного Комитета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919).....	Харьков
<i>Известия Харьковского Совета Рабочих Депутатов (1918—1919)</i>	Харьков
Известия Херсонского Военно-Революционного Комитета и Херсонского Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) (1919).....	Херсон
Известия Херсонского Губ. Продовольств. Комитета (1919).....	Одесса
Известия Херсонского Губернского Исполнительного Комитета Советов (1919).....	Херсон
Известия Херсонского Губернского Революционного Комитета (1919).....	Херсон
Известия Хорольского Штаба Рабоче-Крестьянской Обороны и Ком-та Коммунистической Партии (1919)	Хорол
Известия Центрального Тарифного Комитета Горной и Металлургической Промышленности Украины (1919).....	Харьков
<i>Извѣстія Черниговскаго (Районного) Союза Кооперативовъ (1918—1919)</i>	Черниговъ
Известия Черниговского Временного Военно-Революционного Комитета (1919).....	Чернигов
<i>Известия Черниговского Губернского и Почепского Уездного Исполнительных Комитетов Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1918—1919)</i>	Почеп
Известия Черниговского Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Селянских и Красноармейских Депутатов (1919).....	Чернигов
Известия Черниговского Губернского Революционного Комитета и Губернского Комитета Российской Коммунистической Партии (Большевиков) (1919)	Чернигов
Известия Черниговского Губернского Революционного Комитета, Черниговского Уездного Исполнительного Комитета и Городского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919)	Чернигов
Известия Черниговского Губернского Совета Профессиональных Союзов (1919—1920)	Чернигов
Интернационал (1919).....	Харьков

Информационный Листок (1919)	Харьков; Киев
Информационный Листок Совета Народного Хозяйства Украины (1919)	Харьков
Искатель Приключений = L'Aventurier (1919)	Одесса
Ілюстрований Додаток до «Шляху» (1919—1920)	Зальцведель
Ілюстрований Тиждень = Ilustrowany Tyznewyk (1919—1920)	Нью Йорк, Н. Й.
Індустріяліст = The Industrialist (1919)	New York
Іскра = Spark (1917—1920)	New York
К Победе! (1919)	Б. м.
К Свету (1919)	Б. м.
К Свету (1919)	Харьков
К Свету и Труд = До Світла і Праці (1919)	Киев
Камедула (1919—1920)	Німецьке Яблонне; Ліберець, ЧСР
Камена (1918—1919)	Харьков—Москва—Петербургъ
Каменярі (1918—1929)	Саскатун
Каменярі (1919)	Кам'янець-Подільський
Канадиць (1912—1920)	Едмонтон
Канадійський Фармер (1903—1981)	Вінніпег
Канадійський Українець (1919—1931)	Вінніпег
Карпато-Руській Вѣстникъ (1918—1919)	Унгварь
Кассинський Українець (1919—1920)	Кассіно, Італія
Киевская Бѣднота (1919)	Кієвъ
Київські Губерніяльні Вісти = Київські Губернскія Вѣдомости (1917—1920)	Київ
Київські Вістки Інженерів Шляхів = Київскія Извѣстія Инженеровъ Путей Сообщенія (1918—1919)	Київ
Київщина (1919)	Бердичів; Вінниця
Київская Жизнь (1919)	Кієвъ
Київская Рѣчь (1919)	Кієвъ
Київская Русь (1919)	Кієвъ
Київскій Вѣстникъ (1919)	Кієвъ
Київскій коммунист (1918—1919)	Київ
Київскій Курьеръ (1919)	Кієвъ
Київскія Новости (1919—1920)	Кієвъ
Київское Слово (1919)	Киев
Київское Эхо (1919)	Кієвъ
Книгарь (1917—1920)	Київ
Книжный Вістник (1919)	Київ
Ковер-Самолет (1919)	Киев
Козак (1919)	Кам'янець-Подільський
Козак (1919)	Могилів-Под[ільський], Нова-Ушиця
Козацьке Слово (1919)	Тирасполь
Козацький Голос (1919)	Камінка Струм[илова]; Тернопіль; Кам'янець-Подільський; Вінниця
Комар (1919)	Відень
Коммерческій Курьеръ (1918—1919)	Кієвъ; Одесса

Порічний реєстр часописів

Коммуна (1919).....	Звенигородка
Коммуна (1919).....	Сумы
Коммунар (1919).....	Київ
Коммунар (1919).....	Харьков
<i>Коммунист</i> (1918—1939, продовж.)	Москва; Харків; Київ
<i>Коммунист</i> (1918—1919).....	Одесса
Коммунист (1919).....	Елисаветград
Коммунист (1919).....	Константиноград
Коммунист (1919).....	Павлоград
Коммунист (1919—1920).....	Стародуб
Коммунист (1919).....	Харьков
Коммунист (1919).....	Хорол
Коммунист (1919).....	Чернигов
Коммунист (1919—1921).....	Київ
Комуністична Боротьба (1919).....	Чернігів
<i>Кооперативна Зоря</i> (1918—1920).....	Київ
Кооперативний Кредит (Комашня) (1919).....	Київ
<i>Кооперативно-Громадське Життя</i> (1918—1920).....	Кременчук
Кооперативное Слово (1919—1920).....	Київ
<i>Кооперативный Путь</i> (1918—1920).....	Ахтырка
Кооперація (1919)	Одесса
<i>Кооперація и Жизнь</i> (1918—1919).....	Конотопь
Красная Армия (1919—1938).....	Київ; Харків; Київ
Красная Бессарабия (1919).....	Одесса
Красная Газета (1919).....	Чернобыль
Красная Деревня (1919).....	Одесса
Красная Жмеринская Победа (1919).....	Жмеринка
Красная Звезда (1919, 1922).....	Київ
Красная Звезда (1919).....	Харьков
Красная Кавалерия (1919)	Б. м.
Красная Правда (1919).....	Б. м.
Красная Правда (1919).....	Умань
Красноармеец (1919).....	Київ
Красноармеец (1919).....	Новоградволинск
Красноармейская Звезда (1919)	Одесса
Красноармейская Правда (1919).....	Одесса
Красное Жало (1919).....	Одесса
Красное Знамя (1919).....	Київ
Красное Знамя (1919—1920).....	Київ
Красное Знамя (1919).....	Умань
Красное Знамя (1919).....	Херсон
Красные Известия (1919).....	Купянск
Красный Вал (1919).....	Бахмут
Красный Журнал (1919).....	Одесса

Красный Клич (1919)	Житомир
Красный Меч (1919)	Київ
Красный Моряк (1919—1921)	Гомель; Екатеринослав; Київ
Красный Офицер (1919)	Київ
Красный Путь = Червоний Шлях (1919—1921)	Київ
Красный Смех (1919)	Одеса
Кременецкая Коммуна (1919)	Кременець
Крестьянин и Рабочий (1919—1921)	Лебедин
Крестьянская Газета (1919)	Александровск
Крестьянское Дѣло (1919—1920)	Одеса
Крымский Коммунист (1919)	Симферополь
Кубанська Зоря (1919)	Катеринодар
Кузькина Мать (1919)	Одеса
Левый Эс-Эр (1919—1920)	Київ
Листок Боротьби (1919)	Житомир
Литературно-Художественная Неделя (1919)	Харьков
Ліра (1919—1920)	Цешин
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932)	Київ—Львів
Лохвицкое Слово (1912—1919)	Лохвица
Лубенщина (1919)	Лубні
Лубенщина (1919)	Лубні
Лучь (1918—1919)	Сумы
Лучь (1919—1920)	Николаевъ
Львѣвско-Архієпархіальнй Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Любовь (1913—1938, продовж.)	Майнфильд
Лязароні (1919)	Кассіно
Максималист (1919)	Полтава
Маякъ (1919)	Винница
Медиико-Санитарный Сборникъ (1918, 1920)	Одеса
Мельпомена (1918—1919)	Одеса
Миргородське Життя (1919)	Миргород
Мистецтво (1919—1920)	Київ
Мір Труда (1918—1919); Мир Труда (1920) (1918—1920)	Харьков
Місіонар (1917—1939, продовж.)	Philadelphia, Pa
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944)	Жовква
Могилевскій Коммунист (1919)	Могилев-Подольск
Молва (1919)	Київ
Молот (1919—1924)	Нью-Йорк
Молоть (1918—1919)	Екатеринославъ
Молот и Плуг (1919)	Київ
Музагет ([1919])	Київ
Музы (1919)	Харьковъ
Музыкальный Вестник (1919)	Київ
Муравейникъ (Комашня) (1912—1919)	Київ

Порічний реєстр часописів

Мысль (1919).....	Харьковъ
Мысль Коммуниста = Думка Коммуниста (1919)	Проскуров
На Досугъ (1919)	Харьковъ
На Тернистом Пути к Коммунизму (1919).....	Борзна
<i>Набатъ</i> (1918—1919).....	Одесса
Набат (1919)	Градижск
Набат (1919—1920)	Харьков
<i>Наддністрянські Вісти</i> (1918—1919).....	Самбір
Надія України (1919).....	Рівне
Народ (1919).....	Станіславів
<i>Народна Воля</i> (1911—1939, продовж.).....	Скрентон, Па
<i>Народна Обрана = Narodna Obrana = National Defense</i> (1917—1920, 1923).....	Homestead
Народная Газета (1919).....	Київ
Народная Энциклопедія-Энциклопедій по Разного Рода Доходнымъ Дѣламъ и Промысламъ (1919).....	Харьковъ
<i>Народне Слово</i> (1914—1959)	Пітсбург, Па.
Народний Голос (1919—1920)	Винниця
<i>Народное Дѣло</i> (1917—1919)	Харьковъ
<i>Народное Дѣло</i> (1918—1919).....	Київ
Народное Дѣло (1919).....	Харьковъ
Народное Просвещение (1919)	Киев
<i>Народное Слово</i> (1918—1919)	Ровно
Народное Слово (1919)	Харьков
Народное Слово (1919)	Харьковъ
Народное Слово (1919)	Харьковъ
Народное Слово (1919)	Харьковъ
Народное Слово (1919)	Одесса
Народное Хозяйство Украины (1919, 1922—1923)	Харьков; Киев
<i>Народня Воля</i> (1917—1919).....	Київ
<i>Народня Думка</i> (1918—1919).....	Звенигородка
<i>Народня Думка</i> (1918—1919)	Прилука
Народня Думка (1919).....	Гайсин на Поділля
Народня Освіта (1919)	Київ
<i>Народня Справа</i> (1918—1919)	Київ
Народовластіє (1919).....	Екатеринослав
Начало (1919)	Харьковъ
Начало (1919).....	Киев
<i>Нашъ Голосъ</i> (1918—1920).....	Харьков
Наш Голос (1919).....	Перемишль
<i>Нашъ Путь</i> (1918—1919).....	Київ
<i>Нашъ Путь</i> (1918—1919).....	Київ
Нашъ Путь (1919).....	Харьковъ
Наш Шлях (1919—1920).....	Кам'янець-Подільський
Наш Шлях (1919—1920).....	New York, N. Y.

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

<i>Наша Газета</i> (1918—1919).....	Никополь
<i>Наша Жизнь</i> (1918—1919).....	Елисаветградъ
<i>Наша Земля</i> (1918—1919).....	Чортків
<i>Наша Кооперація</i> (1919—1920).....	Одеса
<i>Наша Мета</i> (1919).....	Дрогобич
<i>Наша Мета</i> (1919—1920, 1922).....	Львів
<i>Наша Правда</i> (1919).....	Конотоп
<i>Наша Справа</i> (1918—1919).....	Катеринослав
<i>Наша Хата</i> (1918—1919).....	Елисавет на Херсонщині
<i>Наше Знамя</i> (1919).....	Київ
<i>Наше Слово</i> (1918—1919).....	Ромни
<i>Наше Слово</i> (1919).....	Нова Ушиця
<i>Наше Слово</i> (1919).....	Екатеринославъ
<i>Неврологія</i> (1919).....	Харьковъ
<i>Неделя Всеобуча</i> (1919).....	Київ
<i>Неделя Искусств, Литературы, Театра и др.</i> (1919).....	Київ
<i>Неделя Литературы и Искусства</i> (1919).....	Київ
<i>Неділя Селянина</i> (1919).....	Б. м.
<i>Николаевскій Бюллетень</i> (1919).....	Николаев
<i>Николаевскій День</i> (1919).....	Николаевъ
<i>Нова Дорога</i> (1918—1919).....	Ізяслав
<i>Нова Рада</i> (1917—1919).....	Київ
<i>Нова Рада</i> (1919—1920).....	Львів
<i>Нова Україна</i> (1919).....	Камянець
<i>Нова Школа</i> (1919).....	Дрогобич
<i>Новая Заря</i> (1919).....	Херсон
<i>Новая Искра</i> (1919).....	Київ
<i>Новая Почта</i> (1919—1920).....	Одесса
<i>Новая Россія</i> (1918—1919).....	Харьковъ
<i>Нове Житє</i> (1913—1938).....	Олифант, Па
<i>Нове Життя</i> (1918—1919).....	Перемишль
<i>Нове Життя</i> (1918—1919).....	Станиславів
<i>Нове Життя</i> (1919).....	Полтава
<i>Новий Шлях</i> (1919).....	Кам'янець на Поділля
<i>Новини</i> (1913—1915, 1917—1922).....	Едмонтон
<i>Новини</i> (1919).....	Київ
<i>Новини</i> (1919).....	Коломия
<i>Новини</i> (1919).....	Кам'янець-Подільський
<i>Новини Інформаційного Бюро Армії Української Народної Республіки</i> (1919).....	Жмеринка; Проскурів; Ст. Кузьминчик; Рівне
<i>Нові Вісти</i> (1919—1920).....	Кассіно; Ліберці
<i>Нові Шляхи</i> (1919).....	Одеса
<i>Новое Народное Дѣло</i> (1919).....	Київ

Порічний реєстр часописів

Новомосковский Коммунар (1919)	Новомосковск
Новости (1919)	Херсон
Новости Юга (1919)	Харьков
Новый Журнал (1919)	Одесса
Новый Пахарь (1919)	Ромны
<i>Новый Путь</i> (1918—1919)	Харьков
<i>Новый Путь</i> (1918—1919)	Юзовка
Областной Бюллетень Сельскосоюза (1919)	Одесса
<i>Объединение</i> (1918—1920)	Одесса
Объединение (1919)	Київ
Огонек (1919)	Одесса
<i>Огоньки</i> (1918—1919)	Одесса
Одесский Коммунист (1919—1920)	Одесса
Одесский Набат (1919—1920)	Одесса
Одесский День (1919)	Одесса
<i>Одесский Союз Врачей</i> (1918—1919)	Одесса
<i>Одесский Телеграф</i> (1918—1919)	Одесса
Одесское Слово (1919)	Одесса
Ольгопольский Коммунист (1919)	Ольгополь
<i>Osa = Osa = Wasp</i> (1918—1921)	Chicago II; New York
<i>Освіта</i> (1918—1919)	Кам'янець-Подільський
Останні Новини Українського Телеграфного Агентства	
(У.Т.А.). (1919)	Кам'янець на Поділліу
Останні Новини Українського Телеграфного Агентства (1919)	Винниця, на Поділліу
<i>Остріжська Народня Газета</i> (1918—1919)	Остріг
Открытое Слово (1919)	Харьков
Павлоградская Коммуна (1919)	Павлоград
Парусь (1919)	Харьков
Перемишльські Епархіяльні Відомости (1919—1939)	Перемишль
Перо въ Спину (1919)	Одесса
Печатник-Коммунист (1919)	Харьков
Пламя (1919—1921)	Новгород-Северский
<i>Пластова Стежа</i> (1918—1919)	Львів
Плуг и Молот (1919—1922)	Конотоп
Повстанець (1919)	Кам'янське; Верходніпровськ
<i>Подільські Губерніяльні Відомости</i> (1918—1919)	Кам'янець-Подільський
Подольская Жизнь (1919—1920)	Каменець-Подольськ
<i>Подольская Мысль</i> (1918—1919)	Каменець-Подольськ
Подольская Почта (1919)	Каменець-Под[ольский]
Подольский Коммунист (1919)	Винница
<i>Подольский Край</i> (1916—1920)	Каменець-Подольськ
Подольское Слово (1919)	Винница
Подольское Слово (1919)	Винница
Подснежник (1919—1920)	Кременец

Позашкільна Освіта (1919).....	Київ
Покутський Вістник (1918—1919).....	Коломия
Полева Газета II-го Галицького Корпуса (1919).....	Б. м.; Постій
Полонений (1919—1920).....	Кассіно
Полтавські Новості (1918—1919).....	Полтава
Полтавська Громада (1918—1919).....	Полтава
Полтавський Кооператор (1918—1922).....	Полтава
Понедільникъ (1919).....	Харьковъ
Послѣднія Извѣстія (1918—1919).....	Київ
Поступ (1919).....	Харьків
Почтово-Телеграфная Жизнь (1919).....	Київ
Правда (1902—1939).....	Олифантъ, Па
Правда (1919).....	Жмеринка
Правда (1919).....	Конотоп
Правда (1919—1920).....	Херсон
Правда (1919).....	Конотоп
Православне Поділля (1919).....	Кам'янець-Подільський
Прапор України (1919).....	Кам'янець-Подільський
Праця (1912—1917, 1919—1939, продовж.).....	Прудентополіс
Призывъ (1919).....	Одесса; Севастополь
Прикарпатская Русь (1914—1922, 1927).....	Нью-Йорк
Прикарпатская Русь (1918—1921).....	Львовъ
Прилуцкая Рѣчь (1919).....	Прилуки
Прилуцька Думка (1917—1919).....	Прилуки
Пробій (1919—1920).....	Львів
Пробужденіе (1919).....	Одесса
Продовольственное Дѣло (1917—1919).....	Харьковъ
Пролетарская Культура (1919).....	Одесса
Пролетарский День Культуры (1919).....	Київ
Пролетарское Творчество (1919).....	Харьков
Пролетарська Боротьба (1919—1920).....	Житомир
Пролетарська Правда (1919—1920).....	Харьків
Пролом (1919).....	Станиславів
Проломъ (1919—1922).....	New York
Прометей (1919).....	Одесса
Прометей Украина (1919).....	[Харьков]
Промінь (1918—1919).....	Балта
Промінь (1919).....	Київ
Просвещение (1919).....	Чернигов
Просвѣта = Prosvita-The Enlightment (1917—1939, продовж.).....	McKeesport, Pa
Просвітянин (1918—1919).....	Ромни
Просвітянин-Кооператор (1919—1920).....	Ромни
Профессиональное Движение (1919).....	Харьков
Профессиональное Движение (1919—1922).....	Харьков; Київ

Порічний реєстр часописів

<i>Проюгъ</i> (1917—1919)	Одесса
Пути Творчества (1919—1920)	Харьков
Путь к свободе (1919—1920)	Гуляй-Поле, Александровск; Екатеринослав
Путь Победы (1919)	Чернигов
Путь Рабочаго (1919)	Київ
<i>Путь Соціалдемократа</i> (1918—1919)	Николаєв
Рабоче-Крестьянская Газета (1919)	Житомир
<i>Рабочее Дѣло</i> (1918—1919)	Екатеринослав
<i>Рабочее Слово</i> (1918—1919)	Одесса
Рабочий Журнал (1919)	Київ
<i>Рабочий и Крестьянин</i> (1918—1919)	Чернигов
Рабочий Кооператор (1919—1920)	Одесса
Рабочій Журналь (1919)	Харьков
Рада (1919)	Київ
Радіотелеграфічні Звідомлення (1919—1920)	Відень
<i>Рання Зоря = Ranna Zoria</i> (1918—1920)	Шікаго
<i>Ранок</i> (1905—1920)	Вінніпег
Революционная Борьба (1919)	Київ
Революционный Социализм (1919)	Київ
Революційна Боротьба (1919)	Миколаїв
Республика (1919)	Станіславів
Республіканець (1919)	Станіславів
<i>Республіканський Самохотник</i> (1918—1919)	Станіславів
<i>Республіканець</i> (1918—1919)	Катеринослав; Єлисавет
<i>Республіканські Вісти</i> (1918—1919)	Вінниця
<i>Рідна Школа = «Ridna Shkola»</i> (1918—1919)	Джерзі Сіті, Н. Дж.
<i>Рідне Слово</i> (1917—1919)	Біла, Бересть
Рідне Слово (1919)	Лохвиця
Рідне Слово (1919)	Полтава
Ріпа (1919)	Тернопіль; Борщів; Камінець-Проскурів; Вінниця
<i>Робітник</i> (1914—1920, 1922—1923)	Клівленд, Огайо
Робітник (1919—1923)	Чернівці
Робітник (1919)	Лохвиця
<i>Робітнича Газета</i> (1917—1919)	Київ
Робітничий Вістник = The Workers' Herald (1919)	Нью Йорк
Родина (1919)	Харьков
<i>Родная Страна</i> (1917—1919)	Одесса
Россія (1919)	Одесса
Русская Бессарабія (1919)	Одесса
Русская Земля (1919—1938)	Ужгород
<i>Русскій Вѣстникъ = Russian Messenger =</i> <i>Russky Viestnik</i> (1917—1939, продовж.)	Pittsburgh, Pa

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

<i>Русский Голосъ</i> (1913—1916, 1918—1919)	Edmonton, Alta.
<i>Русский Народъ</i> (1914—1920).....	Вінніпег
<i>Русь</i> (1918—1919).....	Київ
<i>Руська Краина</i> (1919)	Унгварь
<i>Руська Правда</i> (1919)	Мукачево; Будапешт
<i>Русько-Країнська Правда</i> (1919)	Будапешт
<i>Сахарная Промышленность Левобережной Украины</i> (1919)	Сумы
<i>Свѣтъ</i> (1897—1986).....	Нью-Йорк
<i>Свѣтъ Дѣтей</i> = <i>Svit Ďitej</i> = <i>Children's World</i> (1917—1938, продовж.)	Homestead, Pa
<i>Світ Дитини</i> (1919—1939).....	Львів
<i>Свобода</i> (1893—1940, продовж.)	Джерсі Сіті Н. Дж.
<i>Свобода</i> (1897—1919, 1922—1938)	Львів
<i>Свобода</i> (1919)	Київ
<i>Свободная Мысль</i> (1917—1919).....	Бердичев
<i>Свободная Мысль</i> (1919)	Херсон
<i>Свободное Слово</i> (1918—1919)	Винниця
<i>Свободное Слово</i> (1919)	Винниця
<i>Свободное Слово</i> (1919)	Винниця
<i>Свободное Слово</i> (1919)	Одесса
<i>Свободное Слово Краснаго Моряка</i> (1919)	Николаєв
<i>Свободный Голосъ</i> (1917—1919).....	Умань
<i>Свято Праці</i> (1919)	Київ
<i>С'езд Представителей Волостных Исполнительных Комитетов</i> (1919)	Київ
<i>Сельский Рабочий</i> (1919).....	Київ
<i>Селяська Біднота</i> (1919—1920).....	Кам'янець на Поділля
<i>Селянин</i> (1918—1919).....	Ямпіль на Поділі
<i>Селянин</i> (1919—1920).....	Кременчук
<i>Селяньська Біднота</i> = <i>Селянская Беднота</i> (1919)	Полтава
<i>Селяньська Газета</i> (1919).....	Харьков
<i>Селяньська Громада</i> (1919)	Кам'янець на Поділля; Винниця на Поділля
<i>Селяньська Думка</i> (1917—1920)	Бердичів
<i>Селяньська Правда</i> (1919—1920)	Житомир
<i>Селяньське Слово</i> (1919).....	Старокосянтинів
<i>Серп и Молот</i> (1919).....	Чернігов
<i>Сільська Біднота</i> (1919)	Умань
<i>Сільська Коммуна</i> (1919).....	Київ
<i>Сільський Господарь</i> (1918—1920).....	Київ
<i>Січовий Голос</i> (1918—1919)	Коломия
<i>Січові Вісти</i> = <i>Sichovi Wisty</i> (1918—1924).....	Нью Йорк; Шікаго
<i>Слово</i> (1919).....	Київ
<i>Служащий</i> (1919).....	Одесса
<i>Сміх і Горе Січового Стрільця</i> (1919).....	Кремінєць
<i>Собрание Узаконений и Ряспоряжений Рабоче-Крестьянскаго Правительства</i> <i>Украины</i> (1919—1939, продовж.)	Харьков; Київ

Порічний реєстр часописів

Совет Коммунистов (1919).....	Луганск
Советская Власть (1919).....	Одесса
Современное Слово (1919—1920).....	Одесса
Согласіє (1919).....	Київ
Солнце Труда (1919).....	Київ
Социальное Обеспечение (1919).....	Київ
Социальное Страхование (1919—1920).....	Харьков
Союз (1908—1922).....	Піттсбург, Па
Союз (1918—1919).....	Умань
Союз Труда (1919).....	Полтава
Спеціальний Випуск Газети «Вільна Україна» (1919).....	Рівне
Споживач (1918—1920).....	Катеринослав
Спутникъ Театрала (1919).....	Київ
<i>Статистическій Бюллетень по городу Киеву =</i>	
<i>Bulletin Statistique de la ville de Kieff</i> (1918—1920).....	Київ
<i>Статистическія Свѣдѣнія по г. Харькову</i> (1918—1919).....	Харьковъ
Стенная Газета БУП'а (1919).....	[Київ]
Стенная Газета «Всеиздата» (1919).....	Харьков
Стенная Газета Известий Х.С. и Губ. Исполкома (1919).....	Харьков
Стенная Газета Київського Бюро РОСТА (1919—1920).....	Київ
Степова Україна (1919).....	Миколаїв
Столичный Голосъ (1919).....	Київ
Страничка Молодежи (1919—1920).....	Чернигов
Стрийський Вістник (1918—1919).....	Стрий
Стрілець (1919).....	Тернопіль; Станиславів; Стрий; Заліщики; Борщів; Кам'янець на Поділлі; Кам'янець
Стрілецька Думка (1919).....	Шепетівка; Кривін; Здолбунів; Проскурів; Дунаївці; Старокостянтинів
Стрілецький Шлях (1919).....	Постій
Стрілецький Шлях (1919).....	Винниця
Студенческий Вѣстникъ (1919).....	Київ
Сынъ Отечества (1919—1920).....	Одесса
<i>Свѣдок Правди</i> (1909—1931 [?]).....	Торонто (Онт., Канада)
Таврический Коммунист (1919).....	Симферополь
<i>Тайны Краснаго Флага</i> (1918—1919).....	Київ; Одесса
Тарасове Свято (1919).....	Харків
Тарифный Бюллетень (1919).....	Київ
Творчество (1919).....	Харьковъ
Творчество Труда (1919).....	Николаев
Театр = Театр = театръ (1919).....	Київ
Театръ (1919).....	Одесса
Театраль (1919).....	Київ
Театральный Вестник (1919—1920).....	Харьков
<i>Театральный День</i> (1918—1919).....	Одесса

Театральний Кур'єр (1919).....	Харків
Телеграммы Газеты «Известия Уездного Исполкома» (1919).....	Константиноград
Телеграммы «Подольскій Край» (1918—1919)	Каменець-Подольськ
Телеграммы Украскаго Телеграфнаго Агентства (УТА) (1919).....	[Київ]
Телеграми Українського Телеграфного Агентства (1919).....	Вінниця
Товмацькі Вісти (1918—1919).....	Товмач
Торгово-Промышленный Югъ (1919).....	Одеса
Трибуна (1918—1919).....	Київ
Трудова Громада (1919—1920).....	Рівне; Кам'янець-Подільський
Трудова Республіка (1918—1920)	Київ; Вінниця
Трудова Школа (1919).....	Хорол
Трудовая Коммуна (1919)	Клинцы
Трудовая Советская Республика (1919—1920)	Київ
Трудовая Социалистическая Школа = Соціалістична Трудова Школа (1919)	Київ
Трудовая Школа (1919)	Сураж, Черниговской Губ.
Трудове Життя (1919).....	Житомир
Трудове Життя (1919—1920).....	Київ
Трудове Слово (1919).....	Полтава
Трудовий Шлях (1919).....	Кам'янець-Подільський
У. С. С. (1919)	Б. м.
Украинский Коммунист (1919)	Москва
Украинско Слово (1919).....	Софія
Украинско-Български Прѣгледъ (1919—1920).....	Софія
Україна = Ukraina (1917—1920)	Шіаго
Українська Справа (1919)	Рівне
Україна (1918—1919).....	Жовква
Україна (1919).....	Київ
Україна (1919—1920)	Кам'янець-Подільський; Умань; Вінниця; Проскурів; Станіславів; Коломия
Україна (1919—1920)	Кам'янець-Подільський; Коломия
Українець на Зеленому Клині (1917—1921).....	Владивосток
Українська Газета (1919).....	Нью-Йорк
Українська Кооперація (1918—1919).....	Київ
Українська Пресо́ва Служба (1918—1921)	Відень
Українська Рада Католиків за Кордоном (1919).....	Lugano
Українська Республіка (1919—1922).....	Париж; Фонтенбльо
Українська Робітнича Газета (1918—1919).....	Перемишль
Українська Ставка (1919).....	Київ; Вінниця
Українська Старовина (1919)	Камінець
Українське Діло (1919).....	Рівне
Українське Інформаційне Бюро (1919)	Стокгольм
Українське Пресове Бюро в Гаазі (1919—1920).....	Гаага
Українське Пресове Бюро в Копенгазі (1919—1920).....	Копенгаген

Порічний реєстр часописів

Українське Пресове Бюро при Державнім Секретаріаті

Військових Справ (1919)	Станиславів
Українське Слово (1919)	Кам'янець-Подільський
Український Вістник (1919)	Винниця
<i>Український Голос</i> (1910—1939, продовж.)	Вінніпег
<i>Український Голос</i> (1918—1919).....	Тернопіль
Український Голос (1919—1932)	Перемишль
Український Козак (1919)	Радивилів; Волочиськ; Наркевичі; Чорний Острів; Ставка; Жмеринка; Проскурів
Український Комунар (1919).....	Золотоноша
Український Повстанець (1919)	Козятин
Український Прапор = <i>Ukrainskij Prapor</i> (1919—1932).....	Відень; Берлін
Український Стрілець (1919).....	Камянець на Поділлі
Український Тижневик (1919).....	Київ; Винниця
Українські Вісти (1919).....	Тернопіль
Українські Робітничі Вісти = <i>Ukrainian Labor News</i> (1919—1937).....	Вінніпег
<i>Уманское Слово</i> (1917—1919).....	Умань
<i>Урядові Вісти Косівського Повіту</i> (1918—1919).....	Косів
Утренній Бюллетень Вечернего Голоса (1919).....	Київ
<i>Утро</i> (1918—1919).....	Купянськ
Утро Одессы (1919).....	Одесса
<i>Учитель</i> (1918—1919).....	Черкаси
Учитель и Школа (1919).....	Харьков
Учительський Голос (1919)	Коломия
Факел (1919).....	Одесса
Харьковъ (1919)	Харьковъ
Харьковский Зритель (1919).....	Харьковъ
Харьковский Набат (1919).....	Харьков
Херсонская Правда (1919).....	Херсон
Херсонское Утро (1919).....	Херсон
<i>Херсонский Вѣстникъ</i> (1918—1919)	Херсонъ
<i>Хлібороб-Кооператор</i> (1918—1920).....	Харьков
Хліборобська Справа (1919).....	Київ; Кам'янець-Подільський
Хозяйство Волыни (1919).....	Житомир
Холмська Думка (1919).....	Луцьк
<i>Центродомъ</i> (1918—1919)	Одесса
<i>Церковь и Школа</i> (1918—1924)	Пряшевъ
Червона Зоря (1919)	Умань
Червона Україна (1919).....	Самарканд
Червона Україна (1919).....	Будапешт
Червоний Прапор (1919).....	Зіньків
Червоний Прапор (1919—1920).....	Київ; Харків
Червоний Прапор (1919).....	Перемишль
Червоний Стяг (1919).....	Київ

Чернігівщина (1919).....	Чернігів
Черниговская Газета (1919).....	Черниговъ
Черниговская Мысль (1918—1919).....	Черниговъ
Черниговскій Кооператоръ (1918—1920)	Чернигов
Черниговскій Селянинъ (1918—1919).....	Черниговъ
Черниговское Утро (1919).....	Черниговъ
Чигиринські Вісти (1917—1920).....	Чигирин
Чорногора (1919)	Косів
Чортківський Вістник (1919).....	Чортків
Чугуевский Сельский Хозяин (1919)	Чугуев, Харьковской губ.
Школьный День (1919)	Екатеринославъ
Шлях (1917—1919).....	Москва, Київ
Шлях (1919)	Катеринослав
Шлях = «Schljach» (1919—1920).....	Зальцведель
Шлях (1919).....	Вінниця
Шлях Боротьби (1919)	Харків
Шлях Боротьби (1919)	Полтава
Шлях до Волі (1919)	Катеринослав
Щеткой по Лысинъ (1919).....	Одесса
Щире Слово (1919—1920).....	Владивосток
Экономическая Жизнь Подоліи (1913—1919).....	Каменецъ-Подольскъ; Винниця
Экономический Бюллетень Укрсовнархоза (1919)	Київ
Экономический Вестник (1919).....	Київ
Экономическіе Бюллетени (1919—1920).....	Одесса
Экстренный Бюллетень Газеты Волынская Заря (1919).....	Житомиръ
Экстренный Выпуск (1919).....	Прилуки
Экстренный Выпуск (1919).....	Київ
Экстренный Выпуск Известий Могилевского Уездного Исполкома Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919)	Могилев-Подольский
Эхо (1919).....	Одесса
Югъ (1918—1919).....	Київ
Южная Газета (1919).....	Харьковъ
Южная Правда (1919)	Мелитополь
Южная Русь (1919).....	Одесса
Южное Слово (1918—1919)	Николаевъ
Южное Слово (1919—1920).....	Одесса
Южный Мельник (1919).....	Одесса
Южный Рабочій (1917—1920)	Одесса
Южный Стекольникъ и Химикъ (1918—1919).....	Харьковъ
Юк-Скаут (1919)	Екатеринослав
Юный Коммунист (1919).....	Харьков
Ямпільське Слово (1919).....	Ямпіль
Anzeiger für Jekaterinoslaw = Екатеринославскій Вѣстникъ (1918—1919)	Екатеринославъ;
Bulletin d'Informations (1919—1920)	Paris

Порічний реєстр часописів

Bulletiner fra det Ukrainske Pressbureau (1919—1920)	København
Bulletins from the Ukrainian Press-Bureau (1919)	Copenhagen
Bureau Ukrainien de Presse (1919—1920)	La Haye
Bureau Ukrainien de Presse (1919—1920)	La Haye
Bureau Ukrainien de Presse (1919—1920)	La Haye
Bureau Ukrainien dela Presse (1919—1920)	Rome
Chronique Ukrainienne (1919—1920).....	Lausanne
Club Ukrainien (1919)	Genève
<i>Czasopismo dla Spółek rolniczych</i> =	
<i>Часопись для Спілок рільничих</i> (1904—1924)	Львів
<i>Die Ukraine</i> (1918—1926)	Berlin
<i>Die Weltkommune</i> (1918—1919)	Charkow; Kiew
Dziennik Urzędowy Starostwa Włodzimierskiego =	
Дневник Урядовый Староства Володимирського (1919)	Włodzimierz Wołyński = Володимир-Волинський
Eastern Europe (1919—1920).....	Paris
Ελληνο-Ουκρανική Επιθεωρη Σις (1919—1920).....	Αθήναι
France-Франция (1919)	Odessa
Głos Komunisty (1919—1922).....	Kijów; Charków
Kárpát (1919).....	Ungvár
Komunista Polski (1919).....	Kijów
L'Europe Orientale (1919—1920)	Paris
L'Internationale Rouge (1919)	Odessa
<i>L'Ukraine</i> (1915—1921).....	Lausanne
L'Ukraine Commentee par la Presse Roumaine (1919).....	Bucarest
La Lutte Finale (1919)	Odessa
La Russie Indivisible (1919).....	Odessa
La Voce dell'Ucraina (1919—1920).....	Roma
Le Drapeau Rouge (1919).....	Kiev; Odessa
Le Messenger (1919—1920).....	Génève
Les Russes des Carpathes (1919).....	Paris
Meldungen des Ukrainischen Pressbureaus (1919—1920)	Budapest
Nachrichten für die Deutschen Kolonisten (1919)	Odessa
Oekrainsch Persbureau (1919—1920)	Gravenhage
<i>Problèmes de L'Ukraine</i> (1918—1919).....	Lausanne
Revue de Presse de la Mission Ukrainienne pour les Prisonniers de Guerre	
en Italie (1919)	Roma
Sztandar Komunizmu (1919)	Kijów
Télégrammes (1919).....	Odessa
The Herald (1919—1920)	Geneva
The South Russian News (1919—1920)	Odessa
<i>The Ukraine</i> (1915—1920)	Lausanne
The Ukraine (1919—1920)	London
Ufficio Ucraino della Stampa (1919—1920).....	Roma

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Ukraine (1919).....	Budapest
<i>Ukraine-Zeitung</i> (1918—1919).....	Kiew
Ukrainischer Pressedienst (1919—1921).....	Berlin
Ukrainischer Pressedienst (1919—1920).....	Berlin
Ukrajinská Tisková Služba (1919—1920).....	Praha
<i>Ungvári Közlöny</i> (1867—1921).....	Ungvár
Uřední Noviny Zemského Úřadu Pro Zemí Podkarpatorus =	
Урядова Газета Земскаго Уряда для Подкарпаторусскаго Края (1919—1938).....	Ужгород
<i>Völkerfreiheit</i> (1919).....	Kiew
<i>Wirtschaftsblatt</i> (1919).....	Odessa
<i>Wpered!</i> (1918—1919).....	Lwiw
דער אידישער קאמוניסט = Дер Идишер Комунист (1919).....	Харьков
קאמוניסטישע פאן = Коммунистише Фон (1919—1924)	Киев
קאמוניסטישע שטים = Коммунистише Штим (1919—1922).....	Житомир
קאמוניסטישע שטים = Комуністише Штим (1919—1921)	Одеса

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ЧАСОПИСІВ*

А

Александровскій Телеграфъ (1919) **2337**

Анархист (1919) **2338**

Анархист-Повстанец (1919) **2339**

Б

Беднота (1919) **2340**

Беднота (1919) **2341**

Бережанський Вістник (1919) **1976**

Бессарабская Правда (1919) **2342**

Бѣшенная Тетка (1919) **2343**

Біднота (1919) **1977**

Більшовик (1919—1925) **1978**

Благовѣсть (1919) **2344**

Большевик = Більшовик (1919—1920) **1979**

Бомбометчик (1919) **1980**

Борец за Коммунизм (1919) **2345**

Борец за Свободу (1919) **2346**

Боротьба (1919) **1981**

Боротьба (1919) **1982**

Боротьба (1919—1920) **1983**

Боротьба (1919) **1984**

Боротьба (1919—1920) **1985**

Боротьбист (1919) **1986**

Боротьбист (1919—1920) **1987**

Борщівський Голос (1919) **1988**

Борьба (1919—1920) **1989**

Борьба (1919—1920) **1990**

Борьба (1919) **2347**

Борьба (1919) **2348**

Борьба (1919) **2349**

Борьба (1919—1920) **2350**

Борьба и Труд (1919) **1991**

Бюлетень Бердичівського Районного Союзу Кооперативів «Районбанк» (1919) **1992**

* Подано за позиціями

- Бюлетень Відділу Народної Освіти Полтавського Губвиконкому (1919) **1993**
Бюлетень Військово-Революційного Повстанського Комітету Уманщини (1919) **1994**
Бюлетень Газ. «Шлях» (1919) **1995**
Бюлетень Газети «Волинське Життя» (1919) **1996**
Бюлетень Газети «Український Козак» (1919) **1997**
Бюлетень «Дністрянської Хвилі» (1919) **1998**
Бюлетень Інспекції Національно-Культурно-Політичних Справ Північної Групи Військ У.Н.Р. (1919) **1999**
Бюлетень Інформаційно-Видавничого Відділу Міністерства Шляхів (1919) **2000**
Бюлетень Інформаційного Бюро Армії Української Народної Республіки (1919) **2001**
Бюлетень Інформаційного Бюро Народного Міністерства Шляхів (1919) **2002**
Бюлетень Кам'янецького Союзу Споживчих Товариств (1919—1920) **2003**
Бюлетень Подільського Кредитового Союзу Кооперативних Установ (1919) **2004**
Бюлетень Філії Інформаційного Бюро Армії У.Н.Р. при Х Дієвому Корпусі (1919) **2005**
Бюлетень Центрального Українського Сільськогосподарського Кооперативного Союзу (1919) **2006**
Бюлетень Щоденної Газети «Громадянин» (1919) **2007**
Бюлетень Філії Інформаційного Бюро Армії У. Н. Р. при Губерніяльній Комендантурі Київщини (1919) **2008**
Бюллетени Луганского Союза Потребительных Обществ и Славяносербского Союза Кредитных Кооперативов (1919) **2351**
Бюллетень. Известия Николаевского Совета Рабоч., Красноарм. и Красн. Фл. Деп. (1919) **2352**
Бюллетень Агитационно-Просветительного Отдела при Чигиринском Военном Комиссариате (1919) **2353**
Бюллетень Агрономического Бюро Полтавского Губернского Земства (1919) **2354**
Бюллетень Бердичевского Городского Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) Украины (1919) **2355**
Бюллетень Бюро Печати при Полтавском Губисполкоме (1919) **2356**
Бюллетень Военно-Революционного Комитета Полтавщины (1919) **2009**
Бюллетень Всеукраинского Центрального Совѣта Профессиональных Союзов (Уцентропроф) (1919) **2357**
Бюлетень Головного Інформаційного Бюро Армії Української Народної Республіки (1919) **2010**
Бюллетень «Известий Лохвицкого Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Селянских и Красноармейских Депутатов» (1919) **2358**
Бюллетень Известий Славянского Совета Рабочих, Красноармейских и Крестьянских Депутатов (1919) **2359**
Бюллетень Изюмского Уездного Военно-Революционного Комитета (1919—1920) **2011**
Бюллетень Изяславського Комісаріату (1919) **2012**
Бюллетень Киевского Временного Революционно-Военного Комитета (1919) **2360**
Бюллетень Киевского Городского Самоуправления (1919) **2361**
Бюллетень Киевского Районного Союза Кооперативов «Потребитель» (1919) **2362**
Бюллетень Киевского Совета Профессиональных Рабочих Союзов (1919—1920) **2363**

- Бюллетень Киевской Общегор. Больн. Кассы и Страхового Бюро Киевск. Совета Проф. Рабоч. Союзов (1919) **2364**
Бюллетень Красная Правда (1919) **2365**
Бюллетень Кременчугского Пункта Отдѣла Пропаганды (1919) **2366**
Бюллетень Кролевецкого Военно-Революционного Комитета (1919) **2367**
Бюллетень Кролевецкого Уездного Исполнительного Комитета (1919) **2368**
Бюллетень Общества Потребителей «Самопомощь» (1919) **2369**
Бюллетень Одесского Кредитного Союза Кооперативов (1919) **2370**
Бюллетень Одесского Губернского Отделения Всеукраинского Издательства Ц.И.К. Советов Украины (1919) **2371**
Бюллетень Одесского Совета Народного Хозяйства (1919) **2372**
Бюллетень Отдела Охраны Детства Народного Комиссариата Социального Обеспечения (1919) **2373**
Бюллетень Отдела Управления при Купянском Исполкоме (Информационно-Инструкторский Под'отдел) (1919) **2374**
Бюллетень «Полтавского Дня» (1919) **2375**
Бюллетень Поюр'а (1919—1920) **2376**
Бюллетень Профессіонального Союза Служащих в Торговых, Торгово-Промышленных Предприятиях и Общественных Учреждениях г. Харькова и Харьковской губ. (1919) **2377**
Бюллетень Революционного Военного Совета Екатеринославского Крепостного Района (1919) **2378**
Бюллетень Секретариата Центрального Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) Украины (1919) **2379**
Бюллетень Совѣщанія Профессіональных Союзовъ Юга Россіи (1919) **2380**
Бюллетень Статистики Труда Украины (1919) **2381**
Бюллетень Третьего Объединенного Съезда Трудящихся в Сахарной Промышленности Украины и Великороссии (1919) **2382**
Бюллетень Харьковского Городского Общественного Комитета (1919) **2383**
Бюллетень Хорольского Штаба Рабоче-Крестьянской Оборона (1919) **2013**
Бюллетень Центрального Комитета Всеукраинского Профессіонального Союза Землемеров (1919) **2384**
Бюллетень Штабу Залог м. Могилева-Подільського (1919) **2014**
Бюллетень Югпрофа (1919) **2385**

В

- Вести Киевского Совета Народн. Хозяйства =
Вісти Київської Ради Народн. Господарства (1919) **2015**
Вести Совета Комиссаров Правобережной (Юго-Западных) Жел. Д. =
Вісти Ради Комісарів Правобережної (Південно-Західних) Залізн. (1919) **2016**
Вести Советской Правобережной (Юго-Западных) Жел. Д. =
Вісти Радянської Правобережної (Південно-Західних) Залізн. (1919) **2017**
Вестник Акционерных Паевых и Торгово-Технических Предприятий Украины (1919) **2386**
Вѣстникъ Арменіи (1919—1920) **2387**

- Вестник Волынского Губернского Отдела Народного Просвещения =
Вістник Волинського Губерніального Відділа Народної Освіти (1919) **2018**
- Вестник Кредитной Кооперации (1919) **2388**
- Вѣстникъ Кредитной Кооперации (1919) **2019**
- Вестник Левобережных и Строящихся Железных Дорог (1919) **2389**
- Вестник N-ой Дивизии (1919) **2390**
- Вестник Народного Комиссариата Внутренних Дел (1919) **2391**
- Вестник Народного Комиссариата Труда Украины (1919) **2392**
- Вестник Народного Хозяйства (1919) **2393**
- Вестник Одесского Губ. Отдела Народного Образования (1919—1920) **2020**
- Вестник Одесского Губернского Юридического Отдела (1919) **2394**
- Вестник Одесского Губфинотдела (1919) **2395**
- Вѣстник Одобсоюза (1919) **2396**
- Вестник Отдела Управления Одесского Губернского Исполн.
Комитета Совета Р., К. и Кр. Деп. (1919) **2397**
- Вестник Отдела Управления при Екатеринославском Губ. Исп. Комитете (1919) **2398**
- Вестник Отдела Управления Харьковского Губернского
Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и
Красноармейских Депутатов (1919, 1921) **2399**
- Вестник Подольской Советской Железной Дороги (1919) **2400**
- Вестник Связи и Информации Народного Комиссариата Почт и Телеграфов Украины =
Вістник Зв'язку і Інформації Народного Комісаріату Пошт і Телеграфів
України (1919) **2021**
- Вестник Совета Народного Хозяйства Украины (1919) **2401**
- Вестник Труда (1919) **2402**
- Вѣстникъ Тружениковъ Рѣки (1919) **2403**
- Вестник Харьковского Округа Путей Сообщения (1919) **2404**
- Вестник Центропрофа (1919) **2405**
- Вестник Черниговского Губернского Земельного Отдела (1919) **2406**
- Вечернее Время (1919) **2407**
- Вечерніє Огни (1919) **2408**
- Вечерніє Отклики (1919) **2409**
- Вечерній Бюллетень (1919) **2410**
- Вечерній Курьеръ (1919) **2411**
- Вечерній Часъ (1919) **2412**
- Вечернія Новости (1919) **2413**
- Вечернія Одесскія Новости (1919—1920) **2414**
- Вечерняя Газета РОСТА (1919—1920) **2415**
- Визволення (1919) **2022**
- Винницкая Жизнь (1919) **2416**
- Вільна Україна (1919) **2023**
- Вісти (1919) **2024**
- Вісти Виконавчого Комітету Київської Ради Робітничих Депутатів =
Известия Исполнительного Комитета Киевского Совета Рабочих
Депутатов (1919) **2025**

- Вісти Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Рад Робітничих, Селянських і Червоноармійських Депутатів і Виконавчого Комітету Київської Ради Робітничих Депутатів (1919) **2026**
- Вісти Житомирського Совітського Військово-Революційного Комітету =
Известия Житомирского Советского Военно-Револуционного Комитета (1919) **2027**
- Вісти Звенигородської Повітової Ради Робітничих і Селянських Депутатів =
Известия Звенигородского Уездного Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (1919) **2028**
- Вісти Золотонішського Народного Комісаріату (1919) **2029**
- Вісти Одеських Філій Центральних Українських
Кооперативних Установ (1919—1920) **2030**
- Вісти Остерськ. Повіт. Виконавч. Коміт. =
Известия Остерского Исполнительного Комитета (1919—1920) **2031**
- Вісти Хорольського Повітового Виконавчого Комітету Рад Робітничих, Селянських і Червоно-Вояцьких Депутатів (1919) **2032**
- Вістка (1919) **2033**
- Вістки Сірих (1919) **2034**
- Вістник (1919—1920) **2035**
- Вістник Державних Законів для Всіх Земель
Української Народної Республіки (1919—1921) **2036**
- Вістник Державних Законів і Розпорядків Західної Области Української Народної Республіки (1919) **2037**
- Вістник Державного Секретаріату Освіти і Віроісповідань (1919) **2038**
- Вістник Кооперативного Страхування (1919—1920) **2039**
- Вістник Краєвого Комісаріату Української Народної Республіки на Холмщину,
Підляшє й Полісся (1919) **2040**
- Вістник Матеріального Штабу (1919) **2041**
- Вістник Миргородської Повітової Ради Роб., Сел. та Вояц. Деп. (1919) **2042**
- Вістник Народного Міністерства Внутрішніх Справ Української
Народної Республіки (1919) **2043**
- Вістник Трудової Ради Рівенського Повітового Трудового Конгресу (1919) **2044**
- Вістник Українського Війська (1919) **2045**
- Вістник Українського Геологічного Комітету =
Извѣстія Украинского Геологического Комитета =
Bulletin du Comité Géologique de l'Ukraine (1919, 1922, 1924—1929) **2046**
- Власть Советам! (1919—1920) **2047**
- Власть Советов (1919—1920) **2048**
- Власть Советов (1919) **2417**
- Внешкольное Образование (1919) **2418**
- Внешкольное Образование (1919) **2419**
- Военный = Військовий Журнал (1919) **2049**
- Возрождение (1919) **2420**
- Волинська Думка (1919) **2050**
- Волинська Рада (1919) **2051**
- Волинське Життя (1919) **2052**

Вольное Гуляй-Поле (1919) **2421**
Вольное Орехово (1919) **2422**
Вольный Бердянск (1919) **2423**
Вольный Голос (1919) **2424**
Вольный Мелитополь (1919) **2425**
Волынская Заря (1919—1920) **2053**
Воля (1919) **2054**
Воля (1919—1921) **2055**
Воля (1919) **2056**
Воля Народа (1919—1920) **2057**
Вооруженная Беднота (1919) **2058**
Вперед (1919) **2059**
Вперед = Vpered = Forward (1919) **2060**
Всеобуч (1919) **2426**
Высшая Школа (1919) **2427**

Г

Газета для Женщинъ (1919) **2428**
Галицький Голос (1919) **2061**
Галицький Комуніст (1919—1920) **2062**
Гасло (1919) **2063**
Гильотина (1919) **2429**
Голос Бідноти (1919) **2064**
Голос Буковини (1919—1921, 1933—1935) **2065**
Голос Калуша (1919) **2066**
Голос Коммуниста (1919) **2067**
Голос Красноармейца (1919—1925, 1928—1929) **2068**
Голос Крестьянина и Рабочего (1919) **2069**
Голос Праці (1919) **2070**
Голос Революции (1919) **2430**
Голосъ Революції (1919) **2431**
Голос Села (1919) **2071**
Голосъ Семьи (1919) **2432**
Голос Табора (1919—1920) **2072**
Голос Трудящихся (1919) **2433**
Голосъ Юга (1919) **2434**
Голытьба (1919) **2435**
Государственный Контроль (1919) **2073**
Громада (1919) **2074**
Громада (1919) **2075**
Громадська Думка (1919) **2076**
Громадське Життя (1919) **2077**
Громадський Голос (1919) **2078**
Грядущий День (1919) **2436**
Грядущий День (1919) **2437**

Гуляйпольский Набат (1919) **2438**
Гуртове Господарство (1919—1920) **2079**

Д

Дамское Счастье (1919) **2439**
Дело (1919) **2440**
Дело Революции (1919) **2441**
День Голодного Ребенка (1919) **2442**
День Красного Командира (1919) **2443**
День Пролетарской Культуры (1919) **2444**
Деревенская Жизнь (1919) **2445**
Деревенская Коммуна (1919) **2080**
Детская Правда (1919) **2446**
Дзвін (1919) **2081**
Дзвін (1919) **2082**
Для Грядущих Поколінь! (1919) **2083**
Дністрянська Хвиля (1919) **2084**
Донецкая Коммуна (1919) **2447**
Донецко-Криворожский Коммунист (1919) **2448**
Думы Народа (1919) **2449**

Е

Единая Русь (1919—1920) **2450**
Ежедневный Бюллетень Губернского Статистического Бюро
Учетно-статистического Отдела Киевского Губисполкома =
Щоденний Бюлетень по м. Київу Губерніяльного Статистичного Бюро
Учетно-Статистичного Відділу Київського Губвиконкому =
ביולעטן פאַר קיעוו גיבערניאלע סטאַטיסטישע ביורא פון דער אפטיילונג פאַר סטאַטיסטיק און טעגליכע
אויטשאט פינים קיעווער אויספיר"קאם (1919) **2085**
Ежикъ въ Сметанѣ (1919) **2451**
Екатеринославский Набат (1919—1920) **2452**
Екстрений Випуск Фронтгазети «Український Козак» (1919) **2086**
Екстрений Випуск Телеграм Українського Телеграфного Агентства
(У.Т.А.) (1919) **2087**
Екстрений Листок Газети Громадянин (1919) **2088**
Елисаветградский Набат (1919) **2453**

Ж

Живе Слово (1919) **2089**
Жизнь (1919) **2454**
Жизнь (1919—1920) **2455**
Жмеринский Коммунист (1919) **2456**
Журналь о. 4. Г.[имназіи] (1919) **2457**
Журнал Социального Обеспечения (1919) **2458**

З

За Землю и Волю (1919) **2459**

За Правду (1919) **2460**

Залізничник (1919) **2090**

Записки Історично-Філологічного Відділу Української Академії Наук =
Bulletins de la Section Historique-Philologique de l'Académie des Sciences
d-Ukraine (1919, 1923, 1925—1929, 1931) **2091**

Записки Українського Наукового Товариства Дослідження й Охорони Пам'яток
Старовини та Мистецтва на Полтавщині =
Bulletin de la Société Ukrainienne Scientifique Pour Étudier et Conserver les Monuments
de l'Antiquité et d'art Dans le Gouvernement de Poltava (1919) **2092**

Запорізьська Січ (1919) **2093**

Заря (1919) **2461**

Заря Росії (1919) **2462**

Заря Росії (1919) **2463**

Збаражське Слово (1919) **2094**

Збірник Узакошень та Розпоряджень Всеукраїнського Революційного
Комітету (1919—1920) **2095**

Звезда Запорожья (1919) **2464**

Зірка (1919) **2096**

Знамя (1919) **2465**

Знамя Борьбы (1919) **2097**

Знамя Борьбы (1919) **2466**

Знамя Восстания (1919) **2467**

Знамя Восстания (1919) **2468**

Знамя Коммунара (1919) **2469**

Знамя Советов (1919—1921) **2098**

Знамя Труда (1919) **2099**

Золотоношский Бюллетень (1919) **2470**

Зори (1919) **2471**

Зори (1919) **2472**

И

Известия Александрійского Военно-Революционного Комитета (1919—1921) **2100**

Известия Александрійского Уездн. Исполнит. Комитета Совета Рабочих, Селянских
и Красноармейских Депутатов (1919—1920) **2101**

Известия Александровского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов (1919) **2473**

Известия Ананьевского Исполнительного Комитета С.Р.К. и К.Д. (1919) **2474**

Известия Ахтырского Уездного Исполкома Совета Рабочих
Крестьянских и Красноармейских Депутатов и
Уездного Комитета Коммунистической Партии (Большевиков)
Украины (1919—1921) **2102**

Известия Бердичевского Революционного Комитета =
Вісти Бердичівського Революційного Комітету (1919—1921) **2103**

Известия Бердянского Военно-Революционного Комитета (1919) **2475**

- Известия Бердянского Уездного Исполкома Совета Раб., Крест.
и Красноарм. Депутатов (1919) **2476**
- Известия Богодуховскаго Совета Рабоч. и Кр. Деп. и Орган Богодуховскаго Комитета
Коммунистической Партии (Большевиков) Украины (1919) **2104**
- Известия Военно-Революционнаго Комитета Полтавщины (1919) **2105**
- Известия Военно-Революционного Комитета г. Лубен (1919) **2477**
- Известия Военно-Революционного Комитета г. Умани (1919) **2478**
- Известия Военно-Революционного Комитета Города Сосницы и Уезда (1919) **2479**
- Известия Военно-Революционного Совета Гуляйпольского Района (1919) **2480**
- Известия Вознесенского Совета Рабоч., Красноармейских
и Крестьянских Депутатов (1919) **2481**
- Известия Волчанского Уездного Революционного Комитета (1919) **2482**
- Известия Волынского Губернского Исполнительного Комитета (1919, 1921) **2106**
- Известия Волынского Губернского Комитета Рабоче-Крестьянской
Обороны (1919) **2107**
- Известия Волынского Губернского Революционного Комитета =
Вісти Волинського Губерніяльного Революційного Комітету (1919—1921) **2108**
- Известия Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины и Харьковского
Совета Рабочих Депутатов (1919) **2109**
- Известия Всеукраинского Центрального Исполкома Советов Рабочих, Крестьянских
и Красноармейских Депутатов и Харьковского Совета Рабочих, Крестьянских и
Красноармейских Депутатов (1919) **2483**
- Известия Всеукраинского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих,
Крестьянск. и Красноармейск. Депутатов и Исполнительного Комитета Киевского
Совета Рабочих Депутатов (1919) **2110**
- Известия Глуховского Исполнительного Комитета Советов Рабоч., Крестьянск. и
Красноарм. Депутатов (1919—1920) **2484**
- Известия Голтинского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (1919) **2485**
- Известия Городнянского Уездного Комитета КП(б) Украины и Исполкома
Советов (1919) **2486**
- Извѣстія Екатеринославскаго Совѣта Рабочихъ и Красноармейскихъ
Депутатовъ (1919) **2111**
- Известия Єлисаветградского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (1919) **2487**
- Известия Жмеринского Исполкома Совета Рабочих
и Крестьянских Депутатов (1919) **2112**
- Известия Зеньковского Уездного Совета Рабочих и Селянских Депутатов (1919) **2113**
- Известия Златопольского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (1919) **2488**
- Известия Изюмскаго Уезднаго Исполнительнаго Комитета Совета Рабочих,
Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919) **2489**
- Извѣстія Импортно-Распредѣлительной Комиссії Земскихъ и Городскихъ
Самоуправленій и Кооперативныхъ Организаций (1919) **2490**
- Известия Исполн. Комитета Могилев-Под. Совета Рабочих, Крестьянских и Красноарм.
Депутатов (1919) **2114**
- Известия Исполнительного Комитета Волчанского Уездного Совета Рабочих,
Крестьянских и Красноарм. Депутатов (1919—1920) **2115**

- Известия Исполнительного Комитета Екатеринославского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов (1919—1920) **2116**
- Известия Исполнительного Комитета Константиноградского Совета Рабочих, Красн. и Селян. Депутатов (1919) **2117**
- Известия Исполнительного Комитета Криворогского Совета Рабоч., Крест. и Красноармейск. Деп. (1919) **2118**
- Известия Исполнительного Комитета Купянского Уездного Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919) **2491**
- Известия Исполнительного Комитета Роменского Совета Рабочих и Селянских Депутатов (1919) **2492**
- Известия Исполнительного Комитета Совета Рабочих Депутатов (1919) **2493**
- Известия Исполнительного Комитета Совета Рабочих Депутатов г. Умани (1919) **2119**
- Известия Исполнительного Комитета Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов и Гадячского Уездного Комитета Партии Коммунистов (Большевиков) (1919) **2120**
- Известия Киевского Губернского Революционного Комитета =
Вісти Київського Губерніяльного Революційного Комітету (1919—1921) **2121**
- Известия Конотопского Уездн. Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Селянских и Красноарм. Депутатов (1919) **2494**
- Известия Кременчугского Городского и Уездного Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Кременчугского Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) Украины (1919) **2495**
- Извѣстія Лохвицкаго Уѣзднаго Исполнительнаго Комитета Совѣта Рабочих, Селянских и Красноарм. Депутатов и Городского Исполкома (1919—1922) **2122**
- Известия Лохвицкого Военно-Революционного Комитета (1919—1920) **2123**
- Известия Лубенского Ревкома (1919—1920) **2124**
- Известия Луганского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов (1919) **2496**
- Известия Мариупольского Военно-Революционного Комитета (1919) **2497**
- Известия Мелитопольского Уездного Военно-Революционного Комитета (1919) **2498**
- Известия Народного Комиссариата Здравоохранения УССР =
Вісти Народнього Комісаріату Охорони Здоровля УСРР (1919, 1920, 1922, 1923) **2125**
- Известия Народного Комиссариата Продовольствия Украины (1919) **2126**
- Известия Народного Комиссариата Путей Сообщения Украины (1919) **2499**
- Известия Нежинского Революционного Комитета (1919) **2127**
- Известия Нежинского Уездного Исполкома (1919—1920) **2128**
- Известия Нежинского Уревкома и Уездного Комитета РКП(б) (1919) **2500**
- Известия Нежинского Уревкома и Уездного Комитета РКП(б) (1919—1920) **2129**
- Известия Николаевского Совета Рабочих Депутатов (1919) **2501**
- Известия Никопольского Районного Военно-Революционного Комитета (1919) **2502**
- Известия Никопольского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (1919) **2503**
- Известия Овручского Уездного Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919) **2504**

- Известия Одесск. Губ. Комиссариата Продовольствия (1919) **2505**
Извѣстія Одесскаго Кредитнаго Союза Кооперативов —
Союзкредита (1919—1920) **2506**
Известия Одесского Губернского Исполнительного Комитета Совета Рабочих,
Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Одесского Совета Рабочих и
Красноармейских Депутатов (1919—1920) **2507**
Извѣстія Одесской Винодѣльческой Станціи =
Bulletin De La Station Oenologique D'odessa (1919) **2508**
Известия Ольгопольского Революционного Комитета (1919) **2509**
Известия Очаковского Совета Рабочих, Крестьянских
и Красноарм. Депутатов (1919) **2510**
Известия Пирятинского Уездного Совета Раб., Кр. и Кр.-Арм.
Депутатов (1919) **2130**
Известия Полтавского Губисполкома и Полтавского Губернского Комитета
Коммунистической Партии (1919—1922) **2131**
Известия Полтавского Совета и Губернского Исполнительного Комитета Советов
Рабоч., Крест. и Красноарм. Депутатов (1919) **2132**
Известия Полтавского Совета Рабочих Депутатов (1919) **2133**
Известия Почепского Уездного Чрезвычайного Военно-Революционного
Штаба (1919) **2511**
Известия Прилуцкого Военно-Революционного Комитета (1919) **2512**
Известия Прилуцкого Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и
Красноармейских Депутатов (1919) **2134**
Известия Прилуцкого Уездного Ревкома =
Вісти Прилуцького Повітового Рев'кому (1919—1920) **2135**
Известия Ревкома (1919) **2513**
Известия Революционного Комитета (1919) **2514**
Известия Роменского Военно-Революционного Комитета (1919—1920) **2136**
Известия Славянского Комитета Партии Коммунистов (Больш.) Украины и Совета
Раб., Красноарм. и Солд. Депутатов (1919) **2515**
Известия Славянского Районного Военно-Революционного Комитета (1919) **2516**
Известия Славянского Совета Районных Красноармейских и
Крестьянских Депутатов (1919) **2517**
Известия Совета Рабоче-Крестьянской Обороны Украины и Губ. Исп. Ком. Советов
Р. К. и Кр. Деп. Черниговщины (1919) **2518**
Известия Совета Рабочих Депутатов г. Херсона и его окрестностей (1919) **2519**
Известия Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов
г. Лубен (1919) **2137**
Извѣстія Совѣта Харьковскихъ Областныхъ Кооперативныхъ Съѣздовъ (1919) **2520**
Известия Сосницкого Уездного Исполнительного Комитета (1919) **2521**
Известия Тираспольского Совета Рабочих Депутатов (1919) **2138**
Известия Уездного Исполкома Советов Крестьянских, Рабочих и Красноармейских
Депутатов (1919) **2522**
Известия Уездного С'езда Советов Крестьянских, Рабочих и Красноармейских
Депутатов (1919) **2523**

- Известия Уездного Совета Рабочих Крестьянских и Козацких Депутатов Черкащины (1919) **2139**
- Известия Харьковского Военно-Революционного Комитета (1919—1920) **2524**
- Известия Харьковского Округа Путей Сообщения Украины (1919) **2525**
- Известия Харьковского Совета и Губернского Исполнительного Комитета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919) **2526**
- Известия Херсонского Военно-Революционного Комитета и Херсонского Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) (1919) **2527**
- Известия Херсонского Губ. Продовольств. Комитета (1919) **2528**
- Известия Херсонского Губернского Исполнительного Комитета Советов (1919) **2529**
- Известия Херсонского Губернского Революционного Комитета (1919) **2530**
- Известия Хорольского Штаба Рабоче-Крестьянской Оборона и Ком-та Коммунистической Партии (1919) **2140**
- Известия Центрального тарифного комитета горной и металлургической промышленности Украины (1919) **2531**
- Известия Черниговского Временного Военно-Революционного Комитета (1919) **2532**
- Известия Черниговского Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Селянских и Красноармейских Депутатов (1919) **2533**
- Известия Черниговского Губернского Революционного Комитета и Губернского Комитета Российской Коммунистической Партии (Большевиков) (1919) **2534**
- Известия Черниговского Губернского Революционного Комитета, Черниговского Уездного Исполнительного Комитета и Городского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919) **2535**
- Известия Черниговского Губернского Совета Профессиональных Союзов (1919—1920) **2536**
- Интернационал (1919) **2537**
- Информационный Листок (Народный Комиссариат Социального Обеспечения У.С.С.Р.) (1919) **2538**
- Информационный Листок Совета Народного Хозяйства Украины (1919) **2539**
- Искатель Приключений = L'aventu-Rier (1919) **2540**

I

- Ілюстрований Додаток до «Шляху» (1919—1920) **2141**
- Ілюстрований Тиждень = Ilustrowany Tyznewyk (1919—1920) **2142**
- Індустріаліст = The Industrialist (1919) **2143**

K

- К Победе! (1919) **2541**
- К Свету (1919) **2144**
- К Свету (1919) **2542**
- К Свету и Труд = До Світла і Праці (1919) **2145**
- Камедула (1919—1920) **2146**
- Каменярі (1919) **2147**
- Канадійський Українець (1919—1931) **2148**
- Кассинський Українець (1919—1920) **2149**

Киевская Бѣднота (1919) **2543**
Київщина (1919) **2150**
Кієвская Жизнь (1919) **2544**
Кієвская Рѣчь (1919) **2545**
Кієвская Русь (1919) **2546**
Кієвскій Вѣстникъ (1919) **2547**
Кієвскій Курьеръ (1919) **2548**
Кієвскія Новости (1919—1920) **2151**
Кієвское Слово (1919) **2549**
Кієвское Эхо (1919) **2550**
Книжний Вістник (1919) **2152**
Ковер-самолет (1919) **2551**
Козак (1919) **2153**
Козак (1919) **2154**
Козацьке Слово (1919) **2155**
Козацький Голос (1919) **2156**
Комар (1919) **2157**
Коммуна (1919) **2158**
Коммуна (1919) **2552**
Коммунар (1919) **2553**
Коммунар (1919) **2554**
Коммунист (1919) **2159**
Коммунист (1919—1921) **2160**
Коммунист (1919) **2555**
Коммунист (1919) **2556**
Коммунист (1919) **2557**
Коммунист (1919—1920) **2558**
Коммунист (1919) **2559**
Коммунист (1919) **2560**
Комуністична Боротьба (1919) **2161**
Кооперативний Кредит (Комашня) (1919) **2162**
Кооперативное Слово (1919—1920) **2561**
Кооперація (1919) **2562**
Красная Армия (1919—1938) **2163**
Красная Бессарабия (1919) **2563**
Красная Газета (1919) **2564**
Красная Деревня (1919) **2565**
Красная Жмеринская Победа (1919) **2566**
Красная Звезда (1919) **2164**
Красная Звезда (1919, 1922) **2567**
Красная Кавалерия (1919) **2568**
Красная Правда (1919) **2569**
Красная Правда (1919) **2570**
Красноармеец (1919) **2571**
Красноармеец (1919) **2572**

Красноармейская Звезда (1919) **2573**
Красноармейская Правда (1919) **2574**
Красное Жало (1919) **2575**
Красное Знамя (1919) **2165**
Красное Знамя (1919) **2576**
Красное Знамя (1919) **2577**
Красное Знамя (1919—1920) **2578**
Красные Известия (1919) **2579**
Красный Вал (1919) **2580**
Красный Журнал (1919) **2581**
Красный Клич (1919) **2582**
Красный Меч (1919) **2583**
Красный Моряк (1919—1921) **2584**
Красный Офицер (1919) **2585**
Красный Путь = Червоний Шлях (1919—1921) **2166**
Красный Смех (1919) **2586**
Кременецкая Коммуна (1919) **2587**
Крестьянин и Рабочий (1919—1921) **2167**
Крестьянская газета (1919) **2588**
Крестьянское Дѣло (1919—1920) **2589**
Крымский Коммунист (1919) **2590**
Кубанська Зоря (1919) **2168**
Кузькина Мать (1919) **2591**

Л

Левый Эс-Эр (1919—1920) **2592**
Листок Боротьби (1919) **2169**
Литературно-Художественная Неделя (1919) **2170**
Ліра (1919—1920) **2171**
Лубенщина (1919) **2172**
Лубенщина (1919) **2173**
Лучь (1919—1920) **2593**
Лязароні (1919) **2174**

М

Максималист (1919) **2175**
Маякъ (1919) **2594**
Миргородське Життя (1919) **2176**
Мистецтво (1919—1920) **2177**
Могилевскій Коммунист (1919) **2595**
Молва (1919) **2596**
Молот (1919—1924) **2178**
Молот и Плуг (1919) **2597**
Музагет (1919) **2179**
Музы (1919) **2598**

Музыкальный Вестник (1919) **2180**

Мысль (1919) **2599**

Мысль Коммуниста = Думка Коммуниста (1919) **2181**

Н

На Досугъ (1919) **2600**

На Тернистом Пути к Коммунизму (1919) **2601**

Набат (1919—1920) **2602**

Набат (1919) **2603**

Надія України (1919) **2182**

Народ (1919) **2183**

Народная Газета (1919) **2604**

Народная Энциклопедія-Энциклопедій по Разного Рода Доходнымъ Дѣламъ и
Промысламъ (1919) **2605**

Народний Голос (1919—1920) **2184**

Народное Дѣло (1919) **2606**

Народное Просвещение (1919) **2185**

Народное Слово (1919) **2607**

Народное Слово (1919) **2608**

Народное Слово (1919) **2609**

Народное Слово (1919) **2610**

Народное Слово (1919) **2611**

Народное Хозяйство Украины (1919, 1922—1923) **2612**

Народня Думка (1919) **2186**

Народня Освіта (1919) **2187**

Народовластіє (1919) **2188**

Начало (1919) **2613**

Начало (1919) **2614**

Наш Голос (1919) **2189**

Нашъ Путь (1919) **2615**

Наш Шлях (1919—1920) **2190**

Наш Шлях (1919—1920) **2191**

Наша Кооперація (1919—1920) **2192**

Наша Мета (1919) **2193**

Наша Мета (1919—1920, 1922) **2194**

Наша Правда (1919) **2616**

Наше Знамя (1919) **2617**

Наше Слово (1919) **2195**

Наше Слово (1919) **2618**

Неврологія (1919) **2619**

Неделя Всеобуча (1919) **2196**

Неделя Искусств, Литературы, Театра и др. (1919) **2620**

Неделя литературы и искусства (1919) **2621**

Неділя Селянина (1919) **2197**

Николаевскій Бюллетень (1919) **2622**

Николаевський День (1919) **2623**
Нова Рада (1919—1920) **2198**
Нова Україна (1919) **2199**
Нова Школа (1919) **2200**
Новая Заря (1919) **2624**
Новая Искра (1919) **2625**
Новая Почта (1919—1920) **2626**
Нове Життя (1919) **2201**
Новий Шлях (1919) **2202**
Новини (1919) **2203**
Новини (1919) **2204**
Новини (1919) **2205**
Новини Інформаційного Бюро Армії Української Народньої Республіки (1919) **2206**
Нові Вісти (1919—1920) **2207**
Нові Шляхи (1919) **2208**
Новое Народное Дѣло (1919) **2627**
Новомосковский Коммунар (1919) **2628**
Новости (1919) **2629**
Новости Юга (1919) **2630**
Новый Журнал (1919) **2631**
Новый Пахарь (1919) **2632**

О

Областной Бюллетень Сельскосоюза (1919) **2633**
Об'єднання (1919) **2634**
Огонекъ (1919) **2635**
Одесский Коммунист (1919—1920) **2209**
Одесский Набат (1919—1920) **2636**
Одесский день (1919) **2637**
Одесское Слово (1919) **2638**
Ольгопольский Коммунист (1919) **2639**
Останні Новини Українського Телеграфного Агентства (У.Т.А.) (1919) **2210**
Останні Новини Українського Телеграфного Агентства (1919) **2211**
Открытое Слово (1919) **2640**

П

Павлоградская Коммуна (1919) **2212**
Парусъ (1919) **2641**
Перемиські Епархіяльні Відомости (1919—1939) **2213**
Перо въ спину (1919) **2642**
Печатник-Коммунист (1919) **2643**
Пламя (1919—1921) **2644**
Плуг и Молот (1919—1922) **2214**
Повстанець (1919) **2215**
Подольская Жизнь (1919—1920) **2216**

Подольская Почта (1919) **2645**
Подольский Коммунист (1919) **2217**
Подольское Слово (1919) **2218**
Подольское Слово (1919) **2219**
Подснежник (1919—1920) **2220**
Позашкільна Освіта (1919) **2221**
Полева Газета II-го Галицького Корпуса (1919) **2222**
Полонений (1919—1920) **2223**
Понедѣльникъ (1919) **2646**
Поступ (1919) **2224**
Почтово-Телеграфная Жизнь (1919) **2225**
Правда (1919) **2226**
Правда (1919) **2647**
Правда (1919—1920) **2648**
Правда (1919) **2649**
Православне Поділля (1919) **2227**
Прапор України (1919) **2228**
Призывъ (1919) **2650**
Прилукская Рѣчь (1919) **2651**
Пробій (1919—1920) **2229**
Пробужденіе (1919) **2652**
Пролетарская Культура (1919) **2653**
Пролетарский День Культуры (1919) **2654**
Пролетарское Творчество (1919) **2655**
Пролетарська Боротьба (1919—1920) **2230**
Пролетарська Правда (1919—1920) **2231**
Проломъ (1919—1922) **2232**
Пролом (1919) **2233**
Прометей (1919) **2656**
Прометей (1919) **2657**
Промінь (1919) **2234**
Просвещение (1919) **2235**
Просвітянин-Кооператор (1919—1920) **2236**
Профессиональное Движение (1919) **2658**
Профессиональное Движение (1919—1922) **2659**
Пути Творчества (1919—1920) **2660**
Путь к Свободе (1919—1920) **2661**
Путь Победы (1919) **2662**
Путь Рабочаго (1919) **2663**

Р

Рабоче-Крестьянская Газета (1919) **2664**
Рабочий Журнал (1919) **2665**
Рабочий Кооператор (1919—1920) **2666**
Робочій Журнал (1919) **2667**

Рада (1919) **2237**
Радіотелеграфічні Звіdomлення (1919—1920) **2238**
Революционная Борьба (1919) **2668**
Революционный Социализм (1919) **2669**
Революційна Боротьба (1919) **2239**
Република (1919) **2240**
Републіканець (1919) **2241**
Рідне Слово (1919) **2242**
Рідне Слово (1919) **2243**
Ріпа (1919) **2244**
Робітник (1919—1923) **2245**
Робітник (1919) **2246**
Робітничий Вістник = The Workers' Herald (1919) **2247**
Родина (1919) **2670**
Россія (1919) **2671**
Русская Бессарабія (1919) **2672**
Русская Земля (1919—1938) **2248**
Руська Краина (1919) **2249**
Руська Правда (1919) **2250**
Русько-Країнська Правда (1919) **2251**

С

Сахарная Промышленность Левобережной Украины (1919) **2673**
Світ Дитини (1919—1939) **2252**
Свобода (1919) **2674**
Свободная Мысль (1919) **2675**
Свободное Слово (1919) **2676**
Свободное Слово (1919) **2677**
Свободное Слово (1919) **2678**
Свободное Слово Краснаго Моряка (1919) **2679**
Свято Праці (1919) **2253**
С'езд Представителей Волостных Исполнительных Комитетов (1919) **2680**
Сельский Рабочий (1919) **2681**
Сельська Біднота (1919—1920) **2254**
Селянин (1919—1920) **2255**
Селянська Біднота = Селянская Беднота (1919) **2256**
Селянська Газета (1919) **2257**
Селянська Громада (1919) **2258**
Селянська Правда (1919—1920) **2259**
Селянське Слово (1919) **2260**
Серп и Молот (1919) **2682**
Сільська Біднота (1919) **2261**
Сільська Коммуна (1919) **2262**
Слово (1919) **2263**
Служащій (1919) **2683**

Сміх і Горе Січового Стрільця (1919) **2264**
Собрание Указаний и Распоряжений Рабоче-Крестьянского Правительства
Украины (1919—1939) **2265**
Совет Коммунистов (1919) **2684**
Советская Власть (1919) **2685**
Современное Слово (1919—1920) **2686**
Согласіє (1919) **2687**
Солнце Труда (1919) **2688**
Социальное Обеспечение (1919) **2689**
Социальное Страхование (1919—1920) **2690**
Союз Труда (1919) **2266**
Спеціальний Випуск Газети «Вільна Україна» (1919) **2267**
Спутникъ Театрала (1919) **2691**
Стенная Газета Буп'а (1919) **2692**
Стенная Газета «Всеиздата» (1919) **2693**
Стенная Газета Известий Х.С. и Губ. Исполкома (1919) **2694**
Стенная Газета Київського Бюро РОСТА (1919—1920) **2268**
Степова Україна (1919) **2269**
Столичный Голосъ (1919) **2695**
Страничка Молодежи (1919—1920) **2696**
Стрілець (1919) **2270**
Стрілецька Думка (1919) **2271**
Стрілецький Шлях (1919) **2272**
Стрілецький Шлях (1919) **2273**
Студенческій Вѣстникъ (1919) **2697**
Сынъ Отечества (1919—1920) **2698**

Т

Таврический Коммунист (1919) **2699**
Тарасове Свято (1919) **2274**
Тарифный Бюллетень (1919) **2700**
Творчество (1919) **2701**
Творчество Труда (1919) **2702**
Театр = Театр = תאטרון (1919) **2275**
Театръ (1919) **2703**
Театраль (1919) **2276**
Театральный Вестник (1919—1920) **2277**
Театральный Курьеръ (1919) **2704**
Телеграммы Газеты «Известия Уездного Исполкома» (1919) **2705**
Телеграммы Украского Телеграфнаго Агентства (УТА) (1919) **2278**
Телеграми Українського Телеграфного Агентства (1919) **2279**
Торгово-Промышленный Югъ (1919) **2706**
Трудова Громада (1919—1920) **2280**
Трудова школа (1919) **2281**
Трудовая Коммуна (1919) **2707**

Трудовая Советская Республика (1919—1920) **2708**
Трудовая Социалистическая Школа = Соціалістична Трудова Школа (1919) **2282**
Трудовая Школа (1919) **2709**
Трудове Життя (1919) **2283**
Трудове Життя (1919—1920) **2284**
Трудове Слово (1919) **2285**
Трудовий Шлях (1919) **2286**

У

У. С. С. (1919) **2287**
Украинский Коммунист (1919) **2710**
Украинско Слово (1919) **2711**
Украинско-Български Прѣгледъ (1919—1920) **2712**
Українська Справа (1919) **2288**
Україна (1919) **2289**
Україна (1919—1920) **2290**
Україна (1919—1920) **2291**
Українська газета (1919) **2292**
Українська Рада Католиків за Кордоном (1919) **2293**
Українська Республіка (1919—1922) **2294**
Українська Ставка (1919) **2295**
Українська Старовина (1919) **2296**
Українське діло (1919) **2297**
Українське Інформаційне Бюро (1919) **2298**
Українське Пресове Бюро в Гаазі (1919—1920) **2299**
Українське Пресове Бюро в Копенгазі (1919—1920) **2300**
Українське Пресове Бюро при Державнім Секретаріаті Військових Справ (1919) **2301**
Українське Слово (1919) **2302**
Український Вістник (1919) **2303**
Український Голос (1919—1932) **2304**
Український Козак (1919) **2305**
Український Комунар (1919) **2306**
Український Повстанець (1919) **2307**
Український Прапор = Ukrainskyj Prapor (1919—1932) **2308**
Український Стрілець (1919) **2309**
Український Тижневик (1919) **2310**
Українські Вісти (1919) **2311**
Українські Робітничі Вісти = Ukrainian Labor News (1919—1937) **2312**
Утренній Бюллетень Вечернего Голоса (1919) **2713**
Утро Одессы (1919) **2714**
Учитель и Школа (1919) **2313**
Учительський Голос (1919) **2314**

Ф

Факел (1919) **2715**

Х

Харьковъ (1919) **2716**
Харьковскій Зритель (1919) **2717**
Харьковскій Набат (1919) **2718**
Херсонская Правда (1919) **2719**
Херсонское Утро (1919) **2720**
Хліборобська Справа (1919) **2315**
Хозяйство Волыни (1919) **2721**
Холмська Думка (1919) **2316**

Ч

Червона Зоря (1919) **2317**
Червона Україна (1919) **2318**
Червона Україна (1919) **2319**
Червоний Прапор (1919) **2320**
Червоний Прапор (1919—1920) **2321**
Червоний Прапор (1919) **2322**
Червоний стяг (1919) **2323**
Чернигівщина (1919) **2324**
Черниговская Газета (1919) **2722**
Черниговское Утро (1919) **2723**
Чорногора (1919) **2325**
Чортківський вістник (1919) **2326**
Чугуевский Сельский Хозяин (1919) **2724**

Ш

Школьный День (1919) **2725**
Шлях (1919) **2327**
Шлях = «Schljach» (1919—1920) **2328**
Шлях (1919) **2329**
Шлях Боротьби (1919) **2330**
Шлях Боротьби (1919) **2331**
Шлях до Волі (1919) **2332**

Щ

Щеткой по лысинъ (1919) **2726**
Щире Слово (1919—1920) **2333**

Э

Экономический Бюллетень Укрсовнархоза (1919) **2727**
Экономический Вестник (1919) **2728**
Экономическіе Бюллетени (1919—1920) **2729**
Экстренный Бюллетень Газеты Волынская Заря (1919) **2730**
Экстренный Выпуск (1919) **2731**
Экстренный Выпуск (1919) **2732**

Экстренный Выпуск Известий Могилевского Уездного Исполкома Совета Рабочих,
Крестьянских и Красноармейских Депутатов (1919) **2733**
Эхо (1919) **2734**

Ю

Южная Газета (1919) **2735**
Южная Правда (1919) **2736**
Южная Русь (1919) **2737**
Южное Слово (1919—1920) **2738**
Южный Медицинский Вестник (1919) **2739**
Южный Мельник (1919) **2740**
Юк-Скаут (1919) **2741**
Юный Коммунист (1919) **2742**

Я

Ямпільське Слово (1919) **2334**

В

Bulletin d'Informations (1919—1920) **2743**
Bulletiner fra det Ukrainske Pressbureau (1919—1920) **2744**
Bulletins from the Ukrainian Press-Bureau (1919) **2745**
Bureau Ukrainien de Presse (1919—1920) **2746**
Bureau Ukrainien de Presse (1919—1920) **2747**
Bureau Ukrainien de Presse (1919—1920) **2748**
Bureau Ukrainien della Presse (1919—1920) **2749**

С

Chronique Ukrainienne (1919—1920) **2750**
Club Ukrainien (1919) **2751**

Д

Dziennik Urzędowy Starostwa Włodzimierskiego =
Дневник Урядовый Староства Володимирського (1919) **2335**

Е

Eastern Europe (1919—1920) **2752**
Ελληνο-Ουκρανική Επιθεωρη Σις (1919—1920) **2753**

F

France-Франция (1919) **2754**

G

Głos Komunisty (1919—1922) **2755**

K

Kárpát (1919) **2756**

Komunista Polski (1919) **2757**

L

L'Europe Orientale (1919—1920) **2758**

L'Internationale Rouge (1919) **2759**

L'Ukraine Commentee par la Presse Roumaine (1919) **2760**

La Lutte Finale (1919) **2761**

La Russie Indivisible (1919) **2762**

La Voce dell'Ucraina (1919—1920) **2763**

Le Drapeau Rouge (1919) **2764**

Le Messenger (1919—1920) **2765**

Les Russes des Carpathes (1919) **2766**

M

Meldungen des Ukrainischen Pressbureaus (1919—1920) **2767**

N

Nachrichten für die Deutschen Kolonisten (1919) **2768**

O

Oekrainsch Persbureau (1919—1920) **2769**

R

Revue de Presse de la Mission Ukrainienne pour les Prisonniers de Guerre
en Italie (1919) **2770**

S

Sztandar Komunizmu (1919) **2771**

T

Télégrammes (1919) **2772**

The Herald (1919—1920) **2773**

The South Russian News (1919—1920) **2774**

The Ukraine (1919—1920) **2775**

U

Ufficio Ucraino della Stampa (1919—1920) **2776**

Ukraine (1919) **2777**

Ukrainischer Pressedienst (1919—1921) **2778**

Ukrainischer Pressedienst (1919—1920) **2779**

Ukrajinská Tisková Služba (1919—1920) **2780**

Uřední Noviny Zemského Úřadu pro Zemí Podkarpatorus =

Урядова Газета Земского Уряда для Подкарпаторусского Края (1919—1938) **2336**

V

Völkerfreiheit (1919) **2781**

W

Wirtschaftsblatt (1919) **2782**

ד

דער אידישער קאמוניסט = Дер Идишер Комунист (1919) **2783**

ק

קאמוניסטישע פאן = Коммунистише Фон (1919—1924) **2784**

קאמוניסטישע שטים = Коммунистише Штим (1919—1922) **2785**

קאמוניסטישע שטים = Комуністише Штим (1919—1921) **2786**

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК РЕДАКТОРІВ І ВИДАВЦІВ*

А

Авдієнко М. 2321
Авдіїв Ю. 2234
Адельсберг З. 2055
Адельсбергер З. *див.* Адельсберг З.
Айзенберг Ш. С. 2428
Алгасов В. 2025, 2026, 2110, 2553
Алексєєв М. 1989
Алин Е. 2584
Андреев П. Д. 2615
Андрейко П. А. 2232
Анти 2476
Антонов В. А. 2724
Аренберг А. А. 2414
Арфин А. 2114, 2733
Архипенко Єв. 2315
Архипов Г. К. 2520
Астахов Г. 2345

Б

Бабин М. Я. 2377
Бабюк А. 2287
Багдасарянц Я. К. 2387
Базилевич П. 2040
Балицький Микола 2183
Банак С. М. 2740
Баран 2254
Баран Степан 2308
Бартошевич Б. А. 2434
Барчук В. 2047, 2098
Бачинський Є. 2035, 2750, 2765, 2773
Безвестный А. *див.* Этингин
Безвестный Ал. *див.* Этингин
Безпалко О. 1984

* Подано за позиціями

Бельговскій Конст. 2698
Бельман Т. 2766
Бельцер Г. 2626
Бѣльць Л. А. 2343
Берг Л. 2462
Бердакин Д. С. 2740
Берега 2321
Беч Дмитро 2200
Бинов А. 2103
Бисскій Захарій 2695
Біберович В. 2148
Білецький 2202, 2286
Близначенко А. 2404, 2525
Блискавицкий 2163, 2567
Бобикевич Мик. 2204
Бобович Б. 2726
Боголюб П. 1983
Богомолов А. А. 2607, 2609, 2610
Божовський Б. 2155
Бойченко П. 2668
Бокшай Емилій 2249
Бордейний Ів. 2223
Борисенко І. 2167
Борисик М. 2148
Борисоглѣбскій І. А. 2651
Боротьбенко Г. 2163
Босий В. 2148
Брагін 2265
Бразуль-Брушковскій С. І. 2548
Брандт 2278
Брижицкій Е. К. 2192
Брикевич Ілярій 2311
Бриль М. Л. 2413
Бронзос К. І. 2736
Бубнов А. 2025, 2026, 2110, 2553

Будз Василь 2308

Будка Д. 2148

Бужанін Д. 2259

Бузько Д. 2155

Булат Федір 2311

Бурштейн Ш. Л. 2642

Бялковскій Н. М. 2596

В

В. М. *див.* Вэтовъ

Вайнтробъ М. 2455

Вайншенкеръ А. С. 2455

Валерий, тов. *див.* Лейбович Н. Л.

Валентиновъ Л. А. 2547

Василевскій И. 2550

Василенко К. П. 2544

Вацик Е. 2223

Вен В. 2668

Вержбіцький В. 2297

Вернигора И. І. 2605

Верхотурский 2209

Викторовъ В. 2691

Виленский Ф. 2214

Вилли *див.* Турокъ Вл.

Виноградов В. З. 2724

Вислоцкій Димитрій 2248

Вишневскій П. К. 2722

Вікторов А. 2265

Вільний Ст. 2104

Вітик А. 2189, 2321

Власенко 2391

Власівський 2321

Власійчук Онуфрій 2314

Вовк 2157

Вовк С. 2148

Вовкунець Микола 2304

Войнаровський А. 2055

Войцехович В. 2288

Волошинъ Августинъ 2249

Ворон А. 2032, 2560

Воронин В. В. 2739

Вороницынъ И. П. 2053

Вэтовъ 2403

Г

Гаврильчик Л. 2044

Гагатко Андрей М. 2248

Гаджега Юлі 2756

Гадзінський Володимир 2241

Гадось А. 2103

Галіп Т. 2763

Галущинський Іван 2311

Ганек Михайло 2057, 2245

Гасенко Д. И. 2615

Гвоздевъ К. А. 2625

Гелис З. Я. 2586

Гендриховская А. И. 2313

Генкинъ А. 2457

Германовъ М. *див.* Корнфельд М. Г.

Гернетъ В. А. 2508

Гехтер Максим Григорович 2300

Гизе Ф. 2106

Гинзбург Л. И. 2700

Гинилевич Степан 2304

Гисинъ Л. 2697

Гладштейн В. 2265

Глембоцкий 2021

Голобродський К. 2195

Голомштонъ А. 2403

Голосов 2439

Горбунов 2021

Горейш Карель 2336

Горленко Андрій *див.* Войнаровський А.

Гошовський П. 2223

Грановський Г. 2167

Граціанський М. 2121

Григорійчук М., о. 2148

Гриненко І. 2763

Гринько Г. Ф. 2313

Гриньковська А. 2148

Грицевская 2542

Гришин-Булыжников 2355

Грудницький Ол. 2029

Грушевський М. *див.* Грушевський Михайло

Грушевський Михайло 2091, 2752

Грушевський Олександр 2091

Гуревич М. Г. 2125

Гус М. 2163

Г

Греголинський Дмитро 2304

Д

Давыдов З. С. 2235
Данилов И. А. 2573
Данильський див. Шварцман Д.
Дарьев А. 2522
Демидовъ И. П. 2634
Дем'янчук Василь 2091
Демянчук Витовт 2229
Демянчук Дмитро 2241
Денисенко 2359
Денько Микола 2213
Десняк В. 2231
Дик Й. 2148
Димитріу Н. М. 2672
Длугычъ А. Л. 2676, 2677
Добрый 2390
Донцов М. 2620
Дрелингъ В. А. 2561
Дубик Гриць 2223
Дубинин А. 2400
Думагорин М. 2114
Думскій Л. 2626
Духовный Б. 2395

Е

Евреиновъ М. Н. 2545
Евтихийев А. Ф. 2265
Егорова Е. А. 2708
Еланський В. (Блакитний) див. Елланський В.
Елланський В. 1986, 2320, 2323, 2578
Епштейн Ш. 2786
Ерденбергер Иван 2269
Ефимовичъ Л. Г. 2375
Ефимовскій Е. А. 2671, 2737

Є

Єреміїв М. 2763

Ж

Жарко А. 2500
Железняков А. Г. 2761
Желтвай Викторъ 2249
Житецький Іг. П. 2152
Жмудский Л. 2166
Жуков К. Н. 2313

З

Завадскій С. В. 2607, 2609, 2610
Завьялов В. В. 2739
Загайкевич Володимир 2304
Загарійчук А. 2148
Загорскій С. О. 2437, 2562, 2729
Зайко-Заїкин Ф. 2315
Зайцев Павло 2091
Зайцевъ М. 2697
Заклинський Корн. 2204
Залевский К. 2569
Залеський Осип 2072
Замірець А. 2317
Запольский М. Н. 2632
Запорожець Иван 1989
Застирецъ Осип 2198
Західний Михайло 1976
Зелюкъ О. Г. 2436, 2437
Зиблікевич Володимир 2304
Зінько 2321
Злыгостева А. И. 2414
Зновицький Й. 2195
Золотарев Ю. 2214
Зорич А. 2098
Зосимато Д. Г. 2192
Зубковський 2044
Зубрицький Володимир 2304
Зыков 2217

И

Ивановъ Ф. 2416
Иващенко 2564
Ивковъ 2408, 2604
Ильев Д. А. 2723
Ильинский С. А. 2676

І

Івангородський П. 2163
Інгулов Сергій 2209
Іозефи В. Г. 2671
Ісаєвич Д. 2752

К

Кавтарадзе П. А. 2676
Кадишов А. 2493
Калагергій-Алкалаєвъ А. Х. 2596

- Калинюк В. 2148
Калишевич Н. В. 2544
Камков Б. 1989
Камлетъ М. 2626
Камышниковъ Л. М. 2411
Канарський С. 2095
Кантор Х. Н. 2405
Канторовичъ В. А. 2436
Канторовичъ Т. А. 2436
Капельгородський П. 2172, 2173
Капій Мирослав 2024
Каплан А. 2265
Караваев 2047
Карантъ М. Г. 2455
Карманський П. 2311
Карташев Н. 2080
Касьян Н. 2266
Касяненко Евг. *див.* Касяненко Євген
Касяненко Євген 1978, 2025, 2026, 2110, 2121,
2160, 2262, 2553
Качинский В. *див.* Качинский В. М.
Качинский В. М. 1989, 2348
Квиринг Э. 2612
Кедрин Іван 2055
Кельничъ М. С. 2698
Кентржинський 2044
Керножицкій И. Н. 2397, 2506
Киниць Н. Е., фонъ 2455
Кипиченицеръ М. М. 2645
Кипичиницеръ Л. 2216
Кириєнко 2163
Кирста К. О. 2663
Киселев М. 2166
Кицис М. 2102
Кичнибуrow Александр 2660
Кіященко М. О. 2327
Клейман К. В. 2478
Клименко Н. К. 2589, 2698, 2738, 2774
Клименко П. 2296
Клопатовскій В. В. 2642
Коберський Остап 2272, 2273
Ковалів Левко 2230
Ковальська Р. 2148
Коварскій Б. Н. 2370, 2506, 2562, 2729
Коварцев Д. 2131
Ковень А. 2225
Коган А. 2429
Козелев Б. 2659
Козлов 2047
Кокошко К. 2098
Колчин В. 2047
Коновал Ів.[ан] 2324
Кордуба *див.* Кордуба С. І.
Кордуба М. 2054
Кордуба С. І. 1999, 2023
Коренев Г. 2163
Коренчевський О. В. 2030
Корманъ С. Е. 2713
Корнфельд М. Г. 2677
Коропъ Р. Е. 2640
Коряк В. 2231
Косач Іван 2230
Косенко Іларіон 2190
Кост М. А. 2125
Косташ Іван 2230
Кохманскій П. В. 2648, 2670
Коцюк Микола 2245
Крайний Ле 2583
Кракалія Кость 2245
Кревецький Ів. *див.* Кревецький Іван
Кревецький Іван 2240, 2296
Кремар Р. 2148
Крижановський Ол. 2208
Кримський Агатангел 2091
Кринскій Б. И. 2596
Крипец Ів. 2214, 2484, 2533, 2682
Крипс А. 2265
Крицман 2567
Кричевскій М. 2596
Крук Е. 2191
Круссер 2391
Ксюнинъ Ал. 2650
Кузеля З. 2328
Кузик М. 2103
Кузнецовъ В. С. 2593
Кузьмин 2359
Кулик І. 1978
Курдидик Гр. І. 2148
Кучерішка Омелян 2271
Куц Петро 2629

Л

Лаврентий 2209
Лан М. *див.* Хименко Г.
Ларик *див.* Касяненко Євген
Левашов Д. М. 2724
Левицький А. М. 2637
Левицький М. П. 2753
Лейбович Н. *див.* Лейбович Н. Л.
Лейбович Н. Л. 2573, 2581, 2734
Лейбович Н. *див.* Лейбович Н. Л.
Леонидов 2214, 2567
Леонидов Л. 2114, 2733
Лес И. 2106
Леонтъев 2163
Либрманъ А. 2697
Ливеръ Л. В. 2403
Лившиць Б. Л. 2437
Лившиць Н. 2626
Лимаръ С. 2224
Липовецька Млада *див.* Бельман Т.
Лисяк Павло 2308
Литваков М. 2025
Литвиненко Микола 2161
Лісикевич Юліян 2304
Ліфшиц 1978
Лобай Данило 2312
Лозинський М. 2752
Лопатин 2564
Лотов М. П. 2498
Лотоцький А. 2198
Лунін І. 2163
Лучинов М. 2163
Лысенко П. 2103
Львовскій 2068
Львовъ М. 2722
Любимовъ Л. 2454, 2667
Любович Євген 2304
Любченко М. *див.* Любченко Микола
Любченко Микола 2121, 2160

М

Мазлах С. 2048
Мазуренко Н. (Ш.) 2100
Макар 2163
Макар Э. А. 2653
Макаревич 2103

Малицький М. *див.* Малицький Микола
Малицький Микола 2311
Манескул Теофіль 2065
Маренко 1979
Мартынов С. 2338
Марута Ю. 2214
Марцінів Т. 2148
Масловський Сергій *див.* Масловський Сергій
Дмитрович
Масловський Сергій Дмитрович 2348, 2551
Матеїк Ф. 2072
Матюхов П. 2163
Мацелюк Євген 2311
Меженко (Іванов) 2150
Мельник М. 2485
Мережін А. 2786
Мешанець С. 2163
Миколюк А. 1983
Милеанть Н. Г. 2219
Мирин В. 2484
Миронюк Л. 2186
Михайличенко Г. *див.* Михайличенко Гнат
Михайличенко Гнат 1989, 2177
Мішта О. П. 2263
Могилевскій Ф. 2450
Могілянський М. М. 2442
Можевитиновъ В. М. 2216
Мордвинкин В. 2162, 2597
Морозовъ М. М. 2703
Москвичъ А. Г. 2546
Мотузюк Ф. 2317
Мстиславский С. 2472, 2551
Мстиславский С. *див.* Масловський Сергій
Дмитрович
Мстиславский С. Д. *див.* Масловський Сергій
Дитрович
Мурський Володимир 2055

Н

Навроцький Р. 2223
Навроцький Степан 2304
Назарук О. 2296
Назимовъ Сергій 2634
Науменко 2262
Наумов 2567
Не-Буква *див.* Василевскій И.

Незнакомець *див.* Флиът Б.
Неманов Н. 2786
Нечай Я. 1978
Нибург А. Н. 2739
Никашинъ П. А. 2606
Никитин Ів. 2581
Ніловъ Ів. 2450
Ніронов С. Я. 2573
Ничай Владиміръ В. 2248
Нікітін Г. 2163
Ніковський Андрій 2237
Новак Лев 2304
Новиковъ Александръ 2053

О

Облап Пав. 2315
Овсянико-Куликовскій Д. Н. 2686, 2738
Овсянников Н. 2524
Одєрь Б. *див.* Одєрь Б. С.
Одєрь Б. С. 2520, 2615
Окомскій Б. Е. 2414
Олексів П. 2148
Олин *див.* Кантор Х. Н.
Онацький Є. *див.* Онацький Євген
Онацький Євген 2749, 2763
Онуфрієнко А. 2333
Опока М. 2271
Оргѣвскій Р. І. 2343
Ордынскій П. П. 2676
Орѣшниковъ П. Л. 2455
Орловскій 2391
Ососков І. І. 2313
Островскій 2217
Островський В. 2329
Отто С. Н. 2678

П

Павловський Лаврентій 2304
Панкратов А. С. 2720
Паньків М. 2323
Пачовський Василь 2270
Пашковскій І. 2098
Пекаръ Л. П. 2734
Пекелісь Александръ 2457
Пеленський Зенон 2304
Перевузникъ Г. Г. 2248

Перепечко І. 2405
Петников Г. 2660
Петренко Ів. 2584
Петренко М. 2265
Петров 2217
Петров Е. 2400
Петровскій Д. 2214
Петровъ А. 2462
Петропавловскій П. Н. 2218
Пѣшехоновъ А. В. 2611
Пилипенко С. 1978, 2160
Пилипенко С. 2160
Пилиповъ Н. І. 2687
Пильчевскій А. 2432
Пісоцький Анатолій Андрійович 2321
Піцюрѣяк Андрій 2245
Подтягинъ М. Е. 2607, 2609, 2610
Поліссадів Володимир 2293
Полонскій В. 2659
Поляков В. А. 2694
Поляцкій А. К. 2218
Поповскій А. І. 2434
Поповъ Н. Е. 2735
Поскаль Н. 2638
Потоловъ Іванъ 2457
Прасолов А. 2612, 2688
Прокоповичъ К. Н. 2717
Прокофѣев 2106
Проць Іван 2308
Пташников В. 2070
Пшеничний П. 2163

Р

Рабиновичъ Е. Ф. 2451
Рабиновичъ І. Я. 2701
Рабінсон С. 2786
Радбиль Е. В. 2676, 2677
Радик Евзебій 2308
Радыш В. 2131
Разумовскій А. Д. 2723
Рапопортъ С. М. 2677
Растрипенко 2103
Рев'юк Еміль 2292
Резников М. Г. 2552
Ренниковъ А. 2462, 2463
Ржевусскій М. І. 2376

Іменний покажчик редакторів і видавців

Ріпецький Ст. 2072
Річицький Анд. *див.* Пісоцький Анатолій
 Андрійович
Рклицкій М. В. 2354
Рогатинський Г. Н. 2362
Родіонов А. О. 2333
Родовичь М. Ю. 2403
Роздольський Іван 2076
Романов М. П. 2381
Рудачек І. 2148
Рудик Степан 2271
Рудникъ І. 2697
Рутковский А. А. 2401

С

Савельев М. 2612
Савіцький К. 2317
Савченко Ф. Я. 2752
Саківський І. 2148
Саликовский А. 2694
Сальоме В. Г. 2192
Самійленко Володимир 2289
Сапіга І. 2000
Селитренниковъ А. *див.* Ренниковъ А.
Семенко В. 2265
Семенко Михайль 2177
Семенников В. П. 2442
Сенечко Осип 2304
Сербиченко 2399
Серебрянский *див.* Серебрянский З.
Серебрянский З. 2163, 2567
Сидорук Дмитро 2065
Сидоряк Семен 2311
Симуликъ Димитрій 2248
Сілецький Степан 2193
Січинський Мирослав 2292
Сіяк М. 2265
Скварчевский 2080
Скибин 2359
Скибінський Р. 2054
Скляревский 2117, 2705
Слинько 2262
Слуцкий И. Я. 2676
Смолянский Г. 2025
Смолянський Л. 1989
Снарский В. І. 2594

Соколов М. 2504
Соколовскій И. Л. 2414
Сокулинъ Борисъ 2457
Соловейчук М. 2316
Соловьев А. 2569
Солодуха *див.* Кремар. Р.
Соминскій Э. І. 2642
Сонин Б. 2113, 2733
Сосновский В. 2265
Спектатор 2726
Ставничий Іван 2233
Старосольська Дарія 2194
Старосольський Михайло 2156
Старух Тимотей 1976
Стеценко С. 2281
Столяръ И. Г. 2409
Струтинський М. *див.* Струтинський Михайло
Струтинський Михайло 2054, 2066
Суворин Б. А. 2406
Сухій И. А. 2343, 2734

Т

Таировъ В. Е. 2508
Таранский 2021
Таранько Михайло 2252
Тарский Л. 2009, 2105, 2133
Тасин Г. 2163, 2584
Тасин Гр. *див.* Тасин Г.
Тасселькраутъ 2403
Телешевскій Г. 2635
Терлецький Степан 2193
Тирса П. 2752
Тищенко П. 2243
Ткач М. 2131, 2163
Ткаченко Іван 2168
Ткаченко М. А. 2613
Токаржевскій А. Н. 2490
Толстой П. М. 2611
Топольський А. 1989, 2284
Трецець Л. І. 2637
Тригоринъ *див.* Чацкій Л. М.
Трилеская 2106
Трильовський Кир. 2078
Тулюпа В. 2002
Туревский Б. М. 2136, 2492
Туркула Е. 2148

Турокъ Вл. 2650

У

Угрин-Безгрішний Микола 2325

Улазовскій 2631

Уралов П. 2080

Усенко И. 2367, 2368

Устіянович Осип 2241

Ф

Фаеръ С. В. 2385

Файнштейнъ В. Я. 2053

Факторовичъ И. М. 2151

Фаусекъ В. П. 2607, 2609, 2610

Фиалковский З. С. 2313

Филиппов 2217

Философовъ Е. А. 2650

Финкъ В. Г. 2550

Флаум А. Я. 2503

Флитъ Б. 2635

Фурманъ Е. М. 2652

Х

Харченко Гр. 1978

Хведір 2231

Хименко Гр. 1978, 2159

Ходоров І. Е. 2562

Ходько Г. В. 2030

Хомик Андрій 2055

Храмов С. 2275

Храневич К. І. 2562

Ц

Цекиновский И. 2114

Цуркановичъ И. Ю. 2248

Ч

Чайківський Б. 2054

Чацкій Л. М. (Тригоринъ) 2591

Чемеринский А. И. *див.* Чемеринський А.

Чемеринський А. 2405, 2786

Червоний Борис 1978

Черпаха Х. *див.* Черпахін

Черпахін 2317

Черкаський М. 2267

Черненко Ф. Т. 2236

Черный В. 2265

Ческіс М. 2163

Чигирин К. 2601

Чиж Ярослав 2271

Чижевський П. 2751

Чирский Р. 1979

Чмелевъ С. П. 2600

Чмола Іван 2271

Чорний А. 2265

Чубук Юрій 2086, 2305

Чумак Вол. 2321

Чухненко Я. 2420

Ш

Шамбанъ С. А. 2278

Шапошниковъ И. А. 2650

Шатувльський Матвій 2312

Шварцман Д. 2659

Шебедев В. 2763

Шевченко Е. С. 2589

Шелонин М. 1989, 2668

Шестопаль Э. Е. 2706

Шехватов 2112

Шишковський Степан 2190

Шкорбатовъ Н. Н. 2019

Шлуглейтъ Х. М. 2591

Шодханъ Марк 2670

Шопак Лев 2055

Шостенко В. И. 2615

Шперлинг Д. 2343, 2411, 2451, 2575, 2642, 2714

Шперлингъ Д. *див.* Шперлинг Д. И.

Шронъек Ольрих 2336

Шульгинъ В. В. 2670

Шумскій О. 2025, 2553

Шумський Олександр 2230

Шухманъ А. 2626

Шушара Н. С. 2030

Щ

Щеголевъ Я. С. 2337

Щербина І. 2163

Щупак С. 1978

Э

Эйдельманъ Як. 2276

Іменний покажчик редакторів і видавців

Элланский В. *див.* Елланський В.
Энтин С. Л. 2131
Эренбургъ И. Л. 2701
Этингин 2098, 2127, 2128, 2129
Эчдин С. 2165

Ю

Юрченко А. 2163

Я

Яблоков О. 2163
Яворський Володимир 2174
Яковенко Ю. 2068
Яковлев А. 2475, 2476
Яковлев В. 2578
Яковлів Володимир 2161
Якубовский С. 2163
Якушкинъ В. Е. 2622, 2623
Ян 2209
Яновский И. 2163
Яновський Б. К. 2598
Ярмошенко 2214
Ярмушевский В. 2166
Яров Я. Л. 2630
Яросевич Роман 2054
Яценків Володимир 2223
Ященко Е. А. 2600

B

Bacsinsky A. 2777
Borani Bio 2776
Borani Pio 2763, 2776
Borski Stefan 2755
Buchewsky Stephen I. 2142

H

Hutin Gaston 2752, 2758

J

Jilek Vladimir 2766

K

Klimenko N. K. *див.* Клименко Н. К.
Kon F. *див.* Kon Feliks
Kon Feliks 2755, 2771
Konarski S. 2755

M

Μιχαηλιδης Χρ. Γ. 2753
Mostowy Stephen I. 2142

R

Rio *див.* Орґѣвскій Р. И.

S

Skarbek B. 2755
Smit I. 2744, 2745
Szacki Bolesław 2767

T

Titowski S. 2755

W

Wójt S. 2755

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

А

А. 463, 525, 533
А. Б. 44, 304
А. Б. *див.* Жук Андрій
А. В. 115, 244, 463
А. В. *див.* Жук Андрій
А. В. С. 503
А. Гр. 21
А. Ж. *див.* Жук Андрій
А. З. 327, 538
А. И. 524
А. И. П. 401
А. І. *див.* Жук Андрій
А. К. 181, 474, 530
А. К. *див.* Корнєєв А.
А.К.О.Н. 50
А. Л. 111
А. М. 105, 365, 438, 463
А. М. *див.* Алексєєв М.
А. М. *див.* Алий
А. М. *див.* Марк А.
А. П. 112, 415, 438, 481, 562, 563
А. Р. 44
А. Р. *див.* Рислін А.
А. С. 360, 502, 507, 594
А. С. *див.* Савін А.
А. С. *див.* Сандро А.
А. С. М. 224
А. Т. *див.* Терехов А.
А. Т. *див.* Топольський А.
А. Х. *див.* Мусульбах Андрій
А. Ч. 202, 282
А. Ш. 153
А. Ю. 586
А. Я. Ф. *див.* Флаум А. Я.

А-8-я 530
Абраменко В. 105
Абрамов 82
Абрамович Л. *див.* Абрамович Леонід
Абрамович Леонід 243, 275, 276, 280, 287
Аваліані С. 433
Авдеєнко І. К. 525
Авдієнко М. 329, 330, 331
Авдіїв Ю. 241
Аверченко А. *див.* Аверченко Аркадій
Аверченко Аркадій 190, 261, 357, 391, 490,
523, 528, 561
Авраменко В. 162
Агаєв В. 138
Агат М. 62
Агеєв К. 522
Агнівцев Микола 288, 466
Агнівцев П. 414
Агр-м 22
Адельсберг З. 69
Адельсбергер З. *див.* Адельсберг З.
Аді *див.* Дівнич М.
Адріанов В. 387
Аз. *див.* Лепкий Богдан
Аз-в 203
Азовський 584
А-й 49
Айгенбліх 482
Айзенберг Ш. С. 399
Айзеншток Ісремія 98, 511
Акимов 149
Акімов 563
Аксельруд М. 215
Акслер *див.* Акслер Б.
Акслер Б. 32, 39, 93, 161

- Аксьонов І. 379, 380
Алгасов В. 48, 49, 50, 51, 119, 468
Алейхем Шолом 538
Александров П. 244, 432
Александрович 29
Алексей 523
Алексеев 82
Алексеев *див.* Алексеев М. В.
Алексеев В. 384, 498
Алексеев М. 27, 29, 362, 416
Алексеев М. В. 402, 502, 586, 618
Алексинський Г. О. 594
Алексієвський П. 502
Алексіїв М. 105, 270
Алешко В. *див.* Алешко Василь
Алешко Вас. *див.* Алешко Василь
Алешко Василь 183, 188, 238, 257, 287
Алексакіс О. 597
Ал. Б-ий *див.* Барвінський О.
Алий Б. 64
Алий Я. *див.* Суховольський
Алин Е. 486
Алиськевич А. 75
Алін 68
Алмазов Леонід 493
Альбін 536, 546
Альошин 501
Альтман М. 244
Альфа 103
Альхімович 467
Алый 361, 420
Аме, віце-адмірал 605
Амфітеатров О. 496
Амчиславський М. Г. 99
Анархист 524
Анатольєв Д. 117
Анатольєв М. 81, 114
Анд. Мих. 330
Андерсен Г.-Х. 265, 266
Андерсон С. 475
Андреев П. Д. 511
Андреев *див.* Андреев А. Л.
Андреев А. *див.* Андреев А. Л.
Андреев А. Л. 539, 540, 587
Андреев Л. *див.* Андреев Леонід
Андреев Леонід 204, 496, 504, 505, 561, 573
Андрей 583
Андрей, митрополит *див.* Шептицький Андрей
Андрейко П. А. 238
Андрейчук М. 258, 323
Андрієвський 233
Андрієвський В. 90
Андрієвський Д. 313
Андрієнко С. 86
Андрій 130
Андріяшев Я. 447
Ані-ко 87
Анісімов 149
Андрієвський Д. 313
Аннексський М. 113
Анненков Ю. 541
Анський В. 335
Анти 148, 424
Антін 168, 175
Антінський П. 430
Антонов 423
Антонов В. А. 587
Антонов О. В. 397
Антонов П. 82
Антонова З. 563
Антонов-Овсієнко В. 613
Антонович Д. 618, 619, 630
Антонович К. 313
Антропос 493
Анютин 124
Аптекарь Л. 381
Арбузов С. 103
Аргамаков І. 65
Аргунін 289
Аргус *див.* Веселитський-Божидарович Гаврило Сергійович
Ардин М. 143
Аренберг А. А. 393
Арефін С. А. 553
Аржан Л. 64
Аркадьєв А. 559
Арктур 201
Арнадський Л. 466
Аронов Р. 110
Аросєв А. 51
Аросьєв А. 371
Арський Р. 119, 179

- Артевельд Л. Н. 617
Артемюк П. 266
Арфин А. *див.* Арфін А.
Арфін *див.* Арфін А.
Арфін А. 122, 591, 591
Архангельський А. 244
Архипенко *див.* Архипенко Є.
Архипенко Є. 96, 279, 325, 326
Архипенко Єв. *див.* Архипенко Є.
Архиповъ Г. К. 448
Аршинов П. 542, 543, 544
Асєєв М. 541
Аск. А. *див.* Білецький О.
Аскалон Андрій *див.* Білецький О.
Асник А. 265
Аспе 537
Аспій Зоя 535
Астахов Г. 358, 359
Астахов С. 528
Астров С. 523
А-т 405
Ателло не-Отелло 530
Атманъ 582
Атран Ф. 413
Афанасьєв 487
Афанасьєв А. 261
Афанасьєв В. 574
Ахматов Лев 145
Ахматова А. *див.* Ахматова Анна
Ахматова Анна 538, 570
Ашкіназі З. 528
Ашуп-Ільзен А. 381, 435
А-ъ 524, 543
- Б**
Б. 405
Б. Г. 426
Б. К. 27, 536
Б. К. *див.* Камков Борис
Б. К. *див.* Кравців Б.
Б. Л. *див.* Лепкий Б.
Б. М. 115, 214, 391
Б. С. 458, 499
Б. Ч. 276
Б. Я. *див.* Яновський Борис
- Б. Яків 549
Бабаєв П. 537
Бабин Евг. *див.* Бабін Є.
Бабинъ М. Я. 373
Бабицький І. 470
Бабій О. *див.* Бабій Олесь
Бабій Олександр *див.* Бабій Олесь
Бабій Олесь 257, 265, 266, 285, 313
Бабін Е. *див.* Бабін Є.
Бабін Є. 65, 406, 488
Бабка С. 245
Бабко В. 225
Бабюк А. *див.* Баб'юк Андрій
Баб'юк Андрій 131, 188, 283, 296, 323
Багалій Д. *див.* Багалій Дмитро
Багалій Дмитро 97, 98, 161
Багдасарян О. 377
Багдасарянцъ Я. К. 377
Багинський Б. *див.* Багінський Б.
Багінський Б. 396, 555
Багінський В. 229
Багрицький Едуард 412
Багров 514
Бажан М. *див.* Бажан Микола
Бажан Микола 16, 17, 18, 323
Бажан Нік *див.* Бажан Микола
Бажанов В. 492, 540
Базарєв Валентин 143
Базаров В. 496, 497, 548
Базилевич П. 57
Базяк І. 71
Бай І. 591
Байда І. 334, 335
Бакаївський М. 238
Баканов О. 593
Бакунін Михайло 554
Бал. М. 270
Балабанов А. 626
Балабанов М. 475, 579
Балабанов Микола *див.* Балабанов М.
Балабановф Анжеліка 637
Балан Й. 72
Балзукевич І. 370
Балицький Микола 193
Балицький П. 230
Балкас М. 44

- Бальмен-Липовецька Таїса *див.* Норляндер
Раїса
Бальмонт К. *див.* Бальмонт К. Д.
Бальмонт К. Д. 265, 496, 570, 587
Бальц В. 411
Бамбіс 190
Банак С. М. 596
Банаки С. М. 596
Бандрівський Володимир 318
Бандурист 109
Бараб-Тарле І. 228
Барабальчак Козельчастий 186
Барбаченко К. 576
Барабаш В. 82
Барабашов М. 498
Барадика М. 475
Баран 267
Баран М. 18, 19, 78, 131
Баран С. *див.* Баран Степан
Баран Степан 198, 313, 315, 316, 319
Баранов М. 136
Барановський Х. 215, 634
Баратов 120, 544
Барбюс Анрі 17
Барвінський О. 206, 312, 313
Барвінченко Гриць 15, 18
Барденштейн Я. 30
Бардін М. 104
Барнський Я. 323
Ба-ров 181
Барон А. *див.* Барон Арон
Барон Арон 500, 524
Баронець М. 85
Бартош О. 348
Бартошевичь Б. А. 401
Бару М. 497
Бархін К. *див.* Бархін К. Б.
Бархін К. Б. 395, 507
Барченков А. А. 596
Барчук В. 61, 62, 101
Басер Гайар 580
Баскін М. *див.* Шліфштейн
Баскін Марк *див.* Шліфштейн
Батюк 558
Бауер Отто 257
Бахер А. 44
Бачинський А. 623, 631
Бачинський Г. С. 268
Бачинський Є. 55, 607, 622, 626
Бачинський Л. *див.* Бачинський Лев
Бачинський Лев 193, 194, 213, 313, 590
Бачинський С. 296
Бачинський Ю. *див.* Бачинський Юліан
Бачинський Юліан 302, 318
Башмаков Святослав 418
Б-в 474
Б-в Н. 115
Бев. В. *див.* Берсенев В.
Беволит А. *див.* Жук Андрій
Бегерей 133
Бедный Дем'ян *див.* Бедний Дем'ян
Беєс 554
Безбородько М. 60
Безвестный А. *див.* Этингин
Безвестный Ал. *див.* Этингин
Безвестный О. *див.* Этингин
Бездомний І. 439
Бездомний М. 131
Безкрайній І. 224
Безпалко О. 23, 46
Безрідний С. 296
Безродний Іван 486
Безсалько Павло 184
Безталанний К. 292
Бейдер І. 122
Бейлін А. *див.* Бейлін О.
Бейлін Ал. *див.* Бейлін О.
Бейлін О. 518, 536, 540
Белугін М. 429
Бельговський Конст. 568
Бельман Т. *див.* Норляндер Раїса
Бельський Юр. 550
Бельцер Г. 517
Бемко 253
Бенедикт XV, Папа Римський 222
Бенедиктсон Вікторія 567
Бенін З. 226, 227, 292
Бенісович О. 416
Бенони Н. С. *див.* Беноні М. С.
Беноні 64
Беноні М. С. 594, 596
Бенцаль М. 255

- Бенян О. 378
Бергман Г. 64, 128
Бергъ Л. 417
Бергер К. 637
Бердакинъ Д. С. 596
Береза 329
Березовський А. 467
Березовський М. 134
Берізка Соня *див.* Заклинська О.
Беркер Е. 587
Беркманъ Ю. М. 458
Берков Ю. 535
Берман Л. 527
Бернацький М. *див.* Бернацький М. В.
Бернацький М. В. 462, 593
Бернштейн 534
Бернштейн Анрі 573
Берсенъев А. 381
Берсенев В. 478
Бершадский М. С. 535
Бескид А. 261
Бесов Леонід 481
Бетховен Л. 266
Беч Дмитро 208
Бедний Г. 175
Бедний Д. *див.* Бедний Дем'ян
Бедний Дем'ян 37, 81, 91, 106, 133, 168, 189,
190, 219, 323, 356, 438, 469, 478
Бедний М. 446
Бедов Б. 503
Безвестний Олександр *див.* Этингин
Белій А. 541
Беліков 148, 149
Белкіна С. 587
Белов Д. 470
Белостоцький Н. 587
Бельський Н. 540
Бѣльць Л. А. 357
Б-ий В. *див.* Елланський В.
Б-ий С. 112
Бик І. М. 50, 269
Биковець Михайло 323
Биковський Л. 199, 305
Бильдеев М. 546
Биндик А. 186
Бинов А. 111
Бискупець В. *див.* Біскупець В.
Бисскій Захарій 565
Бистрянський В. 21
Бицилли П. *див.* Біцілли П. М.
Біберович В. *див.* Біберович Володимир
Біберович Володимир 154, 318
Біднов В. 199, 210, 296
Біднова Л. *див.* Жигмайло Л.
Бідняков 272
Бізе Ж. 289, 573
Білак Ісидор 263
Білас Франц 231
Білаш *див.* Білаш В.
Білаш В. 398, 543
Білейкін Л. 136
Біленький 92, 213, 320
Біленький Б. 300
Білецька Текля 265
Білецький *див.* Білецький Л.
Білецький Л. 210, 295, 296
Білецький О. 323, 570, 571, 573
Білик Д. 30
Білик Михайло 99
Білімович Олександр 593
Білоусенко Олесь *див.* Лотоцький О.
Біренс Л. 414
Бірман І. 113
Біск І. 475
Біскупець В. 122, 493
Біхтер М. 512, 541
Біцілли П. М. 560, 561, 595
Б-кий В. 157
Бл. І. 201
Благодір О. 75, 283, 305
Благодір Ол. *див.* Благодір О.
Блажкевич І. *див.* Блажкевич Іванна
Блажкевич Іванна 266, 266
Блажовський М. 200
Блакитний 111
Блакитний В. *див.* Елланський Василь
Блеес Іван 306
Близниченко А. 388, 451
Блискавицький 169, 477
Блискавицький К. 19
Б-ло М. 130, 131
Блок О. 265, 538, 570, 571

- Блоха 165
Блумштейн *див.* Блумштейн Володимир
Блумштейн Володимир 130, 131, 183, 188, 236, 267, 286, 323
Блюй А. *див.* Блюй Антон
Блюй Антон 197, 310, 332
Бляхер Б. 103
Бобикевич Мик. 211
Бобович Борис 357, 528, 588
Бобовичь Б. *див.* Бобович Борис
Бобринскій В. *див.* Бобринський Володимир
Бобринський Володимир 593, 593
Бобрицький В. 541, 542
Б-ов *див.* Борисов Ш.
Б-овичь Бор. 527
Богатирьов М. 112
Богацький П. 199, 383
Богдан Л. *див.* Лепкий Богдан
Богданов А. 111
Богданов В. 82
Богданов І. 387
Боговий О. 334, 335
Боголюб П. 22
Богомолів О. 504, 505, 506
Богомолівъ А. А. *див.* Богомолів О.
Богопольський Б. 64
Богун М. 250
Бодлер Шарль 523
Боднар М. 298
Бодров Г. 406
Бодров Олексій 110
Босвой П. 29, 549
Босвський А. 597
Божидар *див.* Гордєєв Богдан
Божик П. 157
Божко Ю. 95
Божовський Б. 163
Б-ой С. 361
Бойдуник О. 313
Бойс В. 65
Бойков Н. 475
Бойм Емануїл 496
Бойченко П. 549
Бойченко Ф. 292
Бокшай Емилій 261
Болбочан П. 210, 402
Болеслав *див.* Кон Фелікс
Большін М. 105
Бомарше 183
Бомба 19
Бондар О. 209, 218
Бондаренко, робітниця 110
Бондарчук С. 188
Бондарь О. *див.* Бондар О.
Бондарь Ол. *див.* Бондар О.
Бондарь-Обмінаний М. 234
Бонч-Томашевський М. *див.* Бонч-Томашевський Михайло
Бонч-Томашевський Михайло 407, 573
Боргесь 583
Бордейний Ів. *див.* Бордейний Іван
Бордейний Іван 186, 230, 257, 312
Борей 424
Борзаковський О. 89
Борздика М. 474
Борзенко Григорій 617
Борин 44
Борис 471
Борис П. 300
Борисенок І. 180
Борисик М. 155
Борисов 431, 539
Борисов Ан. 467
Борисов В. 390
Борисов І. 49
Борисов К. 384
Борисов Олексій 547
Борисов Ш. 364
Борисова Л. 50
Борисоглѣбскій І. А. 534
Бор-ла Дм. 210
Боровик Дмитро 347
Бородаєв Прокіп 110
Бородаєвський С. 53, 298
Бородін Вал. 573
Борозна В. 300, 301, 309
Боронило Дм. 296
Боротьбенко Г. 170
Борський Стефан 612, 613
Бортуров 434
Борщак І. 598
Босий В. 154

- Босовой П. 28
Босой Максим 476
Боський 152
Бочарніков А. 429
Бош Є. 576
Бошич А. 402
Бошко Владимир 179
Брагін 277
Бражин А. 544
Бражнєв Є. 183
Бразуль-Брушковскій С. И. 463
Брайдер В. 240
Брайкевич М. 593
Брандес Г. *див.* Брандес Георг
Брандес Георг 601, 625
Брандт 290
Брат Ген. *див.* Михайличенко Гнат
Браун Я. *див.* Браун Яків
Браун Яків 28, 29, 195, 518
Брацайки, брати 263
Б-рг А. 116
Брегман І. 287, 288
Бредов М. 461, 465, 522
Бреслер М. 29
Брешко-Брешковскій Н. *див.* Брешко-Брешков-
ський Микола Миколайович
Брешко-Брешковська К. 260, 555
Брешко-Брешковскій М. *див.* Брешко-Бреш-
ковський Микола Миколайович
Брешко-Брешковскій Микола Миколайович
389, 498, 533, 534
Брешковська Катерина *див.* Брешко-Бреш-
ковська К.
Бржозек Л. А. 377, 392, 404
Бржозовський С. А. 67
Бригоф Борис 408
Брижицкій Е. К. 200
Брикевич Ілярій 319
Бриль М. Л. 393
Бріль Й. 78
Бро 112
Бродський Г. *див.* Бродський Гірша
Бродський Гірша 68, 104
Бродський О. 466
Бродський Р. 121
Бронев Ф. 403
Броневой 142
Бронзос К. И. 592
Броше Ж. 609, 616
Брук В. 413
Брусиловський І. 475
Брут Фома 179
Брут Хома 298
Брюлова-Шаскольська Н. 512
Брюсов В. *див.* Брюсов В. Я.
Брюсов В. Я. 535, 538, 571, 587, 591
Брюховецький І. 110
Брянцев Сергій 456
Б-ский Н. 402
Бубир не-Бухановський 149
Бубнов А. 48, 49, 119, 166, 468
Бувалий 74, 557
Бувший хлібоїд 210
Будаєвський В. 380
Будевська-Ганчева А. 579
Будз Василь 315
Будзилло В. 344
Будка Д. 154, 304
Будка Никита 155, 157
Будьонний С. 175
Будяк 249, 348
Будяк Д. 347
Будяк Ю. 200
Бужанін Д. 271, 272, 421, 439
Бу-жу 532
Бузук Петро 98
Бузько Д. 163
Буйний 16
Буке Моріс 184
Булат Федір 319
Булгаков М. *див.* Булгаков М. В.
Булгаков М. В. 383, 507
Булкін Ф. 540
Бульба 17
Бум. М. 337
Бунаков І. 404
Бунин И. А. *див.* Бунін І. О.
Бунін І. *див.* Бунін І. О.
Бунін І. О. 411, 496, 587, 594, 595
Бунтар Михайло 524
Бурачек М. 188, 190
Буревестник 549

Буречарський В. 536
Бурлак Андрій 430
Бурлака 348
Бурлака Петро 121
Бурман 350
Бурнштейн А. 200
Бурцев В. *див.* Бурцев Володимир
Бурцев В. Л. *див.* Бурцев Володимир
Бурцев Вл. *див.* Бурцев Володимир
Бурцев Володимир 353, 462, 503, 534, 555
Бурчак Л. *див.* Абрамович Л.
Бурштейн Ш. Л. 527
Бутенко Б. 71
Бутирець 500, 543, 544
Бутович Микола 267
Бухарін М. 142, 168, 217, 274, 378
Бухбіндер 148
Бухов Аркадій 391, 466, 528, 561
Буценко А. 63
Бучинська 404, 527, 595
Буш В. 265, 266
Бялковський Н. М. 493
Бялковський Марк 494

В

В. 21, 112, 238, 275, 306
В. А. 50
В. А. *див.* Антонов В. А.
В. Б. 178, 526
В. Б. *див.* Барчук В.
В. В. 432
В. Г. 176
В. Д. 360
В. Е. *див.* Волін В. М.
В. З. 157
В. И. 586
В. И. *див.* Пічета Василь
В. К. 43, 240, 252, 270, 294, 540
В. К. *див.* Колчин В.
В. Л. 224, 493
В. М. 255, 557
В. Н. 275
В. П. 71
В. Р. 438
В. С. 94, 190
В. С. *див.* Садовський В.

В. Ч. 159
В. Ч. *див.* Чайківський Василь
В. Ч. *див.* Чумак Василь
В. Ш. 442
В....ч 200
Ваврик В. 261
Вагнер Ю. 161
Вадимка 319
Вазов І. 203
Вайденбаум (Вайденбавм) Б. *див.* Вайнбаум Б. В.
Вайденфельд Е. 56, 250, 281
Вайденшнер І. 109
Вайлд О. *див.* Вайлд Оскар
Вайлд Оскар 71, 199, 246, 265
Вайнбаум (Вайнбавм) Б. *див.* Вайнбаум Б. В.
Вайнбаум Б. *див.* Вайнбаум Б. В.
Вайнбаум Б. В. 23, 46, 60, 162, 281
Вайнтробь М. 413
Вайншенкеръ А. С. 413
Вайнштейн Н. В. 195
Вайнштейн С. М. 440
Вайц М. М. 371
Вак. 179
Вакар Н. 522
Вакс Б. 112
Валевський 444
Валентинов 573
Валентинов С. 64, 143
Валентиновъ Л. А. 463
Валерий, тов. *див.* Лейбович Н. Л.
Валеріян Т. 131
Валєр Б. *див.* Елланський Василь
Валь *див.* Владіміров В.
Вальдгайм 69
Вальтер Л. 561
Вальх Е. 597
Вальцевий 50, 51
Ван Гог В. 536
Ван Горн Г. 200
Ван Лерберг Шарль 541
Ванін Ілля 492
Ванцетті Бартоломео 322
Варавва Олексій 87, 304
Вардін Іл. *див.* Мгеладзе І.
Варейкіс В. 14
Вармійкирко Я. 24

- Варнеке Б. В. *див.* Варнеке Борис
Варнеке Борис 572, 596
Варравін Євген 431
Варсон 221
Варягинь А. *див.* Варягін О.
Варягін О. 533, 534
Вас-ий Л. 50
Василевскій И. *див.* Василевський І.
Василевський 149
Василевський І. *див.* Василевський І. М.
Василевський І. М. 464, 466
Василенко К. П. 460, 461
Василенко Микола 461
Василенко-Полонська Наталя 98
Василів 335
Василь 221
Васильєв І. 487
Василько А. *див.* Ніковський Андрій
Василько Ан. *див.* Ніковський Андрій
Васильченко К. 215
Васильченко П. 110
Васильченко С. 119, 224, 470
Васильченко С. *див.* Васильченко Степан
Васильченко Степан 67, 87, 91, 207, 300, 309,
310, 312, 469
Васильчук М. 276
Васін В. 496, 537
Васін Петро 113
Васнецов Віктор 505, 561
Васько Б. *див.* Васько-Богдан
Васько-Богдан 575
Вацик Е. *див.* Вацик Євген
Вацик Євген 230, 231
Ваш старий товариш 27
В-въ 520
В-въ Вл. 418
Вдовиченко 147
Вдовиченко М. 162, 314
Вдовиченко С. 209, 345
Вега Лопе, де 289
Веде 17
Вейцман С. 509
Велинский 508
Величко К. *див.* Величко Кость
Величко Кость 78, 146, 147
Величко Л. 323
Вельтман О. 570
Вен В. 549
Венгеров Натан 496
Венедикт XV, Папа 157
Венедиктов 432
Вепринский *див.* Вепринский Г.
Вепринский Г. 357, 391, 397, 459, 527
Вербицький 52
Вербовый 239
Вергун Дмитро *див.* Вергун Дмитро Мико-
лайович
Вергун Дмитро Миколайович 593, 622
Вересов Л. 536
Вержбіцький В. 305
Верженін І. 486
Верін А. 563
Вернадський В. І. 522
Верниволя Василь *див.* Сімович В.
Вернигора И. І. 501
Вертинський О. *див.* Вертинський Олександр
Вертинський О. М. *див.* Вертинський Олек-
сандр
Вертинський Олександр 528, 572, 583
Верхарн Еміль 535, 536, 597
Верхарн Э. *див.* Верхарн Еміль
Верхенко 559
Верховинка Леся 266
Верховцев Ф. 104
Верходуб Ол-дер 92
Верхола Т. 92
Верхотурский *див.* Верхотурський А.
Верхотурський А. 14, 62, 147, 216, 444
Вершинин А. *див.* Вершинін А.
Вершинін А. 178, 513
Веселитський-Божидарович Гаврило Сергі-
йович 534
Веселка Соня *див.* Ліщинська М.
Весеньєв І. О. *див.* Бернштейн
Весоловський В. 313
Вете 144
Ветов В. М. 387
Вехтєв Д. 359
Вечірко М. 225
Вєков І. 195, 196
Вєн В. 549
Вєров 510

- Вжесніцький Я. 265
Виговський І. 68
Вигонський Ф. 147
В-ий 173
Викторовъ В. 564
Викторскій С. 401
Виленский Ф. 223
Вилли *див.* Турок Володимир Євсейович
Винаров 487
Винецький Я. 74
Винник Я. 198
Винницький Іл. 224
Винниченко В. 16, 33, 66, 103, 189, 203, 232, 251, 272, 300, 312, 323, 330, 345, 562, 579, 620, 621
Виноградов В. 3. 587
Виноградовъ И. 564
Виноградський С. 561
Винокур 219
Винокуров 81
Виржиківський Р. 60
Вислоцкій Димитрій *див.* Вислоцький Д.
Вислоцький Д. 258, 261
Витвицький С. 251, 313, 634
Вишиваний В. *див.* Вишиваний Василь
Вишиваний Василь 71
Вишневецький Ю. 112
Вишневскій П. К. 586
Вишня Остап *див.* Губенко Павло
Вишняк М. 404
Віденко 210, 296
Візенберг Г. 88
Вік. 237
Віконський Микола *див.* Голубець М.
Вікторов 269
Вікторов А. 277
Вікторов В. 564
Вікторов Павло Вікторович 53
Віленський *див.* Сибіряков В.
Віллі *див.* Турок Володимир Євсейович
Вільний К. 246
Вільний Ст. 111
Вільсон 118, 329
Вільховий 14, 17, 335
Вільчинський А. 53
Вільшенко Я. *див.* Лотоцький Антін
Вільшина Остап *див.* Пантелейчук Ю.
Вінницька А. 535
Вінкерт В. 585
Вінтер М. 536
Вінц Я. 142, 143
Віньйон П. 406
Вірин Павло 190
Вірін Віктор 120
Вірний П. 266
Віталін К. 487
Віталін С. 30
Вітерок 143
Вітик А. 197, 332
Вітик С. 23
Вітовська Р. 536
Вітовський *див.* Вітовський Дмитро
Вітовський Д. *див.* Вітовський Дмитро
Вітовський Дмитро 151, 281, 342, 590
Вітовський С. 626
Вітошинський Мирон 100
Вітринський Гр. 21
Віче С. *див.* Чумак Василь
Вішка О. 87
Вішнітцер Марк 601, 602
В-ко М. 117
Вл. А. *див.* Абраменко В.
Владимиров І. 49
Владимиров Л. 120
Владимиров М. 535
Владимирова Ада 541
Владіміров 103, 546
Владіміров В. 451, 537
Владімірович Вал. *див.* Владіміров В.
Власенко 380
Власівський *див.* Власівський Кость
Власівський Кость 329, 330, 331
Власійчук Онуфрій 324
Власовський Г. 183
Воа 66
Воблий К. 53, 57
Вовк 165
Вовк С. 155
Вовк Сіроманець 128
Вовк Федір 99
Вовк Юрій 267
Вовкунець М. *див.* Вовкунець Микола
Вовкунець Микола 310, 313

- Вовчок Марко 348
 Вознесенській А. *див.* Вознесенський А. Н.
 Вознесенський О. *див.* Бродський О.
 Вознесенський А. Н. 552, 553
 Войнарович Роман 209, 295, 345
 Войнаровський А. *див.* Піснячевський Віктор
 Войнаровський Р. 31
 Войнич Е. Л. 629
 Войтко Леонід 18
 Войтоловський Л. 536
 Войцехович В. 297
 Войцеховський С. 390
 Волгін С. 147, 148
 Воленко 354
 Волжський Н. 492
 Волжський П. 502
 Волзький А. 432
 Волинець *див.* Шатульський Матвій
 Волинець А. 227
 Волинець Б. 313
 Волинський В. 444
 Волинський І. 113
 Волинський К. 413
 Волиняк 84
 Волиняк Пилип 344
 Волін *див.* Волін В. М.
 Волін Б. 28, 29, 153
 Волін В. *див.* Волін В. М.
 Волін В. М. 346, 499, 500, 543, 544, 583
 Волков 471, 578, 584
 Волков Євг. 29
 Волковиський С. 456, 558
 Волконський, князь 619
 Волович М. 143
 Вологодський А. 467
 Володар *див.* Вернадський В. І.
 Володарко Олелько 17
 Володарський В. *див.* Гольдштейн Мойсей
 Володимир К. 546
 Володимир Мономах 157
 Волок Микита *див.* Поліщук Валеріан
 Волокита Микита *див.* Поліщук Валеріан
 Волохатюк Дмитро 265
 Волохов М. *див.* Волохов Марк
 Волохов Марк 18, 68, 103, 104, 125, 131, 166, 448, 544
 Волошин А. 205, 260, 261, 614
 Волошин М. *див.* Волошин Максиміліан
 Волошин Максиміліан 526, 527, 538, 561, 571, 591
 Волошко І. 138
 Волощак А. 265
 Волощенко 58
 Вольний С. 113
 Вольський Б. 541
 Вольфсон 19
 Ворон А. 54, 473
 Ворона 363
 Вороний Ігор 78
 Вороний М. *див.* Вороний Микола
 Вороний Микола 71, 158, 192, 243, 312, 320
 Воронин В. В. 596
 Вороницин С. П. 67
 Вороницынъ И. П. 67
 Воронівська О. 261
 Воронін 115
 Воронько В. 67
 Воскресенська Ніна *див.* Багрицький Едуард
 Врангель *див.* Врангель П.
 Врангель П. 14, 62, 102, 103, 110, 129, 141, 142, 168, 217, 449, 479, 523
 В-рг 141
 Всѣх знаєшь 530
 Вуйко Влодко *див.* Радзикевич Володимир
 Вуйко-Дорко 347
 Вургафт 112
 Вурман 52, 421
 В-ый Д. 239
 (Вэтовъ) В. М. *див.* Ветов В. М.
- Г**
 Г. 274, 334, 388, 430, 557
 Г. Б. 103
 Г. В. 141
 Г. Г. 360
 Г. Д. 280, 407
 Г. К. 416
 Г. К. *див.* Клунний Г.
 Г. Л. 28, 524
 Г. Л. *див.* Львович Г.
 Г. М. 130, 262, 267
 Г.-Н. 474

- Г. П. Н. 491
Г. С. А. 543
Г. Т-э 40
Г. Х. 274
Г. Н. *див.* Нарбут Георгій
Гааз О. 53
Гаазе Гуго 276, 430
Гавеман К. 589
Гавр. Ник. 419
Гаврилів М. 143
Гаврило 331
Гаврилов К. 535
Гавриловъ П. 396
Гаврильченко Ф. 332
Гаврильчик Л. 59
Гавришук 273
Гагатко А. 258, 260
Гагатко Андрей М. *див.* Гагатко А.
Гаджега Юлій 613, 614
Гадзаман І. 347
Гадзевич Онуфрій 223
Гадзінський В. *див.* Гадзінський Володимир
Гадзінський Вол. *див.* Гадзінський Володимир
Гадзінський Володимир 17, 18, 130, 131, 154, 251, 282, 284
Гадиленко, повстанець 39
Гадось А. 111
Гаєвський 217
Гасєвський В. 209
Гаєнко Петро 99
Газдівський Володимир 168
Газієв С. 378
Гай Данило 196
Гай І. 483
Гай П. 300
Гайворонський 452
Гайдалемівський Павло 339, 342
Гайдестам Вернер 341
Гайка Д. 408
Гак Анатолій 168
Галагутський 477
Галевич Валентин 242
Галичанка О. *див.* Кисілевська О.
Галін 334, 335
Галін Г. 68
Галіп Т. 618
Галл Я. Б. 126
Галлер *див.* Галлер Юзеф
Галлер Ю. *див.* Галлер Юзеф
Галлер Юзеф 236, 339, 600, 602
Галлер, полковник 205
Галушинський Іван 319
Галушинський М. *див.* Галушинський Михайло
Галушинський Михайло 203, 265, 266, 312, 313
Гальба М. 255
Гальдоні 183
Гальперін Р. І. 513
Гальперін С. І. 513
Гальський 175
Гальченко 304
Гальченко Ф. 46
Галя *див.* Цегельська Олена
Гамма 414
Гамсун Кнут 312, 573
Гамчикевич Р. 313
Ган Бруно 604
Ган Г. 531
Гана Л. 393
Ганек Михайло 72, 255
Ганкевич М. 72
Ганцов Всеволод 98
Ганчель В. *див.* Ганчель В. Г.
Ганчель В. Г. 57, 245
Гарбин 575
Гарібальді 577
Гарін М. 265
Гаркун 55
Гарматій І. 313
Гарольд 113, 461
Гарський П. 574
Гартінг Є. 561
Гартл А. 261
Гартний Цішка 177
Гаршин В. 265
Гасенко Д. І. 511
Гасенко Ю. 313
Гастєв А. *див.* Гастєв Олексій
Гастєв О. *див.* Гастєв Олексій
Гастєв Олексій 183, 184, 541, 542, 597
Гатов О. *див.* Гатов Олександр
Гатов Олександр 564, 573

- Гафт Я. 146
Гай-Грищенко Іван 104
Г-вич Г. 49
Гвоздець К. А. 516
Гданов М. 397
Ге 551
Гейне з Пирятини 71
Гелис З. Я. 488
Гельфгал А. 146
Гендриховская А. И. 324
Геніс Борис 83, 523, 572
Генкин А. 415
Генс А. 105, 143
Георгі В. 289
Георгієв Павло 386
Герасевич Олекса 193
Герасименко 418
Герасимов, червоноармієць 147
Герасимов М. 183
Герасимович І. 313
Герасун Г. 165
Геринович В. 252, 282, 284
Геркімерський А. К. 189
Герлецький П. Н. 561
Гермайзе О. *див.* Гермайзе Осип
Гермайзе Осип 98, 133
Герман Г. 90
Герман Емануїл *див.* Герман Еммануїл
Герман Еммануїл 495, 508, 510
Германов М. 265
Германов М. *див.* Корнфельд М. Г.
Германовъ М. *див.* Корнфельд М. Г.
Гернет В. *див.* Гернет В. А.
Гернет В. А. 444, 445
Герні А. 209
Геродот Д. *див.* Івашина Дмитро
Герцик Аделаїда 526
Герцовський І. 401
Гершон-бен-Гершон *див.* Лівшиць Г. Г.
Гефесін 122
Гехтер Максим Григорович 307, 309, 600, 602
Гец Лев 267
Гизе Ф. 115
Г-ий 112
Гимназистка старої школи 454
Гин Л. 381
Гинзбург Л. И. *див.* Гінзбург Л.
Гинзбургъ М. 497
Гинилевич Степан 310
Гисинъ Л. 567
Гіжовський Володимир 194
Гікант 418
Гіллер С. 439
Гіляров С. 522
Гін Л. 539
Гінзбург А. *див.* Наумов Г.
Гінзбург І. І. 60
Гінзбург Л. 569
Гірняк С. 323
Гітаєв Г. 49
Гітлер 321
Глаголін Б. 542
Глаголін С. 482, 581
Гладик В. 622
Гладилін Сергій 168
Гладкий Гр. 285
Гладкий М. 15, 309
Гладнів 91
Гладштейн А. 289
Гладштейн В. 277
Глаз Н. 165
Глезер М. В. 463
Глембоцький 45
Глебов В. 595
Глебов М. 114, 145, 269, 540
Глебов Н. *див.* Глебов М.
Глѣбовъ В. *див.* Глебов В.
Глинка І. 256
Глібов Леонід 254
Глоуберман Г. Я. 518
Глухенький М. 337
Глуховцев Микола 125
Глушко Юрій 347, 348
Глушко-Мова Юрій *див.* Глушко Юрій
Гнатюк В. *див.* Гнатюк Володимир
Гнатюк Володимир 265, 312
Гнедов Василіск 541
Гниломир В. 348
Гнідич Павло 246
Говартс Чарльз 200
Гоголь М. 629
Годованець М. 312

- Годованський Арістід 186, 230
Голдін Микола 582
Голеніщев В. 529
Голетіані А. 381
Голий М. 25, 26, 125, 238
Голинський Володимир 223
Голік Т. 15, 21, 244
Голобродський К. 203
Головенко 112
Головинський М. 399
Голомштонь А. 387
Голоскок Н. 386
Голосов 405
Голота П. 62
Голуб А. 175
Голуб П. 546
Голубець М. 312
Голубович В. *див.* Голубович Всеволод
Голубович Всеволод 130, 168
Голубович І. *див.* Голубович Ізидор
Голубович Ізидор 32, 300, 635
Голубович С. *див.* Голубович Ізидор
Гольдбаум М. В. 507
Гольдельман С. *див.* Гольдельман Соломон
Гольдельман Соломон 70, 343
Гольденвейзер Я. С. 465
Гольденфельд Сергій 573
Гольдштейн Мойсей 431
Гольцман А. 540
Гольцман Н. 228
Голяр Сергій 549
Гонта В. 355
Гонтарев, красноармеец 426
Гонтарєв І. 521
Гончаров М. 82
Гопнер С. 196, 230, 323
Гор М. 62
Горайський М. 22
Горацій 71
Горбачева Л. 266
Горбачевський В. 97
Горбенко А. 142, 143
Горбенко Х. 285
Горбунов 45
Гордєєв Богдан 541, 542
Гординський Я. 206
Гордієнко М. 175
Гордін В. 509
Гордон 371
Гордон В. М. 553
Гордон Л. 591
Горейш Карель 350
Горелик С. С. 67
Горемика Антон 481
Горенко Л. *див.* Горенко Лесь
Горенко Лесь 188, 346
Горин *див.* Горін
Горін 148, 412, 434
Горіс Л. 444
Горленко Андрій *див.* Піснячевський Віктор
Горний Є. 583
Горний Сергій *див.* Оцуп Олександр Авдійович
Горников М. 121
Горницький З. 75
Горностаєв Олександр 526
Горнфельд А. 570
Горобець Тиберій *див.* Чарнецький Степан
Горовий П. 67
Городецький П. 192, 300
Городецький С. 312, 376
Городницький І. 300
Горскій Е. *див.* Горський Є.
Горскій Федорь *див.* Горський Ф.
Горскій Э. *див.* Горський Є. С.
Горський Г. 141
Горський Є. *див.* Горський Є. С.
Горський Є. С. 560, 561, 568, 595, 596
Горський Ф. 230, 396, 555
Горький М. *див.* Горький Максим
Горький Максим 323, 397, 403, 567, 614
Горький О. 174
Горянський В. *див.* Іванов Валентин
Горянський Валентин *див.* Іванов Валентин
Горячева Ольга 537
Готсон К. 75
Гофман М. 586
Гофманенко Ніка 226
Гошовський П. 230
Грабовський А. 215
Грабовський П. 323
Гранку-Ям 256
Гранов В. 175

- Грановський 473
Грановський Г. 180
Граціанський М. 128, 130, 131
Гребенщиков Г. *див.* Гребенщиков Георгій
Гребенщиков Георгій 523, 595
Гребінка Є. 192
Гредескул Н. 45
Грей Доріан 525
Грей О. 564
Греків Олександр 33, 235, 283
Греков *див.* Греків Олександр
Греков К. 573
Греков О. *див.* Греків Олександр
Гренов 40
Гречаний Б. 147
Григор'єв *див.* Григор'єв М.
Григор'єв (отаман) *див.* Григор'єв М.
Григор'єв В. 63
Григор'єв І. *див.* Григор'єв Іван
Григор'єв Іван 392, 393, 487
Григор'єв М. 14, 16, 42, 106, 107, 117, 126, 128, 139, 141, 177, 178, 217, 220, 227, 249, 334, 353, 356, 365, 370, 419, 423, 440, 452, 456, 460, 476, 480, 516, 543, 555, 556, 591, 635
Григор'єв Н. *див.* Григоріїв Н.
Григор'єв Р. *див.* Григор'єв Рафаїл
Григор'єв Раф. *див.* Григор'єв Рафаїл
Григор'єв Рафаїл 413, 496, 497, 510
Григоріїв Н. 292, 304
Григорійчук М. 155
Григоров Л. 362, 415, 528
Григоров О. 528
Григорович А. 341
Григорович І. 596
Григорук Єв. *див.* Григорук Євген
Григорук Євген 131, 168
Григор'єв І. *див.* Григор'єв Іван
Григор'єв С. 105
Гриммь Э. 552
Гриневиц А. 104
Гриневиц К. *див.* Гриневичева Катря
Гриневиц-Витанович Д. 266
Гриневичева Катря 215, 265, 312
Гриненко І. *див.* Гриненко Іван
Гриненко Іван 618, 619, 631
Гриник Василь 223
Гринів Михайло 231
Гринцишин Антон 68, 89
Гринько Г. *див.* Гринько Г. Ф.
Гринько Г. Ф. 14, 104, 143, 237, 238, 324, 576
Гринько Гр. *див.* Гринько Г.
Гриньковська А. 155
Гринюк Дмитро 285
Гринюк Ю. 199, 292
Гриф 120
Грицай О. *див.* Грицай Остап
Грицай Остап 71, 313, 317
Грицак Є. 313
Грицевская 460
Грицько 274
Грицько І. 272
Гриченко В. 268
Гришин-Алмазов О. 593
Гришин-Булыжников 364
Грищенко Л. 98
Грищук В. 103, 104
Грімм Е. Д. 553
Грімм, брати 265
Грінберг А. 421
Грінфельд Ю. 547
Грінченко Б. 158, 182, 199, 266
Грінченко М. 168, 199
Грінштейн *див.* Грінштейн А. В.
Грінштейн А. В. 34, 232
Гріх Йосиф *див.* Гадзінський Володимир
Гр-м Ал. 49
Гройнім А. 458
Гройнім О. 288
Громобой 149
Громов 365
Гронський П. 418
Гронський П. П. 513
Гросман А. І. 160, 241, 375, 380, 561
Гросманъ А. И. *див.* Гросман А. І.
Гросов Д. 148
Гроссер Борис 572
Гроссман А. И. *див.* Гросман А. І.
Гроссман Л. 404, 561, 571, 572, 591, 596
Гроссман-Роцин І. 452
Грудницький Ол. 52
Грунський П. *див.* Губенко П.
Гружченко О. *див.* Бойдуник О.

Іменний покажчик

Грушевскій С. *див.* Грушевський Сергій
Грушевська К. 86
Грушевський М. *див.* Грушевський Михайло
Грушевський Михайло 86, 97, 98, 152, 156,
205, 246, 251, 312, 581, 608, 615
Грушевський Ол. *див.* Грушевський Олександр
Грушевський Олександр 97, 98, 298
Грушевський Сергій 462, 463
Грушин Сергій 481
Грушка Я. 265
Г-рѣ М. 525
Г-ський 271
Губенко П. *див.* Губенко Павло
Губенко Павло 17, 92, 207, 292, 304, 309, 312,
314, 323
Губер Семен 497, 510
Гуд Томас 244
Гудван Ю. 535
Гудімов А. 436
Г-ук 295
Гук М. 26
Гуль Н. П. 61
Гулюк А. 487
Гуменюк С. 345
Гумільов М. 570, 571
Гумінюк В. 26
Гумний Володимир 219
Гуревич 508, 509
Гуревич А. 110
Гуревич М. Г. 135, 136
Гуревич С. 139
Гурецький Н. 435
Гуро Олена 541
Гус М. 169
Гусєв С. 417
Гут-Ковалів В. 296
Гутман І. М. 72, 234
Гуцайло Євген 323
Гуцик 239
Гуцков Карло 289

Г

Габеленг І., ф. д. 341
Галаган Микола 623
Геріб Емріх 263
Гляс С. 281

Гогелія Шалва 554
Греголинський Д. *див.* Греголинський Дмитро
Греголинський Дмитро 310, 311, 313
Гурський М. 312

Д

Д. 272, 467, 575
Д. *див.* Дурдела М.
Д. Б. 87
Д. Б. *див.* Бужанін Д.
Д. Д. 252
Д. З. *див.* Заславський Д.
Д. М. Л. 276
Д. Ч. 354
Д-а *див.* Дурдела М.
Давид 356
Давид А. 561
Давидзон І. 475
Давидів Б. 108, 109
Давидов 167, 168
Давидов В. 523
Давидов З. 244
Давидов Я. 16
Давыдов З. С. *див.* Давидов З.
Дадикин М. 407
Даймон 427, 538
д'Актиль А. 490, 552, 553
Далекий 190
Далекий Ів. 26
Далекий О. 266
Далекозорий Семен 67
Далинь Д. 548
Даль 380
Дамберг 42
Данаєв Костянтин 537
Данилевич Василь 98
Данилевич Северин 193
Данилов И. А. 480
Данилова 110
Данилович С. 212
Данильський *див.* Шварцман Д.
Данишевський І. 540
Данкевич Лев 56, 68, 240, 251
д'Ансельм 553
Данько М. 156
Даренко 340, 342

- Дар'єв А. 178, 449, 450
 Дарочкін С. 405
 Дар'єв А. *див.* Дар'єв А.
 Даскалюк О. *див.* Даскалюк Орест
 Даскалюк Орест 71
 Даценко 309
 Дац-ко О. 92
 Дашковский И. *див.* Дашковський І.
 Дашковська Л. 470
 Дашковський І. 118, 119, 209, 467, 469
 Дашковський М. 434
 Дашневський І. 470
 Двойченко П. 60
 Девайон 183, 184, 541
 Де-Валь 16
 Девдаріані С. 413, 496, 497, 510, 548, 592
 Деві Ю. 567
 Деге 399
 Дегтярів Л. 195, 196
 Дед-Нефед 356
 Дейнека Михайло 215
 Дейч О. 564
 Де-ка 85
 Делін А. 393
 д'Ельбе А. 112
 Дембо А. 195, 196
 Деменко І. 460
 Демидов В. 236
 Демидов В. *див.* Яковлев В.
 Демидов І. 521, 522
 Демидов І. П. *див.* Демидов І.
 Демон 154
 Дем'янка Василь 326
 Дем'янчук Василь 97
 Демянчук Витовт 234
 Демянчук Дмитро 251
 Ден. А. *див.* Денисов А.
 Денисенко 366
 Денисов А. 395
 Денисов Є. 86
 Денікін *див.* Денікін А.
 Денікін А. 14, 21, 22, 25, 32, 51, 63, 72, 74, 103, 107, 126, 138, 141, 147, 152, 159, 164, 166, 176, 189, 200, 205, 218, 225, 235, 236, 249, 269, 273, 275, 286, 291, 300, 303, 335, 353, 355, 356, 359, 361, 362, 365, 368, 369, 370, 371, 379, 389, 391, 392, 393, 394, 396, 397, 398, 401, 402, 403, 406, 412, 413, 421, 423, 426, 430, 431, 434, 436, 440, 441, 443, 444, 445, 446, 449, 452, 456, 463, 465, 468, 470, 475, 476, 478, 480, 481, 481, 483, 484, 488, 489, 490, 491, 498, 503, 504, 506, 510, 514, 517, 519, 520, 521, 525, 527, 533, 540, 544, 545, 551, 555, 556, 559, 565, 568, 571, 574, 575, 577, 578, 580, 582, 585, 594, 599, 600, 603, 605, 606, 607, 615, 618, 619, 623, 625, 627, 628, 630
 Дент М. 629
 Денченко Іван 123
 Деньє Жан 616
 Денько Микола 221
 Дербуї О. 623
 Деревинський Андрій 110
 Державник 210
 Де Рекрю 544
 Дерібас Олександр 572
 Дерябін М. 175
 Десняк В. 236
 Дефо Д. 266
 Дед Серм'яжний 91
 Джапарідзе А. 418
 Джокер 393
 Дзамоев Г. 377
 Дзвінок 348
 Дзвончик П. 622
 Дзевалтовський І. 488
 Дзидза С. 231
 Дзюба 335
 Дзюбинський С. 360
 Дивильковський А. 269
 Д-ий І. *див.* Дунаєвський Ісаак
 Дик Й. 155
 Диканський М. 570, 571
 Диманштейн Я. *див.* Діманштейн Я. Б.
 Димитріу Н. М. 553
 Димов О. 591
 Дібрівський 24
 Діброва П. *див.* Діброва Павло
 Діброва Павло 238, 286
 Дівнич А. 313
 Діденко М. 508, 509
 Діденко О. 92

- Діденко С. 224
Дідич 332
Дідрікіль 37
Дідуник Микола 66
дідусь Осип 158
Дідушок 40
Діман О. 382
Дімант А. 470
Діманштейн Я. *див.* Діманштейн Я. Б.
Діманштейн Я. Б. 508, 509, 551, 552, 553
Дімат 209
Діонісій, глава Православної церкви Польщі 312
Дірка з бублика 346
-дка 524
Длугач А. Л. *див.* Длугач О.
Длугач О. 229, 396, 554, 555
Дмитренко Тарас *див.* Волохатюк Дмитро
Дмитрієва Н. Д. 507
Дмитріюк В. 58
Дмитров Г. 269
Дмоховський Р. 313
Дмоховський С. 313
Дніпровський П. *див.* Дніпровський Павло
Дніпровський Павло 224, 225
Дністренко Е. 77
Дністрянский С. *див.* Дністрянский Станіслав
Дністрянский Станіслав 71, 318, 634, 636
Дністрянский Тодор 209
Добренко Микола 65
Добринин І. 578, 579
Добровольський Леонід 98
Добрий 379
Добрянський А. 334
Довбня Тарас 190
Довгаль А. 295
Довгань В. 143
Дозорний І. 557
Доктор К. *див.* Кнопінг, доктор
Докудовський Ів. *див.* Докудовський І.
Докудовський Б. 104
Докудовський І. 225, 429, 456, 514, 558
Докудовський Ів. *див.* Докудовський І.
Доленго М. 286
Доленко Д. 577, 579
Доленко М. 183
Долін 487
Долін Д. 509
Долінов Г. 535
Долінов М. 467
Дольберг Г. 111
Доманицький В. 200
Домешко Роман 17
Дон Амінадо *див.* Шполянський Амінодав Петрович
Доненко 384
Донець Л. 200
Донін Д. 392
Донський Б. 28
Донцов Д. 288, 609, 616, 633
Донцов М. 513
Доровській А. 522
Доротов О. 332
Дороцький Михайло 223
Дорош 543
Дорош С. *див.* Дорошкевич О.
Дорошевич В. М. 402
Дорошевський Б. 91
Дорошенко В. 250, 251
Дорошенко Дмитро 98, 131
Дорошенко П. 68, 241
Дорошкевич О. 17, 242, 243
Дорошкевич Ол. *див.* Дорошкевич О.
Досвітній О. 76, 77
Досвітній Ол. *див.* Досвітній О.
Достоевський Ф. 260, 341
д'Отава 465
Дошівник Іван 257
Драгоманов М. 133, 199, 241, 339
Драгоманов С. 14, 15, 87
Драгомиров А. 461, 594
Дрейшпуль М. 152, 391, 502, 504, 505, 582
Дрелінг В. А. *див.* Рудин В.
Дрелінг В. *див.* Рудин В.
Дремцов С. 542
Дрікер М. 554
Дробніс 64, 141, 142
Дроботько В. 246
Дроздов О. 418
Друг народа 493
Друченко К. 330
Д-сов А. *див.* Денисов А.

Дубик Гриць 230
Дубина Д. 323
Дубинин А. 385
Дубицький Герасим 81
Дубінер 99
Дубняк К. 253, 254
Дубовий 82
Дубовик 78
Дубовик А. 542
Дубрівний 55
Дубровський 82
Дубровський В. 244, 300, 544
Дудич В. 200, 343, 344
Дудко Ф. *див.* Дудко Федір
Дудко Федір 46, 207, 300, 304
Думагорин М. *див.* Думагорін Михайло
Думагорін М. *див.* Думагорін Михайло
Думагорін Михайло 122, 493
Думитрашко Н. 60
Думін О. 285
Думській Л. 517
Дунаєвецький *див.* Дунаєвецький
Дунаєвецький 207, 281, 299, 301, 308, 318
Дунаєвський А. 133
Дунаєвський Ісаак 134
Дурдела М. 258
Духовный Б. 382
Духовський С. 410
Дьявол Черный 354
Дюранд Ж.-Е. 599
Дюрань 362
Дюшен В. 195
Дябло Всеволод 355
«Дядько Микола» 190
Дядя Кондрат *див.* Гранов В.
Дядя Леша 174
Дякович В. 580

Е

Е. 104
Е. В. 353, 413
Е. К. 111, 133, 503
Е. К. *див.* Касяненко Євген
Е. М. 288, 319, 353, 465
Е. П. *див.* Попов Є.
Е. П. *див.* Приходченко Є.

Е. У. *див.* Успенська О.
Еберле 69
Ебнер-Ешенбах Марія 188
Евальд К. 265
Евнитський-Залізник Є. 63
Евреиновъ Б. 521
Евреиновъ М. Н. 461
Евтихийев А. Ф. 277
Егорова Е. А. 572
Еде І. 225
Ейдельман Яків 288
Ейдельштейн Євгеній 591
Ел. 14
Еланський (Блакитний) В. *див.* Елланський Василь
Еле 348
Еленин К. В. 174
Еленський С. 467
Еллан В. *див.* Елланський Василь
Еллан Василь *див.* Елланський Василь
Еллан-Блакитний В. *див.* Елланський Василь
Елланський В. *див.* Елланський Василь
Елланський Василь 18, 21, 22, 24, 25, 129, 130, 131, 183, 188, 209, 238, 267, 295, 323, 332, 345
Елісман Л. 399
Ель 142, 217
Ель Бе *див.* Абрамович Л.
Ельде 538
Ельник Я. В. 400
Ем. 455
Емануїл 189
Ем-бе *див.* Манжос Б.
Емдін Б. 540
Емельян 268
Емігрант Іосиф 543, 544
Емпе *див.* Баб'юк Андрій
Енгельс Ф. 75
Енглъ 315
Енеді Варнава 263
Енсин Арвельд 306
Ентін С. 143, 144
Епік Г. 323
Епштейн Й. *див.* Епштейн Я.
Епштейн Ш. *див.* Епштейн Шахно
Епштейн Шахно 538, 639

Епштейн Я. 118, 119, 168, 470
Ерде *див.* Райхштейн Д. І.
Ерденбергер Іван 281
Ерен 518
Еренбург І. *див.* Еренбург Ілля
Еренбург Ілля 461, 536, 549
Ерман С. 141, 143, 406
Еров 30
Ес. 142
Еф. 16
Ефем *див.* Могилевський Ф.
Ефимович Л. Г. 372
Ефимовський Е. А. 553, 592
Еф-ов М. 112
Ечдін С. 178, 180

Є

Є. О. *див.* Онацький Є.
Євгенєв Г. 360
Євдокименко К. 231
Євдокимов А. 44
Євтушенко З. 52
Євтютов В. 532
Євцихевич І. 574
Євшан М. 193, 194, 199, 240, 242, 291
Єгоров М. 46
Єгорова Н. 563
Єжов Олексій 593
Єлагін В. 546
Єлецький П. 563
Єлизаветін С. 458
Єлізар'єв 470
Єлізарова А. 563
Єліходов С. 418
Єреміїв М. *див.* Єреміїв Михайло
Єреміїв Михайло 618, 630
Єреснев Я. 30
Єрмаков А. 108, 110
Єрман С. 39
Єрмонах Микита *див.* Кожин М.
Єршов П. 569
Єфименко Олександра 231
Єфименко П. 185
Єфимов О. 536
Єфімовський Євген 593
Єфремов С. *див.* Єфремов Сергій

Єфремов Сергій 98, 242, 243, 247, 248, 297,
299, 300, 315

Ж

Ж. 65, 435
Ж. К. 408
Жарко А. 41, 438
Жарновецький К. 141, 143
Жаткович Григорій 261
Жгенті Тенгіз 431
Жгут 394
Жебуньов Л. 276
Жезмер М. 45
Жезмер Х. 546
Железняков А. Г. 617
Желѣзнодорожникъ 593
Желтвай Вікторъ 261
Женін В. 228
Животко А. 85, 87, 261, 266, 292
Жигмайло Л. 296
Жидовський І. 261
Житецький І. 160, 161
Житецький Іг. П. *див.* Житецький І.
Житецький П. 161
Жмудский Л. *див.* Жмудський Л.
Жмудський Л. 178, 180
Жоночин Василь 258
Жук Андрій 317, 339
Жук Д. 41
Жук М. 22, 153, 190, 191
Жуків Г. 134
Жуков К. Н. 324
Жуков Т. 546
Жуковський А. 143
Жуковський М. 248
Жупник А. Г. 208
Журба Галина 190
Журба Кость 234
Журбін Лев 143
Журлива О. *див.* Журлива Олена
Журлива Олена 17, 212, 300

З

З. 273
З. З. 544
З. П. *див.* Пеленський Зенон

- З. Р. 337
Забара Ф. 334, 335
Забелла-Врубель Н. 289
Забельський 30
Забіла Б. 300
Забіцький Євген 279
Заболотний Д. 269
Заборовський М. 162, 163
Заботін В. 224
Забужний Степан 17
Завадович Р. *див.* Завадович Роман
Завадович Роман 265, 266
Завадовський Осип 324
Завадскій С. В. *див.* Завадський Сергій
Завадський Сергій 504, 505, 506
Заволока 36
Завриєв Д. 378
Завьялов В. В. 596
Загайкевич В. *див.* Загайкевич Володимир
Загайкевич Володимир 310, 313
Загарійчук А. 155, 157
Загорський С. О. *див.* Загорський С.
Загорскій С. О. *див.* Загорський С.
Загорський И. *див.* Загорський І.
Загорський І. 410
Загорський С. 403, 404, 475, 589
Загул Д. *див.* Загул Дмитро
Загул Дмитро 22, 78, 131, 159, 188, 190, 191, 298, 323
Задира Василь 209, 345
Задністрянський 209
Задрихвіст І. 20
Задума О. *див.* Бордейний Іван
Задума Петро *див.* Бордейний Іван
Заездные М. и А., бр. 153, 288, 556
Заѣзные, бр. *див.* Заездные М. и А., бр.
Зайдман П. 26, 281
Зайко-Заікин Ф. 325, 326
Зайцев П. *див.* Зайцев Павло
Зайцев Павло 97, 98, 243, 247, 248, 277
Зайцевъ М. 567
Зайчик М. 103
Зайшла У. 90
Зак Л. 475
Заклинська О. 266
Заклинський Б. *див.* Заклинський Богдан
Заклинський Богдан 265, 266
Заклинський Корн. 211
Заклинський Р. *див.* Заклинський Роман
Заклинський Роман 193, 194, 283
Залевський К. 478
Заленський С. 53
Залеський Осип 85
Заливчий А. *див.* Заливчий Андрій
Заливчий Андрій 22, 188, 189, 209, 231
Залищенко 253
Залізничник 197
Залізник Юрась 67
Залозецький В. 71, 156
Залужний О. 29
Залуський І. 300
Залшупин Ал. *див.* Залшупін А. С.
Залшупинъ А. *див.* Залшупін А. С.
Залшупін А. С. 560, 561, 595
Зальцер Семен 572
Замірець А. 327
Зам-тин В. 28
Зам'ятін І. І. 553
Заньковецька М. 581
Запольський М. Н. *див.* Запольський М.
Запольський М. 519, 520
Запорожець Іван 27, 29, 131
Запорожець М. 130
Зарев Олександр 129
Заревой Сергій 268
Заремба Я. 313
Зарицький О. 103, 104, 458
Зарніцин А. 538
Заруба Г. 288
Зарудний С. 43, 44, 188, 511
Зарудный С. *див.* Зарудний С.
Заславський Д. О. *див.* Заславський Д.
Заславський 151
Заславський Д. 275, 276, 403, 475
Застирець Йосип 204, 205
Застирець Осип *див.* Застирець Йосип
Заступець *див.* Науменко
Засульський П. 185
Затонський В. *див.* Затонський В.
Затонський *див.* Затонський В.
Затонський В. 14, 15, 28, 63, 167, 168, 227, 393, 483, 567

- Затуренський 54, 473
Захар'єв 479
Захаров Є. *див.* Захаров Євген
Захаров Євген 357, 528, 555
Західний Михайло 11
Захмарний М. 225
Збарський Як. 143
Збершовська Г. 265
Зборовець В. 292
Зборовський М. 298
Зверев Іван 526
Звичайний Обиватель 253
Звойницька Олена 265, 266
Зеднічек П. 265
Зезик М. *див.* Бабюк Андрій
Зелений *див.* Зелений, отаман
Зелений, отаман 16, 32, 95, 299, 315, 353, 478
Зеленкевич Яків 16, 18, 247, 248, 276, 277, 293
Зеленко О. 60, 61
Зелінський В. 341
Зелюк О. Г. 403, 404
Земляний А. 272
Зенченко Н. 574
Зеров М. 242, 243
Зет 332
Зета 468
Зиблікевич Володимир 310
Зиблікевич Є. 313
Зильберберг М. *див.* Зільберберг М.
Зильберберг М. 570
Зиминь Д. 545
Зимний Б. 468
Зинов'єв Г. *див.* Зінов'єв Г.
Зисман Л. 528
Зілінський І. 298
Зільберберг М. 237, 417, 572
Зільберман А. 256
Зільберман І. 415
Зінківець Д. 16
Зінков І. 432
Зінов'єв Г. 64, 144, 168, 221, 274
Зінько 78, 329
Зіньковський 543
Зірка Івась 332
Зісман Л. 529
Злий де Лазарон Грицько 186
Злобний Іван 183, 184, 219
Злой 135
Злотопольський М. 537
Злоторович Р. 589
Злыгостев А. І. 393
Знайомий 196
Зновицький Й. 203
Зо-в Ю. *див.* Золотарьов Ю.
Зозуля Є. *див.* Зозуля Юхим
Зозуля Єфим *див.* Зозуля Юхим
Зозуля Юхим 51, 563, 574
Зозуляк Осип 323
Золін А. 399
Золотарев Ю. 223, 224
Золотаренко С. 71
Золотарьов З. 547
Золотов Г. 562
Золя Еміль 17
Зоранчук Й. 191
Зоревий Сергій 228
Зорев М. 183
Зорич А. 17, 101, 103
Зорін Б. 82
Зорін П. 546
Зоркий М. 117
Зоркій Григорій 219, 481
Зорук Й. 112
Зосим 200
Зосимато Д. *див.* Зосимато Д. Г.
Зосимато Д. Г. 53, 200
Зоценко М. 158
З-ський Т. 345
Зуб 189
Зубковський 59
З-уб-о-в Г. А. 200
Зубов М. 353
Зубовський Ю. 418
Зубрицький Володимир 310
Зуєв М. 509
Зурабов О. 378
Зыков 227
- И**
И. Б. 103, 227
И. В. *див.* Ванін Ілля
И. Г. 110

- И. Д. 294, 469
И. З. 416
И. И. 269
И. Л. 173
И. Н. 580
И. П. 365
И. С. 355
И. С. *див.* Скальський І.
И. Т. 137
И. Ф. 454
Иванович Ст. 403, 404
Ивановъ А. М. 448
Ивановъ Ф. 396
Иващенко 476
Ивин А. 137
Ивковъ 390, 500
Игорь В. 525
Из-л 364
Икич В. 174
Ильев Д. А. 587
Ильинский С. А. 554
Ильич 103, 583
Ильницький С. *див.* Ільницький С.
- І**
І. Б. 334
І. В. 304
І. І. 467
І. К. 197, 283, 295
І. К. *див.* Крипець Іван
І. Кв. 152
І. Л. 253
І. Л. *див.* Ліщинський Іван
І. О. 68, 327
І. П. 125
І. П. *див.* Петренко І.
І. Х. 382
І. Ю. *див.* Шкрумеляк Юра
Ібсен Генрік 289
Ів. Д. *див.* Докудовський І.
Ів. Ор. 87, 291
Іван 227
Іван *див.* Запорожець Іван
Іван Грозний 517
Івангородський П. 170
Іваненко Г. *див.* Іваненко Гриць
- Іваненко Гриць 77
Іваницький Борис 326
Іванів-Меженко Ю. *див.* Меженко Юрій
Іванников В. 574
Іванов А. 153
Іванов В. *див.* Іванов Валентин
Іванов Валентин 393, 490, 496, 523, 528, 535, 571
Іванов Г. 526
Іванов І. 529
Іванов К. 82
Іванов М., генерал 593
Іванов Микола 179
Іванов П. 323
Іванов С. 244
Іванов Тихон 379
Іванович В. 508, 509, 563
Іванович Й. 284
Іванович С. 199
Івановський А. 116
Івановський А. А. 67
Іванченко І. 210
Іванченко С. 47, 92, 212, 314
Івашина *див.* Івашина Дмитро
Івашина Дмитро 300, 301
Івашко 102, 103, 104
Івнев Рюрик *див.* Івнєв Рюрик
Івнєв Рюрик 184, 482, 541
Іволгін 421
Івченко В. 246
Івченко М. *див.* Івченко Михайло
Івченко Михайло 152, 188, 191, 243, 246, 276
Ігнатенко К. 82
Ігнатович Б. 410
Ігор 287
Ігорків *див.* Шкрумеляк Юра
Іжев А. 570
Іжевський В. 14, 18
Ізраельсон Я. 161
Ій-ко 109
Ільин 115
Ільїн 140
Ільїн П. 541
Ільїн С. 487
Іль-ко О. 233
Ільницький С. 228, 229, 344, 396, 555

Ільченко І. 348
Імшенецький Г. 245
Інбер П. 383, 433, 596
Інгулов С. *див.* Інгулов Сергій
Інгулов Сергій 216, 219, 481
Інженер 566
Ініч В. 175
Інсабато Енріко 621
Іозефа В. Г. 553
Іозефі В. 593
Іонасон Іонас 17
Іонов Ілля 133
Іоселевич М. О. 461
Іосипович Ф. 326
Іоффе 558
Іпполітов Л. 28, 29
Іретов М. *див.* Клименко М. К.
Іртенсьв В. 390
Ірчан М. *див.* Баб'юк Андрій
Ірчан Мирослав *див.* Баб'юк Андрій
Ісаєв Євгеній 531
Ісаєвич Д. 608, 615
Ісаєвич М. 632
Ісаков 123
Іхчієв Л. Д. 579
Ішуніна М. 161
Ішуніна Ася 401

Ї

Їжак 276
Їрасек А. 265

Й

Й. Еп. *див.* Епштейн Я.
Й. П. *див.* Пеленський Й.
Йозефович І. 447
Йосафат, свмч. 157
Йоффе А. 448, 481, 626

К

К. 112, 237, 399, 412, 551
К. *див.* Короп Р. Е.
К. *див.* Костенко К.
К... 210
К. А. 563
К. Б. 237

К. Г. 103
К. Д. *див.* Дубняк К.
К. Е. 515
К. К. 508
К. Л. 422
К. Н. 112, 430
К. О. 327, 502
К.-Р. 540
К. Т. 402
К-а 419
К-а В. 270
Кабалін С. 470
Кабалкін С. 381
Кабарівська С. *див.* Кабарівська Северина
Кабарівська Северина 202, 252
Кабаровський Володимир 324, 325
Кабе Б. 182
Кавалерист 478
Кавтарадзе П. 554
Каган С. 15
Кагаровь Е. 552
Кадишов А. 434
Кадлубовський 46
Кажанов Н. 509
Казаков В. 441
Кайсаров М. 288
Кактинь А. 508, 509
Кактинь Арт. *див.* Кактинь А.
Калагергій-Алкалаєв А. Х. 493
Калашников С. 537
Каленників О. 91, 92
Калентьєв В. *див.* Могилянська Лада (Лідія)
Калинець С. 158, 265, 312
Калиновський Я. *див.* Калиновський Яків
Калиновський Яків 474, 475
Калинюк В. 155
Калишевич М. В. 460, 461
Калишевич Н. В. *див.* Калишевич М. В.
Калінвер М. 416
Калінін М. 558
Калугін Ю. *див.* Калугін Юрій
Калугін Юрій 29, 180, 287, 288, 549
Кальницький М. М. 372
Калюжний Л. М. 65, 272
Калюжний Н. 125
Каменєв 15, 452

- Каменєв С. 175
Каменський В. 183
Камень Ів. *див.* Камень І.
Камень І. 44, 361, 362
Каменюк М. 279
Каменяр Юрко 190
Каминівський 101
Камишников Л. 392, 393
Камінський Б. 276
Камінський І. Є. 513
Камінський Й. 261
Камков Б. *див.* Камков Борис
Камков Борис 26, 29
Камлет М. 517
Кампенус Л. 509
Камышниковъ Л. М. *див.* Камишников Л.
Канарський С. 100
Кандиба Олександр 67, 70, 71, 87, 91, 192, 200, 215, 246, 251, 283, 288, 298, 300, 309, 312, 579, 582, 620
Кандинський В. 541
Канівець-Василенко 67
Кантор (Олин) Х. Н. 388
Канторович В. А. 403, 404
Канторович Вл. *див.* Канторович В. А.
Канторович Т. А. 403
Канюк С. 72
Капельгородський *див.* Капельгородський П.
Капельгородський П. 184, 185, 346
Капиця Г. 209
Капій Мирослав 48
Капінос В. 44
Каплан А. 277
Каплан Л. 529, 573
Капленко М. 481
Каплун Б. и Г., бр. 562
Каплун С. 539
Капрійський В. 491, 549
Капуан Луїджи 397
Капустін 125
Капустянський І. Н. *див.* Капустянський Іван
Капустянський Іван 78, 147
Карабелеш А. 261
Карабіневич П. 94
Караваєв 61
Кара-Моско 426
Карант Г. 414
Каранть М. Г. 413
Карась І. 46
Каратаєв П. 469
Карач І. 320
Карачківський Михайло 98
Карашкевич Омелян 23
Карбоненко І. 254
Кардашев Д. 44
Карелін А. 543, 544
Карелін Л. 391
Карий Б. 246
Карий Гр. 113
Каркавіцас Н. 71
Карлик Э. П. *див.* Карликъ Е. П.
Карликъ Е. П. 517, 555
Карлинъ 545
Карль П. 445
Кармазин 480
Кармазов В. 596
Карманський О. 240
Карманський П. *див.* Карманський Петро
Карманський Петро 75, 312, 318, 319, 320, 338
Кармен Л. 538
Карнаухов М. 413, 548
Карнауховъ М. *див.* Карнаухов М.
Кар-овъ К. 551
Кароліду П. 610, 611
Карпенко-Карий І. 289
Карпінський В. 138, 267, 268
Карпов 464
Карпов Василь 68
Карпов М. 397
Карпьяк В. 312
Карський 309, 314
Карський С. 181
Карташев М. 90, 91, 166
Карташев Н. *див.* Карташев М.
Карташов І. 499, 500, 524, 583
Карташов Н. 120, 124, 125
Карфункель Б. 572
Кас. 455
Касіян В. 186, 231
Касперовський Г. 475
Каспис А. 575
Каспровіч Я. 265

- Кассиян В. *див.* Касіян В.
Касьян Н. 277
Касяненко Евг. *див.* Касяненко Євген
Касяненко Є. *див.* Касяненко Євген
Касяненко Євг. *див.* Касяненко Євген
Касяненко Євген 12, 13, 14, 16, 18, 48, 49, 50,
119, 128, 131, 168, 274, 275, 468
Катаєв Валентин 595
Катерина II 163
Каутський Карл 548
Кац М. *див.* Кац Мане
Кац Мане 287, 570
Качайло Омелько 335
Качановський М. 347
Качинський В. *див.* Качинський Володимир
Качинський Вол. *див.* Качинський Володимир
Качинський Володимир 27, 28, 29, 142, 294,
359, 360, 362
Качоровський Г. 518
Качура Я. 17
Кашт. 117
Квасниця Іван 332
Квенціцька А. 265
Квиринг Э. *див.* Квірінг Е.
Квірінг Е. 119, 507, 508, 509
Квітка Климент 98
Квітка-Основ'яненко Г. 254
Квітко Іван 476
Квятковський, консул 503
К-г Ів. 78
Кедрин І. *див.* Кедрин Іван
Кедрин Іван 70, 71, 313
Кежемський Г. 362
Келлер Єлена 543, 544
Кельвер П. *див.* Кельвер Павло
Кельвер Павло 289
Кельничь М. С. 568
Кеманов К. 538
Кентржинський 59
Керенський О. 392, 494, 505
Керженцев В. 145, 467, 538
Керницький Станіслав 252
Керножицький І. Н. *див.* Керножицький І.
Керножицький І. 53, 371, 442, 443
Кибальчич Н. 185
Кий Киянин *див.* Кузьмінський Олександр
Кий Сільва 94
Кийович В. 347
Кипиченицеръ М. М. 529
Кипичиницеръ Л. 226
Кириєнко 170
Кирилишин А. 280
Кириєнко І. 446
Кирпотин В. 584
Киселев М. *див.* Кисельов М.
Кисельов М. 178, 180
Кисілевська О. 90, 202, 312
Кисілевський А. 299, 301
Кислев А. 359
Китайчук Йосиф 110
Кицис М. *див.* Кіціс М.
Кичигін 19
Кичнибуров Александр 538
Кишеневец 356
Киянин *див.* Черкасенко Спиридон
Ківін О. 481
Ківірев П. 115, 116
Кієвлянинъ 465
К-ій 300
Кіколенко А. 546
Кін Д. 19, 175
Кіпчук В. *див.* Черкасенко Спиридон
Кіпчук Віктор *див.* Черкасенко Спиридон
Кірпотін В. 454
Кірсанов 128
Кірет К. 545
Кістер Ю. *див.* Кістер Юрій
Кістер Юрій 287, 288, 514, 564
Кістяковський Б. 522
Кіціс М. 108, 109
Кішковський І. 198
Кіященко М. О. 336
К-й Ів. *див.* Капустянський Іван
К-ко Ф. *див.* Коковський Ф.
Клапоух 199
Кл-въ М. 392
Клейман К. В. 425
Клейнборт Л. 474, 475
Клемансо *див.* Клемансо Ж.
Клемансо Ж. 118, 580, 618
Клеменат М. 496
Клепатський П. 199

- Клѣткин И. 587
Клещев М. 426
Кливанський 500, 583, 584
Клигер С. Д. 529
Клименко М. К. 489, 568, 594, 594, 595, 626, 627
Клименко Н. К. *див.* Клименко М. К.
Клименко П. *див.* Клименко Петро
Клименко Петро 98, 300, 305
Климів 271
Кличков Сергій 571
Клігер С. 33, 219
Клімов 389
Клінов І. 514
Клінч Г. 573
Кліппо А. 110
Клітенецький Філ 280
Клітер С. Д. 95
Клішко К. 343, 344
Кловський І. 500
Кловський Н. 537
Клопатовскій В. В. 527
Клочко Володимир 471
Клочков М. 531, 553
Клугман Юліус 288
Клунний Г. 14, 576
Клюк А. 348
Клячкін Макс 528
Кмета-Іченський І. 78
Кміт Юрій 88
К-н Т. 546
Книголюб *див.* Дорошенко Дмитро
Книш 324
Книш Юрій 24
Кнолер 310
Кнопінг, доктор 226
Кнопінг Р. 292
К-нъ Л. *див.* Каплан Л.
Княжедолинський Юрій 503
Князев Василь 179
Князев Б. 37
Коберський К. 194
Коберський Остап 285, 286
Кобецький О. 522
Кобець О. *див.* Варавва Олексій
Кобилянська О. 158, 317
Кобилянський В. 22, 191
Кобилянський Г. В. 194
Кобра С. 300
Кобринська Н. 203, 240
К-ов 111
Ковалевський М. 193
Ковалевський О. 71
Коваленко А. 524
Коваленко Г. 254
Коваленко Григорій 232, 248
Коваленко І. 542
Коваленко М. 17, 577
Коваленко Олекса 71
Коваленко Олександр 487
Ковалик І. 243
Ковалів Левко *див.* Ковалів Левко Борисович
Ковалів Левко Борисович 235, 576
Ковалів Стефан 341
Коваль 331
Коваль В. 53
Ковальська Р. 155
Ковальський М. 245
Коварский Б. Н. *див.* Коварський Б.
Коварскій Б. Н. *див.* Коварський Б.
Коварський Б. 371, 442, 443, 475, 521, 589
Коварцев Д. 140
Ковдра Борис *див.* Могилянський Михайло
Ковень А. 231, 232
Ковжун Павло 267
Ковзун М. 239
Ковров Н. 467
Ковшевич Осип 11
Когаленко Л. 106
Коган 207, 299, 301, 308
Коган А. 400
Коган В. 136
Коган И. Е. 120, 512
Коганъ И. Е. *див.* Коган И. Е.
Коген 281, 318
Коген-Альтман Ф. 228
Кожин М. 215
Кожішек Й. 265
Кожушко А. 435
Козак 92
Козак 7-го пішого «Синього полку» Данило 40
Козак Едвард 267

- Козак з Лугу *див.* Черкасенко Спиридон
Козак Канцибер 91, 92
Козак Свояк-Журба 39
Козаков 148
Козакъ А. С. 239
Козаченко І. 67
Козелець Острий 186
Козелєв Б. 389, 539, 540
Козирєв М. 45
Козицький П. 242
Козлов 61, 62
Козлов А. 114
Козлов Петро 500
Козловський А. 82
Козловський В. 163
Козловський Д. 384
Козоріс М. 77
Козюра С. 64
Койранський А. 595
Койранський Борис 534
Койранський О. А. *див.* Койранський Олександр
Койранський Олександр 561, 595, 596
Коко 131, 484
Коко Ф. *див.* Коковський Ф.
Коковський Ф. 190, 266, 313
Кокольський Микола 265
Кокошко К. 101
Колесник П. 323
Колесников А. 432
Колесников Б. 540
Колесниченко Г. 289
Колесса О. 90
Колесніченко А. 379
Колин В. 254
Коліух В. 53
Коллар Ян 579
Коллонтай О. 37, 128, 219, 43, 452
Колобкова Олена 537
Колодїй Ф. 533
Колодницький В. 200
Колокольников П. *див.* Колокольников Павло
Колокольников Павло 496, 497, 548
Коломацький М. 163
Колонтай О. *див.* Коллонтай О.
Колубовський Я. 161
Колчак *див.* Колчак О.
Колчак О. 74, 91, 141, 176, 189, 192, 217, 236, 268, 270, 309, 348, 355, 370, 391, 417, 430, 434, 440, 444, 460, 461, 478, 491, 494, 504, 506, 509, 510, 517, 544, 551, 559, 574, 580, 586, 593, 594, 599, 619, 625
Колчин В. 61, 62
Колчинський М. 381
Колька 20
Кольцов А. 265
Кольцов Михайло 288, 466
Ком. П. 85
Ком. Ф. 480
Кома 85
Комар 68
Комарицькій В. 413
Комарівна *див.* Комарова Галина
Комаров Б. 214
Комаров Н. 137
Комарова Галина 214
Комель Омелько 17
Комендант *див.* Вірин Павло
Коммунист 355
Компанієць Т. 53
Кон Ф. *див.* Кон Фелікс
Кон Фелікс 167, 327, 613, 625, 626
Конар *див.* Палащук Федір
Конарський С. 51, 613, 614
Кондаков Н. П. 594
Кондаков-Чукаєв С. 153
Кондратьєв Б. 68
Кониський О. 620
Коновал Ів.[ан] 335
Коновалець *див.* Коновалець Є.
Коновалець Є. 65, 66, 205, 267, 562
Коновалець М. 156
Коновалов С. 376
Кононенко, красноармеец 429
Кононенко М. 185
Конопніцька М. 265
Конотоп Віктор 385, 481
Конотопець 215
Консуелла 217
Копитов Микола 492
Копосов Д. 195, 196
Копровський Олександр 72

- Корак Б. 19
Кораллов С. 484
Кордуба *див.* Кордуба С. І.
Кордуба М. 68
Кордуба С. 634
Кордуба С. І. 33, 47
Коренев Г. *див.* Коренев Г.
Коренець Д. 313
Коренчевський О. *див.* Коренчевський О. В.
Коренчевський О. В. 52, 53
Коренев Г. 169, 546
Кормань С. Е. 581
Кормош Т. 250, 313
Корнев О. С. 403
Корнєєв А. 413
Корнілов *див.* Корнілов Л.
Корнілов Л. 417, 498, 502, 503, 593
Корнфельд М. *див.* Корнфельд М. Г.
Корнфельд М. Г. 228, 229, 396, 554, 555
Коробіцин В. 597
Коробкін К. 410
Королева Наталена 265
Короленко В. *див.* Короленко В. Г.
Короленко В. Г. 562, 587, 620
Королів В. 348
Королів Ф. 608
Король С. *див.* Король Степан
Король Степан 130, 265
Корольов 493
Короп Р. Е. 526
Коростовець Н. Н. 513
Корський А. 162
Кортик 478
Корчак-Новицький Н. Т. *див.* Корчак-Новицький М. Т.
Корчак-Новицький М. Т. 318, 386, 507
Коршнєвський А. 163
Коряк В. *див.* Блумштейн Володимир
Коряк Володимир *див.* Блумштейн Володимир
Кос М. 312, 313
Косаль 331
Косарев Б. 541, 542
Косаткін-Ростовський Ф. 552
Косач Іван 235
Косачев І. 545
Косенко Іларіон 198
Косинин І. 283
Косинка Г. *див.* Косинка Григорій
Косинка Гр. *див.* Косинка Григорій
Косинка Григорій 17, 18, 22, 24, 131
Косіор В. 452, 539
Косіор С. 565
Космовъ А. 533
Косозуб Денис 348
Коссак І. *див.* Коссак Іван
Коссак Іван 312, 318
Кост М. А. 135, 136
Коста С. 622
Косташ Іван 235
Косташ Омелько 90
Костельник Г. 157, 260, 312
Костенко А. 175
Костенко К. 570
Костенко П. 271, 292
Костецький Ю. 475
Костомаров М. 579
Костров М. 514
Костров Т. *див.* Костров Тарас
Костров Тарас 218, 219
Косяченко Грицько 17
Котелко Дмитро 231
Котін Еміль 84
Котко Кость *див.* Любченко Микола
Котлинцев А. 566
Котляревський І. *див.* Котляревський Іван
Котляревський Іван 77, 247, 254, 403, 620, 621
Котляров А. О. 550
Котов К. 337
Котьє Ежен 17
Коханович Р. 509
Кохманскій П. В. *див.* Кохманський Павло
Кохманський П. *див.* Кохманський Павло
Кохманський Павло 530, 533, 550, 551, 552
Кохно Д. 432
Коцарєв Я. 371
Коциловський Йосафат 221, 222
Коцюба Г. 267
Коцюбинська Наталя 98
Коцюбинський М. 177, 242, 317, 323, 579, 581
Коцюк Микола 255
Кошелєв Н., комісар 122
Кошелов 123

- Кошиць О. *див.* Кошиць Олександр
Кошиць Олександр 71, 151, 199, 251, 341, 631
Кр. 76
Кравців Б. 313
Кравченко Уляна 265, 312
Кравчук 90
Кравчук С. 67
Крагін Симон 29
Краєв З. 384
Красівський Я. 277
Крайній Лев 51, 486
Кракалія Кость 255, 256, 257
Кральков А. 454
Крамаренко О. 78
Крандієвська Н. 591
Краніхфельд В. 348
Кранцфельд Олена 572
Красавіна Т. 546
Красінівський, полковник 282
Красний 269
Красний Г. *див.* Красний Грицько
Красний Грицько 163, 219
Красний Л. 566
Красний Марк 268, 436
Красний Михайло 125
Красноармеец 481
Красноармеец 269
Красноармієць Д. К. 108
Красногвардеец 524
Красов 544
Крачковський Гнат 98
Кр-в П. 467
Кревецький І. *див.* Кревецький Іван
Кревецький Ів. *див.* Кревецький Іван
Кревецький Іван 240, 250, 283, 284, 305
Крейон 485
Кремар Р. 155
Кремер Іза *див.* Кремер Ізабела
Кремер Ізабела 491, 528
Кремнев 181
Кречетов С. *див.* Кречетов Сергій
Кречетов Сергій 418, 463
Кречун Борис Микитович 53
Кривобок Всеволод 553
Крига М. 300
Крижаніч Юрій 579
Крижанівський Б. 31
Крижанівський П. 300
Крижановський О. 142, 143, 214
Крижановський Ол. *див.* Крижановський О.
Крижицький Г. 414, 422, 564
Крий *див.* Яловий М.
Крий А. *див.* Жук Андрій
Кр-ий Мих. *див.* Яловий М.
Криленко В. 509
Крилецький О. 117
Крилов І. 265
Кримський А. *див.* Кримський Агатангел
Кримський Агатангел 97, 98, 130, 131, 345
Криницький Марко 460
Криниченко М. 215
Кринський Б. І. *див.* Кринський Б.
Кринський Б. 493, 494
Крипец Ів. *див.* Крипец Іван
Крипец Іван 223, 428, 429, 456, 557
Крипс А. 277
Крицман 477
Криця 455
Криця Возишин 150
Кричевський М. *див.* Кричевський Михайло
Кричевський М. *див.* Кричевський Михайло
Кричевський Михайло 496, 497
Криштопенко 174
Кривцов Іван 287
Крістіч Е. 157
Кропива С. 109
Кропивницький М. 199
Кропоткін П. 84
Кротевич Л. 253, 254
Кроткий Е. *див.* Герман Еммануїл
Кроткий Еміль *див.* Герман Еммануїл
Круглий В. 557
Круговий Грицько 341
Крук Е. 199
Круссер А. 380
Круц О. 122
Кручинін 64
Кручинський Михайло 129
Крушельницький А. 194, 312, 313
Крушельницький Корнило 231
Крушинський 101
Крушинський Ф. 313

- Кр-ц А. К. 544
Крыжановский 536
Крюгер Ельзи 572
Кряжин В. 626
Ксюнинъ Ал. *див.* Ксюнін Олексій Іванович
Ксюнін Олексій Іванович 533, 534
Кубанський Д. 87
Кугель О. 404
Кудрявцев П. 522
Кузеля З. *див.* Кузеля Зенон
Кузеля Зенон 312, 338
Кузик М. 111
Кузнецов В. 434
Кузнецов-Свідерський В. 418
Кузнецовъ В. С. 492
Кузнецов В. 246
Кузьма Орест 68, 89, 211, 324
Кузьмин 366
Кузьмин М. *див.* Кузьмін М.
Кузьмин Н. *див.* Кузьмін Н. Н.
Кузьмін Є. 422
Кузьмін К. 113
Кузьмін М. 570
Кузьмін Н. Н. 131, 179, 180
Кузьмінський Олександр 248
Кузьмова Марія 324
Кукін С. 546
Кукурудза С. Т. 348
Кулаковський Ю. 161
Кулик І. 12, 18, 49, 50, 77, 119, 131, 323, 482
Куликівна С. 266, 313
Куличенко В. 123
Кулібаба К. 547
Куліш П. 21, 266
Кулун І. 183
Кульберг, бр. 558, 559
Кульбергъ, бр. *див.* Кульберг, бр.
Кульчинський *див.* Кульчинський М.
Кульчинський М. 300, 309
Кульчицька Олена 267
Кульчицький К. *див.* Кульчицький Кость
Кульчицький Кость 88, 152
Куля 85
Кулябко-Корецька Віра 496
Кум Гнат 260
Кумина *див.* Кумина Ів.
Кумина Ів. 345
Кумка М. *див.* Кумка Михайло
Кумка Михайло 158, 265
Кун Бела 503
Купала Янко 71
Купер Фенімор 158
Купець 277
Купрін О. *див.* Купрін О. І.
Купрін О. І. 312, 466, 496, 587, 591
Купчинський Р. *див.* Купчинський Роман
Купчинський Роман 158, 283, 312
Курай О. 345
Кураш І. 131
Курбас Л. *див.* Курбас Лесь
Курбас Лесь 14, 16, 18, 71, 188, 189, 191, 287, 288
Курбас Роман 26
Курдидик А. 158, 266, 312, 313
Курдидик Гр. І. 155
Курдюмов Н. 364
Курилас Осип 267
Курило Олена 98
Курінний Петро 88
Курманович В. *див.* Курманович Віктор
Курманович Віктор 84, 235, 283
Куровець І. 312
Курпіта Т. 265, 266
Курсіст Жан *див.* Савченко Яків
Кутепов О. 498
Кутузов М. 175
Куценко 179
Кучерівський Д. 77
Кучерішка Омелян 284, 285
Кушин І. 508, 509, 562
Кушляк А. Н. 258
Кушнарєвъ 390, 462
Кушнарєвъ И. Н. 565
Кушнерев *див.* Кушнерев І. М.
Кушнерев И. Н. *див.* Кушнерев І. М.
Кушнерев І. М. 24, 27, 128, 187, 195, 196, 294, 464, 482, 491, 513, 638
Кушнеревъ И. Н. *див.* Кушнерев І. М.
Кушнір В. 71
Кушнір І. 566
Кушнір М. 599, 599, 609, 616, 628
Кушніренко А. 140

Куш Петро 518
К-ян 21

Л

Л. 50, 76, 196, 217, 227, 334, 430
Л. *див.* Лавров М.
Л. *див.* Лівонарський Я.
Л. Б. *див.* Абрамович Леонід
Л. В. 115
Л. Г. 197, 568
Л. З. 219
Л. з Побожжа *див.* Миронюк Л.
Л. К. 276, 538
Л. Л. 548
Л. Л. *див.* Леонідов Л.
Л. Л. *див.* Любимов Л.
Л. М. 283
Л. Н. 68
Л. П. 611
Л. Т. *див.* Тарський Л.
Лабаторін І. 110
Лавін К. 491
Лаврентий 216
Лаврецкій *див.* Лаврецький
Лаврецький 462, 572
Лавринович К. *див.* Поліщук Клим
Лаврінович К. *див.* Поліщук Клим
Лавров М. 362
Лавський П. 148
Лагута Микола 249, 280
Ладиженський О. М. 513
Ладика Василь 157
Ладо 218
Ладунський С. 18
Ладыженский А., проф. 512. 531
Лаза О. 16
Лазаревскій Борисъ 403
Лазаревська Катерина 98
Лазаревський Б. 418
Лакіза І. 14
Лакуста Святослав 265
Ламене 526
Лан М. *див.* Хименко Григорій
Лан Микола *див.* Хименко Григорій
Ланге М. 399
Ланге Тор 601

Ландау А. 395
Лапін І. 554
Ларзин С. *див.* Ларзін С.
Ларзін С. 179, 180
Ларик *див.* Касяненко Євген
Ларський Л. 481
Лассман Є. 332, 484
Латонін А. 117
Лафонтен Ж. 265
Лаціс 50, 51, 486
Лашкевич 543
Лашкевич В. В. 553
Лашченко В. 215
Л-вич К. *див.* Поліщук Клим
Л-д-а 331
Ле Іван 16
Лебедев Іван 501
Лебедев М. 175
Лебединский *див.* Лебединский З.
Лебединский З. 357, 391, 397, 459, 527
Лебединський В. 574
Лебедь Д. 119, 120
Лев О. 417
Лев Тигровичъ 527
Левашов Д. М. 587
Левин А. 548
Левинський Г. 62
Левитанський Б. 135
Левитскій В. *див.* Левитський Валерій
Левитський Валерій 593
Левитський Л. 131
Левитський М. 200
Левитський Микола 182
Левицкий-Близкий В. 586
Левицкій А. М. 524
Левицький Василь 11
Левицький Д. 625
Левицький Є. 312
Левицький К. *див.* Левицький Кость
Левицький Кость 251, 282, 316
Левицький М. 332
Левицький М. *див.* Левицький Модест
Левицький Модест 71, 610, 611
Левін Д. 522
Левін І. 467
Левін М. 562

- Левіт Г. 168
 Левітанський Б. 184
 Левко, тов. 147
 Левко Антон 554
 Левонтін Езра 386
 Лєвоцький В. 481
 Левченко Яків 298
 Левый А. 481
 Ледащо 17
 Лез. Й. 113
 Лезіна О. 591
 Лейбенко Лигор 287
 Лейбович Н. *див.* Лейбович Н. Л.
 Лейбович Н. Л. 480, 485, 591
 Лейбовичъ Н. *див.* Лейбович Н. Л.
 Лекоть Т. 551
 Лелека Антон 346
 Леметр Ж. 312
 Лемко Ю. 577, 578, 579
 Ленах Д. 49
 Ленін *див.* Ленін В.
 Ленін В. 15, 26, 63, 104, 109, 118, 168, 176, 267, 274, 308, 355, 357, 378, 404, 429, 440, 493, 498, 503, 526, 576, 613
 Ленский 421
 Ленський З. 337
 Леонидов *див.* Леонідов Л.
 Леонидов Л. *див.* Леонідов Л.
 Леонід *див.* Квасниця Іван
 Леонідов Андрій 505
 Леонідов Л. 122, 223, 225, 477, 537, 591
 Леонтович 614
 Леонтович В. 215
 Леонтьєв Я. 103
 Лепкий Б. *див.* Лепкий Богдан
 Лепкий Богдан 79, 158, 201, 265, 312, 341
 Лепкий М. 240
 Лепорелло 394
 Лепский А. М. 413
 Лепський 52
 Лермонтов М. 260, 265
 Лес И. 115
 Лескев Глеб 123
 Лесновський Марк 90
 Лехтман С. 284
 Лещенко 147
 Лєвенкопф Й. 201
 Леонтьєв 170
 Лєсков 112
 Лєсков Л. 107
 Лєсков М. 265
 Лєсний 387
 Лєсновський Г. 362
 Либер М. 497
 Либераль 552
 Либерманъ А. 567
 Либинъ А. А. 43
 Ливеръ Л. В. 387
 Лившиц Б. Л. 404
 Лившиц Н. 517
 Лившиць Л. 34
 Лиж О. К. 143
 Лизун Ю. 334, 335
 Л-ий *див.* Лівонарський Я.
 Лимарь С. 231
 Линниченко І. 411
 Линчук Марко 315
 Линъ Як. 401
 Липа І. 341
 Липинський В. 151, 157
 Липовецька Млада *див.* Норляндер Раїса
 Лисенко В. 45
 Лисенко М. 151, 191, 300
 Лисецъ М. 323
 Лисецъ П. 321
 Лисяк П. *див.* Лисяк Павло
 Лисяк Павло 71, 315
 Литваков М. 48
 Литвин 546
 Литвин И. 587
 Литвиненко 82
 Литвиненко Микола 168
 Литвинов 103
 Литвинюк В. 332
 Лихий Грицько 225
 Л-ич К. 276
 Личко Ів. 200
 Личков Б. 522
 Личков Д. 29
 Л-иъ 414
 Ліберман Л. 355
 Лібкнехт К. *див.* Лібкнехт Карл

- Лібкнехт Карл 487, 517, 529, 538
Лівобережець Цоб 254
Лівонарський Я. 21
Лівшиц Я. 103
Лівшиць Б. *див.* Лівшиць Бенедикт
Лівшиць Бенедикт 526, 541
Лівшиць Г. Г. 528
Лікін 218
Лікіп З. 389
Лілієнкорн Д., фон 203
Лільїн Т. 63
Лін І. 574
Лінд 183
Лінц В. 484
Ліпатников І. 379
Ліперовський Ю. 506, 507
Ліра 493
Лісикевич Юліян 310
Лісна Лідія 573
Лісовий Антін 17
Лісовик О. 24, 345
Лісовський Микола Іванович 534
Літвак 297, 305
Літвінцев М. 22
Літинський Нестор *див.* Лепкий Богдан
Літинський П. 426, 559
Ліфшиц М. А. 561
Ліфшиць Б. 12, 14
Ліфшиц *див.* Ліфшиць Б.
Лічков Б. 60
Лічкова Є. Л. 61
Ліщинська М. 265
Ліщинський Іван 208
Ліщота Я. 231
Л-кий Г. 410
Ллойд Джордж 492
Лобай Данило 320, 321
Лобов Д. 62
Лобода Андрій 98
Лобода В. 78
Лобода Н. 14
Ловчій П. 466
Логвинський С. 63, 141
Логінов А. 460
Логінов І. 133
Лосєвський Д. 474
Лозинська М. 250
Лозинський М. *див.* Лозинський Михайло
Лозинський Михайло 71, 152, 250, 251, 318, 323, 599, 608, 615, 621, 628
Лозинський С. 415
Лозіїв Павло 98
Лозовський А. 323, 540
Локоненко 370
Ломакін І. 452
Лонгвинович Л. І. 513
Лондон Джек 17, 158, 323
Лопата С. 273
Лопатин Л. 476
Лопатинський Ф. 254
Лопатін Б. 175
Лопатін Герман 527
Лопуковський О. 618
Лопуховський А. 593
Лоренцо *див.* Геніс Борис
Лоренцо Б. Я. *див.* Геніс Борис
Лоска К. 580
Лотов М. П. 437
Лотоцький А. *див.* Лотоцький Антін
Лотоцький Антін 158, 204, 265, 266
Лотоцький Л. 266
Лотоцький О. 71, 266
Л-ський Г. *див.* Левинський Г.
Лубенець Т. 49
Лубенцова М. А. 587
Лубковский *див.* Лубковський Р. К.
Лубковский Р. К. *див.* Лубковський Р. К.
Лубковський Р. К. 37, 128, 167, 211, 297, 303, 460, 463, 521
Лугін 460
Луговий А. 143, 441
Лука Осип 318
Лукаш Іван 461
Лукинъ Г. *див.* Лукін Г.
Лукич Андрій 476
Лукін Г. 595, 627
Лукомський Георгій 422
Лук'янов 501
Луначарський А. 31, 37, 183, 184, 219, 286, 289, 422
Лунін І. 170
Лунь О. 514

- Лур'є Г. 547
 Луценко С. 132, 134
 Луценко Ст. *див.* Луценко С.
 Луцкевич М. *див.* Луцкевич Марко
 Луцкевич Марко 190, 323
 Луцык Я. 239
 Лучанський П. 133
 Лучинін О. 525
 Лучинов М. 170
 Лучицький В. 60, 61
 Лучицький І. 161
 Львов З. 175
 Львов М. 585, 586
 Львович В. 537
 Львович Г. 29, 51, 394, 395
 Львовський 81
 Лъоранс Ж. 621, 622
 Лъох Я. 148
 Лысенко П. 111
 Любарська Надія 326
 Любашин В. 482
 Любимов Л. 412, 413, 497, 510, 547, 548
 Любимовъ Л. *див.* Любимов Л.
 Любинський М. 213
 Любович Євген 310
 Любодюк С. 183
 Любченко М. *див.* Любченко Микола
 Любченко Микола 14, 18, 116, 128, 130, 131, 166, 168, 189, 272, 323
 Любченко П. *див.* Любченко Панас
 Любченко Панас 25, 131, 237, 238
 Людмиліна 268
 Люксембург Р. *див.* Люксембург Роза
 Люксембург Роза 487, 517, 529, 538
 Люсин Г. 475
 Люсін П. 403
 Лютень 245
 Лютов А. 517
 Люшна Панько 190
 Лябурб Жанна 617
 Лязгін М. 537
 Лялін А. П. 491
 Лялін Семен 30
 Лятишевський І. 313
 Ляховецький Л. 522
 Ляхович Є. 313
- М**
 М. 63, 75, 346
 М. Б. 156, 402
 М. Б. *див.* Бонч-Томашевський Михайло
 М. В. 16, 23, 334, 544
 М. Г. 26, 112, 310, 341
 М. Д. 109
 М. И. 568
 М. І. 276
 М. К. 142, 276
 М. Кл. 491
 М. Л. 14, 242
 М. Л. *див.* Лавров М.
 М. Л. *див.* Любченко Микола
 М. М. 92, 105, 143, 257, 334
 М. М. *див.* Мандрика М.
 М. М. Л. 122
 М. Н. С. 54
 М. О. 253
 М. П. 294
 М. Пр. 519
 М. Р. 254, 467, 540
 М. Р. Л. *див.* Рудницька Мілена
 М. С. 66, 105, 133, 440, 549
 М. С. *див.* Сціборський М.
 М. Х. 111, 246
 М. Ч. 557
 М. Ш.-Н. 597
 Маврикій 197
 Магидов Б. 472
 Магир М. *див.* Магир Микита
 Магир Микита 158, 265
 Магидов Б. 381, 471
 Мадробурський І. 591
 Маєр-Михальський Денис 616
 Маєрс Яша 584
 Мазанов-Анапський Николай *див.* Мазанов-Анапський Микола
 Мазанов-Анапський Микола 410
 Мазановський Ю. 90
 Мазепа І. 59, 195, 257, 301, 627
 Мазлах С. 62
 Мазуренко В. 618
 Мазуренко К. 584
 Мазуренко Ю. *див.* Мазуренко Юрко
 Мазуренко Юрко 39, 331, 514

- Мазюкевич П. *див.* Мазюкевич Павло
Мазюкевич Павло 92, 241, 242, 243, 247, 248
Майдан І. *див.* Загул Дмитро
Майданський І. *див.* Загул Дмитро
Майєр Я. 477
Майзель Л. 51, 136
Май-Маєвський *див.* Май-Маєвський В.
Май-Маєвський В. 389, 402, 422, 503, 522, 551
Майков А. 265
Майоров 40
Майстренко Х. *див.* Шелудько Федот
Макар 169
Макар Э. А. 535
Макаревич 111
Макаренко А. 233, 300
Макаренко Микола 98
Макаров І. В. 553
Маковей О. 91, 158, 312
Маковський А. 51
Макс 391
Максим, сотник 32
Максimeць В. 344
Максимка 359
Максимов Е. 569
Максимов О. 74
Макух І. 80
Маланюк Є. 312
Малахієва-Мирович В. 570
Малевич К. 541
Малєєв А. 44
Малий 165
Малий І. 496
Малий історик 266
Малицька К. 266
Малицький М. *див.* Малицький Микола
Малицький Микола 319, 383
Малицький Н. 200
Малич М. 399
Малишко А. 323
Малсфонтанец 525
Маляр Е. 397
Маматаєв В. 444
Мамонтов *див.* Мамонтов К.
Мамонтов К. 391, 463, 523
Манастирський Антін 267
Мандельштам О. *див.* Мандельштам Осип
Мандельштам Осип 183, 360, 514, 526, 541, 568
Манджос Б. *див.* Манджос Борис
Манджос Борис 287, 288
Мандичевський Є. 283
Мандрика М. 182
Мандюкова Ярослава 265
Манескул Теофіль 78
Манжос Б. 199
Манин 112
Манівка С. 128
Манішевський А. І. 443
Маноля *див.* Сомінський Е.
Мануїльський *див.* Мануїльський Д.
Мануїльський Д. 14, 16, 50, 167, 218, 483, 626
Мануйлов Емануїл 496
Марат 445, 584
Маргернт Поль 17
Марголін *див.* Марголін Самуїл
Марголін А. 628
Марголін Самуїл 287, 288, 407, 414
Маргулайз Джозеф 629
Маргулес М. 336
Марджанов К. 514
Маренко 18, 19
Марин 346
Маріанський Л. 380
Марігодов К. 244
Марін *див.* Аршинов П.
Марін О. 525
Марітчак Теодор 318
Марк А. 81, 143, 145
Маркинъ-Гецевичъ Б. С. 595
Марків І. 266
Маркін І. 125
Марков 122
Марков В. 136, 412, 510
Марков Дмитрій *див.* Марков Дмитро
Марков Дмитро 622, 623
Маркович Д. 53
Маркс К. *див.* Маркс Карл
Маркс Карл 75, 497, 538
Мартиненко 359
Мартинець Т. 312
Мартинов В. 596
Мартинюк М. 85
Мартов Л. *див.* Цедербаум Ю. О.

- Мартов Лев *див.* Цедербаум Ю. О.
Мартович Лесь 257
Мартос Б. 66, 87, 195, 297, 299
Мартынов С. 354
Маруся Ч. 78
Марута Ю. 223
Марцин В. *див.* Іжевський В.
Марціал 71
Марцінів Т. 155
Марченко К. 143
Марченко М. *див.* Марченко Микола
Марченко Микола 132, 134
Масарик *див.* Масарик Т.
Масарик Т. 205, 266
Масенко Т. 17
Маслиник Франц 230
Маслов А. 508, 509
Маслов Сергій 98
Маслова Олена 98
Масловський Сергій *див.* Масловський Сергій Дмитрович
Масловський Сергій Дмитрович 29, 30, 359, 360, 422, 466
Масляк В. 206
Масляк І. 11
Масляковський П. 395
Матеїк Ф. 85
Матросов Е. Н. 545
Матуличенко А. *див.* Матуліченко О.
Матуліченко О. 523, 524
Матушевський Ф. *див.* Матушевський Федір
Матушевський Федір 276, 610, 611
Матчук Василь 323
Матюхов П. 170
Матяш Р. 484
Махно *див.* Махно Нестор
Махно Н. *див.* Махно Нестор
Махно Нестор 14, 38, 63, 103, 124, 141, 166, 168, 197, 217, 249, 345, 346, 356, 394, 405, 426, 452, 456, 460, 484, 499, 500, 511, 524, 540, 543, 554, 556, 559, 575
Махновець 346
Махновець-Повстанець 544
Мацелюк Євген *див.* Мацелюх Євген
Мацелюх Євген 319
Машин Євген 279
Маяковський В. 174, 183, 407, 482
М-вич Б. 426
М-вич П. *див.* Губенко Павло
М-въ В. *див.* Можевітінов В. М.
М-въ Е. Н. 545
Мгеладзе *див.* Мгеладзе І..
Мгеладзе І. 145, 168, 180
Меженко Юр. *див.* Меженко Юрій
Меженко Юрій 131, 159, 160, 190, 298
Меке Джон Г. 71
Мекер А. 609, 616
Меленевський М. 629
Меллер В. 14
Мельник, отаман *див.* Мельник А.
Мельник А. 33, 213
Мельник М. 429
Мельник О. 484
Мельницький Іван 231
Менціцький М. 266
Меншиков О. 195
Меньшой 557
Меньшой А. 217
Мердонський В. 203
Мережін А. 639
Мережковський Д. С. 587
Мержаніан А. 444
Мерінг Франц 497
Меркулов О. 383
Мертвопетлюйко П. *див.* Семенко М.
Местник 272
Местный 480
Метерлінк М. 71
Мешанець С. 170
Мещеряков *див.* Мещеряков Володимир
Мещеряков В. *див.* Мещеряков Володимир
Мещеряков Вл. *див.* Мещеряков Володимир
Мещеряков Володимир 50, 51, 134, 140, 144, 441, 467
Мещеряков І. 143, 217
Мещеряков Н. 217, 470
Мернов А. 557
Мерчук П. 266
Мещанінов 487
Мз-ркий 228
Мизинець В. *див.* Матчук Василь
М-ий А. 343

- М-ий П. 272
Микитей Г. *див.* Микитей Григорій
Микитей Григорій 313, 318
Микитин Павло 164
Микитка Осип 286
Микола 270
Миколаїв В. 194
Миколук А. 22
Микульчик О. 546
Микуш 332
Милеанть Н. *див.* Милеанть Н. Г.
Милеанть Н. Г. 228, 555
Милославський П. П. 553
Мингулін І. 29
Минюра Е. 246
Мирин В. 428
Миркин-Гецевич Б. 560, 561, 595, 596
Миркін-Гецевич *див.* Миркин-Гецевич Б.
Мирний 343
Мирний Панас 26
Миров А. Я. 145, 146, 446, 534, 590
Миров В. 416
Мирович М. 417
Мирон 14, 16, 74
Мирон *див.* Шатувльський Матвій
Миронов А. 168
Миронов Б. 492
Миронов Е. *див.* Миронов Є.
Миронов Є. 64, 220, 471
Миронов М. 439
Миронов Т. 143
Миронович Б. 492
Миронь С. 229
Миронюк Л. 195, 196
Мирскій Б. *див.* Миркін-Гецевич Б.
Мирскій Бор. *див.* Миркін-Гецевич Б.
Мирський Борис *див.* Миркін-Гецевич Б.
Мирцев Б. *див.* Мірцев Б.
Митин 486
Митницький Л. *див.* Митницький Лазар
Митницький Лазар 357, 490, 572
Митрофанів А. *див.* Митрофанов А.
Митрофанов 112
Митрофанов А. 106, 327
Мих. 50
Мих. Андрійко *див.* Могілянський Михайло
Мих. Б. 465
Михайлик М. 76
Михайлич І. *див.* Михайличенко Гнат
Михайличенко Г. *див.* Михайличенко Гнат
Михайличенко Гнат 21, 26, 27, 49, 187, 188, 190, 209
Михайлів С. 17
Михайлів Юхим 188
Михайлов 113, 410, 468
Михайлов Г. *див.* Михайлов Григорій
Михайлов Григорій 52, 116, 117
Михайлов П. 337
Михайлова К. 584
Михайлович В. 149
Михайлович І. 300
Михайлович Н. 268
Михайлович П. *див.* Губенко Павло
Михайлович П. *див.* Гаєнко Петро
Михалевич М. 43
Михальчук М. 22, 237, 238, 334, 335
Михалюк М. 175
Михлин А. 63
Мицюк О. *див.* Мицюк О. К.
Мицюк О. К. 87, 343, 344, 465
Мишкіс В. 376, 381, 475, 589
Мишкович М. 83
Мишковський 100
Мишуга Лука 250, 251, 318
Мійський Роман 231
Міксат М. 312
Мілаковський М. 381
Мілеант М. 229, 396
Мілов 537
Мільн 355
Мільруд М. С. 461
Мілятин 410
Мірвін Я. 113
Мірза-Авакянц Н. 99
Мірін В. 429
Міров 414
Мірошніченко 38
Мірцев Б. 394, 395
Мірцев Вс. 470
Місін Р. 50, 51
Міськевич Ю. 240
Мітін 486

- Мітяєв А. Д. 587
Міхельсон 231
Міцкевич А. 87
Мішта О. *див.* Мішта О. П.
Мішта О. П. 272, 276
Міяковський В. 243, 277
М-кин М. 388
М-ко Г. 21
Мла 225
Младенов С. 579
М-м А. 430
Мова Ю. *див.* Глушко Юрій
Мовчарський Ф. 113
Могила Петро 543
Могилевський Є. А. 561
Могилевський Ф. 411
Могильницький В. 473
Могилянський М. М. *див.* Могилянський Михайло
Могилянська Лада (Лідія) 244
Могилянський Дмитро 335
Могилянський М. *див.* Могилянський Михайло
Могилянський Михайло 21, 242, 243, 244, 287, 288, 335, 406, 414, 585, 586
Модзалевський Вадим 98
Можевитиновъ В. М. *див.* Можевітинов В. М.
Можевітинов В. М. 226, 227
Можейко Я. *див.* Савченко Яків
Можейко Яків *див.* Савченко Яків
Мойрова В. 458, 562
Мойш Георг 262
Мокре Рядно 238
Мокршанський В. 567
Молдаванъ бессарабець 594
Молчановський Н. 161
Монбранд Г., де 609, 616
Моне Клод 188
Монтеллі Антон 537
Мордвинкин В. *див.* Мордвінкін В.
Мордвінкін В. 169, 175, 495
Мордкевич І. 288
Морзе С. 266
Морин С. 288
Морн 409
Мороз 467
Мороз Г. 143
Мороз О. 85
Морозов М. 571
Мосійчук М. 175
Москвинъ С. 568
Москвич 174
Москвич О. 462, 463
Москвичъ А. Г. *див.* Москвич О.
Мостовий Юр. 147
Мотт Лауренс 17
Мотузь В. 239
Мотузюк Ф. 327
Мотя *див.* Лавров М.
Мрачний Марк *див.* Кливанський
М-с Б. 514
М-ський С. *див.* Масловський Сергій Дмитрович
Мстиславський С. *див.* Масловський Сергій Дмитрович
Мстиславський С. Д. *див.* Масловський Сергій Дмитрович
Мстиславський С. *див.* Масловський Сергій Дмитрович
Мстиславський С. Д. *див.* Масловський Сергій Дмитрович
М-та О. *див.* Мішта О. П.
Мульнер 148
Муравник Я. 406
Муралов М. 175
Муран К. 574
Мурашка 239
Мурашко Олександр 188
Мурин А. 67
Муров 468
Муров А. 395, 523
Мурський Володимир 69, 70
Мурченко Х. 22
Мусін 460
Муссоліні 157, 312, 321
Мусульбах Андрій 17, 18, 21, 62, 116, 272
Мухін А. 433
Мышкис В. *див.* Мишкіс В.
Мюнцер А. 438
Мякотин В. 404, 506
Мякотинъ В. *див.* Мякотин В.
Мятеж Василь 110

М'ятін М. 563
Мятлев Володимир 534

Н

Н. 201, 274
Н. А. 526
Н. В. 63, 224, 457, 567
Н. Ж. 365
Н. И. *див.* Ривкін М. І.
Н. К. 112, 233, 358
Н. Л. *див.* Лепкий Богдан
Н. М. 337
Н. Мазуренко (Ш.) 105, 106, 107
Н. Н. 276
Н. П. 40, 200
Н. П. *див.* Простой Ніколай
Н. С. 103, 143
Навізівський І. *див.* Навізівський Іван
Навізівський Іван 321, 323
Навроцький Р. 230
Навроцький Степан 310
Нагорний А. 136
Нагородський М. 149
Наддніпрянець 23, 152, 291, 292
Наддністріянець 23
Надеждин Н. *див.* Надеждін М.
Надеждін М. 118, 119
Надеждіна М. 432
Надрій Д. 243
Назаренко 429
Назаренко Яків 542
Назаренко, червоноармієць 429
Назарук О. *див.* Назарук Осип
Назарук Осип 71, 92, 99, 156, 158, 194, 265,
282, 283, 284, 290, 304, 305, 313, 316, 391
Назимовъ Сергѣй *див.* Назімов С.
Назімов С. 521, 522
Наіман М. 203
Налисник Ю. 577
Намітокофф А. 609, 616
Намруф Е. 535
Нансен Ф. 312
Наполеон 577
Нарбут В. *див.* Нарбут Володимир
Нарбут Володимир 219, 488, 563
Нарбут Г. *див.* Нарбут Георгій

Нарбут Георгій 187, 386, 422, 562, 588
Наріжна І. 265
Наріжний Симон 308
Народний Роман 285
Народниченко Л. 25, 26
Нарушевич М. 344
Настасівський М. 301
Натанзон А. 82
Наташин 123
Науменко 74, 274, 275
Науменко В. 161
Наумов 477
Наумов А. 150
Наумов Г. 67
Наумов М. 546
Наумов П. 502
Наумов Семен 116
Наумович І. Г. 239
Наш Гр. *див.* Григор'єв Н.
Нв. 75
Н-ва К. 339, 342
Не-Буква *див.* Василевскій И.
Не дипломат 210
Невич І. 390
Неволін А. 544
Недзельський Є. 261
Недоля Дмитро 275, 276
Недоля О. 225
Недоля Трохим 201
Нежданов 432
Незаможний Л. Хуторянин 109
Незнакомец *див.* Фліт Борис
Незнакомец *див.* Фліт Борис
Незнамов А. 29
Некраха Я. 200
Некто 524
Неманов Л. М. 461
Неманов Н. 639
Немирович-Данченко В. *див.* Немирович-Дан-
ченко В. І.
Немирович-Данченко В. І. 466, 573
Немировскій Э. *див.* Немировський Е.
Немировський Е. Я. 560, 561, 595, 596
Немко 182
Немченко Л. 540
Непримиримий 217

- Неприцький-Грановський Ол. 71
Нераденко І. 271
Нермейджек Дж. Ф. 629
Неруда Я. 265
Несопов К. 406
Нестарий В. 87, 270, 271, 292
Несторенко 82
Несторович Михайло 164
Нечаївна Віра 78
Нечай Данило 94
Нечай Я. 12
Нечас Ян 636
Нечипоренко Т. 104
Нечуй-Левицький І. 86, 158, 163
Негін О. 477
Нежданов Андрій 563
Неженцев Арк. 82
Немчинов Т. 44
Нибург А. Н. 596
Н-ий З. 165
Никашинъ П. А. *див.* Нікашин П.
Никитин Ів. 487
Никифоров 362
Никольський П. 28, 29
Ниловъ Ів. 411
Нилусъ И. *див.* Нілус Петро
Нин-ч Саша 68
Нирів 209
Нир-ов С. 481
Ниронов С. *див.* Ниронов С. Я.
Ниронов С. Я. 480, 481
Нитеус 427
Ничай Владиміръ В. 258
Ніермеєр Ж. Ф. 606
Нікашин П. 503
Нікітін Г. 170
Нікітін К. 180
Ніковський А. *див.* Ніковський Андрій
Ніковський Андрій 98, 241, 242, 243, 246, 247, 248, 254
Нікольський В. 529
Нікс *див.* Кузьмін Н. Н.
Нікулін Веніамін 288, 391
Нікулін Л. 466, 514
Нілов А. 386
Нілус І. *див.* Нілус Петро
Нілус П. *див.* Нілус Петро
Нілус Петро 357, 393, 411, 528
Німчук І. 156
Нінашин П. А. 553
Нінківський С. 254
Нітолоб 408
Новак Г. 539
Новак І. 389
Новак Лев 310
Новаківський М. 193, 343
Новий 445
Новий Г. 175
Новий М. 386
Новиковъ Александръ 67
Новицький 563
Новицький М. 347
Новицький Олександр 98
Новосадський Б. 112
Нол. 435
Номо 112
Норляндер (Бельман) Таїсія *див.* Норляндер Раїса
Норляндер Раїса 618, 621, 631
Норов М. 451
Носувець Павло *див.* Артемюк П.
Н-р 307, 341
Нрушинський М. 30
Нужний З. 468
Нутис 38, 432
Н-цький Р. *див.* Навроцький Р.
Нюрін Н. 114
- О**
О. 253, 258, 273, 327
О. А. 231
О. Б. *див.* Бабій Олександр
О. В. 272
О. Д. 276
О. Д. *див.* Дац-ко О.
О. Д. *див.* Діман О.
О. З. 457, 458
О. К. *див.* Варавва Олексій
О. М. 112
О. Н. 232, 268, 304
О. П. Б. *див.* Павлів-Білозерський О.
О. С. 86

- О. Т. 273
О. Ч. 28
Оббаріус 68
Обідний М. *див.* Обідний Михайло
Обідний Михайло 199, 210, 282, 305
Облап Пав. *див.* Облап Павло
Облап Павло 325, 326
Обозреватель 174
Оверченко 337
Овсянико-Куликовскій Д. Н. *див.* Овсянико-Куликовський Д. М.
Овсянико-Куликовський Д. *див.* Овсянико-Куликовський Д. М.
Овсянико-Куликовський Д. М. 403, 559, 560, 561, 594, 595, 596
Овсянников Б. В. 513
Овсянников М. 450, 451
Овсянников Н. *див.* Овсянников М.
Овчаренко Д. 62
Овчинников М. 451
Огієнко І. 226, 296, 300, 309
Оглоблин Олександр 98
Огоновський О. 276
Огородничук А. 31
Одарченко 29
Одер Б. 448, 510, 512
Одеръ Б. С. *див.* Одер Б.
Одинецъ Д. *див.* Одинецъ Д. М.
Одинецъ Д. М. 461, 522
Одінцов А. 558
Одоєвський Борис 496
Одуд *див.* Дудко Федір
О-ец *див.* Ольшевець
Озерний І. 258
Оінський Н. 544
Ойстачер С. 284
Око 210, 614
О-ко В. *див.* Осауленко В.
Око І. 90
Око Ів. 209
Окомский Б. Е. 393
Окуневський Т. 313
Окуневський Я. 71
Окунев Я. 190
Ол. Б-ий *див.* Барвінський О.
Ол. Д. *див.* Досвітній О.
Олександра Г. В. 78
Олексів П. 154, 158
Олексієв І. 89
Олексієнко В. 143
Олелько 346
Оленін К. 413
Олесинський 82
Олесницький Я. 629
Олесь К. 78
Олесь О. *див.* Кандиба Олександр
Олесь Олександр *див.* Кандиба Олександр
Олесь-ов 335
Олехнович О. *див.* Олехнович О. Г.
Олехнович О. Г. 57
Олеша Юрій 528
Олєнев С. 547
Олин П. 258
Олізаренко О. 281
Олін Х. 389
Оліярник Е. 252
Оль Райт *див.* Кипичениць М. М.
Оль Райтъ *див.* Кипичениць М. М.
Ольбріх А. 281
Ольгін Г. 452
Ольгінський В. 566
Ольшевець *див.* Ольшевець
Ольшевець 125
Омелько І. 21
Омельянович Василь 326
Омелянович-Павленко М. *див.* Омелянович-Павленко Михайло
Омелянович-Павленко Михайло 11, 100, 235, 283
Омета 11
Онасенко П. 331
Онацький Є. *див.* Онацький Євген
Онацький Євген 313, 606, 618, 630
Оненько Х. 346, 347
Онисимов С. 144
Ониськович І. 67
Онуфрієнко А. 346, 347
ОПЕ 334
Опільський Ю. *див.* Рудницький Ю.
Опман А. 265
Опока М. 284
Опоков Є. 242

- О-р 109
Оранскій К. 517
Оргѣвскій Р. И. 357
Орджонікідзе С. 175
Ординський П. 229, 396, 554, 555
Ордынський П. П. *див.* Ординський П.
Оренчук В. *див.* Оренчук Василь
Оренчук Василь 71, 604
Орешин П. 184
Орешников П. *див.* Орешников Павло
Орешников Павло 288, 413, 564
Орѣшниковъ П. Л. *див.* Орешников Павло
Ори Паша 491
Орленко Іван *див.* Бордейний Іван
Орлик М. 81
Орлов А. 175
Орлов Євг. 430
Орлов М. *див.* Орлов Михайло
Орлов Мих. *див.* Орлов Михайло
Орлов Михайло 131, 137, 143
Орлов С. 421
Орловський 380
Орловський В. 131
Орловський Гарасим 97
Орловський С. *див.* Орловський Сергій
Орловський Сергій 50, 384
Орнатський Г. 381
Орнатський П. 387
Орський Онуфрій 223
Ортоскопченко А. 76
Орун Захар, о. 11
Оса 20, 163
Осадчий І. 276
Осауленко В. 64
Осенко Г. 268
Осипов Євген 510
Осипова М. 546
Осипович А. 44
Осипович Н. М. 528
Осіпов О. 112
Оскілко *див.* Оскілко Володимир
Оскілко, отаман *див.* Оскілко Володимир
Оскілко Володимир 33, 59, 92, 279
Осовський Г. 111
Осоргін М. 570
Ососков И. И. 324
Оссовський Гр. 131
Остап 189
Остапенко Г. 221
Остраніца Н. 228
Островський *див.* Островський
Островський 18, 227
Островський А. 168
Островський В. 312, 343, 344
Островський О. 289
Остроградський М. 392
Острожський К. 418
Осуд 86
Осьмановський Ол. 326
Отава Петро 17
Отрута Яків *див.* Давидов Я.
Отто С. Н. 555
Оуен Роберт 200
Оцуп Олександр Авдійович 534
Очевидець 106
- П**
П. 63, 249
П. Б. 218
П. Г., кооператор 273
П. Г., селянин 272 , 273
П. Д. 109
П. Е. 241
П. К. 16, 85, 87
П. Н. 28
П. Н. *див.* Никольський П.
П. О. 274, 331
П. С. 75
П. С. *див.* Пилипенко Сергій
П. Ф. 438
П.-Т. 188
Павич *див.* Мазюкевич Павло
Павленко 225, 520
Павленко В. *див.* Павленко Володимир
Павленко Вл. *див.* Павленко Володимир
Павленко Володимир 91, 124, 125, 296
Павлик М. 69, 193
Павлів-Білозерський О. 313
Павлов 103
Павлов В. 584
Павлов Д. 505
Павлов Н. 500

- Павлов П. 502, 506, 507, 551
Павлов П. А. 553
Павлова П. О. 507
Павловець 112
Павлович О. 261
Павловський І. Ф. 403
Павловський Лаврентій 310
Павловъ *див.* Павлов
Павловъ П. *див.* Павлов П.
Павлуцький Г. 97
Павлуш 124, 125
Павлюк Антон 188
Павлюк С. 280
Павлюч 269
Падерін А. 540
Пазенко І. 296
Палащук Б. 47, 292
Палащук Федір 77
Палевич М. 217
Паливода І. 225
Палій 274, 275
Паліч А. 218
Палов М. 148
Пальсон Гестур 17
Паля 217
Панас 190
Панасович З. 160
Панафідін Ів. *див.* Панафідін Ів.
Панафідін І. *див.* Панафідін Ів.
Панафідін Ів. 18, 50, 274
Панків М. 323
Панкратов А. С. 585
Пантелейчук Ю. 265
Панфутурист-екструктор *див.* Бажан Микола
Панченко 99, 471
Панченко Л. А. 107
Панченко Олесь 16
Панькевич І. 260
Паньків М. 77, 131, 142, 143, 332
Панько 94
Папа Римський [Бенедикт XV] 51
Паперін Г. 136
Парафіянин 233
Парахвіянин 198
Паращук М., скульптор 151
Партізан 306
Пасіка М. 313
Паславський Євг. 50
Пастернак Б. 541
Пастернак Юрко 88
Патрікеєв Н. 103
Пачовський В. *див.* Пачовський Василь
Пачовський Василь 75, 158, 194, 240, 281, 282, 283, 284, 313, 318, 320
Пашковский І. 101
Певний 300
Педагог 209
Педанич Гриць 64
Педерсен Х. 265
Пейсахович А. 103
Пекарський Г. 44
Пекарь Л. П. 591
Пекелись Александръ 415
Пеленський З. *див.* Пеленський Зенон
Пеленський Зенон 310, 311, 313
Пеленський Зиновій 313
Пеленський Й. 47, 185, 305, 313
Пелісьє Жан 577, 599
Первомайський Л. 323
Первушин 562
Перевезенцев А. 487
Перевузникъ Г. Г. 259
Перекотиполо О. 113
Перепелиця С. *див.* Перепелиця С. В.
Перепелиця С. В. 465, 608
Перепечко І. *див.* Перепечко Іван
Перепечко Іван 388, 389
Перепічко Іван 540
Пересветов М. 572
Перетц Володимир 98
Переяславець 246
Перро Ш. 265
Персидський Д. 61
Перфецький Роман 318
Перцов В. 183, 184, 542
Пескарцолі А. *див.* Пескарцолі Антоніо
Пескарцолі Антоніо 619, 621, 631
Песталоцці Г. 266
Песчанський В. 375
Петербуржець 533
Петин В. 583
Петлюра *див.* Петлюра Симон
Петлюра С. *див.* Петлюра Симон

- Петлюра Симон 14, 19, 25, 32, 33, 34, 36, 39, 62, 63, 65, 66, 67, 70, 92, 96, 103, 111, 120, 121, 122, 126, 142, 151, 152, 156, 160, 166, 168, 176, 189, 192, 195, 198, 202, 210, 213, 217, 220, 229, 233, 234, 235, 243, 251, 267, 275, 283, 285, 296, 297, 299, 300, 301, 304, 306, 308, 312, 314, 331, 339, 353, 369, 390, 395, 402, 423, 425, 426, 434, 435, 440, 446, 461, 468, 475, 477, 478, 479, 480, 488, 501, 504, 505, 511, 522, 531, 546, 559, 562, 568, 577, 578, 580, 581, 586, 599, 600, 601, 602, 606, 607, 610, 611, 614, 618, 620, 621, 623, 627, 628, 629, 630, 632, 635
- Петников Г. *див.* Петников Григорій
- Петников Гр. *див.* Петников Григорій
- Петников Григорій 183, 184, 287, 388, 537, 541, 542
- Петренко І. *див.* Петренко І.
- Петренко І. 486, 487
- Петренко М. 277
- Петренко Степань 402
- Петренко Федот 440
- Петрик К. 296
- Петринський М. М. 507
- Петринський Н. 200
- Петрицький Анатоль 189
- Петрицький М. *див.* Петрицький Михайло
- Петрицький Михайло 199, 286
- Петрів М. 266
- Петро 112
- Петров 128, 150, 227, 538
- Петров, рабочий 493
- Петров Е. 385
- Петров Л. 435
- Петров Микола 98
- Петров Н. 500
- Петров О. 261
- Петрович А. 179
- Петрович М. 464
- Петрович Ф. 215
- Петрович Як. 185
- Петровский Д. *див.* Петровський Д.
- Петровський 14, 483, 591
- Петровський Г. *див.* Петровський Григорій
- Петровський Григорій 16, 139, 143, 167, 218, 268, 430, 488
- Петровський Д. 173, 203, 223
- Петровъ А. 418
- Петропавловскій П. Н. *див.* Петропавловський П.
- Петропавловський П. 228
- Петрук М. 90
- Петрушевич Є. *див.* Петрушевич Євген
- Петрушевич Євген 23, 60, 75, 87, 235, 286, 300, 311, 316, 317, 318, 618, 630, 635
- Песоцький В. Г. 534
- Петухова Т. 540
- Пешехонов О. 404, 506, 507
- Пешеходов Г. 44
- Пѣшехоновъ А. В. *див.* Пешехонов О.
- П-ий Ж. 479
- Пиленко С. 569
- Пилецький Я. 497, 498
- Пилип 471
- Пилипенко М. 181
- Пилипенко С. *див.* Пилипенко Сергій
- Пилипенко Сергій 12, 15, 17, 18, 131, 166, 167, 168, 272
- Пилиповъ Анастасія 239
- Пилиповъ Н. И. 561
- Пилькевич О. 304
- Пильчевский А. 400
- Пирогов І. 143
- Пирцьо 277
- Писочанський 82
- Письменний М. 335
- Підвойський 50
- Підгаєцька Теодозія 263
- Підгірний Олесь 17
- Підгірський Д. 76
- Підгірський Олег *див.* Шкрумеляк Юра
- Підгірянкa Марійка 71, 90, 240, 265, 266
- Підпалій В. 328
- Пій XI, Папа *див.* Пій XI, Папа Римський
- Пій XI, Папа Римський 157, 222
- Пік 152
- Пілецький Я. 474, 475, 509, 548
- Пілсудський Ю. *див.* Пілсудський Юзеф
- Пілсудський Юзеф 160, 217, 300, 339
- Пільський Петро 572
- Пільчевський А. 41
- Пімен, єпископ 233

- Пінаєва Е. 587
Пінчук А. 276
Піочіні 153
Піре Г. 265
Піснячевський В. *див.* Піснячевський Віктор
Піснячевський Віктор 70, 71
Пісоцький Анатолій Андрійович 329, 330, 331
Піщоряк Андрій 255
Пічета В. *див.* Пічета Василь
Пічета Василь 541, 542, 570, 571
Пішон 114
П-й А. І. 153
П-ко І. *див.* Петренко І.
П-ко С. 112
Плевако М. 199
Плетневъ, проф. *див.* Плетневъ В., проф.
Плетневъ В., проф. 402, 418
Плеханов Г. 497
Плещєєв А. 265
Плугів Валентин 116
Плужак Д. 323
П-няк 508
П-О. 334
По Едгар 158
Побережський І. 540
Побратимець В. 65
П-ов А. 540
Повані Антон 415
Повицький Лев 413, 497, 548
Повстанець 544
Повстанець Калашников 346
Погодинъ А. *див.* Погодін О.
Погодін О. 593
Погребний С. 410
Подбереський Єв. 289
Подвинский А. 589
Подвойский І. *див.* Подвойський І.
Подвойський 120, 145, 467
Подвойський І. 478, 479, 488
Подвойський М. *див.* Подвойський Микола
Подвойський Микола 81, 106, 127, 143, 149,
219, 359, 426, 477, 481, 485, 488
Подвойський Н. *див.* Подвойський Микола
Подгаєвський Сергій 329
Подорожній П. 133
Подорожний 239
Подревський Віктор 125
Подтягинъ М. Е. *див.* Подтягін М.
Подтягін М. 504, 505
Подхалюзин Кл. 252
Под'ячев С. 17
Пожарський, генерал 376
Пожарський П. *див.* Пожарський П. Н.
Пожарський П. Н. 57, 475
Поздняків О. І. 234
Позина Л. *див.* Позіна Л.
Позіна Л. 195, 196, 293
Позняків Є. 47
Позняков 309
Покровський В. 522
Полевой П. 104
Полісадів Володимир 302
Політик 71, 72
Поліщук В. 57, 199
Поліщук Валер'ян 16, 17, 18, 131, 247, 248, 323
Поліщук К. *див.* Поліщук Клим
Поліщук Клим 14, 17, 71, 87, 131, 158, 168,
188, 190, 275, 292, 312, 344
Полк. Омо 296
Полоз М. 509
Полозов *див.* Полозов Павло
Полозов Павло 574, 587
Полонский В. *див.* Полонський В.
Полонский М. 482
Полонська Л. 452, 539, 540
Полонський В. 387, 509, 540, 539
Полонський С. 535
Полонський Х. 60
Полонянка Д. 274
Полотай А. 31
Полтарев П. 245
Полуботко Василь 77, 78
Поляков В. А. 559
Поляков Г. *див.* Поляков Г. П.
Поляков Г. П. 177, 178
Поляков І. 474, 475
Поляков М. 143
Полянській А. Г. 239
Полянський В. 64
Поляцкій А. К. 228
Поморський А. *див.* Поморський О.
Поморський О. 481, 532

- Поморцев В. 563
Попівський В. 44
Попов Є. 526
Попов М. 497
Попов П. *див.* Попов П. М.
Попов П. М. 560, 561
Попов Павло 98
Попова Г. 324
Попович Матвій 320, 321
Поповкін Л. 360
Поповскій А. І. 401
Поповъ Н. Е. 592
Попок А. 347
Поразінська Я. 265
Порайко В. 77, 129, 141, 143, 166, 168
Порський Іл. 277
Португалов В. *див.* Португалов В. В.
Португалов В. В. 461, 475
Португалок М. 506
Порш М. 92
Поселянина А. 536
Поскаль Н. 525
Пославський Євген 269
Потийський 480
Потішко В. 314
Потокер М. 564
Потоловъ Иванъ 415
Потоцький Л. 137
Потоцький О. 243
Потьє Ежен 168
Почтовик 45
П-р І. 37, 114
Правда Гнат 164
Правденко Грицько 47
Правник 84, 85
Православный Пастиръ 402
Прасолов А. 386, 507, 508, 562
Прахов М. 407
Преображенський Є. 64, 91, 431, 470
Привалов Н. 535
Прижмуренко Л. *див.* Бачинський Л.
Прийда Ант. 209
Прилипін Д. *див.* Прилипін Д. Л.
Прилипін Д. Л. 133, 134
Прилучанин В. 577
Прихильник Ріпи 255
Приходченко Є. 62
Приходько 108, 109
Приходько М. 246
Причепа 200, 201
Причепа Іван 88
Прівалов К. 110
Прозелит 165
Проколовичъ В. 566
Прокопенко А. 582
Прокопенко К. *див.* Власівський Кость
Прокопович В. 243
Прокоповичъ К. Н. 582
Прокофьев 115
Пролетарий Д. Р. 445
Пролетарій 110
Пронузо Микола 554
Просвітянин 85
Проскурівна Марія *див.* Семенко Марія
Проскурін Никофор 440
Простой Н. *див.* Простой Ніколай
Простой Ніколай 141, 142, 143
Проценко Т. 314
Проців Михайло 231
Проць Іван 315
Прусевич Ол. 305
Пряйда А. 238
П-ський Г. 227
Пташников В. 83
Пугачев Емельян 380
Пулюй І. 199
Пунянська Б. Я. 252
Пургайло І. 337, 410
Пустинін (Розенблат) Михайло 466
Путятів І. 232
Пучковскій Б. А. 402
Пушкар Т. 62
Пушкаръ Т. *див.* Пушкар Т.
Пушкін О. 260, 265
Пчелінчев В. 45
Пшеничний П. 170
Пятаков Г. *див.* П'ятаков Г.
П'ятаков Г. 141, 147, 148
- Р**
Р. 486
Р. В. 231

- Р. Н. 472
Р. Н. *див.* Навроцький Р.
Р. Р. 551
Р. Т. 253
Р. Ч. 285
Рабинович 253
Рабинович І. 570
Рабинович Е. Ф. 412
Рабій В. Р. 223
Рабінсон С. 639
Работникъ 514
Рабочий табачной индустрии Гриша 524
Рабочій Петров 110
Равдель А. 113
Равич М. *див.* Равич-Черкаський М.
Равич-Черкаський М. *див.* Равич-Черкаський М.
Равич-Черкаський М. 134, 452, 470, 597
Равіч І. 470
Равіч-Черкаський І. *див.* Равіч І.
Радбиль Е. В. *див.* Радбиль Є.
Радбиль Є. 229, 396, 554, 555
Радек К. *див.* Радек Карл
Радек Карл 91, 199, 217, 613
Раден А. 409
Радзикевиц Володимир 265
Радзієвський А. 401
Радик Евзебій 315
Радинський М. 486
Радиш В. 18, 142, 143
Радіонов Івана 219
Радьш В. *див.* Радиш В.
Разін С. 538
Разумов О. 481
Разумовскій А. Д. 586
Раймонд М. 564
Райський Л. *див.* Райський Леонід
Райський Леонід 128, 269
Райхельсон Ф. Х. 105
Райхер М. 474
Райхштейн Д. І. 18, 51, 451, 452, 558
Райцис Л. І. 233
Райченко А. 134
Рак 152
Ракітін А. 148
Раков Мих. *див.* Раков Михайло
Раков Михайло 408, 532
Ракович Н. 386
Раковский Х. *див.* Раковский Христофор
Раковский Х. *див.* Раковский Христофор
Раковский Х. Г. *див.* Раковский Христофор
Раковский Христофор 15, 18, 37, 39, 46, 50, 61, 114, 118, 127, 139, 167, 217, 227, 268, 327, 332, 334, 421, 423, 427, 428, 430, 437, 454, 460, 481, 488, 510, 565, 613, 614
Рамзаєв П. 526
Рандовский В. 583
Рапопорт С. *див.* Рапопорт С. М.
Рапопорт С. М. 229, 396, 554, 555
Ра-ро 107
Расенко 86
Растрипенко 111
Ратнер С. 475
Рауде Є. 90
Рафаїл М. 51
Рафес М. 83
Рашба С. 537
Рашин Г. 370
Ревський Б. 434
Ревуцький А. 215
Рев'юк Еміль *див.* Рев'юк Омелян
Рев'юк О. *див.* Рев'юк Омелян
Рев'юк Омелян 301, 302
Редькін В. П. 526, 527
Редько Ю. 313
Режко Михайл *див.* Режко Михайло
Режко Михайло 133, 134
Резников М. *див.* Резников М. Г.
Резников М. Г. 466, 468
Рейн 524
Реклю Елізе 84
Ремарк Е.-М. 323
Ре-Мі 561
Ремізов О. 496, 570
Рендо П. 89
Ренников А. 417, 418
Ренниковъ А. *див.* Ренников А.
Ренодель П'єр 616
Ренський М. 246
Репях Гриць 274
Ретівов М. 553
Рефіс 573

- Рехтер 198
Речмед 210
Резцов М. 149
Рєпрев А. В. 553
Ржевуский М. И. 372
Рибаков І. 254
Ривкін М. І. *див.* Ривкін Микола
Ривкін Микола 279, 574, 575
Ривкін Н. І. *див.* Ривкін Микола
Ридаєв І. 567
Рижков В. *див.* Рижков Віталій
Рижков Віталій 183, 184, 541, 542
Риклін Григорій Юхимович 472
Рильський 117
Римський М. 491
Риндич А. 244
Рислін А. 385
Ришков А. А. 67
Рід Джон 17
Рідель 621
Ріднесенький Василько 276
Ріжок 189, 190
Різниченко В. *див.* Різниченко Василь
Різниченко Василь 60, 241
Ріпецький Мирослав 164, 223
Ріпецький Ст. 85
Ріхтер Е. 218
Річицький А. *див.* Пісоцький Анатолій Андрі-
йович
Річицький Анд. *див.* Пісоцький Анатолій
Андрійович
Річицький Андрій *див.* Пісоцький Анатолій
Андрійович
Рклицкій М. В. *див.* Рклицький М.
Рклицький М. 254, 363
Робертс Чарльз 17
Робітник 58, 133
Робочий 147
Роваза 543, 544
Рогатинскій Г. Н. *див.* Рогатинський Г.
Рогатинський Г. 367, 475
Рогінін В. О. 534
Рогова О. 265
Родионов Иван 268
Родіонов А. *див.* Родіонов А. О.
Родіонов А. О. 346, 347
Родников В. 153, 230
Родников З. 195, 196
Родов С. 546
Родовичъ М. Ю. 387
Рожицин В. *див.* Рожицин Валентин
Рожицин Валентин 293, 407, 496, 498
Розанов П. 467
Роздольський Іван 88
Розен А. 175
Розенблатъ Р. Л. 67
Розентул 273
Розенфельд К. 355
Розін Є. 147
Розовська А. 397
Ройхман *див.* Ройхман И.
Ройхман И. 391, 393, 412, 482, 524, 525, 581,
588
Роксанов Г. 528
Роллан Р. 570
Романов М. П. 375
Романович-Ткаченко Н. 243, 298
Романський С. 58
Романчук Ю. 312, 313
Ромашко І. 121, 147
Роменец 402
Ромов Сергій 524
Ромскій Н. 515
Ромул *див.* Єфремов Сергій
Росенко 55
Россов Олександр 533, 534
Россовъ А. *див.* Россов Олександр
Ростова І. 547
Ростріпенко 113
Ротенберг Г. 68
Ротмистров І. 253
Ротський А. 49
Ротто О. 24
Роцин 543
Роцин М. 362
Роцицький Ю. Г. 513
Р-скій Н. 438
Рубакін М. 266
Рубан 32
Рубенчик П. С. 524
Рубін І. 538
Рубінштейн М. 539

- Рубльов А. 149
 Рудавський Олександр 325
 Рудаков Г. 143
 Руданський С. *див.* Руданський Степан
 Руданський Степан 164, 190, 192, 199, 271, 326
 Рудачек І. 155
 Руденко Опанас 182
 Руденський Л. В. 513
 Рудзій Яков 182
 Рудий Шершень 253
 Рудий-Панько Володимир 326
 Рудик Д. 89
 Рудик Степан 284
 Рудин В. 67, 473, 475
 Рудинська Є. 254
 Рудинський М. *див.* Рудинський Михайло
 Рудинський Михайло 99, 253, 254
 Рудич Юрій 326
 Рудневъ В. *див.* Руднев В.
 Руднев В. 548
 Рудникъ І. 567
 Рудницька М. *див.* Рудницька Мілена
 Рудницька Мілена 202, 318
 Рудницький Степан 71
 Рудницький Ю. 158
 Руднів Сашко 81
 РУЖ 445
 Ружицький В. 573
 Рузин М. 288
 Рукавішников І. 538
 Рулевой 486
 Рулін Петро 98
 Румський І. 49
 Русанов 516
 Русанов Артем 436
 Русин Р. 261
 Русова С. 162, 163, 245, 246, 266, 296
 Руссат Є. 514
 Рут. *див.* Рутченко
 Рутковский А. А. 386
 Рутченко 410
 Р-цов М. 150
 Р-ч М. *див.* Равич-Черкаський М.
 Рюмін В. 503
 Рямов Л. 44
 Ряппо Я. 44, 218
- С**
 С. 21, 261
 С. Б. 53, 182, 532, 538
 С. В. 337
 С. В. *див.* Волковиський С.
 С. Д. 128
 С. Е. 142
 С. Е. *див.* Ентін С.
 С. Ер. *див.* Ерман С.
 С. З. 129
 С. І. 436
 С. К. 517
 С. Л. 173
 С. М. 63, 544
 С. Н. 231, 486
 С. О. 552
 С. П. 112
 С. П. *див.* Пилипенко Сергій
 С. Р. 457
 С. Т. 112, 355
 С. Ц. 483, 597
 С. Ш. 334
 С. Щ. *див.* Щупак С.
 С. Яр. 22
 Сабов Євменій 259
 Савей Василій 380
 Савелов Л. М. 260
 Савельєв М. *див.* Савельєв М.
 Савельєв І. 529
 Савельєв М. 166, 386, 508, 509
 Савенко А. *див.* Савенко Анатолій
 Савенко Ан. *див.* Савенко Анатолій
 Савенко Анатолій 243, 462, 463
 Савицька М. *див.* Савицька Марія
 Савицька Марія 254
 Савицький 395
 Савицький Н. 593
 Савич А. 125
 Савін А. 39, 151, 436
 Савіцький К. 327
 Савойка Т. 313
 Савченко П. 246
 Савченко Ф. *див.* Савченко Ф. Я.
 Савченко Ф. Я. 303, 597, 607, 613
 Савченко Юрій 67
 Савченко Я. *див.* Савченко Яків

- Савченко Яків 14, 16, 17, 18, 67, 115, 116, 131, 191, 300
Садовський В. 243, 275, 475
Садовський М. 300
Садуль Жак 621
Саєнко, комісар 498
Саєнко М. Т. 159
Саєнко С. 503
Сазонів В. 245
Сазонов А. 174
Сазонов В. *див.* Сазонів В.
Сай 228, 555
Сакала-Поповський 15
Саківський І. 155
Сакко Нікола 322
Салат Ярослав 469
Саликовський А. *див.* Саліковський О.
Саліковський О. 16, 209, 241, 243, 247, 248, 312, 566
Саліковський Ол. *див.* Саліковський О.
Салтиков-Щедрін М. 71, 174
Салтикова 563
Сальоме В. Г. 200
Сальський В. 95
Самарін 574
Самарін М. 582
(Самарський) Давид 500
Самарський К. 135
Самійленко В. *див.* Самійленко Володимир
Самійленко Володимир 94, 207, 271, 297, 300, 309
Самовидець *див.* Черкасенко Спиридон
Самойлова К. 470, 539
Самотний Микола 78
Самотній Гриць *див.* Коваленко Григорій
Самотній С. 121
Самуеллі Т. 488
Самусь М. 323
Сан *див.* Девдаріані С.
Сандро А. 498
Санников О. 593
Санчов В. 591
Санъ *див.* Девдаріані С.
Сапіга І. 33, 75
Сараєв А. 574
Сафаров Г. 434
Сафонів Т. 293
Сафранович 140
Саф'янова Анжеліка *див.* Нікулін Веніамін
Сахаров С. 363
Сварожич Д. 547
Свердлов 165
Светличний М. 109
Светлов 408, 524
Свенціцький І. 206
Светлий Максим 584
Светловський П. 487
Свирський Н. 29
Свіденко В. 199
Свій 25, 106, 212, 294, 348
Свіренко Г. 44
Свободін 147
Свободний А. 45, 46
Священник 233
Северіян О. 271, 274, 275
Северський М. 497
Севрук 520
Севрук М. 74
Сегнітський Н. 596
Сеймович І. 124, 125
Секунда Тадей 131
Сел. 294
Селвер П. 629
Селецький Ф. 304
Селитренниковъ А. *див.* Ренников А.
Селицький Е. 142
Селіхов П. 403
Селюк Є. 147
Селявін В. 572
Селянин 148, 181, 203, 268, 359
Селянський Хома 32, 67
Семанюк Іван *див.* Черемшина Марко
Семашко Н. 102
Семенич 28, 29
Семенко В. 277
Семенко М. *див.* Семенко Михайло
Семенко Марія 189
Семенко Михайло 14, 16, 18, 78, 187, 188, 199, 246, 292, 323
Семенко Михайль *див.* Семенко Михайло
Семенников В. П. 406
Семенов 117

Іменний покажчик

- Семенов Валя, робітник 543, 544
Семенов К. 523, 524
Семенов С. 535
Семенович Н. 153
Семеновська Є. 550
Семенчук Г. 313
Семенюк Б. 104
Семеська Олексій 110
Семиренко А. 97
Семінько А. 246
Семківський С. 475
Семковський С. 323
Сем-ський С. 510, 563
Семченко А. 387
Семчук С. 158
Сенека 526
Сенечко Осип 310
Сень С... *див.* Лепкий Богдан
Сербиненко А. 86
Сербиченко Олександр 385
Сербіненко М. 540
Сербінов І. 444
Сергєєв 536
Сергєєв А. 407
Сергєєв Апполон 473
Сергєєв Г. А. 362
Сергєєв Олександр 582
Сергєєв Р. 195
Сергєєв С. 244
Сергєєва Ольга 68
Сергієнко 147
Сергієнко Г. 108, 109
Сергій П. *див.* Пилипенко Сергій
Сердюк В. 134
Сердюк Євген 326
Серебрянский *див.* Серебрянський З.
Серебрянский З. *див.* Серебрянський З.
Серебрянський З. 169, 170, 175, 477
Середа Михайло 265
Сетницький Н. А. 443
Сех Льоня 485
Сеценов 523, 524
Сєверний А. 68
Сєдов Н. 557
Серегін В. 485
Сибіряков В. 138, 228
Сибіряков Вл. *див.* Сибіряков В.
Сивак А. 261
Сивенький В. *див.* Самійленко Володимир
Сиволап 126
Сигал А. 482, 506
Сигал Б. 466
Сигаль А. *див.* Сигал А.
Сигма 179
Сидельников 268
Сидорак Ю. 201, 204
Сидоренко Г. 598, 628
Сидоренко Н. 185
Сидоренко П. *див.* Слинько
Сидоров 524
Сидоров І. 572
Сидорук Дмитро 78
Сидоряк Семен 319
Сизоненко А. 110
Симуликъ Дмитрій 259
Симъ 611
Синеблужник 179
Синежупанець Микола 341
Синякова Марія 541, 542
Сирота О. 546
Сиротенко А. 67
Сиротенко Володимир 152
Сиротенко Г. *див.* Сиротенко Григорій
Сиротенко Григорій 47, 306
Сиротенко П. 330
Сис В. 292
Сисак Д. Н. 239, 240
Ситаренко Андрій 67
Си-я С. 357
Сігал М. 112, 147
Сігал О. М. 507
Сілецький Степан 201
Сільський 274
Сільський учитель 419
Сіменович В. 313
Сімович В. 151
Сімчін 412
Сіндікаліст 346
Сіренький С. 71
Сірій 55
Сірій С. 323
Сірко 147

- Сірома М. 78
Сірополко С. *див.* Сірополко Степан
Сірополко Степан 208, 250, 325
Сіцінський Володимир 98
Січинський Д. 199
Січинський Мирослав 301, 302
Січовик К. 135
Сіяк М. 277
Сіяльський Петро 537
Скальдов Ю. 591
Скальський І. 508, 509
Скар О. 104
Скарбек Болеслав 612, 613, 626
Скарга Василько 295
Скаржинська Я. 293
Скасків Г. 90
Скварчевський 90
Сквера М. П. 371
Скиба Т. 58
Скибин 366
Скибінський Р. 68
Скива 491
С-кий *див.* Скальський І.
С-кий А. *див.* Скальський І.
С-кий В. 149
С-кий Г. *див.* Смолянський Г.
С-кий С. *див.* Сем-ський С.
Скіргелло Сигізмунд 183
Скляр 212
Скляревський *див.* Скляревський
Скляревський 125, 408, 471, 529, 573
Скляренко Семен 17
С-ко 370
С-ко М. 53
Скоблін М. 522
Сковорода Г. 133, 276
Скоропадський П. 14, 25, 66, 91, 163, 257, 297, 300, 311, 312, 490, 505, 522, 529, 548, 582, 599, 602, 621, 629
Скоропис-Йолтуховський О. 58
Скороход А. 438
Скрипник М. 15, 18, 86, 428, 430, 556, 557
Скрябін 288
Слабченко М. 53, 214
Славинський М. 151
Славін 49, 167
Славін Н. 103, 104
Славінський М. 149
Слащев А. 515
Слимакович О. 283
Слинько 274, 275
Слинько М. 241
Слісаренко О. *див.* Слісаренко Олекса
Слісаренко Олекса 14, 16, 17, 18, 22, 78, 188, 190
Слобожанин 298
Слон 520
Слуцкий И. Я. *див.* Слуцкий І.
Слуцкий А. 337
Слуцкий І. 229, 396, 554
Слюнін Павло 133, 252, 258
Слюсар М. 116
Слюсар Тан 17
Слюсаренко Ф. 71
Смаль-Стоцький С. *див.* Смаль-Стоцький Степан
Смаль-Стоцький Степан 98, 634, 636
Смерчинський Сергій 98
Смелов І. 537, 538
Смирнов О. *див.* Смирнов О. О.
Смирнов О. О. 289, 570, 571, 573
Смирнов П. 522
Смілянський Л. 323
Смолений М. 153
Смоленський 370
Смолієвський Т. 159, 160
Смолянський Г. *див.* Смолянський Г.
Смолянський Г. 49, 51, 132, 134, 165
Смолянський Л. 27
Смукот П. *див.* Стебницький Петро
Снарский В. І. 492
Снігурський І. 312
Сновида *див.* Лепкий Богдан
Сновида Гринь *див.* Лепкий Богдан
Сновида Сень *див.* Лепкий Богдан
Собін Д. 622
Собінов Л. 514
Соболев В. 512
Соболев М. *див.* Соболев М. Н.
Соболев М. Н. 44, 413, 513
Соболь Андрій 526, 561
Собольщиков-Самарін 394
Собчинський П. *див.* Собчинський Петро

- Собчинський Петро 241, 243, 248
Совенко-Ометинський Семен 47
Сокира 239
Сокира І. *див.* Сокира Іван
Сокира Іван 164, 323
Сокіл А. 24
Сокіл І. 337
Сокович Е. *див.* Сокович Є.
Сокович Є. 71, 200
Соколов 430
Соколов А. 360, 362, 404, 500
Соколов М. 83, 441
Соколов Н. А. 67
Соколов Олександр 544
Соколов-Микитов І. 595
Соколовський І. Л. 393
Соколовський *див.* Соколовський Дмитро
Соколовський Дмитро 353, 477, 478
Соколовський Олександр 572
Соколовъ П. 463
Сокольський А. 229, 396, 555
Сокольський Л. 229
Сокулинъ Борисъ 415
Соле К. 165
Солігор 68
Солнцев М. 279
Солнцева Н. 496
Соловей 92
Соловейчук М. 326
Солов'їв 334, 335
Соловійов М. 390
Соловійов Олександр 478
Соловьев В. 227
Сологуб Ф. 496, 570
Солодуха *див.* Кремар Р.
Солянич Д. 312
Соминскій Э. І. *див.* Сомінський Е.
Сомінський Е. 527, 528
Сонин Б. *див.* Сонін Б.
Сонін Б. 122, 123, 591
Сонцвіт Василь *див.* Поліщук Валеріян
Сопко О. 67
Сорокін 505
Сосновский В. 277
Сосновський Л. 468
Сосюра В. 271, 323
Сотниченко В. 64
Софієв П. 184
Софронів-Левицький Василь 265
Соха 331
Сочивко Сергій 582
Спаський С. 184
Спектатор 508, 588
Співчуваючі 120
Спірін Л. 68
Средин Н. *див.* Недзельський Є.
Сріблянський М. 632
Стабровський В. 487
Ставничий Іван 240
Стайковъ С. М. 576, 578
Сталін Й. 168, 322
Стальченко А. 114
Станіславський С. М. 513
Станкевич А. *див.* Станкевич Олександр
Станкевич Олександр 526, 527, 582, 583
Старенький К. 149
Старий 345
Старий Бурлака 147
Старый Волк 575
Старий дід 294
Старий Журналіст *див.* Старий журналіст
Старий журналіст 71, 94, 414
Старий стратег 346, 543
Старицька-Черняхівська Л. 300
Старицький М. 289
Старосельський В. 206
Старосольська Дарія 201
Старосольський Михайло 163
Старух Тимотей 11
Стасюк М. 131
Стах П. *див.* Черкасенко Спиридон
Стаховський Микола 627
Стахорська М. 416
Стахурський Є. 32, 67
Шашинський Хведір 67
Стебельський Стефан 75
Стеблинський 499
Стебницький *див.* Стебницький Петро
Стебницький П. *див.* Стебницький Петро
Стебницький Петро 98, 242, 243, 247, 248,
297, 577, 580
Стегній І. 438

- Стеклов Ю. 145
Стеллецький Г. 185
Стелля 344
Степаненко А. 271
Степаненко О. 70
Степаненко Н. 337, 545
Степанов В. О. 594
Степанов М. 487
Степанов-Богданов М. 105
Степанов-Юрковський 379
Степко Й. 281
Степовий В. *див.* Біднов В.
Степовий Я. 191, 300
Степовик Андроник 98
Степура Ів. 304
Стефаник В. 240, 292, 312, 317, 323, 579
Стефанський І. 128
Стеценко К. 151, 191, 300
Стеценко С. 292
Стешенко І. *див.* Стешенко Іван
Стешенко Іван 254, 304
Стешко Федір 348
Стжиговський 305
Стодоля Назар 291
Стодоля П. *див.* Слюнін Павло
Стонов Д. *див.* Стонов Дмитро
Стонов Дм. *див.* Стонов Дмитро
Стонов Дмитро 63, 142, 143, 268, 436
Стороженко О. 276
Стоянов Б. 554
Стр. 304
Стравдий О. 112
Страдін Яків 143
Страх І. *див.* Цинковський Іван
Страшмиров Д. Т. 578, 579
Стрельбицький С. 467, 540
Стреляков Л. 380
Стрелянов Л. 127, 134, 269
Стрижавський Юр. 200
Стрижевський А. 84
Стрипський Гіядор 263, 264
Стрільцов М. 230
Стріндберг А. 194
Струве Петро 552
Струмок К. 268
Струтинська М. 313
Струтинський М. *див.* Струтинський Михайло
Струтинський Михайло 68, 80, 313
Студинський К. 312
Стулов І. 589
Стуре К. 176, 574
Суворин Б. А. 389
Суворін М. 418
Сукованченко Степан 341
Суковін 605
Сулима 94, 95
Сулима Гордій 18, 131
Сулковський 32
Сум Івась 24
Сумневич Ф. 66, 67
Сумський С. 475
Сумцов М. *див.* Сумцов Микола
Сумцов Микола 251, 254, 526, 571
Суниця 239
Суражський А. 512
Суранов А. 143
Сурис С. 67
Сурмач 333, 335
Суровий 181
Сухановъ А. М. 448
Сухарчук, бр. 59
Сухій І. А. 357, 591
Суховольський 499, 500, 543, 544
Сухомлин Нік 17
Сушицький Теоктист 98
Сушицький Ф. 215, 253, 254, 484
Сціборський М. 313
С-чук П. 343
Сырник Леонид 410
Сысакъ Д. Н. *див.* Сисак Д. Н.
- Т**
Т. 109, 327, 356
Т. Г. 50, 502
Т. Д. 409
Т. С. 159
Т. С. *див.* Той Самий 153
Т. Т. 58, 257, 295
Т. Ч. *див.* Черненко Т.
Т. Ш. 521
Т-а 334
Тагор Р. *див.* Тагор Рабіндранат

- Тагор Рабіндранат 71, 246, 265
Таиров В. Е. 444
Такі-да 254
Талін 105
Танін В. 451
Танін Михайло 19
Танський Ю. 418
Таран П. О. 67
Тарановський 543
Таранський 45
Таранько М. *див.* Таранько Михайло
Таранько Михайло 264, 265, 313
Тарас, селянин 204
Тарас Н. 409, 410
Тарасевич Н. 416
Тарасов-Родіонов А. 50
Тарахонич Ф. 261
Тарковський Л. 531
Тарнавський М. *див.* Тарнавський Мирон
Тарнавський Мирон 23, 236, 283, 286, 323
Тарновська М. 258, 323
Тарновський М. 258
Тарноградський В. *див.* Тарноградський Валеріан
Тарноградський Валеріан 188, 276
Тарський Л. *див.* Тарський Л.
Тарський В. 444
Тарський Л. 37, 81, 114, 114, 144, 145, 218, 439
Тарханов М. 573
Тарханов С. 535
Тасин Г. *див.* Тасін Г.
Тасин Гр. *див.* Тасін Г.
Тасін Г. 170, 175, 486
Тасін Н. 362
Тасселькраутъ 387
Татаринов Гр. 18, 274, 275
Таубер Л. Я. 553
Твен Марк 519
Тверденко Ів. 187
Твердовський О. 312
Твердохлебов В. М. 506, 507
Твердохлѣбовъ В. *див.* Твердохлебов В. М.
Театрал 514
Тегер В. 532
Телешевскій Г. 523
Телешівський О. 314
Тель 51
Темний Тодір 295, 345
Теодорович Ю. 231
Тепер (Гордєєв) І. 542
Теплицький М. 189
Теплов Леонид 391
Тер-Григорян С. С. 378
Терентьєв С. 479
Терехов А. 548
Терешкевич Ольга 520
Терешко Д. 17
Терещенко М. 14, 17, 188, 323
Терлецький О. 69
Терлецький Степан 201
Терня 348
Терпеловський А. 510
Терпкий 67
Теслович Стефан 264
Тесьє Ф. 605
Тетерін А. 221
Теффи Н. *див.* Бучинська
Теффі Н. *див.* Бучинська
Теффі Н. О. *див.* Бучинська
Тиверець І. 77
Т-ий В. 237
Тиміш-Мищенко П. 298
Тимофеевъ Е. 462
Тимофєєв М. 108
Тимошенко В. 611
Тимошик М. 618
Тимченко Є. 97, 608
Тирса О. 327
Тирса П. 608, 615
Тиртай 419
Тит 104
Титаренко, Козак 160
Титло О. 298
Тихий Конрад 414
Тихомиров І. 475
Тичина Є. 304
Тичина П. *див.* Тичина Павло
Тичина Павло 22, 71, 188, 190, 191, 243, 298, 323, 335
Тишинська Є. 313
Тишкевич М. 239, 303, 560, 599, 605, 610, 618
Тищенко А. 25

- Тищенко П. 253
Тіктін Г. І. 561
Тіме Олексій 487
Тітов С. 381
Тітовський С. 612, 613
Т-й А. 506
Т-к *див.* Т-к О.
Т-к О. 246
Ткач М. 140, 143, 169, 170
Ткач С. 205, 228, 229
Ткаченко Іван 181
Ткаченко М. *див.* Ткаченко М. С.
Ткаченко М. А. 509
Ткаченко М. С. 330, 332
Ткаченко Микола 98
Ткачова О. 413
Ткачук В. 19, 268
Ткачук К. 112
Ткачук П. 112
Т-ко *див.* Барбаченко К.
Т-ко С. *див.* Черкасенко Спиридон
Тнанський 52
Т-о Ник 133
Товмач С. 14, 18, 143
Той Самий 152, 209
Той Самий *див.* Черкасенко Спиридон
Токаржевський А. Н. 432
Толін Б. 141, 143
Толоз Віра 225
Толстой Л. *див.* Толстой Лев
Толстой Лев 158, 261, 265, 401, 526
Толстой Олексій 393
Толстой П. *див.* Толстой П. М.
Толстой П. М. 404, 506, 507
Тома Л. 312
Томілін Г. 523
Томілін С. 136
Томін О. 481
Томпсон 373
Томський М. 540
Тонин А. 480
Тонкий Л. *див.* Тонкий Лев
Тонкий Лев 64, 142, 143
Топіль Галинич *див.* Курпіта Т.
Топольський А. 27, 28, 29, 294, 359, 362
Топуз М. 527, 528
Топузь Н. *див.* Топуз М.
Торговицкая Э. 353
Торчинский Г. *див.* Торчинський Г.
Торчинський Г. 91, 118, 119
Трахтенберг 38
Трегубов Е. 161
Трембіта 334
Треплев К. 463
Трепльов А. *див.* Трепльов О.
Трепльов О. 289
Третьяков Д. 399
Третьяков С. 364
Треcek Л. І. 524, 525
Треcek Л. І. *див.* Треcek Л. І.
Трешневська-Савицька І. 265
Треяк Д. 57
Тригорин Л. 569
Трикулевська Ніна 188
Трилеская 115
Трильовський Кир. 89
Трібу Жорж 536
Тріго Філіпе 523
Троицкій С. 595
Трофимов А. 384
Трофимов-Тернов Федір 499, 500
Троцький Л. 15, 50, 51, 61, 91, 139, 149, 168, 217, 235, 308, 357, 365, 385, 395, 406, 410, 429, 431, 440, 441, 452, 475, 479, 481, 488, 565
Троянов 82
Трояновський 19
Трояновський А. 204
Трубевинь Ів. 551
Трудовий П. 91
Трушин 587
Тувім Ю. 265
Туган-Барановський *див.* Туган-Барановський М.
Туган-Барановський М. 200, 205, 497
Туган-Мірза-Барановський Д. 411, 525
Тугендхольд Я. 188
Тулі Джим 323
Тулюпа В. 34
Туманов А. 142, 143, 294
Туманян Ованес 378
Тумім І. 88

Тун Як. 508, 509
Тупіцин 365
Тур Р. 107
Тургенєв І. 591
Туревський Б. М. *див.* Туревський Б.
Туревський Б. 147, 148, 433
Тури, брати 515
Туркало К. 234
Туркестанець 217
Туркула Е. 155
Турнер І. 547
Турок Володимир Євсейович 533, 534
Турок Вл. *див.* Турок Володимир Євсейович
Турський І. 512, 573
Турянський О. *див.* Турянський Осип
Турянський Осип 257, 316
Тутешній 346
Тутковський П. *див.* Тутковський Павло
Тутковський Павло 131, 242
Т-ч М. *див.* Ткач М.
Тюльпанов Олександр 481
Тютчев І. 265
Тютюнник Ю. *див.* Тютюнник Юрко
Тютюнник Юрко 95, 323

У

Углев М. Д. 177
Угрин-Безгрішний М. *див.* Угрин-Безгрішний
Микола
Угрин-Безгрішний Микола 77, 335
Угрюмов Л. 91
Удовиченко О. 96
Уельс Герберт 17
Українець П. 300
Українка Леся 21, 323, 611, 620, 621
Україновський 596
Улазовскій 519
Уліцький Я. 376
Ульянов В. *див.* Ленін В.
Уманський Б. 591
Уманський С. А. 375, 582, 583
Уманський С. Г. 507
Уралов М. 543, 544
Уралов П. 90, 417
Уральський М. П. 513
Урезов І. 184

Урицький 503
Урланг Х. 415
Усенко І. 369, 370
Усенко П. 134
Усов В. 475
Успенська О. 548
Успенський К. 185
Устиловський Г. 432
Устіянович Осип 251
Утен М. 599
Уткін Олексій 487
Утьосов Леонід 572
Ухотскій К. 418
Учитель 137
Учитель-комуніст 441
Ушерович С. 82

Ф

Ф. 210
Ф. В. *див.* Федько
Ф. К. 238, 467, 544
Ф. К. *див.* Коковський Ф.
Ф. М. 283
Ф. С. 133
Ф. У. 78
Ф. Я. *див.* Якубовський Фелікс
Фабрикант Е. 426, 427
Фавст 255
Фаєрґ С. В. 376
Фазіні С. 528
Файнгольд Й. *див.* Файнгольд Йосип
Файнгольд Йосип 220, 270, 309, 318
Файнштейн В. Я. 67
Факторович І. М. 160
Фальківський Дм. 17
Фальковскій В. 232
Фальковський *див.* Фальківський Дм.
Фальневич І. 385
Фанкович Емилян 263
Фарберг Л. 29
Фартух Я. 231
Фаст Маврицій 257
Фаусек В. 504, 505, 506
Фаусек В. П. *див.* Фаусек В.
Фауст 490
Ф-в 475

- Феденко П. 271
Федоров 439
Федоров В. 585
Федоров Є. 37
Федоров М. 496
Федоров Олександр 595
Федорович Н. 545
Федорців Ф. 313
Фед-ук М. 189
Федько 62
Федькович Ю. 158, 317
Фейгель 297, 305
Фека 544
Фенцик Є. 260
Фер Ш. О. 530
Фесенко Е. И. 357
Фещенко-Чопівський Іван 96, 210, 632, 634
Фешук 99
Фиалковский З. С. 324
Филипович П. *див.* Филипович Павло
Филипович Павло 22, 98, 190, 323
Филиппов 227
Филипчак І. 313
Филипченко Іван 427
Философовъ Е. А. 533
Финкельштейн А. 381
Финкѣ В. Г. 464
Фитіяненко Сем. 25
Фібіх Кияр 71
Фібштейн Є. 387
Фідорський В. 119
Філософ з головою хлопчика *див.* Поліщук
Валер'ян
Філь Юхим 98
Філянський М. 133
Фін Яків 389
Фініті В. Д. 495
Фінк В. Г. 466
Фіолетов А. *див.* Фіолетов Анатолій
Фіолетов Анатолій 572, 591
Фіш 165
Флаум А. Я. 440, 441
Флейшиц Є. А. 513
Флешин С. *див.* Флешин Семен
Флешин Семен 500, 584
Флитель Б. *див.* Фліт Борис
Фліт Борис 394, 523, 528, 572
Ф-н А. 115
Фомін П. 44, 508, 509
фонъ-Киниць Н. Е. 413
Форбах Отто 624
Форостина Є. 313
Фортунатов Л. 466
Форш Ольги 422
Фрадкін З. 46
Франкель М. 68
Франко І. *див.* Франко Іван
Франко Іван 69, 90, 158, 193, 197, 251, 257,
271, 300, 312, 317, 323, 341, 346, 579, 581,
601, 620, 621
Франко Тарас 283
Франкфурт С. 589
Франс Анатоль 71
Франше д'Еспере Л. 533
Фраткин З. *див.* Фраткін З.
Фраткін З. 226, 227, 271, 292
Фришберг *див.* Фришберг І. Л.
Фришберг И. Л. *див.* Фришберг І. Л.
Фришберг І. Л. 37, 62, 80, 114, 140, 144, 363,
401
Фрідленлер П. 45
Фролов А. 444
Фронтоник 359
Фрумін І. 563
Фрунзе М. 168
Фукс 198
Фукс Л. 399
Фурманъ Е. М. 535
Фурсін 358
Футорський С. 16, 18
Футорський Сав. *див.* Футорський С.

Х
Х. 150
Х. П. С. 343
Х. Я. *див.* Ястреба Хв.
Хайкин Ш. Д. 292
Хайчик М. 51
Халепський І. 45, 46
Халімоненко А. 140
Хамардюк А. 298
Ханович 535

- Хань Б. 579
Характерник *див.* Черкасенко Спиридон
Харечко Т. 18
Харитонов М. 180
Харламов В. О. 594
Харченко А. 242, 243, 475
Харченко Гр. 12
Хв. В. 226
Хведір 236
Хвильовий М. 323
Хвиля Андрій *див.* Мусульбах Андрій
Хвиля М. *див.* Мусульбах Андрій
Хвостенко 40
Хейфец І. 528
Хемік 190
Хеннінг Р. 17
Херве Густав 577
Херсонєць 125
Херсонський Роберт 528
Хи-ко Гр. *див.* Хименко Григорій
Х-ико Гр. *див.* Хименко Григорій
Хим-ко Гр. *див.* Хименко Григорій
Хименко Г. *див.* Хименко Григорій
Хименко Гр. *див.* Хименко Григорій
Хименко Григорій 12, 18, 76, 77, 129, 143, 147,
166, 168, 269, 271, 272, 274, 275, 421
Хільков Ф. 574
Хімера 348
Хлебников Віктор 183, 541, 542
Хлебніков В. *див.* Хлебников Віктор
Хлібороб 210
Хлор *див.* Островський А.
Хмарний Іван 277
Хмельницький Б. 68, 462
Хмельницький П. П. 346
Хмѣлювский Л. В. 160, 463, 493
Хмурий 232
Хмурий Г. 110, 138
Хо *див.* Животко А.
Хованєць Ст. 80, 193, 299
Ходачек Й. 265
Ходоров І. *див.* Ходоров І. Е.
Ходоров І. Е. 404, 475, 547
Ходушина О. Д. 177, 411, 515, 585
Ходько Г. В. 53
Холмський 52, 64, 74, 141, 142, 143, 149, 432
Холмський М. 175
Холмщак 92
Холодін Д. 49
Холява Філософ 276
Хоменко О. 209, 276, 277
Хоменко О. *див.* Саліковський О.
Хоменко П. 130
Хомик А. 337, 609, 616
Хомик А. *див.* Хомик Андрій
Хомик Андрій 70, 71
Хомов 269
Хомченко П. 426
Хоперський П. 503
Хорожанський Ш. 68
Хорощанський І. І. 587
Хохлов К. 184
Храмов С. 49, 287, 288, 567
Храневич К. *див.* Храневич К. І.
Храневич К. І. 475, 560
Храпливий З. 99
Христич Я. 300
Христюк П. 291
Хронович В. *див.* Хронович Володимир
Хронович Володимир 164, 265, 266
Худоба А. 78
Хургін 50
Хуторянин 587
Хуторянин *див.* Комаров Б.
Хуторянин Й. 109
Хуторянин П. 109
Хуторянський М. 245
- Ц
- Цанков-Дерижан Х. 579
Цветков 429
Цветогорєв Лев 143
Цвигун Григорій 212
Ц-вич 113
Цегельська О. *див.* Цегельська Олена
Цегельська Олена 265, 266
Цегельський Л. *див.* Цегельський Льонгин
Цегельський Льонгин 318, 326
Цеглинський М. 301
Цедербаум Ю. О. 497, 498, 510
Цекиновський І. *див.* Цекиновський І.
Цекиновський І. 122

- Целевич В. 202
 Цессарін Б. 532
 Цзун-Гар 354
 Цимбал Віктор 267
 Цинковський Іван 323
 Цисин *див.* Цисин І.
 Цисин І. 391, 393, 412, 482, 524, 525, 581, 588
 Ціпківець 71
 Ціріц Г. 283
 Ціхоцький А. 11
 Ц-скій І. *див.* Цекіновський І.
 Цукорник О. 265
 Цурка 257
 Цурканович І. 258, 260
 Цуркановичъ І. Ю. *див.* Цурканович І.
 Цысин *див.* Цисин І.
- Ч**
 Ч. 394
 Чабан М. 143
 Чабан П. 225
 Чаговець Всеволод 461
 Чайка М. 127, 128
 Чайківський Б. 68
 Чайківський Василь 285, 286
 Чайківський Юліян 240, 323
 Чайкін Л. 120
 Чайковський А. *див.* Чайковський А. Я.
 Чайковський А. Я. 90, 158, 312, 313
 Чайковський Б. 251
 Чалий С. 92, 198
 Чаплынцев Г. 177
 Чарін І. 412
 Чарнецький С. *див.* Чарнецький Степан
 Чарнецький Степан 71, 292, 312
 Чаров 363
 Чацкій (Тригоринъ) Л. М. 490
 Чашарін 544
 Чебышевъ Н. 551
 Чекаленко 268
 Чекановський Андрій *див.* Назарук Осип
 Чекерес М. 500
 Челинцевъ А. 511
 Чемез Я. 254
 Чемеринский А. И. *див.* Чемеринський О.
 Чемеринський А. *див.* Чемеринський О.
 Чемеринський О. 218, 388, 389, 639
 Чепіга Я. *див.* Зеленкевич Яків
 Чеповський І. 566
 Червінський 613
 Червінський В. 180
 Червінський І., агроном 84
 Червоненко Василь 335
 Червоний 104
 Червоний Борис 12
 Червоний Гриць 345
 Червоний князь 76
 Червоний Шершень *див.* Поліщук Клим
 Чередниченко Б. 147
 Черемшина Марко 240, 312
 Черпаха Х. *див.* Черпахін Х.
 Черпахін Х. 327
 Черепашка Пантелеймон де Смик 186
 Черешневий М. 236
 Черкасенко С. *див.* Черкасенко Спиридон
 Черкасенко Спиридон 23, 67, 85, 94, 162, 163,
 203, 207, 209, 265, 289, 298, 300, 304, 309,
 314, 323
 Черкаський М. 279
 Черкесов 500
 Черненко Т. 245, 246
 Черненко Ф. Т. 244
 Черниговець Марко 112
 Черний 544
 Чернігівський Остап 103
 Чернов О. 110
 Черный В. 277
 Чернявський М. 146, 323
 Черняк Я. 407
 Черняков А. 544
 Чертков А. 526
 Черчилль У. 627
 Ческіс М. 169
 Четвергов М. 454
 Чехівський В. *див.* Чехівський Володимир
 Чехівський Володимир 66, 91, 272, 300
 Чехов А. *див.* Чехов А. П.
 Чехов А. П. 71, 158, 587
 Чехович К. 313
 Чеховський *див.* Чехівський Володимир
 Чеховський В. *див.* Чехівський Володимир
 Чеховський І. 545

Чигирин К. 498
Чиж Ярослав 284
Чижевський П. *див.* Чижевський Павло
Чижевський Павло 55, 71, 608, 622, 626
Чикаленко Є. 312, 313
Чилингиров С. 579
Чирвинський В. 60
Чириков Єв. 289
Чирский Р. *див.* Чирський Роман
Чирський 418
Чирський Роман 18, 19
Чичерін *див.* Чичерін Г.
Чичерін Г. 51, 118
Чкайло Михайло 190
Чмелев С. П. 498
Чмелик Олесь *див.* Бабій Олесь
Чміль 104
Чмола Іван 284
Чмола Іриней 285
Чобручер С. М. 377
Чоколов И. И. *див.* Чоколов І. І.
Чоколов І. І. 187, 569
Чопал В. 209
Чопівський *див.* Фещенко-Чопівський Іван
Чопівський І. *див.* Фещенко-Чопівський Іван
Чорненько О. 80
Чорнецький М. 276
Чорний А. 277
Чорний Б. 369
Чорний В. 118, 119
Чорний Іван 407
Чорнобаєв М. 381
Чорнооченко С. 103
Чорнописький Теодор 231
Чубар В. 509
Чубук Юрій 95, 313
Чугай Віктор 209
Чудновский 363
Чужбина 16
Чужий 112
Чукаєв С. 42
Чулий А. 242
Чумак В. 22, 25, 238, 277, 331
Чумак Василь 188, 209
Чумак Вол. 329
Чупринка Г. *див.* Чупринка Грицько

Чупринка Грицько 151, 251
Чутьмій Г. 108
Чухаєв С. 41
Чухало Купрій 17
Чухманенко І. 180
Чухненко Я. 397
Чучман *див.* Чучман Юліан
Чучман Юліан 151, 342
Ч-ый А. 469

Ш

Ш. 249, 490
Ш. *див.* Жоночин Василь
Ш. *див.* Шенгелі Георгій
Шабовъ А. 418
Шадхан М. С. 553
Шаманек А. 235
Шамбанъ О. Б. 290
Шамбанъ С. А. 290
Шампанін В. 104, 567
Шамрай Сергій 98
Шапека 627
Шапіровський Б. 289
Шаповал М. 185
Шаповал Микита 631
Шапошников Д. 371
Шапошниковъ И. А. 533
Шаревський К. 254
Шарлемань Микола 131
Шатлов О. 591
Шатувський Матвій 18, 320, 321, 322, 323
Шатуновський С. М. 536
Шахтар 429
Шацький Болеслав *див.* Скарбек Болеслав
Шацький Н. 40
Ш-в *див.* Шехватов
Шварц Леонід 229
Шварц Сергій 486
Шварцбард 156
Шварцман Д. 539
Швейцер 527
Швець Ф. 233
Швидкий 190
Швилов О. 466
Шебедев В. *див.* Шебедев Всеволод Християн
Шебедев Всеволод Християн 618, 631

- Шевельов Г. 117
Шевич К. 143
Шевченко, генерал-майор 374
Шевченко Е. С. 489
Шевченко І. 292
Шевченко Т. *див.* Шевченко Тарас
Шевченко Т. Г. *див.* Шевченко Тарас
Шевченко Тарас 20, 21, 26, 63, 79, 86, 148, 153, 158, 174, 182, 199, 200, 215, 218, 246, 251, 257, 260, 274, 280, 286, 303, 328, 331, 341, 427, 579, 581, 587, 620, 629, 639
Шейнін Б. 589
Шекспір 289
Шелавін К. 81
Шелест О. 44
Шелонін М. *див.* Шелонін М.
Шелонін М. 26, 549
Шелудько Д. 577, 579
Шелудько Федот 67, 242, 243
Шелухин С. 566, 609
Шелухін С. *див.* Шелухин С.
Шенгелі Г. *див.* Шенгелі Георгій
Шенгелі Георгій 289, 526, 527, 538, 541, 570, 572, 595
Шенгель Георгій *див.* Шенгелі Георгій
Шендрік І. 296
Шенфельд Юсиф 567
Шепелєв Гр. 30
Шептицький А. *див.* Шептицький Андрей
Шептицький Андрей 156, 157, 189, 239, 266, 312
Шепшелевич 152
Шестопаль Э. Е. 573
Шефлер М. 113
Шехватов 120
Шиллер Ф. 289
Шиллінг *див.* Шиллінг М. М.
Шиллінг М. *див.* Шиллінг М. М.
Шиллінг М. М. 418, 523, 560, 594
Шиллінгер Йосиф 542
Шило, червоноармієць 441
Шильман 84
Шимков А. 364
Шин А. 539
Широцький К. *див.* Широцький Кость
Широцький Кость 247, 276
Шихельман Яков 228
Шишкін 359
Шишкін Г. 143
Шишкін Мелітон 503, 505
Шишковський Степан 198
Шишманов І. 579
Шишова Зинаїда 526
Шиянов 502
Ш-й *див.* Жоночин Василь.
Шкаврон С. 158
Ш-кий *див.* Жоночин Василь
Ш-кий М. 39
Шкільник 72
Ш-ков П. 409
Шкорбатовъ Н. Н. 43
Шкрумеляк Ю. *див.* Шкрумеляк Юра
Шкрумеляк Юра 164, 240, 265, 266, 283, 344
Шкурат П. 313
Шкуро *див.* Шкуро А.
Шкуро А. 417, 522, 523, 551
Шкурупій Г. *див.* Шкурупій Гео (Георгій)
Шкурупій Гео (Георгій) 14, 17
Шлейман Павло 563
Шлехнадзе 218
Шліфштейн 143
Шліхтер А. *див.* Шліхтер О.
Шліхтер О. 50, 136, 137
Шлосберг Д. 589
Шлуглейт Х. М. 488, 490, 535
Шлуглейт Х. М. *див.* Шлуглейт Х. М.
Шляхнадзе А. 435
Шмельов Сергій 498
Шмельовъ И. 522
Шмигельський Андрій 100
Шмигельський Ант. 17
Шмідт 389
Шміт Федор 582
Ш-н М. 412
Ш-н Н. 42
Шнеєрсон Ф. 563
Шнейдер Н. 390
Шодханъ Маркъ 550
Шоо 535
Шопак Лев 69
Шопінський В. *див.* Жоночин Василь
Шорник С. 183

Шостенко В. И. 510
Шотнек 536
Шохат Я. 143
Шперлинг Д. 357, 391, 412, 482, 527, 581
Шперлинг Д. *див.* Шперлинг Д.
Шперлинг Д. И. *див.* Шперлинг Д.
Шпичка Хведір 189, 190
Шпіраго Ф. 157
Шпіт Миколай 505
Шполянський Амінодав Петрович 534
Шпонька 67
Шраг М. 335
Шрапнель 478
Шроньек Ольрих 350
Ш-ський *див.* Шумягський
Шт.-Кап. З. 519
Штафінський Михайло 110
Штейн Б. *див.* Штейн Борис
Штейн Борис 498, 511, 512
Штейн В. 474, 475
Штейнберг Е. 570
Штейнъ Б. *див.* Штейн Борис
Штейфан Августин 262
Штемпель М. І. 595
Штефан Августин 262, 263
Штраус Й. 312
Штромберг М. С. 537
Шубін В. 74
Шульгин О. 604, 629
Шульгинъ В. В. *див.* Шульгін В.
Шульгін А. 580
Шульгін В. 411, 553, 617, 618
Шульгін М. 399
Шульгін Яків 537
Шульман Б. 471
Шульпін А. 366
Шульць Г. 400
Шумило Г. 89
Шумлянський А. 174
Шумській О. *див.* Шумський Олександр
Шумський К. П. 627
Шумський М. 219
Шумський Олександр 48, 235, 468
Шумський Ф. 215
Шумягський 410
Шумянський Б. 485

Шур 143
Шустова М. 135
Шуткар І. 240
Шухевич Володимир 318
Шухман А. 517
Шушара Н. С. 52

Щ

Щадилів О. 39, 337
Щадилів Ол. *див.* Щадилів О.
Щеглов В. 522
Щеглов Г. 370
Щеголевъ Я. С. 353
Щеголев Т. 386
Щепкін *див.* Щепкін Є.
Щепкін Є. 44, 588
Щепкіна-Куперник Т. *див.* Щепкіна-Купер-
ник Т. Л.
Щепкіна-Куперник Т. Л. 466, 507
Щепотьєв В. 99, 253, 254
Щербаківський В. 99
Щербаков А. 427
Щербина Володимир 98
Щербина І. 170
Щербина Л. 31
Щербина М. 325
Щербина Онуфрій 209
Щиголь Д. 230
Щиголь Л. 432
Щирий 126
Шупак С. 12, 14, 15, 18
Шур А. Я. 67
Щурат В. 312

Э

Эйдельманъ Як. *див.* Ейдельман Яків
Эм Дэ 197
Эмигрант Иосиф *див.* Емігрант Іосиф
Энге 554
Энтин С. Л. *див.* Ентін С.
Эн-Эн 548
ЭР. 176
ЭРДЭ *див.* Райхштейн Д. І.
Эренбургъ И. Л. 570
Этингин 101, 103, 137, 138, 139
Эфэмъ 593

Эчдин С. *див.* Ечдін С.

Ю

Ю. 181

Ю. *див.* Шкрумеляк Ю.

Ю. К. *див.* Кістер Юрій

Ю. О. І.-М. 159, 160

Ю. С. 112

Ю. Ш. *див.* Шкрумеляк Ю.

Ю-в 405

Юденич *див.* Юденич М.

Юденич М. 236, 391, 504, 517, 561, 580, 581

Юдовський В. 118

Южанин 359

Южанін 537

Южний І. 146

Юлін Ш. 68

Юнаків М. 299

Юнг-Юнг 357, 581

Юнг-Юнг *див.* Юнг-Юнг

Юр. 253

Юра Г. 255

Юренева В. Л. 287

Юр'єв А. 176

Юрій З. 465

Юринець С. 556

Юрич Гордій *див.* Трикулевська Ніна

Юрій *див.* Савченко Юрій

Юрківський Б. 201

Юрковський Олександр 17

Юрлов Б. *див.* Юрлов Б. В.

Юрлов Б. В. 569, 594, 596

Юрловъ Б. *див.* Юрлов Б. В.

Юртин В. 261

Юрченко А. 169

Юрченко Л. 209

Юрчинський О. 199

Юрьєв Ю. 508, 509

Юх. Мих. *див.* Семенко Михайло

Юшкевич М. *див.* Юшкевич М. С.

Юшкевич М. С. 561, 561

Юшкевич П. С. 403

Юшкевич Семен 523, 528

Ющенко К. 21

Ющишин І. 300

Я

Я. 174

(Я) *див.* Стрипський Гіядор

Я. Е. 287

Я. Л. 212

Я. М. 224, 433

Я. Н. 496, 531

Я. с. *див.* Савченко Яків

Я. С. *див.* Савченко Яків

Я. Э. *див.* Епштейн Я.

Яблоков О. 170

Яблонівський 24

Яблонівський Сергій 496, 505

Яблонський Олександр 461

Яблонський М. 403

Яблуненко В. 17

Явір 212

Явіренко М. 315

Яворівський Є. 252

Яворський Володимир 185

Яворський Н. 512

Ягелко І. 483

Ягів В. 115

Яглов С. 166

Ядор. *див.* Стрипський Гіядор

Язиков 359

Як. 218

Як. П. 560

Якєрсберг Б. 540

Яким Г. 304

Якименко Гр. 182

Якимович С. 199

Якобинець 204

Яковенко В. 142, 143

Яковенко І. 535

Яковенко П. 246

Яковенко Ю. 15, 81

Яковлев А. 423, 424

Яковлев В. 482, 483

Яковлев С. И. 496

Яковлев С. П. 45, 85, 278, 378, 380, 413, 496, 498, 530, 550

Яковлев А. 135, 531

Яковлев Є. 19

Яковлев Я. *див.* Епштейн Я.

Яковлева (Ковальова) К. 484

- Яковлєвич Л. 548
Яковлів А. 604
Яковлів Володимир 168
Яковський Б. 183, 184
Якуб В. 110
Якубовський С. 169
Якубовський 334, 335
Якубовський К. 161
Якубовський Фелікс 18
Якушкинъ В. *див.* Якушкинъ В. Е.
Якушкинъ В. Е. 514, 515
Ялін Л. 510
Яловий М. 18, 24, 25, 236
Ялтушківський О. 326
Ян 216
Январський О. 561
Яницький Василь 67
Яниш 486
Янковъ Ник. 401
Яновський Б. К. *див.* Яновський Борис
Яновський И. *див.* Яновський І.
Яновська Л. 153
Яновський Борис 289, 496, 542
Яновський И. *див.* Яновський І.
Яновський І. 169, 170, 174, 175
Яновський Ю. 17
Янсен У. 484
Янський С. 147
Янчевецкій Дмитрій *див.* Янчевецький Дмитро
Янчевецький Дмитро 401, 403
Янчевська Є. 267
Ярема О. 313
Яременко Ів. 17
Яремів М. 11
Яремкевич Ю. 265
Яремський І. 89, 266
Ярий Я. 584
Яринович А. *див.* Ніковський Андрій
Яр-ко Вол. *див.* Ярошенко Володимир
Ярошенко 223
Ярмушевський В. 178
Яров Я. Л. 518
Яровий М. 156, 253, 254
Яросєв Я. 430
Яросевич Роман 68
Ярослав І. 75
Ярославенко С. 142
Ярославський И. 381
Ярош О. 29, 451
Ярошевич Д. 364
Ярошенко В. 188
Ярошенко Володимир 17
Ярошенко Д. 121
Ярцев М. 586
Ярцев П. 522
Ясеницький К. 89
Ясінчук Л. 313
Ясний 20
Яснов М. Д. *див.* Могилянська Лада (Лідія)
Яснопольський Л. 381, 387
Яснопольський М. 161
Ястреба Ів. 134
Ястреба Хв. 134
Яф. 14
Яценків Володимир 230
Яцків М. 203
Яцкович Иван 263
Яшин 346
Яшин *див.* Суховольський
Ященко Е. А. 498
12-ти летний коммуніст 165
A
Aigle 509
Art Young 191
B
Bacsinsky A. *див.* Бачинський А.
Baranowskyj Khrystopher, von *див.* Барановський Х.
Borani Bio 630
Borani Pio 618, 630
Borski Stefan *див.* Борський Стефан
Brandes Georg *див.* Брандес Георг
Buchewsky Stephen I. 152
D
D. C. L. 545
E
Ego 118

G

G. G. 604
Gramen 49, 50, 127, 128

H

Hutin Gaston 608, 615

J

Jilek Vladimir 622

K

ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ Π. *див.* Кароліду П.
Klimenko N. K. *див.* Клименко М. К.
Kon F. *див.* Кон Фелікс
Kon Feliks *див.* Кон Фелікс
Konarski S. *див.* Конарський С.
Kouchnir M. *див.* Кушнір М.
Koupka S. 604

L

L. o. *див.* Фініті В. Д.
Lolo 561, 595
Long ongle *див.* Фініті В. Д.

M

Mens Sana 127, 128
ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΧΡ. Γ. 610
Mortalis 68
Mostowy Stephen I. 152
Motto 124, 125

N

N. 116, 181, 253
N. N. 199, 503
Namsire 546
Novus 530

O

Observator *див.* Жук Андрій
Oko *див.* Око

P

Peregrinus 522

R

Rio *див.* Рогѣвскій Р. И.
REX 354

S

S. 560
S. T. *див.* Тітовський С.
Sigma 94, 154
Skarbek B. *див.* Скарбек Болеслав
Smit I. 600, 601
Spectator 183
Spectator *див.* Назарук Осип
Stuart Davis 190
Sydorenko *див.* Сидоренко Г.
Szacki Bolesław *див.* Скарбек Болеслав

T

Théâtral 427
Titowski S. *див.* Тітовський С.

V

Valle *див.* Галевич Валентин
Vigilans 241

W

W. 147, 244
Wales 591
Wójt S. 612

ПОКАЖЧИК МІСЦЬ ВИДАННЯ ЧАСОПИСІВ

А

Александрія, м. Олександрія, тепер Кіровоградська обл. 2100, 2101
Александровск *див.* Олександрівськ
Александровскъ *див.* Олександрівськ 2337
Ананьев, м. Ананьїв, тепер Одеська обл. 2474
Ахтырка, м. Охтирка, тепер Сумська обл. 2102

Б

Бар на Поділлі, тепер м. Бар, Вінницька обл. 2005
Бахмут, м., тепер Донецька обл. 2447, 2580
Бердичев *див.* Бердичів
Бердичів, м., тепер Житомирська обл. 1992, 2089, 2103, 2150, 2355, 2493, 2514
Бердянск, м. Бердянськ, тепер Запорізька обл. 2423, 2475, 2476
Бережани, м., тепер Тернопільська обл. 1976
Бересть, тепер м. Брест, Білорусь 2040
Берлін, м., Німеччина 2307, 2778, 2779
Білолуцьк, тепер смт, Луганська обл. 1980
Богодухов, м. Богодухів, тепер Харківська обл. 2104
Борзна, м., тепер Чернігівська обл. 2601
Борщів, м., тепер Тернопільська обл. 1988, 2244, 2270
Будапешт, м., Угорщина 2250, 2251, 2319, 2767, 2777
Будапешт *див.* Будапешт

В

Верходніпровськ, тепер м. Верхньодніпровськ, Дніпропетровська обл. 2215
Винница *див.* Вінниця
Винница *див.* Вінниця
Винница на Поділлі *див.* Вінниця
Відень, м., Австрія 2055, 2157, 2238, 2307
Вінниця, м. 1995, 2004, 2033, 2036, 2096, 2150, 2156, 2184, 2211, 2217, 2218, 2219, 2244, 2258, 2273, 2279, 2290, 2295, 2303, 2310, 2329, 2416, 2594, 2676, 2677
Вінніпег, м., Канада 2148, 2312
Вінніпег *див.* Вінніпег
Владивосток, м., тепер Російська Федерація 2333
Вознесенск, м. Вознесенськ, тепер Миколаївська обл. 2481
Володимир-Волинський, тепер м. Володимир, Волинська обл. 2335
Волочиськ, м., тепер Хмельницька обл. 2305

Волчанск, м. Вовчанськ, тепер Харківська обл. 2115, 2482

Г

Гаага, м., Нідерланди 2299, 2746, 2747, 2748, 2769

Гадяч, м., тепер Полтавська обл. 2120

Гайсин на Поділля, тепер м. Гайсин, Вінницька обл. 2186

Глухов, м. Глухів, тепер Сумська обл. 2484

Голта, тепер м. Первомайськ, Миколаївська обл. 2484

Гомель, м., тепер Білорусь 2584

Городня, м., тепер Чернігівська обл. 2486

Градизск, м. Градизьк, тепер Полтавська обл. 2603

Гуляй-Поле *див.* Гуляйполе

Гуляйполе, м., тепер Запорізька обл. 2421, 2438, 2467, 2468, 2480, 2661

Д

Дрогобич, м., тепер Львівська обл. 2193, 2200

Дунаївці, м. Дунаївці, тепер Хмельницька обл. 2271

Е

Екатеринослав *див.* Катеринослав

Екатеринославъ *див.* Катеринослав

Елисаветград, тепер м. Кропивницький, Кіровоградська обл. 2424, 2453, 2487, 2555

Ж

Женева, м., Швейцарія 2035, 2751, 2765, 2773

Житомир, м. 1996, 2007, 2018, 2027, 2050, 2052, 2053, 2088, 2106, 2107, 2108, 2169, 2230, 2259, 2283, 2347, 2402, 2582, 2664, 2721, 2730, 2785

Житомир *див.* Житомир

Житомиръ *див.* Житомир

Жмеринка, м., тепер Вінницька обл. 2001, 2002, 2086, 2112, 2206, 2226, 2305, 2456, 2566

З

Заліщики, м., тепер Тернопільська обл. 2270

Зальцведель, м., Німеччина 2141, 2328

Заслав на Волині, тепер м. Ізяслав, Хмельницька обл. 2012

Збараж, м., тепер Тернопільська обл. 2094

Звенигородка, м., тепер Черкаська обл. 2028, 2158

Здолбунів, м., тепер Рівненська обл. 2082, 2271

Зінків, тепер м., Полтавська обл. 2113, 2320

Златополь, м. Златопіль, тепер приєднано до м. Новомиргород, Кіровоградська обл. 2488

Золотоноша, тепер м., Черкаська обл. 2029, 2306, 2470

И

Изюм, м. Ізюм, тепер Харківська обл. 2011, 2489

Изюмъ *див.* Ізюм

К

Калуш, м., тепер Івано-Франківська обл. 2066
Каменець-Под[ольський] *див.* Кам'янець-Подільський
Каменець-Подольськ *див.* Кам'янець-Подільський
Камінець *див.* Кам'янець-Подільський
Камінка Струм[илова] , тепер м. Кам'янка-Бузька, Львівська обл. 2156
Камянець *див.* Кам'янець-Подільський
Камянець на Поділлі *див.* Кам'янець-Подільський
Кам'янець на Поділлі *див.* Кам'янець-Подільський
Кам'янець-на-Поділлі *див.* Кам'янець-Подільський
Кам'янець-Под. *див.* Кам'янець-Подільський
Кам'янець-Подільський, м., тепер Хмельницька обл. 1979, 1984, 2022, 2036, 2043, 2056, 2075, 2090, 2147, 2154, 2156, 2190, 2199, 2205, 2216, 2227, 2228, 2244, 2270, 2280, 2286, 2290, 2291, 2296, 2302, 2309, 2315, 2645
Кам'янське 2215
Кассіно, комуна, Італія 2149, 2174, 2207, 2223
Кассіно, Італія *див.* Кассіно
Катеринодар, тепер м. Краснодар, Російська Федерація 2168
Катеринослав, тепер м. Дніпро 1985, 1991, 2080, 2097, 2111, 2116, 2188, 2327, 2332, 2346, 2378, 2398, 2452, 2584, 2661, 2725, 2741
Київ *див.* Київ
Києвъ *див.* Київ
Київ *див.* Київ
Київ, м. 1978, 1981, 1986, 1989, 2010, 2015, 2016, 2017, 2021, 2025, 2026, 2036, 2039, 2046, 2049, 2059, 2062, 2068, 2073, 2074, 2079, 2085, 2091, 2110, 2121, 2125, 2126, 2145, 2151, 2152, 2160, 2162, 2163, 2166, 2177, 2179, 2180, 2185, 2187, 2196, 2203, 2221, 2225, 2234, 2237, 2253, 2262, 2263, 2265, 2268, 2275, 2276, 2278, 2282, 2284, 2289, 2295, 2310, 2315, 2321, 2323, 2348, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2373, 2379, 2381, 2382, 2384, 2386, 2389, 2391, 2392, 2393, 2400, 2401, 2403, 2408, 2409, 2415, 2419, 2426, 2431, 2432, 2439, 2443, 2444, 2455, 2463, 2472, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2553, 2561, 2567, 2571, 2577, 2578, 2583, 2584, 2585, 2592, 2596, 2597, 2604, 2612, 2614, 2617, 2620, 2621, 2625, 2627, 2634, 2654, 2659, 2663, 2665, 2668, 2669, 2674, 2680, 2681, 2687, 2688, 2689, 2691, 2692, 2695, 2697, 2700, 2708, 2713, 2727, 2732, 2755, 2757, 2764, 2771, 2781, 2784
Київ *див.* Київ
Києвъ *див.* Київ
Клинцы, м., тепер Російська Федерація 2433, 2707
Кобеляки, м., тепер Полтавська обл. 2064
Козятин, м., тепер Вінницька обл. 2002, 2307
Коломия, м., тепер Івано-Франківська обл. 2078, 2204, 2290, 2291, 2314
Конотоп, м., тепер Сумська обл. 2214, 2445, 2494, 2616, 2647, 2649
Константиноград, тепер м. Красноград, Харківська обл. 2117, 2446, 2556, 2705
Копенгаген, м., Данія 2300, 2744, 2745
Косів, м., тепер Івано-Франківська обл. 2325
Кременец *див.* Кременець

Кременчук, м. Кременчук, тепер Полтавська обл. 2255, 2366, 2369, 2471, 2495
Кремінець, тепер м. Кременець, Тернопільська обл. 2220, 2264, 2587
Кривін, станція Кривин, тепер Хмельницька обл. 2271
Кривой Рог, м. Кривий Ріг, тепер Дніпропетровська обл. 2118
Кролевец, м. Кролевець, тепер Сумська обл. 2367, 2368
Кузьминчик, ст., тепер с., Хмельницька обл. 2206
Купянск, м. Куп'янськ, тепер Харківська обл. 2374, 2491, 2579

Л

Лебедин, м., тепер Сумська обл. 2167
Лисичанск, м. Лисичанськ, тепер Луганська обл. 2447
Ліберець, ЧСР, тепер м., Чехія 2146, 2207
Ліберці *див.* Ліберець
Лохвиця *див.* Лохвиця
Лохвиця, м., тепер Полтавська обл. 2122, 2123, 2242, 2246, 2358
Лубни, м., тепер Полтавська обл. 2124, 2137, 2172, 2173, 2477
Лубні *див.* Лубни
Лубны *див.* Лубни
Луганск, м. Луганськ 2351, 2448, 2496, 2513, 2684
Луганськ *див.* Луганск
Луцьк, м. 2034, 2316
Львів, м. 2194, 2198, 2229, 2252
Лянцкорунь, тепер с. Зарічанка, Хмельницька обл. 2024

М

Мариуполь, м. Маріуполь, тепер Донецька обл. 2497
Мелітополь, м. Мелітополь, тепер Запорізька обл. 2425, 2498, 2736
Миколаїв, м. Миколаїв 2239, 2269, 2349, 2352, 2469, 2501, 2593, 2622, 2623, 2679, 2702
Миргород, м., тепер Полтавська обл. 2042, 2176
Могилев-Подольск *див.* Могилів-Подільський
Могилев-Подольский *див.* Могилів-Подільський
Могилів-Подільський, м., тепер Вінницька обл. 1998, 2014, 2084, 2114, 2153, 2595, 2733
Москва, м., тепер Російська Федерація 2710
Мукачево, м., тепер Закарпатська обл. 2250

Н

Наркевичі, смт, тепер Хмельницька обл. 1997, 2305
Нежин *див.* Ніжин
Николаев *див.* Миколаїв
Николаевъ *див.* Миколаїв
Нікополь, м. Нікополь, тепер Дніпропетровська обл. 2464, 2502, 2503
Ніжин, м., тепер Чернігівська обл. 2127, 2128, 2129, 2500
Німецьке Яблонне, м., тепер м. Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія 2072, 2146
Нова Ушиця, смт, тепер Хмельницька обл. 2195, 2153
Нова-Ушиця *див.* Нова Ушиця

Показчик місць видання часописів

Новгород-Северський, м. Новгород-Сіверський, тепер Чернігівська обл. 2644
Ново-Алексеевка, ст., тепер смт Новоолексіївка, Херсонська обл. 2345
Новоградволинськ, тепер м. Новоград-Волинський, Житомирська обл. 2572
Новомосковск, м. Новомосковськ, тепер Дніпропетровська обл. 2628
Нью-Йорк, м., США 2060, 2070, 2142, 2178, 2247, 2292
Нью Йорк *див.* Нью-Йорк
Нью-Йорк *див.* Нью-Йорк

О

Овруч, м., тепер Житомирська обл. 2069, 2504
Одеса, м. 1983, 2020, 2030, 2068, 2192, 2208, 2209, 2338, 2342, 2343, 2344, 2350, 2370, 2371, 2372, 2387, 2390, 2394, 2395, 2396, 2397, 2405, 2411, 2412, 2413, 2414, 2420, 2427, 2428, 2429, 2436, 2437, 2440, 2450, 2451, 2457, 2458, 2459, 2466, 2490, 2505, 2506, 2507, 2508, 2528, 2540, 2562, 2563, 2565, 2573, 2574, 2575, 2581, 2586, 2589, 2591, 2611, 2626, 2631, 2633, 2635, 2636, 2637, 2638, 2642, 2650, 2652, 2653, 2657, 2666, 2671, 2672, 2678, 2683, 2685, 2686, 2698, 2703, 2706, 2714, 2715, 2729, 2734, 2737, 2738, 2739, 2740, 2754, 2759, 2761, 2762, 2764, 2768, 2772, 2774, 2782, 2786
Одесса *див.* Одеса
Олександрівськ, тепер м. Запоріжжя 2081, 2337, 2417, 2473, 2588, 2661
Ольгополь, с. Ольгопіль, тепер Вінницька обл. 2509, 2639
Орехово, м. Оріхів, тепер Запорізька обл. 2422
Остер, м., тепер Чернігівська обл. 2031
Очаков, м. Очаків, тепер Миколаївська обл. 2510

П

Павлоград, м., тепер Дніпропетровська обл. 2212, 2557
Париж, м., Франція 2294, 2743, 2752, 2758, 2766
Первомайск, м., тепер Миколаївська обл. 2485
Перемишль, м., тепер Польща 2189, 2213, 2304, 2322
Петроградъ, тепер м. Санкт-Петербург, Російська Федерація 2408
Пирятин, м., тепер Полтавська обл. 2130
Полтава, м. 1987, 1990, 1993, 2009, 2048, 2058, 2067, 2092, 2099, 2105, 2131, 2132, 2133, 2175, 2201, 2243, 2256, 2266, 2285, 2331, 2339, 2354, 2356, 2375, 2434, 2441
Почеп, м., тепер Російська Федерація 2511
Прилука *див.* Прилуки
Прилуки, м., тепер Чернігівська обл. 2063, 2134, 2135, 2512, 2651, 2731
Проскурів, тепер м. Хмельницький 2071, 2181, 2206, 2244, 2271, 2290, 2305
Проскуров *див.* Проскурів

Р

Радивилів, м., тепер Рівненська обл. 2082, 2305
Рівне, м. 2023, 2044, 2182, 2206, 2267, 2280, 2288, 2297
Ромни, м., тепер Сумська обл. 2136, 2236, 2435, 2492, 2632
Ромны *див.* Ромни
Рудки, м., тепер Львівська обл. 2076

С

С.-Костянтинів *див.* Старокостянтинів
Самарканд, м., тепер Узбекистан 2318
Севастополь, м. 2650
Симферополь, м., Крим 2590, 2699
Славянск, м. Слов'янськ, тепер Донецька обл. 2359, 2447, 2515, 2516, 2517
Сміла, м., тепер Черкаська обл. 1977
Сосниця, смт Сосниця, тепер Чернігівська обл. 2479, 2521
Софія, м. Софія, Болгарія 2711, 2712
Станіславів, тепер м. Івано-Франківськ 2037, 2038, 2054, 2183, 2233, 2240, 2241, 2270, 2290, 2301
Станіславів *див.* Станіславів
Стародуб, м., тепер Російська Федерація 2558
Старокостянтинів, м., тепер Хмельницька обл. 2050, 2051, 2260, 2271
Стокгольм, м., Швеція 2298
Стрий, м., тепер Львівська обл. 2270
Сумы, м. Суми 2047, 2552, 2673
Сураж, Черниговской губ., м. Сураж, тепер Російська Федерація 2709

Т

Тарнів, м., тепер Республіка Польща 2036
Тернопіль, м. 2156, 2244, 2270, 2311
Тирасполь, м., тепер Молдова 2138, 2155

У

Ужгород, м., Закарпатська обл. 2248, 2249, 2336, 2756
Украина [Харьков] *див.* Харків
Умань, м., тепер Черкаська обл. 1994, 2068, 2077, 2093, 2119, 2261, 2290, 2317, 2478, 2570, 2576
Унгварь *див.* Ужгород

Ф

Фонтенбльо, тепер муніципалітет Фонтенбло, Франція 2294

Х

Харків, м. 2006, 2019, 2095, 2109, 2125, 2126, 2144, 2164, 2170, 2224, 2231, 2257, 2265, 2274, 2277, 2313, 2321, 2330, 2357, 2376, 2377, 2380, 2383, 2385, 2388, 2391, 2399, 2404, 2407, 2410, 2418, 2454, 2462, 2465, 2483, 2499, 2520, 2524, 2525, 2526, 2531, 2537, 2538, 2539, 2554, 2559, 2598, 2599, 2600, 2602, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2612, 2613, 2615, 2619, 2630, 2640, 2641, 2643, 2646, 2655, 2656, 2658, 2659, 2660, 2667, 2670, 2690, 2693, 2694, 2701, 2704, 2716, 2717, 2718, 2735, 2742, 2755, 2783
Харьків *див.* Харків
Харьков *див.* Харків
Харьковь *див.* Харків
Хвастів, тепер м. Фастів, Київська обл. 2008, 2089
Херсон, м. 2165, 2430, 2449, 2461, 2519, 2522, 2523, 2527, 2529, 2530, 2624, 2629, 2648, 2675, 2719, 2720

Ходорів, м., тепер Львівська обл. 2041

Хорол, м., тепер Полтавська обл. 2013, 2032, 2140, 2281, 2560

Хороль *див.* Хорол

Ц

Цєшин, м. Цешин, Польща 2171

Ч

Черкаси, м. 2139, 2340

Черкасы *див.* Черкаси

Чернигів *див.* Чернігів

Чернигов *див.* Чернігів

Черниговъ *див.* Чернігів

Чернівці, м. 2057, 2065, 2245

Чернівці *див.* Чернівці

Чернігів, м. 1982, 2098, 2159, 2161, 2235, 2324, 2406, 2442, 2518, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2662, 2682, 2696, 2722, 2723

Чернобыль, м. Чорнобиль, тепер Київська обл. 2564

Чигирин, м., тепер Черкаська обл. 2353

Чорний Острів, тепер смт, Хмельницька обл. 2305

Чортків, м., тепер Тернопільська обл. 2326

Чугуев, м. Чугуїв, тепер Харківська обл. 2724

Ш

Шепетівка, м., тепер Хмельницька обл. 2271

Ю

Юзовка, тепер м. Донецьк 2341

Я

Ямпіль, м., тепер Вінницька обл. 2334

Б. м. 1999, 2197, 2222, 2287, 2365, 2460, 2541, 2542, 2568, 2569

Постій 2222, 2272

Ставка 1997, 2301, 2305

А

Αθήναι, м. Афіни, Греція 2753

В

Berlin *див.* Берлін

Bucarest, м. Бухарест, Румунія 2760

Budapest *див.* Будапешт

C

Charków *див.* Харків

Copenhagen *див.* Копенгаген

G

Geneva *див.* Женева

Genève *див.* Женева

Génève *див.* Женева

Gravenhage, *див.* Гаага

K

Kiev *див.* Київ

Kiew *див.* Київ

Kijów *див.* Київ

København *див.* Копенгаген

L

La Haye *див.* Гаага

Lausanne, м. Лозанна, Швейцарія 2750

London, м. Лондон, Велика Британія 2775

Lugano, м. Лугано, Швейцарія 2293

N

New York *див.* Нью-Йорк

New York, N. Y. *див.* Нью-Йорк

O

Odessa *див.* Одеса

P

Paris, *див.* Париж

Praha, м. Прага, тепер Чехія 2780

R

Roma, м. Рим, Італія 2749, 2763, 2770, 2776

Rome *див.* Roma

U

Ungvár *див.* Ужгород

W

Włodzimierz Wołyński *див.* Володимир-Волинський

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ БІБЛІОГРАФІЧНИХ І ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

Бібліографія

1. Бельский М. Р. Газеты старой Одессы: справочник. Одесса, 2009.
Бельский М. Р. Газеты старой Одессы. С.
2. Бельский М. Р., Ижик Л. В. Журналы старой Одессы: справочник. Одесса, 2008. 120 с.
Бельский М. Р., Ижик Л. В. Журналы старой Одессы.
3. Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918—19) / уклад Євген Місило. Едмонтон, Альберта, 1991.
Бібліографія української преси... С.
4. Газети Радянської України 1917—1920 рр. (За матеріалами газетних фондів Центральної наукової бібліотеки Академії наук УРСР): бібліогр. покажч. / уклад.: Л. В. Пахуча (кер. роботи), О. С. Лук'янчук, І. В. Сіра. Київ, 1979.
Газети Радянської України 1917—1920 рр. ... С.
5. Газети Радянської України 1921—1925 рр. (За матеріалами газетних фондів Центральної наукової бібліотеки Академії наук УРСР): каталог / уклад.: Л. В. Пахуча (кер. роботи), О. С. Лук'янчук, І. В. Сіра. Київ, 1981.
Газети Радянської України 1921—1925 рр. ... С.
6. Газети України 1917—1920 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: наук. кат. / авт.-уклад.: О. А. Вакульчук (керівник), О. С. Залізнюк. Київ, 2014.
Газети України 1917—1920 років... С.
7. Газеты СССР 1917—1960: библиогр. справ.: в 5 т. Москва, 1970. Т. 1; 1976. Т. 2; 1978. Т. 3; 1980. Т. 4; 1984. Т. 5: Вспомогательные указатели.
Газеты СССР 1917—1960. Т. 1; Т. 2; Т. 3; Т. 4; Т. 5.
8. Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд. Г. Миронюк та О. Лужницький. Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. Міннеаполіс, Міннесота, 2005.
Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики... С.
9. Київські газети 1838—1940 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: наук. кат. / авт.-уклад. О. С. Залізнюк. Київ, 2015.
Київські газети 1838—1940 років... С.
10. Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.): матеріали до бібліогр. Львів, 1998.
Мартинюк М. Українські періодичні видання... С.
11. Місцеві газети у фондах обласної універсальної наукової бібліотеки імені О. М. Горького 1865—1987 рр. : каталог / склала Н. П. Шелест. Херсон, 1988.
Місцеві газети у фондах обласної універсальної наукової бібліотеки... С.

12. Несоветские газеты (1918—1922 гг.): каталог собрания Российской национальной библиотеки / сост.: Т. В. Акопян, Э. И. Алексеева, Н. А. Давиденко [и др.]; Снигирёва (отв. сост.). Санкт Петербург, 2002.
Несоветские газеты (1918—1922 гг.). С.
13. Одеська періодична преса років революції та громадянської війни 1917—1921 / опис Г. Д. Штейнванда; за ред. С. Л. Рубінштейна. Одеса, 1929.
Одеська періодична преса років революції... С.
14. Павлюк І. Українські часописи Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917—1939 рр.): анот. покажч. Львів; Луцьк, 1997. с
Павлюк І. Українські часописи... С.
15. Периодика по литературе и искусству за годы революции 1917—1932 / сост. К. Д. Муратова; под ред. С. Д. Балухатого. Ленинград, 1933.
Периодика по литературе и искусству... С.
16. Периодическая печать СССР 1917—1949. Библиогр. указ. Журналы, труды и бюллетени по технике и промышленности. Москва, 1955.
Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по технике... С.
17. [...]. Журналы, труды и бюллетени по транспорту, связи и коммунальному делу. Москва, 1955.
Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по транспорту... С.
18. [...]. Журналы, труды и бюллетени по сельскому хозяйству. Москва, 1955.
Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по сельскому хозяйству. С.
19. [...]. Журналы, труды и бюллетени по культурному строительству, народному образованию и просвещению. Москва, 1956.
Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по культурному строительству... С.
20. [...]. Журналы, труды и бюллетени по здравоохранению, медицине, физической культуре и спорту. Москва, 1956.
Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по здравоохранению... С.
21. [...]. Журналы, труды и бюллетени по языкознанию, литературоведению, художественной литературе и искусству. Москва, 1958.
Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по языкознанию... С.
22. [...]. Журналы, труды и бюллетени по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. Москва, 1958. Вып. 1; Вып. 2.
Периодическая печать СССР 1917—1949... Журналы... по общественно-политическим и социально-экономическим вопросам. С.
23. Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети: бібліогр. довід. / склад.: А. І. Козлова, Д. Х. Мазус, Г. Д. Рубан [та ін.]. Харків, 1965.
Періодичні видання УРСР 1917—1960. Газети. С.
24. Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали: бібліогр. довід. Харків, 1956.
Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали. С.
25. Преса України: Газети 1917—1920 рр.: бібліогр. покажч. / уклад. Г. Я. Рудий. Київ, 1997.
Преса України: Газети 1917—1920 рр. С.
26. Російськомовна періодична преса України у фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені М. Горького. Журнали: каталог / упоряд. Т. І. Олейникова. Одеса, 1993.
Російськомовна періодична преса України... Журнали. С.

Список скорочень бібліографічних і літературних джерел

27. Російськомовна періодична преса України у фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені М. Горького. Газети, бюлетені: каталог / упоряд. Т. І. Олейникова. Одеса, 1993.
Російськомовна періодична преса України... Газети, бюлетені. С.
28. Русские газеты периода 1917—1922 гг. в фондах Государственной библиотеки СССР имени В. И. Ленина: алфавит. кат. Москва, 1982. Часть 1 / сост.: Т. Н. Ленкова, И. А. Капелевич, В. Н. Яковлева [и др.].
Русские газеты периода 1917—1922 гг. ... С.
29. Список поврежденных изданий за 1918 год / сост. Л. К. Ильинский. Петроград, 1922.
Список поврежденных изданий за 1918 год. С.
30. Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького: каталог / склали Т. І. Олейникова. Одеса, 1992.
Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького. С.
31. Українська преса у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка: друк. кат. Харків, 1999. Вип. 1: Газети (1817—1923) / уклад.: Л. Ф. Бондаренко, Т. О. Сосновська. 103 с.
Українська преса у фонді ХДНБ... С.
32. Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка: друк. кат. Харків, 2000. Вип. 1: Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко; Харків, 2001. Вип. 2: Журнали (1918—1923) / уклад.: Л. Ф. Бондаренко, Н. В. Лубенська. Харків, 2002. Вип. 3: Бюлетені, вісники, вісті, щорічники (1861—1923) / уклад. Л. Ф. Бондаренко.
Українські періодичні видання у фонді ХДНБ... Вип. 1. С.; Вип. 2. С.; Вип. 3. С.
33. Часописи Поділля: історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / склали Микола Білінський, Ніна Співачевська та Іван Кревецький; за ред. В. Отамановського. Вінниця, 1927—1928.
Часописи Поділля. С.

Література

1. Енциклопедія Українознавства: слов. частина: перевид. в Україні.
ЕУ
2. Українська Загальна Енциклопедія: Книга Знання: у 3 т.
УЗЕ
3. Encyclopedia of Ukraine
ЕУ
4. Вішка О. Преса української еміграції в Польщі (1920—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2002.
Вішка О. Преса української еміграції... С.
5. Галушко М. Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001.
Галушко М. Українські часописи Станіслава... С.
6. Животко А. Історія української преси. Мюнхен, 1989—90.
Животко А. Історія української преси.
7. Тернопільський Ю. Л. Українська преса з перспективи 150-ліття. Джерзі Ситі, 1974.
Тернопільський Ю. Л. Українська преса...
8. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: іст.-бібліогр. дослідж.: у 3 т. Львів, 2002. Т. 2: 1901—1919. С.
Українські часописи Львова... Т. 2.

ЗМІСТ

<i>Від укладачів</i>	3
<i>Список умовних скорочень</i>	7
Бібліографія української преси	9
Бережанський Вістник (М. Романюк)	11
Біднота (В. Габор)	12
Більшовик (В. Габор)	12
Большевик (О. Палюх)	18
Бомбометчик (О. Терещук)	19
Боротьба (М. Процик-Кульчицька)	20
Боротьба (М. Процик-Кульчицька)	20
Боротьба (М. Процик-Кульчицька, К. Стецюк)	21
Боротьба (У. Чубай)	23
Боротьба (В. Ковпак)	23
Боротьбист (М. Процик-Кульчицька)	24
Боротьбист (М. Процик-Кульчицька)	25
Борщівський Голос (М. Романюк)	26
Борьба (М. Процик-Кульчицька)	26
Борьба (М. Процик-Кульчицька)	29
Борьба и Труд (М. Процик-Кульчицька)	30
Бюлетень Бердичівського Районного Союзу Кооперативів «Районбанк» (В. Габор)	30
Бюлетень Відділу Народної Освіти Полтавського Губвиконкому (В. Ковпак)	31
Бюлетень Військово-Революційного Повстанческого Комітету Уманищини (В. Габор)	31
Бюлетень Газ. «Шлях» (М. Процик-Кульчицька)	31
Бюлетень Газети «Волинське Життя» (В. Габор)	31
Бюлетень Газети «Український Козак» (М. Процик-Кульчицька)	32
Бюлетень «Дністрянської Хвилі» (М. Процик-Кульчицька)	32
Бюлетень Інспекції Національно-Культурно-Політичних Справ Північної Групи Військ УНР (М. Процик-Кульчицька)	33
Бюлетень Інформаційно-Видавничого Відділу Міністерства Шляхів (М. Процик-Кульчицька)	33
Бюлетень Інформаційного Бюро Армії Української Народної Республіки (М. Процик-Кульчицька)	33
Бюлетень Інформаційного Бюро Народного Міністерства Шляхів (М. Процик-Кульчицька)	34
Бюлетень Кам'янецького Союзу Споживчих Товариств (У. Чубай)	35

Бюлетень Подільського Кредитового Союзу	
Кооперативних Установ (<i>Р. Бліхарський</i>)	35
Бюлетень Філії Інформаційного Бюро	
Армії У.Н.Р. при Х Дієвому Корпусі (<i>О. Середа</i>)	35
Бюлетень Центрального Українського Сільськогосподарського	
Кооперативного Союзу (<i>В. Габор</i>)	36
Бюлетень Щоденної Газети «Громадянин» (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	36
Бюлетень Філії Інформаційного Бюро Армії У. Н. Р.	
при Губерніяльній Комендантурі Київщини (<i>О. Середа</i>)	36
Бюллетень Военно-Революційного Комитета Полтавщини (<i>О. Середа</i>)	37
Бюллетень Головного Інформаційного	
Бюро Армії Української Народної Республіки (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	37
Бюллетень Изюмського Уездного Военно-Революційного Комитета (<i>В. Габор</i>)	38
Бюллетень Изяславського Комісаріату (<i>Р. Бліхарський</i>)	38
Бюллетень Хорольського Штабу Робоче-Крестьянської Оборони (<i>Р. Романюк</i>)	38
Бюллетень Штабу Залоги м. Могилева-Подільського (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	39
Вести Киевского Совета Народн. Хозяйства (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	40
Вести Совета Комиссаров Правобережной (Юго-Западных) Жел. Д.	40
Вести Советской Правобережной (Юго-Западных) Жел. Д.	41
Вестник Волынского Губернского Отдела Народного Просвещения	42
Вѣстникъ Кредитной Кооперації (<i>В. Габор</i>)	43
Вестник Одесского Губ. Отдела Народного Образования (<i>М. Комариця</i>)	44
Вестник Связи и Информации Народного Комиссариата	
Почт и Телеграфов Украины (<i>М. Комариця</i>)	45
Визволення (<i>У. Чубай</i>)	46
Вільна Україна (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	46
Вісти (<i>В. Габор</i>)	47
Вісти Виконавчого Комітету Київської Ради	
Робітничих Депутатів (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	48
Вісти Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Рад	
Робітничих, Селянських і Червоноармійських Депутатів і Виконавчого	
Комітету Київської Ради Робітничих Депутатів (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	49
Вісти Житомирського Совітського Військово-Революційного Комітету (<i>О. Палюх</i>) ..	51
Вісти Звенигородської Повітової Ради Робітничих і	
Селянських Депутатів (<i>М. Комариця</i>)	52
Вісти Золотонішського Народного Комісаріату (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	52
Вісти Одеських Філій Центральних	
Українських Кооперативних Установ (<i>М. Комариця</i>)	52
Вісти Остерськ. Повіт. Виконавч. Коміт. (<i>І. Зубрицький</i>)	53
Вісти Хорольського Повітового Виконавчого Комітету Рад Робітничих,	
Селянських і Червоно-Вояцьких Депутатів (<i>Р. Романюк</i>)	54
Вістка	54
Вістки Сірих (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	54
Вістник (<i>С. Блавацький</i>)	55
Вістник Державних Законів Для Всіх Земель	
Української Народної Республіки (<i>У. Чубай</i>)	55
Вістник Державних Законів і Розпорядків Західної Области	
Української Народної Республіки (<i>М. Романюк</i>)	56
Вістник Державного Секретаріату Освіти і Віроісповідань (<i>М. Романюк</i>)	56

Вістник Кооперативного Страхування (<i>В. Габор</i>)	57
Вістник Краєвого Комісаріяту Української Народної Республіки на Холмщину, Підляшє й Полісся (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	57
Вістник Матеріального Штабу (<i>В. Габор</i>)	58
Вістник Миргородської Повітової Ради Роб., Сел. та Вояц. Деп. (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	58
Вістник Народного Міністерства Внутрішніх Справ Української Народної Республіки (<i>У. Чубай</i>)	58
Вістник Трудової Ради Рівенського Повітового Трудового Конгресу (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	59
Вістник Українського Війська (<i>М. Романюк</i>)	59
Вістник Українського Геологічного Комітету (<i>Р. Романюк</i>)	60
Власть Советам! (<i>В. Габор</i>)	61
Власть Советов (<i>В. Ковпак</i>)	62
Военный = Військовий Журнал (<i>В. Ковпак</i>)	64
Волинська Думка (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	65
Волинська Рада (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	65
Волинське Життя (<i>В. Габор</i>)	66
Волинская Заря (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	67
Воля (<i>М. Романюк</i>)	68
Воля (<i>С. Блавацький</i>)	69
Воля (<i>У. Чубай</i>)	72
Воля Народа (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	72
Вооруженная Беднота (<i>В. Габор</i>)	73
Вперед (<i>Р. Бліхарський</i>)	74
Вперед = Vpered = Forward (<i>Л. Сирота</i>)	74
Галицький Голос (<i>У. Чубай</i>)	75
Галицький Комуніст (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	76
Гасло (<i>О. Дроздовська</i>)	77
Голос Бідноти (<i>В. Габор</i>)	78
Голос Буковини (<i>Р. Романюк, М. Комариця</i>)	78
Голос Калуша (<i>О. Дроздовська</i>)	80
Голос Коммуниста (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	80
Голос Красноармейца (<i>М. Процик-Кульчицька, Р. Бліхарський</i>)	81
Голос Крестьянина И Рабочего (<i>В. Ковпак</i>)	83
Голос Праці (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	83
Голос Села (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	84
Голос Табора (<i>М. Савка</i>)	85
Государственный Контроль (<i>В. Габор</i>)	85
Громада (<i>Л. Сирота</i>)	86
Громада (<i>У. Чубай</i>)	87
Громадська Думка (<i>О. Дроздовська</i>)	88
Громадське Життя (<i>Л. Сирота</i>)	88
Громадський Голос (<i>М. Романюк</i>)	89
Гуртове Господарство (<i>Р. Романюк</i>)	90
Деревенская Коммуна (<i>В. Габор</i>)	90
Дзвін (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	91
Дзвін (<i>В. Габор</i>)	92
Для Грядущих Поколінь! (<i>М. Комариця</i>)	93

Дністрянська Хвиля (М. Процик-Кульчицька)	93
Ежедневный Бюллетень Губернского Статистического Бюро	
Учетно-Статистического Отдела Киевского Губисполкома (К. Стецюк)	94
Екстрений Випуск Фронтгазети «Український Козак» (М. Процик-Кульчицька)	95
Екстрений Випуск Телеграм Українського Телеграфного Агентства (У.Т.А.) (М. Процик-Кульчицька)	95
Екстрений Листок Газети Громадянин (М. Комариця)	96
Живе Слово (М. Процик-Кульчицька)	96
Залізничник (У. Чубай)	96
Записки Історично-Філологічного Відділу Української Академії Наук (М. Процик-Кульчицька)	97
Записки Українського Наукового Товариства Дослідження й Охорони Пам'яток Старовини та Мистецтва на Полтавщині (О. Дроздовська) ..	98
Запорізьська Січ (Л. Сніцарчук)	99
Збаразьке Слово (М. Романюк)	99
Збірник Узакошень та Роспоряджень Всеукраїнського Революційного Комітету (В. Ковпак)	100
Зірка (С. Блавацький)	101
Знамя Борьбы (М. Процик-Кульчицька)	101
Знамя Советов (М. Комариця)	101
Знамя Труда (О. Середа)	104
Известия Александрійского Военно-Революціонного Комитета (М. Процик-Кульчицька)	105
Известия Александрійского Уездн. Исполнит. Комитета Совета Рабочих, Селянских и Красноармейских Депутатов (М. Процик-Кульчицька, О. Філіпова) ..	106
Известия Ахтырського Уездного Исполкома Совета Рабочих Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Уездного Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) Украины (М. Комариця)	108
Известия Бердичевского Революціонного Комитета (О. Середа)	111
Известия Богодуховского Совета Рабоч. и Кр. Деп. и Орган Богодуховского Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) Украины (М. Процик-Кульчицька)	113
Известия Военно-Революціонного Комитета Полтавщины (О. Середа)	114
Известия Волынского Губернского Исполнительного Комитета (М. Процик-Кульчицька)	114
Известия Волынского Губернского Комитета Рабоче-Крестьянской Обороны (М. Комариця)	116
Известия Волынского Губернского Революціонного Комитета (М. Процик-Кульчицька)	116
Известия Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины и Харьковского Совета Рабочих Депутатов (В. Габор)	118
Известия Всеукраинского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянск. и Красноармейск. Депутатов и Исполнительного Комитета Киевского Совета Рабочих Депутатов (М. Процик-Кульчицька)	119
Извѣстія Екатеринославскаго Совѣта Рабочихъ и Красноармейскихъ Депутатовъ (М. Процик-Кульчицька)	119
Известия Жмеринского Исполкома Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (М. Процик-Кульчицька)	120

Известия Зеньковского Уездного Совета Рабочих и Селянских Депутатов (<i>Р. Романюк</i>)	121
Известия Исполн. Комитета Могилев-Под. Совета Рабочих, Крестьянских и Красноарм. Депутатов (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	122
Известия Исполнительного Комитета Волчанского Уездного Совета Рабочих, Крестьянских и Красноарм. Депутатов (<i>Р. Романюк</i>)	123
Известия Исполнительного Комитета Екатеринославского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	124
Известия Исполнительного Комитета Константиноградского Совета Рабочих, Красн. и Селян. Депутатов (<i>Р. Романюк</i>)	125
Известия Исполнительного Комитета Криворогского Совета Рабоч., Крест. и Красноармейск. Деп. (<i>В. Ковпак</i>)	126
Известия Исполнительного Комитета Совета Рабочих Депутатов г. Умани (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	126
Известия Исполнительного Комитета Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов и Гадячского Уездного Комитета Партии Коммунистов (Большевиков) (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	127
Известия Киевского Губернского Революционного Комитета (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	128
Извѣстія Лохвицкаго Уѣзднаго Исполнительнаго Комитета Совѣта Рабочих, Селянских и Красноарм. Депутатов и Городского Исполкома (<i>М. Процик-Кульчицька, О. Дроздовська</i>)	132
Известия Лохвицкого Военно-Революционного Комитета (<i>М. Процик-Кульчицька, О. Дроздовська</i>)	134
Известия Лубенского Ревкома (<i>Р. Романюк</i>)	135
Известия Народного Комиссариата Здравоохранения УССР (<i>В. Ковпак</i>)	135
Известия Народного Комиссариата Продовольствия Украины (<i>В. Габор</i>)	136
Известия Нежинского Революционного Комитета (<i>Р. Романюк</i>)	137
Известия Нежинского Уездного Исполкома (<i>Р. Романюк</i>)	138
Известия Нежинского Уревкома и Уездного Комитета РКП(б) (<i>Р. Романюк, М. Комариця</i>)	138
Известия Пирятинского Уездного Совета Раб., Кр. и Кр.-Арм. Депутатов (<i>В. Габор</i>)	139
Известия Полтавского Губисполкома и Полтавского Губернского Комитета Коммунистической Партии (<i>О. Серета</i>)	140
Известия Полтавского Совета и Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабоч., Крест. и Красноарм. Депутатов (<i>О. Серета</i>)	144
Известия Полтавского Совета Рабочих Депутатов (<i>З. Наконечна</i>)	144
Известия Прилукского Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (<i>Р. Романюк</i>)	145
Известия Прилукского Уездного Ревкома (<i>В. Габор</i>)	146
Известия Роменского Военно-Революционного Комитета (<i>Р. Романюк</i>)	147
Известия Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов г. Лубен (<i>Р. Романюк</i>)	148
Известия Тираспольского Совета Рабочих Депутатов (<i>О. Палюх</i>)	149
Известия Уездного Совета Рабочих Крестьянских и Козацких Депутатов Черкащины (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	150
Известия Хорольского Штаба Рабоче-Крестьянской Обороны и Ком-та Коммунистической Партии (<i>Р. Романюк</i>)	150
Ілюстрований Додаток до «Шляху» (<i>Н. Кулеша</i>)	151

Ілюстрований Тиждень = Ilustrowany Tyznewyk (<i>В. Габор</i>)	152
Індустріаліст = The Industrialist (<i>С. Блавацький</i>)	152
К Свету (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	152
К Свету и Труд = До Світла і Праці (<i>М. Комариця</i>)	153
Камедула (<i>Н. Браїлян</i>)	153
Каменярі (<i>У. Чубай</i>)	154
Канадійський Українець (<i>М. Комариця</i>)	154
Кассинський Українець (<i>В. Габор</i>)	159
Київщина (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	159
Київські Новини (<i>Р. Бліхарський</i>)	160
Книжний Вістник (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	160
Козак (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	161
Козак (<i>У. Чубай</i>)	162
Козацьке Слово (<i>М. Комариця</i>)	163
Козацький Голос (<i>М. Романюк</i>)	163
Комар (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	165
Коммуна (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	165
Коммунист (<i>В. Габор</i>)	166
Коммунист (<i>В. Габор</i>)	166
Комуністична Боротьба (<i>Р. Бліхарський</i>)	168
Кооперативний Кредит (Комашня) (<i>В. Габор</i>)	169
Красная Армия (<i>Р. Бліхарський, Р. Романюк</i>)	169
Красная Звезда (<i>М. Комариця</i>)	175
Красное Знамя (<i>С. Блавацький</i>)	177
Красный Путь = Червоний Шлях (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	178
Крестьянин и Рабочий (<i>Р. Романюк</i>)	180
Кубанська Зоря (<i>З. Наконечна</i>)	181
Листок Боротьби (<i>М. Комариця</i>)	182
Литературно-Художественная Неделя (<i>В. Габор</i>)	183
Ліра (<i>С. Блавацький</i>)	184
Лубенщина (<i>З. Наконечна</i>)	184
Лубенщина (<i>З. Наконечна</i>)	184
Лязароні (<i>С. Блавацький</i>)	185
Максималіст (<i>Р. Бліхарський</i>)	186
Миргородське Життя (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	186
Мистецтво (<i>М. Комариця</i>)	187
Молот (<i>В. Ковпак</i>)	189
Музагет (<i>М. Комариця</i>)	190
Музыкальный Вестник (<i>Р. Бліхарський</i>)	191
Мысль Коммуниста = Думка Комуниста (<i>Р. Бліхарський</i>)	191
Надія України (<i>М. Комариця</i>)	192
Народ (<i>М. Романюк</i>)	193
Народний Голос (<i>В. Габор</i>)	194
Народное Просвещение (<i>В. Ковпак</i>)	195
Народня Думка (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	195
Народня Освіта (<i>В. Ковпак</i>)	196
Народовластіє (<i>В. Габор</i>)	196
Наш Голос (<i>В. Габор</i>)	197
Наш Шлях (<i>У. Чубай</i>)	198

Наш Шлях (<i>В. Ковпак</i>)	199
Наша Кооперація (<i>М. Комариця</i>)	200
Наша Мета (<i>О. Дроздовська</i>)	201
Наша Мета (<i>В. Передирій</i>)	201
Наше Слово (<i>М. Пелитець</i>)	203
Неделя Всеовуча (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	203
Неділя Селянина (<i>В. Габор</i>)	204
Нова Рада (<i>Л. Кульчицька</i>)	204
Нова Україна (<i>У. Чубай</i>)	207
Нова Школа (<i>О. Дроздовська</i>)	208
Нове Життя (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	208
Новий Шлях (<i>У. Чубай</i>)	210
Новини (<i>В. Габор</i>)	211
Новини (<i>М. Романюк</i>)	211
Новини (<i>У. Чубай</i>)	212
Новини Інформаційного Бюро Армії Української Народної Республіки (<i>В. Габор</i>) ..	212
Нові Вісти (<i>В. Габор</i>)	214
Нові Шляхи (<i>К. Стецюк</i>)	214
Одеський Коммунист (<i>М. Комариця</i>)	215
Останні Новини Українського Телеграфного Агентства (У.Т.А.) (<i>В. Габор</i>)	219
Останні Новини Українського Телеграфного Агентства (<i>В. Ковпак</i>)	220
Павлоградская Коммуна (<i>В. Ковпак</i>)	220
Перемиські Епархіяльні Відомости (<i>О. Дроздовська</i>)	221
Плуг и Молот (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	223
Повстанець (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	225
Подольская Жизнь (<i>В. Габор</i>)	226
Подольський Коммунист (<i>У. Чубай</i>)	227
Подольское Слово (<i>Р. Романюк</i>)	228
Подольское Слово (<i>Р. Романюк</i>)	228
Подснежник (<i>М. Романюк</i>)	229
Позашкільна Освіта (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	229
Полева Газета II-го Галицького Корпуса (<i>М. Комариця</i>)	230
Полонений (<i>С. Блавацький</i>)	230
Поступ (<i>В. Ковпак</i>)	231
Почтово-Телеграфная Жизнь (<i>В. Ковпак</i>)	231
Правда (<i>О. Дроздовська, М. Процик-Кульчицька</i>)	232
Православне Поділля (<i>У. Чубай</i>)	233
Прапор України (<i>У. Чубай</i>)	234
Пробій (<i>В. Передирій</i>)	234
Пролетарська Боротьба (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	235
Пролетарська Правда (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	236
Проломъ (<i>С. Блавацький</i>)	238
Пролом (<i>М. Романюк</i>)	240
Промінь (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	240
Просвещение (<i>О. Середа</i>)	244
Просвітянин-Кооператор (<i>М. Комариця</i>)	244
Рада (<i>О. Дроздовська, М. Процик-Кульчицька</i>)	246
Радіотелеграфічні Звіdomлення (<i>Р. Бліхарський</i>)	248
Револуційна Боротьба (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	249

Републіка (М. Романюк)	250
Републіканець (М. Романюк)	251
Рідне Слово (З. Наконечна)	252
Рідне Слово (М. Процик-Кульчицька)	252
Ріпа (М. Романюк)	254
Робітник (М. Романюк)	255
Робітник (В. Габор)	257
Робітничий Вістник = The Workers' Herald (М. Процик-Кульчицька)	258
Русская Земля (В. Габор)	258
Руська Країна (В. Габор)	261
Руська Правда (В. Габор)	262
Русько-Країнська Правда (В. Габор)	263
Світ Дитини (Л. Кусий)	264
Свято Праці (О. Середа)	267
Сельська Біднота (У. Чубай)	267
Селянин (М. Процик-Кульчицька)	268
Селянська Біднота = Селянская Беднота (М. Процик-Кульчицька)	268
Селянська Газета (М. Процик-Кульчицька)	269
Селянська Громада (У. Чубай)	270
Селянська Правда (О. Дроздовська)	271
Селянське Слово (О. Дроздовська, М. Процик-Кульчицька)	272
Сільська Біднота (М. Процик-Кульчицька)	273
Сільська Коммуна (М. Процик-Кульчицька)	274
Слово (О. Середа)	275
Сміх і Горе Січового Стрільця (В. Габор)	277
Собрание Узаконений и Ряспоряжений Рабоче-Крестьянского Правительства Украины (С. Блавацький)	277
Союз Труда (В. Габор)	279
Спеціальний Випуск Газети «Вільна Україна» (М. Процик-Кульчицька)	279
Стенная Газета Київського Бюро РОСТА (М. Процик-Кульчицька)	280
Степова Україна (М. Процик-Кульчицька)	280
Стрілець (М. Романюк)	280
Стрілецька Думка (М. Процик-Кульчицька)	284
Стрілецький Шлях (М. Процик-Кульчицька)	285
Стрілецький Шлях (М. Процик-Кульчицька)	286
Тарасове Свято (В. Габор)	286
Театр (М. Процик-Кульчицька)	287
Театраль (К. Стецюк)	288
Театральний Вестник (В. Габор)	289
Телеграммы Украского Телеграфного Агентства (УТА) (М. Процик-Кульчицька)	290
Телеграми Українського Телеграфного Агентства (М. Процик-Кульчицька)	290
Трудова Громада (У. Чубай)	290
Трудова Школа (В. Ковпак)	292
Трудовая Социалистическая Школа (М. Процик-Кульчицька, Р. Бліхарський)	292
Трудове Життя (М. Процик-Кульчицька)	293
Трудове Життя (М. Процик-Кульчицька)	294
Трудове Слово (М. Процик-Кульчицька)	294
Трудовий Шлях (У. Чубай)	295
У.С.С. (Р. Романюк)	296

Українська Справа (Р. Романюк)	297
Україна (У. Чубай)	297
Україна (М. Романюк, У. Чубай)	298
Україна (В. Габор)	301
Українська Газета (С. Блавацький)	301
Українська Рада Католиків за Кордоном (С. Блавацький)	302
Українська Республіка (Р. Романюк)	303
Українська Ставка (М. Процик-Кульчицька)	303
Українська Старовина (У. Чубай)	305
Українське Діло (М. Процик-Кульчицька)	305
Українське Інформаційне Бюро (Р. Бліхарський)	306
Українське Пресове Бюро в Гаазі (С. Блавацький, О. Дроздовська)	306
Українське Пресове Бюро в Копенгазі (В. Габор)	307
Українське Пресове Бюро при Державнім Секретаріаті Військових Справ (М. Романюк)	308
Українське Слово (У. Чубай)	308
Український Вістник (М. Процик-Кульчицька)	309
Український Голос (О. Дроздовська)	310
Український Козак (М. Процик-Кульчицька)	313
Український Комунар (О. Дроздовська)	314
Український Повстанець (М. Процик-Кульчицька)	315
Український Прапор = Ukrainiskyj Prapor (Н. Кулеша)	315
Український Стрілець (М. Романюк)	318
Український Тижневик (Р. Романюк)	318
Українські Вісти (М. Романюк)	319
Українські Робітничі Вісти = Ukrainian Labor News (М. Процик-Кульчицька)	320
Учитель и Школа (В. Ковпак)	324
Учительський Голос (М. Романюк)	324
Хліборобська Справа (В. Габор, У. Чубай)	325
Холмська Думка (О. Дроздовська)	326
Червона Зоря (М. Процик-Кульчицька)	327
Червона Україна (М. Процик-Кульчицька)	327
Червона Україна (О. Середа)	328
Червоний Прапор (В. Габор)	329
Червоний Прапор (М. Комариця)	329
Червоний Прапор (О. Дроздовська)	332
Червоний Стяг (М. Процик-Кульчицька)	332
Чернігівщина (М. Процик-Кульчицька)	335
Чорногора (О. Дроздовська)	335
Чортківський Вістник (М. Романюк)	336
Шлях (О. Середа)	336
Шлях = «Schljach» (Н. Кулеша)	338
Шлях (М. Процик-Кульчицька)	343
Шлях Боротьби (В. Габор)	344
Шлях Боротьби (М. Процик-Кульчицька)	345
Шлях до Волі (М. Процик-Кульчицька)	346
Щире Слово (Н. Кулеша)	346
Ямпільське Слово (В. Габор)	350

Dziennik Urzędowy Starostwa Włodzimierskiego = Дневник Урядовый Староства Володимирського (В. Габор)	350
Uřední Noviny Zemského Úřadu zro Zemí Podkarpatorus = Урядова Газета Земского Уряда для Подкарпатурского Края (В. Габор)	350
Бібліографія іншомовної преси	351
Александровский Телеграфъ (М. Комариця)	353
Анархист (М. Комариця)	354
Анархист-Повстанец (М. Процик-Кульчицька)	354
Беднота (М. Комариця)	355
Беднота (М. Комариця)	355
Бессарабская Правда (К. Стецюк)	356
Бѣшенная Тетка (О. Палюх)	357
Благовѣсть (О. Палюх)	357
Борец За Коммунизм (В. Габор)	358
Борец за Свободу (М. Процик-Кульчицька)	358
Борьба (М. Процик-Кульчицька)	359
Борьба (М. Комариця)	359
Борьба (М. Процик-Кульчицька)	360
Борьба (В. Габор)	360
Бюллетени Луганского Союза Потребительныхъ Обществъ и Славяносербского Союза Кредитныхъ Кооперативовъ (М. Комариця)	362
Бюллетень. Известия Николаевского Совета Рабоч., Красноарм. и Красн. Фл. Деп. (Р. Романюк)	363
Бюллетень Агитационно-Просветительного Отдела при Чигиринском Военном Комиссариате (М. Комариця)	363
Бюллетень Агрономического Бюро Полтавского Губернского Земства (М. Процик-Кульчицька)	363
Бюллетень Бердичевского Городского Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) Украины (В. Габор)	364
Бюллетень Бюро Печати при Полтавском Губисполкоме (В. Габор)	364
Бюллетень Всеукраинского Центрального Совѣта Профессіональных Союзовъ (Уцентропроф) (Р. Романюк)	365
Бюллетень «Известий Лохвицкого Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Селянских и Красноармейских Депутатов» (М. Процик-Кульчицька)	366
Бюллетень Известий Славянского Совета Рабочих, Красноармейских и Крестьянских Депутатов (М. Процик-Кульчицька)	366
Бюллетень Киевского Временного Революционно-Военного Комитета (М. Процик-Кульчицька)	366
Бюллетень Киевского Городского Самоуправления (М. Комариця)	367
Бюллетень Киевского Районного Союза Кооперативов «Потребитель» (М. Процик-Кульчицька, О. Середа)	367
Бюллетень Киевского Совета Профессіональных Рабочих Союзов (М. Комариця) ..	368
Бюллетень Киевской Общегор. Больн. Кассы и Страхового Бюро Киевск. Совета Проф. Рабоч. Союзов (Р. Романюк)	368
Бюллетень Красная Правда (М. Процик-Кульчицька)	369
Бюллетень Кременчугского Пункта Отдѣла Пропаганды (М. Комариця)	369
Бюллетень Кролевецкого Военно-Революционного Комитета (Р. Романюк)	369
Бюллетень Кролевецкого Уездного Исполнительного Комитета (Р. Романюк)	370

Бюллетень Общества Потребителей «Самопомощь» (<i>М. Пелипець</i>)	370
Бюллетень Одесского Кредитного Союза Кооперативов (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	370
Бюллетень Одесского Губернского Отделения Всеукраинского Издательства Ц.И.К. Советов Украины (<i>Р. Романюк</i>)	371
Бюллетень Одесского Совета Народного Хозяйства (<i>М. Комариця</i>)	372
Бюллетень Отдела Охраны Детства Народного Комиссариата Социального Обеспечения (<i>М. Пелипець</i>)	372
Бюллетень Отдела Управления при Купянском Исполкоме (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	372
Бюллетень «Полтавского Дня» (<i>С. Блавацький</i>)	372
Бюллетень ПОЮР'а (<i>В. Габор</i>)	372
Бюллетень Профессіонального Союза Служащих в Торговых, Торгово-Промышленных Предприятиях и Общественных Учреждениях г. Харькова и Харьковской губ. (<i>В. Габор</i>)	373
Бюллетень Революционного Военного Совета Екатеринославского Крепостного Района (<i>Р. Бліхарський</i>)	374
Бюллетень Секретариата Центрального Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) Украины (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	374
Бюллетень Совѣщанія Профессіональных Союзовъ Юга Россіи (<i>О. Палюх</i>)	375
Бюллетень Статистики Труда Украины (<i>В. Ковпак</i>)	375
Бюллетень Третьего Объединенного Съезда Трудящихся в Сахарной Промышленности Украины и Великороссии (<i>В. Габор</i>)	376
Бюллетень Харьковского Городского Общественного Комитета (<i>В. Габор</i>)	376
Бюллетень Центрального Комитета Всеукраинского Профессіонального Союза Землемеров (<i>В. Габор</i>)	376
Бюллетень Югпрофа (<i>М. Комариця</i>)	376
Вестник Акционерных Паевых и Торгово-Технических Предприятий Украины (<i>В. Габор</i>)	377
Вѣстникъ Арменіи (<i>О. Палюх</i>)	377
Вестник Кредитной Кооперации (<i>О. Палюх</i>)	378
Вестник Левобережных и Строящихся Железных Дорог (<i>В. Габор</i>)	378
Вестник N-ой Дивизии (<i>О. Філіпова</i>)	379
Вестник Народного Комиссариата Внутренних Дел (<i>В. Ковпак</i>)	380
Вестник Народного Комиссариата Труда Украины (<i>В. Ковпак</i>)	380
Вестник Народного Хозяйства (<i>В. Ковпак</i>)	381
Вестник Одесского Губернского Юридического Отдела (<i>Р. Романюк</i>)	382
Вестник Одесского Губфинотдела (<i>В. Габор</i>)	382
Вѣстник Одобсоюза (<i>М. Комариця</i>)	383
Вестник Отдела Управления Одесского Губернского Исполн. Комитета Совета Р., К. и Кр. Деп. (<i>Р. Романюк</i>)	384
Вестник Отдела Управления при Екатеринославском Губ. Исп. Комитете (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	384
Вестник Отдела Управления Харьковского Губернского Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (<i>В. Габор</i>)	385
Вестник Подольской Советской Железной Дороги (<i>В. Габор</i>)	385
Вестник Совета Народного Хозяйства Украины (<i>В. Ковпак</i>)	386
Вестник Труда (<i>М. Комариця</i>)	387
Вѣстникъ Тружениковъ Рѣки (<i>М. Комариця</i>)	387
Вестник Харьковского Округа Путей Сообщения (<i>В. Ковпак</i>)	388
Вестник Центропрофа (<i>О. Палюх</i>)	388

Вестник Черниговского Губернского Земельного Отдела (<i>В. Габор</i>)	389
Вечернее Время (<i>М. Комариця</i>)	389
Вечерніе Огни (<i>Р. Бліхарський</i>)	390
Вечерніе Отклики (<i>М. Процик-Кульчицька, Р. Бліхарський</i>)	390
Вечерній Бюллетень (<i>В. Габор</i>)	391
Вечерній Курьеръ (<i>О. Палюх</i>)	391
Вечерній Часъ (<i>О. Палюх</i>)	392
Вечернія Новости (<i>О. Палюх</i>)	393
Вечернія Одесскія Новости (<i>О. Палюх</i>)	393
Вечерняя Газета РОСТА (<i>В. Габор</i>)	395
Винницькая Жизнь (<i>Р. Романюк</i>)	396
Власть Советов (<i>В. Габор</i>)	396
Внешкольное Образование (<i>В. Ковпак</i>)	396
Внешкольное Образование (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	397
Возрожденіе (<i>О. Палюх</i>)	397
Вольное Гуляй-Поле (<i>М. Комариця</i>)	397
Вольное Орехово (<i>М. Комариця</i>)	397
Вольный Голос (<i>М. Комариця</i>)	398
Вольный Мелитополь (<i>М. Комариця</i>)	398
Всеобуч (<i>В. Ковпак</i>)	398
Высшая Школа (<i>Р. Романюк</i>)	399
Газета для Женщинъ (<i>Р. Бліхарський</i>)	399
Гильотина (<i>В. Габор</i>)	399
Голос Революции (<i>М. Пелипечъ</i>)	400
Голось Революції (<i>В. Ковпак</i>)	400
Голось Семьи (<i>В. Ковпак</i>)	400
Голос Трудящихся (<i>М. Комариця</i>)	401
Голось Юга (<i>С. Блавацький</i>)	401
Голытьба (<i>В. Ковпак</i>)	403
Грядущій День (<i>О. Філіпова</i>)	403
Грядущій День (<i>О. Філіпова</i>)	404
Гуляйпольский Набат (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	405
Дамское Счастье (<i>В. Габор</i>)	405
Дело (<i>М. Комариця</i>)	406
Дело Революции (<i>О. Середа</i>)	406
День Голодного Ребенка (<i>М. Комариця</i>)	406
День Красного Командира (<i>Р. Бліхарський</i>)	406
День Пролетарской Культуры (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	407
Деревенская Жизнь (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	407
Детская Правда (<i>О. Терещук</i>)	408
Донецкая Коммуна (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	409
Донецко-Криворожский Коммунист (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	410
Думы Народа (<i>С. Блавацький</i>)	411
Единая Русь (<i>Р. Бліхарський</i>)	411
Ежикъ въ Сметанѣ (<i>Р. Бліхарський</i>)	412
Екатеринославский Набат (<i>О. Середа</i>)	412
Елисаветградский Набат (<i>М. Комариця</i>)	412
Жизнь (<i>В. Габор</i>)	412
Жизнь (<i>М. Комариця</i>)	413

Жмеринский Коммунист (<i>Р. Романюк</i>)	414
Журнал о. 4. Г.[имназії] (<i>Р. Бліхарський</i>)	415
Журнал Соціального Обеспечения (<i>О. Палюх</i>)	415
За Землю и Волю (<i>О. Палюх</i>)	416
За Правду (<i>Р. Бліхарський</i>)	416
Заря (<i>М. Комариця</i>)	417
Заря Росії (<i>Р. Бліхарський</i>)	417
Заря Росії (<i>Р. Бліхарський</i>)	418
Звезда Запорожя (<i>В. Габор</i>)	419
Знамя (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	419
Знамя Борьбы (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	420
Знамя Восстанія (<i>М. Комариця</i>)	420
Знамя Восстанія (<i>М. Комариця</i>)	420
Знамя Коммунара (<i>О. Середа</i>)	421
Золотоношскій Бюллетень (<i>С. Блавацький</i>)	421
Зори (<i>М. Комариця</i>)	422
Зори (<i>М. Комариця</i>)	422
Известия Александровского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов (<i>О. Середа</i>)	422
Известия Ананьевского Исполнительного Комитета С.Р.К. и К.Д. (<i>М. Комариця</i>) ...	423
Известия Бердянского Военно-революционного Комитета (<i>В. Габор</i>)	423
Известия Бердянского Уездного Исполкома Совета Раб., Крест. и Красноарм. Депутатов (<i>З. Наконечна</i>)	424
Известия Военно-Революционного Комитета г. Лубен (<i>Р. Романюк</i>)	424
Известия Военно-Революционного Комитета г. Умани (<i>К. Стецюк</i>)	425
Известия Военно-Революционного Комитета города Сосницы и Уезда (<i>Р. Бліхарський</i>)	425
Известия Военно-Революционного Совета Гуляйпольского Района (<i>М. Пелипещь</i>) ...	426
Известия Вознесенского Совета Рабоч., Красноармейских и Крестьянских Депутатов (<i>М. Комариця</i>)	426
Известия Волчанского Уездного Революционного Комитета (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	427
Известия Всеукраинского Центрального Исполкома Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Харьковского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (<i>В. Габор</i>)	428
Известия Глуховского Исполнительного Комитета Советов Рабоч., Крестьянск. и Красноарм. Депутатов (<i>М. Процик-Кульчицька, В. Габор</i>)	428
Известия Голтинского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (<i>М. Комариця</i>) ...	429
Известия Городнянского Уездного Комитета КП(б) Украины и Исполкома Советов (<i>М. Комариця</i>)	430
Известия Елисаветградского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (<i>М. Комариця</i>)	431
Известия Златопольского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (<i>В. Габор</i>)	431
Известия Изюмского Уездного Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (<i>М. Комариця</i>)	432
Извѣстія Импортно-Распределительной Комиссии Земскихъ и Городскихъ Самоуправлений и Кооперативныхъ Организаций (<i>М. Комариця</i>)	432
Известия Исполнительного Комитета Купянского Уездного Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (<i>О. Палюх</i>)	433

Известия Исполнительного Комитета Роменского Совета Рабочих и Селянских Депутатов (<i>Р. Романюк</i>)	433
Известия Исполнительного Комитета Совета Рабочих Депутатов (<i>О. Середа</i>)	434
Известия Конотопского Уездн. Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Селянских и Красноарм. Депутатов (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	435
Известия Кременчугского Городского и Уездного Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Кременчугского Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) Украины (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	436
Известия Луганского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов (<i>О. Палух</i>)	436
Известия Мариупольского Военно-Революционного Комитета (<i>М. Комариця</i>)	437
Известия Мелитопольского Уездного Военно-Революционного Комитета (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	437
Известия Народного Комиссариата Путей Сообщения Украины (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	438
Известия Нежинского Уревкома и Уездного Комитета РКП(б) (<i>М. Комариця</i>)	438
Известия Николаевского Совета Рабочих Депутатов (<i>Р. Романюк</i>)	439
Известия Никопольского Районного Военно-Революционного Комитета (<i>В. Габор</i>) .	439
Известия Никопольского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов (<i>В. Габор</i>)	440
Известия Овручского Уездного Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (<i>В. Габор</i>)	441
Известия Одесск. Губ. Комиссариата Продовольствия (<i>М. Комариця</i>)	441
Извѣстія Одесскаго Кредитнаго Союза Кооперативов — Союзкредита (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	442
Известия Одесского Губернского Исполнительного Комитета Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Одесского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов (<i>Р. Романюк</i>)	443
Извѣстія Одесской Винодѣльческой Станціи = Bulletin de la Station Oenologique d'Odessa (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	444
Известия Ольгопольского Революционного Комитета (<i>В. Габор</i>)	445
Известия Очаковского Совета Рабочих, Крестьянских и Красно-Арм. Депутатов (<i>М. Комариця</i>)	445
Известия Почепского Уездного Чрезвычайного Военно-Революционного Штаба (<i>В. Габор</i>)	446
Известия Прилукского Военно-Революционного Комитета (<i>Р. Романюк</i>)	446
Известия Ревкома (<i>О. Палух</i>)	447
Известия Революционного Комитета (<i>М. Комариця</i>)	447
Известия Славянского Комитета Партии Коммунистов (Больш.) Украины и Совета Раб., Красноарм. и Солд. Депутатов (<i>М. Комариця</i>)	447
Известия Славянского Районного Военно-Революционного Комитета (<i>М. Комариця</i>)	447
Известия Славянского Совета Районных Красноармейских и Крестьянских Депутатов (<i>М. Комариця</i>)	447
Известия Совета Рабоче-Крестьянской Обороны Украины и Губ. Исп. Ком. Советов Р. К. и Кр. Деп. Черниговщины (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	448
Известия Совета Рабочих Депутатов г. Херсона и его Окрестностей (<i>М. Комариця</i>)	448
Извѣстія Совѣта Харьковскихъ Областныхъ Кооперативныхъ Съѣздовъ (<i>Р. Романюк</i>)	448
Известия Сосницкого Уездного Исполнительного Комитета (<i>Р. Бліхарський</i>)	449

Известия Уездного Исполкома Советов Крестьянских, Рабочих и Красноармейских Депутатов (<i>М. Комариця</i>)	449
Известия Уездного С'езда Советов Крестьянских, Рабочих и Красноармейских Депутатов (<i>М. Комариця</i>)	450
Известия Харьковского Военно-Революционного Комитета (<i>В. Габор</i>)	450
Известия Харьковского Округа Путей Сообщения Украины (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	451
Известия Харьковского Совета и Губернского Исполнительного Комитета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (<i>В. Габор</i>)	451
Известия Херсонского Военно-Революционного Комитета и Херсонского Комитета Коммунистической Партии (Большевиков) (<i>М. Комариця</i>)	452
Известия Херсонского Губ. Продовольств. Комитета (<i>М. Комариця</i>)	453
Известия Херсонского Губернского Исполнительного Комитета Советов (<i>М. Комариця</i>)	453
Известия Херсонского Губернского Революционного Комитета (<i>М. Комариця</i>)	454
Известия Центрального Тарифного Комитета Горной и Металлургической Промышленности Украины (<i>С. Блавацький</i>)	455
Известия Черниговского Временного Военно-Революционного Комитета (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	455
Известия Черниговского Губернского Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Селянских и Красноармейских Депутатов (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	455
Известия Черниговского Губернского Революционного Комитета и Губернского Комитета Российской Коммунистической Партии (Большевиков) (<i>М. Комариця</i>)	456
Известия Черниговского Губернского Революционного Комитета, Черниговского Уездного Исполнительного Комитета и Городского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	457
Известия Черниговского Губернского Совета Профессиональных Союзов (<i>М. Комариця</i>)	457
Интернационал (<i>В. Габор</i>)	458
Информационный Листок (Народный Комиссариат Социального Обеспечения У.С.С.Р.) (<i>Р. Романюк</i>)	458
Информационный Листок Совета Народного Хозяйства Украины (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	459
Искатель Приключений = L'aventurier (<i>С. Блавацький</i>)	459
К Победе! (<i>Р. Бліхарський</i>)	459
К Свету (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	460
Киевская Бѣднота (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	460
Кієвська Житть (<i>В. Габор</i>)	460
Кієвська Рѣчь (<i>Р. Бліхарський</i>)	461
Кієвська Русь (<i>С. Блавацький</i>)	462
Кієвскій Вѣстникъ (<i>К. Стецюк</i>)	463
Кієвскій Курьеръ (<i>Р. Бліхарський</i>)	463
Кієвское Слово (<i>Р. Романюк</i>)	464
Кієвское Эхо (<i>О. Палюх</i>)	464
Ковер-Самолет (<i>В. Габор</i>)	466
Коммуна (<i>М. Процик-Кульчицька, О. Середа</i>)	466
Коммунар (<i>Р. Романюк</i>)	468
Коммунар (<i>О. Дроздовська</i>)	469
Коммунист (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	470
Коммунист (<i>Р. Романюк</i>)	471

Коммунист (М. Процик-Кульчицька)	471
Коммунист (М. Комариця)	472
Коммунист (В. Ковпак)	472
Коммунист (Р. Романюк)	473
Кооперативное Слово (М. Процик-Кульчицька)	473
Кооперація (Р. Бліхарський)	475
Красная Бессарабия (О. Філіпова)	475
Красная Газета (Р. Романюк)	476
Красная Деревня (М. Процик-Кульчицька)	476
Красная Жмеринская Победа (В. Габор)	477
Красная Звезда (В. Габор)	477
Красная Кавалерия (О. Середа)	478
Красная Правда (М. Процик-Кульчицька)	478
Красная Правда (М. Процик-Кульчицька)	479
Красноармеец (О. Середа)	479
Красноармеец (М. Процик-Кульчицька)	480
Красноармейская Звезда (О. Палюх)	480
Красноармейская Правда (О. Палюх)	481
Красное Жало (В. Габор)	482
Красное Знамя (В. Габор)	482
Красное Знамя (М. Комариця)	482
Красное Знамя (М. Комариця)	482
Красные Известия (О. Палюх)	484
Красный Вал (Р. Бліхарський)	484
Красный Журнал (М. Комариця)	485
Красный Клич (М. Процик-Кульчицька)	485
Красный Меч (М. Процик-Кульчицька)	486
Красный Моряк (М. Процик-Кульчицька, В. Габор)	486
Красный Офицер (К. Стецюк)	488
Красный Смех (О. Філіпова)	488
Кременецкая Коммуна (С. Блавацький)	489
Крестьянская Газета (С. Блавацький)	489
Крестьянское Дѣло (О. Палюх)	489
Крымский Коммунист (М. Комариця)	490
Кузькина Мать (О. Філіпова)	490
Левый Эс-Эр (М. Процик-Кульчицька)	491
Лучь (М. Комариця)	491
Маякь (М. Пелипець)	492
Могилевскій Коммунист (М. Процик-Кульчицька)	492
Молва (К. Стецюк)	493
Молот и Плуг (М. Процик-Кульчицька)	495
Музы (В. Габор)	495
Мысль (В. Габор)	496
На Досугъ (В. Габор)	498
На Тернистом Пути к Коммунизму (М. Комариця)	498
Набат (М. Процик-Кульчицька)	498
Набат (М. Комариця)	500
Народная Газета (С. Блавацький)	500

Народная Энциклопедія-Энциклопедій по Разного Рода Доходнымъ Дѣламъ и Промысламъ (О. Палюх)	501
Народное Дѣло (М. Комариця)	502
Народное Слово (В. Габор)	504
Народное Слово (В. Габор)	504
Народное Слово (В. Габор)	504
Народное Слово (В. Габор)	505
Народное Слово (О. Палюх)	506
Народное Хозяйство Украины (В. Габор)	507
Начало (В. Габор)	509
Начало (В. Габор)	510
Нашъ Путь (К. Стецюк)	510
Наша Правда (С. Блавацький)	512
Наше Знамя (В. Габор)	512
Наше Слово (С. Блавацький)	512
Неврологія (М. Комариця)	513
Неделя Искусств, Литературы, Театра и др. (М. Процик-Кульчицька)	513
Неделя Литературы и Искусства (М. Комариця)	514
Николаевскій Бюллетень (С. Блавацький)	514
Николаевскій День (С. Блавацький)	515
Новая Заря (С. Блавацький)	515
Новая Искра (С. Блавацький)	516
Новая Почта (М. Пелипець)	517
Новое Народное Дѣло (М. Комариця)	518
Новомосковский Коммунар (В. Габор)	518
Новости (С. Блавацький)	518
Новости Юга (М. Пелипець)	518
Новый Журнал (М. Комариця)	519
Новый Пахарь (О. Палюх)	519
Областной Бюллетень Сельскосоюза (М. Комариця)	520
Объединеніе (К. Стецюк)	521
Огонекъ (М. Комариця)	523
Одесский Набат (О. Палюх)	523
Одесскій День (О. Палюх)	524
Одесское Слово (О. Палюх)	525
Ольгопольский Коммунист (В. Габор)	525
Открытое Слово (В. Габор)	526
Парусъ (В. Габор)	526
Перо въ Спину (О. Палюх)	527
Печатник-Коммунист (В. Габор)	528
Пламя (Р. Романюк)	529
Подольская Почта (М. Процик-Кульчицька)	529
Понедѣльникъ (Р. Бліхарський)	530
Правда (С. Блавацький)	531
Правда (В. Ковпак)	531
Правда (М. Процик-Кульчицька)	532
Призывъ (О. Палюх)	533
Прилукская Рѣчь (Р. Бліхарський)	534
Пробужденіе (М. Комариця)	535

Пролетарская Культура (С. Блавацький)	535
Пролетарский День Культуры (О. Філіпова)	536
Пролетарское Творчество (О. Середа)	536
Прометей (В. Габор)	537
Прометей (О. Середа)	538
Профессиональное Движение (В. Габор)	538
Профессиональное Движение (О. Середа)	539
Пути Творчества (В. Габор)	541
Путь к Свободе (М. Процик-Кульчицька)	542
Путь Победы (М. Комариця)	544
Путь Рабочаго (Р. Бліхарський)	545
Рабоче-Крестьянская Газета (О. Середа)	545
Рабочий Журнал (О. Середа)	546
Рабочий Кооператор (М. Комариця)	547
Рабочий Журналь (В. Габор)	547
Революционная Борьба (М. Процик-Кульчицька)	549
Революционный Социализм (М. Процик-Кульчицька)	550
Родина (С. Блавацький)	550
Россія (С. Блавацький)	553
Русская Бессарабія (С. Блавацький)	553
Сахарная Промышленность Левобережной Украины (Р. Бліхарський)	553
Свобода (В. Габор)	553
Свободная Мысль (М. Комариця)	554
Свободное Слово (Р. Романюк)	554
Свободное Слово (Р. Романюк)	554
Свободное Слово (М. Комариця)	555
Свободное Слово Краснаго Моряка (М. Комариця)	556
С'езд Представителей Волостных Исполнительных Комитетов (К. Стецюк)	556
Сельский Рабочий (М. Процик-Кульчицька)	556
Серп и Молот (М. Процик-Кульчицька)	557
Служащий (С. Блавацький)	558
Совет Коммунистов (М. Комариця)	558
Советская Власть (Р. Романюк)	558
Современное Слово (С. Блавацький)	559
Согласіє (О. Палюх)	561
Солнце Труда (В. Габор)	562
Социальное Обеспечение (В. Ковпак)	563
Социальное Страхование (В. Габор)	564
Спутникъ Театрала (Р. Романюк)	564
Стенная Газета БУП'а (М. Процик-Кульчицька)	564
Стенная Газета «Всеиздата» (М. Процик-Кульчицька)	565
Стенная Газета Известий Х.С. и Губ. Исполкома (Р. Романюк)	565
Столичный Голосъ (Р. Романюк)	565
Страничка Молодежи (М. Комариця)	567
Студенческий Вѣстникъ (М. Процик-Кульчицька)	567
Сынъ Отечества (Р. Бліхарський)	568
Таврический Коммунист (Р. Романюк)	569
Тарифный Бюллетень (В. Габор)	569
Творчество (В. Габор)	570

Творчество Труда (<i>В. Габор</i>)	571
Театръ (<i>О. Палюх</i>)	571
Театральный Курьеръ (<i>В. Габор</i>)	572
Телеграммы Газеты «Известия Уездного Исполкома» (<i>С. Блавацький</i>)	573
Торгово-Промышленный Югъ (<i>С. Блавацький</i>)	573
Трудовая Коммуна (<i>Р. Романюк, М. Комариця</i>)	574
Трудовая Советская Республика (<i>С. Блавацький</i>)	574
Трудовая Школа (<i>М. Комариця</i>)	575
Украинский Коммунист (<i>М. Галушко, О. Терещук</i>)	576
Украинско Слово (<i>М. Комариця</i>)	576
Украинско-Български Прѣгледъ (<i>М. Комариця</i>)	578
Утренній Бюллетень Вечернего Голоса (<i>Р. Бліхарський</i>)	581
Утро Одессы (<i>М. Комариця</i>)	581
Факел (<i>М. Комариця</i>)	581
Харьковъ (<i>В. Габор</i>)	582
Харьковский Зритель (<i>С. Блавацький</i>)	582
Харьковский Набат (<i>М. Процик-Кульчицька, Р. Бліхарський</i>)	583
Херсонская Правда (<i>Р. Романюк</i>)	584
Херсонское Утро (<i>С. Блавацький</i>)	585
Хозяйство Волыни (<i>В. Габор</i>)	585
Черниговская Газета (<i>В. Габор</i>)	585
Черниговское Утро (<i>К. Стецюк</i>)	586
Чугуевский Сельский Хозяин (<i>В. Габор</i>)	587
Школьный День (<i>Р. Бліхарський</i>)	587
Щеткой по Лысинѣ (<i>С. Блавацький</i>)	587
Экономический Бюллетень Укрсовнархоза (<i>Р. Романюк</i>)	588
Экономический Вестник (<i>В. Ковпак</i>)	588
Экономическіе Бюллетени (<i>М. Комариця</i>)	589
Экстренный Бюллетень Газеты Волынская Заря (<i>М. Комариця</i>)	589
Экстренный Выпуск (<i>В. Габор</i>)	590
Экстренный Выпуск (<i>В. Ковпак</i>)	590
Экстренный Выпуск Известий Могилевского Уездного Исполкома Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов (<i>М. Процик-Кульчицька</i>)	591
Эхо (<i>О. Палюх</i>)	591
Южная Газета (<i>С. Блавацький</i>)	592
Южная Правда (<i>М. Комариця</i>)	592
Южная Русь (<i>О. Палюх</i>)	592
Южное Слово (<i>О. Палюх</i>)	594
Южный Медицинский Вестник (<i>В. Габор</i>)	596
Южный Мельник (<i>М. Комариця</i>)	596
Юк-Скаут (<i>К. Стецюк</i>)	597
Юный Коммунист (<i>В. Ковпак</i>)	597
Bulletin d'Informations (<i>С. Блавацький</i>)	598
Bulletiner fra det Ukrainske Pressbureau (<i>С. Блавацький</i>)	600
Bulletins from the Ukrainian Pressbureau (<i>С. Блавацький</i>)	601
Bureau Ukrainien de Presse (<i>С. Блавацький</i>)	603
Bureau Ukrainien de Presse (<i>С. Блавацький</i>)	603
Bureau Ukrainien de Presse (<i>С. Блавацький</i>)	604
Bureau Ukrainien dela Presse (<i>С. Блавацький</i>)	606

Chronique Ukrainienne (С. Блавацький)	607
Club Ukrainien (С. Блавацький)	608
Eastern Europe (С. Блавацький)	608
Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησις (С. Блавацький)	610
France-Франция (С. Блавацький)	611
Głos Komunisty (В. Габор)	612
Kárpát (В. Габор)	613
Komunista Polski (В. Габор)	614
L'europe Orientale (С. Блавацький)	614
L'Internationale Rouge (С. Блавацький)	616
L'Ukraine Commentée par la Presse Roumaine (С. Блавацький)	616
La Lutte Finale (С. Блавацький)	617
La Russie Indivisible (С. Блавацький)	617
La Voce dell'Ucraina (С. Блавацький)	618
Le Drapeau Rouge (С. Блавацький)	621
Le Messenger (С. Блавацький)	622
Les Russes des Carpathes (С. Блавацький)	622
Meldungen des Ukrainischen Pressbureaus (С. Блавацький)	623
Nachrichten für die Deutschen Kolonisten (С. Блавацький)	624
Oekraïnsch Persbureau	624
Revue de Presse de la Mission Ukrainienne pour les Prisonniers de Guerre en Italie (С. Блавацький)	625
Sztandar Komunizmu (В. Габор)	625
Télégrammes (С. Блавацький)	626
The Herald (С. Блавацький)	626
The South Russian News (С. Блавацький)	626
The Ukraine (С. Блавацький)	627
Ufficio Ucraino della Stampa (С. Блавацький)	630
Ukraine (Н. Кулеша)	631
Ukrainischer Pressedienst (С. Блавацький)	633
Ukrainischer Pressedienst (С. Блавацький)	633
Ukrajinská Tisková Služba (С. Блавацький)	634
Völkerfreiheit (С. Блавацький)	636
Wirtschaftsblatt (С. Блавацький)	637
דער יאדישער קאמוניסט = Дер Идишер Комунист (В. Габор)	638
קאמוניסטישע פאן = Коммунистише Фон (В. Габор)	638
קאמוניסטישע שטימ = Коммунистише Штим (В. Габор)	638
קאמוניסטישע שטימ = Комуністише Штим (В. Габор)	639
 Додаток. Порічний реєстр часописів	640
Алфавітний покажчик часописів	669
Іменний покажчик редакторів і видавців	693
Іменний покажчик	702
Покажчик місць видання часописів	769
Список скорочень бібліографічних і літературних джерел	777

Наукове видання

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Історико-бібліографічне дослідження

Том 7

1919 р.

Укладачі:

Мирослав Романюк,

Лідія Сніцарчук,

Мар'яна Комариця,

Надія Кулеша

Відповідальний редактор:

Лідія Сніцарчук

Редактори:

Ольга Катола,

Зоряна Наконечна

Комп'ютерна підготовка авторських оригіналів:

Данута Алєнішко,

Олена Бошко,

Христина Храмович

Науково-довідковий апарат: *Надія Кулеша, Надія Брайлян, Зоряна Наконечна*

Дизайн, комп'ютерне верстання: *Надія Кулеша*

Обкладинка: *Сергій Іванов*

Підписано до друку 27.12.2022

Формат 84×108/16. Друк офсетний. Папір офсетний

Ум. друк. арк. 70,0

Зам. №

Надруковано з оригінал-макета